BIBLIA,
AD VETVSTISSIMA EXEMPLARIA

Nunc recens castigata.

IN QVIBVS, PRAETER EA QVAE subsequens præfatio indicat, capita singula ita versibus distincta sunt,

Vt numeri præfixi, Lectorem nec remorentur, & loca quæsita tanquam digito demonstrent.

Cum Licentia Superiorum.

VENETIIS,
Apud Hæredes Nicolai Beuilaquæ, & socios.
M. D. LXXXIII.

...ermutata die 24 Junij 1729 cum aliis ad instantia et petitione R. D. Mri. Cardi Ben. Bett. ad... chij obitij septuaginta

F. IOHANNIS HENTENII NECLINIENSIS

In Biblia Louanij Anno M. D. XLVII. excusa atque castigata,

Ad usum [illegible] Fran^ci. Antonij

PRAEFATIO.

MIRABITVR fortasse quispiam, cur post tam multiplicia Biblia toties excusa, conati sumus alia facie hæc in lucem edere. Quare non inutile facturus mihi videor, si nostri consilij rationem, quam in hac noua Bibliorum editione adornanda sequuti sumus, paucis exposuero. Primùm nemini obscurum esse arbitror, quot technis ac cuniculis horum temporum hæretici id efficere conentur, vt sacræ literæ âb ipsis stare videantur: potissimùm autem dictionibus quibusdam textui temerè additis, vel ademptis: aut præfationibus, varijsq; marginum annotationibus adiectis, vel consarcinatis prauis indicibus. Quibus ludificationibus adeò student nonnulli, vt his etiam quosdam irretierint, qui toti in hoc erant, vt rempub. Christianam promouerent. Quum igitur his imposturis optimos quosque libros tam sacrarum literarum quàm catholicorum Doctorum corruperint, statuit optimo iure Cęsarea Maiestas, perniciosos huiusmodi cuiusuis idiomatis codices, è populi manibus auferri. In quibus primas facilè obtinent Biblia: non ea solùm quæ temeraria quarundam vocum transpositione, adiectione, aut mutilatione apertè corrupta sunt: verùm illa etiam in quibus, quod ad textum attinet, nihil prorsus immutatum est: indices tamen, præfationes, additiones marginales, seu librorum aut capitum argumenta huiusmodi sunt: vt, si penitiùs quis introspiciat, atque ad hæreticorum doctrinam ista diligenter conferat: facilè intelligat, etiamsi nihil præter ipsa scripturæ verba contineant, eò esse perniciosiora, quò occultiùs propinatur sub melle venenum. Quis enim nesciat ad errores populariter stabiliendos longè primam esse viam falsum scripturarum prætextum? nihilque securius credi, quàm quod scriptura docere, vel suis ipsa verbis expressè videtur? Hæc igitur considerantes: simulque quòd tota Latina Ecclesia tot seculis vulgata editione, in œcumenicis etiam concilijs semper vsa sit, tam in fidei dogmatis definiendis, quàm in hęresibus condemnandis; atque idcirco immotam esse oporteat, aut potius ad primæua sua exemplaria reuocari: è medio iam hic sublatis edicto Cęsareo vniuersis Biblijs, quæ quoquo modo aduersari Christianæ pietati videbantur: summo studio curauimus, ex iussu, instructione, ac iudicio

grauissimorum, longeq; eruditissimorum: & acerrimi iudicij Theologorum huius Academiæ Louaniensis, vt comparatis vndique non solùm quæ castigatiùs excusa erant exemplaribus, verùm alijs quoque plus minus viginti: quorum recentißimum ante ducentos annos manu scriptum erat, alia ante trecentos, quadringentos, imò & sexcentos vel plures etiam annos: ex horum collatione restitueremus quoad fieri posset, veterem ac vulgatam editionem synceritati suæ atque puritati: non miscentes nos interim quæstioni, Num Græcis, & Hebræis vbique respondeat, Hac enim in re abundè nobis esse debet, quòd ipsam reliquis omnibus semper prætulerit tota Latina Ecclesia, sicuti iam prædiximus: maximè cùm innumeris locis, non veteris modò testamenti, quod passim ostendit Hieronymus, sed & noui, Græca nunc deprauata comperiantur: quod apertiùs est quàm vt ab eo negari possit, qui veterum auctorum tam Græcorum, quàm Latinorum, Græcè tamen peritorum, monumenta perlegerit: quos frequentissimè aliter legisse constat quàm hodie Greci codices habeant. Id autem factum est, cùm temporis diuturnitate, ac frequenti exemplaris in exemplar transfusione, tum maximè studio contentionis, suborientibus subinde nouis in Græcia hæresibus: in quibus id accidere solet, vt dum quis propria auctoritate vti non potest (diui enim Ambrosij verba sequar) ad victoriam verba legis adulteret, quo sensum suum quasi verba legis asserat: vt non ratio, sed auctoritas præscribere videatur. Quòd si Ambrosij seculo, atque etiam Origenis, Græci codices variabant, sicut docet vterque in quintum ad Romanos caput: quid de nostri seculi Grecis codicibus iure existimes? Hebrea verò quem in modum sequi possumus? quum etiam ante Hieronymi tempora plurima vario modo aut legerint, aut intellexerint, Septuaginta Interpretes, Theodotio, Symmachus, Aquila, Hieronymus, & is demum qui quintam siue vulgatam ante ipsum dederat editionem: siue id acciderit ob quorundam Hebraicorum elementorum similitudinem, siue ob diuersorum punctorum situm: siue quòd paulatim de inemendatis inemendata scriberentur, vt habet Hieronymus: nec nostrum est de singulis versionibus ferre censuram, aut in tantam venire temeritatem, vt speremus nos exactiùs quicquam posse vertere, quàm hactenus verterint cuncti interpretes. Verùm de his aliàs fortassis latiùs, vbi commodius otium ac locum nacti fuerimus. Nunc quedam duntaxat obiter loca citabimus, vbi idem nobiscum sentit Hieronymus, ne quis opinetur hec nos è proprio cerebro comminisci. Videantur itaque illius commentarij super Cap. 8. Isaie, vbi dicitur, Congregamini populi & vincimini. Cap. 9. Verbum misit Dominus in Iacob. Cap. 14. Iuxta finem, Quid respondebit nuncijs gentis, tam libro commentariorum quinto quàm sexto. Cap. 15. in initio, Quia nocte vastata est Ar. Cap. 17. Et dolebit grauiter: idemq; super illud Iere. 17. Prauum est cor omnium & inscrutabile. Cap. 21. Isaia, Onus Duma. Cap. 24. Et erubescet Luna. Cap. 25. Sicut æstus in siti. Cap. 26. Et perdidisti omnem memoriam eorum. Eodem: Et terram Gigantum detrahes in ruinam. Cap. 38. Sicut pullus hirundinis. Cap. 44.

iuxta finem, Qui dico Cyro, Pastor meus es. Cap. 49. Et Israel non congregabitur. Cap.63. In omni tribulatione eorum non est tribulatus: alijsque locis innumeris. Non hæc dico quòd astruere velim Latina, præ cæteris, exemplaria nusquam esse deprauata: sed quòd non nostrum fuerit, imò nec expediat ad Græcos, aut Hebræos codices semel illa castigare. Quòd si alio quouis modo videantur corrigenda, id potius foret summi Pontificis, aut œcumenici concilij auctoritate tentandum, cui parere omnes tenentur, quàm priuatæ alicuius personæ, aut vnus cuiusuis Academiæ. Itaque acceptis, vt præfati sumus, varijs exemplaribus, ex complurium consensu nonnulla è textu sustulimus, aut immutauimus, frequenter id in margine reponentes, præfixo asterisco ei quod è textu ademptum erat, aut binis huiusmodi stigmatis priori textus lectioni prænotatis, idque absque vllo exemplarium numero. Vt autem priorem textus lectionem in margine reponeremus, mouerunt nos quorundam ingenia, qui, si nusquam ea inuenirent quæ in nonnullis adhuc legunt exemplaribus, fortassis id non æquo ferrent animo. In Prouerbijs autem Salomonis, quanquam versus integros non paucos videremus esse superfluos, aut aliunde infartos, quos plurima eaque vetustissimæ Latina exemplaria non haberent, imò ne ipsa quidem Hebraica, nec Sanctes Pagninus, illis tamen obeliscum - duntaxat præfiximus, addito margini numero codicum, in quibus versus illos non inuenimus. Nam si eos è textus serie transtulissemus in marginem, alijs annotandis margines sufficere nequiuissent, si verò in totum resecuissemus, verendum erat ne plures offenderentur, quibus visi fuissemus non pœnitendam voluminis partem detruncasse, quemadmodum de se ait Hieronymus in Prologo super Danielem. Qua etiam ratione moti, vniuersos quatuor Esdræ Libros lectori tradidimus, quanquam in paucissimis manuscriptis exemplaribus tertium inuenerimus, quartum verò in nullis, sicut ne in Græcis quidem, vt non dicam in Hebræis. Quin & Hieronymus ipse in horum Librorum Præfatione monet, ne quis apocryphorum tertij & quarti libri somnijs delectetur. Quibus id, quod maioris adhuc momenti est, accedit, quòd nec Origenes, nec Augustinus, nec Damascenus, nec denique tertium Carthaginense Concilium sacræ scripturæ libris tertium & quartum Esdræ annumerent. Ob id tamen, vt præfati sumus illos adiunximus, ne quis vociferaretur manca nos Biblia euulgare, maximè quum & Cyprianus epistola ad Pompeianum ex tertio Esdræ citet testimonium, & Ambrosius de bono mortis aduersus Ethnicos seriò citet testimonium ex quarto Esdræ de promptuarijs animarum. In locis autem ijs, vbi non tot exemplaria à communi lectione dissidebant, vt quicquam immutandum duceremus, hic diuersam lectionem in margine annotauimus, præfixo asterisco, quid plus in alijs: quid minus, obelisco: quid vero diuersum, duobus stigmatis lectori significantes, adiuncto vbique discrepantium exemplarium numero. Superfluum si quidem fuisset hos ipsos nominatim recensere codices, quum neminē facilè hanc operam sibi sumpturum putem,*

vt singula, quæ tot locis dispersa sunt, consulat exemplaria, sed nobis fidem potius habiturum. Quin si etiam id omnino cupiuissemus: compluribus in locis, per marginum angustiam, qui alijs occupandi erant, minimè licuisset. Ne quis tamen falsò nos putet exemplarium iactare multitudinem, tum etiam ne promerita laude illos fraudemus, qui candidè suos codices nobis impertiti sunt: recensebimus nunc vnde singulos acceperimus, quibus in hac editione vsi sumus: præter Roberti, Colinæi, ac Tilmani Keruer Biblia, quæ nobis domi suppetebant.

In primis in hac vniuersitate hi libri nobis subministrati sunt.

Ex collegiata diui Petri Ecclesia; quæ prima est in hac Louaniensi Academia; accepimus tria miræ vetustatis exemplaria, septem voluminibus distincta: & alia insuper tria, quorum primum quatuor tantùm Euangelistas continebat: secundum Euangelia iuxta Lucam, & Iohannem: tertium vero, solos Psalmos.

A Franciscanis, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa: & tertium in solos Psalmos.

Ex Parcensi abbatia ordinis Præmonstratensis, vnum exemplar.

Ex cœnobio Bethle-hemitico canonicorum regularium diui Augustini, qui Reformati dicuntur, duo exemplaria: alterum scriptum, in varia volumina distinctum: alterum olim excusum, in duos item tomos diuisum.

Ex cœnobio Martinensium eiusdem instituti vnum exemplar, & aliud in quatuor tantum Euangelistas.

A diuæ Gertrudis abbatia canonicorum regularium, siue clericorum veteris instituti Diui Augustini, duo exemplaria in varios tomos diuisa.

Ex hoc Theologorum collegio nobis subministrata sunt duo exemplaria: vnum scriptum olim reuerendissimi domini Cardinalis Bessarionis: & alterum ex ipsius tipographiæ infantia.

Ex Castrensis collegij bibliotheca, duo exemplaria.

Ex Atrebatensi collegij bibliotheca, duo exemplaria: & tertium in solos Psalmos.

Hi codices ab exordio castigationis ex hac Louaniensi academia nobis fuerunt exhibiti, sequentes autem temporis progressu nacti sumus.

Præbuit abbatia diui Berthini ordinis diui Benedicti apud S.Odomarum vnum exemplar.

Abbatia Tongherlensis ordinis Præmonstratensis, ex illa sua in his regionibus longe instructissima, ac famatissima bibliotheca, vnum exemplar ad nos transmisit.

Abbatia diui Egidij ordinis canonicorum regularium veteris instituti apud Leodiam, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa exhibuit.

Abbatia quoque Alnensis ordinis diui Bernardi, vnum commodauit exemplar.

Abbatia a Gardineto eiusdem ordinis, vnum exẽplar. Similiter & abbatia Litiensis, ordinis diui Benedicti, duo misit exemplaria.

Abbatia Affliginiensis eiusdem instituti, vnum exemplar.

Abbatia demum Gemblatensis eiusdem quoque instituti, commodato dedit vnum exemplar in quatuor duntaxat Euangelia. Quantum autem laborum subierimus vt sacra hæc Biblia quam maxime syncera in lucem ederemus, expendendum cuique relinquimus: Deum Opt. Max. obnixe precantes, vt hos nostros labores benignus respiciat, & si non opus ipsum, ac saltem conatum probare dignetur: quem speramus Ecclesiæ ipsius commodum nequaquam pœnitendum allaturum.

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebręos, Syrorum quoque lingua & Chaldęorum testatur, quæ Hebręę magna ex parte confinis est: nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc vtimur; cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebręorum characteres fuerint. In Libro quoque Numerorum hęc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremię Lamentatationes, & oratio eius, Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait: Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplicas apud Hebręos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia, medietatesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque a plerisque libri duplices existimantur: Samuel, Melachim, Dibrehiamin Esdras, Ieremias, cum Cinoth, idest, Lamentationibus suis. Quomodò igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis, & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos Liber vocatur Beresith, quem nos Genesin dicimus.

Secundus, Veele semoth, qui exodus appellatur.

Tertius, Vaijcra, idest, Leuiticus.

Quartus, Vaidebber, quem Numeros vocamus.

Quintus Elle haddabarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque Libri Moysi, quos propriè Thora, idest Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qu apud eos Iehosua bin Nun dicitur.

Deinde subtexunt Sophetim, idest, Iudicum Librum. Et in eundem compingũt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus Melachim, idest, Regum: qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multò est Melachim, id est Regum, quàm Melacoth i.Regnorum, dicere. Non enim multarum Gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est Isaias.

Sextus, Ieremias.

Septimus, Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum, qui apud illos vocatur Thereasar.

Tertius ordo Hagiographa possidet; Et primus liber incipit à Iob.

Secundus à Dauid: quem quinque incisionibus & vno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est Salomon, tres libros habens. Prouerbia, quæ illi Misle, id est, Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, idest, Coheleth.

Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo Sir hassirim prænotant.

Sextus, est Daniel.

Septimus, Dibrehaiamim, idest, Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui Liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, Esdras, qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos Libros diuisus est.

Nonus, Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris Legis Libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli Ruth, & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos Libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ Legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Iohannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus oculatis antè & retrò, idest, in præteritum, & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

Hic Prologus, scripturarum quasi Galeatum principium omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum conuenire potest: vt scire valeamus, quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach Liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum Librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum, & lapides pretiosos, alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamē Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræq; distinctio; pellibus tegitur, & cilicijs: ardoremq; solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt, prohibent.

EPISTOLA
S. HIERONYMI
AD PAVLINVM PRESBYTERVM
de omnibus diuinæ historiæ Libris.

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas literas, quæ a principio amicitiarum fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quã non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historijs, quosdam lustrasse prouincias, nouos adijsse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Aegyptum, & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragrauit: vt qui Athenis magister erat & potẽs cuiusque doctrinam Academiæ Gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens: aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cùm literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus seruus: tamen, quia Philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdã venisse nobiles legimus: & quos ad contẽplationẽ sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis celebrandumque miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Appollinius, siue ille magus (vt vulgus loquitur) siue Philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus syderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos,

Affyrios, Parthos, Syrios, Phœnices, Arabes, Palæſthinos, reuerſus Alexandriam, perrexit Aethiopiam, vt Gymnoſophiſtas, & famoſiſsimam Solis menſam videret in ſabulo. Inuenit ille vir vbique quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſsimè octo voluminibus Philoſtratus.

Quid loquar de ſeculi hominibus? cũ Apoſtolus Paulus, vas electionis, & magiſter Gentium, qui de conſcientia tanti in ſe hoſpitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Arabiamq; luſtratam aſcenderit Ieroſolymã, vt videret Petrum, & manſerit apud eũ diebus quindecim. Hoc.n. myſterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentiũ prædicator inſtruendus erat. Rurſumque poſt annos quatuordecim, aſſumpto Barnaba & Tito expoſuerit Apoſtolis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de Authoris ore transfuſa fortiùs ſonat. Vnde & Aeſchines, cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quam aduerſus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, ſuſpirans ait: Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiam, ſua verba reſonantem?

III. Hæc non dico, quòd ſit in me aliquid tale, quod vel poſsis à me audire, vel velis diſcere: ſed quod ardor tuus, & diſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari debeat. Ingenium docile, & ſine doctore laudabile eſt. Non quid inuenias, ſed quid quæras conſideramus. Molis cera, & ad formandum facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ eeſſent manus: tamen virtute totum eſt quicquid eſſe poteſt. Paulus Apoſtolus ad pedes Gamalielis legem Moyſi, & prophetas didiciſſe ſe gloriatur, vt armatus ſpiritalibus telis, poſteà diceret confidenter, Arma noſtræ militiæ, non carnalia ſunt: ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Chriſto, & parati ſubiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum ſcribit ab infantia ſacris literis eruditum, & hortatur ad ſtudium lectionis ne negligat gratiam, quæ data ſit ei per impoſitionem manus preſbyterij. Tito præcipit, vt inter cęteras virtutes epiſcopi, quem breui ſermone depinxit, ſcientiam quoque in eo eligat ſcripturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui ſecundum doctrinam eſt, ſermonem: vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere.

Act. 22. a *2. Cor. 10. b.* *2. Ti. 3. d.* *1. Ti. 4. d.* *Tit. 1. b.*

IIII. Sancta quippe ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt, & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat. Malachias Propheta, imò per Malachiam Dominus interrogauit ſacerdotes Legem: intantum ſacerdotis officium eſt interrogatum reſpondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. in Pſalmo quoque centeſimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in deſcriptione iuſti viri, cum eum Dauid arbori vitæ, quæ eſt in paradiſo compararet: inter cęteras virtutes, & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine ſanctiſsimæ viſionis, ait: iuſtos fulgere ſicut ſtellas: & intelligentes, ideſt, doctos, quaſi firmamentum. Vides quantum inter ſe diſtent iuſta ruſticitas, & docta iuſtitia? Alij ſtellis, alij cęlo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis poſsit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autẽ docti fuerint, fulgebunt quaſi

Mala. 2. b *Deut. 32. a.* *Pſal. 1. a.* *Dan. 12. b*

ſplendor

splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum erat sanctarum armarium: Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Iohanne quomodo legem sciant, cum literas non didicerint. Quicquid enim alijs exercitatio, & quotidiana in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant, iuxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus Legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Iohannem: quorum vterque dicere poterat: Et si imperitus sermone non tamen scientia. Iohannes rusticus, piscator indoctus? & vnde illa vox, obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat: nam & verbum & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo.

Act. 4.c. Isa. 54.d. Iohan. 6.e. Luc. 2.f. 2. Cor. 11. b. Ioh. 1.a.

Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam (inquit) sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quanquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos, sapientiam autem non seculi huius, nec principum seculi istius, qui destruuntur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante secula: Dei sapientia Christus est. Christus .n. Dei virtus, & Dei sapientia: hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filijs: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante secula: prædestinatus autem & præfiguratus in lege & Prophetis. Vnde & prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eũ quem cęteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cęli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat, respondebit tibi, Non possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum Librum: nec aperire possunt, nisi ille reserauerit, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philippo: Putasne intelligis quæ legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethiopia, idest, de extremis mundi finibus venit ad templum: reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit Iesum, qui clausus latebat in litera O mira doctoris virtus. Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus est, ac magister de discipulo: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo re-

Abd. 3.c. Isa. 29.c. 1. Cor. 1.c. 2. Cor. 1.b. Colos. 2.a. Ioh. 8.g. Ezech. 1.a. Ps. 118. Rom. 7.c. 2. Cor. 3.d. Apoc. 5.a. Isa. 29.d. Apoc. 3.b. Act. 8.c.

perit. Hæc à me perſtricta ſunt breuiter (neque enim epiſtolaris anguſtia euagari longiùs patiebatur) vt intelligeres te in ſcripturis ſacris ſine præuio & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi.

V I. Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philoſophis, Geometris, Dialecticis, Muſicis, Aſtronomis, Aſtrologis, Medicis, quorum ſcientia mortalibus, vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur. τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agricolæ, cęmentarij, fabri metallorum, lignorumq; cęſores, lanarij quoque & fullones, & cęteri qui variam ſuppellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vendicant. Scribimus indocti, doctique poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequam diſcant. Alij adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de ſacris literis philoſophantur. Alij diſcunt, proh pudor, à fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imò audacia ediſſerunt alijs quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi fortè ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, ſcripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Iam noua progenies cœlo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus. Et poſt verba Saluatoris in cruce: Talia perſtabat memorans, fixusque manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia docere quod ignores: imò, vt cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quòd neſcias.

V II. Geneſis. Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Exodus. Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diuiniſque præceptis.

Leuiticus. In promptu eſt Leuiticus Liber, in quo ſingula ſacrificia imò ſingulæ penè ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cęleſtia ſacramenta.

Numeri. Numeri vero, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continent?

Deuteronomium. Deuteronomium quoque ſecunda Lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucuſque Moyſes, hucuſque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe velle, Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

1 Cor. 14. d. 15. Iob. Iob exemplar patientię, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omneſq; leges dialecticæ, propoſitio-

ne

ne, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (vt de cęteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio (inquit) quod redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quẽ visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Cap. 19. d. 15.

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verùm etiam nomine præfert, transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ, cęlestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

Iosue siue Iesus Naue.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Lib. Iudicum 1.

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion.

Ruth. *Isa. 16.*

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitã monstrat. Porrò in Sadoc, atque Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur.

a 1. Reg 5. & 2.

Malachim, idest tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabath vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Reg. 3 & 4.

Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coarctati, multò aliud quàm sonant in litera, præfigurant.

Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri viri ad se reditum pręstolari.

Osee.

Ioel, filius Phautel, describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei, & ancillas, idest super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cęnaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur.

Ioel. Act. 2 e.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumęæ, & filiorum Ammon, & Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel. Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremq; testatur. Ipse cernit fictorem locustę, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquę: sed audiendi verbum Dei.

Amos.

Abdias, qui interpretatur seruus Dei, personat contra Edom sanguineum terrenumq; hominem, fratris quoque Iacob semper ęmulum, hasta percutit spiritali.

Abdias.

Ionas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini pręfigurans, mundum ad pęnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutẽ nunciat.

Ionas.

Michęas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annunciat filiæ latronis, &

Micheas.

obsi-

obsidionem ponit contra eam: quia maxilla percusserit iudicis Israel.

Nahum. Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cęlos *Ca.3.a.5.* gloria eius, & laudis eis plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret, destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem, Adhuc vnum *Ca.2.b.7.* modicum, & ego commouebo cęlum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis duas quoq; oliuas à sinistris lāpadis cernit & à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malach. Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas In vobis dicit Dominus exerci- *Ca.1.c.11* tuum: munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum, in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Ieremiam, Ezechilem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habeat obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas temporum conscius & totius mundi Philoistor, lapidem pręcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronunciat.

David. Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerb. Ecclesiastes. Canticum Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon. Paralipomenon liber, idest instrumenti veteribus ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt absque illo si quis scientiam scripturarū sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per

singula

ſingula quippe nomina iuncturas que verborum, & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæſtiones.

Eſdras & Nehemias adiutor videlicet, & conſolator a Domino, in vnum volumen coarctantur, inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis, omniſque illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotum, leuitarum, Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me ſcripturarum amore raptum, exceſsiſſe modum epiſtolæ, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoque poſsimus dicere, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis: Hoc tantùm ſcio, quòd neſcio. Tangam & nouum breuiter teſtamentum.

Eſdr. 11. *Nehemi-as.* *Pſal. 118.*

Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos & in ſublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent ſe mutuò, ſibique perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Matth. Marcus. Lucas. Iohannes

Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias, octaua enim ad Hebręos, a pleriſque extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo ſamulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca ſcribere.

Paulus apoſtolus.

Actus Apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, & naſcentis Eccleſię infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

Actus Apoſtolorũ.

Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas q̃ ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententijs, vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Iacobus. Petrus. Iohanne. Iudas.

Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramenta quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſsime: inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quęrere: nonne tibi videtur iam hic in terris regni cęleſtis habitaculum? Nolo offendaris in ſcripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eademq; ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hęc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cęlo fixę ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me pręfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cęlo, obuijs te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quęſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſsimum tui fratrem Euſebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij venuſtatem, etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hęrentis in ſalo nauiculæ funem magis præſcinde, quàm ſolue.

Apocalypſis. *Mar. 6. a. Luc. 11. b*

VIII. Nemo renunciaturus seculo bene potest vendere quæ contempsit vt venderet. Quicquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Auaro, tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende. Si non habes, proijce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantùm, & retia reliquerunt, vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi diuitijs. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

2 Cor. 6. b
Mat. 5. g

Matt. 4. c
Mar. 12. c
Luc. 21. c.

INDEX

SANCTI HIERONYMI
PRESBYTERI
IN PENTATEVCHVM MOYSI
Præfatio.

DESIDERII *mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum sugillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sæpissimè testatus sim, me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo omne opus distinguens: dum autem illucescere facit quæ minus antè fuerant, aut superflua quæq; iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de Vetere testamento legimus, in nostris codicibus non habentur: vt est illud: Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt, in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα, desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee: Secundum in Isaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbijs, Quintum æquè in Isaia. Quod multi ignorantes apocryphorum deliramēta sectantur, & Hiberas nęnias libris authenticis pręferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio, ne Ptolemęus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunque sacratum aliquid scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu sancto aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt, vt & Regi satisfacerent, & arcanum Fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author Septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit. quibus diuisi eadem scriptitarint, cum Aristęus eiusdem Ptolemęi ὑπερασπιστὴς, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint, sed in vna basilica congregatos contulisse scribāt, non prophetasse. Aliud est enim esse vatem, aliud est esse interpretem. Ibi Spiritus ventura prędicit, hic eruditio & verborum copia, ea quę intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram,*

& Demoſthenis pro Cteſiphonte, afflatus rhetorico ſpiritu tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi ſcriptum eſſe mentiti ſint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed poſt priorum ſtudia, in domo Domini quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante aduentum CHRISTI, *& quod neſciebant dubijs protulere ſententijs: nos verò poſt paſſionem, & reſurrectionem eius, non tam prophetiam quàm hiſtoriam ſcribimus. Aliter enim audita, aliter viſa narrantur. Quod meliùs intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur ęmule, obtrectator auſculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cunctis illis Apoſtolos pręfero. Per iſtorum os* CHRISTVS *mihi ſonat, quos ante Prophetas, inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego, in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare: interroga Hebręos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. Quod illi habent de* CHRISTO, *tui codices non habent. Aliud eſt, ſi contra ſe poſteà ab Apoſtolis vſurpata teſtimonia probauerunt, & emendatiora ſunt exemplaria Latina quàm Gręca, & Gręca quàm Hebraica. Verùm hęc contra inuidos. Nunc te deprecor Deſyderi chariſſime, vt, quia me tantum opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus iuues: quò poſſim eodem Spiritu quo ſcripti ſunt libri, in Latinum eos transferre ſermonem.*

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO, ET APOSTOLIS in Nouo Testamento citatorum ex Veteri:

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam facilè assequi valeant, quæ ab ipso Christo vero Interprete & Spiritu eius, per Apostolos sit tradita, perspiciantque in quem vsum ea adduxerint Apostoli, & Euangelistæ.

GENESIS.

1 d Masculum & fęminam fecit eos, Mat.19. Mar.10.
2 a Requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis Heb.4.b
2 d Fact' est primus homo Adam in an mam viuentē. 1. Cor.13.f
2 d Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori. Mat.19.a. Marc.10 a, Ephe.5.g. 1. Cor.6.d
2 d Erunt duo in carne Vna Mat. 10.a, Mar. 10.a 1 Cor.6.d Ephe.5.g
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua. act.7.a
12 a Et in semine tuo benedicentur omnes Gentes. Act.3. d. Gal. 3.b
15 b Sic erit semen tuum. Rom.4.c
15 b Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam Rom.4. a, Iac. 2.d Galat.3.a
15 c Erit semen tuum peregrinum in terra non sua. Act. 7.a
17 a Quia patrem multarum Gentium constitui te. Ro 4.c
18 b Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius. Ro.9 b
21 b Eijce ancillam & filium eius Gal.4 d
21 b In Isaac vocabitur tibi semen Ro.9 b
22 c Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans. Heb. 6.c
22 d Quia benedicentur in omnes gentes Gal.3.b Act.3.d
25 c Quia maior seruiet minori Ro.9 c

EXODVS.

3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Mat.22.c Mar.12.c Luc.26 f
9 d In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiam meam. Ro. 9 d
12 g Os non comminuetis ex eo. Ioh 19.f
13 a Omne masculinum adaperiens vuluam Luc.2.d
16 d Qui multum, non abundauit, &c. 2. Cor. 8.c
20 Non mœchaberis Mat 5 d
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loquētis contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces. Ro. 13.c
20 e Non concupisces. Rom.7.c
20 c Non occides Mat.5.e. Luc.18.d
20 c Honora patrem tuum, & matrem tuam. Mat. 15 a. Mar 7 b. b. Ephe 6.a
21 e Qui maledixerit patri suo; vel matri, morte moriatur, Matth. 15. a. Marc. 7.b
21 e Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f
22 d Principi populi tui non maledices. Act. 23.a
24 e Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus Heb.9 e
25 g Vide, omnia facito secundùm exemplar quod tibi ostensum est, &c. Heb. 8.b Act 8.f
32 a Fac nobis Deos qui p̄cedāt nos. Act.7.e
33 d Miserebor cui voluero, &c. Ro.9.5
34 d Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem. 2.Cor 3.c

LEVIT.

11 g Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum 1. Pet 1. c
18 a Qui fecerit homo viuet in ea. Ro.10.b Gal. 3.b
19 e Non periurabis. Mat.5 c
19 d Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ro.13.d. Gaal.5.c. Iacob. 2.b. Matth.d. Mar.12.c
19 d Diliges proximum tuum. Mat 5.g
20 b Qui maledixerit patri, &c. Mat.5.a
24 d Oculum pro oculo. Mat.5.f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo &c. 2.Cor.6.d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Ioh.19.f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumens est. Heb.12 g

Non

109 a Donec ponã inimicos tuos scabellũ &c. Heb.1.d.1 Cor.15.d
109 b Tu es sacerdos in æternum. Heb. 5. b 7.c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum. Heb.7.c
111 b Dispersit dedit pauperibus. 2.Cor.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus sum. 2.Cor.4 c
115 a Omnis homo mendax. Ro.3 a
116 a Laudate Dñm omnes Gentes. Ro.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: nõ timebo quid faciat mihi homo. Heb.13.b
117 d Lapidẽ quem reprobauerunt ædificãtes Matt 21.d, Mar. 12.a, Act.4.b.1. Pet 2.b
117 d Hosanna filio Dauid. Mat.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam &c. Act.1.e
149 a Venenũ aspidũ sub labijs eorum. Ro.3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos Rom.12 d
3 a Fili mi, noli negligere disciplinam Domini. &c. Heb 12 b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. He. 12.b. Apo.3.d
10 b Charitas operit multitudinẽ pe. 1 Pe.4.b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1.Thes.5.d, 1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri, vel matri. Mat.15.a Mar.7 b
25 c Si esurierit inimicus tuus, &c. Ro.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum. 2.Pet.2 d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen. Ro. 9 f
5 d Homo plantauit vineam. Mat.21.b, Lu. 20.b, Mar.12.a
9 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus. Apo.4 c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis. Mat 13 b, Mar.4.b, Lu.9.b, Act.28.f, Iohan, 12. f, Ro 11 b
7 c Ecce virgo in vtero habebit. Mat 1.d
8 Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Heb. 2.d
9 a Terra Zabulon & terra Nepht. Matt 4.c
10 e Si fuerit numerus filiorum Israël tanquã arena maris. Ro.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet Spiritu oris sui. 2. Thes 2.c
11 c Erit radix Iesse. Ro.15.c, Act.13.d
21 c Cécidit cécidit Babylon illa magna. Apo. 14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. 1.Cor 15.e
22 f Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem Dauid. Apo.3.b
24 c Absterget Dominus omnem lachrymam ab oculis, &c Apoc.7.d, 21.b
28 c Quoniam in alijs linguis, &c. 1 Cor.14 d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis. Ro.9 g, 1.Pet.2.b, Act 4.b
29 d Populus hic labijs me honorat. Mar. 15.a
29 e Perdam sapientiã sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor.1.c, Mat.7 b
33 c Vbi sapiens? vbi Scriba? &c. 1.Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deserto. Mat.3.a Mar.1.a, Luc.3.a. Ioh 1.c
40 b Omnis caro fœnum. 1.Pet.1 d, Iac 1.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ro.11.d
41 b 44 a Ego sum primus &c. Apo.1.d, 22.c
42 a Ecce puer meus quem elegi. Mat.12.b
43 d Ecce noua facio oĩa. Apo.21.b, 2.Cor.3 d
45 b Nunquid dicit figmentum ei qui se, &c. Ro.9.d
44 d Viuo ego, dicit Dominus, &c. Ro. 11.b
49 b Posui te in lucem Gentium. Act.13 g
49 c Tẽpore accepto exaudiui te, &c. 2.Co.6 a
46 c Non esuriẽt neq; sitient amplius. Ap.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciẽ eius Matt. 26 g
52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem. Ro.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.Cor.6.d
52 b Nomẽ Dei per vos blasphematur. Ro.2 d
52 d Quibus non est annunciatum de eo, videbunt. Ro.15.e
53 a Domine, quis credidit auditui nr̃o? Ro. 10.c, Ioh 12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit. Mat.8.c
53 c Tanquam ouis ad occisionem. Act.8 f
53 d Et cum iniquis reputatus est. Mar.5.c Luc 22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus. 1.Pet.2.d, Ioh.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis, quæ non paris. Gal.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei. Ioh 6.e
55 a Et qui sitit veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Apo.22 d
58 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia. Act.13.c
56 c Domus mea domus orationis vocabitur. Mat.21.b, Mar.11.c, Lu.19.g
59 b Contritio & infœlicitas in vijs eorum. Ro.3 c
59 c Galeã salutis assumite, Eph.6.c, 1.The.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Ro 11 d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem, Apo 21.g.
61 a Spiritus Domini super me. Lu 4.c
62 d Dicite filiæ Sion. Ecce Rex tuus venit, Mat.21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c 1.Cor.2 b
65 a Inuẽtus sum à nõ q̃rentibus me, Ro.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Ro.10.d
65 c Nouos verò cœlos & noua terra, 2.Pet.3 c Apo.21 a
66 a Cœlum mihi sedes est. Act.7.f

66 g Vbi vermis eorũ non morietur. Mar 9 g
60 d Et ciuitas non eget sole &c. Apo.21.g
60 d Nox vltra non erit. Apo.22.a

I E R E M.

7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum, Matt. 21.b, Mar.1.11.c, Lu.9 g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorieẽ. 1.Cor. 1.d.2 Cor.10 d
10 a Quis non timebit te Domine. Apo.b5 b
17 d Ego sum scrutans renes & corda, Ap.2 f
31 c Vox in Rama audita est Matt.2 d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2.Cor 6.d
31 e Ecce dies venient, dicit Dñs, & cõsummabo super domum Israël & super domum Iuda testm̃ nouum. Heb 8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum. Heb.10 c
51 a Cécidit cécidit Babylon illa magna. Apo. 18.a

E Z E C H.

3 a Accipe librum, & deuora illum. Apoc. 10 d
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea. Ro 10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Matt.24.c
36 e Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Ro. 2.d

D A N I E L.

9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta. Mat.34 b, Mar 13.b, Lu.21.d

O S E E.

1 d Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos. Ro.9 c
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meã, Ro.9.e, 1.Pet. 2.b
6 c Misericordiam volo, & non sacrific. Mat. 9.b, 12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, operite nos. Luc. 23 d
11 a Ex Ægypto vocaui filium meum Mat.2.c
13 d Absorpta est mors in victoria. 1. Corint. 15.g

I O E L.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo. Act.2.c
2 g Omnis enim quicunque inuocauert nomen Domini, saluus erit Ro. 10.c

A M O S.

5 g Nunquid victimas &c. Act 7.e
6 a Væ vobis diuitibus. Lu.6.d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid. Act.15.c

I O N A S.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Matth.12.c, Lu. 11.d
3 b Pęnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Mat.12.d, Luc.11.d

M I C H Æ.

5 a Et tu Beth-léhem terra Iuda Matt. 2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrẽ suum, & filiam aduersus matrem. Matt. 10.d, Luc.12 g

A G G Æ.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solùm terram, sed & cœlum Heb.12.f

H A B A C.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris.
2 a Iustus autem ex fide viuit, Ro.1.c, Ga 3.b

N A H V M.

1 d Quàm speciosi pedes euangalizantium pacem! Ro.10 c
4 b Quid est quod scribæ dicũt, quòd Eliam oporteat primum venire. Matth. 17.b, Mac 9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios. Luc. 1.b

Z A C H A R.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Ephe.4.f
9 b Ecce rex tuus venit. Mat 21.a. Ioh.12.b
11 c Et acceperunt triginta argẽteos. Mat.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt. Ioh. 19 g
13 c Percutiam pastorem. Mat.26 c, Mar.14.b

M A L A C H.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio ha. Ro. 9.c
3 a Ecce, ego mitto angelũ meum. Mat.11.b Mar. 1.a, Luc. 7.d, Ioh. 1.c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat. Mat. 11.b

ORDO LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

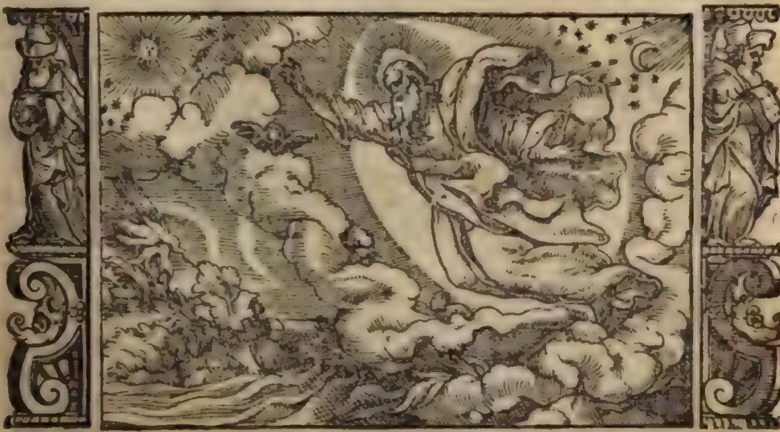
CORRECTORIS

IN SACRA BIBLIA AD LECTOREM Præfatio.

OMNES ferè, qui aut circa suas, aut aliorum lucubrationes insudant, opusque suum impellunt in medium, ne indignum eis laborem videantur insumpsisse, præconijs ex cunctis causarum generibus conquisitis, longa & luculenta oratione in capite voluminis collocanda, non grauatim illas extollere nituntur. Quo factum est, vt nos quoque, Benigne Lector, quorum fidei castigatio horum sacrorum, dum excuderentur, Bibliorum est commissa, hoc indistincti exemplo cogamur hic aliquid præfari. Cæterùm quid de eorum excellentia, dignitateque, cum omnium ob oculos versetur, nobis veniat dicendum, ne Solem, vt vulgò dicitur, videremur lucerna illustrare velle, est certè penitus nihil. Quis enim nescit, istorum codicum authorem fuisse Deum per sanctos viros priùs, nouissimè autem per Filium suum, ipsam Veritatem, de se ipso nobis loquentem? Ipse ad duplicem dilectionem, & hinc ad cælestem illam Ierusalem, quam nihil sordidum inquinatumque sinitur ingredi, se iter hominibus securum sternit, vel potius eos ad illum suauiter mouens attrahit, atque etiam ita docet, monet, & terrendo deijcit, deiectosq; alia promouendo erigit, vt ea quæ asseruntur, non deceat aliter ingeri, nec eum illa aliter ingerere. In dicendo enim nunc soluta, nunc metrico pede incedente oratione taliter pro sua bonitate se temperat, ac ob nostræ mentis fragilitatem se demittit, vt omnes pro captu quisque suo, diuino lumine à se patre luminum effluente vbertim repleri valeant, patiens (eo perhibente) in manibus Prophetarum assimilari. Quid tantùm dico assimilari, quando ipse vtriusque testamenti conditor Christus, vnigenitus Dei, Deus ipse pro nobis maledictis maledictum se fieri permittens mortem, & illam crucis, oppetere non detractauerit? Et si aliquando aliqua obducta quasi densissima caligine afferat: ad humanam profectò superbiam edomandam, vt procul absistant toto luco profani, & ad studiosius ea inquirenda, ac dulciùs retinenda factum esse pro certo habemus. Verum neque quicquam est in diuina Scriptura ita figuræ tecta conclusum, vt scrutantibus illud alibi enucleatum non insinuetur. Nemini igitur dubium est, quin hæc volumina cælorum regnum, & vitam continentia beatam, cum in eis de summo rerum cardine disseratur, nobis perquàm incorrupta haberi expediat. Quod vt efficeretur, nihil in nobis fuit, (Deus testis, & conscientia) in collatione facienda cum exemplaribus à typographia Iuntarum emissis, ab illo Louaniano ante Romæ reuiso, expurgato, & inde approbato transfusis, vt potuimus & debuimus, à nobis non sit lubentissimè impensum. In talento quippe concredito in dominica vinea, hoc est, sancta Dei Ecclesia Catholica & Romana, aliarum omnium matre, & magistra, cui nos subijcimus (quod cunctis volumus testatum) laborantes summo corde operari quoquo pacto non destitimus. Vale.

LIBER GENESIS, HEBRAICE' BERESITH.

CREATIO MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN principio creauit Deus cęlū & terrā. ¶ Terra autem 2 erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſup faciē abyſſi, & ſpiritus Dñi ferebatur ſuper aquas. ¶ Dixitque 3 4 Deus: Fiat lux. Et facta eſt lux. ¶ Et vidit Deus lucem ꝙ eſſet bona: & diuiſit * lucem à te- 5 nebris: ¶ Appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem: factumq; eſt veſpere & mane 6 dies vnus. ¶ Dixit quoq; Deus: Fiat firmamētū in medio aquarum: & diuidat aquas ab 7 aquis. ¶ Et fecit Deus firmamentū, diuiſitq; aquas quæ erant ſub firmamento, ab his, ‖ quæ erant ſup firmamentum. Et factum eſt 8 ita. ¶ Vocauitq; Deus firmamentū, cęlum: & factum eſt veſpere & mane dies ſecundus. 9 ¶ Dixit vero Deus: Cōgregentē aquę, q̄ ſub cęlo ſunt, in locū vnum: & appareat arida. Et 10 factū eſt ita. ¶ Et vocauit Deus aridā, terrā: B cōgregationesq; aquarū appellauit maria. 11 Et vidit Deus ꝙ eſſet bonū, ¶ & ait: Germinet terra herbā virentē, & facientē ſemen, & lignū pomiferū faciens fructū iuxta genus ſuū, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper 12 terrā. Et factū eſt ita. ¶ Et ꝑtulit terra herbā virentē, & facientē ſemen iuxta genus ſuū, lignūq; faciens fructum, & habens vnumquodq; ſementem ſecundum ſpeciem ſuā.

13 Et vidit Deus ꝙ eſſet bonū. ¶ Et factū eſt ve- 14 ſpere & mane dies tertius. ¶ Dixit aūt Deus Fiāt luminaria in firmamento cęli, & diuidant diē ac noctē: & ſint ‖ in ſigna, & tēpa, 15 & dies, & annos: ¶ vt luceāt in firmamēto cę- 16 li, & illuminent terrā. Et factū eſt ita. ¶ Fecitq; Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt pęeſſet diei: & luminare minus, 17 vt pręeſſet nocti; & ſtellas. Et poſuit eas * in 18 firmamento cęli, vt lucerēt ſuper terrā, ¶ & præeſſent diei ac nocti, & diuiderent lucē ac tenebras. Et vidit Deus ꝙ eſſet bonum 19 Et factū eſt veſpere, & mane dies quartus. 20 Dixit ēt Deus: Producāt aquæ reptile ani- C mæ viuētis, & volatile ſuper terrā ſub firma- 21 mēto cęli. ¶ Creauitq; Deus cete grādia, & oēm animā viuētem, atq; motabilē, quam produxerant aquę in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundū genus ſuum. Et vidit Deus 22 ꝙ eſſet bonū. ¶ Benedixitq; eis, dicens: Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas 23 maris: auesq; multiplicētur ſuper terrā. ¶ Et 24 factū eſt veſpere & mane dies quintus. ¶ Dixit quoq; Deus: Producat terra animā viuētem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundū ſpecies ſuas. Factūq; 25 eſt ita. ¶ Et fecit Deus beſtias terræ, iuxta ſpecies ſuas, & iumenta & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quod eſſet

Act. 14. c. 15. 17. f. 24. Pſ. 32. a. 6. 135. a. 5. Eccle. 18. a 1 Heb. 21. c. 3. * Deus 1. Pſal. 32 b 6. 135. a 5. ‖ Iob. 10. b 12 51. b. 15. Pſal. 147. a 4. Pſ. 32. b. 7. 88. b. 12. 135. a 6. Iob. 38. a 4.

‖ Pſ. 135. b 7. * Deus 1.

Col. 3. b. 10. Infra 5. a. 1. 9. a. 6. 1. Co. 11. b. 7. * terræ 8. ‖ b creaturæ. 10. -12. Sap. 2. d. 23. ‖ Mat. 19. a. 4.

26 bonũ, ꝓ Et ait: Faciamus hoĩem ad ꝗ imaginẽ & similitudinẽ nostrã, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, * vniuersęq; b terræ, c omniq; reptili qđ mo-37 uetur in terra. ꝓ Et creauit Deus hominẽ ad D imaginem & similitudinẽ suam, ad imaginẽ Dei creauit illum, ‖ masculum & fęminã creauit eos. 28 ꝓ Benedixitq; illis Deus, & ait: ‖ Crescite, & multiplicamini, & replete terrã, & subijcite eã, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram. 29 ꝓ dixitq; Deus: Ecce dedi vobis oẽm herbã afferentẽ semen super terrã, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem ge-30 neris sui, ‖ vt sint vobis in escam: ꝓ & cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cęli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Et factũ est ita. 31 ꝓ ‖ Viditq; Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere, & mane dies sextus.

‖ Ecc. 17. a. 1. Infra. 8. d. 17. 9. a. 1. ‖ Infra 9. a. 3. ‖ Exo. 31. d. 17. Eccl. 39. e. 21. Matth. 7. d. 37.

CAPVT II.

1 A IGitur perfecti sunt celi & terra, & oĩs ornatus eorũ. 2 ꝓ Cõpleuitq; Deus die septimo opus suũ qđ fecerat: ‖ & requieuit die septimo ab vniuerso ope-3 re qđ patrarat. ꝓ Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illũ: quia in ipso cessauerat ab oĩ ope suo qđ creauit Deus, vt faceret. 4 ꝓ Istæ sunt gñationes cęli & terræ, qñ creatæ sunt, in die quo fecit dñs Deus cęlum & 5 terrã: & oẽ virgultũ agri antequã oriret in terra, omnẽq; herbã regionis priusquã germinaret, nõ .n. pluerat dñs Deus super terrã, 6 homo nõ erat q operaret terrã: ꝓ Sed fons ascẽdebat è terra, irrigãs vniuersam superfi-7 ciẽ terræ. ꝓ Formauit igitur Dñs Deus hominẽ de limo terræ, & inspirauit in faciẽ eius spiraculũ vitæ, & ‖ factus est homo in ani-8 mã viuẽtẽ. ꝓ Plãtauerat aũt Dñs Deus Para-B disum voluptatis a principio: in quo po-9 suit hoĩem quẽ formauerat. ꝓ Produxitque dñs Deus de humo oẽm lignũ pulchrũ visu, & ad vescẽdũ suaue; lignũetiã vitæ in medio Paradisi, lignũq; scientiæ boni, & mali. 10 ꝓ Et fluuius egrediebat de loco voluptatis ad irrigãdũ Paradisum, qui inde diuiditur 11 in quatuor capita. ꝓ Nomen vni ‖ Phison; ipse est q circuit oẽm terrã Heuilath, vbi na-12 scitur aurũ. ꝓ Et aurũ terræ illius optimum est, ibiq; inuenitur bdelliũ, & lapis onychi-13 nus. ꝓ Et nomen fluuij secundi Gehon, ipse 14 est qui circuit oẽm terrã Æthyopiæ. ꝓ No-C men verò fluminis tertij, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius aũt quartus, ipse est 15 Euphrates. ꝓ Tulit ergo dñs Deus hoĩem, & posuit eũ in Paradisum voluptatis, vt ope-16 raretur, & custodiret illũ: ꝓ Præcepitq; ei, di-17 cens: Ex omni ligno Paradisi comede: ꝓ De ligno autẽ scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; .n. die comederis ex eo, 18 morte morieris. ꝓ Dixit quoq; dñs Deus: Non est bonũ hoĩem esse solum: faciamus 19 ei adiutorium simile sibi. ꝓ Formatis igitur dñs Deus de humo cũctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cęli, adduxit ea ad Adam vt videret quid vocaret ea. oẽ .n. quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum 20 est nomẽ eius. ꝓ Appellauitq; Adã nomini-D bus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia cęli, & omnes bestias terræ. Adæ vero 21 nõ inueniebatur adiutor similis eius. ꝓ Immisit ergo dñs Deus soporẽ in Adã: cũq; obdormisset tulit vnã de costis eius, & reple-22 uit carnẽ ꝓ ea: ꝓ Et ædificauit dñs Deus costam, quã tulerat de Adam, in mulierem: & 23 adduxit eam ad Adam. ꝓ Dixitque Adam: ‖ Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de car-

‖ Exo. 20 b. 11. 31. d. 17. Deute. 5. b. 14. Heb. 4. b. 4. b eam 3. 1. Corint. ‖ 15. f. 45 ‖ Ecc. 24 e. 33. ‖ 1. Co. 11. b. 9.

ne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. ⁋ Quam ob rem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. ⁋ Erat aût vterque nudus, Adam, scilicet & vxor eius: & non erubescebant.

Matt. 19. a. 5. *Mar.* 10. a. 7. — 24 — 25 — *Ephes.* 5. 8. 31. 1 *Cor.* 6. d 16.

CAPVT III.

1 A Sed & serpens erat callidior cũctis aĩantib⁹ terræ, quæ fecerat dñs Deus. Qui dixit ad mulierẽ: Cur præcepit vobis Deus vt nõ comederetis ex oĩ ligno paradisi? 2 ⁋ Cui rñdit mulier: De fructu lignorũ 3 q̃ sunt in Paradiso, vescimur: ⁋ de fructu vero ligni, qđ est in medio Paradisi, pcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tãgerem⁹ 4 illud, ne fortè moriamur. ⁋ Dixit aũt serpẽs ad mulierẽ: Nequaquã morte moriemini. 5 ⁋ Scit.n. Deus q in quocũq; die comederitis ex eo, apient oculi vrĩ, & eritis sicut dij sciẽ 6 tes bonũ & malũ. ⁋ Vidit igit mulier q bonũ esset lignũ ad vescẽdũ, & pulchrũ oculis aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illi⁹ & comedit: deditq; viro suo, qui comedit. 7 B ⁋ Et aperti sunt oculi amborũ: cumq; cognouissẽt se eẽ nudos, cõsuerũt folia ficus, & fe 8 cerũt sibi perizomata. ⁋ Et cũ audissent vocẽ dñi Dei deambulãtis ĩ Paradiso ad aurã post meridiẽ, abscõdit se Adã, & vxor ei⁹ a facie 9 dñi Dei in medio ligni paradisi. ⁋ Vocauitq; 10 dñs Deus Adã, & dixit ei: vbi es? ⁋ Qui ait: vocẽ tuã audiui in paradiso: & timui, eo q nu 11 dus essem, & abscõdi me. ⁋ Cui dixit Dñs: Quis.n. indicauit tibi q nudus esses, nisi q

2. Cor. 11 a. 13. — *Eccl* 25. d. 33. 1. *Tim.* 2. d. 14. — 8. —

ex ligno de quo præceperã tibi ne comederes comedisti? 12 Dixitq; Adã: Mulier quã dedisti mihi sociã, dedit mihi de ligno, & comedi. 13 Et dixit dñs Deus ad mulierẽ: Quare hoc fecisti? Quæ rñdit: Serpẽs decepit me, & comedi. 14 Et ait Dñs Deus ad serpentẽ: Quia fecisti hoc, maledictus es iter oĩa aĩantia, & bestias terrę: sup pectus tuũ gradieris, & terrã comedes cũctis dieb. vitæ tuæ. 15 INIMICITIAS ponã iter te & mulierẽ, & semẽ tuũ & semẽ illius: ipsa cõteret caput tuũ, & tu insidiaberis calcaneo eius. 16 Mulieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & coceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri ptãte eris, & ipse dñabit tui. 17 Adæ vero dixit: Quia audisti vocẽ vxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo pceperã tibi ne comederes: maledicta terra in opere tuo. in laborib⁹ comedes ex ea cũctis dieb⁹ vitę tuę. 18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. 19 In sudore vultus tui vescêris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua sũptus es: quia puluis es, & in puluerẽ reuerteris. 20 Et vocauit Adã nomẽ vxo-

C -8. Ipse 2.

D -8. 1. Corin 14. f. 24

ris suæ, Heua: eo q mr̃ esset cunctorũ viuentiũ. 21 Fecit quoq; Dñs Deus Adæ, & vxori ei⁹ tunicas pelliceas, & induit eos. 22 Et ait: Ecce Adã quasi vnus ex nobis factus est, sciẽs bonũ & malũ: nunc ergo ne fortè mittat manũ suam, & sumat ẽt de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. 23 Emisit eum dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terrã de qua sumptus est. 24 Eiecitq; Adã, & collocauit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flãmeũ gladiũ, atq; versatilem & ad custodiendam viam ligni vitæ.

4. Et emissus.

CAPVT

CAPVT IIII.

1 ADAM verò cognouit vxorem suam Heuã: quæ concepit, & peperit Cain dicens: possedi hominẽ per Deũ. 2 ¶ Rursũq; peperit fratrẽ eius Abel. Fuit autẽ Abel pastor ouiũ, & Cain agricola. 3 ¶Factum est aũt post multos dies, vt offerret Cain de 4 fructibus terræ munera Dño. ¶ Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dñs ad Abel, & ad 5 munera eius. ¶Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit: iratusq; est Cain ve- 6 hementer, & concidit vultus eius. ¶ Dixitq; Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur 7 concidit facies tua? ¶Nonne si benè egeris,

Heb. 11. a.4. — A

recipies: sin aut male, statim in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. 8 ¶Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumq; essent in agro, consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit 9 eũ. Et ait Dñs ad Cain: Vbi est Abel frater tuus? Qui respõdit: Nescio. nunquid custos 10 fratris mei sum ego? ¶ Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui cla- 11 mat ad me de terra. ¶ Nunc igitur maledictus eris super terrã: quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu 12 tua. ¶Cum operatus fueris eam, nõ dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris sup 13 terram. ¶ Dixitque Cain ad Dñm: Maior est 14 iniquitas mea, quàm vt veniã merear: ¶Ecce eijcis me hodie a facie terræ, & a facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra: 15 omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. ¶ Di-

Margin: -12. B — *Sap. 10. a.3.* — *Matt. 23. f.35.* — *1 Ioan. 3. c.12.* — *Iud. 1. d. 11.* — C

xitq; ei Dñs. Nequaquã ita fiet: sed oĩs qui occiderit Cain, septuplũ punietur. Posuitq; Dñs in Cain signũ, vt non interficeret eum oĩs q inuenisset eũ. 16 ¶ Egressusq; Cain a facie Dñi, habitauit profugus in terra ad oriẽtalẽ plagã Eden. 17 ¶ Cognouit aũt Cain vxorẽ suã: quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificauit ciuitatem, vocauitq; nomen eius ex noĩe filij sui, Henoch. 18 ¶ Porro Henoch genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech. 19 ¶ Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. 20 ¶ Genuitq; Ada Iabel, qui fuit pater habitantiũ in tentorijs, atque pastorum: 21 ¶ Et nomẽ fratris eius Iubal, ipse fuit pater canentium D cithara & organo. ¶ Sella quoque genuit Tu22balcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opa æris, & ferri. Soror verò Tubal-cain, 23 Noëma. ¶ Dixitque Lamech vxoribus suis Adæ, & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: qm occidi virum in vulnus meum, & adolescẽ24tulũ in liuorem meum. ¶ Septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies 25 septies. ¶ Cognouit quoq; adhuc Adam vxorem suam & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. 26 ¶ Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos. iste cœpit inuocare nomen Domini.

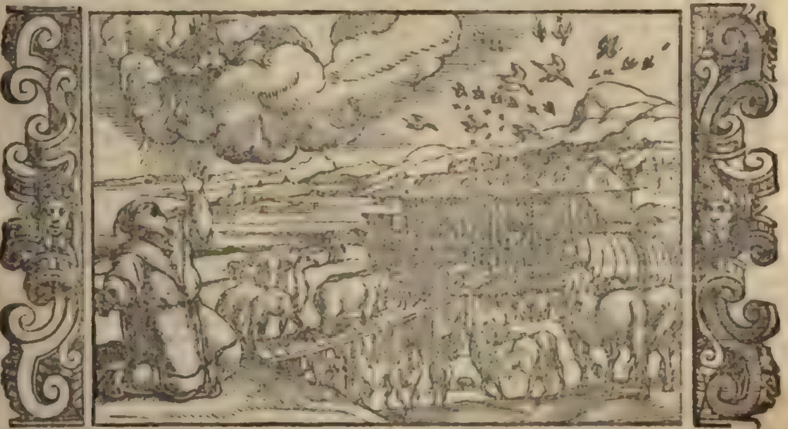
CAPVT V.

1 A HIc est liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominẽ ‖ad similitudinem Dei fecit 2 illũ. ¶ Masculũ & feminã creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorũ Adam, in die quo creati 3 sunt. ¶ Vixit autẽ Adã cẽtũ triginta annis: & genuit filiũ ad imaginẽ & similitudinẽ 4 suam, vocauitq; nomen eius Seth. ¶ Et facti sunt dies ‖Adã postq̃ genuit Seth, octingẽti 5 anni, genuitq; filios & filias. ¶ Et factum est omne tps quod vixit Adã, anni nongẽti tri6ginta, & mortuus est. ¶ Vixit quoq; Seth cen7tũ quinq; annis, Et genuit Enos. ¶ Vixitque Seth postq̃ genuit Enos octingentis septem 8 annis, genuitq; filios & filias. ¶ Et facti sunt B oẽs dies Seth nongẽtorũ duodecim anno9rũ, & mortuus est. ¶ Vixit verò Enos nona10ginta annis, & genuit Cainan. ¶ Post cuius ortũ vixit octingentis quindecim annis, & 11 genuit filios & filias. ¶ Factiq; sunt oẽs dies Enos nongẽti quinq; anni, & mortuus est. 12 ¶ Vixit quoq; Cainan septuaginta annis, & 13 genuit Malaleel. ¶ Et vixit Cainan postq̃ genuit Malaleel, octingentis quadraginta an14nis, genuitque filios & filias. ¶ Et facti sunt oẽs dies Cainan nongẽti decẽ anni, & mor15tuus est. ¶ Vixit aũt Malaleel sexagintaquin16que annis, & genuit Iared. ¶ Et vixit Malaleel postq̃ genuit Iared, octingentis trigin17ta annis: & genuit filios & filias. ¶ Et facti sunt oẽs dies Malaleel octingenti nonagin18taquinq; anni, & mortuus est. Vixitque Iared cẽtũ sexaginta duobus annis, & genuit 19 Henoch. ¶ Et vixit Iared postq̃ genuit He C noch octingentis annis, & genuit filios & 20 filias. ¶ Et facti sunt oẽs dies Iared nongen21ti sexaginta duo anni, & mortuus est. ¶ Porro Henoch vixit sexagintaquinque annis, 22 & genuit Mathusalam. ¶ Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch, postq̃ genuit Mathusalã, trecẽtis annis, & genuit fi23lios & filias. ¶ Et facti sunt oẽs dies Henoch 24 trecenti sexagintaquinque anni. ¶ Ambulauitque cum Deo, & non apparuit: quia tu25lit eum Deus. ¶ Vixit quoq; Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit La26mech. ¶ Et vixit Mathusala postquam ge-

nuit

Margin notes: ‖ Sap. 2. d. 23. Eccl. 17. a. 1. Sap. 1. d. 23. Infra 9. a. 6. –3. — ‖ 1. Par. 1. a. 1. — Eccl. 44. c. 15. Heb. 11. a. 5.

nuit Lamech, septingētis octoginta duobus 27 annis, & genuit filios & filias. ¶ Et facti sunt D oēs dies Mathusalę nōgēti sexagintanouem 28 anni: & mortuus est. ¶ Vixit autem Lamech centū octoginta duobus annis, & genuit fi- 29 liu: ¶Vocauitq; nomē eius Noë, dicens: Iste cōsolabit nos ab operibus, & laboribus ma- 30 nuū nostrarū in terra cui maledixit Dñs. ¶Vixitq; Lamech postquā genuit Noë, qngentis nonagintaquinq; annis, & genuit filios & 31 filias. ¶ Et facti sunt oēs dies Lamech, septingenti septuagintaseptem anni, & mortuus 32 est. Noë vero cum quingentorum esset annorum genuit Sem, Cham, & Iapheth.

CAPVT VI.

1 A Cvmq; cepissent hoīes multiplicari super terrā, & filias procreassent. 2 ¶ Videntes filij Dei filias hoīum .ꝙ essent pulchræ, acceperūt sibi vxores ex oībus quas 3 elegerat. ¶ Dixitq; Deus: Nō ꝑmanebit spūs meus in hoīe in æternū qa caro est: eritq; 4 dies illius centū viginti annorum ¶Gigantes aūt erāt sup ꝑ terrā in diebus illis. Post ꝗ, n. ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt potentes a seculo viri fa- 5 mosi. ¶ Videns aūt Deus ꝙ multa malitia hominū esset in terra, & cūcta cogitatio cor- 6 dis intenta esset ad malū oī tp̄e, ¶ Penituit B eū ꝙ hoiem fecisset in terra. –Et præcauēs in futurū, & tactus dolore cordis intrinse- 7 cus, ¶ ‖ Delebo, inquit, hoiem quē creaui, a facie terræ, ab hoīe vsq; ad animantia, à reptili vsq; ad volucres cęli. penitet.n. me fe- 8 cisse eos. ¶ Noe verò inuenit gratiā coram 9 Dño. ¶ Hę sunt generationes Noë ‖ Noe vir iustus, atq; perfectus fuit in generationibus 10 suis: cū Deo ambulauit. ¶ Et genuit tres fi- 11 lios Sem, Cham, & Iapheth. ¶ Corrupta est aūt terra corā Deo & repleta est iniquitate. 12 ¶ Cūq; vidisset Deus terrā esse corruptā (oīs C quippe caro corruperat viā suā super terram) 13 ¶ Dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit corā me: repleta est terra iniquitate a facie 14 eorū, & ego disperdā eos cū terra ¶ Fac tibi arcā de lignis leuigatis: māsiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & 15 extrinsecus. ¶ Et sic facies eā: Trecentorum cubitorū erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorū latitudo, & triginta cubitorū alti- 16 tudo illius. ¶Fenestrā in arca facies, & in cubito cōsummabis summitatē eius: ostiū aūt arcæ pones ex latere deorsum / cœnacula, 17 & tristega facies in ea ¶ Ecce ego adducam aquas diluuij super terrā, vt interficiā oēm carnē in qua spiritus vitæ est subter cęlum, 18 & vniuersa q̄ in terra sunt, cōsumentur. ¶ Po- D nāq; fędus meū tecū, & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum 19 tuorū tecū ¶Et ex cūctis animātibus vniuersæ carnis bina induces in arcā, vt viuāt tecū, 20 masculini sexus & feminini. ¶ De volucribus iuxta genus suum, & de iumētis in gñe suo, & ex oī reptili terræ, sc̄d̄m genus suum: bina de oībus ingrediētur tecū, vt possint vi- 21 uere ¶ Tolles igitur tecū ex oībus escis quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & 22 erunt tā tibi, q̄ illis in escam. ¶ Fecit igitur Noë, omnia quæ præceperat illi Deus.

CAPVT VII.

1 A Dixitq; Dñs ad eū, Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum corā me 2 in generatione hac. ¶ Ex oībus animātibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam. De animātibus vero immundis, duo & duo, ma- 3 sculum & feminam. ¶ Sed & de volatilibus

Margin: –2. ‖ Infrà 8. d 21. Mat. 15. d. 19. ‖ Eccl. 44. c. 17. ‖ I. 6 11. b. 7. ‖ 2 Pet. 2 a.

cœli ſeptena, & ſeptena, maſculũ, & fęminã: vt ſaluet ſemen ſuper faciẽ vniuerſæ terræ. 4 ꝙ Adhuc.n. & poſt dies ſeptẽ ego pluam ſuper terrã quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo oẽm ſubſtantiam 5 quã feci, de ſupficie terrę. ꝙ Fecit ergo Noë 6 oĩa quæ mãdauerat ei Dñs. ꝙ Eratq; ſexcen- B totũ annorũ, qñ diluuij aquæ inũdauerũt 7 ſuper terrã. ꝙ Et ingreſſus eſt Noë, & filij ei⁹, vxor eius & vxores filiorũ eius cũ eo in arcã 8 pp aquas diluuij. ꝙ De animantibus quoq; mũdis & immundis, & de volucribus, & ex 9 omni quod mouetur ſuper terrã. ꝙ Duo & duo ingreſſa ſunt ad Noë in arcã maſculus 10 & fęmina, ſicut præceperat Dñs Noë. ꝙ Cũq; trãſiſſent ſeptẽ dies, aquæ diluuij inundaue 11 runt ſuper terrã. ꝙ Anno ſexcenteſimo vitæ Noë, mẽſe ſecũdo, ſeptimodecimo die mẽſis rupti ſunt oẽs fontes abyſſi magnæ, & ca 12 taractæ cœli apertæ ſunt. ꝙ Et facta eſt pluuia ſuper terrã quadraginta diebus, & qua 13 draginta noctibus. ꝙ In articulo diei illius C ingreſſus eſt Noë, & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius, & vxor illius, & * vxores fi 14 liorũ eius cũ eis in arcam: ipſi & omne animal ſecundum genus ſuum. vniuerſaq; iumenta in genere ſuo, & omne quod mouet ſuper terrã in genere ſuo, cunctumq; volatile ſecũdm genus ſuum, vniuerſæ aues, oẽsq; 15 volucres ꝙ Ingreſſę ſunt ad Noë in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat ſpi 16 ritus vitæ ꝙ Et quæ ingreſſa ſunt, maſculus & fęmina ex oĩ carne introierunt, ſicut p̃ceperat ei Deus, & incluſit eũ Dñs de foris. 17 ꝙ Factumq; eſt diluuiũ quadraginta diebus* ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime à terra. 18 ꝙ Vehementer enim inundauerunt, & oĩa repleuerunt in ſuperficie terræ: porro arca 19 ferebatur ſuper aquas. ꝙ Et aquæ præualue- D runt nimis ſuper terrã: opertiq; ſunt oẽs mõ 20 tes excelſi ſub vniuerſo cœlo. ꝙ Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos 21 operuerat. ꝙ † Cõſumptaq; eſt oĩs caro quæ mouebaẽ ſuper terrã, volucrũ, aĩantiũ, beſtiarũ, oĩumq; reptiliũ q̃ reptant ſuper terrã. 22 Vniuerſi hoĩes, ꝙ Et cuncta in quibus ſpira 23 culũ vitæ eſt in terra, mortua ſunt. ꝙ Et deleuit* omnẽ ſubſtãtiã quæ erat ſuper terrã, ab hoĩe vſq; ad pecus, tã reptile, q̃ volucres cęli, & deleta ſunt de terra: remãſit aũt ſolus 24 Noë, & qui cũ eo erant in arca. ꝙ Obtinueruntq; aquæ terrã centũ quinquaginta dieb⁹.

Mat. 24. ... 1. Luc. 17. ... 26. 1. Pet. 3. ... 20.

tres 3.

& quadraginta noctibus.

† Sap. 10. a. 4. Eccl. 39. c 38.

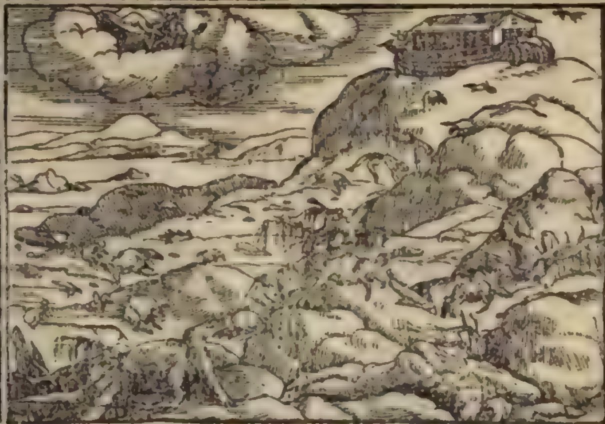
* Deus.

1. Pet. 3. d. 10.

CAPVT VIII.

1 A RECORDATVS autem Deus Noë, cunctorũq; animantiũ, & oĩum iumentorum quæ erant cũ eo in arca adduxit ſpiritum ſuper terrã, & imminutæ ſunt aquæ. 2 ꝙ Et clauſi ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cęli: 3 & prohibitæ ſunt pluuiæ de cęlo. ꝙ Reuerſæq; ſunt aquę de terra eũtes & redeuntes, & cœperunt minui poſt centum quinqua 4 ginta dies. ꝙ Requieuitq; arca menſe ſeptimo, viceſimoſeptimo die mẽſis ſuper mon 5 tes Armeniæ. ꝙ At vero aquæ ibant & decreſcebant vſq; ad decimum menſem: decimo *enim menſe, prima die menſis apparuerũt 6 cacumina montium. ꝙ Cumque tranſiſſent B quadraginta dies aperiens Noë feneſtram 7 arcæ quam fecerat, ꝙ Dimiſit coruũ: qui egrediebatur, & nõ reuertebatur, donec ſic 8 carentur aquæ ſuper terram. ꝙ Emiſit quoq; columbam poſt eum, vt videret ſi iã ceſſaſ 9 ſent aquæ ſuper faciem terræ. ꝙ Quæ cùm non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam: aquæ enim erãt ſuper vniuerſam terram: extenditq; manũ 10 ſuam, & apprehenſam intulit in arcã. ꝙ Expectatis autem vltrà ſeptem diebus alijs rur

*autem 4.

11 ium dimisit columbam ex arca. ℣ At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramũ oliuæ virentibus folijs in ore suo: intellexit er-
12 go Noé, quod cessassent aquæ super terrã. ℣ Expectauitq; nihilominus septem alios dies:
C & emisit columbam, quæ nõ est reuersa vl-
13 trà ad eum. ℣ Igitur sexcentesimo primo anno, primo mẽse, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditq; quod exiccata es-
14 set superficies terræ. ℣ Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis arefacta est ter-
15 ra. ℣ Locutus est autem Deus ad Noë, dicẽs
16 ℣ Egredere de arca tu & vxor tua, filij tui, &
17 vxores filiorum tuorũ tecum. ℣ Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tã in volatilibus, quàm in bestijs & vniuersis reptilibus que reptant super terrã, educ tecum, & ingredimini super terram: ‖ crescite & mul- ‖ Sup. 1. d. 28.
18 tiplicamini super eam. ℣ Egressus est ergo
D Noë, & filij eius: & vxor illius, & vxores filio- Infr. 9. a. 1.
19 rum eius cum eo. ℣ Sed & omnia animantia, iumenta & reptilia, quæ reptant super terram secundũ genus suũ, egressa sunt de ar-
20 ca. ℣ Ædificauit autem Noë altare Dño, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus

21 mũdis, obtulit holocausta super altare. ℣ Odoratusq; est Dominus odorem suauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vltrà maledicã terræ pp hoĩes: ‖ sensus enim & cogitatio humani cordis in malũ prona sunt ab adolescentia sua: nõ igitur vltrà percutiam oẽm ‖ Sup. 6. a. 5. Mat. 15. b. 19.
22 animam viuentem sicut feci. ℣ Cunctis diebus terræ semẽtis & messis, frigus & estus, estas & hyems, nox & dies non requiescẽt.

CAPVT IX.

1 A BEnedixitque Deus Noë, & filijs eius. Et dixit ad eos: ‖ Crescite, & multiplicami- ‖ Sup. 1. d. 28. & 8. e. 17.

ni, &

2 ni, & replete terram. ℣ Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & sup oẽs volucres cęli cũ vniuersis q̃ mouent̃ super terrã: oẽs pisces maris manui vr̃æ traditi sunt. ℣ Et oẽ qđ mouet̃ & viuit erit vobis in cibũ: quasi olera virẽtia tradidi vobis oĩa. ℣ Excepto q̃ carnẽ cũ sanguine non comedetis. ℣ Sanguinẽ.n. aĩarũ vestrarũ requirã de manu cunctarũ bestiarum: & de manu hoĩs. de manu viri, & de manu fratris eius reqrã aĩam hoĩs. ℣ Quicũq; ‖ effuderit humanũ sanguinẽ, fundet sanguis illius, ‖ ad imaginẽ quippe Dei factus est homo. ℣ ‖ Vos aũt crescite & multiplicamini, & ingredimini super terrã, & implete eã. ℣ Hæc quoq; dixit Deus ad Noë, & ad filios eius cũ eo: ℣ Ecce ego statuã pactũ meũ vobiscũ, & cũ semine vr̃o post vos: ℣ Et oẽm aĩam viuentem quæ est vobiscũ, tã i volucribus q̃ in iumẽtis, & pecudibus terræ, cũctisq; q̃ ingressa sunt de arca, & vniuersis bestijs terræ. ℣ ‖ Statuã pactũ meũ vobiscũ, & nequaquã vltrà interficietur oĩs caro aquis diluuij, neq; erit deinceps diluuiũ dissipãs terrã. Dixitq; Deus: Hoc est signũ fœderis, quod do inter me & vos, & ad oẽm aĩam viuentem quæ est vobiscũ in generationes sempiternas. ℣ Arcum meum ponam in nubibus, & erit signũ fœderis inter me & inter terrã. ℣ ‖ Cùmque obduxero nubibus cęlũ, apparebit arcus meus in nubibus. ℣ Et recordabor fęderis mei vobiscum & cum omni anima uiuente q̃ carnẽ vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendam vniuersam carnem. ℣ Eritq; arcus meus in nubibus & videbo illũ, & recordabor fęderis sempiterni, quod pactum est inter Deum & * omnem animam viuentẽ vniuersæ carnis quæ est super terrã. ℣ Dixitq; Deus ad Noë. Hoc* est signũ fœderis qđ constitui inter me, & * oẽm carnẽ super terram. ℣ Erãt ergo filij Noë qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth, porro Chã ipse est pater Chanaan. ℣ Tres isti filij sunt Noë, & ab his disseminatum est oẽ genus hominum super vniuersam terrã. Cępitque Noë vir agricola exercere terram & plantauit vineam. ℣ Bibensq; vinum inebriatus est & nudatus* in tabernaculo suo. ℣ Quod cũ vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata nunciauit duobus fratribus suis foras. ℣ At vero Sem & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesq; eorum auersæ erant & patris virilia nõ viderunt. ℣ Euigilans aũt Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, ℣ Ait: Maledictus* Chanaã, seruus seruorum erit fratribus suis. Dixitque: ℣ Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius. ℣ Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan seruus eius. ℣ Vixit autem Noë post diluuium trecentis quinquaginta annis, ℣ Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

Marginal notes: Su. 1. d. 19 · Ier. 17. d. 14 · ‖ Mat. 26. e 52. · ‖ Ap. 13. c 10. · ‖ Su. 1. d. 28. 8. c. 17 · ‖ Isa. 54 c. 9. · ‖ Ecc. 43. 12. · * inter 8 · * inter omnem animam viuentem 3. · * iacuit. · * puer.

CAPVT X.

1 HÆ sunt generationes filiorũ Noë, Sem, Chã, & Iapheth: natiq; sunt eis filij post diluuiũ. 2 ℣ Filij Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauam, & Thubal, & Moloch, & Thiras. 3 ℣ Porro filij Gomer: Ascenez & Riphath, & Thogorma. 4 ℣ Filij aut Iauã: Elisa & Tharsis, Cethini & Dodanim. 5 ℣ Ab his diuisæ sunt insulæ gentiũ in regionibus suis, vnusquisq; secũdu linguã suam & familias suas in nationibus suis. 6 ℣ Filij au-

Marginal note: 1. Par. 1. a. 5.

lij aũt Chã: Chus, & Mesrai, & Phut, & Cha-
7 naan. Filij aũt Chus, Saba, *Heuila, & Saba- (*& 12.)
tha, & Regma, & Sabathacha. Filij Regma:
8 Saba, & Dariã. Porro Ch' genuit Nemrod:
B ipse cępit esse potẽs in terra. Et erat robu-
9 stus venator corã Dño. ᵇab hoc exiuit ꝓuer (ᵇob hoc 5.)
biũ, Quasi Nemrod robustus venator corã
10 Dño. Fuit aũt principiũ regni eius Babylõ,
& Arach, & Achad, & Chalãne, in terra Sẽ-
11 naar: De terra illa egress' est Assur, & ædifi
cauit Niniuen & plateas ciuitatis, & Chale.
12 Resẽ est quoq; inter Niniuẽ & Chale: hęc ẽ
13 ciuitas magna. At verò Mesrai genuit Lu-
dim, & Anamim, & Laabim, & Nephtuim.
14 Et Phethrusim, & Chassuim, de quib' egres
15 si sunt Philistijm, & Caphtorim. Chanaan
aũt genuit Sidonem primogenitũ suũ, He-
16 thęũ, & Iebusęũ, & Amorrhęũ, & Gerge-
C sęũ. Et Heuęũ, & Aracęũ, Sineum. Et Ara-
17 diũ, Samarẽũ, & Hamathęũ: & per hos disse
18 minati sũt populi Chananęorũ: Factiq; sũt
19 termini Chanaan venientib. à Sidone Gerarã

vsq; ad Gazã, donec ingrediaris Sodomã &
Gomorrhã, & Adaman & Seboim vsq; Lasa.
20 Hi aũt filij Chã i cognationib. & liguis, &
21 generationib', terrisq; & gẽtib' suis. De Sẽ
quoq; nati sũt, pr̃e oium filiorũ Heber, fr̃e
22 Iapheth maiore. Filij Sẽ: Ælam & Assur, &
23 Arphaxad, & Lud, & Aram, Filij Aram: (1. Par. 1. b. 17.)
24 Hus, & Hul, & Gether, & Mes. At vero Ar-
phaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.
25 Natiq; sunt Heber filij duo, nomẽ vni Pha
D leg, eo quod in diebus eius diuisa sit terra:
26 & nomen fratris eius Iectam, Qui Iectam
genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth, Ia-
27 re. Et Aduram, & Vzal & Decla, Et Hebal,
28 & Abimael, Seba & Ophir, & Heuila & Io
29 bab. omnes isti, filij Iectam. Et facta est ha-
30 bitatio eorum de Messa pergentibus vsque
31 Sephar montem Orientalem. Isti sunt filij
Sem secundum cognationes & linguas, &
32 regiones in gentibus suis. Hæ familiæ Noë
iuxta populos & nationes suas. Ab his diui-
sæ sunt gentes in terra post diluuium

CAPVT XI.

1 (Sap. 10. a. 5.) ERat aũt terra labij vnius, & ser-
A monũ eorundẽ. Cumq; profi
2 ciscerent de Oriẽte, inuenerũt
cãpũ in terra Sennaar, & habi-
3 tauerũt in eo. Dixitq; alter ad
proximũ suũ: Venite faciam' ᵃ*lateres, & co- (ᵃ nobis 6.)
quam' eos igni. Habuerũtq; lateres ꝓ saxis
4 & bitumẽ ꝓ cęmẽto. Et dixerũt: Venite, fa-
ciamus nobis ciuitatẽ & turrim, cui' culmẽ
pertingat ad cęlũ: & celebremus nomen no
strũ antequã diuidamur in vniuersas terras.
5 Descendit aũt dñs vt videret ciuitatem &
6 turrẽ quã ædificabant filij Adã, & dixit. Ec-
ce vnus est populus, & vnũ est labiũ oibus:
cęperuntq; hoc facere, nec desistent à cogi-
tationibus suis, donec eas opere cõpleant.
7 Venite igitur, descẽdamus, & cõfundamus

B ibi linguã eorũ, vt non audiat vnusquisque
8 vocẽ proximi sui. Atq; ita diuisit eos Dñs
ex illo loco in vniuersas terras, & cessaue-
9 runt ædificare ciuitatem. Et idcirco vocatũ
est nomen eius Babel, quia ibi cõfusum est
labium vniuersæ terræ: & inde dispersit eos
10 Dñs super faciem cunctarũ regionũ. Hæ (—5. 1. Par. 1. b. 17.)
sunt generationes Sem: ‖ Sem erat centum
annorũ qñ genuit Arphaxad, biennio post
11 diluuiũ. Vixitq; Sem postq̃ genuit Arpha-
xad quingentis annis: & genuit filios & fi-
12 lias. Porro Arphaxad vixit triginta quinque
13 annis, & genuit Sale: Vixitque Arphaxad
postquàm genuit Sale, ᵇ trecentis tribus an- (ᵇ quadringentis. 3.)
14 nis: & genuit filios & filias. Sale quoque vi
15 xit triginta annis, & genuit Heber. Vixit-
C que Sale postq̃ genuit Heber, quadringẽtis
16 tribus annis: & genuit filios & filias. Vixit

autem

aut Heber triginta quatuor annis, & genuit 17 Phaleg. ¶ Et vixit Heber postq̃ genuit Phaleg, quadringentis triginta annis : & genuit 18 filios & filias. ¶ Vixit quoq; Phaleg triginta 19 annis, & genuit Reu. ¶ Vixitq; Phaleg postq̃ genuit Reu, ducẽtis nouẽ annis, & genuit fi-20 lios & filias. ¶ Vixit aũt Reu triginta duob' 21 annis, & genuit Sarug. ¶ Vixit quoque Reu postq̃ genuit Sarug, ducentis septẽ annis, & 22 genuit filios & filias. ¶ Vixit vero Sarug tri-23 ginta annis, & genuit Nachor. ¶ Vixitq; Sarug postq̃ genuit Nachor, ducentis annis & 24 genuit filios & filias. ¶ Vixit aũt Nachor vi-25 gintinouem annis, & genuit Thare. ¶ Vixitque Nachor postq̃ genuit Thare, centũ decẽ & nouem annis: & genuit filios & filias.

[Margin: 1. Par. 1. b. 19.]

26 ¶ Vixitq; Thare septuaginta annis: ‖ & genuit D Abram, & Nachor, & Arã. ¶ Hæ sunt aũt ge-27 nerationes Thare: Thare genuit Abrã, Na-28 chor, & Arã. Porro Aran genuit Lot. ¶ Mortuusq; est Aran ante Thare patrẽ suum, in 29 terra natiuitatis suæ in Vr Chaldęorũ. ¶ Duxerũt aũt Abram, & Nachor vxores: nomen vxoris Abrã, Sarai: & nomẽ vxoris Nachor, Melcha filia Arã pr̃is Melchæ, & pr̃is Ieschę. 30 ¶ Erat aũt Sarai sterilis, nec habebat liberos. 31 ¶ Tulit itaq; Thare Abrã filiũ suũ, & Lot filiũ Arã filiũ filij sui, & Sarai nurũ suã vxorẽ Abrã filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldęorũ vt * irẽt ĩ terrã Chanaã: venerũtq; vsq; Harã 32 & habitauerũt ibi : & facti sunt dies Thare ducẽtorũ quinq; ann. & mortu' est ĩ Harã

*[Margin: 1. Par. 1. b. 28. — Iosue 24. a. 2. — ‖ Ios. 24. a. 2. Neh. 9. b 7. Iudit. 5. a 6. — * iret 6. — Act. 7. a. 2.]*

CAPVT XII.

1 A Dixit autem Dñs ad Abrã : Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrã quã mon-2 strauero tibi. ¶ Faciãq; te in gẽtẽ magnã, & benedicã tibi, & magnificabo 3 nomen tuũ, erisq; benedictus. ¶ Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã maledicentibus tibi, atq; ‖ IN TE benedicentur vni-4 uersæ cognationes terræ. ¶ Egressus est itaq; Abrã sicut p̃ceperat ei Dñs, & iuit cum eo Lot. Septuaginta quinq; annorũ erat Abrã 5 cum egrederetur de Haran. ¶ Tulitq; Sarai B vxorẽ suam, & Lot filiũ fratris sui, vniuersamq; substantiã quã possederãt, & animas quas fecerant in Harã: & egressi sunt vt irẽt in terrã Chanaan. Cumq; venissent in eam, 6 ¶ Pertransiuit Abrã terrã vsq; ad locum Sichem, & vsq; ad conuallẽ illustrem: Chana-7 nęus aũt tunc erat in terra. ¶ Apparuit autem dñs Abrã, & dixit ei: ‖ Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare do-8 mino, qui apparuerat ei. * ¶ Et inde transgrediens ad montem qui erat contra Orientẽ Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab Occidente habens Bethel, & ab Oriẽte Hai: ædificauit quoq; ibi altare Dño, & inuoca-9 uit nomen eius. ¶ Perrexitq; Abram vadẽs, 10 & vltrà progrediens ad meridiẽ. ¶ Facta est C aũt fames in terra : descenditq; Abram in Ægyptũ, vt peregrinaretur ibi : p̃ualuerat. n. 11 fames in terra. ¶ Cumq; propè esse vt ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai vxori suæ: 12 Noui q̃ pulchra sis mulier: ¶ Et q̃ cùm viderint te Ægyptij, dicturi sunt : Vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt. 13 ‖ ¶ Dic ergo, obsecro te q̃ soror mea sis : vt bene sit mihi p̃p te, & viuat aĩa mea ob gra-14 tiam tui. ¶ Cùm itaq; ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem, q̃ 15 esset pulchra nimis. ¶ Et nunciauerunt Principes Pharaonis, & laudauerunt eã apud illũ: & sublata est mulier in domum Pharao-16 nis. ¶ Abrã verò benè vsi sunt p̃p illam. Fue-D runtq; ei oues & boues & * asini & serui, & * 17 famulæ & asinæ & cameli. ¶ Flagellauit autem Dñs Pharaonẽ plagis maximis, & domũ

*[Margin: Act. 7. a. 3. — ‖ Gal. 3. b. 8. Inf. a 18. c. 18. 22 c. 17. Heb. 11. b 8. — ‖ Inf. 13. d. 14. 15. d. 18. 26 a. 2. — Deu. 34. b. 4. — * & inuocauit illi nomẽ eius — ‖ Inf. 20. c. 11. — * asina 3. * familia. 5. — 5.]*

eius

18 eius ꝑꝑ Sarāi vxorē Abrā. ¶ Vocauitq; Pharao Abrā, & dixit ei Quidnā est hoc qđ fecisti mihi? q̄re nō indicasti mihi q vxor tua 19 esset? ¶ Quā ob causā dixisti esse sororē tuā, vt tollerē eā mihi in vxorē? Nunc igitur 20 ecce cōiux tua, accipe eā, & vade. ¶ Præcepitq; Pharao super Abrā viris: & deduxerūt eum, & vxorem illius & omnia quæ habebat.

CAPVT XIII.

1 A Scendit ergo Abrā de Ægypto, ipse & vxor eius, & oīa q̄ habebat, & Lot cū eo ad australem 2 plagā. ¶ Erat aūt diues valde [a] in 3 possessione auri & argēti. ¶ Reuersus est per iter quo venerat, a meridie in Bethel vsq; ad locū vbi prius fixerat taber-4 naculū inter Bethel & Hai: ¶ in loco altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomē 5 Dni. ¶ Sed & Lot q erat cū Abrā fuerant greges ouiū, & armēta, & tabernacula. ¶ Nec po-6 terat eos capere terra, vt habitarent simul: 8 erat quippe substātia multa eorū, & nequibāt 7 habitare cōiter: ¶ Vnde & facta est rixa īter pastores gregū Abrā & Lot. Eo aūt tpe Chananæus, & Phærezæus habitabāt in terra illa. 8 ¶ Dixit ergo Abrā ad Lot: Ne q̄so sit iurgiū inter me & te, inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus. 9 ¶ Ecce vniuersa terra corā te est: recede à me, obsecro: si ad sinistrā ieris ego dexteram tenebo: si tu 10 dexterā elegeris, ego ad sinistrā pergā. ¶ Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit oēm circa regio

*Abrā 6 | Sup. 12. b. 8. | Inf 36. 7 | & 13

nem Iordanis, quæ vniuersa irrigabat antequā subuerteret Dominus Sodomā & Gomorrham, sicut Paradisus Dñi, & sicut Ægyptus venientibus in Segor. 11 ¶ Elegitq; sibi Lot

regionem

regionē circa Iordanē, & recessit ab Oriente: 12 diuisiq; sūt alterutrū à fratre suo. ꝓAbrā habitauit in terra Chanáan: Lot vero moratus est in oppidis quæ erant circa Iordanē, 13 & habitauit in Sodomis. ꝓ Hoīes aūt Sodomitæ pessimi erant, & peccatores corā Dño nimis. 14 ꝓDixitq; Dñs ad Abrā postquā diuisus est ab eo Lot: ‖Leua oculos tuos indirectū & vide a loco: in quo nūc es ad Aquilonē & Meridiē, ad Orientē & Occidentem. 15 ꝓOmnem terrā quā conspicis, tibi dabo, & 16 semini tuo vsq; in sempiternū. ꝓFaciamq; semen tuū sicut puluerē terræ: si q̄s pōt hominū numerare puluerē terræ, semen quoq; tuū numerare poterit. 17 ꝓSurge ergo, & perambula terrā in lōgitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eā. 18 ꝓMouens igitur tabernaculū suum Abram, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambræ, quæ est in Hebron: ædificauitq; ibi altare Domino

‖ *Sup.* 12. *b.* 7. *Infra* 15. c. 18. 26. a. 4. —10 *ad* 6.

Deu. 34. .4. —5. *numera.* i. 3. —10.

CAPVT XIIII.

1 A FActum est autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex gentiū 2 ꝓ inirent bellum contra Bara regem Sodomorū, & cōtra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennab rege Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, 3 contraq; regē Balæ, ipsa est Segor. ꝓ Omnes hi conuenerunt in vallem Syluestrem, quæ 4 nunc est mare salis. ꝓ Duodecim enim an-

nis seruierant Chodorlahomor, & tertiodecimo 5 anno recesserūt ab eo. ꝓIgit quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erāt cū eo: percusseruntq; Raphaim in

–12. Astaroth– & Carnaim, & Zuzim cum eis, & 6 Emim in Saue Cariathaim. ℣Et Corrhęos in montibus Seir, vsq; ad Campestria Pharan, 7 q̃ est in solitudine. ℣Reuersiq; sunt & venerunt– vsq; ad fontẽ Misphar, ipsa est Cades: –10. & pcusserunt oẽm regionẽ Amalęcitarũ, & Amorrhęorũ, q habitabãt ĩ Asasonthamar. 8 ℣Et egressi sunt rex Sodomorum ;& rex Go B morrhę, rexq; Adamę, et rex Seboim, necnõ & rex Balæ, q̃ est Segor, & direxerũt aciẽ cõ 9 tra eos in valle Syluestri, ℣ Scilicet aduersus Chodorlahomor regẽ Elamitarũ, & Thadal regẽ gentiũ, & Amaraphel regẽ Sennaar, & Arioch regẽ Ponti, quatuor reges aduersus 10 qnq;. ℣ Vallis aũt Syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaq; rex Sodomorũ, & –rex Gomorrhæ terga verterũt, cecideruntq; –6. 11 ibi: & q remãserãt, fugerũt ad mõtẽ. ℣Tule C rũt aũt oẽm substãtiã Sodomorũ & Gomorrhæorũ, & vniuersa q̃ ad cibũ ptinẽt, & abie 12 rũt. ℣Necnõ & Lot, & substãtiã eius, filium 13 fratris Abrã, q habitabat ĩ Sodomis. ℣Et ecce vnus q euaserat, nũciauit Abrã Hebræo, q habitabat ĩ cõualle Mãbre Amorrhæi fratris Escol, & fris Aner: hi.n. pepigerãt fœdus 14 cũ Abrã. ℣Qđ cũ audisset Abrã, captũ videlicet Lot frẽm suũ, numerauit expeditos vernaculos suos trecẽtos decẽ & octo: & psecu 15 t'ẽ eos vsq; Dan. ℣Et diuisis socijs irruit sup eos nocte: pcussitq; eos, & psecut'ẽ eos vsq;

–17. Hoba– & Phœnicem q̃ est ad lęuã Damasci. 16 ℣Reduxitq; oẽm substãtiã, & Lot fratrẽ suũ cũ substãtia illi', mulieres quoq; & populũ 17 ℣Egressus est aũt rex Sodomorũ in occursũ

eius postq̃ reuersus est a cæde Chodorlahomor, & regum qui cũ eo erat in valle Saue,

qu.æ

18 quæ est vallis regis. ¶At vero Melchisedech D rex Salem proferens panem & vinum (erat 19 enim Sacerdos Dei altissimi) ¶ Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, 20 qui creauit cœlũ & terram. ¶Et Benedictus Deus excelsus, quo protegẽte hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex om-21 nibus. ¶ Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22 ¶Qui respondit ei: Leuo manum meã ad Dominum Deum excelsum possessorem 23 cœli & terræ, ¶quod à filio subteminis, vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, Ego dita-24 ui Abram: ¶Exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPVT XV.

1 A His itaq; trãsactis, factus est sermo domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abrã, ego protector tuus sũ, & merces tua magna nimis. 2 ¶Dixitq; Abram, dñe Deus, qd dabis mihi? ego vadã absq; liberis, & filius procurato-3 ris domus meæ iste Damascus Eliëzer. ¶Addiditque Abram: Mihi aũt non dedisti semen: & ecce vernaculus meus hæres meus 4 erit. ¶ Statimq; sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed q egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæ-5 redem. ¶ Eduxitq; eum foras, & ait illi: Su-B spice cœlum, & numera stellas, si potes. Et 6 dixit ei, Sic erit semẽ tuũ. ¶ Credidit Abrã 7 Deo, & reputatum est illi ad iustitiã. ¶Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darẽ tibi terrã istã, 8 & possideres eã. ¶ At ille ait: Domine Deus, vnde scire possum, q possessurus sim eam? 9 ¶Et rñdens Dominus. Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimã, & arietem annorum trium, turturem quoq; & co-10 lumbam. ¶ Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per mediũ, & vtrasque partes cõtra altrinsecus posuit: aues autem non diui-11 sit. ¶Descenderuntq; volucres super cadaue-12 ra, & abigebat eas Abram. ¶ Cumq; sol occumberet, sopor irruit super Abrã, & hor-13 ror magnus & tenebrosus inuasit eũ. ¶Dictumq; est ad eum: Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuũ in terra non sua: & subijcient eos seruituti, & af-14 fligent quadringentis annis. ¶ Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cũ magna substantia. 15 ¶Tu aũt ibis ad patres tuos in pace sepul-16 tus in senectute bona. ¶ Generatione autẽ D quarta reuertentur huc: necdum enim cõpletæ sunt iniquitates Amorrhæorum vs-17 que ad præsens tempus. ¶ Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis 18 transiens inter diuisiones illas. ¶ In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Aegypti vsque ad fluuium magnum 19 Euphratem. ¶ Cineos, & Cinezeos, Cedmo-20 næos, ¶& Hethæos, & Pharezæos, Raphaim 21 quoque, ¶ & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

CAPVT XVI.

1 A Igitur Sarai, vxor Abrã, non genuerat sibi liberos: sed hñs ancillam Aegyptiam nomine Agar, ¶ dixit marito suo Ecce 2 cõclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si forte

Rom. 4. c. 18. | Roma. 4. a. 3. Gal. 3. a. b. Iac. 2. a. d. 23. | Iere. 34 d. 18. | ... 5. | Decubuisset. 4.

Act. 7. a 6. Exo. 12. f. 36. | Sup. 12 b. 7. 13. l. 15. Infra 26. a. 4. Deut. 34. a. 4. 2. Par. 9 f. 26. 1. Reg. 4 c. 20. | ... 8.

saltem

saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille
3 acquiesceret deprecanti, ꝯ tulit Agar Ægy
ptiam ancillam suam post annos decem
quàm habitare cœperāt in terra Chanáan
4 & dedit eam viro suo vxorem. ꝯ Qui ingres
B sus est ad eam. At illa concepisse se videns
5 despexit dominam suam. ꝯ Dixitque Sarái
ad Abram: iniquè agis contra me: ego de-
di ancillam meam in sinum tuum, quæ vi-
dens ꝙ conceperit, despectui me habet: iu-
6 dicet Dñs inter me & te. ꝯ Cui respondens
Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua
est: vtere ea vt libet. Affligente igitur eam
7 Sarái, fugam iniit. ꝯ Cumq; inuenisset eam
angelus Domini, iuxta fontem aquæ in so-
8 litudine q̄ est in via Sur in deserto, ꝯ dixit

ad illam: Agar, ancilla Sarai, vnde venis? &
quo vadis? Quæ respondit à facie Sarai do-
9 minæ meæ ego fugio. ꝯ Dixitque ei angelus
C Domini: Reuertere ad dominam tuam, &
10 humiliare sub manu illius. ꝯ Et rursum:
Multiplicans, inquit, multiplicabo semen
tuum, & non numerabitur præ multitudi-
11 ne. ꝯ Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & pa-
ries filium: vocabisq; nomē eius Ismahël,
eo quod audierit Dominus afflictionē tuā.
12 ꝯ Hic erit ferus homo: manus eius contra
omnes, & manus omnium contra eum, & e
regione vniuersorum fratrum suorū figet
13 tabernacula. ꝯ Vocauit aūt *nomen Domini
D qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vi-
disti me. Dixit enim, Profectò hîc vidi po-
14 steriora videntis me. ꝯ Propterea appellauit
puteum illum, Puteum viuentis & viden-
15 tis me. Ipse est inter Cades & Barad. ꝯ Pe-
peritque Agar Abræ filium: qui vocauit

*Agar.

Inf. 24.g. 62.

Gal. 4. c. 22.

16 nomen eius Ismahël. ꝑ Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismahëlem.

CAPVT XVII.

1 A Postquam vero nonaginta & nouẽ annorum esse cęperat, apparuit ei Dñs: dixitq; ad eum: Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto per-
2 fectus. ꝑPonamque fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te vehementer nimis.
3 ꝑCecidit Abram pronus in faciem. Dixitq;
4 ei Deus: ꝑ Ego sum, &*pactum meum tecũ,
5 ‖ erisq; pater multarum gentiũ. ꝑ Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrẽ multarum gen-
6 tiu constitui te. ꝑFaciamq; te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, re-
7 gesq; ex te egredientur. ꝑ Et statuam pactũ meum inter me & te, & inter semen tuum,

*ponam. ‖ Ecc. 44. c. 20. Rom. 4. c. 17. —5.

post te in generationibus suis fędere sempi-
B terno: vt sim Deus tuus, & seminis tui post
8 te. ꝑDaboq; tibi & semini tuo * terrã peregrinationis tuæ, omnem terram Chanáan in possessionẽ ęternam, eroq; Deus eorum.
9 ꝑ Dixit iterum Deus ad Abrahã: ‖ Et tu ergo custodies pactũ meum, & semen tuũ post
10 te in gñationibus suis. ꝑHoc est pactũ meũ quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circuncidetur ex vo-
11 bis omne masculinum. ꝑ Et circuncidetis carnem præputij vestri, vt sit ‖ in signum fœ-
12 deris inter me & vos. ꝑ ‖ Infans octo dierũ circuncidetur in vobis: omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quam emptitius circuncidetur, & quicun-
13 que nõ fuerit de stirpe vestra: eritq; pactũ meum, in carne vestra in fędus æternum,
14 ꝑMasculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo
15 suo, quia pactum meum irritum fecit. ꝑ Dixit quoq; Deus ad Abraham: Sarai vxorem
C tuam non vocabis Sarai, sed Saram.
16 ꝑEt benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritq; in nationes,
17 & reges populorum orientur ex eo. ꝑCecidit Abraham in faciem suam, & risit in corde suo, dicens; Putasne centenario, nascetur
18 filius? & Sara nonagenaria pariet? ꝑ Dixitq; ad Deum: Vtinam Ismahël viuat coram te.
19 ꝑ Et ait Deus ad Abraham: ꝑSara vxor tua pariet tibi filiũ, vocabisq; nomen eius Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus
20 sempiternum, & semini eius post eum. ꝑSuper Ismahël quoq; exaudiui te, ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo cũ valde. Duodecim duces generabit, & faciam il-
21 lum in gentem magnam, ꝑ Pactum vero
D meũ statuam ad Isaac quem pariet tibi Sa-
22 ra tempore isto in anno altero, ꝑ Cumq; finitus esset sermo loquentis cum eo, ascen-
23 dit Deus ab Abraham. ꝑ Tulit aũt Abraham Ismahel filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: vniuersosq; quos emerat, cunctos mares ex oĩbus viris domus suę: & circuncidit carnem præputij eorũ statim in
24 ipsa die, sicut præceperat ei Deus ꝑ Abrahã nonaginta & nouem erat annorum, quan-
25 do circuncidit carnem præputij sui. ꝑ Et Ismahël filius suus tredecim annos imple-
26 uerat tempore circuncisionis suæ ꝑ Eadem die circuncisus est Abraham, & Ismahël fi-
27 lius eius. ꝑ Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitij, & alienigenæ pariter circuncisi sunt.

*post te 4. ‖ Act. 7. a. 1. —5. ‖ Rom. 4. b. 11. ‖ Leu. 12. a. 3. Luc. 2. c. 21. ‖ Infra 18. b. 10. & 21. a. 2.

CAPVT XVIII.

1 A Apparuit aũt ei Dñs in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore
2 diei. ꝑ Cumque eleuasset ocu-

Heb. 13. a. 2.

los,

los, apparuerunt ei tres viri stãtes prope eũ: quos cũ vidisset, cucurrit in occursum eorũ de ostio tabernaculi-sui', & adorauit in -6.
3 terrã. Et dixit: Dñe, si inueni gratiã in oculis
4 tuis, ne trãseas seruũ tuũ: sed afferã paxillũ aquæ, & lauent pedes vestri, & requie-
5 scite sub arbore. Ponamq; buccellã panis, & confortetur cor vestrũ, posteà transibitis: idcirco n. declinastis ad seruum vestrũ. Qui
6 dixerunt: Fac vt loquutus es: Festinauit Abraham in tabernaculũ ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria sata-similæ' commisce, & -4.
7 fac subcinericios panes. Ipse vero ad armẽtũ cucurrit, & tulit inde vitulũ tenerrimum & optimum: deditque puero, qui festinauit
8 & coxit illũ. Tulit quoq; butyrum & lac,
B & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.
9 Cumque comedissent: dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua? Ille respondit: Ecce
10 in tabernaculo est. Cui dixit: Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium' Sara vxor tua. Quo audito
11 Sara risit post ostium tabernaculi. Erant autem ambo senes, prouectæq; ætatis, & desie-
12 rant Saræ fieri muliebria. Quæ risit, occultè dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?
13 Dixit aũt dñs ad Abraham: Quare risit Sara, dicens, Num vere paritura sum anus?
14 Nunquid Deo quicquam est difficile? Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tẽpore, vita comite, & habebit Sara filium.
15 Negauit Sara, dicens: Non risi, timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit,
16 ita: sed risisti. Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: &
17 Abrahã simul gradiebatur, deducẽs eos. Dixitq; Dñs: Num celare potero Abrahã quæ

Sup. 17. c. 19. Infra 21. a. 1. Rom. 9. b. 9. 1. Pet. 3. a. 6.

18 gesturus sum: cũ futurus sit in gentem magnã, ac robustissimam, & BENEDICENDAE
19 sint in illo oẽs nationes terræ? Scio. n. q
C præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam: vt adducat Dñs propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.
20 Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodomorũ & Gomorrhæorũ multiplicatus est, & pec-
21 catum eorum aggrauatũ est nimis. Descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere cõpleuerint: an non est ita, vt
22 sciam. Conuerteruntq; se inde, & abierunt Sodomam: Abrahã vero adhuc stabat corã
23 domino. Et appropinquans ait: Nunquid
24 perdes iustum cum impio? Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinqua-
25 ginta iustos, si fuerint in eo? Absit à te, vt rem hãc facias, & occidas iustum cũ impio, fiatq; iustus sicut impius: nõ est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam fa-
26 cies iudicium-hoc.' Dixitq; Dominus ad eũ: Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco ꝓpter eos. Respõdensq; Abraham, ait: -6.
27 Quia semel cœpi, loquar ad Dñm meũ, cum
28 sim puluis & cinis. Quid si minus quinquaginta iustis quinq; fuerint? delebis propter quadraginta-quinq;' vniuersam vrbem? Et ait: Non delebo, si inuenero ibi quadragin-
29 taquinq;. Rursumq; locutus est ad eũ. Sin autẽ quadraginta-ibi' inuenti fuerint: quid facies? Ait: Non percutiam propter quadra-
30 ginta. Ne quæso, inquit, indigneris Dñe, si loquar: Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si inuenero ibi tri-
31 ginta. Quia semel ait, cœpi, loquar ad dominum meũ: Quid si ibi inuenti fuerint vi-

Sup. 12. a. 3. Inf. 22. d. 17. quinq; 2

ginti? Ait: Non interficiam propter viginti. 32 ¶ Obsecro, inquit, ne irascaris Dñe, si loquar adhuc semel: Quid si inuenti fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem. 33 ¶ Abijtq; Dominus postquã cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est in locũ suũ.

CAPVT XIX.

Heb. 13. a. 2.

1 A Veneruntq; duo angeli Sodomã vespere, sedẽte Lot in forib⁹ ciuitatis. Qui cũ vidisset eos, surrexit, & iuit obuiã eis: adorauitq; pnus in terrã: 2 ¶ Et dixit: Obsecro, Dñi, declinate in domũ pueri vr̃i, & manete ibi: lauate pedes vr̃os, & mane pficiscemini in viã vestrã. Qui dixerũt: Minime, sed in platea manebim⁹. 3 ¶ Cõpulit illos oppido, vt diuerterẽt ad eũ: ĩgressisq; domũ illi⁹, fecit cõuiuiũ, & coxit azyma, & comederunt. 4 ¶ Prius aũt q̃ irent cubitũ, viri ciuitatis vallauerunt domũ a puero vsq; ad senẽ, oĩs 5 populus simul. ¶ Vocaueruntq; Lot, & dixerũt B ei: Vbi sunt viri qui introierũt ad te nocte? 6 educ illos huc, vt cognoscam⁹ eos. ¶ Egressus 7 ad eos Lot, post tergũ accludens ostiũ, ait: Nolite, q̃so, fratres mei, nolite malũ hoc facere. 8 ¶ Habeo duas filias, q̃ necdu cognouerũt virũ: educã eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dũmodo viris istis nihil mali faciatis, q̃a ingressi sunt sub vmbra culminis mei. 9 ¶ At illi dixerũt: Recede illuc. Et rursus:

Ingressus es, inquiũt, vt aduena, nũquid vt iudices? te ergo ipsum magis q̃ hos affligemus. ¶ Vimq; faciebãt Lot vehementissime, 10 iamque prope erat, vt effringerẽt fores. ¶ Et

2. Pet. 2 b. 8.

ecce miserũt manu viri, & introduxerũt ad 11 se Lot, clauserũtq; hostiũ: ¶Et eos qui foris erant, ‖percusserũt cæcitate, à minimo vsq; ad maximũ, ita vt hostiũ inuenire non pos- 12 sent. Dixerũt aũt ad Lot: Habes hic quẽpiã C tuorũ? generũ, aut filios, aut filias: oẽs q tu 13 sunt, educ de vrbe hac: ¶ delebimus.n locũ istũ, eo ꝙ increuerit clamor eorũ corã Do- 14 mino, qui misit nos vt ꝑdamus illos. Egres- sus itaq; Lot, locut⁹ est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite, –& ˈ egredimini de loco isto: quia delebit Dñs ciuitatẽ hãc. Et visus est e s quasi ludẽs 15 loqui. ¶Cumq; esset mane, cogebãt eũ ange li, dicẽtes: Surge* tolle uxorẽ tuã, & duas fi lias quas habes: ne & tu pariter pereas ĩ sce 16 lere ciuitatis. ¶Dissimulãte illo, apprehende-

‖ Sap. 19. a. 6. –7. * & 6.

D runt manũ eius, & manũ vxoris, *ac duarũ 17 filiarũ eius, eo ꝙ parceret Dñs illi. ¶‖Eduxe- rũtq; eũ, & posuerũt extra ciuitatẽ. Ibi–q; locuti sunt ad eũ, dicẽtes. Salua animã tuã: noli respicere post tergum, nec stes in oĩ cir ca regione: sed in mõte saluum te fac, ne & 18 tu simul pereas. ¶Dixitq; Lot ad eos: Quæ- 19 so, domine mi, ¶ quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericor diam tuã quam fecisti mecum, vt saluares animam meam, nec possum in monte sal- uari, ne fortè apprehendat me malum, & 20 moriar. ¶ Est ciuitas * hæc iuxta, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea: nũ 21 quid non modica est, & viuet aĩa mea? ¶Di- E xitq; ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi pre ces tuas, vt non subuertam vrbẽ pro qua lo

* eius 6 ‖ Sap. 10. a. 6. –5. * hic

22 cutus es ¶‖Festina: & saluare ibi: quia non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc: Idcirco vocatum est nomen vrbis il- 23 lius, Segor. ¶Sol egressus est super terram & 24 Lot ingressus est Segor: ¶‖ Igitur Dominus pluit super Sodomã & Gomorrhã sulphur 25 & ignem à dño de cęlo: ¶ & subuertit ciuita tes has, & oẽm circa regionẽ, vniuersos ha- 26 bitatores vrbiũ, & cuncta terrę virẽtia. ¶‖A- spiciẽsq; vxor eius post se, versa est i statuã 27 salis. ¶Abrahã aũt cõsurgẽs mane vbi stete- 28 rat prius cũ dño, ¶intuit⁹ est Sodomã & Go morrhã, & vniuersã terrã regionis illi⁹: vi- ditq; ascẽdẽtẽ fauillã de terra quasi forna- 29 cis fumũ. ¶Cum enim subuerteret De⁹ ciui F tates regionis illius, recordatus est Abrahæ: & liberauit Lot de subuersione vrbiũ in q- 30 bus habitauerat. ¶ Ascẽditq; Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoq; filiæ eius cũ eo (timuerat enim manere in Segor) & mã sit in spelũca ipse, & duæ filiæ eius –cũ eo ˈ: 31 ¶ Dixitq; maior ad minorẽ. ¶ Pater nr̃ senex

‖ Sap. 10. a 6. ‖ Deu. 29 d. 23. ‖ Isa. 13 d. 19. Iere. 50. f. 40. Ezech. 16. f. 41. Osee. 11. c. 8. Am. 4. d. 11. Luc. 17. f. 29. Iud. 1. c. 7 Sap. 18. a 1. –4.

est, & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuersę 32 terræ. ¶Veni inebriemus eum vino, dormia musq; cu eo, vt seruare possimus ex patre 33 nostro semen. ¶Dederunt itaq; patri suo bi bere vinum nocte illa. Et ingressa est ma- ior, dormiuitq; cum patre: at ille nõ sensit, nec quando accubuit filia, nec qñ surrexit 34 ¶ Altera quoq; die dixit maior ad minorẽ: G Ecce dormiui heri cũ patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt saluemus semẽ de patre nostro. 35 ¶ Dederuntq; –etiam & ˈ illa nocte patri suo bibere vinũ, ingressaq; minor filia dormiuit cum eo: & nec tunc quidem sensit qñ cõcu 36 buerit, vel qñ illa surrexit. ¶Conceperũt er- 37 go duæ filiæ Lot de pr̃e suo ¶Peperitq; ma- ior filiũ, & uocauit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarũ usq; in præsentẽ diẽ. 38 ¶ Minor quoq; peperit filiũ, & uocauit no men eius Ammõ, id est filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usq; hodie.

–4.

CAPVT XX.

1 A PRofectus inde Abraham in terram australem, habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris. 2 ꝯ Dixitq; de Sara vxore sua. Soror mea est. Misit ergo Abi-melech rex Gerare, & tulit eam. 3 ꝯ Venit autem Deus ad Abi-melech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierē quam tulisti: habet.n. virū. 4 ꝯ Abi-melech verò non tetigerat eā, & ait: Dn̄e, nū gentem ignorantē, & iustā interficies? 5 ꝯ Nōne ipse dixit mihi, Soror mea est: & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuū mearum feci hoc. 6 ꝯ Dixitq; ad eum Deus: Et ego B scio ꝙ simplici corde feceris: & ideo custodiui te ne peccares in me, & non dimisi vt 7 tangeres eā. ꝯ Nunc ergo redde viro suo vxorē, & orabit ꝓ te: qa propheta est, & viues. si aūt nolueris reddere, scito ꝙ morte morieris, 8 tu & oīa q̄ tua sunt. ꝯ Statimq; de nocte consurgens Abi-melech, vocauit oēs seruos suos: & loquutus est vniuersa verba hæc in auribus eorum: timuerūtq; oēs viri valde. 9 ꝯ Vocauit aūt Abi-melech, ēt Abraham, C & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti sup me & sup regnū meū peccatū grande? quæ nō debuisti facere fecisti nobis. 10 ꝯ Rursumq; expostulās, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres? 11 ꝯ Rn̄dit Abrahā: Cogitaui mecū, dicens, Forsitā nō est timor Dei in loco isto, & interficient 12 me pp vxorē meam. ꝯ Aliàs aūt & vere soror mea est, filia patris mei, & nō filia matris 13 meæ, & duxi eam in vxorem. ꝯ Postquā autē eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum. In omni loco ad quem ingrediemur, 14 dices, quod frater tuus sim. ꝯ Tulit igitur D Abi-melech oues, & boues, & seruos, & ancillas, & dedit Abraham: reddiditq; illi 15 Saram vxorem suam, ꝯ & ait: Terra corā vobis 16 est, vbicunq; tibi placuerit, habita. ꝯ Saræ aūt dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad oēs qui tecum sunt: quocunq; perrexeris, 17 memēto te deprehensam. ꝯ Orante autē Abraham, sanauit Deus Abi-melech & 18 vxorē, ancillasq; eius: & pepererunt. ꝯ Concluserat.n. Dn̄s omnē vuluam domus Abi-melech propter Saram vxorem Abrahæ.

–8. Sup. 12. c. 13. Infr. 21. c. 28.

CAPVT XXI.

1 A VIsitauit autē Dn̄s Saram, sicut ‖ ꝓmiserat: & impleuit q̄ locutus 2 est. ꝯ Cōcepitq;, & ‖ peperit filium in senectute sua, tēpore 3 quo p̄dixerat ei De⁹. ꝯ Vocauitq; Abrahā nomen filij sui quē genuit ei 4 Sara, Isaac. ꝯ Et circuncidit eū octauo die, si- 5 cut ‖ p̄ceperat ei Deus. ꝯ Cū cētū esset annorum: hac quippe ætate p̄ris, natus est Isaac. 6 ꝯ Dixitq; Sara: Risum fecit mihi De⁹, q̄cūq; 7 audierit, corridebit mihi. ꝯ Rursumq; ait: Quis [b] auditurus [c] crederet Abrahā, ꝙ Sara 8 lactaret filiū quē pepit ei iam seni? ꝯ Creuit igit puer, & ablactatus est: fecitq; Abrahā grande conuiuiū in die ablactationis eius. 9 ꝯ Cūq; vidisset Sara filiū Agar Ægyptiæ ludentē cū Isaac filio suo, dixit ad Abraham: 10 ‖ Eijce ancillā hāc, & filiū ei⁹: nō.n. erit hæ- 11 res filius ancillæ cum filio meo Isaac. ꝯ Du- 12 re accepit hoc Abrahā ꝓ filio suo. ꝯ Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperū sup puero, B & super ancilla tua: oīa q̄ dixerit tibi Sara: audi vocē eius: qa ‖ in Isaac vocabit tibi 13 semen. ꝯ Sed & filiū ancillæ faciam in gentē 14 magnā, qa semen tuum est. ꝯ Surrexit itaq; Abrahā mane, & tollēs panē & vtrē aq̄ imposuit scapulæ eius, tradiditq; [*] puerū, & dimisit eā. Quæ cum abijsset errabat in solitudine 15 Ber-sabee. ꝯ Cumq; cōsumpta esset

‖ Sup. 17. c. 19. 18. b. 10. ‖ Gal. 4. c. 23. Hebr. 11. e. 11. Act. 7. a. 8. Sup. 17. d. 10. ‖ Matt. 1. a. 2. [b] auditorū 5. –2. ‖ Gal. 4. d. 30. ‖ Rom. 9. b. 7. Hebr. 12. b. 18. [*] ei 5.

aqua in vtre, abiecit pueru subter vnã arbo-
16 rẽ q̃ ibi erat. ¶Et abijt seditq; è regione pro-
cul quãtum potest arcus iacere. dixit enim:
Non videbo morientem puerum, & sedens
17 contra, leuauit vocem suã, & fleuit ¶ Exau-
diuit autem Deus vocẽ pueri: vocauitq; an-

gelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis
Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vo-
18 cem pueri de loco in quo est. ¶ Surge, tolle
C puerum, & tene manum illius: quia in gen-
19 tem magnam faciam eum. ¶Aperuitq; ocu-
los eius Deus: quæ videns puteum aquæ,
abijt, & impleuit vtrem, deditq; puero bi-
20 bere. ¶Et fuit * cum eo: qui creuit & mora-
tus est in solitudine, factusque est iuuenis
21 sagittarius. ¶ Habitauitque in deserto Pha-
ran, & accepit illi mater sua vxorem de ter-
22 ra Ægypti. ¶Eodem tempore dixit Abi-me-
lech, & Phichol princeps exercitus eius ad
Abraham: Deus tecum est in vniuersis quæ
23 agis. ¶ Iura ergo per Deum ne noceas mihi,
& posteris meis, stirpique meæ: sed iuxta
misericordiam ‖ quam feci tibi, facies mi-
24 hi & terræ in qua versatus es aduena. ¶ Di-
25 xitque Abraham: Ego iurabo. ¶ Et increpa-
uit Abi-melech propter puteum aquæ quẽ
26 vi abstulerant serui eius. ¶ Respondit Abi-
melech: Nescius quis fecerit hanc rem; sed
tu non indicasti mihi, & ego non audiui
27 præter hodie. ¶ Tulit itaque Abraham o-
D ues & boues, & dedit Abi-melech: percusse-
28 runtq; ambo fœdus. ¶Et statuit Abraham se-
29 ptem agnas gregis seorsum. ¶Cui dixit Abi-
melech: Quid sibi volunt septem agnæ illæ,
30 quas stare fecisti seorsum? ¶At ille: Septem,
inquit, agnas accipies de manu mea: vt sin

* Deus 1.

‖ Sup. 20. d.13.

mihi in testimonium, qui ego fodi puteum
31 istum. ⁊ Idcirco vocatus est locus ille Ber-
32 sabee: quia ibi vterq; iurauit. ⁊ Et inierunt
33 fedus pro puteo iuramenti. ⁊ Surrexit autẽ
Abi-melech, & Phichol princeps exercitus
eius, reuersiq; sunt in terram Palesthinorũ.
Abraham vero plantauit nemus in Ber-sa-
bee, & inuocauit ibi nomen Domini De
34 æterni. ⁊ Et fuit colonus terræ Palesthino-
rum diebus multis.

CAPVT XXII.

‖ *Iud.8. c.21.* ¹¹ *Heb.11. d.17.* —8.

1 A Qvæ postq̃ gesta sunt, ‖ tentauit De⁹ Abrahã, & dixit ad eũ: Abrahã Abraham¹. At ille rñdit:
2 Adsũ. ⁊ Ait illi: Tolle filiũ tuum vnigenitũ quẽ diligis, Isaac, & vade in terrã visionis: atq; ibi offeres eũ in holocaustũ super vnũ montiũ quẽ mõstra-
3 uero tibi. ⁊ Igit̃ Abrahã de nocte consurgẽs, strauit asinũ suũ: ducẽs secũ duos iuuenes, & Isaac filiũ suũ: cũq; cõcidisset ligna in holocaustum, abijt ad locum quẽ præceperat
4 ei Deus. ⁊ Die autem tertio, eleuatis oculis,
5 vidit locum procul. ⁊ Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego autẽ & puer illuc vsq; properantes, postquàm ado-
6 rauerimus reuertemur ad vos. ⁊ Tulit quo-
B que ligna holocausti, & imposuit sup Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem & gladium. Cum q; duo pergerẽt si-
7 mul, ⁊ dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis
8 & ligna: vbi est victimæ holocausti? ⁊ Dixit autẽ Abraham: Deus prouidebit sibi vi- —12.
ctimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo
9 pariter. ⁊ Et venerũt ad locum quem osten-

derat

Iacob. 2. d. 21.

derat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suũ, posuit eum in altare super 10 struẽ lignorũ. ¶ Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum. 11 ¶ Et ecce angelus Domini de cęlo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui rñdit. Ad- 12 sum. ¶ Dixitque ei: Non extendas manum C tuam super puerũ, neq; facias illi quicquã. Nunc cognoui, ꝙ timeas Dñm, & nõ peper- 13 cisti vnigenito filio tuo ꝓ me. ¶ Leuauit Abrahã oculos suos, viditq; post tergũ arietẽ inter vepres hærentẽ cornibus, quẽ assu- 14 mens obtulit holocaustũ pro filio. ¶ Appellauitq; nomen loci illius, Dñs videt. Vnde vsque hodie dicitur, in monte Dominus vi- 15 debit. ¶ Vocauit autem angelus Domini A- 16 braham secundo de cęlo, ¶ dicens: Per memetipsum iuraui dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vni- 17 genito propter me, ¶ benedicã tibi, & mul- D tiplicabo semen tuũ sicut stellas cœli, & velut arenã q̃ est in litore maris: possidebit se- 18 mẽ tuũ portas inimicorũ suorũ ¶ Et BENEDICENTVR in semine tuo oẽs gẽtes terræ, 19 quia obedisti voci meę. ¶ Reuersus est Abraham ad pueros suos, abieruntq; Bersabee 20 simul, & habitauit ibi. ¶ His itaq; gestis, nunciatũ est Abrahæ, ꝙ Melcha quoq; genuisset 21 filios Nachor frĩ suo. ¶ Hus primogenitũ, & 22 Buz fratrẽ eius, & Camuel patrẽ Syrorũ, ¶ & Cased, & Azau, Pheldas quoq; & Iedlaph, 23 ¶ ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahę. 24 ¶ Cõcubina vero illius, noĩe Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Tahas, & Maacha.

Ps. 104. a. 9. — Luc. 1. g. 73. Ecc. 44. d. 21. Heb. 6. c. 13. 1. Mat. 2. f. 32. Luc. 1. g. 73. —12. Sup. 12. a. 3. 18. c. 18. Inf. 26. a. 4. Act. 3. d. 25. Eccl. 44. d. 25.

CAPVT XXIII.

1 VIxit autem Sara centum viginti septem annis. 2 ¶ Et mortua A est in ciuitate Arbee, quæ est Hebrõ in terra Chanaan: venitque Abraham vt plangeret 3 & fleret eam. ¶ Cumq; surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens: 4 ¶ Aduena sum & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepe- 5 liam mortuum meum. ¶ Responderunt fi- 6 lij Heth dicentes: Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit quin in monumento 7 eius sepelias mortuum tuum. ¶ Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, fi- 8 lios videlicet Heth: dixitque ad eos: Si pla- B cet animæ vestræ vt sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me 9 apud Ephron filium Seor: ¶ vt det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem se- 10 pulchri. ¶ Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respondit q; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis illius dicens: 11 ¶ Nequaquam ita fiet, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado C tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus filijs populi mei: sepeli mortuum tuũ. 12 ¶ Adorauit Abraham coram populo terræ. 13 ¶ Et locutus est ad Ephron circunstante plebe eius: Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam 14 mortuum meum in agro. ¶ Responditq; 15 Ephron. ¶ Domine mi, audi me. Terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantũ est hoc? sepeli mortuum tuum. 16 ¶ Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam quã Ephron postulauerat, audiẽ-

—5. —6. —8. c. 7. —3.

tibus

tibus filijs Heth, quadringentos siclos argen-
17 ti ᵇprobatæ' monetæ publicæ. ¶ Confirma-
D tusque est ager quondam Ephronis in quo
erat spelúca duplex, respiciens Mambre: tam
ipse quā spelunca, & omnes arbores eius in
18 cunctis terminis eius per circuitū, ¶ Abra-
hæ in possessionem, videntibus filijs Heth,
& cunctis qui intrabant portam ciuitatis
19 illius. ¶ Atque ita sepeliuit Abraham Saram
vxorem suam in spelunca agri ᵇduplici', quæ
respiciebat Mambre, hæc est Hebron in ter-
20 ra Chanaan. ¶ Et confirmatus est ager & an-
trum, quod erat in eo, Abrahæ in possessio-
nem monumenti à filijs Heth.

ᵇprobati 4. — 7. ᵇduplicis. 6.

CAPVT XXIIII.

1 A ERat autem Abraham senex, dierumq; multorū: & Dominus in cunctis benedixerat ei. ¶ Di-
2 xitq; ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: ‖Pone manum tuam subter
3 femur meū: ¶ vt adiurem te per dñm Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos
4 habito: ¶ Sed ad terram & cognationē meā proficiscaris, & inde accipias vxorem filio
5 meo Isaac. ¶ Respondit seruus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locū
6 de quo tu egressus es? ¶ Dixitq; Abraham: Caue ne quando reducas filiū meum illuc
7 ¶ Dominus Deus cœli, * qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ: qui locutus est mihi, & iurauit mihi dicēs, ‖Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde
8 vxorem filio meo. ¶ Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filiū
9 meum tantum ne reducas illuc. ¶ Posuit ergo seruus manum sub femore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone
10 hoc. ¶ Tulitque decem camelos de grege do-
B mini sui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusq; perrexit in Me-
11 sopotamiam ad vrbem Nachor. ¶ Cumq; camelos fecisset accumbere extra oppidū iuxta puteum aquæ vesperè, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam a-
12 quam. ¶ ᵇDixit: 'Domine, Deus domini mei' Abraham, occurre, obsecro mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo
13 Abraham. ¶ Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis
14 egredientur ad hauriendam aquam. ¶ Igitur puella cui ego dixero, Inclina hydriā tuam vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est quā præparasti seruo tuo Isaac, & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum dño meo.
15 ¶ Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham,
16 habens hydriam in scapula sua: ¶ Puella decōra nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur.
17 ¶ Occurritque ei seruus, & ait: Pauxillum
C aquæ mihi ad ᵇ bibendum 'præbe de hi-
18 dria tua ¶ Quæ respondit: Bibe domine mi. Celeriterq; deposuit hydriam super vl-
19 nam suam, & dedit ei potum. ¶ Cumq; ille bibisset, adiecit: Quin & camelis tuis hau-
20 riā aquā, donec cuncti bibant. ¶ Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteū, vt hauriret aquā, & haustā oībus came-
21 lis dedit. ¶ Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum prosperum iter
22 suum fecisset Deus, an non. ¶ Postq̄ autē biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos: & armillas toti-

‖Inf. 47. g 29.
** & terra*
‖Sup. 12. b. 7. 13. d. 15 & 15 d. 18. Inf. 26. a. 4.
ᵇorauit dominum dicens.
ᵇsorbendum 8.

23 dem pondo siclorũ decẽ. ❡ Dixitq; ad eam: Cuius es filia? Indica mihi, est in domo pa-24 tris tui locus ad manendũ? ❡ Quę respondit: Filia sum Bathuelis filij* Nachor, quẽ pepe-25 rit ei Melcha. ❡ Et addidit, dicens: Palearum quoq; & fęni plurimũ est apud nos, & locus 26 spaciosus est ad manendum. ❡ Inclinauit se 27 homo, & adorauit dñm, ❡ dicẽs: Benedictus dominus Deus dñi mei Abrahã, qui non abstulit misericordiam, & veritatẽ suã a domino meo, & recto itinere me perduxit in do-28 mum fratris dñi mei. ❡ Cucurrit itaq; puella, & nunciauit in domum matris suæ oĩa 29 quæ audierat. ❡ Habebat aũt Rebecca fratrẽ D nomine Laban, qui festinus egressus est ad 30 hominem, vbi erat fons. ❡ Cumque vidisset inaures, & armillas in manibus sororis suæ & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi 'homo: venit ad virum qui stabat iuxta camelos, & prope fontẽ aquæ, 31 ❡ dixitq; ad eum: Ingredere benedicte Dñi, cur foris stas? præparaui domum, & locum 32 camelis. ❡ Et introduxit eum in hospitium: ac destrauit camelos, deditq; paleas, & fœni, & aquam ad lauãdos pedes camelorum, 33 & virorũ qui venerant cũ eo. ❡ Et appositus est in cõspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. 34 Respondit ei: Loquere. ❡ At ille: Seruus, in-35 quit, Abrahã sum. ❡ Et Dñs benedixit dño meo valde, magnificatusq; est: & dedit ei oues & boues, argentum, & aurum, seruos, 36 & ancillas, camelos, & asinos: ❡ Et peperit Sara vxor dñi mei filium dño meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habue-37 rat. ❡ Et adiurauit me dñs meus, dicens Non accipies vxorẽ filio meo de filiabus Chana-38 næorũ, in quorũ terra habito. ❡ Sed ad domũ patris mei perges, & de cognatione mea 39 accipies vxorẽ filio meo. ❡ Ego vero respõdi dño meo: Quod si noluerit venire mecũ mu-40 lier? ❡ Dñs, ait, in cuius conspectu ambulo, E mittet angelũ suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesq; vxorem filio meo de co-41 gnatione mea, & de domo patris mei. ❡ Innocens eris a maledictione mea, cũ veneris 42 ad proximos meos, & nõ dederint tibi. ❡ Veni ergo hodie ad fontẽ aquæ,' & dixi: Dñe Deus domini mei Abraham, si direxisti viã 43 meã in qua nunc ambulo, ❡ ecce sto iuxta fontẽ aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit a me: Da mihi pau-44 xillũ aquæ ad bibẽdũ de hydria tua. ❡ & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparauit Do-45 minus filio dñi mei: ❡ Dumque hæc tacitus mecum voluerẽ, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditq; ad fontem, & hausit aquã. Et aio 46 ad eã: Da mihi paululũ bibere. ❡ Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe & camelis tuis tribuam po-47 tũ. Bibi, & adaquauit camelos. ❡ Interrogauiq; eã, & dixi: Cuius es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum filij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspẽdi itaq; inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in 48 manibus eius.' ❡ Pronusq; adoraui Dominum benedicens Domino Deo domini mei F Abraham, qui perduxit me recto itinere, vt

Melcha quem peperit Nachor. 12.

–5.

–5.

sumerem filiam fratris domini mei filio 49 eius. ❡ Quam ob rem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi, sin autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexterã, siue ad sini-50 stram. ❡ Responderuntq; Laban & Bathuel: A domino egressus est sermo: nõ possumus extra placitum eius quicquam aliud loqui tecum.

51 tecu. ¶ En Rebecca corā te est, tolle eā, & proficiscere, & sit vxor filij dñi tui, sicut locutus 52 est dñs. Quod cū audisset puer Abrahā procidēs, adorauit in terrā Dñm. ¶ Prolatisque 53 vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoq; eius, 54 & matri dona obtulit. ¶ Inito cōuiuio vescētes pariter & bibentes, manserunt ibi: Surgēs aūt manè locutus est puer: Dimitte me, 55 vt vadam ad dñm meum. ¶ Responderuntq; *fratres eius, & mater: Maneat puella saltē decem dies apud nos, & postea proficiscei. 56 ¶ Nolite, ait, me retinere, quia Dñs direxit viam meam: dimittite me, vt pergam ad do- 57 minū meū. ¶ Et dixerunt: Vocemus puellam, 58 & quæramus ipsius voluntatem. ¶ Cūq; vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum ho- G mine isto? Quæ ait: Vadam. ¶ Dimiserunt er- 59 go eā, & nutricē illius* seruumq; Abrahā & 60 comites eius, ¶ Imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum 61 portas inimicorū suorum. ¶ Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutę sunt virum, qui festinus reuertebatur ad domi- 62 nū suum. ¶ Eo autem tempore deambulabat Isaac per Viam quæ ducit ad Puteum, ‡ cuius nomen est Viuentis & Videntis: habi- 63 tabat.n. in terrā Australi: ¶ Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die: Cumq; eleuasset oculos, vidit, camelos 64 venientes procul. ¶ Rebecca quoque cōspe- 65 cto Isaac descēdit de camelo, ¶ & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrū in occursum nobis? Dixitq; ei, Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium 66 suum, operuit se. ¶ Seruus aūt cuncta quæ 67 gesserat narrauit domino suo Isaac. ¶ Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem: & intantū dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

*frater 1. —9. *Deborā. ‡ Sup. 16. 1. 24. —1.

CAPVT XXV.

1 A Braham vero aliam duxit vxorem nomine Ceturam: ¶ quæ 2 peperit ei Zamran: & Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. ¶ Iecsan quoq; ge- 3 nuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt Assurim, & Latussim, & Laomim. ¶ At vero ex 4 Madiā ortus est Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa, oēs hi filij Ceturæ. ¶ De- 5 ditq; Abrahā cuncta quæ possederat, Isaac: 6 ¶ Filijs autē concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo dum adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem. 7 ¶ Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centū se- 8 ptuagintaquinque anni. ¶ Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæq; ætatis & plenus dierum: congregatusque est ad 9 populū suum. ¶ Et sepelierunt eum Isaac, & Ismahēl filij sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filij Seor Hethæi, e 10 regione Mābre, ¶ quā ‡ emerat a filijs Heth. 11 ibi sepultus est ipse & Sara vxor ei⁹. ¶ Et post B obitu illius benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat ‡ iuxta Puteum nomine Viuentis & Vidētis. 12 ¶ Hæ sunt generationes Ismael filij Abrahæ quē peperit ei Agar Ægyptia, 13 famula Saræ ¶ Et hæc noīa filiorū eius in vocabulis & generationibus suis. ‡ Primogenitus Ismahelis Nabaioth, deinde Cedar, & 14 Adbeel, & Mabsam, & Masma quoq; & Du- 15 ma, & Massa, & Hadad, & Thema & Iethur, & 16 Naphis, & Cedma. ¶ Isti sunt filij Ismahelis: & hæc nomina per castella, & oppida eorū, 17 duodecim principes tribuum suarū. ¶ Et facti sunt anni vitæ Ismahēlis centum triginta

1. Par. 1. 6. 32. ‡ Sup. 23. 19. ‡ Sup. 16. 14. ‡ 1. Par. 1. 6. 29.

septem, deficiẽsq; mortuus est & appositus ad populum suum. 18 ꝙHabitauit aũt ab Heuila vsq; Sur, q̃ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios. corã cũctis fratrib[9] suis obijt. 19 ꝙHæ quoq; sunt generationes Isaac filij Abrahã. 20 Abraham genuit Isaac: ꝙ Qui cũ quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebeccã filiã Bathuëlis Syri de Mesopotamia sororẽ Laban. 21 ꝙ Deprecatusq; est Isaac dñm pro vxore sua, eò q̄ esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccę. 22 ꝙSed collidebantur in vtero eius paruuli, q̃ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit[*] cõcipere? Perrexitq; vt consuleret Dominum. 23 ꝙQui respondens, ait: ‖ Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur: populusq; populu superabit, & maior seruiet minori. 24 ꝙIam tẽpus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero ei[9] reperti sunt. 25 ꝙ‖Qui prim[9] egressus est, rufus erat, &

ne 1. ‖ *Rom. 9. 10.* ‖ *Ose. 12. 3.*

totus in morem pellis hispidus: vocatumq; est nomen eius Esau. ‖ Protinus alter egrediens plantã fratris tenebat manu: & idcirco appellauit eum Iacob. 26 ꝙSexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei paruuli. 27 ꝙ Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis. 28 ꝙ Isaac amabat

‖ *Mat. 1. a.2.*

Esau, eò q̄ de venationibus illius vesceretur: 29 & Rebecca diligebat Iacob. ꝙ Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus, 30 ꝙAit: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatũ est nomen eius ‖ Edom.

‖ *Heb. 12. c.16.*

Cui

Abd.1.a 31 ꝗ Cui dixit Iacob: Vende mihi primoge- 32 nita tua. ꝗ Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita? ꝗ Ait Iacob: 33 Iura ergo mihi. Iurauit ei Esau, & ven- 34 didit primogenita. ꝗ Et sic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abijt paruidens, quod primogenita vendidisset.

CAPVT XXVI.

1 A ORTA autē fame super terram post eā sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abijt Isaac ad Abi-melech regē Palesthinorum in Gerara. 2 ꝗ Apparuitq; ei Dñs, & ait: Ne descēdas in Ægyptū, sed quiesce in terra quam dixero tibi. 3 ꝗ Et peregrinare in ea, eroq; tecū & benedicā tibi: tibi. n. & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo. 4 ꝗ Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli daboq; posteris tuis vniuersas regio- B nes has & BENEDICENTVR IN SEMINE TVO omnes gentes terræ, 5 ꝗ eo quod obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea & ceremonias legesq; seruauerit. 6 ꝗ Mansit itaq; 7 Isaac in Geraris. ꝗ Qui cū interrogaretur a viris loci illius super vxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat.n. confiteri quod sibi esset sociata coniugio, reputans, ne forte interficerent eū propter illius pulchritu- 8 dinē. ꝗ Cūq; pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abi-melech rex Palesthinorum per fenestram, vidit eum 9 iocantem cum Rebecca vxore sua. ꝗ Et accersito eo ait: Perspicuum est ꝙ vxor tua sit: cur mētitus es eam sororem tuam esse? Rñdit: Timui ne morerer propter eam. 10 ꝗ Dixitq; Abi-melech: Quare imposuisti no- C bis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grāde pec- 11 catū. ꝗ Præcepitq; oī populo dicēs: Qui te- 12 tigerit hois huius vxorē, morte morietur. ꝗ Seuit aūt Isaac in terra illa, & inuenit in ipso 13 anno centuplū: bñdixitq; ei Dñs. ꝗ Et locupletatus est homo, & ibat proficiēs, atq; succrescens, donec magnus vehemēter effectus 14 est. ꝗ Habuitq; possessiones ouiū & armentorū, & familiæ plurimū. Ob hoc inuidētes 15 ei Palesthini, oēs, ꝗ puteos quos foderāt ser- D ui pr̄is illius Abrahā, illo tpe obstruxerunt, 16 implentes humo. ꝗ intm̄, vt ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, qm̄ poten- 17 tior nobis factus es valde. ꝗ Et ille discedēs, vt veniret ad torrētē Geraræ, habitaretq; ibi 18 ꝗ rursū fodit alios puteos quos foderāt serui pr̄is sui Abrahā. & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthijm: appellauitq; eos 19 eisdē noībus quibus ante pr̄ vocauerat. ꝗ Foderūtq; in Torrētē, & repererūt aquā viuā. 20 Sed & ibi iurgiū fuit pastorū Geraræ aduersus pastores Isaac, dicētiū: Nostra est aqua; quāobrem nomen putei ex eo quod accide- 21 rat, vocauit Calumniam. ꝗ Foderunt aūt & E alium: & pro illo quoque rixati sunt, appel- 22 lauitq; eū inimicitias. ꝗ Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderūt: itaq; vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dñs, & fecit cre- 23 scere super terrām. ꝗ Ascendit aūt* ex illo lo- 24 co in Bar-sabeé, ꝗ vbi apparuit ei Dñs in ipsa nocte dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum, benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum 25 pp̄ seruū meū Abrahā. Itaq; ædificauit ibi F altare & inuocato noīe Dñi extendit tabernaculū; p̄cepitq; seruis suis vt foderent puteum.

Sup. 12 b. 7 13. d 15. 15 d 18. Sup. 12. a 3. 18. a. 18. 22. d. 17. 8. c. 19.

**Isaac.*

26 teum. ℣ Ad quem locũ cum venissent de Geraris Abi-Melech, & Ochozath amicus il-
27 lius, & Phicol dux militum, ℣ locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me hominẽ quẽ
28 odistis & expulistis a vobis? ℣ Qui rñderũt. Vidimus tecũ esse Dñm: & idcirco nos diximus: Sit iuſm iter no , & ineamus fœdus:
29 ℣ vt nõ facias nobis quicq̃ mali, sicut & nos nihil tuorũ attigimus, nec fecimus qđ te lęderet, sed cũ pace dimisim' auctũ bñdictio-
30 ne Dñ: ℣ Fecit ergo eis cõuiuiũ, & post cibũ
31 & potum, ℣ surgentes mane iurauerunt sibi
G mutuò, dimisitq; eos Isaac pacificè in locũ
32 suum. ℣ Ecce aũt venerũt in ipso die serui Isaac annũciantes ei de puteo quẽ foderãt,
33 atq; dicẽtes: Inuenimus aquã. ℣ Vnde appellauit eũ, Abundantiam; & nomẽ vrbi impositũ est Ber-sabee, vsq; in præsentẽ diẽ.
34 ℣ Esau vero quadragenarius duxit vxores duas: Iudith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon eiusdẽ loci: ℣ quæ ambæ
35 offenderant animum Isaac, & Rebeccæ.

domum suam 5

[illegible] 10.

vxorẽ 1.

[illegible] 27 & 46.

CAPVT XXVII.

1 A SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei: Fili mi? Qui rñdit: Adsum.
2 ℣ Cui pr̃. Vides, inq̃t, q̃ senuerim, & ignorẽ
3 diẽ mortis meę. ℣ Sume arma tua, pharetrã, & arcũ, & egredere foras. Cũq; venatu ali-
4 quid apprehẽderis ℣ fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt comedã: & benedicat tibi anima mea antequã
5 moriar. ℣ Quod cum audisset Rebecca, & ille abijsset in agrum, vt iussionem patris

imple-

6 impleret, dixit filio suo Iacob: Audiui patrē tuū loquentē cū Esau fratre tuo,& dicē-
7 tē ei: Affer mihi de venatione tua,& fac
B cibos vt comedā, & benedicam tibi coram
8 Dño anteq̃ moriar. Nūc ergo fili mi,acq e-
9 sce cōsilijs meis. & pergens ad gregē, affer mihi duos hędos optimos, vt faciam ex eis
10 escas patri tuo, quibus libēter vescit: quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi
11 priusquam moriat. Cui ille rñdit: Nosti φ Esau frater meus homo pilosus sit,& ego le-
12 nis? Si attrectauerit me pater meus,& senserit,timeo ne putet me sibi voluisse illudere,& inducat super me maledictionē,ꝓ be-
13 nedictione. Ad quē mr: In me sit,ait,ista maledictio,fili mi: tantum audi vocē meā,
14 & pergens, affer quæ dixi. Abijt, & attulit, deditque matri: Parauit illa cibos,sicut
15 velle nouerat patrem illius. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat do-
16 mi,induit eum: Pelliculasq; hędorum circundedit manibus, & colli nuda protexit.
17 Deditque pulmentum, & panes quos co-
18 xerat, tradidit. Quibus illatis dixit: Pater
C mi? Ad ille rñdit: Audio. Qui es tu, fili mi?
19 Dixitque Iacob: ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede,& comede de venatione mea, vt bene-
20 dicat mihi anima tua. Rursumq; Isaac ad filium suum. Qūo, inquit, tam cito inuenire potuisti,fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit vt cito ocurreret mihi quod vole-
21 bam. Dixitq; Isaac. Accede ad me vt tangam te, fili mi, & probē vtrum tu sis filius
22 meus Esau,an nō. Accessit ille ad patrem: & palpato eo,dixit Isaac: Vox quidē,vox Ia-
23 cob est, sed manus,manᵘ sunt Esau: Et nō cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens er-
24 go illi, Ait: Tu es filius meus Esau? Respō-
25 dit: Ego sum. At ille: Affer mihi, inquit,ci-
D bos de venatione tua, fili mi, vt bñdicat tibi aīa mea. Quos cū oblatos comedisset,ob-
26 tulit ei ēt vinū: quo hausto, dixit ad eū: Ac-
27 cede ad me, & da mihi osculū,fili mi. Accessit,& osculatus est eū. Statimq; ut sensit vestimentorū illius fragantiā,benedicēs illiˢ,ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri
28 pleni,cui bñdixit Dñs: Det tibi Deᵘ de rore cęli,& de pinguedine terræ abundātiam
29 frumenti & vini *. Et seruiant tibi populi, & adorēt te tribus: esto dñs fratrū tuorū,&
E incuruentur ante te filij matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.
30 Vix Isaac sermonem impleuerat. Et egres-
31 so Iacob foras venit Esau: coctosq; de venatione cibus intulit patri dicēs: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui, vt
32 bñdicat mihi aīa tua. Dixitq; illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum
33 filius tuᵘ primogenitᵘ Esau. Expauit Isaac stupore vehementi: &, vltrà quam credi potest, admirās, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationē attulit mihi, & comedi ex oībus prius quàm tu venires? bene-
34 dixiq; ei, & erit benedictus. Auditis Esau sermonibᵘ patris, irrugijt clamore magno: & consternatus ait. Benedic etiam & mihi
35 pater mi. Qui ait. Venit germanus tuus fraudulēter, & accepit benedictionē tuam.
36 At ille subiungit: Iuste vocatum est nomē
F eius Iacob, supplantauit enim me en altera vice: ‖ primogenita mea ante tulit, & nunc secūdo surripuit benedictionem meā. Rursumq; ad patrem: Nunquid nō reseruasti,
37 ait,& mihi benedictionē? Respōdit Isaac: dominum tuum illum constitui, & oēs fratres eius seruituti illius subiugaui: frumēto & vino * stabiliui eum, & tibi post hæc,fili
38 mi, vltrà quid faciam? Cui Esau: Nū vnā, inquit, tantum benedictionē habes, pater, mihi quoq; obsecro vt benedicas. Cumq;
39 eiulatu magno fleret, Motus Isaac dixit ad eum: ‖In pinguedine terræ,& in rore cœli.
40 desuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies: tēpusq; veniet cū excutias & soluas iugū eius de ceruicibus
41 tuis. Oderat ergo semper Esau Iacob ꝓ be-
G nedictione qua bñdixerat ei pater: dixitq; in corde suo: ‖Veniēt dies luctus pr̄is mei,
42 ᵇ & occidam Iacob fratrem meum. Nūciata sunt hæc* Rebeccæ: quæ mittēs,& vocās Iacob filiū suum, dixit ad eum: Ecce Esau
43 frater tuus minatur, vt occidat te. Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & consurgēs fuge ad Laban fratrem meum in Haran:
44 Habitabisq; cum eo dies paucos, donec re-
45 quiescat furor fratris tui, Et cesset indignatio eius,obliuiscaturq; eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducā te inde huc.
46 cur vtroq; orbabor filio in vno die? Dixitq; Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

CAPVT XXVIII.

1 VOcauit itaque Isaac Iacob,& be-
A nedixit eum, præcepitq; ei dicens: Noli accipere coniugem de genere Chanaā: sed vade,
2 & ꝓficiscere in Mesopotamiā Syriæ, ad domū Bathuel patris matris tuæ. & accipe tibi inde vxorē de filiabus Laban
3 auunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque mul-
4 tiplicet, vt sis in turbas populorum. Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrinationis
5 tuæ, quam pollicitus est auo tuo. ‖Cumq; dimisisset eum Isaac, profectus peruenit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Ba-
6 thuel Syri fratrem Rebeccæ matris suæ. Vi-
B dens autem Esau φ benedixisset pater suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiā Sy-

Marginal notes: -10. -5 * & olei. -7. ‖Sup.25. d.35. *& oleo ‖Heb.11. l.17. ‖Abd.1. c.10. *vt 7. *verba. Sup.26. g.35. ‖Ose.12. d.14.

riæ, vt in vxorem duceret: & ꝙ post bene-
B dictionem præcepisset ei, dicens: Non acci-
7 pies vxorem de filiabus Chanaan: ¶quodq́;
obediens Iacob parentibus suis isset in Sy-
8 riam: ¶probans quoq; ꝙ non libenter aspi-
9 ceret filias Chanaan pater suus: ¶Iuit ad If-
mahelem, & duxit vxorem absque ijs quas
prius habebat, Maleleth filiã Ismahel filij
10 Abraham, sororem Nabaioth. ¶Igitur egres-
sus Iacob de Bersabee, pergebat Haran.
11 ¶Cumq; venisset ad quendam locum, & vel-
let in eo requiescere post solis occubitum,
tulit de lapidibus qui iacebãt, & supponens
12 capiti suo, dormiuit in eodẽ loco. ¶Viditq;
C in somnis scalam stãtem super terram, & ca-
cumen illius tangens cęlum: angelos quoq;
13 Dei ascendentes & descendẽtes per eam. ¶&
Dominum innixum scalæ dicentẽ sibi: Ego
sum dominus Deus Abraham patris tui, &
Deus Isaac. Terrã in qua dormis tibi dabo
14 & semini tuo. ¶Erit semen tuum quasi pul-
uis terræ: dilataberis ad Orientem & Occi-
dentem & Septentrionem, & Meridiem: &
BENEDICENTVR IN TE, & in
15 semine tuo cunctæ tribus terræ. ¶Et ero cu-
stos tuus quocunque perrexeris, & educam
te in terram hanc: nec dimittam, nisi cõple-
16 uero vniuersa quę dixi. ¶Cumq; euigilasset
Iacob de somno, ait: Vere Dominus est in lo-
17 co isto, & ego nesciebam. ¶Pauensq;, Quàm
D terribilis est, inquit, locus iste? non est hic
18 aliud nisi domus Dei, & porta cęli. ¶Surgens
ergo Iacob manè, tulit lapidem, quẽ suppo-
suerat capiti suo, & erexit in titulũ, fundẽs
19 oleum desuper. ¶Appellauitq; nomen vrbis
20 Beth-el, quæ prius Luza vocabatur. ¶Vouit
etiam votum, dicẽs: Si fuerit Dominus me-
cum, & custodierit me in via per quam ego
ambulo, & dederit mihi panẽ ad vescendũ,
21 & vestimentum ad induendum: ¶reuersus-

Inf. 31. c. 13. 48. a. 3.
Deu. 12. c. 20. & 19. c. 14.
Sup. 26. a. 5.
Inf. 31. b. 13.

que fuero prosperè ad domũ patris mei: erit
22 mihi Dominus in Deum. ¶Et lapis iste quem
erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cun-
ctorũq; q̃ dederis mihi, decimas offerã tibi.

CAPVT XXIX.

1 PRofectus ergo Iacob venit in
A terram Orientalem ¶Et vidit
2 puteũ in agro, tres quoq; gre-
ges ouiũ accubantes iuxta eũ:
nam ex illo adaquabantur pe-
cora, & os eius grandi lapide claudebatur.
3 ¶Moriq; erat, vt cunctis ouibus cõgregatis
deuoluerent lapidẽ, & refectis gregibus rur-
4 sum super os putei ponerẽt. ¶Dixitq; ad pa-
stores: Fratres, vnde estis? Qui responderũt:
5 De Haran. ¶Quos interrogãs: Nunquid, ait,
nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: No-
6 uimus. ¶Sanusne est, inquit? Valet, inquiunt,
& ecce Rachel filia eius venit cũ grege suo.
7 ¶Dixitq; Iacob: Adhuc multũ diei superest,
nec est tempus, vt reducantur ad caulas gre-
ges; date antè potũ ouibus, & sic eas ad pa-
8 strum reducite. ¶Qui responderũt: Non pos-
B sumus donec omnia pecora congregentur, &
amoueamus lapidẽ de ore putei, vt adaque-
9 mus greges. ¶Adhuc loquebãtur, & ecce Ra-
chel veniebat cum ouibus patris sui: nã gre-
10 gem ipsa pascebat. ¶Quam cùm vidisset Ia-
cob, & sciret consobrinam suam, ouesq; La-
ban auunculi sui: ammouit lapidẽ quo puteus
11 claudebatur. ¶Et adaquato grege osculatus
12 est eam: & eleuata voce fleuit. ¶& indicauit
ei ꝙ frater esset patris sui, & filius Rebec-
13 cæ: at illa festinãs nunciauit patri suo. ¶Qui
cum audisset venisse Iacob filiũ sororis suæ,
occurrit obuiam ei: complexusq; eum, & in
oscula ruens, duxit in domũ suam. Auditis
14 autem causis itineris, ¶respondit: Os meum
es, & caro mea. Et postquam impleti sunt
15 dies mensis vnius, ¶Dixit ei. Nam q̃a frater

meus es, gratis feruies mihi? dic quid mer-
16 cedis accipias. ꝗ Habebat vero duas filias
nomē maioris Lia: minor vero appellaba-
17 tur Rachel. ꝗ Sed Lia lippis erat oculis. Ra-
18 chel decora facie, & venusto aspectu. ꝗQuā
C diligeas Iacob, ait. Seruiam tibi pro Rachel
19 filia tua minore, septem annis. ꝗ Rñdit La-
ban: Melius est, vt tibi eam dem quam alte-
20 ri viro: mane apud me. ꝗ Seruiuit ergo Ia-
cob pro Rachel septem annis: & videban-
tur illi pauci dies præ amoris magnitudi-
21 ne. ꝗ Dixitque ad Laban: Da mihi vxorem
meam: quia tempus impletum est, vt ingre-
22 diar ad illā. ꝗ Qui vocatis multis amicorum
23 turbis ad conuiuium, fecit nuptias: ꝗ Et ve-
sperè Liam filiam suam introduxit ad eum.
24 ꝗ dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad
quam cum ex more Iacob fuisset ingressus,
25 facto mane vidit Liam: ꝗ & dixit ad soce-
rum suū: Quid est * quod facere voluisti?
nonne pro Rachel seruiui tibi? quare * im-
26 posuisti mihi? ꝗRespōdit Laban: Non est in
loco nostro consuetudinis, vt minores an-
27 te tradamus ad nuptias. ꝗ Imple hebdoma-
dam dierum huius copulæ: & hanc quoque
D dabo tibi pro opere quo seruiturus es mi-
28 hi septem annis alijs. ꝗ Acquieuit placito:
& hebdomada transacta, Rachel duxit vxo-
29 rem; ꝗ cui pater seruam Balam tradiderat.
30 ꝗ Tandemq; potitus optatis nuptijs, amorē
sequentis priori prætulit: seruiens apud eū
31 septem annis alijs. ꝗ Videns autē Dominus
quod despiceret Liam, aperuit vuluā eius,
32 sorore sterili permanente. ꝗ Quæ conceptu
genuit filium, vocauitque nomen eius Ru-
ben, dicens: Vidit Dominus humilitatem
33 meā, nunc amabit me vir meus. ꝗ Rursum-
E que concepit & peperit filium, & ait: Quo-
niam audiuit me Dominus haberi contem-
ptui, dedit etiam istum mihi; vocauitq; no-
34 men eius Simeon: ꝗ Concepitque tertio, &
genuit alium filium, dixitq;. Nunc quoque
copulabitur mihi maritus meus, eo ꝙ pe-
pererim ei tres filios: & idcirco appellauit
35 nomē eius Leui. ꝗQuartò concepit, & pepe-
rit filium, & ait: Modò confitebor Dño, &
ob hoc vocauit eū Iudā, cessauitq; parere.

-6. *hoc 5. * Liam.

Mat.1. 4.1.

CAPVT XXX.

1 A CErnens autem Rachel ꝙ infœ-
cunda esset, inuidit sorori suæ,
& ait marito suo: Da mihi li-
2 beros, alioquin moriar. ꝗ Cui
iratus rñdit Iacob: Nū pro Deo
ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui?
3 ꝗAt illa: Habeo, inquit famulā Balam: in-
gredere ad illam vt pariat super genua mea.
4 & habeam ex illa filios. ꝗ Deditq; illi Balā
5 in coniugium: ꝗ quæ ingresso ad se viro, cō-
6 cepit & peperit filium: ꝗ Dixitq; Rachel: Iu-
dicauit mihi Dñs, & exaudiuit vocē meam,
dans mihi filium: & idcirco appellauit no-
7 men eius Dan. ꝗRursumq; Balā concipiens,
8 peperit alterum, pro quo ait Rachel: Cōpa-
B rauit me dñs cū sorore mea, & inualui: vo-
9 cauitq; eum Nephthali. ꝗSentiens Lia quod
parere destitisset, Zelpham ancillam suam ma-
10 rito tradidit. ꝗQua post conceptum edente
11 filium, ꝗdixit: Fœliciter, & idcirco vocauit
12 nomen eius Gad. ꝗPeperit quoque Zelpha
13 alterū. ꝗ Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine
mea: Beatam quippe me dicent * mulieres.
14 proptereà appellauit eū Asser. ꝗEgressus au-
tem Rubē tempore messis triticeæ in agrū,
reperit mandragoras: quas matri Liæ de-
tulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem
15 de mandragoris filij tui. ꝗ Illa respondit:

*omnes.

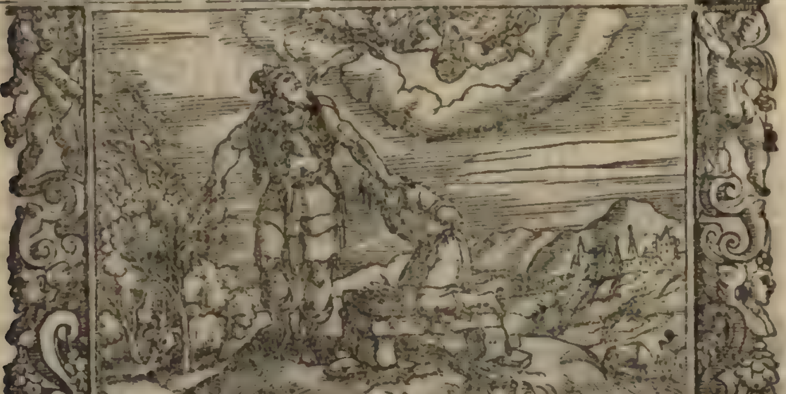
Paruimne

Parúmne tibi videtur, φ præripueris maritũ mihi, nisi ẽt mandragoras filij mei tule ris? Ait Rachel: Dormiat tecú hac nocte pro
16 mãdragoris filij tui. ꝑ Redeũtiq; ad vesperã Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & ait. Ad me, inquit, intrabis: quia mercede cõduxi te ꝑ mãdragoris filij mei. Dor
17 miuitq; cũ ea, nocte illa. ꝑ Et exaudiuit Deus preces eius: cõcepitq;, & peperit filiũ quin-
18 tum, & ait: Dedit Deus mercedẽ mihi, quia dedi ancillá meam viro meo, appellauitq;
19 nomẽ eius Issachar. ꝑ Rursum Lia cõcipiẽs,
20 peperit sextu filiũ, & ait: ꝑ Dotauit me Deus dote bona: ẽt hac vice mecum erit maritus meus, eo φ genuerim ei sex filios, & idcirco
21 appellauit nomen eius Zabulon. ꝑ Post quẽ
22 peperit filiá, nomine Dinam ꝑ Recordatus
D quoq; Dominus Rachelis, exaudiuit eã, &
23 aperuit vuluã eius. ꝑ Quæ concepit & peperit filium dicens: Abstulit Deus opprobriũ
24 meũ. ꝑ Et vocauit nomen eius Ioseph, dicẽs:
25 Addat mihi Dñs filium alterum. ꝑ Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimit- —10
te me vt reuertar in patriam meam, & ad
26 terram meam. ꝑ Da mihi vxores, & liberos meos, prõ quibus seruiui tibi, vt abeam: —9.
tu vero nosti seruitutem qua seruiui tibi.
27 ꝑ Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedi-
28 xerit mihi Deus propter te: ꝑ constitue mer-
29 cedem tuam quam dem tibi. ꝑ At ille respon
E dit: Tu nosti quo seruierim tibi, & quãta in
30 manibus meis fuerit possessio tua. ꝑ Modicu habuisti antequam venirem ad te, & nunc —7.
diues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum: iustum est igitur vt aliqñ *etiam 3.
31 prouideam *domui meæ. ꝑ Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & cu-
32 stodiam pecora tua. ꝑ Gyra oẽs greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparso vellere: & quodcunque fuluũ, & maculosam, variumq; fuerit tam in ouibus quam in ca-
33 pris, erit merces mea. ꝑ Respondebitq; mihi cras iustitia mea, qñ placiti tempus aduenerit, corã te: & oĩa quæ non fuerint varia, &
F maculosa, & fulua, tã in ouibus, q̃ in capris,
34 furti me *argues. ꝑ Dixitq; Laban: Gratu ha- *argueris.
35 beo quod petis. ꝑ Et separauit in die illa capras, & oues, & hyrcos, & arietes varios, atque maculosos: cunctũ aũt gregẽ vnicolorẽ, idest albi & nigri velleris, tradidit in ma-
36 nu filiorũ suorũ. ꝑ Et posuit spatium itineris triũ dierũ inter se & generum, qui pascebat
37 reliquos greges eius. ꝑ Tollẽs ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibꝰ, in his q̃ spoliata fuerãt, cãdor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atq; in hunc modũ co-
38 lor effectus est varius. ꝑ Posuitq; eas in canalibus, vbi effundebatur aqua, vt cum venissent greges ad bibẽdu, ante oculos haberẽt
39 virgas, & in aspectu earum conciperent. Fa-
G ctumq; est vt in ipso calore coitus, oues intuerentur virgas, & parerent maculosa, &
40 varia, & diuerso colore respersa. ꝑ Diuisitq; gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietũ: erant autẽ alba & nigra quæq;, Laban: cętera vero, Iacob, separatis
41 inter se gregibus. ꝑ Igitur qñ primo tpe ascẽdebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquatu ante oculos arietũ & ouiũ, vt in earum contemplatione conciperent,
42 quãdo vero serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaq; sunt ea quæ erant serotina, Laban, & quæ
43 primi temporis, Iacob. ꝑ Ditatusq; est homo vltra modũ, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

mihi in testimonium, qui ego fodi puteum istum. ꝗ Idcirco vocatus est locus ille Ber-sabee: quia ibi vterq; iurauit. ꝗ Et inierunt fedus pro puteo iuramenti. ꝗ Surrexit autẽ Abi-melech, & Phichol princeps exercitus eius, reuersiq; sunt in terram Palesthinorũ. Abraham vero plantauit nemus in Ber-sabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni. ꝗ Et fuit colonus terræ Palesthinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

Quæ postq̃ gesta sunt, ꝗ tentauit Deꝰ Abrahã, & dixit ad eũ: Abrahã Abraham. At ille rñdit: Adsũ. ꝗ Ait illi: Tolle filiũ tuum vnigenitũ quẽ diligis, Isaac, & vade in terrã visionis: atq; ibi offeres eũ in holocaustũ super vnũ montiũ quẽ mõstrauero tibi. ꝗ Igitur Abrahã de nocte consurgẽs, strauit asinũ suũ: ducẽs secũ duos iuuenes, & Isaac filiũ suũ: cũq; cõcidisset ligna in holocaustum, abijt ad locum quẽ præceperat ei Deus. ꝗ Die autem tertio, eleuatis oculis, vidit locum procul. ꝗ Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego autẽ & puer illuc vsq; properantes, postquàm adorauerimus reuertemur ad vos. ꝗ Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit sup Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem & gladium. Cumq; duo pergerẽt simul, ꝗ dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: vbi est victimæ holocausti? ꝗ Dixit autẽ Abraham: Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter. ꝗ Et venerũt ad locum quem ostenderat

Iacob. 2. d. 21.

derat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suũ, posuit eum in altare super
10 struẽ lignorũ. ¶ Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum.
11 ¶ Et ecce angelus Domini de cœlo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui rñdit. Ad-
12 sum. ¶ Dixitque ei: Non extendas manum
C tuam super puerũ, neq; facias illi quicquã. Nunc cognoui, q̃ timeas Dñm, & nõ peper-
13 cisti vnigenito filio tuo p̃p me. ¶ Leuauit Abrahã oculos suos, viditq; post tergũ arietẽ inter vepres hærentẽ cornibus, quẽ assu-
14 mens obtulit holocaustũ pro filio. ¶ Appellauitq; nomen loci illius, Dñs videt. Vnde vsque hodie dicitur, in monte Dominus vi-
15 debit. ¶ Vocauit autem angelus Domini A-
16 braham secundo de cœlo, ¶ dicens: ‖ Per memetipsum iuraui dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vni-
17 genito propter me, ¶ benedicã tibi, & mul-
D tiplicabo semen tuũ sicut stellas cœli, & velut arenã q̃ est in litore maris: possidebit se-
18 mẽ tuũ portas inimicorũ suorũ ¶ Et ‖ BENEDICENTVR in semine tuo oẽs gẽtes terræ,
19 quia obedisti voci meæ. ¶ Reuersus est Abraham ad pueros suos, abieruntq; Bersabee
20 simul, & habitauit ibi. ¶ His itaq; gestis, nunciatũ est Abrahæ, q̃ Melcha quoq; genuisset
21 filios Nachor frĩ suo, ¶ Hus primogenitũ, &
22 Buz fratrẽ eius, & Camuel patrẽ Syrorũ, ¶ & Cased, & Azau, Pheldas quoq; & Iedlaph,
23 ¶ ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahe.
24 ¶ Cõcubina vero illius, noĩe Roma, peperit Tabee, & Gahan, & Tahas, & Maacha.

‖ Ps. 104. a. 9.

Luc. 1. g. 73. Ecc. 44. d. 21. Heb. 6. c. 13. 1. Mat. 2. f. 32. Luc. 1. g. 73. -12. ‖ Sup. 12. a. 3. 18. c. 18. Inf. 26. a. 4. Act. 3. d 25. Eccl. 44. d. 25.

CAPVT XXII.

1 VIxit autem Sara centum vigintiseptem annis. ¶ Et mortua
2 est in ciuitate Arbee, quæ est
A Hebrõ in terra Chanaan: venitque Abraham vt plangeret
3 & fleret eam. ¶ Cumq; surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:
4 ¶ Aduena sum & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepe-
5 liam mortuum meum. ¶ Responderunt fi-
6 lij Heth dicentes: Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit quin in monumento
7 eius sepelias mortuum tuum. ¶ Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, fi-
8 lios videlicet Heth: dixitque ad eos: Si pla-
B cet animæ vestræ vt sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me
9 apud Ephron filium Seor: ¶ vt det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem se-
10 pulchri. ¶ Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respondit q; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis illius dicens:
11 ¶ Nequaquam ita fiet, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado
C tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus filijs populi mei: sepeli mortuum tuũ.
12 ¶ Adorauit Abraham coram populo terræ.
13 ¶ Et locutus est ad Ephron circumstante plebe eius: Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam
14 mortuum meum in agro. ¶ Responditq;
15 Ephron. ¶ Domine mi, audi me. Terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantũ est hoc? sepeli mortuum tuum.
16 ¶ Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam quã Ephron postulauerat, audiẽ-

-5. -6. -8. c. 7. -1.

t bus

tibus filijs Heth, quadringentos ſiclos argenti ꝰ probatæ monetæ publicæ. ℣ Confirmatusque eſt ager quondam Ephronis in quo erat ſpelũca duplex, reſpiciens Mambre: tam ipſe quã ſpelunca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius per circuitũ, ℣ Abrahæ in poſſeſſionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant portam ciuitatis illius. ℣ Atque ita ſepeliuit Abraham Saram vxorem ſuam in ſpelunca agri duplici, quæ reſpiciebat Mambre, hæc eſt Hebron in terra Chanáan. ℣ Et confirmatus eſt ager & antrum, quod erat in eo, Abrahæ in poſſeſſionem monumenti a filijs Heth.

ꝰ probati 4. — 7. — duplicis. 6.

CAPVT XXIIII.

1 A ERat autem Abraham ſenex, dierumq; multorũ: & Dominus in cunctis benedixerat ei. 2 ℣ Dixitq; ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat: ‖ Pone manum tuam ſubter femur meũ: 3 ℣ vt adiurem te per dñm Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: 4 ℣ Sed ad terram & cognationẽ meã proficiſcaris, & inde accipias vxorem filio meo Iſaac. 5 ℣ Reſpondit ſeruus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locũ de quo tu egreſſus es? 6 ℣ Dixitq; Abraham: Caue ne quando reducas filiũ meum illuc. 7 ℣ Dominus Deus cœli, * qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ: qui locutus eſt mihi, & iurauit mihi dicẽs. ‖ Semini tuo dabo terram hanc: ipſe mittet angelum ſuum coram te, & accipies inde vxorem filio meo. 8 ℣ Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento. filiũ meum tantum ne reducas illuc. 9 ℣ Poſuit ergo ſeruus manum ſub femore Abraham domini ſui, & iurauit illi ſuper ſermone hoc. 10 B ℣ Tulitque decem camelos de grege domini ſui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans ſecum: profectuſq; perrexit in Meſopotamiam ad vrbem Nachor. 11 ℣ Cumq; camelos feciſſet accumbere extra oppidũ iuxta puteum aquæ veſperè, eo tempore quo ſolent mulieres egredi ad hauriendam aquam. 12 ℣ Dixit: Domine, Deus domini mei Abraham, occurre, obſecro mihi hodie, & fac miſericordiam cum domino meo Abraham. 13 ℣ Ecce ego ſto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. 14 ℣ Igitur puella cui ego dixero, Inclina hydriã tuam vt bibam: & illa reſponderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt quã præparaſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc intelligam quòd feceris miſericordiam cum dño meo. 15 ℣ Nec dum intra ſe verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham, 16 habens hydriam in ſcapula ſua: ℣ Puella decôra nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: deſcenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur. 17 C ℣ Occurritque ei ſeruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad ꝰ bibendum præbe de hydria tua. 18 ℣ Quæ reſpondit: Bibe domine mi. Celeriterq; depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam, & dedit ei potum. 19 ℣ Cumq; ille bibiſſet, adiecit: Quin & camelis tuis hauriã aquã, donec cuncti bibant. 20 ℣ Effundenſque hydriam in canalibus, recurrit ad puteũ, vt hauriret aquã, & hauſtã oĩbus camelis dedit. 21 ℣ Ipſe autem contemplabatur eam tacitus, ſcire volens vtrum proſperum iter ſuum feciſſet Deus an non. 22 ℣ Poſtq̃ autẽ biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes ſiclos duos: & armillas totidem

‖ Inf. 47. g 29. — * & terræ — ‖ Sup. 12. b. 7. 13. d. 15 & 15 d. 18. Inf. 26. a. 4. — ꝰ orauit dominum dicens. — ꝰ ſorbendum 8.

23 dem pondo siclorũ decẽ. ꝓ Dixitq; ad eam: Cuius es filia? Indica mihi, est in domo pa-
24 tris tui locus ad manendũ? ꝓ Quę respondit: Filia sum Bathuelis filij* Nachor, quẽ pepe-
25 rit ei Melcha. ꝓ Et addidit, dicens: Palearum quoq; & fęni plurimũ est apud nos, & locus
26 spaciosus est ad manendum. ꝓ Inclinauit se
27 homo, & adorauit dñm, ꝓ dicẽs: Benedictus dominus Deus dñi mei Abrahã, qui non abstulit misericordiam, & veritatẽ suã a domino meo, & recto itinere me perduxit in do-
28 mum fratris dñi mei. ꝓ Cucurrit itaq; puella, & nunciauit in domum matris suæ oĩa
29 quæ audierat. ꝓ Habebat aũt Rebecca fratrẽ
D nomine Laban, qui festinus egressus est ad
30 hominem, vbi erat fons. ꝓ Cumque vidisset inaures, & armillas in manibus sororis suæ & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum qui stabat iuxta camelos, & prope fontẽ aquæ,
31 ꝓ dixitq; ad eum: Ingredere benedicte Dñi, cur foris stas? præparaui domum, & locum
32 camelis. ꝓ Et introduxit eum in hospitium: ac destrauit camelos, deditq; paleas, & fœni, & aquam ad lauãdos pedes camelorum,
33 & virorũ qui venerant cũ eo. ꝓ Et appositus est in cõspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos.
34 Respondit ei: Loquere. ꝓ At ille: Seruus, in-
35 quit, Abrahã sum, ꝓ Et Dñs benedixit dño meo valde, magnificatusq; est: & dedit ei oues & boues, argentum, & aurum, seruos,
36 & ancillas, camelos, & asinos: ꝓ Et peperit Sara vxor dñi mei filium dño meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habue-
37 rat. ꝓ Et adiurauit me dñs meus, dicens Non accipies vxorẽ filio meo de filiabus Chana-
38 næorũ, in quorũ terra habito. ꝓ Sed ad domũ patris mei perges, & de cognatione mea
39 accipies vxorẽ filio meo. ꝓ Ego vero respõdi dño meo: Quod si noluerit venire mecũ mu-
40 lier? ꝓ Dñs, ait, in cuius conspectu ambulo,
E mittet angelũ suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesq; vxorem filio meo de co-
41 gnatione mea, & de domo patris mei. ꝓ Innocens eris à maledictione mea, cũ veneris
42 ad proximos meos, & nõ dederint tibi. ꝓ Veni ergo hodie ad fontẽ aquæ, & dixi: Dñe Deus domini mei Abraham, si direxisti viã
43 meã in qua nunc ambulo, ꝓ ecce sto iuxta fontẽ aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit a me: Da mihi pau-
44 xillũ aquæ ad bibẽdũ de hydria tua. ꝓ & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparauit Do-
45 minus filio dñi mei: ꝓ Dumque hæc tacitus mecum voluerẽ, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditq; ad fontem, & hausit aquã. Et aio
46 ad eã: Da mihi paululũ bibere. ꝓ Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe & camelis tuis tribuam po-
47 tũ. Bibi, & adaquauit camelos. ꝓ Interrogauiq; eã, & dixi: Cuius es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum filij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspẽdi itaq; inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in
48 manibus eius. ꝓ Pronusq; adoraui Dominum benedicens Domino Deo domini mei
F Abraham, qui perduxit me recto itinere, vt

Melcha quem peperit Nachor. 12. —5. —5.

sumerem filiam fratris domini mei filio
49 eius. ꝓ Quam ob rem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi, sin autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexterã, siue ad sinistram.
50 ꝓ Responderuntq; Laban & Bathuel: A domino egressus est sermo: nõ possumus extra placitum eius quicquam aliud loqui

51 tecũ. ♀ En Rebecca corã te est, tolle eã, & proficiscere, & sit vxor filij dñi tui, sicut locutus 52 est dñs. Quod cũ audisset puer Abrahã pro- 53 cidẽs, adorauit in terrã Dñm. ♀ Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoq; eius, 54 & matri dona obtulit. ♀ Inito cõuiuio vescẽtes pariter & bibentes, manserunt ibi: Surgẽs aũt manè locutus est puer: Dimitte me, 55 vt vadam ad dñm meum. ♀ Responderuntq; *fratres eius, & mater: Maneat puella saltẽ decem dies apud nos, & postea proficiscet. 56 ♀ Nolite, ait, me retinere, quia Dñs direxit viam meam: dimittite me, vt pergam ad do- 57 minũ meũ. ♀ Et dixerunt: Vocemus puellam, 58 & quæramus ipsius voluntatem. ♀ Cũq; vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum ho- G mine isto? Quæ ait: Vadam. ♀ Dimiserunt er- 59 go eã, & nutricẽ illius* seruumq; Abrahã & 60 comites eius, ♀ Imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum 61 portas inimicorũ suorum. ♀ Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutę sunt virum, qui festinus reuertebatur ad domi- 62 nũ suum. ♀ Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, ‖ cuius nomen est Viuentis & Videntis: habi- 63 tabat. n. in terra Australi: ♀ Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die: Cumq; eleuasset oculos, vidit, camelos 64 venientes procul. ♀ Rebecca quoque cõspe- 65 cto Isaac descẽdit de camelo, ♀ & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrũ in occursum nobis? Dixitq; ei, Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium 66 suum, operuit se. ♀ Seruus aũt cuncta quæ 67 gesserat narrauit domino suo Isaac. ♀ Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem: & intantũ dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

-9. *frater 1. *Deborã.

‖ Sup. 16. b. 24. -1.

CAPVT XXV.

1 A Braham vero aliam duxit vxorem nomine Ceturam: ♀ quæ 2 peperit ei Zamran: & Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. ♀ Iecsan quoq; ge- 3 nuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt Assurim, & Latussim, & Laomin. ♀ At vero ex 4 Madiã ortus est Epha, & Epher, & Henóch, 5 & Abida, & Eldaa, oẽs hi filij Ceturæ. ♀ Deditq; Abrahã cuncta quæ possederat, Isaac: 6 ♀ Filijs autẽ concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo dum adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem. 7 ♀ Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centũ se- 8 ptuagintaquinque anni. ♀ Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæq; ætatis & plenus dierum: congregatusque est ad 9 populũ suum. ♀ Et sepelierunt eum Isaac, & Ismahẽl filij sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filij Seor Hethæi, è 10 regione Mãbre, ♀ quã ‖ emerat a filijs Heth. 11 Ibi sepultus est ipse & Sara vxor ei⁹. ♀ Et post B obitũ illius benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat iuxta Puteum nomine Viuen- 12 tis & Vidẽtis. ♀ Hæ sunt generationes Ismaël filij Abrahæ quẽ peperit ei Agar Ægyptia, 13 famula Saræ ♀ Et hæc noĩa filiorũ eius in vocabulis & generationibus suis. ‖ Primogenitus Ismahelis Nabaioth, deinde Cedar, & 14 Adbeel, & Mabsam, & Masma quoq; & Du- 15 ma, & Massa, & Hadad, & Thema & Ietur, & 16 Naphis, & Cedma. ♀ Isti sunt filij Ismahelis: & hæc nomina per castella, & oppida eorũ, 17 duodecim principes tribuum suarũ. ♀ Et facti sunt anni vitæ Ismahẽlis centum triginta

1. Par. 1. b. 32. ‖ Sup. 21 b. 19. ‖ Sup. 16. b. 4. ‖ 1. Par. 1. b. 29.

ſeptem, deficiēſq; mortuus eſt & appoſitus 18 ad populum ſuum. ¶Habitauit aūt ab Heui- C la vſq; Sur, q̄ reſpicit Ægyptum introeuntibus Aſſyrios. corā cūctis fratrib⁹ ſuis obijt. 19 ¶Hæ quoq; ſunt generationes Iſaac filij A- 20 brahā. Abraham genuit Iſaac: ¶ Qui cū quadraginta eſſet annorum, duxit vxorem Rebeccā filiā Bathuēlis Syri de Meſopotamia 21 ſororē Laban. ¶ Deprecatuſq; eſt Iſaac dñm pro vxore ſua, eò q̄ eſſet ſterilis: qui exaudi- 22 uit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. ¶Sed collidebantur in vtero eius paruuli, q̄ ait: Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit* concipere? Perrexitq; vt conſuleret Dominum. 23 ¶Qui reſpondens, ait: ‖ Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur: populuſq; populū ſuperabit, & maior ſeruiet minori. 24 ¶Iam tēpus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero ei⁹ reperti 25 ſunt. ¶‖Qui prim⁹ egreſſus eſt, rufus erat, &

*ne 1.

‖ *Rom.* 9. 10.

‖ *Oſe.* 12. 3.

D totus in morem pellis hiſpidus: vocatumq; eſt nomen eius Eſau. ‖ Protinus alter egrediens plantā fratris tenebat manu: & idcirco appellauit eum Iacob. 26 ¶Sexagenarius erat 27 Iſaac quando nati ſunt ei paruuli. ¶ Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis. 28 ¶ Iſaac amabat

‖ *Mat.* 1. 2.

Eſau, eò q̄ de venationibus illius veſceretur: 29 & Rebecca diligebat Iacob. ¶ Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cùm veniſſet 30 Eſau de agro laſſus, ¶Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido laſſus ſum. Quam ob cauſam vocatū eſt nomen eius ‖ Edom.

‖ *Heb.* 12. 16.

Abd.3.a

31 ǫ Cui dixit Iacob: Vende mihi primoge-32 nita tua. ǫ Ille respondit: En morior, quid 33 mihi proderunt primogenita? ǫ Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei Esau, & ven-34 didit primogenita. ǫ Et sic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abijt paruidens, quod primogenita vendidisset.

CAPVT XXVI.

1 A ORTA autē fame super terram post eā sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abijt Isaac ad Abi-melech regē Palesthinorum in Gerara. 2 ǫ Apparuitq; ei Dn̄s, & ait: Ne descēdas in Ægyptū, sed quiesce in terra quam dixero ti-3 bi. ǫ Et peregrinare in ea, eroq; tecū & benedicā tibi: tibi. n. & semini tuo dabo vniuersas regiones has, ‖ complens iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo. 4 ǫ Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli daboq; posteris tuis ‖ vniuersas regio-B nes has ‖ & BENEDICENTVR IN SEMINE TVO omnes gentes terræ, 5 ǫ eo quod obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea & ce-6 remonias legesq; seruauerit. ǫ Mansit itaq; 7 Isaac in Geraris ǫ Qui cū interrogaretur a viris loci illius super vxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat. n. confiteri quod sibi esset sociata coniugio, reputans, ne fortè interficerent eū propter illius pulchritu-8 dinē. ǫ Cūq; pertrāsissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abi-melech rex Palesthinorum per fenestram, vidit eum 9 iocantem cum Rebecca vxore sua. ǫ Et accersito eo ait: Perspicuum est ꝙ vxor tua sit: cur mētitus es eam sororem tuam esse? Rn̄dit: Timui ne morerer propter eam. 10 ǫ Dixitq; Abi-melech: Quare imposuisti no-C bis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grāde pec-11 catū. ǫ Præcepitq; oī populo dicēs: Qui teti-12 gerit hoīs huius vxore, morte morietur. ǫ Seuit aūt Isaac in terra illa, & inuenit in ipso 13 anno centuplū: bn̄dixitq; ei Dn̄s. ǫ Et locupletatus est homo, & ibat proficiēs, atq; succrescens, donec magnus vehemēter effectus 14 est. ǫ Habuitq; possessiones ouiū & armentorū, & familiæ plurimū. Ob hoc inuidētes 15 ei Palesthini, oēs, ǫ puteos quos foderāt ser-D ui pr̄is illius Abrahā, illo tp̄e obstruxerunt, 16 implentes humo. ǫ intm̄, vt ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede a nobis, qm̄ poten-17 tior nobis factus es valde. ǫ Et ille discedēs, vt veniret ad torrētē Geraræ, habitaretq; ibi 18 ǫ rursū fodit alios puteos quos foderāt serui pr̄is sui Abrahā. & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthijm: appellauitq; eos 19 eisdē noībus quibus ante pr̄ vocauerat. ǫ Foderūtq; in Torrētē, & repererūt aquā viuā. 20 Sed & ibi iurgiū fuit pastorū Geraræ aduersus pastores Isaac, dicētiū: Nostra est aqua: quāobrem nomen putei ex eo quod accide-21 rat, vocauit Calumniam. ǫ Foderunt aūt & E alium: & pro illo quoque rixati sunt, appel-22 lauitq; eū inimicitias. ǫ Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderūt: itaq; vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dn̄s, & fecit cre-23 scere super terram. ǫ Ascendit aūt* ex illo lo-24 co in Bar-sabee, ǫ vbi apparuit ei Dn̄s in ipsa nocte dicēns: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum. benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum 25 ꝓ seruū meū Abrahā. Itaq; ædificauit ibi F altare & inuocato noīe Dn̄i extendit tabernaculū: ꝓcepitq; seruis suis vt foderent pu

Sup. 12 b.7 13.d 15.15 d 18.

‖ Sup. 12. a 3.18.a. 18.22.d. 17.8.c. 19.

**Isaac.*

26 teum. ꝰ Ad quem locū cum venissent de Geraris Abi-Melech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum, ꝰ locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me hominē quē odistis & expulistis a vobis? ꝰ Qui rñderūt. Vidimus tecū esse Dñm: & idcirco nos diximus: Sit iurm̄ īter nos, & ineamus fœdus: ꝰ vt nō facias nobis quicq̄ mali, sicut & nos nihil tuorū attigimus, nec fecimus qđ te lęderet, sed cū pace dimisim auctū bñdictione Dñi: ꝰ Fecit ergo eis cōuiuiū, & post cibum & potum, surgentes mane iurauerunt mutuo, dimisitq; eos Isaac pacifice in locū suum. ꝰ Ecce aūt venerūt in ipso die serui Isaac annūciantes ei de puteo quē foderāt, atq; dicētes: Inuenimus aquā. ꝰ Vnde appellauit eū, Abundantiam; & nomē vrbi impositū est Ber-sabee, vsq; in præsentē diē. ꝰ Esau vero quadragenarius duxit vxores duas Iudith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon eiusdē loci: ꝰ quæ ambæ offenderant animum Isaac, & Rebeccæ.

domum suam 5 … *vxorē* 1. … *Inf.* 27 & 46.

CAPVT XXVII.

1 A SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei: Fili mi? Qui rñdit: Adsum. 2 ꝰ Cui pr̄. Vides, inqt, ꝙ senuerim, & ignorē 3 diē mortis meę. ꝰ Sume arma tua, pharetrā, & arcū, & egredere foras. Cūq; venatu aliquid apprehēderis 4 ꝰ fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt comedā: & benedicat tibi anima mea antequā 5 moriar. ꝰ Quod cum audisset Rebecca, & ille abijsset in agrum, vt iussionem patris

imple-

6 impleret, ꝗ dixit filio suo Iacob: Audiui patrē tuū loquentē cū Esau fratre tuo,& dicētē ei: 7 ꝗ Affer mihi de venatione tua,& fac B cibos vt comedā, & benedicam tibi coram Dño anteq̃ moriar. 8 ꝗNūc ergo fili mi,acq̃esce cōsilijs meis. 9 ꝗ& pergens ad gregē, affer mihi duos hędos optimos, vt faciam ex eis 10 escas patri tuo, quibus libēter vescit̃:ꝗ quas cūm intuleris, & comederit, benedicat tibi 11 priusquam moriat̃. ꝗ Cui ille rñdit: Nosti ꝙ Esau frater meus homo pilosus sit,& ego lenis? 12 ꝗSi attrectauerit me pater meus,& senserit,timeo ne putet me sibi voluisse illudere,& inducat super me maledictionē,ꝓ benedictione. 13 ꝗ Ad quē mr̃: In me sit,ait,ista maledictio,fili mi: tantum audi vocē meā, 14 & pergens, affer quæ dixi. ꝗ Abijt, & attulit, deditque matri: Parauit illa cibos,sicut 15 velle nouerat patrem illius. ꝗ Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat do-16 mi,induit eum: ꝗ Pelliculasq; hędorum circundedit manibus, & colli nuda protexit. 17 ꝗ Deditque pulmentum, & panes quos co-18 xerat, tradidit. ꝗ Quibus illatis dixit: Pater C mi? At ille rñdit: Audio. Qui es tu,fili mi? 19 ꝗ Dixitque Iacob: ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi:surge, sede,& comede de venatione mea, vt bene-20 dicat mihi anima tua. ꝗ Rursumq; Isaac ad filium suum. Quō, inquit, tam cito inuenire potuisti,fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit vt cito occurreret mihi quod vole-21 bam. ꝗDixitq; Isaac. Accede ad me vt tangam te, fili mi, & probē vtrum tu sis filius 22 meus Esau,an nō. ꝗ Accessit ille ad patrem: & palpato eo,dixit Isaac:Vox quidē,vox Ia-23 cob est, sed manus,manꝰ sunt Esau: ꝗ Et nō cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens er-24 go illi, ꝗAit:Tu es filius meus Esau? Respō-25 dit:Ego sum. ꝗAt ille:Affer mihi, inquit,ci-D bos de venatione tua, fili mi, vt bñdicat tibi aïa mea Quos cū oblatos comedisset,ob-26 tulit ei ēt vinū:quo hausto,ꝗdixit ad eū:Ac-27 cede ad me, & da mihi osculū,fili mi ꝗAccessit,& osculatus est eū. Statimq; ut sensit vestimentorū illius fragantiā,benedicēs illi,ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri-28 pleni,cui bñdixit Dñs: ꝗDet tibi Deꝰ de rore cęli,& de pinguedine terræ abundātiam 29 frumenti & vini *.ꝗ Et seruiant tibi populi, & adorēt te tribus:esto dñs fratrū tuorū,& E incuruentur ante te filij matris tuæ.qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur 30 ꝗ Vix Isaac sermonem impleuerat. Et egres-31 so Iacob foras venit Esau: ꝗ coctosq; de venatione cibus intulit patri dicēs: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui, vt 32 bñdicat mihi aïa tua. ꝗ Dixitq; illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum 33 filius tuꝰ primogenitꝰ Esau ꝗ Expauit Isaac

-10. -5 * & olei. -7.

stupore vehementi: &, vltrà quam credi potest, admirās,ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationē attulit mihi, & comedi ex oïbus prius quàm tu venires?bene-34 dixiq; ei, & erit benedictus. ꝗ Auditis Esau sermonibꝰ patris,irrugijt clamore magno: & consternatus ait. Benedic etiam & mihi 35 pater mi. ꝗ Qui ait. Venit germanus tuus fraudulēter, & accepit benedictionē tuam. 36 ꝗ At ille subiungit. Iuste vocatum est nomē F eius Iacob, supplantauit enim me en altera vice: ‖ primogenita mea ante tulit, & nunc secūdo surripuit benedictionem meā Rursumq; ad patrem: Nunquid nō reseruasti, 37 ait,& mihi benedictionē? ꝗ Respōdit Isaac: dominum tuum illum constitui, & oēs fratres eius seruituti illius subiugaui: frumēto & vino * stabiliui eum, & tibi post hæc,fili 38 mi, vltrà quid faciam? ꝗ Cui Esau:Nū vnā, inquit, tantum benedictionē habes, pater, mihi quoq; obsecro vt benedicas. Cumq; 39 eiulatu magno fleret, ꝗ Motus Isaac dixit ad eum: ‖In pinguedine terræ,& in rore cœli. 40 ꝗ desuper erit benedictio tua Viues in gladio, & fratri tuo seruies: tēpusq; veniet cū excutias & soluas iugū eius de ceruicibus 41 tuis.ꝗOderat ergo semper Esau Iacob ꝓ be-G nedictione qua bñdixerat ei pater: dixitq; in corde suo: ‖Veniēt dies luctus pr̄is mei, 42 & occidam Iacob fratrem meum. ꝗ Nūciata sunt hæc* Rebeccæ:quæ mittēs,& vocās Iacob filiū suum, dixit ad eum: Ecce Esau 43 frater tuus minatur,vt occidat te. ꝗ Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & consurgēs fuge ad Laban fratrem meum in Haran: 44 ꝗHabitabisq; cum eo dies paucos,donec re-45 quiescat furor fratris tui, ꝗEt cesset indignatio eius,obliuiscaturq; eorum quæ fecisti in eum:postea mittam, & adducā te inde huc 46 cur vtroq; orbabor filio in vno die?ꝗDixitq; Rebecca ad Isaac:Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ,nolo viuere.

‖Sup.25. d.35. * & oleo ‖Heb.11. d.17. ‖Abd.1. c.10. *vt 7. * verba. Sup. 26. g. 35.

CAPVT XXVIII.

1 A Vocauit itaque Isaac Iacob,& benedixit eum, præcepitq; ei dicens: Noli accipere coniugem de genere Chanaā: ꝗ sed vade, 2 & ꝓficiscere in Mesopotamiā Syriæ, ad domū Bathuel patris matris tuæ. & accipe tibi inde vxorē de filiabus Laban 3 auunculi tui. ꝗ Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat,atque mul-4 tiplicet,vt sis in turbas populorum. ꝗ Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te:vt possideas terram peregrinationis 5 tuæ, quam pollicitus est auo tuo. ꝗ‖Cumq; dimisisset eum Isaac, profectus peruenit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Ba-6 thuel Syri fratrem Rebeccæ matris suæ.ꝗ Vi-B dens autem Esau ꝙ benedixisset pater suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiā Syriæ,

‖Ose.12. a.14.

riæ, vt in vxorem duceret: & q post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies vxorem de filiabus Chanaan: ꝑquodq; obediens Iacob parentibus suis isset in Syriam: ꝑprobans quoq; q non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus: ꝑIuit ad Ismahelem, & duxit vxorem absque ijs quas prius habebat, Maleleth filiā Ismahel filij Abraham, sororem Nabaioth. ꝑIgitur egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran. ꝑCumq; venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebāt, & supponens capiti suo, dormiuit in eodē loco ꝑ Viditq; in somnis scalam stātem super terram, & cacumen illius tangens cęlum: angelos quoq; Dei ascendentes & descendētes per eam. ꝑ& Dominum innixum scalæ dicentē sibi: Ego sum dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terrā in qua dormis tibi dabo & semini tuo. ꝑ Erit semen tuum quasi puluis terræ: dilataberis ad Orientem & Occidentem & Septentrionem, & Meridiem: & BENEDICENTVR IN TE, & in semine tuo cunctæ tribus terræ. ꝑEt ero custos tuus quocunque perrexeris, & educam te in terram hanc: nec dimittam, nisi cōpleuero vniuersa quę dixi. ꝑ Cumq; euigilasset Iacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. ꝑPauensq;, Quàm terribilis est, inquit, locus iste? non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cęli. ꝑSurgens ergo Iacob manè, tulit lapidem, quē supposuerat capiti suo, & erexit in titulū, fundēs oleum desuper. ꝑAppellauitq; nomen vrbis Beth-el, quæ prius Luza vocabatur. ꝑ Vouit etiam votum, dicēs: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panē ad vescendū, & vestimentum ad induendum: ꝑ reuersusque fuero prosperè ad domū patris mei: erit mihi Dominus in Deum. ꝑEt lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorūq; q̄ dederis mihi, decimas offerā tibi.

Marginal notes: ‖ Inf. 31. a. 1. 48. a. 3. ‖ Deu. 12. c. 20. & 19. c. 14. ‖ Sup. 26. a. 5. ‖ Inf. 31. b. 13.

CAPVT XXIX.

PRofectus ergo Iacob venit in terram Orientalem ꝑ Et vidit puteū in agro, tres quoq; greges ouiū accubantes iuxta eū: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur. ꝑ Moriq; erat, vt cunctis ouibus cōgregatis deuoluerent lapidē, & refectis gregibus rursum super os putei ponerēt. ꝑDixitq; ad pastores: Fratres, vnde estis? Qui responderūt: De Haran ꝑ Quos interrogās: Nunquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus. ꝑSanusne est, inquit? Valet, inquiunt, & ecce Rachel filia eius venit cū grege suo. ꝑ Dixitq; Iacob: Adhuc multū diei superest, nec est tempus, vt reducantur ad caulas greges; date ante potū ouibus, & sic eas ad pastum reducite. ꝑQui responderūt: Non possumus donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidē de ore putei, vt adaquemus greges. ꝑAdhuc loquebātur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui: nā gregem ipsa pascebāt. ꝑ Quam cùm vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesq; Laban auunculi sui: ammouit lapidē quo puteus claudebatur. ꝑ Et adaquato grege osculatus est eam: & eleuata voce fleuit. ꝑ & indicauit ei q frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinās nunciauit patri suo. ꝑQui cùm audisset venisse Iacob filiū sororis suæ, occurrit obuiam ei: complexusq; eum, & in oscula ruens, duxit in domū suam. Auditis autem causis itineris, ꝑrespondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis vnius, ꝑ Dixit ei. Nam q̄a frater

Parúmne tibi videtur, φ præripueris maritũ mihi, nisi ẽt mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecũ hac nocte pro
16 mãdragoris filij tui. ¶ Redeũtiq; ad vesperã Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & ait: Ad me, inquit, intrabis: quia mercede cõduxi te ꝓ mãdragoris filij mei. Dor
17 miuitq; cũ ea, nocte illa. ¶ Et exaudiuit Deus preces eius: cõcepitq;, & peperit filiũ quin-
18 tum, & ait: Dedit Deus mercedẽ mihi, quia dedi ancillã meam viro meo, appellauitq;
19 nomẽ eius Issachar. ¶ Rursum Lia cõcipiẽs,
20 peperit sextu filiu, & ait: ¶ Dotauit me Deus dote bona: ẽt hac vice mecum erit maritus meus, eo φ genuerim ei sex filios, & idcirco
21 appellauit nomen eius Zabulon. ¶ Post quẽ
22 peperit filiã, nomine Dinam ¶ Recordatus
D quoq; Dominus Rachelis, exaudiuit eã, &
23 aperuit vuluã eius. ¶ Quæ concepit & peperit filium dicens: Abstulit Deus opprobriũ
24 meũ. ¶ Et vocauit nomen eius Ioseph, dicẽs:
25 Addat mihi Dñs filium alterum. ¶ Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me vt reuertar in patriam meam, & ad
26 terram meam. ¶ Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu vero nosti seruitutem qua seruiui tibi.
27 ¶ Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedi-
28 xerit mihi Deus propter te: ¶ constitue mer-
29 cedem tuam quam dem tibi. ¶ At ille respon
E dit: Tu nosti quõ seruierim tibi, & quãta in
30 manibus meis fuerit possessio tua. ¶ Modicũ habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum: iustum est igitur vt aliqñ
31 prouideam *domui meæ. ¶ Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & cu-
32 stodiam pecora tua. ¶ Gyra oẽs greges tuos, & separa cunctas oues varias, & sparso vellere: & quodcunque fuluũ, & maculosum, variumq; fuerit tam in ouibus quam in ca-
33 pris, erit merces mea. ¶ Respondebitq; mihi cras iustitia mea, qñ placiti tempus aduenerit, corã te: & oĩa quæ non fuerint varia, &
F maculosa, & fulua, tã in ouibus, q̃ in capris,
34 furti me *argues. ¶ Dixitq; Laban: Gratũ ha-
35 beo quod petis. ¶ Et separauit in die illa capras, & oues, & hyrcos, & arictes varios, atque maculosos: cunctũ aut gregẽ vnicolorẽ, idest albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorũ suorũ. ¶ Et posuit spatium itineris
36 triũ dierũ inter se & generum, qui pascebat
37 reliquos greges eius. ¶ Tollẽs ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibꝰ, in his q̃ spoliata fuerãt, cãdor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atq; in hunc modũ co-
38 lor effectus est varius. ¶ Posuitq; eas in canalibus, vbi effundebatur aqua, vt cum venissent greges ad bibẽdu, ante oculos haberẽt
39 virgas, & in aspectu earum conciperent. Fa-
G ctumq; est vt in ipso calore coitus, oues intuerentur virgas, & parerent maculosa, &
40 varia, & diuerso colore respersa. ¶ Diuisitq; gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietu: erant autẽ alba & nigra quæq;, Laban: cętera vero, Iacob, separatis
41 inter se gregibus. ¶ Igitur qñ primo tpe ascẽdebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquaru ante oculos arietũ & ouiũ, vt in earum contemplatione conciperent,
42 quãdo vero serotina admissura erat, & con ceptus extremus, non ponebat eas. Factaq; sunt ea quæ erant serotina, Laban, & quæ
43 primi temporis, Iacob. ¶ Ditatusq; est homo vltra modũ, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

-10. -9. -7. *etiam 3. *argues 3.

CAPVT XXXI.

1 A Postquam autem audiuit verba filiorum Laban dicētium, Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate ditatus, factus est in-
2 clytus: animaduertit quoque faciem Laban, quod nō esset erga se sicut heri & nu-
3 diustertius, maximè dicente sibi Domino: Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroq; tecum:
4 Misit*, & vocauit Rachel & Liam in agrū, vbi pa-
5 scebat greges, dixitq; eis: Video faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri & nudiustertius. Deus autē patris mei fuit
6 mecum. Et ipsę nostis ꝙ totis viribus mei
7 seruierim patri vr̃o. Sed & pater vester circūuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimisit eum
8 Deus vt noceret mihi. Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus: quando vero econtrario ait: Alba quæq; accipies pro mercede, oēs
9 greges alba pepererūt. Tulitq; De' substan-
10 tiam patris vestri, & dedit mihi. Postquam B enim conceptus ouium tēpus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in somnis ascēdētes mares super fęminas varios, & maculo-
11 sos, & diuersorum colorum. Dixitq; angelus Dei ad me ī somnis: Iacob? Et ego rūdi:
12 Adsum. Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atq; respersos. Vi-
13 di enim oīa quæ fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel, ‖ vbi vnxisti lapidem, & votum vouisti mihi. Nūc ergo surge, & egredere de terra hac reuertens in terrā natiuitatis tuæ.
14 Responderuntq; Rachel, & Lia: Nunquid habemus residui quicquam in facultatibus

*Iacob 1.

‖ Sup. 28. d. 18.

15 & hæreditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, co-
16 meditq; pretium nostrum? Sed Deus tulit opes p̄ris nostri, & eas tradidit nobis, ac filijs nostris: vnde omnia quæ præcepit tibi
17 Deus, fac. Surrexit itaque Iacob: & imposi- C tis liberis, ac cōiugibus suis super camelos,
18 abijt. Tulitq; omnem substantiam suam, & greges, & quicquid in Mesopotamia acquisierat, pergēs ad Isaac patrem suum in Terrā
19 Chanáan. Eo tempore ierat Laban ad tondēdas oues, & Rachel furata est idóla patris
20 sui. Noluitq; Iacob confiteri socero suo ꝙ
21 fugeret. Cumque abijsset tam ipse, quàm oīa quæ iuris sui erant, & amne transmisso
22 pergeret contra Montem-Galáad: nunciatum est Laban die tertio ꝙ fugeret Iacob.
23 Qui assumptis fratrib' suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum
24 in Monte-Galaad. Viditque in somnis di- D centem sibi Dominum: Caue ne quicquam
25 asperè loquaris contra Iacob. Iamq; Iacob extenderat in Monte tabernaculū: Cumq; ille cōsecutus fuisset eū cum fratribus suis, in eodem Monte-Galaad fixit tentorium.
26 Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres filias meas quasi captiuas gla-
27 dio? Cur ignorante me fugere voluisti: nec indicare mihi: vt prosequerer te cū gaudio,
28 & canticis, & tympanis, & citharis? Non es passus vt oscularer filios meos & filias: stul-
29 te operatus es: & nunc quidem, valet manus mea reddere tibi malū, sed Deus patris [a]tui heri dixit mihi. Caue ne loquaris[b] con-
30 tra Iacob quicquam durius. Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi dom' pa-
31 tris tui: cur furatus es Deos meos? Respondit Iacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

[a] vestri 4.
[b] cum 10

Quód

32 Quòd autem furti me arguis: apud quẽcũque inueneris Deos tuos, necetur corã fratribus nostris. scrutare, quicquid tuorũ apud me inueneris,* aufer. hæc dicens ignorabat

*Et 6.

33 quòd Rachel furata esset idola. Ingressus itaq; Laban tabernaculũ Iacob, & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit. Cumq; intrasset tentorium Rachelis, 34 illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantiq; omne tentoriũ, & nihil 35 inuenienti, ait: Ne irascatur dñs meus, quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta cõsuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusa sollicitudo quærentis est. 36 Tumensq; Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meũ sic 37 exarsisti post me, & scrutatus es oẽm supellectilem meam? Quod inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me & te. 38 Idcirco viginti annis fui tecũ, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi: 39 nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quicquid furtim peribat, à me exigebas: 40 Die noctuq; æstu vrebar, & gelu, fugiebatq; somnus ab oculis meis. 41 Sicq; per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: Immutasti quoq; mercedem meã decem vicibus. 42 Nisi Deus patris mei Abrahã & timor Isaac affuisset mihi, forsitã modo nudũ me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, 43 & arguit te heri. Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: * quid possum facere filijs & 44 nepotibus meis? Veni ergo & ineamus fœdus: vt sit in testimonium inter me & te.

*Sed 7.

45 Tulit itaque Iacob lapidem & erexit illum 46 in titulum. Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerũt tumu-47 lũ. comederuntq; super eum. Quem vocauit Laban, Tumulum-testis, & Iacob, Aceruum testimonij, vterque iuxta proprietatẽ 48 linguæ suæ. Dixitq; Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie: & idcirco appellatum est nomen eius Galaad, idest, Tu-49 mulus-testis.* Intueatur & iudicet Dominus inter nos quãdo recesserimus à nobis, 50 Si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis no-51 stri testis est absq; Deo, qui pñs respicit. Dixitq; rursus ad Iacob: En tumulus hic, & la-52 pis quem erexi inter me & te, testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimoniũ, si aut ego trãsiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitãs. 53 Deus Abrahã, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Ia-54 cob per timorẽ patris sui Isaac: Immolatisq; victimis in mõte, vocauit fratres suos vt ederent panem. Qui cũ comedissent, mã-55 serunt ibi. Laban vero de nocte cõsurgẽs, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusq; est in locum suum.

*Et adiecit Labã.

CAPVT XXXII.

1 IAcob autẽ abijt in itinere quod cœperat: fueruntq; ei obuiam 2 Angeli Dei. Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc, & appellauit nomẽ loci illi* Mahanaim, idest, Castra. 3 Misit autẽ & nuncios ante se ad Esau fratrẽ suũ in terrã Seir, in regionẽ Edom: 4 Præcepitq; eis dicẽs: Sic loquimini dño meo Esau: Hæc dicit frater tu' Iacob: Apud Labã peregrinat' sum, & fui vsq; 5 in præsentẽ diẽ: Habeo boues, & asinos, &

Infra 48. c. 16.

quoq; 7.

oues,& seruos & ancillas: mittoq; nunc le-
11 gationem ad dominum meum, vt inueniã
6 gratiam in cõspectu tuo. ¶ Reuersique sunt
nũcij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau
fratrem tuũ, & ecce properat in occursum
7 tuum cum quadringẽtis viris. ¶ Timuit Ia-
cob ualdè: & perterritus diuisit populũ qui
secũ erat, greges quoq; & oues, & boues, &
8 camelos in duas turmas, ¶ dicens: Si venerit
Esau ad vnam turmam, & percusserit eam,
9 alia turma quæ reliqua est, saluabitur. ¶ Di-
xitq; Iacob: Deus patris mei Abraham, &
Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti
C mihi, Reuertere in terram tuam, & in locũ
10 natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi: ¶ minor
sum cũctis miserationibus tuis, & veritate
tua, quam expleuisti seruo tuo. In baculo
meo transiui Iordanẽ istum: & nũc cũ dua
11 b⁹ turmis regredior. ¶ Erue me de manu fra
tris mei Esau, quia valde eũ timeo: ne for-
12 tè veniẽs percutiat matrem cum filijs. ¶ Tu
locutus es, ꝙ benefaceres mihi, & dilatares
semen meum sicut arenam maris, quæ præ
13 multitudine numerari non potest. ¶ Cumq;
D dormisset ibi nocte illa, separauit de his q̃
14 habebat, munera Esau fratri suo, ¶ capras
ducẽtas, hircos viginti, oues ducẽtas, & arie
15 tes viginti, ¶ camelos fœtas cum pullis suis
triginta, vaccas quadraginta, & tauros vigin-
16 ti, asinas viginti, & pullos earũ decem. ¶ Et
misit per manus seruorũ suorum: singulos
seorsum greges, dixitq; pueris suis: Antece-
dite me, & sit spacium inter gregem & gre-
17 gem. ¶ Et præcepit priori, dicens: Si obuium
habueris fratrem meum Esau, & interroga
E uerit te: Cuius es? aut, Quo vadis? aut, Cui⁹
18 sunt ista quæ sequeris? ¶ respondebis, Serui
tui Iacob, munera misit dño suo Esau: ipse
19 quoq; post nos venit. ¶ Similiter dedit man
data secundo, & tertio, & cunctis qui seque
bantur greges, dicens: Ijsdem verbis loqui-
20 mini ad Esau, cùm inueneritis eũ. ¶ Et ad-
detis: Ipse quoq; seruus tuus Iacob, iter no
strum insequitur. dixit enim: Placabo illum
muneribus quæ præcedunt, & postea vide-
21 bo illum: forsitan propitiabitur mihi. ¶ Præ-
cesserũt itaq; munera ante eum, ipse verò
22 mãsit nocte illa in castris. ¶ Cumq; ᵇ matu-
rè surrexisset, tulit duas vxores suas, & tot
E dẽ famulas cũ vndecim filijs, & trãsiuit Va-
23 dum Iaboc. ¶ Traductisq; omnibus quæ ad
24 se pertinebant, ¶ mansit solus: & ecce vir lu-
25 ctabatur cum eo vsque manè, ¶ Qui cùm vi-
deret, ꝙ eum superare non posset, tetigit
26 neruũ femoris eius, & statim emarcuit. ¶ Di-
xitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascẽ-
dit aurora. Respondit. Non dimittã te, nisi
27 benedixeris mihi. ¶ Ait ergo: Quod nomen
28 est tibi? Respondit, Iacob. ¶ At ille: Nequa-
quam, inquit, Iacob, appellabitur nomen
tuũ, sed Israël: quoniam si contra Deũ for-
tis fuisti, quanto magis contra homines præ
29 ualebis? ¶ Interrogauit eũ Iacob: Dic mihi
G quo appellaris nomine? Respõdit: Cur q̃ris
nomẽ meum *? Et benedixit ei in eodẽ lo-
30 co. ¶ Vocauitq; Iacob nomẽ loci illius Pha-
nuël, dicẽs: Vidi Dominum facie ad faciem,
31 & salua facta est anima mea. ¶ Ortusq; est
ei statim sol, postquam trãsgressus est Pha-
32 nuël: ipse vero claudicabat pede. ¶ Quã ob
causam non comedunt neruum filij Israël,
qui emarcuit in femore Iacob vsq; in præ-
sentem diem, eo quod tetigerit neruum fe
moris eius, & obstupuerit.

ᵇ *mane* 1.

* *quod est mirabile.*

CAPVT XXXIII.

1 A E Leuans aũt Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitq; filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum; & po-
2

suit

fuit vtramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam vero & filios eius in secundo loco: Rachel autem & Ioseph nouissi-
3 mos. ¶Et ipse progrediens adorauit pronus in terrã septies, donec appropinquaret fra-
4 ter eius. ¶Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum, stringensq; col-
5 lum eius, & osculans, fleuit. ¶Leuatisq; oculis vidit mulieres & paruulos eorum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent?
B Respondit: Paruuli sunt quos donauit mi-
6 hi Deus seruo tuo. ¶Et appropinquantes an-
7 cillæ & filij earum, incuruati sunt. ¶Accessit quoq; Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adora-
8 uerunt. ¶Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit: Vt inuenirem gratiam coram domino meo.
9 ¶At ille ait: Habeo plurima frater mi: sint
10 tua tibi. ¶Dixitq; Iacob: Noli ita obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. sic.n. vidi
C faciem tuam, quasi viderim vultum Dei:
11 esto mihi propitius, ¶& suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compel-
12 lẽte suscipiens, ¶ait: Gradiamur simul, eroq;
13 socius itineris tui. ¶Dixitq; Iacob, Nosti domine mi ꝙ paruulos habeã teneros, & oues & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die
14 cuncti greges. ¶Præcedat dñs meus ante seruum suum: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meũ in Seir.
15 ¶Respondit Esau: Oro te, vt de populo, qui mecum est, saltẽ socij remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantũ indigeo vt inueniam gratiam in conspectu tuo,
16 domine mi. ¶Reuersus est itaque illo die
17 Esau itinere quo venerat in Seir. ¶Et Iacob
D venit in Sochot: vbi ædificata domo & fixis tentorijs, appellauit nomen loci illius So-
18 chot, id est, tabernacula. ¶Transiuitq; in Salem vrbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postꝗ reuersus est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum.
19 ¶Emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filijs Hemor patris Sichen cen-
20 tum agnis. ¶Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israël.

CAPVT XXXIIII.

1 A EGressa est autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis il-
2 lius. ¶Quam cũ vidisset Sichen filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens
3 virginem. ¶Et conglutinata est anima eius
4 cum ea, tristemque deliniuit blanditijs. ¶Et pergens ad Hemor patrem suũ: Accipe, in-
5 quit, mihi puellam hanc coniugem. ¶Quod cũ audisset Iacob absentibus filijs, & in pastu pecorũ occupatis, siluit donec redirent.
6 ¶Egresso aũt Hemor patre Sichen vt loque-
7 retur ad Iacob, ¶ecce filij eius veniebant de agro, auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod fœdam rem operatus esset in Israël, & violata filia Iacob, rem illicitam perpetrasset.
8 ¶Loquutus est itaque Hemor ad eos: Sichen filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi vxorem.
9 ¶Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipi-
10 te. ¶Et habitate nobiscum: terra in po-
B testate vestra est, exercete, negociamini,
11 & possidete eam. ¶Sed & Sichen ad patrem & ad fratres eius ait, Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunq; statueritis, dabo

12 ℣ Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantũ date 13 mihi puellam hanc vxorem. ℣ Responderunt filij Iacob Sichẽ, & patri eius in dolo, 14 sæuientes ob stuprum sororis. ℣ Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircunciso: quod illici- 15 tum & nephariũ est apud nos. ℣ Sed in hoc valebimus fœderari si volueritis esse similes nostri, & circuncidatur in vobis omnis ma- 16 sculini sexus. ℣ Tunc dabimus & accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras: & ha- C bitabimus vobiscũ, erimusq; vnus populus. 17 ℣ Si autem circũcidi nolueritis, tollemus fi- 18 liam nostram, & recedemus. ℣ Placuit obla- 19 tio eorum Hemor, & Sichẽ filio eius. ℣ Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret, amabat enim puellã valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui. 20 ℣ Ingressiq; portam vrbis, locuti sunt ad po- 21 pulum: ℣ Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negocientur in terra, & exerceant eã, quæ spaciosa & lata cultorib⁹ indiget: filias eorum accipiemus vxores, & 22 nostras illis dabimus. ℣ Vnũ est quo differtur tantum bonum: Si circuncidamus ma- 23 sculos nostros, ritum gentis imitantes. ℣ Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantũ in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnũ efficiamus 24 populum. ℣ Assensiq; sunt omnes circũcisis 25 cunctis maribus. ℣ Et ecce, die tertio quãdo D grauissimus vulnerum dolor est, arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladijs, ingressi sunt vrbem confidẽter: 26 ‖ interfectisq; omnibus masculis, ℣ Hemor & Sichen pariter necauerunt, tollentes Di- 27 nam de domo Sichen sororem suam. ℣ Quibus egressi irruerunt super occisos cæteri filij Iacob: & depopulati sunt in vrbem in vl- 28 tionẽ stupri. ℣ Oues eorũ & armenta, & asinos cũctaq; vastantes quæ in domibus & 29 agris erant, ℣ paruulos quoq; eorum & vxo- 30 res duxerũt captiuas. ℣ Quibus pperpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosũ fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius, nos pauci sumus: illi congregati percutient me, 31 & delebor ego & domus mea. ℣ Rũderunt: Nunquid vt scorto abuti debuere sorore nostra?

‖ Inf. 49. a. 6.

CAPVT XXXV.

1 A INterea locutus est Deus ad Iacob: Surge, & ascende Beth-el, & habita ibi faceq; altare Deo qui ‖ apparuit tibi quando fu- 2 giebas Esau fratrem tuum. ℣ Iacob verò conuocata omni domo sua, ait: Abijcite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta 3 vestra. ℣ Surgite, & ascendamus in Beth-el, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit 4 itineris mei. ℣ Dederunt ergo ei omnes Deos alienos quos habebãt, & inaures quæ erant in auribus* eorum†. at ille infodit eas subter terebinthum, quæ est post vrbẽ Sichem. 5 ℣ Cumq; profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt 6 ausi persequi recedentes. ℣ Venit igitur Ia- B cob Luzam, quæ est in Terra-Chanaan, cognomento Beth-el: ipse & omnis populus 7 cũ eo. ℣ Aedificauitq; ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus-Dei: ibi enim ‖ apparuit ei Deus cũ fugeret fratrem suum. 8 ℣ Eodem tẽpore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Beth-el subter quercum. vocatumq; est nomen loci 9 illius, Quercus fletus. ℣ Apparuit autẽ iterũ Deus Iacob postquã reuersus est de Mesopo- 10 tamia Syriæ, benedixitque ei, ℣ dicens: ‖ Non

‖ Sup. 28. c. 13.

* earum s.

‖ Sup. 28. c. 13.

‖ Sup. 32. f. 28.

vocaberis vltra Iacob, sed Israël erit nomen
11 tuum. Et appellauit eũ Israel: ♀ dixitque ei

Ego Deus ops, cresce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erũt, reges de

12 lũbis tuis egredientur. ♀ Terrãq; quam dedi Abrahã & Isaac, dabo tibi & semini tuo
13 post te. ♀ Et recessit ab eo: ♀ Ille vero erexit
14 titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, &
15 effundens oleum: ♀ Vocansque nomen loci illius Beth-el. ♀Egressus autem inde venit verno tẽpore ad terrã quæ ducit Ephratam, in qua cùm parturiret Rachel, ♀ Ob
17 difficultatem partus periclitari cępit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc
18 habebis filium. ♀ Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Ben-oni, idest, filius doloris me: pater vero appellauit eum Ben-ia

19 min: idest, filius dextræ. ♀ Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quę ducit Ephrã
20 thã. hæc est Beth-lehem. ♀ Erexitque Iacob titulum super sepulchrũ eius: Hic est titulus monumenti Rachel, vsq; in pręsentem
21 diem. ♀ Egressus inde fixit tabernaculũ trãs
22 Turrem-gregis. ♀ Cumq; habitaret in illa regione, abijt Ruben, & dormiuit cũ Bala concubina patris sui: quod illũ minimè latuit. Erant aũt filij Iacob duodecim. ♀ Filij
23 Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Le-
24 ui, & Iudas, & Issachar, & Zabulon. ♀ Filij
25 Rachel. Ioseph & Ben-iamin. ♀ Filij Balæ
26 ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali. ♀ Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser, hi sunt filij Iacob

Infra 41. b.4.
Inf. 49. a.4.

lij Iacob qui nati sunt ei in Mesopotamia 27 Syriæ. ♀ Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & 28 Isaac. ♀ Et completi sunt dies Isaac centum 29 octoginta annorum, ♀ Consumptusque ætate annorum est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Iacob filij sui.

CAPVT XXXVI.

1 A HÆ sunt aût generationes Esau, ipse est Edom. ♀ Esau accepit 2 vxores de filiabus Chanáan: Ada filiã Elon Hethæi, & Oolibama filiã Anæ filię Sebeon 3 Heuęi. ♀ Básemath quoque filiã Ismahel sororem Nabaioth. ♀ ‖ Peperit autem Ada 4 Eliphaz: Básemath genuit Rahuel: ♀ Ooliba 5 ma genuit Iehus, & Ihelom, & Core. hi filij 6 Esau qui nati sunt ei in terra-Chanáan. ♀ Tulit aũt Esau vxores suas & filios & filias, & oẽm animã domus suæ & substantiã, & pecora, & cũcta quæ habere poterat in Terra-Chanáan: & abijt in alterã regionẽ, recessitq; à fratre suo Iacob. 7 ♀ ‖ Diuites enim erãt valde, & simul habitare nõ poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorũ prę 8 multitudine gregum. ♀ Habitauitq; Esau in 9 Monte-Seir. ipse est Edom. ♀ Hæ autẽ sunt B gñationes Esau patris Edõ in Monte-Seir, 10 ♀ & hæc nomina filiorũ eius. ‖ Eliphaz filius Ada vxoris Esau: Rahuel quoq; filius Básemath vxoris eius. 11 ♀ Fueruntq; Eliphaz filij: Themã, Omar, Sepho, & Gathã, & Genez.* 12 ♀ Erat autem Thamna concubina Eliphaz filij Esau: q̃ peperit ei Amalec. hi sunt filij 13 Ada vxoris Esau. ♀ Filij autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filij Básemath 14 vxoris Esau. ♀ Isti quoque erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei, Iehus & Ihelom & Co 15 re. ♀ Hi duces filiorum Esau. Filij Eliphaz primogeniti Esau: dux Themã, dux Omar, 16 dux Sepho, dux Cenez, ♀ dux Core, dux Gathã, dux Amelec. hi filij Eliphaz in Terra-17 Edõ, & hi filij Ada. ♀ Hi quoq; filij Rahuel filij Esau: dux Nahath: dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autẽ duces Rahuel in Terra-Edom: ⸗isti filij Básemath vxoris Esau˥. 18 ♀ Hi autem filij Oolibama vxoris Esau: dux C Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolibama 19 filiæ Anæ vxoris Esau. ♀ Isti sunt filij Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom. 20 ♀ ‖ Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores Terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana, 21 ♀ & Dison, & Aser, & Disan-hi duces Hor22 ræi, filij Seir in terra-Edom. ♀ Facti sunt autem filij Lotan: Hori & Heman. erat au23 tẽ soror Lotan Thamna. ♀ Et isti filij Sobal: Aluam & Manáhat & Ebal & Sepáo & Onã. 24 ♀ Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana q̃ inuenit aquas calidas in solitudine, cum 25 pasceret asinas Sebeõ patris sui ♀ Habuitque 26 filium Dison, & filiam Oolibama. ♀ Et isti filij Dison: Hamdan, & Eseban, & Iethran, 27 & Charan ♀ Hi quoque filij Eser: Balaan, & 28 Zauã, & Acan. ♀ Habuit autem filios Disan: 29 Hus & Aran. ♀ Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana. 30 ♀ Dux Dison, dux Eser, dux Disan: Isti duces Horræorum qui imperauerunt in Terra-31 Seir. ♀ Reges autem regnauerunt in Ter- D ra-Edom antequam haberent regem filij Is32 raël, fuerunt hi, ♀ Bela filius Beor, nomenq; 33 vrbis eius, Denaba. ♀ Mortuus est autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de 34 Bosra ♀ Cumq; mortuus esset Iobab, regnauit pro eo Husam de terra Themanorum 35 ♀ Hoc quoq; mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madiã in Regio36 ne Moab: & nomẽ vrbis eius, Auith: ♀ Cũq; mortuus esset Adad, regnauit pro eo Semla de Masreca. 37 ♀ Hoc quoque mortuo regna38 uit pro eo Saul de fluuio Rohoboth. ♀ Cũq; & hic obijsset, successit in regnum Balanan 39 filius Achobor. ♀ Isto quoq; mortuo regnauit pro eo Adar, nomẽq; vrbis eius, Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab. 40 ♀ Hæc ergo nomina ducũ Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, 41 ♀ dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, ♀ dux 42 Cenez, dux Theman: dux Mapsar, ♀ dux Mag43 diel, dux Hiram: ♀ hi duces Edom habitantes in terra imperij sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAPVT XXXVII.

1 A HAbitauit autem Iacob in Terra-Chanáã, in qua pater suus pere2 grinatus est. ♀ Et hæc sunt generationes eius: Ioseph cùm sedecim esset annorum, pascebat gregem cũ fratribus suis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui: accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. 3 ♀ Israël autem diligebat Ioseph sup oẽs filios, eo q̃ in senectute genuisset eũ: fecitq; ei tunicã polymi4 tã. ♀ Vidẽtes aũt fratres eius q̃ à patre plus cũctis filijs amaretur, oderant eũ, nec poterant 5 ei quicquam pacificè loqui? ♀ Accidit quoq; vt visum somnium referret fratribus suis, 6 quæ causa maioris odij seminariũ fuit. ♀ Di- B xitq; ad eos: Audite somnium meum quod 7 vidi: ♀ Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meũ, & stare, vestrosq; manipulos circumstantes 8 adorare manipulum meum. ♀ Responderũt fratres eius, Nunquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum inuidiæ & odij 9 fomitem ministrauit. ♀ Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stel

Marginal notes: ‖ 1.Par.1. c.26. — ‖ Sup. 33. a.6. — Iosue 24. a.4. — ‖ 1.Par.1. c.34. — * & Core. — ⸗3. — ‖ 1.Par.1. c.38.

10 las vndecim adorare me. ꝑQđ cum pr̄i suo, & fratrib. retulisset, icrepauit eū pr̄ su⁹, & d
C xit. Quid sibi vult hoc somniū qđ vidisti? ni ego, & mr̄ tua, & fratres tui adorabimus te
11 sup terrā? ꝑInuidebāt ei igit̄ fr̄es sui: pr̄ vero
12 rē tacit⁹ cōsiderabat. ꝑ Cumq; fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in
13 Sichē. ꝑ Dixit ad eū Israël: Fratres tui pascūt oues in Sichimis: veni mittā te ad eos. Quo
14 rñdente, ꝑPræsto sum: ait ei: Vade & vide si cūcta ꝓspera sint erga fr̄es tuos, & pecora:
D & renūcia mihi quid agat. Missus de Valle-
15 Hebrō, venit in Sichē: ꝑInuenitq; eū vir er-
16 rantē in agro, & interrogauit qđ quęreret. ꝑAt

ille rñdit. Fratres meos q̄ro, indica mihi vbi
17 pascāt greges. ꝑDixitq; ei vir, Recesserūt de loco isto, audiui aūt eos dicētes: Eam⁹ ī Do
thain. Perrexit itaq; Ioseph post fr̄es suos,
18 & inuenit eos in Dothain. ꝑ Qui cum vidissent eum procul, anteq̄ accederet ad eos, co
19 gitauerūt illum occidere. ꝑEt mutuo loque-
20 bantur, Ecce somniator venit: ꝑvenite occidamus eum, & mittamus in cisternam vete-
E rē: dicemusq; : Fera pessima deuorauit eū: & tunc apparebit quid illi prosint somnia
21 sua. ꝑ ‖Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorū, & dice-
22 bat: ꝑ Non ᵇinterficiatis ᶦ animam eius, nec ᵇeffundatis ᶦ sanguinē, sed proijcite eum in cisternam *hanc ᶦ, quæ est in solitudine, manusq; vestras seruate innoxias: hoc autem dicebat, uolens eripere eum de manibus eo-
23 rum, & reddere patri suo. ꝑ Confestim igitur vt peruēnit ad fratres suos, nudauerunt

‖ Inf. 42. 12.
ᵇ interficiamus.
ᵇ effundamus.
* veterem.

eum

24 cum tunica talari, & polymita. ❡Miserunt q; eum in cisternā veterem quæ non habeba aquam. 25 ❡Et sedentes vt comederent panem, viderūt Ismahelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinam, & stacten in Ægyptum. 26 ❡Dixit

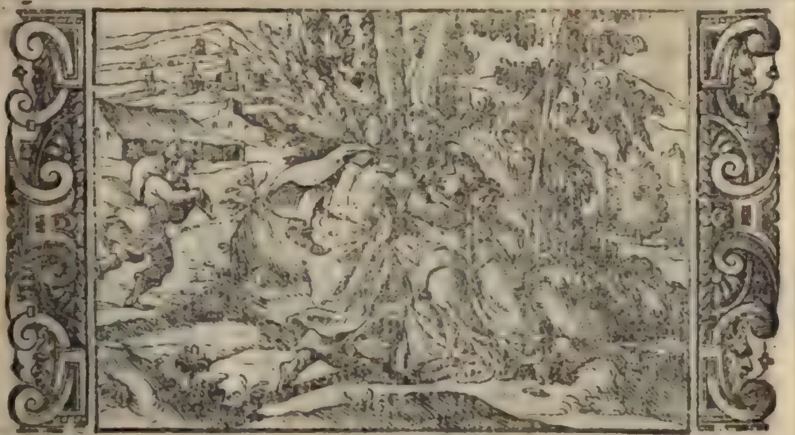
ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? 27 ❡Melius est vt venundetur Ismahelitis, & manus nostræ non polluantur, frater enim, & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius. 28 ❡Et prætereuntibus Madianitis negociatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismahelitis viginti argenteis, qui duxerunt eum in Ægyptum. 29 ❡Reuersusque Ruben ad cisternam, non inuenit puerum: 30 ❡& scissis vestibus pergens ad fratres suos, 31 ait: Puer nō comparet, & ego quo ibo? ❡Tulerūt autem tunicam eius, & in sanguinem 32 hœdi quem occiderant, tinxerunt: ❡Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent. Hāc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an 33 non. ❡Quam cum agnouisset pater, ait: Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, 34 bestia deuorauit Ioseph. ❡Scissisq; vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. 35 ❡Congregatis autem cunctis

Sap. 10. c. 13. Ps. 104. Ismahelitis 9. triginta.

Inf. 44. f. 28.

liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. 36 Et illo perseuerante in fletu, ❡Madianitæ vendiderunt Ioseph in Ægypto Phuti-phari eunucho Pharaonis, magistro militum.

CAPVT XXXVIII.

1 A EOdē tpe descēdens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virū Odollamitē, noīe Hirā. 2 ‖Viditq; ibi filiā hoīs Chananęi, vocabulo Sue: & accepta vxore, ingressus est ad eā. 3 ¶ Quæ concepit, & peperit 4 filiū, & vocauit nomen eius Her. ‖Rursūq; 5 concepto fętu, natū filiū vocauit Onā. ¶Tertiū quoq; peperit, quē appellauit Sela, quo 6 nato, parere vltra cessauit. ¶ Dedit aūt Iudas vxorē primogenito suo Her noīe Thamar. 7 ‖Fuit quoq; Her primogenit⁹ Iudæ, nequā B in conspectu Dñi: & ab eo occisus est. ¶ Di- 8 xit ergo Iudas ad Onan filiū suum: Ingredere ad vxorē fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. 9 ¶ Ille sciens nō nasci sibi filios, introiens ad vxorē fratris sui, semē fundebat in terrā: ne liberi fratris nomine 10 nascerentur. ¶ Et idcirco percussit eum Do- 11 minus, eo ꝙ rem detestabilē faceret. ¶ Quā ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abijt, & habita- 12 uit in domo patris sui. ¶Euolutis aūt multis C diebus, mortua est *Sua vxor Iudæ: qui post luctū cōsolatione suscepta, ascēdebat ad tōsores ouiū suarū, ipse & Hiras opilio gregis 13 Odollamites, in Thānas. ¶ Nunciatumq; est Thamar ꝙ socer illius ascēderet in Thānas 14 ad tōdēdas oues. ¶ Quæ depositis viduitatis vestibus assumpsit theristrū: & mutato habitu sedit in biuio itineris, quod ducit Thānā: eo ꝙ creuisset Sela, & non eū accepisset 15 maritū. ¶Quam cùm vidisset Iudas, suspica- D tus est esse meretricem: operuerat enim vul- 16 tum suum, ne agnosceretur. ¶ Ingrediensq; ad eam, ait: Dimitte me vt coeam tecū: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respōdente: Quid dabis mihi, vt fruaris concu- 17 bitu meo? ¶ Dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumq; illa dicēte: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabōnem, donec mit- 18 tas quod pollicēris. ¶ Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabōne dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitū mulier 19 concepit. ¶Et surgens abijt: depositoq; habitu quē sumpserat, induta est viduitatis ve- 20 stibus. ¶ Misit autem Iudas hœdum per pa- E storem suum Odollamitem, vt reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm nō in- 21 uenisset eam, ¶ interrogauit homines loci illius: Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco 22 isto meretrix: ¶ Reuersus est ad Iudam, & dixit ei: Non inueni eam: sed homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi 23 scortum. ¶Ait Iudas: Habeat sibi, certe men- F dacij arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiseram, & tu nō inuenisti 24 eam. ¶ Ecce autem post tres menses nunciauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitq; Iudas: Producite eā vt cō- 25 buratur. ¶ Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suū, dicens: De viro cuius hæc sunt, concepi: cognosce cuius sit annu- 26 lus, & armilla, & baculus. ¶ Qui agnitis mu- G neribus ait: Iustior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltrà non co- 27 gnouit eam. ¶ ‖Instante autem partu apparuerunt gemini in vtero: Atque in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in 28 qua obstetrix ligauit coccinum, dicēs: ¶Iste 29 egredietur prior. ¶Illo vero retrahente manu, egressus est alter: dixitq; mulier: Quare

‖1. Par. 2. 4.

‖Nu. 26. 19.

‖Nu. 26. c. 39.

* Filia Sue.

‖Mat. 1. 3.

diuisa

diuisa est propter te maceria? & ob hãc causam vocauit nomen eius Phares. ❡ Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

1. Pa. 1. 2.4.

CAPVT XXXIX.

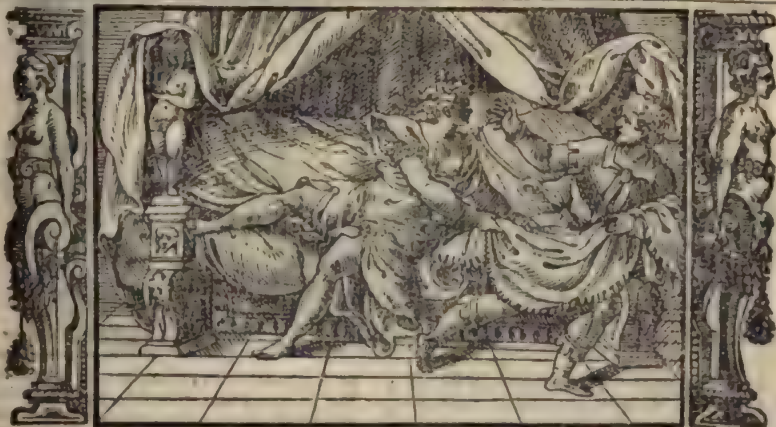
1 A IGitur Ioseph ductus est in Ægyptũ, emitq; eũ Phutiphar eunuch⁹ Pharaonis, priceps exercitus sui, vir Aegyptius de manu Ismahelitarũ, a quibus perductus erat. 2 ❡ Fuitq; Dñs cũ eo, & erat vir in cunctis prosperè agẽs: habitauitq; in domo dñi sui, 3 qui optime nouerat Dñm esse cum eo, & oĩa quæ[b] gereret ab eo dirigi in manu illius. 4 ❡ Inuenitq; Ioseph gratiã corã domino suo, & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domũ, 5 & vniuersa quæ ei tradita fuerant. ❡ Benedixitq; Dñs domui Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus quã in agris 6 cunctam eius substãtiã. ❡ nec quicquã aliud nouerat, nisi panem quo vescebatur. Erat autẽ Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. 7 ❡ Post multos itaq; dies iniecit dña sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecũ. 8 ❡ Qui nequaquam acquiescens operi nephario, dixit ad eam: Ecce dñs meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habeat in domo sua: 9 ❡ nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quę vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in[b] Dominum meum? 10 ❡ Huiuscemodi verbis per singulos C dies * & mulier molesta erat adolescenti, & 11 ille recusabat stuprum. ❡ Accidit autem quadam die vt intraret Ioseph domum, & ope-

[b] gereret ab eo 5.

[b] Deum 9.

* loquebãtur 4.

12 ris quippiā absq; arbitris faceret: ♀ Et illa, apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecū. Qui relicto in manu eius pal- 13 lio, fugit: & egressus est foras. ♀Cumq; vidisset mulier vestē in manibus suis, & se esse 14 contemptam, ♀ Vocauit ad se homines do- -9.

mus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecū: cūq; ego succlamas-15 sem, & audisset vocem meam, reliquit pal-16 lium quod tenebam, & fugit foras. ♀ In argumentū ergo fidei retentum palliū osten-17 dit marito reuertenti domum. ♀& ait: In-D gressus est ad me seruus Hebræus, quem ad-18 duxisti, vt illuderet mihi: ♀ cumque audisset me clamare, reliquit palliū quod tene-19 bam, & fugit foras. ♀ His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus 20 est valde. ♀ tradiditq; Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi 21 clausus. ♀Fuit autē Dominus cum Ioseph, & misertus est illius: & dedit ei gratiam in 22 conspectu principis carceris. ♀ Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos q̄ in custo-

Ps.104. b.18.

dia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ip-23 so erat. ♀Nec nouerat aliquid cūctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo: & omnia opera eius dirigebat.

CAPVT XL.

1 A His itaq; gestis accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pi-2 stor dño suo. ♀ Iratusq; contra eos Pharao

(nam

(nā alter pincernis præerat,alter pistorib⁹.)
3 ℘ Misit eos in carcerem principis militum,
4 in quo erat vinctus & Ioseph. ℘ At custos
carceris tradidit eos Ioseph, q & ministra-
bat eis: aliquantulum tp̄is fluxerat, & ill-
5 in custodia tenebātur. ℘Viderūtq; ambo sō-
niū nocte vna, iuxta interpretationē con-
6 gruā sibi. ℘Ad quos cū introisset Ioseph ma
7 nè, & vidisset eos tristes, ℘sciscitatus ē eos
dicens: Cur tristior est hodie solito facies
8 vestra? Qui rñderunt: Somnium vidimus: et
B non est qui interpretetur nobis. Dixitq; ad
eos Ioseph: Nunquid non Dei est interpre-
9 tatio? referte mihi quid videritis. ℘ Narra-
uit prior, præpositus pincernarū somnium
10 suum; Videbam coram me vitem, ℘in qua
erant tres propagines, crescere paulatim
in gemmas, & post flores vuas maturesce- -9.
11 re: ℘calicemq; Pharaonis in manu mea. tu
li ergo vuas, & expressi in calicem quē tene
12 bam, & tradidi poculum Pharaoni. ℘Rñdit
Ioseph: Hæc est interpretatio somnij, Tres
13 propagines, tres adhuc dies sunt, ℘post quos
recordabitur Pharao ministerij tui, & resti-
tuet te in gradum pristinum, dabisq; ei ca-
licem iuxta officium tuum sicut ante face-
14 re consueueras. ℘ Tantùm memento mei,
C cum tibi bene fuerit, & facies mecū mise-
ricordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat
15 me de isto carcere: ℘ quia furtim sublatus
sum de terra Hebræorum, & hic innocens
16 in lacum missus sum. ℘Videns pistorū magi
ster q̄ prudenter somniū dissoluisset, ait. Et
ego vidi somniū Quòd tria canistra farinæ
17 haberē super caput meū: ℘ Et in vno cani
stro quod erat excelsius, portare me puta-
bā oēs cibos q fiunt arte pistoria, auesq; co
18 medere ex eo. ℘Rñdit Ioseph: Hęc est interpre
D tatio somnij, tria canistra tres adhuc dies
19 sunt, ℘post quos auferet Pharao caput tuū,
ac suspendet te in cruce, & lacerabunt vo-
20 lucres carnes tuas. ℘ Exinde dies tertius na-
talitius Pharaonis erat: qui faciens grāde cō
uiuium pueris suis, recordatus est inter e-
pulas magistri pincernarū, & pistorū prin-
21 cipis. ℘Restituitq; alterū in locū suū, vt por-
22 rigeret ei poculū: alterū suspendit in pa- *Regi 9.*
23 tibulo, vt coniectoris veritas p̄baretur. ℘ Et
tamen succedentibus prosperis præpositus
pincernarum oblitus est interpretis sui.

CAPVT XLI.

1 POst duos annos vidit Pharao
A somniū. Putabat se stare sup
2 fluuium, ℘ de quo ascēdebant
septem boues, pulchræ & cras-
sæ nimis: & pascebantur in lo-
3 cis palustribus, ℘Aliæ quoq; septē emerge-
bant de flumine fœdæ, confectæq; macie:
& pascebantur in ipsa amnis ripa in locis
4 virentibus. ℘deuorauerūtq; eas, quarum
mira species & habitudo corporū erat. Ex-
5 pergefactus Pharao, ℘ rursum dormiuit, &
vidit alterum somniū. Septem spicæ pullu-
labant in culmo vno plenæ atq; formosæ:
6 aliæ quoq; totidem spicæ tenues, & percus-
7 sæ vredine oriebantur, ℘ deuorantes omnē
priorum pulchritudinē. Euigilans Pharao
8 post quietē, ℘& facto mane, pauore perterri
tus, misit ad oēs coniectores Ægypti, cun- -10.
ctosq; sapientes: & accersitis narrauit som-
9 niū, nec erat qui interpretaret. ℘ Tūc demū
B reminiscens pincernarū magister, ait: Con
10 fiteor peccatū meū: ℘Iratus rex seruis suis,
me & magistrum pistorum retrudi iussit in
11 carcerem princ pis militum. ℘Vbi vna no-
cte vterq; vidimus somniū, præsagium futu
12 rorū. Erat ibi puer Hebræus, eiusdem du-
cis militum famulus: cui narrantes som-
13 nia. ℘ Audiuim⁹ quicquid postea rei proba-
uit euentus: ego enim redditus sum officio

meo

Pam 14 . 20.

14 meo: & ille ſuſpēſus eſt ī cruce. ꝯProtin⁹ ad regis īperiū eductū de carcere Ioſeph totōderūt, ac veſte mutata obtulerūt ei. 15 ꝯCui ille ait: Vidi sōnia, nec eſt q edifferat: q̄ audiui te ſapientiſſimè cōijcere 16 ꝯRūdit Ioſeph: C Abſq; me Deus rūdebit proſpera Pharaoni.

17 ꝯNarrauit ergo Pharao qđ viderat. Putabam me ſtā ſup ripā fluminis, 18 ꝯ& ſeptē boues đ āne cōſcēdere, pulchras nimis, & obeſis carnib⁹: q̄ in paſtu paludis virecta carpebāt. 19 ꝯEt ecce has ſequebant aliæ ſeptē boues, ī tm̄ deformes & macilētę, vt nunq̄ tales in Terra Ægypti viderim. 20 ꝯQuæ deuoratis & cōſumptis priorib⁹, 21 ꝯnullū ſaturitatis dedēre veſtigiū: ſed ſimili macie & ſqualore torpebant. 22 Euigilās, rurſus ſopore depreſſus, ꝯvidi ſomniū: Septē ſpicæ pullulabāt ī culmo vno plenæ, atq; pulcherrimæ. 23 ꝯAliæ quoq; ſeptē tenues, & pcuſſæ vredine, oriebant è ſtipula: 24 ꝯq̄ priorū pulchritudinē deuorauerūt. Narraui cōiectorib⁹ ſōniū, & nemo eſt q edifferat. 25 ꝯRūdit Ioſeph: Sōniū regis vnū eſt: q̄ factur⁹ eſt Deus, oñdit Pharaoni. 26 ꝯSeptē boues pulchræ, & ſeptē ſpicæ plenæ: ſeptē hubertatis anni ſunt, eādemq́; vim ſomnij cōphēdūt. 27 ꝯSeptē quoq; boues tenues, atq; macilētæ, q̄ aſcēderūt poſt eas, & ſeptē ſpicæ tenues, & vēto vrēte pcuſſæ, ſeptē anni vēturę sūt famis. 28 ꝯQui hoc ordine cōplebunt. 29 ꝯEcce, ſeptē anni venient fertilitatis magnæ in vniuerſa terra Ægypti: 30 ꝯQuos ſequent ſeptem anni alij tantæ ſterilitatis, vt obliuioni tradat cūcta retro abūdātia: cōſumptura eſt enim fames oēm terram, 31 ꝯ& hubertatis magnitudinē pditura eſt inopiæ magnitudo. 32 ꝯQuod aūt vidiſti ſecūdo ad eandē rem perti-

somnio- rum 4.

D

nens somniũ, firmitatis indiciũ est: eo ꝙ fiat 33 sermo Dei, & veloci' impleatur. ⁋ Nũc ergo ꝓuideat rex virũ sapiẽtẽ & industriũ, & pficiat 34 eũ terræ Ægypti. ⁋ Qui cõstituat ꝑpositos ꝑ cũctas regiões, & quintã ptẽ fructuũ ꝑ septẽ 35 annos fertilitatis, ⁋ qui iã nũc futuri sũt, congreget in horrea: & oẽ frumẽtũ sub Pharao-36 nis ptãte cõdat, seruetúrq; in vrbib'. ⁋ Et ꝑparẽt futuræ septẽ annorũ fami q̃ oppressura est Aegyptũ, & nõ cõsumẽt terra inopia. 37 ⁋ Placuit Pharaoni cõsiliũ, & cunctis mini-38 stris eius. ⁋ Locutusq; est ad eos. Nũ inueni- E re poterimus talẽ virũ, qui spũ Dei plenus 39 sit? ⁋ Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostẽdit tibi

Deus oĩa q̃ locutus es, nũquid sapiẽtiorẽ & 40 cõsimilẽ tui inuenire potero? ⁋ Tu eris sup domũ meã, & ad tui oris imperiũ cũctus populus obediet: vno tm̃ regni solio te pcedã. 41 ⁋ Dixitq; rursum Pharao ad Ioseph: Ecce cõ-42 stitui te sup vniuersã Terrã Ægypti. ⁋ Tulitq; annulũ de manu sua, & dedit eum in manu ei': vestiuitq; eũ stola byssina, & collo torquẽ aureã circũposuit. 43 ⁋ Fecitq; eum ascẽdere sup currũ suũ secũdũ, clamãte pcone, vt oẽs corã eo genu flecterẽt, & ꝑpositũ eẽ scirẽt vniuersę Terrę Ægypti. 44 ⁋ Dixit quoque rex Ægypti ad Ioseph: Ego sũ Pharao: F absq; tuo ĩperio nõ mouebit q̃sq̃ manũ aut pedẽ in oĩ Terra Ægypti. 45 ⁋ Vertitq; nomen eius, & vocauit eũ lingua Ægyptiaca, Saluatorem mundi. Deditq; illi vxorem Aseneth filiam Phutipharis sacerdotis Heliopoleos.

Ps. 104. *b.*21. 1. *Mach.* 2. *f.*13. *Act.* 7.*b.* 2. *Tobit* 8.

secum 6. –10.

Egressus est itaq; Ioseph ad Terrã Ægypti. 46 (⁋ Triginta aũt annorũ erat qñ stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit oẽs re-47 giones Ægypti. ⁋ Venitq; fertilitas septẽ an-

norum :

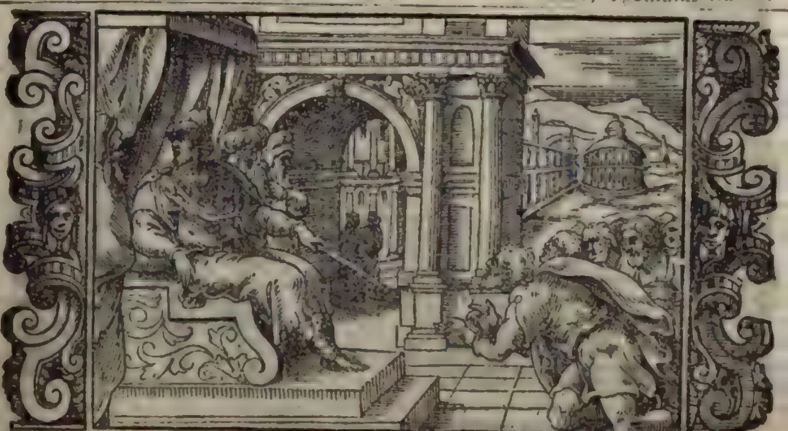
norum: & in manipulos redactæ segetes cō
48 gregatæ sunt in horrea Ægypti. ¶ Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbi-
49 bus cōdita est. ¶ Tantaq; fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia
50 mensuram excederet. ¶ Natiq; sunt Ioseph
G filij duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdo-
51 tis Heliopoleos. ¶ Vocauitq; nomen primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit Deus omnium laborum meorū, & domus
52 patris mei. ¶ Nomen quoq; secundi appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fecit
53 Deus in terra paupertatis meæ. ¶ Igitur trāsactis septem hubertatis annis, qui fuerant
54 in Aegypto. ¶ Cœperunt venire septem anni inopiæ, quos prædixerat Ioseph, & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta
55 autem Terra Aegypti panis erat. ¶ Qua esuriente clamauit populus ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit. Ite ad Ioseph: & quicquid ipse vobis dixerit
56 facite. ¶ Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitq; Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam & illos op-
57 presserat fames. ¶ Omnesque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

Inf. 48. 20. 48. a. 5.

CAPVT XLII.

1 A Vdiens autem Iacob, φ alimēta venderētur in Ægypto, dixit filijs suis: Qua-
2 re negligitis? ¶ Audiui quod triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, &

3 non consumamur inopia. ¶ Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent

4 frumenta in Aegypto, ϙBen-iamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne
5 fortè in itinere quicquã patiatur mali: ϙIngressi sunt terram-Aegypti cũ alijs qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in
6 terra-Chanáan. ϙEt Ioseph *erat princeps in terra-Aegypti, atq; ad eius nutũ frumenta populis vendebantur. Cumq; adorassent
7 eum fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad
B alienos, duriùs loquebatur, interrogãs eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De Terra-
8 Chanaan, vt emamus victui necessaria. ϙEt tñ fratres ipse cognoscens, nõ est cognitus
9 eis. ϙRecordatusq; somniorum quæ aliqñ viderat, ait ad eos: Exploratores estis, vt vi-
10 deatis infirmiora terræ, venistis. ϙQui dixerunt: Nõ est ita domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos: ϙOẽs filij vnius viri
11 C sumus, pacifici venimus, nec quicquã famuli
12 tui machinantur mali. ϙQuibus ille rñdit: Aliter est, immunita terræ huius considera-
13 re venistis. ϙAt illi dixerunt. Duodecim, inquiunt, serui tui fratres sumus, filij viri vni' in terra-Chanaan: minimus cũ patre no-
14 stro est, alius non est super. ϙHoc est ait, qđ
15 locutus sum, Exploratores estis, ϙIam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec ve-
16 niat frater vester minimus. ϙMittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem

* princeps Aegypti. 10.

eritis in vinculis, donec probẽtur quæ dixistis, vtrum vera an falsa sint, alioquin per
17 salutẽ Pharaonis exploratores estis. ϙTradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.
18 ϙDie autẽ tertio eductis de carcere, ait: Facite quę dixi, & viuetis: Deum enim timeo.

19 ¶Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in D carcere: vos autem abite, & ferte frumenta, 20 quæ emistis in domos vestras. ¶Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat. 21 ¶Et locuti sunt adinuicē, Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiā animæ illius dum deprecaretur nos, & non audiuimus: ideirco venit super nos ista 22 tribulatio. ¶E quibus vnus, Ruben, ait: Nunquid nō dixi vobis: ‖Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur. 23 ¶Nesciebant autem quod intelligeret E Ioseph, eo quòd per interpretē loqueretur ad eos. 24 ¶ Auertitque se parumper, & fleuit: & reuersus, locutus est ad eos. 25 ¶Tollēsq; Simeon & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerēt pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibarijs in via: qui fecerunt 25 ita. ¶At illi portantes frumenta in asinis suis 27 profecti sunt. ¶Apertoque vnus sacco, vt daret iumento pabulum in diuersorio, contē-

Inf. 43. a. 5.

‖ Sup. 37. b.

28 platus pecuniam in ore sacculi, ¶ dixit fratrib⁹ suis: Reddita est mihi pecunia *en habeō in sacco. Et obstupefacti, turbatique mu F tuò dixerūt: Quidnā est hoc qđ fecit nobis 29 De⁹? ¶ Venerūtq; ad Iacob patrē suū in Terrā-Chanaan, & narrauerūt ei oīa q̄ accidis 30 sent sibi dicētes. ¶Locut⁹ est nobis dñs terrę *dure, & putauit nos exploratores esse pro uinciæ. 31 ¶ Cui rñdimus: Pacifici sumus, nec 32 vllas molimur insidias. ¶Duodecim frēs vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cū patre nr̄o est in Terra-Chanaan. 33 ¶Qui ait nobis: Sic probabo q̄ pacifici sitis, Fratrē vestrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, 34 & abite: ¶ Fratrēq; vestrū minimū adducite ad me, vt sciam q̄ non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis emendi habea- 35 tis licentiam. ¶ His dictis cùm frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorū ligatas pecunias: exterritisq; simul oīb⁹, 36 ¶ dixit pater Iacob: Absq; liberis me esse fe- G cistis, Ioseph nō est super, Simeon tenetur in vinculis, & Ben-iamin auferetis: in me hæc 37 oīa mala reciderūt. ¶Cui rñdit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum 38 tibi restituā. ¶At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscū: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

*meo 7.

*illius 5. 3.

CAPVT XLIII.

1 A INterim fames oēm terrā vehementer premebat. 2 ¶ Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerāt, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite 3 nobis pauxillum escarum. ¶ Respondit Iudas: denunciauit nobis vir ille sub attestatione iusiurandi, dicēs: Non videbitis faciē meā, nisi fratrē vestrum minimū adduxeri- 4 tis vobiscū. ¶Si ergo vis eū mittere nobiscū, pergemus pariter, & emem⁹ tibi necessaria. 5 ¶Si autem non vis, non ibimus: vir enim (vt sæpe diximus) denūciauit nobis, dicēs: ‖Nō videbitis faciē meā absq; fratre vestro mini- 6 mo. ¶Dixit eis Israël: In meā hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei & alium habere vos 7 fratrem. ¶At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinē, nostram progeniē, si pater viueret, si haberemus fratrem: & nos respondimus ei cōsequenter iuxta id quod

‖ Sup. 42. d. 10.

fuerat sciscitatus: nũquid scire poteram⁹ q dicturᵘ eẽt, Adducite fratrẽ vestrũ vobiscũ?
8 ¶Iudas quoq; dixit patri suo: Mitte puerum mecũ, vt proficiscamur, & possimus viuere:
9 ne moriamur nos & paruuli nostri. ¶Ego suscipio puerũ: de manu mea reqre illũ. Nisi
C reduxero & reddidero eũ tibi, ero pcti reus
10 in te oĩ tpe. ¶Si nõ intercessisset dilatio, iã vice altera venissemus.
11 ¶Igit Israël pr̃ eorũ dixit ad eos: Si sic necesse est, facite qd vultis: sumite de optimis terræ frugibᵘ in vasis vestris, & deferte viro munera, modicũ resinæ & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, &
12 amygdalarum. ¶Pecuniã quoq; duplicẽ ferte vobiscum: & illam quã inuenistis in saccu-
13 lis, reportate, ne forte errore factũ sit. ¶Sed
14 & fratrẽ vestrũ tollite, & ite ad virũ. ¶Deus aũt meus oĩps faciat vobis eum placabilẽ: & remittat vobiscum fratrẽ vestrũ quẽ tenet in vinculis, & hunc Ben-iamin: ego autẽ
15 quasi orbatus absq; liberis ero. ¶Tulerũt ergo viri munera, & pecuniã duplicẽ, & Beniamin: descẽderũtq; in Ægyptũ, & steterunt
16 corã Ioseph. ¶Quos cũ ille vidisset, & Bẽ-ia-
D min simul, præcepit dispẽsatori domus suę, dicẽs: introduc viros domũ, & occide victimas, & instrue conuiuium: qm̃ mecũ sunt
17 comesturi meridie. ¶Fecit ille sicut fuerat imperatum, & introduxit viros domum.
18 ¶Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam quã retulimus prius in saccis nostris introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subiiciat seruituti,
19 & nos, & asinos nostros. ¶Quam ob rem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem
20 ¶locuti sunt: Oramus Domine vt audias.

E nos. ¶Iam antè descendimus vt emeremus
21 escas. ¶Quibus emptis, cum venissemus ad

diuer-

diuersorium aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniã in ore saccorũ: quam
22 nunc eodem pondere reportauimus. ❡ Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis necessaria sunt: nõ est in nostra
–5. conscientia quis posuerit eam in marsupiis
23 nostris. ❡ At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris: nã pecuniam quã dedistis mihi, probatam
24 ego habeo. Eduxitq; ad eos Simeon. ❡ Et in-
F troductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos, deditq; pabulum asinis eo-
25 rum ❡ Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant n. quod
26 ibi comesturi essent panem. ❡ Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntq; ei munera tenẽtes in manibus suis: & ado-
27 rauerunt proni in terram. ❡ At ille clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens:

Saluusne est pater vester senex, de quo dixe-
28 ratis mihi? Adhuc viuit? ❡ Qui responderũt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum.
29 ❡ Attollens aũt Ioseph oculos, vidit Ben-iamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus inquit, misereatur
30 tui fili mi. ❡ Festinauitq;, quia commota fue-
C rant viscera eius super fratre suo, & erũpebãt lachrymæ: & introiens cubiculũ fleuit.
31 ❡ Rursumque lota facie egressus, continuit
32 se, & ait: Ponite panes. ❡ Quibus appositis seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptiis quoq; qui vescebantur simul, seorsum: (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebreis, & prophanum putant
33 huiuscemodi conuiuium) ❡ sederunt corã eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirában-
34 tur nimis, ❡ sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntq;, & inebriati sunt cum eo.

CAPVT XLIIII.

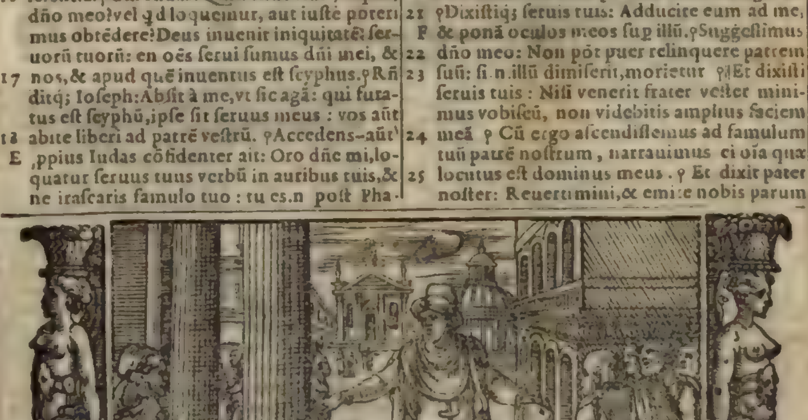
1
A PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniã singulorum in
2 summitate sacci. ❡ Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris: factumq; est ita.
3 ❡ Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis.
4 ❡ Iamq; vrbem exierãt, & processerant paululum: * tunc Ioseph accersito dispensatore domus, ait: Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis
5 malum pro bono? ❡ Scyphus quem furati e-
B stis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem feci-
6 stis. ❡ Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per
7 ordinem locutus est. ❡ Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, vt ser-
8 ui tui tantum flagitii commiserint? ❡ Pecuniã quã inuenimus in summitate saccorũ, reportauimus ad te de Terra-Chanáan: & quomodo cõsequens est, vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?
9 ❡ Apud quemcunque fuerit inuentum ser-
C uorum tuorum quod quæris, moriatur, &
10 nos erimus serui domini nostri. ❡ Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sẽtẽtiam: apud quemcunq; fuerit inuentũ, ipse sit seruus meus,
11 vos autem eritis innoxii. ❡ Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerũt sin-
12 guli. ❡ Quos scrutatus, incipiens à maiore vsq; ad minimum, inuenit scyphum in sac-
13 co Ben-iamin. ❡ At illi scissis vestibus, oneratisq; rursum asinis, reuersi sunt in oppi-

* Iudic. 7.

14 dum. ❡ Primusq; Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdũ.n.de loco abierat) oẽsq; ante eum pariter in terrã corruerunt.
15 ❡ Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an
D ignoratis ꝙ nõ sit similis mei in augurandi
16 scientia? ❡ Cui Iudas: Quid rñdebim⁹, inquit, dño meo? vel ꝙd loquemur, aut iustè poterimus obtẽdere? Deus inuenit iniquitatẽ seruorũ tuorũ: en oẽs serui sumus dñi mei, &
17 nos, & apud quẽ inuentus est scyphus. ❡ Rñditq; Ioseph: Absit à me, vt sic agã: qui furatus est scyphũ, ipse sit seruus meus: vos aũt
18 abite liberi ad patrẽ vestrũ. ❡ Accedens aũt
E ꝓpius Iudas cõfidenter ait: Oro dñe mi, loquatur seruus tuus verbũ in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es.n post Pha-
19 raonẽ ❡ dñs meus: Interrogasti ‖ prius seruos
20 tuos: Habetis patrẽ aut fratrẽ? ❡ Et nos rñdimus tibi dño meo: Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est, cuius vterinus frater mortu⁹ est: & ipsũ solũ habet mr̃ sua, pr̃ verò tenerè diligit eũ.
21 ❡ Dixistiq; seruis tuis: Adducite eum ad me,
F & ponã oculos meos sup illũ. ❡ Suggessimus
22 dño meo: Non põt puer relinquere patrem
23 suũ: si.n.illũ dimiserit, morietur ❡ ‖ Et dixisti seruis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscũ, non videbitis amplius faciem
24 meã ❡ Cũ ergo ascendissemus ad famulum tuũ patrẽ nostrum, narrauimus ei oĩa quæ
25 locutus est dominus meus. ❡ Et dixit pater noster: Reuertimini, & emite nobis parum

‖ *Sup. 42*. *18.* — -9. — ‖ *Sup. 43.* *3. & 5.*

26 tritici. ❡ Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

Ad quæ

27 ℣ Ad quæ ille rũdit: ‖ Vos scitis ꝙ duos ge-
28 nuerit mihi vxor mea. ℣ Egressus est vnus,
G & dixistis: Bestia deuorauit eum · & hucus-
29 que non comparet. ℣ Si tuleritis & istum, &
aliquid ei in via contigerit, deducetis canos
30 meos cum mœrore ad inferos. ℣ Igitur si in-
trauero ad seruum tuum patrem nostrum,
& puer defuerit, (cum anima illius ex hu-
31 ius anima dependeat,) ℣ Videritq; eũ non es-
se nobiscum, morietur, & deducent famuli
32 tui canos eius cum dolore ad inferos. ℣ Ego
proprie seruus tuus sim qui in meam hunc
recepi fidem, & spopondi, dicens: ‖ Nisi re-
duxero eũ, peccati reus ero in patrem meũ
33 omni tempore. ℣ Manebo itaq; seruus tuus
pro puero in ministerio domini mei, &
34 puer ascendat cum fratribus suis. ℣ Non
enim possum redire ad patrem meum, ab-
sente puero: ne calamitatis, quæ oppressu-
ra est patrem meum, testis assistam.

‖ Sup. 37. c. 23. g. 33

‖ Sup. 43. b. 9.

CAPVT XLV.

1 A N On se poterat vltra cohibere Io-
seph multis coram astantibus
vnde præcepit vt egrederentur
cuncti foras, & nullus interes-
set alienus agnitioni mutuæ.
2 ℣ Eleuauitq; vocem cum fletu, quam audie-
runt Ægyptij, omnisq; domus Pharaonis.
3 ℣ Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: ad-
huc pater meus viuit? Non poterant rñdere
4 fratres nimio terrore perterriti. ℣ Ad quos
B ille clementer: Accedite inquit, ad me. Et
cùm accessissent prope, ‖ Ego sum, ait, Io-
seph frater vester, quem vendidistis in Ae-
5 gyptũ. ℣ Nolite pauere, neq; vobis durũ esse
videatur ꝙ vendidistis me in his regioni-
bus: ‖ pro salute enim vestra misit me Deus
6 ante vos in Ægyptum. ℣ Bienniũ est enim
ꝙ cœpit fames esse in terra: & adhuc quin-
que anni restant quibus nec arari poterit,
7 nec meti. ℣ Præmisitq; me Deus vt reserue-
mini super terrã, & escas ad viuendũ habe-
8 re possitis. ℣ Non vestro consilio, sed Dei vo-
C luntate huc missus sum: qui fecit me quasi
patrem Pharaonis, & dominũ vniuersæ do-
mus eius, ac Principẽ in omni Terra Ægy-
9 pti ℣ Festinate, & ascendite ad patrem meũ,
& dicetis ei, Hæc mãdat filius tuus Ioseph:
Deus fecit me dñm vniuersæ Terræ Ægy-
10 pti: descende ad me, ne moreris, ℣ & habita-
bis in Terra Gessen: erisq; iuxta me tu, &
filij tui, & filij filiorũ tuorũ, oues tuæ, & ar-
11 menta tua, & vniuersa quæ possides. ℣ Ibiq;
D te pascam (adhuc enim quinq; anni residui
sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, &
12 oĩa quæ possides. ℣ En oculi vestri & oculi
fratris mei Ben-iamin vident ꝙ os meum
13 loquatur ad vos. ℣ Nunciate patri meo vni-
uersam gloriam meam, & cuncta quę vidi-
stis in Aegypto: festinate, & adducite eum
14 ad me. ℣ Cũq; amplexatus recidisset in col-
lũ Ben-iamin fratris sui, fleuit: illo quoque
15 similiter flẽte sup collũ eius. ℣ Osculatusq;
est Ioseph oẽs fratres suos, & plorauit super
singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.
16 ℣ Auditumque est & celebri sermone vulga-
E tum in aula regis, Venerunt fratres Ioseph,
& gauisus est Pharao, atque omnis familia
17 eius. ℣ Dixitq; ad Ioseph vt imperaret fratri-
bus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in
18 Terram Chanaan, ℣ & tollite inde patrem
vestrum & cognationem, & venite ad me:
& ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt
19 comedatis medullam terræ. ℣ Præcipe etiam
vt tollant plaustra de terra Ægypti, ad sub-
F uectionem paruulorum suorum, ac coniu-
gum: & dicito: Tollite patrem vestrum, &
20 properate quantocyus venientes, ℣ nec dimit-
tatis quicquam de supellectili vestra: quia
21 omnes opes Ægypti vestræ erunt. ℣ Fece-

‖ Act. 7. b 13.

‖ Inf. 50. c. 20.

runtq;

runtque filij Israel vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundũ Pharaonis imperium:& cibaria in itinere. 22 ¶Singulis quoq; proferri iussit binas stolas: Ben-iamin vero dedit trecentos argenteos cum quinq; stolis optimis: 23 ¶tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens [b]eis[c]asinos decem qui subueherent ex omnibus diuitijs Ægypti,& totidem asinas,triticum in itinere,panesq; portãtes. 24 ¶Dimisit ergo fratres suos:& proficiscẽtibus ait: Ne irascimini 25 in via ¶Qui ascẽdentes ex Ægypto, venerũt C in Terram-Chanaan ad patrem suum Iacob: 26 ¶Et nunciauerunt ei,dicentes: Ioseph filius tuus viuit: & ipse dñatur in omni Terra-Ægypti: Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen nõ credebat eis. 27 ¶ Illi contra referebant omnem ordinẽ rei. Cumque vidisset plaustra & vniuersa quæ miserat,reuixit spiritus eius, 28 ¶& ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequam moriar.

b ei 12. — *—10.*

CAPVT XLVI.

1 A Profectusq; Israël cũ oĩbus quę habebat,venit ad Puteum-iurĩ & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, 2 ¶audiuit eum per visionẽ noctе vocantẽ se, & dicentẽ sibi: Iacob,Iacob. Cui rñdit: Ecce adsũ. 3 ¶Ait illi Deus:Ego sum fortissimus Deus patris tui:noli timere, descende in Ægyptũ, 4 quia in gentem magnam faciam te ibi. ¶Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducã te reuertentem:Ioseph quoq; ponet manus suas super oculos tuos. 5 ¶Surrexit aũt Iacob à Puteo-iuramẽti: ‖tuleruntq; eum filij cũ paruulis & vxoribus suis in plaustris 6 quæ miserat Pharao ad portandũ senẽ, ¶ & oĩa quæ possederat in Terra-Chanaan: ‖venit q; in Aegyptum cũ oĩ semine suo. 7 ¶ Filij ei[*],& nepotes, filiæ, & cũcta simul ꝓgenies. 8 Hæc sunt aũt noĩa filiorũ Israël q̃ ingressi B sũt in Ægyptũ,ipse cũ liberis suis. ‖ Primo-9 genitus Rubẽ,¶filij Ruben,Henoch & Phal-10 lũ & Hesrõ & Charmi. ¶‖Filij Simeon: Iamuel & Samin[*] & Ahod & Iachin & Sohar 11 & Saul filius Chananitidis. ¶‖Filij Leui:Ger-12 son,& Caath, & Merari. ¶‖ Filij Iuda: Her & Onan, & Sela, & Phares & Zara: mortui sũt aũt Her & Onã in Terra-Chanaan. Na-13 tiq; sunt filij Phares:Hesrõ & Hamul. ¶‖Filij Issachar: Thola & Phua & Iob & Sime-14 ron. ¶Filij Zabulõ: Sared & Elon & Iahelel. 15 ¶ Hi filij Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cũ Dina filia sua,oẽs aĩæ filiorum eius 16 & filiarum, triginta tres. ¶ Filij Gad:Sephon & Aggi & Esebon & Suni & Heri, & Arodi 17 & Areli. ¶‖Filij Aser:Iãna & Iesua & Iessui, & Beria,Sara quoq; soror eorũ. Filij Beria: 18 Heber & Melchiel. ¶Hi filij Zelphæ,quã de-C dit Laban Liæ filiæ suæ: & hos genuit Iacob 19 sedecim aĩas. ¶Filij Rachel vxoris Iacob: Io-20 seph & Ben-iamin. ¶ ‖ Natiq; sunt Ioseph filij in Terra-Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Heliopo-21 leos: Manasses & Ephraim. ¶ Filij Ben-iamin: Bela, & Bechor, & Asbel, & Gera,& Naamã,& Echi & Ros de Mophim & Ophĩ 22 & Ared. ¶Hi filij Rachel quos genuit Iacob: 23 oẽs aĩæ quatuordecim. ¶Filij Dã:Hulim. ¶Fi-24 lij Nephthali: Iasiel & Guni & Ieser & Sal-25 lẽ ¶Hi filij Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos genuit Iacob omnes animę 26 septem. ¶ Cunctæq; animæ q̃ ingressæ sunt cum Iacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absq; vxoribus filiorum eius: 27 sexaginta sex. ¶ Filij autem Ioseph qui nati sunt ei in terra-Ægypti animæ duæ. ‖ Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt 28 in Ægyptũ,fuere septuaginta. ¶Misit autem

*‖Act. 7.b 15. ‖Inf. 24. a. 3. Ps. 104. b 22. Isa. 52. a. 4. ‖Exo 1. a. 2. 6. b. 14. Num. 26. a. 5. 1. Par. 5. a. 1. & 3. * & Iami ‖Exo. 6. c. 15. ‖1. Par. 4. c. 24.*

‖1. Par. 6. a. 1. 1. Par. 2. a. 3. 4. d. 21. Sup. 38. a. 3. 1. Para. 7. a. 1. ‖1. Par. 7. f. 30. ‖Sup. 41. f. 50. ‖1. Par. 7. b. 6. 8. a. 1. ‖Deu. 10. d. 22.

Iudam

Iudam ante se ad Ioseph, vt nunciaret ei, & 29 ille occurreret in Gessen. ꝰQuo cum perue- D nisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit ob uiam patri suo ad eundē locum: uidensque eum, irruit super collum eius, & inter am- 30 plexus fleuit. ꝰDixitque pater ad Ioseph. Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & 31 superstitem te relinquo. ꝰ At ille locutus est ad fratres suus, & ad omnem domū patris sui. Ascendam, & nunciabo Pharaoni, dicāq; ei: Fratres mei: & domus patris mei qui erant in Terra-Chanaan, venerunt ad 32 me: ꝰ Et sunt viri pastores ouium, curamque habent alendorum gregum, pecora sua & armenta & omnia quæ habere potuerunt 33 adduxerunt secum. ꝰ Cumq; vocauerit vos, 34 & dixerit, Quod est opus vestrum? ꝰ Respondebitis: Viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in Terra-Gessen: quia detestātur Ægyptij omnes pastores ouium.

CAPVT XLVII.

1 A INgressus ergo Ioseph nūciauit Pharaoni, dicens: Pr̄ meus, & fratres, oues eorū & armenta & cūcta q̄ possident, venerunt de Terra-Chanáan; & ecce cō- 2 sistunt in Terra-Gessen. ꝰExtremos quoque fratrū suorū quinq; viros cōstituit corā Re- 3 ge; ꝰ Quos ille interrogauit, Quid habetis operis? Responderunt. Pastores ouiū sumus 4 serui tui & nos, & patres nr̄i. ꝰAd peregrinā dū in terrā tuā venimus, qm̄ non est herba gregibus seruorū tuorū, ingrauescēte fame B in Terra-Chanáan: petimusq; vt esse nos 5 iubeas seruos tuos in Terra-Gessen ꝰ Dixit itaque rex ad Ioseph: Pr̄ tuus & fratres 6 tui venerūt ad te, Terra-Ægypti ī cōspectu tuo est, in optimo loco fac eos habitare, & trade, eis Terrā-Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, cōstitue illos magistros 7 pecorū meorū: ꝰPost hæc introduxit Ioseph patrē suū ad Regē, & statuit eū corā eo: qui 8 benedicens illi. ꝰ& interrogatus ab eo: Quot 9 sunt dies annorū vitæ tuæ. ꝰRn̄dit. Dies peregrinationis vitæ meæ centū triginta annorū sunt, parui & mali, & non peruenerūt C vsq; ad dies patrū meorū quibus peregrina- 10 ti sunt. ꝰEt benedicto rege egressus ē foras 11 ꝰIoseph vero patri & fratrib⁹ suis dedit possessionē in Aegypto ī optimo terræ loco, Ra 12 messes, vt pceperat Pharao. ꝰ Et alebat eos, omnēq; domū pr̄is sui, prębēs cibaria singu 13 lis. ꝰ In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Aegypti & 14 Chanáan. ꝰE quibus oēm pecuniā cōgregauit pro vēditione frumenti, & intulit eā in 15 ærarium regis. ꝰCumq; defecisset emptoribus preciū, venit cūcta Aegyptus ad Ioseph, D dicens: Da nobis panes: quare morimur 16 coram te, deficiēte pecunia? ꝰQuibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si precium non habetis: 17 ꝰ Quæ cū adduxissent, dedit eis alimēta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitque eos illo anno pro commutatione 18 pecorū: ꝰ Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Nō celamus Domino nostro q̄ deficiente pecunia: pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque cor- 19 poribus & terra nihil habeamus. ꝰCur ergo moriemur te vidente & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore re- 20 digatur terra in solitudinem. ꝰ Emit igi- E tur Ioseph omnem terram-Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas præ ma-

panem 4.

gnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni,
21 ¶Et cūctos populos eius à nouissimis termi-
22 nis Ægypti vsq; ad extremos fines eius, ¶ p̄ter terrā sacerdotum q̄ à rege tradita fuerat eis, qb⁹ & statuta cibaria ex horreis publicis p̄bebātur: & idcirco non sunt cōpulsi vēde-
23 re possessiones suas: ¶ Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt cernitis, & vos & terrā vestrā Pharao possidet, accipite semina, & serite agros,
24 ¶vt fruges hēre possitis. Quītā partē re-
F gi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementē, & in cibū familijs & liberis vr̄is.
25 ¶Qui rn̄derūt: Salus nr̄a in manu tua est: respiciat tantùm dn̄s noster, & lęti seruiemus
26 regi: ¶Ex eo tp̄e vsq; in p̄sentem diem in vniuersa Terra-Ægypti regibus quinta pars soluit, & factum est quasi in legem, absq; terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione
27 fuit. ¶ Habitauit ergo Israël in Ægypto, id est, in Terra-Gessē, & possedit eā: auctusq;
28 est, & multiplicatus nimis. ¶ Et vixit in ea de-
G cē & septē annis: factiq; sunt oēs dies vitæ illius, centū quadraginta septem annorum.
29 ¶Cūq; appropinquare cerneret diem mortis suæ vocauit filiū suū Ioseph, & dixit ad eum. Si inueni gratiam in conspectu tuo, ‖ pone manū tuam sub fœmore meo: & facies mihi misericordiā & veritatem, vt non
30 sepelias me in Ægypto: sed dormiā cū patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro maiorū meorū. Cui rn̄dit
31 Ioseph: Ego faciam quod iussisti. ¶Et ille: Iura ergo, inquit mihi. Quo iurante, adorauit Israël Dn̄m. conuersus ad lectuli caput.

‖ *Sup. 24. c. 2.*

CAPVT XLVIII.

1 A His itaque transactis nunciatum est Ioseph q̄ ægrotaret p̄r suus: qui assumptis duobus filijs Manasse & Ephraim, ire perrexit.
2 ¶ Dictumque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te.
3 Qui confortatus sedit in lectulo. ¶Et ingresso ad se Ioseph ait: Deus omnipotens ‖ apparuit mihi in Luza, q̄ est in terra Chanaan:
4 benedixitq; mihi, ¶ & ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorū: daboq; tibi terram hanc, & semini tuo
5 post te in possessionē sempiternā: ¶Duo ergo filij tui qui tibi nati sunt i Terra-Ægypti antequā huc venirē ad te, mei erunt: ‖Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon repu-
6 tabuntur mihi. ¶ Reliquos autem, quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrū suorum vocabuntur in possessionibus suis.
7 ¶Mihi enim qn̄ veniebam de Mesopotamia,
B ‖mortua est Rachel in Terra-Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur
8 Beth-leem. ¶ Videns autem filios eius, dixit
9 ad eum: Qui sunt isti? Respondit: Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicā illis,
10 ¶ Oculi enim Israël caligabant pre nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicatosq; ad se, deosculatus & circūplexus
11 eos, ¶dixit ad filiū suum: Nō sum fraudatus aspectu tuo, insuper ostendit mihi Deus se-
12 men tuum. ¶ Cumq; tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in terram.
13 ¶ Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id-
C est, ad sinistram Israël: Manassem vero in sinistra sua, ad dexterā scilicet patris, applicuitq; ambos ad eum. ¶Qui extendens ma-
14 num dexterā, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem, super caput Manassē, qui maior natu erat, cōmutans
15 manus. ¶ ‖Benedixitq; [b] Iacob filijs Ioseph, & ait:

‖ *Sup. 28 c. 13.*
‖ *Sup. 41. 50.*
‖ *Ios. 13. b. 7. d. 28*
‖ *Sup. 35. c. 21.*
‖ *Heb. 11. d. 21.*
[b] *Ioseph, filio suo 9.*

& ait; Deus in cuius cõſpectu ambulauerũt pr̃es mei Abrahã & Iſaac, Deus q̃ paſcit me 16 ab adoleſcẽtia mea vſq; ĩ præſentẽ diẽ: ¶‖Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuocet ſuper eos nomen meũ, nomína quoq; patrũ meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem 17 ſuper terram. ¶Videns autem Ioſeph, q̃ poſuiſſet pater ſuus dexterã manum ſuper caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehen- D ſam manũ patris leuare conatus eſt de capite Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſ- 18 ſe. ¶Dixitq; ad patrẽ: Nõ ita cõuenit pr̃: quia hic eſt primogenitus, pone dexterã tuã ſup 19 caput eius. ¶Qui renuens ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidẽ erit in populos & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit 20 illo, & ſemen illius creſcet in gentes. ¶Benedixitq; eis in tp̃e illo, dicens: In te benedicetur Iſraël, atq; dicetur: Faciat tibi DEVS ſicut Ephraim, & ſicut Manaſſe. Cõſtituitq; 21 Ephraim ante Manaſſen. ¶Et ait ad Ioſeph filium ſuũ: En ego morior, & erit Deus vobiſcũ, reducetq; vos ad terrã patrũ vr̃orum. 22 ¶Do tibi‖ptẽ vnã extra fratres tuos, quã tuli de manu‖Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Sup. 31. d. 29. 32. a. 2. ‖Mat. 18. b. 10. ‖Ioſ. 15. b. 7. 16. a. 1 ‖Ioſ. 24. b. 8.

CAPVT XLIX.

1 VOcauit autem Iacob filios ſuos, A & ait eis: Congregamini, vt annunciem quæ ventura ſunt vo- 2 bis in diebus nouiſſimis. ¶Congregamini, & audite filij Iacob audite Iſraël patrem veſtrum.

3 ¶Ruben primogenitus meus; tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in 4 donis, maior in imperio. ¶Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: ‖quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.

5 ¶Simeon & Leui fratres: vaſa iniquitatis 6 bellantia. ¶In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cętu illorum non ſit gloria mea: ‖quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murũ. 7 ¶Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob: & diſpergam eos in Iſraël.

8 ¶Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua B in ceruicibus inimicorũ tuorũ, adorabunt 9 te filij patris tui. ¶‖Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit 10 eum? ¶‖NON AVFERETVR ſceptrũ de Iuda, & dux de femore eiꝰ, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gẽ- 11 tium. ¶Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem ô fili mi aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuę pal- 12 lium ſuum. ¶Pulchriores ſunt oculi eius vino, dentes eius lacte candidiores.

13 ¶Zabulon in littore mare habitabit, & in ſtatione nauiũ pertingens vſq; ad Sidõnem.

14 ¶Iſſachar aſinus fortis accubans inter ter- 15 minos. ¶Vidit requiem q̃ eſſet bona, & terram q̃ optima: & ſuppoſuit humerum ſuũ ad portandum, factusq; eſt tributis ſeruiẽs.

16 ¶Dan iudicabit populum ſuum ſicut & alia 17 tribus in Iſraël. ¶Fiat Dan coluber in via, ce- C raſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt 18 cadat aſcenſor eius retro. ¶SALVTARE tuum expectabo Domine.

19 ¶Gad, accinctus præliabitur ante eum, & ipſe accingetur retrorſum.

20 ¶Aſer pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

21 ¶Nephtali ceruus emiſſus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 ¶‖Filius accreſcẽs Ioſeph, filiꝰ accreſcẽs, & decôrus aſpectu: filiæ diſcurrerũt ſuper mu-

Deut. 33. a. 6. ‖Sup. 35. d. 22. 1. Par. 5. 1. ‖Sup. 34. d. 25. ‖Ioſ. 19. a. 1. 21. a. 6. ‖1. Par. 5. a. 2. ‖Ioh. 1. f. 45. Matth. 2. a. 6. ‖1. Par. 5. a. 1.

23 rum. ℣ Sed exasperauerunt eum, & iurgati
24 sunt inuideruntq; illi habentes iacula. ℣ Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorũ & manuũ illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, la-
25 pis Israël, ℣ Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cęli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum
26 & vulue: ℣ Benedictiones patris tui cõfortatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec[b] veniret desiderium collium æternorũ: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.
27 ℣ Ben-iamin lupus rapax, manè comedet prędam vespere diuidet spolia ℣ Oẽs hi in tribubus Israël duodecim: hæc locutus est eis pr̃ suus, benedixitq; singulis, benedictioni-
29 bus proprijs. ℣ Et præcepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ
30 est in agro Ephron Hethæi, contra Mambre in Terra-Chanáan, ‖ quã emit Abraham cũ agro ab Ephron Hethæo in possessionem
31 sepulchri. ℣ Ibi sepelierunt eum, & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua, ibi & Lia condita iacet
32 ℣ Finitisq; mandatis: quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obijt: appositusque est ad populum suum

veniat. ‖ Sup. 23. l. 17.

CAPVT L.

1 Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. ℣ Præcepitque seruis
2 suis medicis, vt aromatibus cõdirent patrẽ ℣ Quibus iussa ex-
3 plentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorũ, fle-
4 uitq; eũ Aegyptus septuaginta diebus. ℣ Et expleto planctus tempore, loquutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiã in cõspectu vestro, loquimini in auribus
5 Pharaonis: ℣ eò quòd pater meus adiurauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo‖ quod fodi mihi in Terra-Chanáan sepelies me. Ascendã igitur, & sepeliã patrẽ meum,
6 ac reuertar. ℣ Dixitq; ei Pharao: Ascende, &
7 sepeli patrem tuũ sicut adiuratus es. ℣ Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctiq; maiores natu Ter-
8 ræ-Aegypti: ℣ domus Ioseph cum fratribus suis absq; paruulis & gregibus, atq; armẽ-
9 tis quæ dereliquerũt in Terra-Gessen ℣ Habuit quoq; in comitatu currus & equites:
10 & facta est turba non modica. ℣ Veneruntq; ad Aream-arad, quæsita est trans Iordanẽ: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleuerunt septem dies
11 ℣ Quod cum vidissent habitatores Terræ-Chanáan, dixerunt, Planctus magnus est iste Aegypti. Et idcirco vocatum est nomen lo-
12 ci illius Planctus-Aegypti. ℣ Fecerunt ergo
13 filij Iacob sicut præceperat eis: ℣ Et portantes eum in Terram-Chanaan, ‖ sepelierunt eum in spelunca duplici, ‖ quam emerat Abraham cum agro in possessionẽ sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mãbre.
14 ℣ Reuersusq; est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto pa-
15 tre. ℣ Quo mortuo timentes fratres eius, & mutuo colloquentes, Ne forte memor sit iniuriæ quã passus est, & reddat nobis oẽ
16 malum quod fecimus, ℣ mandauerunt ei dicentes: pater tuus præcepit nobis, antequã
17 moreretur, ℣ Vt hęc tibi verbis illius diceremus, Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrũ tuorum, & peccati atq; malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoq; oramus vt[b] seruo Dei patri tuo dimittas iniquitatem hanc.
18 Quibus auditis fleuit Ioseph. ℣ Veneruntq;

‖ Sup. 47. g. 29. ‖ Act. 7. l. 16. ‖ Sup. 23. d. 16. [b] serui Dei patris tui. 8.

ad

ad eum fratres sui:& proni adorantes dixe-
19 runt?Serui tui sumus. ¶ Quibus ille respon-
dit: Nolite timere: num Dei possumus resi-
20 stere voluntati? ¶ |Vos cogitastis de me ma-
D lū: sed Deus vertit illud in bonum: vt exal
taret me : sicut in præsentiarum cernitis, &
21 saluos faceret multos populos . ¶ Nolite ti-
mere.ego |pascam vos & paruulos vestros :
consolatusq; est eos,& blandè ac leniter est
22 locutus. ¶ Et habitauit in Ægypto cū omni
domo patris sui: vixitq; centum decem an-
nis . Et vidit Ephraim filios vsq; ad tertiam

|Sup. 45. b.9.

|Sup. 49. c.12.

generationem . |Filij quoque Machir fil
23 Manasse nati sunt in genibus Ioseph. ¶ Qui
bus transactis |loquutus est fratribus suis
Post mortem meam Deus visitabit vos , &
ascendere vos faciet de terra ista ad terram
quam iurauit Abraham , Isaac, & Iacob
24 ¶ Cumque adiurasset eos , atque dixisset
Deus visitabit vos, | asportate ossa mea vo
25 biscum de loco isto. ¶ Mortuus est expletis
centum decem vitæ suæ annis . Et condi
tus aromatibus , repositus est in loculo in
Ægypto.

Libri Genesis Finis.

LIBER EXODVS,

HEBRAICE VEELLESEMOTH,

id est, Hæc sunt nomina.

CAPVT PRIMVM.

1 A HÆc sunt nomina filiorum Israël qui ingressi sunt in Ægyptum cum Iacob, singuli cum domibus suis introierunt. 2 Ruben, Simeō, 3 Leui, Iudas, Issachar, Zabulon, & Beniamin, 4 Dan & Nephthali, 5 Gad & Aser. Erant igitur omnes animæ, eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Ægypto erat. 6 Quo mortuo & vniuersis fratribus eius, 7 omnique cognatione sua. Filij Israël creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis impleuerunt terrā. 8 Surrexit interea rex nouus super Ægyptū 9 qui ignorabat Ioseph: & ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israel 10 multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter

Gen.46. c.8.

Act.7 c. 17.

B

ter

ter opprimamus eũ: ne fortè multiplicet: & si ingruerit contra nos bellũ, addat inimicis n̄ris, expugnatisq; nobis egrediat de terra.
11 ¶Præposuit itaq; eis magistros operũ, vt affligerẽt eos oneribus: ædificauerũtq; vrbes tabernaculorũ Pharaoni, Phiton, & Ramesses.
12 ¶Quãtoq; opprimebãt eos, tãto magis multiplicabant, & crescebant: oderãtq; filios Israel Ægyptij.
13 ¶Et affligebãt illudentes eis*.
14 ¶Atq; ad amaritudinẽ pducebãt vitã eorũ operib* duris luti, & lateris, oiq; famulatu, quo in terræ operib* pmebãt.
15 ¶Dixit aũt rex Ægypti obstetricibus Hebręorũ, quarũ vna
16 vocabat Sephora, altera Phua, pcipiens eis: Qñ obstetricabitis Hebręas & partus tps aduenerit, si masculus fuerit, interficite eũ: si
17 fœmina reseruate. ¶Timuerunt autẽ obstetrices Deũ, & non fecerunt iuxta præceptũ regis Ægypti, sed conseruabãt mares. ¶Qui-
18 bus accersitis ad se rex ait: Quidnã est hoc
19 qđ facere voluistis, vt pueros seruaretis? Quę riderunt: Non sunt Hebręæ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ.n. obstetricandi habent scien-
20 tiã, & priusq̃ veniamus ad eas pariũt. ¶Bene

** & irridentes.* — *Sap. 18. 6. 5.* — D

ergo fecit Deus obstetricib*, & creuit popu-
21 lus, cõfortatusq; est nimis. ¶Et quia timuerunt obstetrices Deũ, ædificauit eis domos.
22 ¶Pręcepit ergo Pharao oĩ populo suo, dicẽs: Quicqd masculini sexus natũ fuerit, in flumẽ proijcite: quicquid fęminini, reseruate.

CAPVT II.

1 EGressus est post hæc vir de domo Leui. ¶Et accepit vxorem stirpis suæ: quæ
2 concepit & peperit filium: & videns eum

Inf. 6. 20.

*Num.*23. 3.59. 1.*Par.*13. *b.*13.

‖ *Act.*7. *c.*21.

3 elegante abscōdit tribus mēsibus. ꝯ Cumq; iam celare non posset, sumpsit fiscellā scirpeā, & liniuit eā bitumine ac pice, posuitq; intus infantulū, & exposuit eū in carecto ri4 pæ fluminis, ꝯstāte procul sorore eius, & cō5 siderante euentū rei. ꝯ‖Ecce aūt descēdebat filia Pharaonis vt lauaret i flumine, & puellæ eius gradiebant per crepidinē aluei: Quæ cū vidisset fiscellam in papyrione, misit vnā 6 è famulabus suis: & allatā ꝯaperiēs, cernēsq; in ea paruulū vagientē, miserta eius, ait: De 7 infantib⁹ Hebræorū est hic. ꝯ Cui soror pue-

Heb. 11. *d.*23.

ri: Vis, inquit, vt vadam, & vocē tibi mulierē 8 Hebræā, quæ nutrire possit infantulū? ꝯ Rñ- B dit: Vade. Perrexit puella, & vocauit matrem 9 suā. ꝯ Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, 10 & nutriuit puerum, ꝯadultumq; tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locū filij, vocauitq; nomen eius Moyses, dicens: 11 Quia de aqua tuli eum. ꝯ In diebus illis postquàm creuerat Moyses, ‖egressus est ad fratres suos, viditq; afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutiētem quendam de 12 Hebræis fratribus suis. ꝯ Cumq; circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscōdit sabu-

‖*Heb.*11. *c.*24.

13 lo. ꝯ Et egressus die altero, conspexit duos Hebræos rixantes: dixitq; ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? 14 ꝯ Qui respondit: Quis constituit te princi- C pem & iudicē super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Aegyptium? Timuit

muit

nuit Moyses, & ait: Quomodo palã factum
15 est verbum istud? ¶Audiuitq; Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiēs de cõspectu eius, moratus est in
16 Terra-Madian, & sedit iuxta puteũ. ¶ Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant[a] greges[b],
17 patris sui. ¶Superuenere pastores & eiecerũt eas: surrexitq; Moyses, & defensis puel-
18 lis, adaquauit oues earum. ¶Quæ cum reuertissent ad[c] Raguel[d] patrem suũ, dixit ad eas:
19 Cur velocius venistis solito? ¶Responderũt: Vir Ægyptius liberauit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum,
20 potumq; dedit ouibus. ¶At ille: Vbi est? in-

gregẽ. 5

Iethro.

Dquit. Quare dimisistis hominem[e]? vocate
21 eum vt comedat panem. ¶Iurauit ergo Moyses quod habitaret cum eo. ¶Accepitq; Se-
22 phoram filiam eius vxorem. ¶ Quæ peperit ei filium quem vocauit Gersam, dicens: Aduena fui in terra aliena. Alterum vero peperit: quem vocauit Eliézer, dicens: Deus.n. patris mei adiutor meus, &[f] eripuit me de
23 manu Pharaonis. ¶ Post multum vero temporis mortuus est rex Ægypti, & ingemiscentes filij Israël, propter opera vociferati sunt: ascenditq; clamor eorum ad Deum
24 ab operibus. ¶ Et audiuit gemitum eorum: ac recordatus est fœderis quod pepigit cum
25 Abraham, Isaac, & Iacob. ¶ Et respexit Dominus filios Israël, & liberauit eos.

Iosue 18. 23. 1. Par. 23. 12.

cognouit ib.

CAPVT III.

1 A Moyses autem pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb. 2 ‖ Apparuitq; ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat quod rubus arderet, & non combureretur. 3 ¶ Dixit ergo Moyses: Vadam & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. 4 ¶ Cernens autem Dominus quòd pergeret B ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses? Qui respondit: 5 Adsum. ¶ At ille: Ne appropies, inquit, huc, solue calceamentum de pedibus tuis: 6 locus enim in quo stas, terra sancta est. ¶ Et ait: ‖ Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum. 7 ¶ Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorũ qui præsunt operibus. 8 ¶ Et sciens dolorem eius, descendi vt liberem eum de C manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonã, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte, & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, 9 & Heuæi, *& Iebusæi. ¶ Clamor ergo filiorũ Israël venit ad me, vidiq; afflictionem eorum qua ab Ægyptijs opprimuntur. 10 ¶ Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Israël de Ægypto. 11 Dixitq; Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonẽ, & educam filios Israël de Ægypto? 12 ¶ Qui dixit ei: Ego ero te- D cum, & hoc habebis signum ꝙ miserim te. Cum eduxeris populum meũ, de Ægypto immolabis Deo super montem istum. 13 ¶ Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est 14 nomen eius? quid dicam eis? ¶ Dixit Dominus ad Moysen: Ego SVM QVI SVM. Ait: Sic dices filijs Israël: Qui est, misit me ad 15 vos. ¶ Dixitq; iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filijs Israël: Dominus Deus patrum E vestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos: hoc nomẽ mihi est in æternum, & hoc memoriale meum 16 in generatione & generationẽ. ¶ Vade & cõgrega Seniores Israël, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans visitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto: 17 ¶ & dixi vt educam vos de afflictione Ægypti in Terram Chananæi, & Hethæi, & A- F morrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi, 18 ad terram fluentem lacte & melle. ¶ Et audient vocem tuam: ingredierisq; tu & seniores Israël ad regem Ægypti, & dices ad eũ: Dñs Deus Hebræorum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, vt im- 19 molemus Domino Deo nostro. ¶ Sed ego G scio ꝙ non dimittet vos rex Ægypti vt ea- 20 tis, nisi per manum validam. ¶ Extendam[a]que[a] manum meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hoc di- 21 mittet vos. ¶ Daboque gratiam populo huic coram Ægyptijs: ‖ & cum egrediemini, non 22 exibitis vacui. ¶ Sed postulabit mulier à vicina sua & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.

‖ Act. 7. c. 20.

‖ Mat. 22. c. 32. Mar. 12. c. 26. Luc. 20. f 37.

*Grego-zai 5.

[a] enim 10

‖ Inf. 11. a. 2. & 12. c. 35.

CAPVT

CAPVT IIII.

1 A RESpondens Moyses ait: Non credent mihi: neque audient vocem meam: sed dicent, Non apparuit tibi Dominus. 2 Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virgam 3 Dixitque Dominus: Proijce eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses. 4 Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam. 5 Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrũ ᵃtuorumᵃ Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. 6 Dixitque Dominus rursum, Mitte B manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinũ, protulit leprosam instar niuis. 7 Retrahe, ait, manũ tuam in sinum tuũ. Retraxit, & ptulit iterũ, & erat similis carni reliquæ. 8 Si non crediderint, inquit, tibi, neq; audierint sermonẽ signi prioris, credẽt verbo signi sequentis 9 Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam, sume aquam fluminis, & C effunde eam super aridam, & quicquid hauseris de fluuio, vertetur in sanguinem. 10 Ait Moyses: Obsecro, Dñe, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruũ tuum inpeditioris & tardioris

ᵃ *suorũ* 1.

Moyses balbus

11 linguæ sum Dixit Dñs ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutũ & surdum, videntem & cæcum, nonne ego? 12 Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboq; te q̃d loquaris. 13 At ille: Obsecro Dñe, inquit, mitte quem missurus es. 14 Iratus Dñs

Mat. 10. d. 19.

in Moysen, ait: Aaron frater tuus leuites, scio ꝙ eloquens sit: ecce, ipse egredietur in occursum tuum, vidensque te lætabitur cor-
15 de. ꝗLoquere ad eum, & pone verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore il-
D lius, ‖& ostendam vobis q̄d agere debeatis.
16 ꝗEt ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu aũt eris ei in his quæ ad Deum
17 pertinent. ꝗ Virgã quoq; hanc sume in ma-
18 nu tua, in qua facturus es signa. ꝗAbijt Moyses, & reuersus est ad Iethro ᵇsocerũ' suum, dixitq; ei: Vadã & reuertar ad fratres meos in Ægyptum, vt videã si adhuc viuant. Cui
19 ait Iethro: Vade in pace. ꝗDixit ergo Dñs ad
E Moysen in Madian: Vade, & reuertere ĩ Ægyptũ: mortui sunt enim oẽs qui quærebãt
20 animã tuã. ꝗTulit ergo Moyses vxorẽ suã, & filios suos, & imposuit eos sup̃ asinum, reuersusq; est in Ægyptũ, portans virgam Dei
21 in manu sua. ꝗ Dixitq; ei Dñs reuertenti in Ægyptum: Vide vt omnia ostenta quæ posui in manu tua facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet po-
22 pulum. ꝗDicesque ad eum. Hæc dicit Domi-
23 nus, Filius meus primogenitus, Israël. ꝗ Di-
F xi tibi, Dimitte filium meum vt seruiat mi-

‖ *Inf. 7. a. 2.*

ᵇ *cognatũ* *6.*

hi: & noluisti dimittere eũ: ecce ego interfi-
24 ciam filium tuum primogenitum. ꝗCumq; esset in itinere, in diuersorio occurrit ei do-
25 minus, & volebat occidere eum. ꝗ Tulit illico Sephora acutissimã petrã, & circuncidit præputium filij sui, tetigitq; pedes eius, &

26 ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. ꝗ Et dimisit eũ postquã dixerat, Sponsus sangui-
27 num tu mihi es: ob circuncisionem. ꝗ Dixit
G autem dñs ad Aaron: Vade in occursum

Moysi

Moysi in desertum. Qui perrexit obuiam ei 28 in montem Dei, & osculatus est eum. ¶Narrauitq; Moyses Aaron omnia verba Domini pro quibus miserat eum, & signa quæ 29 mandauerat. ¶ Veneruntq; simul, & cōgregauerunt cunctos seniores filiorum Israël 30 ¶Locutusq; est Aaron omnia verba quę dixerat Dominus ad Moysen: & fecit signa 31 coram populo: ¶& credidit populus. Audieruntque quod visitasset Dominus filios Israël, & quod respexisset afflictionem illorum, & proni adorauerūt.

CAPVT V.

1 A POst hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerunt Pharaoni. Hæc dicit Dn̄s Deus Israël, Dimitte populum meū, vt sacrificet mihi in deserto. 2 ¶At ille respondit: Quis est Dn̄s, vt audiā vocem eius, & dimittam Israël? Nescio Dominum, 3 & Israel non dimittam. ¶ Dixeruntq;: Deus Hebręorum vocauit nos, vt eamus viā triū dierum in solitudinem, & sacrificemus Dn̄o Deo n̄ro: ne fortè accidat nobis pestis, aut 4 gladi⁹. ¶Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moyses, & Aaron solicitatis populū ab operibus 5 suis? Ite ad onera vestra. ¶ Dixitq; Pharao: Multus est populus terræ: videtis ꝙ turba succreuerit: quantò magis si dederitis eis re 6 quiem ab operibus? ¶Pręcepit ergo in die il B lo præfectis operū, & exactoribus populi, 7 dicens: ¶ Nequaquā vltrà dabitis paleas po-

pulo ad cōficiendos lateres, sicut prius: sed 8 ipsi vadant, & colligant stipulas. ¶ Et mensuram laterum, quā prius faciebant, imponetis sup eos, nec minuetis quicquā: vacant

enim, & idcirco vociferãtur dicẽtes, Eam⁹: 9 & sacrificemus Deo nr̃o. ¶ Opprimant operibus, & expleant ea: vt nõ acquiescant verbis mendacibus. 10 ¶Igitur egressi p̄fecti operũ & exactores ad populum dixerunt: Sic dicit 11 Pharao, Nõ do vobis paleas. ¶Ite, & colligite sicubi inuenire poteritis: nec minuetur 12 quicquam de opere vestro. ¶Dispersusq; est C populus per oẽm terrã Ægypti ad colligen- 13 das paleas. ¶Præfecti quoq; operũ instabãt, dicẽtes: Cõplete op⁹ vestrũ quotidie vt pri⁹ facere solebatis, qñ dabantur vobis paleæ. 14 ¶ Flagellatiq; sunt q̄ præerãt operib⁹ filiorũ Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicẽtibus: Quare non impletis mensurã laterũ sicut 15 prius, nec heri, nec hodie? ¶Venerũtq; p̄positi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem dicentes: Cur ita agis cõtra seruos 16 tuos? ¶Paleæ nõ dãtur nobis, & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis cędimur, & iniustè agitur contra populũ tuũ. 17 ¶Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis. Ea- 18 mus, & sacrificemus Dño. ¶Ite ergo, & operamini, paleæ non dabuntur vobis, & redde- 19 tis consuetũ numerũ laterũ. ¶Videbantq; se D propositi filiorum Israël[b] in malum eo q̄ diceretur eis: Nõ minuetur quicquã de lateri- 20 bus per singulos dies. ¶Occurrerũtq; Moysi & Aaron, qui stabãt ex aduerso, egrediẽtes 21 à Pharaone. ¶Et dixerunt ad eos: Videat Dñs & iudicet, qm̃ fœtere fecistis odorẽ nostrũ coram Pharaone & seruis eius, & prębuistis 22 ei gladium vt occideret nos. ¶Reuersusque est Moyses ad Dominũ, & ait: Domine, cur afflixisti populum tuum istum? quare mi- 23 sisti me? ¶ Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonẽ vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberasti eos.

-4. [b] *in malo.*

CAPVT VI.

1 A Dixitque Dominus ad Moysen, Nũc videbis quæ facturus sum Pharaoni: per manũ.n. fortem dimittet eos, & in manu robusta eijciet illos de terra sua. 2 ¶ Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 3 cens: Ego dominus, ¶qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicaui eis. 4 ¶Pepigique fędus cum eis, vt darem eis terram Chanáan, terram peregrinationis eo- 5 rum, in qua fuerunt aduenæ. ¶ Ego audiui gemitum filiorum Israël quo Ægyptij oppresserũt eos: & recordatus sum pacti mei. 6 ¶ Ideo dic filijs Israël, Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruã de seruitute: ac redimã in brachio ex- 7 celso & iudicijs magnis. ¶Et assumã vos mi- B hi in populum, & ero vester Deus: & scietis q̄ ego sum Dominus Deus vester q̄ edu- 8 xerim vos de ergastulo Ægyptiorũ, ¶ & induxerim vos in terram, super quam leuaui manum meam vt darem eã Abraham, Isaac, & Iacob: daboq; illam possidendam vobis, 9 ego Dominus. ¶Narrauit ergo Moyses omnia filijs Israël, qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissi- 10 mum. ¶Locutusq; est Dominus ad Moysen, 11 dicens. ¶Ingredere & loquere ad Pharaonẽ regem Ægypti, vt dimittat filios Israël de ter- 12 ra sua. ¶Respõdit Moyses coram Dño: Ecce filij Israël non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præsertim cum incircũcisus 13 sim labijs? ¶ Locutusque est Dñs ad Moysen & Aaron: & dedit mandatum ad filios Israël, & ad Pharaonem regem Ægypti, vt educerent filios Israël de Terra Aegypti. 14 ¶Isti sunt principes domorum per familias suas

¶ *Gen. 46. b. 9. Num. 26. a. 5.*

suas

C suas. Filij Ruben primogeniti Israëlis. Henoch & Phallu, Hesron & Charmi. hæ cognationes Ruben. 15 Filij Simeon: Iamuel, & Iamin, & Ahod & Iachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeō. 16 Et hæc nōia filiorum Leui per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni aūt vitæ Leui fuerunt centū triginta septē. 17 Filij Gerson: Liboni & Semei, per cognationes suas: 18 Filij Caath: Amram & Isaar, & Hebron & Oziel. Anni quoq; vitæ Caath, centum triginta tres. 19 Filij Merari: Moholi, & Musi. hæ cognationes Leui per familias suas. 20 Accepit autem Amram vxorem D Iochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen,* Fueruntq; anni vitę Amram, centum triginta septem. 21 Filij quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri. 22 Filij quoque Oziel: Mazael, & Elisaphā, & Sethri. 23 Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab sororem Nahason, quæ peperit ei, Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. 24 Filij quoque Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph. hæ sunt cognationes Coritarum. 25 At vero Eleazar filius Aaron accepit vxorem de filiabus Phutiel; quę peperit ei Phinees, hi sunt principes familiarum Leuiticarum per cognationes suas. 26 Iste est Aaron & Moyses quibus præcepit Dominus vt educerent filios Israël de Terra-Aegypti p turmas suas. 27 Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Israël de Aegypto: iste est 28 Moyses & Aarō, in die qua locutus est Dominus ad Moysen, in Terra-Aegypti. 29 Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Aegypti, omnia quæ loquor tibi. 30 Et ait Moyses corā Domino: En incircuncisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao?

1. Par. 5. a. 1. — 1. Par. 4. d. 25. — 1. Par. 6. a. 1. & 23 a. 6. — Num. 3 c. 17. — Num. 26. g. 37. — 1. Par. 6 a. 2 23. b. 12. — * & Mariam. — Num. 3. 1. 2.

CAPVT VII.

1 A Dixitq; Dñs ad Moysen: Ecce cōstitui te Deū Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus. 2 Tu loquēris ei oīa quæ mādo tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israël de terra sua. 3 Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra-Aegypti, 4 & nō audiet vos: immittāq; manū meā super Aegyptū, & educā exercitū & populū meū filios Israël de Terra-Aegypti per iudicia maxima. 5 Et scient Aegyptij quia ego sum Dñs qui extenderim manū meā super Aegyptū, & eduxerim filios Israël de medio 6 eorum. Fecit itaq; Moyses & Aaron sicut 7 præceperat Dñs: ita egerunt. Erat aūt Moyses octoginta annorum, & Aaron octogintatrium, quando locuti sunt ad Pharaonem. 8 Dixitq; Dñs ad Moysen & Aaron: 9 Cū dixerit vobis Pharao: Ostēdite signa: dices ad Aaron: Tolle virgām tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum. 10 Ingressi itaq; Moyses & Aaron ad Pharao- B nē, fecerūt sicut præceperat Dñs. Tulit Aaron virgā corā Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrū. 11 Vocauit autē Pharao sapientes & Maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana 12 quædam similiter. Proiecerunt que singuli virgas suas quæ versæ sunt in dracones: 13 sed deuorauit virga Aaron virgas eorū. Induratumq; est cor Pharaonis, & non audi- 14 uit eos, sicut præceperat Dominus. Dixit aūt Dominus ad Moysen: ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populū. 15 Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum eius super ri-

Sup. 4. d 25. — 2. Tim. 3. b. 8.

pam fluminis: & virgã q̃ cõuersa est in dra-
16 cone, tolles in manu tua, ¶ Dicesq; ad eum
Dñs Deus Hebræorũ misit me ad te, dicens:
Dimitte populũ meũ vt sacrificet mihi in
deserto: & vsq; ad præsens audire noluisti.
17 ¶ Hæc igitur dicit Dñs, in hoc scies q̃ sim

Dns: ecce percutiã virga, quæ in manu mea
est, aquã fluminis, & vertetur in sanguinem,
18 ¶ Pisces quoq; qui sunt in fluuio, morietur:
& cõputrescent aquæ, & affligẽtur Aegyptij
19 bibẽtes aquã fluminis. ¶ Dixit quoq; Dñs ad
Moysen: Dic ad Aaron: Tolle virgã tuam, &
extende manũ tuam super aquas Aegypti, &
super fluuios eorum, & riuos ac paludes, &
omnes lacus aquarũ, vt vertantur in sangui
nẽ: & sit cruor in omni Terra-Aegypti, tã
20 in ligneis vasis quàm in saxeis, ¶ Feceruntq;
D Moyses & Aaron sicut præceperat Dñs: ‖ &
eleuans virgam, percussit aquã fluminis, co-
ram Pharaone & seruis eius: quæ versa est

‖ *Inf. 17. b. 5. Ps. 77. c. 29.*

21 in sanguinem. ¶ Et pisces qui erant in flu-
mine mortui sunt, cõputruitq; fluuius, &
nõ poterant Aegyptij bibere aquam flumi-
nis, & fuit sanguis in tota terra-Aegypti.
22 ¶ ‖ Feceruntq; similiter malefici Aegyptio-
rum incantationibus suis: & induratum est
cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præce-
23 perat Dominus, ¶ Auertitq; se, & ingressus
est domum suam, nec apposuit cor etiã hac
24 vice. ¶ Foderunt autem omnes Aegyptij per
circuitum fluminis aquam vt biberent: non
enim poterant bibere de aqua fluminis:
25 ¶ Impletique sunt septem dies, postquam
percussit Dominus fluuium.

‖ *Sup. 17. b. 7.*

CAPVT

CAPVT VIII.

A Dixit quoq; Dñs ad Moysen: Ingredere ad Pharaonē, & dices ad eū: Hæc dicit Dñs, Dimitte populū meum, vt sacrificet mihi. ¶ Si aūt noluer is dimittere, ecce ego percutiā oēs terminos tuos ranis. 3 ¶Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent & igredienẽ domū tuā, & cubiculū lectuli tui, & super stratū tuū, & in domos seruorū tuorū: & in populū tuū, & in furnos tuos, & in 4 reliquias ciborū tuorū. ¶Et ad te & ad populū tuū, & ad oēs seruos tuos intrabūt ranæ. 5 ¶Dixitq; Dñs ad Moysen: Dic ad Aaron. Extende manum tuā super fluuios, ac super riuos & paludes, & educ ranas super Terrā 6 Ægypti. ¶ Et extendit Aaron manum super B aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operue 7 runtq; Terrā Aegypti. ¶Fecerunt aūt & malefici per incātationes suas similiter, eduxe- 8 runtq; ranas super Terrā Aegypti. ¶ Vocauit autẽ Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis, Orate Dñm vt auferat ranas à me, & à populo meo: & dimittā populum vt sacrifi- 9 cet Dño. ¶ Dixitq; Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecer pro te, & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo tua & à seruis

¶Sap. 17. b. 7.

—12.

tuis, & à populo tuo, & tantùm in flumine 10 remaneant. ¶ Qui respondit: Cras. At ille: C Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: vt scias 11 quoniā non est sicut Dñs Deus noster. ¶ Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à seruis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flu-

mine

12 mine remanebunt. ❡ Egressiq; sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyses ad Dñm ꝓ sponsione ranarũ quã cõdixerat
13 Pharaoni. ❡Fecitq; Dñs iuxta verbũ Moysi: D & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. ❡Cõgregaueruntq; eas in im-
14 mensos aggeres, & cõputruit terra. ❡Videns
15 aũt Pharao ꝙ data esset requies, ingrauauit cor suũ, & non audiuit eos, sicut præceperat
16 Dñs. ❡Dixitq; Dñs ad Moysen. Loquere ad

Aaron, Extende virgam tuã, & percute puluerẽ terræ: & sint ciniphes in vniuersa Terra Ægypti. ❡Feceruntq; ita. Et extendit Aa-
17 ron manum, virgam tenens: percussitq; puluerem terræ, & facti sunt ciniphes in hominibus, & in iumẽtis, omnis puluis terræ versus est in ciniphes per totam terram Ægy-
18 pti. ❡ Feceruntq; similiter malefici incantationibus suis, vt educerent ciniphes, & non potuerunt: erantq; ciniphes, tã in homini-
19 bus, q̃ in iumentis. ❡Et dixerunt malefici ad E Pharaonem: Digitus Dei est hic. induratũq; est cor Pharaonis, & non audiuit eos sicut
20 præceperat Dñs. ❡ Dixit quoq; Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, & sta corã Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus, Dimitte popu-
21 lum meum, vt sacrificet mihi. ❡Quòd si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in

domos tuas omne genus muscarum: & implebũtur domus Ægyptiorũ muscis diuersi generis, & vniuersa terra in qua fuerint.
22 ❡ Faciamque mirabilem in die illa Terram

Gessen,

F Gessen, in qua populus meus est, non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dñs in medio terrę. 23 Ponamq; diuisionem inter populum meum, & populum tuum: cras erit signum istud. 24 Fecitq; Dñs ita. Et venit musca grauissima in domos Pharaonis, & seruorũ eius, & in omnem Terram Ægypti: corruptaque est terra ab huiuscemodi muscis. 25 Vocauitque Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: ite, & sacrificate * Deo vestro in terra hac. 26 Et ait Moyses: non põt ita fieri: abominationes.n. Aegyptiorum immolabi- G mus Dño Deo nostro? quod si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent. 27 Viam triũ dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Dño Deo nostro sicut præcepit nobis. 28 Dixitq; Pharao: ego dimittã vos, vt sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: veruntamen longius ne abeatis, rogate pro me. 29 Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dñm: & recedet musca a Pharaone, & a seruis suis, & a populo eius cras: veruntamen noli vltrà fallere, vt nõ dimittas populum sacrificare Dño. 30 Egressusq; Moyses a Pharaone, orauit Dominũ. 31 Qui fecit iuxta verbũ illius: & abstulit muscas a Pharaone, & a seruis suis, & a populo eius: nõ superfuit ne vna quidem. 32 Et ingrauatũ est cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem vice dimitteret populum.

Sup. 16. 9 | * Domino 5. | Sup. 3. d. 18.

CAPVT IX.

1 A DIXIT autẽ Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonẽ, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populũ meum vt sacrificet mihi. 2 Quòd si adhuc renuis, & retines eos: 3 Ecce manus mea erit super agros tuos, & super equos & asinos, & camelos, & oues, & boues pestis valde grauis. 4 Et faciet Dñs mirabile inter possessiones Israël, & possessiones Aegyptiorum, vt nil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israël. 5 Constituitque Dñs tempus, dicens: B Cras faciet Dominus verbum istud in terra. 6 Fecit ergo Dñs verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus verò filiorum Israël nihil omnino perijt. 7 Et misit Pharao ad videndum: nec erat quicquã mortuũ de his quę possidebat Israël. Ingrauatumq; est cor Pharaonis, & non dimisit populum. 8 Et dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illũ Moyses in cęlum coram Pharaone: 9 Sitq; puluis super oẽm Terram Aegypti: erunt enim in hominibus, & iumẽtis a vlcera, & vesicæ turgentes in vniuersa Terra Aegypti. 10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cęlum: factaq; sunt a vlcera vesicarum turgentium in hominibus, & iumentis: 11 Nec poterant malefici stare coram Moyse propter a vlcera quæ in illis erant, & in omni terra Aegypti. 12 Indurauitq; Dominus C cor Pharaonis: & non audiuit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen. 13 Dixitque Dominus ad Moysen, Mane consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorũ: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi. 14 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum: vt scias quod non sit similis mei in omni terra. 15 Nunc enim extendens manum * percutiam te, & populum tuũ peste, peribisq; de terra. 16 Idcirco aũt posui te D vt ostendam in te fortitudinem meã, & nar-

a vulnera 6. | a vulnera 10. | a vulnera 9. | * meam. | Ro. 9. d 17.

retur

17 retur nomen meum in omni terra. ℣Adhuc retines populũ meum: & non vis dimittere
18 eũ?℣En pluam cras hac ipſa hora grandinem multam nimis, qualis nõ fuit in Aegypto à die qua fundata eſt, vſq; in præſens tempus.
19 ℣Mitte ergo iam nunc, & congrega iumẽta tua, & oĩa quæ habes in agro: hoĩes enim, & iumenta, & vniuerſa quæ inuenta fuerint

foris, nec congregata de agris, cecideritq; ſu
20 per ea grãdo, morientur. ℣Qui timuit verbũ Dñi de ſeruis Pharaonis, fecit confugere ſer
21 uos ſuos, & iumenta in domos. ℣Qui aũt ne
E glexit ſermonẽ Dñi, dimiſit ſeruos ſuos, &
22 iumenta in agris. ℣Et dixit Dñs ad Moyſen: extende manũ tuam in cęlum, vt fiat grando in vniuerſa Terra-Aegypti ſuper hoĩes, & ſuper iumẽta & ſuper oẽm herbã agri in
23 Terra-Aegypti. ℣‖ Extenditq; Moyſes virgã in cęlũ, & Dñs dedit tonitrua, & grandinẽ, ac diſcurrẽtia fulgura ſuper Terram: pluitq;
24 Dñs grandinem ſuper Terram-Aegypti. ℣Et grando & ignis mixta pariter ferebantur: tantæq; fuit magnitudinis, quãta antè nunquã apparuit in vniuerſa Terra-Aegypti ex
25 quo gens illa condita eſt ℣ Et percuſſit gran
F do in omni Terra-Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris ab homine vſq; ad iumentũ: cunctaq; herbam agri percuſſit grando, &
26 omne lignũ regionis cõfregit. ℣ Tantùm in terra-Geſſen, vbi erant filij Iſraël grando nõ
27 cecidit. ℣ Miſitque Pharao, & vocauit Moyſen, & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc: Dominus iuſtus: & ego & populus
28 meus impij. ℣ Orate Dominum vt deſinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos,
29 & nequaquã hic vltrà maneatis. ℣ Ait Moyſes: Cum egreſſus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt

‖ *Sap. 16. c. 16. & 19. d. 29.*

tonitrua

tonitrua, & grando non erit: vt scias, quia 30 Domini est terra. ꝗ Noui autem ꝙ & tu, & serui tui necdũ timeatis Dominum Deum. 31 ꝗ Linum ergo & hordeum læsum est, eo ꝙ G hordeum esset virens, & linum iam follicu-32 los germinaret: ꝗ Triticum autem, & far non 33 sunt læsa, quia serotina erant. ꝗ Egressusque Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominũ, & cessauerunt tonitrua & grando, nec vltrà stillauit pluuia super Terram. 34 ꝗ Videns autem Pharao, quod cessasset pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum: 35 ꝗ Et ingrauatum est cor eius, & seruorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israël, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAPVT X.

1 A ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induraui cor eius, & seruorum illius: vt faciam signa 2 mea hæc in eo, ꝗ & narres in auribus filij tui, & nepotum tuorum, quoties contriuerim Ægyptios, & signa mea fecerim 3 in eis: & sciatis, quia ego Dñs. ꝗ Introierunt ergo Moyses, & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dñs Deus Hebræorum: Vsquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, vt sacrificet mihi *. 4 ꝗ ‖ Sin autẽ resistis, & non vis dimittere eũ: B ecce ego inducam cras locustam in fines 5 tuos, ꝗ quæ operiet superficiẽ terræ, ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuũ fuerit grandini: corrodet enim om-6 nia ligna quæ germinãt in agris. ꝗ Et implebũt domos tuas, & seruorum tuorũ, & om-

*In deserto 3.

‖Sap. 29 b. 19.

nium

nium Ægyptiorum quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti sunt super terram, vsque in præsentem diem. Auertitque se, & egressus est à Pharaone. 7 ¶Dixerunt autem serui Pharaonis ad eum: Vsquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, vt sacrificēt Domino Deo suo: nonne vides quod perierit Ægyptus? 8 ¶Reuocaueruntq; Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: C Ite sacrificate Dño Deo vestro: quinā sunt qui ituri sunt? 9 ¶Ait Moyses: Cum paruulis nīis & senioribus pergemus, cū filijs & filiabus, cum ouibus & armentis. est enim solennitas Dñi-Dei nostri. 10 ¶Et respondit Pharao: Sic Dñs sit vobiscū, quō ego dimittam vos, & paruulos vestros? cui dubium est quod pessime cogitetis? 11 ¶Non fiet ita, sed ite tm̄ viri, & sacrificate Dño: hoc enim & ipsi petistis. Statimque eiecti sunt de conspectu Pharaonis. 12 ¶Dixit aūt Dñs ad Moysen: extende manum tuam super Terram-Ægypti ad locustam, vt ascendat super terram, & deuoret D herbam quæ residua fuerit grandini. 13 ¶Et extendit Moyses virgam super Terram-Ægypti: & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte: & mane facto, ventus vrens leuauit locustas. 14 ¶Quæ ascenderunt super vniuersam Terram-Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tēpus non fuerant, nec postea futuræ sunt. 15 ¶Operueruntq; E vniuersam superficiem terræ, vastantes oīa. Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoq; omnino virens relictū est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto. 16 ¶Quam ob rem festinus Pharao vocauit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum vestrum, & in vos. 17 ¶Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, vt auferat à me mortē istam. 18 ¶Egressusq; est-Moyses de cōspectu Pharaonis, & F orauit Dominū. 19 ¶Qui flare fecit ventum ab Occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in Mare-rubrum: nō remansit ne vna quidem in cunctis finibus Ægypti. 20 ¶Et indurauit Dominus cor Pha-

raonis, nec dimisit filios Israël. 21 ¶Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuā in cœlū: & sint tenebræ super Terram-Ægypti tam densæ, vt palpari queant. 22 ¶Extenditque Moyses manum in cœlum: & factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa Terra-Ægypti tribus dieb⁹. 23 ¶‖Nemo vidit fratrem suū, nec mouit se de loco in quo erat: ‖vbicunque autem habitabant filij Israël, lux erat. 24 ¶Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Ite, & sacrificate Domino. G oues tantum vestræ, & armenta remaneāt: paruuli vestri erunt vobiscum. 25 ¶Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro. 26 ¶Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis vngula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cùm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perueniamus. 27 ¶Indurauit autē Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos. 28 ¶Dixitq; Pharao ad Moysen: Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meam: quocunque die apparueris mihi, morieris. 29 ¶Respondit Moyses: Ita fiat vt locutus es, non videbo vltrà faciem tuam.

‖ Sap. 17. a.2.
‖ Sap. 18. a.1.

CAPVT XI.

1 A ET dixit Dominus ad Moysen: Adhuc vna plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire

compel-

| Sup.3.g.12. | Inf.12 e.35. | Eccl.45 a.1. | egrediar 8. | Sap.18.b.11.

2 compellet. ¶ | Dices ergo omni plebi, vt postulet vir ab amico suo. & mulier à vicina 3 vasa argentea, & aurea. ¶ Dabit aũt Dñs gratiã populo suo coram Aegyptijs. | (Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra-Aegypti coram seruis Pharaonis, & omni populo.) 4 ¶ Et ait: Hæc dicit Dñs: Media nocte ingrediar in Ægyptum: B ¶ Et morietur omne pri- 5 mogenitum in Terra-Ægyptiorũ, à primogenito Pharaonis qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitũ ancillæ quæ est ad molã, & oĩa primogenita iumentorum 6 ¶ Eritq; C clamor magnus in vniuersa Terra-Ægypti, qualis nec antè fuit, nec posteà futurus est.

7 ¶ Apud omnes aũt filios Israel non mutiet canis ab homine vsque ad pecus: vt sciatis, quanto miraculo diuidat dominus Aegyptios, & * Israël. 8 ¶ Descendentque oẽs serui D tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur. Et exiuit 9 à Pharaone iratus nimis. ¶ Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao, 10 vt multa signa fiant in Terra-Aegypti. ¶ Moyses autem & Aaron fecerunt omnia signa & ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone: & indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël de terra sua.

* filios 5. adorabũt 5. —5.

CAPVT XII.

1 A Dixit quoq; Dominus ad Moysen, & Aaron in Terra-Aegypti: ¶ Mensis iste vo- 2 bis principium mensiũ: primus erit in men- 3 sibus anni: ¶ Loquimini ad vniuersum cœtum filiorum Israël, & dicite eis: Decima die mensis huius tollat vnusquisque a- 4 gnum per familias, & domos suas. ¶ Sin-

autem minor eſt numerus vt ſufficere poſſit ad veſcẽdũ agnũ: aſſumet vicinum ſuum qui coniunctus eſt domui ſuæ, iuxta numerũ animarũ quæ ſufficere poſſunt ad eſum 5 agni. ¶ Erit aũt agnus abſq; macula, maſculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & 6 hœdum. ¶ Et ſeruabitis eum vſque ad quartamdecimam diem menſis huius: immola- B bitq; eum vniuerſa multitudo filiorũ Iſraël 7 ad veſperam. ¶ Et ſument de ſanguine eius, ac ponent ſuper vtrunq; poſtẽ, & in superliminaribus domorum, in quibus comedẽt 8 illum. ¶ Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes, cum lactucis agreſtibus. 9 ¶ Non comedetis ex eo crudũ quid nec coctum aqua, ſed aſſum tantũ igni: caput cum 10 pedibus eius, & inteſtinis vorabitis. ¶ Nec remanebit quicquã ex eo vſq; manè. ſiquid 11 reſiduum fuerit, igne comburetis. ¶ Sic autẽ comedetis illum: Renes veſtros accingetis, & calceamenta *habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinanter: eſt enim Phaſe (ideſt tranſitus) Do- 12 mini. ¶ Et tranſibo per Terram-Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in Terra-Ægypti ab homine vſque ad pecus: & in cunctis dijs Ægypti faciã iudicia, 13 ego Dñs. ¶ Erit autem ſanguis vobis in ſignũ in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens quãdo percuſſero Terrã- 14 Ægypti. ¶ Habebitis autẽ hunc diem in mo- C nimentum: & celebrabitis eam ſolennem Domino in generationibus veſtris cultu ſẽ- 15 piterno. ¶ Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus veſtris: quicunque comederit fermentum, peribit anima illa de Iſraël, à primo die

* *veſtra* 2

16 vſque ad diem ſeptimum. ¶ Dies prima erit ſancta, atq; ſolennis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum perti- 17 nẽt. ¶ Et obſeruabitis azyma: in eadẽ enim ipſa die educam exercitum veſtrũ de Terra-Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in ge- 18 nerationes veſtras ritu perpetuo. ¶ ‖ Primo menſe, quartadecima die menſis ad veſperã comedetis azyma vſq; ad diẽ viceſimam 19 primam eiuſdem menſis ad veſperam. ¶ Septem diebus ᵇfermentatumᶦ non inuenietur in domibus veſtris: qui comederit fermentatũ, peribit anima eius de cœtu Iſraël, tam 20 de aduenis, quã de indigenis terræ. ¶ Omne D fermentum non comedetis: in cunctis ha- 21 bitaculis veſtris edetis azyma. ¶ Vocauit autem Moyſes omnes ſeniores filiorum Iſraël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per 22 familias veſtras, & immolate Phaſe. ¶ ‖ Faſciculũq; hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & vtrunq; poſtem: nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; manè. ¶ Tranſi- 23 bit enim Dominus percutiens Aegyptios: cumq; viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in vtroque poſte, tranſcendet oſtium-domus, & non ſinet percuſſorem ingredi do- 24 mos veſtras lędere. ¶ ᵇCuſtodiᶦ verbum iſtud legitimum ᵇ tibi, & filijs ᵇ tuis ᶦ vſque in æ- 25 ternum. ¶ Cumq; introieritis terram quam Dominus * daturus eſt vobis, vt pollicitus 26 eſt, obſeruabitis ceremonias iſtas. ¶ Et cum dixerint vobis filij veſtri: Quæ eſt iſta reli- 27 gio? ¶ Dicetis eis, Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſraël in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos noſtras liberans. Incuruatusq; popu-

‖ *Leu.* 23. *a.* 5. *Num.* 28. *c.* 16.
ᵇ *Fermentum* 1.
Heb. 11. *c.* 28.
-9.
ᵇ *Cuſtodite.* 4.
ᵇ *vobis* 4.
ᵇ *veſtris* 4.
* *Deus.*

28 lus adorauit. ¶ Et egreſſi filij Iſraël fecerunt E ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aarõ.

29 ¶ Factũ eſt aũt in noctis medio, pcuſſit Dñs oẽ primogenitũ in Terra-Ægypti, à primo-

genito

genito Pharaonis qui in solio eius sedebat, ‖ vsq; ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & oē primogenitū iumentorum. 30 ¶ Surrexitq; Pharao nocte & oēs serui eius, cunctaq; Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto, neq;.n. erat domus i qua 31 non iaceret mortuus. ¶ Vocatisq; Pharao, Moyse & Aaron nocte ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israël: ite, 32 immolate Dño sicut dicitis. ¶ Oues vestras & armenta assumite vt petieratis, & abeun- 33 tes benedicite mihi. ¶ Vrgebantq; Aegyptij populū de terra exire velociter, dicentes, 34 Oēs moriemur. ¶ Tulit igitur populus conspersam farinā antequā fermentaretur, & ligās in pallijs, posuit super humeros suos, 35 ¶ Feceruntque filij Israël ‖ sicut præceperat Dñs Moysi: & petierunt ab Aegyptijs vasa 36 argentea, & aurea, vestēq; plurimam. ¶ Dñs autem dedit gratiam populo coram Aegy- F ptijs vt commodarent eis: & spoliauerunt 37 Aegyptios. ¶ Profectiq; sunt filij Israël de Ramasse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum absq; paruulis & mulieri- 38 bus.' ¶ Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & 39 animantia diuersi generis multa nimis. ¶ Coxeruntq; farinam quam dudum de Aegypto conspersam tulerant, & fecerunt subcineritios panes azimos, neq; enim poterat fermētari cogētibus exire Aegyptijs, & nullā facere sinentibus moram: nec pulmenti 40 quicquam occurrerat præparare. ¶ Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Aegypto fuit quadringentorū triginta an- 41 norū. ¶ Quibus expletis, eadē die egressus est omnis exercitu Domini de Terra-Aegy- 42 pti. ¶ Nox ista est obseruabilis Dñi, qñ eduxit eos de Terra-Aegypti: hanc obseruare debent oēs filij Israël in gñationibus suis. 43 ¶ Dixitque Dñs ad Moysen & Aaron: Hæc est G religio Phase. Omnis alienigena non come- 44 det ex eo. ¶ Oīs aūt seruus emptitius circun- 45 cidetur, & sic comedet. ¶ Aduena & merce- 46 narius non edent ex eo. ¶ ‖ In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius fo- 47 ras, nec os illius cōfringetis. ¶ Oīs cœtus fi- 48 liorū Israël faciet illud. ¶ Quod si quis peregrinorū in vestrā voluerit transire coloniā, & facere Phase Dñi, circuncidetur prius oē masculinum eius', & tunc rite celebrabit, eritq; sicut indigena terræ, si quis aūt circū- 49 cisus non fuerit, non vescetur eo. ¶ Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrina- 50 tur apud vos. ¶ Feceruntq; omnes filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron. 51 ¶ Et eadem die eduxit Dñs filios Israël de Terra-Aegypti per turmas suas.

‖ Cap. 28. b. 5. & 11. b. 15. — Sup. 11 a. 2. — 12. — ‖ Nu. 9. b. 12. Ioan. 19. f. 39.

CAPVT XIII.

1 A 2 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ ‖ Sanctifica mihi omne primogenitū qđ aperit vuluam in filijs Israel, tam de hominibus quam de iumentis: 3 mea sunt.n. oīa. ¶ Et ait Moyses ad populū: Memētote diei huius in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis, qñ in manu forti eduxit vos Dñs de loco isto: vt non 4 comedatis fermētatū panē. ¶ Hodie egredi- 5 mini mense nouarū frugū. ¶ Cumq; introduxerit ᵇ te Dñs in Terrā-Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Heuæi & Iebusæi quā iurauit patribus tuis, vt daret tibi terram fluentem lacte & melle, ᵇ celebrabitis hunc 6 morem sacrorum mense isto, ¶ Septem diebus vescēris azymis: & in die septimo erit 7 solēnitas Dñi. ¶ Azyma comedetis septem diebus, non apparebit apud te aliquid fer-

‖ Inf. 34. c. 19. Num. 8. 16. Luc. 2. d. 23. Leuit. 27. c. 26. — ᵇ vos 3. — ᵇ celebrabis 3.

8 mentatum, nec in cunctis finibus tuis. Narrabis B q; filio tuo in die illo, dicens: Hoc eſt quod fecit mihi Dominus quando egreſſus 9 ſum de Aegypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimẽtũ ante oculos tuos: & vt lex Domini ſemper ſit ĩ ore tuo: in manu enim forti eduxit te Dominus de 10 Aegypto. Cuſtodies huiuſcemodi cultum 11 ſtatuto tempore à diebus in dies. Cumq; introduxerit te Dominus in Terram-Chananæi, ſicut iurauit tibi & patribus tuis, & 12 dederit tibi eam: ſeparabis omne qđ aperit vuluam Domino, & quod primitiuũ eſt in pecoribus tuis: quicquid habueris maſcu-13 lini ſexus conſecrabis Domino. Primogenitum aſini mutabis oue: quod ſi nõ redemeris interficies: Omne autem primogenitum hominis de filijs tuis, pretio redimes. 14 Cũq; interrogauerit te filius tuus cras, di- C cens. Quod eſt hoc? Reſpondebis ei. In manu forti eduxit nos Dominus de terra-Ae-15 gypti de domo ſeruitutis. Nã cũ induratus eſſet Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dñs omne primogenitũ in Terra-Aegypti, à primogenito hominis vſq; ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vuluã maſculini ſexus, & oĩa primogenita filiorum meorum

Inf. 27. b. 29. & 34. c. 19

Eze. 44. g. 30.

16 redimo. Erit igitur quaſi ſignũ in manu tua, & quaſi appenſum quid, ob recordationẽ, ante oculos tuos: eo qđ in manu forti 17 eduxit nos Dñs de Aegypto. Igitur cũ emiſiſſet Pharao populum: non eos duxit Dñs per viam Terræ-Philiſtijm quæ vicina eſt: reputans ne forte peniteret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur 18 in Aegyptum. Sed circunduxit per viã D deſerti, quæ eſt iuxta Mare-rubrum: & armati aſcenderunt filij Iſraël de Terra-Ae-19 gypti. Tulit quoq; Moyſes oſſa Ioſeph ſecũ: eo ꝙ adiuraſſet filios Iſraël, dicens: Viſitabit vos Deus, efferte oſſa mea hinc vo-20 biſcum. Profectiq; de Socoth caſtrametati ſunt in Etham in extremis finibus ſolitudi-21 nis. Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis, & per noctẽ in columna ignis: vt dux 22 eſſet itinere vtroq; tempore. Nunquã defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

inter 6.

Gen. 50. d. 25.
Num. 14. c. 31.
1. Cor. 10. a. 1.
Neh. 9. b. 12.

CAPVT XIIII.

1 A LOcutus eſt autẽ Dominus ad Moyſen, dicens. Loquere filijs Iſraël: Reuerſi 2 caſtrametẽtur e regione Phi-habiroth quæ eſt inter Magdalũ, & mare contra Beel-ſephon: in conſpectu eius caſtra ponetis ſu-3 per mare. Dicturuſq; eſt Pharao ſuper filijs Iſraël: Coarctati ſunt in terra, concluſit 4 eos deſertum. Et indurabo cor eius, ac perſequetur vos, & glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius: ſcientq; Aegyptij 5 quia ego ſum Dominus. Feceruntq; ita. Et B nũciatum eſt regi Aegyptiorum ꝙ fugiſſet populus: immutatumq; eſt cor Pharaonis & ſeruorum eius ſuper populũ, & dixerunt: Quid voluimus facere, vt dimitteremus 6 Iſraël ne ſeruiret nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum aſſumpſit ſecum. 7 Tulitq; ſexcentos currus electos, & quicquid in Aegypto curruum fuit, & duces 8 totius exercitus. Indurauitque Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & perſecutus eſt filios Iſraël: at illi egreſſi erant in ma-9 nu excelſa. Cumq; perſequerentur Aegyptij veſtigia præcedentium, repererunt eos in caſtris ſuper mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuerſus exercitus erant in Phi-habiroth contra Beel-ſe-10 phon. Cumque appropinquaſſet Pharao,

1. Mac. 4. a. 9.
Ioſue. 24. a. 6.

leuantes

C leuantes filij Israël oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde, clamaueruntq; ad Dominum, ¶ & dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, vt moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Ægypto? ¶ Nonne iste est sermo, quē loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, vt seruiamus Ægyptijs? multò enim melius erat seruire eis, quam mori in solitudine ¶ Et ait Moyses ad populum: Nolite timere, state, & videte magnalia Dñi quæ facturus est hodie. Ægyptios enim quos nūc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsq; in sempiternum. ¶ Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis ¶ Dixitq; Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? loquere filijs Israël vt proficiscantur: ¶ Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiātur filij Israël in medio mari per siccū. ¶ Ego autem indurabo cor Ægyptiorum, vt persequātur vos: & glorificabor in Pharaone, & in oī exercitu eius, & in curribus, & in equitibus illius. ¶ Et scient Ægyptij, quia ego sum Dominus cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atq; in equitibus eius. ¶ Tollensq; se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israël, abijt post eos: & cū eo pariter columna nubis priora dimittēs post tergum, ¶ stetit inter castra Ægyptiorum, & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent. ¶ Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaque est aqua. ¶ Et ingressi sunt filij Israël per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus a dextra eorum & læua ¶ Persequentesque Ægyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius, & equites per medium maris ¶ Iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnā ignis & nubis, interfecit exercitum eorum, ¶ & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Dixerunt ergo Ægyptij: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos. ¶ Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum. ¶ Cūq; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus. ¶ Reuersæque sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis ¶ Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro a dextris & a sinistris. ¶ Liberauitque Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum. ¶ Et viderunt Ægyptios mortuos super litus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

(Verse numbers 11–31 and section letters C, D, E, F, G in the margins.)

Psal. 77. b 13. & 104 d. 36. — *Psal.* 113 a. 3. — 1. *Corin.* 10. a 1. — *Heb.* 11. 29.

CAPVT XV.

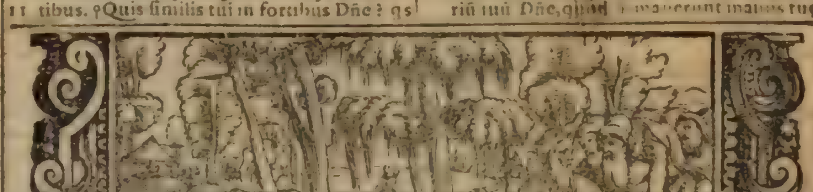
1 A TVnc cecinit Moyses, & filij Israël carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. 2 ¶ Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutē: iste Deus meus, & glorificabo eum, Deus patris mei, & exaltabo eum. 3 ¶ Dñs quasi vir

4 pugnator, ops nomen eius. ℣Currus Pharaonis & exercitū eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari-rubro. 5 ℣Abyssi operuerunt eos, descenderūt in 6 profundū quasi lapis. ℣Dextera tua Dñe magnificata est in fortitudine, dextera tua Dñe 7 percussit inimicū. ℣Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios ᵇmeos': misisti 8 irā tuā q̄ deuorauit eos sicut stipulā. ℣Et in spū furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit B vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in me- 9 dio mari. ℣Dixit inimicus; Persequar & comprehēdā, diuidā spolia, implebitur aīa mea: euaginabo gladiū meū, interficiet eos man' 10 mea. ℣Flauit spūs tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plūbū in aqs vehemē- 11 tibus. ℣Quis similis tui in fortibus Dñe? qs similis tui, magnificus in sāctitate, terribilis 12 atq; laudabilis, *faciēs mirabilia? ℣Extēdisti 13 manū tuā, & deuorauit eos terra. ℣Dux fuisti i misericordia tua populo quē redemisti: & portasti eū i fortitudine tua, ad habitacu- 14 lū sāctū tuū. ℣Ascēderūt populi, & irati sūt: dolores obtinuerūt habitatores Philisthiim. 15 ℣Tūc cōturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerūt oēs 16 habitatores Chanaān. ℣Irruat sup eos formido & pauor, in magnitudine brachij tui: Fiāt immobiles quasi lapis: donec ptrāseat C populus tuus Dñe, donec ptrāseat populus 17 tuus iste quē possedisti. ℣Introduces eos & plātabis in mōte hęreditatis tuę, firmissimo habitaculo tuo qd' opatus es Dñe: sanctuariū tuū Dñe, quod [illegible] firmauerunt manus tuę.

ᵇ*Vnos.* 4.

* *& 10.*

18 ℣Dñs regnabit in æternu, & vltrā ℣Ingressus 19 est enim ᵇ-eques', Pharao cū currib' & equitibus eius in mare: & reduxit super eos Dns aquas maris: filij aūt Israël ambulauerunt p

ᵇ*equus* 6.

siccum

20 ficcum maris in medio eius. ℣ Sūpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanū in manu sua: egressǽq; sunt oēs mulieres post eā 21 cū tympanis & choris. ℣ quibus p̄cinebat, dicens: Cantemus Dño, gloriosè.n. magnificatus est, equū & ascensorē eius deiecit in mare. 22 ℣ Tulit aūt Moyses Israël de Mari rubro, & egressi sūt in desertū Sur: ambulaueruntq; D tribus dieb⁹ p solitudinē, & nō inueniebāt 23 aquā. ℣ Et venerūt in Mara, nec poterāt bibere aquas de Mara, eo q̄ essēt amaræ. vnde & cōgruu loco nomē imposuit: vocās illū Mara, idest, amaritudinē. 24 ℣ Et murmurauit populus cōtra Moysen, dicēs: Quid bibemus? 25 ℣ At ille clamauit ad Dūm: qui ostendit ei lignū: qđ cū misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt, ibi cōstituit ei p̄cepta, atq; iudicia, 26 & ibi tētauit eū, ℣ dicēs: Si audieris vocē Dñi Dei tui, & qđ rectum est coram eo feceris, & obedieris mādatis eius, custodierisq; oīa præcepta illius, cunctum languorē quē posui in Ægypto, non inducam super te, ego 27 enim sum Dñs Deus sanator tuus. ℣ Venerunt autē in Elim filij Israël vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt iuxta aquas.

CAPVT XVI.

Sup. 11. a 1.

1 A Profectiq; sunt de Elim, & venit oīs multitudo filiorū Israël in desertū Sin, q̄ est inter Elim & Sinai: quintodecimo die mēsis secūdi, postquā egressi sunt de Terra-Aegypti. 2 ℣ Et murmurauit oīs cōgregatio filiorū Israël cōtra Moysen, & Aarō in solitudine. 3 ℣ Dixerūtq; filij Israël ad eos: Vtinā mortui

essemus, p manū Dñi in Terra-Aegypti, qñ sedebam⁹ sup ollas carniū, & comedebam⁹

pane i saturitate : Cur i duxistis nos ĩ desertu istud, vt occideretis oẽm multitudinẽ fa-
4 me? ¶Dixit autem Dñs ad Moysen: Ecce, ego
B pluã vobis panẽ de celo: egrediat popul', & colligat q̃ sufficiũt p sĩgulos dies : vt tẽtẽ eũ
5 vtru ambulet in lege mea, an nõ. ¶ Die autẽ sexto parẽt qđ inferãt: & sit duplũ q colligere
6 solebãt p singulos dies. ¶Dixerũtq; Moyses, & Aaron ad oẽs filios Israël: Vespere scie-
7 tis q Dñs eduxerit vos de terra Ægypti. ¶Et mane videbitis gloriam Dñi: audiuit.n. murmur vr̃m cõtra Dñm: nos vero q̃d sum' q̃a
8 mussitastis cõtra nos? ¶Et ait Moyses: Dabit vobis Dñs vespere carnes edere, & mane panes i saturitate: eo q audierit murmurationes vr̃as, q̃b' murmurati estis cõtra eũ: nos enim q̃d sumus? nec cõtra nos est murmur
9 vr̃m, sed contra Dñm ¶Dixit quoq; Moyses
C ad Aaron: Dic vniuersę cõgregationi filiorũ Israël: Accedite coram Dño: audiuit.n. mur-
10 mur vr̃um. ¶Cumq; loqueret Aarõ ad oẽm cœtũ filioru Israël, respexerunt ad solitudi-
11 nẽ. Et ecce gloria Dñi apparuit in nube. ¶ Locutus est aut Dñs ad Moysen, dicẽs : †Audi-

ui murmurationes filiorũ Israël, loquere ad
12 eos: ¶Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus, scietisq; q ego sũ Dñs
13 Deus vr̃ : ¶Factũ est ergo vespere, & ascẽdens coturnix cooperuit castra : manè quoq; ros
14 iacuit p circuitu castrorũ. ¶Cũq; operuisset
D superficiẽ terræ, †apparuit ĩ solitudine minutũ, & quasi pilo tusum in similitudinẽ pruinæ
15 sup terrã. ¶Quod cũ vidissẽt filij Israël, dixerũt ad inuicẽ Manhu : (q significat, Quid est

hoc?) ignorabãt n. qd esset. Quibus ait Moyses: †Iste est panis quem Dñs dedit vobis ad
16 vescendum ¶ Hic est sermo quẽ pcepit Dñs : Colligat vnusq̃sq; ex eo q̃tũ sufficit ad vescendum:

†Eccl. 45. 4.
†Num. 11. 7.
Psal. 77. 24.
[illegible] 16. 20.
[illegible] 31
†1 Cor. 10. 3.

ſcēdū: gomor ꝑ ſingula capita, iuxta numerū aīarū veſtrarū quæ habitant in tabernaculo ſic tolletis. 17 ꝑ Feceruntq; ita filii Iſraël, 18 & collegerunt, alius plus, alius minus. ꝑ Et E menſi ſunt ad menſurā gomor: †nec q plus collegerat, habuit amplius: nec q minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id qđ edere poterāt cōgregauerunt. 19 ꝑ Dixitq; Moyſes ad eos: Nullus relinquat ex eo in manè. 20 ꝑ Qui nō audierunt eum, ſed dimiſerunt quidā ex eis vſq; mane, & ſcatere cœpit vermib[9] atq; cōputruit: & iratus eſt cōtra eos Moyſes. 21 ꝑ Colligebāt autē manè ſinguli quantū ſufficere poterat ad veſcendū: 22 cūq; incaluiſſet Sol, liquefiebat. ꝑ In die autē ſexta collegerunt cibos duplices, id eſt, duo gomor per ſingulos hoīes: venerūt aūt oēs principes multitudinis, & narrauerūt Moyſi. 23 ꝑ Qui ait eis: Hoc eſt qđ loquut[9] eſt Dñs. Requies Sabbathi ſanctificata eſt Dño cras, quodcūq; operandū eſt, facite: & q̄ coquenda ſunt, coquite: quicquid autē reliquū fuerit, 24 reponite vſque in mane. ꝑ Feceruntq; ita vt præceperat Moyſes, & non cōputruit neq; 25 vermis inuentus eſt in eo. ꝑ Dixitq; Moyſes: F Comedite illud hodie, quia Sabbathum eſt 26 Dñi: non inuenietis hodie in agro. ꝑ Sex diebus colligite: in die autē ſeptimo ſabbathum

†2.Cor.8. d.15.

27 eſt Dñi, idcirco nō inuenietur. ꝑ Venitque ſeptima dies: & egreſſi de populo vt colligerēt, nō inuenerūt. 28 ꝑ Dixit autē Dñs ad Moyſen: Vſquequo non vultis cuſtodire man-

29 data mea & legem meam? ꝑ Videte ꝙ Dominus dederit vobis ſabbathum, & pp hoc die ſexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnuſquiſq; apud ſemetipſum: nullus

egre-

30 egrediatur de loco suo die septimo. ꝰEt sab-31 bathizauit populus die septimo. ꝰ Appellauitque domus Israël nomen eius Man, qđ G erat quasi semen coriandri album, gustusq; 32 eius quasi simile cum melle. ꝰ Dixit autem Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dñs: Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retro generationes: vt nouerint panem quo alui vos in solitudine, qñ educti estis 33 de Terra-Ægypti. ꝰ Dixitq; Moyses ad Aaron: Sume vas vnũ, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & repone coram Domino ad seruandum in *generationes ve-34 stras, ꝰ sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitq; illud Aaron in tabernaculo reseruan-35 dum. ꝰ ‖Filij autem Israël comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terrã habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vsquequo 36 tangerent fines Terræ-Chanaan. ꝰ Gomor autem decima pars est Ephi.

* *futuras retro* 6.

‖ *Neh.* 6. *d* 15. *Iudith* 5. *c.* 15.

CAPVT XVII.

1 A I Gitur profecta oĩs multitudo filiorum Israël de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi nõ erat 2 aqua ad bibendum populo. ꝰ ‖Qui iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tẽtatis Dominũ? 3 ꝰSitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, B & murmurauit contra Moysen, dicẽs: Cur

‖ *Nu.* 20 *a* 3.

fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres 4 nos, & liberos nostros ac iumenta siti? ꝰClamauit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululũ,

& la-

5 & lapidabit me. ℣ Et ait Dñs ad Moysen: Antecede populum, & sume tecũ de senioribus Israel, & virgã qua ‖ percussisti fluuium, tolle in manu tua, & vade 6 ℣ ‖ En ego stabo ibi corã te supra petrã Horeb: percutiesq; petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. 7 Fecit Moyses ita corã senioribus Israel. ℣ Et vocauit nomen loci illius Tentatio, pp iurC giũ filiorũ Israel, & quia tentauerunt Dñm, 8 dicentes: Est ne Dñs in nobis, an non? ℣ ‖ Venit aũt Amalec, * & pugnabat contra Israël 9 in Raphidim. ℣ Dixitq; Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habẽs virgã 10 Dei in manu mea. ℣ Fecit Iosue vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses aũt, & Aaron. & Hur ascenderunt 11 super verticẽ collis. ℣ Cumq; leuaret Moyses manus, vincebat Israël: sin aũt paululum 12 remisisset, superabat Amalec. ℣ Manus autẽ Moysi erãt graues: Sumentes igitur lapidẽ, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex D vtraq; parte. Et factum est vt manus illius 13 non lassarentur vsq; ad occasum solis. ℣ Fugauitq; Iosue Amalec, & populum eius in 14 ore gladij. ℣ Dixit autem Dñs ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam 15 Amalec sub cęlo. ℣ Aedificauitq; Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dñs exaltatio mea, dicens: ℣ Quia manus* solij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

‖ Sup. 14. c. 20. ‖ Psal. 67. ... 15. ... Cor. 10. ... 4. ... Iudith 4. ... 12. ... Sup. 11. ... 3. Deu. 25. ... 17. ... Re. 25 ... 2. * ad pugnam 4. *solius.

CAPVT XVIII.

1 A CVmq; audisset Iethro sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israël populo suo, & q; eduxisset Dominus Israël de Aegy- 2 pto. ℣ Tulit Sephoram vxorem Moysi quam 3 remiserat. ℣ Et duos filios eius, quorũ vnus vocabatur Gersam, dicente patre. ‖ Aduena 4 fui in terra aliena. ℣ Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit 5 me de gladio Pharaonis: ℣ Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius ad Moysen in desertum, vbi erat castrameta- 6 tus iuxta Montem-Dei. ℣ Et mandauit Moysi, dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio 7 ad te, & vxor tua, & duo filij tui cũ ea: ℣ Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit & osculatus est eũ: salutauerũtq; se mutuo B verbis pacificis Cumq; intrasset tabernacu- 8 lum, ℣ narrauit Moyses cognato sua cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni & Aegyptijs propter Israël: vniuersumq; laborem qui accidisset eis in itinere, & q; liberauerat 9 eos Dominus. ℣ Lętatusq; est Iethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israëli, eò q; eruisset eũ de manu Aegyptiorũ, 10 ℣ & ait Benedictus Dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorũ, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu 11 Aegypti. ℣ Nunc cognoui, quia magnus Dominus super omnes deos: eò q; ‖ superbè e- 12 gerint contra illos. ℣ Obtulit ergo Iethro coC gnatus Moysi holocausta & hostias Domino: veneruntque Aaron & omnes seniores Israël, vt comederent panẽ cum eo co- 13 ram Deo. ℣ Altera autem die sedit Moyses vt iudicaret populum qui assistebat Moysi 14 à mane vsque ad vesperam. ℣ Quod cum vidisset cognatus eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus 15 præstolatur de mane ad vesperam? ℣ Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quæ-

‖ Sup. 2. d. 22. ‖ Sup. 1. b. 4. 10. c. 16. d. 22. & 5. b. 7. d. 18. & 14. b. 8.

rens

16 rens sententiam Dei. ꝓ Cumq; acciderit eis aliqua de ceptatio veniunt ad me vt iudicē inter eos, & ostēdā p̄cepta Dei, & leges eius. 17 ꝓAt ille: Nō bonā, inquit, rē facis: ꝓStulto la- 18 bore cōsumeris & tu, & populus iste q̄ tecū ē: vltra vires tuas ē negociū, ‖solus illud nō 19 poteris sustinere. ꝓ Sed audi verba mea atq; consilia, & erit Dn̄s tecū. Esto tu populo in his q̄ ad Deū pertinēt, vt referas q̄ dicunt ad 20 eū: ꝓOstendasq; populo ceremonias & ritū colēdi, viāq; p quā ingredi debeāt, & opus 21 quod facere debeāt. ꝓ Prouide aūt de omni D plebe viros[a] sapientes[b] & timētes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, 22 & quinquagenarios, & decanos, ꝓqui iudicent populū oī t pe: qcq d aūt maius fuerit, referāt ad te, & ipsi minora tantūmodo iudicent: leuiusq; sit tibi, partito in alios one- 23 re. ꝓ Si hoc feceris, implebis imperiū Dei, & p̄cepta eius poteris sustētare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace. 24 ꝓQuibus auditis Moyses, fecit oīa q̄ illi sug- 25 gesserat. ꝓEt electis viris strenuis de cuncto Israël, cōstituit eos principes populi, tribunos & centuriones, & qnquagenarios & de- 26 canos: ꝓ Qui iudicabāt plebē oī t pe: qcquid aūt grauius erat, referebant ad eū, faciliora 27 tātummodo iudicantes. ꝓ Dimisitq; cognatum suum: qui reuersus abijt in terrā suā.

‖ Deut. 1. b. 12.

[a] potentes. 15.

CAPVT XIX

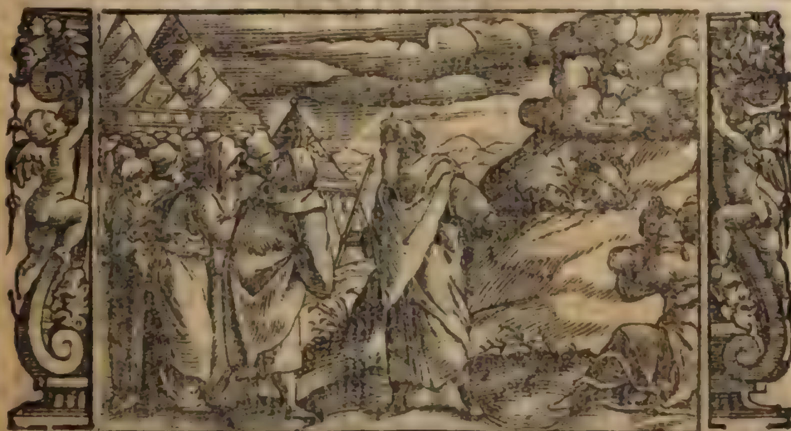
1 A MEnse tertio egressionis * Israël de Terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudi- 2 nem Sinai. ꝓNam profecti de Raphidim, & peruenientes vsq; in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibiq; Israël fixit

* filiorū. 3

Num. 33. c. 19.

3 tentoria e regione mõtis. ¶ Moyses aũt ascẽdit ad Deũ: vocauitq; eũ Dñs de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annunciabis filijs Israël. 4 ¶ Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quo portauerim vos super alas aquilarũ, & assumpserim mihi: 5 ¶ ‡ Si ergo audieritis vocẽ meã, & custodieritis pactũ meũ, eritis mihi in peculium de cunctis populis: 6 ‡ mea est.n. oĩs terra. ¶ Et vos eritis mihi in B regnũ sacerdotale, & gens sancta. hæc sunt 7 verba quæ loqueris ad filios Israël. ¶ Venit Moyses & cõuocatis maioribus natu populi, exposuit oẽs sermones quos mãdauerat 8 Dñs. ¶ Rñditq; oĩs populus simul: Cuncta q̃ locutus est Dñs, faciemus. Cumq; retulisset 9 Moyses verba populi ad Dñm, ¶ ait ei Dñs: Iã nunc veniã ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentẽ ad te, & credat tibi in perpetuũ. Nũciauit ergo Moyses verba 10 populi ad Dñm. ¶ Qui dixit ei: Vade ad populũ, & sanctifica illos hodie & cras, lauentq; 11 vestimenta sua. ¶ & sint parati in die tertiũ:

‡ *Act. 7. b. 38.* ‡ *Deu. 29. a. 2.* ‡ *Ps. 23. a. 1.* ‡ *1. Pet. 2. b. 9.*

in die.n. tertia descendet Dñs corã oĩ plebe 12 super montẽ Sinai. ¶ Cõstitues terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete ne ascendatis in montem, ‡ nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem morte morietur. 13 ¶ Manus non * tanget

‡ *Heb. 12. c. 18.* * *tanget 7*

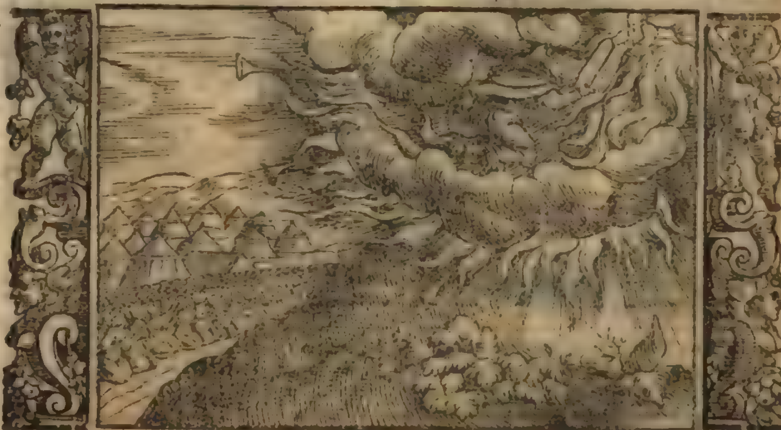

eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. cũm cœperit clangere 14 buccina, tunc ascendant in montem. ¶ Descenditq;

ſcenditq; Moyſes de mõte ad populũ,& ſan-
ctificauit eũ. Cũq; lauiſſent veſtimẽta ſua,
15 ait ad eos: ¶ Eſtote parati in diẽ tertiũ,& ne
16 appropinquetis vxoribus vr̃is. ¶Iãq; aduene-
rat tertius dies, & manè inclaruerat, & ecce
cęperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura,
& nubes dẽſiſſimę operire mõtẽ, clangorq;
buccinæ vehemẽtiùs perſtrepebat, & timuit
17 * populus qui erat in caſtris. ¶ Cumq; edu-
xiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco
18 caſtrorum, ſteterũt ad radices montis. ¶‖To-
D tus aũt mons Sinai fumabat, eo ꝙ deſcen-
diſſet Dñs Deus ſuper eũ in igne, & aſcende-
ret fumus ex eo quaſi de fornace: eratq; oĩs
19 mons terribilis. ¶Et ſonitus buccinæ paula-
tim creſcebat in maius, & prolixius tẽdeba-
tur: Moyſes loquebat̃, & Deus rñdebat ei.

* omnis.
‖ Deu.4. b.11.

20 ¶ Deſcenditq; Dñs ſuper mõtem Sinai in ip-
ſo montis vertice, & vocauit Moyſen in ca-
21 cumen eius. Quo cùm aſcendiſſet, ¶dixit ad
eũ: Deſcende, & conteſtare populũ: ne fortè
velit tranſcendere terminos ad videndum
Dñm, & pereat ex eis plurima multitudo.
22 ¶ Sacerdotes quoq; qui accedunt ad Dñm,
23 ſanctificẽtur, ne percutiat eos. ¶Dixitq; Moy-
ſes ad Dñm: Non poterit vulgus aſcendere
in montem Sinai: tu enim teſtificatus es, &
iuſſiſti, dicens: Pone terminos circa mõtẽ,
24 & ſanctifica illum. ¶ Cui ait Dñs: Vade, de-
ſcende: aſcendesq; tu, & Aaron tecum: ſa-
cerdotes autem & populus ne tranſeant ter-
minos, nec aſcendant ad Dominum, ne for-
25 tè interficiat illos. ¶ Deſcenditq; Moyſes ad
populum, & omnia narrauit eis.

CAPVT XX

1 A Locutusq; eſt Dominus cũctos
ſermones hos: ¶ Ego ſum Do-
2 minus Deus tuus, qui eduxi te
de terra Ægypti, de domo ſer-
3 uitutis. ¶Nõ habebis deos alie-
4 nos coram me. ¶‖ Non facies tibi ſculptile,
neq; omnem ſimilitudinẽ quæ eſt in cœ-
lo dẽſuper, & quæ in terra deorſum, nec eo-
5 rum quæ ſunt in aquis ſub terra. ¶Non ado-
rabis ea, neq; coles: ego ſum Dñs Deus tuus
fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum
in filios, in tertiam, & quartam generatio-
6 nem eorum qui oderunt me. ¶ Et faciens
B miſericordiam in millia his qui diligunt
7 me, & cuſtodiunt præcepta mea. ¶‖Nõ aſſu-
mes nomen Domini Dei tui in vanum. nec
enim habebit inſontem Dominus eum qui
aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.
8 ¶ Memento vt diem ſabbathi ſanctifices.
9 Sex diebus operaberis, & facies omnia ope-
10 ra tua. ¶ Septimo aũt die ſabbathum Domi-
ni Dei tui eſt: nõ facies omne opus in eo,
tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, &
ancilla tua, iumẽtum tuũ, & aduena qui eſt
11 intra portas tuas. ¶‖Sex enim diebus fecit
Dominus cœlum, & terram, & mare, & om-
nia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſepti-
mo: idcirco benedixit Dominus diei ſabba-
12 thi, & ſanctificauit eum. ¶ Honora patrem
tuum, & matrem tuam, vt ſis lõgæuus ſuper
C terram, quam Dominus Deus tuus dabit ti-
13 bi. ¶Non occides. ¶Non mœchaberis. ¶Non
14 furtum facies. ¶Non loquẽris contra proxi-
15 mum tuum falſum teſtimonium. ¶‖Non
16 concupiſces domum proximi tui: nec deſi-
17 derabis vxorem eius, non ſeruum, non an-
cillam, non bouem, non aſinum, nec omnia
18 quæ illius ſunt. ¶ Cunctus autem populus
ᵇvidebat voces & lampades, & ſonitum buc-
cinæ, montemq; fumantem, & perterriti ac
19 pauore concuſſi ſteterunt procul, ¶dicentes
Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus: non
loquatur nobis Dominus, ne fortè moria-
mur.

Deu. 5.a. 6.
Pſ.80.c.11. 96.b.7.
‖ Leu. 26. a.1.
Deu. 4.c. 15.
Ioſ.24. d. 14.
Deut. 24. c.23.
‖Deu.5.b. 11.
Leuit.19. c.12.

Matt. 5. c.27.
Ezec. 20. b.12.
Deut.5.b. 13.
Inf. 31.b. 14.-8.
‖Gen.2.a. 2.
Deu.5. b.16.
Matt. 15. a.4.
Epheſ.6. a.2.
Matt.3 c. 13.
‖Ro. 7.b. 7.13.c.9.
ᵇaudiebat 6.

20 mur. Et ait Moyses ad populum. ꝰ Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. 21 ꝰStetitq; populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus. 22 ꝰDixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc D dices filijs Israël: Vos vidistis ꝙ de cœlo locutus sim vobis. 23 ꝰNon facietis *deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. 24 ꝰ‖Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras, & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicã tibi. 25 ꝰ‖Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum * super eũ, 26 polluetur. ꝰ Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Heb. 12. e 18. *Deut.* 18. c. 16. * mecũ 1. ‖*Inf.* 27 b. 8. 38. a. 7. ‖*Deut.* 27 a. 5. *Iosue* 8. f. 31. * in num 16

CAPVT XXI.

1 HÆc sunt iudicia quæ propones eis. A 2 ꝰSi emeris seruum Hebreũ, sex annis seruiet tibi: in 3 septimo egredietur liber gratis. ꝰ Cũ quali veste intrauerit, cũ tali exeat: si habens vxorẽ, & vxor egredie- 4 tur simul. ꝰ Sin aũt Dñs dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini sui: ipse vero exibit cum 5 vestitu suo. ꝰ Quod si dixerit seruus, Diligo dominum meum, & vxorem ac liberos, non 6 egrediar liber: ꝰ offeret eum dominus dijs, & applicabitur ad ostium & postes, perfo- B rabitque aurem eius subula, & erit ei ser- 7 uus in seculum. ꝰ Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut an- 8 cillæ exire cõsueuerũt. ꝰ Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat: dimittet eã: populo aũt alieno vẽdendi non habebit 9 potestatem, si spreuerit eam. ꝰ Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filia- 10 rum faciet illi. ꝰ Quod si alteram ei acceperit, ꝓuidebit puellæ nuptias, & vestimenta, 11 & precium pudicitiæ non negabit. ꝰ Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absq; pe- 12 cunia. ꝰQui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. ꝰQui autem non est C insidiatus, sed Deus illum tradidit in ma- 13 nus eius: ‖constituam tibi locum in quem 14 fugere debeat. ꝰSi quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab al- 15 tari meo euelles eũ, vt moriatur: ꝰ Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte 16 moriatur. ꝰ Qui maledixerit patri suo vel 17 matri, morte moriatur. ꝰ Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, cõuictus no- 18 xæ, morte moriatur. ꝰSi rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & ille mortuus nõ fuerit, sed ia- 19 cuerit in lectulo: ꝰ si surrexerit & ambula- D uerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamẽ vt operas eius, 20 & impensas in medicos restituat. ꝰ Qui percusserit seruum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis 21 reus erit. ꝰSin autem vno die vel duobus superuixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecu- 22 nia illius est. ꝰ Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem pregnãtem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris 23 expetierit, & arbitri iudicauerint. ꝰ Sin autẽ E mors eius fuerit subsecuta, reddet animam 24 pro anima, ꝰ ‖oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedẽ pro pe- 25 de, ꝰadustionem pro adustione, vulnus pro 26 vulnere, liuorem pro liuore. ꝰ Si percusserit quispiam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro 27 oculo quẽ eruit: ꝰ dentẽ quoq; si excusserit seruo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos 28 liberos. ꝰSi bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes eius: do- 29 minus quoque bouis innocens erit. ꝰQuod F si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum eius, nec recluserit eũ, occideritq; virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominũ 30 eius occident. ꝰ Quod si precium fuerit ei impositũ, dabit pro anima sua quicquid fue- 31 rit postulatus. ꝰ Filium quoque & filiam si G cornu percusserit, simili sententiæ subiace- 32 bit. ꝰ Si seruum ancillamq; inuaserit, triginta siclos argenti domino dabit: bos vero la- 33 pidibus opprimetur. ꝰ Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eã, ce- 34 cideritq; bos aut asinus in eam, ꝰreddet dominus cisternæ precium iumentorũ: quod 35 autem mortuũ est, ipsius erit. ꝰ Si bos alienus bouẽ alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident precium: cadauer autẽ mortui inter se 36 dispertient. ꝰSi autem sciebat ꝙ bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & nõ custodiuit eum dominus suus, reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

Deut. 15. c. 12. *Iere.* 34. c. 14. *Leuit.* 24. c. 17. ‖*Deu.* 19. a. 2. & 5. *Leuit.* 20. b. 9. *Prou.* 20. c 20. *Matt.* 15. a. 4. *Mar.* 7. b. 10. ‖*Mat.* 5. f. 33. *Leuit.* 24. d 20. *Deut.* 19. d. 20.

CAPVT XXII.

1 SIquis furatus fuerit bouem aut A ouem, & occiderit vel vẽdiderit: quinq; boues pro vno boue restituet, ‖ & quatuor oues 2 pro vna oue. ꝰSi effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor 3 non erit reus sanguinis. ꝰ Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si nõ habuerit quod pro furto 4 reddat, ipse venundabitur. ꝰSi inuentũ fuerit apud eũ qđ furatus est, viuens, siue bos, 5 siue asinus, siue ouis: duplum restituet. ꝰ Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena: quicquid optimũ habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.

‖2. *Re.* 12 b. 6.

6 Si egressus ignis inuenerit spicas & cōprehenderit aceruos frugū, siue stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succenderit. 7 Si quis commendauerit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplū reddet: 8 si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non 9 extenderit manum in rem proximi sui, ad perpetrādam fraudē, tā in boue q̄ in asino, & oue ac vestimēto, & quicquid damnū inferre pōt: ad deos vtriusq; causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplū restituet proximo suo. 10 Si quis cōmēdauerit proximo suo asinū, bouē, & ouem: & oē iumentū ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatū, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit: 11 iusiurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietq; Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. 12 Quòd si furto ablatum fuerit, restituet dānū dn̄o. 13 Si comestū a bestia, deferat ad eū quod occisum est, & non restituet. 14 Qui à proximo suo quicquam horum mutuo postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit, domino nō præsente: 15 reddere compelletur. Quod si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis 16 sui. Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit 17 eam, & habebit eam vxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere con-18 sueuerunt. Maleficos non patieris viuere. 19 Qui coierit cum iumēto, morte moriatur. 20 Qui immolat dijs, occidetur, præterquam 21 Domino soli. Aduenam non contristabis, neq; affliges eum: aduenæ enim & ipsi fui-22 stis in terra Ægypti. Viduæ & pupillo non 23 nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: 24 Et indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & 25 filij vestri pupilli. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, nō vrgebis eum quasi exactor, nec vsu-26 ris opprimes. Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentū, ante solis occasum red-27 des ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiā 28 eum, quia misericors sum. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. 29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuo-30 rum dabis mihi. De bobus quoque & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi. 31 Viri sancti eritis mihi: carnem quæ a bestijs fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

Margin: spinas.5. — Gen.31. f.39. — Deut.22 d.29. — Leui.19. a.4. — Zach.7.c. 10. — Act.23. a.5. — Leui.22. b.8. — Eze.44 g. 30. — sup.13.a. 2.& b.12 — Inf.33.c. 19.

CAPVT XXIII.

1 Non suscipies vocem mendacij: nec iunges manū tuam vt pro impio dicas falsum testimo-2 nium. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sentētiæ, vt 3 à vero deuies. Pauperis quoq; non misere-4 beris in iudicio. Si occurreris boui inimi-5 ci tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinū odientis te iacere sub onere, nō 6 pertransibis, sed subleuabis cū eo. Non de-7 clinabis in iudicium pauperis. Mendaciū fugies. Insontē & iustum non occides: quia 8 auersor impiū. Nec accipies munera, quæ etiā excæcant prudentes, & subuertunt ver-9 ba iustorum. Peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarum animas: quia & ip-10 si peregrini fuistis in terra Ægypti. Sex annis seminabis terrā tuā, & congregabis fru-11 ges eius. Anno aūt septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui, & quicquid reliquū fuerit, edant bestiæ agri, ita facies in vinea & in olineto 12 tuo. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, & re-13 frigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena. Omnia quæ dixi vobis custodite. Et per nomen externorū deorū non iurabitis, neq; audietur 14 ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos 15 annos mihi festa celebrabitis. Solennitatē azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorum, quando egressus es de Ægypto: nō apparebis in cōspectu meo vacuus. 16 Et solennitatem messis primitiuorum operis tui, quæcunq; seminaueris in agro; solennitatem quoque in exitu anni, quando 17 congregaueris oēs fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum 18 coram Domino Deo tuo. Non immolabis super fermento sanguinem victimæ tuę, nec remanebit adeps solennitatis meę 19 vsque mane. Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non co-20 ques hędum in lacte matris suæ. Ecce ego mittā angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quē 21 præparaui. Obserua eum, & audi vocem eius, nec cōtemnendum putes: quia non dimittet cum peccaueris, & est nomen meū 22 in illo. Quod si audieris vocem eius, & feceris omnia quę loquor, inimicus ero inimi-23 cis tuis, & affligam affligentes te. Præcedetq; te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumq;, & Heuæum, & Iebusæum, 24 quos ego conteram. Nō adorabis deos eorum, nec coles eos: nō facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorū, 25 Seruietisq; Domino Deo vestro, vt benedicam panibus tuis & aquis, & auferam in-

Margin: negotio 12. — Deut.22 a.1. — iuditio 13. — Dan.13. e.52. — Deut.16 d.19. — Ecc.20.d 32. — Gen.46.a 5. — Su.13.a.3 — Inf.34 e. 22. — Deu.16. d.16. — Ecc.35. a.6. — —6. — mea. 9. — Deu.14.c 12. — Inf.34.c. 26. — —6. — Deut.7 b 11. — peccaueritis 5. — Inf.33.a. 2. — Iosue 24. c.11. — Deut.7.c 21.

firmitatem

26 firmitatem de medio tui. ¶Non erit infęcunda, nec sterilis in terra tua: numerũ dierũ 27 tuorũ implebo. ¶Terrorẽ meũ mittã in præcursum tuũ: & occidã oẽm populũ, ad quẽ ingrediêris, cunctorũq; inimicorũ tuorum 28 coram te terga vertã: ¶ emittens crabones prius qui fugabunt Heuæũ, & Chananæũ, 29 & Hethæum antequã introeas. ¶Non eijciã eos à facie tua anno vno: ne terra in solitudinẽ redigatur, & crescant contra te bestiæ. 30 ¶ Paulatim expellam eos de conspectu tuo, G donec augearis, & possideas Terram. ¶Ponã 31 autem terminos tuos à Mari-rubro vsque ad Mare Palæsthinorum, & à deserto vsque ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eijciam eos de cõspectu 32 vestro. ¶ ‖ Non inibis cum eis fędus, nec cũ 33 dijs eorum. ¶ Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorũ: quod tibi certè erit in scandalum.

Deut. 7. c. 8.

‖ Deut. 7. a. 2. Inf. 34. b. 15.

CAPVT XXIIII.

1 A MOysi quoque dixit; Ascende ad Dñm tu & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul. 2 ¶ Solusq; Moyses ascendet ad 3 Dñm, & illi nõ appropinquabũt: nec populus ascendet cum eo. ¶Venit ergo Moyses & narrauit plebi oĩa verba Dñi: atq; iudicia: rñditq; oĩs populus vna voce, Omnia verba Domini quæ locutus est, faciemus. ¶Scri- 4 psit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & manè consurgens ædificauit altare B ad radices montis, & duodecim titulos per 5 duodecim tribus Israël ¶Misitq; iuuenes de filijs Israël, & obtulerũt holocausta, immolaueruntque victimas pacificas Dño, vitu- 6 los duodecim. ¶Tulit itaque Moyses dimidiã partẽ sanguinis, & misit in crateras: par- 7 tẽ aũt residuam fudit super altare. ¶ Assumensq; volumen fęderis, legit audiente populo, qui dixerunt. Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes. 8 ¶ Ille verò sumptũ sanguinẽ respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fęderis quod pepigit Dñs vobiscum super cunctis sermo- 9 nibus his. ¶ Ascenderuntq; Moyses, & Aa- C ron, Nadab & Abiu, & septuaginta de se- 10 nioribus Israël: & viderunt Deum Israël: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sap- 11 phirini, & quasi cęlũ cum serenũ est. ¶ Nec super eos qui procul recesserant de filijs Israël, misit manum suam: videruntq; Deum, 12 & comederunt, ac biberunt. ¶ Dixit autem Dñs ad Moysen: Ascende ad me in mõtem, & esto ibi: daboq; tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata q̃ scripsi, vt doceas* eos 13 ¶Surrexerũt Moyses, & Iosue minister eius. ascendensq; Moyses ad Montem Dei, ¶ se- 14 nioribus ait: ¶Expectate hic donec reuerta- D mur ad vos: habetis Aaron, & Hur vobiscũ: si quid natum fuerit quæstionis, refere- 15 tis ad eos. ¶ Cũq; ascendisset Moyses, ope- 16 ruit nubes mõtẽ, & habitauit gloria Domini super Sinai tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eũ* de me- 17 dio caliginis. ¶Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem mõ- 18 tis in conspectu filiorum Israël. ¶Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

—6.

Hebr. 9 c. 20.

** filios Israël.*

** Dominus.*

CAPVT XXV.

1 A LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israël, vt tollant mihi primitias ab omni ‖ homine, qui offe- 2 ret vltroneus, accipietis eas. ¶ Hæc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum, & argentum, &

‖ Infr. 35. c. 5.

4 rum, & æs, hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, & byssum, pilos caprarū,
5 & pelles arietū rubricatas, pellesq; ian-
6 thinas, & ligna setim: ¶ oleum ad luminaria concinnanda, aromata in vnguētum, & thy-
7 miamata boni odoris: ¶ Lapides onychinos & gēmas ad ornandum ephod, ac rationa-
8 le: ¶ Facientq; mihi sanctuariū, & habitabo
9 in medio eorum. ¶ Iuxta omnem similitudinē tabernaculi quod ostendā tibi, & omnium vasorum in cultū eius: sicq; facietis
10 illud. ¶ Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidiū, altitudo
11 cubitum similiter ac semissem. ¶ Et deaurabis eam auro mundissimo, intus, & foris: faciesq; suprà coronā auream per circuitum.
12 ¶ Et quatuor circulos aureos, quos pones ꝑ quatuor arcę angulos, duo circuli sint in la-
13 tere vno, & duo in altero. ¶ Facies quoq; ve-
B ctes de lignis setim, & operies eos auro. ¶ In-
14 ducesq; per circulos qui sunt in arcæ lateri-
15 bus, vt portetur in eis. ¶ qui semper erūt in
16 circulis, nec vnquā extrahentur ab eis. ¶ Ponesq; in arca testificationem quam dabo ti-
17 bi. ¶ Facies & propitiatorum de auro mun-

Hebr. 9. a. 2.

dissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac semissem la-
18 titudo. ¶ Duos quoq; Cherubin aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi.
19 ¶ Cherub vnus sit in latere vno, & alter in
20 altero. ¶ Vtrunq; latus propitiatorij tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in
21 propitiatorium quo operienda est arca. ¶ In
22 qua pones testimoniū quod dabo tibi. ¶ In-
C de præcipiam, & loquar ad te supra ꝓpitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, q erunt super arcam testimonij, cuncta quę
23 mandabo per te filijs Israel. ¶ Facies & mensam de lignis setim, habentē duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in
24 altitudine cubitum ac semissem. ¶ Et inaurabis eā auro purissimo: faciesq; illi labium
25 aureum per circuitum: ¶ Et ipsi labio coronā interrasilem altam quatuor digitis: & super illam alteram coronam aureolam.
26 ¶ Quatuor quoq; circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdē
27 mensæ per singulos pedes. ¶ Subter coronā erunt circuli aurei, vt mittantur vectes per
28 eos, & possit mensa portari. ¶ Ipsos quoque

vectes facies de lignis setim, & circundabis
29 auro ad subuehendam mensam. ¶ Parabis & acetabula, ac phialas, turibula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina ex auro
30 purissimo. ¶ Et pones sup mēsam panes pro-
31 positionis in conspectu meo semper. ¶ Fa-
D cies & candelabrum ductile de auro mundissimo hastile eius, & calamos, scyphos, &
32 sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia. ¶ Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno
33 latere, & tres ex altero. ¶ Tres scyphi quasi in nucis modū per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres similiter scy-
phi instar nucis in calamo altero, sphærulęq; simul & lilia, hoc erit opus sex calamo-
34 rum, qui producendi sunt de hastili. ¶ In ipso autē candelabro erunt quatuor schyphi in nucis modum; sphærulæq; per singulos,
35 & lilia. ¶ Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de
36 hastili vno. ¶ Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, vniuersa ductilia de auro pu-
37 rissimo. ¶ Facies & lucernas septem & pones eas super candelabrum, vt luceant ex
38 aduerso. ¶ Emunctoria quoque: & vbi quæ emuncta sunt, extinguantur, fiant auro pu-

39 rissimo. ꝑ Omne pondus candelabri cum vniuersis vasis suis habebit talentum auri pu-
40 rissimi. ꝑ Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44.

CAPVT XXVI.

1 A TAbernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bysso retorta, & hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. 2 ꝑ Lõgitudo cortinæ vnius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorũ erit, vnius 3 mẽsuræ fiẽt vniuersa tẽtoria. ꝑ Quinq; cortinæ sibi iungentur mutuo, & aliæ quinque 4 nexu simili cohærebunt. ꝑ Ansulas hyacinthinas in lateribus, ac summitatibus facies cortinarum, vt possint inuicem copulari. 5 ꝑ Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari. 6 ꝑ Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, vt vnũ 7 tabernaculum fiat. ꝑ Facies & saga cilicina B vndecim, ad operiendum tectum taberna- 8 culi. ꝑ Longitudo sagi vnius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor: æqua erit mẽ- 9 sura sagorum omnium: ꝑ E quibus quinque iũges seorsum, & sex sibi mutuo copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti dupli- 10 ces. ꝑ Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cũ 11 altero copuletur. ꝑ Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungant ansæ, vt vnũ 12 ex omnibus operimentum fiat. ꝑ Quod au- C tem superfuerit in sagis quæ parãtur tecto, idest, vnum sagũ quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernacu- 13 li. ꝑ Et cubitus ex vna parte pendebit, & aliter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, vtrunque latus tabernaculi prote- 14 gens. ꝑ Facies & operimentũ aliud tecto de pellibus arietũ rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de [b] ianthinis pelli- 15 bus. ꝑ Facies & tabulas stantes tabernaculi 16 de lignis setim: ꝑ quæ singulę denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine sin- 17 gulos ac semissem. ꝑ In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabu- D læ connectatur, atq; in hunc modum cun- 18 ctæ tabulæ parabuntur. ꝑ Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad 19 Austrum. ꝑ Quibus quadraginta bases argenteas fundes, vt binæ bases singulis ta- 20 bulis per duos angulos subijciantur. ꝑ In latere quoque secundo tabernaculi quod ver- 21 git ad Aquilonẽ viginti tabulæ erunt. ꝑ Qua- E draginta habentes bases argenteas, binæ ba- 22 ses singulis tabulis supponentur. ꝑ Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies 23 sex tabulas, ꝑ & rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi. 24 ꝑ Eruntque coniunctæ à deorsum vsque sursum, & vna omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponen- 25 dę sunt, similis iunctura seruabitur ꝑ Et erunt simul tabulæ octo, bases earũ argenteæ sexdecim. duabus basibus per vnam tabulam 26 supputatis. ꝑ Facies & vectes de lignis setim quinque ad continẽdas tabulas in vno 27 latere tabernaculi, ꝑ & quinque alios in F altero, & eiusdem numeri ad occidenta- 28 lem plagam: ꝑ qui mittentur per medias ta- 29 bulas à summo vsque ad summum. ꝑ Ipsa quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos per quos vectes tabu-

[b] Hyacinthinis.

lata cōtineant, quos operies laminis aureis. 30 ¶ Et eriges tabernaculū iuxta exēplar quod 31 tibi in Monte monstratū est. ¶ Facies & velū de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto & bysso retorta, opere plumario & pulchra 32 varietate cōtextū: ¶ quod appēdes ante quatuor colūnas de lignis setim, quæ ipse quidē deauratæ erūt, & habebūt capita aurea, sed 33 bases argēteas. ¶ Inseret aūt velū p circulos, G itra qđ pones arcā testimonij, quo & Sāctuariū, & sāctuarij sanctuaria diuident. 34 ¶ Pones & ppitiatoriū sup arcā testimonij, ī sancta sanctorū. 35 ¶ mēsamq; extra velū: & cōtra mēsā cādelabrū in latere tabernaculi meridiano: mēsa.n. stabit in pte Aquilonis. 36 ¶ Facies & tētoriū ī ītroitu tabernaculi đ hyacītho, & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumarij 37 ¶ Et qnq; colūnas deaurabis lignorū setim, ante quas ducet tētoriū, quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

‖ Sup. 24. c. 10.

CAPVT XXVII.

1 A FAcies & altare de lignis setim, qđ hēbit qnq; cubitos ī lōgitudine & totidē ī latitudine, id ē quadrū, & tres cubitos ī altitu 2 dine. ¶ Cornua aūt p quatuor āgulos ex ipso 3 erūt: & opies illud ære. ¶ Faciesq; ī vsˢ eiˢ lebetes ad suscipiēdos cineres, & forcipes, atq; fuscinulas, & ignium recepracula. Oīa vasa ex ære fabricabis. 4 ¶ Craticulāq; ī modū retis æneā: p cuiˢ quatuor angulos erūt quatuor 5 annuli ænei, ¶ quos pones ᵇsubter ᵇarulā altaris: eritq; craticula vsq; ad altaris medium.

Inf. 38. a. 1.

ᵇ super

6 B ¶ Facies & vectes altaris de lignis seti duos, quos operies laminis æneis: ¶ & induces per 7 circulos, eruntq; ex vtroq; latere altaris ad 8 portādū. ¶ Nō solidū, sed inane & cauū intrinsecus

‖ Sup. 20. d. 14.

trinsecus

trinsecus facies illud, sicut tibi in mõte mõ-
9 stratũ est. ¶Facies & atriũ tabernaculi, in cui⁹
australi plaga contra meridiẽ erũt tẽtoria de
bysso retorta: centũ cubitos vnũ latus tene-
10 bit in lõgitudine. ¶Et colũnas viginti cũ basi
b⁹ totidẽ ęneis, q̃ capita cũ cęlaturis suis ha-
11 bebũt argẽtea. ¶Similiter & i latere aqlonis
p lõgũ erũt tẽtoria cẽtũ cubitorũ, colũnę vi
ginti, & bases æneæ eiusdẽ numeri, & capita
12 earũ cũ cælaturis suis argẽtea. ¶In latitudine
C vero atrij quod respicit ad occidentẽ. erunt
tẽtoria p q̃nquaginta cubitos, & colũnę de-
13 cẽ, basesq; totidẽ. ¶ In ea quoq; atrij latitu-
dine q̃ respicit ad oriẽtẽ q̃nquaginta cubiti
14 erũt, ¶i q̃b⁹ q̃ndecim cubitorũ tẽtoria lateri
vno deputabunt colũnæq; tres & bases to
15 tidẽ: ¶Et in latere altero erũt tentoria cubi-
tos obtinẽtia q̃ndecim, colũnę tres, & bases
16 totidẽ. ¶In introitu vero atrij fiet tẽtoriũ cu
bitorũ viginti ex hyacintho & purpura, coc-
coq; bis tincto, & bysso retorta, ope pluma-
rij: colũnas hẽbit quatuor, cũ basib⁹ totidẽ
17 ¶Oẽs colũnæ atrij p circuitũ vestitæ erũt ar-
gẽteis laminis, capitibus argẽteis, & basibus
18 æneis. ¶In lõgitudine occupabis atriũ cubi-
D tos cẽtũ. i latitudine q̃nquagita, altitudo q̃n

ATRII descriptio.

que cubitorũ erit, eritq; de bysso retorta, &
19 hẽbit bases æneas. ¶Cuncta vasa tabernacul
in oẽs vsus & ceremonias, tã paxillos eius, q̃
20 atrij ex ęre facies. ¶Pręcipe filijs Israël, vt affe
rãt tibi oleũ de arborib⁹ oliuarũ purissimũ,
21 piloq; contusũ, vt ardeat lucerna semp in ta-
bernaculo testimonij, extra velũ qd̃ oppãsũ
est testimonio. Et collocabũt eã Aarõ & filij
ei⁹, vt vsq; manè luceat corã Dño. ppetu⁹ e-
rit cult⁹ p successiões eorũ corã filijs Israël.

ORNAtus summi Sacerdotis.

CAPVT XXVIII.

1 A Pplica quoque ad te Aaron fratrem tuũ cum filijs ſuis de medio filiorum Iſraël, vt ſacerdotio fungantur mihi: Aarõ, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. 2 ¶Facieſq; veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorẽ. 3 ¶Et loqueris cunctis ſapientibus corde, quos repleui ſpiritu prudẽtiæ, vt faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi. 4 ¶Hæc aũt erunt veſtimenta quæ facient, Rationale, & ſuperhumerale, tunicam & lineam ſtrictam, cidarim & Balteum. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron, & filijs eius, vt ſacerdotio fungantur mihi. 5 ¶Accipientq; aurũ & hyacinthum & purpuram, coccũq; bis tinctũ, 6 & byſſum. ¶Facient autẽ ſuperhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoq; bis 7 tĩcto, & byſſo retorta, ope Polymito. ¶Duas oras iũctas habebit in vtroq; latere ſummi- 8 tatũ, vt in vnum redeant. ¶Ipſa quoq; textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho & purpura, coccoq; bis tĩcto, 9 & byſſo retorta. ¶Sumeſq; duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſ- 10 raël. ¶Sex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordinẽ natiuitatis eorũ. 11 ¶Opere ſculptoris & cælatura gẽmarij, ſculpes eos nominibus filiorum Iſraël incluſos 12 auro, atq; circundatos: ¶& pones in vtroq; latere ſuperhumeralis, memoriale filijs Iſraël. Portabitq; Aaron noĩa eorũ corã Dño 13 ſup vtrunq; humerũ, ob recordationẽ. ¶Fa- 14 cies & vncinos ex auro. ¶& duas catenulas auri puriſſimi ſibi ĩuicẽ cohærẽtes, quas inſeres

15 feres vncinis. ¶Rationale quoque iudicij fa
C cies opere polymito, iuxta texturã superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, cocco
16 coq; bis tincto, & bysso retorta. ¶Quadrangulum erit & duplex: mensura palmi habebit tam in longitudine, quàm in latitudine.
17 ¶ Ponesq; in eo quatuor ordines lapidũ, in primo versu erit lapis sardius, & topazius,
18 & smaragdus. ¶in secundo: carbũculus, sap-
19 phirus & iaspis. ¶in tertio: ligurius, acha-
20 tes, & amathystus. ¶in quarto chrysolythus, onychinus, & beryllus, inclusi auro erũt per
21 ordines suos. ¶Habebuntq; nomina filiorũ Israël: duodecim nominibus celabuntur singuli lapides nominibus singulorum per
22 duodecim tribus. ¶Facies i rationali catenas
D sibi inuicem cohærẽtes ex auro purissimo:
23 & duos annulos aureos, quos pones in vtra
24 que rationalis summitate: ¶ Catenasq; aureas iunges annulis qui sunt in marginibus
25 eius: ¶Et ipsarũ catenarũ extrema duob^9 copulabis vncinis in vtroq; latere superhume-
26 ralis quod rationale respicit. ¶Facies & duos annulos aureos quos pones in summitatibus rõnalis, in oris quæ è regione sunt sup
27 humeralis, & posteriora eius aspiciũt. ¶ Nec non & alios duos annulos aureos qui ponẽdi sunt in vtroq; latere suphumeralis deorsum, quod respicit contra faciẽ iuncturę inferioris, vt aptari possit cũ superhumerali.
28 ¶Et stringatur rationale annulis suis cũ annulis superhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à se inuicem rationale & superhumerale nequeãt sepa-
29 rari. ¶ Portabitq; Aaron noĩa filiorũ Israël
E in rationali iudicij super pectus suũ, qñ ingredietur Sanctuariũ, memoriale corã Dño
30 in æternum: pones aũt in rationali iudicij Doctrinam & Veritatẽ, quæ erunt in pectore Aaron quãdo ingredietur coram Dño: & gestabit iudicium filiorum Israël in pecto-
31 re suo, in conspectu Dñi semper, ¶ Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthi
32 nam, ¶ in cuius medio suprà erit capitiũ, & ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rũ-
33 patur. ¶Deorsum vero ad pedes eiusdẽ tuni-
F cæ per circuitũ quasi mala punica facies ex hyacintho & purpura, & cocco bis tincto,
34 * mistis in medio tintinnabulis, ¶ ita vt tinnabulum sit aureũ, & malũ punicum: rursumq; tintinnabulum aliud aureũ & ma-
35 lũ punicũ. ¶ | Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, vt audiatur sonitus qñ ingreditur, & egreditur Sanctuariũ in conspectu
36 Domini, & nõ moriatur. ¶Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cę-
37 latoris, Sanctũ Dño, ¶Ligabisque eam vitta
38 hyacinthina, & erit super tiaram, ¶imminens fronti pontificis: Portabitq; Aaron iniquitates eorũ, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israël, in cũctis muneribus & donarijs suis. Erit aut lamina semper in fron-
39 te eius: vt placatus sit ei Dñs. ¶ Stringesque
G tunicam bysso: & tiaram byssinam facies,
40 & balteum opere plumarij. ¶ Porro filijs Aaron tunicas lineas parabis & balteos, ac
41 tiaras in gloriam & decorẽ. ¶ Vestiesq; his omnibus Aaron fratrem tuũ & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisq; illos, vt sacerdotio fungantur
42 mihi. ¶Facies & feminalia linea, vt operiant carnẽ turpitudinis suæ, à renibus vsque ad
43 femora: ¶ & vtentur eis Aaron & filij eius quando ingredientur tabernaculum testimonij, vel quando appropinquant ad altare, vt ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

margin: * & bysso retorta.

margin: | Eccl.45. b.11.

CAPVT XXIX.

1 SED & hoc facies, vt mihi in sa-
A cerdotio consecrentur. ¶Tolle vitulum de armento, & arietes
2 duos immaculatos, ¶panesque azymos, & crustulã absq; fermento, q̃ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cũcta fa-
3 cies. ¶Et posita in canistro offeres: vitulum
4 aũt & duos arietes. ¶ Et Aaron ac filios eius applicabis ad ostiũ tabernaculi testimonij.
5 Cumq; laueris patrẽ cũ filijs suis aqua, ¶ indues Aaron vestimentis suis, idest linea & tunica & superhumerali & rationali, quod
6 constringes balteo. ¶ Et pones tiaram in capite eius, & laminã sanctam super tiaram,
7 ¶ & oleũ vnctionis fundes super caput eius.
8 atq; hoc ritu consecrabitur. ¶Filios quoq; illius applicabis, & indues tunicis lineis, cin-
9 gesq; balteo, ¶Aaron scilicet & liberos eius, & ĩpones eis mitras, eruntq; sacerdotes mi
B hi religione perpetua. Postquam initiaueris
10 manus eorum, ¶|Applicabis & vitulum corã tabernaculo testimonij Imponentq; Aaron
11 & filij eius manus super caput illius, ¶& mactabis eum in conspectu Dñi, iuxta ostium
12 tabernaculi testimonij. ¶Sumptumq; de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes
13 iuxta basim eius. ¶ Sumes, & adipem totum qui operit intestina, & reticulũ iecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, &
14 offeres incensum super altare. ¶Carnes vero
C vituli & corium & fimũ cõbures foris ex-
15 tra castra, eo q̃ pro peccato sit. ¶Vnũ quoq; arietẽ sumes, super cuius caput ponent Aa-
16 ron & filij eius manus. ¶ Quem cũ mactaueris, tolles de sanguine eius & fundes circa
17 altare. ¶Ipsum autem arietẽ secabis in frusta: totaq; intestina eius ac pedes pones sup
18 concisas carnes, & sup caput illius. Et offeres totũ arietẽ incẽsum sup altare: oblatio est Dño, odor suauissimus victimæ Dñi.
19 ¶Tolles quoq; arietẽ alterũ, sup cuius caput
20 Aaron, & filij eius ponẽt manus. Quẽ cũ im

margin: Leui. 9. a. 2.

margin: -4.

margin: | Leui. 8. a. 3.

margin: | Leui. 3. a. 3.

molaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremũ auriculæ dextræ Aarõ & filio rũ eius, & super pollices manus eorũ ac pedis dextri, fundesq; sanguinem super altare 21 per circuitũ. ¶Cumq; tuleris de sanguine q D est super altare, & de oleo vnctionis, asp̃ges Aarõ & vestes eius, filios & vestimẽta eorũ. 22 Consecratis ipsis & vestibus: ¶ tolles adipẽ de ariete, & caudã & aruinã quæ operit vitalia, ac reticulũ iecoris, & duos renes, atq; adipẽ qui super eos est, armũq; dextrũ, eo q̃ 23 sit aries cõsecrationis: ¶tortãq; panis vnius crustulam cõspersam oleo, laganũ de canistro azymorũ, quod positum est in conspe- 24 ctu Dñi: ¶ ponesq; oĩa super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuãs 25 coram Dño, suscipiesq; vniuersa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustũ odorẽ suauissimum in conspectu 26 Dñi, quia oblatio eius est. ¶Sumes quoq; pectusculũ de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisq; illud eleuatũ coram Dño, & 27 cedet in partẽ tuã. ¶Sanctificabisq; & pectusculũ consecratũ, & armũ quẽ de ariete sepa- 28 rasti, ¶ quo initiatus est Aaron & filij eius, E cedentq; in partẽ Aaron, & filiorũ eius iure perpetuo a filijs Israël, quia primitiua sunt, & initia de victimis eorũ pacificis, quæ offe- 29 runt dño: ¶ Vestẽ aũt sanctã qua vtet Aaron habebunt filij eius post eũ, vt vngant in ea, 30 & cõsecrentur manus eorũ. ¶ Septem diebus vtetur illa qui põtifex pro eo fuerit cõstitutus de filijs eius, & q ingredietur tabernaculũ testimonij, vt ministret in Sanctua- 31 rio. ¶Arietem aũt * consecrationis tolles, & 32 coques carnes eius in loco sancto. ¶Quibus vescetur Aaron & filij eius. ‖Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernacu- 33 li testimonij comedent, ¶ vt sit placabile sacrificiũ, & sanctificent offerentium manus, Alienigena nõ vescet ex eis, q̃a sancti sunt. 34 ¶Quod si remãserit de carnibus cõsecratis, siue de panibus vsq; manè, combures reliquias igni: non comedent, quia sanctificata 35 sunt. ¶ Oĩa quæ p̃cepi tibi, facies super Aa- F rõ & filijs eius. Septẽ diebus cõsecrabis ma- 36 nus eorũ: ¶& vitulũ pro peccato offeres per singulos dies ad expiandũ. Mundabisq; altare cùm immolaueris expiationis hostiã, 37 & vnges illud in sanctificationẽ. ¶Septẽ diebus expiabis altare & sanctificabis, & erit Sanctũ sanctorũ: oĩs qui tetigerit illud, san- 38 ctificabit. ¶Hoc est quod facies in altari: ‖Agnos anniculos duos per singulos dies iugi- 39 ter: ¶vnũ agnũ manè, & alterũ vesperè, ¶de- 40 cimã partẽ similæ cõspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in 41 agno vno. ¶Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea quæ diximus in odorem sua- 42 uitatis. ¶ Sacrificium est Domino, oblatione G perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, vbi 43 constituam vt loquar ad te. ¶ Ibique præcipiam filijs Israël, & sanctificabitur altare in 44 gloria mea. ¶ Sanctificabo & tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filijs 45 suis, vt sacerdotio fungantur mihi. ¶ Et habitabo in medio filiorum Israël, eroque eis 46 Deus: ¶ & scient, quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra-Aegypti, vt manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

*consecrationem. 7 ‖ Leui. 8. f. 31 34. b. 9.

Matt. 12. a4. Iudi. 6.

‖ Nu. 28. a. 3.

ALTARE Thymiamatis

CAPVT XXX

1 FAcies quoque altare ad adolendum A thymiama, de lignis setim, ¶ habens cubi- 2 tum longitudinis, & alterum latitudinis,

idest

idest quadrangulum, & duos cubitos in al-
3 titudine. Cornua ex ipso procedent. ¶ Ve-
ftiesq; illud auro purissimo, tam craticulam
eius, quam parietes per circuitũ, & cornua.
Faciesq; ei coronam aureolam per gyrum,
4 ¶ & duos annulos aureos sub corona p sin-
gula latera, vt mittantur in eos vectes, & al-
5 tare portetur. ¶ Ipsos quoq; vectes facies de
6 lignis setim, & inaurabis. ¶ Pones que alta-
re contra velum, quod ante arcam pendet
testimonij coram propitiatorio quo tegitur
7 testimonium, vbi loquar tibi. ¶ Et adolebit
incensum super eo Aaron, suaue fragrans
mane. Quando componet lucernas, incen-
8 det illud: ¶ & quando collocabit eas ad ve-
sperum, vret thymiama sempiternũ coram
9 Domino in generationes vestras. ¶ Nõ offe-
retis super eo thymiama compositionis al-
terius, nec oblationem & victimam, nec
10 libabitis libamina. ¶ Et deprecabitur Aarõ
super cornua eius semel per annum, in san
E guine quod oblatum est pro peccato, & pla
cabit super eo in generationibus vestris. Sã
11 ctum sanctorum erit Domino. ¶ Locutusq;
12 est Dñs ad Moysen, dicens: ¶ Quando tule-
ris summam filiorum Israël iuxta nume-
rum, dabunt singuli pretium pro anima-
bus suis Domino, & non erit plaga in eis,
13 cum fuerint recensiti. ¶ Hoc autem dabit
omnis qui transit ad nomen, dimidium

Num. 1. a. 2. — *numerũ. 3.*

LABIum, seu labrũ aneũ.

sicli iuxta mensuram templi. | Siclus vigin-
ti obolos habet. Media pars sicli offeretur
14 Domino. ¶ Qui habetur in numero à vi-
15 ginti annis & suprà, dabit pretium. ¶ Diues

Levi. 27. c. 15. — *Num. 3. g. 47.*

non

non addet ad medium sicli, pauper nihil mi-
16 nuet. ¶ Susceptamq; pecuniam, quæ collata est à filijs Israël, trades in vsus tabernaculi *Ezec.* 45. *d.*12.
C testimonij, vt sit monimentum eorũ coram
17 Dño, & propitietur animabus eorum. ¶ Lo-
18 cutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: ¶ Facies & labium ęneũ cũ basi sua ad lauandum: ponesq; illud inter tabernaculũ testimonij &
19 altare. Et missa aqua ¶ lauabunt in ea Aarõ,
20 & filij eius manus suas, ac pedes, ¶ qñ ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & qñ accessuri sunt ad altare, vt offerant in eo thy-
21 miama Dño, ¶ ne fortè moriantur. legitimũ sempiternũ erit ipsi, & semini eius per suc-
22 cessiones. ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, di-
23 cens. ¶ Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, idest ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos q̃nquaginta,
24 ¶ casię aũt quingentos siclos in pondere san-
25 ctuarij, olei de oliuetis mensuram hin: ¶ Faciesq; vnctionis oleum sanctum, vnguentũ
26 compositum opere vnguentarij, ¶ & vnges ex eo tabernaculum testimonij, & arcam te-
27 stamenti, ¶ mensamque cum vasis suis, candelabrum, & vtensilia eius, altaria thymia-
28 matis, ¶ & holocausti, & vniuersam supel-
29 lectilẽ quæ ad cultum eorum pertinet. ¶ San-
D ctificabisque omnia, & erunt sancta sancto-
30 rum: qui tetigerit ea, sanctificabitur. ¶ Aaron & filios eius vnges, sanctificabisq; eos,
31 vt sacerdotio fungantur mihi. ¶ Filijs quoq; Israël dices: Hoc oleum vnctionis sanctum
32 erit mihi in generationes vestras. ¶ Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facietis illud, quia sancti-
33 ficatum est, & sanctum erit vobis. ¶ Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.
34 ¶ Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stactẽ, & onycha, & galbanum boni odoris, & thus lucidissimũ, æqualis pon-
35 deris erunt omnia. ¶ faciesq; thymiama cõpositum opere vnguentarij, mistum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimũ.
36 ¶ Cumq; in tenuissimum puluerem vniuersa contunderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonij, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.
37 ¶ Talem compositionem nõ facietis in vsus
38 vestros, quia sanctum est Domino. ¶ Homo quicũque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPVT XXXI.

1 A Ocutusq; est Dominus ad Moysen, dicens. ¶ Ecce, vocaui ex
2 nomine Beseleel filium Vri fi-
3 lij Hur de tribu Iuda, ¶ & impleui eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni ope-
4 re, ¶ ad excogitandũ quicquid fabrefieri põt
5 ex auro, & argento, & ære. ¶ marmore, & gẽ-
6 mis, & diuersitate lignorum. ¶ Deditq; ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu
B Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: vt faciant cuncta quæ præcepi tibi,
7 tabernaculum fœderis, & arcam testimonij, & propitiatorium quod super eam est,
8 & cuncta vasa tabernaculi, ¶ mensamque, & vasa eius, candelabrũ purissimum cum vasis
9 suis, ᵇ & altaria ˡ thymiamatis ¶ & holocausti, & oĩa vasa eorum, labium cum basi sua, ᵇ*altare* 3.
10 ¶ vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filijs eius vt fungantur officio suo
11 in sacris, ¶ oleũ vnctionis, & thymiama aromatum in sanctuario: omnia quæ præcepi
12 tibi, facient. ¶ Et locutus est Dominus ad
13 Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israël, & di-
C ces ad eos: ‖ Videte vt sabbathum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis quia ego ‖ *Sup.* 20. *b.*8. *Ezec.* 20. *b.*12.
14 Dominus qui sanctifico vos. ¶ Custodite sabbathum — meum ˡ, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de me- —1.
15 dio populi sui. ¶ Sex diebus ᵇ facietis ˡ opus: in die septimo sabbathum est, requies sancta Dño: omnis qui fecerit opus in hac die, ᵇ*facies* 3.
16 morietur. ¶ Custodiant filij Israël sabbathũ,
D & celebrent illud in generationibus suis.
17 ¶ Pactum est sempiternum inter me & filios Israël, signumq; perpetuum: ‖ sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & ‖ *Gen.* 2. *d.* 34.
18 in septimo ab opere cessauit. ¶ Deditq; Dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digito Dei. *Deut.* 9. *b.*10.

CAPVT XXXII.

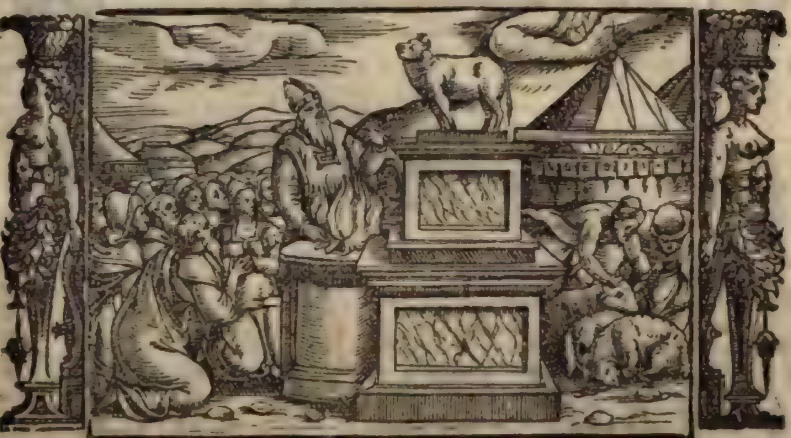
1 A Idens autẽ populus q moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron, dixit: ‖ Surge, fac nobis deos qui nos præcedãt: Moysi enim huic viro qui nos eduxit de Terra Ae- ‖ *Act.* 7. *e.* 40.
2 gypti ignoramus quid acciderit? * ¶ Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq;, & filiarum vestrarum auri- * *ei* 3.
3 bus, & afferte ad me. ¶ Fecitq; populus quæ
4 iusserat, deferens inaures ad Aaron. ¶ ‖ Quas cum ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi sunt dij tui Israël, qui te edu- ‖ *Ps.* 105. *c.*29.
5 xerunt de Terra Ægypti. ¶ Quod cùm vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, — dicens ˡ: Cras solenni- —1.
6 tas Domini est. ¶ Surgentesq; manè, obtule-
B runt holocausta & hostias pacificas, & ‖ sedit populus manducare, & bibere, & sur- ‖ 1. *Corin.* 10. *b.*7.
7 rexerunt ludere. ¶ Locutus est autem Dominus ad Moysen, — dicens: ‖ Vade, descen- —7.

de, peccauit populus tuus quem eduxisti de 8 Terra-Ægypti. ꝑ Recesserunt citò de via quam ostendisti eis: feceruntq; sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt, ‖ Isti sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de Terra-Ægypti.

‖ Deu. 9. b. 12.

‖ 3 Re. 12. g. 28.

9 ꝑ Rursumq; ait Dominus ad Moysen: ‖ Cerno 10 ꝗ populus iste duræ ceruicis sit. ꝑ Dimitte C me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos. * faciamq; te in gentem ma11 gnam. ꝑ Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: ‖ Cur Dñe irascitur furor tuus contra populum tuum: quem eduxisti de Terra-Ægypti, in fortitudine ma12 gna, & in manu robusta? ꝑ ‖ Ne quæso dicant Ægyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra, Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia popu13 li tui. ꝑ Recordare Abraham, Isaac, & Israël seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum, dicens: ‖ Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terram hanc de qua locutus sum, dabo semini 14 vestro, & possidebitis eam semper. ꝑ Placa- D tusq; est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum. 15 ꝑ Et reuersus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonij in manu sua scri16 ptas ex vtraque parte, ꝑ & factas opere Domini: scriptura quoq; Dei erat sculpta in ta17 bulis. ꝑ Audiens aũt Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Vlulatus pu-

‖ Inf. 33. a. 3. * De terra 5. ‖ Deu. 9. c. 13. Ps. 105. b. 23. Num. 14. c. 13.

‖ Gen. 22. b. 7. et 15 b. 7. et 4. c. 16.

18 gnæ audit in castris. ¶Qui rñdit: Non est clamor adhortantiũ ad pugnã, neq; vociferatio cõpellentiũ ad fugã: sed vocẽ cantantiũ 19 ego audio. ¶Cumq; appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros: iratusq; valdè, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad 20 radicẽ mõtis. ¶Arripiensq; vitulũ quẽ fecerat, cõbussit, & cõtriuit vsq; ad puluerẽ, quẽ E sparsit in aquã, & dedit ex eo potũ filijs Israël. 21 ¶ Dixitq; *ad Aaron: Quid tibi fecit hic

*Moyses

populus, vt induceres super eũ peccatũ ma-22 ximum? ¶ Cui ille rñdit: Ne indignetur dñs meus: tu.n nosti populũ istũ, ꝙ pronus sit 23 ad malũ. ¶Dixerũt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedãt: huic.n. Moysi, qui nos eduxit de terra Ægypti, nescimus quid acciderit. 24 ¶Quibus ego dixi: Quis vestrũ hẽt aurũ? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in 25 ignẽ, egressusq; est hic vitulus. ¶ Vidẽs ergo Moyses populũ ꝙ esset nudatus (spoliaue-

rat.n.eum Aaron ꝑp ignominiam sordis, & 26 inter hostes nudum constituerat) ¶ & stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum 27 omnes filij Leui. ¶Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israël. Ponat vir gladium super F femur suum: ite, & redite de porta vsq; ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximũ 28 suum. ¶Feceruntq; filij Leui iuxta sermonẽ Moysi, cecideruntque in die illa quasi ᵇtri-29 gintatria millia hominum. ¶ Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisq; in filio, & in fratre suo, vt detur

—8. ᵇviginti 6

vobis

30 vobis benedictio. ¶ Facto aūt altero die, locutus est Moyses ad populū: Peccastis peccatū maximū: ascendā ad Dñm, si quo modo
31 qui vero eū deprecari pro scelere vro. ¶ Reuersusq; ad Dñm ait: Obsecro * peccauit populus iste peccatū maximum, feceruntq; sibi
32 deos aureos: ¶ aut dimitte eis hāc noxā: aut si nō facis, dele me de libro tuo quē scripsi-

* *Domine.*

33 sti. ¶ Cui rñdit Dñs: Qui peccauerit mihi de-
34 lebo eum de libro meo: ¶ Tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi: angelus meus precedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.
35 ¶ Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

CAPVT XXXIII.

1 A Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicēs: Vade, ascende de loco isto tu & populus tuus quem eduxisti de Terra Aegypti in terram quam iuraui Abrahā, Isaac, & Iacob, dicens: ‖ Semini tuo dabo eā.
2 ¶ & mittā præcursorem tui angelū, vt eijciā Chananæū, & Amorrhæum, & Hethæum, &
3 Pherezæū, & Heuæū, & Iebusæū, ¶ & intres in terram fluentē lacte & melle. ‖ Non enim ascendam tecū, quia populus duræ ceruicis
4 *est*: ne fortè disperdā te in via. ¶ Audiēsq; populus sermonē hunc pessimum, luxit: &
5 nullus ex more indutus est cultu suo. ¶ Dixitq; Dñs ad Moysen: Loquere filijs Israël, Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te: Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam
6 tibi. ¶ Deposuerunt ergo filij Israël orna-
7 tum suum à monte Horeb. ¶ Moyses quo-

‖ *Gen. 12. b. 7.*
Sup. 23. e. 20.
Ios. 24. c. 11.
Deut. 7. e. 21.
‖ *Sup. 32. b. 9.*
* *es 5.*
Deut. 9. c. 13.

B que tollēs tabernaculū, tetēdit extra castra procul, vocauitq; nomē eius Tabernaculū fęderis. Et oīs populus qui habebat aliquā q̄stionē, egrediebat̄ ad tabernaculū fęderis
8 extra castra. ¶Cūq; egrederet̄ Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusq sq; in ostio papilionis sui, aspiciebantq; tergū Moysi, donec ingrederet̄ tētoriū.
9 ¶Ingresso aūt illo Tabernaculū fęderis, descēdebat colūna nubis, & stabat ad ostiū,
10 *loquebaturq; *cum Moyse, ¶cernentibus vniuersis ꝙ colūna nubis staret ad ostiū Tabernaculi. Stabantq; ipsi, & adorabant per
11 fores tabernaculorū suorū. ¶Loquebat̄ aūt C Dn̄s ad Moysen facie ad faciē, sicut solet loqui homo ad amicū suū. Cumq; ille reuerteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.
12 ¶Dixit aūt Moyses ad Dn̄m: Præcipis vt educam populū istum, & non indicas mihi quē missurus es mecum, præsertim cùm dixeris: Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam co-
13 rā me. ¶Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo ostēde mihi* faciem tuam, vt sciam te, & inueniam gratiā ante oculos tuos, respi-
14 ce populum tuum gentē hanc. ¶Dixitq; Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem
15 dabo tibi. ¶Et ait Moyses: Si non tu ipse

*Tabernaculi.
* Dominus.
*viam 6.

16 p̄cedas, ne educas nos de loco isto. ¶In quo enim scire poterimus ego & populus tuus inuenisse nos gratiam in cōspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terrā?
17 ¶Dixit autem Dominus ad Moysen: Et ver-

bum

D bum istud, quod locutus es faciam: inuenisti enim gratiã coram me, & teipsum noui
18 ex nomine. ❡ Qui ait: ostende mihi gloriam
19 tuam: ❡ Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & ᵇ vocabo ˡ in nomine Domini coram te: & miserebor cui voluero, & cle-
20 mẽs ero in quẽ mihi placuerit. ❡ Rursumq; ait: Non poteris videre faciem meam: non
21 enim videbit me homo, & viuet. ❡ Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, &
22 stabis supra petram, ❡ Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tran-
23 seam: ❡ Tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.

vocabor. *Roma. 9. 15.*

CAPVT XXXIIII.

Deut 10. a.1.

1 A C deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregisti. ❡ Esto para-
2 tus mane, vt ascendas statim in montem Sinai, stabisq; mecũ super verticem montis.
3 ❡ Nullus a cendat tecũ, nec videatur quispiã per totũ mõtẽ; boues quoq; & oues nõ
4 pascantur econtra. ❡ Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte consurgens ascendit in montem Sinai, sicut præceperat ei Dñs portans secũ tabu-
5 las,* Cumq; descendisset Dñs per nubẽ, stetit Moyses cum eo, inuocans nomen Domi-
6 ni. ❡ Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemẽs, patiens & multæ miserationis, ac verax,
7 ❡ qui ‖ custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullasque apud te per se innocens est. ‖ Qui reddis iniquitatem patrum filijs
B ac nepotibus in tertiam & quartam proge-
8 niem. ❡ Festinusq; Moyses, curuatus est pro-
9 nus in terram, & adorans, ❡ ait: Si inueni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum: populus enim duræ ceruicis est, & auferas iniq tates nostras at-
10 que peccata, nosque possideas. ❡ Respondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ numquam visã sunt super terram, nec in vllis gentibus vt cernat populus iste ˡ, in cuius es medio, opus Domini terribile quod facturus sum,
11 ❡ Obserua cuncta quæ hodie mandaui tibi: ego ipse eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Heuæum, & Iebusæum.
12 * Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ sint tibi in
13 ruinam: ❡ sed aras eorum destrue, * con-
14 fringe statuas, ; lucosque succide. ❡ Noli adorare Deum alienum. Dominus zelo-
15 tes nomen eius, Deus est æmulator. ❡ ‖ Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cum fornicati fuerint cũ dijs suis, & adorauerint simulachra eorum, vocet te quispiam ᵇ vt ˡ comedas de immolatis.
16 ❡ ‖ Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne postquàm ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in
17 deos suos. ❡ Deos conflatiles non facies tibi.
18 ❡ Solennitatem azymorum custodies. Sep-
C tem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi in tempore mensis nouorum, mense enim verni temporis egressus es de Ægy-
19 pto. ❡ ‖ Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. De cunctis animãtibus tam de bobus, quam de ouibus,
20 meum erit. ❡ Primogenitum asini redimes oue. sin autem nec preciũ pro eo dederis occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in cõspectu meo

duas 3. ‖ *Ps. 142. a.2.* ‖ *Iere 32. c.18.* *Deut.5. a 9.* *Deut.5. a 2.* *Iere. 32. d.21.*

~3. * *& Gergesæum.4.* * *& 1.* ‖ *Deut.7. a.2.* ᵇ *& 1.* ‖ *1. Reg. 11.a.1.* ‖ *Sup. 13. a.2.b.17. 32.d.19.*

vacuus.

Sup. 23. b. 15. Deu. 16 d. 16. Eccl. 35 a. 6. Sup. 23. b. 16.

21 vacuus. ¶ Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere. 22 ¶ Solennitatem hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum messis tuæ triticeæ, & solennitatem quando redeunte anni tempore cuncta cõduntur. 23 ¶ Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Dñi Dei Israël. 24 ¶ Cum enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te & apparente in cõspectu Dñi Dei tui ter in anno. 25 ¶ Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neq; residebit manè de victima solennitatis Phase. 26 ¶ Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Dñi Dei tui. Non coques hœdum in

Sup. 23. c 18 19. Deu. 14. c. 21.

27 lacte matris suæ. ¶ Dixitq; Dñs ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecũ & cum Israël pepigi fœdus. 28 ¶ Fuit ergo ibi cum Domino* quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis verba fœderis decem. 29 ¶ Cumq; descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex cõsortio sermonis Dñi. 30 ¶ Videntes aũt Aaron, & filij Israël cornutam Moysi faciem, timuerunt prope accedere; 31 ¶ Vocatiq; ab eo, reuersi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. 32 Et postquam locutus est ad eos, ¶ venerunt ad eum etiam oẽs filij Israël: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in 33 monte Sinai. ¶ Impletisque sermonibus posuit velamen super faciem suã 34 ¶ ᵇQuod ingressus ad Dominum & loquens cũ eo, auferebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israël omnia quæ sibi fuerant imperata. 35 ¶ Qui videbant faciẽ egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus* faciem suam siquando loquebatur ad eos.

*Sup. 24. d 18. * Moyses. Deu. 9. b. 6. c. 18. Deut. 4. b. 13. 2 Cor. 3. c. 13. ᵇ Qui 1. * Velamine 4.*

CAPVT XXXV.

1 A IGitur congregata omni turba filiorum Israël dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit Dñs fieri. 2 ¶ Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbathum & requies Dñi: qui fecerit opus in eo, occidetur 3 ¶ Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diẽ sabbathi. 4 ¶ Et ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Israël: Iste est sermo quẽ præcepit 5 Dñs, dicens: ¶ Separate apud vos primitias Dño. Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum, & argentũ, & æs, 6 ¶ hyacinthum & purpurã, coccumq; bis tinctũ, & byssum, pilos caprarũ, 7 ¶ pellesq; arietũ rubricatas, & hyacinthinas, ligna setim, 8 ¶ & oleũ ad luminaria cõcinnanda, & vt cõficiatur vnguentum, & Thymiama suauissimũ, 9 ¶ lapides onychinos, & gẽmas ad ornatũ superhumeralis & rõnalis, 10 ¶ Quisquis vestrũ sapiens est, veniat, & faciat quod Dñs imperauit; 11 ¶ Tabernaculũ scilicet, & tectum B eius, atq; operimentum, annulos & tabulata cũ vectibus, paxillos & bases. 12 ¶ Arcam & vectes, propitiatorium & velum quod ante illud oppanditur: 13 ¶ Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus; 14 ¶ Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius, & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium: 15 ¶ Altare thymiamatis, & vectes, & oleum vnctionis & thymiama ex aromatibus: Tentorium ad ostiũ tabernaculi. 16 ¶ Altare holocausti, & craticulam eius æneam cum vectibus & vasis suis: labrum & ᵇbases eius. 17 ¶ Cortinas atrij cum colũnis & basibus, tentoriũ in foribus vestibuli, 18 ¶ paxillos tabernaculi & atrij cum funiculis suis. 19 ¶ Vestimenta quorum vsus est in ministerio sanctuarij, vestes Aaron pontificis, ac filio-

Sup. 25. a. 2. ᵇ basim 7.

rum

20 rũ eius, vt sacerdotio fungãtur mihi. ¶Egres
C saq; oĩs multitudo filiorũ Israël de conspe-
21 ctu Moysi, ¶ obtulerunt mente prõptissima
atq; deuota primitias Dño, ad faciẽdũ opus
tabernaculi testimonij. Quicquid ad cultũ,
22 & ad vestes sanctas necessariũ erat, ¶ viri cũ
mulieribus prębuerũt, armillas, & inaures,
annulos, & dextralia: oẽ vas aureũ in dona-
23 ria Dñi separatũ est. ¶Si qs habebat hyacin-
thũ & purpurã, coccũq; bis tinctũ, byssum,
& pilos caprarũ, pelles arietũ rubricatas, &
24 hyacinthinas, ¶Argenti * ærisq; metalla ob-
tulerunt Dño, lignaq; setim in varios vsus.
25 ¶Sed & mulieres doctæ q̃ neuerãt, dederũt
hyacinthũ, purpurã, & vermiculũ, ac byssũ
26 ¶& pilos caprarũ, spontè propria tribuẽtes.
27 ¶ Principes verò obtulerunt lapides onychi
nos, & gẽmas ad superhumerale, & rõnale:

* & auri.

-4.

28 ¶aromataq; & oleum ad luminaria concin-
nanda, & ad præparandũ vnguentũ, ac thy-
miama odoris suauissimi componendum.
29 ¶Oẽs viri & mulieres mente deuota obtule
D rũt donaria, vt fierent opera q̃ iusserat Dñs
per manũ Moysi. Cuncti filij Israël volunta-
30 ria Dño dedicauerunt. ¶ Dixitq; Moyses ad
filios Israël: ‡Ecce vocauit Dominus ex no-
min Beseleel filium Vri filij Hur de tribu
31 Iuda: ¶Impleuitq; eũ spiritu Dei, sapientia,
32 & intelligẽtia, & sciẽtia, & oĩ doctrina ¶ ad
excogitandum & faciendũ opus in auro &
33 argento, & ære, ¶ sculpendisq; lapidibus, &
opere carpẽtario: qcquid fabrè adinueniri
34 potest, ¶dedit * in corde eius: Ooliab quoq;
35 filiũ Achisamech de tribu Dan: ¶ambos eru-

‡ Sup. 31. a. 2.

* Dominus. 5.

diuit sapientia, vt faciant opera abietarij, polymitarij, ac plumarij de hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac noua quæq; reperiant.

CAPVT XXXVI.

Sup.26.a.1.

1 A Fecit ergo Beseleel, & Ooliab, & oīs vir sapiens, quibus dedit Dñs sapientiā & intellectum, vt scirent fabrè operari quæ in vsus sanctuarij necessaria sunt, 2 & quæ præcepit Dñs. ¶ Cumq; vocasset eos Moyses, & oēm eruditū virum cui dederat Dñs sapientiam, & qui spontè sua obtulerant se ad faciendum opus, 3 ¶ tradidit eis vniuersa donaria filiorū Israël. Qui cùm instarēt operi, quotidie manè vota populus offerebat. 4 ¶ Vnde artifices venire cōpulsi, 5 ¶ dixerūt Moysi, Plus offert populus q̃ necessariū 6 est. ¶ Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat vltra in opere sanctuarij. Sicq; cessatum est a 7 muneribus offerendis, ¶ eo φ oblata sufficerēt & superabundarēt. 8 ¶ Feceruntq; oēs corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decē de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, opere B vario, & arte polymita: 9 ¶ quarum vna habebat in longitudine vigintiocto cubitos, & in latitudine quatuor, vna mensura erat oīum 10 cortinarū. ¶ Coniunxitq; cortinas quinq;, alteram alteri, & alias quinq; sibi inuicem 11 copulauit. ¶ Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroq; latere, & in ora 12 cortinæ alterius similiter, ¶ vt contra se inuicē venirēt ansæ, & mutuo iūgerentur 13 ¶ vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarū ansas, & fieret vnū tabernaculum. 14 ¶ Fecit & saga vndecim de pilis caprarū ad operiendū tectum tabernaculi. 15 ¶ vnū sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. 16 vnius mēsuræ erāt oīa saga: 17 ¶ quorū qnq; iūxit seorsum, & sex alia separatim. ¶ Fecitque ansas qnquaginta in ora sagi vnius, & quinquaginta in ora sagi alterius, vt sibi inuicē 18 iungerētur. ¶ Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectū, vt vnū pallium 19 ex omnibus sagis fieret. ¶ Fecit & opertoriū C tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudq; desuper velamentū de pellibus [b] iāthinis. 20 ¶ Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes. 21 ¶ Decē cubitorū erat lōgitudo tabulæ vnius: & vnū ac semis cubitū 22 latitudo retinebat. ¶ Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, vt altera altera iungeretur. 23 Sic fecit oībus tabernaculi tabulis. ¶ E quibus viginti ad plagam meridianam erant 24 contra austrū, ¶ cū quadraginta basibus argēteis. Duæ bases sub vna tabula ponebant ex vtraq; parte angulorū, vbi castraturæ laterū in angulis terminant. 25 ¶ Ad plagā quoque tabernaculi quæ respicit ad aquilonē, fecit

1.Par.21.d.29.

b hyacinthinos.

26 viginti tabulas ¶ cū quadraginta basibus ar-27 genteis, duas bases per singulas tabulas. ¶ Cōtra occidentē verò, idest, ad eā partē taber-28 naculi, q̃ mare respicit, fecit sex tabulas, ¶ & duas alias per singulos angulos tabernaculi 29 retro: ¶ q̃ & iūctę erāt à deorsum vsq; sursū, & in vnā cōpaginē pariter ferebant. Ita fe-30 cit ex vtraq; parte per angulos: vt octo essent simul tabulæ, & haberēt bases argēteas sexdecim, binas scilicet bases sub singulis ta-31 bulis ¶ Fecit & vectes de lignis setim, quin- D que ad cōtinendas tabulas vnius lateris ta-32 bernaculi, & quinq; alios ad alterius lateris coaptādas tabulas: & extra hos quinq; alios vectes ad occidentalē plagā tabernaculi cōtra mare. 33 ¶ Fecit quoq; vectē alium, qui per medias tabulas ab angulo vsq; ad angu-34 lum perueniret. ¶ Ipsa autem tabulata deaurauit, fusis basibus earum argēteis. Et circulos eorū fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis ope-35 ruit. ¶ Fecit & velū de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymi-36 tario, varium atq; distinctum: ¶ & quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deaurauit: fusis basibus earū argenteis. 37 ¶ Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque 38 retorta, opere plumarij: ¶ & columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesq; earum fudit æneas.

CAPVT XXXVII.

1 A Fecit autem Beseleel & arcā de lignis setim, habentē duos semis cubitos in longitudine, & cubitū ac semissem in latitudine, altitudo quoq; vnius cu-2 biti fuit & dimidij. ¶ vestiuitq; eā auro purissimo intus ac foris. Et fecit illi coronā au-3 ream per gyrum, ¶ conflās quatuor annulos aureos ▪ quatuor angulos eius: duos annu-4 los in latere vno, & duos in altero. ¶ Vectes quoq; fecit de lignis setim, quos vestiuit au-5 ro, ¶ & quos misit in annulos qui erant in la-6 teribus arcę, ad portandum eam. ¶ Fecit & propitiatoriū, idest, oraculum de auro mundissimo, duorum cubitorū, & dimidij in longitudine, & cubiti ac semis in latitudinē. 7 ¶ Duos etiā Cherubin ex auro ductili, quos 8 posuit ex vtraq; parte propitiatorij, ¶ Che- B rub vnū in summitate vnius partis, & Cherub alterū i summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propi-9 tiatorij, ¶ extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seq; mutuo & illud respicientes, 10 ¶ Fecit & mensam de lignis setim in lōgitudine duorū cubitorū, & in latitudine vnius cubiti, quę habebat in altitudine cubitum, 11 ac semissem ¶ circundeditq; eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gy-12 rum, ¶ ipsiq; labio coronā auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem

13 alteram coronã aureã. ⁊ Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor an 14 gulis per singulos pedes mensæ ⁊ contra coronam, misitq; in eos vectes, vt possit men 15 sa portari. ⁊ Ipsos quoque vectes fecit de li 16 gnis setim, & circundedit eos auro. ⁊ Et vasa C ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in q-bus offerenda sunt libamina. 17 ⁊ Fecit & candelabrũ ductile de auro mundissimo: De cuius vecte calami, scyphi, sphærulæq;, ac lilia 18 procedebant ⁊ sex in vtroque latere, tres ca- 19 lami ex parte vna, & tres ex altera: ⁊ tres scyphi in nucis modũ per calamos singulos, sphærulæq; simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæq; simul & lilia. Æquum erat opus sex calamorũ 20 qui procedebãt de stipite cãdelabri. ⁊ In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modũ sphærulæq; p singulos simul & lilia: 21 ⁊ & sphærulæ sub duob' calamis p loca tria, qui simul sex fiunt calami pcedentes de ve 22 cte vno. ⁊ & sphærulæ igitur, & calami ex ipso erãt, vniuersa ductilia ex auro purissimo. 23 ⁊ Fecit & lucernas septem cum emunctorijs D suis, & vasa vbi ea q̃ emuncta sunt, extin- 24 guantur, de auro mũdissimo. ⁊ Talentũ auri appendebat candelabrũ cũ oĩbus vasis suis. 25 ⁊ Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebãt 26 cornua ⁊ Vestiuitq; illud auro purissimo cũ 27 craticula ac parietibus & cornibus. ⁊ Fecitq; ei coronã aureolã p gyrũ, & duos annulos aureos sub corona p singula latera, vt mittantur in eos vectes, & possit altare portari. 28 ⁊ Ipsos aũt vectes fecit de lignis setim, & ope 29 ruit laminis aureis. ⁊ Cõposuit & oleum ad sanctificationis vnguentũ, & ᵇ thymiamata de aromatib' mũdissimis opere pigmẽtarij.

ᵇ thymiama 7.

CAPVT XXXVIII.

2. Par. 1 b 5.

1 A FEcit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in 2 altitudine: ⁊ cuius cornua de angulis pcedebant: operuitq; 3 illud laminis æneis. ⁊ Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & ignium receptacula. 4 ⁊ Craticulamq; in modum retis fecit æneã, 5 & subter eam in altaris medio arulam, ⁊ fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad por 6 tandum: ⁊ quos & ipsos fecit de lignis se- 7 tim, & operuit laminis æneis: ⁊ induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidũ, sed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. 8 ⁊ Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierũ quæ excubabant in ostio 9 tabernaculi. ⁊ Fecit & atrium, in cuius au- B strali plaga erant tentoria de bysso retorta

Sup. 27. b. 8.

10 cubitorum centum, ⁊ columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & 11 tota operis cælatura, argentea. ⁊ Aequè ad septentrionalem plagam tentoria, colũnæ, basesq;, & capita columnarũ eiusdem men- 12 suræ, & operis ac metalli erant. ⁊ In ea vero plaga quæ ad occidentẽ respicit, fuerũt tentoria cubitorum quinquaginta, colũnæ decem cum basibus suis æneæ, & capitá colũ- 13 narũ, & tota operis cælatura, argentea: ⁊ Porro contra orientem quinquaginta cubitorũ 14 parauit tẽtoria, ⁊ è quibus quindecim cubitos, colũnarum triũ, cum basibus suis vnum 15 tenebant latus: ⁊ Et in parte altera (ᵇ quia inter vtraq; introitũ tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorũ erant tẽtoria, colum- 16 næq; tres & bases totidẽ. ⁊ Cuncta atrij tẽto 17 ria byssus retorta texuerat. ⁊ Bases columna C rum fuère æneæ, capita aũt earũ cũ cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas colum- 18 nas atrij vestiuit argẽto. ⁊ Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, q̃d habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinq; cubitorum erat iuxta mensurã quã cũcta atrij tentoria habebãt. 19 ⁊ Columnæ autẽ in ingressu fuère quatuor cum basibus æneis, capitaq; earum & cæla- 20 turæ argenteæ. ⁊ Paxillos quoq; tabernaculi 21 & atrij per gyrum fecit æneos. ⁊ Hæc sunt instrumẽta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptũ Moysi in ceremonijs Leuitarum per manum Ithamar fi- 22 lij Aaron sacerdotis: ⁊ quę Beseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda Dño per Moysen iu- 23 bente, cõpleuerat, iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius, atq; plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & bysso. 24 ⁊ Omne aurum quod D expensum est in opere sanctuarij, & quod oblatum est in donarijs, viginti nouẽ talentorum fuit, & septingentorum triginta si- 25 clorum ad mensurã sanctuarij. ⁊ Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerũ à viginti annis & suprà, de sexcentis tribus millibus, & quingẽtis quinquaginta arma- 26 torum. ⁊ Fuerunt præterea centum talenta argẽti, à quibus cõflatæ sunt bases sanctua- 27 rij, & introitus vbi velum pendet. ⁊ Centum bases factæ sunt de talentis centũ, singulis 28 talentis per bases singulas supputatis. ⁊ De mille aũt septingentis, & septuaginta quinque* fecit capita columnarum, quas & ipsas 29 vestiuit argento. ⁊ Aeris quoq; oblata sunt talẽta septuagintaduo millia, & quadringen 30 ti supra sicli, ⁊ ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneum cum craticula sua, omniaq; vasa quæ 31 ad vsum eius pertinent, ⁊ & bases atrij tam in circuitu, quàm in ingressu eius, & paxilli tabernaculi, atque atrij, per gyrum.

ᵇ quæ ab vtraq; 3.

* siclis.

CAPVT XXXIX.

Sup. 28. a. 6.

1 A DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes quibus indueretur Aarō, quādo ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi. 2 ¶ Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura: coccoq; bis tincto, & bysso 3 retorta, ¶ opere polymitario, inciditq; bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorū colorū subtegmine, 4 ¶ duasq; oras sibi inuicē copulatas in vtro- 5 que latere summitatū. ¶ & balteum ex eisdem coloribus, sicut p̄ceperat Dominus Moysi. 6 ¶ Parauit & duos lapides onychinos astri- B ctos & inclusos auro, & sculptos arte gem- 7 maria nominibus filiorum Israël. * posuitque eos in lateribus superhumeralis in monumentū filiorum Israel, sicut p̄ceperat Dñs 8 Moysi. ¶ Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoq; bis tincto, & bys- 9 so retorta: ¶ quadrāgulū duplex, mēsuræ pal- 10 mi. ¶ Et posuit in eo gēmarum ordines qua- C tuor. In primo versu erat sardius, topazius, & 11 smaragdus. ¶ In secundo, carbūculus, saphi- 12 rus & iaspis ¶ In tertio, lygurius, achates & 13 amethystus. ¶ In quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus, circundati & inclusi au- 14 ro per ordines suos. ¶ Ipsiq; lapides duodecim sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israël, singuli per nomina singulorū. 15 ¶ Fecerunt in rationali & catenulas sibi inuicem cohærentes, de auro purissimo: & duos 16 vncinus, ¶ totidemq; annulos aureos. Porro annulos posuerunt in vtroq; latere rationa- 17 lis, ¶ e quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas iniecerunt vncinis qui in superhume- 18 ralis angulis eminebant. ¶ Hæc & ante & re- D tro ita cōueniebāt sibi, vt superhumerale & 19 rationale mutuo necterentur, ¶ stricta ad balteum & annulis fortiùs copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & a se inuicem mouerentur, sicut præ- 20 cepit Dominus Moysi. ¶ Fecerunt quoq; tunicam superhumeralis totam hyacinthi- 21 nam: ¶ & capitium in superiori parte contra medium, oramq; per gyrum capitij tex- 22 tilem: ¶ deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, 23 ac bysso retorta: & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum: 24 ¶ tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut 25 præceperat Dominus Moysi. ¶ Fecerunt E & tunicas byssinas opere textili Aaron & 26 filijs eius: ¶ & mitras cum coronulis suis 27 ex bysso: ¶ feminalia quoq; linea, byssina: 28 ¶ cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo, distinctum arte plumaria, sicut præceperat Dominus 29 Moysi. ¶ Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini: 30 ¶ & strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi. 31 ¶ Perfectum est igitur omne opus taberna- F culi & tecti testimonij. Feceruntq; filij Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moy- 32 si: ¶ Et obtulerunt tabernaculum & tectum & vniuersam supellectilem, annulos, tabu- 33 las, vectes, columnas ac bases, ¶ opertoriū de pellibus arietum rubricatis, & aliud operi- 34 mentum de hyacinthinis pellibus: ¶ velum, 35 arcam, vectes, propitiatorium, ¶ mensam cū 36 vasis suis, & propositionis panibus: ¶ candelabrum, lucernas, & vtensilia earum cum 37 oleo: ¶ altare aureum, vnguentum, & thy- 38 miama ex aromatibus, & tentorium in in- 39 troitu tabernaculi. ¶ altare æneum, retiaculum,

** sex nomina in lapide vno, & sex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.*

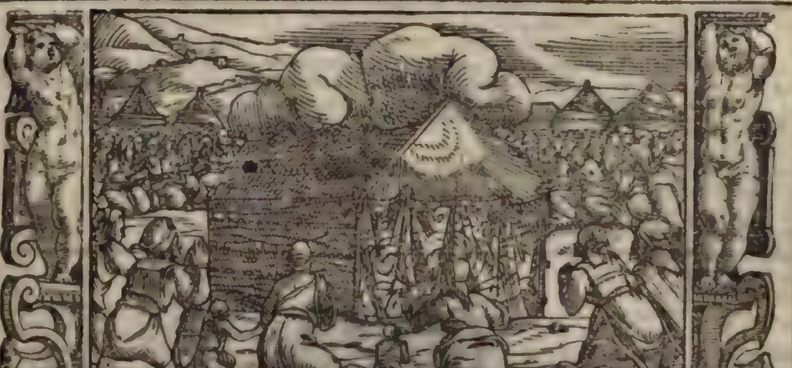
G culum, vectes, & vasa eius oīa: labrū cū basi sua: tē oria atrij, & colūnas cū basibus suis:
40 ꝙ tētoriū in introitu atrij, funiculosq; illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit q̄ in ministeriū tabernaculi & in tectū fœderis iussa sun

41 fieri. ꝙVestes quoq; quibus sacerdotes vtuntur in sanctuario. Aaron, scilicet & filij eius
42 ꝙobtulerunt filij Israel, sicut præceperat Dominus.
43 ꝙ Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPVT XL.

1 Locutusq; est Dn̄s ad Moysen, A dicēs. ꝙMēse primo, prima die
2 mēsis eriges tabernaculū testimonij.
3 ꝙ& pones i eo arcā,
4 dimittesq; ante illā velū: ꝙ & illata mēsa pones sup eā q̄ ritè p̄cepta sunt.
5 ꝙCādelabrū stabit cū lucernis suis, ꝙ& altare aureu in quo adolet incēsum: corā arca testimonij Tentoriū in introitu tabernaculi te-
6 stimonij pones ꝙ & ante illud altare holo- —8.
7 causti: ꝙlabrū inter altare & tabernaculū, qd̄
8 implebis aqua. ꝙ Circūdabisq; atriū tētorijs
9 & ingressum ei⁹. ꝙEt assūpto vnctionis oleo vnges tabernaculū cū vasis suis, vt sanctifi-
10 cent: ꝙAltare holocausti, & oīa vasa ei⁹: ꝙla-
11 brū cū basi sua oīa vnctionis oleo cōsecra-
12 bis: vt sint sācta sanctorū. ꝙApplicabisq; Aa- B rō & filios ei⁹ ad fores tabernaculi testimo-
13 nij, & lotos aqua ꝙ indues sanctis vestib⁹, vt

ministrent mihi: & vnctio eorum in sacer-
14 dotium sempiternū proficiat. ꝙFecitq; Moy-
15 ses omnia quæ præceperat Dn̄s ꝙIgitur mēse primo anni secundi, prima die mēsi .col-

‖ *Num.*7. *a.*7.

16 locatum est tabernaculum. ¶Erexitq; Moyses illud, & posuit tabulas, ac bases & ve-17 ctes, statuitque columnas, ¶ & expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaue-18 rat. ¶ Posuit & testimonium in arca, subdi-19 tis infrà vectib⁹, & oraculū desuper ¶ Cūq; intulisset arcam in tabernaculum, * appendit ante eam velū, vt expleret Domini ius-20 sionem. ¶ Posuit & mensam in tabernaculo C testimonij ad plagam Septentrionalem ex-21 tra velum, ¶ ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi. 22 ¶ Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonij è regione mensæ in parte australi, 23 locatis per ordinem lucernis, iuxta præce-24 ptum Domini. ¶ Posuit & altare aureū sub tecto testimonij contra velum, 25 ¶& adoleuit

**testimonij.*

super eo incensum aromatum, sicut iusserat 26 Dominus Moysi. ¶ Posuit & tentorium in 27 introitu tabernaculi testimonij, ¶ & altare holocausti in vestibulo testimonij, offerens in eo holocaustum & sacrificia, vt Dominus 28 imperauerat. ¶Labrum quoque statuit inter D tabernaculum testimonij & altare, implens 29 illud aqua. ¶Laueruntq; * Moyses & Aaron, 30 ac filij eius manus suas & pedes, ¶ cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederēt ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi. 31 ¶Erexit, & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Post-32 quam omnia perfecta sunt, ‖operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domi-33 ni impleuit illud. ¶ Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante, quia 34 cuncta nubes operuerat. ¶Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur 35 filij Israël per turmas suas. ¶ si pendebat de-36 super, manebant in eodem loco. ¶ Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israël per cunctas mansiones suas.

** in eo I.*

‖ *Num.*9. *c.*15. 3. *Reg.*8. *b.*10.

Libri Exodi Finis.

LIBER LEVITICVS HEBRAICE VAICRA, id est, Et vocauit.

CAPVT PRIMVM.

1 A VOCAVIT autem Moysen, & locutus est ei Dñs de tabernaculo testimonij, dicẽs: 2 ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino, de pecoribus, idest de bobus & ouibus offerens victimas: 3 ¶ Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento, masculum immaculatũ offeret ad ostium tabernaculi 4 testimonij, ad placandũ sibi Dñm: ¶ ponetq; B manus super caput hostiæ, & acceptabilis 5 erit, atq; in expiationẽ eius proficiens. ¶ Immolabitq; vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron sacerdotis sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, quod est 6 ante ostiũ tabernaculi: ¶ detractaq; pelle ho7 stiæ, artus in frusta concident: ¶ & subijcient in altari ignẽ, strue lignorum ante compo8 sita: ¶ & membra quæ sunt cęsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta q̃ adhæ9 rent iecori, ¶ intestinis & pedib⁹ lotis aqua: C adolebitq; ea sacerdos super altare in holo10 caustum & suauẽ odorẽ Dño. ¶ Quod si de pecoribus oblatio est, de ouibus siue de capris holocaustum, agnum anniculum & 11 absque macula offeret. ¶ Immolabitq; ad latus altaris quod respicit Aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent su12 per altare filij Aaron per circuitum: ¶ diuiD dentq; membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori: & imponent super ligna, quibus 13 subijciendus est ignis: ¶ intestina vero & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & 14 odorem suauissimum Domino. ¶ Si autem de auibus holocausti oblatio fuerit Domi15 no, de turturibus & pullis colũbæ, ¶ offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collũ capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris: 16 ¶ vesiculam vero gutturis & plumas proijciet prope altare ad orientalem plagam in 17 loco in quo cineres effundi solent. ¶ cõfringetq; ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare lignis igne supposito. Holocaustũ est & oblatio suauissimi odoris Domino.

Margin: ¶ Exo. 29. b. 10. — sacerdotes. 3. — masculum. 2.

CAPVT II.

1 A ANIMA cũ obtulerit oblationẽ sacrificij Dño, simila erit eius oblatio, funderque super eam 2 oleum, & ponet thus, ¶ ac deferet ad filios Aaron sacerdotis, quorum vnus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale

Margin: sacerdotes.

moriale super altare in odorē suauissimum
3 Dño: ℣ qđ aut reliquum fuerit de sacrificio,
erit Aaron, & filiorū eius, sanctū sanctorū de
4 oblationibꝰ Dñi. ℣ Cùm aūt obtuleris sacri-
B ficiū coctū in clibano: de simila, panes, sci-
licet absq; fermēto [b]conspersos oleo, & laga-
5 na azyma oleo lita. ℣ Si oblatio tua fuerit de
sartagine, similæ conspersæ oleo & absque
6 fermēto, ℣ diuides eā minutatim, & fundes
7 super eam oleū. ℣ Sin aūt de craticula fuerit
8 sacrificiū, æquè simila oleo conspergetur: ℣ q̄
9 offerēs Dño, trades manibꝰ sacerdotis. ℣ Qui
C cū obtulerit eā, tollet memoriale de sacrifi
cio, & adolebit super altare in odorē suaui-
10 tatis Dño: ℣ quicquid autem reliquum est,
erit Aaron & filiorū eius, sanctū sanctorum
11 de oblationibus Dñi. ℣ Omnis oblatio quæ
offertur Dño, absque fermēto fiet, nec quic
quam fermēti ac mellis adolebitur in sacri-
12 ficio Dñi. ℣ Primitias tantū eorum offeretis
ac munera: super altare vero non imponen
13 tur in odorem suauitatis. ℣ Quicquid obtu
D leris sacrificij sale condies, nec auferes sal fœ
deris Dei tui de sacrificio tuo. In omni obla
14 tione offeres sal. ℣ Si aūt obtuleris munus pri
mitiarum frugum tuarū Dño, de spicis ad-
huc virentibus, torrebis igni, & confringes
in morem farris, & sic offerres primitias
15 tuas Dño, ℣ fundens super ea oleum, & thus
16 imponēs, quia oblatio Domini est. ℣ de qua
adolebit sacerdos in memoriam muneris
partem farris fracti & olei, ac totum thus.

CAPVT III.

1 QVod si hostia pacificorū fuerit
A eius oblatio, & de bobꝰ volue
rit offerre, marē siue fœminā
[b]immaculatā offeret corā Do-
2 mino. Ponetq; manum super
caput victimæ suæ, quæ immolabitur in in-
troitu tabernaculi testimonij, fundentq; fi-
lij Aaron [b]sacerdotis, sanguinem per altaris
3 circuitū. ℣ Et offerent de hostia pacificorum
in oblationem Domino, ‖ adipem qui ope-
rit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrin-
4 secus: ℣ duos renes cum adipe quo tegūtur
5 ilia, & reticulū iecoris cum renūculis: ℣ ado-
B lebuntq; ea super altare in holocaustū, li-
gnis igne supposito, in oblationem suauissi-
6 mi odoris Domino. ℣ Si vero de ouibus fue-
rit eius oblatio, & pacificorū hostia, siue ma
sculum obtulerit siue fœminam, immacu-
7 lata erunt. ℣ Si agnum obtulerit corā Domi-
8 no, ℣ ponet manum suam super caput victi-
mæ suæ, quæ immolabitur in vestibulo ta-
bernaculi testimonij: fundentq; filij Aaron
9 sanguinē eius per circuitū altaris. ℣ Et offe-
rent de pacificorum hostia sacrificiū Dño:
10 adipē & caudā totā ℣ cū renibus, & pinguedi
C nē quæ operit ventrem, atq; vniuersa vita-
lia, & vtrunq; renunculum cū adipe qui est
iuxta ilia, reticulumq; iecoris cum renuncu
11 lis. ℣ & adolebit ea sacerdos super altare in
12 pabulū ignis & oblationis Domini. ℣ Si ca-
pra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Do
13 mino, ℣ ponet manū suam super caput eius,
immolabitque eam in introitu tabernacu-
D li testimonij. Et fundēt filij Aaron sanguinē
14 eius [b]per altaris circuitū ℣ Tollētq; ex ea in
pastū ignis dominici, adipē qui operit ven-
15 trem, & qui tegit vniuersa vitalia: ℣ duos re-
nunculos cum reticulo quod est super eos
iuxta ilia, & aruinam iecoris cū renunculis.
16 ℣ adolebitq; ea super altare sacerdos in ali-
moniam ignis, & suauissimi odoris. Omnis
17 adeps, Domini erit ℣ iure perpetuo in gene-
rationibus, & cūctis habitaculis vestris, nec
sanguinem, nec adipē omnino comedetis.

CAPVT IIII.

1 LOcutusq; est Dñs ad Moysen,
A dicens: ℣ Loquere filijs Israel:
2 Anima quum peccauerit per
ignorantiā, & de vniuersis mā
datis Dñi quæ præcepit vt non
3 fierēt, quippiā fecerit. ℣ Si sacerdos qui vn-
ctus est peccauerit, delinquere faciēs popu-
lum, offeret pro peccato suo vitulū immacu
4 latum Dño. ℣ & adducet illū ad ostiū taberna
culi testimonij corā Dño, ponetq; manū su-
5 per caput eius, & immolabit eū Dño. ℣ Hau-
riet quoq; de sanguine vituli inferens illū
6 in tabernaculū testimonij ℣ Cumq; intinxe-
B rit digitū in sanguinē, asperget [b]eum septies
7 corā Dño cōtra velū sanctuarij: ℣ ponetq; de
eodē sanguine super cornua altaris thymia-
matis gratissimi Dño, quod est in tabernacu
lo testimonij: omnem aūt reliquum sangui
nē fundet in basim altaris holocausti in in-
8 troitu tabernaculi. ℣ Et adipem vituli [b]offe-
ret pro peccato, tam eū qui vitalia operit,
9 quā omnia quæ intrinsecus sunt: ℣ duos re-
nunculos & reticulū qđ est super eos iuxta
10 ilia, & adipē iecoris cum renunculis, ℣ sicut,
C [b]offertur de vitulo hostiæ pacificorū: & ado
11 lebit ea super altare holocausti. ℣ Pellē vero
& omnes carnes cū capite & pedibus & in-
12 testinis & fimo, ℣ & reliquo corpore efferet
extra castra in locū mundum, vbi cineres ef-
fundi solent: incendetq; ea super lignorum
struem: quæ in loco effusorum cinerum cre
13 mabuntur. ℣ Quod si omnis turba * Israel,
ignorauerit, & per imperitiam fecerit, quod
14 contra mādatum Domini est, ℣ & postea in-
tellexerit peccatum suū, offeret pro pecca-
to suo vitulum, adducetq; eum ad ostiū ta-
15 bernaculi. ℣ Et ponent seniores populi ma-
D nus super caput eiꝰ corā Dño. Immolatoq;
16 vitulo in conspectu Domini, ℣ inferet sacer-
dos qui vnctus est, de sanguine eius in ta-
17 bernaculum testimonij, ℣ tincto digito asper
18 gens septies contra velum. ℣ Ponetque de

‖ *Eccl. 7. d. 34.*
[b] *cōspersis.*
Mar. 9. g. 49.
[b] *immaculatam 5.*
[b] *sacerdotes 1.*
‖ *Exo. 29. b. 19.*
[b] *super 2.*
[b] *eo 2.*
[b] *eos 2.*
[b] *inferet 5*
[b] *aufertur 6.*
* *filiorum.*

eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij, reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum quod est in 19 ostio tabernaculi testimonij, ¶ Omnemque eius adipem tollet, & adolebit super altare: 20 ¶ sic faciēs & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propi- 21 tius erit eis Dominus. ¶ Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro pecca- 22 to multitudinis. ¶ Si peccauerit princeps, & fecerit vnum e pluribus per ignorantiam, E quod Domini lege prohibetur: ¶ & postea 23 intellexerit peccatum suum, offeret hostiā 24 Dño, hircum de capris immaculatum. ¶ Ponetq; manum suam super caput eius: cūq; immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Dño, quia pro peccato 25 est, ¶ tinget sacerdos digitū in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquū *fundens ad basim eius. 26 ¶ Adipem vero adolebit supra*, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimitte- 27 tur ei. ¶ Quod si peccauerit anima per igno- F rantiam, de populo terræ, vt faciat quicquā de his quæ Domini lege prohibentur, atque 28 delinquat, ¶ & cognouerit peccatum suum, 29 offeret capram immaculatam. ¶ Ponetq; manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, 30 & immolabit eam in loco holocausti. ¶ Tolletq; sacerdos de sanguine in digito suo. & tangens cornua altaris holocausti, reliquum 31 fundet ad basim eius. ¶ Omnem autem adi- G pem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorē suauitatis Domino: rogabitq; pro eo, & di- 32 mittetur ei. ¶ Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet im- 33 maculatam: ¶ ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco vbi solent cæ- 34 di holocaustorum hostiæ. ¶ Sumetq; sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet 35 ad basim eius. ¶ Omnem quoq; adipē auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitq; pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

*sanguinē 3. *altare.

CAPVT V.

1 A Si peccauerit anima, & audierit vocem[b] iurantis, [c] testisq; fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit portabit iniquitatē suam. 2 ¶ Anima quæ tetigerit aliquid immundū, siue quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit im- 3 munditiæ suæ, rea est, & deliquit. ¶ & si tetigerit quicquā de immūditia hominis iuxta omnē impuritatē qua pollui solet, oblitaq; 4 cognouerit postea, subiacebit delicto. ¶ Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel bene, & idipsum iuramēto, & sermone firmauerit, oblitaque 5 postea intellexerit delictū suum. ¶ agat pœ- 6 nitentiā pro peccato, & offerat de gregibus B agnā siue capram, orabitq; pro ea sacerdos 7 & pro peccato eius: ¶ sin autē non potuerit offerre pec[a], offerat duos turtures, vel duos pullos columbarū Domino: vnum pro pec- 8 cato, & alterum in holocaustū, ¶ dabitq; eos sacerdoti. Qui primū offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pēnulas, ita vt col- 9 lo adhæreat, & non penitus abrūpatur. ¶ Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro pec- 10 cato est. ¶ Alterum vero in holocaustū adolebit, vt fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, 11 & pro peccato eius, & dimittetur ei. ¶ Quod C si nō quiuerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato similæ partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid 12 imponet, quia pro peccato est: ¶ tradetq; eā sacerdoti: qui plenū ex ea pugillū hauriens, cremabit super altare in monumentum eius 13 qui obtulerit ¶ rogans pro illo & expians: reliquam vero partem ipse habebit in mu- 14 nere. ¶ Locutusq; est Dominus ad Moysen, 15 dicens: ¶ Anima si præuaricans ceremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata, ¶ peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi D potest duobus siclis iuxta pondus sanctua- 16 rij. ¶ ipsumq; quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo, offerens arietē, 17 & dimittetur ei. ¶ Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnū ex his quæ Dñi lege prohibentur, & peccati rea intellexerit 18 iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemq; peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei, 19 ¶ quia per errorem deliquit[b] in Domino.

b adiurantis 1.

b in Dominum 7.

CAPVT VI.

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen, A dicens: 2 ¶ Anima quæ peccauerit, & contempto Dño negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam 3 fecerit, siue rem perditam inuenerit, & inficiēs insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent pecca- 4 re homines: ¶ conuicta delicti, reddet om- 5 nia, quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem dño, cui dam- 6 num intulerat. ¶ Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationē mēsu-

Num. 6. a. 6.

ramq;

7 ramq; delicti: ⁊ q. rogabit pro eo corā Dño, & dimittet illi pro singulis quæ faciēdo pec
8 cauit. ⁊Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicēs:
9 ⁊Præcipe Aaron & filijs eius, Hæc est lex ho B locausti: Cremabit in altari tota nocte vsq;
10 mane, ignis in eodem altari erit: ⁊ vestietur tunica sacerdos, & feminalibus lineis: tolletq; cineres, quos vorans ignis exussit, &
11 ponens iuxta altare, spoliabit prioribus vestimentis, indutusq; alijs efferret eos extra castra, -&' in loco mundissimo vsq; ad fa-
12 uillam consumi faciet.' ⁊ Ignis aūt semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciēs ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebit adipes pacifico-
13 rum ⁊Ignis est iste perpetuus, qui nūquam
14 deficiet in altari. ⁊Hæc est lex sacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron co-
15 ram Dño, & coram altari. ⁊ Tollet sacerdos pugillum similę, quæ conspersa est oleo, & totum thus quod super similam positū est: adolebitq; illud in altari in monumentum
16 odoris suauissimi Dño. ⁊Reliquam aūt par- C tem similæ comedet Aaron cum filijs suis absque fermento: & comedet in loco*san-
17 ctuarij' tabernaculi. ⁊ Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incēsum, sanctum sanctorum erit, si-
18 cut pro peccato, atq; delicto. ⁊ Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Dñi, oīs qui tetigerit il-
19 la, sanctificabitur. ⁊Locutusq; est Dominus
20 ad Moysen, dicens; ⁊Hæc est oblatio Aaron: & filiorum eius, quam offerre debēt Dño: in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno. medium eius manè, & medium eius vespe-
21 re, ⁊ quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odo-
22 rem suauissimum Domino⁊sacerdos, qui iure patri successerit, & tota cremabitur in al-
23 tari. ⁊ Omne enim sacrificium sacerdotum D igne consumetur, nec quisquam comedet
24 ex eo. ⁊ Locutus est autem Dominus ad
25 Moysen, dicens: ⁊ Loquere Aaron, & filijs eius, Ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum, immolabitur co-
26 ram Domino. Sanctum sanctorum est. ⁊ Sacerdos, qui offert, comedet eam in loco san
27 cto in atrio tabernaculi. ⁊ Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur
28 in loco sancto. ⁊Vas autem fictile in quo cocta est, confringetur, quod si vas æneum fue
29 rit, defricabitur, & lauabitur aqua. ⁊ Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est.
30 ⁊Hostia*enim' quæ cæditur pro peccato, ‖cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

Margin: -1. -2. *Sancto in atrio. *autem 5 ‖Heb.13.b.11. Su.4.a.5.

CAPVT VII.

1 A Hæc quoq; est lex hostiæ pro delicto: Sancta sanctorū est: ⁊Id-
2 circo vbi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius p
3 gyrum altaris fundetur. ⁊Offerrēt ex ea cau-
4 dam & adipem qui operit vitalia ⁊Duos renunculos, & pinguedinē quæ iuxta illa est,
5 reticulumq; iecoris cum renunculis, & adolebit ea sacerdos super altare: incensum est
6 Dñi pro delicto. ⁊Oīs masculus de sacerdotali genere, ī loco sancto vescet his carnib⁹,
7 quia sanctū sanctorū est. ⁊Sicut pro peccato offerē hostia, ita & pro delicto: vtriusq; hostiæ lex vna erit, ad sacerdotē qui eam obtu
8 lerit pertinebit. ⁊Sacerdos q offert holocau-
9 sti victimam habebit pellem eius. ⁊ Et oēm sacrificium similæ, quod coquitē in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præ
10 paratur. eius erit sacerdotis à quo offerē: ⁊Siue oleo cōspersa, siue arida fuerint, cunctis filijs Aaron mensura æqua per singulos di-
11 uideē. ⁊Hæc est lex hostiæ pacificorū, quę of
12 ferē Dño. ⁊Si pro gratiarum actione oblatio B fuerit, offerent panes absq; fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq; similam & collyridas olei admistio-
13 ne conspersas, ⁊panes quoque fermentatos cum hostia gratiarū, quæ immolatur pro pa
14 cificis. ⁊Ex quibus vnus pro primitijs offertur Dño., & erit sacerdotis qui fundet ho-
15 stię sanguinem. ⁊Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex his quicquā
16 vsque manè. ⁊ Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eàdē similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci
17 licitum est: ⁊ Quicquid autem tertius inue-
18 nerit dies ignis absumet. ⁊* Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet* oblatio, nec proderit offerēti, quin potius quæcunq; anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit.
19 ⁊Caro quæ aliquid tetigerit immundū, non C comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit
20 mundus vescetur ex ea. ⁊Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorū, quæ oblata est Domino, peribit de populis
21 suis. ⁊Et quæ tetigerit immunditiam hoīs, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiuscemodi carnibus
22 interibit de populis suis. ⁊Locutusq; est Do
23 minus ad Moysen, dicens: ⁊Loquere filijs Israël, Adipem ouis, & bouis, & capræ non co
24 medetis. ⁊ Adipem cadaueris morticini, & eius animalis, quod à bestia captum est, ha-
25 bebitis in varios vsus. ⁊ Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comede
26 rit, peribit de populo suo. ⁊Sanguinem quoque oīs animalis non sumetis in cibo, tam
27 de auibus, quam de pecoribus. ⁊ Omnis aīa. quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.

Margin: *& 2. *eius.

28 suis. ℣ Locutusq; est Dñs ad Moysen.dicēs:
29 ℣ Loquere filijs Israël dicens: Qui offert victimam pacificorum Dño, offerat simul &
30 sacrificium, ideſt libamenta eius. ℣ Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumq; ambo oblata Dño consecrauerit, tra-
31 det sacerdoti, ℣ qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & fi-
32 liorum eius: ℣ Armus quoq; dexter de pacificorum hostijs cedet in primitias sacerdotis.
33 ℣ Qui obtulerit sanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrū
34 in portione sua. ℣ Pectusculum enim eleuationis, & armum separationis tuli a filijs Israël de hostijs eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filijs eius lege ꝑpetua, ab
35 omni populo Israël. ℣ Hęc est vnctio Aaron & filiorū eius in ceremonijs Dñi in die quo obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fungeren-
36 tur ℣ & quæ præcepit eis dari Dñs à filijs Israël religione perpetua in generationibus
37 suis. ℣ Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato atq; delicto, & pro consecratione
38 & pacificorum victimis· ℣ quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filijs Israël vt offerent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT VIII.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ℣ Tolle Aaron cum
2 filijs suis, vestes eorum, & vnctionis oleum, vitulū pro peccato, duos arietes, canistrum
3 cum azymis. ℣ Et congregabis omnem cętū
4 ad ostium tabernaculi. ℣ Fecitque Moyses vt Dñs imperauerat. Cōgregataq; omni tur-
5 ba ante fores tabernaculi, ℣ ait: Iste est ser-
6 mo quem iussit Dñs fieri. ℣ Statimq; obtulit
7 Aaron & filios eius; Cumq; lauisset eos, ℣ vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacin-
8 thina, & desuper humerale imposuit, ℣ qđ astringens cingulo aptauit rationali in quo
9 erat doctrina & veritas. ℣ Cidari quoq; texit caput: &, super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctifi-
10 catione, sicut præceperat ei Dominus. ℣ Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit taberna-
11 culum cum omni supellectili sua. ℣ Cumq; sanctificans aspersisset altare septē vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumque
12 cum basi sanctificauit oleo. ℣ ‖ Quod fundens super caput Aaron, vnxit eum, & con-
13 secrauit. ℣ Filios quoq; eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque
14 mitras, vt iusserat Dñs. ℣ Obtulit & vitulum pro peccato, cumq; super caput eius posuis-
15 set Aaron, & filij eius manus suas, ℣ immolauit eum: hauriens sanguinē, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum, quo expiato & sanctificato, fudit reliquum san-
16 guinem ad fundamenta eius. ℣ Adipem vero qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosq; renunculos cum aruinulis suis
17 adoleuit super altare. ℣ Vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. ℣ Obtulit & arie-
18 tem in holocaustū: super cuius caput cum imposuissent Aarō & filij eius manus suas,
19 ℣ Immolauit eum, & fudit sanguinem eius
20 per circuitum altaris. ℣ Ipsumq; arietem in frustra concidens, caput eius & artus, & adi-
21 pem adoleuit igni, elotis prius intestinis & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eo ꝙ esset holocaustum suauis-
22 simi odoris Dño, sicut præceperat ei. ℣ Obtulit & arietem secundum, in consecrationem sacerdotū: imposueruntq; super caput eius
23 Aaron & filij eius manus suas: ℣ Quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, simili-
24 ter & pedis. ℣ Obtulit & filios Aaron, cumq; de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorū dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit
25 super altare per circuitum: ℣ Adipem vero, & caudam omnemq; pinguedinē quæ operit intestina, reticulumq; iecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro sepa-
26 rauit: ℣ Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panē absq; fermento, * & collyridam conspersam oleo, laganumq; posuit super adipes, & armum
27 dextrum, ℣ tradens simul omnia Aaron & filijs eius: Qui postquam lauauerat ea co-
28 ram Domino, ℣ rursum suscepta de manibus eorum, adoleuit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio in
29 odorem suauitatis sacrificij Domini ℣ Tulitque pectusculum eleuans illud coram Domino de ariete consecrationis in partem
30 suam, sicut præceperat ei Dominus. ℣ Assumensque vnguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimēta eius, & super filios illius ac vestes eo-
31 rum. ℣ Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas, panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: ‖ Aaron & filij eius comedent
32 eos: ℣ quicquid autem reliquum fuerit de
33 carne & panibus, ignis absumet. ℣ De ostio quoq; tabernaculi non exibitis septem diebus, vsque ad diem quo complebitur tēpus consecrationis vestræ, septem enim diebus
34 finitur consecratio: ℣ sicut impræsentiarum
35 factū est, vt ritus sacrificij compleretur, ℣ die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruātes custodias Domini, ne moriamini: sic e-
36 nim mihi præceptum est. ℣ Feceruntque Aaron & filij eius cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

Marginal notes: ‖ Ecc. 45. c. 28. — pollicē z. — * vnum y. — ‖ Exo. 29. f. 32. — inf. 24. b. 9.

CAPVT

CAPVT IX.

1 A FActo autē octauo die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israël, dixitq; 2 ad Aaron: ¶|Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietē in holocaustum, vtrunq; immaculatum, & 3 offer illos coram Domino. ¶ Et ad filios Israel loquēris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atq; agnum [b]anniculum, & sine 4 macula in holocaustum, ¶ bouem & arietē pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similā conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus 5 apparebit vobis. ¶ Tulerūt ergo cuncta quæ B iusserat Moyses ad ostium tabernaculi: vbi 6 cū oīs multitudo astaret, ¶ ait Moyses: Iste est sermo quæ præcepit Dñs: facite, & ap- 7 parebit vobis gloria eius. ¶ Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo, cumq; mactaueris hostiā populi ora ꝓ eis, sicut præcepit Dominus 8 ¶ Statimque Aaron accedens ad altare, im- 9 molauit vitulū pro peccato suo: ¶cuius sanguinē obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit resi- 10 duum ad basim eius. ¶Adipemq; & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt ꝓ peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat 11 Dominus Moysi. ¶ Carnes verò & pellem 12 eius, extra castra combussit igni. ¶ Immola- C uit & holocausti victimam: obtulerūtq; ei filij sui sanguinem eius, quem fudit ꝑ alta- 13 ris circuitum. ¶ Ipsam etiam hostiā in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cre- 14 mauit igni, ¶ Lotis aqua prius intestinis & 15 pedibus ¶ Et pro peccato populi offerens, 16 mactauit hircum: expiatoque altari, fecit 17 holocaustum, ¶addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absq; ceremonijs holocausti matutini. 18 ¶ Immolauit & bouem atq; arietem hostias pacificas populi: obtuleruntq; ei filij sui sanguinē, quem fudit super altare in 19 circuitu. ¶Adipem autem bouis, & caudam D arietis, renūculosq; cum adipibus suis, & re- 20 ticulum iecoris ¶ posuerunt super pectora: cumq; cremati essent adipes super altare, 21 ¶pectora eorum, & armos dextros separauit Aaron, eleuans coram Domino sicut præce- 22 perat Moyses. ¶Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq; completis hostijs pro peccato & holocaustis, & pacificis, de- 23 scendit. ¶ Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij. & deinceps egressi benedixerunt populo. |Apparuitque 24 gloria Domini omni multitudini. ¶ & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

|Exo.29. a.1.

[b]anniculos 5.

|2.Mac 2 c.11.

CAPVT X.

1 A ARreptisq; Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis, |imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerētes coram Domino ignem alienum: quod eis præ- 2 ceptum non erat ¶Egressusq; ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui sunt corā Do- 3 mino. ¶ Dixitq; Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sāctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens, 4 tacuit Aaron. ¶ Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphā filijs Oziël, patrui Aaron. ait ad eos: Ite, & tollite fratres vestros de cōspectu sanctuarij, & asportate extra castra. 5 ¶ Cōfestimq; pergentes, tulerunt eos sicut

|Num.3 a.4 26 g. 36. 1.Par.24 a.2.

iacebant

iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum. ⁋ Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres * vestri, & omnis domus Israël plangant incendium quod Dominus suscitauit: ⁋ Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moysi. ⁋ Dixitq; Dominus ad Aaron: ⁋ Vinum & omne quod inebriare pôt non bibetis tu & filij tui, quãdo intrabitis in tabernaculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras: & vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & prophanum, inter pollutum & mundum: ⁋ doceatisque filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi. ⁋ Locutusq; est Moyses ad Aaron, & Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absq; fermento iuxta altare, quia sanctum sanctorũ est. ⁋ Comedetis autem in loco sancto, quod

6 B 7 8 9 10 11 12 C 13

* quoq;.

datum est tibi & filij tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi: ⁋ pectusculum quoque quod oblatum est, & armũ qui separatus est edetis in loco mundissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs salutaribus filiorum Israël: ⁋ eo quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in

14 15

altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua 16 sicut præcepit Dñs: ¶Inter hæc hircum qui D oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moyses, exustũ reperit: iratusq; contra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserãt, 17 ait: ¶cur non comedistis hostiã pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis, vt portetis iniquitatẽ multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini, 18 ¶præsertim cum de sanguine illius nõ sit illatũ intra Sancta*, & comedere debueratis eam in sanctuario, sicut præceptũ est mihi? 19 Respondit Aaron: ¶ Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustũ corã Dño: mihi aũt accidit quod vides, quomodo potui comedere eam, aut placere Dño in ceremonijs mente lugubri? 20 ¶ Quod cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

‖2.Mac.2 c.21.

**sanctorũ 6.*

CAPVT XI.

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen, A & Aaron, dicens: ¶ Dicite filijs Israël: 2 * ‖ Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cũctis animãtibus terræ: 3 ¶Omne quod habet diuisam vngulam & ruminat in pecoribus, comedetis. 4 ¶Quicquid autẽ ruminat quidem, & habet vngulam, sed nõ diuidit eam, sicut camelus, & cetera, nõ comedetis illud, & inter immũda reputabitis. 5 ¶Cherogryllus qui ruminat, vngulamq; non diuidit, immundus est. 6 ¶ Lepus quoq;, nam & ipse ruminat, sed vngulam nõ diuidit. 7 ¶Et ‖ sus: qui cum vngulam diuidat, non ruminat, 8 ¶horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis. 9 ¶ Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, B & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari q̃ in fluminibus & stagnis, comedetis. 10 ¶ Quicquid aũt pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis 11 ¶execrandumq; erit, carnes eorum nõ comedetis, & morticina vitabitis. 12 ¶Cuncta quæ non habent pinnulas, & squamas in aquis, polluta erunt. 13 ¶Hæc sunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitãda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum, 14 ¶ & miluum ac vulturem iuxta genus 15 suum, & omne coruini generis in similitudinem suam, 16 ¶struthionem, & noctuam, & 17 larum, & accipitrem iuxta genus suum, ¶bubonem, 18 & mergulum, & ibin, ¶ & cygnum, 19 & onocrotalum, & porphyrionem ¶ herodionem C & charadrion iuxta genus suum, 20 vpupam quoq; & vespertilionẽ. ¶Oẽ de volucribus quod graditur super quatuor pedes 21 abominabile erit vobis ¶ Quicquid aũt ambulat quidem super quatuor pedes, sed hẽt longiora retro crura, per quæ salit super 22 terram ¶ comedere debetis, vt est brucus in genere suo, & attacus atq; ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum 23 ¶ Quicquid autem ex volucribus quatuor tantũ habet 24 pedes, execrabile erit vobis: ¶Et quicunque D morticina eorũ tetigerit, polluetur, & erit 25 immundus vsq; ad vesperum: ¶ & si necesse fuerit vt portet quippiã horũ mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit 26 vsque ad occasum solis. ¶ Omne animal, quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud contaminabitur. 27 ¶ Quod ambulat super manus ex cũctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit. qui tetigerit morticina eorũ, 28 polluetur vsq; ad vesperũ. ¶Et qui portauerit huiuscemodi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq; ad vesperũ: quia omnia hæc immunda sunt vobis. 29 ¶Hæc quoq; inter polluta reputabuntur de E his quæ mouentur in terra, mustela, & mus & crocodillus, singula iuxta genus suum, 30 ¶ mygale, & chamæleon, & stellio, & lacer-31 ta, & talpa. ¶Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus 32 erit vsq; ad vesperum: ¶ & super quod ceciderit quicquam de morticinis eorũ, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, q̃ pelles & cilicia, & in quocunq; fit opus tinguntur aqua, & polluta erunt vsq; ad vespe-33 rum, & sic postea mundabuntur. ¶Vas autẽ fictile in quod horum quicquam intrò ceciderit polluetur, & idcirco frangendum 34 est: ¶Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua immundus erit: & omne liquens, quod bibitur de vniuerso va-35 se, immundum erit. ¶Et quicquid de morti-F cinis huiuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropo-36 des, destruentur & immundi erunt. ¶Fõtes verò & cisternæ, & omnis aquarum cõgregatio munda erit. Qui morticinum eorum 37 tetigerit, polluetur. ¶ Si ceciderit super se-38 mentem, nõ polluet eam: ¶ Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea 39 morticinis tacta fuerit, illico polluetur. ¶ Si mortuũ fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immun-40 dus erit vsq; ad vesperũ: & qui comederit ex eo quidpiam, siue portauerit, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq; ad ve-41 sperum. ¶ Omne quod reptat super terrã, abominabile erit, nec assumetur in cibum. 42 ¶ Quicquid super pectus quadrupes gradit, G & multos habet pedes, siue per humũ trahitur, nõ comedetis, quia abominabile est. 43 ¶ Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi si-44 tis. ¶ Ego enim sum Dominus Deus vester: ‖ sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis aĩas vestras in omni reptili, qđ mo-45 uetur super terrã. ¶Ego enim sum Dñs, qui eduxi vos de terra Ægypti vt essem vobis

** Custodite omnia quæ scripsi vobis vt sim Deus vester. Hæc sunt. &c.*

‖Deu. 14. a.4.

‖2.Mac.6 d.18.

‖ 1.Pet.1. c.15.

in Deum

in Deum: Sācti eritis, quia ego sanctus sum.
46 ¶ Ista est lex animantium, ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouet in aqua,
47 & reptat in terra, ¶ vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos: ‖ Mulier si
2 suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem
3 diebus iuxta dies separationis mēstruæ ¶ Et
4 die octauo circumcidetur infantulus: ¶ Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanB guine purificationis suæ. Omne sanctum nō tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.
5 ¶ Sin autem fœmina pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus mane-
6 bit in sanguine purificationis suæ. ¶ Cumq;
C expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, siue pro filia deferet agnū anniculum in holocaustum, & pullū columbæ siue turturē pro peccato ad hostium tabernaculi te-
7 stimonij, & tradet sacerdoti. ¶ Qui offeret illa corā Domino, & orabit pro ea, & sic mun-
D dabitur à profluuio sanguinis sui. ista est lex
8 parientis masculum aut fœminam. ¶ ‖ Quod si non inuenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

‖ Lu.2. c. 22. Io.7. c.12. Lu.2. c.21. Lu.2. d. 24.

CAPVT XIII.

1 A Locutusq; est Domin⁹ ad Moysen & Aaron, dicens: ¶ Homo
2 in cuius cute, & carne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet fi-
3 liorum eius. ¶ Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est. & ad arbi-
4 trium eius separabitur. ¶ Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum
5 sacerdos septem diebus, ¶ & considerabit die septimo, & siquidem lepra vltrà non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem die-
6 bus alijs. ¶ Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitq; homo vestimenta sua, & mundus erit.
7 ¶ Quòd si postq̄ à sacerdote visus est, & red-
8 ditus munditiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum, ¶ & immunditiæ condem-
9 nabitur. ¶ Plaga lepræ si fuerit in homine,
10 adducetur ad sacerdotem. ¶ Et videbit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillorū mutauerit aspectū, ipsa quoq; caro vi-
11 ua apparuerit: ¶ lepra vetustissima iudicabitur atq; inolita cuti. Contaminabit itaq; eū sacerdos, & nō recludet, quia perspicuæ im-
12 munditiæ est. ¶ Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnē à capite vsq; ad pedes, quicquid sub aspe-
13 ctum oculorum cadit, ¶ considerabit eū sacerdos, & teneri lepra mūdissima iudicabit, eo quod omnis in cādorem versa sit, & idcirco
14 homo mundus erit. ¶ Quando vero caro vi-
15 uens in eo apparuerit, ¶ tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabi-
C tur: caro enim viua si lepra aspergitur, im-
16 munda est. ¶ Quod si rursum versa fuerit in
17 alborem, & totum hominē operuerit, ¶ considerabit eum sacerdos, & mundum esse de-
18 cernet. ¶ Caro autem & cutis in qua hulcus
19 natum est, & sanatum: ¶ & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit siue subrufa, addu-
20 cetur homo ad sacerdotem: ¶ Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in hulcere.
21 ¶ Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne nō est humi-
22 lior, recludet eum septem diebus. ¶ Et siquidem creuerit, adiudicabit eum lepræ: ¶ sin
23 autem steterit in loco suo, hulceris est cica-
24 trix, & homo mundus erit. ¶ Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albā
25 siue rufam habuerit cicatricem ¶ considerabit eam sacerdos, & ecce * versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior, contaminabit eum, quia plaga lepræ in cica-
26 trice orta est. ¶ Quòd si pilorum color non
D fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ spēs fuerit subobscura,
27 recludet eū septem diebus. ¶ Et die septimo contemplabitur, si creuerit in cute lepra, cō-
28 taminabit eum. ¶ Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga cōbustionis est: & idcirco mundabitur, quia cicatrix
29 est combusturæ. ¶ Vir siue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit
30 eos sacerdos. ¶ & si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoq; subtilior: contaminabit eos, quia lepra
31 capitis ac barbæ est. ¶ Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capil-
32 lum nigrum: recludet ° eos' septē diebus: ¶ &
E die septimo intuebitur. Si non creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ
33 carni reliquæ æqualis: ¶ radetur homo absq; loco maculæ, & includet septē diebus alijs.
34 ¶ Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eū, lotisq; vestibus suis mundus erit.
35 ¶ Sin autem post emundationem rursus cre-
36 uerit macula in cute, ¶ non quæret amplius

*si 7. °eum 8.

vtrum

vtrum capillus in flauum colorem sit cōmu 37 tatus, quia apertè immundus est. ¶ Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatū esse, & confidenter eū 38 pronunciet mundum. ¶ Vir siue mulier in 39 cuius cute candor apparuerit. ¶ intuebitur eos sacerdos, si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse leprā, sed maculam coloris candidi, & hominem 40 mundum. ¶ Vir de cuius capite capilli fluūt, 41 caluus & mundus est: ¶ & si a fronte ceciderint 42 pili, recaluaster & mundus est. ¶ Sin F autē in caluitio siue in recaluatione albus 43 vel rufus color fuerit exortus. ¶ & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè 44 lepræ, quæ orta est in caluitio. ¶ Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est 45 ad arbitrium sacerdotis, ¶ habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectū, contaminatum ac sordidum se clamabit. 46 ¶ Omni tempore quo leprosus est, & immū-47 dus, solus habitabit extra castra. ¶ Vestis la-48 nea siue linea, quæ lepram habuerit ¶ in stamine atq; subtegmine, aut certè pellis, vel 49 quicquid ex pelle confectum est. ¶ Si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputa-50 bitur, ostenderurq; sacerdoti ¶ Qui considerans 51 ratam recludet septem diebus: ¶ & die septimo rursus aspiciens si deprehendet creuisse, G se, lepra perseuerans est: pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuen-52 ta, ¶ & idcirco comburetur flammis. ¶ Quod 53 si eam viderit non creuisse, ¶ præcipiet, & la-54 uabunt id in quo lepra est, recluderq; illud 55 septem diebus alijs. ¶ Et cum viderit faciem quidem pristinam nō reuersam, nec tamen creuisse leprā, immū dum iudicabit, & igne cōburet, eo q̄ infusa sit in superficie vesti-56 menti vel per totum lepra. ¶ Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquā vestis est 57 lota, abrūpet eū, & à solido diuidet. ¶ Quòd si vltrà apparuerit in his locis quæ prius immaculata erāt, lepra volatilis & vaga: debet 58 igne comburi. ¶ Si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt secundo, & munda erunt. 59 ¶ Ista est lex lepræ vestimenti lanæ, & linei, staminis atque subtegminis, omnisq; supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat vel contaminari.

CAPVT XIIII.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Hic est ritus le-A 2 prosi quando mūdandus est: ‖ Adducetur ad sacerdotem: 3 ¶ qui egressus de castris cū in-4 uenerit lepram esse mundatam, ¶ præcipiet ei qui purificatur vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum 5 cedrinum, vermiculumq; & hyssopum, ¶ & vnū ex passeribus immolari iubebit in vase 6 fictili super aquas viuentes. ¶ Alium aut?m viuum cū ligno cedrino, & cocco & hyssopo 7 tinget in sanguine passeris immolati, ¶ quo asperget illum qui mundandus est septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem 8 viuum, vt in agrum auolet. ¶ Cumq; lauerit homo vestimenta sua, radet oēs pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusq; ingredietur castra, ita duntaxat, vt maneat extra 9 tabernaculum suum septem diebus, ¶ & die septimo radet capillos capitis, barbamq; & B supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis 10 rursum vestibus & corpore, ¶ die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium quæ cōspersa sit oleo, 11 & seorsum olei sextarium ¶ Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia corā Domino in ostio taberna-12 culi testimonij, ¶ tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleiq; sextarium. Et obla-13 tis ante Dominum omnibus, ¶ immolabit agnum vbi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sācta sanctorū 14 est. ¶ Assumensq; sacerdos de sanguine hostię quę immolata est pro delicto, ponet super extremū auriculæ dextrę eius qui mundatur, & super pollices manus dextrę & pe-15 dis, ¶ & de olei sextario mittet in manum 16 suam sinistram, ¶ tingetq; digitum dextrum C in eo, & asperget coram Domino septies: 17 ¶ quod autem reliquum est olei in lęua manu, funder super extremum auriculę dextrę eius qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinē qui effu-18 sus est pro delicto, ¶ & super caput eius. ¶ Ro-19 gabitq; pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato, tunc immolabit ho-20 locaustum, ¶ & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur. 21 ¶ Quod si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt, ꝓ delicto assumet agnum ad oblationem vt roget pro eo sacerdos, decimamq; partem similæ cōspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium, 22 ¶ duosq; turtures siue duos pullos colūbæ, quorum vnus sit pro peccato, & alter in ho-23 locaustum: ¶ offeretq; ea die octauo purifi-D cationis suæ sacerdoti, ad ostium taberna-24 culi testimonij coram Domino. ¶ Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, 25 leuabit simul: ¶ immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mūdatur, & super pollices 26 manus eius ac pedis dextri: ¶ olei vero par-27 tem mittet in manum suam sinistram, ¶ in quo tingens digitū dextræ manus, asperget 28 septies coram Domino: ¶ tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manꝰ ac pedis dextri in loco san-29 guinis qui effusus est pro delicto. ¶ reliquam autem partē olei quæ est in sinistra manu,

‖ Matt. 8. a. 1. Mar. 1. d. 40. Lu. 5. c. 14.

mittet super caput purificati, vt placet pro
30 eo Dño: & turturem, siue pullum columbæ
31 offeret, ❡vnũ pro delicto, & alterum in holo
32 caustũ cũ libamentis suis. ❡ Hoc est sacrifi-
E cium leprosi, qui habere non põt omnia in
33 emundationem sui. ❡ Locutusq; est Dñs ad
34 Moysen, & Aaron dicens: ❡ Cũ ingressi fue-
ritis Terram-Chanáan, quam ego dabo vo-
bis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in
35 ædibus, ❡ibit cuius est domus, nũciãs sacer-
doti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mi-
36 hi esse in domo mea. ❡ At ille pcipiet vt ef-
ferãt vniuersa de domo priusquã ingrediat
eã, & videat vtrum leprosa sit, ne immunda
fiant õia quæ in domo sunt. Intrabitq; po-
stea, vt consideret leprã domus. ❡Et cũ vide-
37 rit in parietibus illius quasi valliculas pal-
lore siue rubore deformes, & humiliores su
38 perficie reliqua, ❡egredietur ostiũ domus, &
39 statim claudet illã septẽ diebus. ❡ Reuersus-
que die septimo, considerabit eã, si inuene-
40 rit creuisse leprã, ❡iubebit erui lapides in q-
F bus lepra est, & proijci eos extra ciuitatẽ in
41 locũ immundum: ❡ domum aũt ipsam radi
intrinsecus per circuitũ, & spargi puluerem
42 rasuræ extra vrbẽ in locum immundũ, ❡ la-
pidesq; alios reponi pro his qui ablati fue-
43 rint, & luto alio liniri domũ. ❡ Sin aũt post-
quam eruti sunt lapides, & puluis elatus &
44 alia terra lita, ❡ingressus sacerdos viderit reu
uersam leprã, & parietes respersos maculis,
lepra est perseuerans, & immunda domus:
45 ❡quam statim destruent, & lapides eius ac li
gna, atq; vniuersum puluerẽ proijciẽt extra
46 oppidũ in locũ immundum. ❡Qui intrauerit
domũ qñ clausa est, immundus erit vsq; ad
47 vesperũ: ❡Et qui dormierit in ea, & comede-
48 rit quippiã, lauabit vestimenta sua. ❡ Quod
G si introiens sacerdos viderit lepram nõ cre-
uisse in domo postquam denuo lita fuerit,
49 purificabit eam reddita sanitate: ❡ & in pu-
rificatione eius sumet duos passeres, lignũ-
que cedrinũ, & vermiculum, atq; hyssopũ:
50 ❡ & immolato vno passere in vase fictili sup
51 aquas viuas: ❡tollet lignum cedrinũ, & hys-
sopũ, & coccum & passerem viuum, & tin-
get omnia in sanguine passeris immolati,
atq; in aquis viuentibus: & asperget domũ
52 septies, ❡purificabitq; eam tam in sanguine
passeris, quam in aquis viuẽtibus, & in pas-
sere viuo, lignoq; cedrino & hyssopo, atque
53 vermiculo. ❡Cumq; dimiserit passerem auo
lare in agrum liberè, orabit pro domo, &
54 iure mundabitur. ❡Ista est lex omnis lepræ,
55 & percussuræ, ❡lepræ vestium & domorum,
56 ❡cicatricis & erumpentium papularum, lu-
centis maculæ, & in varias species colori-
57 bus immutatis, ❡ vt possit sciri quo tempo-
re mundum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, &
A Aaron, dicens, ❡Loquimini filijs Israël,
2 & dicite eis: Vir qui patitur fluxũ seminis,
3 immũdus erit: ❡Et tunc iudicabitur huic vi-
tio subiacere, cũ per singula momẽta adhæ-
serit carni eius, atq; concreuerit fœdus hu-
4 mor. ❡Omne stratum in quo dormierit, im-
5 mundũ erit, & vbicũq; sederit. ❡ Si quis ho-
minũ tetigerit lectũ eius, lauabit vestimenta
sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq;
6 ad vesperũ. ❡Si sederit vbi ille sederat, & ipse
lauabit vestimenta sua: & lotus aqua immũ
7 dus erit vsq; ad vesperũ. ❡ Qui tetigerit car-
nẽ eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus
8 aqua, immundus erit vsq; ad vesperum. ❡ Si
saliuã eiuscemodi homo iecerit super eum
qui mundus est, lauabit vestimenta sua: & lo
tus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum.
9 ❡ Sagma super qđ sederit, immundum erit:
10 ❡ & quicquid sub eo fuerit qui fluxum semi
B nis patitur, pollutum erit vsq; ad vesperũ.
Qui portauerit horum aliquid, lauabit vesti-
menta sua: & ipse lotus aqua, immũdus erit
11 vsq; ad vesperũ. ❡Omnis quem tetigerit qui
talis est, non lotis antè manibus, lauabit ve-
stimenta sua: & lotus aqua immundus erit
12 vsq; ad vesperũ. ❡Vas fictile quod tetigerit,
confringetur: vas aũt ligneum lauabit aqua.
13 ❡Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet
passionem, numerabit septẽ dies post emun
dationem sui, & lotis vestibus & toto corpo
14 re in aquis viuentibus, erit mũdus. ❡Die aũt
octauo sumat duos turtures, aut duos pul-
los columbæ, & veniet in conspectũ Dñi ad
ostiũ tabernaculi testimonij, dabitq; eos sa-
15 cerdoti. ❡Qui faciet vnum pro peccato, & al-
terũ in holocaustũ: rogabitq; pro eo coram
16 Dño, vt emundetur à fluxu seminis sui. ❡Vir
C de quo egreditur semẽ coitus, lauabit aqua
omne corpus suũ: & immundus erit vsque
17 ad vesperũ. ❡Vestẽ & pellẽ quã habuerit, la-
uabit aqua, & immunda erit vsq; ad vespe-
18 rũ. ❡Mulier cum qua coierit, lauabitur aqua,
19 & immunda erit vsq; ad vesperũ. ❡ Mulier q̃
redeunte mense patitur fluxum sanguinis,
20 septem diebus separabitur. ❡Omnis qui teti
gerit eã, immundus erit vsque ad vesperũ.
21 ❡Et *in quo dormierit vel sederit diebus se-
22 parationis suæ, polluetur. ❡ Qui tetigerit le-
ctu eius, lauabit vestimẽta sua: & ipse lotus
23 aqua, immũdus erit vsq; ad vesperũ. ❡ Om-
ne vas super qđ illa sederit, quisquis attige-
rit, lauabit vestimẽta sua: & ipse lotus aqua,
24 pollutus erit vsq; ad vesperũ. ❡ Si coierit cũ
D ea vir tempore sanguinis menstrualis, im-
mundus erit septem diebus: & omne stratũ
25 in quo dormierit, polluet. ❡ Mulier quæ pa-
titur multis diebus fluxũ sanguinis non in
tempore menstruali, vel quæ post menstruũ
sanguinem fluere nõ cessat, quandiu subia-
cet huic passioni, immunda erit quasi sit in
26 tempore menstruo. ❡Omne stratum in quo
dormierit, & vas in quo sederit, pollutum
27 erit. ❡Quicunq; tetigerit ᵇeam ᵇlauabit vesti-

* locus 1
ᵇ ea. 2

menta sua: & ipse lotus aqua, immundus
28 erit vsq; ad vesperũ. ¶ Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septẽ dies puri-
29 ficationis suæ, ¶ & die octauo offeret ꝓ se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos colũbarum ad ostium tabernaculi testimonij:
30 ¶ qui vnum faciet pro peccato, & alterũ in holocaustum, rogabitq; pro ea coram Dño,
31 & pro fluxu immunditiæ eius. ¶ Docebitis ergo filios Israel, vt caueant immunditias, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculũ meum quod est inter
32 eos. ¶ Ista est lex eius qui patitur fluxum se-
33 minis, & qui polluitur coitu, ¶ & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hoīs qui dormierit cũ ea.

CAPVT XVI.

1 A LOcutusq; est Dñs ad Moysen post‖mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt:
2 & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron, fratrem tuum, ‖ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum corã propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur (qa in nube apparebo sup oraculũ)
3 ¶nisi hæc antè fecerit, vitulum pro peccato
4 offeret, & arietẽ in holocaustũ. ¶ Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc.n. vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, indue-
5 tur. ¶ Suscipietque ab vniuersa multitudine B filiorum Israël duos hircos pro peccato, &
6 vnũ arietẽ in holocaustũ. ¶ Cumq; obtulerit vitulũ, & orauerit pro se, & pro domo sua,
7 ¶duos hircos stare faciet corã Dño in ostio
8 tabernaculi testimonij: ¶mittẽsq; sup vtrũque sortẽ, vnã Dño, & alterã capro emissa-
9 rio: ¶cuius exierit sors Dño, offeret illũ pro
10 peccato, cuius aũt in caprũ emissarium, statuet eũ viuũ corã Dño, vt fundat preces su-
11 per eũ, & emittat eũ in solitudinem. ¶His ritè celebratis, offeret vitulũ, & rogans ꝓ se,
12 & ꝓ domo sua, immolabit eũ. ¶assumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriẽs manu cõpositũ thymiama in incensum, vltra velum intrabit in Sancta:
13 ¶vt positis super ignem aromatibus, nebu- C la eorũ & vapor operiat oraculũ, quod est
14 supra testimonium, & non moriatur. ¶‖Tollet quoq; de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orien-
15 tem. ¶Cumq; mactauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptũ est de sanguine vituli,
16 vt aspergat è regione oraculi, ¶& expiet sanctuarium ab immunditijs filiorũ Israel, & D à præuaricationibus eorum, cunctisq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonij, quod fixum est inter eos in me-
17 dio sordium habitationis eorũ. ¶‖Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex sanctuarium ingreditur, vt roget pro se & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu Is-
18 raël, donec egrediatur. ¶Cũ aũt exierit ad altare quod corã Dño est, oret pro se, & sumptũ sanguinẽ vituli, atq; hirci fundat super
19 cornua eius per gyrũ. ¶ aspergensq; digito septies expiet, & sanctificet illud ab immun-
20 ditijs filiorum Israël. ¶ Postquã emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare,
21 tunc offerat hircum viuentem: ¶ & posita vtraq; manu super caput eius, confiteatur oẽs iniquitates filiorũ Israël, & vniuersa delicta, atq; peccata eorum: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem para-
22 tum, in desertum. ¶ Cũq; portauerit hircus E omnes iniquitates eorum in terram solita-
23 riam, & dimissus fuerit in deserto, reuertetur Aaron in tabernaculum testimonij, & depositis vestibus quib⁹ prius indutus erat
24 cũ intraret sanctuariũ, relictisq; ibi, ¶ lauabit carnẽ suã in loco sancto, indueturq; vestibus suis. Et postquã egressus obtulerit holocaustũ suum ac plebis, rogabit tam pro se
25 quam pro populo: ¶ & adipem qui oblatus
26 est ꝓ peccatis, adolebit sup altare. ¶ Ille verò qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic in-
27 gredietur in castra. ¶ Vitulũ aũt & hircũ qui F pro peccato fuerãt immolati, & quorũ sanguis illatus est in sanctuariũ, vt expiatio cõpleretur, asportabunt foras castra, ‖& cõburent igni tam pelles, quàm carnes eorũ ac
28 fimum. ¶& quicunq; cõbusserit ea, lauabit vestimenta sua, & carnẽ aqua, & sic ingre-
29 dietur castra. ¶ Eritq; vobis hoc legitimum sempiternũ: Mẽse septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumq; opus facietis, siue indigena, siue aduena qui pere-
30 grinatur inter vos. ¶‖ In hac die expiatio erit vestri, atq; mundatio ab oĩbus peccatis
31 vestris: coram Dño mundabimini: ¶ sabbathum enim requietionis est, & affligetis
32 animas vestras religione perpetua. ¶ Expiabit autem sacerdos qui vnctus fuerit, & cuius manus *initiatæ sunt* vt sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturq; stola linea
33 & vestibus sanctis, ¶& expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonij, atq; altare, sa-
34 cerdotes quoq; & vniuersũ populũ. ¶Eritq; vobis hoc legitimum sempiternum, vt oretis pro filijs Israël, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPVT XVII.

1 A ET locutus est Dñs ad Moysen,
2 dicẽs, ¶Loquere Aaron & filijs ei⁹, & cũctis filijs Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quẽ mã-
3 dauit Dñs, dicẽs: ¶Homo q-libet de domo Israël, si occiderit bouẽ, aut

ouem

‖ Sup. 10. a. 1. Exo. 30. b 10.
‖ Heb. 9. b 7.
‖ Heb. 9. d. 13. & 20 a.
‖ Luc. 1. a. 10.
‖ Sup. 4. d. 10. Heb. 13. b. 11.
‖ Inf. 23 a. 7.
* initiata est. 7.

uem, siue caprã in castris vel extra castra, 4 & non obtulerit ad ostiũ tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinẽ fuderit, sic peribit de medio populi sui. 5 Ideo sacerdoti offerre debent filij Israël hostias suas, quas occidũt in agro, vt sanctificentur Dño ante ostium tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias pacificas Dño. 6 Funde(t)que sacerdos sanguinem B super altare Dñi ad ostium tabernaculi testimonij, & adolebit adipem in odorẽ suauitatis Dño. 7 & nequaquam vltrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternũ erit 8 illis & posteris eorũ. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël & de aduenis qui peregrinantur apud vos qui obtulerit holocaustum siue victimam, 9 & ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam, vt offeratur Dño, interibit de populo suo. 10 Homo C quilibet de domo Israël, & de aduenis qui peregrinãtur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdã eam de populo suo: 11 quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit. 12 Idcirco dixi filijs Israël, Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex aduenis qui peregrinantur 13 apud vos. Homo quicunq; de filijs Israël, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio cęperit feram D vel auem, quibus vesci licitum est, fundat 14 sanguinẽ eius, & operiat illum terra. Anima enim omnis carnis in sanguine est. Vnde dixi filijs Israël: Sanguinem vniuersæ carnis non comederis, quia anima carnis in sanguine est: & quicunque comederit illum interibit. 15 Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis quàm de aduenis, lauabit vestimenta sua, & semetipsum aqua, & contaminatus erit vsq; ad vesperũ: & hoc ordine mundus 16 fiet. Quod si non lauerit vestimẽta sua, vel corpus portabit iniquitatem suam.

CAPVT XVIII.

1 A LOcutus est Dominus ad Moysen, dices: 2 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester, 3 iuxta consuetudinem Terræ Aegypti in qua habitastis, non facietis, & iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. 4 Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester. 5 Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis: Ego Dominus. 6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius. 7 Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinẽ matris tuæ nõ discooperies, mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. 8 Turpitudinem vxoris B patris tui non discooperies: turpitudo enim 9 patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre siue ex matre quę domi vel foris genita est, non reuelabis. 10 Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia, non reuelabis: 11 quia turpitudo tua est. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui quam peperit patri tuo, 12 & est soror tua, non reuelabis. Turpitudinẽ sororis patris tui non discooperies, quia 13 caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis, eo quòd caro sit 14 matris tuæ. Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ 15 tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui est: nec discooperies ignominiam eius. 16 * Turpitudinem vxoris fratris tui non re17 uelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinem C vxoris tuæ & filij eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiã eius: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. 18 Sororem vxoris tuæ in pellicatũ illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius 19 adhuc illa viuente. Ad mulierẽ quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fęditatem 20 eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis. 21 De semine tuo non dabis vt consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. 22 Ego Dominus. Cum masculo non commiscearis coitu fęmineo, quia abominatio est. 23 Cum omni pecore non coibis, nec macula D beris cum eo. Mulier non succumbet iumẽ24 to, nec miscebitur ei, quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego eij25 ciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, 26 vt euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quàm colonus, qui peregrinatur apud 27 vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante vos, & 28 polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cùm paria feceritis, sicut 29 euomuit gentem quæ fuit ante vos. Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio po30 puli sui. Custodite mandata mea. Nolite facere quę fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPVT XIX.

1 A LOcutus est Dominus ad Moysen, dicẽs: 2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israël, & dices ad eos: Sancti estote, quia

offerat 3 | meũ 20. | Gen. 9. b. 4. | Ro. 10. a. 5. Ezec. 20. b. 11. Gala. 3. b. 12.

* Et vxorẽ fratris sui nullus accipiat. | Inf. 20. c. 2. Ro. 13. a. 10. | Sup. 11. g. 44. 1. Pet. 1. d. 16.

3 ego sanctus sum Dñs Deus vr̃. ¶ Vnusquisq; patrem suum, & matrem suam timeat. Sab-4 batha mea custodite. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles 5 faciatis vobis. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Si immolaueritis hostiam pacificorum Dño, vt sit pla-6 cabilis: ¶ eo die quo fuerit immolata, come-B detis eam, & die altero: quicquid autẽ residuum fuerit in diẽ tertium, igne cõburetis, 7 ¶ si quis post biduum comederit ex ea, pro-8 phanus erit, & impietatis reus. ¶ portabitq; iniquitatem suam, quia sanctũ Dñi polluit, & peribit aĩa illa de[b] populo suo[c]. ¶ Cumq; 9 messueris segetes terræ tuæ, nõ tõdebis vsq; ad solum superficiẽ terræ: nec remanentes 10 spicas colliges. ¶ Neq; in vinea tua racemos C & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego 11 Dñs Deus vester. ¶ Non facietis furtum. Non mẽtiemini, nec decipiet vnusquisq; proxi-12 mũ suũ. ¶ Non periurabis in noĩe meo, nec 13 pollues nomẽ Dei tui. Ego Dñs ¶ Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Nõ morabitur opus mercenarij tui a-14 pud te vsq; manè. ¶ Non maledices surdo, nec coram cęco pones offendiculum, sed timebis Dñm Deum tuũ, quia ego sum Dñs. 15 ¶ Non facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. Non cõsideres personam pauperis, nec honores vultum potẽtis. Iustè iudi-16 ca proximo tuo. ¶ Non eris criminator, nec susurro in[b] populo[c]. Non stabis contra san-17 guinem proximi tui. Ego Dñs. ¶ Non oderis fratrem tuũ in corde tuo, sed publicè argue 18 eum, ne habeas super illo peccatum. ¶ ‖Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ci-D uium tuorum. ‖Diliges amicum tuum sicut 19 te ipsum. Ego Dñs. ¶ Leges meas custodite. [b]Iumentum tuum[c] non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum nõ seres diuerso semine. Veste, quæ ex duo-20 bus texta est, non indueris. ¶ Homo si dormierit cũ muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nobilis, & tamen precio non redẽpta, nec libertate donata: vapulabũt ambo, & non morientur, quia non fuit libera. 21 ¶ pro delicto autem suo offeret Domino ad E ostium tabernaculi testimonij arietẽ: ¶ ora-22 bitq; ꝓ eo sacerdos, & pro peccato eius coram Dño, & repropitiabitur ei, dimittturq; 23 peccatum. ¶ Qñ ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. poma quæ germinant, 24 immũda erũt vobis, nec ederis ex eis. ¶ Quarto aũt anno oĩs fructus eorum sanctificabi-25 tur laudabilis Dño. ¶ Quinto autẽ anno comederis fructus, cõgregantes poma q̃ profe-26 rũt Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nõ comedetis *cum F sanguine. Non augurabimini, nec obserua-27 bitis somnia. ¶ Neq; in rotundum attonde-28 bitis comam, nec radetis barbam. ¶ Et super mortuo nõ incideris carnes vestras, neq; figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. 29 Ego Dñs. ¶ Ne prostituas filiã tuam, ne cõta-30 minetẽ terra, & impleatẽ piaculo. ¶ Sabbatha mea custodite, & sanctuarium meũ metui-31 te. ¶ Ego Dñs. ¶ Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluami-32 ni per eos. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Corã cano capite cõsurge, & honora personã senis: & ti-33 me Dñm Deum tuũ. Ego sum Dñs. ¶ Si habi-G tauerit aduena in terra vr̃a, & moratus fue-34 rit inter vos, nõ exprobretis ei: ¶ sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eũ quasi vosmetipsos, fuistis n. & vos aduenæ in Terra 35 Aegypti. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nolite facere iniquũ aliquid in iudicio, in regula, in pon-36 dere, in mensura. ¶ Statèra iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusq; sextarius, Ego Dñs Deus vr̃, q̃ eduxi vos de Terra Æ-37 gypti. ¶ Custodite oĩa præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea Ego Dominus.

CAPVT XX.

1 A Locutusq; ẽ Dñs ad Moysen, dicẽs: ¶ Hæc loquèris filijs Israël: 2 Homo de filijs Israël, & de aduenis qui habitant in Israël, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terrę 3 lapidabit eum. ¶ Et ego ponam faciem meã contra illum, succidamque illum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, & contaminauerit sanctuarium meum, ac polluerit nomẽ sanctum meum. 4 ¶ Quod si negligens populus terræ, & quasi parũpendens imperium meum, dimiserit hominẽ qui dedit de semine suo Moloch, 5 nec voluerit eum occidere: ¶ ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem eius: succidamque & ipsum, & omnes qui cõsenserunt ei vt fornicaretur cum Mo-6 loch, de medio populi sui. ¶ Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cõtra B eam, & interficiam illam de medio populi 7 sui. ¶ Sanctificamini, estote sancti, quia e-8 go sum Dñs Deus vester. ¶ Custodite pręcepta mea, & facite ea: Ego Dñs qui sanctifico 9 vos. ¶ Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, patri matriq; qui maledi-10 xerit, sanguis eius sit super eum. ¶ Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriaẽ & mæchus & adultera. 11 ¶ Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte morian-12 tur ambo: sanguis eorum sit super eos. ¶ Si quis dormierit cum nuru sua, vterque moriatur, quia scelus operati sunt: san-13 guis eorum sit super eos. ¶ Qui dormierit cum masculo coitu fęmineo, vterque operatus est nefas, morte moriãtur: sit sanguis eo-14 rum super eos. ¶ Qui supra vxorem filiam, C duxerit matrem eius, scelus operatus est:

Marginalia: [b]medio populi sui 4. Inf. 23. d. 22. Exo. 20. a. 6. c. 17. Deu. 5. b. 11. c. 20. Eccl. 10. d. 6 Deu. 24. c. 14. Tob. 4. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Iac. 2. a. 2 Prou. 24. c. 28. 1. Io. 2. b. 11. 3. c. 15 Ecc. 19. b. 13. ‖Mat. 18. b 15. Luc. 17. a. 3. [b]populis 10. ‖Mat. 5. g. 43. 22. d. 39. Ro. 13. c. 9. ‖Gala. 5. c. 14. Iac. 2. b. 9 [b]Iumenta tua 13. *carnem. Inf 21. a. 5. Exo. 22. c. 21. Sup. 18. c. 21. 1. Pet. 1. c. 16. Exo. 21. c 17. Prou. 20. c. 20. Mat. 15. a. 14 Mar. 7. b. 10. Io 8. a. 4. Deut. 22. d. 22.

uiuus ardebit cum eis, nec permanebit tan-
15 tũ nefas in medio vestri. ¶ Qui cum iumen-
to & pecore coierit, morte moriatur: pecus
16 quoq; occidite. Mulier quæ succubuerit cui
libet iumẽto, simul interficietur cũ eo: san-
17 guis eorũ sit super eos. ¶ Qui acceperit soro-
rẽ suã filiam patris sui, vel filiã matris suæ,
& viderit turpitudinẽ eius, illaq; cõspexerit
fratris ignominiam: nefariam rem operati
sunt, occidentur in conspectu populi sui, eo
ꝙ turpitudinem suam mutuo reuelauerint,
18 & portabunt iniquitatem suam. ¶ Qui coie-
rit cum muliere in fluxu menstruo, & reue-
lauerit turpitudinem eius, ipsaq; aperuerit
fontẽ sanguinis sui, interficientur ambo de
19 medio populi sui. ¶ Turpitudinẽ materteræ,
D & amitæ tuę nõ discooperies. qui hoc fece-
rit, ignominiam carnis suæ nudauit, porta-
20 bunt ambo iniquitatem suam. ¶ Qui coierit
cum vxore patrui vel auũculi sui, & reuela-
uerit ignominiam cognationis suæ, porta-
bunt ambo peccatum suum: absque liberis
21 morientur. ¶ Qui duxerit vxorẽ fratris sui, rẽ
facit illicitam, turpitudinem fratris sui reue-
22 lauit: absque liberis erunt. ¶ Custodite leges
meas, atq; iudicia, & facite ea: ne & vos euo
mat terra, quã intraturi estis, & habitaturi.
23 ¶ Nolite ambulare in legitimis nationum,
quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia
enim hæc fecerũt: & abominatus sum eas.
24 ¶ Vobis aũt loquor: Possidete terram eorum
E quam dabo vobis in hæreditatem, terram
fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus
25 vester, q̃ separaui vos à cæteris populis. ¶ Se-
parate ergo & vos iumentum mundum ab
immundo, & auem mundam ab immũda:
ne polluatis animas vestras in pecore & aui-
bus, & cunctis quæ mouentur in terra, & q̃
26 vobis ostendi esse polluta. ¶ *Eritis mihi san-
cti, quia sanctus sum ego Dñs, & separaui
27 vos à cæteris populis, vt essetis mei. ¶ ‖Vir si-
ue mulier, in q̃bus pythonicus, vel diuina-
tionis fuerit spiritus, morte moriãtur, lapidi-
bus obruẽt eos: sanguis eorum sit sup illos.

Et 3. ‖*Deu.* 18. *b.* 10 1. *Reg.* 28 *b.* 7.

CAPVT XXI.

1 A Dixit quoq; Dñs ad Moysen: Lo-
quere ad sacerdotes, filios Aa-
ron, & dices ad eos: Ne conta-
minetur sacerdos in mortibus
2 ciuium suorum, ¶ nisi tm̃ in cõ
sanguineis, ac propinquis, id est, super patrẽ,
& matrem, & filium, & filiam, fratrem quo-
3 que, ¶ & sororẽ virginem, quæ non est nupta
4 viro: ¶ sed nec in principe populi sui conta-
5 minabitur. ¶ ‖Nec radent caput, nec barbam,
6 neque in carnibus suis faciẽt incisuras. ¶ Sã-
cti erũt Deo suo, & nõ polluent nomẽ eius:
incẽsum enim Dñi, & panes Dei sui offerũt,
7 & ideo sancti erũt. ¶ Scortum & vile prosti
bulũ non ducet vxorem, nec eam quæ repu-
diata est à marito, quia consecratus est Deo
8 suo, ¶ & panes propositionis offert. Sit ergo

‖*Sup.* 19. *f.* 27.

B sanctus, quia & ego sanctus sum Dñs, qui
9 sanctifico vos. ¶ Sacerdotis filia si deprehẽsa
fuerit in stupro, & violauerit nomen patris
10 sui, flammis exuretur. ¶ Pontifex, id est, sacer-
dos maximus inter fratres suos, super cuius
caput fusum est vnctionis oleum, & cuius
manus in sacerdotio consecratæ sunt, vesti-
tusq; est sanctis vestibus, caput suum nõ di-
11 scooperiet, vestimenta* non scindet, ¶ & ad
omnem mortuũ non ingredietur omnino:
super patre quoq; suo, & matre nõ cõtami-
12 nabitur. ¶ Nec egredietur de sanctis, ne pol-
C luat sanctuarium ᵇDomini', quia oleũ san-
ctæ vnctionis Dei super eum est. ego Dñs.
13 ¶ ‖Virginem ducet vxorem: ¶ viduã aũt & re-
14 pudiatam & sordidã, atq; meretricẽ nõ ac-
15 cipiet, sed puellam de populo suo: ¶ ne com-
misceat stirpẽ generis sui vulgo gentis suæ:
16 quia ego Dominus qui sanctifico eũ. ¶ Locu
17 tusq; est Dñs ad Moysen, dicens: ¶ Loquere
ad Aaron: Homo de semine tuo per fami-
lias* qui habuerit maculam, non offeret pa-
18 nes Deo suo, ¶ nec accedet ad ministerium
eius: si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo
19 vel grandi vel torto naso, ¶ si fracto pede, si
20 manu, ¶ si gibbus, si lippus, si albuginem ha-
bens in oculo, si iugem scabiem, si impeti-
21 ginẽ in corpore, vel herniosus. ¶ Omnis qui
habuerit maculam de semine Aaron sacer-
D dotis, non accedet offerre hostias Dño, nec
22 panes Deo suo: ¶ vescetur tamen panibus q̃
23 offeruntur in sanctuario, ¶ ita duntaxat vt
intra velum non ingrediatur, nec accedat
ad altare, ᵇqui' maculam habet, & contami-
nare nõ debet sanctuarium meum. Ego Do
24 minus qui sanctifico eos. ¶ Locutus est ergo
Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad om-
nẽ Israël cuncta quæ fuerant sibi imperata.

Sup. 2. ᵇ *Dei sui* 3. ‖*Ezec.* 44 *f.* 22. **sup.* 2. ᵇ *quia* 9.

CAPVT XXII.

1 A Locutus quoq; est Dñs ad Moy
2 sen, dicens: ¶ Loquere ad Aa-
ron, & ad filios eiᵃ, vt caueãt
ab his quę consecrata sunt fi-
liorum Israël, & non conta-
minent nomen sanctificatorũ mihi, quæ ip-
3 si offerunt ego Dominus. ¶ Dic ad eos, & ad
posteros eorum: Omnis homo qui accesse-
rit de stirpe vestra ad ea q̃ consecrata sunt,
& quæ obtulerunt filij Israël Domino, in
quo est immunditia, peribit coram Domi-
4 no. ego sum Dominus. ¶ Homo de semine
Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens flu-
xum seminis, non vescetur de his quæ san
ctificata sunt mihi donec sanetur. Qui teti-
gerit immundum super mortuo, & ex quo
5 egreditur semen quasi coitus, ¶ & qui tangit
reptile, & quodlibet immundũ, cuius tactus
6 est sordidus, ¶ immundus erit vsq; ad vespe-
rum, & non vescetur his quæ sanctificata
sunt: sed cùm lauerit ᵇcarnem suam' aqua,
7 ¶ & occubuerit sol, tunc mundatus vesce-
B tur de sanctificatis, quia cibus illius est.

ᵇ *corpus suum* 4.

¶ Exo.22. d.31. Ezec. 44. g.31.

8 ¶ Morticinium & captū à bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dñs. 9 ¶ Custodiāt præcepta mea, vt non subiaceāt peccato, & nō moriantur in sanctuario, cū polluerint illud ego Dñs qui sanctifico eos. 10 ¶ Omnis alienigena non comedet de sanctificatis: inquilinus sacerdotis, & mercenarius non vescentur ex eis. 11 ¶ Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus ei' fuerit, hi comedent ex eis. 12 ¶ Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitijs nō vesceť. 13 ¶ Sin autē vidua, vel repudiata, & absq; liberis, reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui: omnis alienigena comedēdi ex eis non habeat potestatem. 14 ¶ Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintā partē cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium. 15 ¶ Nec contaminabunt sanctificata C filiorum Israël, quæ offerunt Dño. 16 ¶ ne forté sustineant iniquitatē delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dñs qui sanctifico eos. 17 ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: 18 ¶ Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad oēs filios Israël, dicesq; ad eos, Homo de domo Israël, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationē suā vel vota soluens, vel sponte offerens, quicquid illud obtulerit 19 in holocaustum Dñi, vt offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, 20 & ouibus, & ex capris. ¶ Si maculā habuerit, 21 nō offeretis, neq; erit acceptabile. ¶ ‖Homo qui obtulerit victimam pacificorū Dño, vel vota soluens, vel spōte offerēs, tā de bobus, q̄ de ouibus, immaculatū offeret, vt accepta 22 bile sit: omnis macula nō erit in eo. ¶ Si cæcum fuerit: si fractum, si cicatricē habens, si papulas, aut scabiē, aut impetiginē: non of-D feretis ea Dño, nec adolebitis ex eis super 23 altare Dñi. ¶ Bouem & ouem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum 24 autem ex ijs solui non potest. ¶ Omne animal quod vel contritis, vel tonsis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Dño, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis. 25 ¶ De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare volueritis: quia corrupta, & maculata sunt omnia: 26 non suscipietis ea. ¶ Locutusque est Dñs ad 27 Moysen, dicēs, ¶ Bos, ouis, & capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub hubere matris suæ, die autem octauo, & dein-28 ceps offerri poterūt Domino. ¶ Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur vna die cum 29 fœtibus suis ¶ Si immolaueritis hostiam pro gratiarū actione Domino, vt possit esse pla-30 cabilis, ¶ eodem die comedetis eam, non remanebit quicquam in manè alterius diei. 31 ego Dñs. ¶ Custodite mandata mea, & faci-32 te ea, ego Dominus. ¶ Ne polluatis nomen meum sanctum, vt sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Dominus qui sanctifico 33 vos, ¶ & eduxi de Terra Ægypti, vt essem vobis in Deum, ego Dominus.

‖Deu. 15. d.20. Eccl. 35. b.14.

CAPVT XXIII.

1 A LOcutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israël, 2 & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Dñi, quas vocabitis sanctas. 3 ¶ Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbathi requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo: sabbathum Domini est in cunctis habi-4 tationibus vestris. ¶ Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis tēpori-5 bus suis. ¶ Mense primo, quartadecima die 6 mensis ad vesperum, Phase Domini est: ¶ & quintadecima die mensis huius, solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azy-7 ma comedetis ¶ dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusq;: omne opus seruile nō 8 facietis in eo. ¶ sed offeretis sacrificiū ī igne B Domino septem diebus. dies autē septimus erit celebrior & sanctior: nullumque seruile 9 opus facietis in eo*. ¶ Locutusq; est Domi-10 nus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos, Cū ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarū primitias 11 messis vestræ ad sacerdotem. ¶ qui eleuabit fasciculum coram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbathi, & sanctifi-12 cabit illum. ¶ Atq; in eodem die quo manipulus cōsecratur, cędetur agnus immacula-13 tus anniculus in holocaustum Dñi. ¶ Et libamenta offerētur cum eo duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Dñi, odorēque suauissimum: liba quoq; vini, quarta 14 pars hin. ¶ Panem, & polentā, & pultes non comedetis ex segete, vsq; ad diē qua offera-C tis ex eo Deo vestro. Præceptū est sempiternum in generationibus, cunctisq; habitacu 15 lis vestris. ¶ Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtulistis manipulum pri-16 mitiarum, septem hebdomadas plenas, ¶ vsque ad alterā diem expletionis hebdomadę septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offe 17 retis sacrificiū nouū Dño ¶ ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatę, quos 18 coquetis in primitias Domini. ¶ Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimū Do-19 mino. ¶ Facietis & hircū ꝓ peccato, duosq; 20 agnos anniculos hostias pacificorū. ¶ Cūq; D eleuauerit eos sacerdos cum panibus primitiarum corā Domino, cedent in vsum eius. 21 ¶ Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimū: omne opus seruile non facietis in eo. Legitimū sempiternū erit in cūctis habitaculis, & generationibus vestris.

Exo 20. b.9.
Exo.12. c.18.
Num.28. c.16.
*I.
Deut.16. b.9.

Postquam

22 ¶ Postquam aũt messueritis segetẽ terræ ve stræ.nõ secabitis eam vsq; ad solũ: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego sum Dñs
23 Deus vr̃. ¶Locutusq; est Dñs ad Moysen, di
24 cens: ¶Loquere filijs Israël, Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbathũ memoriale clangentibus tubis, & vocabit Sanctũ.
25 voẽ opus seruile nõ facietis in eo: & of-
26 feretis holocaustũ Dño. ¶Locutusq; est Dñs
27 ad Moysen, dicens, ¶Decimo die mensis hu
E ius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur Sanctus: affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holocaustum
28 Dño. ¶ Oẽ opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est,
29 vt propitietur vobis Dñs Deus vr̃. ¶ Oĩs aĩa q̃ afflicta non fuerit die hac, peribit de popu
30 lis suis: & quæ operis quippiam fecerit, de-
31 lebo eã de populo suo. ¶ Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habita-
32 tionibus vestris. ¶ Sabbathum requietionis est, & affligetis aĩas vestras die nono men-
F se. A vespera vsq; ad vesperã celebrabitis
33 sabbatha vestra. ¶Et locutus est Dñs ad Moy
34 sen, dicens. Loquere filijs Israël: A quintodecimo die mẽsis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Dño.
35 ¶ Dies primus vocabitur celeberrimus atq; sanctissimus: omne opus seruile non facie-
36 tis in eo. ¶ Et septem diebus offeretis holocausta Dño. Dies quoque octauus erit celeberrimus atq; sanctissimus, & offeretis holocaustum Dño: est enim cœtus atque collectæ: omne opus seruile non facietis in eo.
37 ¶ Hæ sunt feriæ Domini: quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta, & libamenta iuxta ritum vniuscuiusque diei:
38 ¶ Exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ spon
39 te tribuetis Domino ¶A quintodecimo ergo die mensis septimi quando congregaueritis omne fructus terræ vestræ, celebrabi-
G tis ferias Domini septem diebus, die primo & die octauo erit sabbathum, idest, re-
40 quies. ¶ Sumetisq; vobis die primo fructus arboris pulcherrimę, spatulasq; palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrẽte, & lætabimini corã Domino
41 Deo vestro. ¶celebrabitis solennitatem eius septem diebus per annum, legitimum sempiternũ erit in generationibus vestris: Men-
42 se septimo festa celebrabitis, ¶ & habitabitis in vmbraculis septẽ diebus, omnis qui de genere est Israël manebit in tabernacu-
43 lis: ¶vt discant posteri vestri quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israël cùm educerem eos de Terra-Aegypti. ego Dñs
44 Deus vester. ¶Locutusque est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israël.

Sup.19.b.9. | Deu.24.c.19. | Su.16.g.50. Num.29.b.7. | Ioan.7.f.37.

CAPVT XXIIII.

1 A ET locutus est Dominus ad Moysen dicens: ¶ Præcipe filijs Is-
2 raël, vt afferant tibi oleum de oliuis purissimum, ac lucidũ, ad concinnãdas lucernas iugi-
3 ter, ¶extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsque in mane coram Domino cultu rituque
4 perpetuo in generationibus vestris. ¶Super candelabrum mundissimum ponẽtur sem-
5 per in conspectu Domini. ¶Accipies quoq; similam, & coques ex ea duodecim panes,
6 qui singuli habebunt duas decimas. ¶ quorum senos altrinsecus super mensam puris-
7 simam coram Domino statues. ¶ Et pones

CAPVT IX.

1 A [P]Acto auté octauo die, vocauit Moyſes Aaron & filios eius, ac maiores natu Iſraël, dixitq; 2 ad Aaron: ¶|Tolle de armento vitulum pro peccato, & arieté in holocauſtum, vtrunq; immaculatum, & 3 offer illos coram Domino. ¶ Et ad filios Iſrael loquêris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atq; agnum ˋanniculumˊ, & ſine 4 macula in holocauſtum, ¶ bouem & arieté pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in ſacrificio ſingulorum ſimilã conſperſam oleo offerentes, hodie enim Dominus 5 apparebit vobis. ¶ Tulerũt ergo cuncta quæ B iuſſerat Moyſes ad oſtium tabernaculi: vbi 6 cũ oĩs multitudo aſtaret, ¶ ait Moyſes: Iſte eſt ſermo quē præcepit Dñs: facite, & ap-7 parebit vobis gloria eius. ¶ Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocauſtum, & deprecare pro te & pro populo, cumq; mactaueris hoſtiã populi ora ꝓ eis, ſicut præcepit Dominus 8 ¶ Statimque Aaron accedens ad altare, im-9 molauit vitulũ pro peccato ſuo: ¶ cuius ſanguinē obtulerunt ei filij ſui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit reſi-10 duum ad baſim eius. ¶ Adipemq; & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ ſunt ꝓ peccato, adoleuit ſuper altare, ſicut præceperat 11 Dominus Moyſi. ¶ Carnes verò & pellem 12 eius, extra caſtra combuſſit igni. ¶ Immola-C uit & holocauſti victimam: obtulerũtq; ei filij ſui ſanguinem eius, quem fudit ꝑ alta-13 ris circuitum. ¶ Ipſam etiam hoſtiã in fruſta conciſam, cum capite & membris ſingulis obtulerunt: quæ omnia ſuper altare cre-14 mauit igni, ¶ Lotis aqua prius inteſtinis & 15 pedibus. ¶ Et pro peccato populi offerens, 16 mactauit hircum: expiatoque altari, fecit 17 holocauſtum, ¶ addens in ſacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea ſuper altare, abſq; ceremonijs holocauſti ma-18 tutini. ¶ Immolauit & bouem atq; arietem hoſtias pacificas populi: obtuleruntq; ei filij ſui ſanguinē, quem fudit ſuper altare in 19 circuitu. ¶ Adipem autem bouis, & caudam D arietis, renũculoſq; cum adipibus ſuis, & re-20 ticulum iecoris ¶ poſuerunt ſuper pectora: cumq; cremati eſſent adipes ſuper altare, 21 ¶ pectora eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron, eleuans coram Domino ſicut præce-22 perat Moyſes. ¶ Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq; completis hoſtijs pro peccato & holocauſtis, & pacificis, de-23 ſcendit. ¶ Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonij, & deinceps egreſſi benedixerunt populo. |Apparuitque 24 gloria Domini omni multitudini. ¶ & ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.

|Exo.29. a.1.

ˋanniculos 5.

|2.Mac 2 c.11.

CAPVT X.

1 A [A]Rreptiſq; Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis, |impoſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerētes coram Domino ignem alienum; quod eis præ-2 ceptum non erat. ¶ Egreſſuſq; ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt corã Do-3 mino. ¶ Dixitq; Moyſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sãctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiens, 4 tacuit Aaron. ¶ Vocatis autem Moyſes Miſaële, & Eliſaphã filijs Oziël, patrui Aaron, ait ad eos: Ite, & tollite fratres veſtros de cõſpectu ſanctuarij, & aſportate extra caſtra. 5 ¶ Cõfeſtimq; pergentes, tulerunt eos ſicut

|Num.3 a.4 26 g. 36. 1.Par.24 a.2.

iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt 6 foras, vt sibi fuerat imperatum. ꝙ Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & B Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres * vestri, & omnis domus Israël plangant incendium quod 7 Dominus suscitauit: ꝙVos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præce-8 ptum Moysi. ꝙDixitq; Dominus ad Aaron: 9 ꝙ Vinum & omne quod inebriare põt non biberetis tu & filij tui, quãdo intrabitis in tabernaculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generatio-10 nes vestras: & vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & prophanum, inter 11 pollutum & mundum: ꝙ doceatisque filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est 12 Dominus ad eos per manum Moysi. ꝙ Lo-C cutusq; est Moyses ad Aaron, & Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absq; fermento iuxta altare, quia sanctum sanctorũ est. 13 ꝙ Comedetis autem in loco sancto, quod

* quoq;.

datum est tibi & filij tuis de oblationibus 14 Domini, sicut præceptum est mihi: ꝙ pectusculum quoque quod oblatum est, & armũ qui separatus est edetis in loco mundissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs 15 salutaribus filiorum Israël: ꝙ eo quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in

altari, eleuauerunt coram Domino, & perti-
neant ad te, & ad filios tuos lege perpetua
16 sicut præcepit Dñs: ‖Inter hæc hircum qui
D oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret
Moyses, exustũ reperit: iratusq; contra Elea
zar & Ithamar filios Aaron qui remanserãt,
17 ait: cur non comedistis hostiã pro peccato
in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est,
& data vobis, vt portetis iniquitatẽ multitu
dinis, & rogetis pro ea in conspectu Domi-
18 ni, præsertim cum de sanguine illius nõ sit
illatũ intra Sancta*, & comedere debuera-
tis eam in sanctuario, sicut præceptũ est mi-
19 hi? Respondit Aaron: Oblata est hodie vi-
ctima pro peccato, & holocaustũ corã Dño:
mihi aũt accidit quod vides, quomodo po-
tui comedere eam, aut placere Dño in cere-
20 monijs mente lugubri? Quod cùm audis-
set Moyses, recepit satisfactionem.

‖2.Mac.2 c.21.

*sanctorũ 6.

CAPVT XI.

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen,
A & Aaron, dicens: Dicite fi-
2 lijs Israël: * ‖ Hæc sunt anima-
lia quæ comedere debetis de
3 cũctis animãtibus terræ: Om
ne quod habet diuisam vngulam & rumi-
4 nat in pecoribus, comedetis. Quicquid au-
tẽ ruminat quidem, & habet vngulam, sed
nõ diuidit eam, sicut camelus, & cetera, nõ
comedetis illud, & inter immũda reputabi-
5 tis. Cherogryllus qui ruminat, vngulamq;
6 non diuidit, immundus est. Lepus quoq;,
nam & ipse ruminat, sed vngulam nõ diui
7 dit. Et ‖ sus: qui cum vngulam diuidat, non
8 ruminat, horum carnibus non vescemini,
nec cadauera contingetis, quia immunda
9 sunt vobis. Hæc sunt quæ gignuntur in a-
B quis, & vesci licitum est. Omne quod habet
pinnulas & squamas, tam in mari q̃ in flu-
10 minibus & stagnis, comedetis. Quicquid
aũt pinnulas & squamas non habet eorum
quæ in aquis mouentur & viuunt, abomi-
11 nabile vobis execrandumq; erit, carnes eo
rum nõ comedetis, & morticina vitabitis.
12 Cuncta quæ non habent pinnulas, & squa
13 mas in aquis, polluta erunt. Hæc sunt quæ
de auibus comedere non debetis, & vitãda
sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæe-
14 tum, & miluum ac vulturem iuxta genus
15 suum, & omne coruini generis in similitu
16 dinem suam. Struthionem, & noctuam, &
17 larum, & accipitrem iuxta genus suum, bu
18 bonem, & mergulum, & ibin, & cygnum,
19 & onocrotalum, & porphyrionem, hero-
C dionem & charadrion iuxta genus suum,
20 vpupam quoq; & vespertilionẽ. Oẽ de vo
lucribus quod graditur super quatuor pe-
21 des abominabile erit vobis. Quicquid aũt
ambulat quidem super quatuor pedes, sed
hẽt longiora retro crura, per quæ salit su-
22 per terram, comedere debetis, vt est brucus in
genere suo, & attacus atq; ophiomachus, ac
23 locusta, singula iuxta genus suum. Quicqd
autem ex volucribus quatuor tantũ habet
24 pedes, execrabile erit vobis: Et quicunque
D morticina eorũ tetigerit, polluetur, & erit
25 immundus vsq; ad vesperum: & si neces-
se fuerit vt portet quippiã horũ mortuum,
lauabit vestimenta sua, & immundus erit
26 vsque ad occasum solis. Omne animal,
quod habet quidem vngulam, sed non diui
dit eam, nec ruminat, immundum erit: &
quicquid tetigerit illud contaminabitur.
27 Quod ambulat super manus ex cũctis ani
mantibus, quæ incedunt quadrupedia, im-
mundum erit. qui tetigerit morticina eorũ,
28 polluetur vsq; ad vesperũ. Et qui portaue
rit huiuscemodi cadauera, lauabit vestimen
ta sua, & immundus erit vsq; ad vesperũ:
quia omnia hæc immunda sunt vobis.
29 Hæc quoq; inter polluta reputabuntur de
E his quæ mouentur in terra, mustela, & mus
& crocodillus, singula iuxta genus suum,
30 mygale, & chameleon, & stellio, & lacer-
31 ta, & talpa. Omnia hæc immunda sunt.
Qui tetigerit morticina eorum, immundus
32 erit vsq; ad vesperum: & super quod ce-
ciderit quicquam de morticinis eorũ, pol-
luetur tam vas ligneum & vestimentum, q̃
pelles & cilicia, & in quocunq; fit opus tin
gentur aqua, & polluta erunt vsq; ad vespe
33 rum, & sic postea mundabuntur. Vas autẽ
fictile in quod horum quicquam intrò ce-
ciderit polluetur, & idcirco frangendum
34 est: Omnis cibus, quem comedetis, si fusa
fuerit super eum aqua immundus erit: &
omne liquens, quod bibitur de vniuerso va
35 se, immundum erit. Et quicquid de morti
F cinis huiuscemodi ceciderit super illud, im-
mundum erit: siue clibani, siue chytropo-
36 des, destruentur & immundi erunt. Fõtes
verò & cisternæ, & omnis aquarum cõgre-
gatio munda erit. Qui morticinum eorum
37 tetigerit, polluetur. Si ceciderit super se-
38 mentem, nõ polluet eam: Si autem quis-
piam aqua sementem perfuderit, & postea
39 morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si
mortuũ fuerit animal quod licet vobis co-
medere, qui cadauer eius tetigerit, immun-
40 dus erit vsq; ad vesperũ: & qui comederit
ex eo quidpiam, siue portauerit, lauabit ve-
stimenta sua, & immundus erit vsq; ad ve-
41 sperum. Omne quod reptat super terrã,
abominabile erit, nec assumetur in cibum.
42 Quicquid super pectus quadrupes graditũ,
G & multos habet pedes, siue per humũ tra-
hitur, nõ comedetis, quia abominabile est.
43 Nolite contaminare animas vestras, nec
tangatis quicquam eorum, ne immundi si
44 tis. Ego enim sum Dominus Deus vester:
‖ sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne pol
luatis aĩas vestras in omni reptili, qđ mo-
45 uetur super terrã. Ego enim sum Dñs, qui
eduxi vos de terra Ægypti vt essem vobis

* Custodi te omnia quæ scripsi vobis vt sim Deus vester. Hæc sunt. &c.

‖Deu. 14. a.4.

‖2.Mac.6 d.18.

‖1.Pet.1. c.15.

in Deum

in Deum: Sācti eritis, quia ego sanctus sum. 46 Ista est lex animantium, ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouet in aqua, 47 & reptat in terra, vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem 3 diebus iuxta dies separationis mēstruæ. Et 4 die octauo circuncidetur infantulus: Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine B purificationis suæ. Omne sanctum nō tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. 5 Sin autem fœmina pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus mane- 6 bit in sanguine purificationis suæ. Cumq; C expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, siue pro filia deferet agnū anniculum in holocaustum, & pullū columbæ siue turturē pro peccato ad hostium tabernaculi te- 7 stimonij, & tradet sacerdoti. Qui offeret illa corā Domino, & orabit pro ea, & sic mun- D dabitur à profluuio sanguinis sui. ista est lex 8 parientis masculum aut fœminam. Quod si non inuenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

Lu.2.c.12. Io.7.c.22 Lu.2.c.21 Lu.2.d.24.

CAPVT XIII.

1 A Locutusq; est Domin⁹ ad Moysen & Aaron, dicens: 2 Homo in cuius cute, & carne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet fi- 3 liorum eius. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est. & ad arbi- 4 trium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum 5 sacerdos septem diebus, & considerabit die septimo, & siquidem lepra vltra non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem die- 6 bus alijs. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitq; homo vestimenta sua, & mundus erit. 7 Quòd si postq̄ à sacerdote visus est, & red- B ditus munditiæ, iterum lepra creuerit: ad- 8 ducetur ad eum, & immunditiæ condem- 9 nabitur. Plaga lepræ si fuerit in homine, 10 adducetur ad sacerdotem. Et videbit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillorū mutauerit aspectū, ipsa quoq; caro vi- 11 ua apparuerit: lepra vetustissima iudicabitur atq; inolita cuti. Contaminabit itaq; eū sacerdos, & nō recludet, quia perspicuæ im- 12 munditiæ est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnē à capite vsq; ad pedes, quicquid sub aspe- 13 ctum oculorum cadit, considerabit eū sacerdos, & teneri lepra mūdissima iudicabit, eo quod omnis in cādorem versa sit, & idcirco 14 homo mundus erit. Quando vero caro vi- 15 uens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabi- C tur: caro enim viua si lepra aspergitur, im- 16 munda est. Quod si rursum versa fuerit in 17 alborem, & totum hominē operuerit, considerabit eum sacerdos, & mundum esse de- 18 cernet. Caro autem & cutis in qua hulcus 19 natum est, & sanatum: & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit siue subrufa, addu- 20 cetur homo ad sacerdotem: Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in hulcere. 21 Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne nō est humi- 22 lior, recludet eum septem diebus. Et si qui- 23 dem creuerit, adiudicabit eum lepræ: sin autem steterit in loco suo, hulceris est cica- 24 trix, & homo mundus erit. Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albā 25 siue rufam habuerit cicatricem considerabit eam sacerdos, & ecce * versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior, contaminabit eum, quia plaga lepræ in cica- 26 trice orta est. Quòd si pilorum color non D fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ spēs fuerit subobscura, 27 recludet eū septem diebus. Et die septimo contemplabitur, si creuerit in cute lepra, cō- 28 taminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga cōbustionis est: & idcirco mundabitur, quia cicatrix 29 est combusturæ. Vir siue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit 30 eos sacerdos. & si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoq; subtilior: contaminabit eos, quia lepra 31 capitis ac barbæ est. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capil- 32 lum nigrum: recludet °eos° septē diebus: & E die septimo intuebitur. Si non creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ 33 carni reliquæ æqualis: radetur homo absq; loco maculæ, & includet septē diebus alijs. 34 Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eū, lotisq; vestibus suis mundus erit. 35 Sin autem post emundationem rursus cre- 36 uerit macula in cute, non quæret amplius

*si 7. °eum 8.

vtrum capillus in flauum colorem sit cōmutatus, quia apertè immundus est. 37 ¶ Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatū esse, & confidenter eū pronunciet mundum. 38 ¶ Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit, 39 ¶ intuebitur eos sacerdos, si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse leprā, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum. 40 ¶ Vir de cuius capite capilli fluūt, caluus & mundus est: 41 ¶ & si à fronte ceciderint pili, recaluaster & mundus est. 42 ¶ Sin F autē in caluitio siue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus, 43 ¶ & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta est in caluitio. 44 ¶ Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis, 45 ¶ habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectū, contaminatum ac sordidum se clamabit. 46 ¶ Omni tempore quo leprosus est, & immūdus, solus habitabit extra castra. 47 ¶ Vestis lanea siue linea, quæ lepram habuerit 48 ¶ in stamine atq; subtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle confectum est. 49 ¶ Si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostenderturq; sacerdoti. 50 ¶ Qui consideratam recludet septem diebus: 51 ¶ & die septimo rursus aspiciens si deprehendet creuisse, G lepra perseuerans est: pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuenta, 52 ¶ & idcirco comburetur flammis. 53 ¶ Quod si eam viderit non creuisse, 54 ¶ præcipiet, & lauabunt id in quo lepra est, recludetq; illud septem diebus alijs. 55 ¶ Et cum viderit faciem quidem pristinam nō reuersam, nec tamen creuisse leprā, immū dum iudicabit, & igne cōburet, eo q̄ infusa sit in superficie vestimenti vel per totum lepra. 56 ¶ Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquā vestis est lota, abrūpet eū, & à solido diuidet. 57 ¶ Quòd si vltrà apparuerit in his locis quæ prius immaculata erāt, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi. 58 ¶ Si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt secundo, & munda erunt. 59 ¶ Ista est lex lepræ vestimenti lanæ, & linei, staminis atque subtegminis, omnisq; supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat vel contaminari.

CAPVT XIIII.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: A 2 ¶ Hic est ritus leprosi quando mūdandus est: ‖ Adducetur ad sacerdotem: 3 ¶ qui egressus de castris cū inuenerit lepram esse mundatam, 4 ¶ præcipiet ei qui purificatur vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumq; & hyssopum, 5 ¶ & vnū ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes. 6 ¶ Alium autem viuum cū ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, 7 ¶ quo asperget illum qui mundandus est septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuum, vt in agrum auolet. 8 ¶ Cumq; lauerit homo vestimenta sua, radet oēs pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusq; ingredietur castra, ita duntaxat, vt maneat extra tabernaculum suum septem diebus, 9 ¶ & die septimo radet capillos capitis, barbamq; & B supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus & corpore, 10 ¶ die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium quæ cōspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium. 11 ¶ Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia corā Domino in ostio tabernaculi testimonij, 12 ¶ tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleiq; sextarium. Et oblatis ante Dominum omnibus, 13 ¶ immolabit agnum vbi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sācta sanctorū est. 14 ¶ Assumensq; sacerdos de sanguine hostię quę immolata est pro delicto, ponet super extremū auriculæ dextrę eius qui mundatur, & super pollices manus dextrę & pedis, 15 ¶ & de olei sextario mittet in manum suam sinistram, 16 ¶ tingetq; digitum dextrum C in eo, & asperget coram Domino septies: 17 ¶ quod autem reliquum est olei in lęua manu, fundet super extremum auriculę dextrę eius qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinē qui effusus est pro delicto, 18 ¶ & super caput eius. ¶ Rogabitq; pro eo coram Domino, 19 & faciet sacrificium pro peccato, tunc immolabit holocaustum, 20 ¶ & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur. 21 ¶ Quod si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt, p̄ delicto assumet agnum ad oblationem vt roget pro eo sacerdos, decimamq; partem similæ cōspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium, 22 ¶ duosq; turtures siue duos pullos colūbæ, quorum vnus sit pro peccato, & alter in holocaustum: 23 ¶ offeretq; ea die octauo purifi- D cationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino. 24 ¶ Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, leuabit simul: 25 ¶ immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mūdatur, & super pollices manus eius ac pedis dextri: 26 ¶ olei vero partem mittet in manum suam sinistram, 27 ¶ in quo tingens digitū dextræ manus, asperget septies coram Domino: 28 ¶ tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manᵘ ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto. 29 ¶ reliquam autem partē olei quæ est in sinistra manu,

‖ Matt. 8. a. 1. Mar. 1. d. 40. Lu. 5. c. 14.

mittet super caput purificati, vt placet pro 30 eo Dñm: & turturem, siue pullum columbæ 31 offeret, ¶vnũ pro delicto, & alterum in holo 32 caustũ cũ libamentis suis. ¶ Hoc est sacrifi- E cium leprosi, qui habere non põt omnia in 33 emundationem sui. ¶ Locutusq; est Dñs ad 34 Moysen, & Aaron dicens: ¶ Cũ ingressi fue- ritis Terram-Chanáan, quam ego dabo vo- bis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in 35 ædibus, ¶ibit cuius est domus, nũciãs sacer- doti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mi- 36 hi esse in domo mea. ¶At ille pcipiet vt ef- ferãt vniuersa de domo priusquã ingrediat eã, & videat vtrum leprosa sit, ne immunda fiant õia quæ in domo sunt. Intrabitq; po- stea, vt consideret leprã domus. ¶Et cũ vide- 37 rit in parietibus illius quasi valliculas pal- lore siue rubore deformes, & humiliores su 38 perficie reliqua, ¶egredietur ostiũ domus. & 39 statim claudet illã septẽ diebus. ¶ Reuersus- que die septimo, considerabit eã, si inuene- 40 rit creuisse leprã, ¶iubebit erui lapides in q- F bus lepra est, & proijci eos extra ciuitatẽ in 41 locũ immundum: ¶ domum aũt ipsam radi intrinsecus per circuitũ, & spargi puluerem 42 rasuræ extra vrbẽ in locum immundũ, ¶ la- pidesq; alios reponi pro his qui ablati fue- 43 rint, & luto alio liniri domũ. ¶ Sin aũt post- quam eruti sunt lapides, & puluis elatus & 44 alia terra lita, ¶ingressus sacerdos viderit re- uersam leprã, & parietes respersos maculis, lepra est perseuerans, & immunda domus: 45 ¶quam statim destruent, & lapides eius ac li gna, atq; vniuersum puluerẽ proijciẽt extra 46 oppidũ in locũ immundum. ¶Qui intrauerit domũ qñ clausa est, immundus erit vsq; ad 47 vesperũ: ¶Et qui dormierit in ea, & comede- 48 rit quippiã, lauabit vestimenta sua. ¶ Quod G si introiens sacerdos viderit lepram nõ cre- uisse in domo postquam denuo lita fuerit, 49 purificabit eam reddita sanitate: ¶ & in pu- rificatione eius sumet duos passeres, lignũ- que cedrinũ, & vermiculum, atq; hyssopũ: 50 ¶ & immolato vno passere in vase fictili sup 51 aquas viuas: ¶tollet lignum cedrinũ, & hys- sopũ, & coccum & passerem viuum, & tin- get omnia in sanguine passeris immolati, atq; in aquis viuentibus: & asperget domũ 52 septies, ¶purificabitq; eam tam in sanguine passeris, quàm in aquis viuẽtibus, & in pas- sere viuo, lignoq; cedrino & hyssopo, atque 53 vermiculo. ¶Cumq; dimiserit passerem auo lare in agrum libere, orabit pro domo, & 54 iure mundabitur. ¶Ista est lex omnis lepræ, 55 & percussuræ, ¶lepræ vestium & domorum, 56 ¶cicatricis & erumpentium papularum, lu- centis maculæ, & in varias species colori- 57 bus immutatis, ¶ vt possit sciri quo tempo- re mundum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & A Aaron, dicens, ¶Loquimini filijs Israël, 2 & dicite eis: Vir qui patitur fluxũ seminis, 3 immũdus erit: ¶Et tunc iudicabitur huic vi- tio subiacere, cũ per singula momẽta adhæ- serit carni eius, atq; concreuerit fœdus hu- 4 mor ¶Omne stratum in quo dormierit, im- 5 mundũ erit, & vbicũq; sederit. ¶ Si quis ho- minũ tetigerit lectũ eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; 6 ad vesperũ. ¶Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua: & lotus aqua immũ 7 dus erit vsq; ad vesperũ. ¶ Qui tetigerit car- nẽ eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus 8 aqua, immundus erit vsq; ad vesperum. ¶ Si saliuã eiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lauabit vestimenta sua: & lo tus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum, 9 ¶ Sagma super qđ sederit, immundum erit: 10 ¶ & quicquid sub eo fuerit qui fluxum semi B nis patitur, pollutum erit vsq; ad vesperũ. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vesti- menta sua: & ipse lotus aqua, immũdus erit 11 vsq; ad vesperũ. ¶Omnis quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lauabit ve- stimenta sua: & lotus aqua immundus erit 12 vsq; ad vesperũ. ¶Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas aũt ligneum lauabit aqua. 13 ¶Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septẽ dies post emun dationem sui, & lotis vestibus & toto corpo 14 re in aquis viuentibus, erit mũdus. ¶Die aũt octauo sumat duos turtures, aut duos pul- los columbæ, & veniet in conspectũ Dñi ad ostiũ tabernaculi testimonij, dabitq; eos sa- 15 cerdoti. ¶Qui faciet vnum pro peccato, & al- terũ in holocaustũ: rogabitq; pro eo coram 16 Dño, vt emundetur à fluxu seminis sui. ¶Vir C de quo egreditur semẽ coitus, lauabit aqua omne corpus suũ: & immundus erit vsque 17 ad vesperũ. ¶Vestẽ & pellẽ quã habuerit, la- uabit aqua, & immunda erit vsq; ad vespe- 18 rũ. ¶Mulier cum qua coierit, lauabitur aqua, 19 & immunda erit vsq; ad vesperũ. ¶ Mulier q̃ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, 20 septem diebus separabitur. ¶Omnis qui teti gerit eã, immundus erit vsque ad vesperũ. 21 ¶Et *in quo dormierit vel sederit diebus se- 22 parationis suæ, polluetur. ¶ Qui tetigerit le- ctũ eius, lauabit vestimẽta sua: & ipse lotus 23 aqua, immũdus erit vsq; ad vesperũ. ¶ Om- ne vas super qđ illa sederit, quisquis attige- rit, lauabit vestimẽta sua: & ipse lotus aqua, 24 pollutus erit vsq; ad vesperũ. ¶ Si coierit cũ D ea vir tempore sanguinis menstrualis, im- mundus erit septem diebus: & omne stratũ 25 in quo dormierit, polluet. ¶ Mulier quæ pa- titur multis diebus fluxũ sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruũ sanguinem fluere nõ cessat, quandiu subia- cet huic passioni, immunda erit quasi sit in 26 tempore menstruo. ¶Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum 27 erit. ¶Quicunq; tetigerit ᵇeam' lauabit vesti- menta

* locus 1

ᵇ ea. 2

menta sua: & ipse lotus aqua, immundus 28 erit vsq; ad vesperū. ¶ Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septē dies puri- 29 ficationis suæ, ¶& die octauo offeret ꝓ se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonij: 30 ¶ qui vnum faciet pro peccato, & alterū in holocaustum, rogabitq; pro ea coram Dño, 31 & pro fluxu immunditiæ eius. ¶ Docebitis ergo filios Israel, vt caueant immunditias, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculū meum quod est inter 32 eos. ¶ Ista est lex eius qui patitur fluxum se- 33 minis, & qui polluitur coitu, ¶ & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hoīs qui dormierit cū ea.

CAPVT XVI.

| Sup. 10. a.1. Exo. 30.b 10. | Heb. 9.b 7.

1 A LOcutusq; est Dñs ad Moysen post| mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: 2 & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron, fratrem tuum, |ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum corā propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur (qa in nube apparebo sup oraculū) 3 ¶nisi hæc antè fecerit, vitulum pro peccato 4 offeret, & arietē in holocaustū. ¶ Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc.n. vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, indue- 5 B tur. ¶ Suscipietque ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & 6 vnū arietē in holocaustū ¶Cumq; obtulerit vitulū, & orauerit pro se, & pro domo sua, 7 ¶duos hircos stare faciet corā Dño in ostio 8 tabernaculi testimonij: ¶mittēsq; sup vtrūque sortē, vnā Dño, & alterā capro emissa- 9 rio: ¶cuius exierit sors Dño, offeret illū pro 10 peccato, cuius aūt in caprū emissarium, statuet eū viuū corā Dño, vt fundat preces su- 11 per eū, & emittat eū in solitudinem. ¶His rite celebratis, offeret vitulū, & rogans ꝓ se, 12 & ꝓ domo sua, immolabit eū. ¶assumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriēs manu cōpositū thymiama in incensum, vltra velum intrabit in Sancta: 13 C ¶vt positis super ignem aromatibus, nebula eorū & vapor operiat oraculū, quod est 14 supra testimonium, & non moriatur. ¶|Tollet quoq; de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orien- 15 tem. ¶Cumq; mactauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptū est de sanguine vituli, 16 vt aspergat e regione oraculi, ¶& expiet sanctuarium ab immunditijs filiorū Israel, & D à præuaricationibus eorum, cunctisq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonij, quod fixum est inter eos in me- 17 dio sordium habitationis eorū. ¶|Nullus hominum sit in tabernaculo quando pontifex sanctuarium ingreditur, vt roget pro se & pro domo sua, & pro vniuerso cętu Is- 18 raël, donec egrediatur. ¶Cū aūt exierit ad altare quod corā Dño est, oret pro se, & sumptū sanguinē vituli, atq; hirci fundat super 19 cornua eius per gyrū. ¶ aspergensq; digito septies expiet, & sanctificet illud ab immun- 20 ditijs filiorum Israël. ¶ Postquā emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare, 21 tunc offerat hircum viuentem: ¶ & posita vtraq; manu super caput eius, confiteatur oēs iniquitates filiorū Israël, & vniuersa delicta, atq; peccata eorum: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem para- 22 tum, in desertum. ¶ Cūq; portauerit hircus E omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto, reuerte- 23 tur Aaron in tabernaculum testimonij, & depositis vestibus quib⁹ prius indutus erat 24 cū intraret sanctuariū, relictisq; ibi, ¶ lauabit carnē suā in loco sancto, indueturq; vestibus suis. Et postquā egressus obtulerit holocaustū suum ac plebis, rogabit tam pro se 25 quam pro populo: ¶ & adipem qui oblatus 26 est ꝓ peccatis, adolebit sup altare. ¶ Ille verò qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic in- 27 gredietur in castra. ¶ Vitulū aūt & hircū qui F pro peccato fuerāt immolati, & quorū sanguis illatus est in sanctuariū, vt expiatio cōpleretur, asportabunt foras castra, |& cōburent igni tam pelles, quàm carnes eorū ac 28 fimum. ¶& quicunq; cōbusserit ea, lauabit vestimenta sua, & carnē aqua, & sic ingre- 29 dietur castra. ¶ Eritq; vobis hoc legitimum sempiternū: Mēse septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumq; opus facietis, siue indigena, siue aduena qui pere- 30 grinatur inter vos. ¶| In hac die expiatio erit vestri, atq; mundatio ab oībus peccatis 31 vestris: coram Dño mundabimini: ¶ sabbathum enim requietionis est, & affligetis 32 animas vestras religione perpetua. ¶ Expiabit autem sacerdos qui vnctus fuerit, & cuius manus* initiatæ sunt vt sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturq; stola linea 33 & vestibus sanctis, ¶& expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonij, atq; altare, sa- 34 cerdotes quoq; & vniuersū populū. ¶Eritq; vobis hoc legitimum sempiternum, vt oretis pro filijs Israël, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

| Heb. 9.d. 13. & 20 a.

| Luc. 1.a. 10.

| Sup. 6.d. 30. Heb. 13. b.11.

| Inf. 23 a.7.

** initiata est. 7.*

CAPVT XVII.

1 A ET locutus est Dñs ad Moysen, dicēs, ¶Loquere Aaron & filijs 2 ei⁹, & cūctis filijs Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quē mā- 3 dauit Dñs, dicēs: ¶Homo q- libet de domo Israël, si occiderit bouē, aut

uem, siue caprã in castris vel extra castra, 4 ❡& non obtulerit ad ostiũ tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinẽ fuderit, sic peribit de medio po-5 puli sui. ❡Ideo sacerdoti offerre debent filij Israël hostias suas, quas occidũt in agro, vt sanctificentur Dño ante ostium tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias paci-6 ficas Dño. ❡Funderque sacerdos sanguinem B super altare Dñi ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorẽ sua-7 uitatis Dño. ❡& nequaquam vltrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternũ erit 8 illis & posteris eorũ. ❡Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël & de aduenis qui peregrinantur apud vos qui obtulerit holocau-9 stum siue victimam, ❡& ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam, vt[a] offe-10 ratur Dño, interibit de populo suo. ❡Homo C quilibet de domo Israël, & de aduenis qui peregrinãtur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdã eam de populo suo: 11 ❡quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt super altare[b] in eo[c] expietis pro animabus vestris, & sanguis pro 12 animæ piaculo sit. ❡Idcirco dixi filijs Israël, Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex aduenis qui peregrinantur 13 apud vos. ❡Homo quicunq; de filijs Israel, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram D vel auem, quibus vesci licitum est, fundat 14 sanguinẽ eius, & operiat illum terra. ❡‖Anima enim omnis carnis in sanguine est. Vnde dixi filijs Israël: Sanguinem vniuersæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicunque comederit il-15 lum interibit. ❡Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis quàm de aduenis, lauabit vestimenta sua, & semetipsum aqua, & contaminatus erit vsq; ad vesperũ: & hoc ordine mundus 16 fiet. ❡Quod si non lauerit vestimẽta sua, vel corpus portabit iniquitatem suam.

[a] offerat 3.
[c] Omnĩ 10.
‖ Ge. 9. b. 4.

CAPVT XVIII.

1 A LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens: ❡Loquere filijs 2 Israël, & dices ad eos: Ego Do-3 minus Deus vester, ❡iuxta consuetudinem Terræ Aegypti in qua habitastis, non facietis, & iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in 4 legitimis eorum ambulabitis. ❡Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus ve-5 ster. ❡‖Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis: Ego Do-6 minus. ❡Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitu-7 dinem eius. Ego Dominus. ❡Turpitudinem patris tui, & turpitudinẽ matris tuæ nõ discooperies, mater tua est, non reuelabis tur-8 pitudinem eius. ❡Turpitudinem vxoris pa-B tris tui non discooperies: turpitudo enim 9 patris tui est ❡Turpitudinem sororis tuæ ex patre siue ex matre quę domi vel foris ge-10 nita est. non reuelabis ❡Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia, non reuelabis: 11 quia turpitudo tua est. ❡Turpitudinem filiæ vxoris patri tui quam peperit patri tuo, 12 & est soror tua, non reuelabis. ❡Turpitudinẽ sororis patris tui non discooperies, quia 13 caro est patris tui. ❡Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis, eo quòd caro sit 14 matris tuæ. ❡Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ 15 tibi affinitate coniungitur. ❡Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui est: nec discooperies ignominiam eius. 16 ❡* Turpitudinem vxoris fratris tui non re-17 uelabis: quia turpitudo fratris tui est. ❡Tur-C pitudinem vxoris tuæ & filij eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiã eius: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. 18 ❡Sororem vxoris tuæ in pellicatũ illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius 19 adhuc illa viuente. ❡Ad mulierẽ quæ patitũ menstrua non accedes, nec reuelabis fœdita-20 tem eius. ❡Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis. 21 ❡De semine tuo non dabis vt consecretur ‖idolo Moloch, nec polluesnomen Dei tui. 22 Ego Dominus. ❡Cum masculo non commi-sceatis coitu fœmineo, quia abominatio est. 23 ❡Cum omni pecore non coibis, nec macula-D beris cum eo. Mulier non succumbet iumẽ-24 to, nec miscebitur ei, quia scelus est. ❡Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego eij-25 ciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, 26 vt euomat habitatores suos. ❡Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quàm colonus, qui peregrinatur apud 27 vos. ❡Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante vos, & 28 polluerunt eam. ❡Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cùm paria feceritis, sicut 29 euomuit gentem quæ fuit ante vos. ❡Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio po-30 puli sui. ❡Custodite mandata mea. Nolite facere quę fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

‖ Rõ. 10. a. 5. Ezec. 20. b. 11. Gala. 3. b. 12.
* Et vxorẽ fratris sui nullus accipiat.
‖ Inf. 20. a. 2.
Ro. 1 1 ... 10.

CAPVT XIX.

1 A LOcutus est Dominus ad Moysen, dicẽs: ❡Loquere ad omnem cœtum filiorum 2 Israël, & dices ad eos: ‖Sancti estote, quia

‖ Su. 1 1. g. 44. 1. Pet. 1. d. 16.

3 ego sanctus sum Dñs Deus vr̃. ¶ Vnusquisq; patrem suum, & matrem suam timeat. Sab- 4 batha mea custodite. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles 5 faciatis vobis. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Si immolaueritis hostiam pacificorum Dño, vt sit pla- 6 cabilis: ¶ eo die quo fuerit immolata, come- B detis eam, & die altero: quicquid autẽ residuum fuerit in diẽ tertium, igne cõburetis, 7 ¶ si quis post biduum comederit ex ea, pro- 8 phanus erit, & impietatis reus. ¶ portabitq; iniquitatem suam, quia sanctũ Dñi polluit, & peribit aĩa illa de[a] populo suo[']. ¶ Cumq; 9 messueris segetes terræ tuæ, nõ tõdebis vsq; ad solum superficiẽ terræ: nec remanentes 10 spicas colliges. ¶ Neq; in vinea tua racemos C & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego 11 Dñs Deus vester. ¶ Non facietis furtum. Non mẽtiemini, nec decipiet vnusquisq; proxi- 12 mũ suũ. ¶ Non periurabis in noĩe meo, nec 13 pollues nomẽ Dei tui. Ego Dñs ¶ Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Nõ morabitur opus mercenarij tui a- 14 pud te vsq; manè. ¶ Non maledices surdo, nec coram cęco pones offendiculum, sed timebis Dñm Deum tuũ, quia ego sum Dñs. 15 ¶ Non facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. Non cõsideres personam pauperis, nec honores vultum potẽtis. Iustè iudi- 16 ca proximo tuo. ¶ Non eris criminator, nec susurro in[b] populo[']. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dñs. ¶ Non oderis 17 fratrem tuũ in corde tuo, sed publicè argue 18 eum, ne habeas super illo peccatum. ¶ |Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ci- D uium tuorum. |Diliges amicum tuum sicut 19 te ipsum. Ego Dñs. ¶ Leges meas custodite. [b]Iumentum tuum[']non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum nõ seres diuerso semine. Veste, quæ ex duo- 20 bus texta est, non indueris. ¶ Homo si dormierit cũ muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nobilis, & tamen precio non redẽpta, nec libertate donata: vapulabũt ambo, & non morientur, quia non fuit libera. 21 ¶ pro delicto autem suo offeret Domino ad E ostium tabernaculi testimonij arietẽ: ¶ ora- 22 bitq; ꝓ eo sacerdos, & pro peccato eius coram Dño, & repropitiabitur ei, dimittetur q; 23 peccatum. ¶ Qñ ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. poma quæ germinant, 24 immũda erũt vobis, nec ederis ex eis. ¶ Quarto aũt anno oĩs fructus eorum sanctificabi- 25 tur laudabilis Dño. ¶ Quinto autẽ anno comederis fructus, cõgregantes poma q̃ profe- 26 rũt Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nõ comedetis *cum F sanguine. Non augurabimini, nec obserua- 27 bitis somnia. ¶ Neq; in rotundum attonde- 28 bitis comam, nec radetis barbam. ¶ Et super mortuo nõ incideris carnes vestras, neq; figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. 29 Ego Dñs. ¶ Ne prostituas filiã tuam, ne cõta- 30 mineẽ terra, & impleaẽ piaculo. ¶ Sabbatha mea custodite, & sanctuarium meũ metui- 31 te. ¶ Ego Dñs. ¶ Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Corã cano ca- 32 pite cõsurge, & honora personã senis: & ti- 33 me Dñm Deum tuũ. Ego sum Dñs. ¶ Si habi- G tauerit aduena in terra vr̃a, & moratus fue- 34 rit inter vos, nõ exprobretis ei: ¶ sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eũ quasi vosmetipsos, fuistis n. & vos aduenæ in Terra 35 Aegypti. Ego Dñs Deus vr̃. ¶ Nolite facere iniquũ aliquid in iudicio, in regula, in pon- 36 dere, in mensura. ¶ Statẽra iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusq; sextarius, Ego Dñs Deus vr̃, q̃ eduxi vos de Terra Ægypti. 37 ¶ Custodite oĩa præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea Ego Dominus.

CAPVT XX.

1 A LOcutusq; ẽ Dñs ad Moysen, dicẽs: ¶ Hæc loquẽris filijs Israël: 2 Homo de filijs Israël, & de aduenis qui habitant in Israël, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terrę 3 lapidabit eum. ¶ Et ego ponam faciem meã contra illum, succidamque illum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, & contaminauerit sanctuarium meum, ac polluerit nomẽ sanctum meum. 4 ¶ Quod si negligens populus terræ, & quasi paruipendens imperium meum, dimiserit hominẽ qui dedit de semine suo Moloch, 5 nec voluerit eum occidere: ¶ ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem eius: succidamque & ipsum, & omnes qui cõsenserunt ei vt fornicaretur cum Mo- 6 loch, de medio populi sui. ¶ Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cõtra B eam, & interficiam illam de medio populi 7 sui. ¶ Sanctificamini, estote sancti, quia e- 8 go sum Dñs Deus vester. ¶ Custodite pręcepta mea, & facite ea: Ego Dñs qui sanctifico 9 vos. ¶ Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur, patri matriq; qui maledi- 10 xerit, sanguis eius sit super eum. ¶ Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriaẽ & mæchus & adultera. 11 ¶ Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte morian- 12 tur ambo: sanguis eorum sit super eos. ¶ Si quis dormierit cum nuru sua, vterque moriatur, quia scelus operati sunt: san- 13 guis eorum sit super eos. ¶ Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque operatus est nefas, morte moriãtur: sit sanguis eorum super eos. 14 ¶ Qui supra vxorem filiam, C duxerit matrem eius, scelus operatus est:

Marginalia: [a]medio populi sui 4. Inf. 23. d. 28. Exo. 20. a. 4. c. 17. Deu. 5. b. 11. c. 20. Eccl. 10. a. 6 Deu. 24. c. 14. Tob. 4. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Iac. 1. a. 2 Prou. 24. c. 28. 1. Io. 2. b. 11. 3 c. 15 Ecc. 19. b. 13. |Mat. 18. b 15. Luc. 17. a. 3. [b] populis 10. |Mat. 5. g. 43. 22. d. 39. Ro. 13. c. 9. |Gala. 5. c. 14. Iac. 2. b. 9 [b]Iumenta tua 13. *carnem. Inf 21. a. 5. Exo. 21. c. 21. Sup. 18. c. 21. 1. Pet. 1. c. 16. Exo. 21. c 17. Prou. 20. c. 20. Mat. 15 a. 14. Mar. 7. b. 10. Io 8. a. 4. Deut. 22. d. 22.

viuus ardebit cum eis, nec permanebit tan-
15 tũ nefas in medio vestri. ¶ Qui cum iumen-
to & pecore coierit, morte moriatur: pecus
16 quoq; occidite. Mulier quæ succubuerit cui
libet iuméto, simul interficietur eũ eo: san-
17 guis eorũ sit super eos. ¶ Qui acceperit soro-
rẽ suã filiam patris sui, vel filiã matris suæ,
& viderit turpitudinẽ eius, illaq; cõspexerit
fratris ignominiam: nefariam rem operati
sunt, occidentur in conspectu populi sui, eo
ꝙ turpitudinem suam mutuo reuelauerint,
18 & portabunt iniquitatem suam. ¶ Qui coie-
rit cum muliere in fluxu menstruo, & reue-
lauerit turpitudinem eius, ipsaq; aperuerit
fontẽ sanguinis sui, interficientur ambo de
19 medio populi sui. ¶ Turpitudinẽ materteræ,
D & amitæ tuę nõ discooperies. qui hoc fece-
rit, ignominiam carnis suæ nudauit, porta-
20 bunt ambo iniquitatem suam. ¶ Qui coierit
cum vxore patrui vel auũculi sui, & reuela-
uerit ignominiam cognationis suæ, porta-
bunt ambo peccatum suum: absque liberis
21 morientur. ¶ Qui duxerit vxorẽ fratris sui, rẽ
facit illicitam, turpitudinem fratris sui reue-
22 lauit: absque liberis erunt. ¶ Custodite leges
meas, atq; iudicia, & facite ea: ne & vos euo
mat terra, quã intraturi estis, & habitaturi.
23 ¶ Nolite ambulare in legitimis nationum,
quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia
enim hæc fecerũt: & abominatus sum eas.
24 ¶ Vobis aũt loquor: Possidete terram eorum
E quam dabo vobis in hæreditatem, terram
fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus
25 vester, q̃ separaui vos a cæteris populis. ¶ Se-
parate ergo & vos iumentum mundum ab
immundo, & auem mundam ab immũda:
ne polluatis animas vestras in pecore & aui-
bus, & cunctis quæ mouentur in terra, & q̃
26 vobis ostendi esse polluta. ¶ *Eritis mihi san-
cti, quia sanctus sum ego Dñs, & separaui
27 vos à cæteris populis, vt essetis mei. ¶ ‖Vir si-
ue mulier, in q̃bus pythonicus, vel diuina-
tionis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidi-
bus obruẽt eos: sanguis eorum sit sup illos.

Ex 3.
‖*Deu.* 18. *b.* 10
1. *Reg.* 28 *b.* 7.

CAPVT XXI.

1 A Dixit quoq; Dñs ad Moysen: Lo-
quere ad sacerdotes, filios Aa-
ron, & dices ad eos: Ne conta-
minetur sacerdos in mortibus
2 ciuium suorum, ¶ nisi tm̃ in cõ
sanguineis, ac propinquis, id est, super patrẽ,
& matrem, & filium, & filiam, fratrem quo-
3 que, ¶ & sororẽ virginem, quæ non est nupta
4 viro: ¶ sed nec in principe populi sui conta-
5 minabitur. ¶ ‖Nec radent caput, nec barbam,
6 neque in carnibus suis faciẽt incisuras. ¶ Sã-
cti erũt Deo suo, & nõ polluent nomẽ eius:
incẽsum enim Dñi, & panes Dei sui offerũt,
7 & ideo sancti erũt. ¶ Scortum & vile prosti
bulũ non ducet vxorem, nec eam quæ repu-
diata est à marito, quia consecratus est Deo
8 suo, ¶ & panes propositionis offert. Sit ergo

‖*Sup.* 19. *f.* 27.

B sanctus, quia & ego sanctus sum Dñs, qui
9 sanctifico vos. ¶ Sacerdotis filia si deprehẽsa
fuerit in stupro, & violauerit nomen patris
10 sui, flammis exuretur. ¶ Pontifex, id est, sacer-
dos maximus inter fratres suos, super cuius
caput fusum est vnctionis oleum, & cuius
manus in sacerdotio consecratæ sunt, vesti-
tusq; est sanctis vestibus, caput suum nõ di-
11 scooperiet, vestimenta* non scindet, ¶ & ad
omnem mortuũ non ingredietur omnino:
super patre quoq; suo, & matre nõ cõtami-
12 nabitur. ¶ Nec egredietur de sanctis, ne pol-
C luat sanctuarium ᵇDominiʾ, quia oleũ san-
ctæ vnctionis Dei super eum est. ego Dñs.
13 ¶ ‖Virginem ducet vxorem: ¶ viduã aũt & re-
14 pudiatam & sordidã, atq; meretricẽ nõ ac-
15 cipiet, sed puellam de populo suo: ¶ ne com-
misceat stirpẽ generis sui vulgo gentis suæ:
16 quia ego Dominus qui sanctifico eũ. ¶ Locu
17 tusq; est Dñs ad Moysen, dicens: ¶ Loquere
ad Aaron: Homo de semine tuo per fami-
lias* qui habuerit maculam, non offeret pa-
18 nes Deo suo, ¶ nec accedet ad ministerium
eius: si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo
19 vel grandi vel torto naso, ¶ si fracto pede, si
20 manu, ¶ si gibbus, si lippus, si albuginem ha-
bens in oculo, si iugem scabiem, si impeti-
21 ginẽ in corpore, vel herniosus. ¶ Omnis qui
habuerit maculam de semine Aaron sacer-
D dotis, non accedet offerre hostias Dño, nec
22 panes Deo suo: ¶ vescetur tamen panibus q̃
23 offeruntur in sanctuario, ¶ ita duntaxat vt
intra velum non ingrediatur, nec accedat
ad altare, ᵇquiʾ maculam habet, & contami-
nare nõ debet sanctuarium meum. Ego Do
24 minus qui sanctifico eos. ¶ Locutus est ergo
Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad om-
nẽ Israël cuncta quæ fuerant sibi imperata.

**suas* 2. *f*
ᵇ *Dei sui* 3.
‖*Ezec.* 44. *f.* 22.
**suas* 2.
ᵇ *quia* 9.

CAPVT XXII.

1 A Locutus quoq; est Dñs ad Moy
sen, dicens: ¶ Loquere ad Aa-
2 ron, & ad filios eiᵒ, vt caueãt
ab his quę consecrata sunt fi-
liorum Israël, & non conta-
minent nomen sanctificatorũ mihi, quæ ip-
3 si offerunt ego Dominus. ¶ Dic ad eos, & ad
posteros eorum: Omnis homo qui accesse-
rit de stirpe vestra ad ea q̃ consecrata sunt,
& quæ obtulerunt filij Israël Domino, in
quo est immunditia, peribit coram Domi-
4 no. ego sum Dominus. ¶ Homo de semine
Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens flu-
xum seminis, non vescetur de his quæ san
ctificata sunt mihi donec sanetur. Qui teti-
gerit immundum super mortuo, & ex quo
5 egreditur semen quasi coitus, ¶ & qui tangit
reptile, & quodlibet immundũ, cuius tactus
6 est sordidus, ¶ immundus erit vsq; ad vespe-
rum, & non vescetur his quæ sanctificata
sunt: sed cũm lauerit ᵇcarnem suamʾ aqua,
7 ¶ & occubuerit sol, tunc mundatus vesce-
B tur de sanctificatis, quia cibus illius est.

ᵇ *corpus suum* 4.

22 ¶ Postquam aũt messueritis segetẽ terræ vestræ, nõ secabitis eam vsq; ad solũ: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego sum Dñs 23 Deus vr̃. ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, di- 24 cens: ¶ Loquere filijs Israël, Mense septimo, prima die mensis erit vobis sabbathũ memoriale clangentibus tubis, & vocabitur San- 25 ctũ. ¶ oẽ opus seruile nõ facietis in eo: & of- 26 feretis holocaustũ Dño. ¶ Locutusq; est Dñs 27 ad Moysen, dicens, ¶ Decimo die mensis hu- E ius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur Sanctus: affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holocaustum 28 Dño. ¶ Oẽ opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, 29 vt propitietur vobis Dñs Deus vr̃. ¶ Oĩs aĩa q̃ afflicta non fuerit die hac, peribit de popu- 30 lis suis: & quæ operis quippiam fecerit, de- 31 lebo eã de populo suo. ¶ Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habita- 32 tionibus vestris. ¶ Sabbathum requietionis est, & affligetis aĩas vestras die nono men- F sis. A vespera vsq; ad vesperã celebrabitis 33 sabbatha vestra. ¶ Et locutus est Dñs ad Moy- 34 sen, dicens. Loquere filijs Israël: A quintodecimo die mẽsis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Dño. 35 ¶ Dies primus vocabitur celeberrimus atq; sanctissimus: omne opus seruile non facie- 36 tis in eo. ¶ Et septem diebus offeretis holocausta Dño. Dies quoque octauus erit celeberrimus atq; sanctissimus, & offeretis holocaustum Dño: est enim cœtus atque collectæ: omne opus seruile non facietis in eo. 37 ¶ Hæ sunt feriæ Domini: quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta, & libamenta iuxta ritum vniuscuiusque diei: 38 ¶ Exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ spon- 39 te tribuetis Domino ¶ A quintodecimo ergo die mensis septimi quando congregaueritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabi- G tis ferias Domini septem diebus, die primo & die octauo erit sabbathum, idest, re- 40 quies. ¶ Sumetisq; vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasq; palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrẽte, & lætabimini corã Domino 41 Deo vestro. ¶ celebrabitis solennitatem eius septem diebus per annum, legitimum sempiternũ erit in generationibus vestris: Men- 42 se septimo festa celebrabitis, ¶ & habitabitis in vmbraculis septẽ diebus, omnis qui de genere est Israël manebit in tabernacu- 43 lis: ¶ vt discant posteri vestri quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israël cùm educerem eos de Terra-Aegypti. ego Dñs 44 Deus vester. ¶ Locutusque est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israël.

Marginal references: 19. / 24. / 16.g. / n.29. / Ioan. 7. f. 37.

CAPVT XXIIII.

1 A ET locutus est Dominus ad Moysen dicens: ¶ Præcipe filijs Is- 2 raël, vt afferant tibi oleum de oliuis purissimum, ac lucidũ, ad concinnãdas lucernas iugi- 3 ter, ¶ extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsque in mane coram Domino cultu rituque 4 perpetuo in generationibus vestris. ¶ Super candelabrum mundissimum ponẽtur sem- 5 per in conspectu Domini. ¶ Accipies quoq; similam, & coques ex ea duodecim panes, 6 qui singuli habebunt duas decimas. ¶ quorum senos altrinsecus super mensam puris- 7 simam coram Domino statues. ¶ Et pones

super eos thus lucidissimum, vt sit panis in 8 monimentum oblationis Domini. ⁋Per singula sabbatha mutabuntur coram Dño su-B 9 scepti à filijs Israël fœdere sempiterno: ⁋ eruntq; Aaron & filiorum eius, vt comedãt eos in loco sancto, quia Sanctum sanctorũ 10 est de sacrificijs Domini iure perpetuo. ⁋Ecce autem egressus filius mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Aegyptio inter filios Israël iurgatus est in castris cum vi-11 ro Israelite. ⁋Cumq; blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, (Vocabatur autem mater eius Sa-12 lumith filia Dabri de tribu Dan.) Miseruntque eum in carcerẽ, donec nossent quid iu-13 beret Dominus. ⁋ Qui locutus est ad Moy-14 sen, dicẽs: ⁋Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eũ populus 15 vniuersus. ⁋ Et ad filios Israël loqueris: Homo qui maledixerit Deo suo, portabit pec-16 catũ suum. ⁋ & qui blasphemauerit nomen Domini morte moriatur: lapidibus opprimet eum oĩs multitudo populi, siue ille ciuis siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. 17 ⁋Qui percusserit & occiderit hominẽ, mor-18 te moriatur. ⁋Qui percusserit animal, reddet 19 vicarium, idest animam pro anima. ⁋ Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suo-20 rum: sicut fecit, sic fiet ei, ⁋ fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem D pro dente restituet, qualem inflixerit ma-21 culam, talem sustinere cogetur. ⁋ Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui per-22 cusserit hominem, punietur. ⁋Aequum iudicium sit inter vos, siue peregrinus siue ciuis peccauerit: qa ego sum Dominus Deus 23 vester. ⁋ Locutusque est Moyses ad filios Israël, & eduxerunt eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi.

[Margin: Exo. 29. c. 33. Mat. 12. a 4. Su. 8. f. 91. — 2. Exo. 21. b. 12. Mat. 5. f. 38. Exo. 21. c. 24. Deu. 19. d. 21.]

CAPVT XXV.

1 A Ocutusq; est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens: 2 ⁋Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vo-3 bis, sabbathizet* sabbathum Domini. ⁋ Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius: 4 ⁋ septimo autem anno sabbathum erit terræ requietionis Domini: agrum non seres, 5 & vineam non putabis. ⁋ Quæ sponte gignet humus, non metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiã: 6 annus enim requietionis terræ est: ⁋sed erunt vobis in cibum, cibi & seruo tuo, ancillæ* & mercenario tuo, & aduenæ q peregrinatur 7 apud te: ⁋Iumentis tuis, & pecoribus omnia 8 quæ nascunt præbebunt cibũ. ⁋ Numerabis quoq; tibi septem hebdomadas annorũ, idest, septies septem, quæ simul faciunt annos 9 quadraginta nouem. ⁋ & clanges buccina mense septimo, decima die mensis propitia-10 tionis tpe in vniuersa terra vestra. ⁋Sanctifi-B cabisq; annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suã, & vnusquisque 11 redïet ad familiam pristinam: ⁋ quia iubileus est, & quinquagesimus annus. Nõ seretis atq; metetis sponte in agro nascentia, & 12 primitias vindemiæ non colligetis, ⁋ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata co-13 medetis ⁋ Anno iubilei redient omnes ad 14 possessiones suas: ⁋quando vendes quippiã ciui tuo, vel emes ab eo, nõ contristes fratrẽ tuum, sed iuxta numerũ annorum iubilei 15 emes ab eo, ⁋& iuxta supputationem frugũ 16 vendet tibi. ⁋Quanto plures anni remanserint post iubileum; tanto crescet & preciũ: & quanto minus tẽporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit, tempus .n. 17 frugum vendet tibi ⁋ Nolite affligere cõtribules vestros, sed timeat vnusquisque Deũ 18 suum: quia ego Dominus Deus vester. ⁋Facite præcepta mea, & iudicia custodite, & im-C plere ea, vt habitare possitis in terra absque 19 vllo pauore, ⁋& gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsq; ad saturitatem, 20 nullius impetũ formidantes. ⁋Quod si dixeritis, Quid comedemus anno septimo, si nõ seuerimus, neque collegerimus fruges no-21 stras? ⁋dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum. 22 ⁋ seretisq; anno octauo, & comedetis veteres fruges vsq; ad nonum annũ: donec no-23 ua nascantur edetis vetera. ⁋ Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, 24 & vos aduenæ & coloni mei estis, ⁋ vnde cuncta regio possessionis vestræ sub redem-25 ptionis conditione vendetur. ⁋ Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest re-26 dimere, quod ille vendiderat. ⁋ sin aũt non habuerit proximum, & ipse preciũ ad redi-27 mendum potuerit inuenire: ⁋computabun-D tur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquũ est, reddet emptori: sicq; reci-28 piet possessionem suam. ⁋Quod si non inuenerit manus eius vt reddat præciũ, habebit emptor quod emerat vsque ad annum iubileum. In ipso enim omnis vẽditio redibit ad dominũ, & ad possessorem pristinũ. 29 ⁋ Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec v-30 nus impleatur annus. ⁋Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & 31 redimi non poterit, etiam in iubileo. ⁋ Sin autẽ in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur, si antè redẽ-

[Margin: Exo. 23. b. 10. * populus 4. * tua 7. * peregrinantur.]

pta non fuerit, in iubileo reuertetur ad Dominum. 32 ⁋ Aedes Leuitarum quæ in vrbibus E sunt, semper possunt redimi: ⁋ Si redemptæ 33 non fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuitarũ pro pos- 34 sessionibus sunt inter filios Israël. ⁋ Suburbana autem eorum non veneant, quia pos- 35 sessio sempiterna est. ⁋ Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vi- 36 xerit tecum, ⁋ ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti: time Deum tuum, vt 37 viuere possit frater tuus apud te. ⁋ Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum su- 38 perabundantiam non exiges. ⁋ Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Ae F gypti, vt darem vobis Terram-Chanáan, & 39 essem vester Deus. ⁋ Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum 40 opprimes seruitute famulorum, ⁋ sed quasi mercenarius & colonus erit, vsq; ad annum 41 iubileum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & reuertet ad cognationem, & ad possessionem patrum suorum. 42 ⁋ Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra-Aegypti: non veneant condi- 43 tione seruorum. ⁋ Ne affligas eum per po- 44 tentiam, sed metuito Deum tuum. ⁋ Seruus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in 45 circuitu vestro sunt. ⁋ Et de aduenis qui peregrinãtur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, vos habebitis famulos, 46 ⁋ & hereditario iure transmittetis ad posteris, ac possidebitis in æternum, fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per 47 potentiam ⁋ Si inualuerit apud vos manus G aduenæ atq; peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe 48 eius: ⁋ post venditionem potest redimi. Qui 49 voluerit ex fratribus suis, redimet eum. ⁋ Et patruus, & patruelis, & consanguineus & affinis. Sin autẽ & ipse potuerit, redimet se, 50 ⁋ supputatis duntaxat annis a tempore venditionis suæ vsque in annum iubileum: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationẽ mercenarij sup- 51 putata. ⁋ Si plures fuerint anni qui remanent vsque ad iubileum, secundum hos red 52 det & precium. ⁋ Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum, 53 ⁋ quibus antè seruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu 54 tuo. ⁋ Quod si per hæc redimi nõ potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis. 55 ⁋ Mei enim sunt serui filij Israël, quos eduxi de Terra-Aegypti.

CAPVT XXVI.

1 A EGo Dominus Deus vester. ⁋ Nõ facietis vobis idólum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidẽ ponetis in terra vestra, vt adoretis eum, ego enim sum 2 Dominus Deus vester. ⁋ Custodite sabbatha mea, & pauete sanctuarium meum, ego Do- 3 minus. ⁋ † Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis 4 ea, ⁋ dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germẽ suum, & pomis arbores 5 replebuntur. ⁋ Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate, & ‡ absque pauore habitabitis in 6 terra vestra. ⁋ Dabo pacẽ in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit 7 terminos vestros. ⁋ Persequemini inimicos B vestros, & corruent coram vobis. ⁋ Perse- 8 quentur quinq; de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro, 9 ⁋ Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicamini, & firmabo pactum meum vo- 10 biscum. ⁋ Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijcietis. 11 ⁋ Ponam tabernaculum meum in medio ve- 12 stri, & non abijciet vos anima mea. ⁋ ‡ Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque 13 eritis populus meus. ⁋ Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegyptiorũ, ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum, vt incederetis erecti. 14 ⁋ Quòd si non audieritis me, nec feceritis 15 omnia mandata mea, ⁋ si spreueritis leges C meas, & iudicia mea contempseritis, vt nõ faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad 16 irritum perducatis pactum meum, ⁋ ego quoque hęc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore qui cõficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus 17 deuorabitur. ⁋ Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos, fugietis 18 nemine persequente. ⁋ Sin autem nec sic obedieritis mihi, addã correptiones vestras 19 septuplum propter peccata vestra, ⁋ & conteram superbiam diuitiæ vestræ. Daboque vobis cęlum desuper sicut ferrum, & terrã 20 æneam. ⁋ Consumetur incassum labor ve- D ster, non proferet terra germen, nec arbo- 21 res poma præbebunt. ⁋ Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras vsque in septuplum 22 propter peccata vestra, ⁋ immittamq; in vos bestias agri, quæ consument vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redi- 23 gant, desertæque fiant viæ vestræ. ⁋ Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed & ambulaueritis ex aduerso mihi: 24 ⁋ ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiã vos septies propter pecca- 25 ta vestra: ⁋ Inducamque super vos gladium vltorem fęderis mei. Cumque confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio

Marginal references: ‡ Exo. 20. a. 3. Deu. 5. a. — Ps. 96. b. 7. — † Deu. 28. a. 1. — ‡ Iob. 11. d. 19. — ‡ 2. Cor. 9. c. 16. — ‡ Deu. 28. b. 15. Thre. 2. f. 17. Malac. 2. a. 2.

vestri, & trademini in manibus hostium, 26 ⁋ Post quã confregero baculum panis vestri, ita vt decẽ mulieres in vno clibano coquãt panes, & redeant eos ad pondus, & comedetis, 27 & non saturabimini. ⁋ Sin autẽ nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra 28 me: ⁋ & ego incedam aduersus vos in furo- E re cõtrario, & corripiam vos septem plagis 29 propter peccata vestra, ⁋ ita vt comedatis carnes filiorum vestrorum, & filiarũ vestra- 30 rum. ⁋ Destruam excelsa vestra, & simulachra* confringam: Cadetis inter ruinas idôlorum vestrorum, & abominabitur vos anima 31 mea, ⁋ in tantum vt vrbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam vltrà odorem 32 suauissimum. ⁋ Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, 33 cùm habitatores illius fuerint. ⁋ Vos autem dispergam in Gentes, & euaginabo post vos gladiũ, eritq; terra vestra deserta, & ciuita- 34 tes vestræ dirutæ. ⁋ Tunc placebunt Terræ sabbatha sua cũctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili, sabbathiza- 35 bit, & requiescet ⁋ in sabbathis solitudinis suæ, eo ꝙ non requieuerit in sabbathis ve- 36 stris qñ habitabatis in ea. ⁋ Et qui de vobis remãserit, dabo pauorem in cordibus eorũ F in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladiũ: ca- 37 dent nullo persequente, ⁋ & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugiẽtes: ne- 38 mo vestrûm inimicis audebit resistere. ⁋ Peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra cõ- 39 sumet. ⁋ Quod si & de ijs aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum. & propter peccata pa- 40 trum suorum & sua affligentur: ⁋ donec cõfiteantur iniquitates suas; & ˢmaiorum suorum', quibus præuaricati sunt in me, & am- 41 bulauerunt ex aduerso mihi. ⁋ Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircuncisa mens eorũ: tunc orabunt pro impieta- 42 tibus suis. ⁋ Et recordabor fęderis mei quod G pepigi cum Iacob, & Isaac, & Abrahã. Ter- 43 ræ quoque memor ero: ⁋ Quæ cum relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbathis suis, patiens solitudinem propter illos: Ipsi vero rogabũt pro peccatis suis; eo quòd abiecerint iudicia mea, & leges meas despe- 44 xerint. ⁋ Attamen etiam cùm essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic despexi vt consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim 45 sum Dominus Deus eorum, ⁋ & recordabor fęderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Aegypti in conspectu Gentium, vt essem Deus eorũ ego Dominus Deus'. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se, & inter filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

*vestra 6

ˢ malorũ suorum recordetur 8

CAPVT XXVII.

1 A 2 Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: ⁋ Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Homo qui votũ fecerit, & spoponderit Deo animam suam, sub ęstimatio- 3 ne dabit precium ⁋ Si fuerit masculus à vicesimo anno vsq; ad sexagesimũ annũ, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensu- 4 ras sanctuarij: ⁋ si mulier, triginta. ⁋ A quinto 5 autem anno vsque ad vicesimum, masculus 6 dabit viginti siclos: fęmina decem. ⁋ Ab vno mense vsque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro fęmina 7 tres. ⁋ Sexagenarius & vltra masculus dabit 8 quindecim siclos, fœmina, decem. ⁋ Si pauper fuerit, &* æstimationem reddere nõ valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimauerit, & viderit eũ posse reddere, 9 tantum dabit. ⁋ Animal autem quod immolari potest Domino, si quis vouerit, *sanctũ 10 erit, ⁋ & mutari non poterit, idest nec melius malo, nec peius bono, quod si mutauerit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domi- 11 no. ⁋ Animal * immundum quod immo- B lari Domino non potest, siquis vouerit, 12 adducetur ante sacerdotem, ⁋ qui dijudicans vtrum bonum an malũ sit, statuet pre- 13 ciũ. ⁋ quod si dare voluerit is qui offert, ad- 14 det super æstimationem quintã partẽ. ⁋ Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, cõsiderabit eam sacerdos vtrũ bona an mala sit, & iuxta precium, quod ab 15 eo fuerit constitutum, venundabitur. ⁋ Sin autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis 16 suprà, & habebit domum. ⁋ Quòd si agrum possessionis suæ vouerit, & cõsecrauerit Domino: iuxta mensuram sementis æstimabitur precium: si triginta modijs hordei seritur terra. quinquaginta siclis venũdetur ar- 17 genti. ⁋ Si statim ab anno incipientis iubilei vouerit agrum, quanto valere potest, tanto 18 æstimabitur. ⁋ Sin autem post, aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniã iuxta annorum qui reliqui sunt numerum, vsque ad iubileum. & detrahetur ex precio. 19 ⁋ Quòd si voluerit redimere agrum ille qui C vouerat, addet ad quintam partem ęstimatę 20 pecuniæ, & possidebit eũ. ⁋ Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra eum qui vouerat, redimere 21 nõ poterit. ⁋ quia cum iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio con- 22 secrata ad ius pertinet sacerdotum. ⁋ Si ager emptus est, & non ad possessionẽ maiorum 23 sanctificatus fuerit Domino: ⁋ supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsq; ad iubileum, precium: & dabit ille qui vouerat 24 eum Domino, ⁋ In iubileo autẽ reuertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum,

*ad 1.

*Domino 1.

*autẽ 13.

& ha-

25 & habuerat in sorte possessionis suæ. ¶Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. 25 Siclus viginti obolos habet. ¶ ‡ Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere, siue bos siue ouis 27 fuerit: Domini sunt. ¶ Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit iuxta æstimationem suam, & addet quintam partem pretij, si redimere noluerit, vendetur alteri, quantumcunq; fuerit antè æstimatum. 28 ¶Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, nõ veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratũ, Sanctum sanctorum erit Dño. 29 ¶Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. 30 ¶Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi 31 sanctificantur. ¶ Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partẽ 32 earum. ¶Omnium decimarum bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabi-33 tur Domino. ¶ Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur, si quis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Do-34 mino, & non redimetur. ¶ Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israël in monte Sinai.

Iosue 6.c. 24. 36.

Libri Leuitici finis.

LIBER NVMERI
HEBRAICE VAIEDABBER, id est, Et locutus est.

CAPVT PRIMVM.

1 A Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorũ ex Aegypto, dicens· 2 ¶ [Tollite summam vniuersæ congregationis filiorum Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorũ, quicquid sexus est masculini 3 ¶ à vicesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israël, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron. 4 ¶ Eruntq; vobiscum principes tribuum ac domorum 5 in cognationibus suis, ¶ quorum ista sunt B nomina. De Ruben, Elisur filius Sedeur. 6 ¶ De Simeon, Salamiel filius Surrisaddai. 7 ¶ De Iuda, Nahasson filius Aminadab: ¶ De 8 Issachar, Nathanaël filius Suar. ¶ De Za- 9 bulon, Eliab filius Helon. ¶ Filiorum au- 10 tem Ioseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Pha- 11 dasseur. ¶ De Ben-iamin, Abidan filius Ge- 12 deönis. ¶ De Dan, Ahi-ézer filius Ammi- 13 saddai. ¶ De Aser, Phegiel filius Ochran. 14 ¶ De Gad, Eliasaph filius Duel. ¶ De Neph- 15 thali, Ahira filius Enan. ¶ Hi nobilissimi 16 principes multitudinis per tribus & cogna- 17 tiones suas, & capita exercitus Israël: ¶ quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi 18 multitudine, ¶ & cõgregauerunt primo die mensis secundi recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorũ à vicesimo anno & suprà, 19 ¶ sicut præceperat Dominus Moysi. Nume- 20 ratiq; sunt in deserto Sinai. ¶ De Ruben pri- C mogenito Israëlis p generationes & familias ac domos suas, & nomina capitũ singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentiũ ad bel- 21 lum, ¶ quadraginta sex millia quingenti. 22 ¶ De filijs Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bellum, 23 ¶ quinquaginta nouem millia trecenti. ¶ De 24 filijs Gad per generationes & familias, ac domos cognationum suarũ recensiti sunt per nomina singulorũ à viginti annis & supra, 25 omnes qui ad bella procederent, ¶ quadragintaquinq; millia sexcenti quinquaginta. 26 ¶ De filijs Iuda per generationes & familias D ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere, 27 ¶ recensiti sunt septuaginta quatuor millia 28 sexcenti. ¶ De filijs Issachar per generationes & familias ac domos cognationũ suarum,

[Exo. 30. b. 12.]

rum, per nomina ſingulorũ à viceſimo an-
29 no & ſuprà oẽs qui ad bella procederẽt, ¶ re
cenſiti ſunt quinquagintaquatuor millia
30 quadringenti. ¶ De filijs Zabulon per gene-
rationes & familias ac domos cognationũ
ſuarũ recenſiti ſunt per nomina ſingulorũ
à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui pote-
31 rant ad bella procedere, ¶ quinquagintaſe-
32 ptẽ millia quadringenti. ¶ De filijs Ioſeph, fi-
E liorũ Ephraim per generationes, familias,
ac domos cognationum ſuarũ recẽſiti ſunt
per nomina ſingulorũ à viceſimo anno &
ſuprà omnes qui poterãt ad bella procede-
33 re, ¶ quadraginta millia quingenti. ¶ Porro
34 filiorum Manaſſe per generationes & fami
lias ac domos cognationũ ſuarum, recenſiti
ſunt per nomina ſingulorũ a viginti annis
& ſuprà omnes qui poterant ad bella proce
35 dere, ¶ triginta duo millia ducenti. ¶ De filijs
36 Ben-iamin per generationes & familias ac
domos cognationum ſuarum, recẽſiti ſunt
nominibus ſingulorum à viceſimo anno &
ſuprà, omnes qui poterant ad bella proce-
37 dere, ¶ trigintaquinque millia quadringen-
38 ti. ¶ De filijs Dan per generationes, & fami-
lias ac domos cognationum ſuarum recen-
ſiti ſunt nominibus ſingulorũ à viceſimo
anno & ſuprà, omnes qui poterãt ad bella
39 procedere, ¶ ſexagintaduo millia ſeptingen-
40 ti. ¶ De filijs Aſer per generationes & fami-
F lias ac domos cognationum ſuarũ recẽſiti
ſunt per nomina ſingulorũ à viceſimo an-
no & ſuprà, omnes qui poterãt ad bella pro
41 cedere, ¶ quadraginta millia & mille quin-
42 gẽti. ¶ De filijs Nephthali per generationes
& familias ac domos cognationum ſuarũ,
recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vi-
ceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant
43 ad bella procedere, ¶ quinquagintatria mil-
44 lia quadringenti. ¶ Hi ſunt quos numeraue-
runt Moyſes & Aaron, & duodecim princi-
pes Iſraël, ſingulos per domos cognationũ
45 ſuarum. ¶ Fueruntq; oĩs numerus filiorum
Iſraël per domos & familias ſuas à viceſi-
mo anno & ſuprà, qui poterãt ad bella pro-
46 cedere, ſexcẽtatria millia virorum quingẽti
47 quinquaginta. ¶ Leuitæ autem in tribu fami
G liarum ſuarum non ſunt numerati cum eis.
48 ¶ Locutusq; eſt Dñs ad Moyſen, dicẽs: ¶ Tri
49 bum Leui noli numerare, neq; pones ſum-
50 mam eorum cum filijs Iſraël, ¶ ſed conſtitue
eos ſuper tabernaculum teſtimonij & cun-
cta vaſa eius & quicquid ad ceremonias per-
tinet. Ipſi portabunt tabernaculum & om-
nia vtenſilia eius, & erunt in miniſterio,
ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
51 ¶ Cum proficiſcendum fuerit deponent Le-
uitæ tabernaculum: cùm caſtra metãda, eri-
gẽt, quiſquis externorum acceſſerit, occide-
52 tur. ¶ Metabuntur autem caſtra filij Iſraël
vnuſquiſq; per turmas & cuneos atq; exer-
53 citum ſuũ. ¶ Porrò Leuitæ per gyrum taber-
naculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſu-
per multitudinem filiorum Iſraël, & excu-
babunt in cuſtodijs tabernaculi teſtimonij.
54 ¶ Fecerunt ergo filij Iſraël iuxta omnia quæ
præceperat Dominus Moyſi.

CAPVT II.

1 LOcutusq; eſt Domin⁹ ad Moy
A ſen & Aaron, dicens: ¶ Singu-
2 li per turmas, ſigna, atque ve-
xilla & domos cognationum
ſuarum caſtrametabuntur fi-
liorũ Iſraël per gyrum taber-
3 naculi fœderis. ¶ Ad Orientem Iudas figet tẽ
toria per turmas exercitus ſui: eritq; prin-
ceps filiorum eius Nahaſſon filius Amina-
4 dab. ¶ & omnis de ſtirpe eius ſumma pugnã
tium, ſeptuagintaquatuor millia ſexcen-
5 torum. ¶ Iuxta eum caſtrametati ſunt de
tribu Iſſachar, quorum princeps fuit Na-
6 thanael filius Suar. ¶ & omnis numerus pu-
gnatorum eius quinquaginta quatuor mil-
7 lia quadringenti. ¶ In tribu Zabulon prin-
8 ceps fuit Eliab filius Helon. ¶ omniſque
de ſtirpe eius exercitus pugnatorum, quin-
9 quagintaſeptem millia quadringenti. ¶ V-
niuerſi qui in caſtris Iudæ annumerati
ſunt, fuerunt centum octoginta ſex millia
quadringenti: & per turmas ſuas primi
10 egredientur. ¶ In caſtris filiorum Ruben
ad meridianam plagam erit princeps Eli-
11 ſur filius Sedeur: ¶ & cunctus exercitus pu-
B gnatorum eius qui numerati ſunt, quadra-
12 ginta millia quingenti. ¶ Iuxta eum caſtra-
metati ſunt de tribu Simeon: quorum prin
13 ceps fuit Salamiel filius Suri-ſaddai. ¶ & cun
ctus exercitus pugnatorum, eius qui nume
rati ſunt, quinquagintanouẽ millia trecenti.
14 ¶ In tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius
15 Duel. ¶ & cunctus exercitus pugnatorum
eius qui numerati ſunt, quadragintaquinq;
16 millia ſexcenti quinquaginta. ¶ Omnes qui
recẽſiti ſunt in caſtris Ruben, centum quin
quaginta millia & mille quadringenti quin
quaginta per turmas ſuas: in ſecundo loco
17 proficiſcentur. ¶ Leuabitur autem taberna-
culum teſtimonij per officia Leuitarum &
turmas eorum. quomodo erigetur, ita &
deponetur. Singuli per loca & ordines ſuos
18 proficiſcentur. ¶ Ad Occidentalem plagam
C erunt caſtra filiorum Ephraim, quorũ prin-
19 ceps fuit Eliſama filius Ammiud. ¶ cunctus
exercitus pugnatorũ eius q numerati ſunt,
20 quadraginta millia quingenti. ¶ Et cum eis
tribus filiorum Manaſſe, quorum princeps
21 fuit Gamaliel filius Phadaſſur. ¶ cunctusq;
exercitus pugnatorum eius qui numerati
22 ſunt, trigintaduo millia ducenti. ¶ In tribu
filiorum Ben-iamin princeps fuit Abidan
23 filius Gedeonis: ¶ & cunctus exercitus pu-
gnatorum eius qui recenſiti ſunt, triginta-
24 quinq; millia quadringẽti. ¶ Oẽs qui numera-
ti ſunt in caſtris Ephraim, centum octo mil

lia cen-

ita certũ, per turmas suas: tertij proficiscẽ-
25 tur. ¶ Ad Aquilonis partẽ castrametati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahiezer
26 filius Ammi-saddai. ¶ Cunctus exercitus pugnatorũ eius, q numerati sunt, sexagintaduo
27 millia septingenti. ¶ Iuxta eum fixere tento-
D ria de tribu Azer, quorũ princeps fuit Phe-
28 giel filius Ochran. ¶ Cunctus exercitus pugnatorũ eius qui numerati sunt, quadragin
29 ta millia & mille quingenti. ¶ De tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius E-
30 nan. ¶ Cunctus exercitus pugnatorum eius,
31 quinquagintatria millia quadringẽti. ¶ Oẽs qui numerati sunt in castris Dan fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcẽ-
32 ti: & nouissimi proficiscentur. ¶ Hic numerus filiorum Israël per domos cognationũ suarum & turmas diuisi exercitus, sexcenta
33 tria millia quingenti quinquaginta. ¶ Leuitę autem nõ sunt numerati inter filios Israel:
34 sic enim pręceperat Dominus Moysi. ¶ Feceruntq; filij Israël iuxta omnia quæ mandauerat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPVT III.

1 A Hæ sunt generationes Aaron & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in mõte
2 Sinai. ¶ Et hæc nomina filiorũ Aaron. ‖primogenitus eius Nadab, deinde Abiu & Eleazar & Ithamar.
3 ¶ Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus vt sacerdotio fungerentur.
4 ¶ ‖Mortui sunt n. Nadab & Abiu cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absq; liberis: functiq; sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aarõ
5 patre suo. ¶ Locutusq; est Dominus ad Moy
6 sen, dicens: Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis vt mini-
7 strent ei. ¶ & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis corã
8 tabernaculo testimonij, ¶ & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius.
9 ¶ Dabisque dono Leuitas ¶ Aaron & filijs
10 eius, quibus traditi sunt à filijs Israël. Aaron
B autem & filios eius constitues super cultũ sacerdotij. Externus qui ad ministrandum
11 accesserit, morietur. ¶ Locutusq; est Domi-
12 nus ad Moysen, dicens: ¶ Ego tuli Leuitas à filijs Israël pro omni primogenito qui aperit vuluam in filijs Israël, eruntque Leuitæ
13 mei. ¶ Meum est enim omne primogenitũ ex quo ‖percussi primogenitos in Terra Aegypti: sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israël ab homine vsq; ad pecus, mei
14 sunt: Ego Dominus. ¶ Locutusque est Domi
C nus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:
15 ¶ Numera filios Leui per domos patrũ suorum & familias, oẽm masculũ ab vno men-
16 se & suprà. ¶ Numerauit Moyses vt præce-
17 perat Dñs. ¶ Et inuenti sunt filij Leui per no-
18 mina sua, Gerson & Caath & Merari. ¶ Filij
19 Gerson: Lebni & Semei. ¶ Filij Caath: Am-
20 ram, & Iesaar, Hebron, & Oziel. ¶ Filij Me-
21 rari: Moholi, & Musi: ¶ De Gerson fuere fa-
22 miliæ duæ, Lebnitica, & Semeitica, ¶ quarũ numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & suprà, septem millia quingen
23 torum. ¶ Hi post tabernaculum metabun-
24 tur ad occidentem ¶ sub principe Heliasaph
25 filio Lael. ¶ Et habebunt excubias in taber-
26 naculo fœderis, ¶ ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi
27 & oĩa vtẽsilia eius. ¶ Cognatio Caath habe-
D bit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. ¶ Hæ sunt familię Caa-
28 thitarum recẽsitę per nomina sua. ¶ Omnes generis masculini ab vno mense & suprà, octo millia sexcenti habebunt excubias san-
29 ctuarij, ¶ & castrametabuntur ad meridia-
30 nam plagam. ¶ Princepsque eorum erit Eli-
31 saphan filius Oziel: ¶ & custodient arcam, mensamq; & candelabrum, altaria & vasa sanctuarij, in quibus ministratur: & velum,
32 cũctamq; huiuscemodi supellectilẽ. ¶ Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis erit super excubitores custodiæ sanctuarij. ¶ At verò de Merari
33
E erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti
34 per nomina sua: ¶ Omnes generis masculini ab vno mense & suprà, sex millia ducen-
35 ti. ¶ Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.
36 ¶ Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnę, ac bases earum, & oĩa quæ ad cultũ huiuscemodi per-
37 tinẽt: ¶ columnæq; atrij per circuitum cum
38 basibus suis, & paxilli cum funibus. ¶ Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filijs suis, habentes custodiam sanctuarij in medio filiorum Israël, quisquis
39 alienus accesserit, morietur. ¶ Omnes Leui-
F tæ quos numerauerunt Moyses & Aaron, iuxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense vno & suprà,
40 fuerunt vigintiduo millia. Et ait Dominus ad Moysẽ: Numera primogenitos sexus masculini de filijs Israël ab vno mense, & su-
41 prà & habebis summã eorũ. ¶ Tollesq; Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israël, ego sum Dominus: & pecora eorum pro vniuersis primogenitis pecorũ filiorum
42 Israël. ¶ Recensuit Moyses sicut præceperat
43 Dominus primogenitos filiorũ Israël. ¶ & fuerunt masculi per noĩa sua à mense vno & suprà, vigintiduo millia ducẽti septuaginta tres,

‖Exo. 6. d. 23.
‖Leui. 10. a. 2. 2. Par. 24. a. 2. Inf. 26. g. 61. Inf. 1. b. 9. 1. Esd. 6. d. 18.
‖Inf. 8. c. 16. Exo. 13. a 2. 14. c. 19.
‖Exo. 6. c. 17. 1. Par. 6. a. 1 & 23. a. 6. Inf. 26. f. 57.

44 ta tres. ¶ Locutusque est Dominus ad Moy-
45 sen, dicens: ¶ Tolle Leuitas pro primogeni-
G tis filiorum Israël, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorum: eruntque Leuitæ
46 mei. ego sum Dominus. ¶ In precio autem ducentorum septuagintatrium qui excedũt numerum Leuitarum de primogenitis fi-
47 liorum Israël, ¶ accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarij.
48 Siclus habet viginti obolos. ¶ Dabisque pecuniam Aaron & filijs eius precium eorum
49 qui suprà sunt. ¶ Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos
50 redemerat à Leuitis ¶ pro primogenitis filiorum Israël, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum iuxta pondus sanctuarij,
51 ¶ & dedit eam Aaron & filijs eius iuxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

Exo. 30. b. 23. Leu. 27. c. 25. Ezech. 45 d. 12. Iosf. 18. c. 16.

CAPVT IIII.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, &
A Aaron, dicens: ¶ Tolle summam filiorum
2 Caath de medio Leuitarum per domos &
3 familias suas, ¶ à tricesimo anno & suprà, vsque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur, vt stent & mini-
4 strent in tabernaculo fœderis. ¶ Hic est cultus filiorum Caath, Tabernaculum fœde-
5 ris & Sanctum sanctorum ¶ ingredientur Aaron & filij eius, quando mouenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, inuoluentque eo arcam testimonij,
6 ¶ & operient rursum velamen [b]ianthinarũ[b] pellium, extendentque desuper pallium to-
7 tum hyacinthinũ, & inducent vectes. ¶ Mensam quoque propositionis inuoluent hyacinthino pallio, & ponent cum ea turibula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:
8 ¶ extendentq; desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento [b]ianthi-
9 narũ[b] pellium, & inducent vectes. ¶ Sument & pallium hyacinthinum, quo operient cãdelabrũ cum lucernis & forcipibus suis & emunctorijs & cunctis vasis olei, quæ ad cõ-
10 cinnandas lucernas necessaria sunt: ¶ & super omnia ponent operimentum [b]ianthi-
11 narum[b] pellium, & inducent vectes. ¶ Nec
B non & altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento & extẽdent desuper operimentum [b]ianthinarum[b] pellium, indu-
12 centque vectes. ¶ Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum [b]ianthinarum[b] pellium, inducentque
13 vectes ¶ Sed & altare mundabunt cinere, &
14 inuoluent illud purpureo vestimento, ¶ ponentque cum eo omnia vasa quibus in ministerio eius vtuntur, id est ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, vncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine [b]ianthinarum[b] pellium, & inducent
15 vectes. ¶ Cumque inuoluerint Aaron & filij eius sanctuarium & omnia vasa eius in cõmotione castrorũ, tunc intrabũt filij Caath vt portent inuoluta: & non tangent vasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera fi-
16 liorum Caath, in tabernaculo fœderis: ¶ Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incẽsum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum vnctionis: & quicquid ad cultum tabernaculi ptinet, omniumq; vasorũ quæ
17 in sanctuario sunt. ¶ Locutusque est Domi-
18 nus ad Moysen & Aaron dicens: ¶ Nolite perdere populũ Caath de medio Leuitarũ:
19 ¶ Sed hoc facite eis, vt viuant, & non moriãtur si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filij eius intrabunt, ipsique disponent [b]opera[b] singulorũ, & diuident quid portare quis
20 debeat. ¶ Alij nulla curiositate videant quæ
C sunt in sanctuario priusquam inuoluantur,
21 alioquin morientur. ¶ Locutusq; est Domi-
22 nus ad Moysen, dicens: ¶ Tolle summam ẽt filiorum Gerson per domos, ac familias &
23 cognationes suas. ¶ à triginta annis & suprà vsque ad annos quinquaginta. ¶ Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in
24 tabernaculo fœderis. ¶ Hoc est officium fa-
25 miliæ Gersonitarum, ¶ vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis, operimẽtũ aliud, & super omnia velamen [b]ianthinum[b], tentoriumq; quod pendet in introi-
26 tu tabernaculi fœderis: ¶ cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculũ. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos
27 & vasa ministerij, iubente Aaron & filijs eius, portabũt filij Gerson: & scient singuli
28 cui debeãt oneri mancipari. ¶ Hic est cultus familiæ Gersonitarũ, in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filij Aaron
29 sacerdotis. ¶ Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis
30 ¶ à triginta annis & suprà, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerij sui & cultũ fœderis testi-
31 monij. ¶ Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, colũnas
32 ac bases earum, ¶ columnas quoq; atrij per circuitum cũ basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad nume-
33 rum accipient, sicq; portabunt. ¶ Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntq; sub manu
34 Ithamar filij Aaron sacerdotis. ¶ Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes sy-
D nagogæ filios Caath per cognationes & do-
35 mos patrum suorum, ¶ à triginta annis & suprà, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium taber-
36 naculi fœderis: ¶ & inuenti sunt duo millia
37 septingenti quinquaginta. ¶ Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron

Marginal notes: [b] hyacinthinarum (vv. 6, 8, 10, 11, 12, 14); [b] onera 6. (v. 19); [b] hyacinthinum. (v. 25)

iuxta sermonem Domini per manũ Moysi. 38 ¶ Numerati sunt & filij Gerson per cognationes, 39 & domos patrum suorum ¶ a triginta annis & suprà, vsq; ad quinquagesimũ annum, omnes qui ingrediuntur, vt ministrent in tabernaculo fœderis: 40 ¶ inuẽti sunt duo millia sexcenti triginta. 41 ¶ Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerũt Moyses & Aaron iuxta verbum Domini. 42 ¶ Numerati sunt & filij Merari per cognationes & domos patrum suorum 43 ¶ à triginta annis & supra, vsq; ad annum quinquagesimũ, omnes qui ingrediũtur ad explendos ritus tabernaculi fœderis: 44 & inuenti sunt tria millia ducenti: 45 ¶ hic est numerus filiorum Merari quos recensuerunt Moyses & Aarõ iuxta imperium Domini per manũ Moysi. 46 ¶ Omnes qui recensiti sunt de Leuitis, & quos * fecit ad nomen Moyses & Aaron, & principes Israël per cognationes & domos 47 patrum suorum, ¶ a triginta annis & suprà, vsque ad annum quinquagesimũ, ingrediẽtes ad ministerium tabernaculi, & onera 48 portanda, ¶ fuerunt simul octo millia quingenti 49 octoginta. ¶ Iuxta verbum Domini recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

* *recenseri* 1.

CAPVT V.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: 2 ¶ Præcipe filijs Israël, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusq; est super mor 3 tuo: ¶ tam masculum quàm fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea, cum habitauerint vobiscum. 4 ¶ Feceruntq; ita filij Israël, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi. 5 ¶ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 6 ¶ Loquere ad filios Israël: Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quę solẽt hominibus accidere: & per negligentiã transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint: 7 ¶ confitebuntur peccatũ suum, & reddẽt ipsum caput, quintamq; partem desu 8 per ei in quem peccauerint. ¶ Sin autẽ non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete qui offertur pro 9 expiatione, vt sit placabilis hostia. ¶ Omnes quoque primitiæ quas offerunt filij Israël, 10 ad sacerdotem pertinẽt: & quicquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur ma11 nibus sacerdotis, ipsius erit. ¶ Locutusq; est 12 Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere ad B filios Israël, & dices ad eos: Vir cuius vxor 13 errauerit, maritumq; contemnens ¶ dormierit cum altero viro, & hoc maritus de prehẽdere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est in 14 uenta in stupro: ¶ si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetit: 15 ¶ adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordaceæ. nõ fundet super eam oleũ, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. 16 ¶ Offeret igitur eam sacerdos, & statuet co17 ram Domino, ¶ assumetq; aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de paui18 mento tabernaculi mittet in eam. ¶ Cumq; C steterit mulier in cõspectu Domini, discooperiet caput eius; & ponet sup manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione male19 dicta congessit: ¶ adiurabitq; eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si nõ polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas ma20 ledicta congessi. ¶ Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es: & concubuisti cũ 21 altero viro: his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo ˹suo˺. putrescere faciat fœmur tuum, & tumens 22 vterus tuus disrumpatur. ¶ Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat fæmur. Et respon23 debit mulier, Amen, amen. ¶ Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta, & delebit D ea aquis amarissimis, in quas maledicta cõ24 gessit, & dabit ei bibere. Quas cum exhau25 serit, ¶ tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetq; illud super altare: ita 26 duntaxat, vt prius. ¶ pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas ama27 rissimas. ¶ Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertrãsibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritq; mulier in maledictionem, & in exemplum omni 28 populo. ¶ Quod si polluta non fuerit, erit 29 innoxia, & faciet liberos. ¶ Ista est lex zelotypię. Si declinauerit à viro suo & si pollu30 ta fuerit: ¶ maritusq; zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia quæ 31 scripta sunt, ¶ maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

Leu. 6. a. 3.

˹*suo* 1.˺

CAPVT VI.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, di2 cens: ¶ Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir siue mulier cum fecerint votũ vt sanctificentur, & se voluerint Domino 3 consecrare: a vino & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid ex vua exprimatur, non bibent: vuas recen4 tes siccasque non comedent ¶ cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur:

quicquid ex vinea esse potest, ab vua passa
5 vsq; ad acinũ nõ comedent. ⁋ Omni tẽpore separationis suæ nouacula nõ transibit per caput eius vsq; ad cõpletum diem quo Dño cõsecratur. Sanctus erit, crescente cęsarie ca-
6 pitis eius. ⁋ Omni tempore consecrationis
7 suæ sup mortuũ nõ ingredietur, ⁋ nec super patris quidem & matris, & fratris sororisq; funere cõtaminabitur, quia cõsecratio Dei
8 sui super caput eius est. ⁋ Oĩbus diebus sepa-
9 rationis suæ sanctus erit Dño. ⁋ Sin autem
B mortuus fuerit subito quispiã corã eo, polluetur caput cõsecrationis eius: quod radet illico in eadẽ die purgationis suæ, & rursum
10 septima. ⁋ In octaua aut die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in
11 introitu fœderis testimonij: facietq; sacerdos vnum pro peccato, & alterũ in holocaustũ, & deprecabitur pro eo, qa peccauit sup mortuo: sanctificabitq; caput eius in die il-
12 lo, ⁋ & consecrabit Dño dies separationis illius, offerẽs agnum anniculum pro peccato, ita tñ vt dies priores irriti fiant, qm polluta
13 est sanctificatio eius. ⁋ Ista est lex consecra-
C tionis: Cũ dies quos ex voto decreuerat, cõplebũtur: adducet eum ad ostium taberna-
14 culi fęderis, ⁋ & offeret oblationem eius Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ouem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatũ,
15 hostiam pacificam, ⁋ canistrum quoq; panũ azymorũ qui conspersi sint oleo, & lagana absq; fermento vncta oleo, ac libamina sin-
16 gulorum: ⁋ quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tã pro peccato, quam in ho-
17 locaustum. ⁋ Arietẽ vero immolabit hostiã pacificam Domino, offerens simul canistrũ azymorum, & libamenta quæ ex more de-
18 bentur. ⁋ ‖ Tunc radetur nazaræus ante ostiũ tabernaculi fœderis cęsarie consecrationis suæ: tolletq; capillos eius, & ponet sup ignẽ,
19 qui est suppositus sacrificio pacificorũ. ⁋ Et
D armum coctum arietis, tortamq; absq; fermento vnam de canistro, & laganum azymũ vnum, & tradet in manus nazaræi, post-
20 quam rasum fuerit caput eius. ⁋ Susceptaq; rursum ab eo, eleuabit in conspectu Dñi: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum quod separari iussum est, & fęmur.
21 post hæc potest bibere nazaræus vinũ. ⁋ Ista est lex Nazaręi, cu vouerit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his q̃ inuenerit manus eius. iuxta quod mente deuouerat: ita faciet ad perfectionẽ
22 sanctificationis suæ. ⁋ Locutusq; est Domi-
23 nus ad Moysen, dicens: ⁋ Loquere Aaron & filijs eius. ‖ Sic benedicetis filijs Israël, & di-
24 cetis eis; ⁋ Benedicat tibi Dñs, & custodiat
25 te. ⁋ Ostẽdat Dñs faciẽ suã tibi, & misereatur
26 tui. ⁋ Conuertat Dñs vultũ suũ ad te, & det
27 tibi pacem. ⁋ Inuocabuntq; nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis.

‖ Iudic. 13. a.5.
* ascendet super 7.
‖ Act. 21. d.24.

CAPVT VII.

1 A Factum est autem in die qua compleuit Moyses tabernaculum, & erexit illud: ‖ vnxitque & sanctificauit cum omnibus vasis suis, altare similiter &
2 omnia vasa eius. ⁋ Obtulerunt principes Israël & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfecti eorum qui nume-
3 rati fuerant, ⁋ munera coram Domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Vnum plaustrum obtulere duo duces, & vnum bouem singuli: obtuleruntque ea in con-
4 spectu tabernaculi. ⁋ Ait autem Dominus
5 ad Moysen: ⁋ Suscipe ab eis vt seruiant in ministerio tabernaculi *, & trades ea Le-
6 uitis iuxta ordinem ministerij sui. ⁋ Itaque cum suscepisset Moyses plaustra, & boues,
7 tradidit eos Leuitis. ⁋ Duo plaustra & quatuor boues dedit filijs Gerson: iuxta id qđ
8 habebant necessarium. ⁋ quatuor alia plaustra, & octo boues dedit filijs Merari secundum officia & cultum suum, sub manu Itha-
9 mar filij Aaron sacerdotis. ⁋ Filijs autem Caath non dedit plaustra & boues: quia in sanctuario seruiunt, & onera ,pprijs portãt
10 humeris. ⁋ Igitur obtulerũt duces in dedicationem altaris, die qua vnctum est, oblatio-
11 nem suã ante altare. ⁋ Dixitq; Dñs ad Moy-
B sen: Singuli duces per singulos dies offerãt
12 munera in dedicationẽ altaris. ⁋ Primo die obtulit oblationẽ suã Nahasson filius Ami-
13 nadab de tribu Iuda: ⁋ fueruntq; in ea acetabulum argenteũ pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
14 ⁋ mortariolum ex decẽ siclis aureis plenum
15 incenso: ⁋ bouem de armento, & arietem, &
16 agnum anniculum in holocaustum: ⁋ hir-
17 cumque pro peccato: ⁋ & in sacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinq; hircos qnque, agnos anniculos qnq;. hæc est oblatio
18 Nahasson filij Aminadab. ⁋ Secundo die obtulit Nathanaël filius Suar, dux de tribu Is-
19 sachar, ⁋ acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila conspersa
20 oleo in sacrificium: ⁋ mortariolum aureum
21 habens decem siclos plenũ incenso: ⁋ bouẽ de armento, & arietem, & agnum anniculũ
22 in holocaustum: ⁋ hircumq; pro peccato, ⁋ &
23 in sacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanaël
24 filij Suar. ⁋ Tertio die princeps filiorũ Zabu-
25 lon Eliab filius Helon, ⁋ obtulit acetabulum argenteũ appendens cẽtum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta
C siclos ad pondus sanctuarij, vtrunq; plenũ
26 simila conspersa oleo in sacrificium: ⁋ mor-

‖ Exo. 40. b.18.
* testimonij. 1.
* ea. 4.

tariolū aureū appendens decē siclos plenos
27 incenso.¶bouem de armento, & arietem,&
28 agnū anniculū in holocaustū: ¶ hircūq; pro
29 peccato.¶& in sacrificio pacificorum boues
duos,arietes quinq;, hircos quinque,agnos
anniculos quinque. hæc est oblatio Eliab,
30 filij Helon. ¶Die quarto princeps filiorū Ru
31 ben,Elisur filius Sedeur ¶ obtulit acetabulū
argenteū appendens centum triginta siclos,
phialam argenteā habētē septuaginta siclos
ad pondus sanctuarij, vtrunq; plenū simi-
32 la conspersa oleo in sacrificiū; ¶ mortario-
lū aureū appendens decē siclos plenū incē-
33 so: ¶bouē de armento & arietē, & agnū an-
34 niculū in holocaustū:¶hircūq; pro peccato:
35 ¶& in hostias pacificorū boues duos, arie-
tes quinque,hircos quinque, agnos annicu
los quinque, hæc fuit oblatio Elisur filij Se-
36 deur.¶Die quinto princeps filiorū Simeon,
37 Salamiel filius Surisaddai, ¶obtulit acetabu-
lū argenteū appendens cētū triginta siclos,
phialā argenteā habentē septuaginta siclos
ad pondus sanctuarij , vtrunq; plenū simila
38 conspersa oleo in sacrificiū: ¶ mortariolum
aureum appendens decem siclos plenū in-
39 censo:¶bouem de armento,& arietem,& a-
40 gnū anniculū in holocaustū: ¶ hircumque
41 pro peccato : & in hostias pacificorū boues
D duos,arietes quinq; , hircos quinq;, agnos
anniculos quinq;,hæc fuit oblatio Salamiel
42 filij Surisaddai: ¶ Die sexto princeps filiorū
43 Gad,Eliasaph filius Duel , obtulit acetabu-
lū argenteū appendēs centū triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuagin-
ta siclos ad pōdus sanctuarij,vtrunq; plenū
44 simila cōspersa oleo in sacrificium:¶morta-
riolū aureū appendens decem siclos plenū
45 incenso: ¶ bouem de armento , & arietem,
46 & agnū anniculum in holocaustum , ¶ hir-
47 cumq; pro peccato: & in hostias pacificorū
boues duos , arietes quinq;,hircos quinq;,
agnos anniculos quinque , hæc fuit oblatio
48 Eliasaph filij Duel.¶Die septimo princeps fi-
liorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,
49 ¶obtulit acetabulum argenteum appendēs
centum triginta siclos,phialam argenteā ha
bentē septuaginta siclos ad pondus sanctua
rij,vtrunq; plenum simila conspersa oleo
50 in sacrificiū:¶mortariolum aureum appen-
51 dens decem siclos plenum incenso: ¶ bouē
de armento, & arietem & agnū anniculum
52 in holocaustnm,¶hircumq; pro peccato:¶&
53 in hostias pacificorum, boues duos, arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos
E quinque, hæc fuit oblatio Elisama filij Am-
54 miud.¶Die octauo princeps filiorum Manas
55 se, Gamaliel filius Phadassur ¶ obtulit aceta-
bulum argenteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus sāctuarij,vtrū
que plenum simila conspersa oleo in sacri-
56 ficium.¶mortariolū aureum appendens de-
57 cem siclos plenum incenso: ¶bouem de ar-
mento & arietem, & agnū anniculū in ho-
58 locaustū,hircumq; pro peccato: ¶ & in ho-
59 stias pacificorū boues duos, arietes quinq;,
hircos quinq;,agnos anniculos quinq;, hęc
60 fuit oblatio Gamaliel filij Phadassur . ¶ Die
nono princeps filiorū Ben-iamin , Abidan
61 filius Gedeonis,obtulit acetabulum argēteū
appendens centū triginta siclos , phialā ar-
genteam habētem septuaginta siclos ad pō-
dus sanctuarij,vtrunque plenum simila cō-
62 spersa oleo in sacrificium : ¶ mortariolum
aureum appendens decem siclos plenū in-
63 censo:¶& bouem de armēto,& arietē,& a-
64 gnū anniculū in holocaustū, ¶hircumq; pro
65 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues
duos,arietes quinque,hircos quinq;, agnos
anniculos quinq; , hæc fuit oblatio Abidan
66 filij Gedeonis. ¶ Die decimo princeps filio-
F rum Dan , Ahi-êzer filius Ammi-saddai ,
67 ¶ obtulit acetabulū argenteū appendens cē-
tū triginta siclos,phialam argenteam haben
tē septuaginta siclos ad pondus sanctuarij,
vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sa
68 crificiū :¶mortariolū aureum appendens de
69 cem siclos plenum incenso. ¶ bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anniculum in
70 holocaustum,¶hircumque pro peccato , ¶&
71 in hostias pacificorum boues duos , arietes
quinque, hircos quinque,agnos anniculos
quinque,hæc fuit oblatio Ahi-êzer filij Am
72 mi-saddai. ¶ Die vndecimo princeps filio-
73 rum Aser, Phegiel filius Ochram, ¶ obtulit
acetabulum argenteum appendens centum
triginta siclos , phialam argenteam haben-
tem septuaginta siclos ad pondus sanctua-
rij , vtrunque plenum simila conspersa o-
74 leo in sacrificium: ¶mortariolum aureum
appendens decem siclos plenum incenso:
75 ¶ bouem de armento,& arietem, & agnum
76 anniculum in holocaustum, ¶hircumq; pro
77 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues
duos, arietes quinq;,hircos quinque,agnos
anniculos quinq; , hæc fuit oblatio Phegiel
78 filij Ochram, ¶ Die duodecimo princeps fi-
79 liorum Nephtali , Ahira filius Enan, ¶obtu-
lit acetabulum argenteum appendens cen-
tum triginta siclos, phialam argenteam ha-
bentem septuaginta siclos ad pondus san-
ctuarij, vtrunque plenum simila oleo con-
80 spersa in sacrificium:¶mortariolum aureum
81 appendens decem siclos plenū incenso:¶bo
uem de armento, & arietem, & agnum an-
82 niculum in holocaustum: hircūq; pro pec-
83 cato: ¶ & in hostias pacificorū boues duos,
arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anni-
culos quinque , hæc fuit oblatio Ahira filij
84 Enan. ¶ Hæc in dedicationem altaris obla-
ta sunt à principibus Israël in die qua con-
secratum est:acetabula argentea duodecim:
phialæ argenteæ duodecim, mortariola
85 aurea duodecim. ¶ ita vt centum triginta si-

clos

G clos argenti haberet vnum acetabulum & septuaginta siclos haberet vna phiala: id est, in commune vasorum omniũ ex argento sicli duo millia quadringenti, pódere sanctuarij. 86 ℣ mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere sanctuarij. idest, simul auri sicli centum viginti. 87 ℣ boues de armento in holocaustum duodecim arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorũ, hirci duodecim pro peccato. 88 ℣ In hostias pacificorum, boues vigintiquatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicationem altaris, quãdo vnctum est. 89 ℣ Cumq; ingrederetur Moyses tabernaculum fęderis, vt consuleret oraculũ, audiebat vocem loquẽtis ad se de propitiatorio, qđ erat super arcã testimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

1 A L Ocutusq; est Dñs ad Moysen, dicẽs: 2 ℣ Loquere Aaron, & dices ad eũ: Cùm posueris septẽ lucernas, ⌐ cãdelabrũ in australi parte erigatur˥. 3 Hoc igitur præcipe vt lucernæ cõtra boreã è regione respiciant ad mensam panũ propositionis, contra eam partẽ quam candelabrum respicit lucere debebũt. 4 ℣ Fecitq; Aaron, & imposuit lucernas super candelabrũ, vt pceperat Dñs Moysi. 5 ℣ Hæc aũt erat factura candelabri: Ex auro duct li, tam medius stipes q̃ cũcta quæ ex vtroq; calamorũ latere nascebãtur, iuxta exemplũ quod ostẽdit Dñs Moysi, ita operatus est candelabrum: 6 ℣ Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens: Tolle Leuitas ex medio filiorũ Israël, & purificabis eos 7 ℣ iuxta hunc ritũ: Aspergãtur aqua lustrationis, & radant B oẽs pilos carnis suæ. Cumq; lauerint vestimẽta sua, 8 & mũdati fuerint, ℣ tollent bouẽ de armentis, & libamentũ eius similã oleo conspersam, bouem autem alterũ de armento tu accipies pro peccato: 9 & applicabis ℣ Leuitas coram tabernaculo fęderis, cõuocata omni multitudine filiorũ Israël 10 ℣ Cumq; Leuitæ fuerint corã Dño ponent filij Israël manus suas super eos, 11 ℣ & offeret Aaron Leuitas, munus in cõspectu Dñi à filijs Israël, vt 12 seruiant in ministerio eius. ℣ Leuitæ quoq; ponent manus suas super capita boũ, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in 13 holocaustũ Dñi, vt deprecceris pro eis. ℣ Statuesq; Leuitas in cõspectu Aaron & filiorũ 14 eius, & consecrabis oblatos Dño, ℣ ac separa 15 bis de medio filiorũ Israël vt sint mei. ℣ & C postea ingrediantur tabernaculũ fęderis vt seruiant mihi. Sicq; purificabis & consecrabis 16 eos in oblationem Dñi, ℣ qm dono donati sunt mihi à filijs Israël. ‖ Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Israël, 17 accepi eos. ℣ Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus quam ex iumentis, ex die quo percussi oẽ primogenitũ in Terra Aegypti, sanctificaui eos mihi: 18 ℣ & tuli Leuitas pro cũctis pri- 19 mogenitis filiorũ Israël: tradidique eos dono Aarõ, & filijs eius de medio ˢpopuli˥ vt ser D uiãt mihi pro Israël in tabernaculo fęderis, & orẽt pro eis ne sit in populo plaga, si au- 20 si fuerint accedere ad sanctuarium. ℣ Feceruntq; Moyses & Aarõ & oĩs multitudo filiorum Israël super Leuitis quæ præcepe- 21 rat Dominus Moysi: ℣ purificatiq; sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitq; eos Aa- 22 ron in conspectu Dñi, & orauit pro eis, ℣ vt purificati ingrederẽtur ad officia sua in tabernaculũ fęderis coram Aarõ & filijs eius. Sicut præceperat Dñs Moysi de Leuitis, ita 23 factum est. ℣ Locutusq; est Dñs ad Moysen, 24 dicens: ℣ Hæc est lex Leuitarum: A vigintiquinq; annis, & suprà ingredientur vt mi- 25 nistrent in tabernaculo fęderis. ℣ Cumque quinquagesimum annũ ætatis impleuerint, 26 seruire cessabũt. ℣ eruntq; ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

CAPVT IX.

1 A L Ocutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secũdo, postq̃ egressi sunt de Terra Aegypti mense primo, dicens: 2 ℣ Faciãt filij Israël Phase in tem- 3 pore suo ℣ quartadecima die mẽsis huius ad vesperã, iuxta omnes ceremonias & iustifi- 4 cationes eius. ℣ Præcepitq; Moyses filij Israël 5 vt facerẽt Phase. ℣ Qui fecerũt tpe suo: quartadecima die mensis ad vesperum in mõte Sinai Iuxta oĩa q̃ mandauerat Dñs Moysi, 6 fecerũt filij Israël. Ecce aũt quidã immundi super aĩa hoĩs, q̃ nõ poterãt facere Phase in 7 die illo, accedẽtes ad Moysen & Aarõ, ℣ dixerũt eis: Immundi sumus super aĩa hominis, quare fraudamur vt nõ valeamus oblationem offerre Dño in tẽpore suo inter filios 8 Israël? ℣ Quibus rñdit Moyses: State vt cõsu- 9 lã quid præcipiat Dñs de vobis. ℣ Locutusq; 10 est Dñs ad Moysen, dicens: ℣ Loquere filijs B Israël: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, fa- 11 ciat Phase Dño ℣ in mense secundo quarta decima die mensis ad vesperã: cum azymis 12 & lactucis agrestibus comedent illud. ℣ non relinquent ex eo quippiam vsq; manẽ, & os eius non confringent, omnẽ ritum Pha- 13 se obseruabunt. ℣ Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamẽ non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Dño non obtulit tpe 14 suo, peccatum suum ipse portabit. ℣ Peregri- C nus quoq; & aduena si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias, & iustificationes suas. Præceptum idẽ erit apud

⌐ ſ. ˢcandelabrorum in australi parte erigantur. ſ.

Sup. 3. a. 6. 1. Esd. 6. d. 18.

Su. 3. c. 13. ‖ Exo. 13. a. 2. Luc. 2. d. 23.

ˢ filiorum Israel. 1.

‖ Exo. 12. g. 46. Ioan. 19. f. 30.

Exo.40. d.34. *| 1.Cor.1. a.1.*

15 vos tam aduenæ, quàm indigenæ. ¶ | Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tētoriū 16 erat quasi species ignis vsq; manè. ¶ sic fiebat iugiter, per diē operiebat illud nubes, 17 & per noctem quasi species ignis. ¶ Cumq; ablata fuisset nubes quæ tabernaculū protegebat, tunc proficiscebantur filij Israël, & in loco vbi stetisset nubes, ibi castrametabanť. 18 ¶ Ad imperiū Dñi proficiscebanť, & ad imperiū illius figebant tabernaculum. | Cūctis C diebus q̄bus stabat nubes super tabernaculū, manebāt in eodem loco: 19 ¶ & si euenisset vt multo tp̄e maneret super illud, erant filij Israël in excubijs Dñi, & nō proficiscebanť 20 ¶ quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculū: Ad imperiū Dñi erigebant tentoria, 21 & ad imperiū illius deponebant. ¶ Si fuisset nubes à vespere vsq; manè, & statim diluculo tabernaculū reliquisset, p̄ficiscebātur: & si post diē & noctē recessisset, dissipabant 22 tētoria ¶ Si verò biduo aut vno mēse vel longiori tp̄e fuisset super tabernaculum, manebant filij Israël in eodē loco, & non proficiscebantur: statim aūt vt recessisset, mouebāt 23 castra. ¶ Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur erantque in excubijs Domini iuxta imperiū eius per manum Moysi.

CAPVT X.

1 A LOcutusq; est Dñs ad Moysen, dicēs; 2 Fac tibi duas tubas argēteas ductiles, q̄bus cōuocare possis multitudinē q̄n mouēda sunt castra. 3 ¶ Cūq; increpueris tubis, cōgregabit ad te 4 oīs turba ad ostiū tabernaculi fœderis. ¶ Si semel clāgueris, veniēt ad te principes, & capi5 ta multitudinis Israël. ¶ Si aūt prolixior atq; cōcisus clāgor increpuerit, mouebūt castra 6 primi q̄ sunt ad orientalē plagā. ¶ In secūdo aūt sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tētoria qui habitāt ad meridiē, & iuxta hunc modū reliqui faciēt vlulātibus tubis in pro7 fectionē. ¶ Quādo aūt cōgregādus est populus, simplex tubarū clangor erit, & non cōci8 se vlulabūt. ¶ Filij aūt Aarō sacerdotes clangēt tubis: eritq; hoc legitimū sempiternum 9 in generationibus vestris. ¶ Si exieritis ad bellū de terra vr̄a cōtra hostes qui dimicāt ad-B uersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri corā Dño Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum ve10 strorum. ¶ Si quando habebitis epulū, & dies festos, & calendas canetis tubis, super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationē Dei vr̄i. Ego Dñs Deus vester. 11 ¶ Anno secūdo, mense secundo, vicesima die mēsis eleuata est nubes de tabernaculo fœ12 deris: ¶ profectiq; sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in 13 solitudine Pharan. ¶ Moueruntq; castra primi 14 iuxta imperiū Dñi per manū Moysi, ¶ | Filij Iuda p̄ turmas suas, quorū princeps erat 15 Nahasō filius Aminadab. ¶ In tribu filiorū Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar. 16 ¶ In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius 17 Helon. ¶ Depositumq; est tabernaculū, quod portātes egressi sunt filij Gerson & Merari. 18 ¶ Profectiq; sunt & filij Rubē, per turmas & ordinē suū, quorū princeps erat Helisur fi19 lius Sedeur. ¶ In tribu aūt filiorum Simeon, C princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai. 20 ¶ Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph 21 filius Duel. ¶ Profectiq; sunt & Caathitę portātes sanctuariū. Tamdiu tabernaculū portabať, donec venirent ad erectionis locum. 22 ¶ Mouerunt castra & filij Ephraim p̄ turmas suas, in quorū exercitu princeps erat Elisa23 ma filius Ammiud. ¶ In tribu autem filiorū Manasse princeps fuit Gamaliel filius Pha24 dassur: ¶ & in tribu Ben-iamin erat dux A25 bidā filius Gedeonis. ¶ Nouissimi castrorum oīum profecti sunt filij Dā per turmas suas, in quorū exercitu princeps fuit Aiezer fili' 26 Ammisadda. ¶ In tribu autem filiorum Aser 27 erat princeps Phegiel filius Ochran. ¶ Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahi28 ra filius Enā. ¶ Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israël per turmas suas quando 29 egrediebantur. ¶ Dixitq; Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo: Profici-D scimur ad locum quem Dñs daturus est nobis: veni nobiscū, vt benefaciamus tibi: q̄a 30 Dñs bona promisit Israëli. ¶ Cui ille respondit. Non vadam tecum, sed reuertar in ter31 ram meā in qua natus sum. ¶ Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu n. nosti in quibus locis per desertū castra ponere debeamus, 32 & eris ductor noster. ¶ Cumq; nobiscū veneris, quicquid optimū fuerit ex opibus quas nobis traditurus ē Dominus, dabimus tibi. 33 ¶ Profecti sunt ergo de Monte Dñi: viā triū dierum, arcaq; fœderis Dñi præcedebat eos, 34 per dies tres prouidens castrorū locū, ¶ Nubes quoq; Domini super eos erat per diem 35 cum incederent. ¶ Cùmq; eleuaretur arca, dicebat Moyses, | Surge Domine, & dissipenť inimici tui, & fugiant qui oderunt te à fa36 cie tua. Cùm autē deponeretur, aiebat: Reuertere Dñe ad multitudinē exercit' Israël.

| Su 1.a.7 *| Psal.67. a.2.*

CAPVT XI.

1 A INterea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. ¶ Quod cum audisset Dominus iratus est. Et accensus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorum 2 partem. ¶ Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & 3 absorptus est ignis. ¶ Vocauitque nomen loci illius, Incensio: eò quod succensus fuisset 4 contra eos ignis Domini. ¶ Vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis,

*carniũ. ‖ 1. Cor 10. a. 6.

flagrauit desiderio *, sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israël, & ait, ‖Quis dabit nobis ad vescendum carnes? 5 ¶Recordamur pisciũ, quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentẽ nobis veniũt cucumeres, & pepones, porriq;, & cepe, & allia. 6 ¶ Anima nostra B arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri 7 nisi Man. ¶ ‖Erat autẽ Man quasi semen coriandri coloris bdellij. 8 ¶Circuibatque populus, & colligens illud frangebat mola, siue terebat in mortario, coquens in olla, & faciẽs ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. 9 ¶Cũq; descẽderet nocte super castra ros, 10 descendebat pariter & Man. ¶ Audiuit ergo Moyses flentẽ populũ per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq; est furor Dñi valde: sed & Moysi intoleranda res visa est, 11 ¶& ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam corã te, & cur imposuisti pondus vniuersi populi 12 huius sup me? ¶ Nunquid ego concepi oẽm C hanc multitudinẽ, vel genui eã, vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terrã, pro qua 13 iurasti patribus eorum? ¶ Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes vt comedamus. 14 ¶Non possum solus sustinere oẽm hunc po- 15 pulũ, quia grauis est mihi. ¶Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniã gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar ma- 16 lis. ¶Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostiũ tabernaculi fœde- 17 ris, faciesq; ibi stare tecũ, ¶vt descendã & lo- D quar tibi: & auferã de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecum onus populi, & non 18 tu solus graueris. ¶Populo quoq; dices: Sanctificamini cras *: comedẽtis carnes, ego enim audiui vos dicere, Quis dabit nobis escas carniũ? bene nobis erat in Ægypto. Vt 19 det vobis Domin⁹ carnes, & comedatis: ¶nõ vno die, nec duobus, vel quinque aut decẽ, 20 nec viginti quidẽ, ¶sed vsq; ad mensem dierũ donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis corã eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto? Et 21 ait Moyses ad Dñm, Sexcenta millia peditum huius populi sunt, & tu dicis, Dabo eis 22 esum carnium mense integro? ¶ ‖ Nunquid E ouium & boum multitudo cæditur, vt possit sufficere ad cibũ, vel oẽs pisces maris in 23 vnũ cõgregabuntur, vt eos satient? ¶Cui respondit Dñs: ‖ Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus 24 sermo opere cõpleatur. ¶ Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregãs septuaginta viros de senibus *Israël, 25 quos stare fecit circa tabernaculum. ¶Descẽditque Dominus per nubem, & locutus est ad eũ, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumq; requieuisset in eis Spiritus prophetauerunt: nec vl- 26 tra cessauerunt. ¶Remanserant autem in ca- F stris duo viri, quorum vnus vocatur Eldad, & alter Medad super quos requieuit Spiritus: nam & ipsi descripti fuerant, & nõ exierant ad tabernaculum. Cumq; prophe- 27 tarent in castris, ¶ cucurrit puer, & nunciauit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophe- 28 tant in castris. ¶ Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus e pluribus, ait: Do- 29 mine mi Moyses, prohibe eos. ¶ At ille, G Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Do- 30 minus Spiritum suum? ¶ Reuersusque est Moyses, & maiores natu Israel in castra. 31 ¶ Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aëre duobus cubi- 32 tis altitudine super terram. ¶ Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, cõgregauit coturnicum multitudinem: qui parum, decem coros: & siccauerunt eas 33 per gyrum castrorum. ¶ ‖Adhuc carnes erãt in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga ma- 34 gna nimis. ¶Vocatusque est ille locus Sepulchra-concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt 35 populum *qui desiderauerat. ¶ Egressi autem de Sepulchris-concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

‖Exo. 16. c. 14. Sap. 16. c. 20. Psal. 77. c. 24. Ioan. 6. d. 31.

*& 1. —4. ‖Ioan. 6. b. 7. ‖Isa. 59. a. 5. *populi 1.

‖Exo. 16. c. 13. Psal. 77. d. 31. ‖Ps. 77. e. 31. *quem percussit Dominus, quia desiderauer. carnes. 4.

CAPVT XII.

1 Locutaque est Maria & Aaron A contra Moysen propter vxorẽ 2 eius Æthiopissam, & dixerũt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum au- 3 disset Dominus, iratus est. ¶Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui 4 morabantur in terra. ¶ Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernacu- B lum fœderis. Cumque fuissent egressi, ¶de- 5 scendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & 6 Mariam, Qui cum issent ¶ dixit ad eos: Audite sermones meos, Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, 7 vel per somnium loquar ad illum. ¶ At non talis seruus meus Moyses ‖ qui in omni domo 8 mea fidelissim⁹ est: ¶ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & figuras C Dominum videt. Quare ergo non timuistis 9 detrahere seruo meo Moysi? Iratusq; con- 10 tra eos, abijt: ¶ nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cum que

‖Heb. 3. 2.

re'pexiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam 11 lepra. ⁋ ait ad Moyſen: Obſecro dñe mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtulte 12 cõmiſimus, ⁋ne fiat hæc quaſi mortua, & vt D abortiuũ quod proijcitur de vulua matris ſuæ: ecce iã mediũ carnis eius deuoratũ eſt 13 à lepra ⁋Clamauitq; Moyſes ad Dominũ, di- 14 cens: Deus obſecro, ſana eam. ⁋Cui reſpõdit Dñs: Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nõne debuerat ſaltẽ ſeptẽ dieb⁹ rubore ſuffundi? Separetur ſeptẽ diebus extra caſtra, & 15 poſtea reuocabitur. ⁋Excluſa eſt itaq; Maria extra caſtra ſeptẽ diebus: & populus non eſt mot⁹ de loco illo, donec reuocata eſt Maria.

CAPVT XIII.

1 A 2 3 PRofectusq; eſt populus de Haſeroth fixis tentorijs in deſerto Pharan. ⁋ ibique locutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: ⁋Mitte viros qui conſiderẽt Terram Chanáan, quã datur⁹ ſum filijs Iſraël, ſingu- 4 los de ſingulis tribubus, ex principibus. ⁋Fecit Moyſes quod Dñs imperauerat, de de- 5 ſerto Pharan mittens principes viros, ⁋quo- B rum iſta ſunt nomina De tribu Rubẽ, Sam- 6 mua filiũ Zechur. ⁋De tribu Simeon, Saphat 7 filium Huri ⁋De tribu Iuda, Caleb filium Ie- 8 phone. ⁋ De tribu Iſſachar, Igal filiũ Ioſeph. 9 ⁋ De tribu Ephráim, Oſee filium Nun. 10 ⁋ De tribu Ben-iamin, Phalti filium Raphu. 11 ⁋ De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi. 12 ⁋ De tribu Ioſeph, ſceptri Manaſſe, Gaddi fi- 13 lium Suſi. ⁋ De tribu Dan, Ammiel filiũ Ge- 14 malli ⁋ De tribu Aſer, Sthur filium Michael 15 ⁋ De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapſi. 16 ⁋De tribu Gad, Guel filium Machi. Hæc ſunt

nomina

17 nomina virorum quos misit Moyses ad con C siderandam terram: vocauitq; Osee filium 18 Nun, Iosue. Misit ergo Moyses ad considerandam terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascēdite per meridianam plagam. Cumque 19 veneritis ad montes, ⁋ considerate terram, qualis sit: & populū qui habitator est eius, vtrum fortis sit an infirmus, pauci numero 20 an plures: ⁋ ipsa terra, bona an mala: vrbes 21 quales, muratæ an absque muris: ⁋ humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absq; arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat aūt tempus quando iam 22 præcoquæ vuæ vesci possunt. ⁋ Cumq; ascen D dissent, explorauerunt terram a deserto Sin, 23 vsq; Rohob intrantibus Emath. ⁋ Ascenderuntq; ad meridiē, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman & Sisai, & Tholmai filij Enac. nā Hebron septem annis ante Tanim 24 vrbem Aegypti condita est. ⁋ ‖ Pergentesque vsq; ad Torrentē botri, absciderunt palmitem cum vua sua, quē portauerunt in vecte E duo viri. De malis quoq; granatis, & de ficis 25 loci illius tulerūt. ⁋ q appellatus est Nehelescol, idest, Torrens botri, eo ꝙ botrum por 26 tassent inde filij Israël. ⁋ Reuersiq; exploratores terræ post quadraginta dies, omni re 27 gione circuita, ⁋ venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cętum filiorum Israël in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutique eis, & omni multitudini ostende 28 runt fructus terræ, ⁋ & narrauerunt, dicētes: F Venimus in terram ad quam misisti nos, quę re uera fluit lacte & melle, vt ex his fru 29 ctibus cognosci potest: ⁋ sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes, * atq; mura 30 tas. Stirpem Enac vidimus ibi. ⁋ Amalec habitat in meridie. Hethæus & Iebusæus & Amorrhæus in montanis. Chananæus vero moratur iuxta mare & circa fluenta Ior 31 danis. ⁋ Inter hæc Caleb compescens murmur populi qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus terram, qm̄ 32 poterimus obtinere eam. ⁋ Alij vero qui fuerant cū eo, dicebāt. Nequaquā ad hūc populū valemus ascēdere, quia fortior nobis est. 33 ⁋ Detraxeruntq; terræ quā inspexerāt apud filios Israel, dicētes: Terra quā lustrauimus, deuorat habitatores suos, populus quē aspe 34 ximus proceræ staturæ est: ⁋ Ibi vidimus mōstra q̄dā filiorum Enac de genere giganteo, quibus cōparati, quasi locustæ videbamur.

‖ Deut. 1. c. 24.
*nimis 1.

CAPVT XIIII.

1 A Igitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa, ⁋ & murmurati sunt contra Moysen & Aaron 2 cuncti filij Israël, dicentes: Vtinam mortui essemus in Aegy 3 pto, & nō in hac vasta solitudine. ⁋ Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne me 4 lius est reuerti in Aegyptum? ⁋ Dixeruntque alter ad alterum: Cōstituamus nobis ducē, 5 & reuertamur in Aegyptum. ⁋ Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terrā coram omni multitudine filiorum Israël. 6 ⁋ ‖ At vero Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerāt terram, sci 7 derunt vestimenta sua. ⁋ & ad omnem mul B titudinem filiorum Israël locuti sunt: Terra 8 quā circuiuimus, valde bona est. ⁋ si propitius fuerit Dominus inducet nos in eam, & 9 tradet humū lacte & melle manātem. ⁋ Nolite rebelles esse contra Dominum. neq; timeatis populū terræ huius, quia sicut panē, ita eos possumus deuorare. recessit ab eis oē præsidium, Dominus nobiscū est, nolite 10 metuere. ⁋ Cumq; clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectū fęderis cun 11 ctis videntibus filijs Israël. ⁋ Et dixit Dominus ad Moysen: Vsquequo detrahet mihi populus iste? Quousq; non credent mihi in 12 oībus signis quæ feci coram eis? ⁋ Feriā igitur eos pestilentia, atq; consumam: te autē faciā principē super gentem magnam, & for 13 tiorē quā hęc est. ⁋ Et ait Moyses ad Dñm: Vt C audiant Aegyptij de quorum medio eduxi 14 sti populum istum, ⁋ & habitatores terræ huius qui audierūt ꝙ tu Dñe in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, ‖ & nubes tua protegat illos, & in colūna nubis præcedas eos per diē, & in colūna ignis per noctem: 15 ⁋ quod occideris tantam multitudinē quasi 16 vnum hominem, & dicant, ⁋ Non poterat introducere populum in terrā pro qua iurauerat, idcirco occidit eos in solitudine. 17 ⁋ Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut 18 iurasti, dicens: ⁋ ‖ Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitatē & scelera, nullumq; innoxiū derelinquēs, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam, & quar 19 tam generationē. ⁋ Dimitte obsecro, peccatū populi tui huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto vsq; ad locū istū 20 ⁋ Dixitq; Dñs: Dimisi iuxta verbū tuum. ⁋ Vi 21 uo ego: & implebitur gloria Domini vni 22 uersa terra. ⁋ Attamen omnes homines qui D viderunt maiestatē meam, & signa quæ feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerūt me iam per decē vices, nec obedierunt vo 23 ci meæ, ⁋ non videbūt terram pro qua iura uit patribus eorū, nec quisquam ex illis qui 24 detraxit mihi, intuebitur eam. ⁋ * ‖ Seruum meū Caleb qui plenus alio spiritu secuus est me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & semen eius possidebit eam. 25 ⁋ Quoniam Amalecites, & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete castra, & reuertimini in solitudinē per viam Maris rubri. 26 ⁋ Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, 27 dicens. ⁋ Vsquequo multitudo hæc pessima

‖ Ecc. 46. b. 9. 1. Mac 2. f. 45.
Exo. 32. c. 12.
‖ Exo. 13 d. 22.
Deu. 9. d. 28.
‖ Ps. 102. b. 8. Exo. 20. a 5. & 34 a. 7.
*Sed 3. ‖ Ios. 14 b. 6.
‖ Ps. 105. c 27.

Inf. 26 g. 55. & 32 b. 10. E murmurat contra me? querelas filiorum Israël audiui. 28 ¶ Dic ergo eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciã vobis. 29 ¶ In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. *Deu. 1. f. 35.* Oẽs qui numerati estis à viginti annis & supra, & murmurastis cõtra me, 30 ¶ non intrabitis terram super quam leuaui manũ meam vt habitare vos facerem, *Iosu. 3. c. d* præter Caleb filium Iéphone, & Iosue filium 31 Nun, ¶ Paruulos autem vestros de quibus di F xistis, quod prædæ hostibus forent, introducã: 32 vt videant terram quæ vobis displicuit. ¶ Ve-33 stra cadauera iacebunt in solitudine. ¶ Filij vestri erũt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in de-34 serto, ¶ iuxta numerũ quadraginta dierum quibus considerastis terram: annus pro die imputabitur: *Ezec. 4. b 6.* Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem 35 meam. *Psal. 94. b. 10.* ¶ quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit aduersum me: in solitudine 36 hac deficiet & morietur. ¶ Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detra-37 hentes terræ quod esset mala, ¶ *1. Cor. 10. b. 10.* mortui sunt at-38 que percussi in cõspectu Dñi. ¶ Iosue autem *Heb. 3. d. 17.* filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad consideran-39 dam terram. *Iud. 1. b. 5* ¶ Locutusque est Moyses vniuersa verba hac ad omnes filios Israël, & lu-G xit populus nimis. ¶ Ecce mane primo sur-40 gentes, ascenderunt verticem montis, atq; dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia peccaui-41 mus. *Deu. 1. g. 42.* ¶ Quibus Moyses, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non 42 cedet in prosperum? ¶ Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis 43 coram inimicis vestris. ¶ Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Do-44 mino, nec erit Dominus vobiscum. ¶ At illi contenebrati ascenderunt in verticem mõtis. Arca autem testamẽti Domini, & Moy-45 ses non recesserunt de castris. ¶ Descenditq; Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atq; concidens, persecutus est eos vsque Horma.

CAPVT XV.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere ad filios 2 Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo 3 vobis, ¶ & feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimã pacificã vota soluentes, vel spõte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorẽ suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus: 4 ¶ offeret quicunq; immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit 5 quartam partem hin: ¶ & vinũ ad liba fundenda eiusdem mensura dabit in holocau-6 stũ siue in victimam: Per agnos singulos ¶ & arietes erit sacrificiũ similæ duarũ decimarũ quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin, 7 ¶ & vinum ad libamẽtum tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis 8 Domino. ¶ Quãdo verò de bobus feceris ho-B locaustum aut hostiam, vt impleas votum, 9 vel pacificas victimas, ¶ dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo, 10 quod habeat mediũ mensuræ hin, ¶ & vinũ ad liba funder da eiusdem mẽsuræ in obla-11 tionem suauissimi odoris Domino. ¶ Sic fa-12 cies ¶ per singulos boues & arietes & agnos 13 & hœdos. ¶ Tam indigenæ quàm peregrini 14 ¶ eodem ritu offerent sacrificia. ¶ Vnum 15 præceptum erit atque iudicium tam vobis 16 quàm aduenis terræ. ¶ Locutus est Dominus ad 17 Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israël, & di-18 ces ad eos. ¶ Cum veneritis in terram quam 19 dabo vobis, ¶ & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domi-20 no ¶ de cibis vestris. Sicut de areis primi-21 tias separabitis, ¶ ita & de pulmentis dabitis 22 primitiua Domino. ¶ Quod si per ignorantiam præterieritis quicquam horũ quæ locutus est Dominus ad Moysen, 23 ¶ & mandauit per eũ ad vos, à die qua cœpit iubere & 24 vltra, ¶ obliti q; fuerit facere multitudo, of-C ferret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Dño, & sacrificium eius ac liba vt ceremoniæ postulant, hircu-25 que pro peccato, ¶ & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israël: & dimittetur eis, quoniam nõ sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino 26 pro se & pro peccato, atque errore suo: ¶ & dimittetur vniuersæ plebi filiorum Israel, & aduenis qui peregrinantur inter eos, quoniã culpa est omnis populi per ignorantiã. 27 ¶ Quod si anima vna nesciens peccauerit, of-28 feret caprã anniculam pro peccato suo, ¶ & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccauerit coram Domino: impetrabitq; ei 29 veniam, & dimittetur illi. ¶ Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omniũ qui pec-30 cauerint ignorantes. ¶ Anima vero quæ per superbiã aliquid cõmiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: quoniã aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo: 31 ¶ verbum enim Domini contempsit & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebi-32 tur, & portabit iniquitatem suam. ¶ Factum D est autem, cum essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colligentem 33 ligna in die sabbathi, ¶ obtulerunt eũ Moy-34 si & Aaron, & vniuersæ multitudini. ¶ Qui recluserunt eum in carcerẽ, nescientes quid

super

35 ſuper eo facere deberent. ꝙ Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. 36 ꝙ Cumq; eduxiſſent eum foras, obruerunt eũ lapidibus. & mortuus eſt ſicut præ-37 ceperat Dominus. ꝙ Dixit quoque Dñs ad 38 Moyſen. ꝙ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, ut faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponẽtes in eis vittas hyacinthinas: 39 ꝙ quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Dñi, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos per res varias fornicãtes: 40 ꝙ ſed magis memores præceptorum Dñi fa-41 ciant ea, ſintque ſancti Deo ſuo. ꝙ Ego Dñs Deus veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt eſſem Deus veſter.

Deu. 22. b.12. Mat.23 a. 5.

CAPVT XVI.

1 A ECce autem Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui. & Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Phelech de filijs 2 Ruben, ꝙ ſurrexerunt contra Moyſen, alijq; filiorũ Iſraël ducẽti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tpe cõ-3 filij per noĩa vocabãtur. ꝙ Cumq; ſtetiſſent aduerſum Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat nobis, qa oĩs multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dñs: cur eleuamini ſuper po-4 pulũ Dñi? ꝙ Quod cùm audiſſet Moyſes, ceci-5 dit pronus in faciẽ: ꝙ Locutusq; ad Core & ad oẽm multitudinẽ: Manè, inquit, notum faciet Dñs qui ad ſe pertineãt, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinqua-6 bũt ei. ꝙ Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſq; thuribula ſua, tu Core & oẽ concilium tuũ: 7 ꝙ & hauſto cras igne ponite deſuper thymiama corã Dño: & quẽcunq; elegerit, ipſe erit 8 ſanctus. multum erigimini filij Leui. ꝙ Di-9 xitq; rurſum ad Core: Audite filij Leui: ꝙ Nũ B parum vobis eſt ꝙ ſeparauit vos Deus Iſraël ab oĩ populo, & iũxit ſibi. vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis corã frequẽtia 10 populi, & miniſtraretis ei? ꝙ Idcirco ad ſe fecit accedere te & oẽs fratres tuos filios Le-11 ui, vt vobis ẽt ſacerdotiũ vendicetis, ꝙ & oĩs globus tuus ſtet contra Dñm? quis eſt enim 12 Aaron vt murmuretis contra eum? ꝙ Miſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui rñderunt: Non venimus. 13 ꝙ Nũquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris 14 noſtri? ꝙ Reuera induxiſti nos in terram quę fluit riuis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorũ & vinearũ? an & oculos 15 noſtros vis eruere? non venimus. ꝙ Iratuſque Moyſes valde: ait ad Dominum: Ne reſpicias ſacrificia eorũ: tu ſcis quòd nec aſellum quidẽ vnq̃ acceperim ab eis: nec affli-16 xerim quempiam eorum. ꝙ Dixitque ad Co-C re: Tu, & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Dño, & Aaron die craſtino ſepa-17 ratim: ꝙ Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum, offerentes Dño ducenta quinquaginta thuribula: Aaron 18 quoque teneat thuribulum ſuum: ꝙ Quod cùm feciſſent ſtantibus Moyſe & Aaron, 19 ꝙ & coaceruaſſent aduerſum eos omnem multitudinem ad oſtium tabernaculi, appa-20 ruit cunctis gloria Domini ꝙ Locutusq; Do-21 minus ad Moyſen & Aaron, ait: ꝙ Separamini de medio cõgregationis huius, vt eos 22 repentè diſperdam. ꝙ Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpirituum vniuerſæ carnis, num vno peccã-23 te, contra omnes ira tua deſæuiet? ꝙ Et ait 24 Dominus ad Moyſen: ꝙ Præcipe vniuerſo po-D pulo, vt ſeparetur à tabernaculis Core &

Eccl. 45. c.22. Iud. 1. d. 11. Inf. 27. a.3.

25 Dathan & Abiron. ¶Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus 26 eum senioribus Israël, ¶ dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum * impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinẽt, 27 ne inuoluamini in peccatis eorum. ¶ Cumque recessissent à tentorijs eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorũ cum vxoribus & liberis, omniq; frequentia. 28 ¶Et ait Moyses: In hoc scietis quod Dominus miserit me, vt facerem vniuersa, quæ cernitis, & non ex proprio eadem corde protulerim. 29 ¶Si consueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri visitari solent: non misit me Dñs. 30 ¶Sin autem nouam rem fecerit E Dominus, vt aperiens terra os suum, deglutiat eos, & omnia quæ ad illos pertinẽt, descenderintq; viuentes in infernum, scietis quod blasphemauerint Dominum. 31 ¶‖ Confestim igitur, vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: 32 ¶ & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substãtia eorũ: 33 ¶ descenderuntque viui in infernum operti humo, & perierũt de medio multitudinis. 34 ¶At verò omnis Israël qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne fortè 35 & nos terra deglutiat. ¶Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducẽtos quinquaginta viros qui offerebant incensum. 36 ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: 37 ¶ Præcipe F Eleazaro filio Aaron sacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignẽ huc illucq; dispergat: quoniam sanctificata sunt 38 ¶in mortibus peccatorũ: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, vt cernant ea pro signo & monimento 39 filij Israël. ¶Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendiũ deuorauit, & produxit ea in laminas, 40 affigens altari: ¶ vt haberent postea filij Israël quibus cõmonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio eius, loquẽte Domino ad Moysen. 41 ¶Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini: 42 ¶ Cumque oriretur seditio, & tumultus increscerent. 43 ¶ Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes *, & apparuit gloria Domini. 44 ¶ Dixitque Dominus ad Moysen: 45 ¶ Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, 46 ¶ dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, ‖ pergens citò ad populum vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. 47 ¶ Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem quam iam vastabat incendium, 48 obtulit thymiama, ¶ & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & 49 plaga cessauit. ¶ Fuerunt autem qui percussi sunt quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core. 50 ¶ Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus.

*istorũ 2.

‖ Ps. 105. c.17. Deut. 11. a.6. Inf. 26. a.10.

* tabernaculũ 10.

‖ Sap. 18. d.21.

CAPVT XVII.

1 A ET locutus est Dñs ad Moysen, dicens: 2 ¶ Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusque nomen 3 superscribes virgæ suæ: ¶Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas 4 eorum familias continebit: ¶ ponesque eas in tabernaculo fœderis corã testimonio vbi 5 loquar ad te. ¶Quem ex his elegero, germi- B nabit virga eius: & cohibebo a me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos 6 murmurant. ¶Locutusque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque vir- 7 gæ duodecim absque virga Aaron. ¶ Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in ta- 8 bernaculo testimonij, ¶sequenti die regres- C sus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdalas de- 9 formati sunt. ¶ Protulit ergo Moyses omnes virgas de cõspectu Domini ad cunctos filios Israël: videruntque & receperunt sin- 10 guli virgas suas. ¶Dixitq; Dominus ad Moy- D sen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, ‖ vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ 11 eorum a me, ne moriantur. ¶Fecitque Moy- 12 ses, sicut præceperat Dominus. ¶ Dixerunt autem filij Israël ad Moysen: Ecce con- 13 sumpti sumus, omnes perijmus, ¶ quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num vsque ad internecionem cuncti delendi sumus.

‖ Heb. 9. a.4.

CAPVT XVIII.

1 A DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris tui tecum portabis iniquitatem sanctuarij: & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sa- 2 cerdotij vestri, ¶ sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrũ patris tui sume tecũ, præstoq; sint, & ministrent tibi: tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. 3 ¶ Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat vt ad vasa sanctuarij & altare non accedant

dant

dant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul. ⁋Sint autem tecum & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius, alienigena non miscebitur vobis. ⁋Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israël. ⁋Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israël, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministeriis tabernaculi eius. ⁋Tu autem & filij tui custodite sacerdotium vestrum: & oia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum B sunt, per sacerdotes administrabũtur: si quis externus accesserit, occidetur. ⁋Locutusq; est Dñs ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur a filijs Israël, tradidi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. ⁋Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato, atque delictis redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum. ⁋In sanctuario comedes illud, mares tantum edent ex eo, quia consecratum est[a] tibi: ⁋Primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israel, tibi dedi & filijs tuis ac filiabus tuis iure perpetuo: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. ⁋Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi. ⁋Vniuersa frugũ initia, quæ gignit humus, & Domino deportãtur, cedẽt in vsus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. ⁋Omne quod ex voto reddiderint filij Israël, tuum erit. ⁋Quicquid primum erupit è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Dño, C siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias, & omne animal qđ immundum est redimi facias. ⁋cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere sanctuarij. Siclus viginti obolos habet. ⁋Primogenitũ autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorẽ Domino. ⁋Carnes verò in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt. ⁋Omnes primitias sanctuarij quas offerunt filij Israel Dño, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum[b] salis[1] est sempiternum coram Domino tibi ac filijs tuis. ⁋Dixitq; Dñs ad Aaron: In terra eorum nihil[c] possidebitis, nec habebitis[1] partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorũ Israël. ⁋Filijs autẽ Leui dedi omnes decimas Israëlis D in possessionẽ pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: ⁋vt non accedãt vltra filij Israël ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum. ⁋solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebũt, ⁋decimarũ oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessaria separaui. ⁋Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Præcipe Leuitis, atq; denũcia. Cum acceperitis a filijs Israël decimas quas dedi vobis, primitias earũ offerte Domino idest decimam partem decimæ, ⁋vt reputetur vobis in oblationem primitiuorũ, tã de areis quam de torcularibus: ⁋& in vniuersis quorum accipitis primitias, offerte Dño, & date ea Aaron sacerdoti. ⁋Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima & electa erunt cuncta. ⁋Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias: ⁋& comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia precium est pro ministerio quo seruitis in tabernaculo testimonij. ⁋Et non peccabitis super hoc egregia vobis & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorũ Israël, & moriamini.

CAPVT XIX.

A Locutusque est Dñs ad Moysen & Aaron dicens: ⁋Ista est religio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portauerit iugum: tradetisq; eam Eleazaro sacerdoti: qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium. ⁋& tingens digitum in sanguine eius, asperget cõtra fores tabernaculi septem vicibus, ⁋comburetque eam cunctis videntibus, tã pelle & carnibus eius, quàm sanguine & fimo flammæ traditis. ⁋Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat: ⁋Et tunc demum lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusq; erit vsque ad vesperum. ⁋Sed B & ille qui cõbusserit eã, lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vsq; ad vesperum ⁋Colliget autẽ vir mundus cineres vaccæ: & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorũ Israël in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est. ⁋Cumq; lauerit qui vaccæ portauerat cineres vestimẽta sua, immundus erit absque ad vesperum. Habebũt hoc filij Israël, & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo ⁋Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immũdus. ⁋aspergatur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit

Marginal notes: [a] Domino. | Exo. 30 b. 13. Leui. 27 25. Sup. 3 g 42. Ezec. 4. c. 12. | [b] pacis. | [c] possidebis nec habebis. | Deu. 10 b. 9. & 18 a. 1. | Iosu. 17. g. 14. d. 23. Ezec. 44. g. 28. | Heb. 9. b 13.

13 fuerit septimo nō poterit emundari. Omnis qui tetigerit humanę animæ morticinū, & aspersus hac cōmistione non fuerit, polluet tabernaculum Dñi, & peribit ex Israël: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius 14 super eum. Ista est lex hoīs qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentoriū illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, 15 polluta erūt septē diebus: Vas quod nō habuerit operculum, nec ligaturam desuper 16 immundū erit. Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hoīs, aut per se mortui, siue os illius, vel sepulchrum, immundus erit septē 17 diebus. Tollentq; de cineribus cōbustionis atque peccati, & mittent aquas viuas su-18 per eos in vias. in quibus cum homo mundus tinxerit hysōpum, asperget ex eo oēm tentorium, & cunctam supellectilē, & homines huiuscemodi contagione pollutos: 19 Atq; hoc modo mundus lustrabit immunB dū tertio & septimo die: expiatusq; die septimo, lauabit & se & vestimenta sua, & im-20 mundus erit vsq; ad vesperum. Siquis hoc ritu non fuerit expiatus peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & nō est aqua lustrationis 21 aspersus: erit hoc præceptū legitimū sempiternū. Ipse quoq; qui aspergit aquas, lauabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immūdus erit vsq; ad ve-22 sperum. Quicquid tetigerit immundus, immundū faciet: & anima quæ horū quippiā tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum.

CAPVT XX.

1 A VEneruntq; filij Israël, & oīs multitudo in desertum Sin, mense primo, & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco. 2 Cumque indigeret aqua populus, conue-3 nerūt aduersum Moysen, & Aaron, & versi in seditionem, dixerunt: Vtinā perijssemus īter fratres nṙos corā Dño. 4 ‖Cur eduxistis ecclesiā Dñi in solitudinem, vt & nos & nṙa 5 iumēta moriamur? Quare nos fecistis ascēdere de Ægypto, & adduxistis in locū istū pessimū qui seri non pōt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper 6 & aquam non habet ad bibendum? Ingressusq; Moyses & Aaron, dimissa multitudine in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram clamaueruntq; ad Dñm atq; dixerunt: Dñe Deus audi clamorē huius populi, & aperi eis thesaurum tuum, fontem B aquæ viuæ, & satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos, 7 Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicēs: 8 Tolle virgam, & congrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumq; eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitu-9 do & iumenta eius. ‖ Tulit igitur Moyses virgā, quæ erat in conspectu Dñi sicut præ-10 ceperat ei, cōgregata multitudine ante petrā, dixitq; eis. Audite rebelles & increduli. ‖ Num de petra hac vobis aquam poteri-11 mus eijcere? Cumq; eleuasset Moyses manū percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet & 12 iumenta *. Dixitq; Dñs ad Moysen & Aaron: ‖ Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis hoc populos in terram quā dabo eis. 13 Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filij Israël cōtra Dñm, & sanctificatus 14 est in eis: Misit interea nuncios Moyses de C Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israël: Nosti oēm labo-15 rē qui apprehendit nos, qūo descenderint patres nostri in Ægyptū, & habitauerimus ibi multo tēpore, afflixerintque nos Aegy-16 ptij, & pr̄es nostros. & qūo clamauerimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritq; angelū, qui eduxerit nos de Ægypto. * Ecce in vrbe Cades, quæ est in extremis finibus 17 tuis, positi, obsecramus vt nobis transire liceat per terram tuā. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexterā nec ad sinistram declinantes, donec 18 transeamus terminos tuos. Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin ar-19 matus occurram tibi. Dixeruntque filij Israël. Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nṙa, dabimus qđ iustū est: nulla erit in precio diffi-20 cultas, tm̄ velociter transeamus. At ille, reD spondit: Non* transibitis. Statimq; egressus est obuius cū infinita multitudine, & ma-21 nu forti. Nec voluit acquiescere depręcanti, vt concederet transitum per fines suos. 22 Quā ob rem diuertit ab eo Israël, Cumque castra mouissent de Cades, venerūt in mon-23 tem Hor, qui est in finibus Terræ Edō: Vbi 24 locutus est Dñs ad Moysen: Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non n. intrabit terra quam dedi filijs Israël, eo q̄ incredulus fuerit ori meo ad Aquas contradictionis. 25 ‖Tolle Aaron, & filium eius cū eo, & duces 26 eos in montem Hor. Cumq; nudaueris patrē veste sua, indues ea Eleazarū filium eius 27 & Aaron colligetur & morietur ibi. Fecit Moyses vt præceperat Dñs, & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine 28 ‖Cumq; Aaron spoliasset vestibus suis, in-29 duit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cū Eleazaro. 30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPVT XXI.

1 A QVod cū audisset Chananæus rex Arad, q̄ habitabat ad meridiē, venisse scili-

‖ Exo. 17. a. 2.

‖ Sap. 11. a. 4. Exod. 17. b. 6. ‖ Deu. 32. g. 51. Psal. 77 b. 15. 104. d. 40 1. Cor. 10. a. 4. 5. * eius 6. ‖ Deu. 1. f. 37. Inf. 27. c. 14. * Et 7. * trāsibis. Iosu. 33. d 37. ‖ Inf. 33. g. 38. Deut. 32. g. 50. ‖ Deu. 10. b. 6. Inf. 33. e 43.

cet Israël per exploratorum viam, pugnauit cõtra illũ, & victor existens, duxit ex eo prædã. 2 ¶ At Israël voto se Dño obligãs ait: Si tradideris populũ istũ in manu mea, delebo vrbes eius. 3 ¶ Exaudiuit Dñs preces Israël, & tradidit Chananæũ, quẽ ille interfecit subuersis vrbibus eius, & vocauit nomẽ illius Horma, idest anathema. 4 ¶ Profecti sunt autem & de mõte Hor, ꝑ viã q̃ ducit ad mare rubrũ, vt circumirẽt Terrã Edõ. Et tædere cœpit populũ itineris ac laboris: 5 ¶ locutusq; contra B Dñm & Moysẽ, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, nõ sunt aquæ: aĩa nr̃a iã nauseat super cibo isto leuissimo. 6 ¶ Quamobrẽ ‖ misit Dñs in populũ ignitos serpẽtes, ad quorũ plagas & mortes plurimorũ, 7 ¶ venerũt ad Moysen, atq; dixerũt: Peccauimus, q̃a locuti sumus cõtra Dñm & te: ora vt tollat a nobis serpẽtes. Orauitq; Moyses ꝓ populo, 8 ¶ & locutus C est Dñs ad eũ: Fac serpentẽ æneũ, & pone eũ pro signo, qui percussus aspexerit eũ, viuet. 9 ¶ ‖ Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEVM, & posuit eum pro signo, quẽ cum percussi aspicerent, sanabãtur. 10 ¶ Profectiq; filij Israël castrametati sunt i Oboth, 11 ¶ vnde egressi fixẽre tentoria in Iebarim in solitudine quæ respicit Moab contra orientalem plagam. 12 ¶ Et inde mouentes venerũt ad torrentem Zared. 13 ¶ Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. ‖ si quidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. 14 ¶ Vnde dicitur in libro bellorũ Dñi, Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrẽtibus Arnõ. 15 ¶ Sco- D puli Torrẽtium inclinati sunt, vt requiescerent in Arnon & recumberent in finibus Moabitarũ. 16 ¶ Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dñs ad Moysen: Congrega populũ, & dabo ei aquã. 17 ¶ Tũc cecinit Israël carmen istud, Ascendat puteus. Concinebant. 18 ¶ Puteus quem foderunt principes & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. Profectiq; sũt de solitudine Mathana: 19 ¶ De Mathana in Nahaliel: 20 de Nahaliel in Bamoth. ¶ * Bamoth vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertũ. 21 ¶ ‖ Misit autem Israël nũcios ad Seon regem Amorrhæorũ, 22 dicens: ¶ Obsecro vt transire mihi liceat per E terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, nõ bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. 23 ¶ Qui cõcedere noluit vt trãsiret Israël per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiam in desertum, & venit in Iasa, pugnauitq; cõtra eum. 24 ¶ ‖ A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsque Ieboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum. 25 ¶ Tulit ergo Israël oẽs ciuitates eius, & habitauit in vrbib' Amorrhæi, 26 in Hesebõ scilicet, & viculis eius. ¶ Vrbs He- F sebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regem Moab: & tulit omnẽ terram quæ ditionis illius fuerat, vsque Arnon. 27 ¶ Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebon, ædificetur & construatur ciuitas Sehon: 28 ¶ ignis egressus est de Hesebõ, flãma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon. 29 ¶ ‖ Væ tibi Moab, periisti popule Chamos. Dedit filios eius in fugã, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorum Seon: 30 ¶ iugum ipsorum disperijt ab Hesebon vsq; Dibon: Lassi peruenerũt in Nophe, & vsq; Medaba: 31 ¶ Habitauit itaq; Israël in terra Amorrhæi:

‖ Sap. 16. a. 1. Iud. 6. c. 25. 1. Cor. 10. b. 9. — Ioan. 3. b. 14. — ‖ Iud. 11. c. 23. — 18. — * & 8. — ‖ Deu. 2. c. 26. — ‖ Iud. 11. d. 19. — ‖ Amos 1. c. 9. Ps. 134. c. 11. Ios. 24. b. 8. Iud. 5. e. 20. — ‖ Iud. 11. c. 19. — ‖ 3. Reg. 11. b. 7.

Misitq;

32 ¶Misitq; Moyses, qui explorarēt Iazer: cuius G cęperunt viculos, & possederunt habitatores. 33 ¶‖Verteruntq; se, & ascenderunt per viā Basan, & occurrit eis Og rex Basan cū omni populo suo, pugnaturus in Edrai. 34 ¶Dixitque Dn̄s ad Moysen. Ne timeas eū, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesq; illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon: 35 ¶ Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, vniuersumq; populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

‖ *Deu.* 3. *a.* & 29. *a.* 7.

Ps. 134. *c* 11.

CAPVT XXII.

1 PRofectiq; castrametati sunt in A campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est. 2 ¶Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israël 3 Amorrhæo, ¶ & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum eius ferre non possent, 4 ¶ dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab. 5 ¶ ‖Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorū Ammon, vt vocarent eū, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. 6 ¶ Veni igitur, & maledic populo huic, quia B fortior me est: si quo modo possim percutere & eijcere eum de terra mea: noui enim quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta cōgesseris. 7 ¶Perrexeruntq; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & 8 narrassent ei omnia verba Balac, ¶ ille respondit. Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autē illis apud Balaam, 9 ¶ venit Deus & ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti apud te? 10 ¶ Respondit, Balac filius Sephor, 11 Rex Moabitarum misit ad me, ¶dicens: Ecce populus qui egressus est de Aegypto, ope C ruit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. 12 ¶ Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neq; maledicas populo, qa benedictus est. 13 ¶Qui manè consurgens, dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me 14 Dominus venire vobiscum. ¶ Reuersi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum. 15 ¶ Rursum ille multò plures & nobiliores quàm ante miserat, misit. 16 ¶ Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris 17 venire ad me: ¶Paratus sum honorare te, & quicquid volueris, dabo tibi: veni, & maledic populo isti. 18 ¶ Respondit Balaam: ‖ Si D dederit mihi Balac plenam domum suā argenti & auri, nō potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. 19 ¶ Obsecro vt hîc maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus. 20 ¶ Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cū eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias. 21 ¶ Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis. 22 ¶Et iratus est Deus. Stetitq; angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. 23 ¶ ‖ Cernens asina angelum * stantem E in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret 24 Balaam, & vellet ad semitam reducere. ¶Stetit

‖ *Ios.* 24. *b.* 3.

—1.

Inf. 24. *c.* 13.

‖ 2. *Pet.* 2. *c.* 16.

Iudæ b. 11

* *Domini* 1.

rit angelus in angustijs duarum maceriarũ, 25 quibus vineæ cingebantur. ⁋ Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pe 26 dem. At ille iterum verberabat eam: ⁋ & nihilominus angelus ad locum angustũ transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram 27 poterat deuiari, obuius stetit. ⁋ Cumq; vidisset asina stantem angelũ, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehementius cædebat fuste latera eius. 28 ⁋ Aperuitque Dominus os asinę, & locuta est. Quid feci tibi? cur percutis me ecce iam tertio? 29 ⁋ Respondit Balaam: F Quia commeruisti, & illusisti mihi: vtinam haberem gladium, vt te percuterem. 30 ⁋ Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper insedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam. 31 ⁋ Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, 32 adorauitq; eum pronus in terrã. ⁋ Cui angelus: Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia per- 33 uersa est via tua, mihique contraria: ⁋ Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viueret. 34 ⁋ Dixit Balaam: Peccaui, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar. 35 ⁋ Ait angelus: Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus. 36 ⁋ Quod cùm audisset Balac, G egressum est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon. 37 ⁋ Dixitq; ad Balaam: Misi nuncios vt [b]vocarent[b] te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduentui tuo reddere nequeo? 38 ⁋ Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? 39 ⁋ Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ in extremis regni eius finibus erat. 40 ⁋ Cumque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera. 41 ⁋ Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

[b] vocarem 7.

CAPVT XXIII. [r.]

1 Dixitq; Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri arietes. 2 ⁋ Cumq; fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulũ & arietem super aram. 3 ⁋ Dixitque Balaam ad Balac. Sta paulisper iuxta holocaustum tuum donec vadam si fortè occurrat mihi Dñs. & quodcunque imperauerit, loquar tibi. 4 ⁋ Cumque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit aras erexi, & 5 imposui vitulũ & arietẽ desuper. ⁋ Dñs autẽ posuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere 6 ad Balac, & hæc loqueris. ⁋ Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & 7 oẽs principes Moabitarum: ⁋ assumptaq; parabola sua dixit: de Aram adduxit me Balac B rex Moabitarũ, de montibus orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare Israël. 8 ⁋ Quõ maledicã, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur? 9 ⁋ De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit & inter Gentes non reputabitur. 10 ⁋ Quis dinumerare possit puluerẽ Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorũ, 11 & fiant nouissima mea horum similia. ⁋ Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Vt malediceres inimicis meis vocaui te: & tu econtrario benedicis eis. 12 ⁋ Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi

13 quod iusserit Dominus? ¶Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partē Israël videas, & totū videre non possis * in 14 de maledicito ei. ¶Cumq; duxisset eū in locū sublimem, super verticem montis Phasga, C ædificauit Balaam septem aras, & impositis suprà vitulis atque arietibus, ¶ dixit ad 15 Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum donec ego obuius pergam. ¶ Cui cùm Domi-16 nus occurrisset, posuissetq; verbū ī ore ei*, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei. 17 ¶ Reuersus inuenit eū stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarū cū eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, loquutus 18 est Dominus? ¶ At ille assumpta parabola sua ait: Sta Balac, & ausculta: audi fili Se-19 phor. ¶Non est Deus quasi homo, vt mētiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo & non faciet? locutus est, & nō im-20 plebit? ¶Ad benedicendū adductus sum, be-21 nedictionē phibere non valeo ¶Nō est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israël. Dominus Deus eius cū eo est, & clā-22 gor victoriæ regis in illo. ¶ Deus eduxit illū D de Ægypto, ¶cuius fortitudo similis est rhi-23 nocerotis. ¶Nō est auguriū in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur 24 Iacob & Israeli quid operatus sit Deus ¶Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: nō accubabit donec deuoret pdā, 25 & occisorū sanguinē bibat. ¶ Dixitq; Balac ad Balaā: Nec maledicas ei, nec benedicas. 26 ¶Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidq d 27 mihi Deus imperaret, hoc facerem? ¶Et ait Balac ad eū: Veni & ducā te ad aliū locum: si fortè placeat Deo vt inde maledicas eis. 28 ¶Cūque duxisset eum super verticē montis 29 Phogor, qui respicit solitudinem. ¶ Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri 30 arietes*. ¶ Fecit Balac vt Balaā dixerat: imposuitq; vitulos & arietes per singulas aras

& 7.

¶ Inf. 24. b. 8.

**per singulas aras &*

CAPVT XXIIII.

1 A Cumq; vidisset Balaam φ placeret Dño vt benediceret Israëli, nequaquā abijt vt antè per rexerat: vt auguriū quæreret; sed dirigens, contra desertum 2 vultum suum, ¶ & eleuans oculos vidit Israel in tentorijs commorantem per tribus 3 suas: & irruente in se spiritu Dei, ¶ assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, 4 dixit homo cuius obturatus est oculus, ¶dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic 5 aperiuntur oculi eius ¶ Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel: 6 ¶ vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dñs, quasi 7 cedri prope aquas. ¶ Fluet aqua de situla eius: & semen illius erit, in * aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. ¶ Deus eduxit illum de 8 Ægypto, ‡cuius furtitudo similis est rhino-B cerotis. ¶Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt 9 sagittis. ¶Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quā suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit *, in maledictione reputabit. 10 ¶Iratusq; Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario tertio be-11 nedixisti: ¶reuertere ad locum tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, sed 12 Dominus priuauit te honore disposito. ¶Respondit Balaam ad Balac, Nonne nuncijs 13 tuis quos misisti ad me dixi: ¶ ‡ Si dederit C mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem

**gentes 3.*

‡ Sup. 23. l. 22.

**tibi 3.*

‡ Sup. 22. i. 18.

Domini

Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferã ex corde meo: sed quicquid Dñs di- 14 xerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo *consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tem- 15 pore. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius 16 obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens 17 apertos habet oculos, Videbo eum, sed nõ modo: intuebor illũ, sed non propè, ‖ORIETUR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabit- 18 que omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio ei⁹: hæreditas Seir cedet inimicis suis: 19 Israël verò fortiter aget. De Iacob erit qui 20 dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Cumq; vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extre- 21 ma perdentur. Vidit quoq; Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris 22 nidũ tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quãdiu poteris permanere? Assur enim ca- 23 piet te. Assumptaq; parabola, iterum loqutus est: Heu, quis victurus est quando ista fa- 24 ciet Deus? Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebræos, 25 & ad extremum etiam ipsi peribunt. Surrexitq; Balaam, & reuersus est in locum suũ: Balac quoque via qua venerat, rediit.

*ibi 6.

‖Mat. 2. a. 2.

CAPVT XXV.

1 A MOrabatur autem eo tempore Israël in Setim, & fornicatus est 2 populus cũ filiabus Moab, quæ vocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraue- 3 runt Deos earum. Initiatusq; est Israël Be- 4 el-Phegor, & iratus Dñs, ait ad Moysen: ‖Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: vt auerta- 5 tur furor meus ab Israël. Dixitque Moy- B ses ad iudices Israël: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phe- 6 gor. Et ecce vnus de filiis Israël intrauit corã fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorũ Israël, 7 qui flebant ante fores tabernaculi. ‖Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aa- C ron sacerdotis, surrexit de medio multitu- 8 dinis, & arrepto pugione ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitque plaga a filiis Is- 9 raël, & occisi sunt vigintiquatuor millia ho- 10 minum. Dixitq; Dñs ad Moysen: Phinees 11 filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam a filiis Israël, quia zelo meo cõmotus est cõtra eos, vt non ipse delerem fi- 12 lios Israël in zelo meo. Idcirco loquere ad 13 eum: ‖Ecce do ei pacem fœderis mei, & D erit tam ipsi, quàm semini eius pactũ sacerdotij sempiternũ: quia *zelatus est pro Deo 14 suo, & expiauit scelus filiorum Israël. Erat autem nomen viri Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux 15 de cognatione & tribu Simeõnis. Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis no- 16 bilissimi Madianitarum. Locutusq; est Dñs 17 ad Moysen, dicens: ‖Hostes vos sentiant 18 Madianitæ, & percutite eos: quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decepêre insidiis per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

‖Ios. 22. d. 17. Deut. 4. a. 3.

‖Mat. 2. f. 34. Ps. 145. c. 30. 1. Cor. 10. b. 8.

1. Mach. 2. f. 54. ‖Eccl. 45. d. 24.

*zel. 4.

‖Inf. 31. a. 2.

ᵇ vt deciperent. 4.

CAPVT XXVI.

1 A POstquam noxiorũ sanguis effusus est, dixit Dñs ad Moysen, & Eleazarum filiũ Aaron 2 sacerdotem: Numerate omnem summam filiorũ Israël à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cũctos qui possunt ad bella pro- 3 cedere. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho ad eos qui erant 4 à viginti annis & suprà, sicut Dñs impera- 5 uerat: quorum iste est numerus: ‖Ruben primogenitus Israël, huius filius Henoch, a quo familia Henochitarum: & Phallu, a 6 quo familia Phalluitarum: & Hesron, a quo familia Hesronitarũ: & Charmi, à quo 7 familia Charmitarum: hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadraginta tria millia, & septingenti tri- 8 ginta. Filius Phallu, Eliab. Huius fil.j Na- 9 muel & Dathan & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi qui ‖surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dñm rebellaue- 10 runt: & aperiens terra os suum deuorauit B Core morientibus plurimis, qñ combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factũ 11 est grande miraculum, vt Core pereunte, 12 filij eius non perirent. Filij Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinita- 13 rum: Zare ab hoc familia Zareitarum: Saul 14 ab hoc familia Saulitarum. hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis nume- 15 rus fuit viginti duo millia ducentorũ. Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Suni- 16 tarum: Ozni, ab hoc familia Oznitarum: 17 Her, ab hoc familia Heritarũ: Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia 18 Arielitarum. Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorũ. 19 ‖Filij Iuda, Her, & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

‖Gen. 46. b. 9. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.

‖Sup. 16. a. 2. g. 49.

‖Gen. 38. a. 3. b. 7.

20 ‖ Fueruntq; filij Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum. Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia 21 Zareitarum. ‖ Porro filij Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamuel, à 22 quo familia Hamulitarum. ‖ Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingentorum. ‖ 23 Filij Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia 24 Phuaitarum: ‖ Iasub, à quo familia Iasubitarũ; Semran, à quo familia Semranitarum. 25 ‖ hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecentorũ. ‖ 26 Filij Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia 27 Ialelitarum. ‖ hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingentorum. ‖ 28 Filij Ioseph per cognationes 29 suas, Manasse & Ephraim. ‖ De Ma-D nasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo 30 familia Galaaditarum. ‖ Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & 31 Helec, à quo familia Helecitarum: ‖ & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Se-32 chem, à quo familia Sechemitarũ: ‖ & Semida, à quo familia Semidaitarum: & ‖ Hepher, 33 à quo familia Hepheritarum. ‖ Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarũ ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, 34 & Tersa. ‖ hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quinquaginta duo millia se-35 ptingentorum. ‖ Filij autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo fami-36 lia Tehenitarum: ‖ Porro filius Suthala fuit 37 Heran, à quo familia Heranitarũ. ‖ hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarũ numerus fuit triginta duo millia quingentorum. Isti sunt filij Ioseph per familias suas. 38 ‖ Filij Ben-iamin in cognationibus suis: Be-E la, à quo familia Belaitarum, Asbel, à quo familia Asbelitarum, Achiram, à quo fa-39 milia Achiramitarum: ‖ Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo fa-40 milia Huphamitarum. ‖ Filij Bela, Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum. 41 ‖ hi sunt filij Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta-42 quinque millia sexcenti. ‖ filij Dan per cognationes suas: Suham à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per 43 familias suas: ‖ omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta quatuor mil-44 lia quadringentorũ. ‖ Filij Azer per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui, à quo familia Iessuitarũ: Brie, 45 à quo familia Brieitarum. ‖ Filij Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel 46 à quo familia Melchielitarum. ‖ Nomen 47 autem filiæ Aser, fuit Sara. ‖ hæ cognationes F filiorum Aser, & numerus eorum quinquaginta-tria millia quadringentorum. ‖ 48 Filij Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo fa-49 milia Gunitarum: ‖ Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarũ: 50 ‖ hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorũ numerus quadraginta-quinque millia quadringentorum. 51 ‖ Ista est summa filiorum Israël qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti 52 triginta. ‖ Locutusq; est Dñs ad Moysen, 53 dicens. ‖ Istis diuidetur terra iuxta numerũ 54 vocabulorũ in possessiones suas ‖ pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti sunt 55 tradetur possessio: ‖ ita duntaxat, vt sors terram 56 tribubus diuidat & familijs. ‖ Quidquid sorte contigerit: hoc vel plures accipiant, 57 vel pauciores. ‖ ‖ Hic quoque est numerus filiorũ Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarũ: Merari, à quo familia Mera-58 ritarum. ‖ hæ sunt familiæ Leui. Familia G Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. ‖ At vero Caath 59 genuit Amram: ‖ ‖ qui habuit vxorem Iochabet filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum. 60 ‖ De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, & E-61 leazar, & Ithamar: ‖ ‖ quorũ Nadab, & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alie-62 num coram Domino. ‖ Fueruntque omnes qui numerati sunt, vigintitria millia generis masculini ab vno mense & supra: ‖ qui non sunt recensiti inter filios Israël, nec in eis 63 cũ cęteris data possessio est. ‖ Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus 64 Moab supra Iordanem contra Iericho. ‖ ‖ inter quos nullum fuit eorum qui ante numerati sunt à Moyse, & Aaron in deserto 65 Sinai. ‖ ‖ Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

Margin: ‖ Inf. 27. a. 1. — ‖ Exo. 6. c. 17. — ‖ Exo. 2. a. & 6. c. 20. — ‖ Sup. 3. a. Leuit. 10. a. 2. 1. Par. 24. a. 2. — ‖ quid 2. — ‖ 1. Co. 10. a. 6. — ‖ Sup. 14. d. 24.

CAPVT XXVII.

1 A Ccesserunt aũt ‖ filiæ Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina Maala, & Noa, & Hegla, 2 & Melcha & Thersa: ‖ Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cũctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœde-3 ris, atque dixerunt: ‖ Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ

Margin: ‖ Sup. 26. d. 32. Inf. 36. a. 2. Ios. 17. a. 3.

concitata

concitata est contra Dñm sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit 4 mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filiũ? Date nobis 5 possessionẽ inter cognatos patris nr̃i: Retu- B litq; Moyses causam earũ ad iudicium Dñi. 6 Qui dixit ad eum: Instam rem postulãt fi- 7 liæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem suc- 8 cedant. Ad filios aut Israël loqueris hæc: Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad 9 filiã eius transibit hæreditas: si filiã non ha- 10 buerit habebit successores fratres suos. quõd si fratres non fuerint, dabitis hæreditatẽ 11 fratribus patris eius. sin autẽ nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt, eritq; hoc filijs Israël sanctũ lege perpetua, sicut præcepit Dñs Moysi. Dixit 12 quoque Dñs ad Moysen: Ascende in mon- C tem istum Aberim: & contemplare inde terram quam daturus sum filijs Israël. 13 cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuũ 14 sicut iuit frater tuus Aaron: quia offendistis me in deserto Sin in cõtradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas, hæ sunt aquæ contradi- 15 ctionis in Cades deserti Sin. Cui respondit 16 Moyses: Prouideat Dñs Deus spirituũ oĩs carnis hominem qui sit super multitudinẽ 17 hanc: & possit exire & intrare ante eos, & D educere eos vel introducere, ne sit populus 18 Domini sicut oues absq; pastore. Dixitque Dñs ad* eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus Dei, & pone ma- 19 num tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine, 20 & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis sy- 21 nagoga filiorum Israël. Pro hoc, si quid agendum erit Eleazar sacerdos consulet Dominum: ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israël cum eo, & 22 cetera multitudo. Fecit Moyses, vt præceperat Dominus: Cumq; tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni fre- 23 quentia populi. Et impositis capiti eius manibus cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

*Sup.16.a 26.32. — Deu 32. g.14. — Sup. 20. b. 12. — *Moysẽ 8. — Deu 3. f. 28. — 4.*

CAPVT XXVIII.

1 Dixit quoq; Dñs ad Moysẽ: A Præcipe filijs Israël, & dices ad eos: 2 Oblationem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerte per tempora sua. 3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holo- 4 caustum sempiternum: vnum offeretis ma- 5 ne & alterũ ad vesperum: decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo pu- 6 rissimo, & habeat quartam partẽ hin, holocaustum iuge est quod obtulistis in mõte Sinai in odorem suauissimum incensi Domi- 7 ni. & libabitis vini quartã partem hin per 8 agnos singulos in sanctuario Dñi. Alterum que agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta oẽm ritũ sacrificij matutini, & libamentorum eius oblationem suauissimi odo- 9 ris Dño. Die aũt Sabbathi offeretis duos B agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio: & 10 liba, quæ ritè funduntur per singula Sabba- 11 tha in holocaustum sempiternum. In calẽdis autem, idest in mensium exordijs, offeretis holocaustum Dño vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos se- 12 ptem immaculatos, & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos, & duas decimas similę oleo consper- 13 sæ per singulos arietes: & decimã decimæ similæ ex oleo* in sacrificio per agnos singulos holocaustum suauissimi odoris, atq; in- 14 censi est Dño. Libamenta autem vini quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: Media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum, hoc C erit holocaustum per oẽs menses, qui sibi 15 anno vertente succedunt. Hircus quoq; offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis. 16 Mense autem primo quartadecima die 17 mensis, Phase Domini erit, & quintadecima die solennitas: septem diebus vescen- 18 tur azymis. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit, omne opus seruile non fa- 19 cietis in ea. Offeretisq; incensum holocaustum Dño vitulos de armento duos, arietẽ vnũ, agnos anniculos immaculatos septem: 20 & sacrificia singulorũ ex simila quę conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vi- 21 tulos: & duas decimas per arietem, & decimam decimę per agnos singulos, idest, per 22 septem agnos. Et hircum pro peccato vnũ, 23 vt expietur pro vobis, præter holocaustum 24 matutinum quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septẽ dierum in fomitẽ ignis, & in odorẽ suauissimum Dño, D qui surget de holocausto, & de libationibus 25 singulorum. Dies quoq; septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus ser- 26 uile non facietis in eo. Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges Dño expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus seruile non facietis in 27 ea. Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Dño, vitulos de armẽto duos, arietem vnum, & agnos anniculos imma- 28 culatos septem: atque in sacrificijs eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per sin- 29 gulos vitulos, per arietes duas, per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni se- 30 ptem. hircum quoq;* qui mactatur pro ex- 31 piatione: præter holocaustum sempiternum, & liba eius. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

*Exo.19.f. 31. — Mat.12. a.5. — * conspersæ 8. — Exo.12. c.18. Leu.23.a. 5. Deu. 16. a.1. — * vnum 1.*

E murmurat contra me? querelas filiorum Israël audiui. ¶Dic ergo eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciã vobis. ¶In solitudine hac iacebunt cadauera vestra ‖Oẽs qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurastis cõtra me, ¶ non intrabitis terram super quam leuaui manũ meam vt habitare vos facerem, ‖præter Caleb filium Iéphone, & Iosue filium Nun; ¶Paruulos autem vestros de quibus dixistis, q prædæ hostibus forent, introducã: vt videant terram quæ vobis displicuit. ¶Vestra cadauera iacebunt in solitudine. ¶ Filij vestri erũt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in deserto, ¶ iuxta numerũ quadraginta dierum quibus considerastis terram: annus pro die imputabitur: ‖ Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem meam. ¶ quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet & morietur. ¶Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ q esset mala, ¶‖mortui sunt atque percussi in cõspectu Dñi. ¶ Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram. ¶ Locutusque est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israël, & luxit populus nimis. ¶ Ecce mane primo surgentes, ascenderunt verticem montis, atq; dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia peccauimus. ¶Quibus Moyses, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum? ¶Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris. ¶Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum. ¶ At illi contenebrati ascenderunt in verticem mõtis. Arca autem testamẽti Domini, & Moyses non recesserunt de castris. ¶Descenditq; Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atq; concidens, persecutus est eos vsque Horma.

[Margin: Inf. 26 g. 65. & 32 b. 10. — ‖Deu. 1. f. 35. — ‖Ios. 5. c. d — ‖Ezec. 4. b. 6. Psal. 94. b. 10. — 1. Cor. 10. b. 10. Heb. 3. d. 17. Iud. 1. b. 5 — Deu. 1. g. 42.]

CAPVT XV.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis, ¶ & feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimã pacificã vota soluentes, vel spõte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorẽ suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus: ¶ offeret quicunq; immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin: ¶ & vinũ ad liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in holocaustũ siue in victimam: Per agnos singulos ¶& arietes erit sacrificiũ similæ duarũ decimarũ quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin, ¶ & vinum ad libamẽtum tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis Domino. ¶Quãdo verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, vt impleas votum, vel pacificas victimas, ¶ dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat mediũ mensuræ hin, ¶ & vinũ ad liba fundenda eiusdem mẽsuræ in oblationem suauissimi odoris Domino. ¶ Sic facies ¶per singulos boues & arietes & agnos & hœdos. ¶ Tam indigenæ quàm peregrini ¶ eodem ritu offerent sacrificia. ¶ Vnum præceptum erit atque iudicium tam vobis q aduenis terræ. ¶ Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: ¶Loquere filijs Israël, & dices ad eos. ¶Cum veneritis in terram quam dabo vobis, ¶& comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino ¶ de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis, ¶ita & de pulmentis dabitis primitiua Domino. ¶ Quod si per ignorantiam præterieritis quicquam horũ quæ locutus est Dominus ad Moysen, ¶ & mandauit per eũ ad vos, à die qua cœpit iubere & vltra, ¶oblitaq; fuerit facere multitudo, offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Dño, & sacrificium eius ac liba vt ceremoniæ postulant, hircumque pro peccato, ¶ & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israël: & dimittetur eis, quoniam nõ sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato, atque errore suo: ¶& dimittetur vniuersæ plebi filiorum Israel, & aduenis qui peregrinantur inter [a]eos[a], quoniã culpa est omnis populi per ignorantiã. ¶Quòd si anima vna nesciens peccauerit, offeret caprã anniculam pro peccato suo, ¶ & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccauerit coram Domino: impetrabitq; ei veniam, & dimittetur illi. ¶ Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omniũ qui peccauerint ignorantes. ¶Anima verò quæ per superbiã aliquid cõmiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: quoniã aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo: ¶verbum enim Domini contempsit & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam. ¶ Factum est autem, cum essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die sabbathi, ¶ obtulerunt eũ Moysi & Aaron, & vniuersæ multitudini. ¶ Qui recluserunt eum in carcerẽ, nescientes quid

[Margin: [a] vos 7.]

super

35 super eo facere deberent. ꝙ Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste obruat eum lapidibus omnis turba extra ca 36 stra. ꝙ Cumq; eduxissent eum foras, obruerunt eũ lapidibus, & mortuus est sicut præ- 37 ceperat Dominus. ꝙ Dixit quoque Dñs ad 38 Moysen. ꝙ Loquere filijs Israel, & dices ad eos, ꝙ vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponẽtes in eis vittas hyacinthinas: 39 ꝙ quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Dñi, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicãtes: 40 ꝙ sed magis memores præceptorum Dñi fa- 41 ciant ea, sintque sancti Deo suo. ꝙ Ego Dñs Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt essem Deus vester.

Deu. 22. b. 12. Mat. 23. a. 5.

CAPVT XVI.

1 A Ecce autem Core filius Isaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs 2 Ruben, ꝙ surrexerunt contra Moysen, alijq; filiorũ Israël ducẽti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tpe cõ- 3 silij per noĩa vocabãtur. ꝙ Cumq; stetissent aduersum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat nobis, qa oĩs multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dñs: cur eleuamini super populũ Dñi? ꝙ Quod cùm audisset Moyses, ceci- 4 dit pronus in faciẽ: ꝙ Locutusq; ad Core & 5 ad oẽm multitudinẽ: Manè, inquit, notum faciet Dñs qui ad se pertineãt, & sanctos applicabit sibi, & quos elegerit, appropinqua- 6 bũt ei. ꝙ Hoc igitur facite: Tollat vnusquisq; thuribula sua, tu Core & oẽ concilium tuũ: 7 ꝙ & hausto cras igne ponite desuper thymiama corã Dño: & quẽcunq; elegerit, ipse erit 8 sanctus. multum erigimini filij Leui. ꝙ Di- 9 xitq; rursum ad Core: Audite filij Leui: ꝙ Nũ B parum vobis est ꝗ separauit vos Deus Israël ab oĩ populo, & iũxit sibi. vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis corã frequẽtia 10 populi, & ministraretis ei? ꝙ Idcirco ad se fecit accedere te & oẽs fratres tuos filios Le- 11 ui, vt vobis & sacerdotiũ vendicetis, ꝙ & oĩs globus tuus stet contra Dñm? quis est enim 12 Aaron vt murmuretis contra eum? ꝙ Misit ergo Moyses vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui rñderunt: Non venimus. 13 ꝙ Nũquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deserto, nisi & dominatus fueris 14 nostri? ꝙ Reuera induxisti nos in terram quę fluit riuis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorũ & vinearũ? an & oculos 15 nostros vis eruere? non venimus. ꝙ Iratusque Moyses valde: ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorũ: tu scis quòd nec asellum quidẽ vnq̃ acceperim ab eis: nec affli- 16 xerim quempiam eorum. ꝙ Dixitque ad Co- C re: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Dño, & Aaron die crastino sepa- 17 ratim: ꝙ Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Dño, ducenta quinquaginta thuribula: Aaron 18 quoque teneat thuribulum suum: ꝙ Quod cùm fecissent stantibus Moyse & Aaron. 19 ꝙ & coaceruassent aduersum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, appa- 20 ruit cunctis gloria Domini ꝙ Locutusq; Do- 21 minus ad Moysen & Aaron, ait: ꝙ Separamini de medio cõgregationis huius, vt eos 22 repentè disperdam. ꝙ Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccã- 23 te, contra omnes ira tua desæuiet? ꝙ Et ait 24 Dominus ad Moysen: ꝙ Præcipe vniuerso po- D pulo, vt separetur à tabernaculis Core &

Eccl. 45. c. 22. Iud. 1. d. 51. Inf. 27. a. 3.

25 Dathan & Abiron. ꝑSurrexitque Moyſes,& abijt ad Dathan & Abiron : & ſequentibus
26 eum ſenioribus Iſraël, ꝑ dixit ad turbam · Recedite à tabernaculis hominum * impiorum,& nolite tangere quæ ad eos pertinēt,
27 ne inuoluamini in peccatis eorum. ꝑ Cumque receſſiſſent à tentorijs eorum per circuitum,Dathan & Abiron egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorū cum vxoribus&
28 liberis,omniq; frequentia ꝑEt ait Moyſes : In hoc ſcietis ꝙ Dominus miſerit me , vt facerem vniuerſa,quæ cernitis,& non ex pro-
29 prio eadem corde protulerim. ꝑSi conſueta hominum morte interierint, & viſitauerit eos plaga , qua & cęteri viſitari ſolent : non
30 miſit me Dñs.ꝑSin autem nouam rem fece-
E rit Dominus,vt aperiens terra os ſuum, deglutiat eos, & omnia quæ ad illos pertinēt, deſcenderintq; viuentes in infernum, ſcietis ‖ quod blaſphemauerint Dominum.
31 ꝑ‖ Confeſtim igitur, vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum : ꝑ & ape-
32 riens os ſuum , deuorauit illos cum taber-
33 naculis ſuis & vniuerſa ſubſtātia eorū: ꝑ deſcenderuntque viui in infernum operti hu-
34 mo,& perierūt de medio multitudinis. ꝑAt verò omnis Iſraël qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne fortè
35 & nos terra deglutiat. ꝑSed & ignis egreſſus à Domino, interfecit ducētos quinquagin-
36 ta viros qui offerebant incenſum. ꝑ Locu-
37 tusq; eſt Dñs ad Moyſen , dicens: ꝑ Præcipe
F Eleazaro filio Aaron ſacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent in incendio , & ignē huc illucq; diſpergat: quoniam ſanctificata ſunt
38 ꝑin mortibus peccatorū: producatque ea in laminas , & affigat altari , eo quod oblatum ſit in eis incenſum Domino , & ſanctificata ſint,vt cernant ea pro ſigno & monimento
39 filij Iſraël. ꝑTulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendiū deuorauit,& produxit ea in lami-
40 nas, affigens altari: ꝑ vt haberent poſtea filij Iſraël quibus cōmonerentur , ne quis accedat alienigena , & qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendum incenſum Domino, ne patiatur ſicut paſſus eſt Core , & omnis congregatio eius,loquēte Domino ad Moy
41 ſen. ꝑMurmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſraël ſequenti die contra Moyſen & Aaron , dicens : Vos interfeciſtis po-
42 pulum Domini : ꝑ Cumque oriretur ſedi-
43 tio , & tumultus increſceret . ꝑ Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fęderis. Quod poſtquam ingreſſi ſunt , operuit nu-
44 bes *, & apparuit gloria Domini . ꝑ Dixit-
45 que Dominus ad Moyſen : ꝑ Recedite de medio huius multitudinis , etiam nunc de-
46 lebo eos . Cumque iacerent in terra , ꝑ dixit Moyſes ad Aaron : Tolle thuribulum , & hauſto igne de altari mitte incenſum deſuper , ‖ pergens cito ad populum vt ro-
ges pro eis : iam enim egreſſa eſt ira à Do-
47 mino , & plaga deſæuit . ꝑ Quod cùm feciſſet Aaron , & cucurriſſet ad mediam multitudinem quam iam vaſtabat incendium ,
48 obtulit thymiama , ꝑ & ſtans inter mortuos ac viuentes , pro populo deprecatus eſt , &
49 plaga ceſſauit. ꝑ Fuerunt autem qui percuſſi ſunt quatuordecim millia hominum , & ſeptingenti , abſque his qui perierant in ſe-
50 ditione Core. ꝑ Reuerſuſque eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium tabernaculi fęderis poſt quam quieuit interitus.

*iſtorū 2.

‖ Pſ. 105. c. 17. Deut. 11. a. 5. Inf. 26. a. 8.

* taberna culū 10.

‖ Sap. 18. d. 21.

CAPVT XVII.

1 ET locutus eſt Dñs ad Moyſen ,
A dicens : ꝑ Loquere ad filios Iſ-
2 raël, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas , à cunctis principibus tribuum , virgas duodecim , & vniuſcuiuſque nomen
3 ſuperſcribes virgæ ſuæ:ꝑNomen autem Aaron erit in tribu Leui , & vna virga cunctas
4 eorum familias continebit: ꝑ poneſque eas in tabernaculo fęderis corā teſtimonio vbi
5 loquar ad te.ꝑQuem ex his elegero, germi-
B nabit virga eius : & cohibebo a me querimonias filiorum Iſraël , quibus contra vos
6 murmurant. ꝑLocutuſque eſt Moyſes ad filios Iſraël : & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus : fueruntque vir-
7 gæ duodecim abſque virga Aaron . ꝑ Quas cùm poſuiſſet Moyſes coram Domino in ta
8 bernaculo teſtimonij, ꝑſequenti die regreſ-
C ſus inuenit germinaſſe virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores , qui folijs dilatatis, in amygdalas de-
9 formati ſunt, ꝑ Protulit ergo Moyſes omnes virgas de cōſpectu Domini ad cunctos filios Iſraël: videruntque & receperunt ſin-
10 guli virgas ſuas. ꝑDixitq; Dominus ad Moy
D ſen : Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij,‖vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël , & quieſcant querelæ
11 eorum a me,ne moriantur.ꝑFecitque Moy-
12 ſes , ſicut præceperat Dominus. ꝑ Dixerunt autem filij Iſraël ad Moyſen : ¡Ecce con-
13 ſumpti ſumus,omnes perimus, ꝑ quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur . Num vſque ad internecionem cuncti delendi ſumus.

‖ Heb. 9. a. 4.

CAPVT XVIII.

1 DIxitque Dominus ad Aaron :
A Tu, & filij tui, & domus patris tui tecum portabis iniquitatem ſanctuarij: & tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſa-
2 cerdotij veſtri, ꝑ ſed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrū patris tui ſume tecū, ꝑſtoq; ſint, & miniſtrent tibi : tu autem & filij tui miniſtrabitis in tabernaculo teſtimonij .
3 ꝑ Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua , & ad cuncta opera tabernaculi : ita duntaxat vt ad vaſa ſanctuarij & altare non acce-

dant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul. 4 Sint autem tecum & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius, alienigena non miscebitur vobis. 5 Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israël. 6 Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israël, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministerijs tabernaculi eius. 7 Tu autem & filij tui custodite sacerdotium vestrum: & oia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum B sunt, per sacerdotes administrabūtur: siquis externus accesserit, occidetur. 8 Locutusq; est Dñs ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur a filijs Israël, tradidi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. 9 Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato, atque delictis redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum 10 tuorum. In sanctuario comedes illud, mares tantum edent ex eo, quia consecratum 11 est[a] tibi: Primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israël, tibi dedi & filijs tuis ac filiabus tuis iure perpetuo: qui mundus, 12 est in domo tua, vescetur eis. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi. 13 Vniuersa frugū initia, quæ gignit humus, & Domino deportātur, cedēt in vsus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. 14 Omne quod ex voto reddiderint filij Israël, 15 tuum erit. Quicquid primum erupit è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Dño, C siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias, & omne animal qđ immundum est redimi facias. 16 cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere sanctuarij. 17 Siclus viginti obolos habet. Primogenitū autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorē 18 Domino. Carnes verò in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & ar-19 mus dexter, tua erunt. Omnes primitias sanctuarij quas offerunt filij Israel Dño, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum[b] salis[c] est sempiternum coram 20 Domino tibi ac filijs tuis. Dixitq; Dñs ad Aaron: In terra eorum nihil[d] possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars 21 & hæreditas tua in medio filiorū Israël. Fi-D lijs autē Leui dedi omnes decimas Israëlis in possessionē pro ministerio quo seruiunt 22 mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedāt vltrà filij Israël ad tabernaculum, nec re-23 mittant peccatum mortiferum. solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. 24 Nihil aliud possidebūt, decimarū oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessa-25 ria separaui. Locutusque est Dominus ad 26 Moysen, dicens: Præcipe Leuitis, atq; denūcia. Cum acceperitis a filijs Israël decimas quas dedi vobis, primitias earū offerte Do-27 mino idest decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiorū, tā de areis quàm de torcularibus: 28 & in vniuersis quorum accipitis primitias, offer-29 te Dño, & date ea Aaron sacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dni separabitis, optima & electa erunt cuncta. 30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis 31 primitias: & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia precium est pro ministerio quo serui-32 tis in tabernaculo testimonij. Et non peccabitis super hoc egregia vobis & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorū Israël, & moriamini.

Margin: [a] Domino 2. — Exo. 30 b. 13. Leui. 27 25. Sup. 3 g 42. Ezec. 4. c. 12. — [b] pacis. 4. — [c] possidebis nec habebis 1. — Deu. 10 b. 9. & 18 a. 2. — Iosu. 17. 9. 14. d. 23. Ezec. 44. g. 28.

CAPVT XIX.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen A & Aaron dicens: 2 Ista est religio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit ma-3 cula, nec portauerit iugum: tradetisq; eam Eleazaro sacerdoti: qui eductam extra ca-4 stra, immolabit in conspectu omnium. & tingens digitum in sanguine eius, asperget cōtra fores tabernaculi septem vicibus, 5 comburetque eam cunctis videntibus, tā pelle & carnibus eius, quàm sanguine & 6 fimo flammę traditis. Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vac-7 cam vorat: Et tunc demum lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, com-8 maculatusq; erit vsque ad vesperum. Sed B & ille qui cōbusserit eā, lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vsq; ad ve-9 sperum. Colliget autē vir mundus cineres vaccæ: & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorū Israël in custodiam, & in aquam aspersionis: quia 10 pro peccato vacca combusta est. Cumq; lauerit qui vaccæ portauerat cineres vestimēta sua, immundus erit absque ad vesperum. Habebūt hoc filij Israël, & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo 11 Qui tetigerit cadauer hominis, & propter 12 hoc septem diebus fuerit immūdus. aspergatur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non

Margin: Heb. 9. b 13.

fuerit

cet Israël per exploratorum viam, pugnauit cōtra illū,& victor existens, duxit ex eo prædā.
2 ¶At Israel voto se Dño obligās ait: Si tradideris populū istū in manu mea, delebo vr-
3 bes eius. ¶Exaudiuit Dñs preces Israel,& tradidit Chananæū, quē ille interfecit subuersis vrbibus eius, & vocauit nomē illius Hor-
4 ma, idest anathema. ¶Profecti sunt autem & de mōte Hor, p viā q̃ ducit ad mare rubrū, vt circumirēt Terrā Edō. Et tædere cœpit po-
5 pulū itineris ac laboris: ¶locutusq; contra B Dñm & Moysē, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, nō sunt aquæ: aīa nr̃a iā nauseat super
6 cibo isto leuissimo. ¶Quamobrē ‖ misit Dñs in populū ignitos serpētes, ad quorū plagas
7 & mortes plurimorū, ¶venerūt ad Moysen, atq; dixerūt: Peccauimus, qa locuti sumus cōtra Dñm & te: ora vt tollat à nobis serpē-
8 tes. Orauitq; Moyses p populo, ¶& locutus C est Dñs ad eū: Fac serpentē æneū,& pone eū pro signo, qui percussus aspexerit eū, viuet.
9 ¶ ‖ Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEVM, & posuit eum pro signo, quē
10 cùm percussi aspicerent, sanabātur. ¶ Profectiq; filij Israë castrametati sunt i Oboth,
11 ¶vnde egressi fixēre tentoria in Iebarim in solitudine quæ respicit Moab contra orien-
12 talem plagam. ¶ Et inde mouentes venerūt
13 ad torrentem Zared. ¶Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. ‖ si quidem Arnon terminus est Moab, diui-
14 dens Moabitas & Amorrhæos. ¶Vnde dicitur in libro bellorū Dñi, Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrētibus Arnō. ¶Sco-
15 D puli Torrētium inclinati sunt, vt requiescerent in Arnon & recumberent in finibus
16 Moabitarū. ¶Et ex eo loco apparuit puteus,

‖Sap. 16 a 1. Iud. 8. c. 25. 1. Cor. 10. b. 9.
‖Ioan 3. b. 14.
‖Iud. 11. 18.

super quo locutus est Dñs ad Moysen: Con-
17 grega populū, & dabo ei aquā. ¶Tūc cecinit Israël carmen istud, Ascendat puteus. Con-
18 cinebant. ¶ Puteus quem foderunt principes & parauerunt duces multitudinis in datore legis,& in baculis suis. Profectiq; sūt
19 de solitudine Mathana: ¶De Mathana in Na-
20 haliel: de Nahaliel in Bamoth. ¶ * Bamoth vallis est in regione Moab, in vertice Phasga,
21 quod respicit contra desertū. ¶‖Misit autem Israël nūcios ad Seon regem Amorrhæorū,
22 dicens: ¶ Obsecro vt transire mihi liceat per E terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, nō bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos
23 tuos. ¶Qui cōcedere noluit vt trāsiret Israël per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiam in desertum, & ve-
24 nit in Iasa, pugnauitq; cōtra eum. ¶ ‖ A quo percussus est in ore gladij,& possessa est terra eius ab Arnon vsque Ieboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebant termini
25 Ammonitarum. ¶ Tulit ergo Israël oēs ciuitates eius, & habitauit in vrbib* Amorrhæi,
26 in Hesebō scilicet,& viculis eius. ¶Vrbs He- F sebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regem Moab: & tulit omnē terram quæ ditionis illius fuerat, vsque Ar-
27 non. ¶ Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebon, ædificetur & construatur ciui-
28 tas Sehon: ¶ignis egressus est de Hesebō, flāma de oppido Sehon,& deuorauit Ar Moabitarum,& habitatores excelsorum Arnon.
29 ¶ ‖ Væ tibi Moab, periisti popule Chamos. Dedit filios eius in fugā, & filias in captiui-
30 tatem regi Amorrhæorum Seon: ¶ iugum ipsorum disperijt ab Hesebon vsq; Dibon: Lassi peruenerūt in Nophe, & vsq; Medaba:
31 ¶Habitauit itaq; Israël in terra Amorrhæi:

-13.
* & 8.
‖Deu. 2. c. 26
‖Iud. 11. d 19.
‖Amos 1. c. 9. Psal. 134. c. 11. Ios 24. b 8 Iud. 5. e. 20.
‖Iud. 11. c 19.
‖3. Reg. 11 b. 7.

32 ¶Misitq; Moyses, qui explorarẽt Iazer: cuius G cęperunt viculos, & possederunt habitatores. 33 ¶‖Verteruntq; se, & ascenderunt per viã Basan, & occurrit eis Og rex Basan cũ omni populo suo, pugnaturus in Edrai. 34 ¶Dixitque Dñs ad Moysen. Ne timeas eũ, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesq; illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon: 35 ¶ Percusserunt igitur & hunc cum filijs suis, vniuersumq; populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

‖ Deu. 3. a
2. 29. a. 7.

Ps. 134.
c. 11.

CAPVT XXII.

1 A Profectiq; castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est. 2 ¶Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israël 3 Amorrhæo, ¶ & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum eius ferre non pos- 4 sent, ¶ dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab. 5 ¶ ‖Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorũ Ammon, vt vocarent eũ, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. 6 ¶ Veni igitur, & maledic populo huic, quia B fortior me est: si quo modo possim percutere & eijcere eum de terra mea: noui enim quod benedictus sit cui benedixeris, & ma- 7 ledictus in quem maledicta cõgesseris. ¶Perrexeruntq; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & 8 narrassent ei omnia verba Balac, ¶ ille respondit. Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manenti- 9 bus autẽ illis apud Balaam, ¶ venit Deus & ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti 10 apud te? ¶ Respondit, Balac filius Sephor, 11 Rex Moabitarum misit ad me, ¶dicens: Ecce populus qui egressus est de Aegypto, ope- C ruit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. 12 ¶ Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neq; maledicas populo, qa benedictus est. 13 ¶Qui mane consurgens, dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me 14 Dominus venire vobiscum. ¶ Reuersi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam ve- 15 nire nobiscum. ¶ Rursum ille multò plures & nobiliores quàm ante miserat, misit. 16 ¶ Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris 17 venire ad me: ¶Paratus sum honorare te, & quicquid volueris, dabo tibi: veni, & male- 18 dic populo isti. ¶ Respondit Balaam: ‖ Si D dederit mihi Balac plenam domum suã argenti & auri, nõ potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus lo- 19 quar. ¶ Obsecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum re- 20 spondeat Dominus. ¶ Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cũ eis: ita dunta- 21 xat, vt quod tibi præcepero, facias. ¶ Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profe- 22 ctus est cum eis. ¶Et iratus est Deus Stetitq; angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat se- 23 cum. ¶ ‖ Cernens asina angelum * stantem E in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret 24 Balaam, & vellet ad semitam reducere. ¶Ste-

‖ Ios. 24.
b. 3.

—1.

Inf. 24.
c. 18.

‖ 2. Pet. 2.
b. 16.
Iude b. 11
* Domini s.

tit·

tit angelus in angustijs duarum maceriarũ, 25 quibus vineæ cingebantur. ¶ Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pe- 26 dem. At ille iterum verberabat eam: ¶ & nihilominus angelus ad locum angustũ transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram 27 poterat deuiari, obuius stetit. ¶ Cumq; vidisset asina stantem angelũ, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehementius cædebat fuste latera eius. 28 ¶ Aperuitque Dominus os asinę, & locuta est. Quid feci tibi? cur percu- 29 tis me ecce iam tertio? ¶ Respondit Balaam: F Quia commeruisti, & illusisti mihi: vtinam 30 haberem gladium, vt te percuterem. ¶ Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper insedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fe- 31 cerim tibi. At ille ait: Nunquam. ¶ Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, 32 adorauitq; eum pronus in terrã. ¶ Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia per- 33 uersa est via tua, mihique contraria: ¶ Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, 34 te occidissem, & illa viueret. ¶ Dixit Balaam: Peccaui, nesciens q tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuer- 35 tar. ¶ Ait angelus: Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit 36 igitur cum principibus. ¶ Quod cùm audis- G set Balac, egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in ex- 37 tremis finibus Arnon. ¶ Dixitq; ad Balaam: Misi nuncios vt [b]vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduen- 38 tui tuo reddere nequeo? ¶ Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? 39 ¶ Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ in extremis regni eius finibus e- 40 rat. ¶ Cumque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera. 41 ¶ Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

[b] vocarem 7.

CAPVT XXIII.

1 Dixitq; Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; 2 numeri arietes. ¶ Cumq; fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulũ & arietem super 3 aram. ¶ Dixitque Balaam ad Balac. Sta paulisper iuxta holocaustum tuum donec vadam si fortè occurrat mihi Dñs. & quodcunque 4 imperauerit, loquar tibi. ¶ Cumque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit aras erexi, & 5 imposui vitulũ & arietẽ desuper. ¶ Dñs autẽ posuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere 6 ad Balac, & hæc loqueris. ¶ Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & 7 oẽs principes Moabitarum: ¶ assumptaq; parabola sua dixit: de Aram adduxit me Balac B rex Moabitarũ, de montibus orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & dete- 8 stare Israël. ¶ Quõ maledicã, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Domi- 9 nus non detestatur? ¶ De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit & inter Gen- 10 tes non reputabitur. ¶ Quis dinumerare possit puluerẽ Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorũ, 11 & fiant nouissima mea horum similia. ¶ Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Vt malediceres inimicis meis vocaui 12 te: & tu econtrario benedicis eis. ¶ Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi

quod

13 quod iusserit Dominus? ¶Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partē Israël videas, & totū videre non possis * in
14 de maledicito ei. ¶Cumq; duxisset eū in locū sublimem, super verticem montis Phas-
C ga, ædificauit Balaam septem aras, & impo-
15 sitis suprà vitulis atque arietibus, ¶ dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum do-
16 nec ego obuius pergam. ¶ Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetq; verbū ī ore ei*, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei.
17 ¶ Reuersus inuenit eū stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarū cū eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, loquutus
18 est Dominus? ¶ At ille assumpta parabola sua ait: Sta Balac, & ausculta: audi fili Se-
19 phor. ¶Non est Deus quasi homo, vt mētiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo & non faciet? locutus est, & nō implebit?
20 ¶Ad benedicendū adductus sum, be-
21 nedictionē prohibere non valeo ¶Nō est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israël. Dominus Deus eius cū eo est, & clā-
22 gor victoriæ regis in illo. ¶ Deus eduxit illū
D de Ægypto, ‖cuius fortitudo similis est rhi-
23 nocerotis. ¶Nō est auguriū in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur
24 Iacob & Israeli quid operatus sit Deus ¶Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: nō accubabit donec deuoret prædā,
25 & occisorū sanguinē bibat. ¶ Dixitq; Balac ad Balaā: Nec maledicas ei, nec benedicas.
26 ¶Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidquid
27 mihi Deus imperaret, hoc facerem? ¶Et ait Balac ad eū: Veni & ducā te ad aliū locum: si fortè placeat Deo vt inde maledicas eis.
28 ¶Cūque duxisset eum super verticē montis
29 Phogor, qui respicit solitudinem. ¶ Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri
30 arietes*, ¶ Fecit Balac vt Balaā dixerat: imposuitq; vitulos & arietes per singulas aras

[Margin: *& 7. — ‖ Inf. 24. b.8. — *per singulas aras 8.]

CAPVT XXIIII.

1 A Cumq; vidisset Balaam q placeret Dño vt benediceret Israeli, nequaquā abijt vt antè perrexerat, vt auguriū quæreret; sed dirigens contra desertum
2 vultum suum, ¶ & eleuans oculos vidit Israel in tentorijs commorantem per tribus
3 suas: & irruente in se spiritu Dei, ¶ assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor,
4 dixit homo cuius obturatus est oculus, ¶dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic
5 aperiuntur oculi eius ¶ Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel:
6 ¶ vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dñs, quasi
7 cedri prope aquas. ¶ Fluet aqua de situla eius; & semen illius erit, in * aquas † multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & aufere-
8 tur regnum illius. ¶ Deus eduxit illum de Ægypto, ‖cuius fortitudo similis est rhino-
B cerotis. ¶Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt
9 sagittis. ¶Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quā suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit *, in maledictione reputabit.
10 ¶Iratusq; Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario tertio be
11 nedixisti: ¶reuertere ad locum tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, sed
12 Dominus priuauit te honore disposito. ¶Respondit Balaam ad Balac, Nonne nuncijs
13 tuis quos misisti ad me dixi: ¶ ‖ Si dederit
C mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem

[Margin: *gentes 3. — ‖ Sup. 23. f.22. — *tibi 3. — ‖ Sup. 22. d.18.]

Domini

Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferã ex corde meo: sed quicquid Dñs di 14 xerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo *consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tem 15 pore. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius 16 obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens 17 apertos habet oculos, Videbo eum, sed nõ modo: intuebor illũ, sed non propè, ‖ORIETUR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabit- 18 que omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio ei⁹: hæreditas Seir cedet inimicis suis: 19 Israël verò fortiter aget. De Iacob erit qui 20 dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Cumq; vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extre- 21 ma perdentur. Vidit quoq; Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris 22 nidũ tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quãdiu poteris permanere? Assur enim ca- 23 piet te. Assumptaq; parabola, iterum loquu tus est: Heu, quis victurus est quando ista fa 24 ciet Deus? Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebræos, 25 & ad extremum etiam ipsi peribunt. Surrexitq; Balaam, & reuersus est in locum suũ: Balac quoque via qua venerat, rediit.

*tibi 6.

‖Mat. 2. a.2.

CAPVT XXV.

1 A Morabatur autem eo tempore Israël in Setim, & fornicatus est 2 populus cũ filiabus Moab, quę vocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraue- 3 runt Deos earum. Initiatusq; est Israël Be- 4 el-Phegor, & iratus Dñs, ait ad Moysen: ‖Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis ° vt auerta- 5 tur furor meus ab Israël. Dixitque Moy- B ses ad iudices Israël: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phe- 6 gor. Et ecce vnus de filijs Israël intrauit corã fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorũ Israël, 7 qui flebant ante fores tabernaculi. ‖Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aa- C ron sacerdotis, surrexit de medio multitu- 8 dinis, & arrepto pugione ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filijs Is- 9 raël, & occisi sunt vigintiquatuor millia ho 10 minum. Dixitq; Dñs ad Moysen: Phinees 11 filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filijs Israël, quia zelo meo cõmotus est cõtra eos, vt non ipse delerem fi- 12 lios Israël in zelo meo. Idcirco loquere ad 13 eum: ‖Ecce do ei pacem fœderis mei, & D erit tam ipsi, quàm semini eius pactũ sacerdotij sempiternũ: quia *zelatus est pro Deo 14 suo, & expiauit scelus filiorum Israël. Erat autem nomen viri Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux 15 de cognatione & tribu Simeõnis. Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis no- 16 bilissimi Madianitarum. Locutusq; est Dñs 17 ad Moysen, dicens: ‖Hostes vos sentiant 18 Madianitæ, & percutite eos: quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, ° & decepere insidijs per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

‖Iof. 22. d.17. Deut. 4. a.3.

‖Mat. 2. f.54. Psal. 145. c.30. 1.Cor. 10. b.8.

1. Mach. 11. f.54. ‖Eccl. 45. e.14.

*zel. 4.

‖Inf. 31. a.2.

° vt deciperent. 4.

CAPVT XXVI.

1 A Postquam noxiorũ sanguis effusus est, dixit Dñs ad Moysen, & Eleazarum filiũ Aaron 2 sacerdotem: Numerate omnem summam filiorũ Israël à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cũctos qui possunt ad bella pro 3 cedere. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho ad eos qui erant 4 à viginti annis & suprà, sicut Dñs impera- 5 uerat: quorum iste est numerus: ‖Ruben primogenitus Israël, huius filius Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à 6 quo familia Phalluitarum: & Hesron, à quo familia Hesronitarũ: & Charmi, à quo 7 familia Charmitarum: hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadraginta tria millia, & septingenti tri 8 ginta. Filius Phallu, Eliab. Huius fil. J Na- 9 muel & Dathan & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi qui ‖surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dñm rebellaue- 10 runt: & aperiens terra os suum deuorauit B Core morientibus plurimis, qũ combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factũ 11 est grande miraculum, vt Core pereunte, 12 filij eius non perirent. Filij Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinita- 13 rum: Zare ab hoc familia Zaræitarum: Saul 14 ab hoc familia Saulitarum. hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis nume- 15 rus fuit viginti duo millia ducentorũ. Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Suni- 16 tarum: Ozni, ab hoc familia Oznitarum: 17 Her, ab hoc familia Heritarũ: Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia 18 Arielitarum. Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorũ. ‖Filij Iuda, Her, & Onan, 19 qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

‖Gen. 46. b.9. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a.1.

‖Sup. 16. 2.3.49.

‖Gen. 38. a.3. b.7.

20 ¶ Fueruntq; filij Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum. Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia 21 Zareitarum. ¶ Porro filij Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamuel, à 22 quo familia Hamulitarum. ¶ Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit se- 23 ptuaginta sex millia quingentorum. ¶ Filij Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia 24 Phuaitarum: ¶ Iasub, à quo familia Iasubitarũ; Semran, à quo familia Semranitarum. 25 ¶ hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecen- 26 torũ. ¶ Filij Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo fami- 27 lia Ialelitarum. ¶ hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta mil- 28 lia quingentorum. ¶ Filij Ioseph per cogna- 29 tiones suas, Manasse & Ephraim. ¶ De Ma- D nasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, a quo 30 familia Galaaditarum. ¶ Galaad habuit filios: Iezer, a quo familia Iezeritarum: & 31 Helec, à quo familia Helecitarum: ¶ & Asriel, a quo familia Asrielitarum: & Se- 32 chem, à quo familia Sechemitarũ: ¶ & Semida, a quo familia Semidaitarum: & ‖ Hepher, 33 a quo familia Hepheritarum. ¶ Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarũ ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, 34 & Tersa. ¶ hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quinquaginta duo millia se- 35 ptingentorum. ¶ Filij autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo fami- 36 lia Tehenitarum: ¶ Porro filius Suthala fuit 37 Heran, a quo familia Heranitarũ, ¶ hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarũ numerus fuit triginta duo millia quingentorum. Isti sunt filij Ioseph per familias suas.

38 ¶ Filij Ben-iamin in cognationibus suis: Be- E la, a quo familia Belaitarum, Asbel, a quo familia Asbelitarum, Achiram, à quo fa- 39 milia Achiramitarum: ¶ Supham, à quo familia Suphamitarum: Huphan, à quo fa- 40 milia Huphamitarum. ¶ Filij Bela, Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum. 41 ¶ hi sunt filij Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta- 42 quinque millia sexcenti. ¶ filij Dan per cognationes suas: Suham à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per 43 familias suas: ¶ omnes fuère Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta quatuor mil- 44 lia quadringentorũ. ¶ Filij Aser per cognationes suas: Iemna, a quo familia Iemnaitarum: Iessui, a quo familia Iessuitarũ: Brie, 45 à quo familia Brieitarum. ¶ Filij Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel 46 à quo familia Melchielitarum. ¶ Nomen 47 autem filiæ Aser, fuit Sara. ¶ hæ cognationes F filiorum Aser, & numerus eorum quinqua- 48 ginta-tria millia quadringentorum. ¶ Filij Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, a quo fa- 49 milia Gunitarum: ¶ Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarũ: 50 ¶ hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorũ numerus quadraginta-quinque millia quadringentorum.

51 ¶ Ista est summa filiorum Israël qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti 52 triginta. ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, 53 dicens. ¶ Istis diuidetur terra iuxta numerũ 54 vocabulorũ in possessiones suas ¶ pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti sunt 55 tradetur possessio: ¶ ita duntaxat, vt sors ter- 56 ram tribubus diuidat & familijs. ¶ Quidquid sorte contigerit: hoc vel plures accipiant, 57 vel pauciores. ¶ ‖ Hic quoque est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarũ: Merari, à quo familia Mera- 58 ritarum. ¶ hæ sunt familiæ Leui. Familia G Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. ¶ At vero Caath 59 genuit Amram: ¶ ‖ qui habuit vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum. 60 ¶ De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, & E- 61 leazar, & Ithamar: ¶ ‖ quorũ Nadab, & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alie- 62 num coram Domino. ¶ Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini ab vno mense & supra: *qui non sunt recensiti inter filios Israël, nec in eis 63 cũ cæteris data possessio est. ¶ Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt a Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus 64 Moab supra Iordanem contra Iericho. ¶ ‖ inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a Moyse, & Aaron in deserto 65 Sinai. ¶ ‖ Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

CAPVT XXVII.

1 A A Ccesserunt aũt ‖ filiæ Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina Maala, & Noa, & Hegla, 2 & Melcha & Thersa: ¶ Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cũctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, 3 atque dixerunt: ¶ Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ

‖ Inf. 27. a. 1.

‖ Exo. 6. c. 17.

‖ Exo. 2. a. & 6. c. 20.

‖ Sup. 3. a. Leuit. 10. a. 2.

2. Par. 24. a. 2.

* quid 2.

‖ 1. Co. 10. a. 6.

‖ Sup. 14. d. 24.

‖ Sup. 26. d. 32. Inf. 36. a. 2. Iosu. 17. a. 3.

concitata

concitata est contra Dñm sub Core, sed in
peccato suo mortuus est: hic non habuit
4 mares filios. ¶Cur tollitur nomen illius de
familia sua, quia non habet filiũ? Date nobis
5 possessionẽ inter cognatos patris nři: ¶Retu
B litq; Moyses causam earũ ad iudicium Dñi.
6 ¶Qui dixit ad eum: Iustam rem postulãt fi-
7 liæ Salphaad: da eis possessionem inter co-
gnatos patris sui, & ei in hæreditatem suc-
8 cedant. ¶Ad filios aut Israël loquéris hæc:
Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad
9 filiã eius transibit hæreditas: si filiã non ha
10 buerit habebit successores fratres suos. ¶quõ
& si fratres non fuerint, dabitis hæreditatẽ
11 fratribus patris eius. ¶Sin autẽ nec patruos
habuerit, dabitur hæreditas his qui ei pro-
ximi sunt, eritq; hoc filijs Israël sanctũ lege
perpetua, sicut præcepit Dñs Moysi. Dixit
12 quoque Dñs ad Moysen: ¶Ascende in mon-
C tem istum Abarim: & contemplare inde
13 terram quam daturus sum filijs Israël. ¶cum-
que videris eam, ibis & tu ad populum tuũ
14 sicut iuit frater tuus Aaron: ¶quia offendi-
stis me in deserto Sin in cõtradictione mul
titudinis, nec sanctificare me voluistis co-
ram ea super aquas, hæ sunt aquæ contradi-
15 ctionis in Cades deserti Sin. ¶Cui respondit
16 Moyses: ¶Prouideat Dñs Deus spirituũ oĩs
carnis hominem qui sit super multitudinẽ
17 hanc: ¶& possit exire & intrare ante eos, &
D educere eos vel introducere, ne sit populus
18 Domini sicut oues absq; pastore. ¶Dixitque
Dñs ad eum: ¶Tolle Iosue filium Nun, vi-
rum in quo est Spiritus Dei, & pone ma-
19 num tuam super eum. ¶Qui stabit coram
Eleazaro sacerdote, & omni multitudine,
20 ¶& dabis ei præcepta cunctis videntibus, &
partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis sy-
21 nagoga filiorum Israël. ¶Pro hoc, si quid a-
gendum erit Eleazar sacerdos consulet Do
minum: ad verbum eius egredietur, & ingre
dietur ipse, & omnes filij Israël cum eo, &
22 cætera multitudo. ¶Fecit Moyses, vt præcepe
rat Dominus: Cumq; tulisset Iosue, statuit
eum coram Eleazaro sacerdote & omni fre
23 quentia populi. ¶Et impositis capiti eius
manibus cuncta replicauit quæ mandaue-
rat Dominus.

Marginal notes: ¶Su.16.a 2.c.32. — ¶Deu 32. g.84. Su.20.b. 12. — Moysẽ 8. — ¶Deu 3.f. 28. — Exo.19.f. 38.

CAPVT XXVIII.

1 Dixit quoq; Dns ad Moysẽ: ¶Præ
A cipe filijs Israël, & dices ad eos:
2 Oblationem meam & panes,
& incensum odoris suauissimi
offerte per tempora sua. ¶Hæc
3 sunt sacrificia q̃ offerre debetis. Agnos anni
culos immaculatos duos quotidie in holo-
4 caustum sempiternum: ¶vnum offeretis ma
5 ne & alterũ ad vesperum: ¶decimam par-
tem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo pu-
6 rissimo, & habeat quartam partẽ hin, ¶ho-
locaustum iuge est quod obtulistis in mõte
Sinai in odorem suauissimum incensi Domi
7 ni. ¶& libabitis vini quartã partem hin per
8 agnos singulos in sanctuario Dñi. ¶Alterum
que agnum similiter offeretis ad vesperam
iuxta oẽm ritũ sacrificij matutini, & liba-
mentorum eius oblationem suauissimi odo
9 ris Dño: ¶Die aũt Sabbathi offeretis duos
B agnos anniculos immaculatos, & duas deci
mas similæ oleo conspersæ in sacrificio: &
10 liba, ¶quæ ritè funduntur per singula Sabba
11 tha in holocaustum sempiternum. ¶In calẽ-
dis autem, idest in mensium exordijs, offe-
retis holocaustum Dño vitulos de armento
duos, arietem vnum, agnos anniculos se
12 ptem immaculatos, & tres decimas similæ
oleo conspersæ in sacrificio per singulos vi-
tulos, & duas decimas similæ oleo consper-
13 sæ per singulos arietes: ¶& decimã decimæ
similæ ex oleo* in sacrificio per agnos singu
los holocaustum suauissimi odoris, atq; in-
14 censi est Dño. ¶Libamenta autem vini quæ
per singulas fundenda sunt victimas, ista
erunt: Media pars hin per singulos vitulos,
tertia per arietem, quarta per agnum, hoc
C erit holocaustum per oẽs menses, qui sibi
15 anno vertente succedunt. ¶Hircus quoq; of
feretur Domino pro peccatis in holocau-
stum sempiternum cum libamentis suis.
16 ¶Mense autem primo quartadecima die
17 mensis, Phase Domini erit, ¶& quintadeci-
ma die solennitas: septem diebus vescen-
18 tur azymis. ¶Quarum dies prima venerabi-
lis & sancta erit, omne opus seruile non fa-
19 cietis in ea. ¶Offeretisq; incensum holocau
stum Dño vitulos de armento duos, arietẽ
vnũ, agnos anniculos immaculatos septem:
20 ¶& sacrificia singulorũ ex simila quę con-
spersa sit oleo, tres decimas per singulos vi-
21 tulos: & duas decimas per arietem, ¶& deci
mam decimę per agnos singulos, idest, per
22 septem agnos. ¶Et hircum pro peccato vnu,
23 vt expietur pro vobis. ¶præter holocaustum
24 matutinum quod semper offeretis. ¶Ita fa-
cietis per singulos dies septẽ dierum in fo-
mitẽ ignis, & in odorẽ suauissimum Dño,
D qui surget de holocausto, & de libationibus
25 singulorum. ¶Dies quoq; septimus celeber
rimus, & sanctus erit vobis: omne opus ser-
26 uile non facietis in eo. ¶Dies etiam primiti-
uorum quando offeretis nouas fruges Dño
expletis hebdomadibus, venerabilis & san-
cta erit: omne opus seruile non facietis in
27 ea. ¶Offeretisque holocaustum in odorem
suauissimum Dño, vitulos de armẽto duos,
arietem vnum, & agnos anniculos imma-
28 culatos septem: atque in sacrificijs eorum
similæ oleo conspersæ tres decimas per sin-
29 gulos vitulos, per arietes duas, ¶per agnos
decimam decimæ, qui simul sunt agni se-
30 ptem. ¶hircum quoq;* qui mactatur pro ex
31 piatione: ¶præter holocaustum sempiter-
num, & liba eius. Immaculata offeretis om-
nia cum libationibus suis.

Marginal notes: ¶Mat.12. a.5. — * conspersa 8. — ¶Exo.22. c.18. Leu.14.A. 5. Deu. 23. a.r. — * vnum 1.

Inf. 26. g. 65. & 32. b. 10.

E murmurat contra me? querelas filiorum Israël audiui. 28 Dic ergo eis, Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciã vobis. 29 In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. Oẽs qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurastis cõtra me, 30 non intrabitis terram super quam leuaui manũ meam vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iéphone, & Iosue filium 31 Nun. Paruulos autem vestros de quibus di- F xistis, ꝙ prædæ hostibus forent, introducã: 32 vt videant terram quæ vobis displicuit. 33 Vestra cadauera iacebunt in solitudine. Filij vestri erũt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in de- 34 serto, iuxta numerũ quadraginta dierum quibus considerastis terram: annus pro die imputabitur: Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem 35 meam. quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit aduersum me: in solitudine 36 hac deficiet & morietur. Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detra- 37 hentes terræ ꝙ esset mala, mortui sunt at- 38 que percussi in cõspectu Dñi. Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad consideran- 39 dam terram. Locutusque est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israël, & lu- G xit populus nimis. 40 Ecce mane primo surgentes, ascenderunt verticem montis, atq; dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia peccaui- 41 mus. Quibus Moyses, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non 42 cedet in prosperum? Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis 43 coram inimicis vestris. Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Do- 44 mino, nec erit Dominus vobiscum. At illi contenebrati ascenderunt in verticem mõtis. Arca autem testamẽti Domini, & Moy- 45 ses non recesserunt de castris. Descenditq; Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atq; concidens, persecutus est eos vsque Horma.

Deu. 1. f. 35. — Iosu. 3. c. d — Ezec. 4. b. 6. — Psal. 94. b. 10. — 1. Cor. 10. b. 10. — Heb. 3. d. 17. — Iud. 1. b. 5 — Deu. 1. g. 42.

CAPVT XV.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo 3 vobis, & feceritis oblationem Domino in holocaustum aut victimã pacificã vota soluentes, vel spõte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorẽ suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus: 4 offeret quicunq; immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit 5 quartam partem hin: & vinũ ad liba fundenda eiusdem mensura dabit in holocau- 6 stũ siue in victimam: Per agnos singulos & arietes erit sacrificiũ similæ duarũ decimarũ quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin, 7 & vinum ad libamẽtum tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis 8 Domino. Quãdo verò de bobus feceris ho- B locaustum aut hostiam, vt impleas votum, 9 vel pacificas victimas, dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo, 10 quod habeat mediũ mensuræ hin, & vinũ ad liba fundenda eiusdem mẽsuræ in obla- 11 tionem suauissimi odoris Domino. Sic fa- 12 cies per singulos boues & arietes & agnos 13 & hœdos. Tam indigenæ quàm peregrini 14 eodem ritu offerent sacrificia. Vnum 15 præceptum erit atque iudicium tam vobis 16 quàm aduenis terræ. Locutus est Dominus ad 17 Moysen, dicens: Loquere filijs Israël, & di- 18 ces ad eos. Cum veneritis in terram quam 19 dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domi- 20 no de cibis vestris. Sicut de areis primi- 21 tias separabitis, ita & de pulmentis dabitis 22 primitiua Domino. Quod si per ignorantiam præterieritis quicquam horũ quæ lo- 23 cutus est Dominus ad Moysen, & mandauit per eũ ad vos, à die qua cœpit iubere & 24 vltra, oblitaq; fuerit facere multitudo, of- C ferret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Dño, & sacrificium eius ac liba vt ceremoniæ postulant, hircu- 25 que pro peccato, & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israël: & dimittetur eis, quoniam nõ sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino 26 pro se & pro peccato, atque errore suo: & dimittetur vniuersæ plebi filiorum Israel, & aduenis qui peregrinantur inter eos, quoniã culpa est omnis populi per ignorantiã. 27 Quòd si anima vna nesciens peccauerit, of- 28 feret caprã anniculam pro peccato suo, & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccauerit coram Domino: impetrabitq; ei 29 veniam, & dimittetur illi. Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omniũ qui pec- 30 cauerint ignorantes. Anima verò quæ per superbiã aliquid cõmiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: quoniã aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo: 31 verbum enim Domini contempsit & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebi- 32 tur, & portabit iniquitatem suam. Factum D est autem, cum essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colligentem 33 ligna in die sabbathi, obtulerunt eũ Moy- 34 si & Aaron, & vniuersæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcerẽ, nescientes quid

super

35 ſuper eo facere deberent. ¶ Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte obruat eum lapidibus omnis turba extra ca-
36 ſtra. ¶ Cumq; eduxiſſent eum foras, obrue-runt eũ lapidibus, & mortuus eſt ſicut præ-
37 ceperat Dominus. ¶ Dixit quoque Dñs ad
38 Moyſen. ¶ Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, ut faciant ſibi fimbrias per angulos pal-liorum, ponẽtes in eis vittas hyacinthinas:
39 ¶ quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Dñi, nec ſequantur cogitatio nes ſuas & oculos per res varias fornicãtes:
40 ¶ ſed magis memores præceptorum Dñi fa-
41 ciant ea, ſintque ſancti Deo ſuo. ¶ Ego Dñs Deus veſter, qui eduxi vos de Terra Ægy-pti, vt eſſem Deus veſter.

Deu. 22. *b.* 12.
Mat. 23. *a.* 5.

CAPVT XVI.

1 A Ecce autem Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs
2 Ruben, ¶ ſurrexerunt contra Moyſen, alijq; filiorũ Iſraël ducẽti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tpe cõ-
3 ſilij per noĩa vocabãtur. ¶ Cumq; ſtetiſſent aduerſum Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat nobis, qa oĩs multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dñs: cur eleuamini ſuper po-
4 pulũ Dñi? ¶ Quod cùm audiſſet Moyſes, ceci
5 dit pronus in faciẽ: ¶ Locutuſq; ad Core & ad oẽm multitudinẽ: Manè, inquit, notum faciet Dñs qui ad ſe pertineãt, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinqua-
6 bũt ei. ¶ Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſq; thuribula ſua, tu Core & oẽ concilium tuũ:
7 ¶ & hauſto cras igne ponite deſuper thymiama corã Dño: & quẽcunq; elegerit, ipſe erit
8 ſanctus. multùm erigimini filij Leui. ¶ Di-
9 xitq; rurſum ad Core: Audite filij Leui: ¶ Nũ
B parum vobis eſt ꝙ ſeparauit vos Deus Iſraël ab oĩ populo, & iũxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis corã frequẽtia
10 populi, & miniſtraretis ei? ¶ Idcirco ad ſe fecit accedere te & oẽs fratres tuos filios Le-
11 ui, vt vobis ẽt ſacerdotiũ vendicetis, ¶ & oĩs globus tuus ſtet contra Dñm? quis eſt enim
12 Aaron vt murmuretis contra eum? ¶ Miſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui rñderunt: Non venimus.
13 ¶ Nũquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris
14 noſtri? ¶ Reuera induxiſti nos in terram quę fluit riuis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorũ & vinearũ? an & oculos
15 noſtros vis eruere? non venimus. ¶ Iratuſque Moyſes valde: ait ad Dominum: Ne reſpicias ſacrificia eorũ: tu ſcis quòd nec aſellum quidẽ vnq̃ acceperim ab eis: nec affli-
16 xerim quempiam eorum. ¶ Dixitque ad Co-
C re: Tu, & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Dño, & Aaron die craſtino ſepa
17 ratim: ¶ Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum, offerentes Dño, ducenta quinquaginta thuribula: Aaron
18 quoque teneat thuribulum ſuum: ¶ Quod cùm feciſſent ſtantibus Moyſe & Aaron.
19 ¶ & coaceruaſſent aduerſum eos omnem multitudinem ad oſtium tabernaculi, appa-
20 ruit cunctis gloria Domini ¶ Locutuſq; Do-
21 minus ad Moyſen & Aaron, ait: ¶ Separamini de medio cõgregationis huius, vt eos
22 repentè diſperdam. ¶ Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpirituum vniuerſæ carnis, num vno peccã-
23 te, contra omnes ira tua deſæuiet? ¶ Et ait
24 Dominus ad Moyſen: ¶ Præcipe vniuerſo po
D pulo, vt ſeparetur à tabernaculis Core &

¶ *Eccl.* 45. *c.* 22.
Iud. 1. *d.* 51.
Inf. 27. *a.* 3.

25 Dathan & Abiron. Surrexitque Moyses,& abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus 26 eum senioribus Israël, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum * impiorum,& nolite tangere quæ ad eos pertinẽt, 27 ne inuoluamini in peccatis eorum. Cumque recessissent à tentorijs eorum per circuitum,Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorũ cum vxoribus& liberis,omniq; frequentia. 28 Et ait Moyses: In hoc scietis ꝙ Dominus miserit me, vt facerem vniuersa,quæ cernitis,& non ex proprio eadem corde protulerim. 29 Si consueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cęteri visitari solent: non 30 misit me Dñs. Sin autem nouam rem fecerit Dominus,vt aperiens terra os suum, deglutiat eos, & omnia quæ ad illos pertinẽt, descenderintq; viuentes in infernum, scietis quod blasphemauerint Dominum. 31 ‖ Confestim igitur, vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: 32 & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substãtia eorũ: 33 descenderuntque viui in infernum operti humo,& perierũt de medio multitudinis. 34 At verò omnis Israël qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne fortè 35 & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducẽtos quinquaginta viros qui offerebant incensum. 36 Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens: 37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignẽ huc illucq; dispergat: quoniam sanctificata sunt 38 in mortibus peccatorũ: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint,vt cernant ea pro signo & monimento filij Israël. 39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendiũ deuorauit,& produxit ea in laminas, affigens altari: 40 vt haberent postea filij Israël quibus cõmonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio eius,loquẽte Domino ad Moysen. 41 Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini: 42 Cumque oriretur seditio, & tumultus incresceret. 43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes *, & apparuit gloria Domini. 44 Dixitque Dominus ad Moysen: 45 Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra, 46 dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, ‖ pergens cito ad populum vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. 47 Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem quam iam vastabat incendium, 48 obtulit thymiama, & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & 49 plaga cessauit. Fuerunt autem qui percussi sunt quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core. 50 Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus.

*illorũ 2.

‖ Ps. 105. c. 17. Deut. 11. a. 6. Inf. 26. a. 8.

* tabernaculũ 10.

‖ Sap. 18. d. 21.

CAPVT XVII.

1 A Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens: 2 Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusque nomen 3 superscribes virgæ suæ: Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas 4 eorum familias continebit: ponesque eas in tabernaculo fœderis corã testimonio vbi 5 loquar ad te. Quem ex his elegero, germi- B nabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos 6 murmurant. Locutusque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron. 7 Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonij, 8 sequenti die regres- C sus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdalas deformati sunt. 9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de cõspectu Domini ad cunctos filios Israël: videruntque & receperunt singuli virgas suas. 10 Dixitq; Dominus ad Moy- D sen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, ‖ vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ 11 eorum à me,ne moriantur. Fecitque Moy- 12 ses, sicut præceperat Dominus. Dixerunt autem filij Israël ad Moysen: Ecce con- 13 sumpti sumus,omnes perijmus, quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num vsque ad internecionem cuncti delendi sumus.

‖ Heb. 9. a. 4.

CAPVT XVIII.

1 A Dixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarij: & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sa- 2 cerdotij vestri, sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrũ patris tui sume tecũ, pſtoq; sint, & ministrent tibi: tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. 3 Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat vt ad vasa sanctuarij & altare non acce-

dant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul. 4 Sint autem tecum & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius, alienigena non miscebitur vobis. 5 Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super 6 filios Israël. Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israël, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministe- 7 rijs tabernaculi eius. Tu autem & filij tui custodite sacerdotium vestrum: & oīa quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum B sunt, per sacerdotes administrabūtur: si quis 8 externus accesserit, occidetur. Locutusq; est Dñs ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur a filijs Israël, tradidi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempi- 9 terna. Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quicquid pro peccato[a], atque delictis redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum 10 tuorum. In sanctuario comedes illud, mares tantum edent ex eo, quia consecratum 11 est[a] tibi. Primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israel, tibi dedi & filijs tuis ac filiabus tuis iure perpetuo: qui mundus 12 est in domo tua, vescetur eis. Omnem medullam olei, & vini ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi. 13 Vniuersa frugū initia, quæ gignit humus, & Domino deportātur, cedēt in vsus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. 14 Omne quod ex voto reddiderint filij Is- 15 raël, tuum erit. Quicquid primum erupit è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Dño, C siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal qđ immundum est redimi facias. 16 cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere sanctuarij. 17 Siclus viginti obolos habet. Primogenitū autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorē 18 Domino. Carnes vero in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & ar- 19 mus dexter, tua erunt. Omnes primitias sanctuarij quas offerunt filij Israël Dño, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum[b] salis[c] est sempiternum coram 20 Domino tibi ac filijs tuis. Dixitq; Dñs ad Aaron: In terra eorum nihil[b] possidebitis, nec habebitis[c] partem inter eos: ego pars 21 & hæreditas tua in medio filiorū Israël. Fi- D lijs autē Leui dedi omnes decimas Israëlis in possessionē pro ministerio quo seruiunt 22 mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedāt vltra filij Israël ad tabernaculum, nec re- 23 mittant peccatum mortiferum. solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. 24 Nihil aliud possidebūt, decimarū oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessa- 25 ria separaui. Locutusque est Dominus ad 26 Moysen, dicens: Præcipe Leuitis, atq; denūcia. Cum acceperitis a filijs Israël decimas quas dedi vobis, primitias earū offerte Do- 27 mino idest decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuo- 28 rū, tā de areis quàm de torcularibus: & in vniuersis quorum accipitis primitias, offer- 29 te Dño, & date ea Aaron sacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima & electa erunt cuncta. 30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis 31 primitias: & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia precium est pro ministerio quo serui- 32 tis in tabernaculo testimonij. Et non peccabitis super hoc egregia vobis & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorū Israël, & moriamini.

a Domino 2.

Exo. 30 b. 13. Leui. 27 25. Sap. 3 g 42. Ezec. 4. c. 12.

b pacis. 4

c possidebitis nec habebitis 1.

Deu. 10 b. 9. & 18 a. 1.

Iosu. 17. q. 14. d. 23. Ezec. 44. g. 28.

CAPVT XIX.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen A & Aaron dicens: Ista est reli- 2 gio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit ma- 3 cula, nec portauerit iugum: tradetisq; eam Eleazaro sacerdoti: qui eductam extra ca- 4 stra, immolabit in conspectu omnium. Et tingens digitum in sanguine eius, asperget cōtra fores tabernaculi septem vicibus, 5 comburetque eam cunctis videntibus, tā pelle & carnibus eius, quàm sanguine & 6 fimo flammę traditis. Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vac- 7 cam vorat: Et tunc demum lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, com- 8 maculatusq; erit vsque ad vesperum. Sed B & ille qui cōbusserit eā, lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vsq; ad ve- 9 sperum. Colliget autē vir mundus cineres vaccæ: & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorū Israël in custodiam, & in aquam aspersionis: quia 10 pro peccato vacca combusta est. Cumq; lauerit qui vaccæ portauerat cineres vestimēta sua, immundus erit vsque ad vesperum. Habebūt hoc filij Israël, & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo. 11 Qui tetigerit cadauer hominis, & propter 12 hoc septem diebus fuerit immūdus, aspergatur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non

Heb. 9. b 13.

cer Iſraël per exploratorum viam, pugnauit
cõtra illũ,& victor exiſtens, duxit ex eo præ
2 dã. ꝯAt Iſraël voto ſe Dño obligãs ait: Si tra-
dideris populũ iſtũ in manu mea, delebo vr
3 bes eius ꝯExaudiuit Dñs preces Iſraël,& tra
didit Chananæũ, quẽ ille interfecit ſubuer-
ſis vrbibus eius, & vocauit nomẽ illius Hor
4 ma,ideſt anathema. ꝯProfecti ſunt autem &
de mõte Hor, ꝑ viã q̃ ducit ad mare rubrũ,
vt circumirẽt Terrã Edõ. Et tædere cępit po
5 pulũ itineris ac laboris: ꝯ locutusq; contra
B Dñm & Moysẽ, ait: Cur eduxiſti nos de Æ-
gypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt pa
nis, nõ ſunt aquæ: aĩa nſa iã nauſeat ſuper
6 cibo iſto leuiſſimo. ꝯQuamobrẽ ‖ miſit Dñs
in populũ ignitos ſerpẽtes, ad quorũ plagas
7 & mortes plurimorũ, ꝯvenerũt ad Moyſen,
atq; dixerũt: Peccauimus, q̃a locuti ſumus
cõtra Dñm & te: ora vt tollat à nobis ſerpẽ-
8 tes. Orauitq; Moyſes ꝓ populo, ꝯ& locutus
C eſt Dñs ad eũ: Fac ſerpentẽ æneũ,& pone eũ
pro ſigno, qui percuſſus aſpexerit eũ, viuet
9 ꝯ ‖ Fecit ergo Moyſes SERPENTEM
ÆNEVM, & poſuit eum pro ſigno, quẽ
10 cum percuſſi aſpicerent, ſanabãtur. ꝯ Profe-
ctiq; filij Iſraë caſtrametati ſunt ĩ Oboth,
11 ꝯvnde egreſſi fixẽre tentoria in Iebarim in
ſolitudine quæ reſpicit Moab contra orien-
12 talem plagam. ꝯ Et inde mouentes venerũt
13 ad torrentem Zared. ꝯQuem relinquentes
caſtrametati ſunt contra Arnon, quæ eſt in
deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi.
‖ ſi quidem Arnon terminus eſt Moab, diui
14 dens Moabitas & Amorrhæos. ꝯVnde dici-
tur in libro bellorũ Dñi, Sicut fecit in Ma-
15 ri rubro, ſic faciet in torrẽtibus Arnõ. ꝯSco-
D puli Torrẽtium inclinati ſunt, vt requieſce
rent in Arnon & recumberent in finibus
16 Moabitarũ. ꝯEt ex eo loco apparuit puteus,

‖ *Sap.* 16. *a* 1. *Iud.* 8. *c.* 25. 1. *Cor.* 10. *b.* 9.

‖ *Ioan* 3. *b.* 14.

‖ *Iud.* 11. *c.* 23.

ſuper quo locutus eſt Dñs ad Moyſen: Con-
17 grega populũ, & dabo ei aquã ꝯTũc cecinit
Iſraël carmen iſtud, Aſcendat puteus. Con-
18 cinebant. ꝯ Puteus quem foderunt princi-
pes & parauerunt duces multitudinis in da
tore legis,& in baculis ſuis. Profectiq; sũt
19 de ſolitudine Mathana: ꝯDe Mathana in Na
20 haliel: de Nahaliel in Bamoth. ꝯ * Bamoth
vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga,
21 quod reſpicit contra deſertũ. ꝯ‖Miſit autem
Iſraël nũcios ad Seon regem Amorrhæorũ,
22 dicens: ꝯ Obſecro vt tranſire mihi liceat per
E terram tuam: non declinabimus in agros &
vineas, nõ bibemus aquas ex puteis, via re-
gia gradiemur, donec tranſeamus terminos
23 tuos. ꝯQui cõcedere noluit vt trãſiret Iſraël
per fines ſuos: quin potius exercitu congre
gato, egreſſus eſt obuiam in deſertum, & ve
24 nit in Iaſa, pugnauitq; cõtra eum. ꝯ ‖ A quo
percuſſus eſt in ore gladij,& poſſeſſa eſt ter-
ra eius ab Arnon vſque Ieboc, & filios Am-
mon: quia forti præſidio tenebant termini
25 Ammonitarum. ꝯ Tulit ergo Iſraël oẽs ciui-
tates eius, & habitauit in vrbib⁹ Amorrhæi,
26 in Heſebõ ſcilicet,& viculis eius. ꝯVrbs He-
F ſebon fuit Sehon regis Amorrhæi. qui pu-
gnauit contra Regem Moab: & tulit omnẽ
terram quæ ditionis illius fuerat, vſque Ar-
27 non. ꝯ Idcirco dicitur in prouerbio, Venite
in Heſebon, ædificetur & conſtruatur ciui-
28 tas Sehon: ꝯignis egreſſus eſt de Heſebõ, flã
ma de oppido Sehon,& deuorauit Ar Moa-
bitarum,& habitatores excelſorum Arnon.
29 ꝯ ‖ Væ tibi Moab, periſti popule Chamos.
Dedit filios eius in fugã, & filias in captiui-
30 tatem regi Amorrhæorum Seon: ꝯ iugum
ipſorum diſperijt ab Heſebon vſq; Dibon:
Laſſi peruenerũt in Nophe, & vſq; Medaba:
31 ꝯHabitauit itaq; Iſraël in terra Amorrhæi:

12.

* *&* 8.

‖ *Deu.* 2. *c.* 26

‖ *Iud.* 11. *d* 19.

‖ *Amos* 1. *c.* 9. *Pſ.* 134. *c.* 11. *Ioſ* 24. *b* 8. *Iud.* 5. *e.* 20.

‖ *Iud.* 11. *c* 19. ‖ 3. *Reg.* 11 *b.* 7.

Miſitq;

32 ¶ Misitq; Moyses, qui explorarēt Iazer: cuius G cęperunt viculos, & possederunt habitatores. 33 ¶ ‖ Verteruntq; se, & ascenderunt per viā Basan, & occurrit eis Og rex Basan cū omni populo suo, pugnaturus in Edrai. 34 ¶ Dixitque Dn̄s ad Moysen. Ne timeas eū, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesq; illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon: 35 ¶ Percusserunt igitur & hunc cum filijs suis, vniuersumq; populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

‖ Deu. 3. a. & 29. a. 7.

Ps. 134. c. 11.

CAPVT XXII.

1 A PRofectiq; castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est. 2 ¶ Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israël Amorrhæo, 3 ¶ & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum eius ferre non possent, 4 ¶ dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab. 5 ¶ ‖ Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorū Ammon, vt vocarent eū, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. 6 ¶ Veni igitur, & maledic populo huic, quia B fortior me est: si quo modo possim percutere & eijcere eum de terra mea: noui enim quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta cōgesseris. 7 ¶ Perrexeruntq; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & 8 narrassent ei omnia verba Balac, ¶ ille respondit. Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autē illis apud Balaam, 9 ¶ venit Deus & ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti apud te? 10 ¶ Respondit, Balac filius Sephor, 11 Rex Moabitarum misit ad me, ¶ dicens: Ecce populus qui egressus est de Aegypto, ope C ruit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. 12 ¶ Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neq; maledicas populo, qa benedictus est. 13 ¶ Qui manè consurgens, dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum. 14 ¶ Reuersi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum. 15 ¶ Rursum ille multò plures & nobiliores quàm ante miserat, misit. 16 ¶ Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me: 17 ¶ Paratus sum honorare te, & quicquid volueris, dabo tibi: veni, & maledic populo isti. 18 ¶ Respondit Balaam: ‖ Si D dederit mihi Balac plenam domum suā argenti & auri, nō potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. 19 ¶ Obsecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus. 20 ¶ Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cū eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias. 21 ¶ Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis. 22 ¶ Et iratus est Deus Stetitq; angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. 23 ¶ ‖ Cernens asina angelum * stantem E in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret 24 Balaam, & vellet ad semitam reducere. ¶ Stetit

‖ Iof. 24. b. 3.

-1.

Inf. 24. c. 18.

‖ 2. Pet. 2. b. 16.

Iuda b. 11

* Domini s.

tit angelus in angustijs duarum maceriarū, 25 quibus vineæ cingebantur. ❡ Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem. 26 At ille iterum verberabat eam: ❡ & nihilominus angelus ad locum angustū transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram 27 poterat deuiari, obuius stetit. ❡ Cumq; vidisset asina stantem angelū, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehementius cædebat 28 fuste latera eius. ❡ Aperuitque Dominus os asinę, & locuta est. Quid feci tibi? cur percutis 29 me ecce iam tertio? ❡ Respondit Balaam: F Quia commeruisti, & illusisti mihi: vtinam haberem gladium, vt te percuterem. 30 ❡ Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper insedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. 31 At ille ait: Nunquam. ❡ Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, 32 adorauitq; eum pronus in terrā. ❡ Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa 33 est via tua, mihique contraria: ❡ Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, 34 te occidissem, & illa viueret. ❡ Dixit Balaam: Peccaui, nesciens q̄ tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar. 35 ❡ Ait angelus: Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit 36 igitur cum principibus. ❡ Quod cùm audisset Balac, G egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis 37 finibus Arnon. ❡ Dixitq; ad Balaam: Misi nuncios vt [b]vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduentui 38 tuo reddere nequeo? ❡ Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? 39 ❡ Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ in extremis regni eius finibus erat. 40 ❡ Cumque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera. 41 ❡ Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

[b] vocarem 7.

CAPVT XXIII.

1 Dixitq; Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri arietes. 2 ❡ Cumq; fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulū & arietem super 3 aram. ❡ Dixitque Balaam ad Balac. Sta paulisper iuxta holocaustum tuum donec vadam si fortè occurrat mihi Dn̄s. & quodcunque 4 imperauerit, loquar tibi. ❡ Cumque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit aras erexi, & 5 imposui vitulū & arietē desuper. ❡ Dn̄s autē posuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere 6 ad Balac, & hæc loqueris. ❡ Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & 7 oēs principes Moabitarum: ❡ assumptaq; parabola sua dixit: De Aram adduxit me Balac B rex Moabitarū, de montibus orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare 8 Israël. ❡ Quō maledicā, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus 9 non detestatur? ❡ De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit & inter Gentes 10 non reputabitur. ❡ Quis dinumerare possit puluerē Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorū, 11 & fiant nouissima mea horum similia. ❡ Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Vt malediceres inimicis meis vocaui 12 te: & tu econtrario benedicis eis. ❡ Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi

13 quod iusserit Dominus? ¶ Dixit ergo Balac, Veni mecum in alterum locum vnde partẽ Israel videas, & totũ videre non possis * in 14 de maledicito ei. ¶ Cumq; duxisset eũ in locũ sublimem, super verticem montis Phas- C ga, ædificauit Balaam septem aras, & impo- 15 sitis suprà vitulis atque arietibus, ¶ dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum do- 16 nec ego obuius pergam. ¶ Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetq; verbũ ĩ ore ei*, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei. 17 ¶ Reuersus inuenit eũ stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarũ cũ eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, loquutus 18 est Dominus? ¶ At ille assumpta parabola sua ait: Sta Balac, & ausculta: audi fili Se- 19 phor. ¶ Non est Deus quasi homo, vt mẽtiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo & non faciet? locutus est, & nõ im- 20 plebit? ¶ Ad benedicendũ adductus sum, be- 21 nedictionẽ phibere non valeo ¶ Nõ est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cũ eo est, & clã- 22 gor victoriæ regis in illo. ¶ Deus eduxit illũ D de Ægypto, ¶ cuius fortitudo similis est rhi- 23 nocerotis. ¶ Nõ est auguriũ in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur 24 Iacob & Israeli quid operatus sit Deus ¶ Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: nõ accubabit donec deuoret pdã, 25 & occisorũ sanguinẽ bibat. ¶ Dixitq; Balac ad Balaã: Nec maledicas ei, nec benedicas. 26 ¶ Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidqd 27 mihi Deus imperaret, hoc facerem? ¶ Et ait Balac ad eũ: Veni & ducã te ad aliũ locum: si fortè placeat Deo vt inde maledicas eis. 28 ¶ Cũque duxisset eum super verticẽ montis 29 Phogor, qui respicit solitudinem. ¶ Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri 30 arietes*, ¶ Fecit Balac vt Balaã dixerat: imposuitq; vitulos & arietes per singulas aras

*& 7. — ‖ *Inf.* 24. b. 8. — * *per singulas aras* &.

CAPVT XXIIII.

1 A Cumq; vidisset Balaam φ placeret Dño vt benediceret Israeli, nequaquã abijt vt antè perrexerat: vt auguriũ quæreret; sed dirigens contra desertum 2 vultum suum, ¶ & eleuans oculos vidit Israel in tentorijs commorantem per tribus 3 suas: & irruente in se spiritu Dei, ¶ assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, 4 dixit homo cuius obturatus est oculus, ¶ dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic 5 aperiuntur oculi eius. ¶ Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel: 6 ¶ vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dñs, quasi 7 cedri prope aquas. ¶ Fluet aqua de situla eius; & semen illius erit in * aquas * multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius. 8 ¶ Deus eduxit illum de Ægypto, ‖ cuius fortitudo similis est rhino- B cerotis. ¶ Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt 9 sagittis. ¶ Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna, quã suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit *, in maledictione reputabitur. 10 ¶ Iratusq; Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario tertio be- 11 nedixisti: ¶ reuertere ad locum tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, sed 12 Dominus priuauit te honore disposito. ¶ Respondit Balaam ad Balac, Nonne nuncijs 13 tuis quos misisti ad me dixi: ¶ ‖ Si dederit C mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem

* *gentes* 3. — ‖ *Sup.* 23. 22. — * *tibi* 3. — ‖ *Sup.* 22. d. 18.

Domini

Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferã ex corde meo: sed quicquid Dñs di-14 xerit, hoc loquar. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo *consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tem-15 pore. ❡Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius 16 obturatus est oculus, ❡dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens 17 apertos habet oculos. ❡ Videbo eum, sed nõ modo: intuebor illũ, sed non propè. ‖ORIETUR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabit-18 que omnes filios Seth. ❡Et erit Idumæa possessio eius: hæreditas Seir cedet inimicis suis: 19 Israël verò fortiter aget. ❡ De Iacob erit qui 20 dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. ❡Cumq; vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extre-21 ma perdentur. ❡Vidit quoq; Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris 22 nidũ tuum, ❡ & fueris electus de stirpe Cin, quãdiu poteris permanere? Assur enim ca-23 piet te. ❡Assumptaq; parabola, iterum loquutus est: Heu, quis victurus est quando ista fa-24 ciet Deus? ❡ Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebræos, 25 & ad extremum etiam ipsi peribunt. ❡Surrexitq; Balaam, & reuersus est in locum suũ: Balac quoque via qua venerat, rediit.

*tibi 6.

‖Mat. 2. a. 2.

CAPUT XXV.

1 A MORabatur autem eo tempore Israël in Setim, & fornicatus est 2 populus cũ filiabus Moab, ❡quæ vocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adoraue-3 runt Deos earum. ❡Initiatusq; est Israël Be-4 el-Phegor, & iratus Dñs, ❡ ait ad Moysen: ‖ Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auerta-5 tur furor meus ab Israël. ❡ Dixitque Moy-B ses ad iudices Israël: Occidat vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phe-6 gor. ❡Et ecce vnus de filijs Israël intrauit corã fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorũ Israël, 7 qui flebant ante fores tabernaculi. ❡ ‖Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aa-C ron sacerdotis, surrexit de medio multitu-8 dinis, & arrepto pugione ❡ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filijs Is-9 raël, ❡& occisi sunt vigintiquatuor millia ho-10 minum. ❡Dixitq; Dñs ad Moysen: ❡Phinees 11 filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam a filijs Israël, quia zelo meo cõmotus est cõtra eos, vt non ipse delerem fi-12 lios Israël in zelo meo. ❡ Idcirco loquere ad 13 eum: ‖ Ecce do ei pacem fœderis mei, ❡ &

‖Iof. 22. d. 17. Deut. 4. a. 3.

‖Mat. 2. f. 54. Ps. 145. c. 30. 1. Cor. 10. b. 8.

1. Mach. 21. f. 54. ‖Eccl. 45. d. 24.

D erit tam ipsi, quàm semini eius pactũ sacerdotij sempiternũ: quia *zelatus est pro Deo 14 suo, & expiauit scelus filiorum Israël. ❡ Erat autem nomen viri Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux 15 de cognatione & tribu Simeõnis. ❡ Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis no-16 bilissimi Madianitarum. ❡Locutusq; est Dñs 17 ad Moysen, dicens: ❡‖ Hostes vos sentiant 18 Madianitæ, & percutite eos: ❡ quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, * & decepêre insidijs per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

*zel. 4.

‖Inf. 31. a. 2.

* vt deciperent. 4.

CAPUT XXVI.

1 A POstquam noxiorũ sanguis effusus est, dixit Dñs ad Moysen, & Eleazarum filiũ Aaron 2 sacerdotem: ❡Numerate omnem summam filiorũ Israël à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cũctos qui possunt ad bella pro-3 cedere. ❡Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho ad eos qui erant 4 ❡ à viginti annis & suprà, sicut Dñs impera-5 uerat: quorum iste est numerus: ❡ ‖ Ruben primogenitus Israël, huius filius Henoch, a quo familia Henochitarum: & Phallu, à 6 quo familia Phalluitarum: ❡ & Hesron, à quo familia Hesronitarũ: & Charmi, à quo 7 familia Charmitarum: ❡ hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadraginta tria millia, & septingenti tri-8 ginta. ❡ Filius Phallu, Eliab. Huius filij Na-9 muel & Dathan & Abiron. ❡ Isti sunt Dathan & Abiron principes populi qui ‖surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dñm rebellaue-10 runt: ❡& aperiens terra os suum deuorauit B Core morientibus plurimis, qũ combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factũ 11 est grande miraculum, ❡ vt Core pereunte, 12 filij eius non perirent. ❡Filij Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinita-13 rum: ❡Zare ab hoc familia Zareitarum: Saul 14 ab hoc familia Saulitarum. ❡ hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis nume-15 rus fuit viginti duo millia ducentorũ. ❡ Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Suni-16 tarum: ❡ Ozni, ab hoc familia Oznitarum: 17 Her, ab hoc familia Heritarũ: ❡Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia 18 Arielitarum. ❡ Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorũ. ❡Filij Iuda, Her, & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

‖Gen. 46. b. 9. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.

‖Cap. 16. a. 2. g. 49.

‖Gen. 38. a. 3. b. 7.

20 Fueruntq; filii Iuda per cognationes suas: Sela, a quo familia Selaitarum. Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia 21 Zareitarum. Porro filii Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamuel, a 22 quo familia Hamulitarum. Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit se- 23 ptuaginta sex millia quingentorum. Filii Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia 24 Phuaitarum: Iasub, à quo familia Iasubitarũ; Semran, a quo familia Semranitarum. 25 hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecentorũ. 26 Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo fami- 27 lia Ialelitarum. hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta mil- 28 lia quingentorum. Filii Ioseph per cogna- 29 tiones suas, Manasse & Ephraim. De Ma- D nasse ortus est Machir, a quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo 30 familia Galaaditarum. Galaad habuit filios: Iezer, a quo familia Iezeritarum: & 31 Helec, à quo familia Helecitarum: & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Se- 32 chem, à quo familia Sechemitarũ: & Semida, a quo familia Semidaitarum: & ‖Hepher, 33 a quo familia Hepheritarum. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarũ ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, 34 & Tersa. hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quinquaginta duo millia se- 35 ptingentorum. Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo fami- 36 lia Tehenitarum: Porro filius Suthala fuit 37 Heran, à quo familia Heranitarũ. hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarũ numerus fuit triginta duo millia quingentorum. Isti sunt filii Ioseph per familias suas. 38 Filii Ben-iamin in cognationibus suis: Be- E la, a quo familia Belaitarum, Asbel, a quo familia Asbelitarum, Achiram, a quo fa- 39 milia Achiramitarum: Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, a quo fa- 40 milia Huphamitarum. Filii Bela, Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum. 41 hi sunt filii Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta- 42 quinque millia sexcenti. filii Dan per cognationes suas: Suham à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per 43 familias suas: omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta quatuor mil- 44 lia quadringentorũ. Filii Aser per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui, a quo familia Iessuitarũ: Brie, 45 à quo familia Brieitarum. Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel 46 à quo familia Melchielitarum. Nomen 47 autem filiæ Aser, fuit Sara. hæ cognationes F filiorum Aser, & numerus eorum quinqua- 48 ginta-tria millia quadringentorum. Filii Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, a quo fa- 49 milia Gunitarum: Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarũ: 50 hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorũ numerus quadraginta-quinque millia quadringentorum. 51 Ista est summa filiorum Israel qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti 52 triginta. Locutusq; est Dñs ad Moysen, 53 dicens. Istis diuidetur terra iuxta numerũ 54 vocabulorũ in possessiones suas. pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc recensiti sunt 55 tradetur possessio: ita duntaxat, vt sors ter- 56 ram tribubus diuidat & familiis. Quidquid sorte contigerit: hoc vel plures accipiant, 57 vel pauciores. ‖ Hic quoque est numerus a filiorum Leui per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarũ: Merari, à quo familia Mera- 58 ritarum. hæ sunt familiæ Leui. Familia G Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At vero Caath 59 genuit Amram: ‖ qui habuit vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum. 60 De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, & E- 61 leazar, & Ithamar: ‖ quorũ Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alie- 62 num coram Domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt, vigintitria millia generis masculini ab vno mense & supra: qui non sunt recensiti inter filios Israël, nec in eis 63 cũ ceteris data possessio est. Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus 64 Moab supra Iordanem contra Iericho. ‖ inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt à Moyse, & Aaron in deserto 65 Sinai. ‖ Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

‖ *Inf. 27. a. 1.*

‖ *Exo. 6. c. 17.*

‖ *Exo. 2. a. 2. 6. c. 20.*

‖ *Sup. 3. a. a. Levit. 10. a. 2. 2. Par. 24. a. 2.*

quid 2.

‖ *1. Co. 10. a. 6.*

‖ *Sup. 14. d. 24.*

CAPVT XXVII.

1 A Ccesserunt aũt ‖ filiæ Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina Maala, & Noa, & Hegla, 2 & Melcha & Thersa: Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cũctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt: 3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ

‖ *Sup. 26. d. 32. Inf. 36. a. 2. Ios. 17. a. 3.*

concitata est contra Dñm sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit 4 mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filiũ? Date nobis 5 possessionẽ inter cognatos patris nři: Retu B litq; Moyses causam earu ad iud cium Dñi. 6 Qui dixit ad eum: Instam rem postulãt fi- 7 liæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem suc- 8 cedant. Ad filios aut Israël loqueris hæc: Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad 9 filiã eius transibit hæreditas: si filiã non ha 10 buerit habebit successores fratres suos. quõ & si fratres non fuerint, dabitis hæreditatẽ 11 fratribus patris eius. sin autẽ nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt, eritq; hoc filijs Israël sanctũ lege perpetua, sicut præcepit Dñs Moysi. Dixit 12 quoque Dñs ad Moysen: Ascende in mon- C tem istum Aberim: & contemplare inde 13 terram quam daturus sum filijs Israël. cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuũ 14 sicut iuit frater tuus Aaron: quia offendistis me in deserto Sin in cõtradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas, hæ sunt aquæ contradi- 15 ctionis in Cades deserti Sin. Cui respondit 16 Moyses: Prouideat Dñs Deus spirituũ oĩs carnis hominem qui sit super multitudinẽ 17 hanc: & possit exire & intrare ante eos, & D educere eos vel introducere, ne sit populus 18 Domini sicut oues absq; pastore. Dixitque Dñs ad eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus Dei, & pone ma- 19 num tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni multitudine, 20 & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis sy- 21 nagoga filiorum Israël. Pro hoc, si quid agendum erit Eleazar sacerdos consulet Dominum: ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israël cum eo, & 22 cetera multitudo. Fecit Moyses, vt præceperat Dominus: Cumq; tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni fre- 23 quentia populi. Et impositis capiti eius manibus cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

Sup. 16. a. 26. 38. — Deu. 32. g. 14. Sup. 20. b. 12. — Moysẽ 8. Deu. 3. f. 28. —4.

CAPVT XXVIII.

1 A Dixit quoq; Dñs ad Moysẽ: Præ cipe filijs Israël, & dices ad eos: 2 Oblationem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerte per tempora sua. 3 Hæc sunt sacrificia q̃ offerre debetis. Agnos anni culos immaculatos duos quotidie in holo- 4 caustum sempiternum: vnum offeretis ma 5 ne & alterũ ad vesperum: decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo pu- 6 rissimo, & habeat quartam partẽ hin, holocaustum iuge est quod obtulistis in mõte Sinai in odorem suauissimum incensi Domi 7 ni. & libabitis vini quartã partem hin per 8 agnos singulos in sanctuario Dñi. Alterum que agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta oẽm ritũ sacrificij matutini, & libamentorum eius oblationem suauissimi odo 9 ris Dño. Die aũt Sabbathi offeretis duos B agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio; & 10 liba, quæ rite funduntur per singula Sabba 11 tha in holocaustum sempiternum. In calẽdis autem, idest in mensium exordijs, offeretis holocaustum Dño vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos se 12 ptem immaculatos, & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos, & duas decimas similæ oleo conspersæ 13 per singulos arietes: & decimã decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos holocaustum suauissimi odoris, atq; in- 14 censi est Dño. Libamenta autem vini quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: Media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum, hoc C erit holocaustum per oẽs menses, qui sibi 15 anno vertente succedunt. Hircus quoq; offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis. 16 Mense autem primo quartadecima die 17 mensis, Phase Domini erit, & quintadecima die solennitas: septem diebus vescen- 18 tur azymis. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit, omne opus seruile non fa- 19 cietis in ea. Offeretisq; incensum holocaustum Dño vitulos de armento duos, arietẽ vnũ, agnos anniculos immaculatos septem: 20 & sacrificia singulorũ ex simila quę conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vi- 21 tulos: & duas decimas per arietem, & decimam decimę per agnos singulos, idest, per 22 septem agnos. Et hircum pro peccato vnũ, 23 vt expietur pro vobis. præter holocaustum 24 matutinum quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septẽ dierum in fomitẽ ignis, & in odorẽ suauissimum Dño, D qui surget de holocausto, & de libationibus 25 singulorum. Dies quoq; septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus ser- 26 uile non facietis in eo. Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges Dño expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus seruile non facietis in 27 ea. Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Dño, vitulos de armẽto duos, arietem vnum, & agnos anniculos imma- 28 culatos septem: atque in sacrificijs eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per sin- 29 gulos vitulos, per arietes duas, per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni se- 30 ptem. hircum quoq; qui mactatur pro ex 31 piatione: præter holocaustum sempiternum, & liba eius. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

Exo. 29. f. 31. — Mat. 12. a. 5. — * conspersa 8. — Exo. 12. c. 18. Leu. 14. a. 5. Deu. 23. a. 1. — * vnum 1.

CAPVT XXIX.

1 A Mensis etiam septimi prima dies venerabilis & sācta erit vobis, omne opus seruile non facietis in ea, quia dies clāgoris est 2 & tubarum, ¶Offeretisq; holocaustu in odorē suauissimum Dño, vitulum de armento vnū, arietem vnū & agnos anniculos immaculatos septem. 3 ¶& in sacrificijs eorū similæ oleo cōspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietē: 4 ¶ vnā decimā per agnū, qui simul sunt 5 agni septē: & hircū pro peccato qui offertur 6 in expiationē populi, ¶præter holocaustum calendarū cū sacrificijs suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdē cæremonijs offeretis in odorē suauissimum 7 incensum Dño. ¶Decima quoq; dies mēsis huius septimi erit vobis sancta, atq; venerabilis, & affligetis animas vestras: oē opus 8 seruile non facietis in ea. ¶ Offeretisq; holocaustū Dño in odorem suauissimū, vitulum de armento vnum, arietē vnum, agnos anni- 9 culos immaculatos septem: ¶& in sacrificijs B eorū similæ oleo cōspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem 10 ¶decimam decimæ per agnos singulos, qui 11 sunt simul agni septē: ¶& hircū pro peccato absq; his quæ offerri pro delicto solēt in expiationē, & holocaustum sempiternū, & sa- 12 crificio & libaminibus eorū: ¶ Quintadecima vero die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atq; venerabilis, oē opus seruile nō facietis in ea, sed celebrabitis solennitatem 13 Dño septē diebus, ¶ Offeretisq; holocaustū in odorem suauissimum Dño, vitulos de armēto tredecim, arietes duos, agnos annicu- 14 los immaculatos quatuordecim: ¶ & in libamentis eorum similæ oleo cōspersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim & duas decimas arieti vno, 15 idest, simul arietibus duobus: ¶& decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni 16 quatuordecim: ¶& hircū pro peccato, absq; holocausto sempiterno, & sacrificio, & liba- 17 mine eius. ¶In die altero offeretis vitulos de C armēto duodecim, arietes duos, agnos anni- 18 culos immaculatos quatuordecim, ¶sacrificiaq; & libamina singulorū per vitulos & 19 arietes & agnos rite celebrabitis, ¶ & hircū pro peccato absq; holocausto sempiterno, sa- 20 crificioq; & libamine eius. ¶Die tertio offeretis vitulos vndecī, arietes duos, agnos an- 21 niculos immaculatos quatuordecim: sacrificiaq; & libamina singulorū per vitulos & 22 arietes & agnos ritè celebrabitis: ¶ & hircū pro peccato absq; holocausto sempiterno, 23 sacrificioq; & libamine eius. ¶Die quarto offeretis vitulos decē, arietes duos, agnos an- 24 niculos immaculatos quatuordecim: ¶sacrificiaque & libamina singulorū per vitulos. 25 & arietes & agnos rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato, absque holocausto sem- 26 piterno, sacrificioq; eius & libamine. ¶Die quinto offeretis vitulos nouē, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: 27 ¶sacrificiaq; & libamina singulorū per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: 28 ¶ & hircum pro peccato, absq; holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. 29 ¶ Die sexto offeretis vitulos octo, arietes D duos, agnos anniculos immaculatos qua- 30 tuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorū per vitulos & arietes, & agnos ritè 31 celebrabitis: ¶& hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius, 32 & libamine. ¶ Die septimo offeretis vitulos septē, & arietes duos, agnos anniculos im- 33 maculatos quatuordecim: ¶sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes. 34 & agnos ritè celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sa- 35 crificioque eius & libamine. ¶ Die octauo qui est celeberrimus, oē opus seruile non 36 facietis, ¶ offerentes holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immacula- 37 tos septem: ¶ sacrificiaque & libamina singulorū per vitulos, & arietes, & agnos ritè 38 celebrabitis: ¶& hircum pro peccato, absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & 39 libamine. ¶ Hæc offeretis Domino in solennitatibus vestris, præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine & hostijs pacificis.

Leui. 23. d.24.

Leui. 10. g. 30. & 23. d.27.

CAPVT XXX.

1 A Narrauitque Moyses filijs Israël omnia quæ ei Dñs imperauerat, 2 ¶ & locut' est ad Principes tribuum filiorū Israël: Iste est sermo quem pcepit Dominus: 3 ¶Si quis virorū votū Dño vouerit, aut se cōstrinxerit iuramento: nō faciet irritum verbū suū, sed omne quod promisit, implebit. 4 ¶ Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramēto, quæ est in domo patris sui, 5 & in ætate adhuc puellari: ¶ si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacue- B rit: voti rea erit; quicquid pollicita est, & iu- 6 rauit, opere complebit. ¶ Sin autem statim vt audierit, cōtradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur spōsioni, eo quod cōtradixerit pater. 7 ¶Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animā 8 eius obligauerit iuramēto: ¶quo die audierit vir, & nō contradixerit, voti rea erit, red- 9 detq; quodcunq; promiserat. ¶Sin autē au- C diēs statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaq; quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dñs: 10 ¶Vidua & repudiata quicquid vouerint, reddent. 11 ¶Vxor in domo viri cū se voto cōstrin-

xerit

12 xerit & iuramento, si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit spōsioni, reddet quodcunque promiserat. ℣ sin autem extemplo 13 contradixerit, non tenebitur promissionis rea: q̄a maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. ℣ Si vouerit, & iuramento se 14 constrinxerit; vt per ieiunium vel cæterarum D rerum abstinentiam affligat animam suā: in arbitrio viri erit siue faciat, siue non faciat. ℣ quod si audiens vir tacuerit, & in alte 15 ram diem distulerit sententiam: quicquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audiuit tacuit. ℣ sin autem contradi 16 xerit postquam resciuit, portabit ipse iniquitatem eius. ℣ Istę sunt leges quas consti 17 tuit Dominus Moysi inter virum & vxorē, inter patrē & filiam quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPVT XXXI

1 Locutusq; est Dñs ad Moysen, A dicens: ℣ ‖ Vlciscere prius fi 2 lios Israël de Madianitis, & sic colligeris ad populū tuū. 3 ℣ Statimq; Moyses: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem Dñi expetere de Madianitis. 4 mille viri de singulis tribubus eligantur ex 5 Israël qui mittantur ad bellū. ℣ Dederūtq; millenos de singulis tribubus, idest, duodecim 6 millia expeditorum ad pugnā. ℣ quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq; sancta, & tubas ad clangē 7 dū tradidit ei ℣ Cumque pugnassent contra Madianitas, atq; vicissent, oēs mares occide 8 runt, ℣ & ‖ reges eorum Eui & Recē & Sur & Hur & Rebe, quinque principes gentis, Balaam quoq; filium Beor interfecerunt 9 gladio. ℣ Cęperūtq; mulieres eorū & paruu B los, omniaq; pecora & cunctā suppellectilē: quicquid habere potuerant, depopulati 10 sunt: ℣ tam vrbes, quam viculos, & castella 11 flamma consumpsit ℣ Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ cęperant tam ex homini 12 bus, quàm ex iumentis. ℣ & adduxerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotē, & ad omnem multitudinem filiorū Israël, reliqua autem vtēsilia portauerunt ad castra in cāpestribus Moab, iuxta Iordanem cōtra Iericho. 13 ℣ Egressi sunt aūt Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ in oc 14 cursum eorum extra castra ℣ Iratusq; Moy C ses principibus exercitus, tribunis & centu 15 rionibus qui venerant de bello, ℣ ait: Cur fę 16 minas reseruastis? ℣ Nonne istę sunt quæ ‖ deceperunt filios Israël ad suggestionē Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Dominum super peccato Phogor, vnde & percus 17 sus est populus? ℣ Ergo cūctos interficite q̄cquid est generis masculini, ēt in paruulis; & mulieres, quę nouerunt viros in coitu iu 18 gulate: ℣ puellas autem & omnes fęminas 19 virgines reseruate vobis, ℣ & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die 20 tertio & septimo ℣ Et de omni præda siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in vtensilia præparatum, de caprarum pellib' 21 & pilis & ligno expiabitur. ℣ Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant sic locutus est. Hoc est præceptū le 22 gis quod mandauit Dñs Moysi: ℣ ‖ Aurum & D argentū & æs & ferrum, & plumbū, & stā 23 num, ℣ & oē quod pōt trāsire per flammas, igne purgabitur: quicquid aūt ignē nō pōt sustinere, aqua expiationis sanctificabitur: 24 ℣ & lauabitis vestimenta vestra die septimo, 25 & purificati postea castra intrabitis. ℣ Dixit quoq; Dñs ad Moysen: ℣ * Tollite summam 26 eorum quæ capta sunt ab homine vsq; ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes 27 vulgi: ℣ diuidesq; ex ęquo prędam inter eos qui pugnauerūt, egressiq; sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem, 28 ℣ & separabis partem Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis tam ex hominibus, q̄ 29 ex bobus & asinis & ouibus, & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domi 30 ni sunt. ℣ Ex media quoque parte filiorum E Israel accipies quinquagesimum caput hominum & boum & asinorum & ouium, cunctorumque animantium: & dabis Leuitis qui excubant in custodijs tabernaculi 31 Domini: ℣ Feceruntque Moyses, & Eleazar, 32 * sicut præceperat Dominus. ℣ Fuit autem pręda, quam exercitus cęperat, ouium sex 33 centa septuagintaquinque millia: boum 34 septuagintaduo millia, ℣ asinorum sexagin 35 ta millia & mille: ℣ animę hominum sexus fęminei, quæ non cognouerant viros, tri 36 ginta duo millia ℣ Dataq; est media pars his qui in prælio fuerant, ouium trecenta 37 trigintaseptem millia quingentæ: ℣ ē quibus in partē Dñi supputatæ sunt oues sex 38 cētæ septuagintaquinque. ℣ Et de bobus tri F ginta sex millib', boues septuaginta & duo: 39 ℣ & de asinis triginta millibus quingentis, 40 asini sexaginta vnus: ℣ de animabus hominum sexdecim millibus, cesserunt in par 41 tem Domini triginta duæ animæ. ℣ Tradiditq; Moyses numerum primitiarum Dñi Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei impera 42 tum ex media parte filiorum Israël, quā 43 separauerat his qui in prælio fuerant. ℣ De media vero parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ouibus trecentis tri 44 ginta septē millibus quingentis, & de bo 45 bus triginta sex millibus, ℣ & de asinis tri 46 ginta millibus quingentis, ℣ & de homini 47 bus sexdecim millibus, ℣ tulit Moyses, quinquagesimum caput & dedit Leuitis qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut G præceperat Dominus. ℣ Cumque accessis 48 sent principes exercitus ad Moysen & tri-

‖ Sup. 25. d. 17.
‖ Ios. 13. c. 21.
‖ Sup. 25. a. 2.
‖ Leui. 6. d. 11.
* Tolle 4.
* sacerdos 5.

49 buni, centurionesque, dixerunt: Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne vn⁹ 50 quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donarijs Domini singuli quod in præda auri potuimus inuenire periscelides & armillas, annulos & dextralia ac murenulas, 51 vt depreceris pro nobis Dominum. Susceperuntque Moyses & Eleazar sacerdos om- 52 ne aurum in diuersis speciebus, [b]pondo sexdecim millia, septingentos quinquaginta 53 siclos, à tribunis & centurionibus. Vnusquisque enim quod in præda rapuerat, suũ 54 erat. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monumentum filiorum Israël coram Domino.

b pondere sanctuarij.

CAPVT XXII.

1 A Filij autẽ Ruben, & Gad hẽbant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita substantia. Cumq; vidissent Iazer, & Galaad aptas animalibus alendis 2 terras: venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, 3 atq; dixerunt: Ataroth, & Dibon, & Iazer, Nemra, Hesebon, & Eleale & Saban, & Ne- 4 bo, & Beon, terra quã percussit Dñs in cõspectu filiorum Israël, regionis huberrimæ est ad pastum animaliũ: & nos serui tui ha- 5 bemus iumenta plurima: precamurque si inuenimus gratiã coram te, vt des nobis famulis tuis eã in possessionẽ, nec facias nos 6 transire Iordanem. Quibus rñdit Moyses: B Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnam, 7 & vos hic sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israël, ne transire audeant in locũ 8 quẽ eis daturus est Dñs? nonne ita egerunt patres vestri quando missi de Cades-barne 9 ad explorandam terrã? ‖ Cumque venissent vsq; ad Vallem-botri, lustrata omni regione, subuerterunt cor filiorum Israel, vt non 10 intrarent fines quos eis Dñs dedit. Qui ira- 11 tus iurauit dicens: ‖ Si videbunt hoĩes isti qui ascenderunt ex Ægypto a viginti annis & suprà, terrã quam sub iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Iacob: & nolue- 12 runt sequi me, præter Caleb filiũ Iephone C Cenezæũ, & Iosue filium Nun: isti impleue- 13 rũt voluntatẽ meam: Iratusq; Dñs aduersum Israel, circunduxit eũ per desertũ quadraginta annis, donec consumeret vniuersa generatio quæ fecerat malum in conspectu 14 eius. Et ecce inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, & alumni hominũ peccatorũ, vt augeretis furorẽ Dñi con- 15 tra Israel. Quod si nolueritis sequi eũ, in solitudine populũ derelinquet, & vos cau- 16 sa eritis necis omnium. At illi prope accedentes dixerunt: Caulas ouium fabricabimus, & stabula iumentorũ, paruulis quoq; 17 nostris vrbes munitas: nos aũt ipsi armati, & accincti pergemus ad prælium ante filios

‖ Sup. 13. c. 14.
‖ Sup. 14. e. 28.

Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Paruuli nostri, & quicquid habere possumus, erunt in vrbibus muratis, propter habitato- 18 rũ insidias. Non reuertemur in domos no- D stras, vsq; dum possideant filij Israel hæredi- 19 tatẽ suam: nec quicquam quæremus trans Iordanẽ, quia iã habemus nostrã possessio- 20 nem in orientali eius plaga. Quibus Moyses ait. ‖ Si facitis quod promittitis, expedi- 21 ti pergite coram Dño ad pugnam: & omnis vir bellator armatus Iordanem trãseat, 22 donec subuertat Dñs inimicos suos, & subijciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud Dñm & apud Israel, & obtine- 23 bitis regiones quas vultis coram Dño. Si autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatũ vestrũ apprehendet vos. 24 Ædificate ergo vrbes paruulis vestris, & E caulas & stabula ouibus ac iumẽtis: & quod 25 polliciti estis, implete. Dixerũtque filij Gad & Rubẽ ad Moysen: Serui tui sumus: facie- 26 mus, quod iubet Dñs noster. Paruulos nostros & mulieres, & pecora, ac iumenta re- 27 linquemus in vrbibus Galaad: nos aũt famuli tui oẽs expediti pergemus ad bellum, 28 sicut tu dñe loqueris. ‖ Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti & Iosue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, 29 & dixit ad eos: Si transierint filij Gad, & filij Ruben vobiscũ Iordanem oẽs armati ad bellum coram Dño, & vobis fuerit terra su- 30 biecta, date eis Galaad in possessionem. Si autem noluerint transire armati vobiscum F in terram-Chanaan, inter vos habitandi ac- 31 cipiant loca. Rñderuntque filij Gad, & filij Ruben: Sicut locutus est Dñs seruis [b]suis ita faciemus; 32 ipsi armati pergemus coram domino in terram-Chanaan, & possessionem iam suscepisse nos confitemur trans 33 Iordanem. ‖ Dedit itaque Moyses filijs Gad & Rubẽ, & dimidiæ tribui Manasse filij Ioseph, regnum Sehon, regis Amorrhæi, & regnum Og, regis Basan-&·terram eorum cũ 34 vrbibus suis per circuitum. Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, 35 & Roth, & Sopha, & Iazer, & Iegbaa, & 36 Beth nemra, & Beth-arã, vrbes munitas, & 37 caulas pecorib⁹ suis. Filij verò Ruben ædificauerunt Hesebon, & Eleale, & Chariathaim, 38 & Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoq; imponentes vocabu- 39 la vrbibus quas extruxerant. ‖ Porro filij Machir, filij Manasse perrexerunt in Galaad, & vastauerunt eam interfecto Amorrhæo 40 habitatore eius. Dedit ergo Moyses terrã Galaad Machir filio Manasse, qui habitauit 41 in ea. Iair autem filius Manasse abijt, & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth 42 Iair: idest, villas Iair. Nobe quoque perrexit, & apprehendit Canath cum viculis suis: vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

‖ Iosue. 1. c. 13.
‖ Iosue 4. b. 12.
b suis 2.
‖ Iosue 13. b. 8. 22. a 4. Deut. 3. b 12. -1.
‖ Gene. 50. d. 24.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

1 A Hæ sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sunt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron: 2 quas descripsit Moyses iuxta castrorũ loca, quæ Domini iussione mutabant. 3 Profecti igitur de Ramesse mense primo quintadecima die mensis primi, altera die Phase filij Israël in manu excelsa, 4 videntibus cunctis Aegyptijs, & sepelientibus primogenitos quos percusserat Dñs (nam & in dijs eorum exercuerat vltionẽ) 5 castrametati sunt in Socoth. Et de Socoth 6 venerũt in Ethan, quæ est in extremis finibus solitudinis. 7 Inde egressi venerunt contra Phi-habiroth, quæ respicit Beel-sephon, & castrametati sunt ante Magdalum. 8 Profectique de Phi-habiroth, transierunt B per medium mare in solitudinem, & ambulantes tribus diebus per desertum Ethã, 9 castrametati sunt in Mara. Profectique de Mara venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: 10 ibiq; castrametati sunt. Sed & inde egressi: 11 fixerũt tentoria super Mare-rubrum. Profectiq; de Mari-rubro, castrametati sunt in 12 deserto Sin. Vnde egressi venerunt in Daph 13 ca. Profectiq; de Daphca, castrametati sunt 14 in Alus. Egressiq; de Alus, in Raphidim fixêre tentoria, vbi populo defuit aqua ad bi- 15 bendũ. Profectiq; de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai. 16 Sed de solitudi- C ne Sinai egressi, venerunt ad Sepulchra con- 17 cupiscentiæ. Profectiq; de Sepulchris cõcupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth. 18 Et de Haseroth venerũt in Rethma. 19 Profecti de Rethma, castrametati sunt in Re- 20 mon-phares. Vnde egressi venerunt in 21 Lebna. De Lebna castrametati sunt in Res- 22 sa. Egressiq; de Ressa, venerũt in Ceelatha, 23 Vnde profecti, castrametati sunt in mon- 24 te Sepher. Egressi de monte Sepher, vene- 25 runt in Harada. Inde proficiscentes castra- 26 metati sunt in Maceloth. Profectique de 27 Maceloth, venerunt in Thahath. De Thahath 28 castrametati sunt in Thare, Vnde egressi fi- 29 xêre tentoria in Methca. Et de Methca ca- D strametati sunt in Hesmona. Profectique 30 de Hesmona, venerunt in Moseroth. Et de Moseroth castrametati sunt in Bene-iaacã. 31 Profectique de Bene-iaacam venerunt in 32 montem Gadgad. Vnde profecti, castrame- 33 tati sunt in Ietebatha. Et de Ietebatha ve- 34 nerunt in Hebrona. Egressique de Hebro- 35 na, castrametati sunt in Asion-gaber. In- 36 de profecti, venerunt in desertum Sin, hæc 37 est Cades. Egressiq; de Cades castrameta- E ti sunt in monte Hor, in extremis finibus 38 Terræ-Edom. Ascenditque Aaron-sacerdos in montem Hor iubẽte Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorũ Israël ex Aegypto, mense quinto, 39 prima die mensis, cum esset annorum cen- 40 tum viginti trium. Audiuitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in terram-Chanaan venisse filios Israël. 41 Et profecti de monte Hor, castrametati 42 sunt in Salmona. Vnde egressi, venerunt 43 in Phunon. Profectique de Phunon, ca- 44 strametati sunt in Oboth. Et de Oboth venerunt in Ie-abarim, quæ est in finibus 45 Moabitarum. Profectique de Ie-abarim, F fixêre tentoria in Dibon-Gad. Vnde egres- 46 si castrametati sunt in Helmon-deblathaim. Egressique de Helmon-deblathaim, 47 venerunt ad montes Abarim contra 48 Nabo. Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Iordanem, contra Iericho. 49 Ibiq; castrametati sunt de Beth-simoth vsque ad Abelsatim 50 in planioribus locis Moabitarum, Vbi lo- 51 cutus est Dominus ad Moysen. Præcipe filijs Israël, & dic ad eos: Quando transieritis 52 Iordanem, intrantes Terram-Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius: cõfringite titulos, & statuas cõminuite, atque 53 omnia excelsa vastate, mundantes Terram, G & habitantes in ea: ego enim dedi vobis il- 54 lam in possessionẽ, quã diuidetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus angustiorem. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias 55 possessio diuidetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erũt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in 56 terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

[Exo. 12. f. 37. —3.] [Exo. 13. d. 20.] [Exo. 14. a. 22.] [Exo. 15. d. 17.] [Exo. 16. a. 1.] [Exo. 17. a 1.] [Exo. 19. a. 1.] [Su. 21. g 35.] [Deu. 10. b. 6.] [Su. 28. d. 22.] [Deu. 12. g. 50.] [Su. 21. a.] [Su. 21. c 10.]

CAPVT XXXIIII.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Præcipe filijs Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram-Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur: 3 Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos 4 contra oriente mare salsissimũ: qui circuibunt australem plagã per Ascensum-scorpionis, ita vt transeant in Senna, & perueniant ad meridiem vsque ad Cades-barne, vnde egredientur confinia ad villam nomi- 5 ne Adar, & tendent vsq; ad Asemona. ibitque per gyrum terminus ab Asemona vsq; ad torrentem Aegypti, & magni maris litto- 6 re finietur. Plaga autẽ occidentalis a mari B magno incipiet, & ipso fine claudetur. Por- 7 ro ad septentrionalem plagã a mari magno termini incipiẽt, peruenientes vsq; ad mon- 8 tem altissimum, a quo * venient in Emath 9 vsque ad terminos Sedada, ibuntque confinia vsq; ad Zephrona, & villam Enam: hi 10 erunt termini in parte Aquilonis. Inde metabuntur

[Ios. 15. a] [* venies 6.]

tabuntur fines contra orientalem plagã de 11 villa Enau vsque Sephama, & de Sephama descendent termini in Reblatha cõtra fon- C tem Caphnim: inde peruenient cõtra Orien 12 tem ad mare Cenereth, & tendent vsq; ad Iordanem, & ad vltimũ falsissimo clauden- tur mari. Hãc habebitis terrã per fines suos 13 in circuitu. Præcepitq; Moyses filijs Israël dicẽs: Hæc erit terra quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari nouem tri- 14 bubus & dimidiæ tribui. Tribus enim filiorũ Rubẽ per familias suas, & tribus filiorũ Gad iuxta cognationum numerum, 15 media quoque tribus Manasse, idest, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem pla- 16 gam. Et ait Dominus ad Moysen. ‖ Hæc 17 sunt nomina virorum qui Terram vobis diuidẽt, Eleazar sacerdos, & Iosue filius Num, 18 & singuli principes de tribubus singulis, D quorũ ista sunt vocabula, De tribu Iuda, 19 Caleph filius Iephone. De tribu Simeõ, Sa- 20 muel filius Ammiud. De tribu Ben-iamin 21 Eliad filius Chaselon. De tribu filiorum 22 Dan, Bocci filius Iogli. Filiorum Ioseph de 23 tribu Manasse, Haniel, filius Ephod. De tri- 24 bu Ephraïm, Camuel filius Sephthan. De 25 tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach. 26 De tribu Issachar dux Phaltiel filius Ozam, 27 De tribu Aser, Ahiud filius Salomi. De tri- 28 bu Nephthali, Phadaël filius Ammiud. Hi 29 sunt quibus præceperat Dominus vt diuiderent filijs Israël Terram-Chanaan.

‖ *Iosu.* 34. *a.* 1.

CAPVT XXXV.

1 A HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in cãpestribus Moab supra Iordanem, contra 2 Iericho. ‖ Præcipe filijs Israël vt dent Leuitis de possessioni- 3 bus suis vrbes ad habitandũ, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumẽ- 4 tis. quæ a muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio tendentur: 5 contra orientẽ duo millia erunt cubiti, & contra meridiẽ similiter erunt duo millia; ad mare quoq; quod respicit ad occidentẽ, eadẽ mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur, eruntque vrbes in 6 medio, & foris suburbana. ‖ De ipsis autem oppidis quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorũ auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: exceptis his alia qua- 7 draginta duo oppida, idest, simul quadra- 8 gintaocto cũ suburbanis suis. Ipsæq; vrbes quæ dabũtur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent, plures auferent, B & qui minus pauciores; singuli iuxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Leui- 9 tis. Ait Dominus ad Moysen: Loquere fi- 10 lijs Israël, & dices ad eos: ‖ Quando transgressi fueritis Iordanem in Terram-Cha- 11 naan, decernite quæ vrbes esse debeant in presidia fugitiuorum, qui nolentes sangui- 12 nem fuderint: in quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi nõ poterit eum occidere donec stet in conspectu multitudinis, & 13 causa illius iudicetur. De ipsis autem vrbibus quę ad fugitiuorum subsidia separãtur, 14 tres erunt trans Iordanem, & tres in Ter- 15 ra Chanaan, tam filijs Israël, quàm aduenis atq; peregrinis, vt confugiat ad eas qui 16 nolens sanguinẽ fuderit. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit q percussus est, 17 reus erit homicidij, & ipse morietur. Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit: similiter 18 punietur. Si ligno percussus interierit: per- 19 cussoris sanguine vindicabitur. Propin- D quus occisi homicidã interficiet: statim vt 20 apprehenderit eum, ᵇinterficietur. ‖ Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit 21 quippiam in eum per insidias, aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inuenerit eum iu- 22 gulabit. Quod si fortuitu, ᶜ& absque odio 23 & inimicitijs quicquam horũ fecerit, & 24 hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquũ san- 25 guinis quæstio ventilata: liberabitur innocẽs de vltoris manu, & reducetur per sentẽtiam in vrbem ad quam confugerat, manebitq; ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo 26 sancto vnctus est, moriatur. Si interfector extra fines vrbium, quæ exulibus deputatæ 27 sunt, fuerit inuẽtus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis, absque noxa erit qui cũ 28 occiderit. debuerat enim profugus vsq; ad mortem Pontificis in vrbe residere, postquã autem ille obierit, homicida reuertetur in ter- 29 ram suam. Hæc sempiterna erunt, & legi- 30 tima in cũctis habitationibus vrĩs. Homicida sub testibus punietur: ad vnius testi- 31 monium nullus condemnabitur. Non accipietis precium ab eo qui reus est sangui- 32 nis, statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in 33 vrbes suas reuerti poterunt. Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur, nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius san- 34 guinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum: ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

‖ *Iosu.* 21. *a.* 2.
‖ *Iosu.* 21. *a.* 2. *Deu.* 4. *g.* 41.
‖ *Deu.* 19. *a.* 1.
Ios. 20. *a.* 2.
ᵇ *interficiet* 6.
‖ *Deu.* 19. *c.* 11.
ᶜ -1.

CAPVT XXXVI.

1 A Ccesserunt autem & principes familiarũ Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutiq; sunt Moysi corã principibus Israël, atq; di- 2 xerunt: ‖ Tibi Dño nostro præcepit Dñs vt

‖ *Su.* 27. *a.* 1.

Terrā sorte diuideres filijs Israël, & vt filiabus Salphaad fr̃is nr̃i dares possessionē de-
3 bitā pr̃i: ¶quas si alterius trib⁹ hoīes vxores acceperint, sequet possessio sua: & translata
4 ad aliā tribū de nr̃a hr̃ditate minuet: ¶atq; ita fiet, vt cùm iubileus, idest, quinquagesi-
B mus annus remissionis aduenerit, cōfundatur sortiū distributio, & aliorū possessio ad
5 alios transeat. ¶Rñdit Moyses filijs Israël & Dño præcipiēte ait: Recte tribus filioru Io-
6 seph locuta est, ¶& hæc lex super filiabus Salphaad a Dño promulgata est: ‖Nubant qui-
7 bus volunt, tantū vt suæ tribus hoībus: ¶ne cōmisceat possessio filiorum Israël de tribu
C in tribū. Oēs.n.viri ducēt vxores de tribu &
8 cognatione sua: ¶& cūctę feminę de eadē tribu maritos accipient: vt hr̃ditas permaneat
9 in familijs, ¶nec sibi misceant tribus, sed ita
10 maneāt, ¶vt a Dño separatę sunt. Feceruntq;
11 filij Salphaad vt fuerat imperatū: ¶& nupse-
D runt Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha,
12 & Noa filijs patrui sui, ¶de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph, & possessio quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & fami-
13 lia patris earum. ¶Hæc sunt mandata, atque iudicia quæ mandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israël in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

Ios. 17. a.1. — *Tob. 7. c.15.*

LIBER DEVTERONOMII,
HEBRAICE ELLE-HADDEBARIM,
idest, Hæc sunt verba.

CAPVT PRIMVM.

1 HÆc sunt verba, quæ loquutus
A est Moyses ad omnē Israël trās Iordanem in solitudine campestri contra Mare-rubrum, inter Pharan & Thophel, & Laban, & Haseroth, vbi auri est pluri-
2 mum: ¶Vndecim diebus de Horeb per viam
3 montis Seir vsq; ad Cades-barne. ¶Quadragesimo anno, vndecimo mense, prima die mēsis locutus est Moyses ad filios Israël omnia quæ præceperat illi Dñs vt diceret eis:
4 ¶‖postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitauit Hesebon: & Og regē Basan, qui māsit in Astaroth, & in Edraï
5 ¶trans Iordanem in terra-Moab. Cœpitque
6 Moyses explanare legē & dicere: ¶Dñs Deus
B noster locutus est ad nos in Horeb, dicens:
7 Sufficit vobis q̄ in hoc monte mansistis: ¶reuertimini & venite ad montem Amorrhęorum, & ad cętera quæ ei proxima sunt campestria atq; mōtana & humiliora loca contra meridiem, & iuxta littus maris, Terram-Chananæorū, & Libani vsq; ad flumen ma-
8 gnū Euphratē. ¶En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua iurauit Dñs patribus vestris Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret illam eis, & semini eorū post
9 eos. ¶Dixiq; vobis illo in tēpore: ‖Non pos-
10 sum solus sustinere vos: ¶quia Dñs Deus vr̃
C multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ
11 cœli, plurimi. ¶(Dñs Deus patrū vestrorum addat ad hunc numerū multa millia, & be-
12 nedicat vobis sicut locutus est.) ¶Non valeo solus negocia vestra sustinere, & pondus ac
13 iurgia. ¶Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorū conuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponā eos vobis principes.
14 ¶Tunc respōdistis mihi: Bona res est quam
15 vis facere. ¶Tuliq; de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerēt vos singula.
16 ¶Præcepiq; eis, dicens: Audite illos & ‖quod iustū est, iudicate: siue ciuis sit ille, siue pe-
17 regrinus. ¶‖Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis vt magnū: nec accipietis cuiusquā personam, quia Dei iudicium est. ¶Quod si difficile vobis visū aliquid fue-
18 rit, referte ad me, & ego audiam. ¶Præcepiq;
19 omnia quæ facere deberetis. ¶Profecti aūt
D de Horeb, transiuimus per eremum terribilem & maximam-solitudinem, quam vidistis per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cum-
20 que venissemus in Cades-barne, ¶dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.
21 ¶Vide Terram quā Dominus Deus tuus dat tibi: ascende & possidē eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: no-
22 li timere, nec quicquā paueas. ¶Et accessistis ad me omnes, atq; dixistis: Mittamus viros qui cōsiderēt terrā: & renuncient per quod iter debeamus ascēdere, & ad quas pergere ci-
23 uitates. ¶Cumq; mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribu-
24 bus suis. ¶Qui cum perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt vsq; ad Vallem-
25 botri: & considerata terra ¶sumentes de fructibus eius, vt ostenderent vbertatē, attu-
E lerunt ad nos, atq; dixerunt: Bona est terra
26 quā Dñs Deus noster daturus est nobis. ¶Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermo-
27 nem Domini Dei nostri, ¶murmurastis in taber-

Num. 21. c.15. — *Exo. 18. c.19.* — *Ioan. 7. d. 24.* — *Inf. 16. d 18.* — *Leuit. 19. c.15.* — *Prou. 24. c.24.* — *Ecc. 42. a 1.* — *Iac 2. a.1 -8.* — *Num. 13. a.4.* — *Num. 13. d.24.* — *Infra 6.*

28 tabernaculis vestris, atque dixistis: ℣ Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra-Ægypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atq; deleret. 29 ℣ Quò ascendemus? nunc.j terruerũt cor nostrũ, dicẽtes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior, vrbes magnæ, & ad cęlum vsq; munitæ, filios Enacim vidimus ibi. 30 Et dixi vobis. ℣ Nolite metuere, nec timeatis eos: Dñs Deus q ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus, 31 ℣ & in solitudine ipsi vidistis. Portauit te Dñs Deus tuus, vt solet homo gestare paruulũ filium suũ in omni via per quã ambulastis, donec veniretis ad locu istũ. 32 ℣ Et nec sic quidẽ credidistis Dño Deo vestro, 33 ℣ qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, ‖ nocte ostẽdens vobis iter per ignẽ, & die per columnam nubis. 34 ℣ Cũque audisset dñs vocem sermonũ vestrorũ, 35 iratus iurauit, & ait: ℣ Non videbit quispiam F de hominibus generationis huius pessimæ terram bonã, quã sub iuramento pollicitus 36 sum patribus vestris, ℣ præter Caleb filium Iephone: ipse enim videbit eã, & ipsi dabo terrã quã calcauit, & filijs eius, quia secutus est dñm. 37 ℣ Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoq; iratus dñs propter 38 vos, dixerit, ‖ Nec tu ingredieris illuc: ℣ Sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te: hunc exhortare & robora, & ipse sorte terram diuidet Israëli. 39 ℣ Paruuli vestri, de quibus dixistis ℘ captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiã, ipsi ingredientur: & ipsis dabo terram, & 40 possidebunt eam. ℣ Vos autem reuertimini G & abite in solitudinem per viam Maris-rubri. 41 ℣ ‖ Et respõdistis mihi: Peccauimus Dño: ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit dominus Deus noster. Cumq; instructi armis pergeretis in montem. 42 ℣ Ait mihi Dominus: Dic ad eos, Nolite ascendere, neque pugnetis: non enim sum vobiscum, ne cadatis coram inimicis vestris. 43 ℣ Locutus sum, & non audistis: sed aduersantes imperio Domini, & tumẽtes superbia ascendistis in montem. 44 ℣ Itaq; egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obuiam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi, & 45 cecidit de Seir vsq; Horma. ℣ Cumq; reuersi ploraretis coram domino, non audiuit vos, 46 nec voci vestræ voluit acquiescere. ℣ Sedistis ergo in Cades-barne multo tempore.

Exo.13. d.21. Num.14. d.20.

Nu.20. b.12.

Nu.24. f.40.

CAPVT II.

1 A Profectiq; inde venimus in solitudinẽ, quæ ducit ad Mare-rubrum, sicut mihi dixerat dominus: & circuiuimus montẽ 2 Seir longo tempore. ℣ Dixitque 3 dominus ad me: ℣ Sufficit vobis circuire 4 montẽ istum: ite contra aquilonẽ, ℣ & populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habi- 5 tant in Seir, & timebunt vos. ℣ Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos: neq; enim dabo vobis de terra eorum quantum põt vnius pedis calcare vestigiũ: qa in pos- 6 sessionẽ Esau dedi montẽ Seir. ℣ Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquã em- 7 ptã haurietis, & bibetis ℣ Dñs Deus tuus be- B nedixit tibi in omni opere manuũ tuarum: nouit iter tuũ, quo transieris in solitudinẽ hanc magnã, per quadraginta annos habitans tecum Dñs Deus tuus. & nihil tibi de- 8 fuit. ℣ Cumq; trãsissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabãt in Seir per viã campestrem de Elath, & de Asion-gaber, venimus ad iter quod ducit in desertum Moab. 9 ℣ Dixitq; dñs ad me. Nõ pugnes cõtra Moabitas, nec ineas aduersus eos prœliũ: non enim dabo tibi quicquã de terra eorũ, quia filijs 10 Loth tradidi Ar in possessionẽ. ℣ Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tã excelsus vt de Enacim 11 stirpe, ℣ quasi gigãtes crederent, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ 12 appellãt eos Emim. ℣ In Seir aũt prius habi- C tauerunt *Horrim*: quibus expulsis atq; deletis habitauerunt filij Esau, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quam dedit illi 13 dñs. ℣ Surgentes ergo vt transiremus torren- 14 tem Zared, venimus ad eum. ℣ Tempus autem quo ambulauimus de Cades-barne vsque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorũ fuit: donec cõsumeretur omnis generatio hominum bellatorum de 15 castris, sicut iurauerat Dominus: ℣ cuius ma- D nus fuit aduersum eos, vt interirent de ca- 16 strorum medio. ℣ Postquam autem vniuersi 17 ceciderunt pugnatores, ℣ locutus est Domi- 18 nus ad me, dicens: ℣ Tu trãsibis hodie termi- 19 nos Moab, vrbem nomine Ar: ℣ & accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorũ Ammon, qa 20 filijs Loth dedi eam in possessionem. ℣ Terra gigantum reputata est, & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitę vocãt 21 Zonzõmin, ℣ populus magnus, & proceræ lõgitudinis, sicut Enacim, quos deleuit Dominus à facie eorum: & fecit illos habitare 22 pro eis, ℣ sicut fecerat filijs Esau qui habitãt E in Seir, delens Horrhæos, & terrã eorum illis tradens, quã possident vsque in præsens. 23 ℣ Heuæos quoq; qui habitabãt in Haserim vsque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, & ha- 24 bitauerũt ꝑ illis. ℣ Surgite & transite Torrẽtem Arnõ: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terrã eius incipe possidere, & committe aduersus eum 25 prælium. ℣ Hodie incipiam mittere terrorẽ atque formidinẽ tuã in populos qui habitant sub omni cęlo, vt audito nomine tuo,

Horrhæi 2.

paueant ꝙ in more parturientium contremiscant, & dolore teneantur. 26 ¶ Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Sehon 27 regē Hesebon verbis pacificis dicens: ¶ Trāsibimus per terrā tuā, publica grandiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neq; ad sinistram. 28 ¶ Alimēta precio vēde nobis, vt vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantū est vt nobis concedas transitū, 29 ¶ sicut fecerunt filij Esau, q habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, & transeamus ad terrā quā Dn̄s Deus noster daturus est nobis. 30 ¶ Noluitq; Sehon rex Hesebon dare nobis transitum quia indurauerat Dn̄s Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. 31 ¶ Dixitq; Dn̄s ad me: Ecce cœpi tibi tradere Sehon & terrā eius, incipe possidere eam: 32 ¶ Egressusq; est Sehon obuiam nobis cū omni populo suo ad prælium in Iasa. 33 ¶ Et tradidit eum Dn̄s Deus noster nobis: percussimusq; eum cū filijs suis & omni populo suo. 34 ¶ Cunctasque vrbes in tpe illo cepimus, interfectis habitatoribus earū, viris ac mulieribus & paruulis, nō reliquimus in eis quicquā. 35 ¶ Absq; iumentis, quæ in partem venere prædantium: & spolijs vrbiū, quas cepimus 36 ¶ ab Aroer, quæ est super ripā torrentis Arnon: ¶ oppido qđ in valle situ est, vsq; Galaad, Non fuit vicus, & ciuitas q̄ nostras effugeret manus: oēs tradidit Dn̄s Deus noster nobis: 37 ¶ Absque terra filiorum Ammon, ad quam nō accessimus, & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc: & vrbibus montanis, vniuersisq; locis, a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

Nu. 21. d. — *Transibo I.* — *gradiar via: non declinabo I.* — *mihi vt vescar I.* — *bibiam tā tamest mihi I.* — *Veniam ad Iordanē, & trāseam I.* — *& I.*

CAPVT III.

1 ITAQVE cōuersi ascendimus per iter Basan: egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cū populo suo ad bellandū in Edrai. 2 ¶ Dixitque Dominus ad me. Ne timeas eū: quia in manu tua traditus est cū omni populo ac terra sua: faciesq; ei sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon. 3 ¶ Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris ēt Og regē Basan, & vniuersum populū eius: percussimusq; eos vsq; ad internecionem, 4 ¶ vastantes cunctas ciuitates illius vno tempore: non fuit oppidū quod nos effugeret sexaginta vrbes: omnem regionem Argob regni Og in Basan. 5 ¶ Cunctæ vrbes erant munitæ muris altissimis, portisq; & vectibus, absque oppidis innumeris quæ nō habebant muros. 6 ¶ Et deleuimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes oēm ciuitatem, virosq; ac mulieres & paruulos, 7 ¶ iumenta aūt & spolia vrbium diripuimus. 8 ¶ Tulimusq; illo in tempore terrā de manu duorum regū Amorrhæorum qui erant trans Iordanē a torrente Arnon, vsque ad montem Hermon, 9 ¶ quē Sidonij Sariō vocāt, & Amorrhæi Sanir: 10 ¶ oēs ciuitates quæ sitę sunt in planitie, & vniuersam terram Galaad & Basan vsque ad Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan. 11 ¶ Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. ¶ Monstratur lectus eius ferreus, q est in Rabbath filiorum Ammon nouē cubitos habens lōgitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus. 12 ¶ Terramque possedimus tpe illo Aroer, q̄ est super ripā torrentis Arnon vsq; ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedi Ruben & Gad. 13 ¶ Reliquam aūt partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, oēm regionē Argob: cunctaque Basan vocatur terra gigantum. 14 ¶ Iair filius Manasse possedit oēm regionem Argob vsq; ad terminos Gessuri, & Machati. Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, idest villas ¶ Iair vsque in præsentem diem 15 ¶ Machir quoq; dedi Galaad. 16 ¶ Et tribubus Ruben, ¶ & Gad dedi de Terra-Galaad vsque ad Torrentem Arnon medium Torrentis, & confiniū vsq; ad Torrentem Ieboc, qui est terminus filiorū Ammon. 17 ¶ & planitiem solitudinis, atq; Iordanē & terminos Cenereth vsq; ad mare deserti, quod est salsissimum ad radices mōtis Phasga contra Orientē. 18 ¶ præcepiq; vobis in tpe illo dicēs: Dn̄s Deus vester dat vobis terrā hāc in hæreditatē, expediti præcedite fratres vestros filios Israël omnes viri robusti: 19 ¶ absq; vxoribus, & paruulis atq; iumentis. Noui.n. ꝙ plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebūt, quas tradidi vobis 20 ¶ donec requiē tribuat Dn̄s fratribus vestris sicut vobis tribuit: & possideāt ipsi ēt terrā quā daturus est eis trans Iordanem: tūc reuertetur vnusquisq; in possessionē suā quā dedi vobis. 21 ¶ Iosue quoq; in tpe illo præcepi dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dn̄s Deus vester duobus his regibus: sic faciet 22 oībus regnis ad quæ transiturus es. ¶ Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis. 23 ¶ Precatusq; sum Dn̄m in tempore illo, dicens: 24 ¶ Dominus Deus tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinē tuā, manumque fortissimam, neque enim est alius Deus, vel in cœlo, & in terra, qui possit facere opera tua, & cōparari fortitudini tuæ. 25 ¶ Transibo igitur, & videbo terram hāc optimā trans Iordanē, & montem istū egregium, & Libanum, 26 ¶ Iratusq; est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, Sufficit tibi: nequaquam vltra loquaris de hac re ad me. 27 ¶ Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & aquilonē, austrumq; ad orientem, & aspice, nec enim transibis Iordanem istum. 28 ¶ Præcipe Iosue, & corrobora eum

Infra 29. b. 7. — *Nu. 21. g. 33.* — *Nu. 21. 24.* — *Nu. 21. g. 33.* — *Nu. 32. f. 33.* — *Nu. 27. d. 10.* — *Inf. 31. a. 2. et 34. a. 2.*

atque conforta, quia ipse præcedet populũ istum,& diuidet eis terram quã visurus es. 29 ❡ Mansimusque in valle contra phanum Phogor.

CAPVT IIII.

1 A ET nunc Israel audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas terram quam Dominus Deus patrum vestrorũ daturus est vobis. 2 ❡ Nõ addetis ad verbum qđ vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Dñi Dei vestri quæ ego præcipio 3 vobis. ❡ Oculi vestri viderunt oĩa quæ fecit Dñs contra Beel-phegor, quõ contriuerit 4 oẽs cultores eius de medio vestri. ❡ Vos aũt qui adhæretis Dño Deo vestro, viuitis vni- 5 uersi vsque in præsentem diẽ. ❡ Scitis q̃ docuerim vos pręcepta atq; iustitias, sicut mãdauit mihi Dñs Deus meus: sic facietis ea 6 in terra quã possessuri estis, ❡ & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc dicãt: En populus sapiens, & intelligẽs, gens magna. 7 ❡ Nec est alia natio, tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster ad est cunctis obsecrationibus nostris. 8 ❡ Quæ est. n. alia gens sic inclyta, vt habeat B ceremonias, iustaq; iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponã hodie ante ocu- 9 los vestros? ❡ Custodi igitur temetipsum, & animã tuã solicitè. Ne obliuiscaris verborũ quæ viderunt oculi tui, & ne excidãt de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea 10 filios ac nepotes tuos ❡ diem in quo stetisti coram Dño Deo in Horeb, qñ Dñs locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuũt in ter- 11 ra, doceantq; filios suos. ❡ Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cœlum, erantque in eo tenebræ, & nubes & caligo. 12 ❡ Locutus est Dñs ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam 13 penitus non vidistis. ❡ Et ostendi vobis pactum suum quod pręcepit vt faceretis, & decem verba quæ scripsit in duabus tabu- 14 lis lapideis. ❡ Mihique mandauit in illo tpe C vt docerem vos ceremonias & iudicia quæ facere deberetis ĩ terra, quã possessuri estis. 15 ❡ Custodite igitur solicitè animas vestras. Nõ vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb 16 de medio ignis: ❡ Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imagi- 17 nẽ masculi vel fœminæ, similitudinẽ omnium iumentorum quæ sunt super terram, 18 vel auium sub cęlo volantium, ❡ atq; reptilium quæ mouentur in terra, siue pisciũ qui 19 sub terra morantur in aquis: ❡ ne fortè eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunã, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creauit Dñs Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quę 20 sub cęlo sunt. ❡ Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, vt haberet populum hæreditarium, sicut est in præ 21 senti die. ❡ Iratusq; est Dominus contra me D propter sermones vestros, & iurauit vt non transirem Iordanem, nec ingrederer terram 22 optimam quã daturus est vobis. ❡ Ecce morior in hac humo, non transibo Iordanem: vos transibitis & possidebitis terrã egregiã. 23 ❡ Caue ne qñ obliuiscaris pacti Dñi Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptã similitudinem eorũ quæ fieri Dñs prohibuit. 24 ❡ Quia Dñs Deus tuus ignis consumẽs est, 25 Deus æmulator: ❡ Si genueris filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptiq; feceritis vobis aliquã similitudinẽ, patrantes malum coram Dño Deo vestro, vt eum 26 ad iracundiã prouocetis: ❡ testes inuoco hodie cęlum & terram, citò perituros vos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis: non habitabitis in ea longo tempore, 27 sed delebit vos Dñs, ❡ atq; disperget in omnes gẽtes, & remanebitis pauci in nationi- 28 bus ad quas vos ducturus est Dñs. ❡ Ibique seruietis dijs qui hominũ manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui nõ vident, nec au- 29 diũt, nec comedũt, nec odorantur. ❡ Cumq; E quæsieris ibi Dñm Deum tuum, inuenies eũ si tamen toto corde quæsieris, & tota tri- 30 bulatione animæ tuæ. ❡ Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo aũt tpe reuerteris ad Dñm Deũ tuum, 31 & audies vocem eius. ❡ Quia Deus misericors Dñs Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti 32 in quo iurauit patribus tuis. ❡ Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominẽ super terram, à summo cęlo vsq; ad summũ eius, si facta est aliqñ huiuscemodi res, aut vnquã cogni- 33 tum est, vt audiret populus vocem Dei loquẽtis de medio ignis, sicut tu audisti, & vi- 34 disti: ❡ Si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa atq; portenta, per pugnã & robustam manum, extentumq; brachiũ, & horribiles visiones iuxta oĩa, quæ fecit pro F vobis Dominus Deus vester in Aegypto vi- 35 dentibus oculis tuis: ❡ vt scires quoniã Dominus ipse est Deus, & non est alius præter 36 vnum. ❡ De cęlo te fecit audire vocẽ suam, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de 37 medio ignis, quia dilexit patres tuos & elegit semen eorum post eos. ❡ Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Aegy- 38 pto, ❡ vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretq; tibi terram earum in possessionem

Sup. 1. f. 37. 3. d. 26.
Inf. 34. a. 1.
Heb. 12. g. 29.
Sup. 1. a. 1.
vixisti 6.
enim 4.
Exo. 13. d. 21.

39 sicut cernis in præsenti die. ¶Scito ergo hodie & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse est Deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & nō sit alius. 40 ¶Custodi præcepta eius atq; mandata quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filijs tuis post te, & permaneas multo tempore super terram quam G Dominus Deus tuus daturus est tibi. 41 ¶Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans Iordanem ad occidentalem plagam, 42 ¶vt cōfugiat ad eos qui occiderit nolēs proximum suū, nec sibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem: & ad harum aliquā vrbiū possit euadere. 43 ¶Bosor in solitudine quæ sita est in terra cāpestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan quæ est in tribu Manasse: 44 ¶Ista est lex quam proposuit Moyses corā filijs Israël, 45 ¶& hæc testimonia & cæremoniæ atq; iudicia quæ locutus est ad filios Israël, quando egressi sunt de Aegypto 46 ¶trans Iordanem in valle contra Phanū Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque Israël 47 egressi ex Aegypto possederūt terram eius & terram Og regis Basan duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem 48 ad solis ortum: ¶ab Aroer quę sita est super ripam torrentis Arnon, vsque ad montem 49 Sion, qui est & Hermō. ¶Omnem planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

CAPVT V.

1 A Vocauitq; Moyses oēm Israëlē, & dixit ad eū: Audi Israël cæremonias, atque iudicia quæ ego loquor in auribus vrīs hodie: discite ea, & opere com- 2 plete. ¶Dñs Deus noster pepigit nobiscū fę- 3 dus in Horeb. ¶Non cum patribus nrīs iniit pactū: sed nobiscum qui impræsentiarū sumus & viuimus. 4 ¶Facie ad faciē locutus est 5 nobis in monte de medio ignis. ¶Ego sequester & medius fui inter Dñm & vos in tpe illo, vt annunciarē vobis verba eius, timuistis enim ignem, & non ascendistis in mon- 6 tē, & ait: ¶Ego Dñs Deus tuus qui eduxi te 7 de terra Aegypti de domo seruitutis ¶Non habebis deos alienos in conspectu meo. 8 ¶Non facies tibi sculptile, nec similitudinē oīum quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versant̃ in aquis sub 9 terra. ¶Non adorabis ea, & nō coles. Ego .n. B sum Dñs Deus tuus Deus ęmulator, reddēs iniquitatem patrum super filios in tertiā & 10 quartā generationē his qui oderunt me, ¶& faciēs misericordiā in multa millia diligentibus me. & custodientibus præcepta mea. 11 ¶Non vsurpabis nomē Dñi Dei tui frustra, quia non erit impunitus, qui super re vana 12 nomen eius assumpserit. ¶Obserua diē Sabbathi, vt sanctifices eum sicut præcepit tibi 13 Dñs Deus tu'. ¶Sex diebus operaberis, & fa- 14 cies oīa opa tua. ¶Septimus dies Sabbathi est, idest, requies Dñi Dei tui. Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus & oē iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, 15 & ancilla tua, sicut & tu. ¶Memento quod & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dñs Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi vt obseruares 16 diem Sabbathi. ¶Honora patrem tuum & matrem sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus vt longo viuas tpe, & bene sit tibi in terra quam Dñs Deus tuus daturus est tibi. 17 ¶Non occides. 18 ¶Neque mœchaberis. ¶Fur- 19 tum q; non facies. ¶Nec loquēris cotra proximum tuum falsum testimonium. 20 ¶Non concupisces vxorē proximi tui, Non domū, C non agrū, non seruum, non ancillā, non bo- 21 uē, nō asinum, & vniuersā quæ illius sunt. 22 ¶Hæc verba locutus est Dñs, ad oēm multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addens amplius, & scripsit ea in duabus tabu- 23 lis lapideis quas tradidit mihi. ¶Vos autem postquam audistis vocē de medio tenebrarum, & montē ardere vidistis, accessistis ad me oēs principes tribuum & maiores natu, 24 atque dixistis: ¶Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinem suā, vocem enim eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo: 25 ¶Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis D hic maximus? Si enim audierimus vltra vo- 26 cem Domini Dei nostri, moriemur. ¶Quid est omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, qui de medio ignis loquit, sicut nos au- 27 diuimus, & possit viuere? ¶Tu magis accede, & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi, loquērisq; ad nos, & nos 28 audientes faciemus ea. ¶Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audiui vocem verborum populi huius quæ locuti sunt tibi: 29 bene omnia sunt locuti. ¶Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiāt omnia mandata mea in omni tempore, vt bene sit eis & filijs eorum in sem- 30 piternum? ¶Vade ergo & dic eis: Reuerti- 31 mini in tentoria vestra. ¶Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias atque iudicia: quę docebis eos, vt faciant ea in terra quam dabo illis in pos- 32 sessionem. ¶Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis, non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sini- 33 stram. ¶Sed per viam quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, vt viuatis & bene sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

Nu. 35. 6. — Ios. 20. 28. — Exo. 19. a. 5. — Exo. 20. a. 2. Leui. 26 a. 1. Ps. 96. b. 7 — Exo. 34 a. 7. Ier. 32. c. 18. Leu. 19. c. 12. Mat. 5. c 33. Ezec. 20 b. 8.

Exo. 20. a 7. — Exo. 20. b 8. — Gen. 2. a 1. Heb. 4. a. 4. — Exo. 20. c 12. Ecc. 3. b. 9 Matt. 15. a. 4. Ephe. 6. a. 2. — Mat. 5. c. 21. Ro. 7. b. 7.

CAPVT VI.

1 Hæc sunt præcepta & ceremoniæ atque iudicia quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos, & faciatis ea in terra ad quam transgredimini 2 possidendam. ℣ vt timeas Dñm Deũ tuũ, & custodias oĩa mandata & pręcepta eius, quę ego præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuę, vt prolongẽtur dies 3 tui. ℣ Audi Israël & obserua vt facias quæ præcepit tibi Dñs, & bene sit tibi, & multiplicetis amplius sicut pollicitus est Dñs De° patrũ tuorũ tibi, terrã lacte & melle manã- 4 tem. ℣ Audi Israël, Dñs Deus noster, Deus 5 vnus est. ℣ Diliges Dñm Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota 6 fortitudine tua. ℣ Eruntq; verba hæc, q̃ ego 7 præcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens 8 atq; consurgens. ℣ Et ligabis quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter 9 oculos tuos, ℣ scribesq; ea in limine, & ostijs 10 domus tuæ. ℣ Cũq; introduxerit te Dñs De° tuus in terrã pro qua iurauit patribus tuis Abrahã, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas quas nõ ędificasti, 11 ℣ domos plenas cunctarũ opũ quas non extruxisti, cisternas quas nõ fodisti, vineta & olиueta quæ non plantasti, & comederis & 12 saturatus fueris: ℣ Caue diligenter ne obliuiscaris Dñi, qui eduxit te de Terra Ægypti 13 de domo seruitutis. ℣ Dñm Deũ tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen illius 14 iurabis. ℣ Non ibitis post deos alienos cunctarũ Gentiũ, quæ in circuitu vestro sunt, 15 ℣ qm̃ Deus æmulator Dñs Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Dñi Dei tui contra te, & auferat te de superficie ter- 16 ræ. ℣ Non tentabis Dñm Deum tuũ, sicut tẽ 17 tasti in loco tentationis. ℣ Custodi præcepta Dñi Dei tui, ac testimonia & ceremonias 18 quas præcepit tibi: ℣ & fac quod placitũ est & bonũ in conspectu Domini, vt bene sit tibi: & ingressus possideas terrã optimam: de 19 qua iurauit Dominus patribus tuis, ℣ vt deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut 20 locutus est. ℣ Cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atq; iudicia, quæ p̃- 21 cepit Dñs Deus noster nobis? ℣ Dices ei: Serui eramus Pharaoni in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti. 22 ℣ fecitq; signa atq; prodigia magna & pessima in Ægypto, contra Pharaonem & oẽm 23 domũ illius in conspectu nr̃o, & eduxit nos inde, vt introductis daret terrã super qua 24 iurauit patribus nostris. ℣ Præcepitque nobis Dominus vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, vt bene sit nobis cunctis diebus vi- 25 tæ nostræ, sicut est hodie. ℣ Eritq; nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAPVT VII.

1 Cvm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quã possessurus ingredieris, & deleuerit Gentes multas coram te, Hethæum & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananęum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæũ, septem gentes multo maioris numeri quàm tu es, & robustio- 2 res te: ℣ tradideritq; eas Dñs Deus tuus tibi, percuties eas vsque ad internecionem. Nõ inibis cum eis fędus nec misereberis earũ, 3 neque sociabis cum eis coniugia: ℣ Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius 4 accipies filio tuo: ℣ quia seducet filium tuũ ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis, irasceturq; furor Domini, & delebit 5 te citò. ℣ Quin potius hæc facietis eis: Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosq; succidite, & sculptilia comburite. 6 ℣ Quia populus sanctus es Dño Deo tuo. Te elegit Dñs Deus tuus vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super ter- 7 rã. ℣ Non quia cunctas gentes numero vincebatis vobis iũctus est Dominus, & elegit vos, cùm omnibus sitis populis pauciores: 8 ℣ sed qa dilexit vos Dominus & custodiuit iuramentum quod iurauit patribus vestris: Eduxitq; vos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pharaonis regis 9 Ægypti. ℣ Et scies quia Dñs Deus tuus ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius in mille genera- 10 tiones: ℣ & reddens odientibus se statim, ita vt disperdat eos & vltra non differat, p̃- 11 tinus eis restituens quod merentur. ℣ Custodi ergo præcepta & ceremonias atq; iudicia 12 quæ ego mãdo tibi hodie, vt facias. ℣ Si postquã audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi & misericordiam quam iurauit 13 patribus tuis. ℣ Et diliget te ac multiplicabit, benedicetq; fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, fruméto tuo atq; vindemiæ, oleo & armentis, gregibus ouiũ tuarũ super terrã, pro qua iurauit patribus tuis vt daret 14 eã tibi. ℣ Benedictus eris inter omnes populos. ℣ Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in hoĩbus, quàm in gregibus tuis. 15 ℣ Auferet Dominus a te omnem languorẽ: & infirmitates Ægypti pessimas quas noui- sti, nõ inferet tibi, sed cũctis hostibus tuis. 16 Deuorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi, non parcet eis oculus tuus, nec seruies dijs eorum, ne sint 17 in ruinam tui. ℣ Si dixeris in corde tuo. Plures sunt gẽtes istæ quam ego, quomodo

potero

Ma. 22. d. 37. Mar. 12. c. 29. Luc 20. c. 27. & 1. Inf. 11. c. 18. | Inf. 10. d. 20. Mar. 4. b. 10. Lu. 4. b. 8. | Mat. 4. a. 7. Luc. 4. b. 12. Nu. 21. b. 5. Exo. 7. A. 2 | vobis. 2 | Inf. 31. a. 3. | Exo. 22. l. 30. 34. b. 12. | Inf. 14. a. 2. & 25. d. 18.

28 potero delere eas: noli metuere sed recordare quæ fecerit dominus Deus tuus Pharaoni & cunctis Ægyptijs, plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentū brachiū, vt educeret te dñs Deus tuus, sic 20 faciet cunctis populis quos metuis. Insuper & crabrones mittet dñs Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat q 21 te fugerint & latere potuerint. Non timebis eos, quia dñs Deus tuus in medio tui 22 est: Deus magnus & terribilis. Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atq; per partes. Non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te 23 bestiæ terræ. Dabitque eos dominus Deus tuus in cōspectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur. 24 Tradetq; reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit resistere tibi, 25 donec cōteras eos. Sculptilia eorū igne cōbures: non concupisces argentū & aurū de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas, propterea quia 26 abominatio est domini Dei tui. Nec inferes quippiam ex idolo in domū tuā, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiā detestaberis, & velut inquinamētū ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

Exo. 23. f. 33. 33. a. 2. Iosu. 24. c. 11.

2. Mach. 12. g. 40.

CAPVT VIII.

1 A OMne mandatum quod ego præcipio tibi hodie caue diligenter vt facias: vt possitis viuere, & multiplicemini, ingressiq; possideatis terram, pro qua iu 2 rauit Dñs patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertū, vt affligeret te atq; tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, vtrum 3 custodires illius mandata, an non. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibū Manna, quod ignorabas tu & patres tui, vt ostenderet tibi qđ nō in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domi- 4 ni. Vestimētū tuū quo operiebaris, nequaB quā vetustate defecit, & pes tuus nō est sub 5 tritus, en quadragesimus annus est: Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit filiū suū homo, sic Dñs Deus tuus erudiuit te, 6 vt custodias mandata dñi Dei tui, & am- 7 bules in vijs eius, & timeas eū. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum aquarumque, & fontium: in cuius campis & montibus erum- 8 punt fluuiorum abyssi: terram frumenti, hordei ac vinearū, in qua ficus & malogranata, & oliueta nascuntur, terrā olei ac mel- 9 lis. Vbi absq; vlla penuria comedes panē B tuum, & rerum omniū abūdantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de monti- 10 bus eius æris metalla fodiuntur: vt cū comederis, & satiatus fueris, benedicas dño Deo tuo pro terra optima quam dedit tibi. 11 Obserua & caue nequando obliuiscaris domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias quas ego præci 12 pio tibi hodie: ne postquam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras ædificaue- 13 ris, & habitaueris in eis. habuerisque armenta boum, & ouium greges, argēti & au 14 ri, cunctarumq; rerum copiā, eleuetur cor tuum, & nō reminiscaris domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti de domo 15 seruitutis: & ductor tuus fuit ī solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: qui eduxit riuos de petra du 16 rissima, & cibauit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquā afflixit ac probauit*, ad extremū misertus 17 est tui, ne diceres in corde tuo: Fortitudo D mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia 18 præstiterunt: Sed recorderis Domini Dei tui, q ipse vires tibi præbuerit, vt impleret pactum suum, super quo iurauit patribus 19 tuis, sicut præsens indicat dies. Sin aūt oblit* Dñi Dei tui, secutus fueris deos alienos coluerisque illos & adoraueris, ecce nunc præ 20 dico tibi q omnino dispereas. Sicut gentes quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

Infr. 29 a. 5.

Mat. 4. a. 4. Lu. 4 a. 5.

Infr. 26 a. 3.

Bar. 1. d. 20. Nu. 20. b. 11. 21 b. 9 Exo. 16. d. 17 & 17 a. 2. *te 2.

CAPVT IX.

1 A AVdi Israël: Tu Transgredieris hodie Iordanē, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingētes, & ad cœ- 2 lū vsq; muratas, populū magnum atque sublimē, filios Enacim quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus pōt ex 3 aduerso resistere. Scies ergo hodie q Dominus Deus tuus ipse trāsibit ante te, ignis deuorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem 4 tuam velociter, sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cùm deleuerit eos dominus Deus tuus in cōspectu tuo, propter iustitiā meā introduxit me dñs vt terrā hanc possiderem, cum propter impietates suas 5 istæ deletæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris vt possideas terras earum: sed quia illæ egerūt impiè, introeūte te deletæ sunt, & vt cōpleret verbum suū dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus 6 tuis Abrahā, Isaac, & Iacob. Scito ergo q non pp iustitias tuas dñs Deus tuus dederit tibi terram hanc optimā in possessionē, cū 7 durissimæ ceruicis sis populus. Memento, B & ne obliuiscaris qūo ad iracundiā prouocaueris dominum Deum tuū in solitudine. Ex eo die quo egressus es ex Ægypto vsque ad locum istum semper aduersum do-

Exo. 14. b. 10. & 16. a. 2. & 17. a. 2.

8 minum contendisti. ¶Nam & in Horeb pro-
9 uocasti eum: & iratus delere te voluit ¶quã-
do ascendi in montem, vt acciperem tabu-
las lapideas pacti quod pepigit vobiscum
Deus: & perseueraui in monte quadragin-
ta diebus ac noctibus, panem nõ comedẽs,

Exo.24.d 18.& 34 d.28. Exo.31.d 18.

10 & aquam non bibens. ¶Deditque mihi Do-
minus duas tabulas lapideas scriptas digi-
to Dei, & cõtinentes omnia verba quæ vo-
bis locutus est in monte de medio ignis,
11 qñ concio populi congregata est. ¶Cumque
transissent quadraginta dies, & totidem no-
ctes, dedit mihi Dñs duas tabulas lapideas,
12 tabulas fœderis ¶dixitq; mihi: Surge & de-
scẽde hinc citò, quia populus tuus quẽ edu-
xisti de Ægypto, deseruerũt velociter viã,
quã demõstrasti eis, feceruntq; sibi confla-
13 tile. ¶Rursumq; ait Dominus ad me: Cer-
14 no q populus iste duræ ceruicis sit: ¶dimit-
C te me vt conterã eũ, & deleam nomen eius
de sub cœlo, & constituam te super gẽtem
15 quæ hac maior & fortior sit. ¶Cumque de
monte ardente descenderẽ, & duas tabulas
16 fœderis vtraq; tenerem manu, ¶vidissemq;
vos peccasse Dño Deo vestro, & fecisse vo-
bis vitulum conflatilem, ac deseruisse velo-
17 citer viã eius quam vobis ostenderat, ¶pro-
ieci tabulas de manibus meis, confregique
18 eas in cõspectu vestro. ¶Et procidi ante Do-
minum sicut prius, quadraginta diebus &
noctibus panem non comedens, & aquam
non bibens propter oĩa peccata vestra quæ
gessistis cõtra Dñm, & eũ ad iracundiã pro-
19 uocastis: ¶timui enim indignationẽ & irã
illius, qua aduersum vos concitatus delere
vos voluit. Et exaudiuit me Dñs ẽt hac vi-
20 ce. ¶Aduersum Aarõ quoq; vehemẽter ira-
tus, voluit eũ cõterere: & pro illo similiter
21 deprecatus sum ¶Peccatum autẽ vestrum
quod feceratis, id est vitulum, arripiẽs, igne
combussi, & in frustra cõminuens, oĩnoque
in puluerẽ redigens proieci in torrentẽ qui
22 de monte descendit. ¶In incendio quoq;, &
D in Tẽtatione, & in Sepulchris cõcupiscẽtiæ

Exo.17.b 7. Num.11 a.1.21.a 5.

23 prouocastis Dñm ¶& qñ misit vos de Ca-
des-barne, dicens: Ascendite, & possidete
terrã quam dedi vobis, & cõtempsistis im-
perium dñi Dei vestri: & nõ credidistis ei:
24 neque vocẽ eius audire voluistis, ¶sed sem-
per fuistis rebelles a die qua nosse vos cœpi.
25 ¶Et iacui corã Dño quadraginta diebus ac
noctibus, quibus eũ simpliciter deprecabar,
26 ne deleret vos vt fuerat comminatus. ¶Et
orãs dixi, Domine Deus, ne disperdas popu-
lum tuum, & hæreditatem tuam, quã rede-
misti in magnitudine tua, quos eduxisti de
27 Ægypto in manu forti. ¶Recordare seruo-
rũ tuorũ Abraham, Isaac, & Iacob, ne aspi-
cias duritiã populi huius, & impietatẽ atq;
28 peccatum: ¶ne forte dicant habitatores ter-
ræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Domi-
nus introducere eos in terram quam polli-
citus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit,
29 vt interficeret eos in solitudine. ¶qui sunt
populus tuus & hæreditas tua, quos eduxi-
sti in fortitudine tua magna & in brachio
tuo extento.

CAPVT X.

1 IN tempore illo dixit Dominus
A ad me: Dola tibi duas tabu-
las lapideas, sicut priores fue-
runt, & ascende ad me in mõ-
2 tẽ: faciesq; arcã ligneam, ¶&
scribam in tabulis verba quæ fuerũt in his
quas ante confregisti, ponesque eas in ar-
3 ca. ¶Feci igitur arcã de lignis setim Cumq;
dolassem duas tabulas lapideas instar prio-
rum: ascendi in montem habẽs eas in ma-
4 nibus ¶Scripsitque in tabulis iuxta id quod
prius scripserat, verba decem, quæ locutus
est Dominus ad vos in monte de medio
ignis, quando populus congregatus est, &
5 dedit eas mihi ¶Reuersusq; de monte, de-
scendi, & posui tabulas in arcam quã fece-
ram, quæ hucusque ibi sunt sicut mihi præ-
6 cepit Dominus ¶†Filij autem Israël moue-
B runt castra ex Beroth filiorum Iacan in
Mosera, †vbi Aarõ mortuus & sepultus est,
pro quo sacerdotio functus est Eleazar filius
7 eius. ¶Inde venerunt in Gadgad: de quo lo-
co profecti, castrametati sunt in Ietebatha,
8 in terra aquarũ atq; torrentiũ. ¶Eo tpe se-
parauit tribum Leui, †vt portaret arcam fœ-
deris Domini, & staret coram eo in mini-
sterio, ac benediceret in nomine illius vsq; ĩ
9 præsentem diem. ¶Quamobrem nõ habuit
Leui partem neque possessionem cũ fratri-
bus suis: quia ipse Dominus possessio eius
est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.
10 ¶Ego autem steti in monte, sicut prius, qua-
C draginta diebus ac noctibus: exaudiuitque
me Dñs etiam hac vice, & te perdere no-
11 luit. ¶Dixitque mihi: Vade, & præcede po-
pulum, vt ingrediatur, & possideat terram
12 quã iuraui patribus eorũ vt traderẽ eis ¶Et
nunc Israel, quid Dñs Deus tuus petit a te,
nisi vt timeas Dominum Deum tuum, &
ambules ĩ vijs eius & diligas eũ, ac seruias
Dño Deo tuo in toto corde tuo, & in tota
13 anima tua: ¶custodiasque mandata Domi-
ni & ceremonias eius, quas ego hodie præ-
14 cipio tibi vt bene sit tibi? ¶En Dñi Dei tui
cœlum est, & cœlum cœli, terra, & omnia
15 quæ in ea sunt, ¶& tamen patribus tuis con-
glutinatus est Dominus, & amauit eos, ele-
gitq; semen eorũ post eos, idest vos, de cun-
16 ctis gẽtibus, sicut hodie cõprobatur ¶Circũ-
D cidite igitur præputium cordis vestri: & cer-
uicem vestram ne induretis amplius:
17 ¶Quia Dominus Deus vester ipse est Deus
deorum, & Dominus dominantium, Deus
magnus & potens, & terribilis, †qui perso-
18 nam non accipit, nec munera. ¶Facit iudi-
cium pupillo & viduæ, amat peregrinum,

Exo.34.a.1.

†Nu.33.d 30.

†Nu.20.d.20.

Num.18.c.20. Inf.18.a 2.

†2 Par.19.b.7. Iob.34.b 16. Sap.6.b 8 Eccl.35.b 16.

&

19 & dat ei victum atq; vestitum. ⁋ & vos ergo amate peregrinos, qa & ipsi fuistis aduenæ 20 in terra-Ægypti. ⁋ Dñm Deum tuũ timebis, & ei* seruies: ipsi adhærebis, iurabisque in 21 nomine illius. ⁋ Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribi- 22 lia quæ viderunt oculi tui. ⁋ In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli.

Rom. 2. b. 11. Gala. 2. b. 6. Sup. 6. c. 13. * soli. Matt. 4. b. 10. Luc 4. b. 8. Gen. 46. c. 17.

CAPVT XI.

1 A Ma itaq; dñm Deum tuũ, & obserua præcepta eius & ceremonias, iudicia atq; mandata omni tpe. 2 ⁋ Cognoscite hodie quæ ignorãt filij vestri, qui nõ viderunt disciplinã dñi Dei vestri, magnalia eius 3 & robustã manũ, extentũq; brachiũ, ⁋ signa & opera q̃ fecit in medio Ægypti Pharaoni 4 regi, & vniuersæ terræ eius, ⁋ omnique exercitui Ægyptiorũ, & equis ac curribus; quo operuerint eos aquæ maris-rubri, cũ vos persequerentur, & deleuerit eos dñs vsq; in præ- 5 sentẽ diem: ⁋ vobisq; q̃ fecerit in solitudine, 6 donec veniretis ad hũc locũ: ⁋ & Dathan, atque Abiron filijs Eliab, q̃ fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cũ domibus, & tabernaculis, & vniuersa substan- 7 tia eorũ, quã hẽbant in medio Israel. ⁋ Oculi vestri viderunt oĩa opera dñi magna, quæ 8 fecit, ⁋ vt custodiatis vniuersa mãdata illius, B quæ ego hodie præcipio vobis, ᵇ & possitis introire, & possidere terrã ad quã ingredimi- 9 ni. ⁋ Multoq; in ea viuatis tpe: quã sub iuro pollicitus est dñs patribus vestris, & semini 10 eorum, lacte & melle manantem. ⁋ Terra enim ad quam* ingrederis possidendam, non est sicut Terra-Ægypti de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ du- 11 cuntur irriguæ: ⁋ Sed mõtuosa est & campe- 12 stris, de cœlo expectans pluuias, ⁋ quam Dñs Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt a principio anni vsq; ad finem eius. 13 ⁋ Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis dñm Deũ vestrum, & seruiatis ei toto corde vestro, & 14 in tota anima vestra: ⁋ dabit pluuiam terræ vestræ temporaneã & serotinã, vt colligatis 15 frumentũ, & vinũ, & oleũ. ⁋ Fœnũq; ex agris ad pascenda iumenta, & vt ipsi comedatis 16 ac saturemini. ⁋ Cauete ne fortè decipiatur C cor vestrum, & recedatis à dño, seruiatisque 17 dijs alienis, & adoretis eos. ⁋ Iratusque dñs claudat cœlũ, & pluuiæ nõ descẽdãt, nec terra det germẽ suũ, pereatisq; velociter de ter- 18 ra optima, quã dñs daturus est vobis. ⁋ Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspẽdite ea pro signo in mani- 19 bus, & inter oculos vestros collocate. ⁋ Docete filios vestros, vt illa meditentur, qñ sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & ac- 20 cubueris, atq; surrexeris. ⁋ Scribes ea super 21 postes & ianuas domus tuæ: ⁋ vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorũ in terra quã iurauit dñs patribus tuis, vt daret eis quan- 22 diu cœlũ imminet terræ. ⁋ Si n. custodieritis mandata q̃ ego præcipio vobis, & feceritis ea, D vt diligatis dñm Deum vestrũ, & ambuletis 23 in oĩbus vijs eius, adhærentes ei, ⁋ disperdet dñs omnes gentes istas ante faciem vestrã, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores 24 vobis sunt. ⁋ Omnis locus quem calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & a Libano, & a flumine magno Euphrate vsque ad mare occidentale erunt termini vestri. 25 ⁋ Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit dñs Deus vester super omnẽ terrã quam calcaturi estis, sicut locu- 26 tus est vobis. ⁋ En propono in conspectu vestro hodie benedictionẽ & maledictionem: 27 ⁋ Benedictionẽ, si obedieritis mandatis domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vo- 28 bis: ⁋ maledictionẽ, si non obedieritis mandatis dñi Dei vestri, sed recesseritis de via quã ego nunc ostendo vobis, & ambulaue- 29 ritis post deos alienos, quos ignoratis. ⁋ Cũ vero introduxerit te dñs Deus tuus in terram, ad quã pergis habitandam, pones benedictionem super montem Gazirim, male- 30 dictionem super montem Hebal: ⁋ qui sunt trans Iordanem post viam quæ vergit ad solis occubitum in terra-Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalã, q̃ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul. 31 ⁋ Vos enim transibitis Iordanẽ vt possideatis terram, quam dñs Deus vester daturus 32 est vobis, vt habeatis & possideatis illã. ⁋ Videte ergo vt impleatis ceremonias, atque iudicia, q̃ ego hodie ponã in conspectu vestro.

Sup. 6. b. 6. Iosu. 1. a. 3. Inf. 27. b. 12.

CAPVT XII.

1 A Æc sunt præcepta atq; iudicia q̃ facere debetis in terra quam dñs Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam cũctis diebus quibus super hu- 2 mũ gradieris. ⁋ Subuertite oĩa loca in q̃bus coluerunt gentes quas possessuri estis, Deos suos, super mõtes excelsos, & colles, & sub- 3 ter omne lignũ frondosum. ⁋ Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne cõburite, & idola cõminuite, disperdite nomi- 4 na earum de locis illis. ⁋ Nõ facietis ita dño 5 Deo vestro: ⁋ sed ad locum quẽ elegerit dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suum ibi, & habitet in 6 eo, venietis: ⁋ & offeretis in loco illo holocausta, & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota, atq; donaria, primogenita boum & ouiũ. 7 ⁋ Et comedetis ibi in conspectu dñi Dei vestri: ac lætabimini in cũctis ad q̃ miseritis manum vos, & domus vestræ, in q̃bus benedixerit vobis 8 dñs Deus vester. ⁋ Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectũ

2 Par. 7. c. 12.

9 videtur. ¶ Neq; enim vsq; in præsens tẽpus venistis ad requiem, & possessionẽ quã dñs 10 Deus vester daturus est vobis. ¶ Transibitis B Iordanem & habitabitis in terra quam dñs Deus vester daturus est vobis, vt requiescatis à cũctis hostibus per circuitũ: & absq; vl- 11 lo timore habitetis ¶ in loco quem elegerit dñs Deus vester, vt sit nomen eius in eo. Illuc oĩa q̃ præcipio, cõferetis holocausta*, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quicquid præcipuum est in mu- 12 neribus quæ vouistis dño. ¶Ibi epulabimini corã domino Deo vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli & famulæ atq; Leuites, qui in vrbibus vestris commorantur: neq; n. habet aliam partem & possessionem inter vos. 13 ¶Caue ne offeras holocausta tua in omni lo- 14 co quem videris: ¶ sed in eo quem elegerit dominus in vna tribuum tuarũ offeres ho- 15 stias, & facies quæcunque præcipio tibi. ¶ Si autem comedere volueris, & te esus carniũ delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionem domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum fuerit, hoc est maculatum & debile: siue mundum, hoc est integrum & sine macula, quod offerri li- 16 cet, sicut capreã & ceruũ, comedes, ¶ absque esu dũtaxat sanguinis, quẽ super terrã quasi 17 aquã effundes. ¶Nõ poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei C tui, primogenita armentorũ & pecorum, & quæ voueris, & spõte offerre volueris, & pri- 18 mitias manuũ tuarum: ¶ Sed corã dño Deo tuo comedes ea in loco quem elegerit dñs Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & seruus & famula, atque Leuites, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram domino Deo tuo in cunctis ad quæ extẽde- 19 ris manum tuam. ¶Caue ne derelinquas Leuitẽ in omni tempore quo versaris in terra.

20 ¶ Quando dilatauerit dñs Deus tuus terminos tuos, ‖ sicut locutus est tibi, & volueris 21 vesci carnib⁹ quas desiderat anima tua: ¶ locus aũt quem elegerit dñs Deus tuus, vt sit nomen eius ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis. vt 22 tibi placet, ¶ Sicut comeditur caprea & ceruus, ita vesceris eis: & mundus & immun- 23 dus in commune vescentur. ¶Hoc solum caue, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes 24 animam comedere cum carnibus. ¶ Sed su- 25 per terrã fundes quasi aquam, ¶ vt bene sit tibi & filijs tuis post te, cũ feceris quod pla- 26 cet in conspectu domini. ¶ Quæ autem san- D ctificaueris & voueris domino, tolles & ve- 27 nies ad locũ quẽ elegerit dominus. ¶ & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare domini Dei tui: sanguinem hostiarum * fundes in altari: carnibus au- 28 tem ipse vesceris. ¶ Obserua & audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene sit tibi, & filijs tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonũ est & placitũ in conspectu dñi 29 Dei tui. ¶ Quando disperdiderit dñs Deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atq; 30 habitaueris in terra earum, ¶ caue ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subuersæ, & requiras ceremonias earũ, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & 31 ego colã. ¶Nõ facies similiter dño Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auersatus dominus, fecerunt dijs suis, offerentes 32 filios & filias, & comburentes igni. ¶ Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito domino: nec addas quicquam, nec minuas.

Sup. 4. d. 2. Prou. 30. b. 6.

CAPVT XIII.

1 SI surrexerit in medio tui ꝓphe- A tes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum at- 2 que portentum, ¶ & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur Deos alienos quos 3 ignoras, & seruiamus eis: ¶ nõ audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos dñs Deus vester, vt palã fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota 4 anima vestra. ¶ Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi ser- 5 uietis, & ipsi adhærebitis. ¶ Propheta aũt ille aut fictor somniorũ interficietur: quia locutus est vt vos auerteret à dño Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt errare te faceret de via quã tibi præcepit dñs Deus tuus: & 6 auferes malum de medio tui. ¶Si tibi volue- B rit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuam, clàm dicens, Eamus, & seruiamus dijs alienis quos ignoras tu & patres 7 tui, ¶ cunctarum in circuitu gentium quæ iuxtà vel procul sunt, ab initio vsque ad fi- 8 nẽ terræ: ¶ non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus; vt miserearis & 9 occultes eũ, ¶ sed statim interficies, ‖ sit primùm manus tua super eum, & post te om- 10 nis populus mittat manũ ¶Lapidibus obru- C tus necabitur: quia voluit te abstrahere à dño Deo tuo, qui eduxit te de terra Aegy- 11 pti, de domo seruitutis: ¶ vt omnis Israël audiens timeat, & nequaquam vltrà faciat 12 quippiam huius rei simile. ¶ Si audieris in vna vrbium tuarũ, quas dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos, 13 ¶ Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis suæ, atque dixerunt, Eamus & seruiamus dijs alienis quos 14 ignoratis: ¶ quære solicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certum esse quod dĩ, & abominationẽ hanc opere ꝑpe-

Inf. 17. b. 7.

traiam, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eã, omnéque quæ in illa sunt, vsq; ad pecora. Quicquid etiã sup pellectilis fuerit, cõgregabis i medio plateæ rũ eius, & cũ ipsa ciuitate succẽdes, ita, vt vniuersa cõsumas dño Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. nõ ædificabit amplius, & non adhærebit de illo anathemate quic quã in manu tua, vt auertatur dñs ab ira furoris sui, & misereatur tui, multipliceiq; te, sicut iurauit patribus tuis, quando audieris vocem dñi Dei tui, custodiens omnia præcepta eius quę ego præcipio tibi hodie, vt facias qđ placitũ est in conspectu dñi Dei tui.

CAPVT XIIII.

Filij estote dñi Dei vestri: nõ vos incidetis, nec facietis caluitiũ sup mortuo, quia populus sanctus es dño Deo tuo: & te elegit vt sis ei in populum peculiarem de cunctis gẽtibus quæ sunt super terram. Ne comedatis quæ immunda sunt. Hoc est animal qđ comedere debetis: Bouem, & ouem, & caprã, ceruum, & capreã, bubalum, & tragelaphum, pygargum, orygẽ, camelopardalũ. Oẽ animal quod in duas partes findit vngulam, & ruminat, comedetis. De his aut quæ ruminant, & vngulam non findunt, hæc comedere non debetis, camelum, leporem, chærogryllum: quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immunda erunt vobis. Sus quoq; qm̃ diuidit vngulã, & non ruminat, immunda erit, carnibus eorum non vescemini, & cadauera nõ tangetis. Hæc comederis ex oĩbus, quę morãtur in aquis. Quæ habent pinnulas & squamas comedite. Quæ absq; pinnulis & squamis sunt, nec comedatis, quia immunda sunt. Oẽs aues mundas comedite. immundas ne comedatis; aquilam scilicet, & gryphem, & halixetum, ixon, & vulturem, ac miluũ iuxta genus suum; & omne coruini generis, & struthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem iuxta genus suum. herodium, ac cygnum, & ibin, ac mergulũ, porphyrionem, & nycticoracẽ, onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo, vpupam quoque & vespertilionem. Et omne quod reptat & pennulas habet, immũdum erit, & non comedetur. Omne quod mundum est, comedite. Quicquid autem morticinium est, ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. quia tu populus sanctus domini Dei tu es. Non coques hœdum in lacte matris suæ. Decimam partẽ separabis de cunctis frugibus tuis quæ nascũtur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu dñi Dei tui in loco quẽ elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur, decimã frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis: * vt discas timere dñm Deũ tuum oĩ tempore. Cum aũt longior fuerit via, & locus quem elegerit dñs Deus tuus, tibiq; benedixerit, nec potueris ad eũ hæc cuncta portare: vendes oĩa, & in precium redige, portabisq; manu tua, & proficiscẽtis ad locum quem elegerit dñs Deus tuus: & emes ex eadẽ pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus: vinum quoq;, & siceram, & omne quod desiderat anima tua, & comedes corã Dño Deo tuo, & epulaberis tu, & domus tua, & Leuita qui intra portas tuas est, caue ne derelinquas eum, quia nõ habet aliam partem in possessione tua. Anno tertio separabis aliã decimam ex oĩbus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra ianuas tuas. Venietq; Leuites qui aliam nõ habet partem nec possessionẽ tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: vt benedicat tibi dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quę feceris.

CAPVT XV.

Septimo anno facies remissionem, quę hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo, ac fratre suo, repetere nõ poterit, quia annus remissionis est dñi. A peregrino & aduena exiges: ciuem & propinquum repetendi non habebis potestatẽ. Et oĩno indigens & mendicus non erit inter vos, vt benedicat tibi dñs Deus tuus in terra q̃ traditurus est tibi in possessionẽ. Si tamen audieris vocem dñi Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus est. Fœnerabis Gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum: dñaberis nationibus plurimis, & tui nemo dñabitur. Si vnus de fratribus tuis qui morant intra portas ciuitatis tuæ in terra quam dñs Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec cõtrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuũ quo eũ indigere perspexeris. Caue ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas i corde tuo, Appropinquat septim* annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat, mutuum commodare, ne clamet contra te ad dñm, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: nec ages quippiã callide in eius necessitatibus subleuãdis: vt benedicat tibi dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad q̃ manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi qui tecum versatur in Terra. Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberũ:

Marginal notes: Su. 7.a.8. Inf. 26.d. a.8. — Leui. 11. a.8. — Exo. 23. c. 19. & 34.d.26. — *offeres 4. — Mat. 28. a.18. — 13. — Mat. 5.g. 42. Luc. 6.c. 34. — *opere 1. — Mar. 26 a.11. — Exo. 21. a.2.

13 ¶ & quem libertate donaueris, nequaquam 14 vacuũ abire patieris, sed dabis viaticum de gregibus, & de area & torculari tuo, quibus 15 Dominus Deus tuus benedixerit tibi. ¶ Memento ꝙ & ipse seruieris in Terra Ægypti, & liberauit te dñs Deus tuus, & idcirco 16 ego nunc præcipio tibi. ¶ Sin aũt dixerit, Nolo egredi: eo ꝙ diligat te, & domũ tuam, & 17 bene sibi apud te esse sẽtiat: ¶ assumens subulã, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsq; in ęternũ: an- 18 cillę quoque similiter facies. ¶ Nõ auertas ab eis oculos tuos qñ dimiseris eos liberos: qm iuxta mercedẽ mercenarij ꝑ sex annos seruiuit tibi, vt benedicat tibi dñs Deus tuus 19 in cunctis operibus quæ agis. ¶ De primoge D nitis quæ nascuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis dño tuo. Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita o- 20 uium. ¶ In conspectu dñi Dei tui comedes ea per annos singulos in loco quẽ elegerit 21 dñs, tu & domus tua. ¶ Sin aũt habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cęcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non im- 22 molabitur domino Deo tuo. ¶ Sed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tam mundus, quàm immundus similiter vescẽtur eis qua- 23 si caprea, & ceruo. ¶ Hoc solum obseruabis, Vt sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

Leu. 22. c. 21. Ecc. 35. b 14.

CAPVT XVI.

1 A Obserua mensem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phase dño Deo tuo: qm in isto mense eduxit te dñs Deus tuus de Aegypto 2 nocte. ¶ Immolabisq; Phase dño Deo tuo, de ouibus, & de bobus in loco quẽ elegerit dñs Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. 3 ¶ Non comedes in eo panẽ fermentatũ: Septem diebus comedes absq; fermento affli ctionis panẽ, qm in pauore egressus es de Ægypto: vt memineris diei egressionis tuæ 4 de Ægypto oĩbus diebus vitę tuę. ¶ Nõ apparebit fermentatũ in oĩbus terminis tuis septem diebus, & nõ remanebit de carnibus eius quod immolatũ est vesperè in die pri- 5 mo, vsq; mane. ¶ Non poteris immolare Phase in qualibet vrbiũ tuarũ, quas dñs Deus 6 tuus daturus est tibi, sed in loco quem elegerit dñs Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi; immolabitis Phase vesperè ad solis occa 7 sum, qñ egressus es de Ægypto. ¶ Et coques, & comedes in loco quẽ elegerit Dñs Deus tuus, maneq; consurgens vades in taberna- 8 cula tua. ¶ Sex diebus comedes azyma: & in die septima, q̃a collecta est dñi Dei tui, non 9 facies opus. ¶ Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcẽ in segetem mi- 10 seris, ¶ & celebrabitis diem festũ hebdomadarũ dño Deo tuo, oblationem spõtaneam manus tuæ, quã offeres iuxta benedictionẽ 11 dñi Dei tui: ¶ & epulaberis coram Dño Deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas, & aduena ac pupillus & vidua qui morantur vobiscum: loco quem elegerit dñs Deus tuus, vt habitet nomen eius 12 ibi: ¶ & recordaberis quoniam seruus fue- C ris in Aegypto custodiesque ac facies quæ 13 præcepta sunt. ¶ Solennitatem quoq; tabernaculorum celebrabis per septem dies, qñ collegeris de area & torculari fruges tuas: 14 ¶ & epulaberis ĩ festiuitate tu & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla: Leuites quoque, & aduena, ac pupillus, ac vidua 15 qui intra portas tuas sunt. ¶ Septem diebus dño Deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit dñs, benedicetque tibi dñs Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia. 16 ¶ Tribus vicibus per annum apparebit om- D ne masculinum tuum in conspectu domini Dei tui in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorum. 17 ¶ Non apparebit ante dominum vacuus: sed offeret vnusquisq; secundum quod habuerit iuxta benedictionem dñi Dei sui, quam 18 dederit ei. ¶ Iudices & magistros constitues ĩ omnibus portis tuis, quas dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas. 19 vt iudicent populum iusto iudicio. ¶ Nec in alteram partem declinẽt. ¶ Non accipiẽs personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientium, & mutãt verba iustorũ. 20 ¶ Iustè quod iustum est persequeris: vt viuas, & possideas terrã quam dñs Deus tuus 21 dederit tibi. ¶ Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare domini Dei tui. 22 ¶ Nec facies tibi, atque constitues statuam: *quæ odit dominus Deus tuus.

Exo. 23. c. 15. 34. c. 25. Ecc. 15. b. 6.

Sup. 1. c. 17. Leu. 19. c. 15. Exo. 23. a 8. Ecc. 20. d 23. *quam ſ.

CAPVT XVII.

1 A Non immolabis domino Deo tuo bouem & ouem in quo est macula, aut quippiam vi- 2 tij: quia abominatio est domino Deo tuo. ¶ Cum reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum quas Dominus Deus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu domini Dei tui, & transgrediantur pa- 3 ctum illius, ¶ vt vadant & seruiant dijs alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præ- 4 cepi: ¶ & hoc tibi fuerit nunciatum, audiensq; inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Is- 5 raël: ¶ educes virum ac mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ci- 6 uitatis tuæ, & lapidibus obruentur. ¶ In B ore duorum, aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno

Inf. 19. d. 15. Mat. 18. b. 16.

2.Cor.13. a.1. Sup. 13. b.9.

7 contra se dicente testimoniũ. ℣Manus testiũ prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur, vt auferas malum de medio tui. 8 ℣Si difficile, & ambiguum apud te iudiciũ esse prospexeris inter sanguinem & sanguinẽ, causam & causam, leprã & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locũ quem 9 elegerit dñs Deus tuus, ℣ ‖ Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tpe: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. ℣Et facies quod-10 cunq; dixerint qui pſunt loco quẽ elegerit 11 dñs, & docuerint te ℣ iuxta legẽ eius, seque-C risq; snſam eorũ. Nec declinabis ad dexte-12 rã, neq; ad sinistrã ℣Qui autem superbierit, nolẽs obedire sacerdotis imperio, qui eo tẽpore ministrat dño Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum 13 de Israel: ℣ cũctusq; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia 14 ℣Cum ingressus fueris terrã quã dñs Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitauerisq; in illa, & dixeris, Constituam super me regẽ, sicut habent oẽs per circuitum natio-15 nes: ℣eũ constitues quẽ dñs Deus tuus elegerit de numero fratrũ tuorũ. Non poteris alterius gentis hominẽ regẽ facere, qui nõ sit 16 frater tuus. ℣Cũq; fuerit cõstitutus nõ mul-D tiplicabit sibi equos, nec reducet populũ in Ægyptũ, equitatus numero subleuatus, præsertim cũ dominus pceperit vobis, vt nequaquã amplius per eandem viam reuertamini 17 ℣Non habebit vxores plurimas q̃ alliciãt animum eius, neq; argenti & auri immensa 18 pondera. ℣Postquam autẽ sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a sa-19 cerdotibus Leuiticæ tribus, ℣& habebit secum, legetq; illud oĩbus diebus vitæ suæ, vt discat timere dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, q̃ in lege 20 præcepta sunt. ℣Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neq; declinet in partẽ dexteram, vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & [b]filius eius super Israel.

‖ 1. Para. 19. c. 18.

[b] filij 6.

CAPVT XVIII.

1 A NOn habebunt sacerdotes & Leuitæ, & oẽs qui de eadẽ tribu sunt, partẽ & hæreditatem cũ reliquo Israel, ‖ quia sacrificia domini & oblationes eius co-2 medẽt, ℣ & nihil aliud accipiẽt de possessione fratrũ suorũ: ‖Dominus enim ipse est hæ-3 reditas eorũ: sicut locutus est illis. ℣Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his q offerunt victimas: siue bouẽ, siue ouẽ immolauerint, dabunt sacerdoti armum ac vẽ-4 triculum: ℣ primitias frumenti, vini, & olei, 5 & lanarum partem ex ouium tonsione. Ipsum enim elegit dominus Deus tuus de cũctis tribubus tuis, vt stet, & ministret nomi-6 ni dñi ipse & filij eius in sempiternũ. ℣Si exie-B rit Leuites ex vna vrbium tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desi-7 derans locũ quem elegerit dñs, ℣ministrabit in nomine domini Dei sui, sicut oẽs fratres eius Leuitæ, qui stabunt eo tpe coram do-8 mino. ℣Partem ciborum eandem accipiet quã & cæteri: excepto eo quod in vrbe sua 9 ex paterna ei successione debetur. ℣Quando ingressus fueris terram quam dominus De[us] tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abo-10 minationes illarũ gentium. ℣ ‖ nec inueniatur in te qui lustret filiũ suum, aut filiã ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atque auguria, nec sit 11 maleficus, nec incantator, neq; q pythones C consulat, nec diuinos, ‖& q̃rat a mortuis ve-12 ritatem. ℣Omnia enim hæc abominatur dominus, & propter istiusmodi scelera delebit 13 eos in introitu tuo. ℣Perfectus eris, & absq; 14 macula cum dño Deo tuo ℣Gentes istæ quarum possidebis terram, augures & diuinos audiũt: tu aũt à domino Deo tuo aliter in-15 stitutus es ℣ ‖ PROPHETAM de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi do-16 minus Deus tuus: ipsum audies. ℣ Vt petisti a domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: ‖ Vltra non audiam vocem dñi Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar, 17 ℣& ait dominus mihi, Bene omnia sunt lo-18 cuti. ℣‖Prophetã suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos oĩa quæ 19 præcepero illi ℣ qui aũt verba eius, quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego 20 vltor existam. ℣Propheta aũt qui arrogantia D deprauatus voluerit loqui in noĩe meo, q̃ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomi-21 ne alienorum deorum, interficietur ℣Quod si tacita cogitatione responderis, Quomodo possum intelligere verbum quod dñs non 22 est locutus? ℣hoc habebis signum, Quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit: hoc dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.

‖ Sup. 10. b. 9 ‖ Nu. 18. c. 20. 1. Cor. 9. b. 13.

‖ Leui. 20. d. 27.

‖ 1. Re. 28 b. 7.

‖ Ioan. 1. g 45. Act. 3 d. 22. 7. e. 37. ‖Exo. 20. d. 19. ‖ Ioan. 1. g 45.

CAPVT XIX.

1 A CVm disperdiderit dominus De[us] tuus Gentes quarũ tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitauerisq; in vrbibus 2 [b]eius & in ædibus: ℣ tres ciuitates separabis tibi in medio terræ, quam dñs Deus tuus dabit tibi in possessionem, 3 ℣sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam terræ tuæ prouinciam diuides: vt habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quo possit euadere: 4 ℣Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est. Qui percusserit proximũ suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nul-

Num 35. b. 13. Iosu. 20 a. 8. [b] earum Exo. 21. c. 13.

lum contra eũ odiũ habuisse cõprobatur: 5 sed abijsse cum eo simpliciter in syluã ad ligna cædẽda, & in succisione lignorum securis fugerit manũ, ferrũq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit,& occiderit: hic ad vnam supradictarum vrbiũ con- 6 fugiet,& viuet: ne forsitan proximus eius, B cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eũ si longior via fuerit, & percutiat aĩam eius qui nõ est reus mortis: quia nullũ cõtra eũ,qui occisus est, 7 odium prius habuisse monstratur. Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter 8 se spacij diuidas. Cũ aũt dilatauerit Dñs Deus tuus terminos tuos,sicut iuraui patribus tuis, & dederit tibi cunctã terrã quam 9 eis pollicitus est. (si tñ custodieris mãdata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dñm Deũ tuũ, & ambules in vijs eius omni tpe) addes tibi tres alias ciuita- C tes, & supradictarũ triũ vrbiũ numerũ du- 10 plicabis: Vt non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quã Dñs Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus. 11 Si quis aut odio habens proximũ suũ insidiatus fuerit vitæ eius,surgensq; percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritq; ad vnã 12 de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & arripiẽt eũ de loco effugij, tradentq; in manu proximi, cuius sanguis 13 effusus est, & morietur. Non misereberis eius, & auferes innoxium sanguinem de 14 Israël,vt bene sit tibi. Non assumes & trãsferes terminos proximi tui quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus D Deus tuus dabit tibi in terram quam acce- 15 peris possidendam. Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut 16 trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accu- 17 sans eum præuaricationis: stabunt ambo quorum causa est,ante Dominum in cõspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in 18 diebus illis. Cumq; diligentissimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse cõ- 19 tra fratrem suum mendacium: reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & aufe- 20 res malum de medio tui. Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam ta- 21 lia audeant facere. *Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo,dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Gen. 28.c.14. Sup. 12.c.10. Iof. 20.c.7. Nu. 35.c.20. innoxium. Sup.17.b.6. Mat. 18.b.16. Ioan.8.b.17. 2.Cor.13.a.2. Heb. 10.c.28. Dan.13.g.61. Mat. 5.f.38. Prou. 19.a.5. * Et 2. Exo.21.c.24. Leu.24.d.20.

CAPVT XX.

1 A SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris æquitatus & currus,& maiorem quàm tu habeas,aduersarij exercitus multitudinẽ, non timebis eos: quia Dñs tuus tecũ est, qui eduxit te de terra Ægy- 2 pti. Appropinquante aũt iã prœlio, stabit sacerdos ante aciẽ,& sic loquitur ad populum: 3 Audi Israël, vos hodie cõtra inimicos vestros pugnã cõmittitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere,nolite cedere, nec formide- 4 tis eos: quia Dñs Deus vester in medio ve- B stri est,& pro vobis cõtra aduersarios dimi- 5 cabit,vt eruat vos de periculo. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis est homo qui ædificauit domũ nouã, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam,ne fortè mo- 6 riatur in bello,& alius dedicet eam. Quis est homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eam esse cõem, de qua vesci omnibus liceat? vadat,& reuertatur in domũ suam: ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius 7 fungatur officio. Quis est homo qui despõdit vxorẽ, & nõ accepit eã? vadat,& reuertatur in domũ suã, ne fortè moriatur in bel- 8 lo,& alius homo accipiat eã. His dictis addent reliqua, & loquẽtur ad populũ: Quis est homo formidolosus,& corde pauido? vadat,& reuertatur in domum suũ, ne pauere faciat corda fratrũ suorũ, sicut ipse timore 9 perterritus est. Cumq; siluerint duces exercitus,& finem loquendi fecerint,vnusquis- C que suos ad bellandum cuneos præparabit. 10 Si quã accesseris ad expugnandã ciuitatẽ, 11 offeres ei primũ pacẽ. Si receperit,& aperuerit tibi portas, cũctus populus qui in ea 12 est,saluabitur,& seruiet tibi sub tributo. Sin aũt fœdus inire noluerit, & cœperit contra 13 te bellum,oppugnabis eã. Cumq; tradiderit Dñs Deus tuus illã in manu tua, percuties omne quod ĩ ea generis masculini est, 14 in ore gladij, absque mulieribus & infantibus, iumentis & cæteris quæ in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum,quæ 15 Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus quæ a te procul valde sunt, & non sunt de his vrbibus quas in 16 possessionem accepturus es. De his autem D ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum om- 17 nino permittes viuere, sed interficies in ore gladij, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit ti- 18 bi Dominus Deus tuus: ne fortè doceãt vos facere cunctas abominationes quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in Do- 19 minum Deum vestrum. Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circundederis vt expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest,nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est,& nõ homo, nec potest bellantium contra te augere nu- 20 merum. Si qua autem ligna non sunt pomifera,sed agrestia,& in cæteros apta vsus, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat.

1.Ma.3.g.56. Leui.19.c.9. Iudi. 7.a.3.

CAPVT XXI.

1 A Quando inuentum fuerit in terra quam Dñs Deus tuus daturus est tibi, hoīs cadauer occisi, & ignorabitur cædis reus, 2 egredientur maiores natu, & iudices tui, & metiētur à loco cadaueris singularum per circuitū spacia ciuitatum: 3 & quam viciniorem cęteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulā de armento, quæ non traxit iugum, nec terrā scidit vomere, 4 & ducent eam ad vallem asperam, atq; saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cædēt in ea ceruices vitulæ: 5 accedētq; sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dñs Deus tuus vt ministrēt ei, & benedicāt in noīe eius, & ad verbū eorū oē negociū-pēdet: & quicquid mundū vel immundū est, iudicet. 6 Et veniēt* maiores B natu ciuitatis illius ad interfectū, lauabūtq; manus suas super vitulā, quæ in valle percussa est, 7 & dicēt: Manus nřæ nō effuderūt sanguinē hūc, nec oculi viderūt. 8 propitius esto populo tuo Israël, quē redemisti Dñe, & ne reputes sanguinē innocentē ī medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus 9 sanguinis: tu aūt alienus eris ab innocētis cruore qui fusus est, cū feceris quod pręcepit Dñs. 10 Si egressus fueris ad pugnā contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dñs Deus 11 tuus in manu tua, captiuosq; duxeris, & videris in numero captiuorum mulierē pulchrā, & adamaueris eam, voluerisq; habere vxorē, 12 introduces eam in domū tuam: C quæ radet cæsariem & circuncidet vngues, 13 & deponet vestē in qua capta est: sedensq; in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mēse, & postea intrabis ad eā, dormiesque cū illa, & erit Vxor tua. 14 Si autē postea non sederit animo tuo, dimittes eā liberam, vēdere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam. 15 Si habuerit homo vxores duas, Vnam dilectā, & alterā odiosā, genueritq; ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, 16 volueritque substātiā inter filios suos diuidere, nō poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ, 17 sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitq; ei de his quæ habuerit cuncta duplicia, iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita. 18 Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audiet patris ac matris imperium, & coërcitus obedire contempserit: 19 apprehēdent eū, & D ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portā iudicij, 20 dicētq; ad eos: Filius nř iste proteruus & contumax est, monita nřa audire cōtēnit, comessationibus vacat, & luxuriæ, atq; conuiuijs: 21 lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietē, vt auferatis malū de medio vestri, & vniuersus Israël audiens 22 pertimescat. Qū peccauerit homo qđ morte plectendū est, adiudicatus morti, appensus 23 fuerit in patibulo: nō permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadē die sepelietē: quia maledictus à Deo est qui pēdet in ligno, & nequaquā cōtaminabis terrā tuā quā Dñs Deus tuus dederit tibi in possessionem.

CAPVT XXII.

1 A Non videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis, sed reduces fratri tuo, 2 etsi nō est ppinquus frater tu⁹, nec nosti eum: duces in domū tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. 3 Similiter facies de asino, & de vestimēto, & de oī re fratris tui quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas quasi alienam. 4 Si videris asinū fratris tui aut bouem cecidisse in via, nō despicies, sed subleuabis cum eo. 5 Non inducetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fęminea: abominabilis enim apud Deū est qui facit hæc. 6 Si ambulans per viam, in arbore, vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis, vel ouis desuper incubantem: non tenebis eam 7 cū filijs, sed abire patieris, captos tenens filios: vt bene sit tibi, & longo viuas tēpore. 8 Cùm ædificaueris domū nouā, facies murū tecti per circuitū: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labēte alieno, & ī pceps ruēte. 9 Non seres vineam tuam altero B semine: ne & semētis quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur. 10 Non arabis in boue simul & asino. 11 Non indueris vestimento qđ ex lana linoq; con 12 textū est. Funiculos in fimbrijs facies per 13 quatuor singulos pallij tui quo operiris. Si duxerit vir vxorē, & postea odio habuerit 14 eam, quæsieritq; occasiones quibus dimittat eam, obijciens ei nomen pessimum, & dixerit: Vxorem hāc accepi, & ingressus ad eā 15 non inueni virginem: tollent eam pater & mater eius, & ferent secū signa virginitatis 16 eius ad seniores vrbis qui in porta sunt: & dicet pater: Filiam meam dedi huic vxorē: 17 quam quia odit, imponet ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni filiam tuā virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ C meæ. Expādent vestimentū corā senioribus 18 ciuitatis: apprehendentq; senes vrbis illius 19 viri, & verberabunt illum, condemnantes insuper centum siclis argēti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israël: habebitq; eam vxorem & non poterit dimittere eā omnibus diebus vitæ suæ. 20 Quod si verum est qđ obijcit, & non est in puella inuenta virginitas: 21 eijcient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur, quoniā fecit nefas in Israël, vt fornicaretur in domo patris sui: & auferes 22 malum de medio tui. Si dormierit vir cū

Marginal notes: —7. *omnes 1. · genuerit q̄ ex eo4. · 1.Par.5.a.2. · Gal.3.b.13. · Exo.23.a.4. · Tob.2.c.21. · Leu.20.q.10.

vxore alterius, vterq; morietur, idest, adulter & adultera: & auferes malum de Israël.
23 ¶Si puellam virginem desponderit vir, & in D uenerit eam aliquis in ciuitate, & cõcubuerit cum ea, ¶educes vtrunq; ad portam ciuitatis illius. & lapidibus obruetur, puella. quia non clamauit, cum esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi sui:
25 & auferes malum de medio tui. ¶Sin autem in agro repererit vir puellam quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum
26 ea, ipse morietur solus: ¶ puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit
27 animam eius, ita & puella perpessa est. ¶sola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui
28 liberaret eam. ¶Si inuenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens cõcubuerit cum illa, & res ad iudi-
29 cium venerit: ¶ ‖ dabit qui dormiuit cũ ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illã: non poterit dimittere eam cũctis diebus vi-
30 tæ suæ. Non accipiet homo vxorem patris sui, nec reuelabit operimentum eius.

‖ Exo. 22. c. 16.

CAPVT XXIII.

1 A NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro ecclesiam domi-
2 ni. ¶ Nõ ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Dñi vsq; ad decimam generationẽ.
3 ¶Ammonites & Moabites etiam post decimam generationẽ non intrabũt ecclesiam
4 Dñi, in æternum. ¶quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Aegypto: & quia conduxerũt contra te Balaam filiũ Beor de Mesopota-
5 mia Syriæ, vt malediceret tibi: ¶ ‖ & noluit dñs Deus tuus audire Balaam, vertitq; maledictionem eius in benedictionem tuam,
6 eo ꝑ diligeret te. ¶ Nõ facias cum eis pacẽ, B nec quæras eis bona cũctis diebus vitæ tuæ
7 in sempiternum. ¶ Non abominaberis Idumæũ, quia frater tuus est: nec Aegyptium,
8 quia aduena fuisti in terra eius. ¶ Qui nati fuerint ex eis tertia generatione intrabunt
9 in Ecclesiam dñi. ¶ Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnã, custodies te
10 ab oĩ re mala: ¶Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur ex-
11 tra castra, non reuertetur priusquam ad vesperũ lauetur aqua, & post solis occasum
12 regredietur in castra. ¶Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita natu-
13 ræ. ¶ gerens paxillum in balthæo: cumq; sederis, fodies per circuitum, & egesta humo
14 operies: ¶quo releuatus es. (dñs enim Deus C tuus ambulat in medio castrorũ)*, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta. & nihil in eis appareat fœ-
15 ditatis, ne derelinquat te. ¶Nõ trades seruũ

‖ Nu. 22.

* inorũ 7.

16 dño suo, qui ad te confugerit, habitabit tecũ in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium
17 tuarum requiescet: ne contristes eum. ¶Nõ erit meretrix de filiabus Israël, nec scorta-
18 tor de filijs Israel. ¶Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo dñi Dei tui, quicquid illud est quod ᵇ vouerint: quia abominatio est vtrũq; apud dñm Deũ
19 tuum. ¶Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniã, nec fruges, nec quãlibet aliã rem:
20 sed alieno. ¶ Fratri aũt tuo absque vsura id D quo indiget cõmodabis: vt benedicat tibi dñs Deus tuus in omni opere tuo in terra
21 ad quãᵇingredieris possidendam. ¶Cũ votũ voueris dño Deo tuo, nõ tardabis reddere: quia requiret illud dñs Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum
22 ¶ Si nolueris polliceri, absque peccato eris
23 ¶ Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti dño Deo tuo, & propria volũtate & ore tuo
24 locutus es. ¶ Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum: ¶Si intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes.

ᵇ voueris 5.

ᵇ ingredeeris 1.

Mat. 12. a.4.

CAPVT XXIIII.

1 A SI acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiã ante oculos eius ꝑp aliquam fœditatem: scribet libellum repudij, & dabit in manu
2 illius, & dimittet eã de domo sua. ¶ Cumq;
3 egressa alterum maritum duxerit, ¶ & ille quoq; oderit eam, dederitq; ei libellũ repudij dimiserit de domo sua, vel certè mor-
4 tuus fuerit: ¶non poterit prior maritus recipere eam in vxorẽ: quia polluta est, & abominabilis facta est coram dño: ne peccare facias terram tuam quã dñs Deus tuus tra-
5 diderit tibi possidendam. ¶ Cum acceperit B homo nuper vxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiã necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absq; culpa domi suæ,
6 vt vno anno lætetur cum vxore sua. ¶ Non accipies loco pignoris inferiorẽ, & superiorem molam: quia animã suam apposuit ti-
7 bi. ¶ Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filijs Israël, & vendito eo acceperit precium: interficietur, vt auferas
8 malum de medio tui. ¶ Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ. sed facies quæcũque docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id ꝙ præcepi eis, & imple solicitè.
9 ¶‖ᵇMementote quæ fecerit dñs Deus vester Mariæ in via cũ egrederemini de Aegypto.
10 ¶Cum repetes à proximo tuo rem aliquam C quam debet tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas: ¶ sed stabis foris, &
12 ille tibi proferet quod habuerit. ¶sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, ¶sed statim reddes ei ante solis occa-

Mat. 5. c. 31. & 19 a.7. Mar. 10. a.4.

‖ Nu. 12. a. 10.

ᵇ Memito quæ fecerit Dominus Deus tuus 1.

sum:

sum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiã coram dño Deo 14 tuo. ¶Nõ negabis mercedẽ indigẽtis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ qui tecũ moratur in terra, & intra portas tuas est: 15 ¶sed eadem die reddes preciũ laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat aĩam suã: ne clamet cõtra te ad dñm, & reputeť tibi in peccatũ. 16 ¶Nõ occidẽtur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur 17 ¶Nõ peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentũ. 18 ¶ Memẽto D ꝙ seruieris ĩ Aegypto, & eruerit te dñs De' tuus inde. Idcirco pcipio tibi vt facias hanc 19 rem ¶Quãdo messueris segetẽ in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, nõ reuertêris, vt tollas illum: sed aduenam & pupillum, & viduam auferre pat eris, vt benedicat tibi dñs Deus tuus in oĩ opere manuũ 20 tuarum. ¶Si fruges collegeris oliuarũ, quicquid remanserit in arboribus, non reuertẽris, vt colligas, sed relinques aduenę, pupil- 21 lo, ac viduæ ¶Si vindemiaueris vineã tuam, non colliges remanẽtes racemos, sed cedẽt 22 in vsus aduenæ, pupilli, ac viduæ. ¶Memento quod & tu seruieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

Lev. 19. c. 13. Tob. 4. c. 15. 4. Re. 4. a 1. 2. Par. 25 a. 4. Ezec. 18. 17.

CAPVT XXV.

1 A SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quẽ iustũ esse perspexerint, illi iustitiæ palmã dabũt: quem impiũ, condẽnabunt impietatis. 2 ¶Sin aũt eũ qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & corã se faciẽt verberari. Pro mensura peccati erit & plagarũ mo- 3 dus, ¶ita duntaxat, vt ‖ quadragenariũ numerum non excedant: ne fœde laceratus ante 4 oculos tuos abeat frater tuus ¶Non legabis 5 os bouis terẽtis in area fruges tuas. ¶Quãdo habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti B nõ nubet alteri: sed accipiet eã frater eius, 6 & suscitabit semen fratris sui: & primogenitũ ex ea filiũ noĩe illius appellabit, vt non 7 deleať nomen eius ex Israël. ¶Sin aũt noluerit accipere vxorẽ fratris sui q̃ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq; ‖Nõ vult frater viri mei suscitare^b semẽ^1 fratris sui in Is- 8 raël nec me in cõiugẽ sumere ¶Statimq; accersiri eũ faciẽt, & interrogabunt. Si rñde- 9 rit, Nolo eam vxorẽ accipere: ¶accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede eius, spuetq; in faciẽ illius, & dicet: Sic fiet homini qui non ædi- 10 ficat domum fratris tui. ¶Et vocabitur no- 11 men illius in Israël, Domus discalceati. ¶ Si C habuerint inter se iurgiũ viri duo', & vnus cõtra alterum rixare cęperit, volensq; vxor alterius eruere virum suũ de manu fortioris, miseritq; manũ, & apprehenderit veren- 12 da eius, ¶abscindes manum illius, nec flectê- 13 ris super eã vlla misericordia ¶Nõ habebis in sacculo diuersa põdera, maius & minus, 14 ¶nec erit in domo tua modius maior, & mi- 15 nor: ¶pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terrã quam dñs Deus 16 tuus dederit tibi. ¶abominabitur enim dominus tuus eum qui facit hæc, & auersatur 17 omnem iniustitiam. ¶ Memẽto quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex 18 Aegypto. ¶ quõ occurrerit tibi & extremos D agminis tui, qui lassi residebãt, ceciderit, quũ tu eras fame & labore confectus, & non ti- 19 muerit Deum. ¶ Cum ergo dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cũctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cęlo. Caue ne obliuiscaris.

‖ 2. Cor. 11 f. 24. 1. Cor. 9. b. 9. 1. Tim. 5. c. 18. Mat. 22 c. 22. Mar. 12. b. 19. Lu. 20. d. 27. ‖ Ruth 4. b. 7. ^b nomen 4

Exo. 17 c 8.

CAPVT XXVI.

1 A CVmq; intraueris terram quam dominus Deus tuus tibi daturus est possidendã, & obtinueris eã, atq; habitaueris in ea. 2 ¶tolles de cũctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum quem dñs Deus tuus elegerit, vt ibi 3 inuocetur nomen eius, ¶accedesq; ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram dño Deo tuo, ꝙ ingressus sum ĩ terrã pro qua iurauit* pa- 4 tribus nostris, vt daret eã nobis, ¶Suscipiẽsque sacerdos cartallum de manu* eius', po- 5 net ante altare dñi Dei tui, ¶ & loquẽris in conspectu domini Dei tui. Syrius persequebatur patrem meũ, qui descendit in Aegy- B ptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitque in gentem magnam ac 6 robustam & infinitæ multitudinis. ¶Afflixeruntq; nos Aegyptij, & persecuti sunt, im- 7 ponẽtes onera grauissima: ¶& clamauimus ad dominum Deum patrum nostrorũ: qui exaudiuit nos, & respexit humilitatẽ nr̃am 8 & laborẽ atq; angustiam, ¶& eduxit nos de Aegypto ĩ manu forti & brachio extẽto, in 9 ingenti pauore, in signis atq; portẽtis, ¶& introduxit ad locum istum, & tradidit nobis 10 terrã lacte & melle manantem. ¶ Et idcirco nunc offero primitias frugũ terræ quã dñs dedit mihi. Et dimittes eas in cõspectu dñi 11 Dei tui, & adorato dño Deo tuo, ¶epulaberis in oĩbus bonis q̃ dñs Deus tuus dederit tibi, & domus tuæ, tu & Leuites & aduena 12 qui tecũ est. ¶Qñ cõpleueris decimã cũctarum C frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ & aduenæ, & pupillo, & viduæ vt comedant intra portas tuas, & satu- 13 rentur: ¶loquẽrisque in conspectu domini Dei tui: Attuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Leuitæ & aduenę, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mihi: non præteri-

* Dominus 1. ' sua 6.

prǽteriui mandata tua, nec sum oblitus im-
14 perij tui. ¶Nō comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immūditia, nec expendi ex his quicquā in re funebri. Obediui voci dñi Dei mei, & feci oīa ficut præ-
15 cepisti mihi. ¶‖Respice de sanctuario tuo, & de excelso cęlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israël, & terræ quā dedisti nobis, sicut iurasti pr̄ibus nostris, terræ lacte
16 & melle manāti. ¶Hodie dñs Deus tuus pręcepit tibi vt facias mandata hæc atq; iudi-
C cia: vt custodias & impleas ex toto corde
17 tuo & ex tota anima tua. ¶‖Dñm elegisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in vijs eius, vt custodias ceremonias illius, & mandata
18 atq; iudicia, & obedias eius imperio. * En' Dñs elegit te hodie vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias om-
19 nia præcepta illius: ¶& faciet te excelsiorem cunctis gentibus quas creauit in laudem, & nomen, & gloriā suā, vt sis populus sanctus domini Dei tui, sicut locutus est.

Sup.14. d.17. ‖ *Isa. 61. d.15. Baruc. 2. o.16.* *Sup.7.a.6* * *Et 4.*

CAPVT XXVII.

1 A PRæcepit aūt Moyses & seniores Israël, populo dicentes. Custodite omne mandatū quod pręcipio vobis hodie ¶Cūq; tran-
2 sieris Iordanē in terrā in quam dñs Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes la-
3 pides, & leuigabis eos, ¶vt possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane transmisso, vt introeas terrā quā dñs Deus tuus dabit tibi, terrā lacte & melle manantē, si-
4 cut iurauit patribus tuis. ¶‖Qñ ergo trāsieritis Iordanē, erigite lapides quos ego hodie præcipio vobis in mōte Hebal, & leuigabis
5 eos calce: ¶ & ædificabis ibi altare dño Deo
6 tuo de lapidibus quos ferrū non tetigit, ¶&
B de saxis informibus & impolitis: & offeres
7 super eo holocausta dño Deo tuo, ¶ & immolabis hostias pacificas, comedesq; ibi, &
8 epulaberis coram dño Deo tuo. ¶ Et scribes super lapides omnia verba legis huius pla-
9 nè & lucidè. ¶Dixerūtq; Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad omnē Israëlē: Attende, & audi Israël: Hodie factus es populus
10 domini Dei tui. audies vocem eius, & facies mandata atq; iustitias quas ego *præci-
11 pio tibi. ¶ Præcepitq; Moyses populo in die
12 illo, dicens: ¶Hi stabunt ad benedicendum * domino' super montem Garizim, Iordane transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issachar,
13 Ioseph, & Ben- iamin. ¶Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal,
C Ruben, Gad, & Aser, Zabulon, Dan, & Ne-
14 phthali. ¶Et pronunciabunt Leuitæ, dicentque ad omnes viros Israël excelsa voce:
15 ¶ Maledictus homo qui * facit' sculptile & conflatile, abominationem dñi, opus manuum artificum, * ponetq; illud in abscondito. & respondebit omnis populus, & di-
16 cet, Amen. ¶ Maledictus qui non honorat

‖Exo.20. d.15. * *hodie 1.* * *populo 1.* ‖ *Dan.9. 11.* * *faciet 6.* * *ponit.6.*

patrem suum & matrem, * & dicet omnis
17 populus, Amen. ¶ Maledictus qui transfert
D terminos proximi sui: & dicet omnis popu-
18 lus, Amen. ¶ Maledictus qui errare facit cæcum in itinere: & dicet oīs populus Amen.
19 ¶Maledictus qui peruertit iudiciū aduenæ, pupilli, & viduæ: & dicet omnis populus,
20 Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum vxore patris sui, & reuelat operimētū lectuli eius.
21 & dicet omnis populus. Amen. ¶Maledictus qui dormit cum omni iumento: & dicet
22 omnis populus, Amen. ¶ Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui, vel matris suæ: & dicet omnis populus, Amen.
23 ¶ Maledictus qui dormit cum socru sua, &
24 dicet omnis populus, Amē ¶Maledictus qui clam percusserit proximum suum: & dicet
25 omnis populus, Amen. ¶ * Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animam sanguinis innocentis: & dicet omnis populus,
26 Amē ¶Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus, Amen.

* *suum. 1.* * *Maledictus qui dormit cū vxore proximi sui, & dicet omnis populus, Amen.* ‖ *Gal. 3.b. 10.*

CAPVT XXVIII.

1 A SI autem audieris vocem domini Dei tui, vt facias atq; custodias omnia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te dominus Deus tuus excelsiorē cunctis gentibus quæ versantur in ter-
2 ra ¶Venietq; super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamē pręce-
3 pta eius audieris. ¶Benedictus tu in ciuitate
4 & benedictus in agro. ¶Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ fructusq; iumentorū tuorū, greges armentorum tuorū
5 & caulæ ouium tuarum. ¶Benedicta horrea
6 tua, & benedictæ reliquiæ tuæ, ¶Benedictus
7 eris ingrediens & egrediens. ¶ Dabit dominus inimicos tuos qui consurgunt aduersū te, conuertens in conspectu tuo: per vnam viam venièt contra te, & per septē fugient
8 a facie tua. ¶ Emittet dñs benedictionē super cellaria tua, & super omnia opera manuū tuarum: benedicetq; tibi in terra qua
9 acceperis. ¶ Suscitabit te dominus sibi in populū sanctum sicut iurauit tibi, si custodieris mandata dñi Dei tui, & ambulaue-
10 ris in vijs eius. ¶Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen domini inuoca-
11 tum sit super te, & timebunt te. ¶ Abundare te faciet dominus omnibus bonis fructu vteri tui, & fructu iumentorū tuorum, fructu terræ tuæ quam iurauit Dominus pa-
12 tribus tuis vt daret tibi. ¶ Aperiet dominus
B thesaurū suum optimū, cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo: benedicetq; cūctis operibus manuū tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœ-
13 nus accipies. ¶Constituet te dominus in caput, & non in caudam: & eris semper suprà, & non subter: si tamen audieris māda-

te domini Dei tui quæ ego præcipio tibi ho-
14 die,& custodieris,& feceris, ꝑac nō declina
ueris ab eis nec ad dextram, nec ad sinistrā
nec sequutus fueris deos alienos, neq; co-
15 lueris eos. ꝑ ‖ Quod si audire nolueris vocē
dñi Dei tui, vt custodias & facias oīa man
data eius & ceremonias quas ego præcipio
tibi hodie, venient super te oēs maledictio-
16 nes istæ, & apprehēdēt te. ꝑ Maledictus eris
17 in ciuitate, maledictus in agro. ꝑ Maledictū
horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ.
18 ꝑ Maledictus fructus vētris tui, & fructus ter
C ræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges
19 ouiū tuarum. ꝑ Maledictus eris ingrediens,
20 & maledictus egrediens. ꝑ mittet dñs super
te famē & esuriem, & increpationē in om-
nia opera tua quę tu facies, donec conterat
te, & perdat velociter*, propter adinuentio
nes tuas pessimas in quibus reliquisti me.
21 ꝑ Adiungat tibi dominus pestilentiam, do-
nec consumat te de terra ad quam ᵇ ingre-
22 deris possidendam. ꝑ Percutiat te dñs egesta-
te, febri & frigore, ardore & æstu, & aere
corrupto ac rubigine, & persequatur donec
23 pereas. ꝑ ‖ Sit cęlum quod supra te est, æneū:
24 & terra quam calcas, ferrea. ꝑ Det dñs im-
brem terræ tuæ puluerē, & de cęlo descen-
25 dat super te cinis, donec conteraris. ꝑ Tradat
te dñs corruentē ante hostes tuos: per vnā
viam egrediaris contra eos, & per septē fu-
gias, & dispergaris per omnia regna terræ.
26 ꝑ sitq; cadauer tuum in escam cunctis vola-
tilibus cœli, & bestijs terræ, & non sit qui
27 abigat. ꝑ Percutiat te dñs hulcere Aegypti, &
partem corporis per quā stercora egerūtur,
scabie quoq; & prurigine: ita vt curari ne-
28 queas. ꝑ Percutiat te dñs amentia & cęcita-
29 te ac furore mentis, ꝑ & palpes in meridie
sicut palpare solet cęcus in tenebris, & non
dirigas vias tuas. Omniq; tempore calum-
D niam sustineas, & opprimaris violētia, nec
30 habeas qui liberet te. ꝑ Vxorem accipias, &
alius dormiat cum ea. Domū ædifices, & nō
habites in ea. Plantes vineam, & non vinde
31 mies eā. ꝑ Bos tuus immoletur coram te, &
nō comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in
cōspectu tuo, & nō reddatur tibi. Oues tuæ
dentur inimicis tuis, & non sit qui te adiu-
32 uet. ꝑ Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri
populo, videntibus oculis tuis, & deficien-
tibus ad conspectum eorum tota die, & nō
33 sit fortitudo ī manu tua. ꝑ Fructus terrę tuæ
& oēs labores tuos comedat populus quē
ignoras: & sis semper calumniā sustinēs, &
34 oppressus cunctis diebus, ꝑ & stupens ad ter
35 rorem eorum quæ videbunt oculi tui. ꝑ Per
cutiat te dñs hulcere pessimo in genibus &
in suris, sanarique non possis à planta pedis
36 vsque ad verticem tuum. ꝑ Ducet te dñs, &
regem quem constitues super te, in gentem
quam ignoras tu & patres tui: & seruies ibi
37 dijs alienis, ligno & lapidi. ꝑ Et eris perdi-
tus in prouerbium ac fabulā omnibus po-
38 pulis, ad quos te introduxerit dñs. ꝑ ‖ Semen
tē multā iacies in terrā, & modicum cōgre-
39 gabis: quia locustæ deuorabunt omnia. ꝑ Vi-
neam plantabis, & fodies, & vinum non bi-
bes, nec colliges ex ea quippiā: qm̄ vastabi-
40 tur vermibus. ꝑ Oliuas habebis in omnibus
terminis tuis, & non vngeris oleo: quia de-
41 fluent, & deperibunt. ꝑ Filios generabis &
filias, & non frueris eis, qm̄ ducentur in ca-
42 ptiuitatem. ꝑ Oēs arbores tuas, & fruges ter
43 ræ tuæ rubigo consumet. ꝑ Aduena qui tecū
E versatur in terra, ascendet super te, eritque
sublimior: tu aūt descendes, & eris inferior.
44 ꝑ Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis
ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.
45 ꝑ Et venient super te omnes maledictiones
istæ, & persequētes apprehendent te, donec
intereas: quia non audisti vocem dñi Dei
tui, nec seruasti mandata eius & ceremo-
46 nias quas præcepit tibi. ꝑ Et erunt in te si-
gna atq; prodigia, & in semine tuo vsq; in
47 sempiternum: ꝑ eō ꝙ non seruieris dño Deo
tuo in gaudio, cordisq; lætitia, propter rerū
48 omniū abundantiam, ꝑ Seruies inimico tuo
quem immittet tibi dominus, in fame, &
siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet
iugum ferreum super ceruicem tuā, donec
49 te conterat. ꝑ Adducet dominus super te gē
tem de longinquo, & de extremis terræ fini
bus in similitudinem aquilæ volantis cum
impetu: cuius linguam intelligere non pos-
50 sis, ꝑ gentem procacissimam, quæ non defe-
51 rat seni, nec misereatur paruuli, ꝑ & deuo-
ret fructum iumētorum tuorum ac fruges
terræ tuæ donec intereas, & non relinquat
tibi triticum, vinum, & oleū, armēta boum,
52 & greges ouiū: donec te disperdat, ꝑ & con-
terat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur
muri tui firmi atq; sublimes, in quibus ha-
bebas fiduciam in omni terra tua. Obside-
beris intra portas tuas in oī terra tua quam
53 dabit tibi dñs Deus tuus, ꝑ & comedes fru-
ctum vteri tui, & carnes filiorum tuorum,
& filiarum tuarum, quas dederit tibi domi-
F nus Deus tuus, in angustia & vastitate qua
54 opprimet te hostis tuus. ꝑ Homo delicatus
in te & luxuriosus valde inuidebit fratri
55 suo, & vxori, quæ cubat in sinu suo, ꝑ ne det
eis de carnibus filiorum suorum quas co-
medet: eo ꝙ nihil aliud habeat in obsidio-
ne & penuria qua vastauerint te inimici tui
56 intra omnes portas tuas. ꝑ Tenera mulier &
delicata quæ super terrā ingredi non vale-
bat, nec pedis vestigiū figere propter molli-
tiem & teneritudinem nimiam, inuidebit
viro suo qui cubat in sinu eius, super filij &
57 filiæ carnibus, ꝑ & illuuie secundinarū quę
egrediuntur de medio feminum eius, & su
per liberis qui eadem hora nati sunt, come-
dent enim eos clam propter rerum omniū
penuriam, in obsidione & vastitate qua op-

Marginal notes: ‖ Leui. 26. b. 14. Thren. 2. f. 27. Malac. 2. a. 2. Baruc. 1. d. 18. Tob. 3. ‖ * de sub cęlo. 5. ᵇ ingredie-ris. ‖ Leu. 26. c. 19. ‖ Mich. 7. c. 15. Aggai 1. b. 6.

primet

primet te inimicus tuus intra portas tuas. 58 ¶ Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis huius quę scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius gloriosũ & terribi- 59 le, ¶hoc est dñm Deũ tuũ: ¶ augebit dñs pla- 60 gas tuas, & plagas seminis tui, plagas ma- G gnas & pseuerãtes, infirmitates pessimas & 61 perpetuas, ¶& cõuertet in te oẽs afflictiones Ægypti quas timuisti, & adhærebunt tibi: Insuper & vniuersos languores, & plagas quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet dñs super te, donec te cõterat: 62 ¶& remanebitis pauci numero, qui prius estatis sicut astra cœli præ multitudine, qm̃ 63 non audisti vocẽ dñi Dei tui. ¶ Et sicut antè lætatus est dñs super vos, bene vobis faciẽs, vosq; multiplicans: sic lætabitur disperdens vos, atq; subuertens, vt auferamini de terra 64 ad quã ingredieris possidendam. ¶Disperget te dñs in omnes populos à summitate terræ, vsq; ad terminos eius: & seruies ibi dijs alienis, quos & tu ignoras & patres tui, li- 65 gnis & lapidibus. ¶In gentibus quoque illis nõ quiesces, neq; erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi dñs ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam 66 mœrore. ¶& erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vi- 67 tæ tuæ. ¶Manè dices, Quis mihi det vesperũ? & vespere. Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & 68 propter ea quæ tuis videbis oculis. ¶Reducet te dominus classibus in Aegyptum per viam de qua dixit tibi, vt eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPVT XXIX.

Exo. 19. a. 4.

1 A HAec sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi, vt feriret cum filijs Israël in Terra-Moab: præter illud fœdus quod cũ eis pepigit in Horeb: 2 ¶ Vocauitq; Moyses omnem Israël, & dixit ad eos: Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dñs coram vobis in terra-Ægypti Pharaoni, & oĩbus seruis eius, vniuersæque terræ illius, 3 ¶ tentationes magnas quas viderunt oculi 4 tui, signa illa portentaque ingentia, ¶& non dedit vobis dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possint audire vs- 5 que in præsentem diẽ. ¶ ‖Adduxit vos quadraginta annis per desertum: nõ sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedũ 6 [b]vestrorũ[b] vetustate consumpta sunt. ¶ Panẽ non comedistis, vinum & siceram non bibistis: vt sciretis quia[c]ipse est dñs Deus ve- 7 ster. ¶ ‖Et venistis ad hũc locum: egressusq; est Sehon rex Hesebon & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus 8 eos, ¶& tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimi- 9 diæ tribui Manasse. ¶ Custodite ergo verba

‖ Sup. 8. a. 2.

[b] tuorũ 2.

[c] ego sum.

‖ Num. 21 g. 33. Sup. 3. a. 1

B pacti huius, & implete ea: vt intelligatis 10 vniuersa quæ facitis. ¶ Vos statis hodie cuncti coram domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atque docto- 11 res, oĩs populus Israël, ¶ liberi & vxores vestræ,[a] & aduenæ q tecũ morãtur[a] in castris, exceptis lignorũ cęsoribus, & his qui cõpor- 12 tant aquas: ¶ vt transeas in fœdere domini Dei tui, & in iureiurando quod hodie dñs 13 Deus tuus percutit tecum: ¶vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis 14 Abraham, Isaac, & Iacob. ¶ Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, & hæc iuramenta con- 15 firmo, ¶sed cunctis præsentibus, & absenti- 16 bus. ¶Vos enim nostis quomodo habitauerimus in Terra-Aegypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas trans- 17 euntes ¶ vidistis abominationes & sordes, idest idola eorum, lignum & lapidem, argẽ- 18 tum & aurum quæ colebant, ¶ Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus cuius cor auersum est hodie à dño Deo nostro vt vadat & seruiat dijs illarum gentiũ, & sit inter vos radix germinans fel & ama- 19 ritudinẽ. ¶Cumq; audierit verba iuramenti C huius benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cor- 20 dis mei: & assumat ebria sitientẽ. ¶& dominus non ignoscat ei: sed tunc q̃ maximè furor eius fumet & zelus contra hominẽ illũ, & sedeant super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine, & deleat do- 21 minus nomen eius sub cœlo, ¶& consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, iuxta maledictiones quæ in libro le- 22 gis huius ac fœderis continentur. ¶ Dicetq; sequens generatio, & filij qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longe venerint, videntes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit dominus sulphure, & 23 ¶solis ardore comburens, ita vt vltrà non se- D ratur nec virens quippiam germinet in exẽplum ‖subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim quas subuertit dominus 24 in ira & in furore suo. ¶ Et dicent oẽs gentes, Quare sic fecit dñs terræ huic? quæ est 25 hæc ira furoris eius immensa? ¶Et respondebunt, Quia dereliquerũt pactum dñi quod pepigit cum patribus eorũ, quando eduxit 26 eos de Terra-Ægypti: ¶& seruierunt dijs alienis, & adorauerunt eos, quos nesciebant 27 & quibus non fuerant attributi: ¶idcirco iratus est furor domini contra terram istam, vt induceret super eam omnia maledicta, 28 quæ in hoc volumine scripta sunt, ¶& eiecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, proiecitque in terram 29 alienam sicut hodie comprobatur ¶Abscondita dño Deo nostro: quæ manifesta sunt nobis & filijs nostris vsq; in sempiternum, vt faciamus vniuersa [*] legis huius.

[a] aduenæ qui tecum moratur 6

‖ Gen. 19. 25. 3. Reg. 9. 8. ‖ Iere. 22. c. 8.

[*] verba 6

CAPVT XXX.

Psal. 105 g.45.

1 A Vm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, siue maledictio quam proposui in cōspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis gentibus, in quas disperserit te dñs 2 Deus tuus, reuersus fueris ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cū filijs tuis, in toto corde tuo, & 3 in tota aīa tua. ♀reducet ᵇte dñs Deus tuus de captiuitate tua', ac miserebit tui, & rursum congregabit te de cunctis populis in 4 quos te ante dispersit. ♀Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet dñs Deus 5 tuus, ♀ ‡ & assumet, atq; introducet in terrā quā possederunt patres tui, & obtinebis eā: & benedicēs tibi maioris numeri te esse fa- 6 ciet, quā fuerint patres tui. ♀Circūcidet dñs B Deus tuus cor tuū & cor seminis tui: vt diligas dñm Deum tuū in toto corde tuo, & 7 in tota aīa tua, vt possis viuere. ♀Oēs autem maledictiones has cōuertet super inimicos 8 tuos, & eos q̄ oderūt te, & psequūtur ♀Tu aūt reuertēris, & audies vocē dñi Dei tui: faciesq; vniuersa mandata q̄ ego præcipio 9 tibi hodie. ♀Et abundare te faciet dñs Deus tuus in cūctis operibus manuum tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu iumentorū tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerū oium largitate. Reuertet n dñs, vt gaudeat super te in oībus bonis, sicut gauisus est in 10 patribus tuis: ♀si tū audieris vocem dñi Dei tui, & custodieris præcepta eius & ceremo- C nias, quæ in hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad dñm Deum tuum in toto corde 11 tuo, & in tota anima tua. ♀‡Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te 12 est, neque procul positum, ♀nec in cœlo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt 13 audiamus atq; opere compleamus? ♀Neq; trans mare positum: vt causeris, & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsq; deferre, vt possimus audire, 14 & facere quod præceptum est? ♀Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo & in corde tuo 15 vt facias illum. ♀Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonū, 16 & econtrario mortem & malum: ♀vt diligas dñm Deum tuum, & ambules in vijs eius, & custodias mandata illius, ac ceremonias atq; iudicia: & viuas atque multiplicet te, D benedicatq; tibi in terra ad quam ᵇingrede- 17 ris' possidendam. ♀Si aūt auersum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraueris deos alienos, & seruieris 18 eis: ♀prædico tibi hodie quod pereas, & paruo tempore moreris in terra ad quam Iordane transmisso ingredieris possidendam. 19 ♀Testes inuoco hodie cœlum & terram q̄ proposuerim vobis vitā & ᵇbonum', benedictionem & maledictionem. Elige ergo vi- 20 tam, vt & tu viuas, & semen tuum: ♀& diligas dñm Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra pro qua iurauit dñs patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret eam illis.

ᵇ Domin' Deus tuus captiuitatem tuā

3 ‡2Mac.1. f.18.2.c. 18.

‡Ro.10.a 6.

ᵇingredieris.

ᵇ bona

CAPVT XXXI.

1 A Biit itaque Moyses, & locutus est omnia verba hæc ad vni- 2 uersum Israël, ♀& dixit ad eos, Centum viginti annorum sum hodie, non possum vltra egredi & ingredi, præsertim cum & dominus dixerit mihi, ‡Non transibis Iordanem 3 istum. ♀dominus ergo Deus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Iosue iste transibit ante te, sicut locutus est domi- 4 nus. ♀Facietq; dominus eis‡sicut fecit Sehō & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eo- 5 rum ᵇdelebitque' eos. ♀Cum ergo & hos tradiderit vobis similiter facietis eis sicut 6 præcepi vobis. ♀Viriliter agite, & confortamini nolite timere, nec paueatis ad con- B spectum eorum: quia dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec de- 7 relinquet te. ♀Vocauitque Moyses Iosue, & dixit ei coram omni Israël: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populū istum in terram quam daturum se patribus eorum iurauit dominus, & tu eam sorte di- 8 uides. ♀Et dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec dereli- 9 quet te: noli timere nec paueas. ♀Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcā fœderis domini, & cunctis senioribus Israël, 10 ♀Præcepitque eis, dicēs: Post septem annos anno remissionis, in solennitate taberna- 11 culorum, ♀conuenientibus cunctis ex Israël, C vt appareant in conspectu domini Dei tui in loco quē elegerit dominus: leges verba legis huius coram omni Israel audientibus 12 eis, ♀& in vnum omni populo congregato, tā viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui sunt intra portas tuas: vt audientes discant & timeant dñm Deum vestrum, & custodiant impleantque oēs sermones legis 13 huius. ♀filij quoq; eorū qui nunc ignorant, vt audire possint, & timeant dñm Deum ᵇsuum' cunctis diebus quibus versantur in terra ad quam vos Iordane transmisso per- 14 gitis obtinendam. ♀Et ait dñs ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Iosue, & state in tabernaculo testimonij, vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses, & Io- D sue, & steterunt in tabernaculo testimonij: 15 ♀apparuitq; dominus ibi in colūna nubis, 16 quæ stetit in introitu tabernaculi. ♀Dixitq; dñs ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgēs forni-

‡ Sup.3 d. 26. Nu.27.c 18.

‡Nu.21.c 24.

ᵇ delebit que 3.

‡Io. 7.a 1.

ᵇ vestrum 7.

cabitur

cabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi derelinquet me,& irritũ faciet fędus quod pepigi cum
17 eo. ¶Et irascetur furor meus contra eum in die illo:& derelinquam eum, & abscondã faciem meã ab eo,& erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones: ita vt dicat in illo die, Verè quia non est Deus mecum, inuenerunt me hæc mala.
18 ¶ Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo propter omnia mala quæ
19 fecit, quia secutus est deos alienos: ¶Nunc itaq; scribite vobis canticum istud,& docete filios Israël: vt memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro
20 testimonio inter filios Israël. ¶ Introducam enim eum in terram pro qua iuraui patribus eius,lacte & melle manantem. Cumq; comederint,& saturati, crassiq; fuerint, auertentur ad Deos alienos, & seruient eis: detrahentq; mihi, & irritum facient pactũ
21 meum. ¶Postquã inuenerint eũ mala multa & afflictiones, respõdebit ei cãticum istud pro testimonio,quod nulla delebit obliuio
22 ex ore seminis tui. ¶ Scio enim cogitationes
F eius,quæ facturus sit hodie antequã introducam eum in terrã quã ei pollicitus sum. Scripsit ergo Moyses cãticum,& docuit fi-
23 lios Israël. ¶ Præcepitque Dñs Iosue filio Nun,& ait Confortare,& esto robustus:tu enim introduces filios Israël in terrã quam
24 pollicitus sum,& ego ero tecum ¶ Postquã ergo scripsit Moyses verba legis huius in
25 volumine, atq; cõpleuit, ¶ Pręcepit Leuitis qui portabãt arcam fęderis Domini, dicẽs:
26 ¶Tollite librum istum, & ponite eum in la-
G tere arcæ fœderis Domini Dei vestri: vt sit
27 ibi contra te in testimonium. ¶ Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuã durissimã. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum,semper contentiose egistis cõtra dominum, quanto magis cũ mortuus
28 fuero? ¶Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras,atq; doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & in-
29 uocabo contra eos cęlum & terram. ¶Noui enim ꝙ post mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via quã præcepi vobis, & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eum per opera
30 manuum vestrarũ. ¶Locutus est ergo Moyses audiente vniuerso cętu Israel verba carminis huius, & ad finem vsque compleuit

CAPVT XXXII.

1 A Vdite cęli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.
2 ¶ Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquiũ meũ, quasi imber super herbam,& quasi stillæ super gramina.
3 ¶Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo nostro.
4 ¶Dei perfecta sunt opera,& omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & absq; vlla iniquitate,iustus & rectus.
5 ¶Peccauerunt ei & non filij eius in sordi-
B bus,generatio praua atq; peruersa.
6 ¶Hæccine reddis Domino, popule stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te,& fecit,& creauit te?
7 ¶Memento dierum antiquorum,cogitã generationes singulas: interroga patrẽ tuũ,& annũciabit tibi: maiores tuos, & dicẽt tibi.
8 ¶Quando diuidebat Altissimus gentes: quã do separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israël.
9 ¶ Pars autem Domini populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.
10 ¶Inuenit eum in terra deserta,in loco horroris, & vastæ solitudinis:circunduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.
11 ¶Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas: & assumpsit eum, atq; portauit in humeris suis.
12 ¶Dominus solus dux eius fuit:non erat cũ eo Deus alienus.
13 ¶Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum: vt sugeret mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.
14 ¶ Butyrum de armento,& lac de ouibus cũ adipe agnorum, & arietum filiorum Basan.
C & hircos cum medulla tritici,& sanguinem vuę biberent meracissimum.
15 ¶Incrassatus est dilectus,& recalcitrauit: incrassatus,impinguatus,dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo.
16 ¶ Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.
17 ¶ Immolauerunt dæmonijs & nõ Deo,dijs quos ignorabant, noui recentesq; venerũt
18 quos non coluerunt patres eorum. ¶Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.
19 ¶ Vidit Dñs,& ad iracundiã concitatus est: quia prouocauerunt eum filij sui & filiæ.
20 ¶ Et ait Abscondam faciem meam ab eis,& & considerabo nouissima eorũ: generatio
21 enim peruersa est, & infideles filij. ¶Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus,& irritauerunt in vanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo qui non est populus. & in gente stulta irritabo illos. [Ro. 10. d.19.]
22 ¶Ignis succensus est in furore meo. & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terram cum germine suo,& montium fundamenta comburet.
23 ¶ Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

Consu-

24 ¶ Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 ¶ Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactentē cum homine sene.

26 ¶ Et dixi: Vbi nā sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 ¶ Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerēt: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 ¶ Gens absque consilio est: & sine prudētia.

29 ¶ Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

30 ¶ Quomodo ᵇpersequebaturᵇ vnus mille, & duo fugarēt decem millia? nonne ideo quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31 ¶ Non enim est Deus noster vt dij eorum: & inimici nostri sunt iudices.

32 ¶ De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & ᵇbotri amarissimi.ᵇ

33 ¶ Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 ¶ Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 ¶ ‖ Mea est vltio, & ego retribuam eis in tēpore, vt labatur pes eorū: iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36 ¶ Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miserebitur: videbit quòd infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

37 ¶ Et ᵇdicetᵇ: Vbi sunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?

38 ¶ De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 ¶ ‖ Videte quòd ego sim solus, & nō sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere.

40 ¶ Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam: Viuo ego in æternum.

41 ¶ Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 ¶ Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occisorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.

43 ¶ Laudate gentes populum eius, quia sanguinem seruorū suorum vlciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi tui.

44 ¶ Venit ergo Moyses, & locutus est oīa verba cantici huius in auribus populi, ipse & Iosue filius Nun. ¶ Compleuitq; omnes sermones istos, loquens ad vniuersum Israël,

46 ¶ & dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba quæ ego testificor vobis hodie: vt mandetis ea filijs vestris custodire & facere, & implere vniuersa quæ scripta sunt legis huius: ¶ qa non incassum pcepta sunt vobis, sed vt singuli in eis viuerēt: quæ faciētes lōgo perseueretis tēpore in terra ad quā Iordane transmisso ᵇingredíminiᵇ possidendā.

48 ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen in eadē die dicens: ¶ Ascende in montem istū Abarim, idest, transituum, in montem Nebo, qui est in Terra-Moab contra Iericho: & vide terram-Chanáan, quam ego tradā filijs Israel obtinendam, ¶ & morere in monte, Quem conscendēs iūgeris populis tuis, ‖ sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis: ¶ quia ‖ præuaricati estis contra me in medio filiorum Israel, ad aquas-cōtradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.

52 ¶ Econtra videbis terram, & non ingredieris in eam quam ego dabo filijs Israel.

CAPVT XXXIII.

1 HÆc est benedictio qua benedixit Moyses homo Dei filijs Israel ante mortē suam. ¶ Et ait: Dñs de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cū eo sanctorū millia In dextera eius ignea lex ¶ Dilexit populos, oēs sancti in manu illius sunt: ‖ & qui appropinquāt pedib⁹ eius, accipiēt de doctrina illius.

4 ¶ Legē pcepit nobis Moyses hęreditatē multitudinis Iacob. ¶ Erit apud rectissimū rex, cōgregatis principib⁹ populi cū tribub⁹ Israel.

6 ¶ Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.

7 ¶ Hæc est Iudæ benedictio: Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum: manus eius pugnabūt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.

8 ¶ Leui quoq; ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quē pbasti in tētatione, & iudicasti ad Aquas-cōtradictionis ¶ Qui dixit pr̄i suo, & matri suæ, Nescio vos, & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquiū tuū, & pactū tuū seruauerūt: ¶ Iudicia tua o Iacob, & legē tuā o Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustū super altare tuū. ¶ Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuū illius suscipe. Percute dorsa inimicorū eius: & qui oderunt eum, non consurgant.

12 ¶ Et Ben-iamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 ¶ Ioseph quoque ait: De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli, & rore, atq; abysso subiacente. ¶ De pomis fructuū solis

ᵇpersequatur 5. ᵇbotrus amarissimus 9. ‖ Eccl. 28. a. 1. Rom. 12. d. 19. Heb. 10. e 30. —9. ᵇdicēt 10 ‖ 1. Re. 2. b. 6. Tob. 13. a 2. Sap. 16. b. 13. ‖ 2. Mac. 7 b. 6. ᵇingrediemini. Num. 27. b. 12. ‖ Nu. 20 d. 15. 33 d. 38. ‖ Nu. 20. d 10. 27. c. 14. ‖ Sap. 3. a 1.

ac

15 ac lunæ, ꝙ de vertice antiquorum montium, 16 de pomis collium æternorum, ꝙ Et de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius ‖ qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos: 17 ꝙ Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæ sunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manasse.

‖ *Exod. 3. a. 2.*

18 ꝙ Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis. 19 ꝙ Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20 ꝙ Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cœpitque brachium & verticem. 21 ꝙ Et vidit principatum suum quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Do- D mini, & iudicium suum cum Israël.

22 ꝙ Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23 ꝙ Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 ꝙ Aser quoque ait: Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo 25 pedem suum. ꝙ Ferrum & æs calceamentum eius: Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. 26 ꝙ Non est Deus[a] alius vt Deus rectissimi: ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes, 27 ꝙ habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna: eijciet a facie tua inimicum, dicet- 28 que, Conterere. ꝙ ‖ Habitabit Israël confidenter & solus. Oculus Iacob in terra frumen- 29 ti & vini, cœlique caligabunt rore. ꝙ Beatus es tu Israël, quis similis tui popule, qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ, negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

[a] *Contere* 2.
‖ *Ier. 25 b. 6. 33. c. 26.*

CAPVT XXXIIII.

1 A Scendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ‖ ostenditque ei Dominus omnem ter- 2 ram Galaad vsque Dan, ꝙ & vniuersum Nephthali, terramque[b] Ephraim & Manasse, & omnem terram[*] vsque ad mare no- 3 uissimum, ꝙ & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum, 4 vsque Segor. ꝙ Dixitque Dominus ad eum, Hæc est terra pro qua iuraui Abraham, B Isaac, & Iacob, dicens: ‖ Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transi- 5 bis ad illam. ꝙ Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab, iubente Do- 6 mino: ꝙ & sepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor: ‖ & non cognouit homo se- 7 pulchrũ eius vsq; in præsentẽ diẽ. ꝙ Moyses C centum & viginti annorũ erat qñ mortuus est, non caligauit oculus eius, nec dentes il- 8 lius moti sunt. ꝙ Fleueruntq; eum filij Israël in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies planctus lugentiũ Moy- 9 sen. ꝙ Iosue vero filius Nun repletus est spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filij Israel, feceruntque sicut præcepit Dñs Moysi. 10 ꝙ & non surrexit vltrà propheta in Israel, si- D cut Moyses, quem nosset Dominus facie 11 ad faciem ꝙ in omnibus signis atq; portentis, q̃ misit per eũ, vt faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vni- 12 uersæque terræ illius, ꝙ & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel.

‖ *2. Mach. 2. a. 4.*
[b] *Sup. 3. d. 27.*
[*] *Iudæ 8.*
‖ *Gen. 12. b 7. 13. d. 15 15. d. 18. 26. a. 4.*
‖ *Iudæ c. 9*

Libri Deuteronomij Finis.

LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA.

Hieronymi in Iosue Præfatio.

TANDEM finito Pentateucho Moysi, velut grandi fenore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittimus, quem Hebræi IEHOSVA BENNVN, id est, Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem SOPHTIM appellant, ad Ruth quoq; & Esther, quos eosdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt syluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor cõseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis, (quod sæpe testatus sum) sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut inimici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostræ delectant, vt pro Græcorum Hexaplis, quæ & sumptu & labore maximo indigẽt, editionẽ nostrã habeãt. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maximè cũ apud Latinos tot sint exẽplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit quod ei visum est: & vtiq; nõ possit verũ esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere cõtra nos insurgere scorpius, et sanctum opus venenata carpere lingua desistat: vel suscipiens si placet vel contẽnens si displicet: meminerit illorũ versuũ. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuũ loquebaris: & aduersus filiũ matris tuæ ponebas scandalũ: hæc fecisti & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis? arguã te, & statuã cõtra faciẽ tuã. Quæ.n. audiẽtis vel legẽtis vtilitas ẽ, nos laborãdo sudare, & alios detrahẽdo laborare: dolere Iudæos quòd calumniandi eis, & irridendi Christianos sit ablata occasio, & ecclesiæ hoĩes id despicere, imò lacerare vnde aduersarij torqueãtur? Quòd si vetus eis tantũ interpretatio placet, q̃ & mihi nõ displicet, & nihil extra recipiendũ putãt: cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata legunt, & negligunt? Quare Danielẽ iuxta Theodotionis trãslationẽ ecclesiæ susceperũt? Cur Originẽ mirantur, & Eusebiũ Pãphili, cũctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquã vera dixerint proferre quæ falsa sunt? Vnde aũt in nouo testamẽto probare poterũt assumpta testimonia quæ in libris veteribus nõ habẽtur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterũ post sanctæ Paulæ dormitionẽ, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare nõ potui: decreuimus dũ spiritus hos reget artus, prophetarũ explanationi incũbere: & omissum iã diu opus, quasi quodã postliminio repetere: præsertim cum & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam festinantes mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est post mortem Moysi serui Domini, vt loqueretur Dominus ad Iosue filiũ Nun, ministrũ Moysi, & diceret ei: 2 ¶Moyses seruus meus mortuus est: surge, &

transi Iordanem istũ tu & omnis populus tecũ in terram quam ego dabo filijs Israel. 3 ‖ Omnē locũ quē calcauerit vestigiũ pedis vestri, vobis tradā, sicut locutus sum Moysi. 4 A deserto & Libano vsq; ad fluuiũ magnũ Euphratē oīs terra Hethęorũ vsq; ad mare magnũ cōtra solis occasum erit termin' vester. 5 Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuę: sicut fui cũ Moyse, ita ero tecum: ‖ non dimittā, nec derelinquam te. 6 Confortare & esto robustus: tu n. sorte diuides populo huic terrā pro qua iuraui patribus[a] tuis vt traderē eā illis. 7 Confortare igitur, & esto robustus valde. vt custodias, & facias oēm legē quā pcepit tibi Moyses seruus meus: ne declines ab ea ad dexterā vel ad sinistrā, vt intelligas cuncta q̃ agis. 8 Non recedat volumē legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias oīa quæ scripta sunt in eo: 9 tunc diriges viā tuā, & intelliges eā. Ecce præcipio tibi, cōfortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: qm̃ tecũ est Dñs Deus tuus in oībus ad quæcũq; perrexeris. 10 Præcepitque Iosue principibus populi, dicens: Transite per mediũ castrorũ, & imperate populo, ac dicite, 11 Præparate vobis cibaria: qm post diem tertiũ transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendā terram 12 q̃ Dñs Deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoque, & Gadditis, & dimidiæ tribui 13 Manasse ait. Mementote sermonis‖ quem præcepit vobis Moyses famulus Dñi, dicēs: Dominus Deus vester dedit vobis requiē, & omnem terram. 14 Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos aũt transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate p eis, 15 donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram quā Dñs Deus vester daturus est eis: & sic[b] reuertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem cōtra solis ortum. 16 Responderuntq; ad Iosue, atque dixerunt: Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocunq; miseris, ibimus. 17 Sicut obediuimus in cũctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. 18 Qui cōtradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur, tu tantùm confortare, & viriliter age.

‖ Deu. 11. c. 24. Inf. 14. c. 9. ‖ Heb. 13. a. 5. [a] suis. 1. ‖ Num. 32 d. 20. [b] reuertemini 1.

CAPVT II.

1 Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis: Ite, & cōsiderate terram, vrbemq; Iericho. ‖ Qui pergentes ingressi sunt domũ mulieris meretricis, nomine 2 Rahab, & quieuerunt apud eam. Nunciatumque est regi Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc p noctē de filijs Israel, 3 vt explorarent terram. Misitq; rex Iericho ad Rahab dicens: Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuā: exploratores quippe sunt, & oēm terram cōsiderare venerũt. 4 Tollensq: mulier viros, abscondit, & ait: Fateor venerunt ad me, sed nesciebam vnde essent. 5 cumq; porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierũt, nescio quo abierũt: persequimini citò, & comprehendetis eos. 6 Ipsa autē fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitq; eos stipula lini, quæ ibi erat. 7 Hi autē qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad[c] vadum Iordanis: illisque egressis statim

‖ Iac. 2. d. 15. Heb. 12. f. 21. [c] vada 1.

8 porta clausa est. ⁋Necdũ obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & 9 ait: ⁋Noui ꝙ Dñs tradiderit vobis terrã: *etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ. 10 ⁋Audiuimus ꝙ [Exo.14]siccauerit Dominus aquas Maris-rubri ad vestrum introitum quando egressi estis ex Aegypto: [Num.21 c.24.]& quæ feceritis duobus Amorrhęorum regibus qui erant trans Iordanẽ, 11 Sehon & Og, quos interfecistis. ⁋Et hæc audiẽtes pertimuimus, & elanguit cor nostrũ, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum. 12 ⁋Nunc ergo iurate mihi per Dominũ, vt quo modo ego misericordiam feci vobis G cum, ita & vos faciatis cũ domo patris mei: 13 detisq; mihi verum signum. ⁋ [a] vt [b] saluetis patrem meum & matrẽ, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt: & eruatis 14 animas nostras a morte. ⁋ Qui respõderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem: si tamen non prodideris nos, cumq; tradiderit nobis Dñs terram faciemus in te mise 15 ricordiam & veritatem. ⁋ Dimisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hę 16 rebat muro. ⁋Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis reuertentes, ibique latitate tribus diebus donec 17 redeant, & sic ibitis per viam vestram. ⁋Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus à iuramẽ 18 to hoc quo adiurasti nos. ⁋ si ingrediẽtibus nobis terram, signum * fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam dimisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresq; & omnẽ cognationẽ tuam 19 congregaueris in domũ tuam. ⁋Qui ostium D domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus [a] alieni [b]. Cũctorum autẽ sanguis qui tecũ in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos ali 20 quis tetigerit. ⁋Quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in mediũ, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiu 21 rasti nos. ⁋Et illa respõdit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittẽsq; eos vt pergerent, appen 22 dit funiculum coccineum in fenestra. ⁋ Illi vero ambulantes, peruenerunt ad mõtana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterẽtur qui fuerant persecuti: quærẽtes enim ꝑ 23 omnem viam non repererunt eos ⁋Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & descẽderũt exploratores de monte: & transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun, narrauerunt 24 q; ei omnia quæ acciderant sibi, ⁋ atq; dixerunt; Tradidit Dominus omnẽ terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

Margin: * istam 5. — [a] & 5. — * non 4. — [a] innoxij 6

CAPVT III.

1 A IGitur Iosue de nocte cõsurgẽs, mouit castra: egredientesq; de Setim, venerunt ad Iordanem ipse, & oẽs filij Israël, & mora 2 ti sunt ibi ꝑ tres dies. ⁋Quibus euolutis, transierunt præcones per castrorũ 3 medium, ⁋& clamare cęperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoq; cõsurgite, & sequimini præcedẽ 4 tes: ⁋ sitq; inter vos & arcã spatiũ cubitorũ duum millium: vt procul videre possitis, & nosse per quã viã ingrediamini: quia prius nõ ambulastis per eam: & cauete ne appro 5 pinquetis ad arcam. ⁋Dixitq; Iosue ad popu B lum: Sanctificamini: cras enim faciet Dñs 6 inter vos mirabilia: ⁋ Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fęderis, & præcedite populum Qui iussa complentes, tulerunt, & am-

7 bulauerūt ante eos. Dixitq; Dn̄s ad Iosue: Hodie incipiā exaltare te corā oī Israël, vt 8 sciāt q̄ sicut cū Moyse fui, ita & tecū sī. Tu āt pcipe sacerdotib. q portāt arcā fœderis, & dic eis: Cum īgressi fueritis partē aquæ Ior- 9 danis, state in ea. Dixitq; Iosue ad filios Israël: accedite huc, & audite verbū Dn̄i Dei 10 vestri. Et rursū: In hoc, inqt, scietis, q̄ Dn̄s C Deus viuēs i medio vestri est, & disperdet i conspectu vestro Chananęū & Hethęū, Heuęum, & Pherezęū, Gergesęū quoq; & Iebusęū, & Amorrhęum. 11 Ecce arca fœderis Dn̄i 12 oīs terræ antecedet vos p Iordanē. Parate duodeci viros de tribub' Israël, singulos p singulas tribus. 13 Et cum posuerint vestigia pedū suorū sacerdotes q portāt arcam Dn̄i Dei vniuersæ terrę in aquis Iordanis, aquæ, q inferiores sunt, decurrēt atq; deficiēt. q āt 14 desup veniūt, in vna mole cōsistent. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, vt trāsiret Iordanē: & sacerdotes q portabāt ar- 15 cā fœderis pergebāt ante eū. Ingressisq; eis D Iordanē, & pedib' eorū i parte aquę tinctis (Iordanis āt ripas aluei sui tpe messis impleuerat) 16 steterūt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar mōtis intumescētes apparebāt, pcul ab vrbe q̄ vocat Edom vsq; ad locū Sarthan. q̄ aūt inferiores erāt, in Mare solitudinis (quod nūc vocat mortuū) descēderūt, vsquequo oino deficerēt. Populus autē 17 incedebat cōtra Iordanē: & sacerdotes qui portabāt arcā fœderis Dn̄i, stabant super siccam humū in medio Iordanis accincti, omnisq; populus per arentē alueum transibat.

verba 6. *duodecim.* *fœderis.* *Ps. 113. a 3. Act. 7. s. 45.* *Eccl. 24. c. 36.* *Adā 12* *latus 1* *Iericho 1*

CAPVT IIII.

1 A QVibus transgressis dixit Dn̄s ad Iosue: 2 Elige duodecim viros singulos p singulas tribus, 3 & præcipe eis, vt tollāt de medio Iordanis alueo, vbi steterūt pedes sacerdotū, duodecī durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorū vbi fixeritis hac nocte tētoria. 4 Vocauitq; Iosue duodecim viros, quos elegerat de filijs Israël, singulos de singulis tribub', 5 & ait ad eos: Ite ante arcā Dn̄i Dei vr̄i ad Iordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, iuxta numerū filiorum Is- 6 raël, vt sit signū inter vos. Et quando interrogauerint vos filij vestri cras, dicentes: 7 Quid sibi volunt isti lapides? respōdebitis eis: Defecerūt aquæ Iordanis ante arcā fœderis Dn̄i, cum transiret eū: idcirco positi sunt lapides isti in monumentū filiorū Israël vsque in æternum. 8 B Fecerunt ergo filij Israël sicut pcepit eis Iosue, portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Dn̄s ei imperarat, iuxta numerum filiorum Israël vsq; ad locū in quo castrametati sunt, ibiq; 9 posuerunt eos. Alios quoq; duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterūt sacerdotes, q portabāt arcam fœderis Dn̄i, & sunt ibi vsq; in præsentē diē. 10 Sacerdotes aūt qui portabāt arcā, stabant in Iordanis medio donec oīa cōplerētur q̄ Iosue, vt loqueretur ad populū, præceperat Dn̄s, & dixerat ei Moyses. Festinauitq; po- 11 pulus & transijt. Cumq; trāsissent omnes, transiuit & arca Domini: sacerdotes quoq; 12 C pergebant ante populū. Filij quoq; Rubē, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant fratres suos, filios Israël, sicut 13 eis præceperat Moyses: & quadraginta pugnatorū millia per turmas, & cuneos incedebant per plana, atq; cāpestria vrbis Ieri- 14 cho. In die illo magnificauit Dn̄s Iosue coram omni Israël, vt timerent eum, sicut ti- 15 muerant Moysen dum adhuc viueret. Di- 16 xitq; ad eum: Præcipe sacerdotibus q portant arcam fœderis, vt ascendāt de Iordane.

-5. *vt 1.* *Num. 32. c. 29.*

17 ¶Qui præcepit eis dicens: Ascendite de Iordane. 18 ¶Cumq; ascẽdissent portantes arcam fœderis Dñi, & siccam humũ calcare cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueum suum, & fluebant sicut antè consueuerant. 19 ¶Populus aũt ascendit de Iordane decimo die mẽsis primi, & castrametati sunt in Galgalis cõtra orientalem plagam vrbis Iericho. 20 ¶Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo sumpserãt, posuit Iosue in Galgalis, 21 ¶& dixit ad filios Israël: Qñ interrogauerint filij vestri cras patres suos, & dixerint eis, Quid sibi volunt lapides isti? 22 ¶docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alueum transiuit Israël Iordanem istum, 23 ¶siccante Dño Deo [a] nostro aquas eius in conspectu nostro', donec [b] transiretis': sicut fecerat prius in mari-rubro, quod siccauit donec transiremus: 24 ¶vt discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, vt & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

[a] vestro a quae eius in conspectu vestro 4.
[b] transiremus. 10.
Exo. 14. c. 21.

CAPVT V.

1 Postquam ergo audierũt omnes reges Amorrhæorũ, qui habitabant trans Iordanem ad occidentalẽ plagam, & cuncti reges Chanaan, q̃ ꝓpinqua possidebant magni maris loca, ꝙ siccasset Dñs fluenta Iordanis corã filijs Israël donec trãsirent, dissolutũ est cor eorum, & non remãsit in eis spiritus timentium introitum filiorum Israël. 2 ¶Eo tempore ait Dñs ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundo filios Israel. 3 ¶Fecit quoq; quod iusserat Dñs, & circuncidit filios Israël in colle-præputiorum. 4 ¶Hæc aũt cã est secũdę circũcisionis. Oĩs populus qui egressus est de Ægypto generis masculini vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus, 5 ¶qui omnes circuncisi erant. Populus aũt qui natus est in deserto, 6 ¶p quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircuncisus fuit: donec cõsumerentur qui non audierãt vocẽ Dñi, & quib⁹ antè iurauerat, vt [a] ostenderet eis terrã lacte & melle manãtẽ. 7 ¶Horũ filij in locũ successerũt patrũ, & circuncisi sunt à Iosue: quia sicut nati fuerant, in ꝑputio erant, nec eos in via aliquis circũciderat. 8 ¶Postquã aũt oẽs circuncisi sunt, manserũt in eodem castrorũ loco, donec sanarentur. 9 ¶Dixitq; Dñs ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatũq; est nomen loci illius Galgala, vsq; in præsentem diem. 10 ¶Manseruntque filij Israël in Galgalis, & fecerunt Phase quartadecima die mensis ad vesperũ in cãpestribus Iericho: 11 ¶& comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polẽtam eiusdem anni. 12 ¶Defecitq; manna postquam comederũt de frugibus terræ, nec vsi sunt vltrà cibo illo filij Israël, sed comederunt de frugibus præsentis anni terræ Chanaan. 13 ¶Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? 14 ¶Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans, ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? 15 Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

[a] vt non 1.
Exo. 23. c. 23.
Exo. 3. b. 5.

CAPVT VI.

1 Iericho autem clausa erat atq; munita, timore filiorum Israël, & nullus egredi audebat aut ingredi. 2 ¶Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in [a] manus tuas' Iericho, & regem eius, omnesq; fortes viros. 3 ¶Circuite

[a] manu tua 3.

vrbem cuncti bellatores semel per diē: sic 4 facietis sex diebus. ℣ Septimo autem die sacerdotes tollent septē buccinas, quarū vsus est in iubileo, & præcedent arcam fœderis: septiesq; circuibitis ciuitatem, & sacerdo- 5 tes clangent buccinis. ℣ Cumq; insonuerit vox tubæ longior, atq; concisior in auribus vestris increpuerit, clamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturq; singu- 6 li per locum contra quem steterint. ℣ Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & septem alij sacerdotes tollant septem iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini. 7 ℣ Ad populum quoq; ait: Ite, & circuite ciuitatem, armati præcedentes arcam Dñi. 8 ℣ Cumq; Iosue verba finisset, & septem sa- B cerdotes septem buccinis clangerent ante 9 arcam fœderis Domini, omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia con- 10 crepabant. ℣ Præceperat autem Iosue populo, dicens, Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vllus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo di- 11 cā vobis, Clamate & vociferamini ℣ Circuiuit ergo arca Dñi ciuitatē semel ꝑ diē, & re- 12 uersa in castra, mansit ibi. ℣ Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes ar- 13 cam Dñi, ℣ & septem ex eis septē buccinas, quarum in iubileo vsus est: præcedebantq; arcam Dñi ambulātes atq; clangentes: & armatus populus ibat ante eos: vulgus aūt reliquum sequebatur arcā, & buccinis ꝑsonabat. 14 ℣ Circuieruntq; ciuitatē secundo die semel, & reuersi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. 15 ℣ Die aūt septimo diluculo consurgentes, circuierunt vrbem, sicut dispo- 16 situm erat, septies. ℣ Cumque septimo cir- C cuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israel: Vociferamini, tra- 17 didit enim vobis Dominus ciuitatem. ℣ Sitque ciuitas hæc anathema: omnia quæ in ea sunt Domino. Sola Rahab meretrix viuat cum vniuersis qui cū ea in domo sunt: ‖ abscondit enim nuncios quos direximus. 18 ℣ Vos autē cauete ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei, & omnia castra Israël sub 19 peccato sint atque turbentur. ℣ Quicquid autem auri, aut argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, 20 repositum in thesauris eius. ℣ Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri ilico corruerunt: & ascendit vnusquisque per locum, qui con- 21 tra se erat. ‖ ceperuntque ciuitatem, ℣ & interfecerunt omnia quæ erāt in ea, à viro vsq; ad mulierem, ab infante vsq; ad senē, Boues quoque & oues, & asinos in ore gla- 22 dij percusserunt. ℣ Duobus autem viris, D ‖ qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. 23 ‖ Ingressique iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoq; & cunctam supellectilem ac cognationē illius, & ex- 24 tra castra Israël manere fecerunt. ℣ Vrbem autem & omnia quæ [a] inuenta sunt [b] in ea, succenderunt: absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Do- 25 mini consecrarunt. ℣ Rahab vero meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ

‖ Sup 2. a. 4. Heb. 11. f. 30.

‖ 2. Mac. 12. c. 25.

‖ Sup. 2. c. 14. Heb. 11. f. 23.

‖ Heb. 11. f 31.

[a] fuerūt 3.

habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israël vsq; in præsentem diem: eo quod absconderit nuncios, quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore illo, im-

precatus

26 precatus est Iosue, dicens, Maledictus vir coram Domino qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius faciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius. 27 Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

3.Re. 16. g.34.

CAPVT VII.

1 A Filij autem Israël præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusq; est Dominus contra filios Israël. 2 Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Beth-auem ad orientalem plagam oppidi Beth-el dixit eis: Ascendite, & explorate terrã. Qui præcepta cõplentes: explorauerunt Hai, 3 & reuersi dixerunt ei, Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergãt & deleant ciuitatem, quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? 4 Ascenderũt ergo tria millia pugnatorũ. Qui statim terga vertentes, 5 percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerũt ex eis triginta & sex homines: persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitq; cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est. 6 Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse quàm oẽs senes Israel: miseruntq; puluerem super capita sua, 7 & dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti tra B ducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus mansissemus trãs Iordanem. 8 Mi Domine Deus, quid dicam videns Israëlem hostibus suis terga vertentem? 9 Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo? 10 Dixitq; Dñs ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra? 11 Peccauit Israël & præuaricatus est pactum meũ: tuleruntq; de anathemathe, & furati sunt atq; mentiti, & abscon derũt inter vasa sua. 12 Nec poterit Israël stare ante hostes suos, eosq; fugiet: quia pollutus est anathemate, non ero vltra vobiscũ, donec cõteratis eum qui huius sceleris reus est. 13 Surge, sanctifica populũ, & dic eis, Sanctificamini in crastinũ: hæc enim dicit Dñs Deus Israël: Anathema in medio tui est Israël: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. 14 Accedetisque manè singuli per C tribus vestras: & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros. 15 Et quicunque ille[b] in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nephas in Israël. 16 Surgens itaque Iosue mane, applicuit Israël per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda. 17 Quæ cùm iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoq; per domos offerens reperit Zabdi: 18 cuius domum in singulos diuidens viros: inuenit Achan filium Carmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. 19 Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. 20 Responditque Achan Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Israël, & sic & sic feci. 21 vidi D enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens, abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. 22 Misit ergo Iosue ministros, qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul. 23 Auferentesq; de tentorio, tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios Israël, proiecerunt que ante Dominum. 24 Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues asinos & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppellectilem: (& omnis Israël cum eo) duxerunt eum ad Vallem-achor. 25 vbi dixit Iosue: quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israël: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. 26 Congregaueruntque super eum aceruum magnũ lapidum, qui permanet vsq; in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis-achor, vsque hodie.

Inf.22.a. 20. 1. Par. 2. b.7.

[b] est qui 4.

CAPVT VIII.

1 A Dixit autem Dñs ad Iosue: Ne timeas, neq; formides: tolle tecum omnem multitudinẽ pugnatorum, & consurgens ascẽde in oppidum Hai: ecce tradidi in manum tuam regem eius, & populum, 2 vrbemque & terram. Faciesque vrbi Hai, & regi eius. sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam vero & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias vrbi post eam. 3 Surrexitque Iosue & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai & electa triginta millia virorũ fortium 4 misit nocte, præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post ciuitatem: nec longius 5 recedatis, & eritis omnes parati. Ego autem & reliqua multitudo quæ mecum est B [b]ascẽdemus ex aduerso cõtra vrbẽ. Cumq;

Iosu. 6. d. 20.

[b] accedemus. 6.

exierint cōtra nos, sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus: 6 ¶ donec persequētes ab vrbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius. 7 ¶ Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, cōsurgetis de insidijs, & vastabitis ciuitatem: tradetq; eā Dominus Deus vester in manus vestras. 8 ¶ Cumq; ceperitis*, succēdite eam, & sic omnia facietis, vt iussi. 9 ¶ Dimisitq; eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntq; inter Beth-el, & Hai, ad occidentalē plagam vrbis Hai. Iosue autem nocte illa in medio mansit populi, 10 ¶ surgensq; diluculo recēsuit socios, & ascendit cū senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. 11 ¶ Cumque venissent & ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septentrionalem vrbis plagam, inter quam & eos erat vallis media. 12 ¶ Quinque autem millia viros elegerat & posuerat in insidijs inter * Be- C th-auen, & Hai ex occidentali parte eiusdem ciuitatis: 13 ¶ omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi multitudinis occidentalem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio. 14 ¶ Quod cum vidisset rex Hai, festinauit mane, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiæ. 15 ¶ Iosue vero, & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam. 16 ¶ At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumq; recessissent à ciuitate, 17 ¶ & ne vnus quidē in vrbe Hai, & Beth-el remansisset qui non perse- D queretur Israël (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,) 18 ¶ dixit Dñs ad Iosue: Leua clypeum qui in manu tua est contra vrbem Hai, quoniā tibi tradā eam. 19 ¶ Cumq; eleuasset clypeū ex aduerso ciuitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt & succenderunt eam. 20 ¶ Viri autem ciuitatis qui persequebantur Iosue, respicientes & videntes fumum vrbis ad cœlum vsque conscendere, non potuerunt vltra huc illucq; diffugere: præsertim cùm hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem contra persequentes fortissime restitissent. 21 ¶ Vidensque Iosue & omnis Israël, quod capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet, reuersus percussit viros Hai. 22 ¶ Siquidē & illi qui ceperant, & succederant ciuitatem, egressi ex vrbe contra E suos medios hostium ferire cęperunt. Cùm ergo ex vtraq; parte aduersarij cęderentur, ita vt nullus de tanta multitudine saluaretur, 23 ¶ regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Iosue. 24 ¶ Igitur omnibus interfectis qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persequuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reuersi filij Israël percusserunt ciuitatem. 25 ¶ Erant autem qui in eodē die conciderant a viro vsq; ad mulierē, duodecim millia hominum omnes vrbis Hai. 26 ¶ Iosue vero nō contraxit manum, quā in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerētur oēs habitatores Hai. 27 ¶ Iumenta autem & prædam ciuitatis di- F uiserunt sibi filij Israël, sicut præceperat Dominus Iosue. 28 ¶ Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum sempiternū: 29 ¶ regem quoq; eius suspendit in patibulo vsq; ad vesperam & solis occasū. Præcepitq; Iosue, & deposuerūt cadauer eius de cruce: proieceruntq; in ipso introitu ciuitatis, cōgesto super eo magno aceruo lapidum, qui permanet vsq; in præsentem diē. 30 ¶ Tunc ædificauit Iosue altare Domino Deo Israël in monte Hebal, 31 ¶ sicut pceperat Moyses famulus Domini filijs

*vrbem 1

*Beth-el 1

Exo. 20. d. 25.
Deut. 27 a. 5.

Israël,

Israël, & scriptũ est in volumine legis Moysi, Altare de lapidibus impolitis quos ferrũ non tetigit: & obtulit super eo holocausta Dño, immolauitque pacificas victimas. 32 ¶ Et G scripsit super lapides Deuteronomiũ legis Moysi, quod ille digesserat corã filijs Israël. 33 ¶ Omnis aũt populus, & oẽs maiores natu, ducesq; ac iudices stabãt ex vtraq; parte arcæ in cõspectu sacerdotũ, qui portabãt arcã fœderis Dñi, vt aduena ita & indigena. Media pars eorũ iuxta montẽ Garizim, & media iuxta montẽ Hebal, sicut pceperat Moyses famulus Dñi. Et primum quidem benedixit populo Israël. 34 ¶ Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cũcta quæ scripta erant in legis volumine. 35 ¶ Nihil ex his quæ Moyses iusserat, reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israël, mulieribus ac paruulis, & aduenis qui inter eos morabantur.

-4.

CAPVT IX.

1 A Qvibus auditis, cuncti reges trãs Iordanem qui versabantur in montanis, & campestribus, in maritimis ac litore Magni-maris: hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus, & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebusæus, 2 ¶ congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue & Israël vno animo, eademq; 3 sententia. ¶ At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue Iericho 4 & Hai, ¶ *callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes: & 5 vtres vinarios scissos atq; consutos, ¶ calceamentaq; perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimẽtis: panes quoq; quos portabãt ob viaticũ, duri erãt, & in frusta cõminuti: 6 ¶ Perrexeruntq; ad Iosue qui tunc morabaẽ B in castris Galgalæ, & dixerunt ei atq; simul omni Israël: De terra lõginqua venimus, pacem vobiscũ facere cupientes. Rñderuntq; 7 viri Israël ad eos, atq; dixerũt: ¶ Ne fortè in terra quæ nobis sorte debetur, habitetis, & 8 non possimus fœdus inire vobiscum. ¶ At illi ad Iosue: Serui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis vos? aut vnde venistis? 9 ¶ Rñderunt: De terra lõginqua valde venerũt serui tui in nomine Dñi Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta 10 quæ fecit in Ægypto, ¶ †& duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanẽ, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui 11 erant in Astaroth: ¶ dixeruntq; nobis seniores, & oẽs habitatores terræ nostræ: Tollite in manibus *cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Serui vri sumus: 12 fœdus inite nobiscũ. ¶ Et panes quãdo egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti 13 sunt & vetustate nimia comminuti. ¶ Vtres C vini nouos impleuimus, nunc rupti sunt & soluti. vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt & pene 14 consumpta. ¶ Susceperunt igitur de cibarijs eorum, & os Domini non interrogaue-15 runt. ¶ ‡ Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est vt non occiderẽtur: principes quoque multitudinis iurauerunt eis. 16 ¶ Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quod in vicino habitarent, & in-17 ter eos futuri essent. ¶ Moueruntque castra filij Israël, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt: Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariath-iarim. 18 ¶ Et nõ percusserunt eos eo q iurassent

*Gr 5.

† Num. 21. c. 24.

* restris 7

‡ 2. Re. 21. a. 1.

eis principes multitudinis in nomine Dñi Dei Israël. Murmurauit itaq; omne vulgus 19 contra principes. Qui rñderunt eis: Iurauimus eis in nomine Dei Israël, & idcirco 20 non possumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis, Reseruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Dñi concitetur, si peierauerimus*: sed sic viuant, vt in vsus vniuer- 21 D sæ multitudinis ligna cædant, aquasq; comportent. Quibus hæc loquentibus, 22 vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis, cum in medio nostri 23 sitis? Itaq; sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cędens, aquasque cōportans in domũ Dei mei. 24 Qui rñderunt: Nũciatũ est nobis seruis tuis, ꝙ promisisset Dñs Deus tuus Moysi seruo suo, vt traderet vobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus aĩabus nostris, vestro terrore cōpulsi: & hoc consilium iniuimus. 25 nunc aũt in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectũ videtur, fac nobis. 26 Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Israel, vt non occiderentur. 27 Decreuitq; in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Dñi, cędentes ligna, & aquas comportantes, vsque in pręsens tempus, in loco quem Dñs elegisset.

*eis.7.

CAPVT X.

1 A QVAE cũ audisset Adonisedec rex Ierusalẽ, ꝙ scilicet cepisset Iosue Hai, & subuertisset eam (sicut.n. fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai & regi illius) & ꝙ transfugissent Gabaonitæ ad Israël, & essent fęderati eorum, 2 timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omnesq; bellatores eius fortissimi. 3 Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Ohan regem Hebrõ, & ad Pharã regem Ierimoth, ad Iaphia quoq; regẽ Lachis, & ad Dabir regem 4 Eglon, dicens: Ad me ascendite, & ferte p̃sidiũ, vt expugnemus Gabaon, quare trãsfugerit ad Iosue, & ad filios Israël. 5 Congregati igitur ascenderunt quinq; reges Amorrhæorum, rex Ierusalẽ, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cũ exercitibus suis, & castrametati sunt circa Ga- B baon, oppugnantes eã. 6 Habitatores autem Gabaon vrbis obsessæ miserũt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam: & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorũ tuorũ: ascende cito, & libera nos, ferq; præsidiũ: cõuenerunt enim aduersũ nos oẽs reges Amorrhæorũ, qui habitãt 7 in montanis. Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorũ cũ eo ᵇ viri fortissimi. 8 Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi 9 illos: nullus ex eis tibi resistere poterit. Irruit itaq; Iosue sup eos repente, tota nocte 10 ascendens de Galgalis. Et conturbauit eos Dñs à facie Israël: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viã ascensus Beth-horõ, & percussit vsq; Azeca & Maceda. 11 Cũq; fugerent filios Israël, C & essent in descensu Beth-horõ, Dominus misit super eos lapides magnos de cęlo vsque ad Azeca: & mortui sunt multò plures lapidibus grãdinis, quàm quos gladio percusserant filij Israël. 12 Tunc loquutus est Iosue Domino in die qua tradidit Amorrhæũ In conspectu filiorũ Israël, dixitq; coram eis: ǁSol contra Gabaon ne mouearis, & Luna 13 contra vallẽ Aialon. Steteruntq; Sol & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptũ est hoc in libro iustorũ? Stetit itaq; sol in medio cœli, & nõ festinauit 14 occumbere spatio vnius diei. Non fuit anteà & posteà tã lõga dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël. 15 Reuersusq; est Iosue cũ oĩ Israël in castra Galgalæ. 16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca vrbis Maceda. 17 Nunciatũq; est Iosue ꝙ inuẽti essent quin- D que reges latẽtes in spelũca vrbis Maceda. 18 Qui præcepit socijs, & ait: Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros indu- 19 strios qui clausos custodiant: vos aũt nolite stare, sed p̃sequimini hostes, & extremos quosq; fugientiũ cędite: nec dimittatis eos vrbiũ suarũ intrare præsidia, quos tradidit 20 Dñs Deus in manus vestras. Cæsis ergo aduersarijs plaga magna, & vsque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israël effugere potuerũt, ingressi sunt ciuitates mu- 21 nitas. Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erant castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios Israël mutire ausus est. 22 Præcepitq; Iosue, dicens. Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges qui in ea latitant. 23 Feceruntq; ministri vt sibi fuerat imperatum: & ᵇadduxerunt ad eum quinq; reges E de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem 24 Eglon. Cũq; ᵇadducti essent ad eũ, vocauit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus qui secũ erant: Ite, & ponite pedes super colla regũ istorũ. Qui cum perrexissent, 25 & subiectorũ colla pedibus calcarent, rursum ait ad eos: Nolite timere, ne paueatis: confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dñs cunctis hostibus vestris, aduersum 26 quos dimicatis. Percussitq; Iosue, & interfecit eos, atq; suspendit super quinq; stipites: fueruntque suspensi vsq; ad vesperum. 27 Cumq; occumberet sol, præcepit socijs, vt deponerent eos de patibulis, qui depositos proiecerunt in speluncã in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, q

ᵇviriq; 1.

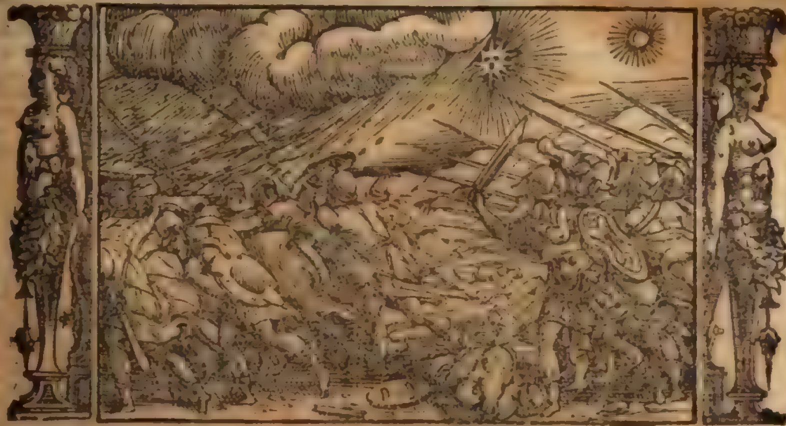
ǁIsa 28.f. 21. Eccle.46. a.5.

-8.

ᵇeduxerant 12.

ᵇeducti 14.

per-

28 permanent vsq; in præsens. ¶ Eodē die Macedā quoq; cepit Iosue, & percussit in ore gladij, regemq; illius interfecit, & oēs habitatores eius: non dimisit in ea saltē paruas
F reliquias. ¶Fecitq; regi Maceda sicut fecerat
29 regi Iericho. ¶ Transiuit aūt cū omni Israël de Maceda in Lebana, & pugnabat contra
30 eā: quā tradidit Dñs cū rege suo in manus Israël: percusseruntq; vrbē in ore gladij, & oēs habitatores eius: non dimiserunt in ea vllas reliquias, feceruntq; regi Lebna ‖ sicut
31 fecerant regi Iericho. ¶ De Lebna transiuit in Lachis cū omni Israël: & exercitu per gy-
32 rū disposito oppugnabat eam. ¶ Tradiditq; Dñs Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atq; percussit in ore gladij omnemq; animā quæ fuerat in ea, sicut fecerat
33 Lebna. ¶Eo tempore ascendit Horā rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quē percussit Iosue cū omni populo eius vsque ad interne-
34 cionē. ¶Transiuitque de Lachis in Eglon, &
35 circundedit, ¶atque expugnauit eam in eadem die: percussitque in ore gladij omnes animas quæ erāt in ea iuxta omnia quæ fe-
36 cerat Lachis. ¶ Ascendit quoq; cum omni Israël de Eglon in Hebron & pugnauit con
37 tra eam: ¶cepitq; & percussit in ore gladij, regem quoque eius & omnia oppida regionis illius, vniuersasque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea vl-
G las reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consu-
38 mens gladio. ¶ Inde reuersus in Dabir, ¶ce-
39 pit eam, atque vastauit: regem quoq; eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.
40 ¶Percussit itaque Iosue omnem terram mōtanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth cū regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne qđ spirare poterat, interfecit, sicut præceperat ei Domi-
41 nus Deus Israël ¶ a Cades-barne vsq; Gazam. Omnem terram Gessen vsq; Gabaon,
42 ¶ vniuersosque reges & regiones eorū vno impetu cepit atq; vastauit. Dñs enim Deus
43 Israël pugnauit pro eo. ¶ reuersusq; est cum omni Israël ad locum castrorum in Galgala.

‖ Cap.6. c.21.

CAPVT XI.

1 A QVAE cùm audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madon, & ad regem Semeron,
2 atque ad regem Achsaph, ¶ ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis, & in planicie contra meridiem Ceneroth, in campestribus
3 quoq; & regionibus Dor iuxta mare. ¶Chananæum quoque ab oriente, & occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Iebusæum in montanis: Heuæum quoq; qui habitabat ad radices Her
4 mon in terra Maspha. ¶Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena q̄ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis.
5 ¶Conueneruntque omnes reges isti in vnū ad Aquas-meron, vt pugnarent contra Is-
6 raël. ¶ Dixitque Dominus ad Iosue. Ne timeas eos: cras enim hac eadē hora ego tra-
B dam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël: equos eorum subneruabis, & currus
7 igne combures. ¶Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas-
8 meron subito, & irruerunt super eos. ¶tradiditq; illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsq; ad Sidonem magnam & Aquas-maserephoth,

campumq;

campũq; Masphe, qui est ad orientalem illius partem. Itaq; percussit oẽs, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: 9 fecitq; sicut præceperat ei Dñs, equos eorũ subneruauit, currusq; cõbussit igni. 10 Reuersusque statim cepit Asor & regẽ eius percussit gladio. Asor.n. antiquitus inter oĩa regna hæc principatum tenebat. 11 Percussitq; oẽs aĩas quæ ibidẽ morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, C sed vsq; ad internecionẽ vniuersa vastauit, 12 ipsamq; vrbẽ peremit incendio. Et oẽs per circuitum ciuitates, reges quoq; earũ cepit, percussit atq; deleuit, sicut præceperat ei 13 Moyses famulus Domini. Absque vrbibus quę erant in collibus & in tumulis sitæ, cęteras succendit Israël. vnam tantũ Asor munitissimam flamma cõsumpsit. 14 Oẽmq; prędam istarũ vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israël, cunctis hoĩbus interfectis. 15 Sicut præceperat Dñs Moysi seruo suo; ita præcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa compleuit, non præterijt de vniuersis mandatis, nec vnũ quidẽ verbũ qđ iusserat Dñs 16 Moysi. Cepit itaq; Iosue omnem terrã mõtanam & meridianam, terramq; Gessen, & planiciem ad occidentalem plagam, montemq; Israël, & campestria eius: 17 & partem D montis quæ ascendit Seir vsq; Baal-gad per planiciem Libani subter montem Hermõ: omnes reges eorum cepit, percussit & occidit. 18 multo tempore pugnauit Iosue contra reges istos. 19 Non fuit ciuitas quæ se non traderet filijs Israël, præter Hæuæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando 20 cepit. Domini enim sententia fuerat vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israël, & caderent: & non mererẽtur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dñs Moysi. 21 In illo tempore venit Iosue & interfecit Enacim de montanis Hebrõ, & Dabir, & Anab, & de omni mõte Iuda & Israël, vrbesq; eorũ deleuit. 22 Non reliquit vllum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israël absq; ciuitatibus Gaza, & Geth, 23 & Azoto, in quibus solũ relicti sunt. Cepit ergò Iosue oẽm terrã sicut locutus est Dñs ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israël secundum partes & tribus suas: quieuitque terra a prælijs.

Marginal notes: Infr. 13. a. 8. — combussit. 1. — Deut. 7. a. 2. Nu. 35. f. 56. — Exo 34. b. 11. Deut. 7. a. 2.

CAPVT XII.

1 A Hi sunt reges quos percusserunt filij Israël, & possederunt terram eorum trãs Iordanem ad solis ortum, à torrẽte Arnon vsque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam, quæ respicit 2 solitudinem. Sehon rex Amorrhæorũ, qui habitauit in Hesebon: dominatus est ab Aroër q̃ sita est sup ripã torrẽtis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vsq; ad torrẽtẽ Ieboc, q est terminus filiorũ Ammon, 3 & à solitudine vsq; ad Mare Ceneroth cõtra oriẽtẽ, & vsq; ad Mare deserti, quod est mare salsissimum ad orientalẽ plagã, per viã q̃ ducit Beth-simoth: & ab B australi pte, q̃ subiacet Asedoth vsq; Phasga. 4 Terminus Og regis Basan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermõ, & in Salecha, atq; in vniuersa Basan, vsq; ad 5 terminos Gessuri, & Machati, & dimidię partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon. 6 Moyses famulus Dñi, & filij Israël percusserunt eos, tradiditq; terrã eorũ Moyses in possessionẽ Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse. 7 Hi sunt reges terrę quos percussit Iosue & filij Israël trãs Iorda C nẽ ad occidentalẽ plagã, à Baal-gad in campo Libani, vsq; ad montẽ cuius pars ascendit in Seir, tradiditq; eã Iosue in possessionẽ tribubus Israël, singulis partes suas, 8 tam in montanis q̃ in planis atq; campestribus. In Aseroth, & in solitudine ac in meridie D Hethęus fuit & Amorrhæus, Chananæus, & Pherezęus, Heuęus, & Iebusęus, 9 rex Iericho vnus, rex Hai q̃ est ex latere Beth-el, 10 vnus, rex Ierusalẽ vnus, rex Hebron vnus, 11 rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, 12 rex Eglõ vnus rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, 13 rex Gader vnus, rex Herma vn⁹, rex Hered 14 vnus. rex Lebna vnus, rex Adullam vnus, 15 rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus, 16 rex Taphna vnus, rex Ophet vnus, 17 rex Aphec vnus, rex Sarõ vnus, 18 rex Medon vnus, rex Asor vnus, 19 rex Semeron vnus, rex Acsaph vnus, rex Thenac vnus, rex Mageddo vnus, 20 rex Gedes vnus, 21 rex Iathanan Carmeli vnus, 22 rex Dor, & prouinciæ Dor vnus. rex gentium Galgal vnus, 23 rex Thersa vnus: omnes reges triginta vnus.

Marginal notes: occidentalem 4. — termini 7. — Iudit. 5. c. 20. — Libani. — Asedoth 1. — Hepher. — Laseron 1. — Morõ. 1.

CAPVT XIII.

1 A Iosve senex prouectæq; ætatis erat, & dixit Dñs ad eum: Senuisti, & longæuus es, terraq; latissima derelicta est, quę necdum sorte diuisa est. 2 omnis videlicet Galilæa, Philisthijm, & vniuersa 3 Gessuri. A fluuio turbido qui irrigat Ægyptum, vsque ad terminos Accaron contra Aquilonẽ, terra Chanaan: quæ in quinq; regulos Philisthijm diuiditur, Gazæos, & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas. 4 Ad meridiem verò sunt Heuæi, omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorũ vsque 5 Apheca & terminos Amorrhæi, eiusq; cõfinia, Libani quoq; regio contra Orientem a Baalgad sub monte Hermon, donec ingre 6 diaris Emath. Omniũ qui habitant in monte a Libano, vsq; ad Aquas Maserephoth, vniuersiq; Sidonij: Ego sum qui delebo eos à facie filiorũ Israël. Veniat ergo in partem 7 hæreditatis Israël sicut pcepi tibi. Et nunc B diuide terrã in possessionẽ nouẽ tribubus, 8 & dimidię tribui Manasse cum qua Ruben

Marginal note: Supra 11 b. 8.

& Gad

& Gad possederunt terram, ‖ quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta 9 Iordanis, ad orientalem plagā. ℣ Ab Aroër quę sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuersaq; campestria Medaba, vsq; 10 Dibon. ℣ & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi qui regnauit in Hesebon vsq; ad 11 terminos filiorum Ammon. ℣ & Galaad, ac terminū Gessuri & Machati, & omnē montem Hermon, & vniuersam Basan, & vsq; ad 12 Salecha, ℣ omnē regnū Og in Basan, qui regnauit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquijs Raphaim, percussitq; eos Moyses, at-13 que deleuit. ℣ Noluerūtq; disperdere filij Israel Gessuri & Machati: & habitauerunt in medio Israël vsque in præsentem diem.

14 ℣ ‖ Tribui autē Leui non dedit possessionē: sed sacrificia & victimæ Dñi Dei Israël, ipsa est eius hæreditas, sicut locutus est illi.

15 ℣ Dedit ergo Moyses possessionē tribui filio-16 rum Ruben iuxta cognationes suas. ℣ Fuitq; C terminus earū ab Aroër, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle eiusdē torrētis media, vniuersam planiciem, quæ ducit Me-17 daba ℣ -& Hesebon, cū cūctisq; viculis earum qui sunt in cāpestribus: Dibon quoq; & Bamoth-baal, & oppidum Baalmeon. 18 ℣ & Iassa, & Cedimoth, & Mephaat, ℣ & Ca-19 riathaïm, & Sabama, & Sarathasar in monte 20 conuallis. ℣ Beth-phogor & Asedoth, Phas-21 ga & Beth-iesimoth, ℣ & omnes vrbes campestres, vniuersaq; regna Sehon regis Amorrhæi qui regnauit in Hesebon, ‖ quē percussit Moyses cū principibus Madian: Heuæū, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Se-22 hon habitatores terræ. ℣ Et Balaā filiū Beor ariolum occiderunt filij Israël gladio cū cę-23 teris interfectis. ℣ Factusq; est terminus filiorū Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarū per cognationes suas vr-24 bium & viculorū. ℣ Deditque Moyses tribui Gad & filijs eius per cognationes suas pos-25 sessionem, cuius hæc diuisio est. ℣ Terminus Iaser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partē terræ filiorum Ammon: vsq; ad 26 Aroër quæ est cōtra Rabba. ℣ & ab Hesebon vsq; Ramoth, & Masphe & Betonim: & a 27 Manaim vsq; ad terminos Dabir ℣ in valle D quoq; Beth-arā, & Beth-nemra, & Socoth, & Sephon reliquā partē regni Sehon regis Hesebō huius quoq; finis Iordanis est vsq; ad extremā partē maris Genereth trans Ior-28 danem ad orientalem plagā. ℣ hæc est possessio filiorū Gad per familias suas, ciuitates, 29 & villæ earū. ℣ Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filijsq; eius iuxta cognationes suas 30 possessionē, ℣ cuius hoc principiū est: a Manaim vniuersā Basan, & cūcta regna Og regis Basan, omnesq; vicos Iair qui sunt in Ba-31 san, sexaginta oppida, ℣ & dimidiā partē Galaad, & Astaroth, & Edrai vrbes regni Og in Basan: filijs Machir, filij Manasse dimidiæ patri filiorū Machir iuxta cognationes suas.

32 ℣ Hāc possessionē diuisit Moyses in cāpestribus Moab, trans Iordanē contra Iericho ad 33 orientalē plagam. ℣ Tribui aūt Leui nō dedit possessionē: ‖ quoniam Dñs Deus Israel ipse est possessio eius, vt locutus est illi.

‖ Nu. 31. f. 33. Inf. 24. a. 4. — ‖ Nu. 18. c. 22. — eius. 1. — ‖ Nu. 31. a. 4. Reba. 1. — Ramath. 1. — ‖ Nu. 18. c. 26.

CAPVT XIIII.

1 A HOc est quod possederunt filij Israël in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarū per tribus Israël: 2 ℣ sorte oīa diuidētes, ‖ sicut præceperat Dñs in manu Moysi, nouē tribubus, 3 & dimidiæ tribui. ℣ Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyses trans Iordanē possessionē absq; Leuitis, qui nihil terræ ac-4 ceperunt inter fratres suos ℣ sed in eorū successerūt locū filij Ioseph in duas diuisi trib. Manasse & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliā in terra partē, nisi vrbes ad habitandū, B & suburbana earum ad alenda iumenta & 5 pecora sua. ℣ Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filij Israël & diuiserūt terrā.

6 ℣ Accesserunt itaq; filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone Cenezęus: ‖ Nosti q̄d locutus sit Dominus ad Moysen hoīem Dei de me & te ī 7 Cades-barne. ℣ Quadraginta annorū eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cades-barne, vt considerarem terram, 8 nunciauiq; ei q̄d mihi verū videbatur. ℣ Fratres aūt mei qui ascenderant mecū, dissol-C uerunt cor populi: nihilominus ego secu-9 tus sum Dominū Deū meum ℣ ‖ Iurauitque Moyses in die illo, dicens, Terra quā calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filiorū tuorum in æternū, quia secutus es Dñm Deum 10 tuum. ℣ Concessit ergo Dominus vitā mihi sicut pollicitus est vsq; in præsentem diē. quadraginta & quinq; anni sunt ex quo locutus est Dominus verbū istud ad Moysen, quando ambulabat Israël per solitudinem: 11 hodie octogintaquinque annorū sum ℣ sic D valens vt eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: ‖ illius in me tēporis fortitudo vsq; hodie perseuerat, tam 12 ad bellandum quam ad gradiendum. ℣ Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ atq; munitæ. si fortè sit Dominus mecum, & potuero de-13 lere eos: sicut promisit mihi ℣ Benedixitque ei Iosue: ℣ & tradidit ei Hebron in possessio-14 nem, ℣ atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezęo vsque in præsentem diē: quia secutus est Dominum Deum Israël. 15 ℣ Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est, & terra cessauit a prælijs.

‖ Nu. 34. g. 54. — ‖ Nu. 14. d. 24. — ‖ Sup. 1. a. 3. — tuum. — ‖ Ecc. 46. b. 11. — ‖ 1. Ma. 2. f. 56.

CAPVT XV.

1 A Gitur sors filiorũ Iudæ per cognationes suas ista fuit. A termino Edom, vsq; ad desertum Sin contra meridiẽ, & vsq; ad extremam partẽ australis plagę. 2 initium eius à summitate maris salsissimi, 3 & à lingua eius q̃ respicit meridiẽ. Egrediturq; contra ascensum scorpionis, & pertransit in Sina: ascẽditq; in Cades-barne, & peruenit in Esron, ascendẽs ad Addar, & circuiens Carcaa, 4 atq; inde pertrãsiens in Asemona, & perueniẽs ad torrentem-Ægypti: eruntq; termini eius mare magnũ, hic erit finis meridianæ plagæ. 5 Ab oriente vero erit initium mare salsissimũ vsq; ad extrema Iordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonẽ, à lingua maris vsq; ad eũdem Iordanis fluuiũ. 6 ascenditq; terminus in Beth-hagla, B & transit ab Aquilone in Beth-araba: ascendens ad lapidẽ-Boen filij Ruben, 7 & tendens vsq; ad terminos Debera de Valle-achor contra Aquilonẽ respiciens Galgala, quæ est ex aduerso Ascensionis adommim, ab Australi parte torrentis: transitq; aquas q̃ vocantur Fons-solis: & erunt exitus eius 8 ad Fontẽ-rogel, ascenditq; per [b]conuallẽ filij Ennom ex lateræ Iebusæi ad meridiem hæc est Ierusalem: & inde se erigens ad verticẽ montis, quæ est cõtra Gehennom ad occidentem in summitate Vallis-Raphaim cõtra Aquilonẽ. 9 pertransitq; à vertice montis, C vsq; ad fontẽ aquæ Nethoa, & peruenit vsq; ad vicos montis Ephron: Inclinaturque in Baala: quæ est Cariath-iarim, idest, vrbs syluarũ, 10 & circuit de Balaa contra occidentẽ, vsq; ad montẽ Seir: transitq; iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheslõ: & descendit in Beth-sames, trãsitq; in Thamna, 11 & peruenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturq: Sechrona, & transit mõtẽ Baala: peruenitq; in Iebneel & magni maris cõtra occidentem fine concluditur. 12 hi sunt termini filiorũ Iuda per circuitum in cognationibus suis. 13 Caleb verò filio Iéphone dedit partem in medio fi- D liorũ Iuda, sicut p̃ceperat ei Dñs: Cariath-14 Arbe patris Enac, ipsa est Hebron. [c] Deleuitq; ex ea Caleb tres filios Enac. Sesai & 15 Ahiman & Tholmai de stirpe Enac. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-Sépher, 16 idest ciuitas literarum. Dixitq; Caleb: Qui percusserit Cariat-sépher, & ceperit eam, 17 dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cepitq; eam Othoniel filius Genez frater Caleb iunior, deditq; ei Axam filiam suã vxo- 18 rem. Qui cum pergerent simul suasa est à viro suo vt peteret a patre suo agrũ, suspirauitque vt sedebat in asino, Cui Caleb: 19 Quid hẽs, inq̃t? At illa rñdit: Da mihi benedictionem: terram australem, & arentem E dedisti mihi iunge & irriguam. Dedit itaq; 20 ei Caleb irriguũ superius & inferius. Hæc est possessio tribus filiorum Iuda per cognationes suas. 21 Erantq; ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edon à meridie: Cabseel & Eder & Iagur 22 & Cina & Dimona & Adada, & Cedes 23 & Asor & Iethnan, Ziph & Telem & Baloth. 24 Asor noua & Carioth, Hesron, hæc 25 est Asor. Amam, Sama, & Molada, & 26 Asergadda, & Hasemon & Betphelet, & 27 Haser-saul & Bersebee & Baziothia & Baala 28 & Im & Esem, & Eltholad & Cesil & 29 Harma, & Siceleg, & Medemena & Sensenna, 30 Lebaoth & Selim & Aen & Remõ, om- 31 nes ciuitates vigintinouem, & villæ earum. 32 In campestribus verò Estaol & Sarea & 33 Asena. & Zanoe & Engannim & Taphua & Enaim, 34 & Ierimoth & Adullam. Socho & Azeca 35 & Saraim & Adithaim & 36 Hedera & Gederothaim, vrbes quatuordecim, & villæ earum. F 37 Sanau, & Hadassa & Mahdal-gad 38 Delean & Masepha & Iecthel. 39 Lachis & Bascath & Eglon, Chebbon & Lehemã & Cethlis 40 & Gideroth & Betdagon & Neama & Maceda: ciuitates sedecim, & villæ earum. 41 Labana & Ether 42 & Asan, Iephtaa & Esna & Nezb, 43 Cella & Achzib & Maresa: ciuitates nouem, & 44 & villæ earũ Accaron cum vicis & villulis suis. 45 Ab Acaron vsq; ad mare omnia quæ 46 vergunt ad Azótũ & viculos eius. Azótus 47 cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, vsq; ad Torrentem Ægypti 48 & Mare-magnum terminus eius, Et in 49 monte, Samir & Iether & Socoth & Danna 50 & Cariathsenna, hæc est Dabir: Anab 51 & Istemo & Abim, Gosen & Olon & Gilo: 52 ciuitates vndecim & villæ earum. Arab & 53 Ruma & Esaan, & Ianum & Beth-tha- 54 phua & Apheca Athmatha & Cariatharbe G hæc est Hebrõ, & Sior: ciuitates nouem 55 & villæ earum. Maon & Charmel & Ziph 56 & Iotha, & Iezrael & Iudacã & Zanoe Ac- 57 cain, Gabaa & Thamna: ciuitates decem & 58 villæ earum, Haihul, & Beth-sur & Gedor, 59 Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: ciuita- 60 tes sex & villæ earum. Cariath-baal, hæc est Cariath-iarim vrbs syluarum, & Arebba: 61 ciuitates duæ & villæ earum in deserto 62 Beth-araba, Meddin, & Sachacha, & Nebsan, & ciuitas salis, & Engaddi: ciuitates 63 sex & villæ earum. * Iebusæum autem habitatorem Ierusalẽ non potuerunt filij Iuda delere: habitauitq; Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem vsq; in præsentem diem.

CAPVT XVI.

1 A Ecidit quoque sors filiorum Ioseph ab Iordane cõtra Iericho & aquas eius ab Oriente: & solitudo quæ ascendit de Iericho 2 ad montem Beth-el & egre-

ditur

Num.34. a.3. -8.

[b] valle I.

[c] Iudic. 1. c.29.

** fiunt simul centũ quĩdecim.*

ditur de Beth-el Luzam: trāsitq; terminū
3 Archi atharoth. ¶ & descendit ad Occidentē
iuxta terminū Iephleti, vsque ad terminos
Beth-horō inferioris, & Gazer, finiūturq;
4 regiones eius Mari magno. ¶ possederūtque
5 filij Ioseph Manasses & Ephraim. ¶ Et fact⁹
B est terminus filiorū Ephraim per cognationes suas: & possessio eorū contra orientem
Ataroth-addar vsq; Beth-horō superiorē.
6 ¶ Egrediunturque confinia in mare: Mach-
C methath verò Aquilonē respicit: & circuit
terminos contra Orientē in Thanath-selo:
7 & pertrāsit ab Oriente Ianoe: ¶ descenditq;
de Ianoe in Ataroth & Naaratha: & peruenit in Iericho, egrediturque ad Iordanem.
8 ¶ De Taphua pertransit contra mare in Vallem-arundineti, suntq; egressus eius in ma
D re salsissimum: hæc est possessio tribus filio-
9 rum Ephraim per familias suas. ¶ Vrbesque
separatæ sunt filijs Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse & villæ earum.
10 ¶ & non interfecerunt filij Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitauitq;
Chananæus in medio Ephraim vsque in
diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

1 A Cecidit autem sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, q̄ fuit vir pugnator, habuitq;
2 possessionem Galaad & Basan, ¶ ‖ & reliquis filiorum Manasse iuxta familias suas. filijs Abiezer, & filijs Helec, & filijs Esriel, & filijs Seché, & filijs Hepher, & filijs Semida.
Isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares ‖ p
3 cognationes suas ¶ Salphaad verò filio Hepher filij Galaad filij Machir filij Manasse
non erāt filij, sed solæ filiæ: quarū ista sunt
noīa, Maala, & Noa & Hegla & Melcha &
4 Thersa. ¶ Veneruntq; in conspectu Eleazari
sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principū,
dicētes: Dn̄s præcepit p manū Moysi, vt daret nobis possessio in medio fratrū nostrorū. Deditq; eis iuxta imperiū Dn̄i possessio-
5 nē in medio fratrū patris earū. ¶ Et ceciderunt
B funiculi Manasse, decem, absq; terra
6 Galaad & Basan trās Iordanē. ¶ Filiæ enim
Manasse possederunt hæreditatē in medio
filiorum eius. Terra autē Galaad cecidit in
sortem filiorū Manasse, qui reliqui erant.
7 ¶ Fuitq; terminus Manasse ab Aser, Machmathath, q̄ respicit Sichem: & egreditur ad
dextram iuxta habitatores fontis-Taphuæ.
8 ¶ Etenim in sorte Manasse ceciderat terra
Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse fi-
9 liorū Ephraim. Descenditq; terminus Vallis arundineti in meridiem torrētis ciuitatum Ephraim, q̄ in medio sunt vrbiū Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrē
10 tis, & exitus eius pergit ad Mare: ¶ ita vt pos
C sessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilo-
ne Manasse, & vtrāq; claudat mare, & coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone
11 & in tribu Issachar ab Oriēte. ¶ Fuitq; hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Beth-san & viculi eius, & Ieblaā cum viculis suis,
& habitatores Dor cū oppidis suis, habitatores quoq; Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Tenac cum viculis suis,
& habitatores Mageddo cum viculis suis, &
12 tertia pars vrbis Nopheth: ¶ Nec potuerunt
filij Manasse has ciuitates subuertere, sed cœ
13 pit Chananæus habitare in terra ipsa. ¶ Postquā aūt conualuerūt filij Israël, subiecerunt
Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec
14 interfecerūt eos. ¶ Locutiq; sunt filij Ioseph
ad Iosue, & dixerūt: Quare dedisti mihi possessionē sortis & funiculi vnius, cū sim tātæ
15 multitudinis, & benedixerit mihi Dn̄s? ¶ Ad
D quos Iosue ait. Si populus multus es, ascēde
in syluā: & succide tibi spacia in terra Pherezęi & Raphaim: q̄a angusta est tibi posses
16 sio mōtis Ephraim. ¶ Cui respōderūt filij Ioseph: Nō poterimus ad mōtana cōscēdere;
cū ferreis currib⁹ vtātur Chananæi q̄ habitāt ī terra cāpestri, in qua sitę sunt Beth-san
cū viculis suis, & Iezrael mediam possidens
17 vallem. ¶ Dixitq; Iosue ad domū Ioseph, Ephraim & Manasse: Populus mult⁹ es, & ma-
18 gnæ fortitudinis, nō habebis sortē vnā, ¶ sed
transibis ad mōtē, & succides tibi, atq; purgabis ad habitandum spacia: & poteris vltrà
pcedere cū subuerteris Chananæū, quē dicis ferreos habere curr⁹ & esse fortissimū.

CAPVT XVIII.

1 A Congregatique sunt omnes filij Israël in Silo, ibiq; fixerunt tabernaculū testimonij, & fuit
2 eis terra subiecta. ¶ Remanserūt autē filiorū Israël septē tribus, quæ necdū acceperāt possessiones suas.
3 ¶ Ad quos Iosue ait: Vsquequo marcetis
ignauia, & nō intratis ad possidendā terrā,
4 q̄ Dn̄s De⁹ patrū vestrorū dedit vobis? ¶ Eligite de singulis tribub⁹ ternos viros: vt mittant eos & pergant atq; circumeāt terrā, &
describāt eā iuxta ᵇnumerū vniuscuiusque
multitudinis: referantque ad me q̄d descri-
5 pserint. ¶ Diuidite vobis terrā in septē partes: Iudas sit in terminis suis ab australi pla-
6 ga, & domus Ioseph ab Aquilone. ¶ mediam
inter hos terrā in septem partes describite:
& huc venietis ad me, vt corā Dn̄o Deo ve-
7 stro mittā vobis hic sortē: ¶ q̄a non est inter
vos pars Leuitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autē & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad
orientalem plagam: quas dedit ei Moyses
8 famulus Domini. ¶ Cumq; surrexissent viri,
vt pergerent ad describendā terrā, præcepit
eis Iosue, dicēs: Circuite terrā, & describite
eā, ac reuertimini ad me: vt hic corā Dn̄o, in

‖ *Nu. 26. d. 29.*

‖ *Nu. 27. a. 1. 36. a. 2.*

ᵇ *terminū 5.*

9 Silo mittam vobis ſortem. ¶Itaque perrexe-
runt:& luſtrantes eã, in ſeptẽ partes diuiſe-
rũt, ſcribẽtes in volumine. Reuerſique ſunt
10 ad Ioſue in caſtra Silo. ¶Qui miſit ſortes co-
ram Dño in Silo, diuiſitq; terram filijs Iſraël
11 in ſeptẽ partes ¶ Et aſcẽdit ſors prima filio-
rũ Ben-iamin per familias ſuas, vt poſſide-
rent terrã inter filios Iuda & filios Ioſeph.
12 ¶ Fuitq; terminus eorũ cõtra Aquilonem à
Iordane: pergens iuxta latus Ierico ſepten-
trionalis plagæ, & inde contra occidentem
ad montana conſcendens, & perueniens ad
13 ſolitudinem Beth-àuen. ¶atq; pertranſiens
iuxta Luzan ad Meridiem, ipſa eſt Beth-el,
C deſcenditq; in Ataroth-addar in montem
qui eſt ad Meridiem Beth-horon inferio-
14 ris: ¶Et inclinatur circuiens contra mare ad
Meridiẽ montis q̃ reſpicit Beth-horon cõ-
tra Africum: ſuntq; exitus eius in Cariath-
báal, quæ vocatur & Cariath-iarim, vrbem
filiorũ Iuda hæc eſt plaga contra mare, [a]ad[a]
15 Occidentem. ¶A Meridie autẽ ex parte Ca-
riath-iarim egreditur terminus cõtra ma-
re, & peruenit vſq; ad fontẽ aquarũ Neph-
16 toa. ¶Deſcenditq; in partẽ montis qui reſpi-
cit Vallẽ-filiorũ-Ennom: & eſt contra ſe-
ptẽtrionalem plagam in extrema parte Val-
lis-raphaim: Deſcenditque in Ge-hennom
(id eſt Vallis-Ennom,) iuxta latus Iebuſæi
17 ad Auſtrũ: & peruenit ad Fontẽ-rogel, ¶trã-
ſiens ad Aquilonẽ, & egrediẽs ad Enſemes,
18 ideſt fontẽ ſolis. ¶& pertrãſit vſq; ad tumu-
los q̃ ſunt e regione Aſcenſus-adommim:
deſcenditq; Abẽ-Boen, ideſt lapidem Boen
filij Ruben. & pertranſit ex latere Aquilo-
nis ad cãpeſtria: deſcenditq; in planiciem,
19 ¶ & p̃tergreditur cõtra Aquilonẽ Beth-ha-
gla: ſuntq; exitus eius contra linguã-maris
-ſalſiſſimi ab Aquilone in fine Iordanis ad
20 auſtralẽ plagam: ¶ qui eſt terminus illius ab
D Oriẽte: hæc eſt poſſeſſio filiorũ Ben-iamin
per terminos ſuos in circuitu, & familias
21 ſuas. ¶ Fueruntque ciuitates eius, Iericho &
22 Beth-hagla & Vallis-caſis, ¶ Beth-haraba
23 & Samaraim & Beth-el ¶ & Auim & Apha-
24 ra & Ophera, ¶ Villa-hemona & [b]Ophni &
Gabee: ciuitates duodecim, & villæ earum,
25 ¶ Gabaon & Rama & Beroth ¶ & Meſphe, &
26 Caphara & Amoſa ¶ & Recem, Iarephel &
27 Tharela ¶ & Sela, Eleph & Iebus, quæ eſt Ie-
27 ruſalem, Gabaath & Cariath: ciuitates qua-
tuordecim, & villæ earũ. * Hæc eſt poſſeſſio
filiorum Ben-iamin iuxta familias ſuas.

[a] & 4.

* *Fuerũtque oẽs ciuitates viginti ſex.*

CAPVT XIX.

1 **E**T egreſſa eſt ſors ſecunda filio-
A rum Simeon per cognationes
ſuas: fuitq; hæreditas eorũ in
medio poſſeſſionis filiorũ Iu-
2 da: ¶ Berſabee & Sabee & Mo
3 lada & ¶Haſer-ſual, Bala & Aſem ¶ & Eltho
4 lad, Bethul & Harma ¶ & Siceleg & Beth-
5 marchaboth & Haſer-ſuſa ¶ & Beth-leba-
oth & Sarohẽ: ciuitates tredecim, & villæ
6 earũ. ¶Ain & Remmon & Athar & Aſan: ci-
7 uitates quatuor, & villæ earũ. ¶ oẽs viculi p̃
8 circuitũ vrbiũ iſtarũ vſq; ad Baalath, Beer,
Ramath contra auſtralẽ plagã. * Hæc eſt hæ-
reditas filiorum Simeon iuxta cognationes
9 ſuas, ¶ in poſſeſſione & funiculo filiorũ Iu-
da: q̃a maior erat, & idcirco filij Simeõ poſ-
10 ſederũt in medio hæreditatis eorum ¶Ceci-
ditq; ſors tertia filiorũ Zabulõ p̃ cognatio-
nes ſuas: & factus eſt terminus poſſeſſionis
11 eorũ vſq; Sarid ¶Aſcẽditq; de mari & [c]Me
dalaa[c], & p̃uenit in Debbaſeth: vſq; ad tor-
12 rẽtem, qui eſt cõtra Ieconã. ¶ Et reuertit̃ de
Sarid cõtra Orientẽ in finẽ Ceſeleth-Tha-
bor. & egredit̃ ad Dabéreth, aſcenditq; con-
13 tra Iaphie. ¶Et inde pertrãſit vſq; ad oriẽta-
B lẽ plagam Geth-hepher & Tacaſin: & egre
14 ditur in Rẽmon, Amthar & Noa. ¶Et circuit
ad Aquilonẽ Hanathon: ſuntq; egreſſus ei*
15 Vallis-iephtahel, ¶ & Careth & Naalol &
Semerõ & Iedala & Beth-lehem: ciuitates
16 duodecim, & villæ earũ. ¶ Hæc eſt hæreditas
tribus filiorũ Zabulon p̃ cognationes ſuas,
17 vrbes & viculi earum. ¶ Iſſachar egreſſa eſt
18 ſors quarta per cognationes ſuas. ¶ Fuitque
eius hæreditas Iezraël & Caſaloth & Sunẽ,
19 ¶ & Hapharáim & Seon & Anaharath, ¶ &
20 Rabboth & Ceſiõ, Abes, ¶& Rameth & En-
21 gannim & Enhadda, & Beth-pheſes. ¶ Et p̃-
22 uenit terminus eius vſq; Thabor & Seheſi-
ma & Beth-ſemes: eruntq; exitus eius Ior-
23 danis: ciuitates ſedecim, & villæ earũ ¶ Hæc
eſt poſſeſſio filiorũ Iſſachar p̃ cognationes
24 ſuas, vrbes, & viculi earum. ¶ Ceciditq; ſors
quinta tribui filiorũ Aſer per cognationes
25 ſuas: ¶ fuitque terminus eorum Halcath &
26 Chali & Betem & Axaph. ¶ & Elmelech &
Amaad & Meſſal: & peruenit vſque ad Car-
27 melum maris & Sihor & Labanath. ¶Ac re-
uertitur cõtra orientem Bethdabon: & per-
tranſit vſq; Zabulõ & Vallẽ-iephtael con-
tra Aquilonem in Beth-emec & Nehiel,
28 ¶ Egrediturque ad Leuam Cabul: & Abran
C & Rohob & Hamon & Cana, vſq; ad Sido-
29 nem magnam: ¶ reuertiturq; in Horma vſ-
que ad ciuitatem munitiſſimam Tyrum, &
vſque Hoſa, eruntq; exitus eius in mare de
30 funiculo Achziba: ¶ & Amma & Aphec &
Rohob: ciuitates vigintiduæ, & villæ earum
31 ¶ Hæc eſt poſſeſſio filiorum Aſer per cogna-
32 tiones ſuas, vrbesq; & viculi earum. ¶ Filio-
rum Nephthali ſexta ſors cecidit per fami-
33 lias ſuas: & cœpit terminus de Heleph &
Elon in Saanim & Adami, quæ eſt Neceb, &
Iebnael vſq; Lecum: & egreſſus eorum vſq;
34 ad Iordanem, ¶ reuerteturq; terminus con-
tra Occidentem in Azanoth Thabor, atque
inde egreditur in Hucuca, & pertrãſit in Za
bulon contra Meridiem, & in Azer contra
Occidentem, & in Iuda ad Iordanem con-
35 tra ortum ſolis, ¶ ciuitates munitiſſimæ, Aſ-

* *Fuerũtque oẽs ciuitates decem & ſeptem.*

[c] *Merala.*

ſedim,

sedim, Ser & Emath, & Reccath, & Cere-
36 reth, ¶ & Edema & Arama, Asor, ¶ & Cedes,
37 & Edrai, En-hasor, ¶ & Ieron, & Magdelel,
38 Horem, & Beth-anath, & Beth-sames, ci-
39 uitates decem, & nouem, & villę earum. ¶ Hęc
D est possessio tribus filiorum Nephtali per co
40 gnationes suas, urbes & uiculi earum. ¶ Tri-
bui filiorum Dan per familias suas egressa
41 est sors septima: & fuit terminus possessio-
nis eius Saraa, & Esthaol, & Hair-semes, id-
42 est ciuitas solis. ¶ Selebin, & Aialon, & Ie-
43 thela, ¶ Elon, & Themna, & Acron. ¶ Ethe-
44 ce, Gebbethon, & Balaath, & Iud, & Bane,
45 & Barach, & Geth-remmon: ¶ & Meaiarcon,
46 & Arcon, cum termino qui respicit Iop-
47 pen, ¶ & ipso fine concluditur. Ascenderuntq; filij Dan, & pugnauerunt contra Lesem, ce-
peruntque eam: & percusserunt eam in ore
gladii, & possederunt & habitauerunt in ea,
uocantes nomen eius Lesem-Dan, ex no-
48 mine Dan patris sui. ¶ Hæc est possessio tri-
bus filiorum Dan, per cognationes suas, vr-
49 bes & viculi earum. ¶ Cumque complesset
sorte diuidere Terram singulis per tribus
suas, dederunt filii Israël possessionem Io-
50 sue filio Nun in medio sui, iuxta præce-
ptum Domini, urbem quam postulauit,
Thamnath-saraa in monte Ephraim: & ædi-
51 ficauit ciuitatem, habitauitque in ea. ¶ Hæ
sunt possessiones quas sorte diuiserunt Elea-
zar sacerdos, & Iosue filius Nun, & princi-
pes familiarum, ac tribuum filiorum Israël
in Silo, coram Domino ad ostium taberna-
culi testimonij, partitique sunt Terram.

CAPVT XX.

1 A Et locutus est Dominus ad Iosue dicens: Loquere filijs Israël, &
2 dic eis: ¶ Separate vrbes fugitiuorum, ‖ de quibus locutus sum
3 ad uos per manum Moysi, ut cōfugiat ad eas quicunque animam percusserit
nescius: & possit euadere iram proximi qui
4 ultor est sanguinis, ¶ cum ad unam harū confugerit ciuitatum: stabitque ante portā ciui-
tatis, & loquetur senioribus urbis illius ea,
quæ se comprobent innocentem, sicq; susci-
pient eū, & dabunt ei locū ad habitandum.
5 ¶ Cumq; ultor sanguinis eū fuerit persecutus,
B nō tradent in manus eius: quia ignorās per-
cussit proximum eius, nec ante biduum tri-
6 duumve eius probatur inimicus. ¶ Et habita-
bit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium,
causam reddens facti sui, & moriatur sacer-
dos magnus qui fuerit in illo tempore, tunc
C reuertetur homicida, & ingredietur ciuita-
7 tē & domum suam de qua fugerat. Decreue-
runtque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath-
8 arbe ipsa est Hebron in monte Iuda. ¶ Et
trans Iordanem contra Orientalem plagam
Iericho, ‖ statuerunt Bosor, quæ sita est in
campestri solitudine de tribu Ruben, & Ra-
moth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in
9 Basan de tribu Manasse. ¶ Hæ ciuitates con-
D stitutæ sunt cunctis filiis Israël, & aduenis
qui habitabant inter eos, ut fugeret ad eas,
qui animam nescius percussisset, & non mo-
reretur in manu proximi, effusum sanguinē
uindicare cupientis, donec staret ante popu-
lum expositurus causam suam.

‖ Nu. 35. b. 9. Deu. 19. a. 2.

‖ Deu. 4. g. 43. Ios. 10. b. 9 9.

CAPVT XXI.

1 A Accesseruntque principes familiarum Leui ad Eleazarum sacerdotem, & Io-
sue filium Nun, & ad duces cognationum
2 per singulas tribus filiorum Israël, ¶ locu-
tique sunt ad eos in Silo terræ Chanaan, at-
que dixerunt: ‖ Dominus præcepit per ma-
num Moysi, ut darentur nobis urbes ad habi
tandum, & suburbana earum ad alenda iumē
3 ta. ¶ Dederuntque filii Israël de possessionibus
suis iuxta imperiū Domini, ciuitates & sub-
4 urbana earum. ¶ Egressaque est sors in fami-
liam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tri
bu Iuda & Simeon, & Ben-iamin, ciuita-
5 tes tredecim. ¶ Et reliquis filiorum Caath,
idest Leuitis qui superfuerant, de tribubus
Ephraim, & Dan & dimidiæ tribus Manas-
6 se ciuitates decem. ¶ Porrò filiis Gerson egres-
sa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar,
& Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Ma-
nasse in Basan ciuitates numero tredecim.
7 ¶ Et filii Merari per cognationes suas de tri-
bubus Ruben, & Gad, & Zabulon urbes duo
8 decim. ¶ Dederuntque filiis Israël Leuitis ciui
tates & suburbana earum, sicut pręcepit Do-
minus per manum Moysi, singulis sorte tri-
9 buētes. ¶ De tribubus filiorum Iuda & Simeō
B dedit Iosue ciuitates: ‖ quarum ista sunt no-
10 mina: ¶ filiis Aaron per familias Caath Le-
uitici generis (¶ prima enim sors illis egres-
11 sa est) ¶ Cariath-Arbe patris Enac, quæ vo-
catur Hebron in monte Iuda, & suburbana
12 eius per circuitum. ¶ Agros uero, & uillas
eius dederat Caleb filio Iephone ad prouidē
13 dum. ¶ Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hę-
bron confugii ciuitatem, ac suburbana eius,
14 & Lobnam cum suburbanis suis: & Iether,
15 & Estemo, ¶ & Holon, & Dabir, ¶ & Ain, &
16 Iota & Beth-sames, cum suburbanis suis,
17 ciuitates nouem de tribubus, ut dictum est,
duabus. ¶ De tribu autem filiorum Ben-ia-
18 min, Gabaon & Gabae, ¶ & Anatoth & Al-
mon, cum suburbanis suis: ciuitates quatuor.
19 ¶ Omnes simul ciuitates filiorū Aaron sacer-
20 dotis tredecim cum suburbanis suis. ¶ Reli-
quis uero per familias filiorum Caath Leui-
21 tici generis hæc est data possessio. ¶ De tribu
C Ephraim urbs confugii Sichē cum suburba-
22 nis suis in monte Ephraim, & Gazer, & Ieb-
sam, & Beth-horon, cum suburbanis suis,
23 ciuitates quatuor de tribu quoque Dan: El-
24 theco & Gabathon, ¶ & Aialon & Geth-rem-
mon, cum suburbanis suis, ciuitates quatuor

‖ Nu. 35. a. 2.

‖ 1. Par. 6. 4. 2.

‖ Sup. 14. d. 14.

25 ¶Porrò de dimidia tribu Manasse. Thanach & Geth-remmon cum suburbanis suis, ciui-
26 tates duæ. ¶ Omnes ciuitates decem, & suburbana earum, datæ sunt filijs Caath, infe-
27 rioris gradus. ¶ Filijs quoque Gerson Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugij ciuitates, Gaulon in Basan, & Bosram cum suburbanis suis, ciuitates duas.
28 ¶ Porrò de tribu Issachar, Cesion, & Dabe-
29 reth, ¶& Iaramoth, & En-gannim, cum subur-
30 banis suis, ciuitates quatuor. ¶ De tribu au-
31 tem Aser Masan & Abdon, ¶& Helrath, & Rohob cum suburbanis suis, ciuitates quatuor.
32 ¶ De tribu quoq; Nephthali ciuitates confugij Cedes in Galilæa, & Hammoth dor, & Carthan, cum suburbanis suis, ciuitates tres.
33 ¶Omnes vrbes familiarum Gerson, tredecim,
34 cũ suburbanis suis. ¶Filijs autẽ Merari Leuitis inferioris gradus per familias suas data est
35 de tribu Zabulon, Iecnã & Chartha ¶& Damna, & Naalol, ciuitates quatuor cũ suburba-
36 nis suis. ¶De tribu Gad ciuitates confugij: Ra-
D moth in Galaad, & Manaim & Hesebon & Iazer, ciuitates quatuor, cum suburbanis suis.
37 ¶De tribu Ruben vltra-Iordanem contra Iericho ciuitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Iaser & Iethson, & Mephaath, ciui-
38 tates quatuor cum suburbanis suis. ¶ Omnes vrbes filiorum Merari per familias, & cognationes suas duodecim. ¶ Itaque ciuitates vni-
39 uersæ Leuitarum in medio possessionis filio-
40 rum Israël fuerunt quadragintaocto, ¶ cum suburbanis suis, singulæ per familias distribu-
41 tæ. ¶Deditq; Dominus Deus Israëli omnem terram quam traditurum se patribus eorũ iurauerat, & possederunt illam, atque habitaue-
42 runt in ea. ¶ Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostiũ resistere ausus est, sed cuncti in eorũ ditionẽ
43 redacti sunt. ¶ Ne vnum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

CAPVT XXII.

1 A EOdem tempore vocauit Iosue Rubenitas & Gadditas, & dimi-
2 diam tribum Manasse, ¶ dixitque ad eos: Fecistis omnia quę pręcepit vobis Moyses famulus Domini, mihi quoque in omnibus obedistis.
3 ¶ nec reliquistis fratres vestros lõgo tempore vsque in præsentem diem, custodientes im-
4 perium Domini dei vestri. ¶Quia igitur dedit dominus Deus vester fratribus vestris quietẽ & pacem, sicut pollicitus est, reuertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, ‖quàm tradidit vobis Moyses famulus
5 Domini trãs Iordanẽ. ¶Ita duntaxat, vt custodiatis attentè, & opere compleatis mãdatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, vt diligatis dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obseruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac seruiatis in omni corde, & in om-
6 ni anima vestra. ¶ Benedixitque Iosue, & di-
B misit eos. Qui reuersi sunt in tabernacula
7 sua. ¶ Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Iosue sortẽ inter cæteros fratres suos trans Iordanem ad occidentalẽ plagam. ¶Cũq; dimitteret eos
8 in tabernacula sua, & benedixisset eis, ¶ dixit ad eos: In multa substantia atque diuitijs reuertimini ad sedes vestras, cũ argento & auro ære ac ferro, & veste multiplici: diuidite præ-
9 dam hostium cum fratribus vestris. ¶ Reuersique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israël de Silo, quæ sita est in Chanáan, vt intrarent Galaad terram possessionis suæ, quam obtinuerunt iuxta imperium Domini in ma-
10 nu Moysi. ¶ Cumque venissent ad tumu-
C los Iordanis, in Terram Chanáan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magni-
11 tudinis. ¶ Quod cũ audissent filii Israël, & ad eos certi nuncii detulissent ædificasse filios Ruben, & Gad & dimidiæ tribus Manasse altare in Terra-Chanaan super Iordanis tu-
12 mulos contra filios Israël: ¶ conuenerunt omnes in Silo, vt ascenderent, & dimica-
13 rent contra eos. ¶ Et interim miserunt ad illos in Terrã-Galaad Phinees filium Eleaza-
14 ri sacerdotem, ¶ & decem principes cum eo,
15 singulos de singulis tribubus. ¶Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse in terram-Galaad, dixeruntque ad
16 eos. ¶ Hæc mandat omnis populus Domini. Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare sa-
17 crilegum, & à cultu illius recedentes? ¶ An parum vobis est quod ‖ peccastis in Beel-
D Phegor, & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in vobis permanet, mul-
18 tique de populo corruerunt? ¶ Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in vniuersum
19 Israël ira eius desæuiet. ¶ Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum vt à Domino & à nostro consortio non recedatis, ędificato altari, pręter altare Domini Dei no-
20 stri. ¶ ‖ Nonne Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque vtinam solus periisset in
21 scelere suo. ¶Responderuntque filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse principibus
22 legationis Israël. ¶ Fortissimus Deus Domi-
B nus, * ipse nouit & Israël simul intelliget: si prænaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in
23 præsenti: ¶ & si ea mente fecimus vt holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & iu-
24 dicet: ¶ & non ea magis cogitatione, atque

‖Nu. 32. c. 31. Sup. 13. b. 8.

sacerdotis.

‖Nu. 25. a. 2.

ab s 6.

‖Sup. 7. a. 1.

** fortissimus Deus Dominus.*

tractatu,

tractatu, vt diceremus, Cras dicent filii vestri filiis nostris. Quid vobis & Domino Deo 25 Israël? ¶terminum posuit Dominus inter nos & vos ô filii Ruben, & filii Gad, Iordanem fluuium: & idcirco partem nō habetis in Domino. Et per hanc occasionem auertent filii vestri filios nostros à timore Domini. Putauimus itaque melius, 26 ¶& diximus. Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad vi- 27 ctimas offerendas, sed in testimonium inter nos, & vos, & sobolem nostram vestrâque progeniem, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars 28 in Domino. Quod si voluerint dicere, respon- F debunt eis: Ecce altare Domini quod fecerūt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum, ac 29 vestrum. ¶ Absit à nobis hoc scelus, vt recedamus à Domino, & eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta & sacrificia, & victimas offerēdas præter altare Domini Dei nostri, qđ extructum est ante taberna- 30 culum eius. ¶ Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israël, qui erant cum eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, liben- 31 tissimè susceperunt. ¶ Dixitque Phinees filius G Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à præuaricatione hac, & liberastis filios Is- 32 raël de manu Domini. ¶ Reuersusq; est cum principibus à filiis Rubē, & Gad de terra-Galaad, finium Chanáan ad filios Israël, & re- 33 tulit eis. ¶ Placuitq; sermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deū filii Israël, & nequaquā ultrà dixerunt vt ascenderēt contra eos, atque pugnarēt, & delerent terram possessio- 34 nis eorum. ¶Vocaueruntque filii Ruben, & filii Gad altare quod extruxerant, Testimonium nostrum, ꝙ Dominus ipse sit Deus.

in terrā 1.

CAPVT XXIII.

1 A EVoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israëli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam 2 longęuo, & persenilis ætatis: vocauit Iosue omnem Israëlem, maioresq; natu, & principes ac duces, & magistros dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris ętatis 3 sum: ¶vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus uester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro uobis ipse pugnaue- 4 rit: ¶& nunc, quia uobis sorte diuisit omnem terram, ab oriētali parte Iordanis usq; ad Mare-magnum, multæque adhuc supersint na- 5 tiones. ¶ Dominus Deus uester disperdet B eas, & auferet a facie uestra, & possidebitis 6 Terram sicut uobis pollicitus est: ¶tantum cōfortamini & estote solliciti: ut custodiatis cūcta quæ scripta sunt in uolumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexterā, ne- 7 que ad sinistrā: ¶ ne postquam intraueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine deorum earū, & seruiatis eis, & ado- 8 retis illos. ¶ Sed adhæreatis Domino Deo ve- 9 stro, quod fecistis vsque in diē hanc. ¶Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas, & robustissimas, & nullus vo- 10 bis resistere poterit. ¶Vnus è vobis persequе- C tur hostium mille viros, quia dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollici- 11 tus est. ¶Hoc tantū diligentissimè præcauete, 12 vt diligatis Dominū Deum vestrum. ¶ Qđ si volueritis gentium harū quæ inter vos habitant erroribus adhærere, & cum eis miscere 13 connubia, atq; amicitias copulare: ¶Iam nūc scitote ꝙ dñs Deus vester nō eas deleat ante faciē vestrā, sed sint vobis in foueā ac laqueū, & offendiculū ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat, atq; disperdat 14 de terra hac optima quā tradidit vobis. ¶ En D ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscitis ꝙ de omnibus verbis quæ se dominus præstaturū vobis esse polli- 15 citus est, vnum non præterierit incassum. ¶Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorū comminatus est, donec vos auferat, atq; disperdat de terra hac optima quā 16 tradidit vobis. ¶Eò quòd præterieritis pactū domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & seruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: citò atque velociter consurget in vos furor domini, & auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

indices 1. magistratus 4. diuisi. 1. erunt 1.

CAPVT XXIIII.

1 A CОngregauitq; Iosue omnes tribus Israël in Sichem, & vocauit maiores natu ac principes, & iudices & magistros: steteruntq; 2 in conspectu Domini, ¶ & ad populum sic locutus est. Hæc dicit dominus Deus Israël: ‖ Trans fluuium habitauerunt patres vestri: ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: 3 seruieruntque diis alienis. ¶Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus, & adduxi eum in Terram-Chanáan: multi- 4 plicauique semen eius. ¶‖& dedi ei Isaac: illiq; rursum dedi Iacob, & Esau. ‖ E quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum. ‖ Iacob verò & filij eius descenderunt in Aegyptum. 5 ¶ ‖ Misique Moysen & Aaron, & percussi Ae- 6 gyptum multis signis, atque portentis. ¶Eduxique vos & patres vestros de Aegypto, & B venistis ‖ ad mare, persecutique sunt Aegyptii patres vestros cum curribus & equita- 7 tu, vsque ad Mare-rubrum. ¶ Clamauerunt autem ad Dominum filii Israël: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cūcta quę in Aegypto fecerim, & habi- 8 tastis in solitudine multo tēpore: ¶& introduxi vos in terrā-Amorrhęi, qui habitabāt trās

Gen. 11.d. 26. & 31. Gen. 21.a. 2. 25.d.26. Gen. 36.a.8 Gen. 46.a.6 Exo. 3.c. 10. Exo. 12. 37. Exo. 14. c.9.

Iordanem. ‖ Cumque pugnarent contra vos, tradidit eos in manus vestras, & possedistis 9 terrã eorum, atq; interfecistis eos. ¶ ‖ Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pu- C gnauit contra Israëlem. Misitque, & vocauit 10 Balaam filiũ Beor, vt malediceret vobis: ¶ & ego nolui audire eũ, sed ecõtrario per illum benedixi vobis, & liberaui uos de manu eius. 11 ¶ ‖ Transistisque Iordanem, & venistis ad Iericho. Pugnaueruntq; contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras. 12 ¶ ‖ Misique ante vos crabrones: & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in 13 gladio, & in arcu tuo. ¶ Dedique vobis terram in qua non laborastis, & vrbes quas nõ ædificastis, vt habitaretis in eis, vineas & oliueta 14 quæ non plantastis. ¶ Nunc ergo timete do- D minum, & seruite ei perfecto corde atq; verissimo, & auferte Deos quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, & in Aegypto, 15 ac seruite domino. ¶ Sin autẽ malum vobis videtur ut domino seruiatis, optio uobis datur: eligite hodie qđ placet, cui seruire potissimũ debeatis, vtrum diis quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorũ terra habitatis: ego autẽ & do- 16 mus mea seruiemus domino. ¶ Respõditq; populus, & ait: Absit a nobis ut relinquamus do- 17 minum, & seruiamus diis alienis. ¶ Dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de Terra Ægypti, de domo seruitutis: fecitq; uidentibus nobis signa ingentia, & custodiuit nos in omni via, per quam ambulauimus, 18 & in cunctis populis per quos transiuimus. Et eiecit vniuersas gentes, Amorrheũ habitato- E rem terræ quã nos intrauimus. Seruiemus igi- 19 tur domino, quia ipse est Deus noster. ¶ Dixitque Iosue ad populũ: Nõ poteritis seruire domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atq; pecca- 20 tis. ¶ Si dimiseritis dominũ, & seruieritis dijs alienis, conuertet se & affliget uos, atque sub- 21 uertet postquam uobis præstiterit bona. ¶ Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita vt 22 loqueris, erit: sed domino seruiemus. ¶ Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis dominum, vt seruiatis ei: 23 Respõderuntq;: Testes. ¶ Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate 24 corda vestra ad dominũ Deum Israël. ¶ Di- F xitq; populus ad Iosue: domino Deo nostro seruiemus, et obediẽtes erimus pręceptis eius. 25 ¶ Percussit ergo Iosue in die illo fędus, & proposuit populo præcepta atque iudicia in Si- 26 chem. ¶ Scripsit quoq; omnia verba hęc in volumine legis domini: & tulit lapidem pręgrãdem, posuitque eum subter quercu quæ erat 27 in sanctuario domini, ¶ & dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimoniũ quod audieritis omnia verba domini q̃ locutus est vobis: ne fortè postea negare veli- 28 tis, & mentiri domino Deo vestro. ¶ Dimisitque populum, singulos in possessionem suam. 29 ¶ Et post hęc mortuus est Iosue filius Nun seruus domini, centum & decem annorum: 30 ¶ sepelieruntque eum in finibus possessionis G suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephráim, à septentrionali parte mõtis Gaas. 31 ¶ Seruiuitque Israël domino cunctis diebus Iosue & seniorum, qui longo vixerant tempore post Iosue, & qui nouerant omnia opera domini quæ fecerat in Israël. ¶ Ossa quo- 32 que Ioseph, ‖ quæ tulerant filii Israël de Aegypto sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Iacob ‖ a filiis Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in 33 possessionem filiorum Ioseph. ¶ Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filij eius, quæ data est ei in monte Ephráim.

‖ Nu. 21. c. 29.
‖ Nu. 22. a. 5.
‖ Sup. 3. d. 16. a. 1. 21. a. 3.
‖ Sup. 11. d. 20.
Deut. 7. c. 20.
audieris S.
‖ Gen. 50. d. 25. Exo. 13. d. 19.
‖ Gen. 33. d. 19.

Libri Iosue Finis.

LIBER IVDICVM
HEBRAICE SOPHTIM.

CAPVT PRIMVM.

1 A POst mortem Iosue consuluerunt filij Israël Dñm, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, 2 & erit dux belli? Dixitque Dominus: Iudas ascendet:
3 ecco tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem, meam, & pugna contra Chananæũ,
4 vt & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon. Ascenditque Iudas, & tradidit dñs Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum, & percusserunt in Bezec decẽ
5 millia virorum. Inueneruntque Adoni-be-
B zec in Bezec, & pugnauerunt contra eum, ac
6 percusserunt Chananæum, & Pherezæũ. Fugit aũt Adoni-bezec: quem persecuti cõprehenderũt, cæsis summitatibus manuũ eius ac pe-
7 dũ. Dixitq; Adoni-bezec: Septuaginta reges amputatis manuũ ac pedũ summitatibus, colligebãt sub mẽsa meaciborũ reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntq; eũ
8 in Ierusalem, & ibi mortuus est. Oppugnantes ergo filij Iuda Ierusalem, ceperunt eã, & percusserunt in ore gladij, tradentes cũctam
9 incendio ciuitatẽ, & postea descendẽtes pugnauerunt cõtra Chananæũ qui habitabat in
10 mõtanis ad meridiẽ in cãpestribus. Pergẽsq;
C Iudas cõtra Chananæũ qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquus Cariath-ar
11 be) |percussit Sesai, & Ahimã, & Tholmai, atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomẽ vetus erat Cariath-sepher, i. ciui
12 tas literarũ. Dixitq; Caleb. Qui percusserit Cariath-sepher, & vastauerit eam, dabo ei
13 Axã filiã meã vxorẽ. Cũq; cepisset eã Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei
14 Axã filiã suã coniugẽ. Quã pergentẽ in itinere monuit vir suus, vt peteret a patre suo agrũ. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixit ei
15 Caleb. Quid habes? At illa rñdit: Da mi-
D hi benedictionẽ, quia terrã arentẽ dedisti mihi, da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb
16 irriguum superius, & irriguum inferius. Filij aũt Cinçi cognati Moysi ascenderunt de ciuitate palmarũ, cũ filiis Iuda in desertũ sortis eius, quod est ad meridiem Arad, & habitaue
17 runt cum eo. Abiit autẽ Iudas cum Simeone fratre suo, & percusserũt simul Chananæũ, qui habitabat in Sephat, & interfecerũt eũ. Vocatumq; est nomen vrbis, Horma, i. anathema.
18 Cepitq; Gazam cũ finibus suis, & Ascalonẽ,
19 atq; Accaron cũ terminis suis. Fuitq; dñs cũ Iuda, & montana possedit nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abũ
20 dabant. Dederuntque Caleb Hebron, |sicut
E dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios
21 Enac, Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerunt filij Ben-iamin, habitauitq; Iebusæus cum filiis Ben-iamin in Ieru
22 salẽ vsq; in presentẽ diem. Domus quoq; Ioseph ascendit in Bethel, fuitq; Dñs cum eis.
23 Nã cum obsiderent vrbem quæ prius Luza
24 vocabatur, viderunt hominẽ egredientẽ de ciuitate dixeruntq; ad eum. Ostẽde nobis introitũ ciuitatis, & faciemus tecum miseri-
25 cordiã. Qui cũ ostendisset eis, percusserũt vrbẽ
F in ore gladij: hoĩem aũt illũ, & oẽm cogna-
26 tionem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit

|Iof. 15.d. 14.

|Nu. 14.d. 14.

Iof. 14.d. 13. & 15. d. 14.

in terram - Hethim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam: quæ ita appellatur vsque in præsentem diem. 17 ¶ Manasses quoq; non deleuit Bethsan, & Tanach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis suis: cœpitq; Chananæus habitare cum eis. 28 ¶Postquam autẽ confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit. 29 ¶ Ephraim etiam non interfecit Chananæum qui habitabat in Gazer, sed habitauit cum eo. 30 ¶ Zabulon non deleuit habitatores Cetron, & Naalon: sed habitauit Chananæus in medio eius, factusq; est ei tributarius 31 ¶Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & 32 Helba, & Aphec, & Rohob. ¶ habitauitque G in medio Chananæi habitatoris illius terræ, 33 nec interfecit eum. ¶ Nephthali quoque non deleuit habitatores Beth-semes, & Beth-anath, & habitauit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei 34 Beth-semitæ tributarij. ¶ Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora descenderent: 35 ¶habitauitque in monte Hares quod interpretatur testatio, in Aialon, & Salabim. Et aggrauata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius. 36 ¶ Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu-scorpionis, Petra, & superiora loca.

Naabol 2.

testatore 1.

CAPVT II.

1 A A Scenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum-flentiũ, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram pro qua iuraui patribus vestris: & pollicitus sum, vt non facerem irritum pactũ meum vobiscum

2 in ſempiternum: ⁋ ita duntaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuerteretis: & noluiſtis audire 3 vocem meam. Cur hoc feciſtis? ⁋Quam ob rẽ nolui delere eos à facie veſtra: vt habeatis ho-4 ſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinã. ⁋Cumq; loqueretur angelus domini hęc verba ad omnes filios Iſraël, eleuauerunt vocem ſuam, & 5 fleuerunt. ⁋Et uocatum eſt nomen loci illius, B Locus flentium, ſiue lachrymarum: immola-6 uerũtque ibi hoſtias domino. ⁋ᵃDimiſit ergo Ioſue populũ, & abierũt filii Iſraël vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, vt obtinerent eam: 7 ⁋ſeruieruntq; domino cũctis diebus eius, & ſeniorũ, qui lõgo poſt eũ vixerunt tẽpore, & nouerãt omnia opera domini quę fecerat cũ Iſ-8 raël. ⁋ Mortuus eſt autẽ Ioſue filius Nun, fa-9 mulus domini, centũ & decem annorũ, ⁋& ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thãnathſare in monte Ephraim, à ſeptentrio-10 nali plaga montis Gaas. ⁋Omniſq; illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerunt alii, qui non nouerant dominũ, & opera 11 quæ fecerat cũ Iſraël. ⁋ Feceruntq; filii Iſraël malũ in conſpectu domini, & ſeruierunt Baa-12 lim, ⁋ac dimiſerunt dominũ Deum patrũ ſuo-C rum: qui eduxerat eos de terra Ægypti: & ſequuti ſunt Deos alienos, Deoſque populorum qui habitabant in circuitu eorum, & adorauerunt eos: & ad iracundiam cõcitaue-13 runt dominum, ⁋dimittentes eũ, & ſeruientes 14 Baal & Aſtharot. ⁋Iratuſque dominus contra Iſraël, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hoſtibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt 15 reſiſtere aduerſariis ſuis, ⁋ſed quocunque pergere voluiſſet, manus domini ſuper eos erat, ſicut locutus eſt, & iurauit eis, & vehementer 16 afflicti ſunt. ⁋ Suſcitauitque dominus iudices qui liberarent eos de vaſtantium manibus: 17 ⁋ ſed nec eos audire voluerunt: fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò deſeruerunt viam per quam ingreſſi fuerãt patres eorum: & audientes mandata domini omnia 18 fecere contraria. ⁋Cumq; dominus iudices ſu-D ſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & 19 liberabat eos de cæde vaſtantium: Poſtquam autem mortuus eſſet iudex, reuertebantur, & multo faciebant ᵇmaiora quàm fecerant patres eorum, ſequentes deos alienos, ſeruientes eis, & adorantes illos. Non dimiſerunt adinuentiones ſuas, & viam duriſſimam 20 per quam ambulare conſueuerunt. ⁋ Iratuſque eſt furor domini in Iſraël, & ait: Quia irritum fecit gens iſta pactum meum quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meã 21 audire contempſit: ⁋ & ego non delebo gen-22 tes quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt: ⁋ vt in ipſis experiar Iſraël, vtrum cuſtodiant viam domini, & ambulent in ea, ſicut cuſtodierunt 23 patres eorum, an nõ. ⁋ Dimiſit ergo dominus omnes nationes has, & citò ſubuertere noluit nec tradidit in manus Ioſue.

ᵃ *Ioſ. 24. g. 28.*

ᵇ *peiora.*

CAPVT III.

1 A HAe ſunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum: 2 ⁋ & poſtea diſcerent filii eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudi-3 nem prœliandi: ⁋ quinque ſatrapas Philiſthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium, atque Heuæum qui ᶜhabitabat in monte Libano, de monte Baal-Hermon vſque ad 4 introitum Emath. ⁋ Dimiſitque eos, vt in ipſis experiretur Iſraëlem, vtrum audirent mandata domini quæ præceperat patribus eo-5 rum per manum Moyſi, an non. ⁋ Itaque filij Iſraël habitauerunt in medio Chana-

ᶜ *habitabãt 12.*

næi,& Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & 6 Heuæi,& Iebusæi: ¶ & duxerunt vxores filias eorum,ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt,& seruierunt dijs eorum. 7 ¶Fecerūtq; malum in conspectu Dñi, & obliti sunt Dei sui, 8 seruientes Baalim,& Astaroth. ¶Iratusque cōtra Israël Dominus tradidit eos ī manus Chusan-rasathaim regis Mesopotamiæ, seruieruntque ei octo annis. 9 ¶ Et clamauerunt ad B dominū:qui suscitauit eis saluatorē,& liberauit eos,Othoniel videlicet filiū Cenez, fratrē 10 Caleb minorē,¶fuitq; in eo Spiritus dñi:& iudicauit Israël. Egressusq; est ad pugnā,& tradidit dñs in manus eius Chusan-rasathaim 11 regem Syriæ, & oppressit eum. ¶ Quieuitque terra quadraginta annis,& mortuus est Othoniel filius Cenez. 12 ¶Addiderunt autem filii Israël facere malum in conspectu dñi: qui confortauit aduersū eos Eglon regē Moab: quia 13 fecerunt malū in cōspectu eius. ¶Et copulauit ei filios Ammō,& Amalech:abiitq;& percussit Israël,atq; possēdit vrbem palmarū. 14 ¶Seruierūtq; filii Israël Eglon regi Moab decē & 15 octo annis, ¶ & postea clamauerunt ad dñm: qui suscitauit eis saluatorē vocabulo Aod *, filiū Gera,filii Iemini,qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Miseruntque filii Israël per 16 illū munera Eglon regi Moab.¶Qui fecit sibi C gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextero femore. 17 ¶Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat 18 autē Eglon crassus nimis. ¶Cumq; obtulisset ei munera prosecutus est socios qui cū eo venerāt. 19 ¶Et reuersus de Galgalis,vbi erant idola,dixit ad regem: Verbū secretū habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium:egressisque 20 omnibus qui circa eum erant, ¶ ingressus est Aod ad eum,sedebat autē in æstiuo cenaculo solus, dixitq;, Verbum Dei habeo ad te. Qui 21 statim surrexit de throno. ¶Extēditq; Aod sinistrā manū.& tulit sicam de dextero femore 22 suo,infixitq; eam in vētrem eius¶tam validè, vt capulus sequeretur ferrū in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium,sed ita vt percusserat,reliquit in corpore, statimque per secreta naturæ alui stercora 23 proruperunt. ¶ Aod autem clausis diligentissimè 24 ostiis cęnaculi, & obfirmatis sera, ¶ per D posticum egressus est. Seruique regis ingressi uiderunt clausas fores cęnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat aluum in æstiuo cęnaculo. 25 ¶ Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes quod nullus aperiret, tulerunt clauē: & aperientes inuenerunt dominū 26 suum in terra iacentem mortuum. ¶ Aod autem dum illi turbarentur,effugit, & pertransiit Locum-idolorum vnde reuersus fuerat. 27 Venitque in Seirath:¶& statim insonuit buccina in monte Ephraim:descenderuntq; cum eo filii Israël,ipso in fronte gradiente. 28 ¶ Qui dixit ad eos: Sequimini me:tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum,& occupauerunt vada Iordanis quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quenquam: 29 sed percusserunt Moabitas in tempore illo,circiter decem millia,omnes robustos & fortes uiros, nullus eorum euadere potuit. 30 ¶ Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israël: & quieuit terra octoginta annis. 31 ¶Post hunc fuit Sangar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros uomere: & ipse quoque defendit Israël.

*inclytum

CAPVT IIII.

1 A ADdideruntque filij Israël facere malum 2 in conspectu domini post mortem. ¶ Aod, & tradidit illos Dominus in manus Iabin

1. Reg. 12. b. 9.

regis

regis Chanaan, qui regnauit in Asor: habuitq; ducē exercitus sui noīe Sisaram, ipse aūt habi-
3 tabat in Haroseth-gētiū. ¶Clamauerūtq; filij Israël ad dñm, nōgentos enim habebat falcatos currus, & p viginti annos vehementer op-
4 presserat eos. ¶Erat aūt Debora prophētis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populū in illo
5 tpe. ¶Et sedebat sub palma, quę noīe illius uocabat īter Rama, & Beth-el ī mōte Ephraim: ascendebātq; ad eā filij Israël in oē iudiciū.
6 ¶Quæ misit, & uocauit Barac filium Abi-noē de Cedes in Nephthali, dixitq; ad eū: Præcepit tibi Dñs Deus Israël, vade, & duc exercitū in mōtē Thabor, tollesq; tecū decē millia pugnatorum de filijs Nephthali, & de filijs
7 Zabulō: ¶ego aūt adducā ad te ī loco Torrētis-cison, Sisarā principem exercitus Iabin, & currus eius, atque oēm multitudinē, & tradā
8 eos in manu tua. ¶Dixitq; ad eā Barac: Si ue-
B nis mecū, vadam: si nolueris venire mecum, non pergā:
9 ¶Quę dixit ad eū: Ibo quidē tecū, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradet Sisara: Surrexit itaque Debora, & perrexit cū Barac in Cedes.
10 ¶Qui accitis Zabulon, & Nephthali, ascendit cū decē millibus pugnatorū, habens Deborā
11 in comitatu suo. ¶Haber autē Cinæus recesserat quondam à cęteris Cinæis fratribus suis filijs Hobad, cognati Moysi, & tetenderat tabernacula vsq; ad vallē quæ vocatur Sennim,
12 & erat iuxta Cedes. ¶Nunciatumq; est Sisarę q̄ ascēdisset Barac filius Abinoem, in monte
13 Thabor, ¶& congregauit nongentos falcatos currus, & oēm exercitū de Haroseth-gētium
14 ad Torrentem-cison. ¶Dixitq; Debora ad Ba-
C rac: Surge, hæc.n. est dies in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. ¶Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum
15 eo. ¶‖Perterruitque dñs Sisarā, & oēs currus eius, vniuersamq; multitudinē in ore gladij ad conspectū Barac: in tantū vt Sisara de cur-
16 ru desiliens, pedibus fugeret, ¶& Barac persequeretur fugiētes currus, & exercitum usq; ad Haroseth-gētium, & oīs hostium multitu-
17 do usque ad internecionē caderet. ¶Sisara aūt fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat autē pax inter Iabin regē
18 Asor, & domum Haber Cinęi. ¶Egressa igitur Iahel in occursum Sisaræ, dixit ad eū: Intra ad me dñe mi, intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio,
19 dixit ad eam: Da mihi obsecro paululum
D aquæ, quia sitio valde. Quę aperuit vtrem la-
20 ctis, & dedit ei bibere, & operuit illum. ¶Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi, & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens: Nunquid hic est aliquis? Respon-
21 debis. Nullus est. ¶Tulit itaque Iahel uxor Haber clauum tabernaculi, assumens pariter, & malleum, & ingressa abscōditē, & cum silentio posuit supra tempus capitis eius clauum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti
22 socians defecit, & mortuus est. ¶Et ecce Barac sequens Sisaram ueniebat: egressaque Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni, et ostendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuum, et clauum infixum in tempore
23 eius. ¶Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin
24 regem Chanaan corā filijs Israël: ¶qui crescebant quotidie, et forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

‖ Ps. 28.c. 12.

CAPVT V.

1
A CEcineruntque Debora, et Barac filius Abinoem in illo die, dicentes.
2 ¶Qui sponte obtulistis de Israël animas

vestras ad periculum, benedicite Domino.

3 ¶Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israël.

4 ¶Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cęlique ac nubes distillauerunt aquis.

5 ¶Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israël.

6 ¶In diebus Sangar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt semitę, &, qui ingrediebantur per eas ambulauerunt per calles deuios.

7 ¶Cessauerunt fortes in Israël, & quieuerunt: donec surgeret Debora, surgeret mater in Israël.

8 ¶Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit, clypeus, & hasta si apparuerunt in quadraginta millibus Israël.

9 ¶Cor meum diligit principes Israël, qui pro-

B pria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10 ¶Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.

asinas.

11 ¶Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini, & clementia in fortes Israël: tunc descendit populus domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 ¶Surge, surge Debora, surge, surge, & loquere canticum, surge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abi-noem.

13 ¶Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit:

14 ¶Ex Ephraim deleuit eos in Amalech, & post eum ex Ben-iamin in populos tuos ≡ Amalech: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 ¶Duces Issachar fuere cum Debora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16 ¶Quare habitas inter duos terminos, ut au-

C dias sibilos gregum? diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17 ¶Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan vacabat nauibus: Aser habitabat in litore maris, & in portubus morabatur.

18 ¶Zabulon verò, & Nepthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 ¶Venerunt reges, & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanaan in Tanac iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20 ¶De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine, & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt.

21 ¶Torrens Cison traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22 ¶Vngulæ equorum ceciderunt fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23 ¶Maledicite terræ-Meroz, dixit Angelus domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium domini, in adiutorium fortissimorum eius.

24 ¶Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber

D Cinæi, & benedicatur in tabernaculo-suo.

-i.

25 ¶Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 ¶Sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27 ¶Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus est voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis, & miserabilis.

28 ¶Per fenestram respiciens, vlulabat mater eius: & de cęnaculo loquebatur? Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

29 ¶Vna sapientior cęteris vxoribus eius, hæc socrui verba respondit.

30 ¶Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima fęminarum eligitur ei, vestes diuersorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 ¶Sic pereant omnes inimici tui domine, qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32 ¶Quieuitque terra per quadraginta annos.

CAPVT VI.

1 F Ecerunt autem filij Israël ma-

A lum in cōspectu Domini, qui tradidit illos in manu Madian se-

2 ptem annis, & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra, & speluncas in montibus, & munitissima ad

3 repugnandum loca. ¶Cumque seuisset Israël, ascendebat Madian, & Amalech, cęterique

4 orientalium nationum: ¶& apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant, vsque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Is-

5 raël, non oues, non boues, non asinos. ¶Ipsi enim, & vniuersi greges eorum veniebant cū tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant, innumera multitudo hoīum, & camelorum, quicqd tetigerant deuastātes.

6 Humiliatusque est Israël valde in conspectu

7 Madian. ¶Et clamauit ad dominum, postulās

8 auxilium contra Madianitas. ¶Qui misit ad

B eos virum Prophetam, & locutus est: Hæc dicit dominus Deus Israël, vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo ser-

9 uitutis, & liberaui de manu Aegyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant uos, eiecique eos ad introitum vrm, & tradidi vo

10 bis terram eorum. ¶Et dixi, Ego dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhęorū, in quorum terra habitatis: Et noluistis au-

11 dire uocem meam. ¶Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu quæ erat in

Ephra,& pertinebat ad Ioas patrem familiæ
Ezri.Cumq; Gedeon filius eius excuteret at-
que purgaret frumenta in torculari , vt fuge-
12 ret Madian:¶apparuit ei angelus domini , &
13 ait:dominus tecũ: virorũ fortiſſime.¶Dixitq;
C ei Gedeon, Obſecro mi dñe,ſi dñs nobiſcum
eſt,cur apprehenderunt nos hęc oĩa?vbi ſunt
mirabilia eius quæ narrauerunt patres noſtri,
atque dixerunt, de Aegypto eduxit nos dñs?
Nunc autem dereliquit nos dominus, & tra-
14 didit in manus Madian, ¶Reſpexitq; ad eum
dñs,& ait. Vade in hac fortitudine tua, & li-
berabis Iſraël de manu Madian : ſcito quòd
15 miſerim te.¶Qui reſpondens ait , Obſecro mi
dñe,in quo liberabo Iſraël?ecce familia mea
infima eſt in Manaſſe , & ego minimus in do
16 mo patris mei.¶Dixitq; ei dominus. Ego ero
tecum , & percuties Madian quaſi vnum vi-
17 rum.¶Et ille.Si inueni,inquit,gratiam coram
te,da mihi ſignũ,ꝙ tu ſis qui loqueris ad me.
18 ¶Nec recedas hinc,donec reuertar ad te por-
tans ſacrificium,& offerens tibi. Qui reſpon-
19 dit Ego præſtolabor aduentum tuum. ¶ In-
greſſus eſt itaque Gedeon , & coxit hædum,
& de farinæ modio azymos panes,carneſque
ponens in caniſtro,& ius carnium mittens in
ollam, tulit omnia ſub quercu , & obtulit ei.
20 ¶ Cui dixit angelus domini. Tolle carnes , &
azymos panes , & pone ſupra petram illam ,
21 & ius deſuper. Cumq; feciſſet ita,¶extẽdit an-
gelus dñi ſummitatem virgæ quam tenebat
in manu,& tetigit carnes , & panes azymos :
aſcenditque ignis de petra,& carnes,azymoſ-
que panes cõſumpſit. Angelus autem domini
22 euanuit ex oculis eius. ¶ Videnſque Gedeon,
quod eſſet angelus domini , ait. Heu mi dñe
E Deus : quia vidi angelum domini facie ad
23 faciẽ.¶Dixitq; ei dñs; Pax tecum,ne timeas,
24 non morieris. ¶ Aedificauit ergo ibi Gedeon
altare dño , vocauitque illud , domini-pax,

1.Reg.12. b.3.

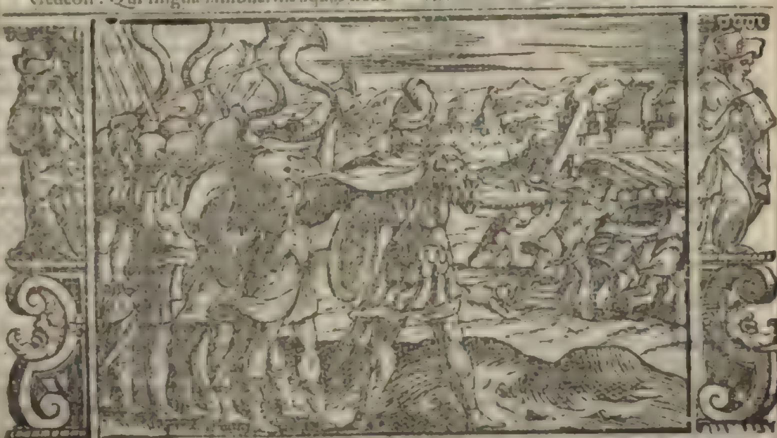
vſque in pręſentem diem. Cumq; adhuc eſſet
25 in Ephra quæ eſt familiæ Ezri,¶nocte illa di-
xit dominus ad eum . Tolle taurum patris
tui,& alterum taurum annorum ſeptem, de-
ſtrueſque aram Baal quæ eſt patris tui,& ne-
26 mus quod circa aram eſt,ſuccides, ¶ & ædifi-
cabis altare dño Deo tuo in ſummitate pe-
træ huius , ſuper quam antè ſacrificium po-
ſuiſti: tolleſque taurum ſecundum , & offeres
holocauſtum ſuper ſtruem lignorum,quę de
27 nemore ſucciderìs . ¶Aſſumptis ergo Gedeon
decem viris de ſeruis ſuis,fecit ſicut præcepe-
rat ei dñs . Timens autem domum patris ſui,
& homines illius ciuitatis,per diem noluit fa
28 cere,ſed omnia nocte compleuit.¶Cumque
F ſurrexiſſent viri oppidi eius mane , viderunt
deſtructam aram Baal,lucumq; ſucciſum, &
taurum alterum impoſitum ſuper altare ,
29 quod tunc ædificatum erat. ¶Dixeruntq; ad-
inuicem . Quis hoc fecit ? Cumq; perquire-
rẽt authorem facti,dictum eſt, Gedeon filius
30 Ioas fecit hæc omnia. ¶Et dixerunt ad Ioas :
Produc filium tuum huc , vt moriatur : quia
31 deſtruxit aram Baal,& ſuccidit nemus.¶Qui-
bus ille reſpõdit. Nunquid vltores eſtis Baal,
vt pugnetis pro eo ? qui aduerſarius eſt eius
moriat̃ anteq̃ lux craſtina veniat, ſi Deus
eſt , vindicet ſe de eo qui ſuffodit aram eius.
32 ¶ Ex illo die vocatum eſt Gedeon , Ierobaal
eo,ꝙ dixiſſet Ioas , Vlciſcatur ſe de eo Baal ,
33 qui fodit aram eius. ¶ Igitur omnis Madian,
& Amalech, & orientales populi congregati
ſunt ſimul, & tranſeuntes Iordanem , caſtra-
34 metati ſunt in valle Iezraël.¶ Spiritus autem
G domini induit Gedeon , qui clangens bucci-
na,conuocauit domum Abi-ezer , vt ſeque-
35 retur ſe. ¶ Miſitque nuncios in vniuerſum
Manaſſen , qui & ipſe ſecutus eſt eum : &
alios nuncios in Azer , et Zabulon,et Neph-
36 thali, qui occurrerunt ei. ¶Dixitque Gedeon

ad

ad dominum: Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, 37 ponā hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam ꝙ per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel. 38 Factumq; est ita. Et de nocte cōsurgens expresso vellere, concham rore impleuit. 39 Dixitq; rursus ad dominum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentauero, signum quærens in vellere. Oro vt solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens. 40 Fecitque dominus nocte illa vt postulauerat, & fuit siccitas in solo vellere, & ros in oi terra.

CAPVT VII.

1 A IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontē qui vocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad septētrionalem plagam collis excelsi. 2 Dixitque dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, & dicat, Meis viribus liberatus sum. 3 Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: Qui formidolosus, & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reuersi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tamen decem millia remanserunt. 4 B Dixitque dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, *reuertatur. 5 Cumque descendisset populus ad aquas dixit dñs ad Gedeon. Qui lingua lambuerint aquas sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui aūt curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. 6 Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiiciente, lambuerant aquas, trecenti viri, ois autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. 7 Et ait dñs ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradā in manu tua Madian: ois aūt reliqua multitudo reuertatur in locum suum. 8 C Sumptis itaq; pro numero cibariis, & tubis omnem reliquā multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua, & ipse cū trecentis viris se certamini dedit. Castra aūt Madian erant subter in valle. 9 Eadem nocte dixit dñs ad eum: Surge, & descende in castra, quia tradidi eos in manu tua. 10 Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus. 11 Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse, & Phara puer eius in partem castrorum, vbi erant ar- 12 D matorum vigiliæ. Madian autē & Amalech, & oēs orientales populi fusi iacebant in valle, vt locustarum multitudo: cameli quoq; innumerabiles erant, sicut arena q̄ iacet in littore maris. 13 Cūq; venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modū referebat quod viderat. Vidi somniū, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumq; peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terræ funditus coæquauit. 14 Respondit is cui loquebatur. Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Ioas viri Israelitæ: tradidit enim dñs i manus eius

Madian, & omnia castra eius. 15 E Cumque audisset Gedeon somnium, & interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israel, & ait. Surgite: tradidit enim dñs in manus nostras castra Madian. 16 Diuisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasq; vacuas, ac lampades in medio lagenarū. 17 Et dixit ad eos. Qđ me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & qđ fecero sectamini. 18 Quando

Deu. 20. b. 9. 1. Mac. 3. g. 56.

*ipse.

do personuerit tuba in manu mea, uos quoque per castrorum circuitum clangite,& conclamate, domino,& Gedeoni. 19 Ingressusque est Gedeon,& trecenti viri,qui erant cum eo F in partem castrorum, incipientibus uigilijs noctis mediæ, & custodibus suscitatis,cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. 20 Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis,& hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades,& dextris *sonantes tubas, clamaueruntque, 21 Gladius domini, & Gedeonis. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostium. Omnia itaque castra turbata sunt, 22 & vociferantes, vlulantesque fugerunt, & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitque dominus gladium in omnibus castris,& mutua se cæde truncabant, 23 fugientes usque ad *Beth-secà, & crepidinem Abel mehula in Tabbath. Conclamantes autem viri Israël de Nephthali,& Aser,& omni Manasse,persequebantur Madiã. 24 Misitque Gedeon nuncios in omnem montem G Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian,& occupate aquas usque Bethbera atque Iordanem. Clamauitque omnis Ephraim, & præoccupauit aquas atque Iordanem usque Beth-bera. 25 Apprehensosque duos viros Madian, Oreb, & Zeb: interfecit Oreb in petra-Oreb, Zeb vero in torculari-Zeb. Et persecuti sunt Madiã, capita Oreb,& Zeb portãtes ad Gedeõ trãs flueta Iordanis.

* sonabant 1. | Psal. 82. c. 10. | * Beth-secta 4. | Isa. 10. f. 26. Ps. 82. c. c. 11.

CAPVT VIII.

1 A Dixerũtque ad eum uiri Ephraim: Quid est hoc quod facere uoluisti, vt nos non vocares cùm ad pugnam pergeres cõtra Madian? iurgantes fortiter,& propè vim inferentes. 2 Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vindemijs Abiezer? 3 In manus vestras dominus tradidit principes Madian, Oreb,& Zeb, quid tale facere potui, quale uos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum. 4 Cumque uenisset Gedeon ad Iordanem, transiuit cum trecentis viris, qui secum erant, & præ lassitudine, fugientes persequi non poterant. 5 Dixitque ad viros Socoth: Date, obsecro, panes populo, qui mecum est, quia ualde defecerũt: ut possimus persequi Zébee, & Salmana reges Madian. 6 B Responderunt principes Socoth: Forsitan palmæ manuum Zébee, & Salmana in manu tua sunt,& idcirco postulas, ut demus exercitui tuo panes. 7 Quibus ille ait: Cùm ergo tradiderit dominus Zébee, & Salmana in manus meas, & cum reuersus fuero uictor in pace, conteram carnes uestras cum spinis tribulisque deserti. 8 Et inde conscendens, uenit in Phanuel: locutusque est ad uiros loci illius similia. Cui, & illi responderunt sicut responderant uiri Socoth. 9 Dixit itaque eis: Cùm reuersus fuero uictor in pace destruam 10 C turrim hanc. Zébee autem, & Salmana requiescebant cum oĩ exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cęsis centum viginti millibus bellatorum, & educentium gladium. 11 Ascendensque Gedeon per viam eorum, qui in tabernaculis morabantur ad oriẽtalem plagam Nobe,& Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabantur. 12 Fugeruntque Zébee,& Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. 13 Reuertensque de bello ante solis ortum, 14 apprehendit puerum de viris Socoth, interrogauitque eum nomina principum,& seniorũ Socoth, & descripsit septuaginta septem viros. 15 Venitque ad Socoth, & dixit eis: En Zébee, & Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zébee,& Salmana in manibus tuis sunt,& idcirco postulas vt demus viris, qui lassi sunt, & defecerunt panes. 16 D Tulit ergo seniores ciuitatis,& spinas deserti ac tribulos, & contriuit cum eis, atque comminuit viros Socoth. 17 Turrim quoque Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. 18 Dixitque ad Zebee,& Salmana: Quales fuerũt viri quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: Similes tui,& unus ex eis quasi filius regis. 19 Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt filij matris meæ. Viuit dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem. 20 Dixitque Iether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat. 21 Dixeruntque Zebee,& Salmana: Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta ætatem robur est E hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee, & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent. 22 Dixeruntque oẽs viri Israël ad Gedeon: Dominare nostri tu,& filius tuus,& filius filij tui, quia liberasti nos de manu Madian. 23 Quibus ille ait: Nõ dominabor vrĩ nec dñabitur in uos filius meus, sed dñabitur uobis dñs. 24 Dixitque ad eos. Vnam petitionem postulo à vobis. Date mihi inaures ex præda uestra: Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueuerant: 25 F Qui responderunt: Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo inaures de præda: 26 & fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingẽti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & ueste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, 27 & præter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israël in eo, et factum est Gedeoni, et omni 28 domui eius in ruinam. Humiliatus est autẽ Madian coram filijs Israël, nec potuerunt vltrà ceruices eleuare: sed quieuit terra per

Iosu. 10. d. 14. | Ps. 82. c. 12.

quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.
29 ¶Abijt itaque Ierobaal filius Ioas,& habita-
30 uit in domo sua: ¶habuitque septuaginta fi-
G lios,qui egressi sunt de femore eius, eo quòd
31 plures haberet vxores. ¶Concubina autem il
lius, quam habebat in Sichem, genuit ei fi-
32 lium nomine Abi-melech. ¶Mortuusque est
Gedeon filius Ioas in senectute bona, & se-
pultus est in sepulchro Ioas patris sui in E-
33 phra de familia Ezri. ¶Postquàm autem mor
tuus est Gedeon, auersi sunt filij Israël,& for
34 nicati sunt in Baalim. ¶Percusseruntque cum
35 Baal fœdus, ut esset eis in Deum: ¶nec recor-
dati sunt domini Dei sui, qui eruit eos de
manibus inimicorum suorum omnium per
circuitum: nec fecerunt misericordiam cum
domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona
quæ fecerat Israëli.

CAPVT IX.

1 A Bijt autem Abi-melech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus
2 patris matrisque suæ dicens: ¶Loquimini ad omnes viros Sichem. Quid vobis est melius, vt dominentur vestri septuaginta uiri omnes filij Ierobaal, an ut dominetur vobis vnus vir? simulque considerate
3 quod os uestrum, & caro vestra sum. ¶Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes uiros Sichem vniuersos sermones istos,& inclinauerunt cor eorum post Abi-melech,
4 dicentes: Frater noster est. ¶Dederuntque illi septuaginta pondera argenti de phano Baal-berith. Qui conduxit sibi ex eo viros mo-
5 pes,& vagos,secutique sunt eum. ¶Et venit in domum patris sui in Ephra,& occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros super lapidem vnum: remansitque Ioathan filius
6 Ierobaal minimus, & absconditus est. ¶Congregati sunt autē omnes viri Sichem,& uniuersæ familiæ vrbis Mello: abieruntque, & constituerunt regem Abimelech, iuxta quer-
7 cum quę stabat in Sichem. ¶Quod cum nun-
B ciatum esset Ioathan,iuit, & stetit in vertice mōtis Garizim, eleuataque voce clamauit,& dixit: Audite me uiri Sichem, ita vt audiat
8 vos Deus. ¶Ierunt ligna, ut ungerent sup se regem: dixeruntque oliuæ, Impera nobis.
9 ¶Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam,qua, & dij vtūtur,et homines, et venire vt inter ligna promouear?
10 ¶Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Ve-
11 ni,et super nos regnum accipe. ¶Quæ rñdit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, et ire ut in-
12 ter cętera ligna promouear? ¶Locutaq; sunt
13 ligna ad vitem: Veni, et impera nobis. ¶Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum, et ho-
14 mines, et inter cętera promoueri? ¶Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni,
15 et impera super nos. ¶Quæ respondit eis: Si verè me regem constituistis,venite, et sub vmbra mea requiescite, si autem non-vultis, egrediatur ignis de rhamno, et deuoret
16 cedros Libani. ¶Nunc igitur si rectè,et absq;
C peccato constituistis super uos regem Abimelech,et benè egistis cum Ierobaal,et cum domo eius,et reddidistis uicē beneficijs eius,
17 ¶qui pugnauit pro vobis, et animam suam dedit periculis, vt erueret vos de manu Ma-
18 dian, ¶qui nunc surrexistis contra domum patris mei, et interfecistis filios eius septuaginta viros super unum lapidem, et constituistis regem Abi-melech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eo quòd frater
19 vester sit. ¶Si ergo rectè, et absque vitio egistis cum Ierobaal,et domo eius, hodie lætamini in Abi-melech, et ille lætetur in vobis,

matris.

-i.

20 bis. ¶Sin autē peruersè, egrediatur ignis ex
eo, & consumat habitatores Sichem, & oppi
dum Mello: egrediaturque ignis de viris Si-
chē, & de oppido Mello, & deuoret Abi-mé
21 lech. ¶Quæ cum dixisset, fugit, & abijt in Be-
ra; habitauitque ibi ob metum Abi-mélech
22 fratris sui. ¶Regnauit itaque Abi-melech su-
23 per Israel tribus annis. ¶Misitque Dñs spiri-
tum pessimum inter Abi-mélech, & habita-
24 tores Sichem: qui cœperūt eum detestari, ¶&
scelus interfectionis septuaginta filiorum
Ierobaal, & effusionem sanguinis eorum
conferre in Abi-melech fratrem suum, &
in cæteros Sichimorum principes, qui eum
adiuuerant. ¶Posueruntque insidias aduer-
25 D sum eum in summitate montium, & dum
illius præstolabantur aduentum, exercebant
latrocinia, agentes prædas de prætereunti-
bus, nunciatumque est Abi-melech. ¶Ve-
26 nit autem Gaal filius Obed cum fratribus
suis, & transiuit in Sichimam. Ad cuius ad-
27 uentum erecti habitatores Sichem, ¶ egressi
sunt in agros vastantes vineas, vuasque cal-
cantes: & factis cantantium choris ingressi
sunt phanum Dei sui, & inter epulas, & po-
28 cula maledicebant Abi-melech, ¶ clamante
Gaal filio Obed, Quis est Abi-melech, &
quæ est Sichem, vt seruiamus ei? nunquid
non est filius Ierobaal, & constituit princi-
pem Zebul seruum suum super viros Emor
29 patris Sichem? Cur ergo seruiemus ei? ¶vti-
nam daret aliquis populum istum sub ma-
nu mea, vt auferrem de medio Abi-me-
lech. Dictumque est Abi-melech: Congre-
30 ga exercitus multitudinem, & veni. ¶Zebul
enim princeps ciuitatis auditis sermonibus
31 Gaal filij Obed, iratus est valde, ¶& misit
clam ad Abi-melech nuncios, dicens: Ecce,
Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fra
tribus suis, & oppugnat aduersum te ciuita-
32 tem. ¶ Surge itaque nocte cum populo, qui
E tecum est, ¶& latita in agro: & primo mane
33 oriente sole, irrue super ciuitatem, illo au-
tem egrediente aduersum te cum populo
suo fac ei quod potueris. ¶Surrexit itaq; Abi-
34 melech cum omni exercitu suo nocte, & tetē
dit insidias iuxta Sichimam in quatuor lo-
cis. ¶Egressusque est Gaal filius Obed, & ste-
35 tit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem
Abi-melech, & omnis exercitus cū eo de insi-
diarum loco. ¶Cumq; vidisset populū Gaal,
36 dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitu-
do descendit. Cui ille respōdit: Vmbras mon
tium vides quasi capita hominum, & hoc er-
37 rore deciperis. ¶Rursumq; Gaal ait: Ecce po
pulus de vmbilico terræ descendit, & vnus
cuneus venit per viā quæ respicit quercum.
38 ¶Cui dixit Zebul: Vbi est nunc os tuum, quo
loquebaris. Quis est Abi-melech vt seruia-
mus ei? Nonne hic populus est, quem despi-
ciebas? Egredere, & pugna cōtra eum. ¶Abijt
39 ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, &
40 pugnauit contra Abi-melech, ¶ qui persecu-
tus est eum fugiētem, & in vrbem compulit:
F cecideruntque ex parte eius plurimi, vsque ad
41 portam ciuitatis, ¶ & Abi-melech sedit in
Ruma: Zebul autem, Gaal, & socios eius ex-
pulit de vrbe, nec in ea passus est cōmorari.
42 ¶ Sequenti ergo die egressus est populus in
campum. Quod cum nunciatum esset Abi-me
43 lech, ¶tulit exercitum suum, & diuisit in tres
turmas, tendens insidias in agris. Videnśque
quòd egrederetur populus de ciuitate, surre-
44 xit, & irruit in eos ¶ cum cuneo suo, oppu-
gnans, & obsidens ciuitatem: duæ autem tur-
mæ palantes per campum, aduersarios perse-
45 quebantur. ¶Porrò Abi-melech omni die il-
lo oppugnabat vrbem, quam cepit interfectis
habitatoribus eius ipsaque destructa, ita ut
46 sal in ea dispergeret. ¶ Quod cum audissent,
qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi
sunt phanum Dei sui Berith, vbi fœdus cum
eo pepigerant, & ex eo locus nomen accepe-
47 rat, q erat munitus valde. ¶Abi-melech quo-
que audiens viros turris Sichimorum pariter
48 conglobatos, ¶ascendit in montem Selmon
cnm omni populo suo: & arrepta securi, præ-
cidit arboris ramum, impositumque ferens
humero, dixit ad socios. Quod me vidistis fa
49 cere, citò facite. ¶Igitur certatim ramos de
arboribus præcidentes sequebantur ducem.
G Qui circundantes præsidium, succenderunt:
atque ita factum est, vt fumo, & igne mille
hominum necarentur, viri pariter, & mulie-
50 res habitatorum turris Sichem. ¶Abi-melech
autem inde proficiscens venit ad oppidum
Thebes, quod circundans obsidebat exerci-
51 tu. ¶Erat autem turris excelsa in media ciui-
tate, ad quam confugerant simul viri ac mu-
lieres, & omnes principes ciuitatis, & clausa
firmissimē ianua, & super turris tectum stan-
52 tes per propugnacula. ¶Accedensque Abi-me
lech iuxta turrim pugnabat fortiter: & appro
pinquans ostio ignem supponere nitebatur:
53 & ‖ ecce vna mulier fragmen molæ desuper
iaciens, illisit capiti Abi-melech, & confre-
54 git cerebrum eius. ¶Qui vocauit citò armi-
gerum suū, & ait ad eum: Euagina gladium
tuum, & percute me: ne forte dicatur quòd
à fœmina interfectus sim. Qui iussa per fi-
55 ciens, interfecit eum: illoque mortuo omnes,
qui cum eo erant de Israël, reuersi sunt in se-
56 des suas: ¶& reddidit Deus malum quod fe-
cerat Abi-melech contra patrem suum in-
57 terfectis septuaginta fratribus suis. ¶Sichimi
tis quoque quod operati erant, retributum
est, & uenit super eos maledictio Ioathan fi-
lij Ierobaal.

‖ 2. Re. 11. c. 21.

CAPVT X.

1 A POST Abi-melech surrexit dux in Israël Thola filius Phua patrui Abi-melech vir de Issachar, qui habitauit in Samir ᵃmontis Ephraim: ¶& iudicauit
2 Israe-

ᵃ monte 3.

Israëlem viginti, & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir. 3 ¶Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israëlem per viginti, & duos annos, 4 ¶habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Auoth-Iair, idest oppida Iair, vsque in præsentem diem in terra Galaad. 5 ¶Mortuusque est Iair, ac sepultus in loco, cui est vocabulum Camon. 6 ¶Filij autem Israël peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conspectu domini, & seruierunt idolis Baalim, & Astaroth, & dijs Syriæ ac Sidonis, & Moab, & filiorum Ammon, & Philisthijm: dimiseruntque dominum, & non coluerunt eum. 7 ¶Contra quos dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthijm, & filiorum Ammon. 8 ¶Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem, et octo, omnes, qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, quæ est in Galaad, 9 ¶in tantum vt filij Ammon Iordane transmissio vastarent Iudam, & Ben-iamin, & Ephráim: afflictusque est Israël nimis. 10 ¶Et clamantes ad dominum dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereliquimus dominum Deum nostrum, & seruiuimus Baalim. 11 ¶Quibus locutus est dominus: Nunquid non Ægyptij, & Amorrhæi, 12 filijque Ammon, & Philisthijm. ¶Sidonij quoque, & Amalech, & Chanaan oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum? 13 ¶Et tamen reliquistis me, & coluistis Deos alienos. Idcirco non addam, vt vltrà vos liberem. 14 ¶Ite, & inuocate Deos quos elegistis, ipsi vos liberent in tempore angustiæ. 15 ¶Dixeruntque filij Israël ad dominum: Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet, 16 tantum nunc libera nos. ¶Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola proiecerunt, & seruierunt Domino Deo, qui doluit super miserijs eorum. 17 ¶Itaque filij Ammon conclamantes, in Galaad fixere tentoria, contra quos congregati filij Israël, in Maspha castrametati sunt. 18 ¶Dixerūtque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, Erit dux populi Galaad.

CAPVT XI.

1 FVit itaque in illo tēpore Iephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. 2 ¶Habuit autem Galaad vxorem, de qua suscepit filios, qui postquam creuerāt, eiecerunt Iephte, dicentes: Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es. 3 ¶Quos ille fugiens atque deuitans, habitauit in Terra-Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur. 4 ¶In illis diebus pugnabant filij Ammon contra Israël. 5 ¶Quibus acriter instantibus perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui Iephte de Terra-Tob: 6 ¶Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps noster & pugna contra filios Ammon. 7 ¶Quibus ille respondit: Nōne uos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi? 8 Dixerūtque principes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur causā nūc ad te venimus, vt proficiscaris nobiscum, & pugnes cōtra filios Ammō, sisque dux omnium, qui habitāt in Galaad. 9 ¶Iephte quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos dn̄s in manus meas, ego ero uester princeps? 10 ¶Qui responderunt ei: Dn̄s, qui hęc audit, ipse mediator ac testis est quòd nostra promissa faciemus. 11 ¶Abiit itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitq; eū oīs populus principem sui. Locutusque est Iephte oēs sermones suos coram domino in Maspha. 12 ¶Et misit nuncios ad regem filiorū Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi, & tibi est, quia venisti contra me, vt vastares terram meam? 13 ¶Quibus ille respondit. ‖Quia tulit Israël terram meam, quando ascendit de Aegypto à finibus Arnon usque Ieboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam. 14 ¶Per quos rursum mandauit Iephte, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon: 15 ¶Hæc dicit Iephte, Non tulit Israël Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon, 16 ¶sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulauit per solitudinem usque ad Mare-rubrum, & venit in Cades, 17 ¶Misitque nuncios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ut transeam terram tuam: Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui, & ipse transitum præbere contempsit. 18 ¶Mansit itaque in Cades, ¶& circuiuit ex latere Terram-Edom, & Terram-Moab, venitque contra orientalem plagam Terræ-Moab, & castrametatus est trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est Terræ-Moab. 19 ¶Misit itaque Israël nuncios ad Sehon regem Amorrhęorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte vt transeam per terram tuā usque ad fluuium. 20 ¶Qui, & ipse Israël verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos, sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iasa, & fortiter resistebat. 21 ¶Tradiditque eum dominus in manus Israël cum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, 22 ¶& vniuersos fines eius de Arnon vsque Ieboc, & de solitudine vsque ad Iordanem. 23 ¶Dn̄s ergo deus Israël subuertit Amorrhæum, pugnantę contra illum populo suo Israël: & tu nunc vis 24 possidere terram eius? ¶Nonne ea quæ possedit Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem dominus Deus noster victor

Nu. 21. c. 13. *Nu. 20. c. 29.* *Num. 21. c. 13. & 22. f. 24.*

obtinuit

obtinuit in nostram cedent possessionem. 25 ‖ nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd iurgatus sit contra Israël, & pugnauerit contra eum, 26 quando habitauit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroër, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta * Iordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super 27 hac repetitione tentastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella nõ iusta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Israël, & inter filios 28 Ammon. Noluitq; acquiescere rex filiorum Ammon verbis Iephte, quæ per nuncios man 29 dauerat. Factus est ergo super Iephte Spi- F ritus Domini & circuiens Galaad & Manasse, Maspha quoq; Galaad, & inde transiẽs ad 30 filios Ammon. votum vouit Domino, dicẽs. Si tradideris filios Ammon in manus meas: 31 quicunq; primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum 32 offeram Domino. Transiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret cõtra eos; quos tradidit Dominus in manus eius. Percussitque 33 ab Aroer vsque dum venias in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis: humiliatiq; 34 sunt filii Ammon à filiis Israël: Reuertente autẽ Iephte in Maspha domum suam, occurrit ei vnigenita filia sua cum tympanis, & 35 choris, non enim habebat alios liberos. Qua uisa scidit uestimenta sua, & ait: Heu me filia mi, decepisti me, & ipsa decepta es, aperui enim os meum ad Dominum, & aliud fa- 36 cere non potero. Cui illa respõdit: Pater mi, H si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunq; pollicitus es, concessa tibi ultio- 37 ne, atq; uictoria de hostibus tuis. Dixitq; ad patrẽ: Hoc solũ mihi præsta quod deprecor. Dimitte me, vt duobus mensibus circumeã montes, & plangam uirginitatem meam cũ 38 sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis, ac sodalibus suis, flebat 39 uirginitatem suam in montibus. Expletisq; duobus mensibus, reuersa est ad patrẽ suum. & fecit ei sicut uouerat, quæ ignorabat uirum. Exinde mos increuit in Israël. & con- 40 suetudo seruata est, ut post anni circulum conueniant in unum filii Israël, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

‖ Nu. 22. a. 2.

* Arnon.

CAPVT XII.

1 A Ecce autem in Ephraim orta est seditio: nam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Iephte: Quare uadens ad pugnam contra filios Ammon, uocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incen- 2 demus * domũ tuam. Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon uehemens, uocauique uos ut præberetis mihi auxilium, & facere nolui- 3 stis. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transiuique ad filios Ammon B & tradidit eos Dominus in manus meas: Quid commerui, vt aduersum me consur- 4 garis in prælium? Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephráim; percusseruntque viri Galaad Ephráim: quia dixerat, Fugitiuus est Galaad de Ephráim, & habitat in medio Ephráim & Ma- 5 nasse. Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephráim reuersurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephráim numero, fugiens, atque dixisset. Obsecro vt transire permittas: dicebant ei Galaaditæ, Nunquid 6 Ephratæus es? Quo dicente. Non sum: interrogabant eum. Dic ergo. Schibbóleth, qđ C interpretatur spica. Qui respondebat, Sibbóleth, eadem litera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ciciderunt in illo tẽpore de Ephráim quadraginta duo millia. 7 Iudicauit itaque Iephte Galaadites Israël sex annis: & mortuus est, ac sepultus in ciuitate sua Galaad. 8 Post hunc iudicauit Israël 9 Abesan, de Beth-léhem: qui habuit triginta filios, & totidem filias: quas emittens foras, maritis dedit, & eiusdem numeri filijs suis ac D cepit vxores introducens in domum suam. 10 Qui septem annis iudicauit Israël, 11 mortuusque est, ac sepultus in Beth-léhem. Cui successit * Ahialon Zabulonites: & iudica- 12 uit Israël decem annis, mortuusque est ac 13 sepultus in Zabulon. Post hũc iudicauit Is- 14 raël Abdon, filius Elel Pharathonites: qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos 15 asinarum, & iudicauit Israël octo annis: mortuusque est ac sepultus in Pharathon terræ Ephráim, in monte Amalech.

* 10 & 2.

* Elon. r.

CAPVT XIII.

1 A Rursumque filii Israël fecerunt malum in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis. 2 Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem 3 sterilem. Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & absque liberis: sed 4 concipies & paries filium. Caue ergo ne bibas vinum, ac siceram, nec immundum quic- 5 quam comedas: quia concipies: & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero: & ipse incipiet liberare Is- 6 raël de manu Philisthinorum. Quæ cum venisset ad maritum suum, dixit ei, Vir Dei venit ad me habens vultum angelicum, ter- B ribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, & vnde venisset, & quo nomine vo- 7 caretur: noluit mihi dicere, sed hoc respondit: Ecce concipies & paries filium: caue ne

Nu. 6. a. 5.

vinum bibas nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex vtero matris suæ vsque ad diem mortis suæ. 8 ¶ Orauit itaque Manue Dñm, & ait: Obsecro domine, vt vir Dei quẽ misisti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est. 9 Exaudiuitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum angelus Dei vxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidisset angelum, 10 festinauit, & cucurrit ad uirum suũ: nun- C ciauitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir quem antè videram. 11 ¶ Qui surrexit, & secutus est vxorem suam, veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: 12 Ego sum. ¶ Cui Manue: quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer, aut à quo se obseruare debebit? 13 ¶ Dixitque angelus Domini ad Manue. Ab omnibus quæ locutus sum vxori tuæ abstineat se: 14 ¶ & quicquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo, & quod ei præcepi, impleat atq; custodiat. 15 ¶ Dixitque Manue ad angelum Domini. Obsecro te, vt acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris. 16 ¶ Cui respondit angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod angelus Domini esset. 17 ¶ Dixitque ad eum. Quod est tibi nomen, vt si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te? 18 ¶ Cui ille respondit. Cur quæris nomen me- D um, quod est mirabile? 19 ¶ Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram offerens Domino qui facit mirabilia: ipse autem & vxor eius intuebantur. 20 ¶ Cumque ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Manue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vl- 21 trà eis non apparuit angelus Domini: Statimque intellexit Manue Angelum Domini esse, 22 ¶ & dixit ad vxorem suam: Morte 23 moriemur, quia vidimus Dominum. ¶ Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neq; ea quæ sunt ventura 24 dixisset. ¶ Peperit itaque filium, & vocauit nomen eius Samson. Creuitque puer, & be- 25 nedixit ei Dominus. ¶ Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan, & inter Saraa, & Esthaol.

CAPVT XIIII.

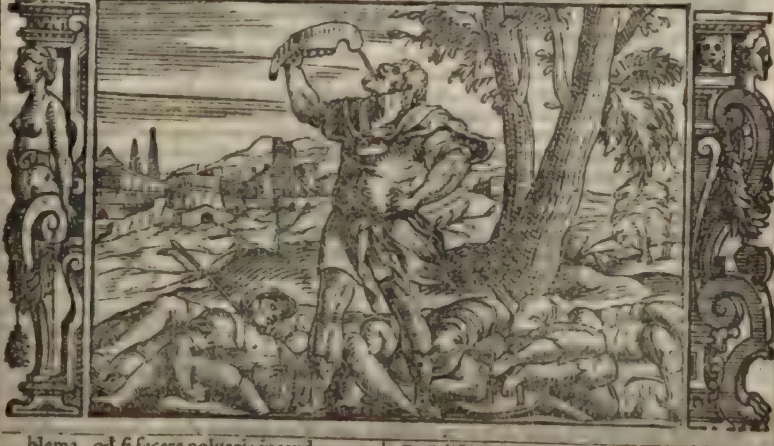
1 A DEscendit ergo Samson in Thamnatha, vidensque ibi mulierem 2 de filiabus Philisthiim, ¶ ascẽdit, & nunciauit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: 3 quam quæso vt mihi accipiatis vxorem. ¶ Cui dixerunt pater & mater sua: Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorẽ de Philisthijm, qui incircuncisi sunt? Dixitq; Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: 4 quia placuit oculis meis: ¶ Parentes aũt eius nesciebant ꝙ res à Domino fieret: & quæreret occasionem contra Philisthiim, eo enim tempore Philisthiim dominabantur 5 Israëli. ¶ Descendit itaque Samson cũ patre suo, & matre in Thamnatha. Cũq; venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæ- 6 uus, & rugiens, & occurrit ei. ¶ Irruit aũt Spi- B ritus Domini in Samson, & dilacerauit leonem, quasi hœdum in frusta discerperet,

nihil oīno hn̄s in manu, & hoc patri & mr̄i
7 noluit indicare. ¶ Descenditq; & locutus est
8 mulieri q̄ placuerat oculis eius. ¶Et post ali-
quot dies reuertes vt acciperet eā, declinauit
vt videret cadauer leonis, & ecce examen a-
9 pum in ore leonis erat ac fauus mellis. ¶Quē
cū sumpsisset in manibus comedebat in via:
veniēsq; ad prem suū, & matrē, dedit eis par
tē, q & ipsi comederūt: nec tn̄ eis voluit indi-
care, q mel de corpore leonis assumpserat
10 ¶Descēdit itaq; pr̄ eius ad mulierem, & fecit
filio suo Samson cōuiuiū: sic.n.iuuenes face-
11 re cōsueuerāt. ¶Cū ergo ciues loci illius vidis-

ore 10.

sent eū, dederunt ei sodales triginta q essent
12 cū eo. ¶Quibus locutus est Samson. Proponā
vobis problema, qd si solueritis mihi intra se
C ptē dies conuiuij, dabo vobis triginta sindo-
13 nes, & totidē tunicas. ¶Sin autē nō potueritis
soluere, vos dabitis mihi triginta sindones, &
eiusdē numeri tunicas. Qui rn̄derunt ei. Pro-
14 pone problema, vt audiamus. ¶ Dixitque eis.
De comedēte exiuit cibus, & de forti egressa
est dulcedo, nec potuerūt per tres dies propo
15 sitionē soluere. ¶ Cūq; adesset dies septimus,
dixerunt ad vxorē Sāson: blandire viro tuo,
& suade ei, vt indicet tibi quid significet pro-

blema, qd si facere nolueris, incendemus te,
& domum patris tui: an idcirco vocastis nos
16 ad nuptias, vt spoliaretis? Quæ fundebat a-
pud Samson lachrymas, & querebatur, dicēs:

D Odisti me, & non diligis; idcirco problema
quod proposuisti filiis populi mei, non vis
mihi exponere. At ille r̄ndit: Patri meo, &
matri nolui dicere, & tibi indicare potero:

17 ¶Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum: tandemque die septimo cùm ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicauit ci-18 uibus suis. ¶Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non inuenissetis pro-19 positionem meam. ¶Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit ijs qui problema soluerant. Iratusque nimis ascendit in domum patris 20 sui: ¶vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius, & pronubis.

CAPVT XV.

1 A POst aliquãtulũ autem temporis, cùm dies triticeę messis instarẽt, venit Sãson inuisere volens vxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit illum pa-2 ter illius, dicens: ¶Putaui quòd odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororẽ, quę iunior, & pulchrior illa est, sit tibi 3 pro ea vxor. ¶Cui Sãson respõdit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: fa-4 ciam enim vobis mala. ¶Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad 5 caudas, & faces ligauit in medio: ¶quas igne succendens dimisit vt huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succẽsis, & comportatę iam fruges, & adhuc stantes in stipula concrematæ sunt, in tm̃ vt vineas quoque, & olueta 6 flamma cõsumeret. ¶Dixeruntq; Philisthijm: B Quis fecit hãc rem? Quibus dictum est, Samson gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthijm, & combusserunt tam 7 mulierem quàm patrem eius. ¶Quibus ait Sãson: Licet hæc feceritis, tamẽ adhuc ex vobis 8 expetam vltionem, & tunc quiescam. ¶Percussitque eos ingenti plaga, ita vt stupentes suram femori imponerent. ¶Et descendens 9 habitauit in spelunca petræ Etam: ¶Igitur ascendentes Philisthijm in Terrã Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est maxilla: vbi eorum fusus est exerci-10 tus. ¶Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur ascendistis aduersum nos? Qui rñderũt: Vt li- C gemus Samson venimus, & reddamus ei quę 11 ĩ nos operatus est. ¶Descẽderũt ergo tria millia virorum de Iuda, ad specũ silicis Etã, dixerũtque ad Samson: Nescis ꝙ Philisthijm imperẽt nobis? quare *hoc facere voluisti? Quibus 12 ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis. ¶Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Sãson: Iurãte, ait, & 13 spondete mihi ꝙ nõ occidatis me. ¶Dixerũt: Nõ te occidemus, sed vinctum tradem9. Ligaueruntque eũ duobus nouis funibus, & tu-14 lerunt eum de petra Etam. ¶Qui cùm venissent ad locum Maxillæ, & Philisthijm vociferãtes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad ᵃodorem ignis ᵇligna consumi, ita vincula quibus ligatus 15 erat, dissipata sunt, & soluta. ¶Inuentamque maxillam, id est mandibulam asini, quæ iacebat arripiens, interfecit in ea mille viros, 16 ¶& ait: In maxilla asini, in mandibula pul- D li asinarum deleui eos, & percussi mille vi-17 ros. ¶Cumque hæc verba canens complesset, proiecit mãdibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramath-lechi, qđ interpreta-18 tur eleuatio maxillæ. ¶Sitiẽsque valde, clamauit ad Dñm, & ait: Tu dedisti in manu serui

ergo 1.

ᵃardorem 3.

ᵇligna 3.

tui

tui salutem hanc maximam, atque victoriam: & en siti morior, incidamque in manus incircuncisorum. 19 ¶Aperuit itaque dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis refocillauit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius: Fons inuocantis de maxilla, vsque in præsentem diem. 20 ¶ Iudicauitque Israël in diebus Philisthijm viginti annis.

CAPVT XVI.

1 A ABIIT quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. 2 ¶ Quod cum audissent Philisthijm, & percrebuisset apud eos intrasse vrbem Samson, circundederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, vt facto mane exeuntem occiderent. 3 ¶ Dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis: & inde consurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis, & sera, impositasque humeris suis portauit ad verticem montis, qui respicit Hebron. 4 ¶ Post hæc amauit mulierem quæ habitabat in Valle-Sorec, & vocabatur Dalila. 5 ¶ Veneruntque ad eam principes Philisthinorum, B atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinctum affligere: quod si feceris, dabimus tibi singuli mille, & centum argenteos. 6 ¶ Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid 7 sit quo ligatus erumpere nequeas. ¶ Cui respondit Samson: Si septem neruiceis funibus necdum siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri 8 homines: ¶ Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum, 9 ¶ latentibus apud se insidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus: clamauitque ad eum: Philisthijm super te Samson. Qui rupit vincula quomodo si rumpat quis filum de stupa tortum sputamine, cum a odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo eius. 10 ¶ Dixitque ad eum Dalila: C Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. 11 ¶ Cui ille respondit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis. 12 ¶ Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philisthijm super te Samson, in cubiculo insidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum. 13 ¶ Dixitque Dalila rursum ad eum: Vsquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas: Cui respondit Samson: Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero. 14 ¶Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthijm super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clauum cum crinibus, & licio. 15 ¶Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis D quòd amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua. 16 ¶ Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, spacium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, 17 & ad mortem vsque lassata est. ¶ Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia

nazaræus, id est, consecratus Deo sum de vtero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut cæteri homines. 18 ¶ Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthiuorum, ac mandauit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui E ascenderant, assumpta pecunia quam promiserant. 19 ¶ At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocauitque tonsorem, & rasit septem crines eius, & cœpit abigere eum, & a se repellere: 20 statim enim ab eo fortitudo discessit: ¶ dixitque, Philisthijm super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci, & me excutiam: nesciens 21 quòd recessisset ab eo Dominus. ¶ Quem cum apprehendissent Philisthijm, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere mo-22 lere fecerunt. ¶ Iamque capilli eius rena-23 sci cœperant, ¶ & principes Philisthinorum conuenerunt in unum, vt immolarent hostias magnificas Dagon Deo suo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noster F inimicum nostrum Samson in manus no-24 stras. ¶ Quod etiam populus uidens, laudabat Deum suum, eademque dicebat: Tradidit Deus noster aduersarium nostrum in manus nostras, qui deleuit terram nostram, 25 & occidit plurimos. ¶ Lætantesque per conuiuia, sumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas colum-26 nas. ¶ Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me ut tangam columnas quibus omnis imminet domus, & recliner super 27 eas, & paululum requiescam. ¶ Domus autem erat plena uirorum ac mulierum: & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto, & solario circiter tria millia vtriusque sexus spectantes ludentem Sam-28 son. ¶ At ille inuocato Domino, ait: Domine Deus meus memento mei, & redde mihi G nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum vnam vltio-29 nem recipiam. ¶ Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram leua tenens, 30 ¶ ait: Moriatur anima mea cum Philisthijm: concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm antè viuus occiderat. 31 ¶ Descendentes autem fratres eius, & uniuersa cognatio, tulerunt corpus eius, & sepelierunt inter Saraa, & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicauitque Israël viginti annis.

CAPVT XVII.

1 A Fvitque eo tempore vir quidam de monte Ephráim nomine Michas, ¶ qui dixit 2 matri suæ: Mille, & centum argenteos quos separaueras tibi, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius 3 meus Domino. ¶ Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile, atque con-4 flatile: & nunc trado illud tibi. ¶ Reddidit igi B tur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile, atque conflatile quod fuit in domo 5 Michę. ¶ Qui ędiculam quoque in ea Deo separauit, & fecit Ephod, & Theraphim, id est, vestem sacerdotalem, & idola: impleuitque vnius filiorum suorum manum, & factus est 6 ei sacerdos. ¶ In diebus illis non erat Rex in C Israël: sed vnusquisque quod sibi rectum vi-7 debatur, hoc faciebat. ¶ Fuit quoque alter adolescens de Beth-lehem Iuda ex cognatione eius: eratque ipse Leuites, & habitabat ibi. 8 ¶ Egressusque de ciuitate Beth-lehem, peregrinari voluit vbicunque sibi commodum reperisset. Cumque uenisset in mõtem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in 9 domum Michæ, interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respondit: Leuita sum de Beth-D lehem Iuda, & vado vt habitem vbi potue-10 ro, & vtile mihi esse prospexero. ¶ Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens, ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, 11 & quæ ad victum sunt necessaria. ¶ Acquieuit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis: impleuitque Michas manum 12 eius, & habuit puerum sacerdotem apud 13 se. ¶ Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis sacerdotem.

CAPVT XVIII.

1 A IN diebus illis non erat rex in Israël, & tribus Dan quærebat possessionem sibi vt habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter cæteras tribus 2 sortem non acceperat. ¶ Miserunt ergo filij Dan stirpis, & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Saraa, & Esthaol, ut explorarẽt terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis: Ite, & considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Ephráim, & intrassent domum Michæ, requieuerunt ibi: 3 et agnoscentes uocem adolescentis Leuitæ, vtentesque illius diuersorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? 4 quam ob causam huc uenire voluisti? ¶ Qui B respondit eis: Hæc, et hæc præstitit mihi Michas, et me mercede conduxit, ut sim 5 ei sacerdos. ¶ Rogauerunt autem eum, vt

consuleret Dominum, & scire possent, an prospero itinere pergerent, & res haberet effe-
6 ctum. ¶ Qui respondit eis: Ite cum pace, Dominus respicit viam vestram, & iter quo per-
7 gitis. ¶ Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populum habitantem in ea absque vllo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone atque à cunctis hominibus
8 separatum. ¶ Reuersique ad fratres suos in
C Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitan-
9 tibus, ¶ responderunt: Surgite & ascendamus ad eos; vidimus enim terram valde opulentam & uberem: nolite negligere, nolite cessare: eamus & possideamus eam: nullus
10 erit labor. ¶ Intrabimus ad securos in regionem latissimam, tradetq; nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum
11 quæ gignuntur in terra. ¶ Profecti igitur sunt de cognatione Dã, idest, de Saraa & Esthaol
12 sexcenti uiri accincti armis bellicis, ¶ ascendentesque, manserunt in Cariath-iarim Iudæ: qui locus ex eo tẽpore Castrorum-Dan-nomen accepit, & est post tergum Cariath-
13 iarim. ¶ * Inde transierunt in montem Eph-
*♦ 1. D raim. Cumque uenissent ad domum Mi-
14 cha, ¶ dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad considerandam terram-Lais, cęteris fratribus suis: Nostis quod in domibus istis sit Ephod, & Theraphim, & sculptile atque conflatile: videte quid vobis pla-
15 ceat: ¶ Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ: salutaueruntque eum
16 uerbis pacificis. ¶ Sexcenti autem uiri ita ve-
17 exant armati, stabant ante ostium. ¶ At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculptile & Ephod & Theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud pro-
18 cul expectantibus. ¶ Tulerunt igitur qui in-
E trauerant, sculptile, Ephod & Idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid fa-
19 citis? ¶ Cui responderunt: Tace & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, vt habeamus te patrem ac sacerdotem: Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo vnius uiri, an in vna tribu & familia in Israël?
20 ¶ Quod cum audisset acquieuit sermonibus eorum, & tulit Ephod & Idola, ac sculptile,
21 & profectus est cum eis. ¶ Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent paruulos ac iu-
22 menta, & omne quod erat pretiosum, ¶ iamque à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes
23 sequuti sunt, ¶ & post tergum clamare cœ-
F perunt. Qui cum respexissent dixerunt ad
24 Micham: quid tibi uis? cur clamas? ¶ Qui respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo. & di-
25 citis, Quid tibi est? ¶ Dixeruntq; ei filii Dan: Caue ne ultra loquaris ad nos, & ueniant ad te uiri animo concitati, & ipse cum om-
26 ni domo tua pereas. ¶ Et sic cępto itinere perrexerunt. Videns autem Michas q̃ fortiores
27 se essent, reuersus est in domum suam. ¶ Sexcenti autem uiri tulerunt sacerdotem, & quæ suprà diximus: ueneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incen-
28 dio tradiderunt: ¶ nullo penitus ferente præ-
G sidium: eo quòd procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quicquam societatis ac negocii. Erat autem ciuitas sita in regione Rohob: quam rursum ex-
29 truentes habitauerunt in ea: ¶ vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulũ patris sui quẽ
30 genuerat Israël, quæ prius Lais dicebat. ¶ Posueruntq; sibi sculptile, & Ionathã filiũ Ger-

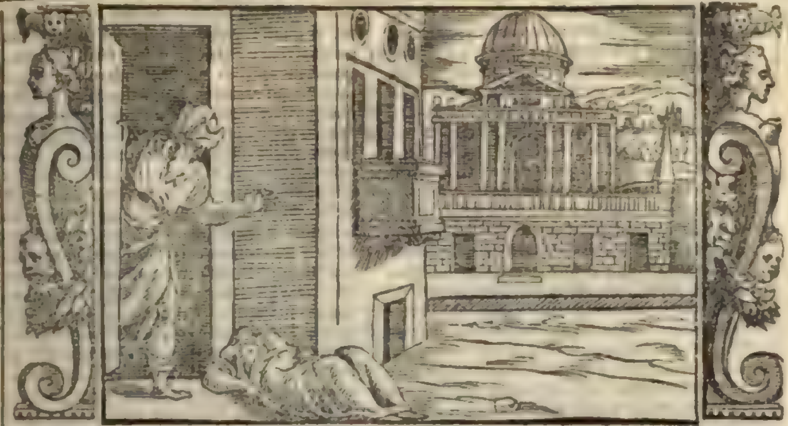

san filij Moysi, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis suç. 31 ꝰMãsitque apud eos idolum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israël.

CAPVT XIX.

1 A FVit quidam vir Leuites, habitans in latere montis Ephráim, qui accepit vxorem de Beth-léhem Iuda: 2 ꝰquæ reliquit eum, & reuersa est in domum patris sui in Beth-léhem mansitque apud eum quatuor mensibus. 3 ꝰSecutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum, & duos asinos, quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, 4 ꝰ& amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & bibẽs familiariter. 5 ꝰDie autem quarto de nocte consurgens proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum: Gusta prius pusil- B lum panis, & cõforta stomachum, & sic proficiscêris. 6 ꝰSederuntque simul, ac comederũt, & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generũ suum: Quæso te vt hodie hic maneas, pariterque lætemur. 7 ꝰAt ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere. 8 ꝰMane autem facto, parabat Leuites iter. Cui socer rursum: Obsecro, inquit, vt paululũ cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederũt ergo simul. 9 ꝰSurrexitque adolescẽs, vt pergeret cum vxore sua, & puero. Cui rursum loquutus est socer. Considera ꝙ dies ad occasum decliuior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras 10 proficiscêris vt vadas in domum tuam. ꝰNo- C luit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim ᵃperrexitˋ, & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam. 11 ꝰIamque aderãt iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad Dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad vrbem Iebusæorum, & maneamus in ea. 12 ꝰCui respõdit Dñs: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filijs Israël, sed transibo vsque Gabaa, 13 ꝰ& cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut certè in vrbe Rama. 14 ꝰTransierunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa: quæ est in tribu Ben-iamin. 15 ꝰDiuerteruntque ad eam, D vt manerent ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. 16 ꝰEt ecce apparuit homo senex reuertens de agro, & de opere suo vesperi, qui, & ipse de monte erat Ephráim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines aũt regionis illius erant filij Iemini. 17 ꝰEleuatisque oculis, vidit senex sedentem hoiem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eum: Vnde venis, & quo vadis? 18 ꝰQui respondit ei: Profecti sumus de Beth-léhem Iuda, & pergimus ad locũ nostrum, qui est in latere montis Ephráim, vnde ieramus in Beth-léhem: & nũc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere. 19 ꝰHabentes pa- E leas, & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vsus, & pueri, qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio. 20 ꝰCui respondit senex: Pax tecum sit: ego præbebo omnia quæ necessaria sunt, tantùm quæso, ne in platea maneas: 21 introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam lauerunt

ᵃ *surrexit* 1.

22 pedes suos, recepit eos in conuiuium. ¶ Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius, filii Belial, idest, absque iugo, & circundantes domum senis fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo. 23 ¶ Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum: & cessate ab hac 24 stultitia, ¶ habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc 25 contra naturam operemini in virum. ¶ Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent dimiserunt eam 26 manè. ¶ At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat Do-27 minus suus, & ibi corruit. ¶ Manè facto surrexit homo, & aperuit hostium, vt cœptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante ostium, sparsis in limine manibus. 28 Cui ille putans eam quiescere, loquebatur: Surge & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua, tulit eam, & imposuit asino, reuersusque est in do-29 mum suam. ¶ Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israël. 30 ¶ Quod cum vidissent singuli conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israël ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto vsque ad præsens tempus, ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPVT XX.

1 EGressi itaque sunt omnes filij Israël, & pariter congregati quasi vir unus de Dan vsq; Bersabee, & terra Galaad ad Domi-2 num in Maspha ¶ oẽs quoq; anguli populorum, & cunctæ tribus Israël in ecclesiam populi Dei conuenerunt quadrin-3 genta millia peditum pugnatorum. ¶ (Nec latuit filios Ben-iamin quòd ascendissent filij Israël in Maspha.) Interrogatusq; Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantũ 4 scelus perpetratum esset, respondit: Veni in Gabaa Ben-iamin cum vxore mea, illuc-5 que diuerti: ¶ & ecce, homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum in qua manebam, volentes me occidere: & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, 6 denique mortua est. Quam arreptam in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ, quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum 7 est in Israël, ¶ Adestis omnes filii Israël, de-8 cernite quid facere debeatis. ¶ Stansque omnis populus quasi vnius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, 9 nec suam quispiam intrabit domum: ¶ sed hoc contra Gabaa in commune faciemus. 10 ¶ Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Israël, & centum de mille, & mille de decem millibus, vt comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Ben-iamin, & reddere ei pro scelere qđ 11 meretur. ¶ Conuenitque vniuersus Israël ad ciuitatem, quasi homo vnus eadem mente, 12 vnoque consilio, & miserunt nuncios ad omnem tribum Ben-iamin, qui dicerent: Cur 13 tantum nefas in vobis repertum est? ¶ Tradite omnes de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur ma-

Osee. 10. c. 9.

lum

lum de Israël. ¶ Qui noluerunt fratrum suorũ
14 filiorum Israël audire mandatum: sed ex cun-
ctis vrbibus quæ sortis suæ erant, conuene-
runt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & cõ-
15 tra uniuersum populũ Israël dimicarẽt. ¶ In-
uentiq; sunt uigintiquinq; millia de Ben-ia-
min educentium gladium, prçter habitato-
16 res Gabaa, ¶ qui septingenti erant uiri for-
C tissimi, ita sinistra ut dextera præliantes: & sic
fundis lapides ad certum iacientes, ut capillũ
quoq; possent percutere, & nequaquam in al-
17 terũ partẽ ictus lapidis deferretur. ¶ Virorum
quoque Israël, absque filiis Ben-iamin, inuen-
ti sunt quadraginta millia educentium gla-
18 dios, & paratorum ad pugnã. ¶ Qui surgentes,
uenerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: con-
suluerũtq; Dominum, atq; dixerunt: Quis erit
in exercitu nostro princeps certaminis cõtra
filios Ben-iamin? Quibus respondit Domi-
19 nus: Iudas sit dux uester: Statimq; ¶ filii Israël
surgentes mane castrametati sunt iuxta Ga-
20 baa: ¶ & inde procedentes ad pugnam contra
21 Ben-iamin, urbẽ oppugnare cœperũt. ¶ Egres-
sique filii Ben-iamin de Gabaa, occiderunt
de filiis Israël die illo vigintiduo millia ui-
22 rorũ. ¶ Rursum filij Israël & fortitudine & nu-
mero confidentes: in eodẽ loco in quo prius
23 certauerant, aciẽ direxerũt, ¶ ita tamẽ ut prius
ascenderẽt, & flerent coram Domino usq; ad
D noctẽ, consulerentq; eũ, & dicerent: Debeo ul-
trà procedere ad dimicãdũ cõtra filios Ben-
iamin fratres meos, an non? Quibus ille re-
spondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.
24 ¶ Cumque filii Israël altera die contra filios
25 Ben-iamin ad prælium processissent, ¶ eru-
perunt filii Ben-iamin de portis Gabaa: &
occurrentes eis, tanta in illos cçde bacchati
sunt, ut decem & octo millia uirorũ educen-
26 tiũ gladiũ prosternerent. ¶ Quamobrẽ omnes
filii Israël uenerunt in domũ Dei, & sedentes
flebant corã Domino: ieiunaueruntq; die il-
lo usq; ad uesperam, & obtulerũt ei holocau-
27 sta, atque pacificas uictimas: ¶ & super statu
suo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat ar-
28 ca federis Domini, ¶ & Phinees filius Eleaza-
ri filii Aaron præpositus domus. Consulue-
runt igitur Dominum, atq; dixerunt: Exire ul-
trà debemus ad pugnam cõtra filios Ben-ia-
min fratres nostros, an quiescere? Quibus ait
Dominus: Ascendite: cras enim tradã eos in
29 manus uestras. ¶ Posueruntque filii Israël insi-
30 dias per circuitum urbis Gabaa, ¶ & tertia ui-
ce sicut semel & bis, contra Ben-iamin exer-
31 citum produxerunt. ¶ Sed & filii Ben-iamin
audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes
E aduersarios longius persecuti sunt: ita ut
uulnerarent ex eis sicut primo die & secun-
do, & cæderent per duas semitas uertentes
terga, quarum una ferebatur in Beth-el, & al-
tera in Gabaa, atq; prosternerent triginta cir-
32 citer uiros: ¶ putauerunt enim solito eos mo-
re cedere. Qui fugam arte simulantes, inie-
runt consilium vt abstraherent eos de ciuita-
te, & quasi fugientes ad supradictas semitas
33 perducerent. ¶ Omnes itaque filii Israël sur-
gentes de sedibus suis, tetenderunt aciem
in loco qui vocatur Baal-thamar, Insidiæ
quoque quæ circa vrbem erant, paulatim se
34 aperire cœperunt, ¶ & ab occidentali vrbis par-
te procedere. Sed & alia decem millia viro-
rum de vniuerso Israël, habitatores vrbis ad
certamina prouocabant: Ingrauatumque est
bellum contra filios Ben-iamin: & non intel-
lexerunt ꝙ ex omni parte illis instaret inte-
35 ritus. ¶ Percussitque eos Dominus in conspe-
ctu filiorum Israël, & interfecerunt ex eis in
illo die vigintiquinque millia & centũ viros,
36 omnes bellatores & educẽtes gladium. ¶ Filij
F autem Ben-iamin cum se inferiores esse vidis-
sent, cçperunt fugere. Quod cernentes filii Is-
raël dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad
præparatas insidias deuenirent, quas iuxta vr-
37 bem posuerant. ¶ Qui cum repẽte de latibulis
surrexissent & Ben-iamin terga cçdentibus
daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt
38 eam in ore gladii. ¶ Signum autem dederãt fi-
lii Israël his quos in insidiis collocauerant,
vt postquam vrbem cçpissent, ignem accen-
derent: vt ascendente in altum fumo captam
39 vrbem demonstrarent. ¶ Quod cum cernerent
filii Israël in ipso certamine positi (putaue-
runt enim filii Ben-iamin eos fugere, &
instantius persequebantur, cæsis de exercitu
40 eorum triginta viris), ¶ & viderunt quasi co-
lumnam fumi de ciuitate conscendere. Ben-
iamin quoque respiciens retro cum, captam
cerneret ciuitatem, & flammas in sublime
41 ferri: ¶ qui prius simulauerant fugam, versa
facie fortius resistebant. Quod cum vidissent
42 filii Ben-iamin, in fugam versi sunt, ¶ & ad
viam deserti ire cçperunt, illuc quoque eos
aduersariis persequentibus, sed & hi qui vr-
43 bem succenderant, occurrerunt eis. ¶ Atq; ita
factum est, vt ex utraq; parte ab hostibus cç-
derentur, nec erat vlla requies morientium:
G Ceciderunt atque prostrati sunt ad orienta-
44 lem plagam vrbis Gabaa. ¶ Fuerunt autẽ qui
in eodem loco interfecti sunt, decem & octo
millia virorum, omnes robustissimi pugnato-
45 res. ¶ Quod cum vidissent, qui remanserant de
Ben-iamin, fugerunt in solitudinem: & per-
gebant ad petram, cuius vocabulum est Rem-
mon: In illa quoque fuga palantes, & in di-
uersa tendentes, occiderunt quinque millia
viros, Et cum vltrà tenderent persequuti
sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo mil-
46 lia. ¶ Et sic factum est, vt omnes qui cecide-
runt de Ben-iamin in diuersis locis, essent vi-
ginti quinq; millia pugnatores ad bella prõ-
47 ptissimi. ¶ Remanserunt itaque de omni nume-
ro Ben-iamin, qui euadere potuerunt, & fu-
gere in solitudinem sexcenti viri: sederuntq;
48 i Petra-Remmon mẽsibus quatuor. ¶ Regres-
si autem filij Israël, omnes reliquias ciuita-

tis à viris vsque ad iumenta gladio percusse-runt, cunctasque vrbes, & viculos Ben-iamin vorax flamma consumpsit.

CAPVT XXI.

1 A IVrauerunt quoq; filij Israël in Maspha, & dixerunt. Nullus nostrum dabit filiis Ben-iamin de filiabus suis vxorem. 2 ¶Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectum eius sedentes vsq; ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cęperunt flere, 3 ¶dicentes. Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis. 4 ¶Altera autẽ die diluculo cõsurgentes extruxerunt altare, obtulerũtq; ibi holocausta, & pacificas victimas, 5 ¶& dixerunt. Quis non ascendit in exercitũ Domini de vniuersis tribubus Israël: Grandi enim iuramento se constrinxerant cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent. 6 ¶ Ductiq; pœnitentia filij B Israël super fratre suo Ben-iamin, cœperũt 7 dicere: Ablata est tribus vna de Israël: ¶vnde vxores accipient? omnes enim in commune iurauimus non daturos nos his filias nostras. 8 ¶Idcirco dixerunt. Quis est de vniuersis tribubus Israël, qui non ascendit ad Dominũ in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores 9 Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse. (¶Eo quoq; tempore cum essent in Silo, nullus ex 10 eis ibi repertus est.) ¶Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruu-11 los eorum. ¶ Et hoc erit quod obseruare debebitis. Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite: – virgi-12 nes autem reseruate. ¶ Inuentęq; sunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerũt eas ad ca-13 stra in Silo, in terram-Chanaan. ¶ Miserũtq; nuncios ad filios Ben-iamin qui erant in C Petra-Rẽmon, & præceperunt eis, vt[a] eas su-14 ciperẽt in pace. ¶Veneruntq; filij Ben-iamin in tẽpore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes-Galaad, alias autem non repererunt, 15 quas simili modo traderent. ¶Vniuersusque Israël valde doluit, & egit pœnitentiam su-16 per interfectione vnius tribus ex Israël. ¶ Dixeruntq; maiores natu. Quid faciemus reliquis qui non acceperunt vxores? omnes in 17 Ben-iamin fœminæ conciderunt, ¶& magna nobis cura ingentique studio prouidendum 18 est, ne vna tribus deleatur ex Israel. ¶ Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento, & maledictione qua diximus, Maledictus qui dederit de filiabus suis vxo-19 rem Ben-iamin. ¶Cœperuntq; consilium, atq; dixerunt, Ecce solennitas Dñi est in Silo an-D niuersaria, quæ sita est ad septentrionem vrbis Beth-el, ad orientalẽ plagam viæ quæ de Beth-el tendit ad Sichimam, & ad meridiem 20 oppidi Lebona. ¶Præceperuntq; filiis Ben-iamin, atq; dixerunt: Ite & latitate in vineis. 21 ¶Cumq; videritis filias Silo ad ducẽdos choros ex more procedere exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas: 22 & pergite in terram Ben-iamin. ¶Cumq; venerint patres earum ac fratres, & aduersum vos queri cœperint atque iurgari, dicemus eis, Misereminì eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atq; victorum: sed rogãtibus vt acciperẽt, nõ dedistis, à vestra parte 23 peccatum est. ¶ Feceruntq; filij Ben-iamin, vt sibi fuerat imperatum, & iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebãt choros, vxores singulas, abieruntq; in possessio-24 nem suam, ædificantes vrbes, & habitantes in eis. ¶Filij quoq; Israël reuersi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisq; quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

[a] eos 6.

Libri Iudicum Finis.

LIBER RVTH.

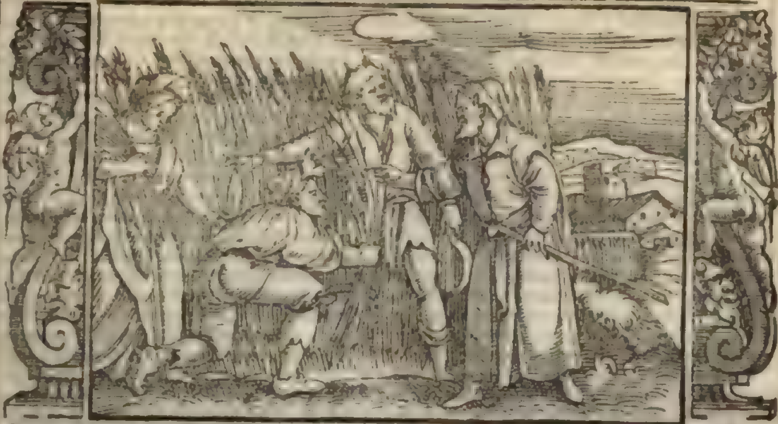
CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus vnius iudicis quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Beth-lehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore sua, ac duobus liberis: 2 ¶ipse vocabatur Eli-melech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephratæi de Beth-lehem Iuda. Ingressiq; regionẽ Moabitidem, morabantur ibi. 3 ¶Et mortuus est Eli-melech maritus Noëmi: remansitq; ipsa cum filiis. 4 ¶Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, alteraq; Ruth. Manseruntq; ibi decem annis, & 5 ambo mortui sunt, Mahalon videlicet, & Chelion, remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. 6 ¶Et surrexit vt in patriam B pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide, audierat enim quòd respexisset Dominus populũ suum, & dedisset eis escas. 7 ¶Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru*: & iam in via reuertendi posita in terram Iuda, 8 ¶dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ: faciat vobiscũ Dñs misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. 9 ¶Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, 10 ¶& dicere, Tecum pergemus ad populũ tuum. 11 ¶Quibus illa respondit: Reuertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num vltrà habebo filios in vtero meo, vt viros ex me sperare possitis? 12 ¶Reuertimini filiæ meæ, & abi-

Margin: – 3. · * sua 5.

C te: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. Etiam si possem hac no- 13 cte concipere, & parere filios, ¶si eos expectare velitis donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quam nubatis. Nolite quæso filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Do- 14 mini contra me. ¶Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt. Orpha osculata est socrum, ac reuersa est, Ruth adhæsit socrui suæ, ¶cui di- 15 xit Noëmi: En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad Deos suos, vade cum 16 ea. ¶Quæ respondit, Ne aduerseris mihi, vt relinquam te & abeam: quocunque enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus, po- D pulus meus: & Deus tuus, Deus meus. 17 ¶Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non 18 sola mors me, & te separauerit. ¶Videns ergo Noëmi, quod obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad 19 suos vltrà reditum persuadere, ¶profectæque sunt simul, & venerunt in Beth-lehem. Quibus vrbem ingressis velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantq; mulieres. Hæc est 20 illa Noëmi. ¶Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi, idest pulchrã, sed vocate me Mara, idest amaram quia amaritudine valde repleuit me 21 Omnipotens. ¶Egressa sum plena, & vacuam reduxit me dñs. Cur ergo vocatis me Noëmi quam Dñs humiliauit, & afflixit Omnipotens?

22 tens? ¶ Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru ſua, de terra peregrinationis ſuæ, ac reuerſa eſt in Beth-lehem, quando primum hordea metebantur.

CAPVT II.

1 A ERat autem viro Eli-mélech conſanguineus, homo potens, & magnarum opum, nomine Booz.
2 ¶Dixitque Ruth Moabitis ad ſocrum ſuam: Si iubes, vadam in agrum, & colligã ſpicas quæ fugerint manus metentium, vbicunque clementis in me patris familias reperero gratiam. Cui illa reſpondit: Vade filia mi.
3 ¶Abiit itaq; & colligebat ſpicas poſt terga metentiũ. Accidit autem vt ager ille haberet dominũ nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-mélech.
4 ¶Et ecce, ipſe veniebat de Beth-léhem, dixitq; meſſoribus: Dñs vobiſcum. Qui reſpõderunt ei: Benedicat tibi Dñs.
5 ¶ Dixitque Booz iuueni qui meſſoribus pærat: Cuius eſt hęc puella?
6 ¶Qui reſpondit: Hæc eſt Moabitis quæ venit cum Noëmi, de regione Moabitide,
7 ¶& rogauit vt ſpicas colligeret remanẽtes, ſequens meſſorũ B veſtigia: & de mane vſq; nunc ſtat in agro, & nec ad momẽtum quidem domũ reuerſa eſt.
8 ¶Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendũ, nec recẽdas ab hoc loco: ſed iungere puellis meis,
9 ¶& vbi meſſuerint, ſequere. Mãdaui enim pueris meis vt nemo moleſtus ſit tibi: ſed etiam ſi ſitieris, vade ad ſarcinulas, & bibe aquas de quibus & pueri mei bibunt.
10 ¶Quæ cadens in faciẽ ſuã & adorãs ſuper terrã, dixit ad eũ, Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiã ante oculos tuos, & noſſe me dignareris peregrinã mulierẽ?
11 ¶Cui ille reſpõdit: Nunciata ſunt mihi omnia quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortẽ viri tui: & ꝙ reliqueris parentes tuos, & terrã in qua nata es & veneris ad populũ quem antea neſciebas.
12 ¶Reddat tibi Dñs pro opere tuo, & plenã mercedẽ C recipias à Domino Deo Iſraël, ad quẽ veniſti, & ſub cuius confugiſti alas.
13 Quæ ait: ᵃInueni gratiam apud oculos tuos, Domine mi, qui conſolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quę nõ ſum ſimilis vnius puellarũ tuarũ.

ᵃ *inueniã*

14 ¶Dixitq; ad eã Booz. Quando hora veſcendi fuerit, veni huc, & comede panẽ, & intinge buccellam tuã in aceto. Sedit itaq; ad meſſorũ latus, & cõgeſſit polentã ſibi, comeditq; & ſaturata eſt, & tulit reliquias.
15 ¶Atque inde ſurrexit, vt ſpicas ex more colligeret. Pręcepit autẽ Booz pueris ſuis, dicens: Etiã ſi vobiſcũ metere voluerit, ne prohibeatis eã;
16 ¶& de veſtris quoq; manipulis proiicite de induſtria, & remanere permittite, vt abſq; ruborẽ colligat, & colligentẽ nemo corripiat.
17 ¶Collegit ergo in agro, vſq; ad veſperã: & quę collegerat virga cędẽs & excutiẽs, inuenit hordei quaſi ephi mẽſurã, id eſt, tres modios.
18 ¶Quos D portãs reuerſa eſt in ciuitatẽ, & oſtẽdit ſocrui ſuæ: inſuper protulit, & dedit ei de reliquijs cibi ſui quo ſaturata fuerat.
19 ¶ Dixitq; ei ſocrus ſua: Vbi hodie collegiſti, & vbi feciſti opus? ſit benedictus q miſertus eſt tui. Indicauitque ei apud quẽ eſſet operata: & nomẽ dixit viri, ꝙ Booz vocaretũ.
20 ¶Cui reſpõdit Noëmi: Benedictus ſit à Dño quoniã eandẽ gratiam quã prębuerat viuis, ſeruauit & mortuis. Rurſũq; ait: Propinquus noſter eſt homo.
21 ¶ Et Ruth: Hoc quoq; inquit, pręcepit mihi, vt tãdiu meſſoribus eius iũgerer, donec omnes ſegetes metẽtur.
22 ¶Cui dixit ſocrus: Mẽlius eſt filia mi, vt cũ puellis eius exeas ad metẽdũ, ne in alieno agro, quiſpiã reſiſtat tibi.
23 ¶Iuncta eſt itaq; puellis Booz: & tãdiu cum eis meſſuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAPVT III.

1 A POſtquàm autem reuerſa eſt ad ſocrum ſuam, audiuit ab ea: Filia mi, quæram

tibi requiem, & prouidebo vt bene sit tibi. 2 ¶ Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream 3 hordei ventilat. ¶ Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream: nō te videat homo, donec esum 4 potumq; finierit. ¶ Quando autē ierit ad dormiēdum, nota locū in quo dormiat: veniesq; & discooperies pallium quo operitur a parte B pedum, & proiicies te, & ibi iacebis: ipse au- 5 tem dicet tibi, quid agere debeas. ¶ Quæ respō- 6 dit: Quicquid præceperis, faciam. ¶ Descēditq; in aream, et fecit omnia quę sibi imperauerat 7 socrus. ¶ Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiēdum iuxta aceruum manipulorum, uenit absconditè, & discooperto pallio à pedibus 8 eius, se proiecit. ¶ Et ecce, nocte iā media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierem iacentem ad pedes suos & ait illi: Quę 9 es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande palliū tuum super famulam tuā, 10 quia propinquus es. ¶ Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta 11 iuuenes pauperes, siue diuites. ¶ Noli ergo me C tuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. 12 ¶ Nec abnuo me propinquum, sed est alius 13 me propinquior. ¶ Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, benè res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiā, viuit Dominus, dormi vsq; mane. ¶ Dor- 14 miuit itaq; ad pedes eius, vsque ad noctis ab- D scessum. Surrexit itaq; antequā homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz: Caue ne 15 quis nouerit q̃ huc veneris. ¶ Et rursum: Expande, inquit, pallium tuū, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est ciuitatē, 16 ¶ & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia quæ sibi fe- 17 cisset homo. ¶ Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te re- 18 uerti ad socrum tuam. ¶ Dixitque Noëmi. Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat: neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAPVT IIII.

1 A ASCendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui diuertit, & se- 2 dit. ¶ Tollens autem Booz decē viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Qui- 3 bus residentibus ¶ locutus est ad propinquum. Partem agri fratris nostri Eli-mélech *vēdet Noëmi, quæ reuersa est de regione Moabi- 4 tide. ¶ q̃d audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside: sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam q̃d facere debeam nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At 5 ille respondit: Ego agrum emam. ¶ Cui dixit B Booz: Quando emeris agrū de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen 6 propinqui tui in hæreditate sua. ¶ Qui respondit: Cedo iuri ꝓpinquitatis: neq; enim posteritatem familiæ meæ delere debeo, tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profi- 7 teor. ¶ ‖ Hic autē erat mos antiquitus in Israël inter propinquos, vt si quādo alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suū, & dabat proximo suo, hoc erat testimonium cessionis in Israël. 8 ¶ Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de pe- 9 de suo. ¶ At ille maioribus natu, & vniuerso C populo: Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Eli-mélech, & Chelion & Mahalon, tradente Noëmi: & 10 Ruth Moabitidem, ¶ vxorem Mahalon in cōiugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus de populo deleatur. 11 Vos, inquam, huius rei testes estis. ¶ Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem quę ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Beth-lehem: 12 ¶ fiatq; domus tua, sicut domus Phares, quē ‖ Thamar peperit Iudæ, de semine quod ti- 13 bi dederit Dominus ex hac puella. ¶ Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorē: ingressusq; D est ad eam, & dedit illi Dominus vt concipe- 14 ret, & pareret filium. ¶ Dixeruntque mulieres ¶ ad Noëmi: Benedictus Dominus qui non est passus vt deficeret successor familiæ tuæ, 15 & vocaretur nomen eius in Israel. ¶ Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem, de nuru enim tua natus est, qui te diliget: & multo tibi melior est 16 quàm si septem haberes filios. ¶ Susceptumq; Noëmi puerum posuit in sinu suo, & nutri- 17 cis ac gerulæ fungebatur officio. ¶ Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noëmi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris Da- 18 uid. ¶ Hæ sunt generationes Phares. ‖ Pha- 19 res genuit Esron, ¶ Esron genuit Aram, Aram 20 genuit Aminadab, ¶ Aminadab genuit Na- 21 hasson, Nahasson genuit Salmon, ¶ Salmon 22 genuit Booz, Booz genuit Obed, ¶ Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid. *

*vendit 6

‖ Deu. 25. b 7.

‖ Gen. 38. g 29.

‖ 1. Par. 2. a. 4. b. 10. Mat. 1. a. 3.

* regem 8.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, quem nos Primum Regum dicimus.

Hieronymi in Libros Regum Præfatio.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos Syrorum quoque, & Chaldæorum lingua testatur quæ Hebrææ magna ex parte confinis est: nam, & ipsi viginti duo elementa habent, eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant figuris tantùm, & apicibus discrepantes. Certumque est, Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymã, & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc vtimur: cùm ad illud vsque tempus iidem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus vsq; hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed, & Psalmi, tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius. Salamonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesq; verborum, aliter fines. Vnde, & quinq; à plerisque libri, duplices æstimantur: Samuel, Malachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, Cum Cynoth, idest lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorũ initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi literis, & exordiis in Dei Doctrina tenera adhuc et lactẽs viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber, vocatur BERESIT, quem nos Genesim dicimus. Secundus, VEELLESEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius VAICRA, id est Leuiticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLEHADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque libri Moysi: quos propriè THORAH, idest, legem appellant.

Secundũ Prophetarum ordinem faciunt: & incipiũt ab Iesu filio Naue, qui apud eos IEHOSVA BEN NVN dicitur. Deinde subtexũt SOPHTIM, idest Iudicũ librum. Et in eundem cõpingunt RVTH: quia in diebus Iudicũ, facta eius narratur historia. Tertius sequitur SAMVEL, quẽ nos Regũ primũ, & secundũ dicimus. Quartus, MALACHIM, id est Regum: qui tertio, & quarto Regũ volumine continetur. Meliusq; multo est MALACHIM, id est Regũ, quã MALACOTH, idest regnorum dicere. Non enim multarum gẽtiũ describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est ISAIAS. Sextus, IEREMIAS. Septimus EZECHIEL. Octauus, liber duodecim Prophetarũ: qui apud illos vocatur THEREAZAR.

Tertius ordo hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quem quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est, SALOMON: tres libros habẽs: Prouerbia, quæ illi parabolas, idest, MISIE appellant. Quartus Ecclesiastes, idest COHELETH. Quintus, Canticum Canticorum: quem titulo SIRHASIRIM prænotãt. Sextus est DANIEL. Septimus DIBREHAIAMIM, id est verba dierũ: quod significãtius Chronicõ totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus, & secũdus inscribitur. Octauus, ESDRAS, q; & ipse similiter apud Græcos, & Latinos, in duos libros diuisus est. Nonus, ESTHER. Atq; ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo idest Moysi quinq;, & prophetarũ octo, hagiographorũ nouẽ. Quãquã nonnulli RVTH, & CINOTH inter hagiographa scriptitẽt, & hos libros in suo putẽt numero supputãdos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus corã quatuor animalibus oculatis retrò, & antè, idest in præteritũ, & in futurũ respicientibus, & indefessa voce clamãtibus, Sãctus, Sanctus, Sãctus Dominus Deus omnipotẽs, qui erat, &, qui est, &, qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principiũ, omnibus libris quos de Hebræo vertimus ĩ Latinũ, cõuenire potest, vt scire valeamus quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendũ. Igitur Sapiẽtia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, et Iesu filii Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librũ Hebraicũ reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meũ, reprehensionẽ existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alii aurum, & argẽtũ, & lapides preciosos, alii byssum, & purpurã, & coccum offerunt, & hyacinthũ: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles, & caprarũ pilos. Et tamẽ Apostolus cõtẽptibiliora nostra magis neces-

saria

saria indicat. Vnde, & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species ecclesiæ præsentis futuræque distinctis pellibus tegitur, & cilicijs: ardoremque solis, & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Malachim meum. Meum, inquam meum, quicquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius, & didicimus, & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas: vel interpretem me existimato si gratus es: vel paraphrasten, si ingratus. Quanquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos: & confer cum his opusculis: et vbicunque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem. Et si nostra firmauerit, puto quòd eum non existimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed, & vos famulas CHRISTI rogo, quæ Domini discumbentis preciosissima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem CHRISTVS ascendit: vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me, Obmutui, & humiliatus sum: & silui a bonis.

CAPVT PRIMVM.

1 A FVit vir vnus de Ramathaim-sophim, de monte Ephraim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham filij Eliu, filij Thohu, filij Suph, 2 Ephrataeus: ¶& habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filij: Annę au- 3 tem non erant liberi. ¶ Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni, 4 & Phinees, sacerdotes Domini: ¶Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori suæ, & cunctis filijs eius, & filiabus 5 partes: ¶Annæ autem dedit partem vnam tri B stis, quia Annam diligebat. Dominus autem 6 concluserat vuluam eius. ¶ Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum vt exprobaret, quòd Dominus 7 conclusisset vuluam eius: ¶ sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam, porrò illa flebat, & non capie- 8 bat cibum. ¶ Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare nō comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non 9 ego melior tibi sum, quam decem filij? ¶Surrexit autē Anna postquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente su- 10 per sellam ante postes domus Domini: ¶cùm esset Anna amaro animo, orauit ad Domi- 11 num, flens largiter, ¶& votum vouit, dicens: Domine exercituum si respiciēs videris afflictionem famulę tuę, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilē: dabo eū Dño oībus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super 12 caput eius. ¶Factum est autem, cum illa mul- C tiplicaret preces coram Domino, vt Heli ob- 13 seruaret os eius. ¶Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur: 14 Æstimauit ergo eam Heli temulentam, ¶dixitque ei: Vsquequo ebria eris? digere pau-

lisper

15 lisper vinum quo mades. ¶ Respondens Anna: Nequaquam, inquit, Dñe mi: nam mulier infęlix nimis ego sum, vinumq; & omne quod inebriare pōt, non bibi, sed effudi animā meam in cōspectu Dñi. 16 ¶ Ne reputes ancillam tuā quasi vnam de filiabus Belial: qa ex multitudine doloris & męroris mei 17 locuta sum vsq; in præsens. ¶ Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Israel det tibi petitionem tuam quam rogasti eum. 18 ¶ At illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam suam, & comedit, vultusq; illius nō sunt amplius in diuersa mutati. 19 ¶ Et surrexerunt manè, & adorauerunt coram Dño: reuersiq; sunt, & venerunt in domū suam in Ramatha. Cognouit autē Elcana Annam vxorem suam: & recordatus est eius Dñs. 20 ¶ & factū est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eò quod a Domino postulasset eum. 21 ¶ Ascendit autem vir eius Elcana, & omnis domus D eius, vt immolaret Domino hostiam solennem, & votum suum, 22 ¶ & Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini: & maneat ibi iugiter. 23 ¶ Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonū tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorq; vt impleat Dñs verbum suum. Mansit ergo mulier & lactauit filium suum, donec amoueret eum a lacte. 24 ¶ Et adduxit eum secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & [b] tribus modijs farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domū Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus: 25 & immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli: 26 ¶ Et ait Anna: Obsecro mi Domine, viuit anima tuā Domine: ego sum illa mulier quæ steti coram te hic orans Dominum. 27 Pro puero isto oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meā, quam postulaui eum. 28 ¶ Idcirco & ego commodaui eum Dño cūctis diebus quibus fuerit accōmodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait:

[margin: b vno modio. 2.]

CAPVT II.

1 A Exultauit cor meum in Dño, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatū est os meū super inimicos meos: quia lętata sum in salutari tuo.

2 ¶ Non est sanctus, vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

3 ¶ Nolite multiplicare loqui sublimia glorian tes: recedāt vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

4 ¶ Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

5 ¶ [b] Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & famelici saturati sunt: donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat fi-B lios infirmata est.

[margin: b Saturati 10. — 5.]

6 ¶ Dominus mortificat & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.

7 ¶ Dominus pauperem facit & ditat: humiliat, & subleuat.

8 ¶ Suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat: Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9 ¶ Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent: quia nō in fortitudine sua roborabitur vir.

10 ¶ Dominum formidabunt aduersarij eius, super ipsos in cęlis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperiū regi suo, 11 & sublimauit cornu Christi sui. ¶ Et abijt C Elcana in Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis. 12 ¶ Porrò filij Heli, filij Belial nescientes Dominum, 13 ¶ neque officium sacerdotum ad populum: sed quicunque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, 14 ¶ & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacer dos sibi: sic faciebant vniuerso Israëli venientium in Silo. 15 ¶ Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam. 16 ¶ Dicebatque D illi immolans: Incendatur primùm iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcunque desiderat anima tua. Qui respondens, aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi. 17 ¶ Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia detrahebant hoies a sacrificio Domini. 18 ¶ Samuel autem ministrabat ante faciem Domini puer accinctus ephod lineo. 19 ¶ Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, 20 ¶ vt immolaret hostiam solennem. * Et benedixit Heli Elcanę, & vxori eius, dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod cōmodasti Domino Et abierunt in locum suum. 21 ¶ Visitauit ergo Dominum Annam, E & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuel apud Dominum. 22 ¶ Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israel: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi: 23 ¶ & dixit eis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? 24 ¶ Nolite filij mei:

[margin: Deu. 32. 39 Tob. 13. a 2. Sap. 16. 4.12. — 6. * & votū suum.]

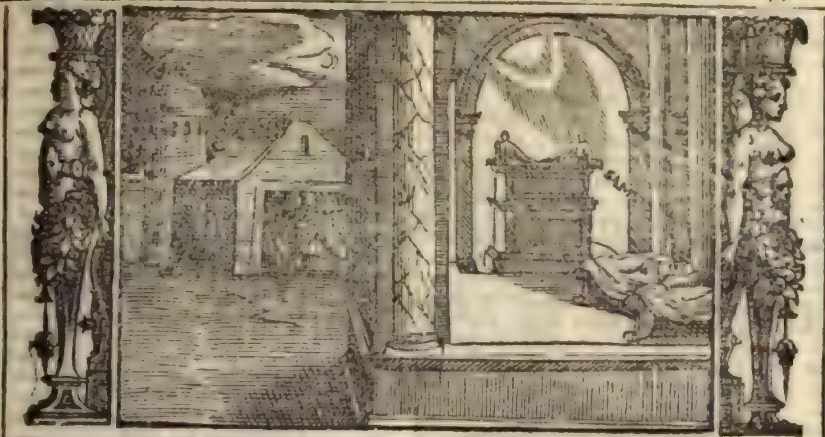
non enim est bona fama quam ego audio, vt transgredi 'faciatis populum Domini.
25 ¶Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus, si autẽ in Dominum peccauerit vir. quis orabit pro eo? Et non audierunt vocẽ patris sui: quia voluit Dominus occidere
26 eos. ¶Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm ho-
27 minibus. ¶ Venit aũt vir Dei ad Heli, & ait
F ad eũ: Hæc dicit Dñs: Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cum essent
28 in Aegypto in domo Pharaonis? ¶ Et elegi eum ex omnibus tribubus Israël mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui oĩa de
29 sacrificijs filiorũ Israël. ¶ Quare calce abiecistis victimam meam, & munera mea quę præcepi, vt offerantur in templo: & magis honorasti filios tuos quam me, vt comederetis primitias omnis sacrificij Israël popu-
30 li mei? ¶Propterea ait Dñs Deus Israël: ‖ Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsque in sempiternum. Nũc autem dicit Dñs, absit hoc à me: sed quicunque honorauerit me, glorificabo eum: qui autem contẽ-
31 nunt me, erunt ignobiles. ¶Ecce dies veniũt:
G & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo
32 tua. ¶Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuersis prosperis Israel: & non erit se-
33 nex in domo tua omnibus diebus. ¶Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cum ad virilem ætatem ve-
34 nerit. ¶ Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filijs Ophni & Phi-
35 nees: In die vno morientur ambo. ¶Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram
36 Christo meo cunctis diebus. ¶ Futurum est autem vt quicunque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis: dicatq́;. Dimitte me obsecro, ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam bucellam panis.

3. Reg 2. c 27.

CAPVT III.

1 A PVer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, (& sermo Domini erat preciosus in diebus illis, non erat visio
2 manifesta.) ¶ Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat vide-
3 re ¶ lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo
4 Domini, vbi erat arca Dei. ¶ Et vocauit Dominus Samuel. Qui respondens ait: Ecce
5 ego. ¶Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocaui:* reuertere, & dormi. Et abijt, & dormiuit.
6 ¶Et adiecit Dominus rursum vocare Samue-
B lem. Consurgensq́; Samuel, abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me: Qui respõdit: Non vocaui te fili mi, reuertere, & dor-
7 mi. ¶ Porrò Samuel necdum sciebat Dñm,
8 neq; reuelatus fuerat ei sermo Domini. ¶Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens, abijt ad Heli,
9 ¶& ait; Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerũ: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi, & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Abijt ergo Samuel,
10 & dormiuit in loco suo. ¶ Et venit Dominus, & stetit: & vocauit sicut vocauerat secundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel.

te fili.

Loquere-domine', quia audit seruus tuus.
11 ¶Et dixit dominus ad Samuelem: Ecce ego
C facio verbum in Israël, quod quicunq; au-
12 dierit, tinnient ambæ aures eius. ¶In die illa
suscitabo aduersum Heli, omnia quæ locu-
tus sum super domum eius: incipiam & cõ-
13 plebo. ¶ Prædixi.n.ei, ꝙ iudicaturus essem
domũ eius in æternum, propter iniquitatẽ,
eo ꝙ nouerat indignè agere filios suos, &
14 non corripuerit eos. ¶Idcirco iuraui domui
Heli, ꝙ non expietur iniquitas domus eius
victimis & muneribus vsque in æternum.
15 ¶Dormiuit aũt Samuel vsq; manè, aperuitq;
ostia domus dñi. Et Samuel timebat indica-
16 re visionẽ Heli ¶Vocauit ergo Heli Samue-
lem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respõdens,
17 ait: Præsto sum. ¶Et interrogauit eum: Quis
est sermo-quem locutus est dñs'ad te? oro
D te ne celaueris me: hæc faciat tibi Deus, &
hæc addat', si absconderis à me sermonẽ ex
18 omnibus verbis quæ dicta sunt tibi. ¶Indica
uit itaq; ei Samuel vniuersos sermones, &
non abscondit ab eo. Et ille respondit: dñs
19 est: quod bonum in oculis suis, faciat. ¶Cre-
uit autem Samuel, & dñs erat cum eo, & nõ
cecidit ex omnibus verbis eius in terram.
20 ¶Et cognouit vniuersus Israel a Dan, vsque
Ber-sabee, ꝙ fidelis Samuel propheta esset
21 domini. ¶ Et addidit dominus, vt appareret
in Silo: quoniam reuelatus fuerat dñs Sa-
mueli in Silo iuxta verbum domini. Et eue-
nit sermo Samuelis vniuerso Israëli.

CAPVT IIII.

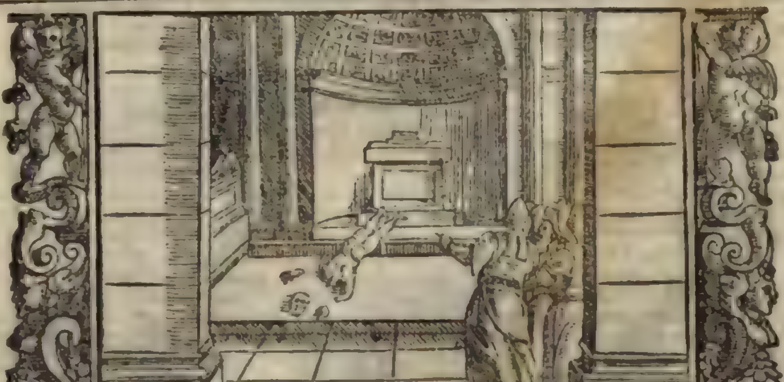
1 ET factum est in diebus illis, conuene-
A runt Philisthijm in pugnam'. Egressus est
namq; Israël obuiã Philisthijm in prælium,

& castrametatus est iuxta Lapidē adiutorij.
1 Porro Philisthijm venerūt in Aphec, ¶& instruxerūt aciem contra Israël. Inito aūt certamine, terga vertit Israël Philisthæis: & cęsa sunt in illo certamine passim per agros,
3 quasi quatuor millia virorum. ¶Et reuersus est populus ad castra, dixerūtq; maiores natu de Israël: Quare percussit nos dn̄s hodie coram Philisthijm? Afferamus ad nos de Silo arcam fęderis dn̄i, & veniat in mediū nostri, vt saluet nos de manu inimicorū nostro-
4 rum. ¶Misit ergo populus in Silo, & tulerūt inde arcam fęderis dn̄i exercituum sedentis super Cherubim: erantq; duo filij Heli cum
5 arca federis dn̄i, Ophni & Phinees. ¶Cumq;
B venisset arca fęderis dn̄i in castra, vociferatus est oīs Israël clamore grandi, & perso-
6 nuit terra. ¶Et audierūt Philisthijm vocem clamoris: dixeruntq; : Quænam est hæc vox clamoris in castris Hebręorum? Et cognoue-
7 runt q̄ arca dn̄i venisset in castra. ¶Timueruntq; Philisthijm, dicentes: Venit Deus in
8 castra. Et ingemuerunt, dicentes. ¶Vę nobis: non.n. fuit tāta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos seruabit de manu deorum sublimium istorum? hi sunt dij qui percusserūt Aegyptum oī plaga, in deserto.
9 ¶Confortamini, & estote viri, Philisthijm: ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt
10 nobis: cōfortamini & bellate. ¶Pugnauerūt ergo Philisthijm, & cęsus est Israël, & fugit vnusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de
11 Israël triginta millia peditum. ¶Et arca Dei capta est: duo quoq; filij Heli mortui sunt,
12 Ophni & Phinees. ¶Currens autem vir de Ben-iamin ex acie, venit in Silo in die il-
C la, scissa veste, & conspersus puluere caput.
13 ¶Dumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam[b] expectans[b]. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nunciauit vrbi:
14 & vlulauit oīs ciuitas. ¶Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinauit, & ve-
15 nit, & nunciauit Heli. ¶Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius cal-
16 ligauerant, & videre non poterat. ¶Et dixit ad Heli: ego sum qui veni de prælio, & ego q̄ de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actū
17 est fili mi? Respondens autem ille qui nunciabat: Fugit, inquit, Israël corā Philisthijm, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt, Ophni & Phi-
18 nees: & arca Dei capta est. ¶Cumq; ille no-
D minasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandæuus: & ipse iudicauit Israël quadraginta annis.
19 ¶Nurus autem eius, vxor Phinees, prægnans erat, vicinaq; partui, & audito nuncio q̄ capta esset arca Dei, & mortuus esset socer su᷒ & vir suus, incuruauit se & peperit: irrue-
20 rant enim in eam dolores subiti. ¶In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quę stabant circa eam: Ne timeas quia filium peperisti. Quę non respondit eis, neque ani-
21 maduertit. ¶Et vocauit puerum, I-chabod; dicens: Translata est gloria * de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro
22 viro suo. ¶*Ait: Translata est gloria ab Israël, eo quod capta esset arca Dei.

[b] *spectans* 9.

* *Domini.*

* *Et 4.*

CAPVT V.

1 **P**Hilisthijm autem tulerunt arcam Dei,
A & asportauerūt eā à Lapide-adiutorij
2 in Azōtum. ¶Tuleruntq; Philisthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon,
3 & statuerunt eā iuxta Dagon. ¶Cumq; sur-

rexissent

rexissent diluculo Azotij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & restituerunt eũ in locum suũ. 4 ℣ Rursumque mane die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciẽ suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuũ eius abscissæ erant super limen: 5 ℣ porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. B Propter hanc causam nõ calcant sacerdotes Dagon, & oẽs qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem. 6 ℣ Aggrauata est aũt manus domini super Azotios, & demolitus est eos: ‖& pcussit in secretiori parte natium Azotum, & fines eius. –Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est cõfusio mortis magnę in ciuitate'. 7 ℣ Videntes autem viri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israël apud nos: qm̃ dura est manus eius super nos, & super Dagon Deũ nostrũ. 8 ℣ Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt: C Quid faciemus de arca Dei Israël? Responderuntque Gethæi. Circunducatur arca Dei Israël. ℣ Et circunduxerunt arcam Dei Israël 9 ℣ Illis autem circunducentibus eam, fiebat manus domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis, à paruo vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum –Inieruntq; Gethæi cõsilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas'. 10 ℣ Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. D Cumq; venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israël, vt interficiat nos, & populum nostrum. 11 ℣ Miserunt itaq; & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorũ: qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israël, ᵇ&' reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pauor mortis in singulis vrbibus, & grauissima valde manus Dei: 12 ℣ viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in cœlum.

‖Ps. 77. g. 66.
–6.
–4.
ᵇvt 2.

CAPVT VI.

1 A FVit ergo arca domini in regione Philisthinorum septẽ mensibus. 2 ℣ Et * vocauerunt Philisthijm sacerdotes, & diuinos dicentes: Quid faciemus de arca dñi? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt. 3 ℣ Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus eius a vobis. 4 ℣ Qui dixerunt: quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? 5 Responderuntq; illi: ℣ Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorũ quinque anos aureos facietis, & quinq; mures aureos: quia plaga vna fuit oĩbus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines muriũ qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam: si fortè releuet manum suam à vobis, & a dijs vr̃is, & à terra vestra. 6 ℣ Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao cor suum? ‖nonne postquam pcussus est, tunc dimisit eos, B & abierunt? 7 ℣ Nunc ergo arripite & facite plaustrũ nouum vnum: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi. 8 ℣ Tolletisque arcam domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus

*post hac.
‖Exo. 12. d. 33.

9 eius: & dimittite eam vt vadat. ⁋ Et aspicietis: & siquidē p viā finium suorum ascenderit contra Beth-sames, ipse fecit nobis hoc malum grāde: sin aūt minime, sciemus quia nequaquā manus eius tetigit nos, sed casu 10 accidit. ⁋ Fecerūt ergo illi hoc modo: & tollētes duas vaccas quę lactabāt vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosq; earū concluse- 11 runt domi. ⁋ Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam quæ habebat mures 12 aureos & similitudinem anorum. ⁋ Ibant C autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Beth-sames, & itinere vno gradiebātur, pergentes, & mugiētes: & non declinabāt, neq; ad dextram, neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthijm sequebātur vsq; ad ter- 13 minos Beth-sames. ⁋ Porrò Beth-samitæ metebant triticū in valle: & eleuantes oculos suos, viderūt arcā, & gauisi sunt cum vi- 14 dissent. ⁋ Et plaustrum venit in agrum Iosue Beth-samitæ, & stetit ibi. Erat aūt ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plaustri, vaccasq; imposuerūt super ea holocaustū Do- 15 mino. ⁋ Leuitæ aūt deposuerunt arcam Dei, & capsellam quæ erat iuxta eā, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidē grandem. Viri aūt Beth-samitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt victimas in die 16 illa Dño. ⁋ Et quinque satrapæ Philisthino- D rum viderunt, & reuersi sunt in Accaron in 17 die illa. ⁋ Hi sunt autē ani aurei quos reddiderunt Philisthijm pro delicto dño, Azotus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth 18 vnum, Accaron vnū, ⁋ & mures aureos secūdum numerum vrbium Philisthijm, quinque prouinciarum, ab vrbe murata vsq; ad villam quæ erat absque muro, & vsque ad Abel-magnum, sup quem posuerūt arcam dñi quæ erat vsque in die illa in agro Iosue 19 Beth-samitis. ⁋ Percussit aūt* de viris Beth-samitibus, eò quòd vidissent arcā dñi: & pcussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo ꝙ Dñs percussisset plebem plaga magna. 20 ⁋ Et dixerunt viri Beth-samitæ. ⁋ Quis poterit stare in conspectu dñi Dei sancti huius? 21 & ad quem ascendet à nobis? ⁋ Miseruntque nuncios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes: Reduxerunt Philisthijm arcam domini, descendite, & ᵇreducite ᵇ eam ad vos.

* *Dominus.*

ᵇ*ducite* 4.

CAPVT VII.

1 A Venerunt ergo viri Cariath-iarim, & reduxerunt arcam domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret arcam Domi- 2 ni. ⁋ Et factum est ex qua die mansit arca Domini ˡ in Cariath-iarim, multiplicati sunt dies, erat quippe iam annus vicesimus: & requieuit omnis domus Israël post do- 3 minum. ⁋ Ait aūt Samuel ad vniuersam domum Israël, dicens: Si in toto corde vestro reuertimini ad dominum, auferte deos alienos de medio vestri, — Baalim ˡ & Astaroth: & præparate corda vestra domino, ‖ & seruite ei soli, & eruet vos de manu Phi- 4 listhijm. ⁋ Abstulerunt ergo filij Israël Baa- 5 lim & Astaroth, & seruierunt dño soli. ⁋ Dixit autem Samuel: Congregate vniuersum B Israël in Masphath, vt orem pro vobis do- 6 minum. ⁋ Et conuenerunt in Masphath: hauseruntq; aquam, & effuderunt in conspectu domini, & ieiunauerunt in die illa, atq; dixerunt ibi: Peccauimus dño. Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath. 7 ⁋ Et audierunt Philisthijm quod congregati essent filij Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorū ad Israel. Quod cum audissent filij Israel, timuerunt à facie

-2. -5.

‖ *Deut.* 6. c. 13. *Mat.* 4. b. 18.

Philisthi-

8 Philisthinorum. ¶ Dixerúntq; ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dñm Deum nostrũ, vt saluet nos de manu Philistino-
9 rum. ¶ Tulit aũt Samuel agnum lactentem
C vnum, & obtulit illũ holocaustũ integrum Dño: & clamauit Samuel ad Dñm pro Is-
10 raël: & exaudiuit eum Dñs. ¶ Factũ est aũt, cũ Samuel offerret holocaustũ, Philisthijm iniêre prælium contra Israël: intonuit aũt Dñs fragore magno in die illa super Philisthijm, & exterruit eos, & cęsi sunt a filijs Is-
11 raël. ¶ Egressiq; viri Israël de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos
12 vsq; ad locum qui erat subter Bethcar: ¶ Tulit aũt Samuel lapidem vnum, & posuit eũ inter Masphath, & inter Sen: & vocauit nomen b loci illius b. Lapis-adiutorij. Dixitq;
13 Hucusq; auxiliatus est nobis Dñs: ¶ Et humi-
D liati sunt Philisthijm, nec apposuerunt vltra vt venirẽt in terminos Israël: facta est itaq; manus Dñi super Philisthæos, cũctis diebus
14 Samuelis. ¶ Et redditæ sunt vrbes quas tulerunt Philisthijm ab Israël, Israëli, ab Accarõ vsq; Geth, & terminos suos: liberauitq; Israël de manu Philisthinorũ, eratq; pax in-
15 ter Israël, & Amorrhæũ. ¶ Iudicabat quoq;
16 Samuel Israëlẽ cunctis diebus vitæ suæ, ¶ & ibat per singulos annos circuiẽs Beth-el, & Galgala, & Masphath, & iudicabat Israëlem
17 in supradictis locis. ¶ Reuertebaturq; in Ramátha. Ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israëlẽ: ædificauit ẽt ibi altare Dño.

Eccl. 46. d. 22.

b ein. 3.

CAPVT VIII.

1 FActum est autem cùm senuisset
A Samuel, posuit filios suos iudi-
2 ces super Israël. ¶ Fuitq; nomẽ filij eius primogeniti Ioël: & nomen secundi Abia iudicum
3 in Ber-sabee, ¶ Et non ambulauerunt filij illius in vijs eius: sed declinauerũt post auaritiam, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudiciũ: ¶ Congregati ergo vniuersi ma-
4 iores natu Israël, venerũt ad Samuelem in
5 Ramátha. ¶ Dixeruntq; ei: ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis: ‖ constitue nobis regem, vt iudicet nos, sicut &
6 vniuersæ habent nationes. ¶ Displicuitq; ser-
B mo in oculis Samuelis: eo quod dixissent: Da nobis Regem, vt iudicet nos. Et orauit
7 Samuel ad Dominum. ¶ Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.
8 ¶ Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto, vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & seruierunt
9 dijs alienis, sic faciunt etiam tibi: ¶ Nunc ergo vocem eorum audi: veruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis qui regnatu-
10 rus est super eos. ¶ Dixit itaq; Samuel oĩa verba Dñi ad populum qui petierat à se Re-
11 gem, & ait: Hoc erit ius regis qui impera-
C turus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites &
12 pręcursores quadrigarum suarum, ¶ & cõstituet sibi tribunos & cẽturiones, & aratores agrorum suorũ, & messores segetum, & fa-
13 bros armorum & curruum suorum. Filias quoq; vr̃as faciet sibi vnguentarias & foca-
14 rias, & panificas, ¶ Agros quoque vestros, & vineas & olueta optima tollet, & dabit ser-
15 uis suis. ¶ Sed segetes vestras & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & fa-
16 mulis suis: ¶ Seruos ẽt vestros, & ancillas, &
D iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet
17 in opere suo. ¶ Greges-quoq; vestros addeci-
18 mabit, vosq; eritis ei serui. ¶ Et clamabitis in die illa, à facie regis vr̃i quẽ elegistis vobis:

‖ Os. 9. b. 14. 13. c. 29. Act. 13. c. 21.

& non exaudiet vos Dñs in die illa, qa pe-
19 tistis vobis regē. ¶Noluit aūt populus audi-
re vocē Samuelis, sed dixerunt. Nequaquā
20 Rex n erit super nos, & erimus nos quoq;
sicut oēs gētes: & indicabit nos rex noster,
& egredietur ante nos & pugnabit bella
21 nostra pro nobis. ¶ Et audiuit Samuel om-
nia verba populi, & locutus est ea in auri-
22 bus Dñi. ¶ Dixit autem Dñs ad Samuelem:
Audi vocem eorum, & constitue super eos
Regem Et ait Samuel ad viros Israēl: Vada:
vnusquisque in ciuitatem suam.

CAPVT IX.

1 A ET erat vir de Ben-iamin nomine Cis, filius Abi-el, filij Se-
or, filij Bechorath, *filij Aphia, filij viri lemini, fortis robore.
2 ¶Et erat ei filiᵘˢ vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filijs Is-
raēl melior illo, & ab humero & sursum emi-
3 nebat super oēm populum. ¶Perierant autē
asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul fi-
lium suū: Tolle tecum vnū de pueris, & con
surgens vade, & quære asinas. Qui cum tran
4 sissent per montem Ephraim, & per terram
-Salisa, & nō inuenissent, transierunt etiam
per terram-Salim, & non erant: sed & per
5 terram-Iemini, & minimè repererunt. ¶Cū
autem venissent in Terram-Suph, * dixit
Saul ad puerū * qui erat cum eo: Veni & re-
uertamur, ne forte dimiserit pr̄ meus asi-
6 nas & solicitus sit pro nobis ¶Qui ait ei: Ec
ce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: oē
quod loquitur, sine ambiguitate venit: nūc
ergo eamus illuc, si forte īdicet nobis de via
7 nostra pp quam venimus ¶Dixitq; Saul ad
B puerū suū: Ecce ibimus: quid feremus ad
virū Dei? panis defecit in cistercijs nr̄is: &
sportulam non habemus vt demus homini
8 Dei, nec q̄ciquā aliud ¶Rursum puer rñdit
Sauli, & ait: Ecce inuenta est in manu mea
quarta pars stateris argenti: demus homini
9 Dei, vt indicet nobis viam nostram ¶(Olim
in Israēl sic loquebatur vnusquisq; vadens
consulere Deū: Venite, & eamus ad Viden-
tem. Qui enim propheta dicitur hodie, vo-
10 cabatur olim vidēs.) ¶Et dixit Saul ad puerū
suum: Optimus sermo tuus: Veni, eamus.
Et ierunt in ciuitatem in qua erat vir Dei.
11 ¶Cumq; ascenderent cliuum ciuitatis, inue
nerunt puellas egredientes ad hauriendam
aquam, & dixerunt eis: Num hic est Videns?
12 ¶Quæ respondentes, dixerunt illis: Hic est, ecce
ante te, festina nunc, hodie enim venit in
ciuitatem: quia sacrificium est hodieᵇ popu
li in excelso. ¶Ingredientes vrbem, statim
13 inuenietis eum antequam ascendat excel
sum ad vescendum: neq; n. comesturus est
populus donec ille veniat: quia ipse benedi
cet hostiæ, & deinceps comedēt qui vocati
sunt. Nunc ergo conscēdite: quia hodie re-
14 perietis eum. ¶Et ascenderunt in ciuitatem.
Cumq; illi ambularent in medio vrbis, ap-
paruit Samuel egrediens obuiā eis, vt ascen
15 deret in excelsum. ¶(§Dñs aūt reuelauerat
auriculā Samuelis, ante vnā diē quā veniret
16 Saul, dicens: ¶Hac ipsa hora q̄ nunc est, cras
C mittam virum ad te de Terra Ben-iamin, &
vnges eum ducem super populum meum
Israēl, & saluabit populum meum de manu
Philisthinorū: quia respexi populū meum:
17 venit n. clamor eorū ad me.) ¶Cumq; aspe-
xisset Samuel Saulē: Dñs dixit ei: Ecce vir
quē dixerā tibi, iste dñabitur populo meo.
18 ¶ Accessit aūt Saul ad Samuelem in medio
portæ, & ait: Indica, oro, mihi, vbi est domᵘˢ
19 Videntis. ¶Et rñdit Samuel Sauli, dicens: E-
go sum Videns: ascende ante me in excel-
sum, vt comedatis mecum hodie, & dimit-
tam te manè: & oīa quæ sunt in corde tuo,
20 indicabo tibi ¶Et de asinis quas nudiuster-
tius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ
sunt. Et cuius erunt optima quæq; Israēl?
21 nonne tibi & omni domui patris tui? ¶ Re-
spondens autem Saul, ait: Nunquid non fi-
lius lemini ego sum de minima tribu Is-
raēl, & cognatio mea nouissima inter om-
nes familias de tribu Ben-iamin? quare er-
22 go locutus es mihi sermonem istum? ¶Assu
D mens itaque Samuel Saulem & puerum
eius introduxit eos in triclinium, & dedit
locum in capite eorum qui fuerant inuita-
23 ti, erant enim quasi triginta viri. ¶ Dixitque
Samuel coco: Da partem quam dedi tibi,
& præcepi vt reponeres seorsum apud te.
24 ¶Leuauit autem cocus armu, & posuit ante
Saul. Dixitq; Samuel: Ecce quod remansit,
pone ante te & comede: quia de industria
seruatu est tibi: qñ populum vocaui, & co-
25 mēdit Saul cum Samuele in die illa. ¶ Et de
scenderunt de excelso in oppidum, & locu-
tus est cum Saule in solario: strauitq; Saul
26 in solario, & dormiuit. ¶Cumq; mane sur-
rexissent, & iā elucesceret, vocauit Samuel
Saulem in solario, dicens: Surge, ᵇ vt dimit-
tam te. Et surrexit Saul: egressiq; sunt am-
27 bo: ipse videlicet & Samuel. ¶Cumq; descen
derent in extrema parte ciuitatis, Samuel di
xit ad Saul: Dic puero vt antecedat nos, &
transeat: tu autem subsiste paulisper, vt indi
cem tibi verbum Domini.

CAPVT X.

1 A TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eiᵘˢ,
& deosculatus est eum, & ait. § Ecce vnxit te Dñs super hæreditatem suam in principem,
-& liberabis populū suum de manibus ini-
micorū eius, qui in circuitu eiᵘˢ sunt. Et hoc
tibi signū, quia vnxit te Deus in principem.
2 ¶Cūm abieris hodie a me, inuenies duos vi
ros iuxta sepulchrum Rachel in finibus
Ben-iamin in meridie, dicentque tibi: In-
uentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquiren-
das:

Marginal notes: *Filij Sareth. — * & non inuenissent 7. *suum 6. — ᵇpopulo 1 — § Act. 13. c. 21. — -5. — ᵇ& 1. — § Act. 13. c. 21. Os. 9. d. 15 -15.

das: & intermissis pater tuus asinis solicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo? 3 ❡Cumq; abieris inde, & vltra transieris, & veneris ad quercũ Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Beth-el, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini. 4 ❡ Cumq; te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorũ. 5 ❡ Post hæc venies in collem Dei, vbi est statio Philisthinorũ: & cum ingressus fueris ibi vrbem, obuiam habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & cytharã: ipsosq; prophetantes. 6 ❡Et insiliet in te Spiritus Domini, B & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. 7 ❡Quãdo ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunq; inuenerit manus tua: quia Dñs tecũ est. 8 ❡Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descendam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias. 9 ❡Itaq; cum auertisset humerum suum vt abiret a Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa. 10 ❡ Veneruntq; ad prædictum collẽ, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetauit in medio eorũ. 11 ❡Vidẽtes autem oẽs qui nouerant eũ heri & nudiustertius, C ꝙ esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas? 12 ❡ Rñditq; alius ad alterum dicens: Et [a] quis pater [a] eius? Propterea versum est in prouerbiũ: NVM ET SAVL INTER PROPHETAS? 13 ❡Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum: 14 ❡ Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius: [b] Quo abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cum non repe-

[a] Cis pater eius 4 [a] eorum.

[b] Inf. 19. d. 24.

15 rissemus, venimus ad Samuelem: ❡ Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. 16 ❡Et ait Saul ad patruũ suum: Indicauit nobis, quia inuẽtæ sunt asinæ. De sermone aũt regni nõ indicauit ei, quem loquutus fuerat ei Samuel. 17 ❡ Et cõuocauit Samuel populũ ad Dñm in Masphat, 18 & ait ad filios Israël: Hæc dicit dñs Deus Israël: Ego eduxi Israël de Aegypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu omniũ regum qui affligebant vos. 19 ❡Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris, D & dixistis: Nequaquam, sed regẽ constitue super nos. Nunc ergo state coram domino per tribus vestras, & per familias. 20 ❡ Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit sors tribus Ben-iamin. 21 ❡ Et applicuit tribũ Ben-iamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus [a]. 22 ❡ Et cõsuluerunt post hæc Dominum vtrum nam venturus esset illuc. Responditq; Dominus: Ecce absconditus est domi. 23 ❡Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab humero & sursum. 24 ❡Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit dominus: quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, & ait: [b] Viuat rex. 25 ❡ Loquutus est autẽ Samuel ad populũ legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domũ suam. 26 ❡Sed & Saul abijt in domũ suam in Gabaa: & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. 27 ❡ Filij vero Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

[a] illic.

[b] Supra 8. c. 12.

Inf. 12. c. 12.

CAPVT

CAPVT XI.

-6. 1 A ET-factum-est quasi post mensem', ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersū Iabes-Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. 2 Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamq; vos opprobrium in vniuerso Israël. 3 Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede nobis septem dies, vt mittamus nuncios ad vniuersos terminos Israël: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. 4 B Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saulis: & locuti sunt -6. verba-hæc', audiēte populo: & leuauit omnis populus vocem suam & fleuit. 5 Et ecce Saul veniebat sequēs boues de agro, & ait: Quid habet populus quod plorat? Et narrauerunt ei verba virorū Iabes. 6 Et insiluit Spiritus Dñi in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis. 7 Et assumens vtrunq; bouē, concidit in frustra, misitq; in omnes terminos Israël per manum nunciorum, dicens: Quicunq; non exierit & sequutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Dñi populum, & egressi sunt quasi vir vn'. 8 C Et recēsuit eos in Bezec: fueruntq; filiorū Israël trecenta millia: virorum aūt Iuda triginta millia. 9 Et dixerunt nūcijs qui venerāt: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes-Galaad: Cras erit vobis salus cum incaluerit Sol. Venerūt ergo nuncij, & annūciauerunt viris Iabes: qui lætati sunt. 10 Et dixerūt: Mane exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis. 11 Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populū in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsq; dum incalesceret dies: reliqui aūt dispersi sunt, ita vt nō relinquerentur in eis duo pariter. 12 D ‖ Et ait populus ad Samuelē: Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos. 13 Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israël. 14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. 15 Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israël nimis.

‖ Sup. 10. d. 27.

CAPVT XII.

1 A DIxit aūt Samuel ad vniuersum Israël: Ecce audiui vocem vestrā iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem. 2 Et nunc rex graditur ante vos: ego aūt senui & incanui, porro filij mei vobiscū sunt: itaq; cōuersatus corā vobis ab adolescentia mea vsq; ad hanc diem, 3 ecce præsto sum. ‖ Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & contemnā illud hodie, restituamq; vobis. 4 Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neq; 5 tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitq; ad eos: testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac: quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerūt: Testis. 6 Et ait Samuel ad populum: B Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nrōs de terra Ægypti, -adest. 7 Nunc -6. ergo state, vt iudicio contendam aduersum

‖ Eccl. 46. d. 22.

vos

vos, coram Dño de omnibus misericordijs Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris: quomodo Iacob ingressus est in Ægyptum, & clamauerunt patres vestri ad dominum: & misit dominus Moysen & Aaron, & eduxit p̃res vestros de Ægypto, & collocauit eos ĩ loco hoc. qui obliti sunt domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ * Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnauerunt aduersum eos. Postea autem clamauerunt ad dominum, & dixerũt: Peccauimus, quia dereliquimus dominũ, & seruiuimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorũ nostrorum, & seruiemus tibi. Et misit dñs Ierobaal & Badam & Samson, & Barac, & Iephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis cõfidẽter. Videntes autem q Naas, rex filiorum Ammon, venisset aduersum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cũ dñs Deus vester regnaret in vobis: Nunc ergo presto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis dominus regem. Si timueritis dñm, & seruieritis ei, & audieritis vocẽ eius, & nõ exasperaueritis os dñi, eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes dñm Deum vestrum: si aũt non audieritis vocem domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus domini super vos, & super patres vestros. Sed & nũc state & videte rem istam grandem, quã facturus est Dominus in conspectu vestro. Nunquid nõ messis tritici est hodie? inuocabo dñm, & dabit voces, & pluuias: & scietis & videbitis, q̃a grãde malũ feceritis vobis in conspectu dñi, petentes super vos regem. Et clamauit Samuel ad dñm, & dedit dñs voces & pluuias in illa die. Et timuit oĩs populus nimis dñm, & Samuelem. Et dixit vniuersus populus ad Samuelem Ora pro seruis tuis ad dominũ Deũ tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniuersis peccatis nostris malũ, vt peteremus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis vniuersum malum hoc: veruntamen nolite recedere a tergo domini, sed seruite domino in omni corde vestro. Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neq; eruent vos, quia vana sunt. Et non derelinquet dominus populum suũ, propter nomẽ suũ magnum: quia iurauit dominus facere vos sibi populum. Absit autem a me hoc peccatum in domino, vt cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam. Igitur timete dominum, & seruite ei in veritate & ex toto corde vestro. vidistis.n. magnifica quæ in vobis gesserit. Quod si perseueraueritis in malitia, & vos & Rex vester pariter peribitis.

Margin: Gen. 46. a. 5. — Iudic. 4. a. 2. — * regis. — Badã & Barac. — 2. — 2.

CAPVT XIII.

Filius vnius anni erat Saul cum regnare cepisset, duobus aũt annis regnauit sup Israël. Et elegit sibi Saul tria millia de Israël: & erant cũ Saul duo millia in Machmas, & in monte Beth-el: mille aũt cũ Ionatha in Gabaa Ben-iamin. porro ceterum populũ remisit, vnũquenq; in tabernacula sua. Et percussit Ionathas stationẽ Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthijm, Saul cecinit bucina in omni terra, dicens: Audiãt Hebræi. Et vniuersus Israel audiuit huiuscemodi famam. Percussit Saul stationẽ Philisthinorum: & erexit se Israel aduersus Philisthijm. Clamauit* ergo, populus post Saul in Galgala. Et Philisthijm congregati sunt ad præliandũ contra Israel, triginta millia curruũ, & sex millia equitũ, & reliquũ vulgus sicut arena q̃ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad orientem Beth-auen. Quod cu vidissent viri Israël se in arcto positos (afflictus enim erat populus) abscõderũt se in speluncis, & in abditis: ĩ petris quoq;, & in antris, & in cisternis. Hebræi aũt trãsierũt Iordanẽ in terrã Gad & Galaad. Cũq; adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est, qui sequebatũ eũ. Et expectauit septẽ diebus iuxta placitũ Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusq; est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustũ. Cũq; cõplesset offerens holocaustũ, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiã ei, vt salutaret eũ. Locutusq; est ad eũ Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi q populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philisthijm congregati fuerãt in Machmas: dixi, Nũc descendẽt Philisthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum. Dixitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset dominus regnum tuum super Israël in sempiternum, sed nequaquam regnum tuũ vltrà consurget. Quæsiuit dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populũ suũ, eo quòd nõ seruaueris quæ præcepit dominus. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Ben-iamin. Et reliqui populi ascenderũt post Saul obuiam populo, qui expugnabant eos, venientes de Galgala in Gabaa, in colle Ben-iamin. Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcentos viros. Et Saul & Ionathas filius eius, populusq; qui inuentus fuerat cũ eis, erat in Gabaa Ben-iamin:

Margin: Inf. 15. d. 17. — * autem 1. — 13. — Act. 13. d. 12. — 6.

porro Philisthijm cōsederant in Machmas. 17 ¶Et egressi sunt ad[a] prædandū de castris Philisthinorū tres cunei. Vnus cune[9] pergebat 18 cōtra viā Ephra ad terrā-Saul. ¶Porro alius ingrediebat per viā Beth-oron. tertius aūt verterat se ad iter termini-in terra-Sabaa 19 imminētis valli Seboim cōtra desertū. ¶Porro faber ferrarius nō inueniebatur in omni terra-Israël. cauerant n. Philisthijm, ne forte facerēt Hebræi gladiū aut lanceā. 20 ¶Descendebat ergo oīs Israël ad Philisthijm vt exacueret vnusquisq; vomerē suū & ligonē, & 21 securim* & sarculum. ¶Retusæ itaque erant acies vomerū, & ligonū, & tridentū, & secu-22 riū vsq; ad stimulū corrigendū. ¶Cumq; venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha 23 filio eius. ¶Egressa est aūt statio Philisthijm, vt transcenderet in Machmas.

[a] prædandum 9.

—6.

* & tridētem.

CAPVT XIIII.

1 A ET accidit in quadā die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ip-2 sum non indicauit. ¶ Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granato, quæ erat in[b] agro Gabaa: & erat populus 3 cū eo quasi sexcentorum virorum. ¶ Et Achias filius Achitob fratris I-chabod filij Phinees, ‡qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat Ephod. Sed & 4 popul[9] ignorabat quo isset Ionathas. ¶ Erāt autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorū, eminētes petræ ex vtraq; parte, & quasi in modū dentium scopuli hinc inde prærupti: nomen vni Boses, & nomen alteri Sene: 5 ¶ vnus scopulus prominens ad aquilonē ex aduerso Machmas, & alter ad meridiē, con-6 tra Gabaa. ¶Dixit autem Ionathas ad adole- B scentem armigerum suum: Veni trāseamus ad stationem incircuncisorum horū, si forte faciat Dn̄s pro nobis: quia non est Dn̄o difficile saluare vel in multis vel in paucis. 7 ¶ Dixitq; ei armiger suus: Fac omnia q̄ placent animo tuo: perge quo cupis-& ero te-8 cū vbicūq; volueris. ¶ Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumq; appa-9 ruerimus eis, ¶ si taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascēdamus ad eos: 10 ¶Si aūt dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dn̄s in manibus no-11 stris,* hoc erit nobis signum. ¶Apparuit igitur vterque stationi Philisthinorum: dixeruntq; Philisthijm. En Hebræi egrediuntur de cauernis in quibus absconditi fuerant. 12 ¶ Et locuti sunt viri de statione ad Ionathā, & ad armigerum eius, dixeruntq;. Ascēdite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerū suū: Ascēdamus, sequere me: tradidit n. Dn̄s eos in manus Israël. 13 ¶ Ascendit autem Ionathas manibus & pe- C dibus reptans, & armiger eius post eum. Itaque * alij cadebant ante Ionathan, alios ar-14 miger eius interficiebat sequens eū. ¶ Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum in media parte iugeris, quam par boum in die 15 arare consueuit. ¶ Et factum est miraculum in castris,-&[b] per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata[b] sunt castra: 16 & accidit quasi miraculū a Deo. ¶ Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Ben-iamin, & ecce multitudo prostrata, 17 & huc illucq; diffugiens. ¶ Et ait Saul popu-

[b] Magron. 3.

‡ Sup. 4. d. 2.

1. Pa. 24. c. 12.

—5

* & 1.

* quam vidissent faciem Ionathæ.

—10.

[b] est terra 1.

lo qui erat cum eo: Requirite & videte quis abierit ex nobis. Cumq; requisissent, repertum est non adesse Ionathan & armigerum eius. 18 ¶ Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam dñi. (Erat n. ibi arca Dei in die illa cũ filijs Israël.) 19 ¶ Cũq; loqueret Saul ad sacerdotẽ, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatq; paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuã. 20 ¶ Conclamauit ergo Saul. & omnis populus qui erat cũ eo, & venerũt vsq; ad locũ certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusq; ad proximũ suũ, & cędes magna nimis. 21 ¶ Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthijm heri & nudiustertius, ascenderantq; cũ eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israël* qui erant cũ Saul & Ionatha. 22 ¶ Oẽs quoq; Israëlitæ qui se absconde D rant in monte Ephraim, audientes q̃ fugissent Philisthæi, sociauerunt se cũ suis in prælio. –Et erant cum Saul quasi decẽ millia virorum˹ 23 ¶ Et saluauit dñs in die illa Israël. pugna autem peruenit vsque ad Bethauen. 24 ¶ Et viri Israël sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem vsq; ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et nõ manducauit vniuersus populus panẽ: 25 ¶ oẽq; terræ vulgus venit in saltũ, in quo erat mel super faciem agri 26 ¶ ingressus est i aq; populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusq; applicuit manum ad os suum: timebat n. populus iuramentum. 27 ¶ Porro Ionathas non audierat cũ adiuraret pater eius populũ, extenditq; summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauũ mellis: & conuertit manum suã ad os suum, & illuminati sunt oculi eius. 28 ¶ Rñdẽsq; vnus de populo ait: Iureiurando cõstrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit 29 panem hodie (defecerat aũt populus.) ¶ Di E xitq; Ionathas: Turbauit pater meus terrã: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quòd gustauerim paululũ de melle isto: 30 ¶ quanto magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum quam reperit? nonne maior plaga facta fuisset in Philisthijm? 31 ¶ Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis vsque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis: 32 ¶ & versus ad prædã, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditque populus cum sanguine. 33 Nunciauerunt autem Sauli, dicentes quod populus peccasset domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. Voluite ad me iam nunc saxum grande. 34 ¶ Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me vnusqsq; bouem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus vnusquisq; bouem in manu sua vsq; ad noctem: & occiderunt 35 ibi. ¶ Aedificauit autem Saul altare domino: tuncque primùm cępit ædificare altare 36 dño. ¶ Et dixit Saul: Irruamus super Phili F sthæos nocte, & vastemus eos vsq; dum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitq; populus: Omne quod bonũ videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus 37 huc ad Deum. ¶ Et consuluit Saul dominũ, dicens: Num persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israël? Et non respondit ei in die illa. 38 ¶ Dixitque Saul: Applicate huc vniuersos angulos populi, & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc 39 hodie. ¶ Viuit dominus saluator Israël, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo 40 ¶ Et ait ad vniuersum Israël: Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum tibi videtur in oculis tuis, fac. 41 ¶ Et dixit Saul ad dominum Deum Israël: – Domine Deus Israël, da indicium, quid est quod non responderis seruo tuo hodie. Si in me, aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo˹, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem 42 exiuit. ¶ Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionathan filium meum. Et captus est Ionathas. 43 ¶ Dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, 44 paululum mellis, & ecce ego morior. ¶ Et G ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc ad 45 dat, quia morte morièris Ionatha. ¶ Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël? hoc nefas est: viuit dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionathan, vt non more 46 retur. ¶ Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthijm: porro Philisthijm abierunt in 47 loca sua. ¶ Et Saul confirmato regno super Israël, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunq; se verterat, superabat. 48 ¶ Congregatoq; exercitu percussit Amalec, & eruit Israël de manu vastatorum eius. 49 ¶ Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iesui, & Melchi-sua: & nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & 50 nomen minoris Michol. ¶ Et nomen vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, 51 patruelis Saul. ¶ Porro Cis fuit pater Saul, 52 & Ner pater Abner, filius Abiel ¶ Erat autem

Marginalia: *& ijs. –1. –4. 1. Pa. 8. c 33.

tem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcunque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPVT XV.

1 A ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dñs, vt vngerem te in regẽ super populũ eius Israël: nunc 2 ergo audi vocem Dñi. Hæc dicit Dñs exercituum: Recensui quæcunque fecit Amalec Israëli, quõ restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto. 3 Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: non parcas ei, & non cõcupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro vsq; ad mulierem, & paruulũ atque lactantem, bouem, & ouem, camelum, 4 & asinũ. Præcepit itaq; Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditũ, & decẽ millia virorum Iuda. 5 Cumq; venisset Saul vsq; ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in torrente. 6 Dixitq; Saul Cinæo: Abite, recedite, atq; discedite ab Amalec: B ne fortè inuoluam te cum eo, tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israel, cum ascenderent de Ægypto. Et recessit Cynæus de medio Amalec. 7 Percussitq; Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad 8 Sur, quæ est è regione Ægypti. Et apprehẽdit Agag regem Amalec viuum, omne autẽ 9 vulgus interfecit in ore gladij. Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouiũ armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec volue- C runt disperdere ea: quicquid vero vile fuit 10 & reprobum, hoc demoliti sunt. Factũ est autem verbum Domini ad Samuel, dicens: 11 Pœnitet me quod constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere nõ impleuit. Contristatusq; est Samuel, & cla- 12 mauit ad Dñm tota nocte. Cũq; de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul, manè nunciatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelũ, & erexisset sibi fornicẽ triumphalẽ, & reuersus transisset: descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustũ domino de initijs præ- 13 darum quæ attulerat ex Amalec. Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu à Dño, impleui verbum Domini. 14 Dixitq; Samuel: Et quæ est hæc vox gregũ D quæ resonat in auribus meis, & armento- 15 rũ quam ego audio? Et ait Saul. De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis vt immolarentur Domino Deo tuo: reliqua vero oc- 16 cidimus. Ait aũt Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus 17 ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. Et ait Samuel: Nonne cũ paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? 18 vnxitque te Dñs in regem super Israël, & misit te Dñs in viam, & ait: Vade & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra 19 eos vsq; ad internecionẽ eorum? Quare ergo nõ audisti vocẽ Dñi: sed versus ad præ- 20 dam es, & fecisti malum in oculis Dñi? Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiui vocem E Dñi, & ambulaui in via per quam misit me Dñs, & adduxi Agag regẽ Amalec, & Amalec 21 interfeci. Tulit aũt de prẹda populus oues & boues primitias eorum quæ cęsa sunt, vt immolet Domino Deo suo in Galgalis. 22 Et ait Samuel: Nunquid vult Dñs holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci Dñi? MELIOR EST ENIM OBEDIENTIA QVAM VICTIMAE; & auscultare 23 magis quàm offerre adipem arietum. quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere

Marginal notes: Exo. 17. b. 8. — Sup. 13. a. 1. — Imo. 1. Eccl. 4. d. 17. Ose. 6. c. 7 Mat. 9. b. 13. & 12 a. 1.

quiescere. Pro eo ergo qđ abiecisti sermonē 24 Dñi, abiecit te Dñs ne sis rex. ¶ Dixitq; Saul ad Samuelem: Peccaui, q̃a præuaricatus sum sermonē Dñi, & verba tua, timens populū, 25 & obediens voci eorū. ¶ Sed nūc porta quæso, peccatū meū, & reuertere mecū vt ado-26 rē Dñm. ¶ Et ait Samuel ad Saul: Non reuer-F tar tecū, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus ne sis Rex super Is-27 raël. ¶ Et conuersus est Samuel vt abiret: ille autem apprehendit summitatem pallij eius, 28 quæ & scissa est. ¶ Et ait ad eum Samuel: Scidit Dñs regnū Israel à te hodie, & tradidit il-29 lud proximo tuo meliori te. ¶ Porrò Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine nō flectetur: neq; enim homo est vt agat pœ-30 nitentiam. ¶ At ille ait: Peccaui: sed nunc honora me corā senioribus populi mei & coram Israël, & reuertere mecum, vt adorem 31 Dñm Deum tuum. ¶ Reuersus ergo Samuel, G secutus est Saulem: & adorauit Saul Domi-32 nū. ¶ Dixitq; Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus-tremens. Et dixit Agag: Siccine 33 separat amara mors? ¶ Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eū Samuel coram Dño 34 in Galgalis. ¶ Abijt aūt Samuel in Ramatha, Saul verò ascendit in domum suam in Ga-35 baa *. & non vidit ¶ Samuel vltrà Saul vsque ad diē mortis suæ: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniā Dominum pœnitebat quod constituisset regem Saul super Israël.

Infrà 28. c.17.

-4.

* Saulis

CAPVT XVI.

1 A DIxitq; Dominus ad Samuelem: Vsquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eū ne regnet super Israël? imple cornu tuū oleo, & veni, vt mittam te ad Isai Beth-lehemitem: prouidi enim in filijs 2 eius mihi regem. ¶ Et ait Samuel: Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandū Do-3 mino veni. ¶ Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostēdam tibi quid facias, & vnges quē-4 cūque mōstrauero tibi. ¶ Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Beth-lehē. & admirati sunt seniores ciuita-B tis, occurrētes ei, dixerūtq;: Pacificusne est 5 ingressus tuus? ¶ Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni: sanctificamini, & venite mecum vt immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacri-6 ficium. ¶ Cumque ingressi essent vidit Ehab, & ait: Num corā Domino est Christus eius? 7 ¶ Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultū eius, neque altitudinem staturæ eius; quoniā abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea q̃ 8 parent, Dominus autem intuetur cor. ¶ Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit 9 Dominus. ¶ Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus. 10 Adduxit itaq; Isai septem filios suos coram Samuele, & ait Samuel ad Isai: Non elegit 11 Dominus ex istis. ¶ Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus & pa-C scit oues. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discūbemus priusquam 12 huc ille veniat. ¶ Misit ergo, & adduxit eum, Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie: & ait Dominus: Surge, & vnge 13 eum: ipse est enim. ¶ Tulit ergo Samuel cornu olei: & vnxit eum in medio fratrū eius & directus est Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: surgensq; Samuel, abijt

Infr.17.b. 18.

Psal.7.a. 10.

1.Reg.7. b.8.

Psal. 17 d 44. 88. c 22. Act. 7. f 45. 13. d 24. *rex.

14 in Ramatha. ¶ Spiritus autem Dñi recessit à Saul, & exagitabat eũ spiritus nequã, à Do-
15 mino. ¶Dixeruntq; serui Saul ad eum: Ecce
16 spiritus Dei malus exagitat te. ¶ Iubeat Dñs noster,*& serui tui qui corã te sunt, quærẽt hoĩem sciẽtẽ psallere cithara, ut qñ arripuerit te spũs Dñi malus, psallat manu sua, &
17 leuius feras: ¶Et ait Saul ad seruos suos, prouidete ergo mihi aliquẽ bene psallentem, &
18 adducite eũ ad me. ¶Et respondens vnus de D pueris, ait: Ecce vidi filiũ Isai Beth-lemitem sciẽtẽ psallere, & fortissimũ robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis. &
19 virum pulchrum: & Dñs est cum eo. ¶ Misit ergo Saul nuncios ad Isai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui est in pascuis.
20 ¶Tulit itaq; Isai asinum plenũ panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnum, &
21 misit per manum Dauid filij sui, Sauli. ¶ Et venit Dauid ad Saul, & stetit corã eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armi-
22 ger. ¶ Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in conspectu meo: inuenit enim gratiã
23 in oculis meis. ¶Igitur quandocunque spiritus [b]Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua; & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

[b] Dei arripiebat. 3.

CAPVT XVII.

1 A CONgregantes autẽ Philisthijm agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim.
2 ¶ Porro Saul & filij Israel congregati venerunt in Vallem-terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthijm.
3 ¶Et Philisthijm stabãt super montẽ ex parte hac, & Israel stabat supra montem ex altera
4 parte: vallisq; erat inter eos ¶Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum, noĩe Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum
5 & palmi: ¶& cassis ærea super caput eius, & lorica hamata induebat. porro põdus loricæ
6 eius, quinque millia siclorum æris erat: ¶ & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus
7 æreus tegebat humeros eius. ¶hastile aũt hastæ eius erat quasi liciatoriũ texentium: ipsum aũt ferrũ hastæ eius sexcẽtos siclos habebat
8 ferri: & armiger ei[9] antecedebat eũ. ¶Stansq; clamabat aduersum phalangas Israel, & dicebat eis. Quare venistis parati ad prælium? Nũquid ego nõ sum Philisthæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis virũ, & descendat ad
9 singulare certamẽ: ¶si quiuerit pugnare me-
B cũ, & percusserit me, erimus vobis serui: si aũt ego præualuero, & pcussero eũ, vos ser-
10 ui eritis, & seruietis nobis. ¶Et aiebat Philisthæus: Ego exprobraui agminibus Israel hodie, Date mihi virũ, & ineat mecũ singulare
11 certamen. ¶Audiẽs autem Saul, & oẽs Israelitæ sermones Philisthæi huiuscemodi, stu-
12 pebãt, & metuebant nimis. ¶Dauid aũt erat filius viri Ephrathæi, de quo ‖ supra dictum est de Beth-lehẽ Iuda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus
13 Saul senex, & grandæuus inter viros. ¶Abierunt autẽ tres filii eius maiores post Saul in prælũ: & noĩa trium filiorũ eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius quoque Samma.
14 ¶ Dauid aũt erat minimus. Tribus ergo ma-
15 ioribus secutis Saulem, ¶ abijt Dauid, & reuersus est a Saul, vt pasceret gregem patris
16 sui in Beth-lehem. ¶ Procedebat vero Philisthæus mane & vespere, & stabat quadra-
17 ginta diebus. ¶ Dixit autem Isai ad Dauid fi-
C liũ suum: Accipe fratribus tuis ephi polẽtę,

‖ Sup. 16. 1.

&

18 & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos: & decē formellas casei has deferes ad tribunū: & fratres tuos visitabis, si rectè agāt:& cū quibus ordinati sunt, disce.
19 Saul aūt, & illi, & oēs filij Israël in Valle-terebinthi pugnabant aduersum Philisthijm.
20 Surrexit itaq; Dauid mane, & cōmendauit gregē custodi:& onustus, abijt, sicut pceperat ei Isai. Et venit ad locū Magala, & ad exercitū, qui egressus ad pugnā vociferatus
21 erat in certamine. Direxerat enim aciem Israël, sed & Philisthijm ex aduerso fuerant
22 præparati. Derelinquens ergo Dauid vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locū certaminis, & interrogabat si oīa recte agerent erga fratres suos.
23 Cumq; adhuc ille loqueret eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath noīe, Philisthæus de Geth, de castris Philisthinorū: & loquēte eo hæc eadē verba audiuit Dauid.
24 Omnes aūt Israëlitæ, cum vidissent virum,
25 fugerunt à facie eius timētes eū valde. Et dixit vnus quispiam de Israël: Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandū enim Israël, ascendit. Virū ergo qui percusserit eum, ditabit rex diuitijs magnis, & filiam suā dabit ei, & domū patris eius faciet
26 absq; tributo in Israel. Et ait Dauid ad viros qui stabant secū, dicens: Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæū hunc, & tulerit opprobrium de Israël? quis est enim hic Philisthæus incircuncisus qui expbrauit acies
27 Dei viuentis? Referebat aūt ei populus eūdē sermonē, dicēs: Hæc dabuntur viro q percusserit eū.
28 Quod cū audisset Eliab, frater eius maior, loquente eo cum alijs, iratus est contra Dauid, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto? ego noui superbiam tuā, & nequitiā cordis tui: quia vt videres prælium, descendisti.
29 Et dixit Dauid: Quid feci? nunquid nō ver-
30 bum est? Et declinauit paululum ab eo ad aliū: dixitq; eundē sermonē. Et rūdit ei po-
31 pulus verbū sicut prius. Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annunciata
32 in cōspectu Saul. Ad quē cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum.
33 Et ait Saul ad Dauid: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum: quia puer es, hic aut vir bellator est ab adolescentia sua.
34 ‖Dixitque Dauid ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregē, & veniebat leo vel vr-
35 sus, & tollebat arietē de medio gregis: & persequebar eos, & pcutiebā, eruebamq; de ore eorū, & illi cōsurgebant aduersum me, & apprehendebam mentū eorum, & suffo-
36 cabam, interficiebamque eos. Nam & leonē & vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircūcisus, quasi vnus ex eis. Nunc vadam & auferā opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircuncisus, qui ausus est maledi-
37 cere exercitui Dei viuentis? Et ait Dauid: Dñs qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit aūt Saul ad Dauid: Vade,
38 & Dominus tecum sit. Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æreā super caput eius, & vestiuit eum lori-
39 ca. Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestē suā, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitq; Dauid ad Saul: Non possum sic incedere, quia nō vsū habeo. Et deposuit ea,
40 & tulit baculum suū quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem quam habebat secum: & fundam manu tulit: & processit aduersū
41 Philisthæum. Ibat autem Philisthæus incedens & appropinquans aduersum Dauid,
42 & armiger eius ante eum. Cumq; inspexisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eum. Erat autem adolescēs rufus, & pul-
43 cher aspectu. Et dixit Philisthæus ad Dauid: Nunquid ego canis sum, qꝫ tu venis ad me cū baculo? Et maledixit Philisthæus Da-
44 uid in dijs suis. dixitque ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli &
45 bestijs terræ. Dixit autem Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo: ego aūt venio ad te in nomine Dñi exercituum, Dei agminum Israël,
46 quibus exprobrasti hodie: & dabit te Dñs in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum a te: & dabo cadauera castrorū Philisthijm hodie volatilibus cœli, & bestijs terræ: vt sciat omnis terra, quia est Deus
47 in Israël. Et nouerit vniuersa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos
48 in manus nostras: Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, festinauit Dauid, & cu-
49 currit ad pugnam ex aduerso Philisthæi. Et misit manum suam in peram, tulitq; vnum lapidem, & funda iecit, & circunducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem
50 suam super terram. ‖ Præualuitque Dauid aduersum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cumq; gladium non haberet in manu Da-
51 uid, cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philisthijm, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.
52 Et consurgentes viri Israël & Iuda, vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsque dum venirent in vallem, & vsque ad portas Accaron: cecideruntque vulnera-

Margin notes: ‖Eccl. 47. a. 5. — quis 5. — 5. — ‖1. Mat. 4. a. 38.

*&. ti de Philisthijm in via Saraim, * vsque ad 53 Geth, & vsq; ad Accaron. ⁋Et reuertētes filij Israël postquam persecuti fuerant Phi-54 listhæos, inuaserunt castra corũ. ⁋Assumens aũt Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalē: arma vero eius posuit in taberna-55 culo suo. ⁋Eo aũt tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens* ? Dixitq; Abner: 56 Viuit anima tua, rex, si noui: ⁋Et ait rex: Interoga tu, cuius filius sit iste puer: ⁋Cumq; egressus esset Dauid, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, 58 caput Philisthæi habentem in manu sua. ⁋Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ô adolescens ? Dixitque Dauid: Filius serui tui Isai Beth-lehemitæ ego sum.

*Abner. 10.

CAPVT XVIII.

1 A ET factum est cum cōplesset loqui ad Saul, aĩa Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eũ Ionathas quasi ani-2 mã suã. ⁋Tulitq; eũ Saul in die illa, & nõ concessit ei, vt reuerteretur in do-3 mum patris sui. ⁋Inierunt aũt Dauid, & Ionathas fœdus: diligebat enim eũ quasi ani-4 mã suã. ⁋Nam expoliauit se Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit eã Dauid, & reliqua vestimēta sua vsq; ad gladiũ & arcum 5 suũ, & vsq; ad baltheũ. ⁋Egrediebat quoq; B Dauid ad oĩa quæcunq; misisset eũ Saul, & prudenter se agebat: posuitq; eũ Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximeq; in conspectu famulo-6 rum Saul. ⁋Porrò cũ reuerteretur percusso

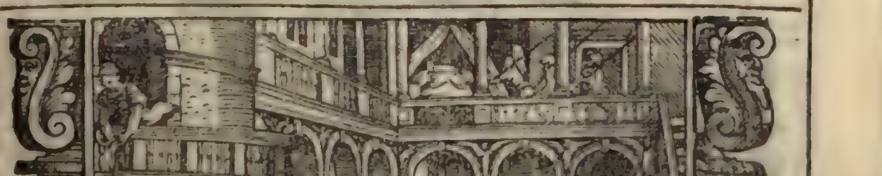
6. Philisthæo Dauid, & ferret caput eius in Ierusalē, egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israël, cantātes, chorosq; ducētes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & 7 in sistris. ¶Et pcinebāt mulieres ludētes, atq; dicētes: Percussit Saul mille, & Dauid decem 8 millia. ¶ Iratus est aūt Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitq;. Dede- C rūt Dauid decem millia, & mihi mille dede- 9 rūt: quid ei super est, nisi solū regnū? ¶Nō rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die 10 illa, & deinceps. ¶Post diē aūt alterā, inuasit spūs Dei malus Saul, & pphetabat in medio domus suæ. Dauid aūt psallebat manu sua, sicut p singulos dies. Tenebatq; Saul lāceā, 11 ¶& misit eā, putans q cōfigere posset Dauid cū pariete: & declinauit Dauid à facie eius 12 secūdo. ¶Et timuit Saul Dauid, eo q dñs es- 13 set cū eo, & a se recessisset. ¶Amouit ergo eū Saul à se, & fecit eū tribunū super mille viros, & egrediebatur, & intrabat in cōspectu 14 populi. ¶In oībus quoq; vijs suis Dauid pru- D dēter agebat, & dñs erat cū eo. ¶Vidit itaque 15 Saul q prudens esset nimis, & cepit cauere 16 eū. ¶ Oīs aūt Israël & Iuda diligebat Dauid. ipse.n. ingrediebaī, & egrediebaī ante eos. 17 ¶ Dixitq; Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi vxorē. tantūmodo esto vir fortis, & præliare bella dñi. Saul aūt reputabat, dicens: Nō sit manus mea in eo, sed sit super eū manus Philisthinorum 18 ¶ Ait aūt Dauid ad Saul: Quis ego sum, aut E quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in 19 Israël, vt fiam gener regis? ¶ Factum est autē tps cùm deberet dari Merob filia Saul, Da- 20 uid, data est Hadrieli Molathitæ vxor. ¶Dilexit autē Dauid Michol filiā Saul alteram. 21 Et nunciatum est Saul, & placuit ei. ¶Dixitq; Saul: Dabo eam illi, vt fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad Dauid: In duabus rebus ge- 22 ner meus eris hodie. ¶Et mandauit Saul seruis suis: Loquimini ad Dauid clam me, dicentes: Ecce places regi, & oēs serui eius di- 23 ligunt te. Nunc ergo esto gener regis. ¶Et locuti sunt serui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc. & ait Dauid: Num parum videtur vobis generum esse regis? ego autem 24 sum vir pauper & tenuis. ¶ Et renunciauerunt serui Saul, dicentes: Huiuscemodi ver- 25 ba locutus est Dauid. ¶ Dixit autem Saul: Sic F loquimini ad Dauid: Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorum, vt fiat vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in 26 manus Philisthinorum. ¶Cumq; renunciassent serui eius Dauid verba q̄ dixerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, vt fieret ge- 27 ner regis. ¶Et post paucos dies surgēs Dauid abijt cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthijm ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumerauit ea regi, vt esset gener eius. Dedit itaque ei Saul Mi- 28 chol filiam suam, vxorem. ¶ Et vidit Saul, & intellexit quod dominus esset cum Dauid. 29 Michol autem filia Saul diligebat eum. ¶ Et Saul magis cœpit timere Dauid: factusque 30 est Saul inimicus Dauid cunctis diebus. ¶Et egressi sunt principes Philisthinorū. a principio autem egressionis eorum prudentius se gerebat Dauid, quam omnes serui Saul, & celebre factum est nomen eius nimis.

in eum I

Dilexit.

autem Michol filia Saul altera Dauid. 5.

* *In Accaron.*

CAPVT XIX.

1 A LOcutus est autem Saul ad Ionathan filium suum, & ad oēs seruos suos, vt occiderent Dauid. Porro Ionathas filius Saul 2 diligebat Dauid valde. ¶ Et indicauit Ionathas Dauid, dicēs: Quærit Saul pr̄ meus occi-

dere: e: quapropter obſerua te q̃ſo mane &
3 manebis clam, & abſcōdēris. ¶ Ego aũt egre-
diēs ſtabo iuxta patrē meũ in agro, vbicũq;
"fuerit": & ego loquar de te ad patrē meũ:
4 & quodcunq; videro, nunciabo tibi. ¶ Locu-
tus ē ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul
patrē ſuũ: dixitq; ad eum: Ne *pecces rex in
ſeruũ tuũ Dauid: quia non peccauit tibi. &
5 opera eius bona ſunt tibi valde. ¶ Et poſuit
aĩam ſuã in manu ſua, & pcuſſit Philiſthæũ,
& fecit Dñs ſalutē magnã vniuerſo Iſraëli.
vidiſti, & lætat' es. Quare ergo peccas in ſan-
guine innoxio, interficiēs Dauid, q eſt abſq;
6 culpa? ¶ Quod cum audiſſet Saul, placatus voce
Ionathæ, iurauit: Viuit Dñs, quia nō occide-
7 tur. ¶ Vocauit itaq; Ionathas Dauid, & indi-
B cauit ei oĩa verba hæc: & introduxit Iona-
thas Dauid ad Saul, & fuit ante eũ ſicut fue-
8 rat heri & nudiuſtertius. ¶ Motũ eſt aũt rur-
ſum bellũ: & egreſſus Dauid, pugnauit ad-
uerſum Philiſthijm, percuſſitque eos plaga
9 magna. Et fugerunt a facie eius. ¶ Et factus
eſt ſpũs Dñi malus in Saul: ſedebat autē in
domo ſua, & tenebat lanceam: porro Dauid
10 pſallebat manu ſua. ¶ Niſuſq; eſt Saul confi-
gere Dauid lancea in pariete, & declinauit
Dauid a facie Saul: lancea autē caſſo vulnere
perlata eſt in parietē, & Dauid fugit, & ſalua-
11 tus eſt nocte illa. ¶ Miſit ergo Saul ſatellites
ſuos in domũ Dauid vt cuſtodirēt eũ, & in-
terficeret mane. Quod cum annũciaſſet Da-
uid Michol vxor ſua, dicens: Niſi ſaluaueris
12 te nocte hac, cras morieris: ¶ depoſuit eum
per feneſtrã: porro ille abijt & aufugit, atq;
13 ſaluatus eſt. ¶ Tulit aũt Michol ſtatuã, & po-
C ſuit eam ſuper lectum, & pellem piloſam
caprarum poſuit ad caput eius, & operuit
14 eam veſtimentis. ¶ Miſit aũt Saul apparito-
res qui raperent Dauid: & reſponſum eſt
15 quod ægrotaret. ¶ Rurſumq; miſit Saul nun-
cios vt viderent Dauid, dicens: Afferte eum
16 ad me in lecto, vt occidatur. ¶ Cumque ve-
niſſent nuncij, inuentum eſt ſimulachrum
ſuper lectum, & pelles caprarum ad caput
17 eius. ¶ Dixitq; Saul ad Michol: Quare ſic il-
luſiſti mihi, & dimiſiſti inimicum meum
vt fugeret? Et reſpondit Michol ad Saul:
Quia ipſe locutus eſt mihi, *Dimitte me, a-
18 lioquin interficiam te. ¶ Dauid autem fu-
giēs, ſaluatus eſt, & venit ad Samuel in Ra-
matha, & nunciauit ei oĩa quæ fecerat ſibi
Saul: & abierunt ipſe & Samuel, & morati
19 ſunt in Naioth. ¶ Nunciatum eſt autē Sauli
à dicentibus, Ecce Dauid in Naioth in Ra-
20 matha. ¶ Miſit ergo Saul lictores, vt raperent
D Dauid: qui cum vidiſſent cuneum prophe-
tarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem
ſuper eos, factus eſt etiam Spiritus dñi in
illis', & prophetare cœperunt etiam ipſi.
21 ¶ Quod cum nunciatum eſſet Sauli, miſit &
alios nuncios: prophetauerunt autem & il-
li. Et rurſum miſit Saul tertios nuncios: qui
& ipſi prophetauerunt. -Et iratus iracun-
22 dia Saul ¶ abijt etiam ipſe in Ramatha, & ve-
nit vſq; ad ciſternã magnam quæ eſt in So-
cho: & interrogauit & dixit: In quo loco
ſunt Samuel & Dauid? Dictumq; eſt ei: Ec-
23 ce in Naioth ſunt in Ramatha. ¶ Et abijt in
Naioth in Ramatha, & factus eſt etiam ſu-
per eum Spiritus dñi, & ambulabat ingre-
diens, & prophetabat vſquedum veniret in
24 Naioth in Ramatha. ¶ Et expoliauit etiam
ipſe ſe veſtimētis ſuis, & prophetauit cum
cęteris coram Samuele, & cecinit nudus to-
ta die illa & nocte. Vnde & exiuit prouer-
bium, ‡ Num & Saul inter prophetas?

"fuerit 3

** peccet rex in ſeruũ ſuũ 1.*

** nocte.*

** dicens.*

' ſuper nũcios Saul 1.

- 3.

‡ ſu. 20. c. 12.

CAPVT XX.

1 Fugit autem Dauid de Naioth quæ eſt in Ramatha, veniensque locutus eſt coram Ionatha: Quid feci? quæ eſt iniquitas

mea,

mea, & quod peccatum meũ in patrẽ tuũ,
2 quia quærit animã meam? ℣Qui dixit ei: Absit, nõ morieris: neq; enim faciet pater me* quicquã grãde vel paruũ, nisi prius indicauerit mihi: hûc ergo celauit me pater meus sermonẽ tantùmodo? nequaquã erit istud.
3 ℣Et iurauit rursum Dauidi: & ille ait: Scit profectò pater tuus, quia inueni gratiã in oculis tuis, & dicet, Nesciat hoc Ionathas, ne fortè tristetur. Quinimo viuit Dñs, & viuit anima tua, quia vno tantũ (vt ita dicã) gradu, ego morsq; diuidimur.
4 ℣Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcunque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 ℣Dixit autẽ Dauid ad Ionathan: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex
B more sedere soleo iuxta regẽ ad vescendũ: dimitte ergo me vt abscondar in agro vsq;
6 ad vesperã diei tertiæ. ℣Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in Beth-léhẽ ciuitatẽ suã: quia victimæ solẽnes ibi sunt
7 vniuersis contribulibus suis. ℣Si dixerit: Bene: pax erit seruo tuo: si aũt fuerit iratus, sci
8 to quia completa est malitia eius. ℣Fac ergo misericordiã in seruũ tuũ: quia fœdus Dñi me famulũ tuũ tecũ inire fecisti. si autẽ est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad
9 patrẽ tuum ne introducas me. ℣Et ait Ionathas. Absit hoc ᵃà meᵃ: neq; enim fieri põt, vt si certe cognouero cõpletam esse patris mei malitiam contra te, non annunciẽ tibi.
10 ℣Rñditq; Dauid ad Ionathã. Quis renuntiabit mihi, si quid fortè rñderit tibi pater tu*
11 durè de me? ℣Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque
12 exissent ambo in agrũ, ℣ait Ionathas ad Da-
C uid: Dñe Deus Israel, si inuestigauero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super Dauid, & non sta-
13 tim misero ad te, & notum tibi fecero: ℣hæc faciat Dñs Ionathæ, & hæc addat. Si aũt perseuerauerit patris mei malitia aduersum te, reuelabo aurẽ tuã, & dimittã te, vt vadas in pace, & sit Dñs tecũ, sicut fuit cũ patre meo.
14 ℣Et si vixero, facies mihi misericordiã Dñi:
15 si vero mortuus fuero, ℣non auferes misericordiã tuã à domo mea vsq; in sempiternum, quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid, vnumquẽque de terra: auferat Ionathan de domo sua, & requirat Dñs de
16 manu inimicorum Dauid. ℣Pepigit ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorum Dauid.
17 ℣Et addidit Ionatha deierare Dauid, eo ꝙ
D diligeret illum: sicut enim animam suam,
18 ita diligebat eum. ℣Dixitque ad eum Iona-
19 thas: Cras calẽdæ sunt & requireris: ℣requiretur enim sessio tua vsque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locũ vbi celandus es in die quando operari licet, & sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel.
20 ℣Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, &
21 iaciam quasi exercens me ad signum. ℣Mittam quoq; & puerum, dicens ei: Vade & af-
22 fer mihi sagittas. ℣Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, viuit Dominus. Si autẽ sic locutus fuero puero, Ecce sagittę vltra te sunt: Vade in pace, quia
23 dimisit te Dñs. ℣De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me
24 & te, vsq; in sempiternum. ℣Absconditus est ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, &
25 sedit rex ad comedendum panem. ℣Cumq;
E sedisset rex super cathedram suam (secũdũ consuetudinẽ) quæ erat iuxta parietẽ, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul,
26 vacuusq; apparuit locus Dauid. ℣Et non est locutus Saul quicquam in die illa: cogitabat enim ꝙ fortè euenisset ei, vt non esset mun-
27 dus, nec purificatus. ℣Cumq; illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus Dauid. Dixitque Saul ad Ionathan filium suum. Cur non venit filius Isai
28 nec heri, nec hodie ad vescendum? ℣Respenditq; Ionathas Sauli: Rogauit me ob-
29 nixè, vt iret in Beth-léhem, ℣& ait: Dimitte me quoniam sacrificium solenne est in ciuitate*, vnus de fratribus meis accersiuit me: nunc ergo si inueni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.
30 ℣Iratus autem Saul aduersum Ionathan, di-
F xit ei: Fili mulieris virum vltrò rapientis: nunquid ignoro, quia diligis filium Isai in confusionem tuam, & in confusionẽ igno-
31 miniosæ matris tuæ? ℣Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum: itaque iam nunc mitte, & adduc eum ad me:
32 quia filius mortis est. ℣Respondens autem Ionathas Sauli patri suo, ait: Quare morie-
33 tur? Quid fecit? ℣Et arripuit Saul lanceam, vt percuteret eũ. Et intellexit Ionathas quod definitũ esset à patre suo, vt interficeret Da-
34 uid. ℣Surrexit ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super Dauid, eo quòd confudisset eum pater
35 suus. ℣Cumque illuxisset manè, venit Ionathas in agrũ iuxta placitum Dauid, & puer
36 paruulus cum eo, ℣& ait ad puerum suum: Vade, & affer mihi sagittas quas ego iacio.
G Cumq; puer cucurrisset, iecit aliam sagittã
37 trans puerum. ℣Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri, & ait: Ecce
38 ibi est sagitta, porro vltra te. ℣Clamauitque iterum Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter ne steteris. Collegit autem puer Ionathæ sagittas, & attulit ad
39 dominum suum: ℣& quid ageretur, penitus ignorabat. tantùmodo enim Ionatha
40 & Dauid rem nouerant. ℣Dedit ergo Iona-

*mea.

thas arma sua puero, & dixit ei: Vade & de-
41 fer in ciuitatem. ¶ Cumq; abijsset puer, sur-
rexit Dauid de loco qui vergebat ad austrũ,
& cadens pronus in terram, adorauit ter-
tio: & osculantes se alterutrum, fleuerunt
42 pariter, Dauid autem amplius. ¶ Dixit ergo
Ionathas ad Dauid: Vade in pace: quæcun-
que iurauimus ambo in nomine Domini,
dicentes: Dominus sit inter me & te, & in-
ter semen tuum, & semen meum vsque in
43 sempiternum. ¶ Et surrexit Dauid, & abijt:
sed & Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAPVT XXI.

1 A VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimelech sacerdotẽ: & obstupuit Achi-melech, eò ꝙ venisset Dauid: Et dixit ei: Quare tu solus, & nullus est tecũ? 2 ¶ Et ait Dauid ad Achi-melech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rẽ propter quam missus es a me, & cuiusmodi ꝓcepta tibi dederim: nã & pueris 3 meis condixi in illũ, & illũ locũ. ¶ Nunc ergo siqd habes ad manum, vel quinq; panes, da 4 mihi, aut quicqd inueneris. ¶ Et rñdens sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime a mulie-5 ribus *. Et rñdit Dauid sacerdoti, & dixit ei: B Et quidẽ si de mulieribus agit, cõtinuimus nos ab heri & nudiustertius, qñ egrediebamur, & fuerunt vasa puerorũ sancta. porro via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sancti-6 ficabitur in vasis. ¶ ‖ Dedit ergo ei sacerdos sanctificatũ panẽ. neq; enim erat ibi panis, nisi tantũ panes ꝓpositionis q sublati fuerant à facie Dñi, vt ponerẽtur panes calidi. 7 ¶ Erat aũt ibi vir quidã de seruis Saul, in die C illa intus in tabernaculo Dñi: & nomẽ eius Doeg Idumæus, potẽtissimus pastorũ Saul: 8 * ¶ Dixit autẽ Dauid Achi-melech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? * quia gladium meum, & arma mea non tuli me-9 cum. sermo enim regis vrgebat. ¶ Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle-terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle: neque enim hic est alius absq; eo. Et ait Dauid: Non est huic alter similis, 10 da mihi eũ. ¶ Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis re-11 gẽ Geth, ¶ dixeruntq; serui Achis ad eũ cũ vidissent Dauid: Nunqd non iste est Dauid D rex terræ? nonne huic cãtabant p choros, dicẽtes, Percussit Saul mille, & Dauid decem 12 millia? ¶ Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo, & extimuit valde a facie Achis 13 regis Geth. ¶ Et immutauit os suũ corã eis, & collabebatur inter manus eorum; & impingebat in ostia portæ, defluebantq; saliuæ 14 eius in barbam. Et ait Achis ad seruos suos: Vidistis hominem insanũ: quare adduxistis 15 eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, vt fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam.

* manducent.

‖ Mat. 12. a. 3.

* hic pascebat mulas Saul.

* da mihi -1.

-6.

CAPVT XXII.

1 A ABijt ergo Dauid inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius: & omnis domus patris eius de-2 scenderunt ad eum illuc. ¶ Et conuenerunt ad eum oẽs qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps: fue-3 runtq; cum eo quasi quadringenti viri. ¶ Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regẽ Moab: Maneat oro, pater meus, & mater mea vobiscum, donec 4 sciã quid faciat mihi Deus. ¶ Et reliquit eos ante faciẽ regis Moab: manseruntque apud

eum

eũ cunctis diebus quibus Dauid fuit in præsidio. 5 ¶Dixitq; Gad ꝓpheta ad Dauid: Noli manere in præsidio: proficiscere, & vade in Terrã-Iuda. Et profectus est Dauid, & venit 6 in Saltum-hareth. ¶Et audiuit Saul, ꝙ apparuisset Dauid & viri qui erant cum eo. Saul B aũt cũ maneret in Gabaa, & esset in nemore qđ est in Rama, hastã manu tenens, cunctiq; serui eius circũstarent eũ, 7 ¶ ait ad seruos suos qui assistebant ei: Audite me nũc filij Iemini. nunquid oĩbus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos, & centuriones, 8 ¶ qm̃ coniurastis oẽs aduersum me, & non est qui mihi renunciet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cũ filio Isai? Non est qui vicem meã doleat ex vobis, nec qui annunciet mihi: eo ꝙ suscitauerit filius meus seruũ meũ aduersum me, insidiantem mihi vsq; hodie. 9 ¶Respondens aũt Doeg Idumeus qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achi-mélech filiũ Achitob-sacerdotem. 10 ¶Qui consuluit pro eo dñm, & cibaria dedit ei: sed & 11 gladiũ Goliath Philisthæi dedit illi. ¶ Misit ergo rex ad accersendũ Achi-mélech sacerdotẽ, filium Achitob, & oẽm domũ patris eius, sacerdotum qui erãt in Nobe, qui vniuersi venerunt ad regem. 12 ¶Et ait Saul ad Achimélech: Audi fili Achitob. Qui rñdit: 13 Præsto sum dñe. ¶ Dixitq; ad eũ Saul: Quare C coniurasti aduersum me tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladiũ, & consuluisti pro eo dñm, vt consurgeret aduersum me insidiator vsq; hodie permanens? 14 ¶Rñdensque Achi-melech regi, ait: Et quis in oĩbus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergẽs ad imperium tuũ, & gloriosus in 15 domo tua? ¶Num hodie cœpi pro eo consulere dñm? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quicquam super hoc negocio vel modicum vel grande. 16 ¶ Dixitque rex: morte morieris Achi-melec, tu & oĩs 17 domus patris tui. ¶ Et ait rex emissarijs qui circunstabant eum: Conuertimini & interficite sacerdotes domini: nam manus eorũ cum Dauid est: scientes ꝙ fugisset, & non indicauerũt mihi. Noluerunt aũt serui Regis extendere manus suas in sacerdotes dñi. 18 ¶Et ait rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue D in sacerdotes. * Conuersusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes: & trucidauit in Die illa octogintaquinque viros vestitos ephod lineo. 19 ¶Nobe autem ciuitatẽ sacerdotum percussit in ore gladii, & viros & mulieres, & paruulos & lactentes, bouemq; & asinum, & ouem in ore gladij. 20 ¶Euadens autẽ vnus filius Achimélech filij Achitob, cuius 21 nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid: ¶ & annunciauit ei quod occidisset Saul sacer- 22 dotes domini, ¶ Et ait Dauid ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, procuIdubio annunciaret Sauli: ego sum reus omnium animarum * patris tui. ¶ Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animã tuam, mecumque seruaberis.

*Domini.

*domus

CAPVT XXIII.

1 A Et annunciauerunt Dauid, dicẽtes: Ecce Philisthĩi oppugnant 2 Ceilã & diripiunt areas. ¶ Cõsuluit ergo Dauid dominũ, dicens; Num vadã & percutiam Philisthæos istos? Et ait dñs ad Dauid: Vade, & percuties Philisthæos & Ceilam saluabis. 3 ¶Et dixerunt viri qui erant cũ Dauid

ad eum: Ecce nos hic in Iudęa cõsistẽtes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam 4 aduersum agmina Philisthinorũ? ⁋ Rursum ergo Dauid cõsuluit dñm. Qui rñdẽs, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego.n.tradam Phi- 5 listhæos in manu tua. ⁋ Abijt ergo Dauid & viri eius in Ceilam, & pugnabit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit Da- 6 uid habitatores Ceilæ. ⁋ Porrò eo tempore quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens 7 descenderat. ⁋ Nunciatum est autem Sauli, quod venisset Dauid in Ceilam. & ait Saul: B Tradidit eum dñs in manus meas, conclususque est introgressus vrbem in qua por- 8 tæ & seræ sunt. ⁋ Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, 9 & obsideret Dauid & viros eius. ⁋ Quod cũ Dauid rescisset, quia præpararet ei Saul clã malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: 10 Aplica ephod. ⁋ Et ait Dauid: dñe Deus Israël, audiuit famam seruus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilam vt euertat vr- 11 bem propter me. ⁋ Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul sicut audiuit seruus tuus? domine Deus Israël indica seruo tuo. Et ait dominus: Descendet. Di- 12 xitque ⁋ *Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum in manus Saul? Et 13 dixit dominus: Tradent. ⁋ Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, hucatque illuc vagabuntur incerti: nunciatumque est Sauli, quòd fugisset Dauid de Ceila & saluatus esset: quam ob rem 14 dissimulauit exire. ⁋ Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitq; in monte solitudinis Ziph—in monte opa- C co: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus, & non tradidit eum dominus in ma- 15 nus eius. ⁋ Et vidit Dauid quòd egressus esset Saul vt q̃reret animã eius. Porro Dauid 16 erat in deserto—Ziph in Sylua. ⁋ Et surrexit Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid in syluam, & corfortauit manus eius in Deo, di- 17 xitq; ei: ⁋ Ne timeas: neq; enim inueniet te manus Saul patris mei. & tu regnabis supra Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saul 18 pater meus scit hoc. ⁋ Percussit ergo vterq; fœdus coram domino: mãsitq; Dauid in sylua, Ionathas autem reuersus est in domum 19 suam. ⁋ Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne, —ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis syluæ, in Cohe—Hachila, quę est ad dexteram deserti? 20 ⁋ Nunc ergo sicut desiderauit aĩa tua vt descenderes, descende: nostrum aũt erit vt tradamus eum in manus regis. 21 ⁋ Dixitq; Saul: Benedicti vos à dño, quia doluistis vicẽ meã. 22 ⁋ Abite ergo, oro, & diligẽtius præparate, & curiosius agite & considerate locum vbi sit pes eius, *vel quia viderit eũ ibi, * recogitat 23 enim de me, quòd calidè insidier ei. ⁋ Considerate, & videte oĩa latibula eius, in qui- D bus absconditur: & reuertimini ad me ad rẽ certã, vt vadã vobiscũ, q̃ si ẽt in terrã se obstruxerit, pscrutabor eũ in cunctis millibus 24 Iuda. ⁋ At illi surgentes, abierũt in Ziph ante Saul: Dauid aũt & viri eius erãt in Deserto— 25 Maõ in cãpestribus ad dexterã Iesimõ. ⁋ Iuit ergo Saul & socij eius, ad quærẽdum eũ: & nunciatũ est Dauid, statimq; descẽdit ad petrã, & versabaẽ in deserto—Maõ, quod cùm audisset Saul, persequutus est Dauid in de- 26 serto—Maon. ⁋ Et ibat Saul* ad latus montis ex parte vna: Dauid autẽ & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porrò Dauid desperabat se posse euadere a facie Saul: itaque Saul, & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid & viros eius, vt caperent 27 eos. ⁋ Et nuncius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni quoniam infuderunt se Phili- 28 sthijm super terrã. ⁋ Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum: propter hoc vocauerunt locum illum Petram diuidentem.

*rursum.

—2.

*velociter.

*vbi dixisti.

*& viri eius.

CAPVT XXIIII.

1 A Ascendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis Engaddi. 2 ⁋ Cumq; reuersus esset Saul, postquã persequutus est Philisthęos nũciauerũt ei, dicẽ- 3 cẽtes: Ecce Dauid in deserto En—gaddi. ⁋ Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex oĩ Israël, perrexit ad inuestigandum Dauid & viros eius, etiam super abruptissimas petras, q̃ solis ibicibus puiæ sunt. 4 ⁋ Et venit ad caulas ouium, quæ se offerebãt vianti: eratq; ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem: porro Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ la- 5 tebant. ⁋ Et dixerunt serui Dauid ad eum Ecce dies de qua loquutus est dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid & præcidit orã chlamydis Saul 6 silenter. ⁋ Post hæc percussit cor suũ Dauid 7 eo q̃ abscidisset oram chlamydis Saul. ⁋ Di- B xitq; ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem domino meo, Christo domini, vt mittã manum meam in eũ, quia Christus Domini est, —Viuit Dñs, quia nisi dominus percusserit eũ, aut dies eius venerit vt moriatur, aut descendens in prælium, perierit: propitius mihi sit Dñs vt non mittam manum meam in Christum 8 Dñi. Et confregit Dauid viros suos sermonibus, * & non permisit eos vt consurgerẽt in Saul: porrò Saul exurgens de spelunca, 9 pergebat cœpto itinere. ⁋ Surrexit autem Dauid post eum: & egressus de spelũca, clamauit post tergũ Saul, dicẽs: dñe mihi rex. Et respexit Saul post se: & inclinãs se Dauid pro- 10 nus in terram, adorauit, ⁋ dixitque ad Saul:

—7.

*istis.

Quare

Quare audis verba hominũ loquentiũ Da-
11 uid quærit malũ aduersum te? ¶ Ecce hodie
viderũt oculi tui ꝙ tradiderit te dñs in ma-
nu mea in spelunca: & cogitaui vt occiderẽ
te: sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim:
C Non extendã manum meã in dñm meum,
12 quia Christus dñi est. ¶ Quin potius pr̃ mi,
vide, & cognosce orã chlamydis tuæ in ma-
nu mea: qm̃ cùm præscinderem summita-
tem chlamydis tuæ, nolui extendere manũ
meam in te: animaduerte, & vide, qm̃ non
est in manu mea malum, neque iniquitas,
neque peccaui in te: tu autem insidiaris a-
13 nimæ meæ vt auferas eam. ¶ Iudicet domi-
nus inter me & te, & vlciscatur me domi-
nus ex te: manus autem mea non sit in te:
14 ¶ Sicut & in prouerbio antiquo dicitur: AB
IMPIIS egredietur impietas: manus er-
15 go mea non sit in te. ¶ Quẽ persequeris Rex
Israël? quẽ persequeris? canem mortuũ per-
16 sequeris, & pulicem vnum. ¶ Sit dñs Iudex,
& iudicet inter me, & te: & videat & iudi-
cet causam meã, & eruat me de manu tua.
17 ¶ Cùm autem cõplesset Dauid, loquens ser-
D mones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul:
Nunquid vox hæc tua est, fili mi Dauid? Et
18 leuauit Saul vocem suam, & fleuit, ¶ dixitq;
ad Dauid: Iustior tu es quàm ego: tu enim
tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi
19 mala. ¶ Et tu indicasti hodie quæ feceris mi-
hi bona: quomodo tradiderit me dominus
20 in manum tuam, & nõ occideris me. ¶ Quis
enim cùm inuenerit inimicũ suum, dimit-
tet eum in via bona? Sed dominus reddat
tibi vicissitudinem hanc pro eo quod ho-
21 die operatus es in me. ¶ Et nunc, quia scio
quod certissimè regnaturus sis, & habitu-
22 rus in manu tua regnum Israel: ¶ iura mihi
in Domino, ne deleas semen meum post
me, neque auferas nomen meum de domo
23 patris mei. ¶ Et iurauit Dauid Sauli. Abijt er-
go Saul in domum suam: & Dauid & viri
eius ascenderunt ad tutiora loca.

CAPVT XXV.

Eccl. 48. d. 23.

1 Mortuus est autẽ Samuel, & con-
A gregatus est vniuersus Israël,
& planxerunt eũ, & sepelierũt
eũ in domo sua in Ramátha.
Cõsurgẽsq; Dauid, descẽdit in
2 desertũ Pharã. ¶ Erat autẽ vir quispiã in soli-
tudine Maõ, & possessio ei9 in Carmelo, &
homo ille magnus nimis: erátq; ei oues tria
millia, & mille capræ: & accidit vt tonderet
3 grex eius in Carmelo. ¶ Nomẽ autẽ viri illius
erat Nabal: & nomen vxoris eius Abigaïl: e-
ratq; mulier illa prudentissima & speciosa:
porrò vir ei9 durus, & pessimus, & malitio-
4 sus: erat autẽ de gñe Caleb. ¶ Cum ergo audis-
set Dauid in deserto ꝙ tonderet Nabal gre-
5 gẽ suum, ¶ misit decem iuuenes, & dixit eis:
Ascendite in Carmelum, & venietis ad Na-
bal, & salutabitis eum ex noĩe meo pacificè.
6 ¶ Et dicetis: Sit fratribus meis & tibi pax, &
B domui tuæ pax, & oĩbus quæcunq; habes,
sit pax. Ex multis annis saluos faciẽs tuos, -4.
7 & omnia tua ¶ Audiui quod tonderent pa-
stores tui * qui erant nobiscum in deserto:
nunquã eis molesti fuimus, nec aliquando
defuit quicquam eis de grege, omni tẽpore
8 quo fuerunt nobiscũ in Carmelo. ¶ Interro-
ga pueros tuos, & indicabũt tibi. Nũc ergo
inueniat pueri tui gratiã in oculis tuis: in
die enim bona venimus, quodcunq; inue-
nerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo
9 Dauid. ¶ Cumque venissent pueri Dauid,
loquuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex
10 nomine Dauid: & siluerunt. ¶ Respondens
autem Nabal pueris Dauid, ait: Quis est

* greges tuos.

Dauid? & quis est filius Isai? hodie increue-
11 runt serui qui fugiunt dominos suos. ℣ Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, &
12 dabo viris quos nescio vnde sint? ℣ Regressi sunt itaq; pueri Dauid per viam suã, & reuersi venerũt, & annunciauerunt ei oĩa verba quæ dixerat Nabal. ℣ Tunc ait Dauid *pueris *suis: Accingatur vnusquisque gladio
D suo. Et accincti sunt singuli gladijs suis, accinctusq; est Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porro ducẽti remanserunt ad sarcinulas. ℣ Abigail autẽ
14 vxori Nabal nunciauit vnus de pueris suis, dicens: Ecce Dauid misit nũcios de deserto vt benedicerent dño nostro: & auersatus est
15 eos. ℣ hoĩes isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quicquam aliqñ perijt omni tpe quo fuimus conuersati cũ eis in de-
16 serto: ℣ pro muro erant nobis tã in nocte q̃ in die oĩbus diebus quibus pauimus apud
17 eos greges. ℣ Quã ob rẽ considera, & recogita quid facias: qm completa est malitia aduersum virum tuum, & aduersum domum tuã, & ipse est filius Belial, ita vt nemo pos-
18 sit ei loqui. ℣ Festinauit igitur Abigail, & tulit ducẽtos panes & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ & centũ ligaturas vuæ passæ, & ducẽtas mas-
19 sas caricarũ, & posuit super asinos, ℣ dixitq; pueris suis: Præcedite me: ecce, ego post ter-
D gum sequar vos. viro aũt suo Nabal non in-
20 dicauit. ℣ Cum ergo ascendisset asinũ, & descenderet ad radicem montis, Dauid & viri eius descendebãt in occursum eius: quibus
21 & illa occurrit. Et ait Dauid: ℣ Verè frustra seruaui oĩa quæ huius erant in deserto, & nõ perijt quicquã de cunctis q̃ ad eũ pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.
22 ℣ Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hęc addat, si reliquero de oĩbus quæ ad ipsum pertinent vsq; manè, mingentem ad parietem.
23 ℣ Cum autem vidisset Abigail Dauid, festinauit, & descendit de asino, & procidit coram Dauid super faciẽ suã, & adorauit super ter-
24 rã, ℣ & cecidit ad pedes eius, & dixit: In me sit domine mi, hæc iniquitas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis: & audi ver-
25 ba famulæ tuæ. ℣ Ne ponat oro, dñs meus rex cor suũ sup virũ istũ iniquũ Nabal: qm sc̃dm nomẽ suũ stultus est, & stultitia est cũ eo: ego aũt ancilla tua non vidi pueros tuos
26 dñe mi, quos misisti. ℣ Nunc ergo domine
E mi, viuit dominus, & viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, & saluauit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt do-
27 mino meo malum. ℣ Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequun-
28 tur te dominum meum. ℣ Aufer iniquitatem famulę tuæ: faciens enim faciet dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia domini domine mi tu prælia-
ris: malitia ergo non inueniatur in te om-
29 nibus diebus vitæ tuæ. ℣ Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animã tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viuentium, apud dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi impetu &
30 circulo fundæ. ℣ Cum ergo fecerit dominus tibi domino meo omnia quæ loquutus est bona de te, & cõstituerit te ducem super Is-
31 raël, ℣ non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quòd effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris: & cũ benefecerit dñs dño meo,
32 recordaberis ancillæ tuæ*. ℣ Et ait Dauid ad Abigail. Benedictus dominus Deus Is-
F raël, qui misit hodie te in occursum meum:
33 ℣ & benedictum eloquium tuum: & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem & vlciscerer me manu
34 mea. ℣ Alioquin viuit dominus Deus Israël qui prohibuit me, ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsq; ad lucem ma-
35 tutinam, mingens ad parietem. ℣ Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacificè in domum tuam, ecce audiui vocem tuã & ho-
36 noraui faciem tuam. ℣ Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei conuiuium in domo eius, quasi cõuiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbum pusillum, aut
37 grande vsque manè. ℣ Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor
G sua verba hæc, & emortuum est cor eius
38 intrinsecus, & factus est quasi lapis. ℣ Cũq; pertransissent decem dies percussit domi-
39 nus Nabal, & mortuus est. ℣ Quod cum audisset Dauid mortuum Nabal, ait: Benedictus dominus qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suum custodiuit à malo: & malitiam Nabal reddidit dominus in caput eius. Misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigail, vt su-
40 meret eam sibi in vxorem. ℣ Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.
41 ℣ Quæ consurgens adorauit prona in terrã, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, vt
42 lauet pedes seruorum domini mei. ℣ Et festinauit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ eius, & secuta est nuncios
43 Dauid: & facta est illi vxor. ℣ Sed & Achinoam accepit Dauid de Iezrahel: & fuit
44 vtraque vxor eius. ℣ Saul autem dedit Michol filiam suam vxorem Dauid, Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

*viris 8.

*& tu benefacies ei

CAPVT

CAPVT XXVI.

1 A ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce Dauid absconditus est in Colle-Hachila, quæ est ex aduerso solitudinis. 2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cũ eo tria millia virorum de electis Israël, vt quæreret Dauid in deserto-Ziph. 3 Et castrametatus est Saul in Gabaa-hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem habitabat in deserto. Videns aũt quod venisset Saul post se in desertum, 4 misit exploratores, & didicit quod -illuc venisset certissimè. 5 Et surrexit Dauid-clam, & venit ad locum vbi erat Saul: cumq; vidisset locũ in quo dormiebat Saul & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulẽ dormientẽ in tẽtorio, & reliquum vulgus per circuitũ eius, 6 ait Dauid ad Achimelech Hethæũ, & Abisai filiũ Saruiæ, fratrẽ Ioab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitq; Abisai. Ego descẽdam 7 tecum. Venerũt ergo Dauid & Abisai ad populũ nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientẽ in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populũ 8 dormientes in circuitu eius. Dixitq; Abisai ad Dauid: Conclusit Deus inimicũ tuum B hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eũ lancea in terra semel, & secũdo opus nõ 9 erit. Et dixit Dauid ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam 10 in Christum domini, & innocens erit? Et dixit Dauid: Viuit dominus, quia nisi dñs percusserit eum, aut dies eius venerit, vt moriatur, aut in prælium descendens, perierit: 11 propitius sit mihi dominus ne extendam manum meam in Christum dñi. nunc igitur tolle hastam quæ est ad caput eius, & scyphum aquę, & abeamus. 12 Tulit igitur Dauid hastã, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul & abierũt: & nõ erat quisquã qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed oẽs dormiebant: quia sopor dñi irruerat super 13 eos. Cumq; transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset 14 grande interuallum inter eos, clamauit Dauid ad populũ, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respon- C dens Abner, ait: Quis es tu qui clamas, & 15 inquietas regem? Et ait Dauid ad Abner: Nunquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israël? quare ergo non custodisti dominũ tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem dñm tuum. 16 Non est bonũ hoc quod fecisti: viuit dñs, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrũ, Christũ domini: nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi scyphus aquæ qui erat ad caput eius. 17 Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit: Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Da- 18 uid: Vox mea domine mi rex. Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum 19 in manu mea? Nunc ergo audi oro domine mi rex verba serui tui: Si dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium: D si autem filij hominum, maledicti sunt in conspectu domini qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate domini, 20 dicentes: Vade, serui dijs alienis. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram domino: quia egressus est rex Israël vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur 21 perdix in montibus. Et ait Saul, Peccaui: reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltra tibi malefaciam, eo quod preciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quod stultè egerim, & ignorauerim

Marginalia: -7. -3. quia I.

22 multa nimis. ℣Et respondens Dauid, ait: Ecce hasta regis, transeat vnus de pueris regis, 23 & tollat eam. ℣ Dominus autem retribuet vnicuiq; secundum iustitiã suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam 24 in Christum Domini. ℣ Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis domini, 25 & liberet me de omni angustia. ℣ Ait ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abijt autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

CAPVT XXVII.

1 A ET ait Dauid in corde suo: Aliquãdo incidam vna die in manus Saul: nonne melius est vt fugiam, & saluer in terra Philisthinorum.* vt desperet Saul, cesletq; me q̃rere in cunctis finibus Israël? 2 fugiã ergo manus eius. ℣ Et surrexit Dauid, & abijt ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis 3 filium Maoch regem Geth. ℣ Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipse & viri eius,* & domus eius, Dauid & duæ vxores eius, Achi-noam Iezrahelitis, & Abigaïl vxor Nabal Carmeli. 4 ℣Et nunciatum est Sauli quod fugisset Dauid in Geth, & non 5 addidit vltrà quærere eum. ℣Dixit autem Da B uid ad Achis. Si inueni gratiã in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet seruus 6 tuus in ciuitate regis tecum? ℣Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: pp quã caussam facta est Siceleg regum Iuda vsque in diem 7 hanc. ℣Fuit autẽ numerus dierũ quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum, 8 quatuor mensiũ. ℣Et ascendit Dauid, & viri C eius, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim* pagi* habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur 9 vsq; ad terrã Ægypti. ℣ Et percutiebat Dauid omnem terram,* nec relinquebat viuẽtẽ virũ & mulierẽ: tollensq; oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur 10 & veniebat ad Achis. ℣Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat Dauid: Cõtra meridiẽ Iudæ, & contra meri-11 diẽ Ierameel, & contra meridiem Ceni. ℣Vi D rũ & mulierẽ nõ viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur aduersum nos. Hæc fecit Dauid, & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus 12 habitauit in regione Philisthinorũ. ℣ Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israël: erit igitur mihi seruus sempiternus.

& 2. — *vir. 2.* — *b habitabant 8.* — *c pagi habitabant.* — ** illorum.*

CAPVT XXVIII.

1 A FActum est autem in diebus illis, congregauerũt Philisthijm agmina sua, vt præpararentur ad bellum contra Israël: dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in 2 castris tu & viri tui. ℣ Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. 3 ℣Samuel autem mortuus est, planxitq; eum omnis Israël, & sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre. 4 ℣ Congregatique sunt Philisthijm & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregauit autẽ & Saul 5 vniuersum Israël, & venit in Gelboe. ℣ Et vidit Saul castra Philisthijm, & timuit, & ex-

Cap. 25. d. 11. — *-6.*

6 pauit cor eius nimis. Consuluitq; Dñm,& non rñdit ei,neq; per somnia. neq; per sa- 7 cerdotes,neq; per prophetas. Dixitq; Saul seruis suis: Quærite mihi mulierem habentem pythonē, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt serui eius ad B eum: Est mulier pythonem habens in En- 8 dor. Mutauit ergo habitum suũ,vestitusq; est alijs vestimentis, & abijt ipse & duo viri cum eo, veneruntq; ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in Pythone & suscita 9 mihi quem dixero tibi. Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saul, & quo erasferit magos & hariolos de terra: qua- 10 re ergo insidiaris aiæ meę,vt occidar? Et iurauit ei Saul in Dño,dicens: Viuit Dñs,quia non eueniet tibi quicquam mali propter 11 hanc rem. Dixitq; ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi susci- 12 ta. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul Quare imposuisti mihi: Tu es enim Saul. 13 Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? & ait mulier ad Saul: deos vidi ascenden- 14 tes de terra. Dixitque ei: Qualis est forma C eius? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, quod Samuel esset, & inclinauit se super faciem 15 suam in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me & Deus recessit a me, & exaudire me noluit,neque in manu prophetarum,neq; per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi 16 quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm dñs recesserit a te,& trãsierit 17 ad æmulum tuum? Faciet enim tibi dñs sicut loquutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud 18 proximo tuo Dauid: quia non obedisti voci Dñi,neque fecisti iram furoris eius in Amalec.idcirco quod pateris, fecit tibi dñs 19 hodie. Et dabit dñs etiam Israel tecum in manus Philisthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet 20 dñs in manus Philisthijm. Statimque D Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat.n. *verba Samuelis:& robur non erat in eo quia non comederat panem tota die il- 21 la. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus.n.erat valde)dixitq; ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui aiam meã ĩ manu mea:& audiui sermones 22 tuos quos loquutus es ad me, Nũc igitur audi & tu vocē ancillæ tuæ, & ponã corã te buccellã panis, vt comedens conualescas, & 23 possis iter agere. Qui renuit,& ait: Non comedam. Coegerunt aũt eũ serui sui & mulier:& tandem audita voce eorum, surrexit 24 de terra,& sedit super lectum. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo: & festinauit,& occidit eum: tollensq; 25 farinam miscuit eam,& coxit azyma, & posuit ante Saul,& ante seruos eius. Qui cum comedissent surrexerunt & ambulauerunt per totam noctem illam.

Leu.20.d.27. Deu.18.b.11. — Eccl.46.d.23. — Sup.15.f.28. — *valde 1.

CAPVT XXIX.

1 A Congregata sunt ergo Philisthijm vniuersa agmina in Aphec:sed & Israel castrametatus est super fontem qui erat in Iezrahel. 2 Et satrapæ quidem Philisthijm incedebant in centurijs & millibus Dauid autem & viri eius erãt in nouissimo 3 agmine cũ Achis. Dixeruntq; principes Philisthijm ad Achis: Quid sibi volũt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthijm: Nunquid ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus vel annis? & non inueni in eo quicquã *ex die qua transfugit ad me, vsq; ad diem 4 hanc. Irati sunt aũt aduersus eũ principes Philisthijm,& dixerunt ei. Reuertatur vir, B & sedeat in loco in quo constituisti eum:& non descendat nobiscum in pręlium,ne fiat nobis aduersarius cùm pręliari cęperimus: quomodo enim aliter poterit placare Do- 5 minum suũ,nisi in capitibus nostris? Nonne iste est Dauid, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & 6 Dauid in decem millibus suis? Vocauit er- C go Achis Dauid, & ait ei: Viuit dominus, quia rectus es tu,& bonus ĩ cõspectu meo. & exitus tuus & introitus tuus mecum est in castris:& nõ inueni in te quicquam mali ex die qua venisti ad me, vsque in diem 7 hanc:sed satrapis non places. Reuertere ergo & vade in pace, & non offendas ocu- 8 los satraparum Philisthijm. Dixitque Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo à die qua fui in conspectu tuo vsque in diem hanc, vt non veniam: & pugnem contra inimicos domi- 9 ni mei regis? Respondens autem Achis, locutus est ad Dauid: Scio, quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt, Non 10 ascendet nobiscum in prælium. Igitur D consurge mane, tu & serui domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis,& cęperit dilucescere, pergite. 11 Surrexit itaq; de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerentur mane, & reuerterentur ad terram Philisthijm: Philisthijm autem ascenderunt in Iezrahel.

—5. *mali. — 1.Par.12.d.19.

CAPVT XXX.

1 A Cumq; venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg,& percusserant Siceleg,& succenderant eam igni. 2 Et captiuas duxerant mulieres ex ea, a minimo vsque ad magnum: &

non

non interfecerant quenquam, sed secū duxerant, & pergebant itinere suo. 3 Cū ergo venissent Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas, 4 leuauerunt Dauid & populus qui erat cū eo, voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lachrimæ. 5 Siquidem & duæ B vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achinóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli. 6 Et contristatus est Dauid valdè: volebat enim eum populus lapidare: quia amara erat anima vniuscuiusq; viri super filijs suis, & filiabus: confortatus est autem Dauid in dño Deo suo. 7 Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achi-mélech: Applica ad me ephod: Et applicauit Abiathar ephod 8 ad Dauid: & consuluit Dauid dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei dominus: C Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam. 9 Abijt ergo Dauid ipse & sexcenti viri qui erant cū eo, & venerunt vsq; ad Torrentem-Besor: 10 & lassi quidā substiterunt: Persecutus est autem Dauid ipse & quadringenti viri: *substiterant enim ducenti qui lassi transire non poterant Torrentem-Besor. 11 Et inuenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid: dederuntque ei panem vt comederet, & biberet aquam, 12 sed & fragmen massæ caricarum & duas ligaturas vuæ passæ. Qui cum comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est: non enim comederat panē, neq; biberat aquam, 13 tribus diebus & tribus noctibus. Dixit itaque ei Dauid: Cuius es tu? vel vnde? & quo D pergis? Qui ait: puer Ægyptius ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudius tertius. 14 Siquidē nos erupimus ad australē plagam Cerethi, & contra Iudam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni. 15 Dixitque ei Dauid: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum quod non occides me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et iurauit ei Dauid. 16 Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem vniuersæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem pro cuncta prēda & spolijs quæ cœperant de terra-Philisthijm, & de terra-Iuda. 17 Et percussit eos Dauid à vespere vsque E ad vesperam alterius diei, & non euasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderāt camelos, & fugerāt. 18 Eruit ergo Dauid omnia q̄ tulerant Amalecitæ, & duas vxores suas eruit. 19 Nec defuit* quisquam a paruo vsque ad magnum, tam de filijs quam de filiabus, & de spolijs & quæcunq; rapuerant, omnia reduxit Da20uid. Et tulit vniuersos greges & armenta, & minauit ante faciem suam, dixeruntque: Hæc est præda Dauid. 21 Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant Dauid, & residere eos iusserat in Torrente-Besor: qui egressi sunt ob F uiam Dauid, & populo, qui erat cum eo. Accedens aūt Dauid ad populum, salutauit eos pacificè: 22 Respondēsq; omnis vir pessimus, & iniquus de viris qui ierant cum Dauid, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de præda quam eruimus: sed sufficiat vnicuique vxor sua, & filij, quos cū acceperint, recedant. 23 Dixit autem Dauid: Non sic facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis dominus, & custodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperant 24 aduersum nos, In manus nostras: nec audiet vos quisquā super sermone hoc: æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanētis ad sarcinas, & similiter diuidēt. 25 Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in 26 Israël, vsque in diem hanc. Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Iuda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de prēda hostium domi27ni: His qui erant in Bet-hel, & qui in Ra28moth ad meridiem, & qui in Gether, & qui in Aroër, & qui in Sepha-moth, & qui 29 in Esthamo, & qui in Rasthal, & qui in vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni. 30 Et qui in Harama, & qui in lacu Asan, & 31 qui in Athach, & qui in Hebron: & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat Dauid & viri eius.

-6. *cum eo. -2. *quisquā.

CAPVT XXXI.

1 A PHilisthijm autem pugnabant aduersum Israël, & fugerunt viri Israël ante faciē Philisthijm, & ceciderunt interfecti in monte 2 Gelboe. Irrueruntque Philisthijm in Saul & in filios eius, & percusserūt Ionathā & Abinadab & Melchi-sua filios 3 Saul, totūq; pondus prælij versū est in Saul, & consecuti sunt eū viri sagittarij, & vulne4ratus est vehementer à sagittarijs. Dixitque Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuum, & percute me, ne forte veniant incircuncisi isti, & interficiant me, illudentes B mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaq; Saul 5 gladium suum & irruit super eum. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gla6dium suū, & mortuus est cū eo. Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter. 7 Videntes autē* filij Israël qui erant trans vallem & trās Iordanē quod fugissent viri Israëlitæ, & quod mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt:

1.Pa. 10. 1.1. -2. *viri. 9.

vene-

veneruntque Philisthijm, & habitauerunt
8 ibi. ¶ Facta autem die altera, venerunt
C Philisthijm, vt expoliarent interfectos,
& inuenerunt Saul & tres filios eius ia-
9 centes in monte Gelboe. ¶ Et præciderunt
caput Saul, & expoliauerunt eum armis: &
miserunt in terram Philisthinorum per cir-
cuitum, vt annunciaretur in templo idolo-
10 rum *, & in populis. ¶ Et posuerunt arma
eius in tẽplo Astaroth: corpus vero eius su-
11 spenderũt in muro Beth-san ¶ ‖ Quod cùm
audissent habitatores Iabes Galaad, quæ-
12 cunque fecerant Philisthijm Saul, ¶ surrexe-
runt omnes viri fortissimi, & ambulaue-
runt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul,
& cadauera filiorũ ei' de Muro-Beth-san:
veneruntque Iabes-Galaad, & combusse-
13 runt ea ibi igni: ¶ & tulerunt ossa eorum, &
sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunaue-
runt septem diebus.

* *suorum* 1.

‖ *2. Reg. 2. a. 2.*

Libri Primi Regum Finis.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, quem nos Secundum Regum dicimus.

CAPVT PRIMVM.

1 A FActvm est autem postquam mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies. 2 ¶ In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, & puluere conspersus caput: & vt venit ad Dauid, cecidit super faciē suam, & adorauit. 3 ¶ Dixitque ad eum Dauid: Vnde venis? 4 Qui ait ad eum: De castris Israël fugi. ¶ Et dixit ad eum Dauid: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes e populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas filius eius, interierunt. 5 ¶ Dixitque Dauid ad adolescentem qui nunciabat ei: Vnde scis quia mortuus est Saul & Ionathas filius eius? 6 ¶ Et ait adolescens qui nunciabat ei: Casu veni in montē Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam: porro currus & 7 equites appropinquabant ei, ¶ & conuersus B post tergum suum, vidensque me vocauit. 8 Cui cùm respōdissem, Adsum: ¶ dixit mihi: Quisnā es tu? Et aio ad eū: Amalecites ego 9 sum. ¶ Et locutus est mihi: Sta sup me, & interfice me, quoniā tenēt me angustiæ, & ad-10 huc tota anima mea in me est. ¶ Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinā: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te, dominū meum 11 huc. ¶ Apprehendens autem Dauid vestimēta sua scidit, omnesque viri qui erant cū eo

12 ¶ & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerūt vsque ad vesperam super Saul, & sup Ionathan filium eius, & super populū Domini, & super domum Israël, eo quod corruissent 13 gladio. ¶ Dixitque Dauid ad iuuenem qui nunciauerat ei: Vnde es tu? Qui respondit: Filiꝰ hominis aduenæ Amalecitæ ego sum. 14 ¶ Et ait ad eum Dauid: Quare non timui- C sti mittere manum tuam vt occideres Christum Domini? 15 ¶ Vocansque Dauid vnum de pueris suis, ait: Accedens, irrue in eum. Qui 16 percussit illū, & mortuus est. ¶ Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicēs: 17 Ego interfeci Christum Domini. ¶ Planxit autem Dauid planctum huiuscemodi super Saul & super Ionathan filium eius: ¶ (& præcepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in Libro iustorum.) Et ait, Considera Israël pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati. 19 ¶ Inclyti, Israël, super montes tuos interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes? 20 ¶ Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ Philisthijm, ne exultent filiæ incircuncisorum. 21 ¶ Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniāt super vos: neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo. 22 ¶ A sanguine interfectorū, ab adipe fortiū, D sagitta Ionathæ nūquam rediit retrorsum: & gladius Saul non est reuersus inanis.

Psal. 104 a. 1.

planctum

-10.

23 ꝑ Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.
24 ꝑ Filiæ Israël super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delitijs, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.
25 ꝑ Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelsis tuis occisus est?
26 ꝑ Doleo super te frater mi Ionatha decóre nimis, & amabilis super amorem mulierū. Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam.
27 ꝑ Quomodo ceciderunt robusti, & perierūt arma bellica?

CAPVT II.

1 A Igitur post hæc consuluit Dauid Dñm, dicens: Num ascendam in vnā de ciuitatibus Iuda? Et ait dñs ad eum: Ascende. Dixitque Dauid: Quò ascendam?
2 & respondit ei, in Hebron. ꝑ Ascendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achi-noam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli.
3 ꝑ sed & viros qui erāt cū eo, duxit Dauid singulos cū domo sua, & māserunt in oppidis
4 Hebron. ꝑ Veneruntq; viri Iuda, & vnxerūt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda. Et nūciatum est Dauid, ꝙ viri Iabes-Galaad
5 sepelissent Saul. ꝑ Misit ergo Dauid nuncios ad viros Iabes-Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos a dño, qui fecistis misericordiā hanc cum dño vestro Saul, & sepelistis eum.
6 ꝑ Et nunc retribuet vobis quidē dñs miseri-B cordiā & veritatē: sed & ego reddā gratiā,
7 eo ꝙ fecistis verbū istud. ꝑ Cōfortentur manus vestræ: & estote filij fortitudinis: licèt .n. mortuus sit dñs vester Saul, tñ me vnxit
8 domus Iuda in regem sibi. ꝑ Abner aūt filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Is-boseth
9 filiū Saul, & circūduxit eū per castra, regēq; constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Iezrahel, & super Ephraim, & super
10 Ben-iamin, & sup Israël vniuersum. ꝑ Quadraginta annorū erat Is-boseth filius Saul, cum regnare cœpisset super Israël, & duobus annis regnauit: sola autem domus Iu-
11 da sequebatͬ Dauid. ꝑ Et fuit numerus dierū C quos commoratus est Dauid, imperans in Hebron super domū Iuda, septē annorum,
12 & sex mensiū. ꝑ Egressusq; est Abner filius Ner, & pueri Is-boseth filij Saul de castris
13 in Gabaon. ꝑ Porro Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinā Gabaon. Et cum in vnū conuenissent è regione sederunt: hi in vna parte pi-
14 scinæ, & illi ex altera. ꝑ Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant corā nob. Et
15 rñdit Ioab: Surgāt. ꝑ Surrexerunt ergo, & trāsierunt numero duodecim de Ben-iamin, ex parte Is-boseth filij Saul, & duodecim
16 de pueris Dauid. ꝑ Apprehēsoq; vnusquisq; capite cōparis sui, defixit gladiū in latus co-D trarij, & ceciderūt simul: vocatumq; est nomen loci illius, Ager-robustorū, in Gabaon
17 ꝑ Et ortū est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner & viri Israël à pueris
18 Dauid. ꝑ Erant aūt ibi tres filij Saruiæ, Ioab & Abisai, & Asaël: porro Asaël cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis quę mo-
19 rantur in syluis. ꝑ Persequebatur autē Asaël Abner, & non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram, omittēs persequi Abner.
20 ꝑ Respexit itaq; Abner post tergum suum, & ait: Tune es Asaël? Qui respondit: Ego
21 sum. ꝑ Dixitque ei Abner: Vade ad dexte-E ram, siue ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asaël omittere quin vrgeret
22 eū. ꝑ Rursumq; locutus est Abner ad Asaël: Recede, & noli me sequi, ne cōpellar con-

1. Mac. 2. f. 57.
1. Reg. 3. d. 11.

ſo lere te in terram,& leuare nõ potero fa-
23 ciem meam ad Ioab fratrem tuum ¶ Qui au
dire contempſit,& noluit declinare:percuſ-
ſit ergo eũ Abner auerſa haſta in inguine,
& transfodit, & mortuus eſt in eodẽ loco:
omnesq; qui trãſibant per locũ illũ in quo
ceciderat Aſael, & mortuus erat, ſubſiſte-
24 bãt. ¶ Perſequentibus aũt Ioab,& Abiſai fu-
F gientẽ Abner,ſol occubuit: & venerũt vſq;
ad collẽ aquæductus qui eſt ex aduerſo val
–2. 25 lis, & itineris deſerti in Gabaon. ¶ Congre-
gatiq; ſunt filij Ben-iamin ad Abner: &
conglobati in vnũ cuneũ, ſteterunt in ſum-
26 mitate tumuli vnius. ¶ Et exclamauit Abner
ad Ioab, & ait: Num vſq; ad internecionem
tuus mucro deſæuiet? an ignoras ꝙ pericu-
loſa ſit deſperatio? vſquequo nõ dicis popu
27 lo, vt omittat perſequi fratres ſuos? ¶ Et ait
Ioab: Viuit dominus, ſi locutus fuiſſes, ma-
ne receſſiſſet populus perſequẽs fratrẽ ſuũ.
28 ¶ Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit ois
exercitus, nec pſecuti ſunt vltrà Iſraël, neq;
29 iniêre certamen. ¶ Abner autem & viri eius
B abierunt per campeſtria, tota nocte illâ: &
tranſierunt Iordanẽ, & luſtrata omni Beth-
30 horon, venerunt ad caſtra. ¶ Porro Ioab re-
uerſus omiſſo Abner congregauit oẽm po
pulũ: & defuerunt de pueris Dauid decẽ &
31 nouẽ viri, excepto Aſaele. ¶ Serui autem Da-
uid percuſſerunt de Ben-iamin, & de viris
qui erant cum Abner, trecentos ſexaginta*, ** viros* 1.
32 qui & mortui ſunt. Tuleruntque Aſael, &
ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in
Beth-lehem: & ambulauerunt tota nocte
Ioab, & viri qui erant cũ eo, & in ipſo cre-
puſculo peruenerunt in Hebron.

CAPVT III.

1 A FActa eſt ergo longa cõcertatio
inter domũ Dauid, & inter do
mum Saulis: Dauid proficiens
& ſemper ſeipſo robuſtior, do-
mus aũt Saul decreſcens quoti
2 die. ¶ † Natiq; ſunt filij Dauid in Hebron.
fuitq; primogenitus eius Amnon de Achi-
3 noam Iezrahelitide. ¶ Et poſt eũ Cheleab de
Abigáil vxore Nabal Carmeli: porro tertius
Abſalom filius Maacha filiæ Tolmai regis
4 Geſſur. ¶ Quartus autẽ Adonias, filius Hag
5 gith: & quintus Saphatia, filius Abital. ¶ Sex-
tus quoq; Iethráan de Egla vxore Dauid, hi
6 nati ſunt Dauid in Hebron. ¶ Cũ ergo eſſet
prælium inter domũ Saul, & domũ Dauid:
7 Abner filius Ner regebat domũ Saul. ¶ Fue-
rat autẽ Sauli concubina noĩe Reſpha, filia
8 Aia: *Dixitq; Iſ-bóſeth ad Abner: ¶ Quare
B ĩgreſſus es ad cõcubinã patris mei? Qui ira
tus nimis ꝑꝑ verba Iſ-boſeth, ait: Nunquid
caput canis ego ſum aduerſum Iudã hodie,
qui fecerim miſericordiã ſuper domũ Saul
patris tui, & ſuper fratres & proximos eius,
& non tradidi te in manus Dauid. & tu re-
quiſiſti in me quod argueres ꝓ muliere ho
9 die? ¶ Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat
ei, niſi quo iurauit dñs Dauid. ſic faciã cum
10 eo, ¶ vt transferatur regnũ de domo Saul, &
eleuetur thronus Dauid ſuper Iſraël, & ſu-
11 per Iudan, à Dan vſque Ber-ſabee. ¶ Et non
potuit reſpondere ei quicquam, quia me-
12 tuebat illum. ¶ Miſit ergo Abner nuncios ad
Dauid * pro ſe dicentes: Cuius eſt terra? Et
vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & e-
rit manus mea tecũ, & reducam ad te vni-
13 uerſũ Iſraël. ¶ Qui ait, Optimè: ego faciã te
cum amicitias: ſed vnam rem peto à te, di-
cens: Non videbis faciem meam antequam
C adduxeris Michol filiam Saul: & ſic venies,
14 & videbis me. ¶ Miſit autem Dauid nuncios
ad Iſ-bóſeth filium Saul, dicens: Redde vxo
rem meam Michol, † quam deſpondi mihi
15 centum præputijs Philiſthijm. ¶ Miſit ergo
Iſ-bó-

† *1.Par.3. a.1.*

* *Ingreſſusq; eſt ad eã Abner.*

* *ĩ Hebrõ*

† *1.Re.18. g.27.*

Is-boseth, & tulit eã a viro suo Phaltiel, filio Lais. 16 ¶Sequebaturq; eã vir suus plorans vsq; Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & reuertere. Qui reuersus est. 17 ¶Sermonẽ quoq; intulit Abner ad seniores Israël, dicens: Tam heri quam nudiustertius quærebatis Dauid vt regnaret super vos. 18 ¶Nũc ergo facite, quia dñs locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui Dei Dauid saluabo populum meũ Israël de manu Philisthijm, & oĩum inimicorũ eius. 19 ¶Locutus est aũt Abner D etiam ad Ben-iamin. Et abijt vt loqueretur ad Dauid in Hebron oĩa quę placuerãt Israëli, & in vniuerso Ben-iamin. 20 ¶Venitque Dauid in Hebron cum viginti viris, & fecit Dauid Abner, & viris eius qui venerãt cum eo conuiuium. 21 ¶Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad dñm meum regem oẽm Israël, & ineam tecum fędus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset Dauid Abner, & 22 ille isset in pace, ¶statim pueri Dauid & Ioab venerunt cęsis latronibus cum pręda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, & 23 profectus fuerat in pace. ¶Et Ioab & omnis exercitus qui erant cum eo, posteà venerant: nunciatum est itaque Ioab a narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & 24 dimisit eum, & abijt in pace. ¶Et ingressus E est Ioab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & 25 abijt & recessit? ¶Ignoras Abner filium Ner, quoniã ad hoc venit ad te, vt deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum 26 tuum, & nosset omnia quæ agis? ¶Egressus itaq; Ioab a Dauid misit nuncios post Abner, & reduxit eum à cisterna-Sira, ignorante 27 Dauid. ¶Cumque redijsset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad mediũ portæ, vt loqueretur ei in dolo: & percussit illũ ibi in inguine, & mortuus est in vltione 28 sanguinis Asael fratris eius. ¶Quod cum audisset Dauid rem iam gestam, ait: Mũdus ego sum, & regnum meum apud Deũ vsq; in sempiternũ a sanguine Abner filij Ner, 29 ¶& veniat super caput Ioab, & super oẽm F domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indi-30 gens pane. ¶Igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael 31 fratrem eorum in Gabaon in prælio. ¶Dixit autem Dauid ad Ioab, & omnem populum qui erat cum eo. Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner: porro rex Dauid seque-32 batur feretrum. ¶Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fle-33 uit autem & omnis populus. ¶Plangensque rex & lugens Abner, ait. Nequaquã vt mo-34 ri solent ignaui, mortuus est Abner. ¶Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solẽt cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. G Congeminansq; omnis populus fleuit su-35 per eum. ¶Cumq; venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hęc addat, si ante occasum Solis gu-36 stauero panem, vel aliud quicquam. ¶Omnisq; populus audiuit, & placuerunt eis cũcta quæ fecit rex in conspectu totius popu-37 li. ¶Et cognouit omne vulgus, & vniuersus Israël in die illa, quoniam non actum fuisset à rege, vt occideretur Abner filius Ner. 38 ¶Dixit quoq; rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps, & maximus cecidit hodie in Israël? 39 ¶Ego autẽ adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

3.Re.2 a.5.

CAPVT IIII.

1 A Vdiuit autem Is-boseth filius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ sunt manus eius, omnisq; Israël perturbatus est. 2 ¶Duo autẽ viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmo Berothitæ de filijs Ben-iamin, siquidẽ 3 & Beroth reputata est in Ben-iamin. ¶Et fugerũt Berothitæ in Gethaim: fueruntq; ibi 4 aduenæ vsq; ad tempus illud. ¶Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit quando venit nuncius de Saul, & Ionathæ, ex Iezrahel: tollens B itaque eum nutrix sua, fugit, cumq; festinaret, vt fugeret, cecidit & claudus effectus ẽ: 5 habuitq; vocabulũ Miphi-boseth. ¶Venientes igitur filij Remon Berothitæ Rechab, & Baana ingressi sunt feruente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suũ meridie. Et ostiaria domus purgãs triticũ, 6 obdormiuit. ¶Ingressi sunt aut domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab, & Baana fra-7 ter eius, & fugerunt. ¶Cum aut ingressi fuissen domum, ille dormiebat sup lectũ suum C in conclaui, & percutientes interfecerũt, sublatoq; capite eius abierunt per viam de-8 serti tota nocte. ¶& attulerũt caput Is-boseth ad Dauid in Hebron, dixeruntq; ad regem: Ecce caput Is-boseth filij Saul inimici tui, qui quærebat animã tuam: & dedit dominus domino meo regi vltionẽ hodie de 9 Saul, & de semine eius. ¶Respondens autẽ Dauid Rechab, & Baana fratri eius filijs Remon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit dñs, qui 10 eruit aĩam meam de omni angustia, ¶quoniam eum qui annunciauerat mihi, & dixerat mortuus est Saul: qui putabat se prospera nũciare tenui, & occidi eum in Siceleg, cui

Sup.1.c.15.

11 oportebat mercede dare pro nuncio. ¶ Quãto magis nunc cùm hoĩes impij interfecerunt virum innoxiũ in domo sua, super lectum suũ, non quæram sanguinem eius de 12 manu vestra, & auferam vos de terra? ¶ Præcepit itaq; Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesq; manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinã in Hebron. caput aũt Is-boseth tulerunt & sepelierunt: in sepulchro Abner in Hebron.

CAPVT V.

1. Par. 11 a. 1.

1 A ET venerunt vniuersæ tribus Israël ad Dauid in Hebron, dicẽtes: Ecce nos os tuum & caro 2 tua sumus. ¶ Sed & heri & nudiustertius cũ ẽẽt Saul rex sup nos, tu eris educens & reducẽs Israël: dixit aũt dñs ad te: Tu pasces populũ meum Is- 3 raël, & tu eris dux super Israel. ¶ Venerunt quoq; & seniores Israël ad regẽ in Hebrõ, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron corã dño: vnxerũtq; Dauid in regem 4 super Israël. ¶ Filius triginta annorum erat Dauid cum regnare cœpisset, & ‖ quadragin- 5 ta annis regnauit. ¶ In Hebron regnauit super Iudam septẽ annis, & sex mensibus: in Ierusalẽ aũt regnauit triginta tribus annis 6 super oẽm Israël & Iudam. ¶ & abijt rex, & oẽs viri qui erant cum eo, in Ierusalẽ ad Iebusæum habitatorẽ terræ: dictumq; est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cęcos & claudos, dicẽtes. Non ĩgredietur 7 Dauid huc. ¶ Cœpit aũt Dauid arcẽ Sion, hęc 8 est ciuitas Dauid. ¶ Proposuerat ▪ Dauid in B die illa præmiũ qui percussisset Iebusæũ, & tetigisset domarum fistulas, & abstulisset cęcos, & claudos odientes aĩam Dauid. idcirco dicitũ in prouerbio: Cęcus & claudus nõ 9 intrabunt in templum. ¶ Habitauit aũt Dauid in arce, * & vocaui eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrũ à Mello & intrin- 10 secus. ¶ Et ingrediebatur proficiens, atq; succrescens, & dñs Deus exercituum erat cum 11 eo. ¶ ‖ Misit quoq; Hiram rex Tiri nũcios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorũ, artificesq; lapidum ad parietes: & ædifica- 12 uerũt domum Dauid. ¶ Et cognouit Dauid, qm̃ confirmasset eum dñs regem super Israël, & qm̃ exaltasset regnum eius super po- 13 pulum suum Israël. ¶ ‖ Accepit ergo Dauid C adhuc concubinas, & vxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natiq; sunt 14 Dauid & alij filii & filiæ: ¶ & hæc noĩa eorũ qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, & So- 15 bab, & Nathan, & Salomon. ¶ & Iebahar, & 16 Elisua, & Nepheg, ¶ & Iaphia. & Elisama, 17 & Elioda, & Eliphalet ¶ ‖ Audierunt ergo Philisthijm, quòd vnxissent Dauid in regem super Israël: & ascenderunt vniuersi, vt quærerent Dauid, quod cum audisset Da- 18 uid, descẽdit in præsidium ¶ Philisthijm aũt uenientes, diffusi sunt in Valle-Raphaim. 19 ¶ Et consuluit Dauid dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et dixit dominus ad Dauid: Ascende, quia tradẽs dabo Philisthijm in ma- 20 nu tua ¶ ‖ Venit ergo Dauid in Baal-pharasim, & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit dominus inimicos meos coram me-sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est nomẽ 21 loci illius Baal-pharasim ¶ Et dereliquerũt ibi sculptilia sua. q̃ tulit Dauid, & viri eius. 22 ¶ Et addiderunt adhuc Philisthijm, vt ascen- D derent, & diffusi sunt in Valle-Raphaim. 23 ¶ Consuluit autem Dauid dominum, Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit. Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum, 24 ¶ Et cum audieris sonitum gradientis

Ps. 77. a. 71.

‖ 3. Re. 2. 11.

* Sion.

‖ 1 Pa. 14 a. 1.

‖ 1. Par. 3 b. 7.

‖ 1. Pa. 14 b. 8. c. 11. d. 29.

‖ Inf. 23. 21.

in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia nunc egredietur Dominus ante faciem 5 tuam, vt percutiat castra Philisthijm. ¶ Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm de Gabaa, vsque dum venias Gezer.

CAPVT VI.

1 A Congregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israel, triginta millia ¶ ‖Surrexitque 2 Dauid, & abijt, & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Dñi exercituum, sedentis in Cherubim super eam. 3 ¶ Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouũ: tuleruntq; eã de domo Abinadab, q erat in Gabaa: Oza aũt & Ahio filij Abinadab, mi- 4 nabant plaustrum nouum. ¶‖Cũq; tulissent eã de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcã Dei, Ahio præcedebat arcã 5 ¶Dauid aũt, & oĩs Israel ludebant corã Dño in oĩbus lignis fabrefactis, & citharis & ly- 6 ris & tympanis & sistris & cymbalis. ¶‖Postquã aũt venerũt ad Areã ᵇNachor, extendit Oza manũ ad arcã Dei, & tenuit eã: quĩ 7 calcitrabãt boues & declinauerũt eã. ¶ Iratusq; est indignatione Dñs cõtra Ozã, & percussit eũ super temeritate: qui mortuus est 8 ibi iuxta arcã Dei. ¶Contristatus est aũt Dauid, eo q percussisset Dñs Ozã, & vocatum est B nomen loci illius, Percussio Ozæ, vsque in 9 diẽ hanc. ¶Extimuit Dauid Dñm in die illa, dicens: Quõ ingredietur ad me arca Dñi? 10 ¶ Et noluit diuertere ad se arcã Dñi in ciuitatẽ Dauid: sed diuertit eam in domũ Obed 11 edom Gethæi. ¶ Et habitauit arca Dñi in domo Obed-edom Gethæi tribus mẽsibus: & benedixit Dñs Obed-edom, & omnem 12 domũ eius. ¶ ‖Nunciatũq; est regi Dauid q benedixisset Dñs Obed-edom, & oĩa eius p arcã Dei. Dixitq; Dauid: Ibo, & reducã arcam cum benedictione in domum meã. Abijt ergo Dauid, & abduxit arcã Dei de domo Obed-edom in ciuitatem Dauid cum gaudio: & erant cũ Dauid septem chori, & 13 victima vituli. ¶Cumq; transcendissent, qui C portabant arcam Domini sex passus, immolabant bouem & ouem & arietẽ, & Dauid 14 percutiebat in organis armigatis, ¶ & saltabat totis viribus ante Dñm: porro Dauid 15 erat accinctus ephod lineo. ¶ Et Dauid, & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & in clãgore buc- 16 cinæ. ¶ Cumq; intrasset arca Dñi in ciuitatẽ Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid subsilientem, atq; saltantem coram Domino: & despexit 17 eum in corde suo. ¶ Et introduxerunt arcã domini, & imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetẽderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica 18 coram domino. ¶Cumque complesset offerens ᵇholocausta & pacifica, benedixit po- 19 pulo in nomine domini exercituum. ¶ Et partitus est vniuersæ multitudini Israel tam viro quam mulieri singulis collyridam panis vnam, & assaturam bubalæ carnis vnam, D & similam frixam oleo: & abijt populus, 20 vnusquisque in domum suam. ¶Reuersusq; est Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursũ Dauid, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorũ suorũ, & nudatᵃ est, quasi si nudetur vnus de scur- 21 ris. ¶ Dixitque Dauid ad Michol: Viuit Dominus quia ludam ante Dñm, qui elegit me potius, quam patrem tuũ, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israel, & ludam,

‖1. Pa. 13 b. 5. ‖1. Reg. 7. a. 1. ‖1. Pa. 15 b. 13. ᵇ Nachon 2. -3. ‖1. Pa. 15 d. 25. -6. -7. -6. -6. 1. Par. 16 a. 2. ᵇholocaustum. 3. -4.

22 & vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis, de 23 quibus locuta es, gloriosior apparebo. ¶ Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius vsque in diem mortis suæ.

CAPVT VII.

1 A FActum est aũt cum sedisset rex in domo sua, & dñs dedisset ei requiem vndique 2 ab vniuersis inimicis suis, ¶ dixit ad Nathan ꝓphetam: Videsne ꝙ ego habitem in domo

cedrina, & arca Dei posita sit in medio pel-3 liũ? ¶ Dixitq; Nathan ad regẽ: Oẽ quod est in 4 corde tuo, vade fac: q̃a dñs tecũ est. ¶ Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo domi-5 ni ad Nathan, dicens: ¶ Vade & loquere ad seruum meum Dauid: Hæc dicit dñs: Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitan-6 dum? ¶ Neq; enim habitaui in domo ex die illa, qua eduxi filios Israël de terra Ægypti, vsq; in diẽ hanc: sed ambulabã in taber-7 naculo, & in tentorio. ¶ Per cuncta loca quæ transiui cum oĩbus filiis Israel, nunquid loquẽs locutus sum ad vnã de tribub' Israel, cui præcepi, vt pasceret populũ meũ Israel, dicens: Quare nõ ædificastis mihi domũ ce-8 drinam? ¶ Et nunc hæc dices seruo meo Da-B uid: Hæc dicit dñs exercituum, ‖ Ego tuli te de pascuis sequentẽ greges, vt esses dux sup 9 populũ meum Israel, ¶ & fui tecũ in omnib' vbicunq; ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos à facie tua: feciq; tibi nomen grãde, iuxta nomẽ magnorũ qui sunt in ter-10 ra. ¶ Et ponã locũ populo meo Israel, & plãtabo eũ, & habitabit sub eo, & non turbabit amplius: nec addent filij iniquitatis, vt affli-11 gant eũ sicut prius, ¶ ex die qua constitui iudices sup populũ meũ Israel: & requiẽ dabo tibi ab oĩbus inimicis tuis: prædicitque tibi 12 dñs, ꝙ domũ faciat tibi dñs. ¶ ‖ Cumq; completi fuerint dies tui, & dormieris cũ patribus tuis, suscitabo semen tuũ post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnũ 13 eius. ¶ ‖ Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliã thronũ regni eius vsq; in sempi-14 ternũ. ¶ ‖ EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in 15 plagis filiorũ hoĩum. ¶ Misericordiam autẽ C meam non auferam ab eo, sicut abstuli à 16 Saul, quem amoui à facie ᵇmea. ¶ Et fidelis erit domus tua, & regnum tuũ vsq; in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit 17 firmus iugiter. ¶ Secundum oĩa verba hæc, & iuxta vniuersam visionẽ istã, sic locutus est 18 Nathan ad Dauid. ¶ Ingressus est aũt rex Dauid, & sedit corã dño, & dixit: Quis ego sũ dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxi-19 sti me hucusque? ¶ Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo dño Deus, nisi loquereris etiã de domo serui tui in longinquũ: 20 ista est enim lex Adam dñe Deus. ¶ Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu enim scis seruum tuum domine 21 Deus. ¶ Propter verbum tuum, & secundum cor tuũ fecisti oĩa magnalia hæc, ita vt no-22 tum faceres seruo tuo. ¶ Idcirco magnificatus es dñe Deus, quia non est similis tui, neq; est Deus extra te, in oĩbus quæ audiui-23 mus auribus nostris. ¶ Quæ est aũt vt popu-D lus tuus Israel, gens in terra, ꝓp quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, ᵃgen-24 tem, & Deum ᶜ eius? ¶ Firmasti enim tibi populum tuũ Israel in populũ sempiternum: Et tu domine Deus factus es eis in Deum. 25 ¶ Nunc ergo dñe Deus verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum: & fac sicut lo-

Marginal notes: ‖ 1. Re. 16 c. 11. Ps. 77. g. 70. — 2. Par. 33 a. 4. b. 7. — ‖ 3. Reg. 8 b. 12. — ‖ 3. Reg. 5. a. 5. 1. Par 22 b. 10. — ‖ Heb. 1 b 5. — Psal. 88. c 31. — ᵇ me a 5. — ᵃ gẽtibus, & dijs 2. ᶜ gente, & Deo 2.

cutus

26 cutus es, ut magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atque dicatur, Dominus exercituũ Deus super Israël. Et domus
27 serui tui Dauid erit stabilita corã dño, quia tu dñe exercituum Deus Israël reuelasti aurem serui tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea inuenit seruus tuus cor suum
28 vt oraret te oratione hac. Nunc ergo dñe Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bona hæc.
29 Incipe ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum coram te, quia tu dñe Deus locutus es, *benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.

*ꝫ 6.

CAPVT VIII.

‖1 Par. 18 a. 1.

1 A Factum est autem post hæc percussit Dauid Philisthijm, & humiliauit eos, & tulit Dauid Frenum tributi de manu Philisthijm.
2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusque est Moab Dauid seruiens sub tributo.
3 Et percussit Dauid Adar-ezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est, vt dominaretur super flumen Euphratem.
4 Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum
5 currus. Venit quoq; Syria Damasci, vt præ-
B sidium ferret Adar-ezer regi Soba: & percussit Dauid de Syria viginti duo millia virorum.
6 Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo: seruauitq; dominus Dauid in omnibus ad quæcuq; profectus est.
7 Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant
8 serui Adar-ezer, & detulit ea i Ierusalẽ. Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adar-ezer tulit rex Dauid æs multum nimis, de quo fecit Salomon omnia vasa ærea in templo:
9 & mare æneum, & columnas, & altare. Audiuit autem Thou rex Emath, quod percussisset
10 Dauid oẽ robur Adar-ezer, & misit Thou
C Ioram filium suum ad regem Dauid, vt salutaret eum cõgratulans, & gratias ageret: eo quod expugnasset Adar-ezer, & percussisset eũ. Hostis quippe erat Thou Adar-ezer, & in manu eius erant vasa aurea, & vasa argen-
11 tea, & vasa ærea. Quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid domino cũ argento & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gentibus quas
12 subegerat de Syria, & Moab, & filijs Ammon, & Philisthijm, & Amalec, & de manubijs Adar-ezer filij Rohob regis Soba.
13 Fecit quoque sibi Dauid nomẽ cum reuer-
D teretur capta Syria in Valle-salinarum, cæsis *decem & octo millibus: & in Gebe-
14 lem ad viginti tria millia, & posuit in Idumæa custodes, statuitq; præsidium: & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid: & seruauit dominus Dauid in omnibus ad quæ-
15 cunque profectus est. Et regnauit Dauid super omnem Israël: faciebat quoq; Dauid
16 iudiciũ, & iustitiã omni populo suo. Ioab autem filius Saruiæ erat super exercitum: porro Iosaphat filius Ahilud erat a cõmen-
17 tarijs: & Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar erant sacerdotes: & Sa-
18 raias, scriba: Banaias autem filius Ioiadæ super Cerethi, & Phelethi: filij autem Dauid sacerdotes erant.

-8.

*duodecim 9. -6.

CAPVT IX.

1 ET dixit Dauid: Putásne est aliquis qui A remanserit de domo Saul, vt faciam cum
2 eo misericordiam propter Ionathan? Erat

autem de domo Saul, seruus nomine Siba: quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? Et ille respondit: Ego sum seruus
3 tuus. ¶Et ait Rex: Nunquid superest aliquis de domo Sal, vt faciam cū eo misericordiam Dei? Dixitq; Siba regi: Superest filius Iona-
4 thæ, debilis pedibus. ¶ Vbi, inquit est? Et Si-
B ba ad regem: Ecce ait, in domo est Machir
5 filij Ammiel in Lo-dabar. ¶ Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir filij
6 Ammiel de Lo-dabar. ¶ Cum autem venisset Miphi-bôseth filius Ionathæ filij Saul ad Dauid, corruit in faciem suam, & adorauit. Dixitq; Dauid: Miphi-bôseth? qui respō
7 dit: Adsum seruus tuus. ¶Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saul patris tui, &
C tu comedes panem in mensa mea semper.
8 ¶Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti supra canem
9 mortuum similem mei? ¶Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcunque fuerunt Saul, & vniuersam domum
10 eius, dedi filio domini tui. ¶ Operate igitur ei terram tu, & filij tui, & serui tui: & inferes filio domini tui cibos, vt alatur: Miphibôseth autē filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filij, & viginti serui.
11 ¶Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti domine mi rex seruo tuo, sic faciet seruus tuus:
D & Miphi-bôseth comedet super mensam *
12 meam quasi vnus de filijs regis. ¶ Habebat autem Miphi-bôseth filium paruulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus
13 Sibæ seruiebat Miphi-bôseth. ¶ Porro Miphi-bôseth habitabat in Ierusalem: quia de mensa regis iugiter vescebatur: & erat claudus vtroque pede.

*tuam. 9.

CAPVT X.

1 A F Actum est aūt posthæc, vt moreretur rex filiorum Ammon: & regnauit Hanon filius eius
2 pro eo. ¶ ‖ Dixitque Dauid: Faciam misericordiā cum Hanō filio Naas, sicut fecit pater eius mecū misericordiam ¶Misit ergo Dauid, consolans eū per seruos suos super patris interitu. Cum aūt venissent serui Dauid, in terrā filiorum
3 Ammō, ¶dixerūt principes filiorū Ammon ad Hanon dn̄m suum: Putas ꝙ ꝑ honorē patris tui miserit Dauid ad te consolatores, & non ideo vt *inuestigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit Dauid ser-
4 uos suos ad te? ¶Tulit itaq; Hanō seruos Dauid, rasitq; dimidiā partem barbæ eorū, & scidit vestes eorum medias vsq; ad nates, &
5 dimisit eos ¶Quod cum nūciatum esset Dauid, misit in occursum eorum: erant enim
B viri confusi turpiter valde, & mandauit eis Dauid: Manete in Iericho, donec crescat bar-
6 ba vestra, & tunc reuertimini ¶Videntes autem filij Ammon quod iniuriam fecissent Dauid, miserūt & cōduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & a rege Maacha mille viros, & ab
7 Is-tob duodecim millia virorum. ¶ Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omnem
8 exercitum bellatorum. ¶Egressi sunt ergo filij Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ Syrus autem Soba, & Rohob. & Is-tob, & Maacha, seorsum erant in
9 campo. ¶ Videns igitur Ioab ꝙ præparatum esset aduersum se prælium, & ex aduerso & post tergum, elegit * ex omnibus electis Is-
10 raël, & instruxit aciem contra Syrum: ¶reli-
C quam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem aduersus filios
11 Ammon. ¶ Et ait Ioab: Si præualuerint ad-

‖1 Par. 19 a. 9.

*ut.

* sibi.

uersum

uersum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filij Ammon præualuerint aduersum 12 te, auxiliabor tibi. ¶ Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonũ est 13 in conspectu suo. ¶ Iniit itaq; Ioab & populus qui erat cum eo, certamen cõtra Syros: 14 qui statim fugerunt à facie eius. ¶ Filij autẽ Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusq; est Ioab à filijs Ammõ, 15 & venit Ierusalem. ¶ *Vidẽtes igitur filij Ammon quõ Syrus expauit, & quõ corruissent 16 coram Israël, congregati sunt pariter. ¶ Misitque Adar-ézer & eduxit Syros qui erant trans fluuium, & adduxit eorum exercitũ: Sobach autem magister militiæ Adar-ézer, 17 erat princeps eorum. ¶ Quod cum nunciaD tum esset Dauid, contraxit omnem Israëlẽ, & transiuit Iordanem, venitq; in Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso Dauid, & 18 pugnauerunt contra eum. ¶ Fugeruntq; Syri a facie Israël, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ per-19 cussit, qui statim mortuus est. ¶ Videntes autem vniuersi reges qui erant in præsidio Adar-ézer, se victos esse ab Israël, expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël: & seruierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere * filijs Ammon.

*Vidẽtes igitur Syri quoniã corruissẽt 7.

—9.

* vltra 1.

CAPVT XI.

1 A F Actum est aũt, vertente anno, eo tempore quo solẽt reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon, & obsederũt Rabba: 2 Dauid aũt remãsit in Ierusalem. ¶ Dum hæc agerentur, accidit* vt surgeret Dauid de strato suo post meridiẽ, & deambularet in solario domus regiæ, viditque mulierem se lauantem, ex aduerso super solarium suum: 3 erat autem mulier pulchra valde: ¶ Misit ergo rex, & requisiuit quæ esset mulier. Nunciatumq; est ei quod ipsa esset Beth-sabee, filia 4 Eliam, vxor Vriæ Hethæi. ¶ Missis itaque Dauid nuncijs tulit eam: quæ cum ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea. ¶ Statimque 5 sanctificata est ab immunditia sua: ¶ & reuersa est in domum suam concepto fœtu: Mittensq; nunciauit Dauid, & ait: Concepi. 6 ¶ Misit autem Dauid ad Ioab dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Misitq; Ioab Vriam 7 ad Dauid. ¶ Et venit Vrias ad Dauid. Quæ-B siuitq; Dauid quod recte ageret Ioab, & populus, & quomodo administraretur bellum. 8 ¶ & dixit Dauid ad Vriam. Vade in domum tuã, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusque est eum cibus re-9 gius. ¶ Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ, cum alijs seruis domini sui, & 10 non descendit ad domũ suam: ¶ Nũciatumque est Dauid a dicentibus: Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad Vriam: Nunquid non de via venisti? quare non de-11 scendisti in domum tuam? ¶ Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israël, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuã & per salutem animæ 12 tuæ non faciam rem hanc. ¶ Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit * Vrias in Ierusalem in 13 die illa & altera. ¶ Et vocauit eum Dauid vt comederet coram se & biberet: & inebriauit eum: qui egressus vespere, dormiuit in

1. Par. 10. d. 1.

* quadam die.

‖ Leui. 15. c. 18.

—6.

* autem 1.

strato

stratu suo cum seruis dñi sui, & in domum 14 suam non descendit. ¶Factũ est ergo mane, C & scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitq; 15 per manum Vriæ, ¶ scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat. 16 ¶Igitur cum Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. 17 ¶Egressiq; viri de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est 18 etiam Vrias Hethæus. ¶Misit itaque Ioab & 19 nunciauit Dauid oĩa verba prælij: ¶ præcepitq; nuncio, dicens: Cum compleueris vniuersos 20 sermones belli ad regem, ¶si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum vt præliaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex muro tela mittantur? 21 ¶ † Quis percussit Abimelech filium* Ierobaal? nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam seruus tuus Vrias Hethæus occu 22 buit. ¶Abiit ergo nuncius, & venit, & nar- D rauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab: 23 ¶ Et dixit nuncius ad Dauid: Præualuerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecu 24 ti eos sumus vsque ad portam ciuitatis. ¶Et direxerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de seruis regis, quinetiam seruus tuus Vrias Hethæus 25 mortuus est. ¶ Et dixit Dauid ad nuncium: Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res, varius enim euentus est belli, & nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem, vt destruas 26 eam, & exhortare eos. ¶Audiuit autem vxor Vriæ, quod mortuus esset Vrias vir suus, & 27 planxit eum. ¶ Transactoque luctu misit Dauid & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

† Iud. 9. g. 13.
* Ierobo- seth.

CAPVT XII.

1 A Misit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cũ venisset ad eum, dixit ei: * Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter 2 pauper. ¶ Diues habebat oues 3 & boues plurimos valde. ¶Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulã quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eũ cũ filijs eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut 4 filia. ¶ Cum autem peregrinus quidã venisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui 5 venerat ad se. ¶ Iratus autem indignatione

* Respon- sum hic iu- dicium.

B Dauid aduersus hominẽ illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius 6 mortis est vir qui fecit hoc. ¶ Ouem reddet ‖ in quadruplum, eo quod fecerit verbũ istud, 7 & non pepercit. ¶ Dixit autem Nathan ad Dauid: Tu es ille vir. * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vnxi te in regem super Is- 8 raël, & ego erui te de manu Saul, ¶& dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Iuda. & si parua sunt ista, adijciam tibi 9 multo maiora. ¶Quare ergo contẽpsisti verbũ dni, vt faceres malũ in conspectu meo? Vriã Hethæũ percussisti gladio, & vxorẽ illius accepisti in vxorẽ tibi, & interfecisti eum gla 10 dio filiorum Ammon. ¶Quam ob rem non C recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris vxo- 11 rem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. ¶ Itaque hæc dicit Dñs: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, ‖& dabo proximo tuo, & dormiet cũ vxoribus tuis in oculis Solis huius. 12 ¶Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Is- 13 raël, & in conspectu Solis.* ¶ Et dixit Dauid ad Nathan: ‖Peccaui domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque transtu- 14 lit peccatum tuum: non morieris. ¶Veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimi- D cos* domini: propter verbum hoc, filius qui 15 natus est tibi, morte morietur. ¶ Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque dominus paruulum quem pepere- 16 rat vxor Vriæ Dauid & desperatus est. ¶Deprecatusq; est Dauid dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus 17 seorsum, iacuit super terram. ¶Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit 18 cũ eis cibum. ¶Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntq; serui Dauid nunciare ei quod mortuus esset paruulus: di- E xerunt enim: Ecce cum paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & nõ audiebat vocẽ nostram: quanto magis si dixerimus, 19 Mortuus est puer, se affliget? ¶ Cũ ergo Dauid* audisset seruos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus, dixitque ad seruos suos: Nũ mortuus est puer? Qui 20 responderunt ei: Mortuus est. ¶Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctusq; est: cũque mutasset* vestem, ingressus est domum domini & adorauit, & venit in domũ suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & come- 21 dit. ¶ Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo quem fecisti? propter infantem cum adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, & comedisti panẽ. 22 ¶Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim: Quis scit si forte donet eum mihi Dñs, &

‖ Exo. 22. a 2
* qui fecisti hãc rẽ.
‖ Inf. 26. d. 22.
* huius.
‖ Eccl. 47. b. 13.
* nomen.
* vidisset i
* vestes i.

viuat

23 viuat infans? ¶ Nūc autē, quia mortuus est F quare ieiuno? Nuquid potero reuocare eū amplius? Ego vadam magis ad eum: ille ve-24 ro non reuertetur ad me. ¶ Et cōsolatus est Dauid Beth-sabee vxorem suā, ingressusq; ad eā, dormiuit cū ea, quæ genuit filium, & vocauit nomē eius Salomō, & dominus di-25 lexit eū. ¶ Misitq; * in manu Nathā prophetæ, & vocauit nomē eius Amabilis dño: eo 26 q diligeret eū dñs. ¶ Igitur pugnabat Ioab cōtra Rabbath filiorū Amnon, & expugna-27 bat vrbē regiā. ¶ Misitq; Ioab nuncios ad Dauid, dicēs: Dimicaui aduersū Rabbath, 28 & capienda est Vrbs-aquarū. ¶ Nunc igitur G congrega reliquā partē populi, & obside ciuitatē, & cape eā: ne cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victoria. 29 ¶ Congregauit itaque Dauid omnem populū, & profectus est aduersum Rabbath: cumq; 30 dimicasset cepit eam. ¶ Et tulit diadema regis eorū de capite eius, pondo auri talentū, hūs gēmas p̄ciosissimas, & impositū est super caput Dauid. Sed & prædā ciuitatis asportauit multā valde. ¶ Populū quoq; ei* adducēs serrauit, & circūegit super eos ferrata carpēta: diuisitq; cultris, & traduxit i typo laterū: sic fecit vniuersis ciuitatib* filiorū Amnō: & reuersus ē Dauid, & oīs exercit* i Ierusalē.

Mat. 2. a. 6. *eum 1. Paral. 20. a. 1. —2.

CAPVT XIII.

1 Factum est autē post hæc, vt A Absalom filij Dauid sororem speciosissimā vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius 2 Dauid, & deperiret in eā valde, ita vt propter amorē eius ægrotaret: quia cū esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiā 3 inhonestè ageret cum ea. ¶ Erat aut Amnon amicus nomine Ionadab filius Semmaa fra-4 tris Dauid, vir prudens valde. ¶ Qui dixit ad eū: Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? Cur nō indicas mihi? Dixitq; e Amnon: Thamar sororē fratris mei Ab-5 salom amo. ¶ Cui respondit Ionadab: Cuba super lectū tuum, & languorē simula: cūq; venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Veniat oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibū & faciat pulmentū, vt comedā de manu 6 eius. Accubuit itaq; Amnon, & quasi ægrotare cepit: cūq; venisset rex ad visitandum B eum, ait Amnō ad regē: Veniat obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiūculas, & cibū * capiam de ma-7 nu eius. ¶ Misit ergo Dauid ad Thamar domū, dicēs: Veni in domū Amnon fratris tui 8 & fac ei pulmentum. ¶ Venitq; Thamar in domū Amnon fratris sui: ille aūt iacebat: quæ tollens farinā cōmiscuit, & liquefaciēs 9 in oculis eius coxit sorbitiunculas. ¶ Tollēsque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Eijcite vniuersos à me. Cumque eiecissent 10 omnes, ¶ dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclaui, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum 11 in conclaui. ¶ Cumque obtulisset ei cibum, C apprehendit eam, & ait: Veni cuba mecum, 12 soror mea. ¶ Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me: neque n. hoc fas est 13 in Israël: noli facere stultitiā hanc. ¶ Ego n. ferre nō potero opprobriū meū, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israël: q. n. potius loquere ad regē, & non negabit me tibi. 14 ¶ Noluit aut* acquiescere precibus eius, & p̄ualēs viribus oppressit eā, & cubauit cū ea. 15 ¶ Et exosam eā habuit Amnō odio magno nimis: ita vt maius esset odium quo oderat eam, amore, quo antè dilexerat. Dixitq; ei

*pabatū. *Amnon

16 Amnō:Surge & vade. ¶Quę rñdit ei:Maius ad hoc malū qđ nūc agis aduersū me, q̄ qđ antè fecisti expellens me. Et noluit audire 17 eā:¶sed vocato puero,qui ministrabat ei,dixit: Eijce hāc à me foras, & claude ostium 18 post eā. ¶Quæ īduta erat talari tunica:huiuD scemodi.n. filiæ regis virgines vestibus vtebātur. Eiecit itaq; eā minister illius foras: 19 clausitq; fores post eā. ¶Quæ aspgēs cinerē capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suū,ibat ingrediēs,& 20 clamās ¶Dixit aūt ei Absalō frater suus.Nūqd Amnō frater tu⁹ cōcubuit tecū?sed núc soror tace, frater tuus est: neq; affligas cor tuū pro hac re.Māsit itaq; Thamar contabe 21 scēs in domo Absalō fratris sui. ¶Cū aūt audisset rex Dauid verba hæc,cōtristatus ē valde,-& noluit cōtristare spūm Amnon filij sui,qm̄ diligebat eū quia primogenitus erat 22 ei'. ¶Porro nō est locutus Absalō ad Amnō nec malū, nec bonū: oderat.n. Absalō AmE non, eo q̄ violasset Thamar sororē suā. ¶Fa 23 ctū est aūt post tp̄s biēnij,vt tōderētur oues Absalō in Baal-hasor, q̄ est iuxta Ephraim, 24 & vocauit Absalō oēs filios regis. ¶Venitq; ad regē,& ait ad eū:Ecce tondētur oues serui tui, veniat oro rex cū seruis suis,ad ser-25 uum suū. ¶Dixitq; rex ad Absalō: Noli fili mi,noli rogare vt veniamus oēs,& grauem⁹ te.Cū aūt cogeret eū,& noluisset ire,bene-26 dixit ei: ¶ Et ait Absalō: * Si non vis venire, veniat obsecro nobiscū saltē Amnō frater meus. Dixitq; ad eū rex: Nō est necesse,vt 27 vadat tecum. ¶ Coegit itaq; Absalom eū,& dimisit cū eo Amnon,& vniuersos filios regis.-Feceratq; Absalō conuiuiū quasi con-28 uiuium regis.' præceperat aūt Absalō pueris suis,dicens:Obseruate cùm tumulentus fuerit Amnō vino, & dixero vobis,Percutite eū,& interficite,nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis,roboramini,& esto 29 te viri fortes. ¶Fecerūt ergo pueri Absalom aduersum Amnon sicut pręceperat eis AbF salom.Surgētesq; oēs filij regis,ascenderūt 30 singuli mulas suas.& fugerunt. ¶Cumq; adhuc pergerent in itinere, fama peruenit ad Dauid,dicens: Percussit Absalom oēs filios regis, & non remansit ex eis saltem vnus. 31 ¶Surrexit itaq; rex, * & scidit vestimēta sua: & cecidit super terrā, & omnes serui illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua. 32 ¶ Respondens autem Ionadab filius Sēmaa fratris Dauid, dixit: Ne æstimet dñs meus q̄ oēs pueri filij regis occisi sint.Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar 33 sororē eius. ¶Nūc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens,Omnes filij regis occisi sunt:quoniam 34 Amnon solus mortuus est ¶Fugit aūt Absalom: & eleuauit puer speculator oculos G suos,& aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere montis. 35 ¶ Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce filij regis adsunt iuxta verbum serui tui sic 36 factum est. ¶ Cumque cessasset loqui,apparuerunt & filij regis: & intrantes leuauerūt vocem suam,& fleuerūt: sed et rex, & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno ni 37 mis. ¶Porrò Absalom fugiens, abijt ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur.Luxit ergo Dauid filium suum. * ᵇ multis diebus. 38 ¶ Absalom autem cùm fugisset, & venisset 39 in Gessur,fuit ibi tribus annis. ¶Cessauitq; rex Dauid persequi Absalom, eo q̄ consolatus esset super Amnon interitu.

Marginal notes: –2; –2. ; * ad Dauid. ; –6 ; * Dauid. ; * Amnon ; ᵇ cūctis 4

CAPVT XIIII.

1 INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, & ^ cor regis versum esset ad Absalom, ¶ misit 2 Thecuam, & tulit inde mulierem sapientē,

dixitq;

dixitq; ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tpe lugens mortuũ: 3 ¶ & ingredieris ad regem, & loqueris ad cũ sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab 4 verba in ore ei*. ¶ Itaq; cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit corã eo super terram, & adorauit, & dixit: Serua me 5 rex. ¶ Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ rñdit: Heu, mulier vidua ego sũ: mor- 6 tuus est enim vir meus. ¶ Et ancillæ tuæ erãt duo filij: qui rixati sunt aduersũ se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & 7 percussit alter alterũ, & interfecit eum. ¶ Et B ecce cõsurgẽs vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam, dicit: trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro aĩa fratris sui quem interfecit. & deleamus hæredẽ: & quærũt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo no- 8 mẽ, & reliquiæ super terram. ¶ Et ait rex ad mulierem: vade in domum tuam, & ego iu- 9 bebo pro te. ¶ Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me dñe mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei, rex aut & thronus eius 10 sit innocens. ¶ Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltrà non addet vt 11 tangat te. ¶ Quæ ait: Recordetur rex domini Dei sui, vt non multiplicentur proximi san- C guinis ad vlciscẽdum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dominus, quia nõ cadet de capillis filij tui super 12 terram. ¶ Dixit ergo mulier: loquatur ancilla tua ad dñm meum regẽ verbum. Et ait: 13 Loquere. ¶ Dixitque mulier: Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbũ istud vt peccet, & non 14 reducat eiectum suum? ¶ Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ nõ reuertũtur: ‖ nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui 15 abiectus est. ¶ Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quomodo faciat rex verbum 16 ancillæ suæ: ¶ Et audiuit rex, * vt liberaret D ancillam suam de manu omnium qui volebant de hæreditate domini delere me, & fi- 17 lium meum simul. ¶ Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificiũ. Sicut enim angelus domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vnde & dominus 18 Deus tuus est tecum. ¶ Et rñdẽs rex dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbũ quod te interrogo. Dixitq; ei mulier: Loquere do- 19 mine mi rex. ¶ Et ait rex: Nunquid manus E Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier & ait: Per salutem animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexterã est ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: seruus.n. tuus Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ 20 omnia verba hæc. ¶ Vt verterem figuram sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, vt intel- 21 ligas omnia super terram. ¶ Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade 22 ergo, & reuoca puerum Absalom. ¶ Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adorauit, & benedixit regi, & dixit Ioab: Hodie intellexit seruus tuus, qa inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: fecisti e- 23 nim sermonem *rex serui tui. ¶ Surrexit er- F go Ioab, & abijt in Gessur, & adduxit Absa- 24 lom in Ierusalem. ¶ Dixit autem rex: Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit. 25 ¶ Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israël, & decorus nimis: a vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vl- 26 la macula. ¶ Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publi- 27 co. ¶ Nati sunt autem Absalom filij tres. & filia vna, nomine Thamar, elegantis for- 28 mæ. ¶ Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit. 29 ¶ Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset: & ille noluisset venire 30 ad eum, ¶ dixit seruis suis: Scitis agrum G Ioab iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni.—Et venientes serui Ioab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt serui 31 Absalom partem agri igni*. ¶ Surrexitque Ioab & venit ad Absalom in domum eius, & dixit: Quare succenderunt serui tui se- 32 getem meam igni? ¶ Et respondit Absalom ad Ioab: Misi ad te obsecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, vt videam faciem Regis: quod si memor est iniquitatis meæ, in- 33 terficiat me. ¶ Ingressus itaque Ioab ad regem, nunciauit ei—omnia*: vocatusque est Absalom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

‖ Ezec. 18. g. 12 et 33 c. 12.

* verba.

* domine mi.

—8. —9.

CAPVT XV.

1 A IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quinquaginta viros qui præcederẽt 2 eum. ¶ Et manè consurgẽs Absalom, stabat iuxta introitum portæ—in via*, & omnem virum qui habebat negocium vt veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui respon-

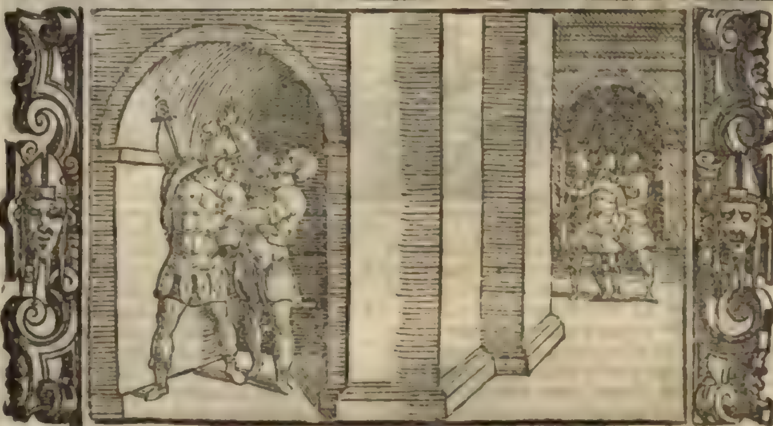
—4.

fo lere te in teroam,& leuare nō potero fa-
23 ciem meam ad Ioab fratrem tuum ꝗ Qui au
dire contempsit,& noluit declinare:percuſ-
ſit ergo eū Abner auerſa haſta in inguine,
& transfodit, & mortuus eſt in eodē loco:
omnesq; qui trāſibant per locū illū in quo
ceciderat Aſael, & mortuus erat, ſubſiſte-
24 bāt. ꝗ Perſequentibus aūt Ioab,& Abiſai fu-
F gientē Abner,ſol occubuit: & venerūt vſq;
ad collē–aquæductus qui eſt ex aduerſo val
25 lis,–&*itineris deſerti in Gabaon. ꝗ Congre-
gatiq́ue ſunt filij Ben–iamin ad Abner: &
conglobati in vnū cuneū, ſteterunt in ſum-
26 mitate tumuli vnius. ꝗ Et exclamauit Abner
ad Ioab, & ait: Num vſq; ad internecionem
tuus mucro deſæuiet? an ignoras ꝙ pericu-
loſa ſit deſperatio? vſquequo nō dicis popu
27 lo, vt omittat perſequi fratres ſuos? ꝗ Et ait

Ioab: Viuit dominus, ſi locutus fuiſſes, ma-
ne receſſiſſet populus perſequēs fratrē ſuū.
28 ꝗ Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit oīs
exercitus, nec pſecuti ſunt vltrà Iſraël, neq;
29 inière certamen. ꝗ Abner autem & viri eius
B abierunt per campeſtria, tota nocte illâ: &
tranſierunt Iordanē, & luſtrata omni Beth-
30 horon,venerunt ad caſtra. ꝗ Porro Ioab re-
uerſus omiſſo Abner congregauit oēm po
pulū: & defuerunt de pueris Dauid decē &
31 nouē viri,excepto Aſaele. ꝗ Serui autem Da-
uid percuſſerunt de Ben–iamin, & de viris
qui erant cum Abner,trecentos ſexaginta*,
32 qui & mortui ſunt. Tuleruntq́ue Aſael, &
ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in
Beth–lêhem: & ambulauerunt tota nocte
Ioab, & viri qui erant cū eo, & in ipſo cre-
puſculo peruenerunt in Hebron.

–2.

* *viros* 3.

CAPVT III.

1 A Acta eſt ergo longa cōcertatio
inter domū Dauid, & inter do
mum Saulis: Dauid proficiens
& ſemper ſeipſo robuſtior, do-
mus aūt Saul decreſcens quoti
2 die. ꝗ ‖ Natiq́ue ſunt filij Dauid in Hebron.
fuitq; primogenitus eius Amnon de Achi-
3 noam Iezrahelitide. ꝗ Et poſt eū Cheleab de
Abigáil vxore Nabal Carmeli: porrò tertius
Abſalom filius Maacha filiæ Tolmai regis
4 Geſſur. ꝗ Quartus autē Adonias, filius Hag
5 gith: & quintus Saphatia,filius Abital. ꝗ Sex-
tus quoq; Iethráan de Egla vxore Dauid, hi
6 nati ſunt Dauid in Hebron. ꝗ Cū ergo eſſet
prælium inter domū Saul, & domū Dauid:
7 Abner filius Ner regebat domū Saul. ꝗ Fue-
rat autē Sauli concubina noīe Reſpha, filia
8 Aia: *Dixitq; Iſ–bóſeth ad Abner: ꝗ Quare
B īgreſſus es ad cōcubinā patris mei? Qui ira
tus nimis ꝓp verba Iſ–boſeth,ait: Nunquid
caput canis ego ſum aduerſum Iudā hodie,

qui fecerim miſericordiā ſuper domū Saul
patris tui,& ſuper fratres & proximos eius,
& non tradidi te in manus Dauid. & tu re-
quiſiſti in me quod argueres ꝓ muliere ho
9 die? ꝗ Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat
ei,niſi quo iurauit dn̄s Dauid, ſic faciā cum
10 eo, ꝗ vt transferatur regnū de domo Saul,&
eleuetur thronus Dauid ſuper Iſraël, & ſu-
11 per Iudan, à Dan vſque Ber–ſabee. ꝗ Et non
potuit reſpondere ei quicquam, quia me-
12 tuebat illum. ꝗ Miſit ergo Abner nuncios ad
Dauid * pro ſe dicentes: Cuius eſt terra? Et
vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & e-
rit manus mea tecū, & reducam ad te vni-
13 uerſū Iſraël. ꝗ Qui ait, Optimè: ego faciā te
cum amicitias: ſed vnam rem peto à te, di-
cens: Non videbis faciem meam antequam
C adduxeris Michol filiam Saul: & ſic venies,
14 & videbis me. ꝗ Miſit autem Dauid nuncios
ad Iſ–bóſeth filium Saul,dicens: Redde vxo
rem meam Michol, ‖ quam deſpondi mihi
15 centum præputijs Philiſthijm. ꝗ Miſit ergo

‖ *1.Par.3.a.1.*

* *Ingreſſusq; eſt ad eā Abner.*

* *ī Hebrō*

‖ *1.Re.18.g.27.*

Iſ–bo-

Is-boseth, & tulit eã a viro suo Phaltiel, filio Lais. 16 ¶Sequebaturq; eã vir suus plorans vsq; Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & reuertere. Qui reuersus est. 17 ¶Sermonẽ quoq; intulit Abner ad seniores Israël, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis Dauid vt regnaret super vos. 18 ¶Nũc ergo facite, qm̃ dñs locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui Dei Dauid saluabo populum meũ Israël de manu Philisthijm, & oĩum inimicorũ eius. 19 ¶Locutus est aũt Abner etiam ad Ben-iamin. D Et abijt vt loqueretur ad Dauid in Hebron oĩa quę placuerãt Israëli, & in vniuerso Ben-iamin. 20 ¶Venitque Dauid in Hebron cum viginti viris, & fecit Dauid Abner, & viris eius qui venerãt cum eo conuiuium. 21 ¶Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad dñm meum regem oẽm Israël, & ineam tecum fędus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cùm ergo deduxisset Dauid Abner, & ille isset in pace. 22 ¶ statim pueri Dauid & Ioab venerunt cęsis latronibus cum pręda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace. 23 ¶ Et Ioab & omnis exercitus qui erant cum eo, posteà venerant: nunciatum est itaque Ioab a narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abijt in pace. 24 ¶Et ingressus E est Ioab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abijt & recessit? 25 ¶ Ignoras Abner filium Ner, quoniã ad hoc venit ad te, vt deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis? 26 ¶Egressus itaq; Ioab a Dauid misit nuncios post Abner, & reduxit eum a cisterna-Sira, ignorãte Dauid. 27 ¶Cumque redisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad mediũ portæ, vt loqueretur ei in dolo: & percussit illũ ibi in inguine, & mortuus est in vltione sanguinis Asael fratris eius. 28 ¶Quod cum audisset Dauid rem iam gestam, ait: Mũdus ego sum, & regnum meum apud Deũ vsq; in sempiternũ a sanguine Abner filij Ner, 29 & veniat super caput Ioab, & super oẽm F domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane. 30 ¶Igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eo q̃ occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon in prælio. 31 ¶Dixit autem Dauid ad Ioab, & omnem populum qui erat cum eo. Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner: porro rex Dauid sequebatur feretrum. 32 ¶ Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus. 33 ¶Plangensque rex & lugens Abner, ait. Nequaquã vt mori solent ignaui, mortuus est Abner. 34 ¶Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solẽt cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. G Congeminansq; omnis populus fleuit super eum. 35 ¶Cumq; venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hęc addat, si ante occasum Solis gustauero panem, vel aliud quicquam. 36 ¶Omnisq; populus audiuit, & placuerunt eis cũcta quæ fecit rex in conspectu totius populi. 37 ¶Et cognouit omne vulgus, & vniuersus Israël in die illa, quoniam non actum fuisset à rege, vt occideretur Abner filius Ner. 38 ¶Dixit quoq; rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps, & maximus cecidit hodie in Israël? 39 ¶Ego autẽ adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri isti filij Saruiæ duri sunt, mihi: retribuat dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

13.Re.2 a.5. —6. —5. —4.

CAPVT IIII.

1 A Vdiuit autem Is-boseth filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ sunt manus eius, omnisq; Israël perturbatus est. 2 ¶Duo autẽ viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmon Berothitæ de filijs Ben-iamin, siquidẽ 3 & Beroth reputata est in Ben-iamin, ¶& fugerũt Berothitæ in Gethaim: fueruntq; ibi aduenæ vsq; ad tempus illud. 4 ¶Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit quando venit nuncius de Saul, & Ionathæ, ex Iezrahel: tollens B itaque eum nutrix sua, fugit, cumq; festinaret, vt fugeret, cecidit & claudus effectus ẽ: 5 habuitq; vocabulũ Miphi-boseth. ¶Venientes igitur filij Rẽmon Berothitæ Rechab, & Baana ingressi sunt feruẽnte die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suũ meridie. Et ostiaria domus purgãs triticũ, 6 obdormiuit. ¶Ingressi sunt aũt domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab, & Baana frater eius, & fugerunt. 7 ¶Cùm aũt ingressi fuissent domum, ille dormiebat sup lectũ suum C in conclaui, & percutientes interfecerũt, sublatoq; capite eius abierunt per viam deserti tota nocte. 8 ¶ & attulerũt caput Is-boseth ad Dauid in Hebron, dixeruntq; ad regem: Ecce caput Is-boseth filij Saul inimici tui, qui quærebat animã tuam: & dedit dominus domino meo regi vltionẽ hodie de 9 Saul, & de semine eius. ¶ Respondens autẽ Dauid Rechab, & Baana fratri eius filijs Rẽmon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit dñs, qui 10 eruit aiam meam de omni angustia, q̃m quo D niam eum qui annunciauerat mihi, & dixerat mortuus est Saul: qui putabat se prospera nũciare tenui, & occidi eum in Siceleg, cui

—7. —1. —3. 1 sup.1.c.15.

11 oportebat mercede dare pro nuncio. ¶ Quanto magis nunc cùm hoies impij interfecerunt virum innoxiũ in domo sua, super lectum suũ, non quæram sanguinem eius de 12 manu vestra, & auferam vos de terra? ¶ Præcepit itaq; Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesq; manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinã in Hebron. caput aũt Is-boseth tulerunt & sepelierunt: in sepulchro Abner in Hebron.

CAPVT V.

1.Par.11 a.1. 1 A ET venerunt vniuersæ tribus Israël ad Dauid in Hebron, dicẽtes: Ecce nos os tuum & caro 2 tua sumus. ¶ Sed & heri & nudiustertius cũ eẽt Saul rex sup nos, tu eras educens & reducẽs Israël: dixit aũt dñs ad te: Tu pasces populũ meum Is- Ps.77. a.71. 3 raël, & tu eris dux super Israel. ¶ Venerunt quoq; & seniores Israël ad regẽ in Hebrõ, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron corã dño: vnxerũtq; Dauid in regem 3.Re.2.11. 4 super Israël. ¶ Filius triginta annorum erat Dauid cum regnare cœpisset, & quadragin 5 ta annis regnauit. ¶ In Hebron regnauit super Iudam septẽ annis, & sex mensibus: in Ierusalẽ aũt regnauit triginta tribus annis 6 super oẽm Israël & Iudam. ¶ & abijt rex, & oẽs viri qui erant cum eo, in Ierusalẽ ad Iebusæum habitatorẽ terræ: dictumq; est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicẽtes. Non ĩgredietur 7 Dauid huc. ¶ Cœpit aũt Dauid arcẽ Sion, hæc 8 est ciuitas Dauid. ¶ Proposuerat n. Dauid in B die illa præmiũ qui percussisset Iebusæũ, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos, & claudos odientes aĩam Dauid. idcirco dicit in prouerbio: Cæcus & claudus nõ 9 intrabunt in templum. ¶ Habitauit aũt Dauid in arce, * & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrũ à Mello & intrin- *Sion. 10 secus, ¶ Et ingrediebatur proficiens, atq; succrescens, & dñs Deus exercituum erat cum 11 eo. ¶ Misit quoq; Hiram rex Tiri nũcios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorũ, artificesq; lapidum ad parietes: & ædifica- 1.Pa.14 a.1. 12 uerũt domum Dauid. ¶ Et cognouit Dauid, qñ confirmasset eum dñs regem super Israël, & qñ exaltasset regnum eius super po 13 pulum suum Israël. ¶ Accepit ergo Dauid C adhuc concubinas, & vxores de Ierusalem, 1.Par.5 b.7. postquam venerat de Hebron: natiq; sunt 14 Dauid & alij filij & filiæ: ¶ & hæc noĩa eorũ qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, & So- 15 bab, & Nathan, & Salomon. ¶ & Iebathar, & 16 Elisua, & Nepheg, ¶ & Iaphia. & Elisama, 17 & Elioda, & Eliphalet ¶ Audierunt ergo Philisthijm, quòd vnxissent Dauid in regem super Israël: & ascenderunt vniuersi, 1.Pa.14 b.8.c.13. d.29. vt quærerent Dauid, quod cum audisset Da 18 uid, descẽdit in præsidium ¶ Philisthijm aũt uenientes, diffusi sunt in Valle-Raphaim. 19 ¶ Et consuluit Dauid dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et dixit dominus ad Dauid: Ascende, quia tradẽs dabo Philisthijm in ma- Inf.23. 21. 20 nu tua. ¶ Venit ergo Dauid in Baal-pharasim, & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit dominus inimicos meos coram me-sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est nomẽ 21 loci illius Baal-pharasim ¶ Et dereliquerũt ibi sculptilia sua. q̃ tulit Dauid, & viri eius. 22 ¶ Et addiderunt adhuc Philisthijm, vt ascen- D derent, & diffusi sunt in Valle-Raphaim. 23 ¶ Consuluit autem Dauid dominum, Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit. Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum, 24 ¶ Et cum audieris sonitum gradientis

in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia nunc egredietur Dominus ante faciem 5 tuam, vt percutiat castra Philisthijm. ¶ Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm de Gabaa, vsque dum venias Gezer.

CAPVT VI.

1 A Congregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israel, 2 triginta millia ¶ ‖ Surrexitque Dauid, & abijt, & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Dñi exercituum, sedentis in Cherubim super eam. 3 ¶ Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouũ: tuleruntq; eã de domo Abinadab, q erat in Gabaa: Oza aũt & Ahio filij Abinadab, mi-4 nabant plaustrum nouum. ¶‖Cũq; tulissent eã de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcã Dei, Ahio præcedebat arcã. 5 ¶ Dauid aũt, & oĩs Israel ludebant corã Dño in oĩbus lignis fabrefactis, & citharis & ly-6 ris & tympanis & sistris & cymbalis. ¶‖Postquã aũt venerũt ad Areã-ᵇNachorʼ, extendit Oza manũ ad arcã Dei, & tenuit eã: qm 7 calcitrabãt boues-& declinauerũt eã. ¶ Iratusq; est indignatione Dñs cõtra Ozã, & pcussit eũ super temeritate: qui mortuus est 8 ibi iuxta arcã Dei. ¶ Contristatus est aũt Dauid, eo q pcussisset Dñs Ozã, & vocatum est B nomen loci illius, Percussio-Ozæ, vsque in 9 diẽ hanc. ¶ Extimuit Dauid Dñm in die illa, dicens: Quõ ingredietur ad me arca Dñi? 10 ¶ Et noluit diuertere ad se arcã Dñi in ciuitatẽ Dauid: sed diuertit eam in domũ Obed 11 -edom Gethæi. ¶ Et habitauit arca Dñi in domo Obed-edom Gethęi tribus mẽsibus: & benedixit Dñs Obed-edom, & omnem 12 domũ eius. ¶ ‖Nunciatũq; est regi Dauid q benedixisset Dñs Obed-edom, & oĩa eius pp arcã Dei.-Dixitq; Dauid: Ibo, & reducã arcam cum benedictione in domum meã.ʼ

‖1.Pa.13 b.5.
‖1.Reg.7. a.1.
‖1.Pa.15 b.15.
ᵇ Nachon 2.
-3.
‖1.Pa.15 d.25.
-6.

Abijt ergo Dauid, & abduxit arcã Dei de domo Obed-edom in ciuitatem Dauid cum gaudio:-& erant cũ Dauid septem chori, & 13 victima vituliʼ ¶ Cumq; transcendissent, qui C portabant arcam Domini sex passus, immolabant bouem-& ouemʼ & arietẽ, & Dauid 14 -percutiebat in organis armigatis, ¶ &ʼ saltabat totis viribus ante Dñm:ʼ porro Dauid 15 erat accinctus ephod lineo. ¶ Et Dauid, & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & in clãgore buc-16 cinæ. ¶ Cumq; intrasset arca Dñi in ciuitatẽ Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid subsilientem, atq; saltantem coram Domino: & despexit 17 eum in corde suo. ¶ Et introduxerunt arcã domini, & imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetẽderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica 18 coram domino. ¶ Cumque complesset offerens ᵇholocaustaʼ & pacifica, benedixit po-19 pulo in nomine domini exercituum. ¶ Et partitus est vniuersæ multitudini Israel tam viro quam mulieri singulis collyridam panis vnam, & assaturam bubalæ carnis vnam, D & similam frixam oleo: & abijt populus, 20 vnusquisque in domum suam. ¶ Reuersusq; est Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursũ Dauid, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorũ suorũ, & nudatᵃ est, quasi si nudetur vnus de scur-21 ris. ¶ Dixitque Dauid ad Michol:-Viuit Dominus quia Iudam ante Dñm, qui elegit me potius, quam patrem tuũ, & quam omnem domum eius, & pręcepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israel, & Iudam,

-7.
-6.
-6.
1.Par.16 a.2.
ᵇholocaustum.1.
-4.

26 cutus es, ꝑ vt magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atque dicatur, Dominus exercituũ Deus super Israël. Et domus 27 serui tui Dauid erit stabilita corã dño, ꝑ quia tu dñe exercituum Deus Israël reuelasti aurem serui tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea inuenit seruus tuus cor suum 28 vt oraret te oratione hac. ꝑ Nunc ergo dñe Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bona hæc. 29 ꝑ Incipe ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum coram te, quia tu dñe Deus locutus es, *benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.

*✝ 6.

CAPVT VIII.

‖ 1 Par. 18. 4. 1.

1 A Factum est autem post hæc, percussit Dauid Philisthijm, & humiliauit eos, ‖ & tulit Dauid Frenum tributi de manu Philisthijm. 2 ꝑ Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusque est Moab Dauid seruiens sub tri- 3 buto. ꝑ Et percussit Dauid Adar-ézer filium Rohob regem Soba, quando profectus est, vt dominaretur super flumen Eu- 4 phratem. ꝑ Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum 5 currus. ꝑ Venit quoq; Syria Damasci, vt præ- B sidium ferret Adar-ézer regi Soba: & percussit Dauid de Syria viginti duo millia vi- 6 rorum. ꝑ Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo: seruauitq; dominus Dauid in omnibus ad quæcunq; profectus est. 7 ꝑ Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant 8 serui Adar-ezer, & detulit ea i Ierusalẽ. ꝑ Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adar-ézer tulit rex Dauid æs multum nimis, - de quo fecit Salomon omnia vasa ærea in templo: 9 & mare æneum, & columnas, & altare. ꝑ Audiuit autem Thou rex Emath, ꝙ percussisset 10 Dauid oẽ robur Adar-ezer, ꝑ & misit Thou C Ioram filium suum ad regem Dauid, vt salutaret eum cõgratulans, & gratias ageret: eo quod i expugnasset Adar-ezer, & percussisset eũ. Hostis quippe erat Thou Adar-ezer, & in manu eius erant vasa aurea, & vasa argen- 11 tea, & vasa ærea. ꝑ Quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid domino cũ argento & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gentibus quas 12 subegerat ꝑ de Syria, & Moab, & filijs Ammon, & Philisthijm, & Amalec, & de manubijs Adar-ezer filij Rohob regis Soba. 13 ꝑ Fecit quoque sibi Dauid nomẽ cum reuer- D teretur capta Syria in Valle-salinarum, cæsis ᵇ decem & octo millibus: - & in Gebe- 14 lem ad viginti tria millia, ꝑ & posuit in Idumæa custodes, statuitq; præsidium: & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid: & seruauit dominus Dauid in omnibus ad quæ- 15 cunque profectus est. ꝑ Et regnauit Dauid super omnem Israël: faciebat quoq; Dauid 16 iudiciũ, & iustitiã omni populo suo. ꝑ Ioab autem filius Saruiæ erat super exercitum: porro Iosaphat filius Ahilud erat a commen- 17 tarijs: ꝑ & Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar erant sacerdotes: & Sa- 18 raias, scriba: ꝑ Banaias autem filius Ioiadæ super Cerethi, & Phelethi: filij autem Dauid sacerdotes erant.

-8.

ᵇ duodecim 9. -6.

CAPVT IX.

1 Et dixit Dauid: Putásne est aliquis qui A remanserit de domo Saul, vt faciam cum 2 eo misericordiam propter Ionathan? ꝑ Erat

autem de domo Saul, seruus nomine Siba: quem cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? Et ille respondit: Ego sum seruus
3 tuus. ¶Et ait Rex: Nunquid superest aliquis de domo Saul, vt faciam cũ eo misericordiam Dei? Dixitq; Siba regi: Superest filius Ionathæ, debilis pedibus.
4 ¶ Vbi, inquit est? Et Si-
B ba ad regem: Ecce ait, in domo est Machir
5 filij Ammiel in Lo-dabar. ¶ Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir filij
6 Ammiel de Lo-dabar. ¶ Cum autem venisset Miphi-bôseth filius Ionathæ filij Saul ad Dauid, corruit in faciem suam, & adorauit. Dixitq; Dauid: Miphi-bôseth? qui respõdit: Adsum seruus tuus.
7 ¶Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saul patris tui, &
C tu comedes panem in mensa mea semper.
8 ¶Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti supra canem
9 mortuum similem mei? ¶Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcunque fuerunt Saul, & vniuersam domum
10 eius, dedi filio domini tui. ¶ Operare igitur ei terram tu, & filij tui, & serui tui: & inferes filio domini tui cibos, vt alatur: Miphi-bôseth autẽ filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filij, & viginti serui.
11 ¶Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti domine mi rex seruo tuo, sic faciet seruus tuus:
D & Miphi-bôseth comedet super mensam
12 meam quasi vnus de filijs regis. ¶ Habebat autem Miphi-bôseth filium paruulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus
13 Sibæ seruiebat Miphi-bôseth. ¶ Porro Miphi-bôseth habitabat in Ierusalem: quia de mensa regis iugiter vescebatur: & erat claudus vtroque pede.

*mam. 9

CAPVT X.

1 Factum est aũt posthæc, vt
A moreretur rex filiorum Ammon: & regnauit Hanon filius eius pro eo.
2 ¶ ‖ Dixitque Dauid: Faciam misericordiã cum Hanõ filio Naas, sicut fecit pater eius mecũ misericordiam ¶Misit ergo Dauid, consolans eũ per seruos suos super patris interitu. Cum aũt venissent serui Dauid, in terrã filiorum
3 Ammõ, ¶dixerũt principes filiorũ Ammon ad Hanon dñm suum: Putas q̃ pp honorẽ patris tui miserit Dauid ad te consolatores, & non ideo vt *inuestigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit Dauid seruos suos ad te?
4 ¶Tulit itaq; Hanõ seruos Dauid, rasitq; dimidiã partem barbæ eorũ, & scidit vestes eorum medias vsq; ad nates, &
5 dimisit eos ¶Quod cum nũciatum esset Dauid, misit in occursum eorum: erant enim
B viri confusi turpiter valde, & mandauit eis Dauid: Manete in Iericho, donec crescat bar-
6 ba vestra, & tunc reuertimini ¶Videntes autem filij Ammon quód iniuriam fecissent Dauid, miserũt & cõduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & a rege Maacha mille viros, & ab
7 Is-tob duodecim millia virorum. ¶ Quod cum audisset Dauid, misit Ioab & omnem
8 exercitum bellatorum. ¶Egressi sunt ergo filij Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ Syrus autem Soba, & Rohob, & Is-tob, & Maacha, seorsum erant in
9 campo. ¶ Videns igitur Ioab q̃ præparatum esset aduersum se prælium, & ex aduerso & post tergum, elegit * ex omnibus electis Is-
10 raël, & direxit aciem contra Syrum: ¶reli-
C quam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem aduersus filios
11 Ammon. ¶ Et ait Ioab: Si præualuerint aduersum

‖ 1 Par. 19 a. 9.

* 10.

* sibi.

uersum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filij Ammon præualuerint aduersum 12 te, auxiliabor tibi. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonũ est 13 in conspectu suo. Iniit itaq; Ioab & populus qui erat cum eo, certamen cõtra Syros: 14 qui statim fugerunt à facie eius. Filij autẽ Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi a facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusq; est Ioab a filijs Ammõ, 15 & venit Ierusalem. *Vidẽtes igitur filij Ammon qm̃ Syrus expauit, & qm̃ corruissent 16 coram Israël, congregati sunt pariter. Misitque Adar-ézer & eduxit Syros qui erant trans fluuium, & adduxit eorum exercitũ: Sobach autem magister militiæ Adar-ézer, 17 erat princeps eorum. Quod cum nunciatum esset Dauid, contraxit omnem Israël, & transiuit Iordanem, venitq; in Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso Dauid, & 18 pugnauerunt contra eum. Fugeruntq; Syri a facie Israël, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ per-19 cussit, qui statim mortuus est. Videntes autem vniuersi reges qui erant in præsidio Adar-ézer, se victos esse ab Israël, expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël: & seruierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere * filijs Ammon.

*Vidẽtes igitur Syri quoniã corruissent 7. —9. * vltrà 1.

CAPUT XI.

1 A Factum est aũt, vertente anno, eo tempore quo solẽt reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon, & obsederũt Rabba: 2 Dauid aũt remãsit in Ierusalem. Dum hæc agerentur, accidit* vt surgeret Dauid de stratu suo post meridiẽ, & deambularet in solario domus regiæ, viditque mulierem se lauantem, ex aduerso super solarium suum: 3 erat autem mulier pulchra valde: Misit ergo rex, & requisiuit quæ esset mulier. Nunciatumq; est ei q ipsa esset Beth-sabee, filia 4 Eliam, vxor Vriæ Hethæi. Missis itaque Dauid nuncijs tulit eam: quæ cum ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea. Statimque 5 sanctificata est ab immunditia sua: & reuersa est in domum suam concepto fœtu: Mittensq; nunciauit Dauid, & ait: Concepi. 6 Misit autem Dauid ad Ioab dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Misitq; Ioab Vriam ad Dauid. 7 Et venit Vrias ad Dauid. Quæ-B siuitq; Dauid q̃ recte ageret Ioab, & populus, & quomodo administraretur bellum. 8 Et dixit Dauid ad Vriam. Vade in domum tuã, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusque est eum cibus re-9 gius. Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ, cum alijs seruis domini sui, & 10 non descendit ad domũ suam. Nũciatumque est Dauid a dicentibus: Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad Vriam: Nunquid non de via venisti? quare non de-11 scendisti in domum tuam? Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israël, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuã & per salutem animæ 12 tuæ non faciam rem hanc. Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit * Vrias in Ierusalem in 13 die illa & altera. Et vocauit eum Dauid vt comederet coram se & biberet: & inebriauit eum: qui egressus vespere, dormiuit in

1.Par. 20 d.1. * quadam die. Leui. 15. c.18. —6. * autem 1

stratu

stratu suo cum seruis dñi sui, & in domum
14 suam non descendit. ¶Factũ est ergo mane,
C & scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitq;
15 per manum Vriæ, ¶ scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat. ¶Igitur cum Ioab obsideret vr-
16 bem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. ¶Egressi q; viri de ciuita-
17 te, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid, & mortuus est
18 etiam Vrias Hethæus. ¶Misit itaque Ioab &
19 nunciauit Dauid oĩa verba prælij: ¶ præcepitq; nuncio, dicens: Cum compleueris vni-
20 uersos sermones belli ad regem, ¶si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum vt præliaremini? an ignorabatis ꝙ multa desuper ex muro tela mittantur?
21 ¶ ‖ Quis percussit Abi-melech filium * Ierobaal? nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam seruus tuus Vrias Hethæus occu-
22 buit. ¶ Abiit ergo nuncius, & venit, & nar-
D rauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab:
23 ¶ Et dixit nuncius ad Dauid: Præualuerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecu-
24 ti eos sumus vsque ad portam ciuitatis. ¶Et direxerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de seruis regis, quinetiam seruus tuus Vrias Hethęus
25 mortuus est. ¶ Et dixit Dauid ad nuncium: Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res, varius enim euentus est belli, & nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem, vt destruas
26 eam, & exhortare eos. ¶Audiuit autem vxor Vriæ, quod mortuus esset Vrias vir suus, &
27 planxit eum. ¶ Transactoque luctu misit Dauid & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

‖ Iud. 9. g. 13.
* Ierobo-seth.

CAPVT XII.

1 A MIsit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cũ venisset ad eum, dixit ei: * Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter
2 pauper. ¶ Diues habebat oues
3 & boues plurimos valde. ¶Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulã quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eũ cũ filijs eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut
4 filia. ¶ Cum autem peregrinus quidã venisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & ꝑparauit cibos homini qui
5 venerat ad se. ¶ Iratus autem indignatione
B Dauid aduersus hominẽ illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius
6 mortis est vir qui fecit hoc. ¶ Ouem reddet ‖ in quadruplum, eo ꝙ fecerit verbũ istud,
7 & non pepercit. ¶ Dixit autem Nathan ad Dauid: Tu es ille vir. * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vnxi te in regem super Is-
8 raël, & ego erui te de manu Saul, ¶& dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui iñ sinu tuo, dedique tibi domum Israël & Iuda. & si parua sunt ista, adijciam tibi
9 multo maiora. ¶Quare ergo contẽpsisti verbũ dñi, vt faceres malũ in conspectu meo? Vriã Hethæũ percussisti gladio, & vxorẽ illius accepisti in vxorẽ tibi, & interfecisti eum gla-
10 dio filiorum Ammon. ¶ Quam ob rem non
C recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternum, eo ꝙ despexeris me, & tuleris vxo-
11 rem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. ¶ Itaque hæc dicit Dñs: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, ‖& dabo proximo tuo, & dormiet cũ vxoribus tuis in oculis Solis huius.
12 ¶ Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Is-
13 raël, & in conspectu Solis.* ¶ Et dixit Dauid ad Nathan: ‖Peccaui domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque transtu-
14 lit peccatum tuum: non morieris. ¶Veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimi-
D cos* domini: propter verbum hoc, filius qui
15 natus est tibi, morte morietur. ¶ Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque dominus paruulum quem pepere-
16 rat vxor Vrię Dauid & desperatus est. ¶ Deprecatusq; est Dauid dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus
17 seorsum, iacuit super terram. ¶Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit
18 cũ eis cibum. ¶Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntq; serui Dauid nunciare ei ꝙ mortuus esset paruulus: di-
E xerunt enim: Ecce cum paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & nõ audiebat vocẽ nostram: quanto magis si dixerimus,
19 Mortuus est puer, se affliget? ¶ Cu ergo Dauid* audisset seruos suos mussitantes, intellexit ꝙ mortuus esset infantulus, dixitque ad seruos suos: Nũ mortuus est puer? Qui
20 responderunt ei: Mortuus est ¶Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctus q; est: cũque mutasset *vestem, ingressus est domum domini & adorauit, & venit in domũ suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & come-
21 dit. ¶ Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo quem fecisti* propter infantem cum adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti, & comedisti panẽ.
22 ¶Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim: Quis scit si forte donet eum mihi Dñs, &

* Respo... lem hi... liciam.
‖ Exo. 22. a 2.
* qui fecisti hãc rẽ.
‖ Inf. 26. d. 22.
* huius.
‖ Eccl. 47. b. 13.
* nomen.
* vidisset i
* vestes 1.

23 viuat infans? ¶ Nunc autẽ, quia mortuus est, F quare ieiuno? Nunquid potero reuocare eũ amplius? Ego vadam magis ad eum: ille vero non reuertetur ad me. 24 ¶ Et cõsolatus est Dauid Beth-sabee vxorem suã, ingressusq; ad eã, dormiuit cũ ea, quæ ‖ genuit filium, & vocauit nomẽ eius Salomõ. & dominus dilexit eũ. 25 ¶ Misitq; * in manu Nathã prophetæ, & vocauit nomẽ eius Amabilis dño: eo q̀ diligeret eũ dñs. 26 ¶ ‖ Igitur pugnabat Ioab cõtra Rabbath filiorũ Ammon, & expugnabat vrbẽ regiã. 27 ¶ Misitq; Ioab nuncios ad Dauid, dicẽs: Dimicaui aduersũ Rabbath, & capienda est Vrbs aquarũ. 28 ¶ Nunc igitur G congrega reliquã partẽ populi, & obside ciuitatẽ, & cape eã: ne cum a me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victoria. 29 ¶ Congregauit itaque Dauid oẽm populũ, & profectus est aduersum Rabbath: cumq; 30 dimicasset cepit eam. ¶ Et tulit diadema regis eorũ de capite eius, pondo auri talentũ, hñs gẽmas p̃ciosissimas, & impositũ est sup caput Dauid. Sed & prædã ciuitatis asportauit multã valde. 31 ¶ Populũ quoq; ei' adducẽs serrauit, & circũegit super eos ferrata carpẽta: diuisitq; cultris, & traduxit ĩ typo laterũ: sic fecit vniuersis ciuitatib' filiorũ Ammõ: & reuersus ẽ Dauid, & oĩs exercit' ĩ Ierusalẽ.

‖ Mat. 2. a. 6.
* eum
‖ 1. Paral. 20. a. 1.

CAPVT XIII.

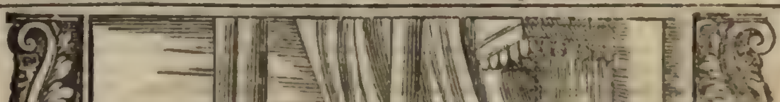
1 A FACTVM est autẽ post hæc, vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimã vocabulo Thamar, adamaret Ammon filius 2 Dauid, & deperiret in eã valde, ita vt propter amorẽ eius ægrotaret: quia cũ esset virgo, difficile ei videbat, vt quippiã 3 inhoneste ageret cum ea. ¶ Erat aũt Ammon amicus nomine Ionadab filius Semmaa fra- 4 tris Dauid, vir prudens valde. ¶ Qui dixit ad eũ: Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? Cur nõ indicas mihi? Dixitq; ei Ammon: Thamar sororẽ fratris mei Ab- 5 salom amo. ¶ Cui respondit Ionadab: Cuba super lectũ tuum, & languorẽ simula: cũq; venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Veniat oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibũ & faciat pulmentũ, vt comedã de manu 6 eius. Accubuit itaq; Ammon, & quasi ægrotare cepit: cũq; venisset rex ad visitandum B eum, ait Ammõ ad regẽ: Veniat obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiũculas, & cibũ * capiam de ma- 7 nu eius. ¶ Misit ergo Dauid ad Thamar domũ, dicẽs: Veni in domũ Ammon fratris tui, 8 & fac ei pulmentum. ¶ Venitq; Thamar in domũ Ammon fratris sui: ille aũt iacebat: quæ tollens farinã cõmiscuit, & liquefaciẽs 9 in oculis eius coxit sorbitiunculas. ¶ Tollẽsque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Ammon: Eijcite vniuersos a me. Cumque eiecissent 10 omnes, ¶ dixit Ammon ad Thamar: Infer cibum in conclaui, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Ammon fratrem suum 11 in conclaui. ¶ Cumque obtulisset ei cibum, C apprehendit eam, & ait: Veni cuba mecum, 12 soror mea. ¶ Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me: neque n. hoc fas est 13 in Israël: noli facere stultitiã hanc. ¶ Ego n. ferre nõ potero opprobriũ meũ, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israël: quin potius * loquere ad regẽ, & non negabit me tibi. 14 ¶ Noluit aũt * acquiescere precibus eius, & prævalẽs viribus oppressit eã, & cubauit cũ ea. 15 ¶ Et exosam eã habuit Ammõ odio magno nimis: ita vt maius esset odium quo oderat eam, amore, quo ante dilexerat. Dixitq; ei

* pabulũ.
* Ammon

16 Amnō:Surge & vade. ¶Quę rñdit ei:Maius ad hoc malū qđ nūc agis aduersū me, q̄ qđ antè fecisti expellens me. Et noluit audire 17 eā:¶sed vocato puero,qui ministrabat ei,dixit: Eijce hāc à me foras, & claude ostium 18 post eā. ¶Quæ īduta erat talari tunica:huiuD scemodi.n. filiæ regis virgines vestibus vtebātur. Eiecit itaq; eā minister illius foras: 19 clausitq; fores post eā. ¶Quæ aspgēs cinerē capiti suo, scissā talari tunica, impositisque manibus super caput suū,ibat ingrediēs,& 20 clamās ¶Dixit aūt ei Absalō frater suus.Nūqđ Amnō frater tu⁹ cōcubuit tecū?sed nūc soror tace, frater tuus est: neq; affligas cor tuū pro hac re.Māsit itaq; Thamar contabe 21 scēs in domo Absalō fratris sui. ¶Cū aūt audisset rex Dauid verba hæc,cōtristatus ē valde,–& noluit cōtristare spūm Amnon filij sui,qm̄ diligebat eū quia primogenitus erat 22 ei'. ¶Porrò nō est locutus Absalō ad Amnō nec malū, nec bonū: oderat.n. Absalō AmE non, eo φ violasset Thamar sororē suā. ¶Fa 23 ctū est aūt post tp̄s biēnij,vt tōderētur oues Absalō in Baal-hasor, q̄ est iuxta Ephráim, 24 & vocauit Absalō oēs filios regis. ¶ Venitq; ad regē,& ait ad eū:Ecce tondētur oues serui tui, veniat oro rex cū seruis suis,ad ser- 25 uum suū. ¶Dixitq; rex ad Absalō: Noli fili mi,noli rogare vt veniamus oēs,& grauem* te.Cū aūt cogeret eū,& noluisset ire,bene- 26 dixit ei: ¶ Et ait Absalō: * Si non vis venire, veniat obsecro nobiscū saltē Amnō frater meus. Dixitq; ad eū rex: Nō est necesse,vt 27 vadat tecum. ¶ Coegit itaq; Absalom eū,& dimisit cū eo Amnon,& vniuersos filios regis.–Feceratq; Absalō conuiuiū quasi con- 28 uiuium regis.' præceperat aūt Absalō pueris suis,dicens: Obseruate cùm tumulentus fuerit Amnō vino, & dixero vobis,Percutite eū,& interficite,nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis,roboramini,& esto- 29 te viri fortes. ¶Fecerūt ergo pueri Absalom aduersum Amnon sicut pręceperat eis AbF salom.Surgētesq; oēs filij regis,ascenderūt 30 singuli mulas suas.& fugerunt. ¶Cumq; adhuc pergerent in itinere, fama peruenit ad Dauid,dicens: Percussit Absalom oēs filios regis, & non remansit ex eis saltem vnus. 31 ¶Surrexit itaq; rex, * & scidit vestiméta sua: & cecidit super terrā, & omnes serui illius qui assistebant ei,sciderunt vestimenta sua. 32 ¶ Respondens autem Ionadab filius Sēmaa fratris Dauid, dixit: Ne æstimet dn̄s meus φ oēs pueri filij regis occisi sint.Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar 33 sororē eius. ¶Nūc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens,Omnes filij regis occisi sunt:quoniam 34 Amnon solus mortuus est ¶Fugit aūt Absalom: & eleuauit puer speculator oculos G suos,& aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere montis. 35 ¶ Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce filij regis adsunt iuxta verbum serui tui sic 36 factum est. ¶ Cumque cessasset loqui,apparuerunt & filij regis: & intrantes leuauerūt vocem suam,& fleuerūt: sed et rex, & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno ni- 37 mis. ¶Porrò Absalom fugiens, abijt ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur.Luxit ergo Dauid filium suum. * ᵇ multis diebus. 38 ¶ Absalom autem cùm fugisset, & venisset 39 in Gessur,fuit ibi tribus annis. ¶Cessauitq; rex Dauid persequi Absalom, eo φ consolatus esset super Amnon interitu.

–1 –2. –6

* ad Dauid. * Dauid. *Amnon ᵇcùctis 4

CAPVT XIIII.

1 Intelligens autem Ioab filius Saruiæ, & cor regis versum esset ad Absalom, ¶ misit 2 Thecuam, & tulit inde mulierem sapienté,

dixitq; ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tpe lugens mortuu:
3 ℣ & ingredieris ad regem, & loqueris ad eũ sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab
4 verba in ore ei*. ℣ Itaq; cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit corã eo super terram, & adorauit, & dixit: Serua me
5 rex. ℣ Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ rñdit: Heu, mulier vidua ego sũ: mor-
6 tuus est enim vir meus. ℣ Et ancillæ tuæ erãt duo filij: qui rixati sunt aduersũ se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: &
7 percussit alter alterũ, & interfecit eum. ℣ Et
B ecce cõsurgẽs vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam, dicit: trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro aĩa fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredẽ: & quærũt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo no-
8 mẽ, & reliquiæ super terram. ℣ Et ait rex ad mulierem: vade in domum tuam, & ego iu-
9 bebo pro te ℣ Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me dñe mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei, rex aut & thronus eius
10 sit innocens. ℣ Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltra non addet vt
11 tangat te. ℣ Quæ ait: Recordetur rex domini Dei sui, vt non multiplicentur proximi san-
C guinis ad vlciscẽdum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dominus, quia nõ cadet de capillis filij tui super
12 terram. ℣ Dixit ergo mulier: loquatur ancilla tua ad dñm meum regẽ verbum. Et ait:
13 Loquere. ℣ Dixitque mulier: Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbũ istud *vt peccet*, & non
14 reducat eiectum suum? ℣ Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ nõ reuertũtur: ‖ nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui
15 abiectus est. ℣ Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quomodo faciat rex verbum
16 ancillæ suæ: ℣ Et audiuit rex, * vt liberaret
D ancillam suam de manu omnium qui volebant de hæreditate domini delere me, & fi-
17 lium meum simul. ℣ Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificiũ. Sicut enim angelus domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vnde & dominus
18 Deus tuus est tecum. ℣ Et rñdẽs rex dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbũ quod te interrogo. Dixitq; ei mulier: Loquere do-
19 mine mi rex. ℣ Et ait rex: Nunquid manus
E Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier & ait: Per salutem animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexterã est ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: seruus.n. tuus Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ
20 omnia verba hæc. ℣ Vt verterem figuram sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, vt intel-
21 ligas omnia super terram. ℣ Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade
22 ergo, & reuoca puerum Absalom. ℣ Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adorauit, & benedixit regi, & dixit Ioab: Hodie intellexit seruus tuus, qa inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: fecisti e-
23 nim sermonem *rex serui tui. ℣ Surrexit er-
F go Ioab, & abijt in Gessur, & adduxit Absa-
24 lom in Ierusalem ℣ Dixit autem rex: Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.
25 ℣ Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israël, & decorus nimis: a vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vl-
26 la macula. ℣ Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publi-
27 co. ℣ Nati sunt autem Absalom filij tres, & filia vna, nomine Thamar, elegantis for-
28 mæ. ℣ Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.
29 ℣ Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset: & ille noluisset venire
30 ad eum, ℣ dixit seruis suis: Scitis agrum
G Ioab iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni. Et venientes serui Ioab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt serui
31 Absalom partem agri igni. ℣ Surrexitque Ioab & venit ad Absalom in domum eius, & dixit: Quare succenderunt serui tui se-
32 getem meam igni? ℣ Et respondit Absalom ad Ioab: Misi ad te obsecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, vt videam faciem Regis: quod si memor est iniquitatis meæ, in-
33 terficiat me. ℣ Ingressus itaque Ioab ad regem, nunciauit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPVT XV.

1 A IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quin-
2 quaginta viros qui præcederẽt eum. ℣ Et mane consurgẽs Absalom, stabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negocium vt veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui respon-

Marginalia: ‖ Exec. 18. g. 12 et 33. c. 12. — * verba. — * domine mi. — 8. — 9. — 4.

dens, aiebat. Ex vna tribu Israël ego sũ seruus tuus. 3 ℣ Rñdebatq; ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed nõ est qui te audiat constitutus à rege. Dicebatq; 4 Absalom: ℣ Quis me cõstituat iudicẽ super terrã, vt ad me veniant oẽs qui habẽt negociũ, & iustè iudicẽ? 5 ℣ Sed & cũ accederet ad eũ homo vt salutaret illum, extendebat manũ suam, & apprehendens osculabatur eũ. 6 Faciebatq; hoc omni Israël venienti ad iudicium, B vt audiretur à rege, & solicitabat corda virorum Israël. 7 ℣ Post * quadraginta autem annos dixit Absalom ad regem—Dauid: Vadã, & reddã vota mea quæ voui dño in Hebron. 8 ℣ Vouẽs enim vouit seruus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me dñs in Ierusalem, sacrificabo Domino. 9 ℣ Dixitq; ei rex Dauid: Vade in pace. Et surrexit & abijt in Hebron. 10 ℣ Misit aũt Absalom exploratores in vniuersas tribus Israël, dicens: Statim vt audieritis clangorẽ buccinæ, dicite: Regnabit Absalom in Hebron. 11 ℣ Porro cũ Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalẽ vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. 12 ℣ Accersiuit quoq; Absalom Achi—tophel Gilonitem consiliarium C Dauid de ciuitate sua Gilo. * Cũq; immolaret victimas, facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom. 13 ℣ Venit igitur nuncius ad Dauid, dicens: Toto corde vniuersus Israël sequiť Absalom. 14 ℣ Et ait Dauid seruis suis qui erant cũ eo in Ierusalẽ: Surgite, fugiamus. neque enim erit nobis effugium a facie Absalom: festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & * impleat super nos ruinã, & percutiat ciuitatẽ in ore gladij. 15 ℣ Dixeruntq; serui regis ad eum: Oĩa quæcunq; pceperit dñs noster rex, libẽter exequemur serui tui. 16 ℣ Egressus est ergo rex & vniuersa domus eius pedibus suis: & reliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiẽdam domũ. 17 ℣ Egressusq; D rex & omnis Israël pedibus suis: stetit procul a domo: 18 ℣ & vniuersi serui eius ambulabant iuxta eũ, & legiones Cerethi, & Phelethi, & oẽs Gethæi—pugnatores validi sexcenti viri qui sequuti eũ fuerant de Geth pedites, pcedebãt regẽ. 19 ℣ Dixit aũt rex ad Ethai Gethæum. Cur venis nobiscũ? reuertere, & habita cũ rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo. 20 ℣ Heri venisti & hodie cõpellẽris nobiscũ egredi? ego aũt, vadã quo iturus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & dñs faciat tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem. 21 —Et respondit Ethai regi, dicens: Viuit dñs & viuit dominus meus rex: quoniã in quocunq; loco fueris domine mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus. 22 ℣ Et ait Dauid Ethai. Veni, & E transi. Et transiuit Ethai Gethęus & oẽs viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo

23 ℣ Oẽsque flebant voce magna, & vniuersus populus transibat: rex quoq; transgrediebatur Torrentẽ Cedron, & cunctus populus incedebat contra viã—oliuæ quæ respicit ad desertum. 24 ℣ Venit aũt & Sadoc—sacerdos, & vniuersi Leuitæ cum eo portantes arcã fęderis Dei, & deposuerũt arcã fęderis Dei, & ascendit Abiathar donec expletus esset oĩs populus q egressus fuerat de ciuitate. 25 ℣ Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arca Dei in vrbem, si inuenero gratiam in oculis domini, reducet me, & ostendet mihi eam & tabernaculum suum. 26 ℣ Si autem dixerit mihi: Non places, præsto sum, faciat * quod bonũ est corã se. 27 ℣ Et dixit rex ad Sadoc—sacerdotem: F O videns reuertere in ciuitatem in pace. & Achimaas filius tuus, & Ionatham filius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum. 28 ℣ Ecce ego abscõdar in cãpestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi. 29 ℣ Reportauerũt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalem: manserunt ibi. 30 ℣ Porro Dauid ascendebat Cliuum—Oliuarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & oĩs populus q erat cũ eo, operto capite ascẽdebat plorãs. 31 ℣ Nunciatum est autem Dauid, q & Achitóphel esset in cõiuratione cum Absalom, dixitq; Dauid: Infatua quæso domine consilium Achi—tóphel. 32 ℣ Cumque ascenderet G Dauid summitatem montis in quo adoraturus erat dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites scissa veste & terra pleno capite. 33 ℣ Et dixit ei Dauid: Si veneris mecum, eris mihi oneri: 34 ℣ si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom, seruus tuus sum rex, —patere me viuere: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achi—tóphel. 35 ℣ Habes autem tecum Sadoc, & Abiathar sacerdotes, & omne verbum quodcunq; audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus. 36 ℣ Sunt enim cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis. 37 ℣ Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem, Absalom quoq; ingressus est Ierusalem.

CAPVT XVI.

1 A Cumq; Dauid transisset paululũ montis verticem, apparuit Siba puer Miphi—boseth, in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuę, & centum massis phalatharum, * & duobus vtribus vini. 2 ℣ Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: * asini, domesticis regis, vt sedeant, & panes & palathæ ad vescendũ pueris—tuis, vinum autẽ bibat si quis defecerit in deserto. 3 ℣ ‖ Et ait rex: Vbi est filius dñi tui? Responditq; Siba regi,

Marginal notes: * quatuor 9. —3. * Cum immolaret victimas & facta 5. * impellat 7. —3 —4. —1. —7. —3. * mihi. 1. —5. * vtre. 6. * Domine mi re. —1. ‖ Inf. 19. c. 27.

regi: Remansit in Ierusalem, dicens, Hodie restituet mihi domus Israël regnum patris 4 mei. ¶ Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerũt Miphi-boseth. Dixitque Siba: Oro, vt inueniam gratiam corã te domine mi rex. 5 ¶ Venit ergo rex Dauid vsq; Bahurim, & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat. 6 ¶ Mittebatq; lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis aũt populus, & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro latere regis incedebãt. 7 ¶ Ita aũt loquebatur Semei cũ malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinũ, & vir Belial. 8 Reddidit tibi Dñs vniuersũ sanguinẽ domus Saul, qm̃ inuasisti regnũ pro eo, & dedit Dñs regnũ in manu Absalom filij tui: & ecce premũt te mala tua, qm̃ vir sanguinũ es. 9 ¶ Dixit autem Abisai filius Saruiæ regi: Quare maledicit canis hic moriturus dño meo regi? 10 vadam, & amputabo caput eius. ¶ Et ait rex: quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eũ vt maledicat: Dñs enim pcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? 11 ¶ Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus qui egressus est de vtero meo quærit aĩam meã: quãto magis * hic filius Iemini? * dimittite 12 eũ, vt maledicat iuxta præceptũ Dñi, ¶ si forte respiciat Dñs afflictionẽ meam, & reddat mihi Dñs bonum pro maledictione hac, die 13 hodierna. ¶ Ambulabat itaq; Dauid & socij eius per viã cũ eo. Semei aũt per iugũ montis ex latere, contra illũ, gradiebatur, maledicẽs & mittẽs lapides aduersum eũ terramq; 14 spargens. ¶ Venit itaq; rex * & vniuersus populus cum eo lassus, & ᵇrefocillati sunt' ibi. 15 ¶ Absalom aũt & oĩs populus ᵇeius' ingressi sunt Ierusalẽ, sed & Achi-tophel cum eo. 16 ¶ Cũ autem venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad eum: 17 Salue rex, salue rex. ¶ Ad quẽ Absalom: Hæc est, inquit, gratia tua ad amicũ tuum? quare 18 nõ fuisti cũ amico tuo? ¶ Respõditq; Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero quem elegit Dñs, & oĩs hic populus & vni- 19 uersus Israël, & cum eo manebo. ¶ Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita pare- 20 bo & tibi. ¶ Dixit autẽ Absalom ad Achi-tophel: Inite consilium quid agere debeamus. 21 ¶ Et ait Achi-tophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendũ domum: vt cùm audierit omnis Israël ꝙ fœdaueris patrem tuum, robo- 22 rentur tecum manus eorum. ¶ Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ‖ ingressusque est ad concubinas patris sui co- 23 ram vniuerso Israël. ¶ Consilium autem Achi-tophel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne cõsilium Achi-tophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom.

*nunc 3. *maledicet mihi. *Dauid. ᵇrefocillatus est 1. *Israel 6. ‖ Sup. 12. c. 17.

CAPVT XVII.

1 Dixit ergo Achi-tophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens 2 persequar Dauid hac nocte. ¶ Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem deso- 3 latum. ¶ Et reducam vniuersum populum quomodo ᵇvnus homo' reuerti solet: vnum enim virum tu quæris, & omnis populus 4 erit in pace. ¶ Placuitque sermo eius Absalom, & cunctis maioribus natu Israël. 5 ¶ Ait aũt Absalom: Vocate * Chusai Arachi- 6 ten, & audiamus quid & ipse dicat. ¶ Cumq; venisset

ᵇomnis 6. *& 4.

venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eũ: Huiuscemodi sermonem locutus est Achi-tophel: facere debemus an nõ? quod das cõsilium? 7 Et dixit Chusai ad Absalom: B Nõ est bonũ cõsiliũ quod dedit Achitophel hac vice. 8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuũ, & viros qui cũ eo sunt, esse fortissimos & amaro animo veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cũ populo. 9 Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco. & cùm ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicunq; audierit, & dicet: Facta est plaga in populo 10 qui sequebat Absalõ. Et fortissimus *quisque*, cuius cor est quasi leonis, pauore soluet: scit enim omnis-populus Israel fortẽ C esse patrẽ tuũ, & robustos oẽs q cũ eo sunt. 11 Sed hoc mihi vr̃ rectũ esse consiliũ: Cõgregetur ad te vniuersus * Israel, à Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: 12 & tu eris in medio eorũ. Et irruemus super eũ in quocũq; loco inuentus fuerit. & operiemus eũ, sicut cadere solet ros super terrã: & nõ relinquemus de viris qui cũ eo sunt, 13 ne vnũ quidẽ. Quod si vrbem aliquã fuerit ingressus, circũdabit omnis Israel ciuitati illi funes: & trahemus eã in torrentẽ, vt non 14 reperiatur ne calculus quidẽ ex ea. Dixitque Absalom & oẽs viri Israel. Melius est cõsilium Chusai Arachitæ, consilio Achi-to-D phel. Domini aũt nutu dissipatũ est cõsiliũ Achi-tophel vtile, vt induceret Dñs super 15 Absalom malum. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi cõ-16 silium. Nunc ergo mittite citò, & nunciate Dauid dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere, ne fortè absorbeatur rex, & 17 oĩs populus qui cũ eo est. Ionathan autem & Achimaas stabant iuxta Fontem-rogel: abijt ancilla & nunciauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad regem Dauid nunciũ: nõ enim poterant videri, aut introire ciui-18 tatem. Vidit autem eos quidam puer, & E indicauit Absalom: illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdã viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, 19 & descẽderũt in eum. Tulit autem mulier, & expãdit velamen super os putei quasi sic-20 cans ptisanas: & sic latuit res. Cumque venissent serui Absalom in domum, ad mulierem dixerũt: Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui q̃rebant, cum non reperissent, reuersi sunt in 21 Ierusalẽ. Cũq; abijssent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nũciauerũt regi Dauid. & dixerũt: Surgite, & transite citò fluuium: qm̃ huiuscemodi dedit consiliũ contra vos 22 Achi-tophel. Surrexit ergo Dauid, & om-F nis populus q cũ eo erat, & trãsierũt Iordanẽ, donec dilucesceret, * & ne vnus quidem 23 residuus fuit, qui nõ trãsisset fluuiũ. Porro Achi-tophel videns q non fuisset factũ cõsiliũ suum, strauit asinum suũ, surrexitq; & abijt in domum suam & in ciuitatẽ suam: & disposita domo sua, suspendio interijt, & 24 sepultus est in sepulchro patris sui. Dauid aũt venit in castra, & Absalom transijt Ior-25 danẽ ipse & omnes viri Israel cũ eo. Amasam vero constituit Absalom pro Ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Iethra de Iezreli, qui ingressus est G ad Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ que 26 fuit mater Ioab. Et castrametatus est Israel cum Absalom in terra Galaad. Cumque venisset Dauid in castra, Sobi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir filius Ami-27 hel de Lo-dabar, & Berzellai Galaadites de 28 Rogelim, obtulerũt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentũ & hordeum & farinam & polentam & faba & lentem, & fri-29 xũ * cicer, & mel & butyrũ, oues & pingues vitulos, dederuntq; Dauid. & populo q cũ eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

*ipse 1. —2.

*populus

*antequã denudaretur verbũ.

*olei

CAPVT XVIII.

1 Igitur considerato Dauid populo suo constituit super eos tri-A bunos & centuriones, 2 & dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: Dixitque rex ad populum: Egrediar & 3 ego vobiscum. Et respondit populus: Non exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit, siue media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu vnus * pro decẽ millibꝰ computaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe præsi-4 dio. Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciã. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturq; populus p turmas suas 5 centeni & milleni. Et præcepit rex Ioab & B Abisai & Ethai, dicens: Seruate mihi puerũ Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientẽ regem cunctis principibus pro Ab-6 salom. Itaq; egressus est populus in campũ contra Israel, & factum est prælium in saltu 7 Ephraim. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu Dauid, factaque est plaga magna in 8 die illa, viginti millium. Fuit autẽ ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multo plures erãt quos saltus cõsumpserat de populo, q̃ hi quos vorauerat gladius 9 in die illa. Accidit autẽ vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter cõdẽsã quercum & magnã, adhæsit caput eius quercui, & illo suspenso inter cœlum & terram, mu-

*solus

lus

10 lus cui insederat, pertransiuit. ꝰ Vidit aũt hoc C quispiã, & nunciauit Ioab dicens: Vidi Absalom pendere de quercu. 11 ꝰ Et ait Ioab viro qui nunciauerat ei: Si vidisti, quare nõ cõfodisti eũ cũ terra, & ego dedissem tibi decẽ 12 argenti siclos, & vnũ balthcũ? ꝰ Qui dixit ad Ioab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquã mitterẽ manũ meã in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi & Abisai, & Ethai, dicens: Custo 13 dite mihi puerũ Absalom. ꝰ Sed & si fecissem contra animã meã audacter, nequaquã hoc regẽ latêre potuisset, & tu stares ex ad-14 uerso. ꝰ Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eũ corã te. Tulit ergo * tres lanceas in manu sua, & fixit eas in corde Absalom. ꝰ Cũq; adhuc palpitaret hærẽs in quer 15 cu, ꝰ cucurrerũt decẽ iuuenes armigeri Ioab, 16 & percutientes interfecerũt eum. ꝰ Cecinit aũt Ioab buccina, & retinuit populũ, ne per D sequeretur fugientẽ Israël, volens parcere 17 multitudini. ꝰ Et tulerunt Absalom, & proiecerunt eũ in saltu, in foueã grandem, & cõportauerũt super eum aceruũ lapidum magnũ nimis: omnis aũt Israël fugit in taber-18 nacula sua. ꝰ Porro Absalom erexerat sibi cũ adhuc viueret, titulũ, qui est in valle regis: dixerat enim, Nõ habeo filiũ, & hoc erit monimentũ nominis mei. Vocauitque titulum noĩe suo, & appellatur, Manu-Ab-19 salom, vsq; ad hanc diem. ꝰ Achimaas aũt filius Sadoc, ait: Currã, & annunciabo regi: quia iudiciũ fecerit ei dñs, de manu inimi-20 corum eius. ꝰ Ad quẽ Ioab dixit: Non eris nuncius in hac die, sed nunciabis in alia: hodie nolo te nũciare: filius enim regis est 21 mortuus. ꝰ Et ait Ioab Chusi: Vade, & nun-E cia regi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & 22 cucurrit. ꝰ Rursum aũt Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit si ẽt ego currã post Chusi? Dixitq; ei Ioab: Quid vis currere fili mi? ⌐veni huc˥ nõ eris boni nũ-23 cij baiulus. ꝰ Qui rñdit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendij, transiuit Chusi. 24 ꝰ Dauid aũt sedebat inter duas portas: speculator vero qui erat in fastigio portę super murum, eleuans oculos, vidit hominẽ cur-25 rentem solum. ꝰ Et exclamans, indicauit regi. Dixitq; rex: Si solus est bonus est nũcius F in ore eius. Properante aũt illo, & acceden-26 te propius, ꝰ Vidit speculator hominem alterum currentẽ, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. 27 Dixitq; rex: Et iste bonus est nũcius. ꝰ Speculator aũt: Contemplor, ait cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est, & nuncium portans bo-28 num venit: ꝰ Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui leuauerunt manus suas contra do-29 minum meum regẽ. ꝰ Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi G ⌐tumultum˥ magnum, cũ mitteret Ioab seruus tuus ô rex, me seruũ tuũ: nescio aliud. 30 ꝰ Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cũque 31 ille transisset, & staret. ꝰ Apparuit Chusi, & veniens, ait: Bonum apporto nuncium domine mi rex, iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexe-32 runt contra te. ꝰ Dixit autem rex ad Chusi: est ne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi: Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & vniuersi qui cõsurgũt ad-33 uersus eum in malum. Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculũ portæ, & fleuit. Et sic loquebatur: vadens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

Marginal notes: * Ioab. 9. — * tumul. 9. — * fili mi c. — ⌐12.

CAPVT XIX.

1 A Nunciatum est autẽ Ioab ꝙ rex 2 fleret, & lugeret filium suum: ꝰ & versa est victoria in luctũ in die illo omni populo: audiuit enim populus in die il-3 la dici: Dolet rex super filio suo. Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatẽ, quo declinare solet populus versus, & fugiens 4 de prælio. Porro rex operuit caput suum, & clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Ab-5 salom fili mi. * ꝰ Ingressus ergo Ioab ad regem in domũ, dixit: Confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorum, qui saluã fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarũ, & animam cõcubinarũ tua-6 rum. ꝰ Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & vere cognoui modo, quia si Absalom viueret, & oẽs nos occubuissemus, tunc placeret tibi. 7 ꝰ Nunc igitur surge, & ꝓcede: & alloquens B satisfac seruis tuis: iuro enim tibi ꝑ dominum, ꝙ si non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac, & peius erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt super te ab adolescentia tua, vsq; in ꝓsens. 8 ꝰ Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nunciatum est ꝙ rex sederet in porta: venitq; vniuersa multitudo corã re-9 ge, Israël aũt fugit in tabernacula sua. ꝰ Omnis quoq; populus certabat in cũctis tribubus Israël, dicens: Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorũ, ipse saluauit nos de manu Philisthinorũ: & nũc fugit de ter-10 ra propter Absalom. ꝰ Absalom autem quẽ vnximus super nos, mortuus est in bello: vsquequo siletis, & non reducitis regem? ⌐Et consiliũ totius Israël venit ad regem˥ 11 ꝰ Rex verò Dauid misit ad Sadoc & Abia C thar sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: Cur venitis no

uissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo aũt omnis Israël peruenerat ad regem in domo eius, –quia dixerat rex,

12 Hæc dicetis ad populum Iuda', Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos: quare nouissimi reducetis regẽ?

13 Et Amasæ dicite: Nonne os meũ, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab.

14 Et inclinauit cor oĩum virorũ Iuda, quasi viri vnius: miseruntq; ad regem, dicentes:

15 Reuertere tu, & oẽs serui tui. Et reuersus est rex: & venit vsq; ad Iordanem, & –oĩs' Iuda venit vsq; in Galgala, vt occurreret regi,

16 & traduceret eũ Iordanem. Festinauit aũt Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, & descendit cũ viris Iuda in occursum

17 regis David cũ mille viris de Ben-iamin, & Siba puer de domo Saul, & quindecim filij eius, ac viginti serui cum eo erant: & irrumpentes Iordanem ante regem,

18 transierunt vada, vt traducerent domũ regis, & facerent

D iuxta iussionẽ eius: Semei aũt filius Gera prostratus coram rege, cum iam trãsisset Iordanem,

19 dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi rex iniquitatẽ, neq; memineris iniuriam serui tui in die qua egressus es Domine mi rex de Ierusalẽ, neq; ponas rex in corde tuo.

20 Agnosco enim seruus tuus peccatum meum, & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descẽdiq;

21 in occursum dñi mei regis. Rñdens vero Abisai filius Saruiæ, dixit: Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit

22 Christo Dñi? Et ait David: Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in Satan? ergóne hodie interficietur vir in Israël? an ignoro hodie me factum regẽ

23 super Israël? Et ait rex Semei, Non moriẽris.

24 Iurauitq; ei. Miphibóseth quoque filius Saul descendit in occursum regis illo-

E tis pedibus, & intonsa barba: vestesq; suas non lauerat à die qua egressus fuerat rex,

25 vsq; ad diẽ reuersionis eius in pace. Cũq; Ierusalẽ occurrisset regi, dixit ei rex: Quare

26 non venisti mecum Miphi-bóseth. Et respondens, ait: Dñe mi rex, seruus meus contẽpsit me: dixique ei ergo famulus tuus, vt sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum seruus tuus

27 Insuper accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex sicut angelus Dei es, fac quod

28 placitum est tibi. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia dño meo regi: tu autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mẽsæ tuę: quid ego habeo iustæ querelæ? aut quid possum vltrà vociferari ad regem?

29 Ait ergo ei rex: Quid vltrà loqueris? fixum est quod locutus sum: tu &

30 Siba diuidite possessiones. Responditque Miphi-boseth regi. Etiam cuncta accipiat

postquam reuersus est Dñs meus rex pacificè in domum suam.

31 Berzellai quoque

F Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiã vltrà fluuium

32 prosequi eũ. Erat aũt Berzellai Galaadites senex valde, idest octogenarius, & ipse prębuit alimenta regi, cũ moraretur in

33 Castris: fuit quippe vir diues nimis. Dixit itaq; rex ad Berzellai: Veni mecum, vt requiescas

34 securus mecum in Ierusalem. Et ait Berzellai ad regem. Quot sunt dies annorum vitæ meę, vt ascendam cum rege in

35 Ierusalem? Octogenarius sum hodie, nunquid vigent sensus mei ad discernendum suaue, aut amarũ? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum vltrà vocem cantorũ atq; cantatricum? quare seruus tuus sit oneri domino meo re

36 gi? paululum' procedam' famulus tuus ab Iordane tecum: nõ indigeo hac vicissitudine,

37 sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, –& sepeliar' iuxta sepulchrũ patris mei & matris meæ. Est aũt seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei qcquid tibi bonum

38 videtur. Dixit itaq; ei rex: Mecum tran-

G seat Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit, & omne quod petieris me,

39 impetrabis. Cumq; transisset vniuersus populus & rex Iordanem, * osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est

40 in locũ suũ. Transiuit ergo rex in Galgalã, & Chamaam cum eo: omnis aũt populus Iuda traduxerat regem, & media tantum

41 pars affuerat de populo Israël. Itaque omnes viri Israël concurrentes ad regem, dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem ad domum eius Iordanem, omnesque viros David cũ

42 eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israël Quia mihi proprior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus ali-

43 qd ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israël ad viros Iuda, & ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, * magisq; ad me pertinet David, quam ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nunciatum est priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israël.

CAPVT XX.

1

A ACcidit quoq; vt ibi esset vir Belial, noĩe Seba, filius Bochri, vir Iemineus, & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai: reuertere in tabernacula ' tua' Israel.

2 Et separatus est oĩs Israël à David, secutusq; est Seba filium Bochri: viri autẽ Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsque Ierusalem.

3 Cumq; venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres cõ-

Margin notes: 3. Re. 2. 8. | –5. | Sup. 16. a. 3. | Sup. 12. c. 3. | Sup. 16. d. 4. | 3. Re. 2. b. 7. | * senex valde. | ' procedat 1. | –2. | * restitit. | * & primo genitus ego sum 4. | –1. | ' sua 1.

cubinas, quas dereliquerat ad custodiēdam domum, & tradidit eas in custodiā, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsq; in diem mortis suæ in viduitate viuentes. 4 ¶ Dixit autē rex Amasæ: B Conuoca mihi oēs viros Iuda in diem tertium: & tu adesto præsens. 5 ¶ Abijt ergo Amasa vt cōuocaret Iudam, & moratus est extra placitū quod ei constituerat rex. 6 ¶ Ait autē Dauid ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, q̄ Absalom. Tolle igitur seruos dñi tui, & persequere eum, ne forte inueniat ciuitates munitas, vt effugiat nos. 7 ¶ Egressi sunt ergo cū eo viri Ioab, Cerethi quoq; & Phelethi: & oēs robusti exierūt de Ierusalē ad persequendum Seba filium Bochri. 8 ¶ Cumq; illi essent iuxta lapidem grandem qui est in Gabaon, Amasa veniens oc- C currit eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica stricta ad mēsurā habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsque ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere. 9 ¶ Dixit itaq; Ioab ad Amasam: Salue mi frater. ‖ Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum. 10 ¶ Porrò Amasa nō obseruauit gladium, quē habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram*, nec secūdū vulnus apposuit. Ioab autē, & Abisai frater 11 eius persecuti sunt Seba filium Bochri. ¶ In- D terea quidam viri, cùm stetissent iuxta cadauer Amasæ, de socijs Ioab, dixerūt: Ecce qui 12 esse voluit pro Ioab comes Dauid. ¶ Amasa autē conspersus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidā vir q̄ subsisteret oīs populus ad videndū eum, & amouit Amasam de via in agrum: operuitq; eum vestimēto, ne subsisterent transeuntes propter eum. 13 ¶ Amoto ergo illo de via transibat omnis vir sequens Ioab ad persequēdum Seba filium

‖ 3.Re.2. a.5.

* & mortuus est.

14 Bochri. ¶ Porrò ille transierat per oēs tribus E Israël vsque in Abelam, & Beth-maacha: oēsq; viri electi congregati fuerāt ad eum. 15 ¶ Venerunt itaque, & oppugnabant eum in Abela, & in Beth-maacha. & circundederūt munitionibus ciuitatem, & obsessa est vrbs: oīs autem turba quæ erat cum Ioab, moliebatur destruere muros. 16 ¶ Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab, Appropinqua huc, & loquar tecū. 17 ¶ Qui cùm accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille rñdit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respon- 18 dit: Audio. ¶ Rursumque illa: Sermo, inquit, E dicebatur in veteri prouerbio, ‖ Qui interrogant, interrogēt in Abela: & sic proficiebāt. 19 ¶ Nónne ego sum quæ respōdeo veritatem in Israël, & tu quæris subuertere ciuitatem, & euertere matrem in Israël? Quare præci- 20 pitas hæreditatem Domini? ¶ Respondensq; Ioab, ait: Absit, absit hoc à me: non præcipi- 21 to, neq; demolior. ¶ Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manum suam contra regem Dauid: tradite illum solum, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per 22 murum. ¶ Ingressa est ergo ad omnem po- G pulum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Sebæ filij Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, & recesserunt ab vrbe, vnusquisque in tabernacula sua. Ioab autem reuersus est Ierusalem ad regē. 23 ¶ ‖ Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israël: Banaias autem filius Ioiadæ super 24 Cerethæos & Phelethæos. ¶ Aduram vero super tributa: porrò Iosaphat filius Ahilud, a 25 commentarijs. ¶ Siba autem, scriba. Sadoc 26 vero & Abiathar, sacerdotes: ¶ Ira autem Iairites erat sacerdos Dauid.

‖ Deu.20. c.11.

‖ Sap. 8. l.16.

CAPVT XXI.

1 A Facta est quoq; fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & cōsuluit Dauid oraculum domini. Dixitque dominus: Propter Saul, & domum eius sanguinū, quia occidit Gabaonitas. 2 ¶ Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos: (Porrò Gabaonitæ nō erāt de filijs Israël, sed reliquiæ Amorrhæorum: ‡ filij quippe Israël iurauerant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filijs Israël & Iuda.) 3 ¶ Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, vt benedicatis hæreditati dñi? 4 ¶ Dixeruntq; ei Gabaonitæ: Nō est nobis super argento & auro q̄stio, sed contra Saul, & contra domū eius: neq; volumus, vt interficiatur homo de Israël. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis, vt faciam vobis? 5 ¶ Qui dixerunt regi: Virum qui attriuit nos & oppressit inique, ita delere debemus, vt ne vnus quidē residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israël. 6 ¶ Dentur nobis B septem viri de filijs eius, vt crucifigamus eos dño in Gabaa Saul quōdam electi domini. 7 Et ait rex: Ego dabo. ¶ Pepercitque rex Miphi-boseth filio Ionathæ filij Saul, ‡ propter iusiurādū domini, quod fuerat inter Dauid 8 & inter Ionathan filium Saul. ¶ Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-bóseth, & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, 9 ¶ & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in mōte coram dño: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. 10 ¶ Tollens aūt Raspha filia Aia, cilicium, substrauit sibi supra petram ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo: & non dimisit aues lacerare eos per diem, 11 neq; bestias per noctem. ¶ Et nunciata sunt Dauid quæ fecerat Respha, filia Aia, cōcubina Saul. 12 ¶ Et abijt Dauid, & tulit ossa Saul, C & ossa Ionathæ filij eius à viris Iabes-Galaad, qui furati fuerant ea de plateá Beth-san, ‡ in qua suspenderant eos Philisthijm, 13 cū interfecissent Saul in Gelboe, ¶ & asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: 14 & colligētes ossa eorū, qui affixi fuerāt, ¶ sepelierunt ea cū ossibus Saul, & Ionathæ filij eius in Terra Ben-iamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius: feceruntq; oĩa quæ præceperat rex, & propitiatus est Deus terræ 15 post hæc. ¶ Factum est aūt rursum prælium Philisthinorum aduersum Israël, & descendit Dauid, & serui eius cū eo, & pugnabant contra Philisthiim. Deficiente autē Dauid, 16 ¶ Iesbi-benob, qui fuit de genere Arapha, cuius ferrum hastæ trecentas vncias appendebat, & accinctus erat ense nouo, nisus est 17 percutere Dauid. ¶ Præsidioq; ei fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum Philisthæum D interfecit. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iam non egredieris nobiscū in bellū, ne 18 extinguas lucernā Israël. ¶ ‡ Secūdum quoq; bellū fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husathi, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum. 19 ¶ Tertium quoq; fuit bellū in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Beth-lehemites Goliath Gethæū, cuius hastile hastæ erat quasi liciatorium texentium. 20 ¶ Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus qui senos in manibus pedibusq; habebat digitos, idest vigintiquatuor, & erat de origine Arapha. 21 ¶ Et blasphemauit Israël: percussit autem eum Ionathā 22 filius Samaa fratris Dauid. ¶ Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & seruorum eius.

[Margin: ‡ Iosu. 9. c. 16. — ‡ 1. Re. 18. d. 3. — ‡ 1. Re. 31. d. 19. — ‡ 1. Pa. 20. a. 4.]

CAPVT XXII.

1 A Locutus est aūt Dauid dño verba carminis huius, in die qua liberauit eū dñs de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul. 2 ¶ Et ait:

Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus.

3 ¶ Deus fortis meus sperabo in eum: scutum meū & cornu salutis meæ: eleuator meus, & refugium meum: saluator meus, de iniquitate liberabis me.

4 ¶ ‡ Laudabilem inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero.

5 ¶ Quia circundederunt me cōtritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6 Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me laquei mortis.

7 ¶ In tribulatione mea inuocabo dūm, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo sancto suo vocem meā, & clamor meus veniet ad aures eius.

8 ¶ Commota est & contremuit terra, fundamenta montium concussa sunt & conquassata, quoniam iratus est eis.

9 ¶ Ascendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10 ¶ Et inclinauit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

11 ¶ Et ascendit super Cherubim, & volauit, & lapsus est super pennas venti.

12 ¶ Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: B cribrans aquas de nubibus cælorum.

13 ¶ Præ fulgore in conspectu eius, * succensi sunt carbones ignis.

14 ¶ Tonabit de cœlo dominus, & excelsus dabit vocem suam.

15 ¶ Misit sagittas, * & dissipauit eos: fulgur, & consumpsit eos.

16 ¶ Et apparuerunt effusiones maris, & reuelata sunt fundamenta orbis ab increpatione dñi, ab inspiratione spiritus furoris eius.

[Margin: ‡ Ps. 17. a. 3. — * nubes. — * suas.]

17 ¶ Misit de cœlo, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis.
18 ¶ Liberauit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me, quoniam robustiores me erant.
19 ¶ Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus est dominus firmamentum meum.
20 ¶ Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.
21 ¶ Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi.
22 ¶ Quia custodiui vias domini, & non egi impie a Deo meo.
23 ¶ Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, & præcepta eius non amoui à me.
24 ¶ Et ero perfectus cum eo, & custodiam me
C ab iniquitate mea.
25 ¶ Et restituet mihi dñs secundum iustitiam meam: & secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum suorum.
26 ¶ Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.
27 ¶ Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.
28 ¶ Et populum pauperem saluum facies, oculisque tuis excelsos humiliabis.
29 ¶ Quia tu lucerna mea domine, & tu domine illuminabis tenebras meas.
30 ¶ In te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum.
31 ¶ Deus, immaculata via eius, eloquium domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in te.
32 ¶ Quis est Deus præter Dominum? & quis fortis, præter Deum nostrum?
33 ¶ Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.
34 ¶ Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.
35 ¶ Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.
36 ¶ Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo *mea* multiplicauit me.

*tua.

37 ¶ Dilatabis gressus meos subtus me, & non
D deficient tali mei.
38 ¶ Persequar inimicos meos, & conteram, & non conuertar donec consumam eos.
39 ¶ Consumam eos, & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.
40 ¶ Accinxisti me fortitudine ad prælium: incuruasti resistentes mihi subtus me.
41 ¶ Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.
42 ¶ Clamabunt, & non erit qui saluet, ad dominum, & non exaudiet eos.
43 ¶ Delebo eos, vt puluerẽ terræ: quasi lutum platearum cõminuam eos, atq; confringã.
44 ¶ Saluabis me à contradictionibus populi mei: custodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus, quem ignoro, seruiet mihi.
45 ¶ Filij alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.
46 ¶ Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angustijs suis.
47 ¶ Viuit dominus, & benedictus Deus meus & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
48 ¶ Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos sub me.
49 ¶ Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
50 ¶ †Propterea confitebor tibi domine in gentibus, & nomini tuo cantabo.

†Rom. 15 b. 9.

51 ¶ Magnificans salutis regis sui, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

1 A HÆc autẽ sunt verba nouissima quæ dixit Dauid filius Isai: Dixit vir cui cõstitutũ est de Christo Dei Iacob, egregius psaltes
2 Israel. ¶ Spiritus Dñi locutus est
3 per me, & sermo eius ꝑ linguã meã ¶ Dixit Deus Israel mihi, locutus est: Fortis Israel, Dominator hoīum, iustus dominator in ti-
4 more Dei ¶ *Sicut lux auroræ oriente sole, mane absq; nubibus rutilat, & sicut pluuijs

*Et 1.

5 germinat herba de terra. ¶ Nec tanta est domus mea apud Deũ, vt pactũ æternũ iniret mecũ firmũ in oībus, atq; munitũ. Cuncta enim salus mea & oīs voluntas: nec est ge-
6 quã ex *ea quod non germinet ¶ Præuaricatores aũt quasi spinæ euellentur vniuersi:

*eo I.

7 quæ non tolluntur manibus. ¶ Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lãceato, igneq; succensa cõburẽtur, vsq; ad
8 nihilũ ¶ †Hæc nõia fortium Dauid — Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu
9 vno ¶ Post hũc Eleazar fili* patrui eius Ahohites inter tres fortes, q erant cũ Dauid, qñ
B exprobrauerunt Philisthijm, & congregati
10 sunt illuc in prælĩu ¶ Cũq; ascendissent viri Israel, ipse stetit, & percussit Philisthæos donec deficeret manus eius, & obrigesceret cũ gladio: fecitq; dñs salutẽ magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad

†1.Pa.11 10. —3 —7.

11 cæsorũ spolia detrahẽda ¶ Et post hunc Semma filius Age de Arari: & cõgregati sũt Philisthijm in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie
12 Philisthijm, ¶ stetit ille in medio agri, & tutatus est eũ, percussitq; Philisthæos: & fecit
13 Dñs salutẽ magnã ¶ Necnon & antẽ descẽderãt tres, q erãt principes inter triginta, & venerant tẽpe messis ad Dauid in speluncam Odollam: castra aũt Philisthinorũ erant po-
14 sita in Valle gigantũ. ¶ Et Dauid erat in præsidio: porro statio Philisthinorum tunc erat
15 in Beth-lehem. ¶ Desiderauit ergo Dauid aquam de lacu, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna q est in Beth-

16 lehem iuxta portā? Irruperūt ergo tres for-
C tes castra Philisthinorū, & hauserunt aquā
de cisterna Beth-lehem, quæ erat iuxta por-
tā, & attulerūt ad Dauid: at ille noluit bibe-
17 re, sed libauit eā dño, dicens: Propitius sit
mihi dñs, ne faciā hoc: nu sāguinē hominū
istorū qui profecti sunt, & animarū pericu-
lū bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt
18 tres robustissimi. Abisai quoq; frater Ioab
filius Saruiæ, princeps erat de tribus *: ipse
est qui leuauit hastā suam cōtra trecentos,
19 quos interfecit, noīatus in * tribus, & inter
tres nobilior, eratq; eorum princeps, sed vs-
20 que ad tres primos non peruenerat. Et Ba-
naias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorū
operum de Cabseel: ipse percussit duos leo-
nes Moab, & ipse descendit, & percussit leo-
21 nem in media cisterna in diebus niuis. Ipse
quoq; interfecit virū Ægyptiū, virū dignum
spectaculo, habentē in manu hastam: itaque
cū descendisset ad eum in virga, vi extorsit
hastā de manu Ægyptij, & interfecit eū ha-
22 sta sua. Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ.
23 Et ipse nominatus inter tres robustos, qui
D erant inter triginta nobiliores: verūtamen,
vsq; ad tres nō puenerat: fecitq; eū sibi Da-
24 uid auricularīū, a secreto. Asael frater Io-
ab inter triginta, Elehanan filius patrui eius
25 de Beth-lehem. Semma de Harodi. Elica
26 de Harodi, Heles de Phalti, Hira filius Ac-
27 ces de Thecua. Abi-ezer de Anathoh, Mo-
28 bonai de Husati, Selmon Aholites, Maha-
29 rai Netophathites, Heled filius Baana, &
ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Ga-
30 baath filiorū Ben-iamin: Bannaia Phara-
31 thonithes, Heddai de Torrēte Gaas, Abial-
32 bō Arbathithes, Azmauéth de Beromi, E-
33 liaba de Salaboni: Filij Iassen, Ionath. Sem-
ma de ᵃOrodiᵃ, Ahiam filius Sarar Ararites,
34 Eliphelet filius Aasbai filij Machati, Eliam
35 filius Achi-tóphel Gelonites, Hesrai de Car-
36 melo, Pharai de Arbi, Igaal filius Nathan de
37 Soba. ᵇBonni de Gadi, Selec de Amoni, Na-
harai de Berothites armiger Ioab filij Sar-
38 uiæ. Ira Iethrites, Gareb, & ipse Iethrites,
39 Vrias Hethæus. Omnes triginta septem.

*istis. 2.
*illis 1.
ᵃOroti. 3.
ᵇBani. 3.

CAPVT XXIIII.

1 Par. 21 c 1.
*al Ioab.

1 ET addidit furor dñi irasci con-
A tra Israël, cōmouitq; Dauid in
eis dicentē *: Vade, numera Is-
2 raël & Iudam. Dixitq; rex ad
Ioab principem exercitus sui:
Perambula omnes tribus Israel à Dan vsque
Ber-sabee, & numerate populū, vt sciā nu-
3 merū eius. Dixitq; Ioab regi: Adaugeat do-
minus Deus tuus ad populū tuum, quantus
nūc est, iterūq; centuplicet in cōspectu dñi
mei regis: sed quid sibi dñs meus rex vult in
4 re huiuscemodi? Obtinuit autē sermo re-
gis verba Ioab, & principū exercitus: egres-
susq; est Ioab, & principes militum à facie
5 regis, vt numerarent populū Israel. Cumq;
pertransissent Iordanem, venerunt in Aroer
6 ad dexterā vrbis, q̄ est in Valle-Gad. & per
Iazer transierunt in Galaad, & in terrā infe-
riorem Hadsi, & venerunt in Dan syluestria.
7 Circumeuntes iuxta Sidônē, transierūt ꝓ-
pe mœnia Tyri, & oēm terrā Heuæi, & Cha-
nanæi, veneruntq; ad meridiē Iuda in Ber-
8 sabee, & lustrata vniuersa terra affuerunt
post nouē menses, & viginti dies, in Ierusa-
9 lē. Dedit ergo Ioab numerū descriptionis
populi regi, & inuenta sunt de Israel octin-
B genta millia virorū fortium, qui educerent
gladiū: & de Iuda quingenta millia pugna-
10 torū. Percussit aūt cor Dauid eū, postquam
numeratus est populus: & dixit Dauid ad
Dominum: Peccaui valde in hoc facto, sed
precor Dñe vt transferas iniquitatem serui
11 tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaque
Dauid mane, & sermo domini factus est ad
Gad prophetam & videntē Dauid, dicens:
12 Vade, & loquere ad Dauid: Hęc dicit dñs:
Triū tibi dat optio, elige vnū quod volueris
13 ex his, vt faciam tibi. Cumque venisset Gad
ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septem
annis veniet tibi fames in terra tua: aut tri-
bus mensibus fugies aduersarios tuos: & illi
te persequentur: aut certè tribus diebus erit
C pestilentia in terra tua. Nūc ergo delibera,
& vide quē respondeā ei, qui me misit, ser-
14 monem. Dixit aūt Dauid ad Gad: Coarctor
nimis: sed melius est, vt incidam in manu
dñi (multæ enim misericordiæ eius sunt)
15 quam in manus hominum. Immisitque
Dominus pestilentiam in Israel de mane
vsque ad tempus constitutum, & mortui
sunt ex populo a Dan vsque ad Ber-sabee
16 septuaginta millia virorum. Cumque ex-
tendisset manū suam Angelus Domini su-
per Ierusalem, vt disperderet eam, misertus
est Dominus sup afflictionem, & ait Ange-
lo percutienti populum: Sufficit: nunc con-
tine manum tuā. Erat autem Angelus Do-
17 mini iuxta aream-Areuna Iebusæi. Dixit-
que Dauid ad Dominum cum vidisset An-
gelum cædentem populum: Ego sum qui
peccaui, & ego inique egi: isti q̄ oues sunt,
quid fecerūt? vertatur obsecro manus tua
contra me, & contra domum patris mei.
18 Venit autem Gad * ad Dauid in die illa, &
dixit ei: Ascende, & constitue altare domi-
19 no in area-Areuna Iebusæi. Et ascendit
D Dauid, iuxta sermonē Gad, quem præcepe-
20 rat ei dominus. Conspiciensque Areuna,
animaduertit regem & seruos eius transi-
21 re ad se: & egressus adorauit regem pro-
no vultu in terram, & ait: Quid causæ
est, vt veniat Dominus meus rex ad ser-
uum suum? Cui Dauid ait: Vt emam a te
aream, & ædificem altare Domino, & ces-
22 set interfectio quæ grassatur in populo. Et
ait Areuna ad Dauid: Accipiat, & offe-
rat dominus meus rex, sicut placet ei: ha-

*propheta

bes

bes boues in holocaustum, & plaustrum, & iuga boum in vsum lignorum. 23 ꝑ Omnia dedit Areuna regi, dixitq; Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuū. 24 ꝑ Cui respondens rex ait: Nequaquam vt vis sed emam pretio a te, & non offeram domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues, argēti siclis quinquaginta: 25 ꝑ & ædificauit ibi Dauid altare domino: & obtulit holocausta, & pacifica: & propitiatus est dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israël.

2. P. r. 3. a. 2.

LIBER TERTIVS REGVM,

secundùm Hebręos, primus Malachim.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET Rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat. 2 ꝑ Dixerunt ergo ei serui sui: Quæramus domino nostro regi adolescētulam virginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu [b] suo, & calefaciat dominum nostrum regem. 3 ꝑ Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & inuenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. 4 ꝑ Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei: rex vero non cognouit eam. 5 ꝑ Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicēs: Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. 6 ꝑ Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicēs: Quare hoc fecisti? Erat autem & ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom. 7 ꝑ Et sermo [b] ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. 8 B ꝑ Sadoc vero sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei, & [b] Cerethi & Phelethi, & *robur exercitus Dauid non erat cum Adonia. 9 ꝑ Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuersis pinguibus iuxta lapidem-zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vniuersos fratres suos filios regis, & omnes viros Iuda seruos regis. 10 ꝑ Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robustos quosque, & Salomonem fratrem suum non vocauit. 11 ꝑ Dixit itaque Nathan ad Beth-sabee matrem Salomonis: Num audisti quod regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noster Dauid hoc ignorat? 12 ꝑ Nunc ergo veni, accipe consilium à me, & salua animam tuam, filijque tui Salomonis. 13 ꝑ Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei: Nonne tu dñe mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Quod Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? 14 ꝑ Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos. 15 C ꝑ Ingressa est itaque Beth-sabee ad regem in cubiculo: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei. 16 ꝑ Inclinauit se Beth-sabee, & adorauit re-

[b] suo 3. [b] eius. [b] Reis. * omne.

ge n Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis?
17 ¶ Quæ respondens ait: Domine mi * tu iurasti per dominum Deum tuũ ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse
18 sedebit in solio meo. ¶Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante.
19 ¶Mactauit boues & pinguia quæq;, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoq; sacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem aũt seruum tuum
20 non vocauit. ¶Veruntamen dñe mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, vt indices eis quis sedere debeat in solio tuo dñe mi rex,
21 post te. ¶ Eritque, cum dormierit dñs meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius
22 meus Salomon peccatores: ¶ Adhuc illa lo-
23 quente cũ rege, Nathã propheta venit. ¶Et nunciauerunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumq; introisset in conspectum
24 regis, & adorasset eum pronus in terrã, ¶dixit Nathan: Dne mi rex, tu dixisti, Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronũ
25 meum? ¶ Quia descendit hodie & immolauit boues, & pinguia & arietes plurimos,
D & vocauit vniuersos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoq; sacerdotem: illisq; vescentibus, & bibentibus coram eo,
26 & dicentibus: Viuat rex Adonias. ¶ Me seruum tuum & Sadoc sacerdotem, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum
27 tuum nõ vocauit. ¶Nunquid à dño meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indicasti seruo tuo quis sessurus esset super thro-
28 num dñi mei regis post eũ? ¶Et rñdit rex Dauid, dicens: Vocate ad me Beth-sabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset
29 ante eum, ¶ iurauit rex, & ait: Viuit dñs, qui
30 eruit animam meã de omni angustia ¶Quia sicut iuraui tibi per dñm Deum Israël, dicens, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super soliũ meum pro me:
31 sic faciam hodie. ¶Summissoq; Beth-sabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Vi-
32 uat dñs meus Dauid in æternũ ¶Dixit quoque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ: Qui cum ingressi fuissent co-
33 ram rege, ¶dixit ad eos: Tollite vobiscũ ser-
E uos dñi vestri, & imponite Salomonem filiũ meum super mulã meam: & ducite eum
34 in Gihõ ¶& vngat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta in regem super Israël: & canetis buccina, atq; dicetis, Viuat rex Sa-
35 lomon. ¶ Et ascẽdetis post eũ, & *venietis*, & sedebit super soliũ meum, & ipse regnabit pro me: illiq; præcipiam vt sit dux super
36 Israël & super Iudam. ¶ Et rñdit Banaias filius Ioiadæ, regi, dicens: Amen. sic loquatur
37 dñs Deus dñi mei regis. ¶Quõ fuit dñs cum dño meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat soliũ eius a solio dñi mei re-
38 gis Dauid ¶ Descendit ergo Sadoc sacerdos & Nathan propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonẽ super mulam regis Dauid, & ad-
39 duxerunt eum in Gihon. ¶Sumpsitq; Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit
F Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit
40 oĩs populus: Viuat rex Salomon. ¶Et ascendit vniuersa multitudo post eũ, & populus canentium tibijs, & lætantium gaudio ma-
41 gno, & insonuit terra à clamore eorũ. ¶Audiuit aũt Adonias, & oẽs qui inuitati fuerant ab eo, iamq; conuiuium finitum erat: sed & Ioab audita voce tubæ ait: Quid sibi
42 vult clamor ciuitatis tumultuãtis? ¶ Adhuc illo loquente, Ionathan filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingrede-
43 re, qa vir fortis es, & bona nũcians. ¶ Rñdit Ionathan Adoniæ: Nequaquam: Dñs enim noster rex Dauid regẽ cõstituit Salomonẽ
44 ¶ misitq; cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetã, & Banaiam filium Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi, & imposuerũt eum
45 super mulã regis. ¶ Vnxeruntq; eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & inso-
46 nuit ciuitas: hæc est vox quam audistis. ¶Sed
47 & Salomon sedet super solium regni. ¶Et in-
G gressi serui regis, benedixerunt dño nostro regi Dauid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius super thronũ tuum
48 Et adorauit rex in lectulo suo: ¶ insuper & hæc locutus est: benedictus dñs Deus Israël, qui dedit hodie sedentẽ in solio meo,
49 videntibus oculis meis. ¶ Territi sunt ergo, & surrexerunt oẽs qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque in viam suam.
50 ¶Adonias aut timens Salomonẽ, surrexit, & abijt in tabernaculum dñi, tenuitque cor-
51 nu altaris. ¶Et nunciauerunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timẽs regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, q non interficiat ser-
52 uum suum gladio. ¶Dixitq; Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram: sin autem malum in-
53 uentum fuerit in eo, morietur. ¶Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari. & ingressus adorauit regem Salomonẽ: dixitq; ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

1 APpropinquauerunt autem dies
A Dauid vt moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicẽs:
2 ¶* Ego ingredior viã vniuersæ terræ: confortare, & esto vir*.
3 ¶Et obserua vt custodias mandata domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & custodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut ‖ scriptum est in lege Moysi, vt intelligas vniuersa quæ facis, &
4 quocunque te verteris: ¶ Vt confirmet dñs

Marginalia: * Rex. — 1. Pa. 29. f 22. — * & Iudã 4. — * veniet 1. — * in Ierusalem. — * Ecce. — * fortis, — 13. — 13. — ‖ Deu. 17 d. 16. — Iosu. 7. b. 14.

sermones suos quos locut' est de me, dicēs: Si custodierint filij tui vias meas, in oī corde suo, & in oī aia sua, non auferet tibi vir de solio Israël. 5 ℣ Tu quoq; nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, q̄ fecerit duob' principibus exercitus Israël, ‖ Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether: quos occidit, & effudit sanguinē belli in pace, & posuit cruorē prælij in baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamēto suo qđ erat in pedib' eius. 6 ℣ Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & B nō deduces caniciē ei' pacifice ad inferos. 7 ℣ Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiā, eruntq; comedētes in mēsa tua: ‖ occurrerunt.n. mihi qñ fugiebā a facie Absalom fratris tui. 8 ℣ Habes quoq; apud te Semei filiū Gera filij Iemini de Bahurim ‖ qui maledixit mihi maledictione pessima, qñ ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cū transirem Iordanē, & iuraui ei per 9 dñm, dicēs: Non te interficiā gladio: tu noli pati eum esse innoxium. vir autē sapiens es, ut scias quæ facies ei, deducesq; canos 10 eius cū sanguine ad inferos. ℣ ‖ Dormiuit igitur Dauid cū patribus suis, & sepultus est in ci- 11 uitate Dauid. ℣ Dies aūt quibus regnauit Dauid super Israël, quadraginta anni sunt: in Hebrō regnauit ‖ septē annis, in Ierusalē triginta tribus. 12 ℣ Salomō aūt sedit super thro- C nū Dauid pr̄is sui, & firmatū est regnū eius 13 nimis. ℣ Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Beth-sabee matrē Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificúsne est ingressus tuus? Qui 14 rñdit: Pacificus. ℣ Addiditque: Sermo mihi 15 est ad te. Cui ait: Loquere. ℣ Et ille: Tu, inquit, nosti, quia meū erat regnū, & me præposuerat oīs Israël sibi in regem: sed translatū est regnum, & factum est fratris mei: a 16 dño enim constitutū est ei. ℣ Nunc ergo petitionem vnam precor à te, ne cōfundas fa- 17 ciem meā. Quæ dixit ad eum: Loquere. ℣ Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi, (neq; enim negare tibi quicquā pōt) vt det mihi 18 Abisag Sunamitidē vxorē. ℣ Et ait Beth-sa- 19 bee: Bene, ego loquar pro te regi. ℣ Venit ergo Beth-sabee ad regem Salomonem, vt loqueret ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitq; eam, & sedit super thronū suum: positusq; est thronus mr̄i re- 20 gis, quæ sedit ad dexteram eius. ℣ Dixitq; ei: Petitionē vnam paruulā ego deprecor à te, ne cōfundas faciē meam. Et dixit ei rex: Pe- D te mater mea: neq; enim fas est vt auertam 21 faciem tuam. ℣ Quæ ait: Detur Abisag Suna- 22 mitis Adoniæ fratri tuo vxor. ℣ Responditq; rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum, ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, 23 & Ioab filium Saruiæ. ℣ Iurauit itaque rex Salomon per dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra aīam 24 suam locutus est Adonias verbum hoc. ℣ Et nunc viuit dominus qui firmauit me, & collocauit me super soliu Dauid patris mei, & qui fecit mihi domū, sicut locutus est, quia 25 hodie occidetur Adonias. ℣ Misitque Rex Salomon per manum Banaiæ filij Ioiadæ, 26 qui interfecit eum, & mortuus est. ℣ Abia- E thar quoq; sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es, sed hodie te non interficiā, quia portasti arcā dñi Dei corā Dauid p̄re meo, & sustinuisti laborem in oībus in quibus labora- 27 uit pater meus. ℣ Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos domini, ‖ vt impleretur sermo Domini, quem locutus est 28 super domum Heli in Silo. ℣ Venit autem

viam suam 4.

‖ 2. Reg. 3. 27. & 20. c. 10.

‖ 2. Re. 19. f 31.

‖ 2. Re. 16 b. 5. & 19 d 19.

& sicies 6

‖ Act. 2. e 29 & 13. f. 36.

‖ 1 Pa. 29. f. 23.

vero 2.

‖ 2. Reg. 5. a. 4.

‖ 1. Reg. 2. f. 31.

ᵃ Ioab 1.

nuncius ad ᵃ Salomonē ᵗ ꝙ Ioab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum 29 dñi, & apprehendit cornu altaris. ¶ Nunciatumq; est regi Salomoni ꝙ fugisset Ioab in tabernaculum domini, & esset iuxta altare, misitq; Salomon Banaiam filium Ioia- 30 dæ, dicens: Vade, interfice eum. ¶ Et venit Banaias ad tabernaculum domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait, Non egrediar, sed hic moriar. Renunciauit Banaias regi sermonem, dicens: Hæc locutus est 31 Ioab, & hæc respondit mihi. ¶ Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est, & interfice eum, & sepeli, & amouebis sanguinem innocentē, qui effusus est à Ioab, a me & à domo pa- 32 tris mei. ¶ Et reddet dominus sanguinem F eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante: ‖ Abner filium Ner principem militiæ Israël, ‖ & Amasam filium Iether principem exercitus 33 Iuda: ¶ & reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum: Dauid autē & seminis eius, & domui, & throno illius sit pax vsq; in æternū 34 à domino. ¶ Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggressus eum interfecit, sepul- 35 tusq; est in domo sua in deserto. ¶ Et constituit rex Banaiam filium Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit 36 pro Abiathar. ¶ Misit quoque rex & vocauit Semei, dixitque ei: Aedifica tibi domum in Ierusalem, & habita ibi, & non egredie- 37 ris inde huc, atque illuc. ¶ Quacunq; autem die egressus fueris & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis 38 tuus erit super caput tuum. ¶ Dixitque Semei regi: Bonus sermo: sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem diebus 39 multis. ¶ Factum est autem post annos tres vt fugerent serui Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nunciatumque est Se- 40 mei ꝙ serui eius issent in Geth. ¶ Et surrexit Semei, & strauit asinum suum, iuitque ad Achis in Geth ad requirēdum seruos suos, 41 & adduxit eos de Geth. ¶ Nunciatum est autem ᵃ Salomoni ꝙ isset Semei in Geth de Ie- 42 rusalem, & rediisset. ¶ Et mittens vocauit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per dominum, & prædixi tibi, Quacunque die egressus ᵇ fueris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi, Bonus 43 sermo quem audiui? ¶ Quare ergo non custodisti iusiurandum domini, & præceptum 44 quod præceperam tibi? ¶ Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo: reddidit dominus malitiam tuam 45 in caput tuum. ¶ Et rex Salomon benedictus, & thronus Dauid erit stabilis coram 46 domino vsque in sempiternum. ¶ Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui ᵇ aggressus percussit eum, & mortuus est.

‖ 2.Reg.3. a.27.
‖ 2.Re.20. c.9.
ᵃ regi.
ᵇ ieris 4.
ᵇ egressus. 2.

CAPUT. III.

1 A C Onfirmatum est igitur regnū in manu Salomonis, & affinitate coniunctus est Pharaoni regi Aegypti: accepit nanque filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret ædificans domum suam, & domum dñi, & murum Ie- 2 rusalem per circuitū. ¶ Attamē populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templū nomini dñi vsq; in diem illum. 3 ¶ Dilexit autem Salomon dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto

‖ 2.Par.1. a.1.

quod

quod in excelsis immolabat, & accendebat
4 thymiama. ¶ Abijt itaq; * in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximũ: mille hostias in holocaustũ obtulit
5 Salomon super altare illud ¶ in Gabaõ. Apparuit autem Dñs Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis vt dem tibi.
6 ¶ Et ait Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo Dauid patre meo misericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate, & iustitia & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronũ eius
7 sicut est hodie. ¶ Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti seruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem sum puer paruulus, &
8 ignorans egressum & introitum meum: ¶ Et seruus tuus in medio est populi quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari nõ potest præ multitudine.
9 ¶ Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populũ tuum iudicare possit, & discernere inter bonũ, & malum: quis enim poterit iudicare populum
10 tuũ, populum tuũ hunc multum? ¶ Placuit ergo sermo coram Domino, q Salomõ po-
11 stulasset huiuscemodi rẽ. ¶ Et dixit Dñs Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & nõ petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorũ tuorum: sed postulasti ti-
12 bi sapientiã ad discernendum iudicium: ¶ ecce feci tibi secundum sermones tuos: & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post
13 te surrecturus sit. ‖ Sed hæc quæ nõ postulasti dedi tibi, diuitias scilicet, & gloriam, vt
C nemo fuerit similis tui in regibus cũctis re-
14 tro diebus. ¶ Si autem ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea & mãdata mea, sicut ambulauit * pater tuus, longos
15 faciã dies tuos. ¶ Igitur euigilauit Salomon, & intellexit q esset somnium. Cumq; venisset Ierusalẽ, stetit corã arca fœderis Dñi, & obtulit holocausta & fecit victimas pacificas & grande conuiuiũ vniuersis famulis
16 suis. ¶ Tunc venerũt duæ mulieres meretri-
17 ces ad regẽ, steteruntque corã eo. ¶ Quarum vna ait obsecro, mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna: & pe-
18 peri apud eam in cubiculo ¶ Tertia autem die postquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in
19 domo exceptis nobis duabus. ¶ Mortuus est aũt filius mulieris huius nocte: dormiens
20 quippe oppressit eum. ¶ Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in sinu suo: suum autem filium,
21 qui erat mortuus, posuit in sinu meo. ¶ Cũque surrexissẽ manè vt darẽ lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuẽs clara luce, deprehendi non esse meũ quem
22 genueram. ¶ Responditque altera mulier:
D Non est ita vt dicis, sed filius tuus mortuus est, meus aũt viuit. Econtrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc mo-
23 dum contendebant coram rege. ¶ Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vi-
24 uit. ¶ Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege.
25 ¶ Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & di-
26 midiam partem alteri. ¶ Dixit autem mulier cuius filius erat viuus, ad regem (cõmota sunt quippe viscera eius super filio suo:) Obsecro dñe, date illi infantẽ viuũ, & noli-

te

Salomon
In Gabaon apparuit Dominus 3.
2. Par. 3. b.10.
Sup. 7. b. 11. Matth. 6. d.29.
* Dauid.

te interficere eum. Econtrario illa dicebat: 27 Nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. Respõdit rex, & ait: Date huic infantẽ viuũ, & nõ 28 occidatur: hæc ẽ enim mater eius. Audiuit itaq; omnis Israël iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regẽ, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

CAPVT IIII.

1 A ERAT aũt rex Salomon regnãs super omnem Israël. & hi 2 principes quos habebat. Azarias filius Sadoc* sacerdotis[*]. 3 Elioreph & Ahia filij Sisa scribę: Iosaphat filius Ahilud, à commen- 4 tarijs: Banaias filius Ioiadæ, super exerci- 5 tũ. Sadoc aũt & Abiathar sacerdotes. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi. Zabud filius Nathan, sacerdos amicus 6 regis: & Abisar propositus domus: & Ado- 7 niram filius Abda super tributa. Habebat autem Salomon duodecim præfectos super oẽm Israël qui præbebant annonam regi & domui eius: per singulos enim mẽses in 8 anno, singuli necessaria ministrabant. Et hæc nomina eorum: Ben-hur, in monte E- 9 phraim. Ben-decar, in Maces & in Salé-bim, & in Beth-sames, & in Edom, & in 10 Beth-hanam. Beth hesed, in Aruboth: 11 ipsius* erat Socho, & oĩs Terra-Epher. Ben-abinadab, cuius omnis Nephath-dor, Ta- 12 pheth filiã Salomonis habebat vxorẽ. Bana filius Ahilud regebat Thanach, & Mageddo, & vniuersam Beth-san quæ est iux- B ta Sarthana subter Iezrahel, à Beth-san vsque Abel-mehula è regione Iecmaan. 13 Bengaber in Ramoth-galaad: habebat Anoth-iair filij Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob quæ est in Basan, sexaginta ciuitatibus magnis atq; muratis quæ habebãt seras æreas. Ahinadad 14 filius Addo præerat in Manaim. Achimaas 15 in Neph-tali: sed & ipse habebat Basemath 16 filiam Salamonis in coniugio. Baana filius 17 Husi, in Aser, & in Baloth. Iosaphat Filius Pharue: in Issachar. Semei filius Ela, in 18 Ben-iamin. Gaber filius Vri in terra Ga- 19 laad. *in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Basan, super omnia quæ erãt in il- 20 la terra. Iuda & Israël innumerabiles, sicut arena maris in multitudine comeden- 21 tes, & bibentes atq; lętantes. ‖Salomõ autẽ erat in ditione sua habẽs oĩa regna-secũ C a flumine terræ Philisthijm vsq; ad terminũ Ægypti offerentium sibi munera, ser- 22 uientium ei cunctis diebus vitæ eius. Erat aũt cibus Salamonis p dies singulos trigin- 23 ta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, Decẽ boues pĩgues, & viginti boues pascuales & cẽtũ arietes, excepta venatione ceruoru, caprearũ atq; bubalorum, & auiũ altiliũ 24 Ipse. n. obtinebat omnẽ regionẽ quæ citrã flumẽ-quasi a Taphsa vsq; ad Gazam, & cũctos reges illarũ regionum: & habebat 25 pacem ex omni parte in circuitũ. Habitabatque Iuda & Israël absque timore vllo, vnusquisq; sub vite sua, & fica sua, à Dan 26 vsq; Bersabee cũctis diebus Salomonis. Et D habebat Salomon ‖ quadraginta millia præsepia equorũ curulium, & duodecim millia 27 equestriũ, Nutriebantq; eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mẽsę regis Salomonis cũ ingẽti cura pbebant in tẽpore 28 suo. Hordeũ quoq; & paleas equorũ & iumentorũ deferebãt in locũ vbi erat rex iuxta cõstitutũ sibi. 29 ‖Dedit quoq; Deus sapientiã Salomoni, & prudentiã multã nimis, & latitudinẽ cordis quasi arenã q̃ est in litto- 30 re maris: Et pcedebat sapiẽtia Salomonis sapientiã oĩum Orientaliũ, & Ægyptiorũ, 31 & erat sapientior cũctis hoĩbus, sapientior Ethan Ezrahite, & Heman, & Chalcol, & Dorda filijs Mehol: & erat nominatus in 32 vniuersis gentibus per circuitum. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: 33 & fuerunt carmina eius quinq; millia. Et disputauit super lignis a cedro, quę est in Libano, vsq; ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumentis & volu- 34 cribus & reptilibus & piscibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendã sapientiam Salomonis, & ab vniuersis regibus terræ qui audiebant sapientiam eius.

CAPVT V.

1 A MIsit quoq; Hiram rex Tyri seruos suos ad Salomonem, audiuit enim q ipsum vnxissent regem* pro patre eius: qa amicus fuerat Hiram Dauid om- 2 ni tempore. Misit autem Salomon ad Hi- 3 ram, dicens: Tu scis voluntatem Dauid patris me, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitũ donec daret Do- 4 minus eos sub vestigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit* Deus meus mihi, per circuitum: & non est satan, neq; occursus 5 malus. Quam ob rem cogito ædificare templum nomini ‖ Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus Dauid patri meo, dicens: Filius tuus quem dabo pro te super solium B tuũ, ipse ædificabit domum nomini meo 6 Pręcipe igitur vt pcidant mihi-serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cũ seruis tuis: mercedem autem seruorum tuoru dabo tibi quãcunque petieris: scis. n. quomodo non est in populo meo vir q nouerit ligna cędere sicut Sidonij. 7 Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Dñs Deus hodie qui dedit Dauid filium sapientissimum super 8 populum hunc plurimum. Et misit Hirã ad Salomonem, dicens Audiui quæcunq; mandasti mihi: ego faciam omnem volũ- 9 tatem tuã in lignis cedrinis & abiegnis Ser-

Marginal notes: *sacerdos 8. — *enim. — ‖Ecc. 47. c. 15. — 2. Par. 9. f. 15. — ‖Ecc. 47. c. 25. — *super Israel. — *2. Par. 2. a. 3. — *Dominus 1. — ‖2. Re. 7. a. 13.

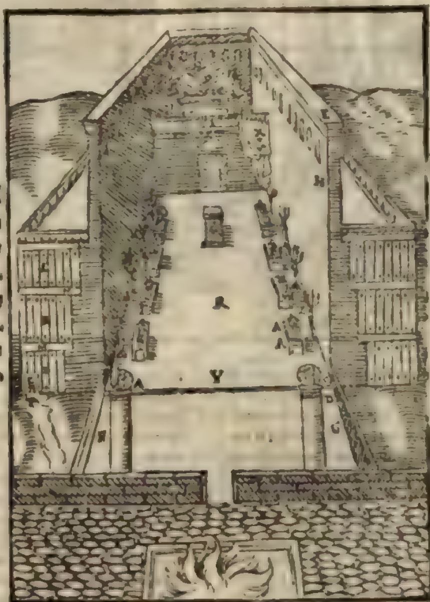

ui mei deponent ea de Libano ad mare : & ego componam ea in ratibus in mari, vsq; C ad locum quē significaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque ne- 10 cessaria mihi, vt deĩ cib⁹ domui meæ. ¶Itaq; Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnē voluntatem eius. 11 ¶ Salomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui eius, & viginti coros purissimi olei : hæc tribuebat 12 Salomō Hiram per singulos annos. ¶ Dedit quoq; dominus sapientiam Salomoni, ‖ sicut locutus est ei : & erat pax inter Hirā & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus. 13 ¶ Elegitque rex Salomō operarios de omni Israël, & erat indictio triginta millia viro- 14 rum. ¶Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita vt D duobus mēsibus essent in domibus suis : & Adomirā erat super huiuscemodi indictio- 15 nem. ¶ Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant: & octo- 16 ginta millia latomorum in monte, ¶absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium, & trecētorum præcipientium populo, & his qui faciebant o- 17 pus. ¶Præcepitq; rex vt tollerēt lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum tē- 18 pli ‖ & quadrarent eos : ¶ quos dolauerunt cęmentarij Salomonis, & cęmentarij Hiram : porrò Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

TEMPLVM SINE TECTO, CVM PORTICV SVA.

OCCIDENS.

MERIDIES.

SEPTENTRIO.

ORIENS.

a b Longitudo LX. cubitorum.

a c Latitudo XX. cubitorum.

d e Altitudo XXX. cubitorum.

f g Porticus ante templum, xx. cubitorum longitudinis, & x. cubitorum latitudinis.

h Fenestræ obliquæ, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctæ.

K Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum vna quinque cubitos latitudinis habebat: media, sex: suprema, septem: singula altitudinis quinque cubitorum.

m n o Retractationes, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallicè retraictes. Pro quibus trabes vertit Interpres.

p Cochlea.

q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo, & latitudo erant xx. cubitorum: altitudo autem cubitorum xx. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quę solo auro erat tecta: nam alij decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.

r Templum, siue sanctũ, pro foribus oraculi, XL. cubitorum longitudinis.

ſ Arca fœderis.

t Cherubim duo, x. cubitorũ altitudinis.

u Ostiola, siue valuæ in introitu oraculi.

x Velum quo distinguebatur Sanctum à Sancto sanctorum. 2. Par. 3. Matt. 27.

y Locus ostij tẽpli: quod ideo nõ expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.

z Candelabra decem, quinq; ad dexterã, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.

a a Mensæ decem.

b b Altare thymiamatis.

TEMPLVM TECTVM CVM PORTICV SVA, atrio Sacerdotum, & atrio populi.

OCCIDENS.

MERIDIES.

SEPTENTRIO.

ORIENS.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.

b Altare holocausti, longitudinis & latitudinis viginti cubitorum, & decem altitudinis.

c Labra, siue luteres. 2. Paralip. 4.

d Mare. 2. Paralip. 4.

e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis. 1. Paralip. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi sæpe intelligitur in Nouo testamento, vt Matth. 21. Act 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTVS, & ex eo vendentes & ementes eiecit.

f Basis ænea, siue suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paral. 6.

g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Regum 2. & Porta fundamenti. 2. Paral. p. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant eam esse, quæ Actorum tertio dicitur Porta speciosa: quòd omniũ portarum Orientalis esset pulcherrima.

h Porta Meridionalis.

i Porta Septentrionalis.

CAPVT VI.

1 A F Actum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de Terra-Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël, 2 ædificare cœpit domum Domino. ¶Domus autem quam ædificabat rex Salomon domino, habebat sexaginta cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine. 3 ¶ Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis iuxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. 4 ¶ Fecitque in templo fenestras obliquas. 5 ¶ Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi, & oraculi, & fecit latera in circuitu. 6 ¶Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis: Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non hærerent muris templi. 7 ¶ Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur. 8 ¶ Ostium lateris medij in *pariete* erat domus dextræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium. 9 ¶ Et ædificauit domum, B & consummauit eam: texit quoque domū laquearibus cedrinis. 10 ¶ Et ædificauit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis: & operuit domum lignis cedrinis. 11 ¶ Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens: 12 ¶ Domus hæc quam ædificas, si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea, firmabo sermonem meum tibi, ‖ quem locutus sum ad Dauid patrem tuum. 13 ¶ Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel. 14 ¶ Igitur ædificauit Salomon domum, & consummauit eam. 15 ¶ Et ædificauit parietes domus ‖intrinsecus, tabulatis cedrinis, à pauimento domus vsque ad summitatem parietum, & vsque ad laquearia, * operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis. 16 ¶ Ædificauitq; viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora, & fecit interiorē domū oraculi in Sanctū sanctorum. 17 ¶ Porro quadraginta cubitorū erat ipsum templum pro foribus oraculi. 18 ¶Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, C habens tornaturas, & iuncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete. 19 ¶ Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœderis Domini. 20 ¶ Porro oraculū habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis, & operuit illud atq; vestiuit auro purissimo. sed & altare vestiuit cedro. 21 ¶Domū quoq; ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis. 22 ¶ Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totū altare oraculi texit auro. 23 ¶Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorū altitudinis. 24 ¶ Quinq; cubitorū ala cherub vna, & quinq; cubitorū ala cherub altera: id est decem cubitos habens a summitate alæ vnius, vsque ad alæ alterius summitatem. 25 ¶Decem quoq; cubitorum erat cherub secūdus: in mensura pari, & opus vnum erat in duobus cherubim, 26 ¶id est, altitudinē habebat vnus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus. 27 ¶Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autē alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ D in media parte templi seinuicem contingebant. 28 ¶ Texit quoque cherubim auro. 29 ¶ Et oēs parietes templi per circuitū, sculpsit varijs cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias quasi prominentes de pariete, & egredientes. 30 ¶Sed & pauimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus. 31 ¶ Et in ingressu oraculi fecit * ostiola de lignis oliuarum, postesque angulorum quinque. 32 ¶Et duo ostia de lignis oliuarum, & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarū species, & anaglypha valde prominentia: & texit ea auro: & operuit tā cherubim q̄ palmas & cætera auro. 33 ¶Fecitq; in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos: 34 ¶& duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrunque ostium duplex erat, & se inuicē tenēs aperiebatur. 35 ¶Et sculpsit cherubim, & palmas & cælaturas valde eminentes: operuitq; omnia laminis aureis opere quadro ad regulā. 36 ¶Et ædificauit atriū interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. 37 ¶Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio: 38 ¶ & in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mēsis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis vtensilibus suis; ædificauitque eam annis septem.

Marginal notes: 1 Par. 3. c. 2. — * parte 5. — ‖ 2. Reg. 7. c. 16. 1. Par. 22. b. 9. — * &. — -1. — * duo.

CAPVT VII.

1 A D Omum autem suam ædificauit Salomon ‖ tredecim annis, & ad pfectum vsq; pduxit. 2 ¶Ædificauit quoque domum saltus Libani centum cubitorum lōgitudinis, & quinquaginta cubitorū latitudinis, & triginta cubitorū altitudinis, & quatuor

Marginal note: ‖ Infra 9. b. 10.

tuor deambulacra inter colūnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in colūnas. 3 ¶ Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quæ quadragintaquinq; columnis sustentabatur. 4 ¶ Vnus autem ordo habebat columnas quindecim: 5 ¶ cōtra se inuicem positas, & e regione se respicientes, æquali spacio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia. 6 ¶ Et porticum colūnarū fecit quinquaginta cubitorū longitudinis, & triginta cubitorū latitudinis: & alteram porticum in facie maioris porticus: & colūnas, & epistylia, super colūnas. 7 * ¶ Porticū quoq; solij, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis a pauimēto 8 vsq; ad summitatem. ¶ Et domuncula in qua sedebatur ad iudicandū, erat in media porticu simili opere. B Domum quoq; fecit filiæ Pharaonis (‖ quā vxorem duxerat Salomon) 9 tali opere, quali & hanc porticum. ¶ Omnia lapidibus preciosis, qui ad normā quandā, atq; mensurā, tā intrinsecus, q̄ extrinsecus serrati erāt: a fundamento vsq; ad summitatem parietum, & intrinsecus vsque ad a- 10 triū maius. ¶ Fundamenta aūt de lapidibus preciosis, lapidibus magnis decē siue octo 11 cubitorū. ¶ Et desuper lapides preciosi æqualis mensuræ secti erāt: similiterq; de cedro. 12 ¶ Et atriū maius rotundū trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus dñi inte- 13 riori, & in porticu domus. ¶ Misit quoq; rex 14 Salomon, & tulit Hiram de Tyro, ¶ filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærariū, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cū venisset ad regē 15 Salomonē, fecit omne opus eius. ¶ Et finxit duas colūnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnā vnam: & ‖ linea duodecim cubitorum ambiebat columnam 16 vtranque. ¶ Duo quoq; capitella fecit, quæ C ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære, quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubitorū al- 17 titudinis capitellum alterum: ¶ & quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicē miro opere contextarum. Vtrunq; capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello vno, & septena retia- 18 cula in capitello altero. ¶ Et perfecit columnas & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, vt tegerēt capitella quæ erant super summitatem malogranatorum. eodem modo fecit & capitello secundo. 19 ¶ Capitella autem quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij fabricata e- 20 rant, in porticu, quatuor cubitorum. ¶ Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli 21 secundi. ¶ Et statuit duas columnas in porticu templi: cumq; statuisset columnā dexteram, vocauit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secundam, & vocauit 22 nomen eius Booz. ¶ Et super capita columnarum opus in modum lilij posuit: perfe- 23 ctumq; est opus columnarum. ¶ Fecit quo- D que mare fusile decem cubitorum à labio vsq; ad labium, rotundum in circuitu: quinq; cubitorum altitudo eius, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. 24 ¶ Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum historiatarum erant fusiles. 25 ¶ Et stabant super duodecim boues, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora intrinsecus la- 26 titabant. ¶ Grossitudo autem lutēris, trium vnciarum erat: labiumq; eius quasi labium calicis, & folium repandi lilij: duo millia batos capiebat, & tria millia metretas. 27 ¶ Et fecit decem bases æneas quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubi- 28 torum altitudinis. ¶ Et ipsum opus basium, interrasile erat, & sculpturæ inter iunctu- 29 ras. ¶ Et inter coronulas, & plectas, leones, & boues, & cherubim: & in iuncturis similiter desuper: & subter leones, & boues 30 quasi lora ex ære dependentia. ¶ Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei, & per quatuor partes quasi humeruli subter lutērem fusiles, contra se inuicem respectan- 31 tes. ¶ Os quoque lutēris intrinsecus erat in E capitis summitate: & quod forinsecus apparebat vnius cubiti erat, totum rotūdum, pariterq; habebat vnum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media inter colum- 32 nia, quadrata non rotunda. ¶ Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: vna rota habebat altitudinis cubitum & semis. 33 ¶ Tales autem rotæ erant quales solent in curru fieri: & axes earum, & radij, & can- 34 thi, & modioli, omnia fusilia. ¶ Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis vnius, ex ipsa basi fusiles, & coniun- 35 cti erant. ¶ In summitate autem basis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque 36 sculpturas ex semetipsa. ¶ Sculpsit quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in F angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per circuitum 37 viderentur. ¶ In hunc modum fecit decem bases fusura vna, & mensura, sculpturaque 38 consimili. ¶ Fecit quoque decem lutēres

[Margin: it. ... .3 ... se- ... 53. | 2. Par. 4. 4. 2. | stabat 3. | 4.]

æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus erat que quatuor cubitorum: singulos quoque lutêres per singulas, idest, decem 39 bases posuit. ¶ Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem. 40 ¶ Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini 41 ¶ Columnas duas, & funiculos capitellorũ super capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui 42 erant super capita columnarum. ¶ Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum. 43 ¶ Et bases decem, & lutêres decem 44 super bases. ¶ Et mare vnum, & boues duodecim subter mare. 45 ¶ Et lebetes, & scutras, & amulas, omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. 46 ¶ In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth 47 & Sartham. ¶ Et posuit Salomon omnia vasa*: propter multitudinem autem nimiam 48 non erat pondus æris. ¶ Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam super quam ponerentur 49 panes propositionis, auream: ¶ & candelabra aurea quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas desuper 50 aureas: & forcipes aureos, ¶ & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro purissimo, & cardines ostiorum domus interioris sancti sanctorũ, & ostiorum domus templi, ex auro erant. 51 ¶ Et perfecit omne opus quod faciebat *Salomon in domo domini, & intulit quæ sanctificauerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus domini.

in domo domini. | 2.Par.5. a 1. | *rex 1.*

DVO SCHEMATA DOMVS SALTVS LIBANI, SIVE DOMVS columnarum, siue regiæ rusticæ. Primum schema domus saltus Libani, in quo sublato pariete, oculis tuis subiecimus LX. illas cedrinas columnas mansionis inferioris, & XLV. mansionis superioris.

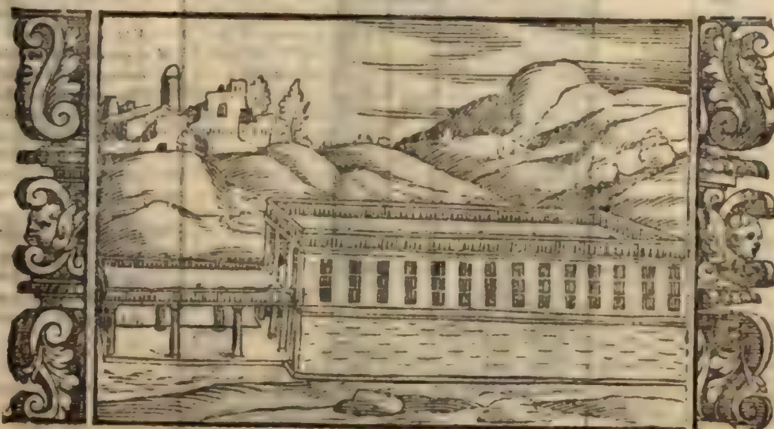

a b Longitudo centum cubitorum.
a c Latitudo L. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g h i. Quatuor deambulatoria, siue potius quatuor ordines columnarum cedrinarum, in inferiori parte domus, numero sexaginta.
k l m. Tres ordines columnarum in superiori parte, numero XLV.
n Porticus columnarum siue Porticus domus columnarum, aut Porticus, seu vestibulum domus saltus Libani, L. cubitorum longitudinis, & latitudinis XXX. Porticus hæc obiecta & coniuncta fronti domus columnarum, habebat contignationem vnam deambulationis causa: neque certo numero columnarum constabat, quamuis illi sex adiecerimus in vtroque schemate: quod fecimus, vt intelligas, eam quoque suum columnarum numerum habuisse, incertum tamen, quòd illum scriptura nõ exprimat.

SECVN-

SECVNDVM SCHEMA DOMVS SALTVS LIBANI,

in quo & alterum parietem regiæ ipsius, & alteros fenestrarum superioris mansionis terniones, tibi expressimus. Erant enim in vtroque latere superiora mansionis regiæ huius rusticæ, multiplices fenestrarum terniones.

Absoluto templo ædificauit Salomon regiam in saltu Libani, in qua per æstatem ageret. Constabat hæc regia duabus mansionibus: inferior habebat LX. columnas cedrinas, quòd maius onus sustineret, quàm superior; quæ XLV. columnis tantùm constabat. Superior mãsio sortita est tam copiosum fenestrarum numerum, vt illa esset opportunior ventis hinc inde excipiendis. Saltus Libani in quo ædificata fuit regia hæc rustica, erat propè Ierusalem. Sic autem appellatus est, quòd amœnitate, pulchritudine, & cedrorum copia cum ipso Libano certare videtur. Totum ædificium regiæ saltus Libani oculis tuis non subiecimus: sed tantùm illius partes, quæ maiorem obscuritatem videbatur habere.

Porticus solij seu tribunalis, idest, porticus in qua ius reddebat populo Salomon, pertinebat ad regiam vrbanam, non ad rusticàm. Absurdum enim esset dicere, Salomonem habuisse tribunal ruri, & non in vrbe. Hanc autem porticum, & domum filiæ Pharaonis, quæ erat Salomonis vxor, non expressimus pictura, quòd earum metrum & formam scriptura non tradat.

ALTERA COLVMNARVM

æneatum vestibuli templi.

a b Altitudo, XVIII. cubitorum.

c Linea, siue filum ambiens, aut rotunditas, XII. cubitorum.

d Capitellum altitudinis quinque cubitorum, factum ex duobus hemisphærijs contectum reticulo, in singulis hemisphærijs erat singuli ordines malogranatorum sculptorum in ipsis maculis, & internallis reticuli, vel qua verò hemisphæriorũ portio erat sparsa lilijs. A vertice aut capitelli dependebant septẽ funiculi.

DESCRIPTIO MARIS, IDEST VASIS

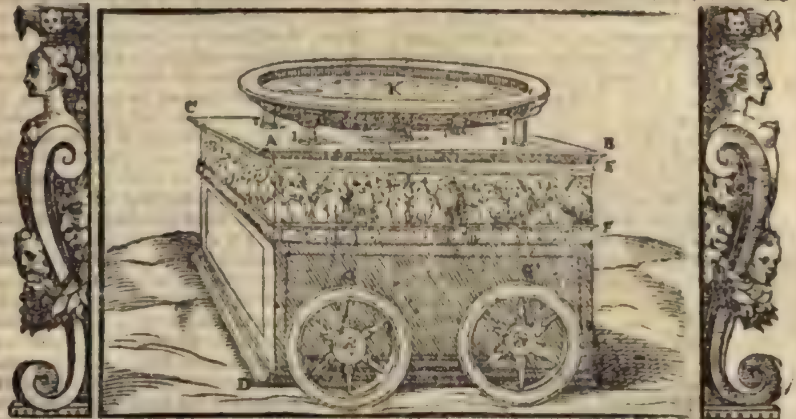
continentis aquæ vim maximam.

a b Latitudo X. cubitorum.
c d Altitudo V. cubitorum.
e f Rotunditas XXX. cubitorum.

g Cinctura ornata tuberculis trecentis, instar cucurbitarũ: in quibus deformata erant capita boum. 2. Paralit. 4. In capitibus autem illis boum erant salientes ad educendam aquam.

LVTERIVS SIVE CONCHAE vnius è decem forma.

a b Longitudo basis. IIII. cubitorum.
a c Latitudo, IIII. cubitorum.
a d Altitudo, III. cubitorum.
e Prominentiæ.
f Cinctura, in qua imagines leonum, boum, & cherubim.
g Rotæ quatuor, altitudinis cubiti, & semis.
h Columella in formam capitelli, latitudinis cubiti, & dimidij, & dimidij altitudinis, in qua cælatura cherubim, leonum & palmarum.
i Humeruli, siue sustentacula.
k Luter, IIII. cubitorum in diametro.

CAPVT VIII.

† 1. Par. 5. a. 2.

1 A TVnc † congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israël ad regem Salomonem in Ierusalē: vt deferrent arcam fœderis Domini, de ci-2 uitate Dauid, id est de Sion. ¶ Conuenitque ad regem Salomonem vniuersus Israël in mense [a] Ethanim, in solenni die, ipse est 3 mensis septimus. ¶ Veneruntq; cuncti senes 4 de Israël, & tulerūt arcā sacerdotes, & portauerunt arcam Dñi, & tabernaculum fœderis, & oīa vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Le-5 uitæ. ¶ Rex autē Salomon, & omnis multitudo Israël quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues absq; æstimatione, & nume-6 ro. ¶ Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas che-7 rubim. ¶ Siquidem cherubim expandebant alas sup locū arcæ, & protegebant arcam, & 8 vectes eius desuper. ¶ Cumq; eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculū, non apparebant vltra extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsq; in 9 præsentem diem. ¶ In arca autem non erat B aliud nisi duæ tabulæ lapideæ † quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cū filijs Israël, cum egrede-10 rentur de Terra Ægypti. ¶ Factum est autē cum exissent sacerdotes de sanctuario, ne-11 bula impleuit domum domini, ¶ & nō poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini 12 domum Domini. ¶ Tunc ait Salomon: Do-13 minus dixit, vt habitaret in nebula. ¶ Ædificans ædificaui domum in habitaculū tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. 14 ¶ Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israël: omnis enim eccle-15 sia Israel stabat. ¶ Et ait Salomon: Benedictus Dñs Deus Israel, qui locutus est ore suo ad Dauid patrem meum, & in [b] manibus 16 eius perfecit dicens: ¶ A die qua eduxi populū meum Israel de Ægypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israel, vt ædificaretur domus, & esset nomen meū ibi: sed elegi Dauid, vt esset super populum meum 17 Israel. ¶ † Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: 18 ¶ & ait Dominus ad Dauid patrem meum: Quòd cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti hoc ipsum

[a] Ethanim 2.
† Exo. 34. d. 27. Heb. 9. a. 4.
† Exo. 40. d. 27. 2. Par. 6. a. 1. - 6.
[b] manu sua 2.
† 2. Re. 7. a. 5. 2. Par. 33 b. 7.

19 mēte tractans. ꝓ Veruntamē tu non ædificabis mihi domū, sed filius tuus q egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domū nomini meo. 20 ꝓ Confirmauit dñs sermonem suū, quem locutus est: stetique pro Dauid patre meo, & sedi sup thronum Israel, sicut locutus est Dñs: & ædificaui domum nomini dñi Dei Israel 21 ꝓ Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus dñi est, quod percussit cum patribus nostris qñ egressi sunt de Terra Ægypti. 22 ꝓ Stetit autē Salomon ante altare domini C in conspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cœlum, & ait, 23 ‖Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper & super terrā deorsum: qui custodis pactū, & misericordiam seruis tuis, qui ambulant corā te in toto corde suo. 24 ꝓ Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manib⁹ pfecisti, vt hæc dies probat. 25 ꝓ Nunc igitur dñe Deus Israel, côserua famulo tuo Dauid pri meo, quę locutus es ei, dicēs: ‖ Non auferet de te vir corā me, qui sedeat super thronū Israel: ita tñ si custodierint filij tui viā suā, vt ambulent coram me, sicut tu ambulasti in conspectu meo. 26 ꝓ Et nunc Dñe Deus Israel firmentur verba tua quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo. 27 ꝓ Ergone putandum est, ꝙ verè Deus habitet super terrā? si enim cœlū, & cęli cœlorū te capere nō possunt, quāto magis domus hæc quā ædificaui? 28 ꝓ Sed respice ad orationē serui tui, & ad preces eius Dñe Deus meus: audi hymnū & orationem quā seruus tuus orat corā te hodie: 29 ꝓ Vt sint oculi tui aperti super domū hanc nocte, ac die: super domū de qua dixisti, ‖Erit nomen meū ibi: vt exaudias orationem quam orat in loco isto ad te seruus tuus. 30 ꝓ Vt exaudias deprecationē serui tui, & populi tui Israel, qđcunq; orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cęlo: & cum exaudieris, ꝓpitius eris. 31 ꝓ Si peccauerit homo in D proximū suū, & habuerit aliquod iuramen tū quo teneatur astrictus: & venerit propter iuramentū corā altari tuo in domū tuam, 32 ꝓ tu exaudies in cœlo: & facies, & iudicabis seruos tuos condemnans impiū, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei secundum iustitiā suam 33 ꝓ Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agētes penitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac: 34 ꝓ exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terrā quā dedisti patribus eorū. 35 ꝓ Si clausum fuerit cęlū, & non pluerit propter peccata eorum, & orātes in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuersi fuerint propter afflictionem suā: 36 ꝓ exaudi eos in cęlo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostēde eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. 37 ꝓ Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmitas, 38 ꝓ cuncta deuoratio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognouerit plagam cordis sui, 39 & expanderit manus suas in domo hac, ꝓ tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuiq; secundū oēs vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum) 40 ꝓ vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quā dedisti patribus nostris. 41 ꝓ Insuper & alienigena E qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum 42 ꝓ extentum vbique) cum venerit ergo, & orauerit in hoc loco, 43 ꝓ tu exaudies in cęlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam ædificaui. 44 ꝓ Si egressus fuerit populus tuus ad bellū contra inimicos suos, per viam, quocunque miseris eos, orabunt te contra viā ciuitatis quam elegisti, & contra domum quam ædificaui nomini tuo, 45 ꝓ & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies iudicium eorum. 46 ꝓ Quod si peccauerint tibi (‖nō est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè, 47 ꝓ & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captiuitatis, & conuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes: Peccauimus, iniquè egimus, impiè gessimus: 48 ꝓ & reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & templi quod ædificaui nomini tuo: 49 ꝓ exaudies in cœlo, in firmamen- F to solij tui orationes eorum, & preces eorum, & facies iudicium eorum: 50 ꝓ & propitiaberis populo tuo q peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt 51 misereantur eis. ꝓ Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra 52 Ægypti de medio fornacis ferreæ. ꝓ Vt sint oculi tui aperti ad deprecationem serui tui, & populi tui Israel, & exaudies eos in

vniuer-

Marginal notes: 1. — ‖2. Mac. 2 b. 8. — ‖2. Reg. 7. b. 12 c. 16 — 3. — ‖Deu. 12 b. 11. — ‖2. Par. 6. g. 36. 1. Ioan. 1 d. 8. Eccl. 7. c. 21.

53 vniuersis pro quibus inuocauerint te. ⁋ Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti pa-
54 tres nostros de Ægypto domine Deus. ⁋ Factum est autem cum complesset Salomon orãs dñm, oẽm orationẽ, & depcationẽ orãs hanc, surrexit de conspectu altaris domini: vtrunq; enim genu in terram fixerat, & ma-
55 nus expanderat in cœlum. ⁋ Stetit ergo, & benedixit omni ecclesiæ Israël voce magna, di-
56 cens: ⁋ Benedictus dominus qui dedit requiem populo suo Israël, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo ex omnibus bonis quæ locutus est per
57 Moysen seruum suum. ⁋ Sit dominus Deus noster nobiscũ: sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proij-
58 ciens: ⁋ sed inclinet corda nostra ad se, vt am-
G bulemus in vniuersis viis eius, & custodiamus mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia quæcunque mandauit patribus no-
59 stris. ⁋ Et sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram domino, appropinquãtes domino Deo nostro die ac nocte, vt faciat iudiciũ seruo suo, & populo suo Israël
60 per singulos dies, ⁋ & sciant omnes populi terræ, quia dominus ipse est Deus, & non
61 est vltra absq; eo. ⁋ Sit quoq; cor nostrum perfectum cum domino Deo nostro, vt ambulemus in decretis eius, & custodiamus
62 mandata eius, sicut & hodie. ⁋ Igitur rex & omnis Israël cum eo, immolabant victimas
63 coram domino. ⁋ Mactauitque Salomon hostias pacificas, quas immolauit dño boum viginti duo millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt templum Domini
64 rex & * filij Israël. ⁋ In die illa sanctificauit rex medium atrij, quod erat ante domum domini: fecit quippe holocaustum ibi & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.
65 ⁋ Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israël cum eo, multitudo magna ab introitu Emath vsque ad Riuum-Ægypti coram domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, idest,
66 quatuordecim diebus. ⁋ Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat dñs Dauid seruo suo & Israël populo suo.

CAPVT IX.

1 A FActum est autem cùm perfecisset Salomon ædificium domus domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat, & voluerat facere, ⁋ ap-
2 paruit ei dominus secundo ‖ sicut apparuerat ei in Gabaon. ⁋ Dixitque dominus ad
3 eum. Exaudiui orationem tuam, & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificaui domum hanc quam ædificasti, vt ponerẽ nomẽ meum ibi in sempiternũ, & erunt oculi mei, & cor meũ ibi cũ-
4 ctis diebus ⁋ Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit * pater tuus, in simplicitate cordis, & i æquitate. & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & iu-
5 dicia mea seruaueris: ⁋ ponam thronum regni tui super Israël in sempiternũ, ‖ sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicens: Non au-
6 feretur vir de genere tuo de solio Israël. ⁋ Si autem auersione auersi fueritis vos & filij vestri non sequentes me, nec custodientes mãdata mea, & ceremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis, & colueritis deos
7 alienos, & adoraueritis eos: ⁋ auferam Israël de superficie terræ quã dedi eis, & templum
B quod sanctificaui nomini meo proijciam a conspectu meo, eritque Israël in prouer-
8 bium, & in fabulam cunctis populis: & domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet: ‖ Quare fecit Dominus sic terræ huic & do-
9 mui huic? ⁋ Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominũ Deum suum, qui eduxit patres eorum de Terra-Aegypti, & secuti sunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerũt eos, idcirco induxit Dominus super
10 eos omne malum hoc. ⁋ ‖ Expletis autem annis viginti postquam ædificauerat Salomon duas domos idest domum Domini, & do-
11 mum regis. ⁋ (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne quod opus habuerat:) tunc dedit * Salomon Hiram viginti oppida in ter-
12 ra Galilææ. ⁋ Et egressus est Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salo-
13 mon, & non placuerunt ei, ⁋ & ait: Hæccine
C sunt ciuitates quas dedisti mihi, frater? Et appellauit eas Terram-chabul, vsque
14 in diem hanc. ⁋ Misit quoque Hiram ad regem-Salomonem centum viginti talenta
15 auri. ⁋ Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomõ ad ædificandã domum Domini, & domum suam, & Mello, & murum Ierusalẽ, & Heser, & Mageddo, & Ga-
16 zer. ⁋ Pharao rex Aegypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananæum qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salo-
17 monis ⁋ Aedificauit ergo Salomon Gazer,
18 & Beth-horon inferiorem, ⁋ & Baalath,
19 & Palmiram in terra solitudinis. ⁋ Et omnes vicos qui ad se pertinebant, & erãt absque muro, muniuit & ciuitates curruum, & ciuitates equitũ, & quodcunque ei placuit, vt ædificaret in Ierusalem, & in Libano, &
20 in omni terra potestatis suæ. ⁋ Vniuersum populum qui remanserat de Amorrhæis, & Hæthæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Ie-

Margin notes: * David. ‖ 2 Re. 7. b. 12. c. 16. 1. Par. 22. d. 10. ‖ Deu. 29. d. 24. Ier. 22. b. 3. ‖ 2. Pa. 8. a. 1. * rex I. 3.

21 busæis, qui non sunt de filijs Israël. ℣horum filios qui remanserāt in terra, quos scilicet non potuerant filij Israël exterminare: fecit 22 Salomon tributarios, vsq; in diē hāc ℣De filijs aūt, Israël non cōstituit Salomon seruire quēquā, sed erāt viri bellatores & ministri ei', & principes & duces, & præfecti curruū 23 & equorum. ℣Erant aūt principes super oīa opera Salomonis præpositi quingēti quinquaginta, qui habebāt subiectū populum, & 24 statutis operibus imperabāt. ℣Filia aūt Pharaonis ascendit de ciuitate Dauid in domū suā, quā ædificauerat ei Salomon': tūc ædificauit Mello. ℣Offerebat quoque Salomon 25 tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas super altare quod ædificauerat dño, & adolebat thymiama coram dño: perfectumq; est templum ℣ Classem 26 quoq; fecit rex Salomō in Asiongaber, quæ est iuxta Ailath in littore Maris rubri, 27 in terra Idumeæ. ℣ Misitq; Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos & gnaros maris, cum seruis Salomonis. ℣ Qui cum venissent 28 in Ophir', sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

¶1 Par 6. d. ...

CAPVT X

¶1 Par. 9. a. 1. Matt 12. d. 41. Luc. 11. d. 31.

1 A SEd & regina Saba audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. ℣ Et ingressa Ierusalem 2 multo cum comitatu & diuitijs, camelis portātibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem' Salomonem, & locuta est 3 ei vniuersa quæ habebat in corde suo. ℣ Et docuit eam Salomon omnia verba quæ proposuerat: non fuit sermo qui regē posset latēre, & non responderet ei. ℣ Videns autem 4 regina Saba omnem sapientiam Salomonis, 5 & domū quam ædificauerat. ℣& cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium: vestesque eorum, & pincernas: & holocausta quæ offerebat in domo domini: non habebat vltra spiritum, 6 ℣dixitq; ad regē: Verus est sermo quem audiui in terra mea ℣super sermonibus tuis, & 7 super sapientia tua & non credebā narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quod media pars mihi nūciata nō fuerit: maior est sapientia, & opera 8 tua, quam rumor quem audiui. ℣ Beati viri B tui, & beati serui tui hi, qui stant coram te 9 semper, & audiunt sapientiam tuā. ℣ Sit dominus Deus tuus benedictus, cui cōplacuisti, & posuit te super thronum Israël, eo q dilexerit Dominus Israël in sempiternū, & constituit te regem, vt faceres iudiciū & 10 iustitiam. ℣ Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba 11 regi Salomoni. ℣ (Sed & classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gēmas pretio- 12 sas. ℣ Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus domini, & domus regiæ, & cytharas lyrasq; cantoribus: nō sunt allata huiuscemodi ligna thyina, neque visa vsq; in præ- 13 sentem diem.) ℣rex autē Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & petiuit ab eo: exceptis his quæ vltrò obtulerat ei munere regio. Quæ reuersa est, & abijt in ter- 14 ram suam cum seruis suis. ℣ Erat autem C pōdus auri quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex 15 talentorum auri: ℣ excepto eo quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, & ne-

—5.

gocia-

scuta.

gociatores, vniuersiq; scuta vedetes, & omnes reges Arabiæ ducesq; terræ. 16 Fecit quoque rex Salomon ducēta scuta de auro purissimo, sexcētos siclos dedit in laminas scuti vnius. 17 Et trecentas peltas ex auro probato, trecentæq; minæ auri vnam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani. 18 Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis: 19 qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atq; inde tenentes sedile: & duo leones stabant iuxta manus singulas. 20 Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in vniuersis regnis. 21 Sed & omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & vniuersa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentū, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis, 22 quia classis regis per mare cū classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dētes elephantorū, & simias, & pauos. 23 Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ diuitijs & sapientia. 24 Et vniuersa terra desiderabat vultū Salomonis, vt audiret sapiētiam eius, quam dederat Deus in corde eius. 25 Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoq; & equos & mulos, per annos singulos. 26 Congregauitq; Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per ciuitates munitas, & cum rege in Ierusalem. 27 Fecitq; vt tanta

2. Par. 1. d. 14.

essēt

esset abundantiæ argenti in Ierusalē, quanta & lapidū: & cedrorum præbuit multitudinē quasi sicomoros, quæ nascuntur in cāpestri-

28 bus. ❡Et educebantur equi Salomoni de Aegypto & de Coa. Negociatores.n.regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

39 ❡Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centū quinquaginta. Atq; in hunc modū cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

CAPVT XII.

1 A Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Ce-

2 thæas. ❡de gentibus super quibus dixit dñs filijs Israël: ❡ Nō ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim auertēt corda vr̃a vt sequamini deos earū. His itaq; copulatus est Salomon ardē-

3 tissimo amore. ❡ Fueruntq; ei vxores quasi reginæ septingētæ, & cōcubinæ trecentæ: &

4 auerterūt mulieres cor ei⁹. ❡Cūq; iā esset senex deprauatū est cor eius ꝑ mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectū cū dño Deo suo, sicut cor Dauid patris

5 eius. ❡ Sed colebat Salomon Astarthen deā Sidoniorū, & Chamos Deū Moabitarū, &

6 Moloc idolū Ammonitarum. ❡ Fecitq; Salomon quod non placuerat corā Dño, & non adimpleuit vt sequeretur dñm, sicut Dauid

7 pater eius. ❡ Tunc ædificauit Salomō phanū Chamos idolo Moab, in mōte qui est contra Ierusalē, & Moloch, idolo filiorum Am-

8 mon. ❡Atq; in hunc modum fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis; quæ adolebāt thu-

9 ra & immolabant dijs suis. ❡Igitur iratus est dñs Salomoni, ꝙ auersa esset mens eius a dño Deo Israël, ❡ qui apparuerat ei secun-

10 do, ❡& præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos & non custodiuit quæ mā-

11 dauit ei dñs. ❡ Dixit itaque dñs Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & nō custodisti pactū meū, & ꝓcepta mea quæ mandaui tibi, disrūpens ❡scindam regnum tuum, & da-

12 bo illud seruo tuo. ❡Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrē tuū:

13 de manu filij tui scindam illud, ❡nec totum regnum auferam, sed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid seruum meum, &

14 Ierusalē quā elegi. ❡ Suscitauit aūt dñs ad- C uersarium Salomoni Adad Idumæum de se-

15 mine regio, qui erat in Edom. ❡❡Cū enim esset Dauid in Idumæa, & ascendisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendū eos qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculi-

16 num in Idumæa. ❡ (sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, & oīs Israël, donec inte-

17 rimeret omne masculinū in Idumæa) ❡ fugit Adad ipse, & viri Idumæi de seruis patris cum eo, vt ingrederetur Ægyptum: erat au-

18 tē Adad puer paruulus. ❡ Cūq; surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, &

19 terram delegauit. ❡Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum vt daret ei vxorem, sororem vxoris suæ, germanam

20 Taphnes reginæ. ❡ Genuitq; ei soror Taph- D nes Genubath filium, & nutriuit eū Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filijs eius.

21 ❡Cumq; audisset Adad in Ægypto, dormisse Dauid cum patribus suis, & mortuum esse Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni:

22 Dimitte me, vt vadam in terram meā. ❡ Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille

❡ Ecc. 47. d. 21. Deu. 17. d. 17.
❡ Exo. 34. b. 16.
— 1.
— 6.
❡ Sup. 6. b. 12. 9. a. 1.
❡ Inf. 12. d. 15.
❡ 2. Reg. 8. d. 14.

respon-

respondit. Nulla, sed obsecro te vt dimittas 23 me. ¶ Suscitauit quoq; ei Deus aduersariũ Razõ filiũ Eliada, q fugerat Adar-ézer regẽ 24 Soba dñm suũ: ¶ & cõgregauit contra eũ viros, & factus est princeps latronũ cũ interficeret eos Dauid: abierũtq; Damascũ & habitauerũt ibi, & cõstituerũt eũ regẽ in Damasco. 25 ¶ eratq; aduersarius Israëli cũctis diebus Salomonis: & hoc est malũ Adad, & odium 26 cõtra Israël, regnauitq; in Siria. ¶ Ieroboam E quoq; filius Nabat. Ephrataeus de Sareda, seruus Salomonis, cui⁹ mater erat noĩe Serua, mulier vidua: leuauit manũ cõtra regẽ. 27 ¶ Et hæc est causa rebellionis aduersus eũ, q a Salomõ ædificauit Mello, & coæquauit 28 voraginẽ ciuitatis Dauid patris sui. ¶ Erat aũt Ieroboam vir fortis & potẽs; vidẽsq; Salomõ adolescentẽ bonæ indolis & industriũ, constituerat eũ præfectũ super tributa vni-29 uersæ domus Ioseph. ¶ Factũ est igitur in tpe illo, vt Ieroboã egrederet de Ierusalẽ, & inueniret eũ Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio nouo: erãt autem duo tm̃ in 30 agro. Apprehendensq; Ahias palliũ suũ nouũ, quo coopertus erat, scidit in duodecim 31 partes. ¶ Et ait ad Ieroboã: Tolle tibi decem F scissuras: hæc. n. dicit Dñs Deus Israel: Ecce ego scindã regnum de manu Salomonis, & 32 dabo tibi decẽ tribus. ¶ Porro vna tribus remanebit ei pp seruũ meũ Dauid, & Ierusalẽ ciuitatẽ quã elegi ex omnibus tribubus 33 Israël, eo q dereliquerit me, & adorauerit Astarthen deã Sidoniorũ, & Chamos Deũ Moab, & Moloch Deũ filiorũ Ammõ: & nõ ambulauerit in vijs meis vt faceret iustitiã corã me, & p̃cepta mea. & iudicia sicut Da-34 uid pr̃ eius. ¶ Nec auferã oẽ regnũ de manu eius: sed ducẽ ponã eũ cunctis diebus vitæ suæ, pp Dauid seruũ meũ quẽ elegi, q custo-35 diuit mandata mea & p̃cepta mea. ¶ Auferã

2. Par. 13 a. 6.

2. Par. 10 c. 15.

aũt regnũ de manu filij eius, & dabo tibi 36 decẽ tribus: ¶ Filio aũt eius dabo tribũ vnã, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cũctis diebus corã me in Ierusalẽ ciuitate quã 37 elegi vt esset nomen meũ ibi. ¶ Te aũt assumã, & regnabis super oĩa quæ desiderat aĩa G tua, erisq; rex sup Israël. ¶ Si igitur audieris 38 oĩa quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris qđ rectũ est corã me custodiẽs mãdata mea & p̃cepta mea, sicut fecit Dauid seruus me⁹: ero tecũ, & ædificabo tibi domũ fidelẽ, quõ ædificaui Dauid do-39 mũ, & tradã tibi Israël: & affligã semẽ Dauid super hoc, veruntamen non cũctis die-40 bus. ¶ Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti. & fuit in Ægypto 41 vsque ad mortem Salomonis. ¶ Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapiẽtia eius: ecce vniuersa scripta sunt in libro verborum-dierum Salomo-42 nis. ¶ Dies autẽ quos regnauit Salomõ in Ierusalẽ super oẽm Israël quadraginta anni 43 sunt. ¶ Dormiuitq; Salomõ cũ patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid patris sui, regnauitque Roboam filius eius pro eo.

-6.

CAPVT XII.

1 A VENIT aũt Roboã in Sichẽ: illuc enĩ cõgregat⁹ erat oĩs * Israël, 2 ad cõstituendũ eũ regem. ¶ At vero Ieroboam filius Nabat, cũ adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis audita mor-3 te eius reuersus est de Ægypto. ¶ Miserũtq; & vocauerũt eũ: venit ergo Ieroboã, & oĩs multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam 4 dicentes ¶ Pater tuus durissimũ iugũ imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo qđ imposuit nobis, & ser-

*populus. 1. Pa. 10. a. 1.

5 uiemus tibi. ¶Qui ait eis: Ite vsq; ad tertium diē, & reuertimini ad me. Cumque abijsset 6 populus, ¶ inijt consiliū rex Roboam cum B senioribus, qui assistebāt coram Salomone patre eius, cum adhuc viueret, & ait; Quod datis mihi consiliū, vt respondeam populo 7 huic? ¶ Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorū cesseris, locutusq; fueris ad eos verba leuia, 8 erūt tibi serui cūctis diebus. ¶ Qui dereliqt consiliū senū quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo, & 9 assistebāt illi, ¶dixitque ad eos: Quod mihi datis consiliū, vt respondeam populo huic, qui dixerūt mihi, Leuius fac iugū qđ impo 10 suit pater tuus sup nos? ¶Et dixerūt ei iuuenes qui nutriti fuerāt cū eo: Sic loquere po C pulo huic, q locuti sunt ad te, dicētes: Pater tuus aggrauauit iugū nostrū, tu releua nos: ‖Sic loqueris ad eos. Minimus digitus meus 11 grossior est dorso patris mei. ¶Et nunc pater meus posuit sup vos iugū graue, ego aūt addā super iugū vestrū: pater meus cęcidit vos flagellis, ego aūt cædam vos scorpionibus. 12 ¶ Venit ergo Ieroboā, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex 13 dicens: Reuertimini ad me die tertia. ¶Respōditq; rex populo dura, derelicto cōsilio 14 seniorū quod ei dederāt, & locutus est eis secundum cōsilium iuuenum dicens: Pater meus aggrauauit iugū vestrū, ego aūt addā iugo vestro: pr̄ meus cecidit vos flagellis, ego 15 autem cædam vos scorpionibus. ¶Et nō acquieuit rex populo, quoniam auersatus fue D rat eū Dn̄s, vt suscitaret verbū suum, ‖ quod locutus fuerat in manu Ahiæ Solonitæ, ad 16 Ieroboam filiū Nabat. ¶ Videns itaq; populus quod noluisset eos audire rex, respōdit ei, dicēs: Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israël, nūc vide domū tuam Dauid. 17 Et abijt Israël in tabernacula sua: ¶Super filios autem Israël, quicunque habitabant in 18 ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. ¶Misit ergo rex Roboam Aduram qui erat sup tributa: & lapidauit eū omnis Israël, & mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascen- 19 dit currum, & fugit in Ierusalē, ¶recessitque Israël à domo Dauid, vsq; in præsentē diem. 20 ¶ Factum est autē cum audisset omnis Is- E raël quod reuersus esset Ieroboam, miserūt & vocauerūt eū cōgregato cętu, & cōstituerunt eum regē super omnem Israël, nec secutus est quispiam domū Dauid præter tri- 21 bum Iuda solam. ¶ Venit autē Roboam Ierusalem, & congregauit vniuersam domum Iuda, & tribum Ben-iamin, centū octoginta millia electorū virorum, & bellatorum, vt pugnarent contra domum Israël, & redu 22 cerent regnū Roboam filio Salomonis. ¶Factus est autē sermo Domini ad Semeiam 23 virum Dei, dicens. ¶ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Ben-iamin, & reliquos 24 de populo, dicens: ¶Hæc dicit dominus: Nō ascendetis, neque bellabitis contra fratres F vestros, filios Israël: reuertatur vir in domum suam: à me enim factus est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere sicut eis præceperat 25 Dn̄s. ¶Ædificauit autem Ieroboam Sichem in mōte Ephraim, & habitauit ibi. & egres- 26 sus inde, ædificauit Phanuel. Dixitque Ieroboam in corde suo. ‖Nunc reuertetur regnū 27 ad domum Dauid, si ¶ ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & conuertetur cor populi huius ad dn̄m suum Roboam regem Iuda, interfi 28 cientq; me, & reuertētur ad eū. ¶Et excogitato cōsilio fecit duos vitulos aureos, & dixit G eis. Nolite vltra ascendere in Ierusalē, ‖ Ecce dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra 29 Ægypti. ¶Posuitq; vnū in Beth-el, & alte- 30 rum in Dan: ¶ & factū est verbū hoc in peccatū: ibat enim populus ad adorandum vi- 31 tulū vsq; in Dan. ¶Et fecit phana in excelsis, ‖ & sacerdotes de extremis populi, qui nō 32 erāt de filijs Leui. ¶Cōstituitq; diē solennē in mense octauo, quintadecima die mensis in similitudinē solennitatis quæ celebrabatur in Iūda. Et ascendens altare similiter fecit in Beth-el, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat, cōstituitq; in Beth-el sacer 33 dotes excelsorū quę fecerat. ¶Et ascēdit sup altare quod extruxerat in Beth-el qntadecima die mēsis octaui, quē finxerat de corde suo: & fecit solennitatem filijs Israël, & ascendit super altare, vt adolerent incēsum.

CAPVT XIII.

1 A ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Dn̄i in Beth-el, Ieroboam stante super altare 2 & thus iaciēte ¶Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: ‖Ecce filius nascetur domui Dauid Iosia nomine, & immolabit supér te sacerdotes excelsorū, qui nūc in te thura succēdūt, 3 & ossa hominū supér te incendet. ¶Deditq; in illa die signū, dicens: Hoc erit signū quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, 4 & effundet cinis qui in eo est. ¶Cūq; audisset rex sermonē hominis Dei quē inclamauerat contra altare in Beth-el, extendit manū suā de altari, dicens. Apprehendite eum. B Et exaruit manus eius quam extenderat cō 5 tra eum: nec valuit retrahere eā ad se. ¶ Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, iuxta signum quod prædixerat vir 6 Dei in sermone Dn̄i. ¶Et ait rex ad viru Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, ora pro me, vt restituat manus mea mihi. Orauitq; vir Dei faciē Dn̄i, & reuersa est manus regis ad eū, & facta est sicut prius fuerat. ¶ Locu-

Marginal notes: ‖Ecc. 47 d.28. ‖Sup. 11. b.12. —3. ‖2.Pa.11. a.2. ‖Sup. 11. f. 31. Tob. 1. a. 5. ‖Exo. 32. b.8. ‖2.Pa. 11. c.15. ‖4. Re.23 d.17.

tus est autem rex ad virum Dei: Veni mecū domum vt prandeas, & dabo tibi munera. 8 Rñdit vir Dei ad regē: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, nō veniā tecum, nec comedam panem, neq; bibam aquam 9 in loco isto: sic enim mandatum est mihi C in sermone Dñi præcipiētis: Non comedes panem, neq; bibes aquā, nec reuerteris per viā qua venisti. 10 Abijt ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter quo venerat in 11 Beth-el. Prophetes autem quidam senex habitabat in Beth-el, ad quem venerunt filij sui, & narrauerunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth-el, & verba quæ locutus fuerat ad regem: & narrauerunt patri suo. 12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abijt? * Ostenderunt ei filij sui viam per quam abierat vir Dei qui venerat 13 de Iuda. Et ait filijs suis: Sternite mihi asinū. 14 Qui cum strauissent, ascendit, & abijt post virum Dei, & inuenit eū sedentē sub- D tus terebinthum, & ait illi: Tu ne es vir Dei 15 q venisti de Iuda? Rñdit ille: Ego sum. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, vt comedas panem. 16 Qui ait: non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedam pa- 17 nem, neq; bibam aquam in loco isto: quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuerteris per viam 18 qua ieris. Qui ait illi: ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, 19 & bibat aquam. Fefellit eum, & reduxit secum: comedit ergo panem in domo eius, 20 & bibit aquam. Cumq; sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetā 21 qui reduxerat eum. Et clamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit E Dominus. Quia nō obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatū quod præ- 22 cepit tibi Dñs Deus tuus: & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquā in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panē, neq; biberes aquam: non inferetur cadauer tuum in 23 sepulchrū patrum tuorū. Cumq; comedisset & bibisset, strauit asinū suum prophetæ quem reduxerat. 24 Qui cum abijsset, inuenit eū leo in via, & occidit & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus aūt stabat 25 iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer: Et ecce viri transeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadauer. Et venerunt, & diuulgauerūt in ciuitatem in qua prophetes ille senex habita- 26 bat. Quod cum audisset propheta ille qui F reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediēs fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit iuxta verbum Domini quod locutus est 27 ei. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi 28 asinum. Qui cum strauissent, & ille abijsset, inuenit cadauer eius proiectum in via, & asinum & leonem stantes iuxta cadauer: non comedit leo de cadauere, nec 29 læsit asinum. Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & posuit illud super asinum, & reuersus intulit in ciuitatem prophetæ 30 senis vt plangerent eum. Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum, 31 Heu heu mi frater. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa 32 mea. Profecto enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Beth-el, & contra omnia phana excelsorum, quæ sunt in vrbibus Samariæ. 33 Post verba hæc non est reuersus Iero-

venit filius suus & narrauit 7. —7. * Et 1. Dixit 9.

—1. Prophetæ dd. ... nus 2. Propheta senex 4. —2.

boam

men suũ ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen aũt matris eius Naama Ammanitis.
22 ⁋ Et fecit Iudas malũ coram domino, & irritauerunt eũ super oĩbus quæ fecerãt patres
F eorũ in peccatis suis quę peccauerũt. ⁋ Ædi-
23 ficauerunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super oẽm collẽ excelsum, & sub-
24 ter oẽm arborem frondosam. ⁋ Sed & effœminati fuerunt in terra, feceruntq; oẽs abominationes gentium, quas attriuit dñs ante
25 faciẽ filiorũ Israel ⁋ In quinto aũt anno re-
26 gni Roboã, ascendit ⁋ Sesac rex Ægypti in Ierusalẽ, & tulit thesauros domus domini, & thesauros regios & vniuersa diripuit: scu-
27 ta quoque aurea quæ fecerat Salomõ: ⁋ pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus
28 regis. ⁋ Cumque ingrederetur rex in domũ domini, portabant ea qui præeundi habebant officium, & postea reportabant ad ar-
29 mamentarium scutariorum. ⁋ Reliqua autẽ sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro sermonum dierũ
30 regum Iuda. ⁋ Fuitque bellum inter Roboã
31 & Ieroboam cunctis diebus. ⁋ Dormiuitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

2. Pa. 12. a. 1. — Sup. 10. c. 16.

CAPVT XV.

1 A IGitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam super Iudam.
2 ⁋ Tribus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius
3 Maacha filia Abessalon. ⁋ Ambulauitque in oĩbus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.
4 ⁋ Sed propter Dauid dedit ei dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem,
5 ⁋ eo ꝙ fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ Hethæi. ⁋ Attamen bel-
6 lũ fuit inter Roboam & Ieroboam omni tẽ-
7 pore vitæ eius ⁋ Reliqua autem sermonum B Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque prælium inter Abiam & inter Ieroboam. ⁋ Et dormiuit Abiam cum
8 patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Asa filius eius pro
9 eo. ⁋ In anno ergo vicesimo Ieroboam regis
10 Israel regnauit Asa rex Iuda. ⁋ & quadraginta & vno anno regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalon.
11 ⁋ Et fecit Asa rectum ante conspectum Do-
C mini, sicut Dauid pater eius: ⁋ & abstulit
12 effeminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant patres
13 eius. ⁋ Insuper & Maacham matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & confregit simulacrum turpissimum, & combussit in Torren-
14 tem Cedron: ⁋ excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum
15 Domino cunctis diebus suis: ⁋ & intulit ea quæ sanctificauerat pater suus, & vouerat, in domum Domini, argentum & aurum,
16 & vasa. ⁋ Bellum autem erat inter Asa & Baasa regem Israel cunctis diebus eorum.
17 ⁋ Ascendit quoq; Baasa rex Israel in Iudam & ædificauit Rama, vt non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iudæ.
18 ⁋ Tollens itaque Asa omne argentum & au-
D rum quod remanserat in thesauris domus

2. Pa. 11. d. 22. — 2. Pa. 13. a. 2. — 2. Re. 11. a. 4. c. 17. & 12. b. 9 — 2. Pa. 14. a. 1. — 2. Pa. 16. a. 2.

Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus seruorũ suorum: & misit ad Ben-adad filiũ Tabremon filij Hezion, regẽ Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:
19 ¶Fœdus est inter me & te, & inter patrem meũ & patrẽ tuũ: ideo misi tibi munera, argentum & aurũ: & peto vt venias, & irritũ facias fœdus quod habes cum Baasa rege
20 Israël, & recedat a me. ¶ Acquiescens Ben-adad regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israël, & percusserũt Ahion & Dan, & Abel-domum Maacha, & vniuersã Cenheroth, oẽm scilicet Terram-Neph-
21 -thali. ¶ Quod cũ audisset Baasa, intermisit
E ædificare Rama, & reuersus est in Thersa
22 ¶Rex aũt Asa nũciũ misit in oẽm Iudam, dicens: Nemo sit excusatus, & tulerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus ædificauerat Baasa, & extruxit de eis rex Asa, Gabaa
23 -Ben-iamin, & Maspha. ¶ Reliqua autem oĩum sermonũ Asa, & vniuersæ fortitudines ei⁹, & cũcta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in libro verborũ dierũ regũ Iuda? Veruntamẽ in tpe se-
24 nectutis suæ doluit pedes. ¶Et dormiuit* cũ patribus suis, & sepultus est cũ eis in ciuitate
25 te Dauid patris sui. ¶ Regnauitque Iosaphat
F filius eius pro eo. Nadab verò fili⁹ Ieroboã regnauit super Israël anno secundo Asa regis Iuda: regnauitq; super Israël duobus an-
26 nis. ¶Et fecit quod malũ est in cõspectu dñi, & ambulauit in vijs patris sui, & in pecca-
27 tis eius quibus peccare fecit Israel. ¶Insidiatus est aut ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & pcussit eũ in Gebbethon, quæ est vrbs Philisthinorũ: siquidem Nadab & om-
28 nis Israël obsidebãt Gebbethon. ¶interfecit ergo illũ Baasa in anno tertio Asa regis Iu-
29 da, & regnauit pro eo ¶Cumq; regnasset, pcussit oẽm domũ Ieroboã: non dimisit ne vnã quidem animam de semine eius, donec
G deleret eũ §iuxta verbum dñi quod locutus fuerat in manu serui sui Ahiæ Silonitis,
30 ¶ propter peccata Ieroboã quæ peccauerat, & quibus peccare fecerat Israel: & pp delictũ quo irritauerat dominum Deum Israel.
31 ¶ Reliqua aũt sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est: nonne hæc scripta sunt in
32 libro verborũ dierum regum Israel? ¶Fuitq; bellum inter Asa & Baasa regem Israel, cun-
33 ctis diebus eorum. ¶ Anno tertio Asa regis Iuda regnauit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israel in Thersa viginti quatuor annos
34 ¶ Et fecit malum coram Domino, ambulauitque in vijs Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

2. Pa. 15. a. 8. | * Asa 1. | 2. Pa. 17. a. 1. | § Sup. 14. c. 10.

CAPVT XVI.

1 A Factus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens: ¶ Pro eo quod exal-
2 taui te de puluere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populũ meũ Israel, vt me
3 irritares in peccatis eorũ: ¶ecce, ego demetã posteriora Baasa, & posteriora domus eius & faciã domũ tuam §sicut domũ Ieroboam
4 filij Nabat. ¶ Qui mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eum canes: & quod mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum
5 volucres cœli. ¶ Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcũ quæ fecit, & prælia eius, nõne hæc scripta sunt § in libro verborũ dierum
6 regum Israel? ¶ Dormiuit ergo Baasa cũ pa-
B tribus suis, sepultusque est in Thersa: & re-
7 gnauit Ela filius eius pro eo. ¶ Cùm autem in manu Iehu filij Hanani prophetæ verbũ Domini factum esset contra Baasa, & contra domum eius, & contra omne malum quod fecerat coram domino, ad irritãdum

§ Sup. 15. § 29. | 2. Pa. 16. a. 1.

eum

eum in operibus manuum suarum, vt fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum – hoc est, Iehu filium Hanani prophetam. 8 ¶ Anno vicesimo sexto Asa regis Iuda, regnauit Ela filius Baasa super Israël 9 in Thersa duobus annis. ¶ Et rebellauit contra eum seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat aũt Ela in Thersa bibens, C & temulentus in domo Arsa pfecti Thersa. 10 ¶ Irruens ergo Zambri, percussit & occidit eum anno vicesimoseptimo Asa regis Iuda, 11 & regnauit pro eo. ¶ Cumq; regnasset, & sedisset super soliũ eius, percussit omnem domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos 12 eius. ¶ Deleuitq; Zambri omnem domum Baasa, iuxta verbum dñi, quod locutus fue- 13 rat ad Baasa in manu Iehu prophetæ, ¶ pp vniuersa peccata Baasa, & peccata Ela filij eius, qui peccauerunt, & peccare fecerunt Israël prouocantes dominum Deum Israël 14 in vanitatibus suis. ¶ Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne hæc D scripta sunt in libro verborum dierũ regũ 15 Israël? ¶ Anno vicesimo septimo Asa regis Iuda, regnauit Zãbri septẽ diebus in Thersa: porro exercitus obsidebat Gebbethon 16 vrbem Philisthinorum. ¶ Cumq; audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israël Amri, qui erat princeps militiæ super Israël in die illa, in castris. 17 ¶ Ascendit ergo Amri, & omnis Israël cum eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa. 18 ¶ Videns autem Zambri q expugnanda esset ciuitas, ingressus est palatium, & succen- 19 dit se cum domo regia: ¶ & mortuus est in E peccatis suis quæ peccauerat, faciens malũ coram dño, & ambulans in via Ieroboam & in peccato eius quo fecit peccare Israël. 20 ¶ Reliqua aũt sermonum Zambri, & insidiarum eius & tyrannidis, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum 21 Israël? ¶ Tunc diuisus est populus Israël in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, vt cõstitueret eum re- 22 gem: & media pars Amri. ¶ Præualuit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusq; 23 est Thebni, & regnauit Amri. ¶ Anno tricesimo primo Asa regis Iuda, regnauit Amri sup Israël, duodecim annis: in Thersa regna- 24 uit sex annis. ¶ Emitq; montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædifica- F uit eũ, & vocauit nomẽ ciuitatis quã extruxerat nomine Semer dñi montis Samariam. 25 ¶ Fecit autem Amri malum in conspectu domini, & operatus est nequiter super omnes 26 qui fuerunt ante eum. ¶ Ambulauitque in omni via Ieroboam filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Israël: vt irritaret dominum Deum Israël in vanitati- 27 bus suis. ¶ Reliqua autem sermonum Amri, & prælia eius quæ gessit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël? 28 ¶ Dormiuitq; Amri cũ patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnauitque Achab 29 filius eius pro eo. ¶ Achab vero filius Amri regnauit super Israël anno tricesimo octauo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri super Israël in Samaria viginti & duo 30 bus annis. ¶ Et fecit Achab filius Amri ma- G lum in conspectu domini super omnes qui 31 fuerunt ante eum. ¶ Nec suffecit ei, vt ambularet in peccatis Ieroboam filij Nabat, insuper duxit vxorem Iezabel filiam Eth-Baal regis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit 32 Baal & adorauit eum. ¶ Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificauerat in Sama- 33 ria, ¶ & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans dñm Deum Israël super oẽs reges Israël qui fuerunt ante eum. 34 ¶ In diebus eius ædificauit Hiel de Heth-el, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.

Margin: –8. | 4. Reg. 9. f. 31. | Somer. | Iosu. 6. d. 26.

CAPVT XVII.

1 A ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit dominus Deus Israël, in cuius cõspectu sto: si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta 2 oris mei verba. ¶ Et factum est verbum dñi 3 ad eũ, dicens: ¶ Recede hinc & vade contra orientẽ, & abscondere in Torrente-carith, 4 qui est contra Iordanẽ, ¶ & ibi de torrente 5 bibes: coruisq; pcepi vt pascant te ibi. ¶ Abijt ergo, & fecit iuxta verbum domini: cumq; abijsset, sedit in Torrente-carith, qui est con 6 tra Iordanem. ¶ Corui quoq; deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & 7 carnes vesperi, & bibebat de Torrente. ¶ Post dies autem siccatus est Torrens: non enim 8 pluerat super terrã. ¶ Factus est ergo sermo 9 dñi ad eum, dicens: ¶ Surge & vade in Sareptha Sidoniorum, & manebis ibi: præce- 10 pi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te. ¶ Sur- B rexit, & abijt in Sareptha. Cumq; venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam, dixitq; ei: Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibã. 11 ¶ Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit post tergũ eius dicens: Affer mihi obsecro 12 & buccellam panis in manu tua. ¶ Quæ respõdit: Viuit dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar & faciam illud mihi & filio meo vt comedamus, & moriamur. ¶ Ad quam Elias ait: 13 Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies postea.

Margin: Eccl. 48. a. 3 | Iacob. 5. d. 16. | Luc. 4. d. 25.

14 ¶ Hæc autem dicit dominus Deus Israel, hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei C minuetur vsque ad diem in qua dominus 15 daturus est pluuiam super faciē terræ. ¶ Quę abiit, & fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit 16 ipse, & illa, & domus eius: & ex illa die ¶ hydria farinæ non defecit, & lecythus olei nō est imminutus, iuxta verbum domini quod 17 locutus fuerat in manu Eliæ. ¶ Factum est autem post * hæc, ægrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor * fortissimus, 18 ita vt non remaneret in eo halitus. ¶ Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi, & tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur ini- D quitates meæ, & interficeres filium meum? 19 ¶ Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum vbi ipse manebat: &

* *verba.*
* *eius.*
—5.

20 posuit super lectulum suum. ¶ Et clamauit ad dominum, & dixit: domine Deus meus, etiamne viduam apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium 21 eius? ¶ Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad dominum, & ait: Domine Deus meus reuertatur obsecro, anima pueri huius in vi- 22 scera eius. ¶ Et exaudiuit dominus vocem Eliæ: & reuersa est anima pueri intra eum, 23 & reuixit. ¶ Tulitque Elias puerum & deposuit eum de cœnaculo in interiorem domū, & tradidit matri suæ, & ait illi: En viuit fi- 24 lius tuus. ¶ Dixitque mulier ad Eliam: nunc in isto cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum domini in ore tuo verum est.

CAPVT

CAPVT XVII.

1 A POst dies multos factum est verbum dñi ad Eliã, in anno tertio, dicens: Vade, & ostende te Achab, vt det pluuiam super faciem terræ. 2 ¶ Iuit ergo Elias vt ostẽderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria. 3 ¶Vocauitq; Achab Abdiã dispẽsatorem domus suæ: Abdias aũt timebat dñm valde. 4 ¶ Nã cum interficeret Iezabel prophetas dñi, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos, & quinquagenos in speluncis, & pauit eos pane & aqua. 5 ¶Dixit ergo Achab ad Abdiã: Vade in terrã ad vniuersos fontes aquarũ, & in cunctas valles: si fortè possimus inuenire herbã, & saluare equos & mulos, & nõ penitus iumẽta intereant. 6 ¶Diuiseruntq; sibi regiones vt circuirẽt eas: Achab ibat per viam vnam, & Abdias per viã alteram seorsum. 7 ¶Cumq; esset Abdias in via, Elias occurrit ei: q cum B cognouisset eum, cecidit super faciem suã, 8 & ait: Non tu es, Dñe mi, Elias? ¶ Cui ille respondit: Ego. * Vade, & dic dño tuo: Adest 9 Elias. ¶Et ille: Quid peccaui, inquit, qm tradis me seruum tuum in manu Achab, vt in10terficiat me? ¶Viuit dñs Deus tuus, quia non est gens, aut regnum, quo non miserit dñs meus te requirens: & rñdentibus cunctis, Non est hic: adiurauit regna singula & gen11tes, eo q̃ minimè repertireris. ¶Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic dño tuo, Adest Elias. 12 ¶ Cumq; recessero à te, Spũs dñi asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nunciabo Achab, & non inueniẽs te, inter C ficiet me: seruus aũt tuus timet dñm ab in13fantia sua. ¶ Nunquid non indicatum est tibi dño meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas dñi, quòd absconderim de prophetis dñi centum viros, quinquagenos, & quinquagenos in speluncis: & paue14rim eos pane & aqua? ¶Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias: vt inter15ficiat me. ¶ Et dixit Elias: Viuit dñs exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie ap16parebo ei. ¶ Abijt ergo Abdias in occursum Achab, & indicauit ei: venitque Achab in 17 occursum Eliæ. ¶ Et cum vidisset eum, ait: 18 Tu ne es ille qui conturbas Israël? Et ille ait: Non ego turbaui Israël, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata domini, 19 & secuti estis Baalim. ¶ Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israël in monte Carmeli, & prophetas Baal qua D dringentos quinquaginta, prophetasque lucorũ quadringentos, qui comedũt de mẽsa 20 Iezabel. ¶Misit Achab ad oẽs filios Israël, & congregauit prophetas in monte Carmeli. 21 ¶ Accedens aũt Elias ad oẽm populum, ait: Vsquequo claudicatis in duas partes? si dominus est Deus, sequimini eum: si aũt Baal, sequimini illũ. Et non rñdit ei populus ver22bũ. ¶Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta dñi solus: prophetæ autem Baal quadringẽti & quinquaginta* viri sunt. 23 ¶Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frustra cędentes ponant super ligna, ignẽ aũt non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponam super 24 ligna, ignem autem non supponam. ¶Inuocate noĩa deorum vestrorum, & ego inuocabo nomen dñi mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respõdens omnis 25 populus, ait: Optima propositio*. ¶Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bouẽ vnum, & facite primi: quia vos plures estis: & inuocate nomina deorum vestrorum, 26 ignemq; nõ supponatis. ¶Qui cum tulissent bouem quem dederat eis, fecerunt. & inuo E cabant nomen Baal de manè vsque ad me-

Margin: * & dixit

Margin: * prophetæ quæ lucorum quadringenti

Margin: * quam locutus est Elias.

ridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et nõ erat vox, nec qui rñderet: trãsiliebãtq; altare qđ 27 fecerãt. ♀Cumq; esset iam meridies: illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore: Deus. n. est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, vt 28 excitet. ♀Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritũ suũ cultris & lanceo-29 lis, donec perfunderentur sanguine. ♀Postq̃ aũt transijt meridies, & illis prophetantibus venerat tps quo sacrificiũ offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis rñdebat, nec at-30 tendebat orantes: ♀dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedẽte ad se populo, cu-31 rauit altare dñi, quod destructũ fuerat. ♀Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorũ Iacob, ad quem factus est sermo dñi, dicens: § Israël erit nomen tuum. 32 ♀Et ædificauit de lapidibus altare in nomine dñi, fecitq; aquæ ductũ, quasi per duas ara-33 tiunculas in circuitu altaris, ♀& composuit ligna: diuisitq; per membra bouẽ, & posuit 34 sup ligna, ♀& ait: Implete quatuor hydrias F aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumq; dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Etiam tertio idipsum facite. Feceruntq; ter-35 tio, ♀& currebant aquæ circum altare, & fos-36 sa aquæ-ductus repleta est. ♀Cumq; iam tẽpus esset, vt offerretur holocaustũ, accedens Elias propheta, ait: Dñe Deus Abraham, & Isaac, & Israël, ostẽde hodie, quia tu es Deus Israël, & ego seruus tuus, & iuxta præceptũ 37 tuum fec. oĩa verba hæc. ♀Exaudi me dñe, exaudi me: vt discat populus iste, quia tu es dominus Deus, & tu cõuertisti cor eorũ ite-38 rum. ♀Cecidit autem ignis dñi, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam quę erat in aquæ-ductu 39 lambens. ♀Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus 40 ipse est Deus, dominus ipse est Deus. ♀Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas G Baal, & ne vnus quidẽ effugiat ex eis: Quos cùm apprehẽdissent, duxit eos Elias ad Tor-41 rentem cison, & interfecit eos ibi. ♀Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: 42 quia sonus multæ pluuiæ est. ♀Ascendit Achab, vt comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciẽ suam inter genua sua, 43 ♀& dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quicquam. Et rursum ait illi: Reuertere septem 44 vicibus. ♀In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Iunge currum tuum & descende, 45 ne occupet te pluuia. ♀Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cęli contenebrati sunt, & nubes & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens itaque Achab abijt in 46 Iezrahel, ♀& manus domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

§ Gen. 32 f. 18. 2 Reg. 17. f. 14.

CAPVT XIX

1 A NVnciauit autem Achab Iezabel oĩa quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset vniuersos pro-2 phetas * gladio ♀Misitq; Iezabel nuncium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dij, & hæc addãt, nisi hac hora cras posuero animã tuam, sicut animã 3 vnius ex illis. ♀Timuit ergo Elias, & surgens abijt quocunq; eũ ferebat voluntas: venitq; in Ber-sabee Iuda, & dimisit ibi puerũ suũ, 4 ♀& perrexit in desertũ viã vnius diei. Cũq;

* Baal 1.

veniffet,

veniſſet, & ſederet ſubter vnam iuniperum,
petiuit animæ ſuæ, vt moreretur, & ait: Suf-
ficit mihi Dñe, tolle animam meam: neque
5 enim melior ſum quàm patres mei. ¶ Pro-
iecitq; ſe, & obdormiuit in vmbra iunipe-
ri: & ecce angelus Dñi tetigit eũ, & dixit il-
6 li: ¶ Surge, & comede. ¶ *Reſpexit, & ecce ad
caput ſuũ ſubcinericius panis, & vas aquæ:
comedit ergo & bibit, & rurſum obdormi-
7 uit. ¶ Reuerſusq; eſt angelus Dñi ſecũdo, &
tetigit eum, dixitq; illi: Surge comede: gran-
8 dis enim tibi reſtat via ¶ Qui cum ſurrexiſ-
ſet, comedit & bibit, & ambulauit in forti-
tudine cibi illius quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, vſq; ad montẽ Dei,
9 Horeb. ¶ Cũq; veniſſet illuc, mãſit in ſpelun
ca: & ecce ſermo Dñi ad eum, dixitque illi:
10 Quid hic agis Elia? ¶ At ille rñdit: ‖ Zelo ze-
latus ſum pro Dño Deo exercituum, quia
dereliquerunt pactũ ᵇDñi filij Iſraël: alta-
ria tua deſtruxerunt, & ꝓphetas tuos occi-
derunt gladio, & derelictus ſum ego ſolus,
11 & quærunt animã meã, vt auferãt eam. ¶ Et ait
ei: Egredere, & ſta in monte corã Dño: & ec
ce Dñs tranſit, & ſpiritus grandis, & fortis
C ſubuertens montes & conterens petras an-
te Dñm: non in ſpiritu Dñs, & poſt ſpiritum
12 cõmotio: nõ in cõmotione Dñs, ¶ & poſt cõ
motionẽ ignis: nõ in igne Dñs, & poſt ignẽ
13 ſibilus auræ tenuis. ¶ Quod cũ audiſſet Elias,
operuit vultũ ſuum pallio, & egreſſus ſtetit
in oſtio ſpeluncæ: & ecce vox ad eũ, dicens,
14 Quid hic agis Elia? ¶ Et ille reſpondit: Zelo
zelatus ſum pro Dño Deo exercituum, quia
dereliquerunt pactum tuum filij Iſraël: al-
taria tua deſtruxerũt, & prophetas tuos oc-
ciderũt gladio, & derelictus ſum ego ſolus,
15 & quærunt animã meã, vt auferãt eam. ¶ Et
ait Dñs ad eum: Vade, & reuertere in viam
D tuam per deſertum in Damaſcũ: cũq; per-
ueneris illuc, vnges Hazael regem ſuper
16 Syriam. ¶ Et Iehu filium Namſi vnges regem
ſuper Iſraël: Eliſeum autẽ filium Saphat, qui
eſt de Abel-meula, vnges prophetam pro
17 te ¶ ‖ Et erit quicunq; fugerit gladium Ha-
zael, occidet eum Iehu: & quicunque fuge-
rit gladium Iehu, interficiet eum Eliſeus.
18 ¶ ‖ Et derelinquam mihi in Iſraël ſeptẽ mil-
lia ᵇvirorũᵇ quorũ genua nõ ſunt incuruata
ante Baal & omne os quod nõ adorauit eum,
19 oſculans manu: ¶ Profectus ergo inde Elias,
reperit Eliſeum filium Saphat, arantem in
duodecim iugis boum, & ipſe in duodecim
iugis boum arantibus, vnus erat: cumque
veniſſet Elias ad eum, miſit pallium ſuum
20 ſuper illum. ¶ Qui ſtatim relictis bobus cu-
currit poſt Eliã, & ait: Oſculer oro, patrem
meum, & matrem meam, & ſic ſequar te.
Dixitq;: Vade, & reuertere: quod enim meũ
21 erat, feci tibi ¶ Reuerſus autem ab eo, tulit
par boum, & mactauit illud, & in aratro
boum coxit carnes, & dedit populo, & co-

*Et 2. | ‖ Ro. 11. a. 3. | ᵇ tuum 4 | ‖ 4. Reg. 9. a. 1. | Eccle. 48. a. 8. | ‖ Ro. 11. a. 4. | ᵇ vniuerſorum 2.

mederunt: conſurgensque abijt, & ſecutus
eſt Eliam, & miniſtrabat.

CAPVT XX.

1 A PORRÒ Ben-adad rex Syriæ con-
gregauit oẽm exercitum ſuũ,
& triginta duos reges ſecũ, &
equos, & currus: & aſcendens
pugnabat contra Samariam, &
2 obſidebat eã. ¶ Mittensq; nuncios ad Achab
3 regẽ Iſraël in ciuitatẽ, ¶ ait: Hæc dicit Bena-
dad, Argentum tuum & aurum tuũ meum
eſt: & vxores tuę, & filij tui optimi, mei sũt.
4 ¶ Rñditq; rex Iſraël, Iuxta verbum tuũ do-
5 mine mi rex, tuus ſum ego, & oĩa mea ¶ Re-
uertẽtesq; nuncij dixerunt: Hæc dicit Ben-
adad, qui miſit nos ad te, Argentum tuum,
& aurum tuum, & vxores tuas, & filios tuos
6 dabis mihi. ¶ Cras igitur hac eadẽ hora mit-
tã ſeruos meos ad te, & ſcrutabũtur domũ
tuam, & domum ſeruorum tuorum: & om-
ne quod eis placuerit, ponent in manibus
7 ſuis, & auferent. ¶ Vocauit autem rex Iſraël
oẽs ſeniores terræ, & ait: Animaduertite &
B videte quõ inſidietur nobis. miſit enim ad
me pro vxoribus meis, & filijs, & pro argen
8 to & auro: & non abnui. ¶ Dixeruntq; om-
nes maiores natu, & vniuerſus populus ad
9 eum: Non audias, neq; acquieſcas illi ¶ Re
ſpondit itaq; nuncijs Ben-adad: Dicite do-
mino meo regi, Omnia propter quæ miſiſti
ad me ſeruum tuum in initio, faciam: hanc
autem rẽ facere non poſſum. Reuerſiq; nũ-
10 cij retulerunt ei ¶ Qui remiſit, & ait: Hæc
faciant mihi dij, & hæc addant, ſi ſuffecerit
puluis Samariæ pugillis omnis populi q
11 ſequitur me. ¶ Et reſpondens rex Iſraël, ait:
Dicite ei: Ne glorietur accinctus æquè vt di-
12 ſcinctus. ¶ Factũ eſt autẽ cum audiſſet Ben-
adad verbum iſtud, bibebat ipſe & reges in
vmbraculis, & ait ſeruis ſuis: Circundate
13 ciuitatem. Et circundederunt eam. ¶ Et ecce
propheta vnus accedens ad Achab regẽ Iſ-
raël, ait ei: Hæc dicit Dñs: Certè vidiſti om-
C nem multitudinem hanc nimiã? ecce ego
tradã eam in manũ tuã hodie: vt ſcias quia
14 ego ſum Dominus. ¶ Et ait Achab: Per quẽ?
Dixitque ei: Hæc dicit Dominus: Per pedi-
ſequos principum prouinciarum. Et ait:
15 ¶ Quis incipiet præliari? Et ille dixit: Tu. Re
cenſuit ergo pueros principũ prouinciarũ,
& reperit numerũ ducentorũ trigintaduo-
rum: & recenſuit poſt eos populum, oẽs fi-
16 lios Iſraël, ſeptem millia: ¶ & egreſſi ſunt
meridie. Ben-adad aũt bibebat temulentus
in vmbraculo ſuo, & reges triginta duo cum
17 eo, qui ad auxilium eius venerant, ¶ Egreſſi
ſunt aũt pueri principũ prouinciarũ in pri
ma fronte. Miſit itaq; Ben-adad. Qui nun-
ciauerũt ei, dicentes: Viri egreſſi ſunt de Sa-
18 maria. ¶ At ille ait: Siue ꝓ pace veniunt, ap-
prehendite eos viuos: ſiue vt prælientur, vi-
19 uos eos capite. ¶ Egreſſi ſunt ergo pueri prin

cipum prouinciarum, ac reliquus exercitus 20 ſequebatur *: & percuſſit vnuſquiſq; virũ q cõtra ſe veniebat: fugerũtq; Syri, & pſecutus eſt eos Iſraël. Fugit quoque Ben-adad 21 rex Syriæ in equo cum equitibus ſuis. Nec nõ egreſſus rex Iſrael percuſſit equos & cur 22 rus: & percuſſit Syriã plaga magna. (Accedens aũt propheta ad regem Iſrael, dixit ei. Vade, & confortare, & ſcito, & vide quid facias: ſequenti enim anno rex Syriæ aſcendet 23 cõtra te.) Serui vero regis Syriæ dixerũt ei. Dij montiũ ſunt Dij eorum, ideo ſuperauerunt nos: ſed melius eſt vt pugnemus contra eos in cãpeſtribus, & obtinebimus eos. 24 Tu ergo verbum hoc fac. Amoue reges ſingulos ab exercitu tuo, & pone principes p 25 eis: & inſtaura nnmerũ militũ qui ceciderunt de tuis, & equos ſecundũ equos priſtinos, & currus ſecundũ currus quos antè habuiſti: & pugnabimus cõtra eos in cãpeſtribus, & videbis quod obtinebimus eos. Cre-26 didit conſilio eorũ, & fecit ita. Igitur poſtquã annus trãſierat, recẽſuit Ben-adad Syros, & aſcẽdit in Aphec, vt pugnaret contra 27 Iſrael. Porro filij Iſrael recenſiti ſunt, & ac- E ceptis cibarijs profecti ex aduerſo, caſtraq; metati ſunt contra eos, quaſi duo parui gre 28 ges caprarũ. Syri aũt repleuerũt terram (Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem Iſraël: Hæc dicit Dñs. Quia dixerũt Syri: Deus mõtiũ eſt Dñs., & non eſt Deus vallium: dabo omnẽ multitudinem hanc grandem in manu tua, & ſcietis quia ego ſum Dominus.) 29 Dirigebantq; ſeptẽ diebus ex aduerſo, hi, atque illi acies, ſeptima aũt die commiſſum eſt bellũ. percuſſeruntq; filij Iſrael de Syris 30 centum millia peditum in die vna. Fugerunt aũt qui remanſerat in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus ſuper vigintiſeptem millia hominum qui remanſerant. Porrò Ben-adad fugiens, ingreſſus eſt ciuitatẽ, in 31 cubiculum quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei ſerui ſui: Ecce audiuimus q reges domus Iſrael clementes ſint, ponamus F itaq; ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regẽ 32 Iſrael: forſitan ſaluabit animas noſtras. Accinxerũt ſaccis lũbos ſuos, & poſuerũt funiculos in capitibus ſuis, veneruntq; ad regem Iſrael, & dixerunt ei: Seruus tuus Ben-adad dicit: Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait: 33 Si adhuc viuit, frater meus eſt. Quod acceperũt viri pro omine: & feſtinantes rapuerunt verbũ ex ore eius, atq; dixerunt: Frater tuus Ben-adad*. Et dixit eis: Ite, & adducite eũ ad me. Egreſſus eſt ergo ad eũ Ben-ad 34 ad, & leuauit eũ in currũ ſuũ. Qui dixit ei: Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria. & ego fœderatus recedã à te. Pepigit ergo fœdus, & dimi-35 ſit eum. Tunc vir quidã de filijs propheta- G rum dixit ad ſocium ſuum in ſermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere. 36 Cui ait: Quia noluiſti audire vocem Dñi, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cũq; paululũ receſſiſſet ab eo, inuenit eum leo, 37 atq; percuſſit. Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percuſ-38 ſit eum, & vulnerauit. Abijt ergo propheta, & occurrit regi in via. & mutauit aſperſio-39 ne pulueris os & oculos ſuos. Cumq; rex tranſiſſet, clamauit ad regem, & ait: Seruus tuus egreſſus eſt ad præliandum cominus: cumque fugiſſet vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. 40 Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, ſubitò non comparuit. Et ait rex Iſrael ad eum. Hoc eſt iudicium tuum, 41 quod ipſe decreuiſti. At ille ſtatim abſterſit puluerem de facie ſua, & cognouit eum 42 rex Iſrael quòd eſſet de prophetis. Qui ait ad eũ: Hæc dicit Dominus: † Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro 43 populo eius. Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

cos ȝ. — *viuit.* — −2. — † Inf. 22. f. 38. — −2.

CAPVT XXI.

1 A POſt verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezraelitæ quæ erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Sa-2 mariæ. Locutus eſt ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineã tuã, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina eſt, & prope domũ meam: daboq; tibi pro ea vineam meliorem, aut ſi commodius tibi putas, argenti pretium quantum digna eſt. 3 Cui reſpondit Naboth: Propitius ſit mihi Dñs, ne dem hæreditatẽ patrũ meorũ tibi. 4 Venit ergo Achab in domum ſuam indignãs, & frendens ſuper verbo, quod locutus fuerat ad eũ Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hæreditatem patrum meo-B rum. Et proijciens ſe in lectulum ſuũ, auertit faciem ſuam ad parietẽ, & non comedit 5 panem. Ingreſſa eſt autem ad eum Iezabel vxor ſua, dixitq; ei: Quid eſt hoc, vnde anima tua contriſtata eſt? & quare non co-6 medis panem? Qui reſpondit ei: Locutus ſum Naboth Iezrahelitę, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut ſi tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea: Et ille ait: Non dabo tibi vi-7 neam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis authoritatis es, & benè regis regnum Iſrael: ſurge & comede panem, & æquo animo eſto: ego dabo tibi vi-8 neã Naboth Iezrahelitæ. Scripſit itaq; lite-C ras ex nomine Achab, & ſignauit eas annulo eius, & miſit ad maiores natu, & optima

tes qui erant in ciuitate eius, & habitabant 9 cum Naboth. ¶ Literarum aūt hæc erat sententia: Prædicate ieiunium, & sedere facite 10 Naboth inter primos populi, ¶ & submittite duos viros filios Belial contra eū, & falsū testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & educite eū, & lapidate, sicq; moriatur 11 ¶ Fecerūt ergo ciues eius maiores natu, & optimates qui habitabant cū eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptū 12 erat in literis quas miserat ad eos. ¶ Prædica- D uerunt ieiunium, & sedere fecerūt Naboth 13 inter primos populi. ¶ Et adductis duob' viris filijs diaboli, fecerunt eos sedere contra eū: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine. Benedixit Naboth Deū & regem: quam ob rem eduxerūt eum extra ciuitatem, & la- 14 pidibus interfecerunt. ¶ Miseruntq; ad Iezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mor- 15 tuus est. ¶ Factum est autem, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab: Surge, & posside vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eā accepta pecunia: non enim 16 viuit Naboth, sed mortuus est. ¶ Quod cum audisset Achab mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth 17 Iezrahelitæ, vt possideret eam. ¶ Factus est igitur sermo domini ad Eliā Thesbiten, di- 18 cēs: ¶ Surge, & descende in occursum Achab E regis Israël, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth, descendit, vt possideat eam: 19 ¶ Et loquēris ad eum, dicēs: Hæc dicit dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit dominus, In loco hoc in quo linxerūt canes sanguinem Naboth, 20 lambent quoque sanguinem tuum. ¶ Et ait Achab ad Eliam: Num inuenisti me* inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eo quod venundatus sis, vt faceres malum in cōspectu do- 21 mini. * ¶ Ecce ego inducam super te malū, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clau- 22 sum, & vltimum in Israël. ¶ Et dabo domū tuam † sicut domum Ieroboam filij Nabat, F † & sicut domum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracundiam prouocares, & pec- 23 care fecisti Israël. ¶ † Sed & de Iezabel locutus est dominus, dicens: Canes comedēt Ie- 24 zabel in agro Iezrahel. ¶ Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eū canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedēt eum 25 volucres cęli. ¶ Igitur nō fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malū G in conspectu dñi: concitauit enim eū Ieza- 26 bel vxor sua, ¶ & abominabilis factus est, intantū vt sequeretur idola quę fecerāt Amorrhæi, quos consumpsit dñs a facie filiorum 27 Israël. ¶ Itaq; cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnē suam, ieiunauitq; & dormiuit in sac- 28 co, & ambulauit demisso capite. ¶ Et factu est sermo domini ad Eliā Thesbiten, dicē: 29 ¶ Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igit̄ humiliatus est mei causa, nō inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

CAPVT XXII.

1 A Transierūt igitur tres anni absque bello inter Syriam, & Israël. 2 ¶ In anno autem tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israël. 3 ¶ (Dixitq; rex Israël ad seruos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth-Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?) 4 ¶ Et ait ad Iosaphat: Veniésne mecum ad præliandū in Ramoth-

Marginal notes: Inf. 22. f. 38. — * inimice mi? — * Hæc dicit dominus. — 4. Reg. 9. b. 8. — † Sup. 15. g. 29. — † Sup. 16. a. 3. — † 4. Reg. 9. g. 33. — 4. Reg. 9 f. 26. — 2. Par. 18 a. 1.

5 Galaad? Dixitq; Iosaphat ad regẽ Israël: Sicut ego sum, ita & tu. *populus meus, & populus tuus vnũ sunt: & equites mei equites tui. Dixitq; Iosaphat ad regem Israël: Quære, oro te, hodie sermonẽ dñi. 6 Congregauit ergo rex Israël pphetas quadringẽtos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandũ, an quiescere? Qui rñderunt: Ascẽde, & dabit eã dñs in manu regis. 7 Dixit autẽ Iosaphat: Non est hic propheta dñi quispiam, vt interrogemus per eum? 8 Et ait rex Israël ad Iosaphat: Remansit vir vnus per quem possimus interrogare dñm: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malũ, Micheas filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. 9 Vocauit ergo rex Israël eunuchum quendã, & dixit ei: B 10 Festina adducere Micheã filium Iemla. Rex autẽ Israël & Iosaphat rex Iuda sedebant vnusquisq; in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostiũ portæ Samariæ, & vniuersi prophetę prophetabant in conspectu eorũ. 11 Fecit quoq; sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit dñs: his ventilabis Syriam donec deleas eam. 12 Omnesq; prophetæ similiter prophetabant, dicẽtes: Ascẽde in Ramoth-Galaad, & vade prosperè, & tradet eam dñs in manus regis. 13 Nuncius vero qui ierat vt vocaret Michæam, locutus est ad eũ, dicens: Ecce sermones prophetarũ ore vno regi bona prædicant: sit ergo * sermo tuus similis eorũ, & loquere bona. 14 Cui Michæas ait: Viuit dñs, quia quodcunq; dixerit mihi dñs, hoc loquar. 15 Venit itaque ad regẽ, & ait illi rex: Michæa ire debemus in Ramoth-Galaad ad præliandum, an cessare? C Cui ille rñdit: Ascende, & vade prosperè, & tradet dñs in manu regis. 16 Dixit autẽ rex ad eum: Iterũ atq; iterum adiuro te, vt non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine dñi. 17 Et ille ait: Vidi cunctum Israël dispersum in montibus quasi oues non habentes pastorẽ: & ait dñs: Non habent isti dñm: reuertatur vnusquisq; in domum suam in pace. 18 (Dixit ergo rex Israël ad Iosaphat: Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonũ, sed semper malum?) 19 Ille vero addẽs, ait: Propterea audi sermonem Dñi: Vidi dominũ sedentem super solium suum, & omnẽ exercitũ cœli assistentem ei à dextris & a sinistris. 20 Et ait dominus: Quis decipiet Achab regem Israël, vt ascendat & cadat in Ramoth-Galaad? Et dixit vnus verba huiuscemodi, & alius aliter. 21 Egressus est autẽ spiritus, D & stetit coram domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est dñs: In quo? 22 Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit dominus: Decipies & præualebis: egredere, & fac ita. 23 Nunc igitur ecce dedit dominus spiritũ mendacij in ore oĩum prophetarum tuorum qui hic sunt, & dñs locutus est contra te malum. 24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Mene ergo dimisit spiritus domini, & locutus est tibi? 25 Et ait Michæas: Visurus es in die illa quando ingrediẽris in cubiculum, intra cubiculum vt abscondaris. 26 Et ait rex Israël: Tollite Michæam, & maneat apud Amon principẽ ciuitatis, & apud Ioas filium Amelech: 27 & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustẽtate eũ pane tribulationis, & aqua angustiæ, donec reuertar in pace. 28 Dixitq; Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me dñs. Et ait: Audite populi omnes. 29 Ascendit itaque rex Israël, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad. 30 Dixit itaque rex

* sicut populus meus & populus tuus, & sicut equi mei, sic & equi tui. 1.

rex

rex Israël ad Iosaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis: porro rex Israël mutauit habitum suum, & ingressus est bellum. 31 ¶ Rex aũt Syriæ præceperat (E) principibus curruum trigintaduobus, dicens: Non pugnabitis cõtra minorem, & maiorem quempiam, nisi contra regem Israël solum. 32 ¶ Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt ꝙ ipse esset rex Israël, & impetu facto pugnabant contra eum, & exclamauit Iosaphat. 33 ¶ Intellexeruntq; principes curruum, ꝙ non esset rex Israël, & cessauerunt ab eo. 34 ¶ *Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigę suo: Verte manum tuam & eijce me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum. 35 ¶ Commissum est ergo prælium in die illa, & rex Israël stabat in curru suo cõtra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus, 36 ¶ & præco insonuit in vniuerso exercitu antequàm sol occumberet, dicens: Vnusquisque reuertatur in ciuitatem*, & in terram suam. 37 ¶ Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria: 38 ¶ & lauerunt currũ eius in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem eius, & habenas lauerunt ‖ iuxta verbum domini quod locutus fuerat. 39 ¶ Reliqua autem sermonum Achab, & (F) vniuersa quæ fecit, & domus eburnea quã ædificauit, cunctarumq; vrbium, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël? 40 ¶ Dormiuit ergo Achab cum patribus suis, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. 41 ¶ Iosaphat vero filius Asa regnare cœperat super Iudã anno quarto Achab regis Israël. 42 ¶ Trigintaquinque annorum erat cum regnare cœpisset, & vigintiquinque ánnis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai. 43 ¶ & ambulauit in omni via Asa patris sui, & non declinauit ex ea: fecitq; quod rectum erat in conspectu dñi. 44 ¶ Veruntamẽ excelsa non abstulit: adhuc n populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. 45 ¶ Pacemq; habuit Iosaphat cum rege Israël. 46 ¶ Reliqua aũt verborũ Iosaphat, & opera eius quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 47 ¶ Sed & reliquias (G) effœminatorũ, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra. 48 ¶ Nec erat tunc rex constitutus in Edom. 49 ¶ Rex vero Iosaphat fecerat classes in mari, quæ nauigarent in Ophir pp aurum: & ire non poterant, quia confractæ sunt in Asiongaber: 50 ¶ Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat: Vadant serui mei cũ seruis tuis in nauibus. Et noluit Iosaphat. 51 ¶ Dormiuitq; Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cũ eis in ciuitate Dauid patris sui: regnauitq; Ioram filius eius pro eo. 52 ¶ Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israël in Samaria, anno septimodecimo Iosaphat regis Iuda, regnauitq; super Israël duobus annis. 53 ¶ Et fecit malum in conspectu dñi, & ambulauit in via patris sui & matris suæ, & in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël. 54 ¶ Seruiuit quoq; Baal, & adorauit eum, & irritauit dñm Deum Israël, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

Marginal notes: * vnus 8. · * –1 · * suam 1. · ‖ Sup. 21 v. 21. · 2. Par. 21 a. 1.

Libri Tertij Regum Finis.

LIBER QVARTVS REGVM, secundùm Hebræos, Malachim secundus.

CAPVT PRIMVM.

1 A PRAEVARICATVS est autem Moab in Israël, postquàm mortuus est Achab. 2 ¶Cecidítq; Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotauit: misítque nuncios, dicens ad eos: Ite, consulite Beel-zebub Deum Accaron, vtrũ viuere queam de infirmitate mea hac. 3 ¶Angelus autem domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nunciorum regis Samariæ, & dices ad eos: Nunquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Beel-zebub Deum Accaron? 4 ¶Quam ob rem hæc dicit dominus: De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abijt Elias. 5 ¶Reuersíq; sunt nuncij ad Ochoziam. B Qui dixit eis: Quare reuersi estis? 6 ¶At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad regem qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit dñs. Nunquid quia non erat Deus in Israël, mittis vt consulatur Beel-zebub Deus Accarõ? Idcirco de lectulo super quẽ ascendisti, non descendes, sed morte morieris. 7 ¶Qui dixit eis: Cuius figuræ & habitus est vir ille qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? 8 ¶At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est. 9 ¶Misítq; ad eũ quinquagenariũ principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascẽdit ad eum: sedentíq; in vertice mõtis, ait: Homo Dei, rex præcepit vt descẽdas. 10 Respõdensq; Elias, dixit quinquagenario: Si homo C Dei sum, descendat ignis de cœlo & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaq; ignis de cœlo, & deuorauit eũ & quinquaginta qui erant cum eo. 11 ¶Rursúmq; misit ad eũ principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende. 12 ¶Respondẽs Elias, ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo * ignis de cęlo, & deuorauit illũ, & quinquaginta eius. 13 ¶Iterum misit principẽ quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cũ venisset, curuauit genua contra Eliã, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animã meam, & animas seruorum tuorum qui mecũ sunt: 14 ¶Ecce descendit ignis de cęlo, & deuorauit D duos Principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cũ eis erant: sed nunc 15 obsecro vt miserearis animæ meæ. ¶Locutus est autem angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit 16 igitur & descendit cum eo ad regem, ¶& locutus est ei: Hæc dicit dominus: Quia misisti nuncios ad consulendum Beel-zebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascendisti, non 17 descendes, sed morte morieris. ¶Mortuus est autem iuxta sermonem Domini quem

* Dei 4.

locutus est Elias: & regnauit Ioram frater eius pro eo anno secundo Ioram filij Iosaphat regis Iudæ: non enim habebat filium.

18 ¶ Reliqua autem verborum Ochoziæ quæ operatus est, nonne hęc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

CAPVT II.

1 A FACTVM est autẽ, cum leuare vellet Dñs Eliã per turbinem in cęlũ, ibant Elias & Eliseus de Galgalis. 2 ¶ Dixitq; Elias ad Eliseũ: Sede hic, qa Dñs misit me vsque in Beth-el. Cui ait Eliseus: Viuit Dñs & viuit aĩa tua, quia non derelinquam te. 3 Cũq; descendisset Beth-el, ¶egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Beth-el, ad Eliseum, & dixerunt ei: Nunquid nosti quia hodie Dñs tollet dñm tuum à te? Qui respõdit: Et ego noui: silete. 4 ¶ Dixit aũt Elias ad Eliseũ: Sede hic, quia Dñs misit me in Iericho. Et ille ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquã te. Cũque venissent Iericho, 5 ¶accesserunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Nunquid nosti, qa Dñs hodie tollet dominũ tuum à te? Et ait: Et ego noui: 6 silete. ¶ Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dñs misit me vsque ad Iordanem. Qui ait: B Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia 7 non derelinquam te. ¶ Ierunt igitur ambo pariter & quinquaginta viri de filijs prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt econtra longè: illi autem ambo stabãt super Iordanem. 8 ¶ Tulitq; Elias pallium suũ, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtranque partem, & transierũt 9 ambo per siccum: ¶ Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis vt faciam tibi, antequàm tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro vt fiat in me duplex Spiritus tuus. 10 ¶Qui respõdit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non 11 videris, non erit. ¶Cũque pergerent, & incedẽtes sermocinarẽtur: ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrũq;, ‖ & ascendit Elias per turbinem in cœlum. 12 ¶ Eliseus autẽ videbat & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius. Et non vidit eũ amplius: apprehenditq; vestimenta sua, 13 & scidit illa in duas partes. ¶Et leuauit pallium Eliæ, qđ ceciderat ei: C reuersusq; stetit super ripã Iordanis, 14 ¶& pallio Eliæ qđ ceciderat ei, percussit aquas, –& nõ sunt diuisæ', & dixit: Vbi est Deus Eliæ? ẽt nũc. Percussitq; aquas, & diuisæ sunt huc atq; illuc, & transijt Eliseus. 15 ¶ Vidẽtes aũt filij prophetarum qui erant in Ierico ecõtra dixerũt: Requieuit Spiritus Eliæ super Eliseũ. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eũ proni in 16 terrã, ¶dixeruntq; illi: Ecce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dñm tuũ, ne forte tulerit eũ Spiritus Domini, & proiecerit eũ in vnum montium, aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite mittere. 17 ¶ Coëgeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cũ quæsissent tribus diebus, nõ inuenerunt. 18 ¶Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & D dixit eis: Nunquid nõ dixi vobis: Nolite ^mittere'? 19 ¶ Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eliseũ: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse dñe perspicis: sed aquæ pessimæ sũt, & terra sterilis. 20 ¶ At ille ait: Afferte mihi vas nouũ, & mittite in illud sal. 21 Qđ cũ attulissent, ¶ egressus ad fontẽ aquarũ, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dñs:

‖ *1. Mach. 2.f.58. Ecc.48.b.15.*

–2.

* *eum* 3.

^ *ire* 4.

Sanaui

Sanauí aquas has, & non erit vltrà in eis
22 mors, neque sterilitas. ¶ Sanatæ sunt ergo aquæ vsq; in diem hanc, iuxta verbũ Elisei
23 quod locutus est: ¶ Ascendit autem inde in Beth-el. Cumq; ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant
24 ei, dicẽtes: Ascẽde calue, ascẽde calue. ¶ Qui cũ respexisset, vidit eos, & maledixit eis i nomine Domini: egressiq; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos
25 pueros. ¶ Abijt aũt inde in montẽ Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

CAPVT III.

1 A IORAM verò filius Achab regnauit super Israël in Samaria anno decimooctauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauit duodecim annis.
2 ¶ Et fecit malũ corã Dño, sed nõ sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal quas fecerat pr̃ eius.
3 ¶ Verũtamẽ in peccatis *Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël, adhæsit, nec recessit ab eis.
4 ¶ Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israël centũ millia agnorũ, & cẽtũ millia arietũ cũ velleribus suis.
5 ¶ Cũq; mortuus fuisset Achab, præuaricatus est fœdus qđ habebat cum rege
6 Israël. ¶ Egressus est igitur rex Iorã in die illa de Samaria & recensuit vniuersũ Israël.
7 ¶ Misitq; ad Iosaphat regẽ Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecũ contra eum ad prælium. Qui respondit: Ascendam; qui meus est, tuus est, populus meus, populus
8 tuus: & equi mei, equi tui. ¶ Dixitque: Per quã viam ascendemus? At ille respondit. Per
9 B desertum Idumææ. ¶ Perrexerunt igitur rex Israël, & rex Iuda, & Edom, & circuierunt per viã septẽ dierũ: nec erat aqua exercitui
10 & iumentis quæ sequebantur eos. ¶ Dixitq; rex Israël: Heu-heu, heu, congregauit nos Dñs tres reges, vt traderet in manu Moab.
11 ¶ Et ait Iosaphat: Est ne hic propheta Dñi, vt deprecemur Dominũ per eum? Et respondit vnus de seruis regis Israël: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam su-
12 per manus Eliæ: ¶ Et ait Iosaphat: Est apud eũ sermo Dñi? Descẽditq; ad eũ rex Israël,
13 & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. ¶ Dixit aũt Eliseus ad regem Israël: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et ait illi rex Israël: Quare congregauit Dñs tres reges hos, vt traderet eos in
14 manus Moab? ¶ Dixitq; ad eũ Eliseus: Viuit Dñs exercituum, in cuius cõspectu sto, q̃ si nõ vultũ Iosaphat regis Iudæ erubescerẽ, non
15 C attẽdissem quidẽ te, nec respexissem. ¶ Nunc aũt adducite mihi psaltem. Cumq; caneret
16 psaltes, facta est super eum manus Dñi, ¶ & ait: Hæc dicit Dominus: Facite alueum tor-
17 rentis huius fossas & fossas. ¶ Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neq; pluuiam: & alueus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & iumenta
18 vestra. ¶ Paruumq; est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiã Moab in manus
19 vestras. ¶ Et percutietis omnem ciuitatẽ munitam, & omnem vrbem electam, & vniuersum lignum fructiferum succidetis, cunctosq; fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.
20 ¶ Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.
21 ¶ Vniuersi autẽ Moabitæ audientes q̃ ascendissent reges vt pugnarẽt aduersum eos, cõuocauerũt oẽs q̃ accincti erãt balteo desu-
22 per, & steterũt in terminis. ¶ Primoq; mane surgentes, & orto iam sole ex aduerso aqua-

*in. -1. -6.

rum

rū, viderunt Moab. tæ econtra aquas rubras,
23 quasi sanguinē. ¶ dixeruntq; Sanguis gladij
D est: pugnauerunt reges cōtra se, & cæsi sunt
24 mutuo: nunc perge ad prædā Moab. ¶ Perrexeruntq; in castra Israël: porro cōsurgens Israël, pcussit Moab: at illi fugerunt corā eis.
Venerunt igit̃ qui vicerant, & percusserunt
25 Moab, & ciuitates destruxerunt, & oēm agrum optimū, mittentes singuli lapides, repleuerūt: & vniuersos fontes aquarū obturauerūt: & oīa ligna fructifera succiderūt, ita vt muri tm̃ fictiles remanerent: & circūdata est ciuitas à fundibulariis, & magna ex
26 parte percussa. ¶ Quod cum vidisset rex Moab præualuisse scilicet hostes, tulit secū septingentos viros educentes gladios, vt irrūperent ad regem Edom: & non potuerunt.
27 ¶ Arripiēsque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israël, statimque recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.

CAPVT IIII.

1 A Mulier autem quædam de vxoribus prophetarū clamabat ad Eliseum, dicens: Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia seruus tuus fuit timēs Deū: & ecce creditor venit vt tollat duos fi-
2 lios meos ad seruiendū sibi. ¶ Cui dixit Eliseus: Quid vis vt faciā tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quicquā in domo mea,
3 nisi parū olei quo vngar. ¶ Cui ait: Vade, pete mutuo ab oībus vicinis tuis vasa vacua
4 non pauca. ¶ Et ingredere, & claude ostium tuū, cum intrinsecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in oīa vasa hæc: & cum plena
5 fuerint, tolles. ¶ Iuit itaq; mulier, & clausit ostium super se & super filios suos: illi offer-
6 rebāt vasa, & illa infundebat. ¶ Cumq; plena fuissent vasa, dixit ad filiū suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo.
7 Stetitq; oleum. ¶ Venit autem illa, & indi-
B cauit homini Dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu aūt & fi-
8 lij tui viuite de reliquo. ¶ Facta est aūt quædam dies, & transiuit Eliseus per Sunam: * erat aūt ibi mulier magna, quę tenuit eum vt comederet panem: cumq; frequenter inde transiret, diuertebat ad eam vt comede-
9 ret panem. ¶ Quæ dixit ad virum suum: Animaduerto q̄ vir Dei sanctus est iste qui trā-
10 sit per nos frequenter. ¶ Faciamus ergo ei cęnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulū, & mensam, & sellam, & candelabrū,
11 vt cùm venerit ad nos, maneat ibi. ¶ Facta est ergo dies quędam, & veniens diuertit in
12 cęnaculū, & requieuit ibi. ¶ Dixitq; ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, & illa stetisset corā
13 eo, ¶ dixit ad puerum suū: Loquere ad eam.
C Ecce sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis vt faciam tibi? numquid habes negocium, & vis vt loquar regi, siue principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi
14 mei habito. ¶ Et ait: Quid ergo vult vt faciā ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium enim
15 non habet, & & vir eius senex est. ¶ Præcepit itaq; vt vocaret eā: quę cum vocata fuisset,
16 & stetisset ante ostium, ¶ dixit ad eam: In tempore isto in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filium. At ille respondit: Noli quæso dn̄e mi vir Dei, noli
17 mentiri ancillæ tuæ. ¶ Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadē
18 qua dixerat * Eliseus. ¶ Creuit autē puer. Et cùm esset quædā dies, & egressus isset ad pa-

*ciuitatē.

*ei 3.

trem

19 trem suũ ad messores, ⁊ ait patri suo: Caput meum—doleo[c] caput meum, doleo. ⁊ At ille dixit puero: Tolle, duc eum ad matrẽ suam. 20 ⁊ Qui cũ tulisset, & duxisset eũ ad matrem suam, posuit eũ illa super genua sua vsq; ad 21 meridiẽ, & mortuus est. ⁊ Ascẽdit aũt, & col D locauit eum super lectulũ hominis Dei, & 22 clausit ostium & egressa ⁊ vocauit virũ suũ, & ait: Mitte mecum obsecro, vnum de pueris, & asinã vt excurrã vsq; ad hominẽ Dei, 23 & reuertar. Qui ait illi: Quã ob causam vadis ad eũ? hodie non sunt Calendæ, neque 24 Sabbathũ. Quæ rñdit[c]: Vadam. ⁊ Strauitque asinam, & præcepit puero. Mina, & propera, ne mihi morã facias in eundo, & hoc age 25 quod præcipio tibi. ⁊ Profecta est igitur, & venit ad virũ Dei in montẽ Carmeli: cumq; vidisset eã vir Dei econtra, ait ad Giezi pue26 rũ suum: Ecce Sunamitis illa. ⁊ Vade ergo in occursum eius, & dic ei: Rectè ne igitur circa te, & circa virũ tuũ & circa filium tuum? 27 Quę rñdit: Rectè. ⁊ Cũq; venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius. & accessit Giezi, vt amoueret eã. Et ait homo Dei: Dimitte illã: aĩa enim eius in amaritudine est, & Dñs celauit à me, & nõ indi28 cauit mihi. ⁊ Quæ dixit: Nunquid petiui fi E liũ a Dño meo? nunquid non dixi tibi, Ne 29 illudas me? ⁊ Et ille ait ad Giezi: Accinge lũbos tuos, & tolle baculũ meum in manu tua, & vade: Si occurrerit tibi homo, nõ salutes eũ: & si salutauerit te quispiã, non rñdeas illi: & pones baculũ meũ super faciem 30 pueri. ⁊ Porrò mater pueri ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam te. 31 Surrexit ergo: & secutus est eã. ⁊ Giezi autẽ præcesserat ante eos, & posuerat baculũ super faciẽ pueri, & non erat vox, neq; sensus: reuersusq; est in occursum eius, & nũ32 ciauit ei, dicens: Nõ surrexit puer. ⁊ Ingressus est ergo Eliseus domũ, & ecce puer mor33 tuus iacebat in lectulo eius ⁊ ingressusque F clausit ostium super se, & super puerum: & 34 orauit ad Dominum ⁊ Et ascendit & incubuit super puerum, posuitque os suũ super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus sua super manus eius: & incuruaui 35 se super eũ, & calefacta est caro pueri. ⁊ At ille reuersus, deambulabat in domo, semel huc atq; illuc: & ascendit, & incubuit super eũ: & oscitauit puer septies, aperuitq; ocu36 los. ⁊ Et ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidẽ hanc, Quæ vocata, ingressa 37 est ad eũ. Qui ait. Tolle filiũ tuũ. ⁊ Venit illa, & corruit ad pedes eius, & adorauit sup 38 terrã: tulitq; filiũ suũ & egressa est: ⁊ & Eliseus reuersus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filij prophetarũ habitabant coram eo, dixitq; vni de pueris suis. Pone ollam grandẽ, & coque pulmentũ filijs pro39 phetarum. ⁊ Et egressus est vnus in agrum vt colligeret herbas agrestes: inuenit que G quasi vitem syluestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri & impleuit pallium suum, & reuersus concidit in ollã pulmenti: ne40 sciebat enim quid esset. ⁊ Infuderunt ergo sociis, vt comederent: Cumq; gustassent de coctione, clamauerunt, dicẽtes: Mors in ol41 la vir Dei. Et nõ potuerunt comedere. ⁊ Et ille: Afferte, inquit, farinam.[b] Cumq; tulissent, misit[c] in ollam, & ait: Infunde turbæ vt comedant. Et non fuit amplius quicquã 42 amaritudinis in olla ⁊ Vir autem quidam venit de Baal-salisa deferens viro Dei panes primitiarum,—&[c] viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera sua. At ille 43 dixit: Da populo, vt comedat. ⁊ Rñditque ei minister eius. Quantum est hoc vt apponã coram centum viris? Rursum ille ait: Da populo, vt comedat: hæc enim dicit Domi44 nus: Comedent, & supererit. ⁊ Posuit itaque coram eis: qui comederũt, & superfuit iuxta verbum Domini.

Margin: —3. ^Vade 10 ^Et misit 3. —1. *autem 1.

CAPVT V.

1 A NAaman* princeps militiæ regis Syriæ erat vir magnus apud dominũ suum, & honoratus: per illum enim dedit Dñs salutẽ Syriæ: erat autem vir for2 tis, & diues, sed leprosus. ⁊ Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuã duxerant de Terra-Israël puellam paruulam, 3 quæ erat in obsequio vxoris Naamã, ⁊ quæ ait ad dñam suam: Vtinam fuisset dñs meus ad prophetam qui est in Samaria: profectò 4 curasset eum à lepra quam habet. ⁊ Ingressus est itaq; Naaman ad dominum suum, & nunciauit ei, dicens: Sic & sic locuta est 5 puella de Terra-Israël. ⁊ Dixitq; ei rex Syriæ: Vade, & mittam literas ad regem Israël. Qui cũ profectus esset, & tulisset secũ decẽ B talenta argenti, & sex millia aureos, & de6 cem mutatoria vestimentorum, ⁊ detulit literas ad regem Israël, in hac verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quód miserim ad te Naaman seruum meum, vt cures 7 eum à lepra sua ⁊ Cumq; legisset rex Israël literas, scidit vestimenta sua, & ait: Nunquid Deus ego sum, vt occidere possim & viuificare, quia iste misit ad me, vt curẽ hominẽ a lepra sua? animaduertite, & videte 8 ꝙ occasiones quærat aduersum me. ⁊ Quod cũ audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet, regem Israël vestimenta sua, misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Is9 raël. ⁊ Venit ergo Naaman cũ equis & cur10 ribus, & stetit ad ostium domus Elisei. ⁊ Mi C sitq; ad eum Eliseus nuncium, dicens: Vade & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundabe11 ris. ⁊ Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabã ꝙ egrederetur ad me, & stãs inuocaret nomen Dñi Dei sui, & tãgeret manu sua lo-

cum

12 eum lepræ, & curaret me. ¶ Nũquid nõ meliores sunt Abana & Pharphar fluuij Da- D masci omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder? ¶ Cum ergo vertisset se, & abi- 13 ret indignans, ¶ accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quanto magis quia nunc dicit 14 tibi, Lauare, & mundaberis? ¶ Descendit & lauit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut 15 caro pueri paruuli, & mundatus est. ¶ Reuersusque ad virum Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quòd non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantùm in Israël. Obsecro itaque vt accipias benedictionem à seruo 16 tuo. ¶ At ille respondit: Viuit Dominus an- E te quem sto, quia non accipiam. Cumque 17 vim faceret, penitus non acquieuit. ¶ Dixitque Naaman: Vt vis, sed obsecro, concede mihi seruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet vltrà seruus tuus holocaustum, aut victimam dijs 18 alienis, nisi Domino. ¶ Hoc autem solum est de quo depreceris dominum pro seruo tuo, Quando ingredietur dominus meus templum Remmon, vt adoret: & illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi dominus seruo tuo pro 19 hac re. ¶ Qui dixit ei: Vade in pace. Abijt ergo 20 ab eo electo terræ tempore. ¶ Dixitque Gie- F zi puer viri Dei: Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit dominus, quia currã post 21 eum, & accipiam ab eo aliquid. ¶ Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cũ vidisset ille currentem ad se, desilijt de curru in occursum eius, & ait: Recténe sunt oia?

Luc. 4. c. 27.

22 ¶ Et ille ait: Rectè: Dñs meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filijs prophetarũ, da eis talentũ argenti, & vestes mu- 23 tatorias duplices. ¶ Dixitq; Naaman: Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt corã eo. 24 ¶ Cumq; venisset iam vesperi, tulit de manu G eorũ, & reposuit in domo: dimisitq; viros, 25 & abierũt. ¶ ipse autẽ ingressus, stetit coram Domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus 26 quoquam. ¶ At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentũ, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, 27 & ancillas. ¶ Sed & lepra Naaman, adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPVT VI.

1 A Dixerunt autem filij prophetarum ad Eliseum: Ecce, locus in 2 quo habitamus corã te, angustus est nobis. ¶ Eamus vsq; ad Iordanẽ, & ᵇtollant singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite. 3 ¶ Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cũ ser- 4 uis tuis. Respondit: Ego veniam. ¶ Et abijt cum eis. Cumq; venissent ad Iordanem, cæ- 5 debant ligna. ¶ Accidit autem, vt cùm vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitq; ille, & ait: Heu, heu, heu, Domine mi, & hoc ipsum mu- 6 tuo acceperam. ¶ Dixit autem homo Dei: B Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum: præcidit ergo lignum, & misit illuc: nata-

ᵇ tollamus 1.

7 uitque ferrum, ¶ & ait: Tolle. Qui extendit
8 manum, & tulit illud. ¶Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël, consiliumq; inijt cum seruis suis, dicens: In loco illo & illo pona-
9 mus insidias. ¶ Misit itaq; vir Dei ad regem Israël, dicens: Caue ne transeas in locum il-
10 lum: quia ibi Syri in insidijs sunt. ¶Misit itaque rex Israel ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se
11 ibi non semel neque bis. ¶Conturbatumq; est cor regis Syriæ pro hac re, & conuocatis seruis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israël? ¶ Dixitque
12 vnus seruorum eius: Nequaquam domine
C mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israel omnia verba quæ-
13 cunque locutus fueris in conclaui tuo. ¶Dixitque eis: Ite, & videte vbi sit: mittã, & capiam eum. Annunciaueruntque ei, dicen-
14 tes: Ecce in Dothain. ¶ Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cũ venissent nocte, circundederunt ciuitatem
15 ¶ Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus est, viditque exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus, nunciauitque ei, dicens: Heu, heu, heu, domine mi,
16 quid faciemus? ¶ At ille respondit: Noli timere, plures enim nobiscum sunt quam
17 cum illis. ¶ Cumque orasset Eliseus, ait: Do-
D mine aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dñs oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum in
18 circuitu Elisei. ¶ Hostes verò descenderunt ad eum: porro Eliseus orauit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitq; eos Dominus, ne viderent,
19 iuxta verbum Elisei. ¶ Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est ciuitas: sequimini me, & ostendam vobis virũ quẽ quæritis. Duxit ergo eos in Samariã:
20 ¶ Cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum vt videãt. Aperuitq; Dominus oculos eorum,
21 & viderunt se esse in medio Samariæ. ¶ Di-
E xitq; rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Nunquid percutiam eos pater mi? Et ille
22 ait: ¶Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, vt percutias: sed pone panem, & aquam coram eis, vt comedant, &
23 bibant, & vadant ad dominũ suum. ¶Appositaque est eis ciborum magna præparatio & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntq; ad dominum suum, & vltrà non venerunt latrones Syriæ in terram Israel.
24 ¶ Factum est autem post hæc, congregauit Ben-adad, rex Syriæ vniuersum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.
25 ¶ Factaque est fames magna in Samaria, & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, quinq; ar-
26 genteis. ¶Cumq; rex Israel transiret per mu-
F rum, mulier quædam exclamauit ad eũ, di-
27 cens: Salua me domine mi rex. ¶ Qui ait: Non: te saluet Dominus: vnde te possum saluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quæ respondit,
28 ¶ Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum co-
29 medemus cras. ¶ Coximus ergo filium meũ & comedimus. ¶Dixique ei die altera: Da filium tuum, vt comedamus eum. Quæ ab-
30 scõdit filium suum. ¶ Quod cũ audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo
31 vestitus erat ad carnem intrinsecus ¶ Et ait
G rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filij Saphat super ip-
32 sum hodie. ¶Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cũ eo. Præmisit itaque

virum:

virum: & antequã veniret nuncius ille, dixit ad senes: Nunquid scitis, quòd miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo, cum venerit nuncius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum Dñi eius post
33 eum est. ¶Adhuc illo loquente eis, apparuit nuncius, qui veniebat ad eum, & ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino.

CAPVT VII.

1 A Dixit aũt Eliseus: Audite verbum Dñi: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similæ vno statére erit, & duo modij hordei statére vno, in
2 porta Samariæ. ¶Respondens vnus de ducibus super cuius manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dñs fecerit etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. Quatuor ergo viri erant
3 leprosi iuxta introitum portæ: qui dixerunt adinuicem: Quid hic esse volumus, donec
4 moriamur? Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame moriemur: siue manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ: si pepercerint nobis,
B viuemus: si aũt occidere voluerint, nihilominus moriemur. ¶Surrexerunt ergo vespe-
5 ri, vt venirẽt ad castra Syriæ. Cumq; venissent ad principiũ castrorum Syriæ: nullum
6 ibidem repererunt: ¶Siquidem Dominus sonitũ audire fecerat in castris Syriæ, curruũ & equorum, – & exercitus plurimi, dixerũtque ad inuicem: Ecce mercede cõduxit aduersum nos rex Israël. reges [b] Hetheorũ [Gethæorũ] &
7 Ægyptiorum, & venerũt super nos. ¶Surrexerũt ergo, & fugerũt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntq; animas tm̃ suas salua-
8 re cupientes. ¶Igitur cũ venissent leprosi illi ad principiũ castrorum, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntq; inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursũ reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & in-
9 de similiter auferentes, absconderunt. ¶Di-
C xeruntque ad inuicem: Nõ rectè facimus: hæc enim dies boni nuncij est. Si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsq; manè, sceleris arguemur: venite eamus, & nuncie-
10 mus in aula regis. ¶Cũq; venissent ad portã ciuitatis, narrauerunt eis, dicentes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidẽ repetimus hoĩem, nisi equos & asinos alligatos, & fi-
11 xa tentoria ¶lerunt ergo portarij, & nuncia-
12 uerũt in palatio regis intrinsecus. ¶Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos: Dico vobis qđ fecerint nobis Syri: Sciunt qa fame laboramus, & idcirco egressi sũt de castris, & latitãt in agris, dicẽtes: Cũ egressi fuerint de ciuitate capiemus eos viuos, & tunc ciui-
13 tatem ingredi poterimus. ¶Rñdit aũt vnus seruorũ eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tm̃ sunt in vniuersa multitudine Israël, alij enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poteri-
14 mus. ¶Adduxerũt ergo duos equos, misitq; rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte.
15 ¶Qui abierunt post eos vsq; ad Iordanem:
D ecce autẽ omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cum turbarentur: reuersique nuncij indicauerunt regi.
16 ¶Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusq; est modius similæ statére, vno, & duo modij hordei statére vno, iuxta verbũ
17 Domini. ¶Porro rex ducem illum, in cuius

manu ‡ incubuerat*, cõstituit ad portã: quẽ conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta * qđ locutus fuerat vir Dei, 18 qñ descenderat rex ad eum. ¶ Factumq; est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, qñ ait: Duo modij hordei statére vno erũt, & modius similæ statére vno, hoc 19 eodem tpe eras in porta Samariæ: qñ rñderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiã si Dominus fecerit cataractas in cęlo, nũquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. 20 ¶ Euenit ergo ei sicut prædictum erat, & cõculcauit eum populus in porta, & mortuus est.

‡ incumbebat S.
** verbũ 1.*

CAPVT VIII.

1 A ELiseus autẽ locutus est ad mulierem‡ cuius viuere fecerat filium, dicens: Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicunq; reperetis: vocauit enim Dominus famem, & veniet super terram 2 septem annis. ¶ Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthijm 3 ‡ diebus multis*. ¶ Cumque finiti essent anni septem, reuersa est mulier de terra Philisthijm: & egressa est, vt interpellaret re- 4 gem pro domo sua, & pro agris suis. ¶ Rex B autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia 5 quæ fecit Eliseus. ¶ Cumque ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitq; Giezi, Domine mi, rex, hæc est mulier, & hic est filius eius quem suscitauit 6 Eliseus. ¶ Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditq; ei rex eunuchum vnũ, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos redditus agrorum à die qua reli- 7 quit terram, vsque ad præsens. ¶ Venit quo- C que Eliseus Damascum, & Ben-adad rex Syriæ ægrotabat: nunciaueruntq; ei, dicen- 8 tes: Venit vir Dei huc. ¶ Et ait rex ad Hazaël: Tolle tecũ munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eũ, dicens: Si euadere potero de infirmitate 9 mea hac? ¶ Iuit igitur Hazaël in occursum eius habens secũ munera, & oĩa bona Damasci, onera quadraginta camelorum: cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad, rex Syriæ, misit me ad te, dicens: Si sa- 10 nari potero de infirmitate mea hac? ¶ Dixitque ei Eliseus: Vade dic ei: Sanaberis: porrò ostendit mihi Dominus, quia morte 11 morietur. ¶ Stetitque cum eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fleuit- 12 que vir Dei. ¶ Cui Hazaël ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio, quæ D facturus sis filijs Israël mala. Ciuitates eorum munitas igne succendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorũ 13 elides, & prægnantes diuides. ¶ Dixitque Hazaël: Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fo- 14 re. ¶ Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum, qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi, 15 Recipies sanitatem. ¶ Cumq; venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem eius: quo mortuo 16 regnauit Hazaël pro eo. ¶ ‡ Anno quinto E Ioram filij Achab regis Israël, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram filius Iosaphat 17 rex Iuda. ¶ Triginta duorum annorum erat cum regnare cępisset, & octo annis re- 18 gnauit in Ierusalem. ¶ Ambulauitque in

‡ Sup. 4. f. 35.
‡ annis septem 1.
‡ 2. Par. 21. a. 4.

vijs regum Israël, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & 19 fecit quod malũ est in conspectu dñi. ¶ Noluit aũt dñs disperdere Iudam, propter Dauid seruum suũ, ‖ sicut promiserat ei: vt daret illi lucernam, & filijs eius cũctis diebus. 20 ¶ In diebus eius recessit Edom, ne esset sub 21 Iuda, & constituit sibi regem. ¶ Venitq; Ioram Seira, & oẽs currus cum eo: & surrexit nocte, percussitq; Idumeos qui eum circundederãt, & principes curruum: populus aũt 22 fugit in tabernacula sua. ¶ Recessit ergo Edõ F ne esset sub Iuda vsq; ad diem hanc. Tunc 23 recessit & Lobna in tempore illo. ¶ Reliqua autem sermonũ Ioram, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborũ 24 dierum regum Iuda? ¶ Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusq; est cum eis in ciuitate-Dauid, ‖ & regnauit Ochozias filius eius pro eo. 25 ¶ Anno duodecimo Ioram filij Achab regis Israël, regnauit Ochozias 26 filius Ioram regis Iudæ. ¶ Viginti duorũ an- G norum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israël. 27 ¶ Et ambulauit in vijs domus Achab: & fecit quod malum est corã dño, sicut domus A- 28 chab: gener enim domus Achab fuit. ¶ Abijt quoque cũ Iorã filio Achab, ad prœliandũ cõtra Hazaël regem Syriæ in Ramoth-Galaad, & 29 vulnerauerũt Syri Iorã: ¶ qui reuersus est vt curaret in Iezrahel, quia vulnerauerant eũ Syri in Ramoth prœliantem contra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Ioram filium Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

2.Reg.7. b.14. — *1.Par.21. b.8.* — *2.Par.22. a.1.* — *Achasias 6. & infrà semper.* — *Inf. 29. c.14.*

CAPVT IX.

1 A ELiseus autem propheres vocauit vnũ de filijs prophetarum, & ait illi: ‖ Accinge lũbos tuos, & tolle lenticulã olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth- 2 Galaad. ¶ Cumq; veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrũ suorum, & in- 3 troduces in interius cubiculum. ¶ Tenensq; lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices: Hæc dicit dñs, Vnxi te regem super Israël: Aperiesq; ostium, & fugies, & non ibi 4 subsistes. ¶ Abijt ergo adolescẽs puer prophetæ in Ramoth-Galaad, 5 ¶ & ingressus est illuc: Ecce aũt principes exercitus sedebant, & ait: Verbũ mihi ad te ô princeps. ¶ Dixitq; Iehu: Ad quẽ ex omnibus nobis? At ille di- 6 xit: Ad te ô princeps. ¶ Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super B caput eius, & ait: Hæc dicit dñs Deus Israël, 7 Vnxi te regem super populũ dñi Israël, ¶ & percuties domum Achab dñi tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorũ prophetarũ, & sanguinem omniũ seruorum dñi de ma- 8 nu Iezabel. ¶ perdamque omnem domum Achab: & interficiã de Achab mingentẽ ad parietem & clausum, & nouissimũ in Israël. 9 ¶ Et dabo domum Achab, ‖ sicut domum Ieroboam filij Nabat. ‖ & sicut domum Baa- 10 sa filij Ahia. ¶ Iezabel quoq; comedent canes in agro Iezrahel: nec erit q sepeliat eã. 11 Aperuitq; ostium, & fugit. ¶ Iehu autẽ egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei: Rectène sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominẽ & quid 12 locutus sit? ¶ At illi rñderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc C locutus est mihi, & ait: Hæc dicit dñs: Vn- 13 xi te regem super Israël. ¶ Festinauerunt itaque, & vnusquisq; tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis & cecinerunt tuba, atq; dixerũt, 14 Regnauit Iehu. ¶ Cõiurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: porro Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse, & omnis Israel contra Hazaël regem Syriæ: 15 ¶ & reuersus fuerat vt curaretur, in Iezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri prœliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitq; Iehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nun- 16 ciet in Iezrahel. ¶ Et ascendit, & profectus est in Iezrahel. Ioram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad visitã- 17 dum Ioram. ¶ Igitur speculator qui stabat D super turrim Iezrahel, vidit globũ Iehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Rectè ne sunt om- 18 nia? ¶ Abijt ergo qui ascenderat currum, in occursum eius, & ait: Hæc dicit rex: Placatáne sunt omnia? Dixitque Iehu: Quid tibi & paci? transi & sequere me. Nũciauit quoque speculator, dicens: Venit nũcius ad eos, 19 & non reuertitur. ¶ Misit etiam currum equorum secundum: venitq; ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Nũquid pax est? Et ait Iehu: Quid 20 tibi & paci? transi & sequere me. ¶ Nunciauit autem speculator, dicens: Venit vsque ad eos, & non reuertitur: est autem incessus quasi incessus Iehu filij Namsi: præ- 21 ceps enim graditur. ¶ Et ait Ioram: Iũge cur- E rum. Iunxeruntq; currum eius, & egressus Ioram rex Israël, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eum in agro 22 Naboth Iezrahelitæ. ¶ Cumque vidisset Ioram Iehu dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia eius multa vi- 23 gent. ¶ Conuertit autem Ioram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidiæ 24 Ochozia. ¶ Porro Iehu tetendit arcum manu, & percussit Iorã inter scapulas, & egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit 25 in curru suo. ¶ Dixitque Iehu ad Badazer ducem: Tolle, proijce eum in agro Naboth

3.Reg.19 d.17. — *3.Reg.21 f.30.* — *4.Re.15 g.30.* — *3.Re.16 a.3.* — *Sup. 8. g. 28.* — *Iunxitque 1.*

Iezrahelitæ: memini enim quādo ego & tu F sedentes in curru, sequebamur Achab patrē huius, quod dn̄s onus hoc leuauerit super 26 eū, dicens: ‖ Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait dominus, reddā tibi in agro isto, dicit dn̄s. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrū 27 iuxta verbum dn̄i. ‖ Ochozias aūt rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusq; est eum Iehu, & ait: Etiam hunc percutite in curru suo. Et percusserūt eū in ascensu Gaber, qui est iuxta Ieblaam: qui 28 fugit in Mageddo & mortu' est ibi: ‖ Et imposuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerūt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in 29 ciuitate Dauid. ‖ Anno vndecimo Ioram filij Achab*, regnauit Ochozias super Iudam, 30 ‖ venitq; Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per 31 fenestram ‖ ingredientem Iehu per portam, & ait: Nūquid pax potest esse Zambri, ‖ qui 32 interfecit dn̄m suum? ‖ Leuauitque Iehu G faciem suā ad fenestram, & ait: Quæ est ista? Et inclinauerunt se ad eum duo vel tres eu 33 nuchi*. ‖ At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum. Et præcipitauerunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngu- 34 læ conculcauerunt eam. ‖ Cumq; ingressus esset, vt comederet, biberetq;, ait: Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: 35 quia filia regis est. ‖ Cumque issent, vt sepelirent eam: non inuenerunt nisi caluariam, 36 & pedes, & summas manus. ‖ Reuersique nunciauerunt ei. Et ait Iehu: Sermo domi-

Margin: ‖ 3. Reg. 21. f. — 6. — * Regis Israel. — ‖ 3. Re. 16. c. 10. — * & dixerunt: Hac est illa Iezabel.

ni est, ‖ quem locutus est per seruum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel, 37 comedent canes carnes Iezabel, ‖ & erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciē terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant: Hæccine est illa Iezabel?

Margin: ‖ 3. Reg. 21. f. 21.

CAPVT X.

1 A ERant aūt Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariā, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios A- 2 chab, dicens: ‖ Statim vt acceperitis literas has, qui habetis filios dn̄i vestri, & currus, & 3 equos, & ciuitates firmas, & arma, ‖ eligite meliorem, & eū qui vobis placuerit de filijs dn̄i vestri, & eum ponite super solium pa- 4 tris sui, & pugnate pro domo dn̄i vestri. ‖ Timuerunt illi vehementer & dixerunt: Ecce duo reges nō potuerunt stare coram eo, & 5 quō nos valebimus resistere? ‖ Miserūt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij ad Iehu, dicentes: Serui tui sumus, quæcunque iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quęcunque 6 tibi placēt, fac. ‖ Rescripsit aūt eis literas se- B cundò, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum dn̄i vestri, & venite ad me hac eadē hora cras, in Iezrahel. Porro filij regis, septuaginta viri, apud optima- 7 tes ciuitatis nutriebantur. ‖ Cumque venissent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserūt ad eum 8 in Iezrahel: ‖ Venit aūt nuncius, & indicauit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respōdit: Ponite ea ad duos aceruos iux 9 ta introitū portæ vsq; manè. ‖ Cumq; diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem pupulum: Iusti estis: si ego coniuraui cōtra dominum meū, & interfeci eum, quis per- 10 cussit omnes hos? ‖ Videte ergo nunc qm̄

non

3. Re. 21. g. 29.

nō cecidit de ſermonib' Dñi i terrā, ſ quos locutus eſt Dñs ſup domū Achab: & Dñs fecit qd locutus eſt in manu ſerui ſui Eliæ.
11 ℣Percuſſit igitur Iehu, oēs qui reliqui erāt
C de domo Achab in Iezrahel, & vniuerſos optimates eius, & notos, & ſacerdotes, do-
12 nec nō remanerēt ex eo reliquiæ ℣Et ſurrexit, & venit in Samariā, cumq; veniſſet ad
13 Camerā paſtorum, in via ℣inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitq; ad eos. ℣Qui nā eſtis vos? Q ii rñderunt: Fratres Ochoziæ ſumus, deſcendimus ad ſalutandos filios Re-
14 gis, & filios Reginæ. ℣Qui ait: Cōprehendite eos viuos. Quos cū comprehendiſſent viuos, iugulauerunt eos in ciſterna iuxta Camerā, quadraginta duos viros, & non reliqt
15 ex eis quenquā ℣Cumq; abijſſet inde, inue
D nit Ionadab filiū Rechab in occurſū ſibi, & benedixit ei. Et ait ad eū: Nunqd eſt cor tuu rectū* ſicut cor meū, cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuā Qui dedit ei manū ſuā. At ille leuauit

* cum corde meo.

16 eū ad ſe in currū, ℣dixitq; ad eū: Veni mecum, & vide zelum meum pro Dño. Et im-
17 poſitū in curru ſuo, ℣duxit in Samariam. Et percuſſit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vſq; ad vnū, iuxta verbum
18 Dñi quod locutus eſt per Eliam. ℣Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego au-

3. Re. 16. f. 32.

19 tem colam eū amplius: ℣Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuerſos ſeruos eius:, & cunctos ſacerdotes ipſius vocate ad me: nullus ſit qui non veniat: ſacrificium enim grande eſt mihi Baal: quicunque de-
E fuerit, non viuet. Porro Iehu faciebat hoc
20 inſidioſè, vt diſperderet cultores Baal. ℣Et dixit: Sanctificate diem ſolennem Baal.
21 Vocauitq;, ℣& miſit i vniuerſos terminos Iſraël, & venerunt cuncti ſerui Baal: non fuit reſiduus ne vnus quidem qui nō veniret. Et ingreſſi ſunt templū Baal, & repleta eſt domus Baal, a ſummo vſq; ad ſummū.
22 ℣Dixitq; his qui erant ſuper veſtes: Proferte veſtimenta vniuerſis ſeruis Baal. Et pro-
23 tulerunt eis veſtes. ℣Ingreſſuſque Iehu, & Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte ne qs forte vobi cum ſit de ſeruis Domini, ſed vt
24 ſint ſerui Baal ſoli. ℣Ingreſſi ſunt igitur vt facerent victimas & holocauſta. Iehu autē præparauerat ſibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicunq; fugerit de hominib' his quos ego adduxero in manus veſtras,
25 anima eius erit pro anima illius. ℣Factum eſt aūt cum cōpletū eſſet holocauſtū, præcepit Iehu militibus & ducibus ſuis: Ingre-
F dimini & percutite eos, nullus euadat. Percuſſeruntq; eos in ore gladij & proiecerūt milites & duces: & ierunt in ciuitatē tēpli
26 Baal, ℣& protulerunt ſtatuam de phano
27 Baal, & combuſſerunt. ℣& comminuerunt eam. Deſtruxerunt quoq; ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vſq; in diem hanc.
28 ℣Deleuit itaq; Iehu Baal de Iſraël ℣Verun-
29 tamen à peccatis Ieroboam filij Nabat q peccare fecit Iſraël, nō receſſit, nec dereliquit vitulos aureos qui erāt in Beth-el &
30 in Dan. ℣Dixit autem Dñs ad Iehu: Quia ſtudioſe egiſti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab: filij tui vſque ad quartam generationem
31 ſedebunt ſuper thronū Iſraël. ℣Porro Iehu
G non cuſtodiuit vt ambularet in lege Dñi Dei Iſraël in toto corde ſuo: nō enim receſſit à peccatis Ieroboā, qui peccare fecerat

Inf. 15. c. 12.

32 Iſraël. ℣In dieb' illis cœpit Dñs tædere ſup Iſraël: percuſſitq; eos Hazaël in vniuerſis
33 finibus Iſrael, ℣a Iordane contra orientalem plagam, omnē terram Galaad & Gad & Ruben & Manaſſe, ab Aroer quæ eſt ſuper Torrentem-Arnon, & Galaad, & Ba-
34 ſan ℣Reliqua aūt verborum Iehu, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc ſcripta ſunt i libro verborū dierū Re-
35 gum Iſraël? ℣Et dormiuit Iehu cum patribus ſuis, ſepelieruntque eum in Samaria:
36 & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. ℣Dies autem quos regnauit Iehu ſuper Iſraël, viginti & octo anni ſunt in Samaria.

CAPVT XI.

1 A Thalia verò mater Ochoziæ, vi
A dens mortuum filium ſuum, ſurrexit, & interfecit omne ſemen regium ℣Tollens aūt Io-

2. Par. 22 d. 10.

2 ſaba filia Regis Ioram, ſoror Ochoziæ, Ioas filiū Ochoziæ, furata eſt eū de medio filiorū regis q īterficiebanī, & nutricē ei' de triclinio: & abſcō-
3 dit eū à facie Athaliæ vt nō īterficeret. ℣Eratque cū ea ſex annis clā in domo Dñi: porro
4 Athalia regnauit ſuper terrā*. ℣Anno autē ſeptimo miſit Ioiada, & aſſumens centuriones, & milites introduxit ad ſe in templum Dñi, pepigitq; cū eis fœdus: & adiurans eos in domo Dñi, oſtendit eis filium

* Septem annis.

2. Pa. 23 a. 1.

5 regis, ℣& præcepit illis, dicens: Iſte eſt ſer-
6 mo quem facere debetis: ℣Tertia pars ve-
B ſtrum introeat ſabbatho, & obſeruet excubias domus regis: Tertia autem pars ſit ad portam Seir: & tertia pars ſit ad portā quæ eſt poſt habitaculū ſcutariorū: & cuſtodie-
7 tis excubias dom' Meſſa: ℣Duę vero partes è vobis oēs egredientes ſabbatho cuſtodiāt
8 excubias domus Domini circa regem. ℣Et vallabitis eum, habentes arma in manib' veſtris: ſi quis autem ingreſſus fuerit ſeptum templi, interficiatur: eritiſq; cū rege
9 introeunte & egrediente. ℣Et fecerunt centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada ſacerdos: & aſſumentes ſinguli viros ſuos, qui ingrediebantur ſabbathū cū his qui egrediebantur è ſabbatho, ve

10 nerunt ad Ioiadam sacerdotem. ꝑ Qui dedit eis hastas*, & arma regis Dauid, q̃ erant
11 in domo Dñi. ꝑ Et steterunt singuli habẽtes arma in manu sua a parte templi dextera, vsq; ad partẽ sinistram altaris, & ędis, cir-
12 cum regem. ꝑProduxitq; filium regis, & po-
C suit super eum diadema & testimoniũ: fe ceruntq; eum regẽ, & vnxerunt, & plaudẽ-
13 tes manu dixerunt: Viuat rex. ꝑ Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & in-
14 gressa ad turbas in templum Domini, ꝑ vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores & ᵇtubasᶦ prope eum, omnemq; populũ terræ lætantem: & canentẽ tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitq;:
15 Coniuratio, coniuratio. ꝑ Præcepit autem Ioiada * centurionibus qui erant sup exercitum, & ait eis: Educite eã extra septa tẽpli: & quicunq; eã secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur
16 in templo Dñi ꝑ Imposueruntq; ei manus,
D & impegerunt eam p viam introitus equorum, iuxta palatium*, & interfecta est ibi.
17 Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dñm & regẽ, & inter populũ, vt esset populus Dñi, &
18 inter regem & populum. ꝑ Ingressusque est oĩs populus terræ tẽplũ Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoq; sacerdotem Baal occiderunt coram altari: Et posuit sacerdos cu-
19 stodias in domo Domini ꝑ Tulitq; cẽturiones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnẽ populum terrę, deduxeruntq; regẽ de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit sup thro-
20 nũ regũ. ꝑLętatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit. Athalia aũt occisa
21 est gladio in domo regis. ꝑ Septemq; annorum erat Ioas cum regnare cœpisset.

ᵇ tubæ
* Sacerdos I.
*Regis I.

CAPVT XII.

1 A Nno septimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ierusalem: nomẽ matris eius Sebia, de Bersabee. ꝑFecit-
2 que Ioas rectum coram Domino cũctis diebus q̃bus docuit
3 eũ Ioiada sacerdos. ꝑVeruntamẽ excelsa nõ abstulit: adhuc enim populus immolabat, &
4 adolebat in excelsis incẽsum. ꝑ Dixitq; Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorũ quę illata fuerit in templum Dñi à prætereun tibus, q̃ offertur pro precio animæ, & quam spontè & arbitrio cordis sui inferũt in templum Dñi: accipiant illam sacerdo-
5 tes iuxta ordinem suum, ꝑ & instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint
6 instauratione. ꝑ Igitur vsq; ad vicesimumtertium annum regis Ioas, non instaurauẽ-
7 rũt sacerdotes sartatecta tẽpli ꝑ Vocauitq; rex Ioas Ioiadam põtificem & sacerdotes,
B dicens eis: ꝑQuare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrũ, sed ad instau-
8 rationẽ templi reddite eam. ꝑ Prohibitiq; sunt sacerdotes vltra accipere pecuniã a po-
9 pulo, & instaurare sartatecta ᵇdomusᶦ. ꝑ Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnũ: aperuitq; foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientiũ domum Dñi, mittebantq; in eo sacerdotes q̃ custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ
10 deferebatur ad templum Domini. ꝑ Cumq; viderent nimiã pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantq; & numerabant pecuniam
11 quæ inueniebatur in domo Domini: ꝑ & dabant eam iuxta numerum atq; mensuram
C in manu eorũ qui pẽrant cęmentarijs domus Dñi: qui impendebant eam in fabris lignorum, & cæmentarijs ijs qui operabã-
12 tur in domo Dñi. ꝑ & sartatecta faciebant: & ijs qui cędebant saxa, & vt emerẽt ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur instauratio domus Dñi in vniuersis q̃ indigebant expensa ad muniendã domũ.
13 ꝑ Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulę, & turibula, & tubę, & omne vas aureũ & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in
14 templum Domini. ꝑ Ijs enim qui faciebant opus, dabatur, vt instauraretur * templum
15 Domini. ꝑ & nõ fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.
16 ꝑ Pecuniam vero pro delicto & pecuniam pro peccatis non inferebant in templũ Do-
17 mini, quia sacerdotum erat. ꝑ Tunc ascẽdit
D Hazael rex Syrię, & pugnabat contra Geth, cepitq; eam, & direxit faciẽ suam vt ascen-
18 deret in Ierusalem. ꝑ Quam ob rẽ tulit Ioas rex Iuda oĩa sanctificata, quæ cõsecrauerant Iosaphat, & Ioram, & Ochozias patres eiᵘˢ reges Iuda & quæ ipse obtulerat: & vniuersum ᵇ argentũᶦ quod inueniri potuit in thesauris templi dñi, & in palatio regis: misitq; Hazael regi Syriæ, & recessit ab Ie-
19 rusalem. ꝑReliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa q̃ fecit, nonne hæc scripta sunt
20 in libro verborum dierum regũ Iuda? ꝑSurrexerunt aũt serui eius, & coniurauerunt inter se, percusserũtq; Ioas in domo-mello in descẽsu Sella. ꝑ Iosachar namq; filius
21 Semaath, & Iozabad filius Somer serui eius, percusserunt eũ, & mortuus est: & sepelierunt eũ cũ patribus suis ĩ Ciuitate Dauid, regnauitq; Amasias filius eius pro eo.

ᵇ templi I.
*ex ea I.
ᵇ aurum I.

CAPVT XIII.

1 A Nno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel, in Samaria, decem & septem
2 annis. ꝑ Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, & non de-

3 clinau t ab eis ¶Iratusq; est furor Dñi contra Israël, & tradidit eos in manu Hazaël regis Syriæ: & in manu Bēn-adad filij Hazael, 4 cunctis diebus. ¶Deprecatus est aūt Ioachaz faciem Dñi: & audiuit eum Dñs: vidit.n. angustiam Israël, quia attriuerat eos rex Syriæ: 5 ¶ & dedit Dñs saluatorem Israëli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaueruntq; filij Israël in tabernaculis suis sicut heri, & 6 nudiustertius ¶Veruntamē non recesserunt à peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauerunt: si qui-7 dem lucus permansit in Samaria. ¶ Et non sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinginginta equites & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in tritu-8 ra areæ. ¶ Reliqua aūt sermonum Ioachaz,

B & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nōne hæc scripta sunt in libro sermonū dierū 9 regum Israël? ¶Dormiuitq; Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eū in Samaria: re-10 gnauitq; Ioas filius eius ꝓ eo ¶Anno tricesimoseptimo Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioachaz super Israël in Samaria sede-11 cim annis, ¶& fecit quod malum est in conspectu Dñi: non declinauit ab oībus peccatis Ieroboā filij Nabat, qui peccare fecit Is-12 raël, sed in ipsis ambulauit. ¶Reliqua autem sermonū Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quo pugnauerit cōtra Amasiam regē Iuda, nonne hæc scripta sunt in libro 13 sermonum dierū regū Israël? ¶ Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam aūt sedit super soliū eius. Porrò Ioas sepultus est in 14 Samaria cum regibus Israël ¶ Eliseus aut æ-

C grotabat infirmitate, qua & mortuus est: descēditq; ad eum Ioas rex Israël, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi,

15 currus Israël, & auriga eius. ¶ Et ait illi Eliseus: Affer arcum & sagittas ¶ Cumque 16 attulisset ad eum arcum & sagittas, ¶ dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus 17 suas manibus regis, ¶ & ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam percutiesque Syriam 18 in Aphec, donec cōsumas eam. ¶Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et cum percus-19 sisset tribus vicibus, & stetisset, ¶ iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam. 20 ¶ Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt

D eum. Latrunculi autem de Moab vene-21 runt in terram in ipso anno. ¶ Quidam autem sepelientes hominem viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei: ‖ Quod cum tetigisset ossa Elisei, re-22 uixit homo, & stetit super pedes suos. ¶Igitur Hazaël rex Syriæ, afflixit Israel cunctis 23 diebus Ioachaz: ¶ & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Iacob: & noluit disperdere eos, neque proijcere penitus vsque in præsens 24 tempus. ¶ Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro 25 eo. ¶Porro Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israël.

‖Ecc. 48. b. 14.

CAPVT XIIII.

1.Pa. 23. a. 1.

1 A IN anno secundo Ioas filij Ioachaz regis Israël, regnauit Amasias filius Ioas regis Iuda. 2 ¶Vigintiquinque annorũ erat cum regnare cœpisset: viginti aũt & nouẽ annis regnauit in Ierusalẽ: nomen * matris eius Ioiadã de Ierusalẽ. 3 ¶Et fecit rectũ coram Dño veruntamen nõ vt Dauid pr̃ eius. Iuxta oĩa quæ fecit Ioas pater 4 suus, fecit: ¶nisi hoc tñ ꝙ excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat & ado 5 lebat incensum in excelsis. ¶Cũq; obtinuisset regnũ percussit seruos suos qui interfe- 6 cerũt regẽ patrem suum: ¶ filios aũt eorũ q B occiderant, non occidit, iuxta quod scriptũ est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dñs, dicẽs: ‖Non morieñtur patres pro filijs, neq; filij morieñtur pro patribus: sed vnusquisq; 7 in peccato suo morieť. ¶Ipse percussit Edõ in Valle Salinarum decem millia & apprẽdit petram in prælio, vocauitq; nomẽ eius 8 Iectehel, vsq; in præsentẽ diem. ¶Tunc misit Amasias nũcios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Israël, dicens: Veni, & videa- 9 mus nos. ¶Remisitque Ioas rex Israël ad Amasiam regẽ Iuda dicens: Carduus Libani misit ad Cedrum¶ quæ est in Libano, dicẽs: Da filiam tuam filio meo vxorem. Transieruntq; bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & 10 cõculcauerunt carduum. ¶Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuũ: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare prouocas malũ, vt cadas tu & Iudas 11 tecũ? ¶Et non acquieuit Amasias: Ascẽditq; Ioas rex Israël, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth-sames oppido Iudæ. 12 ¶Percussusq; est Iuda coram Israël, & fuge D runt vnusquisq; in tabernacula sua. ¶ Ama- 13 siam vero regem Iuda filiũ Ioas filij Ochoziæ cepit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit eũ in Ierusalem: & interrupit murũ Ierusalem, à porta Ephraim vsq; ad por- 14 tam anguli quadringentis cubitis: ¶Tulitq; omne aurũ & argentũ, & vniuersa vasa quæ inuenta sunt in domo Dñi, & in thesauris regis, & obsides, & reuersus est in Samariam. 15 ¶Reliqua aũt verborũ Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnauit contra Amasiã regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in libro 16 sermonũ dierum regũ Israël? ¶ Dormiuitq; E Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israël: & regnauit Iero- 17 boam filius eius pro eo. ¶Vixit aũt Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israël. ᵇvigintiquin 18 que annis. ¶Reliqua aũt sermonum Amasiæ nonne hæc scripta sunt in libro sermonum 19 dierum regum Iuda? ¶Factaq; est contra eu coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntq; post eum in Lachis, & in- 20 terfecerunt eum ibi: ¶& asportauerunt in equis, sepultusq; est in Ierusalem cũ patri- 21 bus suis in Ciuitate-Dauid. ¶Tulit aut vni- F uersus populus Iudæ Azariã annos natũ sedecim, & constituerũt eum regẽ pro patre 22 eius Amasia: ¶Ipse ædificauit ᵇ Ailam ͨ, & restituit eam Iudæ, postꝗ dormiuit rex cũ pa- 23 tribus suis. ¶Anno quĩtodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis Israël in Samaria, quadraginta & 24 vno anno: & fecit quod malũ est corã Dño. Non recessit ab oĩbus peccatis Ieroboam fi 25 lij Nabat, qui peccare fecit Israël. ¶ Ipse re- H stituit terminos Israël ab introitu Emath, vsq; ad mare solitudinis iuxta sermonem Dñi Dei Israël quem locutus est per seruũ suum Ionam filiũ Amathi ᵇ prophetam ͨ qui 26 erat de Geth quæ est in Opher ¶Vidit enim Dñs afflictionẽ Israël amaram nimis, & ꝙ consumpti essent vsq; ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaret Israë- 27 li. ¶Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israël de sub cęlo, sed saluauit eos in 28 manu Ieroboam filij Ioas. ¶Reliqua aũt sermonum Ieroboam, & vniuersa q̃ ię fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israël, nonne hæc scripta sunt in libro ser- 29 monum dierum regum Israël? ¶Dormiuitq; Ieroboam cum patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

* ante 5.

‖ Deu. 24. c. 16. Eze. 18. c. 20.

ᵇ quindecim 1.

2. Pa. 26. a. 1.

ᵇ Elath. 1.

ᵇ propheta 1. Ioan. 1. a 1.

CAPVT XV.

1 A ANno vicesimoseptimo ‖ Ieroboã regis Israël, regnauit Azarias filius Amasię regis Iuda 2 ¶Sedecim annorum erat, cum regnare cępisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia, 3 de Ierusalem. ¶ Fecitq; quod erat placitum corã Dño, iuxta oĩa quæ fecit Amasias pr̃ e- 4 ius ¶Veruntñ excelsa nõ est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incen 5 sum in excelsis, ¶ Percussit aũt Dñs regẽ, & fuit leprosus vsq; in diẽ mortis suæ, & habitabat i domo ᵇ libera ͨ seorsum: Ioathã vero filius regis gubernabat palatiũ, & iudicabat 6 populũ terrę. ¶Reliqua aũt sermonũ Azarię & vniuersa q̃ fecit, nonne hæc scripta sũt i li 7 bro verborũ dierũ regũ Iuda? ¶Et dormiuit Azarias cũ patribus suis: sepelierũtq; eũ cũ maioribus suis in Ciuitate-Dauid, & regna 8 uit Ioathã filius eius pro eo. ¶Anno tricesimo octauo Azariæ regis Iudæ, regnauit Za B charias filius Ieroboã sup Israël in Samaria 9 sex mẽsibus: ¶& fecit quod malũ est coram Dño, sicut fecerãt patres eius: nõ recessit a peccatis Ieroboã filij Nabat qui peccare fe 10 cit Israël. ¶Cõiurauit aũt contra eũ Sellũ filius Iabes: pcussitq; eũ palã, & interfecit, re 11 gnauitq; pro eo. ¶ Reliqua aũt verborum Zachariæ, nonne hæc scripta sunt in libro 12 sermonum dierum regum Israël? ¶ ‖Iste est

2. Pa. 26. c. 21.

ᵇ libere 5.

‖ Su. 10. 36.

sermo domini quem locutus est ad Iehu di-
C cens: Filij tui vsq; ad quartam generationem
sedebunt de te 'super thronum Israel. Fa- -3.
12 ctumq; est ita. ¶Sellum filius Iabes regnauit
tricesimonono anno Azariæ regis Iuda, re-
14 gnauit aũt vno mense in Samaria. ¶Et ascen
dit Manahem filius Gadi de Thersa: venitq;
in Samariam, & percussit Sellum filium Ia-
bes in Samaria, & interfecit eum, regnauit-
15 que pro eo. ¶Reliqua aũt verborum Sellũ,
& coniuratio eius per quam tetendit insi-
dias, nónne hæc scripta sunt in libro sermo-
16 num dierum regum Israël? ¶Tunc percussit
Manahem Thapsam, & omnes qui erant in
ea, & terminos eius de Thersa, noluerant.n.
aperire ei: & interfecit omnes prægnantes
17 ei*, & scidit eas. ¶Anno tricesimonono Aza-
D riæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Ga-
18 di super Israël decem annis in Samaria. ¶Fe-
citq; quod erat malũ coram dño: non reces-
sit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui pec-
19 care fecit Israël *cunctis diebus eius. ¶Venie-
bat Phul rex Assyriorum in *Thersam, & da-
bat Manahem Phul mille talenta argenti, vt
esset ei in auxilium, & firmaret regnũ eius.
20 ¶Indixitq; Manahem argentum super Israel
cunctis potentibus & diuitibus vt daret re-
gi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti
per singulos: reuersusque est rex Assyrio-
21 rum, & non est moratus in *Thersa'. ¶Reli-
qua autem sermonum Manahem, & vniuer
sa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in li-
22 bro sermonum dierum regum Israël? ¶Et
E dormiuit Manahem cum patribus suis, re-
23 gnauitq; Phaceia filius eius pro eo. ¶Anno
quinquagesimo Azarię regis Iudæ, regna-
uit Phaceia filius Manahem super Israel in
24 Samaria, biennio: ¶& fecit quod erat malũ
coram domino: non recessit a peccatis Iero
25 boã filij Nabat, qui peccare fecit Israël. ¶Con
iurauit autem aduersus eum Phacee filius
Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Sa-
maria in turre domus regiæ iuxta Argob, &
iuxta Arię, & cum eo quinquaginta viros de
filijs Galaaditarum, & interfecit eum, regna
26 uitq; pro eo. ¶Reliqua autem sermonũ Pha-
ceia, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scri-
pta sunt in libro sermonum dierum regum
27 Israel? ¶Anno quinquagesimo secundo Aza
riæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius Rome
28 liæ super Israël in Samaria, viginti annis. ¶Et
F fecit quod erat malum coram domino: nõ
recessit à peccatis Ieroboã filij Nabat, q pec
29 care fecit Israël. ¶In diebus Phacee regis Is-
raël venit Teglath-phalésar rex Assur, & ce-
pit Aion, & Abel-domum-Maacha, & Ia
noe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilęã,
& vniuersam terram Neph-thali: & transtu
30 lit eos in Assyrios. ¶Coniurauit aũt, & teten
dit insidias Osee filius Ela contra Phacee fi-
liũ Romeliæ, & percussit eũ, & interfecit: re
gnauitq; pro eo vicesimo anno Ioathan fi-

*Cunctis diebus eius veniebat Phul. 5.
*terram 1
*terra 1.

31 lij Oziæ. ¶Reliqua autem sermonum Pha-
cee, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta
sunt in libro sermonum dierum regum Is-
32 raël? ¶Anno secundo Phacee filij Romeliæ
G regis Israël, regnauit Ioatham filius Oziæ re-
33 gis Iuda ¶Vigintiquinque annorum erat cũ
regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit
in Ierusalem: nomen matris eius, Ierusa fi-
34 lia Sadoc. ¶Fecitq; quod erat placitum corã
domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pa
35 ter suus, operatus est. ¶Veruntamen excelsa
non abstulit: adhuc populus immolabat, &
adolebat incensum in excelsis: ipse ædifica-
uit portam domus domini sublimissimam.
36 ¶Reliqua autem sermonum Ioathan, & vni
uersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in li
37 bro verborum dierum regum Iuda? ¶In die
bus illis cępit dñs mittere in Iudam Rasin
38 regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ. ¶Et
dormiuit Ioathan cum patribus suis, sepul-
tusq; est in ciuitate Dauid patris sui, & re-
gnauit Achaz filius eius pro eo.

2.Par.27.a.1.

CAPVT XVI.

1 ANno decimo septimo Phacee
A filij Romeliæ, regnauit Achaz
2 filius Ioathan regis Iuda ¶Vi
ginti annorũ erat Achaz cum
regnare cœpisset, & sedecim
annis regnauit in Ierusalem. Nõ fecit quod
erat placitum in conspectu domini Dei sui,
sicut Dauid pater eius, sed ambulauit in via
3 regum Israël: ¶insuper & filium suum conse
crauit, transferens per ignem secundum
idola Gentium, quæ dissipauit dominus co-
4 ram filijs Israël. ¶Immolabat quoque victi-
mas & adolebat incensum in excelsis, & in
5 collibus, & sub oĩ ligno frondoso. ¶Tunc
ascendit Rasin rex Syrię, & Phacee filius Ro
meliæ rex Israël in Ierusalem ad prœliandũ:
cumq; obsiderent Achaz, non valuerunt su
6 perare eum. ¶In tempore illo restituit Rasin
rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de
Aila: & Idumæi * venerunt in Ailam, & ha-
7 bitauerunt ibi vsq; in diem hanc. ¶Misit aũt
B Achaz nuncios ad Theglath-phalásar regẽ
Assyriorum, dicẽs: seruus tuus & filius tuus
ego sum: ascende, & saluum me fac de ma-
nu regis Syriæ, & de manu regis Israël, qui
8 consurrexerunt aduersum me ¶Et cum col-
legisset *argentum & aurum quod inueniri
potuit in domo domini, & in thesauris re-
9 gis, misit regi Assyriorum munera. ¶Qui &
acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex
Assyriorum in Damascum, & vastauit eam:
& transtulit habitatores eius Cyrenen, Ra-
10 sin aũt interfecit. ¶Perrexitq; rex Achaz in
occursum Theglath-phalasar regis Assyrio-
rũ in Damascũ: cumq; vidisset altare Dama-
sci, misit rex Achaz ad Vriã sacerdotẽ exem
plar eius & similitudinẽ iuxta oẽ opus eius.
11 ¶Extruxitq; Vrias sacerdos altare: iuxta oĩa
C quæ præceperat rex Achaz, de Damasco: ita

2.Par.28.a.1.
Is.7.a.1.
* & Syri.
* Achaz.

fecit

fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco. 12 ¶ Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare & veneratus est illud, ascenditq; & immolauit holocausta & sacrificium suum, 13 ¶ & libauit libamina, & fudit sanguinē pacificorū quę obtulerat super altare 14 ¶ Porro altare æreū, quod erat coram dño, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi dñi, posuitq; illud ex latere altaris ad Aquilonem 15 ¶ Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinū, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustū vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum, & omnē sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare vero æreum erit paratū ad voluntatem meā. D 16 ¶ Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. 17 ¶ Tulit aūt rex Achaz cęlatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustētabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. 18 ¶ Musach quoque sabbathi, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exterius, conuertit in templum domini propter regem Assyriorum. 19 ¶ Reliqua autem verborum Achaz * quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierū regum Iuda? 20 ¶ Dormiuitq; Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

** & omnia.*

CAPVT XVII.

1 A Nno duodecimo Achaz regis Iuda, regnauit Osee filius Ela in Samaria super Israël nouem annis. 2 ¶ Fecitq; malum coram Domino: sed non sicut reges Israël qui ante eum fuerant. 3 ¶ Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruus, reddebatque illi tributa 4 ¶ Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens, misisset nuncios ad Sua regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat: obsedit eum, & vinctum misit in carcerem. 5 ¶ Peruagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis 6 ¶ ‖ Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israël in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum. 7 ¶ Factum est enim, cum peccassent filij Israë domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos. B 8 ¶ Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium quas consumpserat dominus in conspectu filiorum Israël, & regum Israël: quia similiter fecerant 9 ¶ Et * offenderunt filij Israël verbis non rectis dominum Deum suum: & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis à Turre custodum, vsque ad ciuitatem munitam 10 ¶ Feceruntq; sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum: 11 ¶ & adolebant ibi incensum super aras in morem Gētium quas transtulerat dominus a facie eorum: feceruntque verba pessima, irritantes dominum, 12 ¶ & coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis dominus ne facerent verbum hoc. 13 ¶ Et testificatus est dominus in Israël, & in Iuda per manum omnium Prophetarum, & videntium dicens: ‖ Reuertimini a vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & ceremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus vestris, & sicut misi ad vos in manu seruorum meorum

Inf. 18. b. 9. Tobias 1. a. 1.

‖ Inf. 18. b. 10. operuerūt 5.

** operuerunt. 5.*

‖ Iere. 25. b. 5.

prophe-

14 prophetarum. Qui non audierunt, sed in-
C durauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedire do-
15 mino Deo suo. Et abiecerũt legitima eius, & pactum quod pepigit cũ patribus eorũ, & testificationes quibus cõtestatus est eos: secutique sunt vanitates, & vanè egerũt: & secuti sunt Gentes quę erant per circuitum eorum, super quibus præceperat dñs eis, vt
16 non facerent sicut & illæ faciebant. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam mili-
17 tiã cœli: seruieruntq; Baal, & consecrauerũt filios suos & filias suas per ignẽ: & diuinationibus inseruiebant & augurijs, & tradiderunt se vt facerent malum coram dño,
18 vt irritarent eum. Iratusq; est dominus vehementer Israëli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantũ-
19 modo. Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui: veruntamen ambulauit in erroribus Israël, quos operatus fue-
20 rat. Proiecitque dominus omne semen Is-
D raël, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec proijceret eos à facie
21 sua: ‖ex eo iam tempore, quo scissus est Israël à domo Dauid, & constituerũt sibi regem Ieroboam filiũ Nabat: separauit enim Ieroboam Israël à domino: & peccare eos
22 fecit peccatum magnum. Et ambulauerũt filij Israël in vniuersis peccatis Ieroboã quę
23 fecerat: & non recesserunt ab eis, vsquequo dominus auferret Israël a facie sua, ‖sicut locutus fuerat in manu omniũ seruorũ suorum prophetarum: translatusque est Israël de terra sua in Assyrios, vsque in diem
24 hanc. Adduxit aũt rex Assyriorũ *de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath & de Sepharuáim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Israël: qui possederunt Samariam, & habitauerunt in vr-
25 bibus eius. Cumq; ibi habitare cœpissent, nõ timebant dominum: & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.
26 Nũciatumq; est regi Assyriorum, & dictũ:
E Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce interficiunt eos, eo ꝙ ignorant
27 ritum Dei terræ. Præcepit autem rex Assyriorũ, dicens: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legiti-
28 ma Dei terræ. Igitur cùm venisset vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Beth-el, & doce-
29 bat eos quõ colerent dominum. Et vnaquæque gens fabricata est Deũ suũ: posueruntque eos in phanis excelsis quæ fecerãt Samaritæ, gens & gens in vrbibus suis, in qui-
30 bus habitabat. Viri enim Babylonij fecerũt Socoth-benot. Viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & Viri de Emath fecerunt Asi-
31 ma. Porro Heuæi fecerunt Nebahaz & Thar-
F thac. Hi aũt qui erãt de Sepharuáim, cõburebant filios suos igni, Adramelech & Ana-
32 melech dijs Sepharuáim: & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & po-
33 nebant eos in phanis sublimibus. Et cum dominũ colerent, dijs quoq; suis seruiebãt iuxta consuetudinem Gentium, de quibus
34 translati fuerant Samariam, vsque in præsentem diem morẽ sequuntur antiquũ: nõ timent dominum, neque custodiunt cęremonias eius, atque iudicia & legem & mandatum quod præceperat Dñs filijs Iacob,
35 ‖quem cognominauit Israël: & percusserat cũ eis pactum, & mandauerat eis, dicẽs:

Margin notes: ‖3. Re. 12. c. 19. — ‖Iere. 25. b. 3. — * viros. — Gen. 32. e. 28.

Nolite

Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neq; colatis eos, & non immoletis eis. 36 ¶ Sed dominum Deum vestrum qui eduxit G vos de terra Ægypti in fortitudine magna & in brachio extento: ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolate. 37 ¶ Ceremonias quoque, & iudicia & legem & mandatum quod scripsit vobis, custodite, vt faciatis cunctis diebus: & nõ timeatis deos alienos. 38 ¶ Et pactum quod percussit vobiscum nolite obliuisci: nec colatis deos alienos. 39 ¶ sed dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum. 40 ¶ Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suã pristinam perpetrabant. 41 ¶ Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem dominum, sed nihilominus & idólis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

1 A Anno tertio Osee filij Ela regis Israël, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. 2 ¶ Vigintiquinque annorũ erat cũ regnare cœpisset: & vigintinouẽ annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Abi filia Zachariæ. 3 ¶ Fecitq; quod erat bonũ corã dño, iuxta oĩa quæ fecerat Dauid pr̃ eius. 4 ¶ Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, cõfregitq; serpentẽ æneũ, ‡ quẽ fecerat Moyses: siquidem vsq; ad illud tẽpus filij Israël adolebant ei incẽsum: vocauitq; nomen eius Nohestan. 5 ¶ In dño Deo Israel sperauit: itaq; post eũ non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eũ fuerunt: 6 & adhæsit dño, & non recessit à vestigijs eius, fecitq; mandata eius quæ præceperat dñs Moysi. 7 ¶ Vnde & B erat dñs cũ eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellauit quoque cõtra regẽ Assyriorũ, & nõ seruiuit ei. 8 ¶ Ipse percussit Philisthæos vsq; ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre custodum vsq; ad ciuitatẽ munitã. 9 ¶ Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnauit eam, 10 ¶ & cepit: Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno 11 Osee regis Israël, capta est Samaria: ¶ & trãstulit rex Assyriorum Israël in Assyrios, collocauitque eos in Hala, & in Habor fluuijs Gozam in ciuitatibus Medorum: 12 ¶ quia non audierunt vocem domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactũ eius: omniaq; præceperat Moyses seruus domini, non audierunt, neque fecerunt. 13 ¶ ‡ Anno quartodecimo C regis Ezechiæ ascendit Sennacherib rex Assyriorũ ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. 14 ¶ Tunc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens. Peccaui, recede a me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaq; rex Assyriorum Ezechiæ regi Iuda trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. 15 ¶ Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo domini, & in thesauris regis. 16 ¶ In tempore illo confregit Ezechias valuas templi domini, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum. 17 ¶ Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsar s, & Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam cũ manu valida Ierusalẽ: qui cùm ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ ductũ piscinæ superioris, quæ est in via Agri fullonis. 18 ¶ Vocaueruntq; regem, egressus est autẽ ad eos Eliacin filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à commentarijs.

2 Par.28 d.28. & 29.a.1.
‡ Nu.21. c.9
Sup.27. a.2. Tob.1.a.2 Sup.17. a.6.
‡ 2 Pa.42 a.6. Isa.16. a.1. Eccl.48. c.9.

19 tarijs. ❡Dixitq; ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dixit rex magnus, rex Assyriorum. Quæ est ista fiducia qua niteris? 20 ❡Forsitan inisti consilium, vt præpares te ad prælium. 21 In quo confidis, vt audeas rebellare? ❡an speras in baculo arundineo atq; confracto Aegypto, super quē si incubuerit homo comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? E sic est Pharao rex Aegypti, oībus qui confidunt in se. 22 ❡Quod si dixeritis mihi: In dño Deo nostro habemus fiduciam: nónne iste est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? 23 ❡Nunc igitur trāsite ad dñm meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum: & videte an habere valeatis ascensores equorum. 24 ❡Et quomodo potestis resistere ante vnum satrapā de seruis dñi mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus & equites? 25 ❡Nunquid sine dñi voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer eum? Dñs dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam. 26 ❡Dixerunt autē Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe, Rabsaci: Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Iudaicè audiente populo qui est super murum. 27 ❡Re-F sponditque eis Rabsaces, dicens: Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & nō potius ad viros qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinā suā

28 vobiscum? ❡Stetit itaque Rabsaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum. 29 ❡Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias, non enim poterit eruere vos de manu mea. 30 ❡Neque fiduciam vobis tribuat super dñm, dicens: Eruens liberabit nos dñs, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorū. 31 ❡Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me: & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & 32 bibetis aquas de cisternis vestris, ❡donec veniam, & transferam vos in terram quę similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terrā panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis: viuetis, & G non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dñs liberabit nos. 33 ❡Nunquid liberauerunt dij gētium terram 34 suam de manu regis Assyriorum? ❡Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuáim, Ana & Aua? Nunquid liberauerunt 35 Samariā de manu mea? ❡Qui nam illi sunt in vniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere 36 dominus Ierusalem de manu mea? ❡Tacuit itaq; populus, & non respōdit ei quicquam, siquidem præceptum regis acceperant vt non responderent ei. 37 ❡Venitque Heliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

Tob. 1.d. 24.

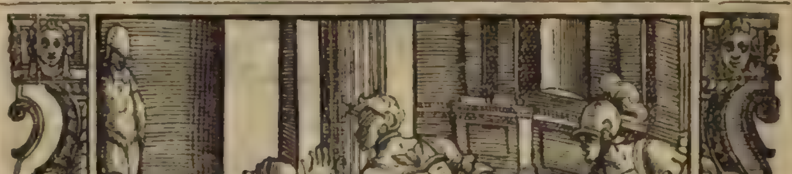
CAPVT XIX.

Is. 37.a.1.

1 A Quæ cùm audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco: ingressusque est domum domini. 2 ❡Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium 3 Amos. ❡Qui dixerunt: * Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ Dies iste: Venerunt filij vsq; ad partum, & vires non habet parturiens.

** ei 1.*

4 ℣Si fortè audiat dñs Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorū dñs suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ audiuit dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs quæ re-
5 pertæ sunt. ℣Venerunt ergo serui regis Eze-
6 chiæ ad Isaiam ℣Dixitq; eis Isaias: Hæc dicetis dño vestro. Hæc dicit dñs: Noli timere
B à facie sermonū quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.
7 ℣Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram suam, &
8 deijciam eū gladio in terra sua. ℣Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnā: audierat enim
9 quòd recessisset de Lachis. ℣Cumque audisset de Tharáca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce egressus est vt pugnet aduersū te: & iret contra eum, misit nuncios ad Ezechiam, di-
10 cens: Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda: ℣Non te
C seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neq; dicas: Non tradetur Ierusalem in ma-
11 nus regis Assyriorum. ℣Tu enim ipse audisti quæ fecerūt reges Assyriorum vniuersis terris, quo vastauerunt eas: [b] num ergo so-
12 lus poteris liberari? ℣Nunquid liberauerunt dij gentium singulos, quos vastauerunt patris mei, Gozam videlicet, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in The-
13 lassar? ℣Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuáim, Ana & Aua?
14 ℣Itaque cum accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, & legisset eas, ascendit in domum domini, & expandit eas coram
15 domino, ℣& orauit in conspectu eius, dicēs: Domine Deus Israël, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omniū ter-
16 ræ: tu fecisti cœlum & terram. ℣Inclina aurem tuam & audi: aperi domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis, Deū
17 viuentem: ℣Verè domine dissipauerunt re-
D ges Assyriorum gentes, & terras omnium:
18 ℣Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuū hominum
19 ex ligno, & lapide: & perdiderūt eos: ℣Nūc igitur domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ,
20 quia tu es dominus Deus solus. ℣Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit dñs Deus Israël. Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum,
21 audiui. ℣Iste est sermo quē locutus est dominus Deus de eo: Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post tergū tuum caput mo-
22 uit filia Ierusalē. ℣Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos?
23 contra sanctum Israël. ℣Per manum seruo-
E rum tuorum exprobrasti domino: dixisti, In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, & electas abietes illius. Et ingressus sum vsq; ad terminos
24 eius, & saltum carmeli eius ℣ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs pe-
25 dum meorum omnes aquas clausas. ℣Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, & nunc adduxi: eruntq; in ruinā collium compugnan-
26 tium ciuitates munitæ. ℣Et qui sedent in eis, humiles manu contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri & virens herba tectorum, quæ arefacta est an-
27 tequàm veniret ad maturitatem. ℣Habi-
F taculum tuum, & egressum tuū, & introi-

tum tuum, & viam tuam ego præsciui, & fu-
28 rorem tuū contra me. ℣Insanisti in me. & superbia tua ascēdit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum

[b] Isa. 1. — 1. — 1. — 1.

in labijs tuis, & reducam te in viam per quam venisti. 29 ¶ Tibi autem Ezechia hoc erit signũ: Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autẽ anno quæ spontè nascuntur: porro in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite [b]fructũ' earũ. 30 ¶ Et quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructũ sursum. 31 De Ierusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod saluetur de mõte Siõ 32 zelus Domini exercituũ faciet hoc. ¶ Quam ob rem hęc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, 33 nec circundabit eam munitio. ¶ Per G viã qua venit, reuertetur: & ciuitatem hanc 34 non ingredietur, dicit Dominus: ¶ Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, 35 & propter Dauid seruum meum. ¶ ‖Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum cẽtum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: 36 ¶ & recedens abijt, & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ni- 37 niue ¶ Cumq; adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

[b] fructus 2.

‖Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d 24. Isa. 37. g. 35. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. c. 19.

CAPVT XX.

1 A IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq; ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos ꝓpheta, dixitq; ei: Hæc dicit Dominus [c]Deus': Præcipe domui 2 tuę: morieris enĩ tu, & nõ viues. ¶ Qui cõuertit faciẽ suã ad parietem, & orauit Dñm, di- 3 cẽs: ¶ Obsecro Dñe, memẽto quæso, quõ ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est corã te, fece- 4 rim. Fleuit itaq; Ezechias fletu magno. ¶ Et antequam egrederetur Isaias mediã partem 5 atrij, factus est sermo Dñi ad eũ, dicẽs: ¶ Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui: Audiui orationẽ tuam, & vidi lachrymam tuam: [c]& ecce, sanaui te: die tertio ascendes tem- 6 plum Domini. ¶ Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyrio- B rum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me, & propter 7 Dauid seruum meum. ¶ Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super hulcus eius, curat' 8 est. ¶ Dixerat autẽ Ezechias ad Isaiã: Qđ erit signũ quia Dñs me sanabit, & quia ascẽsu- 9 rus sum die tertia templum Dñi? ¶ Cui ait Isaias: Hoc erit signũ a Dño, qđ facturus sit Dñs sermonẽ quẽ locutus est: Vis vt ascendat vmbra decẽ lineis, an vt reuertatur toti- 10 dẽ gradibus? ¶ Et ait Ezechias: Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gra- 11 dibus. ¶ Inuocauit itaq; Isaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, 12 retrorsum decem gradibus ¶‖In tẽpore illo C misit Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorũ literas & munera ad Ezechiã: 13 audierat enim ꝙ ægrotasset Ezechias. ¶ Lætatus est autẽ in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & domum vasorum suorũ, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit[d] quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potesta-

1. Par. 32 f. 24. Isaia 38. a. 1. Eccl. 48. d 46.

‖Isa. 39. a. 1.

[d] verbum 2.

Iezrahelitæ: memini enim quãdo ego & tu, F sedentes in curru, sequebamur Achab patrẽ huius, quod dñs onus hoc leuauerit super 26 eũ, dicens: Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait dominus, reddã tibi in agro isto, dicit dñs. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrũ 27 iuxta verbum dñi. Ochozias aũt rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusq; est eum Iehu, & ait: Etiam hunc percutite in curru suo. Et percusserũt eũ in ascensu Gaber, qui est iuxta Ieblaam: qui 28 fugit in Mageddo & mortu' est ibi: Et imposuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerũt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in 29 ciuitate Dauid. Anno vndecimo Ioram filij Achab*, regnauit Ochozias super Iudam,

3.Reg. 21.f.

6.

* Regis Israel.

30 Venitq; Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per 31 fenestram ingredientem Iehu per portam, & ait: Nũquid pax potest esse Zambri, qui 32 interfecit dñm suum? Leuauitque Iehu fa- G ciem suã ad fenestram, & ait: Quæ est ista? Et inclinauerunt se ad eum duo vel tres eu- 33 nuchi*. At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum. Et præcipitauerunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngu- 34 læ conculcauerunt eam. Cumq; introgressus esset, vt comederet, biberetq;, ait: Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: 35 quia filia regis est. Cumque issent, vt sepelirent eam: non inuenerunt nisi caluariam, 36 & pedes, & summas manus. Reuersique nunciauerunt ei. Et ait Iehu: Sermo domi-

3.Re.16. c.10.

* & dixerunt: Hæc est illa Iezabel.

ni est, quem locutus est per seruum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel, 37 comedent canes carnes Iezabel, & erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciẽ terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant: Hæccine est illa Iezabel?

3. Reg.21 f.23

CAPVT X.

1 A ERant aũt Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariã, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios A- 2 chab, dicens: Statim vt acceperitis literas has, qui habetis filios dñi vestri, & currus, & 3 equos, & ciuitates firmas, & arma, eligite meliorem, & eũ qui vobis placuerit de filijs dñi vestri, & eum ponite super solium pa- 4 tris sui, & pugnate pro domo dñi vestri. Timuerunt illi vehementer & dixerunt: Ecce duo reges nõ potuerunt stare coram eo, & 5 quõ nos valebimus resistere? Miserũt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij ad Iehu, dicentes: Serui tui sumus, quæcunque iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quęcunque 6 tibi placẽt, fac. Rescripsit aũt eis literas se- B cundò, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum dñi vestri, & venite ad me hac eadẽ hora cras, in Iezrahel. Porro filij regis, septuaginta viri, apud optima- 7 tes ciuitatis nutriebantur. Cumque venissent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserũt ad eum 8 in Iezrahel: Venit aũt nuncius, & indicauit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respõdit: Ponite ea ad duos aceruos iux- 9 ta introitũ portæ vsq; manè. Cumq; diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem pupulum: Iusti estis: si ego coniuraui cõtra dominum meũ, & interfeci eum, quis per- 10 cussit omnes hos? Videte ergo nunc qm̃

nō cecidit de sermonib' Dñi ī terrā, quos locutus est Dñs sup domū Achab: & Dñs fecit q̄d locutus est in manu serui sui Eliæ. 11 Percussit igitur Iehu, oēs qui reliqui erāt de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & notos, & sacerdotes, donec nō remanerēt ex eo reliquiæ. 12 Et surrexit, & venit in Samariā, cumq; venisset ad 13 Camerā pastorum, in via inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitq; ad eos. Qui nā estis vos? Qui rñderunt: Fratres Ochoziæ sumus, descendimus ad salutandos filios Regis, & filios Reginæ. 14 Qui ait: Cōprehendite eos viuos. Quos cū comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in cisterna iuxta Camerā, quadraginta duos viros, & non reliq̄t ex eis quenquā. 15 Cumq; abijsset inde, inuenit Ionadab filiū Rechab in occursū sibi, & benedixit ei. Et ait ad eū: Nunq̄d est cor tuū rectū* sicut cor meū, cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuā. Qui dedit ei manū suā. At ille leuauit eū ad se in currū, 16 dixitq; ad eū: Veni mecum, & vide zelum meum pro Dño. Et impositū in curru suo, 17 duxit in Samariam. Et percussit omnes, qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vsq; ad vnū, iuxta verbum Dñi quod locutus est per Eliam. 18 Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autem colam eū amplius: 19 Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius:, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat: sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque defuerit, non viuet. Porro Iehu faciebat hoc insidiosè, vt disperderet cultores Baal. 20 Et dixit: Sanctificate diem solennem Baal. 21 Vocauitq;, & misit ī vniuersos terminos Israël, & venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui nō veniret. Et ingressi sunt templū Baal, & repleta est domus Baal, a summo vsq; ad summū. 22 Dixitq; his qui erant super vestes: Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes. 23 Ingressusque Iehu, & Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte ne q̄s forte vobi cum sit de seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli. 24 Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta. Iehu autē præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicunq; fugerit de hominib' his quos ego adduxero in manus vestras, 25 anima eius erit pro anima illius. Factum est aūt cum cōpletū esset holocaustū, præcepit Iehu militibus & ducibus suis: Ingredimini & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntq; eos in ore gladij & proiecerūt milites & duces: & ierunt in ciuitatē tēpli 26 Baal, & protulerunt statuam de phano 27 Baal, & combusserunt. & comminuerunt eam. Destruxerunt quoq; ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsq; in diem hanc. 28 Deleuit itaq; Iehu Baal de Israël. 29 Veruntamen à peccatis Ieroboam filij Nabat q̄ peccare fecit Israël, nō recessit, nec dereliquit vitulos aureos qui erāt in Beth-el & 30 in Dan. Dixit autem Dñs ad Iehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: filij tui vsque ad quartam generationem 31 sedebunt super thronū Israël. Porro Iehu non custodiuit vt ambularet in lege Dñi Dei Israël in toto corde suo: nō enim recessit a peccatis Ieroboā, qui peccare fecerat 32 Israël. In dieb' illis cepit Dñs tædere sup Israël: percussitq; eos Hazaël in vniuersis 33 finibus Israel, a Iordane contra orientalem plagam, omnē terram Galaad & Gad & Ruben & Manasse, ab Aroer quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Ba-34 san. Reliqua aūt verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt ī libro verborū dierū Re-35 gum Israël? Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: 36 & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. Dies autem quos regnauit Iehu super Israël, viginti & octo anni sunt in Samaria.

CAPVT XI.

1 Athalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium. 2 Tollens aūt Iosaba filia Regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filiū Ochoziæ, furata est eū de medio filiorū regis q̄ īterficiebanē, & nutricē ei' de triclinio: & abscō-3 dit eū à facie Athaliæ vt nō īterficeretē. Eratque cū ea sex annis clā in domo Dñi: porro 4 Athalia regnauit super terrā*. Anno autē septimo misit Ioiada, & assumens centuriones, & milites introduxit ad se in templum Dñi, pepigitq; cū eis fœdus: & adiurans eos in domo Dñi, ostendit eis filium 5 regis, & præcepit illis, dicens: Iste est ser-6 mo quem facere debetis: Tertia pars vestrum introeat sabbatho, & obseruet excubias domus regis: Tertia autem pars sit ad portam Seir: & tertia pars sit ad portā quæ est post habitaculū scutariorū: & custodie-7 tis excubias dom' Messa: Duę vero partes è vobis oēs egredientes sabbatho custodiāt 8 excubias domus Domini circa regem. Et vallabitis eum, habentes arma in manib' vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisq; cū rege 9 introeunte & egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbathū cū his qui egrediebantur è sabbatho, ve-

3.Re.21.f.29.

* cum corde meo.

3.Re.16.f.32.

Inf.15.c.12.

2.Par.22.d.10.

* Septem annis.

2.Pa.23.a.1.

10 nerunt ad Ioiadam sacerdotem. ꝑ Qui dedit eis hastas*, & arma regis Dauid, q̄ erant 11 in domo Dñi. ꝑ Et steterunt singuli habẽtes arma in manu sua à parte templi dextera, vsq; ad partẽ sinistram altaris, & ędis, cir- 12 cum regem. ꝑProduxitq; filium regis, & po- C suit super eum diadema & testimoniũ: fe ceruntq; eum regẽ, & vnxerunt, & plaudẽ- 13 tes manu dixerunt: Viuat rex. ꝑ Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & in- 14 gressa ad turbas in templum Domini, ꝑ vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores & ᵇtubasᵇ prope eum, omnemq; populũ terræ lætantem: & canentẽ tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitq;: 15 Coniuratio, coniuratio. ꝑ Præcepit autem Ioiada * centurionibus qui erant sup exercitum, & ait eis: Educite eã extra septa tẽpli: & quicunq; eã secutus fuerit, feriaẽ gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur 16 in templo Dñi. ꝑ Imposueruntq; ei manus, D & impegerunt eam p viam introitus equorum, iuxta palatium*, & interfecta est ibi. 17 Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dñm & regẽ, & inter populũ, vt esset populus Dñi, & 18 inter regem & populum. ꝑ Ingressusque est oĩs populus terræ tẽplũ Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoq; sacerdotem Baal occiderunt coram altari: Et posuit sacerdos cu- 19 stodias in domo Domini. ꝑ Tulitq; cẽturiones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnẽ populum terrę, deduxeruntq; regẽ de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit sup thro- 20 nũ regũ. ꝑLętatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit. Athalia aũt occisa 21 est gladio in domo regis. ꝑ Septemq; annorum erat Ioas cum regnare cœpisset.

ᵇ *tuba*

* *Sacerdos* 1.

* *Regis* 1.

CAPVT XII.

1 A Nno septimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ierusalem: nomẽ matris eius Sebia, de Bersabee. ꝑFecit- 2 que Ioas rectum coram Domino cũctis diebus q̃bus docuit 3 eũ Ioiada sacerdos. ꝑVeruntamẽ excelsa nõ abstulit: adhuc enim populus immolabat, & 4 adolebat in excelsis incẽsum. ꝑ Dixitq; Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorũ quę illata fuerit in templum Dñi à prætereuntibus, q̄ offertur pro precio animæ, & quam spontè & arbitrio cordis sui inferũt in templum Dñi: accipiant illam sacerdo- 5 tes iuxta ordinem suum, ꝑ & instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint 6 instauratione. ꝑ Igitur vsq; ad vicesimumtertium annum regis Ioas, non instaurauerũt sacerdotes sartatecta tẽpli. ꝑ Vocauitq; 7 rex Ioas Ioiadam põtificem & sacerdotes, B dicens eis: ꝑQuare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrũ, sed ad instau- 8 rationẽ templi reddite eam. ꝑ Prohibitiq; sunt sacerdotes vltrà accipere pecuniã a po- 9 pulo, & instaurare sartatecta ᵇdomusᵇ. ꝑ Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnũ: aperuitq; foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientiũ domum Dñi, mittebantq; in eo sacerdotes q custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ 10 deferebatur ad templum Domini. ꝑ Cumq; viderent nimiã pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantq; & numerabant pecuniam 11 quæ inueniebatur in domo Domini: ꝑ & dabant eam iuxta numerum atq; mensuram C in manu eorũ qui p̃erant cæmentarijs domus Dñi: qui impendebant eam in fabris lignorum, & cæmentarijs ijs qui operabã- 12 tur in domo Dñi. ꝑ & sartatecta faciebant: & ijs qui cędebant saxa, & vt emerẽt ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur instauratio domus Dñi in vniuersis q̄ indigebant expensa ad muniendã domũ. 13 ꝑ Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulę, & turibula, & tubę, & omne vas aureũ & ar- genteum, de pecunia quæ inferebatur in 14 templum Domini. ꝑ Ijs enim qui faciebant opus, dabatur, vt instauraretur * templum 15 Domini. ꝑ & nõ fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam. 16 ꝑ Pecuniam vero pro delicto & pecuniam pro peccatis non inferebant in templũ Do- 17 mini, quia sacerdotum erat. ꝑ Tunc ascẽdit D Hazael rex Syrię, & pugnabat contra Geth, cepitq; eam, & direxit faciẽ suam vt ascen- 18 deret in Ierusalem. ꝑ Quam ob rẽ tulit Ioas rex Iuda oĩa sanctificata, quæ cõsecrauerant Iosaphat, & Ioram, & Ochozias patres ei⁹ reges Iuda & quæ ipse obtulerat: & vniuersum ᵇargentũᵇ quod inueniri potuit in thesauris templi dñi, & in palatio regis: misitq; Hazael regi Syriæ, & recessit ab Ie- 19 rusalem. ꝑReliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa q̄ fecit, nonne hæc scripta sunt 20 in libro verborum dierum regũ Iuda? ꝑSurrexerunt aũt serui eius, & coniurauerunt inter se, percusserũtq; Ioas in domo-mel- 21 lo in descẽsu Sella. ꝑ Iosachar namq; filius Semaath, & Iozabad filius Somer serui eius, percusserunt eũ, & mortuus est: & sepelierunt eũ cũ patribus suis ĩ Ciuitate Dauid, regnauitq; Amasias filius eius pro eo.

ᵇ *templi* 2.

* *ex ea* 1.

ᵇ *aurum* 1.

CAPVT XIII.

1 A Nno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israel, in Samaria, decem & septem 2 annis. ꝑ Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, & non de-

clinauit

3 clinauit ab eis ¶ iratusq; est furor Dñi contra Israël, & tradidit eos in manu Hazaël regis Syriæ: & in manu Bên-adad filij Hazaël,
4 cunctis diebus. ¶ Deprecatus est aūt Ioachaz faciem Dñi: & audiuit eum Dñs: vidit. n. angustiam Israël, quia attriuerat eos rex Syriæ:
5 ¶ & dedit Dñs saluatorem Israëli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaueruntq; filij Israël in tabernaculis suis sicut heri, &
6 nudiustertius ¶ Veruntamē non recesserunt à peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauerunt: si qui-
7 dem lucus permansit in Samaria. ¶ Et non sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in tritu
8 ra areæ. ¶ Reliqua aūt sermonum Ioachaz,
B & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nōne hæc scripta sunt in libro sermonū dierū
9 regum Israël? ¶ Dormiuitq; Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eū in Samaria: re-
10 gnauitq; Ioas filius eius ꝓ eo. ¶ Anno tricesimoseptimo Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioachaz super Israël in Samaria sede-
11 cim annis, ¶ & fecit quod malum est in conspectu Dñi: non declinauit ab oībus peccatis Ieroboā filij Nabat, qui peccare fecit Is-
12 raël, sed in ipsis ambulauit. ¶ Reliqua autem sermonū Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quō pugnauerit cōtra Amasiam regē Iuda, nonne hæc scripta sunt in libro
13 sermonum dierū regū Israël? ¶ Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam aūt sedit super soliū eius. Porro Ioas sepultus est in
14 Samaria cum regibus Israël ¶ Eliseus aūt æ-
C grotabat infirmitate, qua & mortuus est: descēditq; ad eum Ioas rex Israël, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi,
15 currus Israël, & auriga eius. ¶ Et ait illi Eliseus: Affer arcum & sagittas ¶ Cumque
16 attulisset ad eum arcum & sagittas, ¶ dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus
17 suas manibus regis, ¶ & ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam percutiesque Syriam
18 in Aphec, donec cōsumas eam. ¶ Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et cum percus-
19 sisset tribus vicibus, & stetisset, ¶ iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.
20 ¶ Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt
D eum. Latrunculi autem de Moab vene-
21 runt in terram in ipso anno. ¶ Quidam autem sepelientes hominem viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei: ‖ Quod cum tetigisset ossa Elisei, re-
22 uixit homo, & stetit super pedes suos. ¶ Igitur Hazaël rex Syriæ, afflixit Israël cunctis
23 diebus Ioachaz: ¶ & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Iacob: & noluit disperdere eos, neque proijcere penitus vsque in præsens
24 tempus. ¶ Mortuus est autem Hazaël rex Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro
25 eo. ¶ Porro Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Hazaël, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israël.

‖ Ecc. 48. b. 14.

CAPVT XIIII.

1.Pa. 23. a. 1.

1 A IN anno secundo Ioas filij Ioachaz regis Israël, regnauit Amasias filius Ioas regis Iuda. 2 ¶Vigintiquinque annorũ erat cum regnare cœpisset: viginti aũt & nouẽ annis regnauit in Ierusalẽ: nomen * matris eius Ioiadã de Ierusalẽ. 3 ¶Et fecit rectũ coram Dño veruntamen nõ vt Dauid pr̃ eius. Iuxta oĩa quæ fecit Ioas pater 4 suus, fecit: ¶nisi hoc tm̃ ꝙ excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat & ado 5 lebat incensum in excelsis. ¶Cũq; obtinuisset regnũ percussit seruos suos qui interfe- 6 cerũt regẽ patrem suum: ¶ filios aũt eorũ q B occiderant, non occidit, iuxta quod scriptũ est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dñs, dicẽs: ‖Non morientur patres pro filijs, neq; filij morientur pro patribus: sed vnusquisq; 7 in peccato suo morietur. ¶Ipse percussit Edõ in Valle Salinarum decem millia & apprẽdit petram in prælio, vocauitq; nomẽ eius 8 Iecthel, vsq; in præsentẽ diem. ¶Tunc misit Amasias nũcios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Israël, dicens: Veni, & videa- 9 mus nos. ¶Remisitque Ioas rex Israël ad Amasiam regẽ Iuda dicens: Carduus Libani misit ad Cedrum ¶quæ est in Libano, dicẽs: Da filiam tuam filio meo vxorem. Transieruntq; bestiæ saltus, quæ sunt in Libano, & 10 cõculcauerunt carduum. ¶Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuũ: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare prouocas malũ, vt cadas tu & Iudas 11 tecũ? ¶Et non acquieuit Amasias: Ascẽditq; Ioas rex Israël, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth-sames oppido Iudæ. 12 ¶Percussusq; est Iuda coram Israël, & fuge D runt vnusquisq; in tabernacula sua. ¶ Ama- 13 siam vero regem Iuda filiũ Ioas filij Ochoziæ cepit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit eũ in Ierusalem: & interrupit murũ Ierusalem, à porta Ephraim vsq; ad por- 14 tam anguli quadringentis cubitis: ¶Tulitq; omne aurũ & argentũ, & vniuersa vasa quæ inuenta sunt in domo Dñi, & in thesauris regis, & obsides, & reuersus est in Samariam. 15 ¶Reliqua aũt verborũ Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnauit contra Amasiã regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in libro 16 sermonũ dierum regũ Israël? ¶ Dormiuitq; E Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israël: & regnauit Iero- 17 boam filius eius pro eo. ¶Vixit aũt Amasias filius Ioas rex Iuda, postquàm mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israël. ᵇvigintiquin 18 que annis. ¶Reliqua aũt sermonum Amasiæ nonne hæc scripta sunt in libro sermonum 19 dierum regum Iuda? ¶Factaq; est contra eũ coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntq; post eum in Lachis, & in- 20 terfecerunt eum ibi: ¶& asportauerunt in equis, sepultusq; est in Ierusalem cũ patri- 21 bus suis in Ciuitate-Dauid. ¶Tulit aũt vni- F uersus populus Iudæ Azariã annos natũ sedecim, & constituerũt eum regẽ pro patre 22 eius Amasia: ¶Ipse ædificauit ᵇ Ailam ᶦ, & restituit eam Iudæ, postq̃ dormiuit rex cũ pa- 23 tribus suis. ¶Anno quĩtodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis Israël in Samaria, quadraginta & 24 vno anno: & fecit quod malũ est corã Dño. Non recessit ab oĩbus peccatis Ieroboam fi 25 lij Nabat, qui peccare fecit Israël. ¶ Ipse re- H stituit terminos Israël ab introitu Emath, vsq; ad mare solitudinis iuxta sermonem Dñi Dei Israël quem locutus est per seruũ suum Ionam filiũ Amathi ᵇprophetam ᶦ qui 26 erat de Geth quæ est in Opher ¶Vidit enim Dñs afflictionẽ Israël amaram nimis, & ꝙ consumpti essent vsq; ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaret Israë- 27 li. ¶Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israël de sub cęlo, sed saluauit eos in 28 manu Ieroboam filij Ioas. ¶Reliqua aũt sermonum Ieroboam, & vniuersa q̃ ię fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israël, nonne hæc scripta sunt in libro ser- 29 monum dierum regum Israël? ¶Dormiuitq; Ieroboam cum patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

Margin: * antè 5. — ‖Deu. 14. c. 16. Eze. 18. c. 20. — ᵇ quindecim 1. — 2.Pa. 26. a. 1. — ᵇ Elath. 1. — ᵇ prophetã 1. — Ioan. 1. a 1.

CAPVT XV.

1 A ANno vicesimoseptimo ‖ Ieroboã regis Israël, regnauit Azarias filius Amasię regis Iuda 2 ¶Sedecim annorum erat, cum regnare cępisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia, 3 de Ierusalem. ¶ Fecitq; quod erat placitum corã Dño, iuxta oĩa quæ fecit Amasias pr̃ e- 4 ius ¶Veruntñ excelsa nõ est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incen 5 sum in excelsis, ¶ Percussit aũt Dñs regẽ, & fuit le,prsus vsq; in diẽ mortis suæ, & habitabat i domo ᵇ libera ᶦ seorsum: Ioathã vero filius regis gubernabat palatiũ, & iudicabat 6 populũ terrę. ¶Reliqua aũt sermonũ Azariæ & vniuersa q̃ fecit, nonne hæc scripta sũt i li 7 bro verborũ dierũ regũ Iuda? ¶Et dormiuit Azarias cũ patribus suis: sepelierũtq; eũ cũ maioribus suis in Ciuitate-Dauid, & regna 8 uit Ioathã filius eius pro eo. ¶Anno tricesimo octauo Azariæ regis Iudæ, regnauit Za B charias filius Ieroboã sup Israël in Samaria 9 sex mẽsibus: ¶& fecit quod malũ est coram Dño, sicut fecerãt patres eius: nõ recessit a peccatis Ieroboã filij Nabat qui peccare fe 10 cit Israël. ¶Cõiurauit aũt contra eũ Sellũ filius Iabes: pcussitq; eũ palã, & interfecit, re 11 gnauitq; pro eo. ¶ Reliqua aũt verborum Zachariæ, nonne hæc scripta sunt in libro 12 sermonum dierum regum Israël? ¶ ‖Iste est

Margin: ‖2. Pa. 26 l. 21. — ᵇ libere 5. — ‖Su. 10. 36.

sermo domini quem locutus est ad Iehu dicens: Filii tui vsq; ad quartam generationem sedebunt de te ¹ super thronum Israel. Factumq; est ita. 13 Sellum filius Iabes regnauit tricesimonono anno Azariæ regis Iudæ, regnauit aũt vno mense in Samaria. 14 Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitq; in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitque pro eo. 15 Reliqua aũt verborum Sellũ, & coniuratio eius per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël? 16 Tunc percussit Manahem Taphsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa, noluerant.n. aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ei⁹, & scidit eas. 17 Anno tricesimonono Azariæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Gadi super Israël decem annis in Samaria. 18 Fecitq; quod erat malũ coram dño: non recessit a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël [a] cunctis diebus eius. 19 Veniebat Phul rex Assyriorum in [b] Thersam, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnũ eius. 20 Indixitq; Manahem argentum super Israel cunctis potentibus & diuitibus vt daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti per singulos: reuersusque est rex Assyriorum, & non est moratus in [b] Thersa. 21 Reliqua autem sermonum Manahem, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël? 22 Et dormiuit Manahem cum patribus suis, regnauitq; Phaceia filius eius pro eo. 23 Anno quinquagesimo Azariç regis Iudæ, regnauit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria, biennio: 24 & fecit quod erat malũ coram domino: non recessit a peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël. 25 Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Ariç, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitq; pro eo. 26 Reliqua autem sermonũ Phaceia, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel? 27 Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israël in Samaria, viginti annis. 28 Et fecit quod erat malum coram domino: nõ recessit à peccatis Ieroboã filij Nabat, q peccare fecit Israël. 29 In diebus Phacee regis Israël venit Teglath-phalesar rex Assur, & cepit Aion, & Abel-domum-Maacha, & Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilçã, & vniuersam terram Neph-thali: & transtulit eos in Assyrios. 30 Coniurauit aũt, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filiũ Romeliæ, & percussit eũ, & interfecit: regnauitq; pro eo vicesimo anno Ioathan filij Oziæ. 31 Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël? 32 Anno secundo Phacee filij Romeliæ regis Israël, regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iuda. 33 Vigintiquinque annorum erat cũ regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius, Ierusã filia Sadoc. 34 Fecitq; quod erat placitum corã domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est. 35 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam domus domini sublimissimam. 36 Reliqua autem sermonum Ioathan, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? 37 In diebus illis cœpit dñs mittere in Iudam Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ. 38 Et dormiuit Ioathan cum patribus suis, sepultusq; est in ciuitate Dauid patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

Margin: -3. | [a] Cunctis diebus eius veniebat Phul. 5. | [b] terram 1 | [b] terra 1. | 2.Par.27. a.1.

CAPVT XVI.

1 Anno decimo septimo Phacee filiæ Romeliæ, regnauit Achaz filius Ioathan regis Iuda. 2 Viginti annorũ erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Nõ fecit quod erat placitum in conspectu domini Dei sui, sicut Dauid pater eius, sed ambulauit in via 3 regum Israël: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idola Gentium, quæ dissipauit dominus coram filijs Israël. 4 Immolabat quoque victimas & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub oĩ ligno frondoso. 5 Tunc ascendit Rasin rex Syriç, & Phacee filius Romeliæ rex Israël in Ierusalem ad præliandũ: cumq; obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. 6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi * venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi vsq; in diem hanc. 7 Misit aũt Achaz nuncios ad Theglath-phalasar regẽ Assyriorum, dicẽs: seruus tuus & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israël, qui consurrexerunt aduersum me. 8 Et cum collegisset *argentum & aurum quod inueniri potuit in domo domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. 9 Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin aũt interfecit. 10 Perrexitq; rex Achaz in occursum Theglath-phalasar regis Assyriorũ in Damascũ: cumq; vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriã sacerdotẽ exemplar eius & similitudinẽ iuxta oẽ opus eius. 11 Extruxitq; Vrias sacerdos altare: iuxta oĩa quæ præceperat rex Achaz, de Damasco: ita

Margin: 2.Par.28 a.1. | Is.7.a.1. | * & Syri. | * Achaz.

fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco. 12 Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare & veneratus est illud, ascenditq; & immolauit holocausta & sacrificium suum, 13 & libauit libamina, & fudit sanguinẽ pacificorũ quę obtulerat super altare. 14 Porro altare æreũ, quod erat coram dño, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi dñi, posuitq; illud ex latere altaris ad Aquilonem. 15 Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinũ, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustũ vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum, & omnẽ sanguinem holo-D causti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare vero æreum erit paratũ ad voluntatem meã. 16 Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz. 17 Tulit aũt rex Achaz cęlatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustẽtabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide. 18 Musach quoque sabbathi, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exterius, conuertit in templum domini propter regem Assyriorum. 19 Reliqua autem verborum Achaz * quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierũ regum Iuda? 20 Dormiuitq; Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

* & omnia.

CAPVT XVII.

1 A Nno duodecimo Achaz regis Iuda, regnauit Osee filius Ela in Samaria super Israël nouem annis. 2 Fecitq; malum coram Domino: sed non sicut reges Israël qui ante eum fuerant. 3 Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruus, reddebatque illi tributa. 4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens, misisset nuncios ad Sua regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat: obsedit eum, & vinctum misit in carcerem. 5 Peruagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis. 6 ‖ Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israël in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum. 7 Factum est enim, cum peccassent filij Israël domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos. 8 Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium quas consumpserat dominus in conspectu filiorum Israël, & regum Israël: quia similiter fecerant. 9 Et * offenderunt filij Israël verbis non rectis dominum Deum suum: & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis a Turre custodum, vsque ad ciuitatem munitam. 10 Feceruntq; sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum: 11 & adolebant ibi incensum super aras in morem Gẽtium quas transtulerat dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima, irritantes dominum, 12 & coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis dominus ne facerent verbum hoc. 13 Et testificatus est dominus in Israël, & in Iuda per manum omnium Prophetarum, & videntium dicens: ‖ Reuertimini a vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & ceremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus vestris, & sicut misi ad vos in manu seruorum meorum

Inf. 18. b. 9. Tobias 1. a. 1.

‖ Inf. 18. b. 10. operuerũt 5.

* operuerunt. 5.

‖ Iere. 25. b. 5.

14 prophetarum. ¶ Qui non audierunt, sed in-
C durauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem
patrum suorum, qui noluerunt obedire do
15 mino Deo suo. ¶Et abiecerūt legitima eius,
& pactum quod pepigit cū patribus eorū,
& testificationes quibus cōtestatus est eos:
secutique sunt vanitates, & vanè egerūt: &
secuti sunt Gentes quę erant per circuitum
eorum, super quibus præceperat dñs eis, vt
16 non facerent sicut & illæ faciebant ¶Et de-
reliquerunt omnia præcepta Domini Dei
sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitu-
los, & lucos, & adorauerunt vniuersam mili
17 tiā cœli: seruieruntq; Baal, ¶& consecraue-
rūt filios suos & filias suas per ignē: & diui
nationibus inseruiebant & augurijs, & tra-
diderunt se vt facerent malum coram dño.
18 vt irritarent eum. ¶Iratusq; est dominus ve
hementer Israëli, & abstulit eos à conspectu
suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantū-
19 modo. ¶Sed nec ipse Iuda custodiuit manda
ta Domini Dei sui: veruntamen ambula-
uit in erroribus Israël, quos operatus fue-
20 rat. ¶Proiecitque dominus omne semen Is-
D raël, & afflixit eos, & tradidit eos in manu
diripientium, donec proijceret eos a facie
21 sua: ¶‖ex eo iam tempore, quo scissus est Is-
raël a domo Dauid, & constituerūt sibi re-
gem Ieroboam filiū Nabat: separauit enim
Ieroboam Israël à domino: & peccare eos
22 fecit peccatum magnum. ¶ Et ambulauerūt
filij Israël in vniuersis peccatis Ieroboā quę
23 fecerat: & non recesserunt ab eis, ¶vsque-
quo dominus auferret Israël a facie sua, ‖si-
cut locutus fuerat in manu omniū seruorū
suorum prophetarum: translatusque est Is-
raël de terra sua in Assyrios, vsque in diem
24 hanc. ¶Adduxit aūt rex Assyriorū *de Baby
lone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath
& de Sepharuáim: & collocauit eos in ci-
uitatibus Samariæ pro filijs Israël: qui pos-
sederunt Samariam, & habitauerunt in vr-
25 bibus eius. ¶Cumq; ibi habitare cœpissent,
nō timebant dominum. & immisit in eos
Dominus leones, qui interficiebant eos.
26 ¶Nūciatumq; est regi Assyriorum, & dictū:
E Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti
in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima
Dei terræ, & immisit in eos Dominus leo-
nes: & ecce interficiunt eos, eo q ignorant
27 ritum Dei terræ. ¶Præcepit autem rex Assy-
riorū, dicens: Ducite illuc vnum de sacerdo
tibus, quos inde captiuos adduxistis, & va-
dat, & habitet cum eis: & doceat eos legiti-
28 ma Dei terræ. ¶ Igitur cùm venisset vnus de
sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant
de Samaria, habitauit in Beth-el, & doce-
29 bat eos quō colerent dominum ¶ Et vna-
quæque gens fabricata est Deū suū: posue-
runtque eos in phanis excelsis quæ fecerāt
Samariæ, gens & gens in vrbibus suis, in qui
30 bus habitabat. ¶ Viri enim Babylonij fece-
rūt Socoth-benot. Viri autem Cuthæi fece-
runt Nergel: & Viri de Emath fecerunt Asi-
31 ma. ¶Porro Heuæi fecerunt Nebahaz & Tar
F thac. ¶Hi aūt qui erāt de Sepharuáim, cōbu-
rebant filios suos igni, Adramelech & Ana-
32 melech dijs Sepharuáim: & nihilominus
colebant Dominum. Fecerunt autem sibi
de nouissimis sacerdotes excelsorum, & po
33 nebant eos in phanis sublimibus. ¶ Et cum
dominū colerent, dijs quoq; suis seruiebāt
iuxta consuetudinem Gentium, de quibus
34 translati fuerant Samariam, ¶vsque in præ-
sentem diem morē sequuntur antiquū: nō
timent dominum, neque custodiunt cere-
monias eius, atque iudicia & legem & man
datum quod præceperat Dñs filijs Iacob,
35 ‖quem cognominauit Israël: ¶ & percusse-
rat cū eis pactum, & mandauerat eis, dicēs:

‖3.Re.12. c.19.

‖Iere.25. b.3.

* viros.

‖Gen.32. e.28.

Nolite

Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neq; colatis eos, & non immoletis eis. 36 ¶ Sed dominum Deum vestrum qui eduxit G vos de terra Ægypti in fortitudine magna & in brachio extento: ipsum timete, & il- 37 lum adorate, & ipsi immolate. ¶ Ceremonias quoque, & iudicia & legem & mandatum quod scripsit vobis, custodite, vt faciatis cunctis diebus: & nõ timeatis deos alie- 38 nos. ¶ Et pactum quod percussit vobiscum nolite obliuisci: nec colatis deos alienos. 39 ¶ sed dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum 40 vestrorum. ¶ Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suã pristinam perpe- 41 trabant ¶ Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

2 Par. 28 d. 28. & 29. a. 1.

1 ANNO tertio Osee filij Ela regis A Israël, regnauit Ezechias filius 2 Achaz regis Iuda ¶ Vigintiquinque annorũ erat cũ regnare cœpisset: & vigintinouẽ annis regnauit in Ierusalẽ: nomẽ matris eius Abi fi- 3 lia Zachariæ. ¶ Fecitq; quod erat bonũ corã dño, iuxta oĩa quæ fecerat Dauid pr̃ eius 4 ¶ Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, cõfregitq; serpentẽ æneũ, quẽ fecerat Moyses: siquidem vsq; ad illud tẽpus filij Israël adolebant ei incẽsum: vocauitq; nomen eius Nohestan. ¶ In dño Deo 5 Israel sperauit: itaq; post eũ non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in 6 his qui ante eũ fuerunt: & adhæsit dño, & non recessit a vestigijs eius, fecitq; mandata 7 eius quæ præceperat dñs Moysi. ¶ Vnde & B erat dñs cũ eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellauit quoque cõtra regẽ Assyriorũ, & nõ seruiuit ei 8 ¶ Ipse percussit Philisthæos vsq; ad Gazam, & omnes terminos eorum, a Turre custo- 9 dum vsq; ad ciuitatẽ munitã. ¶ Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & op- 10 pugnauit eam, ¶ & cepit: Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, idest nono anno 11 Osee regis Israël, capta est Samaria: ¶ & trãstulit rex Assyriorum Israël in Assyrios, collocauitque eos in Hala, & in Habor flu- 12 uijs Gozam in ciuitatibus Medorum: ¶ quia non audierunt vocem domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactũ eius: omniaq; præceperat Moyses seruus domini, non audie- 13 runt, neque fecerunt. ¶ Anno quartodeci- C mo regis Ezechiæ ascendit Sennacherib rex Assyriorũ ad vniuersas ciuitates Iuda mu- 14 nitas: & cepit eas. ¶ Tunc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens. Peccaui, recede a me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaq; rex Assyriorum Ezechiæ regi Iuda trecenta 15 talenta argenti, & triginta talenta auri. ¶ Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo domini, & in the- 16 sauris regis. ¶ In tempore illo confregit Ezechias valuas templi domini, & laminas auri quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyrio- 17 rum. ¶ Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam cũ manu valida Ierusalẽ: qui cum ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquæductũ piscinæ supe- 18 rioris, quæ est in via Agri fullonis. ¶ Vocaueruntq; regem, egressus est autẽ ad eos Eliacin filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, a commen-

Nu. 21. c. 9

Sup. 27. a 2. Tob. 1. a. 2 Sup. 17. a. 6.

2. Pa. 32 a. 6. Isa. 16. a. 1. Eccl. 48. c. 9.

19 tarijs. ¶ Dixitq; ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dixit rex magnus, rex Assyriorum. Quæ est ista fiducia qua niteris? 20 ¶ Forsitan inisti consilium, vt præpares te ad prælium. In quo confidis, vt audeas rebellare? 21 ¶ an speras in baculo arundineo atq; confracto Aegypto, super quē si incubuerit homo comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? E sic est Pharao rex Aegypti, omnibus qui confidunt in se. 22 ¶ Quòd si dixeritis mihi: In dño Deo nostro habemus fiduciam: nónne iste est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? 23 ¶ Nunc igitur trāsite ad dñm meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum: & videte an habere valeatis ascensores equorum. 24 ¶ Et quomodo potestis resistere ante vnum satrapā de seruis dñi mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus & equites? 25 ¶ Nunquid sine dñi voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer eum? Dñs dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam. 26 ¶ Dixerunt autē Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe, Rabsaci: Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Iudaicè audiente populo qui est super murum. 27 ¶ Responditque eis F Rabsaces, dicens: Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & nō potius ad viros qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinā suā vobiscum? 28 ¶ Stetit itaque Rabsaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum. 29 ¶ Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias, non enim poterit eruere vos de manu mea. 30 ¶ Neque fiduciam vobis tribuat super dñm, dicens: Eruens liberabit nos dñs, & non tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorū. 31 ¶ Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me: & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua: & 32 bibetis aquas de cisternis vestris, ¶ donec veniam, & transferam vos in terram quę similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terrā panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis: viuetis, & G non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dñs liberabit nos. 33 ¶ Nunquid liberauerunt dij gētium terram 34 suam de manu regis Assyriorum? ¶ Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuáim, Ana & Aua? Nunquid liberauerunt 35 Samariā de manu mea? ¶ Qui nam illi sunt in vniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere 36 dominus Ierusalem de manu mea? ¶ Tacuit itaq; populus, & non respōdit ei quicquam, siquidem præceptum regis acceperant vt non responderent ei. 37 ¶ Venitque Heliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

Tob. 1. d. 24.

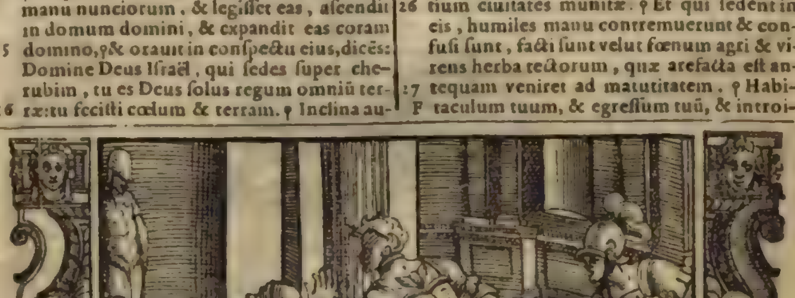
CAPVT XIX.

Is. 37. a. 1.

1 A Qvæ cùm audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco: ingressusque est domum domini. 2 ¶ Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos. 3 ¶ Qui dixerunt: * Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ Dies iste: Venerunt filij vsq; ad partum, & vires non habet parturiens.

** ei 1.*

4 ¶Si fortè audiat dñs Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorũ dñs suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ audiuit dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs quæ re-
5 pertæ sunt. ¶Venerunt ergo serui regis Eze-
6 chiæ ad Isaiam. ¶Dixitq; eis Isaias: Hæc dicetis dño vestro. Hæc dicit dñs: Noli timere
B à facie sermonũ quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.
7 ¶Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram suam, &
8 deijciam eũ gladio in terra sua. ¶Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnã: audierat enim
9 quòd recessisset de Lachis. ¶Cumque audisset de Tharáca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce egressus est vt pugnet aduersũ te: & iret contra eum, misit nuncios ad Ezechiam, di-
10 cens: Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda: ¶Non te
C seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neq; dicas: Non tradetur Ierusalem in ma-
11 nus regis Assyriorum. ¶Tu enim ipse audisti quæ fecerũt reges Assyriorum vniuersis terris, quo vastauerunt eas: [a] num ergo so-
12 lus poteris liberari? ¶Nunquid liberauerunt dij gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozam videlicet, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in The-
13 lassar? ¶Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuáim, Ana & Aua?
14 ¶Itaque cum accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, & legisset eas, ascendit in domum domini, & expandit eas coram
15 domino, ¶& orauit in conspectu eius, dicẽs: Domine Deus Israël, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omniũ ter-
16 ræ: tu fecisti cœlum & terram. ¶Inclina aurem tuam & audi: aperi domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis, Deũ
17 viuentem: ¶Verè domine dissipauerunt re-
D ges Assyriorum gentes, & terras omnium.
18 ¶Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuũ hominum
19 ex ligno, & lapide: & perdiderũt eos: ¶Nũc igitur domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ,
20 quia tu es dominus Deus solus. ¶Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit dñs Deus Israël. Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum,
21 audiui. ¶Iste est sermo quẽ locutus est dominus Deus de eo: Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post tergũ tuum caput mo-
22 uit filia Ierusalẽ. ¶Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos?
23 contra sanctum Israël. ¶Per manum seruo-
E rum tuorum exprobrasti domino: dixisti, In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, & electas abietes illius. Et ingressus sum vsq; ad terminos
24 eius, & saltum carmeli eius ¶ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs pe-
25 dum meorum omnes aquas clausas. ¶Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, & nunc adduxi: eruntq; in ruinã collium compugnan-
26 tium ciuitates munitæ. ¶Et qui sedent in eis, humiles manu contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri & virens herba tectorum, quæ arefacta est an-
27 tequam veniret ad maturitatem. ¶Habi-
F taculum tuum, & egressum tuũ, & introi-

tum tuum, & viam tuam ego præsciui, & fu-
28 rorem tuũ contra me. ¶Insanisti in me, & superbia tua ascedit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum

[a] Esa. 37.

in labijs tuis, & reducam te in viam per 29 quam venisti. ¶ Tibi autem Ezechia hoc erit signũ: Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autẽ anno quæ spontè nascuntur: porro in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite [b]fructũ[b] earũ. 30 ¶ Et quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fru-31 ctũ sursum. De Ierusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod saluetur de mõte Siõ 32 zelus Domini exercituũ faciet hoc. ¶ Quam ob rem hęc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circundabit eam munitio. 33 ¶ Per G viã qua venit, reuertetur: & ciuitatem hanc 34 non ingredietur, dicit Dominus: ¶ Protegam vrbem hanc, & saluabo eam propter me, 35 & propter Dauid seruum meum. ¶ ‖ Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum cẽtum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuo-36 rum: ¶ & recedens abijt, & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ni-37 niue ¶ Cumq; adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnauit Asar-haddon filius eius pro eo.

[b] fructus 2.

‖ Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d 24. Isa. 37. g. 35. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. c. 19.

CAPVT XX.

1 A IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq; ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos ꝓpheta, dixitq; ei: Hæc dicit Dominus [c]Deus[c]: Præcipe domui 2 tuę: morieris enĩ tu, & nõ viues. ¶ Qui cõuertit faciẽ suã ad parietem, & orauit Dñm, di-3 cẽs: ¶ Obsecro Dñe, memẽto quæso, qũo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est corã te, fece-4 rim. Fleuit itaq; Ezechias fletu magno. ¶ Et antequam egrederetur Isaias mediã partem 5 atrij, factus est sermo Dñi ad eũ, dicẽs: ¶ Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui: Audiui orationẽ tuam, & vidi lachrymam tuam: [d]& ecce[d], sanaui te: die tertio ascendes tem-6 plum Domini. ¶ Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyrio-B rum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me, & propter 7 Dauid seruum meum. ¶ Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super vlcus eius, curatus 8 est. ¶ Dixerat autẽ Ezechias ad Isaiã: Qđ erit signũ quia Dñs me sanabit, & quia ascensu-9 rus sum die tertia templum Dñi? ¶ Cui ait Isaias: Hoc erit signũ à Dño, qđ facturus sit Dñs sermonẽ quẽ locutus est: Vis vt ascendat vmbra decẽ lineis, an vt reuertatur toti-10 dẽ gradibus? ¶ Et ait Ezechias: Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gra-11 dibus. ¶ Inuocauit itaq; Isaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, 12 retrorsum decem gradibus. ¶ ‖ In tẽpore illo C misit Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorũ literas & munera ad Ezechiã: 13 audierat enim ꝙ ægrotasset Ezechias. ¶ Lætatus est autẽ in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & domum vasorum suorũ, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit[d] quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potesta-

1. Par. 32 f. 24. Isaia 38. a. 1. Eccl. 48. d 46.

‖ Isa. 39. a. 1.

[d] verbum 2.

14 te sua. ℣ Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad 15 me de Babylone. ℣At ille respōdit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia D quæcūq; sunt in domo mea, viderūt: nihil est qđ non monstrauerim eis in thesauris 16 meis. ℣ Dixit itaq; Isaias Ezechiæ: Audi ser- 17 monem Dñi: ℣Ecce dies venient, et auferentur omnia quæ sunt in domo tua, et quæ condiderunt patres tui vsq; in diem hanc, in Babylonē: non remanebit quicquā, ait 18 Dominus. ℣Sed et de filijs tuis qui egredientur ex te, quos generabis ᵃtollentur, et erūt 19 eunuchi in palatio regis Babylonis. ℣ ᵇ Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Dñi quem locutus es, sit * pax & veritas in die- 20 bus meis. ℣ Reliqua aūt sermonū Ezechiæ, et omnis fortitudo eius, et quō fecerit piscinam, et aquæductū, et introduxerit aquas in ciuitatem, nonne hæc scripta sunt in li- 21 bro sermonū dierum regum Iuda? ℣Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis, et regnauit Manasses filius eius pro eo.

ᵃ tollent §
ᵇ Dixitq; 3.
* tantùm.

CAPVT XXI.

1 A Duodecim annorū erat Manasses cum regnare cœpisset, et quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem: nomē 2 matris ei* Haphsiba. ℣ Fecitq; malum in conspectu Domini iuxta idola gentium, quas deleuit Dominus a facie fi- 3 liorum Israël. ℣Cōuersusq; est, & ædificauit excelsa quæ dissipauerat Ezechias pr̄ eius: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israël: & adorauit omnem 4 militiam cęli, & coluit eam. ℣ Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Domi- 5 nus: ‖In Ierusalem ponam nomē meū. ℣ Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cœli in 6 duobus atrijs templi Domini. ℣ Et traduxit filium suum per ignē: & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicauit, vt faceret malum co- 7 rā Dño, & irritaret eū. ℣ Posuit quoq; idolū luci quem fecerat, in tēplo Domini, ‖ su- B per quo locutus est Dñs ad Dauid, & ad Salomonem filium eius: In templo hoc & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponā nomen meū in sempiternum 8 ℣Et vltra non faciā cōmoueri pedem Israël de terra quā dedi patribus eorū: si tamē custodierint opere omnia quæ præcepi eis, & vniuersam legem quā mandauit eis seruus 9 meus Moyses ℣ Illi vero non audierūt, sed seducti sunt a Manasse, vt facerent malum super gentes quas contriuit Dñs a facie fi- 10 liorum Israël. ℣ Locutusque est Dñs in manu seruorū suorum prophetarum, dicens: 11 ‖ ℣ Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerant Amorrhæi ante eum, & peccare fecit 12 etiam Iudam in immunditijs suis: ℣ pro- C pterea hæc dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego inducam mala super Ierusalē & Iudam: vt quicunque audierit, tinniant am- 13 bæ aures eius. ℣ Extendam super Ierusalem funiculū Samarię, & pōdus domus Achab: & delebo Ierusalē, sicut deleri solent tabulæ: delens vertam, & ducam crebrius stylū 14 super faciem eius ℣ Dimittā vero reliquias hæreditatis meę, & tradā eas in manus inimicorū eius. eruntq; in vastitatem, & in ra- 15 pinā cū cūctis aduersarijs suis: ℣eo q̄ fecerint malū coram me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorū 16 ex Ægypto, vsq; ad hanc diem. ℣Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem vsq; ad os: absque peccatis suis quibus peccare fecit Iudā, vt faceret malum coram Dño. 17 ℣ Reliqua autem sermonū Manasse, & vniuersa quæ fecit, & peccatū eius quod peccauit, nonne hæc scripta sunt in libro ser- 18 monum dierum regum Iuda? ℣Dormiuitq; Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regna- 19 uit Amon filius eius pro eo. ℣ Viginti duo- D rum annorū erat Amon cū regnare cœpisset: duobus quoq; annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Messalemeth, filia 20 Harus de Ieteba. ℣ Fecitque malum in conspectu Dñi sicut fecerat Manasses pr̄ eius. 21 ℣ Et ambulauit in omni via per quam ambulauerat pater eius seruiuitq; immunditijs, quibus seruierat pater eius, & adorauit 22 eas, ℣ & dereliquit Dnm Deum patrū suo- 23 rū, & non ambulauit in via Dñi. ℣ Tetenderuntq; ei insidias serui sui, & interfecerunt 24 regem in domo sua. ℣Percussit autem populus terræ omnes qui coniurauerant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem 25 Iosiam filium eius pro eo. ℣ Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum re- 26 gum Iuda? ℣ Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

2. Par. 33 a. 1.
‖ 2. Reg. 7 b. 10. Iere. 32. f. 24.
‖ 2. Reg. 7. b. 10. 3. Reg. 8. b. 16. & 9. a. 3.
‖ Iere. 15. a. 4.

CAPVT XXII.

1 A Octo annorum erat Iosias cū regnare cępisset, & triginta vno anno regnauit in Ierusalem: nomē matris eius Idida, filia Ha- 2 daia de Besecath ℣ Fecitq; qđ placitū erat corā Dño, & ambulauit p omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad 3 dexteram, siue ad sinistram. ℣Anno autem octauodecimo regis Iosiæ, misit rex Saphā filium Aslia, filij Messulam scribam templi 4 Domini, dicens ei: ℣Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt confletur pecunia quæ illata est in templum Domini, quā college- 5 runt ianitores templi à populo ℣Deturque

fabris

fabris per propositos[b] domus[i] Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi. 6 tignarijs videlicet & cęmentarijs, & ijs qui interrupta componunt, & emantur B ligna, & lapides de lapidicinis ad instaurandum templū Domini[l]. 7 Veruntamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, 8 sed in potestate habeant & in fide. Dixit aūt Helcias pontifex ad Sapham scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditq; Helcias volumen Saphan, qui & legit 9 illud. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renunciauit ei quod præceperat, & ait: Conflauerunt serui tui pecuniam quæ reperta est in domo Domini: & dederūt vt distribueretur fabris à præfectis operū tē- 10 pli Dñi. Narrauit quoq; Saphan scriba regi, dicens: Librū dedit mihi Helcias sacer- 11 dos. Quē cū legisset Saphan coram rege, & audisset rex verba libri Legis Dñi, scidit ve- 12 stimenta sua. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo re- 13 gis, dicens: Ite & cōsulite Dñm super me, C & super populo, & super omni Iuda de verbis voluminis istius quod inuentū est: magna enim ira Dñi succensa est contra nos: qa non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerēt oē quod scriptū est nobis. 14 Ierunt itaq; Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem vxorem Sellum filij Thecuæ, filij Araas custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: locutiq; sunt ad 15 eam. Et illa respondit eis: Hæc dicit Dñs Deus Israël: Dicite viro q misit vos ad me: 16 Hæc dicit Dñs, Ecce ego adducam mala su- D per locum istum, & super habitatores eius, 17 omnia verba legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis: irritantes me in cunctis operibus manuū suarum, & succendetur indignatio 18 mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit vos, vt consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Pro eo quod audisti verba vo- 19 luminis, & perterritū est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus cōtra locum istum & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictū: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Domi- 20 nus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligêris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istum.

Marginal notes: [b] in domo — 4. — 7.

CAPVT XXIII.

1 A Et renunciauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eū omnes senes Iuda 2 & Ierusalem. Ascenditq; rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuersiq; qui habitabant in Ierusalem cum eo, sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à paruo vsq; ad magnū: legitq; cunctis audientibus omnia verba libri fęderis, qui inuentus est in domo Do- 3 mini. Stetitq; rex super gradum; & fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum, & custodirent præcepta eius, & testimonia, & ceremonias in oī corde, & in tota anima, & suscitarent verba fęderis huius, q̄ scripta erant in libro illo: 4 acquieuitq; populus pacto. Et p̄cepit rex Helcię pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, vt proijcerent de templo Domini omnia vasa quæ facta fuerunt Baal, & in luco, & vniuersæ militiæ coeli: & cōbussit ea foris Ierusalem in Con-

Marginal notes: 2. Pa. 34. f. 30. — Eccl. 49. a. 3.

ualle-Cedron, & tulit puluerem eorum in
5 Beth-el. ¶ Et deleuit aruspices quos posue-
B rāt reges Iuda ad sacrificandū in excelsis per
ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalē, & eos
qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lu-
næ, & duodecim signis, & omni militiæ cę-
6 li. ¶Et efferri fecit lucū de domo Dñi foras
Ierusalem in Conualle-Cedron: & cōbussit
eū ibi, & redegit in puluerē, & proiecit sup
7 sepulchra vulgi. ¶ Destruxit quoq; ædiculas
effęminatorum, quæ erant in domo Dñi, pro
quibus mulieres texebant quasi domuncu
8 las luci. ¶Congregauitq; omnes sacerdotes
de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excel-
sa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa
vsq; Ber-sabee: & destruxit aras portarum
in introitu ostij Iosue principis ciuitatis
9 quod erat ad sinistrā portæ ciuitatis. ¶ Ve-
runtamen nō ascendebant sacerdotes excel
sorū ad altare Dñi in Ierusalem: sed tm̄ co-
medebant azyma in medio fratrum suorū.
10 ¶Contaminauit quoq; Thopheth, qđ est in
C Cōualle-filij-Ennō, vt nemo consecraret
filium suum aut filiā per ignem, Moloch.
11 ¶Abstulit quoq; equos quos dederāt reges
Iudæ Soli in introitu templi Dñi, iuxta exa-
drā Nathan-mélech eunuchi, qui erat in
Pharurim: currus aūt Solis cōbussit igni.
12 ¶Altaria quoq; quæ erant super tecta cęna-
culi Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & al-
taria quę fecerat Manasses in duobus atrijs
templi Dñi, destruxit rex: & cucurrit inde,
& dispersit cinerem eorū in Torrentē-Ce-
13 dron. ¶ Excelsa quoq; quæ erant in Ierusa-
lē ad dexterā partē Mōtis-offensionis, ‖quæ
ædificauerat Salomon rex Israël Astaroth
idôlo Sidoniorum, & Chamos offensioni
Moab, & Melchom abominationi filiorum
14 Ammon, polluit rex. ¶Et cōtriuit statuas, &
D succidit lucos: repleuitq; loca eorū ossibus
15 mortuorū. ¶‖Insuper & altare quod erat in
Beth-el, & excelsum quod fecerat Ieroboā
filius Nabat, q peccare fecit Israël: & alta-
re illud excelsum destruxit, atq; cōbussit,
& cōminuit in puluerem, succenditq; ēt lu
16 cū. ¶ Et conuersus Iosias vidit ibi sepulchra
q erant in monte: misitq; & tulit ossa de se-
pulchris, & cōbussit ea super altare, & pol-
luit illud iuxta verbū Dñi, quod locutus est
17 vir Dei, qui prædixerat verba hæc. ¶ Et ait,
Quis est titulus ille quem video? Respōde-
runtq; ei ciues vrbis illius, ‖Sepulchrum est
hominis Dei, qui venit de Iuda, & prædi-
xit verba hæc quæ fecisti super altare Be-
18 th-el. ¶Et ait dimittite eum, nemo commo-
ueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa il-
lius cum ossibus prophetæ qui venerat de
19 Samaria. ¶Insuper & omnia phana excelso-
rum quæ erāt in ciuitatibus Samariæ, quæ
fecerāt reges Israël ad irritādū Dñm, abstu-
lit Iosias: & fecit eis secundū oīa opera quæ
20 fecerat in Beth-el. ¶Et occidit vniuersos sa-

‖3.Re.11. b.7.

‖3.Re.12 g.28. -1.

‖3.Re.13. a.2.

E cerdotes excelsorū qui erant ibi super alta-
ria: & cōbussit ossa humana super ea: reuer
21 susq; est Ierusalem. ¶Et præcepit omni po-
pulo, dicens: Facite Phase Dño Deo vestro
secūdū quod scriptū est in libro fęderis hu-
22 ius. ¶ Nec enim factū est Phase tale à diebus
Iudicū, qui iudicauerunt Israël, & omnium
23 dierum regum Israel, & regum Iuda, ¶sicut
in octauo decimo anno regis Iosiæ factum
24 est Phase istud Dño in Ierusalem. ¶ Sed &
pythones & ariolos, & figuras idôlorum,
& immunditias, & abominationes quæ fue
rant in terra Iuda & Ierusalem, abstulit Io-
sias: vt statueret verba legis, q scripta sunt
in libro quem inuenit Helcias sacerdos in
25 templo Dñi ¶Similis illi non fuit ante eum
rex, qui reuerteretur ad Dñm, in oī corde
suo, & in tota aīa sua, & in vniuersa virtute
sua, iuxta oēm legē Moysi: neq; post eum
26 surrexit similis illi. ¶Veruntamen non est a-
F uersus Dñs ab ira furoris sui magni, quo
iratus est furor eius contra Iudam: propter
irritationes quibus prouocauerat eū Manas-
27 ses. ¶Dixit itaq; Dñs: Etiam Iudam auferam
à facie mea, sicut abstuli Israël: & proijciā
ciuitatem hanc quam elegi Ierusalem, &
domum de qua dixi, Erit nomen meum
28 ibi. ¶ Reliqua aūt sermonum Iosiæ, & vni-
uersa quæ fecit, nōnne hæc scripta sunt in
29 libro verborum dierum regū Iuda? ¶‖In die
bus eius ascendit Pharao Nechao rex Ægy-
pti, contra regē Assyriorum ad flumen Eu-
phrātē: & abijt Iosias rex in occursum eius:
& occisus est in Mageddo, cū vidisset eum.
30 ¶Et portauerunt eum serui sui mortuum
de Mageddo: & pertulerunt in Ierusalem,
& sepelierunt eum in sepulchro suo ‖ Tulit
que populus terræ Ioachaz filium Iosiæ: &
vnxerunt eū, & cōstituerunt eū regem pro
31 patre suo. ¶ Viginti trium annorū erat Ioa-
G chaz cū regnare cępisset, & tribus mēsibus
regnauit in Ierusalē nomē matris eius Ami
32 tal, filia Ieremiæ de Lobna. ¶Et fecit malum
33 corā Dño, iuxta oīa q fecerāt pr̄es eius. ¶Vin
xitq; eū Pharao Nechao in \in Reblata\, q est
in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem, &
imposuit mulctā terræ centū talentis argen
34 ti, & talento auri. ¶Regēq; cōstituit Pharao
Nechao Eliacim filiū Iosiæ pro Iosia patre
eius, vertitq; nomē eius Ioacim: porro Ioa
chaz tulit, & duxit in Ægyptū. ¶Argentum
35 autem, & aurum dedit Ioacim Pharaoni,
cum indixisset terræ per singulos, vt cōfer-
retur iuxta præceptum Pharaonis: & vnū-
quenque iuxta vires suas exegit tam argen-
tum quàm aurum de populo terræ: vt da-
36 ret Pharaoni Nechao. ¶Vigintiquinque an-
norum erat Ioacim cum regnare cępisset:
& vndecim annis regnauit in Ierusalem: &
nomē matris eius Zebida filia Phadaia de
37 Ruma. ¶Et fecit malū coram Domino iux-
ta omnia quæ fecerant patres eius.

‖2.Para. 35.a.3. 3.Esdr.1. a.1.

Infr.24.a. 2.

‖2.Pa.35 d.20. 3.Esd.1.d 23.

‖2.Para. 39.a.1.

\Rebla.

CAPVT XXIIII.

1 A IN diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioacim seruus tribus annis: & rursum rebellauit contra eum. 2 ¶Immisitq; ei dominus latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorū Ammon: & immisit eos in Iudam, vt disperderēt eum, iuxta verbum dñi quod locutus fuerat per seruos suos prophetas. 3 ¶Factum est aut hoc per verbum dñi cōtra Iudam, vt auferret eum corā se propter peccata Manasse vniuersa quæ fecit: 4 ¶& propter sanguinem innoxium quem effudit, & impleuit Ierusalem cruore innocentium. & ob hanc rē noluit dominus propitiari. 5 ¶Reliqua autem sermonum Ioacim & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro B sermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioacim cum patribus suis, 6 ¶& regnauit Ioachin filius eius pro eo. 7 ¶Et vltra non addidit rex Aegypti, vt egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à riuo Aegypti, vsq; ad fluuium Euphrâten omnia quæ fuerant regis Aegypti. 8 ¶Decem & octo annorum erat Ioachin cū regnare cœpisset, & tribus mēsibus regnauit in Ierusalē: nomē matris eius Nohesta filia Elnathan de Ierusalem. 9 ¶Et fecit malum coram dño, iuxta omnia quæ fecerat pater eius. 10 ¶In tempore illo ascenderunt serui Nabuchodonosor regis C Babylonis in Ierusalē, & circundata est vrbs 11 munitionibus. ¶Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis 12 vt oppugnarent' eā. ¶Egressusq; est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, & mater eius & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex Babylonis anno octauo regni sui. 13 ¶Et protulit omnes thesauros domus dñi, & thesauros domus regiæ: & concidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israël in templo domini iuxta verbum domini. 14 ¶Et transtulit omnem Ierusalē & vniuersos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilq; relictum est, exceptis pauperibus populi terræ. 15 ¶Transtulit quoq; Ioachin in Babylonē, D & matrē regis, & vxores regis, & eunuchos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatem de Ierusalem in Babylonem. 16 ¶Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitq; eos rex Babylonis captiuos in Babylonem. 17 ¶Et constituit Matthaniam patruum eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam. 18 ¶Vicesimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cum regnare cœpisset. Et vndecim annis regnauit in Ierusalē: nomē matris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. 19 ¶Et fecit malum coram domino, 20 iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. ¶Irascebātur enim dñs contra Ierusalem & contra Iudā, donec proijceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis.

Sup.23. f.23.

Dan.1. a.1.

vel quū serui eius oppugnarēt

1.

2.Pa.36. b.10. Esth.2.a.6. & 12 a.4.

Ier.37.a 2. & 52. a.1.

CAPVT XXV.

Ie.39.a.4 & 52.a.5

1 A FActū est aūt, anno nono regni eius, mēse decimo, decima die mēsis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & oīs exercit' eius in Ierusalē, & circūdederūt eā: & extruxerūt in circuitu ei' munitiones. 2 ¶Et clausa est ciuitas atq; vallata vsque ad vndecimū annū regis Sedeciæ, 3 ¶nono die mēsis, ꝑualuitq; fames ī ciuitate, nec erat panis populo terræ. 4 ¶Et interrupta est ciuitas: & oēs viri bellatores nocte fugerūt per viam portæ quæ est inter duplicem murū ad hortum regis (porro Chaldæi obside-

bant in circuitu ciuitatem) fugit itaq; Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis. 5 ¶Et persequutus est exercitus Chal- B dæorum regem, comprehenditque eum in planicie Iericho: & omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt, & reliquerũt eũ. 6 ¶Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblátha: qui locutus est cum eo iudicium. 7 ¶Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitq; eum catenis, & adduxit in Babylonẽ. 8 ¶Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalem. 9 ¶Et succendit domum domini, & domum regis: & *domos Ierusalem: omnemq; domum *cõbussit igni. 10 ¶Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui 11 erat cum principe militum. ¶Reliquam autẽ C populi partem quæ remanserat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus transtulit Nabu 12 zardan princeps militiæ. ¶Et de pauperibus 13 terræ reliquit vinitores & agricolas. Columnas autem æreas quæ erant in templo domini & bases, & mare æreum quod erat in domo domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonẽ. 14 ¶Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus 15 ministrabant, tulerunt. ¶Necnon & thuribu D la, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argentea: tulit princeps militiæ: 16 ¶ idest, columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat Salomon in templo domini: non 17 erat pondus æris omnium vasorum. ¶ Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: similem & columna secunda 18 habebat ornatum. ¶ Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres ia- 19 nitores. ¶Et de ciuitate eunuchum vnum, qui erat præfectus super bellatores viros: & E quinque viros de his qui steterant coram rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ & *sex viros è vulgo, qui inuẽ 20 ti fuerant in ciuitate. ¶ Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem 21 Babylonis in Reblátha. ¶ Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & translatus est Iuda de 22 terra sua: ¶ Populo autem qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis præfecit Godoliam 23 filium Ahicam filij Saphan: ¶ Quod cum F audissent omnes duces militum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, Iohanan filius Caree, & Saraia filius Thaneümeth Netophathites, & Iezonias, 24 filius Maachati, ipsi & socij eorum. ¶ Iurauitque Godolias ipsis & socijs eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, & seruite regi Babylonis, & 25 bene erit vobis. ¶Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama de semine regio, & decem viri cũ eo: percusseruntque Godoliam qui & mortuus est: sed & Iudæos & Chaldæos qui e- 26 rant cum eo in Maspha. ¶ Consurgensque omnis populus à paruo vsque ad magnum, & principes militum, venerunt in Aegyptũ 27 timentes Chaldæos. ¶ Factum est vero in an G no tricesimo septimo transmigrationis Ioachin regis Iudę, mense duodecimo, vicesima septima die mensis: subleuauit Euilmerodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. 28 ¶Et locutus est ei benignè, & posuit thronũ eius super thronũ regũ qui erant cum eo in 29 Babylone. ¶ Et mutauit vestes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panẽ semper in conspectu eius cunctis diebus vitæ 30 suæ. ¶ Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei a rege per singulos dies, omnibus diebus vitæ suæ.

Ps. 37.b. *omnes 1 *magnã 1 *Ier. 27.d. 19.* *3. Reg. 7. b. 15. Ier. 52. e. 21. 2. Par. 3. d. 15.* *sexaginta. 2.* *Ier. 49.b. 5.c.9.*

Libri Regum Finis.

LIBER

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON: Hebraicè Dibrehaiamim.

BEATI HIERONYMI IN LIBRVM PARALIPOMENON PRAEFATIO.

SI septuaginta Interpretum pura, & vt ab eis in Graecum versa est, aditio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, vt Hebraea tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis ecclesiae roborauerat fidem: iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nũc vero, cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata: nostri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibusque Iudaeis, corniciũ (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in septuaginta suis Hesychium laudat authorem. Constantinopolis vsque Antiochiam Luciani martyris exẽplaria probat. Mediae inter has prouinciae Palestinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solũ exemplaria composuit quatuor aditionum, è regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim caeteris inter se consentiẽtibus arguatur: sed, quod maioris audaciae est, in aditione septuaginta Theodotionis aditionem miscuit, astariscis designãs quae minus fuerant, & virgulis quae ex superfluo videbãtur apposita. Si igitur aliis licuit nõ tenere quod semel susceperãt: & post septuaginta cellulas, quae vulgo sine auctore iactãtur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod septuaginta nescierunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata aeditione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebraeis, & quod his maius est, Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaraeus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illum Apostoli, Quae oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparauit Deus diligentibus illum: caeteraque his similia in Hebraeorum libris inueniri. Certè Apostoli & Euangelistae septuaginta Interpretes nouerant, & vnde eis haec quae in septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque testamenti conditor in Euangelio secundum Iohannem: Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquae viuae. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent, apocrypha nescit ecclesia: Ad Hebraeos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exemplar praesumunt. Haec pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Caeterum memini aeditionem septuaginta translatorum, olim de Graeco emendatam, tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc DIBREHAIAMIN, idest, Verba dierũ, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras & syluam nominum, quae scriptorum confusae sunt vitio, sensuumque barbariem apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & ipsi & meũ iuxta Ismeniam canens, si aures surdae sunt caeterorum.

AD DOMNIONEM, ET Rogatianum in librum Paralipomenon Praefatio Beati Hieronymi.

QVomodo Graecorum hystorias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij Librum, qui à Troade per Leucatem, & Acroceraunia ad Siciliam, inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Iudaeam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curae fuit cum eruditissimis Hebraeorum hunc laborem subire: vt circuiremus prouinciam quam vniuersae Christi Ecclesiae sonant: fateor enim

...mi Domnion & Rogatiane carissimi, nunquam me in diuinis voluminibus propriis viribus credidisse: nec habuisse opinionem meam: sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum: quantò magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitasseti, vt vobis Librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum Liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta Interpretibus, qui spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis in vnum vocabulum cogunt: vel è regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & obliquè sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historia: de quibus in Regnorum libro dicitur. Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborũ dierũ regũ Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum quòd apud Hebræos, Paralipomenon liber vnus sit: & apud illos vocatur DIBRE-HAIAMIM, id est Verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est: quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent cum vnus à suo auctore sit editus. Deinde illud etiam attendendum, quòd frequenter nomina non vocabula hominum, sed rerum (vt dixi) significantias sonant. Ad extremum quòd omnis eruditio scripturarum in hoc libro continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque (vt ait Plin.) malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicunque ergo asteriscos, id est, stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic signatur quid septuaginta Interpretes addiderint vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti authoritatem, licèt in Hebræis voluminibus non legatur.

CAPVT PRIMVM.

Gene. 2. b. 15. 4. d. 23. & 5. b. 10. | Gen. 10. a. 2.

1 A Adam, Seth, Enos ¶ Cainan, Malaleel, Iared, ¶ Henoch, Mathusale, Lamech, ¶ Noë, Sem, 2 Cham, & Iaphet. ¶ Filij Iaphet: 3 Gomer, & Magog, & 4 Madai & Iauan, Thubal, Mosoch, Thiras. 5 ¶ Porrò filij Gomer: Ascenez & Riphath & 6 Thogorma. ¶ Filij autem Iauan: Elisa & 7 Tharsis Cethim & Dodanim: ¶ Filij Cham 8 Chus, & Mesraim & Phut & Chanaan. ¶ Fi-9 lij aũt Chus: Saba & Heuila, Sabatha & Re-10 gma & Sabathaca, ¶ Porrò filij Regma: Saba

&

10 & Dadã. ¶ Chus autem genuit Nembrod: iste
11 cepit esse potens in terra. ¶ Mesráim vero genuit Ludim & Anamin & Laabi & Nephtuun, ¶ Phetrussim quoq; & Cassuim: de qui-
12
B bus egressi sunt Philisthijm, & Caphtorim.
13 ¶ Chanaã vero genuit Sidonẽ primogenitũ
14 suum: Hethæũ quoq; ¶ & Iebusæũ & Amor-
15 thæũ, & Gergesæũ, ¶ Hæuæumq; & Aracæũ,
16 & Sinæum, ¶ Aradium quoq; & Samaræũ,
17 & Hamathæum ¶ Filij Sem: Aelam & Assur & Arphazad & Lud & Aram. Hus & Hul &
18 Gether, & Mosoch. ¶ Arphaxad autẽ genuit
19 Sale, q & ipse genuit Heber. ¶ Porro Heber nati sunt duo filij, nomen vni Phaleg, qa in diebus eius diuisa est terra: & nomẽ fratris
20 eius Iectan. ¶ Iectan aũt genuit Elmodad &
21 Saleph & Asarmoth & Iare, ¶ Adoram quo-
22 que & Ezal & Decla. ¶ Hebal etiam & Abi-
23 mael, & Saba, nec non ¶ & Ophir & Heuila
24 & Iobab, oẽs isti filij Iectan. ¶ Sẽ: Arphaxad,
25 Sale, ¶ Heber, Phaleg, Ragau, ¶ Serug, Na-
26 chor, Thare, ¶ Abram, iste est Abraham ¶ Fi-
27 lij aũt Abraham, Isaac & Ismahel: ¶ Et hæ
28 generationes eorũ. ¶ Primogenitus Ismae-
29 lis, Nabaioth & Gedar & Abbeel, & Mab-
30 sam, ¶ & Masma & Duma, Massa, Hadad, &
31 Thema, ¶ Iachur Naphis, Cedma, hi sunt fi-
32 lij Ismahelis. ¶ Filij aũt Ceturæ concubinæ
C Abrahã, quos genuit. Zamran, Iecsan, Madan, Masdian: Iesboc & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba, & Dadã. Filij aũt Dadã: Assurim
33 & Latussim & Loamim. ¶ Filij aũt Madiã: Epha & Epher & Henoch & Abida & El-
34 dáa. oẽs hi filij Ceturæ. ¶ Genuit aũt Abraham Isaac, cuius fuerũt filij Esau & Israël.
35 ¶ Filij Esau: Eliphaz, Rahuel Iehus, Ihe-
36 lom, & Core. ¶ Filij Eliphaz, Theman, Omar Sephi, Gatham, Genez Thamna, Ama-
37 lec. ¶ Filii Rahuel: Nahath Zara, Samna Me-
38 za. ¶ Filii Seir: Lotan, & Sobal, Sebeon, Ana,
39 Dison, Eser, Disan. ¶ Filii Lotan: Hori, Homam. soror autem Lotan fuit Thamna.
40 ¶ Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi & Onam. Filii Sebeon: Aia, & Ana: Fi-
41 lii Ana: Dison. ¶ Filii Dison: Hamram, & E-
42 seban, & Iethran & Charan. ¶ Filii Eser Balaan & Zauan & Iacan. Filii Dison: Hus &
43 Aran. ¶ Isti sunt reges qui imperauerunt in
D terra Edom, antequã esset rex super filios Israël. Bale filius Beor & nomen ciuitatis
44 eius, Denaba, ¶ Mortuus est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Bosra.
45 ¶ Cumq; de Iobab fuisset mortuus, regnauit
46 pro eo Husam de Terra Themanorũ. ¶ Obiit quoq; & Husam, & regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra
47 Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. ¶ Cũque, & Adad fuisset mortuus, regnauit pro eo
48 Semla de Masreca. ¶ Sed & Semla mortuus est, & regnauit pro eo Saul de Rohoboth q̃
49 iuxta amnem sita est ¶ Mortuo quoq; Saul, regnauit pro eo Balanan filius Achobor.
50 ¶ Sed & hic mortuus est, & regnauit pro eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phau, & appellata est vxor eius Meetabel filia Matred
51 filię Mezaab. ¶ Adad autem mortuo duces pro regibus in Adom esse cœperunt, dux
52 Thamna, dux Aletheth, ¶ dux Olibama, dux
53 Ela, dux Phinon, ¶ dux Genez, dux The-
54 man, dux Mabsar, ¶ dux Magdiel, dux Hiram, hi duces Edom.

CAPVT II.

1 A Filii autem Israël: Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Issachar, &
2 Zabulon, ¶ Dan, Ioseph, Beniamin, Nephthali, Gad, & A-
3 ser. ¶ Filii Iudæ Her, Onan, & Selat. hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitidis. Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus coram Domino, & occidit eũ.
4 ¶ Thamar autem nurus eius peperit ei Phares & Zara, omnes ergo filii Iuda, quinque.
5 ¶ Filii autem Phares: Hesron Hamaul. ¶ Fi-
6 lii quoq; Zaræ: Zamri & Etham & Eman, Chalchal quoque, & Darda: simul quin-
7 que. ¶ Filii Charmi: Achan, qui turba-
B uit Israël, & peccauit in furto anathema-
8 tis: ¶ Filii Ethan Azarias. ¶ Filii autem
9 Hesron qui nati sunt ei: Ierameel & Ram
10 & Calubi. ¶ porrò Ram genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Nahasson
11 principem filiorum Iuda. ¶ Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.
12 ¶ Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit
13 Isai. ¶ Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Aminadab, tertium
14 Sammaa, ¶ quartum Nathanael, quintum
15 Raddai, ¶ sextum Asom, septimum Dauid.
16 ¶ Quorum sorores fuerunt Saruia & Abigail. Filii Saruiæ: Abisai, Ioab & Asael,
17 tres. ¶ Abigail autẽ genuit Amasa, cuius pa-
18 ter fuit Iether Ismahelites. ¶ Caleb vero fi-
C lius Hesron accepit vxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth, fuerũtq; filii eius
19 Iaser, & Sobab & Ardõ. ¶ Cũq; mortua fuisset Azuba, accepit vxorẽ Caleb, Ephrath: q̃
20 peperit ei Hur. ¶ Porrò Hur genuit Vri: &
21 Vri genuit Bezeleel. ¶ Post hęc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta.
22 quæ peperit ei Segub. ¶ Sed & Segub genuit Iair, & possedit viginti tres ciuitates in ter-
23 ra Galaad. ¶ Cœpitque Gessur & Aram oppida Iair, & Canaath & viculos eius sexaginta ciuitatum: oẽs isti filii Machir patris
24 Galaad. ¶ Cum autem mortuus esset Hesrõ ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron vxorem Abia quæ peperit ei A-
25 shur patrem Thecuæ. ¶ Nati sunt autẽ filii
D Ierameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus eius, & Buna & Aram, & Asom & Achia. Duxit quoq; vxorẽ alterã Ierameel
26 noĩe Atara, quæ fuit mater Onã. ¶ Sed & fi-
27 lii Rã primogeniti Ierameel, fuerũt Moos,

Marginal notes: Gen. 10. b. 8. — Gen. 10. d. 22. 11. b. 10. — Gen. 11. d. 26. — Gen. 25. b. 12. — Gen. 25. a. 2. — Gen. 25. c. 18. — Gen. 26. b. 18. — Ge. 29. g. 32. & 30. a. 5. & 3. c. d. — Gen. 38. a. 3. — inf. 4. a. 1. Mat. 1. A. 1. — Iof. 7. a. 1. — Ruth. 4. d. 19. — 1. Re. 16. b. 10. & 17. b. 12. — Abinadab.

28 Iamin & Acar. ¶ Onam aūt habuit filios Semei & Iada. Filij aūt Semei: Nadab & Abisur. 29 ¶ Nomen verò vxoris Abisur, Abihail q̄ 30 peperit ei & Ahobbā, & Molid. ¶ Filij autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. ¶ Mortuus 31 est autem Saled absque liberis. ¶ Filius verò Apphaim, Iesi: qui Iesi genuit Sesan. 32 Porrò Sesan genuit Oholai. ¶ Filij autem Iade fratris Semei: Iether & Ionathan. Sed & 33 Iether mortuus est absq; liberis. ¶ Porro Ionathan genuit Phaleth & Ziza. Isti fuerunt 34 filij Ierameel. ¶ Sesan autem non habuit filios, E sed filias: & seruum Aegyptium, nomine 35 Ieraa. ¶ Deditq; ei filiam suam vxorem: 36 quæ peperit ei Ethei. ¶ Ethei autem genuit 37 Nathan, ¶ & Nathan genuit Zabad, ¶ Zabad 38 quoque genuit Ophal, ¶ & Ophal genuit 39 Obed, ¶ Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariā; Azarias genuit Helles, & Helles genuit 40 Elasa, ¶ Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit 41 Sellū ¶ Sellū genuit Icamiam, Icamia 42 autem genuit Elisama. ¶ Filij autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, F ipse est pater Ziph: & filij Maresa patris 43 Hebron. ¶ porro filij Hebron, Core & Taphua, 44 & Recem & Samma, ¶ Samma autem genuit Raham patrem Iercaam, & Recem 45 genuit Sammai. ¶ Filius * Sammai, Mahon: 46 & Mahon pater Beth-sur, ¶ Epha autem concubina Caleb peperit Haran & Mosa & Gezer. 47 ¶ Porrò Haram genuit Gezez. ¶ Filij autem Iahaddai, Regom & Ioathan & 48 Gesan & Phalet & Epha & Saaph. ¶ Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana, 49 ¶ Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. 50 Filia vero Caleb, fuit Achsa. ¶ Hi erant filij G Caleb, filij Hur, primogeniti Ephratha, Sobal 51 pater Gariathiarim. ¶ Salma pater Beth-lehem, 52 Hariph pater Beth-gader. ¶ Fuerunt autem filij Sobal patris Cariath-iarim, Qui 53 videbat dimidium Requietionum, ¶ Et de cognatione Gariath-iarim, Iethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Marescei. Ex his egressi 54 sunt Saraitæ & Esthaolitę. ¶ Filij Salma Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Ioab, & Dimidiū Requietionis Sarai. 55 ¶ Cognationes quoq; scribarum habitantium in Iabes, Canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. ¶ Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris Domus Rechab.

*autem I

CAPVT III.

1 A Dauid verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide: secundum Daniel de Abigail Garmelitide; 2 tertium Absalom filium Maachæ filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, 3 ¶ quintū Saphatiam ex Abital, sextum Iethraham de Egla vxore sua. 4 ¶ Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in 5 Ierusalem. ¶ Porrò in Ierusalem nati sunt B ei filij Simmua & Sobab, & Nathan, & Salomon quatuor de * Beth-sabee filia Ammiel, 6 ¶ Iebaar quoque & Elisama ¶ & 7 Eliphalet & Noge & Nepheg & Iaphia, ¶ 8 necnon Elisama & Eliada & Eliphelet, 9 nouem: ¶ omnes filij Dauid, absque filijs concubinarum: habueruntque sororem 10 Thamar. ¶ Filius autem Salomonis, Roboā: cuius Abia filius, genuit Asa. De hoc 11 quoque natus est Iosaphat ¶ pater Ioram, qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus est 12 Ioas: ¶ & huius Amasias filius, genuit 13 Azariam. Porro Azariæ filius Ioatham ¶ procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo 14 natus est Manasses, ¶ Sed & Manasses genuit C Amon patrem Iosiæ. ¶ Filij autem Iosiæ 15 fuerunt primogenitus Iohanan, secundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum. 16 ¶ De Ioacim natus est Iechonias, & 17 Sedecias. ¶ Filij Iechoniæ fuerunt: Asir, Salathiel, 18 ¶ Melchiram, Phadaia, Senneser, & 19 Iecemia, Sama, & Nadabia. ¶ De phadaia orti sunt sunt Zorobabel, & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum: 20 ¶ Halabam quoque & Ohol & Barachiam, & Hasadiam 21 Iosabhesed, quinque ¶ Filius autem D Hananię Phalthias pater Ieseiæ, cuius filius Raphaia, huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit 22 Sechenias: ¶ Filius Secheniæ, Semeia, cuius filij Hattus & Iegaal & Baria & Naaria 23 & Saphat & Sefa, sex numero. ¶ Filius Naaria, Elieonai & Ezechias & Ezricam, 24 tres. ¶ Filius Elioenai; Oduia & Eliasub & Pheleia & Accub, & Iohanan & Dalaia & Anani, septem.

2.Re.3.a. 2. — 3.Re.5.c 14. — *Bet.sua 2 — Mat.1.c 11. — 7.

CAPVT IIII.

1 A Filij Iuda: Phares, Hesron & Charmi & Hur & Sobal. 2 ¶ Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai, & Laad. hæ cognationes 3 Sarathi. ¶ Ista quoque stirps Etham: Iezrahel & Iesema & Iedebos. Nomen quoque 4 sororis eorum, Asalelphuni. ¶ Phanuel autē pater Gedor, & Ezer pater Hosa, isti sunt filij Hur primogeniti Ephrata patris 5 Bethlehem. ¶ Ashur vero patri Thecuæ erant duæ 6 vxores, Halaa & Naara, ¶ Peperit autem ei Naara, Oozam & Hepher, & Themani 7 & Ahasthari, isti sunt filij Naara. ¶ Porrò filij Haala: Sereth, & Sahar & Ethnam, 8 ¶ Cos autem genuit Anob & Soboba, & 9 cognationem Aharehel filij Arum. ¶ Fuit aūt B Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicens:

Gen.38.g 29. & 46 b.12.

10 Quia peperi eum in dolore, ¶ inuocauit vero Iabes Deum Israël, dicens: Si benedicens benedixeris mihi: & dilatraueris terminos meos, & fuerit manus tua mecũ, & feceris me a malitia nõ opprimi. Et præstitit Deus quæ 11 precatus est. ¶ Caleb aũt frater Sua, genuit 12 Ma-hir, qui fuit pr̃ Esthon. ¶ Porro Esthon genuit Beth-rapha, & Phesse, & Thehinna pa 13 trẽ vrbis Naas, hi sunt viri Recha: ¶ Filij aũt C Genez: Othoniel & Saraia. Porro filij Otho 14 niel, Hathar, & Maonathi. ¶ Maonathi genuit Ophra. Saraia aũt genuit Ioab patrem 15 Vallis artificũ, ibi quippe artifices erãt, ¶ Filij vero Caleb filij Ieph-one, Hir & Ela & 16 Nahã. Filij quoq; Elai Genez: ¶ Filij quoq; 17 Ialeleel: Ziph & Zipha, Thiria & Asrael. ¶ Et filij Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialõ, genuitq; Mariã & Sãmai & Iesba patrẽ 18 Esthamo. ¶ Vxor quoq; eius Iudaia, peperit Iared patrẽ Gedor, & Heber patrẽ Socho, & Ieuthiel patrẽ Zanoe, hi aũt filij Bethiæ 19 filiæ Pharaonis, quã accepit Mered. ¶ Et filij D vxoris Odaiæ sororis Natham patrẽ Ceila, Carmi, & Esthamo qui fuit de Machathi. 20 ¶ Filij quoq; Simon: Ammõ & Rinna filius Hanan, & Thilõ. Et filij Iesi, Zoheth & Ben-21 zoheth. ¶ Filij Sela, Filij Iudæ: Her pater Lecha, & Laada pr̃ Maresa & cognationes domus operantiũ byssum in domo-iuramen-22 ti. ¶ Et, Qui stare fecit solẽ, virique Mendacij, & Securus & Incendens, qui principes fuerũt in Moab, & qui reuersi sunt in Lahem. 23 hæc aũt verba vetera. ¶ Hi sunt figuli habitantes in Plãtationibus & in Sepibus, apud regem in operibus eius, cõmorati ĳ sunt ibi. 24 ¶ Filij Simeon, Namuel & Iamin, Iarib. Za-E ra, Saul, ¶ Sellum filius eius Mabsam filius 25 eius ¶ Masma filius eius. ¶ Filij Masma: Ha-26 muel filius eius, Zachur filius eius, Semei fi-27 lius eius. ¶ Filij Semei sedecim, & filiæ sex: fratres aũt eius non habuerunt filios multos, & vniuersa cognatio nõ potuit adæquare 28 re summam filiorum Iuda ¶ Habitauerunt autem in Bersabee & Molada & Hasal-su-29 bal, ¶ & in Bala, & Asom, & in Tholad, ¶ & 30 in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg, ¶ & 31 in Beth-machaboth, & in Hasar-susim, & in Beth-berai, & in Saarim, hæ ciuitates eo-32 rum vsq; ad regem Dauid, ¶ Villæ quoq; eorum: Etam & Aen, & Remmõ, & Thochem 33 & Asan ciuitates quinq;. ¶ Et vniuersi vicu-F li eorum per circuitum ciuitatum illarum vsq; ad Baal, hæc est habitatio eorum, & se-34 dium distributio ¶ Mosobab quoq; & Ieme-35 lech, & Iosa filius Amasiæ. ¶ & Ioel, & Iehu filius Iosabiæ filij Saraiæ filiæ Asiel, & Elio-36 enai & Iacoba, & Isuhaia filiæ Asiel, & Adiel 37 & Ismiel, & Bana-ia. ¶ Ziza quoq; filius Sephei filij Allon filij Idaia filij Semri filij Sa-38 maia: ¶ Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum 39 suarum multiplicati sunt vehementer. ¶ Et profecti sunt vt ingrederẽtur in Gador vsq; ad orientem vallis, & vt quærerent pascua 40 gregibus suis. ¶ Inueneruntq; pascuas huberes & valde bonas, & terram latissimam & G quietam & fertilem, in qua antè habitauerant 41 de stirpe Chã. ¶ Hi ergo venerunt quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsq; in præsentẽ diem: habitaueruntq; pro eis, quia vberrimas 42 pascuas ibidem repererunt. ¶ De filijs quoq; Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Ie-43 si, ¶ & percusserunt reliquias quæ euadere potuerant Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

CAPVT V.

1 A Filij quoq; Ruben primogeniti Israël (ipse quippe fuit primogenitus eius, sed cùm violasset thorũ patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph filij Israël, & nõ est ille reputatus in primo-2 genitũ. ¶ Porro Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita aũt reputata sunt 3 Ioseph) ¶ Filij ergo Ruben primogeniti Is-4 raël: Enoch & Phallu, & Esrõ & Charmi. ¶ Filij Ioel: Samaia filius eius, Gog filius eius, Se-5 mei filius eius, ¶ Micha filius eius, Reia filius 6 eius, Baal filius eius ¶ Beera filius eius, quẽ captiuũ duxit Thelgath-phalnasar rex Assy-7 riorũ, & fuit princeps in tribu Ruben. ¶ Fratres autẽ eius & vniuersa cognatio eius quãdo numerabãtur per familias suas, & habuerũt 8 principes Iehiel, & Zachariã. ¶ Porro Bala filius Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit in Aroer vsq; ad Nebo & Beelmeon. 9 ¶ Contra orientalem quoq; plagam habita-B uit vsq; ad introitum eremi & flumen Euphratem. Multum quippe iumentorum nu-10 merum possidebant in Terra-Galaad. ¶ In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos: & interfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum in omni plaga quæ respicit ad orientem Ga-11 laad: ¶ Filij vero Gad e regione eorum habi-12 tauerunt in Terra-Basan vsq; Selcha: Ioel in capite & Sapham secundus: Ianai autem 13 & Saphat in Basan, ¶ Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai: & Ia-14 chan & Zie & Heber, septem ¶ Hi filij Abihail, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, filij Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij 15 Buz: ¶ Fratres quoq; filij Abdiel, filij Guni, 16 principes domus in familijs suis. ¶ Et habitauerunt in Galaad & in Basan, & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Sarõ, vs-17 que ad terminos ¶ Omnes hi numerati sũt

Gen. 38. a. 3.

Gen. 46. b. 29.

Gen. 35. d. 22. 49. a. 4.

Gen. 46. b. 9. Exo. 6. c. 14. Nu. 26. a. 5.

D in diebus ioatham regis iuda, & in diebus 18 ieroboam regis israël. Filij Ruben & Gad dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum eruditiq; ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingēti sexaginta procedētes ad 19 pugnā. Dimicauerunt cōtra Agarenos: Itu 20 ræi verò, & Naphis, & Nodab præbuerunt eis auxiliū. Traditiq; sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi qui fuerant cū eis, quia Deū inuocauerunt cū præliarentur: & exau 21 diuit eos, eo quod credidissent in eum. Ceperuntq; omnia quæ possederāt, camelorum quinquaginta millia, & ouiū ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & a- 22 nimas hominum centum millia. Vulnerati autem multi corruerunt. fuit enim bellum Domini. Habitaueruntq; pro eis vsque ad 23 transmigrationem. Filij quoque dimidię D tribus Manasse possederūt terram à finibus basan vsq; baal, Hermon & sanir, & mon- 24 tē Hermon, ingens quippe numerus erat. Et hi fuerūt principes domus cognationis eorum. Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, & ieremia, & Odoia, & iediel viri fortissimi & potētes, & nominati, duces in familijs suis. 25 Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorū 26 terræ. quos abstulit Deus coram eis, & suscitauit Deus israël spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-phalnásar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem hanc.

CAPVT VI.

1 Filij Leui: Gerson, Caath, & A Merari. Filij Caath: Amram: 2 Isaar, Hebron, & Oziel. Filij 3 Amram: Aaron, Moyses & Maria. Filij Aaron: Nadab & 4 Abiu, & Eleazar, & ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue, 5 Abisue verò genuit Bocci: & Bocci genuit 6 Ozi, Ozi genuit zaraiam, & zaraias ge- 7 nuit Meraioth. Porrò Meraioth genuit A- 8 mariā, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & sadoc genuit Achi- 9 maas, Achimaas genuit Azariam, Azarias 10 genuit iohanan, iohanan genuit Azariā. ipse est qui sacerdotio functus est in domo, 11 quā ædificauit salomon in ierusalem. Genuit aūt Azarias Amariam, & Amarias ge- 12 nuit Achitob. Achitob genuit sadoc, & sa 13 doc genuit sellū, sellū genuit Helciam, & 14 Helcias genuit Azariā, Azarias genuit sa- 15 raiam, & saraias genuit Iosedec. Porrò B iosedec egressus est, quando transtulit Dñs iudam & ierusalē per manus Nabuchodo- 16 nosor. Filij ergo Leui: Gerson, Caath, & 17 Merari. Et hæc omnia filiorum Gerson, 18 Lobni, & semei. Filij Caath: Amrā & isa- 19 ar, & Hebron, & Oziel. Filij Merari: Moholi & Musi. Hæ aūt cognationes Leui secun- 20 dū familias eorū. Gerson, & Lobni filius ei' Iaphath filius eius, zamma filius eius, Io- 21 ab filius eius, Addo filius eius, zara filius e- 22 ius, iethrái filius eius. Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius e- 23 ius. Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, 24 Asir filius eius, Tháhath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. 25 Filij Elcana, Amasai, & Achimoth, & El- 26 cana. Filij Elcana, sophai filius eius, Na- 27 hath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham 28 filius eius, Elcana filius eius. Filij samuel: C primogenitus Vasseni, & Abia. Filij autem 29 Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei fi- 30 lius eius, Oza filius eius, sammaa filius e- 31 ius, Haggia filius eius, Asaia filius eius. Isti sunt quos cōstituit Dauid super cātores do 32 mus Domini, ex quo collocata est arca, & ministrabant coram tabernaculo testimonij, canentes donec ædificaret salomon domum Domini in ierusalem: stabant autem 33 iuxta ordinem suum in ministerio. Hi verò sunt qui assistebant cum filijs suis, de filijs Caath, Heman cantor filius Ioel, filij sa- 34 muel. Filij Elcana, filij Ieroham, filij Eliel, 35 filij Thohu, filij suph, filij Elcana, filij 36 Mahath, filij Amasai, filij Elcana, filij io- 37 hel. filij Azariæ, filij Sophoniæ, filij Tha- 38 hath, filij Asir, filij Abiasaph, filij Core. filij isaar, filij Caath, filij Leui, filij israël. 39 Et frater eius Asaph, qui stabat à dexteris 40 eius, Asaph filius Barachiæ, filij sāmaa, filij 41 Michael, filij basaiæ, filij Melchiæ, filij A- 42 thanai, filij zara, filij Adaia, filij Ethan, fi- 43 lij zamma, filij semei. filij Ieth, filij Ger- 44 son, filij Leui. Filij aūt Merari fratres eo- 45 rum ad sinistram, Ethan filius Cusi, filij 46 Abdi, filij Maloch, filij Hasabiæ, filij Amasiæ, filij Helciæ, filij Ammisai, filij boni, filij 47 somer, filij Moholi, filij Musi, filij Merari, 48 filij Leui. Fratres quoque eorum Leuitæ D qui ordinati sunt in cunctum ministerium 49 tabernaculi domus Domini. Aaron verò & filij eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & vt precarētur pro Israël iuxta oīa quę præceperat 50 Moyses seruus Dei. Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius 51 eius, Abisue filius eius, bocci filius eius, 52 Ozi filius eius, zaraia filius eius, Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob fili' 53 eius. sadoc filius eius, Achimaas filius ei'. 54 Et hæc habitacula eorū per vicos atq; cōfinia, filiorum s. Aaron iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant. 55 Dederunt igitur eis Hebron in terra iuda, E & suburbana eius per circuitum: agros 56 autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iepho- 57 ne. Porrò filij Aaron dederunt ciuitates

Gen. 46. b. 11. Inf. 23. b. 6. Exo. 6. c. 17. Ios. 21. b. 10.

Exo. 1. c. 17.

Ier. 21. b. 10.

ad

ad confugiendũ, Hebron & Lobna, & suburbana eius. ¶ Iether quoq; & Esthmo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis. ¶ Asan quoque & Beth-sémes & suburbana earũ. ¶ De tribu aũt Beniamin: Gaber & suburbana eius, & Almath cũ suburbanis suis. Anathoth quoq; cũ suburbanis suis. Oẽs ciuitates tredecim per cognationes suas. ¶ Filijs aũt Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionẽ vrbes decẽ. ¶ Porrò filijs Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim. ¶ Filijs autẽ Merari per cognationes suas de tribu Ruben & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuitates duodecim ¶ Dederũt quoq; filij Israël Leuitis ciuitates, & suburbana earũ: ¶ dederuntq; per sortẽ ex tribu filiorũ Iuda, & ex tribu filiorũ Simeon, & ex tribu filiorũ Ben-iamin, vrbes has quas vocauerunt nominibus suis. ¶ & his qui erant de cognatione filiorũ Caath, fueruntq; ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. ¶ Dederunt ergo eis vrbes ad cõfugiendũ, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim: & Gazer cũ suburbanis suis. ¶ Iecmaan quoque cum suburbanis suis, & Beth-horon similiter, nec nõ & Helon cũ suburbanis suis, & Geth-remmon in eundẽ modũ. ¶ Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana eius: Balaan & suburbana eius: his videlicet qui de cognatione filiorũ Caath reliqui erãt. ¶ Filijs aũt Gerson de cognatione dimidiæ tribus Manasse. Gaulon in Basan & suburbana eius, & Astharoth cum suburbanis suis. ¶ De tribu Issachar, Cedes & suburbana eius, & Dabereth cũ suburbanis suis, ¶ Ramoth quoq; & suburbana eius, & Anem cum suburbanis suis. ¶ De tribu verò Aser, Masal cũ suburbanis suis, & Abdon similiter. ¶ Asach quoq; & suburbana eius, & Rohob cum suburbanis suis. ¶ Porrò de tribu Neph-thali, Cedes in Galilæa & suburbana eius. Hamon cũ suburbanis suis, & Cariathaim, & suburbana eius. ¶ Filijs autem Merari residuis de tribu Zabulõ, Remmono & suburbana eius, & Thabor cũ suburbanis suis. ¶ trans Iordanẽ quoq; ex aduerso Iericho cõtra orientẽ Iordanis, de tribu Rubẽ, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Iassa cũ suburbanis suis. ¶ Cademoth quoq; & suburbana eius, & Mephaath cũ suburbanis suis. ¶ Necnõ & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana eius, & Manai cũ suburbanis suis: ¶ sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Iezer cum suburbanis suis.

Margin: quatuordecim. Iosu. 21. b. 10. Hacot. 1.

CAPVT VII.

Porrò filij Issachar: Tola, & Phua, Iasub & Simeron, quatuor. ¶ Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iesben, & Samuel principes per domos cognationũ suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, viginti duo millia sexcẽti. ¶ Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia & Ioel, & Iesia, quinque oẽs principes. ¶ Cũq; eis per familias, & populos suos, accincti ad prælũ, viri fortissimi triginta sex millia: multas enim habuerunt vxores, & filios. ¶ Fratres quoq; eorũ per omnẽ cognationẽ Issachar, robustissimi ad pugnãdũ, octoginta septem millia numerati sunt. ¶ Filij Ben-iamin, Bela, & Bechor, & Iadihel tres. ¶ Filij Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai, quinque principes familiarum, & ad pugnandũ robustissimi: numerus aũt eorũ, viginti duo millia & triginta quatuor. ¶ Porrò filij Bechor: Zamira & Ioas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathot & Almath: omnes hi filij Bechor. ¶ Numerati sunt autem per familias suas principes cognationũ suarum ad bella fortissimi, viginti millia, & ducenti. ¶ Porrò filij Iadihel Balan. Filij autem Balan: Iehus, & Ben-iamin, & Aod, & Chanaana, & Zethan, & Tharsis, Ahisahar ¶ omnes hi filij Iadihel, principes cognationũ suarum, viri fortissimi, decẽ & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes. ¶ Sepham quoque & Hapham filij Hir & Hasim filij Aher. ¶ Filij aũt Neph-thali, Iasiel, & Guni, & Ieser, & Guni, &Ieser, & Sellum, filij Bala. ¶ Porrò filius Manasse, Esriel: concubinaq; eius Syra peperit Machir patrem Galaad. ¶ Machir autem accepit vxorem filijs suis Happhim & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autẽ secundi Salphaad, nataq; sũt Salphaad filiæ, ¶ & peperit Maacha vxor Machir filiũ, vocauitq; nomen eius Phares: porrò nomen fratris eius, Sares: & filij eius, Vlã, & Recen: ¶ Filius aũt Vlã, Badan. hi sunt filij Galaad, filij Machir, filij Manasse. ¶ Soror autem eius Regina peperit virum decõrũ, & Abiezer, & Mohola. ¶ Erant autem filij Semida: Ahin & Sechen & Leci, & Aniam. ¶ Filij aũt Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thàhath filius eius, Elada filius eius. Thâhath filius eius, & huius filius Zabad. ¶ & huius filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad: occiderũt aũt eos viri Geth indigenæ, quia descẽderãt vt inuaderẽt possessiones eorũ. ¶ Luxit igitur Ephraim pater eorũ multis diebus, & venerunt fratres eius vt cõsolarentur eum. ¶ Ingressusq; est ad vxorem suam: quæ cõcepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eo quòd in malis domus eius ortus esset: ¶ filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Beth-horon inferiorem, & superiorem, & Ozensara. ¶ Porrò filius eius Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan, qui genuit Laadã: huius quoq; filius Ammiud, qui genuit Elisama, ¶ de quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue. ¶ Possessio autem eorũ & habitatio, Beth-el cum filiabus suis,

Margin: Gen. 46. c. 21. filij 5.

& con-

F & contra Orientem Noran, ad occidentalē plagam Gazer, & filiæ eius, Sichem quoque cū filiabus suis, vsq; ad Asa cū filiabus eius. 29 ¶ Iuxta filios quoque Manasse Bethsan & filias eius, Tanach & filias eius, Mageddo & filias eius, Dor & filias eius: in his habitauerūt filij Ioseph, filij Israël. 30 ¶ ‖ Filij Aser: Iemna, & Iesua, & Iessui, & Baria, & Sara soror eorū. 31 ¶ Filij autē Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith. 32 ¶ Heber aūt genuit Iephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum. 33 ¶ Filij Iephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filij Iephlat. 34 ¶ Porrò filij Somer Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram. 35 ¶ Filij autem G Helem fratris eius: Supha, & Iemna, & Selles, & Amal. 36 ¶ Filij Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Iamra, 37 ¶ Bosor, & Hod, & Sāma, & Salusa, & Iethran, & Bera. 38 ¶ Filij Iether, Iedhonne, & Phaspha, & Ara. 39 ¶ Filij aūt Olla: Aree, & Haniel, & Resia. 40 ¶ Oēs hi filij Aser principes cognationū, electi atq; fortissimi duces ducū: numerus aūt eorum ætatis quæ apta esset ad bellum, vigintisex millia.

‖ Gen. 46. b. 17.

CAPVT VIII.

1 B En-iamin autem genuit Bale A primogenitū suū, Asbel secundum, Ahara tertium: 2 ¶ Nohaa quartum, & Rapha quintum. 3 ¶ Fueruntq; filij Bale: Addar, & Gera, & Abiud. 4 ¶ Abisue quoq; & Naaman, 5 & Ahóe, ¶ sed & Gera, & Sephuphan, & Huran. 6 ¶ Hi sunt filij Ahód principes cognationū habitantiū in Gabaa, qui trāslati sunt in Manahath. 7 ¶ Naaman aūt & Achia, & Gera, ipse transtulit eos, & genuit Oza & Ahihud. 8 ¶ Porrò Saharáim genuit in regione Moab, postquā dimisit Husim & Bara vxores suas. 9 Genuit autem de Hodes vxore sua Iobab, & Sebia, & Mosa, & Molchon. 10 ¶ Iehus quoque B & Sechia, & Marma. hi sunt filij eius principes in familijs suis. 11 ¶ Mehusim verò genuit Abitob, & Elphaal. 12 ¶ Porrò filij Elphaal: Heber, & Misaan, & Samad: hic ædificauit Ono, & Lod, & filias eius. 13 ¶ Baria autem & Sama principes cognationum habitantium in Aialon, hi fugauerunt habitatores Geth. 14 ¶ Et Ahio, & Sesac, & Ierimoth, 15 ¶ & Zabadia, & Arod, & Heder. 16 ¶ Michael quoque & Iespha, & Ioha filij Baria. 17 ¶ Et Zabadia, & Mosollā, & Hezeci, & Heber, 18 & Iesamari, & Iezlia, & Iobab filij Elphaal. 19 ¶ Et Iacim, & Zechri, & Zabdi, 20 ¶ & Elioënai, & Selethai, & Eliel, 21 ¶ & Adaia, & Baraia, & Samarath filij Semei. ¶ Et C Iesphan, & Heber, & Eliel, 22 ¶ & Abdon, & Zechri, & Hanan, 23 & Hanania, & Elam, & Anathothia, 24 ¶ & Iephdaia: & Phanuel filij Sesac 25 ¶ & Samsari, & Sophoria, & Otholia, 26 ¶ & Ierisia, & Elia, & Zechri, filij Ierohan. ¶ hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitauerunt in Ierusalem. 27 ¶ ‖ In Gabaon autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen vxoris eius Maacha. 28 ¶ Filiusque eius primogenitus Abdō: & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab, 29 ¶ Gedor quoque & Ahio, & Zacher, & Macelloth: 30 ¶ & Macelloth genuit Samaa, habitaueruntq; ex aduerso fratrum suorū in Ierusalē cum fratribus suis. 31 ¶ ‖ Ner aūt genuit Cis, & Cis genuit Saul. 32 ¶ Porro Saul genuit D Ionathan, & Melchi-sua, & Abinadab, & Esbaal. 33 ¶ Filius aūt Ionathā, Merib-baal: & Merib-baal genuit Micha. 34 ¶ Filij Micha, Phiton, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. 35 ¶ & Ahaz genuit Ioada, & Ioada genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit Mosa, 36 ¶ & Mosa genuit Baana, cuius filius fuit Rapha: 37 de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel. ¶ Porro Asel sex filij fuerunt, his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filij Asel. 38 ¶ Filij autem Esech fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus secundus, & Eliphalet tertius. 39 ¶ Fueruntq; filij Vlam viri robustissimi, & magno robore tēdentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, vsque ad centum quinquaginta millia. Omnes hi filij Ben-iamin.

Gen. 46. c. 21. Sup. 7. b. 6.

‖ Inf. 9. f. 35.

‖ 1. Re. 14. g. 51. Inf. 9 g. 39.

CAPVT IX.

1 V Niuersus ergo Israël dinumeratus est: & summa eorū scripta A est in libro regum Israël, & Iuda: trāslatiq; sunt in Babylonē pp delictū suū. 2 ¶ Qui aūt habitauerūt primi in possessionib', & in vrbibus suis: Israël, & sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinei. 3 ¶ Commorati sunt in Ierusalem de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin, de filijs quoque Ephraim, & Manasse. 4 ¶ Othei filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs Phares filij Iuda. 5 ¶ Et de Siloni, Asaia primogenitus, & filij eius. 6 ¶ De filijs autem Zara: Iehuel, & fratres eorū, sexcenti nonaginta. 7 ¶ Porrò de filijs Ben-iamin: Salo filius Mosollam filij Oduia, filij Asana, 8 ¶ & Lobania B filius Ierohām: & Ela filius Ozi, filij Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filij Rahuel, filij Iebaniæ, 9 ¶ & fratres eorū per familias suas, nōgenti quinquaginta sex. Oēs hi, principes cognationū per domos patrū suorū. 10 ¶ De sacerdotibus aūt: Iedaia, Ioiarib, & Iachin. 11 ¶ Azarias quoq; fili' Helciæ, filij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth, filij Achitob, pontifex domus Dei. 12 ¶ Porro Adaias fili' Ierohan, filij Phassur, filij Melchiæ, & Maasai filius Adiel filij Iezra, filij Mosollā, filij Mosollamith, filij Emmer: 13 ¶ fratres quoq; eorū principes per familias suas, mille septingēti sexaginta: fortissimi robore ad faciendum opus ministerij in domo Dei. 14 ¶ De Leuitis C autem: Semeia filius Assub filij Ezricam, filij Hasebia de filijs Merari. 15 ¶ Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius 16 Micha, filij Zechri, filij Asaph. ¶ & Obdia filius Semeiæ filij Galal, filij Idithun: & Barachia filius Asa, filij Elcana, qui habitauit 17 in atrijs Netophati. ¶ Ianitores autē: Sellum,

& Accub, & Telmon, & Ahimam: & frater 18 eorum Sellum princeps: vsq; ad illud tempus in porta regis ad orientem, obseruabāt 19 per vices suas de filijs Leui. ¶ Sellum vero filius Core filij Abiasaph, filij Core, cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerij, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum dñi custodientes introitum. 20 ¶ Phinees aūt filius Eleazari, erat dux eorum 21 coram dño. ¶ Porro Zacharias filius Mosollamia ianitor portæ tabernaculi testimonij. D 22 ¶ Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis proprijs: quos constituerunt Dauid, & Samuel 23 vidēs, in fide sua ¶ tam ipsos q̃ filios eorum in hostijs domus dñi, & in tabernaculo vi- 24 cibus suis. ¶ Per quatuor ventos erant ostiarij: idest ad orientem, & ad occidentem, & 25 ad aquilonem, & ad austrum. ¶ Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in sabbathis suis de tempore vsque ad 26 tempus. ¶ His quatuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum, & erant super- 27 exedras, & thesauros domus domini. ¶ Per E gyrum quoque templi domini morabantur in custodijs suis: vt cum tempus fuisset, ip- 28 si mane aperirent fores. ¶ De horum grege erant & super vasa ministerij: ad numerum enim & inferebantur vasa & efferebantur. 29 ¶ De ipsis, & qui credita habebant vtensilia sanctuarij, præerant similæ, & vino, & oleo, 30 & thuri, & aromatibus. ¶ Filij aūt sacerdotū 31 vnguenta ex aromatibus conficiebant. ¶ Et Mathathias Leuites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum quæ in Sarta- 32 gine frigebantur. ¶ Porro de filijs Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, vt semper nouos per singula sabbatha 33 præpararēt. ¶ Hi sunt principes cantorū per F familias Leuitarum, qui in exedris morabantur: vt die ac nocte iugiter suo ministe- 34 rio deseruirent. ¶ Capita Leuitarum per familias suas principes, manserunt in Ierusa- 35 lem. ¶ In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iehiel, & nomen vxoris eius 36 Maacha. ¶ Filius primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, 37 ¶ Gedor quoq;, & Ahio, & Zacharias, & Ma- 38 celloth. ¶ Porro Macelloth genuit Samaan: isti habitauerūt e regione fratrum suorum 39 in Ierusalem, cum fratribus suis. ¶ Ner aūt G genuit Cis: Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, & Es- 40 baal. ¶ Filius aūt Ionathā, Merib-baal: & Me- 41 rib-baal genuit Micha. ¶ Porro filij Micha: 42 Phiton, & Melech, & Tharaa, & Achaz. ¶ Achaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath, & Azmoth & Zāri. Zamri aūt genuit 43 Mosa. Mosa vero genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est A- 44 sel. ¶ Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

Margin: Sup. 8. c. 29. — Sup. 8. d. 33. — genere. 10.

CAPVT X.

1. Re. 31. a. 1.

1 A PHilisthijm aūt pugnabāt cōtra Israël, fugeruntque viri Israel Palęsthinos, & ceciderūt vulne- 2 rati in monte Gelboë. ¶ Cumq; appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios eius, percusserunt Ionathan, & Abinadab, & Melchisua filios 3 Saul. ¶ Et aggrauatum est prælium contra Saul, inueneruntque eum sagittarij, & vul- 4 nerauerūt iaculis. ¶ Et dixit Saul ad armige- B rum suum: Euagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius

hoc

hoc facere timore perterritus: arripuit ergo
5 Saul ensem, & irruit in eũ. ¶ Quod cũ vidisset armiger eius, videlicet mortuũ esse Saul, irruit ẽt ipse in gladiũ suũ, & mortuus est.
6 ¶ Interijt ergo Saul & tres filij ei⁹, & omnis
7 domus illius pariter concidit. ¶ Quod cũ vidissent viri Israël, qui habitabant in campestribus, fugerũt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas, & huc illucq; dispersi sunt: veneruntq; Philisthijm, & ha-
8 bitauerũt in eis. ¶ Die igit altero detrahẽtes
C Philisthijm spolia cęsorũ, inuenerunt Saul
9 & filios eius iacẽtes in mõte Gelboë. ¶ Cũque spoliassent eũ, & amputassent caput, armisq; nudassent, miserunt in terrã suam, vt circumferretur, & ostenderetur idolorũ tẽ-
10 plis & populis: ¶ arma aut eius consecrauerunt in phano Dei sui, & caput affixerũt in
11 tẽplo Dagon. ¶ Hoc cũ audissent viri Iabes-
D Galaad, omnia scilicet quæ Philisthijm fe-
12 cerant super Saul, ¶ consurrexerunt singuli virorũ fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum regis, attuleruntq; ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem
13 diebus ¶ Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo ꝙ præuaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed insuper etiam ‖ pythonissam cõsuluerit, ¶ nec sperauerit in Domino:
14 propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid, filium Isai.

‖1. Re. 15 c. 22. ‖1. Re. 28 b. 8.

CAPVT XI.

2. Reg. 5. a. 1.

1 A Congregatus est igitur omnis Israël ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus & caro
2 tua. ¶ Heri quoq; & nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras q educebas & introducebas Israël: tibi enim dixit Dñs Deus tuus, Tu pasces populũ meũ Israël, & tu eris princeps super
3 eũ. ¶ Venerunt ergo oẽs maiores natu Israël ad regẽ Hebron, & inijt Dauid cũ eis fœdus corã Dño: vnxeruntq; eum regẽ sup Israël iuxta sermonem Dñi, quem locutus est in
4 manu Samuel. ¶ Abijt quoq; Dauid, & omnis Israël in Ierusalem, hæc est Iebus, vbi e-
5 rant Iebusæi habitatores terræ. ¶ Dixerunt-
B que q habitabãt in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porrò Dauid cępit arcem
6 Sion, quæ est Ciuitas-Dauid, dixitq; ¶ Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est princeps.
7 ¶ Habitauit aũt Dauid in arce, & idcirco ap-
8 pellata est Ciuitas-Dauid. ¶ Ædificauitque vrbem in circuitu à Mello, vsq; ad gyrum:
9 Ioab autem reliqua vrbis extruxit. ¶ Proficiebatq; Dauid vadens & crescens, & dñs
10 exercituum erat cum eo. ¶ ‖ Hi principes vi-
C rorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israël iuxta verbum domini, quod locutus est ad Israël.

‖2. Re. 23 a. 8.

11 ¶ Et iste est numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam suam super tre-
12 centos vulneratos vna vice. ¶ Et post eum Eleazar filius Patrui eius Aholites, qui erat
13 inter tres potentes. ¶ Iste fuit cum Dauid in Phes-domim quando Philisthijm congregati sunt ad locum illum in prœlium: & erat ager regionis illius plen⁹ hordeo, fugeratq;
14 populus à facie Philisthinorum. ¶ * Hi steterunt in medio agri, & * defenderunt eum: cumq; * percussissent Philisthæos, dedit do-
15 minus salutem magnam populo suo. ¶ Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthijm fuerant
16 castrametati in Valle-Raphaim. ¶ Porrò Dauid erat in præsidio, & statio Philisthi-
17 norũ in Beth-léhem: ¶ Desiderauitq; igitur
D Dauid * & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Beth-léhem, quæ est in porta.
18 ¶ Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Beth-léhem quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit,
19 sed magis libauit illam domino, ¶ dicens, Absit vt in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere, hæc fecerunt tres robustissimi.
20 ¶ Abisai quoque frater Ioab, ipse erat prin-
E ceps trium, & ipse leuauit hastam suam
21 contra trecẽtos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus, & inter tres secundus inclytus, & princeps eorum: veruntamen vsq; ad tres primos non peruenerat.
22 ¶ Banaias filius Ioiadæ * viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel, ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media ci-
23 sterna tempore niuis. ¶ Et ipse percussit virum Aegyptium: cuius statura erat quinq; cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam quam tenebat
24 manu, & interfecit eum hasta sua. ¶ Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres
25 robustos nominatissimus, ¶ inter triginta primus: veruntamen ad tres vsque non peruenerat: posuit autem eum Dauid ad
26 auriculam suam. ¶ Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & Elchanan
27 filius Patrui eius de Beth-léhem, ¶ Sam-
28 moth Arorites, Helles Phalonites. ¶ Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anatho-
29 thites, ¶ Sobbochai Husathites, Ilai Aho-
30 hites, ¶ Maharai Netophathites, Heled
31 filius Baana Nethophathites, ¶ Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin.
32 Banaia Pharatonites, ¶ Hurai de Torrente-

*Hic stetit 12. * Descendit 12. * percussit 12. 2. Re. 23. c. 25. * aquam. * vir robustissimus.

33 Gaas, Abiel Arbathithes, ¶ Azmoth Baura-
34 mites, Eliaba Salabonites. ¶ Filij Assem Ge-
zonites, Ionathan filius Sage Ararites.
35 ¶ Ahiam filius Sachar Ararites, Eliphal fi-
36 lius Vr, ¶Hepher Mecherathites, Ahia Phe
G lonites, ¶ Hesro Carmelites, Naharai filius
37 Azbai, ¶ Ioel frater Nathan, Mibahar filius
38 Agarai. ¶ Selec Ammonites, Naharai Bero-
39 thites armiger Ioab filij Saruiæ, ¶ Ira Ie-
40 threus, Gareb Iethræus, ¶ Vrias Hethæus,
41 Zabad filius Oholi. ¶ Adina filius Siza Ru-
42 benites princeps Rubenitarum, & cum eo
43 triginta. ¶ Hanan filius Maacha, & Iosaphat
44 Mathanites. ¶ Ozia Astarothites, Samma &
45 Iehiel filij Hothã Arothites, ¶ Iedihel filius
46 Samri & Ioha frater eius Thosaites, ¶ Eliel
Mahumites, & Ieribai & Iosaia filij El-
naem, & Iethma Moabites, Eliel & Obed, &
Iasiel de Masobia.

CAPVT XII.

1 A Hi quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cũ adhuc fugeret Saul filium Cis; qui erant fortissi-
2 mi & egregij pugnatores, ¶ tẽdentes arcum, & vtraq; manu fundis saxa iacientes, & dirigentes sagittas:
3 de fratribus Saul ex Ben-iamin. ¶ Princeps Ahizer, & Ioas filij Samaa Gabaathites: & Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Baracha
4 & Iehu Anathotites. ¶Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Ieremias & Ieheziel & Iohanan &
5 Iezabad Gaderothites. ¶ & Eluzai & Ierimuth, & Baalia & Samaria & Saphatia Ha-
6 ruphites. ¶Elcana & Iesia & Azareel & Ioe-
7 zer & Iesbaam de Caréhim: ¶ Ioela quoque
8 & Zabadia filij Ierohã de Gedor. ¶Sed & de
B Gaddi transfugerunt ad Dauid, cũ lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi ca-
9 preæ in mõtibus. ¶Ezer princeps, Obdias se-
10 cundus, Eliab tertius, ¶ Masmana quartus,
11 Ieremias quintus, ¶ Ethi sextus, Eliel septi-
12 mus, ¶Iohanã octauus, Elzebad nonus, ¶Ie-
13 remias decimus, Machabanai vndecimus.
14 ¶ hi de filijs Gad principes exercitus: nouissimus centũ militibus præerat, & maximus
15 mille. ¶Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quãdo inundare cõsueuit super ripas suas: & oẽs fugauerunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam &
16 occidentalem. ¶ Venerunt autem & de Ben
C -iamin & de Iuda ad præsidium in quo
17 morabatur Dauid. ¶Egressusq; est Dauid obuiam eis, & ait, Si pacificè venistis ad me vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autẽ insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cũ ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, &
18 iudicet. ¶ Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus ô Dauid, & tecum fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tu[a]. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit prin-
19 cipes turmæ. ¶Porro de Manasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthijm aduersus Saul, vt pugnaret: & non dimicauit cum eis, ‖ quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorũ, dicẽtes, Periculo capitis nostris reuertetur ad
20 dominum suum Saul. ¶Quãdo igitur reuer-
D sus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Michael, & Ednas [a] & Iosabad, & Eliu, &
21 Salathi, principes [b] militum in Manasse, ¶ hi præbuerunt auxilium Dauid aduersus latrũculos: omnes enim erant viri fortissimi,
22 & facti sunt principes in exercitu ¶ Sed & per singulos dies veniebãt ad Dauid ad auxiliandum ei, vsque dum fieret grãdis nume-
23 rus, quasi exercitus Dei. ¶ Iste quoq; est numerus principum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset in Hebrõ, vt trãsferrẽt regnum Saul ad eum, iuxta verbũ Domini.
24 ¶ Filij Iuda portantes clypeum & hastã, sex
25 millia octingenti expediti ad prælium. ¶ De
E filijs Simeon virorum fortissimorum ad pu
26 gnandũ, septem millia centũ. ¶De filijs Leui,
27 quatuor millia sexcẽti. ¶Ioiada quoq; princeps de stirpe Aaron, & cũ eo tria millia se-
28 ptingenti. ¶Sadoc ẽt puer egregiæ indolis, & domus patris eius, principes vigintiduo.
29 ¶ De filijs aũt Ben-iamin fratribus Saul, tria millia: magna.n pars eorũ adhuc sequeba-
30 tur domũ Saul. ¶ Porro de filijs Ephraim viginti millia octingẽti, fortissimi robore, vi-
31 ri nominati in cognationibus suis. ¶ Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt con-
32 stituerẽt regẽ Dauid. ¶De filijs quoque Issachar viri eruditi qui nouerant singula tpa, ad præcipiendũ quid facere deberet Israel, principes ducẽti: oĩs aũt reliqua tribus, eo-
33 rũ consiliũ sequebatur. ¶Porro de Zabulon
F qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde
34 duplici. ¶Et de Neph-thali, principes mille, & cum eis instructi clypeo & hasta, trigin-
35 ta & septem millia. ¶De Dan etiam præparati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti.
36 ¶ Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes, quadraginta millia.
37 ¶Trans Iordanem autem de filijs Ruben, & de Gad & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.
38 ¶ Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandũ, corde perfecto venerunt in Hebrõ vt cõstituerẽt regẽ Dauid super vniuersum
G Israel: sed & oẽs reliq. ex Israel, vno corde
39 erant, vt rex fieret Dauid. ¶ Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedẽtes & bibentes, præparauerant enim eis fratres sui.

‖ 1.Re.29. b.4.

[a] -6.

[b] miliũ 6.

Sed

40 ¶ Sed & qui iuxta eos erant, vsque ad Issachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in asinis & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam, gaudium quippe erat in Israël.

CAPVT XIII.

1 A Init autem consilium Dauid cum tribunis & centurionibus & vniuersis principibus, 2 ¶ & ait ad omnem cœtum Israël: Si placet vobis, & à Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israël, & ad sacerdotes & Leuitas qui habitant in suburbanis vrbium, vt congregentur ad nos, & reducamus 3 ¶ arcam Dei nostri ad nos: non enim 4 requisiuimus eam in diebus Saul. ¶ Et respondit vniuersa multitudo vt ita fieret: 5 placuerat enim sermo omni populo. ¶ Con- B gregauit ergo Dauid cunctum Israël a Sihor Ægypti, vsque dum ingrediaris Emath, ‖ vt adduceret arcam Dei de Cariat-hiarim. 6 ¶ Et ascendit Dauid & ᵇomnis-virᵇ Israël ad collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, vbi inuocatum 7 est nomen eius. ¶ Imposueruntque arcam Dei super plaustrum nouum, de do- C mo Abinadab: Oza autem & frater eius 8 minabant plaustrum. ¶ Porro Dauid & vniuersus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis & in citharis, & psalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. 9 ¶ Cum autem peruenissent ad Aream-chidon, tetendit Oza manum suam, vt sustentaret arcam: bos quippe lasciuiens paulu- 10 lum inclinauerat eam. ¶ Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, ‖ eo quòd tetigisset arcam: & mortuus est 11 ibi coram Domino. ¶ Contristatusque est D Dauid, eo quod diuisisset Dominus Ozam: vocauitque locum illum, Diuisio Ozæ, vs- 12 que in præsentem diem. ¶ Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possum 13 ad me introducere arcam Dei? ¶ Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est in Ciuitatem-Dauid, sed auertit in domum 14 Obed-edom Gethæi: ¶ Mansit ergo arca Dei in domo Obed-edom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat.

‖ Reg. 6. a. 1. *ᵇ omnes viri 1.* *-2.* *‖ Num. 4. b. 19.*

CAPVT XIIII.

1 A Isit quoque Hiram rex Tyri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque, vt ædificarent ei 2 domum. ¶ Cognouitq; Dauid, eo quod cõfirmasset eũ Dominus in regem super Israel, & subleuatum est regnum suum 3 super populum eius Israel. ¶ Accepit quoq; Dauid alias vxores in Hierusalem, genuitq; 4 filios & filias. ¶ ‖ Et hæc nomina eorum qui B nati sunt ei in Ierusalem: Samua & Sobad, 5 Nathan & Salomon, ¶ Iebahar, & Elisua, ᵃ & 6 Eliphálet, ¶ Noga quoque, & Nápheg, & Ia- 7 phia, ¶ Elisama, & Baal-iada, & Eliphalet. 8 ¶ ‖ Audientes autẽ Philisthijm eo quod vnctus esset Dauid in regẽ super vniuersum Israel, ascenderunt oẽs vt quærerent eũ: quod cũ 9 audisset Dauid, egressus est obuiã eius. ¶ Porrò Philisthijm veniẽtes, diffusi sunt in Val- 10 le-Raphaim. ¶ Consuluitq; Dauid Dñm, dicens: Si ascendam ad Philisthæos & si tra- C des eos in manu mea? Et dixit ei Dñs: ¶ Ascẽ- 11 de, & tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baal-pharasim, percussit eos ibi Dauid, & dixit: Diuisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut diuiduntur aquæ: & idcirco vocatũ est nomẽ illius 12 loci Baal-pharasim. ¶ Dereliqueruntque ibi 13 deos suos, quos Dauid iussit exuri. ¶ Alia ẽt vice Philisthijm irruerunt, & diffusi sunt in 14 valle. ¶ Consuluitq; rursum Dauid Deum: & D dixit ei Deus, Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies cõtra illos ex aduerso pyro- 15 rum. ¶ Cumq; audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tũc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, vt per- 16 cutiat castra Philisthijm. ¶ Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon vsque Gazera. 17 ¶ Diuulgatumque est nomen Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius super omnes gentes.

1. Reg. 5. b. 11. *‖ 2. Reg. 5. b. 13.* *ᵃ Et Eli ...* *‖ 2. Reg. 5. c. 17.*

CAPVT XV.

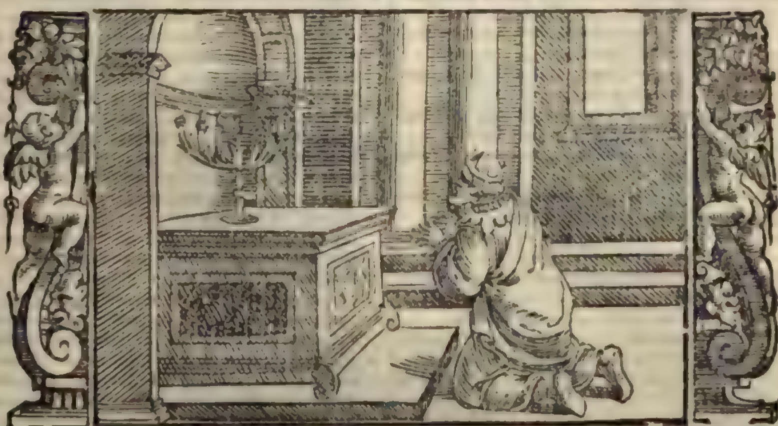
1 A Ecit quoque sibi domos in Ciuitate-Dauid: & ædificauit locũ arcæ Dei, tetẽditq; ei taber- 2 naculum. ¶ Tunc dixit Dauid: Illicitum est vt à quocunque portetur arca Dei, nisi à Leuitis: quos elegit dominus ad portandum eã, & ad ministran- 3 dum sibi, vsq; in æternum. ¶ Congregauitq; vniuersum Israel in Ierusalem, vt afferretur arca Dei in locum suum, quem præpara- 4 uerat ei. ¶ Necnon & filios Aaron & Leui- 5 tas ¶ de filijs Caath, Vriel princeps fuit: & 6 fratres eius ᵇcẽtumᵇ viginti. ¶ De filijs Merari, Asaia princeps: & fratres eius ducẽti ᵇvigin- 7 tiᵇ. ¶ De filijs Gerson, Ioel princeps & fra- 8 tres eius centum ᵇtrigintaᵇ. ¶ De filijs Elisaphan, Semeias princeps: & fratres eius du- 9 centi. ¶ De filijs Hebron, Eliel princeps: & 10 fratres eius octoginta. ¶ De filijs Oziel, Aminadab princeps, & fratres eiꝰ cẽtũ duode- 11 cim. ¶ Vocauitq; Dauid Sodoch & Abiathar sacerdotes, & Leuitas, Vriel, Asaiam, Ioel, 12 Semeiam, Eliel, & Aminadab: & dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum B Leuiticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel

Num. 4. a. 6. *ᵇ ducenti 13.* *ᵇ triginta 13.* *ᵇ viginti 13.*

ad

13 ad locũ q ei ꝑparat⁹ est: ꝗne ſvt a principio, ꝗa nõ eratis pſentes, ꝑcuſſit nos Dñs: ſic & 14 nũc fiat, illicitũ qd nobis agentib⁹. ꝑ Sãctificati ſunt ergo ſacerdotes & Leuitæ vt porta 15 rẽt arcã Dñi Dei Iſraël. ꝑ Et tulerũt filij Leui arcã Dei, ſicut præceperat ‖ Moyſes iuxta 16 verbũ Dñi, humeris ſuis, in vectib⁹. ꝑ Dixitq; Dauid principibus Leuitarũ, vt cõſtituerent de fratrib⁹ ſuis cantores in organis muſicorum, nablis videlicet & lyris & cymbalis, vt 17 reſonaret in excelſis ſonitus lætitiæ. ꝑ Cõſtitueruntq; Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius Aſaph filiũ Barachiæ, de filijs vero Merari, fratribus eorũ: Ethan filiũ Ca- 18 ſaia. ꝑ Et cũ eis fratres eorũ, in ſecũdo ordi- C ne, Zachariam & Ben & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaian, & Maaſian, & Mathathiã, & Eliphalu, & Mace- 19 niã, & Obed-edõ, & Iehiel, ianitores. ꝑ Porro cãtores, Hemã, Aſaph, & Ethã: in cymbalis 20 ęneis cõcrepantes. ꝑ Zacharias aũt & Oziel, & Semiramoth & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maaſias & Banaias in nablis arcana canta- 21 bãt. ꝑ Porro Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed-edõ & Iehiel & Ozaziu: in 22 citharis pro octaua canebãt epiniciõ. ꝑ Chonenias autem princeps Leuitarũ, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam. erat 23 quippe valde ſapiens. ꝑ Et Barachias & El- 24 cana: ianitores arcæ. ꝑ Porro Sebenias & Ioſaphat, & Nathanael & Amaſai, & Zacharias, & Banaias, & Eleiezer ſacerdotes clãgebãt tubis corã arca Dei: & Obed-edõ 25 & ᵇ Iehias ᶜ erant ianitores arcæ. ꝑ ‖ Igitur D Dauid & oẽs maiores natu Iſraël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obed-edom cum lętitia. 26 ꝑ Cumq; adiuuiſſet Deus Leuitas qui portabant arcam fęderis Domini immolaban- 27 tur ſeptem tauri & ſeptem arietes. ꝑ Porro Dauid erat indutus ſtola byſſina, & vniuerſi Leuitæ qui portabant arcã, cantoresq;, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autem etiam indutus erat ephod 28 lineo. ꝑ Vniuerſusq; Iſraël deducebant arcã fęderis Domini in iubilo, & ſonitu buccinę & tubis & cymbalis & nablis & citharis 29 concrepantes. ꝑ Cumq; perueniſſet arca fęderis Domini vſq; ad ciuitatem David, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtram, vidit Dauid regem ſaltantem atque ludentem, & deſpexit eum in corde ſuo.

‖ Sup. 13. d. 20.
‖ Num. 4. b. 15.
ᵇ Achimaas 2.
‖ 2. Reg. 6. c. 12.
—2.
—5.

CAPVT XVI.

1 A Tulerunt igitur arcam Dei, & conſtituerunt eam in medio tabernaculi quod tetẽderat ei Dauid, & obtulerunt holocauſta & pacifica coram Deo. 2 ꝑ Cũq; compleſſet Dauid offerens holocauſta & pacifica, benedixit populo in noĩe Dñi. 3 Et diuiſit vniuerſis per ſingulos, à viro vſq; ad mulierẽ tortã panis, & partẽ aſſę carnis 4 bubalæ, & frixam oleo ſimilã. ꝑ Conſtituitq; corã arca Dñi de Leuitis, qui miniſtrarẽt: & recordarent operũ eius, & glorificarẽt, atq; 5 laudarent Dñm Deum Iſrael: ꝑ Aſaph principẽ, & ſecundũ eius Zachariam. Porro Iahiel, & Semiramoth, & Iehiel, & Mathathiam & Eliab & Banaiam & Obed-edom, & Iehiel ſuper organa pſalterij & lyras. 6 Aſaph autem vt cymbalis perſonaret. ꝑ Banaiam vero & Iaziel ſacerdotes, canere tu- 7 ba iugiter coram arca fœderis Domini. ꝑ In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Aſaph & fratres eius. 8 ꝑ ‖ Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.

2. Reg. 6. d. 17.
‖ Pſ. 104. a. 1.
Iſaia 12. a. 4.

9 ¶ Cantate ei, & pſallite ei, & narrate omnia
B mirabilia eius.
10 ¶ Laudate nomen ſanctum eius: lętetur cor quærentium Dominum.
11 ¶ Quærite dominum & virtutem eius: quęrite faciem eius ſemper.
12 ¶ Recordamini mirabilium eius quæ fecit: ſignorum illius & iudiciorum oris eius.
13 ¶ Semen Iſraël ſerui eius: filij Iacob electi eius.
14 Ipſe Dominus Deus noſter: in vniuerſa terra iudicia eius.
15 Recordamini in ſempiternũ pacti eius: ſermonis quẽ præcepit in mille generationes.
16 ¶ Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Iſaac.
17 ¶ Et conſtituit illud Iacob in præceptum. & Iſraël in pactum ſempiternum.
18 ¶ Dicens, Tibi dabo terram Chanaan funiculum hæreditatis veſtræ.
19 ¶ Cum eſſent pauci numero, parui & coloni eius.
C
20 ¶ Et tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
21 ¶ Nõ dimiſit quẽquam calumniari eos: ſed increpauit pro eis reges.
22 ¶ ‖ Nolite tangere Chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

‖ Pſ. 95. a.1.

23 ¶ Cantate Domino omnis terra, annunciate ex die in diem ſalutare eius.
24 ¶ Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.
25 ¶ Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis ſuper omnes Deos.
26 ¶ Omnes enim dij populorum, idola: Dominus autem cęlos fecit.
27 ¶ Confeſſio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
28 ¶ Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.
29 ¶ Date Domino gloriam, nomini eius; leuate ſacrificium, & venite in cõſpectu eius: & adorate Dominum in decôre ſancto,

-4.

30 ¶ Commoueatur à facie eius omnis terra: ipſe enim fundauit orbem immobilem.
31 ¶ Lętentur cęli & exultet terra: & dicant in nationibus Dominus regnauit.
32 ¶ Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis ſunt.
33 ¶ Tunc laudabunt ligna ſaltus coram Domino: quia venit iudicare terram.
34 ¶ Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia eius.
35 ¶ Et dicite, Salua nos Deus Saluator noſter:
D & congrega nos, & erue de gentibus, vt confiteamur nomini ſancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
36 ¶ Benedictus Dominus Deus Iſraël ab æterno vſq; in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.
37 Dereliquit itaq; ibi coram arca fœderis Domini, Aſaph & fratres eius: vt miniſtrarent in conſpectu arcæ iugiter per ſingulos dies,
38 & vices ſuas. ¶ Porrò Obed-edom, & fratres eius ſexaginta octo: & Obed-edom filium
39 Idithũ, & Hoſà conſtituit ianitores. ¶ Sadoc autem ſacerdotem, & fratres eius ſacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelſo,
40 quod erat in Gabaon: ¶ vt offerrent holocauſta Dño ſuper altare holocauſtomatis iugiter, manè, & veſpere, iuxta omnia quæ ſcripta ſunt ĩ lege Domini, quã præcepit Iſraëli.
41 ¶ Et poſt eum Hemam & Idithum, & reliquos electos, vnumquẽq; vocabulo ſuo, ad confitendũ Dño: Qm in æternum miſericor-
42 dia eius, ¶ Hemã quoq; & Idithum canẽtes tuba, & quatientes cymbala & omnia muſicorum organa ad canendum Domino: fi-
43 lios aũt Idithum fecit eſſe portarios. ¶ Reuerſuſq; eſt omnis populus in domũ ſuã: & Dauid, vt benediceret etiam domui ſuæ.

CAPVT XVII.

1 A CVm aũt habitaret Dauid in domo ſua, dixit ad Nathã prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autẽ fœderis Dñi
2 ſub pellibus eſt, ¶ Et ait Nathan ad Dauid. Oĩa quæ in corde tuo ſunt, fac:
3 Deus enim tecum eſt. ¶ Igitur nocte illa factus eſt ſermo Domini ad Nathan, dicens:
4 ¶ Vade & loquere Dauid ſeruo meo: Hæc dicit Dñs: Nõ ædificabis tu mihi domũ ad ha-
5 bitandũ. ¶ Neq; enim manſi in domo ex eo tẽpore quo eduxi Iſraël* vſq; ad diem hanc: ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, &
6 in tẽtorio ¶ manẽs cũ omni Iſraël. Nunquid locutus ſum ſaltẽ vni iudicum Iſraël, quibus præceperã, vt paſcerent populũ meũ, & dixi: Quare non ædificatis mihi domum ce-
7 drinam? ¶ Nunc itaq; ſic loquèris ad ſeruum meum Dauid: Hæc dicit Dñs exercituum, Ego tuli te cùm in paſcuis ſequereris gregẽ:
8 vt eſſes dux populi mei Iſraël. ¶ Et fui tecum
B quocũq; perrexiſti: & interfeci oẽs inimicos tuos coram te, feciq; tibi nomen quaſi vnius magnorum qui celebrantur in terra,
9 ¶ Et dedi locum populo meo Iſraël: plantabitur & habitabit in eo, & vltrà non commouebitur, nec filij iniquitatis atterent eos,
10 ſicut à principio, ¶ ex diebus quibus dedi iudices populo meo Iſraël, & humiliaui vniuerſos inimicos tuos. Annuncio ergo tibi, ꝙ
11 ædificaturus ſit tibi Dominus domũ. ¶ Cum que impleueris dies tuos, vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs tuis: & ſtabiliam regnum eius.
12 ¶ Ipſe ędificabit mihi domum, & firmabo
13 ſolium eius vſque in æternum: ¶ EGO ERO EI IN PATREM, & ipſe erit mihi in filium: & miſericordiam meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo qui ante
14 te fuit, ¶ Et ſtatuam eũ in domo mea, & in regno meo vſq; in ſempiternũ: & thronus
15 eius erit firmiſſimus in perpetuum, ¶ Iuxta

1. Reg. 7 a.1.

* de terra Aegypti.

oia verba hæc,& iuxta vniuersam visionem 16 istã,sic locutus est Nathã ad Dauid. ꝯ Cũq; C venisset rex Dauid, & sedisset corã Dño,dixit:Quis ego sum Dñe Deus,& quæ domus 17 mea,vt pstares mihi talia? ꝯ Sed & hoc parũ visum est in cõspectu tuo,ideoq; locutus es super domũ serui tui ẽt in futurũ: & fecisti me spectabilẽ super oẽs hoĩes, Dñe Deus. 18 ꝯQuid vltra addere põt Dauid,cũ ita glorificaueris 19 seruum tuũ,& cognoueris eũ? ꝯDomine propter famulum tuum iuxta cor tuũ fecisti oẽm magnificentiam hanc, & nota 20 esse voluisti vniuersa magnalia. ꝯ Dñe non est similis tui:& non est alius Deus absque te,ex omnibus quos audiuimus auribus no21stris. ꝯ Quis[a] enim est alius,vt populus tuus Israël, gens vna in terra, ad quam perrexit D Deus, vt liberaret & faceret populũ sibi, & magnitudine sua atque terroribus eijceret nationes a facie eius, quẽ de Ægypto libe22rarat; ꝯ Et posuisti populum tuum Israël tibi populum vsq; in æternum, & tu Domi23ne factus est Deus eius,ꝯ Nunc igitur Domine sermo quẽ locutus es famulo tuo, & super domum eius, cõfirmetur in perpetuum 24 & fac sicut locutus es. ꝯ Permaneatq; & magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum:& dicatur, Dominus exercituũ Deus Israël,& domus Dauid seruiens permanens 25 coram eo. ꝯ Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui,vt ædificares ei domũ: & idcirco inuenit seruus tuus fidu26ciam, vt oret coram te.ꝯNunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad seruũ tuum 27 tanta beneficia. ꝯ Et cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te:te enim Domine benedicente benedicta erit in perpetuum:

[a] ante 4.

CAPVT XVIII.

1 A FActum est autem post hæc, vt percuteret Dauid Philistijm, & humiliaret eos, & tolleret Geth & filias eius de manu 2 Philistijm,ꝯpercuteretque Moab, & fierent Moabitæ serui Dauid offeren3tes ei munera. ꝯ Eo tempore percussit Dauid etiam Adar-ézer regem Soba regionis Emath, quando perrexit vt dilataret imperium suum vsque ad flumen Euphraten. 4 ꝯCepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum: subneruauitque omnes equos curruum,exceptis centum quadrigis 5 quas reseruauit sibi. ꝯ Superuenit autem & B Syrus Damascenus, vt auxilium præberet Adar-ézer regi Soba: sed & huius percussit 6 Dauid vigintiduo millia virorum. ꝯ Et posuit milites in Damasco, vt Syria quoq; seruiret sibi,& offerret munera, Adiuuitq; eũ 7 Dominus in cunctis ad quæ perrexerat.ꝯTulit quoq; Dauid pharetras aureas, quas habuerãt serui Adar-ézer: & attulit eas in Ie8rusalem.ꝯNecnon de Thebath & Chun vrbibus Adar-ézer æris plurimum,de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & va9sa ænea. ꝯQuod cum audisset Thou rex He- C math percussisse videlicet Dauid oẽm exer10citum Adar-ézer regis Soba, ꝯ misit Adorã filium suum ad regem Dauid, vt postularet ab eo pacem,& cõgratularetur ei quod percussisset,& expugnasset Adar-ézer:aduersa11rius quippe erat Thou Adar-ézer. ꝯ Sed & omnia vasa aurea & argentea & ænea consecrauit Dauid rex Domino cum argento & auro quod tulerat ex vniuersis gẽtibus,tam de Idumæa & Moab,& filijs Ammon,quam 12 de Philistijm & Amalec. ꝯ Abisai vero filius D Seruiæ percussit Edom in Valle-salinarum, 13 decẽ & octo millia: ꝯ & constituit in Edom præsidium, vt seruiret Idumæa Dauid:saluauitq; Dñs Dauid in cunctis ad quæ perrexe14rat. ꝯRegnauit ergo Dauid super vniuersum Israël,& faciebat iudiciũ atq; iustitiam cun15cto populo suo.ꝯPorrò Ioab filius Seruiæ erat super exercitũ, & Iosaphat filius Ahilud 16 à commentarijs. Sadoc autem filius Achitob,&[b]Achi-melec,filius Abiathar, sacerdo17tes: & Susa, scriba:ꝯBanaias quoq; filius Ioiadæ super legiones Cerethi & Phelethi: Porrò filij Dauid primi ad manum regis.

1. Reg. 8. a 1.

[b] Abi-melech 3.

CAPVT XIX.

1 A ACcidit autẽ vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & re2gnaret filius eius pro eo ꝯ Dixitq; Dauid: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque Dauid nuncios ad cõsolandum eum super morte patris sui, qui cum peruenissent in terram filiorum Ammon, vt consola3rentur Hanon,ꝯdixerunt principes filiorum Ammõ ad Hanon: Tu forsitan putas quòd Dauid honoris causa in patrem tuum, miserit qui consolarentur te: nec animaduertis,quod vt explorent,& inuestigent,& scrutentur terram tuam venerint ad te serui 4 eius. ꝯ Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & rasit,& præcidit tunicas eorũ a na5tibus vsque ad pedes, & dimisit eos. ꝯ Qui cum abijssent,& hoc mãdassent Dauid, miB sit in occursum eorum(grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerẽt in Iericho, donec cresceret barba eo6rũ, & tunc reuerterentur. ꝯ Videntes aũt filij Ammon quod iniuriam fecissent Dauid, tã Hanon quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & 7 de Soba currus & equites. ꝯConduxerũtq; triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt e regione Medaba. Filij quoq; Ammon congregati de vrbibus suis, 8 venerunt ad bellum.ꝯQuod cùm audissent

2. Reg. 10 a. 1.

Dauid, misit Ioab, & omnem exercitum virorum fortium: 9 egressique filij Ammon, direxerunt aciē iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, separatim in agro steterunt. 10 Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum cōtra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israël, & perrexit contra Syrum, 11 Reliquam aūt partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, & perrexerunt cōtra filios Ammon, 12 Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autem superauerint te filij Ammon, ego tibi in præsidium. 13 Cōfortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. Dñs aūt quod in conspectu suo bonum est faciet. 14 Perrexit ergo D Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos. 15 Porro filij Ammon videntes q fugisset Syrus, ipsi quoq; fugerūt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusq; est etiam Ioab in Ierusalem. 16 Videns autem Syrus q cecidisset coram Israël, misit nuncios, & adduxit Syrum qui erat trans Fluuium: Sophac autem princeps militiæ Adar-ezer erat dux eorum, 17 Quod cum annunciatum esset Dauid congregauit vniuersum Israël, & transiuit Iordanē, irruitq; in eos & direxit ex aduerso aciē, illis cōtra pugnantibus. 18 Fugit aūt Syrus Israël: & interfecit Dauid de Syris septē millia curruū, & quadraginta millia peditū, & Sophach, exercitus principem. 19 Videntes autem serui Adar-ezer se ab Israël esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei, noluitque vltra Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAPVT XX.

1 A Factum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon, perrexitque & obsedit Rabba: porro Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, & destruxit eam. 2 Tulit autem Dauid coronā B Melchom, de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum & preciosissimas gemmas, fecitq; sibi inde diadema: manubias quoq; vrbis plurimas tulit. 3 Populū aūt q erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpēta transire, ita vt dissecarentur & cōtererentur: sic fecit Dauid cūctis vrbibus filiorū Ammon; & reuersus est cū oī populo suo in Ierusalem. 4 Post hæc initū est bellū in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Hesathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos 5 Aliud quoque bellum gestum est aduersus C Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemitesᵇ fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium. 6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo lōgissimus, senos habens digitos, id est, simul vigintiquatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. 7 Hic blasphemauit Israël: & percussit eum Ionathan filius Samaa, fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

2.Re. 10. b.7. & 11 a.1.

2.Re. 21. d.18.

ᵇ Iahenitem.

CAPVT XXI.

1 A Consurrexit autem Satan contra Israël: & incitauit Dauid 2 vt numeraret Israël. Dixitque Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israël à Ber-sabee vsq; Dan: & afferte mihi numerū, vt sciā. 3 Rūditq; Ioab: Augeat Dñs populum suum centuplum, quàm sunt: nonne domine mi rex, omnes serui tui sunt; quare hoc quærit dominus meus quod in peccatum reputetur Israëli? 4 Sed sermo regis magis præualuit: egressusq; est Ioab, & circuiuit vniuersum Israël: & reuersus est Ierusalem, 5 Deditq; Dauidi numerū eorum quos circuierat: & inuentus est oīs numerus Israël, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda aūt quadringentaᵃ septuaginta millia bellatorum. 6 Nam Leui & Ben-iamin nō numerauit: eo quod Ioab inuitus exequeretur regis imperium. 7 Displicuit autem Deo quod iussum erat: 8 & percussit Israël. Dixitq; Dauid ad Deum: Peccaui nimis, vt hoc facerem: obsecro aufer B iniquitatē serui tui, quia insipienter egi. 9 Et locutus est Dñs ad Gad videntē Dauidis 10 dicēs. Vade & loquere ad Dauid & dic eiᵃ Hæc dicit Dñs: Trium tibi optionē do; vnū 11 quod volueris elige, & faciā tibi. Cumque venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit 12 Dñs: elige quod volueris: aut tribus annis pestilentiamᵃ: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladiū Domini, & mortē versari in terra, & angelū Dñi interficere in vniuersis finibus Israël: nūc igitur 13 vide quid respondeam ei qui misit me. Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ premunt, sed melius mihi est vt incidā in manus Domini, quia multę sunt miserationes eius: quàm in manus hominum. 14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël: & ceciderunt de Israël septuaginta millia virorum. 15 Misit quoq; angelū in Ierusalem, vt percuteret eā: cūq; percuteret, vidit Dñs, & misertus est super magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Dñi stabat 16 iuxta areā Ornā Iebusæi. Leuansq; Dauid C oculos suos, vidit angelū Dñi stātē inter cęlū & terrā, & euaginatū gladiū ī manu eius, & versum cōtra Ierusalē: & ceciderunt tam ipse, quā maiores natu vestiti cilicijs, proni 17 in terrā. Dixitque Dauid ad Deum: Nonne

2.Re. 24 a.1. Inf. 17.c 24.

ᵃ trecenta

—1.

ᵃ famis 4.

ego

ego sum qui iussi vt numeraretur populus: Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non 18 percutiatur. ⁋ Angelus autem Domini præcepit Gad vt diceret Dauidi. vt ascenderet, extrueretq; altare Domino Deo in area Ornan Iesubæi. 19 ⁋ Ascendit ergo Dauid iuxta sermonē Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. 20 ⁋ Porro Ornan cum suspexisset & vidisset angelū, quatuorq; filij eius cū eo, abscōderūt se: nam eo tempore terebat in area triticum. 21 ⁋ Igitur cū veniret Dauid ad Ornan conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eū pnus in terram. 22 ⁋ Dixitq; ei Dauid: Da mihi locū areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet, argenti accipias, & cesset plaga a populo. 23 ⁋ Dixit autem Ornan ad Dauid: D Tolle, & faciat dominus meus rex quodcūq; ei placet: sed & boues do in holocaustum, tribulas in ligna, & triticum in sacrificium. Omnia libens præbeo. 24 Dixitq; ei rex Dauid: Nequaquam ita fiet, sed argentū dabo quātum valet: neq; enim tibi auferre debeo, & sic offerre dño holocausta gratuita. 25 ⁋ Dedit ergo Dauid Ornā pro loco siclos 26 auri iustissimi ponderis sexcentos. ⁋ Et ædificauit ibi altare Dño: obtulitq; holocausta, & pacifica, & inuocauit dñm, & exaudiuit eū in igne de cœlo super altare holocausti. 27 ⁋ Præcepitq; dñs angelo: & cōuertit gladiū 28 suum in vaginam: ⁋ Protinus ergo Dauid, videns quod exaudisset eū dominus in area Ornā Iebusæi, immolauit ibi victimas. 29 ⁋ Tabernaculū aūt Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorū, ea tēpestate erat in excelso Gabaon: 30 ⁋ Et nō præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deū: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

2. Par. 3. a. 1. — *Exo. 36 a. 2.*

CAPVT XXII.

1 A Dixitq; Dauid: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israël. 2 ⁋ Et præcepit ut cōgregarētur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cędendos lapides & poliēdos, 3 vt ædificaretur domus Dei. ⁋ Ferrum quoq; plurimum ad clauos ianuarum, & ad cōmissuras atq; iucturas præparauit Dauid: & æris 4 pondus innumerabile. ⁋ Ligna quoq; cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonij & 5 Tyrij deportauerant ad Dauid. ⁋ Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est & delicat⁹: domus aūt quā ædificare volo Domino, talis esse dēt, vt in cunctis regionibus nominetur: pręparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam, ante mortem suam 6 oēs præparauit impensas. ⁋ Vocauitque Salo- B monem filium suū: & præcepit ei vt ædifica- 7 ret domum Dño Deo Israël. ⁋ Dixitque Dauid ad Salomonem. Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum nomini Domi- 8 ni Dei mei. ⁋ Sed factus est sermo Dominī ad me, dicens: Multū sanguinē effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tāto effuso sanguine 9 coram me. ⁋ Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus: faciā enim eū requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & ocium dabo in Israel cūctis diebus eius. 10 ipse ædificabit domum nomini meo, ⁋ & IPSE ERIT MIHI IN FILIVM: & ego ero illi in patrem: firmaboq; soliū 11 regni eius super Israël in æternum. ⁋ Nunc C ergo fili mi, sit Dominus tecum & prospera re & ędifica domum domino Deo tuo, sicut 12 locutus est de te. ⁋ Det quoq; tibi Dominus prudentiā & sensum, vt regere possis Israel 13 & custodire legem Domini Dei tui. ⁋ Tunc enim proficere poteris, si custodieris mādata, & iudicia quæ præcepit dominus Moysi vt doceret Israël: cōfortare & viriliter age, 14 ne timeas, neq; paueas. ⁋ Ecce ego in paupertate mea pparaui impēsas domus domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris vero & ferri non est pōdus: vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides pparaui ad vniuersa im- 15 pendia. ⁋ Habes quoq; plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesq; lignorū, D & omnium artium ad faciēdum opus pru- 16 dētissimos ⁋ in auro & argēto, & ære, & ferro, cuius nō est numerus. Surge igit, & fac, 17 & erit dominus tecum. ⁋ Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuua- 18 rent Salomonem filium suum. ⁋ Cernitis inquiēs, quod dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiē per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in man⁹ vestras, & subiecta sit terra corā do 19 mino & corā populo ei⁹: ⁋ Præbete igit corda vestra & animas vestras vt quæratis dñm Deū vestrū & cōsurgite & ædificate sanctuarium domino Deo: vt introducatur arca fęderis domini: & vasa domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini domini.

Infra 28. a. 5. — *3. Reg. 7. b. 13.* — *Hebr. 1. a. 5.* — *3. Reg. 5. b. 5.* — *10.*

CAPVT XXIII.

1 A Igitur Dauid senex, & plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum, super Is- 2 raël. ⁋ Et congregauit omnes principes Israel, & sacerdotes 3 atq; Leuitas. ⁋ Numeratiq; sunt Leuitæ a viginti annis & supra, & inuenta sunt trigin- 4 ta octo millia virorum. Ex his electi sunt & distributi in ministerium domus domini viginti quatuor millia. præpositorum autem 5 & iudicum, sex millia. ⁋ Porro quatuor millia ianitores: totidem psaltes canentes domino in organis quæ fecerat ad canen-

triginta 4

‖Exod. 6. c. 17. Sup. 6. a. 1

6 dum. ❡ ‖ Et distribuit eos Dauid p vices filiorum Leui, Gerson videlicet, & Caath & 7 Merari. ❡ Filij Gerson: Leedam & Semei. ❡ Fi-8 lij Leedam: princeps Iahiel & Zetham, & 9 Ioel, tres. ❡ Filij Semei: Salomith & Hosiel & B Aran, tres: isti principes familiarum Leedã. 10 ❡ Porro filij Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus, 11 & Baria: isti filij Semei quatuor. ❡ Erant autem Leheth prior, Ziza secũdus, porro Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaque domo computati sunt. 12 ❡ Filij Caat: Amram & Isaar, He-13 bron & Oziel quatuor ❡ ‖ Filij Amram Aarõ & Moyses. ‖ Separatusq; est Aaron vt ministraret in Sancto sanctorum. ipsi & filij eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini eius in perpetuum. 14 ❡ Moysis quoque hominis Dei filij annumerati sunt in 15 tribu Leui. ❡ Filij Moysi: Gersom & Eliezer. 16 ❡ Filij Gersom: Subuel primus. ❡ ‖ Fuerunt au-17 tem filij Eliezer: Rohobia primus: & non C erant Eliezer filij alij. Porro filij Rohobia 18 multiplicati sunt nimis ❡ Filij Isaar: Salomith 19 primus ❡ Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias secũdus, Iahaziel tertius, Iecmaan quar-20 tus. ❡ Filij Oziel: Micha primus, Iesia secun-21 dus ❡ Filij Merari: Moholi & Musi. filii Moho-22 li: Eleazar & Cis. ❡ Mortuus est autem Eleazar & nõ habuit filios, sed filias: acceperũt-23 que eas filij Cis fratres earum. ❡ Filij Musi: 24 Moholi & Eder & Ierimoth, tres. ❡ Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis, principes per vices & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerij domus Domini à uiginti annis, & supra. 25 ❡ Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus Israël populo suo, & habitationem 26 Ierusalem vsq; in æternum. ❡ Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministran-27 dum. ❡ Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima, supputabitur numerus filiorũ Leui 28 à viginti annis & supra. ❡ Et erunt sub ma-D nu filiorum Aarõ in cultum domus Domini in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis: & in sanctuario, & in vniuer-29 sis operibus ministerij templi Domini. ❡ Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana & azyma & sartaginem, & ad [a]torrendum, super 30 omne pondus atque mensuram. ❡ Leuitæ vero vt stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterque ad vesperam, 31 ❡ tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter corã 32 Domino. ❡ Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aaron fratrũ suorum, vt ministrent in domo Domini.

‖Exod. 2. a. 1. & b. 5. 10 Hebr. 5. b. 5.

‖Exod. 2. d. 22. & 18. a. 3.

[a] feruentẽ simian 14.

CAPVT XXIIII.

Luc. 10. a. 1. Nume. 3. 4. & 26. g. 60.

1 A PORro filijs Aaron hæ partitiones erant. Filij Aaron: Nadab & Abiu. & Eleazar & Ithamar. 2 ❡ mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum, absque liberis: sacerdotioque functus est E-3 leazar & Ithamar. ❡ Et diuisit eos Dauid, [b]id est Sadoc de filijs Eleazari, & Ahimelech de filijs Ithamar secũdum vices suas & 4 ministeriũ. ❡ Inuentiq; sunt multo plures filij Eleazar in principibus viris, quam filij Ithamar. Diuisit autem eis hoc est filijs Eleazar principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias, & domos suas o-5 cto. ❡ Porro diuisit vtrasque inter se familias sortibus: erãt enim principes sanctuarij, & principes Dei tam de filijs Eleazar, quam de 6 filijs Ithamar. ❡ Descripsitq; eos Semeias fi-B lius Nathaneel scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Achimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæ-7 teros, Ithamar. ❡ Exiuit autem sors prima 8 Ioiarib, secunda Iedei, ❡ tertia Harim, quar-9 ta Seorim, ❡ quinta Melchia, sexta Maiman, 10 ❡ septima Accos, octaua Abia, ❡ nona Iesua, decima Sechenia, vndecima Eliasib, 11 duodecima Iacim, ❡ tertiadecima Hoppha, 12 decimaquarta Isbaab, ❡ decimaquinta Bel-13 ga, decimasexta Emmer, ❡ decimaseptima 14 Hezir, decimaoctaua Aphses, ❡ decimano-15 na Phetcia, ❡ vicesima Hezechiel, ❡ vicesima 16 prima Iachin, vicesima secunda Gamul, ❡ vicesimatertia Dalaiau, vicesimaquarta Maa-17 ziau ❡ Hę vices eorum secundum ministe-C ria sua, vt ingrediantur domum Domini & 18 iuxta ritum suũ sub manu Aaron patris eo-19 rum: sicut præceperat Dominus Deus Is-20 raël. ❡ Porro filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de filijs Amram erat Subael: & de filijs 21 Subael, Iehedia. ❡ de filijs quoq; Rohobiæ 22 princeps Iesias. ❡ Isaari verò filius Salemoth: 23 filiusq; Salemoth Iahath: ❡ filiusq; eius Le-D riau primus, Amarias secũdus, Iahaziel ter-24 tius, Iecmaan quartus. ❡ Filius Oziel, Micha: 25 filius Micha, Samir. ❡ Frater Micha, Iesia, 26 filiusq; Iesiæ, Zacharias. ❡ Filij Merari: Mo-27 holi & Musi. filius Oziau: Benno. Filius quo-28 que Merari: Oziau & Soam & Zachur, & 29 Hebri. ❡ Porro Moholi filius, Eleazar, qui non habebat liberos: ❡ Filius vero Cis, Iera-30 meel. ❡ Filij Musi: Moholi Eder & Ierimoth. Isti filij Leui secundum domos familiarum suarum. ❡ Miseruntq; ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quam minores: omnes sors æqualiter diuidebat.

[b] & 1.

-8.

CA-

CAPVT XXV

1 A IGitur David & magistratus exercitus segregauerūt in ministeriū filios Asaph: & Heman, & Idithū: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi 2 officio seruientes. De filijs Asaph, Zacchur & Ioseph & Nathania & Asarela, filij Asaph sub manu Asaph prophetantes iuxta regē. 3 Porro Idithum: filij Idithum, Godolias, Sori, Iesaias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithū, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes 4 Dñm. Heman quoq;: filij Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Ierimoth, B Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemti-ézer, & Iesbacassa, Mellothi, Othir, 5 Mahazioth. omnes isti filij Heman Videntes regis in sermonib⁹ Dei, vt exaltaret cornu: deditq; Deus Heman filios quatuordecim: & filias tres. 6 Vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in tēplo Dñi distributi erant, in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministeria domus Dñi iuxta regē: Asaph videlicet & Idithum & Heman. 7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant cāticum Domini, cuncti doctores, 8 ducenti octogintaocto. Miseruntq; sortes per vices suas, ex æquo tam maior quàm minor, doctus pariter & indoctus. 9 Egressaq; C est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph, secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus 10 eius duodecim. Tertia Zacchur, filijs & fra- 11 tribus eius duodecim. Quarta Isari, filijs 12 & fratribus eius duodecim. Quinta Na- 13 thaniæ, filijs, & fratribus eius duodecim. Sexta Bocciau, filijs & fratribus eius duodecim. 14 Septima Isreela, filijs & fratribus eius duo- 15 decim. Octaua Iesaiæ, filijs & fratribus ei⁹ 16 duodecim. Nona Mathaniæ, filijs & fra- 17 tribus eius duodecim. Decima Semeiæ, 18 filijs & fratribus eius duodecim. Vnde- 19 cima Azareel filijs & fratribus eius duo- 20 decim. Duodecima Hasabiæ, filijs & fra- D tribus eius duodecim. Tertiadecima Suba- 21 el, filijs & fratribus eius duodecim. Quartadecima Methathiæ: filijs & fratribus eius 22 duodecim. Quintadecima Ierimoth, filijs 23 & fratribus eius duodecim. Sextadecima 24 Hananiæ, filijs & fratrib⁹ eius duodecim. Septimadecima Iesbacassæ, filijs & fratribus 25 eius duodecim. Octauadecima Hanani, 26 filijs & fratribus eius duodecim. Nonadecima Mellothi, filijs & fratribus eius duo- 27 decim. Vicesima Eliatha, & filijs & fratri- 28 bus eius duodecim. Vicesimaprima Othir, 29 filijs & fratribus eius duodecim. Vicesima secunda Geddelthi, filijs, & fratribus eius 30 duodecim. Vicesimatertia Mahazioth, filijs 31 & fratrib⁹ ei⁹ duodecī. Vicesimaquarta Romēthi-ézer, filijs, & fratribus ei⁹ duodecim.

CAPVT XXVI.

1 A DIuisiones autem Ianitorum, de Coritis Meselemia, filius Core, 2 dē filijs Asaph. filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Iahiel secundus, Zabadias tertius 3 Iathanael quartus, Aelam quintus, Iohanā 4 sextus, Elioenai septimus. Filij autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, 5 Nathanael quintus. Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia bene 6 dixit illi Dominus. Semeiæ autem filio eius nati sunt filij præfecti familiarum suarum: 7 erant enim viri fortissimi. filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, Obed, Elzabad, & fratres ei⁹ viri fortissimi: Eliu quoq;, & Sa- 8 machias. oēs hi de filijs Obed-edom: ipsi & filij, & fratres: eorum fortissimi ad mini- 9 strādū, sexagintaduo de Obed-edom. Porrò Meselemiæ filij, & fratres eorū robustissi- 10 mi, decē & octo. De Hosa āt, id est de filijs B Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eū pater 11 eius in principē:) Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: oēs hi filij, & 12 fratres Hosa, tredecim. Hi diuisi sunt in ianitores vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorū ministrarent in domo 13 Dñi. Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquā 14 que portarum. Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, erudito, sortito obtigit pla- 15 ga septentrionalis. Obed-edom vero & filijs eius, ad austrū: in qua parte domus erat 16 seniorū conciliū. Sephim & Hosa ad occidentem iuxta portā quæ ducit ad viam ascē 17 sionis: custodia contra custodiam. Ad oriētē vero Leuitæ sex: & ad aquilonē quatuor per diē atq; ad meridiē similiter in die, qua 18 tuor: & vbi erat conciliū, bini & bini. In cel C lulis quoq; ianitorum ad occidentem qua- 19 tuor in via: biniq; per cellulas. Hæ sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, & Me 20 rari. Porrò Achias erat super thesauros do- 21 mus Dei, & vasa sanctorum. Filij quoque Ledan, filij Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli. 22 Filij Iehieli: Zathan & Ioel fratres eius 23 super thesauros domus Domini. Amramitis & Isaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis 24 Subael autem filius Gersom, filij Moysi, 25 præpositus thesauris. Frater quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoque 26 filius Zechri, & huius filius Selemith: Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum quæ sanctificauit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, 27 & duces exercitus, de bellis, & manubijs præliorum, quæ consecrauerant ad instaura

Marginal notes: prophetātis 3. — Videntis 5. — frater 3 — fratres 2.

tionem & suppellectilem templi Domini. 28 ¶ Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel D vidēs, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Seruiæ: omnesq; sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum 29 eius. ¶ Isaaritis verò præerat Chonenias, & filius eius ad opera forinsecus sup Israël ad 30 docendum & iudicandum eos. ¶ Porro de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingēti præerant Israël trans Iordanem contra occidentē, in cunctis ope- 31 ribus Domini & in ministerium regis. ¶ Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secūdum familias & cognationes eorū. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad, 32 ¶ fratresq; eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

omnes qui 13.

CAPVT XXVII.

1 A Filij autem Israël secundùm numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabāt regi iuxta turmas suas, ingredientes per singulos menses in anno: vigin- 2 tiquatuor millibus singuli præerant. Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel: & sub eo vigintiquatuor mil- 3 lia. ¶ De filijs Phares, princeps cunctorum 4 principum in exercitu mense primo. ¶ Secūdi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partē exercitus vigintiquatuor mil- 5 lium. ¶ Dux quoq; turmæ tertiæ in mense tertio erat, Banaias filius Ioiadę sacerdos: & in diuisione sua vigintiquatuor millia. 6 ¶ Ipse & Baiaias fortissimus inter triginta, & super triginta, pręerat autem turmæ ip- 7 sius Amizadab filius eius. Quartus mense quarto Azabel frater Ioab, & Zabadias filius B eius post eum: & in turma eius vigintiqua- 8 tuor millia. ¶ Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius vi- 9 gintiquatuor millia. ¶ Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius 10 vigintiquatuor millia. ¶ Septimus mense septimo, Helles Phallonites de filijs Ephraim: 11 & in turma eius vigintiquatuor millia. ¶ Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius vigintiqua 12 tuor millia. ¶ Nonus mense nono, Abi-ezer Anathotites de filijs Iemini: & in turma 13 eius vigintiquatuor millia. ¶ Decimus, mense decimo Marai, & ipse Netophatites de stirpe Zarahi, & in turma eius vigintiqua- 14 tuor millia. ¶ Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: & 15 in turma eius vigintiquatuor millia. ¶ Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophatites, de stirpe Gothoniel: & in turma 16 eius vigintiquatuor millia. ¶ Porrò tribubus C præerant in Israël, Rubenitis, dux Elizer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphathias fi- 17 lius Maacha: ¶ Leuitis, Hasabias filius Ca- 18 muel: Aaronitis, Sadoc. ¶ Iuda, Eliu frater 19 Dauid: Issachar, Amri filius Michael: ¶ Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthaliti- 20 bus, Ierimoth filius Ozriel: ¶ filijs Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, 21 Ioel filius Phadaiæ: ¶ & dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ: Ben- 22 iamin autem, Iasiel filius Abner. ¶ Dan verò, Ezrihel filius Ieroham. hi principes fi- 23 liorum Israël. ¶ Noluit autem Dauid numerare eos à viginti annis inferius: quia dixerat Dominus vt multiplicaret Israël quasi 24 stellas cœli. ¶ Ioab filius Saruiæ cœperat numerare, nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israël: & idcirco numerus eorum qui fuerāt recensiti, non est relatus in fastos 25 regis Dauid. ¶ Super thesauros autem regis D fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erāt in vrbibus, & in vicis, & in turri- 26 bus præsidebat Ionathan filius Oziæ. ¶ Operi autem rustico: & agricolis qui exerce- 27 bant terrā, præerat Ezri filius Chelub: ¶ vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs, Zabdias Aphoni- 28 tes. ¶ Nam super olueta & ficeta, quæ erant in campestribus Balanan Gederites: super 29 apothecas autem olei, Ioas. ¶ Porro armentis quæ pascebantur in Sarō, prępositus fuit Setrai Saronites. & super boues in vallibus, 30 Saphath filius Aldi: ¶ super camelos vero, Vbil Ismaelites, & super asinos, Iadias Me- 31 ronathites: ¶ super oues quoq; Iaziz Agarenus. oēs hi, principes substantiæ regis Da- 32 uid. ¶ Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudens & litteratus: ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cū filijs regis. 33 ¶ Achitophel etiā consiliarius regis, & Chu- 34 sai Arachites amicus regis. ¶ Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

sacerdotes 7.

Sup. 21 a.2.

CAPVT XXVIII.

1 A Conuocauit igitur Dauid omnes principes Israël, duces tribuū, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosq; suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ierusa- 2 lem. ¶ Cumq; surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus. Cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Dñi, & scabellum pedum Dei nostri, & ad ædificādum omnia 3 præparaui. ¶ Deus autem dixit mihi: Non ædificabis domum nomini meo: eo q̄ sis vir 4 bellator, & sanguinem fuderis. ¶ Sed elegit

2. Reg. 7. b.13.

Dominus Deus Israël me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israel in sempiternum, de Iuda enim elegit principes: porro de domo Iuda, domum patris mei: & B de filijs patris mei, placuit ei vt me eligeret 5 regem super cunctum Israël. ¶ ‖ Sed & de filijs meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni Domini super Israël: 6 ¶ dixitq; mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meã, & [b] atria[\] mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem 7 ¶ Et firmabo regnum eius vsq; in æternũ, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudi-8 cia, sicut & hodie. ¶ Nunc ergo coram vniuerso cętu Israël audiente Deo nostro, custodite & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri, vt possideatis terram bonam, & relinquatis eam filijs vestris post vos vsque 9 in sempiternum. ¶ Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: ‖ Omnia.n. corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit: Si quæsieris eũ, inuenies: si autem dereliqueris eum, proij-10 ciet te in æternum ¶ Nunc ergo quia elegit te dominus vt ædificares domum sanctua-11 rij, confortare & perfice. ¶ Dedit autem Da- C uid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cęnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propi-12 tiationis, ¶ necnon & omnium quæ cogitauerat atriorum, & exedrarum per circuitũ in thesauros domus Domini, & in thesauros 13 sanctorum, ¶ diuisionumq; sacerdotalium, & Leuiticarum, in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi 14 Domini. ¶ aurum in pondere per singula vasa ministerij. Argenti quoq; pondus pro 15 vasorum & operum diuersitate. ¶ Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vniuscuiusq; candelabri, & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum pro diuersitate 16 mensuræ, pondus argenti tradidit. ¶ Aurum quoque dedit in [b] mensã[\], propositionis pro diuersitate [b] mensarum[\] similiter & argentũ 17 in alias mensas argenteas. ¶ Ad fuscinulas D quoq; & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mẽsurę pondus distribuit, in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos 18 diuersum argenti pondus separauit. ¶ Altari autem in quo adoletur incensum, aurũ purissimum dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & 19 velantium arcã fęderis Dñi. ¶ Omnia (inq̃t) venerunt scripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris. 20 ¶ Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paueas: Dñs enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerij domus Dñi. 21 ¶ Ecce diuisiones sacerdotum & Leuitarum in oẽ [b] ministeriũ[\], domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tã principes, quam populus facere omnia præcepta tua.

‖ Sap. 9. b. 7.

[b] altaris 11.

‖ Psal. 7. c. 10.

[b] mensam 13.

[b] mensuræ 13.

[b] opus omni stern 12

CAPVT XXIX.

1 LOcutusq; est Dauid rex ad omnem ecclesiam: Salomonem A filium meum vnũ elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grãde est: neq; enim homini præparatur habitatio, sed * Deo. 2 ¶ Ego autẽ totis viribus meis præparaui impensas domus * Dei mei, Aurum ad vasa aurea, & argentum in argẽtea, æs in ænea, ferrũ in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorũ colorum, omnemq; preciosum lapidem, & mar-3 mor parium abundantissime. ¶ & super hæc que obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentũ do in templum Dei mei, exceptis his quæ præparaui in ędẽ san-4 ctam. ¶ Tria millia talenta auri de auro O- B phir: & septem millia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi. 5 ¶ ° Et[\] vbicunq; opus est aurum, de auro, & vbicunq; opus est argentũ, de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & of-6 ferat quod voluerit Domino. ¶ Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque & centuriones, & principes principum[\] possessionũ re-7 gis. ¶ Dederuntq; in opera domus Dñi auri talenta quinq; millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia: & æris talẽta decem & octo millia: ferri quoq; centum 8 millia talentorum. ¶ Et apud quęcunque inuenti sunt lapides, dederunt in [b] thesauros[\] domus Domini, per manũ Iahiel Gersonitis. 9 ¶ Lętatusq; est populus, cũ vota * sponte pro C mitterent: quia corde toto offerebãt ea Domino: sed & Dauid rex lętatus est gaudio 10 magno. ¶ Et benedixit Domino corã vniuersa multitudine, & ait: Benedictus es Dñe Deus Israel patris nostri ab æterno in æter-11 num. ¶ Tua est Domine magnificẽtia, & potentia, & gloria, atq; victoria, & tibi laus: cũcta enim quæ in cęlo sunt & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super 12 omnes principes. ¶ Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo 13 & imperium omnium. ¶ Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus no-14 men tuum inclytum. ¶ Quis ego, & quis D populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ 15 de manu tua accepimus, dedimus tibi ¶ Peregrini enim sumus coram te & aduenę, sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi

* Domino 3.

* Domini

° Vt 3.

-6.

[b] thesauri 9.

* sua 4.

‖ Sap. 2. 5.

vmbra

hoc facere timore perterritus: arripuit ergo 5 Saul ensem, & irruit in eũ. ℣ Quod cũ vidisset armiger eius, videlicet mortuũ esse Saul, irruit ẽt ipse in gladiũ suũ, & mortuus est. 6 ℣ Interijt ergo Saul & tres filij ei⁹, & omnis 7 domus illius pariter concidit. ℣ Quod cũ vidissent viri Israël, qui habitabant in campestribus, fugerũt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas, & huc illucq; dispersi sunt: veneruntq; Philisthijm, & ha 8 bitauerũt in eis. ℣ Die igit̃ altero detrahẽtes C Philisthijm spolia cęsorũ, inuenerunt Saul, 9 & filios eius iacẽtes in mõte Gelboë. ℣ Cũque spoliassent eũ, & amputassent caput, ar misq; nudassent, miserunt in terrã suam, vt circumferretur, & ostenderetur idolorũ tẽ 10 plis & populis: ℣ arma aũt eius consecrauerunt in phano Dei sui, & caput affixerũt in 11 tẽplo Dagon. ℣ Hoc cũ audissent viri Iabes-D Galaad, omnia scilicet quæ Philisthijm fe 12 cerant super Saul, ℣ consurrexerunt singuli virorũ fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum regis, attuleruntq; ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem 13 diebus ℣ Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo ꝙ præuaricatus sit manda tum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed insuper etiam ‖pythonissam cõsuluerit, 14 ℣ nec sperauerit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid, filium Isai.

‖1. Re. 15 c. 22.
‖1. Re. 28 b. 8.

CAPVT XI.

2. Reg. 5. a. 2.

1 A CONgregatus est igitur omnis Israël ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus & caro 2 tua. ℣ Heri quoq; & nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras q̃ educebas & introducebas Israël: tibi enim dixit Dñs Deus tuus, Tu pasces populũ meũ Israël, & tu eris princeps super 3 eũ. ℣ Venerunt ergo oẽs maiores natu Israël ad regẽ Hebron, & inijt Dauid cũ eis fędus corã Dño: vnxeruntq; eum regẽ sup̃ Israel iuxta sermonem Dñi, quem locutus est in 4 manu Samuel. ℣ Abijt quoq; Dauid, & omnis Israël in Ierusalem, hæc est Iebus, vbi e- 5 rant Iebusæi habitatores terræ. ℣ Dixerunt-B que q̃ habitabãt in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porrò Dauid cępit arcem 6 Sion, quæ est Ciuitas-Dauid, dixitq; ℣ Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est princeps. 7 ℣ Habitauit aũt Dauid in arce, & idcirco ap- 8 pellata est Ciuitas-Dauid. ℣ Ædificauitque vrbem in circuitu à Mello, vsq; ad gyrum: 9 Ioab autem reliqua vrbis extruxit. ℣ Proficiebatq; Dauid vadens & crescens, & dñs 10 exercituum erat cum eo. ℣ ‖Hi principes vi-C rorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israël iuxta verbum domini, quod locutus est ad Israël.

‖2. Re. 23 a. 8.

11 ℣ Et iste est numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam suam super tre- 12 centos vulneratos vna vice. ℣ Et post eum Eleazar filius Patrui eius Aholites, qui erat 13 inter tres potentes. ℣ Iste fuit cum Dauid in Phes-domim quando Philisthijm congregati sunt ad locum illum in prœlium: & erat ager regionis illius plen⁹ hordeo, fugeratq; 14 populus a facie Philistninorum. ℣ ᵃ Hi steterunt ᶦ in medio agri, & ᵇ defenderunt eum: cumq; ᶜ percussissent ᶦ Philisthæos, dedit do 15 minus salutem magnam populo suo. ℣ Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthijm fuerant 16 castrametati in Valle-Raphaim. ℣ Porro Dauid erat in præsidio, & statio Philisthi- 17 norũ in Beth-lehem: ℣ Desiderauitq; igitur D Dauid * & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Beth-lehem, quæ est in porta. 18 ℣ Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, 19 sed magis libauit illam domino, ℣ dicens, Absit vt in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere, hæc fecerunt tres robustissimi. 20 ℣ Abisai quoque frater Ioab. ipse erat prin-E ceps trium, & ipse leuauit hastam suam 21 contra trecẽtos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus, & inter tres secundus inclytus, & princeps eorum: veruntamen vsq; ad tres primos non peruenerat. 22 ℣ Banaias filius Ioiadæ ᵈ viri robustissimi ᶦ, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel, ipse percussit duos ariel Moab. & ipse descendit, & interfecit leonem in media ci- 23 sterna tempore niuis. ℣ Et ipse percussit virum Aegyptium: cuius statura erat quinq; cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam quam tenebat 24 manu, & interfecit eum hasta sua. ℣ Hęc fe-F cit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres 25 robustos nominatissimus, ℣ inter triginta primus: veruntamen ad tres vsque non peruenerat: posuit autem eum Dauid ad 26 auriculam suam. ℣ Porro fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & Elchanan 27 filius Patrui eius de Beth-lehem, ℣ Sam- 28 moth Arorites, Helles Phalonites. ℣ Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anatho- 29 thites, ℣ Sobbochai Husathites, Ilai Aho- 30 hites, ℣ Maharai Netophathites. Heled 31 filius Baana Nethophathites, ℣ Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin. 32 Banaia Pharatonites, ℣ Hurai de Torrente-

ᵃ Hic stetit 12.
ᵇ Descendit 12.
ᶜ percussisset 12.
2. Re. 23. c. 25.
* aquam.
ᵈ vir robustissimus. 4.

33 Gaas, Abiel Arbathithes, ꝙ Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites. ꝙ Filij Assem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites.
34
35 ꝙ Ahiam filius Sachar Ararites, Eliphal filius Vr, ꝙHepher Mecherathites, Ahia Phelonites, ꝙ Hesro Carmelites, Nahárai filius Azbai, ꝙ Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai. ꝙ Selec Ammonites, Nahárai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ, ꝙ Ira Iethræus, Gareb Iethræus, ꝙ Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi. ꝙ Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta. ꝙ Hanan filius Maacha, & Iosaphat Mathanites. ꝙ Ozia Astarothites, Samma & Iehiel filij Hothã Arorhites, ꝙ Iedihel filius Samri & Ioha frater eius Thosaites, ꝙ Eliel Mahumites, & Ieribai & Iosaia filij Elnaem, & Iethma Moabites, Eliel & Obed, & Iasiel de Masobia.

CAPVT XII.

1 A Hi quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cũ adhuc fugeret Saul filium Cis; qui erant fortissimi & egregij pugnatores, ꝙ tendentes arcum, & vtraq; manu fundis saxa iacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Ben-iamin. ꝙ Princeps Ahizer, & Ioas filij Samaa Gabaathites: & Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Baracha & Iehu Anathotites. ꝙSamaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Ieremias & Ieheziel & Iohanan & Iezabad Gaderothites. ꝙ & Eluzai & Ierimuth, & Baalia & Samaria & Saphatia Haruphites. ꝙElcana & Iesia & Ayareel & Ioezer & Iesbaam de Carehim: ꝙ Ioela quoque & Zabadia filij Ierohá de Gedor. ꝙSed & de B Gaddi transfugerunt ad Dauid, cũ lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in mõtibus. ꝙEzer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, ꝙ Masmana quartus, Ieremias quintus, ꝙ Ethi sextus, Eliel septimus, ꝙIohanã octauus, Elzebad nonus, ꝙIeremias decimus, Machabanai vndecimus. ꝙ hi de filijs Gad principes exercitus: nouissimus centũ militibus præerat, & maximus mille. ꝙIsti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quãdo inundare cõsueuit super ripas suas: & oẽs fugauerunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam & occidentalem. ꝙ Venerunt autem & de Ben C -iamin & de Iuda ad præsidium in quo morabatur Dauid. ꝙEgressusq; est Dauid obuiam eis, & ait, Si pacificè venistis ad me vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autẽ insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cũ ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & iudicet. ꝙ Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus ô Dauid, & tecum fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tu᷒. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit principes turmæ. ꝙPorro de Manasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthijm aduersus Saul, vt pugnaret: & non dimicauit cum eis, ‖ quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorũ, dicẽtes, Periculo capitis nostris reuertetur ad dominum suum Saul. ꝙQuãdo igitur reuersus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de D Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Michael- & Ednas & Iosiabad, & Eliu, & Salathi, principes ᵇmilitum in Manasse, ꝙ hi præbuerunt auxilium Dauid aduersus latrũculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu. ꝙ Sed & p singulos dies veniebãt ad Dauid ad auxiliandum ei, vsque dum fieret grãdis numerus, quasi exercitus Dei. ꝙ Iste quoq; est numerus principum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset in Hebrõ, vt trãsferrẽt regnum Saul ad eum, iuxta verbũ Domini. ꝙ Filij Iuda portantes clypeum & hastã, sex millia octingenti expediti ad prælium. ꝙ De E filijs Simeon virorum fortissimorum ad pugnandũ, septem millia centũ. ꝙDe filijs Leui, quatuor millia sexcẽti. ꝙIoiada quoq; princeps de stirpe Aaron, & cũ eo tria millia septingenti. ꝙSadoc ẽt puer egregiæ indolis, & domus patris eius, principes vigintiduo. ꝙ De filijs aũt Ben-iamin fratribus Saul, tria millia: magna.n pars eorũ adhuc sequebatur domũ Saul. ꝙ Porro de filijs Ephraim viginti millia octingẽti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis. ꝙ Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt constituerẽt regẽ Dauid. ꝙDe filijs quoque Issachar viri eruditi qui nouerant singula tpa, ad præcipiendũ quid facere deberet Israel, principes ducẽti: oĩs aũt reliqua tribus, eorũ consiliũ sequebatur. ꝙPorro de Zabulon F qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici. ꝙEt de Neph-thali, principes mille, & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia. ꝙDe Dan etiam præparati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti. ꝙ Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes, quadraginta millia. ꝙTrans Iordanem autem de filijs Ruben, & de Gad & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia. ꝙ Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandũ, corde perfecto venerunt in Hebrõ vt cõstituerẽt regẽ Dauid super vniuersum G Israel: sed & oẽs reliq ex Israel, vno corde erant, vt rex fieret Dauid. ꝙ Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedẽtes & bibentes, præparauerant enim eis fratres sui.

‖ 1. Re. 29. b. 4.
—6. ᵇ miliũ 6.

Sed

40 ꝑ Sed & qui iuxta eos erant, vſque ad Iſſachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in aſinis & camelis, & mulis, & bobus ad veſcendum: farinam, palathas, vuam paſſam, vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam, gaudium quippe erat in Iſraël.

CAPVT XIII.

1 A INijt autem conſilium Dauid cum tribunis & centurionibus & vniuerſis principibus, 2 ꝑ & ait ad omnem cœtum Iſraël: Si placet vobis, & à Domino Deo noſtro egreditur ſermo quem loquor: mittamus ad fratres noſtros reliquos in vniuerſas regiones Iſraël, & ad ſacerdotes & Leuitas qui habitant in ſuburbanis vrbium, vt congregentur ad nos, & reducamus 3 ꝑ arcam Dei noſtri ad nos: non enim 4 requiſiuimus eam in diebus Saul. ꝑ Et reſpondit vniuerſa multitudo vt ita fieret: 5 placuerat enim ſermo omni populo. ꝑ Congregauit ergo Dauid cunctum Iſraël B a Sihor Ægypti, vſque dum ingrediaris Emath, ‖ vt adduceret arcam Dei de Cariat-hiarim. 6 ꝑ Et aſcendit Dauid & ᵇ omnis-vir' Iſraël ad collem Cariath-iarim, qui eſt in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei ſedentis ſuper cherubim, vbi inuoca-7 tum eſt nomen eius. ꝑ Impoſueruntque arcam Dei ſuper plauſtrum nouum, de do-C mo Abinadab: Oza autem & frater eius 8 minabant plauſtrum. ꝑ Porrò Dauid & vniuerſus Iſrael ludebant coram Deo omni virtute in canticis & in citharis, & pſalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. 9 ꝑ Cum autem perueniſſent ad Aream-chidon, tetendit Oza manum ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens paululum inclinauerat eam. 10 ꝑ Iratus eſt itaque Dominus contra Ozam, & percuſſit eum, ‖ eò quòd tetigiſſet arcam: & mortuus eſt 11 ibi coram Domino. ꝑ Contriſtatuſque eſt D Dauid, eò quòd diuiſiſſet Dominus Ozam: vocauitque locum illum, Diuiſio Ozæ, vſ-12 que in præſentem diem. ꝑ Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo poſſum ad me introducere arcam Dei? 13 ꝑ Et ob hanc cauſam non adduxit eam ad ſe, hoc eſt in Ciuitatem-Dauid, ſed auertit in domum 14 Obed-edom Gethæi: ꝑ Manſit ergo arca Dei in domo Obed-edom tribus menſibus: & benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat.

‖ Reg.6.a.1. ᵇ omnes viri I. —2.

‖ Num.4.b.19.

CAPVT XIIII.

1 A MIſit quoque Hiram rex Tyri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque, vt ædificarent ei 2 domum. ꝑ Cognouitq; Dauid, eo ꝙ cõfirmaſſet eũ Dominus in regem ſuper Iſrael, & subleuatum eſt regnum ſuum 3 ſuper populum eius Iſrael. ꝑ Accepit quoq; Dauid alias vxores in Hieruſalem, genuitq; 4 filios & filias. ꝑ ‖ Et hæc nomina eorum qui B nati ſunt ei in Ieruſalem: Samua & Sobad, 5 Nathan & Salomon, ꝑ Iebahar, & Eliſua, ᵃ & 6 Eliphálet, ꝑ Noga quoque, & Nápheg, & Ia-7 phia, ꝑ Eliſama, & Baal-iada, & Eliphalet. 8 ꝑ ‖ Audientes autẽ Philiſthijm eo ꝙ vnctus eſſet Dauid in regẽ ſuper vniuerſum Iſrael, aſcenderunt oẽs vt quærerent eũ: quod cũ 9 audiſſet Dauid, egreſſus eſt obuiã eius. ꝑ Porro Philiſthijm veniẽtes, diffuſi ſunt in Val-10 le-Raphaim. ꝑ Conſuluitq; Dauid Dñm, dicens: Si aſcendam ad Philiſthæos & ſi tra-C des eos in manu mea? Et dixit ei Dñs: ꝑ Aſcẽ-11 de, & tradam eos in manu tua. Cumque illi aſcendiſſent in Baal-pharaſim, percuſſit eos ibi Dauid, & dixit: Diuiſit Deus inimicos meos per manum meam, ſicut diuiduntur aquæ: & idcirco vocatũ eſt nomẽ illius 12 loci Baal-pharaſim. ꝑ Dereliqueruntque ibi 13 deos ſuos, quos Dauid iuſſit exuri. ꝑ Alia ẽt vice Philiſthijm irruerunt, & diffuſi ſunt in 14 valle. ꝑ Conſuluitq; rurſum Dauid Deum, & D dixit ei Deus, Non aſcendas poſt eos, recede ab eis, & venies cõtra illos ex aduerſo pyro-15 rum. ꝑ Cumq; audieris ſonitum gradientis in cacumine pirorum, tũc egredieris ad bellum. Egreſſus eſt enim Deus ante te, vt per-16 cutiat caſtra Philiſthijm. ꝑ Fecit ergo Dauid ſicut præceperat ei Deus, & percuſſit caſtra Philiſthinorum, de Gabaon vſque Gazera. 17 ꝑ Diuulgatumque eſt nomen Dauid in vniuerſis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius ſuper omnes gentes.

1. Reg.5.b.11.

‖ 2.Reg.5.b.13. ᵃ Et Eli ‖ 2.Reg.5.c.17.

CAPVT XV.

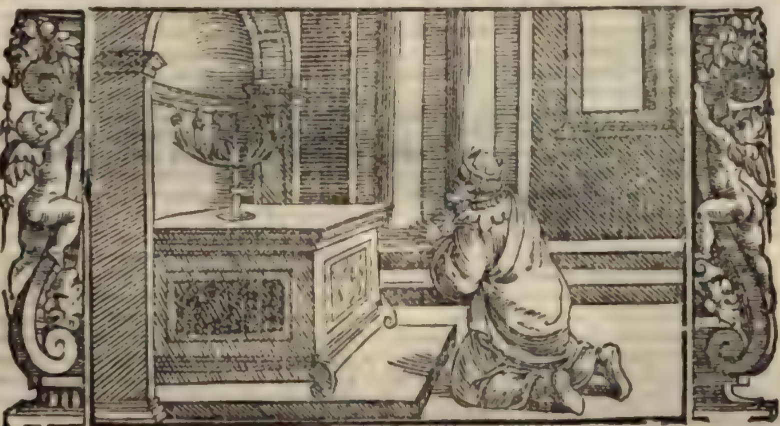
1 A FEcit quoque ſibi domos in Ciuitate-Dauid: & ædificauit locũ arcæ Dei, tetẽditq; ei taber-2 naculum. ꝑ Tunc dixit Dauid: Illicitum eſt vt à quocunque portetur arca Dei, niſi à Leuitis: quos elegit dominus ad portandum eã, & ad miniſtran-3 dum ſibi, vſq; in æternum. ꝑ Congregauitq; vniuerſum Iſrael in Ieruſalem, vt afferretur arca Dei in locum ſuum, quem præpara-4 uerat ei. ꝑ Necnon & filios Aaron & Leui-5 tas ꝑ de filijs Caath, Vriel princeps fuit: & 6 fratres eius ᵇ cẽtum' viginti ꝑ De filijs Merari, Aſaia princeps: & fratres eius ducẽti ᵇ vigin-7 ti. ꝑ De filijs Gerſon, Ioel princeps & fra-8 tres eius centum ᵇ triginta'. ꝑ De filijs Eliſaphan, Semeias princeps: & fratres eius du-9 centi. ꝑ De filijs Hebron, Eliel princeps: & 10 fratres eius octoginta. ꝑ De filijs Oziel, Aminadab princeps, & fratres eiꝰ cẽtũ duode-11 cim. ꝑ Vocauitq; Dauid Sodoch & Abiathar ſacerdotes, & Leuitas, Vriel, Aſaiam, Ioel, 12 Semeiam, Eliel, & Aminadab: & dixit ad eos: Vos qui eſtis principes familiarum B Leuiticarum, ſanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte arcam Domini Dei Iſrael

Nume. 4.a.6.

ᵇ ducenti 13. ᵇ triginta 13. ᵇ viginti 13.

13 ad locū q ei ꝑparat⁹ est: ne ut a principio, qa nō eratis pſentes, ꝑcussit nos Dñs: sic & 14 nūc fiat, illicitū qd nobis agentib⁹. Sāctificati sunt ergo sacerdotes & Leuitæ vt porta 15 rēt arcā Dñi Dei Israël. Et tulerūt filij Leui arcā Dei, sicut præceperat Moyses iuxta 16 verbū Dñi, humeris suis, in vectib⁹. Dixitq; Dauid principibus Leuitarū, vt cōstituerent de fratrib⁹ suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet & lyris & cymbalis, vt 17 resonaret in excelsis sonitus lætitiæ. Cōstitueruntq; Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius Asaph filiū Barachiæ, de filijs vero Merari, fratribus eorū: Ethan filiū Ca- 18 saiæ. Et cū eis fratres eorū, in secūdo ordi- C ne, Zachariam & Ben & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaian, & Maasian, & Mathathiā, & Eliphalu, & Mace- 19 niā, & Obed-edō, & Iehiel, ianitores. Porro cātores, Hemā, Asaph, & Ethā: in cymbalis 20 æneis cōcrepantes. Zacharias aūt & Oziel, & Semiramoth & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias & Banaias in nablis arcana canta- 21 bāt. Porro Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed-edō & Iehiel & Ozaziu: in 22 citharis pro octaua canebāt epiniciō. Chonenias autem princeps Leuitarū, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam. erat 23 quippe valde sapiens. Et Barachias & El- 24 cana: ianitores arcæ. Porro Sebenias & Iosaphat, & Nathanael & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eleiezer sacerdotes clāgebāt tubis corā arca Dei: & Obed-edō 25 & [a] Iehias erant ianitores arcæ. Igitur D Dauid & oēs maiores natu Israël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obed-edom cum lætitia. 26 Cumq; adiuuisset Deus Leuitas qui portabant arcam fœderis Domini immolaban- 27 tur septem tauri & septem arietes. Porro Dauid erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabant arcā, cantoresq;, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autem etiam indutus erat ephod 28 lineo. Vniuersusq; Israël deducebant arcā fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ & tubis & cymbalis & nablis & citharis 29 concrepantes. Cumq; peruenisset arca fœderis Domini vsq; ad ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit Dauid regem saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

Sup. 13. d. 20. — Num. 4. b. 15. — [a] Achimaas 2. Reg. 6. b. 12. — a. — 5.

CAPVT XVI.

1 A Attulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetēderat ei Dauid, & obtulerunt holocausta & pacifica coram Deo. 2 Cūq; cōplesset Dauid offerens holocausta & pacifica, benedixit populo in noīe Dñi. 3 Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsq; ad mulierē tortā panis, & partē assæ carnis 4 bubalæ, & frixam oleo similā. Constituitq; corā arca Dñi de Leuitis, qui ministrarēt: & recordarent̄ operū eius, & glorificarēt, atq; 5 laudarent Dñm Deum Israel: Asaph principē, & secundū eius Zachariam. Porro Iahiel, & Semiramoth, & Iehiel, & Mathathiam & Eliab & Banaiam & Obed-edom, & Iehiel super organa psalterij & lyras. 6 Asaph autem vt cymbalis personaret. Banaiam vero & Iaziel sacerdotes, canere tu- 7 ba iugiter coram arca fœderis Domini. In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Asaph & fratres eius. 8 Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.

2. Reg. 6. d. 17. — Ps. 104. a. 1. — Isaia 12. a. 4.

oia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istã, sic locutus est Nathã ad Dauid. ℣ Cũq; venisset rex Dauid, & sedisset corã Dño, dixit: Quis ego sum Dñe Deus, & quæ domus mea, vt pstares mihi talia? ℣ Sed & hoc parũ visum est in cõspectu tuo, ideoq; locutus es super domũ serui tui ẽt in futurũ: & fecisti me spectabilẽ super oẽs hoĩes, Dñe Deus. ℣ Quid vltra addere põt Dauid, cũ ita glorificaueris seruum tuũ, & cognoueris eũ? ℣ Domine propter famulum tuum iuxta cor tuũ fecisti oẽm magnificentiam hanc, & nota esse voluisti vniuersa magnalia. ℣ Dñe non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex omnibus quos audiuimus auribus nostris. ℣ Quis[a] enim est alius, vt populus tuus Israël, gens vna in terra, ad quam perrexit Deus, vt liberaret & faceret populũ sibi, & magnitudine sua atque terroribus eijceret nationes a facie eius, quẽ de Ægypto liberarat; ℣ Et posuisti populum tuum Israël tibi populum vsq; in æternum, & tu Domine factus est Deus eius. ℣ Nunc igitur Domine sermo quẽ locutus es famulo tuo, & super domum eius, cõfirmetur in perpetuum & fac sicut locutus es. ℣ Permaneatq; & magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum: & dicatur, Dominus exercituũ Deus Israël, & domus Dauid seruieius permanens coram eo. ℣ Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui, vt ædificares ei domũ: & idcirco inuenit seruus tuus fiduciam, vt oret coram te. ℣ Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad seruũ tuum tanta beneficia. ℣ Et cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te: te enim Domine benedicente benedicta erit in perpetuum.

(Margin: 16, C, 17, 18, 19, 20, 21, D, 22, 23, 24, 25, 26, 27; [a] *ante* 4.)

CAPVT XVIII.

(Margin: 1. *Reg.* 8. a 1.)

1 A Factum est autem post hæc, vt percuteret Dauid Philistijm, & humiliaret eos, & tolleret Geth & filias eius de manu Philistijm, ℣ percuteretque Moab, & fierent Moabitæ serui Dauid offerentes ei munera. ℣ Eo tempore percussit Dauid etiam Adar-ézer regem Soba regionis Emath, quando perrexit vt dilataret imperium suum vsque ad flumen Euphraten. ℣ Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum: subneruauitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis quas reseruauit sibi. ℣ Superuenit autem & Syrus Damascenus, vt auxilium præberet Adar-ézer regi Soba: sed & huius percussit Dauid vigintiduo millia virorum. ℣ Et posuit milites in Damasco, vt Syria quoq; seruiret sibi, & offerret munera, Adiuuitq; eũ Dominus in cunctis ad quæ perrexerat. ℣ Tulit quoq; Dauid pharetras aureas, quas habuerãt serui Adar-ézer: & attulit eas in Ierusalem. ℣ Necnon de Tebath & Chun vrbibus Adar-ézer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. ℣ Quod cùm audisset Thou rex Hemath percussisse videlicet Dauid oẽm exercitum Adar-ézer regis Soba, ℣ misit Adorã filium suum ad regem Dauid, vt postularet ab eo pacem, & cõgratularetur ei quod percussisset, & expugnasset Adar-ézer: aduersarius quippe erat Thou Adar-ézer. ℣ Sed & omnia vasa aurea & argentea & ænea consecrauit Dauid rex Domino cum argento & auro quod tulerat ex vniuersis gẽtibus, tam de Idumæa & Moab, & filijs Ammon, quàm de Philistijm & Amalec. ℣ Abisai vero filius Seruiæ percussit Edom in Valle-salinarum, decẽ & octo millia: ℣ & constituit in Edom præsidium, vt seruiret Idumæa Dauid: saluauitq; Dñs Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. ℣ Regnauit ergo Dauid super vniuersum Israël, & faciebat iudiciũ atq; iustitiam cuncto populo suo. ℣ Porrò Ioab filius Seruiæ erat super exercitũ, & Iosaphat filius Ahilud à commentarijs. Sadoc autem filius Achitob, &[b] Achi-melec, filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba: ℣ Banaias quoq; filius Ioiadæ super legiones Cerethi & Phelethi: Porro filij Dauid primi ad manum regis.

(Margin: 2, 3, 4, 5, B, 6, 7, 8, 9, C, 10, 11, 12, D, 13, 14, 15, 16, 17; [b] *Abi-melech* 3.)

CAPVT XIX.

(Margin: 2. *Reg.* 10 a. 1.)

1 A Accidit autẽ vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo. ℣ Dixitq; Dauid: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque Dauid nuncios ad cõsolandum eum super morte patris sui, qui cum peruenissent in terram filiorum Ammon, vt consolarentur Hanon, ℣ dixerunt principes filiorum Ammõ ad Hanon: Tu forsitan putas quod Dauid honoris causa in patrem tuum, miserit qui consolarentur te: nec animaduertis, quod vt explorent, & inuestigent, & scrutentur terram tuam venerint ad te serui eius. ℣ Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & rasit, & præcidit tunicas eorũ à natibus vsque ad pedes, & dimisit eos. ℣ Qui cum abijssent, & hoc mãdassent Dauid, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerẽt in Iericho, donec cresceret barba eorũ, & tunc reuerterentẽ. ℣ Videntes aũt filij Ammon quod iniuriam fecissent Dauid, tã Hanon quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba currus & equites. ℣ Conduxerũtq; triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt è regione Medaba. Filij quoq; Ammon congregati de vrbibus suis, venerunt ad bellum. ℣ Quod cùm audissent

(Margin: 2, 3, 4, 5, B, 6, 7, 8.)

Dauid, misit Ioab, & omnem exercitum vi-
9 rorum fortium: ℣ egressique filij Ammon, direxerunt aciē iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, sepa-
10 ratim in agro steterunt. ℣ Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum cōtra se fieri, elegit viros fortissimos de vni-
11 uerso Israël, & perrexit contra Syrum, ℣ Reliquam aūt partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, & perrexerunt cōtra filios
12 Ammon, ℣ Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autem superauerint te fi-
13 lij Ammon, ego tibi in præsidium. ℣ Cōfortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. Dñs aūt quod in con
14 spectu suo bonum est faciet. ℣ Perrexit ergo
D Ioab, & populus qui cum eo erat, contra
15 Syrum ad prælium: & fugauit eos. ℣ Porro filij Ammon videntes φ fugisset Syrus, ipsi quoq; fugerūt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusq; est etiam
16 Ioab in Ierusalem. ℣ Videns autem Syrus φ cecidisset coram Israël, misit nuncios, & adduxit Syrum qui erat trans Fluuium: Sophac autem princeps militiæ Adar-ezer
17 erat dux eorum, ℣ Quod cum annunciatum esset Dauid congregauit vniuersum Israël, & transiuit Iordanē, irruitq; in eos & direxit ex aduerso aciē, illis cōtra pugnantibus.
18 Fugit aūt Syrus Israël: & interfecit Dauid de Syris septē millia curruū, & quadraginta millia peditū, & Sophach, exercitus principem. ℣ Videntes autem serui Adar-ezer
19 se ab Israël esse superatos, transfugerunt ad Dauid. & seruierunt ei, noluitque vltra Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAPVT XX.

1 A Factum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon, perrexitque & obsedit Rabba: porro Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, &
2 destruxit eam. ℣ Tulit autem Dauid coronā
B Melchon, de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum & preciosissimas gemmas, fecitq; sibi inde diadema: manubias
3 quoq; vrbis plurimas tulit. ℣ Populu aūt q erat in ea. eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpēta transire, ita vt dissecarent & cōtererent: sic fecit Dauid cū ctis vrbibus filiorū Ammon; & reuersus est
4 cū oī populo suo in Ierusalem. ℣ Post hæc initū est bellū in Gazer aduersum Philistæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos
5 ℣ Aliud quoque bellum gestum est aduersus
C Philistæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus[b] Bethlehemites[c] fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi licia-
6 torium texentium. ℣ Sed & aliud bellum ac
D cidit in Geth, in quo fuit homo lōgissimus, senos habens digitos, id est, simul vigintiquatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe ge-
7 neratus. Hic blasphemauit Israël: & percussit eum Ionathan filius Samaa, fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

CAPVT XXI.

1 A Consurrexit autem Satan contra Israël: & incitauit Dauid vt numeraret Israël. ℣ Dixitque
2 Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israël à Ber-sabee vsq; Dan: & afferte mihi nu-
3 merū, vt sciā. ℣ Rñditq; Ioab: Augeat Dñs populum suum centuplum, quàm sunt: nonne domine mi rex, omnes serui tui sunt; quare hoc quærit dominus meus quod in pecca-
4 tum reputetur Israëli? ℣ Sed sermo regis magis præualuit: egressusq; est Ioab, & circuiuit vniuersum Israël: & reuersus est Ierusa-
5 lem, ℣ Deditq; Dauidi numerū eorum quos circuierat: & inuentus est oīs numerus Israël, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda aūt quadrin-
6 genta[a] septuaginta millia bellatorum. ℣ Nam Leui & Bne-iamin nō numerauit: eo quod Ioab inuitus exequeretur regis imperium.
7 ℣ Displicuit autem Deo quod iussum erat:
8 & percussit Israël. Dixitq; Dauid ad Deum: Peccaui nimis, vt hoc facerem: obsecro au-
B fer iniquitatē serui tui, quia insipienter egi,
9 ℣ Et locutus est Dñs ad Gad videntē Dauidis
10 dicēs. ℣ Vade & loquere ad Dauid & dic ei[c] Hæc dicit Dñs: Trium tibi optionē do; vnū
11 quod volueris elige, & faciā tibi. ℣ Cumque venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit
12 Dñs: elige quod volueris: ℣ aut tribus annis pestilentiam*: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladiū Domini, & mortē versari in terra, & angelū Dñi interficere in vniuersis finibus Israël: nūc igit
13 vide quid respondeam ei qui misit me. ℣ Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ præmunt, sed melius mihi est vt incidā in manus Domini, quia multę sunt miserationes eius: quàm in manus hominum.
14 ℣ Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël: & ceciderunt de Israël septuaginta millia vi-
15 rorum. ℣ Misit quoq; angelū in Ierusalem, vt percuteret eā: cūq; percuteret, vidit Dñs, & misertus est super magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Dñi stabat
16 iuxta areā Ornā Iebusæi. ℣ Leuansq; Dauid
C oculos suos, vidit angelū Dñi stātē inter cęlū & terrā, & euaginatū gladiū ī manu eius, & versum cōtra Ierusalē: & ceciderunt tam ipse, quā maiores natu vestiti cilicijs, proni
17 in terrā. ℣ Dixitque Dauid ad Deum: Nonne

2. Re. 24 a. 1. Inf. 17. c 24.

[a] trecenta

[c] I.

* famis 4.

ego sum qui iussi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non 18 percutiatur. ¶ Angelus autem Domini præcepit Gad vt diceret Dauidi. vt ascenderet, extrueretq; altare Domino Deo in area Or19nan Iesubæi. ¶ Ascendit ergo Dauid iuxta sermonē Gad, quem locutus ei fuerat ex no20mine Domini. ¶ Porro Ornan cum suspexisset & vidisset angelū, quatuorq; filij eius cū eo, abscōderūt se: nam eo tempore terebat 21 in area triticum. ¶ Igitur cū veniret Dauid ad Ornan conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eū pnus 22 in terram. ¶ Dixitq; ei Dauid: Da mihi locū areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet, argenti accipias, & ces23set plaga a populo. ¶ Dixit autem Ornan ad D Dauid: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcūq; ei placet: sed & boues do in holocaustum, tribulas in ligna, & triticum in sa24crificium. Omnia libens præbeo. Dixitq; ei rex Dauid: Nequaquam ita fiet, sed argentū dabo quātum valet: neq; enim tibi auferre debeo, & sic offerre dño holocausta gratui25ta. ¶ Dedit ergo Dauid Ornā pro loco siclos 26 auri iustissimi ponderis sexcentos. ¶ Et ædificauit ibi altare Dño: obtulitq; holocausta, & pacifica, & inuocauit dñm, & exaudiuit eū in igne de cœlo super altare holocausti. 27 ¶ Præcepitq; dñs angelo: & cōuertit gladiū 28 suum in vaginam. ¶ Protinus ergo Dauid, videns quod exaudisset eū dominus in area 29 Ornā Iebusæi, immolauit ibi victimas. ¶ Tabernaculū aūt Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorū, ea tē30pestate erat in excelso Gabaon: ¶ Et nō præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deū: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

2. Par. 3. a. 1. *Exo. 36 a. 2.*

CAPVT XXII.

1 Dixitq; Dauid: Hæc est domus A Dei, & hoc altare in holocau2stum Israël. ¶ Et præcepit ut cōgregarētur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cędendos lapides & poliēdos, 3 vt ædificaretur domus Dei. ¶ Ferrum quoq; plurimum ad clauos ianuarum, & ad cōmissuras atq; iūcturas pręparauit Dauid: & æris 4 pondus innumerabile. ¶ Ligna quoq; cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonij & 5 Tyrij deportauerant ad Dauid. ¶ Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est & delicat⁹: domus aūt quā ædificare volo Domino, talis esse dēt, vt in cunctis regionibus nominetur: pręparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam, ante mortem suam 6 oēs præparauit impensas. ¶ Vocauitque Salo B monem filium suū: & præcepit ei vt ædifica7ret domum Dño Deo Israel. ¶ Dixitque Dauid ad Salomonem. Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum nomini Domi8ni Dei mei. ¶ Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multū sanguinē effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tāto effuso sanguine 9 coram me. ¶ Filius qui nascetur tibi erit vir quietissimus: faciā enim eū requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & ocium dabo in Israel cūctis diebus eius. 10 ipse ædificabit domum nomini meo, ¶ & IPSE ERIT MIHI IN FILIVM: & ego ero illi in patrem: firmaboq; soliū 11 regni eius super Israël in æternum. ¶ Nunc C ergo fili mi, sit Dominus tecum & prospera te & ędifica domum domino Deo tuo, sicut 12 locutus est de te. ¶ Det quoq; tibi Dominus prudentiā & sensum, vt regere possis Israël 13 & custodire legem Domini Dei tui. ¶ Tunc enim proficere poteris, si custodieris mādata, & iudicia quæ præcepit dominus Moysi vt doceret Israël: cōfortare & viriliter age, 14 ne timeas, neq; paueas. ¶ Ecce ego in paupertate mea pparaui impēsas domus domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris vero & ferri non est pōdus: vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides pparaui ad vniuersa im15pendia. ¶ Habes quoq; plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesq; lignorū, D & omnium artium ad faciēdum opus pru16dētissimos ¶ in auro & argēto, & ære, & ferro, cuius nō est numerus. Surge igit, & fac, 17 & erit dominus tecum. ¶ Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuua18rent Salomonem filium suum. ¶ Cernitis inquiēs, quod dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiē per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in man⁹ vestras, & subiecta sit terra corā do19mino & corā populo ei⁹: ¶ Præbete igit corda vestra & animas vestras vt quæratis dñm Deū vestrū & cōsurgite & ædificate sanctuarium domino Deo: vt introducatur arca fęderis domini: & vasa domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini domini.

Infra 28. a. 5. *3. Reg. 7. b. 13.* *Hebr. 1. a. 5.* *3. Reg. 5. b. 5.* *—10.*

CAPVT XXIII.

1 Igitur Dauid senex, & plenus A dierum, regem constituit Salomonem filium suum, super Is2raël. ¶ Et congregauit omnes principes Israel, & sacerdotes 3 atq; Leuitas. ¶ Numeratiq; sunt Leuitæ a ᵃvi4ginti annis & supra, & inuenta sunt triginta octo millia virorum. Ex his electi sunt & distributi in ministerium domus domini viginti quatuor millia, præpositorum autem 5 & iudicum, sex millia. ¶ Porro quatuor millia ianitores: totidem psaltes canentes domino in organis quæ fecerat ad canen-

ᵃ triginta

Exod. 6. c. 17. Sup. 6. a. 1

6 dum. ℣ Et distribuit eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerson videlicet, & Caath & 7 Merari. ℣ Filij Gerson: Leedam & Semei. ℣ Fi- 8 lij Leedam: princeps Iahiel & Zetham, & 9 Ioel, tres. ℣ Filij Semei: Salomith & Hosiel & B Aran, tres: isti principes familiarum Leedā. 10 ℣ Porro filij Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus, 11 & Baria: isti filij Semei quatuor. ℣ Erant autem Leheth prior, Ziza secūdus, porro Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaque domo computati sunt. ℣ Filij Caat: Amram & Isaar, He- 13 bron & Oziel quatuor. ℣ Filij Amram Aarō & Moyses. Separatusq; est Aaron vt ministraret in Sancto sanctorum, ipsi & filij eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benedice- 14 ret nomini eius in perpetuum. ℣ Moysis quoque hominis Dei filij annumerati sunt in 15 tribu Leui. ℣ Filij Moysi: Gersom & Eliezer. 16 ℣ Filij Gersom: Subuel primus. ℣ Fuerunt au- 17 tem filij Eliezer: Rohobia primus: & non C erant Eliezer filij alij. Porro filij Rohobia 18 multiplicati sunt nimis. ℣ Filij Isaar: Salomith 19 primus. ℣ Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias secūdus, Iahaziel tertius, Iecmaan quar 20 tus. ℣ Filij Oziel: Micha primus, Iesia secun- 21 dus. ℣ Filij Merari: Moholi & Musi. filij Moho 22 li: Eleazar & Cis. ℣ Mortuus est autem Eleazar & nō habuit filios, sed filias: acceperūtque eas filij Cis fratres earum. ℣ Filij Musi: 24 Moholi & Eder & Ierimoth, tres. ℣ Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis, principes per vices & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerij do- 25 mus Domini à uiginti annis, & supra. ℣ Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus Israël populo suo, & habitationem 26 Ierusalem vsq; in æternum. ℣ Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministran- 27 dum. ℣ Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima, supputabitur numerus filiorū Leui 28 à viginti annis & supra. ℣ Et erunt sub ma- D nu filiorum Aarō in cultum domus Domini in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis: & in sanctuario, & in vniuer- 29 sis operibus ministerij templi Domini. ℣ Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana & azyma & sartaginem, & ad [b] torrendum, super 30 omne pondus atque mensuram. ℣ Leuitæ vero vt stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterque ad vesperam, 31 ℣ tam in oblatione holocaustorum Domini, quàm in sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter corā 32 Domino. ℣ Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aaron fratrū suorum, vt ministrent in domo Domini.

Exod. 2. a. 1. & b. 5. 10 Hebr. 5. b. 5.

Exod. 2. d. 22. & 18. a. 3.

[b] *feruentē similam 14.*

CAPVT XXIIII.

Luc. 10. a. 1. Nume. 3. 4. & 26. g. 60.

1 A Porrò filijs Aaron hæ partitiones erant. Filij Aaron: Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. 2 ℣ mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est E- 3 leazar & Ithamar. ℣ Et diuisit eos Dauid, [b] id est Sadoc de filijs Eleazari, & Ahimelech de filijs Ithamar secūdum vices suas & 4 ministeriū. ℣ Inuentiq; sunt multo plures filij Eleazar in principibus viris, quam filij Ithamar. Diuisit autem eis hoc est filijs Eleazar principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias, & domos suas o- 5 cto. ℣ Porro diuisit vtrasque inter se familias sortibus: erāt enim principes sanctuarij, & principes Dei tam de filijs Eleazar, quam de 6 filijs Ithamar. ℣ Descripsitq; eos Semeias fi- B lius Nathaneel scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Achimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæ- 7 teros, Ithamar. ℣ Exiuit autem sors prima 8 Ioiarib, secunda Iedei, ℣ tertia Harim, quar- 9 ta Seorim, ℣ quinta Melchia, sexta Maiman, 10 ℣ septima Accos, octaua Abia, ℣ nona Iesua, decima Sechenia, vndecima Eliasib, 11 duodecima Iacim, ℣ tertiadecima Hoppha, 12 decimaquarta Isbaab, ℣ decimaquinta Bel- 13 ga, decimasexta Emmer, ℣ decimaseptima 14 Hezir, decimaoctaua Aphses, ℣ decimanona 15 Phetcia, vicesima Hezechiel, ℣ vicesima 16 prima Iachin, vicesima secunda Gamul, ℣ vicesimatertia Dalaiau, vicesimaquarta Maa- 17 ziau. ℣ Hę vices eorum secundum ministe- C ria sua, vt ingrediantur domum Domini & 18 iuxta ritum suū sub manu Aaron patris eo- 19 rum: sicut præceperat Dominus Deus Is- 20 raël. ℣ Porro filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de filijs Amram erat Subael: & de filijs 21 Subael, Iehedia. ℣ de filijs quoq; Rohobiæ 22 princeps Iesias. ℣ Isaari vero filius Salemoth: 23 filiusq; Salemoth Iahath: ℣ filiusq; eius Ie- D riau [primus], Amarias secūdus, Iahaziel ter- 24 tius, Iecmaan quartus. ℣ Filius Oziel, Micha: 25 filius Micha, Samir. ℣ Frater Micha, Iesia, 26 filiusq; Iesiæ, Zacharias. ℣ Filij Merari: Mo- 27 holi & Musi. filius Oziau: Benno. Filius quo 28 que Merari: Oziau & Soam & Zachur, & 29 Hebri. ℣ Porro Moholi filiu, Eleazar, qui non habebat liberos: ℣ Filius vero Cis, Iera- 30 meel. ℣ Filij Musi: Moholi Eder & Ierimoth. Isti filij Leui secundum domos familiarum suarum. ℣ Miseruntq; ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quam minores: omnes sors æqualiter diuidebat.

[b] *& I.*

-I.

CAPVT XXV

1 A Egit Dauid & magistratus exercitus segregauerũt in ministeriũ filios Asaph: & Heman, & Idithũ: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi 2 officio seruientes. ¶ De filijs Asaph Zacchur & Ioseph & Nathanaia & Asarela, filij Asaph sub manu Asaph[a] prophetantes[a] iuxta regẽ. 3 ¶ Porro Idithum: filij Idithum, Godolias, Sori, Iesejas, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithũ, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes 4 Dñm. ¶ Heman quoq;: filij Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Ierimoth, B Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemti-ézer, & Iesbacassa, Mellothi, Othir, 5 Mahasioth. ¶ omnes isti filij Heman[b] Videntes[b] regis in sermonib[9] Dei, vt exaltaret cornu: deditq; Deus Heman filios quatuordecim: & filias tres. 6 ¶ Vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in tẽplo Dñi distributi erant, in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministeria domus Dñi iuxta regẽ: Asaph videlicet & Idithum & Heman. 7 ¶ Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant cãticum Domini, cuncti doctores, 8 ducenti octogintaocto. ¶ Miseruntq; sortes per vices suas, ex ęquo tam maior quàm minor, doctus pariter & indoctus. 9 ¶ Egressaq; C est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph, secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus 10 eius duodecim. ¶ Tertia Zacchur, filijs & fratribus eius duodecim. 11 ¶ Quarta Isari, filijs 12 & fratribus eius duodecim: ¶ Quinta Nathanię, filijs, & fratribus eius duodecim. 13 ¶ Sexta Bocciau, filijs & fratribus eius duodecim. 14 ¶ Septima Isreela, filijs & fratribus eius duodecim. 15 ¶ Octaua Iesaiæ, filijs & fratribus ei[9] 16 duodecim. ¶ Nona Mathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. 17 ¶ Decima Semeiæ, 18 filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vndecima 19 Azareel filijs & fratribus eius duo-20 decim. ¶ Duodecima Hasabiæ, filijs & fra-D tribus eius duodecim. ¶ Tertiadecima Suba-21 el, filijs & fratribus eius duodecim. Quartadecima Methathiæ: filijs & fratribus eius 22 duodecim. ¶ Quintadecima Ierimoth, filijs 23 & fratribus eius duodecim. ¶ Sextadecima 24 Hananiæ, filijs & fratrib[9] eius duodecim. ¶ Septimadecima Iesbacassæ, filijs & fratribus 25 eius duodecim. ¶ Octauadecima Hanani, 26 filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Nonadecima Mellothi, filijs & fratribus eius duo-27 decim. ¶ Vicesima Eliatha, & filijs & fratri-28 bus eius duodecim. ¶ Vicesimaprima Othir, 29 filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesima secunda Geddelthi, filijs, & fratribus eius 30 duodecim. ¶ Vicesimatertia Mahazioth, filijs 31 & fratrib[9] ei[9] duodecĩ. ¶ Vicesimaquarta Romẽthi-ézer, filijs, & fratribus ei[9] duodecim.

[a] prophetãtis 3.
[b] videntis 5.

CAPVT XXVI.

1 A Diuisiones autem Ianitorum, de Coritis Meselemia, filius Core, 2 dẽ filijs Asaph. ¶ Filij Meselemię: Zacharias primogenitus, Iahiel secundus, Zabadias tertius, 3 Iathanael quartus, ¶ Aelam quintus, Iohanã 4 sextus, Elioenai septimus. ¶ Filij autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, 5 Nathanael quintus. ¶ Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia bene 6 dixit illi Dominus: Semeiæ autem filio eius nati sunt filij præfecti familiarum suarum: 7 erant enim viri fortissimi. ¶ filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, Obed, Elzabad, & fratres ei[9] viri fortissimi: Eliu quoq;, & Samachias. 8 ¶ oẽs hi de filijs Obed-edom: ipsi & filij, & fratres: eorum fortissimi ad ministrãdũ, 9 sexagintaduo de Obed-edom. ¶ Porro Meselemiæ filij, & fratres eorũ robustissimi, 10 decẽ & octo. ¶ De Hosa ãt, idest de filijs B Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eũ pater 11 eius in principẽ:) ¶ Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: oẽs hi filij, & 12 fratres Hosa, tredecim. ¶ Hi diuisi sunt in ianitores vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorũ ministrarent in domo 13 Dñi. ¶ Missæ sunt ergo sortes ex ęquo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquãque portarum. 14 ¶ Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, erudito, sortito obtigit pla-15 ga septentrionalis. ¶ Obed-edom verò & filijs eius, ad austrũ: in qua parte domus erat 16 seniorũ conciliũ. ¶ Sephim & Hosa ad occidentem iuxta portã quæ ducit ad viam ascẽ-17 sionis: custodia contra custodiam. ¶ Ad oriẽtẽ verò Leuitæ sex: & ad aquilonẽ quatuor per diẽ atq; ad meridiẽ similiter in die, qua-18 tuor: & vbi erat conciliũ, bini & bini. ¶ In cel-C lulis quoq; ianitorum ad occidentem qua-19 tuor in via: biniq; per cellulas. ¶ Hæ sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, & Me-20 rari. ¶ Porro Achias erat super thesauros do-21 mus Dei, & vasa sanctorum. ¶ Filij quoque Ledan, filij Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli. 22 ¶ Filij Iehieli: Zathan & Ioel[a] fratres[a] eius super thesauros domus Domini. 23 ¶ Amramitis & Isaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis 24 ¶ Subael autem filius Gersom, filij Moysi, 25 prępositus thesauris. ¶[b] Frater[b] quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoque 26 filius Zechri, & huius filius Selemith: ¶ Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, 27 & duces exercitus, ¶ de bellis, & manubijs præliorum, quæ consecrauerant ad instaura-

[a] frater 3
[b] fratres 2.

tionem & suppellectilem templi Domini.
28 ꝑ Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel
D vidēs, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Seruiæ: omnesq; sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum
29 eius. ꝑ Isaaritis verò præerat Chonenias, & filius eius ad opera forinsecus sup Israël ad
30 docendum & iudicandum eos. ꝑPorro de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingēti præerant Israël trans Iordanem contra occidentē, in cunctis ope-
31 ribus Domini & in ministerium regis. ꝑHebronitarum autem princeps fuit Ieria secūdum familias & cognationes corū. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad,
32 ꝑ fratresq; eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

omnes qui 13.

CAPVT XXVII.

1 A Filij autem Israël secundùm numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabāt regi iuxta turmas suas, ingredientes per singulos menses in anno: vigin-
2 tiquatuor millibus singuli præerant. Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerāt filius Zabdiel: & sub eo vigintiquatuor mil-
3 lia. ꝑ De filijs Phares, princeps cunctorum
4 principum in exercitu mense primo. ꝑ Secūdi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partē exercitus vigintiquatuor mil-
5 lium. ꝑ Dux quoq; turmæ tertiæ in mense tertio erat, Banaias filius Ioiadę sacerdos: & in diuisione sua vigintiquatuor millia.
6 ꝑ Ipse & Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta, pręerat autem turmæ ip-
7 sius Amizadab filius eius. Quartus mense quarto Azabel frater Ioab, & Zabadias filius
B eius post eum: & in turma eius vigintiqua-
8 tuor millia. ꝑ Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius vi-
9 gintiquatuor millia. ꝑ Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius
10 vigintiquatuor millia. ꝑ Septimus mense septimo, Helles Phallonites de filijs Ephraim:
11 & in turma eius vigintiquatuor millia. ꝑ Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius vigintiqua
12 tuor millia. ꝑNonus mense nono, Abi-ezer Anathotites de filijs Iemini: & in turma
13 eius vigintiquatuor millia. ꝑ Decimus, mense decimo Marai, & ipse Netophatites de stirpe Zarahi, & in turma eius vigintiqua-
14 tuor millia. ꝑ Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: &
15 in turma eius vigintiquatuor millia. ꝑ Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Neto-

sacerdotis 7.

phatites, de stirpe Gothoniel: & in turma
16 eius vigintiquatuor millia. ꝑPorrò tribubus
C præerant in Israël, Rubenitis, dux Elizer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphathias fi-
17 lius Maacha: ꝑ Leuitis, Hasabias filius Ca-
18 muel: Aaronitis, Sadoc. ꝑ Iuda, Eliu frater
19 Dauid: Issachar, Amri filius Michael: ꝑZabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthaliti-
20 bus, Ierimoth filius Ozriel: ꝑ filijs Ephraim, Osee filius Ozariu: dimidiæ tribui Manasse,
21 Ioel filius Phadaiæ: ꝑ & dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ: Ben-
22 iamin autem, Iasiel filius Abner. ꝑ Dan verò, Ezrihel filius Ieroham. hi principes fi-
23 liorum Israël. ꝑ Noluit autem Dauid numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus vt multiplicaret Israël quasi
24 stellas cœli. ꝑIoab filius Saruiæ cœperat numerare, ꝑ nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israël: & idcirco numerus eorum qui fuerāt recensiti, non est relatus in fastos
25 regis Dauid. ꝑ Super thesauros autem regis
D fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erāt in vrbibus, & in vicis, & in turri
26 bus præsidebat Ionathan filius Oziæ. ꝑ Operi autem rustico: & agricolis qui exerce-
27 bant terrā, præerat Ezri filius Chelub: ꝑ vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs, Zabdias Aphoni-
28 tes. ꝑ Nam super oliueta & ficeta, quæ erant in campestribus Balanan Gederites: super
29 apothecas autem olei, Ioas. ꝑ Porro armentis quæ pascebantur in Sarō, prępositus fuit Setrai Saronites. & super boues in vallibus,
30 Saphath filius Adli: ꝑ super camelos vero, Vbil Ismaelites, & super asinos, Iadias Me-
31 ronathites: ꝑ super oues quoq; Iaziz Agarenus. oēs hi, principes substantiæ regis Da-
32 uid. ꝑIonathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudens & litteratus: ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cū filijs regis.
33 ꝑAchitophel etiā consiliarius regis, & Chu-
34 sai Arachites amicus regis. ꝑ Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

Sup. 21 a. 2.

CAPVT XXVIII.

1 A Conuocauit igitur Dauid omnes principes Israël, duces tribuū, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosq; suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ierusa
2 lem. ꝑ Cumq; surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus. Cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Dñi, & scabellum pedum Dei nostri, & ad ædificādum omnia
3 præparaui. ꝑ Deus autem dixit mihi: Non ædificabis domum nomini meo: eo ꝙ sis vir
4 bellator, & sanguinem fuderis. ꝑ Sed elegit

2. Reg. 7. b. 13.

Dominus Deus Israël me de vniuersa domo patris mei,vt essem rex super Israel in sempiternum , de Iuda enim elegit principes: porro de domo Iuda,domum patris mei:&
B de filijs patris mei, placuit ei vt me eligeret
5 regem super cunctum Israël. ¶ ‖ Sed & de filijs meis(filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni Domini super Israël:
6 ¶ dixitq; mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meã,& ^b atria^l mea:ipsum enim elegi mihi in filium,& ego ero ei in patrem
7 ¶ Et firmabo regnum eius vsq; in æternũ, si perseuerauerit facere præcepta mea,& iudi-
8 cia,sicut & hodie . ¶ Nunc ergo coram vniuerso cętu Israël audiente Deo nostro,custodite & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri , vt possideatis terram bonam, & relinquatis eam filijs vestris post vos vsque
9 in sempiternum . ¶ Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui , & serui ei corde perfecto , & animo voluntario: ‖ Omnia.n. corda scrutatur Dominus,& vniuersas mentium cogitationes intelligit:Si quæsieris eũ, inuenies:si autem dereliqueris eum , proij-
10 ciet te in æternum ¶ Nunc ergo quia elegit te dominus vt ædificares domum sanctua-
11 rij,confortare & perfice.¶ Dedit autem Da-
C uid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi , & cellariorum , & cęnaculi, & cubiculorum in adytis , & domus propi-
12 tiationis, ¶necnon & omnium quæ cogitauerat atriorum , & exedrarum per circuitũ in thesauros domus Domini,& in thesauros
13 sanctorum, ¶ diuisionumq; sacerdotalium, & Leuiticarum,in omnia opera domus Domini , & in vniuersa vasa ministerij templi
14 Domini . ¶ aurum in pondere per singula vasa ministerij . Argenti quoq; pondus pro
15 vasorum & operum diuersitate . ¶ Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vniuscuiusq; candelabri, & lucernarum.Similiter & in candelabra argentea,& in lucernas eorum pro diuersitate
16 mensuræ,pondus argenti tradidit. ¶Aurum quoque dedit in^b mensa^l,propositionis pro diuersitate^b mensarum^l similiter & argentũ
17 in alias mensas argenteas . ¶ Ad fuscinulas
D quoq; & phialas, & thuribula ex auro purissimo,& leunculos aureos pro qualitate mensurę pondus distribuit, in leunculum & leunculum . Similiter & in leones argenteos
18 diuersum argenti pondus separauit. ¶Altari autem in quo adoletur incensum, aurũ purissimum dedit : vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas , &
19 velantium arcã fęderis Dñi. ¶Omnia (inqt) venerunt scripta manu Domini ad me , vt intelligerem vniuersa opera exemplaris.
20 ¶Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo:Viriliter age,& confortare,& fac:ne timeas,& ne paueas:Dñs enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te,nec derelinquet , donec perficias omne opus ministerij domus Dñi.
21 ¶Ecce diuisiones sacerdotum & Leuitarum in oẽ^b ministeriũ^l,domus Domini assistunt tibi,& parati sunt,& nouerunt tã principes, quam populus facere omnia præcepta tua.

‖ Sap. 9.b. 7.
^b altaria 11.
‖ Psal.7.c. 10.
^b mensam 13.
^b mensuræ 13.
^b opus ministerij 12

CAPVT XXIX.

1 Locutusq; est Dauid rex ad om-
A nem ecclesiam:Salomonem filium meum vnũ elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grãde est: neq; enim homini præparatur habitatio , sed * Deo .
2 ¶Ego autẽ totis viribus meis præparaui impensas domus * Dei mei,Aurum ad vasa aurea,& argentum in argẽtea,æs in ænea, ferrũ in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos,& quasi stibinos, & diuersorũ colorum,omnemq; preciosum lapidem,& mar-
3 mor parium abundantissime.¶& super hæc que obtuli in domum Dei mei,de peculio meo aurum & argentũ do in templum Dei mei,exceptis his quæ præparaui in ædẽ san-
4 ctam . ¶ Tria millia talenta auri de auro O-
B phir : & septem millia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi.
5 ¶ ^b Et^l vbicunq; opus est aurum,de auro,& vbicunq; opus est argentũ,de argento, opera fiant per manus artificum: & siquis sponte offert,impleat manum suam hodie,& of-
6 ferat quod voluerit Domino.¶Polliciti sunt itaque principes familiarum,& proceres tribuum Israel , tribuni quoque & centuriones,& principes—principum^l possessionũ re-
7 gis. ¶Dederuntq; in opera domus Dñi auri talenta quinq; millia, & solidos decem millia:argenti talenta decem millia:& æris talẽta decem & octo millia:ferri quoq; centum
8 millia talentorum . ¶ Et apud quęcunque inuenti sunt lapides, dederunt in^b thesauros^l domus Domini,per manũ Iahiel Gersonitis.
9 ¶Lętatusq; est populus,cũ vota* sponte pro-
C mitterent:quia corde toto offerebãt ea Domino: sed & Dauid rex lętatus est gaudio
10 magno.¶Et benedixit Domino corã vniuersa multitudine , & ait : Benedictus es Dñe Deus Israel patris nostri ab æterno in æter-
11 num.¶Tua est Domine magnificẽtia, & potentia,& gloria,atq; victoria,& tibi laus: cũcta enim quæ in cęlo sunt & in terra , tua sunt : tuum Domine regnum, & tu es super
12 omnes principes . ¶ Tuæ diuitiæ, & tua est gloria:tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo
13 & imperium omnium. ¶ Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus no-
14 men tuum inclytum . ¶ Quis ego,& quis
D populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia : & quæ
15 de manu tua accepimus, dedimus tibi ¶ peregrini enim sumus coram te & aduenę,sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi

* Domino 3.
* Domini
^b Vt 3.
—6.
^b thesauri 9.
* sua 4.
‖ Sap.2.a. 5.

vmbra

16 vmbra super terrã, & nulla est mora. ꝑ Dñe Deus noster, omnis hæc copia quam parauimus, vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia 17 ꝑScio Deus meus ꝙ probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc: & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum 18 ingenti gaudio tibi offerre donaria. ꝑ Dñe E Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem 19 tui mens ista permaneat. ꝑ Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet 20 ædem, cuius impensas paraui. ꝑPræcepit aũt Dauid vniuersæ ecclesiæ: Benedicite Domino Deo[a] nostro. Et benedixit omnis ecclesia Dño Deo patrum suorum, & inclinauerunt se, & adorauerunt Deum, & deinde re- 21 gem. ꝑImmolaueruntque victimas Dño: & F obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu abundantissimè 22 in omnem Israël. ꝑEt comederunt, & biberunt coram Dño in die illo cum grandi lætitia. Et vnxerunt secundò Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Dño in 23 Principem, & Sadoc in Pontificem. ꝑSeditq; Salomon super solium Dñi in regem pro Dauid patre suo, & cũctis placuit. & paruit 24 illi omnis Israël. ꝑ Sed & vniuersi principes & potentes, & cuncti fil. j regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni 25 regi. ꝑ Magnificauit ergo Dñs Salomonem super omnem Israël: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Is- 26 raël. ꝑ Igitur Dauid filius Isai regnauit super G vniuersum Israël. ꝑ Et dies quibus regnauit 27 super Israël, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit septem annis, & in Ieru- 28 salem annis triginta tribus. ꝑEt mortuus est in senectute bona, & plenus dierum, & diuitijs, & gloria. Et regnauit Salomon filius 29 eius pro eo. ꝑGesta autem Dauid regis priora & nouissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetæ, 30 atque in volumine Gad Videntis: ꝑ vniuersiq; regni eius & fortitudinis, & temporum quæ transierunt sub eo, siue in Israël, siue in cunctis regnis terrarum.

[a] vestro I.

3. Reg. 1. c 34.

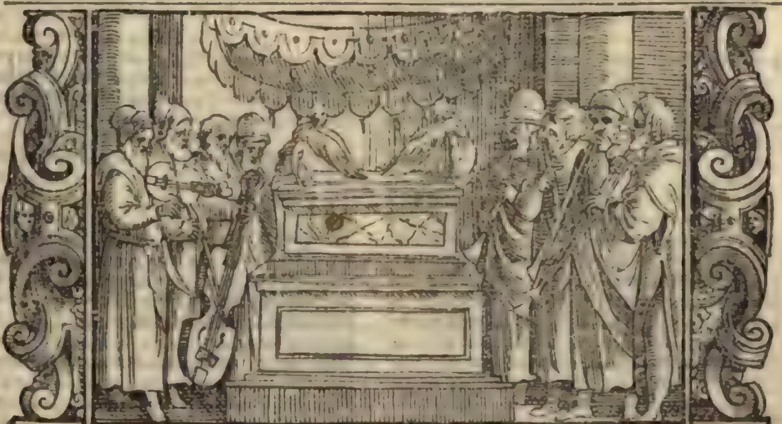
3. Reg. 2. b. 11.

Libri Primi Paralipomenon Finis.

LIBER

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON:

Hebraicè, Dibre-haiamim.

CAPVT PRIMVM.

3. Reg. 3. a. 2. * Deus eius 1.

1 A CONfortatus est ergo Salomon filius Dauid in regno suo, & Dñs * erat cum eo, & magnificauit eum in excelsum. 2 Præcepitq; Salomon vniuerso Israëli, tribunis & centurionibus, & ducibus & iudicibus omnis Israël, & principibus familiarum: 3 & abijt cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum fęderis Dñi, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine. 4 Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locũ quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculũ, hoc est in Ierusalem. 5 Altare quoque æneum, ‖quod fabricatus fuerat Beseleel filius Vri, filij Hur, ibi erat corã tabernaculo Dñi, B quod & requisiuit Salomon & 6 omnis ecclesia. Ascenditq; Salomon ad altare æneum, corã tabernaculo fęderis Dñi, 7 & obtulit in eo mille hostias. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens. Postula quod vis, vt dem tibi. 8 Dixitq; Salomon Deo: Tu fecisti cum Dauid patre meo misericordiam magnam, & constituisti me regẽ pro eo. 9 Nunc ergo Dñe Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multũ, qui tã innumerabilis est, 10 quàm puluis terræ. ‖Da mihi sapientiam & C intelligentiã, vt ingrediar & egrediar corã populo tuo: quis enim potest hunc populũ tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare? 11 Dixit aũt Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiam, & gloriã, neq; animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiã, vt iudicare possis populũ meum super quẽ 12 constitui te regẽm: Sapientia & scientia data sunt tibi: diuitias autem & substantiã & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis 13 tui. ‖ Venit ergo Salomon ab excelso Ga-D baon in Ierusalẽ corã tabernaculo fęderis, 14 & regnauit super Israël. Congregauitque sibi currus & equites, & facti sunt mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarũ 15 & cum rege in Ierusalem. Præbuitque rex argentum & aurum in Ierusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascũtur in campestribus multitudine magna. 16 ‖ Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa à negociatoribus regis, qui ibant,

‖ Exo. 38. a. 1.

‖ Sap. 9. b. 10.

‖ 3. Reg. 10 d. 26.

‖ 3. Reg. 10 d. 28.

17 ibant, & emebant pretio, quadrigã equorũ sexcentis argenteis, & equũ centũ quinquaginta; similiter de vniuersis regnis Cethæorũ, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPVT II.

1 A DEcreuit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi. 2 Et numerauit septuaginta millia virorũ portantiũ humeris, & octoginta millia qui cęderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos. 3 Misit quoq; ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi domũ, 4 in qua & habitauit: sic fac mecum, vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panũ sempiternã, & ad holocaustomata manè & vesperè, sabbathis quoq; & neomenijs, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quę mandata 5 sunt Israëli. Domus enim quam ædificare B cupio, magna est: magnus est enim Deus 6 noster super omnes deos. Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domũ? si cœlum, & cœli cœlorum capere eum nequeunt: quãtus ego sum, vt possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum, vt adoleatur 7 incensum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argento, ære, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cęlaturas cũ his artificibus quos mecum habeo in Iudęa & Ierusalem, quos præparauit Dauid pater 8 meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: scio enim quod serui tui nouerint cędere, ligna de Libano, 9 & erunt serui mei cũ seruis tuis, vt parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam C cupio ædificare, magna est nimis & inclyta. 10 Præterea operarijs qui cęsuri sunt ligna, seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, *olei quoque sata viginti millia. 11 Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suũ, idcirco te regnare fecit super eum. 12 Et addidit, dicẽs: benedictus Dominus Deus Israël, qui fecit cœlum & terram, qui dedit Dauid regi filium sapientem, & eruditum & sensatum atq; prudentem, vt ædificaret domum Domino, & palatium sibi. 13 Misi ergo tibi virũ prudentem & scientissimum Hiram patrem 14 meum, filium mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argẽto, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoq; & hyacintho & bysso & coccino: & qui sciat cælare omnem sculpturã, & adinuenire prudẽter quodcunque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum artificibus Domini mei Da- 15 uid patris tui. Triticum ergo, & hordeum, D & oleum, & vinum, quæ pollicitus es Domi- 16 ne mi mitte seruis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum aũt erit transferre ea in Ie- 17 rusalem. Numerauit igitur Salomon omnes viros proselytos qui erãt in terra Israël: post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuẽti sunt centũ quin- 18 quaginta tria millia & sexcenti. Fecitq; ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarẽt, & octoginta millia qui lapides de mõtibus cęderent: tria autem millia, & sexcentos præpositos operum populi.

[margin: 3. Reg. 5. a. 2.]

[margin: * & vini viginti millia metretum. 1.]

CAPVT III.

1 A ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem, in Mõte-moria, qui demõstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area 2 Ornam Iebusęi. Cœpit autem ædificare 3 mense secundo, anno quarto regni sui. Et hæc sunt fundamẽta quæ fecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, lõgitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cu- 4 bitos viginti. Porticum vero ante frõtem, quæ tẽdebatur in longum iuxta mensurã latitudinis domus, cubitorũ viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinsecus auro mundissimo. 5 Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit B per totum: sculpsitq; in ea palmas, & quasi 6 catenulas seinuicem complectẽtes. Strauit quoque pauimentum templi pretiosissimo 7 marmore, decôre multo. Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum & trabes eius, & postes, & parietes, & 8 ostia: & cęlauit cherubim in parietibus. Fecit quoq; domum Sanctisanctorum: lõgitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorũ viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi 9 talentis sexcẽtis. Sed & clauos fecit aureos, ita vt singuli claui siclos quinquagenos ap- 10 penderent: cęnacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo Sanctisanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro. 11 Alæ cherubim viginti cubitis extẽdebant, C ita vt vna ala haberet cubitos quinq;, & tangeret parietẽ domus: & altera quinq; cubitos habens, alam tangeret alterius cherub. 12 Similiter cherub alterius ala, quinq; habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinq; cubitorum, alam cherub alte- 13 rius contingebat. Igitur alæ vtriusq; cherubim expansæ erant & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorũ erant versæ ad exteriorẽ 14 domum. Fecit quoq; velum ex hyacin-

[margin: 2. Reg. b. 24 d. 25. 1. Par. 2. d 26. 3. Reg. 6. a. 1.]

[margin: Mat. 27. f. 51.]

tho,

tho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei 15 cherubim. ℣Ante fores etiam tẽpli duas columnas, quæ triginta & quinq; cubitos habebant altitudinis: porro capita earũ, quin- 16 que cubitorũ. ℣Necnõ & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata ẽt centum, quæ catenulis 17 interposuit. ℣Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, vnam a dextris, & alteram à sinistris: eã quæ a dexteris erat, vocauit Iachin: & quæ ad Leuam Booz.

‖ Ier. 52. d. 20.

CAPVT IIII.

1 A FECIT quoq; altare æneũ viginti cubitorũ longitudinis & viginti cubitorũ latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. 2 ℣Mare ẽt fusile decẽ cubitis a labio vsq; ad labiũ, rotundũ p circuitũ: quinque cubitos hẽbat altitudinis: & funiculus 3 triginta cubitorũ ambiebat gira eius. Similitudo quoq; boũ erat subter illud, & decem cubitis q̃dã extrinsecus cęlaturæ, quasi duobus versibus alui maris circuibãt: Boues au- 4 tẽ erant fusiles: & ipsum mare super duodecim boues impositũ erat quorũ tres respiciebant ad aquilonẽ, & alij tres ad occidentẽ, porro tres alij meridiẽ, & tres qui reliqui erant, orientem, habẽtes mare superpositũ: posteriora aũt bouum erant intrinsecus sub 5 mari. ℣Porro vastitas eius habebat mensurã B palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilij, capiebatq; tria millia 6 metretas. ℣Fecit quoq; conchas decẽ: & posuit quinq; a dexteris, & quinq; a sinistris, vt lauarent in eis oĩa quę in holocaustũ oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lauabantur. 7 ℣Fecit aũt & candelabra aurea decẽ, scd̃m spẽm qua[b] iusserat[c] fieri: & posuit ea in templo q̃nq; à dexteris, & q̃nq; a sinistris 8 ℣Necnõ & mensas decẽ: & posuit eas in tẽplo, quinq; a dexteris, & quinq: a sinistris. 9 Phialas quoq; aureas centũ. ℣Fecit ẽt atriũ 10 sacerdotũ, & basilicã grandẽ: & ostia in basi- C lica, quæ texit ære. Porro mare posuit in la- 11 tere dextro cõtra orientẽ ad meridiẽ. ℣Fecit autem Hirã lebetes, & creagras, & phialas: & 12 cõpleuit oẽ opus regis in domo Dei: ℣Hoc est, columnas duas: & epistylia & capita, & quasi quædã retiacula, q̃ capita tegerẽt sup 13 epistylia ℣Malogranata quoq; [b]quadringenta[c], & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorũ singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerẽt epistylia, & capita columnarũ. 14 ℣Bases ẽt fecit & cõchas, quas superposuit 15 basibus: ℣mare vnũ, boues quoq; duodecim 16 sub mari. ℣Et lebetes, & creagras & phialas. Oĩa vasa fecit Salomoni Hirã pr̃ eius in do- 17 mo Dñi ex ære mũdissimo. ℣In regione Iordanis D fudit ea rex in argillosa terra inter So- 18 coth & Saredatha. ℣Erat aũt multitudo vasorũ innumerabilis ita vt ignoraret̃ pondus 19 æris. ℣Fecitq; Salomon oĩa vasa domus Dei, 20 & altare aureũ & mensas & super eas panes propositionis. ℣Candelabra quoq; cũ lucernis suis, vt lucerent ante oraculũ iuxta ritũ, 21 ex auro purissimos, ℣& florẽtia q̃dã, & lucernas, & forcipes aureos: oĩa de auro mũdissi- 22 mo facta sunt. ℣Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cęlauit templi interioris. i. in Sancto sanctorum: & ostia templi forin- 23 cus aurea. ℣Sicq; completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

3. Reg 7 c. 23.

b Iussa erant 3.

b quadraginta 13.

CAPVT V.

1 A INTVLIT igitur Salomõ oĩa q̃ vouerat Dauid pater suus, argẽtũ & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. 2 ℣Post quæ cõgregauit maiores natu Israel, & cũctos principes tribuũ, & capita familiarũ de filijs Israel, in Ierusalem: vt adducerẽt arcã fœderis Dñi de ciuitate Dauid, q̃ est Siõ. 3 ℣Venerunt itaq; ad regẽ oẽs vi- 4 ri Israel in die solẽni mẽsis septimi. ℣Cumq: venissent cũcti seniorũ Israel portauerũt Le- 5 uitæ arcã, & intulerunt eã, & oẽm paraturã tabernaculi. Porro vasa sanctuarij q̃ erant in tabernaculo, portauer ũt sacerdotes cũ Leu- 6 tis. ℣Rex autem Salomõ & vniuersus cœtus B Israel, & oẽs q̃ fuerunt cõgregati ante arcã, immolabãt arietes & boues absq; vllo nu- 7 mero: tanta. n. erat multitudo victimarũ. ℣Et intulerunt sacerdotes arcã fęderis Dñi in locũ suũ, idest, ad oraculũ templi. in Sãctasan- 8 ctorum subter alas cherubim: ℣ita vt cherubim expãderent alas suas sup locũ ĩ quo posita erat arca, & ipsam arcã tegerent cũ ve- 9 ctibus suis. ℣Vectiu aũt q̃bus portabat arca, C quia paululũ longiores erãt, capita parebãt ante oraculũ: si vero q̃s paululũ fuisset extrinsecus, eos videre nõ poterat: Fuit itaq; ar- 10 ca ibi vsq; in p̃sentem diem. ℣Nihilq; erat aliud in arca nisi duæ tabulæ quas posuerat Moyses in Horeb, qñ legem dedit Dñs filijs 11 Israel egredientibus ex Ægypto. Egressis ãt sacerdotibus de sanctuario (oẽs. n. sacerdotes q̃ ibi potuerant inueniri, sanctificati sũt, nec adhuc in illo tp̃e vices, & ministeriorũ or- 12 do inter eos diuisus erat) ℣tã Leuitæ q̃ cãto D res, idest, & q̃ sub Asaph erãt, & q̃ sub Hemã & qui sub Idithũ, filij & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis & psalterijs, & cytharis cõcrepabant, stãtes ad orientalem plagã altaris, & cũ eis sacerdotes centũ viginti ca- 13 nentes tubis ℣Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorũ cõcinentibus, & vocem in sublime tollentibus lõge sonitus audiebat̃: ita vt cũ Dominũ laudare cępissent, & dicer̃, Cõfitemini Domino qm̃ bonus, qm̃ in æternum misericordia eius, impleretur domus 14 Dei nube, ℣nec possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleuerat. n. gloria Domini domum Dei.

3. Reg. 7 g. 51. & 8. a. 1.

CAPVT VI.

1 A TVnc Salomon ait: Dñs pollicitus est, vt habitaret in caligine: 2 ego aũt ædificaui domũ nomini eius, vt habitaret ibi in perpetuum. 3 Et conuertit rex faciẽ suã, & benedixit vniuersæ multitudini Israël (nã oĩs turba stabat intenta,) 4 & ait: Benedictus Dñs Deus Israël, qui qđ locutus est Dauid patri meo, opere compleuit, dicens, 5 A die qua eduxi populũ meum de terra Ægypti, non elegi ciuitatẽ de cunctis tribubus Israël, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neq; elegi quenquam alium virum, vt esset dux in populo meo Israël: 6 sed elegi Ierusalem, vt sit nomẽ meũ in ea, & elegi Dauid, vt cõstituerẽ eũ super populũ meũ Israël. 7 Cumq; fuisset voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum 8 nomini Dñi Dei Israël, dixit Dñs ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares domum nomini meo, B bene quidẽ fecisti huiuscemodi habere voluntatẽ, 9 sed non tu ædificabis domum: verumtamẽ filius tuus qui egredietur de lũbis tuis, ipse ædificabit domũ nomini meo. 10 Compleuit ergo dñs sermonem suum quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dñs, & ædificaui domum nomini Domini Dei Israël. 11 Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cũ filijs Israël. 12 Stetit ergo corã altari Dñi ex aduerso vniuersæ multitudinis Israël, & extendit manus suas. 13 Siquidem fecerat Salomon basim æneã, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitq; super eã: & deinceps flexis genibus contra vniuersam multitudinẽ Israël, 14 & palmis in cęlum leuatis, ait: Dñe Deus C Israël, non est similis tui Deus in cęlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiã cum seruis tuis qui ambulant corã te in toto corde suo. 15 Qui præstitisti seruo tuo Dauid, patri meo, quæcunq; locutus fueras ei: & quæ pmiseras, opere cõplesti, sicut & pñsens tps probat. 16 Nunc ergo Dñe Deus Israël, imple seruo tuo patri meo Dauid quæcunq; locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronũ Israël: ita tamen si custodierint filij tui vias meas, & ambulauerint in lege mea, sicut 17 & tu ambulasti coram me. Et nunc Dñe Deus Israël, firmetur sermo tuus quẽ locutus 18 es seruo tuo Dauid. Ergone credibile est vt habitet Deus cum hominibus sup terrã? Si cęlũ, & cęli cęlorũ non te capiunt: quanto 19 magis domus ista quam ædificaui? Sed ad hoc tm̃ facta est, vt respicias orationẽ serui tui, & obsecrationem eius Dñe Deus meus: & audias pces quas fudit famulus tuus co 20 rã te: vt aperias oculos tuos sup domũ istã D diebus ac noctibus, super locum in quo pol 21 licitus es, vt inuocaretur nomen tuum, & exaudires orationẽ quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israël. Quicunq; orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, idest, de cœlis, & 22 propitiare. Si peccauerit quispiam in proximum suum, & iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit 23 coram altari in domo ista: tu audies de cœlo, & facies iudicium seruorum tuorum, ita vt reddas iniquo viam suam in caput proprium, vt vlciscaris iustũ, retribuens ei secũ-24 dum iustitiã suam. Si superatus fuerit populus tuus Israël ab inimicis (peccabunt.n. tibi) & conuersi egerint pœnitentiam, & obsecrauerint nomen tuũ, & fuerint depre

3. Reg. 8. b. 12.

1. Mac. 2. b. 10.

viã suam

fundit 5.

Ie. 1. 25 cati in loco isto: tu exaudies de cęlo, & propitiare peccato populi tui Israël, & reduc eos in terrã quã dedisti eis, & patrib⁹ eorũ. 26 Si clauso cęlo pluuia nõ fluxerit pp peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto E & cõfessi nomini tuo, & cõuersi a peccatis 27 suis, cũ eos afflixeris: exaudi de cęlo Dñe, et dimitte peccata seruis tuis, & populi tui Israel, & doce eos viã bonã per quam ingrediantẽ, & da pluuiã terræ quã dedisti populo tuo ad possidendũ. 28 ‖Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vastatis regionibus portas obsederint ciuitatis, oĩsq; pla 29 ga & infirmitas presserit: si quis de populo tuo Israël fuerit deprecatus, cognoscẽs plagã & infirmitatẽ suã, & expanderit manus 30 suas in domo hac: tu exaudies de cęlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuiq; secũdũ vias suas quas nosti eum habere in corde suo: (tu.n. solus 31 nosti corda filiorum hominũ:) Vt timeãt F te, & ambulent in vijs tuis cunctis diebus quibus viuunt sup faciẽ terræ quã dedisti 32 patribus nostris. Externum quoq; qui nõ est de populo tuo Israël, si venerit de terra longinqua, propter nomẽ tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adorauerit in lo- 33 co isto: tu exaudies de cęlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus inuocauerit te ille peregrinus; vt sciant omnes populi terræ nomẽ tuum, & timeãt te sicut populus tuus Israël, & cognoscant quia nomen tuum inuocatum est super domum 34 hanc quam ædificaui. Si egressus fuerit populus tuus ad bellũ contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabũt te contra viam in qua ciuitas hæc est quam elegisti, & domus quam ædificaui nomini 35 tuo: tu exaudies de cœlo preces eorum, 36 & obsecrationem & vlciscaris. Si autem G peccauerit tibi ‖ (neq; .n. est homo qui nõ peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terram 37 longinquam, vel certe quæ iuxta est, & cõuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam. Et deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes: Peccauimus, iniquè fecimus, iniu- 38 stè egimus: & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ ad quam ducti sunt, adorabũt te contra viam terræ suæ quam dedisti patribus eorũ, & vrbis quã elegisti, & domus 39 quã ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cœlo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias iudiciũ, & dimittas popu- 40 lo tuo quamuis peccatori: tu es enim De⁹ meus: aperiantur quæso oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationẽ quæ fit in lo- 41 co isto. ‖ Nunc igitur consurge Dñe Deus in requiem tuam, & tu & arca fortitudinis tuæ Sacerdotes tui Dñe Deus induanẽ salu- 42 tẽ, & sancti tui lętentur in bonis. Domine Deus ne auerseris faciem Christi tui; memento misericordiam Dauid serui tui.

‖Infra 20 b. 9.

1.

‖3. Reg. 8. c. 46. Eccle. 7. c. 21. 1. Ioan. 1. d. 1.

‖Ps. 131. b. 8.

CAPVT VII.

1 A Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cœlo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas Domini impleuit do 2 mum. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini. 3 Sed & omnes filij Israël videbant descendẽtem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pauimentum stratum lapide, adorauerunt, & laudauerunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculum miseri- 4 cordia eius. Rex autem & omnis populus 5 immolabãt victimas coram Domino. ‖Mactauit igitur rex Salomon hostias boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex & vni- 6 uersus populus. Sacerdotes autem stabant in officijs suis & Leuitæ in organis carminũ Dñi, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dñm, Quoniã in æternũ misericordia eius, B hymnos Dauid canentes per manus suas: porro sacerdotes canebant tubis ante eos, 7 cunctusq; Israël stabat. Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templũ Domini: obtulerat .n. ibi holocausta & adipes pacificorum: quia altare ęneum quod fecerat, non poterat sustinere holocausta 8 & sacrificia & adipes: Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israël cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath, vsq; ad tor- 9 rentem Ægypti. Fecitq; die octauo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, & solennitatẽ celebrasset diebus septẽ. 10 Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atq; gaudentes super bono quod fecerat Dñs Dauidi, & Salomoni, & Israëli 11 populo suo. ‖Cõplenitq; Salomon domũ Dñi, & domũ regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo vt faceret in domo Dñi, & 12 in domo sua, & prosperatus est. Apparuit C autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mi 13 hi in domũ sacrificij. Si clausero cœlum & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuoret terram, & mise- 14 ro pestilentiam in populum meum: conuersus aũt populus meus, super quos inuocatum est nomẽ meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meã, & egerit pœnitentiam a vijs suis pessimis: & ego exaudiã de cęlo, & propitius ero peccatis eorũ,

2. Ma. 2 b. 10.

‖3. Reg. 8. g. 65.

‖3. Reg 9. a. 2.

15 & sanabo terram eorum. ℣Oculi quoq; mei erũt aperti, & aures meę erectæ ad orationẽ
16 eius qui in loco isto orauerit. ℣Elegi enim & sanctificaui locum istũ, vt sit nomẽ meũ ibi in sempiternum, & permaneant oculi
17 mei & cor meum ibi cunctis diebus. ℣Tu
D quoque si ambulaueris corã me, sicut ambulauit Dauid pr̃ tuus, & feceris iuxta oĩa quæ p̃cepi tibi, & iustitias meas iudiciaque
18 seruaueris: ℣suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, dicẽs:
–13. Nõ auferet de stirpe tua vir, q̃-nõ sit prin-
19 ceps in Israël. ℣Si aũt auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & pręcepta mea quæ proposui vobis, & abeuntes seruieri-
20 tis dijs alienis, & adoraueritis eos: ℣euellam vos de terra mea quam dedi vobis, & domũ hanc quam [a] sanctificaui [b] nomini meo proijciam a facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.
21 ℣Et domus ista erit in prouerbiũ vniuersis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare
22 fecit Dñs sic terrę huic, & domui huic? ℣Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dñm Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos vniuersa hæc mala.

[a] ædificaui 12.

CAPVT VIII.

1 A Expletis autem viginti annis post quam ædificauit Salomon domũ Domini & domum suam:
2 ℣ciuitates quas dederat Hirã Salomoni, ædificauit, & habi-
3 tare ibi fecit filios Israël. ℣Abijt quoque in
4 Emath Suba: & obtinuit eam. ℣Et ædificauit Palmiram in deserto, & alias ciuitates mu-
5 nitissimas ædificauit in Emath. ℣Extruxitq; Beth-horon superiorẽ, & Beth-horon inferiorẽ, ciuitates muratas, habentes portas,
6 & vectes, & seras: Balaath etiam, ℣& oẽs vrbes firmissimas quæ fuerunt Salomonis, cũctasque vrbes quadrigarum, & vrbes equitum: omnia [a] quæcunq; [b] voluit Salomon atque disposuit, ædificauit in Ierusalem, & in Libano, & in vniuersa terra potestatis suæ.
7 ℣Omnem populum qui derelictus fuerat
B de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de stirpe
8 Israël, ℣de filijs eorum, & de posteris quos nõ interfecerant filij Israël, subiugauit Salo-
9 mon in tributarios, vsq; in diẽ hãc. ℣Porro de filijs Israel non posuit vt seruirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarũ & eq-
10 tũ eius. ℣Oẽs autẽ principes exercitus regis Salomonis fuerũt ducẽti quinquaginta, qui
11 erudiebant populum. ℣Filiam vero Pharaonis transtulit de Ciuitate-Dauid in domum
–6. C quã ędificauerat ei. Dixit enim-rex: Nõ habitabit vxor mea in domo Dauid, regis Israel, eo q̃ sanctificata sit: quia egressa est
12 in eam arca Dñi. ℣Tunc obtulit Salomon holocausta Dño super altare Dñi, quod ex-
13 truxerat ante porticũ, vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moysi, in sabbathis, & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, idest, in solennitate azymorũ, & in solennitate hebdomadarum, & in
14 solennitate tabernaculorum. ℣Et constituit iuxta dispositionem Dauid patris sui, officia sacerdotum in ministerijs suis: & Leuitas in ordine suo, vt laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum vniuscuiusque diei: & ianitores in diuisionibus suis p portã, & portã: sic enim p̃ceperat Da-
15 uid homo Dei. ℣Nec p̃tergressi sunt de man
D datis regis tam sacerdotes, q̃ Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodijs the-
16 saurorũ. ℣Oẽs impensas præparatas habuit Salomon ex eo die quo fundauit domum Domini, vsque in diem quo perfecit eam.
17 ℣Tunc abijt Salomon in Asion-Gaber, & in Ailath ad oram Maris-rubri, quæ est in
18 terra-Edom. ℣Misit autem ei Hiram per manum seruorum suorum naues, & nautas gnaros maris, & abierũt cum seruis Salomonis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

3. Reg 5. b. 10.

[b] que 3.

CAPVT IX.

1 A Regina quoq; Saba cùm audisset famã Salomonis, venit vt tentaret eũ in ænigmatibus, in Ierusalem cũ magnis opibus & camelis, qui portabãt [a] romata, & auri plurimum, gẽmasq; preciosas. Cumq; venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcunque erant in corde suo.
2 ℣Et exposuit ei Salomon omnia quæ p̃posuerat: nec quicquã fuit quod non perspi-
3 cuum ei fecerit. ℣Quæ postquàm vidit sapientiã scilicet Salomonis, & domũ quam
4 ædificauerat, necnõ & cibaria mensę eius, & habitacula seruorum, & officia ministrorum eius, & vestimenta eorum, pincernas quoq; & vestes eorũ, & victimas quas immolabat in domo Dñi: non erat præ stupo
5 re vltra in ea spiritus. ℣Dixitq; ad regem: Verus est sermo quem audierã in terra mea
6 de virtutibus & sapientia tua. ℣Non crede-
B bam narrãtibus donec ipsa venissẽ, & vidissent oculi mei: & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratã: vi-
7 cisti famã virtutibus tuis. ℣Beati viri tui, & beati serui tui, hi qui assistunt coram te omni tpe, & audiunt sapientiam tuam.
8 ℣Sit Dominus Deus tuus benedictus, q̃ voluit te ordinare super thronum suum regẽ Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult seruare eum in æternũ: idcirco posuit te super eum regem, vt facias iudicia
9 atque iustitiam. ℣Dedit autem regi centũ viginti talenta auri, & aromata multa

3. Reg. 10 a. 1. Matt. 12. d. 42. Luc. 11. d. 31.

nimis

niinis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia, vt hæc quæ dedit regi-
3.Reg.10. b.11.
10 na Saba regi Salomoni. ¶ Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis attulerunt au-
C rum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas
11 pretiosissimas ¶ De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini & in domo regia: citharas quoq; & psalteria cãtoribus: nunq̃ visa sunt in terra Iu-
12 da ligna talia. ¶ Rex aũt Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulauit, & multo plura quã attulerat ad eum: quæ reuersa abijt in terrã suam cum seruis
13 suis. ¶ Erat autem pondus auri quod affere-
D batur Salomoni p̃ singulos annos, sexcenta
14 sexaginta sex talenta auri: ¶ excepta ea summa quam legati diuersarum gentium, & negociatores afferre consueuerant, omnesq; reges Arabiæ, & satrapæ terrarũ, qui cõpor-
15 tabant aurum & argentum Salomoni. ¶ Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcẽtorum aureorum, qui
16 in singulis hastis expendebantur ¶ Trecẽta quoq; scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitq; ea rex in armamentario, quod erat consitu
17 nemore. ¶ Fecit quoq; rex solium eburneũ grande: & vestiuit illud auro mundissimo.
18 ¶ Sex quoq; gradus, quibus ascendebatur ad
E solium, & scabellum aureum, & brachiola duo vtrinsecus, & duos leones stãtes iuxta
19 brachiola. ¶ sed & alios duodecim leũculos stãtes super sex gradus ex vtraq; parte, non
20 fuit tale solium in vniuersis regnis. ¶ Omnia quoque vasa conuiuij regis erant aurea: & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentũ.n. in diebus illis pro nihilo re-
21 putabatur. ¶ Siquidem naues regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurũ & argentũ,
22 & ebur, & simias, & pauos. ¶ Magnificatus est igitur Salomõ super oẽs reges terræ præ
23 diuitijs & gloria. ¶ Oẽsq; reges terrarũ desi-
F derabant videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiam quam dederat Deus in
24 corde eius. ¶ Et deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, & vestes & arma, & aromata, equos & mulos, per singulos annos.
25 Habuit quoq; Salomon quadraginta millia equorum in stabulis: & curruum, equitumq; duodecim millia: constituitque eos in vrbibus quadrigarũ, & vbi erat rex, in Ie-
26 rusalem. ¶ Exercuit et p̃tãtem super cunctos
G reges a flumine Euphrate, vsque ad terram Philisthinorum, & vsque ad terminos Ae-
27 gypti. ¶ Tantamq; copiam præbuit argenti in Ierusalem quasi lapidum: & cedrorum tantam multitudinem, velut sycomororum
28 quæ gignuntur in campestribus. ¶ Adducebantur aut ei equi de Ægypto, cunctisque
29 regionibus. ¶ Reliqua aut opera Salomonis priorũ & nouissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoq; Addo videntis, con-
30 tra Ieroboam filium Nabat. ¶ Regnauit aũt Salomon in Ierusalẽ super oẽm Israël qua-
31 draginta annis. ¶ Dormiuitq; cum patribus suis: & sepelierunt eum in ciuitate Dauid: regnauitq; Roboam filius eius pro eo.

CAPVT X.

3.Reg.10. a.1.
1 A PRofectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israël cõuenerat, vt constitue-
2 rent eum regem. ¶ Quod cum audisset Ieroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto (fugerat quippe il-
3 luc ante Salomonẽ) statim reuersus est. ¶ Vocaueruntq; eum, & venit cum vniuerso Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:
4 ¶ Pater tuus durissimo iugo nos pressit: tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, & paululum de onere
5 subleua, vt seruiam⁹ tibi. ¶ Qui ait: Post tres dies reuertimini ad me. Cũq; abijsset popu-
6 lus, ¶ inijt consilium cũ senibus qui steterãt coram patre eius Salomone, dum adhuc viueret, dicens: Quid datis consilij, vt respon-
7 deam populo? ¶ Qui dixerunt ei: Si placue-
B ris populo huic, & lenieris eos verbis clemẽ-
8 tibus, seruient tibi omni tempore. ¶ At ille reliquit consilium senum, & cum iuuenibus tractare cępit, qui cũ eo nutriti fuerãt,
9 & erãt in comitatu illius. ¶ Dixitq; ad eos, Quid vobis videtur? vel respõdere quid debeo populo huic, qui dixit mihi, Subleua iugum
10 quod imposuit nobis pater tuus? At illi respõderunt vt iuuenes & nutriti cum eo in
1.
delitijs, atq; dixerunt: Sic loquẽris populo qui dixit tibi, Pater tuus aggrauauit iugum
C nostrum, tu subleua. & sic rñdebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis pa-
11 tris mei. ¶ Pater meus imposuit vobis graue iugũ, & ego maius põdus apponã: pater meus cęcidit vos flagellis, ego vero cędam
12 vos scorpionibus. ¶ Venit ergo Ieroboam, & vniuersus populus ad Roboã die tertio, si-
13 cut p̃ceperat eis. ¶ Rñditq; rex dura, dereli-
14 cto consilio seniorum, ¶ locutusq; est iuxta iuuenum voluntatem: Pater meus graue vobis imposuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego
15 vero cędã vos scorpionib⁹. ¶ Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur sermo eius, quẽ locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Ie-
3.Reg.11. c.29.
16 roboam filiũ Nabat. ¶ Populus aũt vniuer-
D sus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in Dauid neque hæreditas in filio Isai. Reuertere in tabernacula tua Israël, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abijt Israël in tabernacu-
17 la sua. ¶ Super filios autem Israël, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Ro-
18 boam. ¶ Misitque rex Roboam Aduram,

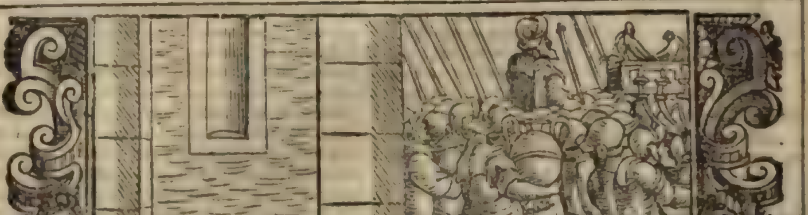
qui præerat tributis, & lapidauerunt eũ filij Israël, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem. ¶ Recessitq; Israël à domo Dauid vsque ad diem hanc.

CAPVT XI.

1 A Venit autẽ Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda & Ben-iamin, centũ octoginta millia electorum atq; bellantium, vt dimicaret contra Israël, & conuerteret ad se regnũ suũ. 2 ¶ Factusq; est sermo Dñi ad Semeiam hoĩem Dei, dicens: 3 ¶ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israël qui est in Iuda & Ben-iamin: 4 ¶ Hæc dicit Dñs: Non ascendetis, neq; pugnabitis contra fratres vestros: reuertatur vnusquisq; in domum suam, quia mea B hoc gestum est voluntate. Qui cùm audissent sermonem Dñi reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam. 5 ¶ Habitauit autẽ Roboam in Ierusalem, & ædificauit ciuitates mutatas in Iuda. 6 ¶ Extruxitq; Beth-lẽhẽ, 7 & Etam, & Thecue, ¶ Beth-sue quoq; & Socho, & Odollam, 8 ¶ necnon & Geth, & Maresa, & Ziph: 9 ¶ sed & Aduram, & Lachis, & 10 Azeca. ¶ Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Ben-iamin, ciuitates munitissimas. 11 ¶ Cumq; clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini. 12 ¶ Sed & in singulis vrbibus fecit armamentaria scutorum & hastarum: firmauitque eas summa diligentia, & imperauit super Iudam & Ben-iamin. 13 ¶ Sacerdotes autem & Leuitæ qui erãt C in vniuerso Israël, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, 14 ¶ relinquentes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Iudã & Ierusalem: eo quod abiecisset eos Ieroboã, & posteri eius, ne sacerdotio Domini fungerentur. 15 ¶ Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum & dæmoniorum, vitulorumq; quos fecerat. 16 ¶ Sed & de cunctis tribubus Israël, quicunque dederant cor suum vt quærerẽt Dominum Deum Israël, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas corã Dño Deo patrum suorum. 17 ¶ Et roborauerũt regnum Iuda & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in vijs Dauid & Salomonis, annis tantum tribus. 18 ¶ Duxit autem Roboã D vxorem Mahalath, filiam Ierimoth filij Dauid: 19 ¶ Abihaïl quoque filiam Eliab filij Isai, quæ peperit ei filios Ieus, & Somoriam, & 20 Zoom. ¶ Post hanc quoque accepit Maacha filiã Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, 21 & Ziza & Salomith. ¶ Amauit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes vxores suas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, 22 & sexaginta filias. ¶ Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim, regem facere 23 cogitabat, ¶ quia sapientior fuit, & potẽtior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben-iamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petiuit vxores.

3. Reg. 12 d. 28.

3. Reg. 12. g. 31.

CAPVT XII.

1 A Cumq; roboratũ fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Dñi, & omnis Israël cum eo. 2 ¶ Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem, (quia peccauerant 3 Domino) cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ae-

3. Reg. 14 f. 25.

gypto, Lybies scilicet, & Troglodita, & Æthiopes. 4 Cepitq; ciuitates munitissimas in Iuda, & venit vsq; in Ierusalẽ. 5 Semeias aũt propheta ingressus est ad Roboã, & principes Iuda, qui congregati fuerãt in Ierusalẽ, B fugiẽtes Sesac: dixitq; ad eos: Hęc dicit Dñs: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac. 6 Consternatiq; principes Israël, & rex, dixerunt: Iustus est Dñs. 7 Cumq; vidisset Dñs φ humiliati essent, factus est sermo Dñi ad Semeiã, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboq; eis pauxillum auxilij, & non stillabit furor meus super Ierusalem per manum Sesac. 8 Veruntamen seruient ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarũ. 9 Recessit itaq; Sesac rex Ægypti ab Ierusalem sublatis thesauris domus Dñi, & domus regis, C oĩaq; secum tulit: & clypeos aureos quos fecerat Salomon, 10 pro quibus fecit rex æneos & tradidit illos principibus scutariorũ qui custodiebant vestibulum palatij. 11 Cũq; introirent domum Dñi, veniebant scutarij & tollebant eos: iterumq; referebãt eos ad armamentariũ suũ. 12 Veruntamẽ quia humiliati sunt, auersa est ab eis ira Dñi, nec deleti sunt penitus: si quidem in Iuda inuenta sunt opera bona. 13 Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem, atq; regnauit: quadraginta autem & vnius anni erat cùm regnare cœpisset: & decem & septẽ annis reD gnabit in Ierusalem, vrbe quam elegit Dñs, vt confirmaret nomen suum ibi: de cunctis tribubus Israël: nomen aũt matris eius Naama Ammanitis. 14 Fecit autem malum, & non præparauit cor suũ vt quæreret Dñm. 15 Opera verò Roboam prima & nouissima scripta sunt in libris Semeiæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligẽter exposita: pugnaueruntq; aduersum se Roboam & Ieroboã 16 cunctis diebus. Et dormiuit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in ciuitate Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

3. Re. 14 c. 21.

CAPVT XIII.

1 A ANno octauodecimo regis Ieroboam, regnauit Abia super Iudam. 2 Tribus annis regnauit in Ierusalem: nomenque matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam, & Ieroboam. 3 Cumque inijsset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadraginta millia. Ieroboam instruxit econtra aciem octoginta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. 4 Stetit ergo Abia super montem Semeron qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, 5 & omnis Israël. Num ignoratis quod Dominus Deus Israël dederit regnum Dauid super Israël in sempiternum, ipsi & fi-6 lijs eius in pactum salis? (Et surrexit Ieroboam filius Nabath, seruus Salomonis filij Dauid: & rebellauit contra Dominum 7 suum. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, & filij Belial: & præualuerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido, nec 8 potuit resistere eis.) Nunc ergo vos dici-B tis quód resistere possitis regno Domini quod possidet per filios Dauid, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam 9 in deos. Et eiecistis sacerdotes Domini filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicunque venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem fit sacerdos eorum qui non 10 sunt dij. Noster autem Dominus Deus est, quem non relinquimus: sacerdotesque ministrant Domino de filijs Aaron: & Le-11 uitæ sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies, manè & vespere: & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima: estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini 12 Dei nostri, quem vos reliquistis. Ergo C in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filij Israël nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, 13 quia non vobis expedit. Hæc illo loquente, Ieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex aduerso hostium staret, igno-14 rantem Iudam suo ambiebat exercitu. Respiciensque Iudas, vidit instare bellum ex aduerso & post tergum, & clamauit ad Dominum: ac sacerdotes tubis canere cœ-15 perunt. Omnesque viri Iuda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus perterruit Deus Ieroboam & omnem Israël qui sta-16 bat ex aduerso Abia & Iuda. Fugeruntque filij Israël Iudam, & tradidit eos Deus 17 in manus eorum. Percussit ergo eos Abia, D & populus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israël quinquaginta mil-18 lia virorum fortium. Humiliatique sunt filij Israël in tempore illo: & vehementissimè confortati filij Iuda, eo quòd sperassent 19 in Domino Deo patrum suorum. Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam: & cœpit ciuitates eius Beth-el, & filias eius: & Iesana cum filiabus suis: Ephron quoque 20 & filias eius. Nec valuit vltrà resistere Ieroboam in diebus Abia: quem percussit Do-21 minus & mortuus est. Igitur Abia confortato imperio suo, accepit vxores quatuordecim, procreauitq; vigintiduos filios, & sede-22 cim filias. Reliqua autem sermonum Abia viarumq; & operum eius, scripta sunt diligentissimè in libro Addo prophetæ.

3. Re. 15. a. 2.

3. Re. 15 a. 7.

quadringenta 6.

octingenta 4.

3. Re. 12. d. 25.

3. Re. 12. g. 31.

quingenta 5.

CAPVT XIIII.

3. Re. 15. a. 8.

1 A DORMIVIT autem Abia cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra an-
2 nis decẽ. ¶Fecit autem Asa quod bonum &
3 placitum erat in conspectu* Dei sui. ¶& subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa,&
4 confregit statuas,lucosq; succidit. ¶ Et præcepit Iudæ vt quæreret Dñm Deum patrũ suorum, & faceret legem, & vniuersa man-
5 data. ¶ Et abstulit de cunctis vrbibus Iuda
6 aras & phana,& regnauit in pace. ¶ Aedificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla tẽporibus eius bella
7 surrexerant, pacẽ Dño largiente. ¶ Dixit aũt
B Iudæ: Aedificemus ciuitates istas, & vallemus muris,& roboremus turribus, & portis, & seris: donec a bellis quieta sunt oĩa, eò φ quæsierimus Dominum Deum patrũ nostrorum,& dederit nobis pacem per gyrum. Aedificauerunt igitur, & nullum ex-
8 truendo impedimentum fuit. ¶ Habuit aũt Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas,de Iuda trecenta millia: de Ben-iamin vero scutariorum & sagittariorum, ducenta, ° octoginta' millia:omnes isti viri fortissi-
9 mi. ¶ Egressus est aũt contra eos Zara Ae-
B thiops cum exercitu suo,decies centena millia: & curribus trecentis: & venit vsq; Ma-
10 resa. ¶ Porro Asa perrexit obuiam ei, & instruxit aciem ad bellũ in Valle Sephatha,
11 quæ est iuxta Maresa.¶ † Et inuocauit Dñm Deum, & ait:Domine, non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hãc multitudinẽ. Domine Deus noster tu es, non præualeat
12 cõtra te homo. ¶Exterruit itaque Dominus
D Aethiopes coram Asa & Iuda: fugeruntq;
13 Aethiopes. ¶Et persecutus est eos Asa & populus qui cum eo erat, vsq; Gerara: & ceciderunt Aethiopes vsq; ad internecionẽ, quia Domino cędente contriti sunt,& exercitu illius prœliante. Tulerunt ergo spolia mul-
14 ta. ¶Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Gerare: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, & mul-
15 tam predam asportauerunt. ¶ Sed & caulas ouium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem,& camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

** Domini s.*

° septuaginta g.

† 3. Re. 14. b. 6.

CAPVT XV.

† 3. Re. 15. c. 22.

1 A AZARIAS autem filius Obed, fa-
2 cto in se spiritu Dei, ¶ egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda & Ben-iamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsierit eum, inuenietis: si autem dereliquer-
3 ritis eum, derelinquet vos. ¶Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absq; lege.
4 ¶ Cũq; reuersi fuerint in angustia sua, * ad Dominum Deum Israël,& quæsierint eum,
5 reperient eum. ¶In tẽpore illo non erit pax egredienti & ingrediẽti;sed terrores vndiq;
6 in cunctis habitatoribus terrarum. ¶Pugnabit.n.gens contra gentem, & ciuitas contra
B ciuitatem: quia Dominus conturbauit eos
7 in omni angustia. ¶Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit.n.
8 merces operi vestro. ¶ Quod cum audisset Asa,verba scilicet,° & prophetiam Azariæ filij Obed Prophetæ, cõfortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda & de Ben-iamin,° & ex vrbibus, quas cęperat, montis Ephraim, & dedicauit altare Domini quod
9 erat ante porticũ Domini. ¶ Congregauitq;
C vniuersum Iudam & Ben-iamin, & aduenas cũ eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israël, videntes φ Dominus Deus illius
10 esset cum eo. Cumq; venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimo quinto regni
11 Asa, ¶ Immolauerunt Domino in die illa de manubijs & præda quam adduxerant, bo-
12 ues septingentos,& arietes septẽ millia. ¶ Et intrauit ex more ad corroborandũ fœdus,vt quærerent Dominum Deum patrum suo-
13 rũ in toto corde, & in tota anima sua. ¶ Siquis autẽ,inquit, non quæsierit Dominum Deũ Israel,moriatur, a minimo vsq; ad ma-
14 ximum, à viro vsque ad mulierem.¶Iurauer-
D runtq; Domino voce magna in iubilo,& in
15 clangore tubę,& in sonitu buccinarũ ¶ omnes qui erant in Iuda, cum execratione: in omni enim corde suo iurauerunt,& in tota voluntate quæsierunt eum, & inuenerunt: præstititq; eis Dominus requiem per circui-
16 tum. ¶ Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo φ fecisset in luco simulachrum Priapi: quod omne contriuit,& in frustra comminuens com-
17 bussit in Torrentę-cedron. ¶Excelsa autem derelicta sunt in Israël: Attamen cor Asa
18 erat perfectum cunctis diebus eius. ¶ Eaq; quæ vouerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum & aurum, va-
19 sorumque diuersam supellectilem. ¶Bellum vero non fuit vsq; ad° tricesimum' annum regni Asa.

** & clamauerint*

° tricesimumquintum. s.

CAPVT XVI.

† 3. Re. 15. d. 18.

1 A ANNO † autem tricesimosexto regni eius ascendit Baasa rex Israël in Iudã, & muro circundabat Rama,vt nullus tute posset egredi & ingredi de regno
2 Asa. ¶Protulit autẽ Asa argentum & aurũ de thesauris domus Domini & de thesauris regis. mi sitq; ad Ben-adad regẽ Syriæ, qui ha-
3 bitabat in Damasco, dicens: ¶ Fœdus inter

me

me & te est: pater quoq; me⁹ & pater tuus habuere cōcordiam: quam ob rem misi tibi argentū & aurū, vt rupto fœdere quod habes cū Baasa rege Israël, facias eū a me recedere. 4 ¶ Quo cōperto Ben-adad misit principes exercituū suorū ad vrbes Israël: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & vniuersas vrbes Neph-tali muratas. 5 ¶ Quod cum audisset Baasa, desijt ædificare 6 Rama, & intermisit opus suum. ¶ Porrò Asa B rex assumpsit vniuersum Iudam, & tulerūt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa: ædificauitq; ex eis Gabaa & Maspha. 7 ¶ In tempore illo venit Hanani propheta ad Asam regē Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciā in rege Syriæ, & non in Dño Deo tuo: idcirco euasit Syriæ regis 8 exercitus de manu tua. ¶ Nonne Æthiopes C & Lybies multò plures erant quadrigis & equitib⁹, & multitudine nimia: quos, cum in Domino credidisses, tradidit in manu 9 tua. ¶ Oculi n. Dñi contemplantur vniuersam terrā, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credūt in eum. Stulte igitur egisti: & propter hoc ex præsenti tempore 10 aduersum te bella consurgent. ¶ Iratusque Asa aduersus Videntem, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus, & interfecit de populo in tēpore 11 illo plurimos. ¶ Opera autem Asa prima & nouissima scripta sunt ī libro regū Iuda, & 12 Israël. ¶ Ægrotauit etiam Asa anno tricesimo nono D regni sui, dolore pedū vehementissimo: & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorū arte confi- 13 sus est. ¶ Dormiuitq; cum patribus suis, & mortu⁹ est anno quadragesimo-primo regni sui. 14 ¶ Et sepelierūt eum i sepulchro suo qd foderat sibi in Ciuitate-Dauid: posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & cōbusserunt super eum ambitione nimia.

Sup. 14. c. 9.

Ioan. 7. f. 38.

—9.

CAPVT XVII.

3. Reg. 15. c. 24.

1 A REgnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra 2 Israël. ¶ Cōstituitq; militū numeros in cunctis vrbibus Iuda, quę erant vallatæ muris. Præsidiaq; disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas cęperat Asa pater eius. 3 ¶ Et fuit Dominus cū Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui primis: & non 4 sperauit in Baalim, ¶ sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & nō iuxta pec- 5 cata Israël. ¶ Confirmauitque Dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factæque sunt ei infinitæ 6 diuitiæ & multa gloria. ¶ Cumq; sumpsisset B cor eius audaciam propter vias Domini ét excelsa & lucos de Iuda abstulit. 7 ¶ Tertio autē anno regni sui, misit de principibus suis Ben-hail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, vt docerēt in ciuitati- 8 bus Iuda: ¶ & cū eis Leuitas, Semeiā, & Nathaniā, & Zabadiam, Asel quoque & Semiramoth, & Ionathan, Adoniamq; & Tobiā & Thob-adoniam Leuitas: & cū eis Elisa- 9 ma & Ioram sacerdotes. ¶ docebantq; populum in Iuda, habētes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque eru- 10 diebant populum. ¶ Itaque factus est pauor C Domini super omnia regna terrarum, quæ erāt per gyrum Iuda: nec audebant bellare 11 contra Iosaphat. ¶ Sed & Philisthæi Iosaphat munera deferebāt, & vectigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora arietū, septē millia septingentos, & hircos totidē. 12 ¶ Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsq; in sublime: atq; ædificauit in Iuda domos ad instar turrium, vrbes que muratas. 13 ¶ Et multa opera parauit in vrbib⁹ Iuda: viri quoque bellatores, & robusti erāt in Ie- 14 rusalē. ¶ Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum In Iuda^b principes^c exercitus, Ednas dux, & cum eo robu- 15 stissimi viri trecenta millia. ¶ Post hunc Io- D hanam princeps, & cum eo ducenta octo- 16 ginta millia. ¶ Post illum quoque Amasias filius Zechri, cōsecratus Domino, & cū eo 17 ducenta millia virorum fortium. ¶ Hunc sequebatur robust⁹ ad prælia, Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta 18 millia. ¶ Post istum etiam Iozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum 19 militum. ¶ Hi omnes erant ad manum regis, exceptis alijs quos posuerat in vrbibus muratis in vniuerso Iuda.

principes

CAPVT XVIII.

3 Reg 22. a. 2.

1 A FVit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate 2 coniunctus est Achab. ¶ Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui venerant cum eo: persuasitq; illi vt ascēderet in Ramoth-Ga- 3 laad. ¶ Dixitque Achab rex Israël ad Iosaphat regē Iuda: Veni mecū in Ramoth-Galaad. Cui ille rñdit: Vt ego & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus, tecūq; erim⁹ 4 in bello: ¶ Dixit Iosaphat ad regē Israël: Cōsule obsecro impræsentiarum sermonē Do- 5 mini. ¶ Congregauit igitur rex Israël prophetarum quadringentos viros, & dixit ad B eos: In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi: Ascende, in- 6 quiunt, & tradet Deus in manu regis. ¶ Dixitque Iosaphat: Nunquid non est hic propheta Domini, vt ab illo etiam requira- 7 mus? ¶ Et ait rex Israël ad Iosaphat: Est vir vnus a quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni

tempore: est autem Michæas filius Iemla. Dixitq; Iosaphat: Ne loquaris rex hoc mo- 8 do. ꝗVocauit ergo rex Israël vnum de eunuchis,& dixit ei: Voca cito Michæam filium 9 Iemla. ꝗ Porrò Rex Israël, & Iosaphat Rex Iuda, vterq; sedebāt in solio suo,vestiti cultu regio: sedebāt aūt in area iuxta portā Samariæ, oēsq; prophetæ vaticinabanť coram 10 eis ꝗ Sedecias vero filius Chanaana fecit si- C bi cornua ferrea, & ait: Hęc dicit Dn̄s,His 11 vētilabis Syriam,donec conteras eā.ꝗOēsq; prophetæ similiter prophetabant atq; dicebāt: Ascende in Ramot-Galaad, & prospe- 12 raberis,& tradet eos Dn̄s ī manu regis ꝗNūcius autem qui ierat ad vocandū Michæā, ait illi, En, verba omnium prophetarū vno ore bona regi annunciant: quæso ergo te, vt & sermo tuus ab eis non disentiat, lo- 13 quarisque prospera .ꝗ Cui respondit Michæas: Viuit Dominus, quia quodcunque 14 dixerit mihi Deus meus, hoc loquar. ꝗ Venit ergo ad regem. Cui Rex ait: Michæa, D ite debemus in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite, cuncta enim prospera euenient, 15 & tradentur hostes in manus vestras. ꝗ Dixitque Rex, Iterum atque iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, nisi quod verum 16 est in nomine Domini. ꝗ At ille ait: Vidi vniuersum Israël dispersum in montibus, sicut oues absque pastore: & dixit Dominus. Non habent isti dominos: reuertatur 17 vnusquisque in domum suam in pace. ꝗ Et ait Rex Israël ad Iosaphat: Nonne dixi tibi ꝙ non prophetaret iste mihi quicquam 18 boni, sed ea quæ mala sunt? ꝗAt ille: Idcirco, ait,audite verbum Domini: Vidi Domi- E num sedentem in solio suo,& omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris & à sini- 19 stris. ꝗ Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israël, vt ascendat & corruat in Ramoth-Galaad?Cumq; diceret unus hoc 20 modo, & alter alio: ꝗ processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eū. Cui Dominus: In quo,inquit,decipies? 21 ꝗ At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mēdax in ore omnium prophetarum eius. Dixitq; Dominus: Decipies & præualebis: 22 egredere & fac ita.ꝗNunc igitur,ecce Dominus dedit spiritū mendacij in ore omnium prophetarum tuorum: & Dominus locutus 23 est de te mala. ꝗ Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transiuit Spiritus 24 Domini a me, vt loqueretur tibi?ꝗDixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, qn̄ ingressus fueris cubiculum de cubiculo, 25 vt abscondaris. ꝗ Præcepit autem rex Israël, dicens: Tollite Michæam,& ducite eum ad F Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filiū 26 Amelech, ꝗEt dicetis: Hæc dicit rex, Mittite hūc in carcerem, & date ei panis modicū & aquæ pusillum, donec reuertar in pace. 27 ꝗDixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace,non est locutus Dominus in me. Et ait: 28 Audite omnes populi. ꝗ Igitur ascenderunt rex Israël & Iosaphat rex Iuda in Ramoth- 29 Galaad. ꝗ Dixitque rex Israël ad Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnā vadam: tu aūt induere vestibus tuis. ꝗ Mutatoq; rex 30 Israël habitu, venit ad bellū. ꝗRex aūt Syriæ præceperat ducibus equitatus sui dicēs: Ne pugnetis cōtra minimū aut cōtra maximū, 31 nisi contra solum regem Israel. ꝗItaq; cum vidissēt princeps equitatus Iosaphat, dixe- G runt: Rex Israël est iste. Et circumdederunt eū dimicātes:at ille clamauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atq; auertit eos ab illo. 32 ꝗ Cū enim uidissent duces equitatus,quod 33 non esset rex Israël,reliquerunt eum. ꝗAccidit autem vt vnus è populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Israël inter ceruicē & scapulas: at ille aurigæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ me de 34 acie, quia vulneratus sum. ꝗ Et finita est pugna in die illo: porrò Rex Israël stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAPVT XIX.

1 A REuersus est autem Iosaphat rex Iuda, in domum suā pacifice, 2 in Ierusalem. ꝗCui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio prębes auxiliū, & his qui oderunt Dominum,amicitia iungeris: & idcirco iram quidē Domini mere- 3 baris: ꝗsed bona opera inuēta sunt in te, eo ꝙ abstuleris lucos de terra Iuda,& præparaueris cor tuum vt requireres Dn̄m Deum 4 patrum tuorum. Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumq; egressus est ad populum de Ber-sabee vsq; ad montē Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum patrū 5 suorum. ꝗConstituitq; iudices terræ in cun B ctis ciuitatib' Iuda munitis, per singula lo- 6 ca,ꝗ& præcipiens iudicibus: Videte ait,quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudica 7 ueritis,in vos redundabit.ꝗSit timor Dn̄i vobiscum:& cum diligentia cuncta facite,non est enim apud Dominū Deum nostrum iniquitas,‖nec personarum acceptio, nec cupi- 8 do munerum. ꝗIn Ierusalem quoque cōsti- C tuit Iosaphat Leuitas & sacerdotes,& principes familiarum ex Israël, vt iudiciū & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. 9 ꝗPræcepitque eis,dicēs: Sic agetis in timore 10 Domini fideliter,& corde perfecto. ꝗOmnē cām quæ venerit ad vos fratrū vestrorū qui habitāt in vrbibus suis inter cognationē, & cognationē,vbicūque quęstio est de lege,de mādato,de ceremonijs, de iustificationib', ostendite eis,vt non peccent in dn̄m, & ne veniat ira sup vos, & super fratres vestros:

‖ *Deu.* 10. *d.* 17. *Rom.* 2. *b.* 11. *Gal* 2. *b.* 6 *Ephes.* 6. *b.* 9. *Colos.* 3. *d.* 25. *Act.* 10. *c.* 34. 1. *Pet.* 1. *d* 17. *Sap.* 6. *b.* 8 *Eccle.* 35. *b.* 16.

sic

11 sic ergo agentes non peccabitis. ϙ Amarias autẽ sacerdos & pontifex vester, in his quę ad Deũ ptinẽt, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent: habetisq; magistros Leuitas coram vobis, cõfortamini, & agite diligẽter: & erit Dominus[a] vobiscum in bonis[b].

[a] cum bonis 4.

CAPVT XX.

1 POST hæc congregati sunt filij A Moab, & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat 2 vt pugnarent cõtra eũ. ϙVeneruntq; nuncij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes. Venit cõtra te multitudo magna de his locis quæ trãs mare sunt, & de Syria: & ecce cõsistũt in Asason-thamar, q̃ 3 est En-gaddi. ϙ Iosaphat aũt timore perterritus, totũ se contulit ad rogandũ Dñm: & 4 prædicauit ieiuniũ vniuerso Iuda. ϙCongregatusq; est Iudas ad deprecandũ Dñm: sed & omnes de vrbib⁹ suis venerũt ad obsecrã 5 dum eum. ϙ Cumq; stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ, & Ierusalem, in domo Do- 6 mini ante atriũ nouum, ϙait: Domine Deus patrũ nostrorũ, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua B est fortitudo & potentia, nec quisquã tibi 7 potest resistere. ϙ Nónne tu Deus noster interfecisti oẽs habitatores terræ huius coram populo tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternũ? ϙ Habitaueruntq; in ea, & extruxerunt in illa 9 sanctuarium nomini tuo, dicentes. ϙ ‖ Si irruerint super nos mala, gladius iudicij, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua inuocatum est nomẽ tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosq; fa- 10 cies. ϙ Nunc igitur ecce filij Ammon & Moab, & mons Seir, ‖ per quos non concesC sisti * Israël vt transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinauerunt ab eis

–6.

‖ Sup. 6. c. 28.

‖ Deut. 2. a. 1.

* filijs 12.

11 & nõ interfecerunt illos: ϙ econtrario agũt & nituntur eijcere nos de possessione quã 12 tradidisti nobis. ϙDeus noster, ergo nõ iudicabis eos? In nobis quidẽ non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad 13 te. ϙ Omnis verò Iuda stabat coram Domino cum paruulis, & vxoribus, & liberis suis. 14 ϙErat aũt Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites de filijs Asaph, super quem factus est spiritus 15 Dñi in medio turbæ, & ait: Attendite oẽs Iuda & qui habitatis in Ierusalem, & tu rex Iosaphat. Hæc dicit Dñs vobis: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: nõ est 16 enim vestra pugna, sed Dei. ϙ Cras[a] descẽde- D tis[b] contra eos: ascensuri enim sunt per cliuum nomine Sis. & inuenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem 17 Ieruel. ϙNon e itis vos qui dimicabitis, sed tantũmodo confidẽter state, & videbitis auxiliũ Dñi super vos, o Iuda, & Ierusalẽ: nolite timere, nec paueatis, cras egrediemini 18 contra eos, & Dominus erit vobiscũ. ϙIosaphat ergo, & Iuda, & oẽs habitatores Ierusalẽ ceciderũt proni in terrã coram Dño, & 19 adorauerunt eum. ϙPorro Leuitæ de filijs Caath, & de filijs Core laudabant Dominum Deum Israël voce magna, in excel- 20 sum. ϙ Cumque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecua: profectisq; eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me-viri[a] Iuda & oẽs habitatores Ierusa-

[a] ascendetis. 3.

–13.

lis: credite in Dño Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. 21 Deditq; consilium populo, & statuit cantores Domini vt laudarent eũ in turmis suis, & antecederent exercitum: ac voce consona dicerent: Cõfitemini Dño 22 qm̃ in æternum misericordia eius. Cumq; E cœpissent laudes canere, vertit Dñs insidias eorũ in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam: & per-23 cussi sunt. Nanque filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores mõtis Seir, vt interficerent, & delerẽt eos: cũq; hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus. 24 Porro Iuda cum venisset ad [b] speluncam quæ respicit solitudinẽ, vidit procul omnem latè regionẽ plenam cadaueribus, nec superesse quẽquam qui necẽ potuisset euadere. 25 Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cũ eo ad detrahenda spolia mortuorũ: inuenerunta; inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa preciosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec p tres dies spolia auferre præ pdæ 26 magnitudine. Die aũt quarto congregati F sunt in Valle-benedictionis: etenim quoniã ibi benedixerant Domino, vocauerunt locũ illum Vallis-benedictionis, vsque in præ-27 sentem diem. Reuersusq; est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cum lętitia magna, eò ꝙ dedisset eis Dominus gaudium de inimicis 28 suis. Ingressiq; sunt in Ierusalem cũ psalterijs, & citharis, & tubis in domũ Domini. 29 Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cum audissent quòd pu-30 gnasset Dñs contra inimicos Israël. Quieuitq; regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus 31 pacem per circuitum. Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat trigintaquinq; annorum cum regnare cępisset: viginti aũt & quinque annis regnauit in Ierusalem: & 32 nomen matris eius Azuba filia Selahi. Et G ambulauit in via patris sui Asa, nec declinauit ab ea faciens quæ placita erant corã 33 Domino. Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suũ 34 ad Dominum Deũ patrũ suorum. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorũ & nouissimorum scripta sunt in verbis Iehu filii Hanani, quæ digessit in libros regum Israël. 35 Post hæc iniit amicitias Iosaphat Rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera 36 fuerunt impiissima. Et particeps fuit vt faceret naues quæ irent in Tharsis: fecerũtq; 37 classem in Asion-gaber. Prophetauit aute Eliezer filius Dodau de Meresa ad Iosaphat, dicẽs. Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua: cõtritęq; sunt naues nec potuerunt ire in Tharsis.

Psal. 135. c. 1.

[b] speculã.

CAPVT XXI.

1 A DOrmiuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: regnauitq; Ioram filius eius pro 2 eo. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariã, & Iahiel, & Zachariam & Azariam, & Michael & Saphatiam: omnes 3 hi filij Iosaphat regis Iuda. Deditq; eis pr suus multa munera argenti & auri, & [b] pensationes cũ ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum aũt tradidit Ioram, eo ꝙ esset 4 primogenitus. Surrexit aũt Ioram super regnu patris sui: cumq; se confirmasset, occidit oẽs fratres suo gladio, & quosdã de prin-5 cipibus Israël. Trigintaduorũ annorũ erat Ioram cũ regnare cœpisset: & octo annis re-6 gnauit in Ierusalẽ. Ambulauitq; in vijs regu Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malũ 7 in cõspectu Dñi. Noluit aũt Dñs disperde-B re domũ Dauid ꝑ pactum quod inierat cũ eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam, 8 & filijs eius omni tpe. In diebus illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ, & 9 constituit sibi regem. Cũq; transisset Ioram cum principibus suis & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circundederat, & oẽs duces 10 equitatus eius. Attamẽ rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsq; ad hãc diem: eo tpe & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominũ Deũ pa-11 trum suorum: insuper, & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & prænaricari Iudam. 12 Allatę sunt autẽ ei literæ ab Elia prophe-C ta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Qm̃ non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs Asa re-13 gis Iuda, sed incessisti per iter regũ Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domum pa-14 tris tui, meliores te occidisti: ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuersaque 15 substantia tua. Tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediantur 16 vitalia tua paulatim per singulos dies. Suscitauit ergo Dñs cõtra Ioram spiritũ Philisthinorũ, & Arabũ, q cõfines sunt Æthiopi-17 bus, & ascẽderunt in terrã Iuda, & vastauerũt eã, diripueruntq; cunctã substantiã quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remãsit ei filius, nisi Ioa-18 chaz qui minimus natu erat. Et super hæc oĩa, percussit eum Dñs alui languore insa-19 nabili. Cumq; diei succederet dies, & tem-D porũ spacia voluerentur, duorũ annorũ expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua,

3. Re. 22. g. 51.

[b] pensitatiões 3.

4. Re. 8. f. 20.

languore pariter & vita caruit. Mortuusq; est in infirmitate pessima, & nō fecit ei populus secundū morē cōbustionis exequias 20 sicut fecerat maioribus eius. ¶Triginta duorū annorū fuit cū regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitque nō recte, & sepelierūt eum in Ciuitate-Dauid: veruntamen non in sepulchro regum.

CAPVT XXII.

4. Reg. 8. f. 24.

1 A CONstituerunt autē habitatores Ierusalē Ochoziam filium eius minimū regem pro eo: omnes n. maiores natu qui ante eū fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnauitque 2 Ochozias filius Ioram regis Iuda. ¶Quadraginta duorū annorū erat Ochozias cū regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalē: & nomē matris eius Athalia filia Amri. 3 ¶Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater n. eius impulit eū vt impiè ageret. 4 ¶ Fecit igitur malū in conspectu Dñi B sicut domus Achab: ipsi n. fuerunt ei cōsiliarij post mortē patris sui, in interitū eius: 5 ¶Ambulauitq; in consilijs eorū. Et perrexit cū Iorā filio Achab rege Israël in bellū contra Hazael regē Syriæ, in Ramoth-Galaad: 6 vulnerauerunt q; Siri Ioram. ¶ Qui reuersus est vt curaretur in Iezrahel: multas n. plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iez-7 rahel ægrotantem. ¶ Voluntatis quippe fuit C Dei aduersus Ochoziā, vt veniret ad Ioram: & cum venisset,-& egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Do-8 minus, vt deleret domū Achab. ¶Cum ergo euerteret Iehu domū Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrū Ochoziæ, qui mi-9 nistrabant ei, & interfecit illos. ¶ Ipsum quoq; perquirens Ochoziam, comprehēdit latitantē in Samaria, adductumq; ad se occidit, & sepelierunt eum: eo quod esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dnm in toto corde suo. nec erat vltrà spes aliqua vt de stirpe 10 quis regnaret Ochoziæ. ¶ Si quidem Atha-D lia mater eius videns quod mortuus esset filius suus surrexit, & interfecit oēm stirpem 11 regiam domus Ioram. Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth autē quæ absconderat eū, erat filia regis Iorē vxor Ioiadę pontificis, soror Ochoziæ, & 12 idcirco Athalia non interfecit eum. ¶ Fuit ergo cū eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram.

4. Re. 11. a. 1.

Iuda 1.

CAPVT XXIII.

4. Re. 11. b. 4.

1 A ANno aūt septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoq; filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: 2 & inijt cū ei fœdus. ¶ Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Israël: 3 veneruntq; in Ierusalem. ¶ Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitq; ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dñs super filios Da-4 uid. ¶ Iste est ergo sermo quē facietis. ¶Ter-5 tia pars vestrum qui veniunt ad Sabbathū, sacerdotum, & Leuitarū, & ianitorum, erit in portis: tertia vero pars ad domū regis, & tertia ad portam quæ appellatur Fundamēti: omne vero reliquum vulgus sit in atrijs 6 domus Domini. ¶Nec quispiam alius ingrediatur domum Dñi, nisi sacerdotes. & qui ministrant de Leuitis: ipsi tantummodo ingrediantur: quia sanctificati sunt: & omne reliquū vulgus obseruet custodias Domini. 7 ¶ Leuitæ aūt circundent regē, habētes singu-B li arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintq; cum rege 8 & intrante & egrediente. ¶ Fecerunt ergo Leuitę, & vniuersus Iuda iuxta oīa quæ præceperat Ioiada pōtifex, & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinē sabbathi cū his qui impleuerant sabbathum, & egressi erant, siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere cō-9 sueuerāt. ¶ Deditq; Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosq; & peltas regis Dauis, quas consecrauerat in domo Domini. 10 ¶ Constituitq; omnem populū tenentiū pugiones, a parte tēpli dextera, vsq; ad partem templi sinistrā corā altari, & tēplo, per cir-11 cuitum regis. ¶ Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema,-& testimo-C nium,-dederuntq; in manus eius tenendā legē: & constituerunt eum regē: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatiq; sunt ei: atq; dixerunt, Viuat rex. 12 ¶Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atq; laudantiū regem, ingressa 13 est ad populum in templum Dñi. ¶ Cumq; vidisset regem stantē super gradū in introitu, & principes turmasq; circa eū, oēmque populum terræ gaudentem atq; clangentē tubis, & diuersi generis organis concinētē, vocemq; laudantiū: scidit vestimenta sua, 14 & ait: Insidiæ, insidiæ. ¶ Egressus aūt Ioiada pontifex ad cēturiones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio: Præcepitq; 15 sacerdos ne occideretur in domo Dñi: ¶Et imposuerunt ceruicibus eius manus, cūq; intrasset portam equorum domus regis, inter-16 fecerunt eam ibi. ¶ Pepigit autē Ioiada fœdus inter se, vniuersumq; populū & regem, 17 vt esset populus Dei. ¶ Itaque ingressus est omnis populus domū Baal, & destruxerunt

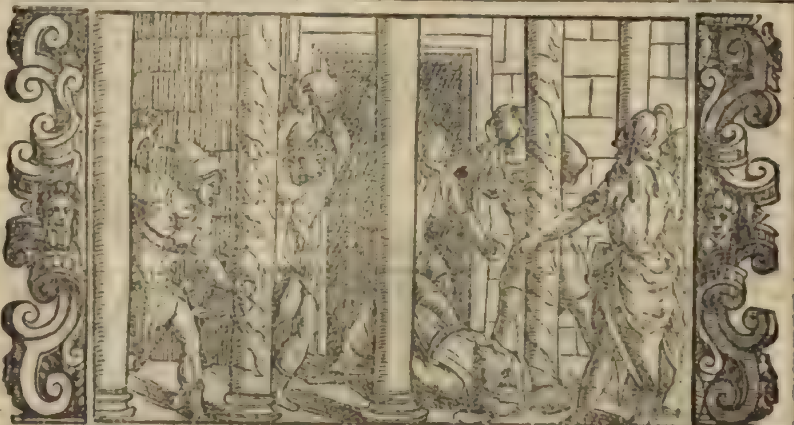
egressuri 9.

-13. -8.

D eam: & altaria ac simulachrũ illius confregerunt: Mathan quoq; sacerdotem Baal in-
18 terfecerunt ante aras. ¶ Cõstituit autẽ Ioiada præpositos in domo Dñi, sub manibus sacerdotum & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Dñi vt offerrent holocausta Dño sicut scriptũ est in [b] lege[c] Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem Da-
19 uid. ¶ Constituit quoq; ianitores in portis

[b] libro 13.

domus Domini, vt non ingrederetur eam
20 immundus in oĩ re: ¶ Assumpsitq; centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & oẽ vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Dñi, & introire per medium portæ superioris in domum regis, &
21 collocauerunt eum in solio regali. ¶ Lætatusq; est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPVT XXIIII.

4. Re. 12. a. 1.

1 A SEptem annorum erat Ioas cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit in Ierusalẽ, nomen matris eius Sebia de
2 Ber-sabee. ¶ Fecitq; quod bonum est coram Dño cunctis diebus Ioiadę
3 sacerdotis. ¶ Accepit autẽ ei Ioiada vxores
4 duas, è quibus genuit filios & filias. ¶ Postq̃ placuit Ioas vt instauraret domum Domi-
5 ni. ¶ Congregauitq; sacerdotes & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israël pecuniam ad sartatecta tẽpli Dei[a] nostri[b], per singulos annos, festinatoq; hoc facite: porro Leuitæ e-
6 gêre negligentius. ¶ Vocauitq; rex Ioiadam principem, & dixit ei. Quare tibi non fuit
B curæ, vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalẽ pecuniam quæ constituta est a Moyse seruo Dñi, vt inferret eã omnis multitudo Israël in tabernaculum testimonij?
7 ¶ Athalia. n. impijssima, & filij eius destruxerunt domũ Dei, & de vniuersis q̃ sanctificata fuerant in templo Dñi ornauerunt
8 Phanũ Baalim. ¶ Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntq; eam iuxta portam
9 [a] Dñi forinsecus. ¶ Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem vt deferant singuli pretium Dño, quod[‖] constituit Moyses seruus Dei su-
10 per omnem Israël, in deserto. ¶ Lętatiq; sunt
C cũcti principes & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Dñi[b], atque mise-
11 rũt ita vt impleretur. ¶ Cumq; tempus esset vt deferrent arcã corã rege per manus Leuitarum (videbant. n. multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quẽ primus sacerdos constituerat: effundebantq; pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicq; faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pe-
12 cunia. ¶ Quam dederunt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cęsores lapidum, & artifices operum singulorum, vt instaurarent domũ Dñi: fabros quoq; ferri, & æris,
13 vt quod cadere cœperat, fulciretur. ¶ Egeruntq; hi qui operabantur industriè & ob
D ducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac suscitarunt domum Dñi in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.
14 ¶ Cumq; complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Ioiada reliquã partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium ad holocausta, phialæ quoque & cętera vasa aurea & argentea: & offerebant holocausta in domo Dñi iugiter cun-
15 ctis diebus Ioiadæ. ¶ Senuit aũt Ioiada ple-
E nus dierum, & mortuus est cum esset cen-
16 tum triginta annorum: ¶ sepelieruntque eũ in ciuitate Dauid cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israël, & cũ domo eius.
17 ¶ Postquam autẽ obijt Ioiada, ingressi sunt

[a] vestri 12

[a] domus.

‖ Exo. 30. b. 12.

princi-

principes Iuda, & adorauerũt regẽ: qui deli- 18 nitus obsequijs eorũ, acquieuit eis. ¶Et dereliquerũt tẽplũ Dñi Dei patrũ suorũ, seruieruntq; lucis & sculptilibus: & facta est ira cõ- 19 tra Iudã & Ierusalẽ ꝑp hoc peccatũ. ¶Mittebatq; eis prophetas, vt reuerterenẽ ad Dñm: 20 quos protestãtes, illi audire nolebãt. ¶ Spũs itaq; Dei induit Zachariam filiũ Ioiadæ sacerdotẽ, & stetit in cõspectu populi, & dixit eis. Hæc dicit Dñs Deus, Quare transgredi- F mini præceptũ Dñi, quod vobis non proderit: & dereliquistis Dñm, vt derelinqueret 21 vos? ¶Qui cõgregati aduersus eum, miserũt lapides, iuxta regis imperiũ, in atrio domus 22 Dñi. ¶Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius secum: sed interfecit filiũ eius. ‖Qui cùm mo- 23 reretur, ait: Videat Dñs & requirat. ¶Cumq; euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitq; in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi atque vniuersam prædam miserunt regi 24 in Damascum. ¶ & certè cum ‖per modicus G venisset numerus Syrorum, tradidit Dñs in manibus eorum infinitam multitudinem: eo quod dereliquissent Dñm Deum patrũ suorum: in Ioas quoque ignominiosa exer- 25 cuere iudicia. ¶Et abeuntes, dimiserunt eum in languoribus magnis. Surrexerunt autem contra eum serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderũt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in ciuitate David, sed non in se- 26 pulchris regum. ¶ Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Ioza- 27 bad filius Semarith Moabitidis. ¶ Porrò filij eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei, scripta sunt diligentius in Libro regum: regnauit autem Amasias filius eius pro eo.

‖Mat. 23. b. 35.

CAPVT XXV.

1 A Vigintiquinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius ᵇ Ioiadan ᵇ de Ieru- 2 salem. ¶Fecitq; bonum in conspectu Domi- 3 ni, veruntamẽ nõ in corde perfecto. ¶ Cũq; roboratum sibi videret imperium, iugulauit seruos qui occiderant regem patrem suum. 4 ¶Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi: vbi præcepit Dominus, dicens: ‖ Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus suis: sed 5 vnusquisque in suo peccato morietur. ¶Cõ- B gregauit igitur Amasias Iudam, & cõstituit eos per familias, tribunosq; & centuriones in vniuerso Iuda, & Ben-iamin: & recẽsuit à viginti annis sursum, inuenitq; ᶜ triginta ᶜ millia iuuenum qui egrederẽtur ad pugnã, 6 & tenerent hastam & clypeum. ¶ Mercede quoq; conduxit de Israël centum millia ro- 7 bustorum, centum talentis argenti. ¶ Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: nõ est.n. Dñs cum Israel, & cunctis filijs Ephraim. 8 ¶Quòd si putas in robore exercitus bella cõsistere: superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare & in fugam con- 9 uertere. ¶ Dixitq; Amasias ad hominẽ Dei: C Quid ergo fiet de centum talẽtis quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dñs vnde tibi dare possit multo his 10 plura. ¶ Separauit itaque Amasias exercitum qui venerat ad eum ex Ephraim, vt reuerteretur in locum suum: at illi contra Iudam

4. Re. 14. a. 2.

ᵇ Ioadã 8.

‖Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 4. b. 6. Ezec. 18. c. 20.

ᶜ trecẽta l.

dam vehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. 11 ¶Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abijt in Vallem salinarum, percussitq; filios Seir, decem millia. 12 ¶Et alia decem millia virorum ceperunt D filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntque eos de summo in præceps, qui vniuersi crepuerũt. 13 ¶At ille exercitus quem remiserat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in ciuitatibus Iuda, a Samaria vsque ad Bet-horon, & interfectis tribus millib', diripuit p̃dã magnam. 14 ¶Amasias vero post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum. 15 ¶Quam ob rem iratus Dñs cõtra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos q non liberauerunt populum suum de manu tua? 16 ¶Cũq; hæc ille loqueretur, rñdit ei: Nũ E consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. Discedensq; propheta: Scio, inquit, q cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malũ, & insuper nõ acquieuisti cõsilio meo. 17 ¶Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo cõsilio, misit ad Ioas filiũ Ioachaz filij Iehu regẽ Israël, dicẽs: Veni, videamus nos mutuò. 18 ¶At ille remisit nuncios, dicens: Carduus qui est in Libano misit ad Cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce, bestiæ quæ erant in sylua Libani transierunt, & conculcauerunt carduum. 19 ¶Dixisti: Percussi Edom: & idcirco erigitur F cor tuũ in superbiam, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? 20 ¶Noluit * audire Amasias, eo q Domini esset voluntas vt traderetur in manus hostium propter deos Edom. 21 ¶Ascendit igitur Ioas rex Israël & mutuos sibi præbuere conspectus. Amasias aũt rex Iuda erat in Beth-sames Iuda. 22 ¶Corruitq; Iudas coram Israël, & fugit in tabernacula sua. 23 ¶Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas, filij Ioachaz, cœpit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit in Ierusalem, destruxitque murum eius a porta Ephraim vsque ad portã anguli, quadringentis cubitis. 24 ¶Omne quoque aurum & argentum, & vni G uersa vasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obed-edom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum reduxit in Samariã. 25 ¶Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquàm mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis. 26 ¶Reliqua aũt sermonum Amasiæ priorum & nouissimorũ scripta sunt in libro regum Iuda & Israel. 27 ¶Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt ei insidias, in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. 28 ¶Reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate David.

**autem I*

CAPVT XXVI.

1 A OMnis autem populus Iuda, filium eius Oziam annorũ sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. 2 ¶Ipse ædificauit Ailath, & restituit eã ditioni Iudæ, postquàm dormiuit rex cum patribus suis. 3 ¶Sedecim annorũ erat Ozias cũ regnare cœpisset, & quinquagintaduobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalẽ. 4 ¶Fecitq; quod erat rectũ in oculis Dñi, iuxta omnia quæ fecerat Amasias pr̃ eius. 5 ¶Et exquisiuit Dñm in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deũ: cũq; requireret Dñm direxit eũ in oĩbus. 6 ¶Deniq; egressus est, & pugnauit cõtra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm. 7 ¶Et adiuuit eũ Deus contra Philisthijm, & cõtra Arabes qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas. 8 ¶Appendebantq; Ammonitæ B munera Oziæ: & diuulgatum est nomen eius vsq; ad introitum Ægypti, propter crebras victorias. 9 ¶Aedificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmauitq; eas. 10 ¶Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quod haberet multa pecora tam in campestribus quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit, & vinitores in mõtibus & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. 11 ¶Fuit aũt exercitus bellatorũ eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ qui erat de ducibus regis. 12 ¶Omnisq; numerus principum per familias, virorum fortium duorũ millium sexcentorum. 13 ¶Et sub eis vniuersus exercitus trecentorũ & septẽ millium quingentorum, qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant. 14 ¶Præpa- C rauit quoq; eis Ozias, idest, cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, arcusque & fundas, ad iaciendos lapides. 15 ¶Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas & saxa grandia; egressumq; est nomẽ eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illũ. 16 ¶Sed cùm roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suũ, & neglexit Dñm Deum suum: ingressusq; templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. 17 ¶Statimque ingressus post eũ Azarias sacerdos, & cu eo sacerdotes Domini * octoginta, viri fortissimi, 18 restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aarõ, qui cõsecrati sunt ad huiuscemodi ministe-

4. Reg. 14. f. 21.

**septuaginta.*

rium:

rium: egredere de sanctuario, ne cōtempseris: quia non reputabitur tibi in gloriā hoc à Domino Deo. Iratusq; Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incēsum, minabatur sacerdotibus. Statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. Cumq; respexisset eum Azarias pontifex: & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eū. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eo quod sensisset illico plagā Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diē mortis suæ: & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo domini. Porro Ioathan filius eius rexit domum regis, & iudicabat populu terræ. Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimoru scripsit Isaias filius Amos propheta. Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eo quod esset leprosus: regnauitque Ioathan filius eius pro eo.

CAPVT XXVII.

Vigintiquinque annorum erat Ioathan cum regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Ierusa filia Sadoc. Fecitque quod rectum erat coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini: & adhuc populus delinquebat. Ipse ædificauit portam domus Domini excelsam: & in muro Ophel multa construxit. Vrbes quoq; ædificauit in montibus Iuda: & in saltibus castella & turres. Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filij Ammon in tēpore illo centum talenta argenti & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in anno secundo & tertio. Corroboratusq; est Ioathan, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo. Reliqua autem sermonum Ioathan, & omnes pugnæ & eius, & opera, scripta sunt in libro regum Israël & Iuda. Vigintiquinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Dormiuitq; Ioathan cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAPVT XXVIII.

Viginti annorū erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nō fecit rectū in cōspectu Dñi sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in vijs regum Israël, insuper & statuas fudit Báalim. Ipse est qui adoleuit incensum in Valle-ben-ennom, & lustrauit filios suos in igne iuxtā ritum gentium quas interfecit Dñs in aduentu filiorum Israël. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. Tradiditque eū Dñs Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoq; regis Israël traditus est, & percussus plaga grādi. Occiditq; Phacee filius Romeliæ, de Iuda centū viginti millia in die vno, oēs viros bellatores: eo quod reliquissent Dñm Deū patrū suorū. Eodē tpe occidit Zechri vir potēs ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanā quoque sedm à rege. Ceperuntq; filij Israël de fratribus suis ducēta millia mulierum puerorū, & puellarū, & infinitā prædam: pertuleruntq; eā in Samariam. Ea tēpestate erat ibi propheta Dñi noīe Obed: qui egressus obuiā exercitui veniēti in Samariā, dixit eis: Ecce iratus Dñs Deus patrū vestrorū contra Iudam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt ad celū pertingeret vestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalē vultis vobis subijcere in seruos & ancillas: qđ nequaquā facto opus est: peccastis enim super hoc Dño Deo vestro. Sed audite cōsiliū meū, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Dñi imminet vobis. Steterunt itaq; viri de principibus filioru Ephraim, Azarias filius Iohanam, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellū, & [a] Amasias filius Hadali, contra eos qui veniebant de prelio, & dixerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Dño: Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ita furoris Dñi imminet super Israël. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperant corā principibus & omni multitudine. Steteruntq; viri quos supra memorauimus, & apprehēdentes captiuos, oēsq; q nudi erāt vestierunt de spolijs, cumq; vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentq; pp laborē, & adhibuissent eis curā: quicunq; ambulare nō poterant, & erant imbecillo corpore imposuerūt eos iumētis & adduxerū. * Ierhico Ciuitatē-palmarū, ad fratres eorū, ipsiq; reuersi sunt in Samariam. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium. Veneruntq ue Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam: Philisthijm quoq; diffusi sunt per vrbes campestres, & ad meridiē Iudæ; ceperuntq; Beth-sames, & Aialon, & Gederoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gemzo cum viculis suis: & habitauerunt in eis. Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achaz regē Iuda, eo quod nudasset eum auxilio, & contem-

Marginalia: Zach. 14. b.6. — 4 Re. 15. 5. — 4. Re. 15. g.32. — 4. Re. 16. a.2. — [a] Amasa 2 — * eos 5.

20 ptui habuisset Dñm. ❡ Adduxitq; contra eũ
D Thelgath-phalnasar regẽ Assyriorũ, qui &
21 afflixit eũ, & nullo resistente vastauit. ❡ Igit
Achaz, spoliata domo Dñi, & domo regum
ac principũ, dedit regi Assyriorũ munera:
22 & tñ nihil ei profuit. ❡ Insuper & tpe angu-
stiæ suæ auxit contẽptũ in Dñm, ipse per se
23 rex Achaz, ❡ immolauit dijs ᵇ Damasci' vi-
ctimas percussoribus suis, & dixit: Dij regũ
Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo ho-
stijs, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi
24 fuerint ruinę ei, & vniuerso Israël. ❡ Dire-
ptis itaque Achaz-oĩbus' vasis domus Dei,
atq; confractis, clausit ianuas templi Dei, &
fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ierusa-
25 lem: ❡ In omnibus quoq; vrbibus Iuda ex-
truxit aras ad cremandũ thus, atq; ad iracũ-
diam prouocauit Dñm Deum patrũ suorũ.
26 ❡ Reliqua aũt sermonum eius, & omnium
operũ suorũ priorum & nouissimorũ scri-
27 pta sunt in libro regũ Iuda & Israël. ❡ Dor-
miuitq; Achaz cũ patribus suis, & sepelie-
runt enim in ciuitate Ierusalem: neq; enim
receperunt eum in sepulchra regum Israël.
Regnauitq; Ezechias filius eius pro eo.

ᵇ Damasci.

CAPVT XXIX.

2.Re. 18. a.1.

1 A IGitur Ezechias regnare cœpit, cum vigintiquinq; esset annorum: & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abia, filia Zacha-
2 riæ. ❡ Fecitq; quod erat placitum in conspe-
ctu Dñi iuxta oĩa quę fecerat Dauid pater
3 eius. ❡ ᵇ Ipso' anno & mense primo regni sui,
aperuit valuas domus Dñi, & instaurauit
4 eas. ❡ Adduxitq; sacerdotes atq; Leuitas; &
5 cõgregauit eos in ᵇ plateam' orientalem. ❡ Di-
xitq; ad eos: Audite me Leuitæ, & sanctifi-
camini, mundate domũ Dñi Dei patrũ ve-
strorũ, & auferte oẽm immunditiã de san-
6 ctuario. ❡ Peccauerũt patres nostri, & fecerũt
malũ in conspectu Dñi Dei nostri, derelin-
quentes eũ: auerterunt facies suas à taber-
7 naculo Dñi, & pbuerũt dorsum: ❡ clauserũt
B ostia quæ erant in porticu, & extinxerũt lu
cernas: incensumq; non adoleuerunt, & ho
locausta non obtulerunt in sanctuario Deo
8 Israël. ❡ Concitatus est itaq; furor Dñi super
Iudam & Ierusalem: tradiditq; eos in com-
motionem, & in interitum, & in sibilum,
9 sicut cernitis oculis vestris. ❡ Et corruerunt
patres nostri gladijs, filij nostri, & filiæ no-
stræ, & coniuges captiuæ ductę sunt pro-
10 pter hoc scelus. ❡ Nunc ergo placet mihi vt
ineamus fœdus cũ Dño Deo Israël, & auer-
11 tet a nobis furorem iræ suæ. ❡ Filij mei no-
lite negligere, vos elegit Dominus vt stetis
coram eo, & ministretis illi, colatisque
12 eum, & cremetis ei incensum. ❡ Surrexe-
runt ergo Leuitę: Mahath filius Amasai, &
Ioel filius Azariæ, de filijs Caath. Porro de
C filijs Merari: Cis filius Abdi, & Azarias fi-

ᵇ ipse 2.

ᵇ patri 8.

lius Ialaleel. De filijs autem Gerson: Ioah
13 filius Zemma, & Eden filius Ioah. ❡ At ve-
rò de filijs Elisaphan: Samri & Iahiel. De fi-
lijs quoque Asaph Zacharias & Mathanias.
14 ❡ Necnon de filijs Heman, Iahiel, & Semei.
Sed & de filijs Idithum: Semeias & Oziel.
15 ❡ Congregaueruntq; fratres suos, & sanctifi
cati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum
regis, & imperium Domini vt expiarent
16 domum Dei. ❡ Sacerdotes quoque ingressi
templum Domini vt sanctificarent illud, ex
tulerunt omnem immunditiam quam in-
tro repererãt in vestibulo domus Domini:
quam tulerunt Leuitæ: & asportauerunt ad
17 Torrentem-Cedron foras. ❡ cœperũt autem
D prima die mensis primi mundare, & in die
octauo eiusdem mensis ingressi sunt porti-
cum templi Domini: expiaueruntque tem-
plũ diebus octo, & in die sextadecima men-
sis eiusdem quod cœperant, impleuerunt.
18 ❡ Ingressi quoq; sunt ad Ezechiam regem,
& dixerunt ei: Sanctificauimus omnem do-
mum Domini, & altare holocausti, vasaque
eius, necnon & mensam propositionis cum
19 omnibus vasis suis, ❡ cunctamq; tẽpli supel-
lectilem quam polluerat rex Achaz in regno
suo postquàm præuaricatus est: & ecce expo
20 sita sunt omnia coram altari Domini. ❡ Con
surgensq; diluculo Ezechias rex, adunauit
omnes principes ciuitatis, & ascendit in do
21 mum Domini: ❡ obtuleruntq; simul tauros
septem, & arietes septem, agnos septem, &
hircos septem, pro peccato, pro regno, pro
sanctuario, pro Iuda: dixitque sacerdoti-
bus filijs Aaron, vt offerrent super altare
22 Domini. ❡ Mactauerunt igitur tauros, &
E susceperunt sanguinem sacerdotes, & fude
runt illud super altare: mactauerunt etiam
arietes, & illorum sanguinem super altare
fuderunt: immolaueruntque agnos, & fude
23 runt super altare sanguinem. ❡ Applicaue-
runt hircos pro peccato coram rege, & vni-
uersa multitudine: imposueruntq; manus
24 super eos. ❡ Et immolauerunt illos sacerdo-
tes, & asperserunt sanguinem eorũ-coram'
altari pro piaculo vniuersi Israëlis: pro om-
ni quippe Israël præceperat rex, vt holocau-
25 stũ fieret pro peccato. ❡ Constituit quoque
Leuitas in domo Domini cum cymbalis &
psalterijs, & citharis secũdum dispositionẽ
Dauid-regis', & Gad Videntis, ᵃ & Nathan
prophetæ: siquidem Domini præceptũ fuit
26 per manum prophetarum eius. ❡ Steterunt-
F que Leuitæ tenentes organa Dauid, & sa-
27 cerdotes tubas. ❡ Et iussit Ezechias vt offer-
rent holocausta super altare: cumq; offerrẽ-
tur holocausta, cœperunt laudes canere Do-
mino, & clangere tubis: atq; in diuersis or-
ganis quæ Dauid rex Israël præparauerat cõ
28 crepare. Omni autem turba adorante, can-
tores, & ij qui tenebant tubas, erant in of-
ficio suo, donec compleretur holocaustum.

—3.

—7.

ᵃ regis 6.

29 ⁋Cumq; finita esset oblatio, incuruatus est rex, & oẽs qui erant cũ eo, & adorauerunt. 30 ⁋Præcepitq; Ezechias, & principes Leuitis, vt laudarent dñm sermonibus Dauid, & Asaph Videntis: qui laudauerunt eum magna lætitia, & incuruato genu adorauerũt. 31 ⁋Ezechias aũt etiam hæc addidit: Implestis manus vestras dño, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo domini. Obtu-G lit ergo vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente deuota. 32 ⁋Porrò numerus holocaustorum quæ obtulit multitudo, hic fuit: Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos. 33 ⁋Sanctificauerũtque dño boues sexcentos, & oues tria millia. 34 ⁋Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherẽt: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleret opus, & sanctificarentur antistites; Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quam sacerdotes. 35 ⁋Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorũ, & libamina holocaustorũ: & completus est cultus domus Dñi. ⁋Lætatusq; est Ezechias, & omnis populus, eo ꝙ ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPVT XXX.

1 A Misit quoque Ezechias ad omnẽ Israël & Iudam: scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen, vt venirent ad domum Dñi in Ierusalem, & facerent 2 Phase Dño Deo Israël. ⁋Inito ergo cõsilio regis & principum, & vniuersi cętus Ierusalẽ, decreuerunt vt facerent Phase mense secũdo. 3 ⁋Non n. ᵇoccurrerant ᶦ facere in tẽpore suo: quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant: & populus nondũ 4 congregatus fuerat in Ierusalẽ. ⁋Placuitq; 5 sermo regi, & omni multitudini. ⁋Et decreuerunt vt mitterent nuncios in vniuersum Israël de Ber- sabee vsq; Dan, vt venirent, & facerẽt Phase Dño Deo Israël, in Ierusalẽ: multi.n. nõ fecerant sicut lege præscriptũ est. 6 ⁋Perrexerũtq; cursores cũ epistolis ex regis imperio, & principũ eius, in vniuersum Israël & Iudã iuxta id quod rex iusserat, prędicantes: Filij Israël reuertimini ad Dñm Deum Abrahã, & Isaac, & Israël: & reuertetur ad reliquias q̃ effugerũt manus 7 regis Assyriorũ. ⁋Nolite fieri sicut patres vestri & fratres qui recesserunt a Dño Deo patrum suorum, & tradidit eos in interitum, 8 vt ipsi cernitis. ⁋Nolite indurare ceruices B vr̃as, sicut patres vestri, tradite manus Dño, & venite ad sanctuariũ eius quod sanctificauit in æternum: seruite Dño Deo patrũ vestrorum, & auertetur à vobis ira furoris 9 eius. ⁋Si enim vos reuersi fueritis ad Dominũ, fratres vestri & filij habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc: pius enim & clemẽs est Dñs Deus uester, & non auertet faciem suam à vobis, si 10 reuersi fueritis ad eum. ⁋Igitur cursores ꝑgebant uelociter de ciuitate in ciuitatem, ꝑ terrã Ephraim, & Manasse, vsq; ad Zabulon, illis irridentib' & subsannãtibus eos. 11 ⁋Attamen quidã viri ex Aser & Manasse & Zabulon acquiescentes consilio, venerunt 12 Ierusalem. ⁋In Iuda vero facta est manus Dñi, vt daret eis cor vnum vt facerent iuxta præceptum regis & Principum, verbum 13 Dñi. ⁋Cõgregatiq; sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solennitatem azymorũ in mense secundo. 14 ⁋Et surgentes destru-C xerunt altaria quæ erant in Ierusalẽ: atq; vniuersa in quib' idolis adolebatur incensum, subuertentes, proiecerunt in Torrentem Cedron. 15 ⁋Immolauerunt autem Phase quarta-decima die mensis secũdi. Sacerdotes quoque, atque Leuitæ tandẽ sanctificari obtulerunt holocausta in domo Do-16 mini. ⁋Steteruntq; in ordine suo iuxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes vero suscipiebant effundendum 17 sanguinẽ de manibus Leuitarũ. ⁋eò ꝙ multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitæ Phase his qui non occur-18 rerãt sãctificari Dño. ⁋Magna ẽt pars populi de Ephraim & Manasse & Issachar & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens: Dominus 19 bonus propitiabitur ⁋cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, & nõ imputabit eis ꝙ minus san-20 ctificati sunt. ⁋Quem exaudiuit Dñs & pla-21 catus est populo. ⁋Feceruntq; filij Israël qui inuenti sunt in Ierusalẽ, solennitatem Azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitæ quoque & sacerdotes per organa 22 quæ suo officio congruebant. ⁋Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarũ qui D habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorũ, & laudantes Dñm Deum patrum suorum. 23 ⁋Placuitque vniuersæ multitudini vt celebrarent ẽt alios dies septem: quod & fece-24 runt cũ ingenti gaudio. ⁋Ezechias ᵇ aũt ᶦ rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septẽ millia ouium: prĩcipes verò dederãt populo tauros mille, & oues decẽ millia: sãctificata ẽ ergo sacerdotũ plurima multitu-25 do. ⁋Et hilaritate ꝑfusa oĩs turba Iuda tam sacerdotũ & Leuitarũ, q̃ vniuersę frequentiæ quæ venerat ex Israël: ꝓselytorum quoque de terra Israël & habitantiũ in Iuda. 26 ⁋Factaq; est grandis celebritas in Ierusalem qualis a diebus Salomonis filij Dauid regis 27 Israël in ea vrbe non fuerat. ⁋Surrexerunt

ᵇ *potuerãt* 3.

ᵇ *enim.* 4.

autem

autem sacerdotes atq; Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorũ, peruenitq; oratio in habitaculum sanctum cęli.

CAPVT XXXI.

1 A Cumq; hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, q̃ inuentus fuerat in vrbib⁹ Iuda, & fregerunt simulachra, succiderũtq; lucos, demoliti sũt excelsa, & altaria destruxerũt, non solũ de vniuerso Iuda & Ben-iamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penit⁹ euerterẽt: reuersiq; sunt omnes filij Israël 2 in possessiones & ciuitates suas. Ezechias aũt constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas vnumquenq; in officio proprio, tã sacerdotũ videlicet, q̃ Leuitarũ, ad holocausta, & pacifica, vt ministrarent & confiterẽt, canerentq; in por- 3 tis castrorum Dñi. Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustũ mane semper & vespere, Sabbathis quoq;, & Calẽdis & solennitatibus cæteris, 4 sicut scriptũ est in lege[a] Moysi. Præcepit ẽt populo habitantiũ Ierusalem, vt darẽt par- B tes sacerdotibus & Leuitis, vt possent vaca- 5 re legi Dñi. Quod cum percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israël, frumenti, vini, & olei, mellis quoq;: & omnium quæ gignit hu- 6 mus, decimas obtulerũt. Sed & filij Israël & Iuda qui habitabãt in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouiũ, decimasq; sanctorum, quæ vouerant Dño Deo suo, atque vniuersa portãtes, fecerũt aceruos plu- 7 rimos. Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense septimo cõ- 8 pleuerunt eos. Cumq; ingressi fuissent Ezechias & principes eius viderunt aceruos, 9 & benedixerũt Dño ac populo Israël. Interrogauitq; Ezechias sacerdotes & Leui- 10 tas, cur ita iacerent aceruí. Rñdit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc: dicẽs: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Dñi, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eo q͏ benedixit Dñs populo suo: reliquiarum aũt copia est ista, 11 quam cernis. Præcepit igitur Ezechias vt C præpararent horrea in domo Dñi. Quod 12 cum fecissent, intulerunt tam primitias quàm decimas, & quęcunq; vouerant fideliter. Fuit aũt præfectus eorum Chonenias 13 Leuita, & Semei frater eius secundus: post quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoq; & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Chonenię & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ põtificis domus Dei, ad quos oĩa per- 14 tinebant. Core vero filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs quæ spontè offerebãtur Dño, primitijsq; & consecratis in Sancta sanctorum.

[a] Domini 2.

15 Et sub cura eius Edẽ & Beniamin, Iesue, & Semeias, Amarias quoq; & Sechenias, in ciuitatibus sacerdotũ: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus at- 16 que maiorib⁹. exceptis maribus ab annis D tribus & suprà, cunctis qui ingrediebantur tẽplũ domini, & quicq̃d p̃ singulos dies cõducebant in ministerio atq; obseruationi- 17 bus iuxta diuisiones suas, sacerdotibus p̃ familias, & Leuitis à vicesimo anno & su- 18 prà p̃ ordines & turmas suas, vniuersæq; multitudini tã vxoribus quàm liberis eorũ vtriusq; sexus, fideliter cibi de his quæ san- 19 ctificata fuerãt, præbebantur. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana vrbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino, de 20 sacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Ezechias vniuersa quæ diximus, in omni Iuda: operatusq; est bonum & rectum & ve- 21 rum corã dño Deo suo in vniuersa cultura ministerij domus domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suũ in toto corde suo: fecitq; & p̃speratus est.

CAPVT XXXII.

1 A Post quæ & huiuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorũ & ingressus Iudã, obsedit ciuitates munitas, vo- 2 lens eas capere. Quod cùm vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti cõtra Ie- 3 rusalẽ: inito cum principibus concilio, virisq; fortissimis, vt obturarẽt capita fontiũ qui erant extra vrbẽ: & hoc omnium decer- 4 nente sententia, cõgregauit plurimã multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Assiriorum, & inue- 5 niant aquarum abundantiam. Aedificauit quoq; agens industrie, omnẽ murum qui fuerat dissipatus, & exstruxit turres desup̃, & forinsecus alterũ murum: instaurauitq; Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuer- 6 si generis armaturã & clypeos. Cõstituitq; B principes bellatorũ in exercitu, & conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac 7 locutus est ad cor eorum, dicens. Viriliter agite, & cõfortamini: nolite timere, nec paueatis regem Assyriorũ, & vniuersam multitudinem quæ est cum eo: multo enim plu- 8 res nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneũ, nobiscum dñs Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatq; pro nobis. Confortatusq; est populus huiuscemodi verbis Ezechiæ regis 9 Iuda. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse.n. cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnẽ populum qui erat in vrbe, dicens:

4 Reg. 18. 13. *Isaia* 36. 1. *Eccle.* 48. 19.

Hęc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In C quo habētes fiduciam, sedetis obsessi in Ie- 11 rusalem? Num Ezechias decepit vos, vt tradat morti in fame, & siti, affirmans, quòd Dñs Deus vester liberet vos de manu regis 12 Assyriorū? Nunqd nō iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & pcepit Iudæ & Ierusalē, dicens: Corā altari vno a- 13 dorabitis, & in ipso cōburetis incēsum? An ignoratis quæ ego fecerim & patres mei cū ctis terrarū populis? nunquid pualuerūt dij gentiū. oīumq; terrarum liberare regionem 14 suam de manu mea? Quis est de vniuersis dijs gentiū quas vastauerunt patres mei, q. potuerit eruere populum suum de manu mea, vt possit & Deus vester eruere vos de 15 hac manu? Nō vos ergo decipiat Ezechias, D nec vana persuasione deludat, neq; credatis ei. Si.n. nullus potuit Deus cunctarū gentiū atque[a] regionum liberare populū suū de manu mea, & de manu patrū meorū, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos 16 de manu mea. Sed & alia multa locuti sūt serui eius cōtra Dñm Deum, & contra Eze- 17 chiā seruum eius: epistolas quoq; scripsit plenas blasphemiæ in Dñm Deum Israël, & locutus est aduersum eū: Sicut dij gentium cęterarū non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populū suum de manu 18 ista. Insuper clamore & magno, lingua Iudaica, cōtra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, vt terreret eos, & 19 caperet ciuitatem. Locutusque est contra E Deum[b] Israël, sicut aduersus deos populo- 20 rum terræ, opera manuum hominum. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt vsq; in cœlum. 21 Et misit Dominus angelum qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principē exercitus regis Assiriorum. Reuersusq; est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de vtero eius, interfe- 22 cerunt eum gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib, regis Assyriorū, & de manu omnium, & præstitit ei quietem per cir- 23 cuitum. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechię regi Iuda: qui exaltatus est 24 post hæc coram cunctis gentibus. In die- F bus illis ęgrotauit Ezechias vsque ad mortem, & orauit Dominum, exaudiuitque eum & dedit ei signum. 25 Sed non iuxta beneficia quæ acceperat, tribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eū ira, 26 & contra Iudam & Ierusalem. Humiliatusq; est posteà, eo quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira 27 Domini in diebus Ezechiæ. Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorū vniuersi generis, & vasorum magni precij: 28 Apothecas quoq; frumenti, vini, & olei, & pręsepia oīum iumentorum caulasq; pe- 29 corum, & vrbes sex[c] ædificauit sibi: habebat quippe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo quòd dedisset ei Domi- 30 nus substantiam multam nimis. Ipse est G Ezechias qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad occidentē Vrbis-Dauid: in omnibus operi- 31 bus suis fecit prosperè quæ voluit. Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eū, vt interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fierēt 32 omnia quæ erant in corde eius. Reliqua autem sermonū Ezechiæ & misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos prophetæ, & in libro regum Iuda & Israël. 33 Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorū Dauid: & celebrauit eius exequias vniuers[d] Iuda, & omnes habitatores Ierusalem, regnauitq; Manasses filius eius pro eo.

CAPVT XXXIII.

1 A Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cępisset: & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem. 2 Fecit autem malum coram Domino iuxta abominationes gentium, quas 3 subuertit Dominus coram filijs Israël. Et conuersus instaurauit excelsa q̄ demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitq; aras Baalim, & fecit lucos, & adorauit oēm 4 militiam cœli, & coluit eam. Aedificauit quoq; altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus, In Ierusalem erit nomen 5 meum in æternum. Aedificauit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atrijs do- 6 mus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem in Valle-ben-ennō: obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est 7 corā Dño, vt irritaret eū. Sculptile quoq; B & conflatile signum posuit in domo Domini, de qua locutus est Dñs ad Dauid, & ad Salomonē filium eius, dicens: In domo hac, & in Ierusalē quā elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meū in sempiternū. 8 Et mouere non faciam pedē Israël de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & ceremonias atque 9 iudicia[e] per manum Moysi. Igitur Manasses seduxit Iudā, & habitatores Ierusalem, vt facerent malū super omnes gentes quas

Marginal notes: [a] regnori. 2. — [b] Ierusalē. 15. — Tob. 1. d. 24. — 4. Re. 20. a. 1. Isaia 38. a. 1. — [c] -8. — 4. Re. 21. a. 1. — 2. Re. 7. b. 10. — 2. Re. 7. b. 10. 3. Reg. 8. b. 17. — [e] quæ mādani.

10 subuerterat Dñs a facie filiorũ Israël. ¶ Locu-
tusq; est Dñs ad eum, & ad populum illius,
11 & attendere noluerunt. ¶ Idcirco superindu-
xit eis principes exercitus regis Assyriorũ:
cœperuntq; Manassen, & vinctum catenis
atq; compedibus, duxerunt in Babylonem.
12 ¶ Qui postquã coangustatus est, orauit Dñm
C Deum suum: & egit pœnitentiam valde co-
13 ram Deo patrum suorum. ¶ Deprecatusque
est eum: & obsecrauit intente: & exaudiuit
orationem eius, reduxitque eum Ierusalem
in regnum suum: & cognouit Manasses, ꝙ
14 Dñs ipse esset Deus. ¶ Post hæc ędificauit mu-
rum extra Ciuitatem Dauid, ad occiden-
tem Gihon in conualle: ab introitu portæ
piscium per circuitũ vsq; ad Ophel, & exal-
tauit illum vehementer, constituitq; princi-
pes exercitus in cũctis ciuitatibus Iuda mu-
15 nitis. ¶ Et abstulit deos alienos, & simula-
chrum de domo Dñi: aras quoq; quas fece-
rat in monte domus Dñi, & in Ierusalem:
16 & proiecit oĩa extra vrbem. ¶ Porrò instaura-
uit altare Dñi, & immolauit sup illud victi-
mas, & pacifica, & laudẽ: præcepitq; Iudæ,
17 vt seruiret Domino Deo Israël. ¶ Attamen
adhuc populus immolabat in excelsis Do-
18 mino Deo suo. ¶ Reliqua autem gestorum
Manasse: & obsecratio eius ad Deum suũ:
verba quoq; Videntium qui loquebant̃ ad
eũ in nomine Domini Dei Israel, continen-
19 tur in sermonibus regũ Israël. Oratio quo-
D que eius & exauditio, & cũcta peccata, atq;
cõtemptus, loca etiam in quibus ædificauit
excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm
ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermo-
20 nibus Hozai. ¶ Dormiuit ergo Manasses cũ
patribus suis, & sepelierũt eũ in domo sua:
21 regnauitq; pro eo filius eius Amon. ¶ Viginti
duorum annorum erat Amon cùm regnare
cępisset: & duobus annis regnauit in Ieru-
22 salem. ¶ Fecitq; malum in conspectu Domi-
ni, sicut fecerat Manasses pater eius: & cun-
ctis idolis quæ Manasses fuerat fabricatus,
23 immolauit atq; seruiuit. ¶ Et non est reue-
ritus faciẽ Dñi, sicut reueritus est Manasses
24 pr̃ eius: & multò maiora deliquit. ¶ Cumq;
cõiurassent aduersus eũ serui sui, interfece-
25 rũt eũ in domo sua. ¶ Porro reliqua populi
multitudo, cæsis ijs qui Amon percusserãt,
constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAPVT XXXIIII.

4. Re. 22. a. 1.

1 A Octo annorum erat Iosias cùm
regnare cœpisset: & triginta &
vno anno regnauit in Ierusa-
2 lem. ¶ Fecitq; quod erat rectũ
in cõspectu Domini, & ambu-
lauit in vijs Dauid patris sui: nõ declinauit
3 neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. ¶ Octa-
uo autem anno regni sui, cum adhuc esset
puer, cępit quærere Deum patris sui Dauid,
& duodecimo anno postquam regnare cę-
perat, mundauit Iudam & Ierusalem ab ex-
celsis, & lucis, simulachrisq; & sculptilibus.
4 ¶ Destruxeruntq; corã eo aras Baalim: & si-
mulachra quæ superposita fuerãt, demoliti
sunt: lucos etiam, & sculptilia succĩdit atque
comminuit: & super tumulos eorum qui
eis immolare cõsueuerant, fragmẽta disper-
5 sit. ¶ Ossa præterea sacerdotum combussit in
B altaribus idolorum, mundauitq; Iudam &
6 Ierusalem. ¶ Sed & in vrbibus Manasses &
Ephraim, & Simeon, vsq; ad Nephthali cun-
7 cta subuertit. ¶ Cumq; altaria dissipasset, &
lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cun-
ctaque delubra demolitus esset de vniuer-
sa terra Israël, reuersus est in Ierusalem.
8 ¶ Igitur anno octauodecimo regni sui, mun-
data iam terra, & templo Domini, misit Sa-
phan filium Eseliæ, & Maasian principem
ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à com-
mentarijs: vt instaurarent domum Domini
9 Dei sui. ¶ Qui venerunt ad Helciam sacer-
dotem magnum: acceptamque ab eo pecu-
niam, quæ illata fuerat in domum Domini,
& quam congregauerant Leuitæ & ianito-
C res de Manasse & Ephraim, & vniuersis re-
liquijs Israël, ab omni quoq; Iuda, & Ben-
10 iamin, & habitatoribus Ierusalem, ¶ tra-
diderunt in manibus eorum qui præerant
operarijs in domo Domini vt instaurarent
templum, & infirma quæque sarcirent.
11 ¶ At illi dederunt eam artificibus & cæ-
mentarijs, vt emerent lapides de lapidici-
nis, & ligna ad commissuras ædificij, & ad
contignationem domorum quas destruxe-
12 rant reges Iuda. ¶ Qui fideliter cuncta facie-
bant. Erant autem præpositi operantium,
Iahath & Abdias de filijs Merari: Zacharias
& Mosollam de filijs Caath, qui vrgebant
opus: omnes Leuitę sciẽtes organis canere.
13 ¶ Super eos vero qui ad diuersos vsus one-
ra portabant erant scribæ, & magistri de
14 Leuitis, ianitores. ¶ Cumque efferrent pe-
D cuniam quæ illata fuerat in templum Do-
mini, reperit Helcias sacerdos librum legis
15 Domini, per manum Moysi. ¶ Et ait ad Sa-
phan scribam: Librũ legis inueni in domo
16 Domini. Et tradidit ei. ¶ At ille intulit vo-
lumen ad regem, & nunciauit ei dicens:
Omnia quę dedisti in manu seruorum tuo-
17 rum, ecce complentur. ¶ Argentum quod
repertum est in domo Domini, conflaue-
runt: datumq; est præfectis artificũ, & diuer-
18 sa opera fabricantium. ¶ Præterea tradidit
mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem
19 cum rege pñte recitasset, ¶ audissetq; ille
20 verba legis, scidit vestimẽta sua: ¶ & pcepit
Helciæ & Ahicam filio Saphan, & Abdon fi-
lio Micha, Saphan quoq; scribæ, & Asaæ ser-
21 uo regis, dicens: ¶ Ite, & orate Dominũ pro
E me, & pro reliquijs Israël & Iuda, super vni-
uersis sermonib⁹ libri istius ꝗ repertus est:
magnus enim furor Domini stillauit super
nos, eo quod nõ custodierint patres nostri

verba

verba Dñi, vt facerent oĩa quæ scripta sunt
22 in isto volumine. ℣ Abijt ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldi prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: qui habitabat in Ierusalem in secunda: & locuti sunt ei ver
23 ba quæ supra narrauimus. ℣ At illa rñdit eis: Hæc dicit Dñs Deus Israël: Dicite viro qui
24 misit vos ad me: ℣ Hæc dicit Dñs: Ecce ego inducam mala super locũ istũ, & super habitatores eius: cunctaq; maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt corã
25 rege Iuda. ℣ quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarũ: idcirco stillabit furor meus super lo-
26 cum istum, & non extinguetur. ℣ Ad regem
F aũt Iuda, qui misit vos pro Dño deprecando, sic loquimini: Hęc dicit Dñs Deus Israel:
27 Quoniam audisti verba voluminis, ℣ atque emollitum est cor tuũ: & humiliatus es in cõspectu Domini super his quæ dicta sunt contra locũ hunc & habitatores Ierusalem, reueritusq; faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoq; exau
28 diui te, dicit Dominus. ℣ Iam enim colligam te ad patres tuos & inferêris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius.
G ℣ Retulerunt itaq; regi cuncta quæ dixerat.
29 ℣ At ille euocatis vniuersis maioribus na-
30 tu Iuda & Ierusalem, ℣ ascendit ad domum Domini, vnaque omnes viri Iuda & habitatores Ierusalem sacerdotes, & Leuitæ & cũctus populus a minimo vsq; ad maximũ. Quibus audientibus in domo Domini legit
31 rex omnia verba voluminis. ℣ Et stans in tribunali suo, percussit fœdus corã Domino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quę scripta sunt in volumine illo, quod
32 legerat. ℣ Adiurauit quoq; super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Beniamin: & fecerũt habitatores in Ierusalẽ iuxta
33 pactum Domini Dei patrum suorum. ℣ Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israël; & fecit oẽs qui residui erant in Israël seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus vitæ eius nõ recesserunt a Domino Deo patrum suorũ.

-8.

4. Re. 23. c. 2.

CAPVT XXXV.

1 A Fecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino quod immolatũ est quartadecima die mensis primi. ℣ Et constituit sacer-
2 dotes in officijs suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Dñi.
3 Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi quod ædificauit Salomon filius Dauid, rex Israël: nequaquam enim eã vltra portabitis: nunc aũt ministrate Domino Deo ve-
4 stro & populo eius Israël. ℣ Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorũ, sicut præcepit Dauid rex Israël, & descripsit Salomon filius eius:
5 & ministrate in sanctuario eius per fami-
6 lias, turmasq; Leuiticas. ℣ & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus
7 in manu Moysi facere, præparate. ℣ Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inuentus in solennitate Phase, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoq; tria millia, hæc de re-
8 gis vniuersa substantia. ℣ Duces quoq; eius
B spõte qđ[a] vouerãt obtulerunt, tã populo, q̃ sacerdotibus & Leuitis. Porro Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Dñi, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase, pecora commixtim duo millia sexcenta,
9 & boues trecentos. ℣ Chonenias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius: necnon Hasabias, & Iehiel, & Iozabad principes Leuitarum, dederunt cęteris Leuitis ad celebrandum Phase, quinq; millia peco-
10 rum, & boues quingentos. ℣ Præparatumq; est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoq; in turmis iuxta re
11 gis imperium. ℣ Et immolatum est Phase: asperseruntq; sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocau
12 storum. ℣ Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorũ, & offerrẽtur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi:
13 de bobus quoq; fecerunt similiter. ℣ Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & fe-
14 stinato distribuerunt vniuersæ plebi. ℣ Sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorũ & adipum, vsq; ad noctẽ sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filijs Aa-
15 ron parauerunt nouissimis ℣ Porro cãtores filij Asaph, stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid & Asaph, & Heman, & Idithum[b] prophetarum[c] regis.* Ianitores vero per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quam ob rẽ & fratres eorum Leuitæ para-
16 uerunt eis cibos. ℣ Omnis igitur cultura Do
C mini rite cõpleta est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare
17 Domini iuxta præceptum regis Iosiæ. ℣ Feceruntq; filij Israel qui reperti fuerant ibi Phase in tempore illo, & solennitatẽ azimo
18 rum septem diebus. ℣ Non fuit Phase simile huic in Israël, a diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus, &

Margin notes: 4. Re. 23. c. 21. 3. Esd. 1. 4. 1. — -5. — [a] volebãt. 5. — [c] prophetę 1. — * Dauid.

Leuitis, & omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitātibus in Ierusalē. 19 Octauo decimo anno regni Iosię, hoc Phase celebratum est. 20 Postquàm instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandū in Charchamis iuxta Euphraten: & processit in occursum eius Iosias: 21 At ille missis ad eū nuncijs, ait: Quid mihi & tibi est, rex Iuda? Non aduersum te hodie venio, sed contra aliā pugno domū, ad quā me Deus festinato ire pcepit: Desine aduersum Deum facere, qui mecū est, ne interficiat te. 22 Noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellū, nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: verum perrexit 23 vt dimicaret in campo Mageddo. Ibique vulneratus à sagittarijs, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum. 24 Qui transtulerunt eū de curru in alterū currū, qui sequebatur eum more regio, & asportauerunt eum in Ierusalē, mortuusq; est: & sepultus in mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eum. 25 Ieremias maximè: cuius omnes cantores atq; cātatrices, vsq; in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce 26 scriptum fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiæ, & misericordiarum eius quæ lege præcepta sunt Dñi, 27 opera quoq; illius prima & nouissima scripta sunt in libro regum Iuda & Israël.

4.Re. 23. f.29. — 3. Esd. 1. l.25. — Za. 12. b.1.

CAPVT XXXVI.

1 Tulit ergo popul⁹ terræ, Ioachaz filium Iosiæ: & constituit regē pro patre suo in Ierusalē. 2 Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare cœpisset: & 3 tribus mensis regnauit in Ierusalē. Amouit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri. 4 Constituitq; pro eo regem, Eliacim fratrē eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioacim. Ipsum vero Ioachaz tulit secū, 5 & abduxit in Ægyptum. Vigintiquinq; annorū erat Ioacim cùm regnare cepisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalē: fecitq; 6 malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorū: & vinctum catenis duxit in Babylonem. 7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit in templo suo. 8 Reliqua autē verborum Ioacim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ [b]inuēta sunt in eo continentur in libro regū Iuda & Israël. Regnauit autem Ioachim filius eius pro eo. 9 Octo annorum erat Ioachim cum regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decē diebus regnauit in Ierusalē: fecitq; malum in cōspectu Dñi. 10 Cūq; anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex nuncios, qui & adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul preciosissimis vasis domus Domini. Regem vero cōstituit Sedeciā [b] patruū eius 11 super Iuda & Ierusalē. Viginti & vnius anni erat Sedecias, cum regnare cepisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalē. 12 Fecitq; malū in oculis Dñi Dei sui: nec erubuit faciē Ieremiæ prophetæ loquētis ad se ex ore 13 Dñi. A rege quoq; Nabuchodonosor recessit, q adiurauerat eū per Deū: & indurauit ceruicē suā & cor, vt nō reuerteretur ad Dñm 14 Deū Israël. Sed & vniuersi principes sacerdotū & populus, præuaricati sunt inique iuxta vniuersas abominationes gentiū: & polluerunt domū Dñi, quam sanctificauerat sibi in Ierusalē. 15 Mittebat autem Dñs Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commouens: eò q parceret populo & 16 habitaculo suo. At illi subsannabant nuncios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in populū eius, & esset nulla 17 curatio. Adduxit n. super eos regem Chaldæorū, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidē: sed omnes tradidit in manibus 18 eius. Vniuersaq; vasa domus Domini tam maiora quàm minora, & thesauros templi & regis & principum transtulit in Babylonem. 19 Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem: vniuersas turres combusserūt, & quicquid preciosum fuerat demoliti sunt. 20 Si quis euaserat gladium, ductus in Babylonē seruiuit regi & filijs eius, donec imperaret rex Persarum. 21 Vt compleretur sermo Dñi ex ore Ieremię: & celebraret terra sabbatha sua cūctis enim diebus desolationis egit sabbathum, vsque dum complerentur septuaginta anni. 22 Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum qui iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per 23 scriptum, dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cęli: & ipse pcepit mihi vt ędificarem ei domum in Ierusalē, quæ est in Iudæa. Quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

4.Re. 23. f.30. — 3. Esd. 1. c.34. — Mat. 1. b.11. — [b] inuēta 2. — 4 Re. 24. d.25. — [b] fratrē 2. — Ier. 37. a.1. & 2. — 12. — Ier. 25. c.12. & 29. c.11. — 1. Esd. 1. a.1. & 6. a.3. — Dan. 9. a.2. — 3. Esd. 2. 17. & 2 a.1. & 6. c.24.

ORATIO MANASSAE REGIS

Iuda, cum captus teneretur in Babylone.

Domine omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cęlum & terram cum omni ornatu eorum: qui ligasti mare verbo præcepti tui,

qui

qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quē omnia pauent, & tremūt a vultu virtutis tuæ: quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustētabilis ira comminationis tuę super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: qm̄ tu es Dn̄s altissimus, benignus, longanimis & multū misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundū multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitētiam & remissionem iis qui peccauerūt tibi, & multitudine miserationum tuarū decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorū non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerūt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerū arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ dn̄e, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum: incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum corā te feci: non feci voluntatem tuam & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nūc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatē. Peccaui Dn̄e, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam pœnitētium: & in me ostendes omnem bonitatem tuā, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiā tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ. quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in secula seculorum. Amen.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

BEATVS HIERONYMVS ad Domnionem & Rogatianum in Esdram & Nehemiam, PRAEFATIO.

VTRVM difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere sententia est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premi, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne quod scribimus, reprehendendum putāt: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quæ occultè legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librum, & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi nō habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion, & Rogatiane carissimi, vt priuata lectione contenti, librū nō efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per internalla transcribāt. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conseruetur. Nec quenquā moueat, quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocrypha-

lite: credite in Dño Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Deditq; consilium populo. 21 & statuit cantores Domini vt laudarent eu in turmis suis, & antecederent exercitum: ac voce consona dicerent: Cõfitemini Dño *Psal. 135. 1.* qm in æternum misericordia eius. Cumq; 22 cœpissent laudes canere, vertit Dñs insidias E eorũ in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam: & percussi sunt. 23 nanque filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores mõtis Seir, vt interficerent, & delerẽt eos: cũq; hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidêre vulneribus. 24 Porro Iuda cum venisset ad speluncam *speculã.* quæ respicit solitudinẽ, vidit procul omnem latè regionẽ plenam cadaueribus. nec superesse quẽquam qui necẽ potuisset euadere. 25 Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cũ eo ad detrahenda spolia mortuorũ: inueneruntq; inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa preciosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec p tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine. 26 Die aũt quarto congregati F sunt in Valle-benedictionis: etenim quoniã ibi benedixerant Domino, vocauerunt locũ illum Vallis-benedictonis, vsque in præsentem diem. 27 Reuersusq; est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cum lętitia magna, eò q̃ dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. 28 Ingressiq; sunt in Ierusalem cũ psalterijs, & citharis, & tubis in domũ Domini. 29 Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dñs contra inimicos Israël. 30 Quieuitq; regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum. 31 Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat trigintaquinq; annorum cum regnare cępisset: viginti aũt & quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Azuba filia Selahi. 32 Et G ambulauit in via patris sui Asa, nec declinauit ab ea faciens quæ placita erant corã Domino. 33 Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suũ ad Dominum Deũ patrũ suorum. 34 Reliqua autem gestorum Iosaphat priorũ & nouissimorum scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessi in libros regum Israël. 35 Post hæc inijt amicitias Iosaphat Rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impijssima. 36 Et particeps fuit vt faceret naues quæ irent in Tharsis: fecerũtq; classem in Asion-gaber. 37 Prophetauit autẽ Eliezer filius Dodau de Mercsa ad Iosaphat, dicẽs. Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua: cõtritęq; sunt naues nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPVT XXI.

1 A Dormiuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: regnauitq; Ioram filius eius pro eo. *3. Re. 22. g. 51.* 2 Qui habuit fratres filios Iosaphat. Azariã, & Iahiel, & Zachariam & Azariam, & Michael & Saphatiam: omnes hi filij Iosaphat regis Iuda. 3 Deditq; eis pr̃ suus multa munera argenti & auri, & pensationes *pẽsitatiões 3.* cũ ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum aũt tradidit Ioram, eo q̃ esset primogenitus. 4 Surrexit aũt Ioram super regnu patris sui: cumq; se confirmasset, occidit oẽs fratres suo gladio, & quosdã de principibus Israël. 5 Trigintaduorũ annorũ erat Ioram cũ regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalẽ. 6 Ambulauitq; in vijs regu Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malũ in cõspectu Dñi. 7 Noluit aũt Dñs disperdere B domũ Dauid pp pactum quod inierat cũ eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam, & filijs eius omni tpe. 8 In diebus illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ, & *4. Re. 8. f. 20.* constituit sibi regem. 9 Cũq; transisset Ioram cum principibus suis & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circundederat, & oẽs duces equitatus eius. 10 Attamẽ rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsq; ad hãc diem: eo tpe & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominũ Deũ patrum suorum: 11 insuper, & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & præuaricari Iudam. 12 Allatę sunt autẽ ei literæ ab Elia propheta, C in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Qm̃ non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs Asa regis Iuda, 13 sed incessisti per iter regũ Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti: 14 ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuersaque substantia tua. 15 tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. 16 Suscitauit ergo Dñs cõtra Ioram spiritũ Philisthinorũ, & Arabũ, q cõfines sunt Æthiopibus, 17 & ascẽderunt in terrã Iuda, & vastauerũt eã, diripueruntq; cunctã substantiã quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remãsit ei filius, nisi Ioachaz qui minimus natu erat. 18 Et super hæc oia, percussit eum Dñs alui languore insanabili. 19 Cumq; diei succederet dies, & temD porũ spacia voluerentur, duorũ annorũ expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua,

languore pariter & vita caruit. Mortuusq; est in infirmitate pessima, & nō fecit ei populus secundū morē cōbustionis exequias 20 sicut fecerat maioribus eius. ¶Triginta duorū annorū fuit cū regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem, Ambulauitque nō recte, & sepelierūt eum in Ciuitate Dauid: veruntamen non in sepulchro regum.

CAPVT XXII.

4. Reg. 8. f. 24.

1 A CONstituerunt autē habitatores Ierusalē Ochoziam filium eius minimū regem pro eo: oēs.n. maiores natu qui ante eū fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnauitque 2 Ochozias filius Ioram regis Iuda. ¶Quadraginta duorū annorū erat Ochozias cū regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalē: & nomē matris eius Athalia filia Amri. 3 ¶Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater.n. eius impulit eū vt impie ageret. 4 ¶Fecit igitur malū in conspectu Dñi B sicut domus Achab: ipsi.n. fuerunt ei cōsiliarij post mortē patris sui, in interitū eius. 5 ¶Ambulauitq; in consilijs eorū. Et perrexit cū Iorā filio Achab rege Israël in bellū contra Hazael regē Syriæ, in Ramoth-Galaad: 6 vulnerauerūtq; Siri Ioram. ¶Qui reuersus est vt curaretur in Iezrahel: multas.n. plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iez7 rahel ęgrotantem. ¶Voluntatis quippe fuit C Dei aduersus Ochoziā, vt veniret ad Ioram: & cum venisset,-&'egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Do8 minus, vt deleret domū Achab. ¶Cum ergo euerteret Iehu domū Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrū Ochozię, qui mi9 nistrabant ei, & interfecit illos. ¶Ipsum quoq; perquirens Ochoziam, comprehēdit latitantē in Samaria, adductumq; ad se occidit, & sepelierunt eum: eo q esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dñm in toto corde suo. nec erat vltrà spes aliqua vt de stirpe 10 quis regnaret Ochoziæ. ¶Si quidem AthaD lia mater eius videns q mortuus esset filius suus surrexit, & interfecit oēm stirpem 11 regiam domus[b] Ioram.[b] Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur: abscondítque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth aūt quæ absconderat eū, erat filia regis Iorē vxor Ioiadę pontificis, soror Ochoziæ, & 12 idcirco Athalia non interfecit eum. ¶Fuit ergo cū eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram.

4. Re. 11 a. 1.

[b] Iuda I.

CAPVT XXIII.

4. Re. 11. c. 4.

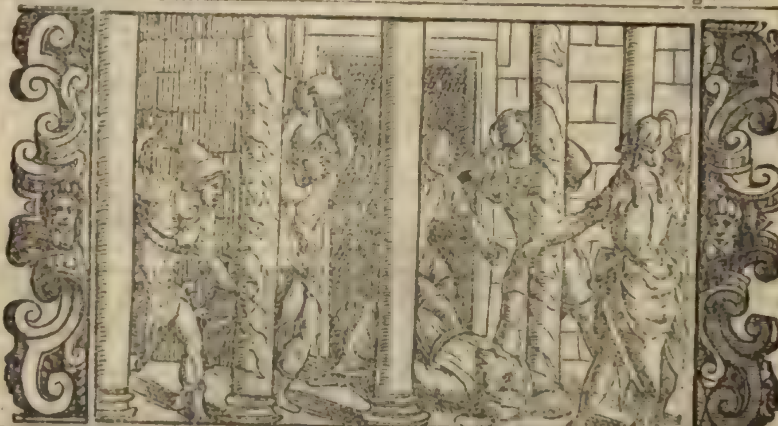
1 A ANno aūt septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam, quoq; filiū Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: 2 & inijt cū ei fędus. ¶Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Israël: 3 veneruntq; in Ierusalem. ¶Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitq; ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dñs super filios Da4 uid. ¶Iste est ergo sermo quē facietis. ¶Ter5 tia pars vestrum qui veniunt ad Sabbathū, sacerdotum, & Leuitarū, & ianitorum, erit in portis: tertia vero pars ad domū regis, & tertia ad portam quæ appellatur Fundamēti: omne vero reliquum vulgus sit in atrijs 6 domus Domini.- ¶Nec quispiam alius ingrediatur domum Dñi, nisi sacerdotes. & q ministrant de Leuitis: ipsi tantummodo ingrediantur: quia sanctificati sunt: & omne reliquū vulgus obseruet custodias Domini. 7 ¶Leuitæ aūt circundent regē, habētes singuB li arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintq; cum rege 8 & intrante & egrediente. ¶Fecerunt ergo Leuitę, & vniuersus Iuda iuxta oia q præceperat Ioiada pōtifex, & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinē sabbathi cū his qui impleuerant sabbathum, &[b] egressi[b] erant, siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere cō9 sueuerāt. ¶Deditq; Ioiada sacerdos centurionibus lāceas, clypeosq; & peltas regis Dauis, quas consecrauerat in domo Domini. 10 ¶Constituitq; omnem populū tenentiū pugiones, a parte tēpli dextera, vsq; ad partem templi sinistrā corā altari, & tēplo, per cir11 cuitum regis. ¶Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, -& testimoC nium',-dederuntq; in manus eius tenendā legē: & constituerunt eum regē: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatiq; sunt ei: atq; dixerunt:-Viuat rex. 12 ¶Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atq; laudantiū regem, ingressa 13 est ad populum in templum Dñi. ¶Cumq; vidisset regem stantē super gradū in introitu, & principes turmasq; circa eū, oēmque populum terræ gaudentem atq; clangentē tubis, & diuersi generis organis concinētē, vocemq; laudantiū: scidit vestimenta sua, 14 & ait: Insidiæ, insidiæ. ¶Egressus aūt Ioiada pontifex ad cēturiones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio: Pręcepitq; 15 sacerdos ne occideretur in domo Dñi: ¶Et imposuerunt ceruicibus eius manus, cūq; intrasset portam equorum domus regis, inte16 fecerunt eam ibi. ¶Pepigit autē Ioiada fœdus inter se, vniuersumq; populū & regem, 17 vt esset populus Dei. ¶Itaque ingressus est omnis populus domū Baal, & destruxerunt

[b] egressuri 9.

-11. -1.

D eam: & altaria ac simulachrũ illius confregerunt: Mathan quoq; sacerdotem Baal in-18 terfecerunt ante aras. ¶ Cõstituit autẽ Ioiada præpositos in domo Dñi, sub manibus sacerdotum & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Dñi vt offerrent holocausta Dño sicut scriptũ est in ᵃ lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem Da-19 uid. ¶ Constituit quoq; ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam 20 immundus in oĩ re: ¶ Assumpsitq; centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & oẽ vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Dñi, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & 21 collocauerunt eum in solio regali. ¶ Lętatusq; est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porro Athalia interfecta est gladio.

ᵃ libro 13.

CAPVT XXIIII.

4.Re.12. a.1.

1 A SEptem annorum erat Ioas cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit in Ierusalẽ, nomen matris eius Sebia de 2 Ber-sabee. ¶ Fecitq; quod bonum est coram Dño cunctis diebus Ioiadę 3 sacerdotis. ¶ Accepit autẽ ei Ioiada vxores 4 duas, è quibus genuit filios & filias. ¶ Postq̃ placuit Ioas vt instauraret domum Domi-5 ni. ¶ Congregauitq; sacerdotes & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israël pecuniam ad sartatecta tẽpli Dei ᵃ nostri, per singulos annos, festinatoq; hoc facite: porro Leuitæ e-6 gẽre negligentius. ¶ Vocauitq; rex Ioiadam principem, & dixit ei. Quare tibi non fuit B curæ, vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalẽ pecuniam quæ constituta est a Moyse seruo Dñi, vt inferret eã omnis multitudo Israël in tabernaculum testimonij? 7 ¶ Athalia. n. impijssima, & filij eius destruxerunt domũ Dei, & de vniuersis q̃ sanctificata fuerant in templo Dñi ornauerunt 8 Fhanũ Baalim. ¶ Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntq; eam iuxta portam 9 * Dñi forinsecus. ¶ Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem vt deferant singuli pretium Dño, quod constituit Moyses seruus Dei su-10 per omnem Israël, in deserto. ¶ Lętatiq; sunt C cũcti principes & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Dñi, atque mise-11 rũt ita vt impleretur. ¶ Cumq; tempus esset vt deferrent arcã corã rege per manus Leuitarum (videbant .n. multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quẽ primus sacerdos constituerat: effundebantq; pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicq; faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pe-12 cunia. ¶ Quam dederunt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cęsores lapidum, & artifices operum singulorum, vt instaurarent domũ Dñi: fabros quoq; ferri, & æris, 13 vt quod cadere cœperat, fulciretur. ¶ Egeruntq; hi qui operabantur industriè & ob-D ducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac suscitarunt domum Dñi in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt. 14 ¶ Cumq; complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Ioiada reliquã partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium ad holocausta, phialæ quoque & cętera vasa aurea & argentea: & offerebant holocausta in domo Dñi iugiter cun-15 ctis diebus Ioiadæ. ¶ Senuit aũt Ioiada ple-E nus dierum, & mortuus est cum esset cen-16 tum triginta annorum: ¶ sepelieruntque eũ in ciuitate Dauid cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israël, & cũ domo eius. 17 ¶ Postquam autẽ obijt Ioiada, ingressi sunt

ᵃ vestri 12.

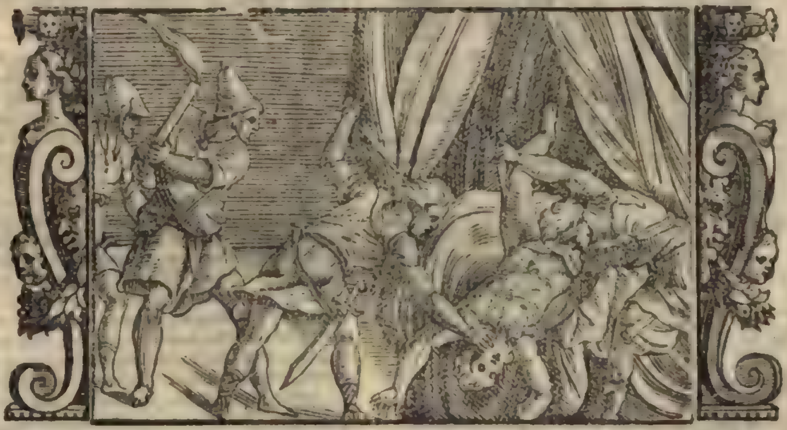
* domus.

Exo. 30. b.12.

-5.

principes Iuda, & adorauerũt regẽ: qui deli-
18 nitus obsequijs eorũ, acquieuit eis. ꝑEt dere-
liquerũt tẽplũ Dñi Dei patrũ suorũ, seruie-
runtq; lucis & sculptilibus: & facta est ira cõ
19 tra Iudã & Ierusalẽ pp hoc peccatũ. ꝑMitte-
batq; eis prophetas, vt reuerterenẽ ad Dñm:
20 quos protestãtes, illi audire nolebãt. ꝑ Spũs
itaq; Dei induit Zachariam filiũ Ioiadæ sa-
cerdotẽ, & stetit in cõspectu populi, & dixit
eis. Hæc dicit Dñs Deus, Quare transgredi-
F mini præceptũ Dñi, quod vobis non prode-
rit: & dereliquistis Dñm, vt derelinqueret
21 vos? ꝑQui cõgregati aduersus eum, miserũt
lapides, iuxta regis imperiũ, in atrio domus
22 Dñi. ꝑEt non est recordatus Ioas rex miseri-
cordiæ quam fecerat Ioiada pater illius se-
cum: sed interfecit filiũ eius. ‖Qui cùm mo-
23 reretur, ait: Videat Dñs & requirat. ꝑCumq;
euolutus esset annus, ascendit contra eum
exercitus Syriæ: venitq; in Iudam & Ierusa-
lem, & interfecit cunctos principes popu-
li atque vniuersam prædam miserunt regi
24 in Damascum. ꝑ & certè cum ‖per modicus
G venisset numerus Syrorum, tradidit Dñs in
manibus eorum infinitam multitudinem:
eo quod dereliquissent Dñm Deum patrũ
suorum: in Ioas quoque ignominiosa exer-
25 cuere iudicia. ꝑEt abeuntes, dimiserunt eum
in languoribus magnis. Surrexerunt autem
contra eum serui sui, in vltionem sangui-
nis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderũt eum
in lectulo suo, & mortuus est: sepelierunt-
que eum in ciuitate-Dauid, sed non in se-
26 pulchris regum. ꝑ Insidiati verò sunt ei Za-
bad filius Semaath Ammanitidis, & Ioza-
27 bad filius Semarith Moabitidis. ꝑ Porrò filij
eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fue-
rat sub eo, & instauratio domus Dei, scripta
sunt diligentius in Libro regum: regnauit
autem Amasias filius eius pro eo.

‖Mat. 23. b. 35.

CAPVT XXV.

1 A Vigintiquinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius ᵇ Ioiadan' de Ieru-
2 salem. ꝑFecitq; bonum in conspectu Domi-
3 ni, veruntamẽ nõ in corde perfecto. ꝑ Cũq;
roboratum sibi videret imperium, iugulauit
seruos qui occiderant regem patrem suum.
4 ꝑSed filios eorum non interfecit, sicut scri-
ptum est in Libro legis Moysi: vbi præcepit
Dominus, dicens: ‖ Non occidentur patres
pro filijs, neque filij pro patribus suis: sed
5 vnusquisque in suo peccato morietur. ꝑCõ-
B gregauit igitur Amasias Iudam, & cõstituit
eos per familias, tribunosq; & centuriones
in vniuerso Iuda, & Ben-iamin: & recẽsuit
à viginti annis sursum, inuenitq; ᵇ triginta'
millia iuuenum qui egrederẽtur ad pugnã,
6 & tenerent hastam & clypeum. ꝑ Mercede
quoq; conduxit de Israël centum millia ro-
7 bustorum, centum talentis argenti. ꝑ Venit
autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne
egrediatur tecum exercitus Israël: nõ est.n.
Dñs cum Israel, & cunctis filijs Ephraim.
8 ꝑQuòd si putas in robore exercitus bella cõ-
sistere: superari te faciet Deus ab hostibus:
Dei quippe est & adiuuare & in fugam con-
9 uertere. ꝑ Dixitq; Amasias ad hominẽ Dei:
C Quid ergo fiet de centum talẽtis quæ dedi
militibus Israël? Et respondit ei homo Dei:
Habet Dñs vnde tibi dare possit multo his
10 plura. ꝑ Separauit itaque Amasias exerci-
tum qui venerat ad eum ex Ephraim, vt re-
uerteretur in locum suum: at illi contra Iu-

4. Re. 14. a. 2.
ᵇ Ioadã 8.
‖Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 4. b. 6. Ezec. 18. c. 20.
ᵇ trecẽta l.

dam

dam vehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. 11 ¶ Porrò Amasias confidenter eduxit populum suum, & abijt in Vallem salinarum, percussitq; filios Seir, decem millia. 12 ¶ Et alia decem millia virorum ceperunt D filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntque eos de summo in præceps, qui vniuersi crepuerũt. 13 ¶ At ille exercitus quem remiserat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in ciuitatibus Iuda, à Samaria vsque ad Beth-horon, & interfectis tribus millib⁹, diripuit prædã magnam. 14 ¶ Amasias vero post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & il-15 lis adolebat incensum. ¶ Quam ob rem iratus Dñs cõtra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos q̃ non liberauerunt populum suum de manu 16 tua? ¶ Cũq; hæc ille loqueretur, rñdit ei: Nũ E consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. Discedensq; propheta: Scio, inquit, q̃ cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malũ, & insuper nõ acquieuisti cõsilio meo. 17 ¶ Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo cõsilio, misit ad Ioas filiũ Ioachaz filij Iehu regẽ Israël, dicẽs: Veni, videamus nos mutuò. 18 ¶ At ille remisit nuncios, dicens: Carduus qui est in Libano misit ad Cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce, bestiæ quæ erant in sylua Libani transierunt, & conculcauerunt carduum. 19 ¶ Dixisti: Percussi Edom: & idcirco erigitur F cor tuũ in superbiam, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & 20 tu & Iudas tecum? ¶ Noluit * audire Amasias, eo q̃ Domini esset voluntas vt traderetur in manus hostium propter deos Edom. 21 ¶ Ascendit igitur Ioas rex Israël & mutuos sibi præbuere conspectus. Amasias aũt rex 22 Iuda erat in Beth-sames Iuda. ¶ Corruitq; Iudas coram Israël, & fugit in tabernacu-23 la sua. ¶ Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas, filij Ioachaz, cœpit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit in Ierusalem, destruxitque murum eius a porta Ephraim vsque ad portã anguli, quadringentis cubitis. 24 ¶ Omne quoque aurum & argentum, & vni G uersa vasa quæ repererat in domo Dei, & apud Obed-edom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum reduxit in Samariã. 25 ¶ Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquàm mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis. 26 ¶ Reliqua aũt sermonum Amasiæ priorum & nouissimorũ scripta sunt in libro regum 27 Iuda & Israël. ¶ Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt ei insidias, in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, 28 & interfecerunt eum ibi. ¶ Reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate-Dauid.

*autem I

CAPVT XXVI.

1 A Omnis aũt populus Iuda, filium eius Oziam annorũ sedecim, constituit regem pro Amasia 2 patre suo. ¶ Ipse ædificauit Ailath, & restituit eã ditioni Iudæ, postquàm dormiuit rex cum patribus 3 suis. ¶ Sedecim annorũ erat Ozias cũ regnare cœpisset, & quinquagintaduobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius 4 Iechelia de Ierusalẽ. ¶ Fecitq; quod erat rectũ in oculis Dñi, iuxta omnia quæ fecerat 5 Amasias pr eius. ¶ Et exquisiuit Dñm in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deũ: cũq; requireret Dñm direxit eũ in oĩbus. 6 ¶ Deniq; egressus est, & pugnauit cõtra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm. 7 ¶ Et adiuuit eũ Deus contra Philisthijm, & cõtra Arabes qui habitabant in Gurbaal, & 8 contra Ammonitas. ¶ Appendebantq; Am-B monitæ munera Oziæ: & diuulgatum est nomen eius vsq; ad introitum Ægypti, pro-9 pter crebras victorias. ¶ Aedificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in 10 eodem muri latere, firmauitq; eas. ¶ Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus quàm in eremi vastitate: vineas quoque habuit, & vinitores in mõtibus & in carmelo: erat quippe 11 homo agriculturæ deditus. ¶ Fuit aũt exercitus bellatorũ eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ qui erat de du-12 cibus regis. ¶ Omnisq; numerus principum per familias, virorum fortium duorũ mil-13 lium sexcentorum. ¶ Et sub eis vniuersus exercitus trecentorũ & septẽ millium quingentorum, qui erant apti ad bella, & pro re-14 ge contra aduersarios dimicabant. ¶ Præpa-C rauit quoq; eis Ozias, idest, cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, ar-15 cusque & fundas, ad iaciendos lapides. ¶ Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas & saxa grandia; egressumq; est nomẽ eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corro-16 borasset illũ. ¶ Sed cum roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suũ, & neglexit Dñm Deum suum: ingressusq; templum Domini, adolere voluit incensum su-17 per altare thymiamatis. ¶ Statimque ingressus post eũ Azarias sacerdos, & cũ eo sacerdotes Domini * octoginta, viri fortissimi, 18 restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aarõ, qui cõsecrati sunt ad huiuscemodi ministe-

4. Reg. 14 f. 21.

*septuaginta.

rium:

rium: egredere de sanctuario, ne cōtempseris: quia non reputabitur tibi in gloriā hoc 19 à Domino Deo. Iratusq; Ozias, & tenens D in manu thuribulum vt adoleret incēsum, minabatur sacerdotibus. Statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. 20 Cumq; respexisset eum Azarias pontifex: & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eū. Sed & ipse perterritus accelerauit egre-21 di, eo quod sensisset illico plagā Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diē mortis suæ: & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo domini. Porro Ioathan filius eius rexit do-22 mum regis, & iudicabat populu terræ. Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimoru scripsit Isaias filius Amos pro-23 pheta. Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eo quod esset leprosus: regnauitque Ioathan filius eius pro eo.

Zach. 14. b. 6.

4. Re. 15. a. 5.

CAPVT XXVII.

1 A Vigintiquinque annorum erat Ioathan cum regnare cœpisset: & sexdecim annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Ierusa filia Sadoc. 2 Fecitque quod rectum erat coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Do-3 mini: & adhuc populus delinquebat. Ipse B ædificauit portam domus Domini excelsam: & in muro Ophel multa construxit. 4 Vrbes quoq; ædificauit in montibus Iu-5 da: & in saltibus castella & turres. Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filij Ammon in tē-C pore illo centum talenta argenti & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in an-6 no secundo & tertio. Corroboratusq; est Ioathan, eo quod direxisset vias suas coram Do-7 mino Deo suo. Reliqua autem sermonum Ioathan. & omnes pugnæ & eius, & opera, scripta sunt in libro regum Israël & Iuda. 8 Vigintiquinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in 9 Ierusalem. Dormiuitq; Ioathan cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

4. Re. 15. g. 32.

CAPVT XXVIII.

1 A Viginti annorū erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nō fecit rectū in cōspectu Dñi 2 sicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in vijs regum Israël, insuper & 3 statuas fudit Baalim. Ipse est qui adoleuit incensum in Valle-ben-ennom, & lustrauit filios suos in igne iuxtā ritum gentium quas interfecit Dñs in aduentu filiorum 4 Israël. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub 5 omni ligno frondoso. Tradiditque eū Dñs Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoq; regis Israël traditus est, & percussus 6 plaga grādi. Occiditq; Phacee filius Romeliæ, de Iuda centū viginti millia in die vno, oēs viros bellatores: eo quod reliquissent Dñm 7 Deū patrū suorū. Eodē tpe occidit Zechri vir potēs ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanā quo-8 que fcdm a rege. Ceperuntq; filij Israël de fratribus suis ducēta millia mulierum puerorū, & puellarū, & infinitā prædam: pertu-9 leruntq; eā in Samariam. Ea tēpestate erat B ibi propheta Dñi noīe Obed: qui egressus obuiā exercitui venienti in Samariā, dixit eis: Ecce iratus Dñs Deus patrū vestrorū contra Iudam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt ad cęlū pertin-10 geret vestra crudelitas. Insuper filios Iuda, & Ierusalē vultis vobis subijcere in seruos & ancillas: quod nequaquā facto opus est: pec-11 castis enim super hoc Dño Deo vestro. Sed audite cōsiliū meū. & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus 12 furor Dñi imminet vobis. Steterunt itaq; viri de principibus filiorū Ephraim, Azarias filius Iohanam, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellū, & * Amasias filius Hadali, contra eos qui veniebant de 13 prelio, & dixerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Dño: Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Dñi imminet super Israël. 14 Dimiseruntque viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperant corā principibus & 15 omni multitudine. Steteruntq; viri quos C supra memorauimus, & apprehēdentes captiuos, oēsq; qui nudi erāt vestierunt de spolijs, cumq; vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentq; propter laborē, & adhibuissent eis curā: quicunq; ambulare nō poterant, & erant imbecillo corpore imposuerūt eos iumētis & adduxerū * Ierhico Ciuitatē-palmarū, ad fratres eo-16 rū, ipsiq; reuersi sunt in Samariam. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyrio-17 rum, postulans auxilium. Veneruntq ue Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & 18 ceperunt prædam magnam: Philisthijm quoq; diuisi sunt per vrbes campestres, & ad meridiē Iudæ; cepernutq: Beth-sames. & Aialon, & Gederoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gemzo cum viculis suis: & 19 habitauerunt in eis. Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achaz regē Iuda, eo quod nudasset eum auxilio, & contem-

4. Re. 16. a. 2.

* Amasa 2

* eos 5.

29 ¶Cumq; finita esset oblatio, incuruatus est rex, & oēs qui erant cū eo,& adorauerunt.
30 ¶ Præcepitq; Ezechias,& principes Leuitis, vt laudarent dūm sermonibus Dauid , & Asaph Videntis: qui laudauerunt eum magna lætitia , & incuruato genu adorauerūt.
31 ¶ Ezechias aūt etiam hæc addidit : Implestis manus vestras dño , accedite , & offerte victimas , & laudes in domo domini . Obtu-
G lit ergo vniuersa multitudo hostias, & lau-
32 des,& holocausta mente deuota ¶Porrò numerus holocaustorum quæ obtulit multitudo, hic fuit : Tauros septuaginta , arietes
33 centum,agnos ducentos. ¶Sanctificauerūtque dño boues sexcentos , & oues tria mil
34 lia. ¶Sacerdotes vero pauci erant,nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherēt: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos,donec impleret opus, & sanctificarentur antistites ; Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificantur , quam sacerdo-
35 tes. ¶ Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorū , & libamina holocaustorū : & completus est cultus domus Dñi. ¶Lætatusq; est Ezechias, & omnis populus, eo ꝙ ministerium Domini esset expletum . De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPVT XXX.

1 Misit quoque Ezechias ad omnē
A Israël & Iudam:scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen, vt venirent ad domum Dñi in Ierusalem , & facerent
2 Phase Dño Deo Israël. ¶ Inito ergo cōsilio regis & principum, & vniuersi cętus Ierusalē,decreuerunt vt facerent Phase mense se-
3 cūdo. ¶ Non n. ᵇ occurrerant ᵗ facere in tpe suo: quia sacerdotes qui possent sufficere , sanctificati non fuerant :& populus nondū

ᵇ potuerāt 3.

4 congregatus fuerat in Ierusalē. ¶ Placuitq;
5 sermo regi,& omni multitudini. ¶Et decreuerunt vt mitterent nuncios in vniuersum Israël de Ber- sabee vsq; Dan , vt venirent, & facerēt Phase Dño Deo Israël,in Ierusalē: multi.n. nō fecerant sicut lege præscrip-
6 tū est ¶Perrexerūtq; cursores cū epistolis ex regis imperio, & principū eius , in vniuersum Israël & Iudā iuxta id quod rex iusserat, prędicantes : Filij Israël reuertimini ad Dñm Deum Abrahā, & Isaac , & Israël : & reuertetur ad reliquias q̄ effugerūt manus
7 regis Assyriorū.¶Nolite fieri sicut patres vestri & fratres qui recesserunt a Dño Deo patrum suorum , & tradidit eos in interitum,
8 vt ipsi cernitis. ¶ Nolite indurare ceruices
B vfas,sicut patres vestri,tradite manus Dño, & venite ad sanctuariū eius quod sanctificauit in æternum : seruite Dño Deo patrū vestrorum , & auertetur à vobis ira furoris
9 eius. ¶ Si enim vos reuersi fueritis ad Dominū,fratres vestri & filij habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos du-
xerunt captiuos , & reuertentur in terram hanc: pius enim & clemēs est Dñs Deus uester, & non auertet faciem suam à vobis, si
10 reuersi fueritis ad eum. ¶Igitur cursores ꝑgebant uelociter de ciuitate in ciuitatem , ꝑ terrā Ephraim, & Manasse, vsq; ad Zabulon , illis irridentibꝰ & subsannātibus eos.
11 ¶ Attamen quidā viri ex Aser & Manasse & Zabulon acquiescentes consilio , venerunt
12 Ierusalem. ¶ In Iuda vero facta est manus Dñi, vt daret eis cor vnum vt facerent iuxta præceptum regis & Principum , verbum
13 Dñi.¶Cōgregatiq; sunt in Ierusalem populi multi , vt facerent solennitatem azymo-
14 rū in mense secundo. ¶Et surgentes destru-
C xerunt altaria quæ erant in Ierusalē : atq; vniuersa in quibꝰ idolis adolebatur incensum,subuertentes , proiecerunt in Torren-
15 tem- Cedron . ¶Immolauerunt autem Phase quarta- decima die mensis secūdi.Sacerdotes quoque , atque Leuitæ tandē sanctificati obtulerunt holocausta in domo Do-
16 mini. ¶ Steteruntq; in ordine suo iuxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei : sacerdotes vero suscipiebant effundendum
17 sanguinē de manibus Leuitarū. ¶eò ꝙ multa turba sanctificata non esset:& idcirco immolarent Leuitæ Phase his qui non occur-
18 rerāt sāctificari Dño.¶Magna ēt pars populi de Ephraim & Manasse & Issachar & Zabulon , quæ sanctificata non fuerat , comedit Phase , non iuxta quod scriptum est : & orauit pro eis Ezechias, dicens : Dominus
19 bonus propitiabitur ¶ cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, & nō imputabit eis ꝙ minus san-
20 ctificati sunt. ¶ Quem exaudiuit Dñs & pla-
21 catus est populo. ¶Feceruntq; filij Israël qui inuenti sunt in Ierusalē,solennitatem Azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitæ quoque & sacerdotes per organa
22 quæ suo officio congruebant . ¶ Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarū qui
D habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorū , & laudantes Dñm Deum patrum suorum.
23 ¶ Placuitque vniuersæ multitudini vt celebrarent ēt alios dies septem : quod & fece-
24 runt cū ingenti gaudio. ¶Ezechias ᵇ aūt ᵗ rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros , & septē millia ouium:prīcipes verò dederāt populo tauros mille,& oues decē millia: sāctificata ē ergo sacerdotū plurima multitu-

ᵇ enim.4.

25 do ¶ Et hilaritate ꝑfusa oīs turba Iuda tam sacerdotū & Leuitarū , q̄ vniuersę frequentiæ quæ venerat ex Israël: ꝓselytorum quoque de terra Israël & habitantiū in Iuda .
26 ¶ Factaq; est grandis celebritas in Ierusalem qualis a diebus Salomonis filij Dauid regis
27 Israël in ea vrbe non fuerat. ¶ Surrexerunt

autem

autem sacerdotes atq; Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorũ, peruenitq; oratio in habitaculum sanctum cęli.

CAPVT XXXI.

1 A Cumq; hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, q̃ inuentus fuerat in vrbib⁹ Iuda, & fregerunt simulachra, succiderũtq; lucos, demoliti sũt excelsa, & altaria destruxerũt, non solũ de vniuerso Iuda & Ben-iamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penit⁹ euerterẽt: reuersiq; sunt omnes filij Israël in possessiones & ciuitates suas. 2 Ezechias aũt constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas vnumquenq; in officio proprio, tã sacerdotũ videlicet, q̃ Leuitarũ, ad holocausta, & pacifica, vt ministrarent & confiterenẽ, canerentq; in portis castrorum Dñi. 3 Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustũ mane semper & vespere, Sabbathis quoq;, & Calẽdis & solennitatibus cæteris, sicut scriptũ est in lege Moysi. 4 Præcepit ẽt populo habitantiũ Ierusalem, vt darẽt partes B sacerdotibus & Leuitis, vt possent vacare legi Dñi. 5 Quod cùm percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israel, frumenti, vini, & olei, mellis quoq;: & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerũt. 6 Sed & filij Israël & Iuda qui habitabãt in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouiũ, decimasq; sanctorum, quæ vouerant Dño Deo suo, atque vniuersa portãtes, fecerũt aceruos plurimos. 7 Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense septimo cõpleuerunt eos. 8 Cumq; ingressi fuissent Ezechias & principes eius viderunt aceruos, & benedixerũt Dño ac populo Israël. 9 Interrogauitq; Ezechias sacerdotes & Leuitas, cur ita iacerent aceruí. 10 Rñdit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc: dicẽs: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Dñi, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eo ꝙ benedixit Dñs populo suo: reliquiarum aũt copia est ista, quam cernis. 11 Præcepit igitur Ezechias vt C præpararent horrea in domo Dñi. Quod 12 cum fecissent, intulerunt tam primitias quàm decimas, & quęcunq; vouerant fideliter. Fuit aũt præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus: 13 post quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoq; & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ põtificis domus Dei, ad quos oĩa pertinebant. 14 Core vero filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs quæ spontè offerebãtur Dño, primitijsq; & consecratis in Sancta sanctorum. 15 Et sub cura eius Edẽ & Beniamin, Iesue, & Semeias, Amarias quoq; & Sechenias, in ciuitatibus sacerdotũ: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maiorib⁹. 16 exceptis maribus ab annis D tribus & suprà, cunctis qui ingrediebantur tẽpll domini, & quicq̃d p̃ singulos dies cõducebant in ministerio atq; obseruationibus iuxta diuisiones suas, 17 sacerdotibus p̃ familias, & Leuitis à vicesimo anno & suprà 18 p̃ ordines & turmas suas, vniuersæq; multitudini tã vxoribus quàm liberis eorũ vtriusq; sexus, fideliter cibi de his quæ sanctificata fuerãt, præbebantur. 19 Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana vrbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino, de sacerdotibus & Leuitis. 20 Fecit ergo Ezechias vniuersa quæ diximus, in omni Iuda: operatusq; est bonum & rectum & verum corã dño Deo suo 21 in vniuersa cultura ministerij domus domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suũ in toto corde suo: fecitq; & p̃speratus est.

> Domini
> 2.

CAPVT XXXII.

1 A Post quæ & huiuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorũ & ingressus Iudã, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. 2 Quod cùm vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti cõtra Ierusalẽ: 3 inito cum principibus concilio, virisq; fortissimis, vt obturarẽt capita fontiũ qui erant extra urbẽ: & hoc omnium decernente sententia, 4 cõgregauit plurimã multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Assiriorum, & inueniant aquarum abundantiam. 5 Aedificauit quoq; agens industrie, omnẽ murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desup̃, & forinsecus alterũ murum: instaurauitq; Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuersi generis armaturã & clypeos. 6 Cõstituitq; B princeps bellatorũ in exercitu & conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac 7 locutus est ad cor eorum, dicens. Viriliter agite, & cõfortamini: nolite timere, nec paueatis regem Assyriorũ, & vniuersam multitudinem quæ est cum eo: multo enim plures 8 nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneũ, nobiscum dñs Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatq; pro nobis Confortatusq; est populus huiuscemodi verbis Ezechiæ regis Iuda. 9 Quæ postquàm gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse.n. cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnẽ populum qui erat in vrbe, dicens:

> 4 Reg. 18. 13
> Isaia 36. a. 1.
> Eccle. 48. 19.

Hęc dicit Sannacherib rex Assyriorum: In quo habētes fiduciam, sedetis obsessi in Ierusalem? Num Ezechias decepit vos, vt tradat morti in fame, & siti, affirmans, quòd Dñs Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorū? Nunqd nō iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & pcepit Iudæ & Ierusalē, dicens: Corā altari vno adorabitis, & in ipso cōburetis incēsum? An ignoratis quæ ego fecerim & patres mei cū cūctis terrarū populis? nunquid pualuerūt dij gentiū, oīumq; terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de vniuersis dijs gentiū quas vastauerunt patres mei, q potuerit eruere populum suum de manu mea, vt possit ēt Deus vester eruere vo. de hac manu? Nō vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neq; credatis ei. Si.n. nullus potuit Deus cunctarū gentiū atque regionum liberare populū suū de manu mea, & de manu patrū meorū, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea. Sed & alia multa locuti sūt serui eius cōtra Dñm Deum, & contra Ezechiā seruum eius: epistolas quoq; scripsit plenas blasphemiæ in Dñm Deum Israël, & locutus est aduersum eū: Sicut dij gentium cęterarū non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populū suum de manu ista. Insuper clamore & magno, lingua Iudaica, cōtra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatem. Locutusque est contra Deum Israël, sicut aduersus deos populorum terræ, opera manuum hominum. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt vsq; in cœlum. Et misit Dominus angelum qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principē exercitus regis Assiriorum. Reuersusq; est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib, regis Assyriorū, & de manu omnium, & præstitit ei quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechię regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus. In diebus illis ęgrotauit Ezechias vsque ad mortem, & orauit Dominum, exaudiuitque eum & dedit ei signum. Sed non iuxta beneficia quæ acceperat, tribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eū ira, & contra Iudam & Ierusalem. Humiliatusq; est posteà, eo quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ. Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis preciosi, aromatum, & armorū vniuersi generis, & vasorum magni precij: Apothecas quoq; frumenti, vini, & olei, & presepia oīum iumentorum caulasq; pecorum, & vrbes sex ædificauit sibi: habebat quippe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eo quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad occidentē Vrbis Dauid: in omnibus operibus suis fecit prosperè quæ voluit. Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eū, vt interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fierēt omnia quæ erant in corde eius. Reliqua autem sermonū Ezechiæ & misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos prophetæ, & in libro regum Iuda & Israël. Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorū Dauid: & celebrauit eius exequias vniuers' Iuda, & omnes habitatores Ierusalem, regnauitq; Manasses filius eius pro eo.

Marginal notes: regnorū. — Ierusalē. — Tob. 1. d. 24. — 4. Re. 20. a. 1. Isaia 38. a. 1. — 1.

CAPVT XXXIII.

Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cępisset: & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem. Fecit autem malum coram Domino iuxta abominationes gentium, quas subuertit Dominus coram filijs Israël. Et conuersus instaurauit excelsa q̄ demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitq; aras Baalim, & fecit lucos, & adorauit oēm militiam cœli, & coluit eam. Aedificauit quoq; altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus, In Ierusalem erit nomen meum in æternum. Aedificauit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atrijs domus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem, in Valle ben ennō: obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est corā Dño, vt irritaret eū. Sculptile quoq; & conflatile signum posuit in domo Domini, de qua locutus est Dñs ad Dauid, & ad Salomonē filium eius, dicens: In domo hac, & in Ierusalē quā elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meū in sempiternū. Et mouere non faciam pedē Israël de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & ceremonias atque iudicia per manum Moysi. Igitur Manasses seduxit Iudā, & habitatores Ierusalem, vt facerent malū super omnes gentes quas

Marginal notes: 4. Re. 21. a. 1. — 2. Re. 7. b. 10. — 2. Re. 7. b. 10. 3. Reg. 8. b. 17. — quæ mādaui.

10 subuerterat Dñs a facie filiorũ Israël. ¶Locutusq; est Dñs ad eum, & ad populum illius,
11 & attendere noluerunt. ¶Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorũ: cœperuntq; Manassen, & vinctum catenis atq; compedibus, duxerunt in Babylonem.
12 ¶Qui postquã coangustatus est, orauit Dñm
C Deum suum: & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum.
13 ¶Deprecatusque est eum: & obsecrauit intente: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum: & cognouit Manasses, quòd Dñs ipse esset Deus.
14 ¶Post hæc ędificauit murum extra Ciuitatem Dauid, ad occidentem Gihon in conualle: ab introitu portæ piscium per circuitũ vsq; ad Ophel, & exaltauit illum vehementer, constituitq; principes exercitus in cũctis ciuitatibus Iuda munitis.
15 ¶Et abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Dñi: aras quoq; quas fecerat in monte domus Dñi, & in Ierusalem: & proiecit oĩa extra vrbem.
16 ¶Porro instaurauit altare Dñi, & immolauit sup illud victimas, & pacifica, & laudẽ: præcepitq; Iudæ, vt seruiret Domino Deo Israël.
17 ¶Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.
18 ¶Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suũ: verba quoq; Videntium qui loquebant̃ ad eũ in nomine Domini Dei Israël, continentur in sermonibus regũ Israël.
19 Oratio quo-
D que eius & exauditio, & cũcta peccata, atq; cõtemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.
20 ¶Dormiuit ergo Manasses cũ patribus suis, & sepelierũt eũ in domo sua: regnauitq; pro eo filius eius Amon.
21 ¶Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset: & duobus annis regnauit in Ierusalem.
22 ¶Fecitq; malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quæ Manasses fuerat fabricatus, immolauit atq; seruiuit.
23 ¶Et non est reueritus faciẽ Dñi, sicut reueritus est Manasses pr̃ eius: & multò maiora deliquit.
24 ¶Cumq; cõiurassent aduersus eũ serui sui, interfecerũt eũ in domo sua.
25 ¶Porro reliqua populi multitudo, cæsis iis qui Amon percusserãt, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAPVT XXXIIII.

4. Re. 22. a. 1.

1 A OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset: & triginta & vno anno regnauit in Ierusalem.
2 ¶Fecitq; quod erat rectũ in cõspectu Domini, & ambulauit in viis Dauid patris sui: nõ declinauit neq; ad dexteram, neq; ad sinistram.
3 ¶Octauo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui Dauid. & duodecimo anno postquam regnare cęperat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisq; & sculptilibus.
4 ¶Destruxeruntq; corã eo aras Baalim: & simulachra quæ superposita fuerãt, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succẽdit atque comminuit: & super tumulos eorum qui eis immolare cõsueuerant, fragmẽta dispersit.
5 ¶Ossa præterea sacerdotum combussit in
B altaribus idolorum, mundauitq; Iudam & Ierusalem.
6 ¶Sed & in vrbibus Manasses & Ephraim, & Simeon, vsq; ad Nephthali cuncta subuertit.
7 ¶Cumq; altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de vniuersa terra Israël, reuersus est in Ierusalem.
8 ¶Igitur anno octauodecimo regni sui, mundata iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasian principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentariis: vt instaurarent domum Domini Dei sui.
9 ¶Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregauerant Leuitæ & ianito-
C res de Manasse & Ephraim, & vniuersis reliquiis Israël, ab omni quoq; Iuda, & Beniamin, & habitatoribus Ierusalem,
10 ¶tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini vt instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.
11 ¶At illi dederunt eam artificibus & cæmentariis, vt emerent lapides de lapidicinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum quas destruxerant reges Iuda.
12 ¶Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Iahath & Abdias de filiis Merari: Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui vrgebant opus: omnes Leuitę sciẽtes organis canere.
13 ¶Super eos vero qui ad diuersos vsus onera portabant erant scribæ, & magistri de Leuitis, ianitores.
14 ¶Cumque efferrent pe-
D cuniam quæ illata fuerant in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini, per manum Moysi.
15 ¶Et ait ad Saphan scribam: Librũ legis inueni in domo Domini. Et tradidit ei.
16 ¶At ille intulit volumen ad regem, & nunciauit ei dicens: Omnia quę dedisti in manu seruorum tuorum, ecce complentur.
17 ¶Argentum quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumq; est præfectis artificũ, & diuersa opera fabricantium.
18 ¶Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege pŝente recitasset,
19 ¶audissetq; ille verba legis, scidit vestimẽta sua:
20 ¶& pcepit Helciæ & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoq; scribæ, & Asaæ seruo regis, dicens:
21 ¶Ite, & orate Dominũ pro
E me, & pro reliquiis Israël & Iuda, super vniuersis sermonib⁹ libri istius q̃ repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eo quod nõ custodierint patres nostri

verba Dñi, vt facerent oĩa quæ scripta sunt
22 in isto volumine. ¶ Abijt ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldā prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: qui habitabat in Ierusalem in secunda: & locuti sunt ei verba quæ supra narrauimus. ¶ At illa rñdit eis.
23 Hæc dicit Dñs Deus Israël: Dicite viro qui
24 misit vos ad me: ¶ Hæc dicit Dñs: Ecce ego inducam mala super locũ istũ, & super habitatores eius: cunctaq; maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt corā
25 rege Iuda. ¶ quia dereliquerũt me, & sacrificauerunt dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarũ: idcirco stillabit furor meus super lo-
26 cum istum, & non extinguetur. ¶ Ad regem F aũt Iuda, qui misit vos pro Dño deprecando, sic loquimini: Hęc dicit Dñs Deus Israël:
27 Quoniam audisti verba voluminis, ¶ atque emollitum est cor tuũ: & humiliatus es in cõspectu Domini super his quæ dicta sunt contra locũ hunc & habitatores Ierusalem, reueritusq; faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoq; exau-
28 diui te, dicit Dominus. ¶ Iam enim colligam te ad patres tuos & inferēris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius.

4.Re.23. a.2.

G ¶ Retulerunt itaq; regi cuncta quæ dixerat.
29 ¶ At ille conuocatis vniuersis maioribus na-
30 tu Iuda & Ierusalem, ¶ ascendit ad domum Domini, vnaque omnes viri Iuda & habitatores Ierusalem sacerdotes, & Leuitæ & cũctus populus à minimo vsq; ad maximũ. Quibus audientibus in domo Domini legit
31 rex omnia verba voluminis. ¶ Et stans in tribunali suo, percussit fœdus corā Domino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quę scripta sunt in volumine illo, quod
32 legerat. ¶ Adiurauit quoq; super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Beniamin: & fecerũt habitatores in Ierusalē iuxta
33 pactum Domini Dei patrum suorum. ¶ Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israël; & fecit oēs qui residui erant in Israël seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus vitæ eius nõ recesserunt a Domino Deo patrum suorũ.

CAPVT XXXV.

4.Re.23. c 21. 3.Esd. 1. 4.1.

1 A FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino quod immolatũ est quartadecima die mensis primi. ¶ Et constituit sacer-
2 dotes in officijs suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Dñi.
3 Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi quod ædificauit Salomon filius Dauid, rex Israël: nequaquam enim eã vltra portabitis: nunc aũt ministrate Domino Deo ve-
4 stro & populo eius Israël. ¶ Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorũ, sicut præcepit Dauid rex Israël, & descripsit Salomon filius eius:
5 & ministrate in sanctuario eius per fami-
6 lias, turmasq; Leuiticas, ¶ & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus
7 in manu Moysi facere, præparate. ¶ Dedit p̃terea Iosias omni populo qui ibi fuerat inuentus in solennitate Phase, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoq; tria millia, hæc de re-
8 gis vniuersa substantia. ¶ Duces quoq; eius B spõte quod vouerāt obtulerunt, tã populo, q̃ sacerdotibus & Leuitis. Porro Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Dñi, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase, pecora commixtim duo millia sexcenta,
9 & boues trecentos. ¶ Chonenias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius: necnon Hasabias, & Iehiel, & Iozabad principes Leuitarum, dederunt cęteris Leuitis ad celebrandum Phase, quinq; millia peco-
10 rum, & boues quingentos. ¶ Præparatumq; est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoq; in turmis iuxta re-
11 gis imperium. ¶ Et immolatum est Phase: asperseruntq; sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocau-
12 storum. ¶ Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorũ, & offerrētur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi:
13 de bobus quoq; fecerunt similiter. ¶ Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & fe-
14 stinato distribuerunt vniuersæ plebi. ¶ Sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorũ & adipum, vsq; ad noctē sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filijs Aa-
15 ron parauerunt nouissimis. ¶ Porro cãtores filij Asaph, stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid & Asaph, & Heman, & Idithum prophetarum regis. Ianitores vero per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quam ob rē & fratres eorum Leuitæ para-
16 uerunt eis cibos. ¶ Omnis igitur cultura Do- C mini rite cõpleta est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare
17 Domini iuxta præceptum regis Iosiæ. ¶ Feceruntq; filij Israël qui reperti fuerant ibi Phase in tempore illo, & solennitatē azymorum septem diebus.
18 ¶ Non fuit Phase simile huic in Israël, a diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus, &

volebāt. 5.

prophetę 1. *David.

Leuitis, & omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitãtibus in Ierusalẽ. Octauo decimo anno regni Iosię, hoc Phase celebratum est. Postquàm instaurauerat Iosias templum, ascendit Nachao rex Ægypti ad pugnandũ in Charchamis iuxta Euphraten: & processit in occursum eius Iosias: At ille missis ad eũ nuncijs, ait: Quid mihi & tibi est, rex Iuda? Non aduersum te hodie venio, sed contra aliã pugno domũ, ad quã me Deus festinato ire pcepit: Desine aduersum Deum facere, qui mecũ est, ne interficiat te. Noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellũ, nec acqueuit sermonibus Nechao ex ore Dei: verùm perrexit vt dimicaret in campo Mageddo. Ibique vulneratus à sagittarijs, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eũ de curru in alterũ currũ, qui sequebatur eum more regio, & asportauerunt eum in Ierusalẽ, mortuusq; est: & sepultus in mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eum. Ieremias maximè: cuius omnes cantores atq; cãtatrices, vsq; in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiæ, & misericordiarum eius quæ lege præcepta sunt Dñi, opera quoq; illius prima & nouissima scripta sunt in libro regum Iuda & Israël.

4. Re. 23. f. 29. — 3. Esd. 1. f. 25. — 3 Za. 12. b. 1.

CAPVT XXXVI.

Tulit ergo popul' terræ, Ioachaz filium Iosiæ: & constituit regẽ pro patre suo in Ierusalẽ. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare cœpisset: & tribus mensis regnauit in Ierusalẽ. Amouit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri. Constituitq; pro eo regem, Eliacim fratrẽ eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioacim. Ipsum vero Ioachaz tulit secũ, & abduxit in Ægyptum. Vigintiquinq; annorũ erat Ioacim cum regnare cępisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalẽ: fecitq; malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorũ: & vinctum catenis duxit in Babylonem. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit in templo suo. Reliqua autẽ verborum Ioacim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ inuẽta sunt in eo continentur in libro regũ Iuda & Israël. Regnauit autem Ioachim filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachim cum regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decẽ diebus regnauit in Ierusalẽ: fecitq; malum in cõspectu Dñi. Cũq; anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex nuncios, qui & adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul preciosissimis vasis domus Domini. Regem vero cõstituit Sedeciã patruũ eius super Iuda & Ierusalẽ. Viginti & vnius anni erat Sedecias, cum regnare cepisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalẽ. Fecitq; malũ in oculis Dñi Dei sui: nec erubuit faciẽ Ieremiæ prophetæ loquẽtis ad se ex ore Dñi. A rege quoq; Nabuchodonosor recessit, q adiurauerat eũ per Deũ: & indurauit ceruicẽ suã & cor, vt nõ reuerteretur ad Dñm Deũ Israël. Sed & vniuersi principes sacerdotũ & populus, præuaricati sunt inique iuxta vniuersas abominationes gentiũ: & polluerunt domũ Dñi, quam sanctificauerat sibi in Ierusalẽ. Mittebat autem Dñs Deus patrum suorum ad illos per manum nũciorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eo q parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuncios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in populũ eius, & esset nulla curatio. Adduxit n. super eos regem Chaldæorũ, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidẽ: sed omnes tradidit in manibus eius. Vniuersaq; vasa domus Domini tam maiora quam minora, & thesauros templi & regis & principum transtulit in Babylonem. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem: vniuersas turres combusserũt, & quicquid preciosum fuerat demoliti sunt. Si quis euaserat gladium, ductus in Babylonẽ seruiuit regi & filijs eius, donec imperaret rex Persarum. Vt compleretur sermo Dñi ex ore Ieremię: & celebraret terra sabbatha sua cũctis enim diebus desolationis egit sabbathum, vsque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum qui iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per scriptum, dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cęli: & ipse pcepit mihi vt ędificarem ei domum in Ierusalẽ, quæ est in Iudæa. Quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

4. Re. 23. f. 30. — 3. Esd. 1. c. 34. — Mat. 1. b. 13. — inuẽta 2. — 4 Re. 24. d. 25. — fratrẽ 2. — Ier. 37. a. 1. & 2. — 12. — Ier. 25. c. 12. & 29. c. 11. — 1. Esd. 1. a. 1. & 6. a. 3. — Dan. 9. a. 2. — 3. Esd. 1. g. 17. & 2. a. 1. & 6. c. 24.

ORATIO MANASSAE REGIS

Iuda, cum captus teneretur in Babylone.

Domine omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cęlum & terram cum omni ornatu eorum: qui ligasti mare verbo præcepti tui,

qui

qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quē omnia pauent, & tremūt a vultu virtutis tuæ: quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustētabilis ira comminationis tuę super peccatores: immensa vero & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: qm̄ tu es Dn̄s altissimus, benignus, longanimis & multū misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundū multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitētiam & remissionem iis qui peccauerūt tibi, & multitudine miserationum tuarū decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorū non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerūt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerū arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ dn̄e, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum: incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum corā te feci: non feci voluntatem tuam & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nūc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatē. Peccaui Dn̄e, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam pœnitētium: & in me ostendes omnem bonitatem tuā, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiā tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ. quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in secula seculorum. Amen.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

BEATVS HIERONYMVS ad Domnionem & Rogatianum in Esdram & Nehemiam, PRAEFATIO.

VTRVM difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere sententia est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premi, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne quod scribimus, reprehendendum putāt: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quæ occultè legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librum, & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi nō habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion, & Rogatiane carissimi, vt priuata lectione contenti, librū nō efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per internalla transcribāt. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conseruetur. Nec quenquā moueat, quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocrypha-

rum tertii & quarti libri somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum librum coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senioribus, sunt procul abiicienda. Si qui autem septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat: nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de veteri testamento, quæ apud septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Aegypto vocaui filium meum, &: Videbunt in quem compunxerunt, multaque alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sunt: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quę nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam: certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me versum est. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis authoribus translationi meæ, vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est si clausis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium: & beneuolentiam, qui post septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam a se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit vt interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiuslibet interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & latinus nobis vtcunque sermo non deest, & de aliis magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus in nostra lingua promere. Itaque licet, hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilent apices, literas calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quam illorum detractione & odio deterrebor.

CAPVT PRIMVM.

Infra 6. a. 3. Iere. 25. c. 11. & 29. c. 10. 2 Par. 36. d. 22. 3. Esd. 2. a. 1. & 6. c. 24.

1 A IN ANNO primo Cyri regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, 2 etiam per scripturam dicens: ¶ Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum 3 in Ierusalem, quæ est in Iudæa. ¶ Quis est B in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem quæ est in Iudæa, & ædificet domũ Domini Dei 4 Israel, ipse est Deus qui est in Ierusalem. ¶ Et oẽs reliqui in cunctis locis, vbicunq; habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substãtia, & pecorib', excepto quod voluntariè offerũt templo Dei, quod

Dan. 9. a. 2. Iudit 1. g. 57. & 5. d. 23.

5 est in Ierusalem. ¶ Et surrexerunt principes
C patrũ de Iuda & Ben-iamin, & sacerdotes
& Leuitæ, & omnis cuius Deus suscitauit
spiritũ, vt ascenderet ad ædificandum tem-
6 plum dñi, quod erat in Ierusalem. ¶ Vniuer-
siq; qui erant in circuitu, adiuuerunt ma-
nus eorũ in vasis argenteis & aureis, in sub
stantia & iumẽtis, in suppellectili, exceptis
7 his q̃ spontè obtulerãt. ¶ Rex quoq; Cyrus
protulit vasa templi dñi, quæ tulerat Nabu
chodonosor de Ierusalem, & posuerat ea in
8 templo Dei sui. ¶ Protulit autẽ ea Cyrus rex
D Persarum per manum Mithridatis filij Ga
zabar, & annumerauit ea Sassabasar princi-
9 pi Iudæ. ¶ Et hic est numerus eorum, Phia-
læ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cul-
10 tri viginti nouẽ, ¶ scyphi aurei triginta, scy-
phi argentei secundi quadringenti decem,
11 vasa alia mille. ¶ Omnia vasa aurea & argen-
tea, quinque millia quadringenta: vniuersa
tulit Sassabasar cum his qui ascendebant de
transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAPVT II.

1 A HI sunt autẽ prouinciæ filij, qui
ascenderũt de captiuitate quã
trãstulerat Nabuchodonosor
rex Babylonis in Babylonem,
& reuersi sunt in Ierusalẽ, &
Iudã, vnusquisq; in ciuitatem
2 suã. ¶ Qui venerunt cũ Zorobabel, Iesua, Ne
hemia, Saraia, Rhelaia, Mardochai, Belsan,
Mesphar, Beguai, Rehum, Baana, Numerus
3 virorũ populi Israel. ¶ Filij Pharos, duo mil-
4 lia centum septuaginta duo. ¶ Filii Sepha-
5 tia, trecenti septuaginta duo. ¶ Filii Area,
6 septingenti septuagintaquinque. ¶ Filii
Phahath-moab filiorum Iosue Ioab, duo
7 millia[a] octingenti duodecim. ¶ Filii Ælam,
8 mille ducenti quinquaginta quatuor. ¶ Fi-
lii Zethua, nongenti quadragintaquinque.
9 Filij Zachai, septingenti sexaginta. ¶ Filii
10 Bani, sexcenti quadragintaduo. ¶ Filii Be-
11 bai, sexcenti viginti tres. ¶ Filii Azgad,
12 mille ducenti vigintiduo ¶ Filii Adonicam,
13 sexcenti sexagintasex. ¶ Filii Beguai, duo mil
14 lia quinquaginta sex. ¶ Filii Adin, qua-
15 dringenti quinquagintaquatuor. ¶ Filii A-
16 ther, qui erant ex Ezechia,[b] nonaginta
17 octo. ¶ Filii Besai, trecenti viginti tres.
18 ¶ Filii Iora, centum duodecim. ¶ Filii Ha-
19 sum, ducenti viginti tres. ¶ Filii Gebbar,
B nonagintaquinque. ¶ Filii Beth-lehem,
20 centum viginti tres. ¶ Viri Netupha, quin-
21 quaginta sex. ¶ Viri Anathoth, centum
22 viginti octo. ¶ Filii Azmaueth, quadragin-
23 ta duo. ¶ Filii Cariath-iarim, Cephira, &
24 Beroth, septingenti quadraginta tres. ¶ Fi-
25 lii Rama & Gabba, sexcenti viginti vnus.
26 ¶ Viri Machmas, centum viginti duo. ¶ Vi-
27 ri Beth-el & Hai, ducenti vigintitres. ¶ Fi-
28 lii Nebo, quinquaginta duo. ¶ Filii Meg-
29 bis centum quinquaginta sex. ¶ Filii Æ-
30 lam alterius, mille ducenti quinquaginta
31 quatuor. ¶ Filii Harim, trecenti viginti
32 ¶ Filii Lodhadid & Ono, septingenti vi-
33 gintiquinque. ¶ Filii Iericho, trecenti qua-
34 draginta quinque. ¶ Filii Senaa, tria mil-
35 lia sexcenti triginta. ¶ Sacerdotes. Filij Ia-
36 daia in domo Iesue, nongenti septuaginta
37 tres. ¶ Filii Emmer, mille quinquaginta
38 duo. ¶ Filii Pheshur, mille ducenti quadra-
39 ginta septem. ¶ Filii Harim, mille decem
40 & septem. ¶ Leuitæ: Filii Iesue & Ced-
miel filiorum Odoniæ, septuagintaquatuor.
41 ¶ Cantores: Filii Asaph centum vigin-
42 tiocto. ¶ Filii Ianitorum: filii Sellum, filii
C Ater, filii Telamon, filii Accub, filii Hatita,
filii Sobai: vniuersi centum trigintanouem.
43 ¶ Nathinæi: filii Siha, filii Hasupha, filii
44 Tabbaoth, ¶ Filii Ceros, filii Siaa, filii Pha-
45 don, ¶ filii Lebana, filii Hagaba, filii Ac-
46 cub, ¶ filii Hagab, filii Semlai, filii Hana,
47 ¶ filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia. ¶ Filii
48 Rasin, filii Necoda, filii Gazan, ¶ filii Aza.
49 filii Phasea, filii Besee, ¶ filii Asena, filii
50 Munim, filii Nephusim, ¶ filii Bacbuc, fi-
51 lii Hacupha, filii Harhur ¶ filii Besluth, fi-
52 lii Mahida, filii Harsa, ¶ filii Bercos, filii Si-
53 sarar, filii Thema, ¶ filii Nasia, filii Hati-
54 pha, ¶ filii seruorum Salomonis, filii So-
55 tai, filii Sophereth, filii Pharuda, ¶ filii Ia-
56 la, filii Dercon, filii Geddel, ¶ filii Sapha-
57 tia, filii Hatil, filii Phocereth, qui erant
58 de Asebaim, filii Ami. ¶ omnes Nathinæi,
& filii seruorum Salomonis, trecenti nona-
59 ginta duo. ¶ Et hi qui ascenderunt de
Thel-mela, Thelharsa, Cherub, & Adon,
& Emer: & non potuerunt indicare domũ
patrum suorum & semen suum, vtrum ex
60 Israël essent. ¶ Filii Dalaia, filii Tobia, filii
61 Necoda, sexcenti quinquagintaduo. ¶ Et de
D filiis sacerdotum: filii Hobia, filii Accos,
filii Bersellai, qui accepit de filiabus Berzel-
lai Galaaditis vxorem, & vocatus est nomi-
62 ne eorum: hi quæsierunt scripturã genea-
logiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt
63 de sacerdotio. ¶ Et dixit Athersatha eis vt
non comederent de Sanctasanctorum, do-
nec surgeret sacerdos doctus atque perfe-
64 ctus. ¶ Omnis multitudo quasi vnus, quadra
65 ginta duo millia trecenti sexaginta, exceptis
seruis eorum & ancillis, qui erant septem
millia, trecenti triginta septem: & in ipsis
66 cantores atq; cantatrices ducenti. ¶ Equi eo
rum[c] sexcenti trigintasex: muli eorum, ducẽ
67 ti quadragintaquinq;. ¶ cameli eorum, qua-
dringenti trigintaquinque, asini eorum, sex
68 millia septingenti viginti. ¶ Et de principibus
patrum, cum ingrederentur templum Dñi,
quod est in Ierusalẽ, spontè obtulerũt in do
69 mũ Dei ad extruendã eam in loco suo. ¶ Se-
cundũ vires suas dederunt impẽsas operis,
auri solidos[d] quadraginta millia & mille,
argenti mnas quinq; millia, & vestes sacer-

2. Esd. 7. 6.
3. Esd. 5. a. 1. & 7.

[a] *nongenti 12.*

[b] *nongenti 2*

[c] *septinge-ti 8.*

[d] *sexagin-ta 1.*

70 dotales centum. ¶ Habitauerunt ergo sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nethinæi in vrbibus suis, vniuersusq; Israël in ciuitatibus suis.

CAPVT III.

1 IAmq; venerat mēsis septimus, A & erant filij Israël in ciuitati- 2 bus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalē: & surrexit Iosue filius Iosedech, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & ædificauerunt altare Dei Israël, vt offerrēt in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moysi 3 viri Dei. ¶ Collocauerūt aūt altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitū populis terrarū, & obtulerunt sup illud holocaustū Dño manè, & vesperè. ¶ Fecerūtq; 4 solennitatē tabernaculorū, sicut scriptum est: & holocaustū diebus singulis p ordinē, secūdùm præceptum, opus diei in die suo. 5 ¶ Et post hæc holocaustū iuge tam in Calen B dis quā ī vniuersis solēnitatibus Dñi q̄ erāt consecratæ, & in oībus in quibus vltro offe 6 rebatur munus Dño. ¶ A primo die mensis septimi cęperunt offerre holocaustū Dño: porrò templum Dei nondū fundatum erat. 7 ¶ Dederunt autem pecunias latomis & cęmentarijs: cibum quoq; & potum, & oleū Sidonijs Tyrijsq;, vt deferrēt ligna cedrina de Libano ad mare Ioppem, iuxta qđ pręceperat Cyrus rex Persarum, eis. 8 ¶ Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo, cęperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorū sacerdotes & Leuitę, & oēs qui venerant de captiuitate in Ierusalē: & constituerunt Leuitas C à viginti annis, & suprà, vt vrgerēt onus Dñi. 9 ¶ Stetitq; Iosue & filij eius & fratres eius & Cedmihel, & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus vt instarēt super eos qui faciebāt opus in tēplo Dei: filij Henadad, & filij eorū, & 10 fratres eorum Leuitæ. ¶ Fundato igitur à cęmentarijs templo Dei steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt laudarent Deum per 11 manus Dauid regis Israël: ¶ Et concinnebāt in hymnis & confessione Dño: Quoniā bonus: quoniam in æternum misericordia eius super Israël. Omnis quoq; populus vociferabatur clamore magno in laudando Dñm, eo p fundatum esset templum Do- 12 mini. ¶ Plurimi ēt de sacerdotibus & Leuitis & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna, & multi vociferātes in lętitia, 13 eleuabant vocem. ¶ Nec poterant quisquam agnoscere vocē clamoris lętantiū, & vocem fletus populi: cōmixtim enim populus vociferabat clamore magno & vox audiebat pcul.

3. Esd. 5. c. 47.

CAPVT IIII.

1 AVdierunt autē hostes Iudæ & A Ben-iamin, quia filij captiuitatis ædificarent templū Dño 2 Deo Israël. ¶ Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrū, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita vt vos, quærimus Deū vestrū: ecce nos immolauimus victimas a diebus Asorhaddan regis Assur, qui adduxit nos huc. 3 ¶ Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrū Israël: Non est vobis & nobis vt ædificemus domū Deo nostro: sed nos ipsi soli ædificabimus Dño Deo nostro, si- 4 cut pcepit nobis Cyrus rex Persarū. ¶ Factū est igitur vt populus terræ impediret man' populi Iudæ, & turbaret eos in ędificando. 5 ¶ Cōduxerunt aūt aduersus eos cōciliatores vt destruerent cōsiliū eorū oībus diebus Cyri regis Persarū, & vsq; ad regnū Darij regis 6 Persarum. ¶ In regno aūt Assueri* in principio regni eius scripserunt accusationem ad 7 uersus habitatores Iudæ, & Ierusalē. ¶ Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselā Mithridates, & Thabeel, & reliqui q erant in cōsilio eorū, ad Artaxerxē regē Persarum Epistola aūt accusationis scripta erat Syriacè, & le- 8 gebatur sermone Syro. ¶ Reū Beel-teem & B Samsai Scriba scripserunt epistolā vnā de Ie 9 rusalē Artaxerxi regi huiuscemodi: ¶ REVM BEELTEEM, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorū, Dinæi, & Aphacsarhachæi, Terphalęi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonij, 10 Susānechæi, ¶ Dieui, & Ælamitæ, ¶ & cęteri de Gentibus, quas trāstulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus 11 trans Flumen in pace. ¶ (Hoc est exemplar epistolæ quā miserūt ad eū) Artaxerxi regi, serui tui viri qui sunt trās Fluuiū, salutē di- 12 cunt. ¶ Notū sit regi, qa Iudæi qui ascenderūt à te ad nos, venerūt in Ierusalē ciuitatē rebellē & pessimā quam ædificant, extruentes muros eius, & parietes componentes. 13 ¶ Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas C illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuos redditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa p- 14 ueniet. ¶ Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus 15 & nunciauimus regi, ¶ vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentarijs, & scies quoniā vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & ci- 16 uitas ipsa destructa est. ¶ Nunciamus nos regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem 17 trans Fluuium non habebis. ¶ Verbum misit rex ad Reum Beel-teem, & Samsai scri-

3. Esdr. 5. g. 66.

3. Esdr. 2. c. 16.

** ipse est Artaxerxes.*

bam, & ad reliquos qui erant in cõsilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans fluuium, salutem dicens, & pacem. 18 ¶ ACCVSATIO quam misisti ad nos manifestè lecta est coram me, 19 & à me præceptum est: & D recensuerunt, inueneruntq́; quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditiones & prælia concientur in ea. 20 ¶ Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui & dominati sunt oĩ regioni quæ trans fluuium est. Tributi quoq; & vectigal, & redditus accipiebant. 21 ¶ Nunc ergo audite sententiam. Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si fortè à 22 me iussum fuerit. ¶ Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges. -3. 23 ¶ Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum-Beel-teem & Samsai scriba, & consiliarijs eorũ: & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. 24 ¶ Tunc intermissum est opus domus Dñi in Ierusalem, & non fiebat vsq; ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

CAPVT V.

3. Esd. 5. a.3.

1 A PRophetauerunt aũt Aggæus ꝓpheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Ierusalem, in noĩe Dei Israël. 2 ¶ Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & cœperunt ædificare tẽplũ Dei in Ierusalẽ, & cũ eis ꝓphetæ Dei 3 adiuuantes eos. ¶ In ipso autem tẽpore venit ad eos Thathanai qui erat dux trans flumen, & Sthar-buzanai, & consiliarij eorum sicq; dixerunt eis. Quis dedit vobis consiliũ vt domum hanc ædificaretis, & muros eius 4 instaurareris? ¶ Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum authorum 5 ædificationis illius. ¶ Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorum, & nõ B potuerunt inhibere eos: Placuitq; vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent ad-6 uersus accusationẽ illam. ¶ Exemplar epistolæ quam misit Thathanai dux regionis trãs flumen, & Sthar-buzanai, & consiliatores eius Arphasechæi, qui erant trans flumen, 7 ad Darium regem. ¶ Sermo quẽ miserant ei, sic scriptus erat: DARIO REGI pax omnis. 8 ¶ Notum sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusq́; illud diligenter extrui-9 tur, & crescit in manibus eorum. ¶ Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis: -3. Quis dedit vobis potestatem, vt domum hanc ædificaretis, & muros hos instaurare-10 tis? ¶ Sed & nomina eorum quæsiuimus ab C eis, vt nunciaremus tibi: scripsimusq́; nomina eorũ virorum qui sunt principes in 11 eis. ¶ Huiuscemodi autem sermonem rñderunt nobis, dicentes: Nos sumus serui Dei cæli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructũ ante hos annos multos: quodque rex Israël magnus ędificauerat & ex-12 truxerat. ¶ Postquam aũt ad iracundiam ꝓuocauerunt patres nostri Deum cęli tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoque hanc destruxit, & populum eius transtulit in Ba-13 bylonem. ¶ Anno autem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex proposuit edictum, vt 14 domus Dei ædificaretur ¶ Nam & vasa tem-D pli Dei aurea & argentea quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templũ Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem 15 & principem constituit, ¶ dixitq́;. Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur 16 in loco suo. ¶ Tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsq; nunc ædifi-17 catur, & necdum completum est. ¶ Nunc ergo si videtur regi bonum recenseatur in bibliotheca regis, q̃ est in Babylone, vtrum nam à Cyro rege iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPVT VI.

3. Esd. 6. c.23. Supra 1. a.1. 2.Par. 36 d.22. Iere.25.c 12.& 29. c.10. 3. Esd. 1. g.57.& 2 a.1.& 6. c.24. Dan. 9.a. 2.

1 A TVnc Darius rex præcepit, & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in 2 Babylone, ¶ & inuentum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena prouincia, volumen vnum, talisque scriptus erat in eo commentarius: 3 ¶ ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædificaretur, q̃ est in Ierusalem, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudi-4 nem cubitorũ sexaginta, ¶ ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regis dabũ-5 tur: ¶ Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quę Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalẽ, & attulerat ea in Babylonem, B reddantur, & referantur in templum in Ierusalem in locum suum: quæ & posita sunt 6 in templo Dei. ¶ Nunc ergo Thathanai dux regiones q̃ est trans flumen, Star-buzanai, & consiliarij vestri Apharsachæi, qui estis 7 trans Flumen, procul recedite ab illis, ¶ & dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum, & à senioribus eorum, vt domum 8 Dei illam ædificent in loco suo. ¶ Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, idest, de tributis quę dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris il-

lis.

9 ijs, ne impediatur opus. ¶ Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinũ, & oleum, secundum ritum sacerdotũ qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne 10 sit in aliquo querimonia. ¶ Et offerant oblationes Deo cæli, orentq; pro vita regis, & 11 filiorum eius. ¶ A me ergo positum est decretum, Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignũ de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo: domus autẽ 12 eius publicetur. ¶ Deus autem qui habitare fecit nomen suũ ibi, dissipet omnia regna, C & populum qui extẽderit manum suam vt repugnet & dissipet domum Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretũ, 13 quod studiose impleri volo. ¶ ‖ Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzana, & consiliarij eius, secundũ q̃d præceperat Darius rex, sic diligenter executi 14 sunt. ¶ Seniores autem Iudæorum ædificabãt & prosperabant iuxta prophetiã Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt iubente Deo Israël, & iubente Cyro & Dario, & Artaxerxe regi- 15 bus Persarum: ¶ & compleuerunt domum Dei istam, vsq; ad diem tertium mẽsis Adar, 16 qui est annus sextus Darij regis. ¶ Fecerunt autem filij Israël sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum trãsmigrationis, dedicatio- 17 nem domus Dei in gaudio. ¶ Et obtulerunt D in dedicatione domus Dei vitulos centum, arietes ducẽtos, agnos quadringẽtos, hircos caprarũ pro peccato totius Israël duodecim 18 iuxta numerũ tribuum Israël. ¶ Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vi- cibus suis super opera Dei in Ierusalẽ, sicut 19 scriptum est in ‖ libro Moysi. ¶ Fecerunt autem filij Israël transmigrationis, pascha quar- 20 tadecima die mensis primi. ¶ Purificati enim fuerãt sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad immolandum Pascha vniuersis filijs transmigrationis & fratribus suis 21 sacerdotibus & sibi. ¶ Et comederunt filij Israël qui reuersi fuerãt de trãsmigratione, & oẽs qui se separauerant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, vt quærerent Do- 22 minum Deum Israël. Et fecerunt solennitatem azymorum septem diebus in lætitia qm̃ lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorum in opere domus Dñi Dei Israël.

‖ 1. Esd. 7. c. 1.

‖ Nu. 3. a. 6 & 8. b. 9.

CAPVT VII.

3. Esd. 8 a. 2.

1 A Post hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filij Azariæ, 2 filij Helciæ, ¶ filij Sellum, filij 3 Sadoc, filij Achitob, ¶ filij Amariæ, 4 filij Azariæ, filij Maraioth, ¶ filij Zarahiæ, 5 filij Ozi, filij Bocci, ¶ filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sacerdotis a 6 initio. ¶ Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quã Dominus Deus dedit Israël: & dedit ei rex secundum manum Dñi Dei eius super eum, 7 omnem petitionem eius. Et ascenderunt de filiis Israël, & de filiis sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantatoribus & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem an- 8 no septimo Artaxerxis regis. ¶ Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus 9 septimus regis. ¶ Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem 10 iuxta manum Dei sui bonam super se. ¶ Esdras autem parauit cor suũ, vt inuestigaret legem Domini, vt faceret & doceret in Is- 11 raël præceptum, & iudicium. ¶ Hoc est au- B tem exẽplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti scribæ erudito in sermonibus & præceptis Dñi & ceremo- 12 niis eius in Israël. ¶ ARTAXERXES rex regum, Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei 13 cœli doctissimo, salutem. ¶ A me decretum est, vt cuicunque placuerit in regno meo de populo Israël, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecum vadat. 14 A facie enim regis & septem consiliatorum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu 15 tua: ¶ & vt feras argentum & aurum quod rex & consiliatores eius spontè obtulerunt Deo Israël, cuius in Ierusalem tabernaculũ 16 est. ¶ Et omne argentum & aurum quodcũque inuenieris in vniuersa prouincia Babylonis, & popul' offerre voluerit, & de sacerdotibus qui spõtè obtulerũt domui Dei sui 17 q̃ est in Ierusalẽ, ¶ liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, C & sacrificia & libamina eorũ, & offer ea super altare tẽpli Dei vestri quod est in Ieru- 18 salẽ. ¶ Sed & siquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis 19 iuxta voluntatẽ Dei vr̃i, facite. ¶ Vasa quoq; q̃ danẽ tibi in ministeriũ domus Dei tui, tra- 20 de in conspectu Dei in Ierusalẽ. ¶ Sed cætera quibus opus fuerit in domũ Dei tui quãtumcunque necesse est, vt expendas, dabis 21 de thesauro & de fisco regis, ¶ & a me. Ego Artaxerxes rex statui atq; decreui omnibus custodibus arcæ publicæ q̃ sunt trãs Flumẽ, vt quodcunque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora detis, 22 ¶ vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centũ, & vsq; ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, 23 sal vero absque mensura. ¶ Omne quod ad ritum Dei cœli pertinet tribuatur diligẽter D in domo Dei cœli: ne fortè irascatur con- 24 tra regnum regis, & filiorum eius. ¶ Vobis quoq; notum facimus de vniuersis sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius vt vectigal, & tributum, & annonas non ha-

beatis

25 beatis potestate imponendi super eos. ¶ Tu autē Esdra secundū sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, sed & imperitos docete libere. 26 ¶ Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudiciū erit de eo, siue in mortē, siue in exiliū, siue in condemnationē substantiæ eius, vel certe in carcerē. 27 ¶ Benedictus Dñs Deus patrū nostrorū, q dedit hoc in corde regis vt glorificaret domū Dñi quæ est in Ierusalē, 28 ¶ & in me inclinauit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israël principes qui ascenderent mecum.

CAPVT VIII.

1. Esd. 8. c.31.

1 A HI sunt ergo principes familiarū & genealogia eorum qui ascēderunt mecum in regno Artaxerxis regis, de Babylone. 2 ¶ De filijs Phinees, Gersom. De filijs Ithamar, Daniel. De filijs Dauid, Hattus. 3 ¶ De filijs Secheniæ, & de filijs Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri, cētum quinquaginta. 4 ¶ De filijs Phahath-Moab, Elioenai filius Zarehæ: & cum eo ducenti viri. 5 ¶ De filijs Secheniæ, filius Ezechiel: & cum eo trecenti viri. 6 ¶ De filijs Adan, Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta viri. 7 ¶ De filijs Alam, Isaias, filius Athaliæ, & cum eo septuaginta viri. 8 ¶ De filijs Saphatiæ, Zebedia filius Michael: & cum eo octoginta viri. 9 ¶ De filijs Ioab, Obedia filius Iahiel: & cum eo ducenti decē & B octo viri. 10 ¶ De filijs Selomith, filius Iosphiæ: & cum eo centum sexaginta viri. 11 ¶ De filijs Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo viginti octo viri. 12 ¶ De filijs Azgad, Iohanan filius Eccetan: & cum eo centum & decem viri. 13 ¶ De filijs Adonicam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Elipheleth, & Iehiel, & Samaias: & cum eis sexaginta viri. 14 ¶ De filijs Begui, Vthai & Zachur: & cum eis septuaginta viri. 15 ¶ Congregaui autem eos ad fluuium qui decurrit ad Ahua, C & mansimus ibi tribus diebus: quæsiuique in populo & in sacerdotibus de filijs Leui, & non inueni ibi. 16 ¶ Itaque misi Eliézer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Ioiarib, & Elnathan sapientes. 17 ¶ Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorum verba quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Chasphiæ, vt adducerēt nobis ministros domus Dei nostri. 18 ¶ Et adduxerunt nobis per manū Dei nostri bonam super nos, virum doctissimū de filijs Moholi, filij Leui, D filij Israel, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius, decem & octo: 19 ¶ & Hasabiam, & cum eo Isaiam de filijs Merari, fratresque eius, & filios eius viginti. 20 ¶ Et de Nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarum: Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur. 21 ¶ Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuiū Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs nostris, vniuersæque substantiæ nostræ. 22 ¶ Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderēt nos ab inimico in via, quia dixeramus regi, Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperiū eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquunt eum. 23 ¶ Ieiunauimus autem, & E rogauimus Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prosperè. 24 ¶ Et separaui de principibus sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem: 25 ¶ appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius, vniuersusque Israël eorum qui inuenti fuerant, 26 ¶ & appēdi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta: 27 ¶ & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo pulcra, vt aurum. 28 ¶ Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod spōte oblatum est Domino Deo patrum ᵇnostrorum. 29 ¶ Vigilate & F custodite, donec appendatis coram principibus sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israël in Ierusalem in thesaurum domus Domini. 30 ¶ Susceperunt autem sacerdotes & Leuitæ pondus argenti & auri & vasorum, vt deferrēt Ierusalem in domum Dei nostri. 31 ¶ Promouimus ergo a flumine Ahaua duodecimo die mensis primi vt pergeremus Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici & insidiatoris in via. 32 ¶ Et venimus Ierusalem: & mansimus ibi tribus diebus. 33 ¶ Die autem quarta appensum est argentum & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filij Vriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Iozabed filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, 34 ¶ iuxta numerum & pondus omnium: descriptumq; est omne pondus in tempore illo. 35 ¶ Sed & qui venerāt de captiuitate filij transmigrationis obtulerunt holocaustomata Deo Israël, vitulos duodecim pro omni populo Israël, arietes nonaginta sex, agnos septuagintaseptem, hircos pro peccato duodecim. omnia in holocaustum Domino. 36 ¶ Dederunt autem edicta regis satrapis qui erant de conspectu re-

Marginal notes: —1. ᵇ vestrorū F.

gis, & ducibus trans Flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

CAPVT IX.

1. Esd. 8. c.69.

1 A Postquàm autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes dicentes: Non est separatus populus Israël, & sacerdotes & Leuitæ à populis terrarum, & de abominationibus eorũ, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, 2 & Ægyptiorum, & Amorrhęorum. ¶ Tulerunt enim de filiabus eorũ sibi & filijs suis, & commiscuerunt semen sanctum cũ populis terrarũ. Manus enim principum & magistratuum fuit in trãsgressione hac prima. 3 ¶ Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens. 4 ¶ Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum Dei Israël, pro transgressione eorũ qui de captiuitate venerant: & ego sedebam tristis, vsq; ad sacrificium vespertinum. 5 ¶ Et in sacrificio vespertino surrexi B de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expãdi manus meas 6 ad dñm Deum meum, & dixi: ¶ Deus meus, cõfundor & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput –nostrum', & delicta 7 nostra creuerunt vsque ad cœlum, ¶ à diebus patrum nostrorum: Sed & nosipsi peccauimus grauiter vsque ad diem hanc, & ᵇin' iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, –&' in captiuitatem, & –in' rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac. 8 ¶ Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, vt dimitterentur nobis reliquiæ, & C daretur nobis ᵇpax illius' in loco sancto ei', & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in seruitute 9 nostra', ¶ quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster: & inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines eius, vt daret nobis ᵇ spem' in Iuda 10 & Ierusalem. ¶ Et nũc quid dicemus * Deus noster, post hæc? quia dereliquimus manda 11 ta tua, ¶ quæ præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens: ‖ Terra ad quam vos egredimini vt possideatis eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, cœterarumq; terrarum, abominationibus eorũ qui repleuerunt eam ab ore 12 vsq; ad os –in' coinquinatione sua. ¶ Nunc ergo filias vestras ne detis filijs eorum, & fi- D lias eorum ne accipiatis filijs vestris: & non quæratis pacem eorum, & prosperitatẽ eorum vsque in æternum, vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hęredes 13 habeatis filios vestros vsq; in seculum. ¶ Et post oĩa quæ venerunt super nos in operib. nostris pessimis, & ĩ delicto nostro magno, quia tu Deus nr̃, liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem, sicut est ho- 14 die, ¶ vt non cõuerteremur, & irrita faceremus mandata tua, neq; matrimonia iungeremus cũ populis abominationũ istarum. Nunquid iratus est nobis vsq; ad consummationẽ, ne dimitteres nobis reliquias ad sa- 15 lutem? ¶ Dñe Deus Israël, iustus es tu: quĩ de relicti sumus, qui saluaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. Nõ enim stari potest coram te super hoc.

–4. ᵇpro 1. –1. –1. paxillus 4 ᵇ sepem. 1 * Domine ‖Deut 7. a.3. –1

CAPVT X.

1. Esd. 8. g 32. ᵇ co.2.

1 A Sic ergo orante Esdra, & implorante Deum', & flente, & iacente ante templum Dei, collectus est ad eũ de Israel cętus grãdis nimis, virorum, & mulierum, & puerorũ: & fleuit populus fletu 2 multo. ¶ Et respondit Sechenias filius Iehiel de filijs Ælam, & dixit Esdræ: Nos præuaricati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nunc si est pęnitentia in Israël super hoc, 3 ¶ percutiamus fędus cum –Dño' Deo nostro, vt proijciamus vniuersas vxores, & eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptũ Domini 4 Dei nostri: secũdum legem fiat. ¶ Surge, tuũ est discernere: nosque erimus tecum: con- 5 fortare, & fac. ¶ Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotum & Leuitarum, & omnem Israël, vt facerent secundùm 6 verbum hoc: & iurauerunt. ¶ Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illud: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim trãsgressionem eorum 7 qui venerãt de captiuitate. ¶ Et missa est vox B in Iuda & in Ierusalem omnibus filijs trãsmigrationis: vt congregarentur in Ierusa- 8 lem. ¶ Et omnis qui non venerit in tribus diebus, iuxta consilium principũ seniorũ, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse 9 abijcietur de cętu trãsmigrationis. ¶ Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Beniamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesima die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluuijs. 10 ¶ Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt ad- 11 deretis super delictum Israël. ¶ Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius: & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. 12 ¶ Et respondit vniuersa multitudo, dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, sic

–1.

fiat.

13 fiat. ℘ Veruntamẽ quia populus multus est, & tempus pluuiæ, & non sustinemus stare foris, & opus nõ est diei vnius vel duorum (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) 14 ℘ constituantur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per ciuitatem, & ciuitatem, & iudices eius, donec auertat ira Dei nostri à nobis super peccato hoc. 15 ℘ Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaazia filius Thecuæ, steterũt super hoc, & Mesollã & Sebethai Leuites adiuuerunt eos. 16 ℘ Feceruntq; sic filij trãsmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederũt in die primo mensis decimi, vt quærerent rem. 17 ℘ Et consummati sunt omnes viri qui duxerant vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi. 18 ℘ Et inuenti sunt de filijs sacerdotum qui duxerãt vxores alienigenas. De filijs Iosue filij Iosedec, & fratres eius, Maasa & Eliézer & Iarib & Godolia. 19 ℘ Et dederunt manus suas, vt eijcerent vxores suas, & pro delicto suo arietem de ouibus offerent. 20 ℘ Et de filijs Emmer: Hanani & Zebedia. 21 ℘ Et de filijs Harim: Maasia & Elia & Semeia, & Iehiel, & Ozias. 22 ℘ Et de filijs Pheshur: Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed & Elasa. 23 ℘ Et de filijs Leuitarum, Iozabed & Semei & Celaia, ipse est Calita, Phathaia, Iuda & Eliézer. 24 Et de cantoribus, Eliasib. ℘ Et de ianitoribus, Sellum, & Telem & Vri. 25 ℘ Et ex Israel, de filijs Pharos: Remeia, & Iezia, & Melchia, & Miamin, & Eliézer, & Melchia, & Banea. 26 ℘ Et de filijs Ælam: Mathania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi & Ierimoth, & Elia. 27 ℘ Et de filijs Zethua: Elioenai, Eliasib, Mathania & Ierimuth & Zabad, & Aziza. 28 ℘ Et de filijs Bebai: Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai. 29 ℘ Et de filijs Bani, Mosollam, & Meluch & Adaia, Iasub & Saal, & Ramoth. 30 ℘ Et de filijs Phalath-Moab: Edna, & Chalal, Bananias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse. 31 ℘ Et de filijs Herem: Eliézer, Iesue, Melchias, Semeias, Simeon, 32 ℘ Ben-iamin, Maloch, Samarias. 33 ℘ Et de filijs Hasom: Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. 34 ℘ De filijs Bani: Maadi, Amram, & Vel, 35 ℘ Baneas, & Badaias, Cheliau, 36 ℘ Vania, Marimuth, & Eliasib, 37 ℘ Mathanias, Mathanai, & Iasi, & Bani & Bennui, 38 Semei ℘ & Salmias & Nathan & Adaias, 39 ℘ & Mechnedebai, Sisai, Sarai, 40 ℘ Ezrel & Selemiau, Semeria. 41 ℘ Sellum, Amaria, Ioseph. 42 ℘ De filijs Nebo: Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banania. 43 ℘ Omnes hi acceperant vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

Libri primi Esdræ finis.

LIBER

LIBER NEHEMIAE, qui & Esdræ secundus dicitur.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBA Nehemiæ filij Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro. 2 ¶ Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri * Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remanserant, & supererant de captiuitate, & Ierusalem. 3 ¶ Et dixerunt mihi: Qui remanserant, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius cõbustæ sunt igni. 4 ¶ Cumque B audissem verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, 5 & orabam ante faciem Dei cœli. ¶ Et dixi: ‖Quæso Domine Deus cœli fortis, magne, atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & cu- 6 stodiunt mandata tua: ¶ fiant aures tuæ au- C scultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte, & die pro filijs Israël seruis tuis: & cõfiteor pro peccatis filiorum Israël: quibus peccauerũt tibi: & ego & domus pa- 7 tris mei peccauimus, ¶ vanitate seducti sumus, & non custodiuimus mandatũ tuũ, & ceremonias, & iudicia quæ præcepisti 8 Moysi famulo tuo. ¶ Memento verbi quod mandasti Moysi seruo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego dispergã vos in po- 9 pulos. ¶ Et si reuertamini ad me, & custodia- D tis præcepta mea, & faciatis ea: & si abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem elegi 10 vt habitaret nomen meum ibi. ¶ Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua va- 11 lida. ¶ Obsecro Dñe, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc: ego enim eram pincerna regis.

* ex 7.

‖Dan.9. c.4.

CAPVT II.

1 A FActum est autem in mense Nisan, anno vicesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi langui- 2 dus ante faciem eius. ¶ Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cũ te ægrotum non videam? non est hoc frustrà, sed malũ nescio quod in corde tuo est. Et timui val- 3 de ac nimis, ¶ & dixi regi: Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt 4 igni? ¶ Et ait mihi rex: Pro qua re postu- 5 las? Et oraui Deum cœli: ¶ & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem sepulchri patris 6 mei, & ædificabo eam. ¶ Dixitque mihi rex

B & regina quæ sedebat iuxta eum: Vsque ad quod tẽpus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante vultum regis, & misit 7 me: & constitui ei tempus. ¶ Et dixi regi: Si regi videtur bonũ, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducãt me, 8 donec veniam in Iudæam: ¶ & epistolam ad Asaph custodem saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas templi, turres, domus, & muros ciuitatis, & domum quã ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta ma- 9 num Dei mei bonam mecum. ¶ Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum 10 principes militum & equites. ¶ Et audierũt Sanaballat Horonites, & Tobias seru⁹ Ammanites, & contristati sunt afflictione ma- C gna, quod venisset homo qui quæreret pro- 11 speritatẽ filiorũ Israël. ¶ Et veni Ierusalem, 12 & eram ibi tribus diebus: ¶ & surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquã quid Deus dedisset in corde meo vt facerem in Ierusalem: & iumentum non 13 erat mecum, nisi animal cui sedebam. ¶ Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris: & considerabam murum Ierusalẽ dissipa- 14 tum, & portas eius cõsumptas igni. ¶ Et trãsiui ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui sede- 15 bam, vt transiret. ¶ Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum: & re- 16 uersus veni ad portã vallis, & redij. ¶ Magistratus autẽ nesciebant quò abijssem, aut quid ego facerẽ: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus & magistratibus, & reliquis q faciebant opus vsque ad id loci ni- 17 hil indicaueram. ¶ Et dixi eis: Vos nostis D afflictionẽ in qua sumus, quia Ierusalẽ deserta est, & portæ eius cõsumptę sunt igni: venite & ędificemus muros Ierusalem, & 18 non simus vltrà opprobrium. ¶ Et indicaui eis manũ Dei mei quod esset bona mecum, & verba regis quæ locut⁹ esset mihi, & aio: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ 19 sunt manus eorum in bono. ¶ Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosẽ Arabs: & subsannauerunt nos, & despexerunt, dixeruntq;: Quæ est hæc res quam facitis? nunquid con- 20 tra regem vos rebellatis? ¶ Et reddidi eis sermonem, dixiq; ad eos: Deus cæli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autem non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

CAPVT III.

1 A ET surrexit Eliasib sacerdos magnus & fratres eius sacerdotes: & ędificauerunt portam gregis: ipsi sanctificauerunt eã, & statuerunt valuas eius, & vsque ad turrim centum cubitorum sanctificauerunt eam, vsque ad turrim Hana- 2 neel. ¶ Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho: & iuxta eum ædificauit Zacchur filius 3 Amri. ¶ Portam autẽ pisciũ ædificauerunt filij Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriæ, filij Ac- 4 cus. ¶ Et iuxta *eum* ædificauit Mosollam B filius Barachiæ, filij Mesezebel: & iuxta eos 5 ædificauit Sadoch filius Baana. ¶ Et iuxta eos ædificauerunt Thecueni, optimates aũt eorum nõ supposuerunt colla sua in opere 6 Domini sui. ¶ Et portam veterem ædificauerunt Ioiada filius Phasea, & Mosollã filius Besodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt 7 valuas eius, & seras & vectes. ¶ Et iuxta eos ædificauerunt Meltias Gabaonites, & Iadõ Mesonathites, viri de Gabaon & Maspha pro duce qui erat in regione trans Flumen. 8 Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum ædificauit Ananias fi- C lius pigmentarij: & diuiserunt Ierusalẽ vs- 9 que ad murum plateæ latioris. ¶ Et iuxta eũ ædificauit Raphaia filius Hur princeps vici 10 Ierusalem. ¶ Et iuxta *eum* ædificauit Ieda-ia filius Haromaph contra domũ suã: & iuxta eum ædificauit Hattus filius Haseboniæ. 11 ¶ Mediam partem vici ædificauit Melchias fili⁹ Herẽ, & Hasub filius Phahath-moab, 12 & turrim furnorũ. ¶ Et iuxta eum ędificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis 13 vici Ierusalem, ipse & filiæ eius. ¶ Et portam vallis ædificauit Hanum, & habitatores Zanoe: ipsi ædificauerũt eã, & statuerũt valuas ei⁹, & seras & vectes, & mille cubitos ĩ mu- 14 ro, vsq; ad portã sterquilinij. ¶ Et portã sterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Beth-acharam: ipse ædificauit eam, & statuit valuas eius, & seras & ve- 15 ctes. ¶ Et portã fontis ædificauit Sellũ filius D Chol-hoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificauit eam, & texit, & statuit valuas eius, & seras & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortũ regis, & vsq; ad gradus qui descẽdũt 16 de Ciuitate David. ¶ Post eũ ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Beth-sur, vsq; cõtra sepulchrũ Dauid, & vsq; ad piscinã, quæ grandi opere cõ- 17 structa est, & vsq; ad domum fortiũ. ¶ Post eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum filius Benni: post eum ædificauit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo. 18 ¶ Post eum ædificauerunt fratres eorum Banai filius Henadad, princeps dimidiæ par- 19 tis Ceilæ. ¶ Et ædificauit iuxta eum Azer fi- E lius Iosue, princeps Maspha, mensuram secundam, contra ascensum firmissimi an- 20 guli. ¶ Post eum in monte ædificauit Baruch filius Zachai, mensuram secundam ab angulo vsque ad portam domus Elia- 21 sib sacerdotis magni. ¶ Post eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, men-

eos I.

eos I.

suram secundã a porta domus Eliasib, donec extẽderet domus Eliasib. 22 ¶Et post eum ædificauerũt sacerdotes, viri de cãpestribus Iordanis. 23 ¶Post eũ ædificauit Ben-iamin & Hasub cõtra domũ suã: & post eũ ædificauit Azarias filius Maasiæ filij Ananiæ cõtra domũ suã. 24 ¶Post eũ ædificauit Bennui filius F Henadad mensurã secũdam, à domo Azariæ vsque ad flexuram, & vsque ad angulũ 25 ¶ *Phael filius Ozi contra flexurã & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, idest in atrio carceris: post eũ Phadaia filius Pharos 26 ¶Nathinæi aũt habitabant in Ophel, vsque contra portã aquarum, ad orientem, & turrim quæ prominebat. 27 ¶ Post eum ædificauerunt Thecueni mensuram secundam è regione, a turre magna & eminente, vsq; ad murũ tẽpli. 28 ¶ Sursum aũt[a] ad portã equorũ ædificauerũt sacerdotes, vnusquisq; contra domũ suã. 29 ¶Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer cõtra domũ suã. Et post eũ ædificauit Semaia fili[a] Secheniæ, custos portæ oriẽtalis. 30 ¶Post eũ ædificauit Hanania filius Se- G lemiæ, & Hanun filius Seleph sextus mensurã secundã: post eum ædificauit Mosollã filius Barachiæ, contra gazophylacium suũ. 31 ¶ Post eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque ad domũ Nathinæorum, & [b] scuta vendentium, contra portã iudicialem, & 32 vsque ad cœnaculum anguli. ¶Et[b] inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt [b] artifices & negociatores.

*Post eum ædificauit

[a] à porta 11.

[b] scruta 1.

[b] vsque ad 5.

[b] aurifices 1.

CAPVT IIII.

1 A FACTVM est autẽ, cùm audisset Sanaballat ꝙ ædificaremus murum, iratus est valde. & motus nimis subsannauit Iudęos, 2 ¶ & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? nũ dimittẽt eos gẽtes? Num sacrificabunt, & complebunt in vna die? Nunquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui combusti sunt? 3 ¶Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait: Aedificent: si ascendet vulpes, transiliet murum eorum lapideum. 4 *¶Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: cõuerte opprobrium super caput eorum, & da eos 5 in despectionẽ in terra captiuitatis. ¶ Ne B operias iniquitatem eorum, & peccatũ eorum coram facie tua nõ deleatur: quia irriserunt ædificantes. 6 ¶ Itaque ædificauimus murũ, & coniunximus totum vsque ad partem dimidiam: & prouocatum est cor populi ad operandum. 7 ¶Factum est autem, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quòd obducta esset cicatrix muri Ierusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis. 8 ¶Et congregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & 9 molirentur insidias. ¶ Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murũ 10 die ac nocte contra eos. ¶ Dixit autem Iudas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ędificare murum. 11 ¶Et dixerunt hostes nostri: Nesciãt & ignorẽt, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus. 12 ¶ Factum est autem ve- C nientibus Iudæis qui habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos, 13 ęstatui in loco post murum per circuitũ populum in ordinem cum gladijs suis, & lanceis, & 14 arcubus. ¶ Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus & ad reliquã partem vulgi: Nolite timere à facie eorum

*Et dixit Nehemias

Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filijs vestris & filiabus vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris. 15 ℣ Factum est autē, cum audissent inimici nostri nunciatū esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus oēs ad muros, vnusquisque ad opus 16 suum. ℣ Et factum est à die illa media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni 17 domo Iuda ℣ ædificantium in muro, & portantium D onera, & imponentium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladiū. 18 ℣ ædificantium enim vnusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant 19 buccina iuxta me. ℣ Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero: 20 ℣ in loco quocunq; audieritis clāgorem tubæ, illuc concurrite ad nos. Deus noster 21 pugnabit pro nobis. ℣ Et nosipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra. 22 ℣ In tempore quoque illo dixi populo: Vnusquisq; cum puero suo maneat in medio Ierusalem, & sint[a] vobis[1] vices per noctem, & 23 diem, ad operandum. ℣ Ego autem & fratres mei & pueri mei, & custodes qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: vnusquisq; tantū nudabatur ad baptismum.

[a] nobis 9.

CAPVT V.

1 A Et factus est clamor populi, & vxorum eius magnus aduersus 2 fratres suos Iudæos. ℣ Et erant qui dicerent: Filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, 3 & comedamus, & viuamus. ℣ Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus: & accipiamus frumen 4 tū in fame. ℣ Et alij dicebant: Mutuò sumamus pecunias in tributa regis, demusque a-5 gros nostros & vineas: & nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filij eorū, ita & filij nostri. ecce nos subiugamus filios nostros, & filias nostras in seruitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus vnde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alij possi-6 dent. ℣ Et iratus sum nimis, cū audissem cla-7 morē eorum secundum verba hæc: ℣ cogita-B uitq; cor meum mecū, & increpaui optimates & magistratus, & dixi eis: Vsurasne singuli à fratribus vestris exigitis? Et congregaui aduersum eos concionem magnam: 8 ℣ & dixi eis: Nos, vt scitis, redemimus fratres nostros Iudæos qui vendti fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur venditis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec inuenerunt 9 quid responderent. ℣ Dixique ad eos: Non est bona res quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur 10 nobis à gentibus inimicis nostris? ℣ Et ego & fratres mei & pueri mei, cōmodauimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum cō 11 cedamus quod debetur nobis. ℣ Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliueta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam 12 exigere soletis ab eis, date pro illis. ℣ Et di-C xerūt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicq; faciemus vt loqueris. Et vocaui sacerdotes, & adiuraui eos vt facerēt iuxta quod 13 dixeram. ℣ Insuper excussi sinum meum, & dixi. Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleuerit verbum istud de domo sua & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo: Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit er-14 go populus sicut erat dictum. ℣ A die autem illa qua præceperat rex mihi vt essem dux in terra Iuda, ab anno vicesimo vsque ad annum tricesimum secūdum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ ducibus debebantur, non co-15 medimus. ℣ Duces autem primi, qui fuerant ante me, grauauerunt populū, & acceperunt ab eis in pane & vino & pecunia quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum D depresserunt populum. Ego autem non feci 16 ita, propter timorem Dei, ℣ quin potius in opere muri ædificaui, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant. 17 ℣ Iudæi quoq; & magistratus centum quinquaginta viri, & qui veniebāt ad nos de gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in men-18 sa mea erant. ℣ Parabatur autem mihi per dies singulos bos vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuersa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsiui, valde 19 enim attenuatus erat populus. ℣ Memento mei Deus meus in bonum, secundum omnia quæ feci populo huic.

CAPVT VI.

1 A Factum est autem cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Gossem Arabs, & cęteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (vsq; ad tempus aūt illud 2 valuas non posueram in portis) ℣ miserunt Sanaballat, & Gossem ad me: dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in[b] vitulis[1] in Campo-ono. Ipsi aūt cogitabant vt face-3 rēt mihi malum. ℣ Misi ergo ad eos nuncios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere, ne forte negligatur cum ve-4 nero, & descendero ad vos. ℣ Miserunt autē ad me secundum verbum hoc per quatuor

[b] viculis 4

vices: & respondi eis iuxta sermonem prio-
5 rem. ¶ Et misit ad me Sanaballat iuxta ver-
B bũ prius quinta vice puerum suum, & epi-
6 stolã habebat in manu sua ꝯscriptã hoc mo-
do: INGENTIBVS auditũ est, & Gossem
dixit quod tu & Iudæi cogitetis rebellare,
& propterea ædifices murum, & leuare te
velis super eos regem, propter quã causam
7 & prophetas posueris, qui prædicent de te
in Ierusalem, dicẽtes. Rex in Iudæa est. Au-
diturus est rex verba hæc, idcirco nunc veni
8 vt ineamus consilium pariter. ¶ Et misi ad
eos dicens: Non est factum secundum ver-
ba hæc quæ tu loqueris: de corde.n.tuo tu
9 componis hæc. ¶ Omnes enim hi terrebant
C nos cogitantes, ꝙ cessarent manus nostræ
ab opere, & quiesceremus. Quã ob causam
10 magis confortaui manus meas: ¶ & ingres-
sus sum domũ Semaiæ filij Dalaiæ, filij Me-
tabeel secreto. Qui ait: Tractemus nobiscũ
in domo Dei in medio tẽpli, & claudamus
portas ædis: quia venturi sunt vt interficiãt
te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.
11 ¶ Et dixi: Num quisquam similis mei fugit?
& quis vt ego ingredietur templũ & viuet?
12 non ingrediar. ¶ Et intellexi quod Deus non
misisset eum, sed quasi vaticinans locutus
esset ad me, & Tobias & Sanaballat condu-
13 xissent eum. ¶ acceperat enim pretiũ, vt ter-
r tus facerem & peccarem, & haberent ma-
14 lum quod exprobrarent mihi. ¶ Memento
D mei Dñe pro Tobia & Sanaballat iuxta ope-
ra eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ &
cæterorum prophetarum qui terrebant me.
15 ¶ Cõpletus est aũt murus vicesimo quinto
die mensis Elul, quinquaginta duobus die-
16 bus. ¶ Factum est ergo cum audissent omnes
inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes
quæ erant in circuitu nostro, & conciderẽt
intra semetipsos, & scirent ꝙ a Deo factum
17 esset opus hoc. ¶ Sed & in diebus illis multæ
optimatũ Iudæorũ epistolæ mittebantur ad
18 Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos. ¶ Mul-
ti.n.erant in Iudæa habentes iuramentum
eius, quia gener erat Secheniæ filij Area, &
Iohanan filius eius acceperat filiam Mosol-
19 lam filij Barachiæ. ¶ sed & laudabant eum
coram me, & verba mea nunciabant ei: &
Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

CAPVT VII.

Eccl. 49. c. 15.

1 Postquam autem ædificatus est
A murus, & posui valuas, & recẽ
sui ianitores, & cantores, & Le-
2 uitas: ¶ præcepi Hanani fratri
meo, & Hananiæ principi do-
mus de Ierusalem (ipse enim quasi vir ve-
rax & timens Deum plus cæteris videbatur)
3 ¶ & dixi eis: Non aperiantur portæ Ierusa-
lem vsque ad calorem solis. Cumque adhuc
assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ,
& posui custodes de habitatoribus Ierusalẽ
singulos per vices suas, & vnumquenque
4 contra domum suam. ¶ Ciuitas autem erat
lata nimis & grandis, & populus paruus in
medio eius, & non erant domus ædificatæ.
5 Deus autem dedit in corde meo, & congre-
gaui optimates, & magistratus & vulgus, vt
recenserem eos: & inueni librum census eo-
rum qui ascenderant primum, & inuentum
6 est scriptum in eo. ¶ Isti filij prouinciæ, qui
B ascẽderunt de captiuitate migrantium, quos
transtulerat Nabuchodonosor rex Babylo-
nis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in Iudæã,
7 vnusquisq; in ciuitatem suam. ¶ Qui vene-
rant cum Zorobabel, Iosue, Nehemias, Aza-
rias, Raamias, Nahamani, Mardochęus, Bel-
san, Mespharath, Begoai, Naphun, Baana.
8 Numerus virorum populi Israël, ¶ Filij Pha-
9 ros, duo millia centum septuaginta duo. ¶ Fi-
10 lij Saphatia, trecenti septuagintaduo. ¶ Fi-
11 lij Area sexcenti quinquagintaduo. ¶ Filij
C Phahath moab filiorum Iosue, & Ioab, duo
12 millia octingenti decem & octo. ¶ Filij Ae-
lam, mille* octingenti* quinquaginta qua-
13 tuor. ¶ Filij Zethua, octingenti quadraginta
14 quinque. ¶ Filij Zachai, septingenti sexagin-
15 ta. ¶ Filij Bannui, sexcenti quadraginta octo.
16 ¶ Filij Ecbai, sexcenti vigintiocto. ¶ Filij
17 Azgad, duo millia trecenti vigintiduo. ¶ Fi-
18 lij Adonicam, sexcenti sexaginta septem.
19 ¶ Filij Beguai, duo millia sexaginta septem.
20 ¶ Filij Adin, sexcenti quinquaginta quin-
21 que. ¶ Filij Ater, filij Hezeciæ, * nongenti
22 octo. ¶ Filij Hesen, trecenti viginti octo.
23 ¶ Filij Besai, trecenti vigintiquatuor. ¶ Fi-
24 lij Hareph, centum duodecim. ¶ Filij Ga-
25 baon: nonagintaquinque. ¶ Filij Beth-lé-
26 hem, & Netupha, centum octoginta octo.
27 ¶ Viri Anathoth, centum viginti octo. ¶ Vi-
28 ri Beth azmoth, quadraginta duo. ¶ Viri
29 Cariath-iarim, Cephira & Beroth. septin-
D genti quadraginta tres. ¶ Viri Rama & Ge-
30 ba, sexcenti viginti vnus. ¶ Viri Machmas,
31 centum viginti duo. ¶ Viri Beth-él & Hai,
32 centum viginti tres. ¶ Viri Nebo alterius,
33 quinquagintaduo. ¶ Viri Aelam alterius,
34 mille ducenti quinquaginta quatuor. Filij
35 Harem, trecenti viginti. ¶ Filij Iericho, tre-
36 centi quadragintaquinque. ¶ Filij Lodha-
37 did, & Ono, septingenti viginti vnus. ¶ Filij
38 Senaa, tria millia nongenti triginta. ¶ Sacer-
39 dotes: Filij Idaia in domo Iesua, nongenti
40 septuagintatres. ¶ Filij Emer, mille quin-
41 quagintaduo. ¶ Filij Phashur, mille ducenti
42 quadraginta septem. ¶ Filij Arem, mille decẽ
43 & septem. ¶ Leuitæ: Filij Iosue & Cedmiel fi-
44 liorum ¶ Oduiæ septuagintaquatuor. ¶ Can-
tores: Filij Asaph, centum quadraginta octo.
45 ¶ Ianitores: Filij Sellum, filij Ather, filij
E Telmon, filij Accub, filij Harita, filij Sobai
46 centum trigintaocto. ¶ Nathinæi: Filij So-
47 ha, filij Hasupha, filij Tebbaoth, ¶ filij
48 Ceros, filij Siaa, filij Phadon, ¶ filij Leba-
49 na, filij Hagaba, filij Selmai, ¶ filij Hanan,

2. Esd. 2. a. 2. 1. Esd. 5 a. 7.
** venerũt 7.*
** ducẽti 1.*
** nonaginta 12.*

filij

50 filii Geddel, filii Gaher, ℣ filii Raaia, filii Ra-
51 sin, filii Necoda, ℣ filii Gezem, filii Aza, fi-
52 lii Pha'ea, ℣ filii Besai, filii Munim, filii Ne-
53 phussist, ℣ filii Bachuc, filii Hacupha, filii
54 Hathur, ℣filii Besloth, filii Mahida, filii Har-
55 sa, ℣ filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
56 ℣ filii Nansia, filii Hatipha, ℣ filij seruorum
57 Salomonis, filii Sotaï, filii Sophereth, filii
58 Pharida, & filii Iahala, filii Darcon, filii
59 Ieddel, ℣ filii Saphatia, filii Hatil, filii Pho-
cereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amō.
60 ℣ Omnes Nathinæi, & filii seruorum Salo-
61 monis, trecenti nonaginta duo. ℣ Hi sunt
autem qui ascenderunt de Thel-mela Thel-
harsa, Cherub, Addon, & Emmer: & non
potuerunt indicare domum patrum suo-
rum, & semen suum, vtrum ex Israël es-
62 sent. ℣ Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda.
63 sexcenti quadragintaduo. ℣ Et de sacerdo-
F tibus filii Habia, filii Accos, filii Berzellai,
qui accepit de filiabus Berzellai Galaadi-
tis vxorem: & vocatus est nomine eorum.
64 ℣ hi quæsierunt scripturam suam in censu,
& non inuenerunt: & eiecti sunt de sacer-
65 dotio. ℣ Dixitq; Athersatha eis, vt non man-
ducarent de Sanctis sanctorum, donec sta-
66 ret sacerdos doctus & eruditus. ℣ Omnis
multitudo quasi vir vnus, quadragintaduo
67 millia[a] sexcenti[b] sexaginta: ℣ absque seruis
& ancillis eorum, qui erant septem millia
trecenti trigintaseptē: & inter eos cantores
& cantatrices, ducenti quadraginta quinq;.
68 ℣Equi eorum, septingenti trigintasex, mu-
69 li eorum,ducēti quadraginta quinque: ℣ca-
meli eorum,quadringenti triginta quinque:
asini,sex millia septingenti viginti.

[a] trecēti 4

HVCVSQVE REFERTVR QVID in commentario scriptum fuerit: exin Nehemiæ historia texitur.

70 ℣ Nonnulli autem de principibus familia-
G rum dederunt in opus. Athersatha dedit in
thesaurū auri dracmas mille, phialas quin-
quaginta, tunicas sacerdotales quingentas
71 triginta. ℣ Et de principibus familiarum de-
derunt in thesaurum operis, auri drachmas
viginti millia: & argenti mnas duo millia
72 ducentas. ℣Et quod dedit reliquus populus,
auri drachmas viginti millia, & argenti
mnas duo millia, & tunicas sacerdotales se-
73 xaginta septem. ℣ Habitauerunt autem sa-
cerdotes, & Leuitæ, & Ianitores, & Canto-
res,& reliquum vulgus, & Nathinæi, & om-
nis Israel in ciuitatibus suis.

CAPVT VIII.

Et venerat mensis septimus: filii
autem Israel erant in ciuitati-
1 bus suis. ℣ Congregatusque est
A omnis populus quasi vir vnus
ad plateam quæ est ante por-
tā aquarū: & dixerunt Esdræ scribæ vt affer-
ret librum legis Moysi, quē præceperat Do-
2 minus Israeli. ℣ Attulit ergo Esdras sacerdos
legem corā multitudine virorum & mulie-
rū,cunctisq;,qui poterant intelligere, in die
3 prima mensis septimi. ℣ Et legit in eo aperte
in platea quæ erat ante portam aquarum,
de manè vsq; ad mediam diem in conspectu
virorū & mulierum,& sapientium: & aures
4 omnis populi erant erectæ ad librum.℣Stetit
autē Esdras scriba super gradum ligneum,
quē fecerat ad loquendū: & steterunt iuxta
eum Mathathias,& Semeia,& Ania, & Vria,
& Helcia,& Maasia,ad dextrā eius: & ad si-
nistrā,Phadia,Misael,& Melchia, & Hasum,
5 & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam. ℣ Et
B aperuit Esdras librum coram omni populo:
super vniuersum quippe populum emine-
bat.Et cū aperuisset eum, stetit oīs populus.
6 ℣Et bñdixit Esdras Dño Deo[a] voce magna[b]:
& rñdit omnis populus: Amen, amen: ele-
uans manus suas,& incuruati sunt, & adora
7 uerunt proni in terrā. ℣Porrò Iosue,& Bani
& Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia,
Maasia, Celitia, Azarias, Iozabed, Hanan,
Phalaia, Leuitæ, silentium faciebāt in popu-
lo ad audiendam legem: populus aūt stabat
8 in gradu suo. ℣ Et legerunt in libro legis Dei
distinctè, & apertè ad intelligendum, & in-
9 tellexerunt cum legeretur. ℣Dixit aūt Nehe-
C mias (ipse est Athersatha) & Esdras sacer-
dos & scriba, & Leuitæ interpretantes vni-
uerso populo: Dies sanctificatus est Domino
Deo[a] nostro[b] nolite lugere, & nolite flere.
Flebat.n. omnis populus cum audiret verba
10 legis. ℣Et dixit eis. Ite comedite pinguia, &
bibite mulsum, & mittite partes[a] his qui nō
præparauerunt[b] sibi, quia sanctus dies Dñi
est,& nolite cōtristari: gaudium etenim Do-
11 mini est fortitudo[a] nostra.[b] ℣ Leuitæ autem
silentium faciebant in omni populo, dicen-
tes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite
12 dolere. ℣Abiit itaq; oīs populus,vt comede-
ret, & biberet, & mitteret partes, & faceret
lætitiā magnā, quia intellexerant verba q̄ do
13 cuerat eos. ℣Et in die secūdo cōgregati sunt
Principes familiarū vniuersi populi, sacer-
dotes & Leuitæ ad Esdram scribam, vt inter
14 pretaretur eis verba legis. ℣ Et inuenerunt
D scriptum in lege, præcepisse Dñm in manu
Moysi, vt habitent filii Israël in tabernacu-
15 lis,& in die solēni,mense septimo: ℣ & vt p̄-
dicent,& diuulgēt vocē in vniuersis vrbibus
suis, & in Ierusalē, dicentes: Egredimini in
montē, & afferte frondes oliuæ, & frondes
ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos
palmarum,& frondes ligni nemorosi,vt fiāt
16 tabernacula,sicut scriptum est. ℣ Et egressus
est populus, & attulerunt. Feceruntque si-
bi tabernacula vnusquisque in domate
suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei,
& in platea portæ aquarum, & in platea por
17 tæ Ephraim. ℣ Fecit ergo vniuersa ecclesia
eorū qui redierāt de captiuitate,tabernacu-

[a] magno 1

[a] vestro 1

[a] ei qui nō præparauit 6.

[a] vestra 1.

la, & habitauerunt in tabernaculis: non.n. fecerant à dieb. Iosue filij Nũ taliter filij Israël, vsq; ad diẽ illum. Et fuit lętitia magna 18 nimis. ❡ Legit aũt Esdras in libro legis Dei p̄ dies singulos à die primo vsq; ad diẽ nouissimũ, & fecerunt solennitatẽ septem dieb & in die octauo collectam iuxta ritum.

CAPVT IX.

1 A IN die autem vicesimo quarto mensis huius conuenerunt filij Israël in ieiunio, & in saccis, & humus super eos 2 ❡ Et separatum est semen filiorum Israël ab oĩ filio alienigena: & steterũt & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrũ 3 suorũ. ❡ Et consurrexerunt ad standũ: & legerunt in volumine legis Dñi Dei sui, quater in die, & quater cõfitebant, & adorabāt 4 Dñm Deum suum. ❡ Surrexerunt aũt super gradum Leuitarum Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamauerunt voce magna ad Dñm 5 Deum suum. ❡ Et dixerunt Leuitæ Iosue, & Cedmiel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathaia: Surgite, benedicite Domino Deo ˋvestroˊ ab æterno vsque in æternũ: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in 6 omni benedictione & laude. ❡ Tu ipse Domine solus, tu fecisti cęlum, & cęlum cęlorũ, B & omnem exercitum eorum, terram, & vniuersa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas omnia hæc, & exerci-7 tus cœli te adorat. ❡ Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & eduxisti eum de Igne-Chaldęorum: & posuisti nomen eius Abra-8 ham. ❡ Et inuenisti cor eius fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terram Chananęi, Hethęi, & Heuęi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti verba tua, quo-9 niam iustus es. ❡ Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto, clamoremque 10 eorum audisti super Mare-rubrum. Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in vniuersis seruis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbè egerant contra eos, & fecisti tibi nomen, sicut 11 & in hac die. ❡ Et mare diuisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profun-12 dum, quasi lapidem in aquas validas. ❡ Et in C columna nubis ductor eorum fuisti per diẽ: & in columna ignis per noctem: vt appa-13 reret eis via per quam ingrediebantur. ❡ Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo: & dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præ-14 cepta bona. ❡ Et sabbathum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem præcepisti eis, in manu Moysi 15 serui tui. ❡ Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis vt ingrederent & possiderẽt terrã super quam leuasti 16 manum tuam vt traderes eis. ❡ Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt manda-17 ta tua. ❡ Et noluerunt audire, & non sunt recordati mirabilium tuorum quę feceras eis. Et indurauerunt ceruices suas, & dederunt caput vt conuerterentur ad seruitutem suã, quasi per contentionẽ. Tu autem Deus propitius, clemens, & misericors, longanimis, & multæ miserationis non dereliquisti eos, 18 ❡ & quidem cum fecissent sibi vitulum con-D flatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntq; blasphe-19 mias magnas. ❡ Tu autem in misericordijs tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis nõ recessit ab eis per diẽ, vt duceret eos in viam: & colũna ignis per noctẽ, vt ostenderet eis iter per quod ingrederent. 20 ❡ Et spiritũ tuũ bonũ dedisti q̃ doceret eos, & manna tuũ non prohibuisti ab ore eorũ, 21 & aquam dedisti eis in siti. ❡ Quadraginta annis pauisti eos in deserto, nihilq; eis defuit: vestimenta eorum non inueterauerunt, & 22 pedes eorum non sunt attriti. ❡ Et dedisti eis regna & populos & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehon, & terram regis 23 Hesebon, & terram Og regis Basan. ❡ Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum, vt ingrederentur & possiderent. 24 ❡ Et venerunt filij, & possiderunt terrã, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananęos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terræ, vt facerẽt eis sicut 25 placebat illis. ❡ Ceperunt itaque vrbes munitas & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab alijs fabricatas, vineas, & olíueta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delitijs in 26 bonitate tua magna. ❡ Prouocauerunt autẽ te ad iracundiam, & recesserunt a te, & proiecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntq; blas-27 phemias grandes. ❡ Et dedisti eos in manum hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tẽpore tribulationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cęlo audisti, & secundũ miserationes tuas multas dedisti eis saluatores, qui salua-28 rẽt eos de manu hostium suorum. ❡ Cumq; requieuissent, reuersi sunt vt facerent malũ in conspectu tuo, & dereliquisti eos in manu inimicorum suorũ, & possederunt eos. Conuersiq; sunt, & clamauerũt ad te: tu aũt de cęlo exaudisti, & liberasti eos ĩ misericor-29 dijs tuis multis tẽporibus. ❡ Et contestatus es eos vt reuerterentur ad legem tuam. Ipsi vero superbè egerunt, & non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccauerunt,

Marginal notes: ˋnostro. — Gen. 11. g. 31. — Exo. 14. c. 21. — Exo. 20. a. 2. — Exo. 16. c. 13. — Exo. 13. d. 12. — Leui. 18. 6.

Gal. 3. b. 12. quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederũt humerum recedentem, & ceruicem suam
30 indurauerunt, nec audierunt. ꝑ Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in Spiritu tuo per manũ prophetarũ tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos
31 in manum populorum terrarum. ꝑ In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionẽ, nec dereliquisti eos:
32 qm̃ Deus miserationum & clemens es tu. ꝑ Nunc itaq; Deus noster magne, fortis & terribilis, custodiens pactũ & misericordiã, ne auertas a facie tua omnem laborẽ, qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, -& patres nostros, & omnem populum tuum a diebus regis Assur, vsq; in diem
33 hanc. ꝑ Et tu iustus es in omnibus quæ venerunt super nos: quia veritatẽ fecisti, nos
34 aũt impie egimus. ꝑ Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostr non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua q̃ testi-
35 ficatus eis in eis. ꝑ Et ipsi in regnis suis -bonis, & in bonitate tua multa quam dederas eis, & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorũ non seruierũt tibi, nec reuersi sunt a studijs suis pessimis.
36 ꝑ Ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra quam dedisti patribus nostris vt comederent panem eius, & quæ bona sunt eius, &
37 nosipsi serui sumus in ea. ꝑ Et fruges multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & iumentis nostris secundum uoluntatem suam, & in tribulatione
38 magna sumus. ꝑ Super omnib⁹ ergo his nosipsi percutimus fœdus & scribimus, & signant principes nostri, Leuitę nostri, & sacerdotes nostri.

CAPVT X.

1 Signatores autẽ fuerunt, Nethemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias, ꝑ Saraias, Azarias, Ieremias, Pheshur, Amarias, Melchias, Mattus, Sebenia,
4 Melluch, ꝑ Marem, Merimuth, Obdias, Da-
5 niel, Genthon, Baruc, ꝑ Mosollam, Abia, Mia-
6 min, ꝑ Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdo-
7 tes. ꝑ Porro Leuitæ Iosue filius Azaniæ Ben-
8 nui de filijs Henadad, Cedmiel: ꝑ & fratres
9 eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Ha-
10 nan, ꝑ Micha, Rohob Hasebia, ꝑ Zachur,
11 Serebia, Sabania, ꝑ Odaia, Bani, Baninu.
12 ꝑ Capita populi, Pharos, Phahath-moab, Æ-
13 lã, Zethu, Bani, ꝑ Bonni, Azgad, Bebai, ꝑ A-
14 donia, Begoai, Adin, ꝑ Ater, Hezecia, Azur,
15 ꝑ Odaia, Hasum, Besai, ꝑ Areph, Anathot, Ne-
16 bai, ꝑ Megphias, Mosollam, Hazir. ꝑ Mesizabel
17 Sadoc, Ieddua, ꝑ Phelitia, Hanan, Anania,
18 ꝑ Osee, Hanania, Hasub, ꝑ Alohes, Phalea,
B Sobec ꝑ Reum, Maasia, ꝑ Echaia, Hanan,
19 Anan. ꝑ Melluch, Haran, Baana, & reliq de
20 populo, sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cã-
21 tores, Nathinæi, & oẽs qui se separauerunt
22 de populis terrarũ ad legem Dei, vxores eo
23 rũ, & filiæ eorũ, ꝑ * oẽs qui poterant ꝑsape-
24 re spondentes pro fratribus suis optimates
25 eorum, & qui veniebant ad pollicendũ &
26 iurandum vt ambularent in lege Dei, quam
27 dederat in manu Moysi serui Dei, vt face-
28 rent & custodirent vniuersa mandata Dñi
29 Dei nostri, & iudicia eius & ceremonias e-
30 ius, ꝑ & vt non daremus filias nostras populo terræ, filias eorum non acciperemus fi-
31 lijs nostris. ꝑ Populi quoq; terræ qui important venalia, & omnia ad vsum, ꝑ diẽ sabbathi, vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbatho & in die sanctificato. Et dimittemus annũ septimũ, & exactionẽ vniuersæ
32 manus. ꝑ Et statuemus sup nos præcepta vt
C demus tertiã partẽ sicli ꝑ annũ ad opus do
33 mus Dei nostri. ꝑ ad panes propositionis, & ad sacrificiũ sempiternũ, & in holocaustũ sempiternũ in sabbathis, in calendis, in solennitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israël, & in oẽm vsũ
34 domus Dei nostri. ꝑ Sortes ergo misimus super oblationẽ lignorum inter sacerdotes, -& Leuitas, & populum vt inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorũ, ꝑ tempora, a temporibus anni vsq; ad annum: vt arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptũ est in lege Moysi,
35 ꝑ & ut afferrem⁹ primogenita terræ nostrę, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni
36 ab anno in annũ, in domo Dñi. ꝑ & primi-
D tiua filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptũ est in lege, & primitiua bouum nostrorum, & ouium nostrarũ, vt afferrentur in domo Dei nostri sacerdoti
37 bus qui ministrant in domo Dei nostri. ꝑ Et primitias ciborum nostrorũ, & libaminum nostrorũ, & poma, & omnis ligni, vindemiæ quoq;, & olei afferemus sacerdotib⁹ ad Gazophilaciũ Dei nostri, & decimã partem terræ nostræ Leuitis. Ipsi Leuitę decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operũ no-
38 strorũ. ꝑ Erit aũt sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarũ, & Leuitæ offerẽt decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domo
39 thesauri. ꝑ Ad gazophilacium enim deportabũt filii Israël, & filii Leui primitias frumenti, vini, & olei. & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cãtores, & ianitores, & ministri, & non dimittemus domũ Dei nostri.

CAPVT XI.

1 A Habitauerunt autem principes populi in Ierusalem: reliqua vero plebs misit sortem, vt tollerent vnam partem de decem qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate sancta, nouem vero partes in

Marginal notes: -5. ; -2. ; *& 1. ; -1.

2 ciuitatibus. ℣ Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant vt habitarent in Ierusalem. ℣ Hi sunt itaq; Principes prouinciæ qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem vnusquisque in possessione sua in vrbibus suis, Israël, sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filij seruorum Salomonis. ℣ Et in Ierusalem habitauerunt de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin: de filijs Iuda Athaias filius Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij Malaleel. de filijs Phares, ℣ Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hasia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius Zacharię, filius Silonitis. ℣ oẽs hi, filij Phares, qui habitauerunt in Ierusalẽ, quadringenti sexaginta nouem viri fortes. ℣ Hi sunt autem filij Ben-iamin: Sellum filius Mosallam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masiua, filius Etheel, filius Isaia, ℣ & post eum Gebai, Sellai nongenti viginti octo. ℣ & Ioel filius Zechri præpositus eorum, & Iudas filius Sebua super ciuitatem secundus. ℣ Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Iachin. ℣ Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob Princeps domus Dei, ℣ & fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ, ℣ & fratres eius Principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer, ℣ & fratres eorum potentes nimis: centum viginti octo, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium. ℣ Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius Azariam, filius Hasabia, filius boni, ℣ & Sabathai, & Iosabed, super omnia opera, quæ erãt forinsecus in domo Dei, à Principibus Leuitarum ℣ Et Mathania filius Micha, filius Zebedæi, filius Asaph Principes ad laudandum, & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus eius, & Abda filius Samúa, filius Galal, filius Idithum: ℣ oẽs Leuitæ in ciuitate sancta, ducenti octoginta quatuor. ℣ Et Ianitores, Accub, Thelmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centũ septuaginta duo. ℣ Et reliqui ex Israël sacerdotes & Leuitæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque in possessione sua. ℣ Et Nathinæi qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis. ℣ Et episcopus Leuitarum in Ierusalem Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ: De filijs Asaph cantores in ministerio domus Dei. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos, ℣ & Phathahia filius Mesezebel de filijs Zara filij Iuda in manu regis, iuxta omne verbum populi, ℣ & in domibus per omnes regiones eorum. De filijs Iuda habitauerunt in Cariath-arbe, & in filiabus eius, & in Dibon, & in filiabus eius, & in Cabseel, & in viculis eius, ℣ & in Iesue, & Molada, & in Beth-phalet, ℣ & in Hasersual, & in Ber-sabee, & in filiabus eius: & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius: & in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, ℣ Sanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & in regionibus eius, Azecha, & in filiabus eius. Et manserunt in Ber-sabee vsque ad vallem-Ennon. ℣ Filij autem Ben-iamin, a Geba, Mechinas, & Hai, & Beth-el, & filiabus eius. ℣ Anathoth, Nob, Anania, Asor, Rama Gethain, ℣ Hadid, Seboim & Neballat, * ℣ & Ono-valle-artificum. ℣ Et de Leuitis portiones Iudæ & Ben-iamin.

Lod. 1.

CAPVT XII.

Sl sunt autem sacerdotes & Leuitæ qui ascenderunt cũ Zorobabel filio Salathiel, & Iosue, Saraia: Ieremias, Esdras, ℣ Amaria, Melluch, Hattus, ℣ Sebenias, Rehum, Merimuth, ℣ Addo, Genthon, Abia, ℣ Miamin, Madia, Belga, Semeia, & Ioiarib. ℣ Idaia, Sellum, Amoc, Helcias, Idaia. Isti Principes sacerdotum & fratres eorum in diebus Iosue. ℣ Porro Leuitæ, Iesua, Bennu, Cadmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorũ: ℣ & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum vnusquisq; in officio suo. ℣ Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada, ℣ & Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit Ieddoa. ℣ In diebus autẽ Ioacim erant sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ, Hanania, ℣ Esdræ, Mosollam: Amariæ, Iohanan. ℣ Milicho, Ionathan: Sebeniæ, Ioseph: ℣ Haram, Edna: Maraioth, Helci: ℣ Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam, ℣ Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti, ℣ Belgæ Sammua: Semaiæ, Ionathan: ℣ Ioiarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: ℣ Sellai, Celai: Amoc, Heber: ℣ Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael. ℣ Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddoa scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darij Persæ. ℣ Filij Leui principes familiarum, scripti in libro verborum dierum, & vsq; ad dies Ionathan filij Eliasib. ℣ Et principes Leuitarum, Hasebia, Serebia, & Iesue filius Cedmiel: & fratres eorum per vices suas, vt laudarent, & cõfiterentur iuxta præceptum Dauid vir Dei, & obseruarent æque per ordinem. ℣ Mathania & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub custodes portarum & vestibulorum ante portas. ℣ Hi in diebus Ioacim filij Iosue, filij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæq;. ℣ In dedicatione autẽ muri Ierusalem requisierunt Leuitas de omnibus locis suis, vt adducerent

eos

eos in Ierusalem, et facerent dedicationem et lætitiam in actione gratiarum, et cantico, 28 et in cymbalis, psalterijs, et citharis. ¶ Congregati sunt autem filij cantorum, de campestribus circa Ierusalem, 29 ¶ et de villis Nethuphati, et de domo Galgal, et de regionibus Geba et Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in circuitu Ierusalem. 30 ¶ Et mundati sunt sacerdotes et Leuitę, & mundauerunt populum, et portas, et murum. 31 ¶ Ascendere autem feci Principes C Iuda super murum, et statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinij. 32 ¶ Et iuit post eos Osaias, et media pars principũ Iuda, 33 ¶ et Azarias, Esdras, et Mosollam, Iuda, & Ben-iamin, et Semeia, et Ieremias. 34 ¶ Et de filijs sacerdotum in tubis: Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaię, filius Zechur, filius Asaph, 35 ¶ et fratres eius Semeia, et Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, et Iuda, et Hanani, in vasis cantici Dauid viri Dei: 36 et Esdras scriba ante eos ¶ in porta Fontis. Et contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in ascensu muri super domum Dauid, et vsque ad portam Aquarum ad Orientem. 37 ¶ Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso, et ego post eũ, & media pars populi super turrim furnorum, 38 et vsque ad murum latissimum, ¶ et super portam Ephraim, et super portam antiquam, et super portam piscium et turrim Hananeel, et turrim Emath, et vsq; ad portam gregis: et steterunt in porta custodię, 39 ¶ steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, et ego, et dimidia pars magistratuum mecum. 40 ¶ Et sacerdotes, Eliacim, Maa- D sia, Miamin, Michéa, Elioénai, Zacharia, Hanania in tubis, 41 ¶ et Maasia, et Semeia, et Eleazar, et Azzi, et Iohanan, et Melchia, et Ælan, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, 42 & Iezaria præpositus: ¶ et immolauerunt in die illa victimas magnas, et lætati sunt. Deus enim lætificauerat eos lætitia magna. Sed & vxores eorum et liberi gauisi sunt, 43 & audita est lætitia Ierusalem procul. ¶ Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, et ad primitias, & ad decimas vt introferrent per eos Principes ciuitatis in decôre gratiarum actionis, sacerdotes et Leuitas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus et Leuitis astantibus, 44 ¶ Et custodierunt obseruationẽ Dei sui, & obseruationem expiationis, et cantores & ianitores iuxta præceptum Dauid, 45 & Salomonis filij eius. ¶ quia in diebus Dauid & Asaph ab exordio erant Principes constituti cantorum in carmine laudantiũ & confitentium Deo. 46 ¶ Et omnis Israël in diebus Zorobabel, et in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus, et ianitoribus per dies singulos, et sanctificabant Leuitas, et Leuitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPVT XIII.

1 A IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: | et inuentum est scriptũ in eo, quod non debeant introire Ammonites, et Moabites in Ecclesiam Dei vsque in æternum. 2 ¶ Eo quod non occurrerint filijs Israël cum pane et aqua, et conduxerint aduersum eos Balaam, ad maledicendũ eis, et conuertit Deus noster maledictionẽ in benedictionem. 3 ¶ Factum est aũt cũ audissent legem, separauerũt omnem alienigenã ab Israel. 4 ¶ Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, et proximus Tobię. 5 ¶ Fecit ergo sibi gazophylaciũ grande, et ibi erant ante eũ reponentes munera, et thus, et vasa, et decimam frumenti, vini, et olei, partes Leuitarum, et cantorum, et ianitorum, et primitias sacerdotales. 6 ¶ In omnibus aũt his non fui in Ierusalem, quia anno tricesimosecundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: et in fine dierum rogaui regem. 7 ¶ Et veni in Ierusalem, et intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobiæ vt faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei. 8 ¶ Et malum mihi visum est valde. Et proieci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio. 9 ¶ Præcepique, et emundauerunt gazo- B phylacium: et retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium et tus. 10 ¶ Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuissent datæ: et fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, et cantoribus, et de his qui ministrabant. 11 ¶ et egi causam aduersus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos: et feci stare in stationibus suis. 12 ¶ Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini et olei in horrea. 13 ¶ Et constituimus super horrea Selemiam sacerdotem, et Sadoc scribam, et Phadaiam de Leuitis, et iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, et ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum. 14 ¶ Memento mei Deus meus pro hoc, et ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei, et in ceremonijs eius. 15 ¶ In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbatho, portantes aceruos, & onerantes super asinos vinum, et vuas, & ficus, et omne onus: et inferentes in Ierusalẽ die Sabbathi. Et contestatus sum vt in die qua vendere liceret, venderent. 16 ¶ Et Tyrij ha- C bitauerunt in ea inferentes pisces, et omnia venalia: et vendebant in Sabbathis filijs Iuda et Ierusalem: 17 ¶ et obiurgaui optimates Iuda, et dixi eis: Quæ est hęc res mala quam vos facitis, et prophanatis diem Sabbathi

| Deu. 23 a. 3.

vestri 1. 18 ℣ Nunquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israël violando Sabbathum. 19 ℣ Factum est autem, cum quieuissent portæ Ierusalem in die Sabbathi, dixi: & clauserunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbathum: & de pueris meis constitui super portas, vt nullus inferret onus in die Sabbathi. 20 ℣ Et manserunt negociatores, & vendentes vniuersa venalia foris Ierusalem semel & bis. 21 ℣ Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbatho. 22 ℣ Dixi quoq; Leuitis, vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbathi: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum. 23 ℣ Sed D & in diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. 24 ℣ Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebāt loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi. 25 ℣ Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in Deo vt non darent filias suas filijs eorum, & non acciperent de filiabus eorum filijs suis, & sibimetipsis, dicens: 26 ℣ ‖ Nunquid non in huiuscemodi re peccauit Salomon rex Israël? & certè in gentibus multis non erat rex similis ei: & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: ‖ & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ. 27 ℣ Nunquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in Deo nostro, & ducamus vxores peregrinas? 28 ℣ De filijs autem Ioiada filij Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Honorites quem fugaui à me. 29 ℣ Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium, iusque sacerdotale, & Leuiticum. 30 ℣ Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & constitui ordines sacerdotum & Leuitarum, vnumquemque in ministerio suo: 31 ℣ & in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitijs: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

‖ 4. Re. 3 b. 7.

‖ 3. Reg. 11. a. 1.

Nehemiæ, qui secundus Esdræ dicitur.

F I N I S.

LIBER TERTIVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

4.Re. 23. c.21. 2 Par.35. c.1.

1 A ET fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit Phase quartadecima luna primi mensis, ꝰ 2 statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini: 3 ꝰ & dixit Leuitis sacris seruis Israël, vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo quam ędificauit Salomon filius Dauid rex. 4 ꝰ Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israël, ex parte secũdum pagos & tribus ᵃ vestras: 5 ꝰ secundũ scripturã Dauid regis Israël & secundum magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram eorum qui stant in conspectu fratrũ filiorum Israel. 6 Immolate Pascha & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptũ Domini quod datum est Moysi. 7 ꝰ Et donauit Io- B sias in plebem quæ inuenta est, ouiũ, agnorum, & hędorum, & caprarũ, triginta millia, 8 vitulos tria millia. ꝰ hęc de regalibus data sũt secundum promissionẽ populo: & sacerdotibus in pascha, oues numero duo millia, ac 9 vituli centum. ꝰ Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phase, oues quinque millia, vitu- 10 los quingentos, ꝰ & hæc cùm fierent eleganter, steterũt sacerdotes & Leuitæ hñtes azy- 11 ma per tribus. ꝰ Et secundùm partes principatus patrũ, in conspectu populi offerebant Dño, secundùm ea q̃ in libro Moysi scripta 12 sunt: ꝰ & assauerunt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in ᵇ emolis, & in 13 ollis cũ beneuolentia: ꝰ & attulerunt oĩbus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt 14 sibi & sacerdotibus. ꝰ Sacerdotes enim offerebant adipes vsque dum finita esset hora: & Leuitę parauerunt sibi, & fratribus suis, 15 filijs Aaron. ꝰ Et sacri cantores filij Asaph, C erant per ordinem secundum præceptum Dauid, & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, 16 qui erat à rege: ꝰ Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt non preuaricaretur vnusquisque suam: fratres enim illorum parauerunt illis. 17 ꝰ Et consummata sunt quæ pertinebant ad 18 sacrificium Domini. ꝰ In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundùm præceptum regis Iosię. 19 ꝰ Et egerunt filij Israël, qui inuenti sunt in tempore illo Phase, & diem festum azymo- 20 rum per dies septẽ: ꝰ & non est celebratum Phase tale in Israël, à temporibus Samuelis 21 prophetæ. ꝰ & omnes reges Israël non celebrauerũt tale Pascha quale egit Iosias & sacerdotes & Leuitę, & Iudæi, & omnis Israël

ᵃ nostras.

ᵇ amulis.

qui

qui inuenti sunt in commoratione Ierosolymis. 22 ¶Octauo decimo anno regnante Iosia 23 celebratũ est Phase. ¶ Et directa sunt opera D Iosiæ in cõspectu Dñi sui i corde pleno[b] metuentis:[l] 24 ¶ et quæ circa illum quidẽ conscripta sunt in pristinis temporibus de ijs qui peccauerũt, quiq; religiosi fuerunt in Dñm pro oĩ gente, et qui non q̃sierunt verba Dñi super Israël. 25 ¶‖Et post omnẽ actum hunc Iosiæ, ascendit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere super Euphráten, et 26 exijt obuiam illi Iosias. ¶Et misit rex Aegypti ad Iosiã, dicens: Quid mihi et tibi est rex 27 Iudæ? ¶ Non sum missus à Dño vt pugnẽ cõtra te: super Euphrátem enim bellum meũ 28 est: festinans descende. ¶Et non est reuersus Iosias super currum, sed expugnare eum conabatur, nõ attendens verbum prophetæ ex 29 ore Dñi: ¶ sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt Principes 30 ad regem Iosiam. ¶ Et dixit rex pueris suis: Amouete me à prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amouerunt eum pueri ip-31 sius de acie. ¶Et ascendit super currũ secundarium suum: et perueniens Ierosolymam, vita functus est, et sepultus est in paterno 32 sepulchro. ¶Et in tota Iudęa lugebant Iosiã: et qui præsidebant, cum vxoribus lamentabant eum vsque in hunc diem Et datum est 33 hoc fieri semper in omne genus Israël. ¶Hęc E autem scripta sunt in libro historiarum regũ Iudæ: et singula gesta actus Iosię, et eius gloria et intellectus eius in lege Dñi: quęq; gesta sunt ab eo. et quæ non scripta sunt in 34 libro regum Israël et Iudæ. ¶‖Et assumẽtes, qui erant ex gente Ieconiam filium Iosię, constituerunt regẽ pro Iosia patre suo, cum 35 esset annorum triginta trium. ¶ Et regnauit super Israël mensibus tribus. Et amouit eũ 36 rex Aegypti ne regnaret in Ierosolymis: ¶et mulctauit gentem argenti talenta cẽtum, et 37 auri talentum vnum. ¶ Et constituit rex Aegypti Ioacim fratrem ipsius, regem Iudæ et 38 Ierusalẽ: ¶ et alligauit Magistratus Ioacim, et Zaracelem fratrem suum, et apprehen-39 dens reduxit in Aegyptum. ¶Annorum erat Ioacim viginti quinq;, cum regnare cępisset in terra Iuda et Ierusalem: et fecit malum 40 in conspectu Dñi. ¶ Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et alligans eum in æreo vinculo, perduxit in Ba-41 byloniam: ¶ et sacra; vasa Dñi accepit Nabuchodonosor, et tulit et consecrauit in tẽ-42 plo suo in Babylonia. ¶ Nam de immunditia illius, et irreligiositate scriptum est in li-43 bro temporum regum. ¶Et regnauit Ioachin F filius eius pro eo. Cùm aũt constitutus esset 44 rex, erat annorum[b] decem et octo.[l] ¶ Regnauit autem menses tres, et dies decẽ in Ieru-45 salẽ, et fecit malũ in conspectu Dñi: ¶et post annũ mittens Nabuchodonosor, transmigrauit eum in Babyloniam simul cum sacris va-46 sis Domini. ¶ Et constituit Sedeciam regem Iuda, et Ierusalem, cùm esset annorũ viginti 47 vnius: regnauit autem annis vndecim. ¶ Et fecit malum in conspectu Dñi, et non est veritus à verbis‖quæ dicta sunt ab Ieremia pro-48 pheta ex ore Domini: ¶ et adiuratus à rege Nabuchodonosor, periurans discessit: et indurata ceruice sua, et corde suo, transgressus 49 est legitima Dñi Dei Israël. ¶Et duces populi Domini multa iniquè gesserũt, et impiè egerunt super omnes immunditias gentium: et polluerunt templum Dñi quod sanctum 50 erat in Ierosolymis. ¶ Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum reuocare eos, propter ꝙ parceret illis, et tabernaculo suo. 51 ¶ Ipsi vero subsannabant in angelis suis: et G qua die locutus est Dominus, erant illuden-52 tes prophetis eius. ¶ Qui vsque ad iracundiam concitatus est super gentem suam propter irreligiositatem suam, et præcepit ascen-53 dere reges Chaldęorum. ¶Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio, in circuitu sancti tẽpli eorum, et non pepercerunt iuueni, et se-54 ni, et virgini, et adolescenti ¶Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum, et omnia vasa Dñi, et regales apothecas resumentes, tule-55 runt in Babyloniam, ¶et incenderunt domũ Domini, et demolierunt muros Ierusalem: 56 et turres eius incenderunt igne, ¶ et consummauerunt omnia honorifica eius, et ad nihilum redegerunt, et reliquos à gladio du-57 xerunt in Babylonem. ¶ et erant serui illius vsque dum regnarent Persæ ‖in repletione 58 verbi Dñi in ore Ieremię: ¶quousq; benignè ageret terra sabbatha sua, omni tempore desertionis suæ sabbathizauit in applicatione annorum[b] septuaginta septem.[l]

CAPVT II.

1 A REgnãte Cyro rege Persarum in consummatione verbi Domini in ore Ieremię, 2 suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, et prædicauit in toto re-3 gno suo simul per scripturam, ¶dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit re-4 gem orbis terrarum Dominus Israël, ¶ Dominus excelsus, et significauit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iu-5 dęa. ¶Si quis est ex genere vestro, dominus 6 ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. ¶Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos 7 qui sunt in loco ipso, in auro, et argento, ¶in dationibus cum equis et iumentis, cumque alijs quæ secundum vota apponũtur in æde 8 Domini quæ est in Ierusalem. ¶ Et stantes Principes tribuum, pagorum, et Iudęæ ex tribu Ben-iamin, et sacerdotes, et Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere et ædificare domum Domini quæ est in Ierusalem, 9 et qui erant in circuitu eorum ¶adiuuerunt in omni auro et argento eius, et iumentis et votis compluribus multi quorum sensus

Marginal notes (left): [b] metuentia 9 — 4. Re. 23 f. 29. 1. Par. 35 c. 20. — 4. Re. 23 f. 30. 2. Par. 36 a. 1. — [b] 0. 7o 9.

Marginal notes (right): ‖Iere. 37. a. 2. — ‖Ier. 25. e 12 & 29 . 10. Dan. 9. b 12. — [b] Septuaginta. 9. — 2. Pa. 36. . 22. 1. Esd. 1. a 1. et 6. a. 3 Ier. 26. e. 12 & 29 . 10. Dan. 9. b 1. 1 Esd. 1. 5 5 7. & 2 . 1. & 6. 24.

10 excitatus est. ❡ Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idolo suo. 11 ❡ & proferens ea Cyrus rex Persarum tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius. 12 ❡ Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsidi Iudeæ. 13 ❡ Horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadraginta: athiscæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ, & alia vasa mille. 14 ❡ Omnia autē vasa aurea, & argentea, * quinque millia octingenta sexaginta. 15 ❡ Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerāt in Ierosolymā. 16 ❡ ‖ In Artaxerxis autē regis Persarum temporibus scripser nt ei de his qui habitabant in Iudęa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi. 17 ❡ DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius Scriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice. 18 ❡ Et nunc notum sit domino regi, quoniam Iudæi qui ascenderunt a vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatē refugam & pessimam, ædificant furnos eius, & statuunt muros, & templum suscitant. 19 ❡ Quod si ciuitas ista, & muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent. 20 ❡ Et quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati sumus non despicere hoc ipsum. 21 ❡ sed notum facere dño regi, vt si videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorum, 22 ❡ & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges & ciuitates concutiens. 23 ❡ & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas ista deserta est. 24 ❡ Nunc ergo notum facimus, Dñe rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, et huius muri erecti fuerint, descensus tibi nō erit in Cœlesyriam et Phœnicem. 25 ❡ Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, et Balthemo, et Sabellio scribæ, et cæteris constitutis, et habitantibus in Syria, et Phœnice, ea quæ subiecta sunt. 26 ❡ LEGI epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri: et inuentum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistēs, 27 ❡ et homines refugæ, et prælia efficientes, et reges fortissimi erant in Ierusalē dominantes et tributa exigētes à Cœlesyria et Phœnice. 28 ❡ Nūc ergo p̄cepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, et prohibere ne quid vltrà hæc fiant: 29 ❡ Sed nec procedant in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. 30 ❡ Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, et Sebellius scriba, et qui cū his cōstituti erāt iungentes festinanter venerūt in Ierusalē cum equitatu, et turba, et agmine: 31 ❡ Cœperuntq; ædificantes prohibere. ❡ et vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem, vsque secundo anno regni Darij regis Persarum.

* *quatuor millia quadringenta sexaginta nouem* 8.
‖ 2.*Esd*.4. b.1.

CAPVT III.

1 REx Darius fecit cenā magnam omnibus vernaculis suis, et omnibus magistratibus Mediæ et Persidis, 2 ❡ et omnibus purpuratis, et prætoribus, et consulibus, et præfectis sub illo ab India vsque Aethiopiam, centum viginti septem prouincijs. 3 ❡ Et cum manducassent, et bibissent, et saturati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, et dormiuit, et expergefactus est. 4 ❡ Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri. 5 ❡ Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui præcellat, et cuiuscunque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna, 6 ❡ purpura cooperiri, et in auro bibere, et super aurum dormire, et currum aureo fręno, et cydarim byssinam, et torquem circa collum: 7 et secundo loco sedebit à Dario propter sapientiā suā. Et cognatus Darij vocabitur. 8 ❡ Tunc scribentes singuli suum verbū, signauerunt, et posuerunt subtus ceruical Darij regis, 9 ❡ et dixerūt: Cū surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: et quodcunque iudicauerit rex e tribus et magistratus Persidis, qm̄ verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. 10 ❡ Vnus scripsit: Forte est vinum. 11 ❡ Alius scripsit. Fortior est rex. 12 ❡ Tertius scripsit: Fortiores sunt mulieres: super omnia aūt vincit veritas. 13 ❡ Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, et dederunt illi, et legit. 14 ❡ Et mittens vocauit oēs magistratus Persarum, et Medos, et purpuratos, et p̄tores, et p̄fectos: 15 ❡ et sederūt in cōcilio: et lecta sunt scripta corā ipsis. 16 ❡ Et dixit: Vocate adolescentes, et ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, et introierunt. 17 ❡ Et dixit illis: Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cępit prior, qui dixerat de fortitudine vini, 18 ❡ et dixit: Viri, quam præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud? seducit mentem. 19 ❡ Itemq; regis et orphani facit mentem vanam. Item serui ac liberi, pauperis ac diuitis, 20 et omnem mentem conuertit in securitatem et iucunditatem, 21 et non meminit omnem tristitiam et debitum, et omnia præcordia facit honesta, et nō meminit regem nec magistratum, et omnia per talenta loqui facit. 22 ❡ Et non meminerunt, cùm biberunt amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sumunt gladios. 23 ❡ Et cum à vino merserint et surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt. 24 ❡ O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT

CAPVT IIII.

1 A ET inchoauit sequẽs dicere, qui dixit de fortitudine regis: O 2 viri num precellunt homines, qui terram & mare obtinent, 3 & omnia quæ in eis sunt? rex autem super omnia præcelli, & dominatur eorum: & omne quodcunq; dixerit illis, fa- 4 ciunt. Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes & muros, & 5 turres. Iugulant, & iugulant, & regis verbũ non prætereunt. nam si vicerint, afferũt re- 6 gi oĩa quæcunq; prædati fuerint. Similiter & alij oẽs quotquot non militãt, & nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fue- 7 rint metentes, afferunt tributa regi: & ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixe- 8 rit remittite remittũt: dixerit pcutite, pcutiũt: dixerit exterminate, exterminãt: dixe- 9 rit ędificate, ędificant: dixerit excidite, exci- 10 dũt: dixerit plãtate, plantãt: & oĩs plebs, & virtutes eũ obaudiunt, & super hoc ipse re- 11 cumbit, & bibit, & dormit. Hi autem cu- B stodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli & facere opera sua, sed in dicto ob- 12 audientes sunt ei. Viri quomodo non prę- 13 cellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit. Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, 14 hic est Zorobabel, cępit loqui: Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorũ? 15 Nonne mulieres genuerũt regem, & oẽm 16 populũ, qui dominatur mari & terræ? & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit? 17 Et ipsæ faciunt stolas oĩum hominum: & ipsæ faciunt gloriã hominibus, & non pos- 18 sunt homines separari a mulieribus? Si cõgregauerint aurum, & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem 19 vnam bono habitu & bona specie, omnia hæc relinquentes, in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quam aurum, & argentum, & omnem rem 20 preciosam. Homo patrem suum relinquit qui enutrijt illum, & suam regionem, & ad 21 mulierem se coniungit. Et cum muliere re- C mittit animam: & neque patrem meminit, 22 neq; matrem, neq; regionem. Et hinc oportet vos scire, quoniam mulieres dominantur 23 vestri, Nonne doletis? Et accipit homo gladium suũ, & vadit in viã facere furta, & ho- 24 micidia, & mare nauigare & flumina, & leonẽ videt & in tenebris ingreditur: & cum furtũ fecerit & fraudes, & rapinas amabili 25 suæ affert. Et iterum, diligit homo vxorem 26 suam magis quam patrẽ aut matrem. Et multi dementes facti suas propter vxores 27 suas: & serui facti sunt propter illas, & multi perierunt, & iugulati sunt, & pec- 28 cauerunt propter mulieres. Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potesta- te sua: quoniam omnes regiones verentur 29 tangere eum. Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinã regis, seden- 30 tẽ iuxta regẽ ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cędebat regem de sinistra manu. 31 Et super hęc aperto ore intuebatur eam: & D si arriserit ei, ridet: nam si indignata ei fuerit, blanditur donec reconcilietur in gratiã. 32 O viri, cur nõ sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cęlum; [a] quis 33 ista agit[a]? Et tunc rex, & purpurati intuebanrur in alterutrum. Et inchoauit loqui de 34 veritate. O viri, nõne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlum, & velox cursus solis conuertit in gyro cœlum 35 in locum suum in vna die. Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & 36 fortior præ omnibus? Omnis terra veritatẽ inuocat, cœlum etiam ipsam benedicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eam, & 37 non est cum ea quicquam iniquum. Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij hominum, & iniqua illorum omnia opera: & non est in ipsis veritas, 38 & in sua iniquitate peribũt: & veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & ob- 39 tinet in secula seculorũ. Nec est apud eam E accipere personas, neq; differentias: sed quæ iusta sunt, facit omnibus iniustis ac malignis 40 & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & est regnum, & potestas, & maiestas om- 41 nium æuorũ. Benedictus Deus veritatis. Et desijt loquendo. Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt: Magna est veritas, & præ- 42 ualet. Tunc rex ait illi: Pete, si quid vis amplius quam quæ scripta sunt, & dabo tibi secundum qđ inuẽtus es sapiẽtior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus 43 vocaberis. Tunc ait regi: Memor esto voti tui qđ vouisti, ædificare Ierusalẽ, in die qua 44 regnum accepisti: & omnia vasa quæ accepta sunt ex Ierusalem, remittere, quę separauit Cyrus, quando mactauit Babyloniam, 45 & voluit remittere ea ibi. Et tu vouisti ædificare templum, quod incenderunt Idumęi, quando exterminata est Iudæa à Chaldæis. 46 Et nunc hoc est quod postulo domine, & F quod peto, hoc est maiestas quod a te postulo, vt facias votum quod vouisti regi cęli ex 47 ore tuo. Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos & purpuratos, vt deducerent eum & eos qui cũ illo erãt, om- 48 nes ascendentes ædificare Ierusalẽ. Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano scripsit epistolas, vt traherẽt ligna cedrina a Libano in Ierusalẽ, vt ædificarent cũ eis ciuitatem. Et scripsit om- 49 nibus Iudæis qui ascendebant a regno in Iudæam pro libertate, omnem potentẽ, & ma-

[a] quæ ista agunt. I.

giſtratum, & præfectũ non ſuperuenire ad 50 ianuas ipſorum, ¶ & omnem regionem quã obtinuerant immunẽ eſſe eis, & Idumæi re- 51 linquant caſtella quæ obtinent Iudæorũ, ¶ & in ſtructuram templi dare per ſingulos annos talẽta viginti, vſq; dum peredificaretur, 52 ¶ & ſuper ſacrariũ holocauſtomata vitulare quotidie, ſicut habent præceptũ: alia talenta 53 decem offerre per ſingulos annos, ¶ & omnibus qui procedũt à Babylonia condere ciuitatem: vt eſſet libertas tam ipſis quàm filijs eorũ, & omnibus ſacerdotibus qui præ- 54 cedunt. ¶ Scripſit autem & quantitatem, & ſa G cram ſtolã iuſſit dari, in qua deſeruirent: & 55 ¶ Leuitis ſcripſit dare præcepta, vſque in diẽ qua conſummabitur domus, & Ieruſalem 56 extruetur: ¶ & omnibus cuſtodientibus ciui 57 tatem, ſcripſit dari ei ſortes & ſtipendia. ¶ Et dimiſit omnia vaſa quæcunque ſeparauerat Cyrus a Babylonia, & omnia quæcunq; dixit Cyrus, & ipſe præcepit fieri, & mitti Ieru 58 ſalem. ¶ Et cùm proceſſiſſet ille adoleſcẽs, eleuans faciem in Ieruſalem, benedixit regem 59 cœli, ¶ & dixit: Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia & claritas. Et ego ſeruus tuus ſum. 60 ¶ Benedictus es qui dediſti mihi ſapientiam: & tibi confitebor Domine Deus patrum no 61 ſtrorum. ¶ Et accepit epiſtolas, & profectus eſt in Babyloniam: Et venit, & nunciauit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt in Babylo- 62 nia: ¶ & benedixerunt Deum patrum ſuorum, quoniam dedit illis remiſſionem & re- 63 frigerium, ¶ vt aſcenderent & ædificarent Ieruſalem, & templum vbi nominatum eſt nomen eius in ipſo, & exultauerunt cum muſicis & lætitia diebus ſeptem.

CAPVT V.

1. Eſd. 2. a. 1.

1 A Poſt hæc autem electi ſunt, vt aſcenderent Principes pagorũ per domos & tribus ſuas, & vxores illorum, & filij & filiæ eorum, & ſerui & ancillæ ipſorũ, 2 & pecora eorum. ¶ Et Darius rex miſit vnà cum eis equites mille, donec deducerẽt eos in Ieruſalem cum pace, & cum muſicis, & 3 cum tympanis & tybijs: ¶ & omnes fratres erant ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul 4 cum eis. ¶ Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt per pagos ſuos in tribus, & in 5 partem principatus ipſorũ. ¶ Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aarõ, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim filius Zorobabel filij Salathiel de domo 6 Dauid, ex ꝓgenie Phares, de tribu Iuda, ¶ qui locutus eſt ſub Dario rege Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno regni ipſius 7 menſe Niſan primo. ¶ Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis, quos trãſmigrauit Nabuchodonoſor rex Babyloniæ in Babylonem, & reuer- 8 ſus eſt in Ieruſalem. ¶ Et requiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque in ciuitatem ſuam, qui venerunt cũ Zorobabel & Ieſu, Nehemias,

1. Eſd. 2. a. 1. 2. Eſd. 7. b. 6.

Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Belſuro, Mechpſatochor, Olioro, Emonia vnus 9 de principibus eorum. ¶ Et numerus a gentibus eorum, ex præpoſitis eorum filij Pha 10 res, duo millia centum ſeptuagintaduo. ¶ filij Ares, tria millia centum quinquaginta ſe- 11 ptem: ¶ filij Phœmo, centum quadraginta- B duo: in filijs Ieſu & Ioabes, mille trecenti- 12 duo: ¶ filij Demu duo millia quadringenti ſeptuaginta: filij Choraba, ducentiquinque: fi- 13 lij Banica, centũm ſexagintaocto: ¶ filij bebech quadringẽti tres: filij Archad, quadringenti vigintiſeptem: 14 ¶ filij Chain, trigintaleptem: filij Zoroar, duo millia ſexagintaſeptem: filij Adin, quadringenti ſexaginta v- 15 nus: ¶ filij Aderectis, centum octo: filij Caſo, & Zelas, centum ſeptẽ: filij Azoroc, qua- 16 dringenti triginta nouem: ¶ filij Iedarbone, centum trigintaduo: filij Ananiæ, centum 17 triginta: filij Aſoni, nonaginta. ¶ filij Marſar, quadringenti vigintiduo: filij Zabarus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, cẽtum 18 vigintitres. ¶ filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Hechanatus, centum quinquagintaocto: filij Cebethamus, centum trigin- 19 taduo. ¶ filij Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ, quadringẽti vigintitres: qui ex Gra- 20 mas & Gabea, centum viginti vnus, ¶ qui ex Beſſelon, & Ceagge, ſexagintaquinque: qui 21 ex Baſtaro, centum viginti duo: ¶ Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinq;: filij Liptis, centum quinquagintaquinq;: filij Laboni, 22 trecenti quinquagintaſeptem: ¶ Filij Sichen, trecenti ſeptuaginta, filij Suadõ, & Chomus, 23 trecẽti ſeptuagĩtaocto: ¶ filij Ericus duo mil C lia cẽtũ quadragintaq̃nq;: filij Anaas, trecẽti 24 ſeptuaginta. Sacerdotes: ¶ Filij Ieddus filij Euther, filij Eliaſib, trecẽti ſeptuagintaduo: filij 25 Emerus ducẽti q̃nquagintaduo: ¶ filij Phaſurij, trecẽti quinquagintaſeptẽ: filij Caree, du 26 centi vigintiſeptẽ. ¶ Leuitæ: Filij Ieſu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, ſeptuagĩtaquatuor. oĩs numerus à duodecimo anno, triginta millia quadrĩgẽti ſexagintaduo. 27 ¶ filij & filiæ & vxores, oĩs cõputatio, quadra- 28 ginta millia ducenti quadragintaduo. ¶ Filij ſacerdotũ, qui pſallebant in templo: filij 29 Aſaph, centum vigintiocto. ¶ Oſtiarij vero: filij Eſmenni, filij Azer, filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, oẽs centum triginta- 30 nouem. ¶ Sacerdotes ſeruientes in templo: filij Sel, filij Gaſpha, filij Tobloch, filij Caſiæ, filij Su, filij Heliu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna, 31 filij Geddu, ¶ filij An, filij Radin, filij Delanon, filij Nachoba, filij Caſſeba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Haſten, filij Aſiana, filij Manei, filij Naſiſſim, filij Accuſu, filij Agiſta, filij Azui, filij Fauon, filij Phaſalon, ¶ 32 filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Coeſi,

33 filij Nasit, filij Agisti, filij Pedon. ꝓ Salomon, filij eius, filij Asophot, filij Phasida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephe-
34 gi, ꝓ filij Aggia, filij Sachareth, filij Saba-
D them. filij Caroneth, filij Malsûth, filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phasphat, filij Mal-
35 mon, ꝓ omnes sacro seruientes, & pueri Sa-
36 lomonis, quadringenti octoginta duo. ꝓ Hi sunt filij qui ascenderunt à Thel-mela, Thel-harsa: principes eorum, Carmellam, &
37 Careth: ꝓ & non poterant edicere ciuitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israël. Filij Dalari, filij Tubal, filij Ne-
38 chodaici, ꝓ ex sacerdotibus qui fungebãtur sacerdotio: & nõ sunt inuenti filij Obia, filij Achilos, filij Addin, qui accepit vxorem ex
39 filiabus Phargeleu: ꝓ & vocati sunt nomine eius, & horum quæsita est generis scriptura in prædatura, & nõ est inuenta, & prohibiti
40 sunt sacerdotio fungi. ꝓ Et dixit illis Nehemias & Astaras: Ne participentur sancta, donec exurgat Põtifex doctus in ostensionẽ &
41 veritatem. ꝓ Omnis autem Israël erat, exceptis seruis & ancillis, quadraginta duo mil-
42 lia treceti quadraginta ꝓ Serui horũ & ancillæ, septem millia treceuti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexaginta-
43 quinq;. ꝓ Cameli, quadringẽti triginta quin-
E que. Equi, septem millia trigintasex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiu-
44 galia, quinque millia vigintiquinque. ꝓ Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalem, innouare & suscitare templũ in loco suo, secun-
45 dum suam virtutem: ꝓ & dari in templũ thesaurum operum sacrũ auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, &
46 stolas sacerdotales centum. ꝓ Et habitauerũt sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe in Ierusalem & in regione, & sacri cantores, & ostiarij, & omnis Israël in regioni-
47 bus suis. ꝓ ‖ Instante autem septimo mense, cumq; essent filii Israël vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium,
48 quod erat ante ianuam Orientalem. ꝓ Et stantes Iesus filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius
49 fratres, parauerunt altare, ꝓ vt offerrẽt super illud holocaustomata, secundum quæ in li-
50 bro Moysi hominis Dei, scripta sunt. ꝓ Et cõuenerũt ibi ex aliis nationib. terræ, & erexerũt sacrariũ in loco suo oẽs gẽtes terrę, & offerebãt hostias, & holocaustomata Dño ma-
51 tutina. ꝓ Et egerunt scenopegiã, & diẽ solẽnẽ sicut ꝑceptũ est i lege: & sacrificia quotidie
52 sicut oportebat: & post hæc oblationes institutas, & hostias sabbathorũ, & neomenia-
F rum, & dierũ solenniũ omniũ sanctificato-
53 rũ. ꝓ Et quotquot vouebant Dño à neomenia septimi mensis, cęperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ędi-
54 ficatum. ꝓ Et dederunt pecuniã lapidariis &
55 fabris & potum & pabula cum gaudio. ꝓ Et dederunt carra Sidoniis, & Tiriis, vt transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, secundùm decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege
56 Persarum. ꝓ Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalẽ, mense secundo inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorũ, & sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de
57 captiuitate in Ierusalem: ꝓ & fundauerunt templum Dei nouilunio secundi mẽsis secũdi anni, cùm venissent in Iudęam & Ierusa-
58 lem ꝓ Et statuerunt Leuitas a viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo
59 Domini. ꝓ & steterunt sacerdotes habentes stolas cũ tubis: & Leuitæ filii Asaph, haben-
60 tes cymbala, ꝓ collaudantes Dominum, & benedicentes secundũ Dauid regem Israel.
61 ꝓ Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in secula super oẽm
62 Israël. ꝓ Et oĩs populus tuba cecinerunt, &
G proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.
63 ꝓ Et venerunt ex sacerdotibus, & Leuitis, & ꝑsidentibus secundũ pagos senioribus, qui
64 viderant pristinã domũ, ꝓ & ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno,
65 & multi cum tubis & gaudio magno: ꝓ in tãtũ vt populus nõ audiret tubas propter plãctum populi. Turba enim erat tubis canens
66 magnificè, ita vt longè audiretur. ꝓ ‖ Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Ben-iamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.
67 ꝓ Et cognouerunt quoniã qui erant ex captiuitate, ædificant templum Dño Deo Israël.
68 ꝓ Et accedentes ad Zorobabel & Iesom, præpositos pagorũ, dixerunt eis: Ædificabimus
69 vnà vobiscum. ꝓ Similiter enim audiuimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum,
70 qui trãsmigrauit nos huc. ꝓ Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Is-
71 raël: ꝓ Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri: nos enim soli ædificabimus Domino Israel secundum ea quæ præ-
72 cepit nobis Cyrus rex Persarum. ꝓ Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebãt eos
73 ædificare, ꝓ & aggressuras exercentes impedierunt ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium vsque ad Darii regnum.

‖ 1. Esd. 4. a. 1.

CAPVT VI.

1 A IN secundo autem anno regni Darii prophetauit Aggæus, & Zacharias filius Addin propheta apud Iudæam & Ierusa-

lem

2 lem in nomine Dei Israel super eos. ? Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domum Domini quæ est in Ierusalem, 3 ? cum adessent eis prophetæ Domini, & adiuuarent eos. in ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & 4 Satrabuzanes, & sodales eius, ? & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et qui sunt structores qui hæc ædifi- 5 cant? ? Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate à 6 Domino seniores Iudæorum, ? & non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acci- 7 peretur. ? Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario: SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria, & Phœnice præsides, regi 8 Dario salutem. ? Omnia nota sint Domino regi, quod cum venissemus in regionem Iudææ, et introissemus in Ierusalem, inueni- 9 mus ædificantes domum Dei magnam: ? & templum ex lapidibus politis, & magnis 10 & pretiosis materijs in parietibus, ? & ope- B ra illa instanter fieri & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni glo- 11 ria quam diligentissime perfici. ? Tunc interrogauimus seniores, dicentes: Quo permittente vobis ædificatis domum istam, & 12 & opera hæc fundaris? ? Ideo autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturã 13 præpositorum postulauimus illos. ? At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus ser- 14 ui Domini, qui fecit cœlum & terram, ? & ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israël magno & fortissimo, 15 & consummata est. ? Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chal- 16 dæorum, ? & domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxe- 17 runt in Babylonem. ? In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex 18 domũ hanc ædificare, ? & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodo- C nosor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus pertulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salma- 19 nasaro subregulo: ? Et præceptum est eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Ierusalẽ, & ipsum templũ Dei 20 ædificare in loco suo. ? Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Dñi, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædificatur, 21 & non accepit consummationem. ? Nunc ergo si iudicatur a te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt 22 in Babylonia: & si inuentum fuerit consilio Cyri regis ceptã esse structurã domus Dñi, quæ est in Ierusalem, & iudicatur a Dño re- 23 ge nostro, scribat de his nobis. ? ¶ Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis: & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus vnus, in quo scripta 24 erant ista: ? ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Dñi quæ est in Ierusalem, ædificare, vbi incendebant igni as- 25 siduo, ? cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratũ lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, & 26 impendia dari de Domo Cyri regis:, & sacra vasa domus Dñi tam aurea quam argentea. quæ extulit Nabuchodonosor in domũ Domini, quæ est in Ierusalẽ, vbi erant posita, vt 27 ponantur illic: ? & præcepit curam agere Si- D sennẽ subregulum Syriæ, & Phœnicis & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides, vt ab- 28 stinerent se ab eodem loco. ? Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorũ, donec consummetur tẽplum ædis Dñi: 29 ? & à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos, 30 ? similiter autẽ & frumentũ, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie sine vlla dilatione, 31 ? vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita: 32 ? & denũcietur, vt quicunq; transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs, & suspẽdantur, & bona ipsorum regi ascriban- 33 tur. ? Propterea & Dominus cuius nomẽ inuocatum est ibi, exterminet omnem regẽ & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illã 34 quæ est in Ierusalem. ? Ego Darius rex decreui quàm diligentissime secundum hæc fieri.

1. Esd. 6. 1.

CAPVT VII.

1 A TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his, quæ à Dario rege erant de- 2 creta, ? insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudæorum, Principibus Syriæ. 3 ? & prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophe- 4 tis. ? Et consummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum. 5 ? Et consummata est domus nostra vsque ad B tertiam vicesimam diem mensis Adar, sexto 6 anno Darij regis. ? Et fecerunt filij Israel &

1. Esd. 6. c. 13.

sacerdotes

sacerdotes & Leuitæ, & cęteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundum ea 7 quæ scripta sunt in libro Moysi. ℣ Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducētos, agnos quadrin 8 gentos, ℣ & hœdos pro peccatis vniuersi Israël, duodecim, secundum numerū tribuum 9 Israël. ℣ Et steterunt sacerdotes & Leuitæ C amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israël secundum librum Moysi, 10 & ostiarij per singulas ianuas. ℣ Et egerunt filij Israël cum his qui erant ex captiuitate, illud Phase quartadecima Luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & 11 Leuitæ. ℣ Oēs filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Leuitæ oēs simul sanctificati 12 sunt. ℣ Et immolauerunt Phase vni- D uersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacer- 13 dotibus, & sibimetipsis. ℣ Et manducauerunt filij Israël, qui erant ex captiuitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationi- 14 bus gentium terræ quærentes Dominū, ℣ & celebrauerunt diem festum azymorū septē diebus epulantes in conspectu Domini, 15 ℣ quoniam conuertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.

CAPVT VIII.

1 A ET post hunc regnāte Artaxerxe Persarū rege, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Sa- 2 lome, ℣ filij Sadoc, filij Achitob, filij Amerī, filij Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazari, filij 3 Aaron primi sacerdotis: ℣ hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est a Dño Deo Is- 4 raël[a] docere[b] & facere. ℣ Et dedit ei rex gloriam, quòd inuenisset gratiam in omni di- 5 gnitate & desiderio in conspectu eius. ℣ Et ascenderunt simul cum ipso ex filijs Israël, & sacerdotibus & Leuitis, & sacris cantoribus templi, & ostiarijs, & seruis tēpli in Ie- 6 rusalē. ℣ Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quin 7 ti mēsis, ℣ venerunt Ierosolymā iuxta præceptū illius scdm prosperitatē itineris a Dño 8 ipsorū datam eis. ℣ In his enim Esdras magnam disciplinā obtinebat, ne prætermitteret quicquā eorum, quæ essent ex lege Dñi, & præceptis, & docendo vniuersum Israël, 9 oēm iustitiā & iudiciū. ℣ Accedentes autē, qui scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderūt scriptū quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdrā sacerdotē, & lectorē legis Dñi, 10 cuius exemplū subiectū est. ℣ Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti & lectori legis Domini 11 salutem. ℣ Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis qui desyderant ex gente Iudęorum sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitari 12 tecū in Ierusalē. ℣ Si qui ergo cupiunt ire tecū, conueniant, & proficiscantur sicut placuit mihi & septē amicis meis consiliarijs, 13 vt visitent ea quę aguntur secundum Iudęā B & Ierusalem, obseruantes sicut habes in le- 14 ge Domini, ℣ & ferant munera Domino Deo Israël, quæ voui ego & amici Ierusalem, & omne aurū & argentū, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Dño in Ierusalem 15 cū illo, ℣ quod est donatum pro ipsa gente in templū Dñi eorum quod est in Ierusalē: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos & hœdos, & quæ his 16 sunt congruentia, ℣ vt offerant hostias Domino super altare Domini ipsorū quod est 17 in Ierusalem. ℣ Et omnia quæcunque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secundum pr- 18 ceptum Dñi Dei tui: ℣ & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini 19 Dei tui, quæ est in Ierusalem: & cętera quæcunq; tibi subuenerint ad opera templi Dei 20 tui, dabis de regali gazophilatio: ℣ cum volueris cū fratribus tuis facere auro & argento, 21 perfice secundum voluntatem Domini. ℣ Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phenicis, vt quacunque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Dñi, diligenter detur ei vsque ad argen 22 ti talenta centum, similiter & auri: ℣ & vsq; ad frumenti modios centum, & vini amphoras centū, & alia quæcunque abundant sine 23 taxatione. ℣ Omnia secundum legē Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno 24 regis, & filij, & filiorum eius. ℣ Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis templi 25 & scribis templi huius, nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquā potestatem obijcere eis quic- 26 quā. ℣ Tu autē Esdra secundum sapientiam C Dei constitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui 27 nō nouerunt, doce: ℣ vt quotquot trāsgressi fuerint legem, diligēter plectantur siue morte, siue cruciatu, siue etiam pecuniæ mul- 28 tatione vel abductione. ℣ Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorū, qui dedit hanc voluntatē in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Ierusalem, 29 ℣ & me honorificauit in conspectu regis, & consiliariorum, & amicorum, & purpura- 30 torum eius, ℣ & ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israël viros, vt 31 simul ascenderent mecum. ℣ ¶ Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecū ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. 32 ℣ Et ex filijs Phares, Gersomus: ex filijs Sie-

1. Esd. 7. a. 1.

[a] dicere 8.

¶ 1 Esd. 8. c. 1.

marith. Amenus: filiorum Dauid, Acchus filius Seeciliæ: ¶ ex filijs Phares, Zacharias, & cũ eo reuersi sunt viri centum quinquaginta. ¶ ex filijs ductoris Moabilionis Zaraci, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: ¶ ex filijs Zachues, Iechonias Zechoeli, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: ¶ ex filijs Sala, Maasias Gotholiæ, & cũ ipso viri septuaginta ¶ ex filijs Saphariæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta: ¶ ex filijs Iob, Abdias Iecheli, & cum ipso viri ducenti duodecim: ¶ ex filijs Baniæ, Salimoth filius Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta: ¶ ex filijs Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo. ¶ ex filijs Ezead, Iohannes Eccetam, & cũ ipso viri centũ decem: ¶ ex filijs Adonicã ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorũ, Eliphalan, filius Gebel, & Semeias, & cũ ipso viri septuaginta. ¶ Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognoui eos. ¶ Et ex filijs sacerdotum, & Leuitarum non inueni illic. ¶ Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Masman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mosolamum ipsos ductores & peritos: ¶ & dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacij. ¶ Et mandaui eis vt dicerent Loddeo, & fratribus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Dñi Dei nostri: ¶ & adduxerunt nobis secũdum manum validam Dñi Dei nostri viros peritos ex filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, Sebebiam, & filios & fratres, qui erant decem & octo: ¶ Asbiam, & Amin ex filijs filiorum Chananæi, & filij eorum viri viginti. ¶ Et ex his qui templo seruiebant, quos dedit Dauid, & ipsi principes ad operationem Leuitis templo seruientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis. ¶ Et voui illic ieiunium iuuenibus in conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filijs, & pecoribus propter insidias. ¶ Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia contra aduersarios nostros. ¶ Diximus enim regi quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. ¶ Et iterum deprecati sumus Dñm Deum nostrum secundum hæc, quem & propitiũ habuimus, & cõpotes facti sumus Deo nostro. ¶ Et separaui ex plebis præpositis, & sacerdotibus tẽpli viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam, & cũ eis ex fratribus eorum viros decem, ¶ & appendi eis aurum & argentũ & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donauerat rex, & consiliarij eius, & principes, & omnis Israel. ¶ Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum, ¶ & vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia. ¶ & dixi eis: Et vos sancti estis Domino, vt vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Dño Deo patrũ nostrorũ. ¶ Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis ppositis, & sacerdotibus, & Leuitis, & principib' ciuitatũ Israel in Ierusalem, in pastophorio domus Dei nři. ¶ Et hi qui susceperũt sacerdotes & Leuitæ aurũ & argentũ & vasa, intulerunt in Ierusalẽ in templũ Dñi. ¶ Et promouimus à fluuio Thia, die duodecima mẽsis primi, vsquequò introiuimus in Ierusalẽ. ¶ Et cùm factus fuisset terti' dies, quarta aũt die ponderatũ aurũ, & argentũ traditũ est in domo Dñi Dei nostri, Marimoth filio Iori sacerdoti: ¶ & cũ ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerũ, & ad pondus vniuersa. ¶ Et scriptũ est põdus ipsorũ eadem hora. ¶ Qui aũt venerunt ex captiuitate, obtulerũt sacrificiũ Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex, ¶ agnos septuagintaduos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Dñi. ¶ Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cęlesyriæ, & Phœnicis, & honorificauerunt gentem, & templum Domini. ¶ Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicẽtes: ‖ Non segregauerunt genus Israel, & principes & sacerdotes, & Leuitæ, ¶ & alienigenæ gentes & nationes terræ immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægyptijs, & Idumæis. ¶ Coniuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filij eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. ¶ Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & męstus. ¶ Et conuenerunt quotquot tunc mouebãtur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vsq; ad sacrificium vespertinum. ¶ Et consurgens à ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad Dominum, ¶ dicebam: Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam. ¶ Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsque ad cęlum. ¶ Quoniam à temporibus patrũ nostrorum sumus in magno peccato vsque ad diem hunc. ¶ Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captiuitatem,

1. Esd. 9 a. 1.

& deprecationem cum confusione vsq; in hodiernum diem. 79 ꝗ Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicē, 80 & nomen in locū sanctificationis tuæ. ꝗ detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tēpore seruitutis nostræ. 81 ꝗ Et cùm seruiremus, non fuimus derelicti a Dño Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges 82 Persarum dare cibum, ꝗ & clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa & 83 Ierusalem. ꝗ Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus G præcepta tua, q̄ dedisti in manus puerorum 84 tuorum prophetarum, ꝗ dicens: Quoniā terra, in quam introistis possidere hæreditatē eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarū terræ, & immunditiæ illorū re- 85 pleuerunt eam totam immunditia sua. ꝗ Et nunc filias vestras non coniungetis filijs eorum, & filias eorum non accipietis filijs ve- 86 stris, ꝗ & non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt inualescentes manducetis optima terræ, & hæreditatē distribuen- 87 tis filijs vestris vsq; in æuum. ꝗ Et quæ contingunt nobis, oīa fiunt propter opera no- 88 stra maligna, & magna peccata nostra. ꝗ Et dedisti nobis talem radicē, & rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, vti cōmiscceremur immunditiæ alienigenarū gentiū 89 terræ hui⁹. ꝗ Nónne irascêris nobis perdere nos, quoadusq; nō relinquatur radix & no- 90 men nostrum? ꝗ Dñe Deus Israël verax es. Derelicta est enim radix vsque in hodiernū 91 diem ꝗ Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris: Nō est enim adhuc 92 stare ante te in his. ꝗ Et cum adorando confiteretur Esdras flens, humi postratus ante templum, congregati sunt ante eū ex Ierusalē turba magna valde, viri, & mulieres, & iuuenes, & iuuenculæ. Fletus enim erat ma- 93 gnus in ipsa multitudine. ꝗ Et cum clamasset, Ieconias Ieheli ex filijs Israël, dixit Esdræ: Nos in Dominum peccauimus, qđ collocauimus nobis in matrimonium mulie- 94 res alienigenas ex gentibus terræ. ꝗ Et nunc es super omnem Israël. In his ergo fit iusiurandum à Dño expellere oēs vxores nostras 95 q̄ ex alienigenis sunt cum filijs earū. ꝗ Sicut tibi decretum est à maioribus secundum le- 96 gē Dñi exurgēs explica ꝗ Ad te enim spectat negociū, & nos tecum sumus: viriliter fac. 97 ꝗ Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdotum, & Leuitas, & omnem Israël facere secundum hæc, & iurauerunt.

1. *Esd.* 10. a. 1.

CAPVT IX.

1 A ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abijt in pastophorium Ionathæ fi- 2 lij Nasabi, ꝗ & hospitatus illic non gustauit panem, nec aquam bibit super iniquitatem 3 multitudinis. ꝗ Et facta est p̄dicatio in omni Iudæa, & in Ierusalē omnibus qui erant 4 ex captiuitate in Ierusalem congregati, ꝗ vt quicunq; non occurrerit biduo, vel triduo diei secundùm iudicium assidētium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis. 5 ꝗ Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus diebus in Ierusalem: hic mensis est nonus, dies mēsis 6 vicesimus. ꝗ Et sedit omnis multitudo in area templi trementes, propter hyemem præ 7 sentem. ꝗ Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimoniū vxores alienigenas, vt adderetis ad 8 peccata Israël. ꝗ Et nunc date confessionem B & magnificentiam Dño Deo patrū nostro- 9 rum: ꝗ & perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terræ, & ab vxoribus alie 10 nigenis. ꝗ Et clamauit omnis multitudo, & dixerūt voce magna. Sicut dixisti, faciemus. 11 ꝗ Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & nō possumus insubsidiati stare: & hoc opus nō est nobis vnius diei, neque bidui: multùm enim in his peccaui- 12 mus. ꝗ stent p̄positi multitudinis, & oēs qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent 13 vxores apud se alienigenas, ꝗ & assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, vsquequo soluant iram Dñi nego- 14 cij huius. ꝗ Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundum hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sabbatheus simul 15 cooperati sunt cum illis. ꝗ Et steterunt secū- C dum hæc omnia vniuersi qui erant ex ca- 16 ptiuitate. ꝗ Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnos de patrib. eorū secū dùm nomina: & consederūt nouilunio mē- 17 sis decimi examinare negocium istud. ꝗ Et determinatum est de viris qui habebāt vxores alienigenas, vsq; ad neomeniam primi 18 mensis: ꝗ & inuenti sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas vxores. 19 ꝗ Ex filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus eius: Maseas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, 20 ꝗ & iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: & ad litandū in exorationem, arietem 21 pro ignorantia sua. ꝗ & ex filijs Semmeri: 22 Maseas & Esses & Ieelech, Azarias, ꝗ & ex filijs Fosere: Limosias, Hisinaenis, & Natha- 23 nee, Iussio, Reddus, & Thalsas. ꝗ & ex Leuitis, Iorabd⁹, & Semeis, & Colnis, & Calitas, 24 & Facteas, & Coluas, & Elionas. ꝗ & ex sa- 25 cris cantoribus: Eliasib, Zaccarus, ꝗ & ex o- 26 stiarijs: Saturnus, & Tolbanes, ꝗ & ex Israël: D ex filijs Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Iamme- 27 bias & Bannas, ꝗ & ex filijs Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Iezrelus, & Ioddius, & 28 Erimoth, & Helias. ꝗ & ex filijs Zathoim: Eliadas & Liasumus, Zochias, & Iarimoth, 29 & Zabdis, & Tebedias. ꝗ & ex filijs Zebes:

1 *Esd.* 10. c. 6.

Iohãnes, & Amanias, & Zabdias, & Emaus, 30 ☞ & ex filijs Banni: Olamus & Maluchus & Ieddeus & Iasub & Azobus & Ierimoth. 31 ☞ & ex filijs Add in: Naathus & Moosias & Caleus, & Raanas, & Maaseas, Mathathias, 32 & Baseleel & Bonnus & Manasses. ☞ & ex filijs Nuaë. Noneus & Aseas & Melchias & Sameas & Samon, Ben-iamin & Malchus & 33 Marras. ☞ & ex filijs Asom Carianeus, Mathathias & Bannus & Eliphalach & Manasses, & Semei. 34 ☞ & ex filijs Bãni: Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel, & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliasib & Mathaneus & Eliasis & Orizas & Dielus & 35 Semedius, & Zabris & Iosehus. ☞ & ex filijs E Nobei: Idelus & Mathathias & Sabadus, & 36 Zecheda, Sedini, & Iessei, Baneas. ☞ oẽs isti coniunxerunt sibi vxores alienigenas, & dimiserunt eas cũ filijs. 37 ☞ Et inhabitauerũt sacerdotes & Leuitæ: & qui erant ex Israël in Ierusalẽ, & in tota vna regione, nouilunio mensis septimi. Et erant filij Israël in cõmo-38 rationibus suis. ☞ Et congregata est oĩs multitudo simul in areã q̃ est ab oriente portæ 39 sacræ: ☞ & dixerunt Esdræ põtifici & lectori, vt offerret legem Moysi, q̃ est tradita à Dño 40 Deo Israël. ☞ Et attulit Esdras pontifex legẽ omni multitudini eorũ, à viro vsq; ad mulierẽ, & oĩbus sacerdotibus audire legẽ no-41 uilunio mensis septimi. ☞ Et legebat in area, F quæ est ante sacram portam tẽpli, à prima luce vsq; ad vesperã corã viris & mulieri-42 bus. Et dederũt oẽs sensum ad legẽ. ☞ Et stetit Esdras sacerdos & lector legis super li-43 gneũ tribunal quod fabricatũ erat. ☞ Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, & Vrias, Ezechias, & Balsamus 44 ad dexterã: ☞ & ad sinistrã, Faldeus, Misael, Malachias, Abustas, Sabus, Nabadias, & Za-45 charias, ☞ Et assumpsit Esdras librũ corã omni multitudine: præsidebat. n. in conspectu 46 oĩum, ☞ Et cũ absoluisset legẽ, oẽs erecti steterunt, & Benedixit Esdras Dñm Deũ altis-47 simũ, Deũ Sabaoth omnipotentẽ. ☞ Et rñdit omnis populus: Amen: Et eleuatis sursum manibus procidentes in terrã, adorauerunt 48 Dominum. ☞ Iesus & Banaeus & Sarebias & Iaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Ioradus, & Ananias, 49 & Phialas Leuitæ: ☞ qui docebant legẽ Domini, & in multitudine legebant legẽ Domini. & præferebant singuli eos, qui intel-50 ligebant lectionẽ. ☞ Et dixit Atharathes Es-G dræ pontifici, & lectori, & Leuitis, qui do-51 cebãt multitudinem, ☞ dicens: Dies hic sanctus est Dño. Et oẽs flebant, cũ audissent le-52 gem. ☞ Et dixit Esdras: Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui 53 non habent. ☞ Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse: Dominus enim 54 clarificabit vos. ☞ Et Leuitæ denunciabant in publico omnibus, dicentes: Dies hic san-55 ctus est, nolite mœsti esse. ☞ Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebãt, vt epularẽtur. Magnificè enim sunt exaltati verbis 56 quibus edocti sunt. ☞ Et congregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lætitiam, secundùm testamentum Domini Dei Israël.

LIBER QVARTVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Liber Esdræ prophetæ secundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoc, filij Achitob, ☞ filij Achiæ, filij Phinees, 2 filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiel, filii Marimoth, filij Arna, filij Oziæ. filij Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij 3 Eleazar, ☞ filij Aaron ex tribus Leui: qui fuit captiuus in regione Medorum in regno 4 Artaxerxis regis Persarum. ☞ Et factum est 5 verbum Domini ad me, dicens: ☞ Vade, & nuncia populo meo facinora ipsorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me admi-6 serunt, vt nuncient filiis filiorum: ☞ quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt diis a-7 lienis. ☞ Nõnne ego eduxi eos de terra Ægypti, de domo seruitutis? Ipsi aũt irritaue-8 runt me, & consilia mea spreuerunt. ☞ Tu autem excute comam capitis tui, & proiice omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autẽ est indisci-9 plinatus. ☞ Vsquequo eos sustinebo, quibus 10 tanta beneficia contuli? ☞ Reges multos pro-B pter eos subuerti: Pharaonem cum pueris suis & omnem exercitum eius percus-11 si: ☞ Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipaui, & omnes ad-12 uersarios eorũ interfeci. ☞ Tu verò loquere 13 ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus: ☞ Nempe

ego vos per mare transmeaui,& plateas vobis. nitio munitas exhibui, ducē vobis de-14 di Moysen,& Aaron sacerdotē: lucem vobis per colūnā ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos aūt mei obliti estis, di-15 cit Dñs. ❡ Hæc dicit Dñs omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tu-16 telā dedi,& illic murmurastis: ❡& non triūphastis in nomine meo de perditione inimicorū vestrorū, sed adhuc nunc vsq; mur-17 murastis. ❡ Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cū esurire̅tis, ꝓcla-18 mastis ad me,❡dicētes: Vt quid nos in desertū istud adduxisti interficere nos: melius nobis fuerat seruire Ægyptijs quā mori in de-19 serto hoc? ❡Ego dolui gemitus vestros,& dedi vobis manna in escam, Panem angelorū 20 manducastis: ❡Nonne cū sitieritis, petrā excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? Pro-21 pter æstus folijs arborū vos texi. ❡Diuisi vo-C bis terras pingues: Chananæos,& Pherezæos,& Philisthæos, à facie vestra proieci: quid 22 faciā vobis adhuc? dicit Dñs: ❡Hæc dicit Dominus omnipotens. In deserto cū essētis in flumine Amorrhæo sitiētes,& blasphemantes 23 nomen meū,❡non ignē vobis pro blasphemijs dedi, sed mittens lignū in aquam, 24 dulce feci flumen. ❡Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Trāsferā me ad alias gentes,& dabo eis nomen meum, vt custo-25 diant legitima mea. ❡Qm̄ me dereliquistis, & ego vos derelinquā, Petentibus vobis à 26 me misericordiā, nō miserebor. ❡ Qm̄ inuocabitis me, ego non exaudiā vos, Maculastis enim manus vestras sanguine,& pedes vestri impigri sunt ad committenda homi-27 cidia. ❡ Non quasi me dereliquistis, sed vos-28 ipsos dicit Dominus. ❡ Hæc dicit Dominus omnipotens: Nonne ego vos rogaui, vt p̄r filios,vt & mater filias, & vt nutrix paruu-29 los suos, ❡ vt essetis mihi in populū, & ego vobis in Deum: & vos mihi in filios, & ego 30 vobis in patrem? ❡Ita vos collegi, vt galli-D na pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciā vobis? Proijciam vos à facie mea. 31 ❡ Oblationem cùm mihi attuleritis, auertā faciem meam à vobis, Dies enim festos vestros, & neomenias & circuncisiones re-32 pudiaui. ❡ Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis,& laniastis corpora eorū, quorū sanguinē exquirā, 33 dicit Dominus. ❡Hæc dicit Dominus omnipotens,Domus vestra deserta est. Proijciam 34 vos sicut ventus stipulam, ❡ & filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est co-35 ram me,fecerunt.❡ Tradā domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostēdi,facient q̄ præ-36 cepi. ❡Prophetas non viderunt,& memora-37 bantur iniquitatū eorū. ❡ Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultāt cum

Sap 16.c. 20.
Nu.20.b. 11.
Esa 5.a 4
Exod. 15. d.25.
Esa. 1. d 15.
Mat. 23. d 37.
Esa. 66. a.1.

lætitia, me non videntes oculis carnalibus, 38 sed spiritu credentes quæ dixi. ❡Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populū veniē-39 tē ab oriente, ❡ q̄bus dabo ducatū Abrahā, Isaac, & Iacob,& Osee, & Amos,& Micheę 40 & Ioel, & Abdiæ & Ionæ. ❡ & Naū,& Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ,qui & angelus Domini vocatus est.

Mala. 3. a.1.

CAPVT II.

1 A HÆc dicit Dñs: Ego eduxi populū istum de seruitute, quibus mādata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea 2 consilia. ❡ Mater q̄ eos generauit dicit illis: 3 Ite filij, qa ego vidua sum & derelicta. ❡Educaui vos cū lætitia, & amisi vos cū luctu, & tristitia, qm̄ peccastis corā Dño Deo vestro, 4 & quod malum est coram eo, fecistis. ❡Modo aūt quid faciam vobis? Ego vidua sum & derelicta. Ite filij,& petite a Dño misericor-5 diā. ❡Ego aūt te pater testē inuoco sup matrē filiorū, qui noluerunt testm̄ meū serua-6 re,❡vt des eis confusionē, & matrē eorū in 7 direptionē,ne generatio eorū fiat. ❡ Dispergantur in gentes noīa eorum, deleantur à 8 terra qm̄ spreuerunt sacramentū meū. ❡Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te, Gēs mala, memorare quid fecerim Sodoma 9 & Gomorrhæ, ❡ quorū terra iacet in piceis glebis & aggerib⁹ cinerū, sic dabo eos, q̄ me 10 nō audierūt, dicit Dñs ops. ❡ Hæc dicit Dñs ad Esdram: Nuncia populo meo quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus 11 eram Israël. ❡ Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, q̄ præ-12 paraueram illis. ❡ Lignum vitæ erit illis in B odorem vnguenti, & non laborabunt neq; 13 fatigabuntur, ❡ Ite,& accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorētur. Iam paratū 14 est vobis regnum: vigilate. ❡ Testare cęlum & terram. Contriui enim malum & creaui 15 bonū, quia viuo ego dicit Dñs. ❡ Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quo-16 niā te elegi, dicit Dñs. ❡ Et resuscitabo mortuos de locis suis,& de monumentis educā illos, quoniam cognoui nomen meū in Is-17 raël. ❡ Noli timere mater filiorum, quoniam 18 te elegi, dicit Dñs. ❡Mittam tibi adiutorium pueros meos, Isaiā & Ieremiā, ad quorū cōsiliū sanctificaui,& paraui tibi arbores duo-19 decim grauatas varijs fructibus,❡& totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immēsos septem, habentes rosam & lilium, in qui-20 bus gaudio impleo filios tuos. ❡Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum 21 tuere, nudum vesti, ❡ confractum & debil cura, claudū irridere noli, tutare mācum, & cęcum ad visionē claritatis meæ admitte. 22 ❡Senem & iuuenē intra muros tuos serua. 23 ❡mortuos vbi inueneris, signās cōmenda se-

Gen. 19 a.2.
Exo.15.d. 27.
Tob. 1. d. 12.

pulchro,

pulchro, & dabo tibi primam sessionem in
24 resurrectione mea. ᵱPausa & quiesce popu-
25 lus meus, quia veniet requies tua. ᵱNutrix
bona nutri filios tuos, cõfirma pedes eorũ.
26 ᵱSeruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet:
27 eos ego.n. requiram de numero tuo. ᵱNoli
C fatigari. Cũ.n.venerint dies pressuræ & an-
gustiæ, alij plorabunt & tristes erũt: tu autẽ
28 hilaris & copiosa eris. ᵱZelabunt gentes, &
29 nil aduersus te poterunt, dicit Dñs: ᵱManus
meæ tegẽt te, ne filij tui gehennam videant.
30 ᵱIucundare mater cum filijs tuis, quia ego
31 te eripiam, dicit Dñs. ᵱFilios tuos dormien-
tes memorare, qm̃ ego eos educã de lateri-
bus terræ, & misericordiã cum illis faciam:
qm̃ misericors sum, dicit Dñs omnipotens.
32 ᵱAmplectere natos tuos vsq; dum venio, &
præstem illis misericordiã: quoniam exube-
rant fontes mei, & gratia mea non deficiet.
33 ᵱEgo Esdras præceptũ accepi a Dño in mon
te Oreb, vt irem ad Israël: ad quos cum ve-
nirem, reprobauerunt me, & respuerunt
34 mandatum Domini. ᵱIdeoq; vobis dico gẽ-
tes, quæ auditis & intelligitis: Expectate pa-
storem vestrum, requiem æternitatis dabit
vobis: qm̃ in ꝓximo est ille qui in fine secu
35 li adueniet. ᵱParati estote ad præmia regni:
quia lux perpetua lucebit vobis per æterni-
36 tatem temporis. ᵱFugite vmbram seculi hu-
ius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ.
37 Ego testor palàm Saluatorẽ meũ. ᵱCommen
datum donum accipite, & iucundamini,
D gratias agentes ei qui vos ad cœlestia regna
38 vocauit. ᵱSurgite, & state, & videte numerũ
39 signatorum in conuiuio Domini. ᵱQui se
de vmbra seculi transtulerunt, splendidas tu
40 nicas a Domino acceperunt. ᵱRecipe Sion
numerum tuum, & cõclude cãdidatos tuos
41 qui legem Domini compleuerunt. ᵱFiliorũ
tuorum quos optabas, plenus est numerus.
Roga imperiũ Dñi vt sanctificetur populus
42 tuus qui vocatus est ab initio. ᵱEgo Esdras
vidi in monte Sion turbam magnam, quam
numerare non potui, & omnes canticis col
43 laudabant Dominum. ᵱEt in medio eorum
erat iuuenis statura celsus, eminentior om-
nibus illis: & singulis eorũ capitibus impo-
nebat coronas, & magis exaltabatur. Ego au
44 tem miraculo tenebar. ᵱTunc interrogaui
45 angelum, & dixi: Qui sunt hi Domine? ᵱQui
respondens dixit mihi. Hi sunt qui mortalẽ
tunicam deposuerunt, & immortalem sum-
pserunt, & confessi sunt nomen Dei. Modo
46 coronantur, & accipiũt palmas. ᵱEt dixi an-
gelo: Ille iuuenis quis est, qui eis coronas
47 imponit, & palmas in manus tradit? ᵱEt re-
spondẽs, dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem
in seculo confessi sunt: ego autem magnifi-
care eos cœpi, qui fortiter pro nomine Do-
48 mini steterunt. ᵱTunc dixit mihi angelus:
Vade, annuncia populo meo, qualia & quã-
ta mirabilia Domini Dei vidisti.

Apoc. 7. c. 9.

CAPVT III.

1 A Nno tricesimo ruinæ ciuitatis,
A eram in Babylone, & conturba
tus sum super cubiculo meo
recumbens, & cogitationes
meæ ascendebant super cor
2 meũ: ᵱqm vidi desertionẽ Sion, & abundan-
3 tiã eorum, qui habitabant in Babylone: ᵱ&
ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi lo
4 qui ad Altissimum verba timorata, ᵱ& dixi:
O dominator Dñe, tu dixisti ab initio, qũ
plãtasti terrã, & hoc solus, & imperasti po-
5 pulo, ᵱ& dedisti Adam corpus mortuũ: sed
& ipsum figmentũ manuũ tuarum erat, &
insufflasti in eũ spiritũ vitæ, & factus est vi-
6 uens corã te: ᵱ& induxisti eum in paradiso,
quem plantauerat dextera tua, anteq; terra
7 adueniret. ᵱEt huic mandasti diligere viam
tuã, & præteriuit eam, & statim instituisti in
eo mortem, & in nationibus eius, & natæ
sunt gentes, & tribus, & populi, & cognatio
8 nes quarũ non est numerus. ᵱEt ambulauit
vnaquæq; gẽs in voluntate sua, & mira age-
9 bãt corã te, & spernebant ꝓcepta tua. ᵱIterũ
B aũt in tpe induxisti diluuiũ sup inhabitan-
10 tes seculũ, & ꝑdidisti eos. ᵱEt factum est in
vnoquoq; eorum sicut Adæ mori, sic his di
11 luuiũ. ᵱDereliquisti aũt vnũ ex his, Noë cum
12 domo sua, & ex eo iusti oẽs. ᵱEt factũ est cũ
cœpissent multiplicari, qui habitabant super
terrã, & multiplicauerunt filios & populos
& gẽtes multas: & cœperũt iterato impieta-
13 tẽ facere plus q̃ priores. ᵱEt factum est, cum
iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi
14 virum ex his, cui nomen erat Abraham. ᵱEt
dilexisti eum, & demonstrasti ei soli volun-
15 tatem tuam: ᵱ& disposuisti ei testamentum
æternum, & dixisti ei, vt non vnquam dere-
linqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac. &
16 Isaac dedisti Iacob & Esau. ᵱEt segregasti ti-
bi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est
17 Iacob in multitudine magna. ᵱEt factum
est cũ educeres semen eius ex Ægypto; ad-
18 duxisti super montem Sina. ᵱEt inclinasti
cœlos, & statuisti terram, & commouisti or-
bem: & tremere fecisti abyssos, & conturba-
19 sti seculum, ᵱ& transijt gloria tua portas
C quatuor ignis & terræmotus, & spiritus, &
gelu, vt dares semini Iacob legẽ, & genera-
20 tioni Israël diligentiam. ᵱEt non abstulisti
ab eis cor malignũ, vt faceret lex tua in eis
21 fructum. ᵱCor enim malignum baiulans
primus Adam transgressus & victus est, sed
22 & oẽs qui de eo nati sunt. ᵱEt factũ est per-
manẽs infirmitas & lex cum corde populi,
cũ malignitate radicis: & discessit qđ bonũ
23 est, & mansit malignũ. ᵱEt transierunt tem-
pora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi ser
24 uum noĩe Dauid, ᵱ& dixisti ei ædificare ci-
uitatem nominis tui, & offerre tibi in eadẽ
25 thus & oblationes. ᵱEt factum est hoc annis
multis, & dereliquerũt q̃ habitabãt ciuita-

Gen. 2. a. 9.
Rom. 5.
Gen. 6. a. 12.
Gen. 7. b. 10.
1. Pet. 3. a 20.
Gen. 12. a. 2.
Gen. 21. a 2.
Ro. 9. b. 7.
Gen. 25. d 25.
Exod. 19. d. 1.
Deut. 4. b. 10.

26 tem, ꝙ in omnibus facientes sicut fecit Adã & oẽs generationes eius: vtebantur enim & 27 ipsi corde maligno. ꝙ Et tradidisti ciuitatem 28 tuam in manibus inimicorum tuorũ. ꝙ Nũquid meliora faciunt qui habitant Babylonem? Et ꝑpter hoc dominabitur Sion? 29 ꝙFactũ est cum venissem huc, & vidissem impietates quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno, & excessit cor meũ: 30 ꝙ quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impie agentibus, & ꝑdidisti populũ tuum, & conseruasti inimicos tuos, & nõ si31 gnificasti. ꝙ Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Nunquid meliora facit 32 Babylon q̃ Sion? ꝙ aut alia gens cognouit te præter Israël? aut quæ tribus crediderunt te33 stamentis tuis, sicut Iacob? Quarum merces non comparuit, neque labor fructificauit Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes 34 mandatorum tuorum. ꝙ Nunc ergo pondera in statéra nostras iniquitates, & eorũ qui habitant in seculo: & nõ inuenietur nomẽ 35 tuum, nisi in Israël ꝙAut quando non peccauerunt in cõspectu tuo, qui habitant terrã? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? 36 ꝙHos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

Iere. 10. 25.

CAPVT IIII.

1 ET respondit ad me angelus qui missus est ad me, cui nomen 2 Vriel, & dixit mihi: ꝙ Excedens excessit cor tuũ in seculo hoc, & comprehendere cogitas viã 3 Altissimi: ꝙEt dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines propo4 nere coram te: ꝙde quibus mihi si renunciaueris vnam ex his, & ego tibi demonstrabo viam quã desyderas videre, & docebo te, vn5 de sit cor malignũ. Et dixi: Loquere Domine meus Et dixit ad me: Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt. 6 ꝙEt respondi & dixi: Quis natorum poterit 7 facere, vt me interroges de his? Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens, Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentũ, aut qui sunt 8 exitus paradisi: ꝙ diceres mihi fortassis, In abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cœlum vnquam ascendi. 9 ꝙ nunc autem non interrogaui te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & a quibus separari non potes: & non respon10 disti mihi de eis. ꝙ Et dixit mihi: Tu, quæ tua sunt, tecũ coadolescentia, non potes co11 gnoscere: ꝙ & quomodo poterit vas tuũ capere Altissimi viam, & iam exterius cor tupto seculo intelligere corruptionẽ euidẽtẽ 12 in facie mea? ꝙ Et dixi illi. Melius erat nos non esse, quã adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua 13 re. ꝙEt rñdit ad me, & dixit: Proficiscens ꝑfectus sum ad syluam lignorum campi, & 14 cogitauerunt cogitationẽ, & dixerunt: ꝙVenite & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus nobis 15 alias syluas. ꝙ Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem & dixerũt: Venite ascendentes, debellemus syluas campi, vt & ibi consummemus nobismetipsis 16 aliam regionem. ꝙEt factus est cogitatus syluæ in vanum: venit enim ignis, & consum17 psit eam. ꝙSimiliter & cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & prohibuit eos. 18 ꝙ Si enim esses iudex horum, quem incipe19 res iustificare, aut quem condemnare? ꝙ Et respondi, & dixi: Vtiq; vanam cogitationem cogitauerunt: terra enim data est syluæ, & 20 mari locus portare fluctus suos. ꝙ Et rñdit ad me, & dixit: Bene tu iudicasti: & quare 21 non iudicasti tibimetipsi? ꝙQuemadmodum enim terra syluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cœlos, quæ super alti22 tudinem cœlorum. ꝙEt rñdi, & dixi. Deprecor te Domine, vt mihi detur sensus intelli23 gendi: non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt ꝑ nos quotidie. propter quid Israël datus in opprobriũ gẽtib⁹, quẽ dilexisti populũ, datus est tribubns impijs, & lex patrũ nostrorum in interitum deducta est, & dispositio24 nes scriptę nusquã sunt: ꝙ & pertransiuimus de seculo, vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor, & nec digni sumus misericordiã con25 sequi. ꝙSed quid faciet nomini suo quod inuocatũ est super nos? Et de his interrogaui. 26 ꝙEt rñdit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniã fe27 stinans festinat seculum pertransire, ꝙ & nõ capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est seculum hoc & infirmitatibus. 28 ꝙDe quibus autem interrogas dicam: seminatũ enim est malum, & necdum venit de29 structio ipsius. ꝙSi ergo non inuersum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus vbi seminatum est malum, non veniet vbi 30 seminatum est bonum: ꝙ Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc, & generat vsque cum veniat 31 area? ꝙ Æstima autẽ apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis gene32 rauit, ꝙquando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quam magnam areã inci33 pient facere? ꝙEt respõdi, & dixi: ᵇQuõ & q̃ hæc? Quare modici & mali anni nostri? 34 ꝙ Et respondit ad me, & dixit mihi: Non

Iud. 9. b. 8.
2. Par. 25 c. 15.
ᵇ Quo 2.

festines tu sup Altissimū.? Tu.n. festinas inaniter esse super ipsum, nā excessus tuus multus. 35 ¶Nonne de his interrogauerunt aīæ iustorū in prōptuarijs suis, dicētes: Vsquequo spero sic? & qñ veniet fruct⁹ areæ mercedis nr̄æ? 36 ¶Et rñdit ad ea Ieremiel archāgelus, & dixit: Qñ impletus fuerit numerus seminū in vobis, qm̄ in statéra pōderauit seculum, 37 ¶ & mensura mensurauit tēpora, & numero numerauit tēpora, & non cōmouit, nec excitauit vsq; dum impleatur prædicta mensura. 38 ¶Et rñdi, & dixi: O dominator Dn̄e, sed D & nos omnes pleni sumus impietate. ¶Et ne 39 fortè propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitātium super terram. 40 ¶ Et respondit ad me, & dixit: Vade & interroga prægnātē, si quādo impleuerit nouem menses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in semetipsa? 41 ¶Et dixi: Non potest Dn̄e. Et dixit ad me: In inferno promptuaria animorum matrici 42 assimilata sunt. ¶ Quemadmodum enim illa festinat, quæ parit, effugere necessitatem partus, sic & hæc festinat reddere ea quę cō43 mendata sunt. ¶Ab initio tibi demonstrabi44 bitur de his quæ concupiscis videre. ¶Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, 45 ¶ demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quàm futurum est. 46 ¶ Quid pertransiuit, 47 scio: quid autem futurum sit ignoro. ¶Et dixit ad me: Sta super dexterā partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitu48 dinis. ¶Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transijt corā me, & factū est, cùm trāsiret flā49 ma, vidi: & ecce superauit fumus. ¶ Post hæc transijt corā me nubes plena aquæ, & immisit pluuiā impetu multā: & cum transisset impetus pluuię, superauerunt in ea guttæ. 50 ¶Et dixit ad me: Cogita tibi sicut crescit pluuia amplius quā guttæ, & ignis quā fumus: sic superabundauit q̄ trāsiuit mensura. Supe51 rauerunt aūt guttæ & fumus: ¶ & oraui, & dixi: Putas viuo vsq; in diebus illis? vel quid 52 erit in diebus illis? ¶ Rñdit ad me, & dixit: De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPVT V.

1 A DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui habitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via: & sterilis erit à 2 fide regio: ¶ & multiplicabitur iniustitia super hanc quàm ipse tu vides, & super quam 3 audisti olim: ¶ & erit impositio vestigio quā nunc vides regnare regionē, & videbūt eam 4 desertam. ¶ Si aūt tibi dederit Altissimus vi5 uere, videbis post tertiam tubā, ¶ & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die, & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem 6 suam, & populi cōmouebuntur: ¶ & regnabit quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationē faciet: 7 ¶ & mare Sodomiticum pisces reijciet, & dabit vocem noctu, quā non nouerant multi. 8 omnes autem audiēt vocem eius, ¶ & chaos fiet per loca multa, & ignis frequēter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & 9 mulieres menstruatæ parient monstra ¶ & in dulcibus aquis salsæ inuenient, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscōdetur tunc sensus, & intellectus separabitur 10 in promptuarium suum: ¶ & quæretur à multis, & non inuenietur: & multiplicabitur iniustitia, & incontinētia, super terram. 11 ¶ Et interrogabit regio proximam suam, & dicet: Nunquid per te pertrāsiuit iustitia iu12 stum faciens? Et hoc negabit. ¶ Et erit in illo tēpore, & sperabunt homines, & nō impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur 13 viæ eorum. ¶ Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraueris iterum & ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septem 14 diebus, audies iterato horum maiora. ¶ Et B euigilaui & corpus meum horruit valde: & 15 anima mea laborauit, vt deficeret: & ¶ tenuit me qui venit angelus, qui loquebat̄ in me: & cōfortauit me, & statuit me super pedes. 16 ¶Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi: Vbi 17 eras? & quare vultus tuus tristis? ¶ An nescis, quoniā tibi creditus est Israël in regio18 ne transmigrationis eorum? ¶ Exurge ergo, & gusta panē & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suū in manibus luporū ma19 lignorū. ¶ Et dixi ei: Vade à me & non appropies ad me: Et audiuit, vt dixi: & recessit 20 à me. ¶ Et ego ieiunaui diebus septē, vlulās & plorans sicut mihi mādauit Vriel Ange21 lus. ¶ Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestę erant 22 mihi valde, ¶ & resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum cępi loqui coram 23 Altissimo sermones. ¶Et dixi: Dominator Domine ex omni sylua terræ, & omnibus arbo24 ribus eius, elegisti vineā vnicam: ¶Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: & ex omnibus floribus orbis elegisti tibi liliū 25 vnum: ¶ & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum vnum, & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion: 26 ¶ & ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem 27 vnam: & ¶ ex omnibus multiplicatis populis, acquisiuisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic, quē 28 desyderasti populo. ¶ Et nunc Domine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, & disperdi29 disti vnicum tuum in multis: ¶ & concul-

C caverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quiq; tuis testamentis nõ crede- 30 bant. ¶ Et si odiens odisti populũ tuum, tuis 31 manibus debet castigari. ¶ Et factũ est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me p̄terita 32 nocte, & dixit mihi. ¶ Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adijciam coram te. 33 ¶ Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eũ, quã qui eũ fe- 34 cit? ¶ Et dixi ad eum: Non Dñe, sed dolẽs locutus sum. Torquent.n.me renes mei per oẽm horã, quærente apprehendere semitã Altissimi, & inuestigare partẽ iudicij eius. 35 ¶ Et dixit ad me: Non potes. Et dixi: Quare Dñe? Ad quid nascebar, aut quare nõ fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrũ, vt non viderem laborẽ Iacob, & defatigationẽ ge- 36 neris Israel? ¶ Et dixit ad me: Numera mihi, qui necdũ venerũt, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida mihi aridos flores, 37 ¶ & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus, demonstra mihi vocis imaginẽ: & tunc ostendã tibi la- 38 borem quẽ rogas videre. ¶ Et dixi: Dominator Dñe, quis.n. est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationẽ non hẽt? 39 ¶ Ego aũt insipiens, & quõ potero dicere de 40 his, quibus me interrogasti? ¶ Et dixit ad me: Quõ nõ potes facere vnũ de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudiciũ meũ, aut in fine charitatem, quã populo promi- 41 si. ¶ Et dixi: Sed ecce Domine, tu prope es his D qui in finem sunt: & quid facient qui ante 42 me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? ¶ Et dixit ad me: Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut nõ nouissimorum tarditas, sic 43 nec priorum velocitas. ¶ Et respondi, & dixi: Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnũ, vt cele- 44 rius iudicium tuum ostendas? ¶ Et rñdit ad me, & dixi: Non potest festinare creatura super creatorẽ, ne sustinere seculũ eos qui 45 in eo creandi sunt, in vnum. ¶ Et dixi: Quomodo dixisti seruo tuo, quoniã viuificans viuificasti a te creatam creaturam in vnũ, & sustinebat creatura: poterit & nunc portare 46 præsens in vnum. ¶ Et dixit ad me. Interroga matricem mulieris, & dices ad eam: Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, 47 vt det decem in vnum. ¶ Et dixi. Non vtiq; 48 poterit: sed secundum tempus. ¶ Et dixit ad me: Ego dedi matricem terræ his qui semi- 49 nati sunt super eam, per tempus. ¶ Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui a me creatum 50 seculum. ¶ Et interrogaui & dixi: Cum iam dederis mihi viam, loquar coram te: nã mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuue- 51 nis est: iam senectuti appropinquat. ¶ Et respondit ad me, & dixit interroga eam quæ 52 pariter, & dicet tibi. ¶ Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc nõ sunt similes his qui 53 ante te, sed minores statura? ¶ Et dicet tibi & ipsa: Alij sunt qui in iuuẽtute virtutis nati sunt: & alij qui sub tẽpore senectutis, de- 54 ficiẽte matrice sunt nati. ¶ Cõsidera ergo & tu, qm̃ minori statura estis præ his qui ante 55 vos: ¶ & qui post vos minori quã vos, quasi iã senescentes creaturæ, & fortitudinẽ iuuẽtutis prætereuntes: Et dixi: Rogo Dñe, si inueni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuã.

CAPVT VI.

1 A ET dixit ad me: Initio terreni orbis, & antequã starẽt exitus seculi, & antequã spirarẽt conuẽ- 2 tiones ventorũ, ¶ & antequã sonarent voces tonitruum, & antequã splenderent nitores coruscationũ, & antequàm confirmarentur fundamenta 3 Paradisi, ¶ & antequã viderẽtur decori flores, & antequã cõfirmarentur motæ virtutes: & antequam colligerẽtur innumerabiles mi- 4 litiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines aëris: & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & ante- 5 quàm æstuarent camini in Sion, ¶ & antequã inuestigarẽtur præsentes anni, & antequã abalienarentur eorum qui nunc peccãt adinuentiones & consignati essent qui fidẽ 6 thesaurizauerunt. ¶ tunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & non per alium, & fi- 7 nis per me, & non per alium. ¶ Et respondi, & dixi: Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium? 8 ¶ Et dixit ad me: Ab Abraham vsq; ad Isaac quando nati sunt ex eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneũ Esau: 9 ¶ finis enim huius seculi Esau, & principiũ 10 sequentis Iacob. ¶ Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Es- 11 dra. ¶ Et respondi, & dixi: O dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, 12 ¶ oro vt demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demon- 13 strasti nocte præcedenti. ¶ Et respondit, & dixit ad me: Surge super pedes tuos, & audi 14 vocem plenissimã sonitus. ¶ Et erit sicut cõmotio, nec cõmouebitur locus, in quo stes 15 super eum. ¶ Ideo cùm loquitur tu non expaueas, qm̃ de fine verbum & fundamentũ 16 terræ intelligitur, ¶ qm̃ de ipsis sermo tremi- B scit & commouetur: scit enim qm̃ finem eo- 17 rum oportet commutari. ¶ Et factũ est, cum audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut 18 sonus aquarum multarum, ¶ & dixit: Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visitem habitantes in terra: 19 ¶ & qñ inquirere incipiã ab eis qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, & quãdo suppleta 20 fuerit humilitas Sion. ¶ & cum supersigna-

bitur seculum quod incipiet pertrãsire, hęc signa faciã: Libri aperientur ante faciem firmamenti, & oẽs videbũt simul: ℣ & anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes triũ & quatuor mensium, & viuent & suscitabuntur. ℣ Et subito apparebũt seminata loca nõ seminata, & plena prõptuaria subito inuenientur vacua: ℣ & tuba canet cũ sono: quã cum omnes audierint, subito expauescent. ℣ Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expauescet terra cũ his:& venæ fontiũ stabunt, & non decurrẽt in horis tribus: ℣ & erit, oĩs qui derelictus fuerit ex oĩbus istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem seculi vestri. ℣ Et videbũt qui recepti sunt hoĩes, qui mortem non gustauerunt a natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium.℣ Delebitur enim malum, & extinguetur dolus. ℣ Florebit aũt fides, & vincetur corruptela, & ostẽdetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. ℣ Et factum est, cum loqueretur mihi: & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam, ℣ dixit ad me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis. ℣ Si ergo iterum rogaueris:& iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renunciabo horum maiora per diẽ quam audiui. ℣ Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionẽ tuã, & prouidit pudicitiam, quam a iuuentute tua habuisti: ℣ & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc oĩa, & dicere tibi: Confide, & noli timere:& noli festinare cũ prioribus temporibus cogitare vana, vt non properes a nouissimis temporibus ℣ Et factũ est post hæc, & fleui iterum: & similiter ieiunaui septem diebus, vt suppleã tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi. ℣ Et factũ est in octaua nocte, & cor meũ turbabatur iterato in me, & cœpi loqui corã Altissimo.℣ Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxiabatur, ℣& dixi:O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ in primo die, dicens: Fiat cęlum & terra: & tuu verbũ opus perfectũ. ℣ Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium sonus vocis hominis nondum erat abs te ℣ Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum quo appareret opus tuum. ℣ Et die secundo creasti spiritũ firmamenti,& imperasti ei vt diuideret & diuisionẽ faceret inter aquas, vt pars quædã sursum recederet, pars vero deorsum maneret. ℣Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ:sex vero partes siccasti & conseruasti, vt ex his sint corã te ministrantia seminata a Deo,& culta. ℣Verbũ tuũ processit, & opus statim fiebat. ℣ Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti inuestigabilis, & die tertia hæc facta sunt. ℣ Quarta aũt die imperasti fieri Solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionẽ: ℣& imperasti eis, vt deseruirent futuro plasmato homini. ℣ Quinto autem die dixisti septimæ parti, vbi erat aqua cõgregata, vt procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat. ℣ Aqua muta,& sine anima, q̃ Dei nutu iubebatur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrẽt. ℣Et tũc cõseruasti duas aĩas: nomen vni vocasti Henoch, & nomẽ secundæ vocasti Leuiathan,& separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea. ℣ Et dedit Henoch vnã parte, quæ siccata est tertia die, vt habitet in ea vbi sunt montes mille. ℣Leuiathan aũt dedisti septimã partẽ humidam, & seruasti eã, vt fiat in deuorationem quibus vis & quando vis. ℣ Sexto aũt die imperasti terræ, vt crearet corã te iumenta,& bestias,& reptilia:℣& super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos oes, quemq; elegisti populũ.℣Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum. ℣ Residuas aũt gentes ab Adam natas, dixisti eas nil esse, & quoniam saliuæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase assim lasti abundantiam eorum. ℣Et nunc Domine, ecce, istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & deuorare:℣nos autẽ populus tuus, quem vocasti primogenitum, vnigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum: ℣& si propter nos creatum est seculum, quare non hæreditatem possidemus cũ seculo? Vsquequo hæc?

CAPVT VII

Et factum est, cum finissem loq verba hæc, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus. ℣ & dixit ad me:Surge Esdra,& audi sermones quos veni loqui ad te. ℣Et dixi: Loquere Deus meus: Et dixit ad me: Mare positũ est in spacioso loco, vt esset altũ & immẽsum: ℣erit aũt ei introitus in angusto loco positus, vt esset similis fluminibus.℣Quis enim volẽs voluerit ingredi mare, & videre eũ, vel dñari eius: si nõ transierit angustũ in latitudinem qũo venire poterit? ℣ Ite aliud: Ciuitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum. ℣Introitus eius angustus & in præcipiti positus, vt esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta: ℣ semita autem est vna sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, vt non capiat semita nisi solummodo vestigium hominis. ℣ Si autem dabitur ciuitas homini in hęreditatem, si nunquam

quam antepositum periculum pertransie-
10 rit, quô accipiet hæreditatem suam? ❡ Et di-
xi: Sic Dñe: Et dixit ad me: Sic est & Israël
11 pars: ❡ Propter eos enim feci seculum: ꝙ qñ
transgressus est Adam constitutiones meas,
12 iudicatũ est quod factum est. ❡ Et facti sunt
introitus huius seculi angusti, & dolentes,
& laboriosi: pauci autem & mali, & pericu-
lorum pleni, & labore magnopere fulti.
13 ❡ Nam maioris seculi introitus spaciosi &
14 securi, & facientes immortalitatis fructũ. ❡ Si
ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui
viuunt angusta & vana hæc: non poterunt
15 recipere quæ sunt reposita. ❡ Nunc ergo qua
re tu conturbaris, cùm sis corruptibilis? &
16 quid mouêris tu, cùm sis mortalis? Et qua-
re non accepisti in corde tuo quod est futu
17 rum, sed quod in præsenti? ❡ Respondi, & di-
xi: Dominator Domine, ecce disposuisti le-
ge tua, qm̃ iusti hæreditabunt hæc, impij
18 aũt peribunt. ❡ Iusti autem ferent angusta
sperantes spaciosa, qui enim impiè gesse-
runt, & angusta passi sunt, & spaciosa non
19 videbunt. ❡ Et dixit ad me: Non est iudex
B super Deum, neque intelligens super Al-
20 tissimũ. ❡ Pereunt enim multi præsentes, qa
21 negligitur quæ anteposita est, Dei lex: ❡ Mã-
dans enim mandauit Deus venientibus, qñ
venerunt, quid facientes viuerent, & quid
22 obseruãtes nõ punirentur. ❡ Hi aũt nõ sunt
persuasi, & contradixerunt ei, & constitue-
23 runt sibi cogitamẽ vanitatis, ❡ & ꝓposuerũt
sibi circunuentiones delictorum, & super-
dixerunt Altissimo non esse, & vias eius nõ
24 cognouerunt: ❡ & legem eius spreuerunt, &
sponsiones eius abnegauerunt, & in legiti-
mis eius fidẽ non habuerunt, & opera eius
25 non perfecerunt. ❡ Propter hoc Esdra vacua
26 vacuis, & plena plenis. ❡ Ecce tẽpus veniet,
& erit qũ venient signa quæ prædixi tibi,
& apparebit sponsa, & apparescens ostende
27 tur quæ nũc subducitur terra: ❡ & oĩs q libe
ratus est de ꝑdictis malis, ipse videbit mira-
28 bilia mea. ❡ Reuelabitur n. filius meus I E-
S V S cũ his qui cũ eo sunt: & iucundabun-
tur qui relicti sunt in annis quadringentis.
29 ❡ Et erit post annos hos, & morietur filius
meus C H R I S T V S, & oẽs qui spiramen-
30 tũ habent hoĩes: ❡ & conuertetur seculum
in antiquũ silentiũ diebus septem, sicut in
prioribus iudicijs, ita vt nemo derelinquat.
31 ❡ Et erit post dies septem, & excitabitur
quod nondum vigilat seculum, & morietur
32 corruptum, ❡ & terra reddet quæ in ea dor-
miunt, & puluis qui in eo silentio habitant,
& promptuaria reddent quæ eis cõmenda-
33 tæ sunt animæ. ❡ Et reuelabitur Altissimus su
per sedẽ iudicij, & pertrãsibunt miseriæ, &
34 longanimitas cõgregabitur. ❡ Iudicium au-
tem solum remanebit, veritas stabit, & fi-
35 des cõualescet, ❡ & opus subsequẽt, & mer
ces ostẽdetur, & iustitiæ vigilabunt, & iniu-
36 stitiæ non dominabuntur. ❡ Et dixi: Primus
Abrahã propter Sodomitas orauit, & Moy-
C ses pro patribus qui in deserto peccauerũt:
37 ❡ & qui post eũ pro Israël in diebus Achaz,
38 & Samuelis, ❡ & Dauid pro cõtractione, & Sa
lomon pro eis qui venerũt in sanctificatio-
39 nem, ❡ & Elias pro his qui pluuiã accepe-
40 runt, & pro mortuo vt viueret, ❡ & Ezechias
pro populo in diebus Sennacherib, & mul-
41 ti pro multis. ❡ Si ergo modo qñ corruptibi-
le increuit, & iniustitia multiplicata est, &
orauerunt iusti pro impijs: quare & nunc
42 sic nõ erit? ❡ Et rñdit ad me, & dixit: Præsens
seculum non est finis, gloria in eo frequens
manet: propter hoc orauerunt pro inuali-
43 dis. ❡ Dies enim iudicij erit finis temporis
huius, & initiũ tpis futuræ immortalitatis,
44 in quo transiuit corruptela, ❡ soluta est intẽ-
perãtia, abscissa est incredulitas: creuit autẽ
45 iustitia, orta est veritas. ❡ Tunc enim nemo
poterit saluare eũ qui perijt, neq; demerge-
46 re qui vicit: Et respondi, ❡ & dixi, Hic est ser-
mo meus primus & nouissimus, qm̃ melius
erat non dare terrã Adam, vel cum iam de-
47 disset, coërcere eũ vt nõ peccaret. ❡ Quid. n.
prodest hominibus in præsenti viuere in tri
48 stitia, & mortuos sperare punitionẽ? ❡ O tu
quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non
est factus solius tuus casus, sed & nr̃ qui ex
49 te aduenimus. ❡ Quid enim prodest nobis
si promissum est nobis immortale tempus:
50 nos autem mortalia opera egimus? Et quo-
niam prædicta est nobis perennis spes: nos
51 vero pessimi vani facti sumus. ❡ Et quoniam
reposita sunt nobis habitacula sanitatis &
securitatis: nos vero malè conuersati su-
52 mus. ❡ Et quoniam reposita est gloria Altis-
simi protegere eos qui tardè cõuersati sunt.
nos autem pessimis vijs ambulauimus.
53 ❡ Et quoniam ostendetur paradisus, cuius
fructus incorruptus perseuerat, in quo est
54 & securitas & medela. ❡ nos vero non ingre
diemur. in ingratis enim locis cõuersati su
55 mus. ❡ Et quoniam super stellas fulgebant
D facies eorum qui abstinentiam habuerunt:
nostræ autem facies super tenebras nigræ:
56 ❡ non enim cogitauimus viuentes quando
iniquitatem faciebamus, quòd inciperemus
57 post mortem pati. ❡ Et respondit, & dixit:
Hoc est cogitamentum certaminis qđ cer-
58 tabit qui super terram natus est homo, ❡ vt
si victus fuerit, patiatur qđ dixisti: si aũt vi-
59 cerit, recipiet quod dico: ❡ quoniam hæc est
vita quam Moyses dixit cum viueret, ad po-
pulum dicens: Elige tibi vitam, vt viuas.
60 ❡ Non crediderunt autem ei, sed nec post
eum prophetis: sed nec mihi qui locutus
61 sum ad eos. ❡ quoniam non esset tristitia in
perditionem eorum, sicut futurum est gau-
dium super eos, quibus persuasa est salus.
62 ❡ Et respondi, & dixi: Scio Domine quoniã
vocatus est Altissimus misericors in eo,

Gen. 18. c. 23. Exo. 32. c. 11. c. 17. 2. Pa 6. c. 14. 3. Reg. 17. l. 21. & 18. d. 25. 4. Reg. 19 c. 15. Ro. 5. a 2. Deu. 30. d 19.

ꝙ misereať his, qui nondũ in seculo aduenerunt, 63 ¶& ꝙ misereť illis qui conuersionẽ faciũt in lege eius. 64 ¶& lõganimis est, qm̃ longanimitatẽ pręstat his qui peccauerũt quasi suis operibus: 65 ¶& munificus est, qm̃ quidẽ donare vult pro exigentijs. 66 ¶& multæ misericordiæ, qm multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt. 67 ¶Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabit seculũ cũ his qui inhæreditabant in eo. 68 ¶ Et donat: qm̃ si nõ donauerit de bonitate sua, vt alleuenť hi qui iniquitatẽ fecerunt, de suis iniquitatibus nõ poterit decies millesima pars viuificari hominum. 69 ¶ Et iudex si non ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem contentionum: 70 ¶ nõ fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPVT VIII.

1 A ET respondit ad me, & dixit: Hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autẽ propter paucos. 2 ¶Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, qm̃ dabit terram multã magis vnde fiat fictile, paruũ aũt puluerẽ vnde aurũ fit: sic & actus præsentis seculi. 3 ¶ Multi quidẽ creati sunt, pauci aũt saluabunť. 4 ¶ Et rñdi & dixi: Absorbe ergo anima sensũ, & deuora quod sapit, 5 ¶ conuenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datũ est spatium, nisi solũmodo viuere. 6 ¶ O Dñe, si non permittes seruo tuo, vt oremus corã te, & des nobis semẽ cordi, & sensui culturã, vnde fructus fiat, vnde viuere possit oĩs corruptus, qui portabit locũ hominis? 7 ¶Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarũ, sicut locutus es: 8 ¶& quomodo nũc in matrice plasmatũ est corpus, & præstas membra: conseruatur in igne, & aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est: 9 ¶ipsum autem quod seruat, & quod seruatur vtraque seruabuntur: seruataq; quandoque iterum reddit matrix quæ in ea creuerunt. 10 ¶Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructus mamillarum, 11 ¶ vt nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ. 12 ¶Enutristi eũ tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & 13 corripuisti eum tuo intellectu: ¶ & mortificabis eum, vt tuam creaturam: & viuificabis eum, vt opus tuum. 14 ¶ Si ergo perdideris B eum qui tantis laboribus plasmatus est, tuo iussu facile est ordinari, vt & id quod fiebat seruaretur. 15 ¶Et nunc Domine dicam de omni homine tu magis scis: de populo autem 16 tuo, ob quem doleo, ¶& de hæreditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob, propter 17 quem doleo: ¶ ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus 18 nostros, qui inhabitamus terram. ¶ Sed au19 diui celeritatẽ iudicis qui futurus est: ¶Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te. Initium verbo20 rum Esdræ priusquã assumeretur: ¶ & dixi: Domine, qui inhabitas seculum, cuius oculi 21 eleuati in superna & aere: ¶ & cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tre22 more, ¶ quorum seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum verum, & dicta 23 perseuerantia: ¶cuius iussio fortis, & dispositio terribilis, cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & 24 veritas testificatur: ¶ exaudi orationem serui tui, & auribus percipe precationem fig25 menti tui. ¶Dum enim viuo, loquar: & dum 26 sapio respondebo. ¶Nec respicias populi tui 27 delicta, sed qui tibi in veritate seruiut. ¶Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt. 28 ¶Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conuersati sunt, sed memorare qui ex vo29 luntate tua timorem cognouerunt. ¶ Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuã 30 splendidè docuerunt. ¶ Nec indigneris eis C qui bestijs peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confi31 dunt, & gloria. ¶ Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocabe32 ris. ¶Si enim desideraueris vt nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem 33 non habentibus opera iustitiæ. ¶Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex pro34 prijs operibus recipient mercedem. ¶ Quid est.n. homo, vt ei indigneris: aut gen' corruptibile, vt ita amarus sis de ipso? 35 ¶ In veritate enim nemo de genitis est, qui non impiè gessit, & de confitentibus qui non deliquit. 36 ¶In hoc enim annunciabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiã bonorũ operum. 37 ¶ Et respondit ad me, & dixit: Rectè locut' es aliqua: & iuxta sermones tuos sic 38 & fiet. ¶ quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem. 39 ¶sed iucundabor super iustorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoq;, & saluationis, & mercedis receptionis. 40 ¶ Quomodo ergo locutus sum, sic & est. 41 ¶Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plãtationes multitudinis plantat, sed nõ in tempore omnia quæ seminata sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt radicabũt: sic & qui in seculo seminati sunt, nõ omnes saluabuntur. 42 ¶ Et respondi, & dixi:

volet. 3.

43 Si inueni gratiā loquar. ❡ Quomodo semen agricolæ si non ascenderit, aut non acceperit pluuiā tuam in tpe, aut si corruptū fuerit multitudine pluuiæ, ❡sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus, quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti semini agricolæ. ❡Non irascaris super nos: sed parce populo tuo, & miserere hæreditati tuæ. Tu aūt creaturæ tuæ misereris ❡ Et rñdit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris? ❡ Multum .n. restat, vt possis diligere meam creaturam super me: tibi aūt frequenter & ipsi proximaui, iniustis aūt nunquam. ❡ Sed & in hoc mirabilis es corā Altissimo, ❡ qm̄ humiliasti te sicut decet te, & non iudicasti te, vt inter iustos plurimū glorificeris. ❡Propter quod miseriæ multæ, & miserabiles efficientur eis qui habitant seculum in nouissimis: quia in multa superbia ambulauerūt. ❡ Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriā. ❡Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatū est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est ciuitas, probata est requies, pfecta est bonitas, & pfecta sapiētia. ❡ Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis abscōsa est: & in infernum fugit corruptio in obliuione. ❡ Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. ❡Noli ergo adijcere inquirēdo de multitudine eorū qui pereunt. ❡ Nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contempserunt, & vias eius dereliquerunt. ❡ Adhuc aūt iustos eius conculcauerunt, ❡& dixerunt in corde suo nō esse Deū: & quidem sciētes qm̄ moriuntur. ❡Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt, sic eos sitis & cruciatus, quæ præparata sunt: non enim voluit hominem disperdi. ❡Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerunt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitā. ❡ Quapropter iudiciū meū modo appropinquat ❡Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi: ❡ Ecce nunc Dñe demonstrasti mihi multitudinē signorū quę incipies facere in nouissimis: sed non demonstrasti mihi quo tpe.

(Margin: Ps. 13. a. 1. & 52. a. 1.)

CAPVT IX.

1 A ET respondit ad me, & dixit: Metiens metire tempus in semetipso, & erit cū videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt, ❡tunc intelliges, quoniā ipsum est tempus in quo incipiet Altissimus visitare seculum, quod ab eo factum est. ❡Et quādo videbitur in seculo motio locorū, & populorum turbatio, ❡tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio. ❡ Sicut enim omne quod factum est in seculo, initiū habet pariter & consummationem, & consummatio est manifesta: ❡ sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus, & consummationes in actu & in signis. ❡ Et erit omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua & per fidē, in qua credidistis. ❡ relinquetur de pdictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis. quoniā sanctificaui me à seculo. ❡ Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in cōtēptū. ❡Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: ❡& qui fastidierunt legem meā cum adhuc erant habentes libertatem, ❡& cū adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus non intellexerunt, sed spreuerunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere. ❡Tu ergo nol adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabunt: sed B inquire quomodo iusti saluabūtur, & quorum seculū, & propter quos seculum, & qn̄. ❡ Et respondi, & dixi: ❡ Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui saluabunt, ❡sicut multiplicatur fluctus super guttam. ❡ Et respondit ad me, & dixit: ❡ Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniā tēpus erat seculi. ❡ Et nunc cum essem parans eis his qui nunc sunt, antequā fieret seculum, in quo habitarent: & nemo mihi contradixit. ❡tunc enim quisque & nunc [b]creator in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorū. ❡Et consideraui seculū, & ecce erat periculum propter cogitationes quę in eo aduenerunt. ❡ Et vidi, & peperci ei valde: & seruaui mihi acinū de botro, & plantationem de tribu multa: ❡Pereat ergo multitudo quę sine causa nata est, & seruetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfeci. ❡Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis: ❡ ibis in campum florum, vbi domus nō est ædificata: & māducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum nō bibes, sed solummodo flores: ❡ deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam & loquar tecū. ❡ Et profectus sum, C sicut dixit mihi, in campum qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. ❡ Et de herbis agri manducaui, & facta est esca earū mihi in saturitatem. ❡ Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fęnum, & cor meum iterū turbabatur sicut ante. ❡ Et apertū est os meum, & inchoaui dicere coram Altissimo, & dixi: ❡ O Domine, te nobis ostendens ostēsus es patribus nostris in

(Margin: Mat. 10. b. 6. — [b] creatur. 2. — Exod. 19 b. 9. & 24 a. 3.)

deserto, qđ nō calcatur, & in fructuoso, qui erant exeuntes de Ægypto, & dicens dixi- [Deu. 4.b. 12.]
30 sti: Tu Israel audi me, semen Iacob intende sermonibus meis. 31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per seculum. 32 Nam patres nostri accipientes legem, non seruauerunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis nō parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat. [Exo. 32. f.28.] 33 Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat. 34 Et ecce consuetudo est, vt cum acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquid escam vel potū, cum fuerit exterminatū id, in quo seminatum est, vel in quod missum est: 35 simul id quod seminatum, vel missum est, D vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta iam non manent apud nos: sed nobis sic non factū est. 36 Nos quidem qui legē accepimus peccātes periuimus, & cor nostrū 37 quod suscepit eam: nam lex non perijt, [Esa. 48. a.2.] 38 sed permansit in suo labore. Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera tpe, & ecce hæc lugebat, & plorabat cū voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius. [Inf. 10.d. 40.] 39 Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & cōuersus 40 sum ad eā, & dixi ei: Vt quid fles? & qđ doles animo? 41 Et dixit ad me: Dimitte me Domine meus, vt defleā me, & adijciā dolorē: qm̄ valde amaro sum animo, & humiliata 42 sum valde. Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi: 43 Et dixit ad me: Sterilis fui ego famula tua: & non peperi, habens maritū annis tri- 44 ginta. Ego .n. per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor 45 Altissimū nocte ac die. Et factum est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillā tuā, & vidit humilitatē meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filiū: & iucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & oēs ciues mei, & honorificabamus valde 46 Fortem. Et nutriui eum cum labore multo. 47 Et factū est cū creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

CAPVT X.

1 A ET factū est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est: 2 & euertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me, & quieui vsq; in alium diem vsq; 3 nocte. Et factū est, cum oēs quieuissent vt me consolarentur, vt quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc cāpo: 4 & cogito iam non reuerti in ciuitatē, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, 5 & ieiunare vsque dum morior. Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi 6 cum iracundia ad eam, & dixi: Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrū, 7 & quæ nobis contingunt? Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissi- 8 me. Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniā omnes contristati su- 9 mus, tu autem contristaris in vno filio? Interroga enim terram, & dicet tibi: qm̄ hæc est, quæ debeat lugere casum tantorum su- 10 per eā germinātiū. Et ex ipsa ab initio omnes nati, & alij venient: & ecce penè omnes in perditionem ambulant, & exterminium 11 fit multitudo eorū. Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinē perdidit, q̄ tu, quæ pro vno doles? 12 Si autem dicis mihi: Quoniā non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus 13 peperi, & cum doloribus genui: terra aūt secundum viam terræ, abijtque in ea multitudo præsens, quo modo euenit: & ego tibi 14 dico, sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio 15 ei qui fecit eam. Nunc ergo retine apud te metipsam dolorē tuū, & fortiter fer qui ti- 16 bi contigerunt casus. Si .n. iustificaueris ter- B minū Dei, & consilium suū recipies in tem- 17 pore, & in talibus collaudaberis. Ingredere ergo ciuitatem ad virum tuum. Et dixit 18 ad me: Nō faciā, neque ingrediar ciuitatē, 19 sed hic moriar. Et apposui adhuc loqui ad 20 eam, & dixi: Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion: Consolare propter dolorem Ierusalē. 21 Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrū demolitum est, & templum nostrū destructum est, 22 & psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctū est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod inuocatū est super nos, penè prophanatum est: & liberi nostri contumeliā passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatē abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditi sunt, & iuuenes nostri seruierūt, & fortes nostri inualidi facti sunt, 23 & quod omniū maius signaculū Sion, quoniā resignata est de gloria sua. nam & tradita est in manibus eorum qui 24 nos oderunt. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus requietionem laborum. 25 Et factum est, cum loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito, & species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauens valde ad eam, & cogitarem

quid

26 quid esset hoc. Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, vt com
27 moueret terra a mulieris sono, & vidi: & C ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, locus demonstrabatur de fundamentis magnis, & timui, &
28 clamaui voce magna, & dixi: Vbi est Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, & factus est finis meus in corruptionē, & oratio mea in improperiū.

Sup.4.2.a

29 Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit
30 ad me, & vidit me, & ecce eram positus vt mortuus, & intellect⁹ meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortauit me, & statuit me super pedes meos, & dixit
31 mihi: Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? &
32 quare conturbaris? Et dixi: Quoniam dereliquisti me, & ego quidē feci secundum sermones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et
33 dixit ad me: Sta vt vir, & commouebo te.
34 Et dixi: Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, vt nō frustra moriar:
35 quoniam vidi quæ non sciebam, & audio
36 quæ non scio. Aut nunquid sensus meus
37 fallitur & anima mea somniat? Nunc ergo deprecor te, vt demonstres seruo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit:
38 Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniā Altissimus reuelauit ti-
39 bi mysteria multa. Vidit rectā viam tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter
40 Sion. Hic ergo intellectus visionis quæ ti-
41 bi apparuit ante paululum. Quam vidisti
42 lugentē, inchoasti consolari eam. Nunc aūt iam speciem mulieris non vides, sed appa-
43 ruit tibi ciuitas ædificari. & quoniam enarrabat tibi de casu filij sui, hæc absolutio est.
44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion: & D quoniam dixit tibi, quā & nunc conspicies,
45 vt ciuitatem ædificatam. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quan-
46 do non erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factum est post annos triginta ædificauit Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes:
47 tūc fuit quādo peperit sterilis filiū. Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum cum labo
48 re, hoc erat habitatio in Ierusalem. Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Ierusa-
49 lem. Et ecce vidisti similitudinem eius: & quoniam filiū lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant
50 tibi aperienda. Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudi-
51 nem decoris eius. Propterea enim dixi tibi vt maneres in campo vbi domus nō est ædi-
52 ficata. Sciebam enim ego, quoniam Altissi-
53 mus incipiebat tibi ostēdere hæc: propterea dixi tibi, vt venires in agrum, vbi non
54 est fundamentū ædificij. Nec enim poterat opus ædificij hominis sustineri in loco, vbi
55 incipiebat Altissimi ciuitas ostēdi. Tu ergo noli timere, neq; expauescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorē & magnitudinē ædificij quantū capax est tibi visus oculorū
56 videre: & post hæc audies quantum capit
57 auditus auriū tuarū audire. Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissi-
58 mum sicut & pauci. Nocte aūt quæ in cra-
59 stinum futura est, manebis hic: & ostendet tibi altissimus eas visiones supremorū, quæ faciet Altissimus his qui habitant super ter-
60 ram à nouissimis diebus Et dormiui illam noctem & aliam sicut dixerat mihi.

b cōmonebo 2.

CAPVT XI.

1 A ET vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum, &
2 capita tria, Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cęli insufflabant in
3 eam, & colligebantur. Et vidi, & de pennis eius nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis & mo-
4 dicis. Nam capita eius erant quiescētia, & dimidium caput erat maius aliorum capi-
5 tum, sed ipsū quiescebat cū eis. Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis suis, & regnauit super terrā, & super eos qui habitant in
6 ea. Et vidi quoniā subiecta erant ei omnia sub cęlo, & nemo illi contradicebat, neque
7 vnus de creatura quæ est super terram. Et vidi, & ecce surrexit aquila super vngues
8 suos, & misit vocē pennis suis, dicens. Nolite oēs simul vigilare, dormite vnusquis-
9 que in loco suo, & per tempus vigilate. Ca-
10 pita autem in nouissimo seruentur. Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus
11 eius, sed de medietate corporis eius. Et numeraui contrarias pennas eius, & ecce
12 ipsæ erant octo. Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit vna penna, & regnauit su-
13 per omnem terram. Et factum est cum regnaret venit ei finis, & non apparuit locus eius, & sequens exurrexit, & regnabat. Ipsa
14 multū tenuit tempus: Et factus est cum B regnaret, & veniebat finis eius, vt non ap-
15 pareret sicut prior. Et ecce vox emissa
16 est illi, dicens: Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram: hæc annuncio tibi an-
17 tequàm incipias non apparere: Nemo post te tenebit tempus tuū, sed nec dimidiū eius.
18 Et leuauit se & tertia tenuit principatum
19 sicut & priores, & non apparuit & ipsa. Et sic cōtingebat oībus alijs singulatim princi-
20 patū gerere, & iterū nusquā comparere. Et

-5.

vidi, & ecce in tẽpore sequentes pennæ erigebantur à dextera parte vt tenerẽt & ipsæ principatum: & ex his erãt quæ tenebãt, sed 21 tamen statim non comparebant. ¶ Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tenebant 22 principatum ¶ Et vidi post hæc, & ecce non cõparuerunt duodecim pennæ, & duo pen- 23 nacula: & nihil supererat in corpore aquilæ nisi duo capita quiescẽtia & sex pennacula. 24 ¶ Et vidi, & ecce sex pennaculis diuisæ sunt C duæ, & mãserũt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manserunt in 25 loco suo. ¶ Et vidi, & ecce subalares cogita- 26 bant se erigere & tenere principatũ. ¶Et vidi, & ecce vna erecta est, sed statim nõ cõ- 27 paruit. ¶Et secũdę velocius q̃ priores nõ cõ- 28 paruerũt. ¶Et vidi, & ecce duæ quæ superauerũt apud semetipsas cogitabãt & ipsæ re- 29 gnare. ¶& in eo cum cogitarent, ecce vnum quiescentiũ capitũ quod erat mediũ, euigi- 30 labat: hoc.n.erat duorum capitũ maius. ¶Et vidi quoniam completa sunt duo capita se- 31 cum: ¶& ecce conuersum est caput cum his qui cũ eo erant, & comedit duas subalares 32 quæ cogitabant regnare. ¶Hoc autem caput perconterruit oẽm terram, & dominabatur in ea his qui habitant terrã cũ labore multo, & potentatũ tenuit orbis terrarum super 33 oẽs alas quæ fuerunt. ¶ Et vidi post hæc, & ecce medium caput subito non comparuit, 34 & hoc sicut alæ. ¶Superauerunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnauerunt super terram, & super eos qui habitant in ea. 35 ¶Et vidi, & ecce deuorauit caput à dexte- 36 ra parte illud quod à leua. ¶ Et audiui vocem dicentem mihi: Conspice contra te, 37 & considera quod vides. ¶Et vidi, & ecce si- D cut leo concitatus de sylua rugiens: & vidi q̃m emittebat vocem hominis ad aquilam, 38 & dixit dicens: ¶Audi tu, & loquar ad te, & 39 dicet Altissimus tibi: ¶ Nonne tu es qui superasti de quatuor animalibus, quæ fecerã regnare in seculo meo, & vt per eos veniret 40 finis temporũ eorum? ¶Et quartus veniens, deuicit oĩa animalia quæ transierũt, & potentatu tenuit seculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore pessimo, & inhabitauit tot temporibus orbem terra- 41 rum cum dolo. ¶Et iudicasti terram nõ cum 42 veritate. ¶ Tribulasti enim mansuetos, & læsisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorũ qui fructificabant, & humiliasti muros eorum qui te non 43 nocuerunt. ¶ Et ascendit contumelia tua vsque ad Altissimũ, & superbia tua ad For- 44 tem. ¶ Et respexit Altissimus superba tẽpora, & ecce finita sunt, & scelera eius comple- 45 ta sunt. ¶ Propterea non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pẽnacula tua pessima, & capita tua maligna, & vngues tui pes- 46 simi, & omne corpus tuum vanum, ¶ vt refrigeretur omnis terra, & reuertatur liberata de tua vi, & speret iudicium & misericordiam eius qui fecit eam.

CAPVT XII.

1 A ET factum est dum loqueretur leo verba hæc ad aquilã: ¶& ec- 2 ce quod superauerat caput, & nõ cõparuerũt quatuor alæ illæ q̃ ad eũ trãsierũt, & erectę sunt vt regnarẽt: & erat regnũ eorũ exile, & tumul- 3 tu plenũ. ¶Et vidi, & ecce ipsa nõ apparebãt, & oẽ corpus aquilæ incendebať, & expauescebat terra valde, & ego a tumultu & excessu mentis, & à magno timore vigilaui, & 4 dixi spiritui meo: ¶ Ecce tu præstitisti mihi 5 hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi. ¶Ecce adhuc fatigatus sũ animo, & spiritu meo inualidus sum valde, & nec modica est in me virtus a multo timore, quam expaui no- 6 cte hac. ¶ Nunc ergo orabo Altissimum, vt 7 me confortet vsque in finẽ. ¶Et dixi: Dominator Domine, si inueni gratiã ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certe ascendit deprecatio mea ante 8 faciem tuã: ¶conforta me, & ostende seruo tuo mihi interpretationẽ & distinctionem visus horribilis huius, vt plenissimè cõsole- 9 ris animam meam. ¶ Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporũ nouissima. 10 Et dixit ad me: ¶Hæc est interpretatio visio- 11 nis huius. ¶Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum 12 est in visione Danieli fratri tuo. ¶ Sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc ti- 13 bi interpretor. ¶ Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terrã, & erit timor acrior 14 omniũ regnorũ quæ fuerunt ante eũ. ¶Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus 15 post vnum. ¶ Nam secundus incipiet regna- B re, & ipse tenebit amplius tempus præ duo- 16 decim. ¶ Hæc est interpretatio duodecim 17 alarum quas vidisti ¶Et quam audisti vocem quæ locuta est, nõ de capitibus eius exeun- 18 tem, sed de medio corporis eius, ¶hæc est interpretatio. quoniã post tempus regni illius nascentur contentiones non modicę, & periclitabitur vt cadat: & nõ cadet tũc, sed ite- 19 rũ constituetur in suũ initium. ¶ Et quoniã vidisti subalares octo cohærentes alis eius, 20 ¶ hæc est interpretatio. Exurgẽt in ipso octo reges quorũ erũt tempora leuia, & anni ci- 21 tati, & duo quidem ex ipsis periẽt. ¶ Appropinquante autem tempore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duæ 22 vero in finem seruabuntur. ¶ Et quoniã vi- 23 disti tria capita quiescentia, ¶ hæc est interpretatio: in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea mul- 24 ta. & dominabũtur terram, ¶& qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerũt ante hos. ꝑpter hoc ipsi vocati sunt 25 capita aquilæ. ¶ Isti enim erũt qui recapitu

labunt impietates eius, & qui perficient nouissima eius. 26 ¶Et quoniã vidisti caput maius C nõ apparens, hæc est interpretatio eius, quõ vnus ex eis super lectũ suũ morietur, & tamẽ cũ tormẽtis. 27 ¶Nã duo qui perseuerauerint, 28 gladius eos comedet. ¶Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic 29 gladio in nouissimis cadet. ¶Et quoniã vidisti duas subalares traijcientes super caput 30 quod est in dextera parte, ¶hæc est interpretatio. hi sunt quos cõseruauit Altissimus in finẽ suũ, hoc est regnũ exile, & turbationis plenũ. 31 ¶Sicut vidisti & leonẽ, quẽ vidisti de sylua euigilantẽ & rugientẽ, & loquentem ad aquilã, & arguentẽ eam, & iniustitias ipsius per omnes sermones eius, sicut audisti. 32 ¶hic est ventus quẽ seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discerptiones eorũ. 33 ¶Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit cum arguerit eos, tunc corripiet eos. 34 ¶Nã residuũ populũ meum liberabit cum misericordia, qui saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab initio. 35 ¶Hoc somnium quod vidisti, 36 & hæ interpretationes. ¶Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc. 37 ¶Scribe ergo omnia illa in libro, quæ vidisti, 38 & pone ea in loco abscondito: ¶Et docebis ea sapiẽtes de populo tuo, quorũ corda 39 scis posse capere & seruare secreta hæc. ¶Tu autem adhuc sustine hic alios diem septem, vt tibi ostẽdatur quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. 40 ¶Et profectus est a me. Et factũ est, cum audisset omnis populus, quõ pertransierunt septem dies, & ego non fuissem reuersus in ciuitatem, & cõgregauit se oĩs, à minimo vsq; ad maximum, & 41 venit ad me, & dixerũt mihi, dicẽtes: ¶Quid D peccauimus tibi, & quid iniuste egimus in te, quoniam derelinquens nos, sedisti in loco hoc? 42 ¶Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata a tempestate. 43 ¶Aut non 44 sufficiunt nobis mala quæ contingunt? ¶Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incẽdio Sion? 45 ¶Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi: 46 ¶Confide Israel, & noli tristari tu domus 47 Iacob. ¶Est enim memoria vestri coram Altissimo: & Fortis non est oblitus vestri in 48 tentatione. ¶Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a vobis: sed veni in hunc locum, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ. 49 ¶Et nunc ite vnusquisque vestrum in domum suam: & 50 ego veniam ad vos post dies istos. ¶Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem: 51 ¶ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandauit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

1 A ET factum est post dies septem, & somniaui somnium nocte: 2 ¶Et ecce de mari ventus exurgebat, vt conturbaret omnes 3 fluctus eius. ¶Et vidi, & ecce conualescebat ille homo cum millibus cœli: & vbi vultum suum vertebat vt considuraret, tremebant omnia quæ sub eo videbãtur. 4 ¶& vbicunque exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius, sicut quiescit terra quando senserit 5 ignem. ¶Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quatuor ventis cœli, vt debellarent hominem qui ascẽderat de mari. 6 ¶Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volauit super eum. 7 ¶Ego autem quæsiui videre regionem, vel locum 8 vnde sculptus esset mons, & non potui. ¶Et post hæc vidi, & ecce, omnes qui congregati sunt ad eum, vt expugnarent eum, timebãt 9 valde, tamen audebant pugnare. ¶Et ecce, vt vidit impetum multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque phrameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo vt vidi. 10 ¶quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flammę, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flãmæ, 11 & multitudo tempestatis: ¶& cõcidit super multitudinẽ in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo puluis, & fumi odor: & vidi, & 12 extimui. ¶Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se 13 multitudinem aliam pacificam, ¶& accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorundam gaudentium, quorundam tristantium, aliqui vero alligati, aliqui adducen B tes ex eis qui offerebantur: & ægrotaui a multitudine pauoris, & expergefactus sum, 14 & dixi: Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti vt su15 sciperes deprecationem meam: ¶& nũc demonstra mihi adhuc interpretationem somnij huius. 16 ¶Sicut enim existimo I sensu meo: væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & 17 multo plus vę his q non sunt derelicti. ¶Qui 18 enim non sunt derelicti, tristes erant. ¶Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui 19 derelicti sunt. ¶Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, 20 sicut ostendunt somnia hæc. ¶Attamen fa-

cilius est periclitantē venire in hunc, q̄ pertransire, sicut nubem à seculo, & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me & dixit: 21 Visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es, adaperiam tibi. 22 Qm̄ de his dixisti qui derelicti sunt, hæc est interpretatio. 23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo inciderunt, hi sunt q habēt opera & fidem ad Fortissimum. 24 Scito ergo qm̄ magis beatificati sunt qui derelicti, super eos, qui mortui sunt. 25 Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentē de corde maris, 26 ipse est quem conseruat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt. 27 Et quoniam vidisti de ore eius exire, vt spiritum, & ignē & tempestatem: 28 & quoniam non tenebat phrameam, neque vas bellicosum, corrupit enim impetus eius multitudinem: q̄ veneat expugnare eum: hæc est interpretatio. 29 Ecce dies veniunt, qn̄ incipiet Altissimus 30 liberare eos qui super terram sunt: & veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terrā. 31 Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas ciuitatē, & locus locū, & gēs aduersus gentē, & regnum aduersus regnum. 32 Et erit cum fient hæc, & contingent signa quæ antè ostendi tibi: & tūc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt virum ascendentem. 33 Et erit qn̄ audierint oēs gentes vocē eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum: 34 & colligetur in vnum multitudo innumerabilis, sicut volens venire, & expugnare eum. 35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion. 36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus. 37 Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes, impietates eorū oēs quæ tēpestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorū, & cruciamenta quibus 38 incipient cruciati: quę assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quę igni assimilata est. 39 Et qm̄ vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam. 40 hæ sunt decem tribus ‖ quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuum duxit Salmanasar rex Assiriorum: & transtulit eos trans flumen, & 41 translati sunt in terram aliam. Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerentur in vlteriorem regionem, vbi nūquā 42 inhabitauit genus humanū: vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua. 43 Per introitus autem angustos fluminis Euphrāten introierunt. 44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit 45 venas fluminis vsquequo transirent. Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Arsareth. 46 Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tempore: & nunc iterum 47 cum cęperint venire, iterum Altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire: propter hoc vidisti multitudinem cū pace. 48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra terminū meum. 49 Factum erit ergo, quādo incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gētes, proteget eos qui superauerūt populum: 50 & tunc ostendet eis multa plurima portēta. 51 Et dixi ego: Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascēdentē de corde maris. Et dixit mihi: 52 Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire q̄ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meū, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei. 53 Hæc est interpretatio somnij quod vidisti, & ꝓpter 54 quod illuminatus es hic solus. Dereliquisti enim tuā, & circa meā vacasti legem, & 55 quæsisti. Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem: 56 & propter hoc ostēdi tibi merces apud Altissimum, erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponā tibi grauia & mirabilia. 57 Et profectus sum, & transij in campum, multum glorificatus & laudans Altissimum de mirabilibus, quæ per tempus faciebat: 58 & quoniā gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus.

Matt. 24. a. 7.

4. Re. 17. a. 3.

Ex. 14. c. 21. Ios. 3. d. 15.

CAPVT XIIII

1 Et factum est tertio die, & ego sedebam sub quercu 2 Et ecce vox exiuit contra me de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego domine. Et surrexi 3 super pedes meos, Et dixit ad me. ‖ Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, qn̄ populus meus seruiebat 4 in Aegypto: & misi eum, & eduxi populū meum de Aegypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebam eum apud me 5 diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei tēporū secreta & finē: 6 & pcepi ei, dicēs: Hæc in palā facies verba, 7 & hæc abscondes. Et nunc tibi dico: 8 Signa quæ demonstraui, & somnia quæ vidisti, & interpetationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea: 9 tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris residuus cum cōsilio meo & cū similibus tuis, vsquequo finiātur tempora. 10 quoniam seculum perdidit iuuentutem suam, & tpa appropinquant senescere. 11 Duodecim enim partibus diuisum est seculū, & transierunt eius decima & dimidiū 12 decimæ partis: supersunt aūt eius post me 13 diū decimę partis. Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, &

Ex. 3. a. 2.

consolare humiles eorum, & renuncia iam
14 corruptelæ, & dimitte abs te mortales cogitationes, & proijce abs te pondera humana, & exuere iam infirmam naturã, & repone in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare à tempo-
15 ribus his: quæ enim vidisti nunc contigisse
16 mala, iterũ horum deteriora faciẽt. Quantum enim inualidum fiet seculum à senectute, tantum multiplicabuntur super inhabi-
17 tantes mala. Prolongauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim festinat venire, quam vidisti vi-
18 sionem. Et respondi, & dixi coram te Do-
19 mine: Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis com-
20 monebit? Positum est ergo seculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumi-
21 ne. Quoniã lex tua incẽsa est, propter q̃d nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ inci-
22 pient opera. Si enim inueni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in seculo ab initio quæ erant in lege tua scripta, vt possint homines inuenire semitam, & qui vo-
23 luerint viuere in nouissimis, viuant. Et respondit ad me, & dixit. Vadens congrega
C populum, & dices ad eos, vt non quærãt te
24 diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum
25 velociter: Et venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus quæ non extinguetur quousque finiantur quæ inci-
26 pies scribere. Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus absconse trades, in crastinum enim hac hora inci-
27 pies scribere. Et profectus sum sicut mihi præcepit, & congregaui omnem populum,
28 & dixi: Audi Israel verba hæc. Peregrina-
29 ti sunt patres nostri ab initio in Aegypto,
30 & liberati sunt inde. & acceperunt legem vitæ quam non custodierunt, quam & vos
31 post eos transgressi estis: & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non seruastis vias quas præcepit vobis Altissimus.
32 & iustus iudex cùm sit, abstulit à vobis in
33 tempore quod donauerat. Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum
34 sunt. Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui conseruati eritis, & post mortem misericordiam con-
35 sequemini. Iudicium enim post mortem venient quando iterum reuiuiscemus: & tunc istorum nomina patebunt, & impio-
36 rum facta ostendentur. Ad me igitur ne-
D mo accedat nunc, neque requirat me vs-
37 que dies quadraginta. Et accepi quinque viros, sicut mandauit mihi, & profecti su-
38 mus in campum, & mansimus tibi. Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me, dicens: Esdra aperi os tuũ, & bibe quo
39 te potauero. Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua, color aũt eius, vt ignis si-
40 milis. Et accepi, & bibi: & in eo cum bibissem cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meũ increscebat sapientia. Nam spiritus meus conseruabatur memoria.
41 Et apertũ est os meum, & non est clausum
42 amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur
43 excessiones noctis, quas nõ sciebãt. Nocte autem manducabant panẽ, ego autẽ per diẽ
44 loquebar, & per noctẽ nõ tacebam. Scripti sunt autẽ per quadraginta dies libri ducẽti
45 quatuor. Et factũ est cũ cõpleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus dicens. Priora q̃ scripsisti, in palã pone, & legant di-
46 gni & indigni: Nouissimos autem septuaginta cõseruabis, vt tradas eos sapiẽtibus de
47 populo tuo. In his.n. est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumẽ. Et feci sic.

Mat. 24. c.7. 1. Ioh. 2. c. 18.

Gene. 47. a.1. Deut. 4. a.5. & 5. a.6. Act. 7.g. 55.

CAPVT XV.

1 A ECce loquere in aures plebis meę sermones ꝓphetię, quos immisero in os tuũ, dicit Do-
2 minus, & fac vt in charta scribantur, q̃m fideles, & veri sunt.
3 Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentium,
4 Q̃m omnis incredulus in incredulitate sua
5 morietur. Ecce ego induco dicit Dñs, sup orbem terrarum mala, gladium, & famem,
6 & mortem, & interitum, pp quod superpolluit iniquitas oẽm terram, & adimpleta
7 sunt opera nociua illorum. Propterea di-
8 cit Dñs: Iam non silebo de impietatibus eorũ quæ religiosè agunt, nec sustinebo in his q̃ iniquè exercẽt: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorũ cla-
9 mant perseueranter. Vindicans vindicabo illos dicit Dñs, & accipiam oẽm sanguinem
10 innoxium ex illis ad me. Ecce populus me⁹ quasi grex ad occisionẽ ducitur, iã non pa-
11 tiar illũ habitare in Terra Aegypti, sed educam eũ in manu potẽti, & brachio excelso, & percutiã plaga sicut prius, & corrũpã oẽm
12 terrã eius. Lugebit Aegyptus & fundamẽta eius plaga verberata, & castigatione,
13 quas inducet ei Deus. Lugebunt cultores operãtes terrã, q̃m deficient semina eorum ab vredine, & grandine, & à sydere terribili.
14 Vę seculo, & qui habitãt in eo: quia appro-
15 pinquauit gladius & contritio eorũ, & exurget gẽs contra gentẽ ad pugnã, & rhõphæa
16 in manibus eorum. Erit.n. inconstabilitio hoĩbus, & alij alijs inualescentes non curabunt regem suũ, & principes viæ gestorum
17 suorũ in potentia sua. Concupiscet enim
18 homo in ciuitatem ire, & non poterit. Pro-

Apoca.6. c. 10. & 19.a.2.

pter

pter superbiam enim eorum ciuitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent. 19 ¶Non miserebitur homo proximum suum ad irritum faciendum domos eorum B in gladium, ad diripiendas substantias eorũ propter famem panis & tribulationẽ multam. 20 ¶Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum qui sunt, ab Oriente & ab Austro, ab Euro, & a Libano, ad cõuertendos in se, & reddere quæ dederunt illis: 21 sicut faciunt vsque hodie electis meis, sic faciã & reddã in sinu eorũ. Hæc dicit Dñs Deus: 22 ¶Nõ parcet dextera mea sup peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinẽ innoxiũ super terrã. 23 ¶Exijt ignis ab ira eius, & deuorauit fundamenta terrę, & peccatores quasi stramẽ incensum. 24 ¶Væ his qui peccãt, & nõ obseruant mandata mea, dicit Dñs: 25 ¶ non parcam illis. Discedite filij a potestate. Nolite contaminare sanctificationẽ meam. 26 ¶qm̃ nouit Dñs omnes qui delinquunt in illum: propterea 27 tradidit eos in mortẽ, & in occisionẽ. ¶ Iam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis, non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum. 28 ¶Ecce visio horribilis, & facies illius ab oriẽte. 29 ¶Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum numerus fertur super terram, vt iam timeant 30 & trepident omnes qui illos audient: ¶Carmonij insanientes in ira, & exient vt apri de sylua, & aduenient de virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionẽ terræ Assyriorum. 31 ¶ Et post hæc superualescent dracones natiuitatis suę memores, & conuertent se conspirantes in 32 virtute magna ad persequendos eos. ¶ Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorũ, & 33 conuertent pedes suos in fugã. ¶& a territorio Assyriorũ subsessor obsidebit eos, & cõsumet vnũ ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges 34 ipsorum. ¶Ecce nubes ab oriente, & septentrione vsq; ad meridianum, & facies earum C horrida valde, plena iræ, & procellæ, & 35 collident se inuicem, ¶ & collident sydus copiosum super terram, & sydus illorum, & 36 erit sanguis à gladio vsque ad ventrem. ¶ & fimus hominis vsq; ad substramẽ cameli, & erit timor & tremor multus super terrã, 37 ¶ & horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc mo-38 uebuntur nimbi copiosi, ¶ à meridiano & septentrione, & portio alia ab occidente: 39 ¶& superinualescent venti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitauit in ira, & sydus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum, & occidentem vio-40 labitur: ¶ & exaltabunt nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sydus, vt exterreãt omnẽ terrã, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentẽ sy-41 dus terribile. ¶ignem & grãdinem, & rhomphęas volantes, & aquas multas, vt et impleantur oẽs campi, & oẽs riui plenitudine 42 aquarũ multarũ. ¶& demolientur ciuitates, & muros, & montes, & colles, & ligna syluarũ, & fęnum pratorũ, & frumenta eorũ. 43 ¶Et transibunt constantes vsq; Babylonẽ, & 44 exterrent eam: ¶ cõuenient ad ipsam, & circuibunt eã, & effundent sydus, & oẽm iram super eam, & subibit puluis, & fumus vsq; in cœlum: & oẽs in circuitu lugebunt eam. 45 ¶& qui sub ea remanserint, seruient his qui 46 exterruerunt. ¶ Et tu Asia concors in spem 47 Babylonis, & gloria personæ eius: ¶ væ tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum, & gloriandũ in amatoribus tuis, qui tecum 48 cupierunt semp fornicari. ¶Odibilem imita-D tus es in oĩbus operibus eius: & in adinuen-49 tionibus eius: ꝓpterea dicit Deus, ¶ Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & pestem, ad deuastandas domos tuas à violatione, & morte, & 50 gloria virtutis tuæ. ¶ Sicut flos siccabitur, cũ 51 exurget ardor qui emissus est super te, ¶ infirmaberis vt paupercula plagata & castigata à mulieribus, vt non possint suscipe-52 re potentes & amatores. ¶Nunquid ego sic 53 zelabor te, dicit Dñs, ¶nisi occidisses electos meos in omni tp̃e exaltans percussionem manũ, & dicens super mortẽ eorũ, cùm ine-54 briata esses. ¶ Exorna speciem vultus tui? 55 ¶Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, pro 56 pter hoc redditionẽ accipies: ¶ sicut facies electis meis, dicit Dñs, sic faciet tibi Deus, 57 & tradet te in malum. ¶ Et nati tui fame interient: & tu rhomphæa cades, & ciuitates tuę conterenẽ, & oẽs tui in campo gla-58 dio cadent. ¶Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinẽ bibent à fame panis & siti aquæ. 59 ¶ Infelix per maria venies, & rursum acci-60 pies mala. ¶ Et in transitu allident ciuitatẽ[a] occisam, & exterent aliquã portionẽ terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum reuertentes ad Babylonem[b] subuersam. 61 ¶ Et demolita eris illis ꝓ stipula, & ip-62 si erũt tibi ignis: ¶& deuorabũt te, & ciuitates tuas, terrã tuã & mõtes tuos, oẽs syluas 63 tuas, & lignum fructiferũ igni cõburẽt. ¶ filios tuos captiuos ducẽt & cęsũ tuũ in p̃dã habebũt, & gloriã faciei tuæ exterminabũt.

[a] otiosam & exterent 5. [b] conuersam 5.

CAPVT XVI.

1 VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi A Aegypte & Syria: 2 ¶ Præcingite vos saccis & cilicijs, & plãgite filios vestros, & dolete: qm̃ appropinquauit contritio vestra. 3 ¶ Immissus est vobis gladius, & quis est qui 4 auertat illum? ¶ Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illũ? Immissa sunt

6 vobis mala,& quis est qui repellat ea? ¶Nunquid repellet aliquis leonem esurientem in sylua,aut extinguet ignē in stipula, mox qñ
7 cœperit ardere? ¶ Nunquid repellet aliquis
8 sagittam a sagittatio forti missam? ¶ Dominus fortis immittit mala, & quis est qui re-
9 pellat ea? ¶Exijt ignis ex iracundia eius, &
10 quis est qui extinguat eū?Coruscabit ¶& qs non timebit? Tonabit, & quis non paue-
11 bit?¶Dñs comminabitur, & quis non fundi
12 tus cōteretur à facie ipsius? ¶Terra tremuit, & fundamenta eius, mare fluctuat de profundo,& fluctus eius disturbabuntur,& pisces ei⁹ à facie Dñi, & à gloria virtutis eius,
13 ¶ qm fortis dextera eius quæ arcum tendit. sagittæ eius acutæ q̄ ab ipso mittunī, nō de-
14 ficient,cū cęperint mitti in fines terræ. ¶Ecce mittuntur mala, & non reuerteuī donec
15 veniant super terrā.¶Ignis succendit,& non extinguetur,donec consummat fundamen-
16 ta terræ. ¶ Quemadmodum nō redit sagitta missa a valido sagittario,sic nō reuertentur
17 mala q̄ missa fuerint in terram. ¶Væ mihi,væ mihi, quis me liberabit in illis diebus?
18 ¶ Initiū dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt prītes,initiū malorū & tre
19 pidabunt oēs.¶In his quid faciā,cū venerint
20 mala? ¶ Ecce fames,& plaga, & tribulatio, & angustia, missa sunt flagella in emenda-
21 tione, ¶& in his oībus se non conuertēt ab iniquitatibus suis,neq; flagellorū memores
22 erūt sp. ¶Ecce erit annonæ vilitas super ter-
B rā,sic vt putent sibi esse directam pacem,& tunc germinabunt mala super terrā, gladius
23 fames,& magna confusio. ¶A fame.n.plurimi qui inhabitant terrā interient,& gladius
24 perdet cęteros qui superauerint à fame, ¶& mortui sicut stercora proijcientur, & non erit qui consoletur eos. Derelinquetur .n. terra deserta, & ciuitates eius deijcientur.
25 ¶Non derelinquetur qui colat terrā, & qui
26 seminet eā. ¶ Ligna dabunt fructus, & quis
27 vindemiabit illa? ¶ Vua matura fiet, & quis calcabit illam? Erit.n.locis magna desertio:
28 ¶ Cupiet.n.homo hoiem videre, vel vocem
29 eius audire.¶Relinquētur.n.de ciuitate decem, & duo de agro qui absconderunt se in
30 dēsis nemoribus, & scissuris petrarū:¶Quēadmodū derelinquunī in oliueto & singu-
31 lis arboribus tres aut quatuor oliuæ. ¶ aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineā scrutā-
32 tur: ¶ sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum
33 in rhomphea?Et relinquetur terra deserta,& agri eius inueterabunt,& viæ eius,& oēs semitæ eius germinabūt spinas, eo ꝙ nō trāsient hoīes per eam, Lugebunt virgines nō
34 habentes sponsos: ¶lugebunt mulieres non habentes viros,lugebunt filiæ earum nō ha
35 bentes adiutoriū:¶Sponsi earū in bello consumentur, & viri earū in fame exterentur.
36 ¶Audite vero ista, & cognoscite ea serui Do
37 mini. ¶ Ecce verbum Dñi excipite illud: ne
38 dijs credatis,de quibus dicit Dñs·¶Ecce ap-
39 propinquant mala,& non tardant. ¶Quemadmodū prægnans cum parit in nono mēse filium suum, appropinquante hora partus
C eius, ante horas duas vel tres, dolores circūeunt ventrē eius, & prodeunte infante
40 ventrē non tardabunt vno puncto: ¶ sic nō morabuntur mala ad prodeūdū sup terrā.& sæculū gemet, & dolores circuntenebūt illud.
41 ¶Audite verbū,plebs mea, parate vos in pugnā, & in malis sic estote, quasi aduenæ
42 terræ. ¶ Qui vēdit quasi q fugiat, & q emit,
43 quasi qui perditurus. ¶ Qui mercat,quasi q fructū non capiat: & qui ædificat,quasi no
44 habitaturus.¶Qui seminat, quasi qui nō metet:sic & q vineā putat quasi nō vindemia-
45 turus ¶Qui nubūt, sic quasi filios nō factu-
46 ri: & q non nubūt, sic quasi vidui. ¶Propter
47 quod q laborāt,sine causa laborāt:¶Fructus enim illorum alienigenæ metēt, & substantiam illorū rapient,& domos euertent,& filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate
48 & fame generant natos suos. ¶Et qui negociantur in rapina, quantū diu exornāt ciuitates & domos suas,& possessiones & personas suas,
49 ¶tanto magis adzelabor eos super
50 peccata sua,dicit Dñs ¶Qūo zelatur fornica
51 ria mulierē idoneā & bonā valdè, sic zelabitur iustitia iniquitatē cū exornat se & accusat eam in facie, cū venerit, qui defendat
52 exquirentē oē peccatū sup terrā.¶Propterea
53 nolite similari ei, nec operibus eius. ¶ qm adhuc pusillū, & tolletur iniquitas à terra,
54 & iustitia regnabit in vos. ¶ Non dicat peccator, se non peccasse, qm carbones ignis comburet super caput eius qui dicit.Nō pec-
55 caui coram Dño Deo & gloria ipsius. ¶ Ecce Dñs cognoscet oīa opera hoīum,& adinuentiones illorū,& cogitationes illorum,&
56 corda illorum.¶Dixit enim: Fiat terra,& fa-
57 cta est: fiat cęlū,& factū est: ¶ Et in verbo illius stellæ fundatę sunt, & nouit numerum
58 stellarū. ¶ Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarū: qui mensus est mare,& conceptū
59 eius.¶Qui conclusit mare in medio aquarū, & suspendit terram super aquas verbo suo.
60 ¶Qui extendit cęlum quasi cameram, super
61 aquas fundauit eū. ¶ Qui posuit in deserto
D fontes aquarū, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti
62 petra,vt *potaret terram.¶Qui finxit hoiem, & posuit cor suū in medio corporis, & mi-
63 sit ei spūm, vitā,& intellectum. ¶ & spiramē Dei oīpotentis qui fecit oīa,& scrutinat oīa
64 abscōsa in absconsis terræ. ¶ Hic nouit ad inuentionē vestrā,& quæ cogitatis in cordibus vestris,peccantes & volentes occultare
65 peccata vestra. ¶ Propter qđ Dominus scrutinando scrutinauit omnia opera vestra, &

Margin: 3. *Eccle.* 23. c.25. *Luc.* 16.d. 15. *Gen* 1.a.1 *Ps.* 146. 1.4. *portaret. 4.

66 traducet vos oés, ꝑ& vos cõfusi eritis cũ ꝓcesserint peccata vestra corã hoĩbus, & iniqtates erũt, q̃ accusatores stabunt in die illo.
67 ꝑQuid facietis? aut q̃uo abscondetis peccata
68 vestra corã Deo & angelis eius? ꝑEcce iudex Deus, timete eũ. Desinite à peccatis vestris, & obliuiscamini iniquitates vestras iã agere eas in sempiterno, & De⁹ educet vos, & libe-
69 rabit de oĩ tribulatione. ꝑEcce.n.incenditur ardor sup̃ vos turbę copiosę, & rapiẽt quos-
70 dam ex vobis, & cibabunt idolis occisos. ꝑ& qui consenserint eis, erunt illis in derisum,
71 & in improperiũ, & in cõculcationem. ꝑerit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exur-
72 rectio multa super timentes Dñm. ꝑ Erunt quasi insani nemini parcẽtes: ad diripiendũ
73 & deuastandum adhuc timentes Dñm: ꝑ q a deuastabunt & diripient substantias, & de
74 domibus suis eos eijcient. ꝑTunc parebit ꝓbatio electorũ meorũ, vt aurũ quod ꝓbat
75 ab igne. ꝑ Audite dilecti mei, dicit Dñs: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his libe-
76 rabo vos. ꝑ Ne timeatis, nec hæsitetis qm
77 Deus dux vester est. ꝑ Et qui seruat mandata & præcepta mea, dicit dñs Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne superele-
78 uent se iniquitates vestræ. ꝑ Væ qui cõstringunt à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constringitur à sylua, & spinis tegitur semita eius, per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis

LIBER TOBIAE

HIERONYMI AD CHROMATIVM ET HELIODORVM IN TOBIAM PRÆFATIO.

Mirari non desino exactionis vestrę instãtiã. Exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum ad Latinum stylum traham: Librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de cathalogo diuinarum scripturarũ secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparũt. Feci satis desiderio vestro, non tamẽ meo studio. Arguũt enim nos Hebręorũ studia: & imputant nobis contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisęorum displicere iudicio, & episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, vtriusq; linguæ peritissimũ loquacẽ reperiẽs, vnius diei laborem arripui: et quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero me, quod iubere estis dignati, complesse.

CAPVT PRIMVM.

1 A Tobias ex tribu & ciuitate Nephthali, quæ est in superioribus Galileæ supra Naasson, post viã q̃ ducit ad occidentẽ, in sinistro habens ciuitatẽ Se-
2 phet: ꝑCũ captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorũ, in captiuitate tamen posi-
3 tus, viam veritatis non deseruit, ꝑita vt omnia quę habere poterat, quotidie cõcaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, imperti-

4. Re. 17. a. 4 & 18 b. 9.

4 ret. Cumq; esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere. 5 Denique cum irent oẽs ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat, rex Israël, 6 hic solus fugiebat consortia omniũ: & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & D ibi adorabat Dominum Deum Israël, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens, 7 ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnẽ decimationem. 8 Hęc & his similia secundũ legem Dei puerulus obseruabat. 9 Cum vero factus fuisset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua: genuitque ex ea filium, nomen suum imponẽs ei. 10 quẽ ab infantia timere Deũ docuit, 11 & abstinere ab omni peccato. Igitur cũ ꝑ captiuitatem deuenisset cũ vxore sua & filio in ciuitatem Niniuen cum omni tribu 12 sua: & cùm oẽs ederent ex cibis gentiliũ, C ipse custodiuit aĩam suã, & nunquã contaminatus est in escis eorum. 13 Et qm̃ memor fuit Dñi in toto corde suo, dedit illi Deus 14 gratiã in cõspectu Salmanasar regis: & dedit illi potestatem quocunque vellet ire, habens libertatem quæcunq; facere voluisset. 15 Pergebat ergo ad oẽs qui erãt in captiuitate, & monita salutis dabat eis. 16 Cũ autem venisset in Rages, ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, ha- 17 buisset decẽ talenta argẽti: & cũ in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo 18 dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israël exosos haberet in cõ- 19 spectu suo. Tobias quotidie pergebat per D omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout po- 20 terat, de facultatibus suis. esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atq; occisis sepulturã solicitus exhibe- 21 bat. Denique cũ reuersus esset rex Sennacherib fugiens à Iudæa plagam, quam circa eũ fecerat Deus propter blasphemiã suam, & iratus multos occideret ex filijs Israël, 22 Tobias sepeliebat corpora eorum. At vbi nunciatum est regi, iussit eũ occidi, & tulit 23 oẽm substantiam eius. Tobias verò cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, 24 quia multi diligebant eum. Post dies vero quadragintaquinq; occiderunt regẽ filij ip- 25 sius, & reuersus est Tobias in domũ suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

3. Reg. 12. f. 28. — enim 33. — 8. — 4. Reg. 19. g. 32. Eccle. 48. d. 24. Isa. 37. g. 36. 1. Ma. 7. f. 41. 2. Ma. 8. c. 19. Inf. 2. b. 8. 4. Reg. 38 g. 37. 2. Parali. 32. c. 21.

CAPVT II.

A 1 Post hæc verò cum esset dies festus Dñi, & factum esset prandium bonum in domo Tobię, 2 dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timen- 3 tes Deum, vt epulentur nobiscum. Cumque abijsset, reuersus nunciauit ei vnum ex filijs Israël iugulatum iacere in platea. Statimq; exiliens de accubitu suo, relinquens 4 prãdium, ieiunus peruenit ad corpus: tollensq; illud portauit in domũ suam occultè, vt dũ sol occubuisset, cautè sepeliret eũ. 5 Cumq; occultasset corpus, manducauit pa- 6 nẽ cum luctu & tremore, memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam. Dies festi vestri conuertentur 7 in lamentationem & luctum. Cũ verò sol 8 occubuisset, abijt, & sepeliuit eum. Arguebant B autem eum omnes proximi eius dicẽtes: Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperium: & iterum 9 sepelis mortuos? Sed Tobias plus timens Deũ q̃ regẽ, rapiebat corpora occisorũ, & occultabat in domo sua, & medijs noctibus se- 10 peliebat ea. Cõtigit aũt, vt quadã die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietẽ, & obdormisset: 11 & ex nido hirundinũ dormiẽti illi calida stercora inciderẽt super oculos eius, fieretq; cæ- 12 cus. Hãc autẽ tentationẽ ideo permisit dñs C euenire illi, vt posteris daretur exemplum 13 patientię eius, sicut & sancti Iob. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum, q; plaga cæcitatis euenerit 14 ei: sed immobilis in Dei timore permãsit, agens gratias Deo omnibus diebus vitę suę. 15 Nam sicut beato Iob insultabant reges: ita isti parentes & cognati eius irridebant uitã 16 eius, dicẽtes: Vbi est spes tua, pro qua elee- 17 mosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui, 18 quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquã mutant ab eo. 19 Anna vero vxor eius ibat ad opus textri- D nũ quotidie: & de labore manuũ suarũ victum, quem consequi poterat, deferebat. 20 Vnde factũ est, vt hœdũ caprarũ accipiens, 21 detulisset domi. Cuius cùm vocẽ balantis vir eius audisset, dixit. Videte ne fortè furtiuus sit: reddite eum dñis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut cõ- 22 tingere. Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemo- 23 synæ tuæ modò apparuerunt. Atque his, & alijs huiuscemodi verbis exprobabat ei.

Inf. 12. c. 12. — Amos 8. c. 10. 1. Mac. 1. d. 14. Sap. 1. d. 23. — Deut. 22. a. 1. Iob. 2. a. 9

CAPVT III.

1 Tunc Tobias ingemuit, & cœpit A orare cum lachrymis, dicens: 2 Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ misericordia, & veritas, & iudicium. 3 Et nunc Dñe memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel pa- 4 rentum meorum. Qm̃ non obediuimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captiuitatem, & mortẽ, & in fa-

Deut. 28. b. 15.

bulam, & in improperium oībus nationi-
5 bus in quibus dispersisti nos. Et nunc Dñe
magna iudicia tua, quia nō egimus secundū
pręcepta tua. ꝙ nō ambulauimus syncerìter
6 coram te. Et nunc Dñe secundū voluntatē
tuam fac mecum, *& præcipe in pace recipi
spiritum meum. Expedit enim mihi mori
7 magis q̄ viuere. Eadē itaq; die contigit, vt
B Sara filia Raguelis in Rages, ciuitate Medo
rum, & ipsa audiret improperiū ab vna ex
8 ancillis patris sui: qm̄ tradita fuerat septē
viris, & dęmoniū nomine Asmodæus occi-
derat eos mox vt ingressi fuissent ad eam.
9 Ergo cum pro culpa sua increparet puellā,
rñdit ei dicēs: Amplius ex te non videamus
filium, aut filiam super terram, interfectrix
10 virorum tuorū. Nunquid & occidere me
vis, sicut iam occidisti septē viros? Ad hanc
vocē perrexit in superius cubiculū domus
suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus nō
11 māducauit, neq; bibit: sed in oratione per
sistens, cum lachrymis deprecabatē Deū, vt
12 ab isto improperio liberaret eam. Factum
C est autem die tertia, dum compleret oratio
13 nem benedicens Dñm, dixit. Benedictum
est nomen tuum Deus patrum nostrorum,
qui cùm iratus fueris misericordiā facies;
& in tēpore tribulationis peccata dimittis
14 his qui inuocant te. Ad te faciē meam
15 conuerto, ad te oculos meos dirigo. Peto
Dñe vt de vinculo improperij huius absol-
uas me, aut certè desuper terrā eripias me.
16 Tu scis Dñe, quia nunquā concupiui virū,
& mundam seruaui animā meam ab omni
17 concupiscentia. Nunquā cum ludentibus
miscui me, neq; cum his qui in leuitate am-
18 bulant participem me præbui. Virum au-
tem, cum timore tuo, non cum libidine
19 mea consensi suscipere. Et aut ego indigna
fui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt
digni: quia forsitan viro alij cōseruasti me.
20 Non est enim in hominis potestate consi-
21 lium tuum. Hoc autem pro certo habet
D omnis qui te colit, ꝙ vita eius, si in proba-
tione fuerit, coronabitur: si autem in tribu
latione fuerit, liberabitur: & si in corru-
ptione fuerit, ad misericordiā tuā venire
22 licebit. Non enim delectaris in perditio-
nibus nostris? quia post tēpestatē tranquil-
lum facis, & post lachrymationem & fle-
23 tum, exultationē infundis. Sit nomen tuū
24 Deus Israël benedictum in secula. In illo
tempore exauditæ sunt preces amborum in
25 conspectu gloriæ summi Dei: & missus est
angelus Domini sanctus Raphael, vt cura-
ret eos ambos, quorum vno tempore sunt
orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPVT IIII.

1 A Igitur cùm Tobias putaret ora
tionē suam exaudiri, vt mori
potuisset, vocauit ad se Tobiā
2 filiū suum, dixitq; ei: Audi fi-
li mi verba oris mei, & ea in corde tuo qua-
3 si fundamentum cōstrue. Cum acceperit
Deus animam meā, corpus meum sepeli: &
honorem hēbis matri tuæ oībus diebus vi-
4 tæ eius. Memor enim esse debes q̄ & quā-
5 ta pericula passa sit pp̄ te in vtero suo. Cū
autem & ipsa cōpleuerit tp̄s vitę suæ, sepe-
6 lias eam circa me. Oībus aūt diebus vitæ
B tuę in mentē habeto Deū: & caue ne ali-
qn̄ peccato consentias, & prætermittas prę-
7 cepta Dñi Dei nostri. Ex substātia tua fac
eleemosynam, & noli auertere faciem tuam
ab vllo paupere: ita enim fiet, vt nec à te
8 auertatur facies Dñi. Qūo potueris, ita esto
9 misericors. Si multum tibi fuerit, abundā-
ter tribue: si exiguum tibi fuerit ēt exiguum
10 libenter impertiri stude. Præmium. n. bo-
num tibi thesaurizas in die necessitatis,
11 quoniam eleemosyna ab omni peccato,
& à morte liberat, & non patietur animam
12 ire in tenebras. Fiducia magna erit coram
C summo Deo eleemosyna omnibus faciēti-
13 bus eam. Attende tibi fili mi, ab omni for-
nicatione: & præter vxorem tuā nunquam
14 patieris crimen scire. Superbiam nunquam
in tuo sensu aut in tuo verbo dominari per
mittas: in ipsa enim initium sumpsit om-
15 nis perditio. Quicunque tibi aliquid ope-
ratus fuerit, statim ei mercedē restitue, &
merces mercenarij tui apud te omnino nō
16 remaneat. Quod ab alio oderis fieri tibi,
17 vide ne tu aliqū alteri facias. Panē tuū cum
esurientibus & egenis comede; & de vestimē
18 tis tuis nudos tege. Panem tuum, & vinū
tuum super sepulturā iusti constitue, & no-
li ex eo manducare, & bibere cū peccatori-
19 bus: consiliū semper à sapiente perquire.
20 Omni tp̄e benedic Deum: & pete ab eo,
D vt vias tuas dirigat, & oīa consilia tua in
21 ipso permaneant. Indico ēt tibi fili mi, de-
disse me decē talenta argenti dum adhuc
infantulus esses Gabelo, in Rages, ciuitate
Medorum, & chirographum eius apud me
22 habeo: & ideo perquire quo ad eum per-
uenias, & recipias ab eo suprà memoratum
pondus argenti, & restituas ei chirographū
23 suum. Noli timere fili mi, pauperem quidē
vitam gerimus, sed multa bona habebimus
si timuerimus Deum, & recesserimus ab
omni peccato, & fecerimus benè.

CAPVT V.

1 A Tunc respōdit Tobias patri suo,
& dixit: Oīa quæcunq; præce-
2 pisti mihi, faciā pater. Qūo
autē pecuniam hanc requiram
ignoro: ille me nescit, & ego
eum ignoro: quod signū dabo ei? Sed neq;
viam, per quā pergatur illuc, aliquā cogno-
3 ui. Tunc pater suus respondit illi, & dixit:
Chirographum quidem illius apud me ha-
beo: quod dum illi ostenderis, statim resti-
4 tuet. Sed perge nūc, & inquire tibi aliquem

Marginal references: Eccl. 7. c. 29. — Ex. 20. b. 12. — Luc. 14. c. 13. — Prou. 3. b. 9. — Eccl. 4. a. 1. & 14 b. 13. — Eccl. 35. a. 4 — Eccl. 29. c. 15. — 1 Thes 4 a. 3. — Gen. 3. a. 9. — Leui. 19 c. 13 — Deu. 24. c. 14 — Matt. 7. b. 12. — Luc. 6. c. 31. — Luc. 14 c. 14. — Rom. 8. d. 17.

fidelē virū, qui eat tecū salua mercede sua: 5 dū adhuc viuo, vt recipias eā. ℣ Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenē splendidū, stantē, præcinctū, & quasi paratū ad ambulandū. 6 ℣ Et ignorās q angelus Dei esset, salutauit eū: & dixit: Vnde te habemus bone iuuenis? 7 ℣ At ille rñdit: Ex filijs Israël. Et Tobias dixit ei: Nosti viam quę ducit in regionem Medorū? 8 ℣ Cui rñdit: Noui, & oīa itinera eius frequēter ambulaui, & mansi apud B Gabelū fratrē nostrū qui moratr in Rages, ciuitate Medorū, quæ posita est in mōte Ecbatanis. 9 ℣ Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nunciē patri meo. 10 ℣ Tūc ingressus Tobias indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eū. 11 ℣ Ingressus itaq; salutauit eū, & dixit: Gaudiū tibi sit semper. 12 ℣ Et ait Tobias: Quale gaudiū mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen celi nō video. 13 ℣ Cui ait iuuenis; Forti aīo esto, in proximo est vt a Deo cureris. 14 ℣ Dixit itaque illi Tobias: Nuquid poteris perducere filiū meū ad Gabelū in Rages, ciuitatē Medorū? & cùm re- C dieris, restituā tibi mercedē tuā. 15 ℣ Et dixit ei angelus: Ego ducā, & reducā eum* ad te. 16 ℣ Cui Tobias rñdit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? 17 ℣ Cui Raphael angelus dixit: Genus quæris mercenarij: an ipsum mercenariū qui cum filio tuo eat? 18 ℣ Sed ne fortè solicitū te reddā, ego sum Azarias Ananiæ magni filius. 19 ℣ Et Tobias rñdit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris, quod voluerim cognoscere genus tuum. 20 ℣ Dixit aūt illi angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium D tuum. 21 ℣ Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetr vobiscum. 22 ℣ Tunc paratis omnibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suę, 23 & ambulauerunt ambo simul. ℣ Cumque profecti essent, cępit mater eius flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, 24 & transmisisti à nobis. ℣ Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum. 25 ℣ Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum. 26 ℣ Dixitque ei Tobias: Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum. 27 ℣ Credo enim, quod angelus Dei bonus comitetr ei, & bene disponat oīa quę circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos. 28 ℣ Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

*sanū 7.

I f. 10. c. 4.

CAPVT VI.

1 A Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione iuxta fluuium Tigris. 2 ℣ Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis 3 immanis exiuit ad deuorādum eum. ℣ Quē expauescens Tobias, clamauit voce magna, 4 dicens: Domine, inuadit me. ℣ Et dixit ei angelus: Apprehende branchiā eius, & trade eū ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccū, & palpitare cępit ante pedes eius. 5 ℣ Tunc dixit ei angelus: exentera hūc piscē: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi, sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter. 6 ℣ Quod cum fecisset, assauit carnes eius & secum tulerunt in via, cętera salierunt quæ sufficerent eis, quousque peruenirent 7 in Rages, ciuitatem Medorum. ℣ Tunc interrogauit Tobias angelū, & dixit ei: Obsecro B te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista quæ de pisce seruare

8 iussisti? ¶ Et rñdens angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorũ, siue à viro, siue à muliere :| ita vt vltra non 9 accedat ad eos. ¶ Et fel valet ad vngendos oculos in qbus fuerit albugo, & sanabunt. 10 ¶ Et dixit ei Tobias: Vbi vis vt maneamus? 11 Rñdensq; angelus, ¶ ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiã nomine Sarã, sed neq; masculum, neq; fœminam vllã habet aliam præter eam. 12 ¶ Tibi debet omnis substantia eius, & opor- C tet eam te accipere coniugem. ¶ Pete ergo 13 eam a matre eius, & dabit tibi eam in vxo- 14 rem. ¶ Tũc rñdit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris: & mortui sunt, sed & hoc audiui, quia dęmonium occidit illos. 15 ¶ Timeo ergo ne forte & mihi hæc eueniãt: & cum sim vnicus parentibus meis, deponam senectutem illorũ cum tristitia ad in- 16 feros, ¶ Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostẽdã tibi qui sunt quibus p̃ualere 17 potest dęmoniũ. Hi nam[que] ij qui cõiugiu ita suscipiunt, vt Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut D equus & mulus, quibus non est intellectus: 18 habet potestatem dęmonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculũ, per tres dies cõtinens esto ab ea, & ni 19 hil aliud, nisi orõnibus vacabis cũ ea. ¶ Ipsa autem nocte incenso iecore piscis, fuga- 20 bitur dæmonium. ¶ Secunda vero nocte in copulatione sanctorum patriarcharum ad 21 mitteris. ¶ Tertia autem nocte benedictionẽ persequêris, vt filij ex vobis procreentur 22 incolumes. ¶ Transactâ autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Dñi, amore filiorũ magis, quã libidine ductus, vt i semine Abrahæ bñdictionẽ in filijs consequaris.

Nu 27.b. 8. & 39. c.8.

CAPVT VII.

1 A 2 INgressi sunt aũt ad Raguelem, & susceperit eos Raguel cũ gaudio. ¶ Intuensq; Tobiam Raguel, dixit Annæ vxori suæ: Quam similis est iuuenis iste 3 consobrino meo! ¶ Et cùm hæc dixisset, ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus, ex capti- 4 uitate Niniue. ¶ Dixitq; illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: No- 5 uimus. ¶ Cumq; multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem: Tobias de 6 quo interrogas, pater istius est. ¶ Et misit se B Raguel & cũ lacrymis osculatus est eum, & 7 plorans super collũ eius, ¶ dixit: Benedictio sit tibi fili mi, qa boni & optimi viri filius 8 es. ¶ Et Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia 9 lachrymatæ sunt. ¶ Postquàm autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari conuiuium. Cumq; hortaret eos discũ- 10 bere ad prandium, ¶ Tobias dixit: Hic ego hodie non mãducabo neq; bibã, nisi prius petitionẽ meã confirmes, & promittas mi- 11 hi dare Sarã filiam tuam. ¶ Quo audito verbo Raguel expauit, sciens, quid euenerit illis septem viris qui ingressi sunt ad eã: & timere cępit ne forte & huic similiter contingeret. Et cũ nutaret, & non daret petenti 12 vllu rñsum, ¶ dixit ei angelus: Noli timere C dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniunx filia tua: propterea alius 13 non potuit habere illam. ¶ Tunc dixit Raguel. Non dubito quod Deus preces & lachrymas meas in conspectu suo admiserit. 14 ¶ Et credo quoniã ideo fecit vos venire ad me, vt ista cõiungeret cognationi suę ‖ secũdũ legem Moysi: & nunc nol. dubium gere 15 re quod tibi eam tradã. ¶ Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & D Deus Iacob vobiscũ sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suã in vo- 16 bis. ¶ Et accepta charta fecerunt conscriptio- 17 nem coniugij. ¶ Et post hæc epulati sunt be- 18 nedicentes Deum. ¶ Vocauitque Raguel ad se Annam vxorem suam, & præcepit ei, 19 vt præpararet alterum cubiculum. ¶ Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lachryma- 20 ta est. ¶ Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

‖ Nu. 39. c.6.

CAPVT VIII.

1 A 2 POstquàm vero cęnauerunt, introduxerunt iuuenem ad eã. ¶ Recordatus itaq; Tobias sermonũ angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, po- 3 suitque eam super carbones viuos. ¶ Tunc Raphael angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deserto superioris Ægy- 4 pti. ¶ Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitq; ei Sara, exurge, & deprecemur Deũ hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus coniugio. 5 ¶ Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi sicut gẽtes, quæ ignorãt 6 Deũ. ¶ Surgẽtes aut pariter, instanter orabãt 7 ambo simul, vt sanitas daret eis. ¶ Dixitque Tobias: Dñe Deus patru nostrorũ, benedicant te cęli & terræ, mareq; & fontes, & flu- B mina, & oẽs creaturæ tuæ, quæ in eis sunt. 8 ¶ ‖ Tu fecisti Adam de limo terrę, dedistiq; ei 9 adiutoriũ Heuã. ¶ Et nũc Dñe tu scis, qa nõ luxuriæ cã accipio sororẽ meã cõiugẽ, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedi- 10 cat nomen tuum in secula seculorum. ¶ Dixit itaque Sara: Miserere nobis Dñe miserere nobis, & consenescamus ambo pariter 11 sani. ¶ Et factum est circa pullorum cantũ, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo pariter vt foderent sepul- 12 chrum. ¶ Dicebat enim: Ne fortè simili modo euenerit ei, quo & cęteris illis se-

‖ Genes. 2. c.7. —18.

13 ptem viris qui sunt ingressi ad eã. ¶ Cumq; C parassent fossam, reuersus Raguel ad vxoré 14 suã, dixit ei: ¶ Mitte vnã ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliã eum anteq̃ 15 illucescat dies. ¶ At illa misit vnã ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculũ, reperit eos saluos & incolumes, secũ pariter dormientes. 16 ¶ Et reuersa nunciauit bonũ nuncium, & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet, & 17 Anna vxor eius, ¶ & dixerunt: Benedicimus te Dñe Deus Israël, quia non contigit quem 18 admodũ putabamus. ¶ Fecisti enim nobiscũ misericordiã tuam, & exclusisti à nobis ini- 19 micum persequentem nos. ¶ Misertus es au D tẽ duobus vnicis. Fac eos Dñe plenius benedicere te: & sacrificiũ tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentium, quia tu es Deus solus in vniuersa 20 terra. ¶ Statimq; præcepit seruis suis Raguel, vt replerent fossam quã fecerant priusquã 21 eluceseret. ¶ Vxori aũt suæ dixit, vt instrueret conuiuium, & præpararet oĩa quæ in 22 cibos erant iter agentibus necessaria. ¶ Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vici- 23 nis suis, cunctisq; amicis. ¶ Et adiurauit Raguel Tobiam, vt duas hebdomadas moraretur apud se. ¶ De omnibus autem quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiç, & fecit hanc scripturam, vt, pars dimidia quæ superaret post obitum eorum, Tobiæ dominio deueniret.

CAPVT IX.

1 A TVnc vocauit Tobias angelum ad se, quem quidem hominem existimabat: dixitque ei Azaria frater, peto vt auscultes verba 2 mea. ¶ Si meipsum tradam tibi seruum non ero condignus prouidẽtię tuæ. 3 ¶ Tamẽ obsecro te, vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages, ciuitatem Medorum: reddasq; ei chirographum suum. & recipies ab eo pecuniam, & 4 roges eum venire ad nuptias meas: Scis e- B nim ipse qm̃ numerat pater meus dies: & si tardauero vna die plus, cõtristatur anima 5 eius. ¶ Et certè vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum spernere 6 non possum. ¶ Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit, & inueniens Gabelum, dedit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam. 7 ¶ Indicauitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia; quæ gesta sunt: fecitque eum secum 8 venire ad nuptias. ¶ Cumque ingressus esset domum Raguelis inuenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt seinuicem, & fleuit Gabelus, benedixitq; Deum, 9 & dixit: ¶ Benedicat te Deus Israël, quia fi- D lius es optimi viri, & iusti, & timẽtis Deum, 10 & eleemosynas facientis: ¶ & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super paren- 11 tes vestros: & videatis filios vestros, ¶ & filios filiorum vestrorum vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum a Deo Israël, qui regnat, 12 in secula seculorum. ¶ Cumque omnes dixissent: Amen, accesserunt ad conuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAPVT X.

1 A CVM verò moras faceret Tobias causa nuptiarum, solicitus erat pater eius Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, 2 aut quare detentus est ibi. ¶ Putásne Gabelus mortuus est, & nemo reddet 3 illi pecuniam? ¶ Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna vxor eius cum eo: &

cœperunt ambo simul flere: eo ꝙ die statuto minimè reuerteretꝰ filius eorum ad eos. 4 ꝑFlebat igitur mr̃ eius irremediabilibus lachrymis, atq; dicebat: ‖ Heu heu me fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumē oculorũ nostrorũ, baculũ senectutis nr̃æ, solatium 5 vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ? ꝑ Oĩa simul in te vno habētes, te nō debuimus di- 6 mittere ire à nobis. ꝑ Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari: sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille cum quo misimus eũ. 7 ꝑIlla aũt nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circunspiciebat, & circuibat vias oēs ꝑ quas spes remeandi videbatꝰ, vt procul videret eum, si fieri posset, venien- 8 tem. ꝑ At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nunciũ sa- 9 lutis de te ad Tobiam patrem tuum. ꝑ Cui Tobias ait: Ego noui, quia pater meus & mater mea modo dies cōputant, & cruciaꝰ spi- 10 ritus eorum in ipsis. ꝑCumq; verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eũ nulla ratione vellet audire, tradidit ei Sarã, & dimidiã partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & saluum atque 11 gaudentem dimisit eum à se, ꝑ dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatq; vos incolumes, & inueniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar. 12 ꝑEt apprehendentes parentes filiã suã, oscu- 13 lati sunt eam, & dimiserunt ire, ꝑmonentes eam honorare soceros, diligere maritũ, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

‖ Sup. 5. d. 23.

CAPVT XI.

1 Vmque reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Niniuē, 2 vndecimo die. ꝑ Dixitque angelus: Tobia frater, scis quem- 3 admodum reliquisti patrem tuum. ꝑ Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu insequantur iter nostrum familiæ, simul 4 cum coniuge tua, & cum animalibus. ꝑ Cũque hoc placuisset, vt irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaq; Tobias ex fel- 5 le illo, & abierunt. ꝑ Anna autem sedebat secus viã quotidie in supercilio montis, vn- 6 de respicere poterat de longinquo. ꝑEt dum ex eodem loco specularetur aduētum eius, vidit à longè, & illico agnouit venientem filium suum:. currensque nũciauit viro suo, 7 dicens: Ecce venit filius tuus. ꝑDixitque Raphael ad Tobiam: At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deũ tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum 8 & osculare eũ. ꝑ Statimq; lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cœli, & in 9 aspectu tuo gaudebit. ꝑTunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuncius adueniens, blandimento suæ caudæ 10 gaudebat. ꝑEt consurgens cęcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data 11 manu puero occurrit obuiam filio suo. ꝑEt suscipiens osculatus est eũ cum vxore sua, & 12 cœperunt ambo flere præ gaudio. ꝑ Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, 13 consederunt. ꝑ Tunc sumens Tobias de fel- 14 le piscis, liniuit oculos patris sui. ꝑ Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana oui 15 egredi. ꝑQuam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. 16 ꝑEt glorificabant Deũ, ipse videlicet & vxor

eius,

17 eius, & omnes qui sciebant eũ. Dicebatq; D Tobias: Benedico te Dñe Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti me: & ecce, ego 18 video Tobiam filium meum. Ingressa est etiam post septem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia & pecora sana, & cameli, & pecunia multa vxoris, sed & illa pecunia 19 quam receperat a Gabelo: & narrauit parentibus suis oĩa beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxe- 20 rat. Veneruntq; Achior & Nabat, consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiã, & congratulãtes ei de oĩbus bonis quæ circa illũ osten- 21 derat Deus. Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

CAPVT XII.

1 A Tunc vocauit ad se Tobias filium suũ, dixitq; ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit 2 tecum? Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quã mercedem dabimus ei? aut quid dignum pote- 3 rit esse beneficijs eius? Me duxit & reduxit sanum, pecuniã a Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse cõpescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cæli, & bonis omnibus per eũ repleti sumus. Quid illi ad 4 hæc poterimus dignũ dare? Sed peto te pr B mi, vt roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus quæ allata sunt, sibi assu- 5 mere. Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiã partem om- 6 nium quæ attulerant, acceptã habere. Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, 7 quia fecit vobiscum misericordiã suã. Etenim sacramentum regis abscõdere bonum est: opera autem Dei reuelare & confiteri 8 honorificum est. Bona est oratio cum ieiunio: & eleemosyna, magis quam thesauros 9 auri recondere. quoniã eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam 10 æternam. Qui autem faciunt peccatum & 11 iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Ma- C nifesto ergo vobis veritatem, & nõ abscon- 12 dam à vobis occultum sermonem. Quñ orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum: & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos: ego obtuli orationem 13 tuã Dño. Et quia acceptus eras Deo, neces- 14 se fuit vt tentatio probaret te. Et nunc misit me Dñs, vt curarem te, & Saram vxo- 15 rem filii tui à dæmonio liberarem. Ego enim sum Raphael angelus, vnus ex septẽ, 16 qui astamus ante Dñm. Cumque hæc au- D dissent turbati sunt, & trementes ceciderũt 17 super terram in faciem suam. Dixitque eis 18 angelus: Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscũ, per voluntatẽ Dei erã: 19 ipsum bñdicite, & cãtate illi. Videbar quidem vobiscũ manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hoĩbus vide- 20 ri non põt, vtor. Tẽpus est ergo vt reuertar ad eũ qui me misit: vos aũt bñdicite Deum, 21 & narrate oĩa mirabilia eius. Et cũ hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltra 22 eũ videre nõ potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem benedixerũt Deum: & exurgentes narrauerunt oĩa mirabilia eius.

Sap. 2. a. 5

CAPVT XIII.

1 A Periens autem Tobias senior os suum, benedixit dñm, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia secula re- 2 gnum tuum: qm̃ tu flagellas & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & 3 non est qui effugiat manum tuam: Confitemini Domino filij Israël, & in conspectu 4 gentium laudate eum: quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus oĩpotens, 5 præter eũ. Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos ꝓpter 6 misericordiam suam. Aspicite ergo quæ fe- B cit nobiscum, & cum timore & tremore cõfitemini illi: regemque seculorum exaltate 7 in operibus vestris. Ego aũt in terra captiuitatis meæ confitebor illi: qm̃ ostendit ma 8 iestatem suã in gentem peccatricem. Conuertimini itaque peccatores, & facite iustitiam coram Deo, credentes quòd faciat vo- 9 biscum misericordiam suam. Ego autẽ & 10 anima mea in eo lætabimur. Bñdicite Dominũ omnes electi eius: agite dies lætitiæ, 11 & confitemini illi. Ierusalẽ ciuitas Dei castigauit te Dominus in operibus manuum 12 tuarum. Confitere Domino in bonis tuis, C & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in omnia secu- 13 la seculorũ. Luce splendida fulgebis, & om 14 nes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferẽtes, adorabunt in te Dominum, & terrã tuã 15 in sanctificationem habebunt. Nomen.n. 16 magnũ inuocabunt in te. Maledicti erunt qui contẽpserint te: & condẽnati erunt oẽs qui blasphemauerint te: bñdictiq; erũt qui 17 ædificauerint te. Tu aũt lætaberis in filijs D tuis, qm̃ oẽs benedicentur, & congregabun 18 tur ad Dñm. Beati oẽs qui diligunt te, & 19 qui gaudent super pace tua. Anima mea benedic Dñm, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam à cunctis tribulationibus 20 eius, Dñs Deus noster. Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndã clari- 21 tatem Ierusalẽ. Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide

Deu. 32. f. 39. 1. Reg. 2. a. 6. Sap. 16. b. 13.

Sap. 21. f. 18.

22 pretioso oīs circuitus murorū eius. ℣ Ex lapide cādido, & mundo oēs plateæ eius sternētur: & per vicos eius halleluia cantabitur.
23 ℣ Benedictus Dñs, qui exaltauit eā, vt sit regnū eius in secula seculorū super eā. Amen.

CAPVT XIIII.

1 A ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios
2 nepotum suorum. ℣ Completis itaque annis centum duobus, sepultus est
3 honorifice in Niniue. ℣ Quinquaginta nāq; & sex annorū lumen oculorum amisit: sexa
4 genarius vero recepit. ℣ Reliquum vero vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu
5 timoris Dei perrexit in pace. ℣ In hora autē mortis suæ vocauit ad se Tobiam filiū suū, & septem iuuenes filios suos, nepotes suos,
6 dixitque eis, ℣ Propè erit interitus Niniue: non enim excidit verbū Dñi: & fratres nři qui dispersi sunt à terra Israël reuertentur
7 ad eam. ℣ Oīs enim deserta terra eius reple-
B bitur, & domus Dei quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique reuertentur
8 omnes timentes Deū, & relinquent gentes idola sua, & venient in Ierusalem, & inha-
9 bitabunt in ea: ℣ & gaudebunt in ea oēs re-
10 ges terræ adorantes regem Israël. ℣ Audite
C ergo filij mei patrem vestrum, seruite Dño in veritate, & inquirite vt faciatis quæ pla-
11 cita sunt illi: ℣ & filijs vestris mandate vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tēpore
12 in veritate, & in tota virtute sua. ℣ Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hic: sed quacunque die sepelietis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite
13 gressus vestros, vt exeatis hinc. ℣ Video enim
14 quia iniquitas eius finem dabit ei. ℣ Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filijs, & filiorum filijs, & reuersus est ad soceros
15 suos. ℣ Inuenitq; eos incolumes in senectute bona, & curā eorum gessit, & ipse clausit
D oculos eorū: & omnē hęreditatē domus Raguelis ipse percepit: viditq; quintam gene-
16 rationem, filios filiorū suorum. ℣ Et cōpletis annis nonagintanouem in timore Dñi cum
17 gaudio sepelierunt eum. ℣ Omnis autem cognatio eius, & oīs generatio eius in bona vita, & in sancta conuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER IVDITH.

HIERONYMI AD LIBRVM IVDITH PRAEFATIO.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur: Chaldæo tamen sermone conscriptus inter historias computatur. Sed quia hunc librū synodus Nicena in numero sanctarū scripturarum legitur cōputasse, acquieui postulationi vestræ, imo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculā dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbū transferens. Multorū codicum varietatē vitiosissimā amputaui: sola ea quæ intelligētia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduā, castitatis exemplū: & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non solū fœminis, sed & viris imitabilē dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutē ei talem tribuit, vt inuictū omnibus hominib. vinceret, & insuperabilē superaret.

CAPVT PRIMVM.

1 A ARPHAXAD itaque rex Medorū subiugauerat multas gentes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatē potentissimam,
2 quā appellauit Ecbatanis. ℣ Ex lapidibus quadratis & sectis fecit muros ei' in altitudinē cubitorū septuaginta, & in latitudinē cubitorū triginta: turres vero eius
3 posuit in altitudinē cubitorum centū. ℣ Per quadrū vero earū latus vtrunq; vicenorum
B pedū spatio tendebať, posuitq; portas eius
4 in altitudinē turrium. ℣ Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in glo-
5 ria quadrigarum suarum. ℣ Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex As-
C syriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate
6 magna, pugnauit cōtra Arphaxad: ℣ & obtinuit eum in cāpo magno, quod appellatur Ragau, circa Euphrâten, & Tigrin, & Iada-
7 son in campo Erioch regis Elicorum. ℣ Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad omnes qui habitabant in Cilicia, & Damasco, &
8 Libano: & ad gentes quæ sunt in Carmelo

& Cedar, & inhabitantes Galilęam in campo 9 magno Esdrelon: & ad oẽs qui erant in Sa-D maria & trans flumen Iordanem, vsq; ad Ierusalẽ, & omnẽ terram Iesse, quousq; per-10 ueniatur ad terminos Aethiopiæ. Ad hos omnes misit nūcios Nabuchodonosor rex 11 Assyriorum, qui omnes vno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos, & sine 12 honore abiecerunt. Tunc indignatus Nabuchodonosor rex ad omnẽ terram illā, iurauit per thronum & regnum suum, quod defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPVT II.

1 A ANno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secunda die mensis primi, factū est verbū in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt 2 defenderet se. Vocauitq; oẽs maiores natu, omnesq; duces, & bellatores suos, & ha-3 buit cū eis mysteriū cōsilij sui. Dixitq; cogitationẽ suam in eo esse, vt omnẽ terrā suo 4 subiugaret imperio. Quod dictū cùm placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernē principem militiæ suæ, & di-5 xit ei: Egredere aduersum omnē regnū occidentis: & cōtra eos præcipuè qui cōtẽpse-6 runt imperiū meū. Nō parcet oculus tuus B vlli regno, omnemq; vrbē munitā subiuga-7 bis mihi. Tunc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, cētum viginti millia peditum pugnatorum, & equites sagittarios duodecim 8 millia. Oēmq; expeditionē suam fecit præire in multitudine innumerabiliū camelorū, cū his quæ exercitibus sufficerent copio-C sè: boum quoq; armēta, gregesq; ouiū quo-9 rū non erat numerus. Frumentū ex omni 10 Syria in transitu suo parari constituit. Aurum vero, & argentū, de domo regis assum-11 psit multum nimis. Et profectus est ipse, & omnis exercitus, cū quadrigis, & equitibus, & sagittarijs, qui cooperuerunt faciem 12 terræ sicut locustæ. Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Angæ, qui sunt a sinistro Ciliciæ: ascenditque omnia castella eorū, & obtinuit omnē 13 munitionem. Effregit autē ciuitatē opinatissimam Melothi, prædauitq; omnes filios Tarsis, & filios Ismahel, qui erant contra faciem deserti, & ad austrum terræ Cellon. 14 Et transiuit Euphraten, & venit Mesopo-D tamiam: & fregit oēs ciuitates excelsas quæ erāt ibi, a torrente Mābre, vsquequo perue-15 niat ad mare: & occupauit terminos eius, à Cilicia vsq; ad fines Iapheth q̃ sunt ad au-16 strum. Abduxitq; oēs filios Madian, & prædauit omnē locupletationē eorū, oēsq; resi-17 stētes sibi occidit in ore gladij. Et post hæc descendit in cāpos Damasci in diebus messis, & succendit oīa sata, omnesque arbores

Inf.16. a.5.

13 & vineas fecit incidi, & cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPVT III.

1 A TVnc miserunt legatos suos vniuersarum vrbium, ac prouinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet, & Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Lybiæ, atq; Ciliciæ, qui venientes ad Holofernē, dixerūt: 2 Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim vt viuētes seruiamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quā morietes cū interitu nr̄o ipsi seruitutis nr̄æ 3 dāna patiamur. Oīs ciuitas nostra, omnisq; B possessio, oēs montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregesque ouium, & caprarum, equorumq; & camelorum, & vniuersæ facultates nostræ atq; familiæ in conspe-4 ctu tuo sunt: sint oīa nostra sub lege tua. 5 Nos etiam & filij nostri, serui tui sumus. 6 Veni nobis pacificus dn̄s, & vtere seruitio 7 nostro sicut placuerit tibi. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem ciuitatem, & om-8 nem inhabitantem terrā. De vniuersis au-C tem vrbibus assumpsit sibi auxiliarios vi-9 ros fortes, & electos ad bellum. Tantusq; metus prouincijs illis incubuit, vt vniuersarum vrbium habitatores, principes, & honorati simul cum populis exirent in obuiā ve-10 nienti, excipientes eū cum coronis & lampadibus, ducentes choros in tympanis & ti-11 bijs. Nec ista tū facientes ferocitatem eius 12 pectoris mitigare potuerunt. Nam & ciuitates eorum destruxit, & lucos eorum exci-13 dit. Præceperat enim illi Nabuchodono-D sor rex, vt oēs deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus quæ potuissent Holofernis poten-14 tia subiugari. Pertransiens aūt Syriam Sobal, & omnem Apameā, omnemq; Mesopotamiā, venit ad Idumęos in terram Cabaa, 15 accepitq; ciuitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit vniuersum exercitum virtutis suæ.

CAPVT IIII.

1 A TVnc audientes hęc filij Israël, qui habitabant in terra Iuda, timuerūt valde a facie eius. 2 Tremor etiam & horror inuasit sensus eorum, ne hoc faceret Ierusalem & tēplo Domini, quod fecerat cęteris 3 ciuitatibus & templis earum. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum vsque Iericho, & præoccupauerūt omnes vertices 4 montiū. Et muris circūdederūt vicos suos, & cōgregauerūt frumenta in præparationē 5 pugnæ. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad B vniuersos qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni, iuxta Dothain, & vniuersos per quos viæ transitus esse poterat, 6 vt obtinerent ascensus mon-

tium Per quos via esse poterat ad Ierusalem & illic custodirent vbi angustum iter esse 7 poterat inter mõtes. ❡ Et fecerunt filij Israël secundum quod constituerat eis sacerdos 8 Dñi, Eliachim. ❡Et clamauit omnis populus ad Dominũ instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs, & orationi-bus, ipsi & mulieres eorũ. 9 ❡Et induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostrauerunt contra faciem tẽpli Dñi, & altare Dñi operuerunt cilicio. 10 ❡Et clamauerũt ad Dominũ Deum Israël vnanimiter, ne darentur in C prædam infantes eorum, & vxores eorũ in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionẽ, & fierent in opprobriũ gẽtibus. 11 ❡Tũc Eliachim, sacerdos Dñi magnus, circuiuit oẽm Israël, 12 allocutusq; est eos, ❡dicẽs: Scitote qm̃ exaudiet Dñs preces vestras si manentes permãseritis in ieiunijs, & orationibus in conspectu Dñi. 13 ❡Memores estote Moysi serui Do-D mini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnãdo, sed pre-14 cibus sanctis orando deiecit: ❡sic erunt vniuersi hostes Israël, si perseuerauerítis in hoc 15 opere quod cœpistis. ❡ Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum 16 permanebant in conspectu Domini: ❡ ita vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. ❡ Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israël.

Exo.17. c.12.

CAPVT V.

1 A NVnciatumq; est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quod filij Israël præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent: 2 ❡ & furore nimio exarsit in iracundia magna, vocauitque omnes principes Moab & duces Am-3 mon, ❡ & dixit eis: Dicite mihi, quis sit populus iste, qui montana obsidet, aut quæ & quales, & quantæ sint ciuitates eorum, quæ etiam sit virtus eorũ, aut quæ sit multitudo 4 eorũ, vel quis rex militiæ illorum. ❡& quare præ omnibus qui habitant in oriẽte, isti cõtempserunt nos, & non exierunt in obuiam 5 nobis, vt susciperent nos cum pace? ❡ Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire dñe mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egre-6 dietur verbum falsum ex ore meo. ❡ Popu-7 lus iste ex progenie Chaldæorum est. ❡ hic primùm in Mesopotamia habitauit, quoniã noluerunt sequi deos patrum suorum, qui 8 erant in terra Chaldæorum. ❡ Deserentes itaque ceremonias patrum suorum, quæ in 9 multitudine deorum erant, ❡ vnum Deum cœli coluerunt, q ‖ & præcepit eis vt exirent inde & habitarẽt in Charan. Cũq; operuisset oẽm terrã fames, ‖ descenderũt in Ægy-B ptũ, illicq; per quadringẽtos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eorũ non pos-10 set exercitus. ❡ Cumq; grauaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dñm suum, & percussit totam ter-11 ram Ægypti plagis varijs. ❡ ‖Cumq; eiecissent eos Ægyptij à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum 12 seruitiũ reuocare, fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundũ 13 maris perambulando transirent. ❡In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorũ eos psequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus, qui factũ poste-14 ris nunciaret. ❡Egressi etiã mare rubrum, deserta Sina montis occupauerũt, in qbus nũquã hõ habitare potuit, vel filius hoĩs re-15 quieuit. ❡ Illic fontes amari obdulcati sunt C eis ad bibendũ, & p annos quadraginta an-16 nonam de cœlo consecuti sunt. ❡ Vbicunq; ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio: Deus eorũ pugnauit p eis, 17 & vicit. ❡ Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultu Dñi Dei sui. 18 ❡Quotiescunq; autem præter ipsum Deum suũ, alterũ coluerunt, dati sunt in prædam, 19 & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunque autem pœnituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus cęli virtutem 20 resistendi. ❡ ‖Denique Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezęum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & oẽs potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eo-21 rũ, & ciuitates eorum ipsi possederunt: ❡ & vsque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona, Deus enim illorum 22 odit iniquitatem. ❡ Nam & ante hos annos cum recessissent à via, quam dederat illis Deus vt ambularent in ea, exterminati sunt prælijs à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram non 23 suam. ❡ ‖ Nuper autẽ reuersi ad Dñm Deum D suũ ex dispersione qua dispersi fuerãt, adunati sunt, & ascenderunt in montana hæc oĩa, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt 24 Sancta Sanctorum. ❡Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum, & ascendamus ad illos: quoniã tradẽs tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potẽntiæ 25 tuæ. ❡ Si vero non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis, qm̃ Deus eorũ defendet illos, & erimus 26 in opprobrium vniuersæ terræ. ❡ Et factum est cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad al-

‖Gen. 12. a. 1. ‖Gen. 46 a. 2. ‖Exo. 14. a. 1. Infr. 6. c. 13. ‖Exo. 15. b. 13. & 16. g. 32. ‖Nu. 21. c. 25. Ios. 12. a. 7. ‖1. Esd. 1. a. 3.

27 terutrum. Quis est iste qui filios Israël posse dicat resistere regi Nabuchodonosor & exercitibus eius, homines inermes, & sine 28 virtute, & sine peritia artis pugnæ? Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio trãs-29 uerberabitur: vt sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

CAPVT VI.

1 A Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior: Quoniam prophetasti nobis, dicens: quod gens Israel 2 defendatur à Deo suo. vt ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor: 3 cum percusserimus eos oẽs sicut hominẽ vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israël tecum perditione di-4 speriet, & probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ, tuncq; gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israël, & non respirabis vltrà, donec extermineris cum il-5 lis. Porro autem si prophetiam tuam verã existimas, non concidat vultus tuus. & pallor qui faciem tuam obtinet, abscedat a te, si verba mea hæc putas impleri non posse. 6 Vt autem noueris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo B sociaberis; vt dum dignas mei gladij pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas. 7 Tunc Holofernes præcepit seruis suis, vt comprehenderent Achior, & perducerent eũ in Bethuliã, & traderent eũ in manus fi-8 liorũ Israël. Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria, sed cũ appropinquassent ad montana, exierunt 9 contra eos fundibularij. Illi autem diuertentes à latere montis, ligauerũt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctũ de restibus dimiserunt eum, & reuersi sunt 10 ad dñm suum. Porrò filij Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum. Quẽ soluentes, duxerunt ad Bethuliam, atq; in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quod illum vinctum As-11 syrij reliquissent. In diebus illis erant illic C principes, Ozias filius Micha de tribu Si-12 meon, & Charmi, qui & Gothoniel. In medio itaque seniorum & in conspectu omnium Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter 13 hoc verbum interficere eum, & quemadmodum ipse Holofernes iratus iussit eum Israëlitis hac de causa tradi: vt dum vicerit filios Israël, tunc & ipsum Achior diuersis iubeat interire supplicijs, propter hoc quod dixisset, Deus cœli defensor eorum est. 14 Cumque vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dñm, & communi lamentatione & fletu vnanimes preces 15 suas Domino effuderunt, dicentes: Domine Deus cœli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtu-16 te gloriantes, humilias. Finito itaque fletu, D & per totam diem oratione populorũ com-17 pleta, consolati sunt Achior, dicentes: Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, 18 vt eorum magis tu interitum videas. Cum vero Dñs Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis 19 omnibus conuerseris nobiscũ. Tunc Ozias finito consilio, suscepit eum in domũ suã, & 20 fecit ei cœnam magnam. Et vocatis oĩbus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt. 21 Posteà vero conuocatus est oĩs populus, & per totam noctem intra ecclesiã orauerunt, petentes auxilium à Deo Israel.

Sap. 5. b. 12.

CAPVT VII.

1 A Holofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, vt ascen-2 derent contra Bethuliã. Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerant de prouincijs & vrbi-3 bus vniuersæ iuuentutis. Oẽs parauerunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinẽ montis vsq; ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco qui dr̃ Belma, vsque ad Chelmon, qui est con-4 tra Esdrelon. Filij autem Israel, vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes vt Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum 5 suum. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant cu-6 stodientes ea tota die & nocte. Porro Ho-B lofernes dum circuit per gyrũ, reperit quod fons qui influebat aquæductum illorum à parte australi extra ciuitatem dirigeret. & 7 incidi præcepit aquæductũ illorum. Erant tñ non longe à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquã ad refocillan-8 dũ potius, q̃ ad potandum. Sed filij Ammõ & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed mõtes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constitu-9 ti. Vt ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontiũ, vt non hauriant aquam ex eis, & sine gladio inter-

ficies eos, vel certè fatigati tradẽt ciuitatem suã, quã putant in mõtibus positã superari 10 non posse. ¶Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & corã satellitibus eius: & cõstituit per gyrũ cẽtenarios ꝑ singulos fontes. 11 ¶Cumq; ista custodia per dies viginti fuisset C expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarũ oĩbus habitãtib' Bethuliã, ita vt nõ esset intra ciuitatẽ vnde satiarentur vel vna die: qm̃ ad mẽsurã dabaẽ populis aqua quotidie 12 ¶Tũc ad Oziã cõgregati oẽs viri, fœminæq;, iuuenes* & paruuli, oẽs simul vna vo 13 ce ¶ dixerunt: Iudicet Deus inter nos, & te: qm̃ fecisti in nos mala, nolẽs loqui pacifice cum Assyrijs, & ꝓp hoc vẽdidit nos Deus in 14 manibus eorũ. ¶Et ideo nõ est qui adiuuet, cùm prosternamur ante oculos eorũ in siti 15 & perditione magna. ¶Et nũc cõgregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt spontè tradamus 16 nos oẽs populo Holofernis ¶Melius est enim vt captiui benedicamus Dñm viuẽtes, ꝙ moriamur & simus opprobriũ omni carni, cum viderimus vxores nr̃as, & infantes 17 nr̃os mori ante oculos nr̃os. ¶Contestamur D hodie cœlũ & terrã, & Deũ patrũ nostrorũ, qui vlciscĩt nos sc̃dm peccata nr̃a, vt iã tradatis ciuitatẽ in manu militiæ Holofernis, vt sit finis nr̃ breuis in ore gladij, qui lõgior 18 efficit in ariditate sitis. ¶Et cũ hæc dixissent, factus est fletus & vlulatus magnus in ecclesia oĩbus, & per multas horas vna voce cla- 19 mauerũt ad Deum, dicentes: ¶ ‖Peccauimus cum patribus nr̃is, iniuste egimus, iniquita- 20 tẽ fecimus. ¶Tu, quia pius es, miserere nr̃i: aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo 21 qui ignorat te. ¶Vt non dicant inter gentes, 22 Vbi est Deus eorũ? ¶ Et cum fatigati his cla- 23 moribus, & his fletibus lassati siluissent, ¶ exurgens Ozias, infusus lachrymis, dixit: Aequo aĩo estote fratres, & hos quinq; dies ex 24 pectemus à Dño misericordiam. ¶ Forsitan enim indignationem suam abscindet & da- 25 bit gloriam nomini suo. ¶Si autem trãsactis quinq; diebus, non venerit adiutoriũ, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

*senesque 6.

‖ Ps. 105. a.6.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est, cùm audisset hæc verba Iudith vidua, quæ erat filia Merari, filij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enam, filij Nathaniæ, filij Salathiel, filij Simeon, 2 filij Ruben: ¶ & vir eius fuit Manasses, qui 3 mortuus est in dieb' messis hordeaceæ: ¶instabat enim super alligantes manipulos in cãpo, & venit æstus super caput eius: & mortuus est in Bethulia, ciuitate sua, & sepultus 4 est illic cum patribus suis. ¶Erat autem Iudith relicta eius vidua iã annis tribus, & mẽ 5 sibus sex. ¶Et in superiorib' domus suę fecit sibi secretũ cubiculũ, in quo cũ puellis suis 6 clausa morabaẽ: ¶& hñs sup lũbos suos ciliciũ, ieiunabat oĩbus dieb' vitæ suæ, ꝑter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israël. 7 ¶Erat aũt elegãti aspectu nimis, cui vir suus reliq̃rat diuitias multas, & familiã copiosã, ac possessiones armẽtis boũ, & gregib' ouiũ 8 plenas. ¶ Et erat hæc in oĩbus famosissima, qm̃ timebat Dñm valde: nec erat qui loq̃re- 9 tur de illa verbũ malũ. ¶ Hæc itaq; cùm audisset, quoniam Ozias promisisset, ꝙ transacto quinto die, traderet ciuitatem, misit ad 10 presbyteros Chabri, & Charmi, ¶ & vene- B runt ad illã, & dixit illis: Quod est hoc verbum in quo cõsensit Ozias, vt traderet ciuitatem Assyrijs, si intra quinq; dies non vene

11 rit vobis adiutorium? ¶ Et qui estis vos, qui 12 tentatis Dñm? ¶ Non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potius qui irã exci 13 tet, & furorẽ accendat. ¶ Posuistis vos tẽpus miserationis Dñi, & in arbitrium vestrum 14 diem constituitis ei? ¶ Sed quia patiens Dñs est, in hoc ipso peniteamus, & indulgentiã 15 eius fusis lachrymis postulemus. ¶ nõ enim quasi homo sic Deus cõminabit neq; sicut filius hominis ad iracundiã inflammabitur. 16 ¶ Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruien- 17 tes illi, ¶ dicamus flentes Dño, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suã: vt sicut conturbatũ est cor nostrũ in superbia eorũ, ita ẽt de nostra 18 humilitate gloriemur: ¶ qm non sumus secuti peccata patrũ nostrorũ, qui dereliquerunt Deum suum & adorauerunt deos alie 19 nos: ¶ pro quo scelere dati sunt in gladiũ, & C in rapinam, & in confusionẽ inimicis suis: nos autẽ alterum Deum nescimus prȩter ip 20 sum. ¶ Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorũ: & humiliabit oẽs, gentes, quæcunq; insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus 21 Deus noster. ¶ Et nunc fratres, qm vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pẽdet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarent, si vere 22 colerent Deum suum. ¶ Memores esse debẽt ‖ quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, 23 Dei amicus effectus est. ¶ Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & oẽs qui placuerunt Deo, per 24 multas tribulationes transierunt fideles. ¶ Illi aũt qui tentationes nõ susceperunt cum timore Dñi, & impatientiam suam, & improperium murmurationis suæ cõtra Dñm 25 protulerunt: ¶ ‖ exterminati sunt ab exter- 26 minatore, & a serpẽtibus perierunt. ¶ Et nos ergo non vlciscamus nos pro his quæ pati- 27 mur: ¶ sed reputantes peccatis nr̃is hæc ipsa D supplicia minora esse, flagella Dñi, quibus quasi serui corripimur ad emendationẽ, & non ad perditionem nostrã euenisse creda- 28 mus. ¶ Et dixerunt illi Ozias & p̃sbyteri: Oĩa q̃ locuta es vera sunt, & non est in sermoni 29 bus tuis vlla reprehensio. ¶ Nunc ergo ora pro nobis, qm mulier sancta es, & timens 30 Deũ. ¶ Et dixit illis Iudith: Sicut qđ potui lo 31 qui, Dei esse cognoscitis: ¶ ita quod facere di sposui, probate si ex Deo est: & orate, vt fir- 32 mũ faciat Deus consilium meum. ¶ Stabitis vos ad portã nocte ista, & ego exeã cũ Abra mea: & orate, vt sicut dixistis, ĩ diebus qnq; 33 respiciat Dñs populum suũ Israël. ¶ Vos aũt nolo vt scrutemini actũ meũ, & vsq; dũ renunciẽ vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro 34 me ad Dñm Deum nostrum. ¶ Et dixit ad eam Ozias princeps Iudæ: Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltionem inimicorũ nostrorum. Et reuertentes abierunt.

‖ Gen. 22. a. 2.

‖ Nu. 21. b. 6. 1. Cor. 10. b. 6.

CAPVT IX.

1 A QVibus ascendentibus, Iudith ingressa ad oratorium suũ: & induẽs se cilicio posuit cinerẽ super caput suũ: & prosternẽs se Dño clamabat ad Dñm dicẽs: 2 ¶ Dñe Deus p̃ris mei Simeon, ‖ q̃ dedisti illi gladiũ in defensionẽ alienigenatũ, q̃ violatores extiterũt ĩ coinquinatione sua, & denu 3 dauerũt femur virginis in cõfusionẽ. ¶ & dedisti mulieres illorũ in p̃dã, & filias illorum in captiuitatẽ: & oẽm p̃dã in diuisionẽ seruis tuis, qui zelauerũt zelũ tuũ, subueni q̃so 4 te Dñe Deus meus mihi viduę. ¶ Tu. n. feci- B sti priora, & illa post illa cogitasti: ¶ & hoc 5 factũ est qđ ipse voluisti ¶ Oẽs n. viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia ĩ tua prouidẽtia po 6 suisti. ¶ Respice castra Assyriorũ nunc, sicut tũc castra Aegyptiorũ videre dignatus es, qñ post seruos tuos armati currebãt cõfidẽtes in quadrigis, & ĩ equitatu suo, & in multitu 7 dine bellatorũ: ¶ Sed aspexisti sup̃ castra eo- 8 rũ, & tenebræ fatigauerunt eos. ¶ Tenuit pe 9 des eorũ abyssus, & aq̃ operuerũt eos. ¶ Sic C fiant isti Dñe qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lãceis glorian- 10 tur, & nesciunt quia tu ipse es Deus nr̃ qui cõteris bella ab initio, & Dñs nomen est ti- 11 bi. ¶ Erige brachiũ tuũ, sicut ab initio: & allide virtutẽ illorũ in virtute tua: cadat virt⁹ eorũ in iracundia tua, qui promittũt se violare sancta tua, & polluere tabernaculũ noĩs tui, & deijcere gladio suo cornu altaris tui. 12 ¶ Fac Dñe, vt gladio proprio eius sup̃bia am 13 putet, capiat laq̃o oculorũ suorũ in me, & 14 p̃cuties eũ ex labijs charitatis meæ. ¶ Da mihi in animo cõstãtiã, vt cõtẽnã illũ, & virtu- 15 tem, vt auertã illũ. ¶ Erit. n. hoc memoriale noĩs tui, cũ manus fœminæ deiecerit eum 16 ¶ Non. n. in multitudine est virtus tua Dñe: D neq; in equorũ viribus volũtas tua est, nec superbi ab initio placuerũt tibi, sed humiliũ & mansuetorũ sp̃ tibi placuit dep̃catio. 17 ¶ Deus cęlorũ, creator aquarũ, & Dñs totius creaturæ exaudi me miserã deprecantem, & 18 de tua misericordia præsumentẽ. ¶ Memento Dñe testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo cõsilium corrobora, vt domus tua in sanctificatione tua perma- 19 neat: ¶ & omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

‖ Gen. 34. d. 25.

Exo. 14. b. 9.

CAPVT X.

1 A FActum est aũt cum cessasset clamare ad Dñm, surrexit de loco ĩ quo iacuerat prostrata ad Do 2 minũ. ¶ Vocauitq; Abrã suã, & descẽdens in domũ suã abstulit a se cilicium, & exuit se vestimentis vidui

3 tatis suæ. ¶ & lauit corpus suum, & vnxit se myrrho optimo, & discriminauit crinē capitis sui, & imposuit mitrā super caput suum, & induit se vestimentis iucūditatis suæ: induitq; sādalia pedibus suis, assumpsitq; dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & 4 oībus ornamentis suis ornauit se: ¶ Cui etiā Dñs cōtulit splēdorē: qm̄ oīs ista cōpositio nō ex libidine, sed ex virtute pendebat: & iō Dñs hāc in illā pulchritudinē ampliauit, vt īcōparabili decore oīum oculis appareret. 5 ¶ Imposuit itaq; Abræ suæ ascopam vini, & B vas olei & polētā, & palates, & panes, & caseū, & profecta est. 6 ¶ Cūq; venissent ad portā ciuitatis inuenerunt expectantē Oziam & 7 presbyteros ciuitatis. qui cū vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinē 8 eius. ¶ Nihil tñ interrogantes eā dimiserunt transire dicētes: Deus patrū nostrorū det tibi gratiā, & oē cōsilium tui cordis sua virtutē corroboret, vt glorietur super te Ierusalē, & sit nomē tuū in numero sanctorū & iu- 9 storū. ¶ Et dixerunt hi qui illic erant omnes 10 vna voce: Fiat, fiat. ¶ Iudith verò orans Dñm, 11 transiuit per portas, ipsa & Abra eius. ¶ Factū est aūt, cum descenderēt montē circa ortū diei, occurrerūt ei exploratores Assyrio- 12 rum, & tenuerūt eā, dicentes: ¶ Vnde venis? C aut quò vadis? Quæ respondit: Filia sum Hebræorū, ideo ego fugi à facie eorū, qm̄ futurum agnoui, ꝙ dentur vobis in deprædationē, pro eo ꝙ contemnentes vos, noluerunt vltrò tradere seipsos, vt inuenirent misericordiam in conspectu vestro. 13 ¶ Hac de causa cogitaui mecū, dicēs: Vadā ad faciē principis Holofernis, vt indicem illi secreta illorū, & ostendā illi quo aditu possit obtinere eos: ita vt nō cadat vir vnus de exercitu ei⁹. 14 ¶ Et cū audissent viri illi verba eius, considerabant faciē eius: & erat in oculis eorū stupor, qm̄ pulchritudinē eius mirabantur ni- 15 mis. ¶ Et dixerunt ad eā: Conseruasti animā tuā, eò ꝙ tale reperisti consilium, vt descen- 16 deres ad dñm nostrum. ¶ Hoc autē scias, qm̄ D cū steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxeruntq; illā ad tabernaculū Holofernis, an- 17 nunciantes eā. ¶ Cūq; intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holo- 18 fernes. ¶ Dixeruntq; ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, vt nō pro his 19 merito pugnare contra eos debeamus? ¶ Vidēs itaq; Iudith Holofernem sedentē in conopæo, qđ erat ex purpura, & auro, & sma- 20 ragdo, & lapidibus preciosis intextum: ¶ & cum in faciem eius intendisset, adorauit eum, prosternens se super terram. Et eleuauerūt eā serui Holofernis, iubēte dño suo.

Infra. 6. b. 8.

CAPVT XI.

1 A TVnc Holofernes dixit ei: Aequo animo esto, & noli pauere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui viro qui voluit seruire Nabuchodonosor regi. 2 ¶ Populus autem tuus si non contempsisset me, non alleuassem lanceam meam super 3 eum. ¶ Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi vt venires 4 ad nos? ¶ Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ: quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuę, perfectā rem faciet Dominus 5 tecum. ¶ Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virtus eius quę est in te ad correptionē omnium animarum errantiū: quoniam non solum homines seruiunt illi per te, sed & bestiæ agri obtemperant illi. 6 ¶ Nunciatur enim animi tui industria vniuer B sis gentibus, & indicatum est omni seculo, quoniā tu solus bonus potens es in omni

regno eius, & disciplina tua omnibus pro-
7 uincijs prædicatur. ¶ Nec hoc latet quod lo-
cutus est Achior, nec illud ignorat q̃d ei ius-
8 seris euenire. ¶ Cõstat.n. Deũ nostrũ sic pec-
catis offensum, vt mãdauerit per prophetas
suos ad populum, ꝙ tradat eũ pro peccatis
9 suis. ¶ Et qm̃ sciunt se offendisse Deũ suum
10 filij Israël, tremor tuus super ipsos est. ¶ Insu-
per & fames īuasit eos, & ab ariditate aquæ
11 iã inter mortuos cõputantur. ¶ Deniq; hoc
C ordinant, vt interficiãt pecora sua, & bibant
12 sanguinẽ eorũ, ¶ & Sancta Dñi Dei sui, quæ
p̃cepit Deus non contingi, in frumento, vi-
no, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, &
volũt cõsumere q̃ nec manibus deberẽt cõ-
tingere. ergo qm̃ hæc faciunt, certũ est ꝙ in
13 perditionem dabuntur. ¶ Quod ego ancilla
tua cognoscẽs, fugi ab illis, & misit me Dñs
14 hæc ipsa nunciare tibi. ¶ Ego.n. ancilla tua
Deum colo, ẽt nunc apud te: & exiet ancil-
15 la tua, & orabo Deum, ¶ & dicet mihi qñ eis
reddat peccatũ suũ, & veniens nunciabo ti-
D bi, vt ego adducã te per mediam Ierusalẽ, &
habebis oẽm populũ Israël, sicut oues q̃bus
nõ est pastor, & non latrabit vel vnus canis
16 cõtra te, ¶ qm̃ hæc mihi dicta sunt p̃ ꝓuidẽ-
17 tiã Dei. ¶ Et qm̃ iratus est illis Deus, hæc ipsa
18 missa sum nũciare tibi. ¶ Placuerunt autem
oĩa verba hæc corã Holoferne, & corã pue-
ris eius: & mirabantur ad sapientiam eius,
19 & dicebant alter ad alterũ: ¶ Nõ est talis mu-
lier super terram in aspectu, in pulchritudi-
20 ne, & in sensu verborum. ¶ Et dixit ad illam
Holofernes: Bene fecit Deus, q̃ misit te an-
te populũ, vt des illum tu in manibus nr̃is:
21 ¶ & qm̃ bona est promissio tua, si fecerit mi-
hi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu
in domo Nabuchodonosor magna eris, &
nomen tuũ nominabitur in vniuersa terra.

CAPVT XII.

1 TVnc iussit eã introire vbi repo-
A siti erãt thesauri eius, & iussit
illic manere eam, & constituit
q̃d darẽt illi de conuiuio suo.
2 ¶ Cui respondit Iudith, & di-
xit: Nunc nõ potero manducare ex his quę
mihi præcipis tribui, ne veniat super me of-
fensio: ex his aũt quæ mihi detuli, mãduca-
3 bo. ¶ Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi
ista quæ tecũ detulisti, quid faciemus tibi?
4 ¶ Et dixit Iudith: Viuit anima tua dñe meus,
qm̃ non expẽdet oĩa hæc ancilla tua, donec
faciat Deus in manu mea hæc: quæ cogita-
ui. Et induxerũt illã serui eius in tabernacu-
5 lũ q̃d p̃ceperat. ¶ Et petijt dũ introiret, vt da-
B retur ei copia nocte & ante lucẽ egrediẽdi
foras ad orationem, & deprecãdi Dñm. ¶ Et
6 præcepit cubicularijs suis, vt sicut placeret
illi, exiret & introiret ad orandum Deum
7 suum per triduum. ¶ Et exibat noctibus in
Vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte
8 aquæ. ¶ Et vt ascendebat, orabat Dominum
Deũ Israël vt dirigeret viam eius ad libera-
9 tionẽ populi sui. ¶ Et introiẽs, mũda mane-
bat in tabernaculo, vsq; dũ acciperet escam
10 suã in vespere. ¶ Et factum est in quarta die
C Holofernes fecit cœnã seruis suis, & dixit
ad Vagao eunuchũ suũ: Vade, & suade He-
bræam illam, vt spontè consentiat habitare
11 mecum. ¶ Fœdum est enim apud Assyrios, si
fœmina irrideat virum agendo, vt immunis
12 ab eo transeat. ¶ Tunc introiuit Vagao ad Iu-
dith, & dixit: Non vereatur bona puella in-
troire ad dñm meũ, vt honorificet ante fa-
ciẽ eius, vt manducet cũ eo, & bibat vinũ in
13 iucunditate. ¶ Cui Iudith respõdit: Quæ ego
14 sum vt contradicam dño meo? ¶ Omne q̃d
D erit ante oculos eius bonũ & optimũ, faciã.
Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit
15 optimum omnibus diebus vitæ meæ. ¶ Et
surrexit, & ornauit se vestimento suo, & in-
16 gressa stetit ante faciẽ eius. ¶ Cor autem Ho-
lofernis cõcussum est: erat.n. ardens in con-
17 cupiscentia eius. ¶ Et dixit ad eam Holofer-
nes: Bibe nunc, & accumbe in iucunditate:
18 qm̃ inuenisti gratiam coram me. ¶ Et dixit
Iudith: Bibam domine, quoniam magnifi-
cata est anima mea hodie præ omnibus die-
19 bus meis. ¶ Et accepit, & manducauit, & bi-
bit coram ipso ea quæ parauerat illi ancil-
20 la eius. ¶ Et iucundus factus est Holofernes
ad eam, bibitque vinum multum nimis,
quantum nunquam biberat in vita sua.

CAPVT XIII.

1 VT aũt serò factũ est, festinaue-
A rũt serui illius ad hospitia sua,
& conclusit Vagao ostia cubi-
2 culi, & abijt. ¶ Erant aũt oẽs fa-
3 tigati à vino. ¶ Eratq; Iudith so-
4 la in cubiculo. ¶ Porrò Holofernes iacebat ĩ
lecto, nimia ebrietate sopitus. ¶ Dixitq; Iu-
5 dith puellæ suæ, vt staret foris ante cubiculũ
6 & obseruaret. ¶ Stetitq; Iudith ante lectum,
orans cũ lachrymis & labiorũ motu in silen-
7 tio, ¶ dicẽs: Confirma me Dñe Deus Israël, &
respice in hac hora ad opera manuũ mearũ,
vt sicut promisisti, Ierusalẽ ciuitatem tuam
erigas, & hoc quod credens per te posse fie-
8 ri cogitaui, perficiam. ¶ Et cũ hæc dixisset, ac-
cessit ad columnã, quæ erat ad caput lectuli
eius, & pugionẽ eius qui in ea ligatus pen-
9 debat, exoluit. ¶ Cumq; euaginasset illum, ap-
prehendit comã capitis eius, & ait: Cõfirma
10 me Dñe De' in hac hora: ¶ & percussit bis in
ceruicẽ eius, & abscidit caput eius, & abstu-
lit conopæum eius à columnis, & euoluit
11 corpus eius truncum. ¶ Et post pusillũ exi-
uit, & tradidit caput Holofernis ancillę suę,
12 & iussit vt mitteret illud in peram suã. ¶ Et
B exierunt duæ secundũ consuetudinẽ suam
quasi ad orationem, & trãsierunt castra: &
gyrantes vallem, venerũt ad portã ciuitatis.
13 ¶ Et dixit Iudith à longe custodibus muro-
rum: Aperite portas, qm̃ nobiscũ est Deus,

Sup.5.a.3

* magnā. 10.

14 qui fecit virtutē* in Israël. ¶ Et factū est, cum audissent viri vocem eius, vocauerunt pres-15 byteros ciuitatis ¶ Et occurrerunt ad eā omnes, à minimo vsque ad maximum: qm̄ spe-16 rabant eam iam nō esse venturā. ¶ Et accēdētes luminaria, congyrauerunt circa eā vniuersi: illa autem ascēdens in eminentiorem locum iussit fieri silentium. Cumque oēs ta-17 cuissent, ¶ dixit Iudith: Laudate Dn̄m Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se: 18 ¶ & in me ancilla sua adimpleuit misericordiam suam, quam promisit domui Israël: & interfecit in manu mea hostem populi sui 19 in hac nocte. ¶ Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis, principis militiæ Assyriorum. Et ecce conopæum illius in quo recūbebat in ebrietate sua, vbi per manum fœminæ per-20 cussit illum Dn̄s Deus noster ¶ Viuit autē ip-C se Dominus, quoniam custodiuit me angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & nō permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasio-21 ne mea, & in liberatione vestra. ¶ ‖ Cōfitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in 22 seculum misericordia eius. ¶ Vniuersi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dn̄s in virtute sua, quia per te ad 23 nihilum redegit inimicos nostros. ¶ Porro Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso 24 præ omnibus mulieribus super terram ¶ Benedictus Dominus qui creauit cœlū & terram, qui te direxit in vulnera capitis prin-25 cipis inimicorum nostrorum: ¶ Quia hodie D nomen tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro

‖ Ps. 106. a. 1. & 106. a. 1.

quibus non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subuenisti ruinæ ante conspectū Dei nostri. 26 ¶ Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. ¶ Porro 27 Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Israël cui tu testimoniū dedisti, quòd vlciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorū incidit in hac nocte 28 in manu mea. ¶ Et vt probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ, Deū Israël contempsit: & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israël, gladio perforari præci-29 piā latera tua. ¶ Vidēs aūt Achior caput Holofernis, angustiatus præ pauore cecidit in faciem suam super terram, & æstuauit ani-30 ma eius. ¶ Posteà vero quàm resumpto spiritu, recreatus est, procidit ad pedes eius, & 31 adorauit eam, & dixit: ¶ Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob: quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.

CAPVT XIIII.

1 A Dixit autē Iudith ad omnē populū: Audite me fratres: suspēdite caput hoc sup muros nr̄os: 2 ¶ & erit, cū exierit sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cū impetu: non vt descendatis deorsum, sed 3 quasi impetū facientes. ¶ Tunc exploratores necesse erit vt fugiāt ad principē suū excitā-4 dū ad pugnā ¶ Cūq; duces eorū cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncū in suo sanguine volutatū, decidet super eos timor ¶ Cūq; cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, qm̄ Dn̄s conte-6 ret eos sub pedibus vestris ¶ Tūc Achior vi-B dēs virtutē quā fecit Deus Israel, relicto gētilitatis ritu, credidit Deo, & circuncidit carnē præputij sui, & appositus est ad populum

Israel,& omnis successio generis ei⁹, vsq; in 7 hodiernũ diẽ. ¶Mox aũt vt ortus est dies, suspẽderũt sup muros caput Holofernis, accepitque vnusquisque vir arma sua, & egressi 8 sunt cũ grãdi strepitu & vlulatu ¶Qđ viden tes exploratores, ad tabernaculũ. Holofer-9 nis cucurrerut. ¶Porro hi q in tabernaculo erãt veniẽtes, & ante egressum cubiculi pstrepẽtes, excitãdi gratia, inquietudinẽ arte moliebantur, vt nõ ab excitãtibus, sed a so-10 nãtib⁹ Holofernes euigilaret. ¶Nullus enim C audebat cubiculũ virtutis Assyriorũ pulsan-11 do aut intrãdo aperire. ¶Sed cũ venissent ei⁹ duces ac tribuni,& vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum,dixerunt cubicularijs: 12 ¶Intrate, & excitate illũ, qm egressi mures de cauernis suis,ausi sunt prouocare nos ad 13 prælium. ¶Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manib⁹ suis: suspicabatur.n.illũ cum Iudith 14 dormire. ¶Sed cũ nullũ motũ iacentis sensu auriũ caperet, accessit proximãs ad cortinam, & eleuans eã, vidensq; cadauer absq; capite Holofernis in suo sãguine tabefactũ iacere super terram,exclamauit voce magna 15 cũ fletu,& scidit vestimenta sua. ¶Et ingres-D sus tabernaculũ Iudith, non inuenit eã: & 16 exilijt foras ad populum,& dixit. ¶Vna mulier Hebræa fecit confusionẽ in domo regis Nabuchodonosor: ecce.n.Holofernes iacet 17 in terra,& caput ei⁹ nõ est ĩ illo. ¶Qđ cũ audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt oẽs vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit sup eos,& turbati sũt 18 animi eorũ valde. ¶Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPVT XV.

1 A CVmque omnis exercitus decollatum Holofernẽ audisset, fugit mens & consiliũ ab eis, & solo tremore & metu agitati, 2 fugæ præsidiũ sumunt, ¶ita vt nullus loqueretur cũ proximo suo, sed inclinato capite,relictis omnibus, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audierãt,fugientes per vias camporũ 3 & semitas collium. ¶Videntes itaque filij Israel fugientes,secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & vlulantes post 4 ipsos. ¶Et qm Assyrij non adunati in fugam B ibant præcipites: filij aũt Israël vno agmine persequentes, debilitabant omnes quos in-5 uenire potuissent. ¶Misit itaque Ozias nuncios per omnes ciuitates & regiones Israël 6 ¶Omnis itaque regio, omnisq; vrbs electã iuuentutem armatam misit post eos,& persecuti sunt eos in ore gladij,quousq; perue-7 nirent ad extremitatem finium suorũ. ¶Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam quã fugientes Assyrij reliquerant, abstulerunt, & 8 onustati sunt valde. ¶Hi vero qui victores C reuersi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erãt illorũ abstulerunt secum, ita vt nõ esset numerus in pecoribus,& iumẽtis, & vniuersis mobilibus eorum, vt à minimo vsq; ad maximum omnes diuites fierent de prædatio-9 nibus eorũ. ¶Ioachim aũt summus pontifex de Ierusalem venit in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. 10 ¶Quæ cum exisset ad illum, benedixerũt eã oẽs vna voce,dicẽtes: Tu gloria Ierusalẽ, tu lætitia Israël, tu honorificentia populi no-11 stri: ¶quia fecisti viriliter, & confortatũ est cor tuum, eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum,alterum nescieris, Ideo & manus Domini confortauit te, & ideo eris 12 benedicta in æternum. ¶Et dixit omnis po-13 pulus: Fiat, fiat. ¶Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorũ à populo

Israël

14 Israël. ℣ Porro autem vniuersa quę Holofernis peculiaria fuisse probata sunt: dederũt D Iudith in auro, & argento, & vestibus, & gẽmis & omni supellectili, & tradita sunt 15 omnia illi à populo. ℣ Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis, & citharis.

CAPVT XVI.

1 A Tunc cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens:

2 ℣ Incipite Dño in tympanis, cãtate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmũ nouum: exultate, & inuocate nomen eius.

3 ℣ Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4 ℣ Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5 ℣ Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suę: cuius multitudo obturauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

Sup. 8. b. 11.

6 ℣ Dixit se incẽsurũ fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.

7 ℣ Dñs aũt omnipotens nocuit eũ, & tradidit eũ in manus fęminę, & [b] confodit [b] eum.

[b] confudit

8 ℣ Non enim cecidit potens eorũ à iuuenibus, nec filij Titan percusserũt eũ, nec excel B si gigãtes imposuerunt se illi: sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.

14. Sup. 10. d 27.

9 ℣ Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lętitiæ in exultatione filiorum Israël.

10 ℣ Vnxit faciem suam vnguento, & colligauit cincinnos suos mitra, accepit stolam nouã ad decipiendum illum.

11 ℣ Sandalia eius rapuerunt oculos eius: pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.

12 ℣ Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.

13 ℣ Tunc vlulauerunt castra Assyriorũ quãdo apparuerunt humiles mei, arescẽtes in siti.

14 ℣ Filij puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio a facie Domini Dei mei.

15 ℣ Hymnum cantemus Domino, hymnum C nouum cantemus Deo nostro.

16 ℣ Adonai Dñe, magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo põt.

17 ℣ Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum: & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

Gen. 1. c. 14. Psal. 32. b. 1.

18 ℣ Mõtes a fundamẽtis mouebunt cũ aquis, petræ sicut cera liquescent ante faciẽ tuã.

19 ℣ Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20 ℣ Vę genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.

21 ℣ Dabit enim ignẽ & vermes in carnes eorũ, vt vrant, & sentiant vsq; in sempiternũ.

22 ℣ Et factũ est post hæc, oĩs populus post victoriã venit in Ierusalem adorare Dñm: & mox vt purificati sunt, obtulerunt oẽs holocausta, & vota, & repromissiones suas. 23 ℣ Porro Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis, q̃ dedit illi populus, & conopœũ quod ipD sa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema obliuionis. 24 ℣ Erat aũt populus iucundus secundũ faciẽ sanctorũ, & per tres menses gaudiũ huius victoriæ celebratum 25 est cũ Iudith. ℣ Post dies aũt illos vnusq́sq; rediit in domũ suã, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ 26 terræ Israel. ℣ Erat ẽt virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virũ oĩbus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manas27 ses vir eius. ℣ Erat aũt diebus festis procedẽs 28 cum magna gloria. ℣ Mansit aũt in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac se29 pulta cum viro suo in Bethulia. ℣ Luxitque 30 illã omnis populus diebus septem. ℣ In omni autem spacio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israël, & post mortem eius annis 31 multis. ℣ Dies autem victorię huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, ℣ & colitur a Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

—13.

Gen. 50. b. 10

LIBER ESTHER.

HIERONYMI IN LIBRVM ESTHER. PRAEFATIO.

LIBRVM Esther varius translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum releuans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, lacinosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ò Paula, & Eustochium, quoniam tantùm bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite, vt possitis agnoscere, me nihil etiam aug-

mentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habetur historiam Hebraicam Latina lingua tradidisse. Nec affectamus laudes hominis, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus ni timemus: quoniam ‖ Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth literam fecimus diuersis in locis, volentes scilicet septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

‖ Psal. 52. b. 6.

Gal. 1. b. 10.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus Assueri qui regnauit ab India vsque Æthiopiam super centum viginti septem prouincias: 2 quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. 3 Tertio igitur anno imperij sui, fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram se, 4 vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. 5 Cumq; implerentur dies conuiuij, inuitauit omnē populum qui inuentus est in Susan, à maximo vsq; ad minimum: & iussit septem diebus conuiuium præparari in vestibulo horti & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat. 6 B Et pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustētata funibus byssinis, atq; purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoq; aurei & argentei super pauimentū smaragdino, & pario stratū lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat. 7 Bibebant aūt qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi inferebantur Vinū quoq;, vt magnificentia regia dignū erat, 8 abundans & præcipuum ponebatur. Nec erat qui nolētes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, proponēs mensis singulos de principibus suis, vt sumeret vnusquisq; quod vellet. 9 Vasthi quoque regina fecit conuiuiū fœminarū in palatio, vbi rex Assuerus manere consueuerat. 10 Itaq; die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiā potationē incaluisset mero, C præcepit Mauman, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septē eunuchis qui in conspectu eius 11 ministrabant, vt introducerēt reginam Vasthi corā rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinē illius, erat enim pulchra valde. 12 Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, & nimio 13 furore succensus, Interrogauit sapientes q ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, sciētium leges, ac 14 iura maiorum: (erant aūt primi & proximi, Charsena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum qui videbant faciem regis, & primi post 15 eum residere soliti erāt) cui sententiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperiū, quod per eunuchos mandauerat facere noluisset. 16 Rñditq; Mamuchan, audiente rege, atq; principibus: Non solum regē læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cunctis prouincijs regis Assueri. 17 D Egredietur enim sermo reginæ ad oēs mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi intraret ad eū, & illa noluit. 18 Atque hoc exēplo oēs principū coniuges Persarū atq; Medorū paruipendent imperia maritorū, vnde regis iusta est indignatio. 19 * Si tibi placet egrediatur edictū a facie tua, & scribatur iuxta legē Persarū atq; Medorū, quā præteriri illicitū est, vt nequaquā vltrà Vasthi ingrediatur ad regē, sed regnū illius altera, 20 quæ melior est illa, accipiat. Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium. & cunctæ vxores tā maiorum quā minorū, deferant maritis suis honorē. 21 Placuit consilium eius regi, & principibus: fecitq; rex iuxta consiliū 22 Mamuchan: & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæq; gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis, & hoc p cūctos populos diuulgari.

ærei. 16

* Et 6.

CAPVT II.

1 A HIs ita gestis, postquā regis Assueri indignatio deferbuerat recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, 2 vel quę passa esset: dixeruntq; pueri regis, ac ministri eius: Quęrant regi puellę virgines ac 3 speciosę, & mittantur q considerent per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarū sub manu Egei eunuchi, q est prępositus & custos mulierū regiarū: & accipiant mundum muliebrē, & cętera ad vsus necessaria. 4 Et q̄cūnq; inter oēs oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita vt sug-

gesserant,

Inf. 11. a. 2.

4. Re. 24 d. 15.

Inf. 11. a. 4.

5 gesserant, iussit fieri. ℣ Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filij Semei, filij Cis de stirpe Iemini, 6 ℣ qui translatus fuerat de Ierusalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodono-7 sor rex Babylonis transtulerat, ℣ qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & vtrunque parentem amiserat, pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre eius ac matre, Mardochæus si-8 bi eam adoptauit in filiam. ℣ Cumque percre-B buisset regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerent Susan, & Egeo traderent eunucho: Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, vt ser-9 uaretur in numero feminarum. ℣ Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho vt accelerarer mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam quam pedissequas eius ornaret atque excoleret. 10 ℣ Quæ noluit indicare ei populum, & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re 11 omnino reticeret: ℣ qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus in qua electæ virgines seruabantur, curam agens salutis Esther, & scire 12 volens quid ei accideret. ℣ Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus verte-C batur: ita duntaxat, vt sex mensibus oleo vngerentur mirtyno, & alijs sex quibusdam pigmen-13 tis & aromatibus vterentur. ℣ Ingredientesque ad regem, quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant: & vt eis placuerat compositæ, de triclinio feminarum ad regis cubi-14 culum transibant. ℣ Et quæ intrauerat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas ædes ᵃdeducebantur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem vltra redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire iussisset 15 ex nomine. ℣ Euoluto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther filia Abiail fratris Mardochæi, quam sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed quæcunque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis 16 gratiosa & amabilis videbatur. ℣ Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno re-17 gni eius. ℣ Et adamauit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitque 18 eam regnare in loco Vasthi. ℣ Et iussit conuiuium præparari permagnificum cunctis D principibus, & seruis suis pro coniunctione & nuptijs Esther. Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac dona largitus est iuxta ma-19 gnificentiam principalem. ℣ Cumque & secundo quærerentur virgines, & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuam re-20 gis. ℣ Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tempore 21 solita erat, quo eam paruulam nutriebat. ℣ Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis qui ianitores erant, & in primo palatij limine præsidebant, volueruntque 22 insurgere in regem, & occidere eum. ℣ Quod Mardochæum non latuit: statimque nunciauit reginæ Esther, & illa regi ex nomine Mar-23 dochæi, qui ad se rem detulerat. ℣ Quæsitum est, & inuentum: & appensus est vterque eorum in patibulo. *Mandatumque est historijs, & annalibus traditum coram rege.

ᵃ deducebatur 6.

Inf. 12. a. 1.

** Et iussit rex, vt in libro memoriali scriberetur, vt pro vita sua aliquid repensaret ei.*

CAPVT III.

1 POst hæc rex Assuerus exaltauit A Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super omnes princi-2 pes quos habebat. ℣ Cunctique serui regis qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator: solus Mardochæus non flectebat genu, neque adora-3 bat eum. ℣ Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatij præsidebant: Cur præter cæ-4 teros non obseruas mandatum regis? ℣ Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nunciauerunt Aman, scire cupientes vtrum perseuerarent in sententia: dixerat 5 enim eis se esse Iudæum. ℣ Quod cum au-B disset Aman, & experimento probasset quod Mardochæus non flecteret sibi genu, nec 6 se adoraret, iratus est valde, ℣ & pro nihilo duxit in vnum Mardochæum mittere manus suas. Audierat enim quod esset gentis Iudææ, magisque voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri perdere nationem. 7 ℣ mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ Hebraice dicitur Phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici, & exiuit mensis duodeci-8 mus qui vocatur Adar. ℣ Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & a se mutuo separatus, nouis vtens legibus & ceremonijs, insuper & regis scita contemnens. Et optime nosti, quod non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam. 9 si tibi placet, ℣ decerne vt pereat, & decem C millia talentorum appendam arcarijs gazæ 10 tuæ. ℣ Tulit ergo rex annulum quo vtebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum. 11 ℣ dixitque ad eum: Argentum quod tu polliceris, tuum 12 sit, de populo * age quod tibi placet. ℣ Vo-

Inf. 16. b. 10.

** ante 5*

catique

catiq; sunt scribæ regis mēse primo Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scriptũ est, vt mitteret Aman ad omnes satrapas regis & iudices prouinciarum, diuersarumque gentium, vt quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex noĩe regis Assueri: & literæ signatæ ipsius annulo, D ¶ missæ sunt per cursores regis ad vniuersas 13 prouincias, vt occiderent atq; delerent omnes Iudæos, à puero vsq; ad senē, paruulos & mulieres vno die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi qui vocať Adar, & bona 14 eorum diriperent. ¶ Summa autem epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ scirēt, & 15 pararent se ad prædictam diem. ¶ Festinabant cursores qui missi erant, regis imperiũ explere. Statimq; in Susan pepēdit edictũ, rege & Aman celebrante cõuiuium, & cunctis Iudæis qui in vrbe erant, flentibus.

CAPVT IIII.

1 A QVæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco spargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, 2 ostendens amaritudinē animi sui, ¶ & hoc eiulatu vsq; ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutũ sacco aulam regis intrare. 3 ¶ In omnibus quoq; prouincijs, oppidis ac locis, ad q̃ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus & fletus, sacco & 4 cinere multis pro stratu vtentibus. ¶ Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nunciaueruntq; ei: Quod audiens cõsternata est: & vestē misit, vt ablato sacco ᵇ indueret eamᵇ: quam accipere noluit. 5 ¶ Accitoq; Athach eunucho, quē rex ministrum ei dederat, B præcepit ei, vt iret ad Mardochęũ, & 6 disceret ab eo, cur hoc faceret. ¶ Egressusq; Athach, iuit ad Mardochæum stantē in platea ciuitatis, ante ostium palatij: 7 ¶ qui indicauit ei omnia quæ acciderãt, quomodo Amã promisisset vt in thesauros regis pro Iu- 8 dæorum nece inferret argentum. ¶ Exemplar quoq; edicti quod pendebat in Susan, dedit ei vt reginæ ostenderet, & moneret eã vt intraret ad regem, & deprecaretur eum 9 pro populo suo. ¶ Regressus Athach, nunciauit C Esther omnia quæ Mardochæus dixerat. 10 ¶ Quæ respondit ei, & iussit vt diceret Mar- 11 dochæo: ¶ Omnes serui regis, & cunctæ quæ sub ditione eius sunt, norunt prouinciæ, quod siue vir, siue mulier non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absq; vlla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tenderit pro signo clementiæ, atq; ita possit viuere. Ego igitur quomodo ad regē intrare potero, q̃ triginta iam diebus nõ sum vocata ad eũ? 12 ¶ Quod 13 cum audisset Mardochæus, ¶ rursum mandauit Esther dicens: Ne putes quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es 14 præ cunctis Iudæis: ¶ si enim nunc silueris, D per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrũ idcirco ad regnum veneris, vt in 15 tali tempore parareris? ¶ Rursumq; Esther 16 hæc Mardochæo verba mandauit: ¶ Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & nõ bibatis tribus diebus, & tribus noctibus, & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem contra legem faciens non vocata, tradensq; me morti & periculo. 17 ¶ Iuit itaq; Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

CAPVT V.

1 A DIe autē tertio induta est Esther regalibus vestimētis, & stetit in atrio domus regiæ, qđ erat interius contra basilicã regis: at ille sedebat super soliũ suũ in consistorio palatij, contra ostium do- 2 mus. ¶ Cumq; vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream quam tenebat manu. Quæ accedens osculata est summitatem 3 virgæ eius. ¶ Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur ti- 4 bi. ¶ At illa respondit: Si regi placet, obsecro vt veniat ad me hodie, & Aman tecum ad 5 conuiuium quod paraui. ¶ Statimq; rex: Vo- B cate, inquit citò Amã, vt Esther obediat voluntati. Venerunt itaq; rex & Aman ad cõ- 6 uiuium quod eis regina parauerat. ¶ Dixitq; ei rex, postquàm vinũ biberat abundanter: Quid petis vt detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. *Mat. 6.c. 23.* 7 ¶ Cui respondit Esther 8 Petitio mea, & preces sunt istæ: ¶ Si inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet vt det mihi quod postulo, & meã impleat petitionem, veniat rex & Aman ad conuiuiũ quod paraui eis, & cras aperiã regi volũ- 9 tatem meam. ¶ Egressus est itaq; illo die A- C man lętus & alacer. Cumq; vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatij, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suę, indignatus est 10 valde: ¶ & dissimulata ira, reuersus in domum suam, conuocauit ad se amicos suos, 11 & Zares vxorem suam: & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumq; turbam, & quanta eum gloria super omnes 12 principes & seruos suos rex eleuasset. ¶ Et post hæc ait: Regina quoq; Esther nullũ alium vocauit ad conuiuium cũ rege, præter me: apud quã etiã cras cum rege pransurus 13 sum. ¶ Et cum hæc omnia habeam, nihil D me habere puto, quandiu videro Mardochæum Iudæum sedentē ante fores regias 14 ¶ Responderuntq; ei Zares vxor eius, & cę-

teri amici: Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi, vt appendatur super eam Mardochæus: & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. ᵇ Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem.

ᵇ Placuitque 10.

CAPVT VI.

1 A NOctem illam duxit rex insomnem. iussitq; sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præsente legerentur, 2 ꝑ ventum est ad illũ locum, vbi scriptũ erat, quõ nunciasset Mardochæus insidias Bagathã & Thares eunuchorum, regem Assuerũ iugulare cupientiũ. 3 ꝑ Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardochæus cõsecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri: Nihil oĩno mercedis accepit. 4 ꝑStatimq; B rex: Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mardochæũ affigi patibulo quod ei fuerat ꝑparatũ. 5 ꝑRũderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitq; rex: 6 Ingrediatur. ꝑCumq; esset ingressus, ait illi. Quid debet fieri viro, quẽ rex honorare desiderat? Cogitans autẽ in corde suo Aman, & reputans, ꝙ nullũ alium rex, nisi se, vellet honorare, 7 ꝑrespondit: Homo quẽ rex ho- 8 norare cupit, ꝑdebet indui vestib⁹ regijs: & C imponi super equũ, qui de sella regis est, & 9 accipere regiũ diadema super caput suũ, ꝑ& primus de regijs principibus ac tyrannis teneat equũ eius: & per plateam ciuitatis incedens, clamet, & dicat: Sic honorabitꝛ, quẽcunque voluerit rex honorare. 10 ꝑ Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac vt locutus es, Mardochæo Iudæo, qui sedet ante fores palatij. Caue ne quicquam de his 11 quæ locutus es prætermittas. ꝑ Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum, in platea ciuitatis, & impositum D equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore cõdignus est, quẽcũq; rex voluerit ho- 12 norare. ꝑReuersusq; est Mardochæus ad ianuã palatij: & Aman festinauit ire in domũ 13 suã, lugẽs & operto capite: ꝑnarrauitq; Zares vxori suæ, & amicis oĩa q̃ euenissẽt sibi. Cui rñderunt sapientes quos habebat in consilio, & vxor eius: Si de semine Iudæorum est Mardochæus, ante quẽ cadere cepisti, nõ poteris ei resistere: sed cades in cõspectu eius. 14 ꝑ Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & cito eum ad conuiuium quod regina parauerat, pergere compulerunt.

CAPVT VII.

1 A INtrauit itaque rex & Aman, vt biberent cum regina. 2 ꝑ Dixitque ei rex etiam secunda die, postquã vino incaluerat: Quæ est petitio tua Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam 3 partem regni mei petieris, impetrabis. ꝑ Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis ô rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populũ 4 meum pro quo obsecro. ꝑ Traditi enim sumus, ego & populus meus, vt conteramur, B iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem: nunc autẽ hostis noster est, cuius crudelitas redundat 5 in regem. ꝑRespondensq; rex Assuerus, ait: Quis est iste, & cuius potentiæ, vt hæc au- 6 deat facere? ꝑ Dixitq; Esther: Hostis & inimicus noster pessimus iste est, Aman. Quod ille audiens, ilico obstupuit, vultum re- 7 gis ac reginæ ferre non sustinens. ꝑ Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuij in- C trauit in hortum arboribus consitũ. Aman

quoque

quoque surrexit, vt rogaret Esther reginam pro anima sua. Intellexit enim à rege sibi 8 paratum malũ. ❡ Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbũ de ore regis exie- 9 rat, & statim operuerunt faciem eius. ❡ D Dixitq; Harbona, vnus de eunuchis qui stabãt in ministerio regis: En lignũ qđ parauerat Mardochæo q locutus est ꝓ rege, stat in domo Aman, habens altitudinis qnquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eũ in eo. 10 ❡ Suspensus est itaq; Aman in patibulo qđ parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

1 A Die illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domũ Aman aduersarij Iudæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciẽ 2 regis. ❡ Confessa est enim ei Esther quòd esset patruus suus. Tulitque rex annulum quem ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther aũt con- 3 stituit Mardochæum super domũ suã. ❡ Nec his cõtenta, ꝓcidit ad pedes regis: fleuitq;, & locuta ad eum, orauit vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet 4 irritas fieri. ❡ At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur. Illaq; consurgens stetit 5 ante eum, ❡ & ait: Si placet regi, & si inueni gratiã in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro vt nouis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire ꝑceperat, corrigantur. 6 ❡ Quomodo enim potero sustinere necẽ & 7 interfectionẽ populi mei? ❡ Rñditq; rex Assuerus B Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo: Domum Aman concessi Esther: & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est ma- 8 num mittere in Iudæos. ❡ Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis q̃ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, 9 nemo auderet contradicere. ❡ Accitisq; scribis & librarijs regis (erat autẽ tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat ad Iudæos, & ad principes, procuratoresq;, & iudices, qui cẽtum vigintiseptem prouincijs ab India vsque ad C Æthiopiã ꝑsidebãt: ꝓuinciæ atq; ꝓuinciæ, populo & populo iuxta linguas & literas suas, & Iudæis, prout legere poterant, & au- 10 dire. ❡ Ipsæq; epistolæ q̃ ex regis nõie mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes ꝓuincias discurrentes, veteres literas nouis nun- 11 cijs præuenirẽt. ❡ Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnum præciperent cõgregari, vt starẽt pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis, & vniuersis do- 12 mibus interficerent atq; delerent. ❡ Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, idest, tertiadecima mensis duodeci- 13 mi Adar. ❡ Summaq; epistolæ hæc fuit, vt in D omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret paratos esse Iudæos ad capiendã vindictã de ho- 14 stibus suis. ❡ Egressiq; sunt veredarij celeres nuncia perferentes, & edictum regis pepen- 15 dit in Susan. ❡ Mardochæus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regijs, hyacinthinis videlicet

& ęrinis,

& crinis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atq; purpureo. Omnisq; ciuitas exultauit, atque læta est. 16 Iudęis aũt noua lux oriri visa est, gaudium 17 honor & tripudium. Apud omnes populos, vrbes, atque prouincias, quocunque regis præcepta veniebãt, mira exultatio, epulæ atq; conuiuia, & festus dies: intantum vt plures alterius gentis & sectæ eorũ religioni & ceremonijs iungerentur. Grãdis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

CAPVT IX.

1 A Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari antè iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudæi superiores esse cę2perunt, & se de aduersarijs vindicare. Congregatiq; sunt per singulas ciuitates, & oppida & loca, vt extenderent manum contra inimicos, & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eò ꝙ omnes populos magnitudinis eorum formido [a] penetraret [a].

3 Nam & prouinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnisq; dignitas quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Iu4dęos timore Mardochæi, quem principem esse palatij, & plurimũ posse cognouerant, fama quoq; nominis eius crescebat quoti5die, & per cunctorũ ora volitabat. Itaq; per B cusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod 6 sibi parauerant facere: intantum vt etiam in Susan quingentos viros interficerent extra decẽ filios Aman Agagitæ hostis Iudęo7rum: quorum ista sunt nomina, Pharsanda8tha, & Delphõ, & Esphata, & Phorãtha, & 9 Adalia, & Aridatha, & Phermesta, & Arisai, 10 & Aridai, & Iezatha. Quos cùm occidissent, prædas de substantijs eorum [b] agere noluerunt. 11 Statimq; numerus eorũ qui occisi 12 erant in Susan, ad regẽ relatus est. Qui dixit reginæ: In vrbe Susan interfecerunt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouincijs? Quid vltrà postu13las, & quid vis vt fieri iubeam? Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Iu C dæis, vt sicut fecerunt hodie in Susan, sic, & cras faciant, & decem filij Aman in patibu14lis suspendantur. Præcepitq; rex vt ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, 15 & decem filij Aman suspensi sunt. Congregatis Iudæis quartadecima die mẽsis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorũ ab illis direpta substantia est. 16 Sed & per oẽs ꝓuincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: intantũ vt septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantijs eorum 17 quicquam contingeret. Dies autẽ tertiusdecimus mensis Adar vnus apud omnes in D terfectionis fuit, & quartadecima die cędere desierunt. Quem constituerunt esse solẽnem, vt in eo omni tempore deinceps vaca18rent epulis, gaudio, atque conuiuijs. At hi qui in vrbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiusdẽ mẽsis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solennem epula19rum atq; lætitiæ. Hi verò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar cõuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes e20pularũ & ciborum. Scripsit itaq; Mardo E chæus omnia hæc, & literis cõprehensa misit ad Iudæos qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam in vicino positis quã 21 procul, vt quartamdecimam & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno solenni 22 celebrarent honore: quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conuersi sunt: essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborũ partes, & pauperibus munuscula lar23girentur. Susceperuntque Iudæi in solennem ritum cũcta quæ eo tempore facere cęperant, & quæ Mardochæus literis facienda 24 mandauerat. Aman enim, filius Amadathi, stirpis Agag, hostis & aduersarius Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atque deleret: & misit ‖ phur, 25 quod nostra lingua vertitur in sortem. Et postea ingressa est Esther ad regẽ, obsecrãs, vt conatus eius, literis regis irriti fierent: & F malum, quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ip26sum & filios eius affixerunt cruci: atq; ex illo tempore dies isti appellati sunt Phurim, id est, Sortium: eo quòd phur, id est, sors in vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, idest, libri huius volu27mine continentur: quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absq; solẽnitate trãsigere: quos scriptura testatur & [c] cætera expetunt tempora annis sibi iu28giter succedẽtibus. Isti sunt dies, quos nulG la vnquam delebit obliuio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt, nec est vlla ciuitas in qua dies Phurim, idest, sortium, non obseruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his 29 ceremonijs obligata est. Scripseruntque Esther regina filia Abihail, & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt om-

[a] penetrarat. 4.

[b] tãgere 6.

‖ Sup. 3. b. 7.

[c] certa 7.

ni studio dies ista solennis sanciretur in 30 posterum: & miserunt ad omnes Iudæos, qui in centum vigintiseptem prouincijs regis Assueri versabantur, vt haberent pacem, 31 & susciperent veritatem, obseruantes dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut cõstituerant Mardochęus & Esther, & illi obseruanda susceperunt a se, & à semine suo ieiunia, & clamores, & 32 Sortium dies. & omnia quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPVT X.

1 A Rex verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias: 2 cuius fortitudo & imperium, & dignitas atq; sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libris 3 Medorum atque Persarum: & quomodo Mardochæus Iudaici generis, secundus à rege Assuero fuerit, & magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrum suorũ, quæ-B rens bona populo suo, & loquens ea quæ 4 ad pacem seminis sui pertinerent. Dixitq; 5 Mardochæus: A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnij quod videra͂, hæc eadem significantis, nec eorũ quicquã irritũ fuit. 6 Paruus fons qui creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit: Esther est, quam rex accepit vxorem, & voluit esse reginam. 7 Duo autem dracones: ego sum, & Aman. 8 Gentes quæ conuenerunt: hi sunt qui co-9 nati sunt delere nomen Iudæorum. Gens C aũt mea, Israël est, quæ clamauit ad Dominum, & saluũ fecit Dominus populũ suum: liberauitq; nos ab omnibus malis, & fecit 10 signa magna atq; portenta inter gẽtes: & duas sortes esse pcepit: vnã populi Dei, & 11 alteram cunctarũ gentiũ. Venitq; vtraque D sors in statutum ex illo iam tempore diem 12 coram Deo vniuersis gentibus: & recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est 13 hæreditatis suæ. Et obseruabuntur dies isti in mense Adar, quartadecima & quintadecima die eiusdẽ mensis, cũ omni studio, & gaudio in vnũ cętũ populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israël.

CAPVT XI.

1 A Anno quarto regnantibus Ptolomæo & Cleopatra, attulerunt Dosithæus, qui se sacerdotem & Leuitici generis ferebat, & Ptolomæus filius eius hanc epistolã phurim, quã dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolomæi filiũ 2 in Ierusalẽ. Anno secundo regnante Arta-B xerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus, filius Iairi, filij 3 Semei, filij Cis de tribu Ben-iamin: homo Iudæus, qui habitabat in vrbe Susis, vir 4 magnus, & inter primos aulæ regiæ. Erat autem de eo numero captiuorum, quos trã stulerat Nabuchodonosor rex Babylonis 5 de Ierusalẽ cũ Iechonia rege Iuda. & hoc C eius somnium fuit. Apparuerũt voces, & tumultus, & tonitrua, & terręmotus, & con-6 turbatio super terrã: & ecce duo dracones 7 magni parati; contra se in prælium, Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, vt pugnarẽt contra Gentem iusto-8 rum. Fuitq; dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis, & angustiæ, & ingens 9 formido super terram, Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, & præ-10 parata ad mortẽ. Clamaueruntq; ad Deũ: D & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuiũ maximũ, & in aquas plurimas re-11 dundauit. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos. 12 Quod cum vidisset Mardochæus, & surrexisset de stratu, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens, quid significaret somnium.

Inf. 16. a. 1. Supra. 1. a. 5. 4. Reg. 24 d. 15.

CAPVT XII.

1 A Morabatur autem eo tempore in aula regis, cũ Bagatha & Thara, eunuchis regis, qui ianitores erant palatij. 2 Cumq; intellexissent cogitationes eorũ, B & curas diligentius peruidisset, didicit ꝙ conarentur in regẽ Artaxerxem manus mit-3 tere, & nunciauit super eo regi. Qui de vtroq; habita quæstione confessos iussit du-4 ci ad mortem. Rex autem quod gestum C erat scripsit in commentarijs: sed & Mar-5 dochæus rei memoriã literis tradidit. Præcepitq; ei rex, vt in aula palatij moraretur, 6 datis ei pro delatione muneribus. Aman vero filius Amadathi Bugæus erat glorio-D sissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo, & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Sup. 2. d. 21. & 6. a. 2.

Epistolę autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

1 A Rex Maximus Artaxerxes ab India vsque Æthiopiam, centum viginti septẽ prouinciarum principibus & ducibus, qui eius imperio subiecti sũt, 2 salutem. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potẽtiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, vt absq; vllo terrore vitã silentio transigentes optata cũctis mor-3 talibus pace fruerentur. Quærente aũt me à consiliarijs meis, quomodo posset hoc impleri: vnus qui sapientia & fide cęteros pcellebat, & erat post regẽ secundus, Aman 4 nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarũ populũ esse dispersum, qui nouis vteret legibus, & contra omnium Gentium cõsuetudinẽ faciens, Regum iussa contemneret,

Sup. 2. a. 6.

& vni-

& vniuersarum concordiam nationum sua
5 dissensione violaret. ¶ Quod cùm didicisse-
B mus, videntes vnam gentem rebellē aduer-
sus omne hominum genus peruersis vti le-
gibus, nostrisq; iussionibus contraire, & tur
bare subiectarum nobis prouinciarū pacē,
6 atq; concordiam: ¶ iussimus, vt quoscunque
Aman, qui omnibus prouincijs præpositus
est, & secundus à rege, & quē patris loco co
limus, mōstrauerit: cum coniugibus ac libe-
ris deleantur ab inimicis suis, nullusq; eo-
rum misereatur quartadecima die duodeci
7 mi mensis Adar, anni præsentis: ¶ vt nefarij
homines vno die ad inferos descendentes,
C reddant imperio nostro pacem, quā turba-
8 uerant. ¶ Mardochæus autem deprecatus est
Dominum memor omnium operum eius,
9 ¶ & dixit: Domine, Domine rex omnipotēs,
in ditione enim tua cuncta sunt posita: &
non est qui possit tuæ resistere voluntati, si
10 decreueris saluare Israël. ¶ Tu fecisti cœ-
lum & terram, & quicquid cœli ambitu con
11 tinetur. ¶ Dominus omnium es, nec est qui
12 resistat maiestati tuæ. ¶ Cuncta nosti, & scis
quia non pro superbia & contumelia, &
aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt nō
13 adorarem Aman superbissimum. (¶ Liben-
D ter enim pro salute Israël etiam vestigia pe-
14 dum eius deosculari paratus essem:) ¶ sed ti-
mui ne honorem Dei mei transferrē ad ho-
minē: & ne quenquam adorarem excepto
15 Deo meo. ¶ Et nunc Dñe rex, Deus Abrahā,
miserere populi tui, quia volunt nos inimici
nostri perdere, & hæreditatem tuā delere.
16 ¶ Ne despicias partem tuam quam redemi-
17 sti tibi de Ægypto. ¶ Exaudi deprecationem
meam, & propitius esto sorti & funiculo
tuo, & conuerte luctum nostrum in gau-
dium, vt viuentes laudemus nomen tuum
Domine, & ne claudas ora te canentium.
18 ¶ Omnis quoque Israël pari mente, & obse-
cratione, clamauit ad Dominum, eò quod
eis certa mors impenderet.

CAPVT XIIII.

1 Esther quoq; regina confugit ad
A Dominum, pauens periculum
2 quod imminebat. ¶ Cumque
deposuisset vestes regias, fleti-
bus & luctui apta indumenta
suscepit, & pro vnguentis varijs cinere &
stercore impleuit caput, & corpus suū humi
liauit ieiunijs: omniaq; loca in q̄bus antea
lætari consueuerat, criniū laceratione com-
pleuit. ¶ Et deprecabatur Dominum Deum
3 Israël, dicens: Domine mi, qui rex noster es
solus, adiuua me solitariam, & cuius præ-
4 ter te nullus est auxiliator alius. ¶ Periculum
5 meum in manibus meis est. ¶ Audiui à pa-
tre meo, ꝙ tu Domine tulisses Israël de cun-
ctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus
retro maioribus suis, vt possideres hęredita
B tem sempiternam, fecistiq; eis sicut locutus
6 es. ¶ Peccauimus in conspectu tuo, & idcir-
co tradidisti nos in manus inimicorum no-
7 strorum: ¶ coluimus enim deos eorum. Iu-
8 stus es Domine. ¶ Et nunc non eis sufficit,
ꝙ durissima nos opprimunt seruitute: sed
robur manuum suarum, idolorum potētiæ
9 deputantes, ¶ volunt tua mutare promissa,
& delere hæreditatem tuā, & claudere ora
laudantium te, atque extinguere gloriam
10 templi & altaris tui, ¶ vt aperiant ora Gen-
tium, & laudent idolorum fortitudinem, &
prædicent carnalem regem in sempiternū.
11 ¶ Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui
C non sunt, ne rideant ad ruinam nostram:
sed conuerte cōsilium eorum super eos, &
12 eum qui in nos cœpit sæuire, disperde. ¶ Me-
mento Domine, & ostende te nobis in tem
pore tribulationis nostræ, & da mihi fidu-
ciam Dñe rex deorū & vniuersæ potestatis.
13 ¶ Tribue sermonem cōpositum in ore meo
in conspectu leonis, & transfer cor illius in
odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & cæ-
14 teri qui ei consentiunt. ¶ Nos autem libera
in manu tua, & adiuua me, nullū aliud au-
xilium habentem, nisi te Domine, qui ha-
15 bes omnium scientiam, ¶ & nosti quia ode-
rim gloriam iniquorum, & detester cubile
16 incircuncisorum, & omnis alienigenæ. ¶ Tu
scis necessitatem meam ꝙ abominer signū
superbiæ & gloriæ meæ, quod est super ca-
put meum in diebus ostentationis meæ, &
detester illud quasi pannum menstruatæ, &
non portem in diebus silentij mei, & quod
17 non comederim in mensa Aman, nec mihi
placuerit conuiuium Regis, & non bibe-
18 rim vinum libaminum: & nunquam læta-
ta sit ancilla tua, ex quo huc translata sum
vsque in præsentē diem, nisi in te Domine
19 Deus Abraham. ¶ Deus fortis super omnes,
exaudi vocem eorum qui nullam aliam
spem habēt, & libera nos de manu iniquo-
rum, & erue me a timore meo.

CAPVT XV.

1 ET mandauit ei (haud dubium
A quin Esther Mardochæus) vt
ingrederetur ad regem, & ro-
garet pro populo suo & pro
2 patria sua. ¶ Memorare (inquit)
dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita
sis in manu mea, quia Aman secundus a re-
3 ge locutus est contra nos in mortem: ¶ & tu
inuoca Dominum, & loquere regi pro no-
4 bis, & libera nos de morte. ¶ Die autem ter-
tio deposuit vestimenta ornatus sui, & cir-
5 cundata est gloria sua. ¶ Cumq; regio fulge-
ret habitu, & inuocasset omnium rectorem
& saluatorem Deum, assumpsit duas famu-
6 las: ¶ & super vnam quidem innitebatur,
B quasi prę delicijs, & nimia teneritudine cor
7 pus suum ferre non sustinens: altera autem
famularum sequebatur dominā, defluentia
8 in humum indumēta sustentans. ¶ Ipsa autē

roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis tristē celabat animū, & nimio timore contractum. 9 ¶Ingressa igit̄ cuncta per ordinē ostia, stetit contra regē vbi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regijs, auroq; fulgens, & pretiosis 10 lapidibus: eratq; terribilis aspectu. ¶Cumq; C eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorē colore mutato, lassum super ancillulā reclinauit caput. 11 ¶conuertitq; Deus spiritū regis in mansuetudinē, & festinus ac metuens exiliuit de solio: & sustentans eam vlnis suis, donec rediret ad se, his verbis blan12 diebat. ¶Quid habes Esther? Ego sum frater 13 tuus, noli metuere. ¶Non morieris: nō n. pro 14 te, sed pro oīb⁹ hęc lex cōstituta est. ¶Accede 15 igit̄, & tange sceptrū. ¶Cumq; illa reticeret, D tulit aureā virgā, & posuit super collū eius, & osculatus est eā, & ait: Cur mihi nō loq16 ris? ¶Quæ rn̄dit: Vidi te dn̄e quasi angelum Dei, & conturbatū est cor meum præ timo17 re gloriæ tuæ. ¶Valde. n. mirabilis es dn̄e, & 18 facies tua plena est gratiarum. ¶Cumque loqueretur, rursus corruit, & plenè exani19 mata est. ¶Rex autem turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

Gen. 3. b. 10.
2. Re. 19. c. 27.

CAPVT XVI.

Su. 11. a. 2

1 A REx magnus Artaxerxes, ab India vsq; Æthiopiam centum viginti septem prouinciarū ducibus ac principibus, qui nr̄æ iussioni obediunt, salutem di2 cit. ¶Multi bonitate principū & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiā: 3 ¶& non solùm subiectos regibus nitunt̄ opprimere, sed datam sibi gloriā non ferētes, 4 in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias: ¶Nec cōtenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare: sed Dei quoq; cuncta cernētis arbitrant̄ se pos5 se fugere sententiam. ¶Et in tantū vesaniæ proruperūt, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt oīum laude digni sint, mendaciorū[a] cunicu6 lis conentur subuertere, ¶dū aures principū simplices, & ex sua natura alios ęstimantes, 7 callida fraude decipiunt. ¶Quæ res, & ex veB teribus probatur historijs, & ex his quę gerūtur quotidie, quō malis quorūdā sugge8 stionibus regū studia deprauētur. ¶Vnde p9 uidēdum est paci oīum prouinciarū. ¶Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate: sed pro qualitate & necessitate temporū, vt reipublicę poscit 10 vtilitas, ferre sniam. ¶Et vt manifestiùs qd dicimus intelligatis: Amā filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusq; a Persarum sanguine, & pietatem nr̄am sua crudelitate cōmaculans, peregrinus a nobis su11 sceptus est: ¶& tantā in se expertus humanitatē, vt pater nr̄ vocaretur, & adoraretur ab 12 oībus, post regē secūdus: ¶qui in tm̄ arrogātiæ tumorem sublatus est, vt regno priuare 13 nos niteretur & spiritu. ¶Nā Mardochæū, cu C ius fide & beneficijs viuimus, & consortem regni nr̄i Esther cum oī gēte sua, nouis quibusdam atq; inauditis machinis expetiuit 14 in mortem: ¶hoc cogitās, vt illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnū Per15 sarum transferret in Macedonas. ¶Nos aūt à pessimo mortaliū Iudæos neci destinatos in nulla penitus culpa reperimus: sed econ16 trario, iustis vtētes legibus, & filios Altissimi, & maximi semperq; viuētis Dei, cuius beneficio & patribus nr̄is, & nobis regnum 17 est traditum, & vsq; hodie custoditur. ¶Vnde eas literas quas sub nomine nostro ille 18 direxerat, sciatis esse irritas. ¶Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est Susan, & ipse q machinatus est, & oīs cognatio eius, pēdet in patibulis: nō nobis, sed Deo red19 dente ei quod meruit. ¶Hoc aūt edictū qd D nunc mittimus, in cunctis vrbibus propona20 tur: vt liceat Iudæis vti legibus suis. ¶Quibus debetis esse adminiculo, vt eos qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere 21 tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar: ¶hanc enim diem Deus omnipotens, mœroris & luctus eis vertit in gau22 diū. ¶Vnde & vos inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in posterum cognosca23 tur, ¶omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro 24 scelere. ¶Omnis autem prouincia & ciuitas quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat: & sic deleatur, vt non solùm hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

[a] *funiculis 6.*

Su. 3. a. 1.

Libri Esther Finis.

LIBER IOB.

HIERONYMI IN LIBRVM IOB. PRÆFATIO.

COGOR per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos, Aquila, Symmachus & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commistum, & mediæ temperatum genus translationis expresserint: & omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos trãslationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos ante eam translationem, quã sub asteriscis & obelis super edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt, vt decurtatus & laceratus, corrosusque liber fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullũ de veteribus sequitur interpretẽ, sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdũ Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrunque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant eschimatismenos, dũ, qui aliud loquitur, aliud agit, ut si uelis anguillã uel murenulam strictis tenere manibus, quantò fortiùs presseris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam huius uoluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redimisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio. hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexerã. A principio itaq; uoluminis, usq; ad uerba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à uerbis Iob, in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo: usque ad eum locum ubi ante finem uoluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere, hexametri uersus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipiẽtes & alios pedes non earundem syllabarũ, sed eorũdẽ tẽporũ. Interdũ quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem uersu usque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quòd si cui uidetur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, uel Psalterium, uel Lamẽtationes Ieremiæ, uel omnia fermè scripturarũ cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me uerum dicere cõprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc uolumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum uitio deprauata, manifestiora, nostra interpretatione fierẽt, qui & Hebræum sermonem ex parte didicimus, & in Latinis penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quid si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi euangelio coruscante, Iudæus Aquila & Symmachus, ac Theodotio Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in exẽplis habentur apud Ecclesias, & explan tur ab ecclesiasticis viris: quantò magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli apire sermone) vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus nõ debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros vel in mẽbranis purpureis auro argentoque descriptos, vel vncialibus (vt vulgo aiunt) literis onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisque permittãt pauperes habere schedulas, & nõ tã pulchros codices quàm emendatos. Vtraq; autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos in Latinũ meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis quàm maleuolum probet.

Alia eiusdem Præfatio.

SI aut fiscellã iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panẽ, & ventris opus solicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisq; purgare, error mihi geminus infigitur: corrector vitiorum, falsarius vocor, & errores nõ auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeãt: du magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, vicem um nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabellis, calathis sportulisque, munusculis monachorum, spi-

ritalia hæc & mansura dona suscipite, ac B. Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatũq; gaudete. Quõ enim post probationẽ atque victoriã, duplicia sunt ei vniuersa reddita: ita ego in lingua nostra, (vt audacter loquar) feci eũ habere q̃ amiserat. Igitur & vos & vnũquẽq; lectorẽ solita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadẽ semper annectens, rogo, vt vbicunque semper præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt sensum legentibus tollerent, orãtibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex ocio meo Ecclesijs Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negocio.

Argumentum in librum Iob.

IN terra quidem habitasse Iob Husitidi, in finibus Idumææ & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorẽ Arabissam: & genuit filium quem vocauit Ennon. Erat aũt ipse filius quidem Zaræ, de Esau filijs filius: de matre verò Bosra, ita vt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit. Sed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eius Dennaba. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob aũt Husam, qui erat dux ex Themanorũ regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui ẽxcidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porrò liber Iob patientiam & reliquas virtutes ipsius commendat, disputationem quoque Iob cũ amicis habitam continet, qui licèt ad consolandum venissent, iniuriosi tamen & contumeliosi in Iob fuerunt. Nã audientes quòd Iob in grauissima afflictione constitutus, malediceret diei natiuitatis suæ, se quoq; innocentẽ à Deo tam acerbè affligi assereret, ipsum arguũt impatientiæ, arrogantiæ, blasphemiæ, multorumq; aliorũ criminum: propter quæ contendunt ipsum à Deo meritò afflictũ, cùm Deus (vt impiè volebãt) hic tantũ malos flagellet: ideoque vt Iob se ob sua peccata à Deo affligi agnoscat, & ab illis resipiscens ad Deũ se conuertat, iustitiæ quoque diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potentiã, sapientiã, iustitiã, & bonitatem, assiduè ad hoc commendantes: item quòd Deus in præsenti vita tantũ malis mala, & bonis bona dispenset, quamobrem Iob resipiscenti liberationem à flagellis, & bona quæque promittunt. At Iob suã constanter tuetur iustitiã, & in præsenti vita vniuersa æquè euenire iusto & impio: sed verã iustorum retributionem post hanc vitam esse expectandam asserit, nempe futuram resurrectionem. Tum demum ipsius Iob à Deo correptionem, & restitutam fœlicitatem, amicos quoque per ipsius orationem Deo reconciliatos, hic liber explicat.

CAPVT PRIMVM.

1 A VIR ERAT in terra Hus, noĩe Iob: & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deũ, & recedens à malo: 2 ¶ Natique sunt ei septẽ filij, & tres filiæ. 3 ¶ Et fuit possessio eius septẽ millia ouiũ, & tria millia camelorũ, quingẽta quoq; iuga boũ, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratq; vir ille magnus inter oẽs orientales. 4 ¶ Et ibãt filij eius, & faciebãt cõuiuiũ p domos, vnusquisq; in die suo. Et mittẽtes vocabant tres sorores suas, vt comederent, & biberent cũ eis. 5 B ¶ Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat

illos

illos consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat.n. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.
6 ¶ Quadã aũt die cũ venissent filij Dei, vt assisterent coram Dño, affuit inter eos ẽt
7 Satan. ¶ Cui dixit Dñs: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terrã, & perambulaui eã.
8 ¶ Dixitq; Dñs ad eũ: Nunquid cõsyderasti seruũ meũ Iob, ꝙ non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timẽs Deũ
9 & recedens à malo? ¶ Cui rñdens Satan ait:
10 Nunquid Iob frustrà timet Deum? Nónne tu vallasti eũ, ac domũ eius, vniuersamque substantiam eius per circuitũ: operibus manuum eius benedixisti: & possessio eius creuit in terra?
11 ¶ Sed extende paululũ manum C tuã, & tange cuncta quæ possidet: nisi[a] in faciem[b]
12 *benedixerit tibi. ¶ Dixit ergo Dñs ad Satan: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tñ in eum ne extẽdas manũ tuam.
13 Egressusq; est Satan à facie Domini. ¶ Cùm aũt quadam die filij & filiæ eius comederẽt & biberẽt vinũ in domo fratris sui primo-
14 geniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebãt iuxta eos:
15 ¶ & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio: & euasi ego so-
16 lus, vt nũciarẽ tibi. ¶ Cũq; adhuc ille loqueretur venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cęlo, & tactas oues puerosq; consumpsit:
17 & effugi ego solus, vt nũciarẽ tibi. ¶ Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserũt camelos, & tulerũt eos, necnõ & pueros ꝑcusserunt gladio & ego fugi solus, vt nũcia-
18 rẽ tibi. ¶ Adhuc loquebaẽ ille, & ecce alius D intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescẽtibus & bibẽtibus vinum in domo fratris
19 sui primogeniti, ¶ repẽte ventus vehemens irruit à regione deserti, & cõcussit quatuor angulos domus, q̃ corruẽs oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus. vt
20 nũciarẽ tibi. ¶ Tunc surrexit Iob, & scidit[a] vestimẽta sua[b]: & tonso capite corruens in
21 terram, adorauit, & dixit: ‖ Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dñs dedit, Dñs abstulit: –sicut dño placuit, ita factũ est[b]: sic nomẽ dñi Bñdictũ.
22 ¶ In oĩbus his non peccauit Iob –labijs suis: neq; stultum quid contra Deũ locutus est.

Margin: [a] in facie tua. 10. * tuam. — [a] tunicam suam 10. ‖ Eccl. 5. c.14. 1.Tim.6. b.7. –1. –7. Inf. 2. c. 20.

CAPVT II.

1 A FActum est aũt cùm quadã die venissent filij Dei, & starẽt coram Dño, venisset quoq; Satã inter eos, & staret in cõspectu
2 eius, ¶ vt diceret Dñs ad Satan: Vnde venis? Qui rñdens, ait: Circuiui terrã,
3 & perambulaui eã. ¶ Et dixit Dñs ad Satan: Nunquid consyderasti seruũ meum Iob, ꝙ nõ sit ei similis ĩ terra, vir simplex & rectus ac timens Deũ, & recedens à malo, & adhuc retinens innocẽtiam? Tu aũt cõmouisti me
4 aduersus eũ, vt affligerẽ eũ frustrà. ¶ Cui reB spondẽs Satan: ait Pellẽ pro pelle, & cuncta
5 quę habet homo, dabit pro anima sua: ¶ alioquin mitte manũ tuã, & tange os eius & carnẽ, & tunc videbis ꝙ[a] in facie[b] bñdicat tibi.
6 ¶ Dixit ergo Dñs ad Satan: Ecce in manu tua
7 est, veruntamẽ aĩam illius serua. ¶ Egressus C igitur Satan a facie Dñi percussit Iob vlcere pessimo, a plãta pedis vsq; ad verticẽ eius,
8 ¶ q̃ testa saniẽ radebat sedẽs in sterquilinio.
9 ¶ Dixit aũt illi vxor sua: Adhuc tu ꝑmanes in
10 simplicitate tua? Bñdic Deo & morere. ¶ Qui ait: ad illã: Quasi vna de stultis –mulieribus[b] locuta es, si bona suscepimus de manu Dei, mala quare nõ suscipiamus? In oĩbus his nõ
11 peccauit Iob labijs[b] suis. ¶ Igiẽ audientes tres amici Iob oẽ malũ qđ accidisset ei, venerũt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant.n. vt pariter veniẽtes visitarẽt
12 eũ, & consolarẽt. ¶ Cũq; eleuassent ꝑcul o- D culos suos, nõ cognouerunt eũ, & exclamãtes plorauerũt, scissisq; vestibus sparserunt
13 puluerẽ sup caput suũ in cęlũ. ¶ Et sederunt cũ eo in terra septẽ diebus, & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

Margin: [a] in facie tua. 3. — Tob.2. d. 22. –1. Sup. 1. d. 22.

CAPVT III.

1 A POst hæc aperuit Iob os suũ, & maledixit diei suo, ¶ & locu-
2 tus est: ‖ Pereat dies in qua na-
3 tus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.
4 ¶ Dies ille vertatur in tenebras: nõ requirat eũ Deus désup* & non[a] illustretur[b] lumine.
5 ¶ Obscurẽt eũ tenebræ & vmbra mortis: occupet eũ caligo, & inuoluatur amaritudine.
6 ¶ Noctem illã tenebrosus turbo possideat: non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.
7 ¶ Sit nox illa solitaria, nec laude digna:
8 ¶ Maledicant ei qui maledicunt diei, qui pa- B rati sunt suscitare Leuiathan.
9 ¶ Obtenebrẽt stellę caligine eius: expectẽt lucẽ, & nõ videat, nec ortũ surgẽtis auroræ.
10 ¶ Quia nõ cõclusit ostia ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.
11 ¶ Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij?
12 ¶ Quare exceptus genibus? cur lactatus hu-
13 beribus? ¶ Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.
14 ¶ Cum regibus, & consulibus terræ, qui æ- C dificant sibi solitudines:
15 ¶ Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:
16 ¶ Aut sicut abortiuũ abscõditũ non subsisterẽ, vel qui concepti non viderunt lucem.
17 ¶ Ibi impij cessauerunt à tumultu: & ibi requieuerunt fessi robore.
18 ¶ Et –quõdam[b] vincti pariter sine molestia.

Margin: ‖ Ier. 20. d.14. — *non sit in recordatione 13. [a] Illustret. 8.

19 non audierunt vocẽ exactoris. ¶ Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à Dño suo.
20 ¶ Quare misero data est lux, & vita his qui in
21 amaritudine aiæ sunt? ¶ Qui expectant mortẽ, & non venit quasi effodientes thesaurũ.
22 ¶ Gaudentq; vehementer cũ inuenerint se-
23 pulchrũ. ¶ Viro cuius abscondita est via, &
24 circundedit eũ Deus tenebris? Antequã comedã suspiro; & tanquã inundãtes aquę sic
25 rugitus meus: Quia timor quem timebam, euenit mihi: & quod verebar, accidit.
26 ¶ Nonne dissimulaui? nõne silui? nonne quieui? & venit super me indignatio.

CAPVT IIII.

1 A RESpõdẽs autẽ Eliphaz Themanites, dixit; ¶ Si cęperimus loq tibi, forsitan mo
2 lestẽ accipies, sed cõceptum sermonẽ tene-
3 re q̃s poterit? ¶ Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti. ¶ Vacillantes cõfirmaue
4 rũt sermones tui, & genua tremẽtia cõfor-
5 tasti. ¶ Nũc aũt venit super te plaga, & defeci
6 sti: tetigit te, & conturbatus es. ¶ Vbi est ti-
B mor tuus, fortitudo tua, *patiẽtia tua, & p-
7 fectio viarũ tuarũ? Recordare obsecro te, q̃s vnquã innocens perijt? aut qñ recti deleti
8 sunt. ¶ Quin potius vidi eos q̃ operant̃ iniq
9 tatẽ, & seminãt dolores, & metũt eos. ¶ Flãte Deo perisse, & spiritu iræ eius esse cõsum
10 ptos. ¶ Rugitus leonis & vox leænæ, & dẽtes
11 catulorũ leonũ contriti sunt. ¶ Tigris perijt, eo q̃ nõ hẽret p̃dam: catuli leonis dissipati
12 sunt. ¶ Porro ad me dictũ est verbũ abscõdi
C tum, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri ei⁹. ¶ In horrore visionis noctur-
13 næ, qñ solet sopor occupare hoĩes. ¶ Pauor
14 tenuit me & tremor, & oĩa ossa mea pterrita sunt. ¶ Et cũ sp̃us me p̃sente trãsiret, inhor
15 ruerũt pili carnis meę. ¶ Stetit q̃dã, cui⁹ nõ
16 D agnoscebã vultũ, imago corã oculis meis,
17 & vocem quasi auræ lenis audiui. ¶ Nunquid homo, Dei cõparatione iustificabit, aut factore suo purior erit vir? ¶ Ecce q̃ seruiũt ei,
18 nõ sunt stabiles, & i angelis suis repit praui
19 tatem. ¶ Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?
20 ¶ De mane vsq; ad vesperã succindentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.
21 ¶ Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

Margin: * & 7. — Inf. 25. a. 4. — Inf. 15. b. 15. — ‖ 2. Pet. 2 a. 4.

CAPVT V.

1 A VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad al quem sanctorum conuertere.
2 ¶ [h] Virum [i] stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.
3 ¶ Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.
4 ¶ Longè fient filij eius a salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.
5 ¶ Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.
6 ¶ Nihil in terra sine causa fit, & de humo non orietur dolor.
7 ¶ Homo nascitur ad laborem, & auis ad vo-
B latum.
8 ¶ Quam ob rẽ ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.
9 ¶ Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero.
10 ¶ Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.
11 ¶ Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate.
12 ¶ Qui dissipat cogitationes malignorum, ne
C possint implere manus eorũ q̃d cęperant.
13 ¶ ‖ Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat.
14 ¶ Per diẽ incurrent tenebras: & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.
15 ¶ Porro saluum faciet—egenũ [l] à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.
16 ¶ Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.
17 ¶ ‖ Beatus homo qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes.
18 ¶ Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.
19 ¶ In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.
20 ¶ In fame, eruet te de morte, & in bello, de
D manu gladij.
21 ¶ A flagello linguæ absconderis: & non timebis calamitatem cum venerit.
22 ¶ In vetustate & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.
23 ¶ Sed cũ lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.
24 ¶ Et scies q̃ pacẽ habeat tabernaculũ tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.
25 ¶ Scies quoq; q̃m multiplex erit semen tuũ, & progenies tua quasi herba terræ.
26 ¶ Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.
27 ¶ Ecce, hoc vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

Margin: [h] Verè. 4. — ‖ 2. Cor. 3. d. 19. — —5. — ‖ Iaco. 1. b. 12.

CAPVT VI.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
2 ¶ Vtinã appenderent̃ peccata mea, qui-
A bus iram merui: & calamitas quã patior, in statera.
3 ¶ Quasi arena maris hæc grauior [k] appareret [l]: vnde & verba mea dolore sunt plena.
4 ¶ Quia sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.
5 ¶ Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos, cũ ante præsepe plenum steterit?
6 ¶ Aut poterit comedi insulsum, q̃d non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?
B —‖ Animæ enim esurienti etiam amara, dulcia esse videntur.

Margin: [k] apparet. l. — —10. — ‖ Pro. 27. a. 7.

Quæ

7 ℣ Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
8 ℣ Quis det vt veniat petitio mea: & quòd ex pecto, tribuat mihi Deus.
9 ℣ Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam, & succidat me.
10 ℣ Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.
11 ℣ Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineã? aut quis finis meus, vt patienter agam?
12 ℣ Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.
13 ℣ Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarij quoque mei recesserunt a me.
C
14 ℣ Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.
15 ℣ Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.
16 ℣ Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
17 ℣ Tempore quo fuerint dissipati, peribunt: & vt incaluerint, soluentur de loco suo.
18 ℣ Inuolutę sunt semitę gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19 ℣ Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.
20 ℣ Confusi sunt, quia [b]speraui[c]: venerũt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.

[b] *sperauerunt.* 1.

21 ℣ Nunc venistis: & modo videntes plagam meam timetis.
22 ℣ Nunquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi.
23 ℣ Vel: Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me.
D
24 ℣ Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoraui, instruite me.
25 ℣ Quare detraxistis sermonibus veritatis, cũ e vobis nullus sit qui possit arguere me[c]?

[c] 5.

26 ℣ Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.
27 ℣ Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.
28 ℣ Veruntamen quod cœpistis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar.
29 ℣ Respondete obsecro absq; contentione: & loquentes id quod iustum est, iudicate.
30 ℣ Et non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ, nec in faucib⁹ meis stultitia personabit.

CAPVT VII.

1 A **M**ilitia est vita hoĩs sup terrã: & sicut dies mercenarij dies ei⁹.
2 ℣ Sicut seruus desiderat vmbrã, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:
3 ℣ Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.
4 ℣ Si dormiero, dico: Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.
5 ℣ Induta est caro mea putredine, & sordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta est.
6 ℣ Dies mei velocius trãsierũt, q̃ a texẽte tela succidit, & consumpti sunt absq; vlla spe.
B
7 ℣ Memento, quia ventus est vita mea, & nõ reuertetur oculus meus vt videat bona.
8 Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.
9 ℣ Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos non ascendet.
10 ℣ Nec reuertetur vltrà in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.
11 ℣ Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.
C
12 ℣ Nunquid mare ego sum, aut cetus, quia circundedisti me carcere.
13 ℣ Si dixero: Cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecũ in strato meo:
14 ℣ Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.
15 ℣ Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.
16 ℣ Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
D
17 ℣ Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18 ℣ Visitas eũ diluculo, & subito probas illũ.
19 ℣ Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam?
20 ℣ Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?
21 ℣ Cur nõ tollis peccatũ meũ, & quare nõ aufers iniq̃tatẽ meã? ecce nũc in puluere dormiã: & si mane me quæsieris, non subsistã.

CAPVT VIII.

1 A **R**Espondens autẽ Baldad Suhites, dixit: ℣ Vsquequo loqueris talia, & spiritus
2 multiplex sermonis oris tui.
3 ℣ Nunquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subuertit quod iustum est.
4 ℣ Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:
5 ℣ Tu tñ si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:
6 ℣ Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.
B
7 ℣ In tantum, vt si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
8 ℣ Interroga enim generationem pristinam, & diligẽter inuestiga patrum memoriam.
9 ℣ ‖ (Hesterni quippe sumus & ignoramus, quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.)

Ps. 143. a 4. *Inf.* 14. a 2.

10 ℣ Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.
11 ℣ Nunquid viuere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?
C
12 ℣ Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.
13 ℣ Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:
14 ℣ Non ei placebit vecordia sua, & sicut

tela aranearum fiducia eius.

15 ¶Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget.

16 ¶Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur.

17 ¶Super aceruum petrarum radices eius den D sabuntur, & inter lapides commorabitur.

18 ¶Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum & dicet: Non noui te.

19 ¶Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur.

20 ¶Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis.

21 ¶Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.

22 ¶Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPVT IX.

1 A ET respondens Iob, ait:

2 ¶Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo.

3 ¶Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respõdere vnũ pro mille.

4 ¶Sapiens corde est, & fortis robore: quis 'restitit' ei, & pacem habuit. *resistit.*

5 ¶Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.

6 ¶Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.

7 ¶Qui præcepit soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.

8 ¶Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.

9 ¶Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

10 ¶Qui facit magna, & incomprehensibilia, & B mirabilia quorum non est numerus.

11 ¶Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit non intelligam*. ** eum 9.*

12 ¶Si repentè interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13 ¶Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.

14 ¶Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 ¶Qui etiam si habuero quippiam iustũ, non respondebo, sed meum iudicẽ deprecabor.

16 ¶Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.

17 ¶In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 ¶Non cõcedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 ¶Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si C æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere.

20 ¶Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.

21 ¶Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 ¶Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

23 ¶Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.

24 ¶Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit. quòd si non ille est, quis ergo est?

25 ¶Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 ¶Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27 ¶Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: com D muto faciem meam, & dolore torqueor.

28 ¶Verebar omnia opera mea, sciens quòd nõ parceres delinquenti.

29 ¶Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui?

30 ¶Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 ¶Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 ¶Neque enim viro qui similis mei est, respõdebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

33 ¶Non est qui vtrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 ¶Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat.

35 ¶Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPVT X.

1 A TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2 ¶Dicam Deo: Noli me condẽnare: indica mihi, cur me ita iudices.

3 ¶Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues.

4 ¶Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 ¶Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora:

6 ¶Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum B meum scruteris?

7 ¶Et scias, quia nihil impium fecerim, cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.

8 ¶Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?

9 ¶Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.

10 ¶Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 ¶Pelle & carnibus vestisti me, * ossibus & neruis compegisti me. ** & 9.*

12 ¶Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & C visitatio tua custodiuit spiritum meum.

13 ¶Licèt hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.

14 Si peccaui: & ad horā pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mūdū me esse nō pateris?

15 Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput saturatus afflictione & miseria.

16 Et propter superbiam quasi[a] leænā[a] capies me, reuersusq; mirabiliter me crucias.

a leænā. 2.

17 Instauras testes tuos cōtra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pęne militant in me.

18 Quare de vulua eduxisti me? qui vtinā consumptus essem, ne oculus me videret.

19 Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.

20 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte, ergo me, vt plangam paululum dolorem meum.

21 Antequàm vadam & non reuertar, ad terrā tenebrosam, & opertam mortis caligine.

22 Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror[b] inhabitans.

b inhabitat. 3.

CAPVT XI.

1 Respondens autem Sophar Naamathites dixit:

2 Nunquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?

3 Tibi soli tacebunt homines? et cæteros irriseris à nullo confutaberis?

4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mūdus sum in conspectu tuo.

5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

6 Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.

7 Forsitan vestigia Dei comprehēdes, & vsque ad perfectum Omnipotentē reperies?

8 Excelsior cęlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?

9 Longior terra mēsura eius, & latior mari.

10 Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei?*

11 Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nónne considerat?

** vel quis dicere ei potest, Cur ita facis?*

12 Vir vanus in supebiā erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.

13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.

14 Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:

15 Tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

16 Miseriæ quoq; obliuisceris, & quasi aquarum quæ prætererierunt, recordaberis.

17 Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperā: & cum te consumptum putaueris, orieris, vt lucifer.

Leui. 26. a. 5.

18 Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19 Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20 Oculi aūt impiorū deficiēt, & effugiū peribit ab eis, & spes illorū abominatio animæ.

CAPVT XII.

1 Respondens autem Iob, dixit:

2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscū morietur sapientia?

Infra 20. a. 2.

3 Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quę nostis ignorat?

Prou. 11. a. 2.

4 Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum, & Exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas.

5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.

6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manu eorum.

7 Nimirum interroga iumenta, & docebūt te: & volatilia cęli, & indicabunt tibi.

8 Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9 Quis ignorat quòd oīa hæc man⁹ Dn̄i fecerit.

10 In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?

11 Nónne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?

12 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

Infra. 36. a. 3.

13 Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

14 Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

Isa. 22. f. 22. Apoca. 3. b. 7.

15 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram.

16 Apud ipsum est fortitudo, & sapientia: ipse nouit & decipientē, & eum qui decipitur.

17 Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

18 Baltheum regum dissoluit, & præcingit fune reges eorum.

19 Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.

20 Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21 Effundit despectionem super principes, & eos qui opressi fuerant releuans.

22 Qui releuat profunda de tenebris, producit in lucem vmbram mortis.

23 Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuersas in integrum restituit.

24 Qui immutat cor principū populi terræ, & decipit eos vt frustra incedant per inuium.

25 Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPVT XIII.

1 Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea: & intellexi singula.

2 Secundum scientiam vestram, & ego noui: nec inferior vestri sum.

3 ☞Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio.
4 ☞ Prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.
5 ☞ Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.
6 ☞Audite ergo correptiones meas, & iudiciũ
B labiorum meorum attendite.
7 ☞ Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?
8 ☞Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?
9 ☞Aut placebit ei, quem celare nihil põt? aut decipietur, vt homo, vestris fraudulentijs?
10 ☞ Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
11 ☞ Statim vt se commouerit, turbabit vos: & terror eius irruet super vos.
12 ☞Memoria vestra comparabitur cineri: & redigentur in lutum ceruices vestræ.
13 ☞Tacete paulisper, vt loquar, quodcunq; mihi mens suggesserit.
14 ☞ Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?
15 ☞Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: ve-
C runtamẽ vias meas in cõspectu eius arguã.
16 ☞ Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.
17 ☞Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.
18 ☞Si fuero iudicatus, scio ꝙ iustus inueniar.
19 ☞Quis est qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?
20 ☞Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:
21 ☞ Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.
22 ☞Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.
23 ☞ Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta* ostende mihi.
24 ☞ Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?
25 ☞Cõtra foliũ qđ vento rapitur, ostẽdis potẽtiam tuam, & stipulam siccam persequeris.
26 ☞ Scribis enim contra me amaritudines, & cõsumere me vis peccatis adolescẽtiæ meæ.
27 ☞ Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedũ meorum considerasti.
28 ☞ Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentũ quod comeditur a tinea.

CAPVT XIIII.

1 **H**Omo natus de muliere, breui viuens
A tempore, repletur multis miserijs.
2 ☞ Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.
3 ☞ Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium.
4 ☞ ‖Quis potest facere mũdum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?
5 ☞Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.
6 ☞Recede * paululũ ab eo vt quiescat, donec
B optata veniat, sicut mercenarij, dies eius.
7 ☞ Lignum habet spẽ: si precisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant.
8 ☞ Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius:
9 ☞Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est:
10 ☞ Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, vbi quæso est?
11 ☞Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat:
12 ☞Sic homo cum dormierit non resurget. donec atteratur cęlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo.
13 ☞ Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno pro-
C tegas me, & abscondas me, donec pertranseas furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei?
14 ☞Putasne mortuus homo rursum viuet? cũctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 ☞ Vocabis me, & ego respõdebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 ☞‖Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed ᵇparce peccatis meis.
17 ☞Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed
D curasti iniquitatem meam.
18 ☞ Mons cadens defluit, & saxum transfertur, de loco suo:
19 ☞Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.
20 ☞Roborasti eum paululũ, vt in perpetuum trãsiret: imutabis faciẽ eius, & emittes eũ.
21 ☞Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles non intelliget.
22 ☞ Attamen caro eius dum viuet, dolebit: & anima illius super semetipso lugebit.

CAPVT XV.

1 **R**Espondens autem Eliphaz Themani-
A tes, dixit:
2 ☞ Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?
3 ☞ Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
4 ☞ Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
5 ☞Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
6 ☞ Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 ☞ Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?
8 ☞ Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
9 ☞ Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis

‖Psal. 50. b 7.
*ergo. 8.
‖Prou. 5. d 21.
ᵇparces 5.

B ligis quod nesciamus?

10 ¶ Et senes & antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui. *Eccl. 18. b. 8.*

11 ¶Nunquid grande est vt cõsoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.

12 ¶ Quid te eleuat cor tuum: & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13 ¶Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?

14 ¶ Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?

15 ¶ Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cęli non sunt mũdi in conspectu eius. *Sup. 4. d. 18.*

16 ¶ Quãto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem.

17 ¶Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.

18 ¶Sapientes confitentur, & non abscondunt C patres suos.

19 ¶Quibus solis data est terra, & nõ transiuit alienus per eos.

20 ¶Cũctis diebus suis impius superbit, & numerus annorũ incertus est tyrãnidis eius.

21 ¶ Sonitus terroris semper in auribus illius: & cũ pax sit, ille semper insidias suspicatur. -5.

22 ¶Non credit ꝙ reuerti possit de tenebris ad lucem, circunspectans vndique gladium. -5.

23 ¶ Cum se mouerit ad quærendum panem, nouit ꝙ paratus sit in manu eius tenebrarum dies.

24 ¶Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regẽ qui pręparatur ad pręliũ.

25 ¶ Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotẽtẽ roboratus est.

26 ¶Cucurrit aduersus eũ erecto collo, & pingui ceruice armatus est.

27 ¶Operuit faciem eius crassitudo, & de late-D ribus eius anima dependet.

28 ¶Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, q̃ in tumulos sunt redactæ.

29 ¶Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius nec mittet in terra radicem suam.

30 ¶Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31 ¶Non credet frustra errore deceptus, ꝙ aliquo precio redimendus sit.

32 ¶Antequam dies eius impleatur, peribit: & manus eius arescent. *arescet. 5*

33 ¶Lędetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.

34 ¶ Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorũ qui munera libenter accipiunt.

35 ¶ Concepit dolorem & peperit iniquitatẽ, & vterus eius præparat dolos. *Isa. 59. 14. Psal. 7. d. 15.*

CAPVT XVI.

1 Respondens autem Iob, dixit:

A 2 ¶Audiui frequenter talia: consolatores onerosi oẽs vos estis.

3 ¶ Nunquid habebunt finẽ verba vẽtosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4 ¶ Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea.

5 ¶Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.

6 ¶Roborarem vos ore meo: & mouerem la-B bia, quasi parcens vobis.

7 ¶Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

8 ¶ Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 ¶Rugæ meæ testimonium dicunt cõtra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.

10 ¶ Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

Aperue-

11 ¶ Aperuerũt super me ora sua, & exprobrãtes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.
12 ¶ Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.
13 ¶ Ego ille quondam opulentus repentè con C tritus sum: tenuit ceruicem meã, cõfregit me, & posuit me sibi quasi signum.
14 ¶ Circundedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos,* non pepercit, & effudit in terra viscera mea.
15 ¶ Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
16 ¶ Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.
17 ¶ Facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.
18 ¶ Hæc passus sum absq; iniquitate manus meæ, cùm haberẽ mundas ad Deũ preces.
19 ¶ Terra ne operias sanguinẽ meum, neque D inueniat in te locum latendi clamor meus.
20 ¶ Ecce enim in cęlo testis meus, & conscius meus in excelsis.
21 ¶ Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.
22 ¶ Atque vtinam sic iudicaretur vir cũ Deo, quomodo iudicatur filius hominis cũ collega suo.
23 ¶ Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

1 A SPiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.
2 ¶ Non peccaui, & in amaritudinibus[b] moratur[l] oculus meus.
3 ¶ Libera me, *& pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.
4 ¶ Cor eorum longè fecisti à disciplina, & propterea non exaltabuntur.
5 ¶ Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum B eius deficient.
6 ¶ Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.
7 ¶ Caligauit ab indignatione oculus meus, & mẽbra mea quasi in nihilũ redacta sunt.
8 Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.
9 ¶ Et tenebit iustus viam suam, &[b] mundis[l] C manibus addet fortitudinem.
10 ¶ Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.
11 ¶ Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.
12 ¶ Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.
13 ¶ Si sustinuero, infernus domus mea est, & D in tenebris straui lectulum meum.
14 ¶ Putredini dixi: Pater meus es; Mater mea & soror mea vermibus.
15 ¶ Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?
16 In profundissimũ infernũ descendẽt omnia mea: putásne saltẽ ibi erit requies mihi?

CAPVT XVIII.

1 A RESpondens autẽ Baldad Suhites, dixit: ¶ Vsq; ad quem finem verba iactabitis?
2 intelligite prius, & sic loquamur.
3 ¶ Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram[b] vobis[l]? *te 11.*
4 ¶ Qui perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?
5 Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?
6 ¶ Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: B & lucerna quæ super eum est, extinguetur.
7 ¶ Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.
8 ¶ Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.
9 ¶ Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.
10 ¶ Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.
11 ¶ Vndique terrebũt eum formidines, & inuoluent eum pedes eius.
12 ¶ Attenuetur fama robur eius, & inedia inuadat costas illius.
13 ¶ Deuoret pulchritudinem cutis illius, con- C sumat brachia illius primogenita mors.
14 ¶ Auellat̃ de tabernacu[illegible] fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, [illegible]
15 ¶ Habitẽt in tabernaculo illius socij e[illegible] nõ est, aspe[illegible]gat̃ in tabernaculo eiꝰ sulphur.
16 ¶ Deorsum radices eius siccentur, sursum au- D tem atteratur messis eius.
17 ¶ †Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. *† Pro. 2. d. 22.*
18 ¶ Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.
19 ¶ Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
20 ¶ In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.
21 ¶ Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAPVT XIX.

1 A RESpondens autem Iob, dixit: ¶ Vsquequo affligitis animam meam,
2 & atteritis me sermonibus?
3 En decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.
4 ¶ Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea.
5 ¶ At vos contra me erigimini, & arguitis opprobrijs meis.
6 ¶ Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.
7 ¶ Ecce, clamabo vim patiẽs, & nemo audiet: B vociferabor, & non est qui iudicet. *Inf. 30. b. 20.*
8 ¶ Semitam meam circumsepsit, & transire

non

nō possum, & in calle meo tenebras posuit.
9 ¶ Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.
10 ¶ Destruxit me vndique & pereo, & quasi euulsæ ᵇarbori ˡabstulit spem meam.
11 ¶ Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.
12 ¶ Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.
13 ¶ Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.
14 ¶ Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.
15 ¶ Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.
16 ¶ Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabor illum.
17 ¶ Halitum meū exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.
18 ¶ Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19 ¶ Abominati sunt me quōdā cōsiliarij mei: & quē maximè diligebā, ᵇ auersatus est me.
20 ¶ Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum: & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.
21 ¶ Miseremini mei, miseremini mei, saltē vos amici mei, quia manus Dñi tetigit me.
22 ¶ Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
23 ¶ Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro.
24 ¶ Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel ᵇ certè ˡ sculpantur in silice?
25 ¶ Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.
26 ¶ Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum*.
27 ¶ Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo.
28 ¶ Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eū, & radicem verbi inueniamus contra eum?
29 ¶ Fugite ergo à facie gladij: q̄m vltor ᵇiniquitatum ˡgladius est, & scitote esse iudicium.

ᵇ arboris. 12.
ᵇ aduersatus est mihi. 7.
ᵇ celte.
*Saluatorē meū 8.
ᵇ iniquitatis. I.

CAPVT XX.

1 RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:
2 ¶ Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
3 ¶ Doctrinam qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 ¶ Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram.
5 ¶ Quòd laus impiorum breuis sit, & gaudiū hypocritæ ad instar puncti.
6 ¶ Si ascenderit vsq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit.
7 ¶ Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Vbi est?
8 ¶ Velut somnium auolans non inuenietur, fiet sicut visio nocturna.
9 ¶ Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltra intuebitur eum locus suus.
10 ¶ Filij eius atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.
11 ¶ Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.
12 ¶ Cum enim dulce fuerit in ore eius malū, abscondet illud sub lingua sua.
13 ¶ Placet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.
14 ¶ Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.
15 ¶ Diuitias quas deuorauit, euomet: & de ventre illius extrahet eas Deus.
16 ¶ Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.
17 ¶ Non ᵇ videat ˡ riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.
18 ¶ Luet quæ fecit omnia, nec tamen cōsumetur: iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit.
19 ¶ Q̄m confringens nudauit pauperes: domū rapuit, & non ædificauit eam.
20 ¶ Nec est satiatus venter eius: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.
21 ¶ Nō remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.
22 ¶ Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit: & omnis dolor irruet super eum.
23 ¶ Vtinā impleat vēter eius, vt emittat in eum irā furoris sui, & pluat sup illū bellū suum.
24 ¶ Fugiet arma ferrea, & irruet in arcū æreū.
25 ¶ ᵇ Eductus ˡ& egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.
26 ¶ Oēs tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
27 ¶ Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.
28 ¶ Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
29 ¶ Hæc est pars hominis impij à Deo: & hæreditas verborum eius à Domino.

Sup. 12. a.2.
ᵇ videbit.
ᵇ Gladius eductus.

CAPVT XXI.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
¶ Audite quæso, sermones meos, & agite
2 pœnitentiam.
3 ¶ Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea si videbitur verba, ridete.
4 ¶ Nunquid cōtra hominem disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?
5 ¶ Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro.
6 ¶ Et ego q̄n recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.
7 ¶ ‖ Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs?
8 ¶ Semē eorū permanet corā eis, propinquorum turba, & nepotum in cōspectu eorū?

‖ Iere. 12. a.1. Haba. 1. a.3.

9 ℣ Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.
10 ℣ Bos eorũ concepit, & non abhortiuit: vac-B ca peperit, & non est priuata fœtu suo.
11 ℣ Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
12 ℣ Tenent tympanum, & cytharam, & gaudẽt ad sonitum organi.
13 ℣ Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.
14 ℣ Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & sciẽtiam viarum tuarum nolumus.
15 ℣ ‖ Quis est Omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum.
16 ℣ Verumtamẽ quia non sunt in manu eorũ bona sua, consiliũ impiorũ longè sit à me.
17 ℣ Quoties lucerna impiorum extinguetur, C & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui.
18 ℣ Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.
19 ℣ Deus seruabit filijs illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.
20 ℣ Videbũt oculi eius interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.
21 ℣ Quid.n.ad eum pertinet de domo sua post se, & si numerus mensium eius dimidietur.
22 ℣ Nunquid Deus docebit quispiam scientiã, qui excelsos iudicat.
23 ℣ Iste moriẽ robustus & sanus, diues & fęlix.
24 ℣ Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
25 ℣ Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus.
26 ℣ Et tamen simul in puluere dormient, & D vermes operient eos.
27 ℣ Certe noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.
28 ℣ Dicitis enim: Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
29 ℣ Interrogate quẽlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
30 ℣ Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.
31 ℣ Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
32 ℣ Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.
33 ℣ Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnẽ hominem trahet, & ante se innumerabiles.
34 ℣ Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati.

CAPVT XXII.

1 RESpondens autẽ Eliphaz Themanites, dixit: A 2 ℣ Nunquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ:
3 ℣ Quid prodest Deo si iustꝰ fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?
4 ℣ Nunquid timens * arguet te, & veniet tecum in iudicium.
5 ℣ Et nõ propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas.
6 ℣ Abstulisti enim pignus fratrum tuorum si-B ne causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 ℣ Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.
8 ℣ In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.
9 ℣ Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10 ℣ Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11 ℣ Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12 ℣ An cogitas quòd Deus excelsior cęlo sit, & super stellarum verticem sublimetur.
13 ℣ Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.
14 ℣ Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.
15 ℣ Nunquid semitam seculorum custodire cu-C pis, quam calcauerunt viri iniqui.
16 ℣ Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum.
17 ℣ Qui dicebant Deo: Recede a nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum.
18 ℣ Cum ille impleſſet domos eorum bonis: quorum sententia procul sit a me.
19 ℣ ‖ Videbunt iusti & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.
20 ℣ Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
21 ℣ Acquiesce igitur ei, & habeto pacẽ, & per hæc habebis fructus optimos.
22 ℣ Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.
23 ℣ Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædi-D ficaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
24 ℣ Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25 ℣ Eritq; Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.
26 ℣ Tunc super Omnipotentẽ delitijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.
27 ℣ Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 ℣ Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebit lumen.
29 ℣ ‖ Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.
30 ℣ Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPVT XXIII.

1 RESpondens autem Iob, ait:
2 ℣ Nunc quoq; in amaritudine est ser-A mo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum:
3 ℣ Quis mihi tribuat vt cognoscam & in-

‖ Mal. 3. d. 14. Quid 9.
Anno 1
‖ Ps. 106. d. 42.
‖ Pro. 29. d. 23.
...re. 8.

ueniam illũ, & veniam vsq; ad solium eius?
4 Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.
5 Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & B intelligam quid loquatur mihi.
6 Nolo multa fortitudine contendat mecũ, nec magnitudinis suæ mole me præmat.
7 Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.
8 Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
9 Si ad Sinistrã, quid agam? non apprehen- C dam eum: si me vertam ad dexteram non videbo illum.
10 Ipse vero scit viam meã, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit.
11 Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.
12 A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.
13 Ipse enim solus est, & nemo auertere po- D test cogitationem eius, & anima eius quodcunque voluit, hoc fecit.
14 Cumque expleuerit in me voluntatem suam, & alia & multa similia præstò sunt ei:
15 Et idcirco a facie eius turbatus sum: & consyderans eum, timore solicitor.
16 Deus molliuit cor meum, & Omnipotẽs conturbauit me.
17 Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIIII.

1 A AB Omnipotẽte non sunt abscõdita tempora: qui autẽ nouerunt eum, ignorant dies illius.
2 Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.
3 Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem viduę.
4 Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.
5 Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.
6 Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quem vi oppresserint, vindemiant.
7 Nudos dimittunt hoĩes indumenta tollẽ- B tes, quibus non est operimentũ in frigore.
8 Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen amplexantur lapides.
9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt.
10 Nudis & incedentibus absq; vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.
11 Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.
12 De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.
13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt C vias eius: nec reuersi sunt per semita eius.
14 Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quasi fur.
15 Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.
16 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerunt sibi, & ignorauerunt lucem.
17 Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.
18 Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.
19 Ad nimium colorem transeat ab aquis D niuium, & vsq; ad inferos peccatum illius.
20 Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.
21 Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.
22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit non credet vitæ suæ.
23 † Dedit ei Deus locum pęnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in vijs illius. († Apo. 2. f. 21.)
24 Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.
25 Quod si non est ita, quis me põt arguere esse mẽtitũ, & ponere ante Deũ verba mea?

CAPVT XXV.

1 A RE Espondens autem Baldad Suhites, dixit:
2 Potestas & terror apud eum est qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 Nunquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius? (Surget. 12 Sup. 4. e. 17.)
4 Nunquid iustificari põt homo cõparatus Deo, aut apparere mũdus natus de muliere?
5 Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.
6 Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPVT XXVI.

1 A RE Espondens autem Iob, dixit:
2 Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis? & sustẽtas brachiũ eius qui non est fortis?
3 Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam & prudentiam tuam ostendisti plurimam.
4 * Quem docere voluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? (* Ant 18.)
5 Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui B habitant cum eis.
6 Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.

Prou.1.a.7.& 9.b.10.

parauit & inuestigauit.

28 ¶ Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia.

CAPVT XXIX.

1 A ADdidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit:

2 ¶ Quis mihi tribuat, vt sim iuxta mẽses pristinos, secũdũ dies quibus Deus custodiebat me.

3 ¶ Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.

4 ¶ Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.

5 ¶ Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei.

6 ¶ Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

7 ¶ Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi.

8 ¶ Videbant me iuuenes, & abscondebantur: B & senes assurgentes stabant.

9 ¶ Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

10 ¶ Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

11 ¶ Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

12 ¶ Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor.

13 ¶ Benedictio perituri super me veniebat, & C cor viduæ consolatus sum.

14 ¶ Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut vestimento & diademate, iudicio meo.

15 ¶ Oculus fui cæco, & pes claudo.

16 ¶ Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.

17 ¶ Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

18 ¶ Dicebamque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19 ¶ Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20 ¶ Gloria mea semper innouabitur, & arcus D meus in manu mea instaurabitur.

21 ¶ Qui me audiebant, expectabant sententiã, & intenti tacebant ad consilium meum.

22 ¶ Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

23 ¶ Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24 ¶ Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram.

25 ¶ Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

CAPVT XXX.

1 A NVnc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

2 ¶ Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

3 ¶ Egestate, & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.

4 ¶ Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorũ.

5 ¶ Qui de conuallibus ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

6 ¶ In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream.

7 ¶ Qui inter huiuscemodi lætabantur, & esse B sub sentibus delicias computabant.

8 ¶ Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9 ¶ Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium.

10 ¶ Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

11 ¶ Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frenum posuit in os meum.

12 ¶ Ad dexteram orientis calamitatis meæ ilicò surrexerunt: pedes meos subuerterũt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.

13 ¶ Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

14 ¶ Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt.

15 ¶ Redactus sum in nihilum: abstulit quasi C ventus desyderium meum, & velut nubes pertransijt salus mea.

16 ¶ Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17 ¶ Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18 ¶ In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicę succinxerunt me.

19 ¶ Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.

20 ¶ Clamo ad te, & non exaudies me: sto, & non respicis me. Sup. 19.a.7.

21 ¶ Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.

22 ¶ Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me validè.

23 ¶ Scio quia morti trades me, vbi constituta D est domus omni viuenti.

24 ¶ Veruntũ nõ ad cõsumptionẽ meã emittis manum tuam: & si corruerint, ipse saluabis.

25 ¶ Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

26 ¶ Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

27 ¶ Interiora mea efferbuerũt absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.

28 ¶ Mœrens incedebam sine furore, consurgens in turba clamabam.

29 ¶ Frater fui draconũ, & socius struthionum.

30 ¶ Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.

31 ¶ Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

1 A PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarē quidē de virgine.
2 ¶ Quam enim partem haberet in me Deus désuper, & hæreditatem Oīpotens de excelsis?
3 ¶ Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiam?
4 ¶ Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat.
5 ¶ Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus.
6 ¶ Appendat me in statéra iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
7 ¶ Si declinauit gressus meus de via, & [b]si secutus est oculus meus cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula:
8 ¶ Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9 ¶ Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10 B ¶ Scortum alterius sit vxor mea, & super illam incuruentur alij.
11 ¶ Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
12 ¶ Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
13 ¶ Si contēpsi subire iudiciū cū seruo meo & ancilla mea, cum disceptarēt aduersum me.
14 ¶ Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi?
15 ¶ Nunquid nō in vtero fecit me, qui & illum operatus est: & formauit me in vulua vnus?
16 ¶ Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
17 ¶ Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.
18 ¶ (Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum.)
19 ¶ Si despexi pereuntem, eò ꝙ non habuerit indumentū, & absq; operimento pauperē?
20 C ¶ Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearū calefactus est.
21 ¶ Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderē me in porta superiorem.
22 ¶ Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23 ¶ Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.
24 ¶ Si putaui aurum robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea.
25 ¶ Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.
26 ¶ Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clare:
27 ¶ Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.
28 ¶ Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
29 ¶ Si gauisus sum ad ruinā eius qui me oderat: & exultaui ꝙ inuenisset eum malum.
30 D ¶ Non enim dedi ad peccandū guttur meū, vt expeterem maledicens animam eius.
31 ¶ Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt saturemur?
32 Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
33 ¶ Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam.
34 ¶ Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35 ¶ Quis mihi tribuat auditorem, vt desyderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat:
36 ¶ Vt in humero meo portem illum, & circūdem illum quasi coronam mihi?
37 ¶ Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram eum.
38 ¶ Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent?
39 ¶ Si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
40 ¶ Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPVT XXXII.

1 A OMiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quòd iustus sibi videretur.
2 ¶ Et iratus indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autē aduersum Iob, eò ꝙ iustum se esse diceret coram Deo.
3 ¶ Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo ꝙ nō inuenissent rñsionem rationabilem, sed tantùmodo condemnassent Iob.
4 ¶ Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eo quòd seniores[a] essent qui loquebantur.
5 B ¶ Cùm autem vidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.
6 ¶ Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam.
7 ¶ Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
8 ¶ Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiā.
9 C ¶ Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
10 ¶ Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam, ego meam sapientiam.
11 ¶ Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec disceptaremini

Margin notes: *Prou. 5. d 21. Inf. 34. c. 21.* — [b] *secutum est oculos meos.* — [a] *Sa 6.*

sermonibus.

12 ¶Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabã: sed vt video, nõ est q̃ possit arguere Iob, & rñdere ex vobis sermonibus eius.

13 ¶Ne fortè dicatis, Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.

14 ¶Nihil locutus est mihi, & ego non secundũ sermones vestros respondebo illi.

15 ¶ Extimuerunt, nec rñderunt vltrà, abstuleruntq; a se eloquia.

16 ¶Quoniam igitur expectaui, non sunt locuti: steterunt, nec vltrà responderunt.

17 ¶Respondebo & ego partem meam, & ostẽdam scientiam meam.

18 ¶Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.

19 ¶ En venter meus quasi mustũ absq; spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.

20 ¶Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.

21 ¶Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

22 ¶ Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAPVT XXXIII.

1 A Vdi igitur Iob eloquia mea, & oẽs sermones meos ausculta.

2 ¶ Ecce apperui os meum, * loquatur lingua mea in faucibus meis.

3 ¶Simplici corde meo sermones mei, & *sententiam puram labia mea loquentur:

4 ¶ Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificabit me.

5 ¶Si potes responde mihi, & aduersus faciẽ meam consiste.

6 ¶Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7 ¶Veruntñ miraculũ meum nõ te terreat, & * eloquentia mea non sit tibi grauis.

8 ¶ Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui.

9 ¶Mundus sum ego, & absq; delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.

10 ¶Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.

11 ¶ Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.

12 ¶Hoc est ergo in quo non es iustificatus: rñdebo tibi, quia maior sit Deus homine.

13 ¶Aduersus eum contendis, q̃ nõ ad omnia verba responderit tibi?

14 ¶Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit.

15 ¶Per somniũ in visione nocturna, quãdo irruit sopor sũp hoẽs, & dormiũt in lectulo.

16 ¶Tunc aperit aures virorum, & erudiẽs eos instruit disciplina.

17 ¶ Vt auertat hominem ab his quæ * fecit & liberet eum de superbia.

18 ¶Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt non transiret in gladium.

19 ¶Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marescere facit.

20 ¶ Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.

21 ¶Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant nudabuntur.

22 ¶ Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.

23 ¶Si fuerit pro eo angelus loquens * vnus de millibus, vt annunciet hominis ęquitatem.

24 ¶ Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.

25 ¶ Consumpta est caro eius à supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26 ¶ Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.

27 ¶Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui: vt eram dignus non recepi.

28 ¶ Liberauit animam suã ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.

29 ¶ Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 ¶Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.

31 ¶ Attende Iob, & audi me, & tace, dum ego loquor.

32 ¶Si autem habes quod loquaris, rñde mihi, loquere: volo enim te apparere iustum.

33 ¶Quòd si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPVT XXXIIII.

1 P Ronuncians itaque Eliu, etiam hæc locutus est.

2 ¶Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me.

3 ¶Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat.

4 ¶Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quid sit melius.

5 ¶Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.

6 ¶In iudicando enim me mendaciũ est: violenta sagitta mea absq; vllo peccato.

7 ¶Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam.

8 ¶Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?

9 ¶ Dixit enim, Non placet vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10 ¶Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 ¶Opus.n.hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.

12 ¶Verè enim Deus nõ condemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium.

13 ¶Quem constituit alium super terram? aut quẽ posuit super orbẽ quem fabricatus est.

14 ¶Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

15 ¶ Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

*loquetur · *scirtiã I. · *eloquiũ meum nõ sit tibi graue I. · *facit I.

16 ¶Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
17 ¶Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas.
18 ¶Qui dicit regi apostata: qui vocat duces impios?
19 ¶Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cùm disceptaret cõtra pauperẽ: opus.n.manuũ eius sunt vniuersi.
20 ¶Subitò morientur, & in media nocte C turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.
21 ¶Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.
22 ¶Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23 ¶Neq; enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24 ¶Conteret multos innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.
25 ¶Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.
26 ¶Quasi impios percussit eos in loco videntiũ.
27 ¶Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.
28 ¶Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29 ¶Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultũ, quis D est qui contempletur eum & super gentes & super omnes homines?
30 ¶Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
31 ¶Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.
32 ¶Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, vltrà non addam.
33 ¶Nunquid a te Deus expetit eã, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.
34 ¶Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.
35 ¶Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.
36 ¶Pater mi, probetur Iob vsq; ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.
37 ¶*Qui addit super peccata sua blasphemiã: inter nos interim constringatur, & tũc* ad iudicium prouocet sermonibus suis Deũ.

Deu. 10. d. 17. 2 Par. 19. c. 7. Sa. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 10. Rom. 2. b. 11. Ga. 2 b. 6. b. 9. Colo. 3. d. 26. Act. 10. c. 34. 1. Pet. 1. c. 27. Sup. 31. a. 4. Prou. 5. d. 21.

**Quis 6. *multiplicet sermones suos ad Deum 1.*

CAPVT XXXV.

1 A IGitur Eliu hæc rursum locutus est.
2 ¶Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: Iustior sum Deo?
3 ¶Dixisti enim, Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?
4 ¶Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
5 ¶Suspice cœlum & intuere, & contemplare B æthera quod altior te sit.
6 ¶Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?
7 ¶Porro si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8 ¶Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hoĩs adiuuabit institia tua.
9 ¶Propter multitudinem calumniatorũ cla- C mabunt: & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.
10 ¶Et nõ dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
11 ¶Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.
12 ¶Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.
13 ¶Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens causas singulorum intuebitur.
14 ¶Etiam cum dixeris, Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.
15 ¶Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valde.
16 ¶Ergo Iob frustra aperit os suum, & absq; scientia verba multiplicat.

CAPVT XXXVI.

1 A ADdens quoq; Eliu, hæc locutus est:
2 ¶Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3 ¶Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.
4 ¶Vere enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 ¶Deus* potẽtes* non abijcit, cum & ipse sit potens.
6 ¶Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus* tribuit*.
7 ¶Nõ auferet à iusto oculos suos, & reges in B solio collocat in ꝑpetuũ, &* illic* eriguntur.
8 ¶Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis.
9 ¶Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10 ¶Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniqtate.
11 ¶Si audierint & obseruauerint, cõplebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.
12 ¶Si autem non audierint, transibũt per gladium, & consumentur in stultitia.
13 ¶Simulatores & callidi prouocant irã Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.
14 ¶Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.
15 ¶Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 ¶Igiẽ saluabit te de ore angusto latissimè, & C nõ habente fundamentũ subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.
17 ¶Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.

**potens 6. *tribuet 5. *illi.*

18 ¶Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19 ¶Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20 ¶Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.
21 ¶Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cepisti sequi post miseriam.
22 ¶Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 ¶Quis poterit scrutari vias eius, aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?
D
24 ¶Memento quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri.
25 ¶Omnes homines vident eum, vnusquisq; intuetur procul.
26 ¶Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, numerus annorũ eius inæstimabilis.
27 ¶Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
28 ¶Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cũcta désuper. *pluunt*
29 ¶Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum.
30 ¶Et fulgurare lumine suo désuper, cardines quoque maris operiet.
31 ¶Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.
32 ¶In manibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat.
33 ¶Annunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

CAPVT XXXVII.

1 A Super hoc expauit cor meum, & emotum est de loco suo.
2 ¶Audite auditionem in terrore vocis eius: & sonum de ore illius procedentem.
3 ¶Subter omnes cęlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.
4 ¶Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur, cùm audita fuerit vox eius.
5 ¶Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
6 ¶Qui præcipit niui, vt descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ.
B
7 ¶Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.
8 ¶Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
9 ¶Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.
10 ¶Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimè funduntur aquæ.
11 ¶Frumentũ desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
12 ¶Quæ lustrant per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omnem quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.
13 ¶Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.
C
14 ¶Ausculta hæc Iob: sta, & considera mirabilia Dei.
15 ¶Nunquid scis quando præcepit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?
16 ¶Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17 ¶Nonne vestimẽta tua calida sunt cùm perflata fuerit terra Austro?
18 ¶Tu forsitan cum eo fabricatus es cęlos, qui solidissimi quasi ęre fusi sunt.
D
19 ¶Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.
20 ¶Quis narrabit ei quę loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.
21 ¶At nunc non vident lucem: subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22 ¶Ab Aquilone aurũ venit, & ad Deum formidolosa laudatio.
23 ¶Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.
24 ¶Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPVT XXXVIII.

1 A Respõdens autem dominus Iob de turbine, dixit:
2 ¶Quis est iste inuoluens sentẽtias sermonibus imperitis?
3 ¶Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.
4 ¶Vbi eras quando ponebam fundamenta terrę? indica mihi, si habes intelligentiam.
5 ¶Quis posuit mẽsuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
6 ¶Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem eius?
7 ¶Cùm me laudarent simul astra matutina: & iubilarent omnes filij Dei?
8 ¶Quis conclusit hostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens.
9 ¶Cùm ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.
10 ¶Circundedi illud terminis meis, & posui vectem & hostia.
11 ¶Et dixi, vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.
B
12 ¶Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?
13 ¶Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?
14 ¶Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.
15 ¶Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.
16 ¶Nunquid ingressus es profunda maris, &

in nouissimis abyssi deambulasti?

17 Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18 Nunquid considerasti latitudinem terræ? 19 indica mihi, si nosti omnia. In qua via lux 20 habitet, & tenebrarum quis locus sit, Vt ducas vnumquodque ad terminos suos & 21 intelligas semitas domus eius, Sciebas tūc C quod nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras?

22 Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23 Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?

24 Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?

25 Quis dedit vehemētissimo imbri cursum, 26 & viam sonantis tonitrui. Vt plueret super terram, absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur.

27 Vt impleret inuiam & desolatam, & produ- 28 ceret herbas virentes? Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?

29 De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit?

30 In similitudinem lapidis aquæ durantur, D & superficies abyssi constringitur.

31 Nunquid coniungere valebis micātes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

32 Nunquid producis Luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis?

33 Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?

34 Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam & impetus aquarum operiet te?

35 Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, Adsumus?

36 Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?

38 Quando fundabatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?

latitudines 1.

CAPVT XXXIX.

1 NVnquid capies leænæ prædam, A & animam catulorum eius implebis. 2 Quando cubant in antris, & in speculis insidiātur? 3 Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos?

Psal. 146. b.9.

4 Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris? vel parturientes ceruas obseruasti?

5 Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

6 Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.

7 Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & nō reuertūtur ad eas.

8 Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit?

9 Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis?

10 Contemnit multitudinē ciuitatis, clamo- B rem exactoris non audit.

11 Circunspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.

12 Nūquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?

13 Nunquid alligabis rhinocerota ad arādum loro tuo? aut confringet glebas vallium post 14 te? Nūquid fiduciā habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?

15 Nunquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

16 Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris.

17 Quando derelinquit oua sua in terra,

tu for-

tu forsitan in puluere calefacies ea?

18 ¶Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

19 ¶ Duratur ad filios suos quasi non sint sui, C frustrà laborauit nullo timore cogente.

20 ¶ Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.

21 ¶ Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.

22 ¶ Nũquid prębebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum?

23 ¶Nunquid suscitabis eũ quasi locustas? gloria narium eius terror.

24 ¶ Terram vngula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.

25 ¶Contemnit pauorem, nec cedit gladio.

26 ¶Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.

27 ¶Feruens, & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem

28 ¶Vbi audierit buccinam, dicit: Vah. procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus.

29 ¶ Nunquid per sapientiam tuam plumescit D accipiter, expandens alas suas ad Austrum?

30 ¶ Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

31 ¶ In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.

32 ¶Inde contemplatur escam, & delonge oculi eius prospiciunt.

33 ¶ Pulli eius lambent sanguinem: & vbicunque cadauer fuerit, statim adest.

34 ¶ Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob:

35 ¶Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? vtique qui arguit Deum, debet respondere ei.

36 ¶Respondens autem Iob Domino, dixit:

37 ¶ Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.

38 ¶ Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem: & alterum, quibus vltrà nõ addam.

CAPVT XL.

1 A RESpondens autẽ Dominus Iob de turbine, dixit: ¶ Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.

3 ¶Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iustificeris?

4 ¶Et si habes brachium sicut Deus, & si voce 5 simili tonas? ¶ Circunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.

6 ¶ Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.

7 ¶ Respice cunctos superbos, & confunde B eos, & contere impios in loco suo.

8 ¶ Absconde eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:

9 ¶ Et ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.

10 ¶Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet.

11 ¶ Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.

12 ¶Stringit caudam suam quasi cedrum, neru testiculorum eius perplexi sunt.

13 ¶ Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ.

14 ¶ Ipse est principium viarum Dei, qui feci C eum applicabit gladium eius.

15 ¶Huic montes herbas ferunt: omnes bestiæ agri ludent ibi.

16 ¶ Sub vmbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.

17 ¶Protegunt vmbræ vmbram eius, circundabunt eum salices torrentis.

18 ¶Ecce, absorbebit fluuium, & non mirabit & habet fiduciam ꝙ influat Iordanis in o 19 eius. ¶ In oculis eius quasi hamo capiet eũ 20 & in sudibus perforabit nares eius. ¶An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius.

21 ¶Nunquid pones circulum in naribus eius aut armilla perforabis maxillam eius?

22 ¶Nunquid multiplicabit ad te preces, aut lo D quetur tibi mollia?

23 ¶Nunquid feriet tecum pactum, & accipiet eum seruum sempiternum?

24 ¶ Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis 25 eum ancillis tuis? ¶ Concident eum ami-26 ci, diuident illum negociatores ¶ Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium 27 piscium capite illius? ¶ Pone super eum manum tuam: memento belli, nec vltrà addas loqui.

28 ¶Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

1 A NOn quasi crudelis suscitabo eũ: quis enim resistere potest vultui meo?

2 ¶Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cœlo 3 sunt, mea sunt. ¶ Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecãdum compositis.

4 ¶ Quis reuelabit faciem indumenti eius? & 5 medium oris eius quis intrabit? ¶Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.

6 ¶ Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

7 ¶Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.

8 ¶Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.

9 ¶Sternutatio eius splẽdor ignis, & oculi ei B vt palpebræ diluculi.

10 ¶De ore eius lampades procedunt, sicut tædæ ignis accensæ.

11 ¶ De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.

12 ¶Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
13 ¶In collo eius morabitur fortitudo, & faciẽ eius præcedit egestas.
14 ¶Membra carnium eius cohęrentia sibi: mit-
C tet contra eum flumina, & ad locum alium non ferentur.
15 ¶Cor eius indurabitur tanquã lapis, & strin getur quasi malleatoris incus.
16 ¶ Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17 ¶Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque torax:
18 ¶ Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.
19 ¶ Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20 ¶Quasi stipulam æstimabit malleum, & de-
D ridebit vibrantem hastam.
21 ¶Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22 ¶Feruescere faciet quasi ollam, profundum mare: & ponet quasi cum vnguẽta bulliũt.
23 ¶ Post eum lucebit semita: æstimabit abyssum quasi senescentem.
24 ¶ Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.
25 ¶Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPVT XLII.

1
A Respondens aut Iob Domino, dixit:
2 ¶Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
3 ¶ Quis est iste qui cęlat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excedunt sciẽtiam meam.
4 ¶Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostẽde mihi.
5 ¶ Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.
6 ¶ Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœni-
B tentiam in fauilla & cinere.
7 ¶Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitẽ. Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos: quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.
8 ¶ Sumite ergo vobis septem tauros & septẽ arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autẽ seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis *ad me recta* sicut seruus meus Iob.

* corã me rectum 3.

9 ¶ Abierũt ergo Eliphaz Themanites, & Bal-
C dad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerũt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob
10 ¶Dominus quoque conuersus est ad pœnitẽtiam Iob, cùm oraret illis pro amicis suis Et addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia
11 ¶ Venerunt autẽ ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum priùs: & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput, & cõsolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt vnusquisque ouem vnam, & inau-
D rem auream vnam.
12 ¶ Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis q̃ principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouiũ, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ.
13 ¶Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.
14 ¶ Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij
15 ¶Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres eorum.
16 ¶Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, vsq; ad quartã generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

Libri Iob finis.

LIBER PSALMORVM.

PROLOGVS BEATI HIERONYMI in Psalterium, quod secundùm septuaginta editionem correxit.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram, & iuxta septuaginta interpretes, licèt cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis ô Paula, & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq; antiquum errorem quàm nouã emendationem valere: me cogitis vt veluti quodã nouali scissum iã aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquũ esse dicentes, vt, quod crebrò malè pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione cõmoneo tã vos, quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria i[illegible] li habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cũ cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentẽ lineã, vel radiantia signa, i. obelos, vel asteriscos. Et vbicunq; viderit virgulã præcedentem, ab ea vsq; ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta Translatoribus plus haberi. Vbi aũt perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additũ nouerit, æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionẽ, qui simplicitate sermonis à septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis [illegible] studioso cuiq; fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui, vel inuidia, vel supercilio malint contẽnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis riuo, quam de purissimo fonte potare.

PSALMVS PRIMVS.

1 A BEATVS vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorũ non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit:

2 ꝑ Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. *Iosu.1.b.8.*

3 ꝑ Et erit tanquàm lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo. *Iere.17.b.8.*

Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.

4 B ꝑ Non sic impij, non sic: sed tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ.

5 ꝑ Ideo non resurgunt impij in iudicio: neque peccatores in consilio iustorum.

6 ꝑ Quoniam nouit dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

PSAL. II.

1 A QVare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2 ꝑ Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius.

3 ꝑ Dirumpamus vincula eorum: & proijciamus

mus à nobis iugum ipsorum.
4 ¶Qui habitat in cęlis irridebit eos: & dominus subsannabit eos.
5 ¶Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.
6 ¶ Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum eius.
7 ¶ Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.
8 ¶Postula a me,& dabo tibi Gentes hęreditatem tuã, & possessionẽ tuã terminos terræ.
9 ¶ Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos.
10 ¶Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
11 ¶ Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.
12 ¶Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus:& pereatis de via iusta.
13 ¶Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

1 *Psalmus David, cùm fugeret à facie Absalon filij sui.* 2. Reg. 15. c 14. *III.*

2 A DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
3 ¶Multi dicunt animæ meæ: Nõ est salus ipsi in Deo eius.
4 ¶Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea,& exaltans caput meum.
5 ¶ Voce mea ad dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.
6 ¶Ego dormiui, & soporatus sum:& exurrexi: quia dominus suscepit me.
7 ¶Nõ timebo millia populi circundantis me: B exurge Dñe, saluum me fac Deus meus.
8 ¶ Qm̃ tu percussisti oẽs aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.
9 ¶Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

1 *In finem in carminibus, Psalmus David.* *IIII.*

2 A CVm inuocarem, exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei, & exaudi orationẽ meã.
3 ¶ Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quęritis mendacium? ¶ Et scitote quoniam
4 mirificauit dominus sanctum suum: dominus exaudiet me cùm clamauero ad eum.
5 ¶Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini.
6 ¶ Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate B in domino, multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?
7 ¶ Signatum est super nos lumen vultus tui domine: dedisti lætitiam in corde tuo.
8 ¶ A fructu frumenti, vini, & olei sui multi-
9 plicati sunt, ¶ In pace in idipsum dormiam & requiescam.
10 ¶ Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.

1 *In finem pro ea quæ hæreditatem consequitur. Psalmus David.* *V.*

2 A VErba mea auribus percipe domine: intellige clamorẽ meũ.
3 ¶ Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 ¶Quoniam ad te orabo: domine manè exaudies vocem meam:
5 ¶Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6 ¶Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 ¶Odisti omnes qui operantur iniquitatem perdes omnes qui loquuntur mendacium B Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus.
8 ¶ Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
9 ¶Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu [a] tuo viam meam [b]. — [a] meo viã tuam 3.
10 ¶Quoniam non est in ore eorũ veritas: cor C eorum vanum est.
11 ¶‖Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, secundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine. — ‖Inf. 13. b. 3. Rom. 3. b. 13.
12 ¶Et lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt,& habitabis in eis. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt
13 nomen tuum: ¶quoniã tu benedices iusto. Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. — 5.

1 *In finem in carminibus, Psalmus David pro octaua.* *VI.*

2 A DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. — Psal. 38. a. 1.
3 ¶ Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.
4 ¶Et anima mea turbata est valde: [a] & tu domine vsquequo? — [a] sed.
5 ¶ Conuertere domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.
6 ¶ Quoniam non est in morte qui memor B sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
7 ¶ Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.
8 ¶Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Discedite

9 ¶Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: Quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.
10 ¶Exaudiuit Dominus deprecationem meā, Dominus orationem meam suscepit.
11 ¶Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

¶Mat. 7. d 23. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.

1 *Psalmus David, quem cantauit Domino pro verbis Chusi filii Iemini. Reg. 16. d.* VII.

2 A DOmine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex oībus persequentibus me, & libera me.
3 ¶Ne quando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.
4 ¶Domine Deus meus si feci illud, si est iniquitas manibus meis.
5 ¶Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidā merito ab inimicis meis inanis.
6 ¶Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meā in puluerē deducat.
7 ¶Exurge Domine in ira tua: & exultare in finibus inimicorum meorū. Et exurge Dñe Deus meus in præcepto quod mandasti: &
8 ¶synagoga populorum circundabit te. Et propter hanc in altum regredere:
9 ¶Dominus iudicat populos.
B Iudica me Dñe secundum iustitiam meam, & secundum innocētiam meam super me:
10 ¶Cōsumetur nequitia peccatorū, & diriges iustū, ¶scrutās corda & renes Deus, Iustum
11 ¶adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde.
12 ¶Deus iudex iustus,* fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies?
13 ¶Nisi conuersi fueritis, gladiū suum ᵇvibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.
14 ¶Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas C ardentibus effecit.
15 ¶¶Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.
16 ¶Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
17 ¶Cōuertetur dolor eius in caput eius: & in
18 verticē ipsius iniquitas eius descēdet. ¶Confitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

¶1. Pa. 28 b. 9. Iere. 11. d 20. 17. b. 10 c. 12 *& 2. ᵇvibrabit 8. ¶Isaie. 69 a. 4. Iob. 15. d 35.

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus David.* VIII.

2 A DOmine Dominus noster, quam admirabile est nomē tuū in vniuersa terra. Quoniam eleuata est magnificentia tua super cęlos.
3 ¶¶Ex ore infantium & lactētium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.
4 ¶Quoniam videbo cęlos tuos, opera digitorum tuorū: lunā & stellas quæ tu fundasti.

¶Mat. 21. b. 16.

5 ¶Quid est homo, ꝙ memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eius?
6 ¶Minuisti eum paulominus ab angelis: glo-
7 ria & honore coronasti eum, ¶& constitu-
B isti eum super opera manuum tuarum.
8 ¶Omnia subiecisti sub pedibus eius: ¶oues & boues vniuersas: insuper & pecora cāpi.
9 ¶Volucres cęli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.
10 ¶Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

¶Heb. 2. b 7. ¶Gen. 1. c. 28. 1. Cor. 15 d. 27.

1 *In finem pro occultis filii Psalmus David.* IX.

2 A COnfitebor tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.
3 ¶Lætabor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissime.
4 ¶In conuertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur, & peribunt a facie tua.
5 ¶Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.
6 ¶Increpasti Gentes, & perijt impius: nomen eorū delesti in æternū, & in seculum seculi.
7 ¶Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu.
8 ¶Et Dominus in æternum permanet. Para-
9 uit in iudicio thronum suum: & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia.
10 ¶Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, i tribulatione.
11 ¶Et sperent in te qui nouerunt nomē tuū. qm̄ non dereliquisti quærentes te Domine.
12 ¶Psallite Domino qui habitat in Sion: annūciate inter gentes studia eius.
13 ¶Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est; non est oblitus clamorem pauperum.
14 ¶Miserere mei Domine: vide humilitatem C meam de inimicis meis.
15 ¶Qui exaltas me de portis mortis, vt annūciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
16 ¶Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt Gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, cōprehensus est pes eorum.
17 ¶Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
18 ¶Conuertātur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.
19 ¶Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.
20 ¶Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.

21 ℣Constitue Dñe legislatorem super eos: vt sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundùm Hebræos.

1 ℣ Vt quid Domine recessisti lōgè, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?
2 ℣ Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehendūtur in consilijs q̄bus cogitāt.
3 ℣Quoniam laudator peccator in desiderijs animæ suæ: & iniquus benedicitur.
4 ℣Exacerbauit Dominum peccator, secundū multitudinem iræ suæ non quęret.
5 Non est Deus in conspectu eius: ℣inquinatę sunt viæ illius in omni tempore.
B Auferuntur iudicia tua à facie eius: omniū inimicorum suorum dominabitur.
6 ℣Dixit enim in corde suo, Non mouebor à generatione in generatio nem sine malo.
7 ℣‖Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor & dolor.
8 ℣ Sedet in insidijs cum diuitibus: in occultis vt interficiat innocentem.
9 Oculi eius in pauperem respiciunt: ℣ insidiatur in abscōdito quasi leo in spelunca sua. Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere paupe
C rem dum attrahit eum.
10 ℣In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se & cadet cum dominatus fuerit pauperū.
11 ℣ Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus: auertit faciem suam ne videat in finem.
12 ℣ Exurge Domine Deus,* Exaltetur manus tua: ne obliuiscaris pauperum.
13 ℣Propter quid irritauit impius Deum? dixit
D enim in corde suo: Non requiret.
14 ℣Vides, quoniam tu laborem & dolorem cōsideras. vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.
15 ℣ Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur:
16 ℣Dñs regnabit in æternum & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.
17 ℣Desideriū pauperum exaudiuit Dñs: prępa rationem cordis eorum audiuit auris tua.
18 ℣Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltra magnificare se homo super terrā.

‖ Inf. 13. a. 3. Rom. 3. b. 14.

*&

In finem, Psalmus David. X.

1 A IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, Transmigra in montem sicut passer?
2 ℣Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in Pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.
3 ℣ Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: iustus autem quid fecit?
4 ℣‖Dominus in templo sancto suo, Dominus
B in cęlo sedes eius.
Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebrę eius interrogant filios hominum.
5 ℣Dominus interrogat iustum & impium: qui aūt diligit iniquitatē, odit animā suam
6 ℣ Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
7 ℣Quoniam iustus dominus & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

Heb. 11. ‖ Aba. 2. l. 20. — 11. — 9. —

1 *In finem pro octaua Psalmus David.* X I. Heb. 12.

2 A SAluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutę sunt veritates a filijs hominum.
3 ℣Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4 ℣ Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam — 1.
5 ℣Qui dixerūt, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est?
6 ℣ Propter miseriam inopum & gemitum
B pauperum nunc exurgam, dicit dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7 ℣‖Eloquia domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. ‖ Prou. 30 a. 5.
8 ℣Tu domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9 In circuitu impij ambulant, secundū altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

1 *In finem, Psalmus David.* X I I. Heb. 13.

2 A VSquequo Domine obliuiscéris me in finem? vsquequo auertis faciem tuam a me?
3 ℣ Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me?
4 ℣ respice, & exaudi me Domine Deus meus.
Illumina oculos meos meos ne vnquam obdormiam in morte:
5 ℣Nequando dicat inimicus meus, Præualui
B aduersus eum. Qui tribulant me exultabūt
6 si motus fuero: ℣ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi, & psallā nomini domini altissimi.

1 *In finem, Psalmus David.* X I I I. Heb. 14.

A DIxit insipiens in corde suo: Nō est Deus Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. 4 Esd. 8. d. 58. Inf. 52. a. 2.
2 ℣Dominus de cęlo prospexit super filios hominum: ‖ vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. ‖ Rom. 3. b. 10.
3 ℣Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. ‖ Sap. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13.
‖Sepulchrum patens est guttur eorum: lin-

guis

guis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labijs eorum.

Quoniam os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viã pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

4 Nonne cognoscent omnes qui operantur B iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis?

5 Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

6 Quoniam Dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.

7 Quis dabit ex Syon salutare Israël? cum auerit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Inf. 139. a.4. Sup. 9 d. 26. Is. 59. b.8. Inf. 35. a. 2.

HEB. 15.

1 *Psalmus David.* XIIII.

A Domine qui habitabit in tabernaculo tuo? aut qs requiescet in monte sancto tuo?

2 Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.

3 Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malũ, & opprobriũ non accepit aduersos proximos suos.

4 Ad nihilum deductus est in conspectu eius B malignus, timentes autem Dominum glorificat.

5 Qui iurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsurã, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

HEB. 16.

1 *Tituli inscriptio ipsi David.* XV.

A Conserua me Domine, quoniã speraui in te.

2 Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3 Sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis.

4 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt.

Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5 Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.

6 Funes ceciderũt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

7 Benedicam Dominum, qui tribuit mihi in B tellectum: insuper & vsq; ad noctem increpuerunt me renes mei.

8 Prouidebam Dñm in conspectu meo semper: qñ à dexteris est mihi, ne commouear.

9 Propter hoc lætatũ est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

10 Quoniam non derelinques animã meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

11 Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem.

Act. 2. d.25. Act. 2. c.31.13.e 35.

HEB. 17.

1 *Orat o David.* XVI.

A Exaudi Domine iustitiã meam: intẽde deprecationem meam Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis.

2 De vultu tuo iudicium meũ prodeat: oculi tui videant æquitates.

3 Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.

4 Vt non loquatur os meum opera hominũ: propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras.

5 Perfice gressus meos in semitis suis: vt nõ B moueantur vestigia mea.

6 Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurẽ tuã mihi, & exaudi verba mea.

7 Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te.

8 A resistentibus dexteræ tuæ, custodi me vt pupillam oculi.

9 Sub vmbra alarum tuarũ protege me: à facie impiorum qui me afflixerunt.

C Inimici mei animam meam circundederunt: 10 adipem suum concluserunt, os eorũ locutum est superbiam.

11 Proijcientes me, nunc circũdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram

12 Susceperũt me sicut leo paratus ad prædã: & sicut catulus leonis habitans in abditis:

13 Exurge Domine, præueni eum, & supplanD ta eum: eripe animam meam ab impio, fra14 meam tuam ab inimicis manus tuæ. Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorum, * de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filijs: & dimiserunt reliquias suas paruulis suis.

15 Ego autem in iustitia apparebo cõspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

HEB. 18.

1 *In finem puero Domini David, qui locutus est Domini verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorũ eius, & de manu Saul, & dixit, 2. Reg. 22 a.2.*

XVII.

2 Diligã te Domine fortitudo mea: Do3 minus firmamentum meum, & refuA gium meum, & liberator meus

Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4 ¶ Laudans inuocabo Dñm : & ab inimicis meis saluus ero.

5 ¶Circundederunt me dolores mortis,& torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

6 ¶Dolores inferni circundederũt me, preoccupauerunt me laquei mortis.

7 ¶In tribulatione mea inuocaui Dñm, & ad Deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam : & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.

8 ¶Commota est & contremuit terra:*fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt,quoniam iratus est eis. (*& 1.)

9 ¶Ascendit fumus in ira eius:& ignis à facie eius exarsit : carbones succensi sunt ab eo.

10 ¶Inclinauit cęlos,& descendit:& caligo sub pedibus eius.

11 ¶Et ascendit super cherubim & volauit: volauit super pennas ventorum.

12 ¶ Et posuit tenebras latibulum suum,in circuitu eius tabernaculum eius:tenebrosa aqua in nubibus aëris. (B)

13 ¶Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt,grando,& carbones ignis.

14 ¶Et intonuit de cęlo Dñs, & Altissimus dedit vocem suam:grando & carbones ignis.

15 ¶Et misit sagittas suas,& dissipauit eos: fulgura multiplicauit,& conturbauit eos.

16 ¶Et apparuerunt fontes aquarum,& reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

17 ¶Misit de summo, & accepit me:—& assumpsit me de aquis multis. (—7.)

18 ¶Eripuit me de inimicis meis fortissimis,& ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19 ¶Pręuenerunt me in die afflictionis meę:& factus est Dominus protector meus.

20 ¶ Et eduxit me in latitudinem : saluum me fecit,quoniam voluit me.

21 ¶Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam,& secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

22 ¶Quia custodiui vias Dñi,nec impiè gessi à Deo meo.

23 ¶Qm̃ omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.

24 ¶Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.

25 ¶Et retribuet mihi Dñs secundum iustitiam meam : & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius. (C)

26 ¶Cum sancto sanctus eris,& cum viro innocente innocens eris.

27 ¶ Et cum electo electus eris,& cum peruerso peruertẽris.

28 ¶ Qm̃ tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.

29 ¶Qm̃ tu illuminas lucernã meam Dñe,Deus meus illumina tenebras meas.

30 ¶ Qm̃ in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

31 ¶Deus meus impolluta via eius:eloquia Domine igne examinata,protector est omniũ sperantium in se.

32 ¶Qm̃ quis Deus pręter Dominũ?ᵇ aut' quis Deus præter Deum nostrum. (ᵇ& 2.)

33 ¶Deus qui pręcinxit me in virtute:& posuit immaculatam viam meam.

34 ¶Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum:& super excelsa statuens me.

35 ¶‖Qui docet manus meas ad prælium:& posuisti vt arcum æreum,brachia mea. (‖2. Re.22 c.33.)

36 ¶Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.
Et disciplina tua correxit me in finem : & disciplina tua ipsa me docebit.

37 ¶ Dilatasti gressus meos subtus me : & non sunt infirmata vestigia mea. (D)

38 ¶Persequar inimicos meos, & cõprehẽdam illos:& non conuertar donec deficiant.

39 ¶Confringam illos,nec poterunt stare : cadent subtus pedes meos.

40 ¶ Et præcinxisti me virtute ad bellũ : & supplantasti insurgentes in me subtus me.

41 ¶Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.

42 ¶Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad dominum,nec exaudiuit eos.

43 ¶Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti.vt lutum platearum delebo eos.

44 ¶ Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.

45 ¶Populus quem non cognoui,seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi:

46 ¶Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sũt,& claudicauerũt à semitis suis.

47 ¶Viuit dominus,& benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

48 ¶Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me ; liberator meus de inimicis meis iracundis.

49 ¶Et ab insurgentibus in me exultabis me: à viro iniquo eripies me.

50 ¶ ‖ Propterea confitebor tibi in nationibus domine: & nomini tuo psalmum dicam. (‖2.Re.22 l.50. Rom. 15. b 9.)

51 ¶Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

1 *In finem,Psalmus Dauid.* XVIII. (HEB. 19.)

2 COeli enarrãt gloriam Dei & opera manuum eius annunciat firmamentum. (A)

3 ¶Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.

4 ¶Nõ sunt loquelæ neq; sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5 ¶‖ In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. (‖Rom. 10 d 19.)

6 ¶In sole posuit tabernaculũ suum. ¶ & ipse tanquã spõsus procedens de thalamo suo, (‖Luc. 24. e.46.)

7 ¶ᵇExultauit vt gigas ad currẽdã viã,à summo (ᵇ *exultabit* 2.)

mo cęlo egressio eius. Et occursus eius vsq; ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.

8 ¶Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiã præstans paruulis.

9 ¶Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum illuminans oculos.

10 ¶Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera iustificata in semetipsa.

11 ¶Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel & fauum.

12 ¶Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiẽdis illis retributio multa.

13 ¶Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: 14 ¶& ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

15 ¶Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Dñe adiutor meus, & redemptor meus.

HEB. 20.

1 *In finem, Psalmus David.* XIX.

2 Exaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomẽ Dei Iacob.

3 ¶Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

4 ¶Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

5 ¶Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

6 ¶Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.

7 ¶Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiat illũ de cęlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.

8 ¶Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nõie Domini Dei nostri inuocabimus.

9 ¶Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autẽ surreximus & erecti sumus.

10 ¶Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

HEB. 21.

1 *In finem, Psalmus David.* XX.

2 Domine in virtute tua lętabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3 ¶Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorũ eius non fraudasti eum.

4 ¶Quoniam pręuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

5 ¶Vitã petijt à te: & tribuisti ei longitudinẽ dierum in seculum, & in seculum seculi.

6 ¶Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.

7 ¶Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8 ¶Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.

9 ¶Inueniatur manus tua oĩbus inimicis tuis: dextera tua inueniat oẽs qui te oderunt.

10 ¶Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

11 ¶Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filijs hominum.

12 ¶Quoniam declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia q̃ nõ potuerunt stabilire.

13 ¶Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.

14 ¶Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

HEB. 22.

1 *In finem pro susceptione matutina, Psalmus David* XXI.

2 Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.

Mat. 27. c. 46. Mar. 15. c. 34.

3 ¶Deus meus clamabo per diẽ, & non exaudies: & nocte, & non ad insipiẽtiam mihi.

4 ¶Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.

5 ¶In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt liberasti eos.

6 ¶Ad te clamauerunt & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.

7 ¶Ego autem sum vermis: & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis.

8 ¶Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labijs, & mouerunt caput.

Mat. 27. c. 39. Mar. 15. c. 29.

9 ¶Sperauit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

Mat. 27. c. 43.

10 ¶Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, 11 spes mea ab uberibus matris meæ. ¶In te proiectus sum ex vtero.

12 De ventre matris meę Deus meus es tu: ¶ne discesseris à me.

Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet:

13 ¶Circundederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14 ¶Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15 ¶Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. 16 ¶Aruit tanquã testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. 17 ¶Qm̃ circundederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Mat. 27. d. 31. Ioan. 19. d. 23. Mat. 27. d. 35. -11. -3. Heb. 2. c. 22. -4.

18 Foderunt manus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea.
19 Ipsi vero considerauerunt & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.
20 Tu autem Dñe ne elongaueris auxilium tuũ à me: ad defensionẽ meam conspice.
21 Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis vnicam meam.
22 Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam.
23 Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.
24 Qui timetis Dominum, laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.
25 Timeat eum omne semen Israel: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.
26 Apud te laus mea in ecclesia magna vota D mea reddam in conspectu timentium eum.
27 Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum, viuent corda eorum in seculum seculi.
28 Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
29 Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur Gentium.
30 Mãducauerunt & adorauerũt omnes pingues terrę: in conspectu eius cadent omnes qui descendent in terram.
31 Et anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi.
32 Annunciabitur Domino generatio ventura, & annunciabunt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

HEB. 23. Isai. 40. 11. Ier. 23. a. 5. Ezec. 34. c. 11. c. 13. Le. 10. b. 11. 1. Pet. 2. d. 25. 5. a. 4.

1 *Psalmus Dauid.* XXII.

2 A Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, 3 animã meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.
4 Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
5 Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians, quam preclarus est.
6 Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

HEB. 24. 1 Co. 10. f. 25. Psa. 49. b. 12. Mat. 5. a. 8.

1 *Psalmus Dauid prima sabbathi.* XXIII.

A Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.
2 Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.
3 Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?
4 Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
5 Hic accipiet benedictionem à Domino, & B misericordiam a Deo salutari suo.
6 Hęc est generatio quęrentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.
7 Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & itroibit rex glorię.
8 Quis est iste rex glorię? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.
9 Attollite portas principes vestras. & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10 Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutũ, ipse est rex gloriæ.

HEB. 25.

1 *In finem Psalmus Dauid.* XXIIII.

A Ad te Domine leuaui animam 2 meam: Deus meus in te confido, non erubescam:
Neque irrideant me inimici 3 mei: etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur.
Confundantur oẽs iniqua agẽtes superuacuè.
4 Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.
5 Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
6 Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt.
7 Delicta iuuentutis meæ & ignorãtias meas B ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam Domine.
8 Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9 Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.
10 Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius, & testimonia eius.
11 Propter nomen tuum Domine propitiabe C ris peccato meo: multum est enim.
12 Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit.
13 Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram.
14 Firmamentum est Dñs timentibus eum: & testamentum ipsius vt manifestetur illis.

15 ¶Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.
16 ¶Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.
17 ¶Tribulationes cordis mei multiplicatæ sũt: D de necessitatibus meis erue me.
18 ¶Vide humilitatem meam: & laborẽ meũ: & dimitte vniuersa delicta mea.
19 ¶Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me.
20 ¶Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speraui in te.
21 ¶Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.
22 ¶Libera Deus Israël, ex omnibus tribulationibus suis.

Ioh. 15. d. 25.

HEB. 26

1 *In finem, Psalmus David.* XXV.

A IVdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperãs non infirmabor.
2 ¶Proba me domine, & tenta me: vre renes meos & cor meum.
3 ¶Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.
4 ¶Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.
5 ¶Odiui ecclesiam malignantium: & cum im B pijs non sedebo.
6 ¶Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum domine:
7 ¶Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.
8 ¶Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.
9 ¶Ne perdas cum impijs –Deus' animam C meam, & cum viris sanguinum vitam meã.
10 ¶In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.
11 ¶Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.
12 ¶Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

–6.

HEB. 27.

1 *Psalmus David priusquàm liniretur.* XXVI.

A DOminus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?
2 ¶Dum appropiant super me nocentes: vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.
3 ¶Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.
B Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.
4 ¶Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus
5 diebus vitæ meæ. ¶Vt videam ᵃvoluntatem' domini, & visitem templum eius.
Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
6 ¶In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius C hostiam vociferationis: cantabo & psalmũ dicam domino.
7 ¶Exaudi domine vocem meam, qua clamaui –ad te': miserere mei, & exaudi me.
8 ¶Tibi dixit cor meum, exquisiuit –te' facies mea: faciem tuam domine requiram
9 ¶Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.
10 ¶Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dñs autem assumpsit me.
11 ¶Legem pone mihi domine in via tua: & di- D rige me in semita recta propter inimicos
12 meos. ¶Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.
13 ¶Credo videre bona domini in terra viuentium.
14 ¶Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum.

ᵃ voluptatem.

–1.
–1.

Infr. 30. d 25.

HEB. 28.

1 *Psalmus huic David.* XXVII.

A AD te domine clamabo, Deus meus ne sileas à me: ne quando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.
2 ¶Exaudi Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
3 ¶Ne simul ᵇtradas' me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me: qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.
4 ¶Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.
Secundùm opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.
5 ¶Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non ædificabis eos.
6 ¶Benedictus dominus: quoniam exaudiuit B vocem deprecationis meæ.
7 ¶Dominus adiutor meus, & protector meus: –&' in ipso sperauit cor meum & adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
8 ¶Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum Christi sui est.
9 ¶Saluum fac populum tuum domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternum.

ᵇ trahas 1

–4.

HEB.29.

1 *Pſalmus Dauid, in conſummatione taberna-culi.* XXVIII.

2 A Afferte Domino filij Dei : afferte Domino filios arietum.

¶ Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio ſancto eius.

3 B ¶ Vox Domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit: Dominus ſuper aquas multas.

4 ¶ Vox Domini in virtute: vox domini in magnificentia.

5 ¶ Vox domini confringentis cedros: & confringet dominus cedros Libani.

6 ¶ Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

7 ¶ Vox domini intercidentis flammam ignis:

8 ¶ Vox domini cōcutientis deſertum, & commouebit dominus deſertum Cades.

9 C ¶ Vox dñi præparantis ceruos, & releuabit condenſa : & in tēplo eius oēs dicēt gloriā.

10 ¶ Dominus diluuium inhabitare facit: & ſedebit dominus rex in æternum.

11 ¶ Dominus virtutem populo ſuo dabit: dominus benedicet populo ſuo in pace.

HEB.30.

1 *Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid.* XXIX.

2 A Exaltabo te domine, quoniam ſuſcepiſti me : nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

3 ¶ Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me.

4 ¶ Domine eduxiſti ab inferno animā meā, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum.

5 ¶ Pſallite domino ſancti eius: & confitemini memoriæ ſanctitatis eius.

6 B ¶ Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.

Ad veſperum demorabitur fletus & ad matutinum lætitia.

7 ¶ Ego autem dixi in abundantia mea : Non mouebor in æternum.

8 ¶ Domine in voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem.

C Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.

9 ¶ Ad te domine clamabo, & ad Deum meū deprecabor.

10 ¶ Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?

D Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?

11 ¶ Audiuit dominus, & miſertus eſt mei: dominus factus eſt adiutor meus.

12 ¶ Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi: cōſcidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lætitia.

13 ¶ Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

HEB.31.

1 *In finem Pſalmus Dauid, pro extaſi.* XXX.

2 A In te domine ſperaui, ¶ non confundar in æternum : in iuſtitia tua libera me. *Inf. 70. a 1.*

3 ¶ Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.

Eſto mihi in Deum protectorem & in domum refugij, vt ſaluum me facias.

4 ¶ Quoniam fortitudo mea & refugium meū es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5 ¶ Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi: quoniā tu es protector meus.

6 ¶ In manus tuas commēdo ſpiritum meū : redemiſti me domine Deus veritatis. *¶ Luc. 23. f. 46.*

7 ¶ Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuè.

8 B ¶ Ego autem in domino ſperaui: ¶ exultabo & lætabor in miſericordia tua.

Quoniam reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.

9 ¶ Nec concluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes meos.

10 ¶ Miſerere mei domine, quoniam tribulor: conturbatus eſt in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.

11 ¶ Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.

Infirmata eſt in paupertate virtus mea, & oſſa mea conturbata ſunt.

12 ¶ Super omnes inimicos meos factus ſum opprobrium * vicinis meis valde, & timor notis meis. **& 5.*

13 C Qui videbant me foras fugerūt à me: ¶ obliuioni datus ſum tanq̄ mortuus à corde.

14 Factus ſum tanquàm vas perditum: ¶ quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me, accipere animam meam conſiliati ſunt:

15 ¶ Ego autem in te ſperaui domine : dixi,

16 Deus meus es tu, ¶ in manibus tuis ſortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me.

17 ¶ Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordia tua.

18 ¶ Domine non confundar, quoniam inuocaui te.

Erubeſcant impij, & deducātur infernum :

19 ¶ muta fiant labia doloſa.

Quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem, in ſuperbia & in abuſione.

20 ¶ Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quam abſcondiſti timentibus te.

D Perfeciſti eis qui ſperant in te in conſpectu filiorum hominum.

21 ¶ Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

22 Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.

23 Ego autem dixi in excessu mẽtis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum. Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

24 Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Sap. 26. d. 14. Heb. 32. Rom. 4. a. 7.

1 *Ipsi David intellectus.* XXXI.

A Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata.

2 Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

3 Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4 Quoniã die ac nocte grauata est super me manus tua: cõuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

5 Delictum meum cognitum tibi feci, & iu-B stitiam meam non abscondi.

Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. (Isa. 65. d. 24.)

6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Veruntamẽ in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.

7 Tu es refugium meum à tribulatione quæ C circundedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me.

8 Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.

9 Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10 Multa flagella peccatoris: sperantem autẽ in domino misericordia circundabit.

11 Lætamini in domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

Heb. 33.

1 *In finem, Psalmus David.* XXXII.

A Exultate iusti in domino: rectos decet collaudatio.

2 Confitemini domino in cithara: in psalterio decẽ chordarum psallite illi.

3 Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.

4 Quia rectum est verbum domini, & omnia opera eius in fide.

5 Diligit misericordiam & iudicium: misericordia domini plena est terra.

6 Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu B oris eis omnis virtus eorum.

7 Congregans sicut in vtre aquas maris: pones in thesauris abyssos.

8 Timeat dominum omnis terra: ab eo autẽ commoueantur omnes inhabitantes orbẽ.

9 Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mãdauit & creatá sunt. (Gen. 1. a. 3. Iudit. 16. c. 17.)

10 Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11 Consilium autem domini in æternum ma-C net: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.

12 Beata gens cuius est dominus, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.

13 De cœlo respexit dominus: vidit omnes filios hominum.

14 De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.

15 Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16 Non saluatur rex per multã virtutẽ: & gigas nõ saluabit in multitudine virtutis suæ.

17 Fallax equus ad salutem: in abundantia au-D tem virtutis suæ non saluabitur.

18 Ecce oculi domini super metuentes eum, & in eis qui sperãt super misericordia eius.

19 Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.

20 Anima nostra sustinet dominum, quoniã adiutor & protector noster est.

21 Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.

22 Fiat misericordia tua domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

Heb. 34.

1 *Davidi cum immutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abijt.* 1. Reg. 21. d. XXXIII.

2 A Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

3 In dño laudabitur aĩa mea: audiant mãsueti, & lætentur.

4 Magnificate dñm mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.

5 Exquisiui dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

7 Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus e-B ius saluauit eum.

8 Immittet angelus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos. (Mat. 18. b. 10.)

9 Gustate, & videte quoniam suauis est dominus: beatus vir qui sperat in eo.

10 Timete dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. (Luc. 1. f. 53.)

11 Diuites eguerunt & esurierunt: inquiren-

tes antè dñm non minuentur omni bono.

12 ¶Venite filij, audite me: timorem domini do C cebo vos.

13 ¶‖Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?

14 ¶Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.

15 ¶Diuerte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

16 ¶‖ Oculi domini super iustos: & aures eius in preces eorum.

17 ¶ Vultus autem dñi super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum.

18 ¶ Clamauerunt iusti, & dominus exaudiuit D eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

19 ¶ Iuxta est dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.

20 ¶ Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos dominus.

21 ¶Custodit dñs omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.

22 ¶Mors peccatorum pessima, & qui oderunt iustum delinquent.

23 ¶ Redimet dñs animas seruorũ suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

‖ 1.Pet.3. b.10.
‖ Eccl.15. d.21. Heb.4. c.13.

1 *Psalmus huic Dauid XXXIII.*

Heb. 35.

A I Vdica domine nocentes me: expugna impugnantes me.

2 ¶Apprehende arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.

3 ¶Effunde frameam, & conclude aduersus eos qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4 ¶‖Confundantur & reuereantur quærentes animam meam.

Auertantur retrorsum, & confundantur cogitantes mihi mala.

5 ¶Fiant tanquàm puluis ante faciem venti, & angelus domini coarctans eos.

6 ¶ Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & B angelus domini persequens eos.

7 ¶ Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacuè exprobrauerunt animam meam.

8 ¶Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9 ¶ Anima autem mea exultabit in domino: & delectabitur super salutari suo.

10 ¶Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem a diripientibus eum.

11 ¶ Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me.

12 ¶Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.

13 ¶Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.

C Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.

‖ Inf. 39. d. 15. & 69. a.3.

14 ¶Quasi proximum, * quasi fratrem nostrũ, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

15 ¶ Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoraui.

16 ¶Dissipati sunt, nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerũt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17 ¶ Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus vnicam meam.

18 ¶ Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.

19 ¶ Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi iniquè, ‖ qui oderunt me gratis & annuunt oculis.

20 ¶Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21 ¶ Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22 ¶Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas à me.

23 ¶Exurge & intẽde iudicio meo, Deus meus: D & dominus meus in causam meam.

24 ¶ Iudica me secundum iustitiam tuam domine Deus meus, & nõ supergaudeãt mihi.

25 ¶ Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: * Deuorabimus eum.

26 ¶ Erubescant & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione, & reuerentia qui maligna loquuntur super me.

27 ¶ Exultent, & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper, Magnificetur dominus, qui volunt pacem serui eius.

28 ¶ Et lingua mea meditabitur iustitiam tuã, tota die laudem tuam.

* &c.
‖ Ioan.15. d.25.
*Deuorauimus.
magna

1 *In finem sermo Domini ipsi Dauid. XXXV.*

Heb 36.

2 A DIxit iniustus vt delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos eius.

3 ¶ Quoniam dolosè egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.

4 ¶Verba eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.

5 ¶ Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.

6 ¶ Domine in cęlo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.

7 ¶ Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa. Homines & iumenta salua

8 bis Domine: ¶ (quemadmodum multiplica B sti misericordiam tuam Deus.)

Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.

9 ¶ Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Sup. 13. a.3.

10 ꝓ Quoniam apud te est fons vitæ—&' in lumine tuo videbimus lumen.
11 ꝓPrætende misericordiam tuam scientibus te,& iustitiã tuam his qui recto sunt corde.
12 ꝓ Non veniat mihi pes superbiæ : & manus peccatoris non moueat me.
13 ꝓIbi ceciderunt qui operãtur iniquitatem: expulsi sunt,nec potuerunt stare.

HEB. 37.

1 Psalmus ipsi David. XXXVI.

A Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.
2 ꝓ Quoniam tanquam fœnum velociter arescent,& quemadmodum olera herbarum citò decident.
3 ꝓSpera in Domino,& fac bonitatem,& inhabita terram,& pascèris in diuitijs eius.
4 ꝓDelectare in Domino:& dabit tibi petitiones cordis tui.
5 ꝓReuela Domino viamtuam,& spera in eo: & ipse faciet.
6 ꝓ Et educet quasi lumen iustitiam tuam : &
7 iudicium tuum tanquam meridiem : subditus esto Domino,& ora eum.
Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente in iustitias.
8 ꝓDesine ab ira,& derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.
9 ꝓQuoniam qui malignantur,exterminabuntur,iustinentes autem dominum,ipsi hæreditabunt terram.
10 ꝓEt adhuc pusillum,& non erit peccator:& quæres locum eius,& non inuenies.
11 ꝓ‖Mansueti autem hæreditabunt terram:& B delectabuntur in multitudine pacis. (‖ Mat. 5. a.4.)
12 ꝓ Obseruabit peccator iustum : & stridebit super eum dentibus suis.
13 ꝓDominus autem irridebit eum : quoniam prospicit quòd veniet dies eius.
14 ꝓGladium euaginauerunt peccatores,intenderunt arcum suum.
Vt ᵇdecipiant' pauperem & inopem, vt trucident rectos corde. (ᵇ deijciant 1.)
15 ꝓGladius eorum intret in corda ipsorum,& arcus eorum confringatur.
16 ꝓMelius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.
17 ꝓQuoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos dominus.
18 ꝓNouit Dominus dies immaculatorum : & hæreditas eorum in æternum erit.
19 ꝓNon confundentur in tempore malo,& in
20 diebus famis saturabuntur , quia peccatores peribunt.
C Inimici verò domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.
21 ꝓᵇMutuabitur' peccator,& nõ soluet:iustus autem miseretur & tribuet. (ᵇ Mutuatur 1.)
22 ꝓQuia benedicentes ei hęreditabunt terrã: maledicentes autem ei,disperibunt.
23 ꝓApud Dominum gressus hominis ᵇ dirigetur':& viam eius volet. (ᵇ diriguntur 2.)
24 ꝓCum ceciderit,non collidetur:quia dominus supponit manum suam.
25 ꝓ‖Iunior fui, etenim senui : & non vidi iustum derelictum , nec semen eius quærens panem. (‖ Eccl. 2. b. 11.)
26 ꝓTota die miseretur & commodat: & semẽ illius in benedictione erit.
27 ꝓDeclina à malo , & fac bonum,& inhabita in seculum seculi.
28 ꝓQuia dominus amat iudicium: & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.
Iniusti punientur': & semen impiorum pe-
29 ribit. ꝓ Iusti autem hæreditabunt terram: &
D inhabitabunt in seculum seculi super eam.
30 ꝓ‖ Os iusti meditabitur sapientiam , & lingua eius loquetur iudicium. (‖ Pro. 31. d 26.)
31 ꝓLex Dei eius in corde ipsius,& non supplãtabuntur gressus eius. (Esai. 51. a. 7.)
32 ꝓCõsiderat peccator iustum: & quærit mortificare eum.
33 ꝓDominus autem non derelinquet eum in manibus eius:nec damnabit eum cum iudicabitur illi.
34 ꝓExpecta dominũ, & custodi viam eius : & exaltabit te vt hæreditate capias terram : cũ perierint peccatores,videbis.
35 ꝓVidi impium superexaltatum,& eleuatum sicut cedros Libani.
36 ꝓ Et transiui , & ecce non erat—&' quæsiui eum,& non est inuentus locus eius.
37 ꝓ Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38 ꝓIniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.
39 ꝓ Salus autem iustorum à domino :& protector eorum, in tempore tribulationis.
40 ꝓEt adiuuabit eos dominus, & liberabit eos & eruet eos à peccatoribus,& saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

1 Psalmus David in rememoratione, die Sabbathi. XXXVII. (HEB. 38.)

2 A Domine,ne in furore tuo arguas me , neque in ira tua corripias me. (Psal. 6. a. 1.)
3 ꝓ Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:& confirmasti super me manum tuam.
4 ꝓ Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ:non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5 ꝓQuoniã iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum:—&' sicut onus graue grauatæ sunt super me.
6 ꝓPutruerũt & corruptæ sunt cicatrices meę, à facie insipientiæ meæ.
7 ꝓMiser factus sum , & curuatus sum vsq; in finem:tota die contristatus ingrediebar.
8 ꝓ Quoniam lumbi mei impleti sunt illusio-

B nibus, & non est sanitas in carne mea.

9 ❡ Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.

10 ❡ Dñe, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

11 ❡ Cor meum conturbatũ est, *dereliquit me virtus mea: & lumen oculorũ meorum, & ipsum non est mecum. (* in me.)

12 ❡ Amici mei, & proximi mei, aduersum me C appropinquauerunt & steterunt.

13 ❡ Et qui iuxta me erant de longe steterunt: & vim faciebant, qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.

14 ❡ Ego autem tanquam surdus non audiebã: & sicut mutus non aperiens os suum.

15 ❡ Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

16 ❡ Qm̃ in te Domine speraui, tu exaudies me domine Deus meus.

17 ❡ Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei, & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.

18 ❡ Qm̃ ego in flagella paratus sum, & dolor D meus in conspectu meo semper.

19 ❡ Qm̃ iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.

20 ❡ Inimici autem mei viuũt, & cõfirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

21 ❡ Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

22 ❡ Ne derelinquas me domine Deus meus: ne discesseris à me.

23 ❡ Intende in adiutorium meum Domine Deus salutis meæ.

1 *In finem. pro Idithun, canticum Dauid.* XXXVIII. (HEB. 39.)

2 A Dixi, Custodiam vias meas: vt nõ delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiã, cùm consisteret peccator aduersum me.

3 ❡ Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.

4 ❡ Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.

5 Locutus sum in lingua mea, ❡ Notum fac mihi domine finem meum.

Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.

6 ❡ Ecce mẽsurabiles posuisti dies meos, & sub B stantia mea tanquam nihilum ante te.

7 ❡ Veruntamen vniuersa vanitas: omnis homo viuens.

Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur. Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

8 ❡ Et nunc quæ est expectatio mea? Nonne dominus? & substantia mea apud te est.

9 ❡ Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: C opprobrium insipienti dedisti me.

10 ❡ Obmutui, & nõ aperui os meum, qm̃ tu fe-

11 cisti: ❡ amoue à me plagas tuas.

12 A fortitudine manus tuę ego defeci. ❡ in increpationibus propter iniquitatem, corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti, sicut araneam animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo.

13 ❡ Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam auribus percipe: lachrymas meas.

Ne sileas: qm̃ aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.

14 ❡ Remitte mihi, vt refrigerer priusquàm abeam, & amplius non ero.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XXXIX. (HEB. 40.)

A 2 Expectans expectaui dominum, & intendit mihi.

3 Et exaudiuit preces meas, ❡ & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.

Et statuit super terram pedes meos, & direxit gressus meos.

4 ❡ Et immisit in os meum canticũ nouum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.

5 ❡ Beatus vir, cuius est nomen Dñi spes eius: & nõ respexit in vanitates & insanias falsas

6 ❡ Multa fecisti tu dñe Deus meus mirabilia B tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annunciaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

7 ❡ Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

Holocaustum & pro peccato nõ postulasti:

8 ❡ tunc dixi, Ecce venio.

9 In capite libri scriptum est de me, ❡ vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam, in medio cordis mei. (Heb. 10 b.5.)

10 ❡ Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna: ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.

11 ❡ Iustitiam tuã non abscondi in corde meo, C veritatem tuam & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo.

12 ❡ Tu autem domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.

13 ❡ Qm̃ circundederunt me mala quorum nõ est numerus: comprehenderunt me iniquitates meę, & non potui vt viderem.

Multiplicatę sunt sup capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me. (Inf. 69. a.2. Sup. 34. a.4.)

14 ❡ Cõplaceat tibi domine vt eruas me: domine ad adiuuandum me respice. (Inf. 69. a. 3.)

15 ❡ Confundantur, & reuereantur simul

qui

qui quærunt animam meam, vt auferãt eã.
Conuertantur retrorsum & reuereãtur qui
D volunt mihi mala.
16 ¶ Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.
17 ¶ Exultent & lætentur super te omnes quærentes te: & dicant semper, Magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.
18 ¶ Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus & protector meus tu es: De⁹ meus ne tardaueris.

Heb. 41.

1 *In finem, Psalmus ipsi Dauid.* XL.

2 A Beatus vir qui intelligit sup egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.
3 ¶ Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatũ faciat eum in terra & non tradat eum in animam inimicorum eius.
4 ¶ Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.
5 ¶ Ego dixi, Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccaui tibi.
6 ¶ Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando
B morietur, & peribit nomen eius?
7 ¶ Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatẽ sibi.
8 Egrediebatur foras, & loquebat⁹ in idipsũ. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi
9 ¶ Verbum iniquum constituerũt aduersum me, Nunquid qui dormit, non adijciet vt resurgat?
10 ¶ Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.
11 ¶ Tu autem Domine miserere mei, & resu-
C scita me: & retribuam eis.
12 ¶ In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniã non gaudebit inimicus meus super me.
13 ¶ Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
14 ¶ Benedictus dominus Deus Israël à seculo, & vsque in seculum: fiat, fiat.

Iob. 13. b. 18. Act. 1. c. 16.

Heb. 42.

1 *In finem, intellectus filiis Core.* XLI.

2 A Quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.
3 ¶ Sitiuit anima mea ad Deum ˹fontem˺ viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?
4 ¶ Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?
5 ¶ Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locũ tabernaculi admirabilis, vsq; ad domum Dei,

fortem

B In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis.
6 ¶ Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor il-
7 li: salutare vultus mei, ˙& Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm à monte modico.
8 ¶ Abyssus abyssum inuocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.
9 ¶ In die mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius.
10 ¶ Apud me oratio Deo vitæ meæ: ¶ dicam
C Deo, Susceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 ¶ Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei: Dum dicunt mihi per singulos dies: Vbi est
12 Deus tuus? ¶ Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Inf. c. 12. Inf. 42. b. 5. Sup. b. 9. Inf. 42. b. 5.

Heb. 43.

Psalmus Dauid. XLII.

1 A Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.
2 ¶ Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 ¶ Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montẽ sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 ¶ Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui læ-
B tificat iuuentutem meam.
Cõfitebor tibi in cithara Deus Deus meus:
5 quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Sup. 41. b. 6. c. 12.

1 *In finem pro filiis Core ad intellectum.* XLIII.

Heb. 44.

2 A Deus auribus nostris audiuim⁹: patres nostri annunciauerunt nobis.
Opus quod operatus es in diebus eorum, ˜&˺ in diebus antiquis.
3 ¶ Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.
4 ¶ Nec enim in gladio suo possederunt terrã, & brachium eorum non saluauit eos.
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: qm̃ complacuisti in eis.
5 ¶ Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mãdas salutes Iacob.
6 ¶ In te inimicos nostros vẽtilabimus cornu,

& in nomine tuo spernemus insurgentes *in nobis.

*in nos 4 | Iosu. 24. c. 39. | 2. Reg. 17. a. 39. f. 41 | 2. Reg. 8. a. 14.

7 ¶ Non enim in arcu meo sperabo: & gladius B meus non saluabit me.

8 ¶ Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos, confudisti.

9 ¶ In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in seculum.

10 ¶ Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris. –7.

11 ¶ Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12 ¶ Dedisti nos tanquàm oues escarum, & in Gentibus dispersisti nos.

13 ¶ Vendidisti populum tuum sine precio: & nō fuit multitudo in cōmutationib⁹ eorū.

14 ¶ Posuisti nos opprobrium vicinis nostris. C subsannationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro.

15 ¶ Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.

16 ¶ Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.

17 ¶ A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis.

18 ¶ Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo.

19 ¶ Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua.

20 ¶ Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.

21 ¶ Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si ex- D pandimus manus nostras ad Deū alienum.

22 ¶ Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

23 ¶ Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis. Exurge, quare obdormis domine? exurge, & ne repellas in finem. (Rom. 8. g. 36.)

24 ¶ Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?

25 ¶ Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

26 ¶ Exurge domine, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

1 *In finem, pro iis qui commutabuntur filijs Core ad intellectum, canticum pro dilecto.* (Heb. 45.)

XLIIII.

2 A Ructauit cor meum verbū bonū: dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.

3 ¶ Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4 ¶ Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissimè.

5 ¶ Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna. B Propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6 ¶ Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te) cadent in corda inimicorum regis.

7 ¶ Sedes tua Deus in seculum seculi: virga directionis virga regni tui. (Heb. 1. c. 8.)

8 ¶ Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis:

9 ¶ Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis à domibus eburneis, ex quibus delectaue-

10 runt te ¶ filiæ regum in honore tuo. C Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.

11 ¶ Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populū tuū, & domū pr̄is tui.

12 ¶ Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

13 ¶ Et filiæ Tiri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis. –4.

14 ¶ Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in

15 fimbrijs aureis ¶ circumamicta varietatib⁹. D Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi.

16 ¶ Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17 ¶ Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.

18 ¶ Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem. (* Memor ero 8. * Domine 14.)

Propterea populi tui confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

1 *In finem filijs Core pro arcanis Psalmus.* (Heb. 46.)

XLV.

2 A Deus noster refugium & virtus: adiutor in tribulationibus q̄

3 inuenerunt nos nimis. ¶ Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferētur montes in cor maris.

4 ¶ Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt mōtes in fortitudine eius.

5 ¶ Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculū suum Altissimus.

6 ¶ Deus in medio eius, non commouebitur. B adiuuabit eam Deus manè diluculo.

7 ¶ Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, & mota est terra.

8 ¶ Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

9 ¶ Venite, & videte opera domini, quæ po-

10 suit prodigia super terram: ¶ auferens bella vsque ad finem terræ. C Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11 ¶ Vacate & videte, quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 ¶ Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

HEB. 47.

1 *In finem, pro filiis Core Psalmus.*

XLVI.

2 A OMnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis.

3 ¶ Quoniam Dominus excelsus terribilis, Rex magnus super omnem terram.

4 ¶ Subiecit populos nobis: & gentes sub pedibus nostris.

5 ¶ Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob* quam dilexit.

6 ¶ ‖ Ascendit Deus in iubilo, & dominus in voce tubæ.

7 ¶ Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi B nostro psallite.

8 ¶ Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9 ¶ *Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10 ¶ Principes populorum congregati sunt cũ Deo Abraham: quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

*quem 13 ‖ 2. Re. 7. c *regnauit 2.

HEB. 48.

1 *Psalmus cantici filijs Core secunda Sabbathi.*

XLVII.

2 A MAgnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

3 ¶ Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, latera Aquilonis ciuitas Regis magni.

4 ¶ Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam.

5 ¶ Quoniã ecce reges terræ cõgregati sunt: conuenerunt in vnum.

6 ¶ Ipsi videntes sic, admirati sunt, conturbati 7 sunt: commoti sunt: ¶ Tremor apprehendit eos, ibi dolores vt parturientis.

8 ¶ In spiritu vehementi conteres naues Thar 9 sis. ¶ Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate B te domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

10 ¶ Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.

11 ¶ Secundùm nomen tuũ Deus, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua

12 ¶ Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.

13 ¶ Circundate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus eius.

14 ¶ Ponite corda vestra in virtute eius: & distribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.

15 ¶ Quĩ hic est Deus, Deus noster in æternum & in seculũ seculi: ipse reget nos in secula.

-13.

HEB. 49.

1 *In finem, filijs Core Psalmus.* XLVIII.

2 A AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem.

3 ¶ Quiq; terrigenę, & filij hominum: simul in vnum diues & pauper.

4 ¶ Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

5 ¶ ‖ Inclinabo in parabolam aurem meã, aperiam in psalterio propositionem meam.

6 ¶ Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me.

7 ¶ Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

8 ¶ Frater non redimit, redimet homo:* non B dabit Deo placationem suam.

9 ¶ Et precium redemptionis animæ suæ: & la 10 borabit in æternũ, ¶ & viuet adhuc in finem.

11 ¶ Non videbit interitum, ¶ cùm viderit sapiẽtes morientes: simul insipiens & stultus peribunt.

12 Et relinquent alienis diuitias suas; ¶ & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis.

13 ¶ Et homo cùm in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, C & similis factus est illis.

14 ¶ Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

15 ¶ Sicut oues in inferno positi sunt mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino, & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 ¶ Veruntamen Deus redimet animã meam, de manu inferi cùm acceperit me.

17 ¶ Ne timueris cùm diues factus fuerit ho- D mo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius.

18 ¶ ‖ Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neq; descendet cum eo gloria eius.

19 ¶ Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20 ¶ Introiuit vsq; in progenies patrũ suorum: & vsq; in æternum non videbit lumen.

21 ¶ Homo cùm in honore esset, nõ intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

-3. ‖ Inf. 77. a. 2. Mat. 13. c. 35. * & 4. -13. ‖ Iob. 27. 19. -5.

HEB. 50.

1 *Psalmus Asaph.* XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus est, & vocauit terram.

2 A solis ortu vsq; ad occasum: ¶ ex Sion species decoris eius.

3 ¶ Deus manifestè veniet: Deus noster, & nõ silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

4 ¶ *Aduocauit cęlum desursum: & terram discernere populum suum.

5 ¶ Congregate illi sanctos eius: qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

6 ¶ Et annunciabunt cęli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7 ¶ Audi populus meus, & loquar: Israël, & testificabor tibi: Deus Deus tuus, ego sum.

*Aduocabit 8.

8 ¶ Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta aũt tua in conspectu meo sunt semper.
9 ¶ Non accipiam de domo tua vitulos: neq; de gregibus tuis hircos.
10 ¶ Quoniam meæ sunt omnes feræ syluarum: iumenta in montibus & boues.
11 ¶ Cognoui omnia volatilia cęli & pulchritudo agri mecum est.
12 ¶ Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terrę, & plenitudo eius. *‖ Nu. 23. a. 1.*
13 ¶ Nunquid mãducabo carnes taurorum? aut
C sanguinem hircorum potabo?
14 ¶ Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.
15 ¶ Et inuoca me in die tribulationis: –&' eruam te, & honorificabis me. *–7.*
16 ¶ Peccatori autẽ dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum.
17 ¶ Tu vero odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum.
18 ¶ Si videbas furem currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
19 ¶ Os tuum abundauit malitia: & lingua tua
D concinnabat dolos.
20 ¶ Sedẽs, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scãdalum: 21 ¶ hęc fecisti, & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.
22 ¶ Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.
23 ¶ Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 *In finem, Psalmus David, ¶ cùm venit ad eum*
2 *Nathan propheta quando intrauit ad Bethsabee.* 2. *Reg.* 12. *a.* L.

HEB. 51.

A Miserere mei Deus secundũ magnam misericordiam tuam.
3 ¶ Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.
4 ¶ Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.
5 ¶ Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meũ cõtra me est semper.
6 ¶ Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: ‖ vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. *‖ Ro. 3. a. 4.*
7 ¶ ‖ Ecce enim ĩ iniquitatibus cõceptus sum: *‖ Iob. 14. a. 4.*
B & in peccatis concepit me mater mea.
8 ¶ Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientię tuæ manifestasti mihi.
9 ¶ Asperges me* hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. **Domine*
10 ¶ Auditui meo dabis gaudium & lętitiam: & exultabunt ossa humiliata.
11 ¶ Auerte faciem tuã à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.
12 ¶ Cor mundum crea in me Deus, & spiritũ
C & rectum innoua in visceribus meis.
13 ¶ Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.
14 ¶ Redde mihi lætitiam salutaris tui: & Spiritu principali confirma me.
15 ¶ Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.
16 ¶ Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam* meam. ** tuam.*
17 ¶ Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.
18 ¶ Qm̃ si voluisses sacrificiũ, dedissem vtiq;:
D holocaustis non delectaberis.
19 ¶ Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.
20 ¶ Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: –&' ędificentur muri Ierusalem. *' vt.*
21 ¶ Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 *In finem, intellectus David, ¶ cùm venit Doeg Idu-*
2 *mæus, & annũciauit Sauli, & dixit: Venit David in domum* Abi-melech.* 1. *Reg.* 22. *b.* 9. LI. ** Achimelech. 1.*

HEB. 52.

3 A Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
4 Tota die ¶ iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.
5 ¶ Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.
6 ¶ Dilexisti omnia verba præcipitationis,' lingua dolosa'. *' lingua dolosam 5*
7 ¶ Propterea Deus destruet te in finem: euellet te emigrabit te de tabernaculo tuo, &
B radicem tuam de terra viuentium.
8 ¶ Videbunt iusti & timebunt, & super eum
9 ridebunt: & dicent: ¶ Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.
Sed sperauit in multitudine diuitiarũ suarum: & præualuit in vanitate sua.
10 ¶ Ego autem sicut oliua fructifera in domo
C Dei speraui in misericordia Dei in æternũ, & in seculum seculi.
11 ¶ Confitebor tibi in seculum, quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 *In finem, pro Amalech intelligentia David.* LII.

HEB. 53. Psal. 13. 1.

2 A Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.
Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum.
3 ¶ Deus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.
4 ¶ ‖ Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. *‖ Rom. 3. b. 12.*

5 ¶ Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?
6 ¶ Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.
7 ¶ Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Heb. 54.

1 *In finem, in carminibus intellectus Dauid, ¶ cum*
2 *venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul: Nonne Dauid absconditus est apud nos?* 1. Reg. 23. d. 19. 26. *ni.*

L I I I.

3 A DEus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.
4 ¶ Deus exaudi orationem meã: auribus percipe verba oris mei.
5 ¶ Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam: –&'non proposuerunt Deum ante conspectum suum. –3.
6 B ¶ Ecce enim Deus adiuuat me: –&'dominus susceptor est animæ meæ. –5.
7 ¶ Auerte mala inimicis meis: *in veritate tua disperde illos. * &.
8 ¶ Voluntariè sacrificabo tibi, –&'confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. –3.
9 ¶ Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

Heb. 53.

1 *In finem, in carminibus intellectus Dauid.*

L I I I I.

2 A EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam.
3 ¶ Intende mihi, & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea: &
4 conturbatus sum ¶ à voce inimici, & a tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me [b] iniquitates': & in ira molesti erant mihi. [b] iniquit. – tem 3.
5 ¶ Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me.
6 ¶ Timor & tremor venerunt super me, & cõtexerunt me tenebræ:
7 ¶ Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?
8 ¶ Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.
9 ¶ Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 B ¶ Præcipita domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.
11 ¶ Die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia.
12 ¶ Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.
13 ¶ Quoniam si inimicus–meus' maledixisset mihi, sustinuissem vtique. –4.
Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.
14 C ¶ Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus.
15 ¶ Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu.
16 ¶ Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.
17 ¶ Ego autem ad Deum clamaui: & dominus [b] saluabit' me. [b] saluauit 10.
18 ¶ Vespere, & manè, & meridie narrabo & annunciabo: & exaudiet vocem meam.

Redi-

19 ¶ Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniã inter multos erant mecum.
20 ¶ Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est D ante secula.
Non enim est illis commutatio, & non ti-
21 muerunt Deum: ¶ extendit manum suam in retribuendo.
22 Contaminauerunt testamentum eius, ¶ diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula.
23 ¶ | Iacta super dominum curam tuam, & ipse te enutriet. * non dabit in æternum fluctuationem iusto.
24 ¶ Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.
Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te domine.

| Mat. 6. d.25. Luc.12.c.22. 1. Pet. 5. b.7. * &c.

1 *In finem, pro populo qui à sanctis longè factus est, David in tituli inscriptione, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. 1. Reg. 21. d. 12.* LV.

Heb. 56.

2 A 3 Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me. ¶ Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.
4 ¶ Ab altitudine diei timebo: ego verò in te
5 sperabo. ¶ In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.
6 ¶ Tota die verba mea execrabantur: aduer-B sum me oẽs cogitationes eorum, in malũ.
7 ¶ Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneũ meum obseruabunt.
8 Sicut sustinuerunt animam meam ¶ pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.
9 Deus, ¶ vitam meam annunciaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.
10 Sicut & in promissione tua: ¶ tunc conuertẽ C tur inimici mei retrorsum.
In quacunq; die inuocauero te, ecce cognosco, quoniam Deus meus es.
11 ¶ In Deo laudabo verbum, in domino lauda
12 bo sermonem: ¶ in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.
13 ¶ In me sunt Deus vota tua, quæ reddam ˢ laudationes' tibi.
14 ¶ Quoniam eripuisti animam meã de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam corã Deo in lumine viuentium.

ˢ laudationes 6.

1 *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul in speluncam.* LVI.

1. Re. 22. a.1. et 24 a.4. Heb. 57.

2 A Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3 ¶ Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.
4 ¶ Misit de cęlo & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, & verita-
5 tem suam, ¶ & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.
6 ¶ Exaltare super cęlos Deus: & in omnem B terram gloria tua.
7 ¶ Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.
8 ¶ | Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo & psalmum dicam*.
9 ¶ | Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
10 ¶ Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in Gentibus.
11 ¶ Quoniam magnificata est vsque ad cœlos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.
12 ¶ Exaltare super cęlos Deus: & super omnẽ terram gloria tua.

| Inf. 107 a. 1. * Domino | Iob. 2. d. 4.

1 *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione.* LVII.

Heb. 58.

2 A Si verè vtiq; iustitiam loquimini: ˢ rectè' iudicate filij hominum.
3 ¶ Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.
4 ¶ Alienati sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa.
5 ¶ Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas.
6 ¶ Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.
7 ¶ Deus conteret dentes eorum in ore ipso-B rum: molas leonum confringet dominus.
8 ¶ Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.
9 ¶ Sicut cera quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.
10 ¶ Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut' viuentes ˢ sicut' in ira absorbet eos.
11 ¶ Lætabitur iustus cùm viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
12 ¶ Et dicet homo: Si vtique est fructus iusto? vtique est Deus iudicans eos in terra.

ˢ recta. 4. ˢ sic 12.

1 *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt interficeret eum. 1. Reg. 19. b 11.* LVIII.

Heb. 58.

2 A Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.

3 ℣ Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.
4 ℣ Quia ecce ceperunt animam meam, irrue runt in me fortes.
5 ℣ Neque iniquitas mea, neq; peccatũ meum Domine: sine iniquitate cucurri & direxi.
6 ℣ Exurge in occursum meum, & vide: & tu domine Deus virtutum, Deus Israël.
B Intende ad visitandas oẽs gentes: non misereris omnibus qui operantur iniquitatẽ.
7 ℣ Conuertentur ad vesperam: & famem patientur, vt canes, & circuibunt ciuitatem.
8 ℣ Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit?
9 ℣ Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
10 ℣ Fortitudinẽ meam ad te custodiam: quia
11 Deus susceptor meus es. ℣ Deus meus misericordia eius præueniet me.
12 ℣ Deus ostendit mihi super inimicos meos:
C ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei.
Disperde illos in virtute tua: & depone eos protector meus domine.
13 ℣ Delictum oris eorum, semonem labiorum ipsorum, & comprehẽdatur in superbia sua.
Et de execratione, & mendacio annuncia
14 buntur ℣ in consummatione: in ira consummationis & non erunt.
Et scient quia Deus ᵇ dominabitur ˡ Iacob, & finium terræ.
15 ℣ Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.
16 ℣ Ipsi dispergentur ad manducandum: si ve
D ro non fuerint saturati, & murmurabunt:
17 ℣ Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & ᵇ exaltabo ˡ manè misericordiam tuam:
Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.
18 ℣ Adiutor meus tibi psallã, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

ᵇ dominatur. 1.
ᵇ exultabo 9.

1 *In finem, pro ijs qui immutabuntur in tituli inscri*
2 *ptione ipsi David in doctrinam: ‖ cum succendit Mesopotamiam Syriæ & Sobal, & cõuertit Ioab. & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.* LIX.

‖ 2. Reg. 8 & 1. 10. b. 7 1. Par. 18 a. 1. Heb. 60.

3 A DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.
4 ℣ Commouisti terram, & conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est.
5 ℣ Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.
6 ℣ Dedisti metuentibus te significationem: vt fugiant à facie arcus:
7 ℣ Vt liberentur dilecti tui: saluum fac dextera tua, & exaudi me.
8 ℣ ‖ Deus locutus est ĩ sancto suo, Lætabor & patibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.

‖ Inf. 17. a. 8.

9 ℣ Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.
10 ℣ Iuda rex meus: Moab olla spei mei.
In Idumæum extendam calciamentũ meũ: mihi alienigenę subditi sunt.
11 ℣ Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumeam?
12 ℣ Nónne tu Deus qui repulisti nos: & non
C egrediéris Deus in virtutibus nostris?
13 ℣ Da nobis auxilium de tribulatione: ᵇ & ˡ vana salus hominis.
14 ℣ In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

ᵇ quia 11

1 *In finem, in hymnis David.* LX.

Heb. 61.

2 A EXaudi Deus: deprecationẽ meã: intende orationi meæ:
3 ℣ A finibus terrę ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum in petra exaltasti me.
4 Deduxisti me, ℣ quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici
5 ℣ Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula: protegar in velamento alarum tuarum.
6 ℣ Quoniam tu Deus meus ˡ exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.
7 Dies super dies regis adijcies: annos eius vsque in diem generationis & generationis.
8 ℣ ᵇ Permanet ˡ in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem eius quis requiret?
9 ℣ Sic psalmum dicam nomini tuo in seculũ seculi: vt reddam vota mea de die in diem.

— 8.
ᵇ Permanebit 1.

1 *In finem, pro Idithum, Psalmus David.* LXI.

Heb. 62.

2 A NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.
3 ℣ Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus non mouebor amplius.
4 ℣ Quousq; irruitis in hominem? interficitis vniuersi vos: tanquam parieti inclinatę & ᵇ maceriæ ˡ depulsæ?
5 ℣ Veruntamen precium meum cogitauerũt repellere: cucurri in siti ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.
6 ℣ Veruntamẽ Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.
7 ℣ Quia ipse Deus meus, & saluator meus: ad
B iutor meus, non emigrabo.
8 ℣ In Deo salutare meũ, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.
9 ℣ Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite corã illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.
10 Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in statéris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
11 ℣ Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere. diuitiæ si affluant, no-

ᵇ materia.

lite

lite cor apponere.

12 ꝰ Semel locutus est Deus, duo hæc audiui:
13 qa potestas Dei est, ꝰ& tibi Domine misericordia: ‖ quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

Mat. 16. d.27. Rom.2.b.6. 1.Cor. 3. b.8. Ga.6.b.5 Heb. 63.

1 *Psalmus Dauid cùm esset in deserto Idumeæ.* 1.*Reg*.22.*a*. *LXII.*

2 A DEus Deus meus, ad te de luce vigilo.
Sitiuit in te anima mea, quā multipliciter tibi caro mea.
In terra deserta, inuia, &
3 inaquosa. ꝰsic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.
4 ꝰ Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
5 ꝰSic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.
6 ꝰ Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meum.
7 ꝰ ᵇSic memor fui tui super stratum meum,
8 in matutinis meditabor in te: ꝰ quia fuisti adiutor meus.
B Et in velamento alarum tuarum exultabo,
9 ꝰ adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
10 ꝰIpsi verò in vanum quæsierunt aīam meā,
11 introibunt in inferiora terræ, ꝰtradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.
12 ꝰRex verò lætabitur in Deo, ᵇ laudabuntur omnes qui iurant in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.

ᵇSig.

ᵇ laudabitur omnis qui iurat 3.

Heb. 64.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* *LXIII.*

2 A EXaudi Deus orationem meam cum deprecor: à timore inimici eripe animam meam.
3 ꝰProtexisti me à conuentu malignantium: à multitudine operantium iniquitatem.
4 ꝰ Quia exacuerunt vt gladium linguas suas,
5 intenderunt arcum rem amaram: ꝰvt sagittent in occultis immaculatum.
6 ꝰSubitò sagittabunt eum, & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam.
Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
7 ꝰScrutati sunt iniquitates: defecerunt scru
B tantes ᵇscrutinio.
8 Accedet homo ᵇad cor altum: ꝰ& exaltabitur Deus.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eo-
9 rum: ꝰ & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant eos:
10 ꝰ& timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt.

ᵇscrutinia 4.
ᵇ& 6.

11 ꝰLætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

1 *In finem Psalmus Dauid, Canticum Aggai. Ieremiæ, & Ezechiel populo transmigrationis quando incipiebant proficisci.* *LXIIII.*

Heb. 65.

2 A TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.
3 ꝰ Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.
4 ꝰVerba iniquorum præualuerūt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 ꝰ Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum
6 est templum tuum, ꝰ mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
7 ꝰPræparans mōtes in virtute tua, accinctus
8 potentia: ꝰ qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius:
9 Turbabuntur gentes, & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
10 ꝰVisitasti terram, & inebriasti eam: multipli
C casti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
11 ꝰ Riuos eius ᵇ inebria, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lætabitur germinans.
12 ꝰ Benedices coronæ anni benignitatis tuę, & campi tui replebuntur hubertate.
13 ꝰPinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.
14 ꝰInduti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento, clamabunt, etenim hymnum dicent.

ᵇinebriās 14.

1 *In finem Canticum Psalmi resurrectionis.* *LXV.*

Heb. 66.

2 A IVbilate Deo oīs terra, ꝰ psalmū dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.
3 ꝰDicite Deo, quā terribilia sūt opera tua Dñe. in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 ꝰ Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
5 ꝰVenite & videte opera Dei, terribilis in cō-
B silijs super filios hominum.
6 ꝰQui conuertit mare in aridā, in flumine p transibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7 ꝰ Qui dominatur in virtute sua in ęternū, oculi eius super Gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eis.
9 Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.

10 ¶Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11 ¶Induxisti nos in laqueum, posuisti tribula
12 tiones in dorso nostro. ¶Imposuisti homi-
C nes super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
13 ¶Introibo in domū tuam in holocaustis:
14 reddam tibi vota mea, ¶quæ distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meū in tribulatione mea.
15 ¶Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.
16 ¶Venite, & audite, & narrabo omnes qui ti-
D metis Deum, quanta fecit animæ meę.
17 ¶Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea.
18 ¶Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus.
19 ¶Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20 ¶Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

Heb. 67. 1 *In finem, in hymnis Psalmus cantici David.*
LXVI.

2 A DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
3 ¶Vt cognoscamus in terra viā tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4 Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5 ¶Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6 ¶Confiteantur tibi populi Deus, confitean-
7 tur tibi populi omnes, ¶terra dedit fructum
B suum.
8 Benedicat nos Deus Deus noster, ¶benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.

Heb. 68. 1 *In finem, Psalmus cantici ipsi David.*
LXVII.

2 A EXurgat Deus, & dissipētur inimici eius, & fugiant qui oderūt eum, à facie eius.
3 ¶Sicut deficit fumus deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
4 ¶Et iusti epulentur, & exultent in cōspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5 Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur à
6 facie eius, ¶patris orphanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: ¶Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo.
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8 ¶Deus cùm egredereris in cōspectu populi tui, cum pertransires in deserto:
9 ¶Terra mota est, etenim cęli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israël.
10 ¶Pluuiam voluntariam segregabis, Deus,
B hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.
11 ¶Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus.
12 ¶Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
13 ¶Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
14 ¶Si dormiatis inter medios cleros, pennę columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 ¶Dum discernit cœlestis reges super eam,
16 niue dealbabuntur in Selmon: ¶mons Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis, ¶vt quid suspicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18 ¶Currus Dei decem millibus multiplex, millia lętantium: dominus in eis in Sinai in sancto.
19 ¶‖Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem.
C accepisti dona in hominibus. ‖Ephes. 4. b. 8.
Etenim non credentes, inhabitare dominum Deum.
20 ¶Benedictus dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.
21 ¶Deus noster Deus saluos faciendi: & domini domini exitus mortis.
22 ¶Veruntamen Deus cōfringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 ¶Dixit dominus, Ex Basan cōuertam, cōuertam in profundum maris:
24 ¶Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.
25 ¶Viderūt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto.
26 ¶Pręuenerūt principes cōiuncti psallētibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.
27 ¶In ecclesijs benedicite Deo domino, de fontibus Israël.
28 ¶Ibi Bē-iamin adolescētul⁹ ī mētis excessu.
D Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
29 ¶Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.
30 ¶A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31 ¶Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.

32 Diſſipa gentes quæ bella volunt. ⁊venient legati ex Aegypto. Aetiopia prȩueniet manus eius Deo.
33 ⁊Regna terræ cantate Deo; pſallite dño.
34 Pſallite Deo ⁊ qui aſcendit ſuper cœlum cȩli ad Orientem.
35 Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis, ⁊ date gloriã Deo, ſuper Iſraël magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
36 ⁊Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ: benedictus Deus.

HEB.69.

1 *In finem pro ijs qui commutabuntur, Dauid.*
LXVIII.

2 A Saluum me fac Deus quoniam intrauerant aquæ vſq; ad animam meam.
3 ⁊Infixus ſum in limo profundi: & non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me:
4 ⁊Laboraui clamans: raucȩ factæ ſunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum
5 ⁊Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei qui oderunt me gratis:
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſtè: quæ non rapui tunc exoluebam.
6 ⁊Deus tu ſcis inſipientiam meam: & delicta mea a te non ſunt abſcondita.
7 ⁊Non erubeſcant in me qui expectant te domine, domine virtutum.
Non confundantur ſuper me qui quærunt te, Deus Iſraël.
8 ⁊ Quoniam propter ſuſtinui opprobrium: operuit confuſio faciem meam.
9 ⁊Extraneus factus ſum fratribus meis, & pe B regrinus filijs matris meæ.
10 ⁊|Quoniam zelus domus tuæ comedit me: & | opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.

| Ioan. 2 17.
| Rom.15. a.3.

11 ⁊Et operui in ieiunio animam meam: & factum eſt in opprobrium mihi.
12 ⁊Et poſui veſtimentum meum cilicium: & factus ſum illis in parabolam.
13 ⁊ Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta: & in me pſallebant, qui bibebant vinum.
14 ⁊Ego verò orationem meam ad te domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine miſericordiȩ tuæ exaudi me in veritate ſalutis tuæ.
15 ⁊Eripe me de luto, vt nõ infigar: libera me ab ijs qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16 ⁊Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum: neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum.
17 ⁊Exaudi me domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua: ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me.
18 ⁊Et ne auertas faciẽ tuam a puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19 ⁊Intende animæ meȩ, & libera eam, propter C inimicos meos eripe me.
20 ⁊Tu ſcis improperium meum, & confuſionem meam, & reuerentiam meam.
21 ⁊In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulãt me, improperium expectauit cor meum, & miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.
22 ⁊Et dederunt in eſcam meam fel: |& in ſiti mea potauerunt me aceto.
23 ⁊Fiat mẽſa eorum coram ipſis in laqueum, & in [b]retributiones & in ſcandalum.
24 ⁊Obſcurentur oculi eorum ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua.
25 ⁊Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26 ⁊|Fiat habitatio eorum deſerta: & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.
27 ⁊ Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28 ⁊Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eo D rum: & non intrent in iuſtitiam tuam.
29 ⁊Deleantur de libro viuentium: & cum iuſtis non ſcribantur.
30 ⁊ Ego ſum pauper & dolens: ſalus tua Deus ſuſcepit me.
31 ⁊Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnifico eum in laude.
32 ⁊ Et placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.
33 ⁊Videant pauperes & lætentur: quærite Deũ & viuet anima veſtra.
34 ⁊ Quoniam exaudiuit pauperes dominus: & vinctos ſuos non deſpexit.
35 ⁊Laudent illum cȩli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
36 ⁊Quoniam Deus ſaluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hȩreditate acquirent eam.
37 ⁊Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit eam, & qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea.

| Mat.27 c.27.
Mar.15. d.36.
[b]retributionem 2.
| Act.1.d 20.

1 *In finem, Pſalmus Dauid, in rememoratione quod ſaluum fecerit [b]eum Dominus.*
LXIX.

2 A Deus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me feſtina.
3 ⁊Confundantur & reuereantur qui quærũt animam meam.
4 Auertantur retrorſum & erubeſcant, qui volunt mihi mala.
Auertantur ſtatim erubeſcentes: qui dicũt mihi: Euge, euge.
5 ⁊Exultet & lætẽtur in te omnes qui quæ B runt te: & dicant ſemper magnificetur dominus, qui diligunt ſalutare tuum.

[b]me 4.
HEB.70.
Sup.34.d 23.39.c. 14.
Sup.34.d. 26.
Inf.70.b. 13.

Ego

6 ¶Ego vero egenus & pauper ſum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

Heb. 71.

1 *Psalmus Dauid, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.* LXX.

2 A IN te Domine ſperaui, non confundar in æternum: ¶in iuſtitia tua libera me, & eripe me. Inclina ad me aurem tuam, & ſalua me.

Sup. 30. a 1.

3 ¶ Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias.
Quoniam firmamẽtum meum & refugium meum es tu.
4 ¶ Deus meus eripe me de manu peccatoris: & de manu contra legem agentis & iniqui.
5 ¶ Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine ſpes mea à iuuentute mea.
6 ¶ In te confirmatus ſum ex vtero: de ventre B matris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea ſemper: ¶tanquàm prodigium factus ſum multis, & tu adiutor fortis.
8 ¶Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.
9 ¶ Ne proijcias me in tempore ſenectutis, cũ defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 ¶ Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in vnum.
11 ¶ Dicentes: Deus dereliquit eum: perſequimini, & comprehendite eum: quia non eſt qui eripiat.
12 ¶Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum reſpice.
13 ¶ Confundantur & deficiant detrahentes C animæ meæ: operiantur confuſione & pudore qui quærunt mala mihi.
14 ¶ Ego autem ſemper ſperabo: & adijciam ſuper omnem laudem tuam.
15 ¶Os meum annunciabit iuſtitiam tuam: tota die ſalutare tuum.
16 ¶ Quoniam non cognoui literaturam, ¶ introibo in [b] potentiam[b] Domini: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolus.

b potentias 12.

17 ¶ Deus docuiſti me à iuuentute mea, & vſque nunc pronunciabo mirabilia tua.
18 ¶ Et vſque in ſenectam & ſenium, Deus ne derelinquas me.
Donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt.
19 ¶Potentiam tuam & iuſtitiam tuam Deus, D vſque in altiſſima quæ feciſti magnalia: De' quis ſimilis* tibi?

*ſit.

20 ¶ Quantas oſtẽdiſti mihi tribulationes multas & malas: & conuerſus viuificabis me: & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me.
21 ¶Multiplicaſti magnificentiam tuam: & conuerſus conſolatus es me:
22 ¶ Nam & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam Deus: pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſraël.
23 ¶Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi: & anima mea quam redemiſti.
24 ¶Sed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam: cum confuſi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

Heb. 72.

1 *Pſalmus in Salomonem.* LXXI.

2 A DEus iudicium tuum regi da: & iuſtitiam tuam filio regis.
Iudicare populum tuum in iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio.
3 ¶Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.
4 ¶ Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
5 ¶ Et permanebit cum Sole, & ante Lunam in generatione [b]& generationem[b].

b generationum 2.

6 ¶ Deſcendet ſicut pluuia in vellus: & ſicut B ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.
7 ¶Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis: donec auferatur Luna.
8 ¶ Et dominabitur à mari vſque ad mare: & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum.
9 |Coram illo procident Æthiopes: & inimici eius terram lingent.
10 ¶ Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent.
11 ¶Et adorabunt eum omnes reges *: omnes C gentes ſeruient ei.

| Eſai. 60. a. 6. Mat. 2. b. 11. *terra.

12 ¶Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.
13 ¶ Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum ſaluas faciet.
14 ¶Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorũ: & honorabile nomen eorũ coram illo.
15 ¶ Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipſo ſemper: tota die benedicent ei.
16 ¶ Et erit firmamentum in terra in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum D fructus eius: & florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ.
17 ¶Sit nomen eius benedictum in ſecula: ante ſolem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
18 ¶Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus.
19 ¶ Et benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra: fiat, fiat.
20 ¶Defecerunt laudes Dauid filij Ieſſæ.

Heb. 73.

1 *Pſalmus Aſaph.* LXXII.

A QVàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde?
2 ¶ Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei.

Quia

3 ꝓ Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.
4 ꝓ Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
5 ꝓ In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.
6 ꝓ Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.
7 ꝓ Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.
8 ꝓ Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam:
B iniquitatem in excelso locuti sunt.
9 ꝓ Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.
10 ꝓ Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
11 ꝓ Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?
12 ꝓ Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo: obtinuerunt diuitias.
13 ꝓ Et dixi: Ergo sine cā iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas.
14 ꝓ Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.
15 ꝓ Si dicebam: Narrabo sic, ecce nationem
C filiorum tuorum reprobaui.
16 ꝓ Existimabam vt cognoscerem hoc: labor est ante me.
17 ꝓ Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.
18 ꝓ Veruntamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum alleuarentur.
19 ꝓ Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.
20 ꝓ Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
21 ꝓ Quia inflammatum est cor meum, & re-
22 nes mei commutati sunt. ꝓ & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui.
23 ꝓ Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.
24 ꝓ Tenuisti manum dexteram meam: & in
D voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.
25 ꝓ Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?
26 ꝓ Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
27 ꝓ Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
28 ꝓ Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

Heb. 74.

1 *Intellectus. Asaph.* LXXIII.

A VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
2 ꝓ Memor esto cōgregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hæreditatis tuæ: ᵇmons Sion in quo habitasti in eo.
3 ꝓ Leua manus tua in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto?
4 ꝓ Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio
B solennitatis tuæ.
5 ꝓ Posuerunt signa sua, signa: & non cognouerunt sicut in exitu super summum.
6 Quasi in sylua lignorum securibus ꝓexciderunt ianuas eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt eam.
7 ꝓ ‖ Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculū nominis tui.
8 ꝓ Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.
9 ꝓ Signa nostra non vidimus, iam non est ꝓpheta: & nos non cognoscet amplius.
10 ꝓ Vsquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduersarius nomen tuum in finem?
11 ꝓ Vt quid auertis manum tuam, & dexteram
C tuam de medio sinu tuo in finem?
12 ꝓ ‖ Deus autem rex noster ante secula: operatus est salutem in medio terræ.
13 ꝓ Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.
14 ꝓ Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Æthiopum.
15 ꝓ Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan.
16 ꝓ Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.
17 ꝓ Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.
18 ꝓ Memor esto huius, inimicus improperauit
C uit Domino, & populus insipiens incitauit nomen tuum.
19 ꝓ Ne tradas bestijs ᵇanimas ᵇconfitentesᵇ tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.
20 ꝓ Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.
21 ꝓ Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.
22 ꝓ Exurge Deus, iudica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.
23 ꝓ Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.

1 *In finem neᵇcorrumpasᵇ, Psalmus Cantici Asaph.* LXXIIII.

2 CONfitebimur tibi Deus: confi-
A tebimur, & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua:
3 ꝓ cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.
4 ꝓ Liquefacta est terra, & omnes qui habitāt

ᵇmontem 1.
‖ 4. Re. 25 b. 9.
‖ Luce 1. g. 70.
ᵇanimam confitentem 9. ᵇconfitentium 4.
Heb. 75. ᵇdisperdas. 5.

in ea: ego confirmaui columnas eius.

5 ♃Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.

6 ♃ Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

7 ♃Quia neq; ab Oriente, neque ab Occiden-8 te, neque a desertis montibus: ♃ quoniam B Deus iudex est.

9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: ♃ quia calix in manu domini vini meri plenus misto.

Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamen fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.

10 ♃ Ego autem annunciabo in seculum: cantabo Deo Iacob.

11 ♃Et omnia cornua peccatorum cõfringam: & exaltabuntur cornua iusti.

Heb. 76

1 *In finem in laudibus, Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios. LXXV.*

2 NOtus in Iudæa Deus: in Israël magnum nomen eius.

3 ♃Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.

4 ♃ Ibi confregit potentias [b] arcuum scutum, gladium, & bellum.

[b] arcuũ 2

5 ♃Illuminans tu mirabiliter à montibus æter-6 nis: ♃turbati sunt oẽs insipientes corde. Dor-B mierunt somnum suũ, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

7 ♃Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.

8 ♃Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc 9 ira tua. ♃De cælo auditum fecisti iudicium: C terra tremuit & quieuit.

10 ♃ Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.

11 ♃ Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

12 ♃Vouete & reddite domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.

13 Terribili, ♃ & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

Heb. 77. ‖Inf. 141. a. 1.

1 *In fine pro Idithum, Psalmus Asaph. LXXVI.*

2 VOce mea ad dominum clama-A ui: voce mea ad Deum & intendit mihi.

3 ♃In die tribulationis meæ Deũ exquisiui, manibus meis nocte contra eum, & non sum deceptus.

4 ♃Renuit consolari anima mea, ♃memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.

5 ♃Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.

6 ♃Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.

7 ♃Et meditatus sum nocte cum corde meo: B & exercitabar, & scopebam spiritum meũ.

8 ♃Nunquid in æternum proijciet Deus. [b] aut [b] & 8,

non apponet vt complacitior sit adhuc?

9 ♃Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem?

10 ♃Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?

11 ♃Et dixi, Nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ Excelsi.

12 ♃Memor fui operum domini: quia memor C ero ab initio mirabilium tuorum.

13 ♃ Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.

14 ♃Deus in sancto via tua: quis Deus magnus 15 sicut Deus noster? ♃tu es Deus qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam:

16 ♃ redemisti in brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioseph.

17 ♃Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.

18 ♃Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.

19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: ♃ vox tonitrui tui in rota.

Illuxerunt corruscations tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.

20 ♃In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.

21 ♃‖ Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi & Aaron.

Exo. 14. d. 19. Heb. 78.

1 *Intellectus Asaph. LXXVII.*

A ATtendite popule meus legem meam: inclinate aurẽ vestram in verba oris mei.

2 ♃‖ Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.

‖Sup. 48. a. 5. Mat. 13 c. 35.

3 ♃ Quanta audiuimus & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis.

4 ♃Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera.

Narrantes laudes domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.

5 ♃Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israël.

Quanta mandauit patribus nostris nota fa-6 cere ea filijs suis: ♃ vt cognoscat generatio altera.

Filij qui nascentur & exurgent, & narrabunt filijs suis.

7 ♃ Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.

8 ♃Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans.

Generatio quæ non direxit cor suum, & nõ est creditus cum Deo spiritus eius.

9 ♃ Filij Ephrem intendentes & mittentes ar-B cum: conuersi sunt in die belli.

10 ♃ Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.

11 ♃ Et obliti sunt benefactorum eius, & mi

rabilium eius quæ ostendit eis.

12 ¶ Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

13 ¶ Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vtre.

14 ¶ Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.

15 ¶ Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa.

16 ¶ Et eduxit aquam de petra: & [b]deduxit[b] tanquàm flumina aquas.

17 ¶ Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.

18 ¶ Et tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis.

19 ¶ Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt, Nũquid poterit Deus parare mẽsã in deserto?

20 ¶ Quoniam percussit petram, & fluxerunt C aquæ, & torrentes inundauerunt.

Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?

21 ¶ Ideo audiuit dñs. & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël:

22 ¶ Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius.

23 ¶ Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cęli aperuit.

24 ¶ Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cęli dedit eis.

25 ¶ Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.

26 ¶ Transtulit Austrum de cęlo: & induxit in virtute sua Africum.

27 ¶ Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.

28 ¶ Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.

29 ¶ Et manducauerũt & saturati sunt nimis,

30 & desiderium eorum attulit eis: ¶ non sunt fraudati a desiderio suo.

31 ¶ Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: D & ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit.

32 ¶ In omnibus his peccauerunt adhuc: & nõ crediderunt in mirabilibus eius.

33 ¶ Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.

34 ¶ Cũ occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad [b]eum[b].

35 ¶ Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorũ: & Deus excelsus redemptor eorũ est.

36 ¶ Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

37 ¶ Cor autem eorum non erat rectum cũ eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.

38 ¶ Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et [b]abundauit[b] vt auerteret iram suam: & non accendit omnem iram suam.

39 ¶ Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.

40 ¶ Quoties exacerbauerunt eum in deserto, E in iram concitauerunt eum in inaquoso?

41 ¶ Et conuersi sunt, & tẽtauerunt Deũ: & sanctum Israël exacerbauerunt.

42 ¶ Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.

43 ¶ Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

44 ¶ Et conuertit in sanguinem flumina eorũ, & imbres eorum ne biberent.

45 ¶ Misit in eos cynomyam, & comedit eos: & ranam, & disperdidit eos.

46 ¶ Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.

47 ¶ Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.

48 ¶ Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessionem eorum igni.

49 ¶ Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram & tribulationem: [b]immissiones[b] per angelos malos.

50 ¶ Viam fecit semitæ iræ suæ, ¶ non pepercit F a morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.

51 ¶ Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias [b]omnis laboris[b] eorum in tabernaculis Cham.

52 ¶ Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquàm gregem in deserto.

53 ¶ Et eduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.

54 ¶ Et induxit eos in montem sanctificationis suę, montem quem acquisiuit dextera eius.

Et eiecit à facie eorum Gentes: & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

55 ¶ Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël.

56 ¶ Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsũ: & testimonia eius nõ custodierũt.

57 ¶ Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

58 ¶ In irã concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

59 ¶ Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israël.

60 ¶ Et repulit tabernaculum Silo, tabernacu- G lum suum vbi habitauit in hominibus.

61 ¶ Et tradidit in captiuitatem virtutem eorũ, & pulchritudinẽ eorum in manus inimici.

62 ¶ Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.

63 ¶ Iuuenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

64 ¶ Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

65 ¶ Et excitatus est tanquàm dormiens dominus, tanquàm potens crapulatus a vino:

66 ¶ Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67 ¶ Et repulit tabernaculum Ioseph: & tri-

Marginal notes (left): Exo. 14. c. 21. — Exo. 13. d. 21. 14. — d 19. f. 24. — Ps. 104. d 38. — Exo. 17. b. 6. — [b] eduxit 3 — Num 20. b. 11. — Num. 11. a. 1. — Exo. 16. b. 4. c. 14. — Num. 11 b. 7. — Ioan. 6. d. 31. — 1. Cor. 10. a 3. — Num. 11 g 31. — Num. 11 g. 33. — [b] Deum. — [b] multiplicauit 8

Marginal notes (right): Exo. 7. d 20. — Exo. 8. a. 6. f. 24. — Exo. 10. d. 13. — Exo. 9. c. 23. — Exo. 9 a. 3. — [b] immissionem 12. [b] & 6. — Exo. 12. d 29. — [b] laborũ 4 — Exo. 13. c. 18. — Exo. 14. f. 27. — Ios. 11. b. 7. — Iere. 7. b. 12. — 1. Reg. 4. a. 2.

bum Ephraim non elegit.
68 ¶Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quẽ dilexit.
69 ¶Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in secula.
70 ¶Et elegit Dauid seruum suum, & abstulit
71 eum de gregibus ouium: ¶de post fœtantes accepit eum.
Pascere Iacob seruum suum, & Israël hæreditatem suam: ¶ Et pauit eos in innocentia
72 cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1.Re.16 a.

HEB.79.

1 *Psalmus Asaph.* LXXVIII.

A DEus venerunt Gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.
2 ¶Posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilibus cæli: carnes seruorum tuorum bestijs terræ.
3 ¶ Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.
4 ¶ Facti sumus opprobrium vicinis nostris:
B subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.
5 ¶Vsquequo Domine irascẽris in finem, accẽdetur velut ignis zelus tuus?
6 ¶Effunde iram tuam in Gentes quæ te nõ nouerunt: & in regna quæ nomen tuũ non inuocauerunt.
7 ¶Quia comederunt Iacob: & locum eius desolauerunt.
8 ¶ Ne memineris iniquitatũ nostrarũ anti-
C quarum, cito anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.
9 ¶Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.
10 ¶ Ne forte dicant in gentibus, Vbi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.
Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effu-
11 sus est, ¶introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.
D Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum.
12 ¶Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.
13 ¶ Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum.
In generationem & generationem annunciabimus laudem tuam.

Ier. 10. c. 9.
Isai. 64. b 25.
-6.

HEB. 80.

1 *In finem pro iis qui commutabuntur testimonium Asaph Psalmus.* LXXIX.

2 QVi regis Israel, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph.
A
3 Qui sedes super cherubim: manifestare ¶coram Ephraim Ben-iamin & Manasse. Excita potentiã tuã, & veni, vt saluos facias nos.
4 ¶Deus conuerte nos: & ostende faciem tuã, & salui erimus.
5 ¶Domine Deus virtutum quousq; irascẽris super orationem serui tui?
6 ¶Cibabis nos pane lachrymarum, & potum
B dabis nobis in lachrimis in mensura?
7 ¶Posuisti nos in contradictionẽ vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
8 ¶Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
9 ¶Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam:
10 ¶Dux itineris fuisti in cõspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram
11 ¶ Operuit montes vmbra eius: & arbusta
C eius cedros Dei.
12 ¶ Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.
13 ¶Vt quid destruis maceriam eius, & vindemiant eam oẽs qui prætergrediũtur viam?
14 ¶ Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.
15 ¶ Deus virtutum cõuertere: respice de cęlo, & vide, & visita vineam istam.
16 ¶ Et perfice eam quam plantauit dextera tua: & super filium hominis quem confirmasti tibi.
17 ¶ Incensa igni & suffossa ab increpatione
D vultus tui peribunt.
18 ¶ Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filiũ hominis quẽ cõfirmasti tibi.
19 ¶Et non discedimus a te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.
20 ¶ Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

-7.

1 *In finem, pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph, quinta sabbathi.* LXXX.

HEB.81.

2 EXultate Deo adiutori nostro: iubilate
A Deo Iacob.
3 ¶ Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.
4 ¶ Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ.
5 ¶ Quia præceptum in Israël est, & iudicium Deo Iacob.
6 ¶ Testimoniũ in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra-Aegypti, linguam quã non nouerat audiuit.
7 ¶Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus
B eius in cophino seruierunt.
8 ¶ In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tẽpestatis: ¶pro-
9 baui te apud aquã cõtradictionis. ¶Audi populus meus, & contestabor te: Israël si au-
10 dieris me, ¶non erit in te Deus recens, neq;
11 adorabis Deum alienum. ¶ Ego enim sum
C Dominus Deus tuus qui eduxit te de Terra-Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud.

Gen.41. c. 25. f. 43
Exo. 17 a. 6.
Exo. 20 a. 2.

12 ¶Et non audiuit populus meus vocẽ meam; & Israël non intendit mihi.

13 ¶‖Et dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.

14 ¶‖ Si populus meus audisset me: Israël si in vijs meis ambulasset

15 ¶Pro nihilo forsitan inimicos eorum humi D liassem : & super tribulantes eos misissem manum meam.

16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tẽpus eorum in secula.

17 ¶Et cibauit eos ex adipe frumenti:& de petra melle saturauit eos.

‖ Act. 14. c. 16.
‖ Baru. 3. b. 3.

HEB. 82.

1 *Psalmus Asaph.* LXXXI.

A Deus stetit in synagoga deorum: in medio aũt deos dijudicat.

2 ¶ Vsquequo iudicatis iniquitatem : & facies peccatorum sumitis?

3 ¶Iudicate egeno & pupillo : & humilem & pauperem iustificate.

4 ¶ Eripite pauperem : & egenum de manu peccatoris liberate.

5 ¶Nescierunt, neque intellexerunt, in tene- B bris ambulant: mouebuntur omnia fundamenta terræ.

6 ¶Ego dixi, Dij estis,& filij excelsi omnes.

7 ¶Vos autem sicut homines moriemini:& sicut vnus de principibus cadetis.

8 ¶Surge Deus, iudica terram. quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

‖ Prou. 24. b. 11.
‖ Ioan. 10. f. 34.

HEB.

1 *Canticum Psalmi Asaph.* LXXXII.

2 A Deus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus.

3 ¶ Quoniam ecce inimici tui sonuerunt : & qui oderunt te extulerunt caput.

4 ¶Super populum tuũ malignauerunt consiliũ:& cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

5 ¶Dixerũt, Venite,& disperdamus eos de gẽte : & non memoretur nomen Israël vltra.

6 ¶Quoniam cogitauerunt vnanimiter, simul B aduersum te testamentum disposuerunt,

7 ¶ tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ,

8 Moab, & Agareni, & Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9 ¶ Etenim Assur venit cum illis facti sunt in adiutorium filijs Lot.

10 ¶Fac illis sicut Madian &‖Sisaræ: sicut Iabin in Torrente Cisson.

11 ¶ Disperierunt in Endor : facti sunt vt ster- C cus terræ.

12 ¶‖Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb: &‖Zebee,& Salmana.

13 ¶ Omnes principes eorum: ¶ qui dixerunt, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.

14 ¶Deus meus pone illos vt rotam,& sicut stipulam ante faciem venti.

15 ¶ Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes.

‖ Iud. 7. f. 22.
Iud. 4. d. 15.
‖ Iud. 7. g. 26.
‖ Iud. 8. d. 21.

16 ¶Ita persequêris illos in tempestate tua, & D in ira tua turbabis eos.

17 ¶Imple facies eorum ignominia:& quærent nomen tuum Domine.

18 ¶ Erubescant & conturbentur in seculum seculi :confundantur & pereant.

19 ¶Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus[a] in omni terra[b].

[a] super omnẽ terrã 2.

HEB. 84.

1 *In finem pro torcularibus filijs Core Psalmus.* LXXXIII.

2 Quàm dilecta tabernacula tua

3 A Domine virtutum: ¶ concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

4 ¶Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.

B Altaria tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus.

5 ¶Beati qui habitant in domo tua : *in secula seculorum laudabunt te.

6 ¶Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascen-

7 siones in corde suo disposuit, ¶ in valle lachrymarum in loco quem posuit

8 ¶ Etenim[a] benedictiones[b] dabit legislator, C ibũt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

9 ¶ Domine Deus virtutum exaudi orationẽ meam:auribus præcipe Deus Iacob

10 ¶Protector noster aspice Deus,& respice in faciem Christi tui

11 ¶ Quia melior est dies vna in atrijs tuis su- D per millia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei : magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.

12 ¶ Quia misericordiam & veritatem diligit *Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus Non priuabit bonis eos qui ambulãt in in-

13 nocentia:¶Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

** Domine*
[a] benedictionem.
** Dominus 2.*

HEB. 85.

1 *In finem filijs Core Psalmus.* LXXXIIII.

2 A Benedixisti Domine terrã tuã : auertisti captiuitatem Iacob

3 ¶Remisisti iniquitatem plebis tuæ : operuisti omnia peccata eorum.

4 ¶ Mitigasti omnem iram tuam : auertisti ab ira indignationis tuæ.

5 ¶Conuerte nos Deus salutaris noster : & auerte iram tuam a nobis.

6 ¶Nunquid in æternum irascêris nobis? aut B extendes iram tuam à generatione in generationem.

7 Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs

8 tua lætabitur in te. ¶ Ostende nobis Domine misericordiam tuam : & salutare tuum da nobis.

9 ¶ Audiam qui loquatur in me Dñs Deus: quoniam loquatur pacem in plebem suam.

C Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.
10 ¶ Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.
11 ¶ Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.
12 ¶ Veritas de terra orta est: & iustitia de cœlo D prospexit.
13 ¶ Etenim dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum.
14 ¶ Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

1 *Oratio ipsi Dauid* LXXXV. — Heb. 86.

A INclina Domine aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 ¶ Custodi animã meam, quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.
3 ¶ Miserere mei Domine, quoniã ad te [b] clamaui tota die: ¶ lætifica animam serui tui, qm ad te domine animam meam leuaui.
5 ¶ [c] Quoniam tu Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ oĩbus inuocantibus te.
6 ¶ Auribus percipe domine orationẽ meam, B & intende voci deprecationis meæ.
7 ¶ In die tribulationis meæ clamaui ad te: qa exaudisti me.
8 ¶ Non est similis tui in dijs domine: & non est secundum opera tua.
9 ¶ Omnes gentes quascunq; fecisti, venient & adorabunt coram te domine: & glorificabunt nomen tuum.
10 ¶ Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.
11 ¶ Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.
12 ¶ Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum.
13 ¶ Quia misericordia tua magna est sup me: & eruisti aĩam meam ex inferno inferiori.
14 ¶ Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo.
15 ¶ Et tu Dñe Deus miserator & misericors: D patiens, & multæ misericordiæ, & verax.
16 ¶ Respice in me, & miserere mei, da imperiũ tuũ puero tuo: & saluũ fac filiũ ancillæ tuæ.
17 ¶ Fac mecũ signũ in bonũ, vt videãt q oderunt me, & confundantur, quoniam tu domine adiuuisti me, & consolatus es me.

[b] clamabo 3.
[c] Ioel 2.c. 13.

1 *Filiis Core Psalmus cantici.* LXXXVI. — Heb. 87.

A FVndamenta eius in montibus sanctis;
2 ¶ diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.
3 ¶ Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.
4 ¶ Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.
5 ¶ Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus B est in ea: & ipse fundauit eã Altissimus.
6 ¶ Dominus narrabit in scripturis populorũ & principum horum qui fuerunt in ea.
7 ¶ Sicut lætantium oĩum habitatio est in te.

1 *Canticum Psalmi filiis Core in finem pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.* LXXXVII. — Heb. 88.

2 A DOmine Deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te.
3 ¶ Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.
4 ¶ Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquabit.
5 ¶ Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiuto-
6 rio, ¶ inter mortuos liber.
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
7 ¶ Posuerunt me in lacu inferiori: in tene- B brosis, & in vmbra mortis.
8 ¶ Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
9 ¶ Longè fecisti notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi.
10 ¶ Traditus sum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
11 ¶ Nuquid mortuis facies mirabilia, aut me- C dici suscitabunt, & confitebuntur tibi?
12 ¶ Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?
13 ¶ Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?
14 ¶ Et ego ad te Domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.
15 ¶ Vt quid Domine repellis orationem meã: auertis faciem tuam à me?
16 ¶ Pauper sum ego, & in laboribus à iuuen- D tute mea, exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus.
17 ¶ In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.
18 ¶ Circundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.
19 ¶ Elongasti a me amicum & proximum: & notos meos à miseria.

1 *Intellectus Ethan Ezrahitæ.* LXXXVIII. — Heb. 89.

2 A MIsericordias Domini in æternum cantabo.
In generatione & generationem annunciabo veritatem tuam in ore meo.
3 ¶ Quoniam dixisti, In æternum misericordia

3 ædificabitur : in cœlis præparabitur veritas tua in eis.

‡ 2. Re. 7. b.12.

4 ℣ Disposui testamentum electis meis, iuraui
5 Dauid seruo meo, ℣ vsque in æternum præparabo semen tuum.

Et ædificabo in generatione & generationem sedem tuam.

6 ℣ Confiteantur cœli mirabilia tua dñe : etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

7 ℣ Quoniam quis in nubibus æquabitur domino, similis erit Deo in filijs Dei?

8 ℣ Deus qui glorificatur in concilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

B

9 ℣ Domine Deus virtutũ, quis similis tibi? potens es Dñe, & veritas tua in circuitu tuo.

10 ℣ Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.

11 ℣ Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbũ: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

Gene. 1. a. 2.

12 ℣ Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ
13 & plenitudinem eius tu fundasti: ℣ aquilonem & mare tu creasti.

Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: ℣ tuum brachium cum potentia.
14
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera
15 tua: ℣ iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Misericordia & veritas pcedẽt faciem

C

16 tuã: ℣ beatus populus qui scit iubilationem. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt,
17 & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.

18 ℣ Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrũ.

19 ℣ Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israël regis nostri.

20 ℣ Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium ᵇin potente', & exaltaui electum de plebe mea.

ᵇ super potentem 2. -4.

21 ℣ Inueni Dauid seruum meum: ‖ oleo sancto meo vnxi eum.

‖ Act. 13. d.22. 1. Re. 16. a.2. c.12. 1. Reg. 5. a.2.

D

22 ℣ Manus enim mea auxiliabitur ei : & brachium meum ᵇconfortabit' eum.

ᵇ cõfirmabit 6.

23 ℣ Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24 ℣ Et concidam a facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam.

25 ℣ Et veritas mea, & misericordia mea cũ ipso: & in noĩe meo exaltabitur cornu eius.

26 ℣ Et ponam in mari manum eius : & in fluminibus dexteram eius.

27 ℣ Ipse ᵇinuocauit' me: Pater meus es tu: Deᵘ meus & susceptor salutis meæ.

ᵇ inuocabit 8.

28 ℣ Et ego primogenitum ponam illum : excelsum præ regibus terræ.

29 ℣ In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30 ℣ Et ponam in seculum seculi semen eius: & thronum eius sicut dies cœli.

E

31 ℣ Si autẽ dereliquerint filij eius legem meã, & in iudicijs meis non ambulauerint.

32 ℣ Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint.

33 ℣ Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

34 ℣ Misericordiam autẽ meam non dispergam ab eo, neque ᵇnocebo' in veritate mea.

ᵇ decipiã. 1.

35 ℣ Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labijs meis nõ faciam irrita.

36 ℣ Semel iuraui in sancto meo, si Dauid men-
37 tiar: ℣ ‖ semen eius in æternum manebit.

‖ 2. Re. 7. c.16.

Et thronus eius sicut sol in conspectu meo,
38 ℣ & sicut luna perfecta in æternum: & testis in cœlo fidelis.

F

39 ℣ Tu vero repulisti & despexisti : distulisti Christum tuum.

40 ℣ ᵇAuertisti' testamentum serui tui: prophanasti in terra sanctuarium eius.

ᵇ Euertisti 8.

41 ℣ Destruxisti omnes sepes eius : posuisti firmamentum eius formidinem.

42 ℣ Diripuerunt eum omnes transeuntes viã: factus est opprobrium vicinis suis.

43 ℣ Exaltasti dexteram ᵇdeprimentium eam' : lætificasti omnes inimicos eius.

ᵇ inimicorũ eius, 1.

44 ℣ Auertisti adiutorium gladij eius: & non es auxiliatus ei in bello.

G

45 ℣ Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius ᵇin terra' collisisti.

ᵇ in terrã 1.

46 ℣ Minorasti dies temporis eius : perfudisti eum confusione.

47 ℣ Vsquequo domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48 ℣ Memorare quæ mea substantia : nunquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

49 ℣ Quis est homo q̃ viuet, & nõ videbit mortem : eruet animam suam de manu inferi?

50 ℣ Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine: sicut iurasti Dauid in veritate tua?

2. Reg. 7. b.12.

51 ℣ Memor esto domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

52 ℣ Quod exprobauerunt inimici tui Domine, quòd exprobrauerũt, commutationem Christi tui.

53 ℣ Benedictus Dominus in æternũ : fiat, fiat.

1 *Oratio Moysi hominis Dei.* LXXXIX. — Heb. 90.

A

Domine refugiũ factus es nobis à generatione in generationẽ.

2 ℣ Priusquàm montes fierent, ᵇaut' formaretur terra & orbis, à seculo', & vsque in seculum tues Deus.

ᵇ & 8.

3 ℣ Ne auertas hominem in humilitatem : & dixisti, Conuertimini filij hominum.

4 ℣ Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesterna quæ præterijt.

5 ℣ Et custodia in nocte : quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

6 ℣ Manè sicut herba transeat, manè floreat & trãseat: vespere decidat, induret, & arescat.

9 ¶Quia defecimus in ira tua,& in furore tuo turbati sumus.

8 ¶ Posuisti iniquitates nfas in cõspectu tuo: seculũ nostrũ in illuminatione vultus tui.

9 ¶Quoniam omnes dies nostri defecerũt:& in ira tuá defecimus.

Anni nostri sicut aranea meditabuntur:

Eccl.18.a.8. 10 ¶dies annorum nostrorum in ipsis, septua- C ginta anni

Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum,labor & dolor.

Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur

11 ¶Quis nouit potestatem iræ tuæ.& præ timo 12 re tuo iram tuam ¶dinumerare?

Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.

13 ¶ Conuertere Domine,vsquequo?& deprecabis esto super seruos tuos.

14 ¶Repleti sumus manè misericordia tua: & D exultauimus,& delectati sumus in omnib' diebus nostris.

15 ¶ Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti:anni quibus vidimus mala.

16 ¶Respice in seruos tuos, & in opera tua:& dirige filios eorum

17 ¶Et sit splendor Dñi Dei nostri super nos, & opera manuũ nostrarũ dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Heb. 91. 1 *Laus cantici David* XC.

A Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

2 ¶Dicet Dño, Susceptor meus es tu & refugium meũ, Deus meus sperabo in eum

* liberbit 3 ¶ Quoniam ipse* liberauit me de laqueo venantium,& à verbo aspero

In 4. 4 ¶ Scapulis suis obumbrabit tibi:& sub pẽnis eius sperabis.

5 ¶Scuto circundabit te veritas eius :nõ time B bis à timore nocturno.

6 ¶A sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris,ab incursu & dæmonio meridiano.

7 ¶Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dexteris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8 ¶Veruntamen oculis tuis cõsiderabis: & retributionem peccatorum videbis.

9 ¶Quoniam tu es Domine spes mea: Altissi- C mum posuisti refugium tuum.

10 ¶Non accedet ad te malum.& flagellũ non appropinquabit tabernaculo tuo.

§ Mat. 4. a 6. Luc. 4. b. 10. 11 ¶Quoniam § angelis suis mandauit de te,vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

12 ¶In manibus portabũt te:ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

13 ¶Super aspidem & basiliscum ambulabis, & D conculcabis leonem & draconem.

14 Quoniam in me sperauit, liberabo eũ:protegam eum: qm cognouit nomen meum.

15 ¶Clamauit ad me,& ego exaudiam eum, cu ipso sum in tribulatione: eripiam eum & & glorificabo eum.

16 ¶Longitudine dierum replebo eum:& ostẽdam illi salutare meum

Heb. 92 1 *Psalmus cantici in die sabbathi.* XCI.

2 A Bonum est confiteri Domino,& psallere nomini tuo Altissime.

3 ¶ Ad annunciandum manè misericordiam tuam,& veritatem tuam per noctem.

4 ¶ In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara:

5 ¶Quia delectasti me Domine in factura tua: B & in operibus manuum tuarum exultabo.

§ Inf. 110. a.2. 6 ¶§ Quàm magnificata sunt opera tua Domine: nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

7 ¶Vir insipiens non cognoscet. & stultus nõ intelliget hæc.

8 ¶Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum,& apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

9 ¶Vt intereant in seculum seculi, (tu autem altissimus in æternum Domine.)

10 ¶ Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniã ecce inimici tui peribunt:& dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.

11 ¶Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meũ: 12 & senectus mea in misericordia uberi.¶Et C despexit oculus meus inimicos meos:& *insurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.

*ab 5. 13 ¶Iustus vt palma florebit: *sicut cedrus Libani multiplicabitur. *& 3.

14 ¶Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.

15 ¶Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi:& bene patientes erunt:¶vt annuncient. 16 Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

Heb. 93 *Laus cantici ipsi David in die ante sabbathum, quando fundata est terra.* XCII.

1 A Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Etenim firmabit orbem terræ,qui non commouebitur.

2 ¶ Parata sedes tua Deus ex tunc: à seculo tu es.

3 ¶Eleuauerunt flumina Domine,eleuauerũt flumina vocem suam:

4 Eleuauerunt flumina fluctus suos ¶ à voci- B bus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris:mirabilis in altis Dominus.

5 ¶Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.

Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi XCIII.

Heb. 94.

1 A DEus vltionum Dominus: Deus vltionum libere egit.
2 ¶Exaltare qui iudicas terram: redde retributionē superbis.
3 ¶ Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur.
4 ¶ Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam?
5 ¶ Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.
6 ¶ Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.
7 ¶ Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec in B telliget Deus Iacob.
8 ¶ Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.
9 ¶ Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?
10 ¶Qui corripit gentes, non arguet? qui docet hominem scientiam?
11 ¶Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
12 ¶ Beatus homo quē tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.
13 ¶ Vt mitiges ei à diebus malis: donec fodia- C tur peccatori fouea.
14 ¶ Quia nō repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet.
15 ¶ Quoadusq; iustitia cōuertat in iudiciū: & qui iuxta illam? oēs qui recto sunt corde.
16 ¶ Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?
17 ¶ Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.
18 ¶Si dicebam, Motus est pes meus. misericor D dia tua Domine adiuuabat me.
19 ¶Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
20 ¶ Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto. (dolorē 1.)
21 ¶Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.
22 ¶ Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus in adiutorium spei meæ.
23 ¶Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus cantici ipsi Dauid. XCIIII.

Heb. 95.

1 A VEnite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro:
2 ¶ Præoccupemus faciem eius in cōfessione, & in psalmis iubilemus ei.
3 ¶Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos.
4 ¶ Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.
5 ¶ Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.
6 ¶Venite, adoremus, & procidamus, & plore-
7 mus ante Dominum qui fecit nos: ¶quia ipse est Dominus Deus noster.
B Et nos populus pascuæ eius: & oues manus eius.
8 ¶Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. (Heb. 3. b 7.)
Sicut in irritatione secundùm diem tentationis in deserto.
9 ¶ Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt & viderunt opera mea
10 ¶Quadraginta annis offensus fui generationi illi: & dixi, Semper hi errant corde.
11 Et isti non cognouerunt vias meas: ¶vt iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam. (Heb 4. a. 3.)

Canticum ipsi Dauid quando domus ædificabatur post captiuitatem 1. Par. 16. c. 13. XCV.

Heb. 96.

1 A CAntate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra. (1. Pa. 16. c. 23.)
2 ¶Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annunciate de die in diem salutare eius.
3 ¶Annunciate inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius
4 ¶Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.
5 ¶ Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cęlos fecit.
6 ¶ Cōfessio & pulchritudo in cōspectu eius, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.
7 ¶ Afferte Domino patriæ Gentium, afferte
8 Domino gloriam & honorem. ¶afferte Do- B mino gloriam nomini eius.
9 Tollite hostias, & introite in atria eius, adorate Dominum in atrio sancto eius.
Commoueatur à facie eius vniuersa terra:
10 ¶Dicite in Gentibus quia Dñs regnauit.
C Etenim correxit orbem terræ, qui non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.
11 ¶ Lætentur cęli, & exultet terra: cōmouea-
12 tur mare, & plenitudo eius: ¶gaudebūt campi, & omnia quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna syluarum
13 ¶ à facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

Huic Dauid, quando terra eius restituta est ei. XCVI.

Heb. 97.

1 A DOminus regnauit exultet terra: lætentur insulæ multæ.
2 ¶Nubes & caligo in circuitu eius. iustitia & iudicium correctio sedis eius.
3 ¶ Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

4 Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commota est terra.
5 ♀Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.
6 ♀ Annunciauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.
7 ♀‖Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis
B
8 ♀Adorate eum omnes angeli eius: audiuit & lætata est Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudę propter iudicia tua Domine.
9 ♀ Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus est super omnes deos.
10 ♀ § Qui diligitis Dñm odite malum: custodit Dns animas sanctorum suorum, de manu[b] peccatoris liberabit eos.
11 ♀Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.
12 ♀Lætamini iusti in Dño: & cõfitemini memoriæ sanctificationis eius.

‖Exo. 20. a. 4. Leu. 26. a. 1. Deu. 5. a. 8. Heb. 1. b. 6. §Amos 5. d. 15. Ro. 12. b. 9. [b] peccatorum 4.

1 *Psalmus ipsi David.* XCVII. — Heb. 98.

A 2 Cantate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. ♀‖Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu Gentium reuelauit iustitiam suam.
3 Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.
Viderunt omnes termini terræ, salutare Dei nostri.
4 ♀ Iubilate Domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.
5 ♀ Psallite Domino in cithara, in cithara &
6 voce Psalmi: ♀in tubis ductilibus, & voce tu-
B bæ corneæ.
7 Iubilate in conspectu regis Domini: ♀ moueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.
8 ♀ Flumina plaudent manu, simul montes
9 exultabunt ♀à conspectu Domini: quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

‖Isa. 52. c. 60. 13. b. 5.

1 *Psalmus ipsi David.* XCVIII. — Heb. 99.

A Dominus regnauit irascãtur populi: qui [b]sedes super cherubim, moueat̃ terra.
2 ♀ Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.
3 ♀Confiteantur nomini tuo magno, quoniã
4 terribile & sanctum est: & honor regis iudicium diligit:
Tu parasti directiones, iudicium & iustitiã in Iacob tu fecisti.
5 ♀Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.
6 ♀ Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: &
B Samuel inter eos qui inuocant nomẽ eius.
Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat
7 eos: ♀in columna nubis loquebatur ad eos.
Custodiebant testimonia eius, & præceptũ quod dedit illis.
8 ♀ Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.
9 ♀Exaltate Dominum Deum nostrũ, & adorate in mõte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

[b] sedet 1

1 *Psalmus in confessione.* XCIX. — Heb. 100.

2 A Iubilate Deo omnis terra: ♀ seruite Domino in lætitia.
Introite in conspectu eius in exultatione.
3 ♀Scitote qm̃ Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.
4 Populus eius, & oues pascuæ eius. ♀Introite portas eius in cõfessione, atria eius in hymnis: confitemini illi.
5 Laudate nomen eius: quoniam suauis est
B Dominus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationem & generationem veritas eius.

1 *Psalmus ipsi David.* C. — Heb. 101.

2 A Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine.
Psallam, & intelligam in via immaculata quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
3 ♀Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes præuaricationes odiui.
4 ♀Non adhæsit mihi cor prauum: declinantem ad me malignum non cognoscebam.
5 ♀Detrahentem secretò proximò suo, hunc persequebar.
B Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam.
6 ♀Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
7 ♀ Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, qui loquitur iniqua, nõ direxit in conspectu oculorum meorum.
8 ♀In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

1 *Oratio pauperis cùm anxius fuerit, & coram Domino effuderit precem suam.* CI. — Heb. 102.

2 A Domine exaudi orationẽ meam: & clamor meus ad te veniat.
3 ♀ Non auertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.

Quia

4 ¶Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 ¶Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meũ: quia oblitus sum comedere panem meum
6 ¶A voce gemitus mei adhæsit os meum car ni meæ
7 ¶Similis factus sum pellicano solitudinis:
B factus sum sicut nicticorax in domicilio.
8 ¶Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto.
9 ¶Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabãt me aduersum me iurabant.
10 ¶Quia cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miscebã.
11 ¶A facie iræ * indignationis tuæ: quia eleuans allisisti me. (* & 5.)
12 ¶Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui:
13 ¶Tu autem Domine in æternũ permanes: & memoriale tuum in generationem & generationem.
14 ¶Tu exurgens *misereberis Sion: quia tẽpus miserendi eius, quia venit tempus. (* Domine 3.)
15 ¶Quoniam placuerunt seruis tuis lapides
C eius: & terræ eius miserebuntur.
16 ¶Et timebunt Gentes *nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam. (* nomẽ Domini 3.)
17 ¶Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
18 ¶Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.
19 ¶Scribantur hæc * in generatione altera: & populus qui creabitur laudabit Dominũ. (* in generationẽ alteram 2.)
20 ¶Quia prospexit de excelso sancto suo. Dominus de cęlo in terram aspexit.
21 ¶Vt audiret *gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. (* gemitum 3.)
22 ¶Vt annuncient in Sion nomen Domini, &
D laudem eius in Ierusalem.
23 ¶In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
24 ¶Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
25 ¶Ne reuoces me in dimidio dierũ meorũ: in generatione & generationem anni tui
26 ¶‖Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cęli. (‖ Heb. 1. c. 14.)
27 ¶Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & muta
28 buntur: ¶tu autem idem ipse es: & anni tu non deficient.
29 ¶Filij seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

Heb. 103.

Ipsi Dauid. CII.

A Benedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.
2 ¶Benedic aia mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius.
3 ¶Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tui: qui sanat omnes infirmitates tuas.
4 ¶Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.
5 ¶Qui replet in bonis Desiderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
6 ¶Faciẽs misericordias Dñs: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.
7 ¶Notas fecit vias suas Moysi, & filijs Israel
B voluntates suas.
8 ¶‖Miserator & misericors Dominus, longanimis & multum misericors. (‖ Nu. 14. c. 18.)
9 ¶Non in perpetuum irascetur: neq; in æternum comminabitur.
10 ¶Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 ¶Quoniam secundùm altitudinem cęli a terra corroborauit misericordiam suam super timentes se.
12 ¶Quantum distat ortus ab occidente: longe
C fecit a nobis iniquitates nostras.
13 ¶Quomodo miseretur pater filiorum, miser
14 tus est Dominus timentibus se: ¶quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.
15 ¶Recordatus est quoniã puluis sumus ¶homo sicut fœnum dies eius: tanquam flos agri sic efflorebit.
16 ¶Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.
17 ¶Misericordia autem Domini ab æterno & vsq; in æternum super timentes eum.
18 ¶Et iustitia illius in filios filiorum ijs qui
D seruant testamentum eius.
Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.
19 ¶Dominus in cęlo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 ¶Benedicite Domino omnes angeli eius: potentes virtute, faciẽtes verbum illius: ad audiendam vocem sermonum eius. (—7.)
21 ¶Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius.
22 ¶Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

Heb. 104.

1 Ipsi Dauid. CIII.

A Benedic aia mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer. Confessionem
2 & decorem induisti: ¶amictus lumine sicut vestimento.
3 Extendens cęlum sicut pellem: ¶qui tegis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.
4 ¶‖Qui facis angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem. (‖ Heb. 1. b 7.)
5 ¶Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi.

6 ¶ Abyssus sicut vestimentum amictus eius : super montes stabunt aquæ.
7 ¶ Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.
8 ¶ Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.
9 ¶ Terminum posuisti quem non transgre-
B dientur: neq; conuertentur operire terrā.
10 ¶ Qui emittis fontes in conuallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 ¶Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.
12 ¶Super ea volucres cęli habitabunt : de medio petrarum dabunt[a]voces[1].
13 ¶Rigans mōtes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.
14 ¶Producens fœnum iumentis, & herbā seruituti hominum.
15 Vt[a]educas[1] panem de terra : ¶ & vinum[a]lætificet[1] cor hominis.
Vt exhilaret faciem in oleo:& panis cor hominis confirmet.
16 ¶ Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani
17 quas plantauit: ¶ illic passeres nidificabunt.
18 Herodij domus dux est eorum, ¶montes excelsi ceruis,petra refugium herinacijs.
19 ¶Fecit Lunam in tempora:sol cognouit oc
C casum suum.
20 ¶ Posuisti tenebras, & facta est nox : in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ.
21 ¶Catuli leonum rugientes vt rapiant,& quę rant à Deo escam sibi.
22 ¶Ortus est sol,& congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.
23 ¶ Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.
24 ¶ Quàm magnificata sunt opera tua domine:omnia in sapientia fecisti:impleta est terra possessione tua.
25 ¶ Hoc mare magnum, & spaciosum manibus:illic reptilia quorum non est numerus.
26 Animalia pusilla cum magnis : ¶ illic naues pertransibunt.
Draco iste quē formasti ad illudendum ei :
27 ¶ oīa à te expectant vt des illis escā in tpe.
28 ¶Dante te illis, colligent: aperiente te manū
D tuam,omnia implebuntur bonitate.
29 ¶Auertente aūt te faciem,turbabuntur: auferes spiritum eorum,& deficient, & in pulverem suum reuertentur.
30 ¶ Emittes spiritum tuum & creabuntur : & renouabis faciem terræ.
31 ¶Sit gloria domini in seculum,lætabitur dominus in operibus suis.
32 ¶Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant.
33 ¶‖Catabo domino in vita mea, psallam Deo meo quamdiu sum.
34 ¶Iucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in domino.
35 ¶[a]Deficiant[1]peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint.benedic anima mea domino.

[a] voces 8
[a] educes 2
[a] Lætificat 5.
‖Inf.145. a.2.
[a] Deficiit.

Hallelu-ia. CIIII.

1 Confitemini domino, & inuocate nomen eius : annunciate
A inter Gentes opera eius.
2 ¶Cantate ei,& psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
3 ¶Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium dominum.
4 ¶Quærite dominum,& confirmamini: quærite faciem eius semper.
5 ¶Mementote mirabilium eius quę fecit,prodigia eius & iudicia oris eius.
6 ¶Semen Abraham serui eius, filij Iacob electi eius.
7 ¶Ipse dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.
8 ¶Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes.
9 ¶‖Quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac.
10 ¶Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israël in testamentum æternum.
11 ¶Dicens: Tibi dabo terram Chanáan,funicu
12 lum hæreditatis vestræ.¶Cum essent numę
B ro breui, paucissimi& incolæ eius.
13 ¶Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
14 ¶Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
15 ¶‖Nolite tangere Christos meos : & in prophetis meis nolite malignari.
16 ¶Et vocauit famem super terram : & omne firmamentum panis contriuit.
17 ¶ Misit ante eos virum:in seruum venundatus est Ioseph.
18 ¶ ‖ Humiliauerunt in compedibus pedes e-
19 ius,ferrum pertrāsijt animam eius, ¶donec veniret verbum eius.
20 ¶Eloquium domini inflammauit eum, ‖misit rex & soluit eum, princeps populorum, & dimisit eum.
21 ¶‖Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ.
22 ¶ Vt erudiret principes eius sicut semetipsum,& senes eius prudentiam doceret.
23 ¶‖ Et intrauit Israël in Aegyptum, & Iacob
C accola fuit in Terra-Cham
24 ¶Et auxit populum suum vehementer: & firmauit eum super inimicos eius.
25 ¶ ‖ Conuertit cor eorum vt odirent populū eius,& dolum facerent in seruos eius.
26 ¶ ‖Misit Moysen seruum suum : Aaron quē elegit ipsum.
27 ¶‖ Posuit in eis verba signorum suorum,& prodigiorum in Terra-Cham.
28 ¶Misit tenebras, & obscurauit, & non exacerbauit sermones suos.
29 ¶‖Conuertit aquas eorum in sanguinem,& occidit pisces eorum.
30 ¶[a] Edidit[1]terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.

Heb. 105
1.Par. 16 a. 8.
Isa. 12. a.4.
‖Gen. 22. c.16.
‖ 1.Pa.16 c.22.
2. Reg.1. c.14.
‖Gen. 37 g.36.
‖Gen. 39. d.20.
‖ Gen. 41. b.14.
Gen.48. e. 40.
‖Gen. 46. a.6.
‖Exo. 1. a. 7.
‖Act.7.b 17.
‖Exo.3.c. 20 4.g.29
‖Exo.7.b. 10.
‖Exo. 10 f 21.
‖Exo.7.c 20.
‖Exo. 8.b 6.
[a] Et dedi 13.

Dixit

|Exo. 8. f. 24. 31 ‖Dixit, & venit cynomya, & cynifes in omnibus finibus eorum.

|Exo. 9. c. 23. 32 Posuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.

|Exo. 10. c. 13. 33 Et percussit vineas eorum & ficulneas eorum: & contriuit lignum finium eorum.

Exo. 12. d. 29. 34 ‖Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius nõ D erat numerus.

|Exo. 12. c. 35. 35 Et comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum.

|Exo. 13. c. 21. 36 ‖Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.

|Psal. 77. b. 14. 37 ‖Et eduxit eos cum argento & auro, & nõ erat in tribubus eorum infirmus.

|1. Cor. 10 a. 1. 38 Lætata est Ægyptus in profectione eorũ: quia incubuit timor eorum super eos.

|Exo. 16. c. 13. d. 15 39 ‖Expandit nubem in protectionem eorũ, & ignem vt luceret eis per noctem.

40 ‖Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturauit eos.

|Num. 20 c. 11. 41 ‖Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierũt in sicco flumina.

|Gen. 17. a. 7. 42 | Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.

|Ios. 3. d. 17. 43 |Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.

|Inf. 110 a. 6. 44 ‖Et dedit illis regiones Gentium, & labores populorum possederunt.

45 Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

Heb. 106.

1 *Hallelu-ia.* CV.

A CONfitemini Domino quoniã bonus: quoniam in seculũ misericordia eius.

|Iudith. 13. c. 21. |Eccl. 43. d 35. 2 ‖Quis loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius?

3 Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.

4 Memento nostri domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo.

5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandũ in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.

|Iudith 7. d. 19. 6 ‖Peccauimus cum patribus nostris: iniustè egimus, iniquitatem fecimus.

7 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

B Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare rubrum.

8 Et saluauit eos propter nomen suũ, vt notam faceret potentiam suam.

|Exo. 14. c. 21. 9 ‖Et increpuit Mare-rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis, sicut i deserto.

10 Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimici.

|Exo. 14. f. 21. 11 |Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.

12 Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.

13 Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius

|Num. 11. a. 4. 14 | Et concupierunt concupiscentiam in de- C serto: & tentauerunt Deum in inaquoso.

|Exo. 17. a. 1. 15 ‖Dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum.

|Num. 11. g. 31. 16 Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum domini.

|Num. 16 e. 31. 17 | Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Abiron.

Deu. 11. a. 6. 18 Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

|Exo. 32. a. 4. 19 ‖Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile.

20 Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum.

21 Obliti sunt Deum qui saluauit eos, qui fe- 22 cit magnalia in Ægypto, mirabilia in Terra-Cham: terribilia in mari-rubro.

|Exo. 32. b. 10. 23 ‖Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses D electus eius stetisset in confractione in conspectu eius.

24 Vt auertet iram eius ne disperderet eos, & pro nihilo habuerunt terrã desiderabilem.

25 Non crediderunt verbo eius, & murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierũt vocem domini.

|Num. 14 f. 32. 26 ‖Et eleuauit manum suam super eos, vt prosterneret eos in deserto.

27 Et vt deijceret semen eorum in Nationibus, & disperderet eos in regionibus.

28 Et initiati sunt Beel-phegor: & comederunt sacrificia mortuorum.

29 Et irritauerunt eum in adinuentionibus E suis: & multiplicata est in eis ruina.

|Num. 25 b. 7. 30 | Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio.

31 Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & generationem, vsq; in sempiternũ.

|Num. 20 b. 10. 32 ‖Et irritauerunt eum ad aquas cõtradictio- 33 nis, & vexatus est Moyses propter eos: quia exacerbauerunt spiritum eius.

34 Et distinxit in labijs suis, non disperdiderunt gentes quas dixit dominus illis.

35 Et commisti sunt inter gentes, & didicerũt 36 opera eorum: & seruierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

37 Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.

38 Et effuderunt sanguinem innocentem, san- F guinem filiorum suorum & filiarũ suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.

[b] infecta. 39 Et [b] interfecta [b] est terra in sanguinibus & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinuentionibus suis.

40 Et iratus est furore dñs in populũ suum, & abominatus est hæreditatem suam.

41 Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42 Et tribulauerunt eos inimici eorum, & hu- 43 miliati sunt sub manibus eorum: sæpe liberauit eos.

Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44 ¶Et vidit cùm tribularentur, & audiuit orationem eorum.

G

45 ¶Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.

46 ¶ Et dedit eos in misericordias in cõspectu omnium qui ceperant eos.

47 ¶Saluos nos fac Domine Deus noster, & cõgrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.

48 ¶Benedictus Dominus Deus Israël, à seculo, & vsq; in seculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

1 *Halelu-ia.* CVI.

HEB. 107. ‖Iud.13.c 21. *& 2.

A Confitemini Domino quoniã bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

2 ¶Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: * de regionibus congregauit eos.

3 ¶A solis ortu & occasu, ab aqlone & mari.

4 ¶Errauerunt in solitudine in inaquoso: viã ciuitatis habitaculi non inuenerunt.

5 ¶Esurientes & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

6 ¶ Et clamauerunt ad Dñm cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.

7 ¶Eduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.

8 ¶ Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.

9 ¶Quia satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.

10 ¶Sedentes in tenebris & vmbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.

11 ¶Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.

12 ¶ Et humiliatum est in laboribus cor eorũ, infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.

13 ¶Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.

B

14 ¶ Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit.

15 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.

16 ¶Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.

17 ¶Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.

18 ¶ Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis.

19 ¶Et clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.

‖Matt. 8. b.23. Lu.7.b.10.

20 ¶Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

21 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.

22 ¶Et sacrificent sacrificium laudis, & annuncient opera eius in exultatione.

23 ¶ Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.

C

24 ¶Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.

25 ¶ Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius.

26 ¶Ascendunt vsque ad cœlos & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

27 ¶ Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.

28 ¶ Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.

29 ¶ Et statuit procellam eius in aurã, & siluerunt fluctus eius.

30 ¶ Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

31 ¶ Confiteãtur Dño misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.

32 ¶Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.

33 ¶Posuit flumina in desertũ: & exitus aquarum in sitim.

34 ¶ Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.

D

35 ¶ Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.

36 ¶Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.

37 ¶Et seminauerunt agros, & plãtauerunt vineas, & fecerũt fructum natiuitatis.

38 ¶Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.

39 ¶Et pauci facti sunt, & vexati sunt a tribulatione malorum & dolore.

40 Effusa est contentio super principes, & errare fecit eos in inuio, & non in via.

41 ¶ Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.

‖Iob.22.b 19.

42 ¶‖Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.

43 ¶ Quis sapiẽs, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

1 *Canticum Psalmi ipsi David.* CVII.

HEB. 108. ‖Su.56. b. 5.

2 A Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallam in gloria mea.

3 ¶ Exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

4 ¶Confitebor tibi in populis Dñe, & psallam tibi in nationibus.

5 ¶ Quia magna est super cælos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.

6 ¶ Exaltare super cælos Deus, & super omnẽ
7 terram gloria tua: ¶vt liberentur dilecti tui
8 Saluũ fac dextera tua, & exaudi me. ¶ Deus locutus est in sancto suo:

9 ¶Exultabo & diuidam Sichimam: & conuallem tabernaculorum dimetiar.

Meus

9 ♀Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus, ♀Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentū meū: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 ♀ Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 ♀ Nonne Deus qui repulisti nos, & non exibis Deus in virtutibus nostris?
13 ♀Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 ♀In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

1 In finem Psalmus David. C V I I I.

HEB. 109

2 A DEus laudem meā ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est.
Locuti sunt aduersum me lingua dolosa,
3 ♀ & sermonibus odij circundederunt me: & expugnauerūt me gratis.
4 ♀Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5 ♀ Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.
6 ♀Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris eius.
7 ♀Cum iudicatur exeat cōdemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.
8 ♀Fiant dies eius pauci, ‖& episcopatum eius accipiat alter.
9 ♀Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.
10 ♀Nutantes transferantur filij eius, & mendi- B cent: & eijciantur de habitationibus suis.
11 ♀ Scrutetur fenerator omnem substantiam eius: & diripiant alieni labores eius.
12 ♀Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.
13 ♀ Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
14 ♀In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
15 ♀Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: pro eo ꝙ nō est recordatus facere misericordiam.
16 ♀ Et persecutus est hominē inopē & mendicum & compunctum corde mortificare.
17 ♀ Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & C noluit benedictionē, & elongabitur ab eo.
18 ♀ Et induit maledictionem sicut vestimentū, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.
19 ♀ Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.
20 ♀Hoc opus eorum qui detrahūt mihi apud Dominum; & qui loquuntur mala aduersus animam meam.
21 ♀Et tu Dn̄e, Dn̄e, fac mecum propter nomē tuum: quia suauis est misericordia tua.
22 Libera me, ♀quia egenus & pauper ego sum & cor meum conturbatum est intra me.
23 ♀ Sicut vmbra cum declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut [v]locustæ.
24 ♀Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
25 ♀Et ego factus sum opprobrium illis: vide- D runt me, & mouerunt capita sua.
26 ♀ Adiuua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
27 ♀ Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti [v]eam.
28 ♀Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lętabitur.
29 Induantur, qui detrahunt mihi pudore: & operiantur sicut diploide cōfusione sua.
30 ♀Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31 ♀[v]Quia astitit a dextris pauperis, vt saluam faceret a persequentibus animam meam.

1 Psalmus David. C I X.

HEB. 110

A DIxit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
2 ♀ Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Siō: dominare in medio inimicorū tuorū.
3 ♀ Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.
4 ♀‖Iurauit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.
5 ♀ Dominus a dextris tuis, confregit in die B iræ suæ reges.
6 ♀Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7 ♀De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

HEB. 111

Halleluia. C X.

2 A COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: in consilio iustorū & congregatione.
2 ♀‖Magna opera Domini, exquisita in oēs voluntates eius.
3 ♀ Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 ♀Memoriam fecit mirabilium suorum, mi-
5 sericors & miserator Dominus: ♀escam dedit timentibus se.
Memor erit in seculum testamenti sui,
6 ♀virtutem operum suorum annunciabit populo suo:
7 ♀ ‖Vt det illis hæreditatem gentium: ♀opera b manuum eius, veritas & iudicium.
8 Fidelia omnia mandata eius, ♀ Confirmata in seculū seculi, facta in veritate & æqtate.
9 ♀Redemptionem misit * populo suo: mandauit in æternum testamentum suum.
10 Sanctum & terribile nomen eius: ‖ initium

Margin notes: ‖Iob. 17. b.12. ‖Act. 1. d 20. — [v]locusta 8 — [v]ea 7. — [v]Qui. 16. — ‖Mat. 22. d. 44. 2 Cor. 15. f. 25. Heb. 1. d. 12. 10 c. 13. Act. 7. f. 34. ‖Heb. 5. b. 6 7. c 17. ‖Ioan. 12. c. 34. — ‖Sup. 91. b 5. — ‖Sup. 104 f. 44. * Domin* 15. ‖Prou. 1. a 7. & 6. b. 10.

sapientiæ timor domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eũ: laudatio eius manet in seculum seculi.

Eccle.1.b.16. Iob.28.d.28.

Heb. 112

1 *Hallelu-ia, reuersionis Aggæi & Zachariæ.*

C X I.

A BEatus vir qui timet dominum: in mandatis eius volet nimis.
2 Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur.
3 Gloria & diuitiæ in domo eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors & miserator & iustus.
5 Iucundus homo qui miseretur & commo-
6 dat: disponet sermones suos in iudicio: qa
B in æternum non commouebitur.
7 In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.
8 Paratum cor eius sperare in domino, confirmatum est cor eius: non commouebitur, donec despiciat inimicos suos
9 Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.
10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit

Heb. 113

1 *Hallelu-ia.* C X I I

A LAudate pueri dominum: laudate nomen domini.
2 Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & vsque in seculum.
3 A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen domini.

Malac.1.c.11.

4 Excelsus super omnes gentes dominus, & super cœlos gloria eius.
5 Quis sicut dominus Deus noster qui in al-
6 tis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra?
7 Suscitans à terra inopem, & de stercore eri-
B gens pauperem:
8 Vt collocet eum cum principibus, cũ principibus populi sui.
9 Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Heb. 114

Hallelu-ia. C X I I I.

1 IN exitu Israël de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro.

Exod, 13.a.3.

2 Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israël potestas eius.
3 Mare vidit & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum.
4 Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium.
5 Quid est tibi mare quod fugisti? & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?
6 Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium.
7 A facie domini mota est terra, à facie Dei Iacob.
8 Qui conuertit petram in stagna aquarum,
B & rupem in fontes aquarum.

Heb. 115

1 NON NOBIS Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.
2 Super misericordia tua & veritate tua, ne quãdo dicant Gentes, Vbi est Deus eorum?
3 Deus autem noster in cœlo: omnia quæcunque voluit fecit.

Inf.134.c.15.

4 Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.
5 Os habent & non loquentur: oculos habent & non videbunt.

Sap.15.d.15.

6 Aures habent, & non audient; nares habent & non odorabunt.
7 Manus habent, & non palpabunt, pedes
C habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
8 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
9 Domus Israël sperauit in Domino adiutor eorum & protector eorum est.
10 Domus Aaron sperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum est.
11 Qui timent dominum, sperauerunt in domino: adiutor eorum & protector eorũ est.
12 Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis Benedixit domui Israël, benedixit domui Aaron.
13 Benedixit omnibus qui timent dominum,
D pusillis cum maioribus.
14 Adijciat dominus super vos: super vos & super filios vestros.
15 Benedicti vos à domino, qui fecit cœlum & terram.
16 Cœlum cœli domino: terram autem dedit filijs hominum.
17 Non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendunt in infernum

Baru. 2.d.17.

18 Sed nos qui viuimus, benedicimus domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Heb.116.

Hallelu-ia. C X I I I I.

1 DIlexi, quoniam exaudiet dominus vo-
A cem orationis meæ.
2 Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.
3 Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.
4 Tribulationem & dolorem inueni: & nomen domini inuocaui.
5 O domine libera animam meam: misericors dominus, & iustus, & Deus noster miseretur
6 Custodiens paruulos Dominus; humiliatus sum, & liberauit me
7 Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi.
8 Quia eripuit animam meã de morte, oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapsu
9 Placebo domino in regione viuorum.

Psalmum hunc Hebræi annectunt præcedenti.

Hallelu-ia. CXV.

10 A CRedidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

11 ¶Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax. ‖ 2.Cor.4.c.13. Roma. 3.a.4.

12 ¶ Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

13 ¶Calicem salutaris accipiam: & nomen domini inuocabo.

14 ¶ Vota mea domino reddam coram omni

15 populo eius: ¶ preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.

16 ¶ O domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus,& filius ancillæ tuæ.

17 Dirupisti vincula mea; ¶ tibi sacrificabo hostiam laudis,& nomen domini inuocabo.

18 ¶ Vota mea domino reddam in conspectu

19 omnis populi eius: ¶ in atrijs domus domini in medio tui Ierusalem.

Heb.117.

Hallelu-ia. CXVI.

1 A LAudate dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi. ‖Ro.15.c 11.

2 ¶ Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & ‖veritas domini manet in æternum. ‖Ioan.12.c 34.

Heb.118.

Hallelu-ia. CXVII.

1 COnfitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

2 ¶ Dicat nunc Israël quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

3 ¶Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.

4 ¶Dicant nunc omnes qui timēt dominum: quoniam in seculum misericordia eius. —5.

5 ¶ De tribulatione inuocaui dominum, & exaudiuit me in latitudine dominus.

6 ¶‖Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. ‖Heb.13.a.6.

7 ¶ Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.

8 ¶ Bonum est confidere in domino, quàm B confidere in homine:

9 ¶ Bonum est sperare in domino, quàm sperare in principibus.

10 ¶Omnes gentes circuierunt me,& in nomine domini quia vltus sum in eos.

11 ¶Circundantes circundederūt me:& in nomine domini quia vltus sum in eos.

12 ¶ Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine domini quia vltus sum in eos.

13 ¶ Impulsus euersus sum vt caderem: & dominus suscepit me.

14 ¶ Fortitudo mea, & laus mea dominus: & factus est mihi in salutem. ‖Exo.15.a 2.

15 ¶ Vox exultationis & salutis in tabernaculis C iustorum.

16 ¶Dextera domini fecit virtutem,dextera domini exaltauit me,dextera domini fecit virtutem.

17 ¶Non moriar, sed viuam: & narrabo opera domini.

18 ¶Castigans castigauit me dominus:& morti non tradidit me.

19 ¶Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in

20 eas confitebor domino: ¶ hæc porta domini,iusti intrabunt in eam.

21 ¶ Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.

22 ¶ Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,hic factus est in caput anguli ‖Mat.21.d.42. Luc.20.c 17. Act.4.b.11. Rom.9.g.33. 1.Pet.2.a 7. Isa.28.d 16.

23 ¶A domino factum est istud: & est mirabile D in oculis nostris.

24 ¶Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus,& lætemur in ea.

25 ¶ O domine saluum me fac, ò domine bene

26 prosperare: ¶benedictus qui venit in nomine domini. Matt.21.a.9.

27 ¶ Benediximus vobis de domo domini: Deus dominus & illuxit nobis Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.

28 ¶ Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu,& exaltabo te. Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.

29 ¶ Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Heb.119

Hallelu-ia. Aleph. CVXII.

1 A BEati immaculati in via: qui ambulant in lege domini.

2 ¶Beati qui scrutantur testimonia eius:in toto corde exquirunt eum.

3 ¶ Non enim qui operantur iniquitatem, in

4 vijs eius ambulauerunt ¶Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

5 ¶ Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.

6 ¶ Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis.

7 ¶Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iustitiæ tuæ.

8 ¶Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

Beth.

9 ¶In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.

10 ¶ In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis.

11 ¶In corde meo abscondi eloquia tua: vt nō peccem tibi.

12 ¶ Benedictus es domine: doce me iustificationes tuas.

13 ¶ In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui.

14 ¶ In via testimoniorum tuorum delectatus sum,sicut in omnibus diuitijs.

15 ¶ In mandatis tuis exercebor: & considera-

bo

bo vias tuas.

16 ℣ In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.

Gimel.

17 ℣ Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.

18 ℣ Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.

19 ℣ Incola ego sum in terra: non abscondas à me mandata tua.

20 ℣ Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.

21 ℣ Increpasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.

22 ℣ Aufer à me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.

23 ℣ Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.

24 ℣ Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum, iustificationes tuæ.

Daleth.

25 ℣ Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundùm verbum tuum.

26 ℣ Vias meas enunciaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.

27 ℣ Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis.

28 ℣ Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.

29 ℣ Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua miserere mei.

30 ℣ Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.

31 ℣ Adhæsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.

32 ℣ Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.

He.

33 ℣ Legem pone mihi dñe viam iustificationũ tuarum, & exquiram eam semper.

34 ℣ Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illã in toto corde meo.

35 ℣ Deduc me in semitã mandatorum tuorũ: quia ipsam volui.

36 ℣ Inclina cor meum in testimonia tua, & nõ in auaritiam.

37 ℣ Auerte oculos meos ne videant vanitatẽ: in via tua viuifica me.

38 ℣ Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo.

39 ℣ Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.

40 ℣ Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau.

41 ℣ Et veniat super me misericordia tua domine, salutare tuum secundũ eloquiũ tuum.

42 ℣ Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speraui in sermonibus tuis.

43 ℣ Et ne auferas de ore meo verbũ veritatis vsquequaq;: qa in iudicijs tuis supersperaui.

44 ℣ Et custodiam legem tuam semper: in seculum & in seculum seculi.

45 ℣ Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.

46 ℣ Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar.

47 ℣ Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48 ℣ Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis.

Zain.

49 ℣ Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50 ℣ Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

51 ℣ Superbi iniquè agebant vsquequaque: à lege autem tua non declinaui.

52 ℣ Memor fui iudiciorum tuorum à seculo domine: & consolatus sum.

53 ℣ Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54 ℣ Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.

55 ℣ Memor fui nocte nominis tui domine: & custodiui legem tuam.

56 ℣ Hęc facta est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

Heth.

57 ℣ Portio mea domine, dixi custodire legem tuam.

58 ℣ Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundũ eloquiũ tuũ.

59 ℣ Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.

60 ℣ Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.

61 ℣ Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62 ℣ Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.

63 ℣ Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.

64 ℣ Misericordia tua domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

Teth.

65 ℣ Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, secundum verbum tuum.

66 ℣ Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67 ℣ Priusquàm humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.

68 ℣ Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

69 ℣ Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70 ℣ Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.

71 ℣ Bonum mihi quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.

72 ℣ Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.

Iod.

73 ℣Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, vt discam mandata tua.

74 ℣Qui timent te, videbunt me, & lætabũtur: quia in verba tua supersperaui.

75 ℣ Cognoui dñe quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.

76 ℣Fiat misericordia tua vt consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.

77 ℣Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatio mea est.

78 ℣Confundantur superbi, quia iniustè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79 ℣Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua.

80 ℣ Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

Caph.

81 ℣ Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.

82 ℣ Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me.

83 ℣Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84 ℣ Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium?

85 ℣Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.

86 ℣Omnia mandata tua veritas: [a] iniqui persecuti sunt me, adiuua me.

[a] iniquè.

87 ℣ Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88 ℣Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

Lamed.

89 ℣In æternum domine verbum tuum permanet in cœlo.

90 ℣ In generatione & generationem veritas tua: fundasti terram & permanet.

91 ℣Ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.

92 ℣Nisi ꝙ lex tua meditatio mea est: tunc fortè perijssem in humilitate mea.

93 ℣In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me.

94 ℣Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.

95 ℣Me expectauerunt peccatores, vt perderẽt me: testimonia tua intellexi.

96 ℣Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem.

97 ℣Quomodo dilexi legem tuam domine? tota die meditatio mea est.

98 ℣ Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99 ℣ Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100 ℣Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.

101 ℣ Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt custodiam verba tua.

102 ℣ A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.

103 ℣ Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

104 ℣A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun.

105 ℣ Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106 ℣ Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

107 ℣ Humiliatus sum vsquequaq; domine: viuifica me secundum verbum tuum.

108 ℣ Voluntaria oris mei beneplacita fac domine: & iudicia tua doce me.

109 ℣ Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110 ℣ Posuerunt peccatores laqueum mihi, & de mandatis tuis non erraui.

111 ℣ Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112 ℣ Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

Samech.

113 ℣Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114 ℣Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui.

115 ℣Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116 ℣ Suscipe me secundùm eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 ℣Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.

118 ℣Spreuisti omnes descendentes à [b] iudicijs tuis: quia iniusta cogitatio eorum.

[b] iustitijs.

119 ℣ Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

120 ℣Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.

Ain.

121 ℣Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.

122 ℣Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.

123 ℣ Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.

124 ℣ Fac cum seruo tuo secundùm misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

125 ℣ Seruus tuus sum ego: da mihi intellectũ, vt sciam testimonia tua.

126 ℣ Tempus faciendi domine: dissipauerunt legem tuam.

127 ℣ Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion.

128 ℣ Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

Phe.

129 ℣ Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

130 ℣ Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

131 ℣ Os meum aperui, & attraxi spiritũ, quia mandata tua desiderabam.

132 ℣ Aspice in me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.

133 ℣ Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.

*& 7. 134 ℣ Redime me à calumnijs hominum, *vt custodiam mandata tua.

135 ℣ Faciem tuam illumina super seruum tuũ: & doce me iustificationes tuas.

136 ℣ Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

Sade.

137 ℣ Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.

138 ℣ Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

139 ℣ Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140 ℣ Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

141 ℣ Adolescentulus sum ego & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.

142 ℣ Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas.

143 ℣ Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144 ℣ Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & viuam.

Coph.

—15. 145 ℣ Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram.

*& 5. 146 ℣ Clamaui ad te, saluum me fac: *vt custodiam mandata tua.

—12 *& 5. 147 ℣ Præueni in maturitate, & clamaui *quia in verba tua supersperaui.

148 ℣ Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.

149 ℣ Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.

150 ℣ Appropinquauerunt persequẽtes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.

151 ℣ Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

152 ℣ Initio cognoui de testimonijs tuis, quia in æternum fundasti ea.

Res.

153 ℣ Vide humilitatem meã, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

154 ℣ Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.

155 ℣ Longè a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.

156 ℣ Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.

157 ℣ Multi qui persequuntur me, & tribulant me, à testimonijs tuis non declinaui.

158 ℣ Vidi præuaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.

159 ℣ Vidi quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me.

160 ℣ Principium verborũ tuorum veritas. *in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. *& 8.

Sin.

161 ℣ Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.

162 ℣ Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.

163 ℣ Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.

164 ℣ Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitię tuæ.

165 ℣ Pax multa diligentibus legem tuã: & non est illis scandalum.

166 ℣ Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.

167 ℣ Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.

168 ℣ Seruaui mandata tua & testimonia tua: qui omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Tau.

169 ℣ Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquiũ tuum da mihi intellectum.

170 ℣ Intret postulatio mea in cõspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.

171 ℣ Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas

172 ℣ Pronunciabit lingua mea eloquium tuũ: quia omnia mandata tua æquitas.

173 ℣ Fiat manus tua vt saluet me: quoniã mandata tua elegi.

174 ℣ Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.

175 ℣ Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

176 ℣ Erraui sicut ouis quæ perijt: quære seruũ tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

1 *Canticum graduum.* CXIX *Heb. 120.*

A AD Dominum cũ tribularer, clamaui: & exaudiuit me.

2 ℣ Domine libera animam meã a labijs iniquitatis, & a lingua dolosa.

3 ℣ Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

4 ℣ Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus

B desolatorijs.

5 ℣ Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar:

6 multum incola fuit anima mea.

7 ℣ Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis

Heb. 121. | 1. Pa 20. c. 17.

1 *Canticum graduum.* CXX.

A LEuaui oculos meos in mõtes, vnde veniet auxilium mihi.
2 ℣ Auxilium meum à Domino qui fecit cęlum & terram
3 ℣Non det in commotionem pedem tuũ: neq; dormiet qui custodit te.
4 ℣Ecce non dormitabit, neq; dormiet qui cu B stodit Israël.
5 ℣Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.
6 ℣ Per diem sol non vret te, neque luna per noctem.
7 ℣Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8 ℣ Dominus custodiat introitum tuũ & exitum tuum, ex hoc nũc & vsq; in seculum.

Heb. 122

1 *Canticum graduum.* CXXI.

A LÆtatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus.
2 ℣Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem.
3 ℣Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in id ipsum.
4 ℣Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israël ad confitendum nomini Domini.
5 ℣Quia illuc sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.
6 ℣Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem, & B abundantia diligentibus te.
7 ℣ Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
8 ℣Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.
9 ℣ Propter domum Domini Dei nostri, quæsiui bona tibi.

Heb. 123.

1 *Canticum graduum* CXXII.

A AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis.
2 ℣Ecce, sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominę suę: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrũ donec misereatur nostri.
3 ℣Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.
4 ℣ Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

Heb. 124.

1 *Canticum graduum ipsi Dauid.* CXXIII.

A NIsi quia Dñs erat in nobis, dicat
2 nunc Israël, ℣ nisi quia Dominus erat in nobis.
Cum exurgerẽt hoies in nos,
3 ℣fortè viuos deglutissent nos.
4 Cum irasceretur furor eorum in nos: ℣forsitan aqua absorbuisset nos.
5 Torrentem pertransiuit anima nostra: ℣for B sitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6 ℣ Benedictus Dominus. qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
7 ℣Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium
Laqueus cõtritus est, & nos liberati sumus.
8 ℣Adiutorium nostrum in nomine Dñi, qui fecit cœlum & terram.

Heb. 125.

1 *Canticum graduum.* CXXIIII

A QVi confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat
2 ℣in Ierusalem.
Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nũc & vsque in seculum.
3 ℣Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 ℣ Benefac Domine bonis & rectis corde.
5 ℣ Declinantes autem in obligationes adducet Dominus, cum operantibus iniquitatẽ: pax super Israël.

Heb. 126

1 *Canticum graduum.* CXXV.

A IN cõuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.
2 ℣ Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.
Tunc dicẽt inter Gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis.
3 ℣Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
4 ℣ Cõuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro.
5 ℣Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.
6 ℣Euntes ibant & flebant, ᵇ mittentes semina sua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

ᵇ portãtes

Heb. 127.

1 *Canticum graduum Salomonis.* CXXVI.

A NIsi Dominus ædificauerit domũ, in vanum laborauerunt qui ædificãt eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatẽ, frustra vigilat qui custodit eam.
2 ℣Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquàm sederitis qui manducatis panem doloris.
3 Cum dederit dilectis suis somnum: ℣ ecce hæreditas Dñi filij merces, fructus ventris.
4 ℣ Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.
5 ℣beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non cõfundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

Heb. 128

1 *Canticum graduum.* CXXVII.

A BEati omnes qui timent Dominum: qui ambulant in viis eius.

2 ¶ Labores manuum tuarum quia manducabis; beatus es, & bene tibi erit.

3 ¶ Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.

4 ¶ Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum.

5 ¶ Benedicat tibi dominus ex Sion: & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

¶ Et videas filios filiorum tuorum, pacem

6 super Israel.

Heb. 129

1 *Canticum graduum.* CXXVIII.

A SÆpe expugnauerunt me à iuuẽtute mea, dicat nunc Israel.

2 ¶ Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.

3 ¶ Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suam.

4 ¶ Dominus iustus concidet ceruices pecca-

5 torum: ¶ confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

6 ¶ Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit.

7 ¶ De quo non ᵇimplebit' manum suam qui metet, & sinu suũ qui manipulos colliget.

ᵇ impleuit 10.

8 ¶ Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

Heb. 130

1 *Canticum graduum.* CXXIX.

A DE profundis clamaui ad te Domine:

2 ¶ Dñe exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

3 ¶ Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

4 ¶ Quia apud te propitiatio est: & propter le-

5 gem tuam ¶ sustinui te Domine.

6 ¶ Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in Domino.

7 A custodia matutina vsque ad noctem: ¶ speret Israel in Domino.

Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.

8 ¶ Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

Heb. 131

1 *Canticum graduum Dauid.* CXXX.

A DOmine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.

2 ¶ Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

3 ¶ Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

Heb. 132

1 *Canticum graduum.* CXXXI.

A MEmento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.

‖ 2. Re. 7. b. 12.

2 ¶ Sicut iurauit domino, votum vouit Deo Iacob:

3 ¶ Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei.

4 ¶ Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.

5 Et requiem temporibus meis: ¶ donec inue-

B niam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

6 ¶ Ecce audiuimus eam in Ephráta: inuenimus eam in campis syluæ.

7 ¶ Introibimus in ᵇtabernaculum' eius: adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.

ᵇ tabernacula 2.

8 ¶ ‖Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

‖ 2. Par. 6. g. 41.

9 ¶ Sacerdotes tui induantur iustitia: & sancti tui exultent.

C

10 ¶ Propter Dauid seruum tuum, non auertas faciem Christi tui.

11 ¶ Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, ‖De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

‖ 2. Reg. 7. b. 12. Luc. 1. c. 59. Act. 2. e. 30.

12 ¶ Si custodierint filij tui testamentũ meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos.

Et filij eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam.

13 ¶ Quoniam elegit Dominus Sion; elegit eam

D in habitationem sibi.

14 ¶ Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.

15 ¶ Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus.

16 ¶ Sacerdotes eius induam salutari: & sancti eius exultatione exultabunt.

17 ¶ ᵇIlluc' producam cornu Dauid, ‖paraui lucernam Christo meo.

ᵇ Illic 4. ‖ Luc. 1. g. 69. ‖ Mala. 3. a. 1.

18 ¶ Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

Heb. 133

1 *Canticum graduum Dauid.* CXXXII.

A ECce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.

2 ¶ Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti eius:

3 ¶ sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandauit dominus benedictionem, & vitam vsque in seculum.

Heb. 134

1 *Canticum graduum.* CXXXIII.

A ECce nunc benedicite domino, omnes serui Domini.

Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.

2 In noctibus extollite manus vestras in sancta, & Benedicite Domino.

3 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram.

1 *Hallelu-ia.* CXXXIIII.

A Laudate nomen Domini, laudate serui Dominum.

2 Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.

3 Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suaue est.

4 Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

5 Quia ego cognoui quod magnus est dominus, & Deus noster præ omnibus dijs.

6 Omnia quæcunque voluit dñs fecit in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

7 Educens nubes ab extremo terræ: fulgura B in pluuiam fecit.

8 Qui producit vẽtos de thesauris suis: qui percussit primogenita Ægypti ab homine vsque ad pecus.

9 *Emisit signa & prodigia in medio tui Ægypte, in Pharaonem, & in oẽs seruos eius.

10 Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.

11 Sehon regem Amorrhæorum, & Og regẽ Basan, & omnia regna Chanáan.

12 Et dedit terram eorum hæreditatem, hæ- C reditatem Israel populo suo.

13 Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

14 Quia iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis deprecabitur.

15 Simulachra Gentium, argẽtum & aurum, opera manuum hominum.

16 Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt.

17 Aures habent, & non audient: neque enim D est spiritus in ore ipsorum.

18 Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

19 Domus Israël benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

20 Domus Leui benedicite Dño: qui timetis Dominum, benedicite domino.

21 Benedictus dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

1 *Hallelu-ia.* CXXXV.

A Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

2 Confitemini Deo Deorum: quoniam in æternum misericordia eius.

3 Confitemini dño dominorũ: quoniam in æternum misericordia eius.

4 Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia eius.

5 Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in æternum misericordia eius.

6 Qui firmauit terram super aquas: quoniã in æternum misericordia eius. *Gene. 1. a. 1. & b. 6.*

7 Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia eius. *Ibid. a. 7. Ibi. b. 14.*

8 Solem in potestatem diei: quoniam in æter- B num misericordia eius.

9 Lunam & stellas in potestatẽ noctis: quoniam in æternum misericordia eius.

10 Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius. *Exo. 12. c. 29.*

11 Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius. *Exo. 13. c. 17.*

12 In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.

13 Qui diuisit Mare-rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.

14 Et eduxit Israel per medium eius: quoniã in æternum misericordia eius.

15 Et excussit Pharaonem & virtutem eius in C Mari-rubro: quoniam in æternum misericordia eius. *Exo. 14. g. 28.*

16 Qui traduxit populum suum per desertũ: quoniam in æternum misericordia eius.

17 Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.

18 Et occidit reges fortes: quoniã in æternũ misericordia eius. *Nu. 21. c. 24.*

19 Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.

20 Et Og regem Basan: quoniam in æternũ misericordia eius. *Nu. 21. g 33.*

21 Et dedit terram eorum hęreditatem: quoniam in æternum misericordia eius. *Ios. 13. a. 7.*

22 Hæreditatem Israel seruo suo, quoniam in D æternum misericordia eius.

23 Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternũ misericordia eius.

24 Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia eius.

25 Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.

26 Confitemini Deo cœli: quoniam in ęternũ misericordia eius.

Confitemini domino dominorũ: quoniam in æternum misericordia eius.

Psalmus David propter Ieremiam. CXXXVI. *Heb. 137*

1 A Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur * Sion. *tui

2 In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.

3 Quia illic interrogauerũt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum.

Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4 ¶ Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?
5 ¶Si oblitus fuero tui Ierusalē, obliuioni detur dextera mea.
6 ¶Adhæreat lingua mea faucibus meis, si nō meminero tui. Si non proposuero Ierusalē in principio lætitiæ meæ.
7 ¶ Memor esto domine filiorum Edom, in die Ierusalem.
Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
8 ¶Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
9 ¶ ‖ Beatus qui tenebit & allidet paruulos ᵇsuos ad petram.

‖ Isa. 13. c. 16. ᵇ tuos 4.

Heb. 138.

1 *Ipsi Dauid.* C X X X V I I.

A Confitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
2 In conspectu angelorū psallam tibi: ¶adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomē sanctum tuum.
3 ¶In quacūq; die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 ¶Confiteantur tibi dñe omnes reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui.
5 ¶Et cantent in vijs Domini: quoniam magna est gloria domini.
B
6 ¶ Quoniam excelsus dominus: & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.
7 ¶Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluū me fecit dextera tua.
8 ¶Dominus retribuet pro me, domine misericordia tua in seculum: opera manuū tuarum ne despicias.

Heb. 139

2 *In finem Psalmus David.* C X X X V I I I.

A Domine probasti me, & cognouisti me: ¶tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionē meam.
3 ¶Intellexisti cogitationes meas de longè, semitam meam & funiculum meum inuestigasti.
4 ¶ Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.
5 ¶Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
6 ¶Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.
7 ¶ Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua
B fugiam?
8 ¶Si ascendero in cęlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

‖ Amos 9. a. 2.

9 ¶Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:
10 ¶Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
11 ¶Et dixi, Fositan tenebrę conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delicijs meis.
12 ¶ Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
13 ¶ Quia tu possedisti renes meos: suscepisti
C me de vtero matris meæ.
14 ¶Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea ᵇcognoscet nimis.
15 ¶Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.
16 ¶Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
17 ¶ Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: nimis ᵇconfortatus est ᵇprincipatus eorum.
18 ¶Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.
19 ¶ Si occideris Deus peccatores, viri sangui-
D num declinate à me.
20 ¶Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates suas.
21 ¶Nonne qui oderunt te domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?
22 ¶Perfecto odio oderam illos: * inimici facti sunt mihi.
23 ¶Proba me Deus & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas.
24 ¶Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

ᵇ cognoscit 2.

ᵇ confortati sunt 3.

* & 4.

Heb. 140.

1 *In finem, Psalmus David.* C X X X I X.

2 A Eripe me domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.
3 ¶Qui cogitauerūt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia.
4 ¶‖Acuerunt linguam suam sicut serpentes: venenum aspidum sub labijs eorum.
5 ¶Custodi me domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerunt supplātare gressus meos;
6 ¶absconderunt superbi laqueum mihi:
Et funes extēderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
7 ¶Dixi, domino, Deus meus es tu: exaudi, domine vocem deprecationis meæ.)
8 ¶Domine domine virtus salutis meæ: obū-
B brasti super caput meum in die belli.
9 ¶Ne tradas me dñe a desiderio meo peccatori: cogitauerunt cōtra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.
10 ¶Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.
11 ¶Cadent super eos carbones: in ignem dei

‖ Sup. 5. c. 11. 13. a 3 Ro. 3. b. 13.

cies eos, in miserijs non subsistent.

12 ¶Vir linguosus nō dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.

13 ¶ Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.

14 ¶ Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 *Psalmus David.* CXL. — Heb. 141. Su. 76. a. 1.

A Domine, clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ, cum clamauero ad te

2 ¶Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 ¶Pone Domine custodiam ori meo, & ostiū circunstantiæ labijs meis.

4 ¶Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operātibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

5 ¶Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

B Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: 6 ¶ absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.

Audient verba mea quoniam potuerunt: 7 ¶sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: 8 ¶quia ad te Domine Domine oculi mei, in te speraui, non auferas animam meam.

9 ¶Custodi me à laqueo quem statuerunt mihi, & à scandalis operantium iniquitatem.

10 ¶ Cadēt in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 *Intellectus David, cum esset in spelunca, oratio. 1. Reg. 24.* CXLI. — Heb. 142.

2 A Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad dominum deprecatus sum:

3 Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.

4 ¶In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.

In via hac quam ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

5 ¶ Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.

B Perijt fuga à me: & non est qui requirat animam meam.

6 ¶ Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.

7 ¶ Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

8 ¶Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

1 *Psalmus David, quando persequebatur eum Absalon filius eius. 2. Re. 17.* CXLII. — Heb. 143

A Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationē meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.

2 ¶Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

3 ¶Quia persecutus est inimicus animā meā: humiliauit in terra vitam meam.

Collocauit me in obscuris sicut mortuos se- 4 culi, ¶& anxiatus est sup me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

5 ¶Memor fui dierum antiquorū, meditatus B sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

6 ¶Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.

7 ¶Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.

8 ¶ Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speraui.

Notā fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

9 ¶ Eripe me de inimicis meis Domine, ad te 10 confugi: ¶ doce me facere voluntatē tuam, quia Deus meus es tu.

C Spiritus tuus bonus deducet me in terram 11 rectam. ¶propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam: 12 ¶& in misericordia tua disperdes* inimicos meos

Et perdes omnes qui tribulāt animam meā: quoniam ego seruus tuus sum.

*omnes.

1 *Psalmus David aduersus Goliath.* CXLIII. — Heb. 144

A Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

2 ¶ Misericordia mea & refugiū meum: susceptor meus, & liberator meus: Protector meus & in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me.

Subdes 4.

3 ¶Domine quid est homo, quia īnotuisti ei? B aut filius hominis, quia reputas eum?

4 ¶Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prætereunt.

Iob 5. b. 9. & 14. a. 2.

5 ¶ Domine inclina cęlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6 ¶ Fulgura coruscationem & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

7 ¶ Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.

8 ¶Quorum os locutum est vanitatem: & dex
C tera eorum dextera iniquitatis
9 ¶ Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.
10 ¶ Qui das salutem regibus, qui redemisti David seruum tuum de gladio maligno:
11 ¶eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorū, quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis:
12 ¶ Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.
Filię eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
13 ¶ Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fętosæ, abundantes in egressi-
14 bus suis: ¶boues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ neq; transitus, neque clamor in plateis eorum.
15 ¶ Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

Heb. 145 — 1 *Laudatio ipsi Dauid.* CXLIIII.

A Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.
2 ¶ Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in seculum & in seculum seculi.
3 ¶Magnus Dominus, & laudabilis nimis & magnitudinis eius non est finis.
4 ¶Generatio & generatio laudabit opera tua & potentiam tuam pronunciabunt.
5 ¶Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuę loquentur, & mirabilia tua narrabunt.
6 ¶Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt.
7 ¶Memoriam abundantiæ suauitatis tuę eru-
B ctabunt & ᵇiustitia tuaˈexultabunt·
8 ¶Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors.
9 ¶Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.
10 ¶ Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi:
11 ¶ Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur.
12 ¶Vt notam faciant filijs hominum potentiā
C tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui.
13 ¶Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
14 ¶Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.
15 ¶ Oculi omnium in te sperant: * & tu das escam illorum in tempore opportuno.
16 ¶ Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.
17 ¶ Iustus Dominus in omnibus vijs suis, &
D sanctus in omnibus operibus suis.
18 ¶Propè est Dominus oībus inuocātibus eū: omnibus inuocantibus eum in veritate.
19 ¶Volūtatem timentiū se faciet, & deprecationē eorum exaudiet, & saluos faciet eos.
20 ¶ Custodit Dominus omnes diligētes se: & omnes peccatores disperdet.
21 ¶ Laudationem Domini loquetur os meū: & benedicat oīs caro nomini sancto eius in seculum, & seculum seculi.

ᵇ iustitiā tuam 2.
*Domine

1 *Hallelu-ia, Aggai & Zacharia.* CXLV. — Heb. 146.

2 Lauda anima mea Dominum,
A ¶ | laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quamdiu fuero.
3 ¶Nolite confidere in principibus: *in filijs hominum, in quibus non est salus.
4 ¶ Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
5 ¶Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes
6 eius in Dño Deo ipsius, ¶ | qui fecit cęlū & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.
7 ¶ Qui custodit veritatem in seculum, facit
B iudicium iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.
8 Dominus soluit compeditos: ¶Dominus illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dñs diligit iustos.
9 ¶Dominus custodit aduenas, pupillū & viduā suscipiet: & ᵇ viasˈ peccatorū disperdet.
10 ¶ Regnabit Dominus in secula Deus tuus Sion, in generatione & generationem.

.Su 103. d.33.
*nec.
Act. 14. c.15.
Apoc. 14 b.7.
ᵇ viam 6.

1 *Hallelu-ia.* CXLVI. — Heb. 147

A Laudate Dominum quoniā bonus est psalmus Deo nostro: sit iucunda decoraque laudatio.
2 Ædificans Ierusalem Dominus dispersiones Israëlis congregabit.
3 ¶Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.
4 ¶Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nominaᵇvocansˈ.
5 ¶Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus.
6 ¶Suscipiens mansuetos Dominus: humiliās autem peccatores vsq; ad terram.
7 ¶Præcinite Domino in confessione: psallite
B Deo nostro in cithara.
8 ¶ Qui operit cęlum nubibus, & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fęnum & herbam seruituti hominum.
9 ¶Qui dat iumentis escam ipsorum: | & pullis coruorum inuocantibus eum.
10 ¶ Nō in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.
11 ¶Beneplacitū est Dño super timentes eum, & in eis qui sperāt super misericordia eius.

Iste Psal. iungitur precedēti apud He.
4.Esd. 16 g.57.
ᵇ vocat 8.

Psal. hic iungitur praecedenti apud Hebraeos.

1 *Hallelu-ia.* CXLVII.

2 Lauda Ierusalem dominum, lauda Deũ tuum Sion.
3 ¶ Quoniam confortauit seras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te.
4 ¶ Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te:
5 ¶ Qui emittit eloquium suum terrae: velociter currit sermo eius.
6 ¶ Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
7 ¶ Mittit crystallum suam sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
8 ¶ Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquae.
9 ¶ Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël.
10 ¶ Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis Hallelu-ia.

1 *Hallelu-ia.* CXLVIII.

A Laudate dominum de cęlis: laudate eum in excelsis. *¶Dan. 3. c.58.*
2 ¶ Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
3 ¶ Laudate eum Sol & Luna: laudate eũ omnes stellae & lumen.
4 ¶ ¶Laudate eum coeli coelorum: & aquae quę
5 super coelos sunt, ¶laudent nomen domini. Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. *¶Dan. 3. c. 59.60.*
6 ¶ Statuit ea in aeternum, & in seculum
B seculi: praeceptum posuit non praeteribit.
7 ¶ Laudate dominum de terra, dracones & omnes abyssi.
8 ¶ Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius.
9 ¶ Montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri.
10 ¶ Bestiae, & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatae.
11 ¶ Reges terrae, & omnes populi, principes & omnes iudices terrae.
12 ¶ Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus,
13 ¶ laudent nomen domini: quia exaltatum est nomen eius solius.
14 Confessio eius super cęlum & terram: ¶ & exaltauit cornu populi sui. Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israël populo appropinquanti sibi. Hallelu-ia.

1 *Hallelu-ia.* CXLIX.

A Cantate domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum.
2 ¶ Laetetur Israël in eo qui fecit eum: & [b]filiae Sion exultent in rege suo. *[b] filij 6.*
3 ¶ Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei.
4 ¶ Quia beneplacitum est domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem.
5 ¶ Exultabunt sancti in gloria, laetabuntur in cubilibus suis.
6 ¶ [b]Exultationes Dei in gutture eorum, & gla-
B dij ancipites in manibus eorum. *[b] Exaltationes, 1.*
7 ¶ Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.
8 ¶ Ad alligandos reges eorum in cõpedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis:
9 ¶ Vt faciant in eis iudicium cõscriptum: gloria haec est omnibus sanctis eius. Hallelu-ia.

1 *Hallelu-ia.* CL.

A Laudate dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
2 ¶ Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.
3 ¶ Laudate eum in sono tubae: laudate eum in psalterio & cithara.
4 ¶ Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.
5 ¶ Laudate eum in cymbalis bene sonãtibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: om-
6 nis spiritus laudet dominum. Hallelu-ia.

Libri Psalmorum Finis.

LIBER PROVERBIORVM

Quem Hebræi Misle appellant.

HIERONYMI IN LIBROS SALOMONIS

Ad Chromacium, & Heliodorum episcopos Præfatio.

IVNGAT epistola quos iungit sacerdotium: imò charta non diuidat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum, notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimùm nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: COHELETH, quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: SIRHASIRIM, quod in nostram linguam vertitur, Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudopigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum Canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solùm librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nõnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas scripturas nõ recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorũ dogmatum confirmandam. Si cui sanè septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissima commendata testa, suum saporem seruauerint.

CAPVT PRIMVM.

1 [A] PARABOLAE Salomonis filij Dauid, regis Israël: 2 ad sciendam sapientiam & disciplinam, ad intelligẽda verba prudentiæ, 3 & suscipiendam eruditionem doctrinæ, 4 iustitiam & iudicium, & æquitatem, vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia 5 & intellectus. Audiens sapiens sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit. 6 Animaduertet parabolam & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum. 7 Timor domini, principium sapientiæ. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. 8 Audi fili mi disciplinam patris 9 tui, & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo 10 tuo. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne 11 acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendi- [B] culas contra insontem frustra: 12 deglutiamus eum sicut infernus, viuentem, & in- 13 tegrum quasi descẽdentem in lacum. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, 14 implebimus domos nostras spolijs. Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum 15 sit omnium nostrum. Fili mi ne ambules cum eis: prohibe pedem tuum à semi- 16 tis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundant san- 17 guinem. Frustra autem iacitur rete an- 18 te oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & mo- 19 liuntur fraudes contra animas suas. Sic semitæ omnis auari, animas possidentium 20 rapiunt. Sapientia foris prædicat, in pla- 21 teis dat vocem suam: in capite turbarum [C] clamitat, in foribus portarum vrbis pro- 22 fert verba sua, dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odi- 23 bunt scientiam? Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba 24 mea. Quia vocaui & renuistis, extendi ma- 25 num meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omnem consilium meum, & in- 26 crepationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id quod timebatis, aduenerit. 27 Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando vene-

[Margin: Psal. 110. b.10. Eccles. 1. b.16. Iob. 28. d.28. — Sup. 2. b. 10. — Isa. 59. b.7. — Isa. 65. b.12. 66. b.4. Iere. 7. b. 13. 35. c. 15.]

28 sit super vos tribulatio & angustia ❡ Tunc
D inuocabunt, & non exaudiam, manè con-
29 surgent, & non inuenient me: ❡eò quòd exo-
sam habuerint disciplinam, & timorē Dñi
30 non susceperint, nec acquieuerunt consi-
lio meo, & detraxerint vniuersæ correptio-
31 ni meæ. ❡Comedent igitur fructus viæ suæ,
32 suisq; cōsilijs saturabuntur. ❡auersio par-
uulorū interficiet eos, & prosperitas stulto-
33 rum perdet illos. ❡Qui autem me audierit,
absque terrore requiescet, & abundantia
perfruetur, timore malorum sublato.

CAPVT II.

1 A FIli mi, si susceperis sermones
meos, & mandata mea abscon-
deris penes te, ❡vt audiat sapiē-
2 tiam auris tua: inclina cor
tuū ad agnoscendam pruden-
3 tiam. ❡Si enim sapientiam inuocaueris, &
4 inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quęsie-
ris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros
5 effoderis illam: tunc intelliges timorē Do-
6 mini, & scientiam Dei inuenies: ❡quia Do-
minus dat sapientiā, & ex ore eius pruden-
7 tia, & scientia. ❡Custodiet rectorū salutē, &
8 proteget gradientes simpliciter, ❡seruans se-
B mitas iustitiæ, & vias sanctorū custodiens.
9 ❡Tunc intelliges iustitiam & iudicium, &
10 æquitatē & oēm semitā bonā. ❡Si intraue-
rit sapientia cor tuū, & scientia animæ tuæ
11 placuerit: ❡consilium custodiet te, & pru-
12 dentia seruabit te, ❡vt eruaris à via mala,
13 & ab homine qui peruersa loquitur: ❡qui
relinquunt iter rectum, & ambulant per
14 vias tenebrosas: qui lætantur cùm malefe-
C cerint, & exultant in rebus pessimis: ❡quo-
15 rum viæ peruersæ sunt, & infames gressus
16 eorū. ❡Vt eruaris à muliere aliena, & ab ex-
17 tranea quæ mollit sermones suos, & relin-
quit ducē pubertatis suæ, & pacti Dei sui
18 oblita est: ❡inclinata est enim ad mortē do-
D mus eius, & ad inferos semitæ ipsius: ❡oēs
19 qui ingrediuntur ad eā, nō reuertētur, nec
20 apprehendent semitas vitæ ❡Vt ambules in
21 via bona, & calles iustorū custodias. ❡Qui
enim recti sūnt, habitabunt in terra, & sim-
22 plices permanebunt in ea. ❡‖ Impij verò de
terra perdentur: & qui iniquè agunt, aufe-
rentur ex ea.

‖Iob. 18. d. 17.

CAPVT III.

1 A FIli mi, ne obliuiscaris legis
meæ, & præcepta mea cor tuū
2 custodiat. ❡‖Lōgitudinem enim
dierū, & annos vitæ, & pacem
3 apponēt tibi. ❡Misericordia &
veritas te non deserant, circunda eas gutturi
4 tuo, & describe in tabulis cordis tui: ❡&
inuenies gratiā & disciplinam bonam corā
5 Deo & oībus. ❡Habe fiduciā in Dño ex to-
to corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuę
6 in oībus vijs tuis cogita illum, & ipse diri-
7 get gressus tuos. ❡‖ Ne sis sapiens apud te-

‖Deut. 8. a. 1. 30. c. 16.

‖Ro. 12. d. 16.

8 metipsum: time Deū, & recede à malo. ❡sa-
nitas quippe erit vmbelico tuo, & irrigatio
9 ossium tuorū. ❡‖Honora Dñm de tua substā-
10 tia, & de primitijs oīum frugū tuarū. * ❡&
B implebuntur horrea tua saturitate, & vino
11 torcularia tua redundabunt. ❡‖Disciplinam
Domini, fili mi, ne abijcias, nec deficias cū
12 ab eo corriperis. ❡quem.n. diligit Dñs cor-
ripit, & quasi pater in filio complacet sibi.
13 ❡Beatus homo qui inuenit sapientiā, & qui
14 affluit prudentiaᵇ. ❡Melior est acquisitio
eius negociationeᶜ auri & argenti. primi &
15 purissimiᶜ fructus eius: ❡præciosior est cun-
ctis opibus: & oīa quæ desiderantur, huic
16 non valent comparari. ❡Longitudo dierum
in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ
17 & gloria. ❡Viæ eius viæ pulchræ, & oēs semi-
18 tę illius pacificæ ❡ Lignum vitæ est his qui
C apprehenderint eā: & qui tenuerit eā, bea-
19 tus. ❡Dñs sapientia fundauit terram, stabili-
20 uit cœlos prudentia. ❡Sapientia illius eru-
perunt abyssi, & nubes rore concrescunt.
21 ❡Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. Cu-
22 stodi legē atq; consiliū: ❡& erit vita animæ
23 tuæ, & gratia faucibus tuis. ❡Tunc ambula-
bis fiducialiter in via tua, & pes tuus non
24 impinget. ❡Si dormieris non timebis: quie-
25 sces & suauis erit somnus tuus. ❡ne paueas
repentino terrore, & irruentes tibiᵇ poten-
26 tias impiorū. ❡Dñs enim erit in latere tuo.
27 & custodiet pedem tuum, ne capiaris. ❡No-
D li prohibere bene facere eum qui potest: si
28 vales, & ipse benefac. ❡Nec dicas amico tuo:
Vade, & reuertere, & cras dabo tibi: cùm
29 statim possis dare. ❡Ne moliaris amico tuo
malum, cùm ille in te habeat fiduciam.
30 ❡Ne contendas aduersus hominem frustra,
31 cum ipse tibi nihil mali fecerit. ❡‖ Ne æmu-
leris hominem iniustum, nec imiteris vias
32 eius: ❡quia abominatio Domini est illusor,
33 & cum simplicibus sermocinatio eius. ❡Ege-
stas à Domino in domo impij: habitacula
34 autem iustorum benedicentur ❡Ipse delu-
det illusores, & mansuetis dabit gratiam.
35 ❡Gloriam sapientes possidebunt. stultorum
ᵇexultatio ignominia.

‖Tob. 4. b. 7.
Luc. 14. c. 13.
ᵃ de pauperibus.
‖Heb. 12. b. 5.
ᵇ effluit prudentiā 3.
ᶜ argētiet auro primo 6.
ᵇ ruinas 1.
‖Psal. 39 a. 1. a. 8.
ᵇ exaltatio 1.

CAPVT IIII.

1 A Vdite filij disciplinam patris,
& attendite: vt sciatis pruden-
2 tiam. ❡Donum bonum tribuā
vobis, ❡legem meam ne dere-
3 linquatis. ❡Nam & ego filius
fui patris mei, tenellus & vnigenitus co-
4 ram matre mea: ❡& docebat me, atque di-
cebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custo-
5 di præcepta mea, & viues. ❡posside sapien-
tiam, possīde prudētiā, ne obliuiscaris neq;
6 declines à verbis oris mei. ❡Ne dimittas
eam, & custodiet te, dilige eam & conserua-
7 bit te. ❡Principium sapientiæ posside sapien
tiam, & in omni possessione tua acqui-
8 re prudentiam: ❡arripe illam, & exaltabit

te: &

te: glorificaberis ab ea cum eam fueris am-9 plexatus. dabit capiti tuo augmenta gratia-10 rum, & corona inclita proteget te. Audi fili mi, & suscipe verba mea, vt multiplicentur 11 tibi anni vitæ. Viam sapientiæ monstrabo 12 tibi, ducam te per semitas æquitatis: quas cum ingressus fueris nõ arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. 13 Tene disciplinam, ne dimittas eam, custo-14 di illam, quia ipsa est vita tua. Ne delecte-ris in semitis impiorũ, nec tibi placeat ma-15 lorum via. Fuge ab ea, nec transeas per il-16 lam, declina & desere eam. non enim dor-C miunt nisi malefecerint, & nõ rapitur som-17 nus ab eis, nisi supplantauerint. Comedũt panem impietatis, & vinum iniquitatis bi-18 bunt. Iustorum autem semita, quasi lux splendẽs, procedit & crescit vsque ad perfe-19 ctam diem. Via impiorum tenebrosa: ne-20 sciunt vbi corruãt. Fili mi, ausculta sermones meos: & ad eloquia mea inclina aurem 21 tuam. ne recedant ab oculis tuis, custodi 22 ea in medio cordis tui, vita enim sunt in-D uenientibus ea, & vniuersæ carnis sanitas. 23 Omni custodia serua cor tuum, quia ex ip-24 so vita procedit. Remoue a te os prauũ, 25 & detrahentia labia sint procul a te. Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præce-26 dant gressus tuos. Dirige semitam pedibus 27 tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Ne declines ad dexteram neq; ad sinistram: auerte pedem tuum à malo. vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ vero sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinere autem tua pace producet.

CAPVT V.

1 Fili mi, attende ad sapientiam meam, & A prudẽtiæ meæ inclina aurem tuam, vt 2 custodias cogitationes, & disciplinã labia 3 tua conseruent. *Fauus enim stillãs labia 4 meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima aũt illius amara, quasi absynthium. 5 & acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gres-6 sus eius penetrant: per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuesti-7 gabiles. Nunc ergo fili mi, audi me, & ne 8 recedas a verbis oris mei. Longè fac ab ea 9 viam tuam, & ne appropinques foribus do-B mus eius. Ne des alienis honorem tuum, 10 & annos tuos crudeli. ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint 11 in domo aliena, & gemas in nouissimis, quãdo consumpseris carnes tuas & corpus 12 tuum, & dicas, Cur detestatus sum discipli-D nam, & increpationibus non acquieuit cor 13 meum, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam? 14 Pene fui in omni malo, in medio ecclesiæ 15 & synagogæ. Bibe aquam de cisterna tua, 16 & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui 17 foras, & in plateis aquas tuas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. 18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum mu-19 liere adolescentiæ tuæ: cerua charissima, & D gratissimus hinnulus, vbera eius inebriẽt te in omni tẽpore, in amore eius delectare iugi-20 ter. Quare seduceris fili mi, ab aliena, & fo-21 uẽris in sinu alterius? Respicit dñs vias hominis, & omnes gressus eius considerat. 22 Iniquitates suæ capiunt impiũ, & funibus 23 peccatorum suorum cõstringitur. Ipse morietur quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

*Ne intendas fallaciæ mulieris.

Iob 21.a. 4. & 34.c 21.

CAPVT VI.

1 Fili mi, si spopõderis pro amico A tuo, defixisti apud extraneum 2 manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus pro-3 prijs sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manũ proximi tui. Discurre, fe-4 stina, suscite amicum tuũ: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ 5 tuæ. Eruere quasi damula de manu, & qua-6 si auis de manu aucupis. Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce 7 sapientiam: quæ cum non habeat ducem, 8 nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod 9 comedat. Vsquequo piger dormies? quãdo cõ-10 surges à somno tuo? Paululũ dormies, pau-B lulũ dormitabis, paululũ cõseres manus vt 11 dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & ege-12 stas lõgè fugiet à te. Homo apostata, vir in-13 utilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, 14 terit pede, digito loquitur. prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia 15 seminat: huic ex templo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit vltra 16 medicinam. Sex sunt quæ odit Dominus, 17 & septimum detestatur anima eius: Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus 18 effundentes innoxium sanguinem. Cor machinãs cogitationes pessimas, Pedes ve-19 loces ad currẽdum in malum: Proferentẽ C mendacia testẽ fallacem. Et eum, qui semi-20 nat inter fratres discordias. Conserua fili mi, præcepta patris tui, & ne dimittas legẽ 21 matris tuæ. Liga ea in corde tuo iugiter, & 22 circunda gutturi tuo. Cũ ambulaueris, gra-diantur tecũ: cum dormieris custodiant te, 23 & euigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ incre-24 patio disciplinæ. Vt custodiant te a mulie-25 re mala: & a blanda lingua extraneæ. Non concupiscat pulchritudinẽ eius cor tuũ. ne 26 capiaris nutibus illius. precium enim scorti vix est vnius panis: mulier autẽ viri pre-27 ciosam animam capit. Nunquid potest ho-D mo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta

insidijs

18.

Iuf. 34.d 33.

ea 4.

menta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa, cũ quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet. * Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animã suã: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquã precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

* & liberabit se.

CAPVT VII.

Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, honora Dñm & valebis: præter eum vero ne timueris alienum. Serua mandata mea & viues: & legẽ meam quasi pupillam oculi tui, liga eam in digitis tuis, scribe illã in tabulis cordis tui. Dic sapientiæ, Soror mea es, & prudentiam voca amicã tuã. Vt custodiat te a muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cãcellos prospexi, & video paruulos, considero vecordẽ iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur in obscuro, aduesperascente die, in noctis tenebris & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumq; deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea, idcirco egressa sum i occursum tuũ, desiderãs te videre, & reperi. Intexui funibus lectulum meũ, straui tapetibus pictis ex Ægypto: aspersi cubile meũ myrrha, & aloe, & cinnamomo. Veni, inebriemur vberibus, & fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies. Nõ est enim vir in domo sua, abijt via longissima: sacculum pecuniæ secu tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est in domũ suã. Irretiuit eũ multis sermonibus, & blanditijs labiorũ protraxit illũ. Statim eã sequitur quasi bos ductus ad victimã, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueũ, & nescit quod de periculo animæ illius agitur. Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abstrahatur in vijs illius mẽs tua, neq; decipiaris semitis eius: multos n. vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea: Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

Vea 2.

capien tas 14.

CAPVT VIII.

Numquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? In summis excelsisque verticibus super viam, in medijs semitis stans, iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loquitur, dicẽs: O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominũ. Intelligite paruuli astutiã, & insipientes animaduertite. Audite quoniam de rebus magnis locutura sum, & aperientur labia mea vt recta prædicent. Veritatẽ meditabitur guttur meũ, & labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum. Recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus sciẽtiã. Accipite disciplinam meam, & nõ pecuniam: doctrinam magis, quam aurũ eligite. Melior est enim sapientia cunctis opibus preciosissimis: & omne desiderabile ei nõ potest comparari. Ego sapientia habito in cõsilio, & eruditis intersum cogitationibus. Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam & viam prauam, & os bilingue detestor. Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant: & legum cõditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui mane vigilant ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & gemina mea argento electo. In vijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, necdum fontes aquarũ eruperant. Necdum montes graui mole cõstiterant, ante * colles ego parturiebar, adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ. Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, Quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ. Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Nunc ergo filij audite me, Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus homo qui audit me, &

Iob. 28. c. 15. Sup. 9. a. 9.

Sapien. 9 b. 9.

*omnes.

qui

qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. 35 Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino: 36 qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPVT IX.

1 A SApientia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septem. 2 Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. 3 Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis, 4 Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est, 5 Venite, comedite panem B meum, & bibite vinum quod miscui vobis. 6 Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ 7 Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & q arguit 8 impium, sibi maculam generat. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te 9 Da sapienti occasionem, C & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. 10 Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum prudentia. 11 Per me enim multiplicabuntur 12 dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum. 13 Mulier stulta & 14 clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens: 15 sedit in foribus domus suæ D super sellam, in excelso vrbis loco, vt vocaret transeuntes per viam & pergentes itinere suo. 16 Quis est paruulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est, 17 Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior 18 Et ignorauit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. –Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos: nam qui abscesserit ab ea, saluabitur.

Sup. 1. a 7. Psal. 110. b 10. Eccl. 1. b. 16. Ibid. 28. d 23. *–12.*

PARABOLAE SALOMONIS.

CAPVT DECIMVM.

1 A FILIVS sapiens lętificat patrem: filius verò stultus mœstitia est matris suæ.

2 Nil proderũt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte.

3 Non affliget Dominus fame animam iusti: & insidias impiorum subuertet.

4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.

–Qui nititur mendacijs, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aues volantes. *–12.*

5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.

6 Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas. *–5.*

7 Memoria iusti cum laudibus: & nomen B impiorum putrescet.

8 Sapiens corde præcepta suscipiet: stultus cæditur labijs.

9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. qui autem deprauat vias suas, manifestus erit.

10 Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labijs verberabitur. *Eccl. 27. d 25.*

11 Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem

12 Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas. *1 Pet. 4. b. 8. 2. Cor. 13. a. 4.*

13 In labijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.

14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

15 Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: C pauor pauperum, egestas eorum

16 Opus iusti, ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.

17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat

18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est

19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.

22 Benedictio Domini diuites facit, nec sociabitur *eis afflictio. **ei 1.*

23 Quasi per risum stultus operatur scelus: sa-D pientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum iustis dabitur

25 Quasi tempestas transiens nõ erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his, qui miserunt eum.* **in via.*

27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breuiabuntur

28 Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo simplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum.

30 Iustus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.

31 Os iusti parturiet sapientiam: * lingua prauorum peribit. **& 4.*

32 Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.

CAPVT XI.

Inf. 20. b. 10. d. 23.

1 A Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquũ voluntas eius.

2 ¶ Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3 ¶ Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.

Eccl. 5. c. 20.

4 ¶ Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte.

5 ¶ Iustitia simplicis diriget viam eius: in impietate sua corruet impius.

6 ¶ Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.

Sap. 5. c. 16.

7 ¶ Mortuo homine impio nulla erit vltrà spes, & expectatio solicitorum peribit.

8 ¶ Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo.

9 ¶ Simulator ore decipit amicum suum: iusti B autem liberabuntur scientia.

* exultabit 7

10 ¶ In bonis iustorum *exaltabitur* ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

11 ¶ Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.

12 ¶ Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

13 ¶ Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum.

14 ¶ Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.

15 ¶ Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.

16 ¶ Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti habebunt diuitias.

17 ¶ Benefacit animæ suæ vir misericors: qui C autem crudelis est, etiam propinquos abijcit.

18 ¶ Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitias merces fidelis.

19 ¶ Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem. 20 ¶ Abominabile domino cor prauum, & voluntas eius in ijs qui simpliciter ambulant.

21 ¶ Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur.

22 ¶ Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23 ¶ Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

24 ¶ Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 ¶ Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 ¶ Qui abscondit frumenta maledicetur in D populis: benedictio autem super caput vendentium.

27 ¶ Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 ¶ Qui confidit in diuitijs suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.

29 ¶ Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est seruiet sapienti.

30 ¶ Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.

1. Pet. 4. d. 18.

31 ¶ Si iustus in terra recipit, quantò magis impius & peccator?

CAPVT XII.

1 A Qvi diligit disciplinam, diligit sciẽtiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.

* sibi

2 ¶ Qui bonus est, hauriet * gratiam à Domino: qui autẽ confidit in cogitationibus suis impiè agit.

3 ¶ Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.

4 ¶ Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius quæ confusione res dignas gerit.

5 ¶ Cogitationes iustorum, iudicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 ¶ Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.

7 ¶ Verte impios, & non erunt: domus autem B iustorum permanebit.

8 ¶ Doctrina sua noscitur vir: qui autẽ vanus & excors est, patebit contemptui.

Eccl. 10. d. 30.

9 ¶ Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane.

10 ¶ Nouit iustus iumentorum suorũ animas: viscera autem impiorum crudelia.

Eccl. 20. d. 30. Inf. 28. c. 19.

11 ¶ Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium, stultissimus est.

-12 * vinis 10

Qui suauis est *in vini* moderationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 ¶ Desiderium impij monimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13 ¶ Propter peccata labiorum ruina proximat C malo: effugit autem iustus de angustia.

14 ¶ De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 ¶ Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 ¶ Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

* index 14

17 ¶ Qui quod nouit loquitur, *iudex* iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 ¶ Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.

19 ¶ Labium veritatis firmum erit in perpetuũ: qui autem testis est repentinus, concinnat D linguam mendacij.

20 ¶ Dolus in corde cogitantium mala, qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 ¶ Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

22 ¶ Abominatio est Domino labia mendacia:

qui

qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 ¶Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium prouocat stultitiam.

24 ¶Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.

25 ¶Mœror in corde viri humiliabit illū: & sermone bono lætificabitur.

26 ¶Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 ¶Non inueniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28 ¶ In semita iustitiæ vita: iter autem deuium ducit ad mortem.

CAPVT XIII.

1 A Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.

2 ¶ De fructu oris ˈsuiˈ homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua. (–1.)

3 ¶Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 ¶ Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 ¶ Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 ¶Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7 ¶Est quasi diues cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis diuitijs sit.

8 B ¶Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est increpationem nō sustinet.

9 ¶Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 ¶Inter superbos semper iurgia sunt: qui aūt agunt oīa cum consilio, reguntur sapientia.

11 ¶Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.

12 ¶Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

13 ¶ Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.

C –Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt & miserantur.ˈ (–23.)

14 ¶Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

15 ¶Doctrina bona dabit gratiam: in itinere cōtemptorum vorago.

16 ¶Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17 ¶Nuncius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18 ¶ Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19 D ¶Desideriū si cōpleatur, delectat aīam: detestātur stulti eos qui fugiunt mala.

20 ¶Qui cum sapientibus graditur, sapiēs erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 ¶Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.

22 ¶Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.

23 ¶Multi cibi in noualibus patrum: & ᵇalijsˈ cōgregantur absque iudicio. (ᵇ alij 13.)

24 ¶Qui parcit virgæ*, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit. (*Sup. 4. Inf. 23. d. 13. Eccl. 30. a. 1.)

25 ¶Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPVT XIIII.

1 A Sapiens mulier ædificat domum suam: insipiēs extructam quoque manibus destruet.

2 ¶‖Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via. (‖ Iob. 12. a. 4.)

3 ¶In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientum custodiunt eos.

4 ¶Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

5 ¶Testis fidelis non mentietur: profert autē mendacium dolosus testis.

6 ¶Quærit derisor sapientiam, & nō inuenit: doctrina prudentium facilis.

7 ¶Vade contra virum stultum, & ᵇnescitˈ labia (ᵇ nescite 4.)

8 prudentiæ. ¶ Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorū errans.

9 ¶Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

10 B ¶ Cor quod nouit amaritudinē animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.

11 ¶ Domus impiorum delebitur: tabernacula * iustorum germinabunt. (* verò 6.)

12 ¶ Est via quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem. (Inf. 16. d. 25.)

13 ¶ Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

14 ¶ Vijs suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15 ¶Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

–Filio doloso nihil erit boni: seruo aūt sapiēti prosperi erūt actus, & dirigetur via eius'. (–14.)

16 ¶ Sapiens timet, & declinat a malo, stultus transilit & confidit.

17 ¶Impatiens operabitur stultitiam: & virᵇ versutusˈ odiosus est. (ᵇ verbosus 18.)

18 C ¶Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19 ¶ Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.

20 ¶ˈEtiam proximo suo pauper odiosusᵇ erit: amici verò diuitum multi. (ᵇ est 6.)

21 ¶Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

–Qui credit in domino, misericordiam di- (–4.)

22 ligit. ¶Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23 ¶In omni opere –bonoˈ erit abundantia: vbi aūt verba sunt plurima, ibi frequenter ege- (–6.)

24 stas ¶Corona sapientum, diuitiæ eorum, fatuitas stultorum imprudentia.

25 ¶ Liberat animas testis fidelis: & profert mēdacia versipellis.

26 ¶ In timore domini fiducia fortitudinis, & D filijs eius erit spes.

27 ¶ Timor domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

28 ¶ In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 ¶ Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 ¶ Vita carnium sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.

31 ¶ ‖ Qui calumniatur egentem, exprobat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis. (‖ Inf. 17. a. 5.)

32 ¶ In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.

33 ¶ In corde prudentis requiescit sapientia[1], & indoctos[2] quosque erudiet. ([2] quoq; 16)

34 ¶ Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 ¶ Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

1 A Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem. (Inf. 25. c. 15.)

2 ¶ Lingua sapientum ornat sciētiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 ¶ In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos.

4 ¶ Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 ¶ Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet. –In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabūtur[1]. (–12.)

6 ¶ Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

7 ¶ Labia sapientum disseminabunt scientiā: cor stultorum dissimile erit.

8 ¶ ‖ Victimæ impiorum abominabiles domi- B no: vota iustorum placabilia. (‖ Eccl. 34. c. 21.)

9 ¶ Abominatio est domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo. (–6.)

10 ¶ Doctrina mala deserentium viam–vitę[1], qui increpationes odit, morietur.

11 ¶ Infernus & perditio coram domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12 ¶ Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur

13 ¶ ‖ Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus. (‖ Inf. 17. d. 22.)

14 ¶ Cor sapiens quærit doctrinam, & os stultorum pascitur imperitia.

15 ¶ Omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge conuiuium.

16 ¶ Melius est parum cum timore dñi: quàm thesauri magni & insatiabiles.

17 ¶ Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.

18 ¶ Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens C est, mitigat suscitatas.

19 ¶ Iter[2] pigrorum[1] quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo. ([2] impiorū.)

20 ¶ Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21 ¶ Stultitia, gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22 ¶ Dissipātur cogitationes, vbi nō est cōsiliū: vbi vero sunt plures cōsiliarij, cōfirmantur.

23 ¶ Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.

24 ¶ Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.

25 ¶ Domum superborum demolietur dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

26 ¶ Abominatio dñi cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus–firmabitur ab eo[1]. (–1.)

27 ¶ Conturbat domum suam qui sectatur aua D ritiam: qui autem odit munera, viuet. –‖ Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem domini declinat omnis à malo. (‖ Inf. 16. a 6. –13.)

28 ¶ Mens iusti meditabitur[2] obedientiam[1]: os impiorum redundat malis. ([2] sapientiam 8.)

29 ¶ Lōgè est dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.

30 ¶ Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.

31 ¶ Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.

32 ¶ Qui abijcit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus possessor est cordis.

33 ¶ Timor domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

1 A Hominis est animam præparare, & domini gubernare linguam.

2 ¶ Omnes viæ[2] hominis[1] patent oculis eius, spirituum ponderator est dominus. ([2] hominū 15.)

3 ¶ Reuela domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 ¶ Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus: impium quoq; ad diem malum

5 ¶ Abominatio domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens. –Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias[1]. (–14.)

6 ¶ ‖ Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore dñi declinatur à malo. (‖ Sup. 15. d. 27.)

7 ¶ Cū placuerint domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

8 ¶ Melius est parum cum iustitia, quàm mul- B ti fructus cum iniquitate.

9 ¶ Cor hominis disponit viam suam: sed domini est dirigere gressus eius.

10 ¶ Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.

11 ¶ Pondus & statera iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides [b]seculi.[1]

b seculi. 4.

12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.

13 ¶ Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, [b]deridetur[1].

b diligetur 1.

14 ¶ Indignatio regis, nuncij mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 ¶ In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.

16 ¶ Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia preciosior est argento.

17 ¶ Semita iustorum declinat mala: custos animæ suæ seruat viam suam.

18 ¶ Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 ¶ Melius est humiliari cum mitibus, quam diuidere spolia cum superbis.

20 ¶ Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 ¶ Qui sapiēs est corde, appellabitur prudēs: & qui dulcis eloquio, maiora reperiet.

22 ¶ Fons vitæ eruditio possidētis: doctrina stultorum, fatuitas.

23 ¶ Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam.

24 ¶ Fons mellis composita verba: dulcedo animæ* sanitas ossium.

** & 5.*

25 ¶ ‖ Est via quæ videtur homini recta, & [b]nouissima eius ducunt[1] ad mortem.

‖ Su. 14. b. b. 12.

b nouissimum eius ducit 23.

26 ¶ Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum:

27 ¶ vir impius fodit malū, & in labijs eius ignis ardescit.

28 ¶ Homo peruersus suscitat lites, & verbosus separat principes.

29 ¶ Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.

30 ¶ Qui attonitis oculis cogitat praua, mordēs labia sua perficit malum.

31 ¶ Corona dignitatis senectus, quæ in vijs iustitiæ reperietur.

32 ¶ Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.

33 ¶ Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.

CAPVT XVII.

1 Melior est buccella sicca cū gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.

2 ¶ ‖ Seruus sapiens dominabitur filijs stultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.

‖ Ecc. 10. d. 28. Inf. 27. d. 21.

3 ¶ Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 ¶ Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labijs mendacibus.

5 ¶ ‖ Qui despicit pauperē, exprobrat factori ei*: & q̄ ruina lætatē alterius, non erit īpunitus.

‖ Su. 14. d. 31.

6 ¶ Corona senum, filij filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 ¶ Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

8 ¶ Gemma gratissima expectatio præstolantis: quocunq; se vertit, prudenter intelligit.

9 ¶ Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10 ¶ Plus proficit correptio apud prudentem, q̄ centum plagæ apud stultum.

11 ¶ Semper iurgia quærit malus: angelus autē crudelis mittetur contra eum.

12 ¶ Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, q̄ fatuo confidenti sibi in stultitia sua.

13 ¶ ‖ Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

‖ Ro. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b 6. ‖ 1. The. 5. c. 15.

14 ¶ ‖ Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.

15 ¶ ‖ Qui iustificat impium, & qui condemnat iustū, abominabilis est vterq; apud Deum.

Inf. 20. c. 22. ‖ Isai. 5. c. 23.

16 ¶ Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? –Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala[1].

–16.

17 ¶ Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur.

18 ¶ Stultus homo plaudet manibus, cum spoponderit pro amico suo.

19 ¶ Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat os [b]suum[1], quærit ruinam.

b ostium suum. 1.

20 ¶ Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 ¶ Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

22 ¶ ‖ Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.

‖ Su. 15. b 13.

23 ¶ Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.

24 ¶ ‖ In facie prudētis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

‖ Ecc. 2. c. 14. 8. a. 1.

25 ¶ Ira patris filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 ¶ Non est bonum, damnū inferre iusto: nec percutere principem qui recta iudicat.

27 ¶ ‖ Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est, & præciosi spiritus vir eruditus.

‖ Iacob 1. c. 19.

28 ¶ Stultus quoq; si tacuerit, sapiēs reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPVT XVIII.

1 Occasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 ¶ Nō recipit stultus verba prudētiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

3 ¶ Impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 ¶ Aqua profunda verba ex ore viri: & torrēs redundans fons sapientiæ.

5 ¶ Accipere personam impij–in iudicio[1] non est bonum, vt declines a veritate iudicij.

–3.

6 ¶ Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat.

8 Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.

9 Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato? *[1. Ioh. 1. c. 8. 3. Reg. 8. e. 46. 2. Par. 6. g. 36. Eccl. 7. c. 21.]*

10 Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.

12 Aurem audientem & oculum videntem, Dominus fecit vtrunque.

13 Noli diligere somnũ, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus. *[Sup. 12. a. 1.]*

14 Malum est, malũ est, dicit omnis emptor: & cùm recesserit, tunc gloriabitur. *[Inf. 20. d. 23.]*

15 Est aurum, & multitudo gemmarum: vas autem preciosum labia scientiæ.

16 Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. *[Inf. 27. b. 13.]*

17 Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.

18 Cogitationes cõsilijs roborantur, & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Et qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulẽter, & dilatat labia sua, ne cõmiscearis.

20 Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris. *[Exo. 21. c. 16. Leuit. 20. b. 9. Matt. 15. a. 4.]*

21 Hæreditas ad quã festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.

22 Ne dicas, Reddam malum*: expecta Dominum, & liberabit te. *[Sup. 17. c. 13. Rom. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9. 1. Th. 5. c. 15. *pro malo]*

23 Abominatio est apud Dominum pondus, & pondus: statera dolosa non est bona.

24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viã suã?

25 Ruina est homini deuotare sãctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris. *[Sup. 11. a. 1. 20. b. 10.]*

28 Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

29 Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities.

30 Liuor vulneris absterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.

CAPVT XXI.

1 Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.

2 Omnis via viri, recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam & iudicium magis placet Domino, quàm victimæ. *[iustitiam 1. & 12.]*

4 Exaltatio oculorum est dilatatio, cordis lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 Qui cõgregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 Peruersa via viri, aliena est, qui autem mũdus est, rectum opus eius.

9 Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi. *[Inf. c. 19. 25. d. 24.]*

10 Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Mulctato pestilente sapiẽtior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet sciẽtiã. *[Sup. 19. d. 24.]*

12 Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios à malo. *[in malum 8.]*

13 Qui obturat aurem suam ad clamorẽ pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationem maximam.

15 Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem.

16 Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

18 Pro iusto dabitur impius: & pro rectis, iniquus.

19 Melius est habitare in terra deserta, quã cum muliere rixosa & iracunda. *[Eccl. 25. c. 22. Inf. 25. d. 24. Sup. b. 9.]*

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21 Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam & gloriam.

22 Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxitque robur fiduciæ eius. *[detraxitque 1.]*

23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam.

24 Superbus, & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: 26 tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

27 Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. *[Isa. 1. d. 13. quia 4.]*

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPVT XXII.

1 Melius est nomẽ bonum, quàm diuitiæ multæ: super argentũ & aurum, gratia bona. *[Eccl. 7. a. 2. enim.]*

2 Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.

ri, & quasi sopitꝰ gubernator amisso clauo.
25 ♀& dices, Verberauerunt me, sed nō dolui: traxerūt me, & ego non sensi. Quando euigilabo & rursus vina reperiam?

CAPVT XXIIII.

1 NE æmuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: 2 ♀ quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquūtur.
3 ♀Sapientia ædificabitur domus, & pruden-
4 tia roborabitur. ♀In doctrina replebuntur cellaria vniuersa substantia pretiosa & pulcherrima.
5 ♀Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.
6 ♀Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus vbi multa consilia sunt.
7 ♀Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.
8 ♀Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.
9 ♀Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.
10 ♀Si desperaueris lapsus in die angustiæ imminuetur fortitudo tua.
11 ♀Erue eos qui ducuntur ad mortē: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.
12 ♀Si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem B animæ tuæ nihil fallit, redderq; homini iuxta opera sua.
13 ♀Comede fili mi, mel, quia bonum est, &
14 fauum dulcissimum gutturi tuo: ♀sic & doctrina sapientiæ animæ tuę: quā cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit.
15 ♀Ne insidieris, & quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius.
16 ♀Septies enim cadet iustus, & resurget: impij autem corruet in malum.
17 ♀Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
18 & in ruina eius ne exultet cor tuū: ♀ne fortè videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.
19 ♀Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris
20 impios: ♀quoniam non habent futurorum C spem mali, & lucerna impiorum extinguetur.
21 ♀Time Dominum, fili mi, & regem: & cum
22 detractoribus nō commiscearis: ♀quoniam repente consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit?
23 ♀Hæc quoque sapientibus,
Cognoscere personam in iudicio, non est bonum.
24 ♀Qui dicunt impio, iustus es: maledicent
25 eis populi, & detestabuntur eos tribus: ♀qui arguunt eum laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio.
26 ♀Labia deosculabit qui recta verba rūdet.
27 ♀Præpara foris opus tuum, & diligēter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.
28 ♀Ne sis testis frustra contra proximum tuū, D nec lactes quenquam labijs tuis.
29 ♀Ne dicas, Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam vnicuiq; secundum opus suum.
30 ♀Per agrum hominis pigri transiui, & per
31 vineā viri stulti: ♀& ecce totum repleuerāt vrticę, & operuerāt superficiem eius spinæ,
32 & maceria lapidum destructa erat. ♀Quod cū vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. ‖ Vsquequo piger, dor-
33 mies? vsquequo de somno cōsurges? ♀Parū inquam dormies, modicū dormitabis, pau-
34 xillum manus cōseres vt quiescas: ♀& veniet tibi, quasi cursor, egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPVT XXV.

1 A HÆ quoq; parabolę Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.
2 ♀Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum inuestigare sermonem.
3 ♀Cęlum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.
4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur
5 vas purissimum: ♀aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.
6 ♀Ne gloriosus appareas coram rege, & in lo-
7 co magnorum ne steteris. ♀melius est enim vt dicatur tibi, Ascēde huc: quàm vt humilieris coram principe.
8 ♀Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurB gio cito: ne postea emendare non possis, cū dehonestaueris amicum tuum.
9 ♀Causam tuam tracta cum amico tuo, & se-
10 cretum extraneo ne reueles: ♀ne fortè insultet tibi cum audierit, & exprobare non cesset.
Gratia & amicitia liberant, quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.
11 ♀Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.
12 ♀Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem.
13 ♀Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
14 ♀Nubes & ventus, & pluuiæ non sequētes; vir gloriosus & promissa non complens.
15 ♀Patientia lenietur princeps, & lingua mol- C lis confringet duritiam.
16 ♀Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.
17 ♀Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.
18 ♀Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.
19 ♀Dens putridus, & pes lassus, qui sperat su-
20 per infideli in die angustiæ, ♀& amittit pallium in die frigoris.

Margin notes: Sup. 23. b. 17. — lapsus 7. — Ps. 81. — in die. — Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Ecc. 4. a. 1. –20. — Su. 20. c. 22. — Su. 6. b. 9 –14. — –13. — Su. 15. a. 1.

18 ¶Qui seruat ficum comedet fructus eius & qui custos est Domini sui glorificabitur.

19 ¶Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium: sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

[Ecc. 14. b. 20.] 20 ¶‖Infernus & perditio nunquam implétur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

[Su. 17. a. 3.] 21 ¶‖Quomodo probatur in conflatorio argẽtum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

D [–13.] –Cor iniqui inquirit mala: cor autem rectũ inquirit scientiam.

22 ¶Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente désuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

23 ¶Diligenter agnosce vultũ pecoris tui, tuosque greges considera. 24 ¶nõ enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur * in generatione & generationem. [*tibi.]

25 ¶Aperta sunt prata, & apparuerũt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

[1. Timo. 6. b. 8.] 26 ¶‖Agni *ad vestimentum tuum, & hædi, *agri precium. [*sunt. *ad]

27 ¶Sufficiat tibi lac caprarũ in cibos tuos, & in necessaria dom⁹ tuę: & ad victũ ancillis tuis.

CAPVT XXVIII.

A 1 Fugit impius nemine persequẽte: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 ¶Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 ¶Vir pauper calũnians pauperes: similis est imbri vehementi in quo paratur fames.

4 ¶Qui derelinquunt legem laudant impium, qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 ¶Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

[Su. 19. a. 1.] 6 ¶‖Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm diues in prauis itineribus.

B 7 ¶Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 ¶Qui coaceruat diuitias vsuris & fęnore liberali, in pauperes congregat eas.

9 ¶Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 ¶Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius. [–1.]

11 ¶Sapiens sibi videtur vir diues, pauper autẽ prudens scrutabitur eum.

12 ¶In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impijs ruinæ hominum.

13 ¶Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui aut cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

C 14 ¶Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

15 ¶Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 ¶Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam longi fient dies eius.

17 ¶Hominem qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacũ fugerit, nemo sustinet.

18 ¶Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vijs, concidet semel.

19 ¶‖Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. [Su. 12. b. 11. Ecc. 20. d. 30.]

20 ¶Vir fidelis multùm laudabitur: ‖qui autem festinat ditari, non erit innocens. [Sup. 13. b. 11. 20. c. 21. 23. a. 4.]

D 21 ¶Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem.

22 ¶Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quod egestas perueniet ei.

23 ¶Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit.

24 ¶Qui subtrahit aliquid a patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatũ: particeps homicidæ est.

25 ¶Qui se iactat & dilatat, iurgia cõcitat: qui verò sperat in Domino sanabitur.

26 ¶Qui cõfidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse laudabitur. [salvabitur. 6.]

27 ¶Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 ¶Cùm surrexerint impij, abscõdẽtur hoĩes: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAPVT XXIX.

A 1 Viro qui corripiẽtem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

2 ¶In multiplicatione iustorum lætabitũ vulgus: cum impij sumpserunt principatum, gemet populus.

3 ¶Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: ‖qui autem nutrit scorta, perdet substantiam. [Lu. 15. c. 13.]

4 ¶Rex iustus erigit terram: vir auarus destruet eam.

5 ¶Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6 ¶Peccantem virũ iniquũ inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit.

B 7 ¶Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 ¶Homines pestilentes dissipant ciuitatem: sapientes vero auertunt furorem.

9 ¶Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, nõ inueniet requiem.

10 ¶Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

11 ¶Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt & reseruat in posterum.

12 ¶Princeps q libenter audit verba mendacij,

omnes

VERBA LAMVELIS REGIS.

Visio qua erudiuit eum mater sua. 1.

CAPVT XXXI.

2 A QVID dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte 3 votorum meorum? ꝗNe dederis mulieribus substantiā tuam, & [b]diuitias [l]tuas ad delendos reges.

[b] vias 1.

4 ꝗNoli regibus ô Lamuel, noli regib[9] dare vinū: quia nullū secretū est vbi regnat ebrie-5 tas: ꝗne forte bibāt, & obliuiscātur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 ꝗ Date siceram mœrentibus, & vinum his 7 qui amaro sunt animo: ꝗ bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.

8 ꝗAperi os tuum muto, & causis omnium fi-9 liorum qui pertranseunt: ꝗ aperi os tuum, decerne quod iustum est, & [v]iudica[l]inopem & pauperem.

[v] vindica. —1.

10 B ꝗMulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius.

11 ꝗ Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit.

12 ꝗ Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 ꝗQuæsiuit lanam, & linum, & operata est cōsilio manuum suarum.

14 ꝗFacta est quasi nauis institoris de longè portans panem suum.

15 ꝗEt de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 ꝗConsiderauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.

17 ꝗAccinxit fortitudine lumbos suos, & robo-18 rauit brachium suum. ꝗ Gustauit & vidit[l], quia bona est negociatio eius, nō extinguetur in nocte lucerna eius. —1.

19 C ꝗManum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum.

20 ꝗ Manum suā aperuit inopi, & palmas suas 21 extendit ad pauperem. ꝗ Non timebit domui suæ a frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22 ꝗStragulatam vestē fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.

23 ꝗ Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 ꝗ Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 D ꝗ Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo.

26 ꝗOs suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.

27 ꝗCōsiderauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.

28 ꝗ Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt: vir eius, & laudauit eam.

29 ꝗMultæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.

30 ꝗFallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens dominum, ipsa laudabitur.

31 ꝗDate ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.

Libri Prouerbiorum Finis.

ignoro, vtrum sapiēs an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui & solicitus fui, & est quicquam
20 tam vanum? ¶ Vnde cessaui, renunciauitque
21 cor meum vltra laborare sub sole. ¶ Nam cùm alius laboret in sapiētia & doctrina & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit, & hoc[b] ergo vanitas & magnū malum.
22 ¶ Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub
23 sole cruciatus est? ¶ Cuncti dies eius doloribus & erumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, & hoc nonne vanitas est?
24 ¶ Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere aiæ suę bona de laboribus suis?
25 & hoc de manu Dei est. ¶ Quis ita deuora-
26 bit, & delicijs affluet vt ego? ¶ Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionē & curā superfluā, vt addat & cōgreget & tradat ei qui placuit Deo, sed & hoc vanitas est, & cassā solicitudo mentis.

[b] *quoque.*

CAPVT III.

1 A Omnia tempus habent, & suis spacijs transeunt vniuersa sub cœlo.
2 ¶ Tempus nascendi, & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.
3 ¶ Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 ¶ Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 ¶ Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.
6 ¶ Tempus acquirendi, & tempus perdendi
Tempus custodiendi, & tempus abijciendi.
7 ¶ Tempus scindendi, & tempus consuendi.
B Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 ¶ Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 ¶ Quid habet amplius homo de labore suo?
10 ¶ Vidi afflictionem quam dedit Deus filijs
11 hominum, vt distendantur in ea. ¶ Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab ini-
12 tio vsq; ad finem. ¶ Et cognoui quod nō es-
C set melius nisi lætari, & facere benè in vita
13 sua. ¶ Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonū de labore suo, hoc donū
14 Dei est. ¶ Didici quòd omnia opera q̃ fecit Deus, perseuerent in perpetuum: non possumus eis quicquā addere, nec auferre, quæ
15 fecit Deus vt timeatur. ¶ Quod factum est ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fue-
16 runt: Deus instaurat quod abijt. ¶ Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco
17 iustitiæ iniquitatem. ¶ Et dixi in corde meo, Iustum & impium iudicabit Deus, & tem-
18 pus oīs rei tūc erit. ¶ Dixi ī corde meo de fi-
D lijs hoīum vt probaret eos Deus: & ostende-
19 ret similes esse bestijs. ¶ Idcirco vnus interitus est hoīs & iumentorū, & æqua vtriusq; cōditio: sicut morit homo, & sic illa moriūtur, similiter spirant oīa, & nihil habet homo iumēto amplius, cūcta subiacēt vanita-
20 ti. ¶ Et oīa pergūt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertūtur.
21 ¶ Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascēdat sursum, & si spiritus iumentorum de-
22 scendat deorsum? ¶ Et deprehendi nihil esse melius quàm lętari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat.

CAPVT IIII.

1 A Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem cōsolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ,
2 cunctorum auxilio destitutos. ¶ Et laudaui
3 magis mortuos, quàm viuentes, & fœliciorem vtroq; iudicaui qui necdum natus est,
4 nec vidit mala quæ sub sole fiunt. ¶ Rursum contemplatus sum omnes labores hominum: & industrias animaduerti patére inuidiæ proximi, & in hoc ergo vanitas, & cura
5 superflua est. ¶ Stultus complicat manus
6 suas, & comedit carnes suas, dicens: ¶ Melior est pugillus cum requie, quā plena vtra-
B que manus cum labore, & afflictione ani-
7 mi. ¶ Considerans reperi & aliam vanitatem
8 sub sole. ¶ vnus est, & secūdum non habet, non filium, non fratrem: & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicens, Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quo-
9 que vanitas est & afflictio pessima. ¶ Melius est ergo duos esse simul, quàm vnum: habent enim emolumentum societatis suæ:
10 ¶ si vnus ceciderit, ab altero fulcietur: væ
C soli, quia cùm ceciderit, non habet suble-
11 uantem se. ¶ Et si dormierint duo, fouebun-
12 tur mutuo: vnus quomodo calefiet? Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rum-
13 pitur. ¶ Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit præuidere in
14 posterum. ¶ Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediaē ad regnum: & alius
15 natus in regno, inopia consummatur. ¶ Vi-
D di cunctos viuētes qui ambulāt sub sole cū
16 adolescēte secūdo qui cōsurget pro eo. ¶ Infinitus numerus est populi omniū qui fuerunt ante eū: & qui posteà futuri sunt, nō lætabūtur in eo, sed & hoc vanitas & afflictio
17 spiritus. ¶ Custodi pedem tuum ingrediens domū Dei, & appropinqua vt audias. ‡ Multo enim melior est obediētia, quā stultorū victimæ, qui nesciunt quid faciant mali.

‡ 1. Re. 15. c. 28. Os. 6. a. 6.

CAPVT V.

1 A NE temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferẽdum sermonem coram Deo. Deus enim in cęlo, & tu super terram: idcirco sint pauci ser-2 mones tui. ⁋Multas curas sequũtur somnia, & in multis sermonibus inuenietur stulti-3 tia. ⁋Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet n. ei infidelis & stulta ꝓmissio: 4 sed quodcunq; voueris, redde. ⁋ multoque melius est non vouere, quàm post votũ pro-5 missa non reddere. ⁋Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam: neq; dicas co-B ram angelo. Nõ est prouidẽtia: ne fortè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cũ-6 cta opera manuũ tuarum. ⁋ Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates & sermo-7 nes innumeri: tu vero Deũ time. ⁋Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia, & subuerti iustitiã in prouincia, non mireris sup hoc negocio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoq; eminẽtiores sunt 8 alij. ⁋& insuper vniuersæ terræ rex imperat 9 seruienti. ⁋Auarus non implebitur pecunia: C & qui amat diuitias, fructum nõ capiet ex 10 eis: & hoc ergo vanitas. ⁋ Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedũt eas: Et quid prodest possessori, nisi ꝙ cernit diuitias oculis 11 suis? ⁋ Dulcis est somnus operanti, siue parũ, siue multum comedat: saturitas autem 12 diuitis non sinit eũ dormire. ⁋ ‖ Est & alia infirmitas pessima, quã vidi sub sole: diui-13 tiæ cõseruatæ in malũ dñi sui. ⁋Pereũt. n. in afflictione pessima: generauit filium, qui in 14 summa egestate erit. ⁋‖Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur. & ni-15 hil auferet secũ de labore suo. ⁋ Miserabilis prors⁹ infirmitas, qũo venit, sic reuertetur. Quid ergo podest ei, ꝙ laborauit in ventũ? 16 ⁋Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tene-D bris, & in curis multis, & in ærũna atq; tri-17 stitia. ⁋Hoc itaq; visũ est mihi bonũ, vt comedat qs & bibat, & fruatur lætitia ex ᵃlabore suo quo laborauit ipse sub sole numero dierũ vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hęc 18 est pars illius. ⁋ Et omni homini cui dedit Deus diuitias atq; substantiã, ptãteq; ei tribuit, vt comedat ex is, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donũ Dei 19 ⁋Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo ꝙ Deus occupet delicijs cor eius.

CAPVT VI.

1 A EST & aliud malum quod vidi sub sole, & quidẽ frequens apud hoĩes: ⁋Vir cui dedit Deus diuitias, & substãtiã, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miseria magna est. ⁋ Si genuerit quispiam B centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substãtiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronũcio, ꝙ melior 4 illo sit abortiuus. ⁋Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur no-C 5 men eius. Non vidit solem, neq; cognouit 6 distãtiã boni & mali. ⁋Etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nónne ad vnum locũ properant om-7 nia? ⁋Omnis labor hominis in ore eius: sed 8 anima eius nõ implebitur. ⁋Quid habet am-D plius sapiens à stulto: & quid pauper, nisi 9 vt pergat illuc vbi est vita? ⁋Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias: sed & hoc vanitas est, & ꝑsumptio spi-10 ritus. ⁋Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio cõtẽ-11 dere. ⁋ Verba sunt plurima multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPVT VII.

1 A QVid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tẽpore quod velut vmbra pręterit? Aut quis ei poterit indicare qd 2 post eum futurum sub sole sit? ⁋‖Melius est nomẽ bonum, quàm vnguenta preciosa, & 3 dies mortis die natiuitatis. ⁋ Melius est ire ad domum luctus, q̃ ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorũ admonetur hominum, & viuens cogitat quid ᵇ futurũ sit. 4 ⁋Melior est ira risu: quia per tristitiã vultus 5 corrigit animus delinquẽtis. ⁋ Cor sapiẽtiũ vbi tristitia est. & cor stultorum vbi lætitia. 6 ⁋Melius est à sapiente corripi, quã stultorũ 7 adulatione decipi. ⁋quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti, sed 8 & hoc vanitas. ⁋Calumnia cõturbat sapien-9 tem, & perdet robur cordis illius. ⁋ Melior B est finis orationis, quã principiũ. Melior est 10 patiens arrogante. ⁋Ne sis velox ad irascen-11 dum: quia ira in sinu stulti requiescit. ⁋Ne dicas: Quid putas causæ est, ꝙ priora tẽpora meliora fuere quàm nũc sunt? stulta. n. 12 est huiuscemodi interrogatio. ⁋ Vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest 13 videntibus solem. ⁋ Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quòd vitã 14 tribuunt possessori suo. ⁋ Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem il-15 le despexerit. ⁋ In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue, sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat ho-16 mo contra eum iustas querimonias. ⁋ Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ. Iustus perit in iustitia sua, & impius multo 17 viuit tempore in malitia sua. ⁋ Noli esse iu-C stus multum: neque plus sapias, quàm ne-

‖ Pro. 22. a. 1.

ᵇ futurus

cesse

18 cesse est, ne obstupescas. ℣ Ne impiè agas multū: & noli esse stultus, ne moriaris in tē19 pore nō tuo. ℣ Bonū est te sustētare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manū tuā: q̄a qui 20 timet Deū, nihil negligit ℣ Sapiētia cōfortauit sapientē super decem principes ciuita21 tis, ℣ Nō est enim homo iustus in terra, q̄ fa22 ciat bonū, & non peccet. ℣ Sed & cunctis sermonibus qui dicūtur, ne accommodes cor tuū: ne fortè audias seruū maledicentem ti23 bi. ℣ scit enim cōsciētia tua, quia & tu crebrò 24 maledixisti alijs. ℣ Cuncta tentaui in sapientia Dixi, Sapiēs efficiar: & ipsa longius recessit à me, ℣ multò magis q̄ erat: & alta pro26 funditas, quis inueniet eam? ℣ Lustraui vniuersa aīo meo, vt scirem & considerarē, & D quærerē sapientiā & rōnem, & vt cognoscerē impietatem stulti, & errorem impruden27 tiū: & inueni amariorē morte mulierē, quæ laqueus venatorū est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius: qui placet Deo, effugiet illam: qui aūt peccator est, capietur ab 28 illa ℣ Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnū 29 & alterū, vt inuenirē rōnem, ℣ quam adhuc quærit anima mea, & non inueni Virum de mille vnū reperi: mulierē ex omnibus non 30 inueni. ℣ Solummodo hoc inueni, q̄ fecerit Deus hominē rectū: & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?

3. Reg. 8. c. 46.
2. Par. 6. g. 36.
Prou. 20. b. 9.
1. Ioan. 1. c. 8.

CAPVT VIII.

1 A SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciem illius commutabit. ℣ Ego 2 os regis obseruo, & p̄cepta iuramenti Dei. ℣ Ne festines rece3 dere a facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne quod voluerit, faciet: 4 & sermo illius potestate plenus est, nec di5 cere ei quisquā potest, Quare ita facis? ℣ Qui custodit præceptum, non experietur quicq̄ mali. Tempus & responsionem cor sapien6 tis intelligit. ℣ Omni negocio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio: 7 ℣ q̄a ignorat præterita, & futura nullo scire 8 pōt nuncio. ℣ Non est in hominis potestate prohibere spiritū, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente 9 bello, neq; saluabit impietas impium. ℣ Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in B cunctis operibus quæ fiunt sub sole. Interdū dominatur homo homini in malū suū. 10 ℣ Vidi impios sepultos: qui ēt cum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. sed & 11 hoc vanitas est. ℣ Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala. 12 ℣ Attamē peccator ex eo q̄ centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui q̄ erit bonum timentibus Deum qui 13 verentur faciem eius. ℣ Non sit bonum im- C pio, nec prolongentur dies eius: sed quasi vmbra transeant qui non timent faciē Do14 mini. ℣ Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti quibus mala p̄ueniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, quasi iustorum facta ha15 beant. sed & hoc vanissimum iudico ℣ Lau D daui igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet atque gauderet: & hoc solum secum auferet de labore suo in diebus vitæ suæ 16 quos dedit ei Deus sub sole. ℣ Et apposui cor meum vt scirem sapientiam, & intelligerem *distentionem quæ versatur in terra. Est homo qui diebus ac noctibus som17 num non capit oculis. ℣ Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt sub sole: & quantò plus laborauerit ad quærendum, tantò minus inueniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

Sap. 2. c. 14.
Prou. 17 d. 24

*dissensionem.

CAPVT IX.

1 A OMnia hæc tractaui in corde meo, vt curiosè intelligerem: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrū amo2 re an odio dignus sit: sed omnia in futurū seruantur incerta, eò quòd vniuersa æquè eueniant iusto & impio, bono & malo, mūdo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille qui verum pe3 ierat. ℣ Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniūt, vnde & corda filiorum hominum implentur malitia & contemptu in vita sua, & post 4 hæc ad inferos deducentur. ℣ Nemo est qui B semper viuat, & qui huius rei habeat fidu5 ciam: melior est canis viuus leone mortuo. 6 ℣ Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltrà mercedem: quia obliuioni tra6 dita est memoria eorum. ℣ Amor quoque & odiū, & inuidiæ simul perierūt, nec hūt partē in hoc seculo, & in opere q̄d sub sole ge7 rit. ℣ Vade ergo & comede in lætitia panem tuū, & bibe cū gaudio vinū tuum: quia Deo placent opera tua. ℣ Omni tp̄e sint vestimē8 ta tua candida, & oleū de capite tuo nō de9 ficiat. ℣ Perfruere vita cum vxore quā dili C gis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, q̄ dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ. hæc est n pars in vita, & in labore 10 tuo quo laboras sub sole. ℣ Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu *properas. 11 ℣ Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiā: sed tēpus calum-

12 que in omnibus. ꝑ Nescit homo finem suũ: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis ex-
13 templo superuenerit. ꝑ Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probaui maximam.
14 ꝑCiuitas parua, & pauci in ea viri. venit con
D tra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta
15 est obsidio. ꝑInuentusque est in ea vir pauper, & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus
16 est hominis illius pauperis ꝑ Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contem-
17 pta est, & verba eius non sunt audita? ꝑVerba sapientium audiuntur in silentio, plus-
18 quam clamor principis inter stultos. ꝑ ‖Melior est sapientia, quam arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

‖ Sup. 6. a. 1.

CAPVT X.

1 MVscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. Preciosior est
A sapientia & gloria, parua ad tempus stultitia. ꝑ Cor sapien-
2 tis in dextera eius, & cor stul-
3 ti in sinistra illius. ꝑ Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit omnes stul-
4 tos æstimat. ꝑ Si spiritus potestatẽ habentis ascẽderit super te, locum tuũ ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.
5 ꝑ Est malũ quod vidi sub sole, quasi per er-
6 rorem egrediens a facie principis. ꝑpositum
B stultũ in dignitate sublimi, & diuites sede-
7 re deorsum. ꝑVidi seruos in equis: & principes ambulantes super terram quasi seruos
8 ꝑ ‖Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui
9 dissipat sepem, mordebit eũ coluber ꝑ Qui transfert lapides, affligetur in eis. & q scin-
10 dit ligna, vulnerabitur ab eis. ꝑ Si retusum fuerit ferrũ, & hoc non vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post
11 industriam sequetur sapientia. ꝑSi mordeat serpẽs in silentio, nihil eo minus habet qui
12 occulte detrahit. ꝑ Verba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:
13 ꝑ Initiũ verborũ eius stultitia, & nouissimũ
14 oris illius error pessimus. ꝑ Stultus verba multiplicat. Ignorat homo q̃d ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei pote-
15 rit indicare? ꝑLabor stultorũ affliget eos, qui
16 nesciunt in vrbem pergere. ꝑ Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes mane
17 comedũt. ꝑBeata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescũtur in tempore suo
18 ad reficiendũ, & nõ ad luxuriam ꝑ In pigri-
D tijs humiliabitur contignatio, & in infirmi-
19 tate manuũ perstillabit domus. ꝑ In risum faciunt panem, & vinum vt epulentur bi-
20 bentes: & pecuniæ obediunt omnia. ꝑIn cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabũt vocem tuam, & qui habet pennas annunciabit sententiam.

‖ Prov. 26. d. 27. Eccl. 10. b. 8. Eccl. 27. d. 29.

CAPVT XI.

1 MItte panem tuum super transeũ-
A tes aquas: quia post tempora
2 multa inuenies illum. ꝑ Da partẽ septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit ma-
3 li super terram. ꝑ Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terrã effundent. Si ceciderit lignũ ad Austrum, aut ad Aquilonẽ, in quo-
4 cunq; loco ceciderit, ibi erit. ꝑQui obseruat ventum, non seminat, & qui considerat nu-
5 bes, nunquã metet. ꝑQuomodo ignoras quę
B sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis: sic nescis ope-
6 ra Dei, qui fabricator est omniũ. ꝑMane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: & si vtrumq; simul, melius erit.
7 ꝑDulce lumen, & delectabile est oculis vide-
8 re solẽ. ꝑ Si annis multis vixerit homo, & in his oĩbus lætatus fuerit, meminisse debet
C tenebrosi tẽporis, & dierũ multorũ: qui cũ
9 venerint, vanitatis arguẽtur præterita. ꝑLætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuẽtutis tuę, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu
D oculorũ tuorũ: & scito ꝙ pro omnibus his
10 adducet te Deus in iudicium. ꝑAufer iram a corde tuo, & amoue malitiã a carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPVT XII.

1 MEmento creatoris tui in diebus iuuen-
A tutis tuæ, antequam veniat tẽpus afflictionis, & appropinquẽt anni, de quibus di-
2 cas, Non mihi placent: antequam tenebrescant sol, & lumen, & luna, & stellæ, & re-
3 uertantur nubes post pluuiã: ꝑquando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & ociosæ erunt molentes in
B minuto numero, & tenebrescent videntes
4 per foramina. ꝑ Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molẽtis, & cõsurgẽt ad vocẽ volucris, & obsurdescent oẽs filiæ car-
5 minis. ꝑExcelsa quoque timebunt, & formidabũt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: qm̃ ibit homo in domũ æternitatis suæ, & cir-
6 cuibunt in platea plangentes. ꝑ Antequam rũpatur funiculus argẽteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontẽ,
7 & confringatur rota super cisternam, ꝑ& reuertatur puluis in terrã suam vnde erat, &
8 spiritus redeat ad Deum, qui dedit illũ. ꝑVanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & om- ‖ s.
9 nia vanitas. ꝑ Cumque esset sapientissimus
C Ecclesiastes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat: & inuestigans composuit para-
10 bolas multas. ꝑQuæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate ple-
11 nos. ꝑ Verba sapientiũ sicut stimuli, & qua-

ᵇ concilio 1.

si claui in altum defixi, quæ per magistrorum ᵇ consilium ᵎ data sunt a pastore vno. 12 ¶ His amplius fili mi ne requiras. Faciendi D plures libros nullus est finis: frequensque 12 meditatio, carnis afflictio est. ¶ Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo. 14 ¶ Et cuncta quę fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni ᵇ errato ᵎ, siue bonum, siue malum sit.

ᵇ abscondito 2.

1 CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

Quod Hebraicè dicitur Sir hasirim.

CAPUT PRIMUM.

ᵇ osculis 1

2 A OSCULETUR me ᵇ osculo ᵎ oris sui: quia meliora sunt 3 hubera tua vino, ¶ fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuũ: ideo adolescentulæ dilexe-

—3.

4 runt te. ¶ Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum ᵎ. Introduxit me rex in cellaria sua. exultabimus & lætabimur in te, memores huberum tuorũ 5 super vinum: recti diligunt te. ¶ Nigra sum B sed formosa filiæ Ierusalem, sicut taberna- 6 cula Cedar, sicut pelles Salomonis. ¶ Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem 7 vineis: vineam meam non custodiui. ¶ Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiã 8 post greges sodalium tuorum: ¶ Si ignoras C te ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, * & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.

* tuorum

9 ¶ Equitatui meo in curribus Pharaonis as- 10 similaui te amica mea. ¶ Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut 11 monilia. ¶ Murenulas aureas faciemus ti- 12 bi, vermiculatas argento. ¶ Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem 13 suum. ¶ Fasciculus myrrhæ dilectus meus D mihi inter hubera mea commorabitur. ¶ Bo- 14 trus Cypri dilectus meus mihi, in vineis 15 Engaddi. ¶ Ecce tu pulchra es amica mea. ecce tu pulchra es. oculi tui columbarum. 16 ¶ Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decôrus 17 Lectulus noster floridus: ¶ tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPUT II.

1 A EGO flos campi, & lilium conuallium; ¶ Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter 2 filias. ¶ Sicut malus inter ligna syluarũ, sic dilectus meus 3 inter filios. ¶ Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gut-

turi meo. ℣ Introduxit me * in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. ℣ Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. ℣ Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. ℣ ‖ Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit. ℣ Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles: ℣ Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. ℣ Et dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. ℣ Iam enim hyems transijt, imber abijt & recessit. ℣ Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit: vox turturis audita est in terra nostra. ℣ ficus protulit grossos suos, vineæ florētes dederūt odorē*. Surge, * amica mea, speciosa mea, & veni. ℣ Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciē tuā, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decôra. ℣ Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. nam vinea nostra floruit. ℣ Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, ℣ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloque ceruorum super montes Beth-el.

Margin: * rex. ‖ Inf. 8. a. 3. ‖ Inf. 3. b. 5. 5. c. 8. 8. ... 4. ⁰ En. ... ... * suum. * propera.

CAPVT III.

IN lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inueni. ℣ Surgam, & circuibo ciuitatē: per vicos & plateas quærā quē diligit anima mea. ‖ quæsiui illum, & nō inueni. ℣ Inuenerunt me vigiles, qui custodiūt ciuitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis? ℣ Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittā, donec introducam illū in domū matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. ℣ ‖ Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporū, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. ℣ Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? ℣ En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël. ℣ oēs tenētes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. ℣ Ferculū fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. ℣ Colūnas eius fecit argēteas, reclinatoriū aureū, ascensum purpureum: media, charitate constrauit propter filias Ierusalem. ℣ Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonē in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Margin: ‖ Inf. 5. b. 6. ‖ Sup. 2. b. 7. Inf. 8. a. 4.

CAPVT IIII.

QVam pulchra es amica mea, quā pulchra es. Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. ‖ Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderūt de monte Galaad. ℣ Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, oēs gemellis fœtibus, & sterilis nō est inter eas. ℣ Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet. ℣ Sicut turris Dauid collū tuū, quæ ædificata est cū propugnaculis. mille clypei pendent ex ea, oīs armatura fortiū. ℣ Duo hubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascutur in lilijs, ℣ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. ℣ Vadā ad montē myrrhæ, & ad collem thuris. ℣ Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. ℣ Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonū, de montibus pardorū. ℣ Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meū in vno oculorū tuorū, & in vno crine colli tui. ℣ Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa: pulchriora sunt hubera tua vino, & odor vnguentorū tuorum super omnia aromata. ℣ Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. ℣ Hortus conclusus soror mea spōsa, hortus conclusus, fons signatus. ℣ Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cū pomorū fructibus. Cypri cum nardo, ℣ nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. ℣ Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. ℣ Surge Aquilo, & veni Auster, persla hortum meum, & fluent aromata illius.

Margin: ‖ Inf. 6. a. 4.

CAPVT V.

VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. ℣ Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. ℣ Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa: laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? ℣ Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. ℣ Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus meæ stillauerunt myrrham,

rhã,& digiti mei pleni myrrha ꝓbatissima.
6 Pessulũ ostij mei aperui dilecto meo: at illi declinauerat, atq; trãsierat. Aĩa mea liquefacta est, vt *locutus est: ꝗsiui, & nõ inueni
7 illũ: vocaui, & nõ rñdit mihi. Inuenerunt me custodes qui circũeunt ciuitatem: percusserũt me, & vulnerauerunt me: tulerũt
8 pallium meũ mihi custodes murorum. Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneritis dile-
C ctum meum, vt nũcietis ei, quia amore lan-
9 gueo. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus
10 tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus
11 ex millibus. Caput eius aurũ optimũ. Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigrę quasi
12 coruus. Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resi-
13 dent iuxta fluenta plenissima. Genæ illius
D sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentarijs, Labia eius lilia distillantia myrrhã pri-
14 mã. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Vẽter eius eburneus, distinctus
15 sapphiris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt sup bases aureas. Spe-
16 cies eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimũ, & totus desiderabilis, talis est dilectus meus, & ipse est amicus me*,
17 filiæ Ierusalem. Quo abijt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

*Dilectus
Sũ.3.a.2
Sũ.2.b.7 3.b.5.&.a 4.

CAPVT VI.

1 A Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatũ, vt pascatur in hortis, & li-
2 lia colligat. Ego dilecto meo & dilectus meus mihi, qui pa-
3 scit inter lilia. Pulchra es amica mea, suauis & decôra sicut Ierusalẽ: terribilis, vt ca-
4 strorũ acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me euolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerũt
5 de Galaad. Dẽtes tui sicut grex ouium, quę
B ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fę-
6 tibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genętuę absq; occultis tuis.
7 Sexaginta sunt reginę, & octoginta cõcubinæ, & adolescentularum non est numerus.
8 Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderũt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam.
9 Quæ est ista quę progreditur quasi aurora consurgẽs, pulchra vt luna, electa vt sol, ter-
10 ribilis vt castrorum acies ordinata? Descẽ-
C di in hortum *nucum' vt viderem poma *conuallium, &' inspicerem si floruisset vi-
11 nea, & germinassent mala punica. Nesciui: anima mea conturbauit me propter qua-
12 drigas Ami-nadab. Reuertere reuertere, *Sunamitis': reuertere reuertere, vt intueamur te.

Sũ.4.a.1
*meũ 10.
*cõuallis, vt 8.
*Sulamitis 2.

CAPVT VII.

1 A Quid videbis in *Sunamite', nisi choros castrorũ? Quã pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis. Iuncturæ feminũ tuorum sicut monilia ꝗ fabricata sunt manu artificis.
2 Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquã indigẽs poculis. Venter tuus sicut aceruus
3 tritici, vallatus lilijs. Duo hubera tua sicut
4 duo hinnuli gemelli capreæ. Collum tuũ
B sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebõ, ꝗ sunt i porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, ꝗ respicit cõ-
5 tra Damascũ. Caput tuũ, vt Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis *vincta'
6 canalibus. Quàm pulchra es, & decôra cha-
7 rissima, in delicijs. Statura tua assimilata est
8 palmæ, & hubera tuo botris. Dixi, Ascendã in palmã, & apprehẽdã fructus eius: & erũt
C hubera tua sicut botri vineæ: & odor oris
9 tui sicut *malorũ. Guttur tuum sicut vinũ optimũ, dignũ dilecto meo ad potandũ, la-
10 bijsq; & dẽtibus illius ad ruminãdũ. Ego
11 dilecto meo, & ad me conuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, cõmore-
12 mur in villis. Manè surgamus ad vineas,
D videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiũt, si floruerunt mala punica: ibi da-
13 bo tibi hubera mea. Mandragoræ dederũt odorem: in portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

*Sulamite.
*iuncta.
*odor.

CAPVT VIII.

1 A Quis mihi det te fratrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te: *& iam' me nemo
2 despiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meę. *ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mu-
3 stum malorum granatorum meorum. Lęua eius sub capite meo, & dextera illius am-
4 plexabitur me. Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis di-
5 lectam, donec ipsa velit. Quæ est ista quæ
B ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te: ibi corrupta est mr tua, ibi viola-
6 ta est genitrix tua. Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuũ: quia fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio, lãpades eius
7 lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non *poterunt' extinguere charita-
C tem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro
8 dilectione, quasi nihil *despiciet' eam. Soror nostra parua, & hubera non habet, quid faciemus sorori nostri ea die, quando allo-
9 quenda est? Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est,
10 compinguamus illud tabulis cedrinis. Ego murus: & hubera mea sicut turris. ex quo

*etiam 2.
*& in cubiculũ genitricis meæ.
Sũ.2.b.6
Sũ.2.b.7 3.b.5. & 5.c.7.
*potuerũt
*despiciũt. 6.

Dei ſuſcipiet illum, & liberabit illũ de ma- 19 nibus contrariorum. ❡ Contumelia & tormento interrogemus eũ, vt ſciamus reuerẽtiam eius, & probemus patientiam illius. 20 ❡ Morte turpiſſima cõdẽnemus eum: erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius. 21 ❡ Hęc cogitauerũt, & errauerunt: excæcauit enim 22 illos malitia eorum. ❡ Et neſcierunt ſacramenta Dei, neq; mercedem ſperauerũt iuſtitiæ, nec iudicauerunt honorem animarũ 23 ſanctarum. ❡ Qm̃ Deus ‖ creauit hoĩem inexterminabilẽ. & ad imaginem ſimilitudinis 24 ſuæ fecit illum. ❡ ‖ Inuidia autem diaboli 25 mors introiuit in orbem terrarum: ❡ imitãtur autem illum, qui ſunt ex parte illius.

Pſ. 21. a. 9. Iere. 11. d. 19. ‖ Gen. 1. d. 27. 2. a. 7. 5. a. 1. Eccl. 17. a. 1. ‖ Gene. 3. a. 1.

C A P V T III.

1 A IVſtorum autẽ animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos 2 tormentum mortis. ❡ Viſi ſunt oculis inſipientium mori. & æſtimata eſt afflictio, exitus il- 3 lorũ. ❡ Et ab itinere iuſto abierunt in exterminiũ, & qđ à nobis eſt iter exterminij: il- 4 li aũt ſunt in pace. ❡ Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorũ immortali- 5 tate plena eſt. ❡ * In paucis vexati, in multis bene diſponentur: qm̃ Deus tẽtauit eos, & 6 inuenit illos dignos ſe. ❡ Tanquàm aurũ in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti B hoſtiam accepit illos, & in tempore erit re- 7 ſpectus illorum. ❡ ‖ Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. 8 ❡ ‖ Iudicabunt nationes, & dominabũtur populis, & regnabit Dñs illorũ in perpetuum. 9 ❡ Qui confidunt in illo, intelligent veritatẽ, & fideles in dilectione acquieſcẽt illi, quo- 10 niam donum & pax eſt electis eius. ❡ Impij autẽ ſecundũ quæ cogitauerunt, correptionẽ habebunt: q neglexerũt iuſtũ, & à Dño 11 receſſerunt. ❡ Sapientiã enim, & diſciplinã C qui abiicit, infęlix eſt: & vacua eſt ſpes illorũ, & labores ſine fructu, & inutilia opera 12 eorum. ❡ Mulieres eorum inſenſatæ ſunt, & 13 nequiſſimi filij illorũ. ❡ Maledicta creatura eorum: quoniam fęlix eſt ſterilis & incoinquinata quę neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarũ ſan- 14 ctarum, ‖ & ſpado qui nõ operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitauit ad- D uerſus Deum nequiſſima. dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei 15 acceptiſſima. ❡ Bonorum enim laborũ glorioſus eſt fructus, & quæ non concidit ra- 16 dix ſapientiæ. ❡ Filij autem adulterorum in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro 17 ſemen exterminabitur. ❡ Et ſi quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & ſine honore erit nouiſſima ſenectus illo- 18 rum. ❡ Et ſi celerius defuncti fuerint, non habebunt ſpem, nec in die agnitionis al- 19 locutionem. ❡ [b] Nationes enim iniquæ, diræ ſunt [b] conſummationis.

Deu. 33. a. 3. Inf. 5. a. 4. * Et 3. ‖ Mat. 13. f. 43. ‖ 1. Cor. 6. a. 2. ‖ Iſai. 56. a. 4. [b] nationes 1. [b] conſummationes 1.

C A P V T IIII.

1 A O Quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate: immortalis eſt n. memoria illius: qm̃ & apud Deũ nota eſt, & apud ho- 2 mines. ❡ Cum præſens eſt, imitantur illam: & deſiderant eã cũ ſe eduxerit, & in perpetuũ coronata triumphat incoinquinatorum certaminũ præmiũ vin- 3 cẽs. ❡ Multigena aũt impiorũ multitudo nõ erit vtilis, & [b] ſpuria vitulamina nõ dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentũ collo- 4 cabunt. ❡ ‖ Et ſi in ramis in tempore germinauerint: infirmiter poſita à vento cõmouebuntur, & à nimietate ventorũ eradica- 5 buntur. Confringentur enim rami incon- B ſummati, & fructus illorũ inutiles, & acer- 6 bi ad manducandũ & ad nihilum apti. ❡ Ex iniquis enim oẽs filij qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parẽtes in interro- 7 gatione ſua. ❡ Iuſtus aũt ſi morte præoccupa- 8 tus fuerit, in refrigerio erit. ❡ Senectus. n. venerabilis eſt, nõ diuturna, neq; annorũ nu- 9 mero computata. ❡ cani autem ſunt ſenſus hominis: & ætas ſenectutis vita immacula- 10 ta. ❡ ‖ Placens Deo factus dilectus, & viuens 11 inter peccatores tranſlatus eſt. ❡ Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius, aut ne 12 fictio deciperet animam illius. ❡ Faſcinatio C enim nugacitatis obſcurat bona, & [b] inconſtantia concupiſcẽtiæ trãſuertit ſenſum ſine 13 malitia. ❡ Conſummatus in breui expleuit 14 tempora multa. ❡ Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illũ de medio iniquitatum. populi aũt videntes & non intelligentes, nec ponẽtes in 15 præcordijs talia. ❡ Quoniam gratia Dei & miſericordia ĩ ſanctos eius, & reſpectus in 16 electos illius. ❡ Condemnat autem iuſtus D mortuus viuos impios, & iuuẽtus celerius 17 conſummata longam vitam iniuſti. ❡ Videbunt enim finem ſapientis, & non intelligent quid cogitauerit de illo Deus, & quare 18 munierit illum Dominus. ❡ Videbunt enim & contemnent eum: illos autem Dominus 19 irridebit. ❡ Et erunt poſt hęc decidentes ſine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce, & commouebit illos à fundamentis, & vſque ad ſupremum deſolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorũ 20 periet. ❡ Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum.

[b] adulterina plantationes. ‖ Iere. 17. a. 6. Mat. 7. c. 27. ‖ Heb. 11. a. 5. [b] inſtantia 8.

C A P V T V.

1 A TVnc ſtabunt iuſti in magna cõſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt, & qui abſtulerũt 2 labores eorum. ❡ Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalu- 3 tis, ❡ dicentes intra ſe, pęnitẽtiam agẽtes, &

præ angustia spiritus gemētes: Hi sunt quos habuimus aliquādo in derisum, & in similitudinem improperii. ‖ Nos insensati vitam illorum æstimabimus insaniam, & finem illorum sine honore. ‖ Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. ‖ Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. ‖ Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam autē Domini ignorauimus. ‖ Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? ‖ Transierunt omnia illa tanquā vmbra, & tanquam nuncius præcurrens: ‖ & tanquam nauis quæ pertrāsit fluctuantem aquam: cuius cū præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus. ‖ aut * auis quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantùm sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem, & commotis alis trāsuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius. ‖ aut tāquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aër continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. ‖ sic & nos nati continuo desiuimus esse: ‖ & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere. In malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: ‖ quoniam spes impij tanquam lanugo est, quæ a vēto tollitur: & tāquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquā fumus qui à vēto diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. ‖ Iusti autē in perpetuū viuent, & apud Dūm est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimū. ‖ ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniā dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos. ‖ Et accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturā ad vltionē inimicorum. ‖ Induet pro thorace iustitiā, ‖ & accipiet pro galea iudicium certum. ‖ sumet scutū inespugnabile æquitatē. ‖ acuet aūt diram iram in lanceam, & pugnabit cū illo orbis terrarū contra insensatos. ‖ Ibunt directè emissiones fulgurum, & tanquam a bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient. ‖ Et a petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina cōcurrent duriter. ‖ Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos: & ad eremum perducet omnem terram [b] iniquitatis illorum, & malignitas euertet sedes potentium.

Marginal notes: ‖ Sup. 3. a. 2. ‖ Sup. 2. b. 5. ‖ 1. Par. 29 d. 15. ‖ * tāquam 6. ‖ Pro. 30. c. 19. ‖ Pro. 11. a. 7. ‖ Ephe. 6. c 13. ‖ Isa. 59. d. 17. ‖ Ephe. 6. c. 17. ‖ [b] iniquitas 8.

CAPVT VI.

MElior ‖ est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quā fortis. ‖ Audite ergo reges, & intelligite: discite iudices finium terræ. ‖ Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationū: ‖ quoniam data est à Dño potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: ‖ quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. ‖ Horrendè & cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet. ‖ Exiguo enim conceditur misericordia: potentes aūt potenter tormenta patientur. ‖ Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, * nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. ‖ Fortioribus autem fortior cruciatio. ‖ Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis. ‖ Qui enim custodierint iustitiam iustè iudicabuntur: & qui didicerint iusta, inuenient quid respondeant. ‖ Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam. ‖ Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facilè videtur ab his qui diligunt eā, & inuenitur ab his q quærunt illā. ‖ Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. ‖ Qui de luce vigilauerit ad illā, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet. ‖ Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui uigilauerit propter illam, citò securus erit. ‖ Quoniam dignos se ipsa circuit quærēs, & in vijs ostēdit se illis hilariter, & in omni prouidentia occurret illis. ‖ Initium enim illius uerissima est disciplinæ concupiscentia. ‖ Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legū illius est: custoditio autem legum, cōsummatio incorruptionis est: ‖ Incorruptio autem facit esse proximum Deo. ‖ Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum. ‖ Si ergo delectamini sedibus, & sceptris o reges populi, diligite sapientiam, vt in perpetuum regnetis. ‖ Diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis populis. ‖ Quid est autem sapiētia, & quemadmodum facta sit, referam: & non abscondam à uobis sacramenta Dei, sed ab initio natiuitatis inuestigabo, & ponam in lucē scientiam illius, & non præteribo veritatem: ‖ neque cum inuidia tabescēte iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ. ‖ Multitudo autem sapientium, sanitas est orbis terrarum: & rex sapiēs stabilimentum populi est. ‖ Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis.

Marginal notes: ‖ Eccl. 9. d 18. ‖ Rom. 13. a. 1. ‖ Deu. 10. d 17. ‖ 2. Par. 19. b. 7. ‖ Iob. 34. b. 19. ‖ Eccl. 35. b. 15. ‖ Rom. 2. b. 11. ‖ Gal. 2. b. 6. ‖ Ephe. 6. b. 9. ‖ Col. 3. b. 25. ‖ Act. 10. e. 34. ‖ 1. Pet. 1. c. 17. ‖ * qui est omniū dominator. ‖ 3. Reg. 3. b. 9.

CAPVT VII.

SVm quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus est, & in ventre ma-

tris figuratus sum caro, ‖ decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. ¶ Et ego natus accepi communem aërem, & in similiter factã decidi terram, & primam vocem similẽ omnibus emisi plorãs. ¶ In inuolumẽtis nutritus sum, & curis magnis. ¶ Nemo enim ex Regibus aliud habuit natiuitatis initiũ. ¶ ‖ Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. ¶ Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapientię. ¶ Et præposui illã regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in cõparatione illius: ¶ nec comparaui illi lapidẽ preciosum: quoniam omne aurũ in cõparatione illius arena est exigua, & tanquã lutũ æstimabitur argentũ in conspectu illius. ¶ Super salutem B & speciẽ dilexi illã, & proposui pro luce habere illã: quoniã inextinguibile est lumen illius. ¶ ‖ Venerunt aũt mihi omnia bona pariter cũ illa, & innumerabiles honestas per manus illius, ¶ & lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabã quoniã horum omniũ mater est. ¶ Quam sine fictione didici, & sine inuidia cõmunico, & honestatẽ illius nõ abscondo. ¶ Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona cõmendati. ¶ Mihi autẽ dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horũ quæ mihi dãtur: quoniã ipsæ sapientiæ dux est, & sapientũ emendator. ¶ In manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operũ scientiæ disciplina. ¶ Ipse enim dedit mihi horũ quæ sunt scientiã verã: vt C sciam dispositiones orbis terrarũ, & virtutes elementorũ, ¶ initiũ & consummationẽ & medietatẽ temporũ, vicissitudinũ permutationes, & [b] consummationes temporum, morum [c] mutationes, & diuisiones temporum, anni cursus, & stellarũ dispositiones: ¶ naturas animalium & iras bestiarũ, vim ventorũ, & cogitationes hominum, differentias [d] virgulorũ & virtutes radicũ, ¶ & quæcunque sunt absconsa & improuisa, didici, omniũ enim artifex docuit me sapientia. ¶ est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis. amans bonũ, acutus, qui nihil vetat benefacere, ¶ humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus, intelligibilis, mundus, subtilis. ¶ Omnibus e-D nim mobilibus mobilior est sapiẽtia: attingit autẽ vbiq; propter suam munditiã. ¶ Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotẽtis Dei syncera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit. ¶ ‖ candor est enim lucis æternæ, & speculũ sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. ¶ Et cũ sit vna, omnia põt: & in se permanens, oĩa innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit. ¶ Neminẽ enim diligit Deus, nisi eum qui cũ sapientia inhabitat. ¶ Est enim hæc speciosior sole, & super omnẽ dispositionẽ stellarũ, luci comparata inuenitur prior. ¶ Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

‖ Iob. 10. b. 10.
‖ Iob 1. d. 21. 1. Tim 9. b. 10.
‖ Iob 28. c. 15. Prou. 8. b. 10.
‖ 3. Re 3. c. 33. Mat. 6. d. 33. Eccl. 1. c. 20.
[b] mutationem omnium morum. 2.
[d] arborum 2.
‖ Heb. 1. a 3.

CAPVT VIII.

A Ttingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. ¶ Hanc amaui, & acquisiui eã à iuuentute mea, & quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius: ¶ Generositatem illius glorificat, contuberniũ habens Dei: sed & omniũ Dominus dilexit illam: ¶ doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operum illius. ¶ Et si diuitiæ appetũtur in vita: quid sapiẽtia locupletius; quæ operatur omnia? ¶ Si autem sensus operatur: quis horum quæ sunt, magis quàm illa est artifex? ¶ Et si iustitiam B q̃s diligit: labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. ¶ Et si multitudinẽ scientiæ desiderat quis: scit preterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonũ, & dissolutiones argumentorũ, signa & mõstra scit ante quã fiãt, & euẽt[a] tpor ũ & seculorum. ¶ Proposui ergo hanc adducere mihi ad cõuiuendũ: sciens qm̃ mecũ cõicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædij mei. ¶ Habebo ꝓpter hãc claritatem ad tur-C bas, & honorẽ apud seniores iuuenis: ¶ & acutus inueniar in iudicio, & in conspectu potentiũ admirabilis ero: & facies principum mirabuntur me ¶ tacentem me sustinebũt, & loquentem me respicient, & sermocinãtem me plura, manus ori suo imponent. ¶ Preterea habebo per hãc immortalitatem: & memoriã æternã his qui post me futuri sunt relinquã. ¶ Disponã populos, & nationes mihi erunt subditæ. ¶ Timebunt me audientes reges horrendi, in multitudine videbor bonus, & in bello fortis. ¶ Intrans in D domum meam, conquiescam cum illa, non enim habet amaritudinẽ cõuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. ¶ Hæc cogitãs apud me, & commemorans in corde meo: quoniã[b] immortalis est in cogitatione[b] sapientię, & in amicitia illius delectatio bona, ¶ & in operibus manuũ illius honestas sine defensione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in cõmunicatione sermonũ ipsius: circuibã quærẽs, vt mihi illã assumerẽ. ¶ Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. ¶ Et cum essem magis bonus,

21 veni ad corpus incoinquinatum. Et vt scirem quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ: scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis.

erat sapientiæ 6. *summa.*

CAPVT IX.

1 Deus patrum meorum, & Dñe misericordię, qui fecisti omnia verbo tuo, 2 & sapientia tua constituisti hominem, vt dominaret creaturæ q̃ a te facta est, 3 vt disponat orbẽ terrarum in æquitate & iustitia: & in directione cordis iudicium iu-4 dicet: da mihi sediũ tuarum assistricem sapientiã, & noli me reprobare a pueris tuis. 5 quia ego seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuę, homo infirmus, & exigui tẽporis, & mi-6 nor ad intellectum iudicij & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominũ, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilũ cõ-7 putabitur. Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum & filiarũ: 8 & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, similitudinẽ tabernaculi sancti tui 9 qd præparasti ab initio: & tecum sapiẽtia tua quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat qđ esse placitum oculis tuis, & quid directum 10 in pręceptis tuis. Mitte illam de cęlis sanctis tuis & à facie magnitudinis tuæ, vt mecũ sit & mecũ laboret, vt sciã quid acceptũ 11 sit apud te. Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, 12 & custodiet me in sua potentia. Et erunt accepta opera mea, & disponam populũ tuũ 13 iustè, & ero dignus sediũ patris mei. Quis enim hominum poterit scire cõsilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? 14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & 15 incertæ prouidentiæ nostræ: Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animã, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa 16 cogitantem. Et difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore. Quæ autem in cęlis sunt, 17 quis inuestigabit? Sensum autem tuum quis sciret, nisi tu dederis sapientiã, & mit-18 tis spiritum sanctum tuũ de altissimis. & si correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines: 19 Nam per sapiẽtiam sanati sunt, quicunq; placuerunt tibi Domine a principio.

parentũ 1. 3. Re. 3. b. 9. c. 12. Ps. 115. c. 16. 3 Re. 3. a. 4 b. 5. 2 Par 1. b. 9. Pro. 8 b. 12 d 27. Ioã 1. a. 1. Isai. 40. c. 23. Ro. 11. d. 14. 1. Cor 2. d 16.

CAPVT X.

1 Hæc, illum qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarũ, cum solus esset creatus, 2 custodiuit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi 3 virtutem continendi omnia. Ab hac vt recessit iniustus in ira sua, per iram homici-4 dij fraternitas deperit. Propter quod cum aqua deleret terram sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gu-5 bernans. Hæc & in consensu superbiæ cum se nationes extulissent, sciuit iustum, & conseruauit sine quærela Deo, & in filijs misericordiam fortem custodiuit. 6 Hæc iustum a pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Penta-7 polim: quibus testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum 8 salis. Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt vt ignorarent bona, sed & insipientiæ suę reliquerunt hominibus memoriam, vt in his quæ peccaue-9 runt, nec latére potuissent. Sapientia autem hos qui se obseruãt à doloribus libera-10 uit. Hæc aũt, profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostẽdit illi regnũ Dei, & dedit illi scientiam sanctorum honestauit illum in laboribus, & cõpleuit labo-11 res illius. In fraude circumuenientium illu 12 affuit illi, & honestum fecit illum. Custodiuit illũ ab inimicis, & à seductoribus tutauit illũ. & certamen forte dedit illi, vt vinceret, & sciret, quoniam omniũ potentior 13 est sapientia. Hæc venditum iustum non dereliquit, sed a peccatoribus liberauit eũ: 14 descenditq; cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illũ, donec afferret illi sceptrũ regni, & potentiam aduersus eos qui eũ deprimebant: & mendaces ostendit qui maculauerunt illũ, & dedit illi claritatẽ 15 æternam. Hæc, populum iustum & semen sine quærela liberauit a nationibus q̃ illum 16 deprimebant. Intrauit in animam serui Dei, & stetit contra reges horrendos in por-17 tentis & signis. Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, 18 & in luce stellarum per noctem. & transtulit illos per Mare-rubrum, & transuexit 19 illos per aquam nimiam. Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. Ideo iusti tulerunt 20 spolia impiorum, & decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem 21 manum tuam laudauerunt pariter, quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

Gen. 5. d 27. 2. a. 7 *& eduxit illum de limo terræ.* Gen. 4. b. 8. *fraternitatis* 4. Gen. 6. 7. 8. Gen. 11. a. 2. d. 31. 12 a. 8. *misericordia* 2. Gen. 19. d. 17. Gen. 28. a. 5. b. 10. Gen. 37. f. 25. Act. 7. c. 9. Gen. 41. c. 40. Exo. 1. b. 11 Exo. 3. 4 5. 7 9. –6. Exo. 14. 21. Ps. 77. b. 14 Exo 12. c. 35. Exo. 15. a. 1.

CAPVT XI.

1 Direxit opera eorũ in manibus prophetæ sancti. Iter fecerũt 2 per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerũt 3 casas. Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicauerunt. 4 Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de 5 lapide duro. Per quæ enim pœnas passi

Exo. 16. a 1. Exo 17. c. 12. Nu. 20. b. 11.

sunt inimici illorũ, à defectione potus sui:*
6 cum abundarẽt filij Israël, lætati sunt. ⁋ Per hæc, cùm illis deessẽt, bene cum illis actũ
7 est. ⁋ Nam pro fonte quidẽ sempiterni fluminis, humanũ sanguinem dedisti iniustis:
8 ⁋ Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantẽ
9 aquam insperate: ⁋ ostendens per sitim quę tunc fuit, quemadmodũ tuos exaltares, &
10 aduersarios illorum necares. ⁋ Cum enim
B tentati sunt, & quidem cũ misericordia disciplinam accipiẽtes, scierũt quemadmodũ cum ira iudicati impij tormenta paterẽtur.
11 ⁋ Hos quidẽ tanquã pater monẽs probasti: illos aũt tanquã durus rex interrogans con
12 dẽnasti. ⁋ Absentes enim & præsentes simi-
13 liter torquebãtur. ⁋ Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cu memoria præ-
14 teritũ. ⁋ Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi commemorati sunt
15 Dominũ admirantes in finẽ exitus. ⁋ Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finẽ euentus mirati sunt: non si-
16 militer iustis faciens: ⁋ pro cogitationibus
C autem insensatis iniquitates illorũ. ‖ Quod quidem errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindi-
17 ctam: ⁋ vt scirent, quia per quæ peccat quis,
18 per hæc & torquetur. ⁋ Nõ enim impossibilis erat om̃s manus tua, q̃ creauit orbẽ terrarum ex materia inuisa, immittere illis mul-
19 titudinem vrsorũ, aut audaces leones. ⁋ aut noui generis ira plenas, aut ignotas bestias, aut vaporẽ igneũ spirantes, aut fumi odorẽ proferentes, aut horrendas ab oculis scintil
20 las emittentes: ⁋ quarũ non solum lęsura
D poterat illos exterminare, sed & aspectus p
21 timorẽ occidere. ⁋ Sed & sine his vno spiritu poterant occidi persecutionẽ passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritũ virtutis tuæ: sed omnia in mensura & numero &
22 pondere disposuisti. ⁋ Multũ enim valere tibi soli ᵇsuperatˡ semper: & virtuti brachij
23 tui quis resistet? ⁋ Quoniam tanquã momẽtum stateræ sic est ante te orbis terrarũ, & tanquã gutta roris antelucani quæ descẽdit
24 in terrã. ⁋ Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum
25 propter pœnitentiã. ⁋ Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fe
26 cisti. ⁋ Quo autẽ posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatũ non
27 esset, conseruaretur? ⁋ Parcis aũt omnibus, quoniã tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPVT XII.

1 O Quam bonus & suauis est Domine spi
A ritus tuus in omnibus. ⁋ Ideoq; eos q
2 ᵇexerrant partibus, corripisˡ: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt relicta
3 malitia, credant in te Domine ⁋ Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ,
4 quos exhorruisti, quoniam odibilia opera
5 tibi faciebãt per medicamina, ⁋ & sacrificia iniusta, & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & deuoratores sanguinis a medio sa-
6 cramento tuo, ⁋ & authores parentes animarũ inauxiliatarũ perdere voluisti per manus
7 parentum nostrorum, ⁋ vt dignam ᵇperciperentˡ peregrinationem puerorum Dei,
8 quæ tibi omnium charior est terra ⁋ Sed & his tanquam hominibus pepercisti & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt il-
9 los paulatim exterminarent. ⁋ Nõ quia impotẽs eras in bello subijcere impios iustis,
B aut bestijs sæuis, aut verbo duro simul exter
10 minare: ⁋ ‖ Sed partibus iudicãs dabas locum pęnitentiæ, non ignorans quoniam nequã est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam nõ poterat mutari cogita
11 tio illorum in perpetuũ. ⁋ Semen enim erat maledictum ab initio, nec timẽs aliquem,
12 veniam dabas peccatis illorum ⁋ Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis ᵇin conspectu tuoˡ veniet vindex iniquorum hominum: aut qs tibi imputabit si perierint nationes
13 quas tu fecisti? ⁋ Non enim est alius Deus quam tu, ‖ cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam nõ iniustè iudicas iudicium.
14 ⁋ Neq; rex, neq; tyrannus in conspectu tuo
15 inquirent de his quos perdidisti. ⁋ Cum ergo sis iustus, iustè omnia disponis: ipsum quoq; qui non debet puniri, cõdẽnare, ex-
16 terum æstimas à tua virtute ⁋ Virtus enim
C tua, iustitiæ initiũ est: & ob hoc q omnium
17 Dominus es, omnibus te parcere facis. ⁋ Virtutem enim ostendis tu, qui nõ crederis esse in virtute consummatus, & horũ qui te
18 nesciunt, audaciã traducis. ⁋ Tu autem dominator virtutis, cũ tranquillitate iudicas, & cum magna reuerẽtia disponis nos, sub
19 est enim tibi cum volueris, posse: ⁋ Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudi-
20 cansˡ das locum in peccatis ᵇpęnitentiæ. ⁋ Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attẽtione, & liberasti, dans tempus & locũ per quæ pos-
21 sent mutari à malitia: ⁋ cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & conuentiones dedisti bo
22 narum promissionum? ⁋ Cum ergo das no-
D bis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cum de nobis iudicatur,
23 speremus misericordiam tuam. ⁋ Vnde & illis qui in vita sua insensatè & iniustè vixerunt, per hæc quæ coluerunt, dedisti sum-
24 ma tormenta. ⁋ ‖ Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hæc

quæ

Marginal notes (left): *in eis. — ‖ Inf 12. a. 24. — ‖ Leu. 26. d 22. Inf. 16. c. 1. Ierem. 8 f. 17. — ᵇsuperat 3 — ᵇerrãt ex partibus, corripis 2. Deut. 9. a.

Marginal notes (right): 3. 12. d. 19. 18. e. 12. — ᵇdeciperet 2. — ‖ Exo 23. g 30. Deut. 7. d. 22. — ᵇin conspectũ tuo 5. — ‖ 1. Pet. 5. b. 7. — —3. — ‖ Sup. 11. b 16.

quæ in animalibus sunt superuacua, infantium insensatorum more viuentes. Propter hoc tanquam pueris insensatis iudiciũ in derisum dedisti. Qui autem ludibrijs & increpationibus non sunt correpti, dignũ Dei iudiciũ experti sunt. In his enim quę patiebantur, moleste ferebant: in quibus patiẽtes indignabantur, per hæc quos putabãt deos, in ipsis cũ exterminarentur vidẽtes, illum quẽ olim negabant se nosse, verũ Deũ agnouerunt, propter quod & finis cõdemnationis eorum veniet super illos.

CAPVT XIII.

Vani aũt sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eũ, qui est: neq; operibus attẽdentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignẽ, aut spiritum, aut citatũ aërem, aut gyrũ stellarũ, aut nimiã aquã, aut sole & lunam rectores orbis terrarũ deos putauerũt. Quorũ si specie delectati deos putauerũt: sciant quanto his dominator eorũ speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutẽ & opera eorũ mirati sunt: intelligant ab illis, quoniã qui hęc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horũ videri. Sed tñ adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deũ quærentes & volentes inuenire. Etenim cũ in operibus illius conuersentur, inquirunt: & persuasum habent qm̃ bona sunt quæ videntur. Iterũ aũt nec his debet ignosci. Si enim tantũ potuerunt scire, vt possent æstimare seculum: quõ huius Dñm non facilius inuenerũt? Infelices aũt sunt, & inter mortuos spes illorũ est, qui appellauerunt deos opera manuũ hominũ, aurũ & argentũ, artis inuentionẽ, & similitudines animaliũ, aut lapidẽ inutilẽ opus manus antiquæ. Aut si quis artifex faber de sylua lignũ rectũ secuerit, & huius doctè eradat oẽm corticẽ, & arte sua vsus diligẽter fabricet vas vtile in cõuersationẽ vitæ, reliquijs aũt eius operis ad pparationem escæ abutatur: & reliquũ horũ quod ad nullos est vsus, faciat lignũ curuum, & verticibus plenũ sculpat diligẽter per vacuitatẽ suam & per scientiã suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud cõparet, perliniens rubrica, & rubicundũ faciens fuco colorẽ illius, & oẽm maculam quę in illo est perliniẽs: & faciat ei dignam habitationẽ & in pariete ponens illud, & confirmans ferro, ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adiuuare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium. Et de substantia sua, & de filijs suis, & de nuptijs votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est. Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem inuocat: & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest, & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.

CAPVT XIIII.

Iterum alius nauigare cogitãs, & per feros fluctus iter facere incipiẽs, ligno portãte se, fragilius lignum inuocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex sapiẽtia fabricauit sua. Tua autem pater prouidentia *gubernat, quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, ostendens quoniam potens es ex oĩbus sanare, etiam si sine rate aliquis adeat mare. Sed vt nõ essent vacua sapientiæ tuæ opera, pp hoc ẽt & exiguo ligno credũt homines animas suas: & transeuntes mare per ratem liberati sunt. Sed ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit seculo nomen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. Benedictũ est enim lignum, per quod fit iustitia. Per manus autem quod fit idòlum, maledictũ est & ipsum, & q fecit illud: quia ille quidẽ operatus est: illud autem cum esset fragile, Deus cognominatus est. Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas eius. Et enim quod factũ est cum illo qui fecit tormẽta patietur. Propter hoc & idòlis nationum non erit respectus: quoniam creaturę Dei in odium factæ sunt, & in tẽtationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. Initiũ enim fornicationis est exquisitio idòlorũ: & adinuentio illorum, corruptio vitæ est. neq; enim erit ab initio, neq; erũt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarũ, & ideo breuis illorum finis est inuentus. Acerbo enim luctu dolẽs pater, cito sibi rapti filij fecit imaginem: & illũ qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nũc tanquã Deum colere cępit, & cõstituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquã lex custoditus est, & tyrannorũ imperio colebant figmenta. Et hos quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc q̃ longe essent, è longinquo figura eorũ allata, euidentẽ imaginẽ regis, quem honorare volebant, fecerunt, vt illũ qui aberat, tanquam pſentẽ colerent sua solicitudine. Prouexit aũt ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis nimia diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudinẽ in melius figuraret. Multitudo autẽ hoium adducta per

Marginal notes: * ab initio cuncta. — Exo. 14. c. 22. — Gen. 6. a. 4. 7. b. 7. — Psal. 113. b. 9. — Bar. 6. a. 3. — Psal. 5. b. 7 — hominũ aduenit2.

speciem operis, eũ qui ante tempus tanquã homo honoratus fuerat, nũc Deũ æstimauerunt. 21 ¶ Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deseruiẽtes homines, incõicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt. 22 ¶ Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiã, sed & in magno viuẽtes insciẽtiæ bello, tot & tã magna mala pacem appellant. 23 ¶ Aut enim filios suos sacrificãtes, aut obscura sacrificia facientes, 24 aut insaniæ plenas vigilias habentes: ¶ neq; vitam neq; nuptias mundas iam custodiũt: sed & alius alium per inuidiam occidit, aut 25 adulterans contristat: ¶ & omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum, & fictio, D corruptio & infidelitas, turbatio, periuriũ, 26 tumultus bonorũ, ¶ Dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ incõstantia, inordinatio moechiæ 27 & impudicitiæ. ¶ Infandorũ n. idolorũ cultura, oĩs mali causa est, & initium & finis. 28 ¶ Aut n. dum lætantur, insaniunt: aut certe vaticinantur falsa, aut viuunt iniuste, aut peierant citò. 29 ¶ Dum n. confidunt in idolis quæ sine anima sunt, malè iurantes noceri se nõ 30 sperant. ¶ Vtraq; ergo illis euenient dignè: quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniustè in dolo, contemnentes iustitiam. 31 ¶ Non enim iurantium est virtus, sed peccantiũ pœna perambulat semper iniustorum præuaricationem.

Ier.7.b.9 — *moechiæ, & impudicitia 4.*

CAPVT XV.

1 A TV autem Deus noster, suauis & verus es, patiẽs, & in misericordia disponẽs omnia. 2 ¶ Etenim si peccauerimus, tui sumus, sciẽtes magnitudinem tuam: & si nõ peccauerimus scimus quoniam apud te 3 sumus cõputati. ¶ Nosse enim te, cõsummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem 4 tuã radix est immortalitatis. ¶ Nõ n. in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec vmbra picturæ labor sine fru- 5 ctu, effigies sculpta per varios colores, ¶ cuius B aspectus insensato dat concupiscentiã, & diligit mortuæ imaginis effigiẽ sine ani- 6 ma. ¶ Malorũ amatores digni sunt: * qui spẽ habent in talibus, & qui faciunt illos, & qui 7 diligunt, & qui colunt. ¶ Sed & figulus mollem terram premẽs laboriosè fingit ad vsus nostros vnumquodq; vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in vsum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem 8 vasorum quis sit vsus, iudex est figulus. ¶ Et cũ labore vano Deũ fingit de eodem luto, ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & post pusillũ reducit se vnde acceptus est, re- 9 petitus aĩæ debitũ quã habebat. ¶ Sed cura C est illi nõ quia laboraturus est, nec quoniam breuis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentarijs: sed & ærarios imitatur & gloriã 10 pfert, quoniam res superuacuas fingit. ¶ Cinis est enim cor eius, & terra superuacua spes il- 11 lius, & luto vilior vita eius: ¶ quoniam ignorauit q se finxit, & qui inspirauit illi aĩam q operatur, & qui insufflauit ei spiritũ vitalẽ. 12 ¶ Sed & æstimauerũt lusum esse vitã nostrã, & conuersationẽ vitæ cõpositã ad lucrum, & oportere vndecũq; ẽt ex malo acquirere. 13 ¶ Hic. n. scit se super oẽs delinquere, qui ex terræ ma- 14 teria fragilia vasa, & sculptilia fingit. ¶ Oẽs enim insipientes, & infęlices supra modum aĩæ superbi sunt, inimici populi tui, & im- 15 perantes illis. ¶ Quoniam oĩa idola nationũ deos æstimauerunt, quibus neq; oculorum visus D est ad videndũ, neq; nares ad pcipiendũ spiritum, neq; aures ad audiendũ, neq; digiti manuũ ad tractãdũ, sed & pedes eorũ pigri 16 ad ambulandum. ¶ homo enim fecit illos: & qui spiritũ mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similẽ homo poterit Deũ fin- 17 gere. ¶ Cũ enim sit mortalis, mortuũ fingit manibus iniquis. Melior n. est ipse his quos colit: quia ipse quidẽ vixit, cũ esset mortalis: 18 illi aũt nunquam. ¶ Sed & aĩalia miserrima colunt: insensata. n. comparata his, illis sunt 19 deteriora. ¶ Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona põt conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem eius.

**morte.* — *Rom. 9. d.21.* — *Psal.113. a.4 & 134.c.15*

CAPVT XVI.

1 A PRopter hæc & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudinem bestiarum 2 exterminati sunt. ¶ Pro quibus tormentis bene disposuisti populũ tuũ, quibus dedisti concupiscentiã delectamẽti sui nouũ saporẽ, escam parans eis 3 ortygometrã: ¶ vt illi quidẽ concupiscentes escam propter ea quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria cõcupiscentia auerterentur. Hi aũt in breui inopes facti, nouã 4 gustauerunt escam. ¶ Oportebat enim illis sine excusatione quidem superuenire interitum exercentibus tyrannidem: his aũt tm̃ ostendere quemadmodũ inimici eorũ ex- 5 terminabantur. ¶ Etenim cũ illis superuenit sæua bestiarum ira, morsibus peruersorũ co- 6 lubrorum exterminabantur. ¶ Sed nõ in perpetuum ira tua permansit: sed ad correptionẽ in breui turbati sunt, signũ habentes salutis ad commemorationem mandati legis 7 tuæ. ¶ Qui enim conuersus est, non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omniũ 8 saluatorem. ¶ & in hoc aũt ostendisti inimi- B cis nostris, quia tu es qui liberas ab oĩ ma- 9 lo. ¶ Illos enim locustarũ, & muscarum occiderunt morsus, & non est inuenta sanitas animæ illorũ: quia digni erant ab huiusmo- 10 di exterminari. ¶ Filios aũt tuos, nec draconũ venenatorũ vicerunt dentes: misericor- 11 dia enim tua adueniens, sanabat illos. ¶ In memoria enim sermonum tuorum examinabãtur, & velociter saluabantur, ne in altã incidẽtes obliuionẽ, nõ possẽt tuo vti adiutorio.

Inf. 19. c.12. — *Nu.11. g.31.* — *Nu.21. b.6.* — *Exo.8. f.24. & 10.d.4.* — *Apoc.9. b.7.*

12 torio. Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus dñe sermo, qui sanat oĩa. 13 Tu es enim dñe, q vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis & reducis: 14 homo aũt occidit quidẽ per malitiam aĩam suam, & cũ exierit spiritus, nõ reuertetur, nec reuocabit aĩam quæ 15 recepta est. sed tuã manũ effugere impossi- 16 bile est. Negantes.n. te nosse impij, per fortitudinem brachij tui flagellati sunt: nouis aquis, & grandinibus, & pluuijs persecutionẽ passi, & per ignẽ consummati. 17 Quod n. mirabile erat: in aqua, quæ oĩa extinguit, plus ignis valebat. vindex est enim orbis iustorum. 18 Quodam enim tpe mansuetabatur ignis, ne comburerẽtur quæ ad impios missa erant animalia: sed vt ipsi videntes, scirẽt qm̃ Dei iudicio patiuntur persecutionem. 19 Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardescebat vndiq;, vt iniquæ terræ nationẽ exterminaret. 20 Pro quibus angelorũ esca nutristi populũ tuũ, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & 21 omnis saporis suauitatem. Substantiam enim tuam & dulcedinẽ tuam quam in filios habes ostendebas & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisq; volebat cõuertebatur. 22 Nix autẽ & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: vt scirẽt quoniam fructus inimicorũ exterminabat ignis ardens in grandine & pluuia coruscãs. 23 Hoc autem iterum vt nutrirentur iusti, 24 etiam suæ virtutis oblitus est. Creatura.n. tibi factori deseruiens exardescit in tormentum aduersus iniustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te cõfidunt. 25 Propter hoc & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ deseruiebant ad voluntatem eorum qui à te desiderati 26 sunt: vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te 27 crediderint cõseruat. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat: 28 vt notũ omnibus esset, quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad 29 orientem lucis te adorare. Ingrati enim fides tanquàm hybernalis glacies tabescet & disperiet tanquam aqua superuacua.

CAPVT XVII.

1 MAGNA sunt enim iudicia tua domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatæ animæ errauerunt. 2 Dũ enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarũ, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. 3 Et dum putant se latere in obscuris peccatis: tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, 4 & cũ admiratione nimia perturbati. Neq; enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat, qm̃ sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauorem illis præstabant. 5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumẽ præbere, nec syderum limpidæ flammæ illuminare 6 poterant illam noctem horrendã. Apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus: & timore percussi illius quæ non videbatur faciei, æstimabant deteriora esse quæ 7 videbantur. & magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloria correptio cum 8 contumelia. Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore 9 languebant. Nam & si nihil illos ex monstris perturbabant: transitu animalium, & serpentiũ sibilatione commoti, tremebundi peribãt, & aërem quẽ nulla rõne qs effugere posset, negãtes se videre. 10 Frequenter enim præoccupant pessima, redarguente cõscientia. 11 Cùm sit.n. timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper.n. 12 præsumit sæua perturbata conscientia. Nihil enim est timor, nisi præsumptionis adiu- 13 toriũ, pditio cogitationis auxiliorũ. Et dũ abintus minor est expectatio, maiorẽ cõputat scientiã eius causæ, de qua tormentũ præstat. 14 Illi aũt qui impotentẽ verè noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis superuenientẽ eundẽ somnum dormientes, 15 aliqñ monstruorum exagitabantur timore, aliqñ animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis, & insperatus timor superuenerat. 16 Deinde si quisquã ex illis decidisset, cu- 17 stodiebatur i carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborũ operarius præoccupatus esset: ineffugibilẽ sustinebat necessitatem. 18 Vna.n. catena tenebrarũ omnes erãt colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos auiũ sonus suauis, aut vis aquæ decurrentis nimium, 19 aut sonus validus præcipitatarum petrarum: aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis mõtibus Echo: deficiẽtes faciebãt illos præ 20 timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis 21 operibus continebatur. Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.

CAPVT XVIII.

1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi per eadem passi erant, magnificabant te: 2 & qui antè læsi erant, quia non

Iæde-

Ps. 106. b.20. — tu enim vita 1. — Deut. 32. f.39. — 1. Reg. 2. a.6. — Tob. 13. a.2. — Exo. 9. c.28. — Exo 16. c.14. — Num. 11. b.7. — Psal. 77. c.25. — Ioh. 6. d.31. — Substantia enim tua dulcedinem 5. — ostendebat 3. — Exo. 9. b.23. — ignis. — excandescit 13. — Deut. 8. a.3. — Matt. 4. a.4. — ortum 1. — spes. — Exo. 10. f.23.

Exo. 7. d.22. & b.7. — gloria 5. — 14. — condemnata 4. — Exo 10. f.23. — inimici.

lædebantur, gratias agebant: & vt esset dif-
3 ferentia, ᵃdonum ᵇpetebant. ¶propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni
4 hospitij præstitisti. ¶ Digni quidem illi carere luce, & pati carcerē tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptū legis lumen seculo da-
5 ri. ¶Cùm cogitarent iustorū occidere infantes: & vno exposito filio, & liberato in traductionē illorū, multitudinē filiorū abstulisti, ‖ pariter illos perdidisti in aqua valida.
6 ¶ Illa enim nox ante cognita est à patribus
B nostris: vt vere scientes quibus iuramentis
7 crediderant, animęquiores essent. Suscepta est aūt à populo tuo sanitas quidē iustorū,
8 iniustorū aūt exterminatio. ¶Sicut enim læsisti aduersarios: sic & nos prouocās magni-
9 ficasti. ¶ Absconsè enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in ᵃcōcordiam ᵇdisposuerūt: similiter & bona & mala recepturos iustos, ᵃpatri omnium ᵇdecan-
10 tātes laudes. ¶Resonabat aūt inconueniēs inimicorum vox, & flebilis audiebatur plan-
11 ctus ploratorum infantium. ¶Simili aūt pęna seruus cum dño afflictus est, popularis
12 homo regi similia passus. ¶ Similiter ergo oēs vno noīe mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendū viui sufficiebant: qm̄ vno momēto quę erat pręclarior natio illorum, exterminata est. ¶ De
13 omnibus enim nō credentes ꝑ beneficia, tūc eū primū ᵇfuit exterminiū primogenito-
14 rū, spoponderunt populum Dei se esse. ¶Cū
C enim quietum silentiū cōtineret omnia, &
15 nox in suo cursu medium iter haberet, ¶oīps sermo tuus exiliens de cęlo à realibus sedibus durus debellator in mediā exterminij
16 terrā prosiliuit. ¶gladius acutus insimulatū imperium tuū portās, & stans repleuit oīa morte. & vsq; ad cęlum attingebat stans in
17 terra. ¶Tunc continuò visus somniorū malorum turbauerunt illos, & timores super-
18 uenerūt insperati. ¶Et alius alibi proiectus semiuiuus, propter quam moriebatur, cām
19 demonstrabat mortis. ¶Visiones n. quæ illos turbauerūt, hæc præmonebāt, ne inscij
20 quare mala patiebantur, perirent. ¶ Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & cōmotio in eremo facta est multitudinis: sed
21 nō diu permāsit ira tua. ¶‖Properans enim
D homo sine querela deprecari ᵃpro populis ᵇproferēs seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati,
22 ostēdens quoniam tuus est famulus. ¶Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armatura potentię, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum &
23 testamentum commemorans. ¶Cùm enim iam aceruatim cecidissent super alterutrū mortui, interstitit, & amputauit imperū, &
diuisit illam quæ ad viuos ducebat viam.
24 ¶‖In veste enim poderis, quā habebat, totus erat orbis terrarum, & parētum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erāt sculpta, & magnificentia tua in diademate capi-
25 tis illius scripta erat. ¶ His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit, erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPVT XIX.

1 IMpijs aūt vsq; in nouissimum
A sine misericordia ira superuenit. Præsciebat enim & futura
2 illorum: ¶‖ quoniam cùm ipsi permisissent vt se educerēt & cum magna solicitudine præmisissent illos,
3 consequebantur illos pœnitentiæ actus. ¶Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliā sibi assumpserunt cogitationem insciētiæ: & quos rogantes proiecerant, hos tan-
4 quam fugitiuos persequebantur. ¶ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: horum quæ acciderāt commemorationem amittebant, vt q̄ deerāt tormentis, repleret
5 punitio: ¶& populus quidē tuus mirabiliter transiret, illi autem nouam mortem inue-
6 nirent. ¶Omnis enim creatura ad suum ge-
B nus ab initio refigurabatur, deseruiēs tuis præceptis, vt pueri tui custodirentur illæsi.
7 ¶Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua q̄ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, &
8 campus germinās de profundo nimio: ¶Per quem omnis natio transiuit quę regebatur tua manu, vidētes tua mirabilia & mōstra.
9 ¶Tanquam enim equi depauerūt escam, & tanquam agni exultauerunt magnificantes
10 te Domine, qui liberasti illos: ¶ Memores enim erant adhuc eorū quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animaliū eduxit terra muscas: & pro piscibus eructauit fluuius multitudinē ra-
11 narum. ¶ ‖ Nouissimè autē viderunt nouam
C creaturam auium, cùm adducti concupiscē-
12 tia postulauerunt escas epulationis. ¶‖In allocutione enim desiderij ascēdit illis de mari ortygometra, & vexationes peccatoribus superuenerunt, non sine illis: quæ ante facta erant argumētis per vim fluminum: iustè enim patiebantur secundum suas nequi-
13 tias. ¶ Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt, alij quidē ignotos non accipiebant aduenas, alij autem bonos ho-
14 spites in seruitutem redigebant. ¶Et non solum hæc, sed & alius quidem respectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebant extra-
15 neos. ¶ Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem vsi erāt iustitijs, sæuissimis
16 afflixerunt doloribus. Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus iusti cùm subitaneis cooperti essent tenebris vnus-
17 quisque transitum ostij sui quærebat. ¶ In-

ᵃ *re Deū* 1. ‖*Exo.* 14. *f.* 24. *Ps.* 77. *b.* 14 & 10 *d.* 29. ‖*Exo.* 1. *c.* 16. & 2. *a.* 3. ‖*Exo.* 14. *f.* 27. ᵃ*concordia* 2. ᵃ *patrum* *tam* 2. ‖*Exo.* 12 *e.* 30. ‖*Nu.* 16. *g.* ᵃ *ppugnauit* 3. ‖*Exo.* 28 *a.* 6. ‖*Exo.* 12 *c.* 31. *Exo.* 14. *c.* 1. ‖*Exo.* 16 *c.* 13. *Nu.* 11. *g.* 31. ‖*Sa.* 16. *a.* 2. *Gen.* 19. *c.* 11.

se enim elemẽta dum conuertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutaẽ, & oĩa D suũ sonũ custodiunt: vnde æstimari ex ipso 18 visu certò põt. ❡Agrestia.n.in Aquatica cõuertebantur: & quæcunq; erãt natantia, in 19 terrã transibant. ❡Ignis in aqua valebat supra suã virtutem, & aqua extinguentis na-20 turæ obliuiscebatur. ❡Flammæ econtrario, corruptibiliũ animaliũ nõ vexauerunt carnes coambulantiũ, nec dissoluebaẽ illã quę facilè dissoluebatur, sicut glacies bonam escam ❡ In omnibus enim magnificasti populum tuum Dñe, & honorasti, & non despexisti in omni tẽe. & in omni loco assistẽs eis.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIDRACH.

.PROLOGVS.

MVLTORVM nobis & magnorum per legem & prophetas alios quę qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia nõ solũ ipsos loquẽtes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & discentes & scribẽtes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiã lectionis legis, & prophetarum. & aliorũ librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum quæ ad doctrinam & sapientiam pertinẽt: vt desiderãtes discere, & illorũ periti fieri, magis magisq; attendant aĩo, & cõformentur ad legitimam vitam. Hortor itaq; venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere: & veniam habere in illis in quibus videmur sequẽtes imaginem sapientiæ, & deficere in verborum cõpositione. Nam deficiunt & verba Hebraica quãdo fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex & prophetæ, cæteraque aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno tẽporibus Ptolomæi Euorgetis regis, postquàm perueni in Aegyptum, & cũ multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ, neq; contemnendæ doctrinę. Itaq; bonũ & necessarium putaui & ipse aliquã addere diligẽtiam & laborem interpretandi librum istũ: & multa vigilia attuli doctrinam in spacio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

1 A OMNIS sapientia a Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. 2 ❡Arenam maris & pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cęli, & latitudinem terræ, & profundũ abyssi quis dimensus est? 3 ❡ Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis inuestigauit. 4 ❡Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. 5 ❡Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata ęterna. 6 ❡ Radix sapientiæ cui reuelata est? 7 & astutias illius quis agnouit? ❡ Disciplina sapientiæ cui reuelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit? 8 ❡Vnus est altissimus creator *omnipotens, & rex potens & metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominans Deus. 9 ❡ Ipse creauit illam in spiritu B sancto. & vidi, & dinumerauit, & mensus 10 est. ❡Et effudi illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum 11 suum, & prębuit illam diligentibus se. ❡ Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia. 12 & corona exultationis. ❡Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium 13 ᵇin longitudinem dierum. ❡Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defun-14 ctionis suæ benedicetur. ❡Dilectio Dei ho-15 norabilis sapientia. ❡Quibus aũt apparuerit in visu, diligunt eã in visione, & in agnitione magnaliũ suorum. 16 ❡‖ Initium sapientiæ timor Domini. & cũ fidelibus in vulua cõcreatus est, & cũ electis fœminis graditur, 17 & cũ iustis & fidelibus agnoscitur. ❡ Timor 18 Domini scientiæ religiositas. ❡ Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucũditatẽ atq; 19 gaudiũ dabit. ❡Timenti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius be-20 nedicetur. ❡Plenitudo sapientiæ est, timere C Deum, & plenitudo a fructibus illius. 21 ❡Omnẽ domũ illius implebit à generationibus 22 & receptacula à thesauris illius. ❡Corona sapientiæ,

3. Reg. 3. b. 9. 4. d. 29.

*omnium

ᵇ & 4.

‖ Psal 110 b 10. Prou. 1. a. 7. 9. a. 10

pientiæ, timor Domini replens pacem, & 23 salutis fructum. Et vidit, & dinumeravit 24 eam. vtraque autem sunt dona Dei. Scientiam & intellectum prudentiæ sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, 25 exaltat. Radix sapientiæ est, timere Domi-26 num: rami enim illius longæui. In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas, execratio autem peccatoribus sapien-27 tia. Timor Domini expellit peccatum. 28 nam qui sine timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositatis illius, 29 subuersio illius est. Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucundi-30 tatis. Bonus sensus vsque in tempus ab-D scondet verba illius, & labia multorū enar-31 rabunt sensum illius. In thesauris sapien-32 tiæ significatio disciplinæ: execratio au-33 tem peccatori, cultura Dei. Fili, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & 34 Deus præbebit illam tibi. Sapientia enim & disciplina timor Dñi: & quod beneplaci-35 tum est illi, fides & mansuetudo, & adim-36 plebit thesauros illius. Ne sis incredibilis timori Domini, & ne accesseris ad illum du-37 plici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labijs 38 tuis. Attende in illis ne fortè cadas, & ad-39 ducas animæ tuæ inhonorationem, & reuelet Deus absconsa tua, & in medio syna-40 gogæ elidat te, quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPVT II.

1 A Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad 2 tentationem. Deprime cor tuum: & sustine: inclina aurē tuam, & suscipe verba intellectus, & ne festi-3 nes in tpe obductionis. Sustine sustentationes Dei: cōiūgere Deo, & sustine, vt crescat 4 in nouissimo vita tua. Omne qđ tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & 5 in humilitate tua patientiā habe: quōniam in igne probatur aurū & argentū, hoīes vero 6 receptibiles in camino humiliationis. Cre-B de Deo, & recuperabit te: & dirige viā tuā: & spera in illū. Serua timorem illius, & in 7 illo ueterasce. Metuentes Dñm, sustinete misericordiā eius. & non deflectatis ab il-8 lo, ne cadatis. Qui timetis Dñm, credite il-9 li: & nō euacuabitur merces vestra. Qui timetis Dñm, sperate in illū: & in oblectatio-10 nē veniet vobis misericordia. Qui timetis Dñm, diligite illū, & illuminabuntur corda 11 vestra. Respicite filij nationes hominum: & scitote quia nullus sperauit in Domino, 12 & confusus est. Quis enim permansit in mādatis eius & derelictus est? aut quis in-13 uocauit eum, & despexit illum? Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est 14 oībus exquirentibus se in veritate. Væ du-C plici corde, & labijs scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terrā ingre-15 dienti duabus vijs. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, & ideo non protegentur 16 ab eo. Væ his qui perdiderunt sustinentiā, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerte-17 runt in vias prauas. Et quid facient, cum inspicere cœperit Dñs? Qui timent Domi-18 num, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illū, conseruabunt viam illius. 19 Qui timent Dominum, inquirent quæ be-D neplacita sunt ei, & qui diligunt eum, reple-20 buntur lege ipsius. Qui timent Dominum, 21 præparabunt corda sua, & in conspectu il-22 lius sanctificabunt animas suas. Qui timēt Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes. Si pœnitentiam non egerimus incidemus in manus Dñi, & nō in ma-23 nus hominum. Secundùm enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

(Marginal notes: * facietis — 3.; | Psal. 36. c. 23.)

CAPVT III.

1 A Filij sapientiæ, ecclesia iustorum: & natio illorum, obedientia 2 & dilectio. Iudiciū patris audite filij, & sic facite vt salui 3 sitis. Deus. n. honorauit patrē in filijs: & iudiciū matris exquirens, firma-4 uit in filios. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur. Et sicut qui the-5 saurizat, ita & qui honorificat matrē suā. 6 Qui honorat patrē suū, iucundabitur in fi-7 lijs, & in die orationis suę exaudietur. Qui honorat patrē suum, vita viuet longiore: & 8 qui obedit patri, refrigerabit matrē. Qui B timet Dñm, honorat parentes, & quasi do-9 minis seruiet his qui se genuerūt. In opere & sermone, & omni patiētia honora pa-10 trē tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo ma-11 neat. Benedictio patris firmat domos filiorū: maledictio autē matris eradicat funda-12 menta. Ne glorieris in contumelia patris 13 tui: non. n. est tibi gloria, sed cōfusio. gloria. n. hominis ex honore patris sui: & dede-14 cus filij, pater sine honore. Fili, suscipe senectam patris tui. & non contristes eum in 15 vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. eleemosy-16 na. n. patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, 17 & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. 18 Quam malæ famæ est qui derelinquit pa-C trē: & est maledictus à Deo, qui exasperat 19 matrem. Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriā diligeris.

(Marginal notes: | Exo. 20. c. 12. Deut. 5. b 16. Matt. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. Ephe. 6. a. 2. Gen. 27. d 27. 49. a. 2.)

Quantò

20 ¶Quanto magnus es, humilia te in omni-
21 bus,& corā Deo inuenies gratiam,¶quoniā
magna potētia Dei solius, & ab humilibus
22 honoratur. ¶‖Altiora te ne quæsieris,& for
tiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præce
pit tibi Deus illa cogita semper, & in pluri
23 bus operibus eius ne fueris curiosus.¶nō est
enim tibi necessariū ea quæ abscōdita sunt
24 videre oculis tuis ¶In supernacuis rebus no
li scrutari multipliciter, & in pluribus ope-
25 ribus eius nō eris curiosus. ¶ Plurima enim
super sensum hominum ostensa sunt tibi.
26 ¶Multos.n. supplantauit suspicio illorū, &
27 in vanitate detinuit sensus illorū ¶ Cor du-
rū habebit malè in nouissimo: & qui amat
28 periculum,in illo peribit. ¶ Cor ingrediens
D duas vias, non habebit successus,& prauus
29 corde in illis scandalizabitur. ¶ Cor ne
quam grauabitur in doloribus, & peccator
30 adijciet ad peccandum. ¶Synagogæ super-
borum nō erit sanitas: frutex enim peccati
31 eradicabitur ī illis, & nō intelligetur. ¶ Cor
sapientis intelligitur in sapientia, & auris
bona audiet cum omni concupiscentia sa-
32 pientiam. ¶Sapiens cor, & intelligibile ab-
stinebit se à peccatis, & in operibus iustitię
33 successus habebit.¶‖Ignem ardentem extin-
guit aqua, & eleemosyna resistit peccatis:
34 ¶& Deus prospector est eius qui reddit gra
tiam. Meminit in posterum, & in tempore
casus sui inueniet firmamentum.

CAPVT IIII.

1 Fili, eleemosynam pauperis ne
A defraudes,& oculos tuos ne
2 trāsuertas à paupere. ¶ Animā
esurientē ne despexeris, & nō
exasperes pauperem in inopia
3 sua. ¶Cor inopis ne affixeris, & non protra
4 has datum angustianti. ¶ Rogationem con-
tribulati ne abijcias: & non auertas faciem
5 tuam ab egeno. ¶Ab inope ne auertas ocu-
los tuos propter iram:& nō relinquas quę-
6 rentibus tibi retro maledicere. ¶maledicen-
tis enim tibi in amaritudine animæ, exau-
dietur deprecatio illius exaudiet aūt eum
7 qui fecit illum ¶ Congregationi pauperum
affabilem te facito, & presbytero humilia
animā tuā, & magnato humilia caput tuū.
8 ¶ Declina pauperi sine tristitia aurem tuam,
& redde debitū tuum, & responde illi paci
9 ficè in mansuetudine.¶Libera eum qui in-
B iuriam patitur de manu superbi: & nō aci-
10 dè feras in anima tua. ¶ In iudicando esto
pupillis misericors vt pater, & pro viro ma-
11 tri illorū: & eris tu velut filius Altissimi o-
bediens, & miserebitur tui magis q mater
12 ¶Sapientia filijs suis vitam inspirat, & ‖ su-
scipit inquirentes se, & præibit in via iusti-
13 tię. ¶& qui illā diligit, diligit vitā:& qui vi-
gilauerint ad illam, complectentur placorē
14 eius. ¶ Qui tenuerint illam, vitam hæredita-
bunt: & quò introibit, benedicet Deus.
15 ¶Qui seruiunt ei, obsequentes erut sancto:
16 & eos qui diligūt illam, diligit Deus. ¶ Qui
audit illā, iudicabit gentes, & qui intuetur
17 illā,permanebit cōfidens. ¶ Si crediderit ei,
hæreditabit illam, & erunt in confirmatio
18 ne creaturæ illorum:¶quoniam in tentatio
19 ne ambulat cū eo, & in primis eligit eum.
C ¶ Timorē & metum, & probationem indu
cet super illū: & cruciabit illū in tribulatio-
ne doctrinę suæ, donec tentet eū in cogita-
20 tionibus suis, & credat animæ illius.¶Et fir-
mabit illū, & iter adducet directū ad illum,
21 & lætificabit illū. ¶ & denudabit absconsa
sua illi, & thesaurizabit super illū scientiā
22 & intellectū iustitiæ.¶Si aūt oberrauerit, de
relinquet eum,& tradet eum in manus ini-
23 mici sui. ¶Fili,conserua tps, & deuita a ma-
24 lo. ¶Pro anima tua ne cōfundaris dicere ve
25 rum.¶est enim confusio adducens peccatū,
& est confusio adducens gloriā & gratiam.
26 ¶Ne accipias faciem aduersus faciem tuā,
nec aduersus animam tuam mendacium.
27 ¶Ne reuerearis proximū tuum in casu suo:
28 ¶ nec retineas verbum in tempore salutis.
D Non abscondas sapientiam tuam in deco
29 re suo ¶ In lingua enim sapientia dignosci-
tur:& sensus,& scientia, & doctrina in ver
bo sensati, & firmamentum in operibus iu
30 stitiæ. ¶ Nō contradicas verbo veritatis vllo
modo,& de mēdacio ineruditionis tuæ cō-
31 fundere.¶ Nō cōfundaris confiteri peccata
tua, & ne subijcias te omni homini ꝓ pec-
32 cato. ¶ Noli resistere contra faciem potētis,
33 nec coneris cōtra ictū fulminis. ¶ Pro iusti-
tia agonizare pro anima tua, & vsque ad
mortem certa pro iustitia,& Deus expugna
34 bit pro te inimicos tuos. ¶ Noli citatus esse
in lingua tua:et inutilis,& remissus in ope-
35 ribus tuis ¶Noli esse sicut leo in domo tua,
euertens domesticos tuos,& opprimens su
36 biectos tibi.¶ Nō sit porrecta manus tua ad
accipiendum,et ad dandum collecta.

CAPVT V.

1 Noli attendere ad possessiones
A iniquas, et ne dixeris: Est mi-
hi sufficiens vita. Nihil enim
proderit in tempore vindictę,
2 et obductionis. ¶ Ne sequaris
in fortitudine tua concupiscentiam cordis
3 tui ¶Et ne dixeris: Quomodo potui? aut qs
me subijciet propter facta mea? Deus enim
4 vindicans vindicabit.¶Ne dixeris: Peccaui,
& quid mihi accidit triste? Altissimus enim
5 est patiens redditor. ¶‖De propitiato pecca-
B to noli esse sine metu,neque adijcias pecca
6 tum super peccatum ¶Et ne dicas: Misera-
tio Domini magna est, multitudinis pecca-
7 torū meorū miserebitur.¶ Misericordia.n.
& ira ab illo citò proximant, & in peccato-
8 res respicit ira illius. ¶ Non tardes conuerti
ad Dominum,& ne differas de die in diem.
9 ¶ subito enim veniet ira illius, & in tempo-

‖ Inf. 16 b & 21. a.

10 revindictæ disperdet te. ꝑ Noli anxius esse C in diuitijs inuisis: nõ enim proderunt tibi 11 in die obductionis & vindictæ. ꝑ‖Non ventiles te in omnẽ ventũ, & non eas in oẽm viam sic enim oĩs peccator probatur in du12 plici lingua. ꝑ Esto firmus in via Domini, & veritate sensus tui & scientia, & prosequa13 tur te verbum pacis & iustitiæ ꝑEsto mansuetus ad audiendum verbum Dei, vt intelligas: & cum sapientia proferas responsum 14 verum. ꝑSi est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, 15 & confundaris. ꝑHonor & gloria in sermo- D ne sensati: lingua verò imprudẽtis subuer16 sio est ipsius. ꝑNõ appelleris susurro, & lin17 gua tua ne capiaris, & confundaris. ꝑSuper furem enim est confusio & pęnitentia, & deuoratio pessima super bilinguem: susurratori aũt odiũ, & inimicitia & cõtumelia. 18 ꝑIustifica pusillum, & magnum similiter.

‖Prou. 10 a.4. 11.d. 19.

CAPVT VI.

1 A Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inui2 dus & bilinguis. ꝑNõ te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per stultitiã, & 3 folia tua comedat. ꝑ& fructus tuos pdat, & relinquaris velut lignũ aridum in eremo. 4 ꝑ Anima enim nequã disperdet qui se hẽt, & in gaudiũ inimicis dat illum, & deducet 5 in sortẽ impiorũ. ꝑ Verbũ dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua* eu6 charis, in bono homine abundat. ꝑ Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus 7 de mille ꝑ Si possides amicum, in tẽtatione 8 posside eũ, & ne facilè credas ei* ꝑEst.n amicus secundũ tp̃s suũ, & nõ pmanebit in 9 die tribulationis. ꝑEt est amicus qui cõuertitur ad inimicitiã: & est amicus qui odiũ & 10 rixam, & cõuicia denudabit. ꝑ Est aũt amicus socius mẽsæ, & nõ pmanebit in die ne11 cessitatis. ꝑAmicus si permanserit fixus, erit B tibi quasi coęqualis, & domesticis tuis fidu12 cialiter aget. ꝑ Si humiliauerit se contra te, & à facie tua absconderit se, vnanimẽ ha13 bebis amicitiã bonã. ꝑ Ab inimicis tuis se14 parare, & ab amicis tuis attende. ꝑAmicus fidelis protector fortis: qui aũt inuenit illũ, 15 inuenit thesaurum. ꝑAmico fideli nulla est cõparatio, & non est digna poderatio auri 16 & argenti cõtra bonitatẽ fidei illius. ꝑAmicus fidelis medicamentũ vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominũ, inuenient 17 illum. ꝑ Qui timet Deum, æquè hẽbit amicitiam bonã: quoniam secundũ illum erit 18 amicus illius. ꝑFili à iuuẽtute tua excipe doctrinã, & vsq; ad canos inuenies sapientiã. 19 ꝑ Quasi is q̃ arat, & qui seminat, accede ad 20 eam, & sustine bonos fructus illis. ꝑIn opere enim ipsius exiguum laborabis, & citò 21 edes de generationibus illius. ꝑQuàm aspe C ra est nimium sapientia indoctis hoĩbus, 22 & non permanebit in illa excors. ꝑQuasi lapidis virtus probatio erit in illis, & nõ de23 morabuntur proijcere illam. ꝑ Sapientia.n. doctrinæ secundum nomen est eius, & non est multis manifesta: quibus autem cognita 24 est, permanet vsq; ad cõspectum Dei. ꝑ Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne 25 abijcias consilium meum. ꝑ Inijce pedem tuũ in compedes illius, & in torques illius 26 collum tuum. ꝑSubijce humerũ tuũ, & por27 ta illam, & ne acedieris vinculis eius. ꝑ In omni animo tuo accede ad illam, & in om28 ni virtute tua conserua vias eius ꝑ Inuestiga illã, & manifestabitur tibi, & continens 29 factus ne derelinquas eã ꝑIn nouissimis.n. inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi 30 in oblectationem. ꝑEt erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ. 31 ꝑdecor enim vitæ est in illa, & vincula illius 32 alligatura salutaris. ꝑ Stola gloriæ indues D eam. & coronã gratulationis superpones ti33 bi. ꝑFili, si attenderis mihi, disces*: & si accommodaueris animũ tuum, sapiens eris. 34 ꝑ Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris. 35 ꝑ‖In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde cõiũgere, vt omnẽ narrationẽ Dei possis audi36 re, & prouerbia laudis, nõ effugiãt à te. ꝑEt si videris sensatũ, euigila ad eum, & gradus 37 ostiorũ illius exerat pes tuus. ꝑ Cogitatum tuũ habe in p̃ceptis Dei, & in mãdatis illius maximè assiduus esto. & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

*gratiosa 6.

*teipsum.

*eam.

‖Inf. 8. b. 9.

CAPVT VII.

1 A Noli facere mala, & nõ te apprehendent. ꝑDiscede ab iniquo, 2 & deficient mala abs te ꝑ Fili, 3 non semines mala in sulcis iniustitiæ, & nõ metes ea in sep4 tuplum. ꝑNoli quęrere ab homine ducatũ, 5 neque à rege cathedrã honoris ꝑ‖Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regẽ nolli velle videri 6 sapiẽs. ꝑNoli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrũpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalũ 7 in agilitate tua. ꝑNon pecces in multitudine ciuitatis, nec te immittas in populum, 8 ꝑ‖ neq; alliges duplicia peccata: nec enim 9 in vno eris immunis. ꝑ Noli esse pusillani10 mis in aĩo tuo. ꝑ Exorare: & facere eleemo11 synam ne despicias. ꝑ Ne dicas. In multitudine munerũ meorũ respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo munera mea susci12 piet. ꝑNon irrideas hoĩem in amaritudine B aĩæ: ‖ est. n q̃ humiliat & exaltat, circũspe13 ctor Deus. ꝑ Noli amare mẽdaciũ aduersus

‖Ps. 112. a 2. Eccl. 7. c. 17. Iob 9 a. 1 c. 20. Luc. 18. b 11. d. 21. ‖Inf. 12. a 3.

‖1. Re. 2. b. 7.

fratrem tuum: neque in amicũ similiter fa-
14 cias. ¶ Noli velle mentiri omne mendaciũ:
15 assiduitas.n. illius nõ est bona. ¶Noli verbo-
sus esse in multitudine pſbyterorũ: & non
16 iteres verbũ in orõne tua ¶Nõ oderis labo-
riosa opera, & rusticationẽ creatã ab Altis-
17 simo. ¶Nõ te reputes in multitudine indisci-
18 plinatorũ ¶ | Memẽto iræ, qm̃ nõ tardabit.
19 ¶Humilia valde spiritũ tuum: qm̃ vindicta
20 carnis impij, ignis & vermis. ¶Noli p̃uarica-
ri in amicũ pecuniã differentem, neq; fra-
21 trem charissimũ auro spreueris. ¶Noli disce-
C dere à muliere sensata & bona, quam sorti-
tus es in timore Dñi: gratia.n. verecundiæ
22 illius super aurũ. ¶|Non lædas seruũ in veri-
tate operãtẽ, neq; mercenariũ dãtẽ animã
23 suã. ¶|Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi
aĩa tua: non defraudes illũ libertate, neque
24 inopẽ derelinquas illum. ¶Pecora tibi sunt;
attẽde illis: & si sunt vtilia, perseuerẽt apud
25 te ¶|Filij tibi sunt? erudi illos & curua illos
26 à pueritia illorũ, ¶ Filiæ tibi sunt? serua cor-
pus illarũ, & nõ ostẽdas hilarẽ faciẽ tuã ad
27 illas. ¶Trade filiã & grande opus feceris: &
28 homini sensato da illã. ¶Mulier si est tibi se-
cundũ animã tuã, nõ proijcias illã: & odibi-
29 li nõ credas te in toto corde tuo. ¶|Honora
patrẽ tuũ: |& gemitus matris tuæ ne obliui-
30 scaris. ¶Memento qm̃ nisi per illos natus nõ
31 fuisses: & retribue illis, quõ & illi tibi. ¶In
tota anima tua time dñm, & sacerdotes il-
32 lius sanctifica. ¶ In omni virtute tua dilige
D eum qui te fecit: |& ministros eius ne dere-
33 linquas. ¶Honora Deũ ex tota anima tua, &
honorifica sacerdotes, & ꝓpurga te cũ bra-
34 chijs. ¶Da illis partem |sicut mandatum est
tibi, primitiarum & purgationis, & de ne-
35 gligentia tua purga te cum paucis. ¶Datum
brachiorum tuorum, & sacrificium sanctifi-
cationis offeres Domino, & initia sancto-
36 rum: & pauperi porrige manum tuam, vt
37 ꝑficiatur ꝓpitiatio, & benedictio tua. ¶Gra-
tia datus in conspectu omnis viuentis. |&
38 mortuo non prohibeas gratiam. ¶ Non de-
sis plorantibus in consolatione, & cũ lugẽ-
39 tibus ambula. ¶ Nõ te pigeat visitare infir-
mũ: ex his enim in dilectione firmaberis.
40 ¶In omnibus operibus tuis memorare no-
uissima tua, & in æternum non peccabis.

Margin: |Inf. 18.c 24. — |Leui. 19. c.13. — Inf.34.d. 27. — Inf.33.d. 31. — |Inf 30.b 12. — |Sup.3.b 9. — |Tob.4.a. 3. — |Deu.12. c. 18. — |Leui.2.a 1. — Nu.18.b. 15. — ᵇ dati 2. — |Ro. 12.c. 15. — |Mat. 25. d. 36.

CAPVT VIII.

1 A NOn litiges cum homine poten-
te, ne fortè incidas in manus
2 illius. ¶ | Non contendas cum
viro locuplete, ne fortè contra
3 te constituat litem tibi. ¶|Mul-
tos enim perdidit aurum & argentum, &
vsque ad cor regum extendit, & conuertit.
4 ¶Non litiges cum homine linguato, & non
5 strues in ignem illius ligna. ¶Non commu-
nices homini indocto, ne malè de ꝓgenie
6 tua loquatur. ¶Ne despicias hominem auer-
tẽtem se à peccato, | neque improperes ei:
memento qm̃ oẽs in correptione sumus.
7 ¶ | Ne spernas hominem in sua senectute:
8 etenim ex nobis senescunt. ¶ Noli de mor-
tuo inimico tuo gaudere: sciens qm̃ omnes
B morimur, & in gaudium volumus venire.
9 ¶| Ne despicias narrationẽ presbyterorum
sapientium, & in prouerbijs eorũ conuersa-
10 re. ¶ab ipsis.n. disces sapientiã, & doctrinã
intellectus, & seruire magnatis sine q̃rela.
11 ¶Non te p̃tereat narratio seniorũ: ipsi enim
12 didicerũt à patrib⁹ suis. ¶qm̃ ab ipsis disces
intellectum, & in tp̃e necessitatis dabis
13 rñsum. ¶ | Nõ incẽdas carbones peccatorũ,
arguẽs eos: & ne incẽdaris flãma ignis pec-
14 catorũ illorũ. ¶ Ne cõtra faciẽ stes cõtume-
15 liosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. ¶No-
C li fœnerari homini fortiori te: ꝙ si fœneraue-
16 ris, quasi ꝑditũ habe. ¶ Non spondeas super
virtutẽ tuã: ꝙ si spopõderis, quasi restituẽs
17 cogita. ¶|Non iudices contra iudicẽ: qm̃ se-
18 cundũ quod iustũ est, iudicat. ¶|Cũ audace
non eas in via, ne fortè grauet mala sua in
te: ipse.n. secundũ voluntatẽ suam vadit, &
19 simul cum stultitia illius peries ¶|Cũ iracun-
do non facias rixam, & cum audace nõ eas
D in desertũ: quoniam quasi nihil est ante il-
lum sanguis, & vbi non est adiutorium, eli-
20 det te. ¶Cum fatuis consilium non habeas:
non enim poterunt diligere nisi quæ eis pla-
21 cent. ¶ Corã extraneo ne facias consilium:
22 nescis enim quid pariet. ¶Non omni homi-
ni cor tuum manifestes: ne fortè inferat ti-
bi gratiam falsam, & conuicietur tibi.

Margin: |Mat.5.d 25. — |Inf.38.a 6. — |Ga. 6.a.1 — 2. Cor. 2. a.6. — ᵇ Corruptione. — Leui. 19 f.32. — ᵇ nolumus 9. — Sup. 6.d. 35: — ᵇ dare. 2 — |Prou. 26 c.21. — | Inf. 29 a.4. — |Gen.4.b. 8. — |Prou. 22 d.25.

CAPVT IX.

1 A NOn zeles mulierem sinus tui,
ne ostendat super te malitiam
2 doctrinę nequã. ¶Non des mu-
lieri potestatẽ animæ tuæ, ne
ingrediatur in virtute tua, &
3 confundaris. ¶Ne respicias mulierem mul-
tiuolam: ne fortè incidas in laqueos illius.
4 ¶Cũ saltatrice ne assiduus sis: nec audias il-
5 lã, ne fortè pereas in efficacia illius ¶|Virgi-
nem ne conspicias, ne fortè scãdalizeris in
6 decõre illius. ¶ |Ne des fornicarijs animam
tuam in vllo: ne ꝑdas te & hęreditatẽ tuam.
7 ¶ Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec
8 oberraueris in plateis illius. ¶ |Auerte faciẽ
tuam à muliere compta, & ne circũspicias
9 speciem alienam. ¶| Propter speciẽ mulie-
B ris multi perierunt: & ex hoc concupiscen-
10 tia quasi ignis exardescit. ¶ Oĩs mulier quæ
est fornicaria, quasi stercus in via concalca-
11 bitur. ¶Speciem mulieris alienæ multi ad-
mirati, reprobi facti sunt colloquium enim
12 illius quasi ignis exardescit. ¶ Cum aliena
muliere ne sedeas omnino, nec accumbas
13 cum ea super cubitum: ¶ & non alterceris
cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuũ
in illã, & sanguine tuo labaris in ꝑditionẽ.
14 ¶ Ne derelinquas amicum antiquum: no-
15 uus enim non erit similis illi. ¶ Vinũ nouũ,

Margin: |Gen.6.a. 2. — Prou.5.a. 2. — |Mat.5.d 28. — Gen. 34.a 2. — 2. Re.11. a.4.13.a. 1. — Mat.10.c 15.

C amicus nouus: veterascet, & cum suauitate 16 bibes illud. ¶Non zeles gloriã, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius 17 subuersio. ¶Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quõ vsq; ad inferos non placebit 18 impius. ¶ Lõge abesto ab hoĩe potestatẽ habente occidẽdi, & nõ suspicaberis timorem 19 mortis. ¶ & si accesseris ad illũ, noli aliquid 20 cõmittere, ne forte auferat vitam tuã. ¶Cõ- D munionẽ mortis scito: quõ in medio laqueorũ ingredieris, & super dolentiũ arma am- 21 bulabis. ¶ Secundùm virtutẽ tuam caue te a proximo tuo, & cum sapientibus & pruden 22 tibus tracta. ¶Viri iusti sint tibi conuiuæ, & 23 in timore Dei sit tibi gloriatio, ¶ & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & oĩs enarratio tua in 24 præceptis Altissimi. ¶In manu artificũ opera laudabuntur, & princeps populi in sapiẽtia sermonis sui: in sensu vero seniorũ verbum. 25 ¶ Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

Iud. 9.a. 4. 2. Re. 15. b. 10.

CAPVT X.

1 A IVdex sapiens iudicabit populũ suũ, & principatus sensati stabilis erit. 2 ¶Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, ta- 3 les & inhabitantes in ea. ¶Rex insipiẽs perdet populum suũ: & ciuitates inhabitabun- 4 tur per sensum prudentiũ. ¶In manu Dei potestas terræ, & execrabilis oĩs iniquitas gentium, & vtilẽ rectorem suscitabit in tempus 5 super illã. ¶ In manu Dei potestas hominis, & super faciẽ scribæ imponet honorẽ suũ. 6 ¶Oĩs iniuriæ proximi ne memineris, & ni- 7 hil agas in operibus iniuriæ. ¶ Odibilis corã Deo est & hominibus superbia: & execrabi- 8 lis oĩs iniquitas gentium. ¶Regnum à gẽte in gentem transfertur pp iniustitias, & in- 9 iurias, & cõtumelias, & diuersos dolos. ¶Auaro aũt nihil est scelestius. Quid superbit 10 terra & cinis? ¶ Nihil est iniquius q̃ amare B pecuniam: hic enim & aĩam suã venalẽ ha- 11 bet: quõ in vita sua proiecit intima sua. ¶Oĩs potẽtatus breuis vita. Lãguor prolixior gra 12 uat medicum. ¶ Breuem languorẽ præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur. 13 ¶ Cùm.n. morietur homo, hæreditabit ser- 14 pentes & bestias, & vermes. ¶Initium super- 15 biæ hominis, apostatare à Deo: ¶ quõ ab eo qui fecit illum, recessit cor eius: quõ initium oĩs peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subuertet eum 16 in finem. ¶Propterea exhonorauit dñs conuentus malorum, & destruxit eos vsq; in fi- 17 nem. ¶ Sedes ducum superborum destruxit 18 Deus, & sedere fecit mites pro eis. ¶Radices C gentium superbarũ arefecit Deus, & planta 19 uit humiles ex ipsis gentibus. ¶ Terras Gentiũ euertit dñs, & perdidit eas vsq; ad fun- 20 damentum. ¶ arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum a ter- 21 ra. ¶Memoriam superborũ perdidit Deus, & 22 reliquit memoriam humilium sensu. ¶ Non est creata hominibus superbia: neq; iracun- 23 dia nationi mulierum. ¶Semen hominũ honorabitur hoc, qđ timet Deum: semen autẽ hoc exhonorabitur, qđ præterit mãdata dñi. 24 ¶In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent dñm, erunt in oculis illius. 25 ¶Gloria diuitũ, honoratorum & pauperum, 26 timor Dei est: ¶non despicere hominem iustum pauperem, & non magnificare virum 27 peccatorem diuitem. ¶ Magnus est iudex & D potens est in honore: & non est maior illo 28 qui timet Deum. ¶ Seruo sensato liberi seruient: & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus: & insciuis nõ hono- 29 rabitur. ¶ Noli extollere te, in faciendo opere tuo, & noli cũctari in tempore angustię. 30 ¶Melior est q operaẽ, & abũdat in oĩbus, q̃ 31 qui gloriatur, & eget pane: ¶Fili, in mansuetudine serua aĩam tuam, & da illi honorem 32 secundùm meritũ suum. ¶Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis hono- 33 rificabit exhonorantem animã suam? ¶Pauper gloriatur per disciplinã & timorẽ suũ: & est homo qui honorificaẽ propter substã- 34 tiam suam. ¶ Qui aut gloriatur in paupertate, quantò magis in substantia? & qui gloria tur in substantia, paupertatem vereatur.

Prou. 29. b. 22. 3. Re. 12. c. 13. Leu. 19. d. 17. Dan. 4. c. 14. f. 27. Prou. 17. a. 1. Prou. 12. b. 9.

CAPVT XI.

1 A SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet. 2 ¶ Non laudes virum in specie sua, neq; spernas hominem in 3 visu suo. ¶ breuis in volatilibus est apis, & 4 initiũ dulcoris habet, fructus illius. ¶ In vestitu ne glorieris vnquã, nec in die honoris tui extollaris: quõ mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosã & absconsa & inuisa ope- 5 ra illius. ¶Multi tyranni sederũt in throno, 6 & insuspicabilis portauit diadema. ¶ Multi potentes oppressi sunt validè, & gloriosi tra 7 diti sunt in manus alterorum. ¶ Priusquam interroges, ne vituperes quenquam: & cum 8 interrogaueris, corripe iustè. ¶Priusquã audias, ne respõdeas verbum. & in medio ᵇsermonum ne adijcias loqui. 9 ¶De ea re quæ te non molestat, ne certeris: & in iudicio pec- 10 cantium ne consistas. ¶ Fili, ne in multis B sint actus tui, & si diues fueris, nõ eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes: & nõ effugies, si p̃cucurreris. 11 ¶Est homo laborans & festinans, & dolens 12 impius, & tanto magis non abũdabit. ¶ Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate, 13 ¶ & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo mul- 14 ti, & honorauerunt Deũ. ¶Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt.

Gen. 41. a. 4. Dan. 6. c. 3. Ioan. 7. c. 18. Act. 12. d. 21. 1. Re. 15 f. 28. Esth. 6. a. 7. Deu. 13. c 14. 17. b. 6 Prou. 18. c. 13. ᵇ sermonum 2. 1. Tim. 6 b. 9. Prou. 10. c. 23. Iob. 42. c 10.

15 ¶-Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio & viæ bonorum apud 16 ipsum. ¶Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autē exultant in malis, con- 17 senescunt in malo. ¶Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in 18 æternum. ¶Est qui locupletatur parce agen- 19 do, & hæc est pars mercedis illius: ¶ in eo quod C dicit: ‖ Inueni requiem mihi, & nunc man- 20 ducabo de bonis meis solus. ¶& nescit quod tempus prætereat, & mors appropinquet, & re- 21 linquat oīa alijs, & morietur. ¶Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mā- 22 datorū tuorū veterasce. ¶Ne mãseris in operibus peccatorū. Confide aūt in Deo, & ma- 23 ne in loco tuo. ¶Facile est n. in oculis Dei subitò honestare pauperem. ¶ Benedictio Dei 24 in mercedem iusti festinat, & in honore ve- 25 loci processus illius fructificat. ¶ Ne dicas, Quid est mihi opus, & quæ erūt mihi ex hoc 26 bona? ¶ Ne dicas, Sufficiens mihi sum: & quid 27 ex hoc pessimabor? ¶ ‖In die bonorū ne immemor sis malorum: & in die malorum 28 ne immemor sis bonorum: ¶quoniam facile est corā Deo in die obitus retribuere vni- 29 cuiq; secūdum vias suas. ¶Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine ho- 30 minis denudatio operū illius. ¶ Ante mortē D ne laudes hominem quemquā, quia in filijs 31 suis agnoscitur vir. ¶Nō oēm hominem inducas in domū tuam: multæ enim sunt insi- 32 diæ dolosi. ¶Sicut. n. eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueā, & vt caprea in laqueum: sic & cor superborū: & sicut prospector videns casum proximi 33 sui. ¶Bona enim in mala conuertens insidia- 34 tur, & in electis imponet maculam. ¶A scintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo vero peccator 35 sanguini insidiatur. ¶ Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat su- 36 per te subsannationem in perpetuum. ¶Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & abalienabit te à vijs proprijs.

CAPVT XII.

1 SI bene feceris, scito cui feceris, A & erit gratia in bonis tuis mul- 2 ta. ¶ Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certe a domino. 3 ¶ Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & mi- 4 sertus est pœnitentibus. ¶ ‖Da misericordi, & ne suscipias peccatorē: & impijs & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in 5 diem vindictæ. ¶ Da bono & non receperis 6 peccatorē. ¶ Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipsis po- 7 tentior te sit. ¶ nam duplicia mala inuenies B in omnibus bonis, quæcunque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccato- 8 res, & impijs reddet vindictam. ¶Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscōdetur 9 in malis inimicus ¶ In bonis viri, inimici illius: in tristitia & in malitia illius, amicus a- 10 gnitus est. ¶Nō credas inimico tuo ī æternū. C sicut n. æramentum, æruginat nequitia il- 11 lius. ¶ & si humiliatus vadat curuus, adijce 12 animum tuum, & custodi te ab illo. ¶Nō statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo: ne fortè cōuersus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris 13 ¶ Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, & omnibus qui appropiāt bestijs? sic & qui comitatur cum viro iniquo, & ob- 14 uolutus est in peccatis eius. ¶Vna hora tecū permanebit: si autem declinaueris, non sup- 15 portabit. ¶ ‖ In labijs suis indulcat inimi- D cus, & in corde suo insidiatur, vt subuertat 16 te in foueam. ¶ In oculis suis lachrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satia- 17 bitur sanguine: ¶& si incurrerint tibi mala, 18 inuenies eum illic priorem. ¶-In oculis suis lachrymatur inimicus, & quasi adiuuans 19 suffodiet plantas tuas. ¶ Caput suum mouebit & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

‖ Iere. 41. b. 6.
-2.

CAPVT XIII.

1 QVi tetigerit picem, inquinabi- A tur ab ea: ‖& qui communicauerit superbo, induet super- 2 biā. ¶Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et 3 ditiori te ne socius fueris ¶Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se col- 4 liserint, confringetur. ¶ Diues iniustè egit & 5 fremet: pauper autem læsus tacebit. ¶Si largitus fueris, assumet te, & si non habueris, 6 derelinquet te ¶ Si habes cōuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te. 7 ¶ Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & 8 dicet, Quid opus est tibi? ¶ Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vidēs B derelinquet te, & caput suū mouebit ad te. 9 ¶Humiliare Deo & expecta manus eius ¶At- 10 tende ne seductus in stultitiam humilieris. 11 ¶Noli esse humilis in sapientia tua, ne humi- 12 liatus in stultitiam seducaris. ¶ Aduocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te 13 aduocabit. ¶ Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in obliuio- 14 nem. ¶ Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius: ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis. 15 ¶ Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vin- 16 culis. ¶Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniā cum subuersione tua ambu-

‖ Deu. 7. a. 2. 4.

17 las. Audiens vero verba illa, quasi in somnis vide, & vigilabis. 18 Omni vita tua dilige 19 Deũ, & inuoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi: & sic & oĩs homo 20 proximũ sibi. Omnis caro ad similẽ sibi coniũgetur, & oĩs homo simili sui socia-21 bitur. Si cõmunicat lupus agno aliquãdo: 22 sic peccator iusto. Quæ communicatio sancto homini ad canem, aut q̃ ᵃpars᾽ diuiti ad 23 pauperẽ? Venatio leonis, onager in eremo, 24 sic & pascua diuitũ sunt pauperes. Et sicut abominatio est supbo humilitas: sic & exe-25 cratio diuitis pauper. Diues cõmotus confirmatur ab amicis suis: humilis aũt cũ ceci-26 derit, expelletur & à notis. Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, 27 & iustificauerunt illum. humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, 28 & non est datus ei locus. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perducent. 29 Pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, 30 subuertent illum. Bona est substantia, cui non est peccatũ in conscientia: & nequissi-31 ma paupertas in ore impij. Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue in 32 mala. Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficile inuenies, & cum labore.

Inf. 27. b. 10. — ᵃpax 8.

CAPVT XIIII.

1 Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, & nõ est stimulatus in tristitia delicti. 2 Felix qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe 3 sua. Viro cupido & tenaci, sine ratione est substantia: & homini liuido ad quid aurũ? 4 Qui aceruat ex animo suo iniustè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. 5 Qui sibi nequã est, cui alij bon᾽ erit? & nõ 6 iucũdabitur in bonis suis. Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius, & hęc redditio est ma-7 litiæ illius: & si bene fecerit, ignoranter, & nõ volens facit: & in nouissimo manifestat 8 malitiã suam. Nequam est oculus liuidi, & auertẽs faciẽ suã, & despiciẽs animã suam. 9 Insatiabilis oculus cupidi in parte iniq̃tatis: nõ satiabitur, donec consumat arefaciẽs 10 animã suã. Oculus malus ad mala: & nõ satiabit̃ pane indigens, & in tristitia erit super 11 mẽsam suã. Fili, si hẽs, benefac tecũ, & Deo 12 dignas oblationes offer. Memor esto, q̃m mors non tardat, & testm̃ inferorũ quia demonstratum est tibi: testamentum enim hu-13 ius mũdi morte morieẽ. Ante mortẽ bñfac amico tuo, & secundũ vires tuas exporrigẽs 14 da pauperi. Non defrauderis a die bono, & particula boni doni non te prætereat. Nõ-15 ne alijs relinques dolores & labores tuos 16 in diuisione sortis? Da & accipe, & iustifi-17 ca animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam: q̃m non est apud inferos in-18 uenire cibum. Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut foliũ fructificans in ar-19 bore viridi. Alia generãtur, & alia deijciũtur: sic generatio carnis, & sanguinis: alia 20 finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & q̃ illud operatur, 21 ibit cũ illo. Et omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in 22 illo. Beatus vir qui in sapientia morabitur: & qui in iustitia sua meditabitur: & in sen-23 su cogitabit circunspectionem Dei. Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi 24 inuestigator, & in vijs illius consistens: qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius 25 audiens: qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulã suam ad manus illius, & requie-26 scent in casula illius bona per æuũ: statuet filios suos sub tegmine illius, sub ramis eius 27 morabitur: protegetur sub tegmine illius à feruore, & in gloria eius requiescet.

Inf. 19. c. 16. 25. b. 11. — Prou. 27. c. 20. — Prou. 17. c. 20. — Sup. 4. a. 1. Tob. 4. b. 7. Luc. 14. c. 13. — Isa. 40. b. 7. Iacob. 1. b. 10. 1. Pet. 1. d. 24. — Ps. 1. a. 2.

CAPVT XV.

1 Qui timet Deum, faciet ᵇbona᾽: & qui continens est iustitiæ, 2 apprehendet illã: & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate 3 suscipiet illũ. Cibabit illũ pane vitę, & intellectus, & aqua sapiẽtiæ salutaris potabit illũ: & firmabitur in illo, & nõ 4 flectetur: & cõtinebit illũ & nõ confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos, 5 & in medio ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illũ spiritu sapientiæ & intellectus, 6 stola gloriæ vestiet illum. Iucunditatem, & exultationẽ thesaurizabit super illũ, & no-7 mine æterno hæreditabit illũ. Hoĩes stulti non apprehendent illã, & homines sensati obuiabunt illi: homines stulti non videbũt 8 eã: longè enim abest à supbia & dolo. viri mẽdaces non erunt illius memores: & viri veraces inuenientur in illa, & successum habe-9 bũt vsq; ad inspectionẽ Dei. Nõ est specio-10 sa laus in ore peccatoris*: q̃m a Deo profecta est sapientia: sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fidelis abundabit, & dñator 11 dabit eã illi. Non dixeris, Per Deũ abest: quę 12 enim odit, ne feceris. Non dicas, Ille me implanauit: Non enim necessarij sunt sui 13 homines impij. Omne execramentũ erroris odit Dominus, & nõ erit amabile timen-14 tibus eũ. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. 15 Adiecit mandata & præcepta sua. si vo-16 lueris mandata seruare, conseruabunt te, & 17 in perpetuum fidem placitã facere. Apposuit aquã & ignem: ad quod volueris, por-18 rige manum tuam. Ante hominem vita & mors: bonum & malum: quod placuerit 19 ei, dabitur illi: quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia videns omnes si-20 ne intermissione. Oculi Domini ad timẽ-

ᵇillud 18. — * quia nõ est à Domino missus. — Gen. 1. d. 27. — Mat. 19. c. 17. — Iere. 21. c. 8. — Ps. 33. c. 16.

tes eum, & ipse agnoscit oẽm operam hoĩs. 21 ¶ Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spaciũ peccãdi: non enim concupiscit multitudinẽ filiorum infideliũ & inutiliũ.

CAPVT XVI.

1 NE iucunderis in filijs impijs, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis. 2 ¶ Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum. 3 ¶ Melior est enim vnus timens Deum: quàm mille filij impij. 4 ¶ Et vtile est mori sine filijs, quàm relinquere filios impios. 5 ¶ Ab vno sensato inhabitabitur patria, 6 & à tribus impijs deseretur. ¶ Multa talia vidit oculus me9, & fortiora horũ audiuit auris mea. 7 ¶ In synagoga peccantium exardebit ignis: & in gente incredibili exardescet ira. 8 ¶ Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti: 9 ¶ & non pepercit peregrinationi illorũ, & execratus est eos præ superbia illorum. 10 ¶ Non misertus est illis gentem totam perdens, & extollentem se in peccatis suis. 11 ¶ Et sicut sexcenta millia peditum qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset ceruicatus, mirũ si fuisset immunis. 12 ¶ misericordia enim & ira est cũ illo. 13 Potens exoratio, & effundens iram ¶ secundũ misericordiã suã: sic correptio illius hominẽ secundũ opera sua iudicat. 14 ¶ Nõ effugiet in rapina peccator, & nõ retardabit sufferẽtia misericordiã facientis. 15 ¶ Oĩs misericordia faciet locũ ‖ vnicuiq; secũdũ meritũ operũ suorũ, & ſm intellectũ peregrinationis ipsius. 16 ¶ Non dicas, A Deo abscondar, & 17 ex summo quis mei memorabitur? ¶ In populo magno nõ agnoscar: quæ est enim anima mea in tã immensa creatura? 18 ¶ Ecce, cœlum, & cœli cœlorũ, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius cõmouebunt. 19 ¶ montes simul & colles, & fundamenta terræ: & cũ conspexerit illa Deus, 20 tremore concutientur. ¶ Et in oĩbus his insensatũ est cor: & oẽ cor intelligitur ab illo: 21 ¶ & vias illius qs intelligit, & ꝓcellam quam 22 nec oculus videbit hominis? ¶ Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opa iustitiæ eius qs enũciabit? aut qs sustinebit? Longè n. est testm̃ à quibusdam, & interrogatio 23 ᵇhominũˡ in consummatione est. ¶ Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudẽns errans cogitat stulta. 24 ¶ Audi me fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo, & dicam in æquitate disciplinã, & scrutabor enarrare sapientiã. 25 & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus, virtutes quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuncio scientiã eius. 26 ¶ * In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eo- 27 rum in gentibus suis. ¶ Ornauit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laborauerunt, & non destiterũt ab operibus suis. 28 ¶ Vnusquisq; proximum sibi non angustiabit 29 vsque in æternum. ¶ Non sis incredibilis 30 verbo illius. ¶ Post hæc Deus in terrã respexit, 31 & impleuit illam bonis suis. ¶ Anima autem omnis vitalis denunciabit ante faciem ipsius, & in ipsa iterum reuersio illorum.

CAPVT XVII.

1 DEus ‖creauit de terra hominem, & secundùm imaginem suam fecit illum. 2 ¶ Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundum se vestiuit illum virtute. 3 ¶ Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super 4 terram. ¶ Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & 5 volatilium. ¶ ‖ Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consiliũ & linguam, & oculos & aures & cor dedit illis excogitandi: & disci- 6 plina intellectus repleuit illos. ¶ Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illo- 7 rũ, & mala & bona ostẽdit illis. ¶ Posuit oculum ᵇipsorũˡ sup corda illorũ ostẽdere illis 8 magnalia operũ suorũ, ¶ vt nomen sanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operũ eius. 9 ¶ Addidit illis disciplinã, & legem vitæ 10 hæreditauit illos. ¶ Testamentũ æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua 11 ostendit illis. ¶ Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite 12 ab omni iniquo. ¶ Et mãdauit illis vnicuiq; 13 de ꝓximo suo. ¶ Viæ illorũ corã illo sunt sem- 14 p: nõ sunt abscõsæ ab oculis ipsius ¶ In vnã- 15 quamque gentem præposuit rectorem: ¶ & 16 pars Dei Israël facta est manifesta ¶ Et omnia opera illorũ velut sol in conspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspiciẽtes 17 in vijs eorũ. ¶ Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates 18 eorum in conspectu Dei. ¶ ‖Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam ho- 19 minis quasi pupillã conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionẽ, vnicuiq; in caput ipsorũ, & cõuertet in interio- 20 res partes terræ. ¶ Pœnitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficientes sustinere, & destinauit illis sortem veritatis. 21 ¶ Conuertere ad Dominum, & relinque pec- 22 cata tua: ¶ precare ante faciem ᵇDominiˡ, & 23 minue offendicula. ¶ Reuertere ad Dñm, & auertere ab iniustitia tuaˡ, & nimis odito 24 execrationem: ¶ & cognosce iustitias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis & ora- 25 tionis altissimi Dei. ¶ In ‖partes vade seculi sancti, cum viuis & dantibus confes- 26 sionem Deo. ¶ Non demoreris in errore impiorum, ante mortẽ confitere.ˡ A mor-

‖Gen. 1. d. 27. 2. b. 7. 5. a. 1. Sap. 2. d. 23. 1. Cor. 11. b. 8. Colos. 3. b. 10. ‖Gen. 1. d. 22. ᵇ summ. 2. ‖ Rom. 1. a. 2. ‖ Isa. 29. b. 16. Matt. 25. c. 35. ᵇ eius +. Isa. 38. d. 19. Psal. 6. a. 6.

27 tuo quasi nihil, perit–confessio. ϙ Cōfiteberis viuens, viuus & sanus cōfiteberis, & laudabis Deū, & gloriaberis in miserationibus 28 illius. ϙ Quàm magna misericordia dñi, & 29 propitiatio illius conuertētibus ad se. ϙ Nec enim omnia possūt esse in hominibus: quoniam non est immortalis filius hominis, & 30 in vanitate malitiæ placuerunt. ϙ Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius * excogitauit caro & sanguis? & hoc arguetur. 31 ϙ Virtutem altitudinis cœli ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis.

* quam quod.

CAPVT XVIII.

1 A QVi viuit in æternum, creauit oīa simul. Deus solus iustificabitur, & manet inuictus rex in 2 æternū. ϙ Quis sufficit enarrare 3 opera illius? ϙ Quis enim inuestigabit 4 magnalia eius? ϙ Virtutē aūt magnitudinis eius quis enunciabit? aut quis adijciet 5 enarrare misericordiam eius? ϙ Non est minuere, neq; adijcere, nec est inuenire ma-6 gnalia Dei. ϙ Cum consummauerit homo, tunc incipiet: & cum quieuerit, operabitur. 7 ϙ Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius? 8 ϙ‖Numerus dierum hominū, vt multū centum anni: quasi guttæ aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni 9 in die æui. ϙ Propter hoc patiens est Deus in B illis, & effundit super eos misericordiā suā. 10 ϙ Vidit præsumptionē cordis eorum quoniā mala est, & cognouit subuersionem illorum 11 quoniā nequam est. ϙ Ideo adimpleuit propitiationem suā in illis, & ostendit eis viam 12 æquitatis. ϙ Miseratio hominis circa proximum suū: misericordia aūt Dei super oēm 13 carnem. ϙ Qui misericordiā habet, docet & 14 erudit quasi pastor gregem suum. ϙ Miseretur excipiēs doctrinam miserationis, & qui 15 festinant in iudicijs eius. 15 ϙ Fili, in bonis non des querelam, & in omni dato non des tri-16 stitiam verbi mali. ϙ Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quàm da-17 tum. ϙ Nonne ecce verbum super datum bo-18 num? sed vtraque cum homine iustificato. C ϙ Stultus acriter improperabit, & datus indi-19 sciplinati tabescere facit oculos. ϙ Ante iudicium para iustitiam tibi: & antequā loqua-20 ris, disce. ϙ Ante languorem adhibe medicinam, ‖ & ante iudiciū interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem 21 ϙ Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam. 22 ϙ‖Nō impediaris orare semper, & ne verearis vsq; ad mortē iustificari: quoniā merces 23 Dei manet in æternum. ϙ Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi 24 homo qui tentat Deum. ϙ ‖Memento iræ in die consummationis, & tempus retributio-25 nis ᵇ in conuersatione facies'. ϙ Memento paupertatis in tēpore abundātiæ, & ᵇ neces-26 sitatem' paupertatis in die diuitiarum. ϙ A manè vsq; ad vesperā immutabitur tēpus, 27 & hæc omnia citata in oculis Dei. ϙ Homo D sapiens in omnibus metuit, & in diebus de-28 lictorum attendet ab inertia. ϙ Omnis astutus agnoscit sapientiā, & inuenienti eam da-29 bit confessionē. ϙ Sensati in verbis, & ipsi sapienter egerunt, & intellexerunt veritatē & iustitiā: & implorauerunt prouerbia & iu-30 dicia. ϙ‖Post concupiscentias tuas nō eas, & 31 à voluntate tua auertere. ϙ Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gau-32 dium inimicis tuis. ϙ Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: assidua enim est cōmis-33 sio illorum. ϙ Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in ᵇ seculo': eris enim inuidus vitæ tuæ.

Gen. 1. a. 1. — ‖ Psal. 89. b. 10. — 1. Cor. 11. f. 28. — ‖ Luc. 18. a. 1. — 1. Thes. 5. d. 17. — ‖ Sap. 7. b. 14. — ᵇ conuersione faciei. — Sup. 11. a. 27. — ᵇ necessitatum 1. — ‖ Rom. 6. c. 13. 15. d. 14. — ᵇ saeculo.

CAPVT XIX.

1 A OPerarius ebriosus nō locupletabitur: & q spernit modica, pau-2 latim decidet. ϙ Vinū & mulieres apostatare faciūt sapientes, 3 & arguent sensatos: ϙ & qui se iungit fornicarijs, erit nequam: putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplū maius, & tolletur de numero ani-4 ma eius. ϙ Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam 5 suā, insuper habebitur. ϙ Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & q odit correptionē, minuetur vita: & q odit loquacitatē, extinguit 6 malitiā. ϙ Qui peccat in aiam suā, pœnitebit: 7 & q iucūdatur in malitia, denotabitur. ϙ Ne iteres verbū nequā & durū, & non minora-8 beris. ϙ Amico & inimico noli narrare sen-B sum tuū: & si est tibi delictū, noli denudare. 9 ϙ audiet. n. te, & custodiet te, & quasi defendēs peccatū, odiet te, & sic aderit tibi sēper. 10 ϙ Audisti verbū aduersus proximū tuū? commoriatur in te, fidens qm̄ non te dirumpet. 11 ϙ A facie verbi parturit fatuus, tanq̄ gemitus 12 partus infantis. ϙ Sagitta infixa fœmori ᵇ car-13 nis: 'sic verbū in corde stulti. ϙ‖Corripe amicum, ne fortè nō intellexerit, & dicat, Non 14 feci: aut si fecerit, ne iterū addat facer. ϙ Corripe proximū, ne fortè nō dixerit. & si dixe-15 rit, ne fortè iteret. ϙ Corripe amicum: sæpe 16 enim fit cōmissio. ϙ Et non omni verbo cre-C das: est qui labitur lingua, sed nō ex animo. ‖ Quis est enim qui non deliquerit in lingua 17 sua? ϙ Corripe proximum antequam cōmi-18 neris. ϙ Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis. 19 ϙ Et non est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia. 20 ϙ Est nequitia, &–in'ipsa execratio: & est in-21 sipiens, qui minuitur sapientia. ϙ Melior est homo qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abūdat sensu, & 22 transgreditur legem Altissimi. ϙ Est solertia D certa, & ipsa iniqua. Et est qui emittit verbū

3. Reg. 11 a. 1. — Ios. 22. c. 11. c. 22. — ᵇ canis. — ‖ Leu. 19. d. 17. — Mat. 18. b. 15. — Luc. 17. a. 3. — ‖ Iacob. 3. a. 2.

23 certum enarrans veritatẽ. ¶ Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt do-
24 lo, ¶ & est iustus qui se nimium submittit à multa humilitate: & est iustus qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod
25 ignoratum est. ¶ & si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefa-
26 ciendi, malefaciet. ¶ Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
27 ¶ Amictus corporis, & risus dentium, & in-
28 gressus hominis enunciant de illo. ¶ Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est iudicium quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

1 A Qvàm bonũ est arguere, quàm irasci? & confitentẽ in oratione nõ prohibere.
2 ¶ Concupiscentia spadonis deuirginabit iu-
3 uenculam: ¶ sic qui facit per vim iudicium
4 iniquum ¶ Quàm bonũ est correptum manifestare pœnitẽtiã sic enim effugies volũ-
5 tarium peccatum. ¶ Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad
6 loquendum. ¶ Est autem tacens, non habens sensum loquelæ: & est tacens, sciens tempus
7 apti temporis. ¶ ‖ Homo sapiens tacebit vsq; ad tempus: lasciuus autẽ & imprudens non
8 seruabunt tempus ¶ Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem
9 sibi sumit iniustè, odietur. ¶ Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in
10 detrimentum. ¶ Est datũ quod non est vtile: B & est datum, cuius retributio duplex. ¶ Est
11 propter gloriam minoratio: & est qui ab
12 humilitate leuabit caput ¶ Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in se-
13 ptuplum. ¶ Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ aũt fatuorum effundentur.
14 ¶ Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi
15 enim illius septemplices sunt. ¶ exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris il-
16 lius inflãmatio est. ¶ Hodie fœneratur quis, C & cras expetit, & odibilis est homo huius-
17 modi. ¶ Fatuo non erit amicus, & non erit
18 gratia bonis illius. ¶ Qui enim edunt panem illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti
19 irridebunt eum? ¶ Neq; enim quod habendum erat directo sensu distribuit: similiter
20 & quod non erat habendum. ¶ Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimento cadens: sic
21 casus malorũ festinanter venient. ¶ Homo *acharis quasi fabula vana, in ore indiscipli-
22 nato cum assidua erit. ¶ Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tem
23 pore suo. ¶ Est qui vetatur peccare præ ino-
24 pia, & in requie sua stimulabitur. ¶ Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eã: personæ aũt
25 acceptione perdet se. ¶ Est qui præ confu- D sione promittit amico, & lucratus est eum
26 inimicum gratis. ¶ Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplina-
27 torum assidue erit. ¶ Potior fur quam assiduitas viri mendacis, perditionem aũt am-
28 bo hæreditabunt. ¶ Mores hominum mendacium sine honore: & cõfusio illorũ cum
29 ipsis sine intermissione. ¶ Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudẽs placebit
30 magnatis. ¶ ‖ Qui operatur terram suam, inaltabit aceruum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur. qui verò placet
31 magnatis, effugiet iniquitatem. ¶ ‖ Xenia & dona excęcant oculos iudicum, & quasi mu-
32 tus in ore auertit correptiones eorum. ¶ Sapientia absconsa & thesaurus inuisus: quæ
33 vtilitas in vtrisque? ¶ Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

Eccl. 3. b. 7. Inf. 32. a. 6.

ingratus 6.

Prou. 12. b. 11. & 28. c. 19.

Exo. 23. c. 8. Deut. 16. d. 19. Inf. 41. c. 18.

CAPVT XXI.

1 A Fili, ‖ peccasti? non adijcias iterum: sed & de pristinis depre-
2 care vt tibi dimittãtur. ¶ Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa, suscipiẽt te.
3 ¶ Dentes leonis dentes eius, interficientes
4 animas hominum. ¶ Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas: plagæ illius non est
5 sanitas. ¶ Obiurgatio & iniuriæ annullabũt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia su-
6 perbi eradicabitur. ¶ Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures eius perueniet, & iu-
7 dicium festinato adueniet illi. ¶ Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, conuertetur ad cor suum.
8 ¶ Notus à longè potens lingua audaci: & B sensatus scit labi se ab ipso. ¶ Qui ædificat
9 domum suam impendijs alienis, quasi qui
10 colligit lapides suos in hyeme. ¶ ‖ Stupa collecta synagoga peccantium, & consumma-
11 tio illorum flamma ignis. ¶ Via peccantium *complanata lapidibus, & *in fine illorum
12 inferi, & tenebræ, & pœnæ. ¶ Qui custodit in-
13 stitiam, continebit sensum eius. ¶ Consum-
14 matio timoris Dei, sapientia & sensus ¶ Non
15 erudietur, qui non est sapiens in bono. ¶ Est aũt insipientia q̃ abundat in malo: & nõ est
16 sensus vbi *est amaritudo. ¶ Sciẽtia sapientis tanq̃ inundatio abundabit, & consiliũ illius
17 sicut fons vitæ permanet. ¶ Cor fatui quasi vas confractum, & oẽm sapientiam non te-
18 nebit. ¶ Verbum sapiens, quodcũq; audierit C scius laudabit & *adijciet: audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet illud post
19 dorsum suum. ¶ Narratio fatui quasi sarcina in via. nam in labijs sensati inuenietur gra-
20 tia ¶ Os prudentis quęritur in ecclesia: & ver
21 ba illius cogitabunt in cordibus suis. ¶ Tanq̃ domus exterminata, sic fatuo sapientia, &
22 scientia insensati inenarrabilia verba. ¶ Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi
23 vincula manuũ sup manũ dexterã. ¶ Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir aũt sapiens
24 vix tacite ridebit. ¶ Ornamentum aureum

Sup. 5. a. 5.

Sup. 16. a. 7.

complanata 1.

in fine.

abũdat 8

ad se 8.

pru-

D prudenti doctrina. & quasi brachiale in bra 25 chio dextro. ¶ Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus cōfundetur à per 26 sona potētis. ¶Stultus à fenestra respiciet in 27 domū: vir autem eruditus foris stabit ¶Stultitia hominis auscultare per hostiū: & pru-28 dens grauabitur contumelia. ¶Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem pru 29 dentium statéra ponderabuntur. ¶In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientiū 30 os illorum. ¶ Dum maledicit impius diabo-31 lum: maledicit ipse animam suam. ¶ Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui permanserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPVT XXII.

1 A IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquētur super 2 aspernationem illius. ¶De stercore boum lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum, ex-3 cutiet manus. ¶Confusio patris est de filio indisciplinato: *filia aūt* in deminoratione 4 fiet. ¶Filia prudēns hæreditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliā fit genitoris. 5 ¶Patrem & virum cōfundit audax: & ab impijs nō minorabitur: ab vtrisque aūt inho-6 norabitur. ¶Musica in luctu, importuna narratio: flagella & doctrina in omni tēpore sa-7 pientia. ¶Qui docet fatuū, quasi qui conglu 8 tinat testam. ¶ qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientē de gra-9 ui somno. ¶ᵇCum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam, & in fine narra-10 tionis dicitᵇ ¶Quis est hic? ¶ ‖ Supra mortuū plora, defecit enim lux eius: & supra fatuum 11 plora, deficit enim sensu. ¶Modicū plora su-12 pra mortuū quoniā requieuit. ¶Nequissimi enim nequissima vita, super mortem fatui. 13 ¶ ‖ Luctus mortui septem dies: fatui autem B & impij, omnes dies vitæ illorum. ¶ ‖ Cum 14 stulto ne multum loquaris: & cū insensato 15 ne abieris. ¶Serua te ab illo, vt non molestiā habeas, & non coinquinaberis peccato il-16 lius. ¶ Deflecte ab illo, & inuenies requiem, 17 & non acediaberis in stultitia illius. ¶ Super plumbum quid grauabitur? & quod illi a-18 liud nomen, quam fatuus? ¶ ‖ Arenam, & salē, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & im-19 pium ¶Loramentum ligneum colligatum C fundamento ædificij non dissoluetur: sic & 20 cor confirmatū in cogitatione consilij. ¶Cogitatus sensati in omni tēpore vel metu nō 21 deprauabitur. ¶ * Sicut paleæ in excelsis, & cęmenta sine impensa posita contra faciem 22 venti non permanebunt: ¶ sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum 23 timoris non resistet. ¶Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tēpore nō metuet: sic & qui in præceptis Dei permanet sēper 24 ¶Pungēs oculum, deducit lachrymas: & qui 25 pungit cor, profert sensum. ¶Mittens lapidē in volatilia, deijciet illa: sic & qui conuitia-26 tur amico, dissoluit amicitiam ¶Ad amicum etsi produxeris gladiū, non desperes: est.n. 27 regressus ad amicum ¶Si aperuerit os triste, non timeas: est enim concordatio. excepto conuitio, & improperio & superbia & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. in his om-28 nibus effugiet amicus. ¶Fidem posside cum D amico in paupertate illius, vt & in bonis il-29 lius læteris. ¶In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, vt in hæreditate illius 30 cohæres sis. ¶ Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinē 31 maledicta, & contumeliæ, & minæ. ¶ Amicū salutare nō cōfundaris, a facie illius nō me abscōdam: & si mala mihi euenerint per il-32 lum, sustinebo. ¶Omnis qui audiet, cauebit 33 se ab eo. ¶‖Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

*in 9. *fatu.

ᵇ qui enumerat stulto, & in fine dicit 9.

‖ Inf. 38. b. 16.

‖ Gen. 50. b. 10.

‖ Prou. 23. b. 9.

‖ Prou. 27. a. 3.

*Sicut ornatus are nosus in pariete lipide.

‖ Ps. 140. a. 3.

CAPVT XXIII.

1 A DOmine pater & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illa exprobatione. 2 ¶ Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum, 3 ¶& ne adincrescant ignorātiæ meę, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu aduersariorū 4 meorum, & gaudeat inimicus meus? ¶ Domine pater, & Deus vitæ meæ ne derelin-5 quas me in cogitatu illorum ¶Extollentiam oculorum meorū ne dederis mihi, & omne 6 desiderium auerte à me ¶ Aufer a me ventris concupiscentias & cōcubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irre-7 uerenti & infrunitæ ne tradas me. ¶Doctrinam oris audite filij: & qui custodierit illā nō periet labijs, nec scandalizabitur in ope-8 ribus nequissimis. ¶In vanitate sua apprehēditur peccator, & superbus & maledicus scā-9 dalizabitur in illis. ¶Iurationi non assuescat 10 os tuum: multi enim casus in illa ¶ Nomi-B natio verò Dei non sit assidua in ore tuo. & in nominibus sanctorum non admiscearis: 11 quoniam non eris immunis ab eis. ¶ Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur: ‖ sic omnis iurans & nomi-12 nans, in toto à peccato nō purgabitur. ¶Vir multū iurans implebitur iniquitate, & non 13 discedet à domo illius plaga. ¶Et si frustrauerit, delictum illius super ipsum erit: & si 14 dissimulauerit, delinquit dupliciter: ¶ & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur. replebitur enim retributione * domus illius 15 ¶Est & alia loquela contraria morti, nō in-16 ueniatur in hæreditate Iacob. ¶ Etenim a misericordibus omnia hæc auferentur, & in

Exo. 20. b. 7.

Inf. 27. b. 15.

Mat. 5. e. 33.

‖ Inf. 27. b. 13.

*pessima

delictus

17 delictis non volutabuntur. ¶Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in 18 illa verbũ peccati. ¶ Memento patris & matris tuæ: in medio enim magnatorũ consi- 19 stis: ¶ne fortè obliuiscatur te Deus in conspectu illorũ, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non na- 20 sci, & diẽ natiuitatis tuæ maledicas. ¶ Homo assuetus in verbis improperij, in omni- 21 bus diebus suis nõ erudietur. ¶Duo genere C abundantur in peccatis, & tertiũ adducet irã 22 & perditionem ¶ Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur, donec aliquid glu 23 tiat: ¶& homo nequam in ore carnis suæ 24 non desinet, donec incendat ignem. ¶ Homini fornicario omnis panis dulcis, nõ fa- 25 tigabitur transgrediens vsq; ad finem. ¶Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: 26 ‖ Quis me videt? ¶tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me: quem vereor? delictorum meorũ 27 non memorabitur Altissimus. ¶ Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, q̃m expellit a se timorẽ Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominũ timen- 28 tes illũ: ¶& non cognouit q̃m oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominnm, & profundum abyssi, & huminũ corda intuẽ- 29 tes in absconditas partes. ¶ Domino enim D Deo antequam crearẽtur, omnia sunt agni- 30 ta: sic & post perfectũ respicit omnia. ¶Hic in plateis ciuitates vindicabit, & quasi pullus equinus fugabitur: & vbi non sperauit, 31 apprehendetur. ¶Et erit dedecus omnibus, 32 eo ꝙ non intellexerit timorem. ¶Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. 33 ¶ Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secundo virum suũ dereliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro 34 filios statuit sibi. ¶Hæc in ecclesiam adduce- 35 tur, & in filios eius respicietur. ¶ Non tradent filij eius radices, & rami eius non da- 36 bunt fructum ¶Derelinquet in maledictum memoriã eius, & dedecus illius non delebi- 37 tur. ¶Et agnoscent qui derelicti sunt, q̃m nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini. 38 ¶ Gloria magna est sequi Dñm: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPVT XXIIII.

1 A SApientia laudabit animã suã, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, 2 ¶ & in ecclesijs Altissimi aperiet os suum, & in conspectu 3 virtutis illius gloriabitur, ¶& in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine san- 4 cta admirabitur, ¶ & in multitudine electorũ habebit laudem, & inter benedictos be- 5 nedicet, dicẽs: ¶Ego ex ore Altissimi ꝓdiui, 6 primogenita ante oẽm creaturam ¶Ego feci in cęlis vt oriretur lumẽ indeficiens, & si- 7 cut nebula texi omnem terram. ¶Ego in altissimi habitaui, & thronus meus in colũna 8 nubis. ¶Gyrum cęli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris 9 ambulaui, & in omni terra steti ¶Et in om- 10 ni populo, ¶& omni gente primatũ habui, 11 ¶ & omnium excellentium & humilium corda virtute calcaui: & in his omnibus requiem quæsiui, & in hæreditate Domini 12 morabor. ¶Tũc præcepit & dixit mihi creator omniũ: & qui creauit me, requieuit in 13 tabernaculo meo, & dixit mihi. ¶ In Iacob inhabita, & in Israël hæreditate, & in ele- 14 ctis meis mitte radices. ¶A b initio ante secula creata sum, & vsq; ad futurum seculũ non desinam: & in habitatione sancta co- 15 ram ipso ministraui. ¶ Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter re- B quieui, & in Ierusalem potestas mea, ¶ Et 16 radicaui in populo honorificato, & in partes Dei mei hæreditas illius, & in plenitu- 17 dine sanctorũ detentio mea. ¶Quasi cedrus exaltata sum in Libano: & quasi cypres- 18 sus in monte Sion. ¶ quasi palma exaltata sum in Cades. & quasi plantatio rosæ in Ie- 19 richo. ¶ Quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum iuxta aquã in 20 plateis. ¶Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorẽ dedi: quasi myrrha ele- 21 cta dedi suauitatẽ odoris: ¶ & quasi storax & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meã, & quasi balsamum non mistum odor 22 me⁹. ¶Ego quasi Terebinthus extẽdi ramos 23 meos, & rami mei honoris & gr̃ię. ¶Ego quasi vitis sanctificaui suauitatẽ odoris: & flo- 24 res mei fructus honoris & honestatis. ¶Ego C mr̃ pulchræ dilectionis, & timoris, & agni- 25 tionis, & sanctæ spei. ¶ in me gratia omnis viæ & veritatis, in me oĩs spes vitæ & vir- 26 tutis. ¶Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à gñationibus meis implemini. 27 ni. ¶‖Spiritus enim meus super mel dulcis, 28 & hæreditas mea super mel & fauum. ¶Memoria mea in generationes seculorum. 29 ¶‖Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bi- 30 bunt me, adhuc sitient ¶Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non 31 peccabunt ¶Qui elucidant me, vitam æter- 32 num habebũt. Hæc omnia liber vitæ, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis 33 Legem mandauit Moyses in præceptis iustitiarum, & hæreditatẽ domui Iacob: & Is- 34 raël promissiones. ¶Posuit Dauid puero suo excitare regẽ ex ipso fortissimũ, & in thro- 35 no honoris sedentem in sempiternũ ¶‖Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut 36 Tigris in diebus nouorum. ¶‖ Qui adim- D plet quasi Euphrátes sensum: qui multi-

& | ‖ Psal. 18. b 11. | ‖ Ioan. 6. c | ‖ Gen. 2. b. 18. | Ios. 3. c. 14

plicat

plicat quasi Iordanis in tempore messis. 37 ℣ Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assi- 38 stés quasi Gehon in die vindemiæ. ℣ Qui per- ficit primus scire ipsam, & infirmior nõ in- 39 uestigabit eam. ℣ A mari n abundabit cogi- tatio eius, & consilium illius in abysso ma- 40 gna. ℣ Ego sapientia effudi flumina. ℣ Ego 41 qua trames aquæ immensę de fluuio, ego quasi fluuius Dorix, & sicut aquæ ductus 42 exiui de paradiso. ℣ Dixi: Rigabo hortum meum plantationũ, & inebriabo [b] partus [b] 43 mei fructum. ℣ Et ecce factus est mihi tra- mes abundans, & fluuius meus appropin- 44 quauit ad mare. ℣ qm̃ doctrinam quasi an- telucanũ illumino omnibus, & enarrabo 45 illam vsq; ad longinquũ. ℣ Penetrabo oẽs inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes & illuminabo omnes sperantes in Dño. 46 ℣ Adhuc doctrinã quasi prophe tiam effundam, & relinquam illam quæren tibus sapientiam, & non desinam in proge 47 nies illorũ vsq; in æuum sanctum. ℣ ‖ Vide- te quoniam non soli mihi laboraui, sed om nibus exquirentibus veritatem.

[b] pratus 3
‖ Inf. 33. c. 18.

CAPVT XXV.

1 A IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus: 2 ℣ Concor dia fratrũ, & amor proximo- rum & vir & mulier bene si- 3 bi cõsentientes. ℣ Tres species odiuit anima 4 mea, & aggrauor valde animæ illorũ. ℣ Pau- perem superbum: & diuitem mendacem: 5 & senem fatuũ & insensatum. ℣ Quæ in iu- uentute tua non congregasti, quomodo in 6 senectute tua inuenies? ℣ Quam speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognosce- 7 re consilium. ℣ Quam speciosa veteranis sa- pientia & gloriosus intellectus, & consiliũ. 8 ℣ Corona senum, multa peritia: & gloria il- 9 lorum, timor Dei. ℣ Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, & decimum dicam in 10 lingua hominibus. ℣ Homo q iucũdatur in B filijs viuens & videns subuersionem inimi- 11 corum suorum. ℣ Beatus qui habitat cũ mu liere sensata, ‖ & qui lingua sua non est la- 12 psus: & qui non seruiuit indignis se. ℣ Bea- tus qui inuenit amicum verũ, & qui enar- 13 rat iustitiam auri audiẽti. ℣ Quam magnus qui inuenit sapientiam & scientiam: sed nõ 14 est super timentem Dominum. ℣ timor Dei 15 super omnia se superposuit. ℣ Beatus ho- mo, cui donatũ est habere timorẽ Dei: [c] qui 16 tenet illum, cui assimilabitur? ℣ Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem initiũ 17 agglutinandum est ei: ℣ Omnis plaga tristi- 18 tia cordis est: & omnis malitia nequitia C mulieris. ℣ Et oẽm plag: m, & non plagam 19 videbit cordis: ℣ & omnem nequitiã & non 20 nequitiam mulieris: & omnem obductum,

‖ Inf. 26. a. 1. Su. 14. a. 1. 19. c. 16. Iac. 3. a. 2

21 & non obductum odientium: & oẽm vin- dictam, & non vindictam inimicorum. 22 ℣ Non est caput nequius super caput colu- 23 bri. ℣ & nõ est ira super iram mulieris. ℣ Cõ- morari leoni & draconi placebit, q̃ habita- 24 re cũ muliere nequam. ℣ Nequitia mulieris immutat faciem eius: & obcæcabit vultum suum tanq̃ vrsus: & quasi saccũ ostẽdet in 25 medio proximorũ eius. ℣ Ingemuit vir eius, 26 & audiens suspirauit modicũ. ℣ Breuis oĩs malitia super malitiã mulieris: sors pecca- 27 torum cadat super illã. ℣ Sicut ascensus are- nosus in pedibus veterani, sic mulier lin- 28 guata homini quieto. ℣ Ne respicias in mu- D lieris speciẽ, & nõ cõcupiscas mulierem in 29 specie. ℣ Mulieris ira, & irreuerentia, & con- 30 fusio magna. ℣ Mulier si primatum habeat, 31 contraria est viro suo. ℣ Cor humile & fa- cies tristis, & plaga mortis, mulier nequã. 32 ℣ Manus debiles, & genua dissoluta, mulier 33 quæ non beatificat virum suum ℣ ‖ A mulie- re initium factũ est peccati, & per illã oẽs 34 morimur. ℣ Nõ des aquæ tuæ exitũ, nec mo dicũ: nec mulieri nequã veniam prodeũdi. 35 ℣ Si nõ ambulauerit ad manũ tuã, cõfundet 36 te in conspectu inimicorũ. ℣ A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

‖ Prou. 21 c. 19.
‖ Gen. 3. a. 6

CAPVT XXVI.

1 A MVlieris bonæ beatus vir: nume rus enim annorũ illorum du- 2 plex ℣ Mulier fortis oblectat vi rum suum, & annos vitę illius 3 in pace implebit. ℣ Pars bona mulier bona, in parte bona timentiũ Deũ, 4 dabitur viro pro factis bonis: ℣ diuitis autẽ, & pauperis cor bonum in omni tempore 5 vultus illorum hilaris ℣ A tribus timuit cor 6 meum, & in quarto facies mea metuit. ℣ De 7 laturã ciuitatis, & collectionẽ populi, ℣ & ca lumniam mendacem super mortem om- 8 nia grauia. ℣ Dolor cordis & luctus, mulier 9 zelotypa. ℣ In muliere [b] zelotypa [b] flagellum 10 linguæ omnibus communicans ℣ Sicut boũ iugũ quod mouetur, ita & mulier nequã: qui tenet illã, quasi qui apprehendit scor- 11 pionem. ℣ Mulier ebriosa ira magna: & con tumelia, & turpitudo illius non tegetur. 12 ℣ Fornicatio mulieris in extollentia ocu- lorum, & in palpebris illius agnoscetur. 13 ℣ ‖ In filia non auertente se, firma custodiã: 14 ne inuenta occasione vtatur se. ℣ Ab omni irreuerentia oculis caue, & ne mireris si te 15 neglexerit. ℣ sicut viator sitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, C & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram, do- 16 nec deficiat. ℣ Gratia mulieris sedulæ dele- ctabit virum suum, & ossa illius impingua- 17 bit. ℣ Disciplina illius datum Dei est. ℣ Mu- 18 lier sensata & tacita, nõ est immutatio eru-

‖ Sup. 25 b. 12.
[b] infideli
‖ Inf. 42. b. 11.

19 ditæ animæ, ℣ Gratia super gratiam, mulier 20 sancta, & pudorata. ℣Omnis autem ponde-21 ratio non est digna continentis animæ. ℣Si-cut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum do-22 mus eius. ℣Lucerna splendens super cande labrum sanctum, & species faciei super æta-23 tem stabilem. ℣Columnæ aureæ super ba-ses argenteas, & pedes firmi super plantas 24 stabilis mulieris. ℣Fundamenta æterna su-D pra petram solidam, & mandata Dei in cor-25 de mulieris sanctæ. ℣In duobus contristatũ est cor meum, & in tertio iracundia mihi 26 aduenit. ℣Vir bellator deficiens per inopiã: 27 & vir sensatus contemptus. ℣Et qui trans-greditur à iustitia ad peccatum, Deus para-28 uit eũ ad romphæam. ℣Duæ species diffici-les & periculosæ mihi apparuerunt: diffi-cilè exuitur negocians à negligẽtia, & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAPVT XXVII.

2.Tim.6. b.9.

1 A PRopter inopiam multi deli-querũt:& qui quærit locuple-tari,auertit oculũ suum. 2 ℣Sicut in medio cõpaginis lapidum palus figitur: sic & inter me-diũ vẽditionis & emptionis angustiabitur 3 peccatis. ℣Contereiur cũ delinquente deli-4 ctũ. ℣Si non in timore Dñi tenueris te instã-5 ter, citò subuertetur domus tua: ℣Sicut in p cussura cribri remanebit puluis: sic aporia 6 hominis in cogitatu illius: ℣‖Vasa figuli pro bat fornax, & homines iustos tentatio tri-7 bulationis. ℣Sicut rusticat o de ligno osten dit fructum illius: sic verbũ ex cogitatu cor 8 dis hominis. ℣Ante sermonem non laudes 9 virũ: hæc enim tentatio est hominũ. ℣Si se-quaris iustitiam, apprehendes illam: & in-dues quasi podẽrem honoris, & inhabita-bis cum ea: & proteget te in sempiternũ, & in die agnitionis inuenies firmamentum 10 ℣‖Volatilia ad sibi similia conueniunt: & B veritas ad eos qui operantur illam reuerte-11 tur. ℣Leo venationi insidiatur semper, sic 12 peccata operãtibus iniquitates. ℣Homo san ctus in sapientia manet sicut sol: nam stul-13 tus sicut luna mutatur ℣In medio insensa-torum serua verbum tempori: in medio au 14 tem cogitantium assiduus esto. ℣‖Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deli 15 ctis peccati ℣Loquela multum iurans, hor-ripilationem capiti statuet, & irreuerentia 16 ipsius obturatio aurium. ℣Effusio sanguinis in rixa superborũ, & maledictio illorũ au-17 ditus grauis. ℣Qui denudat arcana amici, fi-dem perdit, & nõ inueniet amicũ ad aĩum 18 suum ℣Dilige proximum, & coniungere fi-19 de cũ illo. ℣Quod si denudaueris absconsa 20 illius, non persequeris post eum. ℣Sicut n C homo qui perdit amicum suum: sic & qui 21 perdit amicitiam proximi sui. ℣‖Et sicut qui dimittit auem de manu sua: sic dereliqui-22 sti proximum tuũ, & non eum capies. ℣Non illum sequaris, quoniam longè abest, effu-git enim quasi caprea de laqueo, quoniam 23 vulnerata est anima eius. ℣Vltra eum nõ po teris colligare, & maledicti est concordatio. 24 ℣denudare autem amici mysteria, despera-25 tio est animæ infœlicis. ℣‖Annuens oculo, 26 fabricat iniqua, & nemo eum abijciet: ℣in conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabi tur. Nouissimè autem peruertet os suũ, & verbis tuis dabit scandalum. 27 ℣Multa audi-ui, & non coæquaui ei, & Dominus odiet 28 illum. ℣Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa dolosi di-29 uidet vulnera. ℣‖Et qui foueam fodit, inci-D det in eam: & qui statuit lapidẽ proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, 30 peribit in illo. ℣Facienti nequissimum con siliũ, super ipsum deuoluetur, & nõ agno-31 scet vnde adueniat illi. ℣Illusio & imprope rium superborum, & vindicta sicut leo insi 32 diabitur illi. ℣Laqueo peribunt qui oble-ctantur casu iustorum: dolor autem consu 33 met illos antequam moriantur. ℣Ira & fu-ror vtraq; execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

‖ Pro.27. c.21. Mat.7.b. 15.

‖Sup. 13. c.19.

‖Sup. 23. b.11.

Sup.19.b. 10.22.d. 27.

‖Pro. 10. b.10.

-1. ‖Pro. 26. d.27. Eccl. 10. b.8.

CAPVT XXVIII.

1 A QVi vindicari vult, à Dño inue niet vindictã, & peccata illius 2 seruans seruabit. ℣Relinque proximo tuo nocẽti te: & tũc deprecanti tibi peccata soluẽ-3 tur. ℣‖Homo homini reseruat irã: & a Deo 4 quærit medelam? ℣In hominem similẽ sibi non habet misericordiã: & de peccatis suis 5 deprecatur? ℣Ipse dũ caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à Deo? quis exora-6 bit pro delictis illius? ℣Memento nouissi-7 morum, & desine inimicari. ℣Tabitudo.n. 8 & mors imminent in mandatis eius. ℣Me-morare timorem Dei, & non irascaris pro-9 ximo. ℣Memorare testamentum Altissimi, B & despice ignorantiam proximi. ℣Abstine 10 te à lite, & minues peccata. ℣homo enim 11 iracundus incendit litẽ, & vir peccator tur babit amicos, & in medio pacem habẽtiũ 12 immittet inimicitiam. ℣‖Secundum enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundũ virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit 13 iram suam. ℣Certamen festinatum incendit ignẽ: & lis festinãs effundit sanguinem: & 14 lingua testificans adducit mortem. ℣Si suf-flaueris quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: vtraq; ex ore pro-15 cedũtur. ℣Susurro & bilinguis maledictus. C multos enim turbauit pacẽ habẽtes. 16 ℣Lin-gua tertia multos commouit, & dispersit il 17 los de gente in gentem: ℣ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum 18 effodit. ℣Virtutes populorum concidit, &

‖Deu. 32. c.35. Mat.6.b. 14. Mar. 11. c.25. ‖Rom.22. d.29.

‖Pro. 26. d.21.

gentes

19 gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus 20 suis. qui respicit illam nō habebit requiē, 21 nec habebit amicū in quo requiescat. Flagelli plaga liuorem facit: plaga autē linguæ 22 comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per 23 linguam suam. Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiuit, & qui nō attraxit iugum illius, & 24 in vinculis eius non est ligatus: iugū enim illius, iugum ferreum est: & vinculū illius, 25 vinculum æreum est. Mors illius, mors ne-26 quissima: & vtilis potius infernus, q̄ illa. Per-D seuerantia illius nō permanebit, sed obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua non 27 comburet iustos. Qui relinquunt Deum, incident in illā, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, 28 & quasi pardus lædet illos. Sepi aures tuas spinis, & linguam nequā noli audire: & ori 29 tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Aurū tuum & argentum tuum cōfla, & verbis tuis 30 facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorū insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPVT XXIX.

1 A QVi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui præualet manu, mandata seruat. 2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum 3 redde proximo in tempore suo. Confirma verbum, & fideliter age cū illo: & in omni tempore inuenies quod tibi necessariū est. 4 Multi quasi inuentionem æstimauerūt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se 5 adiuuerunt. Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humi-6 liant vocem suam. Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationum, & tēps causabitur. 7 Si autem potuerit reddere, [a] aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit 8 illud quasi inuentionem. Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum 9 inimicum gratis. & conuitia & maledicta B reddet illi, & pro honore & beneficio red-10 det illi contumeliam. Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis 11 timuerunt. Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non 12 trahas illum. Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiā eius ne dimit-13 tas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscon-14 das illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, 15 & proderit tibi magis quam aurum. Conclude eleemosynā in [c] corde pauperis, & hæc 16 pro te exorabit ab omni malo. Eleemosy-na viri quasi sacculus cū ipso, & gratiam ho-17 minis quasi pupillam cōseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionē vni-18 cuiq; in caput illorū. Super scutum potentis, & super lanceam, aduersus inimicū tuū 19 pugnabit. Vir bonus fidem facit proximo C suo: & qui perdiderit confusionem derelin-20 quet sibi. Gratiam fideiussoris ne obliuisca-21 ris: dedit .n. pro te animam suam. Repro-22 missorem fugit peccator & immundus. Bona repromissoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se. 23 Vir repromittit de proximo suo: & cum perdiderit reuerentiam, derelinquetur ab 24 eo. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commouit illos quasi fluctus maris. 25 Viros potentes gyrans migrare 26 fecit, & vagati sunt in gentibus alienis. Peccator transgrediens mandatum Dñi, incidet in promissionem nequam: & qui conatur 27 multa agere, incidet in iudicium. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & 28 attende tibi ne incidas. Initium vitæ homi-D nis, aqua & panis & vestimētum, & domus 29 protegens turpitudinem. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ 30 splendidæ in peregre sine domicilio. Minimum pro magno placeat tibi, & impro-31 perium peregrinationis non audies. Vita nequam hospitandi de domo in domū: & vbi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec ape-32 riet os. Hospitabitur, & pascet, & potabit 33 ingratos, & ad hæc amara audiet. Transi hospes, & orna mensam, & quæ in manu ha-34 bes, ciba cæteros. Exi à facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ 35 hospitio mihi factus est frater. Grauia hæc homini habenti sensum, Correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPVT XXX.

1 A QVi diligit filium suū, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non 2 palpet pximorū ostia. Qui docet filiū suū, laudabitur in illo, & in medio domesticorū 3 in illo gloriabitur. Qui docet filiū suū, in zelum mittit inimicū, & in medio amicorū 4 gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim re-5 liquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, 6 nec confusus est corā inimicis. reliquit .n. defensorem domus cōtra inimicos, & ami-7 cis reddentem gratiā. Pro animabus filiorū colligabit vulnera sua, & super oēm vocē 8 turbabūtur viscera eius. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præ-9 ceps. Lacta filium, & pauentem te faciet, 10 lude cum eo, & contristabit te. Non cor-B rideas illi: ne doleas, & in nouissimo obstu-11 pescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuuētute, & ne despicias cogitatus illius. 12 Curua ceruicē eius in iuuētute, & tūde la-

tera

Marginal notes: [a] aduersatus solidè; [b] fin. Tob. 4. b. 10. Sup. 17. c. 18. Infra 39. & 31. & 19. Prou. 13. d. 24. 23. b. 13. Deu. 6. b. 7. Sup. 7. c. 25.

teru eius dum infans est: ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. 13 ¶Doce filium tuum, & operere in illo, ne in 14 turpitudinem illius offendas. ¶ Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam diues 15 imbecillis & flagellatus militiam. ¶Salus aiæ C in sanctitate iustitiæ, & melior est oī auro & argēto: & corpus validum, quā cēsus im 16 mensus. ¶ Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum 17 super cordis gaudium. ¶ Melior est mors, q̄ vita amara, & requies ęterna, quā lāquor p̄ 18 seuerans. ¶ Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositę 19 sepulchro. ¶ ‖ Quid proderit libatio idolo? 20 nec enim manducabit, nec odorabitur. ¶ sic qui effugatur à Dño, & portans mercedes 21 iniquitatis. ¶Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem & suspi- 22 rans. ¶ ‖ Tristitiam non des animæ tuæ, & D non affligas temeipsum in consilio tuo. ¶Iu 23 cunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis; & exul- 24 tatio viri est longæuitas. ¶Miserere aiæ tuæ placens Deo, & cōtine, & congrega cor tuū in sanctitate eius: & tristitiam longè expel- 25 le à te. ¶Multos enim occidit tristitia, & nō 26 est vtilitas in illa. ¶ Zelus & iracundia minuunt dies: & ante tempus senectam ad- 27 ducet cogitatus. ¶ Splendidum cor bonū in epulis est: epulæ enim illius diligēter fiunt.

Deu. 14. b 6.
Pro. 12. d. 25. 15. b. 13. & 17. d. 22.

CAPVT XXXI.

1 A VIgilia honestatis tabefaciet carneō, & cogitatus illius aufert 2 somnū. ¶Cogitatus præsciētiæ auertit sensum: & infirmitas grauis sobriam facit animam. 3 ¶Laborauit diues in congregatione substan- 4 tiæ, & in requie sua replebit bonis suis. ¶Laborauit pau p̄ in diminutione victus, & in 5 fine inops fit. ¶Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionē, 6 replebitur ex ea. ¶ ‖ Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio il- 7 lorū. ¶Lignū offensionis est aurū sacrificantium. væ illis qui sectantur illud, & omnis 8 imprudens deperiet in illo. ¶ Beatus diues qui inuētus est sine macula: & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia & 9 thesauris. ¶Quis est hic, & laudabimus eum? 10 fecit enim mirabilia in vita sua. ¶ *Quis p̄batus est in illo, & perfectus * est, & erit illi gloria æterna? qui potuit transgredi, & non est transgressus: & facere mala, & nō fecit. 11 ¶Ideo stabilita sunt bona illius in Domino: & eleemosynas illius enarrabit omnis Ec- 12 clesia sanctorum. ¶Supra mēsam magnā se- B disti? nō aperias super illā faucē tuā prior. 13 ¶Nō dicas, si multa sunt quæ sup̄ illā sunt. 14 Memento quoniā malus est oculus nequā. 15 ¶Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lachrymabitur cum viderit.

Sup. 3. v. 3.
*Qui. *inuentus

16 ¶Ne extendas manum tuā prior, & inuidia 17 contaminatus erubescas. ¶Ne comprimaris 18 in conuiuio vini. ¶Intellige quæ sunt proxi- 19 mi tui ex teipso. ¶ Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, & non cum man- 20 ducas multum, odio habearis. ¶Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne for- 21 tè offendas. ¶Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuā, nec 22 prior poscas bibere. ¶ Quam sufficiens est C homini eruditio vinū exiguū, & in dormiē do non laborabis ab illo, & non senties dolorē. 23 ¶Vigilia & cholera, & tortura viro in- 24 frunito: ¶somnus sanitatis in homine parco: dormiet vsq; in manè, & anima illius 25 cum ipso delectabitur. ¶Et si coactus fueris in edendo multū, surge e medio & vome: & refrigerabit te, & non adduces corpori 26 tuo infirmitatē. ¶Audi me fili, & ne spernas me: & in nouissimo inuenies verba mea. 27 ¶ In oībus operibus tuis esto velox, & om- 28 nis infirmitas non occurret tibi. ¶ ‖ Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele. 29 ¶ In nequissimo pane murmurabit ciuitas, & testimonium nequitiæ illius verum est. 30 ¶Diligentes in vino noli prouocare: multos D enim exterminauit vinum. ¶ Ignis probat 31 ferrum durum: sic vinum corda superborū 32 arguet in ebrietate potatū. ¶Æqua vita hominibus, vinū in sobrietate: si bibas illud 33 moderatè, eris sobrius. ¶ Quæ vita est quæ 34 minuitur vino? ¶ Quid defraudat vitam? 35 Mors. ¶‖Vinum in iucunditatem creatum 36 est, & non ‖ in ebrietatem ab initio. ¶Exultatio animæ & cordis vinum moderatè pota- 37 tum. ¶ Sanitas est animæ & corpori sobrius 38 potus. ¶Vinum multum potatum, irritatio- 39 nem, & irā, & ruinas multas facit. ¶Amaritudo animæ vinum multum potatum. 40 ¶Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. 41 ¶ In conuiuio vini non arguas proximum, & non despicias eum in iucunditate illius. 42 ¶verba improperij non dicas illi, & nō premas illum in repetendo.

Pro. 22. b. 9.
Isa. 103. c. 15.
Pro. 31. a. 4.

CAPVT XXXII.

1 A REctorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex 2 ipsis. ¶ Curam illorū habe, & sic cōsidera, & omni cura tua 3 explicita recumbe. ¶ vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris 4 corrogationis. ¶Loquere maior natu, decet 5 enim te. ¶ primum verbum diligenti scien- 6 tia, & non impedias musicam. ¶ ‖Vbi auditus non est, non effundas sermonē, & im- 7 portune noli extolli in sapientia tua. ¶ Gēmula carbunculi in ornamento auri, & cōi- 8 paratio musicorum in conuiuio vini. ¶Sicut B in fabricatione auri signū est smaragdi: sic

Eccl. 3. b 7.
Sup. 20. a. 7.

numerus musicorũ in iucundo & moderato vino. ¶Audi tacẽs & ꝓ reuerẽtia accedet tibi bona gratia. ¶Adolescẽs loquere in tua causa, vix cũ necesse fuerit. ¶Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuũ. ¶In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. ¶In medio magnatorum *non præsumas, & vbi sunt senes, non multum loquaris. ¶Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam, præibit gratia, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia ¶Et hora surgendi non te ᵇtrices: præcurre aut prior in domum tuam, & illic auocare, & illic lude, ¶& age cõceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo. ¶Et super his oĩbus benedicito dominũ qui fecit te, & inebriantẽ te ab omnibus bonis suis. ¶Qui timet dñm, excipiet doctrinam eius: & qui vigilauerint ad illum, inueniẽt benedictionẽ. ¶Qui quærit legẽ, replebitur ab ea: & q insidiosè agit, scãdalizabitur ab ea. ¶Qui timent Dominum, inuenient iudiciũ iustum, & iustitias quasi lumen accendent. ¶Peccator homo vitabit correptionẽ, & secundum voluntatẽ suã inueniet comparationẽ ¶Vir consilij non disperdet intelligentiã, alienus & superbus nõ pertimescet timorem. ¶etiã postquam fecit cum eo sine consilio, & suis insectationibus arguetur. Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. ¶In via ruinę non eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum. ¶Et a filijs tuis caue, & a domesticis tuis attende. ¶In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ. hoc est.n. conseruatio mãdatorum. ¶Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

Iob.32. a. 6. — **loqui.* — *ᵇ trisset.*

CAPVT XXXIII.

1 Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit a malis. ¶Sapiens non odit mãdata & iustitias, & nõ illidetur quasi in procella nauis. ¶Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis ¶Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & cõseruabit disciplinam, & tunc respondebit ¶‖Præcordia fatui quasi rota carri: & quasi axis versatilis cogitatus illius. ¶Equus emissarius, sic & amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit. ¶Quare dies diem superat, & iterũ lux lucẽ, & annus annũ à sole? ¶A Domini scientia separati sunt facto sole, & præceptum custodiente. ¶Et immutauit tpa, & dies festos ipsorũ, & in illis dies festos celebrauerunt ad horã. ¶Ex ipsis exaltauit & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerũ dierũ, & oẽs homines de solo, ‖& ex terra vnde creatus est Adam. ¶In multitudine disciplinæ Dñi separauit eos, & immutauit vias eorũ ¶Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorũ. ¶‖Quasi lutũ figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere ¶Oẽs viæ eius secũdũ dispositionẽ eius: sic homo in manu illius qui se fecit, & reddet illi secundũ iudiciũ suũ. ¶Contra malũ bonum est, & contra mortẽ vita: sic & cõtra virũ iustũ peccator. Et sic intuere in oĩa opera Altissimi. Duo contra duo, & vnũ contra vnũ ¶Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores. ¶In benedictione Dei & ipse speraui: & quasi qui vindemiat, repleui torcular ¶‖Respicite qm̃ non mihi soli laboraui, sed oĩbus exquirentibus disciplinã. ¶Audite me magnati, & oẽs populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite. ¶Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatẽ super te in vita tua: & non dederis alij possessionẽ tuã: ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis. ¶Dũ adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. ¶Melius est enim vt filij tui te rogent, q̃ te respicere in manus filiorũ tuorũ. ¶In oĩbus operibus tuis præcellens esto. ¶Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatẽ tuã. ¶Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo ¶Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem ¶Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assiduæ. ¶Seruo maleuolo tortura & cõpedes, mitte illũ in operationẽ, ne vacet: ¶multam enim malitiam docuit ociositas. ¶In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnẽ carnem. Verùm sine iudicio nihil facias graue. ¶‖Si est tibi seruus*, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum. ¶Si læseris eum iniustè, in fugam cõuertetur: ¶& si extollens discesserit: quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

‖Sup.21. b.17. — *Gen.2: a 7.* — *‖Rom. 9. c.21.* — *‖Sup. 24. d.47.* — *‖Sup.7.c. 25.* — **fidelis.*

CAPVT XXXIIII.

1 Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudẽtes. Quasi qui apprehendit vmbrã, & ꝑsequitur ventum: sic & qui attẽdit ad visa mendacia. ¶hoc secundũ hoc visio somniorum. Ante faciem hoĩs similitudo alterius hoĩs. ¶Ab immũdo quid mũdabit, & a mendace q̃d verũ dicetur? ¶Diuinatio erroris, & auguria, mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est. ¶Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor

tuum.

7 tuum: multos enim errare fecerunt somnia, & exciderũt sperãtes in illis. 8 Sine mendacio consummabitur verbũ legis, & sapiẽtia in ore fidelis complanabitur. 9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, B cogitabit multa: & qui multa didicit, 10 enarrabit intellectũ. Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam. 11 Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, 12 abundabit nequitia. Multa vidi enarrãdo, 13 & plurimas verborum consuetudines. Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei. 14 Spiritus timentium Deũ quæritur, & in respectu illius benedicetur. 15 Spes enim illorũ in saluantem illos, & oculi Dei in diligentes se. 16 Qui timet dominum, nihil trepidabit, & C non pauebit quõ ipse est spes eius. Timen- 17 tis dominum beata est anima eius. Ad quẽ 18 respicit, & quis est fortitudo eius? Oculi 19 Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegmen ardoris, & vmbraculum meridiani. 20 deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltãs animam, & illuminans oculos, dans sanita- 21 tem, & vitam, & benedictionem. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & nõ sunt beneplacitæ subsannationes iniusto- 22 rum. Dominus solus sustinentibus se in 23 via veritatis & iustitiæ. Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sa- 24 crificiorũ eorũ propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu pa- 25 tris sui. Panis egentium, vita pauperum est, D qui defraudat illum, homo sanguinis est. 26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui oc- 27 cidit proximum suũ. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fra- 28 tres sunt. Vnus ædificans, & vnus destruẽs, 29 quid prodest illis nisi labor? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet 30 Deus? Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum: quid proficit lauatio illius? 31 Sic homo qui ieiunat in peccatis suis: & iterũ eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

fatuus. —7. *Psal. 32. d. 18.* *Pro. 21. d. 28.* *Pro. 15. b. 8.* *Leu. 19. c. 13.* *Sup. 7. c. 22.*

CAPVT XXXV.

1 QVi conseruat legem, multiplicat ora- A tionem. Sacrificiũ salutare est atten- 2 dere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: & propitiationẽ litare sacri- 3 ficijs super iniustitias, & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. 4 Retribuet gratiã qui offert similaginẽ, & qui facit misericordiam, offert sacrificium. 5 Beneplacitũ est domino recedere ab iniquitate: & depreca- 6 tio pro peccatis recedere ab iniustitia. Non apparebis ante conspectum domini vacuus. 7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiũt.

verbum 12. *1. Reg. 15. c. 22.* *Iere. 7. a. 3.* —3. —6. *Exo. 23. c. 15.* & *34. c. 22.*

8 Oblatio iusti impinguat altare, & odor sua- B uitatis est in conspectu Altissimi. Sacrifi- 9 cium iusti acceptum est, & memoriam eius 10 non obliuiscetur dñs. Bono animo gloriã redde Deo: & nõ minuas primitias manuũ 11 tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas 12 tuas. Da Altissimo secundum datum eius, & in bono oculo adinuentionem facito ma- 13 nuum tuarum: quoniã Dñs retribuens est, 14 & septies tantum reddet tibi. Noli offerre munera praua: non enim suscipiet illa. 15 Et noli inspicere sacrificium iniustum, quõ C Dominus iudex est, & non est apud illum 16 gloria personæ. Non accipiet dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi 17 exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec 18 viduam, si effundat loquelã gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillã descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? 19 A maxilla enim ascendunt vsq; ad cœlum, 20 & dñs exauditor delectabitur in illis. Qui adorat Deũ in oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius vsq; ad nubes propinqua- 21 bit. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, nõ consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat. 22 Et dñs non elongabit, sed iudicabit iustos. D & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiã, vt contribulet dor- 23 sum ipsorũ: & Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum: & 24 sceptra iniquorum contribulet. donec reddat hominibus secundum actus suos: & secũdũ opera Adæ, & secundũ præsumptionẽ 25 illius, donec iudicet iudicium plebis suæ, 26 & oblectabit iustos misericordia sua. Speciosa misericordia Dei in tẽpore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

Deut. 16. d. 16. *2. Cor. 9. b. 7.* *Tob. 4. b. 8.* *Leu. 22. c. 10.* *Deut. 15. d. 41.* *Deut. 10. d. 17.* *2. Pa. 19. b. 7.* *Iob 34. b. 19.* *Sap. 6. b. 8.* *Rom. 2. b. 11.* *Gal. 2. b. 6.* *Ephes. 6. b. 9.* *Col. 3. d. 25.* *Act. 10. e. 34.* *1. Pet. 1. c. 17.* *quousque 4.*

CAPVT XXXVI.

1 MIserere nostri Deus omnium, & A respice nos, & ostẽde nobis lucem miserationum tuarum, 2 & immitte timorẽ tuum super gentes quæ non exquisierunt te: vt cognoscant quia nõ est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua. 3 Alleua manum tuam super Gentes alienas, vt videant 4 potentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in con- 5 spectu nostro magnificaberis in eis: vt co- B gnoscant te, sicut & nos cognouimus, quo- 6 niam nõ est Deus præter te Domine. Inno- 7 ua signa, & immuta mirabilia. Glorifica 8 manum, & brachiũ dextrum. Excita furo- 9 rem, & effunde iram. Extolle aduersarium, 10 & afflige inimicum. Festina tẽpus, & me- 11 mento finis: vt enarrent mirabilia tua. In ira flãmæ deuoretur qui saluatur: & qui pessi- mant plebem tuam, inueniant perditionẽ. 12 Contere caput principum, inimicorum di- 13 centium: Non est alius præter nos. Cõgre-

ga omnes tribus Iacob: & cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia
14 tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio. ¶ Miserere plebi tuæ, super quam inuocatum est nomen tuũ: & Israel, ‖ quem coæquasti pri-
15 mogenito tuo. ¶ Miserere ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalẽ, ciuitati requiei tuæ
16 ¶ Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, &
17 gloria tua populum tuum. ¶ Da testimoniũ
C quia ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prationes quas loquuti sunt in noĩe tuo, prophetæ priores.
18 ¶ Da mercedẽ sustinentibus te, vt prophetę tui fideles inueniantur, &
19 exaudi orationes seruorũ tuorum. ¶ ‖ Secundũ benedictionem Aaron da populo tuo, dirige nos in viam iustitiæ: & sciant omnes qui habitant terram, q̃a tu es Deus cõ-
20 spector seculorum. ¶ Omnem escam man-
21 ducabit vẽter, & est cibus cibo melior ¶ Fauces contingunt cibum feræ, & cor insensa-
22 tum verba mendacia. ¶ Cor prauum dabit
23 tristitiã, & homo peritus resistet illi. ¶ Om-
D nem masculum excipiet mulier: & est filia
24 melior filia. ¶ Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super oẽm concupiscentiã
25 hominis superducit desiderium. ¶ Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundum filios
26 hominũ. ¶ Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secun-
27 dum illum est, & columna vt requies. ¶ Vbi non est sepes, diripietur possessio: & vbi nõ
28 est mulier, ingemiscit egens. ¶ Cui credit, qui non habet nidum? Et deflectẽs vbicunque obscurauerit, quasi succinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

CAPVT XXXVII.

1 Omnis amicus dicet: Et ego amicitiã copulaui: sed est amicus solo nomine amicus. ¶ Nonne tristitia inest vsq; ad mortem?
2 ¶ Sodalis autem & amicus ad
3 inimicitiã cõuertentur. ¶ O præsumptio nequissima, vnde creata es cooperire aridam
4 malitia, & dolositate illius? ¶ Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus, & in tẽ
5 pore tribulationis aduersarius erit. ¶ Sodalis amico cõdolet causa ventris, & contra ho-
6 ste accipiet scutũ. ¶ Non obliuiscaris amici tui in animo tuo, & nõ immemor sis illius
7 in operibus tuis. ¶ Noli consiliari cũ socero tuo, & à zelantibus te absconde consilium
8 ¶ Omnis consiliarius prodit consilium, sed
9 est consiliarius in semetipso. ¶ A consiliario serua animam tuam, prius scito quæ sit illius necessitas, & ipse enim animo suo cogi-
10 tabit, ¶ ne fortè mittat sudem in terram, &
11 dicat tibi, ¶ Bona est via tua. & stet è contra-
12 rio videre quid tibi eueniat. ¶ Cũ viro irreli-
B gioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de his quæ æmulatur: cum timido de bello, cũ negociatore de traiectione, cum emptore de venditione, cũ
13 viro liuido de gratijs agendis, ¶ cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cũ
14 operario agrario de omni opere, ¶ cum operario annuali de cosummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione, non attẽ-
15 das his in omni consilio. ¶ Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris
16 obseruantem timorem Dei, ¶ cuius anima est secundum animam tuam: quicunque titubauerit in tenebris, non condolebit ti-
17 bi. ¶ Et cor boni consilij statue tecum: non
18 est enim tibi aliud pluris illo. ¶ Anima viri
C sancti enunciat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelso
19 ad speculandum. ¶ Et in his omnibus deprecare Altissimum vt dirigat in veritate viam
20 tuam. ¶ Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consiliũ
21 stabile. ¶ Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix il-
22 lorum est assidua lingua. ¶ Vir peritus mul-
23 tos erudiuit, & animæ suę suauis est. ¶ Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re
24 defraudabitur. ¶ non est enim illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defrau-
25 datus est. ¶ Est sapiens animæ suæ sapiens:
26 & fructus sensus illius laudabilis. ¶ Vir sapiens plebem suã erudit, & fructus sensus
27 illius fideles sunt. ¶ Vir sapiens implebitur
D benedictionibus, & videntes illũ laudabũt
28 ¶ Vita viri in numero dierũ: dies autem Is-
29 raël innumerabiles sunt. ¶ Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius e-
30 rit viuens in æternum. ¶ Fili, in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequã, nõ des
31 illi potestatem; ¶ ‖ non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne ge-
32 nus placet. ¶ Noli auidus esse in omni epulatione, & nõ te effundas super oẽm escam:
33 ¶ in multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram.
34 ¶ Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam.

CAPVT XXXVIII.

1 Honora medicũ propter necessitatem,
A etenim illũ creauit Altissimus. ¶ A Deo
2 est enim oĩs medela, & a rege accipiet do-
3 nationem. ¶ Disciplina medici exaltabit caput illius, & in cõspectu magnatorũ collau-
4 dabitur. ¶ Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illã.
5 ¶ ‖ Nonne à ligno indulcata est aqua ama-
6 ra? ¶ Ad agnitionẽ hoĩum virtus illorum, & dedit hoĩbus scientiã Altissimus, honorari
7 in mirabilibus suis. ¶ In his curãs mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis,
8 & nõ cõsũmabuntur opera eius. ¶ Pax enim
9 Dei super faciem terræ. ¶ Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Dominũ;

‖ Exo. 4. c. 22.

‖ Nu. 6. d. 24.

‖ 1. Cor. 6. c. 12. & 10. c. 23.

‖ Exo. 15. d. 25.

10 & ipse curabit te. ♀ Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuū. 11 ♀ Da suauitatem & memoriam similaginis & impingua oblationē, & da locū medico. 12 ♀ etenim illum Dñs creauit, & non discedat B à te, quia opera eius sunt necessaria. ♀ Est 13 enim tempus quando in manus illorum in 14 curras: ♀ ipsi verò Dominum deprecabūtur, vt dirigat requiem eorum & sanitatē, pro- 15 pter conseruationem illorum. ♀ Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eū, incidet 16 in manus medici. ♀ ‖Fili, in mortuū produc lachrymas & quasi dira passus incipite plorare, & secundū iudiciū contege corpus illius, 17 & non despicias sepulturā illius. ♀ Propter delaturam autem amarè fer luctum illius vno die, & consulare propter tristi- 18 tiam, ♀ & fac luctū secundū meritū eius vno 19 die vel duobus propter detractionē. ♀ ‖A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, 20 & tristitia cordis flectit ceruicē. ♀ In abductione permanet tristitia: & substantia ino- 21 pis secundū cor eius. ♀ Ne dederis in tristitia cor tuū, sed repelle eā à te: & memento no- 22 uissimorum, ♀ noli obliuisci: neque enim est C cōuersio, & huic nihil proderis, & teipsum 23 pessimabis. ♀ Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum, mihi heri, & tibi hodie. 24 ♀ ‖ In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiri- 25 tus sui. ♀ Sapientiam scribe in tpe vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam perci- 26 piet: quia sapientia replebitur. ♀ Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & cōuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filijs taurorum. 27 ♀ Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vi- 28 gilia eius in sagitta vaccarū. ♀ Sic oīs faber & architectus qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturā: cor suū dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua per- 29 ficiet opus. ♀ Sic faber ferrarius sedens iuxta incūdem, & considerans opus ferri. Vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis 30 cōcertatur. ♀ Vox mallei innouat aurem e- D ius, & contra similitudinem vasis oculus e- 31 ius. ♀ Cor suum dabit in consummationem operū, & vigilia sua ornabit in perfectionē. 32 ♀ Sic figulus sedens ad opus suū, conuertens pedibus suis rotam, qui in solicitudine positus est semper propter opus suū, & innu- 33 mera est omnis operatio eius. ♀ In brachio suo formabit lutū, & ante pedes suos curua- 34 bit virtutem suam. ♀ Cor suum dabit vt cōsummet linitionem, & vigilia sua munda- 35 bit fornacem. ♀ Omnes hi in manibus suis sperauerunt, & vnusquisque in arte sua sa- 36 piens est, ♀ sine his omnibus non ædifica- 37 tur ciuitas. ♀ Et non inhabitabunt, nec inambulabūt, & in ecclesiam non transilient. 38 ♀ Super sellam iudicis non sedebunt, & testamentum iudicij non intelligent, neque palam facient disciplinam & iudicium, & 39 in parabolis non inuenientur: ♀ sed creaturam æui confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis accōmodantes animā suam, & conquirentes in lege Altissimi

‖ *Sup. 22. A. 10.*
‖ *Prou. 15. b. 15. & 17. d. 22.*
‖ *1. Re. 12. c. 21.*

CAPVT XXXIX.

1 SApiētiam omnium antiquorū A exquiret sapiens, & in prophe- 2 tis vacabit. ♀ Narrationem virorum nominatorum conseruabit, & in versutias parabo- 3 larum simul introibit. ♀ Occulta prouerbiorum exquiret, & in absconditis parabolarū 4 conuersabitur. ♀ In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu p̄sidis apparebit. 5 ♀ In terram alienigenarum gentium ptransiet: bona enim & mala in omnibus tenta- 6 bit: ♀ Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dñm qui fecit illum, & in conspe- 7 ctu Altissimi deprecabitur. ♀ Aperiet os suū in oratione, & pro delictis suis deprecabi- 8 tur. ♀ Si enim Dominus magnus voluerit, 9 spiritu intelligentiæ replebit illum: & ipse B tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino. 10 ♀ Et ipse diriget consiliū eius & disciplinam, 11 & in absconditis suis consiliabitur. ♀ Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in 12 lege testamenti Dñi gloriabitur. ♀ Collaudabunt multi sapientiam eius, & vsque in se- 13 culum non delebitur. ♀ Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur à genera- 14 tione in generationem. ♀ Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enuncia- 15 bit ecclesia: ♀ Si permanserit nomen, * derelinquet plus quā mille, & si requieuerit, 16 proderit illi. ♀ Adhuc consiliabor, vt enar- 17 rem: vt furore enim repletus sum. ♀ In voce dicit: Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarū fructifica- 18 te. ♀ Quasi Libanus odorem suauitatis habe- 19 te. ♀ Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dñm in operibus 20 suis. ♀ Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorū, & in canticis labiorum, & citharis, & sic di- 21 cetis in confessione. ♀ ‖ Opera Domini vni- 22 uersa bona valde. ♀ ‖ In verbo eius stetit a- C qua, sicut congeries: & in sermone oris illius, 23 sicut exceptoria aquarum: ♀ quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est mi- 24 noratio in salute ipsius: ♀ Opera omnis carnis coram illo, & non est quicquam abscō- 25 ditum ab oculis eius, ♀ A seculo vsq; in seculum respicit: & nihil est mirabile in con- 26 spectu eius. ♀ Non est dicere: Quid est hoc aut quid est illud? omnia enim in tempore 27 suo quærentur ♀ Benedictio illius quasi ‖ flu- 28 uius inundabit, ♀ & quo modo cataclysmus aridā inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ

* *eius.*
‖ *Gen. 1. a. 31. Mat. 7. d. 37.*
‖ *Gen. 1. a. 3.*
‖ *Gen. 7. 27.*

non

29 non exquisierunt eum, hæreditabit. ¶ Quō cōuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra, & viæ illius vijs illorum directæ sunt: 30 sic peccatoribus offensiones in ira eius. ¶ Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. 31 ¶ Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus 32 vuæ, & oleū, & vestimentum. ¶ Hæc oīa sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in 33 mala cōuertentur. ¶ Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo cōfirmauerunt tormenta sua: 34 ¶ in tempore consummationis effundent virtutem: & furorē eius qui fecit illos, confundent. 35 ¶ Ignis, grando, fames, & mors, oīa hæc ad vindictam creata sunt. 36 ¶ Bestiarum dentes, & scorpij, & serpentes, & rhomphæa vindicans in exterminium impios. 37 ¶ In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum. 38 ¶ Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitaui, 39 & scripta dimisi. ¶ Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrauit. 40 ¶ Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur. 41 ¶ Et nunc in omni corde, & ore collaudate & benedicite nomen domini.

CAPVT XL.

1 Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugū graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorū, vsq; in diem sepulturæ in matrem 2 omnium. ¶ Cogitationes eorum, & timores cordis, adinuētio expectationis & dies fini- 3 tionis, ¶ residentes super sedem gloriosam, 4 vsq; ad humiliatum in terra & cinere: ¶ ab eo qui vtitur hyacintho, & portat coronam, vsq; ad eū qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, 5 iracundia perseuerans, ¶ & cōtentio, & in tēpore refectionis in cubili somnus noctis 6 immutat scientiā eius. ¶ Modicum tanquam nihil in requie, & ab eo in somnis: quasi in 7 die respectus. ¶ Conturbatus est in visu cordis sui tanquam qui euaserit in die belli. In tēpore salutis suæ exurrexit, & admirans ad 8 nullum timorem ¶ cū omni carne, ab homine vsq; ad pecus, & super peccatores septu- 9 plum. ¶ Ad hæc mors, sanguis, contentio, & rhomphæa, oppressiones, fames, & cōtritio, 10 & flagella: ¶ super iniquos creata sunt hæc oīa & propter illos factus est cataclysmus, 11 ¶ Oīa enim quæ de terra sunt, in terrā conuertentur, & oēs aquæ in mare conuerten- 12 tur. ¶ Oē munus, & iniquitas delebitur, & fi- 13 des in seculum stabit. ¶ Substantiæ iniustorū sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitruū 14 magnū in pluuia personabunt. ¶ In aperiendo manus suas, lætabitur: sic præuaricatores 15 in consummatione tabescent. ¶ Nepotes impiorū non multiplicabunt ramos, & radices 16 immundæ super cacumen petræ sonant. ¶ Super oēm aquam viriditas & ad oram flumi- 17 nis ante omne fœnum euelletur. ¶ Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & in mi- 18 sericordia in seculo permanet. ¶ Vita sibi sufficientis operarij condulcabitur, & in ea in- 19 uenies thesaurum. ¶ Fili, ædificatio ciuitatis confirmabit nomen, & super hanc mulier 20 immaculata computabitur. ¶ Vinum & musica lætificant cor, & super vtraque dilectio 21 sapientiæ. ¶ Tibiæ & psalterium suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua 22 suauis. ¶ Gratiam & speciem desiderabit ocu- 23 lus tuus, & super hoc virides sationes. ¶ Amicus & sodalis in tempore conuenientes, 24 & super vtrosque mulier cum viro. ¶ Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, & 25 super eos misericordia liberabit. ¶ Aurum & argentum est constitutio pedum: & su- 26 per vtrunque consilium beneplacitum. ¶ Facultates & virtutes exaltāt cor, & super hæc 27 timor domini. ¶ Non est in timore domini minoratio, & non est in eo inquirere adiu- 28 torium. ¶ Timor domini sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam ope- 29 ruerunt illum. ¶ Fili, in tempore vitæ tuæ ne indigeas. melius est enim mori, quàm indi- 30 gere. ¶ Vir respiciens in mensam alienam, non est vita eius in cogitatione victus: alit 31 enim animam suam cibis alienis. ¶ Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se. 32 ¶ In ore imprudentis condulcabitur inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

CAPVT XLI.

1 O Mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substātijs suis: 2 ¶ viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. 3 ¶ O mors bonum est iudiciū tuum homini 4 indigenti, & qui minoratur viribus, ¶ defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & in- 5 credibili qui perdit sapientiā. ¶ Noli metuere iudiciū mortis. Memento quę ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi: hoc iu- 6 dicium a dn̄o oī carni. ¶ & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi: siue decem, si- 7 ue centum, siue mille anni. ¶ Non est enim 8 in inferno accusatio vitæ. ¶ Filij abominationum fiunt filij peccatorum, & qui conuer- 9 santur secus domos impiorum. ¶ Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum semi- 10 ne illorum assiduitas opprobrij. ¶ De patre impio quærantur filij, quoniam propter 11 illum sunt in opprobrio. ¶ Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem domini Al- 12 tissimi. ¶ Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui fueritis, in maledictio- 13 ne erit pars vestra. ¶ Omnia quæ de terra sunt, in terram cōuertentur: sic impij à ma- 14 ledicto in perditionem. ¶ Luctus hominum

Margin notes: Exo. 14. f. 20. — 5. | Sup. 29. d. 28. — 18. | Inf. 40. b. 9. | Exo. 9. c. 23. | 4. Reg. 6. c. 25. | Iere. 24. d. 10. | necessitatem 4. | Gen. 1. d. 31. | mortis 4. | Sup. 39. d. 35. | Gen. 7. b. 10. | Inf. 41. b. 13. — 3. | Eccl. 1. a. 7. | 1. Tim. 6. b. 6. | Tibiæ 4. | Sup. 40. b 12.

in corpore ipsorũ: nomen aũt impiorũ de-
15 lebitur. Curã habe de bono nomine. hoc
C enim magis permanebit tibi quã mille the-
16 sauri pretiosi & magni. Bonæ vitæ nume-
rus dierum: bonum aũt nomẽ permanebit
17 in æuum. Disciplinã in pace conseruate fi-
lij: sapientia. n. abscondita, & thesaurus inui
18 sus, quæ vtilitas in vtrisq;? ‖ Melior est ho-
mo qui abscondit stultitiã suã, quàm homo
19 qui abscõdit sapientiã suam. Veruntamen
reuertimini in his q̃ procedũt de ore meo.
20 Nõ est. n bonũ oẽm irreuerentiã obserua-
21 re: & nõ oĩa oĩbus bene placẽt in fide. Eru
bescite a patre & a matre de fornicatione, &
22 à præsidẽte & à potẽte de mẽdacio: à prin-
cipe & a iudice de delicto, à synagoga & ple
23 be de iniquitate: à socio & amico de iniu-
24 stitia: & de loco in quo habitas, de furto,
D de veritate Dei, & testamento: de discubitu
in panibus, & ab obfuscatione dati, & acce-
25 pti: à salutãtibus de silẽtio: à respectu mu-
lieris fornicariæ: & ab auersione vultus co-
26 gnati. Ne auertas faciem a proximo tuo, &
27 ab auferendo partem & nõ restituẽdo. Ne
respicias mulierem alieni viri, & ne scrute-
ris ancillam eius, neque steteris ad lectum
28 eius. Ab amicis de sermonibus imprope-
rij: & cum dederis, ne improperes.

‖ Sup. 20. d. 33. — reueremini 8. — Mat. 5. d. 28. — Caue.

CAPVT XLII.

1 A NOn duplices sermonẽ auditus de reuelatione sermonis abs-cõditi, & eris verè sine confu-sione, & inuenies gratiã in cõ-spectu oĩum hominũ: ne pro his oĩbus cõfundaris. ‖ & ne accipias perso-
2 nam, vt delinquas. De lege Altissimi, & te-stamento, & de iudicio iustificare impium,
3 de verbo sociorum, & viatorũ, & de datio-
4 ne hæreditatis amicorũ, de æqualitate sta-terę & ponderum, de acquisitione multorũ
5 & paucorũ, de corruptione emptionis & negociatorũ, & de multa disciplina filiorũ,
6 & seruo pessimo latus sanguinare. Super
7 mulierẽ nequã bonum est signũ. Vbi ma-nus multæ sunt, claude: & quodcunq; tra-des, numera & appende: datũ verò, & acce-
8 ptum oẽ describe. De disciplina insensati &
B fatui, & de senioribus qui iudicãtur ab ado-lescentibus: & eris eruditus in oĩbus, & pro
9 babilis in conspectu oĩum virorũ. Filia pa-tris abscondita est. vigilia & solicitudo eius aufert somnũ: ne fortè in adolescentia sua adultera efficiatur, & cũ viro cõmorata odi-
10 bilis fiat: nequãdo polluatur in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur: ne fortè cum viro cõmorata trãsgrediatur, aut
11 certè sterilis efficiatur. ‖ Super filiam luxu-riosam confirma custodiam: ne quando fa-ciat te in opprobrium venire inimicis, à de-tractione in ciuitate, & obiectione plebis,
12 & confundat te in multitudine populi. Oĩ
C homini noli intendere in specie, & in me-
13 dio mulierum noli cõmorari. De vestimen-tis enim procedit tinea, & à muliere iniqui
14 tas viri. Melior est enim iniquitas viri quã mulier benefaciens, & mulier confundens
15 in opprobrium. Memor ero igitur operum dñi, & quæ vidi annunciabo in sermonibus
16 dñi opera eius. Sol illuminans per omnia respexit, & gloria domini plenum est opus
17 eius. Nónne dominus fecit sanctos enarra-re omnia mirabilia sua, quæ confirmauit
18 dñs omnipotens stabiliri in gloria sua? A-
D byssum & cor hominum inuestigauit: & in
19 astutia eorum excogitauit. Cognouit enim dominus omnem scientiam, & inspexit in signum æui, annuncians quæ præterierunt, & quæ superuentura sunt, reuelans vesti-
20 gia occultorum. Non præterit illum om-nis cogitatus, & non abscondit se ab eo vl-
21 lus sermo. Magnalia sapientiæ suæ decora uit: qui est ante seculum & vsque in secu-
22 lum, neque adiectum est, neque minuitur,
23 & non eget alicuius consilio. Quàm desi-derabilia oĩa opera eius, & tanquàm scin-
24 tilla quæ est considerare. Oĩa hæc viuunt & manent in seculum, & in omni necessi
25 tate oĩa obaudiunt ei. Omnia duplicia, vnũ contra vnum, & non fecit quicquã deesse.
26 Vniuscuiusq; confirmauit bona. Et quis sa-tiabitur videns gloriam eius?

‖ Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Prou. 24. c. 23. Iac. 1. a. 2. — correptio ne 3. — ‖ Sup. 26. b. 13.

CAPVT XLIII.

1 A ALtitudinis firmamentum pul-chritudo eius est, species cœli
2 in visione gloriæ. Sol in aspe-ctu annuncians in exitu, vas admirabile opus excelsi. In
3 meridiano exurit terram, & in conspectu ar-doris eius quis poterit sustinere? Fornacem
4 custodiens in operibus ardoris. Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exufflans
5 & refulgens, radijs suis obcęcat oculos. Ma-gnus dñs qui fecit illum, & in sermonibus
6 eius festinauit iter. Et luna in oĩbus in tẽpe
7 suo, ostensio temporis & signum æui. A lu-na signũ diei festi, luminare quod minui-
8 tur in cõsummatione. Mensis secũdum no-
B men eius est crescens mirabiliter in consum
9 matione. Vas castrorũ in excelsis, in firma
10 mento cœli resplendens gloriosè. Species cœli gloria stellarum mundum illuminans
11 in excelsis Dñs. In verbis sanctis stabũt ad
12 iudiciũ, & non deficient in vigilijs suis. Vi-
C de arcum & benedic eum ‖ qui fecit illum:
13 valde speciosus est in splendore suo. Gy-rauit cœlum in circuitu gloriæ suæ, manus
14 excelsi aperuerunt illum. Imperio suo ac-celerauit niuem, & accelerat corruscationes
15 emittere iudicij sui. Propterea aperti sunt thesauri, & euolauerunt nebulæ sicut aues.
16 In magnitudine sua posuit nubes, & con-
17 fracti sunt lapides grandinis. In conspe-ctu eius commouebuntur montes, & in vo-
18 luntate eius aspirauit notus. Vox toni-

exardescẽt 4. — ‖ Gen. 9. b. 13.

tur eius verberauit terram, tempestas aquilonis, & cõgregatio spiritus. ꝙ & sicut auis deponens ad sedẽdum, aspergit niuẽ, & sicut locusta demergens descensus eius. ꝙPulchritudinẽ candoris eius admirabitur oculus, & super imbrẽ eius expauescit cor. ꝙ Gelu sicut salem effundet super terram: & dũ gelauerit, fiet tanquã cacumina tribuli. ꝙ Frigidus vẽtus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua: super oẽm cõgregationẽ aquarũ requiescet, & sicut lorica induet se aqs. ꝙEt deuorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride sicut ignem. ꝙ Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obuians ab ardore venienti humilem efficiet eum. ꝙIn sermone eius siluit vẽtus, & cogitione sua placauit abyssum, & plantauit illum Dominus IESVS. ꝙQui nauigant mare enarrant pericula eius: & audientes auribus nostris admirabimur. ꝙ Illic præclara opera & mirabilia: varia bestiarum genera, & oĩum pecorum, & creatura belluarum. ꝙ Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone eius cõpõsita sunt oĩa. ꝙ Multa dicemus, & deficiemus in verbis, cõsummatio aũt sermonum ipse est in omnibus. ꝙGloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens sup̃ oĩa opera sua. ꝙ‖Terribilis Dominus, & magnus vehemẽter, & mirabilis potentia ipsius. ꝙ Glorificantes Dominum quantumcunq; potueritis, supualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. ꝙ Benedicentes Dñm exaltate illũ quantum potestis: maior enim est omni laude. ꝙExaltantes eum replemini virtute. Ne laboretis: non enim comprehendetis. ꝙ‖Quis videbit eũ, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio? ꝙ Multa abscondita sunt maiora his: pauca.n. vidimus operũ eius. ꝙ Omnia autem Dominus fecit, & pie agentibus dedit sapientiam.

CAPVT XLIIII.

LAudemus viros gloriosos, & parẽtes nros in generatione sua. ꝙ Multam gloriam fecit Dñs magnificẽtia sua a sæculo. ꝙDominantes in potestatibus suis, hoĩes magni virtute, & prudentia sua p̃diti, nunciantes in prophetis dignitatẽ ꝑphetarum, ꝙ & imperantes in præsenti populo & virtute prudentiæ populis sanctissima verba. ꝙ In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina *scripturarũ. ꝙHomines diuites in virtute pulchritudinis studiũ habẽtes: pacificantes in domibus suis. ꝙ Oẽs isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus. ꝙ Qui de illis nati sunt, reliquerũt nomen narrãdi laudes eorum. ꝙ & sunt quorũ nõ est memoria, perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorum cum ipsis. ꝙ Sed illi viri misericordiæ sunt, quorũ pietates non defuerũt: ꝙ cum semine eorũ permanent bona. ꝙhæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum: ꝙ & filii eorum ꝑp illos vsq; in æternum manent: semen eorũ & gloria eorũ non derelinquetur. ꝙ Corpora ipsorũ in pace sepulta sunt, & nomẽ eorũ viuit in generationem & generationẽ. ꝙ Sapientiam ipsorum narrẽt populi, & laudẽ eorũ nunciet ecclesia. ꝙ‖Henoch placuit Deo, & trãslatus est in paradisum, vt det gẽtibus pñiam. ꝙ‖Noe inuentus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. ꝙIdeo dimissum est reliquum terræ, cum factum est diluuium. ꝙ‖Testamẽta seculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluuio omnis caro. ꝙ Abraham magnus pater multitudinis gentium, & nõ est inuentus similis in gloria, qui conseruauit legem Excelsi, & fuit in testamento cũ illo. ꝙ ‖In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis. ꝙ‖Ideo iureiurando dedit illi* gloriam in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulum, ꝙ & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari vsq; ad mare, & a flumine vsque ad terminos terræ. ꝙ Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrẽ eius. ꝙBenedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum * confirmauit super caput Iacob. ꝙ Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit illi partem in tribubus duodecim. ꝙ Et conseruauit illi homines misericordiæ inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPVT XLV.

DIlectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. ꝙ Similẽ illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eũ in timore inimicorũ, & in verbis suis mõstra placauit. ꝙ ‖Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriã suã. ꝙ In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eũ ex omni carne. ꝙ Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illũ in nubem. ꝙ‖Et dedit illi* cor ad præcepta*, & legẽ vitæ & disciplinæ docere Iacob testã suum, & iudicia sua Israel. ꝙ Excelsum ‖ fecit Aaron fratrem eius, & similem sibi de tribu Leui. ꝙ statuit ei testm̃ æternũ, & dedit illi sacerdotium gentis, & beatificauit illum in gloria. ꝙ ‖Et circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit in vasis virtutis. ꝙ Circumpedes & fœmoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, ꝙdare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filijs gentis suæ. ꝙ Stola sancta auro & hyacintho & purpura, opus textile, viri sapientis

‖Psal.46.a.3.95.a.4. ‖Ps.105.a.5. *in scriptura 3.

‖Gen.5.c.22. ‖Heb.11.a.5. Gen.6.b.9.7.a.1. Heb.11.b.7. Gene.9.b.9.c.13. Gen.12.a.2.15.b.5.17.a.5. Gene.17.a.10. Gen.22.a.1. ‖Galat.3.a.6. Heb.11.d.17. Gen.22.d.18. *semen 7. *suum.

Exo.11.a.3. ‖Exo 7.8.9.10. ‖Nu.12.a.2.b.7. Heb.3.a.5. -3. ‖Exo.19.& 20. *coram *precepta. 3. ‖Exo 28.& 29.

13 tis iudicio & veritate præditi. Torto cocco opus artificis, gēmis preciosis figuratis in ligatura auri, & ope lapidarij sculptis in memoriā secundum numerum tribuum Israël. 14 Coronā aureā sup mitrā eius impressam signo sanctitatis, & gloria honoris, & opus 15 virtutis, desideria oculorū ornata. Sic pulchra ante ipsum nō fuerunt alia vsq; ad ori-16 ginē. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantū filij ipsius soli, & nepotes e-17 ius per omne tēplum. Sacrificia ipsius con- C sumpta sunt igne quotidie. ‖Cōpleuit Moy 18 ses manus eius, & vnxit illum oleo sancto. 19 Factū est illi in testm̄ æternum, & semini eius sicut dies cęli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populū suū in no-20 mine suo. Ipsum elegit ab omni viuente, offerre sacrificiū Deo, incensum & bonum odorem in memoriam placare pro populo 21 suo: & dedit illis in præceptis suis potestatem in testamētis iudiciorum docere Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israël. 22 ‖ Quia contra illum steterunt alieni, & pp inuidiam circūdederunt illum hoīes in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & 23 congregatio Core in iracundia. Vidit Dn̄s Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt 24 in impetu iracundiæ. Fecit illis monstra, & 25 consumpsit illos in flamma ignis. Et addi- D dit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ diuisit illi. 26 Panē ipsis in primis parauit in satietatem: nam sacrificia Dn̄i edent, quæ dedit illi, & 27 semini eius. Cæterum inter gentes non hæreditabit, & pars nō est illi in gente: ipse 28 est enim pars eius & hæreditas. ‖ Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitan-29 do eum in timore Dn̄i: stare in reuerentia gentis: in bonitate & alacritate aīæ suæ 30 placuit Deo Israël. Ideo statuit illi testm̄ pacis, principem sanctorum & gentis suæ, vt sit illi & semini eius sacerdotij dignitas 31 in æternum. Et testamentum Dauid regi filio Iessæ de tribu Iuda hæreditas ipsi & semini eius, vt daret sapientiam in cor nostrū iudicare gentem suam in iustitia: ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum ęternam fecit.

‖ Leu. 8. b. 12.
‖ Nu. 16. a. 1. 26. b. 9.
‖ Nu. 25. b 7. 1. Ma. 2. f. 54.

CAPVT XLVI.

1 A FOrtis in bello Iesus Naue, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomē 2 suū, maximus in salutē electorū Dei, expugnare insurgētes hostes, vt consequeretur hæreditatē Is-3 raël. Quam gloriam adeptus est in tollēdo manus suas, & iactando contra ciuitates rō-4 phęas? Quis ante illum sic restitit? Nam ho-5 stes ipse Dn̄s perduxit. ‖Aut nō in iracundia eius impeditus est sol, & vna dies facta 6 est quasi duo? Inuocauit Altissimum potentē in oppugnando inimicos vndiq; & audiuit illum magnus & sanctus Deus in saxis 7 grandinis virtutis valde fortis. Impetū fecit contra gentem hostilem, & in descensu 8 perdidit contrarios, vt cognoscant gētes po- B tentiam eius, quia contra Deū pugnare nō 9 est facile, & secutus est à tergo potētes. ‖Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse & Caleb filius Iephone, stare contra hostē, & prohibere gentē a peccatis, & perfringe-10 re murmur malitiæ. ‖Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt a numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hæreditatē, in terrā quæ manat lac & mel. 11 ‖ Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & vsq; in senectutē permansit illi virtus, vt ascenderet in excelsum terræ locum, 12 & semen ipsius obtinuit hæreditatem. vt viderent omnes filij Israël, quia bonum est 13 obsequi sancto Deo. Et iudices singuli suo D nomine, quorū non est corruptum cor, qui 14 non auersi sunt à Dn̄o, vt sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullu-15 lent de loco suo, & nomen eorum permaneat in ęternum, permanens ad filios illo-16 rum sanctorū virorū gloria. Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Dn̄i, renouauit imperium & vnxit principes in gen-17 te sua. In lege Dn̄i congregationem iudicauit, & vidit Deū Iacob, & in fide sua pba-18 tus est propheta. Et cognitus est in verbis 19 suis fidelis, quia vidit Deum lucis, & inuocauit Dominum omnipotentē in oppugnā- D do hostes circunstantes vndiq; in oblatio-20 ne viri inuiolati. ‖Et intonuit de cælo Dominus, & in sonitu magno auditā fecit vo-21 cē suā, ‖& cōtriuit principes Tyriorum, & 22 oēs duces Philisthiim. Et ante tp̄s finis vitæ suæ & sęculi, testimoniū præbuit in conspectu Dn̄i, & Christi, pecunias & vsq; ad calceamenta ab omni carne non accepit, 23 & nō accusauit illū homo. ‖Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finē vitæ suæ, & exaltauit vocē eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

a. percussit.
‖ Ios. 10. c. 12.
‖ Nu. 14. a. 6.
Nu. 14. d. 24.
‖ Ios. 14 c. 11.
‖ 1. Re. 7. 10.
‖ 1. Re. 12 a. 3.
‖ 1. Re. 28 c. 17.

CAPVT XLVII.

1 A POst hæc ‖ surrexit Nathan propheta in dieb' Dauid. Et qua-2 si adeps separatus a carne, sic 3 Dauid a filijs Israël. Cum leonibus lusit quasi cū agnis, & in vrsis similit er fecit sicut in agnis ouium in 4 iuuentute sua. ‖Nunquid nō occidit gigā-5 tē, & abstulit opprobriū de gente? In tollē do manū in saxo fundę deiecit exultationē 6 Goliæ, vbi inuocauit Dn̄m oīpotētē, & dedit in dextera eius tollere hoīem fortem in 7 bello, & exaltare cornu gentis suæ. ‖ Sic in decē millibus glorificauit eum, & laudauit eū in benedictionib' Dn̄i, in offerendo illi 8 coronā glorię. contriuit n. inimicos vndiq; & extirpauit Philisthijm contrarios, vsq; in hodiernum diem: contriuit cornu ipsorum

‖ 2. Reg. 12 a. 1.
‖ 1. Reg. 17. d. 24.
‖ 1. Re. 17 f. 49.
‖ 1 Reg. 18 b. 7.

9 vsq; in æternum in oĩ opere dedit confessionem Sancto & Excelso in verbo gloriæ. 10 ¶De oĩ corde suo laudauit Dñm, & dilexit B Deum qui fecit illum, & dedit illi cõtra inimicos potentiam. 11 ¶& stare fecit cantores cõtra altare, & in sono eorum dulces fecit modos. 12 ¶Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsq; ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Dñi, & 13 amplificarẽt manè Dei sanctitatem. ¶Christus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius: & dedit illi testamen- 14 tum regum, & sedem gloriæ in Israël. ¶Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit oẽm potentiam inimicorum. 15 ¶Salomõ ĩperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus oẽs hostes, vt conderet domũ in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum, quemadmodum eruditus est in 16 iuuẽtute sua. ¶Et impletus est quasi flumẽ sapientia: & terram retexit anima ᵇ sua. 17 ¶Et replesti in comparationibus ænigmata: C ad insulas longè diuulgatũ est nomen tuũ, 18 & dilectus es in pace tua. ¶In cantilenis & prouerbijs in comparationibus, & interpre- 19 tationibus miratæ sunt terræ. ¶Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Is- 20 raël. ¶Collegasti, quasi aurichalcum aurum, & vt plumbum complesti argentum, & in- 21 clinasti femora tua mulieribus. ¶Potestatem 22 habuisti in corpore tuo, ¶dedisti maculam in gloria tua, & prophanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & in 23 ceteris stultitiam tuam, ¶vt faceres imperiũ bipartitũ, & ex Ephraim imperare im- 24 perium durum. ¶Deus aũt nõ derelinquet misericordiam suam, & nõ corrumpet, nec delebit opera sua, neq; perdet a stirpe nepo D tes electi sui, & semen eius qui diligit Dñm, 25 nõ corrumpet. ¶Dedit aũt reliquum Iacob, 26 & Dauid de ipsa stirpe. ¶Et finem habuit Sa 27 lomon cum patribus suis. ¶Et dereliquit 28 post se de semine suo gentis stultitiam. ¶& imminutum à prudentia Roboam, qui a- 29 uertit gentem consilio suo, ¶& Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israël, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima re 30 dundauerunt peccata ipsorum. ¶Valde auer 31 terunt illos a terra sua. ¶Et quæsiuit oẽs nequitias, vsq; dum peruenerit ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

2. Re. 12. c. 12. — 3. Re. 3. a. 1. — 3. Re. 4. d. 31. — ᵇ tua 5. — 3. Re. 10. d. 27. — 3. Re. 11. a. 4. — 2. Re. 7. c. 15. — 3. Re. 12. d. 16. — 3. Re. 12. f. 28. — 3. Re. 17. a. 1. — 3. Re. 17. d. 21.

CAPVT XLVIII.

1 A ET surrexit ¶Elias ꝓpheta, quasi ignis, & verbũ ipsius quasi facula ardebat. 2 ¶Qui induxit in illos famẽ, & imitãtes illum inuidia sua pauci facti sunt. non enim poterãt sustinere præcepta Dñi. 3 ¶Verbo Domini continuit cęlum, deiecit 4 a se ignem terræ, sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter 5 sic gloriari tibi? ¶Qui sustulit mortuũ ab inferis, de sorte mortis, in verbo Dñi Dei. 6 ¶Qui deiecisti reges ad perniciem, & cõfregisti facile potẽtiam ipsorum, & gloriosos 7 de lecto suo. ¶Qui audis in Sinã iudiciũ, & 8 in Horeb iudicia defensionis. ¶Qui vngis reges ad pęnitentiam, & prophetas facis suc- 9 cessores post te. ¶Qui receptus es in turbine 10 ignis, in curru æquorũ igneorũ. ¶Qui inscri B ptus es in ᵇ iudicijs temporum lenire iracũdiam Dñi, conciliare cor patris ad filium, & 11 restituere tribus Iacob. ¶Beati sunt qui te vi 12 derunt, & in amicitia tua decorati sunt. ¶nã nos vita viuimus tñ, post mortem aũt non 13 erit tale nomen nostrum. ¶Elias qui in turbine tectus est, & in Eliseo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit 14 principem, & potẽtia nemo vicit illũ. ¶Nec superauit illum verbũ aliquod, & mortuum 15 prophetauit corpus eius. ¶In vita sua fecit C mõstra, & in morte mirabilia operatus est. 16 ¶In oĩbus istis non pęnituit populus, & nõ recesserunt à peccatis suis vsque dum eiecti 17 sunt in oẽm terram. ¶& relicta est gens per 18 pauca, & princeps in domo Dauid. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: 19 alij aũt multa commiserunt peccata. ¶Ezechias muniuit ciuitatẽ suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupẽ, 20 & ædificauit ad aquam puteum. ¶In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam cõtra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus 21 factus est potẽtia sua. ¶Tunc mota sunt cor D da, & manus ipsorum: & doluerunt quasi 22 parturiẽtes mulieres. ¶Et inuocauerũt Dñm misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cęlum: & sanctus Dñs Deus 23 audiuit cito vocem ipsorum. ¶Nõ est commoratus peccatorum illorum, neq; dedit illos inimicis suis: sed purgauit eos in manu 24 Isaiæ sancti prophetæ. ¶Deiecit castra Assy- 25 riorum, & cõtriuit illos angelus Dñi. ¶Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quam mandauit illi Isaias propheta magnus, & fidelis 26 in conspectu Dei. ¶In diebus ipsius retro re 27 dijt sol, & addidit regi vitam. ¶Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes 28 in Sion, vsq; in sempiternum. ¶Ostendit futura, & abscondita antequam euenirent.

3. Re. 19. c. 15. — 4. Re. 2. b. 11. — ᵇ iudicijs. — 4. Re. 2. b. 9. — 4. Re. 13. d. 21. — 4. Re. 20. d. 20. — 4. Re. 18. d. 13. — 4. Re. 19. g. 35. — Tob. 1. d. 21. — Isa. 37. g. 36. — 2. Ma. 8. e. 19. — 4. Re. 20. b. 11. — Isa. 38. b. 9.

CAPVT XLIX.

1 A MEmoria Iosiæ in compositione odoris facta opus pigmẽtarij. 2 ¶In omni ore quasi mel indulcabit eius memoria, & vt musica in cõuiuio vini. 3 ¶Ipse est directus diuinitus in pęnitentia gẽtis, & tu 4 lit abominationes impietatis. ¶Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus 5 peccatorum corroborauit pietatem. ¶Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes pecca 6 tum commiserunt. ¶nam reliquerũt legem

4. Re. 22. a. 1. — 1. Pe. 34. a. 1. — 4. Re. 23. b. 9.

4.Re.25. b 9. Iere. 1.b. 15. Iere. 1.b.5 Eze. 1.a.4 Agg. 2. d. 24. 1.Esd. 3. a. 2. 3.Esd. 5. a. 5. Zach. 3. a. 1. Neh. 2.d 17.7 a.1. Sup. 44. c.16. Gen. 41. c. 40.42. a.3.45.b. 5. 56.d. 20. Gen. 4.d. 25. 5.d. 32. 1.Ma. 12 a.6. 2.Mat. 3. & 4.

Altissimi reges Iuda, & contempserunt ti- 7 morem Dei. Dederunt.n.regnū suum alijs, 8 & gloriam suam alienigenæ genti. Incenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerūt vias ipsius in manu Ieremię. B 9 Nam malè tractauerunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, 10 & renouare. Ezechiel qui vidit conspectū gloriæ, quā ostendit illi in curru Cherubim. 11 Nam cōmemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas 12 vias. Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroborauerunt Ia- C 13 cob, & redemerunt se in fide virtutis. Quō amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi 14 signum in dextera manu Israël. Et Iesum filium Iosedec, qui in diebus suis ædificauerunt domū, & exaltauerunt tēplum sanctū 15 dño, paratum in gloriā sempiternam. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui D erexit nobis muros euersos, stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras. 16 Nemo natus est in terra qualis Henoch, nā & 17 ipse receptus est a terra. Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrū, firmamētum 18 gētis, rector fratrū, stabilimentū populi, & ossa ipsi⁹ visitata sunt, & post mortē pphetauerūt. 19 Seth & Sem apud hoīes gloriā adepti sunt, & super oēm aīam in origine Adā.

CAPVT L.

1 A Simon, Oniæ filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domū, & in diebus suis cor- 2 roborauit templū. Templi ēt altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes templi. 3 In dieb⁹ ipsius emanauerūt putei aquarū, & quasi mare adimpleti sunt supra modū. 4 Qui curauit gentē suam, & liberauit eam 5 à perditione. Qui præualuit amplificare ciuitatē, qui adeptus est gloriam in conuersatione gētis: & ingressum domus & atrij am- 6 plificauit. Quasi stella matutina in medio nebulæ: & quasi luna plena in diebus suis 7 lucet. Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit 8 in templo Dei. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquę, & quasi thus redolēs in diebus ęsta- 9 tis. Quasi ignis effulgens, & thus ardens in 10 igne. Quasi vas auri solidum ornatum om- 11 ni lapide pretioso. Quasi oliua pullulans, B & cypressus in altitudinē se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum 12 in consummatione virtutis. In ascensu altaris sancti gloriā dedit sanctitatis amictū. 13 In accipiēdo autem partes de manu sacer- 14 dotum, & ipse stans iuxta aram. Circa illū corona fratrum: & quasi plantatio cedri in monte Libano, sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filij Aaron in glo- 15 ria sua. Oblatio autem dñi in manibus ipsorum, corā omni synagoga Israel, & cōsummationem fungēs in ara, amplificare obla- 16 tionem excelsi regis, porrexit manū suam 17 in libatione, & libauit de sanguine vuæ. Effudit in fundamento altaris odorem diui- 18 num excelso principi. Tunc exclamauerūt C filij Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam 19 in memoriam coram Deo. Tunc oīs populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram adorare dominū Deū suum, & dare preces omnipotēti Deo excel- 20 so. Et amplificauerunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est so- 21 nus suauitatis plenus. Et rogauit populus dñm excelsum in prece vsque dum perfectus est honor dñi, & munus suum perfece- 22 runt. Tunc descendens, manus suas extulit in oēm congregationem filiorum Israël dare gloriam Deo a labijs suis, & in nomine 23 ipsius gloriari: & iterauit orationem suam 24 volens ostēdere virtutem Dei. Et plus ora- D uit Deum omniū, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundum suā mi- 25 sericordiam. det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israël 26 per dies sempiternos: credere Israël nobiscum esse Dei misericordiam, vt liberet nos 27 in dieb⁹ suis. Duas gētes odit anima mea: tertia autem non est gens quam oderim: 28 qui sedent in monte Seir, & Philisthijm: & stultus populus, qui habitat in Sichimis. 29 Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolymita, qui renouauit sapientiam de corde suo. 30 Beatus qui in istis versatur bonis, qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper. 31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei vestigium eius est.

Oratio Iesu filij Sirach.

CAPVT LI.

1 A Confitebor tibi domine rex, & collaudabo te Deū saluatorem 2 meū. Cōfitebor nomini tuo: quoniam adiutor & protector 3 factus es mihi, & liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operantium mendacium, & in conspectu astantium factus es mihi 4 adiutor. Et liberasti me secundum multitudinem misericordiæ nominis tui a rugien- 5 tibus præparatis ad escam. De manibus quærentium animam meam: & de portis 6 tribulationum quæ circundederunt me. a pressura flammæ quæ circundedit me, & in 7 medio ignis non sum æstuatus. De altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacij, à rege iniquo, & à 8 lingua iniusta. Laudabit vsque ad mortem

9 anima mea dominũ, ¶ & vita mea appropin- 10 quans erat in inferno deorsum. ¶ Circunde- B derunt me vndique, & non erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum, & non erat. 11 ¶ Memoratus sum misericordiæ tuæ dñe, & cooperationis tuæ quæ 12 à seculo sunt: ¶ qm̃ eruis sustinentes te dñe, 13 & liberas eos de manibus gentium. ¶ Exaltasti super terram habitationem meam, & pro 14 morte defluente deprecatus sum. ¶ Inuocaui dñm patrem dñi mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore 15 superborum sine adiutorio. ¶ Laudabo nomen tuum assiduè, & collaudabo illud in cõ- 16 fessione, & exaudita est oratio mea. ¶ Et liberasti me de perditione, & eripuisti me de tẽ- 17 pore iniquo. ¶ Propterea confitebor & laudem dicam tibi, & benedicam nomini dñi. 18 ¶ Cùm adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palàm in oratione 19 mea. ¶ Ante tempus postulabam pro illa, & C vsque in nouissimis inquiram eam, & flore- 20 bit tanquam præcox vua. ¶ Lætatum est cor meum in ea, ambulauit pes meus iter rectũ, 21 à iuuentute mea inuestigabam eam. ¶ Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam. 22 ¶ Multam inueni in meipso sapientiam, & 23 multum profeci in ea. ¶ Danti mihi sapien- 24 tiam, dabo gloriam. ¶ Consiliatus sum enim vt facerem illam: zelatus sum bonum, & nõ 25 confundar. ¶ Colluctata est anima mea in 26 illa, & in faciendo eam cõfirmatus sum. ¶ Manus meas extendi in altum, & in sapientia eius luxit anima mea, & ignorantias meas 27 illuminauit. ¶ Animam meam direxi ad illã, 28 & in agnitione inueni eam. ¶ Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc non derelin- 29 quar. ¶ Venter meus conturbatus est quærẽdo illã: propterea bonã possidebo possessio- 30 nem. ¶ Dedit. n. mihi dñs linguã mercedem 31 meam: & in ipsa laudabo eum. ¶ Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domũ 32 disciplinæ. ¶ Quid adhuc retardatis? & quid D dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehemen- 33 ter. ¶ Aperui os meum, & locutus sum. Com- 34 parate vobis sine argento, * ¶ & collum vestrum subijcite iugo, & suscipiat anima vestra disciplinam: in proximo est enim inue- 35 nire eam. ¶ Videte oculis vestris quia modicũ laboraui, & inueni mihi multam requiẽ. 36 ¶ Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidere in ea. 37 ¶ Lætetur anima vestra in misericordia eius, 38 & non confundemini in laude ipsius. ¶ Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

*sapiẽtiã.

PROPHETIA ISAIAE.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaię ex Hebraica veritate Hieronymi.

PRAEFATIO.

NEMO cùm prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de psalmis vel operibus Salomonis. sed, quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoq; vtilitati legentiũ prouidentes, interpretationem nouã nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ cæteris florem sermonis eius translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum: quòd non tam propheta dicendus sit, quàm Euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq; mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putas eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde coniicio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramẽta perspicuè Ethnicis prodere, ne sanctũ canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro, quanti laboris sit Prophetas intelligere: nec facilè quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antè quæ legeris: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manũ: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta translatores, Aquilam & Symmachum, & Theodotionẽ legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur non ex iudicio, sed ex odij præsumptione

ignorata

ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc cõmistim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quanto plus amatis ô Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti, qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

CAPVT PRIMVM.

1 VISIO Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudam, & Ierusalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda. 2 ¶ Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam dominus locutus est. ¶ Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. 3 ¶ Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. 4 ¶ Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum. 5 ¶ Super quo percutiam vos vltrà, addentes præuaricationem? omne caput languidum & omne cor mœrens. 6 ¶ A planta pedis vsq; ad verticẽ non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. 7 ¶ ‖ Terra vestra deserta, ciuitates vestræ succensæ igni: regionem vestram corã vobis alieni deuorãt: 8 & desolabitur sicut in vastitate hostili. ¶ Et derelinquetur filia Sion vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & 9 sicut ciuitas quæ vastatur. ¶ ‖ Nisi dñs exercituum reliquisset nobis semen, ‖ quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes 10 essemus. ¶ ‖ Audite verbũ domini principes Sodomorum: percipite auribus legẽ Dei nostri populus Gomorrhæ. 11 ¶ Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit dñs? *plenus sumus, holocausta arietum & adipẽ pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui. 12 ¶ Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manib⁹ vestris, vt ambularetis in atrijs meis? 13 ¶ ne *afferatis vltrà sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi: Neomeniam, & sabbathum, & festiuitates alias non feram: 14 iniqui sunt cœtus vestri: ¶ calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea: facta 15 sunt mihi molesta, laboraui sustinens: ¶ Et cũ extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cũ multiplicaueritis orationem, non exaudiam: ‖ manus enim vestræ 16 sanguine plenæ sunt. ¶ Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarũ ab oculis meis, quiescite agere peruersè, 17 ¶ discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite 18 viduã: ¶ Et venite, & arguite me dicit dominus: si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra 19 quasi vermiculus, velut lana alba erunt. ¶ Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. 20 ¶ Qđ si nolueritis, & me ad iracun-

‖ Inf. 5. b. 6. ‖ Rom. 9. g. 29. ‖ Gen. 19. c. 24.

‖ Iere. 6. e. 20. Amos 5. f. 22. * plenus sum holocausto arietum & adipe 4. * veneritis 5. * offeratis ‖ Inf. 49. a. 1. —8. ‖ 1. Pet. 3. b. 11. —2. —3.

diam

diā prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia os Dñi locutū est. ℣Quō facta est meretrix ciuitas fidelis, p'ena iudicij? iustitia habitauit in ea, nunc aūt homicidæ. ℣Argentū tuum versum est in scoriam: vinū tuū mistū est aqua. ℣Principes tui infideles, socij furū, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones ‖ Pupillo non iudicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. ℣Propter hoc ait Dñs Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. ℣Et conuertam manū meā ad te, & excoquā ad purū scoriam tuā, & auferā omne stannū tuum. ℣Et restituā iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus, post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. ℣Sion in iudicio redimetur, & reducēt eam in iustitia: ℣& conuertet scelestos, & peccatores simul, & qui dereliquerunt Dñm, consumentur. ℣Confundentur enim ab idólis quibus sacrificauerunt, & erubescetis super hortis quos elegeratis, ℣cū fueritis velut quercus defluētib' folijs, & velut hort' *absq; aqua. ℣Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrunq; simul, & non erit qui extinguat.

‖ Iere. 6. f. 28. Zache. 7. c. 10.

CAPVT II.

VERBVM quod vidit Isaias filius Amos super Iudā & Ierusalē. ℣Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Dñi in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eū oēs gentes. ℣Et ibunt populi multi, & dicēt: Venite, & ascendamus ad montē Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Dñi de Ierusalem. ℣Et iudicabit gentes, & arguet populos multos & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. non leuabit gens contra gentē gladiū, nec exercebūtur vltrà ad prælium. ℣Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Dñi. ℣Proiecisti enim populum tuum, domum Iacob: quia repleti sunt vt olim, & augures habuerunt vt Philisthijm, & pueris alienis adhæserunt. ℣*Repleta est terra *argento & auro, & non est finis thesaurorū eius, ℣& repleta est terra eius equis: & innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idólis: opus manuū suarum adorauerunt, quod fecerūt digiti eorū. ℣Et incuruauit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis. ℣Ingredere petram, & abscōdere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. ℣Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorū: exaltabitur autem Dominus solus in die illa. ℣Quia dies Domini exercituū super omnē superbum & excelsum, & super omnē arrogantem, & humiliabitur. ℣Et super oēs cedros Libani sublimes, & erectas, & super omnes quercus Basan. ℣Et super omnes mōtes excelsos, & super omnes colles eleuatos. ℣Et super oēm turrim excelsam, & sup oēm murum munitū. ℣Et super oēs naues Tharsis, & super omne qđ visu pulchrū est. ℣Et incuruabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: ℣& eleuabitur Dñs solus in die illa. ℣Et idóla penitus conterentur. ℣‖ Et introibunt in speluncas petrarū, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terrā. ℣In die illa proijciet homo idóla argenti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi vt adoraret, talpas & vespertilliones. ℣Et ingredietur scissuras petrarum, & in cauernas saxorū à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terram. ℣Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est, quia excelsus reputatus est ipse.

‖ Mich. 4. a. 1. *Et 2. *eius 1. ‖ Osee 10. b. 8. Luc. 23. d. 30. Apoc. 9. e. 17.

CAPVT III.

ECCE enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & à Iuda validū & fortē, omne robur panis, & omne robur aquæ: ℣fortē, & virū bellatorem, iudicem & prophetā, & ariolū & senem. ℣Principē super quinquaginta, & honorabilē vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentē eloquij mystici. ℣Et dabo pueros principes eorū, & effeminati dominabuntur eis. ℣Et irruet populus, vir ad virū, & vnusquisq; ad proximum suum: tumultuabitur puer cōtra senem, & ignobilis contra nobilem. ℣Aprehendet.n. vir fratrem suum domesticum patris sui, * Vestimentum tibi est' princeps esto noster, ruina aūt hæc sub manu tua. ℣ᵇ Respondebit' in die illa, dicens. Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimētum: nolite constituere me principem populi. ℣Ruit enim Ierusalē, & Iudas cōcidit: quia lingua eorum & adinuentiones eorū contra Dominū, vt prouocarent oculos maiestatis eius. ℣Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatū suū quasi Sodoma prædicauerunt, nec abscōderūt: væ animæ eorū, quoniam reddita sunt eis mala. ℣Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum suarū comedet. ℣Væ impio in malum: retributio enim manuum eius fiet ei. ℣Populum meum exactores sui spoliauerūt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatū dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. ℣‖ Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos. ℣Dominus ad iudiciū veniet cū senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineam, * & rapina pauperis in domo vestra. ℣Quare atteritis

*dicens. ᵇRespondebitque. ‖ Apoc. 1. b. 7. *meam.

populum

populum meum, & facies pauperũ cõmolitis dicit Dñs Deus exercituum? 16 ¶Et dicit Dominus: Pro eo ꝙ eleuatæ sunt filiæ Sion & ambulauerint extẽto collo, & nutibus oculorũ ibant & plaudebãt: ambulabãt, & pedibus suis composito gradu incedebãt. 17 ¶Decaluabit Dñs verticem filiarũ Sion, & Dñs crinẽ earũ nudabit. 18 ¶In die illa auferet Dñs 19 ornamentũ calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, 20 & inaures, ¶ & annulos, 21 & gemmas ¶in fronte pendentes, & muta- 22 toria, & palliola, & linteamina, & acus, & 23 specula, & sindones, & vittas, & theristra. 24 ¶Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispãte crine, caluitium, 25 & pro fascia pectorali cilicium. ¶ Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes 26 tui in prælio. ¶Et mærebunt atque lugebũt portæ eius, & desolata in terra sedebit.

CAPVT IIII.

1 ET apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem nostrũ comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantũmodo inuocetur nomẽ tuũ super nos, aufer opprobriũ 2 nostrũ. ¶ In die illa erit germen Dñi in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de 3 Israël. ¶ Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in 4 Ierusalem. ¶Si abluerit Dominus sordes filiarũ Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij & spiritu 5 ardoris. ¶ Et creabit Dñs super oẽm locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubẽ per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim glo- 6 riam protectio. ¶ Et tabernaculum erit in vmbraculũ diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine, & à pluuia.

CAPVT V.

1 CANTABO dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. ‖Vinea facta est dilecto meo 2 in cornu filio olei. ¶ Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa. & plantauit eam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea. & expectauit vt faceret vuas, & fecit labru- 3 scas. ¶Nũc ergo habitatores Ierusalẽ, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. 4 ¶ Quid est quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectaui vt 5 facerer vuas, & fecit labruscas? ¶ Et nunc ostendã vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem eius, & erit in direptionẽ: dirũ maceriã eius, & erit in cõculcationẽ. 6 ¶Et ponã eam desertam: non putabitur, & non fodietur, & ascendent *vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam 7 imbrem. ¶Vinea n. Domini exercituum, domus Israël est: & vir Iuda, germen eius delectabile & expectaui vt faceret iudiciũ, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor. 8 ¶ Væ, qui coniungitis domũ ad domum, & agrũ agro copulatis vsq; ad terminum loci. nũquid habitabitis vos soli in medio terræ? 9 ¶In auribus meis sunt ᵇhæc, dicit Dñs exercituumᵇ. Nisi domus multæ desertę fuerint grandes, pulchræ, absque habitatore. 10 ¶Decem enim iugera vinearũ facient lagunculam vnã, & triginta modij sementis facient 11 modios tres. ¶ Vę, qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandã, & potandũ vsque ad 12 vesperã, vt vino ęstuetis: ¶ Cithara & lyra, & tympanũ, & tibia, & vinũ in conuiuijs vestris: & opus Dñi non respicitis, nec opera 13 manuũ eius consideratis. ¶Propterea captiuus ductus est populus meus, qa nõ habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, 14 & multitudo eius siti exaruit. ¶Propterea dilatauit infernus animã suam, & aperuit os suum absq; vllo termino: & descendẽt fortes eius & populus eius, & sublimes gloriosiq; eius ad eũ. 15 ¶ Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium depri- 16 mentur. ¶Et exaltabitur Dñs exercituũ in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iu- 17 stitia. ¶ Et pascentur agni iuxta ordinẽ suũ, & deserta in vbertatem versa aduenæ co- 18 medent. ¶ Væ, qui trahitis iniquitatẽ in funiculis vanitatis, & quasi vinculũ plaustri, 19 peccatum. ¶ Qui dicitis, Festinet, & cito veniat opus eius videamus: & appropriet, & veniat consilium sancti Israël & sciemus il- 20 lud. ¶ Væ q dicitis malũ bonũ, & bonũ malũ: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponẽtes amarum in dulce, & dulce in 21 amarũ. ¶‖Væ, qui sapientes estis in oculis ve- 22 stris, & corã vobismetipsis prudentes. ¶ Væ qui potentes estis ad bibendum vinũ, & vi- 23 ri fortes ad miscendam ebrietatem, ¶ Qui iustificatis impium pro muneribus, & iusti- 24 tiam iusti aufertis ab eo. ¶Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorũ quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum & eloquium sancti Israël blasphemauerunt. 25 ¶Ideò iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt mõtes, & facta sunt morticina eorũ quasi stercus in medio platearũ. ¶ In his omnibus nõ est auersus furor eius, sed adhuc manus eiꝰ ex- 26 tenta. ¶ Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eũ de finibus terræ: &

Ierem. 2. d.21. ‖Mat. 21. c.33.

‖Sap. 1. A. 7. *super eã.

ᵇhæc Domini exercituum ℣.

‖Prou. 3. a.7. Rom. 12. d.16.

27 ecce festinus velociter veniet. ℣Non est deficiens, neq; laborans in eo: non dormitabit, neq; dormiet, neq; soluetur cingulũ renũ eius, nec rumpetur corrigia calceamenti eius. 28 ℣Sagittæ eius acutæ, & oẽs arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex, & rotæ eius 29 quasi impetus tempestatis. ℣Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam, & amplexabitur, & non 30 erit qui eruat. ℣Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris, aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

CAPVT. VI.

1 A IN anno quo mortuus est rex Ozias, vidi dñm sedentem super solium excelsum & eleuatum: *& ea quæ sub ipso erãt, 2 replebãt templum. ℣Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus 3 velabant pedes eius, & duabus volabant. ℣Et clamabant alter ad alterũ, & dicebant: ‖Sanctus sanctus sanctus dñs Deus exercituũ, 4 plena est oĩs terra gloria eius. ℣Et commota sunt superliminaria cardinum à voce cla- 5 mantis, & domus repleta est fumo. ℣Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem dñm exerci- 6 tuum vidi oculis meis. ℣ Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, 7 quẽ forcipe tulerat de altari. ℣Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum 8 mundabitur. ℣Et audiui vocẽ dñi dicentis: C Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: 9 Ecce ego, mitte me. ℣ Et dixit: Vade, & dices populo huic: ‖ Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite co- 10 gnoscere. ℣Excæca cor populi hui⁹, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanẽ 11 eũ. ℣Et dixi: Vsquequo dñe? Et dixit: Donec D desolentur ciuitates absq; habitatore, & domus sine hoĩe: & terra relinquetur deserta. 12 ℣Et longè faciet dñs hoĩes, & multiplicabi- 13 tur quæ derelicta fuerat in medio terræ. ℣Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus quę expandit ramos suos: semẽ sanctum erit id quod steterit in ea.

*& plena erat domus à maiestate eius.
‖Ap. 4. c. 8.
‖Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12 Luc. 8. b. 10. Ioh. 12. f. 40. Act. 28. 26. Ro. 11. b. 8

CAPVT VII.

1 A ET factum est in diebus Achaz filij Ioathan, filij Oziæ regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ, rex Israël, in Ierusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debella- 2 re eam. ℣Et nunciauerunt domui Dauid, dicentes: Requieuit Syria super Ephraim, & cõmotum est cor eius, & cor populi eius: sicut mouentur ligna syluarum, à facie venti. 3 ℣Et dixit dñs ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui dereli ctus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ 4 superioris in via Agri-fullonis. ℣Et dices ad eum: Vide vt sileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionũ fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis 5 Syriæ, & filij Romeliæ: ℣eo q̃ consiliũ inierit contra te Syria in malum, Ephraim, & fi- 6 lius Romeliæ, dicentes: ℣ Ascendamus ad Iudam, & suscitemus eum, & euellamus eũ B ad nos, & ponamus regem in medio eius fi- 7 lium Tabeel. ℣ Hæc dicit dominus Deus: 8 Non stabit, & non erit istud: ℣sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexagintaquinq; anni, & desinet E- 9 phraim esse populus: ℣& caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si 10 non credideritis, non permanebitis. ℣Et adiecit dominus loqui ad Achaz, dicens: ℣ Pe- 11 te tibi signũ a domino Deo tuo in profun- 12 dum inferni, siue in excelsum supra. ℣Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo do- 13 minum. ℣Et dixit: Audite ergo domus Dauid, Nunquid parum vobis est, molestos esse hoĩbus, quia molesti estis & Deo meo? 14 ℣ Propter hoc dabit dominus ipse vobis si- C gnum: ‖ Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomẽ eius Emmanuel. 15 ℣ Butyrum & mel comedet, vt sciat repro- 16 bare malum & eligere bonum. ℣Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. 17 ℣Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui dies qui non venerunt à diebus separationis 18 Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum. ℣ Et erit in die illa: sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo fluminum Aegypti, & 19 api quæ est in terra Assur: ℣& venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus fru- 20 tetis, & in vniuersis foraminibus. ℣In die illa radet dominus in nouacula conducta in D his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum & barbam vni- 21 uersam. ℣ Et erit in die illa: nutriet homo 22 vaccam boum, & duas oues, ℣& præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrũ enim & mel manducabit omnis qui relictus fue- 23 rit in medio terræ. ℣ Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argen- 24 teis, & in spinas & in vepres erunt. ℣ Cum sagittis, & arcu ingredientur illuc: vepres 25 enim & spinæ erunt in vniuersa terra. ℣ Et omnes montes qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum, & veprium, & erit in pascua bouis, & in conculcationem pecoris.

4. Re. 16. a. 5.
& 6.
‖Mat. 1. d. 23. Lu. 1. c. 31 vocabitis 9. vocabit 7
4. Re. 19. d. 35.

CAPVT VIII.

1 A ET dixit Dñs ad me Sume tibi librũ grandẽ, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia, 2 detrahe cito p̃dare. ¶ Et adhibui mihi testes fideles, Vriã sa- 3 cerdotẽ, & Zachariã filiũ Barachiæ. ¶ & accessi ad prophetissam, & concepit, & pepe tit filiũ. Et dixit Dñs ad me: Voca nomẽ eius Accelera, spolia detrahere. Festina p̃da- 4 ri. ¶ Quia antequã sciat puer vocare patrem suũ & matrem suã, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ corã rege Assyriorũ. 5 ¶ Et adiecit Dñs loqui ad me adhuc, dicens. 6 ¶ Pro eo q̃ abiecit populus iste aquas Siloe, q̃ vadũt cũ silentio, & assumpsit magis Ra- 7 sin, & filium Romeliæ: ¶ propter hoc ecce Dñs adducet super eos aquas fluminis for- B tes & multas, regem Assyriorũ & oẽm gloriã eius: & ascendet super oẽs riuos eius, & 8 fluet super vniuersas ripas eius, ¶ & ibit per Iudam inundans, & transiens vsque ad collũ veniet. Et erit extensio alarum eius, implens latitudinem terræ tuæ ô Emmanuel. 9 ¶ Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersæ procul terræ: confortamini & 10 vincimini, accingite vos & vincimini. ¶ inite consilium & dissipabitur: loquimini ver- 11 bũ, & non fiet: quia nobiscum Deus. ¶ Hæc enim ait Dñs ad me: Sicut in manu forti erudiuit me, ne irem in via populi huius 12 dicens, ¶ Non dicatis coniuratio, omnia.n. C quæ loquitur populus iste, cõiuratio est: & timorem eius ne timeatis, neque paueatis: 13 Dñm exercituum ipsũ sanctificate: ipse pa- 14 uor vester, & ipse terror vester. ¶ Et erit vobis in sanctificationẽ. ‖ In lapidẽ aũt offensionis, & in petrã scãdali duabus domibus Israel, in laqueum, & in ruinã habitantibus 15 Ierusalẽ. ¶ Et offendẽt ex eis plurimi, & ca- 16 dẽt, & cõterẽtur, & irretienẽ & capiẽtur ¶ Liga testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis. 17 ¶ Et Expectabo Dñm qui abscõdit faciẽ suã 18 à domo Iacob, & p̃stolabor eũ. ¶ ‖ Ecce ego D & pueri–mei': quos dedit mihi Dñs in signum, & in portentũ Israel à Dño exerci 19 tuũ, qui habitat in monte Sion. ¶ Et cũ dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à diuinis qui strident in incantationibus suis: Nunquid nõ populus à Deo suo requiret 20 –visionẽ'? p̃ viuis à mortuis? ¶ Ad legẽ magis, & ad testimonium. Quod si nõ dixerint iuxta Verbũ hoc, non erit eis matutina lux. 21 ¶ Et transibit per eã, corruet, & esuriet: & cũ esurierit irascetur: & maledicet regi suo, & 22 Deo suo, & suspiciet sursum. ¶ Et ad alteram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua.

‖ Luc. 2.c. 34. Rom 9.g. 32. 1.Pet.2.b 6.

‖ Heb.2 c. 13.

–9.

–3.

Mat.4.b. 15.

CAPVT IX.

1 A PRimo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephthali, & nouissimo ag grauata est via maris trans Iordanem Gali- 2 leæ ᵇ Gentium. ¶ Populus qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est 3 eis. ¶ Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores ca 4 pta præda quando diuidunt spolia ¶ Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, ‖ sicut 4 in die Madian. ¶ Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine erit in combustionem & ci- 6 bus ignis ¶ ‖ PARVVLVS enim NATVS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pa 7 cis. ¶ Multiplicabitur eius imperium, & pa- B cis non erit finis: super solium Dauid, & super regnũ eius–sedebit': vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amo do & vsque in sempiternum. Zelus Domi- 8 ni exercituum faciet hoc. ¶ Verbum misit 9 Dominus in Iacob, & cecidit in Israël. ¶ Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudi- 10 ne cordis, dicentes: ¶ Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabi- 11 mus. ¶ Et eleuauit Dominus hostes Rasin super eum, & inimicos eius in tumultum 12 vertet. ¶ Syriam ab oriente, & Philisthijm ab occidente: & deuorabunt Israëltoto ore. C In omnibus his non est auersus furor eius, 13 sed adhuc manus eius extenta: ¶ & populus non est reuersus ad percutientem se, & Do- 14 minum exercituum non inquisierunt. ¶ Et disperdet Dominus ab Israël caput & caudam, incuruantem & ᵇ refrenantem' die 15 vna. ¶ Longæuus & honorabilis, ipse est caput, & propheta docens medacium, ipse est cauda. ¶ Et erunt, qui beatificant popu- 16 lum istum seducentes, & qui beatificantur, 17 præcipitati. ¶ Propter hoc super adolescen- D tulis eius non lætabitur Dominus, & pupillorum eius & viduarum non miserebitur: quia omnis hypochrita est & nequam, & vniuersum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed 18 adhuc manus eius extenta. ¶ Succẽsa est n. quasi ignis ipietas, veprẽ, & spinã vorabit: & succẽdet in dẽsitate saltus, & conuoluẽt 19 superbia fumi. ¶ In ira Dñi exercituũ cõturbata est terra, & erit populus quasi esca 20 ignis: vir fratri suo non parcet. ¶ Et declinabit ad dexterã, & esuriet: & comedet ad sinistrã, & nõ saturabitur: vnusquisq; carnẽ 21 brachij sui vorabit. ¶ Manasses Ephraim: & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Iudã. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

ᵇ Gentium populorũ.

‖ Iud. 7.f. 22.

‖ Luc.2.a. 7.

–9.

ᵇ depræantem.

CAPVT X.

1 A VÆ qui condunt leges iniquas: & scribentes, iniustitiā scripserūt, 2 ꝑ vt opprimerēt in iudicio pauperes, & vim facerēt causæ humiliū populi mei, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. 3 ꝑ Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius cōfugietis auxiliū? & vbi derelinquetis gloriā vestram, 4 ꝑ ne incuruemini sub vinculo. & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius 5 extenta. ꝑ Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est; in manu eorum indignatio 6 mea. ꝑ Ad gentem fallacē mittam eū, & contra populū furoris mei mandabo illi, vt au- B ferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platea- 7 rum. ꝑ Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit, sed ad conterēdū erit cor eius, & ad internecionē gentiū 8 non paucarum. ꝑ Dicet enim: Nunquid non 9 principes mei simul reges sunt? ꝑ Nunquid non vt Charcamis, sic Calano, & vt Arphad, sic Emath? nunquid nō vt Damascus, 10 sic Samaria? ꝑ Quomodo inuenit manus mea regna idoli, sic & simulachra eorum de 11 Ierusalē & de Samaria. ꝑ Nunquid non sicut C feci Samariæ & idolis eius, sic faciam Ie- 12 rusalem & simulachris eius? ꝑ Et erit, cùm impleuerit Dñs cuncta opera sua in monte Sion & in Ierusalē, visitabo sup fructū magnifici cordis regis ‖ Assur, & sup gloriā alti- 13 tudinis oculorū eius. ꝑ Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi; & abstuli terminos populorum, & principes eorū deprædatus sum; & detraxi 14 quasi potēs in sublimi residentes. ꝑ Et inuenit quasi nidū manus mea fortitudinē populorū: & sicut colliguntur oua quæ derelicta sunt, sic vniuersam terrā ego cōgregaui: & non fuit qui moueret pennā, & aperiret 15 os, & ganniret. ꝑ Nunquid gloriabitur secu- D ris contra eū qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eū à quo trahitur? quō si eleuetur virga contra eleuantē se, & exaltetur ba- 16 culus qui vtiq; lignū est. ꝑ Propter hoc mittet Dominator Dñs exercituū, in pinguibus eius tenuitatē: & subtus gloriā eius succēsa 17 ardebit quasi cōbustio ignis. ꝑ Et erit lumen Israël in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spina eius, & 18 vepres in die vna. ꝑ Et gloria saltus eius, & E carmeli eius ab aīa vsq; ad carnē consume- 19 tur, & erit terrore profugus. ꝑ Et reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabūtur, 20 & puer scribet eos. ꝑ Et erit in die illa: non adijciet residuū Israël, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos: sed innitetur super Dominū sanctū Is- 21 raël, ⁱin veritate. ꝑ Reliquiæ conuertentur. reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum for- 22 tem. ꝑ Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo, consummatio abbreuiata inundabit 23 iustitiam. ꝑ Consummationem enim & ab- F breuiationem Dominus Deus exercituū faciet in medio omnis terræ. 24 ꝑ Propter hoc, hæc dicit Dñs Deus exercituū: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur, in virga percutiet te, & baculum suum leuabit 25 super te in via Ægypti. ꝑ Adhuc enim paululū modicūq; & consummabitur indignatio, 26 & furor meus super scelus eorum. ꝑ ‖ Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, ‖ iuxta plagam Madian in Petra Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit 27 eam in via Ægypti. ꝑ Et erit in die illa: auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugū à fa- 28 cie olei. ꝑ Veniet in Aiath, transibit in Ma- G gron: apud Machmas cōmendabit vasa sua. 29 ꝑ Trāsierūt cursim Gaba sedes nostra: obstu- 30 puit Rama. Gabaath Saulis fugit. ꝑ Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercu- 31 la Anathoth. ꝑ Migrauit Medemena: habita- 32 tores Gabim confortamini. ꝑ Adhuc dies est vt in Nobe stetur: agitabit manum suā super 33 montē filiæ Sion, collē Ierusalem. ꝑ Ecce, dominator Dominus exercituum confringet laguncul am in terrore, & excelsi statura succidentur, 34 & sublimes humiliabuntur. ꝑ Et subuertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

Margin: 4. Re. 19. g. 35. Infra 37. g. 36. — ⁱ in veritate reliquiæ 14. — Rom. 9. f. 27. Infra 11. b. 11. — Infra 37. c. 35. — Iud. 7. g. 25.

CAPVT XI.

1 A ET ‖ egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascē- 2 det. ꝑ Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pie- 3 tatis. ꝑ Et replebit eum spiritus timoris Domini: nō secūdū visionē oculorū iudicabit, 4 neq; secūdū auditū auriū arguet: ꝑ Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate ꝓ mansuetis terræ: ‖ & ꝑcutiet terrā virga oris sui, & spiritu labiorū suorū interfi- 5 ciet impiū. ꝑ Et erit iustitia cingulū lumborū 6 eius: & fides cinctoriū renū eius. ꝑ ‖ Habitabit lupus cū agno: & pardus cum hœdo ac- B cubabit: vitulus, & leo, & ouis, simul mora- 7 buntur, & puer paruulus minabit eos. ꝑ Vitulus, & Vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet pa- 8 leas. ꝑ Et delectabitur infans ab hubere sup foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui 9 ablactatus fuerit, manum suā mittet. ꝑ Non nocebunt, & non occident in vniuerso mōte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. 10 ꝑ In die illa radix Iesse, ‖ qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum.

Margin: Act. 13. d. 23. — 2. Tess. 2. c. 8. — Inf. 65. d. 23. — Roma. 15. c. 13.

Et

‖ Sup. 10. 22. c.

C ‖Et erit in die illa: adijciet Dñs secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Ægypto & à Phethros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris. 12 ¶ Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. 13 ¶ Et auferetur Zelus Ephraim, & hostes Iuda peribunt: Ephraim non æmulabitur Iudam, & 14 Iudas non pugnabit contra Ephraim. ¶ Et C volabunt in humeros Philisthijm per mare, simul prædabuntur filios Orientis: Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filij 15 Ammon obedientes erunt. ¶ Et desolabit dominus linguam maris Ægypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem riuis, 16 ita vt transeant per eum calceati. ¶ Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs: sicut fuit Israëli ‖ in die illa qua ascendit de terra Ægypti.

‖ Exo. 14. g. 29.

CAPVT XII.

1 A Et dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniã iratus es mihi: conuersus est furor tuus & consolatus es me.

2 ¶ Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: quia ‖ fortitudo mea, & laus mea Dominus *, & factus est mihi in salutem.

‖ Exo. 15. a. 2. Psal. 117. c. 14. *Deut 10.

3 ¶ Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.

4 ¶ Et dicetis in die illa: Confitemini Domi- B no, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius: mementote quoniam excelsum est nomen eius.

5 ¶ Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in vniuersa terra.

6 ¶ Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israël.

CAPVT XIII.

1 A Onus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos. 2 ¶ Super montem caliginosum leuate signum, exaltate vocem, leuate manum, 3 & ingrediantur portas duces. ¶ Ego mandaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria 4 mea. ¶ Vox multitudinis in montibus quasi populorũ frequentiũ, vox sonitus regum & gentiũ congregatarum: Dominus exercituũ 5 præcepit militiæ belli, ¶ venientibus de terra procul, à summitate cœli: Dominus, & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram. 6 ¶ Vlulate, quia prope est dies Domini: quasi 7 vastitas à Domino veniet. ¶ Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet, 8 ¶ & conteretur. Torsiones B & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: vnusquisq; ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum: 9 ¶ Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ, furorisq; ad ponendã terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. 10 ¶ ‖ Quoniam stellæ cœli, & splendor earum non expandent lumẽ suũ: ‖ obtenebratus est sol in ortu suo, & luna 11 non splendebit in lumine suo. ¶ Et visitabo C super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorũ, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogãtiam fortium humilia- 12 bo. ¶ Pretiosior erit vir auro, & homo mun- 13 do obrizo. ¶ Super hoc, cœlum turbabo, & mouebitur terra de loco suo, propter indignationẽ Domini exercituũ, & propter diẽ 14 iræ furoris eius. ¶ Et erit quasi damula fugiens, & quasi ouis: & non erit qui congreget: vnusquisq; ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient. 15 ¶ Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio. 16 ¶ ‖ Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorũ, & vxores eo- 17 rũ violabuntur. ¶ Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec 18 aurũ velint. ¶ sed sagittis paruulos interfi- D cient, & lactãtibus vteri nõ miserebuntur, 19 & super filios non parcet oculus eorũ. ¶ Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta in superbia Chaldæorum, ‖ sicut subuertit 20 Dominus Sodomam & Gomorrham. ¶ Non habitabitur vsq; in finem, & non fundabitur vsq; ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores 21 requiescent ibi, ¶ sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi salta- 22 bunt ibi: ¶ & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.

‖ Ezec. 32. b. 7. Ioel. 3. c. 15 Matt. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25.

‖ Ps. 136. b. 9.

‖ Gen. 19. c. 24.

CAPVT XIIII.

1 A Prope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Israël, & requiescere eos faciet super humũ suã: adiungetur aduena ad eos, 2 & adhærebit domui Iacob. ¶ Et tenebũt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israël super terrã domini in seruos & ancillas: & erunt capientes eos qui se ceperant, & subijcient exacto- 3 res suos. ¶ Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à seruitute dura qua ante ser- 4 uisti, sumes parabolam istam contra regem B Babylonis, & dices: Quomodo cessauit exa- 5 ctor, quieuit tributum? ¶ Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominan- 6 tium, ¶ cædentem populos in indignatione plaga insanabili, subijcientẽ in furore gen- 7 tes, persequentem crudeliter. ¶ Conquieuit & siluit omnis terra, gauisa est & exultauit: 8 ¶ abietes quoq; lætatæ sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendit qui

succidat

9 succidat nos.¶Infernus subter conturbatus est in occursum aduentus tui,suscitauit tibi
C gigantes Oēs principes terræ surrexerūt de
10 solijs suis,oēs principes nationū. ¶Vniuersi rñdebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus
11 es sicut & nos,nostri similis effectus es.¶Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea,
12 & operimentum tuū erunt vermes.¶Quō cecidisti de cęlo lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?
13 ¶qui dicebas in corde tuo:In cęlum cōscendā,super astra Dei exaltabo soliū meū,* sedebo in monte testamenti, in lateribus A-
14 quilonis ¶Ascendā super altitudinē nubiū,
15 similis ero Altissimo. ¶Veruntamen ad in-
16 fernum detrahêtis in profundū laci. ¶Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; pro-
D spicient:Nunquid iste est vir qui cōturbauit
17 terrā,qui concussit regna?¶Qui posuit orbē desertū,& vrbes eius destruxit, vinctis eius
18 non aperuit carcerem?¶Oēs reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo
19 sua ¶Tu aūt proiectus est de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cū eis qui interfecti sunt gladio,& descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadauer pu-
20 tridum. ¶Non habebis consortium neque cū eis in sepultura: tu enim terram tuā disperdidisti,tu populū tuū occidisti:non vo-
21 cabitur in æternū semen pessimorū. ¶Præparate filios eius occisioni in iniquitate pa-
E trum suorum:non consurgent, nec hæreditabunt terram :neque implebunt faciem or-
22 bis ciuitatum. ¶Et consurgam super eos,dicit Dominus exercituum : & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen,&
23 progeniem:dicit Dominus.¶Et ponam eam in possessionē ericij,& in paludes aquarum
F & scopabo eam in scopa terēs, dicit Domi-
24 nus exercituum. ¶Iurauit Dñs exercituum, dicēs:Si nō vt putaui,ita erit: & quomodo
25 mente tractaui, ¶sic eueniet, Vt conteram Assyriū in terra mea, & in montibus meis conculcē eū, & auferetur ab eis iugū eius, & onus illius ab humero eorum tolletur.
26 ¶Hoc consilium quod cogitaui super omnē terrā, & hæc est manus extenta super vni-
27 uersas gentes.¶Dominus enim exercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & ma-
28 nus eius extenta:& quis auertet eā? ¶In anno quo mortuus est rex Achaz, factum est
29 onus istud. ¶Ne læteris Philisthæa oīs tu,
G quoniam cōminuta est virga pcussoris tui. de radice enim colubri egredietur regulus,
30 & semen eius absorbens volucrē. ¶Et pascētur primogeniti pauperū, & pauperes fiducialiter acquiescent : & interire faciā in fame radicem tuam, & reliquias tuas interfi-
31 ciam. ¶Vlula porta,clama ciuitas : prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & nō est qui effugiet agmē e-

*& 3.

32 ius.¶Et quid respondebitur nuncijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in [a] ipsa sperabunt pauperes populi eius.

CAPVT XV.

1 Onus Moab, quia nocte vastata
A est Ar-Moab, conticuit : quia nocte vastatus est Murus-Mo-
2 ab,conticuit. ¶Ascēdit domus & Dibon ad excelsa in planctum: super Nabo & super Medaba, Moab vlulabit: in cūctis capitibus eius caluitium:
3 & omnis barba radetur. ¶In triuijs eius accincti sunt sacco, super tecta eius & in plateis eius omnis[b] vlulatus, descendit in fle-
4 tum. ¶Clamabit Hesebon & Eleale, vsque
B Iasa audita est vox eorum : super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit
5 sibi. ¶Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsq; ad Segor vitulam[b] consternantem. Per ascensum enim Luith flens ascendet,& in via Oronaim clamorem contritionis le-
6 uabūt.¶Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba,defecit germen, viror om-
7 nis interijt. ¶Secundū magnitudinem operis & visitatio eorū : ac torrentem salicum
8 ducens eos.¶Quoniam circuibit clamor terminū Moab:vsq; ad Gallim vlulatus eius,&
9 vsq; ad Puteum-Elim clamor eius ¶Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his qui fugerint de Moab leonem,&[b] reliquijs terræ.

CAPVT XVI.

1 (EMitte agnum-Domine dominatorem
A terrę, de Petra-deserti ad montē filiæ
2 Sion:) ¶Et erit sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filiæ Moab in
3 transcensu Arnon.¶Ini consilium, coge cōcilium,pone quasi noctem vmbram tuam in meridie:absconde fugientes,& vagos ne
4 prodas. ¶Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorū à facie vastatoris : finitus est enim puluis, consummatus est miser, defecit qui conculcabat terram.
5 ¶Et præparabitur in misericordia solium,
B & sedebit super eū in veritate in tabernaculo Dauid,iudicās & quærens iudiciū, & ve-
6 lociter reddens quod iustum est. ¶Audiuimus superbiā Moab superbus est valde:superbia eius & arrogātia eius & indignatio
7 eius,plusquam fortitudo eius ¶Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his qui lætātur super muros cocti lateris lo-
8 quimini plagas suas. ¶Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt,& vineā Sábamā Domini Gentium exciderunt : flagella eius vsque ad Iazer peruenerūt: errauerūt in deserto,propagines eius relictæ sunt, transierūt
9 mare. ¶Super hoc plorabo in fletu Iaser vi-
C neam Sábama: inebriabo te lachryma mea Hesebon & Eleale : qm̄ super vindemiam tuam & super messem tuam vox calcātium
10 irruit. ¶Et auferetur lætitia & exultatio de

[a] ipso.
Iere. 4[8]. [d].37. Ezech. 2[5]. 18.
[b] vlulat[io]
[b] contern[an]tē, idest trimā.
[b] reliquis
12. —10.
Iere.48. d.15.

Carmelo,

C Carmelo, & in vineis non exultabit, neque iubilabit, vinũ in torculari non calcabit qui calcare consueuerat: vocem calcantiũ abstuli. 11 ℣ Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris: 12 ℣ Et erit cum apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua vt obsecret, & nõ valebit. 13 ℣ Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc. 14 ℣ Et nunc locutus est Dominus dicens: In tribus annis quasi anni mercenarij auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur *paruus & modicus, nequaquam multus.

CAPVT XVII.

1 A ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceru* lapidũ in ruina. 2 ℣ Derelictæ ciuitates Aroër gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit q 3 exterreat. ℣ Et cessabit adiutoriũ ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ, sicut gloria filiorum Israël erunt: dicit 4 Dñs exercituum. ℣ Et erit in die illa attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius 5 marcescet. ℣ Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit, & brachium eius spicas leget, & erit sicut quærens spicas in valle 6 Raphaim. ℣ Et relinquetur in eo sicut race- B mus, & sicut excussio oleæ duarum vel triũ oliuarum in summitate rami, siue quatuor aut quinq; in cacuminibus eius fructus e- 7 ius. Dicit Dñs Deus Israël. ℣ In die illa inclinabitur homo ad factorẽ suũ, & oculi eius 8 ad sanctum Israel respicient: ℣ & non inclinabitur ad altaria quæ fecerũt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius nõ respiciet, 9 lucos & delubra: ℣ In die illa erunt ciuitates C fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorũ Is- 10 rael, & ˢ eris ˡ deserta. ℣ Quia oblita es Dei salutatoris tui, & Fortis adiutoris tui nõ es recordata: propterea plantabis plantationem ˢ fidelem ˡ, & germen alienum seminabis. 11 ℣ In die plantationis tuę labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est messis in 12 die hæreditatis, & dolebit grauiter. ℣ Væ *multitudo ˡ populorum multorum vt multitu- D do maris sonantis: & tumultus turbarũ si- 13 cut sonitus aquarũ multarũ. ℣ Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eũ, & fugiet procul: & rapietur sicut puluis montium à facie venti, & 14 sicut turbo coram tempestate. ℣ In tempore vespere ecce turbatio: in matutino, & non subsistet, hæc est pars eorum qui vastauerũt nos, & sors diripientium nos.

CAPVT XVIII.

1 A 2 VÆ terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Æthiopiæ, ℣ qui mittit in mare legatos, & in vasis papyri sup aquas. ℣ Ite angeli veloces ad gentẽ conuulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantẽ * & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. 3 ℣ * Omnes habitatores orbis qui moramini in terra, cũ eleuatum fuerit signum in montibus, videbi- 4 tis, & clangorẽ tubæ audietis ℣ quia hæc dicit Dñs ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo sicut meridiana lux clara est, & si 5 cut nubes roris in die messis. ℣ Ante mes- B sem enim totus effloruit, & immatura pfectio germinabit, & præcidentur ramusculi eius falcibus: & quæ derelicta fuerint, ab- 6 scindentur, & excutientur. ℣ Et relinquentur simul auibus montium, & bestijs terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres. & oẽs bestiæ terræ super illum hyemabunt. 7 ℣ In tẽpore illo deferetur munus Dño exercituũ à populo diuulso & dilacerato: à populo terribili post quem nõ fuit alius, à gente expectante, –expectante ˡ & conculcata, cuius diripuerunt flumina terrã eius ad locũ nominis Dñi exercituum, montem Sion.

* expectãtem 8.
* ad montem nominis Domini exercituum, montem Sion.
–12.

CAPVT XIX.

1 A ONus Ægypti. Ecce Dñs ascẽdet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum & cõmouebuntur simulachra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabe- 2 scet in medio eius. ℣ Et concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, ciuitas aduersus ciuitatem, re- 3 gnum aduersus regnũ. ℣ Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius, & consiliũ eius præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & diuinos suos, & pythones, & a 4 riolos. ℣ Et tradã Ægyptum in manu dominorum crudeliũ, & rex fortis dominabitur 5 eorum, ait Dominus Deus exercituum. ℣ Et arescet aqua de mari, & fluuius & desolabit 6 atque siccabitur. ℣ Et deficient flumina: * attenuabuntur, & siccabuntur riui aggerũ. 7 Calamus & iuncus marcescet. ℣ nudabitur B alueus riui à fonte suo: & omnis sementis 8 irrigua siccabitur, arescet, & nõ erit. ℣ Et mę rebunt piscatores, & lugebunt oẽs mittẽtes in flumen hamum, & expandẽtes rete super 9 faciẽ aquarum emarcescent. ℣ Confundentur qui operabantur linum, ˢ plectentes ˡ & 10 texentes subtilia. ℣ Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad ca- 11 piendos pisces. ℣ Stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens, quomodo dicitis Pharaoni, Filius sapientium ego, filius regum anti- 12 quorum? ℣ Vbi nunc sunt sapientes tui? annuncient tibi, & indicent quid cogitauerit 13 Dominus exercituum super Aegyptũ? ℣ Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerũt principes Mempheos, deceperunt Aegyptũ, 14 angulũ populorum eius. ℣ Dñs miscuit in

* & 10.
ˢ pectẽtes 9.

medio eius spiritum vertiginis: & errare fe- C cerunt Aegyptum in omni tempore suo, si- 15 cut errat ebrius & vomens. ¶ Et nõ erit Aegypto, opus quod faciat caput & caudã in- 16 curuantem & refrenantem. ¶ In die illa erit Aegyptus quasi mulieres, & stupebunt & timebunt à facie cõmotionis manus dñi exer- 17 cituum, quam ipse mouebit super eam. ¶ Et erit terra Iuda Aegypto in pauorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à facie cõsilij dñi exercituum, quod ipse cogitauit 18 super eam. ¶ In die illa erunt quinque ciuitates in terra Aegypti, loquẽtes lingua Chanáan, & iurantes per dñm exercituum: Ciui- 19 tas solis vocabitur vna: ¶ In die illa erit altare dñi in medio terræ Aegypti, & titulus dñi 20 iuxta terminum eius: ¶ & erit in signum & D in testimonium dño exercituum in terra Aegypti. Clamabunt.n.ad dñm à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugna- 21 torem qui liberet eos. ¶ Et cognoscetur dñs ab Aegypto, & cognoscent Aegyptij dñm in die illa, & colent eum in hostijs & in muneribus: & vota vouebunt dño, & soluent. 22 ¶ Et percutiet dominus Aegyptum plaga, & sanabit eam, & reuertentur ad dominum, 23 & placabitur eis, & sanabit eos. ¶ In die illa erit via de Aegypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Aegyptum, & Aegyptius in Assy- 24 rios, & seruient Aegyptij Assur. ¶ In die illa erit Israël tertius Aegyptio & Assyrio: bene- 25 dictio in medio terræ, ¶ cui benedixit dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Aegypti, & opus manuum mearũ ᵇ Assyrioᶦ, hæreditas autem mea Israël.

ᵇ Assyrius 4.

CAPVT XX.

1 A IN anno quo ingressus est Tharthan in Azótum, cùm misisset eum Sargõ rex Assyriorum, & pugnasset contra Azótum, & 2 cœpisset eam: ¶ In tempore illo locutus est dñs in manu Isaiæ filij Amos, dicens: Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et 3 fecit sic vadens nudus, & discalceatus. ¶ Et dixit dñs: Sicut ambulauit seruus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Aegyptum 4 & super Aethiopiam: ¶ sic minabit rex Assy- B riorum captiuitatem Aegypti, & transmigrationem Aethiopiæ, iuuenem, & senem, ᵇ nudã & discalceatamᶦ discoopertis natibus 5 ad ignominiã Aegypti. ¶ Et timebunt, & confundent ab Aethiopia spe sua, & ab Aegy- 6 pto gloria sua ¶ Et dicet habitator insulæ huius in die illa: ᵇ Ecce hæcᶦ erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, vt ᵇ liberarentᶦ nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

ᵇ nudũ & discalceatum 5.

ᵇ Hæccine
ᵇ liberaret 7.

CAPVT XXI.

1 A ONus deserti maris. ¶ Sicut turbines ab Aphrico veniunt, de deserto venit, de 2 terra horribili. ¶ Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Aelam, obside Mede: omnem gemitum eius cessare fe- 3 ci. ¶ Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cum audirem, conturba- 4 tus sum cùm viderem. ¶ Emarcuit cor meũ, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dile- 5 cta mea posita est mihi in miraculum. ¶ Pone mensam, contemplare in specula: comedentes & bibentes surgite principes, arripi- 6 te clypeum: ¶ hæc enim dixit mihi domi- B nus: Vade, & pone speculatorem: & quod- 7 cunque viderit, annunciet. ¶ Et vidit currum duorum equitumᶦ, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est 8 diligenter multo intuitu. ¶ ‖ Et clamauit leo: Super speculam domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam 9 ego sum, stans totis noctibus. ¶ Ecce iste ve- C nit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: ‖ Cecidit cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in ter- 10 ram. ¶ Tritura mea, & ᵇ filiaᶦ areæ meæ, quæ audiui à domino exercituum Deo Israël, an- 11 nunciaui vobis. Onus Duma. ¶ Ad me clamat rex Seir: Custos quid de nocte? custos 12 quid de nocte? ¶ Dixit custos: Venit manè & nox: si quæritis, quærite: conuertimini, ve- 13 nite. ¶ Onus in Arabia. ¶ In saltu ad vespe- 14 ram dormietis, in semitis Dedanim. Occur- D rẽtes sitienti ferte aquam qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugien- 15 ti ¶ A facie enim gladiorum fugerunt, a facie gladij imminentis, à facie arcus exten- 16 si, à facie grauis prælij: ¶ qm̃ hæc dicit dñs ad me: Adhuc in vno anno quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria Ce- 17 dar. ¶ Reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filijs Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israël locutus est.

‖ Heb. 2. a. 2.
‖ Ier. 51. a. 1. Apo. 14. b. 8.
ᵇ filius 3.

CAPVT XXII.

1 A ONus vallis visionis. Quidnã quoq; tibi est, quia ascẽdisti & tu omnis in tecta: 2 ¶ clamoris plena, vrbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio: 3 nec mortui* in bello. ¶ Cuncti principes tui fugerunt simul, dureq; ligati sunt: oẽs qui inuenti sunt vincti sunt pariter, procul fu- 4 gerunt ¶ Propterea dixi, Recedite à me, amare flebo: nolite incũbere vt cõsolemini me 5 super vastitate filiæ populi mei. ¶ Dies.n in- B terfectionis & conculcationis & fletuum dño Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magnificus super montem. 6 ¶ Et Aelam sumpsit pharetram, currũ homi- 7 nis equitis, & parietem nudauit clypeus. ¶ Et erũt electæ valles tuæ plenæ quadrigarũ, & 8 equites ponent sedes suas in porta ¶ Et reuelabitur operimentũ Iudæ, & ᵇ videbisᶦ in die 9 illa armamẽtariũ domus saltus ¶ Et scissura

** tui, mortui.*
ᵇ videbi is

ciuitatis Dauid videbitis, quia multiplicatæ sunt, & congregastis aquas piscinæ inferioris, 10 & domos Ierusalem numerastis, & C destruxistis domos ad muniendum murũ 11 Et lacum fecistis inter duos muros, & aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum qui fecerat eã, & operatorem eius de lõge nõ vidistis 12 Et vocabit dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulũ sacci: 13 & D ecce gaudium & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinũ, Comedamus & bibamus, cras n moriemur 14 Et reuelata est in auribus meis vox dñi exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini: dicit dñs Deus exercituum. 15 Hæc dicit dñs Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum: 16 Quid tu hic? aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. 17 Ecce, Dñs asportari E te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, 18 & quasi amictum sic subleuabit te. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spaciosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus domini tui. 19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. 20 Et erit in die illa: vocabo seruum 21 meum Eliacim, filium Helciæ. & induam F illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatẽ tuã dabo in manu eius: & erit quasi pater habitantibus Ierusalem, & 22 domui Iuda. Et dabo clauẽ domus Dauid super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat. 23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris sui. 24 Et suspendent super eum oẽm gloriam domus patris eius vasorũ diuersa genera, omne vas paruulum, a vasis crateratum vsque ad omne vas musicorum. 25 In die illa, dicit dominus exercituum, auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo quia dominus locutus est.

Ad 1. — Sap. 2.b.6. 1.Cor.15.d.31.56.d.11. — Apoc.2.b.7. Iob.12.c.14.

CAPVT XXIII.

1 Onus Tyri. Vlulate naues maris, quia A vastata est domus vnde venire consueuerant: de terra Cethim reuelatum est eis. 2 Tacete qui habitatis in insula: negociatio Sidonis, transfretantes mare, repleuerunt te. 3 In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges eius: & facta est negociatio gentium. 4 Erubesce Sidon, ait enim mare, fortitudo B maris, dicens: Non enim parturiui, & non peperi, & non enutriui iuuenes, nec ad incrementum perduxi virgines. 5 Cũm auditum fuerit in Aegypto, dolebunt cum audierint de Tiro 6 Transite maria, vlulate qui 7 habitatis in insula. Nũquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longè 8 ad peregrinandum. Quis cogitauit hoc super Tyrum quondam coronatam, cuius negociatores principes, institores eius inclyti 9 terræ? Dominus exercituũ cogitauit hoc, vt detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos 10 terræ. Transi terram tuam quasi flumen, filia 11 maris, non est cingulum vltra tibi. Manum C suam extendit super mare, cõturbauit regna: Dñs mandauit aduersus Chanaan, 12 vt contereret fortes eius, & dixit: Non adjicies vltrà vt glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque nõ erit requies 13 tibi. Ecce, terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundauit eam, in captiuitatem traduxerunt robustos eius, suffoderunt 14 domos eius, posuerũt eam in ruinam. Vlulate naues maris, quia deuastata est fortitudo 15 vestra. Et erit in die illa: in obliuione eris ô Tyre, septuaginta annis, sicut dies regis vnius: post septuaginta autem annos erit 16 Tyro quasi canticum meretricis. Sume D citharam, circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticum, 17 vt memoria tui sit. Et erit post septuaginta annos, visitabit dominus Tyrum, & reducet eam ad merces suas: & rursum fornicabitur cum vniuersis regnis terræ super 18 faciem terræ. Et erunt negociationes eius, & mercedes eius sanctificatæ domino, non condentur, neque reponentur: quia his qui habitauerint coram domino, erit negociatio eius, vt manducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.

& 7. — negociatio 7. — merces 2.

CAPVT XXIIII.

1 Ecce, dñs dissipabit terrã, & nu- A dabit eam, & affliget faciem eius, & disperget habitatores eius. 2 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut seruus, sic dñs eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, 3 sic qui debet. Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabit. Dominus enim 4 locutus est verbum hoc. Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infir- 5 mata est altitudo populi terræ. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerũt 6 fœdus sempiternũ. Propter hoc maledi- B ctio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius, ideoq; insanient cultores eius, & re- 7 linquentur homines pauci. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt oẽs qui læ- 8 tabantur corde. Cessauit gaudium tympanorum, quieuit sonitus lætantium, cõticuit 9 dulcedo citharæ. Cum cantico non bibent

Ios. 4.b.9.

vinum?

vinum: amara erit potio bibentibus illam. 10 ¶ Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est om- 11 nis domus nullo introeunte. ¶ Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis læ- 12 titia, translatum est gaudiũ terræ. ¶ Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas opprimet 13 portas. ¶ Quia hæc erunt in medio terræ, in C medio populorũ, quomodo si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & 14 racemi cum fuerit finita vindemia. ¶ Hi le- uabunt vocem suam, atq; laudabunt: cum glorificatus fuerit Dñs, hinnient de mari. 15 ¶ Propter hoc in doctrinis glorificate Dñm: in insulis maris nomẽ Domini Dei Israël. 16 ¶ A finibus terræ laudes audiuimus, gloriã iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, secre- tum meum mihi væ mihi: præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricatione trans- 17 gressorum præuaricati sunt. ¶ Formido & fo- uea, & laqueus super te qui habitator es ter- 18 ræ. Et erit, qui fugerit a voce formidinis, ca- det in foueam: & qui se explicauerit de fo- uea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de ex- celsis apertæ sunt, & cõcutientur fundamẽ- 19 ta terræ. ¶ Confractione confringetur terra, D contritione conteretur terra, cõmotione cõ- 20 mouebitur terra: ¶ agitatione agitabitur ter- ra sicut ebrius, & auferetur quasi taberna- culum vnius noctis: & grauabit eã iniqui- tas sua, & corruet, & non adiiciet vt resur- 21 gat. ¶ Et erit in die illa visitabit Dñs super militiam cæli in excelso: & super reges ter- 22 ræ qui sunt super terram. ¶ Et congregabun- tur in cõgregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos 23 dies visitabuntur. ¶ Et erubescet Luna, & cõ- fundetur Sol, cum regnauerit Dñs exerci- tuum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorũ fuerit glorificatus.

¶ Iere. 48. g. 44.

CAPVT XXV.

1 A DOmine Deus meus es tu, exalta- bo te, & cõfitebor nomini tuo: qm̃ fecisti mirabilia, cogitatio- nes antiquas fideles amen. 2 ¶ Quia posuisti ciuitatẽ in tu- mulũ, vrbẽ fortẽ in ruinã, domũ alienorũ: vt non sit ciuitas, & in sempiternũ non ædi- 3 ficetur. ¶ Super hoc laudabit te populus for- tis, ciuitas gentiũ robustarum timebit te. 4 ¶ Quia factus es fortitudo pauperi, fortitu- do egeno in tribulatione sua, spes à turbi- ne, vmbraculum ab æstu, spũs enim robu- 5 storũ quasi turbo impellens parietẽ. ¶ Sicut B æstus in siti, tumultum alienorũ humilia- bis, & quasi calore sub nube torrente, ppa- 6 ginẽ fortium marcescere facies. ¶ Et faciet Dñs exercituum omnibus populis in mon- te hoc, conuiuium pinguium, conuiuiũ vin- demiæ, pinguiũ medullatorum, vindemiæ 7 defæcatæ. ¶ Et præcipitabit in monte isto fa- C ciem vinculi colligati super omnes popu- los, & telam quam orditus est super omnes 8 nationes. ¶ Præcipitabit mortem in sempi- ternum: ‖ & auferet Dñs Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dñs locutus 9 est. ¶ Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eũ, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, 10 & lætabimur in salutari eius. ¶ Quia requie- scet manus Domini in monte isto: & tritu- D rabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ 11 in plaustro. ¶ Et extẽdet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & hu- miliabit gloriã eius cum allisione manuum 12 eius. ¶ Et munimẽta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & de- trahentur in terram vsq; ad puluerem.

‖ Apo. 7. c 17. 21. b 4.

CAPVT XXVI.

1 A IN die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda. Vrbs fortitudinis nostræ Sion ‖ saluator, ponetur in ea murus & antemurale. 2 ¶ Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem. 3 ¶ Vetus error abijt: seruabis pacem: pacem, quia in te sperauimus. 4 ¶ Sperastis in Domino in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum. 5 ¶ Quia incuruabit habitantes in excelso, ciui- tatem sublimẽ humiliabit: humiliabit eam vsq; ad terrã, detrahet eã vsq; ad puluerem. 6 ¶ Conculcabit eam pes, pes pauperis, gres- B sus egenorum. 7 ¶ Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. 8 ¶ Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum & memoria- le tuum in desiderio animæ. 9 ¶ Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis de manè vi- gilabo ad te: cum feceris iudicia tua in ter- ra, iustitiam discent habitatores orbis. 10 ¶ Misereamur impio, & non discet iustitiam facere: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini. 11 ¶ Domine exaltetur manus tua, ᵇ& non vi- deatur: videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret. 12 ¶ Domine dabis pacem nobis: omnia enim C opera nostra operatus es nobis. 13 ¶ Domine Deus noster, possederũt nos domi- ni absq; te, tm̃ in te recordemur noĩs tui. 14 ¶ Morientes non viuant: gigantes non resur- gant, propterea visitasti & contriuisti eos, perdidisti omnem memoriam eorum. 15 ¶ Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: nũ- quid glorificatus es? elongasti omnes ter- minos terræ. 16 ¶ Domine in angustia requisierunt te, in tri- bulatione murmuris doctrina tua eis. 17 ¶ Sicut quæ concipit, cum appropinquaue- rit ad partum, dolens clamat in doloribus

ᵇ vt.

suis: sic facti sumus à facie tua Domine.

18 ¶ Concepimus, & quasi parturiuimus, & pe- D perimus [b] spiritum: salutes non fecimus in terra: ideo nō ceciderunt habitatores terræ.

19 ¶ Viuēt mortui tui, interfecti mei resurgēt: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20 ¶ Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21 ¶ ‖ Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltrà interfectos suos.

CAPUT XXVII.

1 A IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grādi, & forti, sup Leuiathan serpentē vectē, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet 2 cetū qui in mari est. ¶ In die illa vinea meri cantabit ei: 3 ¶ Ego Dñs qui seruo eam, repentè propinabo ei: ¶ ne fortè visitetur con- 4 tra eā, nocte & die seruo eam. ¶ Indignatio non est mihi: quis dabit me spinā & veprē in prælio: gradiar super eam, succēdā eam 5 pariter? An poti⁹ tenebit fortitudinē meā, 6 faciet pacem mihi, pacem faciet mihi? ¶ Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israel, & implebūt faciē orbis 7 semine. ¶ Nunquid iuxta plagam percutien- B tis se pcussit eū? aut sicut occidit interfectos 8 eius, sic occisus est? ¶ In mēsura cōtra mēsurā cū abiecta fuerit, iudicabis eā, medita- 9 ta est in spiritu suo duro p diē æstus. ¶ Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui C Iacob: & iste oīs fructus vt auferatur peccatū eius, cum posuerit oēs lapides altaris, sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci 10 & delubra. ¶ Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur, quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accu- 11 babit, & cōsumet summitates eius. ¶ In siccitate messes illius conterentur, mulieres D venientes & docentes eas: nō est enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius qui fecit eum, & qui formauit eū non 12 parcet ei. ¶ Et erit: in die illa percutiet Dñs ab alueo fluminis vsq; ad Torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Israel. 13 ¶ Et erit: in die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui eiecti erant de terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

CAPUT XXVIII.

1 A VÆ coronæ superbiæ, ebrijs Ephráim & flori decidenti gloriæ exultationis eius, qui erant in vertice vallis pinguissimæ er- 2 rantes à vino. ¶ Ecce validus, & fortis Dñs, sicut impetus grandinis: turbo confringēs, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarū super terram speciosam. 3 ¶ Pedibus conculcabitur corona superbiæ 4 ebriorum Ephráim ¶ Et erit flos decidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem Autumni: quod cū aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuo- 5 rabit illud. ¶ In die illa erit Dñs exercituum B corona gloriæ, & sertum exultationis resi- 6 duo populi sui: ¶ & spiritus iudicij sedenti super iudicium, & fortitudo reuertētibus 7 de bello ad portam. ¶ Verum hi quoq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerūt, sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerūt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iu- 8 dicium. ¶ Omnes enim mensæ repletæ sunt C vomitu [b] sordiumq;, ita vt non esset vltra lo- 9 cus. ¶ Quem docebit scientiam? quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, 10 auulsos ab vberibus. ¶ Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicū ibi. 11 ¶ ‖ In loquela enim labij, & lingua altera 12 loquetur ad populum istum. ¶ Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audi- 13 re. ¶ Et erit eis verbum Dñi, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicū ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterā- 14 tur, & illaqueentur, & capiantur. ¶ Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, D qui dominamini super populum meū qui 15 est in Ierusalē. ¶ Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, ¶ Flagellū inundans cum transierit non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio prote- 16 cti sumus. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus De⁹: ‖ Ecce, ego mittam in fundamentis Siō lapidem probatum angularem, preciosum, in fundamento fundatum ‖ qui crediderit, 17 non festinet. ¶ Et ponam in pondere iudi- E cium, & iustitiam in mensura: & subuertet grando spem mendacij: & protectionem 18 aquæ inundabunt. ¶ Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cū 19 transierit, eritis ei in conculcationē. ¶ Quandocunq; pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantùmodo sola vexatio intellectum 20 dabit auditui. ¶ Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue 21 vtrumq; operire non potest. ¶ ‖ Sicut enim F in monte diuisionum stabit Dominus: sicut ‖ in valle quæ est in Gabaon irascetur: vt faciat opus suū, alienum opus eius: vt operetur opus suū, peregrinū est opus eius ab eo.

[b] sordibusque.

‖ 1.Co.14.d.21.

‖ Ps. 117.d.22. Mat.21.d.42. Act.4.b.11. ‖ 1.Pet 2.a.5. Rom.9 g.33.

‖ 2.Reg.5.d.20. ‖ 1.Par.14.c.11. Ios.10.c.10.

Et

22 Et nunc nolite illudere, ne fortè constringantur vincula vestra. Cõsummationem.n. & abbreuiationem audiui à domino Deo 23 exercituũ super vniuersam terrã. Auribus percipite & audite vocẽ meam, attendite,& 24 audite eloquiũ meũ. Nunquid tota die arabit arãs, vt serat, proscindet & sarriet humũ 25 suã? Nonne cùm adæquauerit faciẽ eius, G seret gith, & cyminum sparget,& ponet triticum per ordinem,& hordeum, & miliũ, 26 & viciam in finibus suis? Et erudiet illum 27 in iudicio, Deus suus docebit illum. Non enim in serris triturabitũ gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit, sed in virga 28 excutietur gith,& cyminum in baculo. Panis autem cõminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum. neq; vexabit eum rota plaustri, nec vngulis suis cõ- 29 minuet eum. Et hoc à domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

CAPVT XXIX.

1 A VÆ Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit David: additus est annus ad annum, solennitates e- 2 uolutæ sunt. Et circũuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, 3 & erit mihi quasi Ariel. Et circũdabo quasi sphęrã in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem,& munimenta ponam in obsidio- 4 nem tuam. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquiũ tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de 5 humo eloquium tuum mussitabit. Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilantium B te: & sicut fauilla pertrãsiens multitudo eo- 6 rum qui contra te præualuerunt: eritq; repentè confestim. A dño exercituum visitabitur in tonitruo & cõmotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis,& flamma 7 ignis deuorantis. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo oĩum gentium quæ dimicauerunt contra Ariel, & oẽs qui militauerunt & obsederunt, & præualue- 8 runt aduersus eam. Et sicut somniat esu- C riens & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra montem 9 Sion. Obstupescite & admiramini: fluctuate,& vacillate: inebriamini, & non a vino: 10 mouemini,& non ab ebrietate. Quoniam miscuit vobis dñs spiritum soporis: claudet oculos vestros: prophetas & principes 11 vestros qui vident visiones, operiet. Et erit D vobis visio omnium sicut verba libri signati: quẽ cùm dederint scienti literas, dicent: Lege istum,& respondebit: Non possum, si- 12 gnatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturq; ei: Lege, & respondebit. 13 Nescio literas. Et dixit dñs: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me,& timuerunt me mandato hominũ & 14 doctrinis: Ideo, ecce ego addam vt admira- E tionem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: peribit.n. sapientia a sapientibus eius, & intellectus prudentiũ eius ab- 15 scondetur. Væ, qui profundi estis corde, vt à dño abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicũt: Quis videt nos, 16 & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me,& figmentũ dicat fictori suo: Non intel- 17 ligis. Nonne adhuc in modico & in breui F conuertetur Libanus in Charmel, & Char- 18 mel in saltum reputabitur? Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & 19 caligine oculi cęcorum videbunt. Et addẽt mites in domino lætitiam, & pauperes ho- 20 mines in sancto Israël exultabunt. Qm̃ defecit qui præualebat, consummatus est illusor,& succisi sunt omnes qui vigilabant su- 21 per iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant,& declinauerunt frustrà à iusto. 22 Propter hoc, hæc dicit dominus ad domũ Iacob, qui redemit Abraham: Non modò G confundetur Iacob, nec modò vultus eius 23 erubescet: sed cum viderit filios suos opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum,& sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israël prædicabunt, 24 & scient errantes spiritu intellectũ, & mussitatores discent legem.

CAPVT XXX.

1 A VÆ filij desertores, dicit dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritũ meum, vt adderetis peccatũ super pec- 2 catũ. qui ambulatis vt descendatis in Aegyptum,& os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis,& 3 habentes fiduciam in vmbra Aegypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Aegypti in ignomi- 4 niã. Erant enim in Tani principes tui, & 5 nuncij tui vsq; ad Hanes peruenerũt. Omnes cõfusi sunt super populo qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtilitatem, sed in confusionem, 6 & in opprobrium. Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ, leæna & leo ex eis, vipera & regulus volans, portã- B tes super humeros iumẽtorũ diuitias suas, & super gibbũ camelorũ thesauros suos ad 7 populũ qui eis prodesse non poterit. Aegyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideo clamaui super hoc: Superbia tantũ est, quie- 8 sce. Nunc ergo ingressus scribe ei super bu-

Mat. 15. a.8. Mar. 7. b.6.

1.Cor.1. d.19.

Abd.1. c.8.

Eccl. 23. c.15.

b Ierant.

xum, & in libro diligẽter exara illud, & erit in die nouissimo in testimoniũ vsq; in æternum 9 ¶Populus.n. ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. 10 ¶Qui dicunt videntibus, Nolite videre: C & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, 11 videte nobis errores. ¶Auferte a me viã, declinate a me semitam, cesset a facie nostra 12 Sanctus Israël. ¶Propterea hæc dicit Sanctus Israël. Pro eo ꝙ reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi 13 estis super eo: ¶ Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadẽs, & requisita in muro excelso, qm̃ subito, dũ non speratur, 14 veniet contritio eius. ¶Et cõminuetur sicut cõteritur lagena figuli contritione prę ualida: & nõ inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incẽdio, 15 aut hauriatur parum aquæ de fouea. ¶Quia D hæc dicit dñs Deus* Israël: Si reuertamini & quiescatis, salui eritis: in silentio & in spe erit 16 fortitudo vestra. ¶Et noluistis, ¶& dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus: ideo 17 velociores erunt, qui persequẽtur vos. ¶Mille homines à facie terroris vnius: & à facie terroris quinque, fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, 18 & quasi signum super collem. ¶ Propterea expectat dominus vt misereatur vestri: & ideò exaltabitur parcens vobis, quia Deus iudicij dñs: ‖beati omnes qui expectant eum. 19 ¶Populus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim 20 vt audierit, rñdebit tibi. ¶Et dabit vobis dñs E panem arctum, & aquam breuem: & non faciet auolare à te vltra doctorem tuum, & erunt oculi tui videntes præceptorem tuũ. 21 ¶Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis. Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque 22 ad sinistrã. ¶ Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immun- 23 ditiam menstruatæ. Egredere, dices ei. ¶ Et dabitur pluuia semini tuo, vbicunque seminaueris in terra, & panis frugum terræ erit hubertimus, & pinguis, pascetur in pos- 24 sessione tua in die illo agnus spaciosè: ¶ & tauri tui, & pulli asinorum qui operantur terram, commistum migma comedent sicut 25 in area ventilatum est ¶Et erunt super oẽm montem excelsum, & super omnem collem eleuatum riui currentium aquarum in die interfectionis multorũ cum ceciderint tur- 26 res. ¶ Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux F solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum in die qua alligauerit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius 27 sanauerit. ¶ Ecce nomen domini venit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuo- 28 rans. ¶ Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frenum erroris quod erat 29 in maxillis populorum. ¶ Canticum erit vobis sicut ᵇvox ˡsanctificatæ solennitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, vt intret in montem domini ad fortem Is- 30 raël. ¶ Et auditam faciet dominus gloriam G vocis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis: allidet in turbine, & in lapide 31 grandinis. ¶ A voce enim domini pauebit 32 Assur virga percussus. ¶ Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: 33 & in bellis præcipuis expugnabit eos. ¶Præparata est enim ab heri Tophet, à rege præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

* sanctus.

‖ Psal. 2. c. 11.

ᵇ vox 4.

CAPVT XXXI.

1 VÆ qui descendunt in Ægyptũ A ad auxilium, in equis sperãtes, & habentes fiduciã super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super Sanctum Is- 2 raël, & dñm non requisierunt. ¶ Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operãtium ini- 3 quitatem. ¶Aegyptus homo, & nõ Deus: & B equi eorum, caro, & non spiritus, & dñs inclinabit manũ suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulq; oẽs 4 consumentur. ¶ Quia hæc dicit dñs ad me, quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: sic descendet dñs exercituum, vt prælietur C super montem Sion, & super collem eius. 5 ¶Sicut aues volantes, sic proteget dñs exercituum Ierusalem, protegens, & liberans, 6 transiens, & saluans. ¶ Conuertimini sicut 7 in profundum recesseratis filij Israël. ¶‖ In die.n. illa abijciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus ve- 8 stræ in peccatum. ¶ Et cadet Assur in gladio D non viri, & gladius non hois vorabit eum, & fugiet non à facie gladij: & iuuenes eius 9 vectigales erunt: ¶& fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

‖ Sup. 2. d. 18.

CAPVT XXXII.

1 ECce, in iustitia regnabit rex, & princi- A pes in iudicio præerunt. ¶ Et erit vir si- 2 cut qui absconditur à vento, & celat se à tẽ-

pestate, sicut riui aquarum in siti, & vmbra 3 petræ prominentis in terra deserta. ¶ Non caligabunt oculi videntium, & aures audiẽtium diligenter auscultabunt. 4 ¶ Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum velociter loquetur & planè. 5 ¶ Non vocabitur vltra is qui insipiens est, princeps: 6 neq; fraudulẽtus appellabitur maior. ¶ Stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatẽ, vt perficiat simulationem, & loquatur ad dñm fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti 7 auferat. ¶ Fraudulenti vasa pessima sunt: ipB se enim cogitationes cõcinnauit ad perdendos mites in sermone mendacij, cùm loqueretur 8 pauper iudicium. ¶ Princeps verò, ea quæ digna sunt principe, cogitabit, & ipse 9 super duces stabit. ¶ Mulieres opulẽtæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes 10 percipite auribus eloquium meum. ¶ Post dies enim[a] & annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio vltrà nõ veniet. 11 ¶ Obstupescite opulẽtæ, cõturbamini confidentes: C exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros. 12 ¶ Super vbera plangite, super regio13 ne desiderabili, super vinea fertili. ¶ Super humum populi mei[b] spinæ[c] & vepres ascendent: quanto magis super oẽs domos gaudij ciuitatis exultãtis? 14 ¶ Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsq; in D æternum. Gaudium onagrorum pascua gre15 gum: ¶ donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in Charmel, & 16 Charmel in saltum reputabitur. ¶ Et habitabit in solitudine iudiciũ, & iustitia in Char17 mel sedebit. ¶ Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in 18 sempiternum. ¶ Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fidu19 ciæ, & in requie opulenta. ¶ Grando aũt in descensione saltus, & humilitate humiliabi20 tur ciuitas. ¶ Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedẽ bouis & asini.

CAPVT XXXIII.

1 A VÆ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nõnne & ipse sperneris? cum consummaueris deprædationem, deprędaberis: cum fatigatus de2 sieris contemnere, contemneris. ¶ Domine miserere nostri: te enim expectauimus. Esto brachium nostrum in mane, & salus nostra 3 in tempore tribulationis. ¶ A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ 4 sunt gentes. ¶ Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum 5 fossæ plenæ fuerint de eo. ¶ Magnificatus est dominus, quoniã habitauit in excelso, im6 pleuit Sion iudicio & iustitia. ¶ Et erit fides in tẽporibus tuis: diuitiæ salutis sapiẽtia & 7 sciẽtia: timor dñi ipse est thesaurus eius. ¶ Ecce, videntes clamabunt foris, angeli pacis 8 amarè flebunt. ¶ Dissipatæ sunt viæ, cessauit B transiens per semitam, irritũ factum est pactũ, proiecit ciuitates, non reputauit hoĩes. 9 ¶ Luxit & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsurduit: & factus est Sarõ sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus. 10 ¶ Nunc consurgã dicit dñs, nunc exaltabor, 11 nũc subleuabor. ¶ Concipietis ardorẽ, parie12 tis stipulam: spũs vr̃ vt ignis vorabit vos. ¶ Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ 13 cõgregatæ igni cõburentur. ¶ Audite qui lõge estis, q̃ fecerim, & cognoscite vicini forti14 tudinẽ meam. ¶ Conteriti sunt in Sion pecC catores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne deuorãte? quis habitabit ex vobis cũ ardoribus sempi15 ternis? ¶ ‖ Qui ambulat in iustitijs, & loquitur[a] veritatẽ,[b] qui proijcit auaritiã ex calumnia, & excutit manus suas ab oĩ munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, & clau16 dit oculos suos ne videat malum. ¶ Iste in excelsis habitabit, munimẽta saxorũ sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fide17 les sunt. ¶ Regẽ in decòre suo videbunt ocu18 li eius, cernent terram de longe. ¶ Cor tuum meditabit timorẽ: ‖ vbi est literatus? vbi legis verba ponderans? vbi doctor paruulorũ? 19 ¶ Populũ imprudentem non videbis, populum alti sermonis: ita vt non possis intelli20 gere disertitudinẽ linguæ eius, in quo nulla est sapientia. ¶ Respice Sion ciuitatem solẽD nitatis nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in sempiternum, & oẽs 21 funiculi eius nõ rumpentur: ¶ quia solummodo ibi magnificus est dominus noster: locus fluuiorum riui altissimi & patentes: non transibit per eum nauis remigum, neq; 22 trieris magna transgredietur eum. ¶ Dñs enim iudex noster, Dominus legifer noster, 23 Dominus rex noster: ipse saluabit nos. ¶ Laxati sunt funiculi tui, sed non præualebunt: sic erit malus tuus, vt dilatare signum non queas. Tunc diuidentur spolia prædarum 24 multarum: claudi diripient rapinam. ¶ Nec dicet vicinus, Elangui, populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPVT XXXIIII.

1 A ACcedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra & plenitudo eius, orbis, & omne 2 germen eius. ¶ Quia indignatio domini super omnes Gentes, & furor super vniuersam militiam eorũ: interfecit eos, & dedit eos in occisionẽ. 3 ¶ Interfecti eorum proijcientur, & de cadaueribus eorum ascendet fœtor: tabescent 4 montes a sanguine eorum. ¶ Et tabescet omnis militia cœlorum, & com[plicabuntur]

Margin notes: [a] 9. [b] spina 2. ‖ Psal 14. a.2. [b] veritate 4. ‖ 1. Cor. 1. c. 20.

ficut liber cęli: & oĩs militia eorũ defluet ficut defluit folium de vinea & de ficu. ꝓ Qñi
5 inebriatus eft in cęlo gladius meus: ecce fuper Idumæã defcendet, & fuper populũ interfectionis meæ ad iudicium. ꝓ Gladius Dñi
6 repletus eft fanguine, incraffatus eft adipe,
B de fanguine agnorum & hircorũ, de fanguine medullatorũ arietum: victima enim dñi in Bofra, & interfectio magna in terra Edõ.
7 ꝓ Et defcendent vnicornes cũ eis, & tauri cũ potentibus, inebriabitur terra eorũ fangui-
8 ne, & humus eorum adipe pinguiũ. ꝓ ‖ quia dies vltionis dñi, annus retributionum iudicij Sion.
9 ꝓ Et conuertẽtur torrentes eius in picẽ, & humus eius in fulphur: & erit terra
10 eius in picẽ ardentẽ. ꝓ Nocte & die non ex-
C tinguetur, in fempiternũ afcendet fumus eius: à generatione in generationẽ defolabitur, in fecula feculorũ non erit tranfiens
11 p eã. ꝓ Et poffidebunt illã onocrotalus, & ericius, & ibis, & coruus habitabũt in ea: & extendetur fup eã menfura, vt redigatur ad nihilũ, & perpendiculum in defolationem.
12 ꝓ Nobiles eius nõ erunt ibi: regẽ potius inuocabunt, & oẽs principes eius erunt in ni-
13 hilum. ꝓ Et orientur in domibus eius fpinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconũ, & pafcua ftruthio-
14 nũ: ꝓ Et occurrẽt dæmonia, onocentaurus,
D & pilofus clamabit alter ad alterum: ibi cu-
15 bauit lamia, & inuenit fibi requiẽ. ꝓ Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos & circumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc cõ
16 gregati funt milui, alter ad alterũ. ꝓ Requirite diligenter in libro Dñi, & legite: vnum ex eis non defuit, alter alterum non quæfiuit, quia quod ex ore meo procedit, ille mãdauit, & fpiritus eius ipfe congregauit eã.
17 ꝓ Et ipfe mifit eis fortem, & manus eius diuifit eam illis in menfuram: vfque in æternum poffidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.

‖ Inf. 63. a.4.

CAPVT XXXV.

1 A LÆtabitur deferta & inuia, & exultabit folitudo, & florebit
2 quafi liliũ. ꝓ Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data eft ei, decor Carmeli & Saron: ipfi videbũt
3 gloriã dñi, & decorẽ Dei noftri. Confortate manus diffolutas, & genua debilia robo-
4 rate. ꝓ Dicite ᵇ pufillanimis ˡ: Confortamini
B & ˡ nolite timere. Ecce Deus vefter vltionẽ adducet retributionis: Deus ipfe veniet,
5 & faluabit ᵇ vos ˡ. ꝓ Tũc aperientur oculi cęco-
6 rũ, & aures furdorũ patebunt. ꝓ Tunc faliet ficut ceruus claudus, & apta erit lingua mutorũ: q a fciffæ funt in deferto aquæ, & tor-
7 rentes in folitudine. ꝓ Et quæ erat arida, erit in ftagnũ, & fitiens in fontes aquarum. In
C cubilibus in quibus prius dracones habita-
8 bant, orietur viror calami & iunci. ꝓ Et erit

ᵇ pufillanimes. -9. ᵇ nos.
‖ Mat. 15. c.30.

ibi femita & via, & via fancta vocabitur: non tranfibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita vt ftulti non errent per
9 eam. ꝓ Non erit ibi leo, & mala beftia non
D afcendet per eã, nec inuenietur ibi: & am-
10 bulabunt qui liberati fuerint. ꝓ Et redempti à domino, conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia fempiterna fuper caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum eft: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, afcendit Sennacherib rex Affyriorũ fuper oẽs ciuitates Iuda muni-
2 tas, & cepit eas. ꝓ Et mifit rex Affyriorum Rabfacen de Lachis in Ierufalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & ftetit in aquæductu pifcinæ fuperioris in
3 via Agri fullonis. ꝓ Et egreffus eft ad eũ Eliacim filius Helciæ, qui erat fuper domum, & Sobna fcriba, & Ioahe filius Afaph à com-
4 mentarijs. ꝓ Et dixit ad eos Rabfaces: Dicite Ezechię, Hæc dicit rex magnus, rex Affyrio-
5 rum: Quę eft ifta fiducia, qua confidis? ꝓ aut quo confilio vel fortitudine rebellare difponis? fuper quem habes fiduciam, quia re-
6 ceffifti à me? ꝓ Ecce confidis fuper baculum
B arundineum confractum iftum, fuper Ægyptum: cui fi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam: fic Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in
7 eo. ꝓ Quòd fi refponderis mihi, In dño Deo noftro cõfidimus: nonne ipfe eft cuius abftulit Ezechias excelfa & altaria, & dixit Iudæ & Ierufalem, Corã altari ifto adorabi-
8 tis? ꝓ Et nunc trade te dño meo regi Affyriorũ, & dabo tibi duo millia equorũ, nec
9 poteris ex te præbere afcẽfores eorum. ꝓ Et quomodo fuftinebis faciem iudicis vnius loci ex feruis domini mei minoribus? Quod
C fi confidis in Ægypto, in quadrigis & in e-
10 quitibus: ꝓ & nunc nunquid fine domino afcendi ad terram iftã vt difperderẽ eam? dominus dixit ad me: Afcende fuper ter-
11 ram iftam, & difperde eam. ꝓ Et dixit Eliacim, & Sobna, & Iohae ad Rabfacen: Loquere ad feruos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaicè in au-
12 ribus populi qui eft fuper murũ. ꝓ Et dixit ad eos Rabfaces: Nunquid ad dñm tuum & ad te mifit me dñs meus, vt loquerer omnia verba ifta: & non potius ad viros qui fedent in muro, vt comedant ftercora fua, & bibant vrinam pedum fuorum vobifcum?
13 ꝓ Et ftetit Rabfaces, & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit: Audite verba regis
14 magni Affyriorum. ꝓ Hæc dicit rex: Non feducat vos Ezechias, quia non poterit
15 eruere vos. ꝓ Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias fuper domino dicens, Eruens liberabit nos dominus, nõ dabitur ciuitas

4.Re.18. c.13. 2.Par.32. a.1.

16 uitas ista in manu regis Assyriorũ. ℣ Nolite D audire Ezechiã: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictioné, & egredimini ad me, & comedite vnusquisq; vineã suam, & vnusquisque ficum suam: & bibi-17 te vnusquisq; aquam cisternæ suæ. ℣donec veniam & tollam vos ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram 18 panum & vinearũ. ℣ Ne conturbet vos Ezechias, dicens. Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerũt dij gentium vnusquisque 19 terrã suam de manu regis Assyriorũ? ℣ Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuáim? nunquid liberauerunt Samariam 20 de manu mea? ℣Quis est ex oĩbus dijs terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat dominus Ierusalem de 21 manu mea? ℣Et siluerunt, & non responderunt ei verbum: Mandauerat enim * rex, dicens, Ne respondeatis ei. ℣ Et ingressus est 22 Eliacim filius Helciæ qui erat super domũ, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus & nunciauerunt ei verba Rabsacis.

*cis.

CAPVT XXXVII.

1 A ET factum est cùm audisset rex Ezechias, scidit vestimẽta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domum Domini ℣Et mi-2 sit Eliacim qui erat super domũ & Sobnam scribã, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium 3 Amos prophetã, & dixerunt ad eũ: Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemię dies hæc: quia venerunt filij vsq; ad partum, & virtus non est 4 pariẽdi: ℣Si quõ audiat dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viuentem, & exprobandum sermonibus quos audiuit dominus Deus tuus: leua ergo ora-5 tionem pro reliquijs quæ repertæ sunt. ℣Et 6 venerunt serui regis Ezechiæ ad Isaiam, ℣ & B dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis dño vestro: Hæc dicit dominus, Ne timeas à facie verborum quæ audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. ℣Ecce, ego 7 dabo ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur ad terram suam, & corruere eũ fa-8 ciam gladio in terra sua. ℣Reuersus est aũt Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum prę liantem aduersus Lobnam. Audierat enim 9 quia profectus esset de Lachis, ℣ & audiuit de Tharáca rege Æthiopiæ: dicentes. Egressus est vt pugnet contra te. Quod cúm audisset, misit nuncios ad Ezechiam, dicens: 10 ℣ Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquẽtes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens. Non dabitur Ierusalem in ma-11 num regis Assyriorum. ℣Ecce tu audisti om-C nia quæ fecerunt reges Assyriorũ omnibus terris quas subuerterũt, & tu poteris libera-

4 Re. 19 a. 1. 2. Par. 32 a. 1.

12 ri? ℣Nũquid eruerũt eos dij Gentium, quos subuerterunt patres mei Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Tha-13 lassar? ℣Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & 14 rex vrbis Sapharuáim, Ana, & Aua? ℣ Et tulit Ezechias libros de manu nunciorum, & legit eos, & ascendit in domum dñi, & ex-15 pandit eos Ezechias coram dño. ℣Et orauit 16 Ezechias ad dñm, dicens: ℣dñe exercituum, Deus Israël, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus oĩum regnorũ terræ, tu fecisti cę-17 lũ & terram. ℣Inclina dñe aurẽ tuã, & audi: aperi dñe oculos tuos, & vide, & audi oĩa verba Sennacherib, quæ misit ad blasphe-18 mandũ Deũ viuentẽ. Vere enim dñe deser-D tas fecerunt reges Assyriorũ terras, & regio-19 nes earum. ℣Et dederunt deos earum igni: non enim erant dij, sed opera manuũ hominum, lignum & lapis, & comminuerunt 20 eos. ℣ Et nunc domine Deus noster salua nos de manu eius: & cognoscant omnia re-21 gna terræ: q̃a tu es dominus solus. ℣ Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit dominus Deus Israël. Pro q̃bus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorũ. 22 ℣ hoc est verbũ quod locutus est dominus super eum: Despexit te, & subsannauit te, virgo filia Sion: post te caput mouit filia Ie-23 rusalem. ℣ Cui exprobrasti: & quẽ blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorũ? Ad san-24 ctum Israël. ℣ In manu seruorum tuorũ ex-E probrasti domino: & dixisti, in multitudine quadrigarũ mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani, & succidã excelsa cedrorũ eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, 25 saltũ Carmeli eius. ℣Ego fodi & bibi aquam, & exiccaui vestigio pedis mei omnes riuos 26 aggerum. ℣ Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nũc adduxi & factum est in eradicationem collium compugnãtium, & ci-27 uitatum munitarum. ℣ Habitatores earum breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramẽ pascuæ, & herba tectorum quæ exaruit an-28 tequam maturesceret. ℣ Habitationẽ tuam F & egressum tuum, & introitum tuũ cogno-29 ui, & insaniam tuam contra me. ℣ Cùm fureres aduersum me, superbia tua ascẽdit in aures meas; ponam ergo circulum in manibus tuis, & frenũ in labijs tuis, & reducam 30 te in viam per quam venisti. ℣ Tibi aũt hoc erit signum, Comede, hoc anno quæ spontè nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructum 31 earum. ℣ Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum. 32 ℣ quia de Ierusalem exibunt reliquiæ,

& saluatio de monte Sion: zelus Dñi exerci-
33 tuũ faciet istud. ℣ Propterea hæc dicit Dñs
G de rege Assyriorum, non intrabit ciuitatem hanc, & non iacet ibi sagittam: & non occupabit eã clypeus, & non mittet in circuitu
34 eius aggerem. ℣ In via qua venit, per eam reuertetur: & ciuitatẽ hanc non ingredietur
35 dicit Dñs. ℣ Et protegam ciuitatẽ istã, vt saluem eam propter me, & pp David seruum
36 meũ. ℣ ‖ Egressus est aũt angelus Dñi, & percussit in castris Assyriorum centũ octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, &
37 ecce oẽs, cadauera mortuorũ. ℣ Et egressus est, & abijt: & reuersus est Sennacherib rex
38 Assyriorum, & habitauit in Niniue. ℣ Et factum est, cùm adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramélech, & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

‖ Sup. 10. c. 12. 4. Re. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. 1. Mac. f. 41. 2. Mac. 8. c. 19.

CAPVT XXXVIII.

1 A IN ‖ diebus illis ægrotauit Ezechias vsq; ad mortẽ, & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dñs, Dispone domui tuæ, quia
2 morieris tu, & non viues. ℣ Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit
3 ad Dominum, ℣ & dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et
4 fleuit Ezechias fletu magno. ℣ Et factum est
5 verbum Domini ad Isaiam, dicens: ℣ Vade & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuã, & vidi * lachrymas tuas, ecce ego adijciam su-
6 per dies tuos, quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem
7 istam, & protegam eam. ℣ Hoc autem tibi
B erit signũ a Domino quia faciet Dominus
8 verbũ hoc quod locut' est: ℣ Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descẽderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis, & reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

‖ 4. Re. 20. a. 1. 2. Pa. 32. f. 24.

* lachrymã tuam. 20.

9 ℣ Scriptura Ezechiæ regis Iuda cùm ægrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.
10 ℣ Ego dixi: In medio dierum meorum vadam ad portas inferi: quæsiui residuũ annorum meorum.
11 ℣ Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, non aspiciam hominẽ vltra, & habitatorem quieris.
12 ℣ Generatio mea ablata est: & cõuoluta est
C à me, quasi tabernaculum pastorum: præcisa est, velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer succidit me: de mane vsque ad vesperam finies me.
13 ℣ Sperabam vsq; ad mane, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de manè vsq; ad vesperam finies me.
14 ℣ Sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum. Domine vim patior, respondè pro me.
15 ℣ Quid dicam, aut quid respondebit mihi cũ
D ipse fecerit? recogitabo * oẽs annos meos in amaritudine animæ meæ.
16 ℣ Domine, si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei corripies me & viuificabis me.
17 ℣ Ecce, in pace amaritudo mea amarissima: tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
18 ℣ Quia non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.
19 ℣ Viuens viuens ipse confitebitur tibi: sicut & ego hodie: pater filijs notam faciet veri-
20 tatem tuam. ℣ Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.
21 ℣ Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarẽt super vulnus, & sanaretur.
22 ℣ Et dixit Ezechias: Quod erit signum, quia ascendam in domum Domini?

ʼ sponde 2. ʼ fecerim. 18. * tibi. -5.

CAPVT XXXIX.

1 A IN ‖ tẽpore illo misit Merodach Baladã filius Baladan rex Babylonis libros & munera ad Ezechiam: audierat n. q ægrotasset,
2 & cõualuisset. ℣ Lætatus est aũt sup eis Ezechias, & ostẽdit eis cellã aromatũ, & argenti, & auri, & odoramẽtorũ, & vnguenti opti-
B mi, & oẽs apothecas suppellectilis suæ, & vniuersa quæ inuẽta sunt in thesauris eius. Nõ fuit verbũ qđ nõ ostẽderet eis Ezechias
3 in domo sua, & in omni potestate sua. ℣ Introiuit aũt Isaias propheta ad Ezechiam regẽ, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerũt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.
4 ℣ Et dixit Isaias: Quid viderunt in domo tua?
C Et dixit Ezechias: Oia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quã nõ osten-
5 derim eis in thesauris meis. ℣ Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbũ Dñi exercituum:
6 ℣ Ecce dies venient, & auferentur oĩa quæ
D in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsq; ad diem hãc, in Babylonem;
7 nõ relinquetur quicquam, dicit Dñs. ℣ Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erũt eunuchi in palatio regis Ba-
8 bylonis. ℣ Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonũ verbũ dñi quod locutus est. Et dixit: Fiat tãtùm pax & veritas in diebus meis.

‖ 4. Re. 20. c. 12.

CAPVT XL.

1 A CONSOLAMINI cõsolamini popule meus, dicit Deus vester. ℣ Lo-
2 quimini ad cor Ierusalem, & aduocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Dñi
3 duplicia pro omnibus peccatis suis. ℣ ‖ Vox

‖ Matt. 3. a. 3.

clamantis

clamantis in deserto: Parate viam dñi, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. ‖ Mar. 1. a. 3. Lu. 3. a. 4. Io. 1. c. 23.

4 ¶ Oïs vallis exaltabit, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, 5 & aspera in vias planas. ¶ Et reuelabitur gloria dñi, & videbit omnis caro pariter q͞d os 6 dñi locutum est. ¶ Vox dicentis, Clama. Et dixi: Quid clamabo? ¶ ‖ Omnis caro fęnum, & 7 oïs gloria eius quasi flos agri. ¶ Exiccatū est fęnum, & cecidit flos, quia spiritus dñi sufflauit in eo. 8 ¶ Verè fęnum est populus: exiccatum est fęnum, & cecidit flos: ‖ verbum 9 autē dñi nostri manet in æternum: ¶ Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere, Dic ciuitatibus Iudæ: Ecce Deus vester: 10 ecce dñs Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce, merces eius 11 cum eo, & opus illius coram illo. ¶ ‖ Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo cōgregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fętas 12 ipse portabit. ¶ Quis mensus est pugillo aquas, & cęlos palmo ponderauit? quis appēdit tribus digitis molem terræ, & librauit in 13 pondere montes, & colles in statera? ¶ ‖ Quis audiuit spiritum dñi? aut quis consiliarius 14 eius fuit, & ostendit illi? ¶ Cum quo iniit cōsilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi? 15 ¶ Ecce, Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce, insulæ quasi pul-16 uis exiguus. ¶ Et Libanus nō sufficiet ad succendendum, & animalia eius non sufficient 17 ad holocaustum. ¶ Oēs gētes quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. 18 ¶ ‖ Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginē ponetis ei? 19 ¶ Nunquid sculptile conflauit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argenteis argentarius? 20 ¶ Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum quod non moueatur. 21 ¶ Nunquid non * scitis? nunquid non audistis? nūquid non annunciatū est vobis ab initio? nunquid non intellexistis fundamenta 22 terræ? ¶ Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. 23 ¶ Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint 24 iudices terræ velut inane fecit: ¶ Equidem neq; * plantatus, neq; satus, neq; radicatus in terra truncus eorū: repente flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos. 25 ¶ Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit Sanctus? 26 ¶ Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisq; eius, neq; 27 vnum reliquum fuit. ¶ Quare dicis Iacob, & loqueris Israël: Abscondita est via mea a domino, & a Deo meo iudicium meū trans-28 siuit? ¶ Nunquid nescis, aut nō audisti? Deus sempiternus dominus, q creauit terminos terræ: non deficiet, neque laborabit, nec est 29 inuestigatio sapientiæ eius. ¶ Qui dat lasso virtutem: & his qui nō sunt, fortitudinem, 30 & robur multiplicat. ¶ Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. 31 ¶ Qui autem sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabūt, & non deficient.

Marginal notes: ‖ Eccl. 14. c. 18. Ia. 2. b. 10. 1. Pet. 1. d. 14. ‖ Mat. 5. c. 18. 24. c. 35. Mar. 13. d. 31. Luc. 16. d. 17. ‖ Ioan. 10. b. 11. Ezec. 34. f. 23. 37. f. 24. ‖ Rō. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16. Sap. 9. c. 13. ‖ Act. 17. f. 29. * scietis? * Plātato, neq; sato, neq; radicato in terra trunco. 8.

CAPVT XLI.

1 Taceant ad me insulę, & Gentes mutent fortitudinem: accedāt, & tunc loquantur, simul ad iu-2 dicium propinquemus. ¶ Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eū vt sequeret se? dabit in cōspectu eius Gentes, & reges obtinebit. dabit quasi puluerem gladio eius, * sicut stipulam ven-3 to raptam arcui eius. ¶ Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non ap-4 parebit. ¶ Quis hæc operatus est, & fecit vocans generationes ab exordio? Ego dñs, ‖ pri-5 mus & nouissimus ego sum. ¶ Viderunt insulæ, & timuerūt, extrema terræ obstupuerūt, appropinquauerunt & accesserunt. ¶ Vnus-6 quisq; proximo suo auxiliabit, & fratri suo 7 dicet: Confortare. ¶ Confortauit faber ærarius percutiens malleo, eū qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: & cō-8 fortauit eum clauis, vt non moueretur. ¶ Et tu Israël serue meus, Iacob quem elegi, se-9 men Abraham amici mei, ¶ in quo apprehēdi te ab extremis terræ, & a longinquis eius vocaui te, & dixi tibi: Seruus meus es tu, ele-10 gi te, & non abieci te. ¶ Ne timeas, quia ego tecū sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & su-11 scepit te dextera iusti mei. ¶ Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant aduersum te: erunt quasi non sint, & pe-12 ribunt viri qui contradicunt tibi. ¶ Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tuos: erunt quasi nō sint, & veluti cōsumptio * ho-13 minis bellantis aduersum te. ¶ Quia ego dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adiuui 14 te. ¶ Noli timere vermis Iacob qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dicit dominus, & redemptor tuus, sanctus Israel. 15 ¶ Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia: triturabis mōtes, & comminues: & colles quasi puluerem 16 pones. ¶ Ventilabis eos, & ventus tollet: & turbo disperget eos: & tu exultabis in domi-17 no: in sancto Israël lætaberis. ¶ Egeni, & pauperes quærunt aquas, & nō sunt: lingua eorum siti aruit. Ego dñs exaudiam eos, Deus

Marginal notes: * & 3. ‖ Inf. 44. a. 6. 48. b. 12. Apo. 1. d. 18. 22. a. 13. * homines bellātes.

18 Iſraël non derelinquam eos. ¶ Aperiam in ſupinis collibus flumina, & In medio camporum fontes: ponam deſertum in ſtagna aquarum, & terram in uiã in riuos aquarũ
19 ¶ Dabo in ſolitudinẽ cedrum, & ſpinam, &
E myrtum, & lignum oliuæ: ponã in deſerto
20 abietem, vlmum, & buxum ſimul ¶ Vt videant & ſciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Dñi fecit hoc, & ſanctus Iſraël creauit illud.
21 ¶ Prope facite iudicium veſtrum, dicit Dñs: Afferte ſiquid forte habetis, dixit rex Iacob:
22 ¶ Accedant: & nũcient nobis quæcunq; ventura ſunt:, priora quæ fuerint nunciate, & ponemus cor noſtrum, & ſciemus nouiſſima eorum, & quæ
23 ventura ſunt indicate nobis. ¶ Annunciate
F quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia dij eſtis vos: bene quoq; aut malè, ſi poteſtis, facite: & loquantur, & videamus ſimul.
24 ¶ Ecce, vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt: abominatio eſt qui elegit vos.
25 ¶ Suſcitaui ab Aquilone, & veniet ab Ortu ſolis: vocabit nomen meum, & adducet magiſtratus quaſi lutũ, & velut plaſtes
26 conculcans humum. ¶ Quis annunciauit ab
G exordio, vt ſciamus: & a principio, vt dicamus, Iuſtus es? non eſt neque annuncians, neq; prædicens, neq; audiens ſermones veſtros.
27 ¶ Primus ad Sion dicet: Ecce adſum, &
28 Ieruſalem euangeliſtam dabo. ¶ Et vidi, & non erat, neq; eſt iſtis quiſquam qui iniret conſilium, & interrogatus reſponderet verbum.
29 ¶ Ecce omnes iniuſti, & vana opera eorum, ventus & inane ſimulachra eorum.

CAPVT XLII.

Mat.12.b.19.

1
A ECce ‖ ſeruus meus, ſuſcipiã eũ: electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea: dedi ſpiritum meum ſuper eũ, iudiciũ
2 Gentibus proferet. ¶ Nõ clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur
3 vox eius foris. ¶ Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans nõ extinguet: in veritate educet iudicium.
4 ¶ Non erit triſtis, neq; turbulentus, donec ponat in terrã iudicium: & legẽ eius inſulæ expectabunt
5 ¶ Hæc dicit Dominus Deus, creans cęlos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui eſt ſuper eam. & ſpiritum calcantibus eam.
6 ¶ Ego Dominus vocaui te in iuſtitia, & ap-
B prehendi manum tuam, & ſeruaui te. Et ‖dedi te in fędus Populi, in lucem Gentium.

‖Inf.49.b.6.

7 ¶ Vt apdrires oculos cæcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.
8 ¶ Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: ‖ gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam ſculptilibus.

‖Inf.48.b.12.

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoq; ego annuncio: antequam oriantur,
10 audita vobis faciam. ¶ Cantate Domino canticum nouum, eius laus ab extremis terræ, qui deſcenditis in mare, & & plenitudo eius
11 inſulæ, & habitatores eorum. ¶ Subleuetur deſertum & ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ,
12 de vertice montium clamabun ¶ Ponent Dño gloriam, & laudẽ eius in inſulis nunciabunt
13 ¶ Dñs ſicut fortis egreditur, *ſicut
C vir prælıator ſuſcitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: ſuper inimicos ſuos confortabitur.

**& 7.*

14 ¶ Tacui, ſemper, ſilui, patiens fui, ſicut parturiens loquar; diſſipabo, & abſorbebo ſimul
15 ¶ Deſertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exiccabo: & ponam flumina in inſulas, & ſtagna areſa-
16 ciam. ¶ Et ducam cęcos in viam quam neſciũt, & in ſemitis quas ignorauerunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & praua in recta, hæc verba
17 feci eis, & non dereliqui eos. ¶ Cõuerſi ſunt retrorſum: confundantur confuſione, qui
D confidunt in ſculptili, qui dicunt conflati-
18 li, Vos dij noſtri. ¶ Surdi audite, & cęci, in-
19 tuemini ad videndum. ¶ Quis cęcus niſi ſeruus meus? & ſurdus, niſi ad quem nuncios meos miſi? quis cęcus, niſi qui venundatus eſt? & quis cæcus, niſi ſeruus Domini:
20 ¶ Qui vides multa, nonne cuſtodies? qui
21 apertas habes aures, nonne audies? ¶ Et Dominus voluit, vt ſanctificaret eum, & magnificaret legẽ & extolleret.
22 ¶ Ipſe autem populus direptus, & vaſtatus: laqueus iuuenũ omnes, & in domibus carcerum abſconditi ſunt: facti ſunt in rapinã, nec eſt qui eruat: in direptionem, nec eſt qui dicat, Redde.
23 ¶ Quis eſt in vobis qui audiat hoc, attendat,
24 & auſcultet futura? ¶ Quis dedit in direptionem Iacob, & Iſraël vaſtantibus? nonne Dominus ipſe, cui peccauimus? Et noluerunt in vijs eius ambulare, & non audierunt le-
25 gem eius. ¶ Effudit ſuper eum indignationem furoris ſui, & forte bellum, & combuſſit eum in circuitu, & non cognouit: & ſuccendit eum, & non intellexit.

CAPVT XLIII.

1
A ET nunc hæc dicit Dñs creans te Iacob, & formans te Iſraël: Noli timere, quia redemi te, vocaui te nomine tuo: meus
2 es tu. ¶ Cũ tranſieris per aquas, tecum ero: & flumina non operient te: cũ ambulaueris in igne, nõ cõbureris, & flam-
3 ma non ardebit in te. ¶ Quia Dominus Deus tuus ſanctus Iſraël ſaluator tuus, dedi propitiationem tuam Ægyptum, Aethiopiam
4 & Saba pro te. ¶ Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & glorioſus: ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.
5 ¶ Noli timere, quia ego tecum ſum: ad oriente adducam ſemen tuum, & ab Oc-
6 cidente congregabo te. ¶ Dicam Aquiloni, Da: & Auſtro. Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extre

7 mis terræ. Et omnem qui inuocat nomē meum, in gloriam meam creaui eū, formaui eum, & feci eum. 8 Educ foras populum cæcum, & oculos habentem: surdum, & aures ei sunt. 9 Omnes gentes cōgregatæ sunt B simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorū, & iustificentū, & audiant, & dicant, Verè. 10 Vos testes mei, dicit Dominus, & seruus meus quē elegi: vt sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum, ante me nō est formatus Deus, 11 & post me non erit. Ego sum, ego sum 12 Dñs, & non est absque me saluator. Ego annunciaui, & saluaui: auditum feci, & nō fuit in vobis alienus. vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus. 13 Et ab initio ego ipse, & nō est q de manu mea eruat: operabor, 14 & quis auertet illud? Hæc dicit Dominus redemptor vester, Sanctus Israël: Propter vos emisi in Babylonem, & detraxi vectes vniuersos, & Chaldæos in nauib' suis gloriātes. 15 Ego Dñs sanctus vester, creās Israel, 16 rex vester. Hæc dicit Dñs, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam. C 17 Qui eduxit quadrigam & equū: agmen & robustum, simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi lignum, & extincti sunt. 18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. 19 Ecce, ego facio noua & nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina. 20 Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potū populo meo, 21 electo meo. Populum istū formaui mihi, laudem meam narrabit. 22 Non me inuocasti Iacob: nec laborasti in me Israel. 23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis nō glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec laborē tibi præbui in thure. 24 Nō emisti mihi argento calamū, D adipe victimarū tuarū nō inebriasti me. Veruntamē seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborē in iniquitatibus tuis. 25 Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum 26 non recordabor. Reduc me in memoriā, & iudicemur simul: narra si qd habes vt iustificeris. 27 Pater tuus primus peccauit, & inter- 28 pretes tui præuaricati sunt in me. Et cōtaminaui principes sanctos, *dedi ad internecionem Iacob, & Israel in blasphemiam.

Margin: Osea 13. b.4. — 1. Cor. 5. d. 17. Apoc. 21 b. 5. — * & I.

CAPVT XLIIII.

1 Et nunc audi Iacob serue meus, & Israel A quem elegi. Hæc dicit Dominus faciēs 2 & formans te, ab vtero auxiliator tuus: Noli timere serue meus Iacob, & rectissime quē elegi. 3 effundā enim aquas sup sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & bene- 4 dictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas. 5 Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob: & hic scribet manu sua, Domino: & in 6 nomine Israel assimilabitur. Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor eius Dominus exercituū: Ego primus, & ego nouissimus, & absq; me non est Deus. 7 Quis similis mei? vocet & annunciet: & ordinem exponat mihi, ex quo cōstitui populū antiquū: ventura & quæ futura sunt annūciet 8 eis. Nolite timere, neque conturbemini: ex B tūc audire te feci, & annunciaui: vos estis testes mei. nūquid est Deus absq; me, & formator quē ego non nouerim? 9 Plastæ idoli oēs nihil sunt, & amantissima eorū nō proderunt eis. ipsi sunt testes eorū quia non vident neque intelligūt, vt confundantū. 10 Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad 11 nihil vtile? Ecce, omnes participes eius cōfundētur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient oēs, stabunt & pauebūt, & con- 12 fundentū simul. Faber ferrarius lima operatus est in prunis, & in malleis formabit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, nō bibet aquā, & 13 lassescet. Artifex lignarius extēdit normā, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitātem in domo. 14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum quæ steterat inter ligna saltus: plantauit pinum, quam pluuia 15 nutriuit. Et facta est hominibus in focum: C sumpsit ex eis & calefactus est, & succendit, & coxit panes: de reliquo aūt operatus est Deū & adorauit: fecit sculptile, & curuatus 16 est ante illud. Mediū eius cōbussit igni, & de medio eius carnes * comedit, coxit pulmentum & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah calefactus sum, vidi focum. 17 Reliquum autem eius Deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, qa Deus 18 meus es tu. Nescierūt, neque intellexerunt: obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, & 19 ne intelligant corde suo: Non recogitāt in mente sua, neque cognoscunt, neq; sentiūt vt dicāt: Medietatem eius combussi igni, & coxi sup carbones eius panes: coxi carnes & comedi: et de reliquo eius idolum faciā? 20 ante truncum ligni procidā? Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit illud, et nō liberabit animā suam, neq; dicet; Fortè men- 21 dacium est in dextera mea. Memento horum Iacob, et Israel, quoniam seruus meus es tu: formaui te, seruus meus es tu Israel, 22 nō obliuiscaris mei. Deleui vt nubem iniq D tates tuas, et quasi nebulam peccata tua: re- 23 uertere ad me, quoniam redemi te. Laudate cęli quoniam misericordiam fecit Dñs: iubilate extrema terræ: resonate mōtes lau-

Margin: Iere. 30. b 10. 46. g. 27. — Sup. 41. b. 4. Infra 48. b. 12. Apoc. 1. d 18. 22. a. 13. — Sup. 13. c. 11. — *coxit, &

datio-

dationem, saltus & omne lignũ eius: quoniam redemit Dñs Iacob, & Israël glo-
24 riabitur. ❡ Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex vtero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terrã, & nullus mecum.
25 ❡ Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. Conuertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam fa-
26 ciens ❡ Suscitans verbum serui sui, & consilium nunciorum suorum complens. Qui dico Ierusalem: Habitaberis, & ciuitatibus Iudæ. Ædificabimini, & deserta eius susci-
27 tabo. ❡ Qui dico profundo: Desolare, & flu-
28 mina tua arefaciam. ❡ Qui dico Cyro. Pastor meus es: & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Ierusalem: Ædificaberis, & templo: Fundaberis.

CAPVT XLV.

1 A HÆc dicit Dñs Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexterã vt subijciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertã, & aperiam coram eo ianuas,
2 & portę nõ claudentur ❡ Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas cõ-
3 teram, & vectes ferreos confringam. ❡ Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: vt scias quia ego Dominus, q̃
4 voco nomen tuum Deus Israël. ❡ Propter seruum meum Iacob, & Israël electũ meũ, & vocaui te *nomine tuo: assimilaui te, &
5 non cognouisti me. ❡ Ego Dominus, & non est amplius: extra me non est Deus, accin-
6 xi te, & non cognouisti me. ❡ Vt sciant hi q̃ ab ortu solis, & qui ab Occidente, quoniam absq; me non est. Ego Dominus, & non est
7 alter: ❡ formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malũ: ego Domi-
8 nus faciens omnia hæc. ❡ Rorate cœli desu-
B per, & nubes pluãt iustũ: aperiatur terra, & germinet Saluatorem: & iustitia oriatur
9 simul, Ego Dominus creaui eum. ❡ Væ qui cõtradicit ᵇfictori suo, testa de samijs terræ ‖Numquid dicet lutum figulo suo: Quid fa-
10 cis, & opus tuum absque manibus est? ❡ Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri:
11 Quid parturis? ❡ Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes eius: Ventura interrogate me: super filios meos, & super opus manuum
12 mearum mandate mihi ❡ Ego feci terram, & hominem super eam creaui ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ
13 eorum mandaui. ❡ Ego suscitaui eum ad iustitiam, & omnes vias eius dirigam: ipse ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatẽ meã dimittet, non in precio, neq; in muneribus
14 dicit Dominus Deus exercituũ. ❡ Hæc dicit
C Dñs: Labor Ægypti, & negociatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibũt, & tui erunt: Post te ambulabũt, vincti manicis pergent, & te adorabunt, teque depre-

*in 16.

ᵇ factori 16.

‖ Iere. 18. a. 6. Roma. 9. d. 20.

cabũtur: Tãtũ in te est Deus, & nõ est absq;
15 te Deus. ❡ Verè tu es Deus abscõditus, Deus
16 Israel saluator. ❡ Confusi sunt & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fa-
17 bricatores errorum. ❡ Israel saluatus est in Domino salute ęterna: nõ confundemini, &
18 non erubescetis vsq; in seculũ seculi. ❡ Quia hæc dicit Dñs creãs cœlos, ipse Deus formãs terrã, & faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum creauit eã: vt habitaretur. formauit
19 eam. ego Dominus, & non est alius. ❡ Non in abscondito locutus sum, in loco terrę tenebroso: nõ dixi semini Iacob: Frustra quærite me. ego Dominus loquens iustitiam, an-
20 nuncians recta. ❡ Cõgregamini, & venite & accedite simul qui saluati estis ex Gentibus:
D nescierunt q̃ leuant lignũ sculpturæ suæ, &
21 rogant Deũ non saluantem. ❡ Annunciate, & venite, & cõsiliamini simul: quis auditũ fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? nunquid non ego Dominus, & nõ est vltrà Deus absque me? Deus iustus & saluãs nõ
22 est præter me. ❡ Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus,
23 & non est alius. ❡ In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ verbũ, & non reuertetur, quia ‖ mihi curuabit omne genu,
24 & iurabit omnis lingua ❡ Ergo in Domino, dicet, meæ sunt iustitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes q̃
25 repugnant ei. ❡ In Domino iustificabitur, & laudabitur omne semen Israel.

‖ Rom. 14. b. 11. Philip. 2. b. 10.

CAPVT XLVI.

1 A COnfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestijs & iumentis, onera vestra graui pondere vsq;
2 ad lassitudinẽ. ❡ Contabuerũt, & contrita sunt simul: non potuerũt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatẽ ibit
3 ❡ Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini à
4 meo vtero: q̃ gestamini à mea vulua. ❡ Vsq; ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego
B portabo: ego feci, & ego ferã: ego portabo,
5 & saluabo. ❡ Cui assimilastis me, & adæquastis & comparastis me, & fecistis similem?
6 ❡ Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statéra ponderatis: conducentes aurificem, vt faciat deum: & procidunt & adorãt
7 ❡ ‖ Portant illũ in humeris gestantes, & ponentes in loco suo, & stabit, ac de loco suo
C non mouebit: sed & cũ clamauerint ad eũ, non audiet: de tribulatione non saluabit
8 eos ❡ Mementote istud, & cõfundamini: re-
9 dite præuaricatores ad cor. ❡ Recordamini prioris seculi, quoniã ego sum Deus, & non est
10 vltrà Deus, nec est similis mei. ❡ Annuncians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consiliũ meum
11 stabit, & omnis voluntas mea fiet: ❡ Vocans
D ab Oriente ᵇauẽ, & de terra longinqua vi-

‖ Bar. 6. c. 25.

ᵇ iustum.

rum

sũ voluntatis meæ, & locutus sum, & adducam illud: creaui, & faciam illud. 12 ¶ Audite me duro corde, q lõgè estis à iustitia. 13 ¶ Prope feci iustitiam meam, non elongabitur: & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & Israëli gloriam meam.

CAPVT XLVII.

1 A Descende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: nõ est soliũ filiæ Chaldæorũ, quia vltrà non vocaberis mollis & tenera. 2 ¶ Tolle molam, & molle farinã: denuda turpitudinẽ tuã, & discoope ri humerũ, reuela crura, transi flumina. 3 ¶ Reuelabitur ignominia tua, & videbit opprobriũ tuũ: vltionẽ capiã, & non resistet mihi homo. 4 ¶ Redẽptor nr, dñs exercituũ nomen illius Sanctus Israël. 5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorũ: quia nõ vocaberis vltrà dña regnorũ. 6 ¶ Iratus sum sup populũ B meũ, cõtaminaui hæreditatẽ meã, & dedi eos in manu tua, nõ posuisti eis misericordias, sup senẽ aggrauasti iugũ tuum valde. 7 ¶ Et dixisti: In sempiternum ero dña, nõ posuisti hæc sup cor tuũ, neq; recordata es nouissimi tui. 8 ¶ Et nunc audi hæc delicata, & habitãs cõfidẽter, q̃ dicis in corde tuo. Ego sum, & non est p̃ter me amplius: nõ sedebo 9 vidua, & ignorabo sterilitatem. ¶ Venient tibi duo hæc subitò in die vna, sterilitas & C viduitas, vniuersa venerunt sup te, pp multitudinẽ maleficorũ tuorũ, & propter duritiã incantatorũ tuorũ vehementẽ. 10 ¶ Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua, hæc decipit te. Et dixisti in corde tuo. Ego sum, & præter me non est altera. 11 ¶ Veniet super te malũ, & nescies ortum eius. irruet super te calamitas, quam nõ poteris expiare, veniet sup te repente miseria quã nescies. 12 ¶ Sta cum incantatoribus tuis, & cũ multitudine maleficorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. 13 ¶ Defecisti in multitudine consiliorũ tuorum: & stent, & saluent te augures cæli, qui D cõtẽplabantur sydera, & supputabant men 14 ses, vt ex eis annunciarent ventura tibi. ¶ Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animã suam de manu flammæ, non sunt prunæ quibus calefiant, 15 nec focus vt sedeant ad eum. ¶ Sic facta sunt tibi in quibuscunq; laborauetas: negociatores tui ab adolescentia tua, vnusquisq; in via sua errauerunt: non est qui saluet te.

CAPVT XLVIII.

1 A Audite hæc domus Iacob, qui vocamini noĩe Israël, & de aqs Iuda existis: qui iuratis in nomine dñi, & Dei Israël recordamini non in veritate neque in iustitia. 2 ¶ De ciuitate enim sancta vocati sunt, & sup Deũ Israël cõstabiliti sunt: Dñs exercituũ nomen eius. 3 ¶ Priora ex tunc annunciaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repentè operatus sum, & venerunt. 4 ¶ Sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea. 5 ¶ Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicaui tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia 6 mandauerunt ista. ¶ Quæ audisti, vide oĩa: B vos autem nõ annunciastis? Audita feci tibi noua ex tũc, & conseruata sunt quæ nescis: 7 ¶ nũc creata sunt, & nõ ex tunc. & ante diẽ, & nõ audisti ea: ne fortè dicas, Ecce ego cognoui ea. 8 ¶ Neq; audisti, neq; cognouisti, neque ex tunc apta est auris tua: scio .n. qa præuaricãs præuaricaberis, & trangressorem ex 9 vtero vocaui te. ¶ Propter nomẽ meũ longè faciam furorẽ meũ: & laude mea infrenabo te, ne intereas. 10 ¶ Ecce, excoxi te, sed non quasi argentũ: elegi te in camino paupertatis. 11 ¶ Propter me, propter me faciã, vt nõ blasphemer: & gloriã meam alteri non dabo. 12 ¶ Audi me Iacob, & Israël quem ego voco, ego ipse, ego primus, & ego nouissimus. 13 ¶ Manus quoq; mea fundauit terrã, & dex C tera mea mensa est cælos: ego vocabo eos, 14 & stabunt simul. ¶ Congregamini oẽs vos, & audite: quis de eis annunciauit hæc? dñs dilexit eum, faciet voluntatẽ suã in Babylone, & brachiũ suũ in Chaldæis. 15 ¶ Ego ego locutus sum, & vocaui eum, adduxi eum, 16 & directa est via eius. ¶ Accedite ad me & audite hoc: non a principio in abscondito locutus sum: ex tpe antequã fieret, ibi erã, & nũc dñs Deus misit me, & spiritus eius. 17 ¶ Hæc dicit dominus, redemptor tuus, Sanctus Israël: Ego dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambu- 18 las ¶ Vtinam attendisses mandata mea: facta D fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua 19 sicut gurgites maris, ¶ & fuisset quasi arena semen tuũ, & stirps vteri tui vt lapilli eius: nõ interisset, & nõ fuisset attritũ nomẽ eius 20 à facie mea. ¶ Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annũciate: auditũ facite hoc, & efferte illud vsq; ad extrema terræ. Dicite: Redemit domi- 21 nus seruũ suũ Iacob. ¶ Non sitierunt in deserto, cũ educeret eos: aquã de petra pduxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ. 22 ¶ Non est pax impijs, dicit dominus.

CAPVT XLIX.

1 A Audite insulæ, & attendite populi delonge: dñs ab vtero vocauit me: de vẽtre matris meæ recordatus est nominis mei. 2 ¶ Et posuit os meum quasi gladium acutũ: in vmbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam, in pharetra sua 3 abscondit me. ¶ Et dixit mihi: Seruus meus 4 es tu Israël, quia te in gloriabor. ¶ Et ego dixi: In vacuũ laboraui sine causa, & vanè

Nah. 3. b. 5.
Apo. 18. b. 7.
Inf. 51. f. 19.
Sup. 42. b 8.
Sup. 41. a 4 44. a. 6
Iere. 51. a. 6.
Exo. 17. b 11.
Inf. 57. d 21.
Inf. 51. c. 16.

fortitudinẽ meam consumpsi: ergo iudiciũ meum cum Domino, & opus meũ cum Deo 5 meo. ¶ Et nunc dicit Dominus formans me B ex vtero seruum sibi, vt reducam Iacob ad eum, & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus 6 factus est fortitudo mea. ¶ Et dixit: Parũ est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas, ‖ Ecce, dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea 7 vsq; ad extremũ terræ. ¶ Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruum dominorum: Reges videbunt & cõsurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & Sanctum Is- 8 raël, qui elegit te. ¶ Hæc dicit Dominus: ‖ In C tẽpore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & seruaui te, & dedi te in fœdus populi, vt suscitares terrã, & possi- 9 deres hereditates dissipatas: ¶ vt diceres his q̃ vincti sunt, Exite: & his qui in tenebris: Reuelamini. Super vias pascent, & in oĩbus 10 planis pascua eorum. ¶ ‖ Non esurient neque sitient, & nõ pcutiet eos æstus & sol: q̃a miserator eorũ reget eos, & ad fontes aquarũ 11 *potabit eos*. ¶ Et ponã oẽs mõtes meos in 12 viã, & semitæ meæ exaltabunt. ¶ Ecce isti de D longe venient, & ecce illi ab Aquilone, & 13 mari, & isti de terra australi. ¶ Laudate cœli, & exulta terra, iubilate montes laudẽ, quia consolatus est Dñs populum suũ, & paupe- 14 rũ suorũ miserebitur. ¶ Et dixit Sion: Dereli- 15 quit me Dñs, & Dñs oblitus est mei. ¶ Nunquid obliuisci põt mulier infantem suũ vt non misereatur filio vteri sui? & si illa obli- 16 ta fuerit, ego tñ nõ obliuiscar tui. ¶ Ecce, in E manib⁹ meis descripsi te: muri tui corã ocu- 17 lis meis semper. ¶ Venerunt structores tui destruentes te, & dissipantes à te exibunt. 18 ¶ ‖ Leua in circuitu oculos tuos, & vide: oẽs isti cõgregati sunt venerunt tibi, viuo ego: dicit Dñs, quia oĩbus his velut ornamento vestieris, & circũdabis tibi eos quasi sponsa. 19 ¶ Quia deserta tua & solitudines tuæ & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt p̃ habitatoribus, & lõgè fugabunt qui absorbebãt te. 20 ¶ Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spaciũ 21 mihi vt habitem. ¶ Et dices in corde tuo: F Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariẽs, transmigrata & captiua: & istos quis enutriuit? ego destituta & sola: & isti vbi 22 hic erãt? ¶ Hæc dicit Dñs Deus: Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signũ meũ. ¶ Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros por- 23 tabunt. ¶ Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lin- G gent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum.

‖ Sup. 42. b. 6. Act. 13. g. 47.
‖ 2. Cor. 6. a. 2.
‖ Apoc. 7. d. 16.
* portabit L.
‖ Inf. 60. a. 4.

24 ¶ Nunquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, saluũ esse poterit? 25 ¶ Quia hæc dicit dñs: Equidem & captiuitas à forti tolletur, & quod ablatum fuerit à robusto, saluabitur. Eos verò qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego salua- 26 bo. ¶ Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur, & sciet omnis caro, quia ego dñs saluans te, & redemptor tuus Fortis Iacob.

CAPVT L.

1 A HÆc dicit Dñs: Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris vẽditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem 2 vestram. ¶ Quia veni, & nõ erat vir: vocaui, & non erat qui audiret, ‖ nunquid abbreuiata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere, aut nõ est in me virtus ad B liberandũ? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponã flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morien- 3 tur in siti. ¶ Induã cœlos tenebris, & saccum 4 ponã operimẽtum eorum. ¶ Dñs dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum qui lassus est, verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurẽ, vt audiam quasi magistrũ. 5 ¶ Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego C autem non contradico, retrorsum non abij. 6 ¶ ‖ Corpus meum dedi percutientibus, genas meas vellentibus: faciem meã non auer- 7 ti ab increpantibus & conspuentibus. *¶ Dominus Deus auxiliator meus, ideò nõ sum confusus: ideo posui faciem meã vt petram durissimã, & scio quoniam nõ confundar, 8 ¶ ‖ Iuxta est qui iustificat me, qui contradicet mihi? stemus simul, quis est aduersa- 9 rius meus: accedat ad me. ¶ Ecce dñs De⁹ au- D xiliator meus, q̃s est q̃ cõdemnet me? Ecce oẽs quasi vestimentũ cõterẽtur, tinea come- 10 det eos. ¶ Quis ex vobis timẽs dñm, audiens vocem serui sui, qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? speret in nomine Dñi, 11 & innitatur super Deum suum. ¶ Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPVT LI.

1 A AVdite me qui sequimini q̃d iustum est, & quæritis dñm: attendite ad petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci de 2 qua præcisi estis. ¶ Attendite ad Abraham patrẽ vestrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia vnum vocaui eum, & be- 3 nedixi ei, & multiplicaui eum. ¶ Cõsolabitur ergo dñs Sion: & consolabitur oẽs ruinas eius: & ponet desertũ eius, quasi delicias, & solitudinem eius, quasi ortum domini.

‖ Inf. 56. a. 1. Nu. 11. c. 23.
‖ Mat. 26. g. 67.
* In me.
‖ Rom. 8. f. 33.

B Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum 4 actio, & vox laudis. ¶ Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & iudiciũ meum in lucem popu- 5 lorum requiescet. ¶ Propè est iustus meus, egressus est saluator me', & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabunt, & 6 brachium meum sustinebũt. ¶ Leuate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: C quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibũt: ‖ Salus aũt mea in sempiternũ erit, & iustitia mea non deficiet. 7 ¶ Audite me qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominũ, & blasphemias eo- 8 rũ ne metuatis. ¶ Sicut.n. vestimentũ, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: ‖ Salus aũt mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes ge- 9 nerationum. ¶ Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium dñi: consurge sicut D in diebus antiquis, in generationibus seculorum. nunquid non tu percussisti superbũ, 10 vulnerasti draconem? ¶ ‖ Nunquid nõ tu siccasti mare, aquã abyssi vehementis: qui posuisti profundũ maris viam, vt transirent li- 11 berati? ¶ Et nunc qui redẽpti sunt à dño reuertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorũ, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemi- 12 tus. ¶ Ego ego ipse consolabor vos: quis tu vt timeres ab hoĩe mortali, & à filio hoĩs, qui 13 quasi fœnum ita arescet? ¶ Et oblitus es dñi factoris tui, qui tetendit cœlos, & fundauit E terram; & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendũ: vbi nunc est furor tribulantis? 14 ¶ Citò veniet gradiens ad aperiendum, & nõ interficiet vsq; ad internecionẽ, nec deficiet 15 panis eius. ¶ Ego aũt sum dñs Deus tuus qui conturbo mare, & intumescũt fluctus eius, 16 dñs exercituum nomẽ meum. ¶ ‖ Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plantes cælos, & fundes terram, 17 & dicas ad Sion: Populus meus es tu. ¶ Eleuare, eleuare, consurge Ierusalẽ, qui bibisti F de manu dñi calicem iræ eius: vsq; ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti vsq; ad 18 fæces. ¶ Non est qui sustentet eã ex oĩbus filijs quos genuit: & non est qui apprehẽdat manum eius ex oĩbus filijs quos enutriuit. 19 ¶ ‖ Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas & cõtritio, & fa- 20 mes & gladius, quis consolabit te? ¶ Filij tui G proiecti sunt, dormierũt in capite omnium viarũ, sicut oryx illaqueatus: pleni indigna- 21 tione dñi, increpatione Dei tui. ¶ Idcirco au- 22 di hoc paupercula & ebria non à vino. ¶ Hæc dicit dominator tuus dñs, & Deus tuus, & qui pugnauit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis fundum calicis indignationis meæ, non adijcies vt bibas il- 23 lũ vltrà. ¶ Et ponã illũ in manu eorũ qui te humiliauerunt, & dixerunt aĩæ tuæ: Incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terrã corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

‖ Psal. 16. d. 39. ‖ Psal. 36. d. 39. ‖ Psal. 36. d. 39. ‖ Exo. 14. e. 21. ‖ Sup. 49. a. 2. ‖ Sup. 47. b. 9.

CAPVT LII.

1 A Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimẽtis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas Sancti: quia nõ adijciet vltrà vt pertrãseat per te incir- 2 cuncisus & immundus. ¶ Excutere de puluere, cõsurge, sede Ierusalẽ, solue vincula col- 3 li tui captiua filia Sion. ¶ Quia hæc dicit dñs: Gratis venundati estis, & sine argento redi- 4 memini. ¶ Quia hæc dicit dñs Deus: ‖ In Aegyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi: & Assur absque vlla 5 causa calumniatus est eum. ¶ Et nunc quid mihi est hic, dicit dñs: qm ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius iniquè B agunt, dicit dñs, ‖ & iugiter tota die nomen 6 meũ blasphematur. ¶ Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego 7 ipse q loquebar, Ecce adsum. ¶ Quã pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem: annunciantis bonũ, prædicantis salutem, dicentis Sion: [a] Regnabit Deus 8 tuus? ¶ Vox speculatorũ tuorũ leuauerunt vocẽ, simul laudabunt: quia oculo ad oculum 9 videbunt cũ conuerterit dñs Sion. ¶ Gaudete C & laudate simul deserta Ierusalem: quia cõsolatus est dñs populũ suum, redemit Ie- 10 rusalẽ. ¶ Parauit dñs brachium sanctũ suum in oculis omniũ Gentium: ‖ & videbunt oẽs 11 fines terræ salutare Dei nostri. ¶ Recedite, recedite, exite inde: ‖ pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fer- 12 tis vasa dñi. ¶ Quoniam non in tumultu e- D xibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos dominus, & cõgregabit vos Deus 13 Israël. ¶ Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit val- 14 de. ¶ Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & 15 forma eius inter filios hominum. ¶ Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: ‖ quia quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt.

‖ Gen. 46. a. 6. ‖ Rom. 2. d. 24. Ezec. 36. d. 20. ‖ Rom. 10. c. 15. Nah. 1. d. 15. [a] Regnauit 9. ‖ Psal. 97. a. 3. ‖ 2. Cor. 6. d. 17. ‖ Reg. 15. d. 21.

CAPVT LIII.

1 A Q ‖ Vis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? 2 ¶ Et [a] ascendet [b] sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum. 3 ¶ ‖ Despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus: 4 vnde nec reputauimus eum. ¶ ‖ Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ip-

‖ Ioh. 12. f. 38. Rom. 10. c. 26. [a] ascẽdit 4. ‖ Mar. 9. b. 12. ‖ Mat. 8. c. 17.

se portauit: & nos putauimus eum quasi le-
prosum, & percussum à Deo, & humiliatũ.
5 ¶ ‖Ipse aũt vulneratus est pp iniquitates no-
B stras, attritus est pp scelera nr̃a: disciplina
pacis nr̃æ super eũ, & liuore eius sanati su-
6 mus ¶ Oẽs nos quasi oues errauimus, vnus-
quisq; in viã suam declinauit: & posuit dñs
7 in eo iniquitatẽ omniũ nostrum. ¶ Oblatus
est quia ipse voluit, & nõ aperuit os suũ: si-
cut ouis ad occisionẽ ducetur, & quasi agnus
coram tõdente se, obmutescet, & ‖non ape-
8 riet os suũ. ¶ De angustia & de iudicio sub-
C latus est: generationẽ eius qs enarrabit? qa
abscissus est de terra viuẽtium: pp scelus po-
9 puli mei percussi eum. ¶ Et dabit impios pro
sepultura, & diuitem pro morte sua: ‖ eo q
iniquitatẽ non fecerit, neq; dolus fuerit in
10 ore eius. ¶ Et dñs voluit cõterere eũ in infir-
mitate: si posuerit pro peccato aĩam suã, vi-
debit semen longæuum, & voluntas domi-
11 ni in manu eius dirigetur. ¶ Pro eo quòd la-
D borauit anima eius, videbit & saturabitur:
in scientia sua iustificabit ipse iustus [b]seruus
meus[b] multos, & iniquitates eorum ipse por-
12 tabit. ¶ Ideo dispertiam ei plurimos, & for-
tium diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in
mortem animam suam, ‖& cum sceleratis re-
putatus est: & ipse peccata multorum tulit,
& pro transgressoribus rogauit.

CAPVT LIIII.

1 Lauda [b]sterilis[b] quæ nõ paris: de-
A canta laudem, & hinni quę nõ
pariebas, qm̃ multi filij deser-
tæ magis quàm eius quę habet
2 virum, dicit dñs. ¶ Dilata locum
tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuo-
rum extende, ne parcas: longos fac funicu-
3 los tuos, & clauos tuos consolida. ¶ Ad dexte-
B ram enim & ad læuam penetrabis: & semen
tuum Gentes hæreditabit, & ciuitates de-
4 sertas inhabitabit. ¶ Noli timere, quia non
confunderis, neq; erubesces: non.n.te pu-
debit, quia cõfusionis adolescentiæ tuæ obli-
uisceris, & opprobrij viduitatis tuæ non re-
5 cordaberis amplius. ¶ Quia dominabitur tui
C qui fecit te: ‖Dñs exercituum nomẽ eius: &
redemptor tuus Sanctus Israël, Deus omnis
6 terræ vocabitur. ¶ Quia vt mulierem dereli-
ctã & mœrentẽ spiritu vocauit te dñs, & vxo-
rem ab adolescentia abiectam, dixit Deus
7 tuus ¶ Ad punctum in modico dereliqui te,
& in miserationibus magnis cõgregabo te.
8 ¶ In momento indignationis abscõdi faciem
D meam parumper à te, & in misericordia
sempiterna misertus sum tui: dixit redem-
9 ptor tuus dominus. ¶ Sicut ‖in diebus Noë
istud mihi est, cui iuraui ne inducerẽ aquas
[b]Noë[b] vltrà supra terram: sic iuraui vt non
10 irascar tibi, & non increpem te. ¶ Montes
enim commouebuntur, & colles contremi-
scent: misericordia autem mea non rece-
det a te, & fœdus pacis meæ non mouebit:
E dixit miserator tuus dominus. ¶ Paupercula
11 tempestate conuulsa, absque vlla consola-
tione, Ecce ego sternam per ordinem lapi-
12 des tuos, & fundabo te in sapphiris. ¶ & po-
nam iaspidem propugnacula tua: & portas
tuas in lapides sculptos, & omnes terminos
13 tuos in lapides desiderabiles. ¶ ‖ Vniuersos
F filios tuos doctos à domino, & multitudinẽ
14 pacis filijs tuis. ¶ Et in iustitia fundaberis:
recede procul à calumnia, quia non time-
bis: & à pauore, quia non appropinquabit
15 tibi. ¶ Ecce accola veniet, qui non erat me-
cum, aduena quondam tuus adiungetur ti-
16 bi. ¶ Ecce, ego creaui fabrum sufflantem in
G igne prunas, & proferentẽ vas in opus suũ:
& ego creaui interfectorem ad disperden-
17 dum. ¶ Omne vas quod fictum est contra te,
non dirigetur: & omnem linguam resisten-
tem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est hære-
ditas seruorum Domini, & iustitia eorum
apud me, dicit dominus.

CAPVT LV.

1 Omnes ‖sitiẽtes venite ad aquas:
A & qui non habetis argentum,
properate, emite & comedite:
‖ venite, emite absq; argento,
& absque vlla commutatione
2 vinum & lac. ¶ Quare appenditis argentum
non in panibus, & laborem vestrum non in
saturitate? Audite audiẽtes me, & comedite
bonum, & delectabitur in crassitudine ani-
3 ma vestra. ¶ Inclinate aurem vestram, & ve-
nite ad me: audite & viuet anima vestra, &
B feriã vobiscum pactum sempiternum, ‖mi-
4 sericordias Dauid fideles. ¶ Ecce testem po-
pulis dedi eum, ducem ac præceptorem Gẽ-
5 tibus. ¶ Ecce, gentem quam nesciebas, voca-
bis, & gentes quæ te non cognouerunt, ad
te current propter dominum Deum tuum,
6 & Sanctũ Israël: quia glorificauit te. ¶ Quæ-
rite dominum dum inueniri potest, inuoca-
7 te eũ dum propè est. ¶ Derelinquat impius
viam suam, & vir iniquus cogitationes suas,
& reuertatur ad dominum, & miserebitur
C eius, & ad Deum nostrum: quoniam mul-
8 tus est ignoscendum. ¶ Non enim cogita-
tiones meæ, cogitationes vestræ: neque viæ
9 vestræ, viæ meæ, dicit dominus. ¶ Quia si-
cut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt
viæ meæ à vijs vestris, & cogitationes meæ
10 à cogitationibus vestris. ¶ Et quomodo de-
scendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra
non reuertitur, sed inebriat terram, & in-
fundit eam, & germinare eam facit: & dat
11 semen serenti, & panem comedenti: ¶ Sic
erit verbum meum, quod egredietur de ore
D meo: non reuertetur ad me vacuum, sed
faciet quæcunque volui, & prosperabitur
12 in his ad quæ misi illud. ¶ Quia in lætitia
egrediemini, & in pace deducemini: mon-
tes & colles cantabunt coram vobis lau-
dẽ, & omnia ligna regionis plaudẽt manu.

‖1.Cor.15 a.3. ‖Mat.26. f.63. 27.b 14. Act.8.f. 31. 1 Pet.2. d.22. 1.Ioan.3. a.5. [b] seruos meos: Mar.15 c.28. Luc.22. d.37. ‖Luc.23. c.34. [b] Lætare 3 ‖Luc.23. d.29. Gal.4.d. 27. ‖Luc.1. c.32. ‖Gen.9. b.15. [b] diluuij 15.

‖Ioan.6. e.45. ‖Eccl.51 d.32. ‖Apo.21. d.1. ‖Act.13. f.34.

13 ¶ Pro saliunca ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus: & erit Dñs nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPVT LVI.

1 Hæc dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iuxta est salus mea vt veniat, & iustitia mea vt reueletur. | Sap. 2. a. 1.

2 ¶ Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiēs sabbathum, ne polluat illud: custodiens manus suas, ne faciat omne malum.

3 ¶ Et non dicat filius aduenæ qui adhæret Dño, dicens: Separatione diuidet me Dñs à populo suo. ¶ Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignū aridū.

4 ¶ Quia hæc dicit Dñs Eunuchis: Qui custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meū.

5 ¶ Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus; nomen sempiternū dabo eis, quod non peribit.

6 ¶ Et filios aduenæ qui adhærēt Dño, vt colant eū, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos: omnē custodientē sabbathum, ne polluat illud, & tenentem fœdus meū:

7 ¶ Adducam eos in montē sanctū meū, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi sup altari meo: quia | domus mea, domus orationis vocabitur cūctis populis. | Mat. 21. b. 13. Mar. 11. c. 16. Luc. 19. g. 45.

8 ¶ Ait Dñs Deus qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos eius.

9 ¶ Oēs bestiæ agri venite ad deuorandum, & vniuersæ bestiæ saltus.

10 ¶ Speculatores eius cæci oēs, nescierunt vniuersi: canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia.

11 ¶ Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam: | oēs in viam suam declinauerunt, vnusquisq; ad auaritiā suā à summo vsque ad nouissimum. | Ier. 6. c. 13. 8. d. 10.

12 ¶ Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate; & erit sicut hodie, sic & cras, & multò amplius. | Sap. 2. b. 7. Sup. 22. d. 13.

CAPVT LVII.

1 Iustus perit, & nō est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, quia nō est qui intelligat: a facie enim malitiæ collectus est iustus.

2 ¶ Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui ambulauit in directione sua.

3 ¶ Vos autē accedite huc filii augutatricis, semen adulteri, & fornicariæ.

4 ¶ Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? nunquid

5 non vos filij scelesti, semen mendax? ¶ qui cōsolamini in dijs subter omne lignū frondosum, immolātes paruulos in torrentibus,

6 subter eminentes petras? In partibus torrētis pars tua, hæc est sors tua: & ipsi effudisti libamē, obtulisti sacrificium, nunquid sup

7 his non indignabor? Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuū, & illuc ascēdisti, vt immolares hostias.

8 ¶ Et post ostium, & retro postē posuisti memoriale tuū: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum, dilatasti cubile tuū, & pepigisti cū eis fœdus: dilexisti stratum eorū manu apta.

9 ¶ Et ornasti te regio unguento, & multiplicasti pigmenta tua. ¶ Misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsq; ad inferos.

10 ¶ In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: Quiescā. vitā manus tuæ inuenisti, propterea non rogasti.

11 ¶ Pro quo solicita timuisti, quia mētita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo: quia ego tacēs, & quasi non videns, & mei oblita es.

12 ¶ Ego annunciabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13 ¶ Cum clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autē fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit

14 montem sanctum meum. ¶ Et dicam: | Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei. | Inf. 62. d. 10.

15 ¶ Quia hæc dicit excelsus, & sublimis habitās æternitatem: & sanctum nomen eius in excelso, & in sancto habitans, & cū contrito, & humili spiritu: vt viuificet spiritum humiliū, & viuificet cor cōtritorū.

16 Non enim in sempiternum litigabo, neq; vsq; ad finem irascar; quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17 Propter iniquitatē auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meam: & indignatus sum, & abiit vagus in via cordis sui. | 12.

18 ¶ Vias eius vidi, & sanaui eū, & reduxi eū, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius.

19 ¶ Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longè est, & qui prope, dixit Dñs, & sanaui eum.

20 ¶ Impij aūt quasi mare feruēs, quod quiescere non potest, & redundāt fluctus eius in conculcationem & lutum.

21 | Nō est pax impiis, dicit Dominus Deus. | Sup. 48. d. 22.

CAPVT LVIII.

1 Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuā, & annuncia populo meo | scelera eorū, & domui Iacob peccata eorū. | Sup. 1. d. 16.

2 ¶ Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt: quasi gens quæ iustitiā fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ, appropinquare Deo volunt.

3 ¶ Quare ieiunauimus, & non aspexisti? humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce ī die ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4 ¶ Ecce ad lites & contētiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsq; ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester.

5 ¶ | Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? nunquid cōtorquere quasi circulum caput | Zach. 7. b. 5.

suum, & saccum & cinerem sternere? nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Dño? 9 Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimētes, dimitte eos qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe. 7 Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuā: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. 8 Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciē tuā iustitia tua, 9 & gloria Dñi colliget te. Tunc inuocabis, & Dñs exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui qd non prodest. 10 Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erūt sicut meridies. 11 Et requiē tibi dabit Dñs *semp, & īplebit splendorib' animā tuā, & ossa tua liberabit: & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarū, cuius non deficient aquæ. 12 Et ædificabuntur in te deserta seculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis; & vocaberis ædificator sepium, auertens semitas in quietē. 13 Si auerteris à sabbatho pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaueris sabbathum delicatum, & sanctū Dñi gloriosum, & glorificaueris eum dum nō facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem. 14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te sup altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. os enim Dñi locutum est.

Ezec. 18 b. 16. Matt. 25. c. 35. *Deus. Inf. 61. b 4.

CAPVT LIX.

1 Ecce, nō est abbreuiata manus Dñi vt saluare nequeat, neq; aggrauata est auris ei' vt non exaudiat. 2 Sed iniqtates vrę diuiserūt inter vos & Deū vestrum, & peccata vestra absconderunt faciē ei' à vobis ne exaudiret. 3 Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendaciū, & lingua vestra iniquitatē fatur. 4 Non est qui inuocet iustitiā, neq; est qui iudicet verè: sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates: cōceperunt laborē, & pepererūt iniquitatē. 5 Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: q comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotū est, erūpet in regulum. 6 Telæ eorum non erunt in vestimentū, neq; operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. 7 Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinē innocentē: cogitationes eorū cogitationes inutiles, vastitas & contritio in vijs eorum. 8 Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorū: semitæ eorū incuruatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacē. 9 Propter hoc elongatū est iudiciū a *vobis, & non apprehendet *vos iustitia: expectauimus lucē, & ecce tenebræ: splēdorē, & in tenebris ambulauimus. 10 Palpauimus sicut cæci parietem, et quasi absq; oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. 11 Rugiemus quasi vrsi oēs, & quasi columbæ meditātes gememus. expectauimus iudiciū, & nō est, salutē, & elongata est à nobis. 12 Multiplicatæ sunt enim iniquitates nrę corā te, & peccata nostra responderunt nobis: quia scelera nostra nobiscū, & iniquitates nostras cognouim' 13 peccare & mētiri cōtra Dñm. & auersi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniā & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacij. 14 Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. 15 Et facta est veritas in obliuionē, & q recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dñs, & malū apparuit in oculis eius, quia non est iudiciū. 16 & vidit quia non est vir: & aporiatus est, qa non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium suum, & iustitia eius ipsa confirmauit eum. 17 Indutus est iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius: indutus est vestimentis vltionis, & opertus est quasi pallio zeli. 18 Sicut ad vindictā quasi ad retributionē indignationis hostib' suis, & vicissitudinē inimicis suis, insulis vicē reddet. 19 Et timebunt qui ab Occidente, nomē Dñi: & q ab ortu solis, gloriam eius: cū venerit quasi fluuius violentus, quem spūs Dñi cogit: 20 & venerit Sion redēptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dñs. 21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dñs: Spiritus me' qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, nō recedēt de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dñs, amodò & vsque in sempiternum.

Nu. 11. c 23. Sup. 50. b. 2. Sup. 1. d. 15. Iob. 15. d. 35. Prou. 1. b. 16. Rom. 3. b. 15. *nobis 6. *nos 9. Ephes. 6. c 17. 1. Thes. 5. b. 8. Ro. 11. d 26.

CAPVT LX.

1 Surge, illuminare Ierusalē: quia venit lumen tuū, & gloria Domini sup te orta est. 2 Quia ecce tenebræ operiēt terrā, & caligo populos: super te aūt orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. 3 Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. 4 Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti cōgregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent. 5 Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuū, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium venerit tibi. 6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian, & Epha: Omnes de Saba venient aurum et thus deferentes: & laudem

Sup. 49. d. 18.

7 dem domino annũciantes. Oẽ pecus Cedar B congregabitur tibi, arietes Nabaioth mini strabunt tibi, offeretur super placabili altari meo, & domum maiestatis meæ glorificabo. 8 ¶ Qui sunt isti, q vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? 9 ¶ Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe: argentum eorũ, & aurum eorum cum eis nomini dñi Dei tui, & Sancto Israël, quia glorificauit te. 10 ¶ Et edificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorũ ministrabunt tibi: in indignatione n. mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui. 11 ¶ Et aperientur portæ tuę iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentiũ, 12 & reges earum adducantur. ¶ Gens enim & regnũ quod non seruierit tibi, peribit: & 13 Gentes solitudine vastabuntur. ¶ Gloria Li- C bani ad te veniet, abies & buxus & pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo. 14 ¶ Et veniet ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorũ oẽs qui detrahebant tibi, & vocabũt 15 te Ciuitatem dñi, Sion sancti Israël. ¶ Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui pertransiret, ponam te in superbiã seculorum, gaudium in generationẽ & ge- 16 nerationem. ¶ & suges lac Gentium, & mamilla regũ lactaberis: & scies quia ego dñs saluans te, & redemptor tuus Fortis Iacob. 17 ¶ Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferã argentum & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pa- 18 cem, & præpositos tuos iustitiam. ¶ Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vastitas D & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. 19 ¶ Non erit tibi amplius sol ad lucendũ per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi dñs in lucem sempiternã, & Deus 20 tuus in gloriã tuam. ¶ Non occidet vltra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi dñs in lucem sempiternã, & complebun- 21 tur dies luctus tui. ¶ Populus aũt tuus oẽs iusti in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad 22 glorificandum. ¶ Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam ego dominus in tempore eius subito faciam istud.

¶ Apo. 21. g. 25.

¶ Apo. 21. g. 23.

¶ Apo. 22. a. 5.

CAPVT LXI.

¶ Luc. 4. c. 18.

1 A SPiritus dñi super me, eo q vnxerit dñs me: ad annunciandũ mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarẽ captiuis indulgẽtiam, & 2 clausis apertionẽ. ¶ Vt prædicarem annũ placabilem dño, & diem vltionis Deo nr̃o: ¶ vt 3 consolarer oẽs lugentes. ¶ Vt ponerẽ lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio dñi ad glorificandum.

¶ Mat. 5. a. 5.

4 ¶ Et ędificabunt deserta a seculo, & ruinas B antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas dissipatas in generationem & ge- 5 nerationem. ¶ Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filij peregrinorũ, agricolæ 6 & vinitores vestri erunt. ¶ Vos aũt sacerdotes dñi vocabimini: Ministri Dei nostri dicetur vobis, fortitudinem Gentium comede- 7 tis, & in gloria earum superbietis. ¶ Pro con- C fusione vestra duplici & rubore laudabunt partem eorum: pp hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. 8 ¶ Quia ego dñs diligens iudicium, & odio habẽs rapinam in holocausto. & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum fe- 9 riam eis. ¶ Et scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dñs. 10 ¶ Gaudens gaudebo in dño, & exultabit a- D nima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus 11 suis. ¶ Sicut enim terra profert germen suũ, & sicut hortus semen suum germinat: sic dominus Deus germinabit iustitiã, & laudem coram vniuersis Gentibus.

¶ Sup. 58. d. 12.

CAPVT LXII.

1 A PRopter Sion non tacebo, & pp Ierusalẽ non quiescam donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas 2 accendatur. ¶ Et videbunt Gẽtes iustum tuum, & cuncti reges inclytũ tuũm: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os 3 dñi nominauit. ¶ Et eris corona gloriæ in manu dñi, & diadema regni in manu Dei 4 tui. ¶ Non vocaberis vltra Derelicta: & ter- B ra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocabitur Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur, quia complacuit dño in te: 5 & terra tua inhabitabitur. ¶ Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & 6 gaudebit super te Deus tuus. ¶ Super muros tuos Ierusalẽ cõstitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuũ nõ tacebũt. Qui remi- 7 niscimini dñi, ne taceatis, & ne detis silen- C tium ei, donec stabiliat, & donec ponat Ie- 8 rusalem laudem in terra. ¶ Iurauit dñs in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ, Si dedero triticum tuũ vltra cibum inimicis tuis: & si biberint filij alieni vinum tuũ 9 in quo laborant. ¶ Quia qui congregabunt illud, comedent, & laudabunt dominum: & qui comportant illud, bibent in atrijs san- 10 ctis meis. ¶ Transite, transite per portas, D præparate viã populo, planũ facite iter, & eligite lapides, & eleuate signũ ad Populos.

nominabit 6.

inhabitabitur 2.

¶ Sup. 57. c. 13.

11 ¶ ‖ Ecce dominus auditum fecit in extremis terræ, ‖ dicite filiæ Sion, Ecce saluator tuus venit: ecce merces eius cum eo, & opus eius 12 coram illo. ¶ Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à domino Tu autem vocaberis, Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

‖ Mat. 21. a.5. Zach. 9. b.9.

CAPVT LXIII.

1 A Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua, gradiens i multitudine fortitudinis suę? Ego qui loquor iustitiam, & 2 propugnator sum ad saluandū ¶ ‖ Quare ergo rubrū est indumentum tuū, & vestimen-3 ta tua sicut calcantium in torculari? ¶ Torcular calcaui solus, & de Gentibus non est vir mecū: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorū super vestimenta mea, & oīa indumen-4 ta mea inqnaui. ¶ ‖ Dies .n. vltionis in corde 5 meo, annus retributionis mex venit. ¶ Circūspexi, & nō erat auxiliator: quę siui, & nō fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachiū meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est 6 mihi. ¶ Et cōculcaui populos in furore meo, B & inebriaui eos in indignatione mea, & de-7 traxi in terrā virtutem eorū ¶ Miserationum dñi recordabor, laudē dñi super oībus quæ reddidit nobis dñs, & super multitudinem bonorum domui Israël, quæ largitus est eis secundùm indulgentiā suam, & secundùm 8 multitudinē misericordiarum suarū. ¶ Et dixit: Verumtamen populus meus est, filij non 9 negātes: & factus est eis saluator. ¶ In oī tribulatione eorū non est tribulatus, & ange-C lus faciei eius saluauit eos: in dilectione sua, & in indulgētia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cūctis diebus secu-10 li. ¶ Ipsi aūt ad iracundiā prouocauerunt, & afflixerunt spiritū sancti eius: & conuersus 11 est eis in inimicū, & ipse debellauit eos. ¶ Et recordatus est dierū seculi Moysi, & populi sui: Vbi est qui ‖ eduxit eos de mari cū pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit in me-12 dio eius spiritum sancti sui? ¶ Qui eduxit ad dexterā Moysen brachio maiestatis suæ: qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen 13 sempiternum. ¶ Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem. 14 ¶ Quasi animal in cāpo descendens spiritus dñi ductor eius fuit: sic adduxisti populum 15 tuum vt faceres tibi nomen gloriæ. ¶ ‖ Attende de cęlo, & vide de habitaculo sancto tuo D & gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, & fortitudo tuā, multitudo viscerum tuorū, & miserationum tuarum? super me continuerunt 16 se. ¶ Tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu domine pater noster, redemptor noster, à seculo no-17 mē tuum. ¶ Quare errare nos fecisti dñe de vijs tuis: indurasti cor nostrū, ne timeremus te? cōuertere propter seruos tuos, tribus hæ-

‖ Apo. 19. c.13.
‖ Sup. 34. b.8. redēptionis 12.
sanctū 3. −15.
‖ Exo. 14. g.29.
‖ Deu. 26. c.15. Esr. 2. d. 16. * folio.

18 reditatis tuæ. ¶ Quasi nihilū possederunt populum sanctū tuū: hostes nřī cōculcauerunt 19 sanctificationem tuam: ¶ Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neq; inuocaretur nomen tuum super nos.

CAPVT LXIIII.

1 A Vtinam dirumperes cęlos, & descenderes: a facie tua montes 2 defluerent. ¶ Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderēt igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarētur. 3 ¶ Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & a facie tua mōtes defluxerūt. 4 ¶ ‖ A seculo non audierūt, neq; auribus percceperūt: oculus nō vidit Deus absq; te, q̄ p̄-5 parasti expectantibus te ¶ Occurristi lætanti, B & facienti iustitiā. in vijs tuis recordabunt tui: ecce, tu iratus es, & peccauimus: in ip-6 sis fuimus semper, & saluabimur. ¶ Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus mēstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi foliū vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. 7 ¶ Non est qui inuocet nomen tuum: qui cō-C surgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis 8 nostræ ¶ Et nunc domine pater noster es tu, nos vero lutum: & fictor noster es tu, & ope-9 ra manuū tuarum omnes nos. ¶ ‖ Ne irascaris domine satis, & ne vltra memineris iniquitatis nostræ: ecce, respice, populus tuus 10 oēs nos. ¶ Ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desola-11 ta est. ¶ Domus sanctificationis nostræ & glo-D riæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri facta est in exustionem ignis, & omnia desi-12 derabilia nostra versa sunt in ruinas. ¶ Nunquid super his continebis te domine, tacebis & affliges nos vehementer?

‖ 1. Cor. 2. b.9.
immūdi.
‖ Psal. 8. b.8. −1.

CAPVT LXV.

1 A Qvæsierunt me, qui ante non interrogabant, inuenerunt qui non quæsierunt me, dixi: Ecce ego, ecce ego, ad Gentem quæ 2 non inuocabat nomen meū ¶ Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitatio-3 nes suas. ¶ Populus qui ad iracundiam prouocat me ante faciem meā semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres: 4 ¶ qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedūt carnem 5 suillā, & ius prophanū in vasis eorum. ¶ Qui dicunt, Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erūt in fu-6 rore meo, ignis ardēs tota die. ¶ Ecce scriptū est corā me: nō tacebo, sed reddā & retribuā 7 in sinum eorū iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul dicit dñs, qui sacrificauerunt super mōtes, & super colles exprobrauerūt mihi, & remetiar opus eorū 8 primum in sinu eorū. ¶ Hæc dicit dominus:

‖ Rom. 10. d.20.

B Quomodo si inueniatur granũ in botro, & dicatur, Ne dissipes illud, quĩ benedictio est: sic faciam propter seruos meos, vt non di-
9 sperdam totum. ¶Et educã de Iacob semen, & de Iuda possidentẽ montes meos: & hęre-ditabunt eam electi mei, & serui mei habi-
10 tabunt ibi. ¶Et erunt cãpestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum
11 populo meo qui requisierunt me. ¶Et vos qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis
12 fortunæ mensam, & libatis super eam: ¶Numerabo vos in gladio, & omnes in cęde corruetis: ¶pro eo quod vocaui, & non respondistis: locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in oculis meis: & quæ nolui
13 elegistis. ¶Propter hoc hæc dicit dominus Deus: Ecce, serui mei comedent, & vos esurietis: ecce, serui mei bibent, & vos sitietis.
14 ¶Ecce serui mei lætabuntur, & vos confun-
C demini: ¶Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlula-
15 bitis. ¶Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te dñs Deus, & seruos suos vocabit nomine alio.
16 ¶In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen: quia obliuioni traditæ sunt angustiæ priores, & quia abscon-
17 ditæ sunt ab oculis nostris. ¶Ecce enim ego creo cęlos nouos & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent
18 super cor. ¶Sed gaudebitis & exultabitis vsque in sempiternum in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationẽ,
19 & populũ eius gaudium. ¶Et exultabo in Ierusalẽ, & gaudebo in populo meo, & nõ audietur in eo vltra vox fletus & vox clamoris.
20 ¶Non erit ibi amplius infans dierũ, & senex
D qui nõ impleat dies suos, quĩ puer centum annorũ morietur, & peccator cẽtũ annorũ
21 maledictus erit. ¶Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabũt vineas, & comedẽt
22 fructus earũ. ¶Non ædificabunt, & alius habitabit: nõ plantabũt, & alius comedet: secũdum.n. dies ligni, erunt dies populi mei, &
23 opera manuũ eorum inueterabunt ¶electi mei. Non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum dñi est, & nepotes eorum cum eis.
24 ¶Eritq; antequam clament, ego exaudiam:
25 adhuc illis loquentibus, ego audiam. ¶Lupus & agnus pascentur simul, & leo & bos comedent paleas, & serpenti puluis panis eius: non nocebunt, neq; occident in omni monte sancto meo, dicit dominus.

CAPVT LXVI.

1 Hæc dicit dominus: ¶Cęlum sedes mea,
A terra aũt scabellum pedum meorum: quæ est ista domus quam ædificabitis mihi?
2 & quis est iste locus quietis meæ? ¶Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit dñs. ad quem aũt respiciam, nisi ad pauperculũ, & contritũ spiritu, & trementem
3 sermones meos? ¶Qui immolat bouẽ, quasi qui interficiat virum. qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem. qui offert oblationẽ quasi q sanguinẽ suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat
B idolo. Hæc oĩa elegerunt in vijs suis, & in abominationibus suis anima eorum dele-
4 ctata est. ¶Vnde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducã eis: quia ¶vocaui, & non erat qui rñderet: locutus sum, & non audierũt: feceruntq; malum in o-
5 culis meis, & quæ nolui elegerũt. ¶Audite verbum dñi, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abijcientes propter nomen meum: glorificetur dñs, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autẽ
6 confundentur. ¶Vox populi de ciuitate, vox de templo, vox domini reddentis retri-
7 butionem inimicis suis. ¶Antequàm partu-
C riret, peperit: antequam veniret partus e-
8 ius, peperit masculum. ¶Quis audiuit vnquam tale? & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit
9 Sion filios suos? ¶Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationẽ cęteris tribuo,
10 sterilis ero, ait dominus Deus tuus? ¶Lætamini cũ Ierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eã: gaudete cum ea gaudio vni-
11 uersi qui lugetis super eã, ¶vt sugatis, & repleamini ab hubere consolationis eius: vt mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda
12 gloria eius. ¶Quia hæc dicit dominus: Ecce
D ego declinabo super eam quasi fluuiũ pacis & quasi torrentem inundantem gloriã Gentium, quam sugetis: ad hubera portabimini,
13 & super genua blandientur vobis. ¶Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consola-
14 bor vos. & in Ierusalem consolabimini. ¶Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscẽt manus domini seruis eius, & indignabitur
15 inimicis suis. ¶Quia ecce dominus in igne
E veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis:
16 ¶quia in igne dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur in-
17 terfecti a domino. ¶Qui sanctificabantur, & mundos se putabãt in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem & murem: simul
18 consumentur, dicit dominus. ¶Ego aũt ope-
F ra eorum, & cogitationes eorum: venio vt cõgregem cũ omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriam meam.
19 ¶Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint, ad Gentes in mare, in

Marginal notes: ¶Prou. 1. c. 24. Ier. 7. c. 13. Inf. 66. b. 3. — ¶Inf. 66. g. 22. Apo. 21. a. 1. — ¶Psal. 31. b. 5. Sup. 11. b. 6. — ¶Act. 7. f. 49. — ¶Prou. 1. c. 24. Ier. 7. c. 13. Sup. 65. b. 12. — fremitus. — vnam

Aphricam, & Lybiam tenentes sagittam: in Italiam & Græciã, ad insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annunciabunt gloriam 20 meam Gentibus, ♀ & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donũ dño, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit dominus. quomodo si inferant filij Israël munus in vase mundo 21 in domum domini. ♀ Et assumam ex eis in 22 sacerdotes, & Leuitas, dicit dñs. ♀ ‖ Quia sicut G cœli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit dominus: sic stabit se-23 men vestrum, & nomen vestrum. ♀ Et erit mensis ex mense, & sabbathũ ex sabbatho: veniet oĩs caro vt adoret coram facie mea, 24 dicit dominus. ♀ Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me. ‖ vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

‖ Sup. 65. c. 17. Apo. 21. a. 1.

‖ Mar. 9. g. 44.

PROPHETIA IEREMIAE.

Hieronymi in Ieremiam, Præfatio.

IEREMIAS propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos, Isaiæ & Oseæ, & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum CHRISTI ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatẽ vrbis atq; Iudeæ, non solùm spiritu, sed & oculis carnis intuitus est: Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant, iam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantùm, & in Ben-iamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensura metri, versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro omnibus maledicta ab æmulis præstolantes: quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior, quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErba Ieremiæ, filij Helciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra 2 Ben-iamin. ♀ Quod factum est verbum domini ad eum in diebus Iosiæ, filij Amon, regis Iuda, in tertiodecimo anno regni eius: 3 ♀ Et factum est in diebus Ioacim filij Iosiæ,

regis Iuda, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedeciæ, filij Iosiæ, regis Iuda, vsq; ad transmigrationem Ierusalem in mense quinto. 4 ¶ Et factum est verbum Domini 5 ad me, dicens: ¶ Priusquam te formarem in B vtero, noui te: & antequàm exires de vulua sanctificaui te & prophetam in Gentibus 6 dedi te. ¶ Et dixi: A, a, a, Domine Deus: ecce 7 nescio loqui: quia puer ego sum. ¶ Et dixit Dñs ad me: Noli dicere, Puer sum: quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & vniuersa quæcunque mandauero tibi, loqueris. 8 ¶ Ne timeas a facie eorum: quia tecum ego sum, vt 9 eruam te, dicit Dñs. ¶ Et misit Dñs manum suã; & tetigit os meũ: & dixit Dñs ad me: 10 ‖ ecce, dedi verba mea in ore tuo: ¶ ecce constitui te hodie super gentes, & super regna: vt euellas, & destruas, & disperdas; & dissipes, & ædifices & plantes. 11 ¶ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego vi12deo. ¶ Et dixit dominus ad me: Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo vt faciã 13 illud. ¶ Et factum est verbum domini secun- C do ad me, dicẽs: Quid tu vides? Et dixi, Ollam succensam ego video, & faciem eius à 14 facie Aquilonis. ¶ Et dixit Dominus ad me: ‖ Ab Aquilone pandetur* malum super oẽs 15 habitatores terræ. ¶ quia ecce ego conuocabo omnes cognationes regnorũ Aquilonis ait Dñs: & venient, & ponent vnusquisq; solium suum in introitu portarũ Ierusalem, & super omnes muros eius in circuitu, & su16per vniuersas vrbes Iuda. ¶ Et loquar iudicia mea cum eis super oẽm malitiam eorum D qui dereliquerunt me, & libauerunt dijs alienis, & adorauerunt opus manuũ suarũ. 17 ¶ Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi: Ne formides à facie eorum: nec n. timere te faciẽ vultum eorum. 18 ¶ Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitã, & in colũnam ferream, & in murum æreũ super omnem terram regibus Iuda, principibus eius, 19 & sacerdotibus, & * populo terræ. ¶ Et bella bunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te.

Isa. 51. c. 16. 19. g. 21.
‖ Inf. 18. a. 7.
‖ Inf. 4. b. 5. 25. b. 9.
* omne.
‖ Inf. 6. g. 27. 15. d 20.
*omni.

CAPVT II.

1 A 2 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Vade & clama in auribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit dominus, Recordatus sum tui miserans adolescẽtiã tuã, & charitatẽ despõsationis tuę, quando secuta es me in deserto, in terra, quæ nõ 3 seminatur: ¶ Sãctus Israël Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant eũ, delinquunt: mala venient super eos, dicit Domi4nus. ¶ Audite verbũ domini domus Iacob, 5 & omnes cognationes dom⁹ Israël. ¶ hæc dicit dominus: ‖ Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt se à me, & ambulauerũt post vanitatem, & vani 6 facti sunt? ¶ Et nõ dixerunt: Vbi est Dñs qui ascendere nos fecit de terra Ægypti: qui B traduxit nos per desertum, per terrã inhabitabilem & inuiam, per terrã sitis & imaginem mortis, per terram in qua non ambu7lauit vir neq; habitauit homo? ¶ Et induxi vos in terrã Carmeli, vt comederetis fructũ eius & optima illius: & ingressi contaminastis terrã meã, & hæreditatẽ meã polluistis 8 in abominationẽ. ¶ Sacerdotes non dixerũt: Vbi est Dñs? & tenentes legem, nescierunt me: & pastores præuaricati sunt in me: & prophetæ prophetauerũt in Baal, & idola se9cuti sunt. ¶ Propterea adhuc iudicio conten- C dã vobiscũ, ait dñs: & cũ filijs vestris discep10tabo. ¶ Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factũ est huiuscemo11di. ¶ Si mutauit gens deos suos, & certè ipsi non sunt dij: populus vero meus mutauit 12 gloriã suã ĩ idolũ. ¶ Obstupescite cœli super hoc, & portæ desolamini vehementer, dicit 13 dominus. ¶ Duo enim mala fecit populus meus. ¶ Me dereliquerunt fontẽ aquæ viuæ, & foderũt sibi cisternas: cisternas dissipatas, 14 quæ continere nõ valent aquas. ¶ Nunquid seruus est Israël, aut vernaculus? quare ergo 15 factus est in prędam? ¶ Super eum rugierunt leones, & dederunt vocẽ suã, posuerũt terrã eius in solitudinẽ: ciuitates eius exustę sunt, 16 & non est qui habitet in eis. ¶ Filij quoque Memepheos & Taphnes cõstuprauerunt te 17 vsq; ad verticẽ. ¶ Nunquid non istud factum D est tibi, quia dereliquisti dñm Deum tuũ eo 18 tpe quo ducebat te per viam? ¶ Et nũc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquã turbidam? & quid tibi cum via Assyriorũ, vt bi19bas aquã fluminis? ¶ Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum & amarũ est reliquisse te dominum Deum tuũ, & nõ esse timorem mei apud te: dicit dominus Deus exercituum. 20 ¶ A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non seruiam. ‖ In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. 21 ¶ Ego aũt plantaui te vineam electam, omne semen verum: quõ ergo cõuersa es mihi in 22 prauum vinea aliena? ¶ Si laueris te nitro & multiplicaueris tibi herbam borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit 23 dominus Deus. ¶ Quomodo dicis, Non sum polluta, post Baalim non ambulaui? vide vias tuas in conualle, scito quid feceris: cursor 24 leuis explicãs vias suas. ¶ Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus auertet eam: oẽs qui quęrunt eam, non deficient: in mẽstruis 25 eius inuenient eam. ¶ Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti. Desperaui, nequaquã faciã: adamaui quip-

‖ Mich. 6. a. 4.
—8.
Inf. 3. b. 6. Isa. 5. a. 1. ‖ Mat. 21. d. 33.

pe

26 pe alienos,& post eos ambulabo. ¶ Quomo-
F do confunditur fur quando deprehēditur,
sic cōfusi sunt domus Israël, ipsi & reges eo-
rū, principes & sacerdotes, & prophetæ eo-
27 rū, ¶ dicentes ligno, Pater meus es tu: & la-
pidi, Tu me genuisti. § verterunt ad me ter-
gū, & nō faciē: & in tēpore afflictionis suæ
28 dicent, Surge, & libera nos. ¶ Vbi sunt dij tui
quos fecisti tibi? surgant & liberent te in tē-
pore afflictionis tuæ: secundū numerū quip
29 pe ciuitatū tuarū erant dij tui Iuda. ¶ § Quid
vultis mecum iudicio cōtendere? omnes de
30 reliquistis me, dicit Dominus. ¶ Frustra per-
cussi filios vestros, disciplinam non recepe-
runt: deuorauit gladius vester prophetas ve
31 stros, quasi leo vastator. ¶ generatio vestra.
G Videte verbum Domini: Nunqquid solitudo
factus sum Israëli, aut terra serotina? quare
ergo dixit populus meus, Recessimus, non
32 veniemus vltra ad te? ¶ Nunquid obliuiscē-
tur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ
pectoralis suæ? populus verò meus oblitus
33 est mei diebus innumeris. ¶ Quid niteris bo
nam ostendere viam tuam ad quęrendam
dilectionem, quæ insuper & malitias tuas
34 docuisti vias tuas, ¶ & in alis tuis inuentus
est sanguis animarum pauperum & inno-
centum? non in fossis inueni eos, sed in om
35 nibus quæ suprà memoraui. ¶ Et dixisti, Ab-
que peccato, & innocens ego sum: & pro-
pterea auertatur furor tuus a me. Ecce, ego
iudicio contendam tecum, eo quòd dixeris,
36 Non peccaui. ¶ Quàm vilis facta es nimis,
iterans vias tuas? & ab Aegypto confunde-
37 ris, sicut cōfusa es ab Assur. ¶ Nam & ab ista
egredieris, & manus tuæ erunt super caput
tuum: quoniam obtriuit Dominus confidē
tiam tuam, & nihil habebis prosperum.

Marginalia: § Inf. 32. f. 33. — § Inf. 11. c. 13.

CAPVT III.

1 A VVLGO dicitur, Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virū alterū, nūquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cū amatoribus multis, tamen reuertere ad
2 me, dicit Dominus. * ¶ Leua oculos tuos in directum, & vide vbi [b] non [b] prostrata sis: in vijs sedebas, expectans eos quasi latro in so litudine, & polluisti terrā in fornicationibus
3 tuis, & in malitijs tuis. ¶ Quam ob rem prohibitæ sunt stellæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis
4 facta est tibi, noluisti erubescere. ¶ Ergo saltē amodo voca me, Pater meus, dux virgini
5 tatis meæ tu es. ¶ Nunquid irascēris in per-
B petuum, aut perseuerabis in finem? Ecce,
6 locuta es & fecisti mala, & potuisti. ¶ Et dixit Dominus ad me in diebus Iosiæ regis. § Nūquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israël? abijt sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & for-
7 nicata est ibi. ¶ Et dixi, cum fecisset hæc oīa, Ad me reuertere, & nō est reuersa. Et vidit
8 præuaricatrix soror eius Iuda, quia, pro eo q mœchata esset auersatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellū repudij: & non timuit præuaricatrix Iuda soror eius, sed
9 abijt, & fornicata est etiā ipsa. ¶ Et facilitate
C fornicationis suæ cōtaminauit terrā, & mę-
10 chata est cū lapide & ligno. ¶ Et in oībus his nō est reuersa ad me pūaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait
11 Dñs. ¶ Et dixit Dominus ad me: Iustificauit animam suam auersatrix Israel, comparatio-
12 ne præuaricatricis Iudæ. ¶ Vade & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Reuertere auersatrix Israël, ait Dñs, & non
D auertam faciem meā a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dñs: & non irascar in perpe-
13 tuum. ¶ Veruntamen scito iniquitatē tuam, quia in Dñm Deum tuum præuaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocē meam nō audisti, ait
14 Dñs. ¶ Conuertimini filij reuertentes, dicit Dñs: quia ego vir vester, & assumā vos vnū de ciuitate & duos de cognatione, & intro-
15 ducam vos in Sion. ¶ Et dabo vobis pastores iuxta cor meū, & pascent vos scientia & do-
16 ctrina. ¶ Cumq; multiplicati fueritis, & cre-
E ueritis in terra in diebus illis, ait Dñs: non dicent vltrà, Arca testamenti Domini: neq; ascendet super cor, neque recordabuntur il-
17 lius, nec visitabitur, nec fiet vltrà. ¶ In tpe illo vocabunt Ierusalem, Solium Domini: & cōgregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Dñi in Ierusalem, & non ambula-
18 bunt post prauitatem cordis sui pessimi. ¶ In diebus illis ibit domus Iuda ad domū Israël, & venient simul de terra Aquilonis ad ter-
19 ram quam dedi patribus vestris. ¶ Ego autē dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuā tibi terram desiderabilem, hæreditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrē
F vocabis me, & post me ingredi nō cessabis.
20 ¶ Sed quo modo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Is-
21 raël, dicit Dominus. ¶ Vox in vijs audita est, ploratus & vlulatus filiorum Israël: quoniā iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt
22 Dñi Dei sui. ¶ Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus
23 noster. ¶ Verè mendaces erant colles, & mul-
G titudo montium: verè in Domino Deo no-
24 ster salus Israel. ¶ Confusio comēdet laborē patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum & armenta eorum, filios eo-
25 rum & filias eorum. ¶ Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra vsque ad diem hanc: & non audiuimus vocem Domini Dei nostri.

Marginalia: * & ego sum suscipiam te 15. — [b] minime 9. — § Sup. 2. d. 20.

CAPVT IIII.

1 SI reuerteris[b] Israël, ait dñs, ad me conuertere: si abstuleris offendicula tua a facie 2 mea, non commoueberis. Et iurabis, Viuit dñs, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum Gentes, ipsumq; laudabunt 3 Hæc enim dicit dñs viro Iuda, & *Ierusalem: Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: 4 circũcidimini dño, & auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat: propter malitiam cogitationum vestrarum 5 Annũciate in Iuda, & in Ierusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite, Cõgregamini, & ingrediamur ciuitates munitas, 6 leuate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam 7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem: ciuitates tuæ vastabuntur, remanẽtes 8 absq; habitatore Super hoc accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia nõ est auersa ira furoris dñi à[b] vobis. 9 Et erit in die illa, dicit dñs, Peribit cor regis, & cor principũ: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ 10 consternabunt. Et dixi: Heu, heu, heu dñe Deus, ergo ne decepisti populũ istum & Ierusalẽ, dicens, Pax erit vobis: & ecce peruẽnit gladius vsq; ad animam? 11 In tẽpore illo dicetur populo huic & Ierusalem, Ventus vrẽs in vijs quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum 12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego *loquar iudicia mea cum eis. 13 Ecce, quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus eius: velociores aquilis equi illius: 14 væ nobis, qm̃ vastati sumus. Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? 15 Vox enim annunciantis à Dan, & notũ facientis idolum de monte Ephraim 16 [b]Concitate Gentes, Ecce auditum est, in Ierusalẽ custodes venire de terra longinqua, & dare 17 super ciuitates Iuda vocem suã. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam prouocauit, dicit dñs. 18 Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, 19 quia tetigit cor tuum. Ventrem meũ, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, qm̃ vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij. 20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meæ. 21 Vsquequo videbo fugientem, audiam vocem buccinæ? 22 Quia stultus populus meus me non cognouit: filij insipientes sunt & vecordes: sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierũt. 23 Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cęlos, & non 24 erat lux eis. Vidi montes, & ecce mouebantur: & omnes colles conturbati sunt. 25 Intuitus sum, & non erat homo: & omne 26 volatile cœli recessit. Aspexi, & ecce Carmelus desertus: & omnes vrbes eius destructæ sunt à facie domini, & à facie iræ furoris eius. 27 Hæc enim dicit dñs: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem 28 non faciam. Lugebit terra, & mœrebunt cœli desuper: eo quòd locutus sum: cogitaui, & non pœnituit me, nec auersus sum ab 29 eo. A voce equitis, & mittentis sagittam fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo. 30 Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos: frustrà componeris, contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent. 31 Vocem enim quasi parturientis audiui, angustias vt puerperæ. Vox filiæ Sion[b] inter morientes, expandentesque manus suas: væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

[b] conuerteris 16. — *habitatori. — Osee 10. c.12. — Sup.1.c.14. — Inf.59.b.9. — [b] nobis 7. — * sed. — [b] Dicite Gentibus. — Sap.1.a.3.b.5. — [b] inter morientis expandentisque 2.

CAPVT V.

1 Circuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærẽtem fidem, & propitius 2 ero ei. Quòd si etiam, Viuit dñs, dixerint; 3 & hoc falsò iurabunt. Dñe oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra 4 petram, & noluerunt reuerti Ego aũt dixi, Forsitan pauperes sunt & stulti ignorantes 5 viam dñi, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam domini, iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ru-6 perũt vincula. Idcirco percussit eos leo de sylua, lupus ad vesperã vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum: omnis qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatæ sunt præuaricationes eorum, confor-7 tatæ sunt auersiones eorũ. Super quo propitius tibi esse potero? filij tui dereliquerũt me, & iurant in his qui nõ sunt dij: saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo mere-8 tricis luxuriabantur. Equi amatores *, & emissarij facti sunt: vnusquisque ad vxo-9 rem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus: & in 10 gente tali non vlciscetur anima mea? Ascendite muros eius, & dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagi-11 nes eius, quia non sunt domini. Præuaricatione enim præuaricata est in me domus Is-

* in feminas. — Ezec.22.b.11. — Inf.9.c.9.

raël,

12 raci, & domus Iuda, ait dñs. Negauerunt dñm, & dixerunt. Nō est ipse: neque veniet super nos malū: & gladiū & famē non videbimus. 13 Prophetæ fuerūt in vētum locuti & rñsum non fuit in eis: hæc ergo euenient illis. 14 Hæc dicit dñs Deus exercituum. Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignē, & populū istum ligna, & vorabit eos. 15 Ecce ego aducam super vos gentem de longinquo domus Israël, ait D dñs, gentē robustā, gentē antiquā, gentē cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid 16 loquatur. Pharetra eius quasi sepulchrum 17 patens, vniuersi fortes. Et comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armēta tua: comedet vineā tuā & ficum tuū: & conteret vrbes munitas tuas, in quibus 18 tu habes fiduciam, gladio. Veruntamen in E diebus illis, ait dñs, non faciam vos in con- 19 summationem. ‖ Quod si dixeritis: Quare fecit nobis dñs Deus noster hæc oīa? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & seruistis Deo alieno in terra vestra: sic seruieris alie- 20 nis in terra non vestra. Annunciate hoc domui Iacob, & auditum facite in Iuda, di- 21 centes. Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis, & au- 22 res, & non auditis. Me ergo non timebitis, ait dñs: & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod nō præteribit: & cōmo- F uebuntur, & non poterunt: & intumescent 23 fluctus eius, & non transibunt illud: populo autem huic factum est cor incredulum 24 & exasperās, & recesserunt, & abierunt. Et non dixerunt in corde suo: Metuamus dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custo- 25 dientem nobis. Iniquitates vestræ declinauerunt hæc, & peccata vestra prohibue- 26 runt bonū à vobis. Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponētes & pedicas ad capien- 27 dos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorū plena dolo: ideo magnificati 28 sunt & ditati. Incrassati sunt & impingua- G ti, & præterierunt sermones meos pessimè. ‖ Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerūt, & iudiciū pauperum 29 nō iudicauerunt. Nunquid sup his non visitabo, dicit dñs? aut super gentē huiuscemodi nō vlciscetur anima mea? 30 Stupor & 31 mirabilia facta sunt in terra: prophetæ pro- 32 phetabant mendaciū, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

Inf. 14. b. 13. 27. d. 17. —7. —5. Infr. 16. b. 10. nostra. nostra. nobis 16. Isa. 1. f. 24. Zach. 7. c. 10. —3.

CAPVT VI.

1 A CONfortamini filij Beniamin in medio Ierusalē, & in Thecua clāgite buccina, & super Bethācherē leuate vexillū: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio 2 magna. Speciosæ & delicatæ assimilaui fi- 3 liam Sion: Ad eam venient pastores, & greges eorū, fixerunt in ea tētoria in circuitu: pascet vnusquisq; eos qui sub manu sua sūt. 4 Sanctificate super eam bellū: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt vm- 5 bræ vesperi. Surgite, & ascendamus in no- 6 cte, & dissipemus domos eius. Quia hæc B dicit dñs exercituum, Cædite lignum eius, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitationis: omnis calumnia in 7 medio eius. Sicut frigidam facit cisterna aquam suā, sic frigidam fecit malitiā suam: iniquitas & vastitas audiē in ea coram me 8 semper infirmitas & plaga. Erudire Ierusalē, ne fortè recedat anima mea a te, ne fortè ponam te desertam terram inhabitabilē. 9 Hæc dicit dñs exercituum: Vsque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israël, conuerte manū tuam, quasi vindemia- 10 tor ad cartallum. Cui loquar? & quē contestabor, vt audiat? ecce, incircuncisæ aures C eorum, & audire nō possunt: ecce verbum dñi factum est eis in opprobrium, & nō su- 11 scipient illud. Idcirco furore dñi plenus sum, laboraui sustinens: effunde super paruulum foris, & super consilium iuuenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex 12 cum pleno dierum. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes 13 terram, dicit dñs. ‖ A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & à propheta vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt 14 dolum: Et curabant contritionem filij po- D puli mei cum ignominia dicentes: Pax, pax: 15 & non erat pax. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione nō sunt confusi, & erubescere nescierūt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tpe 16 visitationis suæ corruent, dicit dñs. Hæc dicit dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: ‖ & inuenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: 17 non ambulabimus. Et constitui super vos E speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixe- 18 runt: Non audiemus. Ideo audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciā 19 eis. Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt: & legē 20 meam proiecerunt. Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaue olentem de terra longinqua? holocaustomata vestra nō sunt accepta, & victimæ vestræ non pla- 21 cuerunt mihi. Propterea hæc dicit Do- F minus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filij simul, vicinus & proximus, & peribunt.

‖ Isa. 56. c. 11. Ios. 8. c. 10. ‖ Mat. 11. d. 26. ‖ Isa. 1. c 11.

22 ¶ Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna cōsurget 23 à finibus terræ: ¶ Sagittam & scutū arripiet: crudelis est, & nō miserebitur: vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascēdēt præparati quasi vir ad prælium aduersum te fi- 24 lia Sion: ¶ Audiuimus famam eius, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehen- 25 dit nos, dolores vt parturientē. ¶ Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniā 26 gladius inimici pauor in circuitu. ¶ Filia po- G puli mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repentè veniet vastator su- 27 per [a] nos. ¶ Probatorem dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam 28 eorū. ¶ Omnes isti principes declinātes, ambulantes fraudulenter, * æs & ferrum: vni- 29 uersi corrupti sunt. ¶ Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum: frustrà conflauit conflator: malitiæ enim eorū nō sunt consumptæ. ¶ Argentum reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit.

*[a] vos. Sup. 1. d. 18. Inf. 15. d. 20. * vt 6.*

CAPVT VII.

1 VErbum quod factum est ad Ie- A remiam a Dño, dicens: ¶ Sta in 2 porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbū Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has vt ado- 3 retis Dominum. ¶ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: ‖ Bonas facite vias vestras & studia vestra: & habitabo vobiscum 4 in loco isto. ¶ Nolite confidere in verbis mēdacij, dicentes: Templum Domini, templū 5 Domini, templum Domini est. ¶ Quoniam si * bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis iudiciū inter virum & pro- 6 ximum eius: ¶ aduenæ & pupillo & viduæ nō feceritis calumniā, nec sanguinē innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaueritis in malum vo- 7 bismetipsis: ¶ habitabo vobiscum in loco B isto, in terra quam dedi patribus vestris à 8 seculo & vsq; in seculum. ¶ Ecce, vos confiditis vobis in sermonibus mendacij, quæ non 9 proderunt vobis: furari, occidere, ¶ adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, & ire 10 post deos alienos quos ignoratis. ¶ Et venistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meū, & dixistis: Liberati sumus, eo quòd fecerimus oēs abominationes istas. ¶ ‖ Nunquid ergo spelunca la- 11 C tronum facta est domus ista, in qua inuocatū est nomen meum in oculis vestris? ego 12 sum, ego vidi, dicit Dominus. ¶ Ite ad locū meum in Silo, vbi habitauit nomē meum à principio: & videte quæ fecerim ei ꝓpter 13 malitiam populi mei Israël. ¶ Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè consurgēs & loquēs, & nō audistis: ‖ & vocaui vos & nō re- 14 spōdistis: ¶ Faciam domui huic in qua inuocatū est nomē meum, & in qua vos habetis fiduciā: & in loco quem dedi vobis, & pa- 15 tribus vestris, ‖ sicut feci Silo. ¶ Et proijciam vos a facie mea, sicut proieci oēs fratres ve- 16 stros vniuersum semen Ephraim. ¶ ‖ Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudē & orationē, & non obsi- 17 stas mihi: quia nō exaudiā te. ¶ Nonne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & 18 in plateis Ierusalem? ‖ ¶ Filij colligunt ligna, D & patres succēdūt ignē, & mulieres cōspergunt adipē, vt faciāt placētas reginæ cœli, & libent dijs alienis, & me ad iracundiam 19 ꝓuocent. ¶ Nūquid me ad iracundiā prouocant, dicit Dñs? nonne semetipsos in confu- 20 sionē vultus sui? ¶ Ideò hęc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea cōflatur super locū istū, super viros, & sup iumēta, & super lignū regionis, & super fru- 21 ges terræ, & succēdet, & nō extinguet. ¶ Hæc dicit Dñs exercituū Deus Israel: Holocau- E stomata vestra addite victimis vestris, & co- 22 medite carnes. ¶ Quia nō sum locutus cum patribus vestris, & nō præcepi eis ī die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de verbo holo- 23 caustomatum, & victimarum. ¶ Sed hoc verbū præcepi eis, dicens: Audite vocem meā, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quā mandaui 24 vobis, vt bene sit vobis. ¶ Et non audierunt, nec inclinauerunt aurē suam: sed abierunt in [b] voluptatibus & in prauitate cordis sui mali: factiq; sunt retrorsum, & nō in antè, 25 ¶ à die, qua egressi sunt patres eorū de Terra F Ægypti, vsq; ad diem hanc. Et misi ad vos oēs seruos meos prophetas per diē, consur- 26 gens diluculo, & mittēs. ¶ Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicē suam: ‖ & peius operati 27 sunt quàm patres eorū. ¶ Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te, & vo- 28 cabis eos, & nō respōdebunt tibi. ¶ Et dices ad eos: Hæc est gens quæ non audiuit vocē Domini Dei sui, nec recepit disciplinā: pe- 29 rijt fides, & ablata est de ore eorum. ¶ Tonde capillum tuum & proijce, & sume in directum planctū: quia proiecit Dñs, & reli- 30 quit generationē furoris sui, ¶ quia fecerunt filij Iuda malum in oculis meis, dicit Dñs. Posuerunt offendicula sua in domo in qua inuocatum est nomen meum, vt pollueren- 31 eā ¶ & ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filij Ennom: vt incenderent fi- G lios suos, & filias suas igni: quæ non præ- 32 cepi, nec cogitaui in corde meo. ¶ Ideo ecce dies uenient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth & vallis filij Ennom: sed vallis interfectionis: & sepe- 33 lient in Topheth, eo quòd non sit locus. ¶ Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cœli & bestijs terræ, & non erit

*Margin notes: ‖ Inf. 26. d. 15. — * benedixeritis. — ‖ Mat. 21. b. 13. Mar. 11. c. 17. Luc. 19. g. c. 46. — ‖ Prou. 1. c. 24. — ‖ Isai. 65. b. 11. — ‖ 1. Reg. 4. a. 2. b. 10. — ‖ Inf. 11. c. 14. 14. b. 11. — ‖ Infr. 44. d. 17. c. 19. — [b] voluntatibus 2. — ‖ Infr. 16. c. 12.*

qui

34 qui abigat. ‖ Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem vocē gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocē sponsæ: in desolatione enim erit terra.

Ezec. 26. b. 13.

CAPVT VIII.

1 A IN illo tēpore ait Dñs, eijcient ossa regis Iuda, & ossa principū eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarū, & ossa eorū, qui habitauerunt Ierusalē, de 2 sepulchris suis: Et expandent ea ad solem & lunam, & oēm militiā cœli quæ dilexerunt, & quibus seruierūt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierūt & adorauerunt: nō colligētur, & nō sepelientur. in sterquili3 niū super faciem terræ erunt. Et eligent magis mortē quàm vitā oēs qui residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis quę derelicta sunt ad quę eieci eos, 4 dicit Dñs exercituū. Et dices ad eos: Hęc dicit B Dñs Nunquid qui cadit non resurget? & 5 qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalē auersione contentiosa? Apprehenderunt mēda6 ciū, & noluerunt reuerti. Attēdi & auscultaui: nemo quod bonū est loquitur: nullus est qui agat pœnitentiā super peccato suo, C dicens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens 7 ad prelium. Miluus in cœlo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tēpus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudiciū Domini. 8 Quō dicitis, Sapiētes nos sumus, & lex Domini nobiscū est? vere mendacium opera9 tus est stylus mendax Scribarum. Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbū enim Domini proiecerunt, & sapientia 10 nulla est in eis. Propterea dabo mulieres eorū exteris, agros eorū hæredibus: quia mi D nimo vsq; ad maximū, omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotem, 11 cūcti faciunt mendaciū. Et sanabant cōtritionē filiæ populi mei ad ignominiā, dicen12 tes: Pax, pax: cum non esset pax. Confusi sunt, quia abominationē fecerut. quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruētes, in tēpore visitationis suæ corruēt, dicit Do13 minus. Congregans congregabo eos, ait E Dominus: non est vua in vitibus, & nō sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi 14 eis quæ prætergressa sunt. Quare sedemus? conuenite & ingrediamur ciuitatē munitā, & sileamus ibi: quia Dñs Deus noster silere F nos fecit, & potum dedit nobis aquam fel15 lis: peccauimus enim Domino. ‖ Expectauimus pacē, & non erat bonum: tēpus me16 delæ, & ecce formido. ‖ A Dan auditus est fremitus equorū eius: à voce hinnituū pugnatorum eius commota est omnis terra, & venerunt & deuorauerunt terram, & plenitudinē eius: vrbem & habitatores eius. 17 Quia ecce ego mittam vobis serpētes regulos, quibus nō est incantatio: & mordebūt 18 vos, ait Dominus. dolor meus super dolo19 rē, in me cor meum mœrens. Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longin G qua. Nunquid Dominus nō est in Sion: aut rex eius nō est in ea? Quare ergo me ad iracundiam cōcitauerunt in sculptilibus suis, 20 & in vanitatibus alienis? Transijt messis, 21 finita est æstas: & nos saluati nō sumus. Super contritione filiæ populi mei contritus sum & contristatus? stupor obtinuit me. 22 Nunquid resina nō est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

Isa. 56. b. 11.
Suprà 6. c. 13.
Inf. 14. d. 19.

CAPVT IX.

1 A QVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? 2 Quis dabit me in solitudine diuersorium viatorū, & derelinquā populum meum, & recedam ab eis? quia omnes 3 adulteri sunt, *cœtus præuaricatorum. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malū egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit Dominus. 4 Vnusquisq; se à proximo suo custodiat, & B in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplātans supplantabit, 5 & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatē nō loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, labo6 rauerunt. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: 7 Ecce ego conflabo & probabo eos. quid enim aliud faciā à facie filiæ populi mei? 8 Sagitta vulnerans lingua eorum, dolū loC cuta est. ‖ in ore suo pacem cum amico suo 9 loquitur, & occultè ponit ei insidias. Nunquid super his nō visitabo, dicit Dominus? aut in gentem huiusmodi non vlciscet ani10 ma mea? Super montes assumā fletum ac lamentū, & super speciosa deserti planctū: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertransiens: & non audierunt vocē possidentis: à volucre cęli vsque ad pecora, trās11 migrauerunt & recesserunt. Et dabo Ierusalē in aceruos arenæ, & cubilia draconū: & ciuitates Iudā dabo in desolationē, eo q 12 non sit habitator. Quis est vir sapiens qui D intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat, vt annunciet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, eo q nō 13 sit qui pertranseat? Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam quā dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non 14 ambulauerunt in ea: & abierunt post pra-

** & Psal. 37. a. 3*
Suprà 5. b. 9.

uitatem

uitatem cordis sui, & post Baalim, quod di-
15 dicerunt a patribus suis: ¶ Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: ‖ Ecce ego cibabo populum istum absynthio, &
16 potum dabo eis aquam fellis. ¶ Et disper-
E gam eos in gentibus, quas non nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos
17 gladium, donec consumantur. ¶ Hæc dicit Dominus exercituum*: Contemplamini & vocate lamentatrices, vt veniant: & ad eas quæ sapientes sunt, mittite & properent,
18 ¶ festinent. & assumant super nos lamentū: deducant oculi nostri lachrymas, & palpe-
19 bræ nostræ defluant aquis. ¶ Quia vox lamētationis audita est de Sion. Quomodo vastati sumus & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam[b] deiecta sunt
20 tabernacula nostra. ¶ Audite ergo mulieres
F verbum Domini: & [b] assumat auris vestra sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum: & vnaquæque proximam suam
21 planctum. ¶ quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere paruulos de foris, iuuenes de pla-
22 teis. ¶ Loquere: Hæc dicit Dominus, Et cadet morticinum hominis quasi stercus sup faciem regionis, & quasi fœnum post tergū
23 metentis, & nō est qui colligat. ¶ Hæc dicit Dominus: Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & nō glorietur diues in diuitijs suis.
24 ¶ sed in hoc glorietur qui gloriatur scire &
G nosse me: quia ego sum Dñs qui facio misericordiam & iudicium & iustitiā in terra.
25 hæc enim placent mihi ait Dñs. ¶ Ecce dies venient, dicit Dñs & visitabo super omnem
26 qui circuncisum habet præputium, ¶ super Ægyptum, & super Iudam, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comā, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israël incircuncisi sunt corde.

*Marginalia: ‖ Inf. 23. c. 15. — * Deus Israel 7. — b deserta. — b assumāt aures vestra. — ‖ 1. Cor. 1. d 31. 2. Cor. 10. d. 17.*

CAPVT X.

1 A Vdite verbum quod locutus est Dñs super vos domus Israel
2 ¶ Hæc dicit Dominus: Iuxta vias Gentium nolite discere: & à signis cœli nolite metuere,
3 quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ sunt: quia lignum de saltu præcidit
4 opus manus artificis in ascia. ¶ ‖ Argento & auro decorauit illud: clauis & malleis com-
5 pegit, vt non dissoluatur. ¶ In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent: nolite ergo timere ea, quia nec male
6 possunt facere, nec bene. ¶ ‖ Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum
7 nomen tuum in fortitudine. ¶ ‖ Quis non timebit te ô rex gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes gentem, & in vniuersis regnis eorum nullus est similis
8 tui ¶ Pariter insipientes, & fatui probabunt:
9 doctrina vanitatis eorū lignum est. ¶ Argen-
B tum inuolutū de Tharsis affertur, & aurū de Ophaz: opus artificis, & manus ærarij: hyacinthus & purpura indumentum eorū.
10 opus artificum vniuersa hæc. ¶ Dñs autem Deus verus est: ipse Deus viuens, & rex sempiternus, ab indignatione eius commouebitur terra: & non sustinebunt Gentes com-
11 minationē eius. ¶ Sic ergo dicetis eis: Dij q cœlos & terram non fecerunt, pereāt de ter-
12 ra, & de his quæ sub cœlos sunt. ¶ ‖ Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit
13 cœlos. ¶ Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cœlo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgura in pluuiam fa-
14 cit, & educit ventum de thesauris suis. ¶ Stul-
C tus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflauit, & non est spiri-
15 tus in eis. ¶ Vana sunt & opus risu dignum:
16 in tpe visitationis suæ peribunt. ¶ Non est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israël virga hæreditatis
17 eius: Dominus exercituū nomē illi. ¶ Congrega de terra confusionem tuam, quæ ha-
18 bitas in obsidione: ¶ quia hæc dicit Dñs: Ecce, ego longè proijciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos, vt non inue-
19 niantur. ¶ Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.
20 ¶ Tabernaculum meum vastatum est: om-
D nes funiculi mei dirupti sunt: filij mei exierunt à me, & non subsistunt: non est qui extendat vltra tentorium meū, & erigat pel-
21 les meas. ¶ Quia stulte egerunt pastores, & Dñm non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorū dispersus est.
22 ¶ Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda in solitudinem, & habitaculum dra-
23 conum. ¶ Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet, & diri-
24 gat gressus suos ¶ Corripe me Domine, veruntamen in iudicio: & non in furore tuo,
25 ne fortè ad nihilū redigas me. ¶ ‖ Effunde indignationem tuam super Gentes quæ non cognouerunt te, & super prouincias quę nomen tuum non inuocauerunt: quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eam, & consumpserunt illū, & decus eius dissipauerūt.

Marginalia: ‖ Sup. 13. c 11. 14. a. 8. — ‖ Mich. 7. d. 18. Apo. 15. b 14. — ‖ Gen. 3. a. 1. b. 9. Inf. 51 b. 15. — ‖ Ps. 134. b. 7. Inf. 51 b. 16. — ‖ Ps 6. a. 1. — ‖ Ps. 78. b. 6.

CAPVT XI.

1 V Erbum quod factum est à Dño
A ad Ieremiam, dicens: ¶ Audite
2 verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitato-
3 res Ierusalem, ¶ & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Maledictus
4 vir qui nō audierit verba pacti huius, ¶ quod

præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, & de fornace ferrea, dicēs: Audite vocē meam, & facite oïa q̄ præcipio vobis: & eritis mihi in populum, & ego ero
5 vobis in Deū. ¶ Vt suscitē iuramentum quod iuraui patribus vestris daturū me eis, terrā fluētē lacte, & melle, sicut est dies hæc. Et rñ
6 di, & dixi: Amē Dñe. ¶ Et dixit Dñs ad me: Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, dicens: Audite ver-
7 ba pacti huius, & facite illa: ¶ quia contesta-
B tus sum patres vestros in die qua eduxi eos de terra Ægypti, vsque ad diē hanc: mane consurgens cōtestatus sum, & dixi: Audite
8 vocē meā. ¶ & nō audierunt me, nec inclinauerunt aurē suā: sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali: & induxi super eos oïa verba pacti huius, quod p̄cepi vt fa-
9 cerent, & non fecerūt. ¶ Et dixit Dñs ad me: Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in
10 habitatoribus Ierusalem ¶ Reuersi sunt ad iniquitates patrū suorū priores, qui noluerunt audire verba mea, & hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent eis: irritū fecerunt domus Israel, & domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.
11 ¶ Quā ob rē hæc dicit Dñs: Ecce ego inducā super eos mala, de quibus exire non poterūt: & clamabunt ad me, & non exaudiam
12 eos. ¶ Et ibūt ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalē, & clamabūt ad [b]eos [l]quibus libant, & nō saluabūt eos in t̄pe afflictionis eorū.
13 ¶ ‖ Secundum numerū enim ciuitatum tua-
C rum erāt dij tui Iuda: & secundum numerum viarum* Ierusalem posuisti aras confu-
14 sionis, aras ad libandum Baalim. ¶ Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas p̄ eis laudem & orationem: quia nō exaudiā in tempore clamoris eorum ad me, in tem-
15 pore afflictionis eorum. ¶ Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? nunquid carnes sanctæ auferent à te ma-
16 litias tuas, in quibus gloriata es? ¶ Oliuam uberē, pulchrā, fructiferā, speciosam vocauit Dominus nomen tuū: ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, & combusta
17 sunt fruteta eius. ¶ Et Dominus exercituum qui plantauit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israel, & domus Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, li-
18 bantes Baalim. ¶ Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognoui: tu ostendisti mihi
19 studia eorum. ¶ Et ego quasi agnus mansue-
D tus, qui portatur ad victimam: & nō cognoui quia cogitauerunt super me consilia, dicentes [l] Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentiū, & nomē
20 eius non memoretur amplius. ¶ Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iustè, ‖ & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui causam meam.
21 ¶ Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini,
22 & non morieris in manibus nostris. ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercituū: Ecce, ego visitabo super eos, iuuenes morientur in gladio, filij eorum & filiæ eorum morien-
23 tur in fame. ¶ Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

[b] deos 4.
‖ Sup. 2. f. 28.
* tuarum.
‖ Sup. 7. c. 16. Inf. 14. b. 11.
[l] 5.
‖ Inf. 17. b. 10. 20. c. 12.

CAPVT XII.

1 A Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te. ‖ Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui præuaricātur,
2 & inique agunt? ¶ Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructū: prope es tu ori eorum, & longè a renibus eorū.
3 ¶ Et tu Domine nosti me, vidisti me & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregē ad victimā, & sanctifica eos in die oc-
4 cisionis. ¶ Vsquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiā habitantiū in ea? consumptum est animal, & volucre, quoniam dixerunt. Non videbit
5 nouissima nostra. ¶ Si cum peditibus currens
B laborasti: quō cōtendere poteris cum equis? cum autē in terra pacis securus fueris, quid
6 facies in superbia Iordanis? ¶ Nam & fratres tui & domus patris tui, etiam ipsi pugnauerunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce: ne credas eis, cum locu-
7 ti fuerint tibi bona. ¶ Reliqui domum meā, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manum inimicorū eius.
8 ¶ Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua: dedit contra me vocē, ideo odiui eam
9 ¶ Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totū? venite, congregamini oēs bestię terræ, properate ad de-
10 uorandum. ¶ Pastores multi demoliti sunt
C vineam meam, conculcauerunt partē meā, dederunt portionem meam desiderabilem
11 in desertum solitudinis. ¶ Posuerunt eam in dissipationem, luxitq; super me: desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est
12 qui recogitet corde. ¶ Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Dñi deuorabit ab extremo terræ vsq; ad extre-
13 mum eius: non est pax vniuersæ carni. ¶ Seminauerunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperūt, & non eis proderit: cōfundemini à fructibus vestris, propter irā
14 furoris Dñi. ¶ Hæc dicit Dñs aduersum om-
D nes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego euellam eos de terra sua, &
15 domum Iuda euellam de medio eorum. ¶ Et cum euulsero eos, conuertar, & miserebor eorum, & reducam eos, virū ad hæreditatem
16 suā, & virum in terram suam. ¶ Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in

‖ Iob. 21. a. 7. Habac. 1. a. 3.

nomine meo, Viuit dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei. 17 ¶Quòd si nõ audierint, euellam gentem illam euulsione & perditione, ait dominus.

CAPVT XIII.

1 A HÆc dicit dominus ad me: Vade, & posside tibi lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud. 2 ¶Et possedi lumbare iuxta verbũ domini, & posui circa lumbos meos. 3 ¶Et factus est sermo dñi ad me secundo, dicens: 4 ¶Tolle lumbare quod possedisti quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphrátem, & abscõde ibi illud in foramine petræ. 5 ¶Et abij, & abscondi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi dominus. 6 ¶Et factũ est post dies plurimos, dixit dominus ad me: Surge, vade ad Euphráten, & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi. 7 ¶Et abij ad Euphráten, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi absconderam illud: & ecce, computruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset. 8 ¶Et factum est verbum domini ad me, dicens: 9 ¶Hæc dicit dominus, Sic putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam. 10 ¶Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulãt in prauitate cordis sui: abieruntq; B post deos alienos, vt seruirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui aptum est. 11 ¶Sicut enim adhæret lũbare ad lũbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israël, & omnem domum Iuda, dicit dominus, vt essent mihi in populũ, & in nomen, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt. 12 ¶Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit dominus Deus Israël, Omnis laguncula implebitur vino. ¶Et dicẽt ad te: Nunquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino? 13 ¶Et dices ad eos: Hæc dicit dñs, Ecce ego implebo oẽs habitatores terrę huius, & reges qui sedẽt de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes & prophetas, & oẽs habitatores Ierusalem, ebrietate: 14 ¶& dispergam eos, virum à fratre C suo, & patres, & filios pariter, ait dñs: non parcam, & non concedam: neq; miserebor vt non disperdam eos. 15 ¶Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, quia dñs locutus est. 16 ¶Date domino Deo vestro gloriam, antequàm contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad mõtes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caliginem. 17 ¶Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ: ‖plorans plorabit, & deducet oculus meus lachrymã, quia captus est grex domini. 18 ¶Dic regi & dominatrici: Humiliamini, sedete quoniam descẽdit de capite vestro corona gloriæ vestrę. 19 ¶Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigratione perfecta. 20 ¶Leuate oculos vestros, D & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuũ? 21 ¶Quid dices cùm visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum. nunquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem? 22 ¶Quod si dixeris in corde tuo, Quare venerunt mihi hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecũdiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. 23 ¶Si mutare potest Aethiops pellẽ suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. 24 ¶Et disseminabo eos quasi stipulam quæ vento raptatur in deserto. E 25 ¶Hæc sors tua parsq; mensuræ tuæ à me, dicit dñs: quia oblita es mei & confisa es in mendacio. 26 ¶Vnde & ego nudaui fęmora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua, 27 ¶adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vsquequo adhuc?

[Margin: Thr. 1. 4. 2.]

[Margin: Inf. 36. c. 14. 18.]

CAPVT XIIII.

1 A QVod factum est verbum domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. 2 ¶Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratę sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit. 3 ¶Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum non inuenerunt aquam, reportauerũt vasa sua vacua, confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua. 4 ¶Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terrã, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua. 5 ¶Nã & cerua in agro peperit, & reliquit: quia nõ erat herba. 6 ¶Et onagri steterunt in rupibus traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia nõ erat herba. 7 ¶Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuũ, quoniã B multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. 8 ¶Expectatio Israël, saluator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? 9 ¶Quare futurus es velut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autẽ in nobis es domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos. 10 ¶Hęc dicit dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & dño non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorũ, & visitabit peccata eorum. 11 ¶Et dixit dñs ad me: ‖Noli orare pro populo isto in bonum. 12 ¶Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorũ: & si obtulerint holocaustomata & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio & fame & peste consumam eos. 13 ¶‖Et dixi. A, a, a, Dñe Deus, Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladiũ, & fames non erit in vobis,

[Margin: ‖Sup. 7. c. 16. 11. c. 14. ‖Sup. 5. c. 12. Inf. 23.]

14 sed pacem verã dabit vobis in loco isto ‖ Et C dixit dñs ad me: Falsò prophetæ vaticinantur in noĩe meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mẽdacem, & diuinationem *fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetãt vobis.

15 ‖ Idcirco hæc dicit dñs de prophetis qui prophetãt in nomine meo, quos ego non misi, dicentes, Gladius & fames non erit in terra hac: in gladio & fame consumentur prophe-

16 tæ illi ‖ Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Ierusalem, præ fame, & gladio: & non erit qui sepeliat eos: ipsi & vxores eorum, filij & filiæ eorum, & effundam

17 super eos malum suum. ‖ Et dices ad eos verbum istud: ‖ Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.

18 ‖ Si egressus fuero ad agros: ecce, occisi gla-D dio: & si introiero in ciuitatem, ecce, attenuati fame. Propheta *quoque & sacerdos

19 abierunt in terram quã ignorabant. ‖ Nunquid proijciens abiecisti Iudã? aut Sion abominata est aĩa tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? ‖ expectauimus pacẽ, & non est bonum: & tempus curationis, &

20 ecce turbatio. ‖ Cognouimus dñe impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum,

21 quia peccauimus tibi. ‖ Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neq; facias nobis contumeliam solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiscum.

22 ‖ Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nónne tu es dominus Deus noster quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAPVT XV.

1 A ET dixit dominus ad me: Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à facie

2 mea, & egrediãtur. ‖ Quòd si dixerint ad te, Quò egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit dominus: Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem,

3 ad captiuitatem ‖ Et visitabo super eos quatuor species, dicit dominus Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias terræ ad deuorandum

4 & dissipandum: ‖ & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ: ‖ propter Manassem filium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus

5 quæ fecit in Ierusalem. ‖ Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace

6 tua? ‖ Tu reliquisti me, dicit dñs, retrorsum B abijsti: & extendam manum meam super

7 te, & interficiam te: laboraui rogans. ‖ Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen

8 à vijs suis non sunt reuersi. ‖ Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris; induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super ciuitates repen-

9 tè terrorem. ‖ Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei sol cùm adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos eius in gladium dabo in cõspectu

10 inimicorum eorum, ait dominus. ‖ Væ mi-C hi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam:

11 omnes maledicunt mihi. ‖ Dicit dñs: Si non reliquiæ tuæ in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, & non in tempore

12 tribulationis aduersus inimicum. ‖ Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, &

13 æs? ‖ Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis

14 tuis, & in omnibus terminis tuis ‖ Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, su-

15 per vos ardebit ‖ Tu scis domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te

16 opprobrium. ‖ Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuũ super

17 me domine Deus exercituum. ‖ Non sedi in D concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ: ‖ solus sedebam, qm cõminatio-

18 ne replesti me. ‖ Quare fact⁹ est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium a-

19 quarum infidelium. ‖ Propter hoc hæc dicit dominus: Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris. conuertentur ipsi ad te, & tu non conuerteris

20 ad eos. ‖ Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum vt saluem te, & eruam te, dicit dominus.

21 ‖ Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAPVT XVI.

1 A ET factum est verbum domini ad me, dicens: Non accipies vxorem, & nõ erunt

2 tibi filij & filiæ in loco isto. ‖ Quia hæc di-

3 cit dominus super filios & filias, ‖ qui generantur in loco isto: & super matres eorum quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:

4 ‖ Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur, & erit cadauer eorũ in

5 escam volatilibus cęli, & bestijs terræ. ‖ Hæc enim dicit dñs: Ne ingrediaris domum conuiuij, neq; vadas ad plangendum, neq; consoleris eos: quia abstuli pacem meam à po-

pulo

Marginal notes: Inf. 23. c. 21 27. c. 15. 29 b. 9 — * & fraudulentiã — ‖ Thre. 1. f. 16. 2 f. 18. — * quoque. — ‖ Sup. 8. c. 15. — ‖ Zac. 11. b. 9. — ‖ 4. Re. 21. b. 11. — Amos 8. c. 9. — ‖ Rom. 10. d 19. Deu. 32. d. 22. — ‖ Ps. 1. a. 1 25. a 4. ‖ Inf. 30. c. 15. — Su. 1. d. 18 6. g. 27.

pulo iſto, dicit Dominus, miſericordiam &
6 miſerationẽ. Et morientur grandes, & par
B ui in terra iſta: non ſepelientur neque plã
gentur, & non ſe incident, neque caluitiũ
7 fiet pro eis. Et non frangent inter eos lu-
gentũ panem ad cõſolandum ſup mortuo:
& non dabunt eis potũ calicis ad conſolan
8 dum ſuper patre ſuo & matre. Et domum
conuiuij nõ ingrediaris, vt ſedeas cum eis
9 & comedas & bibas quia hæc dicit Domi
nus exercituum Deus Iſraël: Ecce, ego au-
ferã de loco iſto, in oculis veſtris, & in die
bus veſtris vocem gaudii, & vocem lætitiæ,
10 vocem ſponſi & vocem ſponſæ. Et cũ an-
nunciaueris populo huic omnia verba hęc,
& dixerint tibi, | Quare locutus eſt Dñs ſu-
per nos omne malum grande iſtud? q̃ ini-
quitas noſtra? & quod peccatum noſtrum
11 quod peccauimus Dño Deo noſtro? Dices
ad eos: Quia dereliquerũt me patres vři, ait
C Dñs: & abierũt poſt deos alienos, & ſeruie-
runt eis, & adorauerunt eos: & me dereli-
querunt, & legẽ meam non cuſtodierunt.
12 Sed & vos peius operati eſtis: q̃ patres ve
ſtri. ecce enim ambulat vnuſquiſque poſt
prauitatẽ cordis ſui mali, vt me nõ audiat.
13 Et eiiciã vos de terra hac, in terrã quã igno
ratis vos, & patres vři: & ſeruietis ibi dijs
alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis
14 requiem Propterea ecce dies veniunt, dicit
Dñs, & nõ dicetur vltrà, Viuit Dñs, qui edu
15 xit filios Iſraël de terra Ægypti: ſed. Viuit
Dñs qui eduxit filios Iſraël de terra Aqui
lonis, & de vniuerſis terris ad aquas eieci
eos: & reducã eos in terrã ſuã, quã dedi pa-
16 tribus eorum. Ecce, ego mittam piſcatores
D multos, dicit Dñs: & piſcabũtur eos: & poſt
hæc mittã eis multos venatores, & venabũ
tur eos de omni mõte, & de omni colle, &
17 de cauernis petrarũ Quia oculi mei ſuper
oẽs vias eorũ: non ſunt abſconditæ a faciè
mea, & non fuit occultata iniquitas eorum
18 ab oculis meis. Et reddã primum duplices
iniquitates, & peccata eorum: quia conta-
minauerunt terrã meã in morticinis idolo
rum ſuorum, & abomina tionibus ſuis im-
19 pleuerunt hæreditatẽ meam. Dñe fortitu-
do mea, & robur meum, & refugium meũ
in die tribulationis: ad te Gentes venient
ab extremis terræ, & dicent, vere menda-
cium poſſederunt patres noſtri, vanitatem
20 quæ eis non profuit. Nunquid faciet ſibi
21 homo deos, & ipſi nõ ſunt dii? Idcirco ecce
ego oſtendã eis per vicẽ hanc, oſtendam eis
manum meam, & virtutẽ meam: & ſcient
quia nomen mihi Dominus.

| Sup.7.f. 26.
| Sup.4.c. 9.
| Inf.23.b 7.

CAPVT XVII.

1 PEccatum Iuda ſcriptum eſt ſtilo ferreo
A in vngue adamantino, exaratum ſup la-
titudinem cordis eorũ, & in cornibus ara-
2 rũ eorũ. Cũ recordati fuerint filij eorum
ararum ſuarum, & lucorum ſuorum, li-
gnorumque frondentium in montibus ex-
3 celſis, ſacrificantes in agro: fortitudinem
tuam & omnes theſauros tuos in direptio-
nem dabo, excelſa tua propter peccata in
4 vniuerſis finibus tuis. Et relinqueris ſola
ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & ſeruire
te faciã inimicis tuis in terra quam igno-
ras: quoniam ignem ſuccendiſti in furore
5 meo, vſq; in æternum ardebit. Hæc dicit
Dñs: | Maledictus homo qui confidit in ho
mine, & ponit carnem brachium ſuũ, & à
6 Domino recedit cor eius. Erit enim quaſi
myricæ in deſerto, & non videbit cũ vene-
rit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in de-
ſerto in terra ſalſuginis & inhabitabili.
7 Benedictus vir qui confidit in Domino, &
8 erit Dominus fiducia eius. | Et erit qua
ſi lignũ quod tranſplantatur ſuper aquas,
B quod ad humorem mittit radices ſuas: &
nõ timebit cũ venerit æſtus: Et erit folium
eius viride, & in tempore ſiccitatis non e-
rit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere
9 fructum. Prauum eſt cor ᵇ hominis & in-
10 ſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Do
minus ſcrutans cor, & probans renes: qui
do vnicuique iuxta viam ſuam, & iuxta fru
11 ctum adinuentionum ſuarũ Perdix fouit
quæ non peperit: fecit diuitias, & nõ in iu-
dicio: in dimidio dierũ ſuorũ derelinquet
12 eas, & in nouiſſimo ſuo erit inſipiens. So-
lium gloriæ altitudinis à principio, locus
13 ſanctificationis noſtræ. Expectatio Iſraël
Domine: omnes qui te derelinquunt, con-
fundentur: recedentes à te, in terra ſcri-
bentur: quoniã dereliquerunt venã aqua-
14 rum viuentium Dominum. Sana me Do-
C mine, & ſanabor: ſaluum me fac, & ſaluus
15 ero: quoniam laus mea tu es. Ecce ipſi di
cũt ad me, Vbi eſt verbum Domini? veniat.
16 Et ego non ſum turbatus, te paſtorem ſe-
quens: & diem hominis non deſideraui, tu
ſcis. Quod egreſſum eſt de labijs meis, re-
17 ctum in conſpectu tuo fuit. Non ſis tu mi
hi formidini, ſpes mea tu in die affictio-
18 nis, Confundantur qui me perſequuntur,
& non confundar ego: paueant illi, & nõ
paueam ego: induc ſuper eos diem affli-
ctionis, & duplici contritione contere eos.
19 Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & ſta in
porta filiorum populi per quam ingrediun-
tur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis
20 portis Ieruſalem: & dices ad eos: Audite
verbum Domini reges Iuda, & omnis Iu-
da, cunctique habitatores Ieruſalem, qui
21 ingredimini per portas iſtas. Hæc dicit Do
minus, Cuſtodite animas veſtras, & nolite
portare pondera in die ſabbathi: nec infe-
22 ratis per portas Ieruſalem. Et nolite eijce-
D re onera de domibus veſtris in die ſabba-
thi, & omnes opus non facietis: ſanctifi-
cate diem ſabbathi, ſicut præcepi patribus
23 veſtris. Et non audierunt, nec inclinaue-

| Iſa.30.a 2.31.a.1
| Inf.48.a 7.
Inf.48.a. 6.
| Pſ.1.a.3
ᵇ omnium
7. 1. Re.11. b.7.
Pſ.7.b.10
Sup.11.d. 20.
Apo.2.f. 23.

runt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam, ne audirent me, & ne acciperēt 24 disciplinam. ¶ Et erit: si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbathi: & si sanctificaueritis diem sabbathi, ne faciatis in 25 eo omne opus: ¶ Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium Dauid, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem, & habitabitur 26 ciuitas hæc in sempiternum. ¶ Et veniēt de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Ben-iamin, & de cāpestribus, & de mōtuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domū Dñi. 27 ¶ Si autem non audieritis me, vt sanctificetis diē sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalē in die sabbathi, succēdam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & nō extinguetur.

CAPVT XVIII.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam a Dño, dicens: ¶ Surge 2 & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. ¶ Et 3 descendi in domū figuli, & ecce, ipse faciebat opus super ro- 4 tā. ¶ Et dissipatū est vas quod ipse faciebat è luto manib⁹ suis: cōuersusq; fecit illud, vas alterū, sicut placuerat in oculis eius vt face- 5 ret. ¶ Et factū est verbū Dñi ad me, dicens: 6 ¶ Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, dom⁹ Israël? ait Dñs. Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, 7 domus Israël. ¶ Repente loquar aduersum gentem & aduersus regnum, ‖ vt eradicem 8 destruam & disperdam illud. ¶ Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum aduersus eam: agam & ego pęnitētiam super malo quod cogitaui vt facerem 9 ei. ¶ Et subitò loquar de gente & de regno, 10 vt ædificem & plantem illud. ¶ Si fecerit B malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: pęnitentiam agam super bono 11 quod locutus sum vt facerem ei. ¶ Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem: dicens: Hæc dicit Dominus, ‖ Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. ‖ reuertatur vnusquisq; à via sua mala, & dirigite vias vestras & 12 studia vestra ¶ Qui dixerūt, Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali fa- 13 ciemus. ¶ Ideo hæc dicit Dominus: interrogate gentes, Quis audiuit talia horribilia, 14 quæ fecit nimis virgo Israël? ¶ Nunquid de- C ficiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erūpentes frigidæ, & defluen- 15 tes? ¶ Quia oblitus est mei populus meus, frustra libātes, & impingentes in viis suis, in semitis seculi, vt ambularent per eas in 16 itinere non trito: ¶ ‖ vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eā, obstupescet, 17 & mouebit caput suum. Sicut ventus vrēs dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis 18 eorum. ¶ Et dixerunt: Venite & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neq; consilium a sapiente, nec sermo a propheta. venite, & pcutiamus eum lingua, & non attendamus 19 ad vniuersos sermones eius. ¶ Attende Dñe ad me, & audi vocem aduersariorum meo- 20 rum. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Re- D cordare quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem in- 21 dignationem tuam ab eis ¶ Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij, fiant vxores eorum absque liberis, & viduæ, & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gla- 22 dio in prælio. ¶ Audiatur clamor de domibus eorū: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foueam, vt caperēt me, & laqueos absconderunt pedibus meis. 23 ¶ Tu autem Domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum: & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruētes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPVT XIX.

1 A HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & 2 à senioribus sacerdotum. ¶ Et egredere ad vallē filij Ennom, quæ est iuxta introitū portæ fictilis: & pdicabis ibi verba quæ ego loquar 3 ad te. ¶ Et dices: Audite verbum Dñi reges Iuda, & habitatores Ierusalē. Hæc dicit Dominus exercituū, Deus Israël: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniant au- 4 res eius. ¶ Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerūt in eo dijs alienis, quos nescierunt ipsi & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt 5 locum istum sanguine innocentum. ¶ Et ædificauerunt excelsa Baalim: ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ no præcepi, nec locutus sum, nec 6 ascenderunt in cor meum. ¶ Propterea ecce B dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Val- 7 lis filij Ennom, sed Vallis occisionis. ¶ Et dissipabo consiliū Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorū

‖ Isa. 45. b. 9. Rom. 9. d. 20.
‖ Sup. 1. b. 10.
‖ Inf. 25. a. 5. 35. c. 15.
‖ Ion. 3. c. 8.
‖ Inf. 19. c. 8. 49. c. 13. 50. c. 13.

8 escam volatilibus cęli, & bestijs terræ. ¶ Et C ponam ciuitatem hãc in stuporem, & in sibilum: oĩs qui prætererierit per eam, obstupescet, & sibilabit super b vniuersa plaga b eius

¶ Su.18.c. 16. Inf.49.c. 13. & 50 c.13. b vniuersas plagæ 4.

9 ¶ Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarũ suarum: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione & in angustia, in qua concludent eos inimici 10 eorum, & qui quærunt animas eorum. ¶ Et conteres lagũculam in oculis virorum qui 11 ibunt tecum. ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum: Sic conteram populum istum & ciuitatem istam, sicut cõteritur vas figuli quod non potest vltrà instaurari: & in Tophet sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. 12 ¶ Sic faciam loco huic, ait dominus & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem istam sicut Topheth. 13 ¶ Et erunt domus Ierusalem & domus regũ D Iuda sicut locus Topheth, immundæ, omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cœli, & libauerunt libamina dijs alienis. 14 ¶ Venit autem Ieremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetandũ, & stetit in atrio domus dñi, 15 & dixit ad omnem populũ: ¶ Hæc dicit dñs exercituum, Deus Israël: Ecce ego inducam super ciuitatem hanc: & super omnes vrbes eius vniuersa mala quę locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerũt ceruicem suam, vt non audirent sermones meos.

CAPVT XX.

1 A Et audiuit Phassur, fili⁹ Emmer, sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo domini, Ieremiam prophetantem sermones istos. 2 ¶ Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, & misit eum in neruum, quod erat in porta Ben-iamin superiori, in domo domini. 3 ¶ Cumque illuxisset in crastinũ, eduxit Phassur Ieremiã de neruo, & dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocauit dñs nomẽ tuũ, sed pauorẽ vndiq;. 4 ¶ Quia hæc dicit dñs: Ecce, ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt, & oẽm Iudam dabo in manu regis Babylonis, & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio. 5 ¶ Et dabo vni- B uersam substantiã ciuitatis huius, & oẽm laborẽ eius, omneq; precium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & 6 ducent in Babylonem: ¶ Tu aũt Phassur, & oẽs habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatem, & in Babylonẽ venies, & ibi morieris: ibique sepelieris tu, & oẽs amici tui 7 quibus prophetasti mendacium. ¶ Seduxisti me domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum 8 tota die, omnes subsannant me. ¶ Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die. 9 ¶ Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar vltrà in nomine illius, & factus est in corde meo quasi ignis exęstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non 10 sustinens. ¶ Audiui enim contumelias mul- C torum, & terrorem in circuitu, Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & præualeamus aduersus eum, & consequamur 11 vltionem ex eo. ¶ dominus autem mecum est, quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, ¶ quia non intellexerunt opprobrium sempiternũ, quod nunquam delebitur.

¶ Inf.23.g 40.

12 ¶ Et tu domine exercituum ¶ probator iusti, qui vides renes & cor: videã quæso vltionem tuam ex eis, tibi enim re- 13 uelaui causam meam. ¶ Cantate domino, laudate dominum: qui liberauit animam 14 pauperis de manu malorum. ¶ ¶ Maledicta D dies in qua natus sum: dies in qua peperit 15 me mater mea, non sit benedicta. ¶ Maledictus vir qui annũciauit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gau- 16 dio lætificauit eũ. ¶ Sit homo ille vt sunt ciuitates quas subuertit dominus, & non pęnituit eum, audiat clamorem manè, & vlu- 17 latum in tempore meridiano. ¶ b qui b non me interfecit a vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulua eius conceptus 18 æterna. ¶ Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem, & consumerẽtur in confusione dies mei?

¶ Sup.11.d 20. 17 b. 10.

¶ Iob 3.a.2

b quia 2.

CAPVT XXI.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam à domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ, sacerdotem, dicens: 2 ¶ Interroga pro nobis dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis, prœliatur aduersum nos: si forte faciat dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & re- 3 cedat à nobis. ¶ Et dixit Ieremias ad eos: Sic 4 dicetis Sedeciæ: ¶ Hæc dicit dominus Deus Israel: Ecce, ego conuertam vasa belli quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis & Chaldęos q obsidẽt vos i circuitu murorũ: & cõ- 5 gregabo ea in medio ciuitatis huius. ¶ Et debellabo ego vos in manu extenta, & in bra- B chio forti & in furore, & in indignatione, & 6 in ira grãdi. ¶ Et percutiã habitatores ciuitatis huius: hoĩes, & bestiæ pestilentia magna 7 morietur. ¶ Et post hoc, ait dominus, dabo Sedeciã regem Iuda, & seruos eius & populũ eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & galdio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorũ eorum, & in manu quærentium aĩam

eorum: & percutiet eos in ore gladij, & non 8 flectetur, neque parcet, nec miserebitur. ¶ Et ad populum hũc dices: Hæc dicit dominus, C Ecce, ego do corã vobis viam vitæ, & viam 9 mortis. ¶ ‖ Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & trãsfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua 10 quasi spolium. ¶ Posui enim faciem meam super ciuitatem hanc in malum, & non in bonũ, ait dominus, in manu regis Babylo- 11 nis dabitur, & exuret eam igni. ¶ Et domui 12 regis Iuda: Audite verbum dñi. ¶ Domus D Dauid, hæc dicit dominus, ‖ Iudicate mane iudiciũ, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum ve- 13 strorum. ¶ Ecce, ego ad te habitatricem vallis solidæ atq; campestris, ait dominus: qui dicitis, Quis percutiet nos? & quis ingredie- 14 tur domos nostras? ¶ & visitabo sup vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

‖ Inf. 38. a. 2.

‖ Inf. 22. a. 4.

CAPVT XXII.

1 A HÆc dicit dñs: Descende in domum regis Iuda, & loquêris ibi 2 verbũ hoc, ¶ & dices: Audi verbum dñi rex Iuda, qui sedes super soliũ Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas 3 istas. ¶ Hæc dicit dñs: ‖ Facite iudicium & iustitiam: & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè, & sanguinem innocentem 4 ne effundatis in loco isto. ¶ Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eo- 5 rum. ¶ Quòd si non audieritis verba hæc: in B memetipso iuraui, dicit dominus: quia in 6 solitudinem erit domus hæc. ¶ Quia hæc dicit dñs super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te soli- 7 tudinem vrbes inhabitabiles. ¶ Et sanctificabo super te interficientem virum & arma eius: & succident electas cedros tuas & præ- 8 cipitabunt in ignem. ¶ Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet vnusquisque proximo suo: ‖ Quare fecit domi- 9 nus sic ciuitati huic grandi? ¶ Et responde- C bunt: Eò quòd dereliquerint pactum domini Dei sui, & adorauerint deos alienos, 10 & seruierint eis. ¶ Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eũ qui egreditur, quia nõ reuertetur vltra, nec 11 videbit terram natiuitatis suæ. ¶ Quia hæc dicit dominus ad Sellum filium Iosiæ, regem Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Nõ reuertetur huc 12 amplius. ¶ sed in loco ad quem transtuli eũ, ibi morietur, & terrã istam non videbit am- 13 plius. ¶ Væ qui ædificat domum suam in in- D iustitia, & cœnacula sua non in iudicio, amicum suum opprimet frustra, & mercedem 14 eius non reddet ei. ¶ Qui dicit, Aedificabo mihi domum latam & cœnacula spaciosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia 15 cedrina, pingitque sinopide. ¶ Nunquid regnabis, quoniã confers te cedro? pater tuus nunquid non comêdit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc cum bene erat ei? 16 ¶ Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suũ, nunquid non ideo quia cognouit 17 me, dicit dñs? ¶ Tui vero oculi & cor ad auaritiã, & ad sanguinẽ innocẽtem fundẽdum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. 18 ¶ Propterea hæc dicit dñs ad Ioacim, filium E Iosiæ, regem Iuda: Non plangent eum, Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei, Væ 19 dñe, & væ inclyte. ¶ Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ie- 20 rusalem. ¶ Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores 21 tui. ¶ Locutus sum ad te in abundantia tua, dixisti, Non audiam. hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocẽ meam: 22 ¶ Oẽs pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatem ibunt: & tunc con- F fundêris, & erubesces ab omni malitia tua. 23 ¶ Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti cùm venissent tibi 24 dolores, quasi dolores parturientis? ¶ Viuo ego, dicit dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, annulus in ma- 25 nu dextera mea, inde euellam eum. ¶ Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciẽ, & in manu Nabuchodonosor regis Ba- 26 bylonis, & in manu Chaldæorum. ¶ Et mit- G tam te & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibi- 27 que moriemini: ¶ & in terram ad quam ipsi leuant animam suam, vt reuertantur il- 28 luc, non reuertentur. ¶ Nunquid vas fictile atq; contritum vir iste Iechonias? nunquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram 29 quam ignorauerunt? ¶ Terra, terra, terra, au- 30 di sermonẽ domini. ¶ Hæc dicit dñs: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda.

‖ Sup. 21. d. 12.

‖ Deu. 29. d. 24. 3. Reg. 9. b. 8.

CAPVT XXIII.

1 A VÆ pastoribus qui disperdunt, & dilacerãt gregẽ pascuæ meæ, dicit dominus. 2 ¶ Ideo hæc dicit dominus Deus Israël ad pastores qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregẽ meum, & eiecistis eos, & nõ

‖ Ezec. 13. a. 5. 34. a. 2.

visitastis eos: ecce, ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait dominus: 3 ¶Et ego congregabo reliquias gregis mei de oĩbus terris, ad quas eiecero eos illuc: & cõuertam eos ad rura sua, & crescent & multiplicabuntur. 4 ¶Et suscitabo super eos pastores, & pascent eos: *nõ formidabunt vltrà, & non pauebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit dominus. 5 ¶‖Ecce dies veniunt, dicit dominus: & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra. 6 ¶‖In diebus illis saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. 7 ¶‖Propter hoc ecce dies veniunt, dicit dominus, B & non dicent vltra: Viuit dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aegypti: 8 ¶Sed, ‖Viuit dominus qui eduxit & adduxit semẽ domus Israël de terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra sua. 9 ¶Ad prophetas: Contritũ est cor meum in medio mei, contremuerũt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius & quasi homo madidus a vino, a facie Domini, & à facie verborum sanctorum eius. 10 ¶Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, 11 & fortitudo eorũ dissimilis. ¶Propheta nãq; C & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malum eorum, ait dominus. 12 ¶Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferã enim super eos mala, annum visitationis 13 eorum, ait dominus. ¶Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem ~ & prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israël. 14 ¶Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisq; a malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha. 15 ¶Propterea hęc dicit dñs exercituum ad prophetas: ‖Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos fel- D le: a prophetis enim Ierusalem egressa est 16 pollutio super omnem terram. ¶Hæc dicit dominus exercituum: ‖Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, 17 non de ore domini. ¶Dicũt his qui blasphemant me. Locutus est dominus. ‖Pax erit vobis: & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos ma- 18 lum. ¶Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius? quis 19 considerauit verbum illius, & audiuit? ¶‖Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpẽs: super caput im- 20 piorum veniet. ¶Non reuertetur furor domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui. in nouissimis 21 diebus intelligetis consilium eius. ¶‖Non E mittebam prophetas, & ipsi currebant: non 22 loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. ¶Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtique eos a via sua mala, & cogitationibus suis pessimis. 23 ¶Putasne Deus e vicino ego sum, di- 24 cit dominus? & non Deus de longe? ¶Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit dominus? nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus? 25 ¶Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, at- 26 que dicentes: Somniaui, somniaui. ¶Vsquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium se- 27 ductiones cordis sui? ¶Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei pro- F pter somnia eorum, quæ narrat vnusquisq; ad proximum suum: sicut obliti sunt patres 28 eorum nominis mei propter Baal. ¶Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meũ, loquatur sermonem meum verè, quid paleis ad triticum, di- 29 cit dominus? ¶Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi 30 malleus conterens petram? ¶Propterea ecce ego ad prophetas, ait dñs: qui furantur ver- 31 ba mea vnusquisque à proximo suo. ¶Ecce ego ad prophetas, ait dominus: qui assumunt linguas suas, & aiunt, dicit dominus. 32 ¶Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego nõ misissem eos, nec mãdassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit dominus. 33 ¶Si igitur interrogauerit te populus iste, uel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus domini? Dices ad eos: Vt quid vobis onus? proijciam quippe vos, dicit Dominus. 34 ¶Et propheta, & sacerdos, & populus q dicit, Onus G domini: visitabo super virum illum, & super 35 domum eius. ¶Hęc dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem suum, Quid respõdit dominus? Et quid locutus est dominus? 36 ¶Et onus domini vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, domini exercituum Dei nostri. 37 ¶Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi dominus? & quid locutus est dominus? 38 ¶Si autem onus domini dixeritis: propterea hæc dicit dominus: Quia dixistis sermonem istum, onus domini, & misi ad vos, dicens: Nolite dicere, onus 39 domini: propterea ecce ego tollam vos portãs, & derelinquam vos, & ciuitatem quam dedi vobis, & patribus vestris à facie mea 40 ¶‖Et dabo vos in opprobrium sempiternũ, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur.

*& 1.
‖Isa. 4. a. 2. 40. c. 11. 45. b. 8.
‖Inf. 33. c. 14.
Eze. 34. c. 11. f. 24.
Dan. 9. f. 24.
Ioan. 1. g. 45.
illius 1.
‖Sup. 16. c. 14.
‖Deu 33. d. 31.
adulterijs.
~ 7.
adulterium 13.
‖Sup. 9. d. 15.
‖Inf. 27. b. 9. 29. b. 8
‖Sup. 5. c. 12. 14. b. 13.
‖Inf. 30. c. 14.
egreditur 6.
‖Sup. 14. c. 14.
Inf. 27. c. 15. & 29 b. 9.
‖Sup. 20. c 11.

CAPVT XXIIII.

1 A OStendit mihi Dn̄s: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante tēplum dn̄i, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis, Iechoniam filium Ioacim, regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & inclusorem de Ierusalem, & adduxit eos in Babylonem. 2 ❡Calathus vnus, ficus bonas habebat nimis, vt solent ficus esse primi tēporis: & calathus vnus, ficus habebat malas nimis, quæ comedi nō poterant, eò ꝙ essent malæ. 3 ❡Et dixit dn̄s ad me: Quid tu vides Ieremia? B Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde: quæ comedi nō possunt, eò ꝙ sint malæ. 4 ❡ Et factum est verbum dn̄i 5 ad me dicens: ❡ Hæc dicit dn̄s Deus Israël: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in 6 terrā Chaldæorū, in bonū. ❡Et ponam oculos C meos super eos ad placandū, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & nō destruam, & plantabo eos, & non euellam. 7 ❡Et dabo eis cor, vt sciant me, quia ego sum dn̄s: ‖ & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertētur ad me in toto 8 corde suo. ❡‖Et sicut ficus pessimæ, q̄ comedi nō possunt, eò ꝙ sint malæ: hęc dicit Dn̄s, Sic dabo Sedeciam regem Iuda: & principes eius, & reliquos in Ierusalē, qui remāserunt in vrbe hac, & qui habitant in terra Ægypti 9 ❡Et dabo eos in vexationē, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem in vniuersis locis ad quæ eieci 10 eos. ❡‖Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

‖Inf. 31. f. 33. ‖Inf. 29. d. 17. ‖Inf. 29. d. 17.

CAPVT XXV.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.) 2 ❡ᵇQuod locutus est Ieremias propheta ad oēm populum Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicens: 3 ❡A tertiodecimo anno Iosiæ, filij Amon, regis Iuda, vsque ad diem hanc: iste tertius & vicesimus annus, factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos, de nocte consurgens & loquens, & non audistis. 4 ❡Et misit dn̄s ad vos omnes seruos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures ve-5 stras vt audiretis, ❡cum diceret, ‖Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quam dedit dominus nobis, & patribus 6 vestris, à seculo & vsque in seculum. ❡Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, B adoretisq; eos: neq; me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, & 7 non affligam vos. ❡Et non audistis me, dicit dominus, vt me ad iracūdiam prouocaretis in operibus manuum vestrarum in malum 8 vestrum ❡Propterea hæc dicit dominus exercituum: Pro eo ꝙ non audistis verba mea, 9 ecce ego mittam, ❡& assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait dn̄s, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meū: & adducam eos super terram istā & super habitatores eius, & super omnes nationes quę in circuitu illius sunt: & interficiam eos & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in 10 solitudines sempiternas. ❡ Perdamq; ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocē sponsi, & vocē sponsæ, vocē molæ, & lumen lucer-11 næ. ❡ ‖Et erit vniuersa terra hæc in solitudi-C nem, & in stuporem: & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. 12 ❡‖ Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldęorum: & po-13 nam illam in solitudines sempiternas. ❡ Et adducam super terrā illā omnia verba mea quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcunque prophetauit Ieremias aduersum omnes gen-14 tes. ❡ Quia seruierunt eis cum essent gentes multæ & reges magni: & reddam eis secundū opera eorum, & secundum facta manuū 15 suarū. ❡Quia sic dicit dn̄s Deus exercituum D Deus Israël: Sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cun-16 ctis gētibus ad quas ego mittā te ❡Et bibēt, & turbabuntur, & insanient à facie gladij 17 quem ego mittam inter eos. ❡Et accepi calicem de manu domini, & propinaui cunctis 18 gentibus ad quas misit me dn̄s: ❡ Ierusalem & ciuitatibus Iuda, & regibus eius, & principibus eius: vt darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledi-19 ctionem: sicut est dies ista. ❡ Pharaoni regi Aegypti, & seruis eius, & principibus eius, 20 & omni populo eius, ❡& vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthijm, & Ascalonis 21 & Gazæ, & Accaron, ❡ & reliquijs Azoti & 22 Idumææ, & Moab, & filijs Ammon. ❡Et cū-E ctis regibus Tyri, & vniuersis regibus Sidōnis: & regibus terræ insularum qui sunt 23 trans mare. ❡ Et Dedan, & Thema, & Buz, 24 & vniuersis qui attonsi sunt in comam. ❡Et cunctis regibus Arabiæ, & in cūctis regibus 25 Occidentis, qui habitant in deserto. ❡Et cunctis regibus Zambri, & cūctis regibus Elam, 26 & cunctis regibus Medorum: ❡cunctis quoque regibus Aquilonis de prope & de longe vnicuiq; contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem eius sunt: 27 & rex Sesach bibet post eos. ❡Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus

ᵇQua 2. ‖4 Re. 17. b. 13. Sup. 18. b. 12. Inf. 25. a. 5. 35. c. 15.

‖Dan. 9. a 2. Inf. 26. c. 12. & 29 c. 10. ‖2. Pa 36. d 22. 1 Esd. 1. a. 1. & 6. a. 3. 3. Esd. 1 g 57. & 2 a. 1. & 6. c 24.

Israël, Bibite, & inebriamini & vomite: & cadite, neq; surgatis, à facie gladij quē ego 28 mittam inter vos. ꝗCumque noluerint acci F pere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituū, Bibē 29 tes bibetis: ꝗquia ecce, in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes, gladiū enim ego voco super omnes habitatores terræ, di 30 cit Dominus exercituum. ꝗ Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: ‖Dominus de excelso rugiet & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeusma quasi calcantium concinetur aduersus 31 omnes habitatores terræ. ꝗPeruenit sonitus vsque ad extrema terræ: Quia iudiciū Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit dñs. 32 ꝗHæc dicit dñs exercituū: Ecce, afflictio egredietur de gente in gentē, & turbo magnus 33 egreditur in summitatibus terræ. ꝗEt erunt interfecti Dñi in die illa à summo terræ G vsq; ad summum eius: non plangentur & nō colligentur, neque sepelientur: in ster-34 quiliniū super faciem terræ iacebūt. ꝗVlulate pastores & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini: & dissipationes ve-35 stræ, & cadetis quasi vasa preciosa. ꝗ Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optima-36 tibus gregis. ꝗVox clamoris pastorum, & vlulatus optimatū gregis: quia vastauit Dñs pa-37 scua eorum. ꝗ Et conticuerunt arma pacis à 38 facie iræ furoris Domini. ꝗDereliquit quasi leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem a facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris domini.

‖1.Pet.4.d.17.

‖Ioel.3.c.16. Amos 1.a.2.

CAPVT XXVI.

1 A IN principio regni Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda, factū est verbum istud à domino, dicens: 2 ꝗ Hæc dicit dominus: Sta in atrio domus domini, & loquéris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniūt vt adorent in domo domini, vniuersos sermones quos ego mādaui tibi vt loquaris 3 ad eos: noli subtrahere verbum: ꝗsi fortè audiant & conuertātur vnusquisque a via sua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorū 4 ꝗEt dices ad eos: Hæc dicit dominus: Si non audieritis me vt ambuletis in lege mea 5 quam dedi vobis, ꝗvt audiatis sermones seruorum meorum prophetarū, quos ego misi ad vos de nocte consurgens & dirigēs, & 6 non audistis. ꝗ‖ Dabo domum istum sicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem 7 cunctis gentibus terræ. ꝗEt audierunt sacer-

‖1 Re.4.a 3.b.20.

B dotes & prophetæ, & omnis populus Ieremiā loquentē verba hæc in domo domini. 8 ꝗ Cumque complesset Ieremias loquēs oīa quæ præceperat ei dñs, vt loqueretur ad vniuersum populum: apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ, & omnis populus, 9 dicens: Morte moriatur. ꝗ Quare prophetauit in nomine dñi, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs ista desolabitur, eò ꝙ non sit habitator? Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiam in domo dñi. 10 ꝗEt audierunt principes Iuda verba hæc, & ascenderunt de domo regis in domū domini, & sederunt in introitu portæ domus do-11 mini nouæ. ꝗEt locuti sunt sacerdotes & ꝓphetæ ad principes & ad omnem populum, dicentes: Iudicium mortis est viro huic, quia prophetauit aduersus ciuitatē istam, sicut 12 audistis auribus vestris. ꝗ Et ait Ieremias ad oēs principes & ad vniuersum populū, dicens, Dominus misit me vt prophetarem ad domum istam, & ad ciuitatē hanc oīa ver 13 ba quæ audistis. ꝗ Nunc ergo bonas facite ‖ D vias vestras, & studia vestra, & audite vocem domini Dei vestri: & pœnitebit dñm ma-14 li quod locutus est aduersum vos. Ego aūt ecce in manibus vestris sum, facite mihi qđ 15 bonum & rectum est in oculis vestris. ꝗVeruntamen scitote & cognoscite ꝙ si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra ciuitatē istā, & habitatores eius, in veritate enim misit me dominus ad vos, vt loquerer in auribus 16 vestris omnia verba hæc. ꝗEt dixerunt prin-E cipes & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine domini Dei nostri lo-17 cutus est ad nos. ꝗ Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cę-18 tum populi loquentes. ꝗ‖ Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda: & ait ad omnem populum Iudæ, dicens: hæc dicit dominus exercituū: Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem in aceruū lapidū erit, & mons domus * in excelsa syl-19 uarum. ꝗ Nunquid morte condemnauit eū F Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? nunquid non timuerunt dominū, & deprecati sunt faciem domini: & pœnituit dñm mali quod locutus fuerat aduersum eos? Itaque ᵇ nos facimus ᵇ malum grande contra animas no-20 stras. ꝗ Fuit quoque vir prophetans in noīe Domini Vrias, filius Semei, de Cariathiarim: & prophetauit aduersus ciuitatē istam, & aduersus terram hanc, iuxta omnia ver-21 ba Ieremiæ. ꝗ Et audiuit rex Ioacim, & omnes potentes & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque, & ingressus est 22 Ægyptum. ꝗ Et misit rex Ioacim viros in G Ægyptum, Elnathan filium Achobor, 23 & viros cum eo in Ægyptum. ꝗ Et edu-

‖ Sup.25.c.12. 2.Par.35.d.22. 1.Esd.1.a.1.& 6.c.3. 3.Esd.1.g.57.& 2.a.1.& 6 c.24. Sup.7.a.3

‖ Mich.3.d.13.

* Domini

ᵇ nō faciamus.

runt Vriam de Aegypto, & adduxerūt eū ad regem Ioacim, & percussit eū gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis. 24 ¶ Igitur manus Ahicam, filij Saphan, fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manu populi, & interficerent eum.

CAPVT XXVII.

1 A IN principio regni Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam à Domino, dicens: 2 ¶ Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo. 3 ¶ Et mittes eas ad regē Edom, & ad regē Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nunciorum qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda. 4 ¶ Et præcipes eis vt ad dños suos loquantur: Hæc dicit Dñs exercituum, Deus Israël, Hæc dicetis ad dños vestros. 5 ¶ Ego feci terrā, & homines, & iumenta quæ sunt super faciē terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis. 6 ¶ Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor, regis Babylonis, serui mei: insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi. 7 ¶ Et seruient ei oēs gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruiēt ei gētes multę & reges magni. 8 ¶ Gens aūt & regnū quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, B & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentē illam, ait Dñs: donec consumam eos in manu eius. 9 ¶ ‖ Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos qui dicunt vobis: Nō seruietis regi Babylonis. 10 ¶ Quia mendaciū prophetant vobis vt longe vos faciant de terra vestra, & eijciant vos, & pereatis. 11 ¶ Porro gens quę subiecerit ceruicem suā sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei, dimittā eam in terra sua, dicit Dominus & colet eam, & habitabit in ea. 12 ¶ Et ad Sedeciam, regem Iu- C da, locutus sum secundū omnia verba hæc, dicens: Subijcite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & populo eius, & viuetis. 13 ¶ Quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut loquutus est Dominus ad gentem quę seruire noluerit regi Babylonis? 14 ¶ Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis, Nō seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis: 15 ¶ ‖ Quia non misi eos ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eijciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetæ qui vaticinantur vobis. 16 ¶ Et ad sacerdotes, & ad populū istū locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarū vestrorū, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis. 17 ¶ No- D lite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis, vt viuatis: quare datur hæc ciuitas in solitudinem? 18 ¶ Et si prophetæ sunt, & est verbū domini in eis, occurrant Dño exercituū, vt non veniant vasa quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalē, in Babylonem. 19 ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituum ad ‖ colūnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in ciuitate hac: 20 ¶ quæ nō tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, ‖ cū trāsferret Iechoniam filium Ioacim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda & Ierusalem. 21 ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iuda & Ierusalem. 22 ¶ ‖ In Babylonem transferentur, & ibi erunt vsque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPVT XXVIII.

1 A ET factum est in anno illo in principio regni Sedeciæ regis Iuda, in anno quarto in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur Propheta de Gabaon in domo domini coram sacerdotibus, & omni populo dicēs: 2 ¶ Hæc dicit dominus exercituū Deus Israel: Contriui iugū regis Babylonis. 3 ¶ Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istū omnia vasa domus domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem. 4 ¶ Et Iechoniam filium Ioacim regem Iuda, & omnem transmigrationem Iudæ, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istū, ait dominus, conteram enim iugum regis Babylonis. 5 ¶ Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, B & in oculis oīs populi qui stabat in domo domini: 6 & ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat dominus: suscitet dñs verba tua quæ prophetasti, vt referantur vasa in domū domini, & oīs transmigratio de Babylone ad locū istum. 7 ¶ Veruntamē audi verbū hoc quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuersi populi. 8 ¶ Prophetę q̄ fuerūt ante me & ante te ab initio, & prophetauerūt super terras multas, & super regna magna, de prælio & de afflictione & de fame. 9 ¶ Propheta qui vaticinatus est pacē, cū vene- C rit verbū eius, scietur propheta quē misit dominus in veritate. 10 ¶ Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, & cōfregit eā. 11 ¶ Et ait Hananias in conspectu oīs populi, dicēs: Hæc dicit dñs: Sic confringā iugū Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierū de collo omnium

‖ Sup. 23. d.16. Infrà 29. b.8.

‖ Sup. 14. c.14. 23. c.21. Inf. 29.b. 9.

‖ 4. Re 25. c.13.

‖ 4. Re.24. c.16.

‖ 4. Re.25. c.13.

nium

12 nium gentiū. ꝑ Et abijt Ieremias propheta in viam suā Et factum est verbum dñi ad Ieremiā postquā confregit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, dicēs:
13 ꝑ Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit dñs, Catenas ligneas cōtriuisti, & facies pro eis ca-
14 tenas ferreas. ꝑ Quia hæc dicit dñs exercituū
D Deus Israël, Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum, vt seruiāt Nabuchodonosor regi Babylonis, & seruient ei: Insuper & bestias terræ dedit ei.
15 ꝑ Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetā: Audi Hanania: non misit te dñs, & tu confidere fecisti populū istum in men-
16 dacio. ꝑ Idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: aduersum enim dominum locutus
17 es. ꝑ Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPVT XXIX.

1 A ET hæc sunt verba libri quæ misit Ieremias propheta de Ierusalē ad reliquas seniorū transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad ꝓphetas, & ad oēm populū quē traduxerat Nabuchodonosor de Ierusa-
2 lē in Babylonem: ꝑ postquā egressus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda & Ierusalem, & faber, & inclusor
3 de Ierusalem: ꝑ in manu Elasa filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Baby-
4 lonis in Babylonem, dicens. ꝑ Hæc dicit dñs exercituum Deus Israël omni transmigrationi quam transtuli de Ierusalem in Baby-
5 lonē, ꝑ Ædificate domos & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.
6 ꝑ Accipite vxores, & generate filios & filias:
B & date filijs vestris vxores, & filias vr̄as date viris, & pariant filios & filias: & multipli-
7 camini ibi, & nolite esse pauci numero. ꝑ Et quærite pacē ciuitatis ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad dñm: quia in
8 pace illius erit pax vobis. ꝑ Hæc enim dicit dñs exercituum Deus Israël: Non vos seducant prophetæ vestri qui sunt in medio vestrum, & diuini vestri: ‖ & ne attendatis ad
9 somnia vestra quæ vos somniatis: ꝑ Quia falso ipsi ꝓphetāt vobis in noīe meo: & non
10 misi eos, dicit dñs. ꝑ ‖ Quia hæc dicit dñs: Cùm cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos
11 ad locum istum. ꝑ Ego enim scio cogitatio-
C nes quas ego cogito super vos, ait dñs, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem, & patientiā. ꝑ Et inuocabitis me,
12 & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam
13 vos. ꝑ Quæretis me, & inuenietis: cum quæ-
14 sieritis me in toto corde vestro. ꝑ Et inueniar à vobis, ait dominus: & reducam captiuitatem vestram: & congregabo vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis ad quæ expuli vos, dicit dominus: reuerti vos faciam de loco ad quem transmigrare fe-
15 ci. ꝑ Quia dixistis: Suscitabit nobis Do-
16 minus prophetas in Babylone. ꝑ Quia
D hæc dicit dominus ad regem qui sedet super solium Dauid, & ad omnem populum habitatorem terræ huius, ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmi-
17 grationem. ꝑ Hæc dicit dominus exercituum: ‖ Ecce, mittam in eos gladium, & famem & pestem: & ponam eos: quasi ficus malas quæ comedi non possunt, eò ꝙ pes-
18 simæ sint ꝑ Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationē vniuersis regnis terræ, in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobriū cunctis Gentibus, ad quas ego eieci
19 eos. ꝑ Eò quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per seruos meos prophetas de nocte consurgēs & mit-
20 tens: & non audistis, dicit dominus ꝑ Vos ergo audite verbum domini omnis transmi-
E gratio, quam emisi de Ierusalem in Babylo-
21 nem. ꝑ Hæc dicit dñs exercituum Deus Israël ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylo-
22 nis: & percutiet eos in oculis vestris. ꝑ Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iudæ, quæ est in Babylone dicentium: Ponat te dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab quos frixit rex Babylonis in igne,
23 ꝑ pro eo quòd fecerint stultitiā in Israël, & mœchati sunt in vxores amicorū suorum,
F & locuti sunt verbum in nomine meo mēdaciter quod non mandaui eis. ego sum
24 iudex & testis, dicit dominus. ꝑ Et ad Seme-
25 iam Nehelamiten dices: ꝑ Hæc dicit dominus exercituum, Deus Israël: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum qui est in Ierusalē, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad vniuersos
26 sacerdotes, dicens: ꝑ Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote: vt sis dux in domo domini super omnem virum arreptitium & prophetantem, vt mittas eū in ner-
27 uum & carcerem. ꝑ Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothiten, qui pro-
28 phetat vobis? ꝑ Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ædificate domos & habitate: & plantate hortos,
29 & comedite fructus eorum. ꝑ Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus
30 Ieremiæ prophetæ. ꝑ Et factum est verbum
31 domini ad Ieremiam, dicēs: ꝑ Mitte ad om-
G nem transmigrationē, dicens: Hæc dicit dñs ad Semeiā Nehelamiten: Pro eo ꝙ prophetauit vobis Semeias, & ego non misi eum:
32 & fecit vos confidere in mendacio: ꝑ Idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego visitabo

super

‖ Sup. 14. b. 13. 23 d. 16. 27. b. 9.
‖ Sup. 25. c. 12. & 16. c. 22. 2 Par. 36 d. 21. 1. Esd. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2. 3. Esd. 1. g. 47.
‖ Sup. 24. d. 10. Sup. 24. c. 8.

super Semeiam Nehelamiten, & sup semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, & non videbit bonũ quod ego faciã populo meo, ait Dominus: quia præuaricationem locutus est aduersus Dominum.

CAPVT XXX.

1 A HOC verbum quod factũ est ad Ieremiam a Domino, dicens: 2 ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te, 3 in libro. ¶ Ecce.n. dies veniunt, dicit Dominus, & conuertã conuersionem populi mei Israël & Iuda, ait Dñs: & cõuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum, & possidebunt eam. 4 ¶ Et hæc verba quæ locutus est Dñs ad Israël & ad Iudam. 5 ¶ Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audiuimus: formido, & non est pax. 6 ¶ Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbũ suũ quasi parturientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies in auruginem? 7 ¶ ‖ Væ, quia magna dies illa, nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob, & ex ipsa saluabitur. 8 ¶ Et B erit in die illa, ait Dominus exercituum: cõteram iugum eius de collo tuo, & vincula eius dirumpam, & non dominabunt ei amplius alieni: 9 sed seruient Domino Deo suo, 10 & Dauid regi suo, quem suscitabo eis. ¶ ‖ Tu ergo non timeas serue meus Iacob, ait Dominus, neq; paueas Israël: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semẽ tuũ de terra captiuitatis eorũ, & reuertetur Iacob, quiescet, & cunctis affluet bonis, & nõ erit 11 quẽ formidet: ¶ Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluẽ te, faciam enim consummationem in cunctis gentibus in q̃bus dispersi te, te autem non faciam in consummationẽ: sed castigabo te in iudicio, vt non 12 videaris tibi innoxius. ¶ Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima pla 13 ga tua. ¶ Non est qui iudicet iudiciũ tuũ ad alligandum: curationũ vtilitas non est tibi. 14 ¶ Omnes amatores tui obliti sunt tui, teq; C non quærẽt: ‖ plaga enim inimici pcussi te castigatione crudeli, propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua 15 ¶ ‖ Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudin. iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua 16 feci hæc tibi. ¶ Propterea oẽs q̃ comedũt te, deuorabuntur, & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur: & qui te vastant vastabuntur, cunctosq; prędatores tuos dabo in 17 prædam. ¶ Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dñs. Quia eiectam vocauerunt te Sion. ¶ Hæc est 18 quæ non habebat requirentem. ¶ Hæc dicit D Dominus: Ecce ego cõuertã cõuersionẽ tabernaculorũ Iacob, & tectis eius miserabor, & ædificabitur ciuitas in excelso suo, & tẽ- 19 plum iuxta ordinem suum fundabitur. ¶ Et egredietur de eis laus, voxq; ludentium: & multiplicabo eos & non minuentur, & glo 20 rificabo eos: & non attenuabuntur. ¶ Et erunt filij eius sicut à principio, & cœtus eius coram me permanebit: & visitabo ad- 21 uersum omnes qui tribulant eum. ¶ Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius producetur: & applicabo eũ, & accedet ad me, quis enim iste est, qui applicet cor suũ, 22 vt appropinquet mihi, ait Dominus? ¶ Et eritis mihi in populum: & ego ero vobis in 23 Deum. ¶ Ecce turbo Domini furor egrediẽs procella ruens: in capite impiorum con- 24 quiescet. ¶ Non auertet iram indignationis Dominus: donec faciat & compleat cogitationem cordis sui, in nouissimo dierum intelligetis ea.

Ioel.2.a. 2.b.11. Amos 5. c.18. Soph.1.d. 15. Isa.13.a. 6. Isa.43.a. 1.44.a 2. Luc. 1.g. 70. ‖ Sup.23.d 11. sup.13.d. ‖ Sup.15. d.18. Sup.13.d. 22.

CAPVT XXXI.

1 A IN tẽpore illo, dicit Dominus, Ero Deus vniuersis[a] cognationibus Israël, & ipsi erunt mihi 2 in populum. ¶ Hæc dicit dñs: Inuenit gratiã in deserto populus qui remanserat gladio: vadet ad re- 3 quiẽ suã Israel. ¶ Longè Dñs apparuit mihi, Et in charitate in perpetua dilexi te, idẽ attra 4 xi te miserãs. ¶ Rursumq; ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel, adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludẽ- 5 tiũ. ¶ Adhuc plantabis vineam in montibus Samariæ: plantabunt plãtãtes, & donec tp̃s 6 veniat, nõ vindemiabunt: ¶ Quia erit dies in qua clamabũt custodes * in mõte Ephraim, ‖ Surgite, & ascendamus in Sion ad Domi- 7 num Deum nostrum. ¶ Quia hæc dicit Dñs: Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentium: personate, & canite, & dicite: Salua Dñe populum tuũ reliquias Is- 8 raël. ¶ Ecce, ego adducã eos de terra Aquilo B nis, & congregabo eos ab extremis terræ inter quos erunt cæcus & claudus, & prægnãs & pariens simul, cœtus magnus reuertẽtiũ 9 huc. ¶ In fletu venient: & in[b] misericordia re ducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israëli pater, & Ephraim 10 primogenitus meus est. ¶ Audite verbum dñi gentes, ‖ & annunciate in insulis q̃ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israël, cogregabit eũ, & custodiet eum sicut pastor re- 11 gem suum. ¶ Redemit enim dñs Iacob, & li- 12 berabit eum de manu potentioris. ¶ Et venient & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Dñi super frumento, & vino, & oleo, & fętu pecorum & armẽtorum, eritq; anima eorum quasi hortus irriguus, 13 & vltrà non esurient. ¶ Tunc lætabitur virgo C in choro, iuuenes & senes simul, conuertam luctum eorum in gaudiũ, & cõsolabor 14 eos, & lætificabo à dolore suo. ¶ Et inebriabo animã sacerdotum pinguedine, & po-

[a] cogitationibus.
* In mõte Samaria.
Isa.2.a.3. Mat. 4.a. 2. Zacha. 8. d.23.
[b] precibus.

pulus

pulus meus bonis meis adimplebitur, ait Do- minus. ‖ Hæc dicit Dñs: ‖ Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis filios suos: & nolētis cōsolari super eis, quia non sunt. ‖ Hæc dicit Dñs: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dñs, & reuertentur de terra inimici. ‖ Et est spes nouissimis tuis: ait Dñs, & reuertentur filij ad terminos suos. ‖ Audiens audiui Epraim transmigrantem. Castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. conuerte me ‖ & cōuertar, quia tu Dominus Deus meus. Postquā enim conuertisti me, egi pœnitentiam, & postq̃ ostendisti mihi, percussi femur meum. Cōfusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobriū adolescentiæ meę. ‖ Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor eius, ait Dominus: ‖ Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: reuertere virgo Israel, reuertere ad ciuitates tuas istas. ‖ Vsquequo deliciis dissolueris filia vaga? quia creauit Dominus nouum super terram. FOEMINA CIRCVNDABIT VIRVM. ‖ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatem eorum, Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus: ‖ & habitabunt in eo Iudas, & omnes ciuitates eius simul: agricolæ, & minantes greges. ‖ Quia inebriaui animam lassam: & omnem animam esurientē saturaui. ‖ Ideo quasi de somno suscitatus sū: & vidi, & somnus meus dulcis mihi. ‖ Ecce dies veniunt, dicit Dñs: & seminabo domum Israel & domum Iuda, semine hominum, & semine iumentorum. ‖ Et sicut vigilaui super eos vt euellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos vt ædificem, & plantem, ait Dominus. ‖ ‖ In diebus illis non dicent vltra, Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. ‖ Sed vnusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit uuam acerbam, obstupescent dentes eius. ‖ Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Iuda fœdus nouum: ‖ non secundum pactum quod pepigi cum patribus [b]vestris[b] in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. ‖ Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meā in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum. ‖ & ipsi erunt mihi in populum. ‖ Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: [b]Cognosce[b] Dominum, omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus: ‖ quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius. ‖ Hæc dicit Dominus qui dat solem in lumine diei, ordinem lunę & stellarū in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius. Dominus exercituum nomen illi. ‖ Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. ‖ Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abijciam vniuersum semē Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dñs. ‖ Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur ciuitas Domino à turre Hanameel usque ad portam anguli. ‖ Et exibit vltrà [b]norma[b] mensuræ in conspectu eius super collē Gareb: & circuibit Goatha. ‖ Et omnem vallem cadauerum, & cineres, & vniuersam regionem mortis, usq; ad torrentem Cedron, & vsque ad angulum portæ equorum Orientalis: sanctum Domini non euelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.

Marginal notes: ‖ Matt. 2. d. 18. ‖ Ezec. 18. a. 2. ‖ Heb. 8. b. 8. [b] eorum 6 ‖ Heb. 10. c. 16. Sup. 24. c. 7. [b] Cognoscite 9. ‖ Act. 10. g. 41. [b] normam

CAPVT XXXIII.

Verbum quod factum est ad Ieremiā à Domino in anno decimo Sedeciæ regis Iuda: ipse est annus decimusoctauus Nabuchodonosor. ‖ Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalē: & Ieremias ꝑpheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. ‖ Clauserat enim eum Sedecias Rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo ciuitatem istam in manu regis Babylonis, & capiet eam? ‖ Et Sedecias rex Iuda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos illius uidebunt. ‖ Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil prosperum habebitis. ‖ Et dixit Ieremias: Factū est verbum Domini ad me, dicēs: ‖ Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum qui est in Anathoth: tibi enim cōpetit ex propinquitate vt emas. ‖ Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundum uerbum Dñi ad uestibulum carceris, & ait ad me, Posside agrum meū qui est in Anathoth, in terra Ben-iamin; quia tibi cōpetit hæreditas: & tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem ꝙ verbum Domini esset. ‖ Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, q̃ est in Anathot: & appendi ei argentum septē

stateres,

10 stateres, & decem argenteos. ꝑ Et scripsi in libro & signaui, & adhibui testes: & appē-
11 di argentū in statere. ꝑ Et accepi librū posses-
sionis signatū, & stipulationis, & rata, & si-
12 gna forinsecus. ꝑ Et dedi librū possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ in oculis Hanameel patruelis mei, & in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis, in oculis omniū Iudæorū q sedebāt in atrio car-
13 ceris. ꝑ Et præcepi Baruch corā eis dicens:
14 ꝑ Hæc dicit Dn̄s exercituum Deus Israel,
C Sume libros istos, librū emptionis hunc signatū, & librū hunc qui apertus est: & pono illos in vase fictili, vt pmanere possint
15 diebus multis. ꝑ Hæc enim dicit Dn̄s exercituum Deus Israël: Adhuc possidebuntur
16 domus, & agri, & vineæ in terra ista. ꝑ Et oraui ad Dominum postquā tradidi librum
17 possessionis Baruch filio Neri, dicēs. ꝑ Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cęlū & terrā in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extēto: nō erit tibi difficile omne
18 verbum. ꝑ ‖ Qui facis misericordiā in millibus, & reddis iniquitatem patrū in sinū filiorū eorum post eos, Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen
19 tibi. ꝑ Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt sup oēs vias filiorū Adam, vt reddas vnicuique secundū vias suas, & secundum fructum
20 adinuentionū eius. ꝑ Qui posuisti signa & portenta in terra Ægypti vsque ad diē hāc, & in Israël & in hominibus: & fecisti tibi
21 nomē sicut est dies hæc. ꝑ Et eduxisti popu-
D lū tuum Israel de Terra-Ægypti, in signis & in portentis, & in manu robusta, & in
22 brachio extento, & in terrore magno. ꝑ Et dedisti eis terrā hāc, quā iurasti patrib' eorū, vt dares eis terrā fluentē lacte & melle.
23 ꝑ Et ingressi sunt, & possederūt eam: & non obedierūt voci tuæ, & in lege tua nō ambulauerūt: oīa quæ mādasti eis vt facerēt, non
24 fecerūt: & euenerūt eis oīa mala hæc. ꝑ Ecce munitiones extructæ sunt aduersum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est in manus Chaldæorū, *qui præliantur aduersus eam a facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcūq; locutus es acciderunt, vt tu ipse cernis.
25 Et tu dicis mihi Dn̄e Deus, Eme agrum argēto, & adhibe testes cū vrbs data sit in ma-
26 nus Chaldæorū? ꝑ Et factū est verbū Domi-
27 ni ad Ieremiā, dicens: ꝑ Ecce ego Dn̄s Deus vniuersæ carnis, nunquid mihi difficile erit
28 omne verbum? ꝑ Propterea hæc dicit Dominus, Ecce ego tradam ciuitatem istam in manus Chaldæorū, & in manus regis Ba-
29 bylonis, & capient eā. ꝑ Et venient Chaldæi præliantes aduersum vrbem hanc, & succendent eam igni, & comburēt eam, & domos in quarum domatibus sacrificabāt Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritan-
30 dū me. ꝑ Erant enim filii Israel & filii Iuda iugiter facientes malū in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui vsque nunc exacerbant me in opere manuū suarum, di-
31 cit Dominus. ꝑ Quia in furore, & indignatione mea facta est mihi ciuitas hæc a die qua ædificauerūt eam, vsque ad diem istam,
32 qua auferetur de conspectu meo. ꝑ Propter malitiam filiorum Israel & filiorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiā me prouocantes, ipsi, & reges eorum, principes eorum, &
F sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri
33 Iuda, & habitatores Ierusalem. ꝑ ‖ Et verterunt ad me terga & non facies: cūm docerē eos diluculo & erudirem, & nollent audire
34 vt acciperent disciplinam. ꝑ ‖ Et posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, vt pollucrent eam. ꝑ Et ædifica-
35 uerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom: vt initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod nō mādaui eis, nec ascēdit in cor meū vt facerēt abominationem
36 hanc, & in peccatum deducerēt Iudam. ꝑ Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad ciuitatē hanc, de qua vos dicitis ꝙ tradatur in manus regis Babylonis in gla-
37 dio, & in fame, & in peste. ꝑ Ecce ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi, & reducā eos ad locū istū,
38 & habitare eos faciam confidēter. ꝑ Et erūt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.
39 ꝑ ‖ Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus: & bene sit eis,
40 & filiis eorū post eos. ꝑ Et feriam eis pactū sempiternum, & non desinam eis benefa-
G cere: & timorē meū dabo in corde eorum,
41 vt non recedāt a me ꝑ Et lætabor super eis, cū bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in ueritate in toto corde meo & in tota
42 anima mea. ꝑ Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos om
43 ne bonū quod ego loquor ad eos. ꝑ Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis ꝙ deserta sit, eo ꝙ nō remanserit homo & iumētū, & data sit in manus Chaldæorū,
44 ꝑ Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signū, & testis adhibebitur in terra Ben-iamin, & in circuitu Ierusalē, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus mōtanis, & in ciuitatibus cāpestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrū sunt: quia conuertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

CAPVT XXXIII.

1 ET factum est verbū Domini ad Ieremiā
A secūdo, cūm adhuc clausus esset in atrio
2 carceris, dicens: ꝑ Hæc dicit Dominus qui facturus est: ᵇ& formaturus illud, & paratu-
3 rus, & dominus nomen eius. ꝑ Clama ad me & exaudiam te, & annunciabo tibi grandia,
4 & firma quæ nescis. ꝑ Quia hæc dicit Dominus De' Israel ad domos vrbis huius, & ad

Marginal notes: ‖ Exo. 34. a. 7. — * et in manu regis Babylonis. — ‖ Sup. 2. f. 26. — ‖ 4. Re. 21. a. 4. — ‖ Ezec. 11. d. 19. 36. f. 26. — ᵇ Dominus 5.

domos regis Iuda quæ destructæ sunt, & ad
5 munitiones, & ad gladium ꝗ venientium, vt dimicent cum Chaldæis & impleant eas cadaueribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciē meā à ciuitate hac pp oēm malitiā eorū.
6 ꝗ Ecce, ego obducā eis cicatricē & sanitatē, & curabo eos: & reuelabo illis deprecationē pacis & veritatis.
7 ꝗ Et conuertā cōuersionē Iuda, & conuersionem Ierusalem & ædificabo eos sicut a principio.
8 ꝗ Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cūctis iniquitatibus eorum quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me.
9 ꝗ Et erit mihi B in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultatonē cunctis gentibus terræ, quæ audierint oīa bona quæ ego facturus sum eis, & pauebunt, & turbabūtur in vniuersis bonis, & in omni pace quam ego faciā eis.
10 ꝗ Hæc dicit Dñs; Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò ꝙ non sit homo nec iumentum in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine & absque habitatore & absque pecore)
11 ꝗ Vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum, qm̄ bonus Dominus, qm̄ in æternum misericordia eius: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conuersionē terræ sicut à
12 principio dicit Dominus. ꝗ Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto D absque homine, & absq; iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculum pastorū & accubantium gregum.
13 ꝗ In ciuitatibus mōtuosis, & in ciuitatibus cāpestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt, & in Terra Beniamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.
14 ꝗ ‖Ecce dies venient, dicit Dominus: & suscitabo verbū bonū quod locutus sum ad
15 domum Israël & ad domum Iuda: ꝗ In diebus illis, & in tēpore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudiciū &
16 iustitiam in terra. ꝗ In diebus illis saluabitur Iuda, Ierusalem habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eū,
17 Dñs iustus noster. ꝗ Quia hęc dicit Dñs: Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum
18 domus Israel. ꝗ Et de sacerdotibus & de Leuitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocaustomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.
19 ꝗ Et factum est verbum Domini ad Ieremiā,
20 dicens: ꝗ Hæc dicit Dominus, Si irritum pōt D fieri pactum meum cum die, & pactū meū cum nocte, vt non sit dies & nox in tempo
21 re suo. ꝗ Et pactum meū irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ &
22 sacerdotes ministri mei. ꝗ Sicuti enumerari non possunt stellæ cęli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen Dauid serui mei,
23 & leuitas ministros meos. ꝗ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:
24 ꝗ Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duę cognationes, quas elegerat Dominus: abiectæ sunt: & populum meum despexerunt, eo ꝙ non sit vltrà gens
25 coram eis. ꝗ Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cœlo
26 & terræ non posui: equidem & semen Iacob, & Dauid serui mei proijciam, vt non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, & Iacob, reducam enim conuersionem eorum & miserebor eis.

CAPVT XXXIIII.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiā à Domino quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius vniuersaq; regna terræ quæ erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra om-
2 nes vrbes eius, dicens: ꝗ Hæc dicit dominus Deus Israël, Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum, Hęc dicit Dominus, Ecce, ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam
3 igni. ꝗ Et tu non effugies de manu eius, sed comprehensione capieris, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loque
4 tur, & Babylonem introibis. ꝗ Attamen audi verbum Dñi Sedecia rex Iuda: Hæc dicit dominus ad te. ꝗ Non morieris in gladio,
5 ꝗ sed in pace morieris: secundum cōbustiones patrum tuorū regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & Væ Domi- B ne, & plangent te: quia verbum ego locutus
6 sum, dicit dominus. ꝗ Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regē Iuda vni
7 uersa verba hæc in Ierusalem. ꝗ Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalē, & cōtra omnes ciuitates Iuda quę reliquę erant, contra Lachis, & contra Azecha, hæ enim supererant de ciuitatibus Iuda vrbes
8 munitæ. ꝗ Verbum quod factum est ad Ieremiam a domino, postquā percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalem prædicans,
9 ꝗ Vt dimitteret vnusquisque seruum suū & vnusquisq; ancillā suam, Hebręum & Hebręam liberos: & nequaquam dñarentur eis, idest in Iudęo & fratre suo.
10 ꝗ Audierunt ergo omnes principes, & vniuersus populus, qui inierant pactum, vt dimitteret vnusquisq; seruum suum, & vnusquisq; ancillam suam liberos, & vltra non dominarentur eis, audierunt igitur & dimi-
11 serunt. ꝗ Et conuersi sunt deinceps: & retraxerunt seruos & ancillas suas quos dimiserant liberos, & subiugauerūt in famulos &

Marginal notes: ei 7. / Israel 1. / ‖Sup. 23. a. 5. / Israel. / hoc est quod vocabunt eā 10. / —6.

12 famulas. ¶ Et factum est verbum dñi ad Ie-
13 remiam à dño, dicens: ¶ Hæc dicit dñs Deus Israë: ego percussi fœdus cum patribus ve-
C stris in die qua eduxi eos de Terra Ægy-
14 pti, de domo seruitutis, dicens. ¶ Cum completi fuerint septem anni, dimittat vnusquisq; fratrẽ suum Hebræum, qui vẽditus est ei, & seruiet tibi sex annis, & dimittes eũ à te liberũ: & non audierunt patres ve-
15 stri me, nec inclinauerunt aurẽ suam: ¶ Et cõuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectũ est in oculis meis vt prædicaretis libertatẽ, vnusquisq; ad amicũ suũ: & inistis pactum in conspectu meo, in domo in qua inuoca-
16 tũ est nomen meum super eam. ¶ Et reuersi estis, & cõmaculastis nomen meũ: & reduxistis vnusquisq; seruũ suũ, & vnusquisque ancillã suam, quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos vt
17 sint vobis serui & ancillæ. ¶ Propterea hæc dicit dñs: Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatem, vnusquisq; fratri suo, & v-
D nusquisq; amico suo: ecce ego p̃dico vobis libertatẽ, ait Dñs, ad gladiũ, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionẽ cũctis
18 regnis terræ. ¶ Et dabo viros q̃ præuaricãtur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis q̃bus offensi sunt in cõspectu meo, vitulum quẽ conciderunt in duas partes, &
19 transierunt inter diuisiones eius, ¶ Principes Iuda, & principes Ierusalẽ, eunuchi, & sacerdotes, & oẽs populus terræ, qui transie-
20 runt inter diuisiones vituli. ¶ Et dabo eos in manus inimicorũ suorũ, & in manus quærentium animã eorũ: & erit morticinũ eorũ in escam volatilibus cœli & bestijs terræ.
21 ¶ Et Sedeciam regem Iuda & principes eius dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituũ regis Babylonis, qui reces-
22 serunt à vobis. ¶ Ecce ego præcipio: dicit dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & prœliabuntur aduersus eã, & capient eã, & incendent igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eo q̃ non sit habitator.

[Margin: ‖ Exo. 21. a. 2. Deu. 15. c. 12.]

CAPVT XXXV.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam à domino in diebus Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda,
2 dicens: ¶ Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos in domum domini in vnam exedram thesaurorũ, & dabis eis bibere vi-
3 num. ¶ Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ, filij Haspaniæ, & fratres eius, & oẽs filios eius, & vniuersam domum Rechabita-
4 rum: ¶ Et introduxi eos in domum domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ hoĩs Dei, q̃d erat iuxta gazophylaciũ principũ, sup thesaurũ Maasiæ filij Sel-
5 lũ, qui erat custos vestibuli. ¶ Et posui coram filijs domus Rhecabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.
6 ¶ Qui responderunt: Nõ bibemus vinũ: quiã
B Ionadab, filius Rechab, pater noster, p̃cepit nobis dicẽs: Nõ bibemus vinũ vos, & filij ve-
7 stri vsq; in sempiternũ. ¶ Et domũ non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis sup faciẽ terræ in qua
8 vos peregrinamini. ¶ Obediuimus ergo voci Ionadab, filij Rechab patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non biberemus vinum cunctis diebus nostris: nos &
9 mulieres nostræ, filij & filiæ nostræ: ¶ & non ædificaremus domos ad habitandum, & vineam & agrum & sementem non habui-
10 mus: ¶ sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes ⁵fuimus ˡiuxta omnia quæ præce-
11 pit nobis Ionadab pater noster. ¶ Cum aũt ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Ierusalem à facie exercitus Chaldæorum, & a facie exercitus Syriæ: &
12 mansimus in Ierusalem. ¶ Et factum est ver-
C bum domini ad Ieremiam, dicens: ¶ Hæc di-
13 cit dominus exercituum Deus Israël: Vade & dic viris Iuda & habitatoribus Ierusalem, Nunquid non recipietis disciplinam,
14 vt obediatis verbis meis, dicit Dñs? ¶ Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filijs suis, vt non biberent vinum: & non biberunt vsq; ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane cõsurgẽs
15 & loquens, & non obedistis mihi. ¶ Misique ad vos omnes seruos meos prophetas, cõsurgens diluculo mittensq; & dicẽs: ‖ Cõuertimini vnusquisq; a via sua pessima: & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos neq; colatis eos, & habitabitis ĩ terra quã dedi vobis & patribus vestris: & non
16 inclinastis aurẽ vestrã, neq; audistis me. ¶ Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Rechab p̃-
D ceptum patris sui, quod præceperat eis: po-
17 pulus aũt iste non obediuit mihi. ¶ Idcirco hæc dicit dñs. exercituum Deus Israël: Ecce ego adducam super Iudam & super oẽs habitatores Ierusalem vniuersam afflictionẽ quam locutus sum aduersum illos, eo q̃ locutus sum ad illos, & nõ audierunt: voca-
18 ui illos, & non rñderunt mihi. ¶ Domui aũt Rechabitarũ dixit Ieremias: Hæc dicit dominus exercituum Deus Israël. Pro eo quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis
19 vniuersa quæ præcepit vobis. ¶ Propterea hęc dicit dñs exercituum Deus Israël, Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

[Margin: ⁵ fecimus. ˡ 6. ‖ Sup. 18. b. 11. 25. a. 5.]

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum est in anno quarto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda: factum est verbum

hoc

2 hoc ad Ieremiam a dño, dicens: ℣ Tolle volumen libri, & scribes in eo oĩa verba quæ locutus sum tibi aduersum Israël & Iudam, & aduersum oẽs gentes: a die qua locutus sum ad te ex diebus Iosiæ, vsq; ad diẽ hanc.
3 ℣ Si forte audiente domo Iuda vniuersa mala q̃ ego cogito facere eis, reuertatẽ vnusq̃sq; à via sua pessima: & propitius ero iniqui-
4 tati, & peccato eorũ. ℣ Vocauit ergo Ieremias Baruch, filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ieremiæ oẽs sermones dñi, quos locut⁹
5 est ad eum, in volumine libri. ℣ & præcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clausus sum,
6 nec valeo ingredi domũ domini. ℣ Ingredere ergo tu, & lege de volumine in quo scri-
B psisti ex ore meo verba dñi, audiẽte populo in domo dñi in die ieiunij: insuper & audiẽte vniuerso Iuda, qui veniunt de ciuita-
7 tibus suis, leges eĩs ℣ Si forte cadat oro eorũ in conspectu dñi, & reuertatẽ vnusquisq; à via sua pessima: qm̃ magnus furor & indignatio est, quam locutus est dñs aduersum
8 populum hunc. ℣ Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta oĩa, quæ præceperat ei Ieremias propheta, legẽs ex volumine sermones dñi
9 in domo dñi. ℣ Factũ est aũt in anno quinto Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quæ confluxerat de ci-
10 uitatibus Iuda in Ierusalem. ℣ Legitque Ba-
C ruch ex volumine sermones Ieremiæ in domo domini in gazophylatio Gamariæ filij Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus domini, audien-
11 te omni populo. ℣ Cumq; audisset Michæas filius Gamariæ filij Saphan, omnes sermo-
12 nes domini ex libro: ℣ descendit in domum regis ad gazophylocium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant, Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor: & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuersi princi-
13 pes. ℣ Et nunciauit eis Micheas omnia verba quæ audiuit, legentem Baruch ex volu-
14 mine in auribus populi. ℣ Miserũt itaq; oẽs principes ad Baruch, Iudi filiũ Nathaniæ, filij Selemiæ, filij Chusi dicentes: Volumen ex quo legisti audiẽte populo, sume in manu tua & veni. Tulit ergo Baruch filius Ne-
D riæ volumen in manu sua, & venit ad eos.
15 ℣ Et dixerunt ad eum: Sede & lege hæc in auribus nostris. ℣ Et legit Baruch in auribus eo-
16 rum: ℣ Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt vnusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nunciare de-
17 bemus regi omnes sermones istos. ℣ Et interrogauerunt eum dicentes: Indica nobis, quomodo scripsisti omnes sermones istos
18 ex ore eius ℣ Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumi-
19 ne atramento. ℣ Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Ieremias, &
20 nemo sciat vbi sitis. ℣ Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendauerunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nunciauerunt audiente rege oẽs sermones.
21 ℣ Misitque rex Iudi, vt sumeret volumen, qui
E tollens illud ex gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & vniuersis principi-
22 bus qui stabant circa regem. ℣ Rex aũt sedebat in domo hyemali in mense nono: & po-
23 sita erat arula corã eo plena prunis. ℣ Cũq; legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & proiecit in ignẽ qui erat super arulam: donec cõsumaretur
24 oẽ volumen igni qui erat in arula. ℣ Et non timuerũt, neq: sciderũt vestimẽta sua rex, & oẽs serui eius, qui audierũt vniuersos ser-
25 mones istos, ℣ Veruntamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias contradixerunt regi, ne
26 cõbureret librũ: & non audiuit eos. ℣ Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraiæ
F filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, vt comprehenderent Baruch scribam, & Ieremiam
27 prophetam, abscondit aũt eos dñs. ℣ Et factum est verbum dñi ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumẽ, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Ie-
28 remiæ, dicens. ℣ Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo oẽs sermones priores, qui erant in primo volumine, quod cõbus-
29 sit Ioacim rex Iuda. ℣ Et ad Ioacim regem Iuda dices: Hæc dicit dñs, Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuncians, Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc: & cessare faciet
30 ex illa hominem & iumentum. ℣ Propterea hæc dicit dñs contra Ioacim regem Iuda:
G Non erit ex eo, qui sedeat super solium Dauid: & cadauer eius proijcietur ad æstũ per
31 diem, & ad gelu per noctẽ. ℣ Et visitabo contra eum, & contra semen eius, & contra seruos eius, iniquitates suas: & adducã super eos & super habitatores Ierusalem, & super viros Iuda oẽ malũ qđ locutus sum ad eos.
32 & non audierunt. ℣ Ieremias aũt tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Ieremiæ oẽs sermones libri, quem combusserat Ioacim rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multò plures quam anteà fuerant.

CAPVT XXXVII.

1 A ET regnauit rex Sedecias, fili⁹ Iosiæ, pro Iechonia filio Ioacim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in
2 terra Iuda. ℣ Et non obediuit ipse, & serui eius, & pupulus terræ, verbis Dñi quę locutus est in manu Ieremiæ pro-
3 phetæ. ℣ Et misit rex Sedecias Iuchal, filium Selemię, & Sophoniam filiũ Maasiæ sacerdotem ad Ieremiam prophetã, dicens: Ora

4. Reg. 4. d. 17.
2. Pa. 36. b. 10.
3. Esd. 1. f 47.

4 pro nobis dñm Deum nostrũ. ¶Ieremias aũt liberè ambulabat in medio populi: non.n. miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercit⁹ Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nunciũ, recesserunt ab 5 Ierusalem. ¶Et factum est verbum dñi ad Ie- 6 remiam prophetam, dicens: ¶Hæc dicit dñs B Deus Israël: Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxiliũ, 7 reuertetur in terram suã in Ægyptum: ¶& redient Chaldæi, & bellabunt contra ciuitatẽ hanc: & capient eam, & succendent eam 8 igni. ¶Hęc dicit dñs: Nolite decipere animas vestras dicentes: Euntes abibunt & recedẽt 9 à nobis Chaldæi: quia non abibunt. ¶Sed & si percusseritis omnẽ exercitum Chaldæorũ qui præliatur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent ciuitatem 10 hanc igni. ¶Ergo cùm recessisset exercitus Chaldæorũ ab Ierusalem ꝑꝑ exercitum Pharaonis, 11 ¶egressus est Ieremias de Ierusalẽ vt iret in terram Ben-iamin, & diuideret ibi 12 possessionem in cõspectu ciuium. ¶Cumq; C peruenisset ad portam Ben-iamin, erat ibi custos portæ per vices, noĩe Ierias, filius Selemiæ, filij Hananiæ: & apprehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos pro- 13 fugis? ¶Et rñdit Ieremias: Falsum est: non fugio ad Chaldæos. Et non audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit 14 eum ad principes. ¶Quã ob rem irati principes contra Ieremiam, cęsum eum miserunt in carcerem qui erat in domo Ionathan scribæ. ipse.n. præpositus erat super carcerem. 15 ¶Itaq; ingressus est Ieremias in domũ laci & in ergastulum: & sedit ibi Ieremias diebus 16 multis. ¶Mittens aũt Sedecias rex tulit eum: & interrogauit eum in domo sua abscondi- D tẽ. & dixit: Putásne est sermo à domino? Et dixit Ieremias: Est. Et ait: In manus regis 17 Babylonis tradẽris. ¶Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccaui tibi & seruis tuis & populo tuo, quia misisti me in do- 18 mum carceris? ¶Vbi sunt prophetæ vestri qui prophetabant vobis, & dicebant, Non veniet rex Babylonis super vos, & super ter- 19 ram hanc? ¶Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Iona- 20 than scribæ, ne moriar ibi. ¶Præcepit ergo rex Sedecias vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerẽtur omnes panes de ciuitate: & mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

1 A Vdiuit aũt Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Ieremias loquebaĩ ad oẽm popu- 2 lum, dicens: ¶Hæc dicit dñs: Quicunq; manserit in ciuitate hac, morietĩ gladio, & fame, & peste: qui aũt profugerit ad Chaldæos, vi- 3 uet, & erit aĩa eius sospes & viuens. ¶Hæc dicit dñs: Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet 4 eam. ¶Et dixerunt principes regi: Rogamus vt occidatĩ homo iste: de industria enim dissoluit manus virorum bellantium, qui remanserũt in ciuitate hac, & manus vniuer- B si populi, loquens ad eos iuxta verba hæc, siquidem homo iste non quærit pacem popu- 5 lo huic, sed malũ. ¶Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas 6 est regem vobis quicquã negare. ¶Tulerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt eum in lacũ Melchiæ filij Amélech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiã in ᵇfunibus in lacum in quo non erat aqua, sed lu- 7 tum. descendit itaq; Ieremias in cœnũ. ¶Audiuit aũt Abde-melech Aethiops vir eunuchus qui erat in domo regis, ꝙ misissent Ieremiam in lacũ: porro rex sedebat in porta 8 Ben-iamin. ¶Et egressus est Abde-melech de domo regis, & locutus est ad regẽ, dicẽs: 9 ¶Dñe mi rex, male fecerunt viri isti oĩa quę C cunq; perpetrarunt contra Ieremiã prophetam, mittentes eum in lacũ, vt moriatur ibi fame: nõ sunt enim panes vltrà in ciuitate. 10 ¶Præcepit itaque rex Abde-melech Aethiopi, dicens: Tolle tecũ hinc triginta viros, & leua Ieremiam prophetã de lacu, antequam 11 moriatĩ. ¶Assumptis ergo Abde-melech secũ viris, ingressus est domũ regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua * quæ cõputruerant: & submisit ea ad 12 Ieremiam in lacum per funiculos. ¶Dixitq; Abde-melech Aethiops ad Ieremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida sub cubito manuũ tuarũ, & ᵇsuper funes. Fe- 13 cit ergo Ieremias sic. ¶Et extraxerunt Iere- D miã funibus, & eduxerunt eum de lacu. mã- 14 sit autem Ieremias in vestibulo carceris. ¶Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium quod erat in domo domini: & dixit rex ad Ieremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscõdas à 15 me aliquid. ¶Dixit autem Ieremias ad Sedeciã: Si annunciauero tibi, nunquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, nõ 16 me audies? ¶Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clam, dicens: Viuit dominus qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorũ 17 qui quærunt animam tuam. ¶Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Hæc dicit dominus E exercituum Deus Israël, Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non succendetur igni, & 18 saluus eris tu, & domus tua. ¶Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur

§ Sup. 21. c. 9.

ᵇ funibus & in lacum 9.

* vestimenta.

ᵇ subter.

tur ciuitas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de 19 manu eorum. ¶ Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam. Solicitus sum pp Iudæos, qui transfugerũt ad Chaldæos: ne fortè tradar in ma 20 nus eorũ, & illudant mihi. ¶ Rñdit aũt Ieremias: Nõ te tradent. audi quæso vocẽ Dñi, quã ego loquor ad te, & bene tibi erit, & vi 21 uet aĩa tua. ¶ Quod si nolueris egredi: iste 22 est sermo quẽ ostendit mihi Dñs. ¶ Ecce omnes mulieres, quæ remanserũt in domo re- E gis Iuda, educẽtur ad principes regis Babylonis: & ipsę dicent, Seduxerunt te, & præualuerunt aduersum te viri pacifici tui, demerserũt in cœno, & in lubrico pedes tuos, 23 & recesserunt à te ¶ Et oẽs vxores tuæ, & filij tui educentur ad Chaldæos: & non effugies manus eorũ, sed in manu regis Babylonis capieris: & ciuitatẽ hanc cõburet igni. 24 ¶ Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus 25 sciat verba hæc, & non morieris. ¶ Si autem audierint principes quia locutus sum tecũ: & venerint ad te, & dixerint tibi, Indica no- G bis quid locutus sis cũ rege, ne celes nos, & nõ te interficiemus: & quid locutus est te 26 cum rex ¶ Dices ad eos: Prostraui ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet 27 in domũ Ionathan, & ibi morerer. ¶ Venerũt ergo oẽs principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus est eis iuxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & cessauerunt ab eo: nihil enim fuerat auditũ. 28 ¶ Mansit verò Ieremias in vestibulo carceris: vsque ad diem quo capta est Ierusalem: & factum est vt caperetur Ierusalem.

CAPVT XXXIX.

1 A ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ierusalem, & obsidebant eam.

4 Re. 25. a. 1. Inf. 52. a. 4.

2 ¶ Vndecimo aũt anno Sedeciæ, mẽse quar 3 to, [b]quinta[b] mensis aperta est ciuitas. ¶ Et ingressi sunt oẽs principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Serésser, Semegar-nabu, Sar-sachim, Rabsáres, Neregel, Seresser, Reb-mag, & oẽs reliqui 4 principes regis Babylonis. ¶ Cumq; vidisset eos Sedecias rex Iuda, & oẽs viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de ciuitate per viã horti regis, & per portã quæ erat iter duos muros, & egressi sunt ad viã deser 5 ti. ¶ Persecutus est aũt eos exercitus Chaldæorum, & cõprehenderunt Sedeciam in cãpo solitudinis Iericuntinæ, & captũ addu- B xerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: 6 & locutus est ad eũ iudicia. ¶ Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis eius: & oẽs nobiles Iuda, occidit rex 7 Babylonis. ¶ Oculos quoq; Sedeciæ eruit: & vinxit eum cõpedibus, vt duceretur in Ba-

[b] nona. 3.

8 bylonẽ. ¶ Domum quoque regis, & domum vulgi succenderũt Chaldęi igni: & murum 9 Ierusalem subuerterũt ¶ Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & pfugas qui trãsfugerant ad eũ, & superfluos vulgi qui remanserant, transtulit Nabuzardan magi- 10 ster militũ in Babylonẽ. ¶ Et de plebe pau C pérum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum, in terra Iuda: & dedit eis vineas & cisternas in die il- 11 la ¶ Præceperat autẽ Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magi 12 stro militũ, dicens: ¶ Tolle illũ, & pone sup eũ oculos tuos, nihilq; ei mali facias: sed 13 vt volueris, sic facias ei. ¶ Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & [b]Nabusezbaz[b] & Rab-sáres, & Neregel, & Sereser, & Reb-mag, & oẽs optimates regis Babylonis, 14 ¶ miserunt & tulerũt Ieremiam de vestibu- D lo carceris, & tradiderunt eũ Godoliæ filio Ahicam, filii Saphan, ut intraret in domum, 15 & habitaret in populo. ¶ Ad Ieremiã aũt factus fuerat sermo Dñi, cũ clausus esset in ue 16 stibulo carceris, dicens: ¶ Vade, & dic Abdemelech Æthiopi dicens: Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël: Ecce, ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malũ, & non in bonum: & erunt in con- 17 spectu tuo in die illa. ¶ Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in ma- 18 nus virorum, quos tu formidas: ¶ Sed eruẽs liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

[b] Nabu & Serbã 16.

CAPVT XL.

1. A SErmo q factus est ad Ieremiam à Dño, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, qñ tulit eũ vinctum catenis ĩ medio omniũ, qui migrabant de Ierusa em, & Iuda, & du- A cebantur in Babylonẽ. ¶ Tollens ergo princeps militiæ Ieremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malũ hoc su- 3 per locum istum, ¶ & adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est: quia peccastis Domino, & nõ audistis vocẽ eius, & factus est 4 vobis sermo hic ¶ Nunc ergo ecce solui te hodie de catenis quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponã oculos meos super te: si aũt displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est, quod elegeris, & quo placuerit tibi 5 vt vadas, illuc perge. ¶ Et mecũ noli venire: B sed habita apud Godoliam, filiũ Ahicam, filij Saphan: quem proposuit rex Babylonis ciuitatibus Iudæ: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocunque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eũ. 6 ¶ Venit autem Ieremias ad Godoliam filiũ

Ahicam in Masphat: & habitauit cum eo in medio populi qui relictus fuerat in ter-
7 ra. Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi & socij eorũ, quod præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ: & quod commendasset ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ qui non fue-
8 rant translati in Babylonem: Venerunt ad
C Godoliam in Masphath, & Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanã, & Ionathan, filij Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filij Ophi qui erant de Nerophati, & Iezonias
9 filius Maachati, ipsi & viri eorum. Et iurauit eis Godolias filius Ahicã filij Sapham, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldæis: habitate in terra, & ser-
10 uite regi Babylonis, & bene erit vobis. Ecce ego habito in Masphath, vt respondeam præcepto Chaldæorum, qui mittũtur ad nos: vos aũt colligite vindemiam, & messem & oleũ, & condite in vasis vestris: & manete
11 in vrbibus vestris quas tenetis. Sed & oẽs Iudæi qui erant in Moab, & in* filiis Ammon, & in Idumæa & in vniuersis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias ĩ Iudæa, & quod proposuisset sup eos
12 Godoliã filium Ahicam filii Saphan: reuersi sunt, inquam, omnes Iudæi de vniuersis
D locis ad quæ profugerant, & venerũt in terram Iuda ad Godoliam in Masphat: & collegerunt vinum, & messem multam nimis.
13 Iohanan autem filius Caree, & oẽs principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.
14 Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum Ammon, misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit
15 eis Godolias filius Ahicã. Iohanan autẽ filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente: ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Iudæi qui congregati sunt ad te, & peri-
16 bunt reliquiæ Iuda. Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

4.Re.25. f.24.

* finibus.

CAPVT XLI.

1 A ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo ad Godoliam filium Ahicam in Masphat: & come-
2 derunt ibi panes simul in Masphath. Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam, filij Saphan, gladio, & interfecerunt eum, quem præfe-
3 cerat rex Babylonis terræ. Omnes quoque Iudæos qui erant cum Godolia in Masphat, & Chaldæos qui reperti sunt ibi, &
4 viros bellatores percussit Ismahel. Secundo autem die postquam occiderat Godoliã
5 nullo adhuc sciente, venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: rasi barba, & scissis vestibus, & squalentes: & munera & thus habebant in ma-
6 nu vt offerent in domo Domini. Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum
B eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam
7 Qui cum venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse & viri qui erant cum
8 eo. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessauit: & non interfecit eos cum fratri-
9 bus suis. Lacus autem in quem proiecerat Ismahel omnia cadauera virorum quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit rex Asa, propter Baasa regem Israël: ipsum repleuit Ismahel filius Nathaniæ oc-
10 cisis. Et captiuas duxit Ismahel omnes re-
C liquias populi qui erant in Masphath: filias regis, & vniuersum populum qui remanserant in Masphath: quos commẽdauerat Nabuzardan princeps militiæ, Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ: & abiit, vt transiret ad filios
11 Ammon. Audiuit autem Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum quod fecerat
12 Ismahel filius Nathaniæ. Et assumptis vniuersis viris, profecti sunt vt bellarent aduersum Ismahelem filiũ Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas multas quæ sunt
13 in Gabaon. Cumque vidisset omnis popu-
D lus qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Caree, & vniuersos principes bellatorum,
14 qui erant cum eo, lætati sunt. Et reuersus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusque abiit adIoha-
15 nan filium Caree. Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris a facie Io-
16 hanan, & abiit ad filios Ammon. Tulit ergo Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas reduxerant ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquã percussit Godoliam filiũ Ahicam: fortes viros ad præliũ, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon.
17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est iuxta Beth-lehem: vt
18 pergerent, & introirent Ægyptum a facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem proposuerat rex Babylonis in terra Iuda

CAPVT XLII.

1 A Et accesserunt oẽs principes bellatorũ, & Iohanã filius Caree, & Iezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à paruo vsq; ad magnum: 2 Dixeruntq; ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nr̃a in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dñm Deum tuum pro vniuersis reliquijs illis, quia derelicti sumus pauci de pluribus sicut oculi tui nos intuentur. 3 Et annũciet nobis Dñs Deus tuus viam per quam pergamus: & verbum quod faciamus. 4 Dixit aũt ad eos Ieremias propheta: Audiui: Ecce ego oro ad Dominũ Deum vestrum secundum verba vestra: oẽ verbum quodcunq; rñderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquam. 5 Et illi dixerũt ad Ieremiam: Sit Dñs inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta oẽ verbum in quo miserit te Dñs Deus tuus ad nos, sic faciemus. 6 Siue bonum est, siue malum, voci dñi Dei nostri ad quẽ mittimus te, obediemus: vt bene sit nobis cùm audierimus vocem dñi Dei nostri. 7 Cùm aũt completi essent decem dies, factum est verbum dñi ad Ieremiam. 8 Vocauitq; Ioanan filium Caree, & oẽs principes bellatorum, qui erant cum eo, & vniuersum populum à minimo vsq; ad magnum. 9 Et dixit ad eos: Hæc dicit dñs Deus Israël, ad quẽ misistis me, vt prosternerẽ preces vr̃as in conspectu eius. 10 Si quiescẽtes mãseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam: plantabo, & nõ euellam: iam enim placatus sum super malo qđ feci vobis. 11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quẽ vos pauidi formidatis: nolite metuere eũ, dicit dñs: quia vobiscum sum vt saluos vos faciam, & eruam de manu eius. 12 & dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciã in terra vestra. 13 Si autẽ dixeritis vos, Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem dñi Dei nostri, 14 dicentes, Nequaquam, sed ad terram Aegypti pergemus, vbi non videbimus bellum, & clangorẽ tubæ non audiemus, & famẽ non sustinebimus: & ibi habitabimus. 15 Propter hoc nunc audite verbum dñi reliquiæ Iuda: Hæc dicit dñs exercituum, Deus Israël: Si posueritis faciem vestrã, vt ingrediamini Aegyptũ, & intraueritis vt ibi habitetis: 16 gladius quẽ vos formidatis, ibi cõprehendet vos in terra Aegypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Aegypto, & ibi moriemini. 17 Oẽsq; viri qui posuerint faciẽ suam vt ingrediantur Aegyptũ vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali qđ ego afferã super eos. 18 Quia D hæc dicit dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos cum ingressi fueritis Aegyptum: & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictũ, & in opprobrium: & nequaquam vltra videbitis locum istum. 19 Verbum domini super vos, reliquiæ Iuda: nolite intrare Aegyptũ: Scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie, 20 quia decepistis animas vestras: vos n. misistis me ad dñm Deum nostrum, dicentes, Ora pro nobis ad dñm Deum nostrum, & iuxta omnia quæcunq; dixerit tibi dñs Deus noster: sic annuncia nobis, & faciemus. 21 Et annunciaui vobis hodie & non audistis vocem domini vestri super vniuersis pro quibus misit me ad vos. 22 Nunc ergo scientes scietis, quia gladio, & fame & peste moriemini in loco ad quem voluistis intrare vt habitaretis ibi.

Iosiæ 8. Osiæ 6. *vestrũ 5.*

CAPVT XLIII.

1 A Factum est aũt, cùm complesset Ieremias loquens ad populum vniuersos sermones dñi Dei eorum, pro quibus miserat eũ dñs Deus eorum ad illos, oĩa 2 verba hæc: Dixit Azarias filius Iosiæ, & Iohanan filius Caree, & oẽs viri superbi, dicentes ad Ieremiam. Mendacium tu loqueris: non misit te dñs Deus noster, dicens, Ne ingrediamini Aegyptum: vt habitetis illic. 3 Sed Baruc filius Neriæ incitat te aduersum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum vt interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem. 4 Et non audiuit Iohanan filius B Caree, & oẽs principes bellatorum, & vniuersus populus, vocem dñi, vt manerent in terra Iuda: 5 Sed tollens Iohanan filius Caree & vniuersi principes bellatorum vniuersos reliquiarum Iuda qui reuersi fuerãt de cunctis Gentibus, ad quas fuerãt antè dispersi, vt habitarent in terra Iuda: 6 viros, & mulieres, & paruulos, & filias regis: & omnem animam quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij Saphan, & Ieremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ. 7 Et ingressi C sunt terram Aegypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt vsq; ad Taphnis. 8 Et factus est sermo Domini ad Ieremiam 9 in Taphnis, dicens, Sume lapides grãdes in manu tua, & abscondes eos in crypta, q̃ est sub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis: cernentibus viris Iudæis. 10 Et dices ad eos: Hæc dicit dominus exercituum Deus Israël: Ecce, ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & ponam thronum eius super lapides istos quos abscõdi: & statuet solium suum super eos. 11 Veniensq; percutiet D terrã Aegypti quos in mortem, in mortẽ: & quos in captiuitatem, in captiuitatem: & quos in gladium, in gladium. 12 Et succendet ignem in delubris deorũ Aegypti & cõburet ea & captiuos ducet illos: & amicietur

Osiæ 4. Ozia 6.

tur terra Aegypti, ficut amicit paftor pallio 13 fuo: & egredietur inde in pace. Et cōteret ftatuas domus Solis, quæ funt in terra-Aegypti, & delubra deorū Aegypti cōburet igni.

CAPVT XLIIII.

1 A VErbum quod factum eft ad Ieremiam, ad omnes Iudęos qui habitabant in terra-Aegypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in 2 terra Phatures dicens: Hæc dicit dn̄s exercituum Deus Ifraël, Vos vidiftis omne malū iftud quod adduxi fuper Ierufalem, & fuper oēs vrbes Iuda: & ecce defertæ funt hodie, 3 & non eft in eis habitator: Propter malitiā quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarent, & irent, & facrificarent, & colerent deos alienos quos nefciebant & illi & vos 4 & patres veftri. Et mifi ad vos oēs feruos meos prophetas de nocte confurgens, mittensq; & dicens: Nolite facere verbū abomi- 5 nationis huiufcemodi-quā odiui.' Et non audierunt, nec inclinauerunt aurē fuam vt conuerterent à malis fuis, & non facrificarēt 6 dijs alienis. Et conflata eft indignatio mea B & furor meus: & fuccenfa eft in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierufalem: & verfæ funt in folitudinem & vaftitatem fecundum diem 7 hanc. Et nūc hæc dicit dominus exercituū Deus Ifraël: Quare vos facitis malum grande-hoc' cōtra animas veftras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens de medio Iudę, nec relinquatur vobis quicquā 8 refiduum: Prouocātes me in operibus manuum veftrarum, facrificando dijs alienis in Terra-Aegypti, in quam ingreffi eftis vt habitetis ibi: & difpereatis, & fitis in maledictionē & in opprobriū cunctis gētibus ter- 9 ræ? Nunquid obliti eftis mala patrū veftrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum 'eius,' & mala veftra, & mala vxorū veftrarum, quæ fecerunt in terra Iuda, & in regio- 10 nibus Ierufalem? Non funt mundati vfque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerūt in lege dn̄i, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis, & coram patribus ve- 11 ftris. Ideo hæc dicit dn̄s exercituum Deus C Ifraël, Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & difperdam omnem Iu- 12 dam. Et affumam reliquias Iudæ, qui pofuerunt facies fuas vt ingrederētur terram Aegypti, & habitarent ibi: & confumentur omnes in terra-Aegypti: cadent in gladio & in fame: & confumentur à minimo vfq; ad maximū, & in gladio & in fame morientur: & erunt in iufiurandum & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobriū. 13 Et vifitabo * habitatores terræ-Aegypti, ficut vifitaui fuper Ierufalem: in gladio & 14 pefte. Et non erit qui effugiat, & fit refiduus de reliquijs Iudæorum qui vadunt vt peregrinentur in terra-Aegypti: & reuertantur in terram Iuda, ad quam ipfi eleuant animas fuas, vt reuertantur & habitent ibi: 15 non reuertentur nifi qui fugient. Refpon- D derunt autem Ieremiæ omnes viri fcientes quòd facrificarent vxores eorū dijs alienis: & vniuerfæ mulieres quarū ftabat multitudo grandis: & omnis populus habitantium 16 in terra-Aegypti in Phatures, dicentes: Sermonem quem loquutus es ad nos in nomi- 17 ne domini non audiemus ex te: Sed faciemus omne verbum quod egredietur de ore noftro, vt facrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina, ficut fecimus nos & patres noftri, reges noftri, & principes noftri in vrbibus Iuda, & in plateis Ierufalem, & faturati fumus panibus, & bene nobis erat, malum 18 que non vidimus. Ex eo autem tēpore quo ceffauimus facrificare reginæ cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio 19 & fame confumpti fumus. Quod fi nos E facrificamus reginæ cęli, & libamus ei libamina: nunquid fine viris noftris fecimus ei placentas ad colendum eam, & libandum 20 ei libamina? Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduerfum viros, & aduerfum mulieres, & aduerfum vniuerfam plebem, qui 21 refponderant ei verbum, dicens: Nunquid non facrificium quod facrificaftis in ciuitatibus Iuda & in plateis Ierufalem vos & patres veftri, reges veftri, & principes veftri, & populus terræ, horum recordatus eft domi- 22 nus, & afcendit fuper cor eius? Et non poterat dominus vltrà portare propter malitiam ftudiorum veftrorū propter abominationes quas feciftis: & facta eft terra veftra in defolationem, & in ftuporem & in maledictum, eo quod non fit habitator, ficut eft 23 dies hæc. Propterea quod facrificaueritis idolis, & peccaueritis domino: & non audieritis vocem dn̄i, & in lege, & in præceptis, & F in teftimonijs eius nō ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis mala hæc, ficut eft dies 24 hæc. Dixit autem Ieremias ad omnem populum & ad vniuerfas mulieres: Audite verbum domini omnis Iuda, qui eftis in Terra- 25 Aegypti: Hæc inquit dominus exercituum Deus Ifraël, dicens: Vos & vxores veftræ locuti eftis ore veftro, & manibus veftris impleftis, dicentes: Faciamus vota noftra quæ vouimus, vt facrificemus reginæ cęli, & libemus ei libamina, impleftis vota veftra, & 26 opere perpetraftis ea. Ideo audite verbum domini omnis Iuda, qui habitatis in terra-Aegypti: Ecce ego iuraui in nomine meo magno, ait dominus: quia nequaquam vltra vocabitur nomē meum ex ore omnis viri Iudæi dicētis, Viuit dominus Deus, in om- 27 ni terra-Aegypti. Ecce ego vigilabo fuper G eos in malū, & non in bonum: & confumentur oēs viri Iuda, qui funt in terra-Aegypti, gladio & fame, donec penitus cōfumantur. 28 Et qui fugerint gladiū, reuertentur de terra-Ae-

Marginal notes: -32. | -8. | 'eorum 6 | Amos 9 a.4. | Inf. g. 27. | *fuper 4. | Sup. 7. d.28. | Sup 7. d.28. | Sup. c. 11.

ra-Aegypti in terram Iuda viri pauci: & scient omnes reliquiæ Iuda ingredientium Terram-Aegypti, vt habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorum. 29 Et hoc vobis signum, ait dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: vt sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum. 30 Hæc dicit dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Aegypti, in manu inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam eius.

CAPVT XLV.

1 A Verbū quod loquutus est Ieremias propheta ad Baruch filiū Neriæ, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Ieremiæ, anno quarto Ioacim, filij Iosiæ, regis Iuda, dicens: 2 Hæc dicit dominus Deus Israel ad te Baruch. 3 Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit dominus dolorē dolori meō, laboraui in gemitu meo, & requiem non inueni. 4 Hæc dicit dominus: Sic dices ad B eum, Ecce, quos ædificaui, ego destruo: & quos plantaui, ego euello, & vniuersam terram hanc. 5 Et tu quæris tibi grandia: noli quærere, quia ecce, ego adducam malum super omnem carnem, ait dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris.

CAPVT XLVI.

1 A Quod factum est verbum domini ad Ieremiam prophetā contra Gentes 2 ad Aegyptum aduersum exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat iuxta fluuium Euphratē in Charcamis, quē percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, i quarto anno Ioacim filij Iosiæ regis Iudæ. 3 Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellū. 4 Iungite equos & ascēdite equites: state in galeis, polite lāceas, induite vos 5 loricis. Quid igitur? vidi ipsos pauidos & terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugeB runt conciti, nec respexerunt: terror vndiq; 6 ait dominus. Non fugiat velox, nec saluari se putet fortis: ad Aquilonem iuxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt. 7 Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluuiorū intumescunt gurgites eius? 8 Aegyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina mouebuntur fluctus eius, & dicet: Ascendens operiam terram: perdam ciuitatem, & habitatores eius. 9 Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Æthiopia & Lybies tenentes scutū, & Lidij 10 arripientes, & iacientes sagittas. Dies autem ille domini Dei exercituum, dies vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis: deC uorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim dñi Dei exercituū in terra Aquilonis iuxta flumen Euphratēn. 11 Ascende in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. 12 Audierunt Gentes ignominiam tuam, & vlulatus tuus repleuit terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter cōciderunt.

fugiet. —6.

13 Verbum quod locutus est dominus ad Ieremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus terram Aegypti: 14 Annunciate Ae D gypto, & auditū facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis: dicite, Sta, & prępara te: quia deuorabit gladius ea quę 15 per circuitum tuum sunt. Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam domi16 nus subuertit eum. Multiplicauit ruentes, ceciditq; vir ad proximum suum, & dicent: Surge, & reuertamur ad populum nostrum, & ad terrā natiuitatis nostræ, a facie gladij 17 columbæ. Vocate nomen Pharaonis regis 18 Aegypti tumultum, adduxit tempus. Viuo E ego (inquit rex, dominus exercituū nomen eius) quoniam sicut Thabor in mōtibus, & 19 sicut Carmelus in mari, veniet. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudinē erit, & de20 seretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegans atque formosa Aegyptus: stimulator ab A21 quilone veniet ei. Mercenarij quoque eius qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis 22 eorum. Vox eius quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna. 23 Succiderunt saltum eius, ait dominus, qui F supputari non potest: multiplicati sunt su24 per locustas: & non est eis numerus. Confusa est filia Aegypti, & tradita in manum 25 populi Aquilonis. Dixit dominus exercituum Deus Israel: Ecce, ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonē, & super Aegyptum, & super deos eius, & super reges eius: & super Pharaonem, & super 26 eos qui confidunt in eo. Et dabo eos in manum quærentium animam eorum, & in manum Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manum seruorum eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait do27 minus. Et tu ne timeas serue meus Ia G cob, & ne paueas Israel: quia ecce ego saluū te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captiuitatis suæ: & reuertetur Iacob, & requiescet, & prosperabitur, & non erit 28 qui exterreat eum. Et tu noli timere serue meus Iacob, ait dominus: quia tecum ego sum. quia ego consumam cunctas gentes ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

manus 8 *manus 8* *manus 8*

Esa. 43 a. 1. 44. a. 2. Sup. 30. b. 10.

CAPVT XLVII.

1 A Quod factũ est verbum dñi ad Ieremiã prophetam cõtra Palęsthinos, antequam percuteret Pharao Gazã: 2 ❡ Hæc dicit dñs: Ecce aquę ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inũdans, & operient terrã & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius: clamabũt homines &ᵇ vlulabunt omnes habitatores terræ 3 ❡ à strepitu B pompæ armorum, & bellatorum eius, à cõmotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Nõ respexerunt patres filios manibus dissolutis, 4 ❡ pro aduẽtu diei, in quo vastabuntur oẽs Philisthijm, & dissipabitur C Tyrus & Sidon cũ omnibus reliquis auxilijs suis. depopulatus est.n. dñs Palęsthinos, reliquias insulæ Cappadociæ 5 ❡ Venit caluitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earũ, vsquequo concidéris. 6 ❡ O mucro D dñi, vsquequo non quiesces? ingredere in vaginam tuam: refrigerare, & sile. 7 ❡ Quomodo quiescet cum dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersum maritimas eius regiones, ibiq; condixerit illi?

ᵇ vlulabit omnis habitator 3.

CAPVT XLVIII.

1 A Ad Moab. Hæc dicit dñs exercituũ Deus Israël: Væ super Nabo, quoniam vastata est & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit. 2 ❡ Non est vltrà exultatio in Moab contra Hesebõ: cogitauerunt malũ, Venite, & disperdamus eã de gente: ergo silens conticesces, sequeturq; te gladiᵘ. 3 ❡ Vox clamoris de Oronaim: 4 vastitas, & contritio magna. ❡ Contrita est Moab: annunciate clamorem paruulis eius. 5 ❡ Per ascensum enim Luith plorans ascẽdet in fletu: qm̃ in descensu Oronaim hostes vlulatũ contritionis audierunt. 6 ❡ ‖ Fugite, saluate animas vestras: & eritis quasi myricæ 7 in deserto. ❡ Pro eo enim ꝙ habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationẽ, sacerdotes eius, & principes eius simul. 8 ❡ Et veniet prędo ad omnem B vrbem, & vrbs nulla saluabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria, qm̃ dixit 9 dñs. ❡ Date florẽ Moab, quia florens egredietur: & ciuitates eius desertæ erunt & inhabitabiles. 10 ❡ Maledictus qui facit opus domini fraudulẽter, & maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine 11 ❡ Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fęcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem] non abijt: idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius nõ est 12 immutatus. ❡ Propterea, ecce dies veniunt, dicit dñs: & mittam ei ordinatores & stratores laguncularum, & sternent eũ: & vasa eius exhaurient, & lagunculas eorum collident. 13 ❡ Et cõfundetur Moab a Chamos, ‖ sicut cõfusa est domus Israël à Beth-el, in qua 14 habebat fiduciam. ❡ Quõ dicitis: ‖ Fortes sumus, & viri robusti ad prœliandum? 15 ❡ Vastata C est Moab, & ciuitates illiusᵇ succenderuntᵇ: & electi iuuenes eius descenderunt in occisionẽ: ait rex, dñs exercituum nomen eius. 16 ❡ Prope est interitus Moab, vt veniat· ma-17 lum eius velociter accurret nimis ❡ Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius: & vniuersi qui scitis nomen eius, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, ba-18 culus gloriosus? ❡ Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibon: quoniã vastator Moabᵇ ascendet ad te, dissipabit muni-19 tiones tuas. ❡ In via sta, & prospice habitatio Aroër: interroga fugientẽ: & ei q̃ euasit, dic, Quid accidit? 20 ❡ Confusus est Moab, qm̃ victus est: vlulate, & clamate, annunciate in Arnon, qm̃ vastata est Moab 21 ❡ Et iudicium venit ad terram campestrem: super 22 Helon, & super Iasa, & super Mepháath, & super Dibõ, & super Nabo, & super domum 23 Deblathaim, ❡ & super Cariathaim, & super D Beth-gamul, & super Beth-maon, 24 ❡ & super Carioth, & super Bosra: & super omnes ciuitates terræ Moab, quæ lõgè & propè sunt. 25 ❡ Abscissum est cornu Moab, & brachium 26 eius contritum est, ait dñs. ❡ Inebriate eum, quoniam contra dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & e-27 rit in derisum etiam ipse. ❡ Fuit enim in derisum tibi Israël, quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua quæ aduer-28 sum illum locutus es, captiuus ducèris. ❡ Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi colũba nidifi-29 cans in summo ore foraminis. ❡ Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: sublimitatẽ eius & arrogantiam, & superbiam, 30 & altitudinem cordis eius. ❡ Ego scio, ait do-E minus, iactantiã eius: & ꝙ non sit iuxta eã virtus eius, nec iuxta quod poterat conata 31 sit facere. ❡ Ideo super Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad viros muri fi-32 ctilis lamentantes. ❡ De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sabama: ꝓpagines tuæ transierunt mare, vsq; ad mare Iazer peruenerunt: super messem tuã, & vindemiam tuã prædo 33 irruit. ❡ ‖ Ablata est lætitia, & exultatio de Carmelo & de terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli, nequaquã calcator vuæ solitũ celeusma cantabit. 34 ❡ De clamore Hese-F bon vsq; Eleale & Iasa, dederunt vocẽ suã: à Segor vsq; ad Oronaim vitulãᵇ conternan-35 tẽᵇ: aquæ quoq; Nemrim pessimæ erunt. ❡ Et auferã de Moab, ait dñs, offerentẽ in excel-36 sis, & sacrificantẽ dijs eius. ❡ Propterea cor meũ ad Moab quasi tibia *resonabit: & cor meũ ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum· quia plus fecit q̃ potuit idcirco pe-37 rierunt. ❡ ‖ Omne.n.caput caluitium, & omnis barba rasa erit, in cunctis manibus colli-

gatio,

‖ Sup. 17. a. 6. Sup. 17. a. 5.

‖ 3. Re. 12. d 16. g. 29.

‖ Isa. 16. b. 6.

ᵇ ascenderunt 14.

ᵇ ascẽdit 3

‖ Isa. 16. a. 10.

ᵇ consternantem.

* aris.

‖ Isa. 15. a. 2.

38 gatio, & super omne dorsum cilicium. ℣ Super oĩa tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus: quoniam contriui Moab sicut 39 vas inutile, ait Dominus. ℣ Quō victa est, & vlulauerunt? quō deiecit ceruicē Moab, & confusus est? eritq; Moab in derisum & in 40 exemplum omnibus in circuitu suo. ℣ Hæc dicit Dominus, Ecce quasi Aquila volabit, 41 & extendet alas suas ad Moab. ℣ Capta est Carioth & munitiones cōpræhensæ sunt: G & erit cor fortium Moab in die illa, sicut 42 cor mulieris parturiētis. ℣ Et cessabit Moab esse populus: qm̃ contra Dominum gloria-43 tus est ℣ Pauor & fouea & laqueus super te 44 o habitator Moab, dicit Dñs. ℣ ‖ Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueam: & qui conscenderit de fouea, capietur laqueo: adducā enim super Moab annū visitationis eo-45 rū, ait Dñs. ℣ In vmbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion: & deuorabit partem Moab, & verticem filiorū tu-46 multus. ℣ Væ tibi Moab, periſti popule Chamos, quia comprehensi sunt filij tui, & filiæ 47 tuæ in captiuitatem. ℣ Et conuertam captiuitatem Moab in nouissimis diebus, ait Dominus. Hucusque iudicia Moab.

Exo. 7. c. 18.

‖ Isa. 24. c. 18.

CAPVT XLIX.

1 A AD filios Ammon. ℣ Hæc dicit dominus: Nunquid non filij sunt Israël? aut hæres nō est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus eius in 2 vrbibus eius habitauit? ℣ Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælij, & erit in ᵃ tumultum dissipata, filiæque eius igne succendentur, & possidebit 3 Israël possessores suos, ait Dominus. ℣ Vlula Hesebon, qm̃ vastata est Hai clamate filiæ Rabbath, accingite vos cilicijs: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationē ducetur, sacerdotes eius, 4 & principes eius simul. ℣ Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ cōfidebas in thesauris tuis, & dicebas: 5 Quis veniet ad me? ℣ Ecce ego inducam su-B per te terrorē, ait Dñs Deus exercituum, ab oĩbus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à cōspectu vestro, nec erit qui 6 cōgreget fugiētes. ℣ Et post hæc reuerti faciā 7 * captiuos filiorū Ammon, ait Dñs. ℣ Ad Idumeam. Hæc dicit Dominus exercituū: Nunquid non vltrà est sapientia in Theman? perijt consilium à filijs: inutilis facta est sa-8 pientia eorū ℣ Fugite, & terga vertite: descēdite in voragine habitatores Dedan: quoniam perditionē Esau adduxi super eū, tem-9 pus visitationis eius. ℣ Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemū: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret si-10 bi. ℣ Ego verò discooperui Esau, reuelaui

ᵃ tumulū 2

* fugiētes &

absconditа eius, & celari non poterit: vastatū est semen eius, & fratres eius, & vicini 11 eius, & non erit. ℣ Relinque pupillos tuos: ego faciā eos viuere: & viduæ tuæ in me spe-12 rabūt. ℣ Quia hæc dicit Dñs: Ecce, quibus nō C erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? 13 non eris innocens, sed bibens bibes. ℣ Quia per memetipsum iuraui, dicit Dñs, q̄ in solitudinem, in opprobrium, & in desertum, & in maledictionē erit Bosra: & oēs ciuitates eius erunt in solitudines sempiternas. 14 ℣ ‖ Auditum audiui à Domino, & legatus ad gentes missus est. Congragamini, & venite contra eam, & consurgamus in prælium. 15 ℣ Ecce enim paruulum dedi te in Gētibus, 16 contemptibilem inter homines. ℣ Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis ‖ cùm exaltaueris quasi Aquila nidum tuum, inde detra-17 hā te, dicit Dominus. ℣ Et erit Idumea deser-D ta: omnis qui transibit per eam, stupebit & 18 sibilabit super omnes plagas eius. ℣ ‖ Sicut subuersa est Sodoma & Gomorrha, & vicinæ eius ait Dominus: non habitabit ibi vir, 19 & nō incolet eā filius hominis. ℣ Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam, quia subitò currere faciam eū ad illā: & quis erit electus quē præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? ‖ quis est iste pastor, qui resi-20 stat vultui meo? ℣ Propterea audite consiliū Domini quod inijt de Edom: & cogitationes eius quas cogitauit de habitatoribus Themā. Si nō deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitaculū eorū. 21 ℣ A vocē ruinæ eorum cōmota est terra: clamor in Mari-rubro auditus est vocis eius. 22 ℣ Ecce quasi aquila ascendet & auolabit: & expandet alas suas super Bosran, & erit cor fortium Idumeæ in die illa, quasi cor mu-23 lieris parturientis. ℣ Ad Damascum. ℣ Cōfusa E est Emath & Arphad: quia auditū pessimū audierunt, turbati sunt in mari, præ solici-24 tudine quiescere nō potuit: ℣ Dissoluta est Damascus, versa est in fugā, tremor apprehendit eā: angustia & dolores tenuerunt eā 25 quasi parturientem. ℣ Quō dereliquerunt ci-26 uitatem laudabilem, vrbem lætitiæ: ℣ Ideo cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri prælij conticescent in die illa, ait 27 Dñs exercituum. ℣ Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit mœnia Ben-28 adad. ℣ Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor, rex Babylonis, hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Ce-29 dar, & vastate filios Orientis. ℣ Tabernacu-F la eorum & greges eorū capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum & camelos eorū tollent sibi: & vocabunt super eos formidi-30 nē in circuitu. * ℣ Fugite, abite vehementer,

‖ Abd. 1. a. 1.

‖ Abd. 1. a. 4.

‖ Gen. 19. c. 24. Inf. 50. f. 40.

‖ Iob 41. a. 1. Inf. 50. g. 44.

* eius.

in voraginibus sedere qui habitatis Asor, ait Dñs: inijt.n. contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersum vos cogitationes. 31 ¶Consurgite, & ascendite ad gentē quietam, & habitantē confidēter, ait Dominus: non ostia, nec vectes eis: soli habitant. 32 ¶Et erunt cameli eorum in direptionē, & multitudo iumentorũ in prędā. & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comā: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus. 33 ¶Et erit Asor in habitaculũ draconũ, deserta vsque in æternũ: non manebit tibi vir, nec incolet eam filius hominis. 34 ¶Quod factum est verbum Domini ad Ieremiā prophetam aduersus Ælam in principio G regni Sedeciæ regis Iuda, dicens: 35 ¶Hæc dicit Dñs exercituũ, Ecce confringam arcum Ælam, & sumam fortitudinē eorũ. 36 ¶Et inducam super Ælā quatuor ventos à quatuor plagis cœli: & vētilabo eos in oēs ventos istos: & nō erit gens ad quam nō perueniant profugi Ælam. 37 ¶Et pauere faciam Aelam corā inimicis suis & in conspectu quærentium animam eorũ: & adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit dñs, & mittā post eos gladium, donec consumam eos. 38 ¶Et ponam solium meum in Aelam, & perdā inde reges & principes, ait dñs. ¶In nouissimis autem diebus reuerti faciam captiuos Aelam, dicit Dominus.

CAPVT L.

1 A Verbum quod locutus est dñs de Babylone, & de terra Chaldæorũ in manu Ieremiæ prophetæ. 2 ¶Annunciate in gentibus, & auditũ facite, leuate signũ: prædicate, & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, cōfusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum. 3 ¶Qm̃ ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terrā eius in solitudinē: & nō erit q̃ habitet in ea, ab homine vsque ad pecus, & moti sunt & abierũt. 4 ¶In diebus illis, & in tp̃e illo, ait dñs, venient filij Israël ipsi & filij Iuda simul: ambulantes & flentes properabũt, & dñm Deum suum quærent. 5 ¶In Sion interrogabunt viam, huc facies eorũ: venient, & apponentur ad dñm fędere sempiterno, quod nulla obliuione delebitur. 6 ¶Grex perditus factus est populus meus: pastores eorũ seduxerunt eos: feceruntq; vagari in montibus: de monte in collem transierũt, obliti sunt cubilis sui. 7 ¶Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hostes eorũ dixerunt, Non peccauimus: pro eo ꝓ peccauerunt Domino decori iustitiæ, & expectationi patrum eorũ domino. 8 ¶Recedite de B medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & estote quasi hędi ante gregem. 9 ¶Quoniam ecce ego subito, & adducā in Babylonē congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur aduersus eam, & inde capietur: sagitta eius quasi viri fortis interfectoris, nō reuertetur vacua. 10 ¶Et erit Chaldæa in prædā; oēs vastantes eam replebuntur, ait dominus. 11 ¶Quoniā exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatē meam: qm̃ effusi estis sicut [a] vitulus super herbam, & mugiistis sicut tauri. 12 ¶Confusa est mater vestra nimis. & adæquata pulueri, quæ genuit vos: ecce nouissima erit in gentibus, * deserta, inuia, & arens. 13 ¶Ab ira domini non habitabitur, C sed redigetur tota in solitudinē: oīs q̃ transibit per Babylonē, stupebit & sibilabit super vniuersis plagis eius. 14 ¶Præparamini contra Babylonē per circuitũ oēs qui intenditis arcũ, debellate eā, non parcatis iaculis, quia domino peccauit. 15 ¶Clamate aduersus eam, vbique dedit manũ, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius, qm̃ vltio dñi est, vltionē accipite de ea: sicut fecit, facite ei. 16 ¶Disperdite satorē de Babylone, & tenentē falcem in tempore messis: à facie gladij columbæ vnusquisq; ad populũ suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient. 17 ¶Grex dispersus Israël, leones eiecerunt eũ: primus comēdit eum rex Assur: iste nouissimus exossauit eum Nabuchodonosor rex Babylonis. 18 ¶Propterea hæc dicit dominus exercituũ Deus Israël, Ecce ego visitabo regē Babylonis, & terrā eius, sicut visitaui regē Assur, 19 ¶& deducā Israël ad D habitaculũ suum: & pascetur [b] Carmelus & Basan, & in monte Ephraim, & Galaad saturabitur anima eius. 20 ¶In diebus illis & in tempore illo, ait dominus, quæretur iniquitas Israël, & non erit, & peccatum Iuda, & non inuenietur: qm̃ propitius ero eis quos reliquero. 21 ¶Super terrā dominantium ascende, & super habitatores eius visita, & dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait dominus: & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. 22 ¶Vox belli in terra, & contritio magna. 23 ¶Quomodo confractus est, & cōtritus malleus vniuersæ terræ? quō versa est in desertum Babylon in gentibus? 24 ¶Illaqueaui te, & capta es Babylon, & nesciebas: inuenta es & apprehensa quoniam dominum prouocasti. 25 ¶Aperuit Dominus thesaurum suũ, & protulit vasa iræ suæ: quoniā opus est Domino 26 Deo exercituum in terra Chaldæorũ. ¶Venite ad eā ab extremis finibus, aperite vt exeāt E qui concludent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos, & interficite eā, nec sit quicquam reliquum. 27 ¶Dissipate vniuersos fortes eius, descēdāt in occisionē: vę eis quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum. 28 ¶Vox fugientium, & eorum qui euaserunt de terra Babylonis: vt annuncient in Sion vltionem Domini Dei nostri, vltionem templi eius. 29 ¶Annunciate in Babylonē pluri-

[a] vituli.
* Gr.
[b] Carmelum 6.

plurimis hoibus qui tendunt arcũ: cõsistite aduersus eã per gyrũ, & nullus euadat: reddite ei secũm opus suũ: iuxta oĩa q̃ fecit, facite illi: quia cõtra dñm erecta est, aduersum
30 Sanctũ Israël. ℣ Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius: & oẽs viri bellatores eius cõ-
31 ticescent in die illa, ait dñs. ℣ Ecce ego ad te superbe, dicit dñs Deus exercituũ: qa venit
32 dies tuus, tp̃s visitationis tuæ. ℣ Et cadet superbus & corruet, & nõ erit qui suscitet eũ: & succendã ignẽ in vrbibus eius, & deuorabit
33 oĩa in circuitu eius. ℣ Hæc dicit dñs exerci-
F tuũ. Calũniã sustinent filij Israël, & filij Iuda simul: oẽs q̃ ceperũt eos, tenent, nolũt di-
34 mittere eos. ℣ Redẽptor eorũ fortis, dñs exercituũ nomen eius, iudicio defendet causam eorũ, vt exterreat terrã, & cõmoueat habita-
35 tores Babylonis. ℣ Gladius ad Chaldæos, ait dñs, & ad habitatores Babylonis, & ad prin-
36 cipes & ad sapiẽtes eius. ℣ Gladi⁹ ad diuinos eius, qui stulti erũt, gladius ad fortes illius:
37 qui timebũt. ℣ Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad oẽ vulgus qđ est in medio eius: & erũt quasi mulieres: gladius ad the-
38 sauros eius, q̃ diripiẽtur. ℣ Siccitas sup aquas eius erit, & arescẽt: quia terra sculptiliũ est,
39 & in portentis gloriãtur. ℣ Propterea habitabunt dracones cũ fatuis ficarijs: & habitabũt in ea struthiones: & nõ inhabitabit vltra vsq; in sempiternũ, nec extruet vsq; ad
40 gñationẽ & gñationẽ. ℣ ‖ Sicut subuertit dñs Sodomam & Gomorrhã, & vicinas eius, ait dñs: nõ habitabit ibi vir, & nõ incolet eã fi-
41 lius hoĩs. ℣ Ecce populus venit ab Aquilone,
G & gens magna, & reges multi consurgent a
42 finibus terræ. ℣ Arcũ & scutũ apprehendent, crudeles sunt & immisericordes: vox eorũ quasi mare sonabit, & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium cõtra te
43 Babylon. ℣ Audiuit rex Babylonis famã eorum, & dissolutæ sunt manus eius: angustia apprehendit eũ, dolor quasi parturientem.
44 ℣ Ecce quasi leo ascendit de superbia Iordanis ad pulchritudinẽ robustam: quia subito currere faciã eum ad illam: & quis erit electus quẽ præponã ei? ‖ quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? & qs est iste pa-
45 stor qui resistat vultui meo? ℣ Propterea audite consiliũ dñi quod mente concepit aduersum Babylonẽ: & cogitationes eius quas cogitauit super terrã Chaldæorum: Nisi detraxerint eos paruuli gregum, nisi dissipatũ fuerit cum ipsis habitaculũ eorum.
46 ℣ A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter gentes auditus est.

‖ Gen. 19. c. 24. Sup. 49 d. 18.

‖ Iob. 41. a. 1. Sup. 49. d. 20.

CAPVT LI.

1 HÆc dicit dominus: Ecce, ego su-
A scitabo super Babylonem & super habitatores eius, qui cor suum leuauerunt contra me:
2 quasi ventum pestilentem. ℣ Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius: qm venerunt super eam vndiq; in die affli-
3 ctionis eius. ℣ Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricatus. nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem ma-
4 litiam eius. ℣ Et cadent interfecti in terra Chaldæorũ, & vulnerati in regionibus eius.
5 ℣ Qm nõ fuit viduatus Israël & Iuda à Deo suo dño exercituum: terra autem eorũ re-
6 pleta est delicto à sancto Israël. ℣ Fugite de medio Babylonis[a] & [b] saluet vnusquisq; animam suam: nolite tacere super iniquitatem eius, qm tempus vltionis [c] est a dño, vicissi-
7 tudinem ipse retribuet ei. ℣ Calix aureus Babylon in manu dñi inebrians oẽm terram: de vino eius biberunt Gẽtes, & ideo cõmo-
8 tæ sunt. ℣ ‖ Subitò cecidit Babylon, & cõtrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad do-
9 lorẽ eius, si forte sanetur. ℣ Curauimus Babylonẽ, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisq; in terrã suam, qm peruenit vsq; ad cęlos iudiciũ eius, & eleuatũ
10 est vsq; ad nubes. ℣ Protulit dñs iustitias no-
B stras: venite & narremus in Sion opus dñi
11 Dei nostri. ℣ Acuite sagittas, implete pharetras: suscitauit dñs spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens eius est, vt perdat eam: quoniam vltio domini est, vltio
12 templi sui. ℣ Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit dñs, & fecit quæcunque locutus est contra habitato-
13 res Babylonis. ℣ Quæ habitas sup aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pe-
14 dalis præcisionis tuæ. ℣ ‖ Iurauit dominus exercituum per animam suam, Quoniam replebo te hominibus quasi brucho, & super
15 te celeusma cantabitur. ℣ ‖ Qui fecit terram in fortitudine sua, & præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cæ-
16 los. ℣ Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cęlo: ‖ qui leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit: & produxit ventũ
17 de thesauris suis. ℣ Stultus factus est oĩs homo a scientia, confusus est omnis conflator in sculptili: qa mẽdax est cõflatio eius, nec
18 est spiritus in eis. ℣ Vana sunt opera, & risu
19 digna, in tpe visitationis suæ peribũt. ℣ Non sicut hæc pars Iacob, quia qui fecit oĩa ipse est, & Israël sceptrum hæreditatis eius: Dñs
20 exercituum nomen eius. ℣ Collidis tu mihi
C vasa belli, & ego collidam in te gentes, & di-
21 sperdã in te regna: ℣ Et collidã in te equum, & equitem eius: & collidam in te currũ, &
22 ascensorem eius: ℣ Et collidam in te virũ & mulierem: & collidã in te senẽ, & puerũ: &
23 collidam in te iuuenem & virginẽ. ℣ Et collidam in te pastorẽ & gregem eius. & collidam in te agricolam & iugales eius, & colli-
24 dã in te duces & magistratus. ℣ Et reddã Babyloni, & cũctis habitatoribus Chaldeæ oẽ malum suum quod fecerunt in Sion, in ocu-

[a] vt. [c] eius.

‖ Is. 21. 19. Apo. 14. b. 8.

‖ Amos 6. c. 8.

‖ Gen. 1. a. 1. 1. b. 9. Sup. 10. b. 12.

‖ Ps. 134. b. 7. Sup. 10. b. 13.

25 lis vestris, ait dñs. ¶ Ecce ego ad te mons pestifer, ait dñs, qui corrumpis vniuersam terram: & extendã manũ meã sup te, & euoluam te de petris, & dabo te in montẽ cõbu-
26 stionis. ¶ Et nõ tollent de te lapidẽ in angulũ, & lapidem in fundamenta, sed perditus
27 in æternũ eris, ait dñs. ¶ Leuate signũ in terra: clangite buccina in [b]gentibus[']: sanctificate super eã gentes: annunciate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equũ quasi
28 bruchũ aculeatũ. ¶ Sanctificate contra eam gentes, reges Mediæ, duces eius, & vniuersos magistratus eius, cunctamq; terrã pote-
29 statis eius. ¶ Et cõmouebitur terra, & contur-
D babitur: quia euigilabit contra Babylonem cogitatio dñi, vt ponat terrã Babylonis de-
30 sertam & inhabitabilem. ¶ Cessauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in prũdijs: deuoratum est robur eorũ, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula e-
31 ius, cõtriti sunt vectes eius. ¶ Currens obuiã currenti veniet: & nuncius obuius nuncianti: vt annunciet regi Babylonis quia capta est ciuitas eius à summo vsq; ad summum:
32 ¶ & vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores cõturbati
33 sunt. ¶ Quia hæc dicit dñs exercituum, Deus Israel. Filia Babylonis quasi area, tps trituræ eius: adhuc modicũ, & veniet tps messio-
34 nis eius. ¶ Comẽdit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane: absorbuit me quasi draco: repleuit vẽtrẽ suũ teneritudine mea, & eie-
35 cit me. ¶ Iniquitas aduersũ me, & caro mea super Babylonẽ, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldeæ, dicit
36 Ierusalem. ¶ Propterea hæc dicit dñs, Ecce ego iudicabo causam tuam, & vlciscar vltionem tuã: & desertũ faciam mare eius, & sic-
37 cabo venam eius. ¶ Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconũ: stupor & sibilus, eo
38 quod non sit habitator. ¶ Simul vt leones rugient, excutient comas veluti catuli leonũ
39 ¶ In calore eorum ponam potus eorum: & inebriabo eos, vt sopiantur, & dormiãt somnum sempiternum, & non consurgant, di-
40 cit dominus. ¶ Deducam eos quasi agnos a-
41 victimam, [*] quasi arietes cum hędis. ¶ Quo
E modo capta est Sesach & comprehensa est inclyta vniuersæ terræ? quomodo facta est
42 in stuporem Babylon inter gentes? ¶ Ascendit super Babylonẽ mare: multitudine flu-
43 ctuum eius operta est. ¶ Factæ sunt ciuitates eius in stuporem: terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec [b]trans-
44 eat['] per eam filius hominis. ¶ Et visitabo super Bel in Babylone, & eijciam quod absorbuerat de ore eius: & non cõfluent ad eum vltrà gentes, siquidem & murus Babylonis
45 corruet. ¶ Egredimini de medio eius popul' meus: vt saluet vnusquisque animam suam
46 ab ira furoris domini. ¶ Et ne fortè mollescat cor vestrũ, & timeatis auditum qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio, & iniquitas in
47 terra, & dominator sup dominatorẽ. ¶ Proptereá ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & oĩs terra eius confundetur, & vniuersi interfecti eius cadent
48 in medio eius. ¶ Et laudabunt super Babylonem celi & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait
49 dominus. ¶ Et quõ fecit Babylon vt caderẽt occisi in Israel: sic de Babylone cadent oc-
50 cisi in vniuersa terra. ¶ Qui fugistis gladium,
F venite, nolite stare: recordamini procul domini, & Ierusalẽ ascendat super cor vestrũ.
51 ¶ Confusi sumus, quoniam audiuimus opprobriũ: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem
52 domus dñi. ¶ Propterea ecce dies veniunt, ait dñs: & visitabo super sculptilia [b]eius['], &
53 in omni terra eius mugiet vulneratus. ¶ Si ascenderit Babylon in cœlum, & firmauerit in excelso robur suum: à me venient vasta-
54 tores eius, ait dominus. ¶ Vox clamoris de Babylone, & cõtritio magna de terra Chal-
55 dæorum: ¶ quoniam vastauit dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ mul-
56 tæ: dedit sonitum vox eorum. ¶ Quia venit super eam, idest super Babylonem prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorũ: quia fortis vltor dominus red-
57 dens retribuet. ¶ Et inebriabo principes eius & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius, & dormient somnũ sempiternũ, & non expergiscentur, ait rex,
58 Dñs exercituum nomẽ eius. ¶ Hæc dicit do-
G minus exercituum: Murus Babylonis ille [b]latissimus['] suffossione suffodietur, & portæ eius excelsæ igne comburẽtur, & labores populorum ad nihilum, & gentiũ in ignem
59 erunt & disperibunt. ¶ Verbum quod præcepit Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ, filio Maasiæ, cum pergeret cũ Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Sa-
60 raias autem erat princeps prophetiæ. ¶ Et scripsit Ieremias omne malũ quod venturũ erat super Babylonem in libro vno: omnia verba hæc quæ scripta sunt contra Babylo-
61 nẽ. ¶ Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum veneris in Babylonẽ, & videris, & legeris om-
62 nia verba hæc, ¶ & dices: Domine tu locutus es contra locum istũ vt disperderes eũ: ne sit qui in eo habitet ab homine vsq; ad
63 pecus, & vt sit perpetua solitudo. ¶ Cumq; compleueris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & proijcies illum in me-
64 dium Euphraten, ¶ & dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget a facie afflictionis quam ego adduco super eam, & dissoluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

[b] mõtibus. [*] & 18. [b] trãsiet 4 [b] Babylonis. [b] altissimus.

CAPVT LII.

‖ 4. Re. 24. d. 18. 2. Par. 36 b. 13.

1 A FILIVS viginti & vnius anni erat Sedecias cum regnare cœpiſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. 2 ℣ Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. 3 ℣ Quoniam furor Domini erat in Ieruſalem & in Iuda, vſquequo proijceret eos à facie ſua: & receſſit Sedecias a rege Babylonis. 4 ℣ ‖ Factum eſt autem in anno nono regni eius, in menſe decimo, decima menſis: uenit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe, & omnis exercitus eius aduerſus Ieruſalem, & obſederunt eam, & ædificauerunt contra eam munitiones in circuitu. 5 ℣ Et fuit ciuitas obſeſſa vſque ad vndecimum annum regis Sedeciæ. 6 ℣ Menſe autem quarto, nona menſis, obtinuit fames ciuitatem: & non erant alimenta populo terræ. 7 ℣ Et di- B rupta eſt ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate nocte per viam portæ, quæ eſt inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obſidentibus vrbem in gyro) & abierunt per viam quæ ducit in eremum. 8 ℣ Perſecutus eſt autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deſerto, quod eſt iuxta Iericho: & omnis comitatus eius diffugit ab eo. 9 ℣ Cumque comprehendiſſent regem adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt ad eum iudicia. 10 ℣ Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: ſed & omnes principes Iuda occidit in Reblath. 11 ℣ Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem: & poſuit eum in domo carceris vſque ad diem mortis eius. 12 ℣ In menſe autem quinto, & C decima menſis, ipſe eſt annus nonuſdecimus Nabuchodonoſor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui ſtabat coram rege Babylonis in Ieruſalem. 13 ℣ Et incendit domum Domini & domum regis, & omnes domos Ieruſalem: & omnem domum magnam igne combuſſit. 14 ℣ Et totum murum Ieruſalem per circuitum deſtruxit cunctus exercitus Chaldæorum qui erat cum magiſtro militiæ. 15 ℣ De pauperibus autē populi, & de reliquo vulgo quod remanſerat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine, tranſtulit Nabuzardan princeps militiæ. 16 ℣ De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ in vinitores & agricolas. 17 ℣ Columnas quo- D que æreas, quæ erant in domo Domini, & baſes, & mare æneum quod erat in domo Domini confregerunt Chaldæi: & tulerunt omne æs eorum in Babylonem. 18 ℣ Et lebetes, & creagras, & pſalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vaſa ærea quæ in miniſterio fuerant, tulerunt. 19 ℣ Et hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea: tulit magiſter militiæ. 20 ℣ Columnas duas, & mare vnum, * vitulos duodecim æreos, qui erant ſub baſibus quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vaſorum. 21 ℣ De columnis autem, decem & octo cubiti altitu- E dinis erant in columna vna: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro groſſitudo eius, quatuor digitorum: & intrinſecus caua erat. 22 ℣ Et capitella ſuper vtrâque ærea: altitudo capitelli vnius, quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata ſuper coronam in circuitu, omnia ærea. ˢ Similiter columnæ ſecundæ & malogranata ˢ. 23 ℣ Et fuerunt malogranata nonaginta ſex dependentia: & omnia malogranata centum retiaculis circundabantur. 24 ℣ Et tulit magiſter militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum: & tres cuſtodes veſtibuli. 25 ℣ Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpoſitus ſuper viros bellatores: & ſeptem viros de his qui videbant faciem regis: qui inuenti ſunt in ciuitate: & ſcribam principem militum, qui probabat tyrones: & ſexaginta viros de populo terræ, qui inuenti ſunt in medio ciuitatis. 26 ℣ Tulit autem eos Nabuzardan magiſter militiæ: & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. 27 ℣ Et percuſſit eos rex Babylonis: & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus eſt Iuda de terra ſua. 28 ℣ Iſte eſt populus quem tranſtulit Nabuchodonoſor: In anno ſeptimo, Iudæos tria millia & viginti tres. 29 ℣ In anno octauodecimo Nabuchodonoſor de Ieruſalem animas octingentas triginta duas. 30 ℣ In anno viceſimotertio Nabuchodonoſor, tranſtulit Nabuzardan magiſter militiæ animas Iudæorum ſeptingentas quadragintaquinque, omnes ergo animæ, quatuor millia ſexcentæ. 31 ℣ Et factum eſt in triceſimoſeptimo G anno tranſmigrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo menſe, viceſimaquinta menſis, eleuauit Euil-merodach rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eum de domo carceris. 32 Et locutus eſt cum eo bona, & poſuit thronum eius ſuper thronos regum qui erant poſt ſe in Babylone. 33 ℣ Et mutauit veſtimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo ſemper cunctis diebus vitæ ſuæ. 34 ℣ Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis ſtatuta per ſingulos dies, vſque ad diem mortis ſuæ cunctis diebus vitæ eius.

‖ Sup. 39. a. 1. 4. Re. 25. a. 1.

* &

ˢ *Similiter erat colūna ſecūda & malogranata. Et erāt ſuper capitellum in circuitu oīa ærea, ſimiliter columnæ alterius* ˢ.

TRENI,

THRENI, IDEST LAMENTATIONES Ieremiæ, quæ Hebraicè Cinoth inſcribuntur.

Hæc verba apud lxx. leguntur, nō autem apud Hebræos.

Et factum eſt, poſtquam in captiuitatem redactus eſt Iſrael, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias Propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ieruſalem, & amaro animo ſuſpirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

Aleph.

1 A QVOMODO ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina Gentium? princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo.

2 *Beth.* ‖ Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: non eſt qui cōſoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius ſpreuerant eam, & facti ſunt ei inimici.

‖ Iere.13. c.17.

3 *Ghimel.* Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem ſeruitutis: habitauit inter Gentes, nec inuenit requiem: omnes perſecutores eius apprehenderunt eam inter anguſtias.

4 B *Daleth.* Viæ Sion lugent, eò quòd non ſint qui veniant ad ſolennitatem: Omnes portæ eius deſtructæ: ſacerdotes eius gementes: virgines eius ſqualidæ, & ipſa oppreſſa amaritudine.

5 *He.* Facti ſunt hoſtes eius in capite, inimici eius locupletati ſunt: quia Dominus locutus eſt ſuper eam propter multitudinē iniquitatum eius: paruuli eius ducti ſunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

6 C *Vau.* Et egreſſus eſt a filia Sion omnis decor eius: facti ſunt principes eius velut arietes non inuenientes paſcua: & abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.

7 *Zain.* Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuæ, & præuaricationis, omnium deſiderabilium ſuorum quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus eius in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: uiderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbatha eius.

8 *Heth.* Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt. omnes qui glorificabant eam, ſpreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipſa autem gemens, & conuerſa eſt retrorſum.

9 D *Teth.* Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui: depoſita eſt vehemēter, non habens conſolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus.

10 *Iod.* Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius: quia vidit Gētes ingreſſas ſanctuarium ſuum, de quibus præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam.

11 *Caph.* Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt precioſa quæq; pro cibo ad refocillandam animā. vide Domine, & conſidera, quoniā facta ſum vilis.

12 *Lamed.* O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quoniam vindemiauit me, vt locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.

13 E *Mem.* De excelſo miſit ignem in oſſibus meis: & erudiuit me: expādit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum: poſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam.

14 *Nun.* Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non potero ſurgere.

15 *Samech.* Abſtulit oēs magnificos meos Dñs de medio mei: vocauit aduerſum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.

16 F *Ain.* ‖ Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia lōgè factus eſt à me conſolator conuertens animā meam: facti ſunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus.

‖ Iere.14. c.17. Infra 2.f. 18.

17 *Phe.* Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam: mandauit Dominus aduerſum Iacob, in circuitu eius hoſtes eius: facta eſt Ieruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

18 *Sade.* Iuſtus eſt Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui: audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorē meū: virgines meæ & iuuenes mei abierūt in captiuitatē.

19 G *Coph.* Vocaui amicos meos, ipſi deceperūt me: ſacerdotes mei & ſenes mei in vrbe cōſumpti ſunt: quia quæſierunt cibum ſibi, vt refocillarent animam ſuam.

20 *Res.* Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa: quoniā amaritudine plena ſum: foris [b] interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt.

b interfecit 9.

21 *Sin.* Audierunt quia ingemiſco ego, & non

eſt

est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

22 *Than.* ¶ Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas multi enim genitus mei & cor meum mœrens.

CAPVT II.

Aleph.

1 A Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Siō: proiecit de cęlo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

2 *Beth.* ¶ Præcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda: & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius.

3 *Ghimel.* ¶ Confregit in ira furoris omne cornu Israël: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

4 B *Daleth.* ¶ Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion: effudit quasi ignē indignationem suam.

5 *He.* ¶ Factus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israël, præcipitauit oīa mœnia eius: dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

6 *Van.* ¶ Et dissipauit quasi ortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit Dn̄s in Sion festiuitatem & sabbatū: & in opprobrium & in indignationem furoris sui regem & sacerdotē.

7 C *Zain.* ¶ Repulit Dn̄s altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manus inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini sicut in die solenni.

8 *Heth.* ¶ Cogitauit Domnius dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

9 *Teth.* ¶ Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius: regem eius & principes eius in gentibus, non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino.

10 *Iod.* ¶ Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicijs abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

11 D *Caph.* ¶ Defecerunt præ lachrimis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus & lactēs in platéis oppidi.

12 *Lamed.* ¶ Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum & vinum? cum deficerent quasi vulnerati in platéis ciuitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

13 *Mem.* ¶ Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exequabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui.

14 E *Nun.* ¶ Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pęnitentiā prouocarent: viderunt aūt tibi assumptiones falsas & eiectiones.

15 *Samech.* ¶ Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viā: sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem: Heccine est vrbs, dicentes, perfecti decôris, gaudium vniuersę terræ?

16 *Phe.* ¶ Aperuerunt super te os suū oēs inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

17 F *Ain.* ¶ ‖ Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit: & ‖ lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

‖ Leui. 26. c. 16. d. 25 Deu. 28. b 15.

18 *Sadi.* ¶ Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: ‖ Deduc quasi torrentē lachymas per diē & noctem: non des requiem tibi, neq; taceat pupilla oculi tui.

‖ Iere. 14. c. 17. Sup. 1. f. 16.

19 *Coph.* ¶ Cōsurge, lauda in nocte in principio vigiliarū: effunde sicut aquā cor tuum ante conspectū Dn̄i: leua ad eū manus tuas pro anima paruulorū tuorum qui defecerūt in fame in capite omnium compitorum.

20 G ¶ *Res.* ¶ Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita, ergóne comedent mulieres fructum suum paruulos ad mensuram palmæ? si ᵇ occiditur in sanctuario domini sacerdos & propheta?

ᵇ occidet.

21 *Sin.* ¶ Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio, interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

22 *Thau* ¶ Vocasti quasi ad diem solennem: qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris domini qui effugeret & relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

CAPVT III.

Aleph.

1 A Ego vir videns paupertatē meā in virga indignationis eius.

2 *Aleph.* ¶ Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

3 *Aleph.* ¶ Tantùm in me vertit, & conuertit manum suam tota die.

4 *Beth.* ¶ Vetustam fecit pellem meam & carnē meam, contriuit ossa mea.

5 *Beth.* ¶ Ædificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.

6 *Beth.* ¶ In tenebrosis collocauit me quasi mortuos sempiternos.

7 *Ghimel.* ❡Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar, aggrauauit compedem meũ.
8 *Ghimel.* ❡Sed & cum clamauero & rogauero, exclusit orationem meam.
9 *Ghimel.* ❡ Conclusit vias meas lapidibus qua B dris, semitas meas subuertit.
10 *Daleth.* ❡Vrsus insidians factus est mihi : leo in ᵇascon ditisᵇ.
11 *Daleth.* ❡ Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam.
12 *Daleth.* ❡Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. (suæ.
13 *He* ❡ Misit in renibus meis filias pharetræ
14 *He.* ❡ Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.
15 *He* ❡ Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.
16 *Vau.* ❡ Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.
17 *Vau.* ❡ Et repulsa est * anima mea, oblitus sum bonorum.
18 *Vau.* ❡ Et dixi: Perijt finis meus, & spes mea C à Domino.
19 *Zain.* ❡Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & felis.
20 *Zain.* ❡ Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.
21 *Zain.* ❡ Hoc recolens in corde meo, ᵇideoᵇ sperabo.
22 *Heth.* ❡ Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti : quia non defecerunt miserationes eius.
23 *Heth.* ❡ ᵇNouiᵇ diluculo, multa est fides tua.
24 *Heth.* ❡Pars mea Dñs, dixit anima mea : propterea expectabo eum.
25 *Teth.* ❡ Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.
26 *Teth.* ❡Bonum est præstolari cum silentio sa D lutare Dei.
27 *Teth.* ❡ Bonum est viro cum portauerit iugum ad adolescentia sua.
28 *Iod.* ❡Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit ᵇsuper se.
29 *Iod.* ❡Ponet ĩ puluere os suũ, si fortè sit spes.
30 *Iod.* ❡Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs.
31 *Caph.* ❡ Quia non repellet in sempiternum Dominus.
32 *Caph.* ❡ Quia si abiecit, & miserebitur secundum multitudinem misericodiarũ suarum.
33 *Caph.* ❡ Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum.
34 *Lamed.* ❡Vt contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ.
35 *Lamed.* ❡ Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi.
36 *Lamed.* ❡Vt peruerteret hominem in iudicio E suo, Dominus ignorauit.
37 *Mem.* ❡‖Quis est iste qui dixit vt fieret, Domino non iubente?
38 *Mem.* ❡‖Ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona.
39 *Mem.* ❡Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis.
40 *Nun.* ❡Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum.
41 *Nun.* ❡Leuemus corda nostra, cum manibus ad Dominum in cęlos.
42 *Nun* ❡Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus : idcirco tu inexorabilis es.
43 *Samech.* ❡ Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.
44 *Samech.* ❡Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.
45 *Samech.* ❡ Eradicationem & abiectionem po F suisti me in medio populorum.
46 *Phe.* ❡ Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.
47 *Phe.* ❡Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & contritio.
48 *Phe.* ❡ Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei.
49 *Ain.* ❡ Oculus meus afflictus, nec tacuit, eò quòd non esset requies.
50 *Ain.* ❡ Donec respiceret & videret Dominus de cęlis.
51 *Ain.* ❡Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ.
52 *Sadi.* ❡Venatione ceperunt me, quasi auem, inimici mei gratis.
53 *Sadi.* ❡ Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.
54 *Sadi.* ❡ Innundauerunt aquæ super caput meum: dixi: Perij.
55 *Coph.* ❡ Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.
56 *Coph.* ❡ Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.
57 *Coph.* ❡Appropinquasti in die quando inuo G caui te: dixisti, Ne timeas.
58 *Res.* ❡ Iudicasti Dñe causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.
59 *Res.* ❡Vidisti Domine iniquitatẽ illorum aduersum me: iudica iudicium meum.
60 *Res.* ❡Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.
61 *Sin.* ❡ Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.
62 *Sin.* ❡ Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.
63 *Sin.* ❡ Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.
64 *Thau.* ❡Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.
65 *Thau.* ❡ Dabis eis scutum cordis laborem tuum.
66 *Thau.* ❡Persequẽris in furore, & conteres eos sub cœlis Domine.

CAPVT IIII.

Aleph.

1 A QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omniũ platearum?

ᵇ *absconditio.* ᵇ *a pace 6.* ᵇ *in Deo.* ᵇ *Noue 5.* ᵇ *se.* ‖ *Amos 3. b.6.* ‖ *Amos 3. a.6.*

Beth.

2 *Beth.* ¶ Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea opus manuum figuli?

3 *Ghimel.* ¶ Sed & lamiæ nudauerunt mammã, lactauerũt catulos suos: filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.

4 *Daleth.* ¶ Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

5 *He.* ¶ Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

6 *Vau.* ¶ Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: ‖quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.

‖Gen. 19.24. Ier. 49.d 18.

7 *Zain.* ¶ Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicũdiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

B

8 *Heth.* ¶ Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorũ ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.

9 *Teth.* ¶ Melius fuit occisis gladio, quã interfectis fame, quoniã isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

10 *Iod.* ¶ Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.

11 *Caph.* ¶ Compleuit dñs furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

12 *Lamed.* ¶ Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, qm ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem.

13 *Mem.* ¶ Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eis sanguinem iustorum.

C

14 *Nun.* ¶ Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine: cumq; non possent, *tenuerunt lacinias suas.

*intrare.

15 *Samech.* ¶ Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tãgere: iurgati quippe sunt & cõmoti: dixerunt inter Gentes, Non addet vltrà vt habitet in eis.

16 *Phe.* ¶ Facies domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

17 *Ain.* ¶ Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem quæ saluare *non poterat.

*nos.

18 *Sade.* ¶ Lubricauerunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarũ: appropinquauit finis noster, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

D

19 *Coph.* ¶ Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

20 *Res.* ¶ Spiritus oris nostri, Christus dñs captus est in peccatis nostris: cui diximus: In vmbra tua viuemus in Gentibus.

21 *Sin.* ¶ Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atq; nudaberis.

22 *Thau.* ¶ Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltrà vt transmigret te: visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIAE.

CAPVT V.

1 A Ecordare dñe qd acciderit nobis: intuere & respice opprobrium nostrũ. 2 ¶ Hereditas nostra versa est ad alienos, dom' nostræ ad extraneos. 3 ¶ Pupilli facti sumus absq; patre: matres nostræ quasi viduæ. 4 ¶ Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra precio comparauimus. 5 ¶ Ceruicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies. 6 ¶ Aegypto dedimus manũ, 7 & Assyrijs: vt saturaremur pane. ¶ Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus. 8 ¶ Serui dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum. 9 ¶ In animabus nostris afferebamus panẽ nobis, à facie gladij in deserto. B 10 ¶ Pellis nostra quasi clibanus, exusta est à facie tempestatum famis. 11 ¶ Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda. 12 ¶ Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt. 13 ¶ Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt. C 14 ¶ Senes defecerunt de portis: iuuenes de choro psallentium: 15 ¶ Defecit gaudiũ cordis nostri: versus est in luctum chorus noster. 16 ¶ Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccauimus. 17 ¶ Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideò contenebrati sunt oculi nostri. 18 ¶ Propter montem Sion quia disperijt: vulpes ambulauerunt in eo. 19 ¶ Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generatione & generationem. D 20 ¶ Quare in perpetuum obliuiscèris nostri? derelinques nos in longitudine dierum? 21 ¶ ‖Conuerte nos domine ad te, & conuertemur, innoua dies nostros, sicut à principio. 22 ¶ Sed proijciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

—13.

‖Ier. 31.b. 10.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET hæc verba libri quæ scripsit Baruch, filius Neriæ, filius Maasiæ, filij Sedeciæ, filij Sedei, filij Helciæ in Babylonia, 2 ¶ in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperūt Chaldæi Ierusalem, & succenderunt eam igni. 3 ¶ Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ, filij Ioacim, regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum: 4 ¶ & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi. 5 ¶ Qui audientes plorabant, & ieiunabant, & 6 orabant in conspectu domini. ¶ Et colleger B runt pecuniam, secundū quod potuit vniuscuiusq; 7 manus: ¶ & miserunt in Ierusalem ad Ioacim filium Helciæ, filij Salon sacerdotem, & ad sacerdotes, & ad omnem populū qui inuenti sunt cum eo in Ierusalem. 8 ¶ cum ᵇacciperet vasa templi domini quæ ablata fuerant de templo, reuocare in terram Iuda decima die mensis Siban, vasa argentea quæ 9 fecit Sedecias filius Iosiæ, rex Iuda, ¶ postea quam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam, & principes, ᵃ & vinctos, & potentes, & populum terræ ab Ierusalē, 10 & duxit eos in Babylonem. ¶ Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite māna, & offerte pro peccato ad aram domini 11 Dei nostri: ¶ & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut dies cęli su12 per terram: ¶ & vt det dominus virtutem C nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus 13 gratiam in conspectu eorum. ¶ Et pro nobisipsis orate ad dominum Deum nostrum: quia peccauimus domino Deo nostro, & non est auersus furor eius a nobis vsque in 14 hunc diem. ¶ Et legite librum istum quē misimus ad vos recitari in templo domini, in 15 die solenni, & in die opportuno: ¶ & dicetis: ‖ Domino Deo nostro iustitia: nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hæc om16 ni Iuda & habitantibus in Ierusalem. ¶ Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & pa17 tribus nostris. ¶ ‖ Peccauimus ante dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffiden18 tes in eum: ¶ & non fuimus subiectibiles il D li, & non audiuimus vocem domini Dei nostri, vt ambularemus in mandatis eius quæ 19 dedit nobis. ¶ A die qua eduxit patres nr̄os de terra Aegypti, vsq; ad diem hanc eramus incredibiles ad dominum Deum nostrū: & dissipati recessimus, ne audiremus vocē ip20 sius. ¶ ‖ Et adhæserunt nobis multa mala, & male-

ᵇ acciperet. ᵃ cunctos. ᵃ vinctos.

‖ Inf. 2. b.6. ‖ Dan. 9. a.5. ‖ Deu. 28. b.15.

maledictiones, quæ constituit Dñs Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die. 21 Et non audiuimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos, & ad iudices nostros: 22 & abiuimus vnusquisque ad sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPVT II.

1 A Propter quod statuit Dñs Deus noster verbum suum quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros qui iudicauerunt *Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnẽ Israel, & Iuda: 2 vt adduceret Dominus super nos mala magna quæ non sunt facta sub cęlo, quemadmodũ facta sunt in Ierusalem, ‖ secundũ 3 quæ scripta sunt in lege Moysi, vt manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiæ 4 suæ. Et dedit eos sub manu regum oĩum qui sunt in circuitu nostro in improperium & in desolationem, & in omnibus populis 5 in quibus nos dispersit Dominus. Et facti sumus subtus & non suprà; quia peccauimus Domino Deo nostro, nõ obaudiendo 6 voci ipsius. ‖ Domino Deo nostro iustitia: B nobis autẽ & patribus nostris confusio fa- 7 ciei, sicut est dies hæc. Quia locutus est Dominus super nos oĩa mala hæc quæ vene- 8 runt super nos: & non sumus deprecati faciem Dñi Dei nostri, vt reuerteremur vnus- 9 quisq; nostrum à vijs nostris pessimis. Et vigilauit dñs in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est dñs in omnibus operi- 10 bus suis quæ mandauit nobis: & non audiuimus vocem ipsius, vt iremus in præceptis 11 dñi quæ dedit ante faciem nostram. ‖ Et nunc domine Deus Israel, qui eduxisti populũ tuũ de terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti 12 tibi nomẽ sicut est dies iste: peccauimus, C impiè egimus, iniquè gessimus dñe Deus 13 noster, in omnibus iustitijs tuis. Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci 14 inter gẽtes, vbi dispersisti nos. Exaudi domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiam ante faciem eorum qui nos ab- 15 duxerunt: vt sciat omnis terra quia tu es dñs Deus noster, & quia nomen tuum in D uocatum est super Israel, & super genus ip- 16 sius. ‖ Respice dñe de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. 17 ‖ Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorẽ 18 & iustificationem dño: sed anima quæ tristis est super magnitudinem mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & iustitiã 19 Domino. Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum 20 tuum, Domine Deus noster: sed quia misisti iram tuam & furorẽ tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum 21 prophetarum, dicens: Sic dicit dominus, E ‖ Inclinate humerum vestrum, & ceruicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra quam dedi patribus ve- 22 stris. Quòd si non *audieritis vocem domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de ciuitatibus Iu- 23 da, & à foris Ierusalem, & auferã à vobis vocem iucũditatis, & vocem gaudii, & vocẽ spõsi, & vocẽ sponsæ: & erit omnis ter- 24 ra sine vestigio ab inhabitantibus eã. & nõ audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, vt transferrentur ossa regum nostrorum & ossa patrum nostrorum de lo- 25 co suo; & ecce proiecta sunt in calore solis, & in gelu noctis; & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame, & in gladio, & in e- 26 missione. Et posuisti templum, in quo in- F uocatum est nomẽ tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel, & 27 domus Iuda. Et fecisti in nobis domine Deus noster, secundum omnem bonitatẽ tuam, & secundum omnem miserationem 28 tuam illam magnam: sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Is- 29 rael, dicens: ‖ Si non audieritis vocẽ meã, multitudo hæc magna conuertetur in minimam inter Gentes, quo ego eos disper- 30 gam: quia scio quod me non audiet populus, populus est enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum in terra captiuitatis 31 suæ: & sciẽt quia ego sum dñs Deus eorũ: & dabo eis cor, & intelligent: & aures, & 32 audient. Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, & memores erũt nominis mei. 33 Et auertent se à dorso suo duro, & à mali- G gnitatibus suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccauerunt in me. 34 Et reuocabo illos in terram quam iuraui patribus eorum, Abraham, Isaac, & Iacob, & dominabũtur eius: & multiplicabo eos, 35 & non minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non mouebo amplius populũ meũ filios Israel à terra quam dedi illis.

CAPVT III.

1 A Et nunc dñe omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius 2 clamat ad te: audi domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri:

Marginal notes: *in; ‖ Deu. 28. f. 33.; ‖ Sup. 1. c. 15.; ‖ Deu. 9. d. 15.; ‖ Deu. 26. c. 15. Isa. 63. d. 15. 64. c. 9.; ‖ Ps. 115. d 17.; ‖ Iere. 27. b. 8. b. 12.; * feceritis nec.; ‖ Leui. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15.

3 quia peccauimus ante te. ℣ Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in æuum? 4 ℣ Dñe omnipotẽs Deus Israel, audi nũc orationem mortuorũ Israel, & filiorum ipsorum qui peccauerũt ante te, & nõ audierũt vocem Dñi Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. 5 ℣ Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ 6 & nominis tui in tempore isto: ℣ quia tu es Dñs Deus noster, & laudabimus te domine: 7 ℣ quia propter hoc dedisti timorem tuũ in cordibus nostris, vt inuocemus nomen tuũ, & laudemus te in captiuitate nostra, qui cõuertimur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccauerunt ante te. 8 ℣ Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundũ oẽs iniqtates patrũ nostrorum, qui recesserunt a te 9 domine Deus noster. ℣ Audi Israel manda- B ta vitæ, auribus percipe, vt scias prudentiã. 10 ℣ Quid est Israel quod in terra inimicorum es? 11 ℣ Inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descen- 12 dentibus in infernum. ℣ Dereliquisti fontẽ 13 sapientiæ. ℣ Nam si in via Dei ambulasses, 14 habitasses vtiq; in pace super terram. ℣ Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit lõgiturnitas vitæ & victus, vbi sit lumen oculorũ & 15 pax. ℣ Quis inuenit locũ eius? & qs intrauit 16 in thesauros eius? Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias quæ 17 sunt super terram? ℣ qui in auibus cœli lu- 18 dunt, ℣ qui argentum thesaurizant, & aurũ in quo confidunt homines: & non est finis acquisitionis eorum: qui argẽtum fabricãt, & soliciti sũt, nec est inuẽtio operũ illorũ? 19 ℣ exterminati sunt, & ad inferos descẽdérũt, 20 & alii loco eorũ exurrexerũt. ℣ Iuuenes vide- C runt lumẽ & habitauerũt sup terrã: viã aut 21 disciplinæ ignorauerũt, neq; intellexerunt semitas eius, neq; filii eorũ susceperunt eã, 22 à facie ipsorũ longè facta est: ℣ nõ est audi- 23 ta in terra Chanaan, neq; visa est in Theman. ℣ Filii quoq; Agar qui exquirũt prudẽtiã quæ de terra est, negociatores terræ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudẽtiæ & intelligentiæ: viã aut sapiẽtiæ nescierunt: neq; cõmemorati sunt semitas eius. 24 O Israel, quã magna est domus Dei, & ingens 25 locus possessionis eius. ℣ Magnus est, & non 26 habet finẽ: excelsus & immensus. ℣ Ibi fuerunt gigãtes, nominati illi, qui ab initio fue- 27 runt, statura magna, scientes bellum. ℣ Non hos elegit Dñs, neq; viam disciplinę ᵇinuenerunt: 28 propterea perierunt. ℣ Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt 29 propter suam insipientiam. ℣ Quis ascendit in cęlum, & accepit eam, & deduxit 30 eã de nubibus? ℣ Quis trãsfretauit mare, & i- D uenit illam, & attulit illam super aurum 31 electum? ℣ Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: ℣ sed qui 32 scit vniuersa nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecudi- 33 bus & quadrupedibus: ℣ qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit il- 34 li in tremore. ℣ Stellæ autem dederunt lu- 35 men in custodiis suis, & lætatę sunt: ℣ vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt 36 ei cum iucunditate, qui fecit illas. ℣ Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad- 37 uersus eum. ℣ Hic adinuenit oẽm viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & 38 Israel dilecto suo. ℣ Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

ᵇ dedit illis. 2.

CAPVT IIII.

1 A HIc liber mandatorum Dei, & lex quę est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui autẽ dereliquerunt 2 eam, in mortem. ℣ Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam 3 & splendorem eius contra lumen eius. ℣ Ne tradas alteri gloriã tuam, & dignitatẽ tuam 4 genti alienæ. ℣ Beati sumus Israël: quia quæ 5 Deo placent, manifesta sunt nobis. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel: 6 ℣ vænundati estis Gentibus, non in perditionem: sed propter quod in ira Dei ad iracundiam prouocastis Dominum, traditi estis 7 aduersariis. ℣ Exacerbastis enim eum qui fe- B cit vos, Deum æternum, immolãtes dæmo- 8 nijs, & non Deo. ℣ Oblíti enim estis eum qui nutriuit vos, & contristastis nutricẽ vestram 9 Ierusalem. ℣ Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite ᵇconfines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum ma- 10 gnum: ℣ vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum & filiarum, quam super- 11 duxit illis Æternus. ℣ Nutriui enim illos cũ iucunditate: dimisi autem illos cum fletu 12 & luctu. ℣ Nemo gaudeat super me viduam & desolatam: a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia 13 declinauerunt a lege Dei. ℣ Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per C vias mandatorum Dei, neque per semitas 14 veritatis eius cũ iustitia ingressi sunt. ℣ Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum & filiarũ mearum, quam 15 superduxit illis Æternus. ℣ Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentẽ im- 16 probam, & alterius linguæ: ℣ qui non sunt reueriti senem, neq; puerorũ misertí sunt & adduxerunt dilectos viduæ, & à filiis vni- 17 cam desolauerunt. ℣ Ego autem quid possũ 18 adiuuare vos? ℣ Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimico- 19 rum vestrorum. ℣ Ambulate filii, ambula- 20 te: ego enim derelicta sum sola. ℣ Exui me D stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis

ᵇ ciuitates 9.

tionis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis. ꝓ Animæquiores estote filij, clamate ad dñm, & eripiet vos de manu principum inimicorum. ꝓ Ego enim speraui in æternu salutem vestram: & venit mihi gaudium a sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro ꝓ Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autē vos mihi dñs cū gaudio & iucunditate in sempiternum. ꝓ Sicut enim viderunt vicinæ Sion captiuitatem vestram à Deo: sic videbūt & in celeritate salutem vestram à Deo, quæ superueniet vobis cum honore magno & splendore æterno. ꝓ Filij patiēter sustinete iram quæ superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbitis perditionem ipsius, & super ceruices ipsius ascendes. ꝓ Delicati mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt.n. vt grex direptus ab inimicis. ꝓ Animæquiores estote filij, & proclamate ad dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. ꝓ Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis a Deo: decies tantum iterum conuertētes requiretis eum. ꝓ Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra. ꝓ Animæquior esto Ierusalem: exhortatur enim te qui te nominauit. ꝓ Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur. ꝓ Ciuitates quibus seruierūt filij tui, puniētur: & quæ accepit filios tuos. ꝓ Sicut enim gauisa est in tua ruina & læta est in casu tuo: sic contristabitur in sua desolatione ꝓ Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctū. ꝓ Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabit à dæmonij in multitudine tpis ꝓ ‖ Circunspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à deo tibi venientem. ꝓ Ecce enim veniunt filij tui quos dimisisti dispersos: veniūt collecti ab Oriente vsq; ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Deo.

(Margin: 21, 22, 23, 24 E, 25, 26, 27, 28 F, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 G, 36, 37. ‖ Inf. 5. b. 5.)

CAPVT V.

Exue te Ierusalem stola luctus & vexationis tuæ: & indue te decōre & honore eius quæ à Deo tibi est sempiterna gloria. ꝓ Circundato te diploide à Deo iustitiæ, & impone mitrā capiti tuo honoris æterni. ꝓ Deus enim ostendet splendorem suum in te, qui sub cęlo est. ꝓ Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum. ꝓ Pax iustitiæ & honor pietatis. ꝓ Exurge Ierusalem, & sta in excelso: & ‖ circunspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occidentē, in verbo Sancti gaudentes Dei memoria. ꝓ Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos dominus ad te portatos in honorem sicut filios regni. ꝓ Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes & conualles replere in æqualitatem terræ: vt ambulet Israël diligenter in honorem Dei. ꝓ Obumbrauerunt autem & syluæ, & oē lignum suauitatis Israël mandato Dei. ꝓ Adducet enim Deus Israël cum iucunditate in lumine maiestatis suæ cum misericordia & iustitia quæ est ex ipso.

(Margin: 1 A, 2, 3, 4, 5 B, 6, 7 C, 8 D, 9. ‖ Sup. 4. g. 36.)

CAPVT VI.

EXEMPLAR epistolæ quam misit Ieremias ad ᵇ abductos captiuos in Babyloniam à Rege Babyloniorum, vt annunciaret illis secundum quod præceptum est illi à Deo.

(Margin: ᵇ abductos 14.)

Propter peccata quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniā captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorū. ꝓ Ingressi itaque in Babylonæm, eritis annis plurimis & temporibus longis, vsq; ad generationes septē: post hoc autem educam vos inde cum pace. ꝓ ‖ Nunc aūt videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos & ligneos in humeris portari, ostentantes metū Gentibus. ꝓ Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis: & metus vos capiat in ipsis ꝓ Visa itaque turba de retro & ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari domine. ꝓ Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras. ꝓ Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata falsa sunt: & non possunt loqui. ꝓ Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt. ꝓ Coronas certè aureas habent super capita sunt dij illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum & argentum, & erogant illud in semetipsis. ꝓ Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornan. & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant deos suos. ꝓ Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea. Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos. ꝓ Sceptrum autem habet vt homo sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. ꝓ Habet etiam in manu gladium & securim: se autem de bello & a latronibus nō liberat. Vnde vobis notum sit, quia nos sunt dij: ꝓ Non ergo ᵇ veneremini eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & dij illorum. ꝓ Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium. ꝓ Et sicut alicui ꝙ regē offendit, circū septę sunt ianuę, aut sicut ad sepulchrū adductū mortuum: ita tutant sacerdotes ostia clausuris & seris,

(Margin: 1 A, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 B, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17. ‖ Iere. 25. b. 9. ‖ Isa. 44 b 10. 46. b. 6. c. 7. ᵇ timueritis.)

18 ne a latronibus expolientur. ¶Lucernas ac-
cendant illis, & quidem multas ex quibus
nullam videre possunt: sunt autem sicut tra
19 bes in domo. ¶Corda vero eorũ dicunt elin
gere serpentes qui de terra sunt, dum come
dunt eos & vestimentũ ipsorum, & non sen
20 tiunt. ¶ Nigræ fiunt facies eorũ à fumo, qui
21 in domo fit. ¶Supra corpus eorum, & supra
caput eorũ volant noctuæ & hyrundines, &
22 aues ẽt, similiter & cattæ ¶ Vnde sciatis quia
C non sunt dij Ne ergo timueritis eos. ¶ Aurũ
23 ẽt quod habent, ad speciem est Nisi aliquis
exterserit æruginem, non fulgebunt: neque
24 enim dũ cõflarentur, sentiebant ¶Ex omni
pretio empta sunt, in quibus spiritus nõ in-
25 est ipsis. ¶Sine pedibus in humeris portãtur
ostentantes ignobilitatem suam hoĩbus Cõ
26 fundantur ẽt qui colunt ea ¶Propterea si ce
ciderint in terram, à semetipsis non consur
gunt: neq; si quis eum statuerit rectum, per
semetipsum stabit: sed sicut mortuis[b] munc-
27 ra eorum illis apponẽtur. ¶ Hostias illorum
vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur:
similiter & mulieres eorum decerpẽtes, ne-
que infirmo, neque mendicanti aliquid im-
28 pertiunt. ¶de sacrificijs eorum fœtæ & men
struatæ cõtingunt. Scientes itaq; ex his quia
29 non sunt dij, ne timeatis eos. ¶ Vnde enim
vocantur dij? Quia mulieres apponunt dijs
30 argenteis & aureis, & ligneis: ¶ & in domi-
bus eorum sacerdotes sedent, habẽtes tuni-
cas scissas, & capita & barbã rasam, quorum
31 capita nuda sunt. ¶Rugiunt autem claman-
tes contra deos suos, sicut in cœna mortui.
32 ¶ Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, &
33 vestiunt vxores suas & filios suos. ¶ Neq; si
D quid mali patiuntur ab aliquo, neq; si quid
boni, poterunt retribuere: neq; regem con-
34 stituere possunt, neq; auferre ¶Similiter ne-
que dare diuitias po ssunt, neque malum re-
tribuere Si quis illis votũ vouerit, & nõ red-
35 diderit: neque hoc requirunt: ¶Hominem a
morte non liberant, neque infirmum à po-
36 tentiori eripiunt. ¶ Hominem cæcum ad vi-
sum non restituunt: de necessitate hominẽ
37 non liberabunt ¶Viduæ non miserebuntur,
38 neq; orphanis benefacient. ¶ Lapidibus de
monte similes sunt dij illorũ lignei & lapi
dei, & aurei & argentei. Qui autem colunt
39 ea, confundentur ¶Quomodo ergo æstimã-
40 dum est, aut dicendum illos esse deos? ¶ Ad-
huc enim ipsis Chaldæis non honorantibus
ea. qui cũ audierint mutũ non posse loqui:
offerũt illud ad Bel, postulãtes ab eo loqui:
41 ¶ quasi possint sentire qui non habent mo-
tũ & ipsi cum intellexerint, relinquent ea
sensum enim non habent ipsi dij illorum
42 ¶ Mulieres autem circũdatæ funibus, in vijs
43 sedent, succendentes ossa oliuarum. ¶ Cum
E aũt aliqua ex ipsis attracta ab aliquo trans-
eunte dormierit cũ eo, proximæ suæ expro-
bat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa

Isa. 46. b. 6. c. 7. Su. 6. a. 3.

b humeri.

44 neq; funis eius diruptus sit. ¶ Oĩa autẽ quæ
illis fiunt, falsa sunt. Quõ æstimandum aut
45 dicẽdum est, illos esse deos? ¶ A fabris aũt &
ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt,
46 nisi id quod volunt esse sacerdotes. ¶Aurifi-
ces ẽt ipsi qui ea faciunt, nõ sunt multi tpis.
Nũquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt
47 ab ipsis, esse dij? ¶Reliquerũt aũt falsa & op-
48 probrium postea futuris. ¶Nam cum super-
uenerit illis prælũ, & mala: cogitant sacer-
dotes post se[c], vbi se abscondant cum illis.
49 ¶Qũo ergo sentiri debeant qm̃ dij sunt, qui
nec de bello se liberant, neque de malis se
50 eripiunt? ¶ Nam cùm sint lignea & inaura-
ta, & inargentata, scietur postea quia falsa
sunt, ab vniuersis gentibus & regibus: quæ
manifesta sunt, quia non sunt dij, sed opera
manuũ hominum & nullum Dei opus cum
51 illis. ¶ Vnde ergo notum est, quia non sunt
dij, sed opera manuum hominum, & nullũ
52 Dei opus in ipsis est? ¶ Regem regioni non
suscitant, neq; pluuiam hominibus dabunt.
53 ¶Iudicium quoq; non discernent, neque re-
F giones liberabũt ab iniuria: quia nihil pos-
sunt, sicut corniculæ inter medium cœli &
54 terræ. ¶Etenim cùm inciderit ignis in domũ
deorum ligneorum, & argenteorũ, & aureo
rum, sacerdotes quidem ipsorum fugient &
liberabũtur: ipsi verò sicut trabes in medio
55 comburentur. ¶Regi autem & bello non re
sistent. ¶Quomodo ergo æstimãdum est, aut
56 recipiẽdum quia dij sunt? ¶ Non à furibus,
neque à latronibus se liberabunt dij lignei,
& lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus
57 iniqui fortiores sunt. ¶Aurum, & argẽtum,
& vestimentũ quo operti sunt, auferent il-
58 lis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent ¶Ita-
que melius est esse regem ostentãtem virtu-
tem suam: aut vas in domo vtile in quo glo-
riabitur, qui possidet illud: vel ostium in do-
mo quod custodit quæ in pace sunt: quã fal
59 si dij: ¶Sol quidem & Luna, ac Sydera cum
sint splendida & emissa ad vtilitates, obau-
60 diũt. ¶Similiter & fulgur cùm apparuerit, per
spicuum est: idipsum aũt & spiritus in om-
61 ni regione spirat ¶Et nubes, quibus cum im
peratu fuerit a Deo perambulare in vniuer-
sum orbem, perficiunt quod imperatum est
62 eis. ¶ Ignis etiã missus desuper vt consumat
montes & syluas, facit quod præceptum est
ei. Hæc autem, neq; speciebus, neque virtu-
63 tibus vni eorũ similia sunt. ¶ Vnde neq; exi-
stimandum est, neque dicendum illos esse
G deos, quando non possunt neque iudicium
iudicare, neque quicquam facere homini-
64 bus. ¶ Scientes itaque quia non sunt dij, ne
65 ergo timueritis eos. ¶ Neque enim regibus
66 maledicent neq; benedicent. ¶ Signa etiam
in cœlo gentibus non ostendunt, neque vt
sol lucebunt, neque illuminabunt vt luna.
67 ¶ Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fu-
68 gere sub tectum, ac prodesse sibi. ¶Nullo ita-

c.

que modo nobis est manifestum quia sunt dij: propter quod ne timeatis eos. ¶ Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dij illorum lignei, & argentei, & inaurati. ¶ Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis auis sedet. Similiter mortuo proiecto in tenebris similes sunt dij illorum lignei, & inaurati, & inargentati. ¶ A purpura quoque & marmore, quæ supra illos tenent, scietis itaque quia non sunt dij. Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione. ¶ Melior est homo iustus qui non habet simulachra: nam erit longè ab opprobrijs.

(Verse numbers in margin: 69, 70, 71, 72.)

PROPHETIA EZECHIELIS.

Hieronymi in Ezechielem Præfatio.

EZECHIEL propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibiq; ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticiniū sponte se tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymā stare, quam ille casurā esse prædixerat. Tricesimo aūt ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tpe, licèt posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerūt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodū rusticus est: sed ex vtroq; mediè tēperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias, principia voluminis & finē magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio nō multū distat ab Hebraico. Vnde satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdē in vniuersis libris habemus interpretes: in alijs eadē, in alijs diuersa trāstulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationē nostrā quoniā per cola scriptus & cōmata manifestiorē legentibus sensum tribuit. Si aūt amici mei & hunc subsannauerint: dicite eis quòd nemo eos cōpellit vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat qd Græcè significantius dicitur, vt vocentur [illegible].

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factū est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis: cū essem in medio captiuorū iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei. 2 ¶ In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachin, 3 ¶ factum est verbum domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotē in terra Chaldæorū, secus flumen Chobar: & facta est super eū ibi manus domini. 4 ¶ Et vidi, & ecce vētus turbinis veniebat B ab Aquilone: & nubes magna, & ignis

Inf. 3. f. 23. 9. d. 20.

Inf. 3. f. 23. 9. d. 20.

inuoluens,

inuoluens, & splēdor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri, idest, de medio ignis. & ex medio eius similitudo quatuor animaliū: & hic aspectus eorū, similitudo hoīs in eis. Et quatuor facies vni: & quatuor pennæ vni. Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis. Et manus hominis sub pēnis eorū in quatuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebant. Iunctæq; erant pennæ eorū alterius ad alterum. non reuertebantur cum incederent: sed vnumquodque ante faciē suam gradiebatur. Similitudo aūt vultus eorum, facies hominis, & facies leonis a dextris ipsorū quatuor: facies aūt bouis, à sinistris ipsorum quatuor: & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Et facies eorū, & pēnæ eorū extentæ desuper: duæ pennæ singulorū iungebantur, & duæ tegebāt corpora eorum: & vnumquodque eorū corā facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebātur: nec reuertebantur cū ambularent. Et similitudo animaliū, & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarū. Hæc erat visio discurrens in medio animaliū, splēdor ignis, & de igne fulgur egrediēs. Et animalia ibant & reuertebātur in similitudinē fulguris coruscantis. Cumq; aspicerem animalia, apparuit rota vna super terrā iuxta animalia, habēs quatuor facies. Et aspectus rotarum, & opus earū quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earū & opera, quasi sit rota in medio rotæ. Per quatuor partes earū euntes ibant: & nō reuertebantur cū ambularent. Statura quoque erat rotis, & altitudo & horribilis aspectus: ‖ & totum corpus oculis plenū in circuitu ipsarum quatuor. Cumq; ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cū eleuarent animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. Quocunq; ibat spiritus, illuc eūte spiritu. & rotæ pariter eleuabant, sequētes eū. Spiritus n. vitæ erat in rotis. Cū eūtibus ibāt, & cū stātibus stabāt: & cū eleuatis a terra pariter eleuabātur & rotæ, sequētes ea: qa spiritus vitæ erat in rotis. Et similitudo super capita animaliū, firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extēti super capita eorū desuper. Sub firmamēto aūt pennæ eorū rectæ alterius ad alterū: vnūquodq; duabus alis velabat corpus suū, & alterū similiter velabatur. Et audiebam sonum alarum, quasi sonū aquarū multarum, quasi sonum sublimis Dei cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorū. cumq; starent, dimittebantur pennæ eorum. Nā cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorū, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et vidi quasi speciē electri, velut aspectum ignis intrinsecus eius per circuitū, a lumbis eius & desuper: & a lumbis eius vsque deorsum, vidi quasi speciē ignis splendentis in circuitu. Velut aspectū arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ, hic erat aspectus splēdoris per gyrum.

‖ Inf. 9. c. 12.

CAPVT II.

HÆc visio similitudinis gloriæ domini, & vidi, & cecidi in faciem meā, & audiui vocē loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audiui loquentem ad me, & dicentē, Fili hominis mitto ego te ad filios Israël, ad gentes apostatrices, quę recesserunt a me: * patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc. Et filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos, Hæc dicit dominus Deus. Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neq; sermones eorum metuas: quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est. Loquēris ergo verba mea ad eos, si fortè audiant, & quiescāt: quoniā irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quæcunq; loquor ad te: & noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est: aperi os tuū, & comede quæcunq; ego do tibi. Et vidi: & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illum coram me, ‖ qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

* ipsi & i

‖ Apoc. 5. a. 1.

CAPVT III.

ET dixit ad me: Fili hominis quodcunq; inueneris, comede: comede volumen istud & vadens loquere ad filios Israël. Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. ‖ Et comedi illud, & factū est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loquēris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domum Israël: neq; ad populos multos pfundi sermonis & ignotæ linguæ, quorū nō possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirēt te. Dom' aūt Israël nolūt audire te: qa nolūt audire me. oīs qppe domus Israël

‖ Apo. 10. d. 9. & 10

attrita

8 attrita fronte est, & duro corde. ℣ Ecce dedi B faciē tuā valentiorem faciebus eorū, & frō 9 tē tuam duriorē frontibus eorū. ℣Vt adamātem & vt silicem dedi faciē tuā: ne timeas eos, neq; metuas à facie eorū: quia domus 10 exasperans est. ℣ Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis au- 11 di, ℣ & vade ingredere ad transmigrationē, C ad filios populi tui, & loquēris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dñs Deus: si fortè au- 12 diāt & quiescant. ℣Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem cōmotionis magnæ, Benedicta gloria Domini de loco suo. 13 ℣& vocem alarum animalium percutiētium alteram ad alteram, & vocem rotarū sequētium animalia, & vocē commotionis ma- 14 gnæ. ℣Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spi- D ritus mei: manus enim Dñi erat mecū, con- 15 fortans me ℣ Et veni ad transmigrationem ad aceruum nouarū frugum, ad eos qui habitant iuxta flumen Chobar: & sedi vbi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus mœ- 16 rens in medio eorum. ℣Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbū Domi- 17 ni ad me, dicens: ℣ ‖Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore 18 meo verbū, & annunciabis eis ex me. ℣Si di- E cente me ad impiū: Morte morièris: nō annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur a via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinē autem 19 eius de manu tua requirā. ℣Si aūt tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem 20 animam tuam liberasti. ℣ Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur: quia non annunciasti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit, sanguinē ve- 21 ro eius de manu tua requiram. ℣Si autem tu F annunciaueris iusto vt nō peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annunciasti ei, & tu animam tuam liberasti. 22 ℣ Et facta est super me manus domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, 23 & ibi loquar tecū. ℣Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria domini stabat, quasi gloria ‖ quam vidi iuxta fluuium 24 Chobar: & cecidi in faciē meā ℣ Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio dom° 25 tuæ. ℣Et tu fili hominis, ecce data sunt super G te vincula, & ligabunt te in eis: & non egre- 26 dieris in medio eorum. ℣ Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. ℣ Cūm autem locutus fuero ti- 27 bi, aperiam os tuum, & dices ad os: Hæc dicit Dominus Deus, Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperās est.

‖Inf. 33. b. 8.

‖Sup. 1. a. 1. a. 3.

CAPVT IIII.

1 A ET tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo 2 ciuitatem Ierusalem. ℣ Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. 3 ℣Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam * murum ferreum inter te, & inter ciuitatem: & obfirmabis faciem tuā ad eā, & erit in obsidionem, & circundabis eam: 4 signum est domui Israël. ℣Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israël super eo numero dierū quibus dormies super illud, & assumes [a] ini- 5 quitatem [a] eorum. ℣Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies, & portabis iniqui- 6 tatem domus Israël ℣ Et cum compleueris hæc, dormies super latus tuum dextrū secū- B do: & assumes ‖iniquitatē domus Iuda quadraginta diebus, diē pro anno, diē, inquam, 7 pro anno dedi tibi: Et ad obsidionē Ierusalem conuertes faciem tuam, & brachium tuum erit [b] extētum [b]: & prophetabis aduer- 8 sus eam. ℣ Ecce circundedi te vinculis: & non te conuertes àlatere tuo in latus aliud, 9 donec cōpleas dies obsidionis tuæ. ℣ Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciā, & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus come- 10 des illud. ℣ Cibus autem tuus quo vescèris C erit in pondere viginti stateres in die à tem- 11 pore vsq; ad tēpus comedes illud ℣Et aquā in mensura bibas sextam partem hin: à tpe 12 vsq; ad tps bibes illud. ℣ Et quasi subcineritiū hordeaceū comedes illud: & stercore qđ egredietur de homine, operies illud in ocu- 13 lis eorum: ℣ Et dixit dñs: Sic comedent filij Israel panē suū pollutū inter gētes ad quas 14 eijciam eos. ℣‖Et dixi: Ah, ah, ah, dñe Deus, ecce anima mea nō est polluta, & morticinum & laceratum a bestijs non comedi, ab infantia mea vsque nunc: & nō est ingres- 15 sa in os meū omnis caro immunda. ℣Et di- D xit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum 16 in eo ℣Et dixit ad me: Fili hominis, ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem: & comedent panem in pondere, & in sollicitudine: & aquam in mensura, & in angustia 17 bibent. ℣Et deficientibus pane & aqua corruat vnusquisque ad fratrem suum, & contabescant in iniquitatibus suis.

* in

[a] iniquitates.

‖Nu. 14. f. 34.

[b] exertū 8

‖ Osee 9. a. 3.

Inf. 5. d. 6 & 14 d. 13.

CAPVT V.

1 A ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes

eum,

eum, & duces per caput tuũ, & per barbam tuam: & assumes tibi statéram ponderis, & 2 diuides eos. ꝓ Tertiam partem igni cōbures in medio ciuitatis, iuxta completionẽ dierum obsidionis: & assumes tertiam partem & concides gladio in circuitu eius, tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium 3 nudabo post eos ꝓ Et sumes inde paruũ numerum: & ligabis eos in summitate pallij 4 tui. ꝓ Et ex eis rursum tolles, & proijcies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israël. 5 ꝓ Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam, & in 6 circuitu eius terras & contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quam gentes: & prę B cepta mea vltrà quàm terræ qui in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt 7 & in præceptis meis nō ambulauerunt. ꝓ Idcirco hæc dicit Dñs Deus: Quia superastis gentes quæ in circuitu vestro sunt, & in prę ceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia gentium quæ in circuitu vestro sunt,–non ᶜ estis operati: 8 ꝓ Ideo hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciã in medio tui iudicia in 9 oculis gentium: & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltrà non faciam pro 10 pter oẽs abominationes tuas. ꝓ Ideo patres comedent filios in medio tui, & filij comedent patres suos: & faciam in te iudicia, & ventilabo vniuersas reliquias tuas in omnẽ 11 ventum. ꝓ Idcirco viuo ego, dicit Dñs Deus, Nisi pro eo ꝙ sanctum meũ violasti in om- C nibus offensionibus tuis, & cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringã, & non parcet oculus meus, & non misere 12 bor. ꝓ Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui, & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventũ disper- 13 gam, & gladium euaginabo post eos. ꝓ Et cōplebo furorem meum, & requiescere faciã indignationem meam in eis, & consolabor: & scient quia ego Dominus loquutus sum in zelo meo, cum impleuero indignationẽ 14 meam in eis. ꝓ Et dabo te in desertum & in D opprobrium gentibus quæ in circuitu tuo 15 sunt, in conspectu omnis prætereuntis. ꝓ Eris opprobrium & blasphemia, exemplum & stupor in Gentibus quæ in circuitu tuo sunt, cùm fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus iræ: 16 Ego Dominus locutus sum. ꝓ Quando misero sagittas famis pessimas in eos, quæ erunt mortiferæ, & quas mittã vt disperdam vos & famem congregabo super vos. ‖ & conte- 17 ram in vobis baculum panis ꝓ Et immittam in vos famem & bestias pessimas vsque ad interneccionem: & pestilẽtia & sanguis trãsibunt per te, & gladium inducam super te. ego Dominus locutus sum.

–9.

‖ Sup. 4. d. 16. Inf. 14. d. 13.

CAPVT VI.

1 A 2 ET factus est sermo domini ad me, dicens. ꝓ Fili hominis, pone faciem tuam ad mōtes Israël, & prophetabis ad eos, 3 ꝓ & dices, ‖ Mōtes Israel audite verbũ Domini Dei. Hæc dicit dominus Deus montibus & collibus, rupibus & vallibus. Ecce, ego inducam super vos gladium, 4 & disperdam excelsa vestra, ꝓ & demoliar aras vestras, & confringẽtur simulachra vestra, & deijciam interfectos vestros ante 5 idòla vestra. ꝓ Et dabo cadauera filiorum Israël ante faciem simulachrorum vestrorũ: & dispergam ossa vestra circum aras vestras 6 ꝓ in omnibus habitationibus vestris: ꝓ Vrbes desertæ erunt, & excelsa demoliẽtur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ. & confringentur & cessabunt idòla vestra, & con- B terẽtur delubra vestra, & delebuntur opera 7 vestra. ꝓ Et cadet interfectus in medio vestri: 8 & scietis quia ego sum dominus. ꝓ Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in 9 Gentibus, cũ dispersero vos in terris. Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus ad quas captiui ducti sunt: quia contriui cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos eorũ fornicãtes post idòla sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fece- 10 rant in vniuersis abominationibus suis ꝓ Et C scient quia ego dominus non frustrà locu 11 tus sum, vt facerem eis malum hoc. ꝓ Hæc dicit dominus Deus: Percute ᵇ manum tuam ᵇ & allide pedem tuum, & dic, Heu, ad omnes abominationes malorũ domus Israël: ᵇ qa ᵇ 12 gladio & fame & peste ruituri sunt. ꝓ Qui longè est, peste morietur: qui autem propè gladio corruet: & qui relictus fuerit & obsessus, fame morietur: & complebo indigna- 13 tionem meã in eis. ꝓ Et scietis quia ego dominus, cũ fuerint interfecti vestri in medio idòlorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum in omni colle excelso, & in cunctis D summitatibus montium, & subtùs omne lignum nemorosum, & subtus vniuersam quercum frondosam, locum vbi accenderunt thura redolentia vniuersis idòlis suis. 14 ꝓ Et extendam manũ meam super eos: & faciam terram desolatam & destitutam à deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum, & scient quia ego dominus.

‖ Inf. 36. 1.

ᵇ manu tua 5. ᵇ qui 15.

CAPVT VII.

1 A ET factus est sermo dñi ad me, dicens: ꝓ Et tu fili hominis, hæc dicit dñs Deus 2 terræ Israël: Finis venit, venit finis sup quatuor plagas terræ. ꝓ Nũc finis super te, & im- 3 mittã furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: ponam contra te oẽs abo- 4 minationes tuas. ꝓ Et nō parcet oculus meᵘ super te, & nō miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Domi-

nus

5 nus. ℣ Hæc dicit dñs Deus: Afflictio vna, af-
6 flictio ecce venit, ℣finis venit, venit finis, cui-
7 gilauit aduersum te: ecce venit. ℣Venit ᵇcon-
tritioᵎ super te, qui habitas ĩ terra: venit tp̃s,
B propè est dies occisionis, & non gloriæ mõ-
8 tium. ℣Nunc de propinquo effundam iram
meã super te: & cõplebo furorẽ meũ in te:
& iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam
9 tibi omnia scelera tua. ℣Et nõ parcet oculus
meus, nec miserebor: sed vias tuas imponã
tibi, & abominationes tuæ in medio tui e-
runt: & scietis quia ego sum dñs percutiẽs.
10 ℣Ecce dies, ecce venit: egressa estᵇcontritioᵎ,
C floruit virga, germinauit superbia. ℣ Iniqui-
11 tas surrexit in virga impietatis: non ex eis, &
non ex populo, neq; ex sonitu eorum: & nõ
12 erit requies in eis. ℣Venit tempus, appropin-
quauit dies: qui emit, nõ lætetur: & qui ven
dit, non lugeat: quia ira super oẽm populũ
13 eius. ℣Quia qui vendit, ad id quod vendidit,
D nõ reuertetur: & adhuc in viuẽtibus vita eo
rum: visio enim ad oẽm multitudinem eius
nõ regredietur, & vir in iniquitate vitæ suæ
14 non cõfortabitur. ℣Canite tuba, præparent
omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira
enim mea superᵇ vniuersum populumᵎeius.
15 ℣ Gladius foris, & pestis & fames intrinse-
cus: qui in agro est, gladio morietᷣ: & qui in
ciuitate pestilentia, & fame deuorabuntur.
16 ℣Et saluabuntur qui fugerint ex eis: & erũt
in montibus quasi columbæ conuallium,
E omnes trepidi, vnusquisq; ĩ iniquitate sua.
17 ℣Omnes manus dissoluentur, & omnia ge
18 nua fluent aquis. ℣ Et accingent se ciliciis,
operiet eos formido: & in omni facie con-
fusio, & in vniuersis capitibus eorum calui-
19 tium. ℣‖Argentum eorum foras proijcietur,
& aurum eorum in sterquiliniũ erit. Argen-
tum eorum & aurum eorum non valebit li
berare eos in die furoris domini. Animam
suam non saturabunt, & ventres eorum nõ
implebuntur, quia scandalũ iniquitatis eo-
20 rum factum est. ℣ Et ornamentũ monilium
suorum in superbiam posuerũt, & imagines
abominationum suarum, & simulachrorũ
fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in
21 immunditiam: & dabo illud in manus alie-
norum ad diripiendũ, & impijs terræ in præ
22 dam, & contaminabunt illud. ℣ Et auertam
F faciem meam ab eis, & violabunt arcanum
meum: & introibunt in illud emissarij, &
23 contaminabunt illud ℣ Fac conclusionem:
quoniam terra plena est iudicio sanguinũ,
24 & ciuitates plenæ iniquitate. ℣ Et adducam
pessimos de Gẽtibus, & possidebunt domos
eorum: & quiescere faciã superbiam poten-
25 tium, & possidebũt sanctuaria eorum. ℣An-
gustia superueniente requirent pacẽ, & non
26 erit. ℣Conturbatio super conturbationẽ ve-
niet, & auditus super auditum. & quærẽt vi
sionem de propheta, & lex peribit à sacerdo
27 te, & consilium a senioribus. ℣ Rex lugebit,
& princeps induetur mœrore, & manus po-
puli terræ cõturbabuntur. Secundũ viã eo-
rum faciam eis, & secũdum iudicia eorum
iudicabo eos, & scient quia ego dominus

ᵇ *confractio* 5.
ᵇ *confractio* 4.
ᵇ *omnem multitudinem* 5.
‖ *Isa.* 15 *a.*2. *Ier.* 48. *f.*37. *Prou.* 11. *a* 4. *Soph.* 1. *d.*18. *Eccl.* 5.*b* 10.*c.*13.

CAPVT VIII.

1 ET factum est in anno sexto, in
A sexto mense, in quinta mẽsis:
ego sedebam in domo mea, &
senes Iuda sedebant corã me,
& cecidit ibi super me manus
2 dñi Dei ℣ Et vidi: & ecce similitudo quasi
aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius
& deorsum, ignis: & a lumbis eius & sursum,
quasi aspectus splendoris, vt visio electri.
3 ℣ ‖ Et emissa similitudo manus apprehendit
B me in cincinno capitis mei: & eleuauit me
Spiritus inter terram & cœlum: & adduxit
me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostiũ
interius quod respiciebat ad Aquilonem,
vbi erat statutum idólum zeli ad prouocan
4 dam æmulationem. ℣ Et ecce ibi gloria Dei
Israël secundùm visionem quam videram
5 in campo. ℣ Et dixit ad me: Fili hominis, le-
C ua oculos tuos ad viam Aquilonis, Et leua-
ui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce
a b Aquilone portæ altaris idólum zeli in ip-
6 so introitu. ℣Et dixit ad me: Fili hoĩs, putaſ-
ne vides tu quid isti faciunt, abominationes
magnas, quas domus Israël facit hic, vt pro-
cul recedã à sanctuario meo? & adhuc con-
7 uersus videbis abominationes maiores. ℣Et
D introduxit me ad ostium atrij: & vidi, & ec-
8 ce foramen vnũ in pariete. ℣Et dixit ad me:
Fili hominis, fode parietem Et cum fodis-
9 sem parietem, apparuit ostiũ vnum ℣ Et di-
xit ad me: Ingredere & vide abominationes
10 pessimas, quas isti faciunt hic. ℣ Et ingressus
vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, &
animalium abominatio, & vniuersa idóla
domus Israel depicta erant in pariete in cir-
11 cuitu per totum. ℣ Et septuaginta viri de se-
nioribus domus Israël, & Iezonias filius Sa-
E phan, stabat in medio eorum stantium,
ante picturas: & vnusquisque habebat thu-
ribulum in manu sua: & vapor nebulæ de
12 thure consurgebat. ℣Et dixit ad me: Certè vi
des fili hominis quæ seniores domus Israel
faciunt in tenebris, vnusquisq; in abscon-
dito cubilis sui, dicunt enim: Non videt do
13 minus nos, dereliquit dominus terram. ℣Et
dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abo-
14 minationes maiores quas isti faciunt. ℣ Et
introduxit me per ostium portæ domus do
mini, quod respiciebat ad Aquilonem, &
ecce ibi mulieres sedebant plangentes Ado
15 nidem. ℣Et dixit ad me: Certe vidisti, fili ho-
F minis: adhuc cõuersus videbis abominatio-
16 nes maiores his. ℣ Et introduxit me in atriũ
domus dñi interius: & ecce in ostio templi
dñi inter vestibulum & altare, quasi viginti-
quinq; viri dorsa habentes cõtra templum
domini, & facies ad Orientem: & adorabãt

‖ *Dan.* 14. *f.*35.

17 ad ortum solis. ¶ Et dixit ad me: Certè vidisti fili homini: nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate, conuersi sunt ad irritandũ me? & ecce
18 applicãt ramum ad nares suas. ¶ Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cum clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPVT IX.

1 A ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisq; vas interfectionis habet in manu sua. ¶ Et ecce
2 sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vniuscuiusq; vas interitus in manu eius: vir quoq; vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentariũ scriptoris ad renes eius: & in-
3 gressi sunt, & steterũt iuxta altare æreũ. ¶ Et gloria dñi Israël assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit
B virum qui indutus erat lineis, & atramenta-
4 rium scriptoris habebat in lumbis suis. ¶ Et dixit dñs ad eum: Transi per mediam ciuitatẽ in medio Ierusalem: ‖ & signa Thau super frontes virorũ gementiũ & dolentiũ super cunctis abominationibus quæ fiunt in me-
5 dio eius. ¶ Et illis dixit audiente me: Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neq; miserea-
6 mini. ¶ Senem, adolescentulum, & virginem,
C ᵇparuulosᶦ & mulieres interficite vsque ad internecionem: oẽm autem super quẽ videritis Thau, ne occidatis: & à sanctuario meo incipite. Cęperunt ergo à viris senioribus
7 qui erãt ante faciẽ domus. ¶ Et dixit ad eos: Contaminate domũ, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percu-
8 tiebant eos qui erant in ciuitate. ¶ Et cæde completa remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans, aio: Heu, heu, heu domine Deus, ergóne disperdes oẽs reliquias Israël, effundens furorẽ tuũ super Ierusalem?
9 ¶ Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël &
D Iuda magna est nimis valde: & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim. Dereliquit dominus
10 terram, & dñs non videt. ¶ Igitur & meus nõ parcet oculus, neq; miserebor: viam eo-
11 rũ super caput eorum reddam. ¶ Et ecce vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respõdit verbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

‖ Exo.12. b.7. Apoc.7. a.3. ᵇparuulũ.

CAPVT X.

1 A ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solij ap-
2 paruit super ea. ¶ Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus cherubim, & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter cherubim, & effunde super ciuitatem. In-
3 gressusq; est in conspectu meo: ¶ cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium inte-
4 rius. ¶ Et eleuata est gloria domini desuper cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendo-
5 re gloriæ domini. ¶ Et sonitus alarum cherubim audiebatur vsq; ad atrium exterius,
6 quasi vox Dei omnipotentis loquẽtis. ¶ Cũ-
B que pcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarũ quæ sunt inter cherubim: ingressus ille, stetit iux-
7 ta rotam. ¶ Et extendit cherub manum de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: q accipiẽs egres-
8 sus est. ¶ Et apparuit in cherubim similitu-
9 do manus hominis subtus pennas eorũ. ¶ Et vidi: & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta cherub vnum: species autem rotarũ erat
10 quasi visio lapidis chrysoliti. ¶ Et aspectus earum similitudo vna quatuor, quasi sit rota
11 in medio rotæ. ¶ Cumq; ambularent, in quatuor partes gradiebantur, –& non reuertebantur ambulantes: sed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima erat, sequebantur
12 & cęteræ, nec conuertebantur. ¶ ‖ Et omne
C corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu qua-
13 tuor rotarum. ¶ Et rotas istas vocauit volu-
14 biles, audiente me. ¶ Quatuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio
15 facies leonis: & in quarto facies aquilæ. ¶ Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal
16 quod videram iuxta fluuium Chobar. ¶ Cũque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarent cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, non resi-
17 debant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant. ¶ Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis eleuaban-
18 tur: spiritus enim vitæ erat in eis. ¶ Et egressa est gloria dñi a limine templi: & stetit su-
19 per cherubim. ¶ Et eleuantia cherubim alas
D suas, exaltata sunt a terra coram me: & illis egredientibus rotæ quoq; subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus dñi orien-
20 talis, & gloria Dei Israël erat super ea. ¶ Ipsum est animal ‖ quod vidi subter Deum Israël, iuxta fluuium Chobar: & intellexi quia
21 cherubim essent. ¶ Quatuor * vultus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo manus homi-
22 nis sub alis eorum. ¶ Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

–12. ‖ Sup.1. c.18. ‖ Sup.1.a. 1.a.3. * per quatuor.

CAPVT XI.

1 A ET eleuauit me spiritus, & introduxit me ad portam domus domini orientalem

quæ respicit ad solis ortũ: & ecce, in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorũ Iezoniã filiũ Azur, & Pheltiã filiũ Bananię: principes populi. 2 ¶Dixitq; ad me: Fili hominis, hi sunt viri qui cogitant iniquitatẽ, & tractant cõsiliũ pessimũ in vrbe ista, 3 ¶dicentes: Nonne dudũ ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. 4 ¶Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis, 5 ¶Et irruit in me spiritus Dñi, & dixit ad me: Loquere, Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis vestri ego noui. 6 ¶Plurimos occidistis in vrbe hac, & ĩplestis vias eius interfectis. 7 ¶Propterea hæc dicit Dñs Deus: Interfecti vestri, B quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio eius. 8 ¶Gladiũ metuistis, & gladiũ inducam super vos, ait Dominus Deus 9 ¶Et eiiciã vos de medio eius, daboq; vos in manum hostium, & faciam in vobis iudicia. 10 ¶Gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, & scietis quia ego Dñs. 11 ¶Hæc non erit vobis in lebetẽ, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finib' Israel iudicabo vos. 12 ¶Et scietis quia ego Dñs: quia in præceptis meis nõ ambulastis, & iudicia mea non fecistis: sed iuxta iudicia gentiũ, quæ in circuitu vestro sunt estis operati. 13 ¶Et factũ est C cũ prophetarẽ, Pheltias filius Banaiæ mortuus est: & cecidi ĩ faciem meam, clamãs voce magna, & dixi: Heu, heu, heu, Dñe Deus: consummationẽ tu facis reliquiarũ Israel? 14 ¶Et factũ est verbũ Dñi ad me, dicẽs: 15 ¶Fili hominis, fratres tui viri propinqui tui, & oĩs domus Israel, vniuersi quibus dixerunt habitatores Ierusalẽ, Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem. 16 ¶Propterea hæc dicit Dñs Deus: Quia longè feci eos in gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationẽ modicã in terris ad quas venerũt. 17 ¶Propterea loquere: Hæc dicit Dñs Deus: Cõgregabo vos de populis, & adunabo de terris in quibus dispersi estis: daboq; vobis humũ Israel. 18 ¶Et ingredientur illuc, & auferent oẽs offensiones: cũctasque abhominationes eius de illa. 19 ¶‖Et dabo eis cor vnum & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor D lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum. 20 ¶Vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantq; ea: & sint mihi in populũ, & ego sim eis in Deũ. 21 ¶Quorum* cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viã in capite suo ponam, dicit Dominus Deus. 22 ¶Et eleuauerunt cherubim alas suas, & rotæ cũ eis: 23 & gloria Dei Israel erat super ea ¶Et ascendit gloria Dñi de medio ciuitatis, stetitque 24 super montẽ qui est ad Oriẽtem vrbis. ¶Et spiritus leuauit me: adduxitque * in Chaldæam ad trãsmigrationẽ, in visione in spiritu Dei: & sublata est a me visio quam videram. 25 ¶Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini quæ ostenderat mihi

‖Iere. 31. f. 33 Inf. 18. g. 31. 36. c. 26. Infra 24. a. 7. Heb. 8. c. 20.

*autem.

*me 4.

CAPVT XII.

1 A ET factus est sermo Dñi ad me, dicens: 2 ¶Fili hominis, in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendũ, & non audiunt: quia domus exasperans est 3 ¶Tu ergo fili hominis fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diẽ corã eis: trãsmigrabis autẽ de loco tuo ad locũ alterũ in cõspectu eorũ, si fortè aspiciant: quia domus exasperãs est. 4 ¶Et efferes foras vasa tua quasi vasa ᵇ transmigrantis ' per diem in conspectu eorũ: tu B aũt egredieris vespere coram eis, sicut egre5 ditur migrãs. ¶Ante oculos eorum perfode 6 tibi parietẽ, & egredieris per eum. ¶In cõspectu eorũ in humeris portaberis, in caligine efferêris: faciẽ tuã velabis, & nõ videbis terrã: 7 quia portentũ dedi te domui Israel. ¶Feci ergo sicut præceperat mihi*: vasa mea ꝓtuli quasi vasa ᵇ transmigrantis ' per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, & in humeris portatus in cõspectu eorum. 8 ¶Et factus est sermo 9 Dñi manè ad me, dicens: ¶Fili hominis, nun C quid nõ dixerũt ad te domus Israel, domus 10 exasperãs, Quid tu facis? ¶Dic ad eos: Hæc dicit Domin' Deus, Super ducẽ onus istud, qui est in Ierusalem: & super omnẽ domũ 11 Israel, quæ est in medio eorum. ¶Dic: Ego portentum vestrum: quõ feci, sic fiet illis: in transmigrationem, & in captiuitatem 12 ibunt. ¶Et dux qui est in medio eorum, in D humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient, vt educant eũ: facies eius operietur, vt non videat oculo terram. 13 ¶‖Et 'extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea: & adducã eũ in Babylonẽ, in terrã Chaldæorum: & ipsam non 14 videbit, ibiq; morietur. ¶Et omnes q circa eum sunt, præsidium eius & agmina eius dispergam in omnem ventum; & gladiũ euaginabo post eos. 15 ¶Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus, & 16 disseminauero eos in terris. ¶Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & peE stilentia: vt enarrent omnia scelera eorũ in gentibus ad quas ingredientur: & scient q a 17 ego Dominus. ¶Et factus est sermo Domini 18 ad me, dicens: ¶Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquã tuã 19 in festinatione & mœrore bibe. ¶Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dñs Deus ad eos qui habitant in Ierusalem in terra Israel: panẽ suum in solicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibẽt: vt desoletur terra a multitudine sua, propter ini20 quitatem omnium qui habitant in ea. ¶Et

ᵇtransmigrationis 5.

* Dominus.

ᵇtransmigrationis 5.

‖Inf. 17. f. 20. & 32 a. 3. -6.

ciuitates

ciuitates quæ nunc habitantur, desolatæ F erũt, terraq; deserta: & scietis qa ego Dñs.
21 ℣ Et factus est sermo Domini ad me, dicẽs:
22 ℣ Fili hoĩs, quod est prouerbiũ istud vobis in terra Israël? dicentium: In longum differentur dies, & peribit oĩs visio: ℣ ideo dic ad
23 eos: Hæc dicit Dñs Deus, Quiescere faciam prouerbiũ istud, neque vulgo dicetur vltrà in Israël: & loquere ad eos q̃ appropinquauerint dies & sermo oĩs visionis. ℣ Non
24 enim erit vltrà omnis visio cassa, neq; diuinatio ambigua in medio filiorum Israël.
25 ℣ Quia ego Dñs loquar: & quodcunq; locu G tus fuero verbum, & fiet, non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris, domus exasperans, loquar verbum, & faciã illud,
26 dicit Dominus Deus. ℣ Et factus est sermo
27 Domini ad me, dicens: ℣ Fili hominis, ecce domus Israël dicentium, Visio quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa
28 iste prophetat. ℣ Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Nõ ꝓlongabitur vltrà oĩs sermo meus: verbũ quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPVT XIII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, vati-
2 cinare ad prophetas Israel, qui prophetãt: & dices prophetãtibus de corde suo: Audite ver-
3 bũ Domini, ‖ ℣ Hæc dicit Dñs Deus: ‖ Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritũ
4 suũ, & nihil vident. ℣ Quasi vulpes in deser-
5 tis, prophetæ tui Israël erant. ℣ Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel: vt staretis in prælio in die
6 Dñi. ℣ Vident vana, & diuinant mendaciũ, dicentes: Ait Dominus: cùm Dñs non miserit eos: & perseuerauerunt cõfirmare ser-
7 monem. ℣ Nunquid non visionem cassam vidistis, & diuinationem mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Dñs: cum ego nõ sim lo-
8 cutus. ℣ Propterea hęc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mẽdaciũ: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus
9 ℣ Et erit manus mea super prophetas qui B vident vana, & diuinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingredientur: & scietis quia ego Dñs
10 Deus. ℣ Eo quòd deceperint populũ meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietẽ, illi autem liniebant eum luto
11 absq; paleis. ℣ Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, q̃ casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruẽtes, & ventũ procellæ dissipantem.
12 ℣ Siquidem ecce cecidit paries: nunquid nõ dicetur vobis, Vbi est litura quam linistis?
13 ℣ Propterea hæc dicit Dñs Deus: Et erũpere faciam spiritum tempestatũ in indignatione mea, & imber inũdans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionẽ.
14 ℣ Et destruam parietem quem linistis absq; C temperamẽto: & adæquabo eũ terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & cõsumetur in medio eius: & scietis quia ego
15 sum Dominus. ℣ Et complebo indignationẽ meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento: dicamq; vobis, Non
16 est paries, & non sunt qui liniunt eũ. ℣ Prophetæ Israel, qui prophetant ad Ierusalem, & vident ei visionem pacis: & non est pax,
17 ait Dñs Deus. Et tu filij hominis, pone faciẽ tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas,
18 ℣ & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ [b] qui consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperẽt aĩas populi mei, viuificabant animas
19 eorũ. ℣ Et violabant me ad populum meum propter pugillũ hordei & fragmen panis, vt interficerẽt aĩas quæ nõ moriũtur, & viuificarẽt aĩas quæ nõ viuũt, mẽtientes po-
20 pulo meo credenti mẽdaciis. ℣ Propter hoc hęc dicit Dñs Deus: Ecce, ego ad puluillos D uestros quib' vos capitis aĩas volãtes: & dirũpam eos de brachiis vestris: & dimittam animas quas vos capitis, aĩas ad volandũ.
21 ℣ Et dirumpam ceruicalia vestra, & liberabo populũ meũ de manu vestra, neq; erunt vltra in manibus vestris ad prædandum: &
22 scietis quia ego Dñs. ℣ Pro eo q̃ mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quẽ ego nõ cõtristaui: & cõfortastis manus impii, vt nõ reuer-
23 teret à via sua mala, & viueret. ℣ Propterea vana nõ videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis qa ego Dominus.

CAPVT XIIII.

1 A ET venerunt ad me viri seniorum Israël, & sederunt coram me. ℣ Et factus est ser-
2 mo Domini ad me, dicens: ℣ Fili hominis,
3 viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: nunquid inter-
4 rogatus respõdebo eis? ℣ Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scanda- B lum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suã, & venerit ad prophetã interrogans per eum me: Ego Dominus rñdebo ei in mul-
5 titudine immũditiarũ suarũ. ℣ Vt capiat domus Israel in corde suo quo recesserũt à me
6 i cũctis idolis suis. ℣ Propterea dic ad domũ Israel: Hæc dicit Dñs Deus: Conuertimini & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis cõtaminationibus vestris auertite facies vr̃as.
7 ℣ Quia hõ homo de domo Israel, & de proselytis, quicunq; aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ

statuerit

‖ Iere. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.

[b] quæ I.

statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam, vt interroget per eum me: ego 8 dominus respondebo ei per me. ¶ Et ponã C faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei: & 9 scietis quia ego dominus: ¶ |Et propheta cũ errauerit & locutus fuerit verbum: ego dominus decepi prophetam illum: & extẽdam manum meam super illum, & delebo eũ de 10 medio populi mei Israël. ¶ Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interro-11 gantis, sic iniquitas prophetæ erit. ¶ Vt non D erret vltrà domus Israël à me neq; polluatur in vniuersis p̃uaricationibus suis: sed sint mihi in populũ, & ego sim eis in Deum, 12 ait dñs exercituum. ¶ Et factus est sermo 13 domini ad me dicens: ¶ Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, vt præuaricetur prę uaricans: extendam manum meam super eam, | & conteram virgam panis eius: & immittam in eam famem, & interficiam de 14 ea hominem & iumentum. ¶ Et si fuerint tres viri isti in medio eius Noë, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabunt aĩas suas, 15 ait dñs exercituum. ¶ Quòd si & bestias pes-E simas induxero super terram, vt vastẽ eam: & fuerit inuia, eò ꝙ non sit pertransiens 16 propter bestias: ¶ Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego dicit dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: sed ipsi soli li-17 berabuntur, terra autem desolabitur. ¶ Vel si gladium induxero super terram illam, & & dixero gladio: Transi per terram: & inter 18 fecero de ea hominem & iumentum. ¶ Et tres viri isti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit dominus Deus, non liberabunt filios neq; filias: sed ipsi soli liberabuntur. 19 ¶ Si autem & pestilentiam immisero super F terram illam, & effudero indignationem meam sup̱ eã in sanguine, vt auferam ex ea 20 hominem & iumentũ: ¶ Et Noë & Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit dñs Deus, quia filium & filiam non liberabunt. sed ipsi iustitia sua liberabũt ani 21 mas suas. ¶ Quoniam hæc dicit dominus Deus: Quòd & si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem, vt in-22 terficiam de ea hominem & pecus: ¶ Tamen G relinquetur in ea saluatio educentiũ filios & filias: ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum & adinuentiones eorũ: & cõsolabimini super malo quod induxi in Ierusalem in omnibus quæ importa-23 ui super eam. ¶ Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum & adinuentiones eorum: & cognoscetis ꝙ non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait dominus Deus.

|Sup. 13. a. 3.

|Sup. 4. d. 16. 5. d. 16.

CAPVT XV.

1 A ET factus est sermo dñi ad me, dicẽs: ¶ Fili hominis, q̃d fiet de ligno vitis ex om-2 nibus lignis nemorum, quæ sunt inter li-3 gna syluarum? ¶ Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcũq; vas? 4 ¶ Ecce, igni datum est in escam: vtranq; partem eius cõsumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam: nunquid vtile erit 5 ad opus? ¶ Etiã cum esset integrum, nõ erat aptũ ad opus: quantò magis cũ illud ignis deuorauerit & combusserit, nihil ex eo fiet 6 operis? ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: Quo B modo lignum vitis inter ligna syluarum quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam 7 habitatores Ierusalem. ¶ Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos, & scietis quia ego dominus, 8 Cum posuero faciem meam in eos, ¶ & dedero terram inuiam & desolatam: eo quòd præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPVT XVI.

1 A ET factus est sermo domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis no-2 tas fac Ierusalem abominatio-3 nes suas, ¶ & dices: Hæc dicit dominus Deus Ierusalem: Radix tua & generatio tua de terra Chanáan: pater tuus Amorrhæus, & mater tuus Cethæa. 4 ¶ Et qñ nata es, in die ortus tui nõ est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutẽ, nec sale salita, nec inuoluta pan 5 nis. ¶ Non pepercit super te oculus, vt faceret tibi vnum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione ani-6 mæ tuæ in die qua nata es. ¶ Transiens autẽ per te, vidi te cõculcari in sanguine tuo: & dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Viue di-7 xi, inquam, tibi, in sanguine tuo viue ¶ Multiplicatã quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, peruenisti ad mundum muliebrem: hubera tua intumuerunt, & pilus tuus germina-8 uit: & eras nuda, & confusione plena. ¶ Et transiui per te, & vidi te: & ecce tẽpus tuũ, tempus amantium: & expandi amictum meũ super te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum pactũ tecum, 9 ait dominus Deus: & facta es mihi. ¶ Et laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum 10 ex te: & vnxi te oleo ¶ Et vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho: & cinxi te 11 bysso, & indui te subtilibus. ¶ Et ornaui te B ornamento, & dedi armillas in manibus 12 tuis, & torquem circa collum tuum. ¶ Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decóris in capi-13 te tuo. ¶ Et ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multis coloribus: similam & mel & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & 14 profecisti in regnum. ¶ Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuã:

quia perfecta eras in decôre meo, quem po-
15 suerā super te, dicit Dñs Deus. ℣Et habēs fiduciā in pulchritudine tua, fornicata es in noīe tuo: & exposuisti fornicationem tuam
16 omni transeunti, vt eius fieres. ℣Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde cōsuta: & fornicata es sup eis, sicut nō
17 est factū, neq; futurū est ℣Et tulisti vasa decôris tui, de auro meo atq; argento meo, q̄ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculi-
18 nas, & fornicata es in eis. ℣Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & [b] operuisti illas[l]: & oleū meū, & thymiama meū posui-
19 sti corā eis ℣Et panem meum quem dedi tibi, similā, & oleum, & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorū in odorē sua-
20 uitatis, & factū est, ait Dñs Deus. ℣Et tulisti filios tuos & filias tuas quas generasti mi-
G hi: & immolasti eis ad deuorandum. Nun
21 quid parua est fornicatio tua? ℣Immolasti filios meos, & dedisti illos consecrans, eis.
22 ℣Et post oēs abominationes tuas & fornicationes, nō es recordata dierum adolescētię tuæ, qñ eras nuda & confusione plena, con-
23 culcata in sanguine tuo. ℣Et accidit post oēm malitiā tuam (væ væ tibi, ait Dñs Deus)
24 ℣& ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi pro-
25 stibulum in cunctis platéis. ℣Ad omne caput viæ ædificasti signū prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decôrem tuum: & diuisisti pedes tuos omni transeunti, & mul
26 tiplicasti fornicationes tuas. ℣Et fornicata es cum filijs Ægypti vicinis tuis magnarum carniū: & multiplicasti fornicationem tuam
27 ad irritandum me. ℣Ecce, ego extendam manum meam super te, & auferam [a] iustificationem tuam[l]: & dabo te in animas odientiū te filiarū Palesthinarū, quæ erubescunt
28 in via tua scelerata. ℣Et fornicata es in filijs Assyriorum, eo q̄ necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.
29 ℣Et multiplicasti fornicationem tuā in terra Chanaan cum Chaldæis: & nec sic satia-
30 ta es. ℣In quo mundabo cor tuum, ait dñs Deus: cum facias omnia hæc opera mulie-
31 ris meretricis & procacis? ℣Quia fabricasti
D lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platéa: nec facta es quasi meretrix fastidio augens precium,
32 ℣sed quasi mulier adultera quę super virum
33 suum inducit alienos. ℣Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu aūt dedisti mercedes cūctis amatoribus tuis, & dona donabas eis vt intrarent ad te vndique ad forni
34 candum tecum. ℣Factumq; est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim qđ dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in contrarium.
35 ℣Proptereà meretrix audi verbum domini.
36 ℣Hæc dicit dominus Deus: Quia effusum est æs tuū, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idôla abominationū tuarum in san-
37 guine filiorum tuorū quos dedisti eis. ℣Ecce, ego congregabo omnes amatores tuos quibus commista es, & omnes quos dilexisti cū vniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndiq;; & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt oēm turpitu-
38 dinem tuam. ℣‖Et iudicabo te iudicijs adulterarum & effundentiū sanguinē: & dabo
39 te in sanguinem furoris & zeli. ℣Et dabo
E te in manus eorum, & destruent lupanar tuum, & demolientur prostibulum tuū: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decôris tui: & derelinquent te nudam
40 plenamq; ignominia: ℣Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus.
41 & trucidabunt te gladijs suis. ℣‖Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierū plurimarum: & desines fornicari, & mercedes vltrà non dabis.
42 ℣Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec ira
43 scar amplius. ℣Eo q̄ non fueris recordata dierū adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in oībus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait dñs Deus: & non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationi-
44 bus tuis. ℣Ecce omnis qui dicit vulgò prouerbium in te assumet illud, dicens: Sicut
45 mater, ita & filia eius. ℣Filia matris tuæ es tu, quæ proiecit virū suum, & filios suos: & soror sororum tuarū es tu, quæ proiecerūt viros suos & filios suos: mater vestra Ce-
46 thæa, & pater vester Amorrhæus. ℣Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dexteris tuis, Sodo-
47 ma, & filiæ eius ℣Sed nec in vijs earum am-
F bulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: penè sceleratoria fe-
48 cisti illis in omnibus vijs tuis. ℣Viuo ego, dicit dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti
49 tu & filiæ tuę ℣Ecce ‖hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & ociū ipsius & filiarū eius: &
50 manu egeno & pauperi non porrigebāt. ℣Et eleuatæ sunt, & fecerūt abominationes co-
51 rā me: & abstuli eas sicut [b] vidisti[l]. ℣Et Samaria dimidiū peccatorū tuorū non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis: & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus
52 tuis, quas operata es. ℣Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificatæ sunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiā tuam, quæ iustificasti so-
53 rores tuas. ℣Et conuertam restituens eas cō uersione Sodomorū cū filiabus suis, & conuersione Samariæ & filiarū eius, & cōuertā
54 reuersionem tuam in medio earū. ℣vt por-

[b] vestita es eis 22.

[a] ius tuum 10.

‖ Inf. 23. b 10. g. 45.

‖ 4. Re. 25. b. 9.

‖ Gen. 11. f. 19.

[b] vidi 2.

tes ignominiam tuam, & cõfundaris in om
55 nibus quæ fecisti, consolans eas. ℣ Et soror tua Sodoma, & filiæ eius reuertẽtur ad anti
G quitatem suam: & Samaria, & filiæ eius reuertẽtur ad antiquitatem suam: & tu, & filiæ tuæ reuertemini ad antiquitatẽ vestram
56 ℣Non fuit autem Sodoma soror tua audita
57 in ore tuo, in die superbiæ tuæ ℣ antequam reuelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriç, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palesthinarum,
58 quæ ambiunt te per gyrum. ℣ scelus tuum & ignominiam tuam tu portasti, ait Domi-
59 nus Deus. ℣Quia hæc dicit dominus Deus: Et faciam tibi sicut dispersisti iuramentum,
60 vt irritum faceres pactum: ℣ & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sem-
61 piternum. ℣Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis, cùm receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis: & dabo eas
62 tibi in filias, sed non ex pacto tuo ℣Et suscitabo ego pactum meũ tecum: & scies quia
63 ego dominus, ℣vt recorderis & cõfundaris, & non sit tibi vltrà aperire os præ confusione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait dominus Deus.

CAPVT XVII.

1 A ET factum est verbum domini ad me, dicens: ℣ Fili hominis,
2 propone ænigma, & narra pa-
3 rabolam ad domum Israël, ℣ & dices: Hęc dicit dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam
4 cedri ℣Summitatem frondium eius auulsit: & transportauit eam in terram Chanaan,
5 in vrbe negociatorum posuit illam. ℣ Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine: vt firmaret radicem super aquas
6 multas, in superficie posuit illud. ℣Cumque
B germinasset creuit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erant, facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites: &
7 emisit propagines. ℣ Et facta est aquila altera grandis, magnis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, vt ir-
8 rigaret e.i de areolis germinis sui. ℣ *In ter-
C ra bona super aquas multas plantata est: vt faciat frondes, & portet fructum, vt sit in vi-
9 neam grandem. ℣ Dic: Hæc dicit Dominus Deus, Ergóne prosperabitur? nonne radices eius euellet, & fructus eius distringet, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi, neque in po-
10 pulo multo, vt euelleret eam radicitus? ℣ Ecce plantata est: ergóne prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus vrens, siccabi-
11 bitur, & in areis germinis sui arescet: ℣ Et factum est verbum domini ad me, dicens:
12 ℣ Dic ad domum exasperantem, Nesci-
D tis quid ista significent? Dic: Ecce, venit rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regem & principes eius & adducet eos ad
13 semetipsum in Babylonem. ℣ Et tollet de semine regni, feriétque cum eo fœdus, & ab eo accipiet iusiurandum, sed & fortes
14 terræ tollet: ℣ Vt sit regnum humile, & non eleuetur, sed custodiat pactum eius,
15 & seruet illud. ℣ Qui recedens ab eo, misit nũcios ad Ægyptum, vt daret sibi equos & populum multum. ℣ Nunquid prosperabitur, vel consæquetur salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet?
16 ℣ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, in me-
17 dio Babylonis morietur. ℣ Et non in exer-
E citu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in iactu aggeris, & in extructione vallorum, vt inter-
18 ficiat animas multas. ℣ Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus: & ecce dedit manum suam: & cùm omnia hæc fece-
19 rit, non effugiet, ℣ Propterea hæc dicit do-
F minus Deus: Viuo ego quoniam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præuari-
20 catus est, ponam in caput eius. ℣ †Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum in præuarica-
21 tione qua despexit me ℣Et omnes profugi eius, cum vniuerso agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego dominus lo-
22 quutus sum ℣Hæc dicit dominus Deus: Et sumã ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum eius tenerum distringam, & plantabo super montem excel-
23 sum & eminentem. ℣ In monte sublimi Is-
G raël plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnã: & habitabunt sub ea omnes volucres, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius
24 nidificabit ℣Et scient omnia ligna regionis, quia ego dñs humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus loquutus sum, & feci.

CAPVT XVIII.

1 A ET factus est sermo domini ad me, dicẽs: ℣Quid est quod inter vos parabolã ver-
2 titis in prouerbium istud in terra Israël dicentes: patres comederũt vuam acerbam, &
3 & dentes filiorum obstupescunt? ℣Viuo ego dicit dominus Deus, si erit vltrà vobis pa-
4 rabola hæc in prouerbium in Israël. ℣ Ecce omnes animæ meæ sunt: vt anima patris ita & anima filij, mea est: anima quæ pec-
5 cauerit, ipsa morietur. ℣ Et vir, si fuerit

Marginal notes: *Quæ. / †fructũ s. / †Sup. 12. d. 15. Inf. 32. a. 3. / †Ier. 31. c. 29.

6 iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, ¶ in montibus nō comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idōla domus Israël: & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem
7 menstruatam non accesserit. ¶& hominem B non cōtristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: ‖ panem suū esurienti dederit, & nudū operuerit vestimen-
8 to: ¶Ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suā, & iudicium verū fecerit inter
9 virum & virum: ¶* in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait dñs
10 Deus. ¶Quod si genuerit filium latronem effundētem sanguinem: & fecerit vnum de
11 istis: ¶& hæc quidem oīa non facientem, sed C in montibus comedentem, & vxorem pro-
12 ximi sui polluentem: ¶ Egenum & pauperē contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idōla leuantem ocu-
13 los suos, abominationem facientem: ¶ Ad vsuram dātem, & amplius accipientem: nunquid viuet? non viuet. cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morieť: sanguis eius
14 in ipso erit ¶Quòd si genuerit filium, qui vidēs oīa peccata patris sui quæ fecit, timue-
15 rit, & non fecerit simile eis: ¶super montes non comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idōla domus Israël, & vxorē proximi sui
16 non violauerit: ¶ Et virum non contristaue- D rit, pignus nō retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nu
17 dum operuerit vestimento: ¶A pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabūdantiam nō acceperit, * iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed
18 vita viuet. ¶Pater eius quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui: ecce, mortuus est in ini-
19 quitate sua. ¶ Et dicitis, Quare non portabit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius iudicium & iustitiam operatus est, oīa præcepta mea custodiuit, & fecit illa, viuet
20 vita. ¶ ‖ Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij
21 erit super eum. ¶Si autem impius egerit pœ- E nitentiā ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit oīa præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, &
22 non morietur. ¶Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iusti-
23 tia sua quam operatus est, viuet. ¶‖Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis,
24 & viuat? ¶ Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet F impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur.
25 ¶ ‖ Et dixistis: Non est æqua via dñi. Audite ergo domus Israël: Nunquid via mea non est æqua, & non magis viæ vrā prauæ sunt?
26 ¶ Cum. n. auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniu-
27 stitia quam operatus est, morietur. ¶Et cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiā:
28 ipse animam suam viuificabit. ¶ Considerans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet,
29 & non morietur. ¶Et dicunt filij Israël: Non G est æqua via domini. ¶ Nunquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israël, & non ma-
30 gis viæ vestræ prauæ? ¶ Idcirco vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israël, ait dominus Deus. ‖ Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruina iniquitas.
31 ¶Proijcite a vobis omnes ᵇ præuaricationes vestras in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: &
32 quare moriemini domus Israël? ¶‖Quia nolo mortem morientis, dicit dominus Deus: reuertimini, & viuite.

CAPVT XIX.

1 ET tu * assume planctum super principes A Israël, ¶& dices: Quare mater tua leæna
2 inter leones cubauit, in medio leunculo-
3 rum enutriuit catulos suos? ¶ Et eduxit vnum de leunculis suis, leo factus est: & didicit capere prædam, hominemq; comede-
4 dere. ¶ Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperūt eum: & adduxerunt eū in catenis in terram Aegypti.
5 ¶ Quæ cum vidisset, quoniam infirmata est & perijt expectatio eius: tulit vnum de leun
6 culis suis, leonem constituit eum. ¶ Qui B incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines deuora-
7 re. ¶ Didicit viduas facere, & ciuitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra & plenitudo eius a voce rugitus illius.
8 ¶Et conuenerunt aduersus eum Gentes vndique de prouincijs, & expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus
9 est. ¶ Et miserunt eum in caueam, in ca- C tenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox eius vltrà super montes Is-
10 raël ¶ Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius, & frondes eius creuerūt ex aquis mul-
11 tis. ¶ Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura eius inter frondes: & vidit altitudinem suā
12 in multitudine palmitum suorum. ¶Et euul- D sa est in ira, in terramque proiecta: ‖ & ventus vrens siccauit fructum eius: marcuerunt,

Marginal notes: ‖ Isa. 58. b. 7. Mat. 25. c. 35. — * &c. — * &c. — ‖ Deu. 24. c. 16. 4. Re. 14. b. 6. 2. Pa. 25. a. 4. — Ps. 29. a. 4 Inf. 33. c. 11. 2 Pet. 3. b 9. — ‖ Inf. 33. d. 20. — ‖ Mat. 3. a. 2. — ᵇ iniquitates. ‖ Isa. c. 23. Inf. 33. c. 11. — * fili hominis. — ‖ Os. 13. d. 15.

rũt, & arefactæ sunt virgæ roboris eiꝰ: ignis comedit eã. 13 ¶ Et nũc transplantata est in desertũ, in terra inuia, & sitiẽti. 14 ¶ Egressus est ignis de virga ramorũ eius, q fructũ eius comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrũ dominãtiũ. Planctus est, & erit in planctum.

CAPVT XX.

1 ET factũ est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribꝰ Israel vt interrogarent Dñm, & sederunt coram me. 2 ¶ Et factus est 3 sermo Domini ad me, dicẽs: Fili hominis, loquere senioribus Israel, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Nũquid ad interrogãdũ me vos venistis? viuo ego, quia non respondebo vobis, ait Dñs Deus. 4 ¶ Si iudicas eos, si iudicas fili hominis: abominationes patrum eorum ostẽde eis. 5 ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, In die qua elegi Israel, & leuaui manum meam pro stirpe domus Iacob: & apparui eis in terra Ægypti, & leuaui manum meam pro eis, dicens: 6 ¶ Ego Dñs Deus vester: i die illa leuaui manum meam pro eis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terrã quam prouideram eis, fluentem lacte, & melle, quæ est egregia inter omnes terras. 7 ¶ Et dixi ad eos: Vnusquisque offensiones oculorũ suorum abiiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dñs Deus vester. 8 ¶ Et irritauerunt me, noluerũtque me audire: vnusquisq; abominationes oculorũ suorũ non proiecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi vt effunderem indignationem meam super eos, & implerem iram meã in eis, in medio terræ Ægypti. 9 ¶ Et feci ꝑpter nomen meũ, vt non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erat & inter quas apparui eis, vt educerẽ eos de terra Ægypti. 10 ¶ Eieci ergo de terra Ægypti, & eduxi eos in desertũ. 11 ¶ Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis: ‖ quæ faciens homo, viuet in eis. 12 ¶ Insuper & ‖ sabbatha mea dedi eis, vt essent signũ iter me & eos: & scirent quia ego Dñs sanctificans eos. 13 ¶ Et irritauerunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulauerũt, & iudicia mea proiecerũt, ‖ quæ faciẽs homo viuet in eis: ‖ & sabbatha mea violauerũt vehemẽter. dixi ergo vt effunderem furorẽ meum super eos in deserto, & cõsumerem eos. 14 ¶ Et feci propter nomẽ meum, ne violaretur coram Gentibus de qbus eieci eos, in conspectu earum. 15 ¶ Ego igitur leuaui manũ meam super eos in deserto, ne inducerem eos in terrã quam dedi eis fluẽtem lacte & melle, præcipuã terrarum omnium: 16 ¶ Quia iudicia mea proiecerũt, & in præceptis meis nõ ambulauerũt, & sabbatha mea violauerunt: post idola enim cor eorũ gradiebatur. 17 ¶ Et pepercit oculus meꝰ super eos, vt non interficerem eos: nec cõ-

‖ Leu. 18. a. 5. Rom. 10. a. 5.
‖ Exo. 20. b. 8. 31. c. 13. Deut. 5. b. 12.
‖ Gala. 3. b 12.
‖ Exo. 16. f. 28.

18 sumpsi eos in deserto. ¶ Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorũ nolite incedere, nec iudicia eorũ custodiatis, nec in idolis eorum polluamini. 19 ¶ Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea. 20 ¶ Et sabbatha mea sanctificate, vt sint signũ inter me & vos: & [b] sciatur [l] quia ego sum Dominus Deus vester. 21 ¶ Et exacerbauerunt me filii, * in præceptis meis non ambulauerunt: & iudicia mea non custodierunt, vt facerent ea: quæ cũ fecerit homo, viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt: & comminatus sum vt effunderem furorẽ meum super eos, & implerem iram meam in eis in deserto. 22 ¶ Auerti autem manum meam, & feci propter nomẽ meum, vt nõ violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum. 23 ¶ Iterum leuaui manũ meã in eos in solitudine, vt dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras. 24 ¶ eò ꝙ iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbatha mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum. 25 ¶ Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent. 26 ¶ Et pollui eos in muneribus suis cũ offerrent omne quod aperit vuluam, ꝑpter delicta sua; & scient quia ego Dominus. 27 ¶ Quamobrem loquere ad domum Israel fili hominis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, cũ spreuissent me cõtemnẽtes; 28 ¶ & induxissem eos in terrã sup quam leuaui manũ meam vt darem * eis: viderunt omnem collẽ excelsum, & omne lignũ nemorosum, & immolauerũt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationẽ oblationis suæ, & posuerũt ibi odorẽ suauitatis suæ, & libauerunt libationes suas. 29 ¶ Et dixi ad eos: Quid est excelsum ad qđ vos ĩgredimini? Et vocatum est nomen eius excelsum vsq; ad hanc diem. 30 ¶ Propterea dic ad domum Israel Hæc dicit dñs Deus: Certe in via patrũ vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini. 31 ¶ Et in oblatione donorum vestrorũ, cũ traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsque hodie: & ego respondebo vobis domus Israel? Viuo ego dicit Dñs Deus. quia non respondebo vobis 32 Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium, Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides. 33 ¶ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extẽto, & in furore effuso regnabo super vos. 34 ¶ Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida & in brachio extento & in furore effuso regnabo super vos. 35 ¶ Et adducam vos in desertum populorũ, & iudicabor vo-

[b] sciatis 3.
* &
* illam 3.

35 biscum ibi facie ad faciem. ℣ Sicut iudicio
F contendi aduersum patres vestros in deser
to terræ Ægypti: sic iudicabo vos dicit Do-
37 minus*. ℣ Et subiiciã vos sceptro meo, & in
38 ducã vos in vinculis fœderis ℣ Et eligam de
vobis transgressores & impios, & de terra
incolatus eorũ educã eos, & in terrã Israel
non ingredientur: & scietis quia ego Dñs.
39 ℣ Et vos domus Israel, Hæc dicit Dñs Deus,
Singuli post idola vestra ambulate, & serui-
te eis. Quòd si & in hoc non audieritis
me, & nomẽ meũ sanctũ pollueritis vltrà in
40 muneribꝰ vestris, & idolis vestris: ℣ in mon-
te sancto meo, in monte excelso Israel, ait
Dñs Deus, ibi seruiet mihi oĩs domus Is-
rael: oẽs, inquã, in terra in qua placebunt
mihi, & ibi quærã primitias vestras, & ini-
tium decimarũ vestrarũ in oĩbus sãctifica-
41 tionibus vestris. ℣ In odorẽ suauitatis suscí-
piã vos, cum eduxero vos de populis, & con
gregauero vos de terris in quas dispersi e-
stis: & sanctificabor ĩ vobis ĩ oculis natio-
42 nũ. ℣ Et scietis qa ego Dñs, cũ induxero vos
G ad terram Israel, in terram pro qua leuaui
manum meam, vt darem eam patribus ve-
43 stris. ℣ Et recordabimini ibi viarũ vestrarũ,
& omniũ scelerum vestrorum, quibus pol-
luti estis in eis: & displicebitis vobis in cõ-
spectu vestro in oĩbus malitiis vestris quas
44 fecistis. Et scietis quia ego Dñs, cum bene-
fecero vobis propter nomen meũ, & nõ se-
cundũ vias vestras malas, neq; secundũ sce-
lera vestra pessima domus Israel, ait Dñs
45 Deus. ℣ Et factus est sermo Dñi ad me dicẽs:
46 ℣ Fili hominis, pone faciẽ tuã contra viam
Austri, & stilla ad Aphricũ, & propheta ad
47 saltum agri meridiani ℣ Et dices saltui me-
ridiano: Audi verbum Domini: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce, ego succendam in te
ignem, & comburam in te omne lignũ vi-
ride, & omne lignũ aridũ: non extingue
tur flamma succensionis: & comburetur in
ea oĩs facies ab Austro vsq; ad Aquilonem.
48 ℣ Et videbit vniuersa caro quia ego Dñs suc
49 cendi eam, nec extinguetur. ℣ Et dixi: Ah, ah,
ah, Dñe Deus: ipsi dicunt de me: Nunquid
non per parabolas loquitur iste?

*Deut. 6.

CAPVT XXI.

1 A ET factus est sermo domini ad
me, dicens: ℣ Fili hominis, po-
2 ne faciem tuam ad Ierusalem,
& stilla ad sanctuaria, & pro-
3 pheta cõtra humũ Israel. ℣ Et
dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus,
Ecce ego ad te, & eiiciam gladium meũ de
vagina sua, & occidã in te iustũ & impium.
4 ℣ Pro eo autem quòd occidi in te iustum &
impiũ, idcirco egredietur gladius meus de
vagina sua ad oẽm carnẽ ab Austro vsq; ad
5 Aquilonẽ: ℣ Vt sciat oĩs caro quia ego Dñs
eduxi gladium meum de vagina sua irreuo-
6 cabilẽ ℣ Et tu fili hoĩs ingemisce in contri
tione lumborũ, & in amaritudinibus inge-
7 misce coram eis. ℣ Cũq; dixerint ad te: Qua-
B re tu gemis? dices: Pro auditu, quia venit,
& tabescet oẽ cor, & dissoluentur vniuersæ
manus, & infirmabitur omnis spiritus, &
per cuncta genua fluẽt aquæ: ecce venit, &
8 fiet, ait Dñs Deus. Et factus est sermo Do-
9 mini ad me, dicens: ℣ Fili hominis, prophe-
ta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus, Lo-
quere, Gladius gladius exacutus est & lima-
10 tus. ℣ Vt cedat victimas, exacutꝰ est: vt splẽ-
deat, limatus est: qui moues sceptrum filii
11 mei, succidisti omne lignum. ℣ Et dedi eum
C ad leuigandum, vt teneatur manu: iste exa-
cutus est gladius, & iste limatus est, vt sit
12 in manu interficientis. ℣ Clama, & vlula fili
hoĩs, qa hic factus est in populo meo: hic
in cunctis ducibus Israel qui fugerant, gla-
dio traditi sunt cum populo meo: idcirco
13 plaude sup femur, quia probatus est, & hoc
cum sceptrum subuerterit, & nõ erit, dicit
14 Dominus Deus. ℣ Tu ergo fili homini, pro-
pheta, & percute manu ad manũ, & dupli-
cetur gladius ac triplicetur gladiꝰ iterfectorũ:
hic est gladius occisionis magnę, qui obstu
15 pescere eos facit, ℣ & corde tabescere, & mul
tiplicat ruinas. In oĩbꝰ portis eorũ dedi cõ-
turbationẽ gladii acuti & limati, ad fulgen-
16 dũ, amicti ad cædẽ. ℣ Exacuere, vade ad dex-
D terã siue ad sinistrã, quocunq; faciei tuæ est
17 appetitus. ℣ Quin & ego plaudam manu ad
manũ, & implebo indignationem meam:
18 ego Dñs locutus sum. ℣ Et factus est sermo
19 Domini ad me, dicens: ℣ Et tu fili hominis
pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis
Babylonis: de terra vna egredientur ᵇ am
bo: & manu capiet coniecturam, in capite
20 viæ ciuitatis coniiciet. ℣ Viam pones, vt ve-
E niat gladius ad Rabbath filiorum Ammon,
21 & ad Iudam in Ierusalẽ munitissimam. ℣ Ste
tit enim rex Babylonis in biuio, in capite
duarum viarũ, diuinationem quærens cõ-
miscẽs sagittas: interrogauit idola, exta cõ-
22 suluit. ℣ Ad dexterã eius facta est diuinatio
super Ierusalẽ, vt ponat arietes, vt aperiat
os in cæde, *vtᶜ eleuet vocẽ in vlulatu, vt po-
nat arietes contra portas, vt cõportet agge-
23 rem, vt ædificet munitiones. ℣ Eritque quasi
consulens frustra oraculum in oculis eorũ,
& sabbathorum otium imitans: ipse autem
24 recordabitur iniquitatis ad capiẽdũ. ℣ Idcir
F co, hæc dicit Dñs Deus: Pro eo ꝙ recordati
estis iniquitatis vestræ, & reuelastis præua-
ricationes vestras, & apparuerunt peccata
vestra in oĩbus cogitationibus: pro eo, in-
quam, ꝙ recordati estis, manu capiemini.
25 ℣ Tu aũt prophane, impie dux Israel, cuius
venit dies in tempore iniquitatis pfinita:
26 ℣ Hæc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim,
tolle coronã: nonne hæc est quæ humilem
27 subleuauit, & sublimẽ humiliauit? ℣ Iniq-
tatẽ, iniquitatem, iniquitatem ponã eã: &

ᵃ al
ᵇ amba. 1
A Leu.
2. 7.
Ier. 6.
ᶜ & 15.

hoc

hoc non factum est, donec veniret cuius est
28 iudicium, & tradam ei. ꝑ Et tu fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit dñs Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum: & dices: Mucro mucro euagina te ad occiden-
29 dum, lima te vt interficias, & fulgeas. ꝑ Cum
G tibi viderent vana, & diuinarẽtur mendacia. vt dares super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniqui
30 tatis præfinita. ꝑ Reuertere ad vaginam tuã: [b]in loco[1] in quo creatus es, in terra natiuita-
31 tis tuę iudicabo te, ꝑ & effundam super te indignationẽ meam: in igne furoris mei suf flabo in te, daboque te in manus hominum
32 insipientiũ & fabricantium interitum. ꝑ Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni traderis: q̃a ego dñs locutus sum.

[b] in locum

CAPVT XXII.

1 ET factum est verbum domini ad me, di-
A cens: ꝑ Et tu fili hominis, nonne iudi-
2 cas, nonne iudicas ciuitatem sanguinum? &
3 ostendes ei oẽs abominationes suas, ꝑ & dices: Hæc dicit dñs Deus. Ciuitas effundens sanguinẽ in medio sui, vt veniat tẽps eius: & quæ fecit idola cõtra semetipsam, vt pol-
4 lueretur. ꝑ In sanguine tuo qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tẽps annorũ tuorũ: propter ea dedi te opprobrium Gentibus, & irrisio-
5 nem vniuersis terris. ꝑ Quæ iuxta sunt & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordi-
6 da, nobilis, grandis interitu. ꝑ Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te ad
7 effundendum sanguinem. ꝑ Patrem & matrẽ
B cõtumelijs affecerunt in te, aduenam calũniati sunt in medio tui, pupillũ & viduam
8 cõtristauerunt apud te. ꝑ Sãctuaria mea spre
9 uistis, & sabbatha mea polluistis. ꝑ Viri detractores fuerunt in te ad effundẽdum sanguinem, & super montes comederunt in te,
10 scelus operati sunt in medio tui. ꝑ ‖ Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliauerunt in te.
11 ꝑ ‖ Et vnusquisq; in vxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefariè, frater sororem suã fi-
12 liam patris sui oppressit in te. ꝑ Munera ac-
C ceperunt apud te ad effundendũ sanguinẽ: vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniaberis: meiq;
13 oblita es, ait dñs Deus. ꝑ Ecce, cõplosi manus meas super auaritiam tuã quam fecisti, & super sanguinẽ qui effusus est in medio tui.
14 ꝑ Nunquid sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego dñs locutus sum, & faciam.
15 ꝑ Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiã
16 tuam a te. ꝑ Et possidebo te in cõspectu Gen
17 tium: & scies quia ego dñs. ꝑ Et factum est
18 verbum dñi ad me, dicens: Fili hominis, ver

‖ Leu. 18. a. 7. Ier. 6. b. 8

D sa est mihi domus Israël in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis scoria argenti facti sunt.
19 ꝑ Propterea hæc dicit dñs Deus: Eo q̃ versi estis oẽs in scoriam, propterea ecce ego cõ
20 gregabo vos in medio Ierusalem ꝑ congregatione argenti, & æris, stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt succendam in ea ignem ad conflandum, sic cõgregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescã: & con
21 flabo vos ꝑ Et congregabo vos, & succendã
E vos in igne furoris mei, & conflabimini in
22 medio eius. ꝑ Vt conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego dñs, cùm effuderim indignatio
23 nem meam super vos. ꝑ Et factum est verbũ
24 dñi ad me, dicens: ꝑ Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die
25 furoris. ꝑ Cõiuratio prophetarum in medio eius: sicut leo rugiens rapiensq; prædam, a-
F nimas deuorauerunt, opes & precium acceperunt, viduas eius multiplicauerũt in me-
26 dio illius. ꝑ Sacerdotes eius contemp serunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbathis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabar in
27 medio eorum. ꝑ ‖ Principes eius in medio
G illius quasi lupi rapientes prædam: ad effundendum sanguinem, & ad perdendas ani-
28 mas, & auarè sectanda lucra. ꝑ Prophetæ autem eius liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & diuinantes [b] eis[1] mendacium, dicentes: Hæc dicit dominus Deus,
29 cùm dominus non sit locutus. ꝑ [b] Populi terræ calumniabantur calumniam[1], & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant: & aduenam opprimebant calum-
30 nia absque iudicio. ꝑ Et quæsiui de eis virũ qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam:
31 & non inueni. ꝑ Effudi super eos indignationem meam, * in igne iræ meæ cõsumpsi eos: viam eorum in capite eorum reddidi, ait dominus Deus.

‖ Mich. 3. d. 11. ‖ Sopho. 3. a. 3.

[b] ei.

[b] Populum terra calumniabãtur calumnia 4.

* &.

CAPVT XXIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me,
A dicens. ꝑ Fili hominis, duæ mulieres
2 filiæ matris vnius fuerunt. ꝑ Et fornicatæ
3 sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt hubera earum, & fractæ sunt mammę hubertatis ea-
4 rum. ꝑ Nomina autem, earum Oolla maior, & Ooliba soror eius iunior[b]: & habui eas & pepererunt filios & filias Porrò earũ nomina Samaria Oolla, & Ierusalem Oo-
5 liba. ꝑ Fornicata est igitur super me Oolla, & insaniuit in amatores suos, in Assyrios pro
6 pinquãtes, ꝑ vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos eq
7 tes, ascẽsores equorũ. ꝑ Et dedi fornicationes

[b] —7.

suas super eos electos filios Assyriorum vniuersos: & in omnibus in quos insaniuit, in im-
8 mundi ijs eorũ polluta est. ¶ Insuper & fornicationes suas quas habuerat in Aegypto,
B non reliquit: nã & illi dormierunt cũ ea in adolescentia eius, & illi confregerunt hubera pubertatis eius, & effuderunt fornicatio-
9 nem suã super eã. ¶ Propterea tradidi eam in manus amatorũ suorũ, in manu filiorũ As-
10 sur, super quorũ insaniuit [b] libidinem [b]. ¶ ‖ Ipsi discooperuerũt ignominiã eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderũt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia per-
11 petrauerunt in ea. ¶ Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plusquã illa insaniuit libidine: & fornicationem suam super fornicationẽ
12 sororis suæ ¶ ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis & adolescentibus forma
13 cunctis egregia. ¶ Et vidi quod polluta esset
14 via vna ambarum. ¶ Et auxit fornicationes
C suas: cumq; vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas colori-
15 bus, ¶ & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorũ, formam ducũ oĩum, similitudinem filiorum Babylonis, terræq;
16 Chaldæorũ in qua orti sunt: ¶ Insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum,
17 & misit nuncios ad eos in Chaldæã. ¶ Cumque venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mãmarum, polluerũt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima e-
18 ius ab illis. ¶ Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suã, & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat
19 aĩa mea a sorore eius. ¶ Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescẽtiæ suæ, quibus fornicata est in terra Aegy-
20 pti. ¶ Et insaniuit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt vt carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorũ.
21 ¶ Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Aegypto hubera tua, &
22 cõfractæ sunt mammæ pubertatis tuę. ¶ Propterea Ooliba, hæc dicit dominus Deus, Ec-
D ce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua, & cõ-
23 gregabo eos aduersum te in circuitu. ¶ Filios Babylonis & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannosq; & principes oẽs filios Assyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vniuersos, principes principũ, & no-
24 minatos ascensores equorum. ¶ Et venient super te instructi curru, & rota, * multitudo populorum: lorica & clypeo & galea armabuntur contra te vndiq;, & dabo coram eis
25 iudicium, & iudicabunt te iudicijs suis. ¶ Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos & filias tuas capient,
26 & nouissimum tuum deuorabitur igni. ¶ Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollẽt va-
27 sa gloriæ tuæ. ¶ Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationẽ tuam de terra Aegypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, &
28 Aegypti non recordaberis amplius. ¶ Quia hæc dicit dominus Deus: Ecce ego tradam
E te in manus eorũ quos odisti, in manus de
29 quibus satiata est aĩa tua: ¶ Et agent tecum in odio: & tollent oẽs labores tuos, & dimittent te nudã & ignominia plenam: & reuelabitur ignominia fornicationũ tuarum, sce-
30 lus tuum & fornicationes tuæ. ¶ Fecerũt hęc tibi quia fornicata es post gẽtes, inter quas
31 polluta es in idolis earum. ¶ In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem eius in ma-
32 nu tua. ¶ Hæc dicit dñs Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum, eris in derisum & in subsannationem quæ est ca-
33 pacissima. ¶ Ebrietate & dolore repleberis: [b] calice [b] mœroris & tristitiæ, [b] calice [b] sororis
34 tuæ Samariæ. ¶ Et bibes illũ & epotabis vsq; ad fæces, & fragmenta eius deuorabis, hubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait
35 dñs Deus. ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum: tu quoq; porta scelus tuũ, & for-
36 nicationes tuas. ¶ Et ait dñs ad me—dicens: —
F Fili hominis, nunquid iudicas Oollam, & Oolibam, & annuncias eis scelera earum?
37 ¶ Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earũ: & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi,
38 obtulerunt eis ad deuorandum. ¶ Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerũt sanctuariũ meum in die illa, & sabbatha mea prophanauerũt.
39 ¶ Cumq; immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa vt polluerent illud: etiam hæc fecerunt
40 in medio domus meæ. ¶ Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuncium miserant, itaque ecce venerunt: quibus te lauisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & or-
41 nata es mundo muliebri. ¶ Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te:
42 thymiama meum, & vnguentum meum posuisti super eam. ¶ Et vox multitudinis exultãtis erat in ea: & in viris qui de multitudine hoĩum adducebant, & veniebãt de deserto, posuerunt armillas in manibus eorũ, &
43 coronas speciosas in capitibus eorum. ¶ Et
G dixi ei quæ attrita est in adulterijs. Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.
44 ¶ Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam,
45 & ad Oolibã, mulieres nefarias. ¶ Viri ergo iusti sunt: ‖ hi iudicabũt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundẽtium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manib⁹ ea-
46 rum. * ¶ Hæc enim dicit dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tu-
47 multũ & in rapinã. ¶ Et lapidẽtur lapidibus

popu-

[Margin notes: [b] libidine. ‖ Sup. 16. d.38. *& 1. [b] calice 16 [b] calice 16 ‖ Sup 16 d.38. * & cum idolis suis fornicata sunt.]

populorum, & cõfodiantur gladijs eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent. ¶ Et auferam scelus de terra: & discent omnes mulieres, ne faciant secundum scelus earum. ¶ Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego dominus Deus.

CAPVT XXIIII.

1 ET factum est verbum domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: ¶ Fili hominis scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalem hodie. ¶ Et dices per prouerbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos. Hæc dicit dominus Deus, pone ollam: pone inquam, & mitte in eam aquam. ¶ Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena. ¶ Pinguissimũ pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. ¶ Propterea hæc dicit dominus Deus: Væ ciuitati sanguinum, ollæ cuius rubigo in ea est, & rubigo eius non exiuit de ea: per partes, & per partes suas eijce eam: nõ cecidit super eam sors. ¶ Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram vt possit operiri puluere. ¶ Vt superinducerem indignationem meam, & vindicta vlciscerer: dedi sanguinem eius super petram limpidissimam, ne operiretur. ¶ Propterea hæc dicit dominus Deus ‖ Væ ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. ¶ Congere ossa quæ igne succẽdam: consumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. ¶ Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalescat & liquefiat æs eius: & confletur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius. ¶ Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. ¶ Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis prius donec quiescere faciam indignationem meam in te. ¶ Ego dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcã, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxtà adinuentiones tuas iudicabo te, dicit dominus. ¶ Et factum est verbum domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges neque plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. ¶ Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circunligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. ¶ Locutus sum ergo ad populum manè, & mortua est vxor mea vesperè: feciq; manè sicut præceperat mihi. ¶ Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis? ¶ Et dixi ad eos: Sermo dñi factus est ad me, dicens: ¶ Loquere domui Israël: Hæc dicit dñs Deus, Ecce ego polluam sanctuariũ meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: & filij vestri, & filiæ vestræ quas reliquistis, gladio cadent. ¶ Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis: ¶ Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisque gemet ad fratrem suum. ¶ Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego dominus Deus. ¶ Et tu fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum super quo requiescunt animæ eorum, filios & filias eorum. ¶ In die illa cum venerit fugiens ad te, vt annunciet tibi. ¶ In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, & loquêris, & non silebis vltra: erisq; eis in portentum, & scietis quia ego dominus.

CAPVT XXV.

1 ET factus est sermo domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis. ¶ Et dices filijs Ammon: Audite verbum domini Dei. Hæc dicit dominus Deus: Pro eo quod dixisti, Euge, euge, super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israël, quoniã desolata est: & super domum Iuda, quoniam ducti sunt in captiuitatem. ¶ Idcirco ego tradam te filijs Orientalibus in hæreditatẽ, & collocabunt caulas suas in te, & ponẽt in te tẽtoria sua: ipsi comedent fruges tuas, & ipsi bibẽt lac tuum. ¶ Daboq; Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego dominus. ¶ Quia hæc dicit dominus Deus: Pro eo ꝙ plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex toto affectu super terram Israël: ¶ Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradã te in direptionem gentium, & interficiã te de populis, & perdam de terris, & conteram: & 'scietis' quia ego dominus. ¶ Hæc dicit dñs Deus: Pro eo ꝙ dixerunt Moab & Seir, Ecce sicut omnes Gentes, domus Iuda: ¶ Idcirco ecce ego aperiam humerũ Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus, inquam, eius & de finibus eius inclytas terræ Beth-iesimoth, ' & Beel-meon, & Cariathaim. ¶ 'Filijs' Orientis cum filijs Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non sit vltrà memoria filiorum

Margin notes: -15. ‖ Nah. 3. a.1. Hab. 2. c.11. — scias 6. — filios 4.

11 Ammon in Gentibus. ϙEt in Moab faciā iu-
12 dicia:& scient quia ego dominus. ϙHæc di
cit dñs Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa vl-
tionem vt se vindicaret de filijs Iuda, pecca-
uitque delinquens, & vindictam expetiuit
13 de eis: ϙ Idcirco hæc dicit dñs Deus: Exten-
dam manum meam super Idumæam, & au-
feram de ea hominem & iumentum, & fa-
ciam eam desertam ab Austro: & qui sunt
14 in Dedan, gladio cadent ϙEt dabo vltionem
meam super Idumæam per manum popu-
li mei Israël, & facient in Edom iuxta iram
meam, & furorem meum: & scient vindi-
15 ctam meam, dicit dominus Deus. ϙ Hæc di-
D cit dominus: Pro eo quòd fecerunt Palesthi
ni vindictam, & vlti se sunt toto animo,
interficientes & implentes inimicitias ve-
16 teres: ϙPropterea hæc dicit dominus Deus:
Ecce ego extendam manum meam super
Palesthinos, & interficiam interfectores, &
17 perdam reliquias maritimæ regionis: ϙ fa-
ciamq; in eis vltiones magnas, arguēs in fu-
rore: & scient quia ego dominus cum dede
ro vindictam meam super eos.

CAPVT XXVI.

1 ET factum est in vndecimo an-
A no, prima mensis, factus est
sermo domini ad me, dicens:
2 ϙ Fili hominis, pro eo ꝙ dixit
Tyrus de Ierusalem: Euge, con
fractæ sunt portæ populorum, conuersa est
3 ad me: implebor, deserta est. ϙPropterea hæc
dicit dominus Deus: Ecce ego super te Ty-
re, & ascendere faciam ad te gentes multas,
4 sicut ascendit mare fluctuans. ϙ Et dissipa-
bunt muros Tyri, & destruent turres eius:
& radā puluerem eius de ea, & dabo eā in
5 limpidissimā petram. ϙ Siccatio sagenarum
erit in medio maris, quia ego locutus sum,
ait dominus Deus: & erit in direptionē gen
6 tibus. ϙ Filiæ quoq; eius, quæ sunt in agro,
gladio interficientur: & scient quia ego do-
7 minus. ϙQuia hæc dicit dominus Deus: Ec-
ce ego adducā ad Tyrum Nabuchodonosor
regē Babylonis ab Aquilone, regem regum,
cū equis, & curribus, & equitibus, & cœtu
8 populoq; magno ϙ Filias tuas quæ sunt in
B agro, gladio interficiet: & circūdabit te mu-
nitionibus, & comportabit aggerē in gyro:
9 & eleuabit contra te clypeum. ϙEt vineas &
arietes temperabit in muros tuos, & turres
10 tuas destruet in armatura sua. ϙ Inundatio-
ne equorum eius operiet te puluis eorum: à
sonitu equitum & rotarum & curruū mo-
uebuntur muri tui, cū ingressus fuerit por-
tas tuas quasi per introitū vrbis dissipatæ.
11 ϙ Vngulis equorum suorū conculcabit om-
nes plateas tuas: populum tuum gladio cæ-
det, & statuæ tuæ nobiles in terrā corruent.
12 ϙVastabunt opes tuas, diripient negociatio-
nes tuas: & destruēt muros tuos, & domos
tuas præclaras subuertent: & lapides tuos,
& ligna tua, & puluerem tuum in medio a-
13 quarū ponent. ϙEt quiescere faciam mul-
C titudinem canticorum tuorum, & sonitus
cithararum tuarum non audietur amplius.
14 ϙ Et dabo te in limpidissimam petram, sic-
catio sagenarum eris, nec ædificaberis vltra:
quia ego locutus sum, ait dominus Deus.
15 ϙ Hæc dicit dominus Deus Tyro: Nunquid
non à sonitu ruinæ tuæ & gemitu interfe-
ctorum tuorum cum occisi fuerint, in me-
16 dio tui commouebuntur insulæ? ϙEt descen
dent de sedibus suis omnes principes ma-
ris: & auferent exuuias suas, & vestimenta
sua varia abijcient, & induentur stupore, in
terra sedebunt, & attoniti super repentino
17 casu tuo admirabuntur? ϙEt assumentes su-
per te lamentum, dicent tibi: Quomodo pe-
risti quæ habitas in mari, vrbs inclyta, quæ
fuisti fortis in mari, cū habitatoribus tuis,
18 quos formidabant vniuersi? ϙ Nunc stupe-
bunt naues in die pauoris tui: & turbabun-
D tur insulæ in mari, eò ꝙ nullus egrediatur
19 ex te ϙQuia hæc dicit dominus Deus: ϙCum
dedero te vrbem desolatam sicut ciuitates
quæ non habitantur: & adduxero super te
20 abyssum, & operuerint te aquæ multæ: ϙ Et
detraxero te cum his qui descendunt in la-
cum ad populum sempiternum, & colloca-
uero te in terra nouissima sicut solitudines
veteres cum his qui deducuntur in lacum,
vt non habitêris: porrò cum dedero gloriā
21 in terra viuentium. ϙIn nihilum redigam te,
& non eris, & requisita non inuentêris vl-
trà in sempiternum, dicit dominus Deus.

Iere. 7. g. 34.

CAPVT XXVII.

1 ET factum est verbum dñi ad me, dicens:
A ϙ Tu ergo fili hominis assume super Ty
2 rum lamentum: ϙ & dices Tyro, quæ habi-
3 tat in introitu maris, negociationi populo-
rum ad insulas multas: Hæc dicit dominus
Deus: ó Tyre, tu dixisti, Perfecti decôris ego
4 sum, ϙ& in corde maris sita. Finitimi tui qui
te ædificauerunt, impleuerunt decôrem
5 tuum: ϙ abietibus de Sanir extruxerunt te
cum omnibus tabulatis maris: cedrū de Li-
6 bano tulerunt, vt facerent tibi malū. ϙQuer-
cus de Basan dolauerunt in remos tuos, &
transtra tua fecerūt tibi ex ebore Indico, &
7 prætoriola de insulis Italiæ. ϙByssus varia de
Aegypto texta est tibi in velū, vt poneretur
in malo: hyacinthus & purpura de insulis
8 elisa, acta sunt operimētum tuū. ϙHabitato-
B res Sidônis & Aradij fuerūt remiges tui: sa-
piētes tui, Tyre facti sunt gubernatores tui
9 ϙSenes Giblij & prudentes eius, habuerunt
nautas ad ministeriū variæ supellectilis tuæ:
omnes naues maris & nautæ earū fuerūt in
10 populo negociationis tuæ. ϙPersæ, & Lydij,
& Lybies erant in exercitu tuo viri bella-
tores tui: clypeū & galeā suspenderunt in te
11 pro ornatu tuo. ϙFilij Aradij cū exercitu tuo
erant super muros tuos in circuitu: sed &

Pigmæi qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam.
12 Chartaginenses negociatores tui, à multitudine cunctarũ diuitiarũ: argento, ferro, stanno, plumboq; repleuerunt nundinas tuas.
13 ¶Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores C tui: mancipia, & vasa ærea adduxerunt po-
14 pulo tuo. ¶De domo Thogormæ, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forũ tuũ.
15 ¶ Filii Dedan negociatores tui, insulæ multæ negociatio manus tuæ: dentes eburneos & hebenninos cõmutauerũt in precio tuo.
16 ¶Syrus negociator tuus pp multitudinẽ operum tuorum, gemmã, & purpurã, & scutulata, & byssum, & sericũ, & chodchod propo-
17 suerunt in mercatu tuo. ¶Iuda & terra Israël ipsi institores tui in frumento primo: balsamũ, & mel, & oleũ, & resinã proposuerunt
18 in nundinis tuis. ¶ Damascenus negociator tuus in multitudine operum tuorũ, in mul-D titudine diuersarum opũ, in vino pingui,
19 in lanis coloris optimi. ¶ Dan, & Græcia, & Mozel in nundinis tuis proposuerũt ferrũ fabrefactũ: stacte & calamus in negociatio-
20 ne tua. ¶ Dedan institores tui in tapetibus
21 ad sedendum. ¶Arabia & vniuersi principes Cedar ipsi negociatores manus tuæ: cum agnis & arietibus, & hœdis venerunt ad te
22 negociatores tui. ¶Venditores Saba & Ree-E ma ipsi negociatores tui: cum vniuersis primis aromatibus, & lapide precioso & auro,
23 quod proposuerunt in mercatu tuo. ¶ Haran, & Chenne, & Eden, negociatores tui: Saba, Assur, & Chelmed venditores tui.
24 ¶ Ipsi negociatores tui multifariam, inuolucris hyacinthi, & polymitorũ, gazarũq; preciosarũ, quæ obuolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoq; habebãt in negocia-
25 tionibus tuis. ¶ Naues maris, principes tui in negociatione tua: & repleta es, & glorifi-
26 cata nimis in corde maris. ¶ In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster
27 contriuit te in corde maris. ¶Diuitiæ tuæ & thesauri tui, & multiplex instrumentũ tuũ, nautæ tui, & gubernatores tui qui tenebant F supellectilem tuã, & populo tuo pręerãt: viri quoq; bellatores tui, qui erãt in te, cũ vniuersa multitudine tua quę est in medio tui:
28 cadẽt in corde maris in die ruinæ tuæ. ¶ A sonitu clamoris gubernatorũ tuorũ contur-
29 babuntur classes. ¶Et descẽdent de nauibus suis oẽs qui tenebant remum: nautæ & vniuersi gubernatores maris in terra stabunt,
30 ¶ Et eiulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superiacient puluerẽ ca-
31 pitibus suis, & cinere conspergentur ¶Et radent super te caluitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ
32 ploratu amarissimo. ¶ Et assument super te G carmẽ lugubre, & plangẽt te: Quæ est vt Ty-
33 rus, quæ obmutuit in medio maris? ¶Quæ in exitu negociationum tuarum de mari impleſti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & populorũ tuorũ ditasti
34 reges terræ. ¶Nunc contrita es à mari, in profundis aquarũ opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35 ¶Vniuersi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempe-
36 state percussi mutauerunt vultus. ¶Negociatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum reducta es, & non eris vsque in perpetuum.

CAPVT XXVIII.

1 A ET factus est sermo dñi ad me, dicens: ¶Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc di-
2 cit dominus Deus, Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cũ sis homo, & non Deus: & dedisti cor tuũ quasi cor Dei.
3 ¶Ecce sapientior es tu Daniele: omne secre-
4 tum non est absconditũ à te. ¶ In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurũ & argentũ in thesauris tuis.
5 ¶In multitudine sapientiæ tuæ, & in nego-B ciatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum in robore tuo.
6 ¶Propterea hæc dicit dominus Deus: Eò quod
7 eleuatum est cor tuum quasi cor Dei: ¶Idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentiũ: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & pol-
8 luent decõrem tuum: ¶Interficient & detrahent te: & morieris in interitu occisorum
9 in corde maris. ¶ Nunquid dicens loquêris, Deus ego sum, coram interficientibus te: cũ sis homo, & non Deus, in manu occidentiũ
10 te? ¶ Morte incircuncisorũ morieris in ma-C nu alienorũ: quia ego locutus sum, ait do-
11 minus Deus. ¶ Et factus est sermo domini
12 ad me, dicens: ¶ Fili hominis, leua planctum super regem Tyri, & dices ei: Hæc dicit dominus Deus: Tu signaculum similitudinis,
13 plenus sapientia, & perfectus decõre ¶In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis preciosus operimentum tuũ: sardius, topazius & iaspis, chrysolitus, & onyx, & berillus, sap-D phirus & carbũculus, & smaragdus: aurum opus decõris tui, & foramina tua in die qua
14 cõditus es præparata sunt. ¶Tu cherub extẽtus & protegens, & posui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorũ ambu-
15 lasti ¶ Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te.
16 ¶ In multitudine negociationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de mõte Dei: & perdidi te ô cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.
17 ¶ Et eleuatum est cor tuum in decõre tuo: perdidisti sapientiam tuam in decõre tuo, E in terram proieci te: ante faciem regum de-
18 di te, vt cernerent te. ¶ In multitudine iniquitatum tuarũ, & iniquitate negociationis

tuæ polluisti sanctificationẽ tuam: producã ergo ignẽ de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terrã in cõspectu 19 omniũ videntiũ te. ¶ Oẽs qui viderint te in F Gentibus, obstupescent super te: nihil fa- 20 ctus es, & non eris in perpetuũ. ¶ Et factus 21 est sermo dñi ad me, dicens. ¶ Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: & pro 22 phetabis de ea, ¶ & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient qa ego Dñs cũ fecero in ea iudicia: & sanctificatus fuero in 23 ea. ¶ Et immittã ei pestilentiã & sanguinem in plateis eius & corruent interfecti in medio eius gladio per circuitũ: & sciẽt qa ego 24 Dñs: & non erit vltrà domui Israël offendi- G culũ amaritudinis, & spina, dolorẽ inferens vndique per circuitum eorũ qui aduersan- 25 tur eis: & scient quia ego dñs Deus. ¶ Hæc dicit dñs Deus: Quando congregauero domum Israël de populis in quibus dispersi sunt sanctificabor in eis corã Gentibus: & habitabunt in terra sua quã dedi seruo meo 26 Iacob. ¶ Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas. & habitabunt confidenter, cũ fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitũ: & scient, quia ego Dominus Deus eorum.

CAPVT XXIX.

1 A IN anno decimo, decimo mense, ᵇ vndecima' die mensis, factum est verbum dñi ad me, di- 2 cens: ¶ Fili hominis, pone faciẽ tuam contra Pharaonem regẽ Ægypti: & prophetabis de eo, & de Ægy- 3 pto vniuersa. ¶ Loquere, & dices: Hæc dicit dñs Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & 4 ego feci memetipsum. ¶ Et ponam frenum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorũ squamis tuis: & extraham te B de medio fluminum tuorũ, & vniuersi pi- 5 sces tui squamis tuis adhærebunt. ¶ Et proijciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: bestijs terræ & 6 volatilibus cęli dedi te ad deuorandum. ¶ Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego dominus: pro eo ꝙ fuisti baculus arundi- 7 neus domui Israël. ¶ Quando apprehenderunt te manu, & confractus es & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissoluisti 8 omnes renes eorum, ¶ Propterea hęc dicit dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem & 9 iumentum ¶ Et erit Terra-Ægypti in desertum & in solitudinẽ: & scient quia ego dominus: pro eo quod ᵇ dixeris', Fluuius meus 10 est, & eo feci eum. ¶ Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque Terram Ægypti in solitudines, & gladio dissipatã, a tur- 11 re Syenes, vsq; ad terminos Aethiopiæ. ¶ Nõ C pertransibit eam pes hominis, neq: pes iumenti gradietur in ea: & non habitabitur 12 quadraginta annis. ¶ Daboque Terrã-Ægypti desertã in medio terrarũ desertarũ, & ciuitates eius in medio vrbium subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo 13 eos in terra. ¶ Quia hæc dicit dñs Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Aegyptũ de populis in quibus dispersi fue- 14 rant. ¶ Et reducam captiuitatem Aegypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnũ humi- 15 le: ¶ inter cætera regna erit humillima, & non eleuabitur vltrà super nationes, & im- 16 minuam eos ne imperent gentibus ¶ Neque erunt vltrà domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant & sequantur 17 eos: & scient quia ego dñs Deus. ¶ Et factum est in vicesimo & septimo anno, in primo, D in vna mensis: factum est verbum domini 18 ad me, dicens: ¶ Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrũ: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro pro seruitute 19 qua seruiuit mihi aduersus eam. ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: Ecce, ego dabo Nabuchodonosor regẽ Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinẽ eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia 20 eius, & erit merces exercitui illius ¶ Et operi quo seruiuit aduersus eam, dedi ei Terram-Ægypti: pro eo ꝙ laborauerunt mihi, 21 ait dominus Deus. ¶ In die illo pullulabit cornu domini Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego dñs.

ᵇ vna 10. ᵇ duodecima 1.

ᵇ dixerit 3

CAPVT XXX.

1 A ET factum est verbũ dñi ad me, dicens: ¶ Fili hominis, propheta & dic. Hæc di- 2 cit dñs Deus: Vlulate, væ, væ diei: ¶ qa iuxta 3 est dies, & appropinquat dies domini, dies 4 nubis, tempus Gentium erit. ¶ Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pauor in Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destru- 5 cta fundamenta eius. ¶ Aethiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquũ vulgus, & Chub, & filij terræ fęderis, cum eis gladio cadent. 6 ¶ Hæc dicit dominus Deus: Et corruent ful- B cientes Ægyptum, & destruetur superbia imperij eius: a turre Syenes gladio cadent 7 in ea, ait dominus Deus exercituum: dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & vrbes eius in medio ciuitatum ᵇ deserta- 8 rum' erunt. ¶ Et scient quia ego dñs cũ dedero ignẽ in Ægypto, & attriti fuerint oẽs au- 9 xiliatores eius ¶ In die illa egredientur nuncij a facie mea in trieribus ad conterendã

ᵇ desolatarum 6.

C Aethiopiæ confidentiam, & erit pauor in eis in die Aegypti: quia absque dubio ve-10 niet. ¶ Hæc dicit dominus Deus: Et cessare faciam multitudinem Aegypti in manu Na-11 buchodonosor regis Babylonis. ¶ Ipse & populus eius cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & euaginabunt gladios suos super Aegyptum, 12 & implebunt terram interfectis. ¶ Et faciam alueos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum, & dissipabo terram & plenitudinem eius in manus alienorum: 13 ego dominus locutus sum. ¶ Hæc dicit do-D minus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis, & dux de terra Aegypti non erit amplius: & dabo ter-14 rorem in terra Aegypti. ¶ Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & 15 faciam iudicia in Alexandria. ¶ Et effundam indignationem meam super Pelusium, robur Aegypti: & interficiam multitudinem 16 Alexandriæ, ¶ & dabo ignem in Aegypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angu-17 stiæ quotidianæ. ¶ Iuuenes Heliopoleos, & E Pubasti, gladio cadent, & ipsę captiuæ du-18 centur. ¶ Et in Taphnis nigrescet dies: cum contriuero ibi sceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potentiæ eius: ipsam nubes operiet, filiæ autem eius in captiuitatem du-19 centur. ¶ Et iudicia faciam in Aegypto: & 20 scient quia ego dñs. ¶ Et factum est in vndecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum domini ad me 21 dicens: ¶ Fili hominis, brachium Pharaonis regis Aegypti cōfregi: & ecce non est obuo-F lutum, vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis & fasciaretur linteolis, & recepto 22 robore possit tenere gladium ¶ Propterea hæc dicit dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, & comminuā brachium eius forte, sed contractum: deij-23 ciam gladium de manu eius, ¶ & dispergam Aegyptum in Gentibus, & ventilabo eos in 24 terris ¶ Et confortabo brachia regis Babylonis, daboq; gladium meum in manu eius: & confringā brachia Pharaonis, & gement 25 gemitibus interfecti coram facie eius. ¶ Et confortabo brachia regis Babylonis, & bra-G chia Pharaonis concident: & scient quia ego dominus, cùm dedero gladium meum in manum regis Babylonis, & extenderit 26 eum super terram Aegypti. ¶ Et dispergam Aegyptum in nationes, & ventilabo eos in terras: & scient quia ego dominus.

Zach. 13. a. 2.

CAPVT XXXI.

1 ET factum est in anno vndecimo, tertio A mense, vna mensis, factum est verbum 2 Domini ad me dicens: ¶ Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti, & populo eius: Cui 3 similis factus es in magnitudine tua? ¶ Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frōdes eleua-4 tum est cacumen eius. ¶ Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. 5 ¶ Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt B arbusta eius, & eleuati sunt rami eius præ 6 aquis multis. ¶ Cumq; extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & sub frondibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius habitabat cœtus gentium pluri-7 marum. ¶ Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas 8 multas. ¶ Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt C summitatem eius, & platani non fuerunt æquę frondibus illius: omne lignū paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudi-9 ni eius. ¶ Qm̄ speciosum feci eum, & multis condensisq; frondibus, & æmulata sunt eū oīa ligna voluptatis quæ erant in paradiso 10 Dei ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: Pro eo D ꝙ sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atq; cōdensam, & 11 eleuatū est cor eius in altitudine sua: ¶ Tradidi eum in manus fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci 12 eum. ¶ Et succident eum alieni & crudelissimi nationum, & proijcient eum super montes, & in cunctis conuallibus corruēt rami eius: & cōfringentur arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: & recedent de vmbraculo 13 eius oēs populi terræ, & relinquent eū. ¶ In E ruina eius habitauerunt oīa volatilia cœli, & in ramis eius fuerunt vniuersa bestiæ re-14 gionis ¶ Quā ob rem non eleuabuntur in altitudine sua oīa ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabūt in sublimitate sua oīa quæ irrigantur aquis: quia oēs traditi sunt in mortem, ad terram vltimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descēdunt in 15 lacum. ¶ Hæc dicit dñs Deus: In die qn̄ descēdit ad inferos, induxi luctū, & operui eū abysso: & prohibui flumina eius, & coercui F aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt. 16 ¶ A sonitu ruinæ eius commoui Gētes, cum deducerem eum ad infernū cum his qui descendebant in lacū: & consolata sunt in terra infirma omnia ligna voluptatis egregia atq; ꝑclara in Libano, vniuersa quæ[a] irriga-17 bantur aquis. ¶ Nam & ipsi cum eo descen-G dent ad infernum ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusq; sedebit sub vmbra-18 culo eius in medio nationum ¶ Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce, deductus es cum lignis vo-

[a] irrigantur s.

luptatis ad terram vltimam: in medio incircuncisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo eius: dicit dominus Deus.

CAPVT XXXII.

1 A ET factum est: duodecimo anno, in mense duodecimo, in vna mensis factũ est 2 verbum domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, & dices ad eum: Leoni Gentiũ assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & con- 3 culcabas flumina earum ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: §Expandã super te rete meum in multitudine populorum multorũ, & ex- 4 traham te in sagena mea. ¶ Et proijciam te in terrã, super faciem agri abijciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cœli, 5 & saturabo de te bestias vniuersæ terræ. ¶ Et dabo carnes tuas super montes, & imple- 6 bo colles tuos sanie tua. ¶ Et irrigabo terrã B fœtore sanguinis tui super mõtes, & valles 7 implebuntur ex te. ¶§Et operiam cum extinctus fueris, cęlos: & nigrescere faciã stellas eius: solẽ nube tegam, & luna non dabit lu- 8 men suum ¶ Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super 9 terrã tuã, dicit dñs Deus * ¶ Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in gentibus super terras 10 quas nescis. ¶ Et stupescere faciã super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, *cum volare cęperit gladius meus super faciem eorum, & obstupescẽt repentè singuli pro anima sua 11 in die ruinæ ᵇ suæ'. ¶ Quia hæc dicit domi- C nus Deus: Gladius regis Babylonis veniet 12 tibi, ¶ in gladijs fortium deijciam multitudinem tuã, inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipa- 13 bitur omnis multitudo eius. ¶ Et perdam omnia iumenta eius quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis vltrà, neque vngula iumentorum turba- 14 bit eas ¶ Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum addu- 15 cam, ait dñs Deus: ¶ Cum dedero terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quando percussero oẽs habitatores eius: & sciẽt quia ego dominus 16 ¶ Planctus est, & plangent eum: filiæ gentiũ plangent eum: super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait Dñs 17 Deus ¶ Et factũ est: in duodecimo anno, in D quintadecima mensis, factũ est verbum dñi 18 ad me, dicens ¶ Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti: & detrahe eã ipsam & filias Gentiũ robustarum ad terram vltimam cum his qui descendũt 19 in lacũ ¶ Quo pulchrior es? descende, & dor- 20 mi cũ incircuncisis. ¶ In medio interfectorũ gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt 21 eam, & omnes populos eius ¶ Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cũ auxiliatoribus eius descenderunt, & 22 dormierũt incircũcisi, interfecti gladio. ¶ Ibi Assur, & omnis multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: omnes interfecti, & q 23 ceciderunt gladio. ¶ Quorum data sunt sepulchra in nouissimis lacis: & facta est multitudo eius per gyrũ sepulchri eius: vniuer- E si interfecti, cadentesq; gladio qui dederãt quondam formidinem in terra viuentium. 24 ¶ Ibi Aelam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui, oẽs hi interfecti, ruentesque gladio, qui descenderunt incircuncisi ad terram vltimam: qui posuerũt terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suam cum his qui descende- 25 runt in lacum. ¶ In medio interfectorum posuerũt cubile eius in vniuersis populis eius: in circuitu eius sepulchrum' illius, omnes hi incircuncisi, interfectiq; gladio. dederũt enim terrorem suum in terra viuentium, & * portauerunt ignominiam suam cũ his qui descendunt in lacũ, in medio interfectorũ 26 positi sunt. ¶ Ibi Mosoch & Thubal, & om- F nis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius: oẽs hi incircuncisi, interfecti & cadẽtes gladio: quia dederunt formidinem 27 suã in terra viuentiũ. ¶ Et non dormient cũ fortibus, cadentibusq; incircuncisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorũ in ossibus eorũ: quia terror fortiũ facti sunt in terra viuen- 28 tium. ¶ Et tu ergo in medio incircuncisorũ contereris, & dormies cum interfectis gla- 29 dio. ¶ Ibi Idumæa & reges eius, & omnes du- G ces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cũ interfectis gladio: & qui cum incircuncisis dormierunt, & cũ his quiᵇdescenderunt' in 30 lacum. ¶ Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi venatores: qui deducti sunt cũ interfectis pauentes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircuncisi cũ interfectis gladio, & portauerunt confusionem 31 suam cum his qui descendunt in lacum. ¶ Vidit eos Pharao, & cõsolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao & omnis exercitus eius, ait dñs 32 Deus, ¶ quiaᵇdedit' terroremᵇ suum' in terra viuentium, & dormiuit in medio incircuncisorum cum interfectis gladio, Pharao & omnis multitudo eius, ait dominus Deus.

CAPVT XXXIII.

1 A ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, 2 loquere ad filios pòpuli tui, & dices ad eos: Terra cũ induxero super eam gladiũ: & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & cõstituerit eũ super se speculatorem:

§ Sup. 12. d. 13. 17. f. 20.

§ Isa. 13. b. 10. Ioel. 2. b. 10. 3. c. 15 Mat. 24. c. 29.

* quum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait dominus Deus.

* propter vniuersas iniquitates, quas operatus es.

ᵇ ina 1.

ᵇ descendunt. 1.

ᵇ dedi 6.

ᵇ meũ 4.

3 ℣Et ille viderit gladium veniẽtem super terram, & cecinerit buccina, & annunciauerit
4 populo: ℣Audiens autẽ quisquis ille est, sonitũ buccinæ, & non se obseruauerit, veneritq; gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius
5 super caput eius erit. ℣Sonũ buccinæ audiuit, & non obseruauit: sanguis eius in ipso erit: si aũt se custodierit, aĩam suam ᵇsaluabit[b]. ℣Quod si speculator viderit gladiũ veniẽtẽ, & non insonuerit buccina: & popu
6
B lus se non custodierit, veneritq; gladius, & tulerit de eis aĩam: ille quidẽ in iniquitate sua captus est, sanguinem aũt eius de ma
7 nu speculatoris requiram. ℣‖Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonẽ, annuncia
8 bis eis ex me. ℣Si me dicente ad impiũ, Impie, morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. ℣Si autẽ
9 annuntiãte te ad impium, vt à viis suis cõuertatur, non fuerit conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu ani-
10 mã tuã liberasti. ℣Tu ergo fili hominis, dic
C ad domũ Israel Sic locuti estis: dicẽtes, Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quo ergo
11 viuere poterimus? ℣‖Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dñs Deus: nolo mortem impii, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Cõuertimini* à viis vestris pessimis: & quare
12 moriemini domus Israel? Tu itaq; fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eũ in quacunq; die peccauerit: & impietas impii nõ nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus nõ poterit viuere ĩ iustitia sua
13 in quacunq; die peccauerit. ℣Etiã si dixero iusto ꝙ vita viuat, & cõfisus in iustitia sua, fecerit iniquitatẽ: oẽs iustitiæ eius obliuioni tradẽtur, & in iniquitate sua quã opera-
14 tus est, in ipsa morietur. ℣Si aũt dixero im-
D pio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritq; iudicium & iustitiã,
15 ℣& pignus restituerit ille impius, rapinãq; reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquã iniustum: vita viuet, &
16 nõ morietur. ℣Omnia peccata eius q̃ peccauit, nõ imputabuntur ei: iudiciũ & iustitiã
17 fecit, vita viuet. ℣Et dixerunt filij populi tui, Nõ est æqui põderis via Dñi, & ipsorũ via
18 iniusta est. ℣Cum enim recesserit iustus a iustitia sua, feceritq; iniquitates, morietur
19 in eis. ℣Et cũ recesserit impius ab impietate sua, feceritq; iudicium & iustitiã: viuet
20 in eis. ℣‖Et dicitis, Non est recta via domini. Vnũquenq; iuxta vias suas iudicabo de
21 vobis domus Israel. ℣Et factũ est in duode-
E cimo anno, in decimo mense, in quinta mẽsis transmigrationis nostræ, venit ad me q fugerat de Ierusalem, dicens: Vastata est ci-
22 uitas. ℣Manus aũt Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitq; os meũ donec veniret ad me manè, & aperto ore meo nõ silui amplius.
23 ℣Et factum est verbum Domini ad me, di-
24 cens: ℣Fili hominis, qui habitant in ruinosis his, super humum Israël, loquẽtes aiũt: Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terrã: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem ℣Idcirco dices ad
25 eos: Hæc dicit Dominus Deus: ℣Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis
F ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: nunquid terrã hæreditate possidebi-
26 tis? ℣Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram hæreditate pos-
27 sidebitis? ℣Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus. Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est bestiis tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidiis, & speluncis sunt, peste mo
28 rientur. ℣Et dabo terrã in solitudinem & in desertũ, & deficiet superba fortitudo eius, & desolabuntur montes Israel, eo ꝙ nul-
29 lus sit qui per eos transeat. ℣Et scient quia ego Dominus, cũ dedero terram eorum desolatam & desertam propter vniuersas abo-
30 minationes suas quas operati sunt. ℣Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur
G de te iuxta muros, & in ostijs domorũ, & dicunt, vnus ad alterũ, vir ad proximum suũ loquẽtes: Venite, & audiamus quis sit ser-
31 mo egrediens à Domino. ℣Et veniũt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent corã te populus meus: & audiũt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticũ oris sui vertunt illos, & auaritiam suã sequitur cor
32 eorũ. ℣Et es eis quasi carmen musicum, qđ suaui dulciq; sono canitur: & audiunt ver-
33 ba tua, & non faciunt ea ℣Et cùm venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient ꝙ prophetes fuerit inter eos.

CAPVT XXXIIII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di
A cens: ℣Fili hominis, propheta de pasto-
2 ribus Israel: propheta, & dices pastoribus. Hæc dicit Dominus Deus: ‖Væ pastoribus Israel: qui pascebãt semetipsos: nonne gre-
3 ges à pastoribus pascũtur? ℣Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & qđ crassum erat, occidebatis: gregẽ aũt meũ non pasce
4 batis ℣Quod infirmum fuit, nõ consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & qđ abiectum est, non reduxistis: & qđ perierat, non q̃sistis: sed cũ austeritate imperabatis eis, &
5 cum potentia. ℣Et dispersæ sunt oues meę, eo ꝙ non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, &
6 dispersæ sunt. ℣Errauerunt greges mei in
B cunctis montibus, & in vniuerso colle excel

Marginal notes: ᵇ saluauit 1. — ‖ Sup. 3. d. 17. — ‖ Sup. 18. f. 24. g. 32 — * conuertimini 1. — ‖ Sup. 18. f. 25. — ‖ Iere. 23. a. 1. Sup. 13. a. 1.

so: & super omnẽ faciẽ terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. 7 ¶ Propterea pastores audite verbum Domini. 8 ¶ Viuo ego, dicit Dñs Deus, quia pro eo ꝙ facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationẽ omnium bestiarum agri, eo ꝙ non esset pastor (neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum: sed pascebãt pasto C res semetipsos, & greges meos non pascebant) 9 ¶ propterea pastores audite verbum Domini. 10 ¶ Hæc dicit Dñs Deus: Ecce, ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorũ, & cessare faciã eos vt vltrà non pascant gregem *, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregẽ meũ de ore eorum, & non erit vltrà eis in escã 11 ¶ Quia hæc dicit Dñs Deus. ‖ Ecce, ego ipse 12 requiram oues meas, & visitabo eas. ¶ Sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarũ dissipatarum: sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerãt in 13 die nubis & caliginis. ¶ Et educã eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducã eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus 14 terræ ¶ In pascuis vberrimis pascam eas, D & in montibus excelsis Israel erunt pascua earũ: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascẽtur super mõtes Israel. 15 ¶ Ego pascã oues meas: & ego eas 16 accubare faciã, dicit Dñs Deus. ¶ Quod perierat, requirã: & quod abiectũ erat, reducã: & quod cõfractũ fuerat, alligabo, & q̃d infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue & forte, custodiam: & pascam illas in 17 iudicio. ¶ Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pe- 18 cus & pecus, arietum & hircorum. ¶ Nonne E satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarũ vestrarũ cõculcastis pedibus vestris: & cum purissimã aquã biberetis, reliquam pedibus vestris turba- 19 batis. ¶ Et oues meæ his quæ cõculcata pedibus vestris fuerant, pascebãtur: & quæ pe 20 des vestri turbauerant, hæc bibebãt. ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus ad vos: Ecce, ego ipse iudico inter pecus pingue & macilen- 21 tũ, ¶ Pro eo ꝙ lateribus, & humeris impingebaris, & cornibus vestris vẽtilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerẽtur fo 22 ras: ¶ saluabo gregem meũ, & non erit vl- F tra in rapinam, & iudicabo inter pecus & 23 pecus ‖ ¶ ET SVSCITABO SVPER EAS PASTOREM VNVM, qui pascat eas, ‖ seruum meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse 24 erit eis i pastorẽ. ¶ Ego aũt dñs ero eis i Deũ: & seruus meus Dauid princeps in medio 25 eorum: ego dñs locutus sum. ¶ Et faciã cum eis pactũ pacis, & cessare faciã bestias pessimas de terra: & qui habitãt in deserto se- 26 curi dormient in saltibus. ¶ Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tẽpore suo, ¶ pluuiæ be- 27 nedictionis erũt. ¶ Et dabit lignũ agri fructũ C suũ, & terra dabit germẽ suũ, & erũt in terra sua absq; timore: & scient quia ego dñs, cùm contriuero catenas iugi eorum, & 28 eruero eos de manu imperantium sibi. ¶ Et non erunt vltrà in rapinam in Gentibus neque bestiæ terræ deuorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque vllo terrore 29 ¶ Et suscitabo eis germen nominatum, & non erunt vltra imminuti fame in terra, neque portabunt vltra opprobrium Gẽtium. 30 ¶ Et scient quia ego dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel: 31 ait dominus Deus. ¶ ‖ Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ homines estis: & ego dominus Deus vester, dicit dominus Deus.

*meum

‖ Inf. f. 22.

‖ Ioh. 1. g. 45. 10. b. 11.

‖ Isa. 40. c. 11.

‖ Dan. 9. g. 24 & 25

Os. 3. b. 5

* &

‖ Ioh. 10. b. 11. c. 14

CAPVT XXXV.

1 ET factus est sermo domini, ad A me, dicens: 2 ¶ Fili hominis, pone faciẽ tuam aduersum montem Seir, & ꝓphetabis de eo, 3 ¶ & dices illi: Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & & extendam manum meam super te, & da- 4 bo te desolatum atque desertum. ¶ Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies 5 quia ego dominus. ¶ Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israel in manus gladij in tempore afflictionis eo- 6 rum, in tempore iniquitatis extremæ. ¶ Propterea viuo ego, dicit dominus Deus, quo- B niam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cum sanguinem oderis, sanguis 7 ꝑsequetur te. ¶ Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: & auferam de eo eun 8 tem & redeuntẽ. ¶ Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfe- 9 cti gladio cadẽt. ¶ In solitudines sempiter- C nas tradã te, & ciuitates tuæ non habitabũ- 10 tur: & scietis quia ego Dñs Deus ¶ Eo ꝙ dixeris, Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas;: cum Dñs esset 11 ibi: ¶ Propterea viuo ego, dicit Dñs Deus, q̃a faciam iuxta iram tuam, & secundum zelũ tuum quem fecisti, odio habens eos: & no- 12 tus efficiar per eos cùm te iudicauero ¶ Et scies quia ego Dñs audiui vniuersa opprobria tua quæ locutus es de mõtibus Israel, dicens: Deserti nobis ad deuorandum dati 13 sunt. ¶ Et insurrexistis sup me ore vestro, & derogastis aduersum me verba vestra: ego 14 audiui. ¶ Hæc dicit Dñs Deus: Lætante vni- D uersa terra, in solitudinem te redigam. 15 ¶ Sicut gauisus es super hæreditatẽ domus Israel, eo ꝙ fuerit dissipata: sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVI.

1 A TV autem fili hominis, propheta super montes Israël, & dices: ‖ Montes Israël audite verbum Domini. 2 ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Eo quòd dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines sempiternæ in hæreditatem datæ sunt nobis: 3 ¶ propterea vaticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguę, & opprobrium populi: 4 ¶ propterea montes Israël audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus, montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque desertis, & parietinis, & vrbibus relictis, quæ depopulatæ sunt & B subsannatę à reliquis Gentibus per circuitū. 5 ¶ Propterea hęc dicit dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei loquutus sum de reliquis gentibus, & de Idumęa vniuersa, quæ dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & 6 eiecerunt eam vt vastarent: ¶ Idcirco vaticinare super humum Israël, & dices montibus & collibus, iugis, & vallibus: Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo qđ cōfusionē 7 Gentium sustinueritis. ¶ Idcirco hæc dicit dominus Deus: Ego leuaui manum meam, vt Gentes quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ 8 confusionem suam portent. ¶ Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrū afferatis populo meo Israël: 9 prope enim est vt veniat ¶ Quia ecce ego ad C vos, & conuertar ad vos, arabimini, & ac-10 cipietis sementem. ¶ Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israël: & habitabuntur ciuitates: & ruinosa instaurabuntur. 11 ¶ Et replebo eos hominibus, & iumentis, & multiplicabuntur & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo maioribus, quàm habuistis ab 12 initio, & scietis quia ego dominus. ¶ Et adducam super vos homines populum meum Israël, & hæreditate possedebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes vltrà vt abs-13 que eis sis. ¶ Hæc dicit dominus Deus: Pro eo quod dicūt de vobis, Deuoratrix hominū 14 es, & suffocans gentem tuam: ¶ Propterea homines nō comedes amplius, & gētē tuā 15 nō necabis vltrà, ait dn̄s Deus: ¶ nec audiā fa D ciā in te amplius cōfusionē Gētiū, & opprobriū populorum nequaquā portabis, & gētē tuam non amittes amplius, ait dominus 16 Deus ¶ Et factum est verbū domini ad me, 17 dicens ¶ Fili hominis, domus Israël habitauerunt in humo sua, & polluerunt eam in vijs suis: & in studiis suis iuxta immunditiā menstruatæ facta est via eorum coram me. 18 ¶ Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine quē fuderunt super terram: 19 & in idôlis suis polluerunt eam: ¶ Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias eorum & adinuentiones eorum iu-20 dicaui eos. ¶ ‖ Et ingressi sunt ad Gentes ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus domini iste est, & de terra eius egressi sunt. 21 & peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël in Gentibus ad quas in-22 gressi sunt ¶ Idcirco dices domui Israël: Hæc E dicit dominus Deus, Non propter vos ego faciam domus Israel, sed propter nomē sanctum meum quod polluistis in gentibus ad 23 quas intrastis. ¶ Et sanctificabo nomen meū magnum quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciāt Gētes, quia ego dominus, ait dn̄s exercituum, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis: 24 ¶ Tollā quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos 25 in terram vestram. ¶ Et effundā super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis 26 idôlis vestris mundabo vos. ¶ ‖ Et dabo vobis cor nouū ‖ & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideū de carne 27 vestra, & dabo vobis cor carneū. ¶ Et spiritū F meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea 28 custodiatis & operemini. ¶ Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deū. 29 ¶ Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famē. 30 ¶ Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltrà opprobrium 31 famis in Gentibus. ¶ Et recordabimini viarū vestrarum pessimarum, studiorumq; nō bonorum: & displicebunt vobis iniquitates ve-32 stræ & scelera vestra. ¶ Non propter vos ego faciam, ait dominus Deus, notum sit vobis: confundimini & erubescite super vijs ve-33 stris, domus Israël ¶ Hæc dicit dominus De⁹: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, 34 & instaurauero ruinosa: & terra deserta fuerit exculta quæ quondam erat desolata in 35 oculis omnis viatoris, ¶ & dicent: Terra illa G inculta facta est vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ & destitutæ atque suffossæ, 36 munitæ sederunt ¶ Et scient gentes quæcunque derelictæ fuerint ī circuitu vestro, quia ego dominus ædificaui dissipata, plantauique inculta: ego dominus locutus sum & 37 fecerim. ¶ Hæc dicit dominus Deus: Adhuc in hoc inuenient me domus Israël vt faciā eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum, vt gregem sanctum, ¶ vt gregem Ierusa-38 lem in solennitatibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego dominus.

Marginal notes: ‖ Su. 6. a. 2 — ‖ Isa. 52. b. 5. Rom. 2. d 24. — Inf. 39. g. 28. — ‖ Sup. 11. c 19. ‖ Inf. 39 g. 29.

CAPVT XXXVIII.

1 Facta est super me manus dñi, & A eduxit me in spiritu domini: & dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus ¶ Et circunduxit me per ea in gyro: 2 erãt autem multa valde super faciem campi, 3 siccaque vehementer. ¶ Et dixit ad me: Fili hominis, putásne viuẽt ossa ista? Et dixi: dñe 4 Deus, tu nosti. ¶ Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, & dices eis: Ossa arida audite 5 verbum domini. ¶ Hæc dicit dñs Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiri- 6 tum, & viuetis. ¶ Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendã in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis: & scietis quia ego dñs.

7 ¶ Et prophetaui, sicut præceperat mihi: fa- B ctus est aũt sonitus prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa, vnum- 8 quodq; ad iuncturã suam. ¶ Et vidi & ecce super ea nerui, & carnes ascenderunt: & extẽta est in eis cutis desuper, & spiritum non 9 habebant. ¶ Et dixit ad me ¶ Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spi- C ritum: Hæc dicit dñs Deus, A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla sup interfectos 10 istos, & reuiuiscant. ¶ Et prophetaui, sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes 11 suos exercitus grãdis nimis valde. ¶ Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc vniuersa, domus Israël est: ipsi dicunt, Aruerunt ossa nostra, & perijt spes nostra, & abscissi sumus.

12 ¶ Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc D dicit dñs Deus, ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus: & inducam vox in terrã Is- 13 raël. ¶ Et scietis quia ego dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tu- 14 mulis vestris popule meus. ¶ Et dedero spiritũ meũ in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dñs locutus sum & feci, ait domi- 15 nus Deus. ¶ Et factus est sermo domini, ad 16 me, dicens: ¶ Et tu fili hominis, sume tibi lignum vnum: & scribe super illud, Iudæ & filiorum Israël sociorum eius, & tolle lignũ alterum & scribe super illud Ioseph lignum Ephraim, & cunctæ domus Israël, sociorũq; 17 eius ¶ Et adiunge illa vnum ad alterum tibi E in lignum vnum: & erunt in vnionem in 18 manu tua. ¶ Cùm autem dixerint ad te filii populi tui loquentes, Nónne indicas nobis 19 quid in his tibi velis? ¶ loquéris ad eos: Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israël quæ sunt ei adiunctę: & dabo eas pariter cum ligno Iuda, & faciam eas in lignum vnum: & erunt vnum in manu eius.

20 ¶ Erunt autem ligna super quæ scripseris in 21 manu tua, in oculis eorum. ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit dominus Deus: Ecce, ego assumã F filios Israël de medio nationum ad quas abierunt, & congregabo eos vndique, & ad- 22 ducam eos ad humum suam. ¶ ‖ Et faciã eos in gentem vnam in terra in montibus Israël, & rex Vnus erit omnibus imperans: & non erunt vltrà duæ gentes, nec diuidentur 23 amplius in duo regna. ¶ Neque polluentur vltra in idolis suis & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & saluos eos faciam de vniuersis sedibus in quibus peccauerunt, & emundabo eos: & erunt mi- 24 hi populus, & ego ero eis Deus. ¶ ‖ Et seruus meus Dauid rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum: in iudicijs meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & 25 facient ea ¶ Et habitabunt super terram quã dedi seruo meo Iacob, in qua habitaue-

Iob 10. 16.

Sup. 34. f. 23.

Ioh. 1. 5. 45. 10. 11.

Isa. 40. 11.

runt

Ierе. 23. a 5. Dan. 9. f. 24. & 25. Ioh. 12. c. 32. Psal. 109. a. 4. & 106. a. 2.

Grunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum vsq; in sempiternum: & Dauid seruus meus 26 princeps eorum in perpetuū. ℣ Et percutiam illis fœdus pacis: & pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationē meam in medio eorū 27 in perpetuum. ℣ Et erit tabernaculum meū in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi po 28 pulus. ℣ Et scient Gentes quia ego dominus sanctificator Israël cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

Inf. 39. a. 1. b. 6. Apo. 20. c. 8.

1 A ET factus est sermo domini ad me, dicens: ℣ Fili hominis po 2 ne faciem tuā contra Gog, & terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal: & va 3 ticinare de eo, ℣ & dices ad eum: Hæc dicit dominus Deus: Ecce, ego ad te Gog princi 4 pem capitis Mosoch & Thubal: ℣ & circumagam te, & ponam frenum in maxillis tuis, & educam te & omnem exercitū tuū, equos & equites vestitos loricis vniuersos, multitudinem magnam hastam & clypeum arri 5 pientium & gladium. ℣ Persæ, Æthiopes, & 6 Libyes cū eis, omnes scutati & galeati. ℣ Go B mer & vniuersa agmina eius, domus Thogorma latera Aquilonis, & totū robur eius, 7 populique multi tecum. ℣ Præpara & instrue te, & omnem multitudinem tuam quæ coaceruata est ad te: & esto eis in præceptum. 8 ℣ Post dies multos visitaberis: in nouissimo annorum venies ad terrā quæ reuersa est à gladio, & congregata est de populis multis, ad montes Israël, qui fuerūt deserti iugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in 9 ea confidenter vniuersi. ℣ Ascendens autem C quasi tēpestas venies & quasi nubes, vt operias terram tu & omnia agmina tua, & popu 10 li multi tecum. ℣ Hæc dicit dominus Deus: In die illa ascēdent sermones super cor tuū, 11 & cogitabis cogitationem pessimam: & dices, Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantesq; securè: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ 12 non sunt eis. ℣ Vt diripias spolia, & inuadas prædam, vt inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit & esse habitator 13 vmbilici terræ: ℣ Saba & Dedan, & negocia D tores Tharsis, & omnes leones eius dicent tibi, Nunquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, vt tollas argentum & aurum, & auferas supellectilem atque substantiam, & diripias manubias infinitas. 14 ℣ Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit dominus Deus: Nunquid non in die illo, cum habitauerit populus 15 meus Israël confidenter, scies? ℣ Et venies E de loco tuo à lateribus Aquilonis tu & populi multi tecum, ascensores equorum vniuersi, cœtus magnus, & exercitus vehemēs 16 ℣ Et ascendens super populum meum Israël quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: vt sciant Gentes me, cum sanctifica 17 tus fuero in te in oculis eorum, ô Gog. ℣ Hæc dicit dominus Deus: Tu ergo ille es de quo locutus sum in diebus antiquis in manu seruorū meorū prophetarū Israël, q prophetauerunt in diebus illorū temporum, vt addu 18 cerem te super eos. ℣ Et erit in die illa: in die F aduentus Gog super terram Israël, ait dominus Deus, ascendet indignatio mea in furo 19 re meo. ℣ Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commo 20 tio magna super terram Israël: ℣ & commouebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, & bestiæ agri, & omne reptile quod mouetur super humum: cunctiq; homines qui sunt super faciē terræ, & subuertē tur montes, & cadēt sepes, & omnis murus 21 corruet in terra. ℣ Et conuocabo aduersus G eū in cūctis montibus meis gladiū, ait dominus Deus: gladius vniuscuiusq; in fratrē 22 suum dirigetur. ℣ Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem, & sulphur pluā super eū & super exercitū eius, & super populos mul 23 tos qui sunt cum eo. ℣ Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarū gentium: & scient quia ego dominus.

Mat. 24. c. 29. Luc. 21. c. 26.

CAPVT XXXIX.

Sup. 38. a. 1. Apo. 20. c. 8. reducā

1 A TV autem fili hominis, vaticinare aduersum Gog, & dices: Hæc dicit dñs Deus, Ecce ego super te Gog, principem capitis Mo 2 soch & Thubal: ℣ & circumagam te, & seducam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducā te su 3 per montes Israël. ℣ Et percutiam arcū tuū in manu sinistra tua, & sagittas tuas de ma 4 nu dextera tua deijciam. ℣ Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui q sunt tecum: feris, auibus, omniq; volatili, & bestijs terræ dedi te ad deuoran 5 dum. ℣ Super faciem agri cades: quia ego lo 6 cutus sum, ait Dominus Deus. ℣ Et immittā B ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego do 7 minus. ℣ Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israël, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego dominus 8 sanctus Israël. ℣ Ecce venit, & factum est, ait dominus Deus, hæc est dies de qua locu 9 tus sum. ℣ Et egredientur habitatores de ciuitatibus Israël, & succendent & comburent arma, & clypeos & hastas, arcum

& sagittas, & baculos, manus, & contos: &
10 succendent ea igni septem annis. ¶ Et non portabunt ligna de regionibus, neque succi-
C dent de saltibus: quoniam arma succendēt igne, & deprædabuntur eos quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait dñs
11 Deus. ¶ Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatū sepulchrum in Israël: vallem viatorum ad orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog & omnem multitudinem eius, & vocabitur
12 Vallis multitudinis Gog ¶ Et sepeliēt eos domus Israël, vt mundēt terrā septē mensibus.
13 ¶ Sepeliet aūt eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies in qua glorificatus
14 sum, ait dñs Deus. ¶ Et viros iugiter consti-
D tuent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, vt emundent eā: post menses aūt se-
15 ptem quærere incipient. ¶ Et circuibunt peragrantes terrā: cumq; viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores ī Valle multitudinis Gog
16 ¶ Nomen aūt ciuitatis Amona, & mundabūt
17 terram. ¶ Tu ergo fili hominis, hæc dicit dñs Deus: Dic omni volucri, & vniuersis auibus,
E cunctisq; bestijs agri: Cōuenite, properate, concurrite vndiq; ad victimam meam quā ego immolo vobis, victimā grandem super montes Israël: vt comedatis carnem, & biba-
18 tis sanguinem. ¶ Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, agnorum, & hircorum taurorumq;, &
19 altilium & pinguium omnium. ¶ Et comede-tis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima quam ego im-
20 molabo vobis: ¶ & saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de vni-
21 uersis viris bellatoribus, ait dñs Deus. ¶ Et ponam gloriam meam in gentibus, & videbūt
F omnes gētes iudicium meū quod fecerim, & manum meā quam posuerim super eos.
22 ¶ Et scient domus Israël quia ego dñs Deus
23 eorum a die illa & deinceps. ¶ Et scient Gentes, quoniā iniquitate sua capta sit domus Israël: eo quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meā ab eis, & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio
24 vniuersi. ¶ Iuxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab il-
25 lis. ¶ Propterea hæc dicit dñs Deus: Nunc reducam captiuitatē Iacob, & miserebor omnis domus Israël, & assumam zelum pro no-
26 mine sancto meo. ¶ Et portabunt confusio-
G nem suam, & omnem præuaricationem qua præuaricati sunt in me, cùm habitauerint in terra sua confidenter, neminem formidan-
27 tes. ¶ Et reduxero eos de populis, & congregauero de terris inimicorū suorum, & sanctificatus fuero in eis in oculis gentiū pluri-
28 marum ¶ ‖ Et scient quia ego dñs Deus eorū, eo quod transtulerim eos in nationes, & cō-

‖ Sup. 36. c. 25.

gregauerim eos super terram suam, & non
29 dereliquerim quenquam ex eis ibi. ¶ Et non abscondam vltrà faciem meam ab eis ‖ eo q effuderim spiritum meū super omnem domum Israël, ait dominus Deus.

‖ Sup. 36. c. 26.

CAPVT XL.

1 A IN vicesimoquinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquā percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus domini, & addu-
2 xit me illuc. ¶ In visionibus Dei adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.
3 ¶ Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in
4 manu eius. stabat autem in porta. ¶ Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia vt ostēdantur tibi adductus es huc: annuncia omnia quæ tu vides, domui Israël.
5 ¶ Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo: & mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinē
6 quoque calamo vno. ¶ Et venit ad portam quæ respiciebat viam orientalem, & ascendit per gradus eius, & mensus est limen portæ calamo vno latitudinem, idest, limen vnū
7 calamo vno in latitudine: ¶ Et thalamum
B vno calamo in longum, & vno calamo in la-
8 tum: & inter thalamos quinque cubitos: ¶ & limen portæ iuxta vestibulum portæ intrin-
9 secus, calamo vno. ¶ Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis: vestibulum autē portæ erat
10 intrinsecus. ¶ Porrò thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura vna trium, & mensura vna frontium ex vtraque parte. ¶ Et mensus est latitudinem li-
11 minis portæ decem cubitorum: & lōgitudi-
12 nem portæ tredecim cubitorum. ¶ Et marginem ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus finis vtrinque: thalami autem, sex cubi-
13 torum erant hinc & inde. ¶ Et mensus est portam a tecto thalami, vsq; ad tectū eius, latitudinem vigintiquinque cubitorū: ostium
14 contra ostium. ¶ Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ vn-
15 diq; per circuitū. ¶ Et ante faciem portæ quę pertingebat vsq; ad faciē vestibuli portæ in-
16 terioris, quinquaginta cubitos. ¶ Et fenestras
C obliquas in thalamis & in frontibus eorum quæ erāt intra portā vndiq; per circuitū: similiter aūt erāt & in vestibulis fenestræ per gyrū intrinsecus, & ante frōtes pictura pal-
17 marum. * ¶ Et eduxit me ad atriū exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratum

* calata.

lapide in atrio per circuitũ: triginta gazo-
18 phylacia in circuitu pauimenti. ¶ Et paui-
mentum in fronte portarum secundum lõ
19 gitudinẽ portarum erat inferius. ¶Et men-
sus est latitudinem à facie portæ inferioris
vsq; ad frontẽ atrii interioris extrinsecus,
centum cubitos ad Orientem & ad Aquilo
20 nẽ. ¶Portã quoq; quæ respiciebat viã Aqui-
lonis atrii exterioris, mensus est tã in longi-
21 tudine q̃ in latitudine. ¶ Et thalamos eius,
tres hinc, & tres inde: & frontẽ eius, & ve-
stibulũ eius secundum mẽsurã portæ prio-
ris: quinquaginta cubitorũ longitudinem
eius, & latitudinẽ vigintiquinque cubito-
22 rũ. ¶Fenestræ aũt eius, & vestibulũ, & scul-
pturæ secundũ mensurã portę quæ respi-
ciebat ad Orientẽ: & septẽ graduum erat
23 ascensus eius, & vestibulũ ante eã. ¶ Et por-
D ta atrii interioris cõtra portam Aquilonis,
& Orientalem: & mensus est à porta vsq;
24 ad portã centum cubitos. ¶Et eduxit me ad
viã australẽ, & ecce porta quæ respiciebat
ad Austrũ: & mensus est frontẽ eius, &
vestibulum eius iuxta mensuras superiores.
25 ¶ Et fenestras eius & vestibula in circuitu,
sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubi-
torũ longitudine, & latitudine vigintiquin-
26 que cubitorum. ¶ Et in gradibus septẽ ascẽ
debatur ad eã: & vestibulũ ante fores eius:
& cælatæ palmæ erant, vna hinc, & altera
27 inde in fronte eius. ¶Et porta atrii interio-
ris in via australi: & mensus est a porta vs
que ad portã in via Australi, centum cubi-
28 tos. ¶ Et introduxit me in atriũ interius ad
portã australẽ: & mensus est portam iuxta
29 mẽsuras superiores. ¶Thalamũ eius, & fron
tẽ eius, & vestibulũ eisdem mensuris: & fe-
nestras eius, & vestibulum eius in circuitu
quinquaginta cubitos longitudinis, & lati-
30 tudinis vigintiquinque cubitos. ¶ Et vesti-
E bulum per gyrum longitudinis vigintiquin
que cubitorũ, & latitudine quinque cubi-
31 torũ. ¶ Et vestibulum eius ad atrium exte-
rius, & palmas eius in fronte: & octo gra-
32 dus erant quibus ascẽdebatur per eam ¶Et
introduxit me in atriũ interius per viam o-
rientalem: & mensus est portã secundum
33 mensuras superiores. ¶ Thalamum eius, &
frontem eius, & vestibulũ eius, sicut supra:
& fenestras ei⁹, & vestibula ei⁹ in circuitu,
lõgitudine quinquaginta cubitorũ, & lati-
34 tudine vigintiquinque cubitorum. ¶ Et ve-
stibulũ eius, id est, atrii exteriori: & palmæ
cælatæ in frõte eius hinc & inde: & in octo
35 gradibus ascensus eius ¶ Et introduxit me
ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem:
& mensus est secundum mẽsuras superio
36 res. ¶ Thalamũ eius, & frontẽ eius, & vesti-
bulũ eius, & fenestras eius per circuitũ, lon-
F gitudine quinquaginta cubitorũ, & latitu-
-16. 37 dine vigintiquinque cubitorum. ¶ -Et 've-
stibulum eius respiciebat ad atriũ exterius:
cælaturæ palmarum in fronte eius hinc &
inde: & in octo gradibus ascensus eius.
38 ¶Et per singula gazophylacia ostium in frõ
tibus portarum: ibi lauabant holocau-
39 stum. ¶ Et in vestibulo portæ duæ mensæ
hinc, & duæ mensæ inde, vt immoletur su-
per eas holocaustum, & pro peccato, & pro
40 delicto. ¶ Et ad latus exterius quod ascen-
dit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilo
nem, duæ mensæ: ad latus alterum ante
41 vestibulum portæ, duæ mensæ. Quatuor
mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per
latera portæ, octo mensæ erant, super quas
42 immolabant. ¶ Quatuor autem mensæ ad
holocaustum, de lapidibus quadris extru-
ctæ longitudine cubiti vnius & dimidii, &
latitudine cubiti vnius & dimidii, & altitu-
dine cubiti vnius: super quas ponent va-
sa in quibus immolatur holocaustum &
43 victima. ¶ Et labia earũ palmi vnius, refle-
xa intrinsecus per circuitũ: super mensas
44 aũt carnes oblationis. ¶Et extra portam in
teriorem gazophylacia cantorum in atrio
interiori, quod erat in latere portæ respi-
ciẽtis ad Aquilonẽ: & facies eorum contra
viam australẽ, vna ex latere portæ orienta-
45 lis quæ respiciebat ad viam Aquilonis. ¶ Et
G dixit ad me: Hoc est gazophylacium quod
respicit viam meridianam, sacerdotũ erit
46 qui excubant in custodiis templi ¶ Porro
gazophylacium quod respicit in viã Aqui-
lonis, sacerdotum erit qui excubãt ad mi-
nisterium altaris: isti sunt filii Sadoc, qui
accedunt de filiis Leui ad Dominũ, vt mi-
47 nistrent ei ¶ Et mensus est atrium longitu-
dine centum cubitorum, & latitudine cen-
tũ cubitorũ per quadrũ: & altare ante fa-
48 ciẽ tẽpli ¶ Et introduxit me in vestibulum
templi, & mensus est vestibulũ quinq; cu-
bitis hinc, & quinque cubitis inde: & lati-
tudinem portæ trium cubitorum hinc, &
49 trium cubitorum inde ¶Longitudinem au
tem vestibuli, viginti cubitorum: & latitu-
dinem vndecim cubitorum, & octo gradi-
bus ascendebatur ad [b]eam[b]. Et columnæ e- [b]eum 2.
rant in frontibus: vna hinc & altera inde.

CAPVT XLI.

1 ET introduxit me in templum,
A & mensus est frontes sex cubi
tos latitudinis hinc, & sex cu
bitos latitudinis inde, latitudi
2 nem tabernaculi ¶Et latitudo
portę decem cubitorum erat: & latera por
tæ quinque cubitis hinc, & quinque cubi-
tis inde: & mensus est longitudinem eius
quadraginta cubitorum, & latitudinem vi
3 ginti cubitorum. ¶Et ingressus intrinse-
cus, mensus est in fronte portæ, duos cu-
bitos: & portam sex cubitorum, et latitudi-
4 nem portæ septem cubitorum ¶ Et mensus
est longitudinẽ eius viginti cubitorum, et
latitudinem viginti cubitorum ante faciem

templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. 5 ¶Et mensus est parietem domus sex cubitorũ: & latitudinẽ lateris, quatuor cubitorũ vndique per circuitũ domus. 6 ¶ Latera aũt, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia q̃ ingrederentur per parietẽ domus in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietẽ templi. 7 ¶ Et platéa erat in rotundum, ascendens sursum B per cochleã, & in cęnaculũ tẽpli deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora, in medium. 8 ¶ Et vidi in domo altitudinẽ per circuitũ, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorũ spacio: 9 & latitudinẽ per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus. 10 ¶Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndique, 11 ¶ & ostium lateris ad orationẽ: ostiũ vnum ad viam Aquilonis, & ostiũ vnum ad viã Australẽ, & latitudinem loci ad orationẽ, quinq; cubitorum in circuitu. 12 ¶Et ædificiũ quod erat separatum versumq; C ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autẽ ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitũ: & longitudo eius nonaginta cubitorum. 13 ¶Et mensus est domus longitudinẽ, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cubitorum. 14 ¶ Latitudo autem ante faciem domus: & eius quod erat separatũ cõtra orientem, centum cubitorum. 15 ¶Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex vtraq; parte, centum cubitorũ, & tẽplum interius, & vestibula atrij. 16 ¶ Limina & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra vniuscuiusq; limen, stratumq; ligno per gyrũ in circuitu: terra autẽ 17 vsque ad fenestras, & fenestrę clausæ ¶ super ostia. Et vsq; ad domum interiorem, & forinsecus: * per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus ad mensuram. 18 ¶Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma D inter cherub & cherub, duasque facies habebat cherub. 19 ¶Faciẽ hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domũ 20 in circuitu. ¶De terra vsq; ad superiora portæ, cherubim & palmæ cælatæ erãt in pariete 21 templi. ¶ Limen quadrangulum: & facies 22 sanctuarij, aspectus contra aspectum. Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo eius duorum cubitorum: & anguli eiꝰ & longitudo eius & parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa corã Dño. 23 ¶Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario. 24 ¶ Et in duobus ostijs ex vtraq; parte bina erant ostiola, quæ in seinuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex vtraque parte 25 ostiorum. ¶Et cælata erant in ipsis ostiis tẽpli cherubim, & sculptura palmarũ, sicut in parietibus quoq; expressa erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli 26 fronte forinsecus. ¶ Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarũ hinc atque inde in humerulis vestibuli: secundũ latera domus, latitudinemq; parietum.

*& 20.

CAPVT XLII.

1 A Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentẽ ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat cõtra separatum ædificiũ, & contra æ- 2 dem vergentem ad Aquilonẽ. ¶ In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: 3 & latitudinis quinquaginta cubitos: ¶contra viginti cubitos atrii interioris, & cõtra pauimentũ stratum lapide atrii exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici. 4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnius. Et ostia eorum ad A- 5 quilonẽ: ¶ vbi erant gazophylacia in superioribꝰ humiliora: qa supportabãt porticꝰ q̃ ex illis eminebant de inferioribus, & de 6 mediis ædificii. ¶ Trigesta enim erant, & nõ B hẽbant colũnas, sicut erant columnæ atriorũ: propterea eminebãt de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. 7 ¶Et peribolus exterior secundũ gazophylacia, q̃ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia, longitudo eius quinquaginta cubitorũ. 8 ¶ Quia lõgitudo erat gazophylaciorũ atrii exterioris quinquaginta cubitorũ: & longitudo ante faciẽ tẽpli, cẽtum cubitorũ. 9 ¶Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriẽte ingrediẽtiũ in ea de atrio ex- 10 teriori: ¶In latitudine periboli atrii, qđ erat contra viã Orientalẽ, in faciẽ ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia. 11 ¶ Et via ante faciem eorũ iuxta similitudinẽ gazophylaciorũ, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinẽ eorum, sic & latitudo eorũ: & omnis introitus eorum, & 12 similitudines, & ostia eorũ ¶ secundũ ostia C gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad Notũ: ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum p viam 13 orientalẽ ingredientibus. ¶ Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificiũ separatum: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad Dñm in sancta sanctorum. ibi ponent sancta sanctorũ, & oblationẽ pro peccato & p 14 delicto: locus enim sanctus est. ¶Cum autẽ ingressi fuerint sacerdotes, non egredienẽ de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

15 ℣Cumq; compleſſet menſuras domus inte- D rioris, eduxit me per viam portæ quæ reſpiciebat ad viã orientalẽ: & menſus eſt eã 16 vndiq; per circuitum. ℣Menſus eſt aũt contra ventum orientalem calamo mẽſuræ, quingentos calamos in calamo mẽſuræ per 17 circuitum ℣Et menſus eſt contra ventum Aquilonis quingentos calamos, in calamo 18 menſuræ per gyrum. ℣Et ad ventum Auſtralem menſus eſt quingentos calamos in cala 19 mo menſuræ per circuitum. ℣Et ad ventum occidentalem menſus eſt quingentos cala- 20 mos, in calamo menſuræ. ℣Per quatuor ventos menſus eſt murũ eius vndiq; per circuitum, longitudinẽ quingentorum cubitorũ, & latitudinem quingentorum cubitorũ, diuidentẽ inter ſanctuarium & vulgi locum.

CAPVT XLIII.

1 A ET duxit me ad portam quæ reſpiciebat ad viam orientalem. 2 ℣Et ecce gloria Dei Iſraël ingrediebatur per viam orientalem: & vox erat ei quaſi vox aquarum multarum, & terra ſplendebat à 3 maieſtate eius. ℣Et vidi viſionẽ ſecundum ſpeciem quam videram, qñ venit vt diſperderet ciuitatem: & ſpecies ſecundùm aſpectũ quem viderã iuxta fluuium Chobar: & 4 cecidi ſuper faciem meã. ℣Et maieſtas Dñi ingreſſa eſt templum per viã portæ quæ re- 5 ſpiciebat ad Orientem. ℣E eleuauit me ſpi- B ritus, & introduxit me in atriũ interius: & 6 ecce repleta erat gloria dñi domus: ℣Et audiui loquentem ad me de domo, & vir ſtabat 7 iuxta me ℣Et dixit ad me: Fili hoïs, locus ſolij mei, & locus veſtigiorũ pedũ meorũ, vbi habito in medio filiorum Iſraël in æternũ: & non pollueut vltrà domus Iſraël nomen ſanctum meũ, ipſi, & reges eorũ in fornicationibus ſuis, & in ruinis regum ſuorũ, & in 8 excelſis. ℣Qui fabricati ſunt limen ſuũ iuxta limen meum, & poſtes ſuos iuxta poſtes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerũt nomen ſanctum meũ in abominationibus quas fecerũt: ꝑp quod cõſumpſi eos 9 in ira mea. ℣Nunc ergo repellãt procul for- C nicationẽ ſuam, & ruinas regum ſuorum a me: & habitabo in medio eorum ſemper 10 ℣Tu aũt fili hominis, oſtende domui Iſraël templum & confundantur ab iniquitatib' 11 ſuis: & metiantur fabricam, ℣& erubeſcant ex omnibus quæ fecerũt. Figura domus, & fabricæ eius exitus & introitus, & omnem deſcriptionẽ eius, & vniuerſa præcepta ei', cunctumq; ordinem eius, & oẽs leges oſtẽde eis, & ſcribes in oculis eorũ: vt cuſtodiãt oẽs deſcriptiones eius, & præcepta illius, & 12 faciant ea. ℣Iſta eſt lex domus in ſummita- D te montis. *Oĩs finis eius, in circuitu ſanctu 13 ſanctorum eſt: hæc ergo lex domus. ℣Iſtæ aũt mẽſuræ altaris in cubito veriſſimo, qui habebat cubitum & palmum: in ſinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine: & definitio eius vſque ad labium eius, in circuitu, palmus vnus: hæc quoque erat foſſa alta 14 ris. ℣Et de ſinu terræ vſq; ad crepidinem nouiſſimã duo cubiti, & latitudo cubiti vnius. & a crepidine minore vſq; ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti 15 vnius. ℣Ipſe aũt ariel quatuor cubitorum, & E ab ariel vſque ad ſurſum, cornua quatuor. 16 ℣Et ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: qua- 17 drãgulatũ æquis lateribus. ℣Et crepido quatuordecim cubitorũ lõgitudinis ꝑ quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & ſinus eius vnius cubiti per circui- 18 tũ: gradus aũt eius verſi ad oriẽtẽ. ℣Et dixit ad me: fili hoïs, hæc dicit dñs Deus. Hi ſunt ritus altaris, in quacunq; die fuerit fabricatũ: vt offeratur ſuper illud holocauſtum, & 19 effundatur ſanguis. ℣Et dabis ſacerdotibus F & Leuitis qui ſunt de ſemine Sadoc, qui accedunt ad me, ait dñs Deus, vt offerant mi- 20 hi vitulum de armento pro peccato. ℣Et aſſumens de ſanguine eius, pones ſuper quatuor cornua eius, & ſuper quatuor angulos crepidinis, & ſuper coronam in circuitu, & 21 mundabis illud & expiabis. ℣Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eũ in ſeparato loco domus extra ſan 22 ctuarium. ℣Et in die ſecunda offeres hircum capratum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, ſicut expiauerunt in vitulo. 23 ℣Cumq; compleueris expians illud offeres G vitulum de armento immaculatum, & arie- 24 tem de grege immaculatum. ℣Et offeres eos in conſpectu domini: & mittent ſacerdotes ſuper eos ſal, & offerent eos holocau- 25 ſtum Domino. ℣Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento & arietem de pecoribus immacula- 26 tos offerent. ℣Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt ma- 27 nũ eius. ℣Expletis aũt diebus, in die octaua & vltrà facient ſacerdotes ſuper altare holocauſta veſtra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPVT XLIIII.

1 A ET conuertit me ad viã portæ ſanctuarij exterioris, quę reſpiciebat ad Oriẽtẽ: & 2 erat clauſa. ℣Et dixit dominus ad me: Porta hæc clauſa erit, non aperietur, & vir non tranſiet per eam: quoniam dominus Deus 3 Iſraël ingreſſus eſt per eã, eritq; clauſa ꝑprincipi. Princeps ipſe ſedebit in ea, vt comedat panem coram dño: per viam portæ veſtibuli ingredietur, & per viam eius egredietur. 4 ℣Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conſpectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria domini domũ domini & cecidi 5 in faciem meam. ℣Et dixit ad me dñs: Fili B hoïs, pone cor tuum, & vide oculis tuis: &

Marginal notes: Sup. 9. b. 12. | Sup. 1. a. 2 & 4. | * Omnes fines.

auribus tuis audi oĩa quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremonijs domus dñi, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuũ in vijs 6 tẽpli, per oẽs exitus sanctuarij. ¶ Et dices ad exasperantem me domum Israël: Hæc dicit dñs Deus: Sufficiant vobis oĩa scelera vestra 7 domus Israël: ¶ eo quòd inducitis filios alienos incircuncisos corde, & incircũcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem & sanguinem: & dissoluitis pactum meum 8 in oĩbus sceleribus vestris. ¶ Et non seruastis C præcepta sanctuarij mei, & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario 9 meo vobismetipsis. ¶ Hæc dicit dñs Deus: Oĩs alienigena incircuncisus corde & incircuncisus carne, non ingredietur sanctuariũ meũ, omnis filius alienus qui est in medio 10 filiorum Israël. ¶ Sed & Leuitæ qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël, & errauerunt à me post idôla sua, & portauerunt 11 iniquitatem suam: ¶ Erunt in sanctuario meo editui, & ianitores portarũ domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in con 12 spectu eorum, vt ministrent eis. ¶ Pro eo quod D ministrauerunt illis in conspectu idôlorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis: idcirco leuaui manum meam super eos, ait dñs Deus, & *portauerunt iniquitatem suam: ¶ & non appropin 13 quabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad oẽ sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt. 14 ¶ Et dabo eos ianitores domus in oĩ ministe 15 rio eius, & in vniuersis quæ fient in ea ¶ Sa- E cerdotes autem *Leuitæ filij Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cùm errarent filij Israël à me: ipsi accedent ad me, vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo, vt offerant mihi adipem & san 16 guinem, ait dñs Deus. ¶ Ipsi ingredient sanctuarium meũ, & ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi, & custodiant ce 17 remonias meas. ¶ Cumq; ingredientur por- F tas atrij interioris, vestibus lineis induẽtur: nec ascendet super eos quicquam laneum, quando ministrant in portis atrij interio 18 ris & intrinsecus. ¶ Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & fœminalia linea erunt in lũbis eorum, & non accingentur in sudore. 19 Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis alijs: & non sanctificabunt populum in vesti- 20 bus suis. ¶ Caput aũt suum non radent, neq; comam nutrient: sed tondentes attondent 21 capita sua. ¶ Et vinum nõ bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius. 22 ¶ Et viduam & repudiatam non accipient vxores, sed virgines de semine dom' Israël: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdo 23 te, accipient. ¶ Et populum meum docebunt quid sit inter sanctũ & pollutũ, & inter mũ- 24 dũ & immundũ ostendent eis ¶ Et cùm fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt: leges meas, & præcepta mea in oĩbus solẽnitatibus meis custodient, & sab- 25 batha mea sanctificabũt. ¶ Et ad mortuũ ho- G minẽ non ingredientur, ne polluantur: nisi patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum nõ ha 26 buerit: in quibus cõtaminabuntur. ¶ Et postquam fuerit emũdatus, septẽ dies numera- 27 bũtur ei ¶ Et in die introitus sui in sanctuariũ ad atrium interius vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait dñs 28 Deus. Non ¶ erit aũt eis hæreditas, ego hæreditas eorum: & possessionem non dabitis 29 eis in Israël, ego enim possessio eorum. ¶ Victimã & pro peccato, & pro delicto ipsi comedẽt: & oẽ votum in Israël, ipsorum erit. 30 ¶ Et primitiua omniũ primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiua ciborũ vestrorum dabitis sacerdoti, vt reponat be 31 nedictionem domui suæ. ¶ Omne morticinum, & captum à bestia de auibus & de pecoribus, non comedent sacerdotes.

CAPVT XLV.

1 A Cumq; cœperitis terram diuidere sorito, separate primitias domino sanctificatũ de terra longitudine vigintiquinq; millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per cir 2 cuitum. ¶ Et erit ex omni parte sanctificatũ quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in 3 suburbana eius per gyrũ. ¶ Et à mensura ista B mẽsurabis lõgitudinẽ vigintiquinq; milliũ, & latitudinẽ decem millium, & in ipso erit 4 templũ, sanctumq; sanctorum. ¶ Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium dñi: & erit eis locus in domos, & in sanctuariũ san 5 ctitatis. ¶ Vigintiquinque aũt millia longitudinis & decẽ millia latitudinis erũt Leuitis qui ministrant domui: ipsi possidebũt vigin 6 ti gazophylacia ¶ Et possessionẽ ciuitatis dabitis quinq; millia latitudinis, & longitudi- C nis vigintiquinq; millia, secundum separa- 7 tionem sanctuarij, oĩ domui Israël. ¶ Principi quoq; hinc & inde, in separationem sanctuarij, & in possessionem ciuitatis cõtra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis: à latere Maris vsque ad Mare, & à latere Orientis vsq; ad Orientem. Longitudinem aũt iuxta vnamquamq; partem a termino occidentali vsq; ad termi 8 nũ orientalẽ. ¶ De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur vltra principes

Margin: —4. § Deu. 18. a. 8. Nu. 18. c. 20. d. 29. * sup. 1. § Leu. 22. b. 8.

populum meum: sed terram dabũt domui 9 Israel secundum tribus eorũ. ¶ Hæc dicit dñs D Deus: Sufficiat vobis principes Israël: iniquitatem & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra 10 à populo meo, ait dñs Deus. ¶ Statera iusta, 11 & ephi iustum, & batus iustus erit vobis. ¶ Ephi & batus æqualia, & vnius mẽsuræ erũt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram 12 cori erit æqua libratio eorum. ¶ Siclus autẽ viginti obolos habet: Porrò viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, mnã 13 faciunt. ¶ Et hæ sunt primitiæ quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & 14 sextam partem ephi de coro hordei. ¶ Men E sura quoq; olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia de- 15 cem bati implent corum ¶ Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriũt Israël in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandũ pro eis, ait dñs Deus. 16 ¶ Oĩs populus terræ tenebitur primitijs his 17 principi in Israël. ¶ Et super principem erunt holocausta, & sacrificium & libamina in solennitatibus, & in Calendis, & in sabbathis, in vniuersis solennitatibus domus Israel. Ipse faciet pro peccato sacrificium & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro do- 18 mo Israël. ¶ Hæc dicit dñs Deus: In primo F mense, vna mense sumes vitulum de armento immaculatum: & expiabis sanctuarium 19 ¶ Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in 20 postibus portæ atrij interioris. ¶ Et sic facies in septima mẽsis ꝓ vnoquoq; q ignorauit, & errore deceptus est, & expiabitis pro do- 21 mo. ¶ In primo mẽse, quartadecima die mensis erit vobis paschæ solẽnitas: septẽ diebus 22 azyma comedent ¶ Et faciet princeps in die G illa pro se & pro vniuerso populo terræ, vi- 23 tulũ pro peccato. ¶ Et in septe dierum solennitate faciet holocaustũ dño septẽ vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septẽ diebus: & pro peccato hircũ caprarum. 24 ¶ Et sacrificium ephi per vitulũ, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi 25 ¶ Septimo mense, quintadecima die mensis in solennitate faciet sicut supra dicta sunt per septẽ dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

Exo. 30. b. 13. Leu. 27. c. 25. Num 3. g. 47.

expiabis

CAPVT XLVI.

1 A Hæc dicit dñs Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad Oriẽtem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit: die autẽ sabbathi aperietur, sed & in die 2 Calendarũ aperietur. ¶ Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit super limẽ portæ, & egredieť: porta aũt non clau- 3 dei vsq; ad vesperam. ¶ Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbathis, & 4 in Calendis coram dño. ¶ Holocaustum aũt B hoc offeret princeps dño: in die sabbathi sex agnos immaculatos, & arietẽ immacu- 5 latũ. ¶ Et sacrificium ephi per arietem: in agnis aũt sacrificiũ quod dederit manꝰ eius: 6 & olei hin per singula ephi. ¶ In die aũt Calendarum vitulũ de armento immaculatũ: 7 sex agni, & arietes immaculati erũt ¶ Et ephi per vitulum, ephi quoq; per arietẽ faciet sacrificiũ: de agnis aũt, sicut inuenerit manus 8 eius: & olei hin, per singula ephi. ¶ Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli C portæ ingrediatur, & per eandem viã exeat 9 ¶ Et cum intrabit populus terræ in cõspectu dñi in solennitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, vt adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ: porro qui ingreditur per viã portæ meridianæ, egrediatur per viã portæ Aquilonis: nõ reuertetur per viã portæ per quam ingressus est, sed e regione 10 illius egredietur. ¶ Princeps aũt in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cũ 11 egrediẽtibus egredietur ¶ Et in nundinis & D in solẽnitatibus erit sacrificiũ ephi per vitulum & ephi per arietẽ: de agnis aũt erit sacrificiũ sicut inuenerit manus eius: & olei 12 hin, per singula ephi. ¶ Cum aũt fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria dño: aperietur ei porta quæ respicit ad Orientẽ, & faciet holocaustũ suũ, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbathi: & egredieť, clauderurq; porta postq̃ e- 13 xierit ¶ Et agnũ eiusdẽ anni immaculatũ, fa- E ciet holocaustũ quotidie dño: sẽper mane 14 faciet illud. ¶ Et faciet sacrificiũ super eo cata mane mane sextam partem ephi: & de oleo tertiam partem hin, vt misceatur similę: sacrificium dño legitimum, iuge atq; perpe- 15 tuum. ¶ Faciet agnum & sacrificium, & oleũ cata mane mane: holocaustum sempiternũ. 16 ¶ Hæc dicit dominus Deus: Si dederit princepsᵇ donum alicui de filijs suis: hæreditas eius filiorum suorum erit, possidebunt eam 17 hæreditariè. ¶ Si autem dederit legatum de F hæreditate sua vni seruorum suorum: erit illius vsq; ad annum remissionis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius fi- 18 lijs eius erit ¶ Et non accipiet princeps de hęreditate populi per violentiam, & de possessione eorum, sed de possessione sua hæreditatem dabit filijs suis: vt non dispergatur populus meus vnusquisque a possessione sua. 19 ¶ Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occiden- 20 tem. ¶ Et dixit ad me: Iste est locus vbi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: vbi coquent sacrificium, vt nonᶜ offerãt

ᵇ domum.

ᶜ offerant in atrio exteriori.

Gm atrium exterius, & sanctificetur populus. 21 Et eduxit me in atrium exterius, & circunduxit me per quatuor angulos atrij: & ecce, atriolũ erat in angulo atrij, atriola singula per angulos atrij. 22 In quatuor angulis atrij atriola disposita quadraginta cubitorũ per longum, & triginta per latu: mensuræ vnius quatuor erant. 23 Et paries per circuitũ ambiens quatuor atriola: & culinę fabricatę erant subter porticus per gyrũ. 24 Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum in quam coquent ministri domus dñi victimas populi.

CAPVT XLVII.

1 A ET conuertit me ad portã domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris: 2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viã foras portã exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientẽ: & ecce aquæ redundantes à latere dextro. 3 Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquã vsq; ad talos. 4 Rursumque mensus est mille, & 5 traduxit me per aquam vsque ad genua: & mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes Et mensus est mille, torrentem quem non potui pertransire: quoniam intumuerunt aquæ profundi torrentis qui non potest transuadari. 6 Et dixit ad me. Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam torrentis. 7 Cumq; me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraq; parte. 8 Et ait ad me: Aquę istæ quę egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ. 9 Et omnis anima viuens quæ serpit, quocũque venerit torrẽs, viuet: & erũt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuẽt omnia ad quæ venerit torrens. 10 Et stabũt super illa piscatores: ab En-gaddi, vsque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium eius sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ. 11 In littoribus aũt eius, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. 12 Et super torrentẽ orietur in ripis eius C ex vtraq; parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & nõ deficiet fructus eius: per singulos mẽses afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur: & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. 13 Hæc dicit dñs Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: ‖ quia Ioseph 14 duplicẽ funiculũ habet Possidebitis autem eam singuli æque vt frater suus: ‖ super quã leuaui manum meã, vt darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionẽ.

fructiferum 4.

‖ Gen. 48. b 22.
‖ Gen. 12. b. 7. 22. c. 16.

15 Hic est autem terminus terræ: ad plagam septentrionalem, à mari magno via Hethalon, 16 venientibus Sedada, Emath, Beroatha, Sabarim, quæ est inter terminũ Damasci & confiniũ Emath, domus Tichon, quę est iuxta terminũ Auran 17 Et erit terminus a Mari vsq; ad atriũ Enon terminus Damasci, & ab D Aquilone ad Aquilonẽ, * terminus Emath: plaga septentrionalis. 18 Porrò plaga orientalis de medio Auran & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël, Iordanis disterminans ad mare orientale, metiemini ẽt plagam orientalem. 19 Plaga aũt australis meridiana, a Thamar vsq; ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiẽ 20 australis. Et plaga Maris mare magnum à cõfinio per directum donec venias Emath, 21 hæc est plaga Maris. Et diuidetis terram 22 istam vobis per tribus Israël: & mittetis eam in hæreditatem vobis, & aduenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum diuident pos23 sessionem in medio tribuum Israël. In tribu autem quacunque fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi ait dominus Deus.

& 8

CAPVT XLVIII.

1 A ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergẽtibus Emath atriũ Enã terminus Damasci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei plaga orientalis Mare, Dan vna. 2 Et ad terminũ Dan, à plaga orientali vsq; ad plagã Maris, Aser vna. 3 & super terminum Aser, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Nephthali vna. 4 Et super terminum Nepthali, a plaga oriẽtali vsq; ad plagam Maris, Manasse vna. 5 Et super terminum Manasse, à plaga orientali vsque ad plagam Maris, Ephraim vna. 6 Et super terminum Ephraim, a plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Ruben vna. 7 Et super terminu Ruben, à plaga orientali vsq; 8 ad plagam Maris, Iuda vna. Et super terminum Iuda, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, erunt primitiæ quas separabitis vigintiquinq; millibus latitudinis, & longitudinis, sicuti singulæ partes a plaga orientali vsq; ad plagam Maris: & erit sanctuariũ in 9 medio eius. Primitiæ quas separabitis dño, lõgitudo vigintiquinq; millibus, & latitudo 10 decem millibus. Hæ aũt erũt primitiæ sanB ctuarij sacerdotũ: ad Aquilonẽ lõgitudinis vigintiquinq; millia, & ad Mare latitudinis decẽ millia: sed & ad Orientẽ latitudinis decẽ millia, & ad meridiẽ lõgitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium dñi in 11 medio eius. Sacerdotibus sanctuariũ erit de filijs Sadoc, qui custodierũt ceremonias meas, & nõ errauerunt cum errarẽt filij Israel, sicut errauerunt & Leuitæ. 12 Et erunt eis primitiæ de primitijs terræ sanctũ sanctorum

13 ctorum, iuxta terminum Leuitarum. ¶ Sed & Leuitis similiter iuxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo, viginti & quinq; millium, & latitudo decē 14 milliũ ¶ Et non venũdabũt ex eo, neq; mutabũt, neq; transferentur primitiæ terræ, quia 15 sanctificatæ sunt domino. ¶ Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinq; millia, prophana erunt vrbis in habitaculum, & in suburbana: & erit ciuitas 16 in medio eius. ¶ Et hæ mensuræ eius: Ad plagam septentrionalem, quingēta & quatuor millia: & ad plagam meridianam, quingēta & quatuor millia: & ad plagam orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam occidentalem, quingenta & quatuor millia. 17 ¶ Erunt autem suburbana ciuitatis ad Aqui- C lonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiē ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta millia, & ad Mare 18 ducenta quinquaginta. ¶ Quod aũt reliquũ fuerit in longitudine secundũ primitias sanctuarij, decē millia in Orientem, & decem millia in occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij, & erunt fruges eius in panes 19 his qui seruiunt ciuitati. ¶ Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tribubus 20 Israël. ¶ Omnes primitiæ, vigintiquinque millium per vigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, 21 & in possessionem ciuitatis. ¶ Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarij, & possessiones ciuitatis eregione vigintiquinque millium primitiarum vsque ad terminum orientalem: sed & ad Mare e regione vigintiquinque millium vsque ad terminum Maris, similiter in partibu s principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuarium templi 22 in medio eius. ¶ De possessione autem Leuitarum & de possessione ciuitatis in medio partium principis erit: ᵃ in ᵃ terminum Ben-iamin, & ad principem pertine- 23 bit. ¶ Et reliquis tribubus, à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Ben-ia- 24 min vna. ¶ Et contra terminum Ben-ia- D min à plaga orientali vsque ad plagam oc- 25 cidentalem, Simeon vna. ¶ Et super terminum Simeonis à plaga orientali vsque ad 26 plagam occidentalem, Issachar vna. ¶ Et super terminum Issachar, à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Zabulon v- 27 na. ¶ Et super terminum Zabulon, à plaga orientali vsque ad plagam maris, Gad 28 vna. ¶ Et super terminum Gad, ad plagam austri in Meridiem: & erit finis ad Thamar vsque ad aquas cotradictionis Cades, hæ- 29 reditas contra mare magnum. ¶ Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israel: & hæ partitiones earum, ait Dominus 30 Deus. ¶ Et hi egressus ciuitatis: A plaga septentrionali quingentos, & quatuor mil- 31 lia mensurabis. ¶ Et portæ ciuitatis ᵇ omnibus tribubus ᵇ Israël, portæ tres à Septentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, 32 porta Leui vna. ¶ Et ad plagam orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioseph vna, porta Ben-iamin v- 33 na, porta Dan vna. ¶ Et ad plagam meridianam, quingentos & quatuor millia metiēris: * porta Simeonis vna, porta Issachar v- 34 na, porta Zabulon vna. ¶ Et ad plagam occidentalem quingentos & quatuor millia: & portæ eorum tres, porta Gad vna, porta A- 35 ser vna, porta Nephthali vna. ¶ Per circuitum decem & octo millia, & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

ᵃ *inter* 8.

ᵇ *in nominibus tribuum* 4.

* *& porta tres.*

Prophetiæ Ezechielis Finis.

PRO-

PROPHETIA DANIELIS.

HIERONYMI IN DANIELEM PRAEFATIO.

DANIELEM prophetā iuxta septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ non legunt vtentes Theodotionis editione. Et hoc cur acciderit, nescio Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in trāslatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causa extiterit ignorans, hoc vnum affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maximè & Esdrā Hebraicis quidem literis, sed Chaldæo sermone conscriptos: & vnā Ieremiæ pericopen: Iob quoq; cū Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullii lectionem, ac flores Rhetoricos, cùm me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rerum desuper lumen aspicerem, impegi nouissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterē voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit. qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cœpi rursus discipulus esse Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diē magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quā sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostēderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisque fabulas, quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru antepositio, easque iugulante subiecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam, illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum. Ilico pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, idest, flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomē conueniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendii metro luderent, & per ordinem ad laudē Dei omnia elementa prouocarent: aut quod miraculum, diuinæque aspirationis iudicium, vel draconē interfectum offa picis, vel sacerdotem Belis machinas deprehensas, quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæā raptum discophorū lectitaret, quærebat exemplū vbi legissemus in toto veteri testamento quenquā sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spacia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eū de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit, Ezechielē in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore siue extra corpus, nescio: Deus scit. His & talibus argumētis apochryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat: super quo rei lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: in Legem, in Prophetas, & in Hagiographa: id est, in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autē ex hoc propheta, imò contra hunc librum Porphyrius obiiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinaris: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ò Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quādiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium non satis moueor: qui in vtrāque partem, aut amore labuntur, aut odio.

CAPVT PRIMVM.

1 A ANNO tertio regni Ioacim regis Iuda, venit Nabuchodonosor, rex Babylonis, in Ierusalē, & obsedit eam: 2 & tradidit dñs in manu eius Ioacim, regem Iudæ, & partem vasorum domus Dei: & asportauit ea in terram Sennaar, in domum Dei sui, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui. 3 ¶Et ait rex Asphenez præposito eunuchorum, vt introduceret de filijs Israël, & de semine regio & tyrannorum, 4 ¶Pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis: vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. 5 ¶Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse: vt enutriti tribus annis postea starēt in cōspectu regis. 6 ¶ Fuerunt ergo inter eos de filijs Iudæ, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias. 7 ¶Et imposuit B eis præpositus eunuchorum nomina: Danieli, Baltassar: Ananiæ, Sidrach: Misaëli, Misach: & Azariæ, Abdenago. 8 ¶Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis neq; de vino potus eius: & rogauit eunuchorum præpositum ne cōtaminaretur. 9 ¶Dedit aūt Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu principis eunuchorū. 10 ¶Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dñm meum regem, qui constituit vobis cibū & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cęteris adolescentibus coæuis vestris, condemnabitis caput meum regi. 11 ¶Et dixit Daniel ad Malasar, C quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem: Ananiam, Misaëlem, & Azariam: 12 ¶Tenta nos, obsecro, seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: 13 ¶& contēplare vultus nostros & vultus puerorū qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis. 14 ¶Qui audito sermone huiuscemodi, tentauit eos diebus decem. 15 ¶Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui vescebantur cibo regio. 16 ¶Porro Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatq; eis legumina. 17 ¶ Pueris autē D his dedit Deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum, & somniorum. 18 ¶ Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. 19 ¶Cumq; eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis. 20 ¶ Et omne verbum sapientiæ & intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos & magos qui erant in vniuerso regno eius. 21 ¶Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri regis.

Inf. 6. g. 28.

CAPVT II.

1 A IN anno secūdo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & cōterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. 2 ¶ Præcepit[b] autem rex vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici & Chaldæi: vt indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt corā rege. 3 ¶Et dixit ad eos Rex: Vidi somnium, & mē-

[b] ergo 15

4 te confusus ignoro quid viderim. ¶ Responderuntq; Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum viue: dic somnium seruis tuis, & 5 interpretationem eius indicabimus. ¶ Et respōdens rex Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi indicaueritis mihi somnium & cōiecturam eius: peribitis vos, & domus vestræ pu-6 blicabuntur. ¶ Si autem somnium & coniecturam eius narraueritis: præmia, & dona, & honorem multum accipietis a me. somnium igitur & interpretationē eius indica-7 te mihi. ¶ Responderunt secundo, atque dixerūt: Rex somniū dicat seruis suis, & inter-8 pretationem illius indicabimus. ¶ Respondit B Rex, & ait: Certè noui quod tempus redimi-9 tis, scientes quòd recesserit a me sermo. ¶ Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna est de vobis sentētia, quod interpretationē quoque fallacem & deceptione plenam cōposueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertrāseat. Somnium itaq; dicite mihi, vt sciā quod interpretationem quoq; eius 10 veram loquamini. ¶ Respōdentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, Rex, possit implere: sed neque regum quisquā magnus & potens, verbum huiuscemodi sciscitatur 11 ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo. ¶ Sermo enim quem tu quæris, Rex, grauis est: nec reperietur quisquam qui indicet illū in conspectu regis: exceptis dijs, quorū non est 12 cum hominibus conuersatio. ¶ Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit vt pe-13 rirent omnes sapientes Babylonis. ¶ Et egressa sententia, sapientes interficiebantur. quærebanturq; Daniel, & socij eius, vt perirent. 14 ¶ Tunc Daniel requisiuit de lege atque sen-C tentia ab Arioch principe militiæ Regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes 15 Babylonis. ¶ Et interrogauit eum qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie Regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danie-16 li, ¶ Daniel ingressus rogauit Regem vt tempus daret sibi ad solutionem indicandam re-17 gi. ¶ Et ingressus est domum suam: Ananiæque, & Misaël, & Azariæ socijs suis, indicauit 18 negocium, ¶ vt quærerent misericordiam à facie Dei cœli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socij eius, cum ceteris sa-19 pientibus Babylonis. ¶ Tunc Danieli mysterium per visionem nocte reuelatum est: & 20 benedixit Daniel Deum cœli, ¶ & loquutus ait: ‖ Sit nomen domini benedictum a seculo & vsque in seculum: quia sapientia & 21 fortitudo eius sunt: ¶ Et ipse mutat tempora & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scien-22 tiam intelligentibus disciplinam: ¶ Ipse re-D uelat profunda & abscondita: & nouit in te-23 nebris constituta: & lux cum eo est. ¶ Tibi Deus patrum[b] meorum[*] confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi, quæ rogauimus te: quia sermonē Regis aperuisti 24 nobis. ¶ Post hæc Daniel ingressus ad Arioch quem constituerat rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei loquutus est: Sapientes Babylonis, ne perdas: introduc me in conspectu Regis, & solutionem Regi narrabo. 25 ¶ Tunc Arioch festinus introduxit Danielē ad Regem, & dixit ei: Inueni hominem de filijs transmigrationis Iudæ, qui solutionem 26 regi annunciet. ¶ Respondit Rex, & dixit Danieli: cuius nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium quod vidi, 27 & interpretationē eius? ¶ Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium quod Rex interrogat, sapientes, magi, & arioli, & aru-28 spices nequeunt indicare regi. ¶ Sed est Deus in cęlo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum & visiones capitis tui in cubili tuo, huiusce-29 modi sunt: ¶ Tu rex cogitare cępisti in stratu E tuo quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura 30 sunt: ¶ Mihi quoque non in sapientia quæ est in me plus quàm in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogi-31 tationes mentis tuæ scires. ¶ Tu rex videbas: & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna, & statua sublimis stabat con-32 tra te, & intuitus eius erat terribilis. ¶ Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & 33 femora ex ære: ¶ tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam au-34 tem fictilis. ¶ Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte[c] sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fi-35 ctilibus, & comminuit eos. ¶ Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusq; locus inuentus est eis: lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, 36 & impleuit vniuersam terram. ¶ hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dice-37 mus coram te rex: ¶ Tu rex regum es: & F Deus cœli regnum & fortitudinem & im-38 perium & gloriam dedit tibi: ¶ & omnia in quibus habitant filij hominum & bestiæ agri: volucres quoque cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. 39 tu es ergo caput aureum. ¶ Et post te consurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vni-40 uersæ terræ. ¶ Et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia: sic comminuet & conteret 41 omnia hæc. ¶ Porrò quia vidisti pedum & digitorum partem[b] testeam[*] figuli, & partem

‖ Ps. 112. a. 2.

[b] nostrorū.

[c] -4-

[b] testa 13

ferream:

ferream:regnum diuisum erit:quod tamen de plãtario ferri orietur,secundum quod vi- 42 disti ferrum mistum testæ ex luto. ¶Et digitos pedũ ex parte ferreos & ex parte fictiles ex parte regnum erit solidum,& ex parte cõ- 43 tritum ¶ Quod autem vidisti ferrum mistũ testę ex luto: commiscebuntur quidem humano semine,sed non adhærebunt sibi,sicu- 44 ti ferrum misceri non potest testæ. ¶ In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum quod in æternum non dissipabitur,& regnum eius alteri populo non tradetur. comminuet autem, & consumet G vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æter- 45 num. ¶ Secundum quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam,& ferrum,& æs, & argẽtum, & aurum: Deus magnus ostendit regi quæ ventura sunt posteà. & verum est som- 46 nium, & fidelis interpretatio eius ¶Tũc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam,& Danielem adorauit:& hostias,& incensum, 47 præcepit vt sacrificarent ei. ¶ Loquens ergo rex,ait Danieli; Verè Deus uester, Deus deorum est,& Dominus regum,& reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc 48 sacramentum.¶Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis: & præfectum magistratuum super cunctos sapien- 49 tes Babylonis. ¶ Daniel autem postulauit à rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAPVT III.

1 A NAbuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura prouinciæ Ba- 2 bylonis ¶ Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & iudices, duces,& tyrãnos, & p̃fectos,omnesq; principes regionum: vt cõuenirent ad dedicationem statuæ quam erexerat Nabu- 3 chodonosor rex ¶Tunc congregati sunt satrapę,magistratus,& iudices,duces,&tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & vniuersi principes regionum, vt cõuenirent ad dedicationem statuæ quã erexerat Nabuchodonosor Rex. stabant autem in conspectu statuæ quam posuerat 4 Nabuchodonosor rex:¶& p̃co clamabat valenter:Vobis dicitur populis,tribubus,& lin- 5 guis, ¶ In hora qua audieritis sonitum tubę & fistulæ & citharæ, sambucę & psalterii, & symphoniæ, & vniuersi generis musicorũ, cadentes adorate statuam auream quam cõ- 6 stituit Nabuchodonosor rex. ¶Si quis autẽ non prostratus adorauerit, eadem hora mit- 7 tetur in fornacem ignis ardentis. ¶Post hæc igitur statim vt audierunt omnes populi sonitum tubæ,fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterij,symphoniæ,& omnis generis musicorum: cadentes omnes populi,tribus & linguæ,adorauerunt statuam auream quam cõ- 8 stituerat Nabuchodonosor rex. ¶Statimq; in ipso tẽpore accedẽtes viri Chaldæi accusaue- 9 runt Iudęos,¶dixeruntq; Nabuchodonosor 10 regi:Rex in æternum viue. ¶Tu rex,posuisti decretum,vt omnis homo qui audierit sonitum tubæ,fistulæ,& citharæ.sambucæ & psalterij,& symphoniæ, & vniuersi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam 11 auream: ¶Si quis autem non procidens adorauerit, mittatur in fornacem ignis ar-

dentis.

12 dentis. ¶Sunt ergo viri Iudæi, quos constitui-
B sti super opera regionis Babyloniæ, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti cõtempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos nõ colunt, & statuam auream quam erexisti, nõ adorant.
13 ¶Tũc Nabuchodonosor in furore & in ira p̃cepit, vt adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in con-
14 spectu regis ¶ Pronuncians〈q;〉 Nabuchodonosor rex, ait eis: Verè ne Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam aureã quam constitui, non adoratis? *erexi 5.*
15 ¶ Nunc ergo si estis parati, quacunque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quod si non adoraueritis, eadẽ hora mittemini in fornacem ignis ardentis. & quis est Deus qui eripiet
16 vos de manu mea? ¶Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re re-
17 spondere tibi. ¶Ecce enim Deus noster quẽ colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare.
18 ¶ Quod si noluerit, notum sit tibi rex. quia deos tuos nõ colimus: & statuam aureã quã
19 erexisti, non adoramus. ¶Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit vt succenderetur fornax septuplum q̃ succendi consueuerat.
20 ¶Et viris fortissimis de exercitu suo iussit vt ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis arden-
21 tis ¶Et confestim viri illi vincti cum braccis
C suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis.
22 ¶nam iussio regis vrgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porrò viros illos qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfe-
23 cit flamma ignis. ¶ Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago ceciderunt in
24 medio camino ignis ardentis, colligati. ¶ Et ambulabãt ĩ medio flammę laudantes Deũ,
25 & benedicentes Domino. ¶Stans autem Azarias orauit sic, aperiensque os suum in me-
26 dio ignis, ait: ¶Benedictus es Domine Deus patrum nostrorũ, & laudabile & gloriosum
27 nomen tuum in secula: ¶ quia iustus es in omnibus q̃ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia
28 tua vera. ¶Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia quæ induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate & in iudicio induxisti om-
29 nia hæc propter peccata nostra. ¶ Peccauimus enim, & iniquè egimus recedẽtes a te:
30 & deliquimus in omnibus, ¶& pręcepta tua nõ audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus sicut p̃ceperas nobis vt bene nobis es-
31 set. ¶ Omnia ergo quę induxisti sup̃ nos, & vniuersa q̃ fecisti nobis, in vero iudicio feci-
32 sti: ¶& tradidisti nos in manibus inimicorũ nostrorum iniquorum & pessimorum, pręuaricatorumque, & regi iniusto & pessimo
33 vltra omnem terram. ¶ Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobriũ facti
34 sumus seruis tuis, & his qui colunt te. ¶Ne, quęsumus, tradas nos in perpetuum pro-
D pter nomen tuum, & ne dissipes testamen-
35 tum tuum, ¶ neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctũ
36 tuum: ¶quibus locutus es, pollicens ꝙ multiplicares semen eorum sicut stellas cœli. &
37 sicut arenã q̃ est in littore maris. ¶quia Domine imminuti sumus plus quàm omnes gentes, sumusq; humiles in vniuersa terra
38 hodie propter peccata nostra. ¶Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus
39 primitiarum coram te, ¶vt possimus inuenire misericordiam tuam: sed in animo contri-
40 to, & spiritu humilitatis suscipiamur ¶Sicut in holocausto arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non est confusio cõ-
41 fidentibus in te. ¶Et nũc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciẽ
42 tuam. ¶ Ne confundas nos. sed fac nobiscũ iuxta mansuetudinem tuam, & secundum
43 multitudinem misericordiæ tuæ. ¶ Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriã nomini
44 tuo Domine: ¶& confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis mala, confundantur in omni potentia, & robur eorũ cõtera-
45 tur: ¶& sciant quia tu es Dominus Deus so-
46 lus, & gloriosus super orbem terrarum. ¶Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha & stupa
47 & pice & malleolis, ¶& effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta no-
48 uẽ: ¶& erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. ¶ Angelus autẽ
49 Domini descendit cum Azaria & sociis eiꝰ
E in fornacem: & excussit flammam ignis de
50 fornace, ¶ & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquã
51 molestiæ intulit. ¶Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52 ¶ Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, [a] & superexaltatus in secula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, & laudabile, & superexaltatum in omnibus seculis. *[a] & gloriosus.*

53 ¶ Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ, & superlaudabilis & supergloriosus in secula.

54 ¶ Benedictus es in throno regni tui, & su-

*super gloriosus. Ps. 79. a. 2. 98. a. 1. Ps. 144. b. 10. Ps. 101. d. 20. 14. 8. a. 2. Ps. 69. d. 35. 1. 48. a. 4.

per laudabilis & superexaltatus in secula.

55 ᵽBenedictus es qui intueris abyssos, | & sedes super cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula.

56 ᵽ Benedictus es in firmamento cęli, & laudabilis & gloriosus in secula.

57 ᵽ|Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula.

58 ᵽ |Benedicite angeli domini domino, laudate & superexaltate eum in secula.

59 ᵽ|Benedicite cęli domino, laudate & superexaltate eum in secula.

60 Benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt, domino, laudate & superexaltate eum in secula.

61 ᵽBenedicite omnes virtutes domini domino, laudate & superexaltate eum in secula.

| Ps. 158. a. 3.

62 ᵽ| Benedicite Sol & Luna domino, laudate & superexaltate eum in secula.

63 ᵽ Benedicite stellæ cęli domino, laudate & superexaltate eum in secula.

64 ᵽ Benedicite omnis imber & ros domino, laudate & superexaltate eum in secula.

65 ᵽ Benedicite omnis spiritus Dei dño, laudate & superexaltate eum in secula.

66 ᵽBenedicite ignis & æstus domino, laudate & superexaltate eum in secula.

*æstus. 3 cauma 4.

67 ᵽBenedicite frigus & *æstas Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

68 ᵽBenedicite rores & pruina domino, laudate & superexaltate eum in secula.

69 ᵽBenedicite gelu & frigus domino, laudate & superexaltate eum in secula.

70 ᵽBenedicite glacies & niues domino, laudate & superexaltate eum in secula.

71 ᵽ Benedicite noctes & dies domino, laudate F & superexaltate eum in secula.

72 ᵽBenedicite lux & tenebræ dño, laudate & superexaltate eum in secula.

73 ᵽBenedicite fulgura & nubes domino, laudate & superexaltate eum in secula.

74 ᵽBenedicat terra dominum, laudet & superexaltet eum in secula.

75 ᵽBenedicite montes & colles domino, laudate & superexaltate eum in secula.

76 ᵽBenedicite vniuersa germinantia in terra dño, laudate & superexaltate eum in secula.

77 ᵽBenedicite fontes domino, laudate & superexaltate eum in secula.

78 ᵽBenedicite maria & flumina domino, laudate & superexaltate eum in secula.

79 ᵽBenedicite cete & oĩa q̃ mouentur in aq̃s, dño, laudate & superexaltate eum in secula.

80 ᵽBenedicite omnes volucres cęli domino, laudate & superexaltate eum in secula.

81 ᵽ Benedicite omnes bestiæ & pecora domino, laudate & superexaltate eum in secula

82 ᵽBenedicite filij hominum domino, laudate & superexaltate eum in secula.

83 Benedicat Israël dominum, & laudet & superexaltet eum in secula.

84 ᵽBenedicite sacerdotes domini dño, laudate & superexaltate eum in secula.

85 Benedicite serui domini domino, laudate & superexaltate eum in secula

86 ᵽBenedicite spiritus & animæ iustorum domino, & laudate & superexaltate eum in secula.

87 ᵽ Benedicite sancti & humiles corde dño, laudate & superexaltate eum in secula.

H ᵽBenedicite Anania Azaria, Misaël domino, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

88 ᵽCõfitemini domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordię eius.

90 ᵽBenedicite omnes religiosi domino Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 ᵽ Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & G surrexit propere, & ait optimatibus suis: Nõne tres viros misimus in mediũ ignis compeditos? Qui rñdentes Regi dixerunt: Verè,

*rex.

92 rex, ᵽ Respondit, * & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, &

93 species quarti similis filio Dei. ᵽTunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach: Misach, & Abdenago serui Dei excelsi, egredimini & venite. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach,

94 & Abdenago de medio ignis ᵽEt congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potẽtes regis, contẽplabãtur viros illos, quoniã nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorũ, & capillus capitis eorum non esset adustus, etiam saraballa eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset

95 per eos. ᵽ Et erũpens Nabuchodonosor, ait. Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelũ suũ. & eruit seruos suos, qui crediderunt in eũ: & verbum regis immutauerunt & tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne ado-

96 rarent omnem Deum, excepto Deo suo: ᵽA me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus tribus & lingua quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur: neque enim est alius

97 Deus qui possit ita saluare. ᵽ Tunc rex, promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in

98 prouincia Babylonis. NABVCHODONOSOR, Rex, Omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa ter-

99 ra, pax vobis multiplicetur. ᵽSigna & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Pla-

100 cuit ergo mihi predicare, ᵽ signa eius, quia

magna sunt: & mirabilia eius: quia fortia: & regnũ eius regnũ sempiternũ, ‖ & potestas eius in generatione & generationem.

−2. ‖ Inf. 4.g. 31. 7.g. 14.

CAPVT IIII.

1 A EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. 2 ℣somnium vidi quod perterruit me: & cogitationes meæ in stratu meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me. 3 ℣Et per me propositum est decretum, vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutionem somnij indicarent mihi. 4 ℣Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem eius non indicauerunt mihi: 5 ℣donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar, secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum. 6 ℣Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum deorũ habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum quas vidi, & solutionem earum narra. 7 B ℣Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. 8 ℣Magna arbor & fortis: & proceritas eius contingens cęlum: aspectus illius erat vsq; ad terminos vniuersæ terræ. 9 ℣Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorũ in ea: subter eã habitabant animalia & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cęli: & ex ea vescebatur omnis caro. 10 ℣Videbã in visione capitis mei sup stratũ meũ: & ecce vigil & sanctus de cœlo descẽdit. 11 ℣Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborẽ, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiãt bestiæ quæ subter eã sunt, & volucres de ramis eius. 12 ℣Veruntamen germen radicũ eius in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quæ foris sunt, & rore cęli tingatur, & cũ feris pars eius in herba terræ. 13 C ℣Cor eius ab humano cõmutetur, cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eũ. 14 ℣In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum & petitio, donec cognoscant viuentes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud, & humillimũ hominem constituet super eum. 15 ℣Hoc somniũ vidi ego Nabuchodonosor rex; tu ergo Baltassar interpretationẽ narra festinus: qa oẽs sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est. 16 ℣Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cępit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. D Respondens aũt Rex, ait: Baltassar, somniũ interpretatio eius non conturbent te. Respondit Balthassar, & dixit. Domine mi, somniũ his qui te oderũt: & interpretatio eius hostibus tuis sit. 17 ℣Arborẽ quam vidisti sublimem atq; robustam, cuius altitudo pertingit ad cęlum, & aspectus illius in omnẽ terram, 18 ℣& rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius commorantes aues cęli: 19 ℣Tu es, rex, qui magnificatus es & inualuisti: & magnitudo tua creuit & peruenit asq; ad cęlũ, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ. 20 ℣Quod aũt vidit rex vigilẽ & sanctum descendere de cęlo, & dicere succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro, & ære in herbis foris, & rore cęli conspergatur, & cũ feris sit pabulũ eius, donec septem tempora mutentur super eum. 21 F ℣Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super dominum meũ Regem: 22 ℣Eijcient te ab hominibus, & cũ bestijs ferisq; erit habitatio tua, ‖ & fęnũ vt bos comedes, & rore cęli infunderis: septem quoq; tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit, det illud. 23 ℣Quòd autẽ præcepit vt relinqueretur germen radicũ eius, idest arboris: regnum tuum ibi manebit postquam cognoueris potestatem esse cęlestem. 24 ℣Quam ob rem rex consiliũ meũ placeat tibi, ‖ & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis. 25 ℣Omnia * venerunt super Nabuchonodosor regem. 26 ℣Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat. 27 ℣Responditq; rex, & ait: Nónne hæc est Babylon magna * quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria decòris mei? 28 F ℣Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cęlo ruit: Tibi dicitur Nabuchonodosor rex, Regnum* transibit à te. 29 ℣& ab hominibus eijcient te, & cum bestijs * feris erit habitatio tua: fęnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te: donec scias quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, det illud. 30 ℣Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonodosor, & ex hominibus abiectus est, fœnum vt bos comedit, & rore cęli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi auium. 31 ℣Igitur post finem dierũ ego Nabuchonodosor oculos meos ad cęlum leuaui, & sensus meus redditus G est mihi: Altissimo benedixi, & Viuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui, ‖ qa potestas eius potestas sempiterna, &

‖ Inf. 5.f. 21. ‖ Eccl 3.d. 33. *hæc. * ciuitas. *tuum. *&. ‖ Sap. 3.g. 100. Inf. 7.d. 14.

regnũ eius in generatione & generationẽ. 32 ¶ Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem. n. suam facit tã in virtutibus cęli q̃ in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui 33 eius, & dicat ei. Quare fecisti? ¶ In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei, decoremq; perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi. 34 ¶Nũc igitur ego Nabuchodonosor laudo & magnifico, & glorifico regem cęli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPVT V.

1 A Balsasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisq; secundũ suã bibebat ætatẽ. 2 ¶ Præcepit ergo iã temulẽtus vt afferẽtur vasa aurea & argentea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de tẽplo quod fuit in Ierusalem: vt biberent in eis rex & optimates 3 eius: vxoresq; eius & cõcubinæ. ¶Tũc allata sunt vasa aurea * quæ asportauerat de tẽplo quod fuerat in Ierusalem: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxores & cõcubinę illius. 4 ¶Bibebãt vinũ, & laudabãt deos suos aureos & argẽteos, æreos, ferreos, ligneosq; & 5 lapideos. ¶ In eadẽ hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspiciebat articulos manus scribentis. 6 ¶Tunc facies Regis cõmutata est, & cogitaB tiones eius cõturbabant eũ: & cõpages renũ eius soluebantur, & genua eius ad seinuicẽ 7 collidebanť. ¶ Exclamauit itaq; rex fortiter vt introducerẽt magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex, ait sapiẽtibus Babylonis: Quicunq; legerit scripturã hanc, & interpretationẽ eius manifestã mihi fecerit, purpura vestietur, & torquẽ aureã habebit 8 in collo, & tertius in regno meo erit. ¶Tunc ingressi oẽs sapientes regis, nõ potuerũt nec scripturam legere, nec interpretationem in 9 dicare regi. ¶Vnde rex Balsasar satis conturC batus est, & vultus illius immutatus est: sed 10 & optimates eius turbabantur ¶Regina aũt pro re quæ acciderat Regi & optimatibus eius, domum cõuiuij ingressa est: & proloquẽs, ait: Rex in æternũ viue: non te conturbẽt cogitationes tuæ, neq; facies tua immu 11 tetur. ¶ Est vir in regno tuo, q spiritũ deorũ sanctorũ habet in se: & in diebus patris tui sciẽtia & sapiẽtia inuentæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorũ, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum constituit eum: pater, inquã, tuus ó 12 rex: ¶Quia spiritus amplior, & prudẽtia, intelligẽtiaq;, interpretatio somniorũ, & ostẽsio secretorum, ac solutio ligatorũ inuenta sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomẽ Baltassar. nunc itaq; Daniel vocetur, 13 & interpretationem narrabit. ¶Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præD fatus rex, ait: Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem adduxit pater meus rex de 14 Iudæa? ¶ Audiui de te quoniam spiritum deorum habeas: & scientia; intelligentiaque, ac sapientia ampliores inuentæ sunt in 15 te: ¶ Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, vt scripturã hanc legerent, & interpretationem eius indicarẽt mihi: & nequierũt sensum huius sermonis edi 16 cere * ¶ porro ego audiui de te quod possis obscura iterpretari, & ligata dissoluere. si ergo vales scripturam legere, & interpretationẽ eius indicare mihi, purpura vestieris, &

* & argẽtea 14.

* mihi 16

torquem auream circa collum tuu habebis, 17 & tertius in regno meo princeps eris. ¶ Ad [E] quæ rñdens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, Rex, & inter- 18 pretationẽ eius ostẽdam tibi. ¶ O Rex, Deus altissimus regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor 19 patri tuo. ¶ Et propter magnificentiam quã dederat ei, vniuersi populi, tribus & linguæ tremebant & metuebant eũ: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat exaltabat: & quos volebat, 20 humiliabat. ¶ Quando aut eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & 21 gloria eius ablata est: ¶ & a filijs hominum eiectus est, sed & cor eius cũ bestijs positũ est, & cum onagris erat habitatio eius: ‖ fœ- [F] nũ quoq; vt bos comedebat, & rore cęli corpus eius infectum est: donec cognosceret ꝙ potestatem haberet Altissimus in regno hominum, & quẽcunq; voluerit suscitabit su- 22 per illud. ¶ Tu quoq; filius eius Baltasar, non 23 humiliasti cor tuu, cum scires hæc oĩa: ¶ sed aduersum dominatorẽ cœli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt corã te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis: deos quoq; argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosq;, & lapideos qui nõ vident, neq; audiũt, neq; sentiunt, laudasti: porro Deũ qui habet flatum tuum in manu sua, & oẽs vias tuas, nõ 24 glorificasti. ¶ Idcirco ab eo missus est articu- [G] lus manus, qui scripsit hoc quod exaratum 25 est. ¶ Hæc est autẽ scriptura quæ digesta est. 26 MANE, THECEL, PHARES. ¶ Et hæc est interpretatio sermonis: MANE, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit 27 illud. ¶ THECEL, appensus es in statera, 28 & inuentus es minus habens. ¶ PHARES. diuisum est regnum tuum & datum est Me- 29 dis & Persis. ¶ Tunc iubẽte rege indutus est Daniel purpura, & circundata est torques aurea collo eius: & prædicatum est de eo ꝙ 30 haberet potestatem tertius in regno. * ¶ Eadem nocte interfectus est Baltasar rex Chal- 31 dæus. ¶ Et Darius Medus successit in regnũ, annos natus sexagintaduos.

‖ Sup. 4. c. 22.

* suo.

CAPVT VI.

Inf. 9. A. 1

1 [A] PLacuit Dario, ‖ & constituit super regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto regno 2 suo. ¶ Et super eos, principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapæ illis redderent rationẽ, & rex 3 non sustineret molestiam. ¶ Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne re- 4 gnu. ¶ Vnde principes & satrapæ quærebant occasionem[b] vt inuenirent Danieli *ex latere regni[a]: nullamq; causam & suspitionem reperire potuerunt, eo quód fidelis esset, & omnis culpa & suspitio non inueniretur in 5 eo. ¶ Dixerunt ergo viri illi: Non inueni- [B] mus Danieli huic aliquam occasionem, ni- 6 si forte in lege Dei sui. ¶ Tũc principes & satrapæ surripuerũt regi, & sic locuti sunt ei: 7 Dari rex, in æternum viue: ¶ consilium inierunt omnes principes regni, magistratus & satrapæ, senatores & iudices, vt decretum imperatorium exeat, & edictum: Vt omnis qui petierit aliquam petitionem a quocunque Deo & homine, vsque ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacum leo- 8 num. ¶ Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutũ est a Medis, & Persis, nec 9 præuaricari cuiquam liceat. ¶ Porró rex Da- 10 rius proposuit edictum, & statuit. ¶ Quod [C] cum Daniel comperisset, idest constitutam legem, ingressus est domum suam. & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua & adorabat, confitebaturq; coram Deo suo, sicut & ante facere consueuerat. 11 ¶ Viri ergo illi curiosius inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obsecran- 12 tem Deum suum. ¶ Et accedentes locuti sunt regi super edicto. Rex, nunquid non constituisti vt omnis homo qui rogaret quenquam de dijs & hominibus vsque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo iuxta decretum Me- [D] dorum atque Persarum, quod præuarica- 13 ri non licet. ¶ Tunc respondentes, dixerunt coram rege: Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod constituisti: sed tribus tempori- 14 bus per diem orat obsecratione sua. ¶ Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est, & pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsque ad occasum solis labo- 15 rabat, vt erueret illum. ¶ Viri autem illi intelligentes regem: dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atq; Persarum est, vt omne decretum quod constituerit rex, 16 non liceat immutari. ¶ Tunc rex præcepit, [E] & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus quem colis semper, ipse libera- 17 bit te. ¶ Allatusque est lapis vnus, & positus est super os laci: quem obsignauit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, 18 ne quid fieret contra Danielem. ¶ Et abijt rex in domum suam, & dormiuit incœnatus, cibiq; non sunt allati coram eo, insuper 19 & somnus recessit ab eo. ¶ Tunc rex primo diluculo cõsurgẽs, festinus ad lacũ leonum 20 perrexit: ¶ appropinquansque lacui Danielem voce lachrymabili inclamauit, & affatus est eum: Daniel serue Dei viuentis, Deus

[b] auferret Daniele

[a] regis.

tuus cui tu seruis semper, putasne valuit
21 te liberare a leonibus? ¶ Et Daniel regi rñ-
22 dens, ait: Rex in æternum viue. ¶‖ Deus me-
us misit angelum suum, & conclusit ora
F leonum, & non nocuerunt mihi, quia corã
eo iustitia inuenta est in me: sed & coram
23 te rex delictũ non feci. ¶ Tunc vehementer
rex gauisus est super eo, & Danielem præ-
cepit educi de lacu: eductusq; est Daniel de
lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia
24 credidit Deo suo. ¶ Iubente aũt rege adducti
sunt viri illi qui accusauerunt Danielem, &
in lacũ leonũ missi sunt ipsi, & filij, & vxo-
res eorum: & non peruenerunt vsque ad

‖ 1. Ma. 2. f. 60.

pauimentum laci, donec arriperẽt eos leo-
nes, & omnia ossa eorum comminuerunt.
25 ¶ Tunc Darius rex scripsit vniuersis populis,
tribubus, & linguis habitantibus in vniuer-
26 sa terra: PAX vobis multiplicetur. ¶ A me
G constitutũ est decretum, vt in vniuerso im-
perio & regno meo tremiscant, & paueant
Deum Danielis: ipse est enim Deus viuens
& æternus in secula: & regnũ eius nõ dissi-
27 pabitur, & ptãs eius vsq; in æternũ. ¶ Ipse libe-
rator atq; saluator faciens signa & mirabi-
lia i cælo et i terra: q liberauit Danielẽ de [a] la-
28 cu leonũ. ¶‖ Porro Daniel pseuerauit vsque
ad regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

[a] manu 1.
‖ Sup. 1. d. 21.

CAPUT VII.

1 A ANno primo Balsasar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: & somniũ scribẽs, breui sermone cõprehendit, summatimq; perstringens, ait: 2 ¶ Videbam in visione mea nocte: & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno. 3 ¶ Et quatuor bestiæ grandes ascendebãt de 4 mari, diuersæ inter se. ¶ Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor ho- 5 minis datũ est ei. ¶ Et ecce bestia alia simi lis vrso in parte stetit: tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius & sic dicebant 6 ei: ¶ Surge, comede carnes plurimas. ¶ Post B hæc aspiciebam: & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se: & quatuor capita erant in bestia, & po- 7 testas data est ei. ¶ Post hæc aspiciebã in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis: dẽtes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis cõculcans: dissimilis autem erat cæteris bestijs quas videram ante eam, & habebat cornua decẽ. 8 ¶ Cõsiderabam cornua, & ecce cornu aliud C paruulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingen- 9 tia. ¶ Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accen- 10 sus. ¶‖ Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aper- 11 ti sunt. ¶ Aspiciebam propter vocem sermo- D num grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset ad 12 comburendum igni: ¶ aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas: & tẽpora vitæ constituta essent eis vsque ad tempus & 13 tẽpus. ¶ Aspiciebam ergo in visione noctis: & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum

‖ Apoc. 5. c. 11.

peruenit: & in conſpectu eius obtulerunt 14 eum. ¶Et dedit ei poteſtatem, & honorem & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient: ‖poteſtas eius, poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. 15 ¶ Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbauerunt me. 16 ¶ Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & veri- E tatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem ſermonum, & docuit me: 17 ¶ Hæ quatuor beſtiæ magnæ: quatuor ſunt regna, quæ conſurgent de terra: 18 ¶ Suſcipient aũt regnum ſancti Dei altiſſimi: & obtinebunt regnum vſque in ſeculum & ſeculum ſeculorũ. 19 ¶Poſt hoc volui diligenter diſcere de beſtia quarta quæ erat diſſimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & vngues eius ferrei: comedebat & cõminuebat, & reliqua pedibus ſuis conculcabat. 20 ¶ & de cornibus decem quæ habebat in capite: & de alio F quod ortũ fuerat: ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod hẽbat oculos, & os loquens grandia, & maius erat cæteris. 21 ¶Aſpiciebã, & ecce cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & præualebat eis 22 ¶donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis excelſis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti. 23 ¶ Et ſic ait: Beſtia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam terram & conculcabit & comminuet eam. 24 ¶ Porro cornua decem ipſius regni, decem reges erũt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potẽtior erit prioribus, & tres reges humiliabit. 25 ¶Et ſermones contra Excelſum loquetur, & ſan- G ctos Altiſſimi conteret: & putabit quod poſſit mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius vſq; ad tempus & tempora & dimidium temporis. 26 ¶ Et iudicium ſedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat vſque in finem. 27 ¶‖Regnum autem, & poteſtas, & magnitudo regni quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cuius regnum ſempiternũ eſt, & omnes reges ſeruient ei & obedient. 28 ¶ Hucuſque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata eſt in me, verbum autem in corde meo conſeruaui.

‖ Luc. 1. c. 33. Mich. 4. b. 7. Sup. 3. g. 100. 4 g. 31.

‖ Iſa. 9. a. 7. Sup. d. 14.

CAPUT VIII.

1 A ANno tertio regni Balſaſar regis, viſio apparuit mihi. Ego Daniel, poſt id q̃d videram in principio, 2 ¶ vidi in viſione mea, cùm eſſem in Suſan caſtro quod eſt in Aelam ᵇregione: vidi autem in viſione eſſe me ſuper portam Vlai. 3 ¶Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus ſtabat ante paludem, habens cornua excelſa, & vnum excelſius altero atq; ſuccreſcens. 4 ¶ Poſtea vidi arietem cornibus ventilantem ᵃcontra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem: & omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neq; liberari de manu eius: fecitq; ſecundùm voluntatem ſuam, & magnificatus eſt. 5 ¶ Et ego in- B telligebã: ecce aũt hircus caprarũ veniebat ab Occidẽte ſuper faciẽ totius terræ, & non tangebat terram: porro hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos. 6 ¶Et venit vſq; ad arietem illum cornutum, quem viderã ſtantẽ ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ. 7 ¶ Cumque appropinquaſſet prope arietem, efferatus eſt in eum, & percuſſit arietem: & cõminuit duo cornua eius: & nõ poterat aries reſiſtere ei: cumq; eum miſiſſet in terram, cõculcauit,

ᵇ ciuitate.

ᵃ contra Orientem, & 13.

& nemo quibat liberare arietem de manu
8 eius. ¶ Hircus autem caprarum magnus fa-
C ctus est nimis: cumq; creuisset, fractum est
cornu magnũ, & orta sunt quatuor cornua
9 subter illud per quatuor ventos cœli. ¶ De
vno autem ex his egressum est cornu vnũ
modicum: & factum est grande cõtra Meri-
diem, & contra Orientẽ, & contra fortitu-
10 dinem. ¶ Et magnificatum est vsq; ad forti-
tudinem cęli: & deiecit de fortitudine & de
11 stellis, & conculcauit eas. ¶ Et vsq; ad princi-
pem fortitudinis magnificatum est: & ab
eo tulit iuge sacrificium & deiecit locum
12 sanctificationis eius. ¶ Robur autem datum
D est* cõtra iuge sacrificium propter peccata: (*ei.)
& prosternetur veritas in terra, & faciet, &
13 prosperabitur. ¶ Et audiui vnum de sanctis
loquentem, & dixit vnus sanctus alteri ne-
scio cui loquenti: Vsquequo visio, & iuge sa-
crificium, & peccatum desolationis quæ fa-
cta est: & sanctuariũ, & fortitudo conculca-
14 bitur? ¶ Et dixit ei: Vsque ad vesperã, & ma-
nè, *duo millia trecenta: & mundabitur san- (*dies.)
15 ctuarium. ¶ Factum est autem cùm viderem
ego Daniel visionem, & quærerem intelli-
gentiam: ecce stetit in cõspectu meo quasi
16 species viri. ¶ Et audiui vocẽ viri inter Vlai:
& clamauit, & ait: ‖ Gabriel fac intelligere (‖Inf. 9. f. 21.)
17 istam visionem. ¶ Et venit & stetit iuxta vbi
E ego stabam: cumque venisset, pauens corrui
in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili
hominis, quoniam in tempore finis cõple-
18 bitur visio. ¶ Cumq; loqueretur ad me, col-
lapsus sum pronus in terrã: & tetigit me, &
19 statuit me in gradu meo: dixitq; mihi: Ego
ostendã tibi quæ futura sunt in nouissimo
maledictionis: quoniam habet tẽpus finẽ
20 suum. ¶ Aries quem vidisti habere cornua,
21 rex Medorum est atq; Persarum. ¶ Porrò hir-
F cus caprarum, rex Græcorum est: & cornu
grande quod erat inter oculos eius: ipse est
22 rex primus. ¶ Quòd autem fracto illo surre-
xerunt quatuor pro eo: quatuor reges de
gente eius consurgent, sed non in fortitu-
23 dine eius. ¶ Et post regnum eorum cum cre-
uerint iniquitates, consurget rex impudẽs
24 facie, & intelligens propositiones: ¶ & ro-
borabitur fortitudo eius, sed non in viri-
bus suis: & suprà quàm credi potest, vni-
uersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et
interficiet robustos, & populum sancto-
25 rum. ¶ secundum voluntatem suam, & di-
rigetur dolus in manu eius: & cor suum ma-
gnificabit, & in copia rerum omnium occi-
det plurimos, contra principem principum
26 consurget, & sine manu conteretur. ¶ Et vi-
G sio vespere & manè, quæ dicta est, vera est:
tu ergo visionem signa, quia post multos
27 dies erit. ¶ Et ego Daniel langui & ægrotaui
per dies: cumque surrexissem faciebam ope-
ra regis, & stupebam ad visionem, & non e-
rat qui interpretaretur.

CAPVT IX.

1 A IN anno primo ‖ Darij filij Assue- (‖Sup. 6. a. 1. & g. 28.)
ri de semine Medorũ, qui im-
perauit super regnũ Chaldæo-
2 rũ. ¶ Anno vno regni eius, ego
Daniel intellexi in libris nume- (Iere. 25. c 12.)
rum annorum, de quo factus est sermo dñi
ad Ieremiam prophetã, vt complerentur de-
3 solationis Ierusalem septuaginta anni, ¶ Et
posui faciem meã ad Dñm Deum meum, (-4.)
rogare & deprecari in ieiunijs sacco & cine-
4 re. ¶ Et oraui dñm Deũ meum, & confessus
sum, & dixi: ‖ Obsecro dñe Deus magne & (‖2. Esd. 1. b. 5.)
terribilis, custodiens pactum & misericor-
diã diligentibus te, & custodientibus man-
5 data tua, ¶ ‖ Peccauimus, iniquitatẽ fecimus, (‖Baruc 1. d. 17.)
impiè egimus, & recessimus: & declinaui-
6 mus à mandatis tuis ac iudicijs. ¶ Non obe-
B diuimus seruis tuis prophetis, q̃ locuti sunt
in nomine tuo regibus nostris, principibus
nostris, patribus nostris, omniq; populo ter-
7 ræ. ¶ Tibi Dñe iustitia: nobis autem confusio
faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitato-
ribus Ierusalẽ & omni Israël, his qui pro-
pè sunt, & his qui procul in vniuersis terris
ad quas eiecisti eos propter iniquitates eo-
8 rũ in quibus peccauerũt in te. ¶ Dñe, nobis
confusio faciei, regibus nostris, principibus
nostris, & patribus nostris qui peccauerũt.
9 ¶ Tibi aũt domino Deo nostro misericor-
10 dia & propitiatio, quia recessimus à te, ¶ &
non audiuimus vocẽ dñi Dei nostri, vt am-
bularemus in lege eius quã posuit nobis, p
11 seruos suos prophetas. ¶ Et oĩs Israël præua-
C ricati sunt legẽ tuã, & declinauerunt ne au-
dirent vocẽ tuam: & stillauit super nos ma-
ledictio, & detestatio ‖ quæ scripta est in li- (‖Deu. 27 c. 14.)
12 bro Moysi serui Dei, q̃a peccauimus ei. ¶ Et
statuit sermones suos quos loquutus est su-
per nos & super principes nr̃os qui iudica-
uerũt nos, vt superinduceret in nos magnũ
malũ, quale nunquã fuit sub oĩ cęlo, secun-
13 dùm quod factum est in Ierusalem. ¶ Sicut
scriptũ est in lege Moysi, omne malum hoc
venit super nos: & nõ rogauimus faciẽ tuã
domine Deus noster, vt reuerteremur ab
iniquitatibus nostris, & cogitaremus verita-
14 tẽ tuã. ¶ Et vigilauit dñs super malitiam, &
D adduxit eã super nos: iustus dñs Deus no-
ster in omnibus operibus suis quæ fecit: nõ
15 enim audiuimus vocẽ eius ¶ ‖ Et nunc dñe (‖Baruc 2. b 11.)
Deus noster ‖ qui eduxisti populum tuũ de (‖Exo. 15. b. 14.)
Terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi
nomen secundum diem hanc, peccauimus,
16 iniquitatem fecimus. ¶ dñe in oẽm iustitiã
tuã auertatur obsecro ira tua, & furor tuus
à ciuitate tua Ierusalem, & à monte sancto
tuo. Propter peccata enim nostra, & iniqui-
tates patrũ nostrorum Ierusalem & popu-
lus tuus in opprobrium sunt omnibus per
17 circuitum nostrũ. Nunc ergo exaudi Deus
E noster orationem serui tui, & præces eius

& ostende faciem tuam super sanctuarium tuũ quod desertũ est propter temetipsum. 18 ¶ Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem super quam inuocatum est nomen tuum: neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciẽ tuam, sed in miserationibus tuis multis. 19 ¶ Exaudi domine, placare domine: attende & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem & super populum tuum. 20 Cumq; adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei. 21 ¶ Adhuc me loquente in oratione, ecce vir F Gabriel ‖ quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacri- 22 ficij vespertini ¶ Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel, nunc egressus sum vt 23 docerem te, & intelligeres. ¶ Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonem, 24 & intellige visionem. ¶ ‖ Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populũ tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & * prophetia: ‖ & vngatur Sanctus sanctorũ. 25 ¶ Scito ergo & animaduerte ab exitu sermonis vt iterum ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum G ducem, hebdomades septẽ & hebdomades sexagintaduæ erunt: & rursum ædificabitur platéa, & muri in angustia tempo- 26 rum. ¶ Et post hebdomades sexagintaduas occidetur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem bel- 27 li statuta desolatio. ¶ Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificiũ: ‖ & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.

‖ Sup. 8. d. 16.

‖ Mat. 24. b. 15. Io. 1. g. 45

* prophetes 6.

‖ Ezec. 37. 24. f.

‖ Mat. 24. b. 15.

CAPVT X.

1 A Nno tertio * Cyri regis Persarũ, A verbum reuelatum est Danieli cognomẽto Baltassar, & verbũ verum, & fortitudo magna, intellexitque sermonem, intelli- 2 gentia enim est opus in visione. ¶ In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdo- 3 madarum diebus, ¶ panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum: donec complerentur trium heb- 4 domadarum dies. ¶ Die autem vicesima & quarta mensis primi, eram iuxta fluuium 5 magnum, qui est Tigris. ¶ Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus vestitus lineis, 6 & renes eius accincti auro obrizo: ¶ & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lãpas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt, vsque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum eius vt vox multitudinis. 7 ¶ Vidi autem ego Daniel solus visionem: B porrò viri qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irruit super eos, & fuge- 8 runt in absconditum. ¶ Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remãsit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui 9 quicquam virium. ¶ Et audiui vocem sermonum eius: & audiens iacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hære- 10 bat terræ. ¶ Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos 11 manuum mearum. ¶ Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset 12 mihi sermonem istum, steti tremens. ¶ Et C ait ad me: Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendũ, vt te affligeres in cõspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter ser- 13 mones tuos. ¶ Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum, & ego remansi 14 ibi iuxta regem Persarum. ¶ Veni autem vt docerem te quę ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus: quoniam adhuc visio in 15 dies. ¶ Cumq; loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, & 16 tacui. ¶ Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum, loquutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me 17 remansit virium. ¶ Et quomodo poterit D seruus domini mei loqui cũ domino meo? nihil in me remansit virium, sed & halitus 18 meus intercluditur. ¶ Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis: & confortauit me, 19 ¶ & dixit: Noli timere vir desideriorum, pax tibi: confortare, & esto robustus. Cumque loqueretur mecũ, conualui, & dixi: Loque- 20 re domine mi, quia confortasti me. ¶ Et ait: Nunquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt prælier aduersum principem Persarũ. cùm ergo egrederer, apparuit prin- 21 ceps Græcorum veniens. ¶ Veruntamen annunciabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

* regni.

CAPVT XI.

1 E Go autem ab anno primo Darij Medi A stabã vt confortaretur & roboraretur.

2 ¶ Et nunc veritatem annunciabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimijs super omnes: & cùm inualuerit diuitijs suis, concitabit omnes 3 aduersum regnum Græciæ. ¶ Surget vero rex fortis, & dominabitur potestate multa: 4 & faciet quod placuerit ei. ¶ Et cùm steterit, conteretur regnũ eius, & diuidetur in quatuor ventos cęli: sed non in posteros eius, neque secundum potentiam illius qua dominatus est, lacerabitur enim regnum eius etiam in 5 externos, exceptis his. ¶ Et confortabitur rex Austri, & de principibus eius præualebit super eum, & dominabitur ditione. multa. n. 6 dominatio eius. ¶ Et post finem annorũ fœderabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinẽ brachij, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerũt eam, adolescentes eius, & qui confortabant 7 eam in tẽporibus. ¶ Et stabit de germine radicum eius plantatio: & veniet cum exerci-
B tu, & ingredietur prouinciã regis Aquilo- 8 nis: & abutetur eis, & obtinebit. ¶ Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri captiua ducet in Aegyptũ: ipse præualebit aduersus regẽ Aquilo- 9 nis. ¶ Et intrabit in regnum Rex Austri, & re- 10 uertetur ad terram suam. ¶ Filij aũt eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinẽ exercituum plurimorũ: & veniet properans & inundans: & reuertetur & concitabitur, 11 & cogredietur cũ robore eius. ¶ Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regẽ Aquilonis, & præparabit multitudinẽ nimiam, & dabitur multitudo in ma- 12 nus eius. ¶ Et capiet multitudinẽ, & exaltabitur cor eius, & deijciet multa millia. sed 13 non præualebit. ¶ Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinẽ multo
C maiorẽ quàm prius: & in fine tẽporum annorumq; veniet properans cũ exercitu ma- 14 gno & opibus nimijs. ¶ Et in tẽporibus illis multi consurgent aduersus regẽ Austri: filij quoque præuaricatorũ populi tui extollen- 15 tur, vt impleant visionẽ, & corruent. ¶ Et veniet rex Aquilonis, & cõportabit aggerẽ, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri nõ sustinebunt, & cõsurgent electi eius 16 ad resistendũ, & nõ erit fortitudo. ¶ Et faciet veniens super eũ iuxta placitum suũ, & non erit qui stet contra faciem eius: & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius. 17 ¶ Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnũ eius, & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. 18 ¶ Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrij sui, & opprobrium eius conuer- 19 tetur in eum. ¶ Et conuertet faciem suam
D ad imperium terræ suæ, & impinget, & cor- 20 ruet, & non inuenietur. ¶ Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decòre regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, 21 nec in prælio. ¶ Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudu- 22 lentia. ¶ Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & cõterẽtur: insuper & dux 23 fœderis. ¶ Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico 24 populo. ¶ Et abundantes & vberes vrbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit, & hoc 25 vsque ad tempus. ¶ Et concitabitur fortitudo eius & cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxilijs & fortibus nimis. & non stabunt, quia inibunt aduersus 26 eum consilia. ¶ Et comedentes panem cum
E eo, conterent illum, exercitusq; eius oppri- 27 metur: & cadent interfecti plurimi. ¶ Duorum quoq; regum cor erit vt malefaciant, & ad mensam vnam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in 28 aliud tempus. ¶ Et reuertetur in terram suã cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, & reuerte- 29 tur in terram suam. ¶ Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & erit prio- 30 ri simile nouissimum. ¶ Et venient super eum trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarij, & faciet, reuerteturque, & cogitabit aduersum eos qui dereliquе- 31 runt testamentum sanctuarij. ¶ Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationẽ 32 ¶ Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum 33 suum, obtinebit, & faciet. ¶ Et docti in popu-
F lo docebunt plurimos: & ruent in gladio & in flamma & in captiuitate, & in rapina 34 dierum. ¶ Cumque corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis 35 plurimi fraudulenter. ¶ Et de eruditis ruent, vt conflentur: & eligantur & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia ad- 36 huc aliud tempus erit. ¶ Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia. 37 perpetrata quippe est definitio. ¶ Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentijs fœminarum, nec quenquam deorum curabit, quia aduersum vni- 38 uersa consurget. ¶ Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento,

Iust. 19. c. 16. 1. Mac. 1. b. 12.

& la-

39 & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. ℣Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno
G quem * cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram
40 diuidet gratuito. ℣Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eũ rex Austri, & quasi tẽpestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equitibus & in classe magna: & ingredietur terras, & conteret & per
41 transiet. ℣Et introibit in terrã gloriosam, & multi corruent: hæ aũt solæ saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principiũ fi-
42 liorũ Ammon. ℣Et mittet manũ suã in ter-
43 ras: & Terra-Ægypti nõ effugiet ℣Et dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Libyã quoq;
44 & Æthiopiam transibit. ℣Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt conterat & inter-
45 ficiat plurimos. ℣Et figet tabernaculũ suum Apadno inter duo maria, super montẽ inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

* non.

CAPVT XII.

1 A IN tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cęperunt, vsq; ad tempus illud. Et in tẽpore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus
2 fuerit scriptus in libro. ℣Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: ‖ alij in vitam æternã, & alij in opprobrium
3 vt videant semper. ℣Qui aũt docti fuerint, fulgebunt quasi splẽdor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in
4 perpetuas æternitates. ℣Tu autem Daniel
B claude sermones, & signa librũ vsq; ad tempus statutũ: plurimi pertransibunt, & mul-
5 tiplex erit scientia. ℣Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa
6 fluminis. ℣ ᵇEt dixi viro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Vs-
7 quequo finis horum mirabilium? ℣Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat sup aquas fluminis, ‖ cum eleuasset dexterã
C & sinistrã suam in cęlũ, & iurasset per viuentem in æternũ, quia in tempus & tempora, & dimidium tẽporis. Et cum cõpleta fuerit dispersio manus populi sancti, complebun
8 tur vniuersa hæc. ℣Et ego audiui & non intellexi. Et dixi: Dñe mi, quid erit post hæc?
9 ℣Et ait: Vade Daniel: quia clausi sunt, signatiq; sermones vsq; ad præfinitum tempus.
10 ℣Eligentur & dealbabuntur, & quasi ignis
D probabuntur multi: & impiè agent impij, neq; intelligent oẽs impij, porrò docti in-
11 telligent. ℣Et à tempore cũ ablatum fuerit iuge sacrificiũ, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille, ducenti nona-
12 ginta. ℣Beatus qui expectat & peruenit vsq;
13 ad dies mille trecentos trigintaquinq;. ℣Tu autem Daniel vade ad præfinitũ: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

‖ Mat.25. f.46
Cap.3.b.7
Mat.13. f.43.
ᵇ dixit I.
‖ Apo.10. b.1.

CAPVT XIII.

1 A ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim:
2 ℣& accepit vxorẽ nomine Susannam, filiam Helciæ, pulchrã nimis, & timentem Deum:
3 ℣parentes enim illius cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moy
4 si. ℣Erat autem Ioacim diues valde, & erat ei pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eò quod esset ho-
5 norabilior omnium. ℣Et constituti sunt

duo

duo senes iudices illo anno, de quibus lo-
quutus est dñs: Quia egressa est iniquitas
De Babylone à senioribus iudicibus qui vi-
6 debantur regere populum. ¶Isti frequenta-
bant domũ Ioacim: & veniebãt ad eos oẽs
7 qui habebãt Iudicia. ¶Cùm aũt pupulus re-
uertisset per meridiẽ, ingrediebatur Susan-
8 na,& deambulabat in pomario viri sui. ¶Et
videbant eã senes quotidie ingredientẽ &
deambulantẽ:& exarserũt in cõcupiscentiã
9 eius, ¶& euerterũt sensum suũ, & declina-
uerunt oculos suos vt non viderent cęlum,
neque recordarẽtur iudiciorum iustorum.
10 erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec
B indicauerunt sibi vicissim dolorem suum:
11 ¶erubescebant enim indicare sibi concupi-
scentiam suam, volentes concumbere cum
12 ea. ¶Et obseruabant quotidie solicitius vi-
13 dere eã. ¶Dixitq; alter ad alterũ. ¶Eamus do
mũ,quia hora prandij est. Et egressi recesse-
14 runt a se ¶Cumq; reuertissent,venerunt in
vnũ:& sciscitantes abinuicem causam,con-
fessi sunt concupiscentiam suã: & tunc in
cõi statuerunt tẽpus, quando eam possent
15 inuenire solam. ¶Factum est autẽ,cum ob-
seruarent diem aptum,ingressa est aliquan-
do sicut heri & nudiustertius, cum duabus
sollis puellis, voluitque lauari in pomario
16 æstus quippe erat: ¶& non erat ibi quisquã
præter duos senes absconditos, & contem-
17 plantes eã. ¶Dixit ergo puellis: ¶Afferte mihi
oleũ & smigmata, & ostia pomarij claudi-
18 te, vt lauer. ¶Et fecerunt sicut præceperat:
clauseruntq; ostia pomarij, & egressæ sunt
per posticũ,vt efferrent quæ iusserat,nescie
19 bãtq; senes intus esse absconditos. ¶Cum
C aũt ęgressæ essent puellæ, surrexerunt duo
senes,& accurrerunt ad eam, & dixerunt:
20 ¶Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo
nos videt, & nos in concupiscentia tui su-
mus:quãobrem assentire nobis, & cõmisce
21 re nobiscũ. ¶ꝙ si nolueris,dicemus cõtra te
testimoniũ, ꝙ fuerit tecum iuuenis, & ob
22 hanc causam emiseris puellas a te. ¶Inge-
muit Susanna,& ait: Angustiæ sunt mihi vn
dique: si enim hoc egero, mors mihi est: si
autem non egero, non effugiam manus ve-
23 stras. ¶Sed melius est mihi absq; opere inci-
dere in manus vęstras quã peccare in cõspe
24 ctu domini. ¶Et exclamauit voce magna Su
sanna: exclamauerunt autẽ & senes aduer-
25 sus eam. ¶Et cucurrit vnus ad ostia poma-
26 rij,& aperuit ¶Cùm ergo audissent clamo-
rem famuli domus in pomario, irruerunt
per posticum, vt viderent quidnam esset.
27 ¶Postquàm autẽ senes locuti sunt, erubue-
runt serui vehementer:quia nunquã dictus
fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et
28 facta est dies crastina. ¶Cũq; venisset popu-
D pulus ad Ioacim,virum eius,venerũt & duo
presbyteri pleni iniqua cogitatione aduer-
29 sus Susannã,vt interficerent eam ¶Et dixe-
runt corã populo: Mittite ad Susannã, filiã
30 Helciæ,vxorem Ioacim. ¶Et statim miserũt.
& venit cũ parentibus, & filijs, & vniuersis
31 cognatis suis ¶Porrò Susanna erat delicata
32 nimis,& pulchra specie. ¶At iniqui illi ius-
serunt,vt discooperiretur(erat.n.cooperta)
33 vt vel sic satiarentur decóre eius. ¶Flebant
34 igitur sui,& oẽs qui nouerant eam. ¶Con-
surgentes aũt duo presbyteri in medio po-
puli posuerunt manus suas super caput ei⁹.
35 ¶Quæ flens suspexit ad cœlum: erat. n. cor
36 eius fiduciam habens in Dño. ¶Et dixerunt
presbyteri. ¶Cum deambularemus in poma
rio soli, ingressa est hæc cum duabus puel-
lis, & clausit ostia pomarij, & dimisit à se
37 puellas: ¶Venitque ad eam adolescens qui
38 erat absconditus,& cõcubuit cũ ea ¶Porrò
nos cũ essemus in angulo pomarij viden-
tes inquitatem, cucurrimusad eos, & vidiu
39 mus eos pariter commisceri. ¶Et illũ quidẽ
E non quiuimus cõprehendere: quia fortior
40 nobis erat, & aperto ostio exiliuit: ¶Hanc
autẽ cum apprehendissemus, interrogaui-
mus quisnam esset adolescens,& noluit in-
41 dicare nobis,huius rei testes sumus. ¶Credi
dit eis multitudo quasi senibus & iudicib⁹
populi,& cõdemnauerũt eam ad mortem.
42 ¶Exclamauit autem voce magna Susanna,
& dixit: Deus æterne, qui absconditorũ es
43 cognitor, qui nosti oĩa antequã fiant: ¶Tu
scis quouiam falsum testimonium tulerunt
contra me: & ecce morior,cùm nihil horũ
fecerim quæ isti malitiosè composuerunt
44 aduersum me. ¶Exaudiuit autem Dominus
45 vocem eius. ¶Cumq; duceretur ad mortem,
suscitauit Dominus spiritũ sanctũ pueri iu-
nioris, cuius nomen Daniel: Et exclamauit
46 voce magna: ¶Mundus ego sum à sangui-
47 ne huius. ¶Et conuersus omnis populus ad
eum,dixit: Quis est iste sermo quem tu lo-
48 quutus es? ¶Qui cùm staret in medio eorũ,
ait:Sic fatui filij Israël, non iudicantes neq;
quod verum est cognoscentes, condemna-
49 stis filiam Israël? ¶Reuertimini ad iudicium,
F quia falsum testimoniũ locuti sunt aduer-
50 sus eam. Reuersus est ergo populus cum fe
stinatione,& dixerunt ei senes: Veni, & se-
de in medio nostrum, & indica nobis:quia
51 tibi Deus dedit honorem senectutis ¶Et di
xit ad eos Daniel:Separate illos ab inuicem
52 procul, & diiudicabo eos. ¶Cùm ergo diui-
si essent alter ab altero, vocauit vnũ de eis,
& dixit ad eum: Inueterate dierum malo-
rum, nunc venerunt peccata tua quæ ope-
53 rabaris prius: ¶iudicans iudicia iniusta, in-
nocens opprimẽs & dimittẽs noxios, dicẽ
te Domino, Innocentẽ & iustum nõ inter-
54 ficies. ¶Nunc ergo si vidisti eam, dic sub
qua arbore videriseos colloquẽtes sibi. Qui
55 ait:Sub schino. ¶Dixit autem Daniel: Re-
ctà mentitus es in caput tuum: Ecce enim
angelus Dei accepta sententia ab eo,scindet

Exo.23.a 7.

56 te mediũ. ꝑ Et amoto eo iussit venire aliũ, & dixit ei. Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te,& cõcupiscentia subuertit 57 cor tuũ: ꝑ sic faciebatis, filiabus Israël,& illæ timentes loquebantur vobis : sed non filia 58 Iuda sustinuit iniquitatem vestram ꝑ Nunc ergo dic mihi sub qua arbore comprehenderis eos loquẽtes sibi Qui ait: Sub prino. 59 ꝑ Dixit aũt ei Daniel : Recte mentitus es & G tu in caput tuum: manet enim angelus Domini gladium habens, vt secet te mediũ,& 60 interficiat vos . ꝑ Exclamauit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum 61 qui saluat sperantes in se . ꝑ Et consurrexerũt aduersus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntq; eis sicut malè egerant 62 aduersus proximum,ꝑvt facerẽt secundum legem Moysi : & interfecerunt eos,& saluatus est sanguis innoxius in die illa. 63 ꝑ Helcias autem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua Susanna cũ Ioacim marito eius,& cognatis omnibus : quia nõ esset inuenta in ea res turpis. 64 ꝑ Daniel autem factus est magnus in cõspectu populi à die 65 illa,& deinceps. ꝑ Et Rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.

Deut. 9 d. 19.

CAPVT XIIII.

1 A ERAT aũt Daniel cõuiua regis & honoratus super oẽs amicos eius. 2 ꝑ Erat quoq; idolum apud Babylonios noĩe Bel : & impẽdebãtur in eo ꝑ dies singulos, similæ artabæ duodecim,& oues quadraginta viniq; amphoræ sex. 3 ꝑ Rex quoque colebat eũ,& ibat per singulos dies adorare eũ: porro Daniel adorabat Deũ suũ. ꝑ Dixitque 4 ei rex: Quare nõ adoras Bel? ꝑ Qui respõdens, ait ei : Quia nõ colo idola manufacta, sed viuentẽ Deũ qui creauit cęlũ & terram, 5 & habet potestatẽ oĩs carnis. ꝑ Et dixit Rex ad eũ: ꝑ Nõ videtur tibi esse Bel viuẽs Deus? An nõ vides quãta comedat & bibat quo- 6 tidie? ꝑ Et ait Daniel aridens, Ne erres rex: B iste est.n. intrinsecus luteus, & forinsecus 7 æreus, neque comẽdit aliqñ. ꝑ Et iratus rex, vocauit sacerdotes eius,& ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impẽsas has, 8 moriemini. ꝑ Si aũt ostẽderitis qm Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta 9 verbũ tuũ ꝑ Erant aũt sacerdotes, Bel septuaginta, exceptus vxoribus & paruulis & filijs. 10 Et venit rex cũ Daniele in templũ Belis. ꝑ Et dixerunt sacerdotes Belis : Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas,& vinũ mi- 11 sce: & claude ostiũ , & signa annulo tuo: ꝑ & cũ ingressus fueris mane, nisi inueneris oĩa C comesta a Bel morte moriemur, vel Daniel 12 qui mẽtitus est aduersum nos. ꝑ ᵃ Cõtemnebant aũt, quia fecerãt sub mensa absconditũ introitũ, & per illũ ingrediebantur sem- 13 per,& deuorabãt ea . ꝑ Factũ est igitur postquam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris suis , & attulerũt cinerẽ, & cribrauit per totũ tẽplum corã rege & egressi clauserũt ostiũ: & signã- 14 tes annulo regis, abierunt. ꝑ Sacerdotes aũt ingressi sunt nocte iuxta consuetudinẽ suã, & vxores & filij eorum: & comederunt oĩa 15 & biberunt, ꝑ Surrexit autem rex primo di- 16 luculo,& Daniel cum eo ꝑ Et ait rex: Saluane sunt signacula Daniel ? Qui respondit: 17 Salua, rex. ꝑ Statimq; cum aperuisset ostiũ, D intuitus rex mensam , exclamauit voce magna: Magnus est Bel,& nõ est apud te dolus 18 quisquam. Et risit Daniel:& tenuit regem,

ᵃ Confidebant.

ne

ne ingrederẽ intro, & dixit: Ecce pauimentũ, 19 animaduerte cuius vestigia sint hæc. ¶Et dixit rex: Video vestigia virorum & mulierum, 20 & infantium. Et iratus est rex. ¶Tunc apprehẽdit sacerdotes, & vxores, & filios eorũ: & ostenderunt ei abscondita ostiola per quæ ingrediebantur, & consumebant quæ 21 erant super mẽsam. ¶Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis: qui 22 subuertit eum, & tẽplum eius. ¶Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonij. 23 ¶Et dixit rex Danieli: Ecce nunc nõ potes dicere, quia iste non sit Deus viuens: 24 adora ergo eum. ¶Dixitque Daniel: Dominum Deum meũ adoro: quia ipse est Deus 25 viuens: *¶Tu aũt rex da mihi potestatem, & interficiam draconem absq; gladio & fuste. 26 ¶Et ait rex: Do tibi. ¶Tulit ergo Daniel picẽ, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diruptus 27 est draco. Et dixit: *Ecce quẽ colebatis. ¶Quod cum audissent Babylonij, indignati sunt vehementer: & congregati aduersum regem, dixerunt: Iudæus, factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occi- 28 dit. ¶Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficie- 29 mus te & domum tuam. ¶Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehemẽter: & necessitate 30 compulsus tradidit eis Danielem. ¶Qui miserunt eum in lacum leonũ, & erat ibi die- 31 bus sex. ¶Porro in lacu erãt leones septem, & dabãtur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuora- 32 rent Danielem. ¶Erat aũt Habacuc propheta in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, &

** iste autẽ nõ est Deus viuens.*

** Daniel.*

intriuerat panes in alueolo: & ibat in cam- 33 pum, vt ferret messoribus. ¶Dixitq; angelus domini ad Habacuc: Fer prandiũ quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu 34 leonum. ¶Et dixit Habacuc: Domine, Baby- 35 lonem non vidi, & lacum nescio. ¶Et apprehendit eum angelus domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitq; eum in Babylonem super lacum in impetu 36 spiritus sui. ¶Et clamauit Habacuc, dicens: Daniel, *tolle prandiũ quod misit tibi Deus. 37 ¶Et ait Daniel: Recordatus es n. mei Deus, & nõ dereliquisti *diligentes te. ¶Surgensq; 38 Daniel comedit. Porrò angelus domini re- 39 stituit Habacuc confestim in loco suo. ¶Venit ergo rex die septimo, vt lugeret Danielem: & venit ad lacum, & introspexit, & ec- 40 ce Daniel sedens. *¶Et exclamauit voce magna rex, dicens: Magnus es dñe Deus Danie- 41 lis. Et extraxit eũ. *¶Porrò illos qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

¶ Ezec. 8. a. 3.

** serue Dei.*

** quærentes te.*

** in medio leonum.*

** de lacu leonum.*

Prophetiæ Danielis Finis.

LIBER OSEE PROPHETAE.

Hieronymi in duodecim Prophetas Præfatio.

NON idē ordo est duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs, in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas, quem Esdram scribam, legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim Prophetarum: & Osee synchronum Isaiæ: Malachiam verò Aggæi, & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

Alius Prologus.

REGVLAE sunt hæ sub quibus significationibus nominum, ad quas tribus per prophetas sermo Domini dirigatur. Quotiescunque ad decē tribus tenditur prophetia, sub his nominibus designantur, idest, Ephraim, Samaria, Israel, Ioseph, Iezrahel, Beth-el, Beth-auen, & interdum Iacob. Quando autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur, idest, Iuda, Ierusalem, Ben-iamin, Domus Dauid, & interdum Iacob. Aliquoties Israel ad totas duodecim tribus refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quatuor versibus, quæ in capite sunt prænotati. Plerique enim dicunt, quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sit fuerit titulatum: vt præscripto vniuscuiusq; nomine, propheta cuius sit sequens noscatur. Ipse est autem Esdras qui vltimus prophetarum Malachiæ nomine scribitur. Alij verò dicunt quòd ab ipsis prophetis, per Spiritum sanctum, vt cætera, sunt conscripta.

PRÆFATIO IN OSEE Prophetiam.

TEMPORIBVS Oziæ, & Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas regis Israel: Osee filius Beeri, ad prophetiam dicendam Spiritu sancto repletus est. De memorato itaque numero regum, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel, Dominum derelinquentes, vt historiæ Regum & Paralipomenon indicant, etiam Israel idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittere coegerunt. Propter quod Deus ad Osee hæc loquutus est, dicens: Accipe tibi vxorem fornicariam sine fornicationum, & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque non elocati corporis meretricem, sed gentilem Deum ignorantē appellat: quæ Dei creatoris sui amore contempto, simulachrorum se subiecit desiderijs. Sed cum Dei præcepto propheta in hac re paruisset, conceptum ex ea filium, Iezrahel præcepit nominare: Deo pollicente, post breue tempus sanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius promissionis hæc causa est: Iehu per Elisæum in regem inuncto ad defendendum sanguinem Naboth, ciuis Iezrahel (quæ tunc temporis metropolis erat) quem Iezrahel Achab regis Israel vxor interemerat, sicut Regum historia exponit: is cum graniter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa in omnem memorati domum desæuisset, hoc peracto Dominum dereliquisse inuenitur: cuius pronepote Ieroboam (qui lectione comprehensus est) originis suæ facta imitante, ac contra Dei præcepta & religionem cum populo Israel agente, sanguis Naboth, qui in loco certè Iezrahel fuerat profusus, in domo Iehu patris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus significatur. Hinc factum, est vt ira Dei populo Israel per denunciationem prophetæ, processura diceretur. Domui autem Iudæ misericordia lectione comprehensa: ob hoc promissa est: quia Ezechias rex Iuda, filius Achaz sublatis idolis, quæ tam pater quàm cæteri reges consecrauerant, templum Dei purgasse & purificasse monstratur.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Dñi quod factum eſt ad Oſee, filium Beeri, in diebus Oziç, Ioathan, Achaz, Ezechiæ, regum Iuda, & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Iſraël. 2 ¶ Principium loquendi Dño in Oſee: & dixit Dñs ad Oſee: Vade, ſume tibi vxorẽ fornicationũ: & –fac' filios fornicationũ: quia fornicans fornicabitur terra à Dño. 3 ¶ Et abijt, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium. 4 ¶ Et dixit Dñs ad eum: Voca nomen eius Iezrahel: qm̄ adhuc modicum, & viſitabo ſanguinem Iezrahel ſuper domum Iehu, & quieſcere faciam regnum domus Iſraël. 5 ¶ Et in illa die conteram arcum Iſrael in valle Iezrahel. 6 ¶ Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius Abſque miſericordia: quia non addam vltra miſereri domui Iſraël, ſed obliuione obliuiſcar eorum. 7 ¶ Et domui Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Dño Deo ſuo: & non C ſaluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis & in equitibus. 8 ¶ Et ablactauit eã q̄ erat Abſq; miſericordia. Et concepit, & peperit filium. 9 ¶ Et dixit: Voca nomen eius, Non populus meus, quia vos nõ populus meus, 10 & ego non ero veſter. *¶ Et erit numerus filiorum Iſrael quaſi arena maris, q̄ ſine menſura eſt, & non numerabitur. ‖ Et erit: in loco vbi dicet̃ eis, Non populus meus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. 11 ¶ Et congregabũtur filij Iuda, & filii Iſrael pariter: & ponent ſibimet caput vnum, & aſcendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

–6.

*Deus

‖Rom.9.f. 36.

CAPVT II.

1 A DIcite fratribus veſtris, Populus meus: & ſorori veſtræ, Miſericordiam conſecuta. 2 ¶ Iudicate matrẽ veſtrã, iudicate: qm̄ ipſa non vxor mea, & ego non vir eius: auferat fornicationes ſuas à facie ſua, & adulteria ſua de medio huberũ ſuorum: 3 ¶ Ne fortè expoliem eã nudã, & ſtatuam eam ſecundum diem natiuitatis ſuæ: & ponam eã quaſi ſolitudinem, & ſtatuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam ſiti. 4 ¶ Et filiorum illius non miſerebor: quoniam filij 5 fornicationum ſunt: ¶ quia fornicata eſt mater eorum, cõfuſa eſt quę concepit eos. quia dixit: Vadam poſt amatores meos q̄ dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum & potum meũ. 6 ¶ Propter hoc ecce ego ſepiã viam tuam ſpinis, & ſepiã eam maceria, & ſemitas ſuas nõ inueniet. 7 ¶ Et ſequetur amatores ſuos, & nõ B apprehendet eos: & quęret eos, & nõ inueniet, & dicet: Vadam, & reuertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tũc magis quàm nunc. 8 ¶ Et hæc neſciuit quia ego dedi ei frumentum, & vinum, oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal. 9 ¶ Idcirco conuertar, & ſumam frumẽtũ meum in tpe ſuo, & vinũ meũ in tpe ſuo, & liberabo lanam meã & linũ meum, q̄ 10 operiebant ignominiã eius. ¶ Et nũc reuelabo ſtultitiã eius in oculis amatorum eius, 11 & vir non eruet eam de manu mea: ¶ & ceſſare faciam omne gaudium eius: ſolennitatem eius, neomeniam eius, ſabbathũ eius, 12 & omnia feſta tempora eius. ¶ Et corrumpã C vineam eius, & ficum eius, de quibus dixit. Mercedes hæ meæ ſunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in ſaltum, 13 & comedet eam beſtia agri. ¶ Et viſitabo ſuper eam dies Baalim, quibus accẽdebat incenſum, & ornabatur inaure ſua, & monili

suo, & ibat post amatores suos, & mei obli- 14 uiscebatur, dicit Dominus. ¶ Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducã eam in solitu 15 dinẽ: & loquar ad cor eius. ¶ Et dabo ei uinitores eius ex eodem loco, & Vallẽ Achor ad aperiendã spem: & canet ibi iuxta dies iuuẽtutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ 16 de terra Ægypti ¶ Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me Vir-meus & non uoca- 17 bit me vltra Baalim. ¶ Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vl- 18 tra noĩs eorũ. ¶ Et percutiã cũ eis fœdus in die illa cũ bestia agri, & cũ volucrẽ cœli, & D cũ reptili terrę, & arcũ & gladiũ, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciã fi 19 ducialiter. ¶ Et sponsabo te mihi in sempiternũ: & sponsabo te mihi in iustitia & iu dicio, & in misericordia & in miserationi 20 bus. ¶ Et sponsabo te mihi in fide: & scies 21 quia ego Dominus. ¶ Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus. exaudiam cœlos, & il- 22 li exaudient terram. ¶ Et terra exaudiet triticũ, & vinũ, & oleũ: & hæc exaudient Iez- 23 rahel. ¶ Et seminabo eam mihi in terram, & miserebor eius quæ fuit Absq; misericor 24 dia. ¶ Et dicam non populo meo, Populus meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu.

Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10.

CAPVT III.

1 A ET dixit Dñs ad me: Adhuc vade, * dilige mulierem dilectã amico, & adulteram: sicut diligit Dñs filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & 2 diligunt vinacia vuarum. ¶ Et fodi eã mihi quindecim argẽteis, & coro hordei, & dimi 3 dio coro hordei ¶ Et dixi ad eã: Dies multos expectabis me: nõ fornicaberis, & non eris B viro: sed & ego expectabo te. ¶ qa dies mul 4 tos sedebũt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine 5 ephod, & sine theraphim. ¶ & post hæc reuertentur filij Israel, & quęrent Dñm Deũ suũ, ‖ & Dauid regẽ suum: & pauebunt ad Dñm, & ad bonum eius nouissimo dierum.

**C*

‖ Ezec. 34. c. 23.

CAPVT IIII.

1 A AVdite verbum Dñi filii Israel, qa iudiciũ Dño cũ habitatoribus terræ: nõ est n. veritas, & nõ est misericordia, & non est 2 sciẽtia Dei ĩ terra. ¶ Maledictu & mendacium & homicidiũ & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis san 3 guinem tetigit. ¶ Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur oĩs qui habitat in ea, in bestia agri, & ĩ uolucre cœli: sed & pisces ma 4 ris cõgregabũtur. ¶ Veruntamẽ vnusquisque nõ iudicet: & nõ arguatur vir: populus enim tuus sicut hi qui cõtradicũt sacerdoti. 5 ¶ Et corrues hodie, & corruet ẽt ꝓpheta te- B cũ: nocte tacere feci matrẽ tuam. Conticuit 6 populus meus, eo ꝙ non habuerit sciẽtiã: quia tu sciẽtiã repulisti, repellã te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis 7 Dei tui, obliuiscar filiorũ tuorũ & ego. ¶ Secundum multitudinẽ eorum sic peccauerũt mihi: gloriã eorũ in ignominiã cõmuta 8 bo. ¶ Peccata populi mei comedẽt, & ad iniquitatem eorũ subleuabũt animas eorum. 9 ¶ Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eũ vias eius, & cogitationes eius 10 reddam ei. ‖ ¶ Et comedent & non saturabũ C tur: fornicati sunt, & non cessauerunt, quoniam Dominum dereliquerunt in non cu- 11 stodiẽdo. ¶ Fornicatio, & vinum, & ebrietas 12 auferunt cor. ¶ Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annũciauit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, 13 & fornicati sunt a Deo suo. ¶ Super capita montium sacrificabant, & super colles accẽdebant thymiama: subtus quercum & populum & terebinthũ, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filiæ vestræ, & 14 sponsæ vestræ adulteræ erunt. ¶ Non visita- D bo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cũ adulterauerint: qm̃ ipsi cũ meretricibus conuersabantur, & cum effeminatis sacrificabãt: & popu 15 lus non intelligẽs, vapulabit. ¶ Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-auen, neque iuraueritis, Viuit Do- 16 minus ¶ Quoniam sicut vacca lasciuiens declinauit Israel: nunc pascet eos Dñs, quasi 17 agnum in latitudine. ¶ Particeps idolorum 18 Ephraim, dimitte eum. ¶ Separatum est conuiuiũ eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores 19 eius. ¶ Ligauit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

‖ Leu. 26. d. 26. Mich. 6. b. 13. Agg. 1. b. 6.

CAPVT V.

1 A AVdite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: qa vobis iudicium est, quoniã laqueus facti estis speculationi, & * rete 2 expansum super Thabor. ¶ Et victimas declinastis in profundũ: & ego eruditor omniũ 3 eorum. ¶ Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus a me. quia nunc fornicatus 4 Ephraim, cotaminatus est Israel. ¶ Non da- B bunt cogitationes suas vt reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorũ, & Dominum non cognoue- 5 runt. ¶ Et respondebit arrogãtia Israel in facie eius: & Israel & Ephraim ruent in ini- 6 quitate sua, ruet etiam Iudas cum eis ¶ In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum. & non inuenient: 7 ablatus est ab eis. ¶ In Dominum præuaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc D deuorabit eos mensis cum partibus suis. 8 ¶ Clãgite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate ĩ Beth-auen, post tergũ tuũ Ben-ia- 9 min. ¶ Ephraim ĩ desolatione erit in die cor-

**sicut*

reptionis: in tribubus Israël ostendi fidem.
10 ¶ Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminũ: super eos effundã quasi aquã irã
11 meã. ¶ Calumniã patiens est Ephraim, fra-
12 ctus iudicio: qm̃ cœpit abire post sordes. ¶ Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo
13 domui Iuda. ¶ Et vidit Ephraim languorem suũ, & Iudas vinculũ suũ: & abijt Ephraim
D ad Assur, & misit ad regẽ vltorẽ: & ipse non poterit sanare vos, nec soluere poterit à vo-
14 bis vinculũ. ¶ Qm̃ ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiã & vadam: tollam, & nõ est qui eruat.
15 ¶ Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPVT VI.

1 A IN tribulatione sua manè consurgent ad me, Venite, & reuer-
2 tamur ad Dñm: ¶ quia ipse cepit & sanabit nos: percutiet,
3 & curabit nos. ¶ Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos,
B & viuemus in cõspectu eius. Sciemus, sequemurq; vt cognoscamus dñm: quasi dilu culũ præparatus est egressus eius, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus
4 terræ. ¶ Quod faciam tibi Ephraim? quid faciã tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertrãsiẽs.
5 ¶ Propter hoc dolaui in prophetis, * occidi
C eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi
6 lux egredientur. ¶ Quia misericordiã volui, & nõ sacrificiũ, ‖ & scientiã Dei plus quã ho
7 locausta. ¶ Ipsi autem sicut Adam trãsgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me.
8 ¶ Galaad ciuitas operantiũ idolum, & supplã
9 tata sanguine. ¶ Et quasi fauces virorum la-
D tronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus
10 operati sunt. ¶ In domo Israël vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: cõtamina
11 tus est Israël. ¶ Sed & Iuda pone messem tibi, cum conuertero captiuitatem populi mei.

1.Cor.15. a,3.4.4.

*&c.

‖1.Re.15 c.22. Mat.9.b. 13.12.a. 7. Eccl.4.d. 17.

CAPVT VII.

1 A CVm sanare vellem Israël, reuelata est iniquitas Ephraim & malitia Samariæ, quia operati sunt mẽdacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus fo
2 ris. ¶ Et ne forte dicant in cordibus suis omnem malitiam eorũ me recordatum: nunc circumdederunt eos adinuentiones suæ: co
3 rã facie mea factæ sunt. ¶ In malitia sua lætificauerũt regẽ: & in mendacijs suis princi-
4 pes. ¶ Oẽs adulterantes, quasi clybanus suc-
B census à coquente: quieuit paululũ ciuitas à cõmistione fermenti, donec fermentare-
5 tur totũ. ᵇ Dies ᶦ regis nostri, cœperunt principes furere à vino: extendit manum suam
6 cum illusoribus. ¶ Quia applicauerũt quasi clibanum cor suum, cũ insidiaretur eis: tota nocte dormiuit coquens eos, manè ipse

ᵇ Die 1.

7 succensus quasi ignis flammæ. ¶ Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos: omnes reges eorũ ceciderunt:
8 non est qui clamet in eis ad me. ¶ Ephraim in populis ipse commiscebatur. Ephraim factus est subcineritius panis, qui non reuer
9 satur. ¶ Comederunt alieni robur eius, & ip-
C se nesciuit: sed cani effusi sunt in eo, & ip-
10 se ignorauit. ¶ Et humiliabitur superbia Israël in facie eius: nec reuersi sunt ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt eum
11 in omnibus his. ¶ Et factus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor: Ægyptum inuocabant, ad Assyrios abierunt.
12 ¶ Et cùm profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem cœli detraham eos, cædam eos secundum auditionem
13 cœtus eorum. ¶ Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia præuaricati sunt in
D me: & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt
14 contra me mendacia. ¶ Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me. ¶ Et ego erudiui eos,
15 & confortaui brachia eorũ: & in me cogita
16 uerũt malitiã. ¶ Reuersi sunt, vt essent absq; iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorũ in terra Ægypti.

CAPVT VIII.

1 A IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum domini: pro eo quod trãsgressi sunt fœdus meum, & legem meam
2 præuaricati sunt. ¶ Meᵇ inuocabunt ᶦ Deus meus cognouimus te Israël.
3 ¶ Proiecit Israël bonum, inimicus persequetur eum. ¶ Ipsi regnauerunt, & non ex
4 me: principes extiterunt, & non cognoui: argentum suum, & aurum suum fecerunt
5 sibi idola, vt interirẽt: ¶ proiectus est vitulus
B tuus Samaria: iratus est furor meus in eos.
6 vsquequo non poterunt emundari? ¶ Quia ex Israël & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulum Samariæ. ¶ Quia ventum se-
7 minabunt, & turbinẽ metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinã: qd
8 & si fecerit, alieni comedẽt eã. ¶ Deuoratus est Israël: nunc factus est in nationibus
9 quasi vas immundũ. ¶ Quia ipsi ascenderũt
C ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim
10 munera dederũt amatoribꝰ. ¶ Sed & cũ mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere re-
11 gis & principum. ¶ Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt
12 ei aræ in delictum. ¶ Scribam ei multiplices leges meas, q̃ velut alienæ computatæ sunt.
13 ¶ Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & dominus non suscipiet eas:
D nunc recordabitur iniquitatis eorum, & vi

ᵇ inuocabunt.

sitabit peccata eorum, ipsi in Ægyptũ con-14 uertentur. ¶ Et oblitus est Israël factoris sui & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas: & mittam ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

1 A NOli lætari Israël, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas triti-2 ci. ¶ Area & torcular non pa-3 scet eos, & vinum mentietur eis. ¶ Non habitabũt in terra Dñi: reuersus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyrijs pollutum co-4 medit. ¶ Non libabunt Dño vinum, & non placebunt ei: & sacrificia eorum quasi panis lugentium, oẽs qui comedent eũ, cõtaminabuntur: quia panis eorum animæ ip-5 sorum, non intrabit in domũ Dñi. ¶ Quid facietis in die solenni, in die festiuitatis do-6 mini. ¶ Ecce enim profecti sunt à vastitate: B Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eo-7 rum. ¶ Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israël stultũ prophetam, insanum virũ spiritualem propter multitudinem iniquitatis tuæ, & ᵇ multitu-8 doᵇ amentiæ. ¶ Speculator Ephraim cũ Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super oẽs vias eius, insania in domo Dei eius.
9 ¶ Profundè peccauerunt, ‖ sicut in diebus Gabaa. recordabitur iniquitatis eorum, & 10 visitabit peccata eorum. ¶ Quasi vuas in de-C serto inueni Israël: quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum: ipsi autem intrauerunt ad Beel-phegor, & abalienati sunt in cõfusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.
11 ¶ Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum 12 à partu, & ab vtero, & à conceptu. ¶ Quod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciã in hominibus: sed & væ eis, cũ re-13 cessero ab eis. ¶ Ephraim (vt vidi) Tyrus erat D fundata in pulchritudine: & Ephraim edu-14 cet ad interfectorẽ filios suos. ¶ Da eis Dñe. Quid dabo eis? Da eis vuluam sine liberis, 15 & ubera arẽtia. ¶ Omnes nequitiæ eorum & Galgal, quia ibi exosos habui eos propter malitiam adinuentionum eorum de domo mea eijciam eos: non addã vt diligam eos, 16 omnes principes eorũ recedentes. ¶ Percussus est Ephraim, radix eorum exiccata est; fructum nequaquam facient. Quòd & si genuerint, interficiam amantissima vteri eorum. Abijciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPVT X.

1 A VItis frondosa Israël, fructus adæquatus est ei: secũdũ multitudinẽ fructus sui multiplicauit altaria, iuxta ubertatem ter-2 ræ suæ exuberauit simulachris. ¶ Diuisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras 3 eorum ¶ Quia nunc dicent, Non est rex nobis: non enim timemus dominum: & rex 4 quid faciet nobis? ¶ Loquimini verba visionis inutilis: & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos 5 agri. ¶ Vaccas Beth-auen coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus eius: & æditui eius super eum exultauerunt in gloria eius, quia migrauit ab eo.
6 ¶ Siquidem & ipse in Assur delatus est mu-B nus regi vltori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israël in voluntate sua.
7 ¶ Transire fecit Samaria regem suum quasi 8 spumam super faciem aquæ. ¶ ‖ Et disperdentur excelsa idoli peccatum Israël: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus, Operite nos, & collibus 9 Cadite super nos. ¶ Et diebus Gabaa pecca-C uit Israël, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquita-10 tis. ¶ Iuxta desiderium meũ corripiam eos. congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.
11 ¶ Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transiui super pulchritudinem colli eius: ascendam super Ephraim, arabit Iu-12 das, confringet sibi sulcos Iacob. ¶ ‖ Seminate vobisᵇ in iustitiaᵇ & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit 13 qui docebit vos iustitiam. ¶ Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij: quia confisus es ᵃin vijs 14 tuis,ᵃ in multitudine fortium tuorum. ¶ Cõsurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo eius ‖ qui ᵇ vindicauitᵇ Baal in die prælij, matre super filios allisa.
15 ¶ Sic fecit vobis Beth-el, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

1 A SIcut mane transit, pertransijt rex Israël. Quia puer Israël, & dilexi eum: & ‖ ex Ægypto 2 vocaui filium meum. ¶ Vocauerunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simula-3 chris sacrificabant. ¶ Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachijs meis: 4 & nescierunt quod curarẽ eos. ¶ In funiculis Adã traham eos, in vinculis charitatis: ero eis quasi exaltans iugũ super maxillas 5 eorum: & declinaui ad eũ vt vesceretur. ¶ Non B reuertetur in terram Ægypti, & Assur ip-6 se rex eius: quoniã noluerũt cõuerti ¶ Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet 7 electos eius, & comedet capita eorum. ¶ Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugũ autem imponetur eis simul quod non 8 auferetur. ¶ Quomodo dabo te Ephraim, ꝓtegam

Marginal notes:
ᵇ multitudinem.
‖ Iudi. 19. f. 25.
‖ 1. Re. 8. 4. Reg. 9.
‖ Isa. 2. d. 8.
Apo. 6. b. 16. 9. b. 6.
‖ Luc 23. f. 30.
Iud. 10. b 6. 10. f. 23.
‖ Iere. 4. a 3.
ᵇ in veritate iustitiæ 14.
ᵃ &
‖ Iud. 8. c. 11.
ᵇ iudicauit
Mat. 2. c. 15.

C tegam te Israël? quomodo dabo te sicut Adamã, ponam te vt Seboim? Conuersum est in me cor meũ, pariter conturbata est pœnitudo mea. 9 Nõ faciã furorem iræ meæ: non cõuertar vt disperdã Ephraim: quoniã Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. 10 Post Dñm ambulabunt, D quasi leo rugiet: quia ipse rugiet: 11 & formidabunt filij maris. Et auolabunt quasi auis ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus. 12 Circundedit me in ᵇ negatione ' Ephraim, & in dolo domus Israël: Iudas autem testis descendit cũ Deo & cum sanctis, ᵇ fidelis'.

Gen. 19.e 24. — *ᵇ negotiatione.* — *ᵇ fidelibus.*

CAPVT XII.

1 A Ephraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium & vastitatẽ multiplicat: & fœdus cum Assyrijs inijt, & oleum in Aegyptum ferebat. 2 Iudicium ergo domini cum Iuda, & visitatio super Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius reddet ei. 3 ‖ In vtero supplantauit fratrem suum: ‖ & in fortitudine 4 sua directus est cum angelo. Et inualuit ad angelum, & confortatus est: fleuit, & rogauit B eum: in Beth-el inuenit eum, & ibi locutus 5 est nobiscũ. Et dominus Deus exercituum, 6 dominus memoriale eius. Et tu ad * Deum tuum conuertêris: misericordiam & iudiciũ custodi, & spera in Deo tuo 7 semper. Chanaan in manu eius statera dolosa, 8 calumniam dilexit. Et dixit Ephraim, C Veruntamen diues effectus sum, inueni idôlum mihi: oẽs labores mei non inuenient 9 mihi iniquitatem quam peccaui. Et ego Dñs Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in die10bus festiuitatis. Et locutus super prophe D tas, & ego visionẽ multiplicaui, & in manu 11 prophetarũ assimilatus sum. Si in Galaad idôlũ, ᵇ tamen' frustra erant in Galgal bobus immolantes, nã & altaria eorum quasi aceruí super sulcos agri. 12 Fugit Iacob in regionem Syriæ, & seruiuit Israël in vxorem, & 13 in vxorem ᵇ seruiuit'. In propheta autem eduxit Dñs Israël de Ægypto: & in prophe14ta seruatus est. Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius restituet ei dominus suus.

Gen. 25.c 25. — *Gen. 32.f. 28.* — ** Dominũ* — *ᵇ ergo 8.* — *Ge. 28.a 5* — *ᵇ seruauit 7.* — *Exo. 14.c. 21.22.*

CAPVT XIII.

1 A Loquẽte Ephraim, horror inuasit Israël: & deliquit in Baal, 2 & mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argẽto suo quasi similitudinem idôlorum, factura artificum totum est, his ipsi dicunt, 3 Immolate homines vitulos adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut B ros matutinus præteriens, sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fuma4rio. ‖ Ego autem dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absq; me nescies, & 5 saluator nõ est præter me. Ego cognoui te 6 in deserto, in terra solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & ele7uauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via 8 Assyriorum. Occurram eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum, & consumam eos ibi quasi leo, be9stia agri scindet. Perditio tua Israël: tan10tummodo in me auxilium tuum. Vbi est C rex tuus? maximè nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis: & iudices tui, ‖ de qui11bus dixisti, Da mihi reges & principes. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam 12 in indignatione mea. Colligata est iniquitas Ephraim absconditum peccatum eius. 13 Dolores parturientis venient ei, ipse filius non sapiens, nunc enim non stabit in con14tritione filiorum. De manu mortis libe D rabo eos, de morte redimam eos: ‖ Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne, con15solatio abscondita est ab oculis meis. Quia ipse inter fratres diuidet: & ‖ adducet vrentem ventum dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Isa 43.b. 10. — *1. Re. 8.a. 5.* — *1. Cor. 15 g. 54.* — *Eze. 16.c. 12.*

CAPVT XIIII.

1 A Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit Deũ suum: in gladio pereant, paruuli eorum elidantur, & fœtæ 2 eius discindantur. ‖ Conuertere Israël ad dñm Deum tuum: quoniam cor3ruisti in iniquitate tua. Tollite vobiscum verba, & conuertimini ad Dñm, & dicite ei, Oẽm aufer iniquitatem, & accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum nostrorum. 4 Assur non saluabit nos, super equum non B ascendemus, nec dicemus vltrà, Dij nr̃i opera manuũ nostrarũ: quia eius qui in te est, 5 misereberis pupilli. Sanabo contritiones eorũ, diligã eos spõtaneè: quia auersus est 6 furor meus ab eis. Ero quasi ros ᵇ Israël, germinabit' sicut liliũ, & erumpet radix eius vt 7 Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua 8 gloria eius: & odor eius vt Libani. Conuer C tentur sedẽtes in vmbra eius: viuent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale eius 9 sicut vinum Libani. Ephraim quid mihi vltrà idôla? ego exaudiam, & dirigam eum D ego vt abietem virentem: ex me fructus tuus 10 inuentus est. Quis sapiẽs, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ domini, & iusti ambulabunt in eis: præuaricatores verò corruent in eis.

Ioel 2. c. 12. — *Zach. 1.a 4.* — *ᵇ & Israel germinabit 9.*

PROPHETIA IOEL.

PROLOGVS IN IOEL PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioel.

SANCTVS Ioel apud Hebræos, post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus cõfertur vaticiniũ, quæ vel Samaria, vel Israel sæpe memorantur: sic in hoc propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullã omnino Israel, id est decem tribuum, in hoc fieri mẽtionem. Tempora quoq; quibus prophetauit, eadem debemus accipere, quæ in Osee legimus: in diebus Oziæ, Ioathan, & Achaz, & Ezechiæ regũ Iuda: & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israel. Porrò factum esse sermonem Domini, ad meritum eius refertur cui sit, non ad conditionem illius cui fieri dicitur, vt alibi legimus: Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in scripturis sanctis, non est ille qui ad aures sonat, sed qui in corde percipitur: iuxta illud quod dominus loquitur in euangelio: Qui habet aures audiendi, audiat. Quod aũt dicitur Hebraicè, HAAZINV: Græcè, Enotisaste: Latinè sonat, Auribus percipite propriè non aure, sed corde percipitur. Qui senes sunt & cœlestes, audiunt spiritualiter: qui aũt habitant in terra, appellanturq; terreni, auribus percipiũt. Vbicunq; aũt hæc duo verba iuncta ponuntur: non ad simplicem tantùm verborum sonũ, sed ad reconditam quoque dictorum intelligentiam pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas, Ada, & Sella: Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite sermones meos: quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenem in liuorem meum. Et Isaias: Audite cæli, & auribus percipe terra.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini, quod factum est ad Ioël, filium Phathuel. 2 ¶ Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factũ est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum? 3 ¶ Super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorum generationi alteræ. 4 ¶ Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. 5 ¶ Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine: quoniã 6 perijt ab ore vestro. ¶ Gens enim ascendit

super terram meã fortis & innumerabilis: dentes eius vt dẽtes leonis, & molares eius 7 vt catuli leonis. ❡ Posuit vineã meam in de- B sertum, & ficum meã decorticauit: nudans spoliauit eã & proiecit, albi facti sunt rami 8 eius. ❡ Plange quasi virgo accincta sacco su- 9 per virum pubertatis suæ: ❡ Perijt sacrificiũ & libatio de domo Dñi: luxerunt sacerdo- 10 tes ministri Dñi. ❡ Depopulata est regio, lu xit humus: quoniã deuastatũ est triticũ, con- 11 fusum est vinum, elanguit oleũ. ❡ Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumento, vino, & hordeo: quia periit mes- 12 sis agri. ❡ Vinea confusa est, & ficus elãguit: malogranatũ, & palma, & malũ & omnia li- C gna agri aruerunt: quia confusum est gau- 13 diũ à filiis hoium. ❡ Accingite vos, & plãgi- te sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingre- dimini, cubate in sacco ministri Dei mei: qm interijt de domo Dei vestri sacrificium 14 & libatio ❡ ‖ Sanctificate ieiuniũ, vocate cœ- D tum cõgregate senes, omnes habitatores ter ræ I domum * Dei vestri: & clamate ad Dñm. 15 ❡ A, a, a, diei: quia propè est dies Dñi, & qua- 16 si vastitas à potente veniet. ❡ Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de 17 domo Dei nostri & lętitia & exultatio? ❡ Cõ- putruerunt iumenta in stercore suo, demo- lita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: 18 quoniam confusum est triticum. ❡ Quid in- gemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia nõ est pascua eis: sed & greges pecorũ 19 disperierunt: ❡ Ad te Domine clamabo: qa ignis comedit speciosa deserti, & flãma suc- 20 cendit omnia ligna regionis. ❡ Sed & bestiæ agri quasi area sitiens imbrem, suspexerũt ad te: quoniam exiccati sunt fontes aqua rum, & ignis deuorauit speciosa deserti.

‖ Inf. 2. d. 15. * Domini 1.

CAPVT II.

1 A CAnite tuba in Sion, vlulate in mõte sancto meo, conturbẽtur oẽs habitatores terræ: Quia venit dies Dñi, quia prope est 2 ❡ dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum sup montes populus multus & fortis: similis ei nõ fuit a principio, & post eum non erit vsq; in annos generationis & gene 3 rationis. ❡ Ante faciẽ eius ignis vorãs, & post eã exurẽs flamma: quasi hortus voluptatis terra corã eo: & post eum solitudo deserti 4 neq; est qui effugiat eum. ❡ Quasi aspectus equorũ, aspectus eorum: & quasi equites sic 5 current. ❡ Sicut sonitus quadrigarũ sup capita mõtiũ exilient, sicut sonitus flãmæ ignis deuorantis stipulã, velut populus fortis p̃- 6 paratus ad prælium. ❡ A facie eius cruciabunt 7 populi: oẽs vultus redigentur in ollã ❡ Si- B cut fortes current: quasi viri bellatores a scẽdent murũ: viri in viis suis gradientur, & 8 non declinabunt à semitis suis. ❡ Vnusquisque fratrẽ suũ nõ coarctabit, singuli in cal- le suo ambulabunt: sed & per fenestras ca- 9 dent & nõ demolientur. ❡ Vrbẽ ingredient: in muro current, domos conscendent, p fe- 10 nestras intrabunt quasi fur. ❡ A facie eius C contremuit terra, moti sunt cęli: ‖ sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt 11 splendorem suũ. ❡ Et Dñs dedit vocẽ suã ante faciẽ exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia, & facientia verbũ eius: ‖ magnus enim dies Dñi, & terribi- 12 lis valde. & quis sustinebit eum? Nũc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & plã- 13 ctu. ❡ Et scindite corda vestra, & nõ vestimẽta vestra, & conuertimini ad Dñm Deum vestrum: ‖ quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis 14 super malitia. ❡ ‖ Quis scit si conuertatur & ignoscat *, & relinquat post se benedictionẽ sacrificiũ & libamen Domino Deo ᵇ no- 15 stro ᵇ? ❡ ‖ Canite tuba in Sion, sanctificate ie- 16 iunium, vocate cętum. ❡ Congregate popu- D lum, sanctificate ecclesiã, coadunate senes, cõgregate paruulos, & sugẽtes hubera: egrediat sponsus de cubili suo, & sponsã de tha- 17 lamo suo. ❡ Inter vestibulum & altare plorabũt sacerdotes ministri Dñi, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatẽ tuam in opprobriũ, vt dominentur eis nationes. quare dicunt in populis, 18 Vbi est Deus eorum? ❡ Zelatus est Dñs terrã 19 suam, & pepercit populo suo. ❡ Et respõdit E Dñs, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini ᶜ eis ᶜ: & non dabo vos vltra 20 opprobrium in Gentibus. ❡ Et eum qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis: & expellam eum in terram inuiam & desertam, faciem eius contra mare orientale, & extremum eius ad mare nouissimum: & ascendet fętor eius, & ascẽdet putredo eius, quia sup 21 be egit. ❡ Noli timere terra, exulta, & lætare: quoniam magnificauit Dominus vt fa- 22 ceret. ❡ Nolite timere animalia regionis: qa germinauerunt speciosa deserti, quia lignũ attulit fructum suũ, ficus & vinea dederũt 23 virtutem suam ❡ Et filii Sion exultate, & læ F tamini in Domino Deo vestro: qa dedit vobis doctorẽ iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum sicut 24 in principio. ❡ Et implebuntur areæ frumen- 25 to, & redũdabũt torcularia vino & oleo. ❡ Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo 26 mea magna quam misi in vos. ❡ Et comedetis vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen Dñi Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & nõ cõfundetur populus 27 meus in sempiternũ. ❡ Et scietis quia in me G dio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confunde- 28 tur populus meus in ęternũ ❡ Erit post hęc

‖ Isa. 13. b. 10. Ezech. 32 b. 7. Infra 3. c. 15. Matt. 24. c. 29. Matt. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25. Isa. 13. a. 6. b. 9. ‖ Iere. 30. b. 7. Amos 5. c. 20. Soph. 1. d. 15. ‖ Psal. 85. a. 5. Ion. 3. d. 9 * Deus. ᵇ vestro 4. ‖ Sup. 1. c. 14. ᶜ eo 12.

‖ effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem : & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ : ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, 29 & iuuenes veſtri viſiones videbunt. ¶ Sed & ſuper ſeruos meos & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum. 30 ¶ Et dabo prodigia in cęlo, & in terra, ſanguinem, 31 & ignem & vaporem fumi. ¶ Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem : 32 antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. ¶ Et erit: ‖ omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit : quia in monte Sion, & in Ieruſalē erit ſaluatio, ſicut dixit Dominus, & in reſiduis quos Dominus vocauerit.

‖ *Iſai. 44. a. 3. Act. 2. c. 17.* ‖ *Sup. 2. b. 10. Infra 3. c. 15.* ‖ *Mat. 24. c. 29. Luc. 21. c. 25. Rom. 10. c. 13.*

CAPVT III.

1 A QVIA ecce in diebus illis, & in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda & Ieruſalem: 2 ¶ Congregabo oēs Gētes, & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus, & terram meā 3 diuiſerunt. ¶ Et ſuper populum meum miſerunt ſortem, & poſuerunt puerum in proſtibulum, & puellam vendiderunt pro vino vt biberent. 4 ¶ Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sidō, & omnis terminus Paleſthinorum? nunquid vltionem vos reddetis mihi? & ſi vlciſcimini vos contra me, citò velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum. 5 ¶ Argentum enim meū, B & aurum tuliſtis: & deſiderabilia mea & 6 pulcherrima intuliſtis in delubra veſtra. ¶ Et filios Iuda, & filios Ieruſalem vendidiſtis filiis Græcorum vt longè faceretis eos de finibus ſuis. 7 ¶ Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo vendidiſtis eos, & conuertam retributionem veſtram in caput veſtrum. 8 ¶ Et vendam filios veſtros & filias veſtras in manibus filiorum Iuda, & vænundabunt eos Sabæis, genti longinquæ, quia Dñs locutus eſt. 9 ¶ Clamate hoc in Gentibus, ſanctificate bellum, ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcendant omnes viri bellatores. 10 ¶ Concidite aratra vr̄a in gladios, & ligones veſtros in lāceas. Infirmus dicat, Quia fortis ego ſum. 11 ¶ Erumpite & venite gentes de circuitu, & C congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robuſtos tuos. 12 ¶ Conſurgant & aſcendant Gentes in vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. 13 ‖ Mittite falces, quoniam maturauit meſſis: venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata eſt malitia eorum. 14 ¶ Populi, populi in valle conciſionis: quia iuxta eſt dies Domini in valle conciſionis: 15 ¶ Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellę retraxerūt ſplendorē ſuū. 16 ¶ ‖ Et Dñs de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuam, & mouebuntur cœli & terra, & Dominus ſpes populi ſui, & fortitudo filiorum Iſraël. 17 ¶ Et ſcietis, quia ego D Dominus Deus veſter habitans in Sion in monte ſancto meo: & erit Ieruſalem ſancta, & alieni non tranſibunt per eam amplius. 18 ¶ ‖ Et erit in die illa, ſtillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem ſpinarum. 19 ¶ Ægyptus in deſolationem erit, & Idumæa in deſertum perditionis, pro eo quòd iniquè egerint in filios Iuda, & effuderint ſanguinem innocentem in 20 terra ſua. ¶ Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ieruſalem in generationem, & generationem: 21 ¶ Et mūdabo ſanguinem eorum, quæ non mundaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

‖ *Apoc. 14. d. 15.* ‖ *Sup. 2. b. 10. & 31.* ‖ *Iere. 25. f. 30. Amos 1. a. 2.* ‖ *Amos 9. d. 13.*

Prophetiæ Ioel Finis.

PROPHETIA AMOS.

PRAEFATIO IN AMOS PROPHETIAM.

OZIAS rex cùm Dei religioni sollicitò æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra præceptum legis Moysi arrepto thuribulo (vt in historia libri secundi Paralipomenon ostenditur) sacerdotale officium præsumere conatus est. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum constat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, & temporibus Ieroboam, filij Ioas, regis Israel: in eas gentes quæ lectione comprehensæ sunt, iram Dei ob eas caussas quas memorauit, affuturam denunciat. Et quia idem propheta in sequentibus, ait: Super tribus impietatibus, & super quatuor non conuertam eum, tertiò peccatorum indulgentiam Deum dare posse significat: quem quartò eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam nec indulgentiam daturum annunciat. Nam per ignis similitudinem quem in prædictas gentes immittendum prædixit: grauem atque irreuocabilem Dei iram ad euersionem earundem ciuitatum processuram voluit demonstrare.

ALIA PRAEFATIO.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

HIC Amos propheta & pastor, qui sequitur Ioelem, & est tertius duodecim prophetarum, nō fuit pater Isaiæ prophetæ: quanquam & ille propheta extiterit. Nam alijs literis ille, alijs iste apud Hebræos scribitur: quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille Fortis vel Robustus, hic verò populus auulsus interpretatur, quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriam à cultu Dei & à regno Dauid erant auulsæ. Fuit autē cognatio eius ex oppido Thecue, quod sex miliaribus distat à Beth-leem: curam gerens pecorum in latitudine camporum qui sunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenosa nihil omnino frugū gignitur, sed huberrimis pascuis abundant, & ideo cuncta sunt plena pastoribus, & sterilitas terræ compensatur pecorū multitudine. Ex hoc numero pastorum fuit Amos, imperitus sermone, sed non scientia. Prophetauit autem eisdem temporibus quibus Ioel, Nahum, Ioas, Osee, Isaias. Sed aliquantulum exorsus est prophetare antequàm Isaias: Maximè autem contra decem tribus locutus est: pauca de duabus interserens. Hunc ablatum de numero pastorum, misit dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Post hæc semiuiuus in terram suam euectus, post aliquot dies dolore vulneris expirauit, sepulturque est cum patribus suis.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBA Amos, qui fuit in ᵃ pastoralibus ¹ Thecue: quæ vidit super Israel in diebus Oziæ, regis Iuda, & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israël, ‖ ante duos annos 2 terræ motus. ¶ Et dixit: ‡ Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam; & luxerunt speciosa pastorum, & exiccatus 3 est vertex Carmeli. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: eò quòd tri- 4 turauerint in plaustris ferreis Galaad. ¶ Et mittam ignem in domum Azael, & deuo- 5 rabit domos Ben-adad. ¶ Et conteram ve- B ctem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus 6 Syriæ Cyrenen, dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor nō conuertam ᵇ eum¹: eo quod transtulerint captiuitatem perfe- 7 ctam, vt concluderent eam in Idumæa ¶ Et mittam ignem in murum Gazæ, & deuora- 8 bit ædes eius ¶ Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & conuertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, 9 dicit dominus Deus ¶ Hæc dicit dominus: C Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam ᵇ eum¹: eò quòd concluserint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum 10 ¶ Et mittam ignem in murum Tyri, & deuo- 11 rabit ædes eius ¶ Hæc dicit dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit mi- D sericordiam eius, & tenuerit vltrà furorem suum, & indignationem suam seruauerit 12 vsque in finem. ¶ Mittam ignem in The- 13 man, & deuorabit ædes Bosræ. ¶ Hæc dicit dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd dissecuerit prægnantes Ga- 14 laad ad dilatandum terminum suum. ¶ Et succendam ignem in muros Rabba: & deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, & 15 in turbine in die cōmotionis. ¶ Et ibi Melchom in captiuitatem ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

ᵃ pastoribus 4.
‖ Zach. 14 b. 5.
‡ Iere. 25. f 30. Ioel. 13. c. 16.
ᵇ eam 3.
ᵇ eam 1.

CAPVT II.

1 A HÆc dicit dn̄s: Super tribus sceleribꝰ Moab, & super quatuor non conuertam eum: eo ꝙ incēderit ossa regis Idumeæ vsque 2 ad cinerem. ¶ Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & mo- 3 rietur in sonitu Moab, in clāgore tubæ: ¶ & disperdam iudicem in medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit 4 dominus. ¶ Hæc dicit dominus: Super tribus B sceleribus Iuda, & super quatuor non conuertam eum: eo quod abiecerit legem domini, & mandata eius nō custodierit. deceperūt enim eos idola sua, post quæ abierant 5 patres eorū. ¶ Et mittam ignem in Iudeam, 6 & deuorabit ædes Ierusalem. ¶ Hæc dicit dominus: Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non conuertam eum: pro eo ꝙ vendiderit pro argēto iustum, & pauperem 7 pro calceamētis ¶ Qui conterunt super puluerem terræ capita pauperū, & viam humilium declinant: & filius ac pater eius ierūt ad

puellam,

puellam, vt violarent nomen sanctũ meum 8 ℣ Et super vestimentis pignoratis accubuerũt iuxta oẽ altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui 9 ℣‖Ego aũt exterminaui Amorrhæum a facie eorũ: cuius altitudo cedrorum, altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & cõtriui fructũ eius desuper, & radices eius subter. 10 ℣‖Ego sum qui ascendere vos feci de terra Aegypti: &‖duxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis terrã Amorrhæi. 11 ℣ Et suscitaui de filijs vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris Nazaræos. nunquid non ita est filij Israël, dicit dñs? 12 ℣ Et propinabatis Nazaræis vinum: & prophetis mandabatis, dicentes, 13 Ne prophetetis. ℣Ecce ego stridebo[b] subter[1] vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno. 14 ℣Et peribit fuga a veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: 15 ℣ & tenens arcũ non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: 16 ℣ & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit dominus.

‖ Nu. 21. c. 24. Deu. 2. c. 24. f. 31.
‖ Exo. 14. c. 22. Deut. 8. a. 2.
[b] super 16

CAPVT III.

1 AVdite verbum quod locutus est dñs super vos, filij Israël: super omnem cognationẽ quam eduxi de terra Aegypti, dicens: 2 ℣ Tãtummodo vos cognoui ex oibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos oẽs iniquitates vestras. 3 ℣Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi cõuenerit eis? 4 ℣ Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? 5 ℣ Nunquid cadet auis in laqueum terræ absq; aucupe? nunquid auferet laqueus de terra, antequam quid ceperit? 6 ℣Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? si erit malum in ciuitate, quod dñs non fecerit? 7 ℣Quia nõ faciet dñs Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas. 8 ℣ Leo rugiet, quis non timebit? dñs Deus locutus est, quis nõ prophetabit? 9 ℣Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti, & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. 10 ℣Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus: thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis. 11 ℣Propterea hæc dicit dominus Deus: Tribulabitur & circuietur terra: & detrahet ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ 12 ℣Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israël qui habitant in Samaria, in plaga lectuli, &[b] in Damasci grabato.[1] 13 ℣Audite, & contestamini in domo Iacob, dicit dominus Deus exercituum: 14 ℣ Quia in die cùm visitare cœpero præuaricationes Israel, super eum visitabo & super altaria Beth-el: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. 15 ℣ Et percutiam domum hyemalem cum domo æstiua: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit dominus.

[b] in Damasco grabati 9.

CAPVT IIII.

1 AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniã facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dñis vestris: Afferte, & bibemus. 2 ℣ Iurauit dñs Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus. 3 ℣Et per aperturas exibitis altera cõtra alteram, & proijciemini in Armon, dicit dñs 4 ℣ Venite ad Beth-el, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & offerte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras 5 ℣ Et sacrificate de fermentato laudẽ: & vocate volũtarias oblationes, & annunciate: sic enim voluistis filij Israël, dicit dñs Deus. 6 ℣ Vnde & ego dedi vobis stuporem dẽtium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & nõ estis reuersi ad me, dicit dominus 7 ℣ Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres mẽses superessent vsque ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna cõpluta est, & pars super quam non plui, aruit 8 ℣ Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberẽt aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit dominus 9 ℣ Percussi vos in vento vrẽte & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum, olíueta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit dñs. 10 ℣ Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem equorum vestrorum: & ascẽdere feci putredinem castrorũ vestrorum in nares vestras: 11 & non redistis ad me, dicit dominus ℣ Subuerti vos, ‖ sicut subuertit Deus Sodomã & Gomorrhã, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit dominus. 12 ℣Quapropter hæc faciam tibi Israël: postquam autem hæc fecero tibi, præparare 13 in occursum Dei tui in Israël. ℣ Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuciãs homini eloquium suũ, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dñs Deus exercituum nomen eius.

Agg. 2. c. 18.
‖ Gen. 49. c. 24.

CAPVT V.

1 AVdite verbum istud quod ego leuo super vos planctum: Domus Israël cecidit, 2 & non adijciet vt resurgat. ℣ Virgo Israël proiecta est in terram suam, nõ est qui 3 suscitet eam. ℣ Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbs de qua egrediebanť mille, relinquentur

quentur in centū: & de qua egrediebantur centū, relinquentur in ea decē in domo Israël. 4 ℣ Quia hæc dicit Dn̄s Deus domui Israël: 5 Quærite me, & viuetis. ℣ Et nolite quærere Beth-el, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiua ducetur, & Beth-el erit inutilis 6 ℣ Quærite Dn̄m, & viuite: ne fortè cōburat B vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & nō 7 erit qui extinguat Beth-el. ℣ Qui conuertitis in absyntiū iudicium, & iustitiam in ter 8 ra relinquitis. ℣ Facientē Arcturū, & Orionē, & conuertentē in manè tenebras, & diē in noctē mutantē: ‖ qui vocat aquas maris, C & effundit eas super faciē terræ: Dn̄s nomē 9 eius. ℣ Qui subridet vastitatem super robustū, & depopulationē super potētem affert. 10 ℣ Odio habuerūt corripientē in porta: & lo 11 quentē perfectè abominati sunt. ℣ Idcirco, ꝓ eo ꝙ diripiebatis pauperē, & pauperē, & electā tollebatis ab eo: ‖ domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bi-12 betis vineū earū. ℣ Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimē-13 tes in porta. ℣ Ideo prudens in t̄pe illo tace-14 bit, quia t̄ps malū est ℣ Quærite bonum, & D nō malū, vt viuatis: & erit Dominus Deus 15 exercituum vobiscum sicut dixist. ℣ ‖ Odite malum & diligite bonum & constituite in porta iudicium: si fortè misereatur dominus Deus exercituum reliquijs Ioseph. 16 ℣ Propterea hæc dicit dominus Deus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus: & in cunctis q̄ foris sunt, dicetur Væ, E væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad 17 planctū eos qui [a]sciunt plangere. ℣ Et in omnibus [b]vineis[c] erit planctus: quia pertransibo 18 in medio tui, dicit Dn̄s. ℣ ‖ Væ desiderātibus diem dn̄i: ad quid eā vobis? dies dn̄i ista, te-19 nebræ, & non lux. ℣ Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus: & ingrediatur domū & innitatur manu sua super 20 parietem, & mordeat eum coluber.[c] ℣ Nun-F quid non tenebræ dies domini, & non lux: 21 & caligo, & non splendor in ea? ℣ ‖ Odi, & proieci festiuitates vestras, & non capiam 22 odorem cœtuum vestrorum. ℣ Quòd si obtuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra, nō suscipiam, & in vota pinguium ve 23 strorum non respiciā. ℣ Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ 24 non audiam. ℣ Et reuelabitur quasi aqua iu 25 dicium, & iustitia quasi torrens fortis. ℣ Nūquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israël? 26 ℣ Et portastis tabernaculum Moloch * vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sydus 27 Dei vestri, quæ fecistis vobis. ℣ Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus. Deus exercituum nomen eius.

‖ Inf. 9. b. 6.
‖ Soph. 1. c 13.
‖ Rom. 12. b. 8. Ps. 96. d. 10. 33. c. 15. 36. c. 27.
[b] viijs 16.
‖ Isa. 14. 4. 6. b. 9. Iere. 30. b. 7. Ioel 1. c. 11. Soph. 1. d. 15.
‖ Isa. 1. c. 11. d. 24. Iere 6. c. 26. Malac. 2. c. 12.
Act. 7. c. 12.
* Deo.

CAPVT VI.

1 A Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. optimares capita populorum, ingredientes pompaticè do-2 mū Israël. ℣ Transite in Chalāne, & videte, & ite inde Emath magnam: & descendite in Geth Palesthinorū, & ad optima quæq; regna horū: si latior terminus 3 eorū termino vestro est? ℣ Qui separati estis in diē malū, & appropinquatis solio iniqui 4 tatis, ℣ Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnū de grege, & vitulos de medio armenti. 5 ℣ Qui canitis ad vocē psalterij: sicut Dauid B putauerunt se habere vasa cantici. ℣ Biben-6 tes vinū in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritio-7 ne Ioseph. ℣ Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantiū: & auferetur fa-8 ctio lasciuientium. ℣ Iurauit Dn̄s Deus in a-D nima sua, dicit Dn̄s Deus exercituum: Detestor ego superbiā Iacob, & domos eius odi, & tradā ciuitatem cum habitatoribus suis. 9 ℣ Quòd si reliqui fuerint decē viri in domo 10 vna: & ipsi morietur. ℣ Et tollet eum propinquus suus, & cōburet eum, vt efferat ossa de domo: & dicet ei qui in penetralibus dom' est. Nunquid adhuc est penes te? Et rūdebit, Finis est. Et dicet ei, Tace, & non recorderis 11 nomini Dn̄i. ℣ Quia ecce dominus mandauit, & percutiet domum maiorem ruinis, 12 & domū minorē scissionibus. ℣ Nūquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, qm̄ conuertistis in amaritudinē iudiciū, & fructū iustitiæ in absynthium? 13 ℣ Qui lætamini in nihili: qui dicitis, Nun-D qd non in fortitudine nostra assumpsimus 14 nobis cornua? ℣ Ecce enim suscitabo super vos domus Israël, dicit dominus Deus exercituū, gentem, & conterent vos ab introitu Emath vsq; ad torrentem deserti.

‖ Luc. 6. d. 24.
Iere. 51 b 14.

CAPVT VII.

1 A Hæc ostendit mihi dn̄s Deus: & ecce fictor locustæ in principio, germinātiū serotini imbris, & ecce serotinus post [a] ton-2 sorem gregis.[c] ℣ Et factū est, cū consummasset comedere herbā terræ, dixi: dn̄e Deus, propitius esto obsecro, quis suscitabit Ia-3 cob, quia paruulus est? ℣ Misertus est dn̄s su-4 per hoc. Nō erit, dicit dn̄s. ℣ Hæc ostendit mihi dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignē dn̄s Deus, & deuorauit abys-5 sum multam, & comedit simul partem. ℣ Et B dixi: domine Deus, quiesce obsecro: quis 6 suscitabit Iacob, quia paruulus est? ℣ Misertus est dominus super hoc: Sed & istud nō 7 erit, dicit dominus Deus. ℣ Hæc ostendit mihi dominus[c] * . & ecce dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla 8 cæmentarij. ℣ Et dixit dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarij.

[a] tonsionē gregis 2.
-4.
* Deus.

mentarij ¶Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israël:
9 non adijciam vltra superinducere eum. ¶Et demolientur excelsa idoli & sanctificatio-
D nes Israël desolabuntur. & consurgam su-
10 per domum Ieroboam in gladio. ¶ Et misit Amasias sacerdos Beth-el ad Ieroboam regē Israel, dicens. Rebellauit contra te Amos in medio domus Israël: non poterit terra su
11 stinere vniuersos sermones eius. ¶ Hæc.n. dicit Amos, in gladio morietur Ieroboam, & Israël captiuus migrabit de terra sua.
12 ¶Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi pa
13 nem, & prophetabis ibi. ¶Et in Beth-el non adijcies vltra vt prophetes: quia sanctifica-
14 tio regis est, & domus regni est ¶Respondit-
D que Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros.
15 ¶ Et tulit me dominus cùm sequerer gregē, & dixit Dominus ad me: Vade, prophe-
16 ta ad populum meum Israël. ¶ Et nunc audi verbum domini. ¶Tu dicis, Non prophetabis super Israël, & non stillabis super do-
17 mum idoli. ¶ Propter hoc hæc dicit dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israël captiuus migrabit de terra sua.

CAPVT VIII.

1 A HÆc ostendit mihi dn̄s Deus: & ecce vncinus pomorū. ¶ Et di-
2 xit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Vncinum pomorum ¶Et dixit dn̄s ad me, venit finis super populum meū Israël: non adijciam vl-
3 tra vt pertranseam eum. ¶Et stridebunt cardines tēpli in die illa, dicit dominus Deus: multi morientur: in omni loco proijcietur
4 silentiū. ¶Audite hoc qui conteritis paupe-
5 rē & deficere facitis egenos terræ, ¶dicētes
B Quādo transibit [a]messis[a], & vænundabimus merces: & sabbathū, & aperiemus frumentū: vt imminuamus mēsuram, & augeamus
6 siclum, & supponamus stateras dolosas, ¶Vt possideamus in argēto egenos & pauperes, pro calceamentis, & quisquileas frumenti
7 vendamus? ¶ Iurauit dominus in [b] superbia[b] Iacob: Si oblitus fuero vsq; ad finem omnia
8 opera eorū ¶Nūqd super isto nō cōmouebitur terra & lugebit oīs habitator eius: & ascendet quasi fluuius vniuersus & eijcietur, &
9 defluet quasi riuus Ægypti? ¶ Et erit ī die il
C la, dicit dn̄s* occidet sol meridie, & tenebre
10 scere faciā terrā in die luminis. ¶Et conuertā festiuitates vestras in luctū, & oīa cātica vestra in planctū: & inducā super omne dorsum vestrū saccū, & super oē caput caluitiū, & ponā eam quasi luctū vnigeniti, & nouissi
11 ma eius quasi diē amarū. ¶Ecce, dies veniūt, dicit dn̄s: & emittā famē in terrā: non famē panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi verbū
12 Dn̄i. ¶Et cōmouebuntur à mari vsq; ad ma-
D re, & ab Aquilone vsq; ad Orientē: circui-
13 būt qrentes verbū dn̄i, & nō inuenient. ¶In die illa deficient virgines pulchre, & adole-
14 scētes in siti. ¶Qui iurāt in delicto Samariæ, & dicunt: Viuit Deus tuus Dan: & viuit via Ber-sabee, & cadent & non resurgent vltrà.

CAPVT IX.

1 A VIdi Dn̄m stantē super altare, & dixit: Percute cardinē, & commoueantur superliminaria: auaritia enim in capite omniū, & nouissimū eorū in gladio interficiā: non erit fuga [a]eis, fugent[a], & non saluabitur
2 ex eis qui fugerit. ¶‖Si descenderint vsq; ad infernū, inde manus mea educet eos: & si ascenderint vsq; in cęlū, inde detrahā eos:
3 ¶Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferā eos: & si celauerint se ab oculis in profundo maris, ibi manda-
4 bo serpenti, & mordebit eos: & si abierint captiuitatem coram inimicis suis, ibi mādabo gladio, & occidet eos: & ponam oculos
5 meos super eos in malū, & nō in bonū, ¶Et
B dn̄s Deus in exercituū, qui tāgit terrā, & tabescet: & lugebūt oēs habitātes ī ea: & ascēdet sicut riuus oīs, & defluet sicut fluuius
6 Ægypti. ¶Qui ædificat in cęlo ascensionē suā & fasciculum suum super terrā fundauit: ‖q vocat aquas maris, & effundit eas super
7 faciē, terræ, Dn̄s nomen eius. ¶Nunquid nō vt filij Æthiopum vos estis mihi filij Is-raël, ait dominus? nunquid nō Israël ascendere feci de terra Ægypti: & Palæsthinos de Cap
8 padocia, & Syros de Cyrene? ¶ Ecce oculi
C dn̄i Dei super regnū peccans, & conterā illud a facie terræ: veruntamē conterēs non
9 cōterā domū Iacob, dicit dn̄s. ¶ Ecce enim mandabo ego, & cōcutiā in omnibus gentibus domū Israël, sicut cōcutitur in cribro:
10 & non cadet lapillus super terram. ¶ In gladio morietur oēs peccatores populi mei: q dicunt, Non appropinquabit, & nō veniet
11 super nos malum. ¶In die illa‖suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorū eius, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo eū sicut
12 in diebus antiquis. ¶Vt possideant reliquias Idumeæ, & oēs nationes, eo q̄ inuocatum sit nomen meū super eos, dicit dn̄s faciens
13 hæc. ¶Ecce, dies veniunt, dicit dominus, &
D comprehendet arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen: & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erūt.
14 ¶‖ Et conuertam captiuitatē populi mei Israël & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabitabunt: & plantabūt vinea, & bibent vinū earum: & faciēt hortos, & comedet fru
15 ctus eorū. ¶Et plātabo eos super humū suā: & non euellā eos vltrà de terra sua, quam dedi eis, dicit dominus Deus tuus.

Margin notes (left): [a] mensis I · [b] superbiā. · * Deus I. · ‖Iere. 15. b. 9. Tob. 2. b. 6. Ma. I. c. 41.

Margin notes (right): [a] eis quisfugient 3. · ‖Ps. 138. b. 8. · ‖Iere. 44. c. 11. · ‖Su. 5. c. 8 · ‖Act. 15. c. 16. · ‖Ioel. 3. d. 18.

PRO-

PROPHETIA ABDIAE.

PROLOGVS IN ABDIAE PROPHETIAM.

IACOB Patriarcha habuit fratrem Esau qui ob coctionē rufam, propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus est, quod Latine Rufus dicitur. Is memoratum fratrem suum, qui Israel nomen accepit, graui odio commotus, interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum Israel id est filios patriarchæ Iacob, prædicti Esau odium imitati, persequuti sunt, Esau & Edom appellati sunt. Et quia populus Israel de captiuitate Chaldæorum per Cyrum Regē Persarum nutu Dei reuocatus in Ierusalem ab alio regno grauiter afflictus atque oppressus est: ideo hoc regnū quod more Esau, prædictum populum persequutum est, per denunciationem Abdiæ prophetæ increpatur, quod non Dei indignatione, sed sua virtute populū superatum gloriabatur: de quo regno olim per Dauid in psalmo centesimo trigesimosexto dictum est: Memorare Domine filiorum Edom in die Ierusalem. Nam reliqua lectione comprehensa, futurū in Gentes iudicium ob causas lectione comprehensas, regnumque Dei in populo Israel significatur. Hebræi hūc dicunt esse, qui sub rege Samariæ Acab, & impijssima Iezabel pauit cētū prophetas in specubus, qui nō curuauerunt genu ante Baal, & de septē millibus erat quos Elias arguitur ignorasse. Sepulchrū quoq; eius vsq; hodie cum mausoleo Elisæi prophetæ & Baptistæ Iohannis in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hāc Herodes rex Iudææ, Antipatri filius, in honorē Augusti Cæsaris Græco nomine vocauit Augustā. Hic igitur, quia centū prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem: & de duce exercitus fit dux Ecclesiæ. Tunc in Samaria paruū gregē pauerat: nunc in toto orbe Christi pascit ecclesias, & pheronymos sicut in Actis Apostolorum Stephanus martyrio coronatur: ita & hic seruus appellatus est Domini.

CAPVT PRIMVM.

1 A VISIO Abdię. Hæc dicit dominus Deus ad Edom ‖ Auditum audiuimus a domino, & legatum ad Gētes misit: Surgite & consurgamus aduersus eū in prælium. 2 ℣Ecce paruulum dedi te in gentibus: 3 contemptibilis tu es valde ℣Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui * dicis in corde tuo. Quis detrahet me in terram? 4 ℣‖Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum: inde detraham

‖ Iere. 49. c. 14.

* dicit in corde suo 14.

‖ Iere. 49. c. 16.

te,

5 te, dicit dominus. ¶ Si fures introissent ad B te, si latrones per noctem: quomodo conticuisses? nónne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, nunquid 6 saltem racemum reliquissent tibi? ¶ Quomodo scrutati sunt Esau: inuestigauerũt abscon 7 dita eius? ¶ Vsq; ad terminum emiserunt te C oẽs viri fęderis tui: illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non 8 est prudentia in eo. ¶ | Nunquid non in die illa, dicit dñs, perdam sapientes de Idumęa, 9 & prudentiã de monte Esau? ¶ Et timebunt fortes tui à Meridie, vt intereat vir de mon- 10 te Esau. ¶ Propter interfectionem, | & pro- D pter iniquitatem in fratrẽ tuum Iacob, ope- 11 riet te confusio, & peribis in æternum. ¶ In die cùm stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitũ eius, & extranei ingrediebãtur portas eius, & super Ierusalem mittebãt sortẽ: tu quoq; eras quasi vnus ex 12 eis. ¶ Et nõ despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super E filios Iuda, in die perditionis eorum: & non 13 magnificabis os tuum in die angustiæ. ¶ Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neq; despicies & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non emitteris aduersum exercitum eius in die vastitatis il- 14 lius. ¶ Neq; stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos 15 eius in die tribulationis. ¶ Quoniam iuxta F est dies domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam conuer 16 tet in caput tuum. ¶ Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes iugiter: & bibent & absorbe- 17 bunt, & erunt quasi non sint. ¶ Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possi 18 debit domus Iacob eos q̃ se possiderãt. ¶ Et G erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flãma, & domus Esau stipula, & succendentur in eis, & deuorabunt eos: & non erunt reli- 19 quiæ domus Esau, quia dñs locutus est. ¶ Et hæreditabunt hi qui ad Austrũ sunt montẽ Esau, & qui in campestribus Philisthijm: & possidebunt regionem Ephráim, & regionẽ Samariæ, & ben-iamin possidebit Galaad. 20 ¶ Et transmigratio exercitus huius filiorum Israel, oĩa Chananæorũ vsq; ad Saréptam: & transmigratio Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri. ¶ Et ascen- 21 dent Saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit domino regnum.

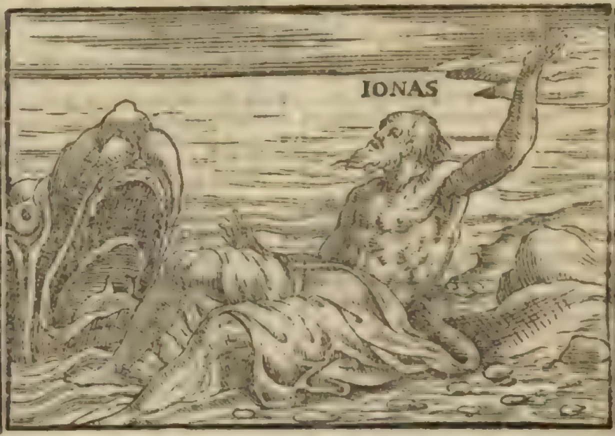
Marginal notes: | Isa. 29. c. 14. | Gen. 27. g. 42. —4. bibisti. loca.

PROPHETIA IONAE.

PROLOGVS IN PROPHETIAM IONAE.

Ex procemio commentariorum Hieronymi In Ionam.

IONAM sanctum Hebræi affirmant filium fuisse mulieris viduæ Sareptanæ: quem Elias propheta mortuũ suscitauit: matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu: & verbum Dei in ore tuo veritas est. Ob hanc etiam causam ipsum puerum sic vocauit. Amathi Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. Et ex eo quòd verum Elias locutus est: ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis. Ideo de veritate columbæ nascitur: quia Ionas columbam sonat. In condemnationem autem Israel Ionas ad gentem mittitur: quòd Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perseuerant. Temporibus quippe Ieroboam, filij Ioas, regis Israel, qui Deo derelicto, cum populo suo in Sammaria idolis sacrificabat, Ionam prophetam fuisse quartus liber Regum indicat. Is cùm propheta illuminante, peccatoras ciuitatis Niniue Dei misericordiam consecuturo videret: ne falsa prędicare videretur, ad denunciandum interitum eiusdem ciuitatis ire nolebat. Nam sicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus est: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruenit ad me: Ita & de Niniue dicitur: Eò quòd ascenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia sententia Dei de Sodomis facta minimè reuocata est: ita & Ionas aduersum Niniuem prolatam sententiam reuocari nolebat: diuinæ Altissimi dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se conuertentium magis vult quam interitum. Hoc illi acciderat quod & sancto Eliseo, qui filium Sunamitidis mulieris, mortuum ignorauit. Ideò à conspectu Dei fugere se Ionas putabat, humanum aliquid passus, dicente Dauid: Quò ibo à spiritu tuo? & à facie tua quò fugiam?

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est verbum Domini ad Ionam, filiũ Amathi, dicens: 2 ¶ Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia eius corã me. 3 ¶ Et surrexit Ionas: vt fugeret in Tharsis à facie domini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, & descendit in eam, vt iret cum eis in Tharsis à facie domini. 4 ¶ Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. 5 ¶ Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum suum: & miserunt vasa quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas descendit B ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui. 6 ¶ Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus 7 de nobis, & non pereamus. ¶ Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Io- 8 nam. ¶ Et dixerunt ad eum. Indica nobis, cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua? & quo vadis? 9 vel ex quo populo es tu? ¶ Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & dominum Deum cœ- 10 li ego timeo, qui fecit mare & aridam. ¶ Et C timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? Cognouerunt enim viri quod à facie domini fugeret: quia 11 indicauerat eis. ¶ Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia 12 mare ibat & intumescebat. * ¶ Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego, quoniam propter me tempestas hæc grandis * super 13 vos. ¶ Et remigabant viri, vt reuerterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat 14 & intumescebat super eos. & ¶ clamauerũt ad dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne D des super nos sanguinem innocẽtem: quia 15 tu domine, sicut voluisti fecisti. ¶ Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare: & stetit mare à feruore suo. ¶ Et timuerunt viri timore magno dominum, & immolauerunt hostias domino, & vouerunt vota.

* super eos.

* est.

CAPVT II.

1 A ET præparauit dominus piscem grandem vt deglutiret Ionam: ‖ & erat Ionas in ventre piscis tribus diebus & tribus nocti- 2 bus. ¶ Et orauit Ionas ad dominum Deum suum, de ventre piscis. 3 ¶ Et dixit: ‖ Clamaui de tribulatione mea ad dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. 4 ¶ Et proiecisti me in profundũ in corde ma- B ris, & flumen circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. 5 ¶ Et ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. 6 ¶ ‖ Circundederunt me aquæ vsque ad ani- C mam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum. 7 ¶ Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum: & subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

‖ Mat. 12. c. 40. 16. a. 40. Luc. 11. d. 30. 1 Cor. 15 a. 4.

‖ Psal. 3. a. 5. 17. a. 7. 117. a. 5. 119. a. 1.

‖ Psal. 68. a. 1.

8 ♀ Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.
9 ♀ Qui custodiunt vanitates frustra, misericor D diam suam derelinquunt.

10 ♀ Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunque voui, reddam pro salute Domino.
11 ♀ Et dixit Dominus pisci: & euomuit Ionam in aridam.

CAPVT III.

1 A ET factum est verbum Domini ad Ionam secundo, dicens: 2 ♀ Surge & vade in Niniuen ciuitatem magnam: & prædica in ea prædicationem quam 3 ego loquor ad te. ♀ Et surrexit Ionas, & abijt in Niniuen, iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium 4 dierum. ♀ Et cœpit Ionas introire ciuita- B tem itinere diei vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue 5 subuertetur. ♀ ‖ Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vs- 6 que ad minorem. Et peruenit verbum C ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & in- 7 dutus est sacco, & sedit in cinere. ♀ Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent

‖ *Mat.* 12. *d.* 41. *Luc.* 11. *c.* 32.

quic-

quicquam nec pascantur, & aquam non bibant. 8 ¶ Et operiebantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: ‖ & conuertatur vir à via sua mala & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. 9 ¶ Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? 10 ¶ Et vidit Deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

‖ Iere. 18. b. 11.
‖ Ioel 2. c. 14.

CAPVT IIII.

1 Et afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: 2 ¶ & orauit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis. ‖ scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. 3 ¶ Et nunc Domine, tolle quæso animam meam a me, quia melior est mihi mors quàm vita. 4 ¶ Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu? 5 ¶ Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. 6 ¶ Et præparauit dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim: & lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna. 7 ¶ Et parauit Deus vermen ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit. 8 ¶ Et cùm ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti: & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit: Melius est mihi mori quàm viuere. 9 ¶ Et dixit dominus ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super hederam? Et dixit: Bene irascor ego vsque ad mortem. 10 ¶ Et dixit dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte periit: 11 ¶ Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

‖ Psal. 85. a. 5. Ioel 2. c. 13.

Prophetiæ Ionæ Finis.

PROPHETIA MICHAEAE.

PROLOGVS IN MICHAEAE PROPHETIAM.

Temporibvs Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam Spiritu Sancto repletum fuisse, lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam Deo ob religionem placuisse, historia libri quarti Regum, & secundi Paralipomenon indicat. Achaz vero relicto Deo, idola Samariæ, quibus etiam filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quam ob rem, Deus Samariam, quæ reges Israel, & Iuda memoratorum simulachrorum superstitione fefellerat, increpans, indignationem suam in eam processuram comminatus est. Populo etiam Israel præuaricatori, & principibus eius, qui eundem populum fallaci suasione ad colenda idola impulerant, verbis insequentibus, captiuitatem & interitum affuturum denunciat.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErbvm Domini quod factum est ad Michæam Morasthitem, in diebus Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda: quod vidit super Samariam & Ierusalem.

2 ¶Audite populi omnes: & attendat terra & plenitudo eius: & sit dominus Deus vobis in testem, dominus de templo sancto 3 suo. ¶Quia ecce dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excel- 4 sa terræ. ¶ Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, sicut aquæ quæ decurrũt in præceps. 5 ¶In scelere Iacob omne istud, & in pecca- B tis domus Israël. quod scelus Iacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? nonne Ieru- 6 salem? ¶& ponam Samariam quasi aceruum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detraham in vallem lapides eius, & funda- 7 menta eius reuelabo. ¶ Et omnia sculptilia eius concidentur, & omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem? quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsq; ad mer- 8 cedem meretricis reuertentur. ¶ Super hoc plangã, & vlulabo: vadam spoliatus & nudus: faciam planctum velut draconũ, & lu- 9 ctum quasi struthionũ. ¶ Quia desperata est C plaga eius, quia venit vsq; ad Iudam, tetigit 10 portam populi mei vsq; ad Ierusalem. ¶ In Geth nolite annunciare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulueris puluere vos cõsper 11 gite. ¶ Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia, non est egressa q̃ habitat in exitu planctum Domus-vicinæ accipiet ex vobis, q̃ stetit sibimet. ¶ Quia infir- 12 mata est in bonũ quæ habitat in amaritu- D dinibus: quia descendit malum à Dño in 13 portam Ierusalem. ¶Tumultus quadrigę stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te iumenta sunt sce- 14 lera Israël. ¶ Propterea dabit emissarios sup hæreditatem Geth: domos Mẽdacij in de- 15 ceptionem regibus Israël. ¶Adhuc hęredem adducam tibi quæ habitas in Maresa: vsque 16 ad Odollam veniet gloria Israël. ¶Decaluare, & tondêre super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut aquila: quoniã captiui ducti sunt ex te.

Deu.32.a.1. Isa.1.a.2 Isa.26.d.21.

CAPVT II.

1 A VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt 2 illud, quoniam contra Deum est manus eorum ¶ Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum & domum eius, virum, & hæreditatem e- 3 ius. ¶ Idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde non auferatis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum 4 est. ¶ In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate, B dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, quũ reuertatur, qui regiones 5 nostras diuidat? ¶ Propter hoc non erit tibi mittẽs funiculum sortis in cętu domini.* 6 ¶Ne loquamini loquentes: non stillabit su- 7 per istos, non comprehendet confusio ¶Dicit Domus Iacob: Nunquid abbreuiatus est spiritus domini, aut tales sunt cognationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo 8 qui rectè graditur? ¶ Et econtrario populus

** ò Israël.*

C meus in aduersarium consurrexit: desuper tunicam pallium sustulistis: & eos qui transibant simpliciter conuertistis in bellum.
9 ꝑ Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à paruulis earum tulistis
10 laudem meam in perpetuũ. ꝑ Surgite, & ite, quia nõ habebitis hîc requiem: propter immunditiam eius corrũpetur putredine pessima.
11 ꝑ Vtinã non essem vir habens spiritũ, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinũ & in ebrietatem: & erit super quẽ
12 stillatur populus iste ꝑ Congregatione con-
D gregabo Iacob totum te: in vnum conducã reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularũ, tumultuabuntur a multitudine homi-
13 nũ. ꝑ Ascendet enim pandens iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & egredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & dominus in capite eorum.

CAPVT III.

1 ET dixi: Audite prĩcipes Iacob, & duces
A domus Israël, Nunquid non vestrum
2 est scire iudicium, qui odio habetis bonũ, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorũ désuper eis, & carnẽ eorũ désuper
3 ossibus eorum? ꝑ Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum désuper excoriauerunt: & ossa eorũ confregerunt & cõciderunt sicut in lebête, & quasi carnem in
4 medio ollæ. ꝑ Tunc clamabunt ad domi-
B nũ, & non exaudiet eos: & abscondet faciẽ suam ab eis in tpe illo, sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis.
5 ꝑ Hæc dicit dñs super prophetas qui seducunt populũ meum: qui mordent dentibus suis: & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum
6 prælium. ꝑ Propterea nox vobis pro visione
C erit, & tenebræ vobis pro diuinatione: & occũbet sol super prophetas, & obtenebrabitĩ
7 super eos dies. ꝑ Et confundentur qui vidẽt visiones, & confundentur diuini: & operiẽt oẽs vultus suos, quia nõ est responsum Dei.
8 ꝑ Veruntamen ego repletus sum fortitudine Spiritus domini, iudicio & virtute: vt aununciẽ Iacob scelus suum, & Israël pec-
9 catũ suum ꝑ Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Israël: qui abomi-
D namini iudicium, & oĩa recta peruertitis:
10 ꝑ Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ieru-
11 salem in inquitate. ꝑ ‖ Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebãt, & prophetæ eius in pecunia diuinabant: & super dñm requiescebãt, dicẽtes: Nunquid non dñs in medio no-
12 strũ? non venient super nos mala ꝑ Propter hoc, causa vestri, ‖ Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa syluarum.

‖ Eze. 22. f. 27. Sopho. 3. a. 3.
‖ Iere. 26. f. 18.

CAPVT IIII.

1 ET erit in nouissimo dierum erit mons
A domus dñi præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad
2 eum populi. ꝑ Et properabunt gẽtes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem dñi, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum dñi
3 de Ierusalem. ꝑ Et iudicabit inter populos multos & corripiet gentes fortes vsque in longinquum: & concident gladios suos in
B vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & nõ
4 discẽt vltrà belligerare. ꝑ Et sedebit vir subtus vineam suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os dñi exerci-
5 tuum locutũ est. ꝑ Quia omnes populi ambulabunt vnusquisq; in nomine Dei sui: nos aũt ambulabimus in nomine dñi Dei
6 nostri in æternum & vltrà. ꝑ In die illa, dicit dñs congregabo claudicantem, & eam quam eieceram, colligam, & quam afflixe-
7 ram. * ꝑ ‖ Et ponã claudicantem in reliquias. & eam quæ laborauerat, in gentem robustam. ‖ & regnabit dñs super eos in monte
8 Sion, ex hoc nunc & vsq; in æternũ. ꝑ Et tu turris gregis, nebulosa * filiæ Sion vsque ad
C ad te veniet & veniet potestas prima regnũ
9 filiæ Ierusalem. ꝑ Nunc quare mœrore contraheris? nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te
10 dolor sicut parturientem? ꝑ Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egre-
D dieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsq; ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te dñs de manu inimicorum
11 tuorum. ꝑ Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ quæ dicunt, Lapidetur: & a-
12 spiciat in Sion oculus noster. ꝑ Ipsi autem non cognouerunt cogitationes domini, & non intellexerunt consilium eius: quia con-
13 gregauit eos quasi fœnum areæ. ꝑ Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum domino vniuersæ terræ.

‖ Isa. 27. a. 2.
* consolabor.
‖ Soph. 3. d. 19.
‖ Luc. 1. c. 33.
Dan. 7. d. 14.
* filia.

CAPVT V.

1 NVNC vastaberis filia latronis:
A obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israël.
2 ꝑ ‖ ET TV BETH-LEHEM Ephtata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.
3 ꝑ Propter hoc dabit eos vsq; ad tempus in quo parturiens pariet: * reliquiæ fratrum
4 eius conuertentur ad filios Israël. ꝑ Et stabit,

‖ Matt. 2. a. 6. Ioan. 7. f. 42.
* & 10.

bit, & pascet in fortitudine dñi in sublimitate noīs Dñi Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabit vsq; ad terminos terræ. 5 ¶Et erit iste pax: Assyrius quum venerit in terram nostram, qñ calcauerit in domibus nrīs: & suscitabimus super eum septē pastores, & octo primates hoīes. 6 ¶Et pascēt terrā Assur in gladio, & terram Nēbrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur, quū venerit in terram nostrā, & quum calcauerit in finibus nostris. 7 ¶Et erūt reliquiæ Iacob in medio populorū multorum quasi ros à Dño, & quasi stillæ super herbā, quæ nō expectat virum, & non præstolatur filios hoīum. 8 ¶Et erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarū, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum. qui cum transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui eruat. 9 ¶*Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & oēs inimici tui interibunt. 10 ¶Et erit in die illa, dicit dñs: auferam equos tuos de medio tui, 11 & disperdam quadrigas tuas. ¶Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, 12 ¶& auferam maleficia de manu tua, 13 & diuinationes non erunt in te. ¶Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis vltrà opera 14 manuum tuarum. ¶Et euellā lucos tuos de 15 medio tui: & conteram ciuitates tuas. ¶Et faciam in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

[pax Assyrijs 5.] [*&.]

CAPVT VI.

1 AVdite quæ dñs loquitur: Surge, cōtēde iudicio aduersum mōtes, & audiāt colles vocē tuam. 2 ¶Audiant montes iudiciū dñi, & fortia fundamēta terræ: qa iudiciū dñi cum populo suo, & cum Israël 3 dijudicabitur. ¶‖Popule meus quid feci tibi, 4 aut quid molestus fui tibi? rñde mihi. ¶‖Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo seruientium liberaui te: & misi ante faciem 5 tuam Moysen, & Aaron, & Mariam? ¶Popule meus memento, quæso ‖quid cogitauerit Balach rex Moab: & quid rñderit ei Balaā, filius Beor, de Setim vsq; ad Galgalā, vt co- 6 gnosceres iustitias dñi. ¶Quid dignum offeram dño, curuabo genu Deo excelso? nunquid offeram ei holocaustomata & vitulos 7 anniculos? ¶Nunquid placari pōt dñs in millibus arietū, aut in multis millibus hircorū pinguiū? nunquid dabo primogenitū meū pro scelere meo fructū ventris mei pro pec- 8 cato aīæ meæ? ¶Indicabo tibi ô homo, qd sit bonū, & quid dñs requirat à te: Vtique facere iudiciū, & diligere misericordiā, & sollici- 9 tū ambulare cum Deo tuo. ¶Vox dñi ad ciuitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: audite tribus, & quis approba- 10 bit illud? ¶Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ ple- 11 na. ¶Nunquid iustificabo staterā impiā & fa- 12 celli pōdera dolosa? ¶In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebātur mēdaciū, & lingua eorū fraudu- 13 lēta ī ore eorū. ¶Et ego ergo cœpi percutere 14 te perditione super peccatis tuis. ¶‖Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & nō saluabis: & 15 quos saluaueris, in gladiū dabo. ¶‖Tu seminabis, & nō metes: tu calcabis oliuā, & nō vngēris oleo: & mustum, & nō bibes vinū. 16 ¶Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in voluptatibus eorum, vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

[‖Iere. 2. a 4.] [‖Exo. 14. c. 22.] [‖Nu. 22. 23. 25 25] [suum 6.] [‖Leu. 26. d. 26.] [‖Deu. 28. d. 38. Agg. 1. b. 6.] [voluptatibus 8.]

CAPVT VII.

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedēdū, præcoquas ficus 2 desiderauit aīa mea. ¶Perijt sanctus de terra, & rectus in hoībus nō est: oēs in sanguine insidiant, vir fratrē suū ad mor- 3 tem venatur. ¶Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est deside- 4 rium aīæ suæ, & conturbauerunt eam. ¶Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nūc erit vastitas eo- 5 rū. ¶Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo cu- 6 stodi claustra oris tui. ¶‖Quia filius cōtumeliā facit patri: & filia cōsurgit aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: 7 ‖& inimici hoīs domestici eius. ¶Ego autem ad dñm aspiciam, expectabo Deum saluatorem meum: audiet me Deus meus. 8 ¶Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam quum sedero in tenebris, dñs 9 lux mea est. ¶Iram dñi portabo, qm peccaui ei: donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meū: educet me in lucem, videbo 10 iustitiā eius. ¶Et aspiciet inimica mea, & operietur cōfusione, quæ dicit ad me: Vbi est dñs Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nūc erit in conculcationem, vt lutum pla- 11 tearum. ¶Dies vt ædificentur maceriæ tuæ: 12 in die illa longè fiet lex. ¶In die illa & vsque ad te veniet Assur, & vsq; ad ciuitates munitas: & a ciuitatibus munitis vsq; ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de 13 monte. ¶Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructū co- 14 gitationum eorum. Pasce populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascētur Basan & Galaad iuxta dies antiquos 15 ¶Secundū dies egressionis tuæ de terra Æ- 16 gypti ostendam ei mirabilia. ¶Videbunt gētes, & cōfundētur super omni fortitudine

[‖Mat 10. c. 21. d. 25 Mat. 10. d. 35.]

Serpentes | *Iere.10. a.6.* | *Act.10. §43.*

suæ ponent manum super os, aures eorum 17 surdæ erunt. ℣ Lingent puluerem sicut serpens, velut reptilia terræ proturbabuntur de ædibus suis: Dominum Deum nostrum 18 desiderabunt, & timebunt te. ℣ Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet vltrà furorem suum, quoniã 19 volens misericordiam est ℣ Reuertetur, & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras: & proijciet in profundum maris om-20 nia peccata nostra. ℣ Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis.

Col.2.c.13

Prophetiæ Michææ Finis.

PROPHETIA NAHVM.

PROLOGVS IN PROPHETIAM NAHVM.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Nahum.

NAHVM prophetam ante aduentum regis Assyriorum, qui populum Israel captiuum in suam regionem transtulerat, fuisse, Hebræorum traditio confirmat. Siquidẽ in fine huius lectionis prædicti regis aduentum idem propheta annunciare monstratur. Sed cùm habitatores Niniue, Iona interitum ciuitatis prædicante ne diuina ira denunciatum interitum sustinerent, peccatorum & impietatis pœnitentiam egissent, accepta Dei misericordia grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta, Spiritu sãcto plenus, iudicium Dei annuncians, ita locutus est: Deus zelans & vlciscens dominus est, &c. Iam enim decē tribus ab Assyrijs deductæ fuerant in captiuitatem sub Ezechia rege Iuda: sub quo etiam nunc in consolationem populi transmigrati aduersum Niniuen visio cernitur. Nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyrijs seruiebant, quàm reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Beniamin ab ijsdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque à Chaldæis esse capiendos, sicut in sequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem est quòd Niniue in nostra lingua de Hebræo, Speciosam sonat. Speciosus autem, hic mundus dicitur Vnde & apud Græcos Cosmos ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc aduersum Niniuen dicitur: de mundo figuraliter prædicari sentiamus. Quam ob causam & assumptio quam Septuaginta interpretantur LEMMA, & Aquila HARMA interpretatus est, apud Hebræos MASSA ponitur, idest graue onus: eò quòd eam aduersus quam videtur, premat, nec sinat eleuare ceruicem. Simulque hoc attendendum, quod hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel pondus prophetæ, visio sit. Non n loquitur propheta in ecstasi, vt Montanus & Prisca Maximillaque delirant: sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis vniuersa quæ loquitur: & pondus hostium facientis suo populo visionem. De consummatione itaque mundi, secundùm anagogen, ô Paula & Eustochium in consolationem sanctorum prophetia texitur: vt quæcunque in mundo vident, quasi prætereuntia & caduca contemnant, & præparent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios affuturus est Dominus.

CAPVT PRIMVM.

1 A 2 ONVS Niniue. Liber visionis Nahum Elcesæi. Deus æmulator, & vlciscens Dñs, vlciscens Dominus & habens furorem, vlciscens Dñs in hostes suos, & irascens ipse
3 inimicis suis. Dominus patiens, & magnus fortitudine & mundans non faciet innocẽtem. Dominus in tẽpestate & turbine viæ
4 eius, & nebulæ puluis pedum eius. Increpans mare, & exsiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducẽs. Infirmatus est Basan, & Charmelus: & flos Libani elan-
5 guit. Montes commoti sunt ab eo, & col-
B les desolati sunt: & contremuit terra a facie eius, & orbis, & omnes habitantes in
6 eo. Ante faciẽ indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt ignis: & petræ dissolu-
7 tæ sunt ab eo. Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens speran-
8 tes in se. Et in diluuio prætereunte, consũmationẽ faciet loci ei⁹: & inimicos eius persequentur tenebræ. Quid cogitatis contra
C Dominum? consummationem ipse faciet:
9 non consurget duplex tribulatio. Quia sicut spinæ seinuicem complectuntur: sic cõuiuium eorum pariter potantium, consu-
10 mentur quasi stipula ariditate plena. Ex te
11 exibit cogitãs contra Dominum malitiam:
12 mente pertractans præuaricationem. Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint: & ita plu-
D res, sic quoque attondentur, & [b]pertransi-
13 bit[c]: afflixi te, & non affligam te vltra. Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo[c],
14 & vincula tua dirumpã. Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam

[b] pertransibunt 8.

sculptile & conflatile, ponam sepul-
15 chrum tuum, quia inhonoratus es. †Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciãtis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adiiciet vltra vt pertranseat in te Belial, vniuersus interiit.

† Isai. 52. b 7. Rom. 10. c.13.

CAPVT II.

1 A ASCENDIT qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: cõtemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde.
2 Quia reddidit Dominus superbiã Iacob, sicut superbiã Israël, quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorũ
3 corruerunt. Clypeus fortium eius ignitus, viri exercit⁹ in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis eius, & agitatores
4 cõsopiti sunt. In itineribus [b]cõturbati sunt, quadrigæ[c] collisæ sunt in plateis: aspectus eorũ quasi lampades, quasi fulgura discur-
5 rentia. Recordabitur fortium suorũ, ruẽt
B in itineribus suis: velociter ascendent mu-
6 ros eius & præparabitur vmbraculũ. Portæ fluuiorum apertæ sunt, & templum ad solũ
7 dirutum. Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis.
8 Et Niniue quasi piscina aquarũ aquæ eius: ipsi vero fugerunt: state state, & non est
9 qui reuertatur. Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis diuitiarum ex om-
10 nibus vasis desiderabilibus. Dissipata est,
C & scissa, & dilacerata: & cor tabescens & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut
11 nigredo ollæ. Vbi est habitaculum leonum & pascua catulorum leonum: ad quam

[b] conturbatæ sunt [c] quadrigæ 1. Isa. 2.b.7.

iuit leo, vt ingrederetur illuc: catulus leonis, 12 & non est qui exterreat? ¶ Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis, & impleuit pda speluncas suas, & cubile suũ rapina. 13 ¶ Ecce ego ad te, dicit Dñs exercituum: D & succendam vsque ad fumum quadrigas ᵃtuas', & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltrà vox nunciorum tuorũ.

ᵃ *eius* 8.

CAPVT III.

1 A VÆ ‖ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet à te rapina. 2 ¶ Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & qua 3 drigæ ᵇferuentis, & equitis ascendentis: ¶ Et micantis gladij: & fulgurãtis hastæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ': nec est finis cadauerum, & corruent in corporibus 4 suis. ¶ Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habẽtis maleficia, quæ vẽdidit gẽtes in fornicationibus 5 suis, & familias in maleficijs suis: § Ecce ego B ad te, dicit dominus exercituũ: & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendã in Gentibus nuditatẽ tuam, & regnis ignominiam 6 tuam. ¶ Et proijciã super te abominationes, & cõtumelijs te afficiã, & ponã te in exem- 7 plum. ¶ Et erit omnis qui viderit te, resiliet à te, & dicet, Vastata est Niniue: quis commouebit super te caput? vnde quæram con- 8 solatorem tibi? ¶ Nunquid melior es * Alexandria populorum, quę habitat in fluminibus?

‖ *Ezec.* 24. *b.* 9. *Haba* 2. *c* 12.
ᵇ *feruẽtes et equites ascendentes. Et micantes gladij, & fulgurantes hastæ, & multitudines interfectæ, & graues ruinæ.* 7.
§ *Isai.* 47. *a.* 3.
* *ab*

aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, mare: 9 aquæ muri eius. ¶ Æthiopia fortitudo eius, C & Ægyptus: & non est finis: Aphrica & Ly- 10 bies fuerunt in auxilio tuo. ¶ Sed & ipsa in trãsmigrationem ducta est in captiuitatem: paruuli eius elisi sunt in capite omniũ viarum, & super inclytos eius miserũt sortem: & oẽs optimates eius confixi sunt in com- 11 pedibus. ¶ Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico. 12 ¶ Omnes munitiones tuę sicut ficus cũ grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os co- 13 medentis. ¶ Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad apertionem pandentur portæ tuæ, deuorabit ignis vectes 14 tuos. ¶ Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lu- 15 tũ & calca, subigens tene laterẽ. ¶ Ibi comedet te ignis: peribis gladio, deuorabit te, vt bruchus: cõgregare ergo vt bruchus, multi 16 plicare vt locusta. ¶ Plures fecisti negociationes tuas, q̃ stellæ sint cœli: bruchus expansus 17 est, & auolauit. ¶ Custodes tui quasi locustæ: D & paruuli tui quasi locustæ locustarũ quæ cõsidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & auolauerũt, & non est cognitus locus 18 earũ vbi fuerint. ¶ Dormitauerunt pastores tui rex Assur, sepelient principes tui: latitauit populus tuus in mõtibus, & nõ est q̃ cõ- 19 greget. ¶ Nõ est obscura cõtritio tua, pessima est plaga tua: oẽs qui audierunt auditionem tuã, cõpresserunt manum super te: quia super quem non transijt malitia tua semper?

PROPHETIA HABACVC.

PROLOGVS IN PROPHETIAM HABACVC.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Habacuc.

QVATVOR Prophetę in duodecim prophetarum volumine cõtinentur: è quibus tres in principio Limma, id est Pondus, titulum habent, Nahum, Habachuc, & Malachias. Porrò Zacharias in medio & circa finem duos huiuscemodi ponit titulos: è quibus vnus est, Onus verbi Domini in terra Adrach, & Damasci requiei eius: alter in fine, Onus verbi Domini super Israel. De Nahum, orationibus tuis iam liber aditus est: De Zacharia & Malachia, si vita comes fuerit, differetur. Nunc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo quòd amabilis Domini est, vocatur Amplexatio, vt quòd in certamen & luctam, & (vt ita dicam) amplexum cum Deo congreditur: amplexantis, id est luctantis, sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiæ prouocare, & dicere ei: Cur in rebus humanis, et in mundi istius politia tanta rerum versatur iniquitas? Vociferabor ad te vim patiens, et nõ saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem, et laborem videre? Lacerata est lex, & non peruenit vsq; ad finem iudicium: quia impius præualet aduersum iustũ: ideo egreditur iudiciũ peruersum. Vides quòd temeraria vox sit, & quodãmodò blasphemantis, creatorem suum ad iudiciũ prouocare: & vas fragile aduersus figulum, cur tale vel tale factũ sit disputare? Necnon & hoc animaduertendũ, quòd assumptio vel pondus, quæ grauia esse iam diximus, prophetæ visio est: & aduersum Montani dogma peruersum, intelligit quod videt: nec vt amens loquitur, nec more insanientium fœminarum dat sine mente sonum. Vnde & Apostolus iubet vt si

prophetantibus alij, alij fuerit reuelatum, taceant qui prius loquebantur. Et statim, Non est, inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Ex quo intelligitur, cùm quis voluntate reticet, & alteri locũ dat ad loquẽdum, posse & loqui & tacere cùm velit, qui autẽ in ecstasi, id inuitus loquitur, nec tacere, nec loqui in sua potestate habet. Illud quoq; disce (quia semel à me violenter exigis, vt quasi quosdã gradus & scalas ad altiora nitenti historiã tibi interpreter) prophetiã esse contra Babylonẽ & Nabuchodonosor regẽ Chaldæorum: vt quo prior propheta Nahum, quem Habacuc sequitur, vaticiniũ habuit cõtra Niniuen & Assyrios, qui vastauerunt decem tribus quæ vocantur Israel: ita Habacuc prophetiã habeat aduersus Babylonẽ & Nabuchodonosor: à quibus Iuda & Ierusalẽ, templũq; subuersa sunt. Et vt scias eo tempore fuisse Habacuc, quo iã duæ tribus quæ vocabuntur Iudas, ducta erãt in captiuitatem, Daniel docere te poterit ad quẽ in lacũ leonum Habacuc cũ prandio mittitur: quãquam apud Hebræos hæc ipsa non legatur historia. Igitur siue quis recipiat sciptura illam, siue non recipiat, vtrumq; pro nobis est. Aut enim recipit, & iã post factam rem, liber Habacuc texitur, aut nõ recipit, & quasi propheta scribit quæ ventura cognoscit. Interim secundùm literam causatur aduersum Deũ propheta: cur Nabuchodonosor tẽplum Dei vastet & Iudam: cur Ierusalem quondam vrbs Domini, destruatur: quare clamet populus, & nõ exaudiatur, vociferetur ad Dominũ oppressus à Chaldæis, & non saluetur: quare etiã ipse propheta vel populus, ex cuius persona nunc loquitur, ad hoc vixerit & hucusque perductus sit, vt iniquitatem hostium & suum laborem videat: cur iniustitia præualeat aduersum se. Et hoc dicit præ mentis angustia, nesciens aurũ in igne cõstari, & tres pueros de camino ignis puriores exisse, quã intrauerãt. Sed & hoc generaliter accipere possumus, quòd ex persona humanæ impatientiæ loquatur, vt in querulã vocem plenã doloris erumpat, dicens: Quare respicis cõtẽptores, & taces conculcante impio iustiorẽ se? Hæc aũt loquitur, nesciens iudicia Dei inuestigabilia, et profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ eius: quòd non ita videat Deus, vt videt homo: homo tãtùm præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Et quomodo si ægrotus & æstuãs febribus aquam frigidam postulet, & dicat ad medicum: Vim patior, crucior, vror, examinor, vsque quo me dice clamabo, & non exaudies? Et respõdeat ei sapientissimus ac clemẽtissimus medicus. Scio quo tẽpore debeam quod postulas: & non misereor modo, quia misericordia ista crudelitas est: & volũtas tua contra te petit. Ita & Deus noster sciens clemẽtiæ suæ pondera atq; mensuras interdum nõ exaudit clamantẽ, vt eum probet, & magis prouocet eũ ad rogandum, & quasi igne excoctum iustiorem & puriorẽ faciat. Quòd intelligens Apostolus secũdùm id quòd misericordiam cõsecutus est à Domino, ait: Sed non deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dominũ in omni tempore: & scit quòd qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit: & gloriatur in labore & dolore: & cum Ieremia dicit: Tribulationem & miseriã inuocabo: vt quomodo alius inuocat Deum, sic sanctus vir & bellator inuictus ad exercendum se & probandum, tribulationem & miseriam venire desiderat.

CAPVT PRIMVM.

1 A ONVS quod vidit Habacuc propheta. Vsquequo Domine, clamabo, & nõ exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? 2 Quare ostendisti mihi iniquitatẽ

& laborem. videre prædã & iniustitiam cõtra me? Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorẽ se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habẽtia ducem? & factum est iudiciũ & contradictio potẽtior? ¶Propter hoc lacerata est lex, & non peruẽnit vsque ad finem iudiciũ: quia impius præualet aduersus iustum: propterea egreditur iudicium peruersum. ¶Aspicite in gentibus & videte, & admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quód nemo credet cum narrabitur. ¶Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinẽ terræ, vt possideat tabernacula non sua. ¶Horribilis & terribilis est: ex semetipsa iudicium & onus eius egredietur ¶Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis, & diffundentur equites eius: equites nanque eius de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. ¶Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus vrens: & congregabit quasi arenam, captiuitatem ¶Et ipse de regibus triumphabit: & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam. ¶Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo eius Dei sui. ¶Nunquid non tu à principio domine Deus meus, sancte meus, & nõ moriemur? Domine in iudicium posuisti eum: & fortem vt corriperes, fundasti eum. ¶Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. quare non respicis super iniqua agentes. & taces deuorante impio iustiorẽ se? ¶Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem? ¶Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum Super hoc lætabitur & exultabit: ¶propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ¶Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

CAPVT II.

Super custodiam meam stabo, & figam gradũ super munitionem: & contemplabor, vt videã quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentẽ me. ¶Et rndit mihi dñs, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas: vt percurrat qui legerit eam. ¶Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. ¶Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: | iustus aũt in fide sua viuet. ¶Et quõ vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatauit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregauit ad se oẽs gentes, & coaceruauit ad se omnes populos. ¶Nunquid non oẽs isti super eum parabolã sument, & loquelam ænigmatum eius, & dicetur: Væ ei qui multiplicat non sua? vsquequo & aggrauat contra se densum lutum? ¶Nunquid non repente cõsurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes, & eris in rapinam eis? ¶Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis & iniquitatem terræ ciuitatis, & omnium habitantium in ea. ¶Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. ¶Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccauit anima tua. ¶Quia lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter iuncturas ædificiorum est, respondebit ¶| Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate. ¶Nunquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficiẽt. ¶Quia replebitur terra, vt cognoscant gloriam domini, quasi aquæ operientes mare. ¶Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. ¶Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque & consopire: circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam. ¶Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominis, & iniquitate terræ, & ciuitatis, & omnium habitantium in ea. ¶Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile & imaginem falsam? quia sperauit in figmento fictor eius, vt faceret simulachra muta. ¶Væ qui dicit ligno, Expergiscere: Surge, lapidi tacenti: nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus eius. ¶|Dominus autẽ in templo sancto suo: sileat a facie eius omnis terra.

ORATIO HABACVC.
pro ignorantijs.

CAPVT III.

Domine audiui auditionẽ tuam, & timui: Domine opus tuum in medio annorum, viuifica illud: ¶in medio annorũ notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis. ¶Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharã. Semper operuit cęlos gloria eius, & laudis eius plena est terra. ¶Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius. ¶Ante faciẽ eius ibit mors, & egredietur diabolus

Margin notes: Act. 13. f. 41. — cesset. — Is. 21. b. 8 — Heb. 10. d. 38. — Ro. 1. b. 17 — Gala. 3. b. 11. — Heb. 10. g. 38. — Ezec. 24. 9. — Nah. 3. a. 1. — Psal. 10. b. 4.

bolus ante pedes eius.

6 ꝑ Stetit, & mensus est terram: aspexit, & dissoluit Gentes, & contriti sunt montes seculi: incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.

7 ꝑ Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.

B

8 ꝑ Nunquid in fluminibus iratus es domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua, * qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio?

* ascendes 2.

9 ꝑ Suscitans suscitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quæ locutus es: Semper fluuios scindes terræ.

10 ꝑ Viderunt te, & doluerunt montes, gurges aquarũ transijt: dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas leuauit.

11 ꝑ Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

C

12 ꝑ In fremitu conculcabis terram: * in furore obstupefacies Gentes.

* &.

13 ꝑ Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo: percussisti caput de domo impij, denudasti fundamentum * vsque ad collum. Semper.

* eius.

14 ꝑ Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus vt turbo ad dispergendum me: exultatio eorum, sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito.

15 ꝑ Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

D

16 ꝑ Audiui & conturbatus est venter meus, à voce cõtremuerunt labia mea: ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: vt requiescam in die tribulationis, vt ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 ꝑ Ficus enim nõ florebit, & non erit germẽ in vineis: mentietur opus oliuæ, & arua nõ afferrent cibum: abscindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus.

18 ꝑ Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.

29 ꝑ Deus Dñs fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum: & super excelsa mea deducet me victor, in psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIAE.

PROLOGVS IN SOPHONIAE PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Sophoniam.

TRADVNT Hebræi cuiuscunque prophetæ pater, aut auus ponatur in titulo, ipsos quoque prophetas fuisse. Vnde & Amos vnus de duodecim Prophetis, qui dixerat. Non sum Propheta: sed pastor caprarum, vellicans sycomoros, patris nomen in titulo non habet. Hoc si verum est, Sophonias Propheta, nomine (vt ita dicam) prophetico, & gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est: habuit enim patrem Chusi, auum Godoliam proauũ Amariam, attauum Ezechiam: & talem quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ, alij Speculam: Alij Arcanum domini trãstulerunt. Siue igitur specula, siue absconditum domini interpretetur: vtrunque prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem: Fili hominis, Speculatorem te posui domui Israel. Iste ergo propheta qui erat in specula & in sublimibus constitutus, & nouerat mysteria domini: filius erat Chusi qui interpretatur Humilitas. Habebat quoque auum Godoliam, qui dicitur magnitudo domini, & proauum Amariam, qui & ipse vertitur in Sermonem domini: & attauum Ezechiam, qui sonat Fortitudo domini. De fortitudine itaque domini natus est sermo domini: & de sermone domini nata est magnitudo domini: & de magnitudine nata est humilitas: vt cùm peruenerit aliquis ad perfectum dicat: Quia non sum dignus vocari apostolus, & illud in Psalmis: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem Iudæ, cuius temporibus Sophonias prophetasse inuenitur, Deo præ omnibus regibus placuisse, historia quarti libri Regum & secũdi Paralipomenon demõstrat. Iosias simulachra quæ pater suus Amon, vel auus Manasses in templo Dei collocauerat, deiecta comminuisse monstratur. In quibus etiam serpentem æneum à Moyse factum, quem errore inductus populus, superstitione idolorum detentus, admiserat. Idem custodisse pascha, & intermissum temporibus multis solus celebrasse monstratur. Ideo Deus per prophetam tẽporibus memorati regis quæ prouentura erant, ostendens: gentibus quidem lectione cõprehensis, affuturum iudicium: populo verò Israel salutem: & ciuitati Ierusalem restaurationem tunc temporis tribuendam textu lectionis denunciauit.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErbum Dñi quod factum est ad Sophoniam, filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in diebus Iosiæ, filij Amon, regis Iudæ. 2 ¶ Congregans cōgregabo omnia à facie terræ, dicit dominus: 3 ¶ congregans hominem & pecus, congregans volatilia cœli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit dominus. 4 ¶ Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem: & disperdam de loco hoc B reliquias Baal, & nomina æditorum cum 5 sacerdotibus: ¶ & eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant & iurant in domino, 6 & iurant in Melchom: ¶ Et qui auertuntur de post tergum domini, & qui non quæsierunt dominum, nec inuestigauerunt eum. 7 ¶ Silete a facie domini Dei: quia iuxta est dies domini, quia præparauit dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos. 8 ¶ Et erit: in die hostiæ domini visitabo super principes & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina: 9 ¶ & visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum domini Dei sui iniquitate & dolo. –7. 10 ¶ Et erit in die illa, dicit dominus, vox clamoris a porta piscium, & vlulatus a secunda, & C 11 contritio magna a collibus. ¶ Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanáan, disperierunt omnes inuoluti argento. 12 ¶ Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fęcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene dominus, & non fa-13 ciet malè. ¶ Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: ‖& ædificabunt domos: & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. 14 ¶ Iuxta est dies domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei domini amara, 15 tribulabitur ibi fortis. ¶ ‖Dies iræ dies D illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarū & caliginis, 16 dies nebulæ & turbinis: ¶ dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. 17 ¶ Et tribulabo homines, & ambulabunt cæci, quia domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora. 18 ¶ ‖Sed & argentum eorum & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ domini: ‖ in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

‖*Amos* 5 c.11. ‖*Iere.* 30. b.7. *Ioel.* 2. b. 11. *Amos* 5. c.18. ‖*Ezech.* 7. c.19. *Inf.* 3. b. 8

CAPVT II.

1 A COnuenite, congregamini gens non amabilis: 2 ¶ Priusquā pariat iussio quasi puluerem transeūtē diē, antequam veniat super vos ira furoris dñi, antequam veniat sup vos dies indignationis domini. –7. 3 ¶ Quærite dominū omnes mansueti terræ, qui iudiciū eius estis operati: quærite iustū, quærite mansuetum: si quomodo abscōdamini in die furoris domini. 4 ¶ Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eijcient, & Accaron eradicabitur. 5 ¶ Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum domini super vos Chanáan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita vt non sit inhabitator.

6 ℣ Et erit funiculus maris requies pastorum B & caulæ pecorũ: & erit funiculus eius qui 7 remanserit de domo Iuda, ibi pascentur: in domibus Ascalonis ad vesperã requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorũ, & 8 auertet captiuitatem eorũ. ℣Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobrauerunt populo meo,& magnificati sunt super terminos eorum. 9 ℣ Propterea viuo ego, dicit dominus exercituum, Deus Israël: quia Moab vt Sodoma C erit, & filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertũ vsque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebũt 10 illos.℣Hoc eis eueniet pro superbia sua: qa blasphemauerunt,& magnificati sunt super 11 populum domini exercituum. ℣ Horribilis dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ, & adorabunt eum viri de loco 12 suo, omnes insulæ Gentium. ℣Sed & vos 13 Æthiopes interfecti gladio meo eritis. ℣ Et D extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur, & ponet speciosam in solitudinem & in inuium & quasi desertum 14 ℣‖Et accubabunt in medio eius greges,omnes bestiæ Gentium: onocrotalus & ericius in liminibus eius morabuntur:vox cãtantis in fenestra, coruus in superliminari, 15 qm̃ attenuabo robur eius. ℣ Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo:Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ, omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam.

[‖Isa. 34. f.11.]

CAPVT III.

1 A VÆ prouocatrix & redempta ciuitas, columba.℣Non audiuit vocem,& non su 2 scepit disciplinam: in dño non est confisa, 3 ad Deum suum nõ appropinquauit. ℣‖Principes eius in medio eius quasi leones rugiẽtes: iudices eius lupi vespere,non relinquebant in manè. 4 ℣ Prophetæ eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt san 5 ctum, iniustè egerunt contra legem. ℣ Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem :manè, manè, iudicium suũ dabit in lucem, & non abscondetur: nesciuit aũt 6 iniquus confusionem. ℣Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci B vias eorum,dum non est qui trãseat: desolatæ sunt ciuitates eorũ, non remanente vi 7 ro,neque vllo habitatore.℣Dixi, Attamen timebis me,suscipies disciplinam, & non peribit habitaculum eius, propter omnia in quibus visitaui eam: veruntamen diluculo surgentes corruperunt oẽs cogitationes 8 suas. ℣Quapropter expecta me,dicit dñs: in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudiciũ meũ vt cõgregem gentes, & colligam regna:& effundam super eos indignationẽ meam, omnem iram furoris mei: in igne 9 enim zeli mei deuorabitur oĩs terra.℣Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Dñi, & seruiãt 10 ei humero vno. ℣ Vltrà flumina Æthiopiæ. inde supplices mei filij dispersorum meorũ 11 deferent manus mihi. ℣In die illa non con- C funderis super cũctis adinuentionibus tuis quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ,& nõ adijcies exaltari amplius in mon- 12 te sancto meo. ℣ Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenũ, & sperabunt in nomine dñi. 13 ℣ Reliquiæ Israël non facient iniquitatem,nec loquẽtur mẽdaciũ, & non inuenietur in ore eorũ lingua dolosa,quoniam ipsi pascentur & accubabunt, 14 & non erit qui exterreat. ℣Lauda filia Sion, iubila Israël:& lætare,& exulta in omni cor 15 de filia Ierusalem. ℣ Abstulit dñs iudicium tuum, auertit inimicos tuos: rex Israël dñs 16 in medio tui, nõ timebis malũ vltrà.℣In die D illa dicetur Ierusalem, Noli timere:Sion,nõ 17 dissoluantur manus tuæ ℣Dñs Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua,* 18 exultabit super te in laude. ℣Nugas qui à lege recesserant,congregabo,qui ex te erãt:vt 19 non vltrà habeas super eis opprobriũ. ℣Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & ‖ saluabo claudicantem, & eam quæ eiecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudẽ & in nomen,& in om- 20 ni terra cõfusionis eorum: ℣ In tempore illo quo adducam vos, & in tempore quo cõgregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cũ conuerto captiuitatem vestram coram oculis vestris,dicit dominus.

[‖Eze.22.c 27. Mich.3.d. 18.] [Sup. 1.d. 19.] [*&c.] [‖Mich. 4 b.8.]

Prophetiæ Sophoniæ Finis.

PROPHETIA AGGAEI.

PROLOGVS IN PROPHETIAM AGGAEI.

IEremias propheta ob causam periurii Sedeciæ regis (vt historia libri secundi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor, regi Chaldæorum non seruaret, populum Israel refert cum memorato rege Ierusalem, expugnata Ierusalem, captiuum in Babylonem fuisse perductũ. Sed quum memoratus populus multis temporibus idolis seruiendo, & effusione sanguinis innocentum se grauiter piasset: volens Deus generationẽ vniuersam eiusdẽ populi ob causas memoratas penit⁹ deperire, septuaginta annorum captiuitatem eundem populũ in regno Chaldæorũ statuit sustinere, hac ratione, vt cõpleto numero annorũ totus populus à memoratis peccatis immunis ad renouationem Ierusalẽ perueniret. Sexagesimo itaque secundo anno, regno Chaldæorum subuerso, cui adhuc octo anni restabant ad regnandũ, quod etiam sexta visio Danielis ostẽdit: cùm propter causam sacrilegii, quod in eadem visione continetur, fuisset extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostendit, memoratorum regno successit. Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat: Daniel supputatis annis, videns appropinquare tempus reuersionis, quæ per Ieremiam fuerat promissa, orãs tam pro se, quàm pro populo, eandem promissioni à Deo postulabat impleri. Cui per Gabrielem archãgelum in eadem visione, iuxta preces eiusdem, vniuersa completa esse, Deus dixit. Nam moriente supradicto Dario rege Medorum, & succedente in regno Cyro rege Persarum: promissione Dei completa per eundem regem populum Israel in Ierusalem reductum historia secundi libri paralipomenon, & initium Esdræ prophetæ confirmant. Cumque à populo Israel & senioribus templũ Dei ædificari cœpisset, mortuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Persarum, qui memorato Cyro successerat: vicinæ gentes ciuitatis Ierusalem, (vt idem Esdras refert) restaurationem tẽpli & ciuitatis resistendo impedire cœperunt. Quæ ratione deterritus populus Israel, reparationem supradicti templi Domini necdum iuxta promissionem cõcessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati Darii regis Persarum, Aggæus propheta à Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni susceptnrus erat, & Iesum filium Iosedec summum sacerdotem, admonet, vt credant completo numero annorum tempus restaurationis Ierusalem aduenisse: hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellẽt imitari, de quo Deus per eum dixit: Populus hic dicit, Nondum venit tempus vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetię continentur, reuersionem populi, ædificationem templi, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN anno secundo Darij regis, in mense sexto, in vna mensis factum est verbum domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel, filium Salathiel, ducem Iuda: & ad Iesum filium Iosedec, sacerdotem magnum 2 dicens. ¶ Hæc ait dominus exercituũ, dicẽs.

Hæc

2 ¶ Hæc ait dñs exercituum, dicens: Populus iste dicit, Nondum venit tempus domus dñi 3 ædificandæ. ¶ Et factum est verbum dñi in 4 manu Aggæi prophetæ, dicens: ¶ Nunquid B tempus vobis est vt habitetis in domibus 5 *laqueatis, & domus ista deserta? ¶ Et nunc hæc dicit dominus exercituum: Ponite cor- 6 da vestra super vias vestras. ¶ Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in 7 sacculum pertusum. ¶ Hæc dicit dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias 8 vestras, ¶ ascendite montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi 9 erit, & glorificabor, dicit dominus. ¶ Respe- C xistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam dicit dñs exercituū? quia domus mea deserta est, & vos festinatis v- 10 nusquisque in domum suam ¶ Propter hoc super vos prohibiti sunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen 11 suum. ¶ & vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum. 12 ¶ Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem * Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus 13 à facie domini. ¶ Et dixit Aggæus nuncius domini de nuncijs domini populo dicens: 14 Ego vobiscum sum, dicit dominus. ¶ Et suscitauit dominus spiritum Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo domini exercituum Dei sui.

*vestris 5 ‖ Deu. 28. d. 38. Mich. 6. d. 15. ‖ * Domini 4.

CAPVT II.

1 A IN die vicesima & quarta mensis in sexto mense, in anno se- 2 cundo Darij regis. ¶ In septimo mense, vicesima & prima mensis: factum est verbum domi- 3 ni in manu Aggæi prophetæ, dicens: ¶ Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec sacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens: 4 ¶ Quis in vobis est derelictus qui vidit do- B mum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? nunquid non ita est, 5 quasi non sit in oculis vestris? ¶ Et nunc confortare Zorobabel, dicit dominus: & confortare Iesu filij Iosedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit dominus exerci- 6 tuum) ¶ verbum quod pepigi vobiscum cùm egrederemini de terra Aegypti: & spiritus meus erit in medio vestrum: nolite 7 timere. ¶ Quia hæc dicit dominus exercituum: ‖ Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cœlum & terram, & mare 8 & aridam. ¶ Et mouebo omnes gentes. B ET VENIET DESIDERATVS cunctis Gentibus: & implebo domum istam 9 gloria, dicit dominus exercituum ¶ Meum est argentum, & meum est aurum, dicit do- 10 minus exercituum. ¶ Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit dominus exercituum. 11 ¶ In vicesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darij regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens: 12 ¶ Hæc dicit dominus exercituum Interroga 13 sacerdotes legem, dicens: ¶ Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: nunquid sanctificabitur? Respondentes autē sacerdotes, dixerunt: Non 14 ¶ Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in ani- C ma ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerūt: 15 Contaminabitur. ¶ Et respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia quę obtule- 16 runt ibi, contaminata erunt. ¶ Et nunc ponite corda vestra, à die hac & supra antequam poneretur lapis super lapidem in templo do- 17 mini. ¶ Cum accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular vt exprimeretis quinquaginta 18 lagenas, & fiebant viginti: ¶ ‖ Percussi vos vento vrente, & aurugine & grandine omnia opera manuum vestrarum: & non fuit in vobis qui reuerteretur ad me dicit do- 19 minus. ¶ Ponite corda vestra ex die ista & in futurum, à die vicesima & quarta noni men- D sis: à die qua fundamenta iacta sunt templi 20 domini, ponite super cor vestrum. ¶ Nunquid iam semen in germine est, & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum oliuæ non floruit? ex die ista benedicam. 21 ¶ Et factum est verbum domini secundo ad Aggæum, in vicesima & quarta mensis, di- 22 cens: ¶ Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego mouebo cœlum pariter & ter- 23 ram. ¶ Et subuertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subuertam quadrigam & ascensorem eius: & descendent equi, & ascensores eorum, 24 vir in gladio fratris sui. ¶ ‖ In die illa, dicit dominus exercituum, assumam te, Zorobabel filij Salathiel, serue meus, dicit dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit dominus exercituum.

‖ Heb. 12. g. 16. ‖ Amos 4. c. 9. ‖ Eccl. 49. c. 13.

PROPHETIA ZACHARIAE.

PROLOGVS IN ZACHARIAE PROPHETIAM.

SECVNDO anno Darij, regis Medorum, Aggæū, & Zachariam prophetasse, lectiones eorundem declarant. Sed hac de causa Aggæus Zachariæ in ordine prophetarū prælatus esse videtur, quod cum duobus mensibus, vt prædictorum lectiones ostendunt, in prophetia præcessisse inuenitur, & ad reparationem templi præcepto Dei populum animasse, vt Esdras refert, dicens. In secundo anno Darij, regis Persarum, prophetauerunt Aggæus & Zacharias, filius Addo, prophetæ, super Israel in nomine Dei Israel super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus, filius Iosedec, & principes eius: inchoaueruntq; ædificare domum Dei, quæ est in Ierusalem. Quibus cum adessent prophetæ, exhortatione sua adiuuerunt eos. Nam populum Israel ab imitatione paternorum delictorum per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis vsus est: Vidi nocte: & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stātem in medio myrteti vmbrosi, cuius visionis hæc solutio est: Vir ascendēs equum rubeum, licet angelus intelligatur: tamen quia prædicti coloris equum conscendere vsus est, vindictam sanguinis in eam gentem significat afferendam, quæ populum Israel in captiuitatem redegerat. Nam & Isaias propheta, per ruborem vestimentorum, inter gentes vindictam cum sanguine à Deo proferendam demonstrans, his verbis vsus est, dicens: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? &c. Stantem verò in medio myrteti vmbrantis, quod dixit: lætitiam populo affuturam per myrteti significationem voluit designari. Eius ligni Moyses in leuitico, cum faceret mentionem, ait: Accipietis die prima fructus ligni speciosi vt lætitiam populi per bene olētis ligni & speciosi vmbraculum demonstraret. Sed hanc visionē, quæ liberationem populi, & vindictam de aduersarijs affuturam demonstrat, ob hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populum Israel in prima liberatione de terra Aegypti noctu discessisse constabat: cuius exempli, quia præsens populus aliquā partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem ac reditus captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem prophetæ est reuelata.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN mense octauo, in anno secundo Darij, factum est verbum Dñi ad Zachariam filium Barachiæ, filij Addo, prophetā, dicēs: 2 ¶ Iratus est dñs sup patres vestros iracūdia.

Et

3 ℣ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum, ‖ Conuertimini ad me, ait Dominus exercituum, & conuertar ad vos, 4 dicit Dominus exercituum. ℣ Ne sitis sicut patres vestri ‖ ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum, Conuertimini de vijs vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt 5 ad me, dicit Dominus. ℣ Patres vestri vbi B sunt? & Prophetæ nũquid in sempiternum 6 viuent? ℣ Veruntamen verba mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nũquid non comprehenderũt patres vestros? & conuersi sunt, & dixerunt, Sicut cogitauit dñs exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundũ adinuentiones 7 nostras fecit nobis. ℣ In die vicesima & quarta vndecimi mensis Sabath: in anno secundo Darii, factum est verbum Dñi ad Zachariam, filiũ Barachiæ, filii Addo, prophetã, 8 dicens: ℣ Vidi per noctem: & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrtheta quæ erãt in profundo: & post 9 eũ equi rufi, varii, & albi. ℣ Et dixi: Quid sũt isti Domine mi? & dixit ad me angelus * q loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid 10 sint hæc. ℣ Et respondit vir qui stabat inter myrtheta, & dixit: Isti sunt quos misit Dñs 11 vt perãbulent terrã. ℣ Et responderunt angelo Domini, qui stabat inter myrtheta & di-C xerunt: Perambulauimus terrã, & ecce om-12 nis terra habitatur & quiescit. ℣ Et respõdit angelus Domini, & dixit: Domine exercituũ vsquequo tu non misereberis Ierusalẽ & vrbium Iuda, quibus iratus es? iste—iam* 13 septuagesimus annus est? ℣ Et respondit Dominus angelo qui loquebatur in me verba 14 bona, verba cõsolatoria. ℣ Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me: ‖ Clama, dicẽs: Hæc dicit Dominus exercituũ, Zelatus sum 15 Ierusalẽ & Sion zelo magno. Et ira magna ego irascor super gentes opulẽtas, quia ego iratus sum parum, ipsi vero adiuuerunt in 16 malum. ℣ Propterea hæc dicit Dominus: Reuertar ad Ierusalẽ in misericordiis: domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super 17 Ierusalem. ℣ Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Do-D minus Sion, & eliget adhuc Ierusalem. ℣ Et 18 leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quatuor 19 cornua. ℣ Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quid sunt hæc? Et dixit ad me: Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudã, 20 & Israël, & Ierusalem. ℣ Et ostẽdit mihi Do-21 minus quatuor fabros. ℣ Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam per singulos viros, & nemo eorũ leuauit caput suum, & venerũt isti deterrere ea, vt deijciant cornua gẽtium quæ leuauerũt cornu super terram Iuda vt dispergerent eam.

‖ Mala. 3. b. 7. ‖ Isai. 31. b. 8. 31. c. 6. 45. d. 22. Iere. 3. c. 12. 15. d. 19. 11. c. 18. Eze. 18. g. 30. 20. a. 7. 33. c. 11. Osee 14. a. 2. Ioel 2. c. 12. *Domini. —6. ‖ Inf. 8. a. 2.

CAPVT II.

1 A ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ei' fu-2 niculus mẽsorũ. ℣ Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Vt metiar Ierusalẽ, & videã quãta sit latitudo eius, & quãta lõgitudo eius. 3 ℣ Et ecce angelus qui loquebat in me, egrediebatur & angelus alius egrediebat in oc-4 cursum eius. ℣ Et dixit ad eũ: Curre, loquere ad puerũ istũ, dicẽs, Absq; muro habitabit Ierusalẽ præ multitudine hominũ, & iumẽ-5 torũ in medio eius. ℣ Et ego ero ei, ait Dñs, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in 6 medio eius. ℣ O, ô, fugite de terra Aquilo-B nis, dicit Dñs, qm in quatuor vẽtos cœli di-7 spersi vos, dicit Dñs. ℣ O Sion fuge quæ ha-8 bitas apud filiam Babylonis. ℣ quia hęc dicit Dñs exercituum. Post gloriam misit me ad C gentes quæ spoliauerunt vos: qui enim teti-9 gerit vos, tangit pupillam oculi *mei. ℣ quia ecce ego leuo manũ meã super eos, & erũt prædæ his qui seruiebant sibi: & cognosce-10 tis quia Dñs exercituum misit me. ℣ Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & 11 habitabo in medio tui, ait Dominus. ℣ Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in D die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dñs exerci-12 tuum misit me ad te. ℣ Et possidebit Dominus Iudam partem suam in terra sanctifica-13 ta: & eliget adhuc Ierusalem. ℣ Sileat omnis caro a facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

*eius 2.

CAPVT III.

1 A ET ostendit mihi—Dominus Iesum sacerdotẽ magnũ stantẽ coram angelo Domini: & Sa-2 tã stabat a dextris eius, vt aduersaretur ei. ℣ Et dixit Dñs ad Satan: Increpet Dominus in te Satã, & increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem: nunquid non iste torris est, erutus de igne? 3 ℣ Et Iesus erat indutus vestibus sordidis, & 4 stabat ante faciem angeli. ℣ Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicens: B Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuã, 5 & indui te mutatoriis. Et dixit: Ponite cidarim mundã super caput eius. ℣ Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum vestibus: & angelus Dñi sta-6 bat. ℣ Et contestabatur angelus Domini Ie-7 sum, dicens: ℣ Hęc dicit Dominus exercituũ, C Si in vijs meis ambulaueris, & custodiam meam custodieris: tu quoque iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulãtes de his q nũc hic assistũt, 8 ℣ Audi Iesu, sacerdos magne, tu & amici tui qui habitant corã te, quia viri portendẽtes

—7.

sunt. ecce enim ego ‖ ADDVCAM SERVVM MEVM ORIENTEM. ⁹ Quia ecce lapis quem dedi coram Iesu: super lapidem vnum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius ¹⁰ in die vna. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vineam, & subter ficum.

‖ Inf. 6. c. 12. Luc. 1. g. 18.

CAPVT IIII.

¹ ET reuersus est angelus q loquebatur in me: & suscitauit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo. ² Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureũ totum, & lampas eius super caput ipsius: & septem lucernæ eius super illud: & septem * infusoria lucernis quæ erant super caput eius. ³ Et duæ oliuæ super illud: vna a dextris lampadis, & vna ⁴ a sinistris eius. Et respondi. & aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sũt hæc, Domine mi? Et respondit angelus qui ⁵ loquebatur in me, & dixit ad me: Nunquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non dñe mi. ⁶ Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore: sed in spiritu ⁷ meo, dicit domin⁹ exercituũ. Quis tu mõs magne coram Zorobabel? in planũ: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ eius. ⁸ Et factum est verbum domini ad me, dicẽs: ⁹ Manus Zorobabel fundauerunt domum istam, & manus eius perficient eam: & scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. ¹⁰ Quis enim despexit dies paruos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt domini, qui discurrunt ¹¹ in vniuersam terrã. Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dexterã ¹² candelabri, & ad sinistram eius? Et respondi secundo, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliuarũ quæ sunt iuxta duo rostra au¹³rea, in quibus sunt suffusoria ex auro? Et ait ad me, dicens: Nunquid nescis quid sunt ¹⁴ hæc? Et dixi: Non domine mi. Et dixit: Isti sunt duo filij olei-splendoris, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.

* & septẽ 6.

—5.

CAPVT V.

¹ ET cõuersus sum, & leuaui oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans. ² Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: * Ego video volumẽ volans: lõgitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius de³cẽ cubitorũ. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egreditur super faciẽ oĩs terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurãs, ex hoc similiter iu⁴dicabitur. Educã illud, dicit dominus exercituum: & veniet ad domũ furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet ᵇeũ, & ligna eius & lapides eius. ⁵ Et egressus est angelus q loquebatur i me, & dixit ad me: Leua oculos tuos, & vide ⁶ quid est hoc quod egreditur. Et dixi: Quid nã est? Et ait. Hæc est amphora egrediens. Et dixit. ᵇ Hæc est oculus eorum in vniuer⁷sa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio ⁸ amphoræ. Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eã in medio amphoræ, & misit mas⁹sam plumbeam in os eius. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duę mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milui: & leuauerunt ¹⁰ amphoram inter terram & cœlum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quo ¹¹ istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Senáar, & stabiliatur & ponatur ibi super basem suam.

* Ecce.

ᵇ eam 8.

ᵇ Hic 18

CAPVT VI.

¹ ET cõuersus sum, & leuaui oculos meos: & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorũ montiũ: & mõtes, ² montes ærei. In quadriga prima equi rufi, ³ & in quadriga secunda, equi nigri: & in quadriga tertia, eq albi, & in quadriga quar⁴ta, equi varij * fortes. Et respondi & dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quid sunt ⁵ hæc Domine mi? Et respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur vt stent corã dominatore om⁶nis terræ. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varij egressi sunt ad terrã ⁷ Austri. Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurrere p omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terrã, ⁸ & perambulauerunt terrã. Et vocauit me, & loquutus est ad me, dicẽs: Ecce qui egrediũtur in terrã Aquilonis, requiescere fece⁹rũt spiritũ meũ in terra Aqlonis. Et factũ ¹⁰ est verbũ dñi ad me, dicẽs: Sume a transmigratione ab Holdai, & a Tobia, & ab Idaia: & venies tu in die illa, & intrabis domũ Iosiæ filij Sophoniæ, q venerunt de Babylone, ¹¹ Et sumes aurũ & argentum, & facies coronas: & pones in capite Iesu filij Iosedec, sa¹²cerdotis magni, & loquẽris ad eum, dicẽs: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: ‖ ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: & subter eum orietur, & ædificabit templũ ¹³ domino: & ipse extruet templum domino, & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit ¹⁴ inter illos duos. Et coronę erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hen filio Sophoniæ, me¹⁵moriale in templo domini. Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo domini, & scietis quia dominus exercituum

* &

‖ Sup. 3. c. 8. Luc. 1. g. 78.

misit

misit ad me vos. ¶Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem domini Dei vestri.

CAPUT VII.

1 ET factum est in anno quarto Darij regis, factum est verbum domini ad Zachariã, in quarta mensis noni, qui est Casleu. 2 ¶Et miserunt ad domum Dei Sarásar ad Rogom-melech, & viri qui erant 3 cum eo, ad deprecandam faciem dñi: ¶Vt dicerent sacerdotibus domus domini exercituum & prophetis. loquentes: Nunquid flẽdum est mihi quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut iam feci multis annis? 4 ¶Et factum est verbum domini exercituum 5 ad me, dicens: Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: ‖ Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: nunquid 6 ieiuniũ ieiunasti mihi? ¶& cũ comedistis, & bibistis: nunquid non vobis comedistis, 7 & vobismetipsis bibistis? ¶Nunquid non sunt verba quæ loquutus est Dñs in manu prophetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur, & esset opulenta ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad Austrum, & in cãpestribus habitaretur? 8 ¶Et factum est verbũ 9 Domini ad Zachariã, dicens: ¶Hæc ait dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, & misericordiam & miserationes 10 facite vnusquisque cum fratre suo. ¶Et viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari, & malum vir fra- 11 tri suo non cogitet in corde suo. ¶Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedẽtes, & aures suas aggreuauerunt, ne au- 12 dirent. ¶Et cor suum posuerunt vt adamãtem, ne audirent legem & verba, quæ misit Deus exercituũ in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indigna- 13 tio magna à Domino exercituum. ¶Et factũ est sicut locutus est, & * non audierunt: sic clamabunt & non exaudiam, dicit dñs exer- 14 cituum. ¶Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est eis, eo ꝙ non esset transiens & reuertens: & posuerunt terrã desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

1 ET factum est verbũ Dñi exercituum, dicens: ¶Hæc dicit dñs 2 exercituum: ‖ Zelatus sum Siõ zelo magno, & indignatione 3 magna zelatus sum eam ¶Hæc dicit dominus exercituum: Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Ierusalem: & vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis. & Mons domini exercituum, mons sancti- 4 ficatus. ¶Hæc dicit dñs exercituum: Adhuc habitabunt senes, & anus in plateis Ierusalem: & viri baculus in manu eius præ 5 multitudine dierum. ¶Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus, & puellis luden- 6 bus in plateis eius. ¶Hæc dicit dominus exercituum: Si videbitur dificile in oculis reliquiarũ populi huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile erit, dicit dñs 7 exercituum? ¶Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra occa- 8 sus solis. ¶Et adducam eos, & habitabunt in medio Ierusalem: & erunt mihi in populũ, & ego ero eis in Deũ in veritate & in iusti- 9 tia. ¶Hæc dicit dñs exercituum: ¶Cõfortentũ manus vr̃æ, quæ auditis in his diebus sermones istos per os prophetarũ in die qua fundata est domus Domini exercituum, vt tem- 10 plum ædificaretur. ¶Si quidem ante dies illos merces hominum non erat: nec merces iumentorum erat: neq; introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione, & dimisi oẽs homines vnumquemque contra pro- 11 ximum suum: ¶Nunc autem nõ iuxta dies priores ego faciam reliquijs populi huius, 12 dicit dñs exercituum: ¶sed semen pacis erit, vinea dabit fructum suum, & terra dabit germẽ suum, & cęli dabunt rorẽ suum: & possidere faciam reliquias populi huius 13 vniuersa hæc. ¶Et erit: sicut eratis maledictio in gentibus, domus Iuda, & domus Israël: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ. 14 ¶Quia hæc dicit dominus exercituum: Sicut cogitaui vt affligerem vos, cum ad iracundiam prouocassent patres vestri me, di- 15 cit dominus, * & non sum misertus: ¶sic conuersus cogitaui in diebus istis, vt benefaciam domui Iuda & Ierusalem: nolite ti- 16 mere. ¶Hæc sunt ergo verba quæ facietis: ‖Loquimini veritatem vnusquisque cũ proximo suo, veritatẽ, & iudiciũ pacis iudicate 17 in portis vestris. ¶Et vnusquisq; malũ contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis: oĩa enim hæc sunt quæ odi dicit domi- 18 nus: ¶Et factum est verbum domini exerci- 19 tuum ad me, dicens: ¶Hæc dicit dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam & in solennitates præclaras: verita- 20 tem tantùm & pacem diligite ¶Hæc dicit dominus exercituũ: Vsquequo veniant po- 21 puli, & habitent in ciuitatibus multis, ¶& vadant habitatores vnus ad alterum, dicentes: Eamus & deprecemur faciem domini, & quęramus dominum exercituũ, vadam 22 etiam ego ¶Et venient populi multi, & Gentes robustæ ad quęrendum Dominum exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciem domini. 23 ¶Hæc dicit dominus exercituum: In diebus illis in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: ibimus vobiscum: audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.

‖ Isa. 58. a.3. ‖ Exo. 22. d.22. Isa. 1.f. 23. Iere. 5.g. 28. * sicut. ‖ Sup. 1.c. 14. -6. * exercituum 5. ‖ Eph. 4.f. 25.

CAPVT IX.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damasci requiei eius: quia domini est oculus hominis, & omnium tribuū Israel. 2 ¶ Emath quoq; in terminis eius & Tyrus, & Sidon assumpserunt quippe sibi sapientiam valde. 3 ¶ Et ædificauit Tyrus munitionem suam & coaceruauit argētum quasi humū, & aurum vt lutum plateaȓū. 4 ¶ Ecce dn̄s possidebit eā, & percutiet in mari fortitudinē eius, & hęc igni deuorabitur. 5 ¶ Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniā confusa est spes eius: & peribit Rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur. 6 ¶ Et sedebit separator in Azôro, & disperdā sūpbiā Philisthinorū. 7 ¶ Et auferam sanguinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dētiū eius, & relinquetur ēt ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebusæus. 8 ¶ Et circundabo domum mea ex his qui militāt mihi euntes & reuertētes, & nō transibit super eos vltrà exactor: quia nunc vidi in oculis meis. 9 ¶ Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper ascendens super[b] asinum[c] & super pullum filium asinæ. 10 ¶ Et[b] disperdam[c] quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & ptās eius à mari vsq; ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terrę. 11 Tu quoq; in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. 12 ¶ Cōuertimini ad munitionē vincti spei, hodie quoque annūciās duplicia reddā. 13 ¶ Qm̄ extēdi mihi Iudam quasi arcū, impleui Ephraim: & suscitabo filios tuos Siō super filios tuos Græcia, & ponā te quasi gladiū fortium. 14 ¶ Et dn̄s Deus super eos videbitur, & exibit, vt fulgur iaculum eius: & Dn̄s Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri. 15 ¶ dn̄s exercituum proteget eos: & deuorabūtur, & subijcient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi cornua altaris. 16 ¶ Et saluabit eos dn̄s Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui: quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius. 17 ¶ Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

CAPVT X.

1 PEtite à Domino pluuiam in tēpore serotino, & dn̄s faciet niues, & pluuiam imbris dabit eis, singulis herbam in agro. 2 ¶ Quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendacium & somniatores locuti sunt frustra, vanè cōsolabātur: idcirco abducti sunt quasi grex: 3 affligentur, quia non est eis pastor. ¶ Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitauit dominus exercituum gregem suum domū Iuda, & posuit eos quasi equum glorię suæ in bello. 4 ¶ Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur omnis exactor simul. 5 ¶ Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascēsores equorum. 6 ¶ Et confortabo domum Iuda, & domum Ioseph & saluabo: & conuertā eos, quia miserebor eorū: & erunt sicut fuerūt quando non proieceram eos: ego enim dominus Deus eorum, & exaudiā eos. 7 ¶ Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino, & filij eorum videbunt & lætabuntur, & exultabit cor eorum in domino. 8 ¶ Et sibilabo eis: & cogregabo illos, qa redemi eos: & multiplicabo eos, sicut antè fuerāt multiplicati. 9 ¶ Et seminabo eos in populis, & delonge recordabuntur mei: & viuent cum filijs suis, & reuertentur. 10 ¶ Et reducam eos de terra Ægypti, & de Assyrijs congregabo eos: & ad terram Galaad & Libani adducam eos: & nō inuenietur eis locus. 11 ¶ Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis: & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet. 12 ¶ Confortabo eos in domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit dominus.

CAPVT XI.

1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. 2 ¶ Vlula abies, quia cecidit cedrus, qm̄ magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus. 3 ¶ Vox vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis. 4 ¶ Hæc dicit dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis, 5 ¶ quæ qui possederant, & occidebant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, diuites facti sumus: & pastores eorum nō parcebant eis. 6 ¶ Et ego nō parcam vltrà super habitantes terram, dicit dominus: ecce ego tradam homines, vnumquemque in manu proximi sui: & in manu Regis sui: & concident terrā, & non eruā de manu eorum. 7 ¶ Et pascam pecus occisionis, propter hoc ô pauperes gregis: & assumpsi mihi duas virgas, vnā vocaui Decôrem, & alteram vocaui funiculum: & paui gregem. 8 ¶ Et succidi tres pastores in mense vno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variauit in me. 9 ¶ Et dixi: non pascam vos: ‖ quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuorent vnusquisque carnem proximi sui. 10 ¶ Et tuli virgam meam quæ vocabatur Decus, & abscidi eam, vt

‖ Iere. 15. a. 2.

irritum

11 irritum facerē fœdus meum quod percussi cum oībus populis. ¶Et in irritum deductū est in die illa: & cognouerunt sic pauperes gregis qui custodiunt mihi, quia verbū dñi 12 est. ¶ Et dixi ad eos: Si bonū est in oculis vestris, afferte mercedē meam: & si nō, quiescite. ‖ Et appenderunt mercedem meam 13 triginta argenteos ¶Et dixit dñs ad me: Proijce illud ad statuarium decòrum pretium quo appreciatus sum ab eis ¶Et tuli triginta argenteos: & proieci illos in domum dñi, 14 ad statuarium. ¶ Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter Iudam & 15 Israël. ¶Et dixit dñs ad me: Adhuc sume tiD bi vasa pastoris stulti. ¶Quia ecce ego susci-16 tabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit. & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngu-17 las eorum dissoluet. ¶ O pastor & idôlum, derelinquēs gregem: gladius super brachiū eius & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

‖Mat. 27. a. 9.

CAPVT XII.

1 A ONvs verbi domini super Israel. Dicit dñs extēdens cœlū, & fundans terrā, & 2 fingens spiritū hominis in eo: ¶ecce ego ponā Ierusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Iuda erit in 3 obsidione contra Ierusalem. ¶Et erit in die illa, ponā Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: a oēs qui leuabunt eum, concisione lacerabuntur, & colligentur aduersus eā 4 omnia regna terræ. ¶ In die illa, dicit doB minus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam 5 cæcitate. ¶Et dicēt duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem 6 in domino exercituum Deo eorum. ¶In die illa ponā duces Iuda sicut caminū ignis in lignis, & sicut b faciem b ignis in fœno: & deuorabunt ad dexteram & ad sinistram oēs populos in circuitu: & habitabitur Ierusalem 7 rursus in loco suo in Ierusalem ¶ Et saluabit dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: vt nō magnificè glorietur domus Dauid, & gloria habitantium Ierusalē contra 8 Iudam. ¶In die illa proteget dominus habiC tatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid: & domus Dauid quasi Dei, sicut Angelus domini in conspe-9 ctu b eorum b. ¶ Et erit in die illa: quæram conterere omnes gentes quæ veniūt cōtra 10 Ierusalem. ¶ Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalē spiritum gratiæ & precum: & ‖ aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum plāctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum vt doleri solet in morte primogeniti. 11 ¶In die illa magnus erit planctus in IerusaD lem, ‖sicut planctus Adadremmon in cam-12 po Magddon. ¶ Et planget terræ: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus Dauid 13 seorsum: & mulieres eorum seorsum: ¶ familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum: & mulieres eorū seorsum. 14 ¶ Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & & mulieres eorum seorsum

b facem 4

b eius.

‖Iob. 19. g. 37.

CAPVT XIII.

1 A IN die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem: in ablutionem pecca-2 toris & menstruatæ. ¶Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, Disperdam nomina idôlorum de terra, & non memorabuntur vltrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferā 3 de terra. ¶ Et erit: cùm prophetauerit quispiam vltrà, dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum: Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine domini: & configent eum pater eius & mater e-4 ius, genitores eius cum prophetauerit. ¶Et B erit in die illa, confundentur prophetæ vnusquisque ex visione sua cum prophetauerit, nec operientur pallio saccino, vt men-5 tiatur, sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea. 6 ¶Et dicet ei: Quid sunt plagæ istæ in meC dio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. 7 ¶Phramea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: ‖ percute pastorem, & dispergentur oues: & conuertam manum 8 meam ad paruulos. ¶ Et erunt in omni terD ra, dicit Dominus partes duæ in ea c dispergentur ‖& deficient: & tertia pars relinque-9 tus in ea. ¶ Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocauit nomen meum, & ego exaudiam eum. *Dicam, Populus meus es: & ipse dicet: Dominus Deus meus.

‖Eze. 30. d. 31.

‖Mat. 26. c. 31. Mat. 14. c. 27.

c dispergentur.

* &.

CAPVT XIIII.

1 A ECce venient dies domini: & 2 diuidentur spolia tua in medio tui. ¶Et cōgregabo omnes gētes ad Ierusalem in præliū, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi non auferetur ex vrbe. 3 ¶Et egredietur dominus, & præliabitur contra gentes illas, sicut præliatus est in die cer

4 taminis ꝑ Et stabūt pedes eius in die illa super Montem oliuarū, qui est contra Ierusalem ad Orientē, & scindet Mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem & ad Occidentem præruptu grandi valde, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & me-
5 dium eius ad Meridiem. ꝑ& fugietis ad vallem montiū eorum, qm̄ coniungetur vallis
B montium vsq; ad proximū: & fugietis sicut fugistis ‖à facie terremotus in diebus Oziæ, regis Iuda: & veniet dn̄s Deus meus oēsq;
6 sancti cū eo. ꝑEt erit in die illa: non erit lux,
7 sed frigus & gelu. ꝑEt erit dies vna quæ nota est dn̄o, non dies neque nox: & in tempo
8 re vesperi erit lux. ꝑEt erit in die illa: exibūt aquæ viuæ de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare nouissimum: in æstate & in hyeme erunt.
9 ꝑ Et erit dn̄s rex super omnem terrā: in die illa erit dominus vnus, & erit nomen eius
10 vnum. ꝑEt reuertetur omnis terra vsque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: & exaltabitur, & *habitabit in loco suo, a porta Ben-iamin vsque ad locum
C portæ prioris * vsq; ad portam angulorum: & a turre Hananeel vsque ad torcularia Re-
11 gis. ꝑ Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura.
12 ꝑ Et hæc erit plaga qua percutiet dn̄s omnes gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalē. Tabescet caro vniuscuiusque stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum cōtabescet
13 in ore suo. ꝑ In die illa erit tumultus domini magnus in eis: & apprehendet vir manū proximi sui, & conseretur manus eius super
14 manum proximi sui. ꝑSed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem: & congregabuntur diuitiæ omnium gentium in circuitu, aurum
15 & argētum & vestes multæ satis. ꝑEt sic erit ruina equi & muli & cameli & asini, & omnium iumentorum quæ fuerint in castris il-
16 lis, sicut ruina hæc ꝑ Et oēs qui reliqui fuerint de vniuersis Gentibus quæ venerunt cōtra Ierusalem, ascendent ab anno in annū, vt adorent regem dn̄m exercituum, & cele-
17 brēt festiuitatem tabernaculorum. ꝑEt erit: qui non ascenderit de familijs terræ ad Ierusalem, vt adoret regem dn̄m exercituū, non
18 erit super eos imber. ꝑQuod & si familia Ae
D gypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit: sed erit ruina qua percutiet dn̄s omnes gentes quæ non ascenderint ad ce-
19 lebrandā festiuitatem tabernaculorū. ꝑ Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium gentium quæ non ascenderint ad ce-
20 lebrandā festiuitatē tabernaculorū. ꝑ In die illa erit quod super frenū equi est, sanctum dn̄o: & erūt lebetes in domo dn̄i quasi phia
21 læ coram altari. ꝑ Et erit oīs lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus dn̄o exercituū: & venient omnes immolantes, & sumēt ex eis, & coquent in eis, & non erit mercator vltrà in domo dn̄i exercituum in die illo.

‖ Amos 1. a. 5.

* habitabitur.

* &.

PROPHETIA
MALACHIAE.

PROLOGVS IN MALACHIAE PROPHETIAM,
Maxima ex parte ex proœmio Commentariorum Hieronymi in Malachiam.

DEVS per Moysen populo Israel præceperat, sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos, hostias omni vitio vacuas sibi offerre. Quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat, vt per sacrificiorum oblationem, internuncii Dei & hominum facti, populum præceptis cœlestibus facerent obedire. Vnde sacerdotes angelos Dei esse, hoc ĩ loco scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam contemnentes, supra dictus populus ac sacerdotes sacrificia vitiis deturpata, ipsi criminibus atque impietatibus maculati Deo offerre cœperunt: ideo per Malachiam prophetam Deus populum suum Israel increpat. Nomen autem Malachi Septuagiata transtulerunt. Tu angelus autẽ, idest, angelus eius, dicentes assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius, pro quo in Hebræo legitur, Malachi: quod rectiùs & expressiùs dicitur, angelus, idest, nuncius meus. Nec putandum est iuxta quorundam opinionem, angelum venisse de cœlo, & assumpsisse corpus humanum, vt Israeli, quæ à Domino sunt, mandata loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligenti, sed historiæ ordo texendus est: ergo & Osee, qui Saluator dicitur: & Ioel, qui interpretatur Dominus Deus, siue Incipiens, & cæteri prophetæ non erunt homines: sed vel angeli, vel Dominus atque Saluator, quia hoc eorum nomina resonant. Denique exceptis Septuaginta, alij Interpretes nomen Malachi ita vt in Hebræo

legitur tranſtulerunt. Malachi autem Hebræi Eſdram exiſtimant ſacerdotem: quia omnia quæ in libro illius continentur, etiã hic propheta commemorat, dicens: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt. Tempus quoque ac titulus conueniunt, quod & in Pſalmis diximus, eos qui titulos non habent, eorum eſſe credendos, quorum priores pſalmi nominibus prænotati ſunt. Igitur & Malachi, id eſt Eſdras poſt Aggæum & Zachariam qui ſub Dario prophetauerunt, fuiſſe credendus eſt: & propterea titulum non habere, quòd liber eius pro titulo ſit: in quo diſcimus quòd in regno Artaxerxis, Regis Perſarum, Eſdras, filius Saraiæ, & cæterorum vſque ad eum locum vbi dicitur: Filius Aaron ſacerdotis, ab initio aſcenderit de Babylone, & dederit ei rex ſecundum manum Domini Dei ſui, bonam omnem petitionem eius: aſcenderintque cum illo de filiis Iſrael, & de filiis ſacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ieruſalem, anno ſeptimo Artaxerxis Regis: & venerunt in Ieruſalem menſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus Regis: quia in primo die menſis primi cœpit aſcendere de Babylone, & in primo menſis quinti venit in Ieruſalem.

CAPVT PRIMVM.

1 A ONVS verbi Domini ad Iſraël in manu Malachiæ *. 2 ¶ Dilexi vos, dicit Dominus, & dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nónne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus, ‖ & dilexi Iacob, 3 ¶ Eſau autem odio habui? & poſui * montes eius in ſolitudinem, & hæreditatem eius in dracones deſerti? 4 ¶ Quòd ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed reuertentes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruã: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus eſt Dominus vſque in æternũ. 5 ¶ Et B oculi veſtri videbunt: & vos dicetis, Magnificetur Dominus ſuper terminum Iſraël. 6 ¶ Filius honorat patrem, & ſeruus dominũ ſuum: ſi ergo pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi dominus ego ſum, vbi eſt timor meus, dicit Domin⁹ exercituũ? ad vos o ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meũ, & dixiſtis: ¶ In quo deſpeximus nomen tuum? 7 ¶ Offertis ſuper altare meum panem pollutum: & dicitis, In quo polluimus te? In eo 8 quòd dicitis, Menſa Domini deſpecta eſt. ¶ Si C offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum & languidum, nonne malum eſt? offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem 9 tuam, dicit Dominus exercituum. ¶ Et nunc deprecamini vultum Dei, vt miſereatur veſtri (de manu enim veſtra factum eſt hoc) ſi quomodo ſuſcipiat facies veſtras, dicit Do- 10 minus exercituum. ¶ Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſci- 11 piam de manu veſtra. ¶ ‖ Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomẽ meũ in Gẽtibus, 12 dicit Dominus exercituum. ¶ Et vos polluiſtis illud in eo quod dicitis, Menſa Domini cõtaminata eſt: quod ſuperponitur, contẽptibile eſt cum igne qui illud deuorat. 13 ¶ Et dixiſtis: Ecce de labore, & exufflatis illud

* prophetæ

‖ Roma. 9. c. 13.

* Seir

‖ Pſ. 112. c. 3.

dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum & languidum, & intulistis munus, nũquid suscipiam illud de manu ve-
14 stra, dicit Dominus? ‖ Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum: & votum faciens, immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPVT II.

1 A ET nunc ad vos mandatum hoc o Sacerdotes. ‖ ‖ Si nolueritis audire, &
2 si nolueritis ponere super cor, vt detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum, mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam
3 illis: quoniam non posuistis super cor. ‖ Ecce ego proiiciam vobis brachium, & dispergã super vultum vestrum stercus solẽnitatũ
4 vestrarum, & assumet vos secum. ‖ Et scietis quia misi ad vos mandatum istud: vt esset pactum meum cum Leui, dicit Do-
5 minus exercituum. ‖ Pactum meum fuit cũ eo vitæ & pacis: & dedi ei timorẽ: & timuit
6 B me, & à facie nominis mei pauebat. ‖ Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas nõ est inuenta in labijs eius: in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab ini-
7 quitate. ‖ Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius:
8 quia angelus Domini exercituum est. ‖ Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui,
9 dicit Dominus exercituum ‖ Propter quod & ego dedi vos cõtẽptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas,
10 & accepistis faciem in lege. ‖ ‖ Nunquid non pater vnus omnium nostrum? nunquid nõ Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque ᵇnostrũᵇ fratrem suum, violans
11 C pactum patrum vestrorum. ‖ Trãsgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israel & in Ierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit & habuit
12 filiam Dei alieni. ‖ Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de ᵇtabernaculisᵇ Iacob, ‖ & offeren-
13 tem munus Domino exercituum. ‖ Et hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita vt nõ respiciã vltrà ad sacrificiũ, nec accipiam placabi-
14 le quid de manu vestra. ‖ Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & vxor fœde-
15 D ris tui. ‖ Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est? Et quid vnus quærit, nisi semẽ Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.
16 ‖ Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimẽtum eius, dicit Dominus exercituum. Custodite spiritum vestrum, & nolite despi-
17 cere. ‖ Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris. ‖ Et dixistis, In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis, Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certe vbi est Deus iudicij?

CAPVT III.

1 A ECce ‖ ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis, & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Do-
2 minus exercituum: ‖ & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis cõflans,
3 & quasi herba fullonum: ‖ & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurũ & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sa-
4 crificia in iustitia. ‖ Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies seculi
5 & sicut anni antiqui. ‖ Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, * viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me,
6 dicit Dominus exercituũ ‖ Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob nõ estis
7 B consumpti, ‖ A diebus enim patrum vestrorum recessistis a legitimis meis, & nõ custodistis. ‖ Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis, In
8 quo reuertemur? ‖ Si affliget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo ᵇconfigimusᵇ te? In decimis, & in primitiis.
9 C ‖ Et in penuria vos maledicti estis, & me vos cõfigitis gens tota ‖ Inferte omnem de-
10 cimam in horreũ: & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit dominus: si nõ aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundan-
11 tiam, ‖ & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Domi-
12 nus exercituum. ‖ Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desyde-
13 rabilis, dicit dominus exercituum. ‖ ‖ Inualuerunt super me verba vestra, dicit do-
14 minus. ‖ Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, Vanus est qui seruit Deo: &
D quod emolumentum, quia custodiuimus pcepta eius, & qa ambulauimus tristes corã
15 domino exercituum? ‖ ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum
16 & salui facti sunt. ‖ Tunc locuti sunt timẽtes dominum vnusquisque cum proximo suo: Et attendit dominus, & audiuit: & scriptus est liber monimenti coram eo timentibus dominum, & cogitantibus nomen eius.
17 ‖ Et erunt mihi, ait dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam

Marginal notes: ‖ Leu. 26. b. 14. Deu. 28. b. 15. — Matt. 23. b. 9. Ephe. 4. a. 5. — ᵇ vestrum — ᵇ taberna-culo — ‖ Amos 5. f. 22. — ‖ Mat. 11. b. 10. Marc. 1. a. 2. Luc. 1. b. 17. & 7. d. 27. Psal. 131. d. 17. — * & humiliant — ‖ Zach. 1. a. 3. — ᵇ confiximus 6. — ‖ Iob 21. b. 14. Esa. 58. a. 2.

eis sicut parcit vir filio suo seruienti sibi.
18 ¶Et conuertimini, & videbitis quid sit inter iustum & impium: & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

CAPVT IIII.

1 A Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ nõ derelinquet eis radicem & germen. 2 ¶‖ Et orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento 3 ¶ Et calcabitis impios, B cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. 4 ¶‖ Mementote legis Moysi serui mei, quam mãdaui ei in Horeb ad omnem Israël præcepta & iudicia. 5 ¶‖ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus 6 & horribilis. ¶ Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.

‖ Zach. 5. c. 8. 6. d 12.
Luc. 1. g 78
Exo. 20
Deu. 4. 5
6.
‖ Mat. 11. b. 14. 17 b. 10.
‖ Mar. 9. b. 11.
Luc 1. b 17. 9. a. g

PRAEFATIO IN LIBROS MACHABAEORVM.

Machabæorum libri, licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab Ecclesia inter diuinorum voluminum annotantur historias. Notant enim prælia inter Hebræorum duces, gentesq; Persarum: pugnam quoque sabbathorum, & nobiles Machabæi, à quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoque amicitiarum cum Romanorum ducibus, atque legationum. Machabæi, septem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, custodientes legem, patris traditionem non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege sæuissimo, in Antiochia martyrij gloria coronati sunt cum matre sua, atque sepulti cum magna veneratione, ibi quiescunt.

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

IN PRIMVM LIBRVM MACHABAEORVM ARGVMENTVM.

Primus liber Machabæorum de impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad sacrilegos Ethnicorum ritus voluit inducere, primùm edisserit: de zelo quoque Mathathiæ resistentis Regis conatibus, & filios ad defensionem legis Dei exhortantis: de Iuda Machabæo, præclarisq; eius gestis & crebris victorijs, ac templo per ipsum à spurcitia idolorum purificato texit historiam. Agit quoque de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius succedente illi in principatu, bellisq; per ipsum gestis: de missis à Ionatha legatis ad Romanos, & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum substituto in principatu & sacerdotio Iudæorum, ac gestis eius. Demum de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius, patri in gubernatione populi succedente pertractat.

CAPVT PRIMVM.

1 A Et factum est, postquàm percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium Regem Persarum & Medorum: 2 ¶cõstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit Reges terræ 3 ¶& pertransijt vsq; ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. 4 ¶ Et congregauit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum cor eius: 5 ¶ & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum. 6 ¶ Et post hæc decidit in lectum, & cognouit 7 quia moreretur. ¶ Et vocauit pueros suos nobiles, qui secũ erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnũ suum, cum adhuc 8 viueret. ¶Et regnauit Alexander annis duodecim, 9 & mortuus est ¶Et obtinuerunt pueri 10 eius regnum, vnusquisq; in loco suo: ¶ & imposuerunt oẽs sibi diademata post mortẽ eius, & filij eorum post eos annis multis, 11 & multiplicata sunt mala in terra. ¶ Et exijt B ex eis radix[a] peccatrix Antiochus illustris, filius Antiochi Regis qui fuerat Romę obses: & regnauit in anno centesimo tricesimo septimo 12 regni Græcorũ. ¶In diebus illis exierunt ex Israël filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamẽtũ cũ Gẽtibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. 13 ¶Et bonus visus est sermo in oculis eorũ. 14 ¶Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis ptãtem vt facerent

[a] peccati.

15 rent iustitiam Gentium. ꝑ Et ædificauerunt gymnasiū in Ierosolymis secundū leges Na-
16 tionum: ꝑ & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamēto sancto, & iuncti sunt Nationibus, & venundati sunt vt facerent ma-
17 lum: ꝑ Et paratū est regnū, in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra-Ægypti, vt
18 regnaret super duo regna. ꝑ Et intrauit in
C Ægyptum in multitudine graui, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa nauiū
19 multitudine. ꝑ Et cōstituit bellum aduersus Ptolemæum regem Aegypti, & veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderūt
20 vulnerati multi. ꝑ Et cōprehendit ciuitates munitas in terra-Ægypti: & accepit spolia
21 terræ-Ægypti. ꝑ Et cōuertit Antiochus, postquā percussit Ægyptū in centesimo & quadragesimo & tertio anno: & ascendit ad Is-
22 raël, ꝑ & ascendit Ierosolymam in multitudi-
23 ne graui. ꝑ Et intrauit in sanctificationem cū superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuersa vasa eius, & mēsam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi
24 erat: & cōminuit omnia. ꝑ Et accepit argentum & aurū & vasa concupiscibilia: & acce-
D pit thesauros occultos quos inuēnit: & sub-
25 latis omnibus, abijt in terram suam. ꝑ Et fecit cædem hominum, & locutus est in super-
26 bia magna. ꝑ Et factus est planctus magnus
27 in Israël, & in omni loco eorum: ꝑ & ingemuerunt principes & seniores, & iuuenes, & virgines infirmati sunt: & speciositas mu-
28 lierum immutata est. ꝑ Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro
29 maritali, lugebant: ꝑ & cōmota est terra super habitantes in ea, & vniuersa domus Ia-
30 cob induit confusionem. ꝑ Et post duos annos dierum, misit Rex principem tributorū in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cū tur-
31 ba magna. ꝑ Et locutus est ad eos verba paci-
32 fica in dolo: & crediderunt ei. ꝑ Et irruit super ciuitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex
33 Israël. ꝑ Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos eius, & mu-
34 ros eius in circuitu: ꝑ & captiuas duxerunt
35 mulieres, & natos, & pecora possederūt. ꝑ Et ædificauerūt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis
36 in arcem: ꝑ & posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & cōualuerunt in ea.
37 ꝑ Et posuerunt arma, & escas, & congregaue-
E runt spolia Ierusalem, & reposuerunt illic:
38 & facti sunt in laqueum magnum. ꝑ Et factū est hoc ad insidias sanctificationis, & in diabolum malum in Israël:
39 ꝑ & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificatio-
40 nē. ꝑ Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati eius, reli-
41 querunt eam. ꝑ Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, ‖ dies festi eius conuersi sunt in luctum, sabbatha eius in opprobrium, ho-
42 nores eius in nihilum. ꝑ Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sub-
43 limitas eius conuersa est in luctum. ꝑ Et scripsit Rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus vnus: & relinqueret vnusquisque legem suam.
44 ꝑ Et consenserunt oēs
45 gentes secundum verbū Regis Antiochi: ꝑ & multi ex Israël consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idōlis, & coinquinauerūt
46 sabbathum. ꝑ Et misit rex libros per manus
F nunciorum in Ierusalem, & in oēs ciuitates Iudæ: vt sequerentur leges Gentium terræ,
47 ꝑ & prohiberent holocausta & sacrificia, &
48 placationes fieri in tēplo Dei, ꝑ & prohiberent celebrari sabbathum, & dies solennes
49 ꝑ & iussit coinquinari sancta, & sanctum po-
50 pulum Israël. ꝑ Et iussit ædificari aras, & templa, & idōla, & immolari carnes suillas & pe-
51 cora communia. ꝑ & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorū in omnibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immuta-
52 rent oēs iustificationes Dei. ꝑ Et quicunque non fecissent secundū verbum Regis Antio-
53 chi, morerentur. ꝑ Secundum oīa verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit princi-
54 pes populo, qui hæc fieri cogerent. ꝑ Et iusse-
55 runt ciuitatibus Iudæ sacrificare. ꝑ Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legē dñi: & fecerunt mala super
56 terram: ꝑ & effugauerunt populū Israël in ab-
G ditis, & in absconditis fugitiuorum locis.
57 ꝑ Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificauit Rex Antiochus abominandū idōlum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt
58 aras: ꝑ & ante ianuas domorū, & in plateis
59 incendebāt thura, & sacrificabant. ꝑ & libros legis Dei cōbusserunt igni, scindentes eos:
60 ꝑ & apud quemcunq; inueniebantur libri testamenti dñi, & quicunq; obseruabat legē dñi, secūdum edictum Regis, trucidabant eum.
61 ꝑ In virtute sua faciebant hæc populo Israel qui inueniebatur in omni mense, & mense
62 in ciuitatibus. ꝑ Et quinta & vicesima die mēsis sacrificabant super aram quæ erat contra
63 altare. ꝑ Et mulieres quę circuncidebāt filios suos, trucidabātur secundum iussum Regis
64 Antiochi, ꝑ & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos
65 qui circunciderant illos, trucidabāt. ꝑ Et multi de populo Israël definierunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immū-
66 dis: ꝑ & noluerunt infringere legem Dei san-
67 ctam, & trucidati sunt, ꝑ & facta est ira magna super populum valde.

‖ Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

CAPVT II.

1 A IN diebus illis surrexit Mathathias, filius Iohãnis, filij Simeonis, sacerdos ex filijs Ioarim ab Ierusalem, & cõsedit in mõte Modin: 2 & habebat filios quinq; Iohannẽ, qui cognominabatur Gaddis: 3 & Simeonẽ, qui cognominabatur Thasi: 4 & Iudam, qui vocabatur Machabæus: 5 & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Ionatham qui cognominabatur Apphus. 6 hi viderunt mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ierusalem. 7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid natus sum videre cõtritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorum? 8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis. 9 Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt, trucidati sunt senes eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. 10 Quæ gens non hæreditauit regnum eius, & non obtinuit spolia eius? 11 Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla. 12 Et ecce sancta B nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes. 13 Quò ergo nobis adhuc viuere? 14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se cilicijs, & planxerunt valde. 15 Et venerunt illuc qui missi erant à Rege Antiocho, vt cogerent eos qui cõfugerãt in ciuitatem Modin, immolare, & accẽdere thura, & a lege Dei discedere. 16 Et multi de populo Israel cõsentiẽtes accesserũt ad eos: sed Mathathias & filij eius constanter steterunt. 17 Et respõdentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus. 18 Ergo accede prior, & fac iussũ Regis, sicut fecerunt oẽs Gẽtes & viri Iuda, & qui remanserũt in Ierusalẽm: & eris tu, & filij tui inter amicos Regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis. 19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si oẽs gẽtes Regi Antiocho obediunt, vt discendant vnusquisq; à seruitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius: 20 ego & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorũ. 21 propitius sit nobis Deus. non est nobis vtile relinquere legem, & iustitias Dei. 22 non audiemus verba Regis Antiochi, nec sa- C crificabimus transgredientes legis nostræ mandata, vt eamus altera via. 23 At vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidam Iudæus in omnium oculis sacrificare idôlis super aram in ciuitate Modin secundum iussum Regis: 24 & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerũt renes eius, & accẽsus est furor eius secundum iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super aram: 25 sed & virum quem Rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare occidit in ipso tẽpore, & aram destruxit, 26 & zelatus est legem, ‡ sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi. 27 Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens: Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me. 28 Et fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt quæcunque habebant in ciuitate. 29 Tunc descenderunt multi quærentes iudicium & iustitiã, 30 in desertum: & sederunt ibi ipsi & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam b inundauerunt super eos mala. 31 Et renunciatum est viris Regis, & exercitui D qui erant in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniã discessissent viri quidã, qui dissipauerũt mãdatum Regis in loca occulta in deserto, 32 & abijssent post illos multi. Et statim perrexerunt

‡ Nu. 25. b. 7. c. 13.

b induruerũt 20.

rexerunt

texerunt ad eos,& constituerunt aduersus 33 eos prælium in die sabbathorum, & dixerũt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite. & facite secũdum verbum Regis Antiochi, & 34 viuetis. Et dixerunt: Non exibimus neq; faciemus verbum Regis, vt polluamus diẽ 35 sabbathorum. Et concitauerunt aduersu 36 eos prælium. Et non responderunt eis,nec lapidem miserunt in eos,nec oppillauerunt 37 loca occulta: dicentes, Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cœlũ & terra quòd iniustè perditis nos. 38 Et intulerunt illis bellum sabbathis:& mortui sunt ipsi, & vxores eorũ,& filij eorum, & pecora eorum vsque ad mille animas ho39 minum. Et cognouit Mathathias & amici eius,& luctum habuerunt super eos valde. 40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt,& nõ pugnauimus aduersus Gentes pro animabus nostris & iustificationibus nostris: nunc ci41 tiùs disperdent nos à terra. Et cogitauerũt E in die illa dicentes:Omnis homo quicunq; venerit ad nos in bello die sabbathorũ, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in 42 occultis. Tunc congregata est ad eos synagoga *Iudæorum fortis viribus ex Israël,om43 nis voluntarius in lege: & omnes qui fugiebant à malis,additi sunt ad eos,& facti sunt 44 illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum,& percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos ĩ indignatione sua: & cæte45 ri fugerunt ad Nationes,vt euaderẽt. Et circuiuit Mathathias, & amici eius, & destru46 xerunt aras: & circunciderũt pueros incircũcisos,quotquot inuenerũt ĩ finibus eorũ: 47 & in fortitudine. Et persecuti sunt filios superbiæ,& prosperatũ est opus in manibus 48 eorum: & obtinuerunt legem de manibus Gentium,& de manibus Regum:& non de49 derunt cornu peccatori. Et appropinquaF uerunt dies Mathathiæ moriendi,& dixit filijs suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio,& tempus euersionis, & ira indi50 gnationis. Nunc ergo ô filij æmulatores estote legis,& date animas vestras pro testa51 mento patrum vestrorum, & mementote operum patrum,quæ fecerunt in generationibus suis:& accipietis gloriam magnam, & 52 nomen æternum. ‖Abraham nõnne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum 53 est ei ad iustitiam? ‖Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatum: & factus 54 est dominus Ægypti. ‖Phinees pater noster,zelando zelum Dei, accepit testamen55 tum sacerdotij æterni. ‖Iesus dum imple56 uit verbum, factus est dux in Israël. ‖Caleb dum testificatur in ecclesia, accepit hæ57 reditatem. ‖Dauid in sua misericordia con58 secutus est sedẽ regni in secula. ‖Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cœlum.

59 ‖Ananias & Azarias & Misaël, credentes, 60 liberati sunt de flamma. Daniel in sua sim61 plicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem & generationem:quia omnes qui sperant in eum, non 62 infirmantur. Et a verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius, stercus & ver63 mis est, hodie extollitur:& cras non inueG nietur:quia conuersus est in terram suam, 64 & cogitatio eius perijt. Vos ergo filij confortamini & viriliter agite in lege: quia * in 65 ipsa gloriosi eritis. Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilij est,ipsum au66 dite semper,& ipse erit vobis pater. Et Iudas Machabæus fortis viribus a iuuẽtute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bel67 lum populi. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi 68 vestri. Retribuite retributionem Gẽtibus, 69 & intendite in præceptum legis. Et bene70 dixit eos, & appositus est ad patres suos. Et defunctus est anno centesimo,& quadragesimo sexto: & sepultus est a filijs suis in sepulchris patrum suorum in Modin: & planxerunt eum omnis Israël planctu magno.

CAPVT III.

1 A ET surrexit Iudas qui vocabatur Machabæus,filius eius pro eo, 2 & adiuuabãt eum omnes fratres eius,& vniuersi qui se cõiunxerant patri eius, & prælia3 bantur prælium Israël cum lætitia. Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se loricã sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in prælijs, & protegebat castra gladio suo. 4 Similis factus est leoni in operibus suis, & & sicut catulus leonis rugiẽs in venatione. 5 Et persequutus est iniquos perscrutãs eos & qui conturbabant populum suũ, eos suc6 cendit flammis: & repulsi sunt inimici eius præ timore eius,& omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in 7 manu eius. & exacerbabat Reges multos & lætificabat Iacob in operibus suis,& in se8 culum memoria eius in bñdictione. Et perambulabat ciuitates Iuda, & pdidit impios 9 ex eis, & auertit iram ab Israël. Et nominatus est vsque ad nouissimum terræ, & con10 gregauit pereuntes. Et congregauit Apollonius Gentes,& à Samaria virtutem multã & magnam, ad bellandum contra Israël. 11 Et cognouit Iudas,& exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum,& ceciderunt vul12 nerati multi,& reliqui fugerunt. & accepit spolia eorum:& gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus die13 bus. Et audiuit Seron, princeps exercitus Syriæ,quòd congregauit Iudas congrega14 tionem fidelium ecclesiam secum, & ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum Regis.

Marginal notes: * Asideorum 3. | ‖Gen. 22. a. 5. b. 9. | ‖Gen. 41. c. 40. | ‖Nu. 25. b. 7. c. 13. | ‖Eccl. 45. d. 18. | ‖Iosue 1. a. 2. | ‖Iud. 14. a. 6. | Iosue 14. d. 24. | ‖2. Reg. 2. a. 4. | ‖4 Reg. 2. b. 11. | ‖Dan. 3. b 16. c. 24 | ‖Dan. 9. f. 22. | * cùm feceritis q̃ vobis præcepta sunt in lege à Domino Deo vestro.

15 ℣Et præparauit se: & ascenderunt cum eo castra impiorũ fortes auxiliarij, vt facerẽt vin-
16 dictam in filios Israël. ℣ Et appropinquauerunt vsq; ad Beth-horõ: & exiuit Iudas ob-
17 uiam illi cum paucis. ℣Vt autem viderunt exercitum venientem sibi obuiam, dixerunt
C Iudæ: Quõo poterimus pauci pugnare cõtra multitudinem tantam, & tã fortem, & nos
18 fatigati sumus ieiunio hodie? ℣Et ait Iudas: Facile est concludi multos in manu paucorum: & non est differentia in conspectu Dei
19 cœli liberare in multis & in paucis: ℣ quoniam non in multitudine exercitus victoria
20 belli, sed de cœlo fortitudo est. ℣Ipsi veniũt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, vt disperdant nos, & vxores nostras, &
21 filios nostros, & vt spolient nos. ℣ nos verò pugnabimus pro animabus nostris & legi-
22 bus nostris ℣& ipse Dñs cõteret eos ante faciem nostram: Vos autẽ ne timueritis eos.
23 ℣Vt cessauit aũt loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus eius in
24 cõspectu ipsius, ℣& persecutus est eũ in descensu Beth-horon vsq; in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri: reliqui autem
25 fugerunt in terram Philisthijm. ℣ Et cecidit timor Iudæ ac fratrũ eius, & formido super
26 omnes gentes in circuitu eorum. ℣Et peruenit ad Regem nomen eius, & de prælijs Iu-
27 dæ narrabant omnes gentes. ℣Vt audiuit au-
D tem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregauit exercitum
28 vniuersi regni sui, castra fortia valde: ℣ & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum, & mãdauit illis, vt essent
29 parati ad omnia. ℣Et vidit ꝙ defecit pecunia de thesauris suis & tributa regionis modica propter dissensionẽ & plagam quam fecit in terra, vt tolleret legitima quæ erant a pri-
30 mis diebus. ℣& timuit ne non haberet vt semel & bis in sumptus & donaria quæ dabat antè larga manu: & abũdauerat super reges
31 qui ante eũ fuerant. ℣ Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare
32 argentum multũ. ℣Et reliquit Lysiam hominem nobilẽ de genere regali, super negocia regia, à flumine Euphráte vsque ad flumen
33 Ægypti: ℣ & vt nutriret Antiochum filium
34 suũ, donec rediret. ℣ Et tradidit ei medium exercitum & elephantos, & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus
35 Iudæam & Ierusalem: ℣& vt mitteret ad eos
E exercitum, ad conterendam & extirpandã virtutem Israël, & reliquias Ierusalem: & au-
36 ferẽdam memoriam eorum de loco. ℣& cõstitueret habitatores filios alienigenas in oĩbus finibus eorum, & sorte destribueret ter-
37 ram eorum. ℣Et Rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadragesimo septimo: & trãsfretauit Euphraten flumen,
38 & perambulabat superiores regiones. ℣ Et elegit Lysias Ptolemęũ filium Dorymini, & Nicanorem & Gorgiam, viros potentes ex
39 amicis regis: ℣ & misit cum eis quadraginta millia virorũ: & septẽ millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disperderent eam
40 secũdum verbũ Regis. ℣ Et processerunt cũ vniuersa virtute sua, & venerũt, & applicue-
41 runt Emmaũ in terra campestri. ℣ Et audierunt mercatores regionum nomẽ eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperent filios Israël in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigena-
42 rũ. ℣Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multi-
F plicata sunt mala, & exercitus applicabat ad fines eorum, & cognouerunt verba Regis quæ mandauit populo facere in interitũ &
43 consummationem: ℣& dixerunt vnusquisq; ad proximum suum: Erigamus deiectionẽ populi nostri, & pugnemus pro populo no-
44 stro, & sanctis nostris: ℣ Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarẽt & peterent misericordiã & misera-
45 tiones. ℣Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia & ci-
46 thara. ℣ Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus oratio-
47 nis erat in Maspha antè in Israel. ℣Et ieiunauerũt illa die, & induerunt se cilicijs, & cinerẽ imposuerunt capiti suo: & disciderunt ve-
48 stimenta sua, ℣ & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudi-
49 nẽ simulachrorum suorũ: ℣& attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui imple-
50 uerant dies: ℣& clamauerũt voce magna in
G cœlum, dicentes: Quid faciemus istis, & quo
51 eos ducemus? ℣& sancta tua cõculcata sunt & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti
52 sunt in luctum & in humilitatem: ℣& ecce Nationes cõuenerunt aduersum nos, vt nos
53 disperdant: tu scis quæ cogitãt in nos ℣Quomodo poterimus subsistere ante faciẽ eorũ
54 nisi tu Deus adiuues nos? ℣& tubis exclama-
55 uerunt voce magna ℣Et post hæc constituit Iudas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.
56 ℣ ‖ Et dixit his qui ædificabant domos, & sponsabant vxores, & plantabant vineas, & formidolosis, vt redirent vnusquisque in do-
57 mum suam secundum legem. ℣Et mouerũt castra, & collocauerunt ad Austrum Em-
58 maum. ℣Et ait Iudas: Accingimini, & estote filij potentes, & estote parati in mane: vt pugnetis aduersus Nationes has quæ conuenerunt aduersus nos disperdere nos, &
59 sancta nostra: ℣quoniã melius est nos mo-

‖ *Deu.* 20. *a.* 5. *b.* 6. *Iudic.* 7. *a.* 3.

ri in bello, quàm videre mala gentis nostræ 60 & sanctorum. ¶Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

CAPVT IIII.

1 A ET assumpsit Gorgias quinque millia virorũ, & mille equites electos: & mouerunt castra no 2 cte, ¶ vt applicarent ad castra Iudæorum, & percuterent eos subitò, & filij qui erant ex arce, erant illis 3 duces. ¶Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potentes percutere virtutẽ exercituũ Regis, 4 qui erant in Emmaum. ¶Adhuc enim disper 5 sus erat exercit' à castris. ¶Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminẽ inuenit, & quærebat eos in montibus: quoniã dixit, 6 Fugiũt à nobis. ¶Et cùm dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios 7 non habebant*: ¶& viderunt castra Gentiũ valida, & loricatos, & equitatus in circuitu 8 eorũ, & hi docti ad præliũ. ¶Et ait Iudas viris qui secum erant: Ne timueritis multitudinẽ eorũ, & impetum eorũ ne formidetis. 9 ¶‖Memẽtote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos 10 Pharao cum exercitu multo ¶Et tunc clame B mus in cœlũ, & miserebitur nostri Dñs, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & cõteret exercitum istum ante faciem no 11 stram hodie. ¶ & scient oẽs gentes, quia est 12 qui redimat & liberet Israël. ¶Et eleuauerũt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos ve- 13 nientes ex aduerso. ¶ Et exierunt de castris 14 in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. ¶ Et congressi sunt: & contritæ 15 sunt Gentes, & fugerunt in campum. ¶ Nouissimi aũt omnes ceciderunt in gladio, & persequuti sunt eos vsq; Gezeron, & vsq; in cãpos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsq; ad tria millia virorum. 16 ¶ Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, se- 17 quens eum. ¶Dixitq; ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum cõtra nos est. 18 ¶ & Gorgias & exercitus eius prope nos in mõte: sed state nũc cõtra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia se 19 curi. ¶Et adhuc loquente Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte 20 ¶ Et vidit* quod in fugam conuersi sunt*, & succenderunt castra, fumus enim qui vide- 21 batur, declarabat quod factum est. ¶Quibus B illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Iudã & exercitũ in cãpo paratũ ad 22 prælium. ¶Et fugerunt oẽs in cãpũ alienige- 23 narũ: ¶& Iudas reuersus est ad spolia castrorũ, & acceperunt aurũ multũ, & argentũ & hyacinthũ, & purpuram marinam, & opes 24 magnas. ¶Et cõuersi hymnũ canebãt, & benedicebãt Deum in cœlum, qm̃ bonus est, 25 qm̃ in seculum misericordia eius ¶ Et facta 26 est salus magna in Israël, in die illa. ¶ Qui-cunque autem alienigenarum euaserunt, venerunt & nunciauerunt Lysiæ vniuersa 27 quæ acciderant ¶ Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod nõ qualia voluit, talia contigerunt in Israël, & qua- 28 lia mandauit Rex. ¶ Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinq; millia, vt debel 29 laret eos. ¶Et venerũt in Iudæã, & castra posuerũt in Beth-horon, & occurrit illis Iu- 30 das cũ decẽ millibus viris. ¶Et viderũt exer D citum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus es saluator Israël ‖qui contriuisti impetũ potentis in manu serui tui Dauid, ‖& tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ, filij 31 Saul, & armigeri eius ¶ Conclude exercitũ istũ in manu populi tui Israël, & confunda- 32 tur in exercitu suo & equitibus ¶Da illis formidinem & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur in contritione sua. 33 ¶Deiice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes qui nouerunt nomẽ tuũ in 34 hymnis. ¶Et commiserunt prælium, & ceciderunt de exercitu Lysiæ, quinque millia 35 virorum. ¶Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, & quod parati sunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati 36 rursus venirent in Iudæam. ¶Dixit autẽ Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta 37 & renouare. ¶Et cõgregatus est omnis exer 38 citus, & ascenderunt in montem Sion. ¶ Et E viderunt sanctificationem desertam, & altare prophanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in saltu, vel in mon- 39 tibus, & pastophoria diruta. ¶ Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput 40 suũ: ¶& ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorũ, & clamaue 41 runt in cęlũ. ¶ Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersos eos qui erãt in arce, 42 donec emũdarent sancta. ¶Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in le 43 ge Dei: ¶& mundauerunt sancta, & tulerunt lapides cõtaminationis in locũ immundũ. 44 ¶Et cogitauit de altari holocaustorũ qđ pro 45 phanatũ erat, quid de eo faceret. ¶Et incidit illis cõsiliũ bonũ, vt destruerent illud: ne forte illis esset opprobriũ, quia contaminaue- 46 rũt illud Gentes & demoliti sunt illud. ¶ Et F reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusq; veniret propheta, & re 47 spõderet de eis. ¶Et acceperunt lapides integros secundum legem, & ædificauerunt alta 48 re nouũ secundũ illud quod fuit prius. ¶ & ædificauerũt sancta, & quæ intra domũ erãt intrinsecus: & ędẽ, & atria sanctificauerũt. 49 ¶ Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerũt candelabrũ, & altare incensorũ, & mensam 50 in templum. ¶ Et incensum posuerunt super

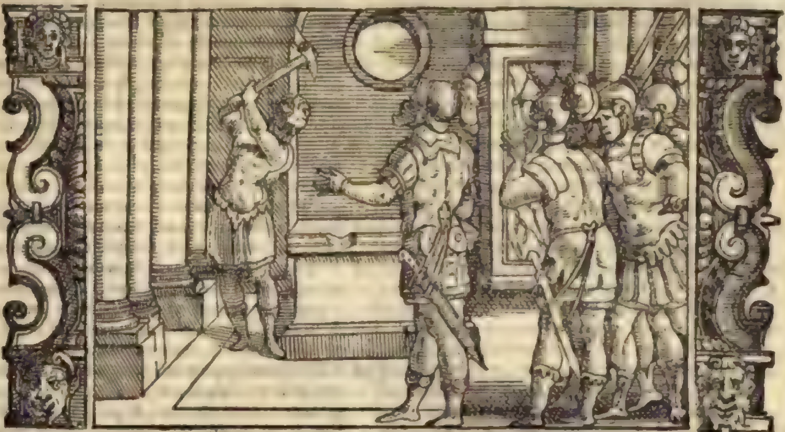
* vt volebant.

‖Exo. 14. b. 9. c. 22.

* Gorgias * sui.

‖Iere. 17. f. 50.

‖Iere. 14 b 13.

per altare, & accenderunt lucernas quæ super candelabrum erant, & lucebant in tem-
51 plo. ¶ Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummauerunt oĩa
52 opera q̃ fecerant ¶ Et ante matutinũ surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadrage-
53 simi octaui anni: ¶ & obtulerũt sacrificium secundum legẽ super altare holocaustorum
54 nouũ, quod fecerunt. ¶ Secundum tp̃s & secundum diem in qua contaminauerũt illud
G Gentes, in ipsa renouatum est in canticis, &
55 citharis, & cinyris, & in cymbalis. ¶ Et cecidit oĩs populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt in cęlum eum, qui prospe-
56 rauit eis. ¶ Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum
57 lætitia & sacrificium salutaris & laudis. ¶ Et ornauerũt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerũt portas & pastopho-
58 ria, & imposuerunt eis ianuas. ¶ Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum
59 est opprobrium Gentium. ¶ Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israël, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo, à quinta & vicesima die mensis Casleu, cum
60 lætitia & gaudio. ¶ Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitũ muros altos & turres firmas: nequando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut an-
61 teà fecerunt. ¶ Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendam Beth-suram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

2.Mac.10 a.5. — *Ioh.10. c.22.* — *Ioh.10. c.22.*

CAPVT V.

1 A ET factum est, vt audierunt Gentes in circuitu quia ædificatũ est altare & san-
2 ctuariũ sicut prius, iratæ sunt valde: ¶ & cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, & cęperunt occidere de populo, & per-
3 sequi. ¶ Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circũsedebant Israëlitas, & percussit eos
4 plaga magna. ¶ Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueũ
5 & in scandalũ: insidiantes ei in via, ¶ & conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni cũ omnibus qui in eis erãt.
6 ¶ Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & inuenit populum copio-
7 sum, & Timótheum ducem ipsorum: ¶ & commisit cum eis prælia multa, & contriti
8 sunt in conspectu eorum, ¶ & percussit eos & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & re-
9 uersus est in Iudæam. ¶ Et congregatæ sunt Gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israëlitas qui erant in finibus eorum, vt tollerent eos: & fugerũt in Datheman munitionem,
10 ¶ & miserunt literas ad Iudã & fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduersum nos
11 gentes per circuitum, vt nos auferant: ¶ & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus: & Timotheus est dux
12 exercitus eorum ¶ Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multi-
13 tudo de nobis. ¶ Et omnes fratres nostri qui
B erant de locis Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè
14 mille viros. ¶ Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuncij venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nunciantes secundum
15 verba hæc: ¶ dicentes conuenisse aduersum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos con-
16 sumant. ¶ Vt audiuit autem Iudas & popu-

lus

lus sermones istos, cõuenit ecclesia magna,
cogitare quid facerẽt fratribus suis q in tri-
17 bulatione erãt, & expugnabãtur ab eis. ¶Di-
xitq; Iudas Simóni, fratri suo: Elige tibi vi-
ros, & vade, & libera fratres tuos in Gali-
læa: ego aũt & frater meus Ionathas ibimus
18 in Galáaditim. ¶ Et reliquit Iosephũ, filium
Zachariæ, & Azariã duces populi cum resi-
19 duo exercitu in Iudæa ad custodiã, ¶& pce-
pit illis, dicens: Præstote populo huic: & no
lite bellũ cõmittere aduersum gẽtes, donec
20 reuertamur. ¶Et partiti sunt Simóni viri tria
millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem octo
21 millia in Galáaditim. ¶Et abijt Simon in Ga
C lilæam, & cõmisit prælia multa cũ gentibus:
& contritæ sunt gentes à facie eius, & per-
22 secutus est eos vsq; ad portã ¶ Ptolemaidis,
& ceciderunt de Gentibus ferè tria millia
23 virorũ, & accepit spolia eorũ, ¶ & assumpsit
eos qui erãt in Galilæa & in Arbatis cũ vxo-
ribus & natis, & oĩbus quæ erant illis, & ad-
24 duxit in Iudæã cũ lætitia magna. ¶ Et Iudas
Machabæus & Ionathas frater eius transie
runt Iordanẽ, & abierũt viã triũ dierum per
25 desertũ. ¶Et occurrerunt eis Nabuthæi, & su
sceperunt eos pacificè, & narrauerunt eis
oĩa quæ acciderant fratribus eorũ in Galáa-
26 ditide, ¶ & quia multi ex eis cõprehẽsi sunt
in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Cas-
phor, & Mageth, & Carnaim: hæ oẽs ciuita-
27 tes munitæ, & magnæ. ¶ Sed & in cęteris ci-
uitatibus Galaaditidis tenentur cõprehen-
si, & in crastinum constituerunt admouere
exercitum ciuitatibus his, & cõprehẽdere,
28 & tollere eos in vna die. ¶ Et conuertit Iu-
das & exercitus eius viam in desertũ Bosor
repentè, & occupauit ciuitatem & occidit
omnẽ masculũ in ore gladij, & accepit oĩa
29 spolia eorũ, & succendit eã igni. ¶ Et surre-
xerunt inde nocte, & ibant vsq; ad muni-
30 tionẽ: ¶ Et factũ est diluculo, cũ eleuassent
D oculos suos, & ecce populus multus, cuius
non erat numerus portãtes scalas & machi
nas, vt cõprehenderent munitionẽ: & expu
31 gnabant eos. ¶Et vidit Iudas quia cępit bel-
lum, & clamor belli ascendit ad cęlũ sicut
32 tuba, & clamor magnus de ciuitate: ¶ & di-
xit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratri-
33 bus vestris. ¶ Et venit tribus ordinibus post
eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerũt
34 in oratione. ¶Et cognouerunt castra Timo
thei quia Machabæus est, & refugerũt à fa-
cie eius: & percusserũt eos plaga magna, &
ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia
35 virorũ ¶ Et diuertit Iudas in Maspha, & ex-
pugnauit, & cępit eã: & occidit oẽm mascu-
linum eius, & assumpsit spolia eius, & suc-
36 cendit eã igni. ¶ Inde perrexit, & cępit Cas-
bon, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuita
37 tes Galaaditidis. ¶ Post hæc aũt verba, con-
gregauit Timótheus exercitũ, & castra po
38 suit contra Raphon trans torrentẽ. ¶Et mi-
sit Iudas speculari exercitum: & renuncia-
uerunt dicentes, Quia conuenerunt ad eũ
oẽs gentes quæ in circuitu nostro sunt, &
39 exercitus multus nimis: ¶& Arabas condu-
xerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt
trans torrentem, parati ad te venire in præ-
40 lium. ¶ Et abijt Iudas obuiam illis. Et ait
E Timótheus principibus exercitus sui: Cum
appropinquauerit Iudas & exercit⁹ eius ad
torrentẽ aquæ, si transierit ad nos prior, nõ
poterimus sustinere cũ: quia potẽs poterit
41 aduersum nos. ¶ Si verò timuerit trãsire, &
posuerit castra extra flumen transfretemus
42 ad eos, & poterimus aduersus illum. ¶ Vt
autem appropinquauit Iudas ad torrentem
aquæ, statuit Scribas populi secus torrentẽ,
& mãdauit eis, dicens: Neminem hominum
reliqueritis, sed veniant omnes in prælium.
43 ¶ Et transfretauit ad illos prior, & omnis
populus post eum, & contritæ sunt omnes
gentes a facie eorum, & proiecerunt arma
sua, & fugerunt ad phanum quod erat in
44 Carnaim. ¶ Et occupauit ipsam ciuitatem,
& phanum succendit igni cum oĩbus quæ
erãt in ipso: & oppressa est Carnaim, & non
45 potuit sustinere contra faciẽ Iudæ. ¶Et con-
gregauit Iudas vniuersos Israëlitas qui erãt
in Galaaditide, à minimo vsque ad maxi-
mum, & vxores eorum, & natos & exerci-
tum magnum valde, vt venirent in terram
46 Iudæ. ¶Et venerunt vsq; ad Ephron: & hæc
ciuitas magna in ingressu posita, munita
valde, & non erat declinare ab ea dextera
47 vel sinistra, sed p mediã iter erat. ¶ Et inclu-
F serunt se qui erant in ciuitate, & obstruxe-
runt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas
48 verbis pacificis, ¶dicens: Trãseamus per ter-
ram vestram, vt eamus in terram nostram:
& nemo vobis nocebit, tantũ pedibus tran-
49 sibimus. ¶Et nolebãt eis aperire. Et præcepit
Iudas prædicari in castris, vt applicarent
50 vnusquisq; in quo erat loco. ¶ Et applicue-
runt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatẽ
illam tota die, & tota nocte, & tradita est
51 ciuitas in manu eius: ¶ & peremerunt om-
nem masculum in ore gladij, & eradicauit
eam: & accepit spolia eius, & transiuit per
52 totam ciuitatẽ super interfectos. ¶Et trans-
gressi sunt Iordanem in campo magno, con
53 tra faciem Beth-sãn. ¶ Et erat Iudas con-
gregans extremos, & exhortabatur populũ
per totam viam, donec venirent in terram
54 Iuda: ¶& ascenderunt in montem Sion cum
lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta,
quòd nemo ex eis cecidisset donec reuerte
55 rẽtur in pace. ¶ Et in diebus quibus erat Iu-
das & Ionathas in terra Galaad, & Simon
frater eius in Galilæa contra faciem Ptole-
56 maidis, audiuit Iosephus Zachariæ filius,
& Azarias principes virtutis res bñ gestas,
57 & prælia quæ facta sunt, & dixit: Faciamus
& ipsi nobis nomen, & eamus pugnare ad-

Nu. 20. d

uersus

uersus Gentes quæ in circuitu nostro sunt.
58 ¶ Et præcepit his qui erant in exercitu suo,
59 & abierunt Iamniam. ¶ Et exiuit Gorgias de
G ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnã.
60 ¶ Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsq; in fines Iudeæ: & ceciderũt illo die de populo Israël ad duo millia viri, & facta est plaga
61 magna in populo: ¶ quia nõ audierũt Iudam & fratres eius, existimãtes fortiter se factu-
62 ros. ¶ ipsi aũt non erant de semine virorum
63 illorum per quos salus facta est in Israël. ¶ Et [b]viri Iuda[c] magnificati sunt valde in cõspectu omnis Israël, & Gentium omnium vbi
64 audiebatur nomẽ eorum. ¶ Et conuenerunt
65 ad eos fausta acclamantes. ¶ Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra quæ ad Austrũ est, & percussit Chebron, & filias eius: & muros eius, & turres
66 succendit igni in circuitu. ¶ Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat
67 Samariam. ¶ In die illa ceciderunt sacerdotes in bellum, dum [b]volunt[c] fortiter facere, dum sine consilio [b]exeunt[c] in prælium.
68 ¶ Et declinauit Iudas in Azôtum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

vir Iudas et fratres eius.

vult

exit 20.

CAPVT VI.

1 A ET Rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatem Elymaidẽ in Perside nobilissimam, & co-
2 piosam in argẽto & auro, ¶ tẽplumque in ea locuplex valde, & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexãder Philippi, Rex Macedo, qui regna-
3 uit primus in Græcia. ¶ Et venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: quoniã innotuit sermo his qui
4 erant in ciuitate. ¶ & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abijt cum tristitia ma-
5 gna, & reuersus est in Babyloniã. ¶ Et venit qui nũciaret ei in Perside, quia fugata sunt
6 castra quæ erant in terra Iuda: ¶ & q̃a abijt Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorum & inualuerunt armis & viribus, & spolijs multis quæ cepe-
7 rũt de castris quæ exciderũt: ¶ & quia diruerũt abominationẽ quã ædificauerant super altare quod erat in Ierusalem: & sanctificationem, sicut prius circundederunt muris excelsis: sed & Beth-suram ciuitatem suam.
8 ¶ Et factũ est vt audiuit rex sermones istos, expauit, & commotus est valde: & decidit in lectũ, & incidit in languorẽ præ tristitia,
9 quia non factum est ei sicut cogitabat. ¶ Et erat illic per dies multos: quia renouata est
B in eo tristitia magna, & arbitratus est se mo-
10 ri, ¶ & vocauit oẽs amicos suos, & dixit il-
lis: Recessit somnus ab oculis meis, & con-
11 cidi, & corrui cordeptæ solicitudine, ¶ & dixi in corde meo: In quantã tribulationem deueni, & ĩ quos fluctus tristitię in qua nũc sum: qui iucũdus erã, & dilectus in potesta-
12 te mea? ¶ Nunc vero reminiscor malorũ quæ feci in Ierusalem, vnde & abstuli oĩa spolia aurea & argentea quæ erãt in ea, & misi au-
13 ferre habitãtes Iudæã sine causa. ¶ Cognoui ergo q̃a propterea inuenerũt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.
14 ¶ Et vocauit Philippum, vnũ de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum regnum
15 suũ: ¶ & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulũ, vt adduceret Antiochum filiũ suũ,
16 & nutriret eũ, & regnaret. ¶ Et mortuus est illic Antiochus Rex anno centesimo qua-
17 dragesimonono. ¶ Et cognouit Lysias quoniã mortuus est Rex, & constituit regnare Antiochũ filiũ eius, quẽ nutriuit adolescen-
18 tem: & vocauit nomen eius Eupatorem. ¶ Et hi qui erant in arce, concluserant Israël in circuitu Sanctorum: & quærebant eis mala
19 semper & firmamentum Gentium. ¶ Et co-
C gitauit Iudas disperdere eos: & conuocauit
20 vniuersum populum, vt obsiderent eos. ¶ Et conuenerunt simul, & obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt
21 balistas & machinas. ¶ Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur: & adiunxerunt se
22 illis aliqui impij ex Israël, & abierunt ad Regem & dixerunt: Quousque non facis iu-
23 dicium & vindicas fratres nostros? ¶ Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in
24 p̃ceptis eius, & obsequi edictis eius: ¶ & filij populi nostri ꝓpter hoc alienabant se à nobis, & quicunque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates nostræ diri-
25 piebantur. ¶ Et non ad nos tm̃ extenderunt
26 manum, sed & in omnes fines nostros, ¶ & ecce applicuerũt hodie ad arcẽ in Ierusalem occupare eam, & munitionem in Beth-su-
27 ram munierunt. ¶ & nisi præueneris eos velocius, maiora quàm hæc facient, & nõ po-
28 teris obtinere eos. ¶ Et iratus est Rex vt hæc audiuit. & conuocauit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos q̃ super eq̃-
29 tes erant. ¶ Sed & de regnis alijs, & de insu-
D lis maritimis venerũt ad eum exercitus cõ-
30 ductitij. ¶ Et erat numerus exercitus eius, cẽtum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo docti ad præ-
31 lium. ¶ Et venerunt per Idumæam, et applicuerunt ad Beth-suram, et pugnauerũt dies multos, et fecerunt machinas: et exierunt, et succenderunt eas igni, et pugnauerũt vi-
32 riliter. ¶ Et recessit Iudas ab arce, et mouit castra ad Beth-zacharam contra castra Re-
33 gis. ¶ Et surrexit Rex ante lucem, et concitauit exercitus in impetum contra viam Beth-zacharam: et comparauerunt se exerci-
34 tus in prælium, et tubis cecinerunt: ¶ et elephantis ostenderunt sanguinem vuæ et mo-
35 ri, ad acuendos eos in prælium. ¶ et diui-

serunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum, & quingenti equites ordinati vnicuique bestiæ electi erant. 36 ¶ Hi ante tempus vbicunque erat bestia, ibi erant: & quocũque ibat, 37 ibant, & non discedebant ab ea. ¶ Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis trigintaduo, qui pugnabant desuper: & intus magister 38 bestiæ. ¶ Et residuum equitatum hinc & in- E de statuit in duas partes tubis exercitum commouere, & perurgere constipatos in le- 39 gionibus eius. ¶ Et vt refulsit Sol in clypeos aureos & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis. 40 ¶ Et distincta est pars exercitus Regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & 41 ibant cautè & ordinatè. ¶ Et commouebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis eorum, & incessu turbæ, & collisione armorũ. erat enim exercitus magnus 42 valde & fortis. ¶ Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exer- 43 citu Regis sexcenti viri. ¶ Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de bestijs loricatam loricis Regis, & erat eminens super cæteras be- 44 stias, & visum est ei ꝙ in ea esset Rex: ¶ & dedit se vt liberaret populum suum, & ac- 45 quireret sibi nomen æternum. ¶ Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab 46 eo huc atque illuc. ¶ Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus 47 est illic. ¶ Et videntes virtutem Regis, & im- F petum exercitus eius, diuerterunt se ab eis. 48 ¶ Castra autem Regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra Re- 49 gis ad Iudæam, & montem Sion. ¶ Et fecit pacem cum his qui erant in Beth-sura: & exierunt de ciuitate, q̃a non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbatha erant terræ. 50 ¶ Et comprehendit rex Beth-suram: & con- 51 stituit illic custodiam seruare eam. ¶ Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas & ignis iacula. & tormẽta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittẽdas sagit- 52 tas & fundibula. ¶ Fecerunt aũt & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnaue- 53 runt dies multos. ¶ Escæ aũt nõ erant in ciuitate, eo ꝙ septimus annus esset, & q̃ remãserãt in Iudæa de Gẽtibus, cõsumpserant re- 54 liquias eorũ quæ repositæ fuerãt. ¶ Et remãserunt in sanctis viri pauci, q̃m obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in 55 locũ suum. ¶ Et audiuit Lysias ꝙ Philippus quẽ constituerat rex Antiochus cum adhuc viueret, vt nutriret Antiochum filiũ suum, 56 & regnaret, ¶ reuersus esset a Perside & Me- G dia, & exercitus qui abierat cum ipso, & q̃a 57 quærebat suscipere regni negocia: ¶ & festinauit ire, & dicere ad Regẽ & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est: & locus quẽ obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno. 58 ¶ Nũc itaq; demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacẽ & cũ omni gen- 59 te eorum: ¶ & cõstituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut prius, propter legitima.n. ipsorũ quæ despeximus, irati sunt, & 60 fecerunt omnia hæc. ¶ Et placuit sermo in cõspectu Regis & principũ: & misit ad eos 61 pacẽ facere: & receperũt illam. ¶ Et iurauit illis Rex & principes. & exierunt de muni- 62 tione. ¶ Et intrauit Rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs iuramentum quod iurauit, & mandauit destrue- 63 re murum in gyro. ¶ Et discessit festinanter, & reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAPVT VII.

1 A ANno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius, Seleuci filius, ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris ĩ ciuitatẽ maritimam, & regna- 2 uit illic. ¶ Et factũ est vt ingressus est domũ regni patrũ suorum, comprehendit exercitus Antiochũ & Lysiã, vt adducerẽt eos ad 3 eũ. ¶ Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi 4 ostẽdere faciẽ eorum. ¶ Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni 5 sui, ¶ & venerunt ad eũ viri iniqui & impij ex Israel: & Alcimus dux eorũ, qui volebat 6 fieri sacerdos. ¶ Et accusauerunt populum apud Regẽ, dicentes: Perdidit Iudas & fratres eius oẽs amicos tuos, & nos disperdi- 7 dit de terra nostra. ¶ Nunc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat exterminiũ omne quod fecit nobis ᵇ&ᵇ regionibus Regis, & puniat oẽs amicos eius & adiutores eorũ. 8 ¶ Et elegit Rex ex amicis suis Bacchidem, q̃ dominabat̃ trans flumẽ magnũ in regno, & 9 fidelẽ Regi: & misit eũ, ¶ & Alcimũ impium cõstituit in Sacerdotiũ, & mandauit ei face- 10 re vltionẽ in filios Israël. ¶ Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terrã Iuda, & miserũt nuncios, & locuti sunt ad Iudã, & ad fratres eius verbis pacificis in dolo. 11 ¶ Et non intenderũt sermonibus eorũ: viderũt enim quia venerũt cũ exercitu magno. 12 ¶ Et conuenerũt ad Alcimũ & Bacchidẽ cõgregatio Scribarũ requirere quæ iusta sunt: 13 ¶ & primi, Assidæi qui erant in filijs Israël, 14 & exquirebant ab eis pacem. ¶ Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron 15 venit, non decipiet nos. ¶ Et locutus est cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque ami- 16 cis vestris. ¶ Et crediderunt ei. Et compre-

ᵇin

Infra 10. *d.*46.

hendit ex eis sexaginta viros & occidit eos in vna die, secundũ verbũ quod scriptũ est. 17 ¶ Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalẽ, & 18 non erat qui sepeliret, ¶ Et incubuit timor & tremor in oẽm populũ: quia dixerunt: Non est veritas & iudiciũ in eis: transgressi sunt enim cõstitutũ, & iusiurandum quod 19 iurauerunt. ¶ Et mouit Bacchides castra ab Ierusalem & applicauit in Beth-zecha: & misit, & comprehendit multos ex eis q̃ ad se refugerant, & quosdã de populo mactauit, 20 & in puteũ magnũ proiecit. ¶ Et commisit regionẽ Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adiutoriũ ipsi. Et abijt Bacchides 21 ad Regẽ: ¶ & satis agebat Alcimus pro prin- 22 cipatu sacerdotij sui. ¶ Et côuenerunt ad eũ oẽs qui perturbabant populum suũ, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt plagam 23 magnam in Israel. ¶ Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cũ eo erant 24 filii Israël, multò plus quàm Gentes: ¶ & exijt in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessa- 25 uerunt vltrà exire in regionem. ¶ Vidit au- D tem Alcimus quòd pręualuit Iudas, & qui cum eo erant: & cognouit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad Regẽ, & ac- 26 cusauit eos multis criminibus. ¶ ‖ Et misit Rex Nicanorem, vnum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens cõtra Israël: & mandauit ei euertere popu- 27 lũ ¶ Et venit Nicanor in Ierusalem cũ exercitũ magno, & misit ad Iudam & ad fratres 28 eius verbis pacificis cum dolo, dicens: ¶ Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris 29 paucis, vt videã facies vestras cum pace ¶ Et venit ad Iudam, & salutauerunt seinuicem pacificè, & hostes parati erãt capere Iudam. 30 ¶ Et innotuit sermo Iudæ, quoniã cum dolo venerat ad eũ: & conterritus est ab eo, & 31 amplius noluit videre faciem eius. ¶ Et co- E gnouit Nicanor, quoniam denudatũ est cõsilium eius: & exiuit obuiam Iudæ in pu- 32 gnam iuxta Gapharsalama. ¶ Et ceciderunt de Nicanoris exercitu, ferè quinque millia 33 viri, & fugerunt in ciuitatẽ Dauid ¶ Et post hæc verba ascendit Nicanor in montẽ Sion, & exierunt de sacerdotibus populi salutare eũ in pace, & demonstrare ei holocau- 34 stomata quæ offerebantur pro Rege: ¶ Et irridens spreuit eos, & polluit: & locutus est 35 superbè, ¶ & iurauit cũ ira, dicens: Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas: continuo cum regressus fuero in pace, succendam domũ istam. ¶ Et exijt cum 36 ira magna: ¶ & intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris, & templi: & 37 flentes dixerunt: ¶ Tu Domine elegisti do- F mum istam ad inuocandum nomen tuum in ea, vt esset domus orationis, & obsecra- 38 tionis populo tuo. ¶ fac vindictam in homine isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dede- 39 ris eis vt permaneant. ¶ Et exijt Nicanor ab Ierusalem, & castra applicuit ad Beth-ho- 40 ron: & occurrit illi exercitus Syriæ. ¶ Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus 41 viris, & orauit Iudas, & dixit. ¶ ‖ Qui missi erant à Rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exijt angelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque mil- 42 lia: ¶ sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciãt cęteri quia male locutus est super sancta tua: & iudica il- 43 lum secundum malitiam illius. ¶ Et commiserunt exercitus prælium tertia decima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nica- 44 noris, & cécidit ipse primus in prælio. ¶ Vt G autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, & fugerũt: 45 ¶ & persecuti sunt eos viam vnius diei ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significatio- 46 nibus. ¶ & exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus 47 ex eis nec vnus. ¶ Et acceperunt spolia eorũ in prædam: & caput Nicanoris amputauerunt, & dexteram eius quam extenderat superbè, & attulerunt, & suspenderunt con- 48 tra Ierusalem: ¶ Et lætatus est populus valde, & egerunt diem illam in lætitia magna 49 ¶ Et constituit agi omnibus annis diem istã 50 tertiadecima die mensis Adar. ¶ Et siluit terra Iuda dies paucos.

Psal. 78. a. 1. 2. 3.

2. Ma. 15 a. 1.

4. Re. 19 g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d 25. Eccl. 37. g 36. 2. Ma. 8. c 19. 15. c. 22.

CAPVT VIII.

1 A ET audiuit Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescũt ad omnia quæ postulantur ab eis: & quicunq; accesserũt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt poten- 2 tes viribus. ¶ Et audierunt prælia eorũ, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia 3 obtinuerunt eos, & duxerũt sub tributũ: ¶ & quãta fecerunt in regione Hispaniæ, & q̃ in potestatẽ redigerunt metalla argenti & auri quæ illic sunt, & possederunt omnẽ locum 4 consilio suo & patientia. ¶ locaq; quæ lõgè erant valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percusserunt eos plaga magna: cæteri autẽ 5 dant eis tributum omnibus annis. ¶ & Philippum, & Persen Ceteorum Regem, & cęteros qui aduersum eos arma tulerant, con- 6 triuerunt in bello, & obtinuerunt eos. ¶ & Antiochum magnum Regem Asiæ, qui eis pugnã intulerat, habens centũ viginti elephantes, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde, contritum ab eis: ¶ & 7 quia ceperunt eum viuum, & statuerunt ei vt daret ipse & qui regnarẽt post ipsũ,

B tributum magnum, & daret obsides, & cõ-
8 stitutũ. & ¶ regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorũ: & acce-
9 ptas eas ab eis, dederunt Eumeni Regi. ¶ & quia qui erant apud Helledam, voluerũt ire,
10 & tollere eos: & innotuit sermo his, ¶ & miserunt ad eos ducẽ vnum & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorũ, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorũ possederũt, & destruxerunt muros eorũ, & in seruitutẽ
11 illos redegerunt vsq; in hunc diem: ¶ & residua regna, & insulas quæ aliquando restiterant illis, exterminauerunt, & in potesta-
12 tem redegerunt ¶ Cum amicis aũt suis, & q in ipsis requiẽ habebant, conseruauerunt amicitiã, & obtinuerunt regna quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicunque audiebant nomen eorũ, timebãt eos:
13 ¶ quibus verò vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos aũt vellent, regno de
14 turbabãt: & exaltati sunt valde. ¶ Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea.
15 ¶ Et quia curiã fecerunt sibi, & quotidie cõ
C sulebant trecentos viginti, consiliũ agentes semper de multitudine, vt quæ digna sunt,
16 gerant. ¶ & committunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersæ terræ suæ, & oẽs obediunt vni,
17 & non est inuidia, neq; zelus inter eos. ¶ Et elegit Iudas Eupolemũ, filiũ Iohannis, filij Iacob: & Iasonem, filium Eleazari, & misit eos Romã constituere cũ illis amicitiam &
18 societatẽ: ¶ & vt auferrent ab eis iugũ Græcorum, quia viderũt ꝙ in seruitutẽ preme-
19 rent regnum Israël. ¶ Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam
20 & dixerunt: ¶ Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum, miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacẽ, & conscribere nos socios & amicos ve-
21 stros. ¶ Et placuit sermo in conspectu eorũ.
22 ¶ Et hoc rescriptũ est quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis & socie-
23 tatis. ¶ BENE SIT ROMANIS & genti Iu
D dæorum in mari & in terra in æternũ: gla-
24 diusq; & hostis procul sit ab eis. ¶ Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eorum in omni dominatione
25 eorum: ¶ auxilium feret gens Iudæorum,
26 prout tempus dictauerit, corde pleno: ¶ & prælianribus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient man-
27 data eorum, nihil ab eis accipientes. ¶ Similiter autem & si genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex ani
28 mo, prout eis tempus permiserit: ¶ & adiuuantibus nõ dabitur triticum, arma, pecunia naues, sicut placuit Romanis: & custo-
29 dient mãdata eorum absque dolo, ¶ secundum hæc verba constituerunt Romani po-
30 pulo Iudæorum. ¶ Quod si post hæc verba, hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcunq; addiderint vel dẽpserint, rata erunt.
31 ¶ Sed & de malis quæ Demetrius Rex fecit in eos scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & so
32 cios Iudæos? ¶ Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPVT IX.

1 INterea vt audiuit Demetrius quia ceci-
A dit Nicanor & exercitus eius in prælio, apposuit & Bacchidem & Alcimũ rursum mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum
2 illis ¶ Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupauerunt eam, & pe-
3 remerunt animas hominũ multas. ¶ In mẽse primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitũ ad Ierusalẽ:
4 ¶ & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitũ.
5 ¶ Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria
6 millia viri electi cum eo: ¶ & viderunt multitudinem exercitus, quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octin
7 genti viri ¶ Et vidit Iudas ꝙ defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & cõfractus est corde: quia non habebat ipsi cõ-
8 gregandi eos, & dissolutus est. ¶ Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poterimus pugnare
9 aduersus eos. ¶ Et auertebant eum, dicẽtes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos:
10 nos autem pauci sumus. ¶ Et ait Iudas:
B Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros,
11 & non inferamus crimen gloriæ nostrę. ¶ Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibãt exercitum, & primi certaminis omnes po-
12 tentes. ¶ Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus parti
13 bus, & clamabant tubis. ¶ exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte Iudæ etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituũ: & commissum est prælium à manè vsque
14 ad vesperam. ¶ Et vidit Iudas quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & cõ uenerunt cum ipso omnes constantes cor-
15 de: ¶ & contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos vsq; ad montem Azoti.
16 ¶ Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secu

ti sunt

ti sunt post Iudam & eos qui cum ipso erāt 17 à tergo, & ingrauatum est prælium & ceci 18 derūt vulnerati multi ex his & ex illis. Et 19 Iudas cecidit, & cęteri fugerunt. Et Iona- C thas, & Simon tulerunt Iudā fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrū suorū in ciuitate Modin: 20 Et fleuerūt eum oīs populus Israël planctu magno: & lugebant 21 dies multos, & dixerūt: Quō cecidit potēs, 22 qui saluum faciebat populum Israël? Et cętera verba bellorum Iudæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis eius nō sunt de scripta, multa enim erāt valde. 23 Et factum est: post obitum Iudæ emerserunt iniqui in oībus finibus Israel, & exorti sunt oēs qui 24 operabātur iniquitatem. In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se 25 Bacchidi oīs regio eorum cum ipsis. Et elegit Bacchides viros impios, & cōstituit eos 26 dños regionis: & exquirebāt & perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illude- 27 bat. Et facta est tribulatio magna ī Israël, qualis non fuit ex die qua nō est visus pro 28 pheta in Israël. Et cōgregati sunt oēs ami- 29 ci Iudæ, & dixerunt Ionathæ: Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est qui exeat contra inimicos, Bacchidem 30 & eos qui inimici sunt gentis nostræ: Nūc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem & ducem ad bellandum bel- 31 lum nostrum. Et suscepit Ionathas tempore illo principatū, & surrexit loco Iudæ fra- 32 tris sui. Et cognouit Bacchides, & quære- 33 bat eum occidere. Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, & oēs qui cum eo erant: D & fugerunt in desertum Techuæ, & conse- 34 derunt ad aquam lacus Asphar. Et cognouit Bacchides, & die sabbathorum venit ip- 35 se & oīs exercitus eius trās Iordanē: & Ionathas misit fratrem suum ducem populi, & rogauit Nabuthæos amicos suos, vt commodarent illis apparatum suum qui erat co 36 piosus. Et exierunt filij Iambri ex Madaba, & comprehēderunt Iohannem & oīa quæ 37 habebat, & abierunt habentes ea: Post hæc verba renunciatum est Ionathæ & Simóni fratri eius quia Iambri faciunt nuptias magnas, & ducūt sponsam ex Madaba, filiam vnius de magnis principibus Chanaan, cū 38 ambitione magna. Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui, & ascēderunt, & 39 absconderūt se sub tegumento montis. Et eleuauerunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus: & sponsus processit, & amici eius: & fratres eius obuiam illis cum tympanis, & musicis, & 40 armis multis. Et surrexerunt ad eos ex insidijs, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes, & 41 acceperunt oīa spolia eorum, & conuersæ sunt nuptiæ in luctū, & vox musicorū ipso 42 rum in lamentum. Et vindicauerunt vindictam sanguinis fratris sui: & reuersi sunt 43 ad ripam Iordanis. Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorū vsq; ad oram Ior- 44 danis in virtute magna. Et dixit ad suos Io- E nathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut he 45 ri, & nudiustertius. Ecce enim bellū ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus di- 46 uertendi. Nunc ergo clamate in cœlum, vt liberemini de manu inimicorum vestro- 47 rum. Et commissum est bellum. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bac- 48 chidem, & diuertit ab eo retro: & dissilijt Ionathas, & qui cum eo erāt in Iordanem, 49 & transnatauerūt ad eos Iordanem: & ceciderūt de parte Bacchidis die illa mille vi- 50 ri: & reuersi sunt in Ierusalem, & ædificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaū, & in Beth-horon, & in Beth-el, & Thānara, & Phara, & Thopo muris excelsis, & por 51 tis & seris. Et posuit custodiā in eis, vt ini 52 micitias exercerēt in Israël: & muniuit ciuitatem Beth-suram, & Gazarā, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum esca- 53 rum: & accepit filios principū regionis obsides, & posuit eos in arce in Ierusalē, in cu 54 stodiam. Et anno centesimo quinquagesi- F motertio, mense secundo pręcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarū: & cœpit destrue- 55 re. In tpe illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec vltra potuit loqui verbū, & mandare de domo sua. 56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo 57 cum tormento magno. Et vidit Bacchides qm mortuus est Alcimus: & reuersus est ad Regem, & siluit terra-Iuda annis duobus. 58 Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos 59 omnes vna nocte. Et abierunt & con- 60 silium ei dederunt. Et surrexit vt veniret cū exercitu multo: & misit occultè epistolas socijs suis qui erant in Iudæa, vt cōprehenderent Ionathā & eos qui cum eo erāt: sed non potuerunt, quia innotuit eis consi- 61 lium eorum. Et apprehendit de viris regionis qui principes erant militiæ quinqua- 62 ginta viros, & occidit eos. Et secessit Ionathas, & Simón, & qui cum eo erant in Beth-bessen, quæ est in deserto & extruxit 63 diruta eius, & firmauerunt eam. Et cogno G uit Bacchides, & congregauit vniuersā multitudinem suam, & his qui de Iudæa erant 64 denunciauit. Et venit & castra posuit desuper Beth-bessen: & oppugnauit eam 65 dies multos, & fecit machinas. Et reliquit

Marginal notes: –12. | commendaret 19. | 1.Par.20. c. 8. | –18. | malitiæ 3

Ionathas Simonem fratrem suum in ciuitate, & exijt in regionem, & venit cum numero: 66 ℣ & percussit Odaren & fratres eius, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorũ, & cępit cędere & crescere in virtutibus 67 ℣ Simon vero, & qui cum ipso erant, exierunt de ciuitate, & succenderũt machinas, 68 ℣ & pugnauerũt cõtra Bacchidẽ, & cõtritus est ab eis, & afflixerũt eum valde, quoniam consilium eius 69 & congressus eius erat inanis ℣ Et iratus cõtra viros iniquos qui ei consilium dederant vt veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitauit cum reliquis abire in regionem suam. 70 ℣ Et cognouit Ionathas: & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captiuitatem. 71 ℣ Et libenter accepit, & fecit secundum verba eius, & iurauit se nihil facturum 72 ei mali omnibus diebus vitæ eius. ℣ Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda: & cõuersus abijt in terram suam, & non apposuit amplius venire in fines eius. ℣ Et cessauit gladius ex Israël. & habitauit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudicare populum, & exterminauit impios ex Israël

CAPVT X.

1 A Et anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander, Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupauit Ptolemaidã, & receperunt eũ, & regnauit illic. 2 ℣ Et audiuit Demetrius Rex, & cõgregauit exercitũ copiosum valde, & exiuit obuiam illi in prælium. 3 ℣ Et misit Demetrius epistolam ad Ionathã verbis pacificis, 4 vt magnificaret eum: ℣ dixit enim, Anticipemus facere pacẽ cum eo, priusquam faciat cum 5 Alexandro aduersum nos ℣ recordabitur enim omniũ malorum quæ fecimus in eum, & in 6 fratrem eius, & in gentem eius. ℣ Et dedit ei potestatem congregãdi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium eius, & obsides qui erant in arce, iussit tradi ei. 7 ℣ Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit epistolas in auditu oĩs populi, & eorũ qui in arce erant. 8 ℣ Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei Rex potestatem congregandi exercitũ 9 ℣ Et traditi sunt Ionathæ obsides. 10 & reddidit eos parentibus suis: ℣ & habitauit Ionathas in Ierusalẽ, & cępit ædificare & innouare ciuitatẽ. 11 ℣ Et dixit facientibus opera, vt extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionẽ: & ita fecerunt 12 ℣ Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchides ædificauerat: 13 ℣ & reliquit vnusquisque 14 locum, & abijt in terram suã: ℣ tantum in Bethsura remanserũt aliqui ex his qui reliquerãt legem & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugiũ. 15 ℣ Et audiuit Alexander Rex promissa quæ promisit Demetrius Ionathæ: & narB rauerũt ei prælia, & virtutes quas ipse fecit & fratres eius, & labores quos laborauerũt. 16 ℣ & ait: Nunquid inueniemus aliquẽ virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & 17 socium nostrũ ℣ Et scripsit epistolam, & 18 misit ei secundum hæc verba, dicens: ℣ Rex 19 Alexander fratri Ionathæ salutem. ℣ Audiuimus de te quod vir potẽs sis viribus, & aptus 20 es vt sis amicus nr: ℣ & nunc cõstituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, vt amicus voceris Regis (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscũ, & conserues amicitias ad nos. 21 ℣ Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo & sexagesimo, in die solenni scenopegiæ: & cõgregauit exercitũ, & fecit arma copiosa. 22 ℣ Et audiuit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, 23 & ait: ℣ Quid hoc fecimus, quod præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iu24 dæorum ad munimen sui? ℣ Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & do25 na: vt sint mecum in adiutorium. ℣ Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius gen26 ti Iudæorum salutem ℣ Quoniam seruastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audiui27 mus, & gauisi sumus. ℣ Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobis28 cũ. ℣ Et remittemus vobis præstationes mulC tas, & dabimus vobis donationes. ℣ Et nunc 29 absoluo vos & oẽs Iudæos a tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & ter30 tias seminis: ℣ & dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meæ relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur a terra Iuda, & à tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi ex Samaria, & Galilæa ex ho31 dierna die & in totum tps: ℣ & Ierusalẽ sit sancta & libera cum finibus suis: & decimæ 32 & tributa, ipsius sint ℣ Remitto etiam potestatem arcis quæ est in Ierusalẽ: & do eam summo sacerdoti, vt constituat in ea viros quoscunque ipse elegerit, qui custodiãt eam 33 ℣ Et omnem animam Iudæorum, quæ captiua est a terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberã gratis, vt oẽs a tributis soluãtur 34 etiã pecorum suorũ ℣ Et oẽs dies solẽnes, & sabbatha, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diẽ solẽnem, & tres dies post diẽ solẽnẽ sint oẽs immunitatis & remissionis omnibus Iudęis qui sunt in regno meo: 35 ℣ & nemo habebit potestatẽ agere aliquid, & mouere negocia aduersus aliquem illo36 rum in omni causa. ℣ Et ascribantur ex Iudæis in exercitu Regis ad triginta millia virorũ, & dabunt illis copiæ vt oportet oĩbus exercitibus Regis, & ex eis ordinabunt qui 37 sint in munitionib⁹ Regis magni: & ex his cõstituentur super negocia regni quæ agũtur ex fide, & principes sint ex eis, & ambu-

lent in legibus suis, sicut præcepit Rex in terra Iuda. 38 ¶ Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione Samariæ, cũ Iudæa reputentur: vt sint sub vno, & nõ obediãt alienæ potestati, nisi summi sacerdotis. 39 ¶ Ptolemaida & cõfines eius, quas dedi donũ sanD ctis q sunt in Ierusalẽ ad necessarios sum-40 ptus sanctorũ. ¶ Et ego do singulis annis quindecim millia siclorũ argenti de rõnibus re-41 gis, q̃ me cõtingunt: & oẽ qđ reliquũ fuerit, quod nõ reddiderãt qui super negocia erant annis prioribus, ex hoc dabũt in ope-42 ra domus. ¶ Et sup hęc quinque millia siclorũ argenti, quæ accipiebant de sanctorũ rõne per singulos annos: & hæc ad sacerdo-43 tes pertineant, qui ministerio funguntur. ¶ Et quicunq; confugerint in tẽplũ qđ est Ierosolymis, & in oĩbus finibus eius, obnoxij Regi in omni negocio dimittantur, & vniuersa q̃ sunt eis in regno meo, libera hẽant.
44 ¶ Et ad ædificanda vel restauranda opa san-45 ctorũ sumptus dabũtur de rõne Regis: ¶ & ad extruendos muros in Ierusalẽ & cõmuniendos in circuitu, sumptus dabuntur de rõne Regis, & ad cõstituẽdos muros in Iu-46 dæa. ¶ Vt audiuit autẽ Ionathas & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ quã fecerat in Israël, & tribulaue-47 rat eos valde. ¶ Et cõplacuit eis in Alexandrũ, quia ipse fuerat eis princeps sermonũ pacis, & ipsi auxiliũ ferebant oĩbus diebus.
48 ¶ Et congregauit Rex Alexander exercitum magnũ, & admouit castra cõtra Demetriũ.
49 ¶ Et cõmiserunt præliũ duo Reges, & fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eũ Ale-50 xander, & incubuit sup eos. ¶ Et inualuit p̃liũ nimis, donec occidit sol: & cecidit De-51 metrius in die illa. ¶ Et misit Alexander ad Ptolemæũ regẽ Ægypti legatos secundum 52 hæc verba, dicens: ¶ QVONIAM regressus sũ in regnũ meũ, & sedi ĩ sede patrũ meorũ, E & obtinui principatum, & contriui Deme-53 triũ, & possedi regionẽ nostrã, ¶ & commisi pugnã cũ eo, & contritus est ipse, & castra eius a nobis, & sedemus in sede regni ei⁹:
54 ¶ & nunc statuamus ad inuicẽ amicitiã: & da mihi filiam tuã vxorẽ, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi dignitatem.
55 ¶ Et respõdit rex Ptolemæus, dicens: FOELIX dies ĩ qua reuersus es ad terrã patrum 56 tuorũ, & sedisti ĩ sede regni eorũ. ¶ Et nũc faciã tibi qđ scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidã, vt videamus inuicẽ nos, & spõdeã 57 tibi sicut dixisti. ¶ Et exiuit Ptolemæus de Ægypto, ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesi-58 mo secundo. ¶ Et occurrit ei Alexãder Rex, & dedit ei Cleopatram filiã suã: & fecit nuptias eius Ptolemaidæ, sicut Reges in ma-59 gna gloria. ¶ Et scripsit Rex Alexander Io-60 nathæ, vt veniret obuiam sibi. ¶ Et abijt cũ gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duob⁹ regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & inuenit gratiam in cõ-61 spectu eorum. ¶ Et cõuenerunt aduersus eũ viri pestilentes ex Israël, viri iniqui interpellantes aduersus eũ: & nõ intẽdit ad eos 62 Rex. ¶ Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt.
63 Et collocauit eũ Rex sedere secũ. ¶ Dixitq; principibus suis: Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eum interpellet de vllo negocio, nec quis-64 quam ei molestus sit de vlla ratione. ¶ Et F factum est, vt viderunt qui interpellabant gloriã eius quæ prædicabatur, & opertũ eũ 65 purpura, fugerũt omnes: ¶ & magnificauit eum Rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eũ ducem, & participẽ prin-66 cipatus. ¶ Et reuersus est Ionathas inIeru-67 salem cum pace & lætitia. ¶ In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrij, à Creta ĩ terrã patrũ suorũ.
68 ¶ Et audiuit Alexander Rex, & contristatus 69 est valde, & reuersus est Antiochiã. ¶ Et cõstituit Demetrius Rex Apollonium ducẽ, qui præerat Cęlesyriæ: & congregauit exercitum magnum, & accessit ad Iamniam: & misit ad Ionathan summum sacerdotẽ, di-70 cens: ¶ Tu solus resistis nobis, ego autem factus sum in derisum & in opprobriũ, ppterea quia tu potestatẽ aduersum nos exerces 71 in montibus. ¶ Nunc ergo si cõfidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campũ, & cõparemus illic inuicem: qa mecũ est virtus 72 bellorũ. ¶ Interroga & disce qs sum ego & cæteri qui auxilio sunt mihi, qui & dĩt qa non põt stare pes vester ante faciẽ nostrã, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui 73 in terra sua: ¶ & nunc quo poteris sustinere equitatum & exercitum tantũ in cãpo vbi nõ est lapis, neq; saxum, neq; locus fugiẽ-74 di? ¶ Vt audiuit autẽ Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exijt ab Ierusalẽ, & oc-75 currit ei Simon frater eius in adiutoriũ: ¶ & applicuerũt castra in Ioppen, & exclusit eũ à ciuitate: quia custodia Apollonij Ioppẽ 76 erat, & oppugnauit eã. ¶ Et exterriti qui erãt G in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit Io-77 nathas Ioppen. ¶ Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum & exercitum 78 multum. ¶ Et abijt Azotum tãquàm iter faciens, & statim exijt in campum: eò quòd haberet multitudinem equitum, & cõfideret eis. Et insecutus est eum Ionathas in 79 Azotum, & commiserunt præliũ. ¶ Et reliquit Apollonius in castris mille eqtes post 80 eos occultè. ¶ Et cognouit Ionathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum a 81 mane vsque ad vesperam. ¶ Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & labo-

Sup. 7. b. 11.

82 rauerunt equi eorũ. Et eiecit Simon exercitum suũ, & cõmisit contra legionẽ. equites enim fatigati erant, & contriti sunt ab 83 eo, & fugerũt. Et qui dispersi sunt ꝑ cãpũ, fugerũt in Azotũ, & intrauerunt in Beth-84 dagon idolũ suum, vt ibi se liberarent. Et succendit Ionathas Azotũ & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum: & tẽplum Dagõ, & oẽs qui fugerunt ĩ 85 illud, succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt, ferè 86 octo milia virorũ. Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierũt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. 87 Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cũ 88 suis habentibus spolia multa. Et factum e: vt audiuit Alexãder Rex sermones istos, 89 addidit adhuc glorificare Ionathã. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis Regum. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

CAPVT XI.

1 A ET Rex Ægypti congregauit exercitum, sicut arenã quæ est circa orã maris, & naues multas: & q̃rebat obtinere regnũ Alexandri dolo, & addere il-2 lud regno suo. Et exijt in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander Rex exire ei obuiam, eò ꝙ socer suus esset. 3 Cum aũt introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis ciui-4 tatibus. Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum, & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorũ qui cæsi erant in bel-5 lo, tumulos quos fecerant secus viam. Et narrauerũt Regi quia hæc fecit Ionathas: 6 vt inuidiã facerent ei: & tacuit Rex. Et occurrit Ionathas Regi in Ioppen cũ gloria, & inuicem se salutauerunt, & dormierunt 7 illic. Et abiit Ionathas cum Rege vsq; ad fluuium qui vocabatur Eleutherus: & re-8 uersus est in Ierusalem. Rex autem Ptolemæus obtinuit dominiũ ciuitatum vsq; Seleuciam maritimã, & cogitabat in Ale-9 xandrum consilia mala. Et misit legatos ad Demetriũ, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meã quam habet Alexander, & regnabis in re-10 gno patris tui. pænitet eñ me ꝙ dederim illi filiam meã: quæsiuit enim me occide-11 re. Et vituperauit eum, propterea quod cõ 12 cupierat regnum eius. Et abstulit filiã suã, B & dedit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ 13 eius. Et intrauit Ptolemæus Antiochiã, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægy-14 pti, & Asiæ. Alexander autem Rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant 15 qui erant in locis illis. Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellũ: & ꝓduxit Ptolemæus Rex exercitũ, & occurrit ei in ma-16 nu valida, & fugauit eum. Et fugit Alexãder in Arabiam, vt ibi ꝓtegeretur: Rex au-17 tem Ptolemæus exaltatus est. Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexãdri, & misit Pto-18 lemæo. Et Rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus pe-19 rierunt ab his qui erant intra castra. Et regnauit Demetrius anno centesimo sexagesi-20 moseptimo. In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcẽ quæ est in Ierusalem: & fecerunt 21 cõtra eã machinas multas. Et abierunt q̃dam qui oderant gentem suã, viri iniqui, ad Regem Demetrium, & renunciauerunt 22 ei, ꝙ Ionathas obsideret arcẽ. Et vt audiuit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidã, & scripsit Ionathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquiũ festinatò. 23 Vt audiuit aũt Ionathas, iussit obsidere: & C elegit de senioribus Israël, & de sacerdoti-24 bus, & dedit se ꝑiculo. Et accepit aurũ & argentum, & vestẽ, & alia xenia multa, & abiit ad Regem Ptolemaidã, & inuenit gra-25 tiam in conspectu eius. Et interpellabant aduersus eum quidam iniqui ex gente sua. 26 Et fecit ei Rex sicut fecerãt ei qui ante eũ fuerant, & exaltauit eum in conspectu om-27 nium amicorũ suorum, & statuit ei principatũ sacerdotii, & quæcunq; alia habuit prius preciosa, & fecit eum principem ami-28 corum. Et postulauit Ionathas a Rege, vt ĩmunẽ faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines eius: & promisit 29 ei talenta trecenta. Et consensit Rex: & scripsit Ionathæ epistolas de his omnibus, 30 hunc modũ continentes: Rex Demetrius fratri Ionathæ salutem, & genti Iudæorũ. 31 exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad 32 vos, vt sciretis: Rex Demetrius Lastheni 33 parenti salutem. Genti Iudæorum amicis nostris, & conseruantibus quæ iusta sunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignitatem ipsorum quam erga nos ha-34 bent. Statuimus ergo illis omnes fines Iu-D dæę, & tres ciuitates, Lydam & Ramatham, q̃ additæ sunt Iudææ ex Samaria, & oẽs cõfines earum sequestrari oĩbus sacrificantib᷒ in Ierosolymis pro his q̃ ab eis prius accipiebat Rex per singulos annos, & pro fructi-35 bus terræ & pomorum. Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tẽpore remittimus eis: & areas salina-36 rũ, & coronas quæ nobis deferebant. Omnia ipsis concedimus: & nihil horũ irritum 37 erit ex hoc & in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exẽplũ, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto, & in loco 38 celebri. Et vidẽs Demetri᷒ Rex, ꝙ siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimi-

si totum exercitum suum, vnumquenq; in locũ suũ, excepto peregrino exercitu quem traxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei oẽs exercitus patrum eius. 39 ¶ Tryphon aũt erat quidam partium Alexandri priùs: & vidit qm̃ oĩs exercitus murmurauit contra Demetrium, & iuit ad Elmachuel Arabem, qui nutriebat Antiochũ filium Alexandri: 40 & assidebat ei, vt traderet eũ ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enunciauit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum eius aduersus illũ. ¶ Et mãsit ibi diebus multis. 41 ¶ Et misit Ionathas ad Demetriũ Regẽ E vt eijceret eos qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidijs erãt: quia impugnabant Israël. 42 ¶ Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non hæc tm̃ faciam tibi & gẽti tuæ, sed gloria illustrabo te & gentem tuã 43 cùm fuerit opportunum. ¶ Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros, 44 quia discessit oĩs exercitus meus. ¶ Et misit ei Ionathas tria millia virorũ fortium Antiochiam: & venerũt ad Regem: & delectatus est Rex in aduentu eorum 45 ¶ Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere Regem. 46 ¶ Et fugit Rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate itinera ciuitatis, 47 & cęperũt pugnare. ¶ Et vocauit Rex Iudęos in auxilium, & conuenerunt oẽs simul ad 48 eum, & dispersi sunt oẽs per ciuitatem: ¶ & occiderunt illa die centum millia hominũ, & succenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt Regem. 49 ¶ Et viderunt qui erant de ciuitate, quod obtinuissent Iudæi ciuitatem sicut volebãt: & infirmati sunt mente sua, & clamauerunt 50 ad Regem cum precibus, ¶ dicentes: Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos 51 & ciuitatem. ¶ Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacem: & glorificati sunt Iudæi in conspectu Regis, & in conspectu oĩum qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalem, habentes 52 spolia multa. ¶ Et sedit Demetrius Rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu 53 eius. ¶ Et mentitus est omnia quæcunq; dixit, F & abalienauit se à Ionatha, & nõ retribuit ei secundum beneficia quæ sibi tribue 54 rat, & vexabat eũ valde. ¶ Post hæc aũt reuersus est Thryphõ, & Antioch' cũ eo puer adolescens, & regnauit, & imposuit sibi diade- 55 ma. ¶ Et congregati sunt ad eum oẽs exercitus quos disperserat Demetrius, & pugnauerunt contra eum: & fugit, & terga vertit. 56 ¶ Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit 57 Antiochiam: & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ dicens. Constituo tibi sacerdotium, & cõstituo te super quatuor ciuita 58 tes, vt sis de amicis Regis. ¶ Et misit illi vasa aurea in ministeriũ, & dedit ei potestatẽ bibendi in auro, & esse in purpura, & ha- 59 bere fibulam auream: ¶ & Simonem fratrem eius constituit ducem à terminis Ty- 60 ri vsq; ad fines Ægypti. ¶ Et exijt Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitates: & congregatus est ad eum oĩs exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occur- 61 rerunt ei honorificè de ciuitate. ¶ Et abijt inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ, & obsedit eam, & succendit quæ erãt in circuitu ciuitatis, & prædatus est eam. 62 ¶ Et rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Ierusalem, & perambulauit regionem vsque Damascum. 63 ¶ Et audiuit Ionathas q̃ præuaricati sunt G principes Demetrij in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volentes eum re- 64 mouere à negocio regni: & occurrit illis, fratrem autem suum Simonẽ reliquit intra 65 prouinciam. ¶ Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, 66 & cõclusit eos. ¶ Et postulauerunt ab eo dextras accipere: & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, & posuit in ea præsi- 67 dium. ¶ Et Ionathas & castra eius applicuerũt ad aquam Genesar, & ante lucem vigi- 68 lauerunt in campo Asor. ¶ & ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse aũt occur 69 rit ex aduerso. ¶ Insidiæ vero exurrexerũt de 70 locis suis, & cõmiserunt prælium. ¶ Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ oẽs: & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias, filius Absalomi, & Iudas filius Caliphi princeps 71 militiæ exercitus. ¶ Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & 72 orauit. ¶ Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugã, & pugna 73 uerunt ¶ Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum, & insequebãtur cũ eo omnes vsq; Cades ad castra sua, & 74 peruenerunt vsque illuc: ¶ & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

CAPVT XII.

1 A ET vidit Ionathas quia tempus eũ iuuat, & elegit viros, & misit eos Romã statuere & reno 2 uare cum eis amicitiã: ¶ & ad Spartiatas, & ad alia loca misit 3 epistolas scd̃m eãdem formã. ¶ & abierũt Romã, & intrauerunt curiã, & dixerunt: Ionathas summus sacerdos, & gens Iudæorũ, miserunt nos, vt renouaremus amicitiã & so- 4 cietatem secundum pristinum ¶ Et dederũt illis epistolas ad ipsos p̃ loca, vt deducerent 5 eos in terram Iuda cum pace. ¶ Et hoc est exemplũ epistolarum quas scripsit Ionathas 6 Spartiatis. ¶ IONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Iudæorũ. Spartiatis fratribus 7 salutẽ. ¶ Iam pridem missę erant epistolę ad

Oniam summũ sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos, qm̃ estis fratres nostri, sicut scriptum cõtinet quod subiectũ est. 8 ꝑ Et B suscepit Onias virum qui missus fuerat, cũ honore: & accepit epistolas, in quibus significabat̃ de societate & amicitia. 9 ꝑ Nos * cùm nullo horum indigeremus, & habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, 10 ꝑ maluimus mittere ad vos renouare fraternitatẽ & amicitiã, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa n. tempora transierũt, ex quo misistis ad nos. 11 ꝑ Nos ergo in oĩ tpe sine intermissione in diebus solẽnibus, & cęteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificijs quæ offerrimus, & in obseruationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum. 12 ꝑ Lætamur itaq; de gloria vestra. 13 ꝑ Nos aũt circundederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnauerunt nos Reges qui sunt in circuitu nr̃o. 14 ꝑ Noluimus ergo vobis molesti esse, neq; cęteris socijs, & amicis nostris in his prælijs. 15 ꝑ habuimus enim de cœlo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri. 16 ꝑ Elegimus C itaq; Numenium Antiochi, & Antipatrem Iasonis filium, & misimus ad Romanos renouare cũ eis amicitiam & societatẽ pristinã. 17 ꝑ Mandauimus itaq; eis vt veniant etiam ad vos, & salutent vos, & reddant vobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostræ. 18 ꝑ Et nunc bene facietis rñdentes nobis ad hęc. 19 ꝑ Et hoc rescriptũ est epistolarum, qd̃ miserat ᵇ Onias. 20 ꝑ Rex Spartiatarum Onias, Ionathæ sacerdoti magno salutẽ. 21 ꝑ Inuentũ est in scriptura de Spartiatis & Iudæis qm̃ sunt fratres, & ꝙ sunt de genere Abraham. 22 ꝑ Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribẽtes nobis de pace vestra. 23 ꝑ Sed & nos rescripsimus vobis, Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt: & vr̃æ nostræ: mandauimus itaq; hæc nunciari vobis. 24 ꝑ Et audiuit Ionathas qm̃ regressi D sunt principes Demetrij cum exercitu multo suprà quam prius, pugnare aduersus eũ: 25 ꝑ & exijt ab Ierusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spacium vt ingrederentur regionem eius. 26 ꝑ Et misit speculatores in castra eorum, & reuersi renunciauerunt ꝙ cõstituunt superuenire illis nocte. 27 ꝑ Cum occidisset aũt sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum. 28 ꝑ Et audierunt aduersarij, ꝙ paratus est Ionathas cum suis in bello: & timuerũt & formidauerunt in corde suo: & accẽderunt focos in castris suis. 29 ꝑ Ionathas aũt, & qui cum eo erant, nõ cognouerunt vsque mane: videbant aũt luminaria ardentia. 30 ꝑ & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum. 31 ꝑ Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabãtur Zabadæi: E & percussit eos, & accepit spolia eorum. 32 ꝑ Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam. 33 ꝑ Simon autem exijt, & venit vsq; ad Ascalonem, & ad proxima præsidia, & declinauit in Ioppen, & occupauit eam. 34 ꝑ (audiuit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrij) & posuit ibi custodes, vt custodirent eam. 35 ꝑ Et reuersus est Ionathas, & conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præsidia in Iudæa, 36 ꝑ & ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam a ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant. 37 ꝑ Et conuenerunt vt ædificarent ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha: & Simon ædificauit Adiada in Sephela, & muniuit eam, & imposuit portas & seras. 38 ꝑ Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem: 39 ꝑ timens ne fortè nõ F permitteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum. quærebat comprehẽdere eum, & occidere. 40 ꝑ Et exurgens abijt in Bethsan. 41 ꝑ Et exiuit Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Beth-san. 42 ꝑ Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo, vt extenderet in eum manus: & timuit, 43 ꝑ & excepit eum cum honore, & cõmendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi. 44 ꝑ Et dixit Ionathę. Vt quid vexasti vniuersum populum, cum bellum nobis non sit? 45 ꝑ Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia & exercitum & vniuersos præpositos negocij, & conuersus abibo: propterea enim veni. 46 ꝑ Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda: 47 ꝑ retinuit autem secum tria mil- G lia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo. 48 ꝑ Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt. 49 ꝑ Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ. 50 ꝑ At illi cum cognouissent quia comprehensus est Ionathas & perijt, & omnes qui cum eo erant: hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium. 51 ꝑ Et videntes hi qui insequuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt: illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. 52 ꝑ Et planxerunt Ionathan, & eos qui cum ipso erãt, valde, &

Marginal notes: * enim. — -4. — ᵇ Onia res Rex Spartiatarum Onia. sic Græca.

53 luxit Iſraël luctu magno. ℣ Et quæſierunt omnes gentes quæ erant in circuitu eorũ, 54 cõterere eos. ℣ dixerunt enim, Non habent principem & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPVT XIII.

1 A ET audiuit Simon ꝙ cõgregauit Tryphon exercitũ copioſum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam. 2 ℣ Videns quia in tremore populus eſt & in timore, aſcendit Ieruſalem, & cõgregauit populũ: 3 ℣ & adhortans dixit: Vos ſcitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus & pro ſanctis prælia, & anguſtias quales vidimus: 4 ℣ horũ gratia perierunt fratres mei oẽs propter Iſraël, & relictus ſum ego ſolus. 5 ℣ Et nunc non mihi contingat parcere aiæ meæ in oĩ tẽpe tribulationis: non .n. melior ſum fratribus meis. 6 ℣ Vindicabo itaq; gentem meam & ſancta, natos quoq; *noſtros, & vxores: quia congregatæ ſunt vniuerſæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia. 7 ℣ Et accẽſus eſt ſpiritus populi ſimul vt audiuit ſermones iſtos, 8 ℣ & rñderũt voce magna, dicẽtes: Tu es dux noſter loco 9 Iudæ & Ionathæ fratris tui. ℣ pugna prælium noſtrũ: & omnia quæcunq; dixeris nobis, fa10 ciemus. ℣ Et cõgregans oẽs viros bellatores, B accelerauit conſummare vniuerſos muros 11 Ieruſalem, & muniuit eam in gyro. ℣ Et miſit Ionatham filium Abſalomi, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiectis his 12 qui erant in arce, remanſit illic ipſe. ℣ Et mouit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Io13 nathas cum eo in cuſtodia. ℣ Simon autem 14 applicuit in Addus contra faciẽ campi. ℣ Et vt cognouit Tryphon quia ſurrexit Simon loco fratris ſui Ionathæ: & quia cõmiſſurus eſſet cum eo prælium, miſit ad eum legatos, 15 ℣ dicens: Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter ne16 gocia quæ habuit, detinuimus eũ. ℣ Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obſides, vt non dimiſſus fugiat à no17 bis, & remittemus eum. ℣ Et cognouit Simõ quia cum dolo loqueretur ſecum, iuſſit taC men dari argentum, & pueros, ne inimicitiam magnam ſumeret ad populum Iſraël, 18 dicentem: Quia non miſit ei argentum & 19 pueros, propterea periit. ℣ Et miſit pueros, & centũ talenta: & mentitus eſt, & non di20 miſit Ionatham. ℣ Et poſt hæc venit Tryphon intra regionem vt contereret eam, & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simon & caſtra eius ambulabant in omnem 21 locum quocunque ibant. ℣ Qui autem in arce erant, miſerunt ad Tryphonem legatos, vt feſtinaret venire per deſertum, & mitte22 ret illis alimonias. ℣ Et parauit Tryphon omnẽ equitatũ, vt veniret illa nocte: erat autẽ nix multa valde, & non venit in Galaad23 tim. ℣ Et cum appropinquaſſet Baſcamã, oc24 cidit Ionathã & filios eius illic. ℣ Et conuer25 tit Tryphon, & abiit in terram ſuã. ℣ Et miD ſit Simõ, & accepit oſſa Ionathæ fratris ſui, & ſepeliuit ea in Modin ciuitate patrũ ei⁹. 26 ℣ Et planxerunt eum oĩs Iſraël planctu ma27 gno, & luxerunt eũ dies multos. ℣ Et ædificauit Simon ſuper ſepulchrũ patris ſui & fratrũ ſuorum ædificiũ altum viſu, lapide poli28 to retrò & antè: ℣ & ſtatuit ſeptem pyramidas, vnam contra vnã patri & matri, & qua29 tuor fratribus: ℣ & his circumpoſuit colũnas magnas: & ſuper colũnas arma, ad memoriam æternã: & iuxta arma naues ſculptas, quæ viderentur ab oĩbus nauigantibus ma30 re. ℣ hoc eſt ſepulchrũ quod fecit in Modin 31 vſq; in hunc diem. ℣ Tryphon aũt cum iter faceret cũ Antiocho Rege adoleſcente, dolo 32 occidit eũ. ℣ Et regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit plagam ma33 gnã in terra. ℣ Et ædificauit Simon pſidia IuE dææ, muniens ea turribus excelſis & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimen34 ta in munitionibus. ℣ Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetriũ regẽ vt faceret remiſſionem regioni: quia actus oẽs Tryphonis 35 per direptionẽ fuerant geſti. ℣ Et Demetrius Rex ad verba iſta reſpõdit ei, & ſcripſit epi36 ſtolam talem: ℣ Rex Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti, & amico Regũ: & ſenio37 ribus, & Genti Iudæorum ſalutem. ℣ Coronam auream, & bahem quã miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præpoſitis Regis 38 remittere vobis quæ induluimus. ℣ Quæcunque enim conſtituimus, vobis cõſtant. Mu39 nitiones quas ædificaſtis vobis ſint: ℣ remittimus quoq; ignorantias, & peccata vſq; in hodiernum diem, & coronam quã debebatis: & ſi quid aliud erat tributarium in Ie40 ruſalem, iam non ſit tributarium. ℣ Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros, 41 conſcribantur, & ſit inter nos pax. ℣ Anno cẽteſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum 42 Gentium ab Iſraël. ℣ Et cœpit populus Iſraël F ſcribere in tabulis & geſtis publicis, anno primo ſub Simóne ſũmo ſacerdote, magno duce & principe Iudæorum. 43 ℣ In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam caſtris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percuſſit turrem vnã, 44 & comprehendit eam. ℣ Et eruperant qui erant intra machinã, in ciuitatem: & factus 45 eſt motus magnus in ciuitate. ℣ Et aſcenderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus & filiis ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clamauerũt voce magna, poſtulãtes à Simóne 46 dextras ſibi dari, ℣ & dixerunt: Non nobis reddas ſecundum malitias noſtras, ſed ſecũ47 dũ miſericordias tuas. * ℣ Et flexus Simon,

Marginal notes: * *veſtros* 13. — –18. — * *& ſeruiemus tibi.*

non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerant simulachra, & tunc intrauit in eã cum hymnis benedicens dñm. 48 ¶ & eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legẽ facerent: & muniuit eã, & fecit sibi habitationẽ. 49 ¶ Qui aũt erant in arce Ierusalẽ, prohibebantur egredi & ingredi regionẽ, & emere, & vendere, & esurierũt valde, & multi ex eis fame perierunt, 50 ¶ & clamauerunt ad Simónem vt dexteras acciperẽt: & dedit illis. & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus, 51 ¶ & intrauerunt in eam tertia & vicesima die secundi mensis, anno cẽtesimo septuagesimo primo, cum laude & ramis palmarum, & cinnyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israël. 52 ¶ Et constituit, vt omnibus annis agerentur dies hi cũ lætitia. 53 ¶ Et muniuit montem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant. 54 ¶ Et vidit Simon Iohannẽ filiũ suũ, ꝙ vir esset: & posuit eum ducem virtutum vniuersarum, & habitauit in Gazaris.

CAPVT XIIII.

1 A ANno centesimo septuagesimo-secundo congregauit Rex Demetrius exercitum suum, & abijt in Mediam ad cõtrahenda sibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem. 2 ¶ Et audiuit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius cõfines suos, & misit vnum de principibus suis, vt cõprehenderet eũ viuũ. 3 ¶ Et abijt & percussit castra Demetrij: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam. 4 ¶ Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simónis, & quæsiuit bona gẽti suæ, & placuit illis potestas eius & gloria eius omnibus diebus. 5 ¶ Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portũ, & fecit introitum in insulis maris. 6 ¶ Et dilatauit fines gentis suæ, & obtinuit regionem. 7 ¶ Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Beth-suræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei. 8 ¶ Et vnusquisque colebat terram suam cum pace, & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporũ fructum suum. 9 ¶ Seniore B in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant se gloriam, & stolas belli. 10 ¶ Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas vt essent vasa munitionis quoadusque nominatum est nomen gloriæ eius vsq; ad extremũ terræ. 11 ¶ Fecit pacem super terram: & lętatus est Israel lætitia magna. 12 ¶ Et sedit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret. 13 ¶ Defecit impugnans eos super terram: Reges cõtriti sunt in diebus illis. 14 ¶ Et confirmauit oẽs humiles populi sui, & legem exquisiuit, & abstulit omnẽ iniquum & malum: 15 ¶ sancta glorificauit, 16 & multiplicauit vasa sanctorum. ¶ Et auditum est Romæ quia defunctus esset Ionathas, & vsq; in Spartiatas: & cõtristati sunt valde. 17 ¶ Vt audierũt autem ꝙ Simon frater C eius factus esset summus sacerdos loco ei*, & ipse obtineret omnẽ regionem, & ciuitates in ea: 18 ¶ scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias, & societatẽ quam fecerant cũ Iuda & cum Ionatha fratribus eius. 19 ¶ Et lectæ sunt in conspectu ecclesiæ in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas Spartiatæ miserunt. 20 SPARTIANORVM [b] principes[1] & ciuitates Simóni sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum fratribus salutem. 21 ¶ Legati qui missi sunt ad populum nostrum, nunciauerunt nobis de vestra gloria & honore & lætitia: & gauisi sumus in introitu eorum. 22 ¶ Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in cõcilijs populi sic: Nymenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius, Legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiam pristinã. 23 ¶ Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, vt sit ad memoriam D populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simóni magno sacerdoti. 24 ¶ Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille ad statuendam cum eis societatem. 25 ¶ Cum autem audisset populus Romanus sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simóni & filijs eius? 26 ¶ Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israël ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserũt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion. 27 ¶ ⌐Et hoc exemplum scripturæ: [1] OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simóne sacerdote magno in Asaramel, 28 ¶ in conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra. 29 ¶ Simon autem, Mathathiæ filius, ex filijs Iarib, & fratres eius dederunt se periculo, & restiterũt aduersarijs gentis suæ, vt starent sancta ipsorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. 30 ¶ Et congregauit Ionathas E gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. 31 ¶ Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterrere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum. 32 ¶ Tunc restitit Simon, & pugnauit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gẽtis suæ, & dedit illis stipendia: 33 ¶ & muniuit ciuitates Iudææ, & Beth-surã quæ

[b] *princeps* 15.

⌐7.

erat

erat in finibus Iudææ, vbi erãt arma hostiũ
anteà, & posuit illic præsidiũ viros Iudæos.
34 ¶ Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: &
Gazarã, quæ est in finibus Azoti, in qua ho-
stes antea habebant, & collocauit illic Iu-
dæos: & quæcunque apta erãt ad correptio
35 nem eorũ, posuit in eis. ¶ Et vidit populus
actum Simonis, & gloriã quã cogitabat fa-
cere genti suæ, & posuerunt eũ ducem suũ
& principẽ sacerdotũ, eò ꝙ ipse fecerat hæc
oĩa, & iustitiam & fidem quam conseruauit
genti suæ, & exquisiuit omni modo exalta
36 re populũ suum ¶ Et in diebus eius prospera
F tum est in manibus eius, vt tollerentur Gẽ-
tes de regione ipsorũ, & qui in ciuitate Da-
uit erãt in Ierusalẽ in arce, de qua procede-
bant, & contaminabant oĩa quæ in circui-
tu sanctorum sunt, & inferebant plagam
37 magnam castitati. ¶ & collocauit in ea vi-
ros Iudæos ad tutamentum regionis & ci-
38 uitatis, & exaltauit muros in Ierusalem. ¶ Et
rex Demetrius statuit illi summũ sacerdo-
39 tium. ¶ Secundũ hæc fecit eũ amicũ suũ, &
40 glorificauit eum gloria magna. ¶ Audiuit
enim, ꝙ appellati sunt Iudæi à Romanis
amici, & socij, & fratres, & quia susceperũt
41 legatos Simonis gloriosè: ¶ & quia Iudęi &
sacerdotes eorũ cõsenserunt eũ esse ducem
suũ, & summũ sacerdotem in æternum, do-
42 nec surgat propheta fidelis: ¶ & vt sit super
G eos dux, & vt cura esset illi pro sanctis, & vt
cõstitueret ꝑpositos super opera eorũ, & su
per regionem & super arma, & super præ-
43 sidia: ¶ & cura sit illi de sanctis: & vt audia-
tur ab omnibus, & scribantur in nomine
eius omnes conscriptiones in regione, & vt
44 operiatur purpura & auro: ¶ & ne liceat vlli
ex populo, & ex sacerdotibus irritum face-
re aliquid horum, & contradicere his quæ
ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum
in regione sine ipso: & vestiri purpura, &
45 vti fibula aurea: ¶ qui aũt fecerit extra hæc,
aut irritum fecerit aliquid horũ: reus erit.
46 ¶ Et cõplacuit omni populo statuere Simo-
47 nem, & facere secundum verba ista. ¶ Et su-
scepit Simon, & placuit ei vt summo sacer-
dotio fungeretur, & esset dux & princeps
gentis Iudęorum & sacerdotum, & pręesset
48 omnibus. ¶ Et scripturam istam dixerunt po
nere in tabulis æreis, & ponere eas in peri-
49 bolo sanctorum, in loco celebri: ¶ Exemplũ
autem eorum ponere in ærario, vt habeat
Simon & filij eius.

CAPVT XV.

1 ET misit Rex Antiochus filius Demetrij,
A epistolas ab insulis maris Simoni sacer
doti, & principi gentis Iudæorũ, & vniuer-
2 sæ genti: ¶ & erant continentes hunc modũ:
Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno,
3 & genti Iudęorũ salutem. ¶ Quoniam quidẽ
pestilentes obtinuerũt regnũ patrũ nrorũ,
volo aũt vẽdicare regnũ, & restituere illud
sicut erat antea: & electam feci multitudi-
4 nẽ exercitus, & feci naues bellicas. ¶ Volo
aũt procedere per [b] regionẽ, vt vlciscar ĩ eos
q corruperũt regionẽ nĩam, & qui desola-
5 uerũt ciuitates multas in regno meo. ¶ Nũc
ergo statuo tibi oẽs oblationes quas remi-
serũt tibi ante me oẽs reges, & quæcunq;
6 alia dona remiserũt tibi: ¶ & ꝑmitto tibi fa-
cere ꝑcussurã ꝓprij numismatis in regione
7 tua. ¶ Ierusalẽ autẽ sanctã esse & liberam: &
B oĩa arma quæ fabricata sunt, & ꝑsidia quæ
8 construxisti, quæ tenes, maneãt tibi. ¶ Et oẽ
debitũ Regis, & q̃ futura sunt Regi, ex hoc
9 & in totũ tẽpus remittũtur tibi. ¶ Cum autẽ
obtinuerimus regnum nostrum, glorificabi
mus te, & gentẽ tuã, & templum gloria ma-
gna, ita vt manifestetur gloria vestra in vni-
10 uersa terra. ¶ Anno centesimo septuagesimo
quarto exijt Antiochus in terrã patrũ suo-
rũ, & cõuenerunt ad eũ oẽs exercitus, ita vt
11 pauci relicti essent cum Tryphone. ¶ Et inse-
cutus est eũ Antiocus Rex, & venit Doram,
12 fugiens per maritimã: ¶ sciebat enim ꝙ con
gregata sunt mala in eũ, & reliquit eũ exer-
13 citus. ¶ & applicuit Antiochus super Dorã
C cũ cẽtum viginti millibus virorũ belligera-
14 torum, & octo millibus equitũ: ¶ & circuiuit
ciuitatẽ, & naues à mari accesserunt: & ve-
xabãt ciuitatẽ à terra & mari, & neminẽ si-
15 nebãt ingredi vel egredi. ¶ Venit autẽ Nume
nius, & qui cũ eo fuerant, ab vrbe Roma,
16 habẽtes epistolas regibus & regionibus scri
ptas, in quibus cõtinebãtur hæc: ¶ LVCIVS
consul Romanorum, Ptolemæo Regi salu-
17 tem. ¶ Legati Iudæorũ venerunt ad nos ami
ci nostri, renouantes pristinam amicitiam
& societatem, missi à Simone principe sa-
18 cerdotum & populo Iudæorum. ¶ Attule-
runt autem & clypepm aureum mnarum
19 mille. ¶ Placuit itaque nobis scribere regi-
bus & regionibus, vt nõ inferãt illis mala,
neq; impugnẽt eos & ciuitates eorũ & re-
D giones eorũ: & vt nõ ferant auxiliũ pugnã-
20 tibus aduersus eos. ¶ Visum aũt est nobis ac
21 cipere ab eis clypeũ. ¶ Si qui ergo pestilẽtes
fugerint de regione ipsorum ad vos, tradite
eos Simoni principi sacerdotũ, vt vindicet
22 in eos secundũ legem suã. ¶ Hæc eadem scri-
pta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ara-
23 bæ, & Arsaci, ¶ & in oẽs regiones, & Sampsa-
mæ, & Spartiatis, & Delo, & Mydo, & Sicio-
ni, Cariæ, & Samum, & Pamphiliam, &
Lyciam, & Halicarnassum, & Rhodum, &
Phaselida, & Coo, & Siden, & Arado, & Cor
tynam, & Cnidum, & Cyprum, & Cyte-
24 nen. ¶ Exemplum autem eorum scripse-
25 runt Simoni Principi sacerdotum, * ¶ An-
tiochus autem Rex applicuit castra in Do-
ram secundò, admouens ei semper manus,
& machinas faciens: & conclusit Trypho-
26 nem, ne procederet. ¶ & emisit ad eum
Simon duo millia virorum electorum in

auxilium

[b] regiones 33.

* et populo Iudæorũ

E auxiliũ, & argentũ & aurũ & vasa copiosa: 27 ¶& noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cũ eo anteà, & alienauit se ab eo. 28 ¶ Et misit ad eũ Athenobium vnũ de amicis suis, vt tractaret cũ ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, & Gazarã, & arcẽ quæ est in Ierusalẽ ciuitates regni mei. 29 ¶ fines earũ desolastis, & fecistis plagã magnã in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. 30 ¶Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorũ in quibus dominati estis extra fines Iudææ. 31 ¶ sinaũt, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminij quod exterminastis, & tributorum ciuitatum alia talẽta quingenta: sinaũt, veniemus 32 & expugnabimus vos. ¶Et venit Athenobi' F amicus Regis in Ierusalẽ, & vidit gloriam Simónis, & claritatẽ in auro & argẽto, & apparatum copiosum, & obstupuit: & retulit 33 ei verba Regis. ¶Et respõdit ei Simon, & dixit ei: Neq; alienam terrã sumpsimus, neque alienã detinemus: sed hæreditatem patrum nostrorũ, quæ iniustè ab inimicis nostris aliquo tp̃e possessa est. 34 ¶Nos verò tempus habẽtes, vendicamus hæreditatẽ patrũ 35 nostrorũ. ¶ Nã de Ioppe & Gazara quæ expostulas ipsi faciebãt in populo plagã magnam, & in regione nostra: horũ damus talenta centum. ¶ Et non respondit ei Athe- 36 nobius verbum. ¶ Reuersus aũt cum ira ad Regem, renunciauit ei verba ista, & gloriã G Simonis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est 37 Rex ira magna. ¶ Tryphon autem fugit na- 38 ui in Orthosiada. ¶ Et constituit Rex Cendebæum ducem maritimũ, & exercitũ pe- 39 ditum & equitum dedit illi. ¶ Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronẽ, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. 40 Rex autem persequebatur Tryphonẽ. ¶ Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cępit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere: & ædifica- 41 re Cedronem. ¶ Et collocauit illic equites, & exercitum: vt ingressi perambularent viã Iudææ, sicut constituit ei Rex.

CAPVT XVI.

1 A ET ascendit Iohannes de Gazaris, & nunciauit Simóni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum. 2 ¶Et vocauit Simon duos filios suos seniores, Iudam & Iohannem, & ait illis: Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hostes Israël ab adolescentia vsque in hunc diem: & prosperatũ est in manibus 3 nostris liberare Israël aliquoties. ¶Nunc aũt senui, sed estote loco meo, & fratris mei, & egressi pugnate pro gẽte nostra: auxiliũ verò de cęlo vobiscũ sit. 4 ¶Et elegit de regione viginti millia virorũ belligeratorũ, & equites, & profecti sunt ad Cendebæum: & dor- 5 mierunt in Modin. ¶ Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum & equitum, & fluuius torrens erat inter medium 6 ipsorum. ¶Et admouit castra contra faciem eorũ ipse & populus eius, & vidit populũ trepidantem ad transfretandũ torrentem, & transfretauit primus, & viderũt eum viri, 7 & transierunt post eũ. ¶Et diuisit populum, & equites in medio peditum: erat aũt equi- 8 tatus aduersariorũ copiosus nimis. ¶ Et ex- B clamauerũt sacris tubis: & in fugam conuersus est Cendebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui autem 9 in munitionem fugerunt. ¶ Tunc vulneratus est Iudas frater Iohannis: Iohannes aũt insecutus est eos, donec venit Cedronem 10 quã ædificauit: ¶& fugerũt vsque ad turres quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. ¶Et ceciderũt ex illis duo millia virorũ, 11 & reuersus est in Iudæã in pace. ¶ & Ptolemæus filius Abobi, constitutus erat dux in cãpo Iericho, & habebat argentũ & aurum 12 multũ: erat enim gener summi sacerdotis. 13 ¶Et exaltatũ est cor eius, & volebat obtinere regionẽ, & cogitabat dolum aduersus Si- 14 monẽ & filios eius vt tolleret eos. ¶Simõ ãt C perambulans ciuitates quæ erant in regione Iudææ, & solicitudinem gerens earũ, descendit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno cẽtesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, hic est mensis Sa- 15 bath. ¶Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cũ dolo, quã ædificauit: & fecit eis conuiuiũ magnum, 16 & abscondit illic viros. ¶ Et cum inebriatus esset Simon & filij eius, surrexit Ptolemæus cũ suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerunt in conuiuium, & occiderunt eum, & 17 duos filios eius & quosdã pueros eius. ¶ Et fecit deceptionem magnã in Israel, & red- 18 didit mala pro bonis. ¶ Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit Regi, vt mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionẽ & 19 ciuitates eorum, & tributa. ¶Et misit alios in Gazaram tollere Iohannem: & tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, & daret D eis argentum & aurum, & dona. ¶ Et alios 20 misit occupare Ierusalẽ, & montem tẽpli. 21 ¶Et præcurrens quidam, nunciauit Iohanni in Gazara quia perijt pater eius, & fratres eius: & quia misit te quoq; interfici. 22 ¶Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros qui venerant perdere eũ, & occidit eos, cognouit enim quia quærebant eum perdere. 23 ¶Et cætera sermonum Iohannis, & bellorum eius, & bonarũ virtutum quibus fortiter gessit, & ædificij murorum quos extruxit, & rerum gestarũ eius, 24 ¶ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A FRATRIBVS qui sunt per Aegyptum Iudæis, salutem dicunt fratres qui sunt in Ierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam. 2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Iacob seruorum suorum fidelium: 3 & det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. 4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacē. 5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. B 6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis. 7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta terra & à regno. 8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & orauimus ad Dñm, & exauditi sumus: & obtulimus sacrificium & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. 9 Et nūc frequētate dies scenopegiæ mēsis Casleu. 10 Anno cētesimo octogesimooctauo, populus qui est Ierosolymis, & in Iudæa, senatusque & Iudas Aristobolo magistro Ptolemæi Regis, qui est de genere christorum sacerdotū, & his qui in Ægypto sunt Iudæis, salutem & sanitatem. 11 De magnis periculis C à Deo liberati magnificè gratias agimus ipsi, vtpote qui aduersus talem Regē dimicauimus. 12 Ipse.n. ebullire fecit de Perside eos qui pugnauerunt cōtra nos & sanctā ciuitatem. 13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cū ipso immensus exercitus, cecidit in tēplo Naneæ, cōsilio deceptus sacerdotū Naneæ. 14 ‖ *Etenim cū ea habitaturus venit ad locū Antiochus & amici eius, & vt *accipe ret pecunias multas dotis noīe. 15 Cumq; proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cū paucis ingressus esset intra ambitū phani, 16 clauserunt templum, cum intrasset Antio- D chus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides, percusserunt ducē, & eos qui cū eo erant, & diuiserūt mēbratim, & capitibus amputatis, foras proiecerūt. 17 Per oīa benedictus Deus, qui tradidit impios. 18 Facturi igit quinta & vicesima die mēsis Casleu, purificationē templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoq; agatis diem *scenopegiæ, & diē ignis qui datus est qñ Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia. 19 Nam cum in Persidem ducerent patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erāt, acceptum ‖ ignē de altari occulte abscōderūt in valle vbi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita vt oībus ignotus esset locus. 20 Cum aūt E præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias a rege Persidis: nepotes sacerdotum illorū qui absconderant, misit ad requirendū ignem: & sicut narrauerunt nobis, nō inuenerūt ignem, sed aquā crassam. 21 Et iussit eos haurire, & afferre sibi, & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua & ligna, & quæ erant superposita. 22 Vtq; hoc factum est, & tēpus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. 23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum cōsummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, cæteris autē respondentibus. 24 Et Nehemiæ erat oratio, hunc habens modum. DOMINE Deus omniū creator, terribilis & fortis, iu- F stus & misericors, qui solus es bonus Rex, 25 solus præstans, solus iustus, & omnipotens & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos: 26 accipe sacrificiū pro vniuerso populo tuo Israël & custodi partem tuam, & sanctifica. 27 Congrega dispersionē nostram, libera eos qui seruiunt Gentibus, & contēptos & abominatos respice: vt sciant Gentes quia tu es Deus noster. 28 Affige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia. 29 ‖Constitue populum tuū in loco sancto tuo, ‖ sicut dixit Moyses. 30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, vsquequo consumptum esset sacrificium. 31 Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias 32 iussit lapides maiores perfundi. Quod vt G factum est, ex eis flamma accensa est: sed & ex lumine quod refulsit ab altari, consumpta est: 33 vt vero manifestata est res, renunciatū est Regi Persarū quod in loco in quo ignē absconderant, hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cū eo erant, purificauerūt sacrificia. 34 Considerans autem Rex, & rem diligenter

Marginal notes: -10. | * vt enim 10. | * accipe-rent 8. | * festum 4 | ‖ Leu. 6.b. 9.12.13. & 10.a. & 16.a. 3.c.12. | ‖ Deu. 30 a.3.b.5. | ‖ Inf. 2. d.18.

gentes

** & fi qui bus rexdonauerat multa bona, accipiebat ex hoc & tribuebat. 4.*
ᵇ innumera. 4.

gentes examinans, fecit ei tēplū,.* vt probaret quod factū erat. ¶ & cū probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera & accipiens manu sua tribuebat eis. ¶ Appellauit autem Nehemias hunc locū Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPVT II.

Inuenitur autē in descriptionib' Ieremiæ prophetę, q iussit eos ignem accipere qui transmigrabant, vt significatum est, & vt mandauit transmigratis. ¶ Et dedit illis legem ne obliuiscerentur præcepta domini, ‖ & vt non exerrarent mentibus vidētes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum. ¶ Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amouerēt à corde suo. ¶ Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, vsquequo exijt in montem, ‖ in quo Moyses ascendit & vidit Dei hæreditatem. ¶ Et veniens ibi Ieremias inuenit locū speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit. ¶ Et accesserunt quidam simul, qui sequebātur, vt notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire. ¶ Vt aūt cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationē populi, & propitius fiat: & tunc dñs ostendet hæc, ¶ & apparebit maiestas domini, & nubes erit sicut Moysi manifestabatur, ‖ & sicut cum Salomon petijt vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc. ¶ Magnificè etenim sapientiam tractabat: & vt sapientiam habens, ‖ obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi. ¶ Sicut & Moyses orabat ad dominum, ‖ & descendit ignis de cęlo, & cōsumpsit holocaustum: ¶ Et dixit Moyses, ᵇ eo quòd non sit comestum quod erat pro peccato, & consumptū est ¶ Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem. ¶ Inferebantur autem in descriptionibus & commentarijs Nehemiæ hæc eadem, & qualiter construens bibliothecam congregauit deᵇ regibus libros & prophetarum & Dauid, & epistolas Regum, & de donarijs. ¶ Similiter autem & Iudas ea quæᵇ didicerat per bellū quod nobis acciderat, cōgregauit omnia, & sunt apud nos. ¶ Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis. ¶ Acturi itaque purificationem, scripsimus vobis: bene ergo facietis si egeritis hos dies. ¶ Deus autem qui liberauit populum suū, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum & sacerdotium & sanctificationē, ¶ ‖ sicut promisit in lege, speramus quod cito nostri miserebitur, & congregabit de sub cęlo in locum sanctum. ¶ Eripuit enim nos de magnis periculis & locū purgauit. ¶ De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de templi magni purificatiōne, & de aræ dedicatione: ¶ sed & de pręlijs quæ pertinēt ad Antiochum Nobilem, & filium eius Eupatorem: ¶ & de illuminationibus quæ de cęlo factæ sunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita vt vniuersā regionem cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent, ¶ & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges quęᵇ abolendæ erant restituerentur, Dno cum omni trāquillitate propitio facto illis ¶ Item quæ ab Iasone Cyreneo, quinque libris cōphensa, tentauimus nos vno volumine breuiare ¶ Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarū propter multitudinem rerum: ¶ curauimus volētibus quidem legere, vt esset animi oblectatio: studiosis verò, vt facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur. ¶ Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, imo vero negociū plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus. ¶ Sicut hi qui præparant conuiuiū, & quærunt aliorū voluntati parēre, propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus. ¶ veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi aūt secundū datam formam breuitati studentes. ¶ Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quę apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis. ¶ Etenim intellectū colligere, & ordinare sermonē, & curiosius partes singulas quasq; disquirere historiæ congruit auctori: ¶ breuitatē vero dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est. ¶ Hinc ergo narrationē incipiemus: de præfatione tantùm dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere: in ipsa autem historia succingi.

‖ Baruch. 6.
‖ Deu. 34. a. 1.
‖ 3. Reg. 8. b. 14. c. 21 & 30
‖ 2. Par. 6. c. 14. d. 21
‖ 3. Reg. 8. g. 62.
‖ Leu. 9. d. 24.
‖ 3. Re. 18 f. 38.
‖ 2. Par. 7. a. 1.
** sic & Salomō orauit, & descendit ignis de cęlo & consumpsit holocaustū.*
‖ Leu. 12. d. 16. & 17.
ᵇ cur non comedistis hostiā pro peccato in loco sancto eò quod non sit manducatū, mandatum qđ erat pro peccato. 3.
ᵇ regionibus 18.
ᵇ deciderant 5.
‖ Deu. 30. a. 3. a. 4.
ᵇ abolita 7.

CAPVT III.

Igitur cum sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges ét adhuc optimè custodirentur propter Oniæ pontificis * pietatem & animos odio habētes mala, ¶ fiebat vt & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerēt, & tēplum maximis muneribus illustrarent. ¶ ita vt Seleucus, Asiæ rex, de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. ¶ Simon autem de tribu Ben-iamin, præpositus templi constitutus, contendebat obsistente sibi principe sacerdotū, iniquū aliquid in ciuitate moliri. ¶ Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Appollonium Tharsææ filium, qui eo tpe erat dux Cœlesyriæ & Phœnicis: ¶ &

** dispositionem.*

nunciauit

nunciauit ei pecunijs innumerabilib' plenū esse ærarium Ierosolymis, & cōes copias immensas esse, quæ nō pertinēt ad rōnem sacrificiorū: esse aūt possibile, sub potestate Regis cadere vniuersa. 7 ¶Cumq; retulisset B ad Regē Apollonius de pecunijs quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius, misit cū mādatis vt prędictā pecuniā transportaret. 8 ¶Statimq; Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Celesyriam & Phœnicē ciuitates esset peragraturus: re vera aūt Regis propositū perfecturus. 9 ¶Sed cùm venisset Ierosolymam, & benigne à summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarū, & cui' rei gratia adesset aperuit: Interrogabat aūt si verè hæc ita essent. 10 ¶Tūc sūmus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum: 11 quædam vero esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa aūt argēti talēta esse quadringēta, & auri ducenta. 12 ¶decipi vero eos C q credidissent loco & tēplo, quod p vniuersum mundū honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse. 13 ¶At ille pro his quæ habebat in mandatis a Rege, dicebat omni^b genere Regi ea esse deferenda. 14 ¶Cōstituta aūt die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Nō modica verò per vniuersam ciuitatē erat trepidatio: 15 ¶Sacerdotes aūt ante altare cū stolis sacerdotalibus iactauerūt se, & inuocabāt de cęlo eū qui de depositis legem posuit, vt his qui deposuerāt ea, salua custodiret. 16 Iam vero qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies.n & color immutatus 17 declarabat internū animi dolorē. ¶circūfusa enim erat mœstitia quædā viro, & horror corporis: p quæ manifestus aspiciētibus do- 18 lor cordis eius efficiebatur. ¶Alij ēt grega- D tim de domibus cōfluebāt: publica supplicatione obsecrātes pro eo q in contemptū 19 locus esset venturus. ¶Accinctęq; mulieres cilicijs pectus, per plateas cōfluebāt, sed & virgines quæ cōclusę erāt, procurrebant ad Oniā, aliæ aūt ad muros, quædā vero per fe- 20 nestras aspiciebāt: ¶vniuersæ aūt protendē- 21 tes manus in cęlum deprecabantur. ¶erat enim misera cōmistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expecta- 22 tio. ¶Et hi quidē inuocabant omnipotentē Deū, vt credita sibi, his qui crediderāt, cum 23 omni integritate conseruarentur. ¶‖ Heliodorus aūt, q decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cū satellitibus circa ærarium, præ- 24 sens. ¶Sed spiritus omnipotētis Dei magnā fecit suæ ostensionis euidentiā, ita vt oēs q ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionē & formidinem conuerterē- 25 tur. ¶Apparuit enim illis quidā equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei 26 sedebat, videbatur arma habere aurea. ¶Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circunsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione mul- 27 tis plagis verberantes. ¶Subitò autem ‖ Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atq; in 28 sella gestatoria positum eiecerunt. ¶Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus p dictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei 29 cognita virtute: & ille quidem per diuinā virtutem iacebat mutus, atq; omni spe, & 30 salute priuatus. ¶Hi aūt Dñm benedicebāt, F q a magnificabat locū suū: & tēplū qđ pau-

^b regia 2.

‖ Inf. 5. c. 18.

‖ Inf. 5. c. 18.

lò ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & 31 lætitia impletum est. ¶ Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt vitam donaret ei qui in supremo spiritu erat cõ- 32 stitutus. ¶ Considerans autem summus sacerdos ne fortè Rex suspicaret malitiã aliquã ex Iudæis circa Heliodorũ cõsummatã, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. 33 ¶Cumque summus sacerdos exoraret, iidẽ iuuenes eisdem vestibus amicti, astãtes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam 34 donauit. ¶ tu autem à Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei & potestatem 35 Et his dictis non comparuerunt. ¶Helio- G dorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exer- 36 citu repedabat ad Regem. ¶ Testabatur autem omnibus ea quæ oculis suis viderat 37 opera magni Dei. ¶Cum autem Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus ad- 38 huc semel Ierosolymam mitti, ait: ¶Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatũ eũ recipies, si tñ euaserit: eo quod in loco sit vere Dei quædam 39 virtus ¶Nam ipse qui habet in cęlis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendu, percutit ac per- 40 dit. ¶Igitur de Heliodoro & ærarij custodia ita res se habet.

CAPVT IIII.

1 A SIMON autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, male loquebatur de Onia, tanq ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor 2 malorum: ¶ prouisoremq; ciuitatis ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere. ¶Sed 3 cum inimicitiæ in tantum procederent, vt etiam per quosdam Simonis necessarios ho- 4 micidia fierent: ¶considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, vt pote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis ad augendam malitiam Simonis, ad Regem se con- 5 tulit, ¶ non vt ciuium accusator, sed cõem vtilitatẽ apud semetipsum vniuersæ multi- 6 tudinis cõsiderans. ¶Videbat enim sine regali puidẽtia impossibile esse pacẽ rebus dari, nec Simonẽ posse cessare a stultitia sua 7 ¶Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnũ Antiochus, qui Nobilis appellabatur: ambiebat Iason, frater Oniæ sum- 8 mum sacerdotiũ: ¶ adito Rege promitẽs ei argẽti talenta trecenta sexaginta, & ex red- 9 ditibus alijs talenta octoginta. ¶ super hoc B promittebat & alia centum quinquaginta si potestati eius concederetur gymnasiũ & ephebiã sibi cõstituere, & eos qui in Ieroso- 10 lymis erãt, Antiochenos scribere ¶Quod cum Rex annuisset, & obtinuisset principatũ, statim ad gentilẽ ritum cõtribules suos trans- 11 ferre cœpit: & amotis his quæ humanitatis causa Iudæis a Regibus fuerant cõstituta, & per Iohannem patrem Eupolemi qui apud Romanos amicitia & societate functus est legatione legitima, ciuiũ iura destituens, pra- 12 ua instituta sanciebat. ¶ Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasiũ constituere, & optimos quosq; epheborũ in lupanarib⁹ pone- 13 re. ¶Erat aũt hoc non initiũ, sed incrementũ quoddã & profectus gentilis, & alienigenæ cõuersationis, propter impij & non sacerdo- 14 tis Iasonis nefariũ & inauditum scelus: ¶ita vt sacerdotes iam nõ circa altaris officia dediti essent, sed cõtẽpto tẽplo, & sacrificijs neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniustæ, & in exer- 15 citijs disci: & patrios quidẽ honores nihil C habẽtes, Græcas glorias optimas arbitrabã- 16 tur: ¶quarũ gratia periculosa eos contentio habebat, & eorũ instituta æmulabãtur, ac per oĩa his consimiles esse cupiebant, quos 17 hostes & peremptores habuerant. ¶In leges enim diuinas impiè agere impunè non ce- 18 dit: sed hoc tẽpus sequens declarabit. ¶ Cũ aũt quinquẽnalis agon Tyri celebraretur, 19 & Rex præsens esset, misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores portãtes argenti didrachmas trecentas in sacrificiũ Herculis, quas postulauerũt hi q asportauerãt ne in sacrificijs erogarentur, qa nõ oporteret, sed in alios sumptus eos deputa- 20 ri. ¶ Sed hæc oblata sunt quidẽ ab eo q miserat in sacrificiũ Herculis: pp præsentes autem data sunt in fabricã nauiũ triremium 21 ¶ Misso aũt in Ægyptũ Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolemęi & Philometoris Regis, Cũ cognouisset Antiochus alienũ se à negocijs regni effectũ, proprijs vtilitatibus cõsulẽs, profectus inde venit Iop- 22 pen, & inde Ierosolymã ¶ Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cũ facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde 23 in Phœnicen exercitum conuertit. ¶Et post D triennij tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem portantem pecunias Regi, & de negocijs necessarijs respõsa 24 perlaturum. ¶At ille commẽdatus Regi, cũ magnificasset faciẽ potestatis ei⁹, in semetipsum retorsit summũ sacerdotium, super- 25 ponẽs Iasoni talenta argenti trecenta ¶Acceptisq; a Rege mandatis venit, nihil quidẽ habẽs dignum sacerdotio: animos vero crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens. 26 ¶ Et Iason quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Am- 27 manitem expulsus est regionem. ¶ Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecunijs vero Regi promissis nihil agebat, cum exactionẽ faceret Sostratus

28 qui arci erat præpositus. ¶nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam vtriq; ad Regem sunt euocati. 29 ¶Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente E Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cyprijs. 30 ¶Et cum hæc agerētur, contigit Tharsenses & Mellotas seditionē mouere, eò q̄ Antiochi Regis cōcubinæ dono 31 essent dati. ¶Festinanter itaque Rex venit sedare illos: relicto suffecto vno ex comitibus suis Andronico. 32 ¶Ratus aūt Menelaus accepisse se tempus opportunū, aurea quædam vasa è templo furatus, donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas 33 ciuitates. ¶Quod cum certissime cognouisset Onias arguebat eū, ipse in loco tuto se 34 cōtinens Antiochiæ secus Daphnem. ¶Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat, vt Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cū iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procēdere, statim eum peremit, nō 35 veritus iustitiam. ¶Ob quam causam non solùm Iudæi, sed & aliæ quoq; Nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece 36 tāti viri iniusta. ¶Sed regressum Regem de Ciliciæ locis adierunt Iudęi apud Antiochiā simul & Græci cōquerentes de iniqua nece 37 Oniæ. ¶Contristatus itaque est animo An- F tiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiā, lachrymas fudit, recordatus defuncti 38 sobrietatem & modestiam: ¶accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatē iubet circunduci, & in eodē loco in quo in Oniam impietatem cōmiserat, sacrilegum vita priuari, Dn̄o illi condi- 39 gnam retribuente pęnam. ¶Multis autē sacrilegijs in templo à Lysimacho cōmissis, Menelai consilio, & diuulgata fama, cōgregata est multitudo aduersum Lysimachum 40 multo iam auro exportato. ¶Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimach⁹ armatis ferè tribus millibus iniquis, manibus vti cępit, duce quodam tyranno, 41 ætate pariter & dementia prouecto. ¶Sed vt intellexerunt conatū Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuêre: quidam ve- 42 rò cinerem in Lysimachū iecère. ¶Et multi quidē vulnerati, quidam autē & prostrati, G omnes verò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfece- 43 runt. ¶De his ergo cępit iudicium aduersus 44 Menelaum agitari. ¶Et cum venisset Rex Tyrum, ad ipsum negociū detulerunt missi 45 tres viri à senioribus. ¶Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecu 46 nias dare ad suadendum Regi. ¶Itaq; Ptolemæus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, Regem adijt, & deduxit à 47 sententia: ¶& Menelaum quidem vniuersæ malitiæ reum criminibus absoluit: miseros autem qui etiā si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte 48 damnauit. ¶Citò ergo iniustam pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris 49 vasis causam prosecuti sunt. ¶Quam ob rē Tyrij quoque indignati, erga sepulturā eo- 50 rum liberalissimi extiterunt. ¶Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescēs in malitia ad insidias ciuium.

CAPVT V.

1 A EOdem tempore Antiochus secūdam profectionem parauit 2 in Ægyptum. ¶Contigit autē per vniuersam Ierosolymorū ciuitatē videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes ar- 3 matas, ¶& cursus equorū per ordines digestos, & cōgressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorū multitudinē gladijs districtis, & telorum iactus, & aureorū armorum splendorem omnisq; generis lori- 4 carum. ¶Quapropter omnes rogabant in bo- 5 num monstra conuerti. ¶Sed cum falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repēte aggressus est ciuitatem, & ciuibus ad murū cōuolantibus, ad vltimum appre- 6 hensa ciuitate, Menelaus fugit in arcē: ¶Iason verò nō parcebat in cęde ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatē aduersum cognatos malū esse maximū, arbitrans hostium & 7 nō ciuium se trophæa capturum. ¶Et prin- B cipatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionē accepit, & 8 profugus iterum abijt in Ammaniten. ¶Ad vltimum in exitium sui conclusus ab Areta Arabū tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus, vt refuga legū, & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Æ- 9 gyptū extrusus est: ¶& qui multos de patria sua expulerat, peregrè perijt Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugiū 10 habiturus: & qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abijcitur: sepultura neq; peregrina vsus, neque 11 patrio sepulchro participans. ¶His itaq; gestis suspicatus est Rex societatē deserturos Iudęos: & ob hoc ꝓfectus ex Ægypto efferatis animis ciuitatē quidē armis cepit. 12 ¶Iussit aūt militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendētes truci- 13 dare. ¶Fiebāt ergo cędes iuuenū àc seniorū, & mulierum & natorum exterminia, virgi- 14 nūq; & paruulorū neces. ¶Erāt aūt toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus aūt venundati. 15 ¶Sed nec ista sufficiunt: ausus est & intrare C templū vniuersa terra sanctius, Menelao 16 ductore, qui legū & patriæ fuit proditor: ¶& scelestis manibus sumens sancta vasa q̄ ab alijs Regibus & ciuitatibus erant posita ad

ornatum locum, & gloriā contractabat indignè & contaminabat. 17 ¶Ita alienatus mente Antiochus nō cōsiderabat quod pp peccata habitantiū ciuitatē modicū Deus fuerat iratus: pp quod & accidit circa locū despectio: 18 alioquin, nisi cōtigisset eos multis peccatis esse inuolutos, sicut Heliodorus q missus est à Seleuco Rege ad expoliandum ærariū, ēt hic statim adueniēs flagellatus, 19 & repulsus vtiq; fuisset ab audacia. ¶Verum non pp locū gentē: sed pp gentē, locū Deus 20 elegit. ¶Ideoq; & ipse locus particeps factus est populi malorū, postea aūt fiet socius bonorū: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterū in magni Dñi recōciliatione cū summa gloria exaltabitur. 21 ¶Igitur An- D tiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiā regressus est, existimans se præ superbia terrā ad nauigandū, pelagus verò ad iter agendū, deducturū pp mentis elationē. 22 ¶reliquit autē & præpositos ad affligēdā gentē: Ierosolymis quidē Philippū, genere Phrygem, moribus 23 crudeliorē eo ipso à quo cōstitutus est: ¶in Garizim aūt Andronicū & Menelaum, qui 24 grauius quā cæteri imminebāt ciuibus. ¶Cūque appositus esset cōtra Iudæos, misit odiosum principē Appolloniū cū exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei oēs perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. 25 ¶Qui cū venisset Ierosolymā, pacem simulans, quieuit vsq; ad diem sanctū sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma 26 capere suis pcepit. ¶Oēsq; qui ad spectaculū processerāt, trucidauit: & ciuitatē cum armatis discurrens, ingentē multitudinē peremit. 27 ¶Iudas aūt Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibiq; inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescens, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPVT VI.

1 A SED non post multum tēporis misit Rex senem quendā Antiochenū, qui compelleret Iudæos vt se trāsferrent à patrijs 2 & Dei legibus: ¶contaminare etiam quod in Ierosolymis erat templū, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim prout erant hi qui locum inhabitabant Io- 3 uis hospitalis. ¶Pessima aūt & vniuersis gra- 4 uis erat malorum incursio: ¶nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenū, & scortantiū cū meretricibus, sacratisq; ædibus mulieres se vltrò ingerebant in- 5 tro ferētes ea quæ non licebat. ¶Altare etiā plenum erat illicitis, quæ legibus prohibe- 6 bantur. ¶Neq; autem sabbatha custodiebantur, neq; dies solēnes patrij seruabātur, nec simpliciter Iudæum se esse quisquā cōfite- 7 batur. ¶Ducebantur autem cum amara ne- B cessitate in die natalis Regis ad sacrificia: & cū Liberi sacra celebrarentur, cogebātur 8 hædera coronati Libero circuire. ¶Decretū autem exijt in proximas gentiliū ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudęos agerē, vt sacrificarent: 9 ¶eos aūt qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent. Erat ergo videre mi- 10 seriam. ¶Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circūcidisse: quas infantibus ad vbera suspensis, cū publicè per ciuitatē circunduxissent, per muros præcipitauerunt. 11 ¶Alij verò ad proximas coëuntes speluncas C & latenter sabbathi diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eò φ verebantur propter religionem & obseruantiam, manu sibimet auxilium 12 ferre. ¶Obsecro aūt eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne adhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderūt, nō ad interitum, sed ad correptionē esse gene- 13 ris nostri. ¶Etenim multo tempore non sinere peccatores ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere: magni beneficij est 14 indiciū. ¶Nō enim sicut in alijs nationibus Dñs patienter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit in plenitudine peccatorum 15 puniat: ¶ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finē deuolutis, ita demum in nos 16 vindicet. ¶Propter quod nunquam quidē D à nobis misericordiam suam amouet: corripiens vero, in aduersis populū suū nō de- 17 relinquit. ¶Sed hæc nobis ad cōmonitionē legentiū dicta sunt pauca. ¶Iam aūt venien- 18 dū est ad narrationē. ¶Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarū, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians cōpelle- 19 batur carnem porcinam mādūcare. ¶At ille gloriosissimā mortem magis quā odibilē vitam complectens, voluntariè præibat ad 20 supplicium. ¶Intuens autem quemadmodū oporteret accedere, patienter sustinens destinauit non admittere illicita propter vitæ 21 amorem. ¶Hi aūt qui astabāt iniqua miseratione commoti, propter antiquā viri amicitiā, tollentes eū secretò rogabant afferri carnes: qbus vesci licebat, vt simularetur manducasse sicut Rex imperauerat de sacrificij 22 carnibus: ¶vt hoc facto a morte liberaretur, E & propter veterem viri amicitiam, hanc in 23 eo faciebant humanitatem. ¶At ille cogitare cępit ætatis ac senectutis suæ eminentiā dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conuersationis actus, & secundū sanctæ & a Deo cōditę legis cōstituta: respondit citò, dicens: præmitti se 24 velle in infernum. ¶Non enim ætati no- F stræ dignū est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: 25 ¶& ipsi propter meam simulationem, & propter modicū corruptibilis vitæ tēpus, decipiantur, & per hoc maculam at-

que execrationē meę senectuti cōquiram. 26 ¶Nam etsi in præsenti tpē supplicijs hominū eripiar, sed manū Oīpotentis, nec viuus, 27 nec defunctus effugiā. ¶Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidē dignus 28 apparebo: ¶ adolescētibus aūt exemplū forte relinquam, si prōpto aīo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis cōfestim ad supplicium trahebat. 29 ¶Hi aūt qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in irā con-

G uersi sunt, propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiā prolatos arbitrabātur. 30 ¶Sed cum plagis perimerent, ingemuit, & dixit: Dn̄e qui habes sanctā scientiā, manifestè tu scis quia cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundū aīam vero pp timorem tuum libenter hæc patior. 31 ¶Et iste quidē hoc modo vita decessit, non solùm iuuenibus, sed & vniuersę gēti memoriā mortis suę ad exemplū virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPVT. VII.

1 A Contigit autem septem fratres vna cum matre sua apprehensos compelli à Rege edere, cōtra fas carnes porcinas, flagris, 2 & taureis cruciatos. ¶Vnus autem ex illis qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis quā patrias Dei leges p̄uaricari: 3 ¶Iratus itaque Rex iussit sartagines & ollas æneas succendi. Quibus statim 4 succēsis, ¶iussit ei q prior fuerat loquutus, amputari linguā: & cute capitis abstracta, summas quoq; manus & pedes ei p̄scindi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus. 5 ¶Et cùm iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantē torreri in sartagine: in qua cùm diu cruciaretur, cæteri vna cum matre inuicem se 6 hortabantur mori fortiter, ¶dicentes: Dn̄s Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in B nobis, quemadmodum in protestatione cantici declarauit Moyses: & in seruis suis 7 consolabitur. ¶Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentē deducebant ad illudendum: & cute capitis eius cū capillis abstracta, interrogabant si manducaret prius quā toto corpore per mēbra singula puniretur.

Deu. 30. c 36. ꝓ 41.

8 ¶At ille respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste sequenti loco 9 primi tormenta suscepit: ¶& in vltimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in pręsenti vita nos perdis: sed Rex mūdi defunctos nos pro suis legibus, in æternę 10 vitæ resurrectione suscitabit: ¶Post hūc tertius illuditur, & linguam postulatus cito C protulit, & manus constanter extendit: & 11 cum fiducia ait: ¶E cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturū spero. 12 ¶ita vt Rex, & qui cum ipso erant mirarentē adolescentis animum, ꝙ tanquam nihilum 13 duceret cruciat⁹. ¶Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes. 14 ¶Et cùm iam esset ad mortē sic ait: Potius est ab hoībus morti datos, spē expectare à Deo, iterū ab ipso resuscitandos, tibi enim resurrectio 15 ad vitā nō erit. ¶Et cùm admouissent quintum, vexabant eum. ¶At ille respiciens in eū, 16 dixit. ¶Potestatē inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictū. 17 ¶tu autem patienter sustine, & videbis magnā potestatem ipsius, qualiter te & semen 18 tuum torquebit. ¶Post hunc ducebant sextum: & is mori incipiens sic ait: Noli frustra D

errare: nos enim propter noſmetipſos hoc patimur, peccãtes in Deum noſtrum, & di-
19 gna admiratione facta ſunt in nobis. ¶ tu aũt ne exiſtimes, tibi impune futurum, ꝙ cõtra
20 Deum pugnare tentaueris. ¶ Supra modum aũt mater mirabilis, & bonorũ memoria digna: quæ pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei tpe conſpiciens, bono aĩo ferebat pro-
21 pter ſpem quam in Deo habebat. ¶ ſingulos illorũ hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapientia: & fœmineæ cogitationi maſcu
22 linum animum inſerens, ¶ dixit ad eos: Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neq; enim ego ſpiritũ & animã donaui vobis & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa
23 compegi. ¶ ſed.n. mundi creator, qui formauit hoĩs natiuitatẽ, quiq; oĩum inuenit originem, & ſpiritum vobis iterũ cum miſericordia reddet & vitã, ſicut nunc voſmetip-
24 ſos deſpicitis p̄p̄ leges eius. ¶ Antiochus aũt contemni ſe arbitratus, ſimul & exprobrantis voce deſpecta, cum adhuc adoleſcentior ſupereſſet, nõ ſolum verbis hortabatur, ſed
E & cum iuramento affirmabat ſe diuitem & beatum facturum, & tranſlatum à patrijs legibus amicum habiturum, & res neceſſarias
25 ei præbiturum. ¶ Sed ad hæc cum adoleſcens nequaquàm inclinaretur, vocauit Rex matrem, & ſuadebat ei vt adoleſcenti fieret in
26 ſalutem. ¶ Cum aũt multis eam verbis eſſet
27 hortatus, promiſit ſuaſurã ſe filio ſuo. ¶ Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ætatẽ
28 iſtam perduxi. ¶ Peto te nate, vt aſpicias ad cœlum & terram, & oĩa quæ in eis ſunt: &
F intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, &
29 hominum genus: ¶ ita fiet vt nõ timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam.
30 ¶ Cum hæc illa adhuc diceret, ait adoleſcens: Quem ſuſtinetis? non obedio præcepto Regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt per Moy
31 ſen. ¶ Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum
32 Dei. ¶ Nos enim pro peccatis noſtris hæc pa-
33 timur. ¶ Et ſi nobis propter increpationem, & correptionem dominus Deus noſter modicum iratus eſt: ſed iterum recõciliabitur
34 ſeruis ſuis. ¶ Tu aũt ô ſceleſte & omnium hominum flagitioſiſſime, noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſeruos eius inflammatus.
35 ¶ nondum enim omnipotẽtis Dei & omnia
36 inſpicientis iudiciũ effugiſti. ¶ Nam fratres
G mei modico nunc dolore ſuſtẽtato, ſub teſtamẽto æternæ vitæ effecti ſunt: tu vero iudicio Dei iuſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exolues.
37 ¶ Ego autem ſicut & fratres mei animam & corpus meũ trado pro patrijs legibus, inuocans Deum maturius genti noſtræ propitiũ fieri, teq; cum tormentis & verberibus con-
38 fiteri ꝙ ipſe eſt Deus ſolus. ¶ In me vero & in fratribus meis deſinet Omnipotẽtis ira, quæ ſuper omne genus noſtrũ iuſtè ſuper-
39 ducta eſt. ¶ Tunc Rex accenſus ira, in hunc ſuper omnes crudelius deſæuit, indignè fe-
40 rens ſe deriſum. ¶ Et hic itaque mundus o-
41 bijt, per omnia in Domino confidens. ¶ Nouiſſimè autem poſt filios & mater conſum-
42 pta eſt. ¶ Igitur de ſacrificijs, & de nimijs crudelitatibus ſatis dictum eſt.

CAPVT VIII.

1 A IVdas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in caſtella: & conuocantes cognatos, * & eos qui permãſerunt in Iudaiſmo aſſumẽ-
2 tes, eduxerunt ad ſe ſex millia virorum. ¶ Et inuocabant dñm, vt reſpiceret in populum qui ab oĩbus calcabatur, & miſereretur templo
3 quod contaminabatur ab impijs: ¶ miſereretur etiã exterminio ciuitatis, quæ eſſet illico cõplananda, & vocẽ ſanguinis ad ſe clamantis
4 audiret: ¶ memoraretur quoq; iniquiſſimas mortes paruulorũ innocentum, & blaſphemias noĩ ſuo illatas, & indignaretur ſuper
5 his. ¶ At Machabæus congregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira n.
6 dñi in miſericordiã conuerſa eſt. ¶ Et ſuper-
B ueniens caſtellis & ciuitatibus improuiſus, ſuccẽdebat eas: & opportuna loca occupãs,
7 non paucas hoſtium ſtrages dabat: ¶ maximè aũt noctibus ad huiuſcemodi excurſus ferebatur, & fama virtutis eius vbiq; diffun-
8 debatur. ¶ Videns aũt Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequẽtius res ei cedere proſpere, ad Ptolemæũ ducem Cœleſyriæ & Phœnicis ſcripſit, vt auxilium fer-
9 ret regijs negocijs. ¶ At ille velociter miſit Nicanorem Patrocli de primoribus amicũ,
C datis ei de permiſtis gentibus armatis non minus viginti millibus, vt vniuerſum Iudæorum genus deleret, adiũcto ei & Gorgia, viro militari, & in bellicis rebus experientiſ-
10 ſimo. ¶ Conſtituit aũt Nicanor, vt Regi tributum quod Romanis erat dandũ, duo millia talentorum de captiuitate Iudæorũ ſup-
11 pleret. ¶ ſtatimq; ad maritimas ciuitates miſit, cõuocans ad coëmptionẽ Iudaicorũ mãcipiorum, promittens ſe nonaginta mancipia talento diſtracturum, non reſpiciens ad vindictã quæ eũ ab Omnipotente eſſet cõſe-
12 cutura. ¶ Iudas aũt vbi cõperit, indicauit his qui ſecũ erant Iudæis, Nicanoris aduentũ.
13 ¶ Ex quibus quidam formidãtes, & non credentes Dei iuſtitiæ, in fugam vertebantur:
14 ¶ alij verò ſi quid ei ſupererat, vendebant, ſimulq; dñm deprecabantur vt eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam co-
15 minus veniret, vendiderat: ¶ & ſi non pro-
D pter eos, p̄p̄ teſtamentũ tñ quod erat ad patres eorum, & p̄p̄ inuocationẽ ſancti & ma-

*& amicos.

16 gnifici nominis eius super ipsos. ¶Conuocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur: neque metuerent iniquè viuentium aduersum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent: ante ocu-
17 los habentes contumeliam quæ loco sancto ab his iniustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc e-
18 tiam veterum instituta conuulsa. ¶ Nam illi quidem armis confidunt, ait: simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino qui pōt & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidi-
19 mus: ¶ Admonuit autem eos & de auxilijs
E Dei quæ facta sunt erga parentes: & quòd sub Sennacherib centum octogintaquinq;
20 millia perierunt: ¶ & de prælio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad rem ventū, Macedonibus socijs hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plu-
21 rima consecuti sunt ¶ His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mo-
22 ri parati. ¶ Constituit itaq; fratres suos duces vtriq; ordini, Simonem & Iosephū, & Ionathan, subiectis vnicuique millenis &
23 quingentenis. ¶ Ad hoc ēt ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nica-
24 nore. Et facto sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super nouē millia hominū: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilē factam fugere compu-
25 lerunt. ¶ Pecunijs vero eorum qui ad em-
F ptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos
26 vsquequaque persecuti sunt, ¶ sed reuersi sunt hora conclusi. nā erat ante sabbathū: quā ob causam non perseuerauerunt inse-
27 quentes ¶Arma aūt ipsorum & spolia congregantes, sabbathum agebant benedicentes Dominum, qui liberauit eos in isto die,
28 misericordiæ initium stillans in eos, ¶ Post sabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cū
29 suis habuere. ¶ His itaq; gestis, & cōiter ab omnibus facta obsecratione, misericordē Dominum postulabant, vt in finem seruis
30 suis reconciliaretur. ¶Et ex his qui cum Timótheo & Bacchide erant contra se contēdentes, super viginti millia interfecerūt, & munitiones excelsas obtinuerūt: & plures prædas diuiserunt, & æquam portionē debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus
31 facientes. ¶ Et cum arma eorum diligenter
G collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosoly-
32 mā detulerunt: ¶ & Philarchen qui cū Timótheo erat, interfecerunt, virum scelestū,
33 qui in multis Iudæos afflixerat. ¶ Et cū epinicia agerent in Ierosolymis, eū qui sacras

4. Re. 19 g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. Isa. 37. g. 36. 1. Mat. 7. f. 42. Inf. 15. c. 22.

ianuas incenderat, idest Callisthenē, cū in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede ꝑ impietatibus suis
34 reddita. ¶Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negociantes ad Iudæorum venditionem adduxerat, ¶humiliatus auxilio Do-
35 mini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infœlicitatem de interitu sui exercitus cō-
36 secutus. ¶Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deū habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso cōstitutas.

CAPVT IX.

1 Eodem tēpore Antiochus inho-
A neste reuertebatur de Perside.
2 ¶ Intrauerat enim in eam quæ dicitur Persepolis, & tentauit expoliare [b]templum[b], & ciuitatē opprimere; sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita cōtigit, vt Antiochus post fugā turpiter redi-
3 ret. ¶Et cum venisset circa Ecbatanam, recognouit quæ erga Nicanorem & Timotheū
4 gesta sunt. ¶Elatus autem in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugerant, posse in Iudæos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cœlesti eum iudicio perurgente, eo ꝙ ita superbè loquutus est se venturum Ierosolymā, & cōgeriem sepulchri Iudæorum eam
5 facturum. ¶Sed qui vniuersa conspicit Dñs Deus Israël, percussit eū insanabili, & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hūc ipsū sermonē, apprehendit eū dolor dirus viscerū &
6 amara internorum tormenta: ¶ & quidem satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciatibꝰ aliorū torserat viscera, licèt ille nul-
7 lo modo à sua malitia cessaret. ¶Super hoc
B aūt superbia repletus, ignē spirans animo in Iudæos, & præcipiēs accelerari negotiū, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione mēbra ve-
8 xari. ¶Isq; qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanū modū superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestā
9 Dei virtutem in semetipso contestans: ¶ ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuētes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius, & fœtore exercitus gra-
10 uaretur. ¶ & qui paulò antè sydera cœli cōtingere se arbitrabatur, eū nemo poterat
11 ꝑpter intolerantiam fœtoris portare. ¶Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionē sui venire, diuina admonitus plaga, ꝑ momenta singula doloribus suis aug-
12 menta capientibus. ¶ & cū nec ipse iā fœto-

[b] templa 15.

2. Pa. 16. c. 9.

rem suum ferre posset, ita ait: Iustũ est subditum esse Deo, & mortalem nõ paria Deo
13 sentire. ¶ Orabat autem hic scelestus Dñm, à quo non esset misericordiam consecuturus.
14 ¶ Et ciuitatem ad quam festinãs veniebat, vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat li-
15 beram reddere. ¶ & Iudæos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cũ paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:
16 ¶ templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturũ, & san-
C cta vasa multiplicaturum, & pertinẽtes ad sacrificia sumptus de redditibus suis pstatu-
17 rũ: ¶ super hæc & Iudæum se futurũ, & omnem locum terræ perambulaturum, & pdi-
18 caturum Dei potestatem. ¶ Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eũ iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modũ deprecationis epistolam
19 hæc continentem: ¶ O P T I M I S ciuibus Iudæis plurimam salutem, & bene valere, &
20 esse fęlices, Rex & princeps Antiochus. ¶ Si bene valetis & filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.
21 ¶ Et ego in infirmitate constitutus, vestri aũt memor benignè reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessariũ duxi pro cõmuni vtilitate curam habe-
22 re: ¶ nõ desperãs memetipsum, sed spẽ mul-
23 tã habens effugiendi infirmitatem. ¶ Respiciens aũt quod & pater meus, quibus tẽpo-
D ribus in locis superioribus ducebat exercitũ, ostendit qui post se susciperet principa-
24 tũ: ¶ vt si quid contrariũ accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerũ summa derelicta,
25 non turbarentur. ¶ Ad hæc considerans de proximo potentes quosq; & vicinos tẽporibus insidiantes, & euentũ expectantes, designaui filium meum Antiochum Regẽ, quẽ sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum cõmendabã: & scripsi ad eum quę
26 subiecta sunt. ¶ Oro itaq; vos, & peto memores beneficiorum publice & priuatim, vt vnusquisque conseruet fidẽ ad me & ad
27 filiũ meũ. ¶ Confido enim eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositũ
28 meum, & cõem vobis fore. ¶ Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregre in mõtibus,
29 miserabili obitu vita functus est. ¶ Transferebat aũt corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abijt.

CAPVT X.

1 A Machabæus autem & qui cum eo erant Domino se protegente, templum qui-
2 dem & ciuitatẽ recepit: ¶ aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerãt, itemq;
3 delubra demolitus est. ¶ & purgato tẽplo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerũt post biennium, & incensum & lucernas & pa-
4 nes propositionis posuerũt ¶ Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terrã, ne amplius talibus malis inciderent: sed & si quando peccassent, vt ab ipso mitius corriperentur, & nõ barbaris ac blasphemis ho-
5 minibus traderentur. ¶ Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, cõtigit eadem die purificationem fieri, vicesi-
6 ma quinta mensis, qui fuit Casleu ¶ & cum lætitia diebus octo egerunt in modum ta-
B bernaculorũ: recordantes q ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus, & in speluncis more bestiarũ
7 egerant. Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui psperauit mundare locum suũ ¶ Et decreuerunt
8 communi præcepto & decreto, vniuersæ gẽti Iudæorũ omnibus annis agere dies istos.
9 ¶ Et Antiochi quidẽ qui appellatus est No-
10 bilis, vitæ excessus ita se habuit. ¶ Nunc aũt de Eupatore, Antiochi impij filio, q̃ gesta sunt narrabimus, breuiantes mala q̃ in bel-
11 lis gesta sunt. ¶ Hic enim suscepto regno, cõstituit super negocia regni Lysiam quen-
C dam Phęnicis & Syriæ militiæ principem.
12 Nam Ptolemæum qui dicebatur Macer, iusti tenax, erga Iudæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat
13 in eos, & pacifice agere cum eis. ¶ Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eo quod Cyprũ creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem trãslatus etiã ab eo recessisset, veneno vitam finiuit.
14 ¶ Gorgias autem cum esset dux locorum, assumptis aduenis frequẽter Iudæos debel-
15 labat ¶ Iudęi vero qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis susci-
16 piebant, & bellare tentabant. ¶ Hi verò qui erant cũ Machabæo, p orationes Dñm rogantes, vt esset sibi adiutor, impetũ fecerũt
17 in munitiones Idumæorum: ¶ multaque vi
D insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerũt, & omnes simul nõ minus vi-
18 ginti* millibus trucidauerunt. ¶ Quidam autẽ cũ fugissent in duas turres valde munitas, oẽm apparatum ad repugnandũ ha-
19 bentes: ¶ Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Iosepho, itẽq; Zachæo, eisq; qui cũ ipsis erant, satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant pu-
20 gnas, conuersus est. ¶ Hi verò qui cũ Simone erant, cupiditate ducti, p quibusdam q in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millib' didrachmis acceptis, di-
21 miserunt quosdam effugere. ¶ Cum aũt Machabæo nũciatũ esset quod factũ est, principibus populi congregatis accusauit, quòd

1 Mat. 4. f. 52.

*quinque

pecunia

pecunia fratres vendidissent, aduersarijs eorum dimissis. 22 ¶Hos igitur proditores factos E interfecit, & confestim duas turres occupauit. 23 ¶Armis autem ac manibus oīa prosperè agendo, in duabus munitionibus plus q̃ viginti millia interemit. 24 ¶Et Thimótheus, qui prius à Iudæis fuerat superatus, conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & cõgregato * equitatu Asiano aduenit, quasi armis Iudæam capturus. 25 ¶Machabæus aũt & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dñm, caput terra spargentes lumbosq; cilicijs præcincti, 26 ¶ad altaris crepidinẽ prouoluti, vt sibi propitius, inimicis aũt eorum esset inimicus, & aduersarijs aduersaretur, ‖ sicut lex dicit. 27 ¶Et ita post orationem F sumptis armis, longius de ciuitate procedentes, & proximi hostibus effecti, resederunt. 28 ¶Primo aũt solis ortu vtriq; commiserunt. isti quidẽ victoriæ & prosperitatis spõsorem cum virtute Dñm habentes: illi aũt ducem belli animum habebant. 29 ¶Sed cùm vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: 30 ¶ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum incolumẽ conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant. 31 ¶Interfecti sunt aũt viginti millia quingenti, 32 & equites sexcenti. ¶Timótheus vero confugit G in Gazaram, præsidium munitum, cui præerat Chæreas. 33 ¶Machabæus autẽ, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidiũ 34 diebus quatuor. ¶At hi qui intus erant loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant. 35 ¶Sed cùm dies quintus illucesceret, viginti iuuenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes, ascendebant. 36 ¶Sed & alij similiter ascendẽtes, turres portasq; succendere aggressi sunt, atq; ipsos maledicos viuos cõcremare. 37 ¶Per continuum aũt biduum præsidio vastato, Timótheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt. 38 ¶Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit illis.

* exercitu 15.

Exo 23. d. 20. Deu. 20. a 4. 28. a. 7.

CAPVT XI.

1 A SEd paruo post tempore, Lysias procurator Regis, & propinquus, ac negociorũ pręposítus, grauiter ferẽs de his q̃ acciderãt: 2 ¶cõgregatis octoginta millibus & æquitatu vniuerso veniebat aduersus Iudęos, existimans se ciuitatem quidẽ 3 captã Gentibus habitaculum facturum: ¶tẽplum verò in pecuniæ quæstum, sicut cæteragulos annos venale sacerdotium: ¶nusquã ra delubra Gentium habiturum, & per sin- 4 gulos annos venale sacerdotium: ¶nusquã recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum & in millibus equitũ, & in octoginta elephantis confidebat. 5 ¶Ingressus aũt Iudæã, & appropians Beth-suræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo quinq; stadiorum, illud 6 præsidium expugnabat. ¶Vt aũt Machabæus, & qui cum eo erant, cognouerunt expugna B ri præsidia, cum fletu, & lachrymis rogabãt Dñm, & oĩs turba simul, vt bonũ angelum 7 mitteret ad salutem Israël. ¶Et ipse primus Machabæus sumptis armis, cęteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis. 8 ¶Cumq; pariter prõpto animo procederent, Ierosolymis apparuit procedens eos in veste cãdida, armis 9 aureis hastam vibrans. ¶Tunc oẽs benedixe C runt misericordem Dñm, & conualuerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas & muros ferreos parati pene- 10 trare. ¶Ibant igitur prompti de cęlo habentes adiutorem, & miserantem super eos Do 11 minum. ¶Leonum autem more impetu irruentes prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos: 12 ¶Vniuersos autem in fugam verterunt: plures autem ex his vulnerati, nudi euaserunt. 13 ¶Sed & ipse Lysias turpiter fugiens, euasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos omnipotentis Dei auxilio innitẽtes, misit ad eos: 14 promisitque consensurum omnibus quæ iusta sunt, & Regem compulsurum ami- 15 cum fieri. ¶Annuit autem Machabæus pre- D cibus Lysiæ, in omnibus vtilitati consulens. & quæcunque Machabæus scripsit Lysiæ 16 de Iudæis, ea Rex concessit. ¶Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ: a Lysia quidem hunc modum continentes: LYSIAS po- 17 pulo Iudęorum salutem. ¶Iohannes & Abesolom, qui missi fuerant à vobis tradentes scripta postulabant vt ea quę per illos si- 18 gnificabantur, implerem. ¶Quæcunque igitur Regi potuerunt perferri, exposui: & quę 19 res permittebant, concessit. ¶Si igitur in negocijs fidem cõseruaueritis, & deinceps bo 20 norum vobis causa esse tentabo. ¶De cæteris, autem per singula verba mandaui & istis & his qui a me missi sunt, colloqui vobis- 21 cum. ¶Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo mensis Dioscori, die vice 22 sima & quarta. ¶Regis autem epistola ista continebat: REX Antiochus Lysiæ fratri sa- 23 lutem. ¶Patre nostro inter deos trãslato, nos E volens eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere dili- 24 gentiã, ¶audiuimus Iudæos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum Grecorum, sed tenere velle suum institutũ, ac pro

preterea postulare à nobis concedi sibi legiti-
25 ma sua. Volentes igitur hanc quoque gen-
tem quietam esse, statuentes iudicauimus
templum restitui illis, vt agerent secundùm
26 suorum maiorum consuetudinem. Bene
igitur feceris, si miseris eos, & dexteram de-
deris: vt cognita nostra voluntate, bono ani
mo sint, & vtilitatibus proprijs deseruiant.
27 Ad Iudæos vero Regis epistola talis erat:
F REX Antiochus senatui Iudæorũ, & cęte-
28 ris Iudæis salutem. Si valetis, sic estis vt vo-
29 lumus: sed & ipsi bene valemus. Adijt nos
Menelaus, dicens velle vos descendere ad ve
30 stros qui sunt apud nos. His igitur qui cõ-
meant vsque ad diem tricesimum mensis
31 Xantici, damus dextras securitatis, vt Iu-
daicis vtantur cibis, & legibus suis, sicut &
prius: & nemo eorum vllo modo molestiã
patiatur de his quæ per ignorantiam gesta
32 sunt. Misimus autem & Menelaum, qui
33 vos alloquatur. Valete. Anno centesimo
G quadragesimo octauo, Xantici mensis quin
34 tadecima die. Miserunt autem etiam Ro-
mani epistolam, ita se habentem: QVINTVS Memmius, & Titus Manilius, legati
35 Romanorũ, populo Iudaeorum salutẽ. De
his quæ Lysias, cognatus Regis, concessit vo
36 bis, & nos concessimus. De quibus autem
ad Regem iudicauit referendum, cõfestim
aliquem mittite, diligentius inter vos cõfe-
rentes: vt decernamus sicut cõgruit vobis:
37 nos enim Antiochiam accedimus. Ideoq;
festinate rescribere, vt nos quoque sciamus
38 cuius estis voluntatis. Bene valete. Anno
centesimo quadragesimooctauo, quintadecima die mensis Xantici.

CAPVT XII.

1 HIs factis pactionibus, Lysias per-
A gebat ad Regem. Iudæi autem
agriculturæ operam dabant.
2 Sed hi qui residebant, Timo-
theus & Apollonius Gennæi
filius, sed & Hieronymus, & Demophon, su
per hos & Nicanor Cypriarches, non sine-
3 bant eos in silentio agere, & quiete. Ioppi-
tæ vero tale quoddã flagitium perpetrarũt.
rogauerunt Iudæos cum quibus habitabãt,
ascendere scaphas quas parauerant, cũ vxo-
ribus, & filijs quasi nullis inimicitijs inter
4 eos subiacentibus. Secundum cõmune ita-
que decretum ciuitatis, & ipsis acquiescen-
tibus, pacisq; causa nihil suspectum haben-
tibus: cum in altũ processissent, submerse-
5 runt non minus ducẽtos. Quam crudelita
tem Iudas in suæ gentis homines factam vt
cognouit, præcepit viris qui erãt cum ipso:
6 & inuocato iusto iudice Deo, venit aduer
sus interfectores fratrum, & portum quidẽ
nocte succendit, scaphas exussit, eos autem
7 qui ab igne refugerant, gladio peremit. Et
B cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum
reuersurus & vniuersos Ioppitas eradicatu-
8 rus. Sed quũ cognouisset & eos qui erãt Iã
niæ, velle pari modo facere habitãtibus se-
9 cum Iudæis, Iamnitis quoq; nocte superue
nit, & portum cum nauibus succẽdit: ita vt
lumen ignis appareret Ierosolymis à stadijs
10 ducentis quadraginta. Inde cum iam abijs-
sent nouem stadijs, & iter facerẽt ad Timo-
theum, cõmiserunt cum eo Arabes quinq;
11 millia viri, & equites quingẽti. Cumq; pu-
gna valida fieret, & auxilio Dei ꝓspere ces-
sisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda
dextras sibi dari, promittentes se pascua da-
12 turos, & in cęteris profuturos. Iudas aũt ar
bitratus verè in multis eos vtiles, promisit
pacẽ, dextrisq; acceptis, discessere ad taber-
13 nacula sua. Aggressus est aũt & ciuitatem
quandam firmam pontibus murisq; circun
septam, quæ à turbis habitabatur gentium
14 promiscuarum, cui nomen Caspin. Hi ve-
C ro qui intus erant, confidentes in stabilitate
murorũ & apparatu alimoniarum, remissius
agebãt, maledictis lacessentes Iudã, ac blas-
15 phemãtes, ac loquentes quæ fas nõ est. Ma
chabæus aũt inuocato magno mundi Prin-
cipe, qui sine arietibus & machinis ‖ tempo-
ribus Iesu præcipitauit Iericho, irruit fero-
16 citer muris: & capta ciuitate per dñi volun
tatẽ innumerabiles cędes fecit, ita vt adia-
cens stagnũ stadiorum duorum latitudinis,
17 sanguine infectũ fluere videretur. Inde di-
scesserunt stadia septingẽta quinquaginta,
& venerunt in Characha ad eos qui dicunt
18 Tubianæi, Iudæos: & Timotheum quidem
in illis locis non comprehenderunt, nulloq;
negocio perfecto, regressus est, relicto i quo
19 dam loco firmissimo præsidio. Dositheus
aũt & Sosipater, qui erant duces cũ Macha-
bæo, peremerũt a Timotheo relictos in præ
20 sidio, decẽ millia viros. At Machabæus or-
D dinatis circum se sex millibus, & constitutis
per cohortes, aduersus Timotheũ processit,
habentem secum centum viginti millia pe
ditum, equitumq; duo millia quingentos.
21 Cognito autem Iudæ aduentu, Timotheus
præmisit mulieres & filios & reliquũ appa-
ratum, in præsidium quod Carniõ dicitur:
erat enim inexpugnabile, & accessu diffici-
22 le propter locorum angustias. Cumque co
hors Iudę prima apparuisset, timor hostibus
incussus est, ex ꝓsentia Dei qui vniuersa con
spicit, & in fugam versi sunt, alius ab alio,
ita vt magis à suis deijcerentur, & gladiorũ
23 suorum ictibus debilitarentur. Iudas autẽ
vehementer instabat, puniẽs prophanos, &
24 prostrauit ex eis triginta millia virorũ. Ip-
se verò Timotheus incidit in partes Dosi-
thei & Sosipatris: & multis precibus postu-
labat vt viuus dimitteretur, eò quòd multo-
rum ex Iudæis parentes haberet ac fratres,
25 quos morte eius decipi euenirent. Et cum
E fidẽ dedisset restituturũ se eos secundũ cõ-
stitutũ, illæsum eũ dimiserunt, ꝓp fratrum
salutem.

‖ Iosu. 6. c. 20.

26 salutem. Iudas aũt regressus est à Carnion, 27 interfectis vigintiquinq; millibus. Post horum fugam & necem, mouit exercitum ad Ephron, ciuitatem munitã, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes, fortiter repugnabant: in hac aũt machinæ multæ, 28 & telorum erat apparatus. Sed cum Omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperũt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinq; millia prostrauerunt. 29 Inde ad ciuitatem Scytharum abierũt, quæ ab Ierosolymis sexcentis stadijs aberat. 30 Contestantibus autẽ his qui apud Scythopolitas erant, Iudæis, quod benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infœlicitatis quod modestè secum egerint: 31 gratias agentes eis, & exhortati etiam de cętero erga genus suum benignos esse, venerũt Ierosolymam die solẽni septimanarum instãte. 32 Et post pentecostẽ abierũt cõtra Gorgiam præpositum Idumææ. 33 Exiuit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis. 34 Quibus congressis, F contigit paucos ruere Iudæorum. 35 Dositheus vero quidam de Bacenoris eques vir fortis, Gorgiam tenebat: & cum vellet illum capere viuum, eques quidã de Thracibus irruit in eum, humerumq; eius amputauit: atque ita Gorgias effugit in Maresa. 36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas dominum adiutorem, & ducem belli fieri: 37 incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit. 38 Iudas aũt collecto exercitu venit in ciuitatem Odollã. Et cum septima dies superueniret, secundum consuetudinẽ purificati, in eodẽ loco sabbathum egerunt. 39 Et sequenti die venit cum suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis. 40 Inuenerũt autem sub tunicis interfectorum de donarijs idólorũ, quæ apud Iamniam fuerunt, a quibus lex prohibet Iudęos. oĩbus ergo manifestum factũ est ob hanc causam eos corruisse. 41 Oẽs itaque benedixerunt iustum iudicium domini, qui occulta fecerat manifesta. 42 Atque ita ad preces cõuersi, rogauerũt vt id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populũ conseruare se sine peccato, sub oculis vidẽtes quæ facta sunt, pro peccatis eorũ 43 qui prostrati sunt. Et facta collatione, duo- G decim millia drachmas argẽti misit Ierosolymam offerri pro peccato sacrificium, bene & religiosè de resurrectione cogitãs 44 (nisi enim eos qui ceciderãt, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis,) 45 & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberẽt repositam gratiam. 46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

Deu. 7. d. 25.

peccatis mortuorũ

CAPVT XIII.

1 A ANno centesimo quadragesimo nono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudęã, 2 & cũ eo Lysiam procuratorẽ & præpositum negociorum, secum habentẽ peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, 3 currus cum falcibus trecentos. Cõmiscuit autem se illis & Menelaus: & cũ multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patria salute, sed sperans se cõstitui in principatum. 4 Sed Rex regum suscitauit animos B Antiochi in peccatorẽ: & suggerente Lysia hũc esse causã omnium malorum, iussit (vt eis est consuetudo) apprehensum in eodem 5 loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorũ, aggestum vndique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps. 6 inde in cinerem deijci iusC sit sacrilegum, omnibus eum propellẽtibus 7 ad interitum. Et tali lege præuaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum. 8 Et quidẽ satis iustè. nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erat sãctus: ipse in cineris mor 9 te damnatus est. Sed Rex mẽte effrenatus veniebat, nequiorẽ se patre suo Iudæis ostẽ 10 surus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte dñm inuocarent, quo 11 sicut semper, & nunc adiuuaret eos. quippe qui lege & patria sanctoq; templo priuari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus 12 Nationibus subdi. Omnibus itaque simul D id facientibus, & petentibus a domino misericordiã cum fletu & ieiunijs, per triduũ continuũ prostratis, hortatus est eos Iudas 13 vt se prępararent. Ipse vero cum senioribus cogitauit prius quam Rex admoueret exercitũ ad Iudæam, & obtineret ciuitatem, exire, & domini iudicio cõmittere exitum 14 rei. Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsq; ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: 15 circa Modin exercitum constituit. Et dato E signo suis Dei victoriæ, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpo 16 siti fuerant: summoque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebusq; 17 prospere gestis, abierunt. Hoc aũt factum est die illucescente, adiuuante eum domini 18 protectione. Sed Rex accepto gustu audaciæ Iudæorum, arte difficultatem locorum 19 tentabat: & Beth-sure, quæ erat Iudæorum F præsidiũ munitum, castra admouebat: sed

quatuordecim.

20 fugabatur. impingebat, minorabatur. ¶ His autem qui intus erant, Iudas necessaria mit
21 tebat. ¶ Enunciauit autē mysteria hostibus Rhodocus quidā de Iudaico exercitu, q re-
22 quisitus cōprehensus est, & cōclusus. ¶Iterū Rex sermonem habuit ad eos qui erant in Beth-suris: dextram dedit, accepit, abijt, cō
23 misit cum Iuda: superatus est. ¶Vt autem co
G gnouit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negocia, mente cōsternatus Iudæos deprecans, subditusq; eis iurat de oībus quibus iustū visum est: & reconciliatus obtulit sacrificiū, honorauit templū,
24 & munera posuit. ¶ Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide vsque ad
25 Gerrenos, ducem & principē. ¶ Vt aūt venit Ptolemaidā, grauiter ferebant Ptolemenses amicitiæ conuentionē, indignātes ne fortè
26 fœdus irrūperent. ¶Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationē, & populum sedauit, regressusq; est Antiochiam, & hoc modo Regis profectio & reditus processit.

CAPVT XIIII.

1 SEd post triennij tempus cogno
A uit Iudas & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida & nauibus per portum Tripolis ascendisse ad
2 loca opportuna, ¶& tenuisse regiones aduer
3 sus Antiochum & ducē eius Lysiam. ¶Alcimus aūt quidā qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est tēporibus cōmistionis, cōsiderans nullo modo sibi es
4 se salutem, neque accessum ad altare: ¶venit ad Regē Demetrium cētesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronā aureā, & palmā, super hæc & talos qui tēpli esse videban
5 tur. Et ipsa quidē die siluit. ¶Tempus autem opportunū dementiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad consiliū, & interrogatus quibus rebus & consilijs Iudæi niterentur:
6 ¶ rñdit, Ipsi qui dicuntur Assidæi, Iudæorū, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur
7 regnum esse quietū. nā & ego defraudatus parentum gloria (dico aūt summo sacerdo-
8 tio) huc veni: ¶primò quidē vtilitatibus Re
B gis fidē seruans, secundo aūt et ciuibus cōsulens. nā illorū prauitate vniuersum genu
9 nostrū nō minimè vexatur. ¶Sed *his singulis ó Rex cognitis, & regioni, & generi secūdū humanitatē tuam promulgatā omnibus
10 prospice, ¶nam quandiu superest Iudas, im
11 possibile est pacē esse negocijs. ¶Talibus aūt ab hoc dictis & cæteri amici hostiliter se habentes aduersus Iudam, inflammauerunt
12 Demetrium. ¶ Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iu-
13 dæam: ¶datis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet: eos verò qui cum illo erant dispergeret, & constitueret Alcimum maximi
14 templi summum sacerdotem. ¶Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebant, miserias & clades Iudæorum prosperitates rerum suarum exi
15 stimantes. ¶Audito itaque Iudæi Nicanoris
C aduentu, & conuentu Nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit, in æternum custodiret, quique suam portionem signis euidentibus prote-
16 git. ¶ Imperante autē duce, statim inde mouerunt, couenerunt q; ad castellum Dessau.
17 ¶ Simon vero frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino ad-
18 uentu aduersariorum. ¶Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metue-
19 bat. ¶ Quam ob rem præmisit Posidonium & Theodotium, & Mathiam, vt darent dex-
20 tras, atque acciperent. ¶ Et cum diu de his consiliū ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset: omnium vna fuit sententia
21 amicitijs annuere. ¶ Itaque diem constituerunt qua secretò inter se agerent: & * sin-
22 gulis sellæ prolatæ sunt & positæ. ¶ Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fe-
23 cerunt. ¶ Morabatur autem Nicanor Iero-
D solymis, nihilq; iniquè agebat, gregesq; turbarū quæ congregatæ fuerant, dimisit. ¶ Ha-
24 bebat autem Iudam semper charum ex ani-
25 mo, & erat viro inclinatus. ¶Rogauitq; eum ducere vxorem, filiosq; procreare. Nuptias
26 fecit, quietè egit, comiterq; viuebant. ¶ Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamq; regni insidiatorē succes
27 sorem sibi destinasse ¶Itaque Rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens grauiter quidem se ferre de amicitiæ cōuentione, iubere tñ Machabeum citius vinctum mittere
28 Antiochiam. ¶Quibus cognitis Nicanor consternabatur, & grauiter ferebat, si ea quæ conuenerant irrita faceret, nihil læsus a vi-
29 ro: ¶sed quia Regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat qua præceptum
30 perficeret. ¶At Machabæus vidēs secū auste-
E rius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibērem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorū
31 congregatis, occultauit se a Nicanore. ¶Qđ cū ille cognouit fortiter se à viro præuentū, venit ad maximū & sanctissimū tēplum: & sacerdotibus solitas hostias offerētibus, ius-
32 sit sibi tradi virū. ¶quibus cū iuramento dicentibus nescire se vbi esset q quærebat, ex-
33 tendens manū ad tēplum, ¶ iurauit, dicens: Nisi Iudā mihi vinctū tradideritis, istud Dei phanū in planitiē deducā, & altare effodiā,
34 & tēplū hoc Libero patri cōsecrabo. ¶Et his

*oro.

*a 12.

dictis

dictis, abijt. Sacerdotes autē protendentes manus in cœlum inuocabant eum qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc

35 dicentes: ¶Tu Dñe vniuersorū, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuę

36 fieri in nobis. ¶Et nunc sancte sanctorū om F nium Dñe, conserua in æternū impollutam

37 domū istā, quæ nuper mundata est. ¶Razias aūt quidam de senioribus ab Ierosolymis, delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, Pater Iu-

38 dæorum appellabatur. ¶Hic multis temporibus cōtinentiæ propositū tenuit in Iudaismo, corpusq; & aīam tradere cōtentus pro

39 perseuerentia. ¶Volens aūt Nicanor manifestare odiū quod habebat in Iudæos, misit milites quingentos, vt eum cōprehēderent.

40 ¶putabat enim si illum decepisset, sese cla-

41 dem Iudæis maximam illaturum. ¶Turbis aūt irruere in domum eius, & ianuam disrumpere, atque ignem admouere cupientibus, cū iam cōprehenderetur, gladio se pe-

42 tijt: ¶eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus, & contra nata-

43 les suos indignis iniurijs agi. Sed cum per G festinationē nō certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murū, præcipitauit semetipsum

44 viriliter in turbas: ¶quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediā cerui-

45 cem: ¶& cùm adhuc spiraret, accensus aīo, surrexit: & cum sanguis eius magno fluxu deflueret, & grauissimis vulneribus esset sau-

46 cius, cursu turbā pertransijt: ¶& stans supra quandam petram præruptam, & iam exanguis effectus, cōplexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans Dominatorē vitæ ac spiritus, vt hæc illi iterū redderet: atq; ita vita defunctus est.

CAPVT XV.

1 A Nicanor autem vt cōperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitauit com omni impetu die sabbathi cōmittere bellū. ¶Iudæis

2 verò qui illū per necessitatem sequebantur dicentibus: Ne ita ferociter, & barbarè feceris, sed honorē tribue diei sanctificationis, & honora eum qui vniuersa

3 conspicit: ¶ille infœlix interrogauit, si est potens in cęlo qui imperauit agi diem sab-

4 bathorū. ¶Et respondentibus illis: Est Dñs viuus ipse in cœlo potens, qui iussit agi se-

5 ptimā diem. ¶At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negocia Regis impleri. Tamen non obtinuit

6 vt consilium perficeret. ¶Et Nicanor quidē cum summa superbia erectus, cogitauerat

7 commune trophæū statuere de Iuda. ¶Ma B chabæus autem semper confidebat cū om-

8 ni spe auxiliū sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos ne formidaren: ad aduentum Nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cęlo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 ¶Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerāt prius

10 prōptiores constituit eos: & ita animis eorū erectis simul ostēdebat Gentium falla-

11 ciā & iuramentorū præuaricationem ¶Singulos aūt illorum armauit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis & exhortationibus, exposito digno fide som-

12 nio, per quod vniuersos lætificauit. ¶Erat au C tem huiuscemodi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virū bonū & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit manus protendentē, ora

13 re pro omni populo Iudæorum. ¶Post hoc apparuisse & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decōris habitudine

14 circa illū. ¶Respondentē verò Oniā dixisse: Hic est fratrū amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate Ieremias Propheta Dei.

15 ¶Extendisse aūt Ieremiam dextram & dedis-

16 se Iudæ gladium aureum, dicentem: ¶Accipe sanctum gladium, munus à Deo, in quo

17 deijcies aduersarios populi mei Israel. ¶Ex D hortati itaque Iudæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenū confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter: vt virtus de negocijs iudicaret, eò ꝙ ciuitas sancta, & templum

18 periclitarentur: ¶erat enim pro vxoribus & filijs, itemque pro fratribus & cognatis minor solicitudo: maximus verò & primus ꝓ

19 sanctitate timor erat templi. ¶sed & eos qui in ciuitate erant, nō minima solicitudo ha-

20 bebat pro his qui congressuri erant. ¶Et cū iam omnes sperarent iudiciū futurum, hostesq; adessent, atq; exercitus esset ordinatus, bestiæ, equitesq; opportuno in loco cō-

21 positi, ¶considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum variū armorum & ferocitatem bestiarum extendens manus in cęlum, prodigia facientem Dominū inuocauit, qui nō secundū armorū potentiā, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22 ¶Dixit autem inuocans hoc modo: [Tu Do E mine qui misisti angelum tuum sub Ezechia, rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinq; millia:

23 ¶& nunc Dominator cœlorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore,

24 & tremore magnitudinis brachij tui, ¶vt metuant qui cū blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidē

25 ita perorauit. ¶Nicanor autem, & qui cum ipso erāt, cum tubis & canticis admouebāt.

26 ¶Iudas vero, & qui cum eo erant, inuocato

27 Deo, per orationes cōgressi sunt: manu q dē

Marginal notes: 1. Mac. d. 26. — 4. Re. 19. g. 75. — Tob. 1. d. 21. — Ecc. 48. d. 24. — Isa. 7. g. 36 — 1. Mac. 7. f 41. — Sup. 8. c. 19.

pugnam

pugnantes, sed Dñm cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque mil-28 lia, præsentia Dei magnificè delectati. ¶Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cũ armis suis. 29 ¶ Facto itaq; clamore, & perturbatione excitata: patria voce omnipotentem Domi-30 nũ benedicebant. ¶ Præcepit autẽ Iudas qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manũ cum humero abscissam Ierosolymam per-31 ferri. ¶Quo cùm peruenisset, conuocatis cõtribulibus, & sacerdotibus ad altare, accer-32 siuit & eos qui in arce erant. ¶Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria quam extenderat contra domum sanctam omnipo-33 tentis Dei, magnificè gloriatus est. ¶ Linguã etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari: manum autem de-34 mentis contra templum suspendi. ¶ Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus qui locum suũ incon-35 taminatum seruauit. ¶Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, vt euidens es-36 set, & manifestum signum auxilij Dei. ¶Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebrita-37 te præterire. ¶ habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quæ dicitur voce Siriaca, pridie Mardochæi diei. 38 ¶Igitur his erga Nicanorẽ gestis, & ex illis tẽporibus ab Hebræis ciuitate possessa, ego 39 quoq; in his faciam finem sermonis. ¶Et si quidem bene, & vt historiæ competit, hoc & ipse velim: si autem minus dignè, conce-40 dendum est mihi. ¶ Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem vti delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

VETERIS TESTAMENTI FINIS.

HIERONYMI IN EVANGELISTAS ad Damasum, Præfatio.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguã, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorũ. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit viderit discrepare quod lectitat: nõ statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quã inuidiã duplex causa me cõsolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibẽda, respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria penè quot codices. Sin autẽ veritas est quæ renda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita, vel à præsũptoribus imperitis emẽdata peruersius: vel à librarijs dormitantibus, aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de veteri disputo instrumento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsq; peruenit. Nõ quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamẽto: quod Græcum esse non dubiũ est: excepto Apostolo Matthæo qui primus in Iudæa euangeliũ CHRISTI Hebraicis literis edidit. Hoc certè cũ in nostro sermone discordat, & diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendũ est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Esychio nũcupatos paucorum hominum asserit peruersa cõtentio: quibus vtiq; nec in toto veteri instrumẽto post Septuaginta Interpretes emẽdare quid licuit, nec in nouo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ non multùm à lectione Latina consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerant.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO, ex proœmio commentariorum quos scripsit in Matthæum.

PLures fuisse, qui Euangelia scripserunt, & Lucas Euangelista testatur dicens: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completa sunt: sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderũt sermonem, & ministrauerunt ei, & perseuerãtia vsque in præsens tempus monimẽta declarant, quæ à diuersis authoribus edita, diuersarũ hæresum fuere principia: vt est illud iuxta Aegyptios, & Thomam, & Mathiam, & Bartholomæum, duodecim quoque Apostolorum, & Basilidis atq; Apellis, ac reliquorum, quos enumerare longissimum est. cùm tantum impræsentiarũ necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quàm historiæ texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Væ qui prophetãt de corde suo: qui ambulant post spiritum suum: qui dicunt, Hæc dicit Dominus, & Dominus non misit eos. De quibus & Saluator in Euãgelio Iohannis loquitur: Omnes qui ante me venerũt fures fuerũt & latrones. Qui venerunt, nõ qui missi sunt. Ipse enim ait: Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus enim præsumptio temeritatis, in missis obsequium seruitutis est. Ecclesia autem, quæ Domini voce supra Petram fundata est: quam introduxit Rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultè misit manum suam, similis damulæ hinnuloq; ceruorũ: quatuor flumina, paradisi instar eructãs quatuor angulos & annulos habet, per quos quasi arca testamẽti, & custos legis Domini lignis immobilibus vehitur. Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomento Leui. qui euangelium in Iudæa Hebræo sermone edidit: ob eorũ vel maximè causam, qui in Iesum crediderant ex Iudæis, & nequaquam legis vmbra secedente, euãgelij veritatem seruabant. Secundus Marcus, interpres Apostoli Petri, & Alexandrinæ ecclesiæ primus episcopus, qui Dominum quidem saluatorem ipse non vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicantem, iuxta fidem magis gestorum narrauit quàm ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus, Antiochensis: cuius laus est in euangelio, qui & ipse discipulus apostoli Pauli in Achaia Bithy-

niaque partibus volumen condidit, quædam altius repetens: & vt ipse in prooemio confitetur, audita magis quàm visa describens. Vltimus Iohannes apostolus & euangelista, quem Iesus amauit plurimum; qui supra pectus Domini recumbens purissima doctrinarum fluenta potauit, & qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in Asia, & iam tunc hæreticorum semina pullularent Cherinthi, Hebionis & cæterorum qui negāt Christum in carne venisse, quos & ipse in epistola sua antichristos vocat, & apostolus Paulus frequēter percutit: coactus est ab omnibus penè tūc Asiæ episcopis, & multarum ecclesiarū legationibus de diuinitate Saluatoris altius scribere, & ad ipsum (vt ita dicam) Dei verbū, non tam audaci quàm felici temeritate prorumpere. Vnde & ecclesiastica narrat historia, cum à fratribus cogeretur vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes Deum deprecarētur: quo expleto, reuelatione saturatus, in illud prooemium è cœlo veniens eructauit: In principio erat verbū, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Hæc igitur quatuor euangelia multò antè prædicta Ezechielis quoque volumen probat: in quo prima visio ita contexitur. Et in medio similitudo quatuor animalium, & vultus eorum facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum significat, qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Secunda, Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Tertia vituli, quæ euangelistam Lucam à Zacharia sacerdote sumpsisse initium præfigurat. Quarta, Iohannem euangelistam qui assumptis pennis aquilæ, & ad altiora festinans, de verbo Dei disputat. Cætera quæ sequuntur, in eundem sensum proficiunt. Crura eorum recta, & pennati pedes: & quocunque spiritus ibat, ibant, & non reuertebantur & dorsa eorum plena oculis, & scintillæ ac lampades in medio discurrentes, & rota in rota, & in singulis quatuor facies. Vnde & Apocalypsis Iohanis, post expositionem viginti quatuor seniorum, qui tenentes citharas, & phialas adorant agnum Dei, introducit fulgura & tonitrua & septem spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo, & tertium simile homini, & quartum simile aquilæ volanti. Et post paululum: Plena erant, inquit, oculis, & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur quatuor debere tantum euangelia suscipi, & omnes apocryphorum nænias mortuis magis hæreticis, quam ecclesiasticis viuis canendas.

HIERONYMUS IN Catalogo Scriptorum ecclesiasticorum.

MATTHAEVS qui & Leui, ex publicano apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis verbisque composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, nō satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphylus martir studiosissimè confecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Berrhœa, vrbe Syriæ, hoc volumine vtūtur describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quòd vbicunque Euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini Saluatoris, veteris scripturæ testimonij vtitur, non sequatur Septuaginta Translatorum authoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto vocaui filium meum: Et, Quoniam Nazaræus vocabitur.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A LIBER Generationis IESV CHRISTI, filij David, filij Abraham. 2 Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autẽ genuit Iudam, & fratres eius. 3 Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Eſron. 4 Eſron autem genuit Aram. Aram autẽ genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon. 5 Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. 6 Obed autem genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ. 7 Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Aſa. 8 Aſa autem genuit Ioſaphat. B Ioſaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. 9 Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz 10 autem genuit Ezeciam. Ezecias autem genuit Manaſſen. Manaſſes autem genuit Amon. 11 Amon autem genuit Ioſiam. Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius in 12 tranſmigratione Babylonis. Et poſt tranſmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. 13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem 14 genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. C Sadoc autem genuit Achim. Achim 15 autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. 16 Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioſeph, virum Mariæ: de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus. 17 Omnes itaque generationes ab Abraham vſque ad David generationes quatuordecim: & à David vſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, generationes quatuordecim. 18 Chriſti autem generatio ſic erat. Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequam convenirent, inventa eſt in vtero habens de Spiritu Sancto. 19 Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere: 20 voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini D apparuit in ſomnis ei, dicens: Ioſeph, fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: 21 pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM. ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. 22 (Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophetam, dicentem: 23 Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomẽ eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.) 24 Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Domini: & accepit coniugem ſuam. 25 Et non cognoſcebat eã donec peperit filium ſuum primogenitum: & vocavit nomen eius IESVM.

Luc.3.f.31. Gen.21.a.3. Gen.25.d.26. Gen.29.d.25. 1.Par.2.a.5. Ruth 4.d.18. 1 Par.2.b.10. Num.7.b.12. 1.Par.2.b.11. Ruth 4.d.17. 1.Par.2.b.12.

1.Re.16.a.1.17.b.12. 2.Re.12.f.24. 3.Re.11.g.43. 1.Par.3.b.10. 3.Re.14.g.31. 2.Pa.26.d.23. 2.Pa.27.b.9. 2.Par.28.d.27. 4.Re.20.d 21. 4.Re.21.c.18. 4.Re.21.d 24. 4.Reg.18.f 30. 1.Par.3.c 16. 1.Par.3.c.17. 1.Par.3.d.19. 1.Eſd.3.a.2.5.a.2. Agg.1.a.1. Luc.1.c.27. Deu.24.a.1. Luc.1.c.31. Act 4.b 12. Iſa.7.c.14. vocabitur

CAPVT II.

Lu.2.a 7.
b Iudic 7.

1 A CVM ergo natus esset Iesus in Beth-lehem ᵇIudæ¹ in diebus Herodis regis: ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymā, 2 ¶dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorū? vidimus.n.stellā eius in Oriē-3 te,& venimus adorare eū. ¶Audiens aūt Herodes rex, turbatus est,& oīs Ierosolyma cū 4 illo. ¶Et cōgregās oēs principes sacerdotū & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Chri-5 stus nasceret. ¶At illi dixerūt ei: In Beth-lé-6 hem Iudæ Sic.n.scriptū est p pphetam: ¶Et tu Beth-lehē Terra-Iuda, nequaquā minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet 7 Dux q ᵇregat¹populū meū Israël. ¶Tunc Herodes clàm vocatis Magis, diligenter didicit

Mich.5.a 2.
Iohan.7.f.42.
b reget 3

B ab eis tēpus stellæ quæ apparuit eis: ¶& mit-8 tens illos in Beth-lehē, dixit: Ite,& interrogate diligenter de puero: & cū inueneritis, renūciate mihi, vt & ego veniēs, adorē eum. 9 ¶ Qui cū audissent Regē, abierūt: & ecce stella quā viderāt in Oriente, antecedebat eos, vsq; dum veniens staret suprà, vbi erat puer 10 ¶ Videntes aūt stellā, gauisi sunt gaudio ma-11 gno valde. ¶Et intrātes domū, inuenerūt puerū cū Maria matre eius, & pcidentes adorauerūt eum: ¶& apertis thesauris suis, obtule-12 runt ei munera, aurū, thus,& mirrhā. ¶Et respōso accepto in somnis ne redirēt ad Herodē, p aliā viā reuersi sunt in regionē suā. 13 ¶ Qui cū recessissent, ecce angelus Dñi appa-

Psal 71. 11.

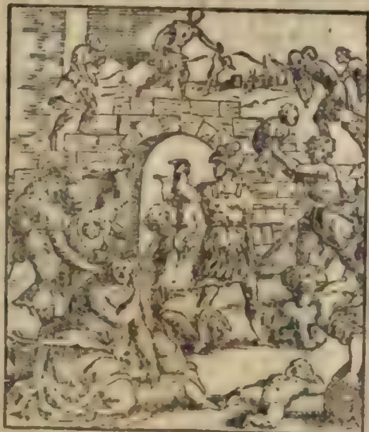
C ruit in somnis Ioseph, dicēs: Surge,& accipe puerū & matrē eius,& fuge in Ægyptum: & esto ibi vsq; dū dicā tibi ¶Futurū est.n.vt He-14 rodes quærat puerū ad perdendū eum ¶Qui

consurgens accepit puerum & matrem eius 15 nocte. & secessit in Ægyptum. ¶ Et erat ibi

vsque

vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentē: ‖ Ex Ægypto vocaui filium meum.
16 ¶ Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens oc

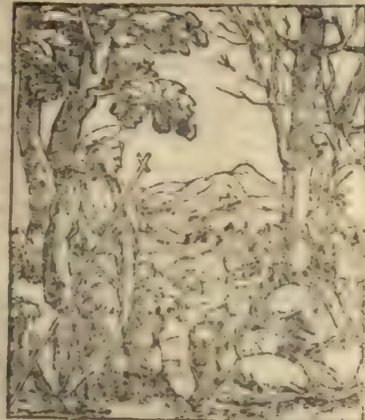

cidit oēs pueros, qui erant in Beth-léhem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infrà secundū tēps quod exquisierat à Magis.
17 ¶ Tunc adimpletum est quod dictū est per Ie
18 remiam prophetam, dicentem ¶ ‖ Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.
19 ¶ Defuncto aūt Herode, ecce angelus Dñi apparuit in somnis Io-
20 seph in Ægypto, dicens: ¶ Surge, & accipe
D puerum & matrem eius, & vade in terram Israël, defuncti sunt enim qui quærebant
21 animam pueri. ¶ Qui consurgens accepit puerū & matrē eius, & venit in terram Is-
22 raël. ¶ Audiens autem ꝙ Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in
23 partes Galilææ. ¶ Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAPVT III.

1 A IN diebus aūt illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, ¶ & dicens: ‖ Pœni
2 tentiam agite: ᵇ appropinquabit' enim regnum cęlorum.
3 ¶ Hic est enimᶜ qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem: ‖ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.
4 ¶ Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonā pelliceam circa lumbos suos: esca aūt eius
5 erat locustæ & mel syluestre. ¶ Tunc exibat ad eum Ierosolyma & omnis Iudæa, & om-

‖ Osee 11. a. 1. ‖ Iere. 31. a. 15. ‖ Marc. 1. a. 4. Luc. 3. a. 3. ᵇ appropinquauit 3. ᶜ de quo dictum. Isai. 40. a. 3. Marc. 1. a. 3. Lu. 3. a. 4. Io. 1. c. 24.

6 nis regio circa Iordanem: ¶ & baptizabantur ab eo in Iordane, cōfitētes peccata sua.
7 ¶ Videns autem multos Pharisæorum & Sad
B ducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: ‖ Progenies viperarum, quis demon
8 strauit vobis fugere à ventura ira? ¶ Facite
9 ergò fructum dignum pœnitentiæ. ¶ Et ne velitis dicere intra vos, ‖ Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniamᵇ potēs estᶜ Deus de lapidibus istis suscitare filios
10 Abrahæ. ¶ Iam enim securis ad radicem ar-
C borum posita est. ‖ Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum,ᵇ excidetur, & in
11 ignem mittetur'. ¶ Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est (fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare,) ipse vos

12 baptizabit in Spiritu sancto & igni. ¶ Cuius ventilabrum in manu sua, & permun-

Inf. 23. d. 33. ‖ Iohan. 8. c. 39. Act. 13. d. 26. ᵇ potest 6. ‖ Inf. 7. c. 19. ᵇ excidi- tur & in ignē mittitur 4. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Iohā. 1. d. 26.

dabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas aut cōburet igni inextinguibili. ¶ Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem, ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. ¶ Iohannes aūt prohibebat eū, dicēs: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me. Respondens aūt Iesus, dixit ei: Sine modò: sic enim decet nos implere oēm iustitiam. Tunc dimisit eum. ¶ Baptizatus autē Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt cęli: & vidit Spiritū Dei descendētē sicut columbam, & venientem super se. ¶ Et ecce vox de cęlis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Act. 11. c. 19. & 19. c. 4. Mar. 1. b. 9. Luc. 3. d. 21. Luc. 9. c. 35. 2. Pet. 1. c. 17.

CAPVT IIII.

Tunc Iesus ductus est in desertū à Spiritu, vt tētaretur à diabolo. ¶ Et cum ieiunasset quadraginta dieb⁹ & quadraginta noctibus, postea esurijt. ¶ Et accedens tētator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. ¶ Qui respondens, dixit: Scriptum est, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. ¶ Tunc assumpsit eū diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, ¶ & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsū. ¶ Scriptū est enim, Quia angelis suis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. ¶ Ait illi Iesus rursum: Scriptum est, Non tentabis Dn̄m Deum tuū. ¶ Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriā eorū, ¶ & dixit ei: Hæc oīa tibi dabo, si cadens adoraueris me. ¶ Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim, Dn̄m Deū tuū adorabis: & illi soli seruies. ¶ Tunc reliquit eū diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabāt ei. ¶ Cum autem audisset Iesus, quòd Iohānes traditus esset, secessit in Galilæam: & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulō & Nephthali, ¶ vt adimpleretur quod dictū est per Isaiā prophetā: ¶ Terra Zabulon & terra Nephthali, via maris trans Iordanē Galilææ Gentiū: ¶ populus qui sedebat in tenebris, vidit lucē magnam: & sedentibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis. ¶ Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnū cęlorum. ¶ Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonē qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes

Mar. 1. b. 12. Luc. 4. a. 1. Deu. 8. a. 3. Psal. 90. c. 11. mandauit. Deu. 6. c. 16. post me. Deu. 6. c. 13. Mar. 1. b. 14. Luc. 4. c. 14. Iohan. 4. f. 43. Isa. 9. a. 1. Galilææ. ambulabat. & vmbra. Mar. 1. b. 15. appropinquauit. Marc. 1. b. 16.

rete in mare (erant enim piscatores) ¶ & ait illis: Venite post me: & faciā vos fieri piscatores hominum. ¶ At illi continuò relictis retibus, secuti sunt eum. ¶ Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Iohannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos. ¶ Illi autem statim relictis retibus & patre secuti sunt eum. ¶ Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorū, & prædicans euangelium regni: & sanans oēm lāguorē & oēm infirmitatē in populo. ¶ Et abijt opinio eius in totā Syriam, & obtulerunt ei oēs malè habentes, varijs lāguoribus & tormētis cōprehēsos, & qui dæmonia hēbant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: & secutæ sunt eū turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

Luc. 5. a. 2. Mar. 3. a. 7. Luc. 6. c. 17.

CAPVT V.

Videns autem turbas, ascēdit in montē: & cum sedisset, accesserunt ad eū discipuli eius, ¶ & aperiens os suū, docebat eos, dicens: ¶ Beati pauperes spiritu

Iesus. Luc. 6. c. 20.

4 ritu, qm̃ ipsorum est regnũ cęlorum. ¶ Bea-
5 ti mites: qm̃ ipsi possidebunt terram. ¶ Bea-
6 ti qui lugent: qm̃ ipsi consolabuntur. ¶ Bea-
ti qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: qm̃ ipsi
7 saturabuntur. ¶ Beati misericordes: qm̃ ipsi
8 misericordiam consequentur. ¶ Beati mun-
9 do corde, qm̃ ipsi Deum videbunt. ¶ Beati
10 pacifici: qm̃ ᵃ filij Dei vocabuntur. ¶ Beati qui
persecutionem patiuntur propter iustitiã:
11 qm̃ ipsorum est regnũ cęlorum. ¶ Beati estis
cùm maledixerint vobis ᵃ, & persecuti vos
fuerint, & dixerint omne malum aduersum
12 vos mentientes, propter me: ¶ gaudete & e-
xultate, qm̃ merces vestra copiosa est in cę-
B lis, sic enim persecuti sunt prophetas, qui
13 fuerũt ante vos. ¶ Vos estis sal terræ. ¶ Quod
si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum
valet vltra, nisi vt mittatur foras, & concul-
14 cetur ab hoĩbus. ¶ Vos estis lux mundi. Non
potest ciuitas abscondi supra montem posi-
15 ta. ¶ Neq; accendunt lucernam, & ponunt
eam sub modio, sed super candelabrum, vt
16 luceat oĩbus qui in domo sunt. ¶ Sic luceat
lux vestra coram hominibus: vt videant ope
ra vestra bona, & glorificent patrem vestrũ
17 qui in cęlis est. ¶ Nolite putare qm̃ veni sol
uere legem, aut prophetas: non veni solue-
18 re, sed adimplere. ¶ Amen quippe dico vo-
C bis, donec transeat cęlum & terra, iota vnũ
aut vnus apex non præteribit à lege: donec
19 oĩa fiant. ¶ Qui ergo soluerit vnũ de man-
datis istis minimis, & docuerit sic homi-
nes: minimus vocabitur in regno cęlorum.
qui aũt fecerit & docuerit: hic magnus vo-
20 cabitur in regno cœlorum. ¶ Dico enim vo-
bis, quia nisi abundauerit iustitia vr̃a plus
quàm Scribarum, & Pharisæorum non in-
21 trabitis in regnum cęlorum. ¶ Audistis quia
dictũ est antiquis: Non occides, qui aũt oc-
22 ciderit, reus erit iudicio. ¶ Ego autẽ dico vo-

Ps. 36. a. 11. | Isa. 61. a. 3. & 65. c. 13. et 66. e. 10. | Ps. 23. a. 4. | ᵃ ipsi 2. | 1. Pet. 2. d. 20. & 3. c. 14. et 4. d. 14. | ᵃ homine. | Mar. 9. g. 50. | Lu. 14. g. 34. | Mar. 4. c. 21. | Lu. 8. b. 16. & 11. c. 33. | 1. Pet. 2. 12. | Lu. 16. d. 17. | Iac. 2. b. 10. | Lu. 11. f. 39. | Exo. 20. c. 13.

D bis, quia oĩs qui irascit̃ fratri suo, reus erit
iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca:
reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue:
23 reus erit gehennæ ignis. ¶ Si ergo offers mu
nus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris
quia frater tuus habet aliquid aduersum
24 te, ¶ relinque ibi munus tuũ ante altare, & va
de prius ᵇ reconciliari fratri tuo: & tunc
25 veniens offeres munus tuum. ¶ Esto con
sentiens aduersario tuo cito dũ es in via cũ
eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iu
dex tradat te ministro, & in carcerẽ mitta
26 ris. ¶ Amen dico tibi, non exies inde donec
27 reddas nouissimum quadrantem. ¶ Audistis
quia dictum est antiquis, Non mœchabe-
28 ris. ¶ Ego autem dico vobis, quia omnis qui
viderit mulierem ad concupiscendum
eam, iam mœchatus est eam in corde suo.
29 ¶ Quòd si oculus tuus dexter scãdalizat te,
E erue eũ, & proijce abs te: expedit enim tibi
vt pereat vnum membrorũ tuorum, quàm
totum corpus tuum mittatur in gehennã.
30 ¶ Et si dextra manus tua scandalizat te, ab-
scinde eam, & proijce abs te: expedit enim
tibi vt pereat vnũ membrorũ tuorum, quã
31 totum corpus tuũ eat in gehẽnam. ¶ Dictũ
est autem, Quicunque dimiserit vxorem
32 suam, det ei libellum repudij. ¶ Ego aũt di-
co vobis, quia oĩs qui dimiserit vxorẽ suã,
excepta fornicationis causa, facit eam mœ-
chari: & qui dimissam duxerit, adulterat.
33 ¶ Iterum audistis quia dictum est antiquis,
F Non periurabis, reddes autem domino iu-
34 ramenta tua. ¶ Ego autem dico vobis, non
iurare omnino, neq; per cęlum: quia thro-
35 nus Dei est: ¶ Neq; per terrã: quia scabellũ
est pedũ eius: neq; per Ierosolymã: quia ci-
36 uitas est magni regis. ¶ neq; per caput tuum
iuraueris: quia non potes vnum capillũ al-
37 bum facere aut nigrum. ¶ Sit autem sermo
vester, est, est: non, non: quod aũt his abun-
38 dantius est, à malo est. ¶ Audistis quia dictũ
est, Oculũ pro oculo, & dentem pro dente.
39 ¶ Ego aũt dico vobis, non resistere malo: sed
siquis te percusserit in dexteram maxillam
40 tuam, prębe illi & alteram: ¶ & ei qui vult te
cum in iudicio contendere, & tunicam tuã
41 tollere, dimitte ei & pallium. ¶ Et quicũq; te
angariauerit mille passus, vade cum illo a-
42 lia duo. ¶ Qui petit a te, da ei: & volẽti mu
43 tuare a te, ne auertaris. ¶ Audistis quia dictũ
G est: Diliges proximum tuum, & odio habe-
44 bis inimicum tuum. ¶ Ego autem dico vo-
bis: Diligite inimicos vestros, benefacite
his qui oderunt vos: & orate pro perse-
45 quentibus & calumniantibus vos: ¶ vt sitis
filij patris vestri qui in cœlis est, qui so-
lẽ suum oriri facit super bonos & malos, &
46 pluit super iustos & iniustos. ¶ Si enim dili-
gitis eos qui vos diligunt, quam mercedem
ᶜ habebitis? nonne & publicani hoc faciũt?
47 ¶ Et si salutaueritis fratres vestros tantum,

Deu. 5. b. 17. | —5. | ᵇ reconciliare 6. | Lu. 12. g. 58. | Exo. 20. c. 14. | Ecc. 41. d. 25. | Inf. 18. a. 8. | Mar. 9. g. 47. | Deu. 24. a. 1. | Inf. 19. b. 7. | Mar. 10. a. 4. | Lu. 16. d. 18. | 1. Cor. 7. b. 10. | Leu. 19. c. 12. | Exo. 20. b. 7. | Deu. 5. b. 11. | Inf. 23. c. 22. | Iac. 5. c. 12. | Exo. 21. c. 24. | Deu. 19. d. 21. | Leu. 24. d. 20. | Lu. 6. c. 29. | —6. | 1. Cor. 6. b. 7. | Deu. 15. a. 7. | Leu. 19. d. 18. | Lu. 6. d. 27. | Ro. 12. d. 27. | Luc. 23. c. 34. | Act. 7. g. 60. | 1. Cor. 4. c. 15. | ᶜ habetis.

quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? 48 ¶ Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cęlestis perfectus est.

CAPVT VI.

1 A Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cęlis est. 2 ¶ Cum ergo facis eleemosynā, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciūt in synagogis & in vicis, vt honorificent ab hoībus: Amen dico vobis, receperūt mercedem suā. 3 ¶ Te aūt faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: 4 ¶ vt sit eleemosyna tua in abscondito: ‖ & pr̃ tuus qui videt in abscōdito, reddet tibi. 5 ¶ Et cum oratis, ‖ non eritis sicut hypocritæ, qui amāt in synagogis & in angulis platearū stantes orare, vt videant ab hoībus: Amen dico vobis, 6 receperunt mercedem suam ¶ ‖ Tu aūt cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pr̃ tuus qui videt in abscōdito, reddet tibi. 7 ¶ Orantes aūt, nolite multū loqui, sicut ethnici*. putāt enim ꝙ in multiloquio suo exaudiantur. 8 ¶ Nolite ergo assimilari eis: scit B enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. 9 ¶ Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur 10 nomen tuum. ¶ Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. 11 ¶ Panem nostrū supersubstantialē da nobis 12 hodie. ¶ Et dimitte nobis debita nr̃a, sicut & 13 nos dimittimus debitoribus nostris ¶ Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos 14 à malo. Amen. ¶ ‖ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pa- 15 ter vester cęlestis delicta vestra. ¶ Si aūt non dimiseritis hominibus: nec pater vester di- 16 mittet vobis peccata vestra. ¶ Cūm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia 17 receperunt mercedem suam. ¶ Tu aūt cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam 18 laua: ¶ ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscōdito: & pater tuus 19 qui videt in abscondito, reddet tibi. ¶ ‖ Noli- C te thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur. & vbi fures effodiunt & furantur: 20 ¶ Thesaurizate aūt vobis thesauros in cœlo: vbi neq; ærugo, neq; tinea demolitur, & vbi fures nō effodiunt nec 21 furantur ¶ ‖ Vbi enim est thesaurus tuus, ibi 22 est & cor tuum ¶ ‖ Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si* oculus tuus fuerit simplex: 23 totum corpus tuum lucidum erit. ¶ Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ 24 erunt? ¶ ‖ Nemo potest duobus dn̄is seruire: aut enim vnū odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum cōtemnet. Non potestis Deo seruire & māmonæ. 25 ¶ Ideo dico vobis: ‖ ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neq; corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca: & corpus plus quam vestimen- 26 tum? ¶ Respicite volatilia cęli, quoniam non D serunt, neq; metunt, neq; cōgregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Non- 27 ne vos magis pluris estis illis? ¶ Quis autem vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? 28 ¶ Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent: 29 ¶ Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. 30 ¶ Si aūt fęnum agri, quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos* minimæ fidei. 31 ¶ Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid mā ducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? 32 ¶ hæc enim oīa gentes inquirunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. 33 ¶ ‖ Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis. 34 ¶ Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi, sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

1 A Nolite iudicare, vt non iudicemini. * ¶ In quo enim iudicio 2 iudicaueritis, iudicabimini: ‖ & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. 3 ¶ Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: 4 & trabem in oculo tuo nō vides? ¶ Aut quomodo dicis fratri tuo*, Sine, eijciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in 5 oculo tuo? ¶ Hypocrita, eijce primum tra-

bem

‖ Ro. 12. b. 8.
‖ Lu. 14. c. 14.
‖ Isa. 29. d. 13.
4 Reg. 4. e 33
Act. 10. a. 6.
* faciunt.
‖ Lu. 11. a. 2.
‖ Inf. 18. d. 33.
Mar. 11. c 25.
Eccl. 28. a. 7.

‖ Lu. 12. d. 33.
1. Tim. 6. d 19.
‖ Lu. 12. d. 34
Luc. 11. e 34.
—6.
—5.
* .gitur 2.
Luc. 11. e 34.
Luc. 16. c 13.
‖ Luc. 12 c 22.
1. Pet. 5. b. 7.
Psal. 54. d 25.
Phil. 4. a. 6
1. Tim. 6. b 8.
* modicæ.
1. Reg. 3. d. 9.
* Nolite cōdēnare, vt non cō dēnemini.
Luc. 6. f 37.
Ro. 2. a. 1.
Mar. 4. c. 24.
* frater.

bem de oculo tuo, & tuc videbis eijcere festucá de oculo fratris tui. ℣ Nolite dare sanctũ canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte cõculcent eas pedibus suis, & cõuersi dirũpant vos ℣ ‖Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. ℣ Omnis enim q petit, accipit: & qui q̃rit, inuenit: & pulsanti aperietur. ℣Aut q̃s est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidẽ porriget ei? ℣ Aut si piscẽ petierit, nunquid serpẽtẽ porriget ei? ℣Si ergo vos cũ sitis mali, nostis bona-data dare filijs vestris: quanto magis pater vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? ℣Omnia ergo q̃cunque vultis vt faciant vobis homines:* & vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ. ℣Intrate per angustã portã: quia lata porta, & spaciosa via est quæ ducit ad perditionẽ, & multi sunt qui intrant per eã. ℣ Quã angusta porta, & arcta via est quæ ducit ad vitã: & pauci sunt qui inueniũt eã? ℣Attendite a falsis pphetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. ℣‖ à fructibus eorũ cognoscetis eos Nunquid colligũt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? ℣ Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala aũt arbor, malos fructus facit. ℣ Non põt arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala, bonos fructus facere. ℣ ‖Omnis arbor quæ non facit fructũ bonum, excidetur, & in ignem mittetur. ℣ Igitur ex fructibus eorũ cognoscetis eos ℣ Non omnis qui dicit mihi: ‖ Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed q̃ facit voluntatẽ patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. ℣ Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in ‖ nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? ℣ Et tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos: ‖discedite à me * qui operamini iniquitatem ℣ ‖ Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabitur viro sapienti qui ædificauit domum suam super petram, ℣ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. fundata enim erat super petram. ℣Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam. ℣ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. ℣ Et factum est: cum consummasset Iesus verba hæc, ‖admirabantur turbæ super doctrina eius ℣ Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.

‖Inf. 21. b. 22. Marc. 11 c. 24. Luc. 11. b. 9. Ioh. 14. b. 13. & 16. c. 23. Iac. 1. a. 6 Luc. 6. d. 21. Tob. 4. c. 16. * ita s. Luc. 13. c. 24. Quoniã ‖Luc. 6. f. 44. ‖Sup. 3. b. 10. Inf. 25. b. 11. ‖ Act. 19. c. 13. * omnes ‖Ps. 6. a. 9 Inf. 25. d. 41. Luc. 13. c. 27. Luc. 6. g. 47. Rom. 2 b. 17. Iacob. 1. d 22. Iacob. 1. d 23. Ezech. 33 b. 11. Marc. 1. c. 22. Luc. 4. c. 32.

CAPVT VIII.

Cum autem descendisset de monte, sequutæ sunt eũ turbæ multæ: ℣‖& ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicẽs: Domine, si vis potes me mundare. ℣ Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicẽs: Volo, mundare. Et confestim mũdata est lepra eius. ℣ Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris: sed vade, ‖ ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. ℣‖Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogãs eum, ℣ & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. ℣Et ait illi Iesus. Ego veniam, & curabo eum. ℣Et respõdens Centurio, ait: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo & sanabitur puer meus. ℣Nã & ego homo sum sub potestate constitutus, habẽs sub me milites: & dico huic: Vade,

Marc. 1. d 40. Luc. 5. c. 12. Leui. 14. a 2. ‖Luc. 7. a. 1 Iohã. 4. g. 46. Luc. 7. a. 6.

de, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo
10 meo: Fac hoc, & facit. ¶Audiens autem Ieſus, miratus eſt, & ſequētibus ſe dixit: Amē dico vobis, non inueni tātā fidem in Iſraël.
11 ¶ Dico autem vobis quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum
B Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum:
12 ¶ filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ‖ibi erit fletus & ſtridor dētium.
13 ¶ Et dixit Ieſus Centurioni: ‖ Vade: & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.
14 ¶ Et cùm veniſſet Ieſus in domum Petri, ‖ vidit ſocrum eius iacentem &
15 febricitantem: ¶& tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat
16 ei. ¶‖ Veſpere autem facto, obtulerūt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat ſpiritus
17 verbo: & omnes malè habentes curauit: ¶vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam, dicentem: ‖Ipſe infirmitates no-
18 ſtras accepit: & ægrotationes *portauit. ¶Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe,
19 iuſſit *ire trans fretum. ¶ ‖Et accedens vnus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te, quocūque
20 ieris. ¶Et dicit ei Ieſus: Vulpes foueas habēt,
C & volucres cœli nidos: filius autem hominis
21 non habet vbi caput *reclinet. *Alius autem de diſcipulis eius ait illi: Domine, permitte me primum ire & ſepelire patrem meum.
22 ¶ Ieſus autem ait illi: Sequere me, & dimit-
23 te mortuos ſepelire mortuos ſuos. ¶Et aſcēdente eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum di-
24 ſcipuli eius: ¶ & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus:
25 ipſe verò dormiebat. ¶Et acceſſerunt ad eum * & ſuſcitauerunt eum, dicentes: Do-
26 mine, ſalua nos, perimus. ¶Et dicit eis: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tunc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquil-
27 litas magna. ¶ Porro homines mirati ſunt,

‖ *Iſai.* 41. *f.* 25. *Malac.* 1. *c.* 11. *Luc.* 13. *f.* 29. ‖ *Inf.* 22. *b.* 13. *Luc.* 13. *f.* 28. *Pſ.* 20. 6. *b.* 20. *Sap.* 16 *b.* 12. *Marc.* 1 *c.* 29. *Luc.* 4. *f.* 38. ‖ *Marc.* 1. *c.* 32. *Luc.* 4. *g.* 40. ‖ *Iſai.* 53. *a.* 4. 1. *Pet.* 2. *d.* 24. * *noſtras.* * *diſcipulos.* ‖ *Luc.* 9. *g.* 59. * *ſumm.* *Mar.* 4. *d.* 36. *Luc.* 8. *c.* 22. * *diſcipuli eius.* *Marc.* 5. *a.* 1.

dicentes: Qualis eſt hic, quia venti & mare
28 obediunt ei? ¶Et cum veniſſet trans fretum,
D in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet trā-

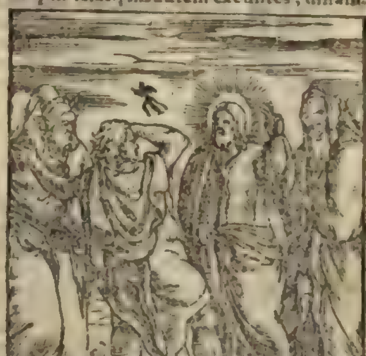
29 ſire per viam illam. ¶Et ecce clamauerūt, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Veni-
30 ſti huc ante tēpus torquere nos. ¶ Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorū
31 paſcens. ¶Dæmones aūt rogabant eum, dicētes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem por-
32 corum: ¶Et ait illis: ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in
33 aquis. ¶Paſtores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de
34 ijs qui dæmonia habuerant. ¶ Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Ieſu, & viſo eo, rogabant vt tranſiret a finibus eorum.

Luc. 8. *d.* 26. *Marc.* 5. *b.* 11. *Luc.* 7. *d.* 32. ‖ *Marc.* 5. *b.* 17. *Luc.* 8. *c.* 37. *Act.* 16. *g.* 39.

CAPVT IX.

1 ET ascendens * in nauiculam, A transfretauit, & venit in ciuitatem suã. 2 ¶Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. 3 ¶Et ecce quidã de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. 4 ¶ Et cum vidisset Iesus cogitationes eorũ, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? 5 ¶ Quid est facilius dicere, ‖Dimittuntur tibi 6 peccata: * an dicere, Surge & ambula? ¶ Vt aũt sciatis quia filius hoĩs habet potestatẽ in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectũ tuum, & vade in do- 7 mum tuam. ¶‖Et surrexit, & abijt in domũ 8 suam ¶Videntes aũt turbæ, timuerũt, & glorificauerunt Deũ, qui dedit potestatem talẽ 9 hoĩbus. ¶Et cum transiret inde Iesus, vidit hoĩem sedentem in telonio, Matthæũ noĩe. Et ait illi: Sequere me. ¶ Et surgens, secutus 10 est eũ ¶Et factũ est: discũbente in eo domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discũbebãt cum Iesu & discipulis eius: 11 ¶Et vidẽtes Pharisæi, dicebãt discipulis eius: B Quare cũ publicanis & peccatoribus manducat magister vr̃? 12 ¶ At Iesus audiens, ait: ‖Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. 13 ¶ Euntes aut discite quid est, ‖Misericordiam volo, & non sacrificium. Nõ enim veni vocare iustos, sed peccatores. * 14 ¶Tunc accesserunt ad eũ discipuli Iohannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli aũt tui non ieiunant? 15 ¶ Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij spõsi lugere, quandiu cũm illis est sponsus? Veniẽt aũt dies cũ auferetur ab eis sponsus: & 16 tunc ieiunabunt. ¶ Nemo aũt immittit cõmissurã panni rudis in vestimẽtũ vetus, tol- 17 lit enim plenitudinẽ eius à vestimento: ¶& peior scissura fit. ¶Neq; mittunt vinum nouũ in vtres veteres, alioquin rũpunt vtres, C & vinũm effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum in vtres nouos mittunt: & ambo con- 18 seruantur ¶‖Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & * adorabat eum, dicens: Dñe, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, 19 & viuet. ¶Et surgẽs Iesus, sequebatur eũ, & 20 discipuli eius. ¶ Et ecce mulier quæ sanguinis fluxũ patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimẽti eius. 21 ¶Dicebat enim intra se: Si tetigero tãtũ vesti- 22 mentum eius, salua ero ¶At Iesus cõuersus & videns eã, dixit: Confide filia, fides tua te saluã fecit: Et salua facta est mulier in illa 23 hora. ¶Et cum venisset Iesus in domũ principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantẽ, * dicebat: 24 ¶ Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant 25 eum. ¶Et cum eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius, * & surrexit puella. 26 ¶ Et exijt fama hæc in vniuersam terram il- 27 lam. ¶ Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Miserere nĩi, fili Dauid. 28 ¶ Cum aũt venisset D domum, accesserunt ad eum cæci: Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei; Vtiq; Dñe. 29 ¶Tunc tetigit oculos eorũ, dicens: Secundum fidem vestram 30 fiat vobis. ¶ Et aperti sunt oculi eorum, & comminatus est illis Iesus, dicens: Videte 31 ne quis sciat. ¶Illi autem exeuntes, diffama-

uerunt eum in tota terra illa. 32 ¶ Egressis aut illis, ‖ecce obtulerunt ei hominem mutum, 33 dæmonium habentem. ¶ Et eiecto dæmonio, locutus est mutus: & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël. 34 ¶Pharisæi autem dicebant: In principe 35 dæmoniorum eijcit dæmones. ¶Et circuibat

Iesus oēs ciuitates & castel a, docēs in synagogis eorum, & prædicās euangeliū regni, & curans oēm languorem, & oēm infirmi- 36 tatem. ¶ |Videns aūt turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & iacētes sicut oues non 37 habentes pastorem ¶ | Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem 38 pauci. ¶Rogate ergo dominum messis, vt emittat operarios in messem suam.

Luc. 11. *b.*15. *Mar.* 6. *a.*6 *Luc.* 13. *a.*10. |*Mar.*6. *c.*34. |*Luc.* 10. *a.*2. *Iohan.*4. *e.*36.

CAPVT X.

1 A ET cōuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorū, vt eijcerēt eos, & curarent oēm languorem, & omnem infirmita- 2 tem. ¶Duodecim aūt Apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, 3 & Andreas frater eius. ¶ Iacôbus Zebedæi, & Iohānes frater eius. Philippus & Bartholomæus, & Thomas & Matthæus publica- 4 nus, & Iacôbus Alphæi & * Thadæus, ¶ Si- mon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & 5 tradidit eū ¶Hos duodecim misit Iesus: præcipiens eis, dicens: In viam gentiū ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorū ne intra- 6 ueritis: ¶sed potius ite ad oues quę perierū 7 domus Israël. ¶Euntes aūt prædicate dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorū. 8 ¶Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dęmones eijcite, gratis accepi- 9 stis, gratis date. ¶Nolite possidere aurum neque argentum, neq; pecuniam in zonis ve- 10 stris: ¶non peram in via, neq; duas tunicas, B neque calceamenta, neque virgam: dignus 11 enim est operarius cibo suo. ¶In quācunq; aut ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi mane- 12 te, donec exeatis. ¶Intrātes aūt in domum, 13 salutate eam, dicentes: Pax huic domui. ¶Et si quidē fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autē non fuerit digna, 14 pax vestra reuertetur ad vos. ¶ |Et quicunq; non receperit vos, neq; audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, *excutite puluerem de pedibus vestris. 15 ¶Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorū, & Gomorrhæorum in die iudicij, 16 q̄ illi ciuitati. ¶|Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colum- 17 bæ. ¶|Cauete autem ab hominibus. Tradent C enim vos in concilijs, & in synagogis suis fla- 18 gellabūt vos: ¶& ad pręsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & 19 gentibus ¶|Cùm aūt tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquami- 20 ni: ¶non.n. vos estis qui loquimini, sed spūs 21 patris vestri qui loquitur in vobis. ¶ Tradet aūt frater fratrem in mortem, & pr̄ filium: & insurgent filij in parētes & morte eos af- 22 ficient, ¶& eritis odio omnibus* pp nomen meū. qui aūt perseuerauerit vsq; in finem, 23 hic saluus erit: ¶Cum aūt persequentur vos in ciuitate ista: fugite in aliam amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israël: 24 donec veniat filius hois. ¶ |Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dnm 25 suū: ¶ Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dn̄s eius. Si patremfamilias Beel-zebub vocauerunt: quantò magis 26 domesticos eius? ¶ Ne ergo timueritis eos. |Nihil enim est opertum, quod non reuele- 27 tur: & occultum, quod non sciatur. ¶ Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. 28 ¶Et nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autē non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & 29 corpus perdere in gehennam. ¶Nonne duo D passeres asse vęneunt: & vnus ex illis non 30 cadet super terram sine patre vestro? ¶ Vestri autem & capilli capitis omnes nume- 31 rati sunt. ¶Nolite ergo timere: multis 32 passeribus meliores estis vos ¶Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo 33 qui in cęlis est. ¶ qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum co- 34 ram patre meo, qui in cœlis est. ¶| Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed 35 gladium. ¶ veni enim separare |hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum 36 suam: ¶ & inimici hominis, domestici 37 eius. ¶| Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiā super me, non est me 38 dignus. ¶|Et qui non accipit crucem suam, 39 & sequitur me, non est me dignus. ¶ Qui inuenit animam suam: perdet illam, & qui

*Mar.*3.*b.* 13. & 6. *a.*7. *Luc.* 6 *c.* 13. & 9. *a.*1. & 10 *a.*1.

* *Lebbæus qui cognominatus est* 1. *Act.* 13. *g.*45.

Mar. 6. *b.*8. *Luc.*9.*a.*3 & 10.*a.*4 1.*Tim.*5. *c.*18. |*Mar.* 6. *b.*19. *Lu* 9.*a.*4. & 10.*a.*5 *Mar* 6.*b.* 11.

*Lu.*9.*a.*5. * *illa* 1. *Act.* 15. *g.* 52. & 18.*a.*6. *Luc.*10. *a.*3.

|*Mar.*13 *b.*11. *Luc.* 12. *b.*11. *Luc.*21. *d.* 16.

**hominibus.*

| *Luc.* 6. *f.* 40. *Ioh.*13.*b.* 16.& 15 *c.* 20.

Mar. 4. *c.*22. *Luc.* 8. *c* 17.& 12. *a.*2.

|*Mar* 8. *d.*38. *Luc.* 9. *c.* 26.& 12 *b.*8. 2.*Tim.*2. *b.*12. *Luc.*12. *f* 51. *Mich.*7. *b.*7. *Luc.* 14. *f.*26. | *Mar.* 8. *d* 34. *Inf.* 16. *d.*24. |*Luc.*9.

perdi-

perdiderit aĩam suam pp me, inueniet eam. 40 ¶ Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit. 41 ¶ Qui recipit prophetã in noĩe prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustũ in noĩe iusti, mercedem iusti accipiet. 42 ¶ Et quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedẽ suã.

e. 25. 34. f. 26. & 17. g. 33. Ioan. 11. d 25. Luc. 10. c 10. Ioan. 13. c. 20. | Mar. 9. f. 41. Lu. 7. c. 18

CAPVT XI.

1 A ET factum est: cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis, transijt inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. 2 ¶ Iohannes autẽ cùm audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de discipulis suis, 3 ¶ ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? 4 ¶ Et rñdens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Iohanni quæ audistis & vidistis. 5 ¶ | Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: 6 ¶ & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. 7 ¶ | Illis aũt abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? 8 ¶ Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt. 9 ¶ Sed B quid existis videre? prophetam? Etiam dico 10 vobis, & plus quam prophetam. ¶ Hic est enim de quo scriptum est: | Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. 11 ¶ Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista: qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. 12 ¶ | A diebus autem Iohannis Baptistæ vsq; nunc, regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. 13 ¶ Omnes enim prophetæ & lex, 14 vsque ad Iohannem prophetauerunt: ¶ & si vultis recipere, | ipse est Elias qui venturus est. 15 ¶ Qui habet aures audiẽdi, audiat. 16 ¶ | Cui aũt similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui 17 clamantes coæqualibus, ¶ dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentauimus, & nõ 18 planxistis. ¶ Venit n. Iohannes neq; manduC cans neq; bibens: & dicunt: Dæmonium ha19 bet. ¶ Venit filius hoĩs mãducans & bibens: & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorũ amicus. Et iu20 stificata est sapientia a filijs suis. ¶ Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia nõ egissent 21 pęnitentiã. ¶ | Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydõne factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in ci22 licio & cinere pęnitentiam egissent. ¶ Veruntamen dico vobis: Tyro & Sydõni remissius 23 erit in die iudicij, quàm vobis. ¶ Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cęlum exaltaberis? vsq; in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes q̃ factæ sũt in te, forte mansissent vsque in hanc diem. 24 ¶ Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodo D morum remissius erit in die iudicij quam 25 tibi. ¶ | In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & 26 prudentibus, & reuelasti ea paruulis. ¶ Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te. 27 ¶ Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius 28 reuelare. ¶ Venite ad me omnes qui labora29 tis, & onerati estis, & ego reficiã vos. ¶ | Tollite iugum meũ super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde: & inuenie30 tis requiem animabus vestris. ¶ | Iugũ enim meum suaue est, & onus meum leue.

| Isa. 35. a. 5. & 61. a. 5. | Luc. 7. d. 24. | Mala. 3 a 1. Mar. 1. a. 2. Luc. 7. d 27. | Luc. 17. d. 16 | Mala. 4. b. 5. | Luc. 7. c. 31. | Luc. 10. b. 13. | Luc 10. d. 21. Iohan. 7. d. 28. & 8. b. 19. & 10. c. 15. | Ier. 6. d. 16. | 1 Ioh. 5. a. 3.

CAPVT XII.

1 A IN illo tempore abijt Iesus per sata, sabbatho: discipuli autem esurientes cęperunt vellere spicas, & mãducare. 2 ¶ Pharisæi autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciũt quod nõ licet eis facere 3 sabbathis. ¶ At ille dixit eis: Nõ legistis quid | fecerit Dauid quando esurijt, & qui cũ eo 4 erãt: ¶ quomodo intrauit in domum Dei & panes propositionis comedit, quos nõ licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, ni5 si | solis sacerdotibus? ¶ | Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt? 6 ¶ Dico autem vobis, quia templo maior est 7 hic. ¶ Si autem sciretis quid est, | Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquã con8 demnassetis innocentes: ¶ Dominus enim 9 est filius hominis etiam sabbathi. ¶ Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum:

Mar. 2. d. 23. Lu. 6. a. 1. | 1. Re. 21 a. 4. | Leu. 24. b. 8. Num. 28. b. 9 | Osee 6. a 6.

10 ℣ Et ecce homo * manũ habens aridã,& interrogabant eũ, dicentes · Si licet sabbathis 11 curare:vt accusarent eum.℣Ipse autem dixit illis : ‖ Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: & si ceciderit hæc sabbathis in 12 foueam,nonne tenebit & leuabit eã?℣Quanto magis melior est homo oue? Itaque licèt 13 sabbathis benefacere. ℣tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit:& restitu-14 ta est sanitati sicut altera. ℣ Exeuntes autem B Pharisæi , consilium faciebant aduersus eũ, 15 quomodo perderent eum.℣Iesus aũt sciens. recessit inde.& secuti sunt eum multi, & cu-16 rauit eos omnes:℣& præcepit eis, ne mani-17 festum eũ facerent. ℣Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicẽtem : 18 ℣Ecce puer meus quem elegi,dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. ℣ Ponam spiritum meum super eum , & iudiciũ 19 Gentibus nunciabit. ℣ Non contendet,neq; clamabit,neque audiet aliquis in plateis vo-20 cem eius.℣arundinem quassatam non con-21 fringet,℣& linum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victoriam iudicium : & in 22 nomine eius Gentes sperabunt.℣‖Tunc oblatus est ei dæmonium habens , cęcus & mutus : & curauit eum, ita vt loqueretur,& vi-23 deret ℣ Et stupebant omnes turbæ, & dice-24 bant:Nunquid hic est filius Dauid? ℣‖Pharisæi autem audientes,dixerunt: Hic non eijcit dęmones nisi in Beel-zebub principe dę-25 moniorum. ℣ Iesus autem sciens cogitationes corũ, dixit eis:‖Omne regnum diuisum contra se, desolabitur : & omnis ciuitas vel 26 domus diuisa contra se, nõ stabit. ℣ Et si satanas satanã eijcit , aduersus se diuisus est : 27 quo ergo stabit regnum eius ? ℣ Et si ego in Beel-zebub eijcio dæmones · filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt . 28 ℣ Si aũt ego in spiritu Dei eijcio dęmones : igitur peruenit in vos regnũ Dei. ℣Aut quo C pôt quisquã intrare in domũ fortis , & vasa eius diripere: nisi prius alligauerit fortem , 29 & tunc domum illius diripiet? ℣ Qui nõ est 30 mecũ, contra me est:& qui nõ cõgregat me-31 cũ,spargit. ℣Ideo dico vobis: omne peccatũ & blasphemia remittitur hominibus, spiritus * autem blasphemia ᵇ non remittetur . 32 ℣Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo, neq; in futu-33 ro ℣Aut facite arborem bonam,& fructum eius bonum : aut facite arborem malam,& fructum eius malum . siquidem ex fructu 34 arbor agnoscitur . ℣ Progenies viperarum , quomodo potestis bona loqui, cũ sitis mali? ‖ex abundantia enim cordis os loquitur. 35 ℣ Bonus homo de bono thesauro profert bona · & malus homo de malo thesauro 36 profert mala. ℣ Dico autem vobis,quoniam omne verbum otiosum quod loquuti fuerint homines , reddent rationem de eo in 37 die iudicij. ℣Ex verbis enim tuis iustificabe-38 ris,& ex verbis tuis condemnaberis. ℣ Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis,dicentes: Magister,volumus a te signũ 39 videre. ℣ Qui respondens,ait illis: ‖Generatio mala & adultera signum quærit, & signum nõ dabitur ei, nisi signum Ionæ pro-40 phetæ. ℣‖Sicut enim fuit Ionas in ventre ce-D ti tribus diebus & tribus noctibus : sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus 41 & tribus noctibus. ℣‖ Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista,& condemnabunt eam : quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. ℣ Et ecce plus quàm 42 Ionas hic. ℣ Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eã : quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis : & ecce plus quàm Salo-43 mon hic . ℣‖ Cum autem immundus spiritus exierit ab homine , ambulat per loca arida , quærens requiem , & non inuenit. 44 ℣ Tunc dicit : Reuertar in domum meam , vnde exiui . Et veniens inuenit eam vacan-45 tem,scopis mundatam, & ornatam. ℣ Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi : ‖& fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus . Sic erit & generationi huic 46 pessimę. ℣ Adhuc eo loquente ad turbas : ecce mater eius,& fratres stabant foris, quę-47 rentes loqui ei . ℣ Dixit autem ei quidam : Ecce mater tua , & fratres tui foris stant, 48 quærentes teᵇ ℣ At ipse respondens dicenti sibi, ait : Quæ est mater mea, & qui sunt 49 fratres mei ? ℣ Et extendens manum in discipulos suos, dixit : Ecce mater mea & fra-50 tres mei.℣Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui est in cęlis est, ipse meus * frater,& soror,& mater est.

*erat I. Mar. 3. a.1. Lu.6 b.6. ‖Deu.22. a.4. ‖Isa.41. a.1. ‖Sup.9. d.32. Luc.11. b.14. ‖Sup.9. d.34. Mar.3. c.22. ‖Luc.11. c.17. ‖Mar.3. d.28. Luc.12. b.10. 1.Ioh.5. d.16. ᵇ blasphemiæ. ‖Luc.6. g.45. ‖Inf.16. a.4. Luc.11. d.29. 1.Cor.1. e.22. ‖Iona 2. a 2. ‖Iona 3. b.5. 3.Reg.10 a.2. 2.Par.9. a.2. Luc.11. c.24. ‖2.Pet.2. d.20. ‖Mar.3. d.31. Luc.8. c.20. ᵇ loqui tecum a. *& 9.

CAPVT XIII.

Marc. 4. a 1. Luc. 8. a. 4

1 A IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. ¶ ‖ Et cōgregatæ sunt ad eum 2 turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendēs, 3 sederet: & oīs turba stabat in littore: ¶ & locutus est eis multa in parabolis, dicēs: Ecce 4 exijt qui seminat, seminare. ¶ Et dum semi

ᵇ semen suum.

nat, quædā ceciderunt secus viam, & vene 5 rūt volucres cęli, & comederunt ea. ¶ Alia autē ceciderunt in petrosa, vbi nō habebāt terrā multā: & continuo exorta sunt, qa nō ha 6 bebāt altitudinē terræ: ¶ Sole aūt orto æstuauerūt: & qa nō habebant radicē, aruerunt. 7 ¶ Alia aūt ceciderunt in spinas: & creuerūt 8 spinæ, & suffocauerunt ea. ¶ Alia aūt ceciderūt in terrā bonā: & dabant fructū, aliud ᵇcētesimum, aliud sexagesimū, aliud tricesimū'. 9 ¶ Qui habet aures audiendi, audiat. ¶ Et acce 10 dētes discipuli, dixerūt ei: Quare in parabo 11 lis loqueris eis? ¶ Qui respondens, ait illis:

ᵇ centum, aliud sexagita aliud triginta. i. Sic paulo post.

B Quia vobis datū est nosse ᵇ mysteria ‖ regni 12 cęlorum: illis aūt non datum. ¶ ‖ Qui n habet, dabitur ei, & abundabit: qui aūt non ha 13 bet, & quod habet auferetur ab eo. ¶ Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes nō vident, & audientes nō audiunt, neque intel- 14 ligunt: ¶ ᵇ & adimpletur ' in eis prophetia Isaiæᵇ dicens': ¶ Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non vi- 15 debitis. ¶ Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, 16 & conuertantur, & sanem eos. ¶ ‖ Vestri aūt beati oculi quia vident, & aures vestræ qa 17 audiunt. ¶ Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ 18 auditis, & non audierunt. ¶ Vos ergo audite 19 parabolā seminantis. ¶ ‖ Oīs qui audit verbū C regni & nō intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est q 20 secus viā seminatus est. ¶ Qui aūt super petrosa seminatus est: hic est qui verbū audit, 21 & cōtinuò cū gaudio accipit illud: ¶ nō habet aūt in se radicem, sed est temporalis, facta autē tribulatione & persecutione pp 22 verbum, continuò scandalizatur. ¶ Qui aūt seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarū suffocat verbū, & sine fructu efficitur. 23 ¶ Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexegasimū, aliud 24 verò tricesimum ¶ ‖ Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factū est regnum cęlorum homini qui seminauit bonum

ᵇ mysteriū ‖ Inf. 25. c 29. ᵇ vt adimpleatur. ᵇ dicente. ‖ Isa. 6. c. 9. Matt. 4. b 12. Luc. 8. b. 10. Ioh. 12. f. 44. Act 28. f 16. Rom. 11. b. 8. Luc. 10. d. 23. ‖ Mar. 4. b 14. Luc. 8. b. 11. ‖ Marc. 4. d. 26.

25 semen in agro suo. ¶ ‖ Cūm autē dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt.

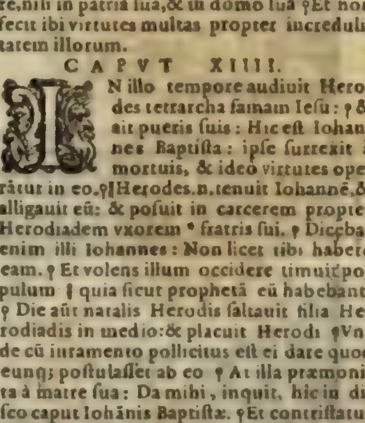
‖ Sap. 2. d. 24.

26 ℣ Cū autē creuisset herba, & fructū fecisset: 27 tunc apparruerunt & zizania. ℣ Accedentes D aūt serui patris familias, dixerunt ei, Dñe, nónne bonum semē seminasti in agro tuo? 28 Vnde ergo habet zizania? ℣ Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixe-29 runt ei. Vis* imus, & colligimus ea? ℣ Et ait. Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cū eis & triticum. 30 ℣ Sinite vtraq; crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad cōburēdū, triticum aūt cōgregate in horreū meū. 31 ℣ ‖Aliā parabolā proposuit eis, dicens. Simile est regnum cęlorum grano sinapis, quod 32 accipiens homo seminauit in agro suo. ℣ qđ minimū quidem est omnibus seminibus, cū aūt creuerit, maius est omnibus olerib⁹, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & 33 habitent in ramis eius. ℣ ‖ Aliam parabolam E locutus est eis ℣ simile est regnū cęlorū fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus: donec fermentatum est 34 totum. ℣ ‖Hæc omnia loquutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non 35 loquebatur eis: ℣ vt impleretur quod dictū erat per prophetam, dicentem: ‖ Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a 36 constitutione mundi ℣ Tunc dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: ℣ Edissere nobis para-37 bolam zizaniorum agri. ℣ Qui respondens, ait illis: Qui seminat bonum semen, est fi-38 lius hominis. ℣ Ager autem, est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filij regni. Ziza-39 nia autem, filij sunt nequam. ℣ Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus: ℣ Messis verò consummatio seculi est. Messores au-40 tem, angeli sunt. ℣ Sicut ergo colliguntur zi F zania, & igni comburuntur: sic erit in con-41 summatione seculi. ℣ mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: 42 ℣ & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit 43 fletus & stridor dentium. ℣ ‖Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui 44 habet aures audiendi, audiat. ℣ Simile est regnū cęlorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ 45 habet, & emit agrū illū. ℣ Iterū simile est regnū cœlorū homini negociatori, quærenti 46 bonas margaritas ℣ Inuenta aūt vna preciosa margarita, abijt, & vendidit omnia quæ 47 habuit, & emit eam. ℣ Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & 48 ex omni genere piscium ᵗ congreganti, ℣ quā, cum impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerūt bonos in vasa, malos au-49 tem foras miserunt. ℣ Sic erit in consummatione G sęculi: exibunt angeli, & separabunt 50 malos de medio iustorum, ℣ & mittēt eos in caminū ignis, ibi erit fletus & stridor dētiū. 51 ℣ Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam*. 52 ℣ Ait illis: Ideò omnis scriba doctus in regno cęlorum, similis est homini patrifamiliâs, qui profert de thesauro suo noua & ve-53 tera. ℣ Et factū est: cum consummasset Iesus 54 parabolas istas, transijt inde. ℣ ‖ Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde 55 huic sapientia hæc, & virtutes. ℣ Nónne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Mari. & fratres eius Iacôbus & Ioseph, & 56 Simon & Iudas: & sorores eius nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia 57 ista? ℣ Et scandalizabantur in eo. ℣ Iesus autem dixit eis ‖ Non est propheta sine hono-58 re, nisi in patria sua, & in domo sua ℣ Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Margin: * igitur 1. — ‖Marc. 4 d. 36. Luca 13. d. 18. — Luca 13. c. 21. — Marc. 4. d 33. — Psal. 77. a. 2. — ‖Apoc. 14 c. 15. — ‖Sap. 3 a. 7. Dan. 12. a. 3. — * 3. — * Domine — ‖Marc. 6 a. 1. Luc. 4. c. 16. Iohan. 6 c 42. — Mar. 6. a. 4. Luca 4. d. 24. Ioh. 4. f. 44.

CAPVT XIIII.

1 IN illo tempore audiuit Hero-A des tetrarcha famam Iesu: ℣ & 2 ait pueris suis: Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes ope-3 râtur in eo. ℣ ‖Herodes. n. tenuit Iohannē, & alligauit eū: & posuit in carcerem propter 4 Herodiadem vxorem * fratris sui. ℣ Dicebat enim illi Iohannes: Non licet tibi habere 5 eam. ℣ Et volens illum occidere timuit populum ‖ quia sicut prophetā eū habebant. 6 ℣ Die aūt natalis Herodis saltauit filia He-7 rodiadis in medio: & placuit Herodi ℣ Vnde cū iuramento pollicitus est ei dare quod 8 cunq; postulasset ab eo ℣ At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hic in di-9 sco caput Iohānis Baptistæ. ℣ Et contristatus est Rex: propter iuramentū aūt & eos qui

10 pariter recumbebant, iussit dari. ℣ Misitque 11 & decollauit Iohānem in carcere. ℣ Et alla-

Margin: ‖Marc. 6. b. 14. Lu. 9. a. 7. — ‖Marc. 6. c. 17. Luca 3 d. 19. — * Philippi 3. — Inf. 21. e 26.

tum est caput eius in disco: & datũ est puel-
12 læ & attulit matri suæ. ¶Et accedentes disci-
B puli eius, tulerunt corpus* & sepelierunt il-
13 lud, & venientes nunciauerunt Iesu. ¶‖Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locũ desertũ seorsum. & cum audissent turbæ, ‖secutæ sunt eũ pedestres de ciuitatibus.
14 ¶Et exiẽs vidit turbã multã, & misertus
15 est eis & curauit languidos eorum. ¶Vespere aũt facto accesserunt ad eũ discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iã præterijt: dimitte turbas, vt euntes in castella, emãt
16 sibi escas. ¶Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: ‖date illis vos manducare.

** eius.*
‖ Luc. 9. a. 10. Mar. 6. d. 31. Io. 6. a. 2.

17 ¶Rñderunt ei: ‖Nõ habemus hîc nisi quinq;
18 panes & duos pisces. ¶Qui ait eis: Afferte
19 mihi illos huc. ¶Et cum iussisset turbã discũbere super fenũ, acceptis quinq; panibus & duobus piscibus, aspiciens in cęlum benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, disci-
20 puli aũt turbis: ¶Et manducauerunt oẽs, &
C saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duode-
21 cim cophinos fragmentorum plenos. ¶Manducãtium autẽ fuit numerus, quinq; millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis.
22 ¶‖Et statim[b] iussit[b] Iesus discipulos ascendere in nauiculã, & pcedere eũ trans fretũ, do-
23 nec dimitteret turbas. ¶Et dimissa turba, ‖ascendit in montẽ solus orare. Vespere aũt
24 facto solus erat ibi. ¶nauicula aũt in medio mari iactabaĩ fluctibus. erat. n. cõtrarius ven-
25 tus. ¶Quarta aũt vigilia noctis, venit ad eos
26 ambulans super mare. ¶Et videntes eũ ambulantẽ, turbati sunt, dicentes: Quia phan-
27 tasma est. Et præ timore clamauerunt. ¶Statimq; Iesus locutus est eis, dicens: Habete
28 fiduciam: ego sum, nolite timere. ¶Rñdens aũt Petrus, dixit: Dñe, si tu es, iube me ad te
29 venire super aquas. ¶At ipse ait: Veni. Et de-
D scendens Petrus de nauicula, ambulabat su-

‖ Mar. 6. c. 37. ‖ Luc. 9. b. 13. Io 6. b. 9.
[b] cõpulit 7 ‖ Mar. 6. e 45. Io. 6 b. 17 Lu. 6. b. 12

30 per aquam vt veniret ad Iesum. ¶Videns vero ventum validum, timuit: & cum cępisset mergi, clamauit, dicens: Domine saluum me
31 fac. ¶Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei,
32 quare dubitasti? ¶Et cum[b] ascẽdissent[b] in na-
33 uiculam, cessauit ventus. ¶Qui aũt in nauicula erant, venerunt & adorauerunt eũ, di-
34 centes: Verè filius Dei es. ¶‖Et cum transfre-
35 tassent, venerũt in Terrã-Genesar. ¶Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illã, & obtulerunt
36 ei oẽs malè habentes: ¶& rogabant eum vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, salui facti sunt.

[b] ascendis-set. ‖ Matth. 6 g. 53.

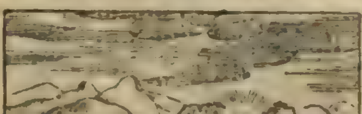
CAPVT XV.

1 A TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes? ¶Quare discipuli tui transgrediuntur[b] traditionẽ[b]

Mar. 7. a 1. [b] traditiones.

senio-

seniorum? non enim lauant manus suas cũ
3 panem manducant. Ipse aũt respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestrã? Nã
4 Deus dixit: Honora patrem & matrem. & qui maledixerit patri, vel matri, morte
5 moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri, vel matri: Munus quodcunq;
6 est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suã: & irritũ fecistis mãdatum Dei propter traditionem
7 vestram. Hypocritæ, bene prophetauit de
8 vobis Isaias, dicens: Populus hic labijs me
B honorat: cor autem eorum longè est à me.
9 Sine causa autem colunt me, docentes do-
10 ctrinas, & mandata hominum. Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite &
11 intelligite. Nõ quod intrat in os, coinquinat hominẽ: sed quod procedit ex ore, hoc
12 coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi,
13 audito verbo hoc scandalizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quã non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur.
14 Sinite illos: cæci sunt, * duces cæcorum. cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo
15 in foueam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolã istam.
16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu
17 estis? Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in vẽtrẽ vadit & in secessum emit-
18 titur? Quæ aũt procedunt de ore, de corde
19 exeunt, & ea coinquinant hominem: de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, fal-
20 sa testimonia, blasphemiæ. hæc sunt quæ co-
C inquinant hominẽ. Non lotis autem mani-

bus manducare, non coinquinat hominem.
21 Et egressus inde Iesus, secessit in partes
22 Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananea à finibus illis egressa clamauit, dicẽs ei: Miserere mei Domine fili Dauid: filia mea
23 malè à dæmonio vexatur. Qui non rũdit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eã: quia clamat
24 post nos. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt do-
25 mus Israël. At illa venit, & adorauit eum,
26 dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panẽ filio-
27 rum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiã Domine: nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorũ.
28 Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut vis: Et sa-
29 nata est filia eius ex illa hora. Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ:
30 & ascendens in montẽ, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, &
31 curauit eos: ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Is-
32 raël. Iesus aũt conuocatis discipulis suis,
D dixit: Misereor turbæ: quia triduo iam perseuerant mecum, & nõ habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.
33 Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam?
34 Et ait illis Iesus. Quot habetis panes? At illi dixerunt: Se-

35 ptem, & paucos pisciculos. Et præcepit
36 turbæ vt discumberent super terram. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, &
37 discipuli dederũt populo. Et comederunt omnes & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas ple-
38 nas. Erant autem qui mãducauerunt, qua-

tuor

Exo. 20. c. 12. Deu. 5. b. 16. & 27. b. 16. Ephes. 6. b. 2. Leuit. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20. Exo. 21. c. 16. Isa. 29. d. 13. Mar. 7. a. 6. Ioh. 15. a. 2. Lu. 6. f. 39. Mar. 7. a. 17. Genes. 6. a. 5. & 8. d. 21. Mar. 7. c. 25. Sup. 10. a. 6. Luc. 19. b. 10. Iohan. 10. a. 3. Isa. 35. a. 5. Luc. 7. d. 22. Mar. 8. a. 1.

tuor millia hominum, extra paruulos & 39 mulieres. ¶Et dimissa turba, ascendit in nauiculam: & venit in fines Magedan.

CAPVT XVI.

1 A ET accesserũt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogauerunt eum vt signum de cęlo 2 ostenderet eis. ¶ At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis, Serenum erit: rubicundum est enim cę- 3 lum ¶Et mane, Hodie tẽpestas: rutilat enim triste cęlum. * Faciem ergo cęli diiudicare nostis: signa autem temporum non pote- 4 stis. ¶ ‖ Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signũ Ionę prophetæ. Et relictis illis abijt. ¶Et cũ 5 venissent discipuli eius transfretum, obli- 6 ti sunt panes accipere. ¶ Qui dixit illis: ‖Intuemini & cauete à fermento Pharisæorũ 7 & Sadducæorum. ¶ At illi cogitabant inter se, dicentes: Quia panes non accepi- 8 mus ¶ Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogi- B tatis inter vos modicæ fidei, quia panes nõ 9 habetis? ¶Nondum intelligitis neque recordamini quinque panum, ‖ in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis: 10 ¶ neque septem panum in quatuor millia 11 hominum, & quot sportas sumpsistis? ¶Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis, Cauete à fermento Pharisæorum & Sad- 12 ducæorum? ¶ Tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæo- 13 rum. ¶ Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem * dicunt homines esse filium 14 hominis? ¶ At illi dixerunt: Alij Iohannem C Baptistam, alij autem Eliam, alij vero Ie- 15 remiam, aut vnum ex prophetis. ¶ ‖Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? 16 ¶ Respondens Simon Petrus dixit: Tu es

‖Marc.8.b.12. Luc.12.g.54.
*Hypocritæ 1.
‖Sup.12.e.39. Ion 2.a.2–6.
‖Marc.8.b.14. Luc.12.a.2.
‖Sup.14.c.17. Iohan.6.b.9. Sup.15.d.34. Marc.8.e.27. Luc.9.b.18.
*me 1.
‖Iohan.6.g.60.

17 Christus filius Dei viui ¶ Respondens autẽ Iesus dixit ei: Beatus es Simon ‖ Bar-iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed 18 pater meus qui in cęlis est. ¶ Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & super hanc petrã ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi 19 non præualebunt aduersus eam. ¶‖ Et tibi dabo claues regni cęlorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque solueris super terrã, 20 erit solutum & in cœlis. ¶Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse es- 21 set Iesus Christus ¶ Exinde cępit Iesus ostẽdere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & Scribis & principibus sacerdotum, & occi- 22 di, & tertia die resurgere ¶ Et assumens eũ Petrus, cœpit increpare eum, dicens: Absit 23 à te Domine, non erit tibi hoc. ¶ Qui conuersus, dixit Petro: ‖Vade post me satana, scã- D dalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei 24 sunt, sed ea quæ hominum. ¶Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã, 25 & sequatur me. ¶Qui enim voluerit animã suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inue- 26 niet eam. ¶ Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? ‖Aut quam dabit homo commutationem pro aĩa sua? 27 ¶Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cũ angelis suis, & tunc reddet vni- 28 cuique secundum opera eius. ¶ Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui nõ gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

‖Iohan.1.f.42.
‖Inf.18.c.18. Iohan.20.c.23. –9. –6.
‖Marc.8.d.33.
‖Sup.10.d.38. Luc.9.c.23. & 14.c.17.17.g.33. Iohan.12.d.25.
‖Psal.48.a.8. Psal.61.b.13.
‖Act.17.g.31. Ro.2.a.6. Marc.9.a.1. Luc.9.c.27.

CAPVT XVII.

1 A ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum:

*assumpsit

2 ꝑ & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. 3 ꝑEt ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes. 4 ꝑRespondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse. si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. 5 ꝑ Adhuc eo loquēte, ecce nubes lucida obūbrauit eos. ‖Et ecce vox de nube, dicēs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ipsum audite 6 ꝑ Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. 7 ꝑ Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere. 8 ꝑ Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. 9 ꝑ Et descendentibus illis de mōte, præ- B cepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. 10 ꝑEt interrogauerunt eū discipuli, dicentes: ‖Quid ergo Scribæ dicunt ꝙ Eliam oporteat p̄imum venire? 11 ꝑ At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est * & 12 restituet omnia. ꝑ dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerūt. Sic 13 & filius hominis passurus est ab eis ꝑ Tunc intellexerunt discipuli, quia de Iohanne Baptista dixisset eis. 14 ꝑ‖ Et cum venisset ad tur-

bam, accessit ad eum homo genibus prouo- 15 lutus ante eum. ꝑ dicens: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patit: C nā sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. 16 ꝑ Et obtuli eum discipulis tuis: & nō potue- 17 rūt curare eū. Respōdens *Iesus, ait: ꝑ O generatio incredula & peruersa, quousq; ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Afferte huc 18 illū ad me. ꝑEt increpauit illum Iesus & exijt ab eo dæmonium, & curatus est puer ex il- 19 la hora ꝑ Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerūt: Quare nos non po- 20 tuimus eijcere illum? ꝑ Dixit illi Iesus: Propter incredulitatē vestram. ‖Amē quippe dico vobis, si habueritis fidē sicut granū sinapis, & dicetis monti huic, Transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. 21 ꝑ Hoc autē genus nō eijcitur nisi per oratio- 22 nē & ieiunium. ꝑ‖ Conuersantibus autē eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis 23 tradendus est in manus hominum: ꝑ& occidēt eum, & tertia die resurget. Et contristati 24 sunt vehementer. ꝑ Et cū venissent Caphar- D naū, accesserunt qui didrachma accipiebāt, ad Petrū, & dixerunt ei: Magister vester non 25 soluit didrachma? Ait, Etiam ꝑ Et cùm intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributū vel censum? 26 à filijs suis, an ab alienis? ꝑ Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt fi- 27 lij. ꝑ Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.

CAPVT XVIII.

1 A IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: ‖ Quis putas, maior est in regno cœlorum? 2 ꝑ‖Et aduocās Iesus paruulum, statuit eū in medio eo- 3 rū, ꝑ& dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non in- 4 trabitis in regnum cœlorum. ꝑ Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, 5 hic est maior in regno cœlorum. ꝑEt qui susceperit vnū paruulum talem in noīe meo, 6 me suscipit: ꝑ ‖qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credūt, expedit ei vt suspēdat mola asinaria in collo ei⁹, 7 & demergat in p̄fundū maris. ꝑ‖Væ mundo à scādalis. Necesse est.n. vt veniant scādala:

Marginal notes: Luc. 9. d. 28. — 2. Pet. 1. d. 17. — Sup. 3. d. 17. — ‖Marc. 9. b. 11. — Mala. 4 a 5. — Sup. 11. b. 14. — * primū — ‖Marc. 9. c. 14. — Luc. 9. e. 37. — * autem — Luc. 17. b. 6. — ‖Marc. 9. c. 31. — Luc. 9. f. 44 & 24 a 7. — Inf. 20. c. 18. — Marc. 9. e 34. — Luc. 9. f. 46. — Inf. 19. b. 14. — 1 Cor. 14 d. 20. — Mar. 9. f. 42. — Luc. 17. a. 1.

veruntamen væ homini illi per quem scan-
8 dalum venit ¶Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscinde eum, & proijce abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignẽ æter-
9 num. ¶Et si oculus tuus scandalizat te, erue
B eum, & proijce abs te: bonum tibi est vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam
10 ignis: ¶Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cęlis semper vident faciẽ patris mei q̃ in
11 cęlis est ¶Venit enim filius hominis salua-
12 re quod perierat. ¶Quid vobis videtur? si fuerint alicui centũ oues, & errauerit vna ex eis: nonne relinquit nonagintanouẽ in mõ-
13 tibus, & vadit quærere eã, quæ errauit? ¶& si contigerit vt inueniat eã: amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, q̃ super no-
14 nagintanouẽ quæ non errauerũt. ¶Sic non est voluntas ante patrem vestrũ qui in cę-
15 lis est, vt pereat vnus de pusillis istis. ¶Si autem peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eũ inter te & ipsũ solum: si te audierit,
16 lucratus eris fratrẽ tuũ. ¶si aũt te nõ audierit: adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet om-
17 ne verbum. ¶Quod si non audierit eos: dic
C ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit,
17 sit tibi sicut ethnicus & publicanus. ¶Amen dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terrã, erunt ligata & in cęlo: & quæcunque solueritis super terrã, erunt soluta & in
19 cęlo. ¶Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrã, de omni re quãcũque petierint, fiet illis à patre meo qui in
20 cęlis est. ¶Vbi enim sunt duo vel tres congregati in noĩe meo, ibi sum in medio eo-
21 rum. ¶Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Dñe quoties peccabit in me frater meus, &
22 dimittam ei? vsq; septies? ¶Dixit illi Iesus Non dico tibi vsq; septies, sed vsq; septua-
23 gies septies. ¶Idẽ assimilatũ est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationẽ pone-
24 re cum seruis suis. ¶Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus qui debebat ei
25 decem millia talenta, ¶Cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum dominus eius venundari & vxorem eius & filios, &
26 omnia quæ habebat & reddi. ¶Prócidens
D autem seruus ille, orabat eum, dicens: Pa-
27 tientiam habe in me, & oĩa reddã tibi. ¶Misertus autem dominus serui illius, dimisit
28 eum, & debitum dimisit ei. ¶Egressus autem seruus ille, inuênit vnum de conseruis suis, qui debebat ei cẽtũ denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: redde quod debes.
29 ¶Et procidens cõseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia
30 reddam tibi ¶Ille autem noluit: sed abijt, & misit eũ in carcerẽ, donec redderet debi-

Sup. 5. c. 30. Mar. 9. g. 43. — Psal. 33. a. 8. — Lu. 19. b. 10. — Luc. 15. a. 4. — Leu. 17. a. 3. Leu. 19. d. 27. Ecc. 19. b. 13. Iacob 5. d. 19. Deu. 19. c. 15. 2. Cor. 13. a. 1. Hebr. 10. d. 28. Iohan. 8. c. 17. 2. Thes. 3. d. 14. 1. Cor. 5. c. 9. Iohan. 20. d. 13. Luc. 17. a. 4.

31 tum. ¶Videntes autem cõserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narrauerunt dño suo omnia q̃ facta fuerãt.
32 ¶Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi
33 tibi, quoniam rogasti me: nónne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego
34 tui misertus sum? ¶Et iratus dñs eius, tradidit eũ tortoribus, quoadusq; redderet vni-
35 uersum debitum ¶Sic & pater meus cęlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Luc. 2. 6. 13. — Sup. 6. b. 12. Mar. 11. c. 25.

CAPVT XIX.

1 A ET factum est, cum cõsummasset Iesus sermones istos: migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem,
2 ¶& secutę sunt eũ turbę multæ,
3 & curauit eos ibi. ¶Et accesserunt ad eũ Pha-

Mar. 10. a. 1. Mar. 10. a. 2.

risæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam quacunq; ex 4 causa? ¶Qui rñdens ait eis: Non legistis quia *qui fecit ab initio, masculum & fœminam 5 fecit eos? Et dixit: ¶Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori 6 suæ: & erũt duo in carne vna ¶Itaque iã nõ sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus cõ 7 iunxit homo nõ separet. ¶ Dicunt illi: Quid ergo ¶Moyses mandauit dare libellum repu- 8 dij, & dimittere? ¶ Ait illis: Quoniã Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non 9 fuit sic. ¶¶Dico autem vobis, quia quicunq; B dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui 10 dimissam duxerit, mœchatur. ¶ Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum 11 vxore, non expedit nubere. ¶ Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed qui- 12 bus datum est. ¶ Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnũ 13 cœlorum. Qui potest capere capiat. ¶ ¶ Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret. ¶ Discipuli autem increpabant 14 eos. ¶ Iesus verò ait eis: ¶Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium 15 est enim regnum cœlorum. ¶ Et cum impo- 16 suisset eis manus abijt inde ¶¶Ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni fa- 17 ciam vt habeam vitam æternam? ¶ Qui dixit ei: Quid me ĩterrogas de bono? Vnus est C bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingre- 18 di, serua mandata. ¶Dicit illi; Quæ? Iesus autem dixit: ¶Non homicidium facies: Non adulterabis: Non falsum testimonium dices: 19 ¶Honora patrem tuum & matrem tuam: 20 Diliges proximum tuum sicut teipsum. ¶Dicit illi adolesces: Omnia hæc custodiui à 21 iuuentute mea: q̃d adhuc mihi deest? ¶ Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vẽde * q̃ habes, & da pauperibus, & habebis thesau- 22 rũ in cœlo: & veni, sequere me. ¶Cum audisset autem adolescens verbum, abijt tristis: 23 erat enim habens multas possessiones. ¶ Iesus aũt dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnũ cœ- 24 lorum. ¶Et iterum dico vobis: facilius est camelum per foramen acus transire, quã diuitẽ intrare in regnũ cœlorũ. ¶ Auditis autem 25 illis discipuli mirabantur valde, dicentes: 26 Quis ergo poterit saluus esse? ¶Aspiciens aũt D Iesus dixit illis: Apud hoĩes hoc impossibile est: apud Deum autẽ omnia possibilia sunt. 27 ¶¶Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid 28 ergo erit nobis. ¶Iesus aũt dixit illis: Amen dico vobis, ꝙ vos qui secuti estis me, in regeneratione cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, ¶sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus 29 Israël. ¶Et omnis qui reliquerit domũ, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, ꝑꝑ nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æter- 30 nam possidebit. Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi, primi.

Gen. 1. d. 27. *hominẽ. Gen. 2. d. 21. Ephe. 5. g. 31. 1. Cor. 6. a. 16. Deu. 24. a. 1. Sup. 5. c. 32. Mar. 10. b. 11. Luc. 16. d. 18. 1. Cor. 7. b. 11. Mar. 10. b. 13. Luc. 18. c. 15. Sup. 18. a. 3. Mar. 10. b. 17. Luc. 18. d. 18. Exo. 20. c. 13. —8. * omnia. Mar. 10. c. 28. Luc. 18. c. 28. Luc. 22. c. 30. Inf. 20. b. 16. Mar. 10. c. 31. Luc 13. f. 30.

CAPVT XX.

1 A Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias: q exijt primo manè cõducere operarios 2 in vineam suam. ¶Conuentione aũt facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. 3 ¶Et egressus circa horam tertiam, vidit alios 4 stantes in foro ociosos, ¶ & dixit illis: Ite & vos in vineam*: & quod iustum fuerit, da- 5 bo vobis. ¶Illi aũt abierunt. Iterum autem exijt circa sextam, & nonam horam: & fecit 6 similiter ¶ Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic 7 statis tota die ociosi? ¶Dicũt ei: Quia nemo nos cõduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineã*. 8 ¶ Cum serò autem factum esset, dicit domi- B nus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiens à nouissi- 9 mis vsq; ad primos. ¶ Cum venissent ergo qui circa vndecimã horã venerant, accepe- 10 runt singulos denarios. ¶ Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt aũt & ipsi singulos de- 11 narios. ¶Et accipientes murmurabãt aduer- 12 sus patremfamilias, ¶dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis feci- 13 sti qui portauimus pondus diei & æstus. ¶At ille rñdens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nónne ex denario con- 14 uenisti mecum? ¶ Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare si- 15 cut & tibi. ¶ Aut non licet mihi quod volo, facere?

* meam. * meam.

facere? an oculus tuus nequam eſt quia ego
16 bonus ſum? ¶Sic erunt nouiſſimi, primi: & primi, nouiſſimi: multi.n.ſunt vocati: pau-
17 ci verò electi. ¶ Et aſcendens Ieſus Ieroſo-lymã, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecre-
18 tò, & ait illis: ¶ Ecce aſcendimus Ieroſoly-mam, & filius hoĩs tradetur principibus ſa-
C cerdotum & Scribis, & condemnabũt eum
19 morte, ¶& tradẽt eum Gentibus ad illuden-dum, & flagellandum, & crucifigendum: &
20 tertia die reſurget. ¶ Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, ado-
21 rans & petens aliquid ab eo. ¶ Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuã, & vnus ad ſini-
22 ſtram in regno tuo. ¶ Reſpondens autem Ie-ſus, dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bi-bere calicem quem ego bibiturus ſum? Di-
23 cũt ei: poſſumus. ¶Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam[b] &[b] ſiniſtram, non eſt meum dare vo-
24 bis: ſed quibus paratũ eſt à patre meo. ¶ Et audientes decem, indignati ſunt de duobus
25 fratribus. ¶ Ieſus autem vocauit eos ad ſe,
D & ait: Scitis quia principes gentium domi-nantur eorũ: & qui maiores ſunt, poteſtatẽ
26 exercent in eos. ¶Non ita erit inter vos, ſed quicunq; voluerit inter vos maior fieri, ſit
27 veſter miniſter. ¶ & qui voluerit inter vos
28 primus eſſe, erit veſter ſeruus. ¶ ſicut filius hominis nõ venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro
29 multis. ¶ Et egredientibus illis ab Iericho,
30 ſecuta eſt eum turba multa: ¶& ecce duo cęci ſedentes ſecus viam audierunt quia Ieſus tranſiret: & clamauerũt, dicentes: Dñe, mi-
31 ſerere noſtri, fili Dauid. ¶Turba aũt increpa-bat eos, vt tacerent. At illi magis clama-bant dicentes: Dñe miſerere noſtri, fili Da-
32 uid. ¶ Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait:
33 Quid vultis vt faciam vobis? ¶Dicũt illi: Dñe,
34 vt aperiantur oculi noſtri. ¶ Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum. Et con-feſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.

[Margin: Sup.19.d.30. — Mar.10.e.38. Luc.18.f.31. Inf.22.b.14. — Mar.10. Luc.18.f.38. — b vel — Mar.10.f.4. Luc.22.c.25. — Phi.2.a.7 — Mar.10.g.46. Luc.18.f.35.]

CAPVT XXI.

1 A ET cùm appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Bet-phage, ad Montem oliueti, tũc Ie-
2 ſus miſit duos diſcipulos, ¶ di-cẽs eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullũ cum ea ſoluite, & addu-
3 cite mihi: ¶ & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dñs his opus habet: & confe-
4 ſtim dimittet eos. ¶ Hoc autem factũ eſt vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetã
5 dicentem. ¶Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, & ſedens ſuper aſinã,
6 & pullum filium ſubiugalis. ¶Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus.
7 ¶Et adduxerunt aſinam & pullum: & impo-ſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum

[Margin: Mar.11.a.1. Lu.19.d.29. — Iſ.62.c.11 Za.9.b.9. Ioh.12.b.15.]

8 deſuper ſedere fecerũt. ¶Plurima autem tur-ba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via: alij au-tem cędebant ramos de arboribus, & ſterne-
9 bant in via: ¶turbæ autẽ quæ præcedebant, & quę ſequebantur clamabant, dicentes: Ho-ſan-na filio Dauid: ¶benedictus qui venit in nomine Domini: hoſan-na in altiſſimis.
10 ¶ Et cùm intraſſet Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic?
11 ¶Populi autem dicebant: Hic eſt Ieſus pro-
12 pheta, à Nazareth Galilæę. ¶ Et ¶ intrauit Ieſus in templum Dei, & eijciebat omnes

[Margin: Pſ.117.d.26. Mar.11.b.9. Luc.19.f.38. — Mar.11.b.11. Ioh.2.c.14. Deu.14.d.25.]

vendentes & ementes in templo, & menſas numulariorum & cathedras vendentiũ co-
13 lumbas euertit: & dicit eis: Scriptum eſt, ¶Domus mea, domus orationis vocabitur: ¶ vos autem feciſtis illam ſpeluncam latro-
14 num. ¶Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi

[Margin: Lu.19.g.45. Iſ.56.a.7. Ie.7.b.11]

15 in templo: & sanauit eos. ¶ Videntes autem principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosan-na filio Dauid: indignati 16 sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus aũt dixit eis: Vtiq; nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentiũ perfe- 17 cisti laudem? Et relictis illis, abijt foras extra ciuitatem in Beth-aniam: ibiq; mansit. 18 Manè aũt reuertens in ciuitatem, esurijt. 19 Et videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tm̃. & ait illi: Nũquam ex te fructus nascatur in sempiternum Et arefacta est conti- 20 nuo ficulnea. Et videntes discipuli, mira- 21 ti sunt, dicentes: Quõ continuò aruit? Rñdens autẽ Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare: fiet 22 Et oĩa quęcunq; petieritis in oratione cre- 23 dentes, accipietis. Et cum venisset in templum accesserunt ad eum docentem principes sacerdotũ & seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? Et quis tibi de- 24 dit hanc potestatẽ? Rñdens Iesus, dixit eis: C Interrogabo vos & ego vnum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam 25 in qua potestate hæc facio. Baptismus Ioãnis vnde erat: è cęlo, an ex hominibus? At il- 26 li cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus e cęlo, dicet nobis: Quare ergo nõ credidistis illi? Si aũt dixerimus, Ex hoĩbus: timemus turbam. oẽs enim habent Iohan- 27 nem sicut prophetam Et rñdentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego 28 dico vobis ĩ qua potestate hęc facio Quid aũt vobis videt? Homo quidã habebat duos filios: & accedens ad primũ, dixit: Fili, vade 29 hodie operare in vinea mea. Ille aũt rñdẽs, ait: Nolo. Postea autẽ pœnitentia motus, a- 30 bijt. Accedens aũt ad alterum, dixit similiter. At ille rũdens, ait: Eo dñe. Et non iuit: 31 quis ex duobus fecit volũtatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præ- 32 cedunt vos in regnum Dei. Venit enim ad vos Iohannes in via iustitiæ: & non credidistis ei: publicani aũt & meretrices crediderunt ei: vos aũt videntes nec pęnitentiã ha- 33 buistis postea, vt crederetis ei. Aliam parabolam audite: D Homo erat paterfamilias qui plantauit vineã, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregre profectus 34 est. Cùm aũt tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt ac- 35 ciperent fructus eius. Et agricolæ apprehẽsis seruis eius, alium cęciderunt, alium oc- 36 ciderunt, alium vero lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus: & fece- 37 rũt illis; similiter. Nouissimè aũt misit ad

Mar. 11. c. 18. Luc. 19. c. 47. Ps. 8. a. 3. Mar. 11. b. 13. Mar. 11. c. 20. Su. 7. a. 7. Mar. 11. c. 24. Io. 15. b. 7. 1. Ioan 3. d. 22. Mar. 11. d. 28. Lu. 20. a. 1. Sup. 14. a. 5. habebãt. Mar. 6. c. 20. Mar. 12. a. 1. Lu. 20. b. 9. Is. 5. a. 1. b. 5. Iere. 2. d. 21.

eos filium suum, dicens: Verebuntur filium 38 meum. Agricolæ aũt videntes filium, dixerunt intra se: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. 39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vi- 40 neã, & occiderunt. Cùm ergo venerit dñs 41 vineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructũ tempo- 42 ribus suis. Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic est factus in caput anguli? A dño factum est istud: & est mirabile 43 in oculis nostris? Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnũ Dei, & dabitur Gẽti fa- 44 cienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem 45 verò ceciderit, conteret eum Et cum audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas eius: cognouerunt quod de ipsis dice- 46 ret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: qm̃ sicut prophetam eum habebãt.

CAPVT XXII.

1 A ET respondens Iesus, dixit iterũ in parabolis eis, dicens: 2 Simile factum est regnum cęlorum homini Regi, qui fecit nuptias 3 filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolebãt ve- 4 nire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui: tauri mei & altilia occisa, & omnia pa- 5 rata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, 6 alius verò ad negociationem suam: reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos, occiderunt. 7 Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succendit. 8 Tũc ait seruis suis: Nu-

Inf. 26. a. 3 & 27. c. 2. Iohan. 11. g. 53. Psal. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. a. 7. Luc. 20. c. 17. Mar. 12. a. 10. Zach. 12. a. 3. Dan. 2. e. 34. Luc. 14. d. 6. Apo. 19. b. 9.

ptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati
9 erant, non fuerunt digni. ¶ Ite ergo ad exitus
viarum: & quoscunque inueneritis, vocate
10 ad nuptias. ¶ Et egressi serui eius in vias, con
gregauerunt omnes quos inuenerunt, ma-
los, & bonos: & impletæ sunt nuptiæ di-
11 scumbẽtium. ¶ Intrauit autem Rex, vt vide
ret discumbẽtes: & vidit ibi hominẽ nõ ve-
12 stitum veste nuptiali. ¶ Et ait illi: Amice, quõ
B huc intrasti nõ habens vestẽ nuptialẽ? At il-
13 le obmutuit. ¶ Tunc dixit Rex ministris: Li-
gatis manibus & pedibus eius mittite eum
in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stri-
14 dor dentiũ. ¶ Multi enim sunt vocati, pauci
15 vero electi. ¶ Tunc abeuntes Pharisæi, con-

Supr. 8. b. 12. & 13 f. 42. Inf. 25. d. 30. Marc. 12. b. 13. Luc. 20. c. 20.

siliũ inierunt, vt caperent eum in sermone.
16 ¶ Et mittunt ei discipulos suos cum Hero
dianis, dicentes: Magister scimus quia ve-
rax es, & viam Dei in veritate doces, & non
est tibi cura de aliquo. non enim respicis p
17 sonã hoĩum: ¶ dic ergo nobis quid tibi vĩ:
18 licet censum dare Cæsari, an non? ¶ Cogni-
ta aũt Iesus nequitia eorũ, ait: Quid me ten
19 tatis hypocritæ? ¶ ostendite mihi numisma
20 census. At illi obtulerunt ei denarium. ¶ Et
ait illis Iesus: Cuius est imago hæc, & super-
21 scriptio? ¶ Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis:
C | Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari:
22 & quæ sunt Dei, Deo. ¶ Et audientes mira-
23 ti sunt, & relicto eo, abierunt. ¶ In illo die
accesserunt ad eũ Sadducæi, qui dicunt non
esse resurrectionem: & interrogauerunt eũ,
24 ¶ dicentes: Magister, | Moyses dixit, Si quis
mortuus fuerit non habens filium: vt du-
cat frater eius vxorem illius, & suscitet se
25 men fratri suo. ¶ Erant autem apud nos se-
ptem fratres: & primus, vxore ducta, defun
ctus est: & non habens semen, reliquit vxo
26 rẽ suam fratri suo. Similiter secũdus, & ter-
27 tius, vsq; ad septimum. ¶ Nouissimè autem
28 omnium & mulier defuncta est. ¶ In resur-
rectione ergo cuius erit de septem, vxor?
29 omnes enim habuerunt eam. ¶ Respondens
autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scri-
30 pturas, neq; virtutẽ Dei. ¶ In resurrectione
enim neque nubent, neque nubentur: sed
31 sunt sicut Angeli Dei in cœlo. ¶ De resurre-
ctione autem mortuorum non legistis q͛d
32 dictum est a Deo, dicente vobis: ¶ | Ego sum
Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Ia-
cob? Non est Deus mortuorum, sed viuen-
33 tium. ¶ Et audientes turbæ, mirabantur in
34 doctrina eius. ¶ | Pharisæi autem audientes
D q̄p silentium imposuisset Sadducæis, conue-
35 nerunt in vnum: & interrogauit eum vnus
36 ex eis legis doctor, tentans eum: ¶ Magister,
quod est mandatum magnum in lege?
37 ¶ Ait illi Iesus: | Diliges Dñm Deum tuum
ex toto corde tuo, & in tota anima tua, &
38 in tota mente tua. ¶ Hoc est maximum &
39 primum mandatum. ¶ Secundum autem si-
mile est huic: ¶ Diliges proximum tuum si
40 cut te ipsum. ¶ In his duobus mandatis vni-
41 uersa lex pendet & prophetæ. ¶ Congrega-
tis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus,
42 dicẽs: ¶ Quid vobis vĩ de Christo? cuius fi-
43 lius est? Dicunt ei: Dauid. ¶ Ait illis: Quõ er-
go Dauid in Spiritu vocat eũ Dñm, dicens:
44 ¶ | Dixit Dñs Dño meo, Sede à dextris meis,
donec ponã inimicos tuos scabellũ pedum
45 tuorũ? ¶ Si ergo Dauid vocat eum Dominũ:
46 quomodo filius eius est? ¶ & nemo poterat
ei respondere verbum: neq; ausus fuit quis-
quam ex illa die eum amplius interrogare.

| Rom. 13 b. 7.
| Mar. 12 b. 19. | Luc. 20. d 28. Act. 23. b. 6. Deut. 25. a. 5.
| Exo. 3. b 6.
Marc. 12. d. 28.
| Deu. 6. a 5. Luc. 10. c 27. | Leui. 19 d 18. Marc. 12. c. 31.
| Mar. 12 d. 35. Luc. 20. g. 41. Psal. 109. a. 1.

CAPVT XXIII.

1 TVnc Iesus locutus est ad turbas
A & ad discipulos suos, ¶ dicens:
2 Super cathedram Moysi sede
3 runt | Scribæ & Pharisæi. ¶ Om-
nia ergo quæcunque dixerint
vobis, seruate & facite: secundum vero ope-

2 Esd. 8. a 4. Luc. 11. g. 46.

ra eorum nolite facere, dicunt enim & non
4 faciunt. ¶ ‖ Alligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere.
5 ¶ Omnia vero opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: dilatant enim ‖ philacteria
6 sua, & magnificant fimbrias. ¶ Amant autē primos recubitus in cœnis, & primas cathe-
7 dras in synagogis, ¶ ‖ & salutationes in foro,
8 & vocari ab hominibus, rabbi. ¶ Vos autem nolite vocari rabbi. Vnus est enim magister
9 vester: oēs aut vos fratres estis. ¶ Et ‖ patrem
B nolite vocare vobis super terram: vnus est
10 enim pater vester qui est in cœlis est. ¶ Nec vocemini magistri: qa magister vester, vnus
11 est, Christus. ¶ Qui maior est vestrum, erit
12 minister vester. ¶ ‖ Qui autē se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exal-
13 tabitur. ¶ Væ autē vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim nō intratis: nec in
14 troeuntes sinitis intrare ¶ — Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ ‖ quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium'.
15 ¶ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: qa circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eu
16 filium gehēnæ duplo quam vos. ¶ Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per tēplum, nihil est; qui autem iurauerit
17 in auro tēpli, debet. ¶ Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templum quod
18 sanctificat aurum? ¶ Et quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunq; autem iurauerit
19 in dono quod est super illud, debet. ¶ Cæci, quid enim maius est, donū, an altare qđ
20 sanctificat donum? ¶ Qui ergo iurat in alta-
C ri, iurat in eo, & in omnibus quæ super il-
21 lud sunt: ¶ & quicūq; iurauerit in tēplo iu-
22 rat in illo, & in eo qui habitat in ipso: ¶ ‖ &

Act.15.b 10. Deut.6.b 8. Num.15.d.38. Marc.12.d.38. Luc.11.f.43. & 20 g.46. Iacob.3.a 1. Mal.1.b 6 Luc.14.c.11. & 18.c.14. —8. ‖ Mar.12.d.40. Luc.20.g.47. Sup.8.c.14.

qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in
23 eo qui sedet super eum. ¶ ‖ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ. quia decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudiciū, & misericordiam, & fidē: hęc oportuit facere, & illa non
24 omittere. ¶ Duces cæci, excolantes culicem,
25 camelum aūt glutientes ¶ ‖ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia mūdatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autē
26 ᵇpleni estis, ʿrapina & immunditia. ¶ Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est, calicis, & paropsidis, vt fiat id quod deforis est,
27 mundū. ¶ Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, &
28 omni spurcitia. ¶ sic & vos à foris quidē paretis hominibus iusti: intus autē pleni estis
29 hypocrisi & iniquitate. ¶ Væ vobis Scribæ &
D Pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta
30 iustorum, ¶ & dicitis, Si fuissemus in dieb' patrum nostrorum, non essemus socii eo-
31 rum in sanguine prophetarum. ¶ itaq; testimonio estis vobismetipsis, * quia filij estis
32 eorum qui prophetas occiderunt. ¶ Et vos
33 implete mensurā patrum vestrorum. ¶ ‖ Serpentes genimina viperarum, quomodo
34 fugietis a iudicio gehennæ? ¶ Ideo, ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, &
35 persequemini de ciuitate in ciuitatem: ¶ vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, ‖ à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, ‖ quem occidistis in templum & al-
36 tare. ¶ Amen dico vobis, venient hæc omnia
37 super generationem istam. ¶ ‖ Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos ‖ quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?
38 ¶ Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
39 ¶ Dico enim vobis, non me videbitis à modo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPVT XXIIII.

1 ET egressus Iesus de templo, ibat.
A Et accesserunt discipuli eius, vt ostēderent ei ędificationes tēpli. ¶ Ipse autem respondens
2 dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis sup lapidē qui nō destruatur. ¶ ‖ Sedente
3 autem eo sup Montē oliueti, accesserūt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signū aduentus
4 tui, & consummationis sæculi? ¶ ‖ Et rūdens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat:
5 ¶ multi enim venient in noīe meo, dicen-

‖ Luc.11.f.42. ‖ Luc.11.e 39. ᵇplena sūt 7. ‖ Sup.3.b.7. ‖ Gene.4.b.8. ‖ Heb.11.a.4. 2 Par.24 f.22. ‖ Luc.13.g.34. 4 Esd.1.c 30. Marc.13.a.1. Luc.21.b.5. Luc.19.g.44. Ephes.5.b 6. Coloss.2.d 18.

tes,

tes, Ego sum Christus: & multos seducent.
6 ¶Audituri.n.estis prælia & opiniones prælio rum. Videte ne turbemini: oportet.n.hæc fie
7 ri: sed nondum est finis. ¶Consurget.n gens
8 in gentē, & regnum in regnum: ¶& erunt pe stilentiæ, & fames, & terræmotus per loca:
9 hæc aūt omnia initia sunt dolorum. ¶Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus pro-
10 pter nomen meum. ¶Et tunc scandalizabun
B tur multi: & inuicem tradent, & odio habe-
11 bunt inuicem. ¶ Et multi pseudoprophetæ
12 surgent: & seducent multos ¶Et qm abunda bit iniquitas: refrigescet charitatis multorū.
13 ¶ qui aūt perseuerauerit vsq; in finem, hic
14 saluus erit. ¶ Et prędicabitur hoc Euangeliū regni in vniuerso orbe, in testimonium om nibus gentibus: & tunc veniet consumma-
15 tio. ¶ Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele prophe ta, stantem in loco sancto, (qui legit intelli-
16 gat) ¶tunc qui Iudæa sunt, fugiant ad mon-
17 tes: ¶& qui in tecto, non descēdat tollere ali-
18 quid de domo sua: ¶& qui in agro, non re-
19 uertatur tollere tunicam suam. ¶ Væ autem pgnantibus & nutrientibus in illis diebus.
20 ¶ Orate aūt, vt non fiat fuga vestra in hyeme
21 vel sabbatho. ¶ Erit.n tūc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque mo-
22 do, neque fiet ¶Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter
23 electos breuiabuntur dies illi: ¶ Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic:
24 nolite credere ¶Surgent enim pseudochri sti, & pseudoprophetæ: & dabunt signa ma gna & prodigia, ita vt in errorem inducan-
25 tur (si fieri potest) etiam electi. ¶ Ecce præ-
26 dixi vobis. ¶ Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est: nolite exire: ecce in penetrali-
27 bus: nolite credere ¶Sicut enim fulgur exit

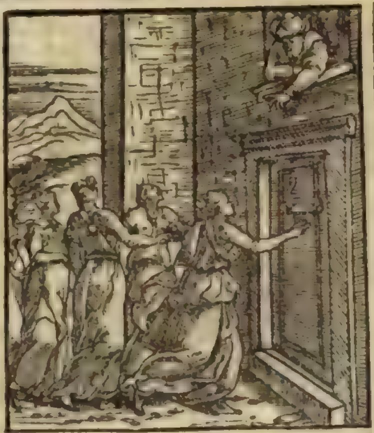
¶Io.15.c. 20.et 26. a.2. Sup.10.c. 17. Lu. 22.c. 22.
¶Mat. 13. b.14. Luc.21.d. 20. ¶Dan. 9.g 27.
¶Act.1.b 12.
¶Mar. 13 c.21. Lu. 13 d. 23.

C ab Oriente, & paret vsque in Occidentem:
28 ita erit & aduentus filij hoīs. ¶ ¶ Vbicunque fuerit corpus illic congregabūtur & aquilæ.
29 ¶ Statim aūt post tribulationem dierum il lorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellę cadent de cęlo, & vir-
30 tutes cœlorum commouebuntur: ¶& tunc parebit signum filijs hominis in cęlo: & tūc plangent oēs tribus terræ: & videbunt filiū hominis venientem in nubibus cœli cū vir-
31 tute multa & maiestate. ¶ ¶ Et mittet ange los suos cum tuba, & voce magna: & con gregabunt electos eius à quatuor ventis, à
32 summis cęlorū vsq; ad terminos eorū. ¶Ab arbore aūt fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis
33 quia propè est æstas. ¶ ita & vos, cùm videri tis hæc oīa, scitote quia prope est in ianuis.
34 ¶Amen dico vobis, quia non præteribit ge
35 neratio hæc, donec oīa hæc fiant ¶ ¶Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non
36 præteribunt. ¶ De die autem illa & hora ne
D mo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus
37 pater. ¶ ¶Sicut autem in diebus Noë, ita erit
38 & aduentus filij hominis. ¶ ¶ sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, & nubentes & nuptui tradētes, vsque ad eum diem quo intrauit Noë in
39 arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduen-
40 tus filii hominis ¶Tunc duo erunt in agro:
41 vnus assumetur, & vnus relinquetur: ¶ duæ molentes in mola: vna assumetur, & vna re-
42 quetur. ¶ * Vigilate ergo, quia nescitis qua
43 hora Dominus vester venturus sit. ¶ ¶ Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfami lias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtiq;, & non sineret perfodi domum suam.
44 Ideo & vos estote parati: quia qua nescitis
45 hora filius hominis venturus est ¶ ¶Quis, pu tas, est fidelis seruus & prudens, quem con stituit Dominus suus super familiam suam,
46 vt det illis cibum in tempore: ¶ ¶ Beatus il le seruus, quem cùm venerit Dominus eius,
47 inuenerit sic facientem: ¶Amen dico vobis, qm super omnia bona sua constituet eum.
48 ¶ Si autē dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram faciet dominus meus venire:
49 ¶& cœperit percutere conseruos suos, man
50 ducet autem & bibat cum ebriosis: ¶ veniet dominus serui illius in die qua non sperat,
51 & hora qua ignorat, ¶& diuidet eum, par temque eius ponet cum hypocritis, illic e rit fletus & stridor dentium.

CAPVT XXV.

1 A TVnc simile erit regnum cœlo rum decem virginibus, quæ ac cipientes lampades suas, exie runt obuiam sponso, & spōsæ.
2 ¶ Quinque autem ex eis erant
3 fatuæ, & quinque prudentes: ¶sed quinque fatuæ, accepit lampadibus, non sumpserunt

Lu. 17.g. 37. Mar. 13. a.4. Luc.21.c. 25. Ezec. 32. b.7. Is. 13.b.10 Ioel 2.g. 31. & 3. c.14. ¶Apo.1.b 8. 1. Cor.15 g.52.
¶Mar.13. d.31. ¶Luc.17. f.26. Ge.7.b.5. 1.Pet.3.d 20.
Lu.17.g. 26.
* duo in lecto, vnus assumetur & vnus relinquetur.
¶1. Th.5. d.17. Mar. 13. d.33. Luc.12.e. 39. Luc. 12.e 42 ¶Apo.16. c.15.
¶Su.13 f. 42. I.f.25.c. 30.

4 oleum secum: ¶ prudentes verò acceperunt
5 oleum in vasis suis cum lampadibus. ¶ Morã aũt faciente sponso, dormitauerunt oẽs,
6 & dormierunt. ¶Media aũt nocte clamor factus est: Ecce spõsus venit, exite obuiam ei.
7 ¶Tunc surrexerunt oẽs virgines illę, & orna-
8 uerunt lampades suas. ¶ Fatuæ aũt sapientibus dixerũt: Date nobis de oleo vestro: quia
9 lampades nostræ extinguuntur. ¶ Rñderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis: ite potius ad vendentes, &
10 emite vobis. ¶ Dum autẽ irent emere, venit spõsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cũ
11 eo ad nuptias, & clausa est ianua. ¶ Nouissimè verò veniunt, & reliquæ virgines, dicen-
12 tes: Dñe, Dñe, aperi nobis. ¶At ille rñdens,
13 ait: Amen dico vobis, nescio vos. ¶ ‖ Vigilate
14 itaq; quia nescitis diẽ, neq; horam. ¶ ‖ Sicut
B enim homo peregrè proficiscẽs, vocauit ser-
15 uos suos, & tradidit illis bona sua. ¶ Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuiq; secundùm propriam
16 virtutem: & profectus est statim. ¶ Abijt autem qui quinq; talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque
17 ¶Similiter & qui duo acceperat lucratus est
18 alia duo. ¶ Qui autem vnum acceperat abiens fodit in terram, & abscondit pecuniã
19 domini sui. ¶ Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit
20 rationem cum eis. ¶Et accedens qui quinq; talenta acceperat, obtulit alia quinq; talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinq; superlucratus sum.
21 ¶ Ait illi Dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium do-
22 mini tui. ¶ Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Dñe duo talenta tradidi-
C sti mihi: ecce alia duo super ucratus sum.

–5.

‖ Mar.13. d.33. Sup.24. c.42. Luc.19. b.12.

23 ¶Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudiũ domi-
24 ni tui. ¶Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Dñe, scio quia homo durus es, metis, vbi non seminasti, & congre-
25 gas, vbi non sparsisti: ¶& timens abij, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes
26 quod tuum est. ¶Rñdens autem dñs eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas quia meto vbi nõ semino, & cogrego vbi nõ sparsi:
27 ¶ Oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepis-
28 sem vtiq; quod meum est cum vsura. ¶ Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui ha-
29 bet decem talẽta. ¶ ‖omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autẽ qui non habet,
30 & quod videtur habere, auferetur ab eo ¶Et inutilẽ seruum eijcite in tenebras exterio-
31 res: ‖illic erit fletus & stridor dẽtium ¶Cùm autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: tunc sedebit
32 super sedem maiestatis suæ. ¶ & congregabũtur ante eum oẽs gentes, & separabit eos ab inuicẽ, sicut pastor segregat oues ab hœ-
33 dis: ¶& statuet oues quidẽ à dextris suis, hę-
34 dos aũt à sinistris. ¶ Tũc dicet Rex his qui à
D dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a con-
35 stitutione mundi. ¶ ‖Esuriui enim: & dedistis mihi manducare. sitiui: & dedistis mihi
36 bibere. hospes eram: & collegistis me ¶Nudus: & operuistis me ‖ infirmus: & visitastis me. in carcere eram: & venistis ad me.
37 ¶Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus: sitientem, & dedimus tibi potum?
38 ¶quãdo autem te vidimus hospitem, & col-
39 legimus te? ¶aut quando te vidimus infir-
40 mum, aut in carcere, & venimus ad te? ¶ Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, quãdiu fecistis vni ex his fratribus meis
41 minimis, mihi fecistis. ¶ Tunc dicet & his
42 qui à sinistris erunt: ¶‖Discedite à me male-
E dicti in ignem æternum, qui paratus est dia-
43 bolo & angelis eius. ¶ esuriui enim: & non dedistis mihi manducare. sitiui, & non de-
44 distis mihi potum, ¶ hospes eram: & non collegistis me. nudus: & non operuistis me. infirmus, & in carcere: & non visitastis me.
45 ¶Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non mini-
46 strauimus tibi? ¶ Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis.
47 ¶ ‖Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

‖ Sup.13. b.12. Mar.4. c.25. Lu.8 c.18 & 19 d.26.
‖Sup.8. b.12. & 22 b.13.
‖Is.57. b.7 Ezec.18. b.7.
‖Eccl.7. d.39.
‖Ps.6 b.9. Su.7.c.23 Luc.13. f.27.
‖ Ioh.5. c.25. Dan.12. a.2.

CAPVT XXVI.

1 A ET factum est cùm consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis

| Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1.

2 suis: ❡ | Scitis quia post biduum Pascha fiet,
3 & filius hoīs tradet vt crucifigat. ❡ Tunc con
gregati sunt principes sacerdotū, & seniores
populi in atriū principis sacerdotū, qui di-
4 cebatur Caiphas: ❡ & cōsilium fecerūt, vt Ie-
5 sum dolo tenerent & occiderent. ❡ Dicebant
aūt: Non in die festo, ne fortè tumultus fie-
6 ret in populo. ❡ | Cum aūt Iesus esset in Be-
7 thania in domo Simonis Leprosi, ❡ accessit
ad eū mulier habēs alabastrū vnguenti pre-
tiosi, & effudit super caput ipsius recūben-
8 tis. ❡ Vidētes aūt discipuli, indignati sunt, di-
9 centes: Vt quid perditio hæc? ❡ potuit enim
illud venundari multo, & dari pauperibus.
10 ❡ Sciens aūt Iesus, ait illis: Quid molesti estis
huic mulieri? opus enim bonum operata est
11 in me. ❡ | nam semper pauperes habetis vo-
12 biscum: me aūt non semper ˈhabetisˈ. ❡ Mit-
tens.n. hæc vnguentum hoc in corpus meū:
13 ad sepeliendum me, fecit. ❡ Amen dico vo-
bis, vbicunq; prædicatū fuerit hoc euange-
lium in toto mundo, dicetur & quod hoc fe
14 cit, in memoriam eius ❡ | Tunc abijt vnus de
B duodecim, qui dicebat Iudas Iscariotes, ad
15 principes sacerdotū, ❡ & ait illis: Quid vultis
mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi
16 constituerunt ei triginta argenteos. ❡ Et exin
de quærebat opportunitatem, vt eum trade-
17 ret ❡ | Prima aūt die Azimorum accesserunt
discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis pare-
18 mus tibi comedere Pascha? ❡ At Iesus dixit:
Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei:
Magister dicit, Tempus meum prope est,
apud te facio Pascha cum discipulis meis.
19 ❡ Et fecerunt discipuli sicut constituit illis
20 Iesus: & parauerunt Pascha. ❡ | Vespere au-
tem facto, discumbebat cū duodecim disci-
21 pulis suis ❡ | Et edentibus illis, dixit: Amen
dico vobis, quia vnus vestrum me traditu-
22 rus est ❡ Et contristati valde, cęperunt singu

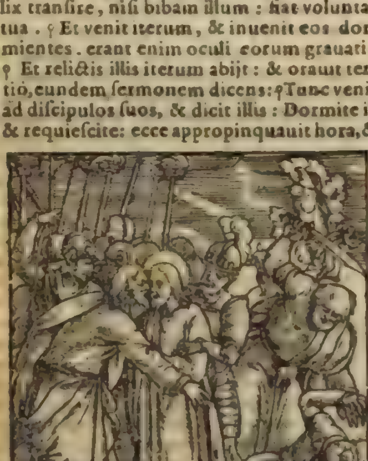
Margin: | Ioh. 11. a. 2 & 12. a. 2. Mar. 14. a. 3. — Deut. 15. b. 11. ˈhabebitis — Mar. 14. b. 10. Luc. 22. a. 3. — | Mar. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7. — | Mar. 14. b. 17. Luc. 22. b. 14. Ioh. 13. c. 21.

23 li dicere: Nunquid ego sum Dñe? ❡ At ipse
respondens, ait: Qui intingit mecum manū
24 in paropside, hic me tradet. ❡ Filius quidem
hominis vadit | sicut scriptum est de illo: væ
C autem homini illi, per quem filius homi
nis ˈtradeturˈ: bonum erat ei, si natus non
25 fuisset homo ille ❡ Rñdens aūt Iudas qui tra
didit eum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi?
26 Ait illi: Tu dixisti. ❡ | Cœnantibus aūt eis, ac-
cepit Iesus panem & benedixit ac fregit, de-
ditque discipulis suis, & ait: Accipite, & co-
27 medite: hoc est corpus meum ❡ Et accipiens
calicem, gratias egit, & dedit illis dicens:
28 Bibite ex hoc omnes. ❡ Hic est enim san-
guis meus noui testamenti, qui pro multis
effundetur in remissionem peccatorum.
29 ❡ Dico autem vobis, non bibam ámodo
de hoc genimine vitis vsq; in diem illum,
cùm illud bibam vobiscum nouum in re-
30 gno patris mei ❡ Et hymno dicto, exie-
31 runt in Montem oliueti. ❡ Tunc dicit illis
Iesus: | Omnes vos scandalum patiemini in
me, in ista nocte. Scriptum est enim: | Per-
cutiam pastorem, & dispergentur oues gre-
32 gis. ❡ | Postquam autem resurrexero, præ
33 cedam vos in Galilæam. ❡ Respondens au-
tem Petrus, ait illi: Et si omnes scandaliza-
ti fuerint in te, ego nunquam scandaliza-
34 bor. ❡ Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia
in hac nocte antequàm gallus cantet, ter
35 me negabis. ❡ | Ait illi Petrus: Etiam si opor-
D tuerit me mori tecum, non te negabo. Simi-
36 liter & omnes discipuli dixerunt. ❡ | Tunc
venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur
| Geth-semani, & dixit discipulis suis: Sede-
37 te hic donec vadam illuc, & orē. ❡ Et assum-
pto Petro & duobus filijs Zebedæi, cępit cō
38 tristari & mœstus esse. ❡ Tunc ait illis: Tri-
stis est anima mea vsq; ad mortem: sustine-
39 te hic, & vigilate mecum. ❡ Et progressus pu

Margin: | Psal. 40. b. 10. ˈtraditur ˈ. — 1. Cor. 11. c. 24. — | Mar. 14. c. 27. Ioh. 16. d. 32. Zac 13. b 7. Mat. 14. c 28. & 16. b. 7. | Ioh. 13. d. 38. | Mar. 14. d 32. Luc. 22. d. 39.

filium, procidit in faciem suã, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo,
40 sed sicut tu. ꝑ Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic? non potuistis vna hora vigilare mecum?
41 ꝑ Vigilate, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro
42 autem infirma. ꝑ Iterum secundò abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas
43 tua. ꝑ Et venit iterum, & inuenit eos dormientes. erant enim oculi eorum grauati.
44 ꝑ Et relictis illis iterum abijt: & orauit ter-
45 tiò, eundem sermonem dicens: ꝑTunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iã & requiescite: ecce appropinquauit hora, &

filius hominis tradetur in manus peccato-
46 rũ. ꝑSurgite eamus: ecce ᵇ appropinquauit

appropinquabi.

47 qui me ᵃtradet. ꝑ Adhuc eo loquente, ecce
E Iudas, vnus de duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibns sacerdotũ & senioribus populi.
48 ꝑ Qui autem tradidit eũ, dedit illis signum, dicens: Quęcunq; osculatus fuero, ipse est,
49 tenete eum. ꝑ Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatus est eum.
50 ꝑDixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Ie-
51 sum: & tenuerunt eum. ꝑEt ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suũ: & percutiens seruũ principis sacerdotum, amputauit auriculã eius.
52 ꝑ Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuũ in locum suum. | omnes enim qui accepe-
53 rint gladium, gladio peribunt. ꝑ An putas quia nõ possum ᵃrogare patrẽ meũ: & exhibebit mihi modò ᵇ plusquam duodecim le-
54 giones angelorum? ꝑQuomodo ergo imple-
55 buntur | scripturæ, quia sic oportet fieri? ꝑ In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus com
E prehendere me: quotidie apud vos sedebã
56 docens in tẽplo: & non me tenuistis ꝑ Hoc autem totum factum est, | vt adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli om-
57 nes, relicto eo, fugerunt. ꝑAt illi tenentes Ie-

ᵃtradit 5. Mar. 14. e.43. Luc. 22 e. Iohan. 18. a. 3.

Gen. 9. a. 6 Apoc. 13. c. 10. ᵃmodo 2. —2. Isa. 53. c. 20.

Sup. c. 31.

sum, duxerunt ad Caipham, principem sacerdotum, vbi Scribæ, & seniores conuene-
58 rant. ꝑPetrus autem sequebatur eũ à longè, vsq; in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris: vt vi-
59 deret finem. ꝑ ᵃPrincipes ᵇautem sacerdotũ, & omne concilium quærebant falsum testimonium cõtra Iesum, vt eũ morti traderẽt:
60 & non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent Nouissimè autem venerunt duo
61 falsi testes, ꝑ& dixerunt: Hic dixit, | Possum destruere templum Dei, & post triduum
62 reædificare illud. ꝑ Et surgens princeps sa-

Mar. 14 e 53. Luc. 22. f. 54. Iohan. 18 d. 24. ᵃPrincipes Mar. 14. f 55. Iohan. 2. d. 19.

cerdotum

cerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea quę
63 isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis

64 si tu es Christus filius Dei. ꝓ Dicit illi Iesus. Tu dixisti: veruntamē dico vobis, à modo videbitis ‖filiū hoīs sedentē à dextris virtutis
65 Dei, & venientē in nubibus cœli ꝓTunc princeps sacerdotū scidit vestimenta sua, dicēs: Blasphemauit, quid adhuc egemus testibus?
66 ecce, nunc audistis blasphemiā: ꝓquid vobis videtur? At illi respōdētes, dixerunt: Reus
67 est mortis. ꝓ‖Tunc expuerunt in faciē eius: G & colaphis eū ceciderunt, alij aūt palmas
68 in faciē eius dederunt, ꝓdicentes: Prophetiza nobis Christe, q̄s est qui te percussit? Pe-
69 trus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eū vna ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Ga-
70 lilæo eras. ꝓAt ille negauit coram oībus, di-
71 cēs: Nescio quid dicis. ꝓExeunte aūt illo ianuā, vidit eū alia ancilla: & ait his q̄ erant
72 ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. ꝓ Et iterum negauit cum iuramento. Quia non no-
73 ui hominē. ꝓ Et post pusillū accesserunt qui stabant: & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nā & loquela tua manifestum te facit.
74 ꝓ Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominē. Et continuo gallus canta-
75 uit. ꝓEt recordatus est Petrus verbi Iesu, qđ dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare.

‖ Sup 26. d.27. 1. Thes.4. d 14. Rom.14. b.10. ‖ Isa. 50. b 6. Mar. 14. g.65. Luc.22 f. 55. Ioh.18.d. 25. -3.

CAPVT XXVII.

1 A Manè autem facto, consiliū inierūt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eū morti trade-
2 rēt. ꝓ Et vinctū adduxerunt eū,
3 & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. ꝓTunc videns Iudas qui eum tradidit ꝗ damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotū & seniori-

Mar.15.b 16. Luc.22.g. 61. Luc.23.a. 1. Iohan.18. c.28.

4 bus, ꝓ dicens: Peccaui tradens sanguinē iustū. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris
5 ꝓEt proiectis argēteis ī tēplo, recessit: & abiēs,
6 ‖laqueo se suspendit. ꝓPrincipes aūt sacerdotū, acceptis argēteis, dixerūt: Non licet eos mittere in corbonam: quia precium sangui-
7 nis est ꝓConsilio aūt inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.
8 ꝓ Propter hoc vocatus est ager ille, ‖ Hacel-dama, hoc est ager sanguinis, vsque in
9 hodiernū diem. ꝓ Tunc impletum est quod B dictū est per Ieremiā prophetam dicētē: Et acceperunt triginta argēteos preciū appre-
10 ciati quē appreciauerunt, à filijs Israël: ꝓ & dederunt eos in agrū figuli sicut constituit
11 mihi Dn̄s. ꝓ Iesus aūt stetit ante præsidem, ‖& interrogauit eū præses, dicēs: Tu es Rex
12 Iudæorū? Dicit illi Iesus: Tu dicis. ꝓEt quum accusaretur à principibus sacerdotū & senio-
13 ribus, nihil respondit. ꝓTūc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicūt testi-
14 monia? ꝓ Et non respondit ei ad vllum verbum: ita vt miraretur præses vehementer.
15 ꝓPer diem autem solennem cōsueuerat præses populo dimittere vnum vinctū quē vo-
16 luissent. ꝓhabebat, aūt tunc vinctū insignem,
17 qui dicebatur Barrabas. ꝓCongregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barrabā, an Iesum qui dicitur Chri-
18 stus? ꝓ Sciebat enim ꝗ per inuidiam tradi-
19 dissent eum ꝓSedente autem illo pro tribu- C nali, misit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum ho-
20 die per visum propter eum. ꝓ Principes autem sacerdotū & seniores persuaserunt populis vt peterent Barrabā, Iesum vero per-
21 derent. ꝓ Respondens aūt præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At
22 illi dixerunt: Barrabam. ꝓ Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu qui dici-

‖ Act.1.c 18. ‖ Act.1.c 19. Luc 11.a. 12. Mar. 15. a 2. Luc. 23. a 3. Iohan.18 f.33. Mar. 15. b.12. Luc.23.c 18. Ioh.18 g. 40. Act. 3.c. 14.

tur

tur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur.
23 ❡ At illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes: crucifigatur.

24 ❡ Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumult⁹ fieret, accep̃ta aqua lauit manus coram populo, dicens: Innocẽs ego sum à sanguine iusti huius: vos videritis.
25 ❡ Et respondens vniuersus populus, dixit: sanguis eius super nos, & super filios no-
26 stros. ❡ Tunc dimisit illis Barrabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifige-

27 retur. ❡ Tunc milites præsidis suscipien-
D tes Iesum in prætorium, ‖ congregauerunt ad eũ vniuersam cohortem: ❡ & exuẽtes eũ,
28 chlamydem coccineam circundederunt ei.
29 & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius: & genu flexo ante eum, illudebant ei,
30 dicẽtes: Aue rex Iudæorũ. ❡ Et expuentes in

Mar. 15. *b.*16.
Iohan. 19. *a.* 1.
‖*Mar.* 15. 21.

eum acceperunt arundinem, & percutiebãt
31 caput eius. ❡ Et postquã illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem: & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt cru-
32 cifigeretur. ❡ ‖ Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simónem: hunc angariauerunt, vt tolleret crucẽ eius.
33 ❡ ‖ Et venerunt in locum qui dicitur Golgo-

34 tha, quod est Caluariæ locus. ❡ Et dederunt ei vinum bibere cum felle myxtum. Et
35 cùm gustasset, noluit bibere. ❡ ‖ Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortẽ mittentes: – vt impleretur quod dictum est per prophetã, dicentẽ: ‖ Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestẽ
36 meã miserunt sortem⸌. ❡ Et sedentes serua-
37 bant eum. ❡ Et imposuerunt super caput
E eius causam ipsius scriptam: HIC EST
38 IESVS REX IVDÆORVM. ❡ Tunc

Luca 23. *d.* 33.
‖*Mar.* 15. *b.* 21.
Luca 23. *c.* 33.
Iohan. 19. *c.* 17.
‖*Mar.* 15. 24.
Luca 23. *c.* 34.
Iohan. 19. *c.* 18.
– 35.
Psal. 22. *c.* 19.
Iohan. 19. *c.* 24.

crucifixi

E crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus à
39 dextris,& vnus à sinistris. ⁋ Prætereũtes aut
blasphemabant eum, mouentes capita sua,
40 & dicentes: ⁋ Vah qui destruis templum
Dei, & in triduo illud reædificas: salua temetipsum: si filius Dei es, descende de cru-
41 ce. ⁋ Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus, dicebant:
42 ⁋ Alios saluos fecit: seipsum non potest sal
uum facere: si Rex Israël est, descendat nũc
43 de cruce, & credimus ei. confidit in Deo:
liberet nunc eum si vult: dixit.n. Quia filius
44 Dei sum. ⁋ Idipsum autem & latrones qui
crucifixi erant cum eo, improperabant ei.
45 ⁋ A sexta aũt hora, tenebræ factæ sunt super
vniuersam terram, vsque ad horam nonam.
46 ⁋ Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammalabacthani?
hoc est: Deus meus, Deus meus, vt quid de-
47 reliquisti me? ⁋ Quidam aũt illic stãtes & au-
48 dientes, dicebant: Eliam vocat iste ⁋ Et con-
F tinuo currẽs vnus ex eis, acceptam spongiã
impleuit aceto: & imposuit arundini & da-
49 bat ei bibere. ⁋ Cęteri verò dicebant: Sine,
50 videamus an veniat Elias liberans eum. ⁋ Iesus aũt iterum clamans voce magna, emisit
51 spiritum. ⁋ Et ecce, velum templi scissum est
in duas partes, a summo vsque deorsum: &
52 terra mota est, & petrę scissæ sunt, ⁋ & monu
menta aperta sunt: & multa corpora sancto
53 rũ qui dormierant, surrexerunt ⁋ Et exeuntes de monumẽtis post resurrectionẽ eius,
venerunt in sanctam ciuitatem, & apparue-
54 runt multis ⁋ Centurio autem, & qui cũ eo
erant custodientes Iesum, viso terræmotu
& his quæ fiebant, timuerunt valde, dicen-
55 tes: Verè filius Dei erat iste. ⁋ Erant aũt ibi
mulieres multæ à longè, quæ secutæ erãt Ie-
56 sum à Galilæa, ministrantes ei: ⁋ inter quas
erat Maria Magdalenę, & Maria Iacõbi & Io

Io.2.d.19 —2.
Sup. 2. d.18.
Ps. 21.b 9
Ps. 21.a.1.
Psal 68. c.21.
2. Par. 3. d.14.
Mar. 15. d.40.

57 seph mater, & mater filiorum Zebedæi. ⁋ Cũ
G aũt sero factum esset, venit quidam homo
diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui &
58 ipse discipulus erat Iesu. ⁋ Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus ius
59 sit reddi corpus. ⁋ Et accepto corpore, Io-
60 seph inuoluit illud in sindone munda ⁋ &

Mar. 15. d.42.
Luc. 23. g.50.
Ioh. 19. g.38.

posuit illud in monumẽto suo nouo, quod
exciderat in petra. Et aduoluit saxum ma-
61 gnum ad ostium monumenti, & abijt ⁋ Erat
autẽ ibi Maria Magdalenę, & altera Maria,
62 sedentes contra sepulchrum. ⁋ Alterà autem
die, quæ est post Parascęuen, cõuenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum,
63 ⁋ dicentes: Dñe, recordati sumus, quia sedu
ctor ille dixit adhuc viuẽs, Post tres dies re-
64 surgam. ⁋ Iube ergo custodiri sepulchrum
vsq; in diem tertium: ne fortè veniant disci
puli eius, & furentur eum, & dicant plebi,

Sur-

Surrexit a mortuis: & erit nouissimus error
65 peior priore. ¶ Ait illis Pilatus: Habetis custo
66 diam. Ite, custodite sicut scitis. ¶ Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPVT XXVIII.

Mar. 16. b.6. Iohan.20 a.21.

1 A VEspere aũt sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalenæ, & altera
2 Maria videre sepulchrum. ¶ Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Dñi descendit de cœlo ·

& accedens, reuoluit lapidẽ, & sedebat su-
3 per eum. ¶ erat autẽ aspectus eius sicut ful-
4 gur, & ᵇvestimẽtũ eius sicut nix. ¶ Præ timore autẽ eius exterriti sunt custodes, & facti

ᵇ vestimenta.

5 sunt velut mortui. ¶ Respondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quòd Iesum qui crucifixus est,
6 quæritis. ¶ non est hic: surrexit enim, sicut dixit: Venite, – &ᶜ videte locum vbi posi- –3.
7 tus erat Dominus. ¶ Et cito euntes, dicite
B discipulis eius, quia surrexit: & ecceᵃ præcedit ᶜ vos in Galilæam, ibi eum videbitis.
8 ecce prædixi vobis. ¶ Et exierunt cito de monumento cũ timore & gaudio magno,
9 currentes nunciare discipulis eius. ¶ Et ec-

ᵃ præcedet

ce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerũt pedes eius,
10 & adorauerunt eum. ¶ Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, nunciate fratribus meis,
11 vt eant in Galilæã: ibi me videbunt. ¶ Quæ cum abijssent, ecce quidam de custodibus
C venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta
12 fuerant. ¶ Et congregati cum senioribus, cõsilio accepto: pecuniam copiosam dederũt
13 militibus, ¶ dicentes: Dicite, Quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum no-
14 bis dormientibus. ¶ Et si hoc auditum fuerit à preside, nos suadebimus ei, & securos vos
15 faciemus. ¶ At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatũ est verbum istud apud Iudæos, vsq; in hodiernũ diem.
16 ¶ Vndecim autem discipuli abierunt in Ga-
G lilæam, in montem vbi constituerat illis Ie-
17 sus ¶ Et videntes eum adorauerunt: quidam
18 autem dubitauerunt. ¶ Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: ‖ Data est mihi omnis
19 potestas in cœlo & in terra: ¶ euntes ergo docete omnes gentes: baptizãtes eos in nomi-
20 ne Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ¶ docẽtes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

‖ Io.17 a.2. Heb. 2. b.8. Mar. 16. d. 15.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

MARCVS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod cū Petrus audisset, probauit, & Ecclesiæ legendum sua authoritate edidit, sicut Clemens in sexto Hypotyposeon libro scribit. Et Papias Ierosolymitanus episcopus meminit huius Marci: & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat vos, inquit, ecclesia in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Assumpto itaque euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus in Alexandria Christum annuncians, constituit ecclesiam tanta doctrina & vita continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaïzantem, quasi in laudem gentis suę librum super eorū conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat, Ierosolymę credētes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A INITIVM Euangelij Iesu Christi, filij Dei. 2 ¶ Sicut scriptū est in Isaia propheta, (‖ Ecce ego mitto angelum meum ante faciē tuā, qui pparabit viam tuā ante te.) 3 ¶ ‖ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. 4 ¶ Fuit Iohannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. 5 ¶ ‖ Et egrediebatur ad eū omnis Iudææ regio, & Ierosolymitę vniuersi: & baptizabātur ab illo in Iordanis flumi-

‖ Mal. 3. a. 1.
‖ Isai. 40. a. 3.
Iohan. 1. c 15.
Luc. 3. a. 4
Matt. 3. a. 1.
‖ Luc. 11. c. 22.
Matt. 3. c. 12.
Luc. 3. c. 16.

6 ne, cōfitētes peccata sua. ¶ Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lūbos ei⁹: ‖ & locustas & mel syluestre ede-
7 bat. ¶ Et pdicabat, dicens: Venit fortior me post me: cui⁹ nō sum dignus pcūbēs solue-
8 re corrigiā calceamentorū eius. ¶ Ego baptizaui vos aqua: ille vero baptizabit vos Spi-
9 ritu sancto. ¶ Et factū est: i dieb⁹ illis ‖ venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus
10 est a Iohanne in Iordane: ¶ Et statim ascen-

‖ Iohan. 1. c. 27. Act. 1. a. 5. & 2. a. 4. & 11. c. 16. & 19. a. 4. ‖ Matt. 3. d. 14.

dēs de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritū *tanquā columbā descendentē & manentē
11 in ipso. ¶ Et vox facta est de cœlis: Tu es fi-
B lius me⁹ dilectus, in te cōplacui. ¶ Et statim
12 Spiritus expulit eū in desertū. ¶ Et erat in
13 deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabat à Satana: eratque
14 cū bestijs, & angeli ministrabāt illi. ¶ ‖ Post-

Luc. 3. d. 22. *sanctum Iohan. 1. d. 32. ‖ Matt. 4. a. 1. Luc. 4. a. 1.

quam aut traditus est Iohannes, venit Iesus

‖ Matt. 4. b. 12.

in Galilæā, prædicans euangeliū regni Dei,
15 & dicens: Qm̄ impletū est tempus, & appropinquauit regnū Dei: pœnitemini & credi-
16 te Euangelio. ¶ ‖ Et præteriēs secus Mare Galilææ, vidit Simonem & Andræam fratrem eius, mittētes retia in mare, (erant enim pi-
17 scatores,) ¶ & dixit eis Iesus: Venite post me, & faciā vos fieri piscatores hominum.
18 ¶ Et protinus relictis retibus, secuti sunt eū.
19 ¶ Et progressus inde pusillū, vidit Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrē eius, & ipsos
20 componentes retia in naui, ¶ & statim vocauit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in
21 naui cum mercenarijs, secuti sunt eum ¶ Et ingrediuntur Capharnaū: & statim sabbathis ingressus in synagogam, docebat eos.
22 ¶ ‖ Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem habens,
23 & non sicut Scribæ. ¶ ‖ Et erat in synagoga

Luc. 4. c. 14. Iohan. 4. f. 43. ‖ Matt. 4. c. 18. Luc. 5. a. 2 ‖ Matt. 4. b. 13. Lu 4. c. 31 Matt. 7. d 28. ‖ Luc. 4. c. 32.

C eorum homo in spiritu immundo: & ex-
24 clamauit, ¶ dicens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti* perdere nos? scio qui
25 sis, Sanctus Dei. ¶ Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.
26 ¶ Et discerpens eum spiritus immundus, &
27 exclamans voce magna, exijt ab eo: ¶ Et mirati sunt omnes: ita vt conquirerēt inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua: quia in potestate etiam spiritibus
28 immundis imperat, & obediunt ei? ¶ Et processit rumor eius statim in omnē regionem
29 Galilææ ¶ ‖ Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis &
30 Andrææ cum Iacobo & Iohanne. ¶ Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: &
31 statim dicunt ei de illa ¶ Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius: & cōtinuo
32 dimisit eā febris, & ministrabat eis. ¶ Vespere autē facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes & dæmonia

* ante tempus ‖ Matt. 8. b. 14. Lu. 4 f. 42

habentes:

33 habentes, ¶& erat omnis ciuitas congrega-
34 ta ad ianuam. ¶Et curauit multos qui vexa-
‖Luc. 4.g. 41.
D xabantur varijs languoribus: & dæmonia
multa eijciebat, & non sinebat ea loqui,
35 quoniam sciebant eum. ¶ Et diluculo valde
surgens egressus abijt in desertum locum:
36 ibique orabat. ¶ Et prosecutus est eum Si-
37 mon, & qui cum illo erant. ¶ Et cum inue-
nissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quæ-
‖Luc. 4.g. 43.
38 runt te. ¶ ‖ Et ait illis: Eamus in proximos
vicos & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc
39 enim veni. ¶ Et erat prædicans in synago-
gis eorum, & in omni Galilæa: & dæmo-
40 nia eijciens. ¶ Et venit ad eum leprosus de-
precans eū: & genu flexo dicit ei: Si vis, po-
41 tes me mundare. ¶ Iesus aūt misertus eius

‖Mat. 8.a. 2. Luc. 5.c. 12.
extendit manum suam, & tangens eum, ait
42 illi: Volo mundare. ¶ Et cum dixisset, statim
43 discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et cō-
44 minatus est eis, statimq; eiecit illū: ¶& dicit
ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te
principi sacerdotū. & offer pro emūdatione
tua ‖ q̄ pcepit Moyses in testimonium illis.
Leui. 14. a.3.
45 ¶At ille egressus cœpit prædicare & diffama-
re sermonē: ita vt iā non posset manifestè
introire in ciuitatē, ‖ sed foris in desertis lo-
‖Luc. 4.d. 41.
cis esset, & conueniebant ad eum vndique

CAPVT II.

*Mat. 2.a. 1. Luc. 5.d. 18. *osto. *confestim 2. ᵇcaperent 6.*
1 ET iterum intrauit Capharnaū
A post dies, * & auditū est quod
2 in domo esset, ¶ & * conuene-
runt multi ita vt non caperet
neque ad ianuam, & loqueba
3 tur eis verbum. ¶Et venerunt ad eum feren
tes paraliticum, qui à quatuor portabatur
4 ¶Et cum non possent offerre eū illi præ tur-
ba, nudauerunt tectum vbi erat: & patefa-
cientes submiserunt grabatum in quo pa-
5 ralyticus iacebat. ¶ Cum autem vidisset Ie-
sus fidem illorum, ait paralytico: Fili di-
6 mittuntur tibi peccata tua. ¶ Erant autem
illic quidā de Scribis sedentes & cogitantes
7 in cordibus suis: ¶ Quid hic sic loquitur?
‖Iob. 14. a 4. Isa. 43.d. 25.
blasphemat. ‖ Quis potest dimittere pecca-
8 ta, nisi solus Deus? ¶Quo statim cognito Ie-
sus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se,
dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus ve-
9 stris? ¶ Quid est facilius, dicere paralytico:

B Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge,
10 tolle grabatū tuū & ambula? ¶ Vt aūt sciatis
quia filius hominis hēt ptātem in terra di-
11 mittendi peccata (ait paralitico.) ¶ Tibi di-
co, Surge, tolle grabatū tuū, & vade in do-
12 mū tuā. ¶ Et statim surrexit ille: & sublato
grabato abijt corā oībus, ita vt mirarentur
oēs, & honorificarent Deū, dicentes: Quia
13 nūquā sic vidimus ¶Et egressus est rursus ad
mare; omnisq; turba veniebat ad eū, & do-
‖Matt. 9. a. 9. Luc. 5.c. 27. ᵃLeui. 5.
14 cebat eos ¶Et cum præteriret, vidit Leui Al
phæi sedentē ad teloniū: & ait illi: Sequere
15 me. Et surgens secutus est eū ¶ Et factū est:
cū accūberet in domo illius, multi publica-
ni & peccatores simul discūbebant cū Iesu
& discipulis suis: erant enim multi qui & se
16 quebantur eū. ¶Et Scribæ & Pharisæi viden-
tes quia manducaret cū publicanis & pec-
catoribus, dicebāt discipulis eius: Quare cū
publicanis & peccatoribus manducat & bi-
17 bit magister vester? ¶ Hoc audito Iesus ait
-6.
illis: Non necesse habent sani medico: sed
‖1.Ti.1.c. 13. Mat. 9.b. 3. Luc. 5.f. 32.
C qui malè habent ‖non enim veni vocare iu-
18 stos, sed peccatores. ¶ Et erant discipuli Io-
hannis, & Pharisæi ieiunantes: & veniunt, &
dicūt illi: Quare discipuli Iohannis & Pha
risæorum ieiunant, tui aūt discipuli non ie-
19 iunant? ¶Et ait illis Iesus. Nunquid possunt
filij nuptiarum quādiu sponsus cū illis est,
ieiunare? Quanto tpe habent secum spon
‖Matt. 9. b.15.
20 sum, non possunt ieiunare. ¶ ‖ Venient autem
dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc

Luc. 5. g. 35.

21 ieiunabunt in illis diebus. ¶ Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum nouū à ve-
22 teri, & maior scissura fit. ¶ Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin dirumpit vinum vtres & vinum effundetur,
D & vtres peribunt: sed vinum nouū in vtres
23 nouos mitti debet. ¶ Et factum est iterum cum sabbathis ambularet per sata, & discipuli eius cœperunt ꝓgredi & vellere spicas.

|Mat. 12. a. 1. Luc. 6. a. 1.

24 ¶ Pharisæi aūt dicebant ei: Ecce, quid faciunt
25 *sabbathis, qđ non licet? ¶ Et ait illis: |Nunquā legistis quid fecerit Dauid, tqū necessitatē habuit, & esurijt ipse & qui cum eo erāt?
26 ¶ quō introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotū, & panes propositionis manducauit, quos licebat mādučare|nisi sa-
27 cerdotibus, & dedit *eis qui cū eo erant? ¶ Et dicebat eis: Sabbathum pp hoīem factū est:
28 & non homo propter sabbathū. ¶ Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbathi.

* discipuli tui. |1. Re. 21 b. 6. |Exo. 29. e. 32. Leui. 8 f. 31. & 24 b. 9. * &.

CAPVT III.

Matt. 12. a. 9. Luc. 6. a. 16.

1 ET introiuit iterū in synagogam:
A & erat ibi homo habēs manū
2 aridam. ¶ & obseruabant eum
3 si sabbathis curaret, vt accusarent illum. ¶ Et ait homini ha-
4 benti manū aridam: Surge in medium. ¶ Et dicit eis: Licet sabbathis benefacere, an malè? animam saluam facere, an perdere? At illi
5 tacebant. ¶ Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. ¶ Et ex-
6 tendit: & restituta est manus illi. ¶ |Exeūtes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consiliū faciebant, aduersus eum, quomodo eū
7 perderent. ¶ Iesus aūt cū discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa &
8 Iudæa secuta est eū, ¶ & ab Ierosolymis, &
B ab Idumæa, & trans Iordanem: & qui circa

|Mat. 12. b. 14. Iohan. 10 g. 39.

Tyrum, & Sidônem, multitudo magna au-
9 dientes quæ faciebat, venerūt ad eū. ¶ Et dixit discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne comprimerēt eum.
10 ¶ Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum vt illum tangerent quotquot habebāt
11 plagas. ¶ Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicen-
12 tes. ¶ Tu es filius Dei. Et vehementer cōmi-
13 nabatur eis, ne manifestarent illum. ¶ |Et ascendens in montem, vocauit ad se quos
14 voluit ipse: & venerunt ad eum. ¶ Et fecit vt essent duodecim cū illo: & vt mitteret eos

|Mat. 10. a. 1. Luc. 6. b. 13. & 9. a. 1. Inf. 6. a. 7.

15 prædicare. ¶ Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia,
16 ¶ Et imposuit Simóni nomen Petrus, & Ia-
17 cōbum Zebedæi & Iohannem fratrem Ia-
C cōbi: & imposuit eis noīa Boanerges quod
18 est, filijs tonitrui. ¶ & Andræā, & Philippum,

& Bar-

& Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam & Iacobum Alphæi, & Thaddæum & 19 Simonem Chananæum, & Iudam Iscario- 20 tem qui & tradidit illum. ‖ Et veniunt ad domum: & conuenit iterũ turba, ita vt non 21 possent neque panẽ manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant n 22 Qm̃ in furorẽ versus est. Et Scribæ qui ab Ierosolymis descenderant: dicebant: ‖ Qm̃ D Beel-zebub habet: quia in principe dæ- 23 moniorum eijcit dæmonia. Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quõ potest sa- 24 tanas satanam eijcere? & si regnum in se 25 diuidatur, nõ potest regnum illud stare. Et si domus super semetipsam dispertiatur: 26 non potest domus illa stare. Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, 27 & non poterit stare, sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum *diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc 28 domum eius diripiet. ‖ Amen dico vobis, qm̃ omnia dimittẽtur filijs hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaue- 29 rint. Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non ᵇhabetˡ remissionem in 30 æternum, sed reus erit æterni delicti. Qm̃ 31 dicebant: Spiritum immundum habet. ‖ Et veniunt mater eius & fratres: & foris stan- 32 tes miserunt ad eum, vocantes eum. Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce 33 mater tua & fratres tui quærunt te. Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea & fratres 34 mei? Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres 35 mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea & mater mea est.

‖ Mar. 9. d 34. & 12. b. 24. Lu. 11. b 15.
*eius.
‖ Mat 12. c. 31. Lu. 12. b. 10. 1. Ioh 5. d 16.
ᵇ habebit.
‖ Mat. 12. d 46.

CAPVT IIII.

1 A ET iterum cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita vt nauim ascendens, sederet in mari, & omnis 2 turba circa mare super terrã erat: & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis 3 in doctrina sua: Audite: ecce, exijt seminãs 4 ad seminãdum. Et dum seminat aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cœli 5 & comederunt illud. Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terram multã: & statim exortum est, quoniam non habe- 6 bat altitudinẽ terræ: & quando exortus est sol, exæstuauit, & eo quòd non habebat ra- 7 dicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & 8 fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendẽtem & crescentem, & afferebat vnum ᵇtrigintaˡ, 9 vnum ᵇsexagintaˡ, & vnum ᵇcentumˡ. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat. 10 Et cum esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabo- 11 lam. Et dicebat eis. Vobis datum est nosse B mysterium regni Dei: illis autem qui foris 12 sunt, in parabolis omnia fiunt: ‖ vt videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando conuer- 13 tantur, & dimittantur eis peccata. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo 14 omnes parabolas cognoscetis? Qui semi- 15 nat verbum seminat. Hi autem sunt qui circa viam: vbi seminatur verbum, & cum audierint, cõfestim venit satanas, & aufert verbum quod seminatũ est in cordibus eo- 16 rum. Et hi sunt similiter qui super petrosa seminantur: qui cum audierĩt verbum, sta- 17 tim cum gaudio accipiunt illud: & non habent radicem in se, sed tẽporales sunt: deinde orta tribulatione & ꝑsecutione propter 18 verbum, confestim scandalizantur. Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt 19 qui verbum audiunt, & ærumnæ seculi, & ‖ deceptio diuitiarum, & circa reliqua cõcupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, 20 & sine fructu efficitur. Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt: qui audiunt verbum & suscipiunt, & fructificant vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum 21 centum. Et dicebat illis: ‖ Nunquid venit C lucerna vt sub modio ponatur ᵃaut sub lecto? nonne vt super candelabrum ponatur? 22 ‖ Non est enim aliquid absconditum quod non manifestetur: nec factum est occul- 23 tum, ᵇsed vt in palam veniatˡ. Si quis 24 habet aures audiendi, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. ‖ In qua mensura mẽsi fueritis, remetietur vobis, & adij- 25 cietur vobis. ‖ Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, 26 auferetur ab eo. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat semen 27 in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat 28 dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam deinde spicam, deinde

Mar. 13. a 1. Lu. 8. a. 4.
ᵇ tricesimum ᵇ sexagesimum ᵇ centesimũ & infra.
‖ Is. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14 Lu. 8 b. 10 Ioh 12. f. 40. Act. 28. f 26. Ro. 11. h. 8.
‖ 1 Ti. 6. c. 17.
‖ Mat. 5. b. 15. Lu 8. c. 16 et 11 e. 33 Mat. 10. c 26 Lu. 8. c. 17
ᵇ quod non veniat in palam. —ᵇ.
* qui auditis. 1.
Mat 7. a. 2. Lu 6 f. 3. Mat. 13. b. 2 et 25 c. 29.

Luc. 8. c. 18. & 19 d 26. *ex Mat. 13. d. 31. Luc. 13. d. 29.* *natum* *in arborem.* *Mat. 12. c. 34.* *Matth. 8. d. 23. Lu. 8 c 22*

29 plenum frumentum in spica. ¶ Et cùm * se produxerit fructus statim mittit falcem, quoniam adest messis. 30 ¶ Et dicebat: Cui assimilabimus D regnũ Dei? aut cui parabolæ comparabimus 31 illud? ¶ Sicut granum sinapis, quod cùm seminatũ fuerit in terra, minus est oĩbus se32 minibus quæ sunt in terra: ¶ & cùm seminatum fuerit ascendit, * & fit maius oĩbus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt pos33 sint sub vmbra eius aues cęli habitare. ¶ Et talibus multis parabolis loquebatur eis ver34 bum, prout poterãt audire: ¶ sine parabola aũt non loquebatur eis: seorsum aũt disci35 pulis suis disserebat oĩa. ¶ Et ait illis in illa die, cùm sero esset factum: Transeamus con36 trà ¶ Et dimittẽtes turbam, assumunt eum ita vt erat in naui: & aliæ naues erant cum 37 illo ¶ Et facta est procella magna venti, & flu

ctus mittebat in nauim, ita vt impleretur 38 nauis. ¶ Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens: & excitant eũ, & dicunt illi: Ma39 gister, non ad te pertinet, quia perimus? ¶ Et exurgens cõminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce Et cessauit ventus: & fa40 cta est tranquillitas magna. ¶ Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant adalterutrum: Quis putas est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPVT V.

Matth. 8. d 28. Lu. 8. d. 26

1 A ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. ¶ Et exeunti ei de 2 naui statim occurrit de monumentis homo 3 in spiritu immundo, ¶ qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam 4 quisquam poterat eum ligare: ¶ quoniam sæpè cõpedibus & catenis vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & 5 nemo poterat eum domare, ¶ & semper die ac nocte in monumẽtis, & in mõtibus erat

6 clamans & concidens se lapidibus. ¶ Videns autem Iesum à longè, cucurrit & adorauit 7 eum: ¶ & clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? adiuro te 8 per Deum ne me torqueas. ¶ Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine isto. 9 ¶ Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est: quia 10 multi sumus. ¶ Et deprecabantur eum mul11 tum, ne se expelleret extra regionem. ¶ Erat B autem ibi circa mõtem grex porcorum ma12 gnus, & pascens ¶ Et deprecabãtur eum spiritus, dicẽtes: Mitte nos in porcos, vt in eos 13 introeamus. ¶ Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu grex pcipitatus est in mare, ad duo millia, & suffocati sunt 14 in mari. ¶ Qui aũt pascebant eos, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem & in agros. Et 15 egressi sunt videre quid esset facti: ¶ & veniunt ad Iesum, & vidẽt illum, qui à dęmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ 16 mentis: & timuerunt ¶ Et narrauerunt illis, qui viderant, qualiter factũ esset ei qui dę17 monium habuerat: & de porcis. ¶ Et rogare cœperunt eũ, vt discederet de finibus eorũ. 18 ¶ Cumq; ascenderet nauim, cępit illum deprecari qui à dęmonio vexatus fuerat vt es19 set cum illo, ¶ & non admisit eũ, sed ait illi: Vade in domũ tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus 20 sit tui ¶ Et abijt, & cępit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mi21 rabantur. ¶ Et cum transcendisset Iesus in D naui rursum trans fretum, conuẽnit turba 22 multa ad eũ, & erat circa mare. ¶ Et venit quidã de archisynagogis nomine Iairus: & 23 videns eũ, procidit ad pedes eius, ¶ & deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: Veni impone * manus super

Matth. 8. d. 30. Lu. 8. d 32 *Lu. 8. d. 37 Act. 16. d. 39.* *Matth. 6. c 18. Lu. 8. [illegible] 41* *manum.*

24 eam, vt salua sit & viuat. ¶ Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebãt eũ. 25 ¶ Et mulier quæ erat in pfluuio sanguinis annis duodecim, 26 ¶ & fuerat multa ppessa à cõpluribus medicis, & erogauerat oĩa sua, nec quicquã pfecerat, sed magis deterius hẽbat: 27 ¶ cũ audisset de Iesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentũ 28 eius: dicebat enim: si vel vestimentum eius 29 tetigero, salua ero. ¶ Et confestim siccatus est fons sanguinis ei⁹: & sensit corpore 30 qa sanata esset a plaga. ¶ Et statim Iesus in semetipso cognosces virtutẽ quæ exierat de illo, cõuersus ad turbã, aiebat Quis tetigit 31 vestimenta mea? ¶ Et dicebant ei discipuli D sui: Vides turbã cõprimẽtẽ te, & dicis: Quis 32 me tetigit? ¶ Et circunspiciebat videre eã q̃ 33 hoc fecerat. ¶ Mulier vero timẽs & tremẽs, sciẽs quod factũ esset in se, venit & procidit 34 ante eũ, & dixit ei oẽm veritatẽ: ¶ Ille aũt dixit ei: Filia, fides tua te saluã fecit: vade 35 in pace, & esto sana à plaga tua. ¶ Adhuc eo loquente, veniunt nuncij ad archisynagogũ, dicentes. Quia filia tua mortua est: qd 36 vltrà vexas magistrum? ¶ Iesus autẽ audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: 37 Noli timere, tantummodo crede. ¶ Et non admisit quenquam se sequi, nisi Petrum & 38 Iacobum & Iohãnem fratrẽ Iacobi. ¶ Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum. 39 ¶ Et ingressus, ait illis. Quid turbamini & ploratis? puella non est mortua, sed dor-40 mit. ¶ Et irridebant eum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellę, E & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puel-41 la erat iacens. ¶ Et tenens manum puellæ, ait illi: Thalitha cumi: quod est interpreta-42 tum: Puella (tibi dico) surge. ¶ Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat

Lenit. 15 d. 24. Mat. 9. c. 20. Luc. 8. f. 43. Luc. 7. g. 50. ab archisynagogo. 9. Lu. 8. g. 49. Matt. 9. c. 24. Act. 9. g. 40.

aũt annorũ duodecim: & obstupuerunt stu-43 pore magno. ¶ Et pcepit illis vehementer, vt nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPVT VI

1 A ET egressus inde abijt in patriã suã: & sequebãtur eũ discipuli sui. 2 ¶ Et facto sabbatho, cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina eius: dicẽtes: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quę p manus eius efficiũtur? 3 ¶ Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis? nõne & sorores ei⁹ hic nobiscũ sunt? Et scandali-4 zabãtur in illo. ¶ Et dicebat illis Iesus: Quia nõ est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. 5 & non poterat virtutẽ vllam facere: nisi paucos infirmos ĩpositis manibus curauit: 6 ¶ & mirabatur pp incredulitatẽ eorũ & cir-

7 cuibat castel a in circuitu docens. ¶ Et vocauit duodecim: & cępit eos mittere binos, & 8 dabat illis ptãtẽ spirituũ immũdorũ. ¶ Et p̃-B cepit eis ne qd tollerẽt in via, nisi virgã tãtũ: nõ peram, nõ panem, neq; in zona æs, 9 sed calceatos sãdalijs, & ne ĩduerent dua-10 bus tunicis. ¶ Et dicebat eis: Quocunq; introieritis ĩ domũ: illic manete, donec exea-11 tis inde. ¶ & quicunq; nõ receperint vos, nec audierint vos, exeũtes inde excutite puluerẽ de pedibus vestris in testimonium 12 illis. ¶ Et exeuntes prædicabant vt pœniten-13 tiam agerent: ¶ & dæmonia multa eijciebant, & vngebãt oleo multos ægros, & sa-14 nabant. ¶ Et audiuit Rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Iohannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur 15 in illo. ¶ Alij autem dicebant: Quia Elias C est. Alij verò dicebant: quia propheta est,

inesit. Matt. 13. g. 54. Luc. 4. c. 24. Iohan. 4. f. 44. Iohan. 6. g. 42. Mat. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24. Iohã. 4. f. 44. Mat. 9. d. 35. Luc. 13. d. 22. Matt. 10. a. 1. Sup. 3. b. 14. Luc. 9. a. 1. Act. 12. b. 8. Matt. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5 –7. Act. 13 g. 51. & 18. b. 6. Iac. 5. c. 14. sanabantur. Mat. 13. a. 1. Luc. 9. a. 7

16 quasi vnus ex prophetis. ¶Quo audito, Herodes ait: Quem ego decollaui Iohannem, 17 hic à mortuis resurrexit. ¶ Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem, vxorem 18 Philippi fratris sui, quia duxerat eam. ¶ Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. 19 ¶Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere 20 eum, nec poterat. ¶ Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. 21 ¶ Et cum dies opportunus accidisset, Herodes [b]natalis sui cœnam fecit principibus 22 & tribunis & primis Galilææ. ¶Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus: Rex ait puellæ: Pete à me quod vis, 23 & dabo tibi: ¶ & iurauit illi: Quia quidquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium 24 regni mei. ¶ Quæ cum exisset, dixit matri D suæ: Quid petam? At illa dixit. Caput Io- 25 hannis Baptistæ. ¶ Cumque introisset statim cum festinatione ad Regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi in disco ca- 26 put Iohannis Baptistæ. ¶ Et contristatus est

Rex. Propter iusiurandum, & pp simul di- 27 scũbentes noluit eã contristare: ¶ sed misso spiculatore, præcepit afferri caput eius in di- 28 sco. & decollauit eũ in carcere. ¶Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & 29 puella dedit matri suæ. ¶ Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerũt corpus eius: & 30 posuerunt illud in monumento. ¶Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt 31 ei oĩa quæ egerant, & docuerant. ¶Et ait illis: Venite seorsum in desertũ locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: nec spaciũ mandu- 32 candi habebant. ¶ Et ascendentes in nauim,

Marc. 14. a. 2. Luc. 3. d. 19. Leui. 18. b. 16. [b]in natali suo 8. Esth. 5. b. 6. Mat. 14. b 13. Luc. 9. a. 10.

33 abierunt in desertũ locum seorsum. ¶Et vi- E derunt eos abeuntes, & cognouerunt multi: & pedestres de omnibus ciuitatibus cõ- 34 currerunt illuc, & præuenerũt eos: ¶Et exiẽs, vidit turbã multã Iesus: & misertus est super eos, quia erãt sicut oues non habentes 35 pastorẽ, & cœpit illos docere multa ¶Et cũ iã hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic, & iam 36 hora præterijt: ¶ dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos 37 quos manducẽt. ¶Et respõdens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes: & da- 38 bimus illis manducare. ¶ Et dicit eis: Quot panes habetis? ite & videte. Et cum cogno-

39 uissent, dicunt: Quinq;, & duos pisces. ¶ Et præcepit illis, vt accũbere facerent oẽs, secun- 40 dũ cõtubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes per cẽtenos & quinqua- 41 genos. ¶ Et acceptis quinque panib⁹, & duo- F bus piscibus: intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerẽt ante eos: & duos pisces diuisit om- 42 nibus. ¶Et manducauerunt oẽs, & saturati 43 sunt. ¶ Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos: & de pisci- 44 bus. ¶ Erant aũt qui manducauerant quin- 45 que millia virorũ. ¶Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretũ ad Beth-saidam: dum ipse 46 dimitteret populũ. ¶ Et cum dimisisset eos, 47 abijt in montem orare. ¶ Et cum serò esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus ĩ ter- 48 ra. ¶ Et videns eos laborantes in remigãdo (erat n. ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans 49 super mare: & volebat præterire eos. ¶At illi vt viderunt eum ambulantẽ super mare, putauerunt phantasma esse, & exclama- 50 uerunt ¶Omnes enim viderunt eum, & conturbati

Marc. 9. d 36. & 14 b. 14. Matt. 14. b. 16. Luc. 9. b. 23. Iohan. 6. a. 9. Matt. 14. c. 21. Iohan. 6. b. 10.

G turbati sunt. ꝑ Et statim locutus est cũ eis, & dixit eis: Confidite: ego sum nolite timere
51 ꝑ Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus ꝑ Et plus magis intra se stupebant:
52 ꝑ non enim intellexerunt de panibus, erat
53 enim cor eorum obcæcatũ. ꝑ ‖ Et cum trans fretassent, venerunt in terrã Genazereth: &
54 applicuerũt. ꝑ Cumq; egressi essent de naui,
55 continuò cognouerunt eũ: & percurrentes vniuersam regionẽ illã, cęperunt in grabatis eos qui se malè habebant, circũferre, vbi au
56 diebant eum esse ꝑ Et quocunque introibat in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabuntur eum vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Mat. 14. d 54.

CAPVT VII.

1 A ET conueniunt ad eum Pharisæi & quidã de Scribis, veniẽtes ab Ierosolymis. ꝑ ‖ Et
2 cũ vidissent quosdã ex discipulis eius comu nibus manibus id est non lotis manducare
3 panes, vituperauerunt. ꝑ Pharisæi. n. & oẽs Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non man-
4 ducant, tenentes traditionẽ seniorum: ꝑ & à foro, nisi baptizarentur, nõ comedũt, & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & vrceorum, & æramen-
5 torum & lectorum. ꝑ Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionẽ seniorũ, sed cõi
6 bus manibus manducant panem? ꝑ At ille respõdẽs, dixit eis: Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorũ lon-
7 gè [b] est à me ꝑ In vanum aũt me colunt, do-
8 cẽtes doctrinas, * præcepta hominum. ꝑ Re-
B linquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptismata vrceorum, & calicum, & alia similia his facitis
9 multa ꝑ Et dicebat illis. Bene irritum [b] facitis [c] præceptum Dei, vt traditionem vestram
10 seruetis ꝑ Moyses enim dixit: ‖ Honora patrem tuum & matrem tuam & , ‖ Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.
11 ꝑ Vos aũt dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri: Corban, (quod est donũ) quodcunq;
12 ex me, tibi profuerit: ꝑ & vltra nõ dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri,
13 rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis, & similia huiusmodi multa facitis. ꝑ ‖ Et aduocans iterum
14 turbam, dicebat illis: Audite me omnes,
15 & intelligite. ꝑ Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa
16 sunt quæ communicant hominem. ꝑ Si
17 quis habet aures audiendi, audiat. ꝑ Et cùm introisset in domum à turba, intergabant eum discipuli eius parabolam.
18 ꝑ Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis?
C Non intellitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum
19 communicare: ꝑ quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in secessum
20 exit, purgans omnes escas?. ꝑ Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, il-
21 la communicant hominem. ꝑ Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, ho
22 micidia, ꝑ furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, su
23 perbia, stultitia. ꝑ Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.
24 ꝑ ‖ Et inde surgens abijt in fines Tyri, & Sidonis: & ingressus domũ, neminem voluit
25 scire, & non potuit latere ꝑ Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritũ immundum, intrauit, & procidit ad pe-
26 des eius ꝑ Erat enim mulier Gentilis, Syrophænissa genere. Et rogabat eum, vt dæmonium eijceret de filia eius. ꝑ Qui dixit illi: Sine

Mat. 15. a. 2.
‖ Isa. 29 d 13.
[b] abest 1.
* &c.
[b] fecistis.
‖ Exo. 20. 12.
Deut. 5. b 16.
Eph 6. a. 2.
Leu. 20. b 9.
Prou. 20. c. 20.
‖ Mat. 15. b. 10.
‖ Ge. 6. a 5 et 8 d. 21
Mat. 17. c 21.

prius saturari filios. non est.n.bonū sume-
28 re panem filiorū,& mittere canibus. ¶At il
D la rñdit,& dixit illi: Vtiq; dñe. nam & catel-
li comedunt sub mēsa de micis puerorum.
29 ¶Et ait illi: Propter hūc sermonē vade, exijt
30 dęmoniū à filia tua. ¶Et cùm abijsset domū
suā, inuenit puellam iacentem supra lectū,
31 & dęmonium exijsse. ¶Et iterū exiens de fi-
nibus Tyri, venit per Sidōnē ad Mare-Ga-
32 lileæ inter medios fines Decapoleos. ¶‖Et ad
ducunt ei surdum & mutum:& deprecabā-
33 tur eum vt imponat illi manum: ¶ Et appre-
hendens eum de turba seorsum, misit digi-
tos suos in auriculas eius: & expuēs, tetigit
34 linguā eius. ¶ & suspiciēs in cęlū, ingemuit,
35 & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire ¶Et
statim apertæ sunt aures eius,& solutum est
36 vinculū linguæ eius, & loquebat rectè. ¶ Et
præcepit illis ne cui dicerēt Quantò aūt eis
pcipiebat,tātò magis plus prædicabant, ¶ &
37 eo amplius admirabant, dicētes, ¶ Bene oīa
fecit: & surdos fecit audire & mutos loqui.

‖Mat. 9. d. 32. Luc. 11. b. 14.
‖Gen. 1. d. 31. Eccl. 39. c. 21.

CAPVT VIII.

1 IN diebus illis iterū cùm turba
A multa esset*, nec haberent qđ
manducarent: cōuocatis disci-
2 pulis,ait illis: ¶ Misereor super
turbam: quia ecce iam triduo
sustinent me, nec habent quod māducent:
3 ¶ & si dimisero eos ieiunos in domū suam,
deficiēt in via: quidam enim ex eis dèlongè
4 venerunt ¶Et rñderunt ei discipuli sui: Vn-
de illos quis poterit hic saturare panibus in
5 solitudine? ¶ Et interrogauit eos: Quot pa-
6 nes habetis? Qui dixerūt: Septem. ¶Et præce-
pit turbæ discumbere super terram. Et acci-
piens septē panes,gratias agēs, fregit, & da
bat discipulis suis vt apponerēt, & apposue-
7 rūt turbæ ¶Et habebant pisciculos paucos:
8 & ipsos benedixit,& iussit apponi. ¶Et man
ducauerūt & saturati sunt: & sustulerūt qđ
superauerat de fragmentis, septem sportas.
9 ¶Erant aūt qui manducauerant, quasi qua-
10 tuor millia: & dimisit eos ¶‖Et statim ascen-
B dens nauim cū discipulis suis, vēnit in par-
11 tes Dalmanutha. ¶ ‖Et exierunt Pharisæi, &
cęperunt cōquirere cū eo, quærentes ab illo
12 signum de cęlo, tentantes eum ¶Et ingemi
scēs spiritu, ait: Quid generatio ista signum
quærit? Amen dico vobis, si dabitur genera-
13 tioni isti signum. ¶Et dimittēs eos ascendit
14 iterum nauim, & abijt trans fretum. ¶‖ Et
obliti sunt panes sumere: & nisi vnum pa-
15 nem habebant secum in naui ¶Et præcipie-
bat eis, dicens: Videte & cauete à fermento
16 Pharisæorum & fermento Herodis. ¶Et co-
gitabant ad alterutrum, dicentes: Quia pa-
17 nes non habemus ¶Quo cognito ait illis Ie-
sus: Quid cogitatis, quia panes nō habetis?
nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc
18 cęcatum habetis cor vestrum? ¶ oculos ha-
bentes, non videtis? & aures habentes non
19 auditis? ‖Nec recordamini ¶ quando quinq;
panes fregi in quinq; millia: & quot cophi-
C nos fragmentorum plenos sustulistis? Di-
20 cunt ei, Duodecim. ¶ Quando & septem pa-
nes in quatuor millia, quot sportas fragmē-
21 torum tulistis? Et dicunt ei: Septem. ¶ Et
dicebat eis: Quomodo nōdum intelligitis?
22 ¶ Et veniunt Beth-saidam: & adducunt ei
cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret.
23 ¶ Et apprehensa manu cęci, eduxit eum
extra vicum: & expuens in oculos eius im-
positis manibus suis, interrogauit eū si quid
24 videret ¶ Et aspiciens, ait: Video homines
25 velut arbores, ambulantes. ¶Deinde iterum
imposuit manus super oculos eius, & cępit
videre, & restitutus est, ita vt clarè videret
26 omnia. ¶ Et misit illum in domum suam,
dicens: Vade in domum tuam: & si in vicū

‖Mat. 15. d. 32.
** cū Iesu.*
Matt. 18. d. 39.
Matt. 16. a. 1.
Luc. 12. c. 54.
Matt. 16. a. 5.
‖Sup. 6. f. 41.
Io 6. b. 13.

Matt. 16 b. 13.
Lu. 9. b. 18
* Aly.

27 introieris, nemini dixeris ¶ Et egressus est Iesus & discipuli eius in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines? 28 ¶ Qui rñderunt illi, dicentes: * Iohannẽ Baptistam, alij Eliã, alij vero vnũ de prophetis. 29 ¶ Tunc dicit illis: Vos verò quem me D esse dicitis? Rñdens Petrus, ait ei: Tu es Christus 30 ¶ Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo 31 ¶ Et cœpit docere eos, qm̃ oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus & à summis sacerdotibus & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. 32 ¶ Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendẽs eum Petrus cępit increpare eum 33 ¶ Qui conuersus & videns discipulos suos, cõminatus est Petro, dicens Vade retro me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. 34 ¶ Et cõuocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam & sequatur me. 35 ¶ Qui enim voluerit animã suam saluã facere, perdet eam: qui aũt perdiderit animã suam propter me & Euangelium, saluam faciet eam 36 ¶ Quid. n. proderit homini, si lucretur mundum totum: & detrimentum aĩæ suæ faciat? 37 ¶ Aut quid dabit homo cõmutationis pro anima sua? 38 ¶ Qui enim me[a] confusus[b] fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: & filius hoĩs[b] confundetur[b] eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

Matt. 10. d. 38. & 16 d. 24. Luc. 9. 23 & 14 f. 27. Luc. 17 g. 33. Iohan. 12 d 23. Mat. 10 d. 33 Luc. 9 d. 26. & 12 b 9. [a] confessus [b] confitebitur.

CAPVT IX.

Matt. 16. d. 27. Lu. 9. d. 27 Matt. 17. a. 1. Lu. 9. d. 58 [b] assũpsit.

1 A ET dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidã de hic stantibus, qui nõ gustabunt mortem, donec videant regnũ Dei veniẽs in virtute. 2 ¶ Et post dies sex[b] assumit[b] Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem: & ducit illos in mõtem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis. 3 ¶ Et vestimẽta eius facta sunt splendẽtia & cãdida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere 4 ¶ Et apparuit illis Elias cũ Moyse: & erant loquentes cũ Iesu. 5 ¶ Et Rñdens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, tibi vnũ, & Moysi vnũ, & Eliæ vnũ 6 ¶ Non enim sciebat quid diceret: erãt. n. timore exterriti. 7 ¶ & facta est nubes obumbrãs eos: & B venit vox de nube, dicẽs: Hic est filius meus charissimus: audite illũ 8 ¶ Et statim circunspiciẽtes, neminẽ amplius viderunt, nisi Iesum tm̃ secũ. 9 ¶ Et descẽdentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquã, quæ vidissent, narrarent: nisi cùm filius hoĩs à mortuis resurrexerit 10 ¶ Et verbũ continuerunt apud se cõquirẽtes quid esset, Cũ a mortuis resurrexerit. 11 ¶ Et interrogabant eũ, dicentes: Quid ergo dicũt Pharisæi & Scribæ, quia Eliã oportet venire primum? 12 ¶ Qui rñdens, ait illis: Elias cum venerit primo, restituet omnia: & quõ scriptum est in filium hominis, vt multa patiatur & contemnatur. 13 ¶ Sed dico vobis C quia & Elias venit (& fecerũt illi quæcunq; voluerunt) sicut scriptum est de eo. 14 ¶ Et veniens ad discipulos suos, vidit turbã magnã circa eos, & Scribas conquirentes cum illis 15 ¶ Et confestim oĩs populus videns Iesum, stupefactus est, & expauerũt, & accurrẽtes, salutabant eũ. 16 ¶ Et interrogauit eos: Quid inter vos conquiritis? 17 ¶ Et rñdens vnus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentẽ spiritum mutum: 18 ¶ qui vbicunq; eum apprehẽderit, allidit illum, & spumat, & stridet dẽtibus, & arescit, & dixi discipulis tuis vt eijcerent illum, & non potuerunt 19 ¶ Qui respõdens eis, dixit: O generatio incredula quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar? 20 afferte illum ad me. ¶ Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbauit

Mat. 17. b. 9.
Mal. 4 d 5.
Is. 63. a. 1
Malac. 4 b. 5. Matt. 17 b. 12.
Mat. 17 b. 14. Luc. 9. e. 37.

uit illum: & elisus in terram, volutabat spu-
21 mans. ꝗ Et interrogauit patrē eius: Quantū
tpis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab
22 infantia: ꝗ& frequenter eum in ignem & in
ᵇaquasᶦ misit, vt eū perderet: sed si quid po-
23 tes adiuua nos, misertus nostri. ꝗ Iesus autē
ait illi: Si potes credere, oīa possibilia sunt
24 credenti. ꝗEt cōtinuò exclamans pater pue-
ri, cum lachrymis aiebat: Credo dñe, adiuua
25 incredulitatē meā. ꝗEt cum videret Iesus cō
currentem turbam, comminatus est spiritui
immundo, dicens illi: Surde & mute spiri-
tus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius
26 ne introeas in eum. ꝗEt exclamans, & mul-
tum discerpens eum, exijt ab eo, & factus est
sicut mortuus, ita vt multi dicerent: Quia
27 mortuus est. ꝗ Iesus autem tenens manum
28 eius, eleuauit eum, & surrexit. ꝗ Et cum in-
troisset in domū, discipuli eius secreto inter
rogabant eū: Quare nos non potuimus eij-
29 cere eum? ꝗ Et dixit illis: Hoc genus in nul-
30 lo pōt exire, nisi in oratione & ieiunio. ꝗEt
inde profecti prętergrediebantur Galilęam:
31 nec volebat quenquā scire. ꝗDocebat autē
E discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam fi-
lius hominis tradetur in manus hominum,
& occidēt eū, & occisus tertia die resurget.
32 ꝗAt illi ignorabant verbum, & timebant in-
33 terrogare eum. ꝗEt venerunt Capharnaum.
Qui cum domi ᵇ essetᶦ, interrogabat eos:
34 Quid in via tractabatis? ꝗ At illi tacebant: si
quidem in via inter se disputauerant, quis
35 eorum maior esset. ꝗEt residēs vocauit duo
decim, & ait illis: Si quis vult primus esse, e-
rit omnium nouissimus, & omniū minister.
36 ꝗ Et accipiens puerum, statuit eū in medio
eorum: quem cum complexus esset, ait il-
37 lis: ꝗ Quisquis vnū ex huiusmodi pueris re-
ceperit in nomine meo: me recipit, & qui-
cunque me susceperit, non me suscipit, sed
38 eum qui misit me. ꝗ Respondit illi Iohan-

ᵇ aquam.
Matt. 17. d. 28.
Luc. 9. c. 21.
ᵇ essent.
Matt. 18. a. 1.
Luc. 9. f. 46.
Luc. 9 f. 49.

F nes, dicens: Magister, vidimus quendam in
nomine tuo eijcientē dęmonia, qui non se-
39 quitur nos, & prohibuimus eum. ꝗIesus au-
tē ait: Nolite prohibere eū, quia nemo est enim
qui faciat virtutē in nomine meo, & possit
40 cito malè loqui de me. ꝗ Qui enim non est
41 aduersum vos, pro vobis est. ꝗ Quisquis.n.
potū dederit vobis calicē aquæ* in nomine
meo, quia Christi estis: amē dico vobis, non
42 perdet mercedē suā. ꝗEt quisquis scandali-
zauerit vnum ex his pusillis credentibus in
me: bonū est ei magis si circundaretur mo-
la asinaria collo eius, & in mare mitteretur.
43 ꝗEt si scandalizauerit te manus tua, abscin-
G de illā: bonū est tibi debilem introire in vi-
tam quàm duas manus habentem ire in ge-
44 hennā, in ignē inextinguibilē, ꝗVbi vermis
eorum non moritur, & ignis non extingui-
45 tur. ꝗ & si pes tuus te scandalizat, amputa
illum: bonum est tibi claudū introire in vi-
tam æternam, quàm duos pedes habentem
mitti in gehennam ignis inextinguibilis,
46 ꝗvbi vermis eorū non moritur, & ignis non
47 extinguitur. ꝗQuòd si oculus tuus scandali-
zat te, eijce eum: bonū est tibi luscū introi-
re in regnum Dei, quàm duos oculos habē-
48 tem mitti in gehennam ignis, ꝗ vbi vermis
eorum non moritur, & ignis non extingui-
49 tur. ꝗ Omnis enim igne salietur: & oīs vi-
50 ctima sale salietur. ꝗ Bonum est sal, quod si sal
insulsum fuerit: in quo illud condietis? Ha-
bete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

Matth. 9. c. 38.
1. Cor. 12. a. 3.
Matt. 10. f. 42.
* frigidæ.
Matt. 18. a. 6.
Luc. 17. a. 2.
Matt. 5. e. 30. & 18 a. 1.
Isa. 66. g. 24.
Leuit. 2. c. 3.
Matth. 5. b. 13.
Luc. 14. g. 34.

CAPVT X.

1 ET inde exurgens, venit in fines
A Iudeæ, vltra Iordanem: & con-
ueniunt iterum turbæ ad eū.
Et sicut consueuerat, iterū do-
2 cebat illos. ꝗEt accedentes Pha
risæi, interrogabant eū: Si licet viro vxorem
3 dimittere: tentantes eum. ꝗ At ille rñdens,

Matt. 19. a. 1.

dixit

4 dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses? ¶Qui dixerunt: ‖ Moyses permisit libellum repu-
5 dij scribere & dimittere. ¶Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiã cordis vestri scri-
6 psit vobis preceptũ istud: ¶ab initio autem creaturæ ‖masculum & fœminã fecit eos De*.
7 ¶‖Propter hoc, relinquet homo patrem suũ & matrem, & adhærebit ad vxorem suam:
8 ¶& erunt duo in carne vna. ¶Itaque iam nõ
9 sunt duo, sed vna caro. ¶‖ Quod ergo Deus
10 coniunxit, homo nõ separet. ¶‖Et in domo iterũ discipuli eius de eodẽ interrogauerũt
11 eũ. ¶Et ait illis: Quicunque dimiserit vxo-
B rẽ suã, & aliã duxerit, adulterium commit-
12 tit super eam. ¶Et si vxor dimiserit virum
13 suum, & alij nupserit, mœchatur. ¶‖Et offerebant illi paruulos, vt tangeret illos. discipuli autem comminabantur offerentibus.
14 ¶Quos cùm videret Iesus, indignè tulit, &

ait illis: Sinite paruulos venire ad me: & ne prohibueritis eos: taliũ enim est regnum
15 Dei. ¶Amen dico vobis quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non in-
16 trabit in illud. ¶Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.
17 ¶Et cùm egressus esset in ᵇ via, procurrens
C quidã genu flexo ante eũ, rogabat eũ*: ‖Magister bone, quid faciã vt vitã æternã perci-
18 piam? ¶Iesus aũt dixit ei: Quid me dicis bo-
19 nũ? Nemo bonus, nisi vnus, Deus. ¶‖ Præcepta nosti: Ne adulteres: Ne occidas: Ne fureris: Ne falsum testimonium dixeris: Ne fraudẽ feceris: Honora patrẽ tuum & ma-
20 trem. ¶At ille respondens, ait illi: Magister,
21 hæc omnia obseruaui à iuuentute mea. ¶Iesus aũt intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnũ tibi deest: vade, quæcunq; habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum
22 in cœlo: & veni sequere me. ¶Qui contristatus in verbo, abijt mærens, erat.n. habens

‖Deu. 24. a. 1. Gen. 1. d. 27. Matt. 19. a. 4. ‖Gen. 2. d. 24. 1. Cor. 6. d. 16. ‖Ephe. 5. g 31. 1. Cor. 6. b 10. ‖Mat. 19. b. 13. Luc. 18. c 15. ᵇ viam 5. * dicens: ‖Mat. 19. c. 16. Luc. 18. d. 18. Exo. 20. c 15.

23 multas possessiones. ¶Et circũspiciens Iesus, ait discipulis suis: Quã difficile qui pecunias
24 habẽt, in regnũ Dei introibunt? ¶Discipuli aũt obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis: Filioli, quàm difficile est confidentes in pecunijs, in regnum
25 Dei introire? ¶Facilius est camelũ per fora-
D men acus transire, q̃ diuitẽ intrare in regnũ
26 Dei. ¶Qui magis admirabantur, dicentes ad
27 semetipsos: Et quis potest saluus fieri? Et intuens illos Iesus, ait: Apud hoĩes, impossibile est: sed non apud Deũ. oĩa n possibilia
28 sunt apud Deũ. ¶‖ Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus oĩa, & secuti sumus
29 te. ¶Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut filios, aut agros pp me & propter Euangeliũ:
30 ¶qui non accipiet centies tm nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutio-
31 nibus, & in seculo futuro vitã æternã. ¶‖Multi autem erũt primi, nouissimi: & nouissimi
32 primi. ¶Erant aũt in via ascendentes Ieroso-
E lymam: & præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant. ‖ Et assumens iterum duodecim, cępit illis dicere quæ es-
33 sent ei euentura: ¶Quia ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent
34 eum gentibus, & illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eũ:
35 & tertia die resurget. ¶Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcunq; petie-
36 rimus, facias nobis. ¶At ille dixit eis: Quid
37 vultis vt faciã vobis? ¶Et dixerunt. Da nobis, vt vnus ad dexterã tuã, & alius ad sinistram
38 tuã sedeamus in gloria tua. ¶Iesus autem ait
F eis: Nescitis quid petatis, potestis bibere calicẽ quẽ ego bibo: aut baptismo quo ego ba-
39 ptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: ¶Possumus. Iesus aũt ait eis: Calicẽ q̃dẽ quẽ ego bibo, bibetis, & baptisma quo ego babtizor
40 baptizabimini: ¶sedere autem ad dexteram meã, vel ad sinistrã, non est meum dare vo-
41 bisᶜ, sed quibus paratũ est. ¶‖Et audientes decem, cęperunt indignari de Iacobo & Io-
42 hanne. ¶Iesus autem vocans eos, ait illis: ‖Scitis, quia hi qui videntur principari gẽtibus dominantur eis, & principes eorũ pote-
43 statẽ habẽt ipsorũ. ¶Nõ ita est aũt in vobis: sed quicunque voluerit fieri maior, erit ve-
44 ster minister: ¶& quicunque voluerit in vo-
45 bis primus esse, erit omnium seruus. ¶Nam & filius hominis nõ venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret animam suam
46 redemptionẽ pro multis. ¶‖ Et veniunt Ie-
G richo, & proficiscente eo de Iericho, & discipulis eius, & plurima multitudine, filiᵘˢ Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta viam

Mat. 19. d 27. Luc. 18. c. 28. ‖Mat. 19 d. 20. Luc. 13. f. 30. ‖Mat. 20. c. 17. Luc. 18. f. 41. ‖Mat. 20. c. 20. ᶜ —s: ‖Mat. 20. c. 29. ‖Luc. 22. c. 22. ‖Mat. 20. f. 29. Luc. 18. f. 35.

mendi-

47 mendicans. ꝑ Qui cum audisset, quia Iesus Nazarenus est: cœpit clamare, & dicere: Iesu fili Dauid, miserere mei. ꝑ Et comminabãtur ei multi, vt taceret. Ait ille multò magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. ꝑ Et

48

49

stans Iesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto, surge, vocat te. ꝑ Qui proiecto vestimento suo exiliens, vênit ad eum. ꝑ Et respondens Iesus, dixit illi: Qoid vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni vt videam. ꝑ Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

50

51

52

CAPVT XI.

1 A ET cùm appropinquaret Ierosolymæ & Beth-aniæ ad mõtem oliuarum mittit duos ex discipulis suis, ꝑ & ait illis: ite in castellum quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, inuenietis pullũ ligatum, super quem nemo adhuc hominũ sedit: soluite illum, & adducite. ꝑ Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc. ꝑ Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio: & soluunt eum. ꝑ Et quidam de illic stantibus ᵇdicebantˢ illis: Quid facitis soluentes pullum? ꝑ Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Iesus, & dimiserunt eis. ꝑ | Et duxerunt pullum ad Iesum: & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum, ꝑ Multi autem vestimenta sua strauerunt in via: alij aũt frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via ꝑ Et qui præibant, & qui sequebantur B clamabant dicentes: Hosan-na, | benedictus qui venit in nomine Domini. ꝑ Benedictum quod venit regnum patris nostri

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Mat. 21. a. 1. Luc. 19. c. 29.

ᵇdicebat S

| Mat. 21. b. 14.

| Mat. 21. a. 9. Luc. 19. f. 38.

Psal. 117. d. 24.

11 Dauid, Hosan-na in excelsis. ꝑ | Et introiuit Ierosolymam in templum, & circumspectis omnibus, cũ iam vespera esset hora, exijt in Beth-aniam cũ duodecim. ꝑ Et alia die cum exirẽt à Beth-ania, esurijt. ꝑ Cumque vidisset à longè ficũ habentem folia, vênit si quid fortè inueniret in ea. Et cũ venisset ad eã, & nihil inueniret præter folia, nõ enim erat tẽpus ficorum. ꝑ respondens, dixit ei: Iam non amplius in æternũ ex te fructum quisquam mãducet. Et audiebant discipuli eius. ꝑ Et veniunt Ierosoymam ꝑ Et cùm introis-

12, 13, 14, 15

| Mat. 21. a. 10. Luc. 19. g. 45.

| Mat. 21. b. 19.

C set in templum, cœpit eijcere vendentes, & ementes in templo: & mẽsas numulariorũ, & cathedras vẽdentium columbas euertit, ꝑ & non sinebat vt quisquam transferret vas per templum: ꝑ & docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, | Quia domus mea, do-

16, 17

Psal. 56. b. 7.

mus

mus orationis vocabitur omnibus gẽtibus? ‖ Vos autẽ fecistis eam speluncam latronum.

Ier. 7. b. 11

18 ¶ Quo audito, principes sacerdotũ & Scribæ quærebant quomodo eum perderent. timebant enim eum: qm̃ vniuersa turba admirabatur super doctrina eius. 19 ¶ Et cum vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. 20 ¶ ‖ Et cùm mane transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus. 21 ¶ Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. 22 ¶ Et respondens Iesus, ait illis: Habere fidem Dei. 23 ¶ Amẽ dico vobis, quia quicunq; dixerit huic mõti, Tollere & mittere in mare, & nõ hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcunq; dixerit, fiat, fiet ei. 24 ¶ ‖ Propterea dico vobis, omnia quęcunq; orãtes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis. 25 ¶ Et cum stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. 26 ¶ Quod si vos non dimiseritis: nec pater vester qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra. 27 ¶ Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes & Scribæ & seniores, 28 ¶ & dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem vt ista facias? 29 ¶ Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & rñdete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam. 30 ¶ Baptismus Iohannis de cęlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. 31 ¶ At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus de cęlo, dicet: Quare ergo non credidistis ei? 32 ¶ Si dixerimus ex hominibus, ᵃtimebãt populum: omnes enim habebãt Iohannẽ, quia verè propheta esset. 33 ¶ Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus, ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

Mat. 21. b. 19.
‖ Matt. 7. a. 7 & 21 b. 22. Lu. 11. b 9. Matt. 6. b. 14. & 11 d. 25. Matt. 21. b. 15. Lu. 20. a 1
ᵃ timemus

D

CAPVT XII.

Matt. 21. d. 33. Lu 20. b 9. Is. 5. a. 1. Ierem. 2. d. 21.

1 A ET cępit illis in parabolis loqui: Vineã pastinauit homo, & circundedit sepem, & fodit lacũ, & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis: & peregre profectus est. 2 ¶ Et misit ad agricolas in tẽpore seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. 3 ¶ Qui apprehensum eum ceciderũt: & 4 dimiserunt vacuum. ¶ Et iterum misit ad illos alium seruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumeliis affecerunt. 5 ¶ Et rursum alium misit, & illum occiderunt, & plures alios quosdam cædentes, alios vero occidentes. 6 ¶ Adhuc ergo vnum habens filiũ charissimum: & illum misit ad eos nouissimũ, dicens: Quia reuerebuntur filium meum. 7 ¶ Coloni autem dixerũt ad inuicem: Hic est hæres: venite, occidamus eum: & nostra erit 8 hæreditas. ¶ Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam. 9 ¶ Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet & perdet

10 colonos, & dabit vineã aliis. ¶ Nec scripturam hanc legistis: ‖ Lapidem quem reprobauerũt ædificantes, hic factus est in caput anguli: 11 ¶ A dño factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? 12 ¶ Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hãc dixerit. Et relicto eo, abierunt. 13 ¶ ‖ Et mittunt ad eum quosdã ex Pharisæis & Herodianis: vt eum caperent in verbo. 14 ¶ Qui venientes di-

‖ Ps. 117 d. 21. Is 28. d. 16. Act. 4. b. 11. Ro 9 g. 33. 1. Pet. 2. a 8. Matt. 21. d 42. Mat. 22. b. 15. Luc. 20. d. 20.

B cunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quenquam: nec enim vides in faciem hominũ, sed in veritate viam Dei doces. Licet dari tributum Cęsari: an non dabimus? 15 ¶ Qui sciẽs versutiã illorũ, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denariũ vt videam.

16 ¶ At illi attulerũt ei. Et ait illis: Cuius est ima-
17 go hæc, & inscriptio? Dicunt ei Cęsaris. ¶ Respondens aũt Iesus, dixit illis: ‖ Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt
18 Dei, Deo. Et mirabantur super eo. ¶ ‖ Et venerunt ad eũ Sadducæi qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eũ, dicẽtes:
19 Magister, ¶ Moyses nobis scripsit, vt si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & filios non reliquerit: accipiat frater eius vxorẽ ipsius, & resuscitet semen fratri
20 suo. ¶ Septẽ ergo fratres erant: & primus accepit vxorẽ, & mortuus est, nõ relicto semi-
21 ne. ¶ Et secundus accepit eã, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius simili-
22 ter. ¶ Et acceperunt eam similiter septem, & non reliquerunt semen. Nouissima om-
23 niũ defuncta est & mulier. ¶ In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit
24 vxor? septẽ enim habuerunt eam vxorẽ. ¶ Et
C respondens Iesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes scripturas, neque virtutem
25 Dei? ¶ Cum enim a mortuis resurrexerint, neq; nubent, neq; nubentur, sed sunt sicut
26 angeli* in cęlis ¶ De mortuis aũt quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: ‖ Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, &
27 Deus Iacob? ¶ Non est Deus mortuorum, sed
28 viuorum. Vos ergo multum erratis. ¶ Et accessit vnus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis respõderit, interrogauit eũ quod esset primũ
29 omnium mandatum. ¶ Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est, ‖ Audi Israël: dominus Deus[b] tuus, Deus[b]
30 vnus est. ¶ Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, & ex tota virtute tua. Hoc
31 est primum mandatum. ¶ Secundum autẽ simile est illi: ‖ Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud manda-
32 tu non est. ¶ Et ait illi Scriba: Bene Magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & nõ
33 est alius præter eum. ¶ Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum: maius est omnibus
34 holocaustomatibus & sacrificijs ¶ Iesus aũt videns ꝙ sapienter rñdisset, dixit illi: Nõ es longè à regno Dei. Et nemo iam audebat eũ
35 interrogare. ¶ ‖ Et rñdens Iesus, dicebat, do-
D cens in templo: Quõ dicunt Scribæ Christũ
36 filiũ esse Dauid? ¶ Ipse enim Dauid dicit in Spiritusancto: ‖ Dixit Dñs Dño meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos
37 scabellum pedum tuorum. ¶ Ipse ergo Dauid dicit eum dominũ: & vnde est filius eius? Et multa turba eum libenter audiuit.
38 ¶ Et dicebat eis in doctrina sua: ‖ Cauete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & sa-
39 lutari in foro, ¶ & in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cę-
40 nis: ¶ qui deuorant domos viduarũ sub obtẽtu prolixæ orationis: hi accipiẽt prolixius
41 iudic um. ¶ Et sedens Iesus contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & multi diuites iacta-
42 bant multa. ¶ Cum venisset autem vidua vna pauper, misit duo minuta, qđ est quadrans
43 ¶ Et conuocans discipulos suos, ait illis: Amẽ dico vobis, quoniam vidua hæc pauper, plus omnibus misit qui miserunt in gazophyla-
44 cium. ¶ Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt. hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum

Margin: ‖ Rom. 13 b 7. Matt. 22. c. 13. Luc. 20. f. 27. ‖ Deu. 25. a. 5. *Dei. ‖ Exo. 3. b. 6. Matt. 22. d. 32. Luc. 20. f. 37. ‖ Deut. 6. a 4. [b] noster. Dominus 7. [b] vester. Deut 4. ‖ Leui. 19. d. 18. Matt. 22. d 39. Rom. 13. c 9 Gala. 5. c. 14. Iac. 2 b. 8 Matt. 22. d. 42. Luc. 20. g. 41. ‖ Ps. 109. a. 1. Matt. 23. a. 6. Luc. 11. f. 44. & 20 g. 46. Luc. 21. a. 1.

CAPVT XIII.

1 ET cum egrederetur de templo,
A ait illi vnus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapi-
2 des, & quales structuræ. ¶ Et respondens Iesus ait illi: Vides has oẽs magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidẽ qui non destrua-
3 tur ¶ Et cum sederet in monte oliuarum cõtra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Iacobus, & Iohãnes, & Andręas:
4 ¶ Dic nobis quãdo ista fient? & quod signũ erit quando hæc omnia incipient consum-
5 mari? ¶ Et respondens Iesus, cępit dicere il-
6 lis: ‖ Videte, ne quis vos seducat ¶ multi enim venient in nomine meo, dicentes quia
7 ego sum, & multos seducent ¶ Cum audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis. oportet enim hæc fieri: sed non-
8 dum finis ¶ Exurget enim gens contra gentẽ, & regnũ super regnũ: & erunt terræmo-
B tus per loca, & fames: Initium dolorũ hæc.
9 ¶ Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in cõcilijs, & in synagogis vapulabitis, & ante præsides, & Reges stabitis, ꝑꝑ me,
10 in testimoniũ illis. ¶ Et in omnes gentes pri-

Margin: Mat. 24. a. 2. Luc. 21. a 5. Luc. 19. g. 44. ‖ Ephes. 5. b. 5. 2 Thes 2. a. 3. Matt. 10. b. 19. Luc. 12. b. 11. & 21 c. 14.

11 mum oportet prædicari euangelium. ⁋ ‖ Et cùm duxerint vos tradentes nolite præcogitare quid loquamini : sed quod datū vobis fuerit in illa hora, id loquimini: non enim 12 vos estis loquētes, sed spiritus sanctus. ⁋ Tradet autem frater fratrem in mortē, & pater filium: & consurgent filij in parētes, & mor 13 te afficient eos. ⁋ Et eritis odio omnibus, ꝓpter nomen meum. Qui autem sustinuerit 14 in finē, hic saluus erit. ⁋ ‖ Cùm autē videritis abominationem desolationis stantem, ‖ vbi non debet (qui legit intelligat) tunc qui in 15 Iudæa sunt, fugiant in montes : & qui super tectum, ne descendat in domum, nec 16 introeat vt tollat quid de domo sua, ⁋ & G qui in agro erit, non reuertatur retrò tolle- 17 re vestimentum suum. ⁋ Væ autem prægnan- 18 tibus & nutrientibus in illis diebus. ⁋ Orate 19 verò vt hyeme non fiant. ⁋ Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales nō fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, vsque 20 nunc, neque fient ⁋ Et nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro : sed propter electos quos elegit, breuiauit dies. 21 ⁋ ‖ Et tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic est 22 Christus, ecce illic: ne credideritis. ⁋ Exurgēt enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa & portenta ad seducendos, si 23 fieri pōt, etiā electos. ⁋ Vos ergo videte, ecce 24 prædixi vobis oīa. ⁋ ‖ Sed in illis diebus post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & 25 luna non dabit splendorem suum, ⁋ & stellæ cœli erunt decidentes, & virtutes quæ in cę 26 lis sunt, mouebuntur ‖ Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria. ⁋ ‖ Et tunc mittet 27 D angelos suos, & congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terrę vsq; ad sum- 28 mum cœli. ⁋ A ficu autem discite parabolā. Cùm iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia : cognoscitis quia in proximo 29 sit æstas. ⁋ sic & vos cùm videritis hæc fieri, 30 scitote ꝙ in proximo sit in ostijs. ⁋ Amen dico vobis, quoniam non transibit genera- 31 tio hæc, donec omnia ista fiant. ⁋ Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non 32 transibunt. ⁋ De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque angeli in cœlo, neque filius, 33 nisi pater. ⁋ ‖ Videte, vigilate, & orate: nesci- 34 tis enim quando tempus sit. ⁋ Sicut homo qui peregre profectus reliquit domū suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusq; ope- 35 ris, & ianitori præcepit vt vigilet. ⁋ Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat : serò, an media nocte, an galli 36 cantu, an manè.) ⁋ ne cùm venerit repentè, 37 inueniat vos dormientes. ⁋ Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

‖ Dan. 9. g.27. Matt. 24. b.16. Luc. 21. d 21.
‖ Mat. 24. d.26. Luc. 21. b 8.
‖ Ezec. 32. b.7. Isa. 13. b. 10. Ioel. 2. c. 10. g. 31. & 3. c. 15
‖ Mat. 24. c. 31.
‖ Mat. 24. d. 42.

CAPVT XIIII.

1 A ERat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo tenerent, & 2 occiderēt ‖ Dicebant enim: Nō in die festo, 3 ne fortè tumultus fieret ᵇpopuliᵇ. ⁋ Et cum esset Beth-aniæ, in domo Simonis Leprosi,

Matt. 26. a.2. Luc. 22. a. 1.
ᵇ in populo
Matt. 26. a.6. Iohan. 12 a. 1.
ᵇ pistici 2.

& recumberet : venit mulier habens alabastrū vnguenti nardi ᵇspicati preciosi : & fra- 4 cto alabastro, effudit super caput eiᵘ. ⁋ ‖ Erāt aūt quidā indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista vnguē- 5 ti facta est? ⁋ Poterat n. vnguentum istud væ- nundari plus quàm trecētis denarijs, & da- 6 ri pauperibus Et fremebant in eā. ⁋ Iesus autē dixit: Sinite eā: quid illi molesti estis? Bo- 7 nū opus operata est in me. ⁋ semper. n. pauperes ᵇhabetisᵇ vobiscū: & cū volueritis, potestis illis benefacere: me autē non semper 8 habetis ⁋ Quod habuit hæc, fecit: præuenit 9 vngere corpus meum in sepulturam. ⁋ Amē dico vobis, vbicūq; prædicatum fuerit Euāgelium istud in vniuerso mundo, & quod fe- 10 cit hæc, narrabitur in memoriam eius. ⁋ ‖ Et Iudas Iscariotes, vnus de duodecim, abijt ad B summos sacerdotes, vt proderet eum illis. 11 ⁋ Qui audientes gauisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et querebat quo- 12 modo ‖ illum opportunè traderet. ⁋ Et primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli : Quò vis eamus, 13 & paremus tibi vt manduces Pascha? ⁋ Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis. Ite in ciuitatē: & occurret vobis homo lage- 14 nā aquæ baiulans, sequimini eum: ⁋ & quocūq; introierit, dicite dño domus, quia magister dicit : Vbi est refectio mea, vbi pascha 15 cum discipulis meis manducem? ⁋ & ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stra- 16 tū: & illic parate nobis. ⁋ Et abierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pa- 17 scha. ⁋ ‖ Vespere autem facto, venit cum 18 duodecim, ⁋ & discumbentibus eis & man-

Matt. 26. a.8. Iohan. 12 a.4.
ᵇ habebitis
‖ Mat. 26 b.14. Luc. 22. a 4.
‖ Mat. 26. b. 16.
Matt. 24. b. 20. Luc. 22. b. 14.

ducan-

1.Ioh.13. c.21. | Luc.22. c.21. | Psal.40. c.10. | Act.1.c.16. | Mat.26. c.24. | *traditur | 1.Cor.11 c.24. | *hoc | Ioh.16. d.32. | Zach.13. a.7. | Inf.16.b.7. | *in te. | Mat.26. d.36. Luc.22.d.42.

manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, quia
C vnus ex vobis tradet me, qui mãducat me-
cum. ¶ At illi cœperunt contristari, & dice-
19 re ei singulatim: Nunquid ego? ¶ Qui ait il-
20 lis: ‖ Vnus ex duodecim qui intingit me-
cum-manum in catino. ¶ ‖ & filius quidem
21 hominis vadit ‖ sicut scriptum est de eo: væ
autem homini illi per quem filius hominis
*tradetur. bonum erat ei si non esset natus
22 homo ille. ¶ Et manducantibus illis, ‖ acce-
pit Iesus panem: & benedicens fregit, & de-
dit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.
23 ¶ Et accepto calice, gratias agens, dedit eis.
24 & biberunt ex illo omnes. ¶ Et ait illis: Hic
est sanguis meus noui testamenti, qui pro
25 multis effundetur. ¶ Amen dico vobis, quia
iam non bibam de *genimine vitis vsque in
diem illum cum illud bibam (nouum) in re
26 gno Dei. ¶ Et hymno dicto exierunt in Mon
27 tem oliuarum: ¶ & ait eis Iesus: ‖ Omnes scã-
dalizabimini-in me in nocte ista: quia scri-
ptum est: ‖ Percutiam pastorẽ, & dispergen-
28 tur oues. ¶ Sed postq̃ resurrexero, ‖ præcedã
29 vos in Galilæam. ¶ Petrus autem ait illi: & si
omnes scandalizati fuerint *, sed non ego.
30 ¶ Et ait illi Iesus: Amen dico tibi: quia tu
D hodie in nocte hac, priusquam gallus vo
31 cem bis dederit, ter me es negaturus. ¶ At
ille amplius loquebat: Et si oportuerit me
simul commori tibi, non te negabo. Simili-
32 ter autem & omnes dicebant. ¶ ‖ Et veniunt
in prædium, cui nomen Geth-semani: &
ait discipulis suis: ‖ Sedete hic donec orem.
33 & assumit Petrũ & Iacobum & Iohannem
34 secum: & cœpit pauere & tædere. ¶ Et ait il-
lis: Tristis est anima mea vsque ad mortem:
35 sustinete hic, & vigilate. ¶ Et cum proces-
sisset paululum, procidit super terram: &
orabat vt si fieri posset, trãsiret ab eo hora.
36 Et dixit: Abba, pater, omnia tibi possi-bi-
lia sunt: transfer calicem hunc à me: sed

37 nõ quod ego volo, sed quod tu. ¶ Et venit, &
inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon
38 dormis? non potuisti vna hora vigilare? ¶ Vi-
gilate & orate vt non intretis in tentationẽ.
Spiritus quidem promptus est, caro vero in
39 firma. ¶ Et iterum abiens, orauit eundẽ ser-
40 monem dicẽs. ¶ Et reuersus, denuò inuenit
eos dormientes (erant enim oculi eorum
grauati) & ignorabant quid responderẽt ei.
41 ¶ Et venit tertiò, & ait illis: Dormite iam
E & requiescite. Sufficit, venit hora. ecce fi-
lius hominis tradetur in manus peccatorũ.
42 ¶ Surgite, eamus: ecce qui me tradet, propè
43 est. ¶ Et adhuc eo loquente, venit Iudas Isca-
riotes, vnus de duodecim, & cum eo ‖ turba
multa cũ gladijs & lignis, *à summis sacer-
44 dotibus & Scribis & seniorib*. ¶ Dederat au-
tem traditor eius signum eis, dicẽs: Quecũ-

‖ Mat.26. d.47. Luc.22. e.47. Iohã.18. a.3. *missi.

que osculatus fuero, ipse est: tenete eum, &

45 ducite cautè. ꝑ Et cum venisset statim accedēs ad eum, ait Rabbi: & osculatus est eum.
46 ꝑ At illi manus iniecerunt in eum: & te-
47 nuerunt eum. ꝑ Vnus aũt quidam de circunstantibus educens gladium, percussit seruũ summi sacerdotis: & amputauit illi auricu-
48 lam. ꝑ Et rñdens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem exiistis cum gladijs & lignis com-
49 prehendere me? ꝑ quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed
50 vt impleantur scripturæ. ꝑ ‖ Tunc discipuli e-
51 ius relinquentes eum, oẽs fugerunt. ꝑ Ado-
F lescens autem quidam sequebatur eũ amictus sindone super nudo: Et tenuerunt eũ.
52 ꝑ At ille reiecta sindone, nudus profugit ab
53 eis. ꝑ ‖ Et adduxerunt Iesum ad summum

‖ Mat. 26. f. 56.

Luc. 22. f. 54.

sacerdotem, & conuenerunt oẽs sacerdo-
54 tes & Scribæ seniores, ꝑ Petrus autem à longè secutus est eum vsque intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris
55 ad ignem & calefaciebat se. ꝑ ‖ Summi verò sacerdotes & omne conciliũ quærebant aduersus Iesum testimonium, vt eum morti
56 traderent: nec inueniebant. ꝑ Multi enim testimonium falsum dicebant aduersus eum:
57 & conuenientia testimonia non erant. ꝑ Et quidam surgentes, falsum testimonium fere-
58 bant aduersus eum dicentes. ꝑ Quoniã nos audiuimus eum dicentem: ‖ Ego dissoluam templum hoc manufactum, & ᵇ per trīduũ
59 aliud non manufactum, ædificabo. ꝑ Et non
60 erat conueniens testimonium illorum. ꝑ Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respondes quicquam ad ea quæ tibi obijciũtur ab his?
61 ꝑ Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eũ, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedi-
62 cti? ꝑ Iesus autem dixit illi. Ego sum, ‖ & videbitis filium hominis sedentem à dextris

Ioh. 18. c. 13.

Mat. 26. f. 59.

‖ Ioh. 2. d. 19.

ᵇ post.

Mat. 24. c. 30.

G virtutis, * & venientem cum nubibus cęli.

* Dei.

63 ꝑ Summus aũt sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?
64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum es-
65 se reum mortis. ꝑ Et cœperunt quidam conspuere eum & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza.
66 & ministri alapis eum cædebant. ꝑ Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit vna ex
67 ancillis summi sacerdotis. ꝑ Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum,
68 ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. ꝑ At ille negauit, dicens: Neque scio, neque noui quid dicas. Et exijt foras ante atrium, & gal-
69 lus cantauit, ꝑ ‖ Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere circunstantibus:
70 Quia hic ex illis est. ꝑ At ille iterum negauit: & post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Gali-
71 læus es. ꝑ Ille autem cœpit anathematizare & iurare: Quia nescio hoĩem istum quem
72 dicitis. ꝑ Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Iesus: Prius quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

Mat. 26. g 69.

Luc. 22. f. 55.

Ioh. 18. c. 27.

Mat. 26. g 71.

Luc. 22. f. 18.

Mat. 26. g 75.

Ioh. 13. d. 38.

CAPVT XV.

1 A ET confestim manè consilium facientes summi sacerdotes cũ senioribus & Scribis, & vniuerso concilio, vincientes Iesum, duxerunt & tradiderunt
2 Pilato. ꝑ Et interrogauit eum Pilatus ꝑ Tu es Rex Iudæorum? Et ille respondens, ait illi:
3 Tu dicis. ꝑ Et accusabant eum summi sacer-
4 dotes in multis. ꝑ ‖ Pilatus autem rursum interrogauit eum, dicens: Non respondes quic-
5 quam? vide in quantis te accusant. ꝑ Iesus autem amplius nihil respondit: ita vt mira-
6 retur Pilatus. ꝑ Per diem autem festum so-

Mat. 27. a 1.

Luc. 27 g. 66

Ioh. 18. d 28.

Mat. 27. b 12

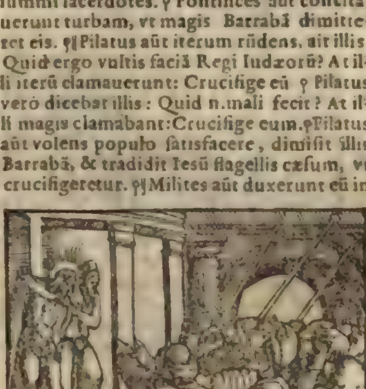
Luc. 23. a 6.

Ioh. 18. f. 33.

lebat dimittere illis vnũ ex vinctis, quécun-
7 que petissent. ¶Erat aũt qui dicebatur Barra
bas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in
8 seditione fecerat homicidiũ. ¶Et cum ascen-
disset turba, cœpit rogare, sicut semper facie
9 bat illis. ¶Pilatus aũt rñdit eis, & dixit: Vul-
10 tis dimittam vobis Regem Iudæorũ? ¶Scie-
bat enim ꝙ per inuidiam tradidissent eum
11 summi sacerdotes. ¶Pontifices aũt concita-
uerunt turbam, vt magis Barrabã dimitte-
12 ret eis. ¶Pilatus aũt iterum rñdens, ait illis
B Quid ergo vultis faciã Regi Iudæorũ? At il-
13 li iterũ clamauerunt: Crucifige eũ. ¶Pilatus
14 verò dicebat illis: Quid n. mali fecit? At il-
15 li magis clamabant: Crucifige eum. ¶Pilatus
aũt volens populo satisfacere, dimisit illis
Barrabã, & tradidit Iesũ flagellis cæsum, vt
16 crucifigeretur. ¶Milites aũt duxerunt eũ in

Mat. 27. c 22. Luc. 23. c. 14. Ioh. 18. g. 39. & 19. a. 6.

atriũ prætorij, & conuocant totã cohortem:

Mat. 27. c 27.

17 ¶& induũt eũ purpura, & imponunt ei ple-
18 ctentes spineã coronã. ¶Et cœperunt saluta-
19 re eum: Aue rex Iudæorum. ¶Et percutie-

bant caput eius arundine: & conspuebant
20 eum, & ponentes genua adorábant eum. ¶Et
postquã illuserunt ei, exuerunt illum purpu
ra, & induerunt eũ vestimentis suis, & edu-
21 cunt illum, vt crucifigerent eum. ¶Et anga-

Mat. 27. d 42.

riauerunt prætereuntem quempiam, Simó-
nem Cyrinæum venientem de villa, pa-
trem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem
22 eius. ¶Et perducunt illũ in Golgota locum:
23 qd est interpretatũ, Caluariæ locus. ¶Et da-
bant ei bibere myrrathũ vinũ: & non acce-
24 pit. ¶Et crucifigẽtes eũ, diuiserunt vestimen
C ta eius, mittentes sortem super eis, quis q̃d
25 tolleret. ¶Erat autem hora tertia: & crucifi-
26 xerunt eũ. ¶Et erat titulus causæ eius inscri

Luc 23. d 26. Mat. 27. d 33. Luc. 23. c. 33. Ioh. 19. c. 17. Mat. 27. d 35.

ptus,

Luc. 23. d. 34. Ioh. 10. d. 23. Isa. 53 d. 12. Io. 2. c. 19

27 ptus, REX IVDAEORVM. ¶ Et cum eo crucifigũt duos latrones: vnum à dextris, & 28 aliũ à sinistris eius ¶ Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est 29 ¶Et ꝑtereuntes blasphemabant eũ, mouentes capita sua, dicentes; Vah, qui destruit 30 tẽplum, & in tribus diebus ædificat. ¶saluũ 31 fac temetipsum descendes de cruce ¶Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrũ cũ Scribis, dicebant: Alios saluos fecit, 32 seipsum non potest saluũ facere. ¶ Christus Rex Israël descendat nunc de cruce: vt videamus & credam. ¶Et qui cũ eo crucifixi erãt, 33 cõuiciabant ei ¶Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totã terrã vsq; in horã nonã. 34 ¶Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi, lamma sabacthani? qđ est interpretatũ: Deus meus, Deus meus, vt 35 qđ dereliquisti me? ¶ Et quidã de circunstantibus audientes, dicebant. Ecce Eliã vocat. 36 ¶Currens aũt vnus, Et implens spongiã aceto circũponensq; calamo, potũ dabat ei dicẽs: Sinite, videamus si veniet Elias ad de-37 ponendum eum. ¶ Iesus autem emissa voce 38 magna expirauit. ¶Et velum templi scissum 39 est in duo, a summo vsq; deorsum. ¶ Videns aũt Cẽturio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo fi-40 lius Dei erat. ¶ Erant autem & mulieres de lõge a ꝑicientes: inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi minoris & Ioseph 41 mater, & Salomæ: ¶ & cum esset in Galilæa, sequebãtur eum, & ministrabãt ei, & aliæ multæ quæ simul cum eo ascenderant Ierosolymã. 42 ¶Et cum iam sero esset factũ (quia erat Parasceue, quod est ante sabbathum) 43 ¶ venit Ioseph ab Arimathæa, nobilis decurio, qui & ipse erat expectãs regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt cor-44 pus Iesu. ¶ Pilatus autem mirabatur si iam

Psal. 21. a. 1. Mat. 27 e 46. Ps. 68. c. 20. Mat. 27. f 35. Lu. 8. a. 2. Mat. 27. g. 57. Luc. 23. g. 50. Ioh. 19 g. 38.

obijsset Et accersito Centurione interroga-45 uit eum, si iam mortuus esset ¶ Et cum cognouisset à Centurione donauit corpus Io-46 seph. ¶ Ioseph autem mercatus sindonem, & deponẽs eum inuoluit sindone, & posuit

eum in monumento quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad ostiũ monu-47 menti. ¶Maria autem Magdalenæ, & Maria Ioseph aspiciebant vbi poneretur.

CAPVT XVI.

Mat. 28. a. 1. Lu. 24. a. 1 Io. 20. a. 1

1 A ET cum transisset sabbathum, Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent 2 Iesum. ¶Et valde manè vna sabbathorum, veniunt ad monumentum, orto 3 iam sole. ¶Et dicebãt ad inuicẽ: Quis reuol-4 uet nobis lapidem ab ostio monumenti? ¶Et

respicientes viderũt reuolutũ lapidem. Erat
5 quippe magnus valde ¶ Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentẽ in dextris coopertũ stola candida: & obstu-
6 puerunt ¶Qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum quæritis Nazarenũ crucifixum: sur rexit, non est hic: ecce locus vbi posuerunt
7 eum. ¶Sed ite, dicite discipulis eius & Petro,
B quia ᵇpræcedit vos in Galilæam: ibi eum vide
8 bitis, sicut dixit vobis. ¶At illæ exeuntes, fugerũt de monumento. inuaserat n. eas tremor & pauor: & nemini quicquã dixerunt.
9 timebãt.n. ¶Surgens aũt *manè prima sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenę, de
10 qua eiecerat septem demonia. ¶ Illa vadens

nunciauit his qui cũ eo fuerant, lugentibus
11 & flentibus. ¶Et illi audientes quia viueret,
12 & visus esset ab ea, nõ crediderũt. ¶Post hęc
C aũt duobus ex his ambulãtibᵃ ostẽsus est in

Mat. 28. a. 5. Luc. 24. a. 4. Ioan. 20. c. 14. ᵇ præcedet Mat. 26. d. 32. Sup. 14. c. 28. * Iesus. Ioh. 20. d. 16. Lu. 8. a. 2. Luc. 24. b. 13.

13 alia effigie, euntibus in villã ¶& illi euntes nun
14 ciauerũt cęteris: nec illis crediderunt. ¶Nouissimè recũbẽtibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatẽ eorũ, & duritiã cordis, quia ijs qui viderãt eũ resurrexisse, nõ
15 crediderũt. ¶Et dixit eis: Eũtes in mundum vniuersum, pdicate Euangeliũ oĩ creaturæ.
16 ¶ Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus
17 erit: qui vero nõ crediderit, condẽnabitur ¶Si-
D gna aũt eos qui crediderint, hæc sequentur: In noĩe meo demonia eijcient, Linguis lo-
18 quentur nouis. ¶Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent: & bene habe-
19 bunt. ¶ Et Dñs quidem Iesus postquam loquutus est eis, assumptus est in cęlũ, & ᵇse-

20 dit a dextris Dei. ¶Illi autem profecti prædicauerunt vbiq;: Dño cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Luc. 24. c. 36. Ioh. 20. c. 19. Matt. 28. d. 19. Act. 16. d. 18. Act. 2. a. 4. & 10. g. 46. Act. 28. a. 5. Act. 28. b. 8. Luc. 24. g. 51. ᵇ sedet.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

LVCAS medicus Antiochensis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις Apostolων prænotatur, cuius historias vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia σπουδαστὴν Apostoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quod author esset libri: & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse. quidam suspicantur, quotiescunque in epistolis suis Paulus dicit: Iuxta Euangelium meum, de Lucæ significare volumine: & Lucam non solum ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat; sed à cæteris Apostolis: quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerũt sermonis. Igitur Euangelium sicut audierat scripsit. Acta vero Apostolorum, sicut viderat, composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli: ad quam vrbem vicesimo Constantini anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ Apostoli translata sunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAPVT PRIMVM.

1 A QVONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerũ. 2 Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt & ministri fuerunt sermonis: 3 visum est & mihi assequuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, 4 vt cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem. 5 Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomẽ eius Elisabeth. 6 Erant autẽ iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, 7 & nõ erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. 8 Factum est autem cum sacerdotio fungeretur * in ordine vicis suæ ante Deũ, 9 secundũ consuetudinẽ sacerdotii, sorte exijt vt incensum poneret ingres-

Act.1.a.1.

1.Par.24.a.10.

* *Zacharias*

Exo. 30. c. 17. Leuit. 16. d. 17.

10 sus in templum Domini. ¶ & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.
11 ¶ Apparuit autem illi angelus Domini, stans

à dextris altaris incensi. ¶ Et Zacharias tur-
12 batus est, videns: & timor irruit sup eũ ¶ Ait
13 autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi filiũ, ‖ & vocabis nomen eius Iohannem ¶ & erit gau-
14 dium tibi & exultatio, & multi in natiuita-
B te eius gaudebunt. ¶ erit enim magnus co-
15 ram Domino: & vinum & siceram non bibet: & Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ ‖ & multos filiorum Israel
16 conuertet ad Dominum Deum ipsorum. ¶ &
17 ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ ‖ vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, pa-
18 rare Domino plebem perfectam. ¶ Et dixit Zacharias ad angelum: Vnde hoc sciam? ego enim sum senex, & vxor mea processit
19 in diebus suis. ¶ Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel qui asto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euan-
20 gelizare. ¶ Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ imple-
21 buntur in tempore suo. ¶ Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quòd tar-
22 daret ipse in templo. ¶ Egressus autem non
C poterat loqui ad illos: & cognouerunt quod visionẽ vidisset in tẽplo. Et ipse erat innuens
23 illis: & permansit mutus. ¶ Et factum est: vt impleti sunt dies officij eius, abijt in do-
24 mũ suã. ¶ Post hos autẽ dies concepit Elisabeth vxor eius: & occultabat se mensibus
25 quinq;, dicens: ¶ Quia sic fecit mihi Dñs in diebus quibus respexit auferre opprobriũ
26 meũ inter homines. ¶ In mense autẽ sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in ciuita-
27 tem Galilææ, cui nomen Nazaret, ¶ ad virginem desponsatã viro cui nomen erat Ioseph. de domo Dauid: & nomẽ virginis Ma-
28 ria. ¶ Et ingressus angelus ad eã dixit: Aue

gratia plena, Dñs tecũ: benedicta tu in mu-
29 lieribus. ¶ Quæ cum [a] audisset [b] turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista
30 salutatio. ¶ Et ait angelus ei: Ne timeas Ma-
31 ria, inuenisti enim gratiam apud Deũ, ¶ ecce concipies in vtero & paries filium: ‖ & vocabis nomen eius Iesum. ¶ hic erit ma-
32 gnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius,
33 ¶ ‖ & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. ¶ Dixit autem
34 Maria ad angelum: Quomodo fiet istud:
35 quoniam virum non cognosco? ¶ Et respõdens angelus dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctũ
36 vocabitur filius Dei. ¶ Et ecce Elisabeth cognata tua: & ipsa concepit filium in senectute sua. & hic mensis sextus est illi quæ voca-
37 tur sterilis: ¶ quia non erit impossibile apud
38 Deum omne verbum. ¶ Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundũ verbum tuum. Et discessit ab illa angelus.
39 ¶ Exurgens autẽ Maria in diebus illis abijt in montana cum festinatione in ciuitatem
40 Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, &
41 salutauit Elisabeth ¶ Et factum est: vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius: & repleta est Spiri-
42 tu sancto Elisabeth. ¶ & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulie-
43 res, & benedictus fructus ventris tui. ¶ Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini
44 mei ad me? ¶ Ecce enim vt facta est vox sa-
E lutationis tuæ in auribus meis, exultauit in
45 gaudio infans in vtero meo. ¶ & beata quæ [a] credidit [b], quoniã perficientur ea quæ dicta
46 sunt [b] ei [b] à Domino. ¶ Et ait Maria:

Inf. f. 61.
Matt. 11. b. 14. Malac. 4. b. 6.
Matt. 1. c. 18.
[a] vidisset [b] 2.
Isai. 7. c. 14. Inf. 2. c. 21. Mat. 1. d. 21. Dan. 7. d. 14. & 8. 27. Mich. 4. b. 7. –8.
[a] credidisti [b] tibi

Magnificat

Magnificat anima mea Dominum.

47 ¶Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 ¶Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce n. ex hoc beatã me dicẽt oẽs gñationes.

49 ¶Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.

50 ¶Et misericordia eius[a] à progenie in progenies[b], timentibus eum.

51 ¶Fecit potentiam in ‖brachio suo: ‖dispersit superbos mente cordis sui.

52 ¶Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.

53 ¶Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.

54 ¶Suscepit Israël puerum suum,[a] recordatus misericordiæ suę.

55 ‖Sicut locutus est ad patres nostros, Abrahã F & semini eius in secula.

56 ¶Mansit aũt Maria cum illa quasi mensibus 57 tribus: & reuersa est in domũ suam. ¶Elisabeth aũt impletum est tp̃s pariendi, & peperit filium. 58 ¶Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dñs misericordiam cum illa, ‖& congratulabãtur ei. 59 ¶Et factum est: in die octauo venerunt circũcidere puerum, & vocabant eum noĩe patris sui, Zachariam. 60 ¶Et rñdens mr̃ eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Iohannes. 61 ¶Et dixerũt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua 62 qui vocetur hoc noĩe. ¶Innuebant aũt pa 63 tri eius, quem vellet vocari eum. ¶Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: ‖Iohannes 64 est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. ¶Apertum est autẽ illico os eius, & lingua eius, 65 & loquebatur benedicẽs Deũ. ¶Et factus est timor super oẽs vicinos eorũ, & super oĩa montana Iudææ diuulgabantur oĩa verba 66 hæc: & posuerunt oẽs qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit?

[a] in generationẽ et generationem 1. [b] in progenies et pronies. 7. Is. 51. b. 9. Ps. 88. b. 10. Is. 29. c. 15. ‖Ps. 33. b. 11. 2. Re. 2. b. 6. [b] memorari 10. ‖Isa 30. d. 18 et 41. b. 7. et 54. b. 5. Ier 31. a. & d. 20. Ps. 131. e. 11. Gen. 16. c. 19. & 22 c. 16. ‖Su. b. 14. ‖Su b. 15.

67 Etenim manus Domini erat cum illo. ¶Et Zacharias pater eius, repletus[a] est spiritu sancto, & prophetauit dicens.

68 ¶‖Benedictus Dñs Deus Israël: quia visitauit G & fecit redemptionem[b] plebis[c] suæ:

69 ¶Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui.

70 ¶‖Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius.

71 ¶‖Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.

72 ¶Ad faciẽdam misericordiã cũ patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.

73 ¶‖Iusiurãdum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.

74 ¶Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.

75 ¶‖In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76 ¶Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: ‖præibis. n. ante faciem Dñi parare vias eius.

77 ¶Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.

78 ¶Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos ‖Oriens ex alto.

79 ¶Illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 ¶Puer autem crescebat, & cõfortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israël.

‖Inf. 2. d. 30. Mat. 1. d. 21. [b] plebi 7. Ps. 131. d. 17. Psa 73. c. 12. Ier. 23 a. 6. & 40. b 10. ‖Ge. 22 c. 16. Ier. 31. f. 33. Heb. 6. c. 23. & d. 17. ‖1. Pet. 1. c 45. Mal. 4. b. Su. b. 15.

CAPVT II.

1 A FActum est autem, in diebus illis exijt edictum à Cęsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. 2 ¶Hæc descriptio prima facta est a p̃side Syriæ Cyrino. 3 ¶Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem 4 ¶Ascendit aũt & Io-

seph a Galilæa ciuitate Nazareth in Iudæa[a], [a]in 1.

ciuitatem Dauid quæ vocatur Beth-lehem:
5 eò quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.
6 Factum est aût cùm essent
7 ibi, impleti sunt dies vt pareret. Et peperit filium suum primogenitũ, & pãnis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia
8 non erat eis locus in diuersorio. Et pasto-

Mich. 5. a 2. Matt. 2. a.6. Io. 7 f.42 — ei.

res erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suũ.
9 Et ecce angelus dñi stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt ti-
10 more magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere: ecce.n. euangelizo vobis gaudium
11 magnũ, quod erit omni populo. quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Chri-
12 stus Dñs in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum: Inuenietis infantem pannis inuolu-
13 tum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cũ angelo multitudo militiæ cęlestis
14 laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax * hominibus
15 bonæ voluntatis. Et factum est, vt discesserunt ab eis angeli in cęlum, pastores loquebantur adinuicem: Trãseamus vsque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factũ
16 est, quod dñs ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariã & Ioseph,
17 & infantem positum in præsepio. Videntes aũt cognouerunt de verbo quod dictũ erat
18 illis de puero hoc. Et omnes qui audierũt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à pa-
19 storibus ad ipsos. Maria autẽ conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.
20 Et reuersi sunt pastores, glorificãtes & laudantes Deum in omnibus quę audierant, &
21 viderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo vt circuncideretur puer: vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatũ est ab angelo prius quã in
22 vtero conciperetur. Et postquã impleti sũt

* in 4. — quod fecit dominus & ostendit. — Gen. 17 b.12. Leuit 12. a 3. Sup. 1. c. 31.

dies purgationis eius secundum legẽ Moysi, tulerunt illũ in Ierusalem, vt sisterent eũ
23 dño, (sicut scriptum est in lege dñi: Quia omne masculinum adaperiens vuluam, san-
24 ctum dño vocabitur) & vt darent hostiã secundum quod dictum est in lege dñi, par
25 turturũ, aut duos pullos columbarum. Et

Matt. 1. d. 21. Leuit. 12 a 6. Exo. 13 a.2. Num. 8. c.15.

ecce: homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans cõsolationem Israël: & Spiritus san-
26 ctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi
27 prius videret Christũ Dñi. Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerũ Iesum parentes eius, vt facerent secundũ cõ-
28 suetudinẽ legis pro eo: & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit:
29 Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace:

Leuit. 12. b.8.

Quia

30 ¶Quia viderunt oculi mei salutare tuum:
31 ¶ Quod parasti ante faciem omnium popu-
E lorum:
32 ¶Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.
33 ¶ Et erat pater eius & mater mirantes super
34 his quæ dicebantur de illo ¶Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius: ‖ Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël, & in si-
35 gnum cui contradicetur: ¶ (& tuam ipsius animam pertransibit gladius) vt reuelen-
36 tur ex multis cordibus cogitationes ¶ Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septẽ à virgini-
37 tate sua. ¶Et hæc vidua* vsq; ad annos octo-
F ginta quatuor: quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiẽs no-
38 cte ac die: ¶ Et hæc ipsa hora superueniens cõfitebatur dño:& loquebatur de illo omnib*
39 qui expectabãt redemptionem* Israël. ¶ Et vt perfecerũt omnia secundũ legem dñi, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam
40 Nazareth ¶Puer aũt crescebat,& confortabatur: * plenus sapientia, & gratia Dei e-
41 rat in illo. ¶ Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem,‖in die solenni Pa-
42 schæ. ¶Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymam
43 secundum consuetudinem diei festi, ¶ consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cogno-
44 uerunt parentes eius. ¶Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei: & requirebãt eum inter cognatos & notos.
45 ¶Et non inuenientes regressi sunt in Ierusa-
46 lem,requirentes eum ¶ Et factum est, post

triduum inuenerũt illum in templo sedentem in medio doctorum, audiẽtem illos, &
47 interrogantem eos. ¶Stupebant autem om-
G nes qui eum audiebant, super prudentia &
48 responsis eius. ¶Et vidẽtes,admirati sunt. Et dixit mater eius ad illũ: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quæ-
49 rebamus te. ¶Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his quæ
50 patris mei sunt, oportet me esse? ¶ Et ipsi nõ intellexerunt verbum quod loquutus est ad
51 eos. ¶ Et descendit cum eis, & venit Nazareth:& erat subditus illis: & mater eius con
52 seruabat omnia verba hæc in corde suo. ¶Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines.

CAPVT III.

1 A Nno autem quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris,procurante Pontio Pilato Iudęã, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituręæ,& Trachonitidis regionis,& Ly-
2 sania Abilinæ tetrarcha; ¶ sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum domini super Iohannem, Zachariæ fi-
3 lium, in deserto. ¶ ‖ Et venit in omnem re-

gionem Iordanis, prædicans baptismum pœ-
4 nitentiæ, in remissionem peccatorum: ¶ sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ
B prophetæ: ‖Vox clamantis in deserto: Para
5 te viam dñi, rectas facite semitas eius. ¶omnis vallis implebitur:& omnis mõs & collis humiliabiť. & erũt praua in directa,& aspe-
6 ra in vias planas. ¶ & videbit omnis caro sa-
7 lutare Dei. ¶Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ven-
8 tura ira? ¶ Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potẽs est Deus de lapidibus istis suscitare filios

Abrahæ.

Marginal notes: ‖Is. 8. c. 14. Rom. 9. g. 32. 1. Pet. 2 b. 8. — *ætate 5. — *Ierusalem 15. — *spiritu. — Exo. 23. 15 & 34 b. 17. Deut. 16. a. 1. — Matt. 7. d. 28. Mar. 1. b. 22. Inf. 4. c. 32. — ‖Matt. 3. a. 1. — Mar. 1. a. 3. Is. 40. a. 3 Ioh. 1. c. 3. — Matt. 3. b. 7.

9 Abrahæ. Iam enim securis ad radicem *arborum posita est. Omnis ergo arbor nō faciens fructum bonū, *excidetur, & in ignem
10 mittetur. Et interrogabant eū turbæ, dicen-
11 tes: Quid ergo faciemus? Respondens aūt,
C dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det nō habenti: & qui habet escas, similiter faciat.
12 Venerunt aūt & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illū: Magister, quid facie-
13 mus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quā
14 quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neq; calumniā faciatis: & con-
15 tenti estote stipendijs vestris. Existimante aūt populo, & cogitantibus oībus in cordi-
D bus suis de Iohāne, ne fortè ipse esset Chri-
16 stus: respōdit Iohannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet aūt fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiā calceamentorum eius, ipse vos ba-
17 ptizabit in Spiritu sancto, & igni. cuius vētilabrū in manu eius, & purgabit areā suam. & congregabit triticū in horreū suū, paleas
18 aūt cōburet igni inextinguibili. Multa quidē & alia exhortans euangelizabat populo.
19 Herodes aūt tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris sui, & de
20 omnibus malis quæ fecit Herodes: adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohannem
21 in carcerem. Factum est autem cum ba-
E ptizaretur omnis populus, & Iesu baptiza-
22 to & orante, apertum est cęlum: & descen-

dit Spiritussanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit
23 mihi. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph
24 qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit
25 Ioseph, qui fuit Mathathię, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nag
26 ge, qui fuit Mahath, qui fuit Matthathiæ,
F qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, q fuit Iuda,
27 qui fuit Iohanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui
28 fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan,
29 qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit
30 Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Simeō, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui
31 fuit Eliacim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Matthatha, qui fuit Nathan, qui
32 fuit Dauid, qui fuit Iesse, qui fuit Obed, q fuit Booz, qui fuit Salmō, qui fuit Naasson,
33 qui fuit Aminadab, qui fuit Aran, qui fuit
G Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui
34 fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ,
35 qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui
36 fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, q fuit Noë,
37 qui fuit Lamech, qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Mala-
38 leel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IIII.

1 IESVS autem plenus Spiritu-
A sancto regressus est à Iordane, & agebat in Spiritu in deserto,
2 diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis il-
3 lis, *esuriit. Dixit aūt illi diabolus: Si filius
4 Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est, Quia non in solo pane *viuet homo, sed in omni
5 verbo Dei. Et eduxit illum diabolus in mōtem excelsum, & ostendit illi omnia regna
6 orbis terræ in momēto temporis: & ait il-

Marginalia: *arboris. *excidi-tur, & in ignem mittitur. Iacob. 2. c. 15. 1. Ioh. 3. c. 17. — Matt. 3. c. 11. Mar. 1. a. 8. Iohan. 1. d. 26. Act. 1. a. 5. & 11. b. 4. 16. & 19. Matt. 3. c. 12. Matt. 14. a. 3. Mar. 6. c. 17. Matt. 3. c. 13. — Mar. 1. a. 9. Ioh. 1. d. 32. Isa. 42. a. 1. — Matt. 4. d. 17. & 17. a. 5. Inf. 9. d. 33. 2. Pet. 1. c. 19. Matt. 13. g. 55. Mar. 6. a. 3. Inf. 4. d. 22. Iohan. 1. f. 45. & 6. c. 42. Matt. 1. a. 6. — Matt. 4. a. 1. Mar. 1. b. 12. *postea. Deut. 8. a. 2. Mat. 4. a. 4. *viuit.

li tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & B gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & 7 cui volo, do illa. ❡ Tu ergo si adoraueris co- 8 ram me, erunt tua omnia ❡Et respondens Ie- sus, dixit illi: Scriptũ est, ‖Dñm Deum tuum 9 adorabis, & illi soli seruies ❡ Et duxit illum in Ierusalẽ, & statuit eum super pinnã tẽpli: & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc 10 deorsum. ❡Scriptũ est. n. ꝙ ‖angelis suis man 11 dauit de te, vt conseruẽt te: ❡& quia in ma- nibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidẽ 12 pedẽ tuũ. ❡Et respondẽs Iesus, ait illi: Dictũ 13 est. Non tentabis Dñm Deum tuum, ❡Et cõ summata omni tentatione diabolus reces- 14 sit ab illo, vsque ad tempus. ❡‖ Et regressus C est Iesus in virtute spiritus in Galilæam, & fama exijt per vniuersam regionem de illo. 15 ❡Et ipse docebat in synagogis eorũ, & ma- 16 gnificabatur ab omnibus. ❡ Et venit Naza- reth vbi erat nutritus: & intrauit secundum cõsuetudinẽ suã die sabbathi in synagogã: 17 & surrexit legere. ❡ Et traditus est illi liber Isaię prophetæ. Et vt reuoluit librum, inue- 18 nit locum vbi scriptum erat: ❡ Spiritus Dñi super me, propter quod vnxit me, euangeli zare pauperibus misit me, sanare contritos 19 corde, prædicare captiuis remissionẽ, & cę- cis visum, dimittere confractos in remissio- nẽ, prædicare annum Domini acceptum, 20 & diem retributionis. ❡Et cum plicuisset li- D brũ, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erãt intendentes in eũ. 21 ❡Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. 22 ❡Et omnes testimonium illi dabant: & mi- rabantur in verbis gratię, quę procedebant: de ore ipsius, & dicebant: Nónne hic est fi- 23 lius Ioseph? ❡Et ait illis: Vtique dicetis mihi hãc similitudinem: Medice, cura teipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac 24 & hic in patria tua. ❡ Ait autem: Amen dico vobis, ‖ quia nemo prpheta acceptus est in 25 patria sua. ❡In veritate dico vobis, ‖ multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando ‖clausum est cœlum annis tribus & mensi- bus sex, cũ facta esset fames magna in om- 26 ni terra: ❡ & ad nullã illarũ missus est Elias, nisi in Sarepta Sidóniæ, ad mulierẽ viduam 27 ❡ Et‖multi leprosi erant in Israel sub Eli- E sæo propheta: & nemo eorum mũdatus est 28 nisi Naaman Syrus. ❡ Et repleti sunt omnes 29 in synagoga ira, hæc audientes. ❡Et surrexe- runt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsque ad superciliũ mõtis, super quem ciuitas illorũ erat ædificata, vt 30 præcipitarent eum. ❡ Ipse autem transiens 31 per medium illorum, ibat. ❡‖ Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ: ibique 32 docebat illos sabbathis. ❡‖Et stupebant in do ctrina eius: quia in potestate erat sermo ip- 33 sius. ❡‖ Et in synagoga erat homo habens F dæmoniũ immundum, & exclamauit voce

‖Deu. 6. c. 13. & 10. d. 2. ‖Psal. 90. c. 11. Deut. 6. c. 16. ‖Mat. 4. b. 12. ‖Mar. 1. b. 14. Iohan. 4. f. 43. ‖Mat. 13. g. 54. Marc. 6. a. 1. ‖Isai. 61. a. 1. ‖Iohan. 4. f. 44. ‖3. Reg. 17. b. 9. ‖Iacob. 5. d. 18. ‖4. Reg. 5. d. 14. ‖Mar. 4. b. 35. Mar. 1. b. 21. ‖Mat. 7. d. 28.

34 magna, dicẽs: Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui 35 sis, Sanctus Dei. ❡Et increpauit illum Iesus, dicẽs. Obmutesce, & exi ab eo. Et cũ proie- cisset illũ dæmoniũ in medium, exijt ab illo, 36 nihilq; illũ nocuit. ❡ Et factus est pauor in oĩbus, & colloquebantur ad inuicẽ, dicen- tes: Quod est hoc verbũ, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & 37 exeunt? ❡Et diuulgabat fama de illo in om- 38 nẽ locũ regionis ❡Surgẽs aũt Iesus de syna- go introiuit in domum Simónis. ‖ Socrus aũt Simónis tenebatur magnis febribus: & 39 rogauerũt illũ pro ea. ❡ Et stans super illam imperauit febri: & dimisit illã ❡Et cõtinuò 40 surgens, ministrabat illis. ❡ Cũ aũt sol occi- G disset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum. At ille 41 singulis manus imponens, curabat eos. ❡‖Exi bant aũt dæmonia à multis clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum 42 esse Christum. ❡Factæ autem die, ‖ egressus ibat in desertum locum: & turbæ require- bant eum, & venerunt vsque ad ipsum: & 43 detinebãt illũ ne discederet ab eis. ❡Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euãgelizare regnũ Dei: q̃a ideo missus sum. 44 ❡Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

CAPVT V.

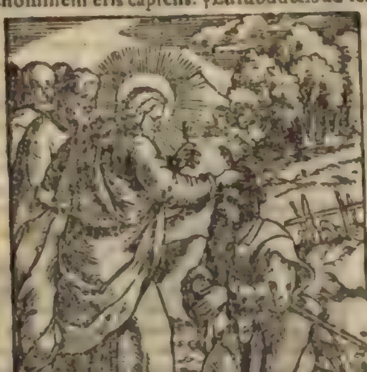
1 A FActum est autem cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat se- 2 cus stagnum Genezareth. ❡ Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & 3 lauabant retia, ❡ Ascendens autem in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eũ à terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de 4 nauicula turbas. ❡Vt cessauit autem loqui, di

Mat. 2. c. 23. ‖Mat. 8. b. 14. Mat. 1. c. 30. Mar. 1. c. 34. Mar. 1. d. 48. Mat. 4. c. 18. Mar. 1. b. 16.

xit ad Simonē: Duc in altum, & laxate retia
5 vestra in capturā. Et rūdens Simon, dixit il
li: Præceptor, per totā noctem laborantes ni
hil cepimus. in verbo aūt tuo laxabo rete.
6 Et cum hoc fecissent concluserunt pisciū
B multitudinē copiosam: rumpebatur autem
7 rete eorū. Et annuerunt socijs qui erant in
alia naui, vt venirent & adiuuarent eos.
Et venerunt & impleuerunt ambas naui-
8 culas: ita vt* mergerentur. Quod cum vi-
disset Simon Petrus, procidit ad genua Iesu,
dicens: Exi à me, quia homo peccator sum
9 Dñe. Stupor n. circundederat eū & oēs qui
cum illo erant, in captura pisciū quā cepe-
10 rant. Similiter aūt & Iacobū & Iohannē, fi-
lios Zebedæi, qui erant socij Simónis. Et ait
ad Simónem Iesus: Noli timere: ex hoc iam
11 hominem eris capiens. Et subductis ad ter

*pend.

ram nauibus relictis omnibus secuti sunt
12 eū. Et factū est, cùm esset in vna ciuitatū,
C & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum,
& procidens in faciem, rogauit eum, di-
13 cens: Dñe, si vis, potes me mundare. Et ex-
tendentes manū, tetigit eū, dicens: Volo, Mū
dare. Et confestim lepra discessit ab illo.
14 Et ipse pcepit illi vt nemini diceret: sed, Va-
de ostende te sacerdoti, & offer pro emun-
datione tua, sicut præcepit Moyses, in testi-
15 moniū illis. Perambulabat aūt magis ser-
mo de illo, & conueniebant turbæ multæ
vt audirent, & curarentur ab infirmitati-
16 bus suis. Ipse aūt secedebat in desertum &
17 orabat. Et factū est in vna dierū, & ipse se-
D debat docens. Erant Pharisæi sedentes &
legis doctores qui venerāt ex omni castello
Galilææ & Iudææ & Ierusalem: & virtus
18 Domini erat ad sanandum eos. Et ecce
viri portantes in lecto hominem qui erat
paralyticus: & quærebant eum inferre, &
19 ponere ante eum. & non inuenientes qua
parte illū inferrent præ turba, ascenderunt
supra tectū, & per tegulas summiserunt eū
20 cum lecto in medium, ante Iesum. Quorū
fidē vt vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi

Mat. 8.a. 2. Marc. 1.d 40. -5.
Leu. 14. a.4.
Mat. 9.a. 2. Marc. 2. a.3.

21 peccata tua. Et cœperunt cogitare Scribæ
& Pharisæi dicentes: Quis est hic q loquit
blasphemias? quis potest dimittere pecca-
22 ta, nisi solus Deus? Vt cognouit autem Ie-
sus cogitationes eorum, respondens, dixit
E ad illos: Quid cogitatis* in cordibus vestris?
23 Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi
24 peccata: an dicere, Surge & ambula? Vt au-
tem sciatis quia filius hominis habet po-
testatē in terra dimittendi peccata (ait para
lytico) Tibi dico: Surge tolle lectū tuum, &
25 vade in domum tuam. Et confestim con-
surgens coram illis, tulit* in quo iacebat: &
abijt in domum suam, magnificans Deum.
26 Et stupor apprehendit omnes: & magnifi-
cabant

*mala.
*lectum.

Matt. 9. a.9. Mar. 1. b.14.
Matt. 9. b.11. Mar. 2. b.16.
1. Tim. 1. c. 15.
Mat. 9. b. 14. Mar. 2. c.18.
Matt. 9. b.17. Mar. 2. c.20.

cabant Deū. Et repleti sunt timore, dicentes:
27 Quia vidimus mirabilia hodie. ¶Et post hæc
F exijt, & vidit publicanū noīe Leui, sedentē
28 ad Telonium & ait illi: Sequere me. ¶Et reli-
29 ctis oībus, surgens secutus est eū. ¶& fecit ei
conuiuium magnum Leui in domo sua: &
erat turba multa publicanorū, & aliorum,
30 qui cū illis erant discūbentes. ¶‖Et murmu-
rabant Pharisæi & Scribæ eorū, dicentes ad
discipulos eius: Quare cū publicanis & pec
31 catoribus mādūcatis & bibitis? ¶ Et rñdens
Iesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt
32 medico: sed qui male habent. ¶ ‖ Non veni
vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiā
33 ¶ At illi dixerunt ad eum: ‖ Quare discipuli
Iohannis ieiunant frequenter, & obsecratio
nes faciunt, similiter & Pharisæorū: tui autē
34 edunt & bibunt? ¶Quibus ipse ait: Nunquid
G potestis filios spōsi, dum cū illis est sponsus,
35 facere ieiunare? ¶ Venient aūt dies: & cū ab-
latus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt
36 in illis diebus. ¶ Dicebat aūt & similitudinē
ad illos: Quia nemo cōmissurā a nouo vesti
mento immittit in vestimentū vetus: alio-
quin & nouum rumpit, & veteri nō conue-
37 nit cōmissura à nouo. ¶ ‖ Et nemo mittit vi-
num nouū in vtres veteres: alioquin rūpet
vinū nouum vtres, & ipsum effundetur, &
38 vtres peribunt ¶Sed vinum nouum in vtres
nouos mittendum est: & vtraq; conseruan-
39 tur. ¶Et nemo bibens vetus, statim vult no-
uum. dicit enim: Vetus melius est.

CAPVT VI.

Matt. 12. a.1. Mar. 2. d.23.

1 A FActum est autem in ‖ Sabbatho secundo primo, cum transiret per sata, vellebāt discipuli eius spicas, & manducabant confri-
2 cantes manibus. ¶ Quidam autem Pharisæorū, dicebant illis: Quid facitis
3 quod nō licet in sabbathis? ¶Et rñdens Iesus
ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit Da-
uid, cùm esurisset ipse & qui cum illo erant:
4 ¶‖quō intrauit in domū Dei. & panes propo
sitionis sumpsit, & manducauit, & dedit his
qui cum ipso erāt, quos nō licet mādūcare
5 ‖nisi tantum sacerdotibus? ¶Et dicebat illis:
Quia dñs est filius hominis, etiam sabbathi.
6 ¶ Factum est aūt & in alio sabbatho vt intra
ret in synagogā, & doceret ¶ Et erat ibi ho-
7 mo, & manus eius dextera erat arida. ¶ Ob

1. Reg. 21. b 6. ‖Exo. 29. c.32. Leuit. 8 f. 31. & 24 b.9.
Mat. 12. a 10. Mar. 3. a.1.

seruabant aūt Scribæ & Pharisæi si in sabba-
tho curaret: vt inuenirent vnde accusarent
8 eū. ¶Ipse verò sciebat cogitationes eorū: &
ait homini qui habebat manū aridā: Surge,
9 & sta in medium Et surgens stetit. ¶Ait autē
B ad illos Iesus: [b]Interrogo vos, si licet sabba-
this benefacere, an male? animam saluam fa-
10 cere, an perdere? ¶ Et circūspectis omnibus,
dixit homini: Extende manum tuā. Et exten
11 dit: & restituta est manus eius. ¶ Ipsi aūt re-
pleti sunt insipientia: & colloquebātur ad-
12 inuicem quidnam facerent *Iesu. ¶ Factum
est aūt in illis diebus', exijt in montem ora-
13 re, & erat pernoctans in oratione Dei. ¶‖Et
cum dies fact⁹ esset, vocauit discipulos suos:
& elegit duodecim ex ipsis, quos & Aposto-
14 los noīauit ¶Simonē quē cognominauit Pe
trū, & Andreā fratrē eius, Iacobū & Iohan-
15 nem, Philippum & Bartholomæum, ¶ Mat-
thæum & Thomam, Iacobū Alphæi & Simo-
16 nē qui vocatur Zelotes, ¶& Iudam Iacobi, &
17 Iudam Iscariotem, qui fuit proditor ¶Et de-
C scendens cum illis, stetit in loco campestri,
& turba discipulorum eius, & multitudo co
piosa plebis ab omni Iudæa, & Ierusalem: &
18 maritima-&' Tyri & Sidonis, ¶qui venerant
vt audirent eum, & sanarentur a languori-
bus suis. Et qui vexabant à spiritibus immū-
19 dis, curabātur. ¶Et oīs turba quærebat eum
tangere: quia virtus de illo exibat, & sana-
20 bat omnes ¶‖Et ipse eleuatis oculis in disci-

[b] interrogabo 3.
** do*
‖ Mat. 10. a.1. Mar. 3 b. 13. & 6. a.7. Inf. 9. a.1.
—I.
Matt. 5. a.2.

pulos

pulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia ve-
21 strũ est regnum Dei. Beati qui nunc esuri-
tis: quia saturabimini. Beati qui nunc fle-
22 tis: quia ridebitis. Beati eritis cũ vos ode-
rint homines, & cum separauerint vos, & ex
probrauerint, & eiecerint nomen vestrũ tan
23 quam malũ, propter filium hominis. Gau-
dete in illa die, & exultate, ecce enim mer-
D ces vestra multa est in cęlo. secundum hæc
24 enim faciebant prophetis patres eorũ. Ve-
runtñ væ vobis diuitibus, quia habetis con
25 solationem vestrã. Væ vobis qui saturati e-
stis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nũc:
26 quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedi-
xerit vobis omnes homines. secundum hæc
enim faciebant pseudoprophetis patres eo
27 rũ. Sed vobis dico qui auditis, Diligite ini-
micos vestros, benefacite his qui oderunt
28 vos. Benedicite maledicentibus vobis, &
29 orate pro calũniantibus vos. Et qui te per
cutit in maxillã, præbe & alteram. Et ab eo
qui aufert tibi vestimentũ, et tunicam noli
30 prohibere. Omni aũt petenti te, tribue: &
31 qui aufert q̃ tua sunt, ne repetas. Et prout
vultis vt faciant vobis homines, & vos facite
32 illis similiter. Et si diligitis eos, qui vos di-
ligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccato
33 res diligentes se, diligunt. Et si benefeceri-
E tis his qui vobis benefaciunt: quæ vobis est
gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.
34 Et si mutuũ dederitis his à quibus spera
tis recipere: q̃ gratia est vobis? nã & peccato
res peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æ-
35 qualia. Veruntñ diligite inimicos vestros:
benefacite & mutuũ date, nihil inde speran
tes: & erit merces vestra multa, & eritis filij
Altissimi, quia ipse benignus est super ingra
36 tos & malos. Estote ergo misericordes, si-
37 cut & pater vester misericors est. Nolite iu
dicare, & non iudicabimini: nolite condem-

Isa. 61. b.12. Isa. 61.a. 3. & 66 b.10. Mat. 5. a.11. Amos 6. a.1. qui. Eccl. 31. a.8. Isa. 65. c.13. vę vobis cum bene dixerint vobis. prophetis 20. Matt. 5. g.44. Mat. 5.f. 39. 1. Cor.6. b.7. ei. Matt. 7. b.12. Tob. 4. c. 16. Mat. 5. g.46. Matt.5. g 42. Deut.15. b.8. Matt. 5. g.44.

nare, & non condemnabimini: Dimittite, &
38 dimittemini. Date, & dabitur vobis, mensu
ram bonam & confertam, & coagitatam &
supereffluentem dabunt in sinum vestrum.
Eadem quippe mẽsura qua mensi fueritis,
39 remetietur vobis. Dicebat aũt illis & simi-
F litudinem: Nunquid potest cæcus cæcum
ducere? nonne ambo in foueam cadunt?
40 Non est discipulus super magistrum: per-
fectus autem omnis erit si sit sicut magister
41 eius. Quid autem vides festucam in oculo
fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo

42 est, non consideras? Aut quomodo potes
dicere fratri tuo: Frater, sine, eijciã festucam
de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non
videns? Hypocrita eijce primum trabem de
oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festu
43 cam de oculo fratris tui. Non est enim ar-
bor bona quæ facit fructus malos: neque ar
44 bor mala, faciens fructum bonum. Vna-
quæque enim arbor de fructu suo cognosci
tur. Neq; enim de spinis colligunt ficus: ne-
45 que de rubo vindemiant vuam. Bonus ho-
G mo de bono thesauro cordis sui profert bo
num: & malus homo de malo thesauro pro
fert malum. Ex abundantia enim cordis, os
46 loquitur. Quid aũt vocatis me Dñe, Domi-
47 ne: & non facitis quæ dico? Omnis qui ve-
nit ad me, & audit sermones meos, & facit
48 eos: ostendam vobis cui similis sit. Similis
est homini ædificanti domum, qui fodit in
altum, & posuit fundamentum super pe-
tram. Inundatione autem facta, illisum est
flumen domui illi, & non potuit eam mo
49 uere: fundata enim erat super petram. Qui
autem audit, & non facit, similis est homi-
ni ædificanti domum suam super terram
sine fundamento: in quam illisus est flu
uius, & continuo cecidit, & facta est ruina
domus illius magna.

Matt.7. a.1. Matt.15. a.2. Mar. 4. c.24. Matt.15. b.14. cadent. Matt.10. c.24. Ioh.13 b. 16. & 15. c.20. Matt.7. 3. Matt.7. c.17. Matt.7 c. 16. & 12 c.33. Mat. 7. c 22. Rom. 2. b 13. Iaco. 1. d.22.

CAPVT VII.

1 A CVm autem impleſſet oīa verba ſua in aures plebis, ‖intrauit Capharnaū: 2 ¶ ‖Cēturionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat precioſus. 3 ¶ Et cum audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ᵇſaluaret ſeruum eius. 4 ¶ At illi, cum veniſſent ad Ieſum, rogabant eum

‖Matt. 8. a.5. ‖Iohan. 4. f.46.

ᵇſanaret

5 ſollicitè, dicens ei: Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes: ¶ diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. ¶ Ieſus 6 autem ibat cum illis. Et cum iam non longe eſſet à domo, miſit ad eum Cēturio amicos, dicens ‖Domine, noli vexari. Non enim 7 ſum dignus vt ſub tectū meum intres. ¶ Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te: ſed dic verbo, & 8 ſanabitur puer meus. ¶ Nam & ego homo B ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac 9 hoc, & facit. ¶ Quo audito, Ieſus miratus eſt: & conuerſus, ſequentibus ſe turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Iſraël tantam 10 fidem inueni. ¶ Et reuerſi qui miſſi fuerant, 11 domum: ‖inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum. ¶ Et factum eſt: deinceps ᵃ ibat in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibāt cum eo diſcipuli eius & turba copioſa. ¶ Cū 12 autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuitatis 13 multa cum illa. ¶ Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit 14 illi: Noli flere. ¶ Et acceſſit, & tetigit loculum. C Hi autem qui portabant, ſteterunt. 15 ¶ Et ait: Adoleſcens, tibi dico, Surge. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et de-

‖Matt. 8. a.8.

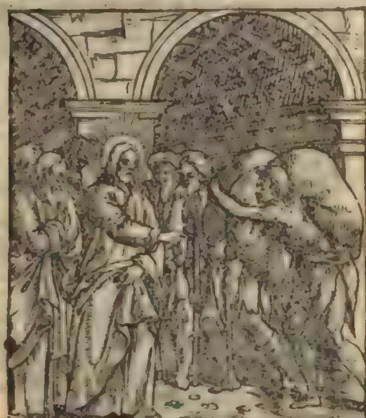
‖Pſ. 106. d.20. Sap. 16. b. 12.

ᵃ Ieſus

16 dit illum matri ſuæ. ¶ Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes. Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & 17 quia Deus viſitauit plebem ſuam. ¶ Et exijt 18 hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem. ¶ Et nunciauerunt Iohanni diſcipuli eius de oībus 19 his. ¶ ‖Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes: & miſit ad Ieſum, dicens: Tu es qui venturus es: an alium expectamus? 20 ¶ Cùm autē veniſſent ad eum viri, dixerunt: Iohannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es: an aliū expectamus? 21 ¶ In ipſa autem hora, multos curauit à lan-

‖Luc. 24. c. 19. Iohan. 4. c. 19. & 6. b. 14. & 7. f. 40. Matt. 11. a. 2.

guoribus & plagis, & ſpiritibus malis: & cæcis multis donauit viſum. 22 ¶ Et reſpondens, D dixit illis: Euntes renūciate Iohāni quę audiſtis: & vidiſtis. ‖Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mūdantur, ſurdi audiūt,

‖Iſa. 29. f. 18. & 35. a. 5.

mortui

23 mortui resurgunt, ǁpauperes euangelizantur: & beatus est quicunque non fuerit scãdalizatus in me. 24 ǁ Et cũ discessissent nuncij Iohãnis, cœpit de Iohãne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento * moueri? 25 Sed quid existis videre? hominẽ mollibus vestimentis indutũ: Ecce, q in veste preciosa sunt & delitijs, in domibus Regũ sunt. 26 Sed quid existis videre? Prophetã? Vtique dico vobis, & plusquã prophetã. 27 Hic est de quo scriptũ est: ǁEcce mitto angelũ meũ ante faciẽ tuã, qui præparabit viã tuã ante te. 28 Dico enim vobis, maior inter natos mulierũ propheta Iohanne Baptista nemo est. Qui aũt minor est in regno Dei, maior est illo. 29 Et oĩs populus audiens & publicani, iustificauerunt Deum, E 30 baptizati baptismo Iohannis. Pharisæi autem & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo. 31 Ait aũt Dñs: Cui ergo similes dicã homines generationis huius, & cui similes 32 sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquẽtibus adinuicẽ, & dicentibus: Cantauimus vobis tibijs, & non saltastis: la- 33 mentauimus, & nõ plorastis. ǁVenit aũt Iohannes Baptista ǁ neque manducãs panem, neque bibens vinũ, & dicitis: Dæmonium 34 habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator & bibens vinũ, amicus publicanorum & pecca- 35 torũ. Et iustificata est sapiẽtia ab oĩbus fi- 36 lijs suis. Rogabat aũt illũ quidam de Pha- F risæis, ut mãducaret cũ illo. Et ingressus do- 37 mum Pharisæi discubuit. ǁ Et ecce mulier

quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd *accubuisset in domo Pharisæi, attu- 38 lit alabastrũ vnguenti: & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & oscu- labatur pedes eius, & vnguento vngebat.

*Mat.15.a.30. Isai.61.a.1. Mat.11.a.7. * agitatã. Mala.4.a.1. Matt.11.b.10. Marc.1.a.2. Matt.11.b.16. –11. Matt.3.a.4. Marc.1.a.6. Mat.26.a.7. Marc.14.a.3. Iohan.12.a.3. *Iesus.*

39 Videns aũt Pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret vtiq; quæ & qualis est mulier quæ tan- 40 git eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi ali- 41 quid dicere. At ille ait; Magister, dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quin- 42 quaginta. Nõ habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus 43 diligit? Respondens Simon, dixit: Æstimo G quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: 44 Rectè iudicasti. Et conuersus ad mulierẽ, dixit Simoni: Vides hanc mulierẽ? Intraui in domũ tuam, aquam pedibus meis nõ dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes 45 meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi nõ dedisti: hæc aũt ex quo intrauit, nõ ces- 46 sauit osculari pedes meos. Oleo caput meũ nõ vnxisti: hæc aũt vnguento vnxit pe- 47 des meos. Propter quod dico tibi: Remittũtur ei peccata multa, qm̃ dilexit multũ. Cui autẽ minus dimittitur, minus diligit. 48 Dixit aũt ad illam: Remittũtur tibi pec- 49 cata. Et cœperunt, qui simul accumbebãt, dicere intra se: Quis est hic, qui ẽt peccata 50 dimittit? ǁDixit autem ad mulierẽ: Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans & euãgelizans regnũ Dei: & duodecim 2 cũ illo, & mulieres aliquæ q̃ erãt curatæ a spiritib⁹ malignis & infirmitatib⁹, ǁMaria quæ vocatur Magdalene, de 3 qua septẽ dæmonia exierant, & Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de fa- 4 cultatibus suis. ǁCùm autem turba plurima

Matt.9.a.2. Marc.5.c.34. Mar.16.c.9. Mat.23.a.3. Marc.4.a.2.

con-

cõuenirẽt, & de ciuitatibus properarent ad 5 eum, dixit per similitudinem. ꝓExijt qui seminat, seminare semen suum, & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatũ est, & volucres cęli comederunt illud. 6 ꝓ Et aliud cecidit supra petram: & natum 7 aruit, qui non habebat humorem. ꝓ Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ 8 spinę suffocauerunt illud, ꝓ Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum, fecit fructum B centuplum. ꝓHæc dicens, clamabat: Qui ha- 9 bet aures audiendi audiat. ꝓ‖Interrogabant autem eum discipuli eius: quæ esset hæc pa- 10 rabola. ꝓ Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cęteris autem in parabolis, ‖ vt videntes, non videant: & 11 audientes, non intelligant. ꝓ Est autem hæc 12 parabola. ꝓSemen, est verbum Dei: Qui autẽ secus viã: hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, 13 ne credentes salui fiant. ꝓ Nam qui supra petrã: hi sunt qui cũ audierint, cum gaudio suscipiunt verbũ: & hi radices non habent: ᵃ quia ad tempus credunt, & in tempore ten- 14 tationis recedunt. ꝓQuod aũt in spinas cecidit: hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes, 15 suffocantur, & non referunt fructũ. ꝓQuod aũt in bonam terram: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbũ retinent, 16 & fructum afferunt in patientia. ꝓ ‖ Nemo aũt lucernam accendens, operit eam vase, C aũt subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen: 17 ꝓNon est enim occultum quod non manifestetur: nec absconditum quod non cogno- 18 scatur, & in palã veniat. ꝓ Videte ergo quo auditis. Qui enim habet dabitur illi: & quicunq; non habet, & quod putat se habere, 19 auferetur ab illo. ꝓ‖Venerũt autem ad illum mater & fratres eius: & non poterant adi- 20 re eum prę turba. ꝓEt nunciatum est illi: Mater tua & fratres tui stant foris, volentes te 21 videre. ꝓQui respõdẽs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei, hi sunt qui verbum Dei au- 22 diunt & faciunt. ꝓ ‖ Factum est autem in vna dierum: & ipse ascẽdit in nauiculam, & discipuli eius, & ait ad illos: Transfrete- 23 mus trans stagnum. Et ascenderunt. ꝓ Et D nauigantibus illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnum, & ᵇ complebantur: & periclitabantur. ꝓ Accedentes autem 24 suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpauit ventum & tempestatem aquæ, & cessauit: & 25 facta est tranquillitas. ꝓ Dixit autem illis: vbi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt adinuicem, dicentes: Quis putas, hic est, quia & ventis & mari imperat, & 26 obediunt ei? ‖ Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quę est contra Gali- 27 læam. ꝓEt cum egressus esset ad terram, oc-

Matt. 13. a. 10. Mar. 4. b. 10. Isa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Ioh. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 5. ᵃ qui a. Mat. 5. b. 15. Mar. 4. c. 21. Mat. 10. c. 26. Mar. 4. c. 22. Mat. 13. b. 12. & 25. c. 29. Mar. 4. c. 25. Mat. 12. d. 46. Mar. 3. d. 31. Mat. 8. c. 23. Mar. 4. d. 35. ᵇ compellebantur. Mat. 8. d. 28. Mar. 5. a. 1.

currit illi vir quidam qui habebat dęmonium iam temporibus multis, & vestimento nõ induebatur, neq; in domo manebat, 28 sed in monumentis. ꝓ Is, vt vidit Iesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna, dixit: ꝓ Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei altissimi? obsecro te ne me torqueas. 29 ꝓPræcipiebat enim spiritui immundo, vt exiret ab homine. ꝓMultis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & cõpedibus custoditus: & ruptis vinculis age- 30 batur à dæmonio in deserta. ꝓ Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi no- E men est? At ille dixit: Legio, quia intrauerãt 31 dæmonia multa in eum. ꝓEt rogabant illum 32 ne imperaret illis vt in abyssum irent. ꝓEtat aũt ibi grex porcorũ multorũ pascentiũ in

Mat. 8. d. 30. Mar. 5. a. 11.

monte: & rogabant eum, vt permitteret eis

33 in illos ingredi. Et permisit illis. ꝗExierunt ergo dęmonia ab homine,& intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex ꝑ p̄ceps in sta-
34 gnū,& suffocatus est. ꝗQuod vt viderunt fa- ctū qui pascebāt,fugerunt, & nūciauerūt in
35 ciuitatem & in villas. ꝗ Exierunt aūt videre quod factum est: & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant,vestitum, ac sana mente ad
36 pedes eius,& timuerunt ꝗNunciauerunt autē illis,& qui viderunt quomodo sanus fa-
37 ctus esset à legione. ꝗ Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum,vt discederet ab ipsis:quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens nauim, reuer-
38 sus est. ꝗ Et rogabat illum vir à quo dæmo-
F nia exierant,vt cum eo esset. Dimisit autem
39 eum Iesum, dicens: ꝗ Redi in domum tuā, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abijt per vniuersam ciuitatem,prędicans quāta illi fe-
40 cisset Iesus. ꝗFactum est autem: cum redijsset Iesus, excepit illum turba, erant autem
41 omnes expectantes eū. ‖ ꝗ Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse princeps synago-

Mat. 9. c. 18.

ga erat:& cécidit ad pedes Iesu,rogans eum
42 vt intraret in domum eius, ꝗ quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit dū iret, à turbis cō-
43 primebatur. ꝗ Et mulier quædā erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, q̄ in medicos erogauerat oēm substantiam suam,
44 nec ab vllo potuit curari. ꝗ accessit retrò,& tetigit fimbriam vestimenti eius, & confe-
45 stim stetit fluxus sanguinis eius. ꝗ Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus aūt omnibus,dixit Petrus, & qui cum illo erāt: Præceptor turbæ te comprimunt, & affli-
46 gunt, ꝗ & dicis, Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis: nam * ego noui
47 virtutem de me exijsse. ꝗVidens autem mu-

Mar. 5. b. 22.

**&*

lier,quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit eum,indicauit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.
48 ꝗAt ipse dixit ei: Filia, fides tua saluam te
49 fecit: vade in pace. ꝗ Adhuc illo loquente,
C venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia, noli vexare
50 illum. ꝗ Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ:Noli timere: crede tan-
51 tùm,& salua erit. ꝗEt cum venisset domum, non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, & Iacòbum, & Iohannem, &
52 & patrem & matrem puellæ. ꝗFlebant autē oēs, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere: non est mortua puella, sed dormit
53 ꝗEt irridebant eum, scientes quòd mortua
54 esset. ꝗIpse autem tenens manum eius, cla-
55 manit,dicens: Puella surge.ꝗEt reuersus est spiritus eius.& surrexit continuò. Et iussit
56 illi dare manducare. ꝗ Et stupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPVT IX.

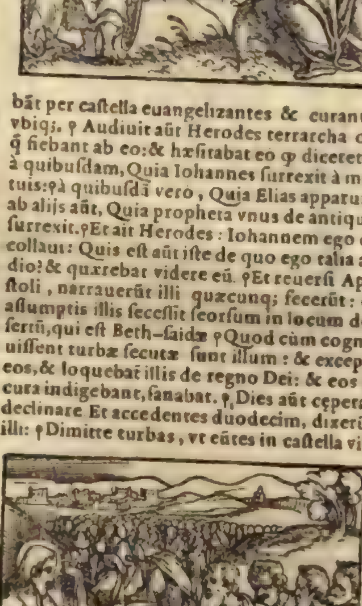
1 A CONuocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dęmonia, & vt languores cura-
2 rent. ꝗ Et misit illos prædicare
3 regnum Dei, & sanare infirmos ꝗ‖ Et ait ad illos: Nihil tuleritis ᵇ in via ᶦ, neque virgam, neque peram, neque panem, neque
4 pecuniam,neque duas tunicas habeatis. ꝗEt in quamcunq; domū intraueritis, ibi ma-
5 nete,& inde ne exeatis. ꝗEt quicunque nō receperint vos:‖exeuntes de ciuitate illa,ēt puluerem pedem vestrorū excutite in testi-
6 monium supra illos. ꝗEgressi autem circui-

Mat. 10 a. 1.
Mar. 3. b. 13.
Mat. 10. a. 9.
Mar. 6. a. 8.
ᵇin viā. i —1.
Act. 13. g 51.

bant

bāt per castella euangelizantes & curantes
7 vbiq;. ¶ Audiuit aūt Herodes tetrarcha oīa
q̄ fiebant ab eo:& hæsitabat eò q̄ diceretur
à quibusdam, Quia Iohannes surrexit à mor
8 tuis:¶à quibusdā verò, Quia Elias apparuit:
ab alijs aūt, Quia propheta vnus de antiquis
9 surrexit.¶Et ait Herodes: Iohannem ego de
collaui: Quis est aūt iste de quo ego talia au
10 dio? & quærebat videre eū. ¶Et reuersi Apo
stoli, narrauerūt illi quæcunq; fecerūt: &
assumptis illis secessit seorsum in locum de-
11 sertū, qui est Beth-saidæ ¶Quod cùm cogno
B uissent turbæ secutæ sunt illum: & excepit
eos, & loquebāt illis de regno Dei: & eos q
12 cura indigebant, sanabat. ¶ Dies aūt cœperat
declinare. Et accedentes duodecim, dixerūt
illi: ¶Dimitte turbas, vt eūtes in castella vil-

lasq; quæ circa sunt, diuertant, & inueniant

Mat. 14. a. 1. Mar. 6. b. 14.
¶Mat. 14. b. 13. Mar. 6. d. 33.
¶Mat. 14. b. 15. Marc. 6. c 36.

13 escas: quia hic in loco deserto sumus. ¶ Ait
aūt ad illos: Vos date illis mãducare. ¶At illi
dixerunt: ¶Non sunt nobis plus q̄ quinque
panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, &
14 emamus in oēm hanc turbam escas: erant
aūt ferè viri quinq; millia. Ait aūt ad disci-
pulos suos: Facite illos discumbere per con
15 uiuia quinquagenos ¶Et ita fecerunt. Et di-
16 scumbere fecerunt oēs ¶Acceptis aūt quin-
que panibus & duobus piscibus, respexit in
cœlum, & benedixit illis: & fregit, & distri-
buit discipulis suis, vt ponerent ante turbas.
17 ¶Et manducauerunt oēs. & saturati sunt. Et
sublatum est quod superfuit illis, fragmen-
18 torū cophini duodecim. ¶¶Et factum est: cū
solus esset orans, erant cum illo & discipu-
C li: & interrogauit illos, dicens: Quem me
19 dicunt esse turbæ? ¶ ¶ At illi responderunt,
& dixerunt: Iohannem Baptistam, alij au-
tem Eliam, alij verò quia vnus propheta de
20 prioribus surrexit. ¶ Dixit autem illis: Vos
autem quem me esse dicitis? Respondens
21 Simon Petrus, dixit: Christum Dei. ¶ At ille
increpans illos, præcepit ne cui dicerent
22 hoc: ¶ dicens, ¶ Quia oportet filium homi-
nis multa pati, & reprobari à senioribus &
principibus sacerdotum & Scribis, & occi-
23 di, & tertia die resurgere. ¶ ¶ Dicebat au-
tem ad omnes. Siquis vult post me venire,
abneget semetipsum, & tollat crucem
24 suam quotidie, & sequatur me. ¶ ¶ Qui e-
nim voluerit animam suam saluam face
re, perdet illam: nam qui perdiderit ani-
mam suam propter me, saluam faciet il-
25 lam. ¶Quid enim proficit homo, si lucretur
vniuersum mundum, se autem ipsum per-
26 dat, & detrimentum sui faciat? ¶ ¶ Nam qui
me erubuerit & meos sermones, hunc filius
hominis erubescet cùm venerit in maiesta-
te sua & patris, & sanctorum angelorum.
27 ¶ ¶ Dico autem vobis verè, sunt aliqui hic
stantes, qui non gustabunt mortem donec
28 videant regnum Dei. ¶ Factum est aūt post
hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrū
D & Iacobum, & Iohannem, & ascendit in mō
29 tem vt oraret. ¶Et facta est, dum oraret, spe-
cies vultus eius, altera, & vestitus eius albus
30 & refulgens. ¶Et ecce duo viri loquebantur
31 cum illo. ¶Erant autem Moyses & Elias, vi
si in maiestate: & dicebant excessum eius,
32 quem cōpleturus erat in Ierusalem. ¶ Petrus
verò, & qui cū illo erant, grauati erant som
no. Et euigilãtes, viderunt maiestatē eius, &
33 duos viros, qui stabant cum illo. ¶ Et factū
est: cùm discederent ab illo, ait Petrus ad
Iesum: Præceptor, Bonū est nos hic esse: &
faciamus tria tabernacula, vnū tibi, & vnum
Moysi, & vnum Eliæ, nesciens quid diceret.
34 ¶Hæc autem illo loquente, facta est nubes,
& obumbrauit eos. & timuerunt, intranti-
35 bus illis in nubem, ¶ Et vox facta est de
E nube, dicens: ¶ Hic est filius meus dilectus:

¶Io. 6. b. 9
Mat. 16. b 13. Mar. 8. c. 27.
¶Mat. 17. c. 21. Mar. 8. d. 31.
¶Mat. 20. d 38. & 16 d 24.
¶Inf. 14 f. 26. & 17 g. 33.
Io. 12. d. 25.
¶Mat. 10. c. 33. Mar. 8. d. 38. 2. Ti. 2. b. 12.
¶Mat. 16. d. 20. Mar. 9 a. 1.
Mat. 16. a. 1. Mar. 9. a. 2.

36 ipsum audite. ¶ Et dum fieret vox, inuentus est Iesus solus: Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerũt in illis diebus quicquam ex his quæ 37 viderant. ¶ ‖ Factum est autem : in sequenti die, descendentibus illis de monte occurrit* 38 illi turba multa. ¶Et ecce vir de turba excla-

2. Pet. 1. c.17. ‖Mat.17. b.14. Mar. 9. c.17. *illis.

mauit, dicens : Magister, obsecro te, respice 39 in filium meum, quia vnicus est mihi. ¶& ecce spiritus apprehendit eũ , & subito clamat & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix 40 discedit dilaniãs eum, ¶& rogaui discipulos tuos vt eijcerent illum : & non potuerunt. 41 ¶ Respondens aũt Iesus, dixit: O generatio infidelis & peruersa: vsquequo ero apud vos, 42 & patiar vos ? Adduc huc filium tuum. ¶ Et cùm accederet, elisit illum dęmonium, & dissipauit. Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum & reddidit illum 43 patri eius. ¶Stupebant autem omnes in magnitudine Dei : omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos 44 suos : ¶ Ponite vos in cordibus vestris sermones istos , filius enim hominis futurum 45 est vt tradatur in manus hominum ¶ At illi F ignorabant verbum istud , & erat velatum ante eos, vt non sentirent illud : & timebãt 46 eum interrogare de hoc verbo. ¶‖ Intrauit autem cogitatio in eos , quis eorum maior 47 esset . ¶ At Iesus videns cogitationes cordis illorum , apprehendit puerum , & statuit il- 48 lum secus se, ¶ & ait illis: Quicunque susceperit puerum istum in nomine meo, me re-

‖Inf. 28. c.24. Matt. 18. a.1. Mar. 9. c.34.

cipit, & quicunque me receperit, recipit eũ qui me misit . Nam qui minor est inter vos 49 omnes, hic maior est . ¶ Respondens autem Iohannes, dixit : Præceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia,& prohibuimus eum, quia nõ sequitur nobis- 50 cum. ¶Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim non est aduersum* vos, pro vo- 51 bis* est. ¶Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius , & ipse faciẽ suã 52 firmauit vt iret in Ierusalem. ¶Et misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum vt para- 53 rent illi . ¶ Et non receperunt eum, quia fa- G cies eius erat euntis in Ierusalem. ¶Cùm vi- 54 dissent autem discipuli eius , Iacobus & Iohannes, dixerunt: Dñe, vis dicamus vt ignis 55 descendat de cęlo, & consumat illos? ¶Et cõuersus increpauit illos, dicens : Nescitis cu- 56 ius spiritus estis. ¶‖Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare . Et abierunt in 57 aliud castellum . ¶ Factum est autem ambulantibus illis in via , dixit quidam ad illum : 58 Sequar te quocũque ieris. *¶Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent , & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi ca- 59 put* reclinet. ¶Ait autem ad alterum: Sequere me. ‖ Ille autem dixit : Dñe, permitte mihi

* nos, pro nobis 6.

‖ Ioh.3 b. 17.& 12 g.47. Matt. 8. c.19. *Domino & 8. *summ.

pri-

60 primū ire,& sepelire patrē meū. ℣ Dixitq; ei Iesus: Sine vt mortui sepeliāt mortuos suos: 61 tu aūt vade, *annūcia regnū Dei. ℣ Et ait alter: Sequar te Dñe: sed pmitte mihi primum 62 renunciare his qui domi sunt ℣ Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manū suā ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

*&

CAPVT X.

1 A POst hæc autem designauit Domin' & alios septuagīta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse venturus. 2 ℣ Et dicebat illis: ‖Messis quidem multa: operarij autem pauci. Rogate ergo dñm messis, 3 vt mittat operarios in messem suam. ℣ ‖Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. 4 ℣ Nolite portare sacculum, neq; peram, neq; calceamenta: ‖& neminem per viam salutaueritis. 5 ℣ In quamcunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. 6 ℣ & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum 7 pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur. ℣ In eadem aūt domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt. ‖dignus est em̄ operarius mercede sua. Nolite trāsire de domo 8 in domum ℣ Et in quamcunq; ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, mādùcate quæ 9 apponuntur vobis: ℣ & curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit 10 in vos regnum Dei ℣ In quamcunq; autem ciuitatem intraueritis, & non susceperint 11 vos, exeuntes in plateas eius, dicite: ℣ Etiam puluerē q adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tñ hoc scitote qa appro-12 pinquauit regnū Dei. ℣ Dico vobis, qa Sodomis in die illa remissius erit, q̄ illi ciuitati. 13 ℣ ‖Væ tibi Corozain: væ tibi Beth-saida: C quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio 14 & cinere sedentes pęniterent. ℣ Veruntamē Tyro & Sydoni remissius erit in iudicio, q̄ 15 vobis. ℣ Et tu Capharnaum vsque ad cęlum 16 exaltata: vsq; ad infernū demergeris. ℣ ‖Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum 17 qui misit me ℣ Reuersi sunt autē septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Dñe, ēt dæmo-18 nia subijciuntur nobis in nomine tuo. ℣ Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de 19 cœlo cadentem. ℣ Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & 20 nihil vobis nocebit ℣ Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciūtur: gaudete autem q͛ nomina vestra scri-21 pta sunt in cœlis. ℣ ‖In ipsa hora exultauit D *spiritu', & dixit: Confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, q͛ abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiam pater, quoniam sic placuit ante 22 te. ℣ Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius re-23 uelare. ℣ Et conuersus ad discipulos suos, dixit: ‖Beati oculi qui vident quæ vos videtis. 24 ℣ Dico enim vobis, q͛ multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quę vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non au-25 dierunt. ℣ Et ecce quidam Legisperitus sur-E rexit, tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? 26 ℣ At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum 27 est? quomodo legis? ℣ Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & pro-28 ximum tuum sicut teipsum. ℣ Dixitque illi: 29 Rectè respondisti: hoc fac, & viues. ℣ Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Ie-30 sum: Et quis est meus proximus? ℣ *Suscipiens' autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericо, & inci-

F dit in latrones, qui ēt despoliauerant eum: & plagis impositis abierunt semiuiuo reli-31 cto. ℣ Accidit autē, vt sacerdos quidā descenderet eadem via: & viso illo, præteriuit. ℣ Si-32 militer & Leuita, cum esset secus locum, & 33 videret eum, pertransijt. ℣ Samaritanus autē quidam iter faciens, venit secus eum: & vi-34 dens eum, misericordia motus est. ℣ Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum. & imponēs illū in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam 35 eius egit. ℣ Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario & ait: Curam illius habe: & quodcunq; supererogaueris, 36 ego cum rediero reddam tibi ℣ Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui 37 incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: 38 Vade & tu fac similiter. ℣ Factum est autem

Marginal notes: Matt. 9. d. 37. — Mat. 10. b. 16. — Marc. 6. a. 8. — 4. Reg. 4. c. 29. — Matt. 10. b. 10. — Deut. 24. c. 14. — 1. Tim. 5. c. 18. — Act. 13. g. 51. — Matt. 11. c. 21. — Matt. 10. d. 40. — Iohan. 13. c. 20. — Matt. 11. d. 25. — *in Spiritu sancto — ‖Mat. 13. b. 18. — Matt. 22. d. 35. — Marc. 12. c. 28. — Deut. 6. a. 5. — *Suspiciēs

dum irent, & ipse intrauit in quoddam ca-
G stellum: & mulier quædam Martha nomi-
39 ne, excepit illum in domum suam: & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum il-
40 lius. Martha autē satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & ait: Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi vt me ad-
41 iuuet. Et respondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris er-
42 ga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPVT XI.

1 A ET factum est, cum esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Iohannes disci-
2 pulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: ‖ Pater, sanctificetur nomen tuum. Adue-
3 niat regnum tuum. * Panem nostrum quo-
4 tidianum da nobis [b]hodie, & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos indu-
5 cas in tentationem. Et ait ad illos: quis vestrum habebit amicū, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi
6 tres panes: quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo qđ ponam an-
7 te illum? Et ille deintus respondens, dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.
8 Et si ille perseuerauerit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen
B eius surget, & dabit illi quotquot habet ne-
9 cessarios. ‖ Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsa-
10 te, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pul-
11 santi aperietur. ‖ Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpen-
12 tem dabit illi? Aut si petierit ouum, nun-
13 quid porriget illi scorpionem? ‖ Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quātò magis pater vester * de cęlo da-
14 bit spiritum bonum petentibus se? ‖ Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutū. Et cū eiecisset dæmoniū, locutus est mutus: &
15 admiratæ sunt turbæ. ‖ Quidam autem ex eis dixerunt: In beelzebub principe dæmo-
16 niorum eijcit dæmonia. Et alij tentantes,
17 signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse au-
C tem, vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in se diuisum, [b]desolabitur:
18 & domus supra domum [b]cadet. Si autem & satanas in seipsum diuisus est: quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beel-

Mat.6.b.9.
*Fiat voluntas tua sicut in cęlo, & in terra 4.
[b]quotidie 20.
—2.
Mat.7.a.7. & 21.b.22.
Mar.11.c.24.
Ioh.14.b.13. & 15 a.7. & 16 c.23.
Iacob.1.a 5.
Mat.7.b.9.
*cœlestis.
Mat.9.d.32. & 12 b.12.
Mar.3.c.21.
[b]desolatur 5.
[b]cadit 5.

19 zebub me eijcere dæmonia. Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia: filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.
20 Porro si in digito Dei eijcio dęmonia: pro-
21 fectò peruenit in vos regnum Dei. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pa-
22 ce sunt ea quæ possidet. Si autē fortior eo superueniens, vicerit eum: vniuersa arma eius [b]auferet in quibus cōfidebat, & spolia
23 eius distribuet. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum di-
24 spergit. Cum immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens, dicit:
25 Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cum venerit, inuenit * scopis mundatam &
26 ornatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se: & ingressi habi-
D tant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius
27 peiora prioribus. Factum est autē: cum hæc diceret extollens vocem quędam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te porta-
28 uit, & hubera quę suxisti. At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & cu-
29 stodiunt illud. ‖ Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei, ‖ nisi signum Ionæ prophe-
30 tæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi
31 isti. ‖ Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiā Salomonis: & ecce plus quàm Salomon
32 hic. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condēnabit illam: ‖ quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem
33 Ionæ: & ecce plus quàm Ionas hic. ‖ Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candela-

[b]aufert 5.
[b]distribuit 7.
*eam
Mat.12.e 39.
Ion.2.a.
3.Reg.10 a.1.
2.Par.9.a.1.
Ion.3.b.5
Mat.5.b.15.
Marc.4.c 21.

brum,

E brum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.
34 ❡ Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex totū corpus tuū lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam
35 corpus tuū tenebrosum erit. ❡ Vide ergo ne
36 lumen quod in te est, tenebræ sint. ❡ Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, nō habens aliquam partem tenebrarum: erit lucidum totū, & sicut lucerna fulgoris illumi
37 nabit te. ❡ Et cum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus vt pranderet apud se. Et
38 ingressus recubuit. ❡ Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. ❡ Et ait Dn̄s ad illū:
39 ‖Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini mundatis: quod autem intus est ve
40 strum, plenum est rapina & iniquitate. ❡ Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam
41 id quod deintus est, fecit? ❡ Veruntamen qđ
F super est, date eleemosynā, & ecce omnia
42 munda sunt vobis. ❡ Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentam & rutam & omne olus: & præteritis iudicium & charitatem Dei, hæc autem oportuit facere, & illas non
43 omittere. ❡ Væ vobis Pharisæi quia diligitis primas cathedras in synagogis, & saluta
44 tiones in foro. ❡ Væ vobis, quia estis, vt monumenta quæ non apparent, & homines
45 ambulantes supra, nesciunt. ❡ Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam no
46 bis facis. ❡ At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: quia oneratis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito ve
47 stro non tangitis sarcinas. ❡ Væ vobis, qui ędificatis monumenta Prophetarum: patres
48 autem vestri occiderunt illos. ❡ Profectò te-
G stificamini quòd consentitis operibus patrū vestrorum: qm̄ ipsi quidem eos occiderūt,
49 vos aūt ædificatis eorum sepulchra. ❡ Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occi-
50 dent & persequentur: ❡ vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista,
51 ❡‖à sanguine Abel, vsq; ad sanguinem Zachariæ, qui periijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.
52 ❡ Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ: ipsi nō introistis, & eos qui introi-
53 bāt, prohibuistis. ❡ Cum autem hæc ad illos diceret, cęperunt pharisæi & Legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de mul
54 tis. ❡ Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

Mat. 6.c. 21. *Mat. 23.c. 25.* *Inf. 20.g. 46.* *Mat. 23. a. 6.* *Mar. 12. d. 38.* *Mat. 23. a. 4.* *‖Ge. 4.b. 8. 2. Pa. 24. c. 21.* *‖Mat. 16. a. 6. Mar. 8.b. 15.* *Mat. 10.c. 26. Mar. 4.c. 22.* *venim.*

CAPVT XII.

1 A M Vltis autem turbis circunstantibus, ita vt se inuicem conculcarent, cępit dicere ad discipulos suos: ❡ Attendite à fermēto Pharisæorum, quod est hypro-
2 crisis. ❡‖ Nihil ᵇ autem opertum est, quod

non reueletur: neq; abscōditū, qđ nō sciat.
3 ❡ Qm̄ quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurē loquuti estis in cu-
4 biculis, prædicabitur in tectis. ❡ Dico aūt vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc nō habent am
5 plius quid faciant. ❡ Ostendā aūt vobis quē timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam,
6 ita dico vobis, hunc timete. ❡ Nónne quinq; passeres veneunt dipondio: & vnus ex illis
7 non est in obliuione coram Deo? ❡ Sed & capilli capitis vestri oēs nnmerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis
8 ❡‖Dico aūt vobis: Oīs quicunq; confessus
B fuerit me coram hominibus: & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei.
9 ❡‖qui aut negauerit me coram hoībus, ne-
10 gabitur coram angelis Dei. ❡‖ Et oīs qui dicit verbum in filium hoīs, remittetur illi: ei aūt qui in Spm̄ sanctum blasphemauerit,
11 non remittetur. ❡‖Cū aūt inducēt vos in synagogas, & ad magistratus & potestates: nolite soliciti esse qualiter, aut quid rn̄deatis,
12 aut quid dicatis ❡ Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos di-
13 cere. ❡ Ait aūt ei quidā de turba: Magister, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæredita-
14 tem. ❡ At ille dixit ei: Homo quis me consti-
15 tuit iudicem, aut diuisorem super vos? ❡ Dixitq; ad illos: Videte & cauete ab oī auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vi-
16 ta cuius est, ex his quæ possidet. ❡ Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: ‖Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager
17 attulit: ❡ & cogitabat intra se dicens: Quid faciam? quia non habeo quo congregem
18 fructus meos? ❡ Et dixit: hoc faciam: Destruā horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi,

Mat. 10. c. 32. Mar. 8.d. 38. 1 Ti. 2.b. 12. *‖Mat. 12. c. 32. Mar. 3.d. 28.* *‖Mat. 10. b. 19. Mar. 13.b 11.* *Eccl. 11.c 18.*

19 & bona mea. ⁋& dicam aīæ meæ: Anima habes multa bona posita in annos plurimos: 20 requiesce, comede, bibe, epulare. ⁋ Dixit aūt illi Deus: Stulte, hac nocte aīam tuam repetunt à te: quæ aūt parasti, cuius erunt? ⁋ Sic 21 est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum 22 diues ⁋Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico vobis. ‖ Nolite soliciti esse aīæ vestræ quid manducetis: neq; corpori, quid induamini. 23 ⁋ Anima plus est quàm esca, & corpus plus 24 quā vestimentū. ⁋Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus nō est cellarium neque horreum, & Deus pascit il 25 los. ⁋Quātò magis vos pluris estis illis? ⁋Quis aūt vestrum cogitādo potest adijcere ad sta 26 turam suam cubitum vnum? ⁋ Si ergo neq; quod minimum est, potestis: quid de cęte 27 ris soliciti estis? ⁋Considerate lilia quō cres D cunt: non laborant, neq; nent: dico aūt vobis, nec Salomon in oī gloria sua vestiebat 28 sicut vnum ex istis. ⁋Si aūt fęnum quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, pusillæ fi 29 dei? ⁋Et vos nolite quærere, quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublime tol 30 li: ⁋hæc enim omnia gentes mundi quęrūt: 31 Pater aūt vester scit qm̄ his indigetis. ⁋ Veruntamen quærite ⌐primùm˥ regnum Dei, 32 *& hæc oīa adijcientur vobis. ⁋Nolite timere pusillus grex, quia cōplacuit patri vestro 33 dare vobis regnum. ⁋ Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurū non deficientē in cęlis: quo fur nō appropiat, neque 34 tinea corrūpit. ⁋ Vbi enim thesaurus vester 35 est, ibi & cor vestrum erit. ⁋Sint lumbi vestri E præcincti, & lucernæ ardentes in ⌐manibus 36 vestris˥, ⁋ & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs: vt cùm venerit & pulsauerit, 37 confestim aperiant ei. ⁋Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes. amē dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit il 38 lis. ⁋ Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati 39 sunt serui illi. ⁋‡ Hoc autem scitote, quoniā si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq;, & non sineret perfodi 40 domum suam. ⁋ Et vos estote parati: quia qua hora nō putatis, filius hominis veniet. 41 ⁋Ait aūt ei Petrus: Dn̄e, ad nos dicis hāc pa 42 rabolam: an & ad oēs? ⁋Dixit aūt dn̄s: Quis putas, est fidelis dispēsator & prudens, quē ˥constituit˥ Dn̄s supra familiam suam, vt det 43 illis in tempore tritici mensuram? ⁋ Beatus F ille seruus, quem cum venerit dn̄s, inuene 44 rit ita facientem. ⁋ Verè dico vobis, quoniā supra omnia quæ possidet, constituet illum 45 ⁋ Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit dn̄s meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bi 46 bere, & inebriari: ⁋ veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum in 47 fidelibus ponet. ⁋ Ille autem seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum volunta 48 tem eius: vapulabit multis ⁋ qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commen 49 dauerūt multum, plus petent ab eo ⁋Ignem veni mittere in terram: & quid volo nisi vt 50 accendatur? ⁋Baptismo autem habeo bapti G zari: & quomodo coarctor, vsq; dum perfi 51 ciatur? ⁋Putatis quia pacem veni dare in ter 52 ram? Non, dico vobis: sed separationem ⁋erunt enim ex hoc quinq; in domo vna diui 53 si, tres in duos, & duo in tres: ⁋ diuidentur pater in filium, & filius in patrem suū: mater in filiam, & filia in matrē: socrus in nu 54 rum suam, & nurus in socrum suam. ⁋Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientē ab occasu, statim dicitis, Nim 55 bus venit: & ita fit. ⁋ & cùm austrum flan 56 tem, dicitis, Quia æstus erit: & fit ⁋Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc 57 aūt tempus quomodo non probatis? ⁋Quid autem & à vobisipsis nō iudicatis quod iu 58 stum est? ⁋ ‖Cùm autem vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mit 59 tat te in carcerē. ⁋Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutū reddas.

‖Psal. 54. d. 23. Matt. 6. d 25. 1. Pet. 5. b. 7.

—20. *& iustitiam eius

‖ Mat. 19. c 21. Mar. 6. c. 30.

—14.

Matt. 24. d. 43. Apo. 16. c. 15.

˥ constituet 2.

Matt. 10 d. 34.

Matt. 16. a. 2.

Matt. 5. d. 25.

CAPVT XIII.

1 A Derant autem quidam ipso in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs 2 eorum. ⁋ Et respondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi 3 sunt? ⁋Non, dico vobis: sed nisi pęnitentiam 4 habueritis, omnes similiter peribitis ⁋Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter oēs homines habi 5 tantes in Ierusalem? ⁋Non, dico vobis: sed si pęnitentiam non habueritis, omnes simi 6 liter peribitis ⁋ Dicebat autē hanc similitu B dinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructū 7 in illa: & non inuenit. ⁋ Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructū in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam: vt quid etiam 8 terram occupat. ⁋ At ille respōdens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiā circa illam, & mittam stercora: 9 ⁋ & si quidem fecerit fructum: sin autem 10 in futurum succides eam. ⁋ Erat autem do 11 cens in synagoga eorum sabbathis. ⁋Et ecce

mulier

mulier quæ habebat spiritũ infirmitatis annis decẽ & octo: & erat inclinata, nec omnino
12 poterat sursum respicere. Quam cùm videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mu-
13 lier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus & cõfestim erecta est, & glo-
14 rificabat Deum. Rñdens aũt archisynagogus, indignans quia sabbatho curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini:
15 & non in die sabbathi. Rñdens autẽ ad il-
D lum dñs dixit: Hypocritæ, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouem suũ, aut
16 asinum a præsepio, & ducit adaquare? Hãc aũt filiam Abrahæ, quam alligauit satanas, ecce, decem & octo annis, non oportuit sol-
17 ui a vinculo isto die sabbathi? Et cum hæc diceret, erubescebant oẽs aduersarij eius, & oĩs populus gaudebat in vniuersis quæ glo-
18 riosè fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo il-
19 lud? Simile est grano sinapis, quod acceptũ homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnã, & volucres
20 cœli requieuerunt in ramis eius. Et iterũ
21 dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? Si-
B mile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria: donec fermen-
22 taretur totũ. Et ibat per ciuitates & castel-
23 la docens, & iter faciens in Ierusalem. Ait aũt illi quidam: Dñe, si pauci sunt qui sal-
24 uantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustã portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare & non pote-
25 rũt. Cùm aũt intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Dñe aperi nobis: & respondens, dicet vobis: Nescio vos, vn-
26 de sitis: tunc incipietis dicere: Manducauimus corã te, & bibimus, & in plateis no-
27 stris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos,
F vnde sitis: discedite a me omnes operarij
28 iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cùm videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: vos
29 autẽ expelli foras. Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & ac-
30 cumbent in regno Dei. Et ecce sunt nouissimi qui erunt primi: & sunt primi, qui
31 erunt nouissimi. In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.
32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce
G eijcio dæmonia & sanitates perficio hodie
33 & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam
34 perire extra Ierusalem. Ierusalem, Ierusalẽ, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quoties volui cõgregare filios tuos quẽadmodum auis nidum suum
35 sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia nõ videbitis me donec veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in noĩe Dñi.

Hypocritæ. — *Matt. 13. d 31. Mar 4. c. 30.* — *Matt. 13 c. 33.* — *Matt. 7. b. 13. Matt. 25. a. 10.* — *Mat. 7. c. 23 & 25 d. 41. Ps 6. b. 9* — *Mat. 19 d. 30. & 20. b. 16. Mar. 10. d. 31.* — *erant.* — *Matt. 23. d. 36.* — *Inf. 19. f 38.*

CAPVT XIIII.

1 Et factũ est cùm intraret Iesus
A in domum cuiusdam principis Pharisæorũ sabbatho manducare panẽ, & ipsi obseruabant
2 eum. Et ecce homo quidam
3 hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad Legisperitos & Pharisæos, di-
4 cens: Si licet sabbatho curare? At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanauit eũ, ac
5 dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet: & non continuo extrahet illum die sabbathi?
6 Et non poterant ad hæc respõdere illi. Di-
7 cebat aũt & ad inuitatos parabolam, inten-
B dens quomodo primos accubitus eligerẽt,
8 dicẽs ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne for-
9 tè honoratior te sit inuitatus ab illo: & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubo-
10 re nouissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in nouissimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat
C tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi
11 gloria coram simul discumbentibus: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui
12 se humiliat exaltabitur. Dicebat autem & ei qui se inuitauerat: Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne forte te & ipsi reinuitent, &
13 fiat tibi retributio: sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæ-
14 cos. & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurre-
15 ctione iustorum. Hæc cum audisset quidã

Prou. 25. a. 7. — *Matt. 23. b. 12. Inf. 18. c. 14.* — *Tob 4. b. 7 Prou. 3. a. 9.*

de

de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus 15 qui ᵃmanducabit panem in regno Dei. ¶ At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam ma- 17 gnam, & vocauit multos. ¶ Et misit seruum D suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirēt,

ᵃ manducat 1. Matt. 22 a 2. Apo. 19 b 9.

18 quia iam parata sunt omnia. ¶ Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire & videre il- 19 lam: rogo te, habe me excusatum. ¶ Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo proba- 20 re illa: rogo te, habe me excusatum. ¶ Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum ve- 21 nire. ¶ Et reuersus seruus, nunciauit hæc do- E mino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cęcos, & clau- 22 dos introduc huc. ¶ Et ait seruus: Domine factum est vt imperasti: & adhuc locus est. 23 ¶ Et ait dominus seruo: Exi in vias & sepes: & cōpelle intrare, vt impleatur domus mea. 24 ¶ Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cęnam meam. 25 ¶ Ibant autem turbæ multæ cum eo, & cōn- 26 uersus dixit ad illos: ¶ ‖ Si quis venit ad me, F & non odit patrē suū, & matrem, & vxorē, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autē & animam suam, non potest meus esse disci- 27 pulus. ¶ ‖ Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me: nō potest meus esse disci- 28 pulus. ¶ Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, ᵇnon prius sedens, cōputat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perfi- 29 ciendum, ¶ ne posteaquàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, oēs qui 30 vident, incipiāt illudere ei, ¶ dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit cō- 31 summare? ¶ Aut quis Rex iturus committe- G re bellū aduersus alium Regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit 32 ad se? ¶ alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt. 33 ¶ ‖ Sic ergo omnis ex vobis qui non renūciat omnibus quæ possidet, non potest meus es- 34 se discipulus. ¶ Bonum est sal. Si autē sal *euanuerit: in quo condietur? ¶ Neq; in terram, 35 neq; in sterquiliniū vtile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Matt. 10 d. 37. Matt. 10. d. 30. & 16. d. 24. Mar. 8. d. 34. ᵇ nonne. Matt. 5. b. 13. Mar. 9. 50. * quoque.

CAPVT XV.

1 A ERant autem appropinquantes ei publicani & peccatores, vt 2 audirent illum. ¶ Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores reci- 3 pit, & manducat cum illis. ¶ Et ait ad illos 4 parabolam istam, dicens: ¶ ‖ Quis ex vobis homo qui habet centum oues: & si perdiderit vnā ex illis, nōne dimittit nonagintanouē in deserto, & vadit ad illā quæ perierat, do- 5 nec inueniat eā? ¶ Et cū inuenerit eā, impo- 6 nit in humeros suos gaudens: ¶ & veniēs do- B mū, cōuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem 7 meā quæ perierat. ¶ Dico vobis, quod ita gaudium erit in cęlo super vno peccatore pœnitentiam agente quàm super nonaginta nouē iustis qui non 8 indigent pœnitentia. ¶ Aut quæ mulier habens drachmas decē: si perdiderit drachmā vnam, nonne accendit lucernam, & ᵇeuerrit domum, & quærit diligenter, donec inue- 9 niat? * Et cum inuenerit, conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. 10 ¶ Ita, dico vobis, gaudium erit coram ange- C lis Dei super vno peccatore pœnitentiam 11 agente. ¶ Ait autem: Homo quidam ha- 12 buit duos filios: & dixit adolescentior ex illis patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis sub- 13 stantiam. ¶ Et non post multos dies, con-

Matt. 18. b. 12. ᵇ euertit 1. * eam.

gregatis

gregatis omnibus adolescentior filius peregrè profectus est in regionē loginquā: & ibi dissipauit substantiā suā viuēdo luxuriosè.
ᵇ *dissipasset 1.*
14 ¶Et postq oīaᵇ consumasset, facta est fames
D valida in regione illa & ipse cœpit egere.
15 ¶ Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis illius. Et misit illum in villam suā, vt pasceret
16 porcos.¶Et cupiebat implere ventrē suū de siliquis quas porci manducabant: & nemo
17 illi dabat. ¶In se aūt reuersus, dixit: Quanti mercenarij * patris mei abundant panibus:
**in domo*
18 ego aūt hic fame pereo? ¶ Surgam,& ibo ad patrē meū,& dicam ei: Pater peccaui in cę-
19 lū & corā te: iam non sum dignus vocari filius tuus: Fac me sicut vnū de mercenarijs
20 tuis ¶Et surgēs venit ad ad patrē suū.Cū aūt
E adhuc longè esset,vidit illum pater ipsius,& misericordia motus est,& accurrens cecidit
21 super collū eius,& osculatus est eum. ¶Di-

xitq; ei filius:Pater peccaui in cęlum,& coram te: iam non sum dignus vocari filius
22 tuus.¶Dixit autem pater ad seruos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illū, & date annulum in manum eius, & calcea-
23 menta in pedes eius: & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus &
24 epulemur: ¶.quia hic filius meus mortuus
F erat, & reuixit: perierat,& inuentus est. Et
25 cęperunt epulari. ¶ Erat autem filius eius senior in agro: & cùm veniret & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & cho-
26 rum:¶& vocauit vnum de seruis, & interro-
27 gauit quid hæc essent. ¶Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vituiū
28 saginatū,qa saluum illum receperit. ¶ In dignatus est aūt,& nolebat introire.Pater er-
29 go illius egressus, cœpit rogare illum. ¶At ille respondens,dixit patri suo: Ecce tot an-
C nis seruio tibi, & nunquam mandatū tuum præteriui. & nunquam dedisti mihi hędum
30 vt cum amicis meis epularer: ¶ sed postquā filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, vênit occidisti il-
31 li vitulum saginatum. ¶ At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum, & omnia mea
32 tua sunt:epulari autem & gaudere oportebat,quia frater tuus hic mortuus erat,& reuixit,perierat,& inuentus est.

CAPVT XVI.

1 A DICEBAT aūt, & ad discipulos suos: Homo quidā erat diues qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius.
2 ¶Et vocauit illum,& ait illi: Quid hoc audio de te?redde rōnem villicationis tuæ: iam.n.
3 non poteris villicare. ¶Ait aūt villicus intra se: Quid faciā, quia dn̄s meus aufert à me villicationē?fodere nō valeo, mēdicare eru-
4 besco.¶Scio quid faciam: vt cū amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos
5 suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantū de-
6 bes dn̄o meo? At ille dixit: Centum cados
B olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam:
7 & sede, citò scribe quinquaginta. ¶ Deinde alij dixit:Tu verò quantum debes? Qui ait, Centū coros tritici: Ait illi: Accipe literas
8 tuas & scribe octoginta. ¶ Et laudauit dn̄s villicū iniquitatis, quia prudēter fecisset:qa filij huius seculi, prudētiores filij lucis in
9 generatione sua sunt. ¶ Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mām̄ona iniquitatis,vt cū defeceritis,recipiant vos in æterna
10 tabernacula. ¶Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est:& q in modico iniquus
11 est,& in maiori iniquus est. ¶ Si ergo in ini-
C quo mām̄ona fideles non fuistis: qđ verum
12 est,quis credet vobis? ¶ Et si in alieno fideles nō fuistis: quod vestrum est, quis dabit
13 vobis. ¶ Nemo seruus potest duobus dominis seruire:aut enim vnum odiet,& alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemnet,non potestis Deo seruire, & māmo-
14 næ. ¶ Audiebant autem omnia hæc Pharisæi qui erant auari: & deridebant illum.
15 ¶Et ait illis: Vos estis qui iustificatis vos co-
D ram hominibus: Deus autem nouit corda vestra:quia quod hominibus altum est,abo-
16 minatio est ante Deum. ¶ ‖ Lex & prophetæ,vsque ad Iohannem,& ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit
17 ¶‖Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere.
18 ¶‖ Omnis qui dimittit vxorē suam, & alterā ducit,mœchatur:& qui dimissam à viro du-
19 cit, mœchatur. ¶ Homo quidam erat diues,
E ᵇ& induebatur purpura & bysso:& epula-
20 batur quotidie splendidè, ¶Et erat quidā mēdicus nomine Lazarus q iacebat ad ianuā

‖*Mat. 6.c 24.* ‖*Mat. 11. b. 12.* ‖*Mat. 5. c 28.* ‖*Mat. 5. c 32. Mat. 10. b. 11. 1. Co. 7. b. 10.* ᵇ*qui.*

eius

21 eius, vlceribus plenus: ¶cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, * sed & canes veniebant & lingebant vlcera eius.

** & nemo illi dabat*

22 ¶Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est
23 in inferno ¶Eleuans autem oculos suos cũ esset in tormentis, vidit Abraham à lõge, &
24 Lazarum in sinu eius: & ipse clamans, di- F xit: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquã, vt refrigeret linguam meam quia
25 crucior in hac flamma. ¶ Et dixit illi Abraham: Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nũc autẽ
26 hic consolatur tu verò cruciatis. ¶ & in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, nõ possunt, neq; inde huc transmea
27 re. ¶Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum
28 in domum patris mei. ¶ habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant
29 in hunc locum tormentorum. ¶ Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas:
30 audiant illos. ¶At ille dixit: Non, pater Abra G ham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pe
31 nitentiam agent ¶Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPVT XVII.

1 A IT ait ad discipulos suos: Impossibile est vt nõ veniant scãdala: væ autem illi per quem
2 veniunt ¶‖ vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proijciatur in mare, quàm vt
3 scandalizet vnũ de pusillis istis. ¶ Attendite vobis, ‖Si peccauerit in te frater tuus, increpa illũ: & si pœnitentiã egerit, dimitte il-
4 li. ¶ Et si septies in die peccauerit in te, septies sapiens in die conuersus fuerit ad te,

‖Mat.18 a.7. Mat. 9.f. 42. Mat.18.c. 21. Leuit.19. d.17.

5 dicẽs Pœnitet me: dimitte illi. ¶ Et dixerunt
6 Apostoli Dño: Adauge nobis fidem ¶‖ Dixit B aũt Dñs: Si haberetis fidẽ sicut granũ sinapis, & diceretis huic arbori moro: Eradicare, & transplãtare in mare: obediret vobis
7 ¶Quis aũt vestrũ habens seruũ arantem, aut pascentem, *qui regresso de agro dicat illi
8 Statim transi, recumbe: & non dicit ei, Para quod cœnem, & præcinge te & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post
9 hæc tu manducabis & bibes? ¶Nunquid gra C tiã habet seruo illi, qa fecit quæ ei impera-
10 uerat? ¶Non puto. Sic & vos cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, feci
11 mus. ¶Et factum est dum iret in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæã.
12 ¶ Et cũ ingrederetur quoddam castellum,

*Eccl.19.b 13. -18. ‖Mat.17 c.29. *boues.*

occurrerũt ei decẽ viri leprosi, qui steterũt
13 à longe: & leuauerunt vocẽ, dicentes: Iesu
14 præceptor miserere nostri. ¶ Quos vt vidit, D dixit: Ite, ‖ostendite vos sacerdotibus ¶Et fa-
15 ctum est, dum irent, mundati sunt. ¶ Vnus aũt ex illis, vt vidit quia mundatus est: regressus est, cũ magna voce magnificãs Deũ,
16 ¶ & cecidit in faciẽ ante pedes eius, gratias
17 agens: & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit: Nonne decem munda-
18 ti sunt? & nouem vbi sunt? ¶Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi
19 hic alienigena ¶ Et ait illi: Surge, vade, quia
20 fides tua te saluum fecit. ¶ Interrogatus aũt à Pharisæis quando venit regnum Dei: respondit eis, & dixit: Non venit regnum Dei
21 cum obseruatione: ¶neque dicent, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra
22 vos est. ¶ Et ait ad discipulos suos: Venient E dies quando desideretis videre vnum diem
23 filij hominis: & non videbitis. ¶ ‖ Et dicent vobis. Ecce hic, & ecce illic: nolite ire,

‖Leui.14 a.2.

Mat.24.b 23.

24 neque sectemini. nam sicut fulgur corrus-
cans de sub cęlo, in ea quæ sub cęlo sunt, ful
25 get: ita erit filius hominis in die sua. Pri-
mum autem oportet illum multa pati, &
26 reprobari a generatione hac. Et sicut fa-
ctum est in diebus Noë: ita erit & in diebus
27 filij hominis. Edebant & bibebant, vxores
F ducebant & dabantur ad nuptias vsque in
diem qua intrauit Noë in arcam: & venit
28 diluuium, & perdidit omnes. Similiter si-
cut factum est in diebus Loth: Edebant &
bibebant, emebant & vendebant, planta
29 bant & ædificabant. qua die autem exijt
Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de
30 cœlo, & omnes perdidit. secundum hæc
31 erit qua die filius hominis reuelabitur. In
G illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in
domo, ne descendat tollere illa: & qui in a-
32 gro, similiter non redeat retrò. Memores
33 estote vxoris Loth. Quicunque quæsierit
animam suam saluam facere, perdet illam:
& quicunque perdiderit illam, viuificabit
34 eam. Dico vobis, in illa nocte erunt duo
in lecto vno: vnus assumetur, & alter relin
35 quetur. duæ erunt molentes in vnum: vna
assumetur, & altera relinquetur: duo in a-
gro: vnus assumetur, & alter relinquetur.
36 Respondentes, dicunt illi: Vbi Domine?
Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus, il-
luc congregabuntur & aquilæ.

Mar. 13. c. 21. Matt. 24. c. 28. Ge. 7. a. 5. Gen. 19. c. 24. Sup. 9 c. 24 Matt. 10 d. 39. Mar. 8. d. 35. Ioan. 12. d. 25. Matt. 24. d 30. 1. Thes. 4. d. 17.

CAPVT XVIII.

1 Dicebat autem & parabolam ad
A illos quoniam oportet semper orare & non deficere.
2 dicens: Iudex quidā erat in quadam ciuitate, qui Deum non
3 timebat, & hominem non reuerebatur. Vi
dua autem quædam erat in ciuitate illa: &
veniebat ad eum, dicens: Vindica me de ad-
4 uersario meo. Et nolebat per multum
tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si
Deum non timeo, nec hominem reuereor:
5 tamen quia molesta est mihi hæc vidua,
B vindicabo illam, ne in nouissimo veniens
6 sugillet me. Ait autem Dominus: Audite
7 quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem
non faciet vindictam electorum suorum
clamantium ad se die ac nocte: & patien-
8 tiam habebit in illis? dico vobis quia citò
faciet vindictam illorum: Veruntamen fi-
lius hominis veniens, putas, inueniet fidem
9 in terra? Dixit aūt & ad quosdam qui in se
confidebant tanquam iusti, & aspernaban-
10 tur ceteros, parabolam istam*: Duo homi-
nes ascendebant in tēplum, vt orarent: vnus
11 Pharisæus, & alter Publicanus. Pharisæus
stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago
tibi: quia non sum sicut cęteri hominum:
raptores, iniusti, adulteri, velut etiā hic Pu
12 blicanus. ieiuno bis in sabbatho: decimas
13 do omnium quæ possideo. Et Publicanus a
C longe stans, nolebat nec oculos ad cœlum
leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens:
14 Deus propitius esto mihi peccatori. Dico
vobis, descēdit hic iustificatus in domū suā
ab illo: quia oīs qui se exaltat, humiliabi-
15 tur: & qui se humiliat, exaltabitur. Affere-
bant autem ad illum & infantes, vt eos tan-
geret. Quod cùm viderent discipuli, increpa
16 bant illos. Iesus aūt conuocans illos, dixit:
Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare
17 eos, talium est enim regnum Dei. Amen
D dico vobis, quicūq; nō acceperit regnū Dei
18 sicut puer, non intrabit in illud. Et inter-
rogauit eum quidam princeps, dicēs: Magi-

ster bone, quid faciens vitam æternam possi
19 debo? Dixit autem ei Iesus: Quid me di-
cis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.
20 Mandata nosti: Non occides, Non mœ-
chaberis, Non furtū facies, Non falsum te-
stimonium dices, Honora patrem tuum &
21 matrem. Qui ait: Hæc omnia custodiui
22 a iuuentute mea. Quo audito, Iesus ait ei:
Adhuc vnum tibi deest: omnia quæcunque
habes, vende, & da pauperibus, & habebis
thesaurum in cœlo: & veni sequere me.
23 His ille auditis, contristatus est: quia diues
24 erat valde. Videns aūt Iesus illum tristem
E factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias
25 habent, in regnum Dei intrabunt. Facilius
est enim camelū per foramen acus transire,
26 quàm diuitem intrare in regnum Dei. Et
dixerunt qui audiebant: Et quis potest sal-
27 uus fieri? Ait illis: Quæ impossibilia sunt
28 apud hoīes, possibilia sunt apud Deum. Ait
autem Petrus: Ecce, nos dimisimus omnia,
29 & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen
dico vobis, nemo est qui reliquit domum,
aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut
30 filios propter regnum Dei, & non recipiat
multa plura in hoc tpe, & in seculo venturo
31 vitam æternam. Assumpsit autem Iesus

*-2. Eccles. 18 c. 22. 1. Thes. 3. c. 17. * dicens. Sup. 14. b. 11. Matt. 23. b. 12. Matt. 19. b. 13. Mar. 10. b. 13. Mat. 19. c. 16. Mar. 10. b. 17. Exo. 20. b. 13. Mat. 20. b. 17.*

duode-

Matt 20 *b*,17. *Mar.* 10. *c*.31.

F duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis 32 ꝗtradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: 33 ꝗ& postquam flagellauerint, occident eũ: & tertia die resurget. 34 ꝗEt ipsi nihil horũ intellexerunt, & erat verbũ istud absconditũ ab eis: & nõ intelligebant quæ dicebantur 35 ꝗ‖Factũ est autẽ, cũ appropinquaret Iericho, cęcus quidã sedebat secus viã mendicans. 36 ꝗEt cũ audiret tur-

Matt.20 *d* 29. *Mar.* 10. *g*.46.

G bam prętereuntẽ interrogabat quid hoc esset. 37 ꝗDixerunt autem ei, ꝙ Iesus Nazarenus transiret 38 ꝗEt clamauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere mei. 39 ꝗEt qui præibant, increpabant eum, vt taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili Dauid miserere mei. 40 ꝗStãs aũt Iesus, iussit illum adduci ad se. 41 ꝗEt cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: 42 Quid tibi vis faciam? ꝗAt ille dixit: Dñe, vt videam Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua te saluum fecit. 43 ꝗEt confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

1 A ET ingressus, perambulabat Iericho. 2 ꝗEt ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorũ, & ipse diues: 3 ꝗ& quęrebat videre Iesum quis esset: & nõ poterat præ turba, quia statura pusillus erat. 4 ꝗEt præcurrens, ascendit in arborẽ sycomorum vt videret eum: quia inde erat 5 transiturus. ꝗEt cum venisset ad locum, suspiciens Iesus, vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende: quia hodie in do- 6 mo tua oportet me manere. ꝗEt festinans 7 descendit, & excepit illum gaudens. ꝗEt cũ viderent oẽs, murmurabant, dicentes, ꝙ ad 8 hominẽ peccatorẽ diuertisset. ꝗStans autem B Zachæus, dixit ad ᵛDñm: Ecce dimidium bonorum meorum, Dñe, do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. 9 ꝗAit Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo ꝙ & ipse filius sit Abrahæ. 10 ꝗ‖Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat 11 ꝗHæc illis audiẽtibus adijciẽs, dixit parabolã, eo ꝙ esset prope Ierusalem, & quia existimarent ꝙ confestim regnũ Dei manifestaretur. 12 ꝗDixit ergo: C ‖Homo quidã nobilis abijt in regionẽ longinquã accipere sibi regnum, & reuerti. 13 ꝗVocatis aũt decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negociamini dum ve- 14 nio. ꝗCiues aũt eius oderant eũ: & miserũt legationem post illum, dicentes: Nolumus 15 hunc regnare super nos. ꝗEt factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniam: vt sciret quantum 16 quisq; negociatus esset. ꝗVenit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas 17 acquisiuit. ꝗEt ait illi: Euge bone serue, quia D in modico fuisti fidelis, eris potestatem ha- 18 bens super decẽ ciuitates. ꝗEt alter venit, di- 19 cens: Dñe, mna tua fecit quinq; mnas. ꝗEt huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates. 20 ꝗEt alter venit, dicens: Domine, ecce mna 21 tua quam habui repositam in sudario. ꝗTimui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod nõ semi- 22 nasti. ꝗDicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui & metẽs quod 23 non seminaui: ꝗ& quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens 24 cum vsuris vtiq; exegissem illam? ꝗEt astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date 25 illi qui decem mnas habet ꝗEt dixerunt ei: 26 Domine, habet decem mnas. ꝗ‖Dico autem vobis, quia omni habẽti dabitur: *ab eo autem qui nõ habet, & quod habet auferetur 27 ab eo. ꝗVeruntamẽ inimicos meos illos qui noluerũt me regnare super se, adducite huc: 28 & interficite ante me. ꝗ‖Et his dictis, præcedebat 29 ascendens Ierosolymam. ꝗEt factum E est, ‖cum appropinquasset ad Beth-phage & Beth-aniã ad montẽ qui vocatur oliue- 30 ti, misit duos discipulos suos, ꝗdicens: Ite in castellũ quod contra*est: in quod introeuntes, inuenietis pullũ asinæ alligatũ, cui nemo vnq̃ hominũ sedit: soluite illũ, & addu- 31 cite. ꝗEt si quis vos interrogauerit, Quare soluitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operã 32 eius desiderat. ꝗAbierunt autem qui missi erant: & inuenerunt sicut dixit illis stantem 33 pullũ. ꝗSoluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quid soluitis 34 pullum? ꝗAt illi dixerunt: Quia Dominus 35 eum necessarium habet ꝗ‖Et duxerunt illũ F ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum. ꝗEuntc autem illo substernebant vestimenta sua in via.

ᵛIesum

Matt. 18. *b*.12.

Matt.25. *b*.14.

‖ *Sup*. 8. *e* 18. *Matt*. 13. *b*. 12 25. *c*.29. *Mar*. 4. *c* 25. ** & abundabit.*

Matt.21. *a*. 1. *Mar*. 11. *a*. 1. ** vos.*

Iohan.12. *b*.14.

Et

37 ¶ Et cũ appropinquaret iã ad descẽsum Mõtis oliueti, cęperunt omnes turbæ *descendentium gaudẽtes laudare Deum voce magna, super omnibus quas viderant, virtuti-
38 bus, ¶dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo: & gloria in
39 excelsis. ¶ Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa di-
40 scipulos tuos. ¶ Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.
41 ¶ Et vt appropinquauit, videns ciuitatem,
42 fleuit super illam, dicens: ¶Quia si cognouis-
G ses, & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacẽ tibi: nũc autem abscõdita sunt ab ocu-
43 lis tuis. ¶Quia venient dies in te: & circundabũt te inimici tui vallo, & circundabũt te
44 & coangustabũt te vndiq;, ¶& ad terrã prosternẽt te, & filios tuos q̃ in te sunt &‖non

*discipulorum 5.

‖Mat.24.a.2. Marc.13.a.2.

relinquent in te lapidẽ sup lapidẽ: eo q̃ nõ
45 cognoueris tempus visitationis tuæ. ¶‖ Et ingressus in tẽplũ, cępit eijcere vendentes in
46 illo, & ementes, ¶dicens illis: Scriptum est, ‖Quia domus mea, domus orationis est: ‖Vos autem fecistis illam speluncam latro-
47 num. ¶ Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum & Scribæ &
48 Principes plebis quærebãt illũ perdere: ¶ & non inueniebant quid facerẽt illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illũ.

Inf.21.a.6. Matt.21.b.12. Marc.11.b.15. Isa.56.c.7. Iere.7.b.11.

CAPVT XX.

1 A ET factum est in vna dierum docente illo populum in templo & euangelizante, conuenerũt principes sacerdotũ & Scribæ
2 cum senioribus, ¶ & aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut: Quis est qui dedit tibi hanc
3 potestatem? ¶Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum
4 verbũ. ¶Respondete mihi: ¶ Baptismus Io-
5 hãnis, de cœlo erat, an ex hominibus? ¶ At illi cogitabant intra se, dicentes. Quia si dixerimus, de cęlo, dicet, Quare ergo non cre-
6 didistis illi? ¶Si autem dixerimus, ex hominibus, plebs vniuersa lapidabit nos: certi
7 sunt.n. Iohannẽ prophetam esse. ¶Et respõ-
8 derunt se nescire vnde esset. ¶ Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate
9 hæc facio. ¶ Cępit autem dicere ad plebem
B parabolam hanc: ‖Homo plantauit * vineã, & locauit eam colonis: & ipse peregrè fuit
10 multis temporibus. ¶ Et in tempore * misit ad cultores seruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum
11 inanem. ¶ Et addidit alterum seruum mittere. Illi autem hunc quoque cędentes & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.
12 ¶ Et addidit tertium mittere: qui & illum
13 vulnerãtes eiecerunt. ¶ Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittã filium meũ

Matt.21.b.23. Mar.11.d.27.

‖Mat.21.c.35. Marc.12.a.1. ‖Isai.5.a.1. Iere.2.d.21.

* quidam

* vindemia 6.

dilectum

c lectum: forsitan cum hunc viderint, vere-
14 buntur. ꝗ Quem cum vidissent coloni, co-
C gitauerunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, vt nostra fiat hæreditas.
15 ꝗ Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vi-
16 neæ? ꝗ veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam alijs. Quo audito, dixerunt illi:
17 Absit. ꝗ Ille autē aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptū est, ‖Lapidem quem reprobauerūt ædificantes, hic factus est in ca-
18 put anguli? ꝗ Omnis qui ceciderit super illū lapidem, conquassabitur: super quē autem
19 ceciderit, comminuet illum. ꝗ Et quærebant principes sacerdotum & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognouerunt enim quod ad ipsos dixerit
20 similitudinē hanc. ꝗ‖Et obseruantes, mise-
D runt insidiatores qui se iustos simularent: vt caperent eum in sermone, ᵛ & ᵛ traderent
21 illum principatui & potestati præsidis. ꝗ Et interrogauerūt eum, dicentes: Magister, Scimus, quia rectè dicis & doces: & nō accipis personam, sed viam Dei in veritate doces.
22 ꝗ licet nobis tributum dare Cæsari, an non?
23 ꝗ Cōsiderans autem dolum illorū, dixit ad
24 eos: Quid me tentatis? ꝗ ostēdite mihi denariū. Cuius habet imaginē & inscriptionē?
25 Respondentes, dixerunt: Cæsaris. ꝗ Et ait illis: ‖Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsa-
26 ri: & quæ sunt Dei, Deo. ꝗ Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: &
27 mirati in responso eius, tacuerunt. ꝗ ‖ Accesserunt autē quidam Sadducæorum qui
E negant esse resurrectionem, & interrogaue-
28 runt eum, ꝗ dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: ‖ Si frater alicuius mortuus fuerit habens vxorem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat eam frater eius vxorē, & su-
29 scitet semen fratri suo. ꝗ Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorē, & mortuus
30 est sine filijs. ꝗ Et sequens accepit illam, &
31 ipse mortuus est sine filio. ꝗ Et tertius accepit illā. Similiter & oēs septē, & non reli-
32 querunt semen, & mortui sunt. ꝗ Nouissimè
33 omniū mortua est mulier. ꝗ In resurrectione ergo, cuius eorum erit vxor? si quidem
34 septem habuerunt eam vxorem. ꝗ Et ait illis
F Iesus: Filij huius seculi nubunt, & tradun-
35 tur ad nuptias: ꝗ illi vero qui digni habebūtur seculo illo & resurrectione ex mortuis,
36 neque nubunt, neque ducunt vxores, ꝗ neque vltrà mori poterunt: æquales enim angelis sunt: & filij sunt Dei, cū sint filij resur-
37 rectionis. ꝗ Quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum sicut dicit ‖ Dominū, Deum Abraham & Deum Isaac,
38 & Deum Iacob. ꝗ Deus autem non est mortuorum, sed viuorum: omnes enim viuunt
39 ei. ꝗ Respondentes autem quidam Scriba-
40 rum, dixerunt ei: Magister, bene dixisti. ꝗ Et amplius non audebant eum quicquam interrogare. ꝗ Dixit autem ad illos: Quomodo
41 dicunt Christum filium esse Dauid? ꝗ & ip-
42 se Dauid dicit in libro Psalmorum: ‖ Dixit
G Dominus Domino meo, sede à dextris meis,
43 ꝗ donec ponam inimicos tuos, scabellum
44 pedum tuorum? ꝗ Dauid ergo Dominum il-
45 lum vocat: & quomodo filius eius est? ꝗ Audiente autem omni populo, dixit discipu-
46 lis suis: ꝗ ‖ Attendite à Scribis qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs.
47 ꝗ Qui deuorant domos viduarum: simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

‖ Psal. 117. e. 21. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 8. Isa. 28. d. 28. Matt. 21. d. 42.
‖ Mat. 22. b. 15. Marc. 12. b. 13. ᵛ vt 6.
‖ Rom. 13. b. 7.
‖ Mat. 22. c. 23. Marc. 12. b. 18. Deut. 25. a. 5.
‖ Exod. 3. b. 6. Matt. 22. d. 32. Marc. 12. c. 26.
‖ Mat. 22. d. 44. Marc. 12. d. 36. Psal. 109. a. 1.
‖ Mat. 23. a. 6. Mar. 12. d. 38. Sup. 11. f. 43.

CAPVT XXI.

1 RESpiciens aūt, vidit eos q mittebāt mu-
2 nera sua in gazophylacium diuites. ꝗ Vidit aūt & quandā viduā pauperculā mittētē
3 æra minuta duo. ꝗ Et dixit: Vere dico vobis,

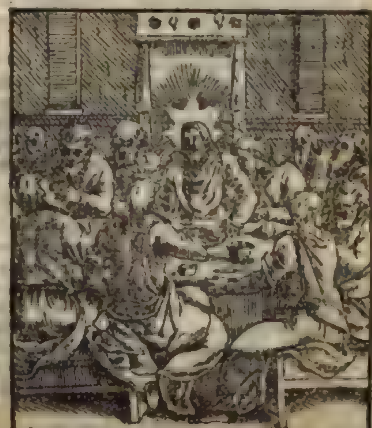
Mar. 12. d. 41.

quia

qui vidua hæc pauper, plus quàm oēs mi-
4 sit. ꝑnam omnes hi, ex abundanti sibi mise-
runt in munera Dei: hęc autem ex eo quòd
deest illi, omnem victum suū quēm habuit,
5 misit. ꝑEt quibusdā dicētibus de templo, ꝙ
bonis lapidibus & donis ornatū esset, dixit:
6 ꝑ Hæc quæ videtis, ‖ venient dies in quibus
non relinquetur lapis super lapidem qui nō
7 destruatur. ꝑInterrogauerunt autem illum,
dicentes: Præceptor, quando hæc erunt: &
8 quod signum cū fieri incipient? ꝑ Qui di-it:
Videte ne seducamini, multi enim venient
in noīe meo, dicētes quia ego sum, & tem-
pus appropinquauit: nolite ergo ire post
9 eos. ꝑCum aūt audieritis ꝑlia & seditiones,
nolite terreri: oportet primū hæc fieri, sed
10 nondū statim finis. ꝑTunc dicebat illis: Sur-
get gēs contra gentē, & regnum aduersus
11 regnum. ꝑ& terræmotus magni erunt per lo
C ca, & pestilentiæ & fames, terroresq; de cę-
12 lo, & signa magna erunt. ꝑSed ante hæc om-
nia inijcient vobis manus suas: & persequē-
tur tradentes in synagogas & custodias, tra-
hentes ad reges & præsides propter nomen
13 meum ꝑcontinget aūt vobis in testimoniū.
14 ꝑ Ponite ergo in cordibus vestris non præ-
meditari quemadmodum respondeatis.
15 ꝑego enim dabo vobis os & sapiētiā: cui nō
poterunt resistere, & contradicere omnes
16 aduersarij vestri ꝑTrademini autem a paren
D tibus, & fratribus, & cognatis & amicis: &
17 morte afficient ex vobis: ꝑ& eritis odio om
18 nibus * propter nomen meum: ꝑ & capil-
lus de capite vestro non peribit. ꝑ In pa-
19 tientia vestra possidebitis animas vestras.
20 ꝑ‖Cum autem videritis circundari ab exer-
citu Ierusalem: tunc scitote quia appropin-
21 quauit desolatio eius. ꝑtūc q̄ in Iudæa sunt,
fugiant ad montes: & qui in medio eius, di-
scedant, & qui in regionibus, nō intrent in
22 eam. ꝑquia dies vltionis hi sunt, vt implean
23 tur omnia quæ scripta sunt. ꝑ Væ autē præ-
gnātibus & nutrientibus in illis diebus, erit
E enim pressura magna super terrā, & ira po-
24 pulo huic. ꝑEt cadent in ore gladij: & capti-
ui ducentur in omnes gentes. Et Ierusalem
calcabitur à Gentibus: donec impleātur tē-
25 pora nationum. ꝑ ‖Et erunt signa in sole &
luna & stellis: & in terris pressura gentium
præ confusione sonitus maris & fluctuum,
26 ꝑ arescentibus hominibus præ timore
& expectatione quæ superuenient vniuer-
so orbi: nam virtutes cęlorum mouebun-
27 tur: ꝑ & tunc videbunt filium hominis ve-
nientē in nube cū potestate magna & ma-
28 iestate. ꝑ His aūt fieri incipientibus, respi-
F cite & leuate capita vestra: ‖ quoniam ap-
29 propinquat redēptio vestra. ꝑ Et dixit illis
similitudinem: Videte ficulneam & omnes
30 arbores: ꝑcum producunt iam ex se fructū,
31 scitis qm̄ ꝓpe est æstas. ꝑIta & vos cum vide
ritis hæc fieri, scitote qm̄ propè est regnum
32 Dei. ꝑAmen dico vobis quia nō ꝑteribit ge-
33 neratio hæc, donec oīa fiant. ꝑCęlū & terra
transibunt: verba aūt mea non transibunt
34 ꝑ Attendite aūt vobis, ne fortè grauentur
G corda vestra in crapula & ebrietate & curis
huius vitæ: & superueniat in vos repentina
35 dies illa. ꝑtanquā laqueus enim superueniet
36 oēs qui sedēt super faciē oīs terrę. ꝑVigilate
itaq; oī tpe orātes, vt digni habeamini fu-
gere oīa q̄ futura sunt, & stare ante filium
37 hoīs. ꝑErat aūt diebus docens in templo: no
ctibus verò exiens, morabatur in Monte q̄
38 vocatur Oliueti. ꝑ Et omnis populus ᵇ ma-
nicabat ᵇ ad eum eum templo audire eum.

CAPVT XXII.

1 A Ppropinquabat aūt dies festus
Azymorum, qui dicitur Pasca:
2 ꝑ & quærebāt principes Sacer-
dotū & Scribæ, qūo eū īterfice
3 rent: timebāt verò plebē. ꝑ‖In-
trauit aūt satanas in Iudā qui cognomina-
4 batur Iscariotes, vnū de duodecim: & abijt,
& locutus est cū principibus sacerdotū &
magistratibus, quēadmodū illum traderet
5 eis. ꝑEt gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam il
6 li dare. ꝑEt spopondit. Et q̄rebat opportuni-
7 tatem, vt traderet illū sine turbis. ꝑ ‖ Venit
aūt dies Azymorū, in qua necesse erat occi-
8 di Pascha. ꝑEt misit Petrum & Iohānem, di
B cens: Euntes parate nobis Pasca, vt mandu-
9 cemus. ꝑ At illi dixerunt: Vbi vis paremus?
10 ꝑ Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis
in ciuitatē, occurret vobis homo * amphorā
aquæ portās: sequimini eū in domū in quā
11 intrat, ꝑ & dicetis patrifamilias domus: Di-
cit tibi Magister, vbi est diuersorium vbi
Pascha cum discipulis meis manducem?
12 ꝑ Et ipse ostendet vobis cęnaculum magnū
13 stratum: & ibi parate ꝑ Euntes autem inue-

nerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pa-

Marginal notes: ‖Mat. 24. a. 2. Mar. 13. a. 1. Sup. 19. g. 44. — * hōibus. — Mat. 24. b. 15. Mar. 13. b. 14. Dan. 9. g. 27. — ‖Mat. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Isa. 13. b. 10. Ezech. 32. b. 7. Ioel 3. c. 15. — ‖ Rom. 8. d. 23. — Rom. 13. d. 13. — ᵇ manei bat I. ᵇ mane ac celerabat I. — Mat. 26. a. 2. Mar. 14. a. 1. — ‖Mat. 26. b. 14. Mar. 14. b. 10. — ‖ Mat. 26. b. 7. Mar. 14. b. 12. — * quidam.

14 scha. ¶Et cum facta esset hora discubuit, & 15 duodecim Apostoli cũ eo. ¶Et ait illis Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vo-16 biscũ, antequã patiar. ¶ Dico enim vobis, qa ex hoc non mãducabo illud, donec impleat̃ 17 in regno Dei ¶Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & diuidite inter vos. 18 ¶Dico enim vobis, ꝙ non bibam de genera-19 tione vitis, donec regnum Dei veniat. ¶ Et accepto pane, gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meũ, quod ꝓ vobis datur, hoc facite in meã cõmemoratio-20 nẽ. ¶Similiter & calicẽ, postq̃ cœnauit, dicens: Hic est calix nouũ testamentũ in sangnine meo, qui ꝓ vobis fundetur. ¶Verun-21 tamen ecce manus tradentis me mecũ est 22 in mensa. ¶Et quidem Filius hominis secun C dum quod definitũ est, vadit: veruntamen 23 væ homini illi per quem [a] tradetur. ¶ Et ipsi cęperũt quærere inter se, quis esset ex eis 24 q hoc facturus esset ¶ Facta est aũt & contẽtio inter eos, quis eorũ videretur esse ma-25 ior. ¶ Dixit aũt eis: Reges Gentium dominantur eorũ: & qui potestatem habent sup 26 eos, benefici vocantur ¶Vos aũt non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut [b] iunior: & 27 qui pceſſor est sicut ministrator. ¶Nam quis maior est qui recumbit, an q ministrat? non ne qui recumbit? Ego autem in medio ve-28 strũ sum, sicut qui ministrat: ¶ vos aũt estis qui permansistis mecum in tentationibus 29 meis. ¶Et ego dispono vobis sicut disposuit 30 mihi Pater meus, regnum: ¶ vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duode-31 cim tribus Israël. ¶ Ait aũt Dñs: [c] Simón Si-M mòn, ecce satanas expetiuit vos, vt cribra-32 ret sicut triticum: ¶ ego autem rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliquando 33 conuersus, confirma fratres tuos. ¶Qui dixit ei: Dñe, tecum paratus sum & in carcerem 34 & in mortẽ ire. ¶ Et ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter ab-35 neges nosse me. ¶ Dixit eis: Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis. nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixe-36 runt: Nihil. ¶ Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & 37 emat gladium. ¶Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquus deputatus est. 38 etenim ea quæ sunt de me, finẽ habent. ¶At illi dixerunt: Dñe, ecce duo gladij hic. At il-39 le dixit eis: Satis est. ¶Et egressus ibat secundũ cõsuetudinem in montẽ oliuarũ. Secuti 40 sunt aũt illum & discipuli. ¶Et cum perue E nisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intre-41 tis in tentationem. ¶ Et ipse auulsus est ab eis quantũ iactus est lapidis: & positis genti-42 bus, orabat, ¶ dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Veruntamen non mea

43 voluntas, sed tua fiat. ¶ Apparuit autem illi angelus de cęlo, confortans eum. Et factu 44 in agonia, prolixius orabat. ¶ Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurren-45 tis in terram. ¶ Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit 46 eos dormientes præ tristitia ¶ Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in 47 tentationem. ¶Adhuc eo loquente, ecce

turba: & qui vocabatur Iudas vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinqua-48 uit Iesu, vt oscularetur eum. ¶ Iesus aũt dixit illi, Iuda osculo Filium hominis tradis? 49 ¶ Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerũt ei: Domine, si 50 percutimus in gladio? ¶Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum: & am-51 putauit auriculam eius dexteram. ¶Respon

dens,

Marginalia: Mat. 26. b.20. Mar. 14. b.17. | 1.Cor.11 c.24. | Mat. 26. b.21. Mar. 14. c.20. Iob.13.b.18. Psal.40.b 10. | [a] traditur | Mat. 10. d.25. Mar.10.f 42. | [b] minor. | [c] Simoni: Simon, | Mat. 26. c.34. Mar. 14. c.30. Mat. 10. b.9. | Isa.53.d.12. | Mat. 26. d.36. Mar. 14. d.32. Iohan.18 a.1. | Mat. 26. d.39. Mar.4.c.35. | Mat.26. e.47. Mar. 14. e.43. Iohan.18 a.3.

F dens aūt Iesus ait: Sinite vsq; huc: Et cùm
52 tetigisset auriculam eius sanauit eū. ¶ Dixit
aūt Iesus ad eos qui venerant ad se, princi-
pes sacerdotū & magistratus templi & senio
res: quasi ad latronem existis cum gladijs &
53 fustibus? ¶ Cùm quotidie vobiscū fuerim in
tēplo nō extendistis manus in me: sed hæc
54 est hora vestra, & potestas tenebrarū. ¶ Cō-
prehendentes autem eū, duxerūt ad domū
principis sacerdotum: Petrus verò sequeba-

Mat. 26. f. 58.

55 tur à longè ¶ Accenso aūt igne in medio a-
trij, & circunsedentibus illis erat Petrus in
56 medio eorum. ¶ Quem cùm vidisset ancilla
quædā sedentem ad lumen, & eū fuisset in-
57 tuita dixit: Et hic cum illo erat. ¶ At ille ne-
gauit eum, dicens: Mulier, non noui illum.
58 ¶ Et post pusillum alius videns eum, dixit
Et tu es de illis es. Petrus verò ait: O homo
59 nō sum. ¶ Et interuallo facto quasi horæ v-
nius, alius quidā affirmabat, dicens: Verè &
60 hic cū illo erat, nā & Galilæus est ¶ Et ait Pe-
G trus. Homo nescio quid dicis. Et continuò
61 adhuc illo loquente, cantauit gallus ¶ Et cō-
uersus Dn̄s respexit Petrū. ¶ Et recordatus est
Petrus verbi Dn̄i, sicut dixerat: Quia prius
62 q̄ gallus cantet, ter me negabis. ¶ Et egressus
63 foras Petrus, fleuit amare. ¶ Et viri qui tene
64 bant illum, illudebant ei, cædentes. ¶ Et ve-
lauerunt eum, & percutiebant faciem eius:
& interrogabant eum dicentes: Prophetiza,
65 quis est qui te percussit? ¶ Et alia multa blas-
66 phemantes dicebant in eum. ¶ Et vt factus
est dies, cōuenerunt seniores plebis & prin-
cipes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt il-
67 lum in concilium suum dicentes: ¶ Si tu es
Christus, dic nobis ¶ Et ait illis: Si vobis di-
68 xero non credetis mihi. ¶ Si autem & inter-
rogauero, non respondebitis mihi, neq; dimit-
69 tetis. ¶ Ex hoc autem erit filius hominis se-

Mar. 14. f. 43. Io. 18. c. 12 c. 24. Mat. 26. g. 66. Mar. 14. g. 66. Io. 18. c. 25. Mat. 26. g. 73. Mar. 14. g. 70. Io. 18. c. 26. Mat. 26. c. 34. Mar. 14. c. 30. Ioh. 13. d. 38. Iesum. Mat. 27. a. 1. Mar. 15. a. 1. Io. 18. f. 28.

70 dens à dextris virtutis Dei? ¶ Dixerunt au-
tem omnes: Tu ergo es filius Dei. ¶ Qui ait:
71 Vos dicitis, quia ego sum. ¶ At illi dixerunt:
Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi
enim audiuimus de ore ejus.

CAPVT XXIII.

1 A ET surgens omnis multitudo eo-
rum duxerunt illum ad Pila-
2 tum. ¶ Cœperunt autem illum
accusare dicentes: Hunc inue-
nimus subuertentem gentem
nostram, & prohibentem tributa dari Cæsa-
3 ri, & dicentē se Christum regem esse. ¶ Pila
tus autem interrogauit eum, dicens: Tu es
rex Iudæorum? At ille respondens, ait: Tu di
4 cis. ¶ Ait autem Pilatus ad principes sacerdo
tū & turbas: nihil inuenio causæ in hoc ho-
5 mine. ¶ At illi inualescebant, dicentes: Com

Mat. 27. a 2. Mat. 22. b 21. Mar. 12. b. 17. Mat. 27. b. 11. Mar. 15. a. 2. Io. 18. f. 33. Commouit

mouet populum, docens per vniuersam Iu-
6 dæam, incipiens à Galilæa vsque huc. ¶ Pila-
tus aũt audiens Galilæam, interrogauit si ho
7 mo Galilæus esset ¶ Et vt cognouit quod de He-
rodis potestate esset, remisit eum ad Hero-
dem, qui & ipse Ierosolymis erat illis die-
8 bus. ¶ Herodes autem viso Iesu gauisus est
valde: erat enim cupiens ex multo tempore

B videre eum, eò quod audiret multa de eo, & spe-
9 rabat signũ aliquod videre ab eo fieri. ¶ In-
terrogabat autem eum multis sermonibus.
10 At ipse nihil illi respondebat ¶ Stabant autẽ
principes sacerdotum & Scribæ constanter
11 accusantes eum. ¶ Spreuit autem illum Hero
des cum exercitu suo: & illusit indutũ veste
12 alba, & remisit ad Pilatũ. ¶ Et facti sunt ami-
C ci Herodes & Pilatus in ipsa die: nam anteà
13 inimici erant adinuicem. ¶ Pilatus aũt con-
uocatis principibus sacerdotũ, & magistra
14 tibus, & plebe, ¶ dixit ad illos: Obtulistis mi-
hi hunc hominem, quasi auertentem popu-
lum, & ecce ego coram vobis interrogans,
Ioh. 18. f. & 19. a. 4 ‖ nullam causam inueni in homine isto ex
15 his in quibus eum accusatis. ¶ Sed neq; He-
rodes. nam remisi vos ad illum: & ecce, ni-
16 hil dignum morte actum est ei. ¶ Emendatũ
17 ergo illum dimittam. ¶ Necesse aũt habebat
18 dimittere eis per diem festũ, vnum. ¶ Excla-
mauit aũt simul vniuersa turba, dicens: Tol-
19 le hunc, & dimitte nobis Barabbam, ¶ qui
erat propter seditionem quãdam factam in
ciuitate & homicidium missus in carcerem
20 ¶ Iterum aũt Pilatus loquutus est ad eos, vo-
21 lens dimittere Iesum. ¶ At illi succlamabant,
22 dicentes: Crucifige, crucifige eum ¶ Ille autẽ
Matt. 27. c. 23. tertiò, dixit ad illos: ‖ Quid enim mali fecit
iste? nullam causam mortis inuenio in eo
Mar. 15. b. 14. 23 corripiam ergo illum, & dimittam. ¶ At illi
D instabant vocibus magnis postulãtes, vt cru
cifigeretur: & inualescebant voces eorum

24 ¶ Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eo-
25 rum ¶ Dimisit autem illis eum qui propter
homicidium, & seditionem missus fuerat in
carcerem, quem petebãt: Iesum verò tradi- Matt 27. d. 32.
26 dit voluntati eorum. ¶ Et cùm ducerent eũ,

apprehenderunt Simonem quendam Cyre- Mar. 15. b. 21.
nensem venientem de villa: & imposuerunt
27 illi crucẽ portare post Iesum. ¶ Sequebatur
aũt illum multa turba populi & mulierum:
28 quæ plangebant & lamentabantur eũ ¶ Con
uersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ieru-
salem, nolite flere super me: sed super vos ip
29 sas flete, & super filios vestros. ¶ Quia ecce, ve
nient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles,
& ventres qui non genuerũt, & ubera quę Is. 2. d. 19.
30 non lactauerunt ¶ Tunc incipient dicere Os. 10. b. 8.
E montibus: ‖ Cadite super nos: & collibus: Apo. 6. d.
31 Operite nos. ¶ Quia si in viridi ligno hæc fa- 16. 9. a. 6
32 ciunt: in arido quid fiet? ¶ Ducebãtur autem

&

Matt. 27. d. 33.

& alij duo nequam cum eo, vt interficerentur. 33 ¶ Et postquam venerunt in locum qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum: &

Mar. 15. b. 12. Ioh. 19. c. 17.

latrones, vnum à dextris, & alterum à sinistris. 34 ¶ Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes vero vestimenta eius, ,,miserunt sortes. 35 ¶ Et stabat populus 'expectans', & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus, Dei electus. 36 ¶ Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, * 37 ¶ dicentes: Si tu es rex Iudæorum saluum te fac. 38 ¶ Erat autem & superscriptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum. 39 ¶ Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus saluum fac temetipsum, & nos. 40 ¶ Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times 41 Deum, quod in eadem damnatione es. ¶ Et nos quidem iustè: nam digna factis recipimus: 42 hic vero nihil mali gessit. ¶ Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei cum veneris 43 in regnum tuum. ¶ Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso. 44 ¶ Erat autem ferè hora sexta: & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in ho- 45 ram nonam ¶ Et obscuratus est sol: & velum 46 templi scissum est medium. ¶ Et clamans voce magna Iesus ait: Pater, in manus tuas cōmendo spiritum meum. Et hæc dicens, expi- 47 rauit. ¶ Vidēs autem Centurio quod factum G fuerat, glorificauit Deū, dicens: Verè hic ho- 48 mo iustus erat. ¶ Et omnis turba eorum qui simul aderāt ad spectaculū istud, & videbāt quæ fiebant, percutiētes pectora sua, reuer- 49 tebantur. ¶ Stabant autem omnes noti eius à longe: & mulieres quæ secutæ eum erant 50 à Galilæa hæc videntes. ¶ Et ecce vir nomi-

** spectans* · ** & 3.* · F · *Ps. 3. a. 6.* · *Mar. 27. g. 57.*

Mar. 15. g. 43. Ioh. 19. g. 38.

ne Ioseph qui erat decurio, vir bonus & iu- 51 stus, ¶ hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ,

52 qui expectabat & ipse regnum Dei. ¶ Hic ac- 53 cessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu: ¶ & depositum inuoluit sindone, & posuit eū in

monumento exciso, in quo nondum quis- 54 quam positus fuerat. ¶ Et dies erat parasce- 55 ues, & sabbathum illucescebat. ¶ Subsequutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quē- 56 admodum positum erat corpus eius ¶ Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta: & sabbatho quidem siluerūt secundum mandatum.

CAPVT XXIIII.

Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 2.

1 A VNa autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes 2 quæ parauerant aromata ¶ & inuenerūt la-

Ioh. 20. a. 1.

3 pidem reuolutum a monumẽto ⁊Et ingres-
4 sæ, non inuenerunt corpus Domini Iesu. ⁊Et
factum est: dum mente consternatæ essent
de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in
5 veste fulgenti. ⁊Cum timerent autem, & de-
clinarent vultum in terram. dixerunt ad il-
las: Quid quæritis viuentem cum mortuis?
6 ⁊non est hic, sed surrexit. recordamini quali-
ter loquutus est vobis, cum adhuc in Gali-
7 læa esset, ⁊ dicens: ‖Quia oportet filium ho-
minis tradi in manus hominum peccato-
8 rum, & crucifigi: & die tertia resurgere. ⁊ Et
9 recordatæ sunt verborum eius. ⁊ Et regres-
B sæ à monumento, nunciauerunt hæc om-
10 nia illis vndecim, & cæteris omnibus. ⁊ Erat
autem Maria Magdalena, & Iohanna, & Ma-
ria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quę
11 dicebant ad Apostolos hęc ⁊Et visa sunt an-
te illos sicut deliramentum verba ista, &
12 non crediderunt illis. Petrus autem surgens,
cucurrit ad monumentum. & procumbens
vidit linteamina sola posita, & abijt secum
13 mirans quod factum fuerat ⁊‖ Et ecce duo
ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat
in spacio stadiorum sexaginta ab Ierusalem,
14 nomine Emmaus. ⁊Et ipsi loquebantur ad-
inuicem de his omnibus quæ acciderant.
15 ⁊ Et factum est: dum fabularentur, & secum
C quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat
16 cum illis ⁊oculi autem illorum tenebantur,
17 ne eum agnoscerent. ⁊Et ait ad illos: Qui
sunt hi sermones quos confertis ad inuicẽ
18 ambulantes, & estis tristes? ⁊ Et respondens
vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu so-
lus peregrinus es in Ierusalem & non co-
gnouisti quæ facta sunt in illa, his diebus?
19 ⁊Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Ie-
su Nazareno, qui fuit vir propheta, potens
in opere & sermone corã Deo & omni po-
20 pulo. ⁊Et quomodo eum tradiderũt summi
sacerdotes & principes nostri in damnatio-

Matt. 16. c. 21. 17. c. 23. Marc. 9. e. 31. Sup. 9. e. 20.

Mar. 16. c. 12.

21 nem mortis, & crucifixerunt eum. ⁊ Nos au-
tem sperabamus quia ipse esset redemptu-
rus Israël: & nunc super hæc omnia, tertia
22 dies est hodie ꝙ hæc facta sunt, ⁊Sed & mu-
lieres quædam ex nostris, terruerunt nos,
D quæ ante lucem fuerunt ad monumentũ,
23 ⁊& non inuento corpore eius, venerunt, di-
centes se etiam visionem angelorum vidis-
24 se, qui dicunt eum viuere. ⁊Et abierunt qui-
dam ex nostris ad monumentum: & ita in-
uenerunt sicut mulieres dixerunt: ipsum ve-
25 rò non inuenerunt. ⁊Et ipse dixit ad eos: O
stulti, & tardi corde ad credendum in om-
26 nibus quæ loquuti sunt Prophetæ. ⁊ Nonne
hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in
27 gloriam suam? ⁊Et incipiens à Moyse & om-
nibus Prophetis, interpretabatur illis in om-
28 nibus scripturis quæ de ipso erant. ⁊ Et ap-
propinquauerunt castello quo ibant: & ipse
29 se finxit longiùs ire. ⁊Et coegerunt illum, di-
E centes: Mane nobiscum, quoniam aduespe-
rascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit
30 cum illis. ⁊ Et factum est, dũ recumberet cũ
eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, &
31 porrigebat illis. ⁊ Et aperti sunt oculi eorũ,
& cognouerũt eum: & ipse euanuit ex ocu-
32 lis eorum. ⁊Et dixerunt adinuicem: Nonne
cor nostrũ ardens erat in nobis, dũ loque-
33 retur in via, & aperiret nobis scripturas? ⁊ Et
surgentes eadem hora regressi sunt in Ieru-
salem: & inuenerunt cõgregatos vndecim,
34 & eos qui cũ illis erãt, dicentes: Quòd sur-
rexit Dominus verè, & apparuit Simoni.
35 ⁊ Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via:
& quomodo cognouerunt eũ in fractione
36 panis. ⁊ ‖Dum aũt hæc loquuntur, stetit Ie-
F sus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis:
37 ego sum, nolite timere ⁊ Conturbati verò
& conterriti, existimabant se spiritum vide-
38 re ⁊Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogita-
39 tiones ascendunt in corda vestra? ⁊Videte

Marc. 16. c. 14. Ioh. 20. c. 19.

manus

manus meas, & pedes, quia ego ipse sum. palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. 40 ℣ Et cū hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes 41 ℣ Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? 42 ℣ At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. 43 ℣ Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. 44 ℣ Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. 45 ℣ Tunc aperuit illis sensum: vt intelligerent scripturas, 46 ℣ & dixit eis: Quoniam ‖ sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: 47 ℣ & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Ierosolyma. 48 ℣ Vos autem testes estis horum. 49 ℣ ‖ Et: * ego mitto promissum patris mei in vos: ‖ vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto 50 ℣ ‖ Eduxit autem eos foras in Bethaniam & eleuatis manibus suis benedixit eis. 51 ℣ Et factū

*Act. 1. b.8. Ioh. 14. d. 26. 15. d. 26. * ecce 1. ‖ Act. 1. a.4. Ioh. 15. d.27. Mar. 16. d.19. Act. 1. b.8.*

est: dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum. 52 ℣ Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalē cum gaudio magno: 53 ℣ & erant semper in templo laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

Euangelij secundùm Lucam finis.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IOHANNES Apostolus, quē Iesus amauit plurimùm, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli quem Herodes post passionē Domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis, aduersus Cerinthum aliosque hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quòd cùm legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit, sed vnius tantùm anni, in quo & passus est, post carcerem Iohannis, historiam texisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam Iohannes clauderetur in carcerē, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor euangeliorum volumina legerint. Quæ res etiam diaφωνίαν quæ videtur Iohannis, esse cùm cæteris tollit. Scripsit autem & vnam epistolam, cuius exordium est, Quod fuit ab initio. quæ ab vniuersis Ecclesiasticis, & eruditis viris probatur, Reliquæ aūt duæ, quarum primæ principiū est, Senior electæ Dominæ, & sequentis: Senior Caio charissimo, quem ego diligo in veritate, Iohānis presbyteri asserūtur, cuius & hodie alterum sepulchrū apud Ephesum ostenditur: & nonnulli putant duas memorias eiusdē Iohannis Euangelistæ esse: super qua re, cùm per ordinē ad Papiam auditorem eius ventū fuerit, differimus. Quartodecimo igitur anno, secundā post Neronē persecutionē mouente Domitiano, in Pathmon insulā relegatus, scripsit Apocalypsim: quā interpretantur Iustinus martyr, & Irenæus. Interfecto aūt Domitiano & actis eius ob nimiam crudelitatem à Senatu rescissis, sub Pertinace principe redijt Ephesum, ibiq; vsque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit rexitque Ecclesias: & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno mortuus, iuxta eandem vrbem sepultus est.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum 2 ¶Hoc erat in principio apud Deum 3 ¶Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est: 4 ¶In ipso vita erat, & vita erat lux hominū: 5 ¶& lux in tenebris lucet, & tenebræ eā non comprehenderunt: 6 ¶‖ Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Iohannes. 7 ¶ Hic venit in testimonium, vt testimoniū perhiberet de lumine, vt oēs crederent per illum. 8 ¶ Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. 9 ¶‖ Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū. 10 ¶ In B mundo erat, & mundus ‖ per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. 11 ¶In propria venit, & sui eū non receperunt. 12 ¶Quotquot aūt receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in noīe eius. 13 ¶qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed

‖ Matt. 3. a. 2. Mar. 1. a. 2.

‖ Inf. 3. c. 19 – 5.

‖ Heb. 12. a. 2.

14 ex Deo nati sunt ¶Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis (& vidimus gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti a patre) plenũ gratiæ & veritatis. ¶Iohannes testimonium perhibet de ipso. & clamat dicens : Hic erat quem dixi : Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. ¶Et de plenitudine eius nos omnes accepimus & gratiam pro gratia ¶Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. ¶Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit ¶Et hoc est testimonium Iohãnis, qñ C miserunt Iudęi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum : Tu quis es? ¶Et confessus est, & non negauit : & confessus est: Quia nõ sum ego Christus. ¶Et interrogauerunt eũ: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit non sum. Propheta es tu? Et rñdit: Non Dixerunt ergo ei: ¶ Quis es vt rñsum demus his qui miserunt nos ? quid di-

Matt. 1. *c.* 16. *Lu.* 2. *a.* 7. *1. Tim* 6. *d.* 17. *1. Ioh.* 4. *c.* 12. *1 Tim.* 6. *c.* 16. *Inf.* 3 *c.* 26. *Inf.* 3. *d.* 28.

cis de teipso? ¶Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viã Dñi, sicut dixit Isaias propheta. ¶Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. ¶Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu nõ es Christus, neq; Elias, neq; Propheta? ¶Rñdit eis Iohan D nes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius aũt vestrum stetit quem vos nescitis. ¶Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius non sum dignus vt soluã eius corrigiam calceamenti. ¶ Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Iohãnes baptizans ¶ Altera die vidit Iohannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. ¶Hic est de quo dixi : Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat, ¶ & ego nescie- E bam eum, sed vt manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans. ¶Et testimonium perhibuit Iohannes. dicens: Quia

Is. 40. *a.* 3. *Matt.* 3. *a.* 3. *Mar.* 1. *a* 3. *Lu.* 3. *a.* 4. *Matt.* 3. *a.* 15. *Mar.* 1. *b.* 7. *Lu* 3. *d.* 16 *Act.* 1. *a.* 5 2. *c.* 2. 11. *b* 16 19. *a.* 4 *Postera die vicet* 3 *peccata.* *Israeli.* *Matt.* 5. *d.* 16.

vidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum ¶Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris spiritum descendentem & manẽtem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. ¶Et ego vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. ¶ Altera die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo ¶ Et respiciens Iesum ambulantẽ, dicit: Ecce agnus Dei ¶Et audierunt eũ duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. ¶ Conuersus autẽ Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis : Quid quæritis? Qui dixerũt ei: Rabbi (quod dr̃ interpretatũ, Magister.) vbi habitas? ¶ Di- F cit eis: Venite, & videte Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autẽ erat quasi decima. ¶ Erat aũt Andræas frater Simõnis Petri, vnus ex duobus qui audierant a Iohanne, & sequuti fuerant eum. ¶ Inuenit hic primum fratrem suũ Simónem, & dicit ei : Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. ¶Et adduxit eũ ad Iesum. Intuitus aũt eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. ¶ In crastinum voluit exire in Galilæam : & inuenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me ¶ Erat aũt Philippus à Beth-saida, ciuitate Andręæ & Petri ¶ Inuenit Philippus Nathanaël, & dicit ei : Quem scripsit Moyses in lege & Prophetæ : inuenimus Iesum filium Ioseph, a Nazareth. ¶ Et dixit ei Na- G thanaël : A Nazareth potest aliquid boni esse ? Dicit ei Philippus : Veni & vide. ¶ Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. ¶ Dicit ei Nathanael : Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei : Priusquàm te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. ¶Respondit ei Nathanaël, & ait: Rab

Mar. 1. *b.* 10. *Luc.* 3. *c.* 22. *Iohanna.* *Gen.* 3. *c.* 15. 49. *b.* 10. *Deut.* 18. *c.* 18. *Is* 40. *c.* 10 45. *b.* 8. *Ie.* 23. *a.* 5 *Eze* 34. *e.* 23 37. 23 *g.* 25. *Dan.* 9. *f.* 24. *g.* 20.

bi,

50 bi, tu es filius Dei, tu es rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te 51 sub ficu, credis: maius his videbis. Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cęlum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes supra Filium hominis.

**amodo1. Mat. 24. c. 42. 28. d. 18.*

CAPVT II.

1 A ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater 2 Iesu ibi. vocatus est autem Iesus & discipuli eius ad nuptias. 3 Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinū non habēt. 4 Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. 5 Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite. 6 Erant autē ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundum purificationem Iudæorum, capiētes 7 singulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et im8 pleuerunt eas vsq; ad summū. Et dicit eis B Iesus: Haurite nūc, & ferte architriclino. 9 Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquā vinū factam, & non sciebat vnde esset, ministri autē sciebant qui hauserant 10 aquā, vocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primùm bonū vinum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu aūt seruasti bonum vinum 11 vsq; adhuc. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli 12 eius. Post hoc descendit Capharnaum ipse & mr eius, & fratres eius, & discipuli eius, 13 & ibi manserunt non multis diebus. Et C propè erat Pascha Iudæorum, & ascendit Ie14 sus Ierosolymam: & inuenit in tēplo vendentes boues, & oues, & columbas, & nu15 mularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagelium de funiculis, omnes eiecit de tem

Inf. 4. f. 46.

plo, oues quoq; & boues, & numulariorum 16 effudit æs, & mensas subuertit. Et his qui colūbas vendebāt, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domū patris mei domum 17 negociationis. Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptum est: Zelus domus 18 tuæ comēdit me. Responderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod signum ostēdis no19 bis, quia hęc facis? Respondit Iesus, & di- D xit eis: Soluite templum hoc, & in tribus 20 diebus excitabo illud. Dixerūt ergo Iudęi: Quadraginta & sex annis ædificatum est tēplū hoc, & tu in tribus diebus excitabis il21 lud? Ille autem dicebat de tēplo corporis 22 sui. Cum ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturæ, & sermoni 25 quē dixit Iesus. Cum autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ 24 faciebat. Ipse autem Iesus nō credebat semetipsum eis, eò quod ipse nosset omnes: 25 & quia opus ei nō erat vt quis testimoniū perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

Ps. 68. b. 10.

Mat. 26. f 61. 27. c. 40. Mar. 14. f 58. 28. c. 29. Ps. 3. b. 6. 56. b. 9.

CAPVT III.

1 A ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps 2 Iudæorum. Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus, quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere 3 quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis[a] natus fuerit denuò, non po4 test videre regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cū sit senex? nunquid potest in ventrem ma5 tris suæ iterum introire, &[b] nasci? Respon

[a] renatus.

[b] renasci.

dit

dit Iesus : Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, *non pōt 6 introire in regnum Dei. ‖ Quod natum est ex carne, caro est:& qđ natū est ex spiritu, 7 spiritus est. ‖ Nō mireris qa dixi tibi, opor- 8 tet vos nasci denuò. ‖ Spiritus vbi vult spi- B rat, & vocē eius audis,‖ sed nescis vnde ve- niat & quò vadat : sic est oīs qui natus est ex spiritu. Respōdit Nicodemus,& dixit ei: 9 Quō possunt hæc fieri? ‖ Respondit Iesus, & 10 dixit ei:Tu es magister in Israël,& hæc igno ras? 11 ‖ Amen, amen dico tibi, quia qđ scimus loquimur,& qđ vidimus testamur, & testi- 12 monium nostrū nō accipitis. ‖ Si terrena di xi vobis,& nō creditis: quō si dixero vobis 13 cœlestia, credetis? Et nemo ascendit in cœ- lū,nisi qui descendit de cœlo, Filius hoīs q 14 est in cœlo. ‖ Et sicut Moyses exaltauit ser- pentem in deserto, ita exaltari oportet filiū 15 hominis ‖ vt omnis qui credit in ipsum, nō 16 pereat, sed habeat vitā æternā. ‖ Sic enim Deus dilexit mundum,vt filium suū vnige- nitum daret : vt omnis qui credit in eum, 17 non pereat,sed habeat vitam æternam. ‖ Nō enim misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mūdus 18 per ipsum. ‖ Qui credit in eum, non iudica- tur : qui aūt non credit iam iudicatus est: quia non credidit in nomine vnigeniti fi- 19 lij Dei. ‖ Hoc est autem iudicium : quia lux C venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem,erant enim eo 20 rum mala opera. ‖ Omnis enim qui male agit,odit lucem, & non venit ad lucem, vt 21 non arguantur opera eius. ‖ qui autem facit veritatem,venit ad lucem, vt manifestentur 22 opera eius,quia in Deo sunt facta. ‖ Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iudæam ter- ram:& illic demorabatur cum eis,& ‖ bapti- 23 zabat. ‖ Erat autem & Iohannes baptizans in Ænon iuxta Salim : quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur. 24 ‖ Nondum enim missus fuerat Iohannes in 25 carcerē. ‖ Facta est aūt quæstio ex discipulis 26 Iohannis cum Iudæis de purificatione. ‖ Et venerunt ad Iohannem,& dixerunt ei: Rab bi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu ‖ testimonium perhibuisti, ecce hic bapti- 27 zat, & omnes veniunt ad eum. ‖ Respondit D Iohannes & dixit : Non potest homo acci- pere quicquam,nisi fuerit ei datum de cœ- 28 lo. ‖ Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, ‖ q dixerim, Non sum ego Christus: sed qa 29 missus sum ante illum. ‖ Qui habet spon- sam, sponsus est:amicus autem sponsi qui stat & audit eū, gaudio gaudet propter vo- cē sponsi. Hoc ergo gaudiū meū impletum 30 est. ‖ Illum oportet crescere,me aūt minui. 31 ‖ Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loqui- 32 tur. Qui de cœlo venit super omnes est. ‖ Et quod vidit,& audiuit,hoc testatur : & testi- 33 moniū eius nemo accipit. ‖ Qui* accipit eius testimonium, ‖ signauit : quia Deus verax 34 est. ‖ Quem enim misit Deus, verba Dei lo- quitur, non enim ad mensuram dat Deus 35 spiritum. ‖ Pater diligit filium,& omnia de- 36 dit in manu eius. ‖ Qui credit in Filium, ha- bet vitam æternam : qui autem incredulus est filio,non videbit vitam, sed ira Dei ma- net super eum.

*sancto. ‖ Psal. 134. a. 8. ‖ aut. ‖ Nu. 21. a. 9. ‖ 1. Ioh. 4. b. 9. ‖ credit. ‖ Su. 1. a. 9. ‖ mala s. ‖ Inf. 4. a. 5. ‖ Sup. 1. c. 29. ‖ Sup. 1. c. 20. ‖ * autem. ‖ Rom. 3. a. 4. ‖ Inf. 8. c. 26. ‖ 1. Ioh. 5. b. 10.

CAPVT IIII.

1 A Vt ergo cognouit Iesus, quia au dierunt Pharisæi q Iesus plu- res discipulos facit, ‖ & bapti- 2 zat, quam Iohannes ‖ (quan- quā Iesus non baptizaret, sed 3 discipuli eius) ‖ reliquit Iudæā, & abijt ite- 4 rum in Galilæam. ‖ Oportebat autem eum 5 transire per Samariam. ‖ Venit ergo in ci-

‖ Sup. 3. c. 22. ‖ Ge. 23. d. 19. 48. d. 22.

uitatem

uitatem Samariæ, quę dicitur Sichar: ‖ iuxta prædiū quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 6 ¶Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem 7 Hora* erat quasi sexta. ¶Venit mulier de Samaria haurire aquā. Dixit ei Iesus: Da mihi 8 bibere. ¶Discipuli enim eius abierant in ciuitatem, 9 vt cibos emerent. ¶Dicit ergo ei B mulier illa Samaritana: Quō tu, Iudæus cum sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? non. n. coutuntur Iudæi Samaritanis. 10 ¶Respōdit Iesus, & dixit ei: Si scires donū Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquā viuam. 11 ¶Dicit ei mulier: Dn̄e, neq; in quo haurias habes, & puteus altus 12 est: vnde ergo habes aquā viuā? ¶Nunquid tu maior es patre nostro, Iacob q dedit nobis puteū, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & 13 pecora eius? ¶Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū: q aūt biberit ex aqua quā ego dabo ei, non 14 sitiet in æternū, sed aqua quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitā æternā. 15 ¶Dicit ad eum mulier: Dn̄e, da mihi hanc C aquā: vt non sitiā, neque veniam huc haurire. 16 ¶Dixit ei Iesus, Vade voca virum tuū: & 17 veni huc. ¶Respondit mulier, & dixit: non habeo virū. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia 18 non habeo virum. ¶quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, nō est tuus vir. 19 hoc vere dixisti. ¶Dicit ei mulier: Dn̄e, 20 video quia propheta es tu. ¶Patres nostri in monte hoc adorauerūt: & vos dicitis, ‖quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet 21 ¶Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia veniet hora, quādo neque in monte hoc, neq; 22 in Ierosolymis adorabitis Patrē. ¶‖Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod 23 scimus, quia salus ex Iudæis est ¶Sed venit hora & nunc est, quādo veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. ¶Nam & 24 Pater tales quærit qui adorent eum. ¶‖Spiritus est Deus. & eos qui adorant eū, in 25 spiritu & veritate oportet adorare. ¶Dicit ei D mulier, Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus: cū ergo venerit ille nobis 26 annunciabit oīa. ¶Dicit ei Iesus: Ego sum qui 27 loquor tecum. ¶Et continuo venerūt discipuli eius, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tn̄ dixit, Quid quæris, aut 28 quid loqueris cū ea? ¶Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit 29 illis hominis: ¶Venite & videte hominem qui dixit mihi oīa, quæcunque feci, 30 nunquid ipse est Christus? ¶Exierunt ergo de 31 ciuitate, & veniebant ad eum ¶Interea rogabant eū discipuli, dicentes: Rabbi 32 manduca. ¶Ille aūt dixit eis: Ego cibum habeo 33 manducare quem vos nescitis. ¶Dicebant ergo discipuli ad inuicē: Nunquid aliquis attulit 34 ei manducare? ¶Dicit eis Iesus: Meus cibus

Marginalia (left): Iosue 24. g.30. — *autem. — Deu. 12. a.6. — 4. Re 17 c.28. g.36 — 1. Cor. 3. d.17.

E est vt faciā voluntatem eius qui misit me, vt 35 pficiā opus eius. ¶Nōne vos dicitis, ꝙ adhuc quatuor mēses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos vr̄os, & videte 36 regiones, quia albę sunt iam ad‖messem. ¶Et qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam vt & qui seminat, 37 simul gaudeat & qui metit. ¶In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui 38 seminat, & alius est qui metit ¶Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alij 39 laborauerunt, & vos in labores eorum introistis. ¶Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia 40 dixit mihi omnia, quæcunque feci. ¶Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eū vt ibi maneret. Et mansit ibi duos 41 dies ¶Et multo plures crediderunt propter 42 sermonem eius. ¶Et mulieri dicebant: quia F iam non propter tuam loquelam credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus qa hic est 43 verè saluator mundi. ¶Post duos autē dies 44 exijt inde: & abijt in Galilæam. ¶Ipse n. Iesus testimonium perhibuit, quia 45 Propheta in sua patria honorē non habet ¶Cum ergo venisset in Galilæā, ‖exceperunt eū Galilæi, cum oīa vidissent, quæ fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad 46 diem festum. ¶Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit ‖aquam vinum ¶Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur 47 Capharnaum. ¶Hic cum audisset quia

G Iesus adueniret a Iudæa in Galilæam, abijt ad eū, & rogabat eū vt descenderet & 48 sanaret filium eius: incipiebat enim mori ¶Dixit ergo Iesus ad eū: Nisi signa & prodigia 49 videritis, non* creditis. ¶Dicit ad eum regulus: domine, descende prius quam 50 moriatur filius meus. ¶Dicit ei Iesus: Vade, filius

Marginalia (right): Mat. 9. d. 37. Luc. 10. a. 2. — Mat. 13. g.57. Mar. 6. a. 4. Luc. 4. d. 24. Mat. 4. b. 12. Mar. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14. Su. 2. b. 9 — *credetis.

tuus

tuus viuit. Credidit homo sermoni quē di-
51 xit ei Iesus, & ibat. ¶ Iam autem eo descen-
dente, serui occurrerunt ei, & nunciauerūt,
dicentes: quia filius eius viueret. ¶Interroga
bat ergo horam ab eis, in qua melius habue
52 rit. ¶ Et dixerunt ei: Quia heri hora septima
53 reliquit eum febris. ¶Cognouit ergo pater,
quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus: Fi-
lius tuus viuit. & credidit ipse & domus e-
54 ius tota ¶Hoc iterum secundum signum fe
cit Iesus, cum venisset a Iudæa in Galilæam.

CAPVT V.

Leuit. 23. a. 5.

1 A POst hæc erat ‖ dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam 2 ¶Est aūt Ierosolymis super Probatica, piscina quæ cognominatur Hebraicè Bethsai
3 da, quinque porticus habens ¶In his iacebat
multitudo magna languentiū, cęcorū, clau-
dorum, aridorum expectantiū aquę motū.
4 ¶ Angelus aūt Dñi descendebat icd̃m tp̃s in
piscinā: & mouebatur aqua. Et qui prior de
scendisset in piscinā post motionē aquæ, sa-
nus fiebat à quacūq; detinebatur infirmita
5 te. ¶ Erat autem quidā homo ibi triginta &
6 octo annos habens in infirmitate sua ¶Hūc
cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset,
quia iam multum tp̃s haberet, dixit ei: Vis
7 sanus fieri? ¶Rñdit ei lāguidus: Dñe, hoīem
B nō habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mit-
tat me in piscinam: dum venio n ego, alius
8 ante me descēdit. ¶ Dicit ei Iesus: Surge, tol-
9 le grabatum tuum, & ambula. ¶Et statim sa-
nus factus est homo ille: & sustulit grabatū
suum, & ambulabat. Erat aūt sabbathum in
10 die illo. ¶ Dicebant ergo Iudæi illi qui sana-
tus fuerat: ‖ Sabbathum est, ‖ non licet tibi
11 tollere grabatum tuum. ¶Rñdit eis: Qui me
sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum
12 tuū & ambula. ¶ Interrogauerūt ergo eum:

‖Exo. 20. b. 11.
Iere. 27. d. 24.

Quis est ille homo qui dixit tibi: Tolle gra-
13 batam tuum, & ambula? ¶ Is aūt qui sanus
fuerat effectus, nesciebat qs esset. Iesus n de
14 clinauit à turba constituta in loco. ¶ Postea
C inuenit eū Iesus in templo, & dixit illi: Ec-
ce sanus factus es: iam noli peccare, ne dete
15 rius tibi aliquid cōtingat. ¶Abijt ille homo,
& nūciauit Iudæis, quia Iesus esset qui fecit
16 eum sanū. ¶ Propterea persequebātur Iudæi
17 Iesum, quia hæc faciebat in sabbatho. ¶Iesus
aūt rñdit eis: Pater meus vsq; modò opera-
18 tur: & ego operor. ¶ Propterea ergo magis
quærebant eū Iudæi interficere, quia non so
lum soluebat sabbathū, sed & patrem suum
19 dicebat Deum, æqualē se faciens Deo. ¶Rñ-
dit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen, amen dico
vobis, non pōt Filius à se facere quicquam
nisi quod viderit Patrē facientē: quæcunq;
enim ille fecerit, hæc & filius similiter facit.
20 ¶Pater n diligit Filium, & omnia demōstrat
D ei quæ ipse facit, & maiora his demonstra-
21 bit ei opera, vt vos miremini. ¶Sicut n. Pr̃ su
scitat mortuos, & viuificat: sic & Filius quos
22 vult viuificat. ¶ Neq; n. Pater iudicat quen-
23 quam, sed omne iudiciū dedit filio, ¶vt om-
nes honorificent Filium, sicut honorificant
Patrem: qui non honorificat Filium, nō ho
24 norificat Patrem, qui misit illum ¶ Amen,
amen dico vobis, quia qui verbū meum au-
dit, & credit ei qui misit me, habet vitam
æternam, & in iudicium non venit: sed ᵇ trā-
25 siet ᵇ à morte in vitam. ¶ Amen, amen dico
vobis, quia venit hora, & nunc est, quando
mortui audient vocē filij Dei: & qui audie-
26 rint, viuent. ¶ Sicut enim Pater habet vitam
E in semetipso, sic dedit & filio habere vitā in
27 semetipso: ¶& potestatem dedit ei etiam iu-
28 dicium facere, quia Filius hominis est. ¶No-
lite mirari hoc, quia venit hora in qua oēs
qui in monumētis sunt, audiēt vocē ᵃ eius ᵃ:
29 ¶& procedent ‖ qui bona fecerunt in resur-
rectionem vitæ: qui verò mala egerūt, in re
30 surrectionē iudicij ¶ Non possum ego à me
ipso facere quicquā Sicut audio, iudico: &
iudicium meum, iustum est: quia non quæ-
ro voluntatem meam, sed voluntatem eius
31 qui misit me. ¶ Si ego testimoniū perhibeo
de meipso, testimonium meum non est ve-
32 rum. ¶ ‖ Alius est qui testimonium perhibet
de me: & scio quia verum est testimonium ᵃ
33 qđ perhibet de me. ¶‖Vos misistis ad Iohan-
34 nē: & testimonium perhibuit veritati. ¶Ego
autē non ab homine testimonium accipio:
35 sed hæc dico, vt vos salui sitis. ¶ Ille erat lu-
cerna ardens & lucens. Vos autem voluistis
36 ad horam exultare in luce eius ¶Ego autem
habeo testimonium maius Iohanne. Opera
enim quæ dedit Pater vt perficiam ea: ipsa
opera quæ ego facio, testimoniū perhibent
37 de me, quia Pater misit me. ¶ & q misit me
F Pater, ‖ ipse testimonium perhibuit de me.
neq; vocem eius vnquā audistis, neq; ‖ spe-

ᵇ trāsijt ᵇ
ᵃ filij Dei
‖Mat. 25. d. 46.
‖ Matt. 3. d. 17.
ᵃ eius.
‖Sup. 1. b. 15. c. 19.
‖ Matt. 3. d. 17. & 17 a. 5.
‖ Deut. 4. b. 12.

38 ciem eius vidistis. ✝ & verbum eius non habetis in vobis manens: quia quē misit ille, 39 huic vos non creditis. ✝ Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhi-40 bent de me: ✝ & non vultis venire ad me, vt 41 vitam habeatis. ✝ Claritatem ab hominibus 42 non accipio ✝ Sed cognoui vos quia dilectio-43 nem Dei non habetis in vobis ✝ Ego veni in G nomine Patris mei, & non [b] accipitis [b] me: si alius venerit in nomine suo, illum accipie-44 tis. ✝ Quō vos potestis credere, qui gloriā ab inuicē accipitis: & gloriam q̄ à solo Deo est, 45 nō quæritis? ✝ Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem, est qui accusat 46 vos, Moyses, in quo vos speratis. ✝ Si enim crederetis Moysi: crederetis forsitan & mihi. 47 de me enim ‖ ille scripsit. ✝ Si autem illius literis non creditis: quō verbis meis credetis?

b accepistis

Gen. 3. c. 15. 22. d. 18. & 49 b. 10. Deut. 18. c. 15.

CAPVT VI.

1 A POst hæc abijt Iesus trans mare ‖ Galilææ, quod est Tyberiadis: 2 ✝ & sequebatur eum multitudo magna, quia videbāt signa quæ faciebat super his qui in-3 firmabantur. ✝ Subijt ergo in montē Iesus: 4 & ibi sedebat cum discipulis suis. ✝ Erat autē proximum ‖ Pascha, dies festus Iudæorum. 5 ✝ Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eū, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt 6 manducent hi? ✝ Hoc autem dicebat tentans

Matt. 14. b. 13. Mar. 6. c. 32. Luc. 9. a. 10. Exo. 12. c. 15. Leuit. 23. a. 5. Deut. 16. a. 2.

eum, ipse enim sciebat quid esset facturus 7 Respondit ei Philippus: ✝ Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnus-8 quisq; modicū quid accipiat. ✝ Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas, frater Simonis 9 Petri: ✝ Est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces: sed hæc q̄d 10 sunt inter tantos? ✝ Dicit ergo Iesus: Facite

Matt. 14. c. 17.

B homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, 11 numero quasi quinque millia. ✝ Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex pisci-12 bus quantum volebant. ✝ Vt autem impleti 13 sunt, dixit discipulis suis: ✝ Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinq; panibus ordeaceis, [a] quæ superfuerunt his qui mandu-14 cauerant. ✝ Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè propheta qui venturus est in mū-15 dum ✝ Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent vt raperent eum, & facerent eum regem, ‖ fugit iterum in montem ipse solus. 16 ✝ Vt autem sero factum est, descenderunt 17 discipuli eius ad mare. ✝ Et cum ascēdissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaū, & tenebræ iam factæ erant: & non venerat 18 ad eos Iesus. ✝ Mare autem vento magno 19 flante, exurgebat. ✝ Cum remigassent ergo quasi stadia vigintiquinque aut triginta, vi-20 dent Iesum ambulantem super mare, & pro C ximum naui fieri: & timuerunt. ✝ Ille autem 21 dicit eis: Ego sum, nolite timere. ✝ Voluerūt ergo accipere eum in nauim: & statim na-22 uis fuit ad terram quam ibant ✝ Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cū discipulis suis Iesus in nauim, 23 sed soli discipuli eius abijssent. ✝ aliæ verò superuenerunt naues à Tyberiade iuxta locū vbi manducauerant panem, gratias [b] agentes 24 Dño [b]. ✝ Cum ergo vidisset turba, quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerūt Capharnaum, 25 quærentes Iesum. ✝ Et cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc 26 venisti? ✝ Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, D amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia mādúcastis ex panibus, 27 & saturati estis. ✝ Operamini non cibū qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quē filius hominis dabit vobis. Hunc enim 28 Pater ‖ signauit Deus. ✝ Dixerunt ergo ad eū: 29 Quid faciemus, vt operemur opera Dei? ✝ Respōdit Iesus, & dixit eis: ‖ Hoc est opus Dei, 30 vt credatis in eū quē misit ille. ✝ Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, vt videa-31 mus, & credamus tibi? quid operaris? ✝ Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est, ‖ Panem de cœlo dedit 32 eis manducare. ✝ Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis 33 panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cęlo verum. ✝ Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo 34 ✝ Dixerunt ergo ad eum: Domine semper 35 da nobis panem hunc. ✝ Dixit autem eis Iesus: ‖ Ego sum panis vitæ. qui venit ad me,

Mar. 6. c. 38. Luc. 9. b. 13.

a & duobus piscibus.

Matt. 14. c. 23. Mar. 6. f. 46.

b agentes Deo.

Su. 1. c. 32 Matt. 3. d. 17. & 17 a. 5. 1. Ioh. 3. d. 25. Exo. 16. a. 4. d. 14. Num. 11. b. 7. Psal. 77. c. 24. Sap. 16. c. 20. Eccl. 24. a. 29.

non

non esuriet: & qui credit in me, non sitiet
36 vnquã. ¶ Sed dixi vobis quia & vidistis me,
37 & non creditis. ¶ Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eũ qui venit ad me, non
38 eijciã foras: quia descendi de cœlo, nõ vt faciã voluntatẽ meã, sed voluntatẽ eius qui
39 misit me. ¶ Hæc est enim voluntas eius qui misit me, Patris: vt omne qđ dedit mihi, nõ perdã ex eo, sed resuscitẽ illud in nouis-
40 simo die. ¶ Hæc est aũt volũtas Patris mei q
E misit me vt omnis qui videt Filiũ, & credit in eũ, habeat vitã æternã, & ego resuscita-
41 bo eũ in nouissimo die. ¶ Murmurabãt ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum panis
42 * qui de cœlo descẽdi: ¶ & dicebãt: ‖ Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrẽ & matrẽ? Quomodo ergo dicit
43 hic, Quia de cœlo descendi? ¶ Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare in-
44 uicem: ¶ nemo potest venire me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum, & ego resuscita-
45 bo eum in nouissimo die. ¶ Est scriptum in prophetis, ‖ Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit
46 ad me. ¶ Non quia Patrem vidit quisquam,
47 ‖ nisi is q est à Deo, hic vidit Patrẽ. ¶ Amen, amẽ dico vobis, qui credit in me, habet vi-
48 tã æternã. ¶ Ego sum panis vitæ. ¶ Patres ve-
49 stri‖ manducauerunt manna in deserto, &
50 mortui sunt. ¶ Hic est panis de cœlo descendẽs, vt si quis ex ipso manducauerit, nõ mo-
51 riatur. ‖ ¶ Ego sum panis viuus, qui de cœlo
F descendi. Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. & panis quem ego dabo,
52 caro mea est pro mundi vita. ¶ Litigabant ergo Iudæi adinuicem, dicentes: Quomodo põt hic nobis carnẽ suã dare ad manducan-
53 dum? ¶ Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non
54 habebitis vitam in vobis. ¶ Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, habet vitam æternã, & ego resuscitabo eum
55 in nouissimo die. ¶ Caro enim mea verè est
56 cibus, & sanguis meus vere est potus. ¶ qui manducat meam carnem, & bibit meũ san-
57 guinem, in me manet, & ego in illo. ¶ Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet
58 propter me. ¶ Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna: & mortui sunt. Qui mãducat
59 hunc panem, viuet in æternũ. ¶ Hæc dixit in
60 synagoga docẽs, in Capharnaũ. ¶ Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerũt: Durus est hic sermo: & quis põt eum audire?
61 ¶ Sciens autẽ Iesus apud semetipsum quia
G murmurarent de hoc discipuli eius, dixit
62 eis: Hoc vos scãdalizat? ¶ Si ergo videritis‖ Fi-
63 liũ hominis ascẽdentẽ vbi erat prius? ¶ Spiritus est qui viuificat, caro nõ prodest quicquã. verba quæ ego locutus sum vobis, spi-
64 ritus & vita sunt. ¶ Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, & quis tra-
65 diturus esset eum. ¶ Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo põt venire ad me, nisi
66 fuerit ei datum à Patre meo. ¶ Ex hoc multi discipulorũ eius abierunt retrò: & iam
67 nõ cũ illo ambulabãt. ¶ Dixit ergo Iesus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?
68 ¶‖ Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ ha-
69 bes. ¶ & nos credimus, & cognouimus quia
70 tu es Christus filius Dei. ¶ Respondit eis Iesus: Nõne ego vos duodecim elegi: & ex vo-
71 bis vnus diabolus est? ¶ Dicebat autẽ Iudã Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm esset vnus ex duodecim.

CAPVT VII.

1 A POst hæc * ambulabat Iesus in ᵇGalilæamᵇ. non enim volebat inᵇ Iudæãᵇ ambulare: qa quærebant eum Iudæi interficere.
2 ‖ Erat autem in proximo dies
3 festus Iudæorum, ‖ Scenopegia. ¶ Dixerũt aũt ad eũ fratres eius: Trãsi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua
4 quæ facis. ¶ Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse: si hæc fa-
5 cis, manifesta teipsum mundo. ¶ Neque.n.
6 fratres eius credebant in eũ. ¶ Dicit ergo eis Iesus. Tẽpus meũ nõdũ aduenit: tẽpus aũt
7 vestrũ semper est paratũ. ¶ Nõ põt mundus odisse vos: me aũt odit, qa ego testimoniũ perhibeo de illo, ꝙ opera eius mala sunt.
8 ¶ Vos ascẽdite ad diem festũ hunc, ego*ᵇ nõ
B ascendoᵇ ad diem festũ istũ: quia meũ tẽpus
9 nondũ impletũ est. ¶ Hæc cum dixisset, ipse
10 mãsit in Galilæa. ¶ Vt aũt ascenderunt fratres eius, tũc & ipse ascẽdit ad diẽ festũ nõ
11 manifeste, sed quasi in occulto. ¶ Iudæi ergo quærebãt eum in die festo, & dicebant:
12 Vbi est ille? ¶ Et murmur multus erat in turba de eo. Quidã enim dicebãt: Quia bonus est. Alii aũt dicebant: Non, sed seducit tur-
13 bas. ¶ Nemo tamen palàm loquebatur de il-
14 lo propter metum Iudæorum. ¶ Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in tẽplũ
15 & docebat. ¶ Et mirabantur Iudæi, dicẽtes: Quomodo hic literas scit, cum nõ didicerit?
16 ¶ Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina
17 non est mea, sed eius qui misit me. ¶ Si quis voluerit volũtatẽ eius facere, cognoscet de
C doctrina, vtrum ex Deo sit, an ego à meipso
18 loquar. ¶ Qui à semetipso loquitur, gloriam propriã quærit: qui autẽ quærit gloriã eius q misit eũ, hic verax est, & iniustitia in illo
19 non est. ¶ Nonne Moyses dedit vobis legẽ, & nemo ex vobis facit legẽ? ‖ Quid me quæ-
20 ritis interficere? ¶ Respondit turba, & dixit: Dæmoniũ habes. quis te quærit interficere?
21 ¶ Respondit Iesus, & dixit eis: Vnũ opus feci, & omnes miramini. ¶ propterea Moyses

Marginal notes: *viuus — Matt. 13. g. 55. — Isai. 54. f. 13. — Matt. 11. d. 27. — Exod. 16. d. 13. — 1. Cor. 11 f. 27. — ‖ Sup. 3. b. 13. — Matt. 16. c. 16. Marc. 8. e 29. Luc. 9. c 20. — *autem ᵇGalilæa ᵇIudæa 2. — Leuit. 23. f. 14. — *autem ᵇ nondum ascendam 3. — Exod. 24. c. 21. & 24. a. 3. Sup. 5. c. 18.

dedit vobis circuncisionem: non quia ex Moyse est, sed ex patribus, & in sabbatho 23 circunciditis hominem. Si circuncisionem D accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbatho? 24 Nolite iudicare secundum faciem: sed iustum 25 iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis: Nonne hic est quem quærunt interficere? 26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt: Nunquid vere cognouerũt principes, quia hic est Christus? 27 Sed hũc scimus vnde sit, Christus autem cum vene-28 rit, nemo scit vnde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & vñ sim scitis, & a meipso non veni, sed est verus qui misit me, quẽ vos nescitis. 29 Ego scio eũ: quia ab ipso sum, & ipse me 30 misit. Quærebant ergo eũ apprehendere: E & nemo misit in illum manus, quia non 31 dum venerat hora eius. De turba autem multi crediderũt in eũ, & dicebãt: Christus cũ venerit, nũquid plura signa faciet q̃ quæ 32 hic facit? Audierunt Pharisæi turbã murmurantẽ de illo hæc. & miserũt principes * & Pharisæi ministros vt apprehenderent 33 eũ. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tẽpus vobiscũ sum: & vado ad eũ qui me 34 misit. Quæretis me, & non inuenietis: & 35 vbi ego sum, vos non potestis venire. Dixerũt ergo Iudæi ad semetipsos. Quo hic iturus est, quia non inueniemus eũ? nũquid in dispersionẽ Gentiũ iturus est, & docturus 36 Gẽtes? Quis est hic sermo quem dixit, Quæ F retis me, & nõ inuenietis: & vbi sum ego, 37 vos nõ potestis venire? In nouissimo autẽ die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & 38 bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ vi-39 uæ. (Hoc aũt dixit de Spiritu quẽ accepturi erãt credẽtes in eum. nondum enim erat Spiritus *datus, quia Iesus nondum erat 40 glorificatus.) Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius, dicebãt: Hic est ve-41 re propheta. Alii dicebãt: Hic est Christus. Quidã aũt dicebãt: Nunquid à Galilæa ve-42 nit Christus? Nonne scriptura dicit, quia G ex semine Dauid, & de Beth-lehẽ castello 43 vbi erat Dauid, venit Christus? Dissentio 44 itaq; facta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere 45 eũ: sed nemo misit super eum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non addu-46 xistis illum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. 47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Nunquid 48 & vos seducti estis? Nũquid ex principibus 49 aliqs credidit in eum, aut ex Pharisæis? sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti 50 sunt. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui ve-51 nit ad eũ nocte, q vn' erat ex ipsis: Nunqd lex nostra iudicat hoĩem, nisi pri' audierit 52 ab ipso, & cognouerit qd faciat? Rñderũt, & dixerũt ei: Nũquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide, qa à Galilæa ppheta nõ *surgit*. 53 Et reuersi sunt vnusquisque in domũ suã.

Marg.: Leuit. 12. a. 3. — Gene. 17. b. 10. — Deut. 1. c 16. — *sacerdotum. — Inf. 13. d. 33. — Leui. 23. f. 27. — Deut. 18. c. 15. — Ioel 2. g. 28. — Act. 2. c. 17. — * sanctus 4. — Mich. 5. a 2. — Matt. 2. a 6. — * loquitur — Sup. 3. a. 2 — Deut. 17. b. 8. & 19 f 15. — * scripturas. — * surrexit 1.

CAPVT VIII.

1 IESVS autem perrexit in montẽ Oliueti: & diluculo iterum 2 A venit in tẽplũ, & oĩs populus venit ad eũ, & sedens docebat 3 eos. Adducunt autẽ Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehen-4 sam: & statuerunt eã in medio, & dixerunt ei: Magr̃, hæc mulier modo deprehensa est 5 in adulterio. In lege aũt Moyses mãdauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid di-6 cis? Hoc aũt dicebãt tentãtes eũ, vt possent accusare eũ. Iesus aũt inclinans se deorsum, 7 digito scribebat in terra. Cũ ergo pseuerarent interrogantes eum: erexit se, & dixit eis: Qui sine pctõ est vestrũ, prim' ĩ illã lapi-8 dẽ mittat. Et iterũ se inclinãs, scribebat in 9 terra. Audiẽtes aũt *, vn' post vnu exibãt, incipiẽtes à senioribus: & remãsit sol' Ies', 10 & mulier in medio stãs. Erigẽs aũt se Iesus, 11 dixit ei: Mulier vbi sut q te accusabãt? nemo te cõdẽnauit? Quæ dixit: Nemo Dñe. Dixit aũt Iesus: Nec ego te cõdẽnabo. Vade, & 12 iã amplius noli peccare. Iterum ergo locutus est eis Iesus, dicẽs: Ego sum lux mũdi: B qui sequitur me, nõ *ambulat in tenebris: 13 sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testimoniũ phibes, 14 testimoniũ tuũ non est verum. Respondit Iesus, & dixit eis: Et si ego testimoniũ perhibeo de me ipso, verũ est testimoniũ meũ, quia scio vñ veni, & quo vado: vos aũt ne-15 scitis vnde venio, aut quo vado. Vos scdm 16 carnẽ iudicatis: ego nõ iudico quẽquã: & si iudico

Marg.: Leuit. 20. b. 10. — Deut. 17. b. 7. — * hæc — 1. Ioh 1. b. 5. — * ambulabit 5.

iudico ego, iudicum meũ verũ est: quia sol-
lus non sum, sed ego & qui misit me, Pater.
17 ¶ Et in lege vestra scriptum est, quia duorũ
18 hominũ testimoniũ verum est. ¶ Ego sum q̃
testimoniũ perhibeo de meipso: & testimo
nium perhibet de me, qui misit me, Pater.
19 ¶ Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Rñ
dit Iesus: neq; me scitis, neq; patrẽ meũ: si
me sciretis, forsitã & Patrẽ meum sciretis.
20 ¶ Hæc verba locutus est Iesus in gazophyla
cio, docens in tẽplo: & nemo apprehendit
21 eũ, quia necdũ venerat hora eius. ¶ Dixit er-
C go iterum eis Iesus: Ego vado, & q̃retis me,
& in peccato vestro moriemini. Quò ego
22 vado, vos nõ potest venire. ¶ Dicebant ergo
Iudæi: Nunquid interficiet semetipsum, q̃a
dicit, Quò ego vado, vos non potestis veni-
23 re? ¶ Et dicebat eis: Vos de deorsum estis,
ego desupernis sum. Vos d̃ mũdo hoc estis,
24 ego nõ sum de hoc mũdo. ¶ Dixi ergo vobis,
quia moriemini in peccatis vestris: si enim
nõ credideritis quia ego sum, moriemini in
25 peccato vestro. ¶ Dicebant ergo ei: Tu quis
es? Dixit ei Iesus: Principium[a] qui[b] & loquor
26 vobis. ¶ Multa habeo de vobis loqui & iudi
care, sed qui me misit, verax est: & ego quæ
27 audiui ab eo, hæc loquor in mundo. ¶ Et nõ
cognouerũt quia patrẽ[c] eis[c] dicebat Deum.
28 ¶ Dixit eis Iesus: Cum exaltaueritis filium
hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, &
à meipso facio nihil, sed sicut docuit me
29 Pater, hæc loquor. ¶ & qui me misit, mecum
D est: & nõ reliquit me solũ, quia ego q̃ placi-
30 ta sunt ei, facio semper. ¶ Hæc illo loquente
31 multi crediderunt in eum. ¶ Dicebat ergo
Iesus ad eos qui crediderunt ei, Iudæos: Si
vos manseretis in sermone meo, verè disci-
32 scipuli mei eritis ¶ & cognoscetis veritatẽ, &
33 veritas liberabit vos. ¶ Rñderunt ei Semen
Abrahæ sum⁹. & nemini seruiuimus vnquã,
34 quô tu dicis, Liberi eritis? ¶ Rñdit eis Iesus:
Amen, amen dico vobis, q̃a omnis qui facit
35 peccatum, seruus est peccati: ¶ seruus autem
non manet in domo in æternum, filius ma-
36 net in æternum. ¶ Si ergo vos filius libera-
37 uerit, verè liberi eritis. ¶ Scio q̃a filij Abra-
hæ estis, sed q̃ritis me interficere, q̃a sermo
38 meus non capit in vobis. ¶ Ego quod vidi
E apud Patrẽ, loquor, & vos quæ vidistis apud
39 patrem vestrum, facitis. Rñderunt, & dixe-
runt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis
Iesus: Si filij si Abrahę estis, opera Abrahę fa
40 cite. ¶ Nunc autẽ quæritis me interficere ho
minẽ, qui veritatẽ vobis locutus sum, quam
41 audiui à Deo: hoc Abrahã non fecit. ¶ Vos
facitis opera patris vestri. Dixerunt itaq; ei:
Nos ex fornicatione non sumus nati, vnum
42 patrẽ habemus Deum. ¶ Dixit ergo eis Iesus
Si De⁹ pater vester esset, diligeretis vtiq; me,
ego enim ex Deo ꝓcessi & veni: neq; enim
43 à meipso veni, sed ille me misit. ¶ Quare lo-
quelã meã non cognoscitis? Quia non po-

Deu. 17. b. 6. & 19. d. 15.
Mat. 18. b. 16.
2. Cor. 13. a. 1.
Heb. 10. 28.
[a] quia i.
[b] quid i.
Sup. 3. d. 33.
Rom. 3. a. 4.
[c] eius.
Rom. 6. c. 14.
2. Pet. 2. d. 19.

44 stis audire sermonẽ meũ. ¶ Vos ex patre dia
F bolo estis, & desideria patris vestri vultis fa-
cere. ille homicida erat ab initio, & in veri-
tate non stetit: quia nõ est veritas in eo, cum
loquitur mendaciũ, ex proprijs loquitur, q̃a
45 mendax est, & pater eius. ¶ Ego aũt quia ve-
46 ritatẽ dico, non creditis mihi ¶ Quis ex vo-
bis[a] arguet[a] me de peccato? Si veritatẽ dico,
47 quare vos nõ creditis mihi? ¶ Qui ex Deo
est, verba Dei audit. Propterea vos nõ audi-
48 tis, quia ex Deo non estis. ¶ Rñderũt ergo Iu
dæi, & dixerunt ei: Nõnne benè dicimus
nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium
49 habes? ¶ Rñdit Iesus. Ego dæmonium nõ ha
beo, sed honorifico Patrẽ meũ, & vos inho-
50 norastis me. ¶ Ego aũt non q̃ro gloriã meam.
51 est qui quærat, & iudicet. ¶ Amen, amen, di-
co vobis, si quis sermonẽ meũ seruauerit,
52 mortem nõ videbit in æternum. ¶ Dixerunt
ergo Iudæi. Nunc cognouimus, quia dæmo-
niũ habes: Abraham mortuus est, & Pro-
phetæ: & tu dicis, Si quis sermonem meum
seruauerit, non gustabit mortẽ in æternum.
53 ¶ Nunquid tu maior es patre nostro Abra-
G ham, qui mortuus est? & prophetæ mortui
54 sunt. Quem teipsum facis? ¶ Rñdit Iesus: Si
ego glorifico meipsũ, gloria mea nihil est.
est pater meus qui glorificat me, quem vos
55 dicitis quia Deus vester est, & nõ cogno-
uistis eũ ego autem noui eũ. Et si dixero,
quia non scio eum: ero similis vobis men-
dax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo.
56 ¶ Abraham pater vester exultauit vt videret
57 diem meũ: & vidit, & gauisus est. ¶ Dixerunt
ergo Iudęi ad eum. Quinquaginta annos
58 nondum habes, & Abraham vidisti? ¶ Dixit
eis Iesus: Amen amen dico vobis, antequã

59 Abraham fieret ego sum. ¶ Tulerunt ergo la
pides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscõ
dit se, & exiuit de templo.

1. Ioh. 3. b. 8.
[a] arguit
1. Ioh. 4. a. 6.

CAPVT IX.

1 A ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate: ꝙ & 2 interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæ- 3 cus nasceretur? ꝙRñdit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo. 4 ꝙ Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est, venit nox, qñ nemo pōt operari. 5 ꝙ Quādiu sū 6 in mundo, lux sum mūdi. ꝙHæc cū dixisset, expuit in terrā, & fecit lutū ex sputo, & li- 7 niuit lutū sup oculos eius, ꝙ& dixit ei. Vade laua in natatoria Siloë, qđ interpretať Missus. 8 Abijt ergo, & lauit: & venit videns. ꝙIta- B que vicini & qui viderāt eum prius, quia mendicus erat dicebant: Nónne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia 9 hic est. ꝙ Alij aūt: Nequaquā, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum. ꝙ Dice- 10 bāt ergo ei: Quō apti sūt tibi oculi? ꝙ Rñdit: 11 Ille homo qui dicitur Iesus, lutū fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriā Siloë, & laua. Et abij, & laui, & vidi 12 ꝙEt dixerunt ei: Vbi est ille? Ait Nescio ꝙAd 13 ducūt eū ad Pharisæos q cæcus fuerat. ꝙErat 14 aūt sabbathū qñ lutū fecit Iesus & aperuit 15 oculos eius. ꝙIterū ergo interrogabant eum Pharisæi quō vidisset. Ille aūt dixit eis: Lu- C tum mihi posuit sup oculos, & laui, & vi- 16 deo. ꝙDicebant ergo ex Pharisæis quidā: Nō est hic homo à Deo, quia sabbathū nō custodit. Alij autem dicebant: Quō pōt homo peccator hæc signa facere. Et schisma erat ĩ- 17 ter eos. ꝙDicunt ergo cæco iterum: Tu, quid dicis de illo q aperuit oculos tuos? Ille autē 18 dixit: Quia propheta est. ꝙNō crediderūt ergo Iudæi de illo qa cæcus fuisset & vidisset, donec vocauerunt parentes eius q viderat.

19 ꝙ & interrogauerūt eos: dicentes; Hic est filius vester, quē vos dicitis, quia cæcus natus 20 est? Quomodo ergo nunc videt? ꝙRñderunt D eis parentes eius & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est: 21 ꝙquomodo autē nunc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos nos nescimus: ipsum interrogate, ætatē habet, ipse de se lo- 22 quatur. ꝙHęc dixerunt parentes eius, qm timebant Iudæos, iā enim cōspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Chri- 23 stum, extra synagogā fieret. ꝙ Propterea parētes eius dixerunt: Quia ætatē hēt, ipsum 24 interrogate. ꝙVocauerunt ergo rursum ho- E minē q fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriā Deo: nos scimus quia hic homo pecca- 25 tor est. ꝙ Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: vnum scio, quia cæcus cum essem, 26 modo video. Dixerunt ergo illi: Quid fe- 27 cit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? ꝙRespondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis 28 discipuli eius fieri? ꝙ Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos au- 29 tem Moysi discipuli sumus, ꝙ Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem 30 nescimus vnde sit. ꝙ Respondit ille homo, F & dixit eis: In hoc enim mirabile est quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos ocu- 31 los: ꝙ scimus aūt quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & volunta- 32 tē eius facit, hunc exaudit. ꝙ A seculo nō est auditū quia quis aperuit oculos cæci nati: 33 ꝙNisi esset hic à Deo, nō poterat facere q̄c- 34 quā. ꝙRñderunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum fo- 35 ras. ꝙAudiuit Iesus quia eiecerunt eum fo- G ras: & cum inuenisset eum, dixit ei: Tu cre- 36 dis in filium Dei? ꝙ Respondit ille, & dixit: 37 Quis est Dñe, vt credā in eum: ꝙ Et dixit ei Iesus: & vidisti eum & q loquitur tecum ip- 38 se est. ꝙAt ille ait: Credo Dñe. Et procidens 39 adorauit eum. ꝙEt dixit ei Iesus: In iudiciū ego in hunc mundum veni: vt q nō vident, 40 videant: & qui vident, cæci fiant. ꝙ Et audierunt quidā ex pharisæis qui cum ipso erant: & dixerunt ei: Nunquid & nos cæci sumus? 41 ꝙDixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

CAPVT X.

1 A AMen, amen dico vobis, qui non intrat per ostiū in ouile ouiū sed ascendit aliūde: ille fur est 2 & latro. ꝙ Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. 3 ꝙHuic ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat nomina- 4 tim, & educit eas. ꝙ Et cū proprias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequun- 5 tur, quia sciunt vocem eius. ꝙ Alienum autem non sequuntur sed fugiunt ab eo: qa

Marginal notes: ¹ videbāti 34

6 non nouerunt vocē alienorū. ¶Hoc prouerbium dixit eis Iesus Illi aūt non cognoue
7 runt quid loquereť eis, ¶Dixit ergo eis iterū Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum
8 ostiū ouiū. ¶Oēs quotquot venerunt, fures
B sunt & latrones: sed nō audierūt eos oues.
9 ¶Ego sum ostium ‖Per me siquis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.
10 ¶Fur non venit nisi vt furet, & mactet & perdat. Ego veni vt vitā habeāt
11 & abundantius habeāt ¶Ego sum pastor bonus ‖Bonus pastor aīam suam dat pro oui-
12 bus suis. ¶Mercenarius aūt & qui non est pastor, cuius nō sunt oues propriæ, videt lu-

pū venientē, & dimittit oues, & fugit: & lu-
13 pus rapit, & dispergit oues. ¶Mercenari⁹ aūt
C fugit, quia mercenarius est: & non pertinet
14 ad eū de ouibus. ¶Ego sum pastor bonus: &
15 cognosco meas, & cognoscūt me meæ ¶‖Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrē: &
16 animam meā pono pro ouibus meis: ¶‖Et alias oues habeo quæ nō sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meā audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor,
17 ¶Propterea me diligit pater, ‖ quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.
18 ¶Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso, potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam,
19 Hoc mandatū accepi à patre meo. ¶Dissensio iterū facta est inter Iudæos propter ser-
20 mones hos. ¶Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum au-
21 ditis? ¶Alij dicebant: Hæc verba, non sunt
E Dæmonium habentis: nunquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire? ¶‖Facta sunt
22 aūt Encenia in Ierosolymis: & hyems erat.
23 ¶Et ambulabat Iesus in templo, in porticu
24 Salomonis Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam no-

‖ Isa. 40. c. 11. Eze. 34 c. 11. & 37 f. 24. —5.
Mat. 12. d. 27. Luc. 10. d 22. —5. ‖Mat. 28. d. 19. ‖Mar. 16. d. 15. Luc. 24. g. 47. ‖Act. 10. f. 35. 13. g 47. 15. b. 7 Gal. 1, b. 9. Eze. 37. f. 22. Is. 13. b. 7 ‖1 Mac. 4. f. 56. 59.

stram tollis? si tu es Christus, dic nobis pa-
25 làm: ¶Respondit eis Iesus: loquor vobis, & non creditis. Opera quę ego facio in nomine Patris mei, hęc testimonium perhibent
26 de me: sed vos non creditis, quia non estis
27 ex ouibus meis*, ¶Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas & sequuntur
28 me, ¶Et ego vitam æternam do eis: & non
F peribūt in æternum, & non rapiet eas quis
29 quā de manu mea ¶Pater meus [b] quod dedit mihi, maius [c] oībus est: & nemo potest
30 rapere de manu Patris mei. ¶Ego & pater

vnum sumus, ‖Sustulerunt * lapides Iudæi
31 vt lapidarent eum. ¶Respondit eis Iesus,
32 ¶Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorū opus me lapida-
33 tis? ¶Responderunt ei Iudæi: de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cūm sis, facis teipsum Deum,
34 ¶Respondit eis Iesus. Nonne scriptum est
35 in lege vestra, quia ‖ Ego dixi dij estis? ¶Si ille dixit deos, ad quos sermo Dei factus est,
36 & non potest solui scriptura: ¶quem pater sanctificauit & misit in mundū, vos dicitis,
G Quia blasphemas: qui dixi, filius Dei sum?
37 ¶Si non facio opera patris mei: nolite crede
38 re mihi ¶Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis qā pater in me est. & ego in pře.
39 ¶Quærebant ergo eum apprehendere: &
40 exiuit de manibus eorum. ¶Et abijt iterum trans Iordanē in eum locum vbi erat Iohā
41 nes baptizans primùm: & mansit illic. ¶Et multi venerunt ad eū & dicebant: quia Iohannes quidem signū fecit nullum. Omnia autem quæcunq; dixit Iohannes de hoc ve
42 ra erant. ¶Et multi crediderunt in eum.

CAPVT XI.

1 A ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ & Marthæ

* sicut dixi vobis 1
[b] qui dedit mihi, maior 1.
* ergo iterum 4.
‖Ps. 81. b. 6.

2 ᵃsororis ᶜeius. (¶ Maria autẽ erat ‖ quæ vnxit Dñm vnguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.)
3 ¶ Miserũt ergo sorores eius ad eum, dicẽtes:
4 Dñe, ecce quem amas, infirmatur. ¶ Audiẽs aũt Iesus, dixit eis: Infirmitas hæc nõ est ad mortẽ, sed pro gloria Dei: vt glorificetᷣ filius
5 Dei per eam. ¶ Diligebat aũt Iesus Marthã,
6 & sororem eius Mariã, & Lazarum. ¶ Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem
7 mansit in eodem loco duobus diebus, ¶ deinde post hæc dicit discipulis suis: Eamus
8 in Iudæam iterũ. ¶ Dicunt ei discipuli: Rabbi, nũc quærebant te Iudæi lapidare, & ite-
9 rum vadis illuc? ¶ Rñdit Iesus: Nõnne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit
B in die, non offendit: quia lucem huius mũ-
10 di videt: ¶ si aũt ambulauerit in nocte, offen-
11 dit, quia lux non est in eo. ¶ Hęc ait: & post ᵇhæcᶜ dicit eis: Lazarus amicus noster dor-
12 mit: sed vado vt à somno excitem eum. ¶ Dixerunt ergo discipuli eius: Dñe, si dormit,
13 saluus erit. ¶ Dixerat aũt Iesus de morte ei⁹: illi autem putauerunt quia de dormitione
14 somni diceret. ¶ Tũc ergo Iesus dixit eis ma-
15 nifestè: Lazarus mortu⁹ est: ¶ & gaudeo pp vos, vt credatis, qm̃ nõ eram ibi: sed eamus
16 ad eum. ¶ Dixit ergo Thomas qui dr̃ Didymus, ad cõdiscipulos: Eamus & nos, vt mo-
17 riamur cum eo. ¶ Venit itaq; Iesus: & inue-
C nit eũ quatuor dies iam in monumento ha-
18 bentem. ¶ (Erat aũt Bethania iuxta Ierosoly-
19 mam quasi stadijs quindecim:) ¶ Multi aũt ex Iudæis venerant ad Marthã & Mariam,
20 vt cõsolarẽtur eas de fratre suo. ¶ Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi:
21 Maria autẽ domi sedebat. ¶ Dixit ergo Martha ad Iesum: Dñe si fuisses hic, frater meus
22 non fuisset mortuus. ¶ Sed & nunc scio quia quæcũq; poposceris à Deo, dabit tibi Deus.
23 ¶ Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. ¶ Dicit
24 ei Martha: Scio q̃a resurget ‖ in resurrectio-
25 ne, in nouissimo die. ¶ Dixit ei Iesus: Ego sũ resurrectio & vita: ‖ qui credit in me, etiã si
26 mortuus fuerit viuet. ¶ & oĩs q̃ viuit, & credit in me nõ morietᷣ in æternũ. Credis hoc?
27 ¶ Ait illi: Vtique Dñe, ego credidi quia tu es
D Chr̃s filius Dei* qui in‑hunc' mundũ veni-
28 sti. ¶ Et cũ hæc dixisset, abijt, & vocauit Mariã sororem suam silentio, dicens: Magister
29 adest, & vocat te. ¶ Illa, vt audiuit, ᵇsurgit ci-
30 to', & venit ad eũ. ¶ nõdum n venerat Iesus in castellũ: sed erat adhuc in illo loco vbi oc-
31 currerat ei Martha. ¶ Iudæi ergo qui erãt cũ ea in domo, & cõsolabantur eã, cũ vidissent Mariã quia citò surrexit & exijt, secuti sunt eã, dicentes: Quia vadit ad monumentũ, vt
32 ploret ibi. ¶ Maria ergo cũ venisset vbi erat Iesus, videns eũ, cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Dñe, si fuisses hic, nõ esset mortu⁹ fra-
33 ter meus. ¶ Iesus ergo, vt vidit eã plorantẽ,
E & Iudæos qui venerãt cũ ea plorãtes, infre-
34 muit spiritu, & turbauit seipsum, ¶ & dixit: Vbi posuistis eũ? Dicunt ei: Dñe, veni & vi-
35 de. ¶ Et lacrymatus est Iesus. ¶ Dixerunt ergo
36 Iudæi: Ecce quõ amabat eũ. ¶ Quidam autẽ
37 ex ipsis dixerunt: Non poterat hic ‖ qui aperuit oculos cęci* facere vt hic non moreretᷣ?
38 ¶ Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. erat aũt spelunca:
39 & lapis superpositus erat ei. ¶ Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat: Dñe iã fętet: quatriduanus
40 est enim. ¶ Dicit ei Ies⁹: Nonne dixi tibi qm̃
41 si credideris, videbis gloriam Dei? ¶ Tulerunt ergo lapidem. Iesus autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniã
42 audisti me. ¶ Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circunstat, dixi, vt credant quia tu me misisti.
43 ¶ Hæc cùm dixisset, voce magna clamauit:
44 Lazare veni foras. ¶ Et statim prodijt qui
F fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire.
45 ¶ Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant, quæ fecit
46 Iesus, crediderunt in eum. ¶ Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixe-
47 runt eis quæ fecit Iesus. ¶ Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo mul-
48 ta signa facit? ¶ Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent * nostrum locum & gentem.
49 ¶ Vnus autem ex ipsis ‖ Caiphas‑nomine',
G cum esset Põtifex anni illius, dixit eis: Vos
50 nescitis quicquam, ¶ nec cogitatis quia expedit ᵇnobis' vt vnus moriatᷣ homo pro po-
51 pulo, & non tota gens pereat. ¶ Hoc autem a semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit, quod Iesus mo-

Marginal notes: ᵃ sororum. Matt. 26. a. 7. Luc. 7. f. 37. Inf. 12. a. 3. ᵇ hoc. ‖ Sup. 5. c. 29. Luc. 14. c. 14. ‖ Sup. 6. d. 33. c. 47. * veni. –7. ᵇ surrexit. ‖ Su. 9. a. 6. * nati. * & 8. ‖ Inf. 18. c. 14. –7. ᵇ vobis.

52 riturus erat pro gente: & non tm̃ pro gẽte, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congre-
53 garet in vnũ. Ab illo ergo die cogitauerũt
54 vt interficerent eũ. Iesus ergo iam non in palàm ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertũ in ciuitatẽ quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum disci-
55 pulis suis. Proximũ autẽ erat Pascha Iudæorũ: & ascenderunt multi Ierosolymã de regione ante Pascha, vt sanctificarent seipsos.
56 Quærebant ergo Iesum: & colloquebãtur adinuicẽ, in tẽplo stantes: Quid putatis, q̃a non venit ad diẽ festũ? Dederant autẽ Pontifices & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehẽdãt eum.

CAPVT XII.

1 IEsus ergo ante sex dies Paschæ
A venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus.
2 Fecerunt autem ei cęnam ibi, & Martha ministrabat: Lazarus vero vnus erat ex discumbentibus cum eo.
3 Maria ergo accepit librã vnguenti nardi pistici, pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis: &
4 domus ĩpleta est ex odore vnguenti. Dixit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas Iscario-
5 tes, qui erat eũ traditurus: Quare hoc vnguentũ non venijt trecẽtis denarijs, & datũ
6 est egenis? dixit autẽ hoc, nõ quia de egenis pertinebat ad eũ: sed quia fur erat, & locu-
7 los habẽs, ea q̃ mittebant, portabat. Dixit
B ergo Iesus: [b] Sine illã, vt in diem sepulturæ
8 meæ seruet illud. Pauperes enim semp habebitis vobiscũ: me autem nõ semper [b] ha-
9 bebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est: & venerunt, non ppter Iesum tantùm, sed vt Lazarũ viderent, quẽ
10 suscitauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes sacerdotum vt & Lazarum interfi-
11 cerent: quia multi propter illũ abibant ex
12 Iudæis, & credebant in Iesum. In crastinũ

aũt turba multa quæ venerat ad diẽ festum, cũ audissent quia venit Iesus Ierosolymam:
13 acceperunt ramos palmarũ, & processerũt obuiã ei, & clamabant: Hosan-na, benedictus qui venit in nomine Dñi, Rex Israël.
14 Et inuenit Iesus asellũ, & sedit sup eũ, si-
15 cut scriptũ est. Noli timere filia Sion: ecce
16 Rex tuus venit sedẽs sup pullũ asinæ. Hæc
C non cognouerunt discipuli eius primũ: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc
17 fecerũt ei. Testimoniũ ergo perhibebat turba q̃ erat cũ eo q̃n Lazarũ vocauit de mo-
18 numẽto, & suscitauit eũ a mortuis. Propterea & obuiã venit ei turba: quia audierunt
19 eũ fecisse hoc signũ. Pharisæi ergo dixerũt ad semetipsos: Videtis q̃a nihil pficimus?
20 ecce mundus totus post eum abiit. Erant aũt q̃dã Gentiles ex his qui ascenderant vt
21 adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt
D ad Philippũ q̃ erat à Beth-saida Galilææ, & rogabãt eũ, dicentes: Dñe, volumus Iesũ
22 videre. Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rursus & Philippus dixerunt Iesu.
23 Iesus autẽ rñdit eis, dicens: Venit hora vt
24 clarificet filius hominis. Amẽ, amẽ dico vobis, nisi granũ frumenti cadẽs in terrã mortuũ fuerit: ipsũ solũ manet. si aũt mortuum
25 fuerit, multũ fructũ affert. Qui amat animã suã, perdet eã: & qui odit animam suã in hoc mundo, in vitã æternã custodit eã.
26 Si q̃s mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eũ Pater
27 meus. Nunc anima mea turbata est. Et
E quid dicam? Pater, saluifica me ex hac hora.
28 Sed ppterea veni in horã hanc. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo, [*] Et

Matt. 26. a. 6. Marc. 14. a. 3.

[b] *Sinite*

[b] *habetis*

Mat. 21. a. 7. Mar. 11. a. 7. Luc. 19. f. 35. Zach. 9. b. 9.

Matt. 10. d. 39. & 16. d. 25. Mar. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24 & 17 f. 33.

[*] *dicens*

29 clarificaui, & iterũ clarificabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruũ esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus 30 est. Rñdit Iesus, & dixit: Non pp me hæc 31 vox venit, sed pp vos. Nunc iudiciũ est mũdi: nunc princeps huius mundi eiicietur fo- 32 ras. Et ego si exaltatus fuero à terra, om- 33 nia trahã ad me ipsum. (hoc aũt dicebat, 34 significans qua morte esset moriturus) Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternũ: & quõ tu dicis: Oportet exaltari filiũ hominis? Quis 35 est iste filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: F Adhuc modicũ lumen in vobis est. Ambulate dũ lucẽ habetis, vt non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, ne- 36 scit quo vadat. Dũ lucẽ habetis, credite in lucẽ, vt filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus: 37 & abiit, & abscondit se ab eis. Cũ aũt tãta signa fecisset corã eis, nõ credebãt in eum: 38 vt sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quẽ dixit: Dñe, quis credidit auditui nostro? & 39 brachium Dñi cui reuelatũ est? Proptereà nõ poterant credere, qa iterũ dixit Isaias: 40 Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor G eorum: vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertãtur, & sanem eos. 41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriã eius, 42 & locutus est de eo. Veruntamẽ & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non cõfitebantur, vt è synagoga nõ eijcerentur. 43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei. 44 Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me: sed in eum qui 45 misit me. Et qui videt me, videt eum qui 46 misit me. Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in tenebris nõ ma- 47 neat. Et si quis audierit verba mea, & nõ custodierit: ego non iudico eum: non enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem 48 mundum. Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum. sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in 49 nouissimo die. Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid lo- 50 quar. Et scio quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor: sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Psal.109.a.4. & 16.a.7. Isa.40.b.6. Ezech.37 g.25. Isa.53.a.1. Rom.10.c.16. Isa.6.c.9.10. Matt.13.b.14. Marc.4.b.12. Luc.8.b.10. Act.28.f.27. Rom.11.b.8. Mar.16.a.16.

CAPVT XIII.

1 Ante diẽ aũt festum Paschæ sciẽs A Iesus quia venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad Patrẽ: cũ dilexisset suos qui erant in mũdo, in finem dilexit eos. 2 Et cęna facta, cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iscario- 3 tes: sciẽs quia oĩa dedit ei Pater in manus, 4 & quia à Deo exiuit, & ad Deũ vadit: surgit à cœna, & ponit vestimenta sua: & cũ 5 accepisset linteũ, præcinxit se. Deinde mittit

Matt.26.a.2. Marc.14.a.1. Luc.22.a.1.

aquã in peluim, & cępit lauare pedes discipulorũ, & extergere linteo quo erat præ 6 cinctus. Venit ergo ad Simonẽ Petrum. Et 7 dicit ei Petr': Dñe, tu mihi lauas pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu 8 nescis modò, scies autẽ postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, nõ habebis partẽ mecũ. 9 Dicit ei Simon Petrus: Dñe, non tantũ pedes meos, sed manus & 10 caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, nõ indi- B get nisi vt pedes lauet, sed est mũdus totus. 11 Et vos mundi estis, sed nõ oẽs. Sciebat enim quisnã esset qui traderet eum, ppterea 12 dixit: Non estis mundi oẽs. Postquam ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cum recubuisset, iterum dixit eis: Scitis 13 quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magi- 14 ster, & Dñe: & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pe- 15 des. Exemplum enim dedi vobis, vt quẽadmodum ego feci vobis, ita & vos facia- 16 tis. Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino suo, neq; apostolus ma- 17 ior est eo qui misit illum. Si hæc scitis, bea- 18 ti eritis si feceritis ea. Nõ de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed vt ad- C impleatur scriptura: Qui manducat mecũ panẽ, leuabit contra me calcaneũ suum. 19 Amodo dico vobis, prius quàm fiat: vt cũ 20 factũ fuerit, credatis, quia ego sum. Amen, amen dico vobis, qui accipit si quẽ misero, me accipit: qui autẽ me accipit, accipit eũ 21 qui me misit. Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: quia vnus ex 22 vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. 23 Erat ergo recumbens vnus ex discipulis

mittit 7 · habes 4 · Inf.15.c.20. Matt.10.c.24. Luc.6.f.40. Psal.40.b.12. leuauit 9. Matt.10.d.40. Luc.10.c.16. Matt.26.b.18. Mar.14.b.18. Luc.22.b.21. Inf.21.d.20.

eius

24 eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus ¶ Innuit ergo huic Simō Petrus, & dixit ei: Quis
25 est de quo dicit? ¶ Itaq; cùm recubuisset ille
26 supra pectus Iesu dicit ei: Dñe, qs est? ¶ Rñdit Iesus: Ille est cui intinctum panem porrexero ¶ Et cùm intinxisset panē, dedit Iudæ
27 Simónis Iscariotæ. ¶ Et post buccellam, tunc introiuit in eum satanas. Et dicit ei Iesus:
28 Quod facis fac citius. ¶ Hoc aūt nemo sciuit
29 discumbentium ad quid dixerit ei. ¶ Quidā enim putabāt qa loculos habebat Iudas: q dixisset ei Iesus: Eme, ea quæ opus sunt no
D bis ad diem festum: aut egenis vt aliquid da
30 ret. ¶ Cum ergo accepisset ille buccellam, exi
31 uit continuò Erat aūt nox. ¶ Cùm ergo exisset, dixit Iesus: Nūc clarificatus est filius ho-
32 minis: & Deus clarificatus est in eo. ¶ Si De° clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eū in semetipso: & continuò clarificabit eum
33 ¶ Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. ‖ Quæretis me: & ‖ sicut dixi Iudæis: Quò ego vado vos non potestis venire: & vobis dico
34 modò. ¶ Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos, & vos dili-
35 gatis inuicem. ¶ In hoc cognoscent oēs quia discipuli mei estis, si dilectionem habueri
36 tis ad inuicem. ¶ Dicit ei Simon Petrus: Dñe, quo vadis? Rñdit Iesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris aūt postea.
37 ¶ Dicit ei Petrus: Quare nō possum te sequi
38 modò? ‖ animam meam pro te ponam. ¶ Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

‖ Sup. 7. c. 34. Leu. 19. d 18. Mat. 22 d. 36. ‖ Inf. 15. b 22. Mat. 26. d. 35. Mar. 14 c 29. Luc. 22. d 23.

CAPVT XIIII.

1 A N* On turbetur cor vestrum. Creditis in Deū, & in me credite.
2 ¶ In domo Patris mei mansiones multæ sunt, si quo minus dixissem vobis: Quia vado pa-
3 rare vobis locū. ¶ Et si abiero, & præparauero vobis locū: Iterum venio & accipiam vos
4 ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. ¶ Et
5 quò ego vado, scitis, & viam scitis. ¶ Dicit ei Thomas: Dñe, nescimus quo vadis: & quō
6 possumus viā scire? ¶ Dicit ei Iesus: Ego sum via & veritas, & vita, nemo venit ad Patrem,
7 nisi per me. ¶ Si cognouissetis me, & patrem meū vtiq; cognouissetis: & amodo ᵇcogno-
8 scetis ˈeū, & vidistis eum ¶ Dicit ei Philippus Dñe ostēde nobis patrem, & sufficit nobis
9 ¶ Dicit ei Iesus, Tanto tēpore vobiscū sum, & nonᵇ cognouistisˈ me? Philippe, quiᵇ videt me, videt ˈ& patrem.* Quō tu dicis: Ostende
10 nobis patrē? ¶ Nōᵇ credisˈ quia ego in patre, & pr̄ in me est? Verba quę ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pr̄ aūt in me ma-
11 nens, ipse facit opera. ¶ Non creditis quia
B ego in patre, & pr̄ in me est? Alioquin pp
12 opera ipsa credite. ¶ Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum ‖ faciet, quia ego
13 ad patrē vado. ¶ ‖ Et quodcūq; petieritis * in noīe meo, hoc faciam, vt glorificet pater in
14 filio ¶ Si qd petieritis me in noīe meo, hoc
15 faciam. ¶ Si diligitis me: mandata mea ser-
16 uate. ¶ Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in
17 æternum. ¶ Spiritum veritatis, quem mūdus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eū. Vos aūt ᵇcognoscitis eumˈ, quia
18 apud vos manebit, & in vobis erit ¶ Non re-
19 linquam vos orphanos: veniā ad vos. ¶ Adhuc modicum: & mundus me iam non vi-
C det. Vos aūt videtis me: qa ego viuo, & vos
20 viuetis. ¶ In illo die vos cognoscetis qa ego sum in pr̄e meo, & vos in me, & ego in vo-
21 bis. ¶ Qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est qui diligit me. ¶ Qui aūt diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eū, &
22 manifestabo ei meipsum. ¶ Dicit ei Iudas, nō ille Iscariotes: Dñe, quid factum est, qa manifestaturus es nobis teipsum, & non
23 mundo? ¶ Rñdit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. & Pater meus diliget eū, & ad eū veniemus, & man-
24 sionem apud eum faciemus ¶ Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonē quem audistis, nō est meus, sed eius
25 qui misit me, Patris. ¶ Hæc locutus sum vo-
26 bis apud vos manens. Paraclētus aūt Spiri-
D tus sanctus, quē mittet Pater in noīe meo, ille vos docebit oīa, & suggeret vobis om-
27 nia quæcunq; dixero vobis. ¶ Pacēm relinquo vobis, pacem meā do vobis, non quomodo mūdus dat, ego do vobis. Non turbet
28 cor vestrum, neq; formidet. ¶ Audistis quia ego dixi vobis, Vado & venio ad vos. ¶ Si diligeretis me, gauderetis vtiq; qa vado ad pa-
29 trē: qa Pr̄ maior me est. ¶ Et nūc dixi vobis priùs quàm fiat: vt cùm factū fuerit, creda-
30 tis. ¶ Iam nō multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mūdi huius, & in me non ha
31 bet quicquā. ¶ sed vt cognoscat mūdus quia diligo Patrem: & sicut mādatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite ea hinc.

*Et ait discipulis suis. ᵇcognosceitis 1. ᵇcognouisti 1. ᵇvidit me vidit 4. *Et 2. ᵇcreditis. ‖ Inf. 16. c. 23. Mat. 7 a. 7. & 21. b. 22. Mar. 1. c. 24. * Patrem ᵇcognoscetis. ‖ Act. 1. c 16.

CAPVT XV.

1 A E Go sum vitis vera: & pater me° agricola est. ¶ Omnem palmi-
2 tem in me, non ferentem fructum, ᵇtolletˈeum: & omnem qui fert fructum, purgabit eū,
3 vt fructum plus afferat. ¶ Iam vos ‖ mundi estis propter sermonē quem locutus sum
4 vobis. ¶ Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes no potest ferre fructū a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me
5 manseritis. ¶ Ego sum vitis vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis face-
6 re. ¶ Si quis in me non manserit mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent
7 eum, & in ignem mittent, & ardet, ¶ Si manseritis in me, & verba mea in vobis manse-

ᵇtollit 1. ‖ Su. 13. a. 10.

rint: quodcũq; volueritis petetis, & fiet vobis. 8 In hoc clarificatus est pr̄ meus: vt fru- B ctum plurimũ afferatis, & efficiamini mei 9 discipuli. Sicut dilexit me pr̄, & ego dilexi 10 vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, 11 & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meũ in vobis sit, 12 & gaudiũ vestrũ impleatur. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicẽ, sicut dilexi 13 vos. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, vt animã suam ponat quis pro amicis suis. 14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego p̄cipio vobis. 15 Iam non dico vos seruos: quia C seruus nescit quid facit dn̄s eius. Vos aũt dixi amicos: quia oĩa quæcunq; audiui à Pa- 16 tre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis: & fructus vr̄ maneat: vt quodcunq; petieritis patrem in nomine 17 meo, det vobis. Hæc mando vobis, vt dili- 18 gatis inuicem. Si mundus vos odit: scitote 19 quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos 20 mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, Non est seruus maior dño D suo. Si me persecuti sũt, & vos persequent. Si sermonẽ meũ seruauerũt, & vestrũ serua- 21 bunt. Sed hæc oĩa facient vobis pp nomẽ 22 meum: quia nesciũt eum qui misit me. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatũ non haberent: nunc aũt excusationẽ nõ 23 habent de peccato suo. Qui me odit, & Pa- 24 trem meum odit. Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent. Nunc aũt & viderunt, & oderũt & 25 me & patrem meum. Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est: Quia 26 odio habuerũt me gratis. Cum aũt venerit paracletus, quẽ ego mittã vobis à Pr̄e spĩm veritatis, qui à Patre procedit, ille testimo- 27 niũ perhibebit de me: & vos testimonium perhibebitis: quia ab initio mecum estis.

Sup. 13. d. 34. Eph. 5. b. 2. 1. Thes. 4. b. 9. — *dicam.* — *Matt. 28. d. 19. 1. Io 3. a. 1. et 4. b. 7* — *Sup. 13 b. 16 Matt. 10. c. 24. Lu 6 f. 40 Matt. 24 a. 9.* — *Psal. 24 d. 19. Luc. 24. g. 49.* — *perhibebitis 4.*

CAPVT XVI.

1 A HÆc locutus sum vobis, vt nõ scãdalizemini. 2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, vt oĩs qui interfecit vos, arbitretur obsequiũ se præstare Deo. 3 Et hæc facient vobis: quia nõ nouerunt Patrẽ, 4 neque me. Sed hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora eorũ, reminiscamini quia ego dixi vobis. Hæc aũt vobis ab initio non 5 dixi: quia vobiscum eram. Et nũc vado ad eũ qui misit me, & nemo ex vobis interro- 6 gat me, quo vadis? Sed qa hæc locutus sum 7 vobis, tristitia impleuit cor vestrũ. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: si aũt abiero, mittam eum ad 8 vos. Et cùm venerit ille, arguet mundũ de B peccato, & de iustitia, & de iudicio. De pec- 9 cato quidem, quia non credunt in me. De 10 iustitia verò: quia ad Patrem vado: & iam 11 nõ videbitis me. De iudicio aũt: quia prin- 12 ceps huius mũdi iam iudicatus est. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis 13 portare modo. Cum aũt venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos oẽm veritatẽ. non enim loquetur à semetipso: sed quæcunq; audiet, loquetur: & quæ ventura sunt annũ- 14 ciabit vobis. Ille me clarificabit: quia de 15 meo accipiet, & annũciabit vobis. Omnia quæcunq; habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuncia- 16 bit vobis. Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me: 17 quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem. Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum, & nõ videbitis me: & iterum modicũ, & videbitis me, & quia 18 vado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit: Modicũ? nescimus quod lo- 19 quitur. Cognouit aũt Iesus, quia volebant C eum interrogare: & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi vobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, 20 & videbitis me? Amen, amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos: mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, 21 sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autẽ pepererit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudiũ, quia 22 natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum aũt videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & 23 gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et in illo die me nõ rogabitis quicquã. Amẽ, D amen dico vobis, si quid petieritis patrẽ in 24 nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium vestrũ sit ple- 25 num. Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, sed palàm de patre annuncia- 26 bo vobis. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Pa- 27 trem de vobis. Ipse enim Pater amat vos: quia vos me amastis, & credidistis, qa ego à 28 Deo exiui. Exiui à Patre, & veni in mundũ: 29 iterũ relinquo mũdũ, & vado ad patrẽ. Dicũt ei discipuli eius: Ecce, nunc palã loque- 30 ris, & prouerbiũ nullum dicis. Nũc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi vt quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo 31 existi. Respondit eis Iesus: Modo creditis. 32 Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisque in propria, & me solũ relinquatis: & nõ sum solus, qa Pater me- 33 cũ est. Hæc locutus sum vobis, vt in me pa-

crediderunt. — *Sup. 14. b. 13. Mat. 7. a. 7. & 21. b. 12. Mar. 11. c. 24. Lu. 11 b. 9 Iac. 1. a. 5* — *Matt. 26. c. 31. Mar. 14. c. 27.*

cem

cem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPVT XVII.

Matt. 28. d. 18.

1 A HÆc locutus est Iesus: & subleuatis oculis in cęlum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.
2 ¶ |Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, vt oẽ quod dedisti eis, det eis vitam æternã.
3 ¶ Hæc est aũt vita æterna: vt cognoscant te solum Deum verum, & quẽ misisti Iesum
4 Christum. ¶Ego te clarificaui super terram: opus consummaui quod dedisti mihi vt fa-
5 ciã. ¶ Et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate quam habui prius quã
6 mundus esset apud te. ¶ Manifestaui nomẽ tuũ hominibus quos dedisti mihi de mũdo: (Tui erant: & mihi eos dedisti) & sermonẽ
7 tuum seruauerũt. ¶ Nunc cognouerũt quia
8 omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. ¶ quia
B verba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognouerunt verè quia a te exi-
9 ui, & crediderunt quia tu me misisti. ¶ Ego pro eis rogo. Non pro mũdo rogo, sed pro
10 his quos dedisti mihi, quia tui sunt. ¶Et mea omnia, tua sunt: & tua, mea sunt: & clarifica-
11 tus sum in eis ¶Et iam non sum in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos de-
12 disti mihi vt sint vnum, sicut & nos. ¶ Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, custodiui: & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis: | vt
13 scriptura impleatur. ¶Nunc aũt ad te venio:
C & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudiũ
14 meum impletum in semetipsis. ¶ Ego dedi eis sermonẽ tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego
15 non sum de mundo. ¶Nõ rogo vt tollas eos
16 de mũdo, sed vt serues eos à malo ¶De mũdo non sunt, sicut & ego non sum de mun-
17 do. ¶ Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus
18 veritas est. ¶ Sicut tu me misisti in mundũ,
19 & ego misi eos in mundum. ¶Et pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint & ipsi sanctificati in veritate.
20 ¶Non pro eis autem rogo tantũ, sed & pro eis qui credituri sunt per ver-
21 bum eorũ in me: ¶vt oẽs vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnũ sint; vt credat mundus quia tu me mi-
22 sisti. ¶Et ego claritatẽ quã dedisti mihi, dedi
D eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.
23 ¶ Ego in eis & tu in me, vt sint cõsummati in vnũ: & cognoscat mũdus quia tu me mi-
24 sisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. ¶Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecũ: vt videant claritatem meã quã dedisti mihi, quia dilexisti me ante con-
25 stitutionẽ mũdi. ¶Pr̃ iuste, mũdus te non cognouit, ego autẽ te cognoui: & hi cognoue-
26 runt, quia tu me misisti. ¶Et notum feci eis nomen tuum & notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit & ego in ipsis.

Inf. 18 b. 9. Ps. 40. b. 10. et 108 a. 8.

CAPVT XVIII.

1 A HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cũ discipulis suis trãs Torrẽtẽ Cedrõ, vbi erat hortus, in quẽ introiuit ipse & discipu-
2 li eius. ¶Sciebat aũt & Iudas q̃ tradebat eũ, locũ: q̃a frequẽter Iesus cõuenerat illuc cũ
3 discipulis suis. ¶ | Iudas ergo cum accepisset cohortẽ, & à Põtificibus & Pharisæis ministros: venit illuc cũ laternis & facibus & ar-

Matt. 26. e. 36. Mar. 14. d. 32. Luc. 22. d. 39. 2. Re. 25. e. 23. Mar. 26. c. 47. Mar. 14. c. 43. Luc. 22. c. 47.

4 mis. ¶ Iesus itaq; sciẽs oĩa q̃ vẽtura erãt sup
5 se, processit, & dixit eis: Quẽ q̃ritis? Rñderũt ei: Iesum Nazarenũ. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat aũt & Iudas q̃ tradebat eũ, cum ipsis.
6 ¶Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retror-
B sum, & ceciderũt in terrã. ¶Iterũ ergo inter-
7 rogauit eos: Quẽ q̃ritis? Illi aũt dixerunt: Ie-
8 sum Nazarenũ. ¶ Rñdit Iesus: Dixi vobis, q̃a ego sum: si ergo me q̃ritis, sinite hos abire.
9 ¶Vt impleretur sermo quem dixit: |Quia quos
10 dedisti mihi, nõ p̃didi ex eis quemq̃. ¶Simõ ergo Petrus hñs gladiũ, eduxit eũ: & p̃cussit Põtificis seruũ: & abscidit auriculã eius dex-
11 terã. ¶Erat aũt nomẽ seruo Malchus. ¶ Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladiũ tuũ in vaginam. Calicẽ quẽ dedit mihi Pr̃, nõ *bibam il-
12 lũ? ¶Cohors ergo & tribunus, & ministri Iudæorũ cõprehenderunt Iesum, & ligauerũt
13 eũ: ¶& adduxerunt eũ ad |Annã primũ. Erat
C enim socer Caiphæ, qui erat Põtifex anni il-
14 lius. ¶Erat aũt Caiphas, |qui cõsiliũ dederat Iudæis, Quia expedit vnũ hoĩem mori pro
15 populo. ¶Sequebat aũt Iesum Simõ Petrus, & alius discipulus. Discipulus autẽ ille erat notus pontifici, & introiuit cũ Iesu in atriũ
16 Pontificis. ¶ Petrus aũt stabat ad ostiũ foris. | Exiuit ergo discipulus * alius q̃ erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ: & intro duxit Pe-
17 trũ. ¶Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Nunq̃d & tu ex discipulis es hoĩs istius? Dicit il-
18 le: Non sum: ¶Stabant autem serui & mini-

| Sup. 17. b. 12.
* vis vt.
Lu. 3. a. 2.
| Sup. 11. f. 49.
Matt. 26. f. 58.
Mar. 14. f. 54.
Luc. 21. f. 54.
* ille 6.

a calefiebant ꝗ.

stri ad prunas, quia frigus erat, & [a]calefaciebant se. Erat aũt cum eis & Petrus stans, & 19 calefaciens se. ¶ Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina eius. 20 ¶ Respondit ei Iesus: Ego palã locutus sum D mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & 21 in occulto locutus sum nihil. ¶ Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis: ecce hi sciũt quæ dixerim 22 ego. ¶ Hæc aũt cũ dixisset, vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic rñde

Matt. 25. f. 57. Mar. 14. f. 58.

23 Pontifici? ¶ Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimoniũ perhibe de malo: si aũt 24 bene, quid me cędis? ¶ Et misit eũ Annas li-25 gatum ad Caipham Pontificẽ. ¶ Erat aũt Simon Petrus stans, & calefaciens se. ¶ Dixerũt E ergo ei: Nunquid & tu ex discipulis eius es? 26 Negauit ille, & dixit: Nõ sum. ¶ Dicit ei vnus ex seruis Pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi 27 in horto cum illo? ¶ Iterum ergo negauit Pe-28 trus, & statim gallus cantauit. ¶ Adducunt ergo Iesum à [b]Caipha in prætoriũ. Erat autẽ manè: & ipsi nõ introierunt in prætoriũ, vt nõ contaminarentũ, sed vt manducarent Pas-29 cha ¶ Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quã accusationem affertis aduersus ho-30 minẽ hunc? ¶ Responderunt & dixerunt ei: Si nõ esset hic malefactor, non tibi tradidis-31 semus eum ¶ Dixit ergo eis Pilatus: Accipite F eũ vos, & secundũ legẽ vestrã iudicate eum. Dixerũt ergo ei Iudæi: Nobis nõ licet inter-32 ficere quenquã. ¶ Vt sermo Iesu impleretur quẽ dixit, significãs qua morte esset moritu-33 rus. ¶ Introiuit ergo iterũ in prætoriũ Pilatus, & vocauit Iesũ, & dixit ei: Tu es Rex Iudæo-34 rum? ¶ Respondit Iesus: A temetipso hoc di-35 cis, an alij dixerunt tibi de me? ¶ Respondit Pilatus. Nũquid ego Iudæus sum? Gens tua & Põtifices tradiderũt te mihi: quid fecisti:

Luc. 22. f. 34. Matt. 26. g. 69. Mar. 14. g. 67. Luc. 22. f. 56. [b] ad Caipham. Matt. 27. a. 2. Mar. 15. a. 1. Luc. 23. a. 1. Act. 10. d. 28. & 11. a. 3. Matt. 20. c. 13. Matt. 27. b. 21. Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 4.

36 ¶ Respõdit Iesus: Regnũ meũ nõ est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnũ meũ, ministri mei vtiq; decertarent vt nõ traderer Iudæis: nũc aũt regnũ meũ nõ est hinc. 37 ¶ Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Rñ-G dit Iesus: Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mũdũ, vt testimoniũ perhibeã veritati: oĩs q est ex 38 veritate, audit vocẽ meam. ¶ Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cũ hoc dixisset, iterũ exiuit ad Iudæos, & dixit eis: Ego nullam inue-39 nio in eo causam. ¶ Est aũt consuetudo vobis vt vnũ dimittam vobis in Pascha: vultis 40 ergo dimittam vobis Regẽ Iudæorũ? ¶ Clamauerũt ergo rursũ oẽs, dicentes: Non hũc sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

Matt. 27. b. 18. Mar. 15. a. 6. Luc. 23. c. 17.

CAPVT XIX.

1 A TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coro-

Matt. 27. c. 27.

nam

na de spinis, imposuerũt capiti eius, & veste purpurea circundederũt eũ. ¶ Et veniebãt ad eũ & dicebant: Aue Rex Iudæorũ: & dabã

ei alapas. ¶ Exiuit* iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eũ foras, vt cognoscatis, q̃a nullã inuenio in eo cãm. ¶ Exiuit ergo Iesus* portãs coronã spineã, & purpureũ vestimẽtũ. Et dicit eis: Ecce homo. ¶ Cũ

ergo vidissent eũ põtifices & ministri, & clamabãt, dicentes, Crucifige, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus: Accipite eũ vos, & crucifigite: ego. n. nõ inuenio in eo cãm. ¶ Rñderunt ei Iudæi: Nos legẽ habemus, & scdm legẽ* debet mori, q̃a filiũ Dei se fecit. ¶ Cũ ergo audisset Pilatus hunc sermonẽ, magis timuit ¶ Et ingressus est prætoriũ iterũ, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus aũt respõsum nõ dedit ei. ¶ Dicit ergo eis Pilatus: Mihi non loq̃ris? nescis q̃a ptãtẽ habeo crucifigere te, & ptãtẽ habeo dimittere te? ¶ Rñdit Iesus: Nõ haberes ptãtẽ aduersus me vllã, nisi tibi datũ esset desuper: ppea qui me tradidit tibi maius peccatũ habet. ¶* Exinde q̃rebat Pilatus dimittere eũ. Iudæi aũt clamabant dicẽtes: Si hũc dimittis, nõ es amic* Cæsaris. oĩs * q̃ se Regẽ facit, cõtradicit Cæsari. ¶ Pilatus aũt cũ audisset hos sermones, adduxit foras Iesum, & sedit pro tribunali in loco q̃ dr̃ Lithostrotos, Hebraicè aũt Gabbatha. ¶ Erat aũt Parasceue paschæ hora, quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce Rex vester. ¶ Illi aũt clamabãt; Tolle, tolle, crucifige eũ. Dicit ei Pilatus: Regẽ vestrũ crucifigã? Rñderũt pontifices: Nõ habemus Regẽ, nisi Cæsarẽ. ¶ Tũc ergo tradidit eis illũ, vt crucifigeretur. Susceperunt

aũt Iesum: & eduxerũt. * ¶ Et baiulãs sibi crucẽ, exiuit in eũ q̃ dr̃ Caluariæ locũ, Hebraicè* Golgota: vbi crucifixerũt eũ, & cum eo

Marginalia: Mar. 15. b. 10. — * ergo. 1. — * foras 1. — ~6. — * nostrã 2 — * & — * enim. — * cum 3. ¶ Mat. 27. d 33. Mar. 15. b. 22. Luc. 23. c. 33. — * autem.

Verse numbers: 3, 4, 5, 6, 7, B, 8, 9, 10, 11, 12, 13, C, 14, 15, 16, 17.

alios

alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum. 19 ¶ Scripsit aũt & titulum Pilatus, & posuit super crucẽ. Erat aũt scriptũ: IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM. 20 ¶ Hunc ergo titulũ multi Iudæorũ legerũt: q̃a prope ciuitatẽ erat locus, vbi crucifixus est IESVS. Et erat scriptũ Hebraicè, Græcè, & Latinè. 21 ¶ Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorũ: Noli scribere Rex Iudæorũ: sed q̃a ipse dixit, Rex sum Iudæorũ. 22 ¶ Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. 23 ¶ Milites ergo cũ crucifixissent eũ, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt quatuor partes: vnicuique militi partẽ) & tunicam. Erat aũt tunica incõsutilis desuper cõtexta per totũ. 24 ¶ Dixerũt ergo ad inuicẽ: Non scindamus eã, sed sortiamur de illa cuius sit: Vt scriptura impleretur, dicens: ‖ Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestẽ meã miserunt sortẽ. ¶ Et milites quidẽ hæc fecerunt. 25 ¶ Stabant aũt iuxta crucẽ IESV mater eius, & soror matris eius Maria [a] Cleophæ [b] & Maria Magdalene. 26 ¶ Cùm vidisset ergo IESVS matrem & discipulũ stantẽ quẽ diligebat dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. 27 ¶ Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. ¶ Et ex illa hora accepit eam discipulus in [a] sua [b]. 28 ¶ ‖ Postea sciens IESVS quia oĩa iam consummata sunt, ‖ vt consummaretur scriptura, dixit: Sitio. 29 ¶ Vas ergo erat positum aceto plenum: illi autem spongiam plenam aceto, hissopo circũponentes, obtulerũt ori eius. 30 Cũ ergo accepisset IESVS acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite, tradidit spiritum. 31 ¶ Iudæi ergo (quoniam Parascèue erat) vt nõ remanerẽt in cruce corpora sabbatho (erat enim magnus dies ille sabbathi) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur. 32 ¶ Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerũt crura, & alterius qui crucifixus est cũ eo. 33 ¶ Ad IESVM autẽ cum venissent, vt viderunt eum iam mortuũ, nõ fregerunt eius crura. 34 ¶ sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. 35 ¶ & qui vidit testimonium perhibuit, & verũ est testimoniũ eius. ¶ Et ille scit, quia vera dicit: vt & vos credatis. 36 ¶ Facta sunt enim hæc vt scriptura impleretur: ‖ Os non comminuetis ex eo. 37 ¶ Et iterum alia scriptura, dicit: ‖ Videbunt in quẽ transfixerunt. 38 ¶ ‖ Post hæc aũ rogauit Pilatũ Ioseph ab Arimathæa (eo quod esset discipulus IESV, occultus autem propter metũ Iudæorum) vt tolleret corpus IESV. Et permisit Pilatus: venit ergo, & tulit corpus IESV. 39 ¶ Venit aũt & Nicodemus, ‖ qui venerat ad IESVM nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centum. 40 ‖ Acceperunt ergo corpus IESV, & ligauerũt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. 41 ¶ Erat autem in loco vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquã positus erat. 42 ¶ Ibi ergo propter parascéuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt IESVM.

(Margin letters: D, E, F, G.)

Margin notes: ‖ Mat. 27. d. 35. Mar. 15. c. 24. Luc. 23. c. 34. Psal. 21. c. 19. — [a] suam. — Psal. 68. c. 22. — ‖ Exo. 12. g. 41. Num. 9. b. 12. — ‖ Zac. 12. c. 10. — ‖ Mat. 27. g. 57. Mar. 15. d. 42. Luc. 23. g. 50. — ‖ Sup. 3. 1. & 7. g. 50.

CAPVT XX.

1 VNA autẽ sabbathi Maria Magdalene venit manè cum adhuc tenebræ essent ad monumentum: & vidit lapidẽ sublatum à monumento. 2 ¶ Cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem amabat IESVS, & dixit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. 3 ¶ Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerũt ad monumentũ. 4 ¶ Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus p̃cucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum. 5 Et cùm se inclinasset, vidit posita lintea

(Margin letter: A.)

Margin notes: Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 1. Luc. 24. a. 1.

6 ta linteamina: non tñ introiuit. ¶Venit ergo B Simon Petrus sequẽs eũ, & introiuit in mo 7 numentũ, & vidit linteamina posita, ¶& sudariũ qđ fuerat sup caput eius, nõ cum linteaminibus positũ, sed separatim inuolutũ 8 in vnum locum ¶Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monu 9 mentũ & vidit, & credidit. ¶nondum enim sciebant scripturam, quia oportebat eum a 10 mortuis resurgere. ¶Abierunt ergo iterũ di 11 scipuli ad semetipsos. ¶‖Maria autem stabat C ad monumentũ foris, plorãs. Dum ergo fleret, inclinauit se, ‖& prospexit in monumen 12 tũ ¶‖& vidit duos angelos in albis sedentes: vnũ ad caput, & vnum ad pedes, vbi positũ 13 fuerat corpus Iesu. ¶Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dñm 14 meum, & nescio vbi posuerunt eum. ¶Hæc cum dixisset, cõuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantẽ: & non sciebat, quia Iesus est. 15 ¶Dicit ei Iesus: Mulier quid ploras? quẽ quæ-

Matt. 28. a 1. Mar. 16. a. 5. ‖Luc. 24. a. 4.

D ris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Dñe, si tu sustulisti eum, dicito mihi 16 vbi posuisti eũ: & ego eum tollam. ¶Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa dicit ei: Rabbo- 17 ni, (quod dr̃ Magister) ¶Dicit ei Iesus: Noli me tangere (nondum .n. ascendi ad patrem meum) vade aũt ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meũ & patrem vestrũ, 18 Deũ meum & Deum vestrum. ¶Venit Maria Magdalena annuncians discipulis: Quia vi- 19 di Dñm, & hæc dixit mihi: ¶‖Cum ergo se- E ro esset die illo, vna sabbathorũ, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorũ: venit Iesus, & ste- 20 tit in medio, & dixit eis: Pax vobis. ¶Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. Ga- 21 uisi sunt ergo discipuli viso Dño ¶Dixit ergo eis *iterũ: Pax vobis. Sicut misit me Pr̃, 22 & ego mitto vos ¶Hoc cũ dixisset, insuffla-

‖Mar. 16. c. 14. Luc. 24. e. 36. 1. Cor. 15. a. 5.

** Iesus 1.*

23 uit, & dicit eis: ‖Accipite spm̃ sanctũ: ¶quo- F rum remiseritis peccata, remittuntur eis: & 24 quorum retinueritis, retẽta sunt. ¶Thomas aũt vnus ex duodecim, qui dr̃ Didymus, nõ 25 erat cum eis, qñ venit Iesus. ¶Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dñm. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius ᵇfixuram clauorum, & mittam digitum meum in locũ clauorum, & mittã manum meam 26 in latus eius: non credã. ¶Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus: & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & 27 stetit in medio, & dixit: Pax vobis. ¶Deinde

‖Mat. 1. a. 18.

ᵇfigurã 5.

dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & G vide manus meas: & affer manũ tuã, & mitte in latus meũ: & noli esse incredulus, sed 28 fidelis. ¶Rñdit Thomas, & dixit ei: Dominus 29 meus, & Deus meus. ¶Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma credidisti: beati qui non 30 viderunt, & crediderunt. ¶‖Multa quidem & alia signa fecit Iesus in cõspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in li- 31 bro hoc. ¶Hæc aũt scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

‖Inf. 21. d. 25.

CAPVT XXI.

1 A 2 POstea manifestauit se iterum Iesus *ad mare Tyberiadis. Manifestauit autem sic: ¶Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & fi- 3 lij Zebedæi, & alij ex discipulis ei' duo. ¶Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in nauim: & illa nocte nihil 4 prendiderũt. ¶Manè autem iam facto, stetit Iesus in littore: non tamen cognouerunt di 5 scipuli, quia Iesus est. ¶Dicit ergo eis Iesus: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Rñ-

** discipulis 4.*

Su. 1. g. 45 Matt. 4. c. 21. Mar. 1. b. 19.

derunt

6 derunt ei: Non. ¶ Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij rete: & inuenietis. Miserunt ergo: & iam non valebant illud trahere præ 7 multitudine piscium. ¶ Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus, cum audisset quia B Dominus est, tunica succinxit se (erat enim 8 nudus) & misit se in mare. ¶ Alij autem discipuli nauigio venerunt (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducētis) tra- 9 hentes rete piscium. ¶ Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscē 10 superpositum, & panem. ¶ Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. 11 ¶ Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, 12 nō est scissum rete. ¶ Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo audebat ⸢discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, 13 quia Dominus est. ¶ Et venit Iesus, & ⸢accipit⸣ panem & ⸢dat⸣ eis, & piscem similiter. 14 ¶ Hoc iam tertio manifestatus est Iesus di- C scipulis suis cum resurrexisset à mortuis. 15 ¶ Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon ⸢Iohannis⸣, diligis me plus his? Dicit ei: Etiā Domine tu scis quia amo te. 16 Dicit ei: Pasce agnos meos. ¶ Dicit ei iterum Simon ⸢Iohannis⸣ diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce 17 agnos meos. ¶ Dicit ei tertiò: Simon ⸢Iohannis⸣ amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domi- 18 ne, tu omnia ⸢scis⸣, tu scis quia amo te. ¶ Dicit ei: *Pasce oues meas. ‖ Amen, amen dico tibi, cū esses iunior cingebas te, & ambula- D bas vbi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & du- 19 cet quò *non vis. ¶ Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deū. Et 20 cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. ¶ Conuersus Petrus, vidit illum discipulum quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cęna sup pectus eius, & dixit, Dñe q̄s est 21 qui tradet te? ¶ Hunc ergo cum vidisset Pe- 22 trus, dicit Iesu: Dñe, hic autem quid? ¶ Dicit ei Iesus: ⸢Sic⸣ eum volo manere donec ve- 23 niam, quid ad te? tu me sequere. ¶ Exiuit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus, Non moritur, sed, ⸢Sic⸣ eum volo manere donec 24 veniam, quid ad te? ¶ Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium 25 eius. ¶ ‖ Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros.

Luc. 5. a. 4

⸢ *discentium 1.*

⸢ *accepit.*

⸢ *dabat.*

⸢ *Iona 2. & bis infra.*

⸢ *nosti.*

* *Iesus 2.*

‖ *2. Pet. 1. c. 14.*

* *tu.*

‖ *Sup. 13. a. 23.*

⸢ *Si 2.*

⸢ *Si sic 3.*

⸢ Si 2.

⸢ *Si sic 3.*

‖ *Sup. 20. g. 30.*

Euangelij secundùm Iohannem finis.

ACTA APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A PRIMVM quidem sermonẽ feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit IESVS facere, & docere, 2 ¶ vsque in diem qua præcipiẽs Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: 3 ¶ quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens 4 eis, & loquens de regno Dei ¶ Et conuescẽs, ‖ præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederẽt, sed expectarẽt promissionem patris, ‖ quam 5 audistis (inquit) per os meum: ¶ ‖ quia Iohannes quidem baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post mul- 6 tos hos dies ¶ Igitur qui conuenerant, in- B terrogabant eum, dicentes: Domine, si in 7 tempore hoc restitues regnum Israël: ¶ Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua 8 potestate: ¶ sed ‖ accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & 9 Samaria, & vsque ad vltimum terræ. ¶ ‖ Et cũ hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est: & 10 nubes suscepit eum ab oculis eorum. ¶ Cùmque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vesti- 11 bus albis, ¶ qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? ‖ hic IESVS, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœ- 12 lum. ¶ Tunc reuersi sunt Ierosolymam à mõte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusa- 13 lem, sabbathi habens iter. ¶ Et cùm introis- C sent in cœnaculum, ascenderunt vbi manebant Petrus & Iohannes, Iacobus, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Ze- 14 lotes & Iudas Iacobi. ¶ hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & MARIA matre IESV, & fra- 15 tribus eius. ¶ In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autem turba 16 [b]hominum[b] simul, ferè centum viginti.) ¶ Viri fratres, oportet impleri scripturam ‖ quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, ‖ qui fuit dux eorum qui comprehen- 17 derunt IESVM. ¶ qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij 18 huius. ¶ ‖ Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera eius. 19 ¶ Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldema, hoc est ager san- 20 guinis. ¶ Scriptum est enim in libro Psalmo- D rum: ‖ Fiat commoratio [b]eorum[b] deserta, & non sit qui inhabitet in ea. ‖ Et episcopa- 21 tum eius accipiat alter. ¶ Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati, in omni tempore quo intrauit & exiuit inter 22 nos Dominus IESVS, ¶ incipiens à baptismate Iohannis vsque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius 23 nobiscum fieri vnum ex istis ¶ Et statuerunt duos, Ioseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam. 24 ¶ Et orantes dixerunt: Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris 25 ex his duobus vnum, ¶ accipere locum ministerij huius & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum 26 suum. ¶ Et dederunt sortes eis: Et cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

‖ Luc. 24. g. 49. ‖ Ioh. 14. d. 26. Mat. 3. b. 11. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Ioh. 1. d. 26. ‖ Inf. 12. c. 16. 19. a. 4. ‖ Inf. 2. a. 2. a. 4. Luc. 24. g. 48. Inf. 2. c. 32. Marc. 16. d. 19. Luc. 24. g. 51.

[b] nominũ 1. ‖ Psal. 40. b. 9. ‖ Ioh. 13. b. 18. 28. a. 3. Matt. 27. a. 5. & a. 7. Marc. 27. a. 5. ‖ Psal. 68. c. 26. [b] eius 4. ‖ Ps. 108. b. 8.

CAPVT II.

1 A ET cùm complerentur ‖ dies Pentecostes, erant omnes pariter 2 in eodem loco: ¶ ‖ & factus est repente de cœlo sonus, tanquã aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedẽ- 3 tes. ¶ Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eo- 4 rum: ¶ & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spi- 5 ritus sanctus dabat eloqui illis. ¶ Erant autẽ in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi 6 ex omni natione, quæ sub cœlo est. ¶ Facta aũt hac voce, conuenit multitudo, & men

‖ Matt. 3. c. 11. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Sup. 1. a. 8. ‖ Inf. 11. b. 15. 19. a. 6. Iohã. 7. f. 38.

te cõfula eft, quoniã audiebat vnufquifque
7 lingua fua illos loquẽtes. ¶Stupebant autem omnes, & mirabãtur dicentes: Nonne, ecce,
8 omnes isti qui loquuntur, Galilæi funt? ¶ & quõ nos ᵇaudiuimusᶦ vnufquifque linguam
B noftrã, in qua nati fumus? ¶ Parthi, & Medi
9 & Ælamitæ, & qui habitãt Mefopotamiam,
10 Iudæã, & Cappadociã, Pontũ, & Afiã, ¶ Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ quæ eft circa Cyrenẽ, & aduenæ Ro-
11 mani. ¶ Iudæi quoque & Profelyti: Cretes, & Arabes: ᵇ audiuimus ᶦ eos loquentes no-
12 ftris linguis magnalia Dei. ¶ Stupebant autẽ omnes, & mirabantur adinuicem, dicentes:
13 Quidnam vult hoc effe? ¶ Alij autem irridentes dicebant: Quia mufto pleni funt isti.
14 ¶ Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem fuam, & locutus eft eis: Viri Iudæi,
C & qui habitatis Ierufalem vniuerfi, hoc vobis notum fit, & auribus percipite verba
15 mea. ¶ Non enim ficut vos æftimatis, hi ebrij
16 fũt, cũ fit hora diei tertia: ¶ fed hoc eft quod
17 dictum eft per prophetam Ioël: ¶ ‖ Et erit in nouiffimis diebus (dicit Dominus) effundã de Spiritu meo fuper omnem carnem: & prophetabunt filij veftri & filiæ veftræ, & iuuenes veftri vifiones videbunt, & fenio-
18 res veftri fomnia fomniabunt. ¶ Et quidem fuper feruos meos, & fuper ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, &
19 prophetabunt: ¶ & dabo prodigia in cœlo furfum, & figna in terra deorfum, fangui-
20 nem & ignem & vaporem fumi. ¶ Sol cõuertetur in tenebras, & luna in fanguinem, antequam veniat dies domini magnus & ma-
21 nifeftus: ¶ Et erit, ‖ omnis quicunque inuoca-
22 uerit nomen Dñi, faluus erit. ¶ Viri Ifraëlitæ, audite verba hæc. Iefum Nazarenum virum
D approbatum a Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & fignis quæ fecit Deus per illum
23 in medio veftri, ficut* vos fcitis: ¶ hunc defi-

Marginalia: ᵇ audiuimus 1. ‖ ᵇ audiuimus 1. ‖ Ioel 2. g. 28. Ifa. 44. a. 3. ‖ Ioel 2. g. 32. Rom. 10. c. 13. ‖ * & 5.

nito confilio & præfcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemiftis.
24 ¶ quem Deus fufcitauit folutis doloribus inferni, iuxta quod impoffibile erat teneri illũ
25 ab eo. ¶ Dauid enim dicit in eũ: ‖ Prouidebã Dñm in confpectu meo femper: quõ à dex-
26 tris eft mihi, ne commouear. ¶ Propter hoc lætatum eft cor meum, & exultauit lingua mea: infuper & caro mea requiefcet in fpe.
27 ¶ Qm̃ nõ derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuũ videre corru-
28 ptionẽ. ¶ Notas mihi fecifti vias vitæ: reple-
29 bis me iucunditate cum facie tua. ¶ Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de pa-
E triarcha Dauid, ‖ quoniam* defunctus eft, & fepultus eft: & fepulchrum eius eft apud
30 nos, vfq; in hodiernum diem. ¶ Propheta igitur cum effet, & fciret quia iureiurando ‖ iuraffet illi Deus de fructu lumbi eius federe
31 fuper fedẽ eius: ¶ prouidẽs locutus eft de refurrectione Chrifti, quia ‖ neque derelictus eft in inferno, neque caro eius vidit corru-
32 ptionẽ. ¶ Hunc Iefum refufcitauit Deus, ‖ cu-
33 ius oẽs nos teftes fumus. ¶ Dextera igit̃ Dei exaltatus, & pmiffione Spũs fancti accepta à patre, effudit ᵇhunc quemᶦ vos videtis &
34 auditis. ¶ Nõ enim Dauid afcẽdit in cœlum. dicit autẽ ipfe, ‖ Dixit Dñs Dño meo, Sede à
35 dextris meis, ¶ donec ponam inimicos tuos
36 fcabellum pedum tuorum. ¶ Certiffimè fciat ergo omnis domus Ifraël, quia & Dominũ eum & Chriftũ fecit Deus, hunc Iefum quẽ
37 vos crucifixiftis. ¶ His autem auditis compũ-
F cti funt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apoftolos: Quid faciemus viri fra-
38 tres? ¶ Petrus vero ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnufquifque veftrum in nomine Iefu Chrifti in remiffionẽ peccatorum veftrorum: & accipietis donũ
39 Spũs fancti. ¶ Vobis enim eft repromiffio, & filijs veftris, & oĩbus qui longè funt, quofcũ-
40 que aduocauerit Dñs Deus nofter. ¶ Alijs ẽt verbis plurimis teftificatus eft, & exhortabatur eos, dicens: Saluamini à generatione
41 ifta praua. ¶ Qui ergo receperunt fermonem eius, baptizati funt: & appofitæ funt in die
42 illa animæ circiter tria millia. ¶ Erant autem perfeuerantes in doctrina Apoftolorum, & communicatione fractionis panis, & oratio-
43 nibus. ¶ Fiebat autem omni animæ timor:
F multa quoque prodigia & figna per Apoftolos in Ierufalem fiebant, & metus erat
44 magnus in vniuerfis. ¶ Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant oĩa cõia.
45 ¶ Poffeffiones & fubftantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus
46 erat. ¶ Quotidie quoq; perdurãtes vnanimiter in tẽplo, & frangentes circa domos panẽ, fumebant cibũ cũ exultatione & fimplicitate cordis, ¶ collaudantes Deũ, & habentes
47 gratiam ad oẽm plebem. Dominus autẽ augebat qui falui fierent quotidie in idipfum.

Marginalia: ‖ Pfal. 15. b. 8. ‖ 3. Reg. 2. b. 10. * & 4. ‖ Pfal. 131. c. 11. ‖ Pfal. 15. b. 10. Inf. 13. e. 35. ‖ Sup. 1. b. 8. ᵇ hoc donũ quod ‖ Pfal. 109. a. 1.

CAP.

CAPVT III.

1 A PEtrus aū & Iohannes ascendebant in templum, ad horā orationis nonā. 2 ¶Et quidam vir q erat claudus ex vtero matris suæ baiulabatur. quē ponebāt quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum 3 ¶Is cū vidisset Petrum & Iohannē incipientes introire in templū, rogabat vt eleemosynā acciperet 4 ¶ Intuens aūt in eū Petrus cum Iohanne, dixit, Respice in 5 nos. ¶Et ille intēdebat in eos sperans se aliquid accepturū ab eis. 6 ¶Petrus aūt dixit: Argentū & aurum non est mihi: quod aūt habeo, hoc tibi do: In noīe Iesu Christi Nazareni surge, & ambula 7 ¶ Et apprehensā B manu eius dextera, alleuauit eū & protinus cōsolidatæ sunt bases eius & plantę. 8 ¶ Et exiliens stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. 9 ¶Et vidit omnis populus eum ambulantē, & laudantē Deum. 10 ¶ Cognoscebant aūt illū, q ipse erat qui ad eleemosynā sedebat ad Speciosam portā tēpli: & impleti sunt stupore & extasi in eo quod cōtigerat illi. 11 ¶ Cum [a]tenerent autem Petrum & Iohannem cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes. 12 ¶ Videns autē Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute, aut [b]pietate fecerimus hunc ambulare? 13 ¶Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus C Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. 14 ¶ ‖ Vos aūt sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: 15 authorem verò vitæ interfecistis, quē Deus suscitauit à mortuis, cuius 16 nos testes sumus. ¶ Et in fide nominis eius, hunc quem vos [a]videtis & nostis, cōfirmauit nomen eius: & fides quæ per eū est, dedit* integram sanitatem istam in conspectu 17 omnium vestrū. ¶Et nunc fratres, scio quia per ignorātiā fecistis. sicut & principes vrī. 18 ¶Deus autem [b]qui prænunciauit per os omnīu Prophetarū, pati Christū suum, sic impleuit. 19 ¶ Pœnitemini igitur & cōuertimini, 20 vt deleantur peccata vestra: vt cū venerint tēpora refrigerij a conspectu Dñi, & miserit eum qui p̄dicatus est vobis, Iesum Christum 21 ¶quem oportet quidē cęlū suscipere vsque in tp̄a restitutionis omniū, quę locutus est D Deus per os sanctorū suorum, à seculo Pro-22 phetarum. ¶Moyses quidē dixit: ¶‖Qm̄ prophetam suscitabit vobis Dñs Deus vester de fratribus vrīs tāquā me: ipsum audietis iu-23 xta oīa quæcūq; locutus fuerit vobis. ¶ Erit aūt, oīs anima quæ non audierit prophetā 24 illum, exterminabitur de plebe ¶Et oēs prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti sunt 25 * annunciauerunt dies istos. ¶ Vos estis filij prophetarum & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abrahā: ‖Et in semine tuo benedicētur oēs familiæ 26 terræ: ¶ Vobis primū Deus suscitans Filium suū, misit eū benedicentem vobis: vt conuertat se vnusquisq; à nequitia sua.

[a] viderent. [b] potestate. Mat. 27.c 20. Mar. 13.b 11. Lu. 24.c 18. Io. 18.g. 40. * vidistis. * illi 5. [b] quæ 5. Deu. 18.c 23. * & 5. Gen. 12.a 3 21.b 12 22 d. 18. 26.a.4.

CAPVT IIII.

1 A LOquentibus aūt illis ad populū superuenerunt sacerdotes & magistratus tēpli, & sadducæi, 2 ¶dolentes q docerent populū, & annunciarent in [b] Iesum re-3 surrectionē ex mortuis: ¶ & iniecerūt in eos manus, & posuerunt eos in custodiā in cra-4 stinū: erat enim iā vespera ¶ Multi aūt eorū qui audierant verbū crediderunt. & factus 5 est numerus virorū quinq; milia ¶ Factum B est autem in crastinum vt congregarentur principes eorū, & seniores & Scribæ in Ie-6 rusalē. ¶ & Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Iohannes, & Alexander, & quot-7 quot erat de genere sacerdotali. ¶Et statuentes eos in medio, interogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos? 8 ¶Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit 9 ad eos: Principes populi & seniores * *: ¶ Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis 10 infirmi, in quo iste saluus factus est: ¶notū sit omnibus vobis & omni plebi Israël, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quē vos crucifixistis, quē Deus suscitauit à mortuis, 11 in hoc iste astat coram vobis sanus. ¶ ‖ Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædifican-12 tibus, qui factus est in caput anguli. ¶ & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cęlo datū hominibus, in quo 13 oportet nos saluos fieri: ¶ Videntes autem C Petri constantiam, & Iohannis, comperto

[b] Iesu 7. * Israel 3 * audite. Ps. 117.d. 28. Mat. 21.d 42. Mar. 12. a.10 Luc. 20.c. 17.

ꝙ homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos qm̃ cum (*Isa. 28. d. 16. 1.Pet.2.a 7. Rom. 9.g. 33.*) 14 Iesu fuerant. ¶ hominẽ quoq; videntes stantẽ cũ eis qui curatus fuerat, nihil poterant 15 contradicere. ¶ Iusserunt aũt eos foras extra conciliũ secedere: & conferebant adinuicẽ, 16 ¶ dicentes: Quid faciemus hominibus istis? qm̃ quidem notũ signum factũ est per eos, oĩbus habitantibus Ierusalem manifestum 17 est, & nõ possumus negare. ¶ Sed ne amplius diuulgetur in populum, cõminemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli homi- 18 num. ¶ Et vocãtes eos denunciauerunt, ne D omnino loquerentur, neq; docerent in no- 19 mine Iesu. ¶ Petrus verò & Iohannes rñdentes dixerunt ad eos: Si iustũ est in conspectu 20 Dei, vos potius audire q̃ Deũ iudicate ¶ non enim possumus, quæ vidimus & audiuimus, 21 non loqui. ¶ At illi cõminantes, dimiserunt eos, non inuenientes quõ punirent eos, ꝑp populum: quia oẽs clarificabãt id quod fa- 22 ctum fuerat, in eo quod acciderat. ¶ Annorũ enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis. 23 ¶ Dimissi autem venerunt ad suos, & annun- E ciauerunt eis quanta ad eos principes sa- 24 cerdotum & seniores dixissent. ¶ Qui cũ audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deũ, & dixerunt: Dñe *, tu es qui fecisti cœlũ, & terrã, mare & omnia quæ in eis sunt: (** Deus 7.*) 25 ¶ qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: ¶ Quare fremuerunt gẽ- (*¶ Ps. 2.a.1*) 26 tes, & populi meditati sunt inania? ¶ Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnũ aduersus Dñm, & aduersus Christũ 27 eius? ¶ Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctũ puerũ tuũ Iesum quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cũ Gen- 28 tibus, & populus Israël, ¶ facere q̃ manus tua 29 & consilium – tuum' decreuerunt fieri. ¶ Et (*–6.*) nunc Domine, respice in minas eorum, & F da seruis tuis cũ omni fiducia loqui verbum 30 tuum, ¶ in eo ꝙ manum tuam extendas ad sanitates & signa & prodigia fieri ꝑ nomen 31 sancti filij tui Iesu. ¶ Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt oẽs Spiritu sancto, & loquebantur ver- 32 bum Dei cum fiducia. ¶ Multitudinis autem credentium erat cor – vnum' & anima vna: (*–5.*) nec quisquam eorũ quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõ- 33 munia. ¶ Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi (*–6.*) D Dñi – nostri' : & gratia magna erat om- 34 nibus illis. ¶ Neq; enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorũ erãt, vendentes affe- 35 rebant precia eorũ quæ vẽdebant, ¶ & ponebãt ante pedes Apostolorum. Diuidebatur 36 aũt singulis prout cuiq; opus erat. ¶ Ioseph autem qui cognominatus est 'Barnabas' ab (*Barsabas*) Apostolis, (quod est interpretatũ filius con- 37 solationis) Leuites, Cyprius genere, ¶ cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPVT V.

1 A VIr autem quidam nomine Ananias, cũ Saphira vxore sua ven- 2 didit agrum, & fraudauit de precio agri, conscia vxore sua: & afferens partẽ quandam, ad 3 pedes Apostolorum posuit. ¶ Dixit autem Petrus: * Anania cur tentauit Satanas cor tuũ, (** Ad Ananiam. * ad eum.*) mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de ꝑ- 4 cio agri? ¶ Nõnne manens tibi manebat, & venundatũ in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rẽ? Non es menti- 5 tus hominibus, sed Deo. ¶ Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Et factus est timor magnus super oẽs qui au- 6 dierunt ¶ Surgentes autem iuuenes amoue- 7 runt eũ, & efferentes sepelierunt. ¶ Factum B est autem quasi horarum trium spacium, & vxor ipsius, nesciens quod factũ fuerat, in- 8 troiuit. ¶ Respondit aũt ei Petrus: Dic mihi – mulier' si tanti agrũ vendidistis? At illa di- (*–5.*) 9 xit, Etiam, tanti. ¶ Petrus autem ad eã: Quid vtique conuenit vobis tentare spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt vi- 10 rum tuum ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes aũt iuuenes, inuenerunt illam mortuã: & extulerunt, & sepelierunt ad virum 11 suum. ¶ Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia, & in oẽs qui audierunt hæc. 12 ¶ Per manus autem Apostolorum fiebãt si- C gna & prodigia multa in plebe. Et erãt vna- 13 nimiter oẽs in porticu Salomonis. ¶ Cæterorum autem nemo audebat se coniunge- 14 re illis: sed magnificabat eos populus. ¶ Magis autem augebatur credentiũ in Domino 15 multitudo virorũ ac mulierũ: ¶ ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerẽt in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro saltẽ vmbra illius obumbraret quenquam illorũ – & libera- 16 rentur oẽs ab infirmitatibus suis'. ¶ Cõcur- (*–5.*) rebat aũt, & multitudo vicinarũ ciuitatũ Ierusalẽ afferentes ęgros & vexatos à spiriti- 17 bus immundis: qui curabant oẽs. ¶ Exurgẽs aũt princeps sacerdotũ & oẽs q̃ cũ illo erãt, D quæ est hæresis Sadducæorũ, repleti sunt ze- 18 lo: ¶ Et iniecerũt manus in Apostolos, & po- 19 suerunt eos in custodia publica. ¶ Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas 20 carceris, & educens eos, dixit: ¶ Ite, & stãtes loquimini in templo plebi oĩa verba vitæ 21 huius. ¶ Qui cum audissent, intrauerunt diluculo in tẽplũ, & docebant. Adueniens aũt princeps sacerdotum: & qui cum eo erant, conuocauerũt conciliũ & oẽs seniores filiorum Israël, & miserunt ad carcerẽ, vt addu- 22 cerentur. ¶ Cũ aũt venissent ministri, & aperto carcere nõ inuenissent illos: reuersi nun- 23 ciauerunt, ¶ dicentes: Carcerẽ quidẽ inueni-

mus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante ianuas. aperientes aut, nemi-
24 nem intus inuenimus. Vt audierunt hos sermones magistratus templi & principes
E sacerdotum, ambigebant de illis quidnam
25 fieret. Aduenians autem quidam nunciauit eis: Quia ecce viri quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes & docetes po-
26 pulum. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant e-
27 nim populum ne lapidarentur. Et cu adduxissent illos, statuerunt in concilio Et inter-
28 rogauit eos princeps sacerdotum, dicens: Præcipiedo præcipimus vobis ne doceretis i nomine isto: & ecce repletis Ierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos
29 sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus & Apostoli, dixerunt: Obedire
30 oportet Deo magis quàm hominibus. Deus
F patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem
31 vos interemistis suspedentes in ligno. Huc principem & saluatorem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Israeli,
32 & remissionem peccatorum. & nos sumus testes horum verboru, & Spiritus sanctus quem dedit Deus omnibus obedienti-
33 bus sibi. Hęc cum audissent, dissecabantur,
34 & cogitabant interficere illos. Surgens autẽ quidam in concilio Pharisęus nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis vniuersæ ple-
35 bi, iussit foras ad breue hoies fieri, & dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite vobis su-
36 per hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dices se esse
G aliquem, cui consensit numerus viroru circiter quadringentoru, qui occisus est: & oes q credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad
37 nihilu. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populu post se, & ipse perijt: & omnes quotquot cosen-
38 serunt ei, dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus con-
39 silium hoc aut opus, dissoluetur: si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere eos, ne forte & Deo repugnare inueniamini. Consen-
40 serunt autem illi. Et conuocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt ne loquerẽtur in
41 nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, qm digni habiti sunt pro nomine Iesu con-
42 tumeliam pati. Omni autem die non cessabant in templo & circa domos docentes & euangelizantes Christum Iesum.

CAPVT VI.

1 A IN diebus autem illis crescẽte numero discipulorum, factu est murmur Græcoru aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur
2 in ministerio quotidiano viduæ eoru. Conuocantes autem duodecim multitudine discipulorum, dixerunt. Non est æquum, nos derelinquere verbu Dei, & ministrare men-
3 sis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapietia, quos costituamus super hoc
4 opus. Nos vero orationi & ministerio ver-
5 bi instantes erimus. Et placuit sermo cora
B omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto & ‖ Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nico-
6 laum aduen. in Antiochenum. Hos statuerut ante cospectu Apostolorum: & orantes
7 imposuerunt eis manus. Et verbum Dei crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Ierusalem valde, multa et turba
8 sacerdotum obediebat fidei. Stephanus aut
C plenus gratia & fortitudine faciebat prodi-
9 gia & signa magna in populo. Surrexerunt aut quidam de synagoga, quæ apellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erat a Cilicia & Asia,
10 disputantes cu Stephano: & non poterant resistere sapientię & Spiritui qui loquebatur.
11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audisse eum dicentem verba blasphemiæ
12 in Moysen & Deum. Commouerunt itaq;
D plebem & seniores, & Scribas: & cocurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in conci-
13 lium, & statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba ad-
14 uersus locum sanctu & legem. Audiuimus enim eum dicentem, quonia Iesus Nazarenus hic destruet locu istum, & mutabit tra-
15 ditiones quas tradidit nobis Moyses. Et intuentes eum oes qui sedebant in cocilio, viderunt faciem eius taquam faciem Angeli.

CAPVT VII.

1 A DIxit autem princeps sacerdotum: Si hęc ita se habent? Qui ait: Viri fratres &
2 patres audite. Deus glorię apparuit patri nostro Abrahæ cum esset in Mesopotamia,
3 prius quam moraretur in Charan: & dixit ad illum: ‖Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terra quam mostrauero tibi.
4 Tunc exijt de terra Chaldæoru, & habitauit in Chara. Et inde postqua mortuus est pr eius, transtulit illu in terram ista, in qua
5 nuc vos habitatis. Et no dedit illi hæreditatem in ea nec passum pedis: & repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius
6 post ipsum, cum non haberet filium. Locutus est aut eis Deus: ‖Quia erit semen eius accola in terra aliena, & seruituti eos subijcient, & malè tractabut eos annis quadrin-
7 gentis: & gentem cui seruierint, iudicabo ego, dixit Deus: & post hæc exibunt, & ser-
8 uient mihi in loco isto. ‖ Et dedit illi testa-
B mentu circucisionis, ‖& sic genuit Isaac, & circucidit eum die octauo: & Isaac, Iacob:
9 & ‖Iacob, duodecim Patriarchas. Et Patriarchæ æmulantes, ‖ Ioseph vendiderunt
10 in Ægyptum, & erat Deus cum eo: & eripuit eum ex oibus tribulationibus eius:

Marginal notes: pusillum foras Apostolos facere 5. — redactus est 20. — 1. — ‖Inf.21.b 8. — Timotheum 12 — Domini — ‖Gen. 11. a.1. — sed 6. — ‖Ge.15.c. 13. — dicit Dominus 1 — ‖Ge.17.b. 10. — ‖Ge 21.a 12.a.4. — ‖Ge.25.c. 24.d 20 — ‖Ge.29.d. 32.30.e. — ‖Ge.c.d.35 d.23.

& dedit ei gratiam & sapientiam in conspe
ctu Pharaonis regis Aegypti, & cõstituit eũ
præpositum super Aegyptum, & super oẽm
11 domum suam. Venit aũt fames in vniuer-
sam Aegyptũ & Chanáan, & tribulatio ma-
gna, & non inueniebant cibos patres nostri.
12 Cum audisset autem Iacob esse frumen
tum in Aegypto, misit patres nostros pri-
13 mùm: & in secundo cognitus est Ioseph à
fratribus suis, & manifestatum est Pharao
14 ni genus eius. Mittẽs aũt Ioseph, accersiuit
Iacob patrem suũ, & omnẽ cognationẽ *in
15 aĩabus septuaginta quinque. Et descendit
Iacob in Aegyptum: & defunctus est ipse
16 & patres nostri. Et translati sunt in Sichẽ,
& positi sunt in sepulchro quod emit A-
braham pretio argenti à filijs Hemor, filij
17 Sichem. Cum aũt appropinquaret tempus
C promissionis, quam confessus erat Deus A-
brahæ, creuit populus & multiplicatus est
18 in Aegypto, quoadusque surrexit alius rex
19 in Aegypto, qui nõ sciebat Ioseph. Hic cir-
cumueniẽs genus nostrum afflixit patres no
stros, vt exponerent infantes suos, ne viuifi
20 carentur. Eodem tpe natus est Moyses, &
fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus men
21 sibus in domo patris sui. Exposito aũt illo,
sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum
22 sibi in filium. Et eruditus est Moyses oĩ sa-
pientia Aegyptiorum: & erat potens in ver-
23 bis & in operibus suis. Cum autem imple
retur ei quadraginta annorũ tempus, ascen-
dit in cor eius vt visitaret fratres suos, filios
24 Israël. Et cum vidisset quendam iniuriam
patientem, vindicauit illum: & fecit vltio-
nem ei qui iniuriã sustinebat, percusso Ae
25 gyptio. Existimabat aũt intelligere fratres
qm Deus per manum ipsius daret salutem
26 illis: at illi non intellexerũt. Sequenti ve-
ro die apparuit illis litigantibus: & recon-
D ciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis,
27 vt quid nocetis alterutrum? Qui autem
iniuriam faciebat proximo, repulit eum,
dicens: Quis te constituit principem & iu-
28 dicem super nos? nunquid interficere me
tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ae-
29 gyptium? Fugit autem Moyses in verbo
isto: & factus est aduena in terra Madian,
30 vbi generauit filios duos. Et expletis annis
quadraginta, apparuit illi in deserto mon-
31 tis Sina angelus in igne flammæ rubi. Moy-
ses autem videns, admiratus est visum.
Et accedente illo vt cõsideraret, facta est ad
32 eum vox Domini: *Ego sum Deus patrum
tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses,
33 non audebat considerare. Dixit autem il-
li Dominus: Solue calceamentum pedum
tuorũ: locus enim in quo stas, terra sancta
34 est. Videns vidi afflictionem populi mei
qui est in Aegypto, & gemitum eorum au-
diui, & descendi liberare eos. Et nunc ve-

Gen. 37. f 28. Gen. 41. c. 37. Gen. 42. a 2. Gen. 45. a. 3. 4. 4. *suam. Gen. 46. a. 1. 4. 5. Gen. 49. d. 32. Gen 50. b 7. Gen 23. c. 16. 50. b. 13. Ios. 24. g. 32. Exo. 1. a. 7. Exo 2. a 2. Heb. 11. c. 24. Exo. 2. b. 12. Exo. 2. b. 13. Exo. 3. a. 2. *dicens.

35 ni, & mittam te in Aegyptum. Hunc
Moysen, quem negauerunt, dicentes, Quis
te constituit principẽ & ducem? hunc Deus
principem & redemptorem misit, cum ma
36 nu angeli qui apparuit illi in rubo. Hic
E eduxit illos faciens prodigia & signa in ter-
ra Aegypti, & in rubro mari, & in deserto
37 annis quadraginta. Hic est Moyses qui di-
xit filijs Israël: Prophetam suscitabit vo-
bis Deus de fratribus vestris, tanquam me.
38 ipsum audietis. Hic est qui fuit in Eccle-
sia in solitudine, cũ angelo qui loquebatur
ei in monte Sina, & cũ patribus nostris: qui
39 accepit verba vitæ dare nobis. Cui noluc
runt obedire patres nostri: sed repulerũt, &
40 auersi sunt cordibus suis in Aegyptum, di-
centes ad Aaron: Fac nobis Deos qui præ
cedant nos: *Moyses enim hic qui eduxit
nos de terra Aegypti, nescimus quid factũ
41 sit ei. Et vitulum fecerunt in diebus illis.
& obtulerunt hostiam simulachro, & læta
42 bantur in operibus manuum suarum. Con
uertit autẽ Deus, & tradidit eos seruire mi-
litiæ cœli, sicut scriptum est in Libro Pro-
phetarum: Nunquid victimas & hostias
obtulistis mihi annis quadraginta in deser-
43 to, domus Israël? Et suscepistis tabernaculũ
Moloch, & sydus Dei vestri Remphan, figu
F ras quas fecistis, adorare eas. Et transferam
44 vos trans Babylonem. Tabernaculũ testi-
monij fuit cum patribus nostris in deserto,
sicuti disposuit Deus loquens ad Moysen,
vt faceret illud secundum formã quam vi-
45 derat. Quod & induxerunt, suscipiẽtes pa-
tres nostri cũ Iesu in possessionem gẽtium,
quas expulit Deus a facie patrum nostro-
46 rum, vsque in diebus Dauid, qui inuenit
gratiam ante Deum, & petijt vt inueniret
47 tabernaculum Deo Iacob. Salomõ autem
48 ædificauit illi domum. Sed non Excelsus
in manufactis habitat, sicut *propheta di-
49 cit: Cœlum mihi sedes est: terra autem sca
bellum pedum meorũ. Quam domum ædi
ficabitis mihi, dicit Dñs? aut quis locus re-
50 quietionis meæ est? Nonne manus mea fe-
51 cit hæc omnia? Dura ceruice & incircunci-
sis cordibus & auribus, vos semper Spiritui
sancto *resistitis: sicut patres vestri, & vos.
52 Quem prophetarum non sunt persequuti
patres vestri? Et occiderunt eos qui prænun
G ciabant de aduentu Iusti, cuius vos nũc pro
53 ditores & homicidæ fuistis: qui accepistis
legem in dispositione angelorum, & non
54 custodistis. Audientes autem hæc dissc-
cabantur cordibus suis, & stridebant denti-
55 bus in eum. Cum autem esset plenus Spi-
ritu sancto, intendens in cœlum, vidit glo-
56 riam Dei, & Iesum stantẽ à dextris Dei. Et
ait: Ecce video cœlos apertos, & Filium ho-
57 minis stantẽ a dextris *Dei. Exclamantes
aũt voce magna, continuerunt aures suas, &
58 impetũ fecerunt vnanimiter in eũ. Et eij-

-5. Exo. 7. 8. 9. 10. 11. 14. Ex. 16. a 1. Deut. 18. c. 15. Exo. 19. a. 3. d. 19. Exo. 32. a. 1. *Moyses enim huic. Amos 5. g. 25. -4. Exo 25. d 40. He. 8 b. 5. Ios. 3. c. 14. 1. Re. 16. c. 13. Ps 131. a 5. 3 Reg. 6 a. 1. 1 Par 17. b. 12. *per prophetam. Inf. 17. f. 24. Is. 65. a 8. 3. Reg. 8. c. 27. 2. Par. 6. e 18. *restitistis. *virtutis

cientes eum extra ciuitatem, lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis qui vocabatur Saulus. 59 ¶ Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem. Domine Iesu, suscipe spiritum meum. 60 ¶ Positis aũt genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum Et cum hoc dixisset, obdormiuit *: Saulus autem erat consentiens neci eius.

Inf. 22. c. 20.

—3 *in Domino

CAPVT VIII

1 A FActa est autẽ in illa die persecutio magna in Ecclesia, quę erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos. 2 ¶Curauerunt aũt Stephanum viri timorati, 3 & fecerũt plãctũ magnũ super eum ¶Saulus aũt deuastabat Ecclesiã: per domos intrãs, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. 4 ¶Igitur qui dispersi erant, pertransibant euangelizantes verbum*. 5 ¶Philippus aũt descendens in ciuitatẽ Samariæ, prædicabat illis Christũ. 6 ¶ Intendebant aũt turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes & videntes signa quæ faciebat. 7 ¶Multi enim eorũ qui habebant spiritus im- B mundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralitici & claudi curati sunt. 8 ¶ Factũ est ergo gaudiũ magnũ in illa ciuitate. 9 ¶Vir aũt quidã nomine Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum: 10 cui auscultabant oẽs à minimo vsque ad maximũ, dicentes: Hic est virtus Dei, q̃ vocatur magna. 11 ¶Attendebant aũt eum ꝑꝑ q̃d multo tempore magicis suis* dementasset eos. 12 ¶Cum vero credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei: & noĩe Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres 13 ¶Tunc Si- C mon & ipse credidit: & cũ baptizatus esset, adhærebat Philippo Videns ẽt signa & vir-

Inf. 22. 4. c. 19.

*Dei.

*artibus.

9.

*in

14 tutes maxima fieri, stupẽs admirabatur ¶Cũ autẽ audissent Apostoli qui erãt in Ierosolymis q᷑ recepisset Samaria verbum Dei: miserunt ad eos Petrũ & Iohannem. 15 ¶Qui cũ venissent, orauerũt pro ipsis, vt acciperẽt Spiritũ sanctũ. 16 ¶Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant 17 in nomine Domini Iesu. ¶ Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. 18 ¶Quum vidisset aũt Simon D quia per impositionem manus Apostolorũ daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecu- 19 niã, ¶dicens: Date & mihi hanc potestatẽ, vt cuicunq; imposuero manus accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: 20 ¶ Pecunia tua tecum sit in perditionẽ: quoniam donum Dei existimasti pecunia possi- 21 deri ¶Non est tibi pars, neq; sors in sermone isto: cor enim tuum non est rectũ corã 22 Deo ¶Pœnitentiã itaq; age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi 23 hæc cogitatio cordis tui ¶In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te 24 esse. ¶Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil 25 veniat super me horum quæ dixistis. ¶ Et illi quidem testificati & loquuti verbum Do- E mini, redibant Ierosolymam, & multis re- 26 gionibus Samaritanorũ euãgelizabãt ¶Angelus aũt Dñi loquutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra Meridianũ ad

viam quæ descẽdit ab Ierusalẽ in Gazã: hæc 27 est deserta ¶Et surgens abijt. Et ecce vir Æthiops, eunuchus potens Candaces Reginæ Æthiopũ, qui erat super oẽs Gazas eius: 28 venerat adorare in Ierusalẽ, ¶ & reuertebatur sedens super currum suum, legẽsq; Isaiã 29 prophetã ¶ Dixit autem Spiritus Philippo: 30 Accede, & adiunge te ad currũ istũ ¶ Accurrens aũt Philippus, audiuit eũ legentẽ Isaiã

Candacis 18.

prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ
31 legis? ¶Qui ait: Et quō possum, si non aliqs
oñderit mihi? Rogauitq; Philippū vt ascen-
32 deret, & sederet secum. ¶Locus aūt scriptu-
F ræ quam legebat, erat hic:‖ Tanquam ouis
ad occisionem ductus est: & sicut agnus co
ram tondente se, sine voce, sic non aperuit
33 os suum. ¶In humilitate iudiciū eius subla-
tum est. Generationem eius quis enarra-
bit quoniam *tolletur' de terra vita eius?
34 ¶Respondens autem Eunuchus Philippo di-
xit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc?
35 de se, an de alio aliquo? ¶Aperiens aūt Phi-
lippus os suū, & incipiēs à scriptura ista, e-
36 uangelizauit illi Iesum ¶Et dum irent per
G viā, venerunt ad quandā aquā: & ait Eunu-
chus: Ecce aqua. *quis' prohibet me bapti-
37 zari? ¶Dixit aūt Philippus: Si credis ex toto
corde, licet. Et respondens ait: Credo filiū
38 Dei esse Iesum Christū. ¶Et iussit stare cur-
rum: & descenderunt vterque in aquam,
Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.
39 ¶Cum autem ascēdissent de aqua: Spiritus
Domini rapuit Philippum, & amplius non
vidit eum Eunuchus. Ibat aūt per viam suā
40 gaudens. ¶Philippus autem inuentus est in
Azoto & pertransiēs euangelizabat ciuitati
bus cunctis, donec veniret Cæsaream.

Isai. 53. b 7.
*tollitur 1.
*quid 1.

CAPVT IX.

1 SAulus autem adhuc spirans mi-
A narum, & cædis in discipulos
Domini, accessit ad princi-
2 pē sacerdotū, ¶& petijt ab eo
epistolas in Damascū ad syna-
gogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros
3 ac mulieres, vinctos pduceret ī Ierusalē ¶Et
cum iter faceret: contigit vt appropinqua-
ret Damasco: ‖& subito circumfulsit eū lux
4 de cœlo. ¶Et cadens in terram, audiuit vocē
dicētem sibi: Saule, Saule qd me perseque-
5 ris? Qui dixit: Quis es Dñe? Et ille. Ego sum
Iesus, quē tu persequeris. durum est tibi cō-
6 tra stimulū calcitrare. ¶Et tremens ac stu-
7 pēs dixit: Dñe qd me vis facere. ¶Et Dñs ad
B eū: Surge, & ingredere ciuitatē, & ibi dice-
tur tibi quid te oporteat facere. Viri aūt il-
li qui comitabantur cū eo, stabant stupefa
cti, audientes quidē vocē, neminē aūt vidē
8 tes. ¶Surrexit aūt Saulus de terra, apertisq;
oculis nihil videbat. Ad manus aūt illum
9 trahentes, introduxerunt Damascū. ¶Et erat
*tribus diebus non videns, & nō mādauca-
10 uit, neq; bibit. ¶Erat autem quidā discipulus
Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illū
in visu Dñs: Anania. At ille, ait: Ecce ego
11 Dñe. ¶Et Dñs ad eū: Surge, & vade in vicū
qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ
Saulū nomine Tharsensem. ecce eñ orat.
12 ¶(Et vidit virum Ananiā nomine, introeun-
tem, & imponentem sibi manus vt visum
13 recipiat.) ¶Rñdit aūt Ananias: Dñe, audiui
C à multis de viro hoc, quanta mala fecerit
14 sanctis tuis Ierusalē: ¶& hic habet ptātem
à principibus sacerdotū alligandi omnes q
15 inuocant nomen tuū. ¶Dixit aūt ad eū Do-
minus: Vade, quoniā vas electionis est mi-
hi iste, vt portet nomē meū corā Gentibus
16 & regibus, & filijs Israël. ¶Ego enim osten-
dā illi quāta oporteat eū pro noīe meo pa-
17 ti ¶Et abijt Ananias, & introiuit in domū:
& imponens ei manus, dixit: Saule frater,
Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi
in via qua veniebas: vt videas & implearis
18 Spiritu sancto. ¶Et confestim ceciderunt ab
D oculis eius tāquam squamæ, & visum rece-
19 pit: & surgens baptizatus est. ¶Et cū accepis-
set cibum, cōfortatus est. ¶Fuit aūt cum di-
scipulis qui erant Damasci, p dies aliquot.
20 ¶Et continuo ingressus *in synagogas, præ-
21 dicabat' Iesum, qm hic est filius Dei. ¶Stupe-
bant autem omnes qui audiebant, & dice
bant: Nonne hic est qui expugnabat in Ie-
rusalem eos qui inuocabant nomen istud,
& huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret
22 ad principes sacerdotum? ¶Saulus autē mul-
to magis conualescebat, & confundebat Iu
dæos q habitabant Damasci, affirmans quo-
23 niam hic est Christus. ¶Cum autem imple-
rentur dies multi, consilium fecerunt Iudæi
24 vt eum interficerent. ¶Notæ autem factæ
sunt Saulo insidiæ eorum ‖Custodiebant
autem & portas die ac nocte vt eum inter-
25 ficerent. ¶Accipientes autem eum discipuli
*nocte p murum dimiserunt eum, submit-
26 tentes in sporta ¶Cum autem venisset in Ie-
E rusalem: tentabat se iungere discipulis: &
omnes timebant eum, non credentes quod
27 esset discipulus. ¶Barnabas autem apprehen
sum illum duxit ad Apostolos: & narrauit il
lis quomodo in via vidisset Dñm, & quia
locut⁹ est ei, & quomodo in Damasco fidu-
28 cialiter egerit in nomine Iesu. ¶Et erat cum

Gala. 1. c. 13.
Inf. 22. a. 9.
Inf. 22. b. 6
1. Cor. 15 a. 8.
2 Cor 12. a. 2.
*ibi
*in synagogis prædicabat 8.
1. Cor. 11. g 32.
*eius

illis intrās & exiens in Ierusalem, & fiducia
29 liter agens in noīe Dñi. ⁋ Loquebatur quoque Gentibus & disputabat cum Græcis: il
30 li aũt quærebant occidere eum. ⁋ Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsa
31 ream, & dimiserunt Tarsum. ⁋ Ecclesia quidē per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebat pacē, & ædificabatū ambulans in timore Dñi, & consolatione Sancti Spūs
32 replebatur. ⁋ Factum est aũt, vt Petrus dum trāsiret vniuersos, deueniret ad sanctos qui
33 habitabant Lyddæ. ⁋ Inuenit aũt ibi hominē
E quendam, nomine Aeneam annis octo ia
34 centem in grabato, qui erat paralyticus. ⁋ Et ait illi Petrus: Aenea ᵃ sanet ᵃ te Dñs Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo
35 surrexit. ⁋ Et viderunt eum oēs qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui cōuersi sunt ad
36 Dñm. ⁋ In Ioppe aũt fuit quædam discipula nomine Tabitha, quę interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis
37 & eleemosynis quas faciebat. ⁋ Factum est aũt in diebus illis, vt infirmata moreretur Quam cum lauissent, posuerunt eā in cę
38 naculo. ⁋ Cum aũt propè esset Lydda ad Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eũ rogantes: Ne
39 pigriteris venire vsq; ad nos ⁋ Exurgens aũt
G Petrus venit cũ illis Et cum aduenisset, duxerunt illum in cęnaculũ: & circunsteterūt illum oēs viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.
40 ⁋ Eiectis aũt oībus foras, Petrus ponens genua, orauit: & cōuersus ad corpus, dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos, &
41 viso Petro, resedit. ⁋ Dans autē illi manuum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos & vi
42 duas, assignauit eam viuam ⁋ Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & credi
43 derunt multi in Domino. ⁋ Factum est aũt, vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

ᵃ sanat s.

CAPVT X.

1 VIr autem quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius centurio cohortis, quæ dicitur Itali
2 ca, ⁋ religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi. Et deprecans
3 Deum semper. ⁋ Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli
4 ⁋ At ille intuēs eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in me
5 moriam in conspectu Dei. ⁋ Et nunc mitte viros in Ioppē, & accersi Simonem quendā
6 qui cognominatur Petrus ⁋ his hospitatur apud Simonē quedā coriarium, cuius est domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid te opor
7 teat facere. ⁋ Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos & militem metuentem Dñm ex his qui
8 illi parebant ⁋ Quibus cum narrasset om
9 nia, misit illos in Ioppen. ⁋ Postea autem
B die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora vt
10 oraret circa horam sextam. ⁋ Et cum esuri

ret, voluit gustare. Parantibus autem illis,
11 cecidit super eum mentis excessus: ⁋ & vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnũ: quatuor initijs
12 submitti de cęlo in terram: ⁋ in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terrę, & vo
13 latilia cœli. ⁋ Et facta est vox ad eum: Surge
14 Petre: occide, & manduca. ⁋ Ait autem Petrus: Absit Dñe, quia nunquam manduca
15 ui oē cōmune & immundum ⁋ Et vox iterum secundo ad eum. ᵇ Quæ ᵇ Deus purifica
16 uit, tu commune ne dixeris. ⁋ Hoc autem fa
C ctum est per ter. Et statim receptum est vas
17 in cęlum ⁋ Et dum intra se hæsitaret Petrus quid nam esset visio quā vidisset, ecce viri qui missi fuerāt à Cornelio, inquirentes do
18 mũ Simonis, astiterunt ad ianuam. ⁋ Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitiũ.
19 ⁋ Petro autem cogitante de visione, dixit
20 Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te. ⁋ ‖ Surge itaq;, descende, & vade cũ eis, nihil du
21 bitans: quia ego missi illos. ⁋ Descendens aũt Petrus ad viros dixit: Ecce, ego sum quem quæritis: quæ causa est, pp quam venistis?
22 ⁋ Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iustus & timēs Deum, & testimoniũ habēs ab vniuersa gente Iudęorũ, responsum accepit ab angelo sancto accersire te in domũ suā,
23 & audire verba abs te. ⁋ Introducens ergo
C eos, accepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.
24 ⁋ Altera autem die introiuit Cęsaream, Cor-

ᵇ Quod

‖ Inf. 15. b 7.

nelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, & necessarijs amicis. 25 ¶ Et factum est cùm introisset Petrus, obui° venit ei Cornelius: & procidēs ad pedes eius, adorauit.* 26 Petrus vero eleuauit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum. 27 ¶ Et loquens cum illo intrauit, & inuenit multos qui cōuenerant, 28 ¶ dixitq; ad illos: Vos scitis quō abominatū sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem. 29 ¶ Propter quod sine dubitatione veni E accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? 30 ¶ Et Cornelius ait: A nudiusquarta die, vsq; ad hanc horam, orans eram hora nona ī domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste cādida, & ait: 31 ¶ Corneli, exaudita est orō tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei. 32 ¶ Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonē qui cognominat̄ Petrus: hic hospitat in domo Simonis coriarij iuxta mare. 33 ¶ Cōfestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. ‖ Nunc ergo oēs nos in conspectu tuo adsumus, audire oīa quæcunque tibi præcepta sunt à Dño. 34 ¶ Aperiens aūt Petrus os suū, dixit: In veri- F tate cōperi ‖ quia nō est personarū acceptor Deus: 35 ¶ sed in oī gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. 36 ¶ Verbum misit Deus filijs Israël, annuncians pacem, per Iesum Christum: (hic est omniū Dñs.) 37 ¶ Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à ‖ Galilæa, post baptismum quod prædicauit Iohannes. 38 ¶ Iesum a Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniā Deus erat cum illo. 39 ¶ Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. 40 ¶ Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri 41 ¶ non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis. 42 ¶ Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari qa G ipse est qui cōstitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. 43 ¶ Huic ‖ omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. 44 ¶ Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super oēs qui audiebāt verbum. 45 ¶ Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui venerant cum Petro, ‖ quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est. 46 ¶ Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. 47 Tunc respondit Petrus: ¶ Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperūt sicut & nos? 48 ¶ Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

CAPVT XI.

1 A ¶ Audierunt autē Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, qm̄ & Gentes receperunt verbū Dei. 2 ¶ Cum autē ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabāt aduersus illū qui erant ex circūcisione, dicentes: 3 ¶ Quare introisti ad viros præputiū habētes, & manducasti cū illis? 4 ¶ Incipiens aūt Petrus exponebat illis ordinē, dicens: 5 ¶ Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessū mentis visionē, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs summitti de cœlo, & venit vsq; ad me. 6 ¶ In quod intuens considerabā, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cęli. 7 ¶ Audiui aūt & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide & manduca. 8 ¶ Dixi autem: Nequaquam Dñe: quia * cōmune aut immundum nunquā introiuit in os meum. 9 ¶ Respondit aūt * vox secundo de cœlo: Quæ 10 Deus mūdauit, tu ne cōmune dixeris. ¶ Hoc autem factū est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cęlum. 11 ¶ Et ecce, viri tres con- B festim astiterunt in domo in qua eram, missi à Cęsarea ad me. 12 ¶ Dixit autem Spiritus mihi vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti: & ingressi sumus in domum viri. 13 ¶ Narrauit autem nobis, quomodo vidisset angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, 14 ¶ qui loquetur tibi verba in quibus salu° eris tu & vniuersa domus tua. 15 ¶ Cum autem cępissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. 16 ¶ Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, ‖ Iohannes quidem baptizauit aqua, ‖ vos autem baptizabimini Spiritu sancto. 17 ¶ Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus C in Dominum Iesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum? 18 ¶ His auditis tacuerunt: & glorificauerūt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. 19 ¶ Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicem, & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. 20 ¶ Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenęi, qui cum introisset Antiochiam, loquebantur ad Græcos, annunciantes Dominum Iesum. 21 ¶ Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum. 22 ¶ Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiā. 23 ¶ Qui cum peruenisset, & D vidisset gratiam Dei, gauisus est: & horta-

Marginalia: * eum. — Deut. 10. d. 17. 2 Par. 19. c. 7. Iob 34 b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. Ro. 2. b. 12. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17. Matt. 4. c. 12. Lu. 4. b. 14. — Ier. 31. f 34. Mic. 7. d. 18. — Inf. 15. b. 8. — * omne 1. * mihi 1. — Su. 1. a. 5. Matt. 3. c. 11. Mar. 1. b. 8. Lu. 3 c. 16 Io. 1. d. 26 Inf 19. a. 4

batur oẽs* proposito cordis pmanere in dño:
24 ¶ quia erat vir bonus, & plenus Spũ sancto & fide Et apposita est multa turba domino.
25 ¶ Profectus est aũt Tarsum, vt quæreret Sau-
26 lum: ¶ quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbã multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ, di-
27 scipuli Christiani. ¶ In his aũt diebus superuenerunt ab Ierosolymis prophetæ Antio-
28 chiam, ¶ & surgẽs vnus ex eis noĩe Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ fa-
29 cta est sub Claudio.* ¶ Discipuli autẽ prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa
30 fratribus: ¶ quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

*Cæsare 1. Inf. 12. d. 24.

CAPVT XII.

1 A Eodem autem tẽpore misit Herodes rex manus, vt affligeret
2 quosdam de Ecclesia. ¶ Occidit autem Iacobum fratrem Iohãnis gladio ¶ Videns autem quia
3 placeret Iudæis, apposuit apprehendere

& Petrum. Erant autem dies Azymorum.
4 ¶ Quem cum apprehendisset misit in carcerem, ᵃtradẽsᵃ quatuor quaternionibus militumᵇ custodiẽdum, volens post Pascha pro-
5 ducere eum populo. ¶ Et Petrus quidem seruabatur in carcere Oratio autẽ fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.
6 ¶ Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerẽ.
7 ¶ Et ecce angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussoq; latere Petri, excitauit eũ, dicens: Surge velociter Et ceci-
8 derunt catenę de manibus eius. ¶ Dixit aũt angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circunci-
9 da tibi vestimentũ tuum, & sequere me ¶ Et exiens sequebatur eũ, & nesciebat quia verũ est quod fiebat per angelũ: existimabat aũt
10 se visum videre. ¶ Transeuntes aũt primam & secundã custodiam, venerunt ad portam ferreã quæ ducit ad ciuitatẽ, quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicũ vnũ,
11 & continuò discessit angelus ab eo ¶ Et Petrus ad se reuersus dixit: Nũc scio verè quia misit Dñs angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de oĩ expectatione plebis
12 Iudæorũ ¶ Considransq;, venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati, &
13 orantes ¶ Pulsante aũtᵃ eoᵃ ostium ianuæ, processit puella ad videndum nomine Rhode
14 ¶ Et vt cognouit vocẽ Petri, præ gaudio non C aperuit ianuam, sed intrò currens nunciauit
15 stare Petrum ante ianuã. ¶ At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa aũt affirmabat sic se habe-
16 re Illi autem dicebant: Angelus eius est. ¶ Petrus aũt perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent, *viderunt eũ, & obstupuerunt.
17 ¶ Annuens aũt eis manu vt tacerent, narrauit quõo Dñs eduxisset eum de carcere, dixitq;: Nunciate Iacobo & fratribus hæc Et
18 egressus abiit in alium locum ¶ Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites
19 quidnam factum esset de Petro. ¶ Herodes D aũt cum requisisset eũ, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensq; a Iudęa in Cęsaream ibi cõ-
20 moratus est. ¶ Erat aũt iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculũ regis, postulabant pacẽ, eo q alerentur regio-
21 nes eorum ab illo. ¶ Statuto aũt die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, &
22 concionabatur ad eos. ¶ Populus autem ac-
23 clamabat: Dei voces, & non hominis. ¶ Confestim aũt percussit eum angelus Dñi, eo q non dedisset honorem Deo, & consumptus
24 à vermibus, expirauit ¶ Verbum aũt Domi-
25 ni crescebat, & multiplicabatur ¶ Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto ministerio, assumpto Iohanne, qui cognominatus est Marcus.

ᵃ tradensque. ᵇ ad custodiendum eum.

ᵃ Petro 1. *ostium.

Sup. 11. d. 29. Inf. 14. d. 25.

CAPVT XIII.

1 A Erant autẽ in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon qui vocabat Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, &
2 Saulus. ¶ Ministrantibus autem illis Dño, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad
3 quod assumpsi eos: ¶ Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimise-
4 runt illos. ¶ Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciã, & inde nauigaue-

Ro. 1. a. 1.

runt

5 runt Cyprū. ¶ Et cū venissent Salaminā, prædicabant verbū Dei in synagogis Iudæorū. Habebant aūt & Iohannem in ministerio. 6 ¶ Et cū perambulassent vniuersā insulam vsq; ad Papham, inuenerunt quendā virum magum pseudoprophetā, Iudæū, cui nomen 7 erat* Bar-iesu', ¶ qui erat cū Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Bar-B naba & Saulo, desiderabat audire verbum 8 Dei. ¶ Resistebat aūt illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens 9 auertere Proconsulē a fide. ¶ Saulus aūt qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuēs in 10 eū, ¶ dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non 11 desinis subuertere vias Domini rectas? ¶ Et nūc ecce manus Dñi super te, & eris cæcus, non videns solē vsq; ad tēpus Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiēs 12 quærebat qui ei manum daret. ¶ Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit, admi-13 rans super doctrina Dñi. ¶ Et cum a Papho nauigassent Paulus & qui cū eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ Iohannes autem discedens ab eis reuersus est Ierosolymam. 14 ¶ Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt C Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam 15 die sabbathorum sederunt. ¶ Post lectionem aūt legis & Prophetarū, miserunt principes synagogæ ad eos, dicētes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebē, 16 dicite: ¶ Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, & qui ti-17 metis Deum audite. ¶ Deus plebis Israël elegit patres nostros, & plebem exaltauit, cū essent incolæ in terra Aegypti, & in brachio 18 excelso eduxit eos ex ea. ¶ Et per quadraginta annorū tēpus mores eorū sustinuit in de-19 serto. ¶ Et destruens gentes septem in terra Chanaan, ‖ sorte distribuit eis terrā eorum, 20 ¶ quasi post quadringentos & quinquaginta annos· & ‖ post hæc dedit iudices vsq; ad 21 Samuel prophetā. ¶ Et exinde ‖ postulauerunt regē, & ‖ dedit illis Saul, filium Cis, virum de 22 tribu Ben-iamin annis quadraginta. ¶ Et D amoto illo, suscitauit illis Dauid regem: cui testimoniū perhibens, dixit: Inueni Dauid, filiū Iesse, virū secundum cor meum, qui fa-23 ciet oēs voluntates meas. ¶ Huius Deus ex semine, ‖ secundum promissionem eduxit 24 Israël saluatorē Iesum, prædicante Iohanne ante faciem aduentus eius baptismum pœ-25 nitentiæ omni populo Israël. ¶ Cū impleret autē Iohannes cursum suum, dicebat: ‖ Quē me arbitramini esse, non sum ego: sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calcea-26 menta pedū soluere. ¶ Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, 27 vobis verbū salutis huius missum est. ¶ Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarū, quæ per omne sabbathum leguntur, iudicā-28 tes, impleuerunt. ¶ Et nullam causam mortis inuenientes in eo petierunt à Pilato vt in-29 terficerent eum. ¶ Cumque consummassent E omnia quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento. 30 ¶ ‖ Deus verò suscitauit eum à mortuis tertia 31 die: ¶ qui visus est per dies multos his qui simul a scenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem, qui vsque nunc sunt testes eius ad 32 plebem. ¶ Et nos vobis annunciamus eam quæ ad patres nostros repromissio facta est: 33 ¶ quoniam hanc Deus adimpleuit filijs* nostris', resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: ‖ Filius meus es tu, 34 ego hodie genui te. ¶ Quod autem suscitauit eum à mortuis, amplius iam non reuersurum in corruptionem, ita dixit: ‖ Quia da-35 bo vobis sancta Dauid fidelia. ¶ Ideoque & alias dicit: ‖ Non dabis Sanctum tuum vide-36 re corruptionem ¶ Dauid enim in sua generatione cum administrasset voluntati Dei, ‖ dormiuit: & appositus est ad patres suos, & 37 vidit corruptionem ¶ Quem verò Deus su-38 scitauit, * non vidit corruptionem. ¶ Notum F igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, * ab omnibus quibus non potuistis in lege Moy-39 si iustificari. ¶ In hoc omnis qui credit, iusti-40 ficatur, ¶ Videte ergo ne superueniat vobis 41 quod dictum est in prophetis. ¶ ‖ Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit 42 vobis. ¶ Exeuntibus autem illis rogabant vt sequenti sabbatho loquerentur sibi verba 43 hæc. ¶ Cumq; dimissa esset synagoga secuti sunt multi Iudæorū, & colentium* aduenarum Paulum & Barnabā: qui loquentes sua-44 debant eis vt permanerent in gratia Dei ¶ Sequenti verò sabbatho, penè vniuersa ciuitas 45 conuēnit audire verbum Dei ¶ Videntes au-G tem turbas Iudæi repleti sunt zelo, & contra dicebant his quæ à Paulo dicebantur, bla-46 sphemantes. ¶ Tunc cōstanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vi-47 tæ: ecce conuertimur ad Gentes. ¶ sic enim præcepit nobis Dominus. ‖ Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsq; ad ex-48 tremum terræ. ¶ Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præor-49 dinati ad vitam æternam. ¶ Disseminabatur autem verbum Domini per vniuersam re-50 gionem. ¶ Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionē in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de fini-51 bus suis. ¶ ‖ At illi excusso puluere pedum in 52 eos, venerunt Iconium. ¶ Discipuli quoque replebātur gaudio & Spiritu sancto.

Marginal notes: * Bariesu. — Exo. 1. a. 1 Exo. 15. c. 16. 14. c. 22. f. 29. Exo. 16. a. 2. Iosu. 14. a. 2 Iud. 3. b. 9 1. Reg. 8. a. 5. 1. Reg. 9. b. 16 a. 17. 10. a. 1. 1. Reg. 16 a. 1. c. 13. Psal. 88. c. 21. Isa. 11. a. 1 Matt. 3. a. 1. Mar. 1. a. 2. Lu. 3. a. 3. — Io. 1. c. 10 20. Matt. 3. c. 11. Mar. 1. a. 7. Lu. 3 d. 16 Io. 1 d. 27 Mat. 27. c. 20. c. 22. Mar. 5 a. 13. Luc. 23. c. 21 c. 23. Io 19. a. 6 Matt. 28. a. 6. Mar. 16. b. 6. Lu. 24. b. 5 Io. 20 a. 1. 10 c. 19. * vestris. Ps. 2. b. 7. Heb. 1. b. 5. & 5. b. 5. Is. 55. a. 3. Psal. 15. b. 10. 3 Re. 2. c. 31 1. Reg. 2. 10. * à mortuis. * & 1. Hab. 1. a. 5. * Deum. Isa. 49. b. 6. Matt. 10. b. 14. Marc. 6. b. 11. Lu. 9. a. 5.

CAPVT XIIII.

1 A FACTVM est aût Iconij vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copiosa multitudo 2 Qui verò increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiã concitauerunt animas Gentiũ aduersus fratres. 3 Multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agẽtes in domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum 4 Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis 5 Cùm aût fa- B ctus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, 6 intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystriam, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, 7 & ibi euangelizantes erant *Et quidã vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ: qui nunquã ambulauerat 8 Hic audiuit Paulũ loquentẽ Qui intuitus eũ: & vidẽs quia fidẽ haberet vt saluus fieret, 9 dixit magna voce: Surge super pedes 10 tuos rectus Et exiliuit, & ambulabat. Turbæ aut cũ vidissent qd̃ fecerat Paulus, leuauerũt vocẽ suã Lycaonicè, dicentes: Dij similes facti homines, descenderunt ad nos. 11 Et vocabãt Barnabã, Iouem, Paulum vero, 12 Mercurium, qm̃ ipse erat dux verbi. Sacer-

*Et commota est oĩs multitudo in doctrina eorum. Paulus autẽ & Barnabas morabantur Lystris.

dos quoq; Iouis qui erat ante ciuitatẽ, tauros & coronas ante ianuas afferens, cũ populis volebat sacrificare 13 Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus conscissis C tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes, 14 & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus similes vobis homines annũciates vobis ab his vanis conuerti ad Deũ vnũ ‖ qui fecit cęlũ, & terrã, & mare, & oĩa 15 quæ in eis sunt. qui in præteritis generationibus ‖ dimisit oẽs gẽtes ingredi vias suas. 16 Et quidẽ nõ sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cęlo, dans pluuias, & tẽpora fructifera, implens cibo, & lætitia 17 corda *nostra*. Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas, ne sibi immolarent. 18 Superuenerãt aũt quidã ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, ‖ lapidantesque Paulũ, traxerunt extra ciuitatem existimantes 19 eũ mortuum esse: circundantibus aũt eum D discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cũ Barnaba in Derben 20 Cũq; euãgelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconiũ, & Antiochiam: 21 confirmantes animas discipulorũ, exhortantesq; vt permanerent in fide, & qm̃ p̃ multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. 22 Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cũ ieiunationibus, cõmendauerũt eos Domino in quem crediderũt. Transeuntesq; Pisidiam, venerunt in Pamphyliã 23 Et loquentes verbũ Domini in *Pergen*, descenderunt in *Italiam*. 24 ‖ & inde na 25 uigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. 26 Cum autem venissent, & congregassent ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cũ illis, & quia aperuissent Gentibus ostium 27 fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

Apo. 14. b.7. ‖ Psal. 7. c 13. *vestra 17 ‖ 2.Co.11. f.24.25. *Perge 1. *Attaliã. ‖ Sup. 13. a.1.

CAPVT XV.

1 A ET quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: ‖ Quia nisi circuncidamini secundũ morem Moysi, non potestis saluari 2 Facta ergo seditione nõ minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alij ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione. 3 Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam narrantes cõuersionem Gentium: & faciebant gaudiũ magnũ 4 omnibus fratribus. Cum autem venissent Ierosolymã, suscepti sunt ab ecclesia & ab Apostolis & senioribus, annunciantes quãta Deus fecisset cum illis. 5 Surrexerunt autẽ quidam de hæresi Pharisæorum qui crediderunt, B dicentes: Quia oportet circũdi eos, 6 præcipere quoq; seruare legẽ Moysi Conuenerũtque Apostoli, & seniores videre de 7 verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: ‖ Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire 8 Gentes verbum Euangelij, & credere Et q̃ nouit corda Deus testimoniũ perhibuit, 9 dans illis Spiritũ sanctũ sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos, & illos, fide purifi-

‖ Gal. 5. a.1 ‖ Psal. 175. a.6. Sup. 10. l 20. Sup. 10 g. 45.

10 cans corda eorũ. ¶Nunc ergo quid tentatis Deũ, imponere iugũ super ceruices discipulorũ qđ neq; patres nostri, neq; nos portare
11 potuimus? ¶ Sed per gratiam Dñi IESV
C CHRISTI credimus saluari quemadmo-
12 dũ & illi. ¶Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabã & Paulum narrantes quãta Deus fecisset signa & prodigia in gen-
13 tibus per eos. ¶Et postquã tacuerunt, respõ-
14 dit Iacobus dicẽs: Viri fratres audite me: ¶Simon narrauit quemadmodum primũ Deus visitauit sumere ex Gentibus populũ nomi-
15 ni suo. ¶Et huic concordant verba propheta-
16 rũ, sicut scriptum est. ¶ Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculũ Dauid, quod decidit, & diruta eius reædificabo, & erigam il-
17 lud: ¶vt requirant cęteri hominũ Dñm, & oẽs gentes super quas inuocatum est nomẽ
18 meũ, dicit Dñs faciens hæc ¶Notum à secu-
19 lo est Dño opus suum ¶ Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gentibus
20 conuertuntur ad Deum, sed scribere ad eos vt abstineant se à cõtaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, &
21 sanguine. ¶ Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eũ prædicent in synagogis, vbi per omne sab-
22 bathũ legitur. ¶ Tunc placuit Apostolis & senioribus cũ omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam, cum Paulo & Barnaba, Iudã, qui cognominabatur Barsa-
23 bas, & Silã, viros primos in fratribus, ¶ scribẽtes per manus eorũ.* APOSTOLI & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem.
24 ¶Qm̃ audiuimus, quia quidã ex nobis exeũ-
E tes, turbauerunt vos verbis, euertentes ani-
25 mas vestras, quibus nõ mandauimus: ¶ placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cũ charissimis nostris Bar-
26 naba & Paulo, ¶hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Dñi nostri IESV
27 CHRISTI. ¶Misimus ergo Iudã & Silã,
28 qui & ipsi vobis verbis referẽt eadẽ ¶Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris q̃ hęc necessaria:
29 ¶ vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodiẽtes vos bene agetis.
30 Valete. ¶Illi ergo dimissi descenderunt An-
F tiochiam: & congregata multitudine tradi-
31 derũt epistolam ¶ Quam cũ legissent, gauisi
32 sunt super consolatione. ¶ Iudas aũt & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaue-
33 runt ¶ Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui
34 miserant illos. ¶ Visum est autem Silæ ibi
35 remanere: Iudas autem solus abijt*. ¶Paulus autẽ & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes. & euangelizantes cum alijs
36 pluribus verbũ Dñi ¶ Post aliquot aũt dies

‖Amos 9. c. 11.
Inf. 15. c. 29. 21. c. 25.
** epistolã cõtinentẽ hac 4.*
Sup. 15. c. 20. Inf. 21. c. 25.
** Ierusalẽ*

C dixit ad Barnabã Paulus: Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus pdicauimus verbũ Domini, quomo-
37 do se habeãt. ¶ Barnabas aũt volebat secum assumere & Iohannẽ, qui cognominabatur
38 Marcus. ¶Paulus aũt rogabat eũ, (vt qui discessisset ab eis De Pamphylia, & non isset
39 cum eis in opus*) non debere recipi. ¶Facta est aũt dissensio, ita vt discederent ab inuicẽ, & Barnabas quidẽ assumpto Marco, na-
40 uigaret Cyprũ: ¶Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.
41 ¶Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

** quo missi fuerãt*

CAPVT XVI.

1 PErvenit aũt in Derben, & Ly-
A stram. Et ecce discipulus quidã erat ibi noĩe Timotheus, filius mulieris* viduæ fidelis,
2 patre Gentili ¶ Huic testimonium bonũ reddebant qui in Lystris erãt, &
3 Iconio fratres ¶Hunc voluit Paulus secum proficisci, & assumens circuncidit eũ pp Iudæos qui erant in illis locis. ¶Sciebant enim
4 oẽs q pater eius erat Gentilis ¶Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Aposto-
5 lis & senioribus, qui erant Ierosolymis. ¶ Et ecclesiæ quidẽ cõfirmabantur fide, & abun-
6 dabãt numero quotidie. ¶Transeuntes autẽ Phrygiam, & Galatiæ regionem vetati sunt à
7 Spiritu sancto loqui verbum* in Asia. ¶Cum venissent autẽ in Mysiam, tentabant ire in
B Bithyniã, & nõ permisit eos Spiritus Iesu.
8 ¶Cũ aũt pertransissent Mysiam descenderũt
9 Troadem: & visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans & deprecans eum, & dicens: Transiens in Mace-
10 doniam adiuua nos. ¶ Vt autẽ visum vidit, statim quæsiuimus pficisci in Macedoniam, certi facti q vocasset nos Deus euãgelizare
11 eis. ¶ Nauigantes aũt à Troade, recto cursu venimus Samothraciã, & sequenti die Nea-
12 polim: ¶ & inde Philippos: quæ est prima partis Macedoniæ Ciuitas Colonia. eramus aũt in hac vrbe diebus aliquot* conferentes.
13 ¶ Die aũt sabbathorum egressi sumus foras
C portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedẽtes loquebamur mulieribus quę
14 conuenerant. ¶ Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deũ, audiuit: Cuius Dñs aperuit cor
15 intendere his quæ dicebãtur à Paulo. ¶Cum aũt baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem Dño esse introire in domum meam, & manete:
16 & coëgit nos. ¶ Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis
17 suis diuinando. ¶ Hæc subsecuta Paulum &

** cuiusdã Iudææ.*
** Dei.*
** conferentes.*

nos,

nos clamat, dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viã salu-
18 tis. ¶Hoc autem faciebat multis diebus. Do-
D lens autem Paulus, & conuersus spiritui dixit: præcipio tibi in nomine Iesu Christi exi

19 re ab ea. Et exijt eadem hora. ¶Videntes aũt Dñi eius, quia exiuit spes & quæstus eorũ, apprehendentes Paulum & Silam perduxe-
20 runt in forum ad principes: ¶& offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines cõturbant ciuitatem nostram, cùm sint Iudęi:
21 ¶& annunciant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere cum simus Ro-
22 mani. ¶Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus scissis tunicis [a] eorum, iusserunt
23 eos virgis cędi. ¶Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, pręcipiẽtes custodi vt diligẽter custodiret eos.
24 ¶Qui cum tale præceptum accepisset, misit
E eos in interiorem carcerem, & pedes eorũ
25 strinxit ligno. ¶Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum. Et audie-
26 bant eos qui in custodia erant. ¶Subito vero terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt oĩa ostia: & vniuersorum vin-
27 cula soluta sunt. ¶Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere,
28 æstimans fugisse vinctos. ¶Clamauit aũt Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi malefe-
29 ceris: vniuersi enim hic sumus. ¶Petitoq; lumine introgressus est, & tremefactus proci-
30 dit Paulo & Silæ ad pedes: ¶& producẽs eos foras, ait: Dñi, quid me oportet facere vt sal-
31 uus fiã? ¶At illi dixerunt: Crede in Dñm Ie-
F sum: & saluus eris tu, & domus tua. ¶Et lo-
32 cuti sunt ei verbũ Dñi cum oĩbus qui erãt
33 in domo eius. ¶Et tollẽs eos in illa hora noctis lauit plagas eorum: & baptizatus est ip-
34 se, & oĩs domus eius cõtinuò. ¶Cumq; perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lętatus est cum omni domo sua
35 credens Deo. ¶Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimit-
36 te homines illos. ¶Nunciauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserũt magistratus vt dimittamini: nunc igitur exeun-
37 tes, ite in pace. ¶Paulus autem dixit eis: Cę-
G sos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occul-
38 tè nos eijciunt? Non ita: sed veniant, ¶& ipsi nos eijciant. Nunciauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntq; audi-
39 to quod Romani essent, ¶& venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egre-
40 derentur de vrbe. ¶Exeuntes aũt de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

[a] fuit. — 2. Cor. 11. f. 25. 1. Thess. 2. a. 2. Phil. 1. c. 13.

CAPVT XVII.

1 Cum aũt perambulassent Amphipolim & Apolloniã, venerunt
A Thessalonicã, vbi erat synagoga Iudęorum.
2 ¶Secundum consuetudinem aũt Paulus introiuit ad eos: & per sabbatha tria disserebat
3 eis de scripturis, ¶adaperiens, & insinuans quia Christum oportuit pati, & surgere a mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quẽ
4 ego annuncio vobis. ¶Et quidã ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus multitudo magna, &
5 mulieres nobiles non paucæ. ¶Zelantes au-
B tẽ Iudæi, assumentesq; de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis, quæ-
6 rebant eos producere in populum. ¶Et cùm non inuenissent eos, trahebant Iasonem, & quosdam fratres, ad principes ciuitatis, clamantes: Qm̃ hi qui [a] orbem concitant, &
7 huc venerũt, ¶quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cęsaris faciunt, regem
8 alium dicentes esse Iesum. ¶Concitauerunt autem plebem & principes ciuitatis audien-
9 tes hæc. ¶Et accepta satisfactione a Iasone,
10 & a cęteris, dimiserunt eos. ¶Fratres verò
C confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cũ venissent, in sy-
11 nagogam Iudæorum introierunt. ¶(Hi aũt, erãt nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum oĩ auiditate, quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita
12 se haberent. ¶Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum,
13 & viri non pauci.) ¶Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ prædicatũ est a Paulo verbum Dei, venerũt & illuc, commouentes & turbãtes multitu-
14 dinem. ¶Statimq; tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsq; ad mare: Silas autem &
15 Timotheus remanserunt ibi. ¶Qui autem
D deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas, & accepto mandato ab eo

[a] vrbem.

ad Silam & Timotheum, vt q̃ celeriter ve-
16 nirent ad illũ: profecti sunt. ¶ Paulus aũt cũ Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso vidẽs idololatriæ deditã ciuitatẽ.
17 ¶ Disputabat igitur in synagoga cum Iudęis & colẽtibus, & in foro, per oẽs dies ad
18 eos qui ᵇaderantˈ. ¶ Quidam aũt Epicurei & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ᵇseminator verborũˈ hic dicere? Alij verò: Nouorũ dęmoniorũ videtur annunciator esse: quia Iesum &
19 resurrectionẽ annunciabat eis. ¶ Et apprehẽ
E sum eũ ad Areopagũ duxerũt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te dici
20 tur, doctrina? ¶ noua quædã infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint
21 hæc esse. ¶ (Athenienses aũt oẽs, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut di-
22 cere, aut audire aliquid noui) ¶ Stans autem Paulus in medio Areopagi ait: Viri Atheniẽses, per omnia quasi ᵇ superstitiososˈ vos vi-
23 deo ¶ Præteriens.n. & videns simulachra vestra, inueni & arã in qua scriptũ erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc
24 ego annuncio vobis ¶ ‖ Deus qui fecit mun-
F dũ & omnia quæ in eo sunt, hic cęli & terrę cum sit Dominus, ‖ non in manufactis tem-
25 plis habitat, ¶ nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vi-
26 tam & inspirationem, & omnia: ¶ fecitque ex vno omne genus hominũ inhabitare super vniuersam faciẽ terræ, definiens statuta
27 tẽpora & terminos habitationis eorũ, ¶ quęrere Deum si fortè attractent eũ ᵇ autˈ inueniant, quamuis non longè sit ab vnoquoq;
28 nostrum. ¶ In ipso enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidã vestrorũ poëtarũ dixerũt. ‖ Ipsius enim & genus sumus.
29 ¶ ‖ Genus ergo cum simus Dei, nõ debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Diui-
30 nũ esse simile ¶ Et tẽpora quidẽ huius igno-
G rantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus vt omnes vbiq; pęnitẽtiam agant,
31 ¶ eò q statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eũ a mor-
32 tuis ¶ Cũ audissent aũt resurrectionẽ mortuorũ, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerũt: Audiemus te de hoc iterum
33 ¶ Sic Paulus exiuit de medio eorum. ¶ Qui-
34 dã vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

ᵇ audierãt

ᵇ seminiuerbius.

ᵇ superstitiosiores 2

Gen. 1. a. 1 Sup. 7. f. 48.

ᵇ & 1.

‖ Aratus. Isa. 40. d. 18.

CAPVT XVIII.

1 POst hæc egressus ab Athenis, ve-
A nit Corinthum: ¶ & inueniens
2 quendam Iudęum, nomine Aquilam, Ponticũ genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorẽ eius (eò q præcepisset Claudius discedere oẽs Iudęos a Roma,) accessit
3 ad eos. ¶ Et quia eiusdẽ erat artis, manebat apud eos, & operabatur. (erant aũt sceno fa-
4 ctoriæ artis.) ¶ Et disputabat in synagoga per omne sabbathum, interponens nomen Dñi
5 Iesu, suadebatq; Iudæis & Græcis. ¶ Cum ve-
B nissent autem de Macedonia Silas & Timótheus, instabat verbo Paulus, testificans Iu-
6 dęis esse Christũ Iesum. ¶ Contradicentibus aũt eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gen-
7 tes vadam. ¶ Et migrans inde, intrauit in domũ cuiusdã, noĩe Titi iusti, colentis Deum,
8 cuius domus erat cõiuncta synagogæ. ¶ Cri-
C spus aũt archisynagogus credidit Dño, cum omni domo sua: & multi Corinthiorũ au-
9 dientes credebant, & baptizabantur ¶ Dixit aũt Dñs nocte per visionem Paulo: Noli ti-
10 mere, sed loquere, & ne taceas. ¶ Propter qđ ego sum tecum: & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniã populus est mihi multus
11 in hac ciuitate. ¶ Sedit autem ⁎ annum & sex
12 menses, docens apud eos verbum Dei ¶ Gallione autem proconsule Achaiæ, insurrexe-
13 runt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, ¶ dicentes: Quia cõtra legem hic persuadet hominibus colere
14 Deum ¶ Incipiente autem Paulo aperire os,
D dixit Gallio ad Iudęos: Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum ô viri
15 Iudęi, rectè vos sustinerem: ¶ si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & legis vestræ, vos ipsi videritis: Iudex ergo horum
16 nolo esse ¶ Et minauit eos à tribunali. ¶ Ap-
17 prehendentes autem omnes Sosthenẽ principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal, & nihil eorum Gallioni curæ erat.
18 ¶ Paulus verò cum adhuc sustinuisset dies
E multos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriã, (& cum eo Priscilla & Aquila,) qui sibi ‖ totonderat in Cenchris caput, habebat.n.
19 votum. ¶ Deuenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synanogam, di-
20 sputabat cum Iudæis. ¶ Rogantibus autem eis, vt ampliori tempore maneret, non con-
21 sensit, ¶ sed valefaciens, & dicens: Iterum reuertar ad vos, Deo volente: profectus est ab
22 Epheso. ¶ Et descendens Cęsaream ascendit,
F & salutauit ecclesiam, & descendit Antio-
23 chiam. ¶ Et facto ibi aliquanto tempore profectus est perambulans ex ordine Galatiam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes
24 discipulos. ¶ Iudęus aũt quidam, Apollo nomine, Alexandrinus ᵇ genereˈ vir eloquens
25 deuẽnit Ephesum, potẽs in scripturis ¶ Hic erat edoctus viã Domini: & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea q̃ sunt
26 Iesu, sciens tantum baptisma Iohãnis. ¶ Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga
G Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerũt
27 ei viam ᵇ Dominiˈ. ¶ Cum autem vellet ire

⁎ ibi.

‖ Num. 6. c. 18. Inf. 21. d. 24.

ᵇ natione.

ᵇ Dei s.

Achaiam exhortati fratres, scripserũt discipulis vt susciperent eum. Quj cum venisset, 28 cõtulit multum his qui crediderant ¶ Vehementer.n Iudæos reuincebat publicè, ostẽdens per scripturas, esse Christum Iesum.

CAPVT XIX.

1 A F Actum est aũt cũ Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret 2 quosdã discipulos, ¶ dixitq; ad eos; Si Spiritũ sanctũ accepistis credentes? At illi dixerũt ad eum: Sed neq; si Spiritus 3 sanctus est, audiuimus. ¶ Ille vero aũt: ĩ quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Iohannis baptismate. 4 ¶ Dixit aũt Paulus: ‡ Iohannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eũ qui venturus esset post 5 ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum ¶ His auditis, baptizati sunt in nomine Dñi Iesu. 6 ¶ Et cum imposuisset illis manus Paulus, B venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur 7 linguis, & prophetabãt. ¶ Erant aũt 8 oẽs viri fere duodecim. ¶ Introgressus autẽ synagogã, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans & suadens de regno Dei. 9 ¶ Cũ aũt quidã indurarentur, & non crederẽt, maledicentes ᵇviam Dñi coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam 10 ¶ Hoc autẽ factũ est per bienniũ, ita vt omnes qui habitabant in Asia, audirent 11 verbum Dñi, Iudæi atq; Gentiles. ¶ Virtutesq; non quaslibet faciebat Deus p manum Pauli: 12 ¶ ita vt ẽt super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebãt ab eis languores, & spiri-13 tus nequam egrediebantur. ¶ Tentauerunt aut quidã —& de circũeuntibus Iudæis exor- C cistis, inuocare super eos q̃ habebãt spiritus malos, nomen Dñi Iesu, dicentes. Adiuro 14 vos per Iesum quẽ Paulus prædicat. ¶ Erãt aũt quidam Sceuæ Iudæi principis sacerdo-15 tũ septẽ filij, qui hoc faciebant ¶ Respõdens autẽ spiritus nequam, dixit eis: Iesum noui, 16 & Paulũ scio: vos aũt qui estis? ¶ Et insiliens homo in eos in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit cõtra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent 17 de domo illa. ¶ Hoc autẽ notũ factũ est omnibus Iudæis atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super oẽs illos, & magnificabatur nomen Dñi Iesu. 18 ¶ Multiq; credentium veniebant confiten-19 tes & annunciantes actus suos. ¶ Multi aũt D ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretijs illorũ, inuenerũt pecuniã denariorũ quinquaginta millium. 20 ¶ Ita fortiter crescebat uerbum Dei, & con-21 firmabatur. ¶ His aũt expletis, ꝓposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia, & Achaia ire Ierosolymam, dicens: Postquã fuero ibi, 22 oportet me & Romã videre. ¶ Mittẽs autẽ in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheũ & Erastũ, ipse remansit ad tps 23 ĩ Asia ¶ Facta est aũt illo tẽpore turbatio nõ 24 minima de via Dñi. ¶ Demetrius.n quidam E nomine, argentarius, faciens ædes argẽteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum 25 quæstum: ¶ quos conuocans & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis q̃a 26 de hoc artificio est nobis acquisitio: ¶ & videtis & auditis quia nõ solũ Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbã, dicens: Quoniam non sunt 27 dij qui manibus fiunt ¶ Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionẽ venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet maiestas eius, quã tota Asia & orbis colit. 28 ¶ His auditis rẽpleti sunt ira, & exclamauerũt, dicentes: Magna Diana Ephesiorum. 29 ¶ Et impleta est ciuitas tota confusione, & F impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus co-30 mitibus Pauli. ¶ Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli. 31 ¶ Quidam autem & de Asiæ principibus q̃ erant amici eius, miserunt ad eum, rogãtes 32 ne se daret in theatrum: ¶ alij autem aliud clamabãt Erat enim ecclesia cõfusa: & plures nesciebant qua ex causa conuenissent. 33 ¶ De turba autem detraxerunt Alexandrũ, propellentibus eum Iudæis. Alexander autẽ manu silentio postulato, volebat reddere 34 rõnem populo ¶ Quem vt cognouerunt Iudæum esse, vox facta vna est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana 35 Ephesiorum. ¶ Et cum sedasset Scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est homi- G num, qui nesciat Ephesiorum ciuitatẽ cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis? 36 ¶ Cũ ergo his contradici non possit, oportet 37 vos sedatos esse, & nihil temerè agere. ¶ Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. 38 ¶ Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquẽ causam, conuẽtus forenses agũtur, & proconsules sunt, 39 accusent inuicem. ¶ Si quid autem alterius rei quęritis, in legitima ecclesia poterit ab-40 solui. ¶ Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit, (de quo possimus reddere rationem) cõcursus istius. Et cũ hæc dixisset, dimisit ecclesiam.

CAPVT XX.

1 A P Ostquam autem cessauit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & ꝓfectus est vt iret in Mace-2 doniã. ¶ Cum aũt perãbulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo 3 sermone, venit in Græciam. ¶ Vbi cum fecisset

‡ Matt. 3. c. 11. Marc. 1. b 8. Luc. 3. c. 16. Iohan. 1. d. 26. ‡ Sup. 1. a. 5. ‡ 11. b. 16. 19. a. 4. Sup. 2. a. 4.
ᵇ via corã 1.

set

set menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriã: habuitq; cõsiliũ
4 vt reuerteretur per Macedoniã. ¶ Comitatus est autẽ eum * ᵇ Sosipater ᶜ Pyrri Beroensis: Thessalonicensiũ vero Aristarchus, & Secũdus & Gaius Derbeus & Timotheus: Asiani vero Tychicus & Trophimus. ¶ Hi cum
5 præcessissent, sustinuerũt nos Troade: ¶ nos
6 vero nauigauim' post dies Azymorũ à Philippis, & venimus ad eos Troadẽ in diebus quinq;, vbi demorati sumus diebus septẽ.
7 ¶ Vna aũt Sabbathi cũ conuenissemus ad frãgendũ panem, Paulus disputabat cũ eis ꝓfecturus in crastinum, protraxitq; sermonem
8 vsq; in mediam noctẽ. ¶ Erant autẽ lampades copiosæ in cœnaculo vbi eramus cõgre-
9 gati. ¶ Sedẽs autẽ quidã adolescens nomine

Eutychus, super fenestrã, cũ mergeretur somno graui, disputãte diu Paulo, ductus somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, &
10 sublatus est mortuus. ¶ Ad quem cùm descẽdisset Paulus, incubuit super eum: & cõplexus, dixit: Nolite turbari, anima n. ipsius
11 in ipso est. ¶ Ascendens aũt frangensque panẽ & gustans, satisq; allocutus vsq; in lu-
12 cem, sic profectus est. ¶ Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt nõ mi-
13 nime. ¶ Nos autẽ ascendentes nauẽ, nauigauimus in Asson, inde suscepturi Paulũ, sic enim disposuerat ipse per terrã iter factu-
14 rus. ¶ Cũ aũt inuenisset nos in Asson, assũm-
15 pto eo venimus Mitylenen. ¶ Et inde nauigantes sequẽti die venimus cõtra Chium: & alia die applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum. proposuerat enim
16 Paulus trãsnauigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecosten faceret
17 Ierosolymis. ¶ A Mileto aũt mittens Ephe-
18 sum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. ¶ Qui cũ venissent ad eũ, & simul essent, dixit eis:

* vsque in Asiam 3. ᵇ Sopater 5.

Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscũ ꝑ omne tẽpus fue-
19 rim, ¶ seruiens Domino cũ omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi
20 acciderũt ex insidijs Iudæorum ¶ quõ nihil subtraxerim vtilium, quominus annũciarẽ vobis, & docerem vos publice & per do-
21 mos, testificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam & fidem in Domi-
22 num nostrum IESVM CHRISTVM. ¶ Et nũc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusalẽ, quæ in ea ventura sint mihi ignorãs, ¶ ni-
23 si q Spiritus sanctus ꝑ omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula &
24 tribulationes Ierosolymis me manent. ¶ Sed nihil horum vereor, nec facio animã meã ꝓciosiorem quàm me, dummodo consummem cursum meũ, & ministerium * quod accepi à Domino Iesu, testificari Euãgeliũ
25 gratiæ Dei. ¶ Et nunc ecce ego scio, quia amplius nõ videbitis faciẽ meam vos omnes, per quos transiui prædicans regnum Dei.
26 ¶ Quapropter contestor vos hodierna die,
27 quia mundus sum à sanguine omniũ. ¶ Non enim subterfugi quominus annunciarem
28 omne cõsilium Dei vobis. ¶ Attẽdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanct' posuit episcopos, regere ecclesiã Dei, quam
29 acquisiuit sanguine suo. ¶ Ego scio qm̃ intrabunt post discessionem meã lupi ᵃ rapaces ᵃ
30 in vos, non parcentes gregi. ¶ Et ex vobisipsis exurgent viri loquẽtes peruersa, vt abdu-
31 cant discipulos post se. ¶ Propter quod vigilate, memoria retinentes qm̃ per trienniũ nocte & die non cessaui, cũ lachrymis mo-
32 nens vnumquemque vestrũ ¶ Et nũc commendo vos Deo & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in
33 sanctificatis omnibus. ¶ Argẽtum & aurum,
34 aut vestẽ nullius cõcupiui. ¶ * Ipsi scitis ‖ qm̃ ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecũ
35 sunt, ministrauerunt manus istæ. ¶ Omnia ostendi vobis, qm̃ sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, (quoniam ipse dixit:) Beatius est
36 magis dare, quàm accipere. ¶ Et cũ hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum oĩbus
37 illis. ¶ Magnus aũt fletus factus est oĩum, & procumbentes super collum Pauli, oscula-
38 bãtur eũ, ¶ dolentes maxime in verbo qđ dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauem.

* verbi ᵃ graues * sicut ‖ 1.Cor.4.c.12. 2.Thes.2.b.9. 2.Thes.3.b.8.

CAPVT XXI.

1 CVm autem factum esset vt nauigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coũ, & sequẽti die Rhodũ, & inde Pa-
2 taram. ¶ Et cùm inuenissemus nauem transfretantem in Phœnicen: ascẽ-
3 dẽtes nauigauimus. ¶ Cum apparuissemus autem Cypro relinquentes eã ad sinistrã, nauigauimus in Syriã, & venimus Tyrũ: ibi

enim

4 enim nauis expositura erat onus ¶ Inuentis aũt discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritũ ne ascende-
5 ret Ierosolymã ¶ Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vsq; foras ciuitate: & po-
6 sitis genibus in litore, orauimus. ¶ Et cum
B valefecissemus inuicẽ, ascendimus nauẽ, illi
7 aũt redierunt in sua. ¶ Nos vero nauigatione * explicata ', à Tyro descendimus Ptolemaidã, & salutatis fratribus, mansimus die
8 vna apud illos. ¶ Alia aũt die profecti venim' Cæsaream. Et intrantes domum Philippi Euangelistæ, qui erat vnus ' de septẽ, man-
9 simus apud eũ. ¶ Huic aũt erant quatuor fi-
10 liæ virgines, prophetantes. ¶ Et cum moraremur per dies aliquot, superuenit quidã à
11 Iudæa propheta, nomine Agabus. ¶ Is cum venisset ad nos, tulit zonã Pauli: & alligans sibi pedes & manus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus Virũ cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalẽ Iudæi, & tradent in ma-
12 nus Gentiũ. ¶ Quod cũ audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascende-
13 ret Ierosolymã. ¶ Tũc rñdit Paulus, & dixit:
C Quid facitis flentes & affligentes cor meũ? Ego enim non solũ alligari, sed & mori in Ie-
14 rusalẽ paratus sum pp nomẽ Dñi Iesu. ¶ Et cũ ei suadere nõ possemus quieuimus, dicẽ-
15 tes: Dñi volũtas fiat. ¶ Post dies aũt istos præ-
16 parati ascendebamus in Ierusalem. ¶ Venerunt autẽ & ex discipulis à Cæsarea nobiscũ adducẽtes secũ (apud quem hospitaremur) * Iasonẽ quendam Cyprium antiquũ disci-
17 pulũ ¶ Et cũ venissemus Ierosolimam, liben-
18 ter exceperunt nos fratres. Sequenti aũt die introibat Paulus nobiscũ ad Iacobum, oẽsq;
19 collecti sunt seniores. ¶ Quos cũ salutasset,
D narrabat per singula. q̃ Deus fecisset in gen-
20 tibus per ministeriũ ipsius. ¶ At illi cũ audissent magnificabant Deũ, dixerũtq; ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæis q credide-
21 runt: & oẽs æmulatores sunt legis. Audierunt aũt de te quia discessionem doceas à Moyse eorũ qui per gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neq; secundum consuetudinẽ ingredi
22 ¶ Quid ergo est? Vtique oportet conuenire multitudinẽ: audient enim te superuenisse
23 ¶ Hoc ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt no-
24 bis viri quatuor, votũ habentes super se. His assumptis, sanctifica te cũ illis, & impende in illis, ‖ vt radant capita: & scient oẽs q a q̃ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas &
25 ipse custodiens legẽ. ¶ De his aũt qui crediderunt ex gentibus nos ‖ scripsimus, iudican-
E tes vt abstineant se ab idôlis, immolato, &
26 sanguine, & suffocato, & fornicatione. ¶ Tũc Paulus assumptis viris postera die purificatus cũ illis intrauit in tẽplũ, annuncians expletionẽ dierũ purificationis donec offerre-
27 tur pro vnoquoq; eorũ oblatio. ¶ Dũ autem septẽ dies consummarentur, hi qui de Asia erãt Iudæi, cum vidissent eũ in tẽplo, concitauerunt oẽm populum, & iniecerũt ei ma-
28 nus, clamantes: ¶ Viri Israëlitæ, adiuuate: hic est homo qui aduersus populũ, & legẽ, & locũ hunc, oẽs vbiq; docens, insup & gẽtiles induxit in tẽplũ & violauit sanctũ lo-
29 cũ istũ. ¶ (Viderunt enim Trophinũ Ephesiũ
F in ciuitate cũ ipso, quem æstimauerunt q̃m
30 in templum introduxisset Paulus.) ¶ Cõmotaq; est ciuitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ
31 sunt ianuæ. ¶ Quærentibus aũt eũ occidere, nunciatum est tribuno cohortis: Quia tota
32 confunditur Ierusalem. ¶ Qui statim assumptis militibus & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cũ vidissent tribunum & milites,
33 cessauerunt percutere Paulũ. ¶ Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit eũ alligari catenis duabus: & interrogabat quis
34 esset, & quid fecisset. ¶ Alij aũt aliud clama-
G bant in turba ¶ Et cum non posset certũ cognoscere p̃ tumultu, iussit duci eũ in castra.
35 ¶ Et cũ venisset ad gradus, cõtigit vt portare-
36 tur à militibus pp vim populi. ¶ Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eũ
37 ¶ Et cũ cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te?
38 Qui dixit: Græcè nosti? ¶ Nonne tu es Ægyptius qui ante hos dies tumultũ concitasti, & eduxisti in desertũ quatuor millia viro-
39 rũ sicariorũ? ¶ Et dixit ad eũ Paulus: ‖ Ego homo sum quidẽ Iudæus à Tharso Ciliciæ, nõ ignotæ ciuitatis municeps: Rogo autem te,
40 permitte mihi loqui ad populũ. ¶ Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, alloquutus est lingua Hebræa, dicens,

CAPVT XXII.

1 A Viri fratres & patres, audite quã ad vos nunc reddo rationem
2 ¶ (Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silen-
3 tium. ¶ Et dicit:) Ego sum vir Iudæus, natus Tharso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator le-
4 gis sicut & vos omnes estis hodie: ¶ ‖ Qui hic viam persecutus sum vsq; ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mu-
5 lieres, ¶ sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, ‖ à quibus & epistolas accipiens ad fra-
B tres, Damascum pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ierusalem, vt punirentur
6 ¶ ‖ Factum est autem eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo
7 circumfulsit me lux copiosa: ¶ & decidens in terram, audiui vocem dicentẽ mihi, Sau-
8 le, Saule, quid me persequeris? ¶ Ego autem

Marginal notes: * expleta 12. — 2. — ‖ Sup. 6. b. 5. — * Mnasonem 1. — Num. 6. c. 18. — Sup 18. c. 8. — ‖ Sup. 15. d. 20. e. 29. — Inf. 26. c. 21. — Inf. 12. a. 3. — Sup. 21. g. 39. — Su. 8. a. 3. — Sup. 9. a. 2 — Sup 9. a. 3

endi: Quis es Dñe: Dixitq; ad me: Ego sum
9 Iesus Nazarenus, quẽ tu persequeris. ¶ Et q
C mecum erat lumen quidẽ viderunt, vocem
aũt non audierunt eius qui loquebatur me
10 cũ. ¶ Et dixi: Quid faciã Dñe: Dñs aũt dixit
ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi
11 dicetur de oĩbus quę te oporteat facere. ¶ Et
cũ nõ viderem præ claritate luminis illius
ad manũ deductus à comitibus, veni Dama-
12 scũ. ¶ Anania: aũt quidam, vir* secundum le-
gem testimonium habens ab oĩbus habitan
13 tibus Iudæis, ¶ veniens ad me, & astans, di-
D xit mihi. Saule frater respice. ¶ Et ego ea-
14 dẽ hora respexi in eũ. ¶ At ille dixit: Deus
patrũ nostrorũ p̃ordinauit te, vt cognosce-
res voluntatẽ eius, & videres iustũ, & audi-
15 res vocẽ ex ore eius: ¶ quia eris testis illius
ad oẽs homines, eorum quæ vidisti & audi-
16 sti. ¶ Et nunc quid moraris? Exurge & bapti-
zare, & ablue peccata tua inuocato nomi-
17 ne ipsius. ¶ Factũ est aũt reuertenti mihi in
Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in
18 stupore mentis, & videre illũ dicentẽ me mi
E hi: Festina, & exi velociter ex Ierusalẽ: q̃m
19 non recipient testimonium tuũ de me. ¶ Et
ego dixi: Dñe, ipsi sciunt quia ‖ ego eram con
cludens in carcerẽ & cędens per synagogas
20 eos qui credebãt in te. ¶ Et cum funderetur
sanguis Stephani testis tui, ego ‖ astabam &
consentiebam, & custodiebã vestimenta in-
21 terficientium illum. ¶ Et dixit ad me: Vade,
22 q̃m ego in nationes longè mittã te. ¶ Audie
F bant autem eum vsq; ad hoc verbum, & le-
uauerunt vocem suam, dicẽtes: Tolle de ter
ra huiusmodi: non enim fas est eum viuere.
23 ¶ Vociferantibus aũt eis, & proijcientibus ve
stimenta sua, & puluerem iactantibus in aë-
24 rem, ¶ iussit tribunus induci eum in castra,
& flagellis cædi, & torqueri eum: vt sciret
25 pp quam causam sic acclamarent ei. ¶ Et cũ
astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi Cẽ-
turioni Paulus: Si hominem Romanum &
26 indemnatũ licet vobis flagellare? ¶ Quo au-
dito, Centurio accessit ad tribunũ, & nun-
ciauit, dicens: Quid acturus es? hic enim ho-
27 mo ciuis Romanus est. ¶ Accedens aũt tri-
G bunus, dixit illi: Dic mihi, si tu Romanus
28 es? At ille dixit: Etiam. ¶ Et respondit tribu-
nus: Ego multa summa ᵇ ciuitatem ˡ hanc cõ-
secutus sum. ¶ Et Paulus ait? Ego aũt & na-
29 tus sum. ¶ Protinus ergo discesserunt ab illo
qui eum torturi erant. Tribunus quoque ti
muit postquam resciuit, quia ciuis Roma-
30 nus esset, & quia alligasset eũ. ¶ Postera autẽ
die volens scire diligentius qua ex causa ac
cusaretur à Iudæis, soluit eum, & iussit sacer
dotes conuenire & omne concilium: & pro
ducens Paulum, statuit inter illos.

*timoratus 1.

Sup. 8. a. 3

Sup. 18. g. 58.

ᵇ ciuilitatem.

CAPVT XXIII.

1 INtendens aũt in concilium Paulus, ait:
A Viri fratres, ego omni conscientia bona
conuersatus sũ ante Deũ, vsq; in hodiernũ
2 diẽ. ¶ Princeps aũt sacerdotũ Ananias præ-
3 cepit astantibus sibi percutere os eius. ¶ Tũc
Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, pa-
ries dealbate. Et ᵃ sedens iudicas ˡ me secun-
dum legem, & contra legem iube, me percu
4 ti? ¶ Et qui astabant, dixerunt Summum sa-
5 cerdotẽ Dei maledicis? ¶ Dixit aũt Paulus:
Nesciebam fratres, quia princeps est sacer-
dotũ. Scriptũ est enim: ‖ Principẽ populi tui
6 non maledices. ¶ Sciens aũt Paulus quia vna
pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæo
rum, exclamauit in concilio: Viri fratres,
‖ ego Pharisæus sũ filius ᵇ Pharisæorum ˡ, ‖ de
B spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor.
7 ¶ Et cũ hæc dixisset, facta est dissensio inter
Pharisæos & Sadducæos, & soluta est mul-
8 titudo. ¶ ‖ Sadducæi enim dicunt non esse re
surrectionẽ, neq; angelum, neq; Spiritum:
9 Pharisæi autem vtraque confitentur. ¶ Fa-
ctus est autem clamor magnus. Et surgen-
tes quidam Pharisæorũ, pugnabant, dicen-
tes: Nihil mali inuenimus in homine isto,
quid si Spiritus locutus est ei, aut angelus?
10 ¶ Et cum magna dissensio facta esset, timens
tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis,
iussit milites descendere, & rapere eum de
medio eorum, ac deducere eum in castra.
11 ¶ Sequenti autem nocte assistens ei Domi-
C nus, ait: Constans esto: sicut enim testifica-
tus es de me in Ierusalem, sic te oportet &
12 Romæ testificari. ¶ Facta autem die college-
runt se quidam ex Iudæis, & deuouerũt se,
dicentes, neq; manducaturos neque bibitu
13 ros donec occiderent Paulum. ¶ Erant autẽ
plus quam quadraginta viri ˡ, qui hanc cõ-
14 iurationẽ fecerãt: ¶ qui accesserunt ad prin-
cipes sacerdotũ & seniores, & dixerunt: De
uotione deuouimus nos nihil gustaturos,
15 donec occidamus Paulum. ¶ Nunc ergo vos
notum facite tribuno cum concilio, vt pro-
ducat illum ad vos, tanquam aliquid certius
cogituri de eo. Nos vero priusquã appro-
16 piet, parati sumus interficere illum. ¶ Quod
cũ audisset filius sororis Pauli insidias, ve-
nit & intrauit castra, nunciauitque Pau-
17 lo. ¶ Vocans autem Paulus ad se vnum ex
D Centurionibus, ait: Adolescentem hunc
perduc ad tribunũ: habet enim aliquid in-
18 dicare illi. ¶ Et ille quidem assumens eũ, du-
xit ad tribunũ, & ait: Vinctus Paulus ᵃ roga-
uit me hũc adolescentem perducere ad te,
19 habentem aliquid loqui tibi. ¶ Apprehen-
dens autem tribunus manum illius, seces-
sit cum eo seorsum, & interrogauit illum:
20 Quid est quod habes indicare mihi? ¶ Ille
autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, vt
crastina die producas Paulum in cõcilium,
quasi aliquid certius inq̃situri sint de illo.
21 ¶ tu verò ne credideris illis, insidiãtur enim
ei ex eis viri amplius quã quadraginta, q̃ se
deuouerũt nõ mãducare, neq; bibere, do-
E nec interficiãt eũ: & nũc parati sunt expe-

ᵃ sedes iudicans 1.

‖ Exo. 22. d 21.

‖ Phil. 3. b. 5.

ᵇ Pharisæi 2.

‖ Inf. 24. f 22.

Mat. 22. c 23.

ᵃ vocant 6

22 ctantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem; præcipiens ne cui lo-
23 queretur quoniã hæc nota sibi fecisset. Et conuocatis duobus cẽturionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vsq; Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios
24 ducentos, à tertia hora noctis: & iumenta præparate, vt imponentes Paulum, eum sal-
25 uum producerent ad Felicem præsidẽ. (Timuit enim ne fortè raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniã sustine-
26 ret, tãquã accepturus pecuniam) scribens F epistolam cõtinentem hæc: CLAVDIVS
27 Lysias optimo Præsidi Felici salutẽ. Virum hunc comprehensum à Iudæis & incipientẽ interfici ab eis, superueniens cum exercitu,
28 eripui cognito quia Romanus est: Volensque scire causam quam obijciebant illi, de-
29 duxi eum in concilium eorum. Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorũ nihil vero dignum morte aut vinculis ha-
30 bentem crimen. Et cum mihi perlatum esset de insidijs quas parauerãt illi, misi eũ ad te, denuncians & accusatoribus, vt dicant
31 apud te. Vale. Milites vero, secundùm præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerũt per
32 noctem in Antipatridem. Et postera die dimissis equitibus vt cum eo irent, reuersi
33 sunt ad castra. Qui cùm venirent Cæsa- C ream, & tradidissent epistolam præsidi, sta-
34 tuerunt ante illum & Paulum. Cum legisset aũt & interrogasset de qua prouincia es-
35 set: & cognoscẽs quia de Cilicia: Audiã te, inquit, cũ *accusatores tui venerint. Iussitq; in prætorio Herodis custodiri eum.

-9. *& 4.

CAPVT XXIIII.

1 A Post quinq; autẽ dies descendit princeps Sacerdotũ Ananias, cum senioribus quibusdam & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidẽ aduersus Pau-
2 lum. Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigãtur per tuam proui-
3 dentiam: semper & vbique suscipimus opti-
4 me Felix, cum oĩ gratiarũ actione. Ne diu- B tius aũt te protrahã: oro breuiter vt audias
5 nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hoĩem pestiferum, & concitantem seditiones oĩbus Iudæis in vniuerso orbe, & autho-
6 rem seditionis sectæ Nazarenorum. qui ẽt templũ violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostrã
7 iudicare. Superueniẽs aũt tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus no-
8 stris, iubens accusatores eius ad te venire, à quo poteris ipse iudicãs, de oĩbus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.
9 Adiecerunt aũt & Iudæi, dicentes hæc ita C se habere. Rñdit aũt Paulus, (annuente si-
10 bi præside dicere.) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono aĩo pro me

11 satisfaciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim,
12 ex quo ascendi adorare in Ierusalem. Et neq; in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem tur-
13 bæ, neque in synagogis, neq; in ciuitate: neque probare possunt tibi de quibus nũc me
14 accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod D secundùm sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio patri Deo meo, credens oĩb
15 quæ in lege & prophetis scripta sunt: spem habens in Deũ, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futurã iustorum & iniquo-
16 rũ. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad hoĩes
17 semper. Post annos autem plures, eleemo- E synas facturus in gentem meam veni, & ob-
18 lationes, & vota: in quibus inuenerũt me purificatũ in templo: non cum turba, ne-
19 que cum tumultu. * Quidam aũt ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare, si quid haberent aduersum me:
20 aut ipsi dicant, si quid inuenerunt in me
21 iniquitatis, cùm stem in concilio, nisi de F vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans, Quoniam de resurrectione
22 mortuorum ego iudicor hodie à vobis. Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: cùm Tribunus Lysias descẽ-
23 derit, audiam vos. Iussitq; Centurioni custodire eum, & habere requiem nec quem-
24 quam de suis prohibere ministrare ei. Post G aliquot autem dies veniẽs Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ est in Christum Iesum.
25 Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix rñdit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem oportuno accersam te.
26 simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accer-
27 sens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto accepit successorem Felix Portium Festum. Volens aũt gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

patris 2. -7. Act.21.e. 29. * Et apprehenderũt me clamãtes & dicẽtes, Tolle inimicũ nostrum. Sup.23.b. 6. -8.

CAPVT XXV.

1 A Festus ergo cùm venisset in prouinciam, post triduum ascen-
2 dit Ierosolymã a Cæsaréa. Adierũtq; eum principes sacerdotũ, & primi Iudæorum ad-
3 uersum Paulũ: & rogabãt eũ, postulãtes gratiã aduersus eũ, vt iuberet, vt pduci eũ in Ierusalem, insidias tendentes, vt interficerent
4 eum in via. Festus autem respondit seruari Paulum in Cesaréa: se aũt maturius pro-
5 fecturum. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in
6 viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius quàm octo B aut decem, descendit Cæsaream: & altera die sedit pro tribunali: & iussit Paulũ addu-

nelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, & necessarijs amicis. 25 ¶ Et factum est cùm introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius: & procidēs ad pedes eius, adorauit.* 26 Petrus vero eleuauit eum dicens: Surge. & 27 ego ipse homo sum. ¶ Et loquens cum illo intrauit, & inuenit multos qui cōuenerant, 28 ¶ dixitq; ad illos: Vos scitis quō abominatū sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem. 29 ¶ Propter quod sine dubitatione veni E accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam 30 accersistis me? ¶ Et Cornelius ait: A nudiusquarta die, vsq; ad hanc horam, orans eram hora nona ī domo mea. & ecce vir stetit ante me in veste cādida, & ait: 31 ¶ Corneli, exaudita est orō tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei. 32 ¶ Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonē qui cognominat Petrus: hic hospitat in domo Simonis 33 coriarij iuxta mare. ¶ Cōfestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. ‖ Nunc ergo oēs nos in conspectu tuo adsumus, audire oīa quæcunque tibi præcepta sunt à Dño. 34 ¶ Aperiens aūt Petrus os suū, dixit: In veri-F tate cōperi ‖ quia nō est personarū acceptor 35 Deus: ¶ sed in oī gente, qui timet eum, & o-36 peratur iustitiam, acceptus est illi. ¶ Verbum misit Deus filijs Israël, annuncians pacem, per Iesum Christum: (hic est omniū Dñs.) 37 ¶ Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à ‖ Galilæa, post baptismum quod prædicauit Io-38 hannes. ¶ Iesum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo & sanando omnes oppressos a diabolo, quoniā Deus erat 39 cum illo. ¶ Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in li-40 gno. ¶ Hunc Deus suscitauit tertia die, & de-41 dit eum manifestum fieri ¶ non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum il-42 lo postquam resurrexit à mortuis. ¶ Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari qa G ipse est qui cōstitutus est à Deo iudex viuo-43 rum & mortuorum. ¶ Huic ‖ omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, om-44 nes qui credunt in eum. ¶ Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus su-45 per oēs qui audiebāt verbum. ¶ Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui venerant cum Petro, ‖ quia & in nationes gratia Spiri-46 tus sancti effusa est. ¶ Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. 47 Tunc respondit Petrus: ¶ Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperūt sicut & 48 nos? ¶ Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

Marginal notes: * eum. — Deut. 10. d. 17. 2 Pa. 19. c. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccl 35. b. Ro 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet 1. c. 17. — Matt. 4. c. 18. Lu 4. b. 14. — Ier. 31. f. 34. Mic. 7. d. 18. — ‖ Inf. 15. b. 8.

CAPVT XI.

1 A Vdierunt autē Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, qm̄ & Gentes receperunt verbū Dei. 2 ¶ Cum autē ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabāt aduersus illū qui erant ex circūcisione, dicen-3 tes: ¶ Quare introisti ad viros præputiū ha-4 bētes, & manducasti cū illis? ¶ Incipiens aūt 5 Petrus exponebat illis ordinē, dicens: ¶ Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessu mentis visionē, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs 6 summitti de cœlo, & venit vsq; ad me. ¶ In quod intuens considerabā, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volati-7 lia cęli. ¶ Audiui aūt & vocem dicentem mi-8 hi: Surge Petre, occide & manduca. ¶ Dixi autem: Nequaquam Dñe: quia * cōmune aut immundum nunquā introiuit in os meum. 9 ¶ Respondit aūt * vox secundo de cœlo: Quæ 10 Deus mūdauit, tu ne cōmune dixeris. ¶ Hoc autem factū est per ter: & recepta sunt om-11 nia rursum in cęlum. ¶ Et ecce, viri tres con-B festim astiterunt in domo in qua eram, 12 missi à Cęsarea ad me. ¶ Dixit autem spiritus mihi vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti: 13 & ingressi sumus in domum viri. ¶ Narrauit autem nobis, quomodo vidisset angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cogno-14 minatur Petrus, ¶ qui loquetur tibi verba in quibus salu* eris tu & vniuersa domus tua. 15 ¶ Cum autem cępissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in ini-16 tio. ¶ Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, ‖ Iohannes quidem baptizauit aqua, ‖ vos autem baptizabimini Spiri-17 tu sancto. ¶ Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus C in Dominum Iesum Christum: ego quis 18 eram, qui possem prohibere Deum? ¶ His auditis tacuerunt: & glorificauerūt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam 19 dedit Deus ad vitam. ¶ Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicem, & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. 20 ¶ Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenęi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, annunciantes Do-21 minum Iesum. ¶ Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium con-22 uersus est ad Dominum. ¶ Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vs-23 que ad Antiochiā. ¶ Qui cum peruenisset, & D vidisset gratiam Dei, gauisus est: & horta-

Marginal notes: * omne 3. — * mihi 1. — Su 1. a. 5. Matt. 3. c. 11. Mar. 1. b. 8. Lu. 3. c. 16 Io. 1. d. 26 Inf 19. a. 4

batur

batur oës* ꝓposito cordis ꝑmanere in dño:
24 ¶ quia erat vir bonus, & plenus Spũ sancto & fide Et apposita est multa turba domino.
25 ¶ Profectus est aũt Tarsum, vt quæreret Sau-
26 lum: ¶ quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbã multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ, di-
27 scipuli Christiani ¶ In his aũt diebus superuenerunt ab Ierosolymis prophetæ Antio-
28 chiam, ¶ & surgẽs vnus ex eis noïe Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ fa-
29 cta est sub Claudio.* ¶ Discipuli autẽ prout quis habebat, proposuerunt singuli in ꝑministerium mittere habitantibus in Iudæa
30 fratribus: ¶ quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

*Cæsare 1. Inf. 12.d. 24.

CAPVT XII.

1 A Eodem autem tẽpore misit Herodes rex manus, vt affligeret
2 quosdam de Ecclesia. ¶ Occidit autem Iacôbum fratrem Iohã-
3 nis gladio ¶ Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere

& Petrum. Erant autem dies Azymorum.
4 ¶ Quem cum apprehendisset misit in carcerem, ᵇtradẽsᵇ quatuor quaternionibus militumᶜ custodiẽdum, volens post Pascha pro-
5 ducere eum populo. ¶ Et Petrus quidem seruabatur in carcere Oratio autẽ fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.
6 ¶ Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus cathenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerẽ.
7 ¶ Et ecce angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussoq; latere Petri, excitauit eũ, dicens: Surge velociter Et ceci-
8 derunt catenę de manibus eius. ¶ Dixit aũt angelus ad eum: Præcinge re, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circunci-
b
9 da tibi vestimentũ tuum, & sequere me ¶ Et exiens sequebatur eũ, & nesciebat quia verũ est quod fiebat per angelũ: existimabat aũt
10 se visum videre. ¶ Transeuntes aũt primam & secundã custodiam, venerunt ad portam ferreã quæ ducit ad ciuitatẽ, quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicũ vnũ,
11 & continuò discessit angelus ab eo ¶ Et Petrus ad se reuersus dixit: Nũc scio vere quia misit Dñs angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de oĩ expectatione plebis
12 Iudæorũ ¶ Consideransq;, venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati, &
13 orantes ¶ Pulsante aũt ᵇeoᵇ ostium ianuæ, processit puella ad videndum nomine Rhode
14 ¶ Et vt cognouit vocẽ Petri, præ gaudio non C aperuit ianuam, sed intrò currens nunciauit
15 stare Petrum ante ianuã. ¶ At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa aũt affirmabat sic se habe-
16 re Illi autem dicebant: Angelus eius est. ¶ Petrus aũt perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent, *viderunt eũ, & obstupuerunt.
17 ¶ Annuens aũt eis manu vt tacerent, narrauit quõ Dñs eduxisset eum de carcere, dixitq;: Nunciate Iacobo & fratribus hæc Et
18 egressus abijt in alium locum ¶ Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites
19 quidnam factum esset de Petro. ¶ Herodes D aũt cum requisisset eũ, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensq; a Iudęa in Cęsaream ibi cõ
20 moratus est ¶ Erat aũt iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculũ regis, postulabant pacẽ, eo ꝙ alerentur regio-
21 nes eorum ab illo. ¶ Statuto aũt die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, &
22 concionabatur ad eos. ¶ Populus autem ac-
23 clamabat: Dei voces, & non hominis. ¶ Confestim aũt percussit eum angelus Dñi, eo ꝙ non dedisset honorem Deo, & consumptus
24 à vermibus, expirauit ¶ Verbum aũt Domi-
25 ni crescebat, & multiplicabatur ¶ Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto ministerio, assumpto Iohanne, qui cognominatus est Marcus.

ᵇ tradensque. ᶜ ad custodiendum eum.

ᵇ Petro 3.

*ostium.

Sup. 11. d.29.

CAPVT XIII.

1 A Erant autẽ in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon qui vocabat Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, &
2 Saulus. ¶ Ministrantibus autem illis Dño, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad
3 quod assumpsi eos: ¶ Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimise-
4 runt illos. ¶ Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciã, & inde nauigaue-

Inf. 14. d.25.

Ro. 1.a.1.

runt

5 runt Cyprũ. ¶ Et cũ venissent Salaminã, prædicabant verbũ Dei in synagogis Iudæorũ. Habebant aũt & Iohannem in ministerio.
6 ¶ Et cũ perambulassent vniuersam insulam vsq; ad Paphum, inuenerunt quendã virum magum pseudoprophetã, Iudęũ, cui nomen
7 erat *Bar-iesu, ¶ qui erat cũ Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum
8 Dei. ¶ Resistebat aũt illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens
9 auertere Proconsulẽ a fide. ¶ Saulus aũt qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuẽs in
10 eũ, ¶ dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non
11 desinis subuertere vias Domini rectas? ¶ Et nũc ecce manus Dñi super te, & eris cęcus, non videns solẽ vsq; ad tẽpus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiẽs
12 quærebat qui ei manum daret. ¶ Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit, admi-
13 rans super doctrina Dñi. ¶ Et cum a Papho nauigassent Paulus & qui cũ eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Iohannes autem discedens ab eis reuersus est Ierosolymam.
14 ¶ Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam
15 die sabbathorum sederunt. ¶ Post lectionem aũt legis & Prophetarũ, miserunt principes synagogæ ad eos, dicẽtes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebẽ,
16 dicite: ¶ Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, & qui ti-
17 metis Deum audite. ¶ Deus plebis Israël elegit patres nostros, & plebem exaltauit, cũ essent incolæ ‖ in terra Aegypti, & in brachio
18 excelso eduxit eos ex ea. ¶ Et per quadraginta annorũ tẽpus mores eorũ sustinuit in de-
19 serto. ¶ Et destruens gentes septem in terra Chanáan, ‖ sorte distribuit eis terrã eorum,
20 ¶ quasi post quadringentos & quinquaginta annos: & ‖ post hæc dedit iudices vsq; ad
21 Samuel prophetã. ¶ Et exinde ‖ postulauerunt regẽ, & ‖ dedit illis Saul, filium Cis, virum de
22 tribu Ben-iamin annis quadraginta. ¶ Et amoto illo, suscitauit illis Dauid regem: cui testimoniũ perhibens, dixit: Inueni Dauid, filiũ Iesse, virũ secundum cor meum, qui fa-
23 ciet oẽs voluntates meas. ¶ Huius Deus ex semine, ‖ secundùm promissionem eduxit
24 Israël saluatorẽ Iesum, prædicante Iohanne ante faciem aduentus eius baptismum pę-
25 nitentiæ omni populo Israël. ¶ Cũ impleret autẽ Iohannes cursum suum, dicebat: ‖ Quẽ me arbitramini esse, non sum ego: sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calcea-
26 menta pedũ soluere. ¶ Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum,
27 vobis verbũ salutis huius missum est. ¶ Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarũ, quæ per omne sabbathum leguntur, iudicã-
28 tes, impleuerunt. ¶ Et nullam causam mortis inuenientes in eo petierunt à Pilato vt im-
29 terficerent eum. ¶ Cumque consummassent omnia quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento.
30 ¶ ‖ Deus verò suscitauit eum à mortuis tertia
31 die: ¶ qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem, qui vsque nunc sunt testes eius ad
32 plebem. ¶ Et nos vobis annunciamus eam quæ ad patres nostros repromissio facta est:
33 ¶ quoniam hanc Deus adimpleuit filijs *nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: ‖ Filius meus es tu,
34 ego hodie genui te. ¶ Quod autem suscitauit eum à mortuis, amplius iam non reuersurum in corruptionem, ita dixit: ‖ Quia da-
35 bo vobis sancta Dauid fidelia. ¶ Ideoque & alias dicit: ‖ Non dabis Sanctum tuum vide-
36 re corruptionem. ¶ Dauid enim in sua generatione cum administrasset voluntati Dei, ‖ dormiuit: & appositus est ad patres suos, &
37 vidit corruptionem. ¶ Quem verò Deus su-
38 scitauit, *non vidit corruptionem. ¶ Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, *ab omnibus quibus non potuistis in lege Moy-
39 si iustificari. ¶ In hoc omnis qui credit, iusti-
40 ficatur. ¶ Videte ergo ne superueniat vobis
41 quod dictum est in prophetis. ¶ ‖ Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit
42 vobis. ¶ Exeuntibus autem illis rogabant vt sequenti sabbatho loquerentur sibi verba
43 hæc. ¶ Cumq; dimissa esset synagoga secuti sunt multi Iudæorũ, & colentium *aduenarum Paulum & Barnabã: qui loquentes sua-
44 debant eis vt permanerent in gratia Dei. ¶ Sequenti verò sabbatho, penè vniuersa ciuitas
45 conuenit audire verbum Dei. ¶ Videntes autem turbas Iudæi repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, bla-
46 sphemantes. ¶ Tunc cõstanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vi-
47 tæ: ecce conuertimur ad Gentes. ¶ Sic enim præcepit nobis Dominus. ‖ Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsq; ad ex-
48 tremum terræ. ¶ Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præor-
49 dinati ad vitam æternam. ¶ Disseminabatur autem verbum Domini per vniuersam re-
50 gionem. ¶ Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionẽ in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de fini-
51 bus suis. ¶ ‖ At illi excusso puluere pedum in
52 eos, venerunt Iconium. ¶ Discipuli quoque replebãtur gaudio & Spiritu sancto.

Marginal notes (left): * Bariew. — Exo. 1. a. 1. Exo. 15. c. 16. 14. c. 22. f. 29. Exo. 16. a. 2. Ios. 14. a. 2. Iud. 3. b. 9. 1. Reg. 8. a. 5. 1. Reg. 9. b. 16. c. 27. 10. a. 1. 1. Reg. 16. a. 1. c. 13. Psal. 88. c. 21. Isa. 11. a. 3. Matt. 3. a. 1. Mar. 1. a. 2. Lu. 3. a. 3.

Marginal notes (right): Io. 1. c. 10. 20. Matt. 3. c. 11. Mar. 1. a. 7. Lu. 3. d. 16. Io. 1. d. 27. Mat. 27. c. 20. c. 22. Mar. 5. a. 13. Luc. 23. c. 21. c. 23. Io. 19. a. 6. Matt. 28. a. 6. Mar. 16. b. 6. Lu. 24. b. 5. Io. 20. a. 1. 10. c. 19. * vestris. Psal. 2. b. 7. Heb. 1. b. 5. & 5. b. 5. Isa. 55. a. 3. Psal. 55. b. 10. Su. 2. c. 31. 3. Reg. 2. 10. * à mortuis. * & 1. Hab. 1. a. 5. * Deum. — Isa. 46. b. 6. — Matt. 10. b. 14. Marc. 6. b. 11. Lu. 5. a. 5.

CAPVT XIIII.

1 A FACTVM est aūt Iconij vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copiosa multitudo 2 ¶ Qui verò increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiā concitauerunt animas Gentiū aduersus fratres. 3 ¶Multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agētes in domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum 4 ¶Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis 5 ¶ Cùm aūt factus esset impetus Gentilium B & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, 6 ¶intelligentes confugerunt ad ciuitates Lyconiæ Lystriam, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, 7 & ibi euangelizantes erant ¶ *Et quidā vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ: qui nunquā ambulauerat 8 ¶Hic audiuit Paulū loquentē Qui intuitus eū: & vidēs quia fidē haberet vt saluus 9 fieret, ¶dixit magna voce: Surge super pedes 10 tuos rectus Et exiliuit, & ambulabat. ¶Turbæ aūt cū vidissent qđ fecerat Paulus, leuauerūt vocē suā Lycaonicè, dicentes: Dij similes facti homines, descenderunt ad nos. 11 ¶Et vocabāt Barnabā, Iouem, Paulum verò, 12 Mercurium, qm ipse erat dux verbi. ¶Sacer-

dos quoq; Iouis qui erat ante ciuitatē, tauros & coronas ante ianuas afferens, cū populis volebat sacrificare 13 ¶ Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus conscissis C tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes, 14 ¶ & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortalès sumus similes vobis homines annūciātes vobis ab his vanis conuerti ad Deū vnū‖ qui fecit cęlū, & terrā, & mare, & oīa 15 quæ in eis sunt. ¶qui in præteritis generationibus ‖ dimisit oēs gētes ingredi vias suas. 16 ¶Et quidē nō sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cęlo, dans pluuias, & tēpora fructifera, implens cibo, & lætitia 17 corda *nostra. ¶Et hæc dicentes, vix sedauerunt 18 turbas, ne sibi immolarent. ¶ Superuenerāt aūt quidā ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, ‖lapidantesque Paulū, traxerunt extra ciuitatem existimantes 19 eū mortuum esse: circundantibus aūt eum D discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cū Barnaba in Der- 20 ben ¶Cūq; euāgelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Ico- 21 niū, & Antiochiam: ¶ confirmantes animas discipulorū, exhortantesq; vt permanerent in fide, & qm̄ p̄ multas tribulationes opor- 22 tet nos intrare in regnū Dei. ¶Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cū ieiunationibus, cōmendauerūt eos Domino in quem crediderūt. Transeuntesq; Pisidiam, venerunt in Pam- 23 phyliā ¶Et loquentes verbū Domini in *pergen, 24 descenderunt in *Italiam. ¶‖& inde na- 25 uigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. 26 ¶Cum autem venissent, & congregassent ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cū illis, & quia aperuissent Gentibus ostium 27 fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPVT XV.

1 A ET quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: ‖ Quia nisi circuncidamini secundū morem Moysi, non potestis sal- 2 uari ¶Facta ergo seditione nō minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alij ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione. 3 ¶Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam narrantes cōuersionem Gentium: & faciebant gaudiū magnū 4 omnibus fratribus. ¶ Cum autem venissent Ierosolymā, suscepti sunt ab ecclesia & ab Apostolis & senioribus, annunciantes quā- 5 ta Deus fecisset cum illis. ¶Surrexerunt autē quidam de hæresi Pharisæorum qui credi- B derunt, dicentes: Quia oportet circūcidi eos, 6 præcipere quoq; seruare legē Moysi ¶Conuenerūtque Apostoli, & seniores videre de 7 verbo hoc. ¶Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: ‖Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire 8 Gentes verbum Euangelij, & credere ¶ Et qui nouit corda Deus testimoniū perhibuit, 9 dans illis Spiritū sanctū sicut & nobis: ¶ & nihil discreuit inter nos, & illos, fide purifi-

Marginal notes:

*Et commota est oīs multitudo in doctrina eorum. Paulus autē & Barnabas morabantur Lystris.

‖Psal. 175. a. 6.

Apo. 14. b. 7.

‖Psal. 7. c. 13.

*vestra 17

‖2. Co. 11. f. 24. 25.

*Perge 1.

*Attaliā

‖Sup. 13. a. 1.

‖Gal. 5. a. 1

Sup. 10. l. 20.

Sup. 10 g. 45.

10 cans corda eorũ ❡Nunc ergo quid tentatis Deũ, imponere iugũ super ceruices discipulorũ quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus? 11 ❡Sed per gratiam Dñi IESV C CHRISTI credimus saluari quemadmodũ & illi. 12 ❡Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabã & Paulum narrantes quãta Deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos. 13 ❡Et postquã tacuerunt, respõdit Iacôbus dicẽs: Viri fratres audite me: 14 ❡Simon narrauit quemadmodum primũ Deus visitauit sumere ex Gentibus populũ nomini suo. 15 ❡Et huic concordant verba prophetarũ, sicut scriptum est. 16 ❡Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculũ Dauid, quod decidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud: 17 ❡vt requirant cęteri hominũ Dñm, & oẽs gentes super quas inuocatum est nomẽ meũ, dicit Dñs faciens hæc. 18 ❡Notum à seculo est Dño opus suum. 19 ❡Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gentibus 20 conuertuntur ad Deum, sed scribere ad eos vt abstineant se à cõtaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & 21 sanguine. ❡Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eũ prædicent in synagogis, vbi per omne sabbathũ legitur. 22 ❡Tunc placuit Apostolis & senioribus cũ omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam, cum Paulo & Barnaba, Iudã, qui cognominabatur Barsabas, & Silã, viros primos in fratribus, 23 ❡scribẽtes per manus eorũ.* APOSTOLI & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem. 24 ❡Quoniam audiuimus, quia quidã ex nobis exeũ E tes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus nõ mandauimus: 25 ❡placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cũ charissimis nostris Bar- 26 naba & Paulo, ❡hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Dñi nostri IESV 27 CHRISTI. ❡Misimus ergo Iudã & Silã, 28 qui & ipsi vobis verbis referẽt eadẽ. ❡Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quam hęc necessaria: 29 ❡vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodiẽtes vos bene agetis. 30 Valete. ❡Illi ergo dimissi descenderunt An- F tiochiam: & congregata multitudine tradi- 31 derũt epistolam. ❡Quam cũ legissent, gauisi 32 sunt super consolatione. ❡Iudas aũt & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. 33 ❡Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui 34 miserant illos. ❡Visum est autem Silæ ibi 35 remanere: Iudas autem solus abijt*. ❡Paulus autẽ & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs 36 pluribus verbũ Dñi. ❡Post aliquot aũt dies C dixit ad Barnabã Paulus: Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbũ Domini, quomo- 37 do se habeãt. ❡Barnabas aũt volebat secum assumere & Iohannẽ, qui cognominabatur 38 Marcus. ❡Paulus aũt rogabat eũ, (vt qui discessisset ab eis De Pamphylia, & non isset 39 cum eis in opus*) non debere recipi. ❡Facta est aũt dissensio, ita vt discederent ab inuicẽ, & Barnabas quidẽ assumpto Marco, na- 40 uigaret Cyprũ: ❡Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. 41 ❡Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

Marginal notes: Amos 9. c. 11. — Inf. 15. c. 29. 21. c. 25. — * epistolã cõtinentẽ hac 4. — Sup. 15. c. 20. Inf. 21. c. 25. — * Ierusalẽ — * quo missi fuerãt

CAPVT XVI.

1 A PEruenit aũt in Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidã erat ibi noĩe Timotheus, filius mulieris* viduæ fidelis, 2 patre Gentili. ❡Huic testimonium bonũ reddebant qui in Lystris erãt, & 3 Iconio fratres. ❡Hunc voluit Paulus secum proficisci, & assumens circumcidit eũ propter Iudæos qui erant in illis locis. ❡Sciebant enim 4 oẽs quod pater eius erat Gentilis. ❡Cum autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Aposto- 5 lis & senioribus, qui erant Ierosolymis. ❡Et ecclesiæ quidẽ cõfirmabantur fide, & abun- 6 dabãt numero quotidie. ❡Transeuntes autẽ Phrygiam, & Galatiæ regionem vetati sunt à 7 Spiritu sancto loqui verbum* in Asia. ❡Cum venissent autẽ in Mysiam, tentabant ire in B Bithyniã, & nõ permisit eos Spiritus Iesu. 8 ❡Cũ aũt pertransissent Mysiam descenderũt 9 Troadem: & visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans & deprecans eum, & dicens: Transiens in Mace- 10 doniam adiuua nos. ❡Vt autẽ visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus euãgelizare 11 eis. ❡Nauigantes aũt à Troade, recto cursu venimus Samothraciã, & sequenti die Nea- 12 polim: ❡& inde Philippos: quæ est prima partis Macedoniæ Ciuitas Colonia. eramus aũt in hac vrbe diebus aliquot* consistẽtes. 13 ❡Die aũt sabbathorum egressi sumus foras C portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedẽtes loquebamur mulieribus quę 14 conuenerant. ❡Et quædam mulier nominẽ Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deũ, audiuit: Cuius Dñs aperuit cor 15 intendere his quæ dicebãtur à Paulo. ❡Cum aũt baptizata esset & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicasti me fidelem Dño esse introire in domum meam, & manete: 16 & coëgit nos. ❡Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis 17 suis diuinando. ❡Hæc subsecuta Paulum &

Marginal notes: * cuiusdã Iudææ. — * Dei. — * conferentes.

nos clamat, dicens: Isti homines serui Dei
excelsi sunt, qui annunciant vobis viā salu-
18 tis. ¶Hoc autem faciebat multis diebus. Do-
D lens autem Paulus, & conuersus spiritui di-
xit: præcipio tibi in nomine Iesu Christi exi

19 re ab ea Et exijt eadem hora. ¶Videntes aūt
Dñi eius, quia exiuit spes & quæstus eorū,
apprehendentes Paulum & Silam perduxe
20 runt in forum ad principes: ¶& offerentes
eos magistratibus, dixerunt: Hi homines cō
turbant ciuitatem nostram, cùm sint Iudęi:
21 ¶& annunciant morem quem non licet no
bis suscipere, neque facere cum simus Ro-
22 mani. ¶Et cucurrit plebs aduersus eos: & ma
gistratus scissis tunicis ᵇ eorum ᵇ, ‖ iusserunt
23 eos virgis cędi. ¶Et cum multas plagas eis
imposuissent, miserunt eos in carcerem, prę
cipiētes custodi vt diligēter custodiret eos
24 ¶Qui cum tale præceptum accepisset, misit
E eos in interiorem carcerem, & pedes eorū
25 strinxit ligno. ¶Media autem nocte, Paulus
& Silas orantes, laudabant Deum. Et audie-
26 bant eos qui in custodia erant. ¶Subito ve-
ro terręmotus factus est magnus, ita vt mo-
uerentur fundamenta carceris. Et statim
aperta sunt oīa ostia: & vniuersorum vin-
27 cula soluta sunt. ¶Expergefactus autem cu-
stos carceris, & videns ianuas apertas carce-
ris, euaginato gladio volebat se interficere,
28 æstimans fugisse vinctos. ¶Clamauit aūt Pau
lus voce magna, dicens: Nihil tibi malefe-
29 ceris: vniuersi enim hic sumus. ¶Petitoq; lu
mine introgressus est, & tremefactus proci
30 dit Paulo & Silæ ad pedes: ¶& producēs eos
foras, ait: Dñi, quid me oportet facere vt sal
31 uus fiā? ¶At illi dixerunt: Crede in Dñm Ie-
F sum: & saluus eris tu, & domus tua ¶Et lo-
32 cuti sunt ei verbū Dñi cum oībus qui erāt
33 in domo eius. ¶Et tollēs eos in illa hora no-
ctis lauit plagas eorum: & baptizatus est ip-
34 se, & oīs domus eius cōtinuò. ¶Cumq; per-

ᵇ *fuit.* 2.Cor.11. f.25. 1.Thes 2. a.2. Phil 1. c.13.

duxisset eos in domum suam, apposuit eis
mensam, & lętatus est cum omni domo sua
35 credens Deo. ¶Et cum dies factus esset, mi-
serunt magistratus lictores, dicentes: Dimit-
36 te homines illos: ¶Nunciauit autem custos
carceris verba hæc Paulo: Quia miserūt ma
gistratus vt dimittamini: nunc igitur exeun
37 tes, ite in pace: ¶Paulus autem dixit eis: Cę-
G sos nos publicè, indemnatos, homines Ro-
manos miserunt in carcerem, & nunc occul
38 tè nos eijciunt? Non ita: sed veniant, ¶& ipsi
nos eijciant. Nunciauerunt autem magistra
tibus lictores verba hæc. Timueruntq; audi-
39 to ¶q Romani essent, ¶& venientes depreca
ti sunt eos, & educentes rogabant vt egre-
40 derentur de vrbe. ¶Exeuntes aūt de carcere,
introierunt ad Lydiam: & visis fratribus
consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPVT XVII.

1 Cvm aūt perambulassent Amphi
A polim & Apolloniā, venerunt
Thessalonicā, vbi erat synago-
2 ga Iudęorum. ¶Secundum con
suetudinem aūt Paulus introi-
uit ad eos: & per sabbatha tria disserebat
3 eis de scripturis, ¶adaperiens, & insinuans
quia Christum oportuit pati, & surgere a
mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quē
4 ego annuncio vobis. ¶Et quidā ex eis credi
derunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de
colentibus Gentilibus multitudo magna, &
5 mulieres nobiles non paucæ. ¶Zelantes au-
B tē Iudæi, assumentesq; de vulgo viros quos
dam malos, & turba facta, concitauerunt ci
uitatem: & assistentes domui Iasonis, quæ-
6 rebant eos producere in populum ¶Et cum
non inuenissent eos trahebant Iasonem, &
quosdam fratres, ad principes ciuitatis, cla-
mantes: Qm hi qui ᵃ orbem concitant, &
7 huc venerūt, ¶quos suscepit Iason, & hi om-
nes contra decreta Cęsaris faciunt, regem
8 alium dicentes esse Iesum ¶Concitauerunt
autem plebem & principes ciuitatis audien
9 tes hæc. ¶Et accepta satisfactione a Iasone,
10 & a cęteris, dimiserunt eos. ¶Fratres verò
C confestim per noctem dimiserunt Paulum
& Silam in Berœam. Qui cū venissent, in sy-
11 nagogam Iudæorum introierunt ¶(Hi aūt,
erāt nobiliores eorum qui sunt Thessaloni-
cæ, qui susceperunt verbum cum oī auidita
te, quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita
12 se haberent: ¶Et multi quidem crediderunt
ex eis, & mulierum Gentilium honestarum,
13 & viri non pauci.) ¶Cum autem cognouis-
sent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ
prædicatū est a Paulo verbum Dei, venerūt
& illuc, commouentes & turbātes multitu-
14 dinem. ¶Statimq; tunc Paulum dimiserunt
fratres, vt iret vsq; ad mare: Silas autem &
15 Timotheus remanserunt ibi. ¶Qui autem
D deducebant Paulum, perduxerunt eum vs-
que ad Athenas, & accepto mandato ab eo

ᵃ *vrbem.*

ad

ad Silam & Timotheum, vt q̃ celeriter venirent ad illũ: profecti sunt. ¶ Paulus aũt cũ Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso vidẽs idololatriæ deditã ciuitatẽ. ¶ Disputabat igitur in synagoga cum Iudęis & colẽtibus, & in foro, per oẽs dies ad eos qui*aderant'. ¶ Quidam aũt Epicurei & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult*seminator verborũ'hic dicere? Alij verò: Nouorũ dęmoniorũ videtur annunciator esse: quia Iesum & resurrectionẽ annunciabat eis. ¶ Et apprehẽsum eũ ad Areopagũ duxerũt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina? ¶ noua quædã infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. ¶ (Athenienses aũt oẽs, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.) ¶ Stans autem Paulus in medio Areopagi ait: Viri Atheniẽses, per omnia quasi* superstitiosos' vos video. ¶ Præteriens.n. & videns simulachra vestra, inueni & arã in qua scriptũ erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. ¶ ‖ Deus qui fecit mundũ & omnia quæ in eo sunt, hic cęli & terrę cum sit Dominus, ‖ non in manufactis templis habitat, ¶ nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationem, & omnia: ¶ fecitque ex vno omne genus hominũ inhabitare super vniuersam faciẽ terræ, definiens statuta tẽpora & terminos habitationis eorũ, ¶ quęrere Deum si fortè attrectent eũ* aut' inueniant, quamuis non longè sit ab vnoquoq; nostrum. ¶ In ipso enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidã vestrorũ poëtarũ dixerũt. ‖ Ipsius enim & genus sumus. ¶ ‖ Genus ergo cum simus Dei, nõ debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Diuinũ esse simile. ¶ Et tẽpora quidẽ huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus vt omnes vbiq; pęnitẽtiam agant, ¶ eo q statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eũ a mortuis. ¶ Cũ audissent aũt resurrectionẽ mortuorũ, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerũt: Audiemus te de hoc iterum. ¶ Sic Paulus exiuit de medio eorum. ¶ Quidã vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

Marginal numbers: 16, 17, 18, E, 19, 20, 21, 22, 23, 24, F, 25, 26, 27, 28, 29, 30, G, 31, 32, 33, 34

Marginal notes: * audierãt. * seminiuerbius. * superstitiosiores 2. Gen.1.a.1. Sup.7.f.48. *& 1. ‖ Aratus. ‖ Isa.40.d.18.

CAPVT XVIII.

Post hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: ¶ & inueniens quendam Iudęum, nomine Aquilam, Ponticũ genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorẽ eius (eò q præcepisset Claudius discedere oẽs Iudęos à Roma,) accessit ad eos. ¶ Et quia eiusdẽ erat artis, manebat apud eos, & operabatur. (erant aũt sceno factoriæ artis.) ¶ Et disputabat in synagoga per omne sabbathum, interponens nomen Dñi Iesu, suadebatq; Iudæis & Græcis. ¶ Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timótheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudęis esse Christũ Iesum. ¶ Contradicentibus aũt eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. ¶ Et migrans inde, intrauit in domũ cuiusdã, noĩe Titi iusti, colentis Déum, cuius domus erat cõiuncta synagogæ. ¶ Crispus aũt archisynagogus credidit Dño, cum omni domo sua: & multi Corinthiorũ audientes credebant, & baptizabantur. ¶ Dixit aũt Dñs nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas. ¶ Propter qđ ego sum tecum: & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniã populus est mihi multus in hac ciuitate. ¶ Sedit autem*annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei. ¶ Gallione autem proconsule Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, ¶ dicentes: Quia cõtra legem hic persuadet hominibus colere Deum. ¶ Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudęos: Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum ô viri Iudęi, rectè vos sustinerem: ¶ si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & legis vestræ, vos ipsi videritis: Iudex ergo horum nolo esse. ¶ Et minauit eos à tribunali. ¶ Apprehendentes autem omnes Sosthenẽ principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal, & nihil eorum Gallioni curæ erat. ¶ Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriã, (& cum eo Priscilla & Aquila,) qui sibi ‖ totonderat in Cenchris caput, habebat n. votum. ¶ Deuenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synanogam, disputabat cum Iudæis. ¶ Rogantibus autem eis, vt ampliori tempore maneret, non consensit, ¶ sed valefaciens, & dicens: Iterum reuertar ad vos, Deo volente: profectus est ab Epheso. ¶ Et descendens Cęsaream ascendit, & salutauit ecclesiam, & descendit Antiochiam. ¶ Et facto ibi aliquanto tempore profectus est perambulans ex ordine Galatiam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos. ¶ Iudęus aũt quidam, Apollo nomine, Alexandrinus* genere' vir eloquens deuẽnit Ephesum, potẽs in scripturis. ¶ Hic erat edoctus viã Domini: & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea q̃ sunt Iesu, sciens tantum baptisma Iohãnis. ¶ Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerũt ei viam * Domini'. ¶ Cum autem vellet ire

Marginal numbers: 1, A, 2, 3, 4, 5, B, 6, 7, 8, C, 9, 10, 11, 12, 13, 14, D, 15, 16, 17, 18, E, 19, 20, 21, 22, F, 23, 24, 25, 26, G, 27

Marginal notes: * ibi. ‖ Num.6.c.18. Inf.21.d.24. * natione. * Dei 3.

Acha-

Achaiam exhortati fratres, scripserũt discipulis vt susciperent eum. Quj cum venisset, 28 cõtulit multum his qui crediderant ❡Vehementer.n Iudæos reuincebat publicè, ostẽdens per scripturas, esse Christum Iesum.

CAPVT XIX.

1 A FActum est aũt cũ Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret 2 quosdã discipulos, ❡dixitq; ad eos; Si Spiritũ sanctũ accepistis credentes? At illi dixerũt ad eum: Sed neq; si Spiritus 3 sanctus est, audiuimus. ❡Ille vero aũt: ĩ quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Iohan 4 nis baptismate. ❡ Dixit aũt Paulus: § Iohannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eũ qui venturus esset post 5 ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum ❡ His auditis, baptizati sunt in nomine Dñi Iesu. 6 ❡ Et cum imposuisset illis manus Paulus, B venit Spiritus sanctus super eos, & loque- 7 bantur linguis, & prophetabãt. ❡ Erant aũt 8 oẽs viri fere duodecim. ❡ Introgressus autẽ synagogã, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans & suadens de regno Dei. 9 ❡ Cũ aũt quidã indurarentur, & non crederẽt, maledicentes viam Dñi coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cu 10 iusdam ❡ Hoc autẽ factũ est per bienniũ, ita vt omnes qui habitabant in Asia, audi- 11 rent verbum Dñi, Iudæi atq; Gentiles. ❡ Virtutesq; non quaslibet faciebat Deus p ma- 12 num Pauli: ❡ita vt ẽt super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebãt ab eis languores, & spiri- 13 tus nequam egrediebantur. ❡ Tentauerunt aut quidã & de circũeuntibus Iudæis exor C cistis, inuocare super eos q habebãt spiritus malos, nomen Dñi Iesu, dicentes. Adiuro 14 vos per Iesum quẽ Paulus prædicat. ❡Erãt aũt quidam Sceuæ Iudæi principis sacerdo 15 tũ septẽ filij, qui hoc faciebant ❡Respõdens autẽ spiritus nequam, dixit eis; Iesum noui, 16 & Paulũ scio: vos aũt qui estis? ❡Et insiliens homo in eos in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit cõtra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent 17 de domo illa. ❡Hoc autẽ notũ factũ est omnibus Iudæis atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super oẽs illos, & magnificabatur nomen Dñi Iesu. 18 ❡ Multiq; credentium veniebant confiten- 19 tes & annunciantes actus suos. ❡ Multi aũt D ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretijs illorũ, inuenerũt pecuniã denariorũ quinquaginta millium. 20 ❡ Ita fortiter crescebat uerbum Dei, & con- 21 firmabatur. ❡His aũt expletis, ꝓposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia, & Achaia ire Ierosolymam, dicens: Postquã fuero ibi, 22 oportet me & Romã videre. ❡Mittẽs autẽ in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheũ & Erastũ, ipse remansit ad tps 23 ĩ Asia ❡Facta est aũt illo tẽpore turbatio nõ 24 minima de via Dñi. ❡Demetrius.n quidam E nomine, argentarius, faciens ædes argẽteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum 25 quæstum: ❡ quos conuocans & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis q a 26 de hoc artificio est nobis acquisitio: ❡& videtis & auditis quia nõ solũ Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbã, dicens: Quoniam non sunt 27 dij qui manibus fiunt. ❡ Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionẽ venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet maiestas eius, quã tota Asia & orbis colit. 28 ❡ His auditis rẽpleti sunt ira, & exclamauerũt, dicentes: Magna Diana Ephesiorum. 29 ❡ Et impleta est ciuitas tota confusione, & F impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus co 30 mitibus Pauli. ❡Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli. 31 ❡ Quidam autem & de Asiæ principibus q erant amici eius, miserunt ad eum, rogãtes 32 ne se daret in theatrum: ❡ alij autem aliud clamabãt Erat enim ecclesia cõfusa: & plures nesciebant qua ex causa conuenissent. 33 ❡ De turba autem detraxerunt Alexandrũ, propellentibus eum Iudæis. Alexander autẽ manu silentio postulato, volebat reddere 34 rõnem populo. ❡Quem vt cognouerunt Iudæum esse, vox facta vna est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana 35 Ephesiorum. ❡ Et cum sedasset Scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est homi- G num, qui nesciat Ephesiorum ciuitatẽ cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis? 36 ❡Cũ ergo his contradici non possit, oportet 37 vos sedatos esse, & nihil temerè agere. ❡Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. 38 ❡ Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquẽ causam, conuẽtus forenses agũtur, & proconsules sunt, 39 accusent inuicem. ❡ Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima ecclesia poterit ab- 40 solui. ❡ Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit, (de quo possimus reddere rationem) cõcursus illius. Et cũ hæc dixisset, dimisit ecclesiam.

CAPVT XX.

1 A POstquam autem cessauit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & ꝓfectus est vt iret in Mace- 2 doniã. ❡ Cum aũt perãbulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo 3 sermone, venit in Græciam. ❡Vbi cum fecisset

§ Matt. 3. c. 11. Marc. 1. b 8. Luc. 3. c. 16. Iohan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. 11. b. 16. 19. a. 4. Sup. 2. a. 4 via corã 1.

set menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriã: habuitq; cõsiliũ 4 vt reuerteretur per Macedoniã. ¶Comitatus est autẽ eum * ʼ Sosipater' Pyrri Beroensis: Thessalonicensiũ vero Aristarchus, & Secũdus & Gaius Derbeus & Timotheus: Asiani verò Tychicus & Trophimus. 5 ¶ Hi cum 6 præcessissent, sustinuerũt nos Troade: ¶ nos B vero nauigauim' post dies Azymorũ à Philippis, & venimus ad eos Troadẽ in diebus quinq;, vbi demorati sumus diebus septẽ. 7 ¶Vna aũt Sabbathi cũ conuenissemus ad frãgendũ panem, Paulus disputabat cũ eis, ꝓfecturus in crastinum, protraxitq; sermonem 8 vsq; in mediam noctẽ. ¶ Erant autẽ lampades copiosæ in cœnaculo vbi eramus cõgre- 9 gati. ¶Sedẽs autẽ quidã adolescens nomine

vsque in Asiam 3.
ʼ *Sopater* 5.

Eutychus, super fenestrã, cũ mergeretᵉ somno graui, disputãte diu Paulo, ductus somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & 10 sublatus est mortuus. ¶Ad quem cùm descẽ- C disset Paulus, incubuit super eum: & cõplexus, dixit: Nolite turbari, anima n ipsius 11 in ipso est. ¶Ascendens aũt frangensque panẽ & gustans, satisq; allocutus vsq; in lu- 12 cem, sic profectus est. ¶ Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt nõ mi- 13 nime. ¶ Nos autẽ ascendentes nauẽ, nauigauimus in Asson, inde suscepturi Paulũ, sic enim disposuerat ipse per terrã iter factu- 14 rus. ¶Cũ aũt inuenisset nos in Asson, assum- 15 pto eo venimus Mitylenen. ¶ Et inde nauigantes sequẽti die venimus cõtra Chium: & alia die applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum. proposuerat enim 16 Paulus trãsnauigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si pos- D sibile sibi esset, vt diem Pentecosten faceret 17 Ierosolymis. ¶ A Mileto aũt mittens Ephe- 18 sum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. ¶ Qui cũ venissent ad eũ, & simul essent, dixit eis:

Vos scitis à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscũ ꝑ omne tẽpus fue- 19 rim, ¶ seruiens Domino cũ omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi 20 acciderũt ex insidijs Iudæorum ¶quõ nihil subtraxerim vtilium, quominus annũciarẽ vobis, & docerem vos publice & per do- 21 mos, testificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam & fidem in Domi- 22 num nostrum IESVM CHRISTVM. ¶ Et E nũc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusa- 23 lẽ, quæ in ea ventura sint mihi ignorãs, ¶nisi ꝙ Spiritus sanctus ꝑ omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & 24 tribulationes Ierosolymis me manent. ¶Sed nihil horum vereor, nec facio animã meã ꝑciosiorem quàm me, dummodo consummem cursum meũ, & ministerium * quod accepi à Domino Iesu, testificari Euãgeliũ 25 gratiæ Dei. ¶Et nunc ecce ego scio, quia amplius nõ videbitis faciẽ meam vos omnes, F per quos transiui prædicans regnum Dei. 26 ¶ Quapropter contestor vos hodierna die, 27 quia mundus sum à sanguine omniũ. ¶ Non enim subterfugi quominus annunciarem 28 omne cõsilium Dei vobis. ¶ Attẽdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanct' posuit episcopos, regere ecclesiã Dei, quam 29 acquisiuit sanguine suo. ¶ Ego scio q̃m intrabunt post discessionem meã lupi ʼrapacesʼ 30 in vos, non parcentes gregi. ¶Et ex vobisipsis exurgent viri loquẽtes peruersa, vt abdu- 31 cant discipulos post se. ¶ Propter quod vigilate, memoria retinentes q̃m per trienniũ nocte & die non cessaui, cũ lachrymis mo- 32 nens vnumquemque vestrũ. ¶ Et nũc commendo vos Deo & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in 33 sanctificatis omnibus. ¶Argẽtum & aurum, 34 aut vestẽ nullius cõcupiui. ¶* Ipsi scitis ꝗm G ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecũ 35 sunt, ministrauerunt manus istæ. ¶ Omnia ostendi vobis, q̃m sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, (quoniam ipse dixit:) Beatius est 36 magis dare, quàm accipere. ¶ Et cũ hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum oĩbus 37 illis. ¶ Magnus aũt fletus factus est oĩum, & procumbentes super collum Pauli, oscula- 38 bãtur eũ, ¶dolentes maximè in verbo q̃d dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauem.

verbi
ʼ *graues* 1
**sicut* 1.*Cor*.4. c.12. 2.*Thes*.2. b.9. 2.*Thes*.3. b.8.

CAPVT XXI.

1 A CVM autem factum esset vt nauigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coũ, & sequẽti die Rhodũ, & inde Pa- 2 taram. ¶ Et cum inuenissemus nauem transfretantem in Phœnicen, ascẽ- 3 dẽtes nauigauimus. ¶ Cum apparuissemus autem Cypro relinquentes eã ad sinistrã, nauigauimus in Syriã, & venimus Tyrũ: ibi

enim

4 enim nauis expositura erat onus. ¶ Inuentis aũt discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritũ ne ascenderet Ierosolymã. 5 ¶ Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vsq; foras ciuitate: & po- 6 sitis genibus in litore, orauimus. ¶ Et cum B valefecissemus inuicẽ, ascendimus nauẽ, illi 7 aũt redierunt in sua. ¶ Nos vero nauigatione[b] explicata[1], à Tyro descendimus Ptolemaidã, & salutatis fratribus, mansimus die 8 vna apud illos. ¶ Alia aũt die profecti venim[9] Cæsaream. Et intrantes domum Philippi Euangelistæ, qui erat—vnus[1] de septẽ, man- 9 simus apud eũ. ¶ Huic aũt erant quatuor fi- 10 liæ virgines, prophetantes. ¶ Et cum moraremur per dies aliquot, superuenit quidã à 11 Iudæa propheta, nomine Agabus. ¶ Is cum venisset ad nos, tulit zonã Pauli: & alligans sibi pedes & manus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus Virũ cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalẽ Iudæi, & tradent in ma- 12 nus Gentiũ. ¶ Quod cũ audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascende- 13 ret Ierosolymã. ¶ Tũc rñdit Paulus, & dixit: C Quid facitis flentes & affligentes cor meũ? Ego enim non solũ alligari, sed & mori in Ie- 14 rusalẽ paratus sum pp nomẽ Dñi Iesu. ¶ Et cũ ei suadere nõ possemus quieuimus, dicẽ- 15 tes: Dñi volũtas fiat. ¶ Post dies aũt istos præ- 16 parati ascendebamus in Ierusalem. ¶ Venerunt autẽ & ex discipulis à Cæsarea nobiscũ addũcẽtes secũ (apud quem hospitaremur) [b]Iasonẽ quendam Cyprium antiquũ disci- 17 pulũ. ¶ Et cũ venissemus Ierosolimam, liben- 18 ter exceperunt nos fratres. Sequenti aũt die introibat Paulus nobiscũ ad Iacobum, oẽsq; 19 collecti sunt seniores. ¶ Quos cũ salutasset, D narrabat per singula, q̃ Deus fecisset in gen- 20 tibus per ministeriũ ipsius. ¶ At illi cũ audissent magnificabant Deũ, dixerũtq; ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæis q credide- 21 runt: & oẽs æmulatores sunt legis. Audierunt aũt de te quia discessionem doceas à Moyse eorũ qui per gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos, neq; secundum consuetudinẽ ingredi. 22 ¶ Quid ergo est? Vtique oportet conuenire multitudinẽ: audient enim te superuenisse. 23 ¶ Hoc ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt no- 24 bis viri quatuor, votũ habentes super se. His assumptis, sanctifica te cũ illis, & impende in illis, ut radant capita: & scient oẽs q̃a q̃ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & 25 ipse custodiens legẽ. ¶ De his aũt qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, iudicantes vt abstineant se ab idolis, immolato, & E 26 sanguine, & suffocato, & fornicatione. ¶ Tũc Paulus assumptis viris postera die purificatus cũ illis intrauit in tẽplũ, annuncians expletionẽ dierũ purificationis donec offerre- 27 tur pro vnoquoq; eorũ oblatio. ¶ Dũ autem

septẽ dies consummarentur, hi qui de Asia erãt Iudæi, cum vidissent eũ in tẽplo, concitauerunt oẽm populum, & iniecerũt ei ma- 28 nus, clamantes: ¶ Viri Israelitæ, adiuuate: hic est homo qui aduersus populũ, & legẽ, & locũ hunc, oẽs vbiq; docens, insup & gẽtiles induxit in tẽplũ & violauit sanctũ lo- 29 cũ istũ. ¶ (Viderunt enim Trophimũ Ephesiũ F in ciuitate cũ ipso, quem æstimauerunt q̃m 30 in templum introduxisset Paulus.) ¶ Cõmotaq; est ciuitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ 31 sunt ianuæ. ¶ Quærentibus aũt eũ occidere, nunciatum est tribuno cohortis: Quia tota 32 confunditur Ierusalem. ¶ Qui statim assumptis militibus & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cũ vidissent tribunum & milites, 33 cessauerunt percutere Paulũ. ¶ Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit eũ alligari catenis duabus: & interrogabat quis 34 esset, & quid fecisset. ¶ Alij aũt aliud clama- G bant in turba. ¶ Et cum non posset certũ cognoscere p̃ tumultu, iussit duci eũ in castra. 35 ¶ Et cũ venisset ad gradus, cõtigit vt portare- 36 tur à militibus pp vim populi. ¶ Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eũ. 37 ¶ Et cũ cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? 38 Qui dixit: Græcè nosti? ¶ Nonne tu es Ægyptius qui ante hos dies tumultũ concitasti, & eduxisti in desertũ quatuor millia viro- 39 rũ sicariorũ? ¶ Et dixit ad eũ Paulus: Ego homo sum quidẽ Iudæus à Tharso Ciliciæ, nõ ignotæ ciuitatis municeps: Rogo autem te, 40 permitte mihi loqui ad populũ. ¶ Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, alloquutus est lingua Hebræa, dicens,

CAPVT XXII.

1 A Viri fratres & patres, audite quã ad vos nunc reddo rationem. 2 ¶ (Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silen- 3 tium. ¶ Et dicit:) Ego sum vir Iudæus, natus Tharso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel eru ditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator le- 4 gis sicut & vos omnes estis hodie: ¶ Qui hic viam persecutus sum vsq; ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mu- 5 lieres, ¶ sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, a quibus & epistolas accipiens ad fra- B tres, Damascum pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ierusalem, vt punirentur. 6 ¶ Factum est autem eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cęlo 7 circumfulsit me lux copiosa: ¶ & decidens in terram, audiui vocem dicentẽ mihi, Sau- 8 le, Saule, quid me persequeris? ¶ Ego autem

Margin notes: [b] expleta — 12. ... — 2. — Sup. 6.b. 5. — [b] Mnasonem I. — Num. 6.c. 18. — Sup 18.c. 8. — Sup. 15. d. 20. e. 29. — Inf. 26.c. 21. — Inf. 22.a. 3. — Sup. 21.g. 39. — Su. 8.a.3. — Sup. 9.a.2 — Sup 9.a.3

22 ctantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniã hæc nota sibi fecisset. 23 Et conuocatis duobus cẽturionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vsq; Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios 24 ducentos, à tertia hora noctis: & iumenta præparate, vt imponentes Paulum, eum sal-25 uum producerent ad Felicem præsidẽ. (Timuit enim ne fortè raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniã sustine-26 ret, tãquã accepturus pecuniam) scribens F epistolam cõtinentem hæc: CLAVDIVS 27 Lysias optimo Præsidi Felici salutẽ. Virum hunc comprehensum à Iudæis & incipientẽ interfici ab eis, superueniens cum exercitu, 28 eripui cognito quia Romanus est: Volensque scire causam quam obijciebant illi, de-29 duxi eum in concilium eorum. Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorũ nihil vero dignum morte aut vinculis ha-30 bentem crimen. Et cum mihi perlatum esset de insidijs quas parauerãt illi, misi eũ ad te, denuncians & accusatoribus, vt dicant 31 apud te. Vale. Milites vero, secundùm præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerũt per 32 noctem in Antipatridem. Et postera die dimissis equitibus vt cum eo irent, reuersi 33 sunt ad castra. Qui cùm venirent Cæsa-C ream, & tradidissent epistolam præsidi, sta-34 tuerunt ante illum & Paulum. Cùm legisset aũt & interrogasset de qua prouincia es-35 set: & cognoscẽs quia de Cilicia: Audiã te, inquit, cũ *accusatores tui venerint. Iussitq; in prætorio Herodis custodiri eum.

-9. **& 4.*

CAPVT XXIIII.

1 A POst quinq; autẽ dies descendit princeps Sacerdotũ Ananias, cum senioribus quibusdam & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidẽ aduersus Pau-2 lum. Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigãtur per tuam proui-3 dentiam: semper & vbique suscipimus opti-4 me Felix, cum oĩ gratiarũ actione. Ne diu-B tius aũt te protrahã: oro breuiter vt audias 5 nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hoĩem pestiferum, & concitantem seditiones oĩbus Iudæis in vniuerso orbe, & autho-6 rem seditionis sectæ Nazarenorum. qui ẽt templũ violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostrã 7 iudicare. Superueniẽs aũt tribunus Lysias, cùm vi magna eripuit eum de manibus no-8 stris, iubens accusatores eius ad te venire, à quo poteris ipse iudicãs, de oĩbus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. 9 Adiecerunt aũt & Iudæi, dicentes hæc ita C se habere. Rñdit aũt Paulus, (annuente si-10 bi præside dicere.) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono aĩo pro me 11 satisfaciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim, 12 ex quo ascendi adorare in Ierusalem. Et neq; in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem tur-13 bæ, neque in synagogis, neq; in ciuitate: neque probare possunt tibi de quibus nũc me 14 accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod D secundùm sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio "patri" Deo meo, credens oĩb" 15 quæ in lege & prophetis scripta sunt: spem habens in Deũ, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futurã iustorum & iniquo-16 rũ. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad hoĩes 17 semper. Post annos autem plures, eleemo-E synas facturus in gentem meam veni, & ob-18 lationes, & vota: in quibus inuenerũt me purificatũ in templo: non cum turba, ne-19 que cum tumultu. * Quidam aũt ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te presto esse, & accusare, si quid haberent aduersum me: 20 aut ipsi dicant, siquid inuenerunt in me 21 iniquitatis, cùm stem in concilio, nisi de F vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans, Quoniam de resurrectione 22 mortuorum ego iudicor hodie à vobis. Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: cùm Tribunus Lysias descẽ-23 derit, audiam vos. Iussitq; Centurioni custodire eum, & habere requiem nec quem-24 quam de suis prohibere ministrare ei. Post G aliquot autem dies veniẽs Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ est in Chri-25 stum Iesum. Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix rñdit: Quod nunc attinet, va-de: tempore autem oportuno accersam te 26 simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accer-27 sens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto accepit successorem Felix Portium Festum. Volens aũt gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

"patrio 2. -7. *Sa. 21. c. 29.* **Et apprehenderũt me clamãtes & dicẽtes, Tolle inimicũ nostrum.* *Su. 23. b. 6.* *-8.*

CAPVT XXV.

1 A FEstus ergo cùm venisset in prouinciam, post triduum ascen-2 dit Ierosolymã a Cæsarea. Adierũtq; eum principes sacerdotũ, & primi Iudæorum ad-3 uersum Paulu: & rogabãt eũ, postulãtes gratiã aduersus eũ, vt iuberet, vt pduci eu in Ierusalem, insidias tendentes, vt interficerent 4 eum in via. Festus autem respondit seruari Paulum in Cesarea: seaũt maturius pro-5 fecturum. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in 6 viro crimen, accusent eum. Demoratus au-B tem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cæsaream: & altera die sedit pro tribunali: & iussit Paulũ addu-

7 et ¶Qui cum perductus esset, circunsteterũt cũ qui ab Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas obijciẽtes, quas nõ 8 poterant probare, ¶Paulo rationem reddente: Qm̃ neq; in legem Iudæorũ, neq; in tem- 9 plũ, neq; in Cæsarem quicquã peccaui ¶Festus aũt volens gratiã pstare Iudæis, rñdens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & 10 ibi de his iudicari apud me? ¶ Dixit aũt Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, vbi me oportet iudicari: Iudæis non nocui, sicut tu me- 11 lius nosti. ¶Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori Si verò nihil est eorũ quæ hi accusant me, nemo põt 12 me illis donare, Cæsarem appello. ¶Tunc Festus cum concilio locutus, rñdit: Cæsarẽ ap- 13 pellasti? ad Cæsarem ibis. ¶ Et cum dies ali- D quot transacti essent, Agrippa Rex, & Bernice descenderũt Cæsaream ad salutandũ Fe- 14 stum. ¶Et cùm dies plures ibi demorarẽtur, Festus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir 15 quidam est derelictus à Felice vinctus, ¶ de quo cùm essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum & seniores Iudæorũ, postulantes aduersus illum damnationem. 16 ¶Ad quos rñdi, Quia non est Romanis consuetudo donare aliquem hominem, priusquàm is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat ad 17 abluenda crimina ¶ Cum ergo huc conue- E nissent, sine vlla dilatione sequenti die se- 18 dens pro tribunali, iussi adduci virum. ¶ De quo cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar 19 malum. ¶ Quæstiones vero quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodã Iesu defuncto, quẽ affirmabat Pau- 20 lus viuere ¶Hæsitans aũt ego de huiusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Ierosolymã, 21 & ibi iudicari de istis. ¶ Paulo aũt appellan- F te vt seruaretur [b] ad Augusti cognitionẽ [b] iussi seruari eum, donec mittam eum ad Cæsa- 22 rem. ¶Agrippa aũt dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, au- 23 dies eum. ¶ Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus ciuitatis, iubente Fe- 24 sto adductus est Paulus. ¶ Et dicit Festus: Agrippa Rex, & omnes qui simul adestis, no- G biscum viri, videtis hũc de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis, [a] petentes & acclamantes non opor- 25 tere eum viuere amplius. ¶Ego verò comperi, nihil dignum morte eum admisisse. Ipso aũt hoc appellante ad Augustum, indicaui 26 mittere ¶De quo quid certum scribã domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid scribam. 27 ¶ Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & causas eius non significare.

[b] Augusti cognitioni
[a] & hic 4

CAPVT XXVI.

1 A Grippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu 2 cœpit rationem reddere. ¶ De omnibus quibus accusor a Iudæis Rex Agrippa, æstimo me beatum, apud 3 te cum sim defensurus me hodie, ¶maximè te sciente [b] omnia [b] quæ apud Iudæos sunt cõsuetudines, & qõnes: pp qđ obsecro patien- 4 ter me audias. ¶Et quidem vitã meam a iuuentute, q̃ ab initio fuit in gente mea in Ie- 5 rosolymis nouerũt oẽs Iudæi: ¶ pſciẽtes me B ab initio (si velint testimonium perhibere) qm̃ scđm certissimam sectã nostræ religio- 6 nis vixi Pharisæus. ¶Et nũc in spe, quæ ad patres nr̃os repromissionis facta est a Deo, sto 7 iudicio subiectus, ¶ [b] in qua [b] duodecim trib⁹ nostræ nocte & die deseruiẽtes, sperant deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, Rex: 8 ¶Quid incredibile iudicatᷓ apud vos, si Deus 9 mortuos suscitat? ¶Et ego quidem existimauerã, me aduersus nomẽ Iesu Nazareni de- 10 bere multa cõtraria agere: ¶ qđ & feci Iero- C solymis, & multos sanctorũ ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotũ potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sen- 11 tentiã. ¶Et per oẽs synagogas frequenter puniens eos, cõpellebam blasphemare: & amplius insaniens in eos, persequebar vsque in 12 exteras ciuitates. ¶In quibus dum irem Damascũ cum potestate & permissu principũ 13 sacerdotum, ¶ die media, in via, vidi, Rex, de cœlo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erant. 14 ¶Oẽsq; nos cum decidissemus in terram, au- D diui vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule quid me persequeris? durũ 15 est tibi contra stimulum calcitrare. ¶Ego aũt dixi: Quis es Dñe? Dñs autẽ dixit: Ego sum 16 Iesus, quem tu persequeris. ¶ Sed exurge & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, vt constituam te ministrum & testẽ eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo 17 tibi, ¶ eripiens te de [b] populis [b] & gentibus in 18 quas nunc ego mitto te, ¶aperire oculos eorum, vt conuertantur a tenebris ad lucem, E & de potestate satanæ ad Deum, vt accipiãt remissionem peccatorum & sortem inter 19 sanctos per fidem quæ est in me. ¶ Vnde, Rex Agrippa, non fui incredulus cælesti vi- 20 sioni: ¶ sed his qui sunt Damasci primum, & Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annunciabam vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deũ, di- 21 gna pœnitentiæ opera facientes. ¶ Hac ex causa me Iudæi cum essem in templo, comprehensum tentabant volentes me inter- 22 ficere. ¶Auxilio autem adiutus Dei, vsq; in F hodiernum diem sto, testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quàm ea, quæ pphetæ locuti sunt futura esse, & Moy-

[b] omnes 1
[b] in quã 1
Sup 8.a.3 9.a 3.22 a.4.
[b] populo 2
Sup. 9.a. 2.c.28.13 c.14.11 a.1.
Sup. 21. f 32. —4.

ses

23 ses, si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorũ, lumen annunciaturus
24 est populo & Gẽtibus. ¶Hæc loquente eo & rõnẽ reddẽte, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniã con-
25 uertunt ¶Et Paulus: Nõ insanio (inqt) optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba
26 loquor ¶Scit enim de his Rex ad quẽ & cõstanter loquor: latere enim eũ nihil horum arbitror. Neq; enim in angulo quicquã ho-
27 rũ gestũ est. ¶ Credis Rex Agrippa ꝓphetis?
28 Scio quia credis. ¶Agrippa autẽ ad Paulũ: In G modico suades me Christianum fieri. ¶ Et
29 Paulus: Opto apud Deũ, & in modico, & in magno: non tantũ te, sed ẽt oẽs qui audiunt hodie fieri tales, qualis ego sũ, exceptis vin-
30 culis his ¶Et exurrexit Rex, & p̃ses, & Berni-
31 ce, & q̃ assidebant eis. ¶Et cũ secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignũ quid ʼfecit' homo
32 iste. ¶ Agrippa aũt Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

facit 2.

CAPVT XXVII.

1 A VT autem iudicatum est nauigare eũ in Italiã, & tradi Paulũ cum reliquis custodijs centurioni nomine Iulio cohortis Augu-
2 stæ, ¶ ascendentes nauẽ Adrumetinã incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, pseuerante nobiscũ Aristar-
3 cho Macedone Thessalonicensi. ¶ Sequenti aũt die deuenimus Sidonẽ. Humanè autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos
4 ire, & curã sui agere. ¶Et inde cũ sustulissemus, subnauigauimus Cyprũ: propterea ꝙ
5 essent venti contrarij. ¶Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus Lystram,
6 quæ est Lyciæ: ¶& ibi inueniens cẽturio nauẽ Alexandrinã nauigantem in Italiã, tran-
7 sposuit nos in eã ¶ Et cũ multis diebus tar- B de nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidũ, prohibente nos vento, adnauiga-
8 uimus Cretæ iuxta Salmonem: & vix iuxta nauigantes, venimus in locũ quendã qui vocatur Boni-portus, cui iuxta erat ciuitas
9 Thalassa. ¶Multo aũt tpe peracto, & cũ iã nõ esset tuta nauigatio, eo ꝙ * ieiuniũ iã præ-
10 terisset, consolabatur * Paulus, ¶ dicens eis: Viri, video qm̃ cum iniuria & multo damno non solùm oneris & nauis, sed etiam ani-
11 marũ nostrarũ incipit esse nauigatio. ¶Centurio autem gubernatori & nauclero magis
12 credebat, q̃ his quæ a Paulo dicebantur. ¶Et cum aptus portus non esset ad hyemandũ, C plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quomodo possent deuenientes Phœnicem, hyemare, portum Cretæ respicien-
13 tem ad Africum & ad Corum. ¶ Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant
14 Cretam ¶ Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus qui vo-
15 catur Euroaquilo. ¶Cumq; arrepta esset nauis, & non posset conari in ventũ, data naue
16 flantibus, ferebamur. ¶In insulam aũt quandã decurrentes, quæ vocatur Cauda, potui-
17 mus vix obtinere scapham. ¶Qua sublata, adiutorijs vtebantur accingentes nauem, * timentes ne in Syrtim inciderent, summisso
18 vase sic ferebantur. ¶ Validè autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fe-
19 cerunt ¶& tertia die suis manibus armamẽ-
20 ta nauis proiecerunt. ¶Neq; autem sole, ne- D que syderibus apparẽtibus per plures dies, & tẽpestate non exigua imminente, iã abla-
21 ta erat spes omnis salutis nostræ. ¶ Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidẽ o viri, audito me, non tollere à Creta, lucriq; fa-
22 cere iniuriã hanc & iacturam. ¶Et nunc suadeo vobis bono animo esse. amissio em̃ nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis.
23 ¶ Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei
24 cuius sum ego, & cui deseruio, ¶dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus oẽs qui nauigant te-
25 cũ. ¶ Propter quod bono animo estote viri: E credo enim Deo, quia sic erit, quẽadmodũ
26 dictũ est mihi. ¶In insulam autem quandam
27 oportet nos deuenire. ¶ Sed postea quàm quartadecima nox superuenit, nauigãtibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquã re-
28 gionem ¶ Qui & summittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim.
29 ¶ Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittẽtes ancoras quatuor,
30 optabant diem fieri. ¶ Nautis verò quærentibus fugere de naui, cum misissent scaphã in mare, sub obtentu quasi inciperent à ꝓ-
31 ra ancoras extendere, ¶dixit Paulus Centu- F rioni & militibus: Nisi hi in naui manse-
32 rint, & vos salui fieri nõ potestis. ¶Tunc abscinderunt milites funes scaphæ: & passi
33 sunt eam excidere. ¶Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.
34 ¶ Propter quod rogo vos accipere cibum ꝓ salute vestra: quia ǁ nullius vestrum capil-
35 lus de capite peribit. ¶ Et cum hæc dixisset, sumens panem gratias egit Deo in conspectu omniũ: & cum fregisset, cœpit manduca-
36 re. ¶ Animæquiores autem facti omnes, &
37 ipsi sumpserunt cibum ¶ Eramus verò vniuersæ animæ in naui ducentæ septuaginta
38 sex. ¶ Et satiati cibo alleuiabant nauem, ia-
39 ctantes triticum in mare ¶Cum autem dies G factus esset, terram non agnoscebant: sinũ vero quendam considerabant habentem litus in quem cogitabant, si possent eijcere
40 nauem. ¶ Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas

2.Cor.11. f.25. *& 6.* *eos* *& 3.* *Matt.10. e 30. Luc.12.b. 7.*

gubernaculorum: & leuato artemone secũdum auræ flatum, tendebant ad litus. 41 ¶ Et cũ incidissemus in locum dithalassum, impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat immobilis: puppis vero soluebatur à 42 vi maris. ¶ Militum autem consilium fuit, vt custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret. 43 ¶ Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos qui possent natare, emittere se primos, & 44 euadere, & ad terrã exire: ¶ & cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea quæ de naui erant. Et sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram.

CAPVT XXVIII.

1 A ET cum euasissemus, tunc cognouimus quia ᵃMytileneᵃ, insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicã humanitatem nobis. 2 ¶ Accensa enim pyra reficiebãt nos omnes, propter imbrem qui imminebat & frigus. 3 ¶ Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem: vipera à calore cum processisset, inuasit manum eius. 4 ¶ Vt vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, B qui cum euaserit de mari, vltio non sinit eũ 5 viuere. ¶ Et ille quidem excutiens bestiam in 6 ignem, nihil mali passus est. ¶ At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, ᵇ&ᵇ subito casurum & mori. Diu autẽ illis ᵇexpectantibusᵇ & videntibus nihil mali in eo fieri, cõuertẽtes se, dicebãt eũ esse Deũ. 7 ¶ In locis autẽ illis erãt prędia principis insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens triduo benignè exhibuit. 8 ¶ Contigit autẽ patrem Publij febrib⁹ & dysenteria vexatũ iacere. Ad quẽ Paulus intrauit, & cum orasset, & imposuisset 9 ei manus saluauit eum. ¶ Quo facto, &

ᵃ Melita 1.
ᵇ aut 1.
ᵇ sperantibus. 15.

C omnes qui in insula habebant infirmitates 10 accedebant, & curabãtur: q etiã multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus 11 imposuerunt q̃ necessaria erant. ¶ Post menses aũt tres, nauigauimus in naui Alexãdrina q̃ in insula hyemauerat, cui erat insigne 12 Castorum. ¶ Et cum venissemus Syracusam, 13 mansimus ibi triduo. ¶ Inde circunlegentes deuenimus Rhegium: & post vnũ diẽ flante 14 Austro, secunda die venimus Puteolos, ¶ vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romã. 15 ¶ Et inde cũ audissent fratres, occurrerũt no D bis vsque ad Apij forum, ac tres Tabernas. Quos cũ vidisset Paulus, gratias agens Deo, 16 accepit fiduciã. ¶ Cũ aũt venissemus Romã, pmissum est Paulo manere sibimet cum cu17 stodiente se milite. ¶ Post tertiũ autẽ diẽ conuocauit primos Iudęorum. Cumq; cõuenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduersus ᵃplebẽᵃ faciens, aut morem paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus 18 Romanorum: ¶ q cum interrogationem de E me habuissent, voluerunt me dimittere, eò 19 q nulla esset causa mortis in me. ¶ Contradicentib⁹ autem Iudæis, coactus sum appellare Cęsarem, non quasi gentem meã habens 20 aliquid accusare. ¶ Propter hanc igitur causam rogaui vos videre & alloqui. Propter spẽ enim Israël, catena hac circundatus sum. 21 ¶ At illi dixerunt ad eum: Nos neq; literas accepimus de te à Iudæa, neq; aduenien aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est quid 22 de te malum. ¶ Rogamus autem a te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est no23 bis quia vbique ei contradicitur. ¶ Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum F in hospitium plures: quibus exponebat, testificans regnum Dei, suadensq; eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, à mane vsque 24 ad vesperam. ¶ Et quidam credebant his quę dicebantur: quidam vero non credebant. 25 ¶ Cumq; inuicem nõ essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per 26 Isaiam prophetam ad patres nostros, ¶ dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos, Aure audietis, & non intelligetis: & viden27 tes videbitis, & nõ perspicietis. ¶ Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiG ter audierunt, & oculos suos compresserũt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sa28 nem eos. ¶ Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ip29 si audient. ¶ Et cum hęc dixisset, exierunt ab eo Iudęi multam habentes inter se quæstio30 nem. ¶ Mansit autem biennio toto in suo cõducto: & suscipiebat omnes qui ingrediebã31 tur ad eum, ¶ prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo cũ omni fiducia sine prohibitione.

ᵃ legem

Isa. 6. c. 9. Mat. 13. c. 14. Marc. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioh. 12. f. 49. Rom. 11. b. 8.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAVLVS Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim apostolorum de tribu Beniamin, & oppido Iudaeæ Gischalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob studia legis missus Ierosolymam, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice templi epistolis, ad persequēdos eos qui Christo crediderant Damascum pergeret, reuelatione cōpulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumq; primùm ad prædicationē eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomē Paulus, & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertēsq; Ierosolymam, à Petro, Iacoboq; & Iohanne, Gētiū apostolus ordinatur. Et quia in actibus Apostolorū plenissimè de eius conuersione scriptū est, hoc tantùm dicā, quod post passionē Domini vicesimo quinto anno, id est, secundò Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudaeæ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduētu Christi quotidie disputauit. Sciendum aūt in prima satisfactione (nec dum Neronis imperio roborato, nec in tanta erūpente scelera, quāta de eo narrāt historiæ) Paulū à Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoq; partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda Epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam.) In prima mea satisfactione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, nō eis imputetur. Dominus autē mihi adfuit, & confortauit me, vt per me prædicatio cōpleretur, & audirēt oēs Gentes, & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem, propter crudelitatem Neronem significans. Et in sequentibus. Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cœleste: quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadē epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodē die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusq; est in via Ostiensi, anno post passionē Domini tricesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septē Ecclesias Epistolas: ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnā, ad Ephesios vnā, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnā, ad Thessalonicenses Duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos non eius creditur, propter styli sermonisq; distātiā: sed vel Barnabæ, iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistæ, iuxta quosdam, vel Clementis Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est, suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quòd, à cæteris Pauli Epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Argumentum in Epistolam Pauli ad Romanos, Ex Libro D. Augistini in expositione inchoata eiusdem Epistolæ.

EPISTOLA quam Paulus Apostolus scripsit ad Romanos, quātum ex eius textu intelligi potest, quæstionē habet talem, Verū Iudæis solis Euāgeliū Domini nostri Iesu Christi venerit propter merita operum, an verò nullis operū meritis præcedētibus, omnibus Gētibus venerit iustificatio fidei, quæ est in Christo Iesu: vt nō quia iusti erant homines crederent, sed credēdo iustificati, deinceps iustè viuere inciperēt. Hoc ergo docere intēdit Apostolus, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi. Quā propterea etiam gratiam vocari ostendit: quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuitò datum. Cœperant enim nonnulli qui ex Iudæis crediderunt tumultuari aduersus Gentes, & maximè aduersus Apostolū Paulum: quòd incircumcisos, & à legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangeliū gratiam: prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito carnalis circumcisionis iugo. Sed planè tanta moderatione, vti nec Iudæos superbire permittat, tanquàm de meritis operum legis, nec Gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari, quod ipsi receperint Christum quem illi crucifixerunt. Tanquàm enim, sicut alio loco dicit, pro ipso Domino legatione fungens: hoc est, pro lapide angulari, vtrumque populum tam ex Iudæis quam ex Gentibus connectit in Christo per vinculum gratiæ: vtrisque auferens omnem superbiam meritorum, & iustificandos vtrosque, per disciplinam humilitatis associans. Itaque epistolam sic exorsus est: Paulus seruus Iesu Christi, &c.

ALIVD ARGVMENTVM IN EANDEM EPISTOLAM.

ROMANI Sunt partis Italiæ, Hi præ venti sunt à falsis apostolis & sub nomine Domini nostri Iesu Christi, in legem & Prophetas erãt inducti. Hos reuocat Apostolus ad veram & Euangelicam fidem, scribens eis à Corintho per Phœben ministram Ecclesiæ Cenchreensis.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Romanos.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, ‖ segregat[a] 2 in Euangeliũ Dei, ¶ (quod antè promiserat per prophetas suos 3 in scripturis sanctis) ¶ de filio suo, (qui factus est ei ex semine Dauid se- 4 cundum carnem, ¶ qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundũm spiritũ sanctificationis, ex resurrectione mortuorũ Iesu 5 Chri Dñi nri, ¶ per quẽ accepimus gratiã & apostolatũ ad obediendũ fidei in oĩbus Gẽ 6 tibus pro noĩe eius, ¶ in qbus estis & vos vo 7 cati Iesu Chri) ¶ oĩbus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis, Gra vobis, & pax à 8 Deo patre nro, & Dño Iesu Chro. ¶ Primùm quidẽ gratias ago Deo meo per Iesum Christũ pro oĩbus vobis, quia fides vestra annun 9 ciatur in vniuerso mundo ¶ Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, ꝙ sine intermissione me 10 moriã vestri facio ¶ semper in orationibus B meis, obsecrãs si quo modo tãdem aliquando prosperum iter habeam in volũtate Dei 11 veniendi ad vos. ¶ Desidero.n. videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spũalis ad cõ 12 firmandos vos: ¶ idest, simul consolari in vobis per eã quæ inuicem est, fidẽ vestrã atq; 13 meam. ¶ Nolo aũt vos ignorare fratres quia sępe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsq; adhuc) vt aliquẽ fructum habeã * 14 in vobis, sicut & in cęteris Gẽtibus. ¶ Gręcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus de- 15 bitor sum. ¶ [b] Ita[b] (quod in me) prõptũ est, & 16 vobis qui Romæ estis, euangelizare ¶ Non enim erubesco Euangeliũ Virtus.n. Dei est, in salutẽ omni credenti, Iudæo primùm & 17 Græco. ¶ iustitia.n. Dei in eo reuelaĩ ex fide in fidẽ, sicut scriptũ est: ‖ Iust[9] aũt ex fide [b] vi 18 uit[b]. ¶ Reuelaĩ n. ira Dei de cęlo, super omnẽ ĩpietatẽ & iniustitiã hoĩum eorũ q veritatẽ 19 Dei in iniustitia detinent: ¶ qa qđ notũ est C Dei, manifestũ est in illis. Deus.n. illis mani- 20 festauit. ¶ Inuisibilia n. ipsius, à creatura mũdi, per ea q̃ facta sunt intellecta, cõspiciunĩ: sempiterna quoq; eius virt[9] & diuinitas: ita 21 vt sint inexcusabiles ¶ ‖ Quia cũ cognouissẽt Deũ, nõ sicut Deũ glorificauerunt, aut grãs egerũt: sed euanuerũt in cogitationib[9] suis, 22 & obscuratũ est insipiẽs cor eorũ. ¶ dicentes 23 enim se esse sapiẽtes, stulti facti sunt ¶ Et mutauerũt gloriã ĩcorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hoĩs, & volu- 24 crũ, & quadrupedũ, & serpentiũ. ¶ (Propter qđ tradidit illos De[9] ĩ desideria cordis eorũ in immũditiã: vt cõtumelijs afficiãt corpora 25 sua in semetipsis.) ¶ q cõmutauerũt veritatẽ Dei in [b] mendaciũ[b]: & coluerũt, & seruierunt creaturę potius q̃ creatori, q est bñdictus in 26 secula. Amẽ. ¶ Propterea tradidit illos Deus D in passiones ignominiæ. Nam fęminæ eorũ immutauerũt naturalẽ vsum, in eũ vsum q 27 est cõtra naturã ¶ similiter aũt & masculi relicto naturali vsu fęminæ, exarserũt in desiderijs suis inuicẽ, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris sui ĩ semetipsis recipiẽtes. 28 ¶ Et sicut non probauerũt Deum habere in notitia,

Act. 13. a.2. —2.

* *& 4.* [b] *itaq; 9.* ‖ *Aba. 2. a.4. Heb. 10 g 38. Gala. 3. b.11.* [b] *viuet 2.* —1. ‖ *Eph. 4.d. 17. d.18.* [b] *mendacio 2.*

notitia: tradidit illos Deus in reprobũ sen-29 sum, vt faciant ea q̃ nõ conueniunt: repletos oĩ iniquitate, malitia fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, 30 detractores, Deo odibiles, cõtumeliosos, superbos, elatos, inuẽtores malorũ, parẽtibus 31 non obedientes, insipiẽtes, incõpositos, sine affectione, absq; fœdere, sine misericor-32 dia. Qui cùm iustitiã Dei cognouissent, nõ intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPVT II.

1 A Ropter qđ iexcusabilis es ô homo oĩs q̃ iudicas. In quo n. iudicas alterũ, teipsum condẽnas. eadem n. agis quæ iudi-2 cas. Scimus. n. qm̃ iudicium Dei est scdm veritatẽ in eos qui talia agũt. 3 Existimas aũt hoc ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies 4 iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans qm̃ benignitas Dei ad pœnitentiã 5 te adducit? Scdm aũt duritiam tuã & impœnitens cor, thesaurizas tibi irã in die iræ & 6 reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet 7 vnicuiq; scdm opera eius. ijs quidem qui B scdm patientiam boni operis, gloriã & honorem & incorruptionem quærunt: vitam 8 æternam: ijs aũt qui sunt ex contentione, & qui nõ acquiescunt veritati, credunt aũt 9 iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in oẽm aĩam hoĩs operantis ma-10 lum, Iudæi primùm & Græci. gloria aũt & honor & pax oĩ operanti bonũ, Iudæo pri-11 mùm & Græco. non. n. est acceptio perso-12 narum apud Deum. Quicunq; enim sine C lege peccauerunt, sine lege peribũt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudi-13 cabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustifica-14 buntur. Cùm n gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: eiusmodi legem nõ habentes, ipsi sibi sunt 15 lex. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimoniũ reddente illis cõscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantiũ, aut etiam defenden-16 tium, in die cùm iudicabit Deus occulta hominum, secundùm Euangelium meũ per 17 Iesum Christum. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloria-18 ris in Deo, & nosti voluntatẽ eius, & pro-19 bas vtiliora instructus per legem, confidis te ipsum esse ducem cæcorum, lumen eorũ 20 qui in tenebris sunt, eruditorẽ insipientiũ, magistrũ infantiũ, habẽtẽ formã sciẽtiæ & ve-21 ritatis in lege. Qui ergo aliũ doces, teipsum D nõ doces: qui prædicas nõ furandũ, furaris: 22 qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idôla, sacrilegium facis? qui in 23 lege gloriaris, per præuaricationẽ legis Deũ 24 inhonoras (Nomẽ enim Dei per vos blasphematur inter Gẽtes, sicut scriptum est.) 25 Circũcisio quidẽ prodest, si legẽ obserues: si autem præuaricator legis sis, circuncisio 26 tua præputium facta est. Si igitur præputium iustitiam legis custodiat: nonne præputium illius in circuncisionem reputabitur? 27 & iudicabit id: quod ex natura est præputium, legẽ consummans te, qui per literam 28 & circũcisionem præuaricator legis es? Nõ enim qui in manifesto, Iudæus est, neque quæ in manifesto, in carne, est circuncisio: 29 sed qui in abscondito, Iudæus est; & circũcisio cordis, in spiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPVT III.

1 A Vid ergo amplius Iudæo est? aut q̃ vtilitas circuncisionis? 2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sũt 3 illis eloquia Dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Nũquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? 4 Absit. Est autem Deus verax: omnis autẽ homo mendax, sicut scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iu-5 dicaris. Si aũt iniquitas nostra iustitiã Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus est Deus qui infert iram? (secundum 6 hominem dico) Absit: alioquin quomodo 7 iudicabit Deus hunc mũdum? Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquàm 8 peccator iudicor, & non (sicut blasphema-B mur, & sicut aiunt quidã nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona? quorum damna-9 tio iusta est. Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquàm. Causati enim sumus Iudæos 10 & Græcos, omnes sub peccato esse, sicut scriptum est: Quia non est iustus quisquã, 11 non est intelligens, nõ est requirens Deũ. 12 Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vs-13 que ad vnum. Sepulchrum patens est gut-C tur eorum, linguis suis dolosè agebant. Ve-14 nenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenũ 15 est. Veloces pedes eorum ad effundendũ 16 sanguinem. Contritio & infœlicitas in vijs 17 eorum: & viam pacis non cognouerunt. 18 Non est timor Dei ante oculos eorum. 19 Scimus autem quoniã quæcunq; lex loquitur, ijs qui in lege sunt loquitur: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mũ-20 dus Deo: quia ex operibus legis non iustificabitur oĩs caro corã illo. Per legem enim 21 cognitio peccati. Nũc aũt sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege & pro-22 phetis. Iustitia aũt Dei per fidẽ Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in

Marginal notes: Matt. 7. a. 2. — qui I. — diem 2. — Matt. 16. d. 27. — Deut. 10. d. 17. — 2 Par. 19 b. 7. — Iob. 34. b. 19. — Act. 10. c. 34. — & 2. — Matt. 7. d. 21. — Iac. 1. d. 22. — cogitationibus ac cusãtibus aut etiam defendentibus. — Is. 52. b. 5 — Eze. 36. A. 20. — 2. Tim. 2. b. 13. — euacuabit 5. — Io. 3. d. 33 — Psal. 115. a. 11. — Ps. 50. a. 6 — Præcausati I. — Gal. 3. d. 22. — Ps. 13. a. 1 — 52. a. 3. — Ps. 5. c. 11 — Psal. 19. a. 4. — Ps. 9. b. 7. — Is. 59 b. 7 — Prouer. 1 b. 16. — Psal. 35. a. 2. — Gala. 2. d. 16. — Gala. 2. d. 16.

23 eo: non enim est distinctio. Omnes enim 24 peccauerunt, & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiã ipsius, per redemptionẽ 25 quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorũ, 26 in sustentatione Dei ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. 27 Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Non, sed per legẽ fidei. 28 Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. 29 An Iudæorũ Deus tantùm? nonne & Gentium? Imo & 30 Gentium. quoniam quidẽ vnus est Deus, qui iustificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem. 31 Legẽ ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

*propitiatorem. —3. *iustificabit 3.

CAPVT IIII.

1 Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secũdum carnem? 2 Si enim Abrahã ex operibus *iustificatus est, habet gloriã, sed non apud Deũ. 3 Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo: & reputatũ est illi ad iustitiã. 4 Ei autẽ qui operatur merces nõ imputatur secundũ gratiam, sed secundum debitum. 5 Ei verò qui non operatur, credenti aũt in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiã secundũ propositũ gratiæ Dei. 6 Sicut & Dauid dicit beatitudinẽ hominis, cui Deus accepto fert iustitiã sine operib*. 7 Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, 8 & quorũ tecta sunt peccata. Beatus vir cui 9 non *imputauit Dominus peccatum. Beatitudo ergo hæc in circuncisione *manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. 10 Quomodo ergo reputata est? in circũcisione, an in præputio? Non in circũcisione, sed in præputio. 11 Et signum accepit circũcisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit pater omnium credẽtium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam: 12 & sit pater circuncisionis, non iis tantum qui sunt ex circuncisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris 13 nostri Abrahæ. Non enim per legẽ promissio Abrahæ, aut semini eius vt hæres esset 14 mundi: sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio. 15 Lex enim ira operatur. 16 Vbi enim nõ est lex: nec præuaricatio. Ideo ex fide: vt secũdum gratiam *firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui 17 pater est omnium nostrum, (sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, *cui credidisti qui viuificat mortuos: & vocat ea quę non sunt, tanquam ea quæ sunt. 18 qui contra spẽ in spem credidit: vt fieret pater multarum gẽtium, secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum sicut stellæ cæli, & arena maris. 19 Et non infirmatus est fide, nec cõsiderauit corpus suũ *emortuũ, cùm iam ferè centũ esset an-20 norũ, & emortuã vuluã Saræ. In repromissione etiã Dei non hæsitauit diffidentia: sed 21 confortatus est fide, dans gloriã Deo: plenissimè sciens, quia quæcunq; promisit, po-22 tens est & facere. Ideo & reputatum est illi 23 ad iustitiam. Non est aũt scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iu-24 stitiam: sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum Dñm. nostrum à mortuis, 25 qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

*legis. Gen. 15. b. 6. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23. —2. Psal. 31. a. 1. *imputabit 6. *tantùm. —5. Gen. 16. b. 10. b. 11. *vt 1. Gen. 17. a. 4. *cui credidit 2. —1. Gen. 15. a. 5. —7. *iam 2. —3. —1.

CAPVT V.

1 Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deũ per Dñm nostrum Iesum Christum: 2 per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur, in spe gloriæ filiorum 3 Dei. Non solum autem: sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio 4 patientiam operatur, patientia autem pro-5 bationem, probatio verò spem: spes autem non cõfundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritumsanctũ qui 6 datus est nobis. Vt quid enim Christus, cũ adhuc infirmi essemus, secundũ tẽpus pro 7 impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitã quis audeat 8 mori. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam *cum adhuc peccatores essemus, *Christus pro nobis mortu* 9 est. Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ip-10 sum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ Filii eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ip-11 sius. Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationẽ acce-12 pimus. Propterea sicut per vnum hominẽ peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatũ mors: & ita in oẽs homines mors pertrãsiit, in quo omnes peccauerunt. 13 vsq; ad legẽ enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non *imputabatur, cũ lex non esset. 14 Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, etiã in eos qui nõ peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, qui 15 est forma futuri. Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim vnius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi 16 in plures abundauit. Et non sicut per vnũ *peccatum, ita & donum: nam iudicium quidem ex vno, in cõdemnationem: gratia

Ephes. 2. d. 18. Iac. 1. a. 3. Hebr. 9. d. 14. Heb. 9. d. 15. g. 28. 1. Pet. 3. d. 18. *si. *secundũ tempus. *imputatur, cum lex nõ esset 5. *peccantem 5.

autem ex multis delictis, in iustificationem.
17 ¶ Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum: multò magis abundantiā gratiæ & donationis iustitiæ accipientes in vita re-
18 gnabunt per vnum Iesum Christū. ¶ Igitur sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificatio-
19 nem vitæ. ¶ Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obeditionem, iusti
20 constituentur multi. ¶ Lex autē subintrauit vt abundaret delictū. Vbi aūt abundauit de-
21 lictum, superabundauit gratia: ¶ vt sicut regnauit peccatum[b] in mortem[1], ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

in morte 8.

CAPVT VI.

1 QVid ergo dicemus? Permanebimus in
A peccato vt gratia abūdet? ¶ Absit. Qui
2 enim mortui sumus peccato, quomodo
3 adhuc viuemus in illo? ¶ An ignoratis, *quia quicunque baptizati sumus in Christo Ie-
4 su, in morte ipsius baptizati sumus? ¶ Consepulti enim sumus cum illo per baptismū in mortem: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ‖ ita & nos in
5 nouitate vitæ ambulemus. ¶ Si. n. complantati facti sumus similitudini mortis eius: si-
6 mul & resurrectionis erim[a]. ¶ Hoc sciētes q' vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non ser-
7 uiamus peccato. ¶ Qui enim mortuus est, iu-
8 stificatus est à peccato. ¶ Si autem mortui su-
B mus cū Christo: credimus, quia simul etiam
9 viuemus cum Christo: scientes, q' Christus resurgens ex mortuis iā non moritur, mors
10 illi vltrà non dominabitur. ¶ Quod n. mortuus est, peccato mortuus est semel: qđ aūt
11 viuit, viuit Deo. ¶ Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes aūt
12 Deo in Christo Iesu Domino nostro. ¶ Non ergo regnet peccatū in vestro mortali cor-
13 pore, vt obediatis cōcupiscentijs eius ¶. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquā ex mortuis viuentes: & membra vestra
14 arma iustitiæ Deo. ¶ Peccatum. n. vobis non
C dominabitur, non enim sub lege estis, sed
15 sub gratia ¶ Quid ergo? peccabimus, qm̄ nō
16 sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. ¶‖ Nescitis, qm̄ cui exhibetis vos seruos ad obediendū, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iusti-
17 tiam? ¶ Gratias aūt Deo, q' fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam for-
18 mam doctrinæ in qua traditi estis. ¶ Liberati autē à peccato, serui facti estis iustitiæ
19 ¶ Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra
D vestra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nūc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem ‿.
20 ¶ Cū enim serui essetis peccati liber fuistis
21 iustitiæ ¶ Quem ergo fructū habuistis tunc –in illis[1], in quibus nunc erubescitis? Nam
22 finis illorum mors est. ¶ Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem
23 verò vitam æternam: ¶ Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

fratres. Gal. 3. d. 27. Col. 2. b. 12. Ephe. 4 f 23. Col. 3. b. 10. Hebr. 9. a 14. 12. a. 2. 1. Pet. 2 a. 1. Ioh. 8. d. 34. 2. Pet. 1. d. 19. –5.

CAPVT VII.

1 AN ignoratis fratres (scientibus
A enim legem loquor) quia lex in homine dominatur ‖ quan-
2 to tempore viuit? ¶ ‖ Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi, si autem mortuus fuerit
3 vir–eius[1]. [b] soluta est à lege viri. ¶ Igitur viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si aūt mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege–viri[1]: vt non sit adultera, si
4 fuerit cū alio viro. ¶ Itaq; fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, vt
5 fructificemus Deo. ¶ Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorū, quæ per legem erāt, operabantur in mēbris nostris vt fru-
6 ctificarēt morti. ¶ nunc aūt soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetu-
7 state literæ. ¶ Quid ergo dicemus? lex pecca-
B tum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem, nam concupiscētiam nesciebam, nisi lex diceret. ¶ Non concupisces.
8 ¶ Occasione autem accepta, peccatū per mādatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mor-
9 tuum erat. ¶ Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatū, pec-
10 catum reuixit. ¶ Ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatū, quod erat ad
11 vitam, hoc esse ad mortem ¶ Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit
12 me, & per illud occidit. ¶ Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum,
13 & bonum. ¶ Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum, operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccās
14 peccatum per mandatum. ¶ Scimus enim, q'
C lex spiritualis est: ego autem carnalis sum,
15 venundatus sub peccato. ¶ Quod. n. operor, non intelligo: non enim qđ volo, *hoc ago:
16 sed quod odi, * illud facio. ¶ Si autem quod nolo, illud facio: cōsentio legi quoniam bo-
17 na est. ¶ Nunc autem iam non ego operor
18 illud, sed quod habitat in me peccatū. ¶ Scio enim, quia nō habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Nam velle adiacet mihi:
19 pficere aūt bonū, nō inuenio. ¶ Non enim quod volo bonū, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. ¶ Si autem quod nolo, illud

1. Cor. 7. g. 39. –1. *liberata* 2. –1. Exo. 20. c 17. Deu. 5. c. 21. 1. Tim. 1. b. 8. *bonum.* *malum.*

facio

facio: iam non ego operor illud, sed qđ habitat in me peccatum. 21 Inuenio igitur legē, volenti mihi facere bonũ, qm̄ mihi malũ adiacet. 22 Condelector enim legi Dei secũdũ interiorem hominē. 23 Video aũt aliā legem in membris meis, repugnātem legi mētis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. (24 Infelix ego homo, qui me liberauit de corpore mortis huius? 25 Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.) Igitur ego ipse mēte seruio legi Dei: carne autem legi peccati.

CAPVT VIII.

1 A NIHIL ergo nunc damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu: qui non secundũ carnē ambulant. 2 Lex n. spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. 3 Nā quod impossibile erat legi, in quo affirmabatur per carnē: Deus filium suũ mittens in similitudinē carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ in carne, 4 vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nō secũdum carnem ambulamus: sed secundũ spiritum. 5 Qui. n. secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: B qui verò secundũ spiritũ sunt, quæ sunt spiritus sentiunt. 6 Nā prudentia carnis, mors est: prudentia aũt spiritus, vita, & pax. 7 qm̄ sapiētia carnis, ᵇ inimica est Deoˡ: legi enim Dei non ᵇ est subiecta, ˡ nec enim pōt. 8 Qui aũt in carne sunt, Deo placere nō possunt. 9 Vos aũt in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius. 10 Si aũt Christus in vobis est, corpus quidē mortuũ est ꝑꝑ peccatum, spiritus verò ᵇ viuitˡ propter ᵇ iustificationemˡ. 11 Quòd si Spiritus eius qui suscitauit C Iesum a mortuis, habitat in vobis: q̄ suscitauit Iesũ Christũ à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, ꝑpter inhabitantem Spiritum eius in vobis. 12 Ergo fratres, debitores sumus: non carni, vt secundũ carnem viuamus. 13 Si enim secundũ carnem vixeritis, moriemini: si aũt spiritu, facta carnis mortificaueritis, viuetis. 14 Quicũque. n. Spiritu Dei agũtur, ij sunt filij Dei. 15 ‖ Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: ‖ Sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, (Pater) 16 Ipse enimˡ Spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, q̄ sumus filij Dei. 17 Si autem filij, & hæredes hæredes quidem Dei, D cohæredes autē Christi: si tamen compatimur, vt cōglorificemur. 18 Existimo enim q̄ non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. 19 Nam expectatio creaturæ, reuelationē filiorũ Dei expectat. 20 Vanitati. n. creatura subiecta est, nō volēs, sed ꝑꝑ eũ q̄ subiecit eam ᵇ in speˡ: 21 quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatē gloriæ filiorũ Dei. 22 Scimus n. q̄ omnis creatura ingemiscit, & parturit vsq; adhuc. 23 Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionē filiorum Deiˡ expectantes redēptionē corporis nostri. 24 Spe. n. salui E facti sumus. Spes aũt quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? 25 Si autem quod non videmus, speramus: ꝑ patientiam expectamus. 26 Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostrā: nā quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse Spiritus postulat ꝓ nobis gemitibus inenarrabilibus. 27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deũ postulat pro sanctis. 28 Scimus autē qm̄ diligentibus Deũ, omnia cooperantur in bonũ ijs qui secundum propositũ vocati sunt sancti. 29 Nam quos præsciuit, & prædestinauit F conformes fieri imaginis filij sui: vt ipse sit primogenitus in multis fratribus. 30 Quos autē prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos aũt iustificauit, illos & glorificauit. 31 Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos? 32 Qui ēt proprio filio * non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? 33 Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus 34 qui iustificat. Quis est qui cōdemnet: Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui * est ad dexteram Dei, qui ēt interpellat pro nobis. 35 Quis ergoˡ nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? 36 an gladius? (sicut scriptum est: G ‖ Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.) 37 Sed in his omnibus superamus ꝑꝑ eum qui dilexit nos. 38 Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neq; instantia, neque futura, 39 neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT IX.

1 A VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto. 2 quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. 3 ‖ Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundũ carnē, 4 qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & ᵇ testamentũˡ, & legislatio, & obsequium, & promissa. 5 quorum patres, B & ex quibus est Christus secundũ carnē, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. 6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim oēs qui ex Israël,

Marginal notes: ᵇ inimicitia est in Deum 1. ᵇ subijcitur. ᵇ vita 1. ᵇ iustitiā 1. ‖ 2. Tim. 1 b. 7. ‖ Galat. 4. a. 5. —5. ᵇ in spem 1. —5. ᵇ magnificauit 19. * suo. * & 1. —8. ‖ Psal. 43. d. 22. * Iesu ‖ Act. 9. a. 2. 1. Cor. 15 b. 9. ᵇ testamenta 3.

7 ij sunt Israëlitæ: neq; qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur ti-
8 bi semen: id est, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstiman-
9 tur in semine. Promissionis enim verbum
C hoc est. Secundum hoc tempus veniam: &
10 erit Saræ filius. Nō solum autem illa, sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac
11 patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundum electionem propositum Dei
12 maneret,) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior seruiet minori,
13 sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau au-
14 tem odio habui. Quid ergo dicemus? Nun-
15 quid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi
D enim dicit: Miserebor cuius misereor: &
16 misericordiam præstabo cui miserebor. igi-
tur non volentis, neque currentis, sed mi-
17 serentis est Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam: & vt annun-
18 cietur nomen meum in vniuersa terra. Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indu-
19 rat. Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæ-
20 ritur? voluntati enim eius quis resistit? O
E homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid
21 me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contu-
22 meliam? Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta
23 in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præpara-
24 uit in gloriam. Quos & vocauit nos: non
25 solum ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecu-
26 tam, misericordiam consecutam. Et erit
F in loco vbi dictum est eis: Non plebs mea
27 vos: ibi vocabuntur filij Dei viui: Isaias autem clamat pro Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris,
28 reliquiæ saluæ fient. Verbum enim consummans & abbreuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus super
29 terram. & sicut prædixit Isaias: Nisi Dominus sabbaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti essem[9], & sicut Gomorrha si-
30 miles fuissemus. Quid ergo dicem[9]? Quod
G Gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam aūt quæ
31 ex fide est. Israël verò sectando legem iu-
32 stitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus:
33 offenderunt enim in lapidē offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidē offensionis, & petram scandali: & omnis qui credit in eum, non confundetur.

Marginalia: quid 15. | Gen. 21. b. 12. | Gala. 4. d. 28. | Gen. 18. b. 10. —2. | illi 4. | Gen. 25. a 2. | patre nostro 5. | Gen. 25. c. 23. | Mal. 1. a. 1. a 3. | Exo. 33 d. 19. | Exo. 9. d. 16. | Is. 45 b. 9 | Ie. 18. a 6 | Sa. 15. b. 7 | aptata. | Osee 2. d. 23. | 1. Pet. 2. b. 10. | Osē. 1. d. 10. | Isa. 10. c. 22. | Os. 1. d. 10 | Is. 1. c. 9. | sectam 6 | Is 8. c. 14. d. 16. | 1. Pet. 2 b. 7.

CAPVT X.

1 FRatres, volūtas quidem cordis
A mei, & obsecratio ad Deum, fit
2 pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis, q æmulationem Dei habent, sed
3 non secūdum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suā quærentes statuere, iu-
4 stitiæ Dei non sunt subiecti. Finis. n. legis
5 Chrs, ad iustitiā oī credenti. Moyses n. scripsit, qm̄ iustitiam quæ ex lege est, qui fece-
6 rit homo, viuet in ea. Quæ autē ex fide est iustitia sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendit in cœlum? idest, Christum
7 deducere. Aut quis descendet in abyssum?
B hoc est, Christum à mortuis reuocare. Sed
8 quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fi-
9 dei quod prædicamus. Quia si cōfitearis in ore tuo dūm Iesum, & in corde tuo credideris q Deus illū suscitauit a mortuis: saluus
10 eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore
11 aūt confessio fit ad salutē. Dicit enim scri-
C ptura: Oīs qui credit in illum, non confun-
12 detur. Nō enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem dn̄s omnium diues in omnes
13 qui inuocant illū. Omnis enim quicunq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit.
14 Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quō credent ei quem non audierunt? Quomodo aūt audient sine prę-
15 dicante? Quō verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantiū pacē, euangelizantiū
16 bona. Sed non omnes obediūt Euangelio.
D Isaias n. dicit: Dn̄e, quis credidit auditui no-
17 stro? Ergo fides ex auditu: auditus aūt per
18 verbū Chri. Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem, in oēm terrā exiuit sonus
19 eorū: & in fines orbis terrę verba eorū. Sed dico; Nunquid Israël nō cognouit? Primus Moyses dicit: Ego ad æmulationē vos adducam in non gentem: in gentem insipien-
20 tem, in iram vos mittam. Isaias autem audet, & dicit: Inuentus sum à non quærentibus me, palā apparui ijs qui me non inter-
21 rogabant. Ad Israël autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.

CAPVT XI.

1 DIco ergo: Nunquid Deus repu-
A lit populum suum? Absit: Nam & ego Israëlita sum, ex semine Abraham, de tribu Beniamin.
2 Non repulit Deus plebē suam quam præsciuit. An nescitis in Elia quid dicit scriptura: quemadmodum inter-
3 pellat Deum aduersum Israël? Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quæ-
4 runt animam meam. Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem

Marginalia: Leuit. 18. a. 5. | Ezec. 20. b. 11. | Deu. 30. c 12. —3 | Deu. 30. c 14. | Isa 28. d. 16. | Io. 2. g. 12 | Act. 2. c. 21. | Is. 52. b. 7 | Nah. 1. d. 15. | obedierunt 1. | Is 53. a. 1 | Iohan. 12. f. 38. | Ps. 18 a. 5 | Deu. 32. c. 21. | Is. 65. a. 1. | Is. 65. a. 2 —6. | 3. Re. 19. b. 10. | 3. Re. 19. b. 18.

CAPVT XIII.

1 A Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt. 2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistit, ipsi sibi damnationem acquirunt. 3 nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. 4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, 5 Dei enim minister est: vindex in iram, ei qui malum agit. B Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter 6 conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis. ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. 7 Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributū: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. 8 Nemini quicquam debeatis: nisi, vt C inuicem diligatis: qui enim diligit proximū, 9 legem impleuit. Nam: Non adulterabis, Non occides, Nō furaberis, Non falsum testimonium dices, Non cōcupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. 10 Dilectio proximi, malum non operatur. 11 Plenitudo ergo legis est dilectio. Et hoc scientes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quàm cum credidimus. 12 Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur 13 arma lucis. Sicut in die honestè ambulemus: non in cubilibus & impudicitiis, non 14 in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

Sap.6.a.4. Tit.3.a.1. 1.Pet.2.c.13. ordinata 2. Matt.22.c.21. Exo.20.b.14. Deut.5.b.18. Mat.19.c.18. Leu.19.d.18. Matt.22.d.39. Marc.12.c.31. Gala.5.c.14. Iacob 2.b.8. proximo 1. Luc.21.f.34. Gala.5.c.16. 1.Pet.2.c.11. induite 4.

CAPVT XIIII.

1 A Infirmū autem in fide assumite: non in disceptationibus cogi- 2 tationum. Alius enim credit se manducare omnia: qui autē infirmus est, olus manducet. 3 Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. 4 Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit. stabit autem: potens est enim Deus statuere illum. 5 Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem, vnusquisque in 6 suo sensu abundet. Qui sapit diem, Dño B sapit. Et qui manducat, Domino mādueat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino nō māducat, & gratias agit Deo. 7 Nemo enim nostrū sibi viuit: & nemo sibi 8 moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini su- 9 mus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorū & viuorum do- 10 minetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Chri- 11 sti. scriptum est enim: Viuo ego, dicit Dominus, quoniā mihi flectetur omne genu: 12 & omnis lingua confitebitur Deo. Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem red- 13 det Deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis 14 offendiculum fratri vel scandalum. Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid 15 commune esse, illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illū perdere, pro quo Christus mor- 16 tuus est. Non ergo blasphemetur bonum 17 nostrum. Non est enim regnū Dei esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudiū in Spiri- 18 tu sancto. qui enim in hoc seruit Christo 19 placet Deo, & probatus est hominibus. Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt, inuicem custodiamus. No- 20 li propter escam destruere opus Dei. omnia quidem sunt munda: sed malum est ho- 21 mini qui per offendiculum mādueat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur aut scandalizatur, aut infirmatur. 22 Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus qui non iudicat semet- 23 ipsum in eo quod probat. Qui autē discernit, si manducauerit, damnatus est: quia nō ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

manducat 1. Iacob.4.c.12. Cor.4. 1.Cor.5.b.10. Isa 45.d.23. Philip.2.b.10. flectet 5. 1 Cor.2.b.12. 6. Tit.1.d.15. 1.Cor.8.d.13.

CAPVT XV.

1 A Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere: & non nobis placere. 2 Vnusquisque vestrū proximo suo placeat in bonum, ad ædi- 3 ficationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improperia im- 4 properantiū tibi, ceciderūt super me. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostrā doctrinam scripta sunt: vt per patiētiam & cōsolationem scripturarum, spem habeamus. 5 Deus autē patientiæ & solatii det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Ie- 6 sum Christum: vt vnanimes, vno ore ho- B norificetis Deum & patrē Dñi nostri Iesu 7 Christi. Propter quod suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem 8 Dei. Dico enim Christū Iesum, ministrum fuisse circūcisionis propter veritatē Dei, ad cō- 9 firmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deū, si- C cut scriptum est: Propterea confitebor tibi in Gētibus Domine, & nomini tuo cātabo.

Psal.68.b.10. 1.Cor.b.10. Psal.17.b.50.

Et

2. Re. 22. d. 50. Psal. 116. a. 1. Isai. 11. c. 10.

10 Et iterum dicit: Lætamini Gẽtes cum plebe eius. 11 Et iterum, Laudate omnes Gẽtes Dominum: & magnificate eum omnes populi. 12 Et rursus Isaias ait: Erit radix Iesse: & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt. 13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti. 14 Certus sum autẽ fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrũ monere. 15 Audacius autem scripsi vobis D fratres ex parte, tãquam in memoriam vos reducẽs: propter gratiam quæ data est mihi 16 à Deo, vt sim minister Christi Iesu in Gentibus: sanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta & sanctificata in 17 Spiritu sancto. Habeo igitur gloriã in Christo 18 Iesu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & 19 factis, in virtute signorum & prodigiorũ, in virtute Spiritus sancti: ita vt ab Ierusalem E per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim 20 Euangeliũ Christi. Sic autẽ prædicaui Euangeliũ hoc, nõ vbi nominatus est Christus, ne super alienũ fundamentum ædificarẽ: 21 sed sicut scriptũ est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt, & qui non audierunt, intelligent. 22 Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos. 23 Nunc vero vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iã præcedentibus annis: 24 cũ in Hispaniã proficisci cœpero, spero quod præteriens videã vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero. 25 Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare F sanctis. 26 Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquã facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem. 27 Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis. 28 Hoc igitur cũ consummauero, & assignauero eis fructũ hunc: per vos 29 proficiscar in Hispaniam. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia bene30 dictionis Christi veniam. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad 31 Deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta 32 fiat in Ierusalem sanctis, vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refrigerer 33 vobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

[margin: in 1. — 5. — effecit 1. — Isa. 52. d 13. — & prohibitus sũ vsque ad huc. — 2. Cor. 9. b. 11. — 1. — 12.]

CAPVT XVI.

1 Commendo autem vobis Phœben, sororẽ A nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, 2 quæ est in Cenchris: vt eam suscipiatis in Dño dignè sanctis: & assistatis ei in quocũque negocio vestri indiguerit. etenim ipsa 3 quoque astitit multis, & mihi ipsi. Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in 4 Christo Iesu (qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentiũ) 5 & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi: qui est primiti6 uus Asiæ in Christo. Salutate Mariam, quę 7 multum laborauit in nobis. Salutate Andronicum & Iuliam cognatos & conca B ptiuos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, 8 qui & ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in do9 mino. Salutate Vrbanũ adiutorẽ nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectum meum. 10 Salutate Apellen probum in Christo. Sa11 lutate eos qui sunt ex Aristoboli. Salutate Ierodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in 12 Domino. Salutate Tryphęnam & Tryphosam: quæ laborant in Domino. Salutate Persidem carissimam, quæ multum laborauit in 13 Domino. Salutate Rufum electum in Do14 mino, & matrem eius & meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres. 15 Salutate Philologum & Iuliam: Nereum & sororem eius & Olympiadem: & omnes 16 qui cum eis sunt, sanctos. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Eccle17 siæ Christi. Rogo autem vos fratres, vt ob- C seruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, fa18 ciunt, & declinate ab illis. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro nõ seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. 19 Vestra enim obedientia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono: & simpli20 ces in malo. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. 21 Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iason & Sosipater cognati mei. 22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi episto23 lam, in Domino. Salutat vos Caius hospes D meus, & vniuersa ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, & Quartus, frater. 24 Gratia Domini nostri Iesu Christi cũ omnibus vobis, Amen. 25 Si autem qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meũ & prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelationem mysterij temporibus æternis 26 taciti, (quod nunc patefactum est per scripturas Propheratum secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cun27 ctis Gentibus cogniti, soli sapienti Deo per Iesum Christum, cui honos, & gloria in secula seculorum. Amen.

[margin: Act. 18. a. 2. g. 26. — Iesu — vobis — Iuniã 1. — domo — Act. 16. a. 1. Phil. 2. c. 19. — vniuersa ecclesiæ 6 — Ephe. 3. d. 20. — 1.]

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI

Ad Corinthios I.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM Pauli ad Corinthios.

CORINTHII, sunt Achaici, & hi similites ab Apostolo audierunt verbum veritatis, & subuersi sunt multifariè à falsis Apostolis: quidam a Philosophia verbosa eloquentia: alij secta legis Iudaicę inducti sunt. Hos reuocat Apostolus ad veram fidem & Euangelicam sapientiam: scribens eis ab Epheso per Timotheum discipulum suum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS vocatus Apostolus Iesu Christi, per voluntatem Dei & Sosthenes frater, 2 ꝑ Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cũ omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorũ & nostro. 3 ꝑ Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Domino Iesu Christo. 4 ꝑGratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Chisto Iesu, 5 ꝑ ꝙ in omnibus diuites facti estis in illo, in 6 omni verbo, & in omni scientia, (sicut testimonium Christi confirmatũ est in vobis,) 7 ꝑita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectant ibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi, 8 ꝑ qui & confirmabit vos vsq; in B finem sine crimine, in die aduentus Dñi nostri Iesu Christi. 9 ꝑ‖Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatẽ filij eius Iesu Christi Dñi nostri. 10 ꝑ Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis oẽs, & nõ sint in vobis schismata: sitis autem perfecti* in eodem sensu, & in eadem sciẽtia. 11 ꝑ Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. 12 ꝑHoc aũt dico, q̃d vnusquisq; vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego aũt ‖Apollo, ego vero Cephæ, ego autẽ Christi. 13 ꝑ Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? 14 ꝑGratias ago Deo* ꝙ nem neni vestrũ baptizaui nisi ‖ Crispum & Caium: 15 ꝑ ne quis dicat ꝙ in nomine meo baptizati estis. 16 ꝑ Baptizaui autem & Stephanæ domum. ꝑ Cęterùm nescio si quem alium * baptizauerim. G 17 ꝑ Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: ‖ non in sapientia verbi: 18 vt non euacuetur crux Christi. ꝑ Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: ijs autem qui salui fiunt, idest nobis, ‖ 19 Dei virtus est. ꝑScriptum est enim: ‖Perdam sapientiam sapientiũ, & prudentiã prudentium reprobabo. 20 ꝑ ‖ Vbi sapiens? vbi Scriba? vbi conquilitor huius seculi? Nonne stultam 21 fecit Deus sapientiã huius mundi? ꝑNã quia D in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiã Deũ, placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credentes. 22 ꝑQuoniã & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiã q̃runt: 23 ꝑ nos aũt prædicamus Christum crucifixũ: Iudæis quidẽ scãdalum, Gentibus autem 24 stultitiam. ꝑ Ipsis aũt vocatis Iudæis atque

‖ 1.Th. 5. d.24.

* eadẽ mẽte & eadem sentẽtia ‖.

‖ Act. 18. f 24.

* meo.

‖ Act. 18. c.8.

* vestrum

‖ 2. Pet.1. c.16.

‖ Iud. 2.a. 1.4.4. Rom.1 b. 16.

‖ Is.9. c.14

‖ Isa. 33.c 18.

& illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordium: & tunc laus erit 6 vnicuiq; à Deo ¶ Hæc autem fratres transfiguraui in me & Apollo, propter vos: vt in nobis discatis ne suprà quàm scriptum est, vnus 7 aduersus alterũ infletur pro alio. ¶Quis enim B te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris 8 quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiscum regnemus. ¶Puto enim quòd Deus nos apostolos 9 nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos, C quia spectaculũ facti sumus mundo 10 & angelis & hominibus. ¶Nos stulti propter Christum: vos aũt prudẽtes in Christo: nos infirmi, vos aũt fortes, vos nobiles, nos aũt 11 ignobiles. ¶Vsq; in hãc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædi-12 mur, & instabiles sumus, ¶ & laboramus operantes manibus nostris. maledicimur: & benedicimus: persecutionẽ patimur, & su-13 stinemus. ¶ blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti su-14 mus, oĩum peripséma vsq; adhuc. ¶Non vt confundã vos hæc scribo: sed vt filios meos 15 charissimos moneo Nam si decem millia pędagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Iesu, per e-16 uangelium ego vos genui ¶Rogo vos, imita-17 tores mei estote. ¶Ideo misi ad vos Timó- D theum, qui est filius meus charissimus & fidelis in Domino: qui vos commónefaciet vias meas quæ sunt in Christo Iesu, sicut v-18 bique in omni Ecclesia doceo. ¶ Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt qui-19 dam ¶Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem 20 eorum qui inflati sunt, sed virtutem. ¶ Non enim in sermone est regnũ Dei, sed in virtu-21 te. ¶Quid vultis? in virga veniam ad vos: an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

Marginal notes: regnaretis 9. regnaremus 1. Act. 20. g. 34. 1. The. 3. b. 9. 2. The. 3. b. 8. sicut & ego Christi.

CAPVT V.

1 B **O**Mnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ¶ ita vt vxo-2 rem patris aliquis habeat. ¶ Et vos inflati estis: & non magis luctũ habuistis, vt tollatur de medio vestrũ 3 qui hoc opus fecit? ¶ ¶Ego quidẽ absens cor- B pore, præsens aũt Spiritu, iam iudicaui vt 4 præsens, eum qui sic operatus est, ¶in noĩe Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum Virtute Dñi nostri 5 Iesu ¶tradere huiusmodi satanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini 6 nostri Iesu Christi. ¶ Nõ est bona gloria C tio vestra. ¶Nescitis quia modicum fermen-7 tum totam massam corrũpit? ¶ Expurgate vetus fermẽtum, vt sitis noua conspersio sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum 8 immolatus est Christus. ¶Itaque epulemur, non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis synceri-9 tatis & veritatis. ¶ Scripsi vobis in epistola 10 Ne cõmisceamini fornicarijs. ¶nõ vtiq; for- D nicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idòlis seruientibus: alioquin debue-11 ratis de hoc mundo exisse. ¶ Nunc aũt scripsi vobis nõ cõmisceri: si is qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, aut idòlis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibum sumere. 12 ¶Quid. n. mihi de ijs qui foris sunt, vos iudicare? Nònne de ijs qui intus sunt, vos iudi-13 catis? ¶nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobisipsis.

Marginal notes: Leu. 18. b 8. 20, b. 11. Col. 2. a. 5 hoc 1. Christi 9 -2. Gal. 5. b. 9 igitur 4.

CAPVT VI.

1 A **A**Vdet aliquis vestrum habẽs negociũ aduersus alterum, iudi-2 cari apud iniquos, non apud sanctos? ¶ An nescitis quòm sancti de mundo iudicabunt? Et 3 si in vobis iudicabit mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniã angelos iudicabimus? quantò magis se-4 cularia? ¶Secularia igiť iudicia si habueritis, contẽptibiles qui sunt in ecclesia, illos con-5 stituite ad iudicandum. ¶ Ad verecundiam B vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquã, qui possit iudicare inter fratrem 6 suũ? ¶Sed frater cũ fratre iudicio contendit: 7 & hoc apud infideles? ¶Iam quidẽ omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. ¶Quare non magis iniuriã accipitis? 8 quare non magis fraudẽ patimini? ¶Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fratri-9 bus. ¶An nescitis quia iniqui regnũ Dei nõ possidebũt? Nolite errare: Neq; fornicarij, neq; idòlis seruientes, neq; adulteri, neque 10 molles, neq; masculorũ concubitores, ¶neque fures, neque auari, neque ebriosi, neq; C maledici, neque rapaces regnũ Dei possidebunt. 11 ¶Et hæc quidem fuitis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Iesu Christi & in Spi-12 ritu Dei nostri. Oĩa mihi licẽt, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: sed ego 13 sub nullius redigar potestate. ¶Esca ventri, & venter escis: Deus autem hunc & has destruet, corpus aũt non fornicationi, sed Do-14 mino: & Dñs corpori, Deus verò & dominum suscitauit: & nos suscitabit per virtu-15 tem suam. ¶ Nescitis quoniam corpora vr̃a D membra sunt Christi? Tollens ergo mẽbra Christi, faciam membra meretricis? Absit. 16 ¶An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? ¶ Erunt enim (in-17 quit) duo in carne vna. ¶ Qui autem adhæ-18 ret Domino: vnus spiritus est. ¶ Fugite fornicationem: Oẽ peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: qui autem forni-19 catur, in corpus suum peccat. ¶ An nescitis quoniam membra vestra, templũ sunt spiri-

Marginal notes: hoc. Mat. 5. g 39. Lu. 6. e. 29 Ro. 12. d. 19. 1. The. 4. a. 6. quidã 1. Ecc. 37. d. 31. Inf. 10. f. 22. hanc. hæc 4. Ge. 2. d. 24. Mat. 19. a. 5. Mar. 10 a. 8. enim. Ephe. 5. g. 31. Su. 3. d. 17 2. Co. 6. d. 17.

tus sancti, qui in vobis est, quem habetis à
20 Deo. & non estis vestri? ‖Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

§ Inf. 7. d.23. 1. Pet.1. c.18.

CAPVT VII.

1 De quibus autē scripsistis mihi:
A Bonum est hoī mulierem non
2 tangere. Propter fornicationē aūt vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæq; suum vi-
3 rum habeat. ‖Vxori vir debitum reddat: si-
4 militer aūt & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet: sed vir. Similiter aūt & vir, sui corporis potestatem non ha-
5 bet: sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tps, vt vacetis* orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam
6 vestram. Hoc aūt dico secundùm indulgen-
7 tiam, non secundùm imperium. Volo aūt omnes homines esse sicut me ipsum: sed vnusquisq; proprium donum habet ex Deo:
8 alius quidem sic, alius vero sic. Dico autē
B non nuptis & viduis: bonum est illis si sic
9 ᵇpermaneantˈsicut & ego. Quod si non se continent, nubāt. Melius est enim nubere,
10 quàm vri. ˈIis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nō ego, sed Dn̄s, ‖vxorem
11 à viro non discedere. ꝙ si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recōciliari. Et
12 vir vxorem non dimittat. Nam cęteris, ego dico, non Dn̄s. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum
13 illo: non dimittat illam. Et si qua mulier
C habet virum infidelem, & hic consentit ha-
14 bitare cum illa: non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. alioquin filij vestri im-
15 mūdi essent: nūc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huius-
16 modi: in pace aūt vocauit nos Deus. Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut
17 vnde scis vir, si mulierē saluam facies? nisi vnicuiq; sicut diuisit Dominus, vnumquemque sicut vocauit Deᵘ, ita ambulet, & sicut
18 in omnibus ecclesijs doceo. Circuncisus aliquis vocatus est? nō adducat præputium.
D In præputio aliquis vocatus est? non circun-
19 cidatur. Circuncisio nihil est, & pręputium nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei.
20 ‖Vnusquisque in qua vocatione vocatus
21 est, in ea permaneat. Seruus vocatus es? nō sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, ma-
22 gis vtere. Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini. similiter qui
23 liber vocatus est, seruus est Christi. Pretio
E empti estis, nolite fieri serui hominum.
24 Vnusquisque in quo vocatus est, ᵇfraterˈ,
25 in hoc ᵇpermaneatˈ apud Deum. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiā consecutus à Domino vt sim fidelis.
26 Existimo ᵇ ergo ˈ hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum
27 est homini sic esse. Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore?
28 noli quærere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit: tribulationem tamen carnis habebūt huiusmodi. Ego autem vobis par-
29 co. Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores,
30 tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tan-
31 quam non possidentes: & qui vtuntur hoc
F mundo, tanquam non vtantur: præterit e-
32 nim figura huius mundi. Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo pla-
33 ceat Deo. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat
34 vxori: & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo pla-
35 ceat viro. Porro hoc ad vtilitatem vestram dico: nō vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimēto dn̄mᵇ obseruan-
36 diˈ. Si quis aūt turpem se videri existimat
G super virgine sua, ꝙ sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat. non peccat,
37 –siˈnubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem aūt habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam: bene
38 facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit,
39 melius facit. ‖Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit. ꝙ si dormierit vir eius, liberata est*: cui vult nubat: tantum in
40 Domino. Beatior aūt erit, si sic permanserit secundum meum cōsilium. puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAPVT VIII.

1 De ijs autem quæ idòlis sacrificantur, sci-
A mus quia oēs sciētiā habemus. Sciētia
2 inflat: charitas vero ædificat. Si quis aūt se existimat scire aliquid, nondum cognouit,
3 quemadmodū oporteat eum scire. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.
4 De escis autem quæ idòlis immolātur sci-
B mus quia nihil est idòlum in mundo: & ꝙ
5 nullus est Deus, nisi vnus. Nam & si sunt qui dicantur dij, siue in cœlo, siue in terra (siquidem sunt dij multi, & Domini multi)
6 nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia & nos in ᵇillumˈ: & vnus Dominus, Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ip-
7 sum. Sed non in omnibus est scientia. Quidam aūt* conscientia vsque nūc idòli, qua-

Marginal notes: 1. Pet. 3. b.7. — * ieiunio, & 1. — ᵇ maneant 12. — Matt.5.c.32.1) b.9 Mar.10.b 9.10 11. Luc.19. d.18. — Ephes.4. c.2. — Sup. 6. d. 20. 1. Pet. 1. c 18. — ᵇ fratres 2 — ᵇ maneant — ᵇ enim. — ᵇ autem 6. — ᵇ obsecrandi. — –1. — ‖Ro.7.a.2 — * à lege. u — ᵇ illo. — * cum

C si idolothytũ mãducant: & consciẽtia ipsorum cum sit infirma, polluitur. 8 ¶Esca autẽ nos nõ cõmendat Deo. Neque enim si mãducauerimus, abundabimus: neque si non manducauerimus, deficiemus. 9 ¶ Videte aũt ne forte hæc licẽtia vestra offendiculũ fiat infirmis. 10 ¶Si n. q̃s viderit eũ q̃ hẽt scientiã, D in idolio recũbentẽ: nonne consciẽtia eius, cũ sit infirma, ædificabitur ad manducandũ idolothyta? 11 ¶Et peribit infirmus in tua[a] sciẽtia frater, ꝓpter quẽ Christus mortuus est? 12 ¶ Sic aũt peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorũ infirmam: in Christum peccatis. 13 ¶ Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: nõ manducabo carnẽ in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPVT IX.

1 A NOn sum liber? Nõ sum Apostolus? Nonne Christum Iesum Dñm nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? 2 ¶ Et[b] si aliis non sum Apostolus: sed tñ vobis sum. nã signaculũ Apostolatus mei vos estis in Dño. 3 ¶ mea defensio apud eos q̃ me interrogant, hæc est: 4 ¶Nũquid non habemus ptãtẽ manducãdi & bibendi? 5 ¶ Nunquid nõ habemus ptãtẽ mulierẽ sororẽ circũducendi, sicut & cæteri Apostoli & fratres Dñi, & Cephas? 6 ¶ Aut ego solus & Barnabas, non habemus ptãtem hoc operandi? 7 ¶ Quis militat suis stipendijs vnquã? Quis plantat vineã: & de fructu eius nõ edit? Quis pascit gregẽ: & de lacte gregis nõ manducat? 8 ¶Nũquid secundũ hoĩem hæc dico? 9 An & lex hæc nõ dicit? ¶Scriptũ est ẽm B in lege Moysi: Nõ alligabis os boui trituranti. 10 Nunq̃d de bobus cura est Deo? ¶ An pp nos vtique * dicit? Nam pp nos scripta sunt. q̃m debet in spe q̃ arat, arare: & q̃ triturat, in spe fructus ꝑcipiẽdi. 11 ¶ Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnũ est si nos carnalia vestra metamus? 12 ¶ Si alij ptãtis vestræ participes sunt: quare non potius nos? Sed nõ vsi sumus hac ptãte: sed oĩa sustinemus, ne quod offendiculũ demus Euãgelio Christi. 13 ¶ Nescitis quoniã qui in sacrario operantur: q̃ de sacrario sunt, edunt: & q̃ altari deseruiunt, cum altari participant? 14 ¶Ita & Dñs ordinauit ijs qui Euangeliũ annunciant, de Euangelio viuere. 15 ¶Ego autem nullo horum vsus sum. Non autem scripsi hæc, vt ita fiat in me: bonum est enim mi C hi magis mori, quàm vt gloriam meam q̃s euacuet. 16 ¶ Nam & si euangelizauero nõ est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est si non euangelizauero. 17 ¶ Si enim volens hoc ago: mercedem habeo. si autem inuitus: dispensatio mihi credita est. 18 ¶Quæ est ergo merces mea? Vt Euãgelium prædicans, sine sumptu ponã Euãgeliũ, vt non abutar potestate mea in Euangelio. 19 ¶Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci: vt plures lucrifacerem. 20 ¶ Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus: vt Iudæos lucrarer. 21 ¶ ijs qui sub lege sunt: quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) vt eos qui sub lege erãt, lucri- D facerem. ijs qui sine lege erant tanquam sine lege essem (cũ sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) vt lucrifacerẽ eos qui sine lege erant. 22 ¶ Factus sum infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum: vt omnes facerẽ saluos. 23 ¶Omnia aũt facio propter Euangelium: vt particeps eius efficiar. 24 ¶ Nescitis q̃ ij qui in stadio currunt, oẽs quidẽ currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt cõprehẽdatis. 25 ¶ Omnis autẽ qui in agone contendit ab oĩbus se abstinet, & illi quidẽ vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. 26 ¶ Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans: 27 ¶sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Ro. 14. c. 15. * conscientia. Rom. 14 d. 21. Deu. 25. a 4. 1 Tim. 5. c. 18. * hoc. Rom. 15. f. 27. Deut. 18. a. 1.

CAPVT X.

1 A NOlo enim vos ignorare fratres, q̃m patres nostri omnes sub nube fuerũt, & 2 omnes mare transierunt, & oẽs in Moyse 3 baptizati sunt in nube & in mari: ¶ & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, 4 & omnes eundẽ potum spiritalem bi- B berunt: (bibebant autẽ de spiritali sequente eos petra: petra autem erat Christus,) 5 ¶ sed non in pluribus eorum beneplacitũ 6 est Deo, nã prostrati sunt in deserto. ¶Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. 7 ¶Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodũ scriptũ est: Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerunt ludere. 8 ¶ Neq; fornicemur, sicut quidã ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti millia. 9 ¶ Neq; tẽ- C temus Christũ: sicut quidã eorũ tẽtauerũt: 10 & à serpentibus perierũt. ¶ Neq; murmuraueritis: sicut quidã eorũ murmurauerunt, 11 & perierũt ab exterminatore. ¶Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in 12 quos fines seculorũ deuenerũt. ¶ Itaque qui 13 se existimat stare, videat ne cadat. ¶ Tentatio vos non [c] apprehendat, nisi humana. fidelis autem Deus est, qui non patiet vos D tentari supra id quod potestis: sed faciet ẽt cum tentatione prouentum, vt possitis su- 14 stinere. ¶ propter quod charissimi mihi, fu- 15 gite ab idolorum cultura. ¶ Vt prudentibus 16 loquor: vos ipsi iudicate quod dico. ¶Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis quem frãgimus, nonne participatio corpo- 17 ris Domini est? ¶ Q̃m vnus panis, & vnum E corpus multi sumus [d] omnes qui de vno

Exo. 13. d 21. Num. 9. c 18. Exo. 14. c 22. Exo. 16. d 15. Exo. 17. b 6. Num. 20. b. 10. & 11. Num. 26. g. 65. Nu. 11. a. 4 b. 5. Ps. 105. b 14. Exod. 32. b. 6. Num. 21. b 5. b. 6. Num. 11. g. 32. 14. f. 37. [c] apprehẽdit 1. [d] nam omnes 6.

18 pane* participamus. Videte Israël secundũ carnẽ: nonne qui edunt hostias, participes 19 sunt altaris? Quid ergo dico? dico qđ idolis immolatum, sit aliquid? aut ꝙ idolũ sit ali- 20 qđ? Sed quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos so- 21 cios fieri dæmoniorũ. Non potestis calicẽ Dñi bibere, & calicẽ dæmoniorũ: nõ pote stis mẽsæ Dñi participes esse, & mensæ dæ- 22 moniorũ. An æmulamur Dñm? Nunquid F fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, 23 sed non oĩa expediũt. Omnia mihi licent, 24 sed non oĩa ædificant. Nemo quod suum 25 est quærat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate, nihil interro- 26 gantes pp cõscientiã. Dñi* est terra & ple- 27 nitudo eius. Si quis vocat vos infideliũ*, & vultis ire: omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes pp cõscien- 28 tiã. Si quis autem dixerit: Hoc [b] immolatũ G est idolis: nolite manducare propter illum 29 qui indicauit, & propter conscientiã: conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur 30 [b] ab aliena conscientia? Si ego cum gratia participo: quid blasphemor pro eo ꝙ gra- 31 tias ago? Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis omnia in gloriã 32 Dei facite. Sine offensione estote Iudæis & 33 Gentibus, & Ecclesiæ Dei. sicut & ego per omnia oĩbus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis: vt salui fiant.

*Margin: * & de vno calice. — Eccle. 37. d. 38. — Sup. 6. c. 12. — Psal. 23. a. 1. 49. b. 12. — * enim 1. — * ad cœnã — [b] immolatitium 7. — [b] alia 3. — Coloss. 3. c. 17.*

CAPVT XI.

1 A IMitatores mei estote, sicut & ego Christi. Laudo autẽ vos 2 fratres, ꝙ per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, pcepta mea tenetis. Volo 3 aũt vos scire, ꝙ oĩs viri caput Christus est: caput aũt mulieris, vir: caput vero Christi, 4 Deus. Oĩs vir orans aut prophetans velato 5 capite, deturpat caput suũ. Oĩs aũt mulier orans aut prophetans nõ velato capite, de- B turpat caput suũ: vnum em̃ est ac si decalue- 6 tur. Nã si non velatur mulier, * tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut de- 7 caluari: velet caput suũ. Vir quidẽ nõ dẽt velare caput — suũ: qm̃ imago & gloria Dei 8 est: mulier autẽ gloria viri est. Nõ enim vir 9 ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir pp mulierem, sed mu- 10 lier pp virũ. (Ideo dẽt mulier [b] ptãtem ha- C bere supra caput* pp angelos.) Veruntamẽ 11 neq; vir sine muliere: neque mulier sine vi- 12 ro in Dño. Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo. 13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non vela 14 tam orare Deum? Nec ipsa natura docet vos, ꝙ vir quidẽ si comam nutriat, ignomi- 15 nia est illi: mulier vero si comam nutriat, D gloria est illi, quoniam capilli pro velamine 16 ei dati sunt? Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem nõ ha- 17 bemus, neq; [b] Ecclesia Dei. Hoc autem pcipio: non laudans, ꝙ non in melius, sed in 18 deterius conuenitis: Primum quidem cõuenientibus vobis in Ecclesiã, audio scissu- 19 ras esse inter vos, & ex parte credo. Nã oportet & hæreses esse: vt & qui pbati sunt, 20 manifesti fiãt in vobis. Cõuenientibus er- E go vobis in vnum, iam non est dominicam 21 cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius aũt ebrius est. 22 Nunquid domos non habetis ad mãducandũ & bibendum? aut Ecclesiam Dei contẽnitis: & confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos in hoc? non 23 laudo. Ego enim accepi à Domino qđ & tradidi vobis, qm̃ Dñs Iesus in qua nocte 24 tradebatur, accepit panem: & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. 25 Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescũque bibetis, in meam commemorationem. 26 Quotiescunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini 27 annũciabitis, donec veniat. Itaque quicunq; manducauerit panẽ hunc, vel biberit calicẽ Domini indigne, reus erit corpo- 28 ris & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & 29 de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bi- 30 bit, non diiudicans corpus Dñi. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiũt 31 multi. Quod si nosmetipsos diiudicare- 32 mus: non vtique iudicaremur. Dum iudicamur aũt, a Domino corripimur: vt non cu 33 hoc mundo damnemur. Itaq; fratres mei, cum conuenitis ad manducandum inuicẽ 34 expectate: Si quis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cetera autem, cum venero disponam.

*Margin: Ephe. 5. c. 23. — * & 21. — —5. — Gene. 2. d. 21. d. 22. — [b] velamen — * suum. et — [b] ecclesiæ. — Matt. 26. e. 26. — Mar. 14. e. 22. — Luc. 22. b 19. — Iohã. 6. f. 59. — 1. Cor. 13. b. 5.*

CAPVT XII.

1 A DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres. Scitis quo- 2 niam cum Gentes essetis ad simulachra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vo- 3 bis facio, ꝙ nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema [b] Iesu. Et nemo potest dice- 4 re: Domin* Iesus, nisi ĩ Spiritu sancto. Diuisiones vero gratiarum sunt: idem aũt Spi- 5 ritus. Et diuisiones ministrationum sunt, 6 idem autẽ Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idẽ vero Deus, qui operatur 7 omnia in omnibus. Vnicuique autem dat 8 manifestatio Spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritũ datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundũ eundem

Margin: Mar 9. f. 36. — [b] Iesum 1. — Rom. 12. b. 6. — 1. Pet. 4. c. 10.

9 Spiritum. ¶ alteri fides in eodē Spiritu: alij
10 gratia sanitatū, in vno Spiritu: alij opera-
B tio virtutū, alij prophetia, alij discretio spi-
rituum, alij genera linguarū, alij interpre-
11 tatio sermonum. ¶ ‖ Hæc aūt oīa operatur v-
nus atque idem Spiritus diuidens singulis
12 prout vult. ¶ ‖ Sicut enim corpus vnum est, &
membra habet multa: omnia autem mem
bra corporis cum sint multa, vnum tamen
13 corpus sunt, ita & Christus ¶ Etenim in vno
Spiritu oēs nos in vnum baptizati sumus,
siue Iudæi siue Gentiles, siue serui, siue libe
14 ri: & oēs in vno Spiritu potati sumus. ¶ Nam
& corpus non est vnum membrū, sed mul-
15 ta. ¶ Si dixerit pes: Quoniam non sum ma-
nus non sum de corpore: num ideo nō est
16 de corpore? ¶ Et si dixerit auris: Quoniam
C non sum oculus, non sum de corpore: num
17 ideo non est de corpore? ¶ Si totum corpus
oculus: vbi auditus? Si totum auditus: vbi
18 odoratus? ¶ Nunc autem posuit Deus mem-
bra, vnumquodque eorum in corpore sicut
19 voluit. ¶ Quod si essent omnia vnum mem-
20 brum: vbi corpus? ¶ Nunc autem multa qui-
21 dem membra, vnum autem corpus. ¶ Non
potest autem oculus dicere manui: Opera
tua nō indigeo: aut iterum caput pedibus:
22 Nō estis mihi necessarij. ¶ Sed multo magis
quæ videntur membra corporis infirmio-
23 ra esse, necessariora sunt: ¶ & quæ putamus igno
biliora membra esse corporis, honorem a-
bundantiorē circumdamus: & quæ inhone-
sta sunt nostra abundantiorem honestatem
24 habent: Honesta aūt nostra, nullius egent:
sed Deus tēperauit corpus ei, cui deerat abū
25 dantiorem tribuendo honorem, ¶ vt non sit
schisma in corpore, sed idipsum pro inuicē
26 solicita sint membra. ¶ Et si quid patitur vnū
D membrum: compatiuntur omnia membra.
siue gloriatur vnum membrū congaudent
27 omnia membra. ¶ ‖ Vos autem estis corpus
28 Christi, & membra de membro. ¶ Et quosdā
quidē posuit Deus in Ecclesia, primum Apo
stolos, secundo prophetas, tertio doctores,
deinde virtutes, exinde gratias curationū,
opitulationes, gubernationes, genera lin-
29 guarum.* Nunquid omnes apostoli? Nun-
quid omnes prophetæ? nunquid omnes do
30 ctores? nunquid omnes virtutes? nunquid
omnes gratiam habent curationum? nun-
quid omnes linguis loquuntur? nunquid
31 omnes interpretātur? ¶ Æmulamini autem
charismata meliora Et adhuc excellentio-
rem viam vobis demonstro.

‖ Ro. 12. a 3. ‖ Ephe. 4. b 7. Ro. 12. a. 4.
‖ Ro. 12. b 8. Ephe. 4. b. 11.
* interpretationes sermonū.

CAPVT XIII.

1 SI linguis hominū loquar & an-
A gelorum, charitatem aūt nō ha
beā: factus sum velut æs sonās,
2 aut cymbalum tinniens. ¶ Et si
habuero prophetiam, & noue
rim mysteria omnia, & omnē scientiā: & si
habuero oēm fidē ita vt montes transferā,
3 charitatem aūt nō habuero: nihil sum. ¶ Et
B si distribuero in cibos pauperum omnes fa
cultates meas, & si tradidero corpus meum
ita vt ardeam, charitatē aūt nō habuero: ni-
4 hil mihi prodest ¶ Charitas patiens est, beni
gna est, charitas non æmulatur, non agit per
5 perā, non inflatur, ¶ non est ambitiosa, non quærit
quæ sua sunt, nō irritatur, non cogitat ma-
6 lū, ¶ non gaudet super iniquitate, cōgaudet,
7 aūt veritati: ¶ omnia suffert, omnia credit
8 omnia sperat omnia sustinet ¶ Charitas nun
quam excidit: siue prophetiæ euacuabūtur,
C siue linguę cessabunt, siue scientia destruet.
9 ¶ Ex parte enim cognoscimus, & ex parte
10 prophetamus ¶ Cum autē venerit quod per
fectum est, euacuabitur quod ex parte est
11 ¶ Cum essem paruulus loquebar vt paruu-
lus, sapiebā vt paruulus, cogitabā vt paruu-
lus: Quando autē factus sum vir, euacuaui
12 quæ erant paruuli. ¶ Videmus nunc per spe-
D culum in ænigmate: tunc autem facie ad fa
ciem Nunc cognosco ex parte, tunc aūt co-
13 gnoscam sicut & cognitus sum. ¶ Nunc au-
tem manent, fides, spes, charitas: tria hæc:
maior autem horum est charitas.

CAPVT XIIII.

1 SEctamini charitatem, æmulamini spirita
A lia: magis autem vt prophetetis. ¶ Qui e-
2 enim loquitur lingua, nō hominibus loqui
tur sed Deo: nemo enim audit ˋSpiritu au-
3 tem loquitur mysteria: ¶ nam qui prophetat
hominibus loquitur ad ædificationem, &
4 exhortationem, & consolationem. ¶ Qui lo-
quitur lingua, semetipsum ædificat: qui aūt
5 prophetat, Ecclesiam ædificat. ¶ Volo autem
omnes vos loqui linguis: magis autē prophe
tare. Nā maior est qui prophetat, quam qui
loquitur linguis, nisi fortè interpretetur. vt
6 Ecclesia ædificationem accipiat. ¶ Nunc au
B tē fratres, si venero ad vos linguis loquēs.
quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in
reuelatione, aut in sciētia, aut in prophetia
7 aut in doctrina? ¶ Tamen quæ sine anima
sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara:
nisi distinctionem sonituum dederit, quo
scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?
8 ¶ Etenim si incertam vocē det tuba: quis pa
9 rabit se ad bellum? ¶ Ita & vos per linguam
nisi manifestum sermonem dederitis: quo
scietur id quod dicitur? eritis enim in aera
10 loquentes. ¶ Tam multa, vt puta genera lin-
C guarum sunt in hoc mundo, & nihil sine
11 voce est. ¶ Si ergo nesciero virtutem vocis,
ero ei cui loquor barbarus, & q loquitur mi-
12 hi, barbarus ¶ & vos, quoniam æmulatores
estis spirituum: ad ædificationem Ecclesiæ
13 quærite vt abundetis. ¶ Et ideo qui loqui-
14 tur lingua, oret vt interpretetur. ¶ Nam si
orem lingua, spiritus meus orat: mens autē
15 mea sine fructu est. ¶ Quid ergo est? Orabo
spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psal-
16 lam & mente. ¶ Cæterum si benedixeris

ˋ Spiritus
-5.
-2.

spiritu: qui supplet locum idiotæ, quō di-
D cet, Amen, super tuam benedictionem? qm
17 quid dicas, nescit. nam tu quidē bene gra-
18 tias agis, sed alter non ædificatur. Gratias
ago Deo meo, q omniū vestrum lingua lo-
19 quor. Sed in ecclesia volo quinq; verba sen-
su meo loqui, vt & alios instruam: q decem
20 millia verborum in lingua. Fratres, nolite
pueri effici sensibus, sed malitia paruuli e-
21 stote: sensibus autem perfecti estote. In le-
ge scriptum est: Qm in alijs linguis & la-
bijs loquar populo huic: & nec sic exaudiēt
22 me, dicit Dominus. Itaque linguæ in signū
sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophe-
tiæ autem, non infidelibus, sed fidelibus.
23 Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in v-
E num, & omnes linguis loquantur, intrent
autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent
24 quod insanitis? Si autem omnes prophe-
tent, intret autem quis infidelis, vel idiota:
cōuincitur ab omnibus, dijudicatur ab om-
25 nibus: occulta cordis eius manifesta fiunt:
& ita cadens in faciem, adorabit Deum, pro-
26 nūcians, quod verè Deus in vobis sit. Quid
ergo est fratres? Cum conuenitis, vnusquis-
que vestrum psalmum habet, doctrinam
habet, apocalypsin habet, linguam habet,
interpretationem habet: omnia ad ædifica-
27 tionem fiant. Siue lingua quis loquitur: se-
cundum duos, aut vt multū tres, & per par-
28 tes, & vnus interpretetur. Si aūt non fuerit
F interpres, taceat in ecclesia, sibi autem lo-
29 quatur & Deo. Prophetæ autem duo, aut
30 tres dicant, & cæteri dijudicent. Quod si
alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.
31 Potestis enim omnes per singulos prophe-
tare, vt omnes discant, & omnes exhorten-
32 tur. & spūs prophetarum, prophetis subie-
33 cti sunt. Non enim est dissentionis Deus,
sed pacis: sicut & in omnibus ecclesijs san-
34 ctorum doceo. Mulieres in ecclesijs ta-
G ceant. non enim permittitur eis loqui, sed
35 subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid aūt
volunt discere, domi viros suos interrogēt.
Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.
36 An à vobis verbum Dei processit? aut in
37 vos solos peruēnit? Si quis videtur prophe-
ta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo
38 vobis, quia Domini sunt mandata. Si quis
39 autem ignorat, ignorabitur. Itaq; fratres,
æmulamini prophetare: & loqui linguis no-
40 lite prohibere. Omnia autem honestè, &
secundum ordinem fiant in vobis.

Margin: quis supplet locum idiota. — enim. Is.28.c.11 — prophetia 1. — quid — subiectus est. — 1.Ti.2.d.11. Ge.3.c.16

CAPVT XV.

1 Notum aūt vobis facio, fratres,
A Euangeliū quod prædicaui vo-
bis, qd & accepistis, in quo &
2 statis, per quod & saluamini,
qua ratione prædicauerim vo-
3 bis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradi-
di enim vobis in primis quod & accepi, qm
Christus mortuus est pro peccatis nostris

Margin: Gala.1.b.12.

4 secūdum scripturas: & quia sepultus est, & qa
resurrexit tertia die, secundum scripturas.
5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc vnde-
6 cim. Deinde visus est plus quam quingen-
tis fratribus simul: ex quibus multi manent
7 vsq; adhuc, quidam autem dormierūt. De-
inde visus est Iacobo, deinde Apostolis om-
8 nibus. Nouissime aūt omnium tanquam
9 abortiuo, visus est & mihi. Ego enim sum
B minimus Apostolorum, qui nō sum dignus
vocari Apostolus, quoniam persecutus sum
10 ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id
quod sum: & gratia eius in me vacua non
fuit, sed abundantius illis omnibus labora-
11 ui: nō ego aūt, sed gratia Dei mecum. Siue
enim ego, siue illi: sic prædicamus, & sic cre-
12 didistis. Si autē Christus prædicatur quod
resurrexit à mortuis: quomodo quidam di-
cunt in vobis, quoniā resurrectio mortuo-
13 rum non est? Si autem resurrectio mor-
tuorum non est: neque Christus resurrexit.
14 Si autem Christus non resurrexit: inanis
est ergo prędicatio nostra, inanis est & fides
15 vestra. Inuenimur autē & falsi testes Dei:
C qm testimonium diximus aduersus Deum,
q suscitauerit Christum, quem non suscita-
16 uit, si mortui non resurgunt. Nam si mor-
tui non resurgunt, neq; Christus resurrexit.
17 Quod si Christus non resurrexit: vana est
fides vestra, adhuc enim estis in peccatis ve-
18 stris. Ergo & qui dormierunt in Christo,
19 perierunt. Si in hac vita tantum, in Chri-
sto sperantes sumus: miserabiliores sumus
20 omnibus hominibus. Nunc autē Christus
resurrexit à mortuis primitiæ dormiētium,
21 quoniam quidem per hominem mors: &
& per hominem resurrectio mortuorum.
22 Et sicut in Adam oēs moriuntur: ita & in
23 Christo oēs viuificabuntur. Vnusquisque
aūt in suo ordine, primitiæ Christus: dein-
de ij qui sunt Christi, qui in aduentū eius
24 crediderunt. Deinde finis: cum tradide-
D rit regnum Deo, & patri, cùm euacuauerit
omnem principatum & potestatem & virtu-
25 tem. Oportet autem illum regnare, do-
nec ponat omnes inimicos sub pedibus ei.
26 Nouissima aūt inimica destruetur mors.
Omnia enim subiecit sub pedibus eius.
27 Cùm autē dicat: Omnia subiecta sunt ei:
sine dubio, præter eum qui subiecit ei oīa.
28 Cum autem subiecta fuerint illi omnia:
tunc & ipse Filius subiectus erit ei qui sub-
iecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omni-
29 bus. Alioquin quid faciēt qui baptizantur
pro mortuis, si omnino mortui non resur-
30 gunt? vt quid & baptizantur pro illis? vt
31 quid & nos periclitamur omni hora? Quo-
tidie morior per vestram gloriam, fratres,
quā habeo in Christo Iesu Domino nostro.
32 Si (secundum hominem) ad bestias pu-
gnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui
non resurgunt? manducemus & bibamus,

Margin: 1.Pet.2.d.24. Is.53.b.5.c.8. — Io.2.a.2. Matt.12.c.40. Matt.28.a.6. Mar.16.a.6. Lu.24.a.6.e.34. Ioh.20.c.19. Act.9.a.3. Eph.3 b.8 — Apoc.1.b.5. Col.1.c.18 — enim 3. Ge 3 a.6. Ro.5.c.12 6 d.23. 1.Thes 4.d.15. — Ps.109.a.1. Heb.1.d.13.10.c.13. — Nouissimè — Ps.8.b.8. — propter — Is.22 d.13. 56.d.12.

33 cras enim moriemur. ¶ Nolite seduci, Corrumpũt mores bonos colloquia mala. ¶ Euigilate iusti & nolite peccare. ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis loquor. ¶ Sed dicit aliquis: Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore venient? ¶ Insipiens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. ¶ Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, vt puta, tritici, aut alicuius cęterorum. ¶ Deus autẽ dat illi corpus sicut vult: & vnicuique seminum proprium corpus. ¶ Non omnis caro, eadem caro: sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia piscium. ¶ Et corpora cęlestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cœlestiũ gloria, alia autem terrestrium. ¶ Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate: ¶ sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. ¶ Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. ¶ Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est: ¶ Factus est primus homo Adam in animam viuẽtem: nouissimus Adam in spiritum viuificantem. ¶ Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale. ¶ Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cęlo, cęlestis. ¶ Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cęlestis, tales & cęlestes. ¶ Igitur sicut portauimus imaginẽ terreni: portemus & imaginem cęlestis. ¶ Hoc autẽ dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neq; corruptio incorruptelam possidebit. ¶ Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidẽ resurgemus, sed non omnes immutabimur. ¶ In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet.n. tuba) & mortui resurgẽt incorrupti: & nos immutabimur. ¶ Oportet.n. corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. ¶ Cum autem *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. ¶ Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? ¶ Stimulus autem mortis peccatũ est: virtus vero peccati lex. ¶ Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dominũ nostrum Iesum Christum. ¶ Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Dñi semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

Marginal notes: Sa. 2.b.9. — iustè 4. — dicet 4. — veniũt 8. — voluit 8. — Ge. 2 b. 7. — 8. — *corruptũ hoc induerit incorruptionẽ, & 1. — Ose. 13.d. 14. — 1. Ioh. 5. a. 5.

CAPVT XVI.

1 De collectis aũt quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & 2 vos facite. ¶ Per vnam sabbathi vnusquisque vestrum apud se seponat, recõdens quod ei bene placuerit, vt non cum venero, tunc col3 lectæ fiant. ¶ Cum aũt præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam per4 ferre gratiam vestram in Ierusalem. ¶ Quod si dignum fuerit vt & ego eam, mecũ ibunt. 5 ¶ Veniam aũt ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. 6 ¶ Apud vos aũt forsitan manebo, vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis quocunque 7 iero. ¶ Nolo enim vos modo in transitu videre. spero n. me aliquantulum temporis ma8 nere apud vos, si Dñs permiserit. ¶ Permane9 bo aũt Ephesi vsque ad Pentecosten. ¶ Ostiũ enim mihi apertum est magnum & euidẽs, 10 & aduersarij multi. ¶ Si aũt venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos: o11 pus n. Dñi operatur, sicut & ego. ¶ Ne quis ergo illum spernat, deducite aũt illum in pace: vt veniat ad me. expecto. n. illum cum 12 fratribus. ¶ De Apollo aũt fratre, vobis notũ facio, qm̃ multum rogaui eum, vt veniret ad vos cum fratribus: & vtique non fuit voluntas eius, vt nunc veniret: veniet aũt cum 13 ei vacuum fuerit. ¶ Vigilate, state in fide, vi14 riliter agite, & confortamini. ¶ Omnia vestra 15 in charitate fiant. ¶ Obsecro aũt vos fratres, nostis domum Stephanæ & Fortunati* qui sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerium san16 ctorum ordinauerũt se ipsos. ¶ vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti & la17 boranti. ¶ Gaudeo aũt in præsentia Stephanę & Fortunati, & Achaici: qm̃ id quod vobis 18 deerat, ipsi suppleuerunt. ¶ refecerunt enim & meum spiritum & vestrum. Cognoscite 19 ergo qui huiuscemodi sunt. ¶ Salutant vos *ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila & Priscilla cum domestica sua 20 ecclesia *. ¶ Salutant vos omnes fratres. Salu21 tate inuicem in osculo sancto. ¶ Salutatio, 22 mea manu Pauli. ¶ Si quis non amat Dñm nostrum Iesum Christum, sit anathema Ma23 ranatha. ¶ Gratia Domini nostri Iesu Chri24 sti vobiscum. ¶ Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

Marginal notes: — 8. — * & Achaici. — * omnes — * apud quos & hospitor. — 8.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI

Ad Corinthios II.

ARGVMENTVM IN SECVNDAM EPISTOLAM Pauli ad Corinthios.

POST actam à Corinthiis pœnitentiam, consolatoriã scribit eis epistolã Apostolus à Troade per Titum. Et collaudãs eos, hortatur ad meliora, contristatos quidem eos, sed emendatos ostendens.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per voluntatem Dei, & Timótheus frater. ecclesiæ Dei quæ est Corinthi cũ omnibus sanctis qui sunt in 2 vniuersa Achaia ¶Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino 3 Iesu Christo. ¶ ‖ Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui 4 consolatur nos in omni ¶ tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua 5 exhortamur & ipsi a Deo: ¶ quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. 6 ¶ Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: *siue exhortamur, pro vestra exhortatione–& salute' B quæ operatur °tolerantiam'earundem passionum quas & 7 nos patimur: ¶ °& spes nostra firma est' pro vobis: scientes ꝙ sicut socij passionum estis, 8 sic eritis & consolationis ¶Non enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, qm̃ supra modũ grauati sumus supra virtutẽ, ita vt tæderet nos ẽt viuere. 9 ¶Sed ipsi in nobismetipsis rñsum mortis habuimus, vt non simus fidẽtes in nobis, sed in Deo qui suscitat mor- 10 tuos, ¶qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniã & adhuc 11 eripiet. ¶adiuuãtibus & vobis in orõne pro nobis, vt ex multarum personis facierũ, eius quę in nobis est donationis, per multos gra- 12 tiæ agantur pro nobis. ¶ Nam gloria nostra C hæc est testimonium conscientiæ nostræ, ꝙ in simplicitate & sinceritate Dei, & non in sapiẽtia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus, in–hoc'mundo: abundantius autem 13 ad vos. ¶ Non enim alia scribimus vobis, q̃ quæ legistis & °cognoscitis. ¶Spero autem ꝙ 14 vsq; in finem cognoscetis, ¶ sicut & cognouistis nos ex parte, ꝙ gloria vestra sumus sicut & vos nostra in die Domini nostri Ie- 15 su Christi ¶Et hac cõfidentia volui prius venire ad vos, vt secundã gratiam haberetis: 16 ¶ & per vos transire in Macedoniã, & iterũ à Macedonia venire ad vos, & a vobis de- 17 duci in Iudæam. ¶ Cum ergo hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ D cogito, secundum carnem cogito, vt sit a- 18 pud me EST, & NON? ¶ Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui °fuit' apud vos. 19 non est in illo EST, & NON. ¶ Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est per me & Syluanum & Timótheum: nõ fuit in illo EST, & NON: sed 20 EST in illo fuit. ¶ Quotquot.n promissio-

Ephes. 1. a. 3. 1. Pet. 1. a. 3.

*sine con- solamur pro vestra consolatione.

–6. °in tolerãtiam 4.

° vt spes nostra firma sit.

–2.

°cognouistis.

° fit 20.

nes

nes Dei sunt in illo EST: ideo & per ipsum, amen Deo, ad gloriã nostrã. 21 ¶ Qu. autem confirmat nos vobiscum in Christo,& 22 qui vnxit nos Deus: ¶ qui & signauit nos & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. 23 ¶ ego aũt testẽ Deũ inuoco in animã meam, quod parcens vobis non veni vltra Corin- 24 thũ, ¶ nõ quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri, nã fide statis.

CAPVT II.

1 A STatui aũt hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem 2 ad vos. ¶ Si enim ego contristo vos: & quis est qui me lætificet, nisi qui cõtristatur ex me? 3 ¶ Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non cùm venero tristitiam super tristitiã habeam, de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis, quia meũ gaudium, om- 4 niũ vestrũ est. ¶ Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis ꝑ multas lachrymas: non vt cõtristemini, sed vt sciatis q̃ charitatẽ habeam abundantius in vobis 5 ¶ Si quis autem contristauit, non me contristauit sed ex parte, vt nõ onerem omnes 6 vos. ¶ Sufficit illi qui eiusmodi est, obiurga- B tio hæc quæ fit à pluribus: ¶ ita vt econtra- 7 rio magis donetis & consolemini, ne fortè abundãtiori tristitia absorbeatur, qui eius 8 modi est ¶ Propter quod obsecro vos, vt cõ- 9 firmetis in illũ charitatem: ¶ Ideo enim & scripsi, vt agnoscam experimentũ vestrum, 10 an in omnibus obedientes sitis. ¶ Cui autẽ C aliquid *donasti': & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in per- 11 sona Christi, ¶ vt nõ circumueniamur a satana, non enim ignoramus cogitationes 12 eius. ¶ Cum venissem autẽ Troadẽ propter Euangelium Christi, & ostium mihi aper- 13 tum esset in Dño, ¶ non habui requiem spiritui meo, eo quòd non inuenerim Titũ fratrẽ meũ: sed vale faciens eis, profectus sum 14 in Macedoniã. ¶ Deo autẽ gratias, qui sem- D per triumphat nos in Christo Iesu, & odorẽ notitiæ suæ manifestat per nos in omni lo- 15 co. ¶ quia Christi bonus odor sumus Deo in 16 ijs, qui salui fiunt, & in ijs qui pereũt. ¶ alijs quidem odor mortis in mortẽ: alijs autem odor vitæ in vitã. ¶ Et ad hæc q̃s tã idoneus? 17 ¶ Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbũ Dei, sed ex synceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

** donatis.*

CAPVT III.

1 A INcipimus iterum nosmetipsos cõmendare? aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitijs epistolis ad vos, aut ex 2 vobis? ¶ Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quę scitũ & 3 legitur ab omnibus hominibus: ¶ manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramẽto, sed Spũ Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis 4 cordis carnalibus. ¶ Fiduciã autem talem ha- 5 bemus per Christũ ad Deũ. ¶ Non quod sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficiẽtia nostra ex Deo est. 6 ¶ qui & idoneos nos fecit ministros noui te- B stamenti, non *litera, sed Spũ' litera enim oc- 7 cidit: Spus aũt viuificat ¶ Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriam 8 vultus eius quæ euacuatur. ¶ quõ non ma- 9 gis ministratio Spiritus erit in gloria? ¶ Nam si ministratio dãnationis in gloria est, multo magis abundat ministerium iustitiæ in 10 gloria. ¶ Nam nec glorificatũ est, qđ claruit C in hac parte, propter excellentem gloriã. ¶ Si 11 enim quod euacuatur per gloriã est: multo 12 magis quod manet in gloria est ¶ Habentes 13 igitur talẽ spem, multa fiducia vtimur, ¶ & non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israël 14 in faciẽ eius quod euacuatur, ¶ sed obtusi D sunt sensus eorum. Vsq; in hodiernũ enim diem, idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ (*quoniã' 15 in Christo euacuatur,) ¶ sed vsq; in hodiernũ diem, cum legitur Moyses, velamen posi- 16 situm est super cor eorum. ¶ Cum autem cõ uersus fuerit ad Dñm, auferetur velamen. 17 Dñs autem Spiritus est: Vbi autem spiritus 18 Dñi ibi libertas. ¶ Nos vero omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem tanquàm à Dñi Spiritu.

** Litera, sed Spiritus.*

Exo. 34. d. 31.

** quod 6.*

Ioh. 4. d. 24.

CAPVT IIII.

1 A IDeo habentes hãc ministrationẽ, iuxta quod misericordiam cõsecuti sumus, nõ deficimus, 2 ¶ sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neq; adulterantes verbũ Dei, sed in manifestatione veritatis cõmendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiã hominum, co- 3 ram Deo. ¶ Quod si etiã opertum est Euangeliũ nostrũ: in ijs qui pereunt, est opertum. 4 in quibus Deus huius seculi excæcauit mẽtes infidelium, vt non fulgeat *illuminatio Euãgelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. 5 ¶ Non enim nosmetipsos prædicamus, sed B Iesum Christum Dñm nostrum: nos autẽ 6 seruos vestros per Iesum, ¶ quoniam Deus qui dixit de tenebris lucẽ splendescere, *ipse' illuxit in cordibus nostris ad illuminationẽ scientiæ claritatis Dei in facie Chri- 7 sti Iesu. ¶ Habemus autẽ thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis 8 Dei, & non ex nobis. ¶ In omnibus tribulationẽ patimur, sed nõ angustiamur, aporia- 9 mur, sed nõ destituimur: ¶ persecutionẽ pati- C mur, sed nõ derelinquimur, *deijcimur, sed 10 nõ perimus: ¶ semper mortificationẽ Iesu in

** eis 2.*

–2.

–11.

** qui 3.*

** humiliamur, sed non cõfundimur.*

inquinaméto carnis & spũs perficiẽtes sanctificationem in timore Dei. ꝓ Capite nos. 2 Neminem læsimus, neminem corrupimus, 3 neminẽ circũuenimus. ꝓ Non ad condemnationẽ* dico. prædixi n ꝙ in cordibus nostris estis ad cõmoriendum & ad cõuiuendum, 4 multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum cõsolatione: superabundo gaudio in oĩ tribulatione nostra. 5 ꝓ Nam & cum venissemus in Macedoniã, nullã requiem habuit caro nostra, B sed oẽm tribulationẽ passi sumus, foris pugnę, intus timores. 6 ꝓ Sed qui cõsolatur humiles, consolatus est nos, Deus, in aduentu Titi. 7 ꝓ Non solum aũt in aduentu eius, sed etiã in consolatione, qua cõsolatus est in vobis, referẽs nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita magis vt gauderẽ. 8 ꝓ Qm̃ & si contristaui vos C in epistola, non me pęnitet: & si pęniteret, vidẽs ꝙ epistola illa (& si ad horam) vos contristauit 9 ꝓ nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pęnitentiam. Contristati enim estis scd̃m Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. 10 ꝓ † Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutẽ stabilem operatur: 11 seculi aũt tristitia mortem operatur. ꝓ Ecce enim hoc ipsum, scd̃m Deũ contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorẽ, sed desiderium, sed æmulationẽ, sed vindictam: in oĩbus exhibuistis vos, incontaminatos esse negocio. 12 ꝓ Igitur & si scripsi vobis, non ꝓꝑ eum qui fecit iniuriam, nec ꝓꝑ eum qui passus est: sed ad manifestandã solicitudinem nostram quam habemus pro 13 vobis* coram Deo. ꝓ Ideo consolati sumus. D In cõsolatione aũt nostra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia re-14 fectus est spũs eius ab omnibus vobis, ꝓ & si quid apud illũ de vobis gloriatus sum, non sum cõfusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita gloriatio nostra quæ 15 fuit ad Titum, veritas facta est, ꝓ & viscera eius abundantius in vobis sunt: reminiscẽtis oĩum vestrum obedientiam, quõ cum ti-16 more & tremore excepistis illum. ꝓ Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

*vestram

1. Pet. 2. d. 19.

*ad vos 6

CAPVT VIII.

1 A Otam autem facimus vobis fratres, gratiam Dei quæ data est in ecclesijs Macedoniæ, 2 ꝓ quod in multo experimẽto tribulationis abundantia gaudij ipsorũ fuit, & altissima paupertas eorũ abundauit in diuitias simplicitatis eorũ: 3 ꝓ q̃a secundum virtutem (testimonium illis reddo) & 4 supra virtutẽ voluntarij fuerũt, ꝓ cum multa exhortatione obsecrãtes nos gratiam & cõmunicationẽ ministerij qđ fit in sanctos 5 ꝓ Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis 6 per volũtatem Dei: ꝓ ita vt rogaremus Titũ, B vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in 7 vobis etiam gratiã istam. ꝓ Sed sicut in omnibus abundantis fide & sermone, & scientia, & oĩ solicitudine, –insup' & charitate vestra in nos, vt & in hac grã abundetis. 8 ꝓ Non quasi imperans dico: sed per aliorum solicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium 9 bonum comprobans. ꝓ Scitis enim gratiam Dñi nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt il-10 lius inopia vos diuites essetis. ꝓ Et cõsilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno 11 priore: ꝓ nũc verò & facto perficite: vt quẽadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. 12 ꝓ Si enim voluntas prompta est: secundùm id quod habet, accepta est, non secundum 13 id quod non habet. ꝓ Non enim vt alijs sit remissio, nobis autẽ tribulatio: sed ex æqua-14 litate ꝓ In præsenti tempore vestra abundan C tia illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas, sicut scriptum est: 15 ꝓ ‡ Qui multum, non abundauit: & qui mo-16 dicum non minorauit. ꝓ Gratias autẽ Deo, qui dedit eandem solicitudinẽ pro vobis in 17 corde Titi, ꝓ quoniam exhortationem quidẽ suscepit: sed cùm solicitior esset, sua vo-18 lũtate profectus est ad vos. ꝓ Misimus etiam cũ illo fratrẽ, cuius laus est in Euãgelio per 19 omnes Ecclesias: ꝓ non solùm autem, sed & D ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ: in hanc gratiã quæ ministratur à nobis ad Dñi gloriam, & destinatam 20 voluntatem nostrã. ꝓ deuitãtes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine quæ mini-21 stratur a nobis. ꝓ † Prouidemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram ho-22 minibus. ꝓ Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quẽ probauimus in multis sæpe solicitum esse: nunc autem multo so-23 licitiorem, confidentia multa in vos. ꝓ siue pro Tito qui est socius meus & ᵇin vos adiutor: siue fratres nostri Apostoli ecclesiarum 24 ᵇgloriæ ᵇChristi. ꝓ Ostensionem ergo quæ est charitatis vestræ & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in facie Ecclesiarum.

–6.

‡Exo. 16. d. 18.

*habuit 11.

Rom. 12. d. 17.

ᵇin vobis.

ᵇgloria 2.

CAPVT IX.

1 A Am de ministerio quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi 2 scribere vobis. ꝓ Scio.n. promptum aĩum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno pterito, & vrã ęmulatio prouocauit plu-3 rimos. ꝓ Misi autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis euacuetur in hac parte, 4 vt (quemadmodum dixi) parati sitis: ꝓ ne cum venerint Macedones mecum, & in-

mus–in hac parte'. In quo qs audet (in insipientia dico) audeo & ego. ¶ Hebræi sunt: & ego. Israëlitę sũt: & ego. Semẽ Abrahę sunt: & ego ¶ Ministri Christi sunt: & ego' (vt minus sapiẽs dico) plus ego: in laboribus plurimis, ĩ carcerib⁹ abundãtiùs, in plagis supra modũ, in mortib⁹ frequẽter. ¶ A Iudęis quinquies, ‖ quadragenas, vna minus accepi. ¶ ‖ Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ‖ ter naufragium feci, nocte & die in profundũ maris fui, ¶ in itineribus sæpe, periculis fluminũ, periculis latronum, periculis ex gñe. periculis ex Gẽtib⁹, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratrib⁹, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, ¶ ꝑter illa q̃ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, solicitudo oĩum ecclesiarũ. ¶ Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? ¶ Si gloriari oportet: q̃ infirmitatis meæ sunt, gloriabor ¶ Deus & pater Dñi nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit ꝙ non mentior. ¶ ‖ Damasci præpositus Gentis Aretę Regis, custodiebat ciuitatẽ Damascenorũ, vt me cõprehenderet: ¶ & per fenestrã in sporta dimissus sum ꝑ murũ, &–sic' effugi manus eius.

Margin: –1. 22 –2. 23 F 24 ‖ Deu.25. a.3. 25 ‖ Act.16.c 22. 26 Act.14.c 18. Act.27.a 2.g.41. 27 28 29 G 30 31 ‖ Act.9.d 32 24. 33 –4.

CAPVT XII.

SI gloriari oportet, non expedit quidẽ: veniã autẽ ad visiones & reuelationes Dñi. ¶ ‖ Scio hominẽ in Chr̃o ante annos quatuordecim (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit) raptũ huiusmodi vsq; ad tertiũ cœlum. ¶ Et scio huiusmodi hominẽ (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit) ¶ qm̃ raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ nõ licet homini loqui. ¶ Pro huiusmodi gloriabor: pro me autẽ nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. ¶ Nam & si voluero gloriari, nõ ero insipiẽs: veritatẽ.n. dicã: parco aũt: ne quis *me existimet super id quod videt–in me', aut aliquid audit ex me. ¶ Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, vt me colaphizet. ¶ Propter quod ter Dñm rogaui, vt discederet à me: ¶ & dixit mihi: Sufficit tibi gr̃a mea, nã virtus in infirmitate ꝑficitur. Libẽter igitur gloriabor in infirmitatib⁹ meis, vt inhabitet in me virtus Chr̃i. ¶ Propter qđ placeo mihi in infirmitatibus, in cõtumelijs, in necessitatibus, in ꝑsecutionibus, in angustijs ꝓ Chr̃o. Cũ n. infirmor, tũc potens sum. ¶ Factus sum insipiens: vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil.n minus ᵇfui' ab ijs qui sunt supra modum apostoli, tametsi nihil sum. ¶ Signa tñ ᵇapostolatus mei' facta sunt sup vos in oĩ patiẽtia, in signis & ꝓdigijs & virtutibus. ¶ Quid est n qđ minus habuistis præ cæteris ecclesijs: nisi ꝙ ego ipse nõ grauaui vos? Donate mihi hãc iniuriam. ¶ ecce, tertiò hoc paratus sum venire ad vos: & nõ ero grauis vobis. Nõ.n quæro q̃ vestra sunt: sed vos. Nec.n. debẽt filij parẽtibus thesaurizare, sed parẽtes filijs. ¶ ego aũt libentissimè impendã, & superimpẽdar ego ipse pro aĩabus vestris: licèt plus vos diligẽs minus diligar. ¶ Sed esto: ego vos non grauaui: sed cũ essem astutus, dolo vos cepi. ¶ Nunquid per aliquem eorũ quos misi ad vos, circumueni vos? ¶ Rogaui Titum, & misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos cicumuenit? nonne eodẽ spiritu ambulauimus? nonne iisdẽ vestigijs? ¶ Olim putatis ꝙ excusemus nos apud vos? Coram Deo, in Chr̃o loquimur: oĩa aũt charissimi ꝑꝑ ædificationem vr̃am ¶ Timeo enim ne forte cũ venero, nõ quales volo, inueniã vos: & ego inueniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones', detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones, sint ĩter vos: ¶ ne iterũ cũ venero, 'humiliet me Deus apud vos: & lugeã multos ex ijs q antè peccauerũt, & non egerunt pœnitentiam super immũditia & fornicatione & impudicitia quam gesserũt.

Margin: 1 A 2 Act.9.a. 3. 22. d. 17. 3 4 5 B 6 *in 1. –5. 7 8 C 9 10 11 D ᵇfeci ᵇApostoli 5. 12 13 14 E 15 –5. 16 17 18 F 19 20 G 21

CAPVT XIII.

ECce tertio hoc venio ad vos: ¶ ‖ In ore duorũ vel triũ testiũ stabit omne verbũ. ¶ Prædixi, & prædico vt præsens *, & nũc absens ijs qui ante peccauerũt, & cæteris oĩbus, qm̃ si venero iterũ, nõ parcam ¶ An experimentũ quæritis eius q in me loquit̃ Christus: q in vobis nõ infirmat̃, sed potẽs est in vobis? ¶ Nã etsi crucifixus est ex infirmitate: sed uiuit ex uirtute Dei. Nã & nos infirmi sumus ĩ illo: sed ᵇuiuemus' cũ eo ex uirtute Dei in uobis. ¶ ‖ Vosmetipsos tẽtate si estis in fide: ipsi uos ꝓbate. An non cognoscitis uosmetipsos quia Christus Iesus in uobis est, nisi forte reꝓbi estis. ¶ Spero aũt qđ ᵇcognoscitis' q a nos non sumus reprobi. ¶ Oramus aũt Deum, ut nihil mali faciatis, nõ ut nos probati appareamus, sed ut uos quod bonũ est, faciatis, nos aũt ut reprobi simus. ¶ Nõ.n. possumus aliquid aduersus ueritatem: sed pro ueritate. ¶ Gaudemus enim, qm̃ nos infirmi sumus: uos aũt potẽtes estis. Hoc & oramus, uestrã consummationẽ. ¶ Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secũdum potestatẽ quam Dñs dedit mihi in ædificationẽ, & non in destructionem. ¶ De cætero fratres, gaudete, perfecti estote: exhortamini, idem sapite: pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit uobiscũ. ¶ Salutate inuicẽ in osculo sancto. Salutant uos oẽs sancti. ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cùm omnibus vobis. Amen.

Margin: 1 A 2 ‖ Deu.19. b.15. Matt.18. b.16. Iohan. 8. c.17. Heb.10.c 28. * bis 4. ᵇ viuimus 9. 3 4 B 5 1. Cor.11 f.28. ᵇ cognoscetis 8. 7 C 8 9 10 D 11 12 13

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Galatas.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI ad Galatas.

GALATAE, ſunt Græci. Hi verbum veritatis primùm ab Apoſtolo acceperunt, ſed poſt diſceſſum eius, tentati ſunt à falſis apoſtolis, vt in legem, & circuncisionem verterentur. Hos Apoſtolos reuocat ad fidem veritatis, ſcribens eis ab Epheſo.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem qui ſuſcitauit eum à mortuis, 2 ¶& qui mecum ſunt omnes fratres: eccleſijs Galatiæ. 3 ¶ Gratia vobis & pax à Deo patre & Dño noſtro Ieſu Chriſto, 4 ¶qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam, ſecundum voluntatem Dei, & patris noſtri: 5 ¶cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Miror, ꝙ ſic tam citò transferimini B ab eo qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in 6 aliud Euangelium: ¶quod non eſt aliud: niſi ſunt aliqui qui vos conturbant, & volunt 7 conuertere Euangelium Chriſti. ¶ Sed licèt nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, 8 anathema ſit. ¶ Sicut prædiximus, & nunc 9 iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit 10 præter id quod accepiſtis, anathema ſit. ¶Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus 11 placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. ¶‖Notū enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecū 12 dū hominē ¶‖neq; enim ego ab homine ac- C cepi illud, neq; didici: ſed per reuelationem 13 Ieſu Chriſti. ¶ Audiſtis enim conuerſationē meā aliqñ in Iudaiſmo, qm̄ ſupra modū perſequebar eccleſiā Dei, & expugnabā illam, 14 ¶& proficiebā in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarū mearum tradi 15 tionū. ¶Cū autē placuit ei qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam 16 ſuam, ¶vt reuelaret Filiū ſuū in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuo non 17 acquieui carni & ſanguini, ¶neq; veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos: ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum 18 Damaſcū. ¶ Deinde poſt annos tres veni Ie D roſolymam videre Petrum: & manſi apud 19 eum diebus quindecim. ¶ Alium autē Apoſtolorum vidi neminem: niſi Iacobum fra 20 trem Domini. ¶Quæ autem ſcribo vobis: ec 21 ce coram Deo, quia non mentior. ¶ Deinde 22 veni in partes Syriæ & Ciliciæ ¶Eram autem ignotus facie eccleſijs Iudææ, quæ erant in 23 Chriſto: ¶ tantum autem auditū habebant: Quoniā qui perſequebatur nos aliqñ, nunc euangelizat fidem, quam aliquando expu 24 gnabat, ¶& in me clarificabant Deum.

‖ 1. Co. 15. a. 1.
‖ Ephe. 3. a. 1.

CAPVT II.

1 A DEinde poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Ieroſolymam cū Barnaba, aſſumpto & 2 Tito. ¶Aſcendi autem ſecūdum reuelationē: & contuli cum illis Euāgeliū quod prędico in Gētibus, ſeorſum autē ijs qui videbantur ᵃaliquid eſſeᵃ: ne fortè in vacuū currerē, aut cucurriſſem. 3 ¶ Sed neque Titus qui mecū erat, cum eſſet 4 Gentilis cōpulſus eſt circuncidi: ¶ ſed propter ſubintroductos falſos fratres qui ſubintroierūt explorare libertatē noſtrā, quā habemus in Chr̄o Ieſu, vt nos in ſeruitutē redigerēt. 5 ¶Quibus neq; ad horā ceſſimus ᵇſubiectioniᵇ: vt veritas Euangelij permaneat 6 apud vos. ¶Ab ijs autē q̄ videbantur eſſe aliquid (quales aliqñ fuerint, nihil mea inter- B eſt. ‖ Deus pſonā hoīs nō accipit) mihi n. q̄ videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt. 7 ¶Sed ecōtra, cū vidiſſent ꝙ creditū eſt mihi Euangeliū præputij, ſicut Petro circunciſio 8 nis (¶qui. n. operatus eſt Petro in Apoſtolatū circunciſionis: operatus eſt & mihi inter 9 Gētes) ¶& cū cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacobus & Cephas & Iohannes qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: vt nos in 10 Gētes, ipſi aūt in circunciſionē: ¶tm̄ vt pauperū memores eſſemus, qđ et ſolicitus fui 11 hoc ipſum facere. ¶Cū autem veniſſet ᶜCe- C phasᶜ Antiochiā: in faciē ei reſtitī, quia re-

ᵃ maiores eſſe 3. ᵇ ſubiectione 3. ‖ Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19. c. 27. Iobā. 34. b. 19. Sup. 6. b. 8. Eccle. 35. b. 16. Rom. 2. b. 11. Ephe. 6. b. 9. Coloſſ. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17. ᶜ Petrus

pre-

12 prehensibilis erat. ℣ Prius enim quam venirent: quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circuncisione erant. 13 ℣ Et simulationi eius consenserũt cęteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. 14 ℣ Sed cum vidissem quod non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cum Iudęus sis, Gentiliter viuis & non Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudaizare? 15 ℣ Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. 16 ℣ ‖ Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu [b]credimus[l], vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. 17 ℣ Quod si quærentes iustificari in Christo, C inuenti sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Absit. 18 ℣ Si enim quę destruxi, iterum hæc ædifico, 19 præuaricatorem me constituo. ℣ Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam: 20 Christo confixus sum cruci. ℣ Viuo autem, iam non ego: viuit vero in me Christus. Quod autem nunc viuo in carne: in fide viuo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semet ipsum pro me. 21 ℣ Non abijcio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

Rom. 3.c. 19.r. 20. — [b] *credidimus 1.* — *Rom. 3.c. 20.*

CAPVT III.

1 A O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit nõ [b]obedire[l] veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus? 2 ℣ Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, 3 an ex auditu fidei? ℣ Sic stulti estis, vt cũ spiritu cœperitis, nunc carne consummemini? 4 ℣ Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. 5 ℣ Qui ergo tribuit vobis Spiritũ, & operatur virtutes in vobis: ex operib' legis, an ex auditu fidei? 6 ℣ Sicut*, Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. 7 ℣ [b] Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij 8 sunt filij Abrahæ. ℣ Prouidens autem scri- B ptura quia ex fide iustificat Gẽtes, Deus prænunciauit Abrahæ, ‖ Quia benedicentur in te oẽs Gentes. 9 ℣ Igitur qui ex fide sunt, be- 10 nedicentur cum fideli Abraham. ℣ Quicunque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: ‖ Maledictus oĩs qui non permanserit in omnibus quę scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. 11 ℣ Quoniaũt in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: ‖ quia Iustus ex fide [b] viuit[l]. 12 ℣ Lex autem non est ex fide: sed ‖ qui fecerit 13 ea viuet in illis. ℣ Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictũ (quia scriptum est: ‖ Maledictus omnis qui 14 pendet in ligno) ℣ vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu: vt pollicitationẽ Spiritus accipiamus per fidẽ. 15 ℣ Fratres C (secundũ hominem dico) ‖ tamen hominis confirmatũ testm̃ nemo spernit aut sup ordinat. 16 ℣ Abrahæ dictæ sunt promissiones: & semini eius. Non dicit, ℣ Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno, Et semini tuo, 17 qui est Christus. ℣ Hoc aũt dico, testm̃ confirmatum à Deo: quæ post quadringentos triginta annos facta est lex, non irritum facit ad euacuandã promissionẽ. 18 ℣ Nã si ex lege hæreditas, iã nõ ex promissione. Abrahæ 19 aũt p repromissionẽ donauit Deus. ℣ Quid igitur lex? Propter* trãsgressiones[l] posita est donec veniret semen cui promiserat: ordi- 20 nata per angelos in manu mediatoris. ℣ Mediator aũt, vnius nõ est: Deus aũt vnus est. 21 ℣ Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si D enim data esset lex q posset viuificare: verè 22 ex lege esset iustitia. ℣ Sed ‖ conclusit scriptura omnia sub peccato: vt promissio ex fide 23 Iesu Christi daretur credentibus. ℣ Priùs aũt, q̃ veniret fides sub lege custodiebamur cõ- 24 clusi, in eã fidem quæ reuelanda erat. ℣ Itaq; lex pædagogus noster fuit in Christo: vt ex 25 fide iustificemur. ℣ At vbi venit fides, iam nõ 26 sumus sub pædagogo. ℣ Oẽs enim filij Dei e- 27 stis per fidẽ in Christo Iesu. ‖ Quicũq; enim in Christo baptizati estis: Christum indui- 28 stis. ℣ Non est Iudæus, neq; Græcus: non est seruus, neq; liber: nõ est masculus, neq; fœmina. ℣ Oẽs enim vos vnũ estis in Christo Ie- 29 su. ℣ Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundũ repromissionem hęredes.

[b] credere 6 — *[b] scriptum est 6.* — *Gen. 15.b 6.* — *Rom. 4.a. 3.c. 18.* — *Iacob. 2.d 23.* — *Cognoscitis 4.* — *Ge. 12.d. 3. 22.d. 18. 26.a. 4.* — *Eccl. 44.d. 20.* — *Deu. 27.d 26.* — *Aba. 2.a. 4.* — *Rom. 1.b. 17.* — [b] *viuet 3.* — *Leui 18.a.5.* — *Deut. 21.d. 23.* — *Heb. 9.c. 17.* — [b] *transgressionem.* — *Rom. 3.b. 9.*

CAPVT IIII.

1 A DIco aũt, quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cũ sit dominus omnium, 2 ℣ sed sub tutoribus & actorib' est vsq; ad præfinitum tempus 3 à patre: ℣ ita & nos, cũ essemus paruuli, sub 4 elementis mundi eramus seruiẽtes. ℣ At vbi venit plenitudo tpis, misit Deus filiũ suum 5 factũ ex muliere, factũ sub lege: ℣ vt eos qui sub lege erãt, redimeret, vt adoptionẽ filio- 6 rum reciperemus. ℣ Quoniam aũt estis filij*: misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra 7 clamantẽ: Abba, Pater. ℣ Itaq; iã non est seruus, sed filius. Quod si filius: & hęres p Deũ. 8 ℣ Sed tunc quidẽ ignorãtes Deũ, ijs qui na- 9 tura non sunt dij, seruiebatis. ℣ Nunc aũt cũ B cognoueritis Deũ, imò cogniti sitis à Deo: quo cõuertimini iterũ ad infirma & egena 10 elemẽta, q̃bus denuo seruire vultis? ℣ Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. 11 ℣ Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerĩ 12 in vobis. ℣ Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos. Nihil me læsistis. 13 ℣ Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: & tentatio- 14 nem vestram in carne mea ℣ non spreuistis neque respuistis, sed sicut angelum Dei ex- 15 cepistis me, sicut Christum Iesum. ℣ Vbi est

** Dei.*

ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. 16 Ergo inimicus vobis factus sum verum dicēs vobis? 17 Æmulantur vos non bene: sed excludere C vos volunt, vt illos æmulemini. Bonū autē 18 æmulamini in bono semper: & non tm̄ cū 19 præsens sum apud vos. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus 20 in vobis. Vellē aūt esse apud vos modo, & mutare vocem meā: qm̄ confundor in vo-21 bis. Dicite mihi qui sub lege vultis esse, le-22 gē non legistis? Scriptū est enim, qm̄ Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & 23 vnum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnē natus est: qui autem de libera, 24 per repromissionem. quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. D vnum quidem *à monte Sina, in seruitutem 25 generans: quæ est Agar. (Sina enim mons est in Arabia: qui coniunctus ei, quæ nunc 26 est Ierusalē) & seruit cū filijs suis. Illa autē quæ sursum est Ierusalem, libera est: quæ est 27 mater nostra. Scriptum est enim: Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filij desertæ, 28 magis quam eius quæ habet virum. Nos aūt fratres secundū Isaac promissionis filij 29 sumus. Sed quō tunc is, qui secundū carnē natus fuerat, persequebatur eū qui secundū 30 spiritū: ita & nunc. Sed quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. 31 Itaq; fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

*Gen. 16. d. 15. Gen. 21. a. 1. *in. Isa. 54. a. 1. Rom. 9. b. 8. Gen. 21. a. 10.*

CAPVT V.

1 Štate: & nolite iterū iugo seruitutis cōtineri. A 2 Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circūcidamini, Christus vobis nihil proderit. 3 Testificor autē rursus omni homini circuncidenti se, qm̄ 4 debitor est vniuersæ legis faciēdæ. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à 5 gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide, 6 spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neq; præ-B putium: sed fides quæ per charitatē opera-7 tur. Currebatis bene: quis vos impediuit 8 veritati non obedire? *Persuasio*, non est 9 ex eo qui vocat vos. Modicum fermētū to-10 tam massam corrūpit. Ego confido in vobis in Domino: quod nihil aliud sapietis: qui autem cōturbat vos, portabit iudicium, qui 11 cunq; est ille. Ego autem fratres, si circūcisionē adhuc prædico: quid adhuc persecutionē patior? Ergo euacuatū est scandalum 12 crucis. Vtinam & abscindantur qui vos cō-13 turbant. Vos. n. in libertatem vocati estis, fratres: tantū ne libertatem in occasionem C detis carnis, sed per charitatē* seruire inui-14 cē. Omnis em̄ lex i vno sermone impletur: 15 Diliges proximū tuū sicut teipsum. Quod si inuicē mordetis & comeditis: videte ne 16 inuicem consummamini. Dico aūt: Spiritu ambulate, & desideria carnis nō perficietis. 17 Caro. n. cōcupiscit aduersus spiritum: spūs aūt aduersus carnē: hęc. n. sibi inuicē aduersantur: vt non quæcunq; vultis illa faciatis. 18 Quod si spū ducimini: non estis sub lege. 19 Manifesta sunt aūt opera carnis, quæ sunt, fornicatio immunditia, impudicitia, lu-20 xuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dis-21 sensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrie-D tates, comessationes, & his similia q̄ prædico vobis, sicut prædixi, qm̄ qui talia agūt, regnum 22 Dei nō cōsequentur. Fructus aūt Spiritus est: charitas, gaudiū, pax, patientia, benignitas, 23 bonitas, longaminitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinētia, castitas. Aduersus hmōi 24 nō est lex. Qui aūt sunt Christi carnē suā crucifixerunt cum vitijs & concupiscētijs. 25 Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus. 26 Non efficiamur inanis glorię cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

*Act. 15. a. 1. a. 2. *Nemini consenseritis. *hæc. 1. Cor. 5. b. 6. *spiritus. Leui. 19. d. 18. Mat. 22. d. 39. Mar. 12. d. 31. Rom. 13. c. 8. Iacob 2. b. 8. Ro. 13. d. 14. 1. Pet. 2. c. 11. -9.*

CAPVT VI.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit A homo in aliquo delicto, vos qui spūales estis, hmōi instruite in spū lenitatis, cōsiderās teipsū, 2 ne & tu tēteris? Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legē Chri-3 sti. Nā si quis existimat se aliquid esse, cū nihil 4 sit: ipse se seducit. Opus aūt suū probet vnusquisq;, & sic in semetipso tm̄ gloriam hēbit, B & nō in altero. 5 Vnusquisq;. n. onus suum 6 portabit. Cōicet aūt is qui catechizatur *verbo*, ei qui se catechizat, in oībus bonis. 7 Nolite errare: Deus nō irridetur. 8 Quæ. n. seminauerit homo: hæc & metet. Qm̄ qui seminat ī carne sua: de carne & metet corruptionē, qui aūt seminat in spū: de spiritu metet vitā æ-9 ternā. Bonū aūt facientes, nō deficiamus. C tempore enim suo metemus non deficien-10 tes. Ergo dum tēpus habemus, operemur bonū ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. 11 Videte qualibus literis scripsi 12 vobis mea manu. Quicunq; *volunt placere in carne: hi cogūt vos circuncidi, tantum vt crucis Christi persecutionem non patiā-13 tur. Neq; enim qui circunciduntur legē custodiunt: sed volūt vos circūcidi, vt in carne 14 vestra glorientur. Mihi aūt absit gloriari, nisi D in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mū-15 do. In Christo enim Iesu, neq; circuncisio aliquid valet, neq; præputiū: sed noua crea-16 tura. Et quicunq; hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super 17 Israël Dei. De cętero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in cor-18 pore meo porto. Gratia Dñi nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro fratres. Amen.

*1. Cor. 3. b. 8. *verbū 5. 2. Th. 3. c. 13. *enim.*

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Ephesios.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Ephesios.

EPHESII, sunt Asiani. Hi accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide. Hos collaudat Apostolus scribens eis à Roma de carcere per Tychicum diaconum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, oĩbus sanctis qui sunt Ephesi: & fidelibus in Chr̃o Iesu. 2 ❡Gr̃a vobis & pax à Deo Patre nr̃o, & Dño Iesu Chr̃o. 3 ❡Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus, in Christo: 4 ❡sicut elegit nos ĩ ipso ante mũdi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in 5 conspectu eius in charitate, qui prædestina- B uit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum: scd̃m propositũ voluntatis suæ: 6 in laudẽ gloriæ gr̃æ suæ, in qua gra- 7 tificauit nos in dilecto filio suo. ❡In quo habemus redẽptionem per sanguinem eius (remissionẽ peccatorũ) secundum diuitias 8 gratiæ eius ❡quæ superabũdauit in nobis in 9 omni sapientia & prudentia, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secũdum beneplacitum eius, quod proposuit 10 in eo, ❡in dispensatione plenitudinis temporum instaurare oĩa in Christo: quæ in cęlis 11 & quę in terra sunt, in ipso. ❡In quo etiã nos sorte vocati sumus: prædestinati scd̃m propositum eius qui operat oĩa, scd̃m cõsilium 12 volũtatis suæ: ❡vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Chri- 13 sto: ❡in quo & vos, cùm audissetis verbum C veritatis, (Euangeliũ salutis vestræ:) in quo & credentes signati estis Spiritu promissio- 14 nis sancto, qui est pignus hæreditatis nr̃æ, in redemptionem acquisitionis in laudem 15 gloriæ ipsius. ❡Propterea & ego audiens fidem vestrã quæ est in Dño Iesu, & dilectio- 16 nem in oẽs sanctos: ❡non cesso gr̃as agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, 17 ❡vt Deus Dñi nostri Iesu Chr̃i pr̃ gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & re- 18 uelationis, in agnitione eius, ❡& illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hære- 19 ditatis eius in sanctis, ❡& quæ sit superemi- D nẽs magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus: secundum operationem potentiæ 20 virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituẽs 21 ad dexteram suam in cęlestibus, ❡supra omnem principatum & potestatem, & virtutem & dominationem, & oẽ nomen quod noĩatur non solùm in hoc seculo, sed etiam 22 in futuro. ❡Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnẽ Ec- 23 clesiam, ❡quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Marg.: 2.Cor.1.a.5. 1.Pet.1.a.3. — *in dispensatione a.* — *Christo.* — *agnitionem.* — *Inf 3.b 7* — *Ps.8.b.8.* — *super omnia ipsi ecclesiæ 5.*

CAPVT II.

1 A ETI vos cùm essetis mortui delictis & peccatis vestris, 2 ❡in quibus aliquando ambulastis secũdum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aëris huius, spũs, qui nũc operatur in filios 3 diffidentię, in quibus & nos oẽs aliquãdo

Marg.: *& Col 2.c.13* — *conuiuificauit.*

conuersati sumus in desiderijs carnis nr̄ae,
facientes volūtatem carnis & cogitationū:
4 & eram* natura filij irae sicut & ceteri. ¶ Deus
autē (qui diues est in misericordia) p̄p nimiā
5 charitatem suā qua dilexit nos, ¶ & cùm essemus
mortui peccatis, cōuiuificauit nos Chri
6 sto, (cuius gratia estis saluati,) ¶ & conresu-
B scitauit, & consedere fecit in cœlestibus in
7 Christo Iesu, ¶ vt ostenderet in seculis su-
peruenientibus abundantes diuitias gratiae
suae, in bonitate super nos in Christo Iesu
8 ¶ Gratia n. estis saluati per fidem (& hoc nō
9 ex vobis: Dei n. donum est) ¶ nō ex operibus
10 vt ne quis glorietur. ¶ Ipsius enim sumus fa-
ctura, creati in Christo Iesu in operibus bo
nis, quae praeparauit Deus, vt in illis ambu-
11 lem*. ¶ Propter quod memores estote quod
aliquando vos * eratis Gentes in carne, qui
dicebamini praeputiū ab ea quae dicitur cir-
12 cuncisio in carne, manu facta: ¶ qui eratis
in illo tempore sine Christo, alienati a con-
C uersatione Israël, & hospites testamento-
rum, promissionis spem non habentes, & si
13 ne Deo in hoc mundo. ¶ Nūc autē in Christo
Iesu vos qui aliquādo eratis lōgè, facti estis
14 propè in sanguine Christi. ¶ Ipse n. est pax
nostra, qui fecit vtraq; vnū, & medium pa-
rietem maceriae soluens, inimicitias in car-
15 ne sua: ¶ legem mandatorum decretis eua-
cuans: vt duos condat in semetipso in vnū
16 nouum hominem, faciens pacem, ¶ & re-
cōciliet ambos in vno corpore, Deo per cru
17 cē, interficiēs inimicitias in semetipso. ¶ Et
veniens euangelizauit pacē vobis qui longè
18 fuistis, & pacem ijs qui propè: ¶ ‖ qm̄ per ip-
D sum habemus accessū ambo in vno Spiritu
19 ad Patrem ¶ Ergo iam non estis hospites &
aduenae, sed estis ciues sanctorum & dome-
20 stici Dei, ¶ superaedificati super fundamentū
Apostolorum & Prophetarum, ipso summo
21 angulari lapide Iesu Christo, ¶ in quo oīs ae-
dificatio cōstructa, crescit in templum san-
22 ctum in Domino, ¶ in quo & vos coaedifica-
mini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

* qui.
quod 8.
inimicitiam 4.
vt
inimicitiam 8.
Ro. 5. a. 1.

CAPVT III.

1 A Huius rei gratia, ego Paulus vin-
ctus Christi Iesu, pro vobis Gē
2 tibus: ¶ si tn̄ audistis dispensa-
tionē gratiae Dei, quae data est
3 mihi in vobis, ¶ qm̄ scd̄m reue-
lationem notum mihi factum est sacramen
tum, sicut suprà scripsi in breui: ¶ prout po-
4 testis legentes intelligere prudentiam meā
5 in mysterio Christi, ¶ quod alijs generatio
nibus non est agnitum filijs hominum, si-
cuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis
6 eius & Prophetis in Spiritu ¶ Gentes esse co
haeredes & concorporales, & comparticipes
promissionis eius in Christo Iesu per Euan
7 gelium: ¶ ‖ Cuius factus sum minister scd̄m
B donum gratiae Dei, quae data est mihi secun
8 dum operationem virtutis eius. ¶ Mihi om-
nium sanctorum minimo, data est gr̄a haec:
In Gentibus euangelizare inuestigabiles di-
9 uitias Christi, ¶ & illuminare oēs quae sit di-
spensatio sacramenti absconditi a seculis in
10 Deo, qui oīa creauit ¶ vt innotescat* principibus,
& potestatibus in celestibus, per Ec-
11 clesiam, multiformis sapientia Dei, ¶ secūdū
praefinitionē seculorum, quā fecit in Chri-
12 sto Iesu Dn̄o nostro ¶ In quo habemus fidu
ciam & accessum in confidentia, per fidem
13 eius. ¶ Propter quod peto ne deficiatis in tri
C bulationibus meis pro vobis, quae est gloria
14 vestra. ¶ Huius rei gratia flecto genua mea
15 ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ¶ ex
quo omnis paternitas in cœlis & in terra
16 nominatur, ¶ vt det vobis secūdum diuitias
gloriae suae, virtutem corroborari per Spiri-
17 tum eius in interiori homine: ¶ Christum
habitare per fidem in cordibus vestris, in
18 charitate radicati & fundati, ¶ vt possitis cō-
D prehendere cum omnibus sanctis, quae sit
latitudo, & longitudo, & sublimitas, & pro-
19 fundum: ¶ scire etiā supereminentem scien
tiae charitatem Christi, vt impleamini in om
20 nem plenitudinem Dei. ¶ ‖ Ei autem qui po-
tens est omnia facere superabundanter quā
petimus aut intelligimus, secundum virtu-
21 tem quae operatur in nobis: ¶ ipsi gloria in
ecclesia, & in Christo Iesu in omnes gene-
rationes seculi seculorum Amen.

Eph. 3. d. 19
1. Cor. 13. b 9.

* nunc 1.
principatibus 3.
in celo 9.
virtute 3
Rom. 16. d. 25.
Rom. 15. d. 27.

CAPVT IIII.

1 A Obsecro itaq; vos ego vinctus in
Domino, vt digne ambuletis vo-
2 catione qua vocati estis, ¶ cum
omni humilitate & mansuetu-
dine, cum patientia, supportan
3 tes inuicem in charitate, ¶ ‖ solliciti seruare
4 vnitatem spiritus in vinculo pacis. ¶ Vnum
corpus & vnus spiritus: sicut * vocati estis
5 in vna spe vocationis vestrae. ¶ Vnus Domi-
6 nus, vna fides, vnum baptisma. ¶ ‖ Vnus
Deus & Pater omniū, qui est super omnes,
7 & per omnia, & in omnibus nobis ¶ Vnicui-
que ‖ autem nostrum data est gratia ‖ secun-
8 dum mensuram donationis Christi. ¶ Pro-
B pter quod dicit, ‖ Ascendens in altum, capti-
uam duxit captiuitatem: dedit dona homi-
9 nibus. ¶ ‖ Quod autem ascendit, quid est,
nisi quia & descendit primum in inferiores
10 partes terrae? ¶ Qui descendit, ipse est, & qui
ascendit supra omnes celos, vt impleret om
11 nia. ¶ Et ipse dedit quosdam quidem ‖ Apo-
stolos, quosdā autem Prophetas, alios vero
12 Euangelistas, ¶ alios autem pastores, & do-
ctores, ad consummationem sanctorum in
opus ministerij, in aedificationem corporis
13 Christi: ¶ donec occurramus omnes in vnita
C tem fidei & agnitionis filij Dei, in virum per
fectum, in mensuram aetatis plenitudinis
14 Christi: ¶ vt iam non simus paruuli fluctuan
tes, & circumferamur omni vento doctrinae
in nequitia hominum, in astutia ad cir-

‖ Phil. 2. d 27.
Colos. 1. b. 10.
1 Thes. 2 c
12 4. a. 1.
‖ Rom. 12. c. 10
1. Cor. 7. b. 10.
* &
‖ Mal. 2. b. 10.
Deut. 4 f. 35.
‖ Rom. 12 a. 3.
1. Cor. 12. b. 11.
2. Cor. 14. b. 13.
Ps. 16. c. 17
1. Cor. 12. d. 28.

cunuen

15 cunnētionem erroris. ¶Veritatem autem fa-
cientes in charitate, crescamus in illo p̄ om-
16 nia, qui est caput, Christus. ¶ ex quo totum
corpus compactum & connexū per omnē
iuncturam subministrationis, secundū ope-
rationē in mensuram vniuscuiusq; membri,
augmentum corporis facit in ædificationē
17 sui in charitate. ¶ Hoc igitur dico & testifi-
C cor in Domino, vt iā non ambuletis sicut
& Gentes ambulant, in vanitate sensus sui,
18 ¶ tenebris obscuratū habentes intellectum,
alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est
in illis, p̄pter cæcitatem cordis ipsorū, qui
19 desperantes, ¶ semetipsos tradiderūt impu-
dicitiæ in operationē immūditię omnis in
20 auaritiam. ¶ Vos autem non ita didicistis
21 Christum: ¶ si tamē illum audistis, & in ip-
so edocti estis, (sicut est veritas in Iesu.)
22 ¶ Deponite vos, secundū pristinā conuersa-
D tionē veterem hominem, qui corrumpitur
23 secundū desiderium erroris. ¶ Renouamini
24 autem spiritu mētis vestræ, ¶ & induite no-
uum hominem qui secundū Deū creatus
25 est in iustitia, & sanctitate veritatis. ¶ Pro-
E pter quod deponētes mendaciū, loquimini
veritatem vnusquisq; cū proximo suo: qm̄
26 sumus inuicem mēbra. ¶ Irascimini, & no-
lite peccare: sol non occidat sup iracundiam
27 vestrā. ¶ Nolite locū dare diabolo. ¶ Qui fu
28 rabatur, iā non furetur: magis aūt laboret,
operando manibus suis qđ bonū est, vt ha-
29 beat vnde tribuat necessitatē patiēti. ¶ Om-
nis sermo malus ex ore vestro non p̄cedat,
sed si q̄s bon' ad ędificationē fidei, vt det
30 gratiā audientibus. ¶ Et nolite cōtristare Spi-
E ritū sanctū Dei, in quo signati estis in die
31 redemptionis. ¶ Omnis amaritudo & ira, &
indignatio, & clamor, & blasphemia tolla-
32 tur a vobis cū omni malitia. ¶ Estote autē
inuicē benigni, misericordes, donātes inuī-
cē, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

Zach.8.c.16. Rom.1.a.9. 1.Pet.4.a.3. Rom.1.c.21. deponere. Colos.3.b.8. Heb.12.a.1. 2.Pet.4.a.2. Ro.6.a.4. 12.a.2. Colos.3.b.12. 1.Pet.2.a.1. Zacha.8.c.16. Ps.4.a.5. Iacob.4.a.3. oportunitatis 1. in diem 8.

CAPVT V.

1 Estote ergo imitatores Dei, sicut
A filij charissimi: ¶ & ambulate
2 in dilectione sicut & Christus
dilexit nos, & tradidit semetip
sum p̄ nobis oblationē & ho-
3 stiam Deo in odorem suauitatis. ¶ Fornica-
tio aūt & oīs immunditia, aut auaritia, nec
4 nominetur in vobis, sicut decet sāctos: ¶ aut
turpitudo, aut stultiloquiū, aut scurrilitas,
quæ ad rem nō pertinet: sed magis gratia-
5 rū actio ¶ Hoc enim scitote intelligētes, q̄
B oīs fornicator, aut immundus, aut auarus.
(quod est idolorū seruitus) non habet hæ
6 reditatem in regno Christi & Dei. Nemo
vos seducat inanibus verbis: p̄pter hæc.n.
7 venit ira Dei ī filios diffidētiæ ¶ Nolite ergo
8 effici participes eorum. ¶ Eratis enim ali-
C quando tenebræ: nunc aūt lux in Domino.
9 Vt filij lucis ambulate, ¶ (fructus eñ lucis
est ī omni bonitate, & iustitia, & veritate,)
10 ¶ probantes quid sit beneplacitum Deo: ¶ &
11 nolite communicare operibus infructuosis
12 tenebrarum, magis autē redarguite. ¶ Quæ
enim in occulto fiūt ab ipsis, turpe est & di-
13 cere. Omnia aūt quæ arguuntur, à lumine
manifestantur. omne enim quod manife-
14 statur, lumen est. ¶ Propter quod dicit: Surge
q̄ dormis, & exurge à mortuis: & illumina-
15 bit te Christus. ¶ Videte itaque fratres, quo-
D modo cautè ambuletis, non quasi insipiē-
16 tes, sed vt sapientes: ¶ redimentes tp̄s, quo
17 niam dies mali sunt. ¶ Propterea nolite fie-
ri imprudentes, sed intelligentes quæ sit vo
18 lūtas Dei. ¶ Et nolite inebriari vino in quo
19 est luxuria, sed implemini Spiritu, loquen-
E tes vobismetipsis in psalmis & hymnis, & cā
ticis spūalibus, cantantes & psallentes in
20 cordibus vestris Domino: ¶ gratias agentes
semper p̄ omnibus in nomine Domini no-
21 stri Iesu Christi Deo & Patri. ¶ Subiecti inui-
22 cē, in timore Christi. ¶ Mulieres viris suis
23 subditę sint, sicut Domino. ¶ quoniam vir
F caput est mulieris: sicut Christus caput est
24 ecclesiæ. Ipse saluator corporis eius. ¶ Sed si
cut ecclesia subiecta est Christo, ita & mu-
25 lieres viris suis in oībus. ¶ Viri diligite vxo-
res vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā,
26 & seipsum tradidit pro ea: ¶ vt illam sancti-
ficaret, mūdans eā lauacro aquæ in verbo,
27 ¶ vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam,
non habentem maculā, aut rugam, aut ali-
qđ huiusmodi, sed vt sit sancta, & immacu
28 lata. ¶ Ita & viri debēt diligere vxores suas,
vt corpora sua. Qui suā vxorem diligit, seip
29 sum diligit ¶ Nemo enim vnquā carnē suam
G odio habuit: sed nutrit & fouet eā, sicut &
30 Christus ecclesiā. ¶ quia mēbra sumus cor-
poris eius, de carne eius & de ossibus eius.
31 ¶ Propter hoc relinquet homo patrē & ma-
trem suam, & adhærebit vxori suæ: & erunt
32 duo in carne vna. ¶ Sacramentum hoc ma-
gnum est: ego autem dico in Christo & in
33 ecclesia. ¶ Veruntamen & vos singuli, vnus
quisque vxorem suam sicut seipsum diligat,
vxor autem timeat virum suum.

Colos.3.b.12. Ioh.13.d.34.& 15.b.12. 1.Ioh.4.c.13. Colos.3.a.5. pertinēt 2. qui est idolorum seruus 1. Matt.24.a.4. Mar.13.a.5. Luc.21.b.8.

Colos.2.d.18. 2.Thes.2.a.3. & 4. Colos.4.a.5. Ro.12.a.2. 1.Thes.4.3. sancto. Gene.3.c.16. Colos.3.d.18. 1.Pet.3.a.1. 1.Cor.11.a.3. -7. Colos.3.d.19. vitæ. ipsam 2. Gene.2.d.24. Mat.19.a.5. Matt.10.a.7. 1.Cor.6.d.16. vt 7. -7.

CAPVT VI.

1 Filij, obedite parentibus vestris
A in Domino: hoc enim iustum
2 est. ¶ Honora patrem tuum &
matrem tuā: (quod est man-
datū primū in promissione,)
3 ¶ vt bene sit tibi, & sis longæuus super ter-
4 ram. ¶ Et vos patres, nolite ad iracundiam
prouocare filios vestros: sed educate illos
5 in disciplina & correptione Domini ¶ Ser
ui, obedite dominis carnalibus, cum timo-
re & tremore, in simplicitate cordis vestri,
6 sicut Christo: ¶ non ad oculum seruientes,
quasi hoībus placentes: sed vt serui Chri-
7 sti, facientes voluntatē Dei ex animo, ¶ cum
bona voluntate seruientes, sicut Dño & nō
8 hominibus, ¶ scientes q̄m vnusquisq; quod-

Colos.3.d.20. Exo.20.c.12. Deut.5.c.16. Eccl.3.b.9.7.c.29. Mat.15.a.4. Mar.7.b.16. Colos.3.d.22. Tit.2.q.9 1.Pet.2.c.18.

Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. c. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6 b. 8 Eccle. 35. b. 16. Rom. 12. b. 11. Gal. 2. b. 5 Colos. 3. d. 25. Act. 10. c 34. 1. Pet. 1. c. 17. *& omnibus perfectis. b.

B cunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. 9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus est in cœlis: & personarũ acceptio non est 10 apud eum. De cętero fratres, confortamini 11 ni in Dño, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei: vt possitis stare 12 aduersus insidias diaboli. quoniã non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harũ, contra spiritualia nequitiæ, in cœlesti 13 bus. Propterea accipite armaturã Dei: vt C possitis resistere in die malo, * & in omni 14 bus perfecti stare. State ergo succincti lũbos vestros in veritate, & induti loricam iu 15 stitiæ, & calceati pedes in præparationem 16 Euangelij pacis. in omnibus sumentes scutũ fidei, in quo possitis omnia tela nequis 17 simi ignea extinguere. & galeã salutis assumite: & gladiũ spiritus (quod est verbũ 18 Dei,) per omnem orationem, & obsecrationē orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & ob 19 secratione ꝓ omnibus sanctis: & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei D cum fiducia, notum facere mysterium Euã 20 gelij, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me lo 21 qui. Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis mini 22 ster in Domino: quē misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos sunt, & 23 consoletur corda vestra. Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre*, & Domino 24 Iesu Christo. Gratia cum omnibus qui diligũt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

Psal. 50. d 17. 1. Thess. 5 b. 8. Luc. 18. a 1. Coloss. 4. a 2. 2. Thess. 3. a. 1. *nostro

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Philippenses.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Philippenses.

PHILIPPENSES sunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, persisterũt in fide nec receperunt falsos apostolos. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere, per Epaphroditũ.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Timotheus, serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippis cum episcopis & diaconis 2 Gratia vobis & pax à Deo, Patre no 3 stro, & Domino Iesu Christo. Gratias ago 4 Deo meo in omni memoria vestri, (semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem fa 5 ciens,) super communicatione vestra in Euangelio Christi à prima die vsque nunc. 6 confidens hoc ipsum quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem 7 Christi Iesu. sicut est mihi iustum, hoc sen B tire pro omnibus vobis, eò ꝙ habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Euangelij, socios gau 8 dij mei omnes vos esse. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in 9 visceribus Iesu Christi. Et hoc oro, vt charitas vestra magis ac magis abundet in scien-

10 tia & in omni sensu: ℣ vt probetis potiora, vt
11 sitis sinceri sine offensa in diē Chri, ℣ repleti fructu iustitiæ per Iesum Christū, in glo-
12 riam & laudē Dei. ℣ Scire aūt vos volo fratres, quia quæ circa me sunt magis ad pro-
13 fectum venerunt Euangelij: ℣ ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in oī prę-
14 rio, & in ceteris oībus, ℣ vt plures e fratribus in Dño cōfidentes in vinculis meis, abundā-
tius auderent sine timore verbū Dei loqui
15 ℣ Quidam quidem & pp inuidiam & cōtentionem, quidam aūt pp bonam voluntatem
16 Christum prędicāt: ℣ Quidam ex charitate, scientes qm in defensionem Euangelij positus sum.
17 ℣ Quidā aūt ex contentione Chri-
C stum annunciant non sincerè: existimantes
18 pressuram se suscitare vinculis meis. ℣ Quid enim? Dum oī modo, siue per occasione, siue per veritatem Christus annuncieť: & in
19 hoc gaudeo, sed & gaudebo. ℣ Scio enim qa hoc mihi proueniet ad salutē, per vestram orōnem & subministrationē Spiritus Iesu
20 Christi, ℣ scdm expectationem & spem meā, quia in nullo cōfundar, sed in oī fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Chrs in corpore meo, siue per vitā, siue per mor-
21 tem ℣ Mihi enim viuere Christus est, & mo-
22 ri lucrū. ℣ Quod si viuere in carne ᵃ hic mi-
D hi fructus operis est, & quid eligam ignoro.
23 ℣ Coarctor aūt e duobus: desiderium habēs dissolui & esse cū Chro, multo magis me-
24 lius: ℣ permanere autē in carne, ᵇ necessariū
25 propter vos. ℣ Et hoc cōfidens, scio quia manebo & permanebo oībus vobis, ad profe-
26 ctū vestrum & gaudiū fidei: ℣ vt gratulatio vestra abūdet in Chro Iesu in me, per meū
27 aduentum iterum ad vos. ℣ Tantum dignè Euangelio Chri cōuersamini, vt siue cū venero, & videro vos, siue absens, audiā de vobis qa statis in vno spū, vnanimes, collabo-
28 rantes fidei Euāgelij. ℣ Et in nullo terreamini ab aduersarijs, quæ illis est causa perditionis,
29 vobis aūt salutis, & hoc a Deo: ℣ quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed etiā pro illo patiamini,
30 ℣ idem certamen habentes quale & vidistis in me, & nunc ᶜ audistis ᶜ de me.

ᵃ hoc 1. — ᵇ magis 4. — Ephe. 4. a. 1. Col. 1. b. 10. 1. Thes. 2. c. 12. — ᶜ audistis 1

CAPVT II.

1 SI qua ergo consolatio in Chro, si quod solatium charitatis, si
A quaᵃ societas spūs, si qua visce-
2 raᵇ miserationisᵇ: implete gaudium meum, vt idē sapiatis eandē charitatē habētes, vnanimes idipsum sen-
3 tientes ℣ nihil per contentionē, neq; per inanem gloriā: sed in humilitate, superiores si-
4 bi inuicem arbitrantes: ℣ non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.
5 ℣ Hoc enim sentite in vobis, qd & in Chro
6 Iesu: ℣ qui cum in forma Dei esset, non rapi-
7 nam arbitratus est esse se æqualē Deo, ℣ sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, &
8 habitu inuentus vt homo. ℣ Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortē:
9 mortem aūt crucis ℣ Propter quod & Deus
B exaltauit illū: & donauit illi nomen quod
10 est super omne nomen: ℣ vt in nomine Iesu oē genu flectatur, cęlestium, terrestrium, &
11 infernorum: ℣ & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est
12 Dei Patris. ℣ Itaq; charissimi mei, (sicut semper obedistis:) non vt in præsentia mei tm, sed multò magis nunc in absentia mea, cū metu & tremore vestram salutem operami-
13 ni. ℣ Deus est enim qui operatur in vobis &
14 velle & perficere, pro bona voluntate ℣ Omnia autem facite sine murmurationibus, &
15 hæsitationibus, vt sitis sine quærela, ℣ & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos luce-
16 tis sicut luminaria in mundo: ℣ verbum vi-
C tę continētes ad gloriam meam in die Christi, qa nō in vacuum cucurri, neq; in vacuū
17 laboraui ℣ Sed & si immolor, supra sacrificium & obsequiū fidei vestræ, gaudeo & cō-
18 gratulor omnibus vobis. ℣ Idipsum autem
19 & vos gaudete, & cōgratulamini mihi. ℣ Spero aūt in Domino Iesu Timotheum me cito mittere ad vos, vt & ego bono animo
20 sim cognitis quæ circa vos sunt. ℣ Neminē enim habeo tam vnanimem qui sincera af-
21 fectione pro vobis solicitus sit. ℣ Omnes enim quæ sua sunt quærunt, nō quæ sunt Ie-
22 su Christi. ℣ Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecū seruiuit in Euangelio
23 ℣ Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me
24 sunt ℣ Confido autem in Domino quoniā,
25 & ipse veniam ad vos cito. ℣ Necessarium autem existimaui, Epaphroditū fratrem, &
D cooperantem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum: & ministrum ne-
26 cessitatis meæ, mittere ad vos. ℣ quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat: propterea quod audieratis illū infirma-
27 tum. ℣ Nam & infirmatus est vsque ad mortem, sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verumetiam & mei, ne tristitiā
28 super tristitiam haberem. ℣ Festinantius ergo misi illum, vt viso eo, iterum gaudeatis,
29 & ego sine tristitia sim. ℣ Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino: & eius-
30 modi cum honore habetote, ℣ qm propter opus Christi, vsque ad mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

ᵃ ac miserationes 7 — 1. Co. 20. f. 24. 3. b. 5. — ᵇ Hebr. 2. b. 9. — Isa. 45. d. 23. Ro. 14. b. 11. — 1. Pet. 4. c. 9. — 1. Act. 16. a. 1. — 1. Co. 10. f. 24. 14. b. 5.

CAPVT III.

1 DE cętero fratres mei gaudete
A in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidē nō pigrum,
2 vobis autem necessariū. ℣ Videte canes, videte malos opera-
3 rios, videte concisionem ℣ Nos enim sumus

circuncisio, qui spiritu seruimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne 4 fiduciam habẽtes, quanquam & ego habeã confidentiam in carne. Si quis alius videtur 5 confidere in carne: ego magis, circuncisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin: Hebræus ex Hebræis, secundum legem 6 Pharisæus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam quæ in lege est, conuersatus sine que-7 rela. Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. 8 Veruntamen existimo omnia detrimentũ B esse propter eminentem scientiã Iesu Christi, dñi mei: propter quem omnia detrimentũ feci, & arbitror vt stercora, vt Christũ lu-9 crifaciam: & inueniar in illo non habens meam iustitiã quæ ex lege est, sed illam quę ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in 10 fide: ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionũ 11 illius: configuratus morti eius, si quo modo occurram ad resurrectionẽ, quæ est ex 12 mortuis. Non quod iã acceperim, aut iam per-C fectus sim: sequor aũt si cõprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. 13 Fratres, ego me non arbitror cõprehẽdisse. Vnum aũt, quæ quidẽ retro sunt, obliuiscẽs: ad ea vero quæ sunt priora, extendens meip-14 sum, ad destinatum persequor, ad brauium 15 supernæ vocationis Dei in Chro Iesu. Quicunq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus re-16 uelauit. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus 17 regula. Imitatores mei estote fratres: & ob-D seruate eos qui ita ambulant, sicut habetis 18 formam nostram. Multi.n. ambulãt, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens 19 dico) inimicos crucis Christi. quorum finis, interitus: quorum Deus vẽter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sa-20 piunt. Nostra aũt conuersatio in cęlis est: vnde etiam Saluatorem expectamus, Dñm 21 nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suæ, secundum operationem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

*Spiritui Deo seruimus. — 2. Cor. 11. c. 22. — Act. 23. b. 6. — *Iesu. — passionis. — reuelabit 6. — nos 1. — Rom. 16. c. 13.*

CAPVT IIII.

1 A Itaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum & corona mea: 2 sic state in Dño, charissimi. Euchodiam rogo & Synthicen deprecor idipsum sapere in 3 Domino. Etiam rogo, & te germane compar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cęteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in li-4 bro vitæ. Gaudete in Domino semper: ite-5 rum dico gaudete. Modestia vestra nota sit 6 omnibus hominibus: Dñs prope est. Nihil B soliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones 7 vestræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quę exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo 8 Iesu. De cętero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quęcunq; bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, 9 hæc cogitate. Quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & 10 Deus pacis erit vobiscum. Gauisus sum au-C tem in Dño vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut 11 & sentiebatis: occupati autem eratis. Non quasi propter penuriam dico: ego enim di-12 dici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare: (vbique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esuri-13 re, & abundare, & penuriam pati: omnia 14 possum in eo qui me confortat. Veruntamen bene fecistis, cõmunicantes tribulatio-15 ni meæ. Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Euangelij quãdo profectus sum a Macedonia, nulla mihi ecclesia com-D municauit in ratione dati & accepti, nisi vos 16 soli: quia & Thessalonicam, semel & bis in 17 vsum mihi misistis. Non quia quæro datũ: sed requiro fructum abundantem in ratio-18 ne vestra. Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis odorem suauitatis, hostiam ac-19 ceptam, placentem Deo. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias suas, in gloria in Chri-20 sto Iesu. Deo autem & Patri nostro gloria 21 in secula seculorum. Amen. Salutate om-22 nem sanctum in Christo Iesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti: maximè autem qui de Cęsaris 23 domo sunt. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

Euodiam 1. — 2 — in rationem vestram 1. — Rom. 12. a. 1.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Colossenses.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Colossenses.

COLOSSENSES, & hi sicut Laodicenses, sunt Asiani, & ipsi præuenti erant à pseudo Apostolis. Nec ad hos accessit ipse Apostolus, sed & hos per epistolam corrigit, Audierant enim verbum ab Archippo: qui & ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus iam ligatus, scribit eis ab Ephesi per Tychicum diaconum & Onesimum acoluthum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: 2 ¶ iis qui sunt Colossis sanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu. 3 ¶ Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi semper pro vobis orãtes: 4 ¶ audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes, 5 ¶ propter spem quę reposita est vobis in cœlis, quam audistis in verbo veritatis Euangelij, 6 ¶ quod peruénit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate, 7 ¶ sicut didicistis ab Epaphra charissimo con- B seruo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, 8 ¶ qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu. 9 ¶ ideo & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: 10 ¶ vt ambulatis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei: 11 ¶ in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cũ gaudio, 12 ¶ gratias agentes ᵃ Deo & Patri ᵇ qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, 13 ¶ & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, 14 ¶ in quo habemus redemptionem, 15 *remissionem peccatorum, ¶ qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ: 16 ¶ quoniam ‖ in ipso condita sunt v- C niuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, 17 & in ipso creata sunt: ¶ & ipse est ante omnes, 18 & omnia in ipso constant. ¶ Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, ‖ primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens: 19 ¶ quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: 20 ¶ & per eum reconcilia-

ᵃ Patria. ᵇ Deo patris 12.
* & * vel 1.
Io.1.a.4.
1.Cor.15.c.31.
Apoc.1.b.9.

re

re omnia in ipsum, pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in terris siue quæ in cælis sunt. 21 Et cum essetis aliquando alienati 22 & inimici sensu, in operibus malis: nunc aūt reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso, 23 si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, D & immobiles a spe Euangelij quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura quæ sub cælo est, cuius factus sum ego Paulus minister. 24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia: 25 cuius factus sum ego minister secundum dispensationē Dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleam verbū Dei, 26 mysterium quod absconditū fuit à seculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius, 27 quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus in vobis, spes gloriæ: 28 quē nos annunciamus, corripiētes omnē hominē, & docentē oēm hominem in omni sapientia, vt exhibeamus oēm hominē perfectū in Christo Iesu. 29 In quo & laboro, certando secundum operationem eius quam operatur in me virtute.

CAPVT II.

1 A VOlo enim vos scire qualem solicitudinē habeamus pro vobis & pro ijs qui sunt Laodiceæ, & quicunq; nō viderunt faciem meā in carne: 2 vt consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei *Patris *Christi Iesu, 3 in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. 4 Hoc aūt dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum. 5 Nam & si corpore absens sum, sed spū vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrū, B & firmamentū eius quæ in Christo est, fidei vestræ. 6 Sicut ergo accepistis Iesū Christum Dñm *in ipso ambulate, 7 radicati & superædificati ī ipso, & cōfirmati fide sicut & didicistis, abundantes –[a] in illo[1] in gratiarum actione. 8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundū traditionem hominū, secundum elementa mundi, & non secundū Christum. 9 quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis 10 corporaliter: & estis in illo repleti, qui est 11 caput omnis principatus & potestatis: in quo & circuncisi estis circuncisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis, *in 12 circuncisione Christi, *consepulti ei in baptismo: in quo & resurrexistis per fidē operationis Dei, qui suscitauit illum a mortuis. 13 Et vos cum mortui essetis in delictis & C præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo: donans vobis omnia delicta, 14 delens quod aduersus nos erat, chirographum[b] decreti[1], quod erat cōtrarium nobis: & ipsum 15 tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semet 16 ipso. Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei –festi[1], aut neomeniæ, 17 aut sabbathorum: quæ sunt vmbra futurorum, D corpus autem Christi. Nemo vos seducat, 18 volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, 19 ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum & cōstructum, 20 crescit in augmentum Dei. Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis –huius[1] mundi: quid adhuc tanquam viuentes in mundo 21 decernitis? *Ne tetigeritis, neq; gustaueritis, 22 neq; cōtrectaueritis: quæ sunt oia in interitum ipso vsu, secundum præcepta & 23 doctrinas hominum. quæ sunt rōnē quidē habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPVT III.

1 A IGitur si cōsurrexistis cū Chro: quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. 2 quæ sursum sunt sapite: 3 non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita 4 cum Christo in Deo. Cum *Christus apparuerit, vita vestra: tūc & vos apparebitis cū 5 ipso in gloria. Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationē, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiā quæ est simulachrorum 6 seruitus, 6 ppt quæ venit ira Dei sup filios in- 7 credulitatis. in qbus & vos ambulastis ali- 8 qñ, cū viueretis in illis. *Nūc aūt deponite B & vos oia, iram, indignationem, malitiam, 9 blasphemiā, turpē sermonē de ore vrō. Nolite mentiri inuicē: expoliantes vos veterem 10 hoīem cū actibus suis, & induentes nouū, eū qui renouatur in agnitionē, secūdū ima- 11 ginē eius, qui creauit illū: vbi non est, *Gētilis & Iudæus, circuncisio & præputiū, Barbarus & Scytha, seruus & liber: sed omnia, 12 & in omnibus Christus. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem: 13 & donātes vobismetipsis, si quis aduersus C aliquem habet querelam, sicut & Dominus 14 donauit vobis: ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem –habete[1] quod est vin- 15 culum perfectionis. Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in 16 vno corpore: & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia: docentes & commonentes vosmetipsos, *psalmis, hymnis, & canticis

Marginal notes (left): *& 3. *& 7. 1. Cor. 5. a. 3. *nostrum –4 [a]in ea 3. *sed Ephes. 2. a. 1.

Marginal notes (right): [b] decretis 3. –5. Matt. 24. a. 4. –2. *Ne tetigeris, neque gustaueris, neque contrectaueris. *autem. *etenim 23. Ephes. 5. a. 3. Rom. 6. a. 4. b. 13. Ephes. 4. f. 22. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. 2. a. 1. 4. a. 2. *masculus & fæmina. Ephe. 6. b. 12. –1. *in.

spiritualibus, in gratia cantantes in cordib' 17 vestris Deo. ¶ Omne quodcunq; facitis in D verbo aut in opere, omnia in nomine Dñi Iesu Christi *; gratias agentes Deo & Patri 18 per ipsum. ¶ Mulieres, subditæ estote viris 19 sicut oportet in Dño. ¶Viri, diligite vxores: 20 & nolite amari esse ad illas, ¶ Filij obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum 21 est in Domino. ¶Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: vt non pu 22 sillo animo fiant. ¶ Serui, obedire per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in 23 simplicitate cordis, timentes Deū. ¶ Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut 24 Dño, & non hominibus: ¶ Scientes q̃ à Domino accipietis retributionem hereditatis. 25 Domino Christo seruite ¶ qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit, & non est personarū acceptio apud Deum.

1. Co. 10. g. 36. * facite 9. Ephe. 5. c 22. 1. Pet. 3. a. 1. Ephes. 5. f. 26. * vestras. Ephes. 6. a. 1. Tit. 2. c. 9 2. Pet. 2. c 18. Ro 2. b. 6 Act. 50 f 34.

CAPVT IIII.

1 A DOMINI, quod iustum est & æquū, seruis pstate: scientes q̃ & vos Dñm habetis in cœlo. 2 ¶ Orationi instate: vigilantes 3 in ea in gratiarum actione. ¶Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendū mysterium Christi (propter quod etiam vinctus 4 sum) ¶ vt manifestem illud ita vt oportet 5 me loqui. ¶ in sapiētia ambulare ad eos qui 6 foris sunt, tēpus redimentes. ¶Sermo vester semper in gratia sale sit conditus: vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuiq; responde 7 re. ¶Quę circa me sunt, omnia vobis nota fa B ciet Tychicus charissimus frater, & fidelis 8 minister, & conseruus in Dño: ¶ quem misi ad vos ad hoc ipsum vt cognoscat quæ cir- 9 ca vos sunt, & consoletur corda vestra, ¶cum Onesimo charissimo & fideli fratre qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota fa- 10 cient vobis. ¶ Salutat vos Aristarcus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ (de quo accepistis mandata ¶Si venerit ad 11 vos, excipite illum) ¶& Iesus qui dicitur iu- C stus, qui sunt ex circuncisione, hi soli sunt adiutores mei in regno Dei: qui mihi fue- 12 runt solatio. ¶ Salutat vos Epaphras qui ex vobis est seruus Christi Iesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfe- 13 cti & pleni in omni voluntate Dei. ¶Testimonium enim illi perhibeo q̃ habet multū laborem pro vobis & pro ijs qui sunt Laodi- 14 ceæ, & q Hierapoli. ¶Salutat vos Lucas me- 15 dicus charissimus, & Demas. ¶Salutate fra- D tres qui sunt Laodiceæ, & Nymphā, & quæ 16 in domo eius est, Ecclesiam. Et cū lecta fuerit apud vos epistola, faciet vt & in Laodicē sium Ecclesia legatur: & eam quæ Laodi- 17 cēsium est, vos legatis. ¶Et dicite Archippo: Vide ministeriū quod accepisti in Domino: vt illud impleas. ¶Salutatio, mea manu Pauli, Memores estote vinculorum meorum. Gratia * vobiscum, Amen.

Luc. 18. a. 1. 1. Thes. 5. c. 18. Ephes. 6. c. 18. 2. Thes. 3. a. 1.

Ephe. 5. d 15. qui omnia. 1. Tit. 4. b 11. ea quæ Laodicensium est vobis legatur. * Domini nostri Iesu Christi

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Thessalonicenses Prima.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM PAVLI Ad Thessalonicenses.

THESSALONICENSES sunt Macedones, qui accepto verbo veritatis perstiterunt in fide, etiam in persecutione ciuium suorum. Præterea nec receperunt falsos apostolos, nec ea quę à falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Onesimum acolythum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo, 2 Gratia vobis & pax *. ¶ Gratias agimus Deo semper, p omnibus vobis: memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissio- 3 ne, ¶ memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domi- B ni nostri Iesu Christi, ante Deum & Pa- 4 trem nostrum: ¶ scientes fratres dilecti à 5 Deo, electionem vestram: ¶ quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone C tantùm, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales 6 fuerimus in vobis propter vos. ¶Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipiē-

* à Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo 2.

tes

tes verbũ in tribulatione multa cum gaudio 7 Spiritusſancti: ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. 8 ¶A vobis.n.diffamatus eſt ſermo Dñi: nõ D ſolũ in Macedonia & in Achaia, ſed* in omni loco, fides veſtra quæ eſt ad Deũ, profecta eſt, ita vt nõ ſit nobis neceſſe quicquã loq. 9 ¶Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitũ habuerimus ad vos: & quõ conuerſi eſtis ad Deum a ſimulachris, ſeruire Deo viuo & vero, 10 & expectare Filium eius de cęlis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

*& 1.

CAPVT II.

1 A NAM ipſi ſcitis fratres, introitũ noſtrũ ad vos, quia nõ inanis fuit: 2 ¶ſed antè paſſi, & contumelijs affecti (ſicut ſcitis) in ‖ Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euangeliũ Dei in multa ſolicitudine. 3 ¶Exhortatio enim noſtra nõ de errore, neq; de immunditia, neque in dolo: 4 ¶ſed ſicut probati ſumus à Deo, vt crederetur nobis euangeliũ, ita loquimur: non quaſi hominibus placentes, ſed Deo, qui probat corda noſtra. 5 ¶Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neq; in occaſione auaritię: Deus teſtis eſt: 6 nec quærentes ab hoĩbus gloriã neq; à vobis, neq; ab alijs. 7 ¶Cũ poſ-B ſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus᷎ paruuli᾿ in medio veſtrum, 8 tanquã ſi nutrix foueat filios ſuos. ¶Ita deſiderãtes vos, cupidè volebam* tradere vobis non ſolũ Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras, quoniã chariſſimi nobis facti eſtis. 9 ¶Memores enim eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, ‖ nocte & die operantes, ne quẽ veſtrum grauaremus, prædicauimus in 10 vobis Euangelium Dei. ¶Vos teſtes eſtis & Deus, q̃ ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vo-11 bis, qui crediditis, fuimus: ¶ſicut ſcitis qualiter vnumquenq; veſtrum (ſicut pater filios 12 ſuos) deprecantes vos & conſolantes, teſtificati ſumus vt ambularetis dignè Deo qui 13 vocauit vos in ſuum regnũ & gloriã. ¶Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſ-C ſione: quoniam cũ accepiſſetis à nobis verbũ auditus Dei, accepiſtis illud᾿ non vt verbum hominũ, ſed (ſicut eſt verè) verbũ Dei. 14 qui operatur in vobis qui crediditis. ¶Vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribu-15 libus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, ¶qui & Dominum occiderunt Ieſum, & prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent: 16 & oĩbus hominibus aduerſantur, ¶prohibentes nos Gentibus loqui vt ſaluæ fiant, vt impleant peccata ſua ſemper. ᵇpræuenit enim᾿ ira Dei ſuper illos vſq; in finem 17 ¶Nos D aũt fratres deſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde: abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo de-18 ſiderio, quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum: ſed 19 impediuit nos ſatanas. ¶Quæ eſt.n. noſtra ſpes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominũ noſtrum Ieſum Chri-20 ſtum eſtis in aduentu eius? ¶vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

‖Act.16. d.17.e.22

ᵇlenes 2.

‖Act.20. g.34 2.Cor.4.c 12. 2.Thes.3. b.8.

—5.

ᵇperuenit autem 8.

CAPVT III.

1 A PROPTER quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, ſoli: 2 ¶& ‖ miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrũ Dei in euangelio Chriſti, ad cõfirmandos vos & exhortandos pro fide veſtra: 3 vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis, ꝙ in hoc poſiti ſumus. 4 ¶Nam & cũ apud vos eſſemus, predicabamus vobi paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis. 5 ¶Propterea & ego amplius non ſuſtinẽs, mi-B ſi ad cognoſcendam fidẽ veſtram: ne fortè tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat 6 labor noſter. ¶Nunc autem veniente Timótheo ad nos à vobis, & annunciãte nobis fidẽ & charitatem veſtram, & quia memoriã noſtri habetis bonam, ſemper deſiderantes 7 non videre ſicut nos quoque vos: ¶ideo C conſolati ſumus fratres, in vobis, in omni neceſſitate & tribulatione noſtra, per fidem 8 veſtrã: ¶qm̃ nunc viuimus ſi vos ſtatis in do-9 mino. ¶Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante 10 Deũ noſtrum, nocte ac die abundantius orã-D tes vt videamus faciem veſtram, vt cõpleamus ea quæ deſunt fidei veſtræ? 11 ¶Ipſe autẽ Deus, & Pater noſter, & Dñs noſter Ieſus 12 Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos. ¶Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem *in inuicem, & in omnes, 13 quemadmodum & nos in vobis, ¶ad confirmanda corda veſtra ſine querela, in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. Amen.

‖Act.16. a.1.

*veſtram

CAPVT IIII.

1 A DE cętero ergo fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis quõ oporteat vos ambulare, & placere Deo, 2 ᵇſicut & ambulatis᾿, vt abundetis magis. ¶Scitis.n. quæ præcepta᷎ dederim᾿ vobis per Dominum Ieſum. 3 ¶‖ Hæc eſt.n. voluntas Dei. ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos a fornicatione, 4 ¶vt ſciat vnuſquiſque veſtrum

ᵇſic et ambuletis 1.
ᵇdederimus 2.
‖Rom.12. a.2.
Ephes.5.a 18.

vas suum possidere in sanctificatione & honore: 5 non in passione desiderij, sicut & Gentes quæ ignorant Deum, 6 ¶& ne quis supergrediatur, neq; circunueniat in negocio fratrem suum: quoniã vindex est Dominus de his omnibus, sicut *prædiximus vobis, & testificati sumus. 7 ¶nõ enim vocauit nos Deus in immunditiam: sed in sanctificationem. 8 ¶Itaque qui-hæc spernit, non hominẽ spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suũ sanctum in nobis. 9 ¶De charitate autẽ fraternitatis nõ necesse habemus scribere vobis: ‖ipsi.n. vos a Deo didicistis vt diligatis inuicem. 10 ¶Etenim illud facitis in oẽs fratres in C vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos 11 fratres, vt abũdetis magis: ¶& operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negocium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis: 12 ¶& vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. 13 ¶Nolumus aũt vos ignorare fratres de dormientibus, vt non cõtristemini, sicut & 14 cęteri qui spem non habent. ¶Si n. credimus q· Iesus mortuus est & resurrexit: ita & De' eos qui dormierunt per Iesum adducet cũ 15 eo. ¶Hoc enim vobis dicimus in verbo D Domini, ‖quia nos qui viuimus, qui residui sumus 'in aduentu Domini, nõ præueniemus 16 eos qui dormierunt. ¶Quoniam ipse Dñs in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cęlo: & mortui qui in Christo 17 sunt, resurgent primi. ¶Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam 'Christo 'in aëra, & 18 sic semper cum Domino erimus. ¶Itaque cõsolamini inuicem in verbis istis.

*& —2. *Ioh.* 13.d.34 15.c.17 2.*Ioh.*2.b 10.4.c.13 1.*Cor.*14.c.23.& 51 'in aduentum 6. 'Domino 4.

CAPVT V.

1 A DE temporibus autem & momẽtis fratres, non indigetis vt scri- 2 bamus vobis. ¶‖Ipsi enim diligenter scitis quia dies Dñi, sicut fur in nocte, ita veniet. 3 ¶cũ enim dixerint, Pax, & securitas; tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor 4 'in vtero 'habenti', & non effugietur. ¶Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos 5 dies illa tanquam fur comprehendat. ¶omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non 6 sumus noctis, neque tenebrarum. ¶Igitur non dormiamus sicut & cęteri: sed vigile- 7 mus & sobrij simus. ¶Qui enim dormiunt, B nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte 8 ebrij sunt. ¶‖Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, ‖induti loricam fidei & charita- 9 tis, & galeam spem salutis. ¶quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum 10 Christum, ¶qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum 11 illo viuamus. ¶Propter quod consolamini inuicem: & ædificate alterutrum, sicut & fa- 12 citis. ¶Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt 13 vobis in Domino, & monent vos: ¶vt habeatis illos abundantius in charitate propter o- 14 pus illorum. pacem habete cum eis. ¶Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, 15 patientes estote ad omnes. ¶‖Videte ne quis D malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inuicem, & in 16 omnes. ¶Semper gaudete, 17 ¶‖Sine intermissione orate 18 ¶In omnibus gratias agite: hæc est enim volũtas Dei in Christo Iesu in om- 19 nibus vobis. ¶Spiritum nolite extinguere. 20 ¶Prophetias nolite spernere. ¶Omnia au- 21 tem probate: quod bonum est, tenete. ¶Ab 22 omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: 23 ¶vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela, in aduentu Domini no- 24 stri Iesu Christi seruetur. ¶‖Fidelis est qui 25 vocauit vos, qui etiam faciet. ¶Fratres orate pro nobis. ¶Salutate fratres omnes in o- 26 sculo sancto. ¶Adiuro vos per Dominum, 27 vt legatur epistola-hæc omnibus sanctis fra- 28 tribus: ¶Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen

‖2.*Pet.*3.c.20. *Apo.*13.a 3.16.c.15

'parturienti 1. 'habentia. *Isa.* 50.c.39. *Ephes.*6.c.17. *Prou.*17.b.13.20.d.20. *Rom.*12.d.17. 1.*Pet.*3.b.9. *Eccle.*18.c.22. *Luc.*18.a.1. *Col.*4.a.2 1.*Cor.*1.b.9. —1.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Thessalonicenses Secunda.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM PAVLI Ad Thessalonicenses.

AD Thessalonicenses secundam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis, & de aduersarij deiectione. Scribit hanc epistolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Onesimum accolythum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timótheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo. 2 ¶Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo. 3 ¶ Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignũ est, qm̃ supercrescit fides vestra, & B abundat charitas vniuscuiusq; vestrũ in inuicem: 4 ¶ ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesijs Dei, pro patiẽtia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus 5 quas sustinetis ¶ in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini * regno Dei, 6 pro quo & patimini. ¶ si tñ iustum est apud Deum retribuere[b] tribulationem ijs qui vos 7 tribulant: ¶& vobis qui tribulamini, requiẽ C nobiscum in reuelatione Domini Iesu de 8 cęlo cum angelis virtutis eius, ¶ in flamma ignis dantis vindictã ijs qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Do-9 mini nostri Iesu Christi: ¶qui pęnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à glo-10 ria virtutis eius. ¶ cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in oĩbus qui crediderunt, quia creditũ est testimonium 11 nostrũ super vos in die illo. ¶In quo ẽt oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis * & opus fidei in vir-12 tute, ¶ vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundũ gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

Margin: * in. — b retributionem. — * sua.

CAPVT II.

1 A ROgamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregatio-2 nis in ipsum: ¶vt non cito moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neque per epistolam tanquam per 3 nos missam, quasi instet dies Domini. ¶ ‖Ne quis vos seducat vllo modo: quoniã nisi venerit discessio primũ, & reuelatus fuerit ho-4 mo peccati, filius perditionis, ¶qui aduersatur & extollitur supra omne quod dr̃ Deus, aut quod colitur, ita vt in tẽplo Dei sedeat, 5 ostendens se tanquam sit Deus. ¶Num reti-B netis quod cum adhuc essem apud vos, hæc 6 dicebam vobis? ¶Et nunc quid detineat sci-7 tis: vt reueletur in suo tempore. ¶(Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc teneat, donec de medio 8 fiat.) ¶Et tũc reuelabitur ille iniquus: ‖quẽ Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui: & de-9 struet illustratione aduentus sui eũ, ¶ cuius est aduentus secundum operationẽ satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs men-10 dacibus, ¶ & in omni seductione iniquitatis C ijs qui pereunt, eo ꝙ charitatem veritatis 11 non receperunt vt salui fierent. ¶ Ideo mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credant 12 mẽdacio: ¶vt iudicentur omnes qui nõ crediderũt veritati, sed cõsenserunt iniquitati. 13 ¶Nos autẽ debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, ꝙ elegerit[a] vos Deus primitias in salutem, in sancti-14 ficatione spũs & fide veritatis: ¶[b] in quam & D vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Dñi nostri Iesu Christi. 15 ¶ Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per 16 epistolam nostram. ¶ Ipse aũt Dñs nr̃ Iesus Christus, & Deus Pr̃ noster qui dilexit nos, & dedit consolationẽ æternã, & spem bonã 17 in gratia: ¶Exhortetur corda vestra, & cõfirmet in omni opere & sermone bono.

Margin: ‖ Ephes. 5. b. 6. — ‖ Isa. 11. a 4. — a nos. — b ad quod.

CAPVT III.

1 A DE cętero fratres, ‖ orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut

Margin: ‖ Ephes. 6. d. 18.

Colos.4.a.3.

2 & apud vos: ϙ & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. non enim omniū 3 est fides. ϙ Fidelis autem Dominus est, qui 4 cōfirmabit vos & custodiet à malo. ϙ Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ ᵇpræcipimusᵇ & facitis, & facie-5 tis. ϙ Dominus autem dirigat corda vestra 6 in charitate Dei, & patientia Christi. ϙ De-B nunciamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quā acce-7 perunt à nobis. ϙ Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam 8 non inquieti fuimus inter vos ϙ ‖neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die ope-9 rantes, ne quem vestrum grauaremus. ϙNō C quasi non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formā daremus vobis ad imi-10 tandum nos. ϙ Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. 11 ϙ ᵇAudiuimusᵇ enim inter vos quosdā ambulantes inquiete, nihil operantes: sed cu-12 riose agentes. ϙ Iis autē qui eiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operātes, suū 13 panem manducent. ϙ‖ Vos autem fratres no-14 lite deficere benefacientes. ϙ Quòd si quis D non obedit verbo nostro, per epistolā hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt 15 confundantur: ϙ & nolite quasi inimicum 16 existimare, sed corripite vt fratrem. ϙ Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum 17 omnibus vobis. ϙSalutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita 18 scribo. ϙ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

ᵇ præcepimus

Act. 20. f.34. 1. Cor. 4. c 12. 1 Thes. 2 b.9.

ᵇ Audiuimus. — Galat. 6. c.9.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timotheum I.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM Ad Timotheum.

TIMOTHEVM instruit & docet de ordinatione episcopatus & diaconiu, ac ecclesiasticæ disciplinæ, scribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ: 2 ϙ ‖ Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, - &ᵇ pax à Deo Patre, & Christo Iesu 3 Domino nostro. ϙ Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, vt denunciares quibusdam ne aliter docerent, 4 neque intenderent fabulis & genealogijs B interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fi-5 de. ϙ Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide nō 6 ficta. quibus quidam aberrantes, conuersi 7 sunt in vaniloquium. ϙ volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ lo-8 quuntur, neque de quibus affirmant. ϙ‖Scimus autem quia bona est lex, si quis ea le-9 gitime vtatur: ϙ ᵇsciensᵇ hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, patricidis, & matricidis, homicidis, 10 ϙ fornicarijs, masculorū cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si q̄d aliud 11 sanæ doctrinæ aduersatur, ϙ quæ est secūdū Euangeliū gloriæ beati Dei, quod creditū 12 est mihi. ϙ Gratias ego ei qui me cōfortauit C in Christo Iesu domino nostro, quia fidelē 13 me existimauit, ponens in ministerio: ϙ qui prius blasphemus fui, & persequutor, & cōtumeliosus, sed misericordiā Dei cōsecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. 14 ϙ Superabūdauit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quæ est in Chri-

Act. 16. a.1.

—4.

ᵇ scientes

15 sto Iesu. ¶ Fidelis sermo & omni acceptione dignus quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. 16 ¶ Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primo ostēderet Christus Iesus omnem patiētiam, ad informationem, eorum qui credituri sunt illi in vitā æternā. 17 ¶ Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Amen. 18 ¶ Hoc præceptū cōmendo tibi fili Timothee: secūdum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonā militiam, 19 ¶ habens fidem & bonam cōscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt: 20 ¶ ex quibus est Hymeneus & Alexāder: quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare.

-1. Matt. 9.b 13. Marc. 2.c 17. *deformationem 1.

CAPVT II.

1 A OBSECRO igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, 2 pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietā & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. 3 ¶ hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, 4 ¶ qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 5 ¶ Vnus enim Deus, vnus & mediator B Dei & hominum homo Christus Iesus: 6 ¶ qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, – cuius testimonium temporibus suis – confirmatum est. 7 ¶ In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentiū in fide & veritate. 8 ¶ Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. 9 ¶ Similiter & mulieres in C habitu ornato: cū verecundia & sobrietate ornātes se, non in tortis crinibus, aut auro, 10 aut margaritis, vel veste preciosa: ¶ sed quod decet mulieres promittentes pietatē per opera bona. 11 ¶ Mulier in silentio discat, cū omni subiectione. 12 ¶ Docere autem mulieri nō permitto, D neq; dominari in virum: sed esse in silentio. 13 ¶ Adam enim primus formatus est: deinde Heua. 14 ¶ & Adā non est seductus: mulier autem seducta, in præuaricatione fuit. 15 ¶ Saluabitur aūt per filiorū generationem: si permanserint in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.

-7. 2.Tim. 1. c. 11. 1. Pet. 3. a. 13. 1. Co. 14. f. 34. Gene. 2. d 27 Gene. 3. b. 6. *permanserit.

CAPVT III.

1 A FIDELIS sermo. Si quis episcopatū desiderat, bonū opus desiderat. 2 ¶ Oportet ergo episcopum irreprehensibilē esse, vnius vxoris virum, sobriū, prudentem, ornatum, – pudicum, hospitalē, 3 doctorē, ¶ nō vinolentū, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, nō cupidū, 4 ¶ *sua domui bene præpositū, filios habētē 5 subditos cū omni castitate. ¶ Si quis autem B domui suæ præesse nescit: quō ecclesiæ Dei 6 diligentiā habebit? ¶ Nō neophytum: ne in superbiā elatus, in iudicium incidat diaboli. 7 ¶ Oportet aūt illū & testimonium habere bonū ab ijs qui foris sunt: vt non in opprobrium 8 incidat & laqueū diaboli. ¶ Diaconos C similiter pudicos, non bilingues, nō multo vino deditos, non turpe lucrū sectātes: 9 habentes mysterium fidei in conscientia pura. 10 ¶ Et hi aūt probentur primū: & sic ministrent, nullū crimen habentes. 11 ¶ Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in oībus. 12 ¶ Diaconi sint vnius vxoris viri: qui filijs suis bene præsint, & suis domibus. 13 ¶ Qui enim bene ministrauerint, gradū bonum sibi acquirent, & multā fiduciam in fide quæ est in Christo Iesu. 14 ¶ Hæc tibi scribo *: sperans me ad te venire 15 cito. ¶ si autem tardauero: vt scias quō oporteat te in domo Dei cōuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentū veritatis. 16 ¶ Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatū est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

Tit. 1. b. 7. *enim Tit. 1. b. 6 -5. *sed * fili Timothee

CAPVT IIII.

1 A SPiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis tēporibus discedent quidā à fide, attendētes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, 2 ¶ in hypocrisi loquentium mendaciū, & cauteriatā habentiū suā cōscientiam, 3 ¶ prohibentiū nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt veritatē. 4 ¶ Quia B oīs creatura Dei bona est, & nihil reijciendū 5 quod cū gratiarū actione percipit. ¶ sanctificatur enim per verbum Dei & orationē. 6 ¶ Hæc proponēs fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & 7 bonæ doctrinæ quā assecutus es. ¶ Ineptas aūt & aniles fabulas deuita: exerce autē 8 teipsum ad pietatē. ¶ Nā corporalis exerciC tatio, ad modicum vtilis est: pietas autē ad omnia vtilis est, promissionē habens vitæ quæ 9 nunc est & futuræ. ¶ Fidelis sermo, & omni 10 acceptione dignus. ¶ In hoc. n. laboramus & maledicimur: *quia speramus in Deum viuū qui est saluator omnium hominū, ma11 ximè fideliū. ¶ Præcipe hæc & doce. 12 ¶ Nemo adolescentiam tuā contemnat: sed exēplū esto fidelium in verbo, & in cōuersatione, 13 in charitate, in fide, in castitate. ¶ Dum venio, attende lectioni, exhortationi * doctri14 næ. ¶ Noli negligere gratiam quæ in te est: D quæ data est tibi per prophetiā, cum impositione 15 manuū presbyterij. ¶ Hæc meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit in 16 omnibus. ¶ Attende tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum saluū facies, & eos qui te audiunt.

2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 1. Iuda 1. d 18. 2. Tit. 2 d. 23. Tit. 3. c. 9 -13. *quod speramus 1. *&

CAP.

CAPVT V.

1 A SEniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt 2 fratres: anus, vt matres: iuuenculas, vt sorores in omni castitate 3 Viduas honora: quæ verè viduę sunt. 4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet, discat primum domū suam regere, & mutuam vicem reddere parenti- 5 bus: hoc enim acceptū est coram Deo. Quę aūt verè vidua est & desolata speret in Deū, & instet obsecrationibus & orationibus 6 nocte & die Nam quæ in delitijs est viuēs 7 mortua est. Et hoc præcipe, vt irreprehen- 8 sibiles sint. Si quis autem suorum & maximè domesticorum curam non habet, fi- 9 dem negauit, & est infideli deterior. Vi- B dua eligatur nō minus sexaginta annorum, 10 quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorū pedes lauit, si tribulationem patientibus subministra- 11 uit, si oē opus bonū subsecuta est Adolescentiores aūt viduas deuita. Cum. n. luxu- 12 riatæ fuerint in Christo, nubere volūt: habentes damnationem; quia primam fidem 13 irritam fecerunt. simul autem & ociosæ discunt circuire domos: non solum ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quę nō 14 oportet. Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamilias esse: nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia 15 Iam enim quædam conuersæ sunt retro* 16 satanam. Si quis fidelis habet viduas, sub- C ministret illis, & non grauetur ecclesia: vt 17 ijs quæ verè viduę sunt, sufficiat. Qui bene presunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè, qui laborant in verbo 18 & doctrina, Dicit enim scriptura: Non infrenabis os boui trituranti: &, Dignus est 19 operarius mercede sua, Aduersus presbyterum accusatorem noli recipere: nisi sub 20 duobus aut tribus testibus. Peccantes, corā omnibus argue, vt & cęteri timorē habeant 21 Testor coram Deo & Christo Iesu & ele- D ctis angelis, vt hæc custodias sine præiuditio, nihil faciens in aliam partem declinan- 22 do. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum 23 castum custodi. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomacū 24 tuum, & frequentes tuas infirmitates Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem 25 subsequuntur. Similiter & facta bona, manifesta sunt: quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

Margin: discant 1; sperat 10; instat 10; Siquis pro si qua; * post; vt; Deu. 25. a 4. 1. Cor. 9. a 9. * alligabis Mat. 10. b. 10. Luc. 10. b. 7.

CAPVT VI.

1 A QVicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos, arbitrentur: ne nomen Dñi & doctrina blasphemetur, 2 Qui autem fideles habent dominos, non contēnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hęc doce, 3 & exortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem 4 est, doctrinæ: superbus est, nihil sciens, sed languēs circa quæstiones & pugnas verborū, ex quibus oriuntur inuidiæ, cōtētiones, 5 blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & B qui veritate priuati sunt, existimantium q̄- 6 stum esse pietatem. Est autem quæstus ma 7 gnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hūc mundum: haud dubium, 8 ꝙ nec auferre quid possumus. Habentes aūt alimenta, & quibus tegamur, his conten 9 ti sumus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa * inutilia, & nociua, q̄ mergunt homines in interitum & perditio 10 nem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidā appetentes, errauerunt à fide, & inseruerūt se doloribus mul- 11 tis. Tu aūt ô homo Dei, hæc fuge: sectare C vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, 12 patientiā, mansuetudinem Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam ęternam, in qua vocatus es, & confessus bonam con 13 fessionem coram multis testibus. Præcipio tibi corā Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu qui testimonium reddidit sub Pon 14 tio Pilato bonam confessionem: vt serues madatum sine macula, irreprehensibile vs- que in aduentum Dñi nostri Iesu Christi, 15 quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens Rex regum, & dominus domi 16 nātium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor, & imperiū * sempiternum. 17 Amen. Diuitibus huius seculi præcipe non D sublime sapere neque sapere in incerto diuitiarū, sed in Deo viuo, (q̄ p̄stat nobis oīa 18 abundè ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, com- 19 municare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant ve- 20 ram vitam. O Timóthee, depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quā 21 quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum Amen.

Margin: Iob. 1. d. 21. Eccl. 5. c. 14. — 1. Prou. 27. d. 26. Matt. 6. d. 25. — 1. * & Mat. 27. b u Ioh 18. g. 37. Apoc. 17. d. 14. & 19. c. 16. Ioh. 1. c. 18. 1. Ioh. 4. c. 12. * in. Luc 12. b. 15.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timotheum II.

ARGVMETVM IN EPISTOLAM SECVNDAM Pauli ad Timotheum.

Item Timotheo scribit de exhortatione martirii, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis: & de sua passione, scribens ei ab vrbe Roma.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secūdum promissionem vitæ quæ est in Christo Iesu 2 ¶Timotheo carissimo filio, gratia, misericordia, *pax à 3 Deo patre, & Christo Iesu dño nro. ¶ Gratias ago Deo*, cui seruio à progenitoribus *in conscientia pura, ꝙ sine intermissione habeam tui memoriā in orationibus meis, 4 nocte ac die, ¶desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, 5 ¶recordationem accipiēs eius fidei quę est in te non ficta, & quæ & habitauit primū in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus 6 sum autem ꝙ & in te. ¶Propter quam cau-B sam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum 7 mearū ¶Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & 8 sobrietatis. ¶Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neq; me vinctū eius: sed collabora Euangelio secūdum virtutem 9 Dei, ¶ qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, & non secundum virtutem sed secundum propositum suum, & gratiā, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tē-10 pora secularia. ¶ Manifestata est aūt nunc C per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi qui destruxit quidem mortem, illuminauit aūt vitam in incorruptionem per 11 Euangelium: ¶in quo positus sum ego prædicator & apostolus & magister Gentium. 12 ¶Ob quam causam ēt hæc patior: sed non cōfundor. ¶Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositū meū seruare 13 in illum diem ¶Formam habe sanorū verbo D rū, q̄ a me audisti in fide & in dilectione in 14 Christo Iesu. ¶Bonum depositum custodi ꝑ 15 spiritū sanctū qui habitat in nobis: ¶ Scis* hoc, quod auersi sunt a me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est Phigelus & Her-16 mogenes. ¶ Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè me refrigera-17 uit, & catenam meam non erubuit: ¶ sed cum Romam venisset, solicitè me quæsi-18 uit, & inuenit. ¶ Det illi Dominus inuenire misericordiam Dño in illa die. ¶ Et quanta Ephesi ministrauit tu melius nosti.

& *mea.* *meis.* Rom. 8. c. 15. Tit. 3. b. 5 Tit. 1. a. 3. 1. Tim. 2. b. 7. *enim.* Philetus Inf. 4. d. 19.

CAPVT II.

1 A TV ergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu: ¶& 2 quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, q idonei erūt 3 & alios docere. ¶ Labora sicut bonus miles 4 Christi Iesu: ¶ Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus: vt ei placeat cui 5 se probauit. ¶ Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit. 6 ¶ Laborantem agriculam oportet primùm 7 de fructibus percipere. ¶ Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus 8 intellectum. ¶ Memor esto, Dominum B Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundùm euangelium 9 meum: ¶ in quo laboro vsque ad vincula quasi malè operans: sed verbum Dei non 10 est alligatum: ¶ Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœ-11 lesti. ¶ Fidelis sermo. Nam si commor-12 tui sumus: & conuiuemus. ¶ Si sustinebimus: & conregnabimus, si negauerimus: 13 & ille negabit nos, ¶ si non credimus: ille fidelis permanet, negare seipsum non po-14 test. ¶ Hæc commone testificans coram Do-C mino. ¶Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisi ad subuersionem au-15 dientium. ¶ Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem rectè tractantem verbum veritatis. 16 ¶ Prophana autem inaniloquia deuita: mul-17 tū enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est 18 Hymenæus & Philetus: ¶ qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam: & subuerterunt quorundam

—1. *coronabitur.* —6. Mat. 10. d. 33. Mar. 8. d. 38. Rom. 3. a. 3. *Deo.* —1. *proficiēt* 7. *serpes* 7

19 fidem ꝰSed firmum fundamētum Dei stat, D habens signaculum hoc. Cognouit Dn̄s qui sunt eius, & discedat ab iniquitate oīs qui 20 noīat nomen Dn̄i. ꝰIn magna autem domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in 21 honorem, quædam aūt in contumeliam. ꝰSi quis ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & vtile Dn̄o, ad 22 oē opus bonum paratū ꝰIuuenilia aūt desideria fuge: sectare verò iustitiā, fidem, charitatē, & pacem, cum ijs qui inuocant Dn̄m 23 de corde puro. ꝰ‖Stultas aūt & sine disciplina quæstiones deuita sciens quia generant 24 lites. ꝰ Seruum aūt Dn̄i non oportet litigare: sed mansuetum esse, ad oēs docibilem, 25 patientem, ꝰcum modestia corripientē eos qui resistunt –veritati': nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, 26 ꝰ& resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

1.Ti.1.b. 7. Ti. 3.c.9.

–1.

CAPVT III.

1 A HOc autē scito, qḋ in nouissimis diebus instabunt tp̄a periculosa. 2 ꝰ & erunt homines seipsos amātes, cupidi, elati, superbi, blasphēmi, parentibus non o-3 bedientes, ingrati, scelesti, ꝰ sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, im-4 mites, sine benignitate, ꝰproditores, proterui, tumidi: & voluptatum amatores magis 5 quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem aūt eius abnegantes. Et hos 6 deuita: ꝰex his.n. sunt qui penetrāt domos: B & captiuas ducūt mulierculas oneratas pec-7 catis, quæ ducunt varijs desiderijs. ꝰsp̄ discētes, & nunquā ad scientiam veritatis perue-8 nientes. ꝰ‖Quemadmodum autē Iannes & Mambres restiterūt Moysi: ita & hi resistūt veritati, hoīes corrupti mente, reprobi cir-9 ca fidem, ꝰsed vltrà non proficiēt. insipientia.n. eorum manifesta erit oībus, sicut & il-10 lorum fuit. ꝰTu aūt assecutus es meam do-C ctrinam, institutionem, propositū, fidē, lon-11 ganimitatem, dilectionem, patientiam, ꝰpersecutiones, passiones: qualia mihi facta sūt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui: & ex oibus eripuit me Dn̄s. 12 ꝰEt oēs qui piè volunt viuere in Christo Ie-13 su, persecutionem patiuntur. ꝰ Mali aūt homines & seductores proficient in peius: erran-14 tes & in errorē mittentes. ꝰTu vero perma-D ne in ijs quæ didicisti, & credita sunt tibi:

2.Ti.4.a.1 1.Re.3.a. 5. Iu. d.18.

‖Exo.7.b. 2 I.c.22.

15 sciens à quo didiceris, ꝰ & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere 16 ad salutē, per fidē quę est in Chr̄o Iesu. ꝰOīs scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad* corrigendum', 17 ad erudiendum in iustitia: ꝰ vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instructus.

‖2.Pet.1.c 20. *corripiendum.

CAPVT IIII.

1 A TEstificor coram Deo & Iesu Christo q iudicaturus est viuos & mortuos, & 2 per aduentum ipsius, & regnum eius. ꝰprædica verbum, insta oportunè, importunè: arguē, obsecra, increpa in oī patientia & do-3 ctrina. ꝰ Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes 4 auribus: ꝰ& à veritate quidem auditū auer-5 tēt, ad fabulas autem conuertentur ꝰTu verò vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistę, ministerium tuum imple, –sobrius 6 esto'. ꝰ Ego enim iam delibor: & tempus 7 resolutionis meæ instat ꝰBonum certamen B certaui cursum consummaui fidem serua-8 ui. ꝰIn reliquo, reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autē mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius. Festina ad me 9 venire citò ꝰ Demas enim me reliquit diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicā. 10 ꝰCrescens, in Galatiam: Titus in Dalmatiam, 11 Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in mini-12 sterium' ꝰ Tychicum autem misi Ephesum, 13 ꝰPenulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè 14 autē membranas. ꝰAlexander ærarius mul-C ta mala mihi ostendit, *reddet' illi Dn̄s sc̄dm 15 opera eius: ꝰquem & tu deuita, valde.n. resti-16 tit verbis nostris. ꝰIn prima mea defensione nemo mihi affuit: sed oēs me dereliquerūt, 17 non illis imputetur. ꝰDn̄s aūt mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio * impleatur', audiant oēs Gentes, & liberatus 18 sum dè ore leonis. ꝰ* Liberauit' me Dn̄s ab D oī opere malo, & saluum faciet in regnum suū cęleste, cui gloria in secula seculorū. A-19 men. ꝰSaluta *Priscam' & Aquilā: ‖& Onesi-20 phori domum ꝰ Erastus remansit Corinthi, Trophimum aūt reliqui infirmum Mi-21 leti ꝰFestina ante hyemē venire. Salutauit te Eubulus, Pudens, & Linus, & Claudia 22 & fratres omnes ꝰDominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

–1.

‖Col. 4 d. 14. *ministerio.

*reddat 6

*impleretur 6. * Liberabit autem *Priscillā ‖Sup. 1.d. 16.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI
Ad Titum.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Titum.

TITVM commonefacit & instruit de constitutione presbyterij, & de spirituali conuersione: & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt: scribens ei à Nicopoli.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secũdum fidem electorũ Dei, & agnitionem veritatis, quę
2 secundum pietatem est, ꝗin spem vitæ æternæ, quã promisit qui nõ mentitur, Deus, ante tempora
3 secularia: ꝗ manifestauit aũt tẽporibus suis verbũ suũ in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum saluatoris no-
4 stri Dei: ꝗ Tito dilecto filio secundùm com-
B munem fidem, gratia & pax a Deo patre &
5 Christo Iesu saluatore nostro. ꝗHuiꝰ rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros,
6 sicut & ego disposui tibi. ꝗ | Siquis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, nõ in accusatione luxuriæ, aut non sub-
7 ditos. ꝗ | Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, nõ turpis lucri cupidum:
8 sed ꝗ hospitalem, benignum, * sobrium, iu-
C stum, sanctum, continentem: ꝗ amplecten-
9 tem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit * exhortari in doctrina sana: & eos qui cõtradicunt, argue-
10 re. ꝗ Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circuncisione sunt:
11 ꝗquos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quę nõ
12 oportet, turpis lucri gratia. ꝗ Dixit quidã ex illis propius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pi-
13 gri. ꝗ Testimonium hoc verũ est. Quam ob
D causam increpa illos durè, vt sani sint in fi-
14 de, ꝗnõ intendentes Iudaicis fabulis, & mãdatis hominum auersantium se à veritate.
15 ꝗOmnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundũ, sed inquinatæ sunt eorum mens & conscientia.
16 ꝗConfitentur se nosse Deum: factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

prudentem 6. — *& 4.* — |Rom.14. d.20.

2.Tim.1. c.9. — 1.Tim.3. a.2 — 1.Tim.3. a.2.

CAPVT II.

1 A TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam. ꝗ Senes, vt
2 sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in
3 patientia. ꝗ Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, non mul-
4 to vino seruientes, bene docentes, ꝗvt prudentiam doceant: adolescentulas, vt viros
5 suos ament, filios suos diligant, ꝗ prudentes, castas, –sobrias[1], domus curam haben-
B tes, benignas, subditas viris suis, vt non
6 blasphemetur verbum Dei. ꝗIuuenes simili-
7 ter hortare, vt sobrij sint. ꝗIn omnibus teip-

—1.

Integritatem, grauitatem 1. *Ephes.* 6. *a* 5. *Coloss.* 3. *d* 22. 1 *Pet.* 2. *c* 18. *salutaris*

sum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. 8 verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. 9 Seruos dominis suis subditos esse in omnibus placentes, nō contradicentes: 10 non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinā C Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. 11 Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus. 12 Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc 13 seculo, expectantes beatam spem & aduen- D tum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri 14 Iesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, se- 15 ctatorem bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

1 A ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonū 2 paratos eē, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnem ostendentes mansuetudinē 3 ad oēs homines. Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errātes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes 4 inuicem. Cum aūt benignitas & huma- 5 nitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non B ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secūdum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renoua- 6 tionis Spiritus sancti. quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorē no- 7 strum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes 8 simus secundū spem vitæ æternæ. Fidelis C sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. 9 Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis, deuita: 10 sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post vnam & secundam correptio- 11 nem, deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio 12 iudicio condemnatus. Cum misero ad te D Artemam aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hyemare. 13 Zenam legisperitum & Apollo solicitè p̄- 14 mitte, vt nihil illis desit. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus ne- 15 cessarios: vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

2. Tim. 1. b. 9. *1. Tim. 4. b. 7.* *2. Tim. 2. d. 13.*

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Philemonem.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Philemonem.

P*HILEMONI familiares literas facit pro Onesimo seruo eius, scribens ei ab vrbe de carcere, per ipsum Onesimum.*

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adiu- 2 tori nostro. & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ec- 3 clesiç, quæ in domo tua est. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu 4 Christo. Gratias ago Deo meo, semp memo- 5 riā tui faciens in orationibus meis. audiens charitatē tuā & fidē quam habes in 6 Dño Iesu, & in oēs sāctos, vt cōicatio fidei B tuæ euidens fiat in agnitione omnis boni 7 quod est in vobis in Christo Iesu. Gaudiū enim magnū habui & cōsolationē in charitate tua, quia viscera sanctorum requieue- 8 runt p te frater. Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi 9 tibi quod ad rem pertinet. Propter charitatē magis obsecro, cū sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi. 10 Obsecro te pro meo filio quem genui in

11 vinculis. Onesimo: ¶ qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vti-
12 lis: ¶ quem remisi-tibi. Tu autem illum ᵇvt
13 mea viscera, suscipe. ¶ quem ego volueram
C mecũ detinere: vt ꝑ te mihi ministraret in
14 vinculis Euangelij: sine consilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex necessita-
15 te bonum tuum esset, sed voluntariũ. ¶ Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, vt
16 ęternum illum reciperes: ¶ iam non vt seruum, sed pro seruo charissimũ fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in
17 carne & in Domino? Si ergo habes me so-
18 cium, suscipe illum sicut me. ¶ Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi im-
19 puta. ¶ Ego Paulus scripsi mea manu: ego
D reddam, vt non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes ita frater. Ego te fruar in
20 Domino. Refice viscera mea in ᵇDomino.
21 ¶ Confidens in obedientia tua, scripsi tibi: sciens quoniã & super id quod dico, fa-
22 cies. ¶ Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me
23 vobis. ¶ Salutat te Epaphras concaptiuus
24 me' in Christo Iesu ¶ Marcus, Aristarchus,
25 Demas & Lucas adiutores mei. ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

ᵇ id est 6. ᵇ Christo.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Hebræos.

CAPVT PRIMVM.

1 A MVltifariam multisq; modis olim Deus loquẽs patribus
2 in Prophetis: ¶ nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem cõstituit hæredem vniuersorum, per
3 quẽ fecit & secula: qui cũ sit splendor gloriæ, & ‖ figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorum faciens, sedet ad dexteram maie-
4 statis in excelsis: ¶ tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomẽ
5 hæreditauit ¶ Cui enim dixit aliquando an-
B gelorum, ‖ Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum. ‖ Ego ero illi in Patrẽ, &
6 ipse erit mihi in Filium? ¶ Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ,
7 dicit: ‖ Et adorent eum oẽs angeli Dei. ¶ Et ad angelos quidem dicit: ‖ Qui facit angelos suos, spiritus: & ministros suos, flam-
8 mam ignis. ¶ Ad filium autem: ‖ Thronus
C tuus Deus in seculum seculi: virga æquita-
9 tis, virga regni tui. ¶ Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participi-
10 bus tuis. ¶ Et, ‖ Tu ipse in principio Dñe terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt
11 cęli ¶ Ipsi peribunt, tu autẽ permanebis. &
12 oẽs vt vestimentum veterascent. ¶ Et velut
D amictũ ᵇmutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient
13 ¶ Ad quem autem angelorum dixit aliquãdo: ‖ Sede à dextris meis, quoadusq; ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
14 ¶ Nonne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos qui hæreditatem ᵇcapient salutis

Sap. 7. d. 26. Ps 2. b 7. 2. Reg. 7. b. 14. Ps. 96. b. 8 Ps. 103 a. 4 Ps 44. b. 7 Ps 101. d. 26. ᵇ inuolues 1. Psal. 109. a. 1. Cor. 15. d. 25. ᵇ capiunt 1.

CAPVT II

1 A PRopterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiui-
2 mus: ne forte pefluamus ¶ Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit
3 iustam mercedis retributionẽ: ¶ quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem: quæ cum initium accepisset enarrari per Dñm: ab eis qui audierunt, in nos cõfir-

mata

4 mata est. ꝓconstante Deo signis & portentis & varijs virtutibus, & Spūs sancti distri-5 butionibus secūdum suam voluntatem ꝓNō.n angelis subiecit Deus orbem terræ futurū, 6 de quo loquimur. ꝓTestatus est aūt in quo B dā loco quis, dicens: Quid est homo ꝙ memor es eius: aut filius hoīs qm̄ visitas eum? 7 ꝓMinisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti 8 eū super opera manuū tuarū ꝓOmnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim ꝙ oīa ei subiecit: nihil dimisit non subiectum ei. Nunc aūt necdum videmus oīa subiecta ei. 9 ꝓEum aūt qui modico quam angeli, minoratus est, videmus Iesum propter passionem C mortis, gloria & honore coronatum: vt gra-10 tia Dei, pro oībus gustaret mortem. ꝓDecebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat authorem salutis eorū, per passionem consummare. ꝓQui enim sanctificat, & qui sanctificant: ex vno oēs Propter quam causam non confunditur fratres eos 12 vocare, dicens: ꝓ Nunciabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo 13 te. ꝓEt iterum. Ego ero fidens in eum Et iterum: Ecce ego & pueri mei quos dedit 14 mihi Deus. ꝓQuia ergo pueri cōmunicaue-D runt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdē: vt per mortem destrueret eū qui habebat mortis imperium, idest diabo-15 lu. ꝓ& liberaret eos qui timore mortis per 16 totā vitam obnoxij erant seruituti ꝓNusquā enim angelos apprehendit, sed semen Abra-17 hæ apprehendit. ꝓVnde debuit per oīa fratribus similari: vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta 18 populi. In eo n. in quo passus est ipse & tentatus potēs est & eis qui tētantur, auxiliari.

Ps. 8. a. 5. — Mat. 28. 18. 1. Cor. 15. d. 26. Eph. 1. d. 22. — passiones. consummari. Ps. 17 a. 3. Is. 8 d. 18. Os. 13. d. 14. 1. Co. 15. g 54.

CAPVT III.

1 A VNde fratres sancti vocationis cælestis participes, cōsiderate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum*, ꝓqui fi-2 delis est ei qui fecit illū, sicut 3 & Moyses in omni domo eius. ꝓAmplioris enim gloriæ iste pre Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet do-4 mus, qui fabricauit eam. ꝓ Omnis namque domus fabricatur ab aliquo, qui autem om-5 nia creauit, Deus est, ꝓ Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus in testimonium eorum quæ dicen-6 da erant. ꝓ Christus vero tanquam filius in B domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque ad finem firmā 7 retineamus ꝓQuapropter sicut dicit Spirit' 8 sanctus, Hodie si vocē eius audieritis, ꝓnolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deser-9 to ꝓVbi tentauerunt me patres vestri, proba-10 uerunt, & viderunt opera mea ꝓquadraginta annis Propter quod infensus fui gnationi huic: & dixit: Semper errāt corde, Ipsi aūt 11 non cognouerut vias meas. ꝓquibus iuraui C in ira mea. Si introibunt in requiem meam. 12 ꝓVidete fratres, ne fortè sit in aliquo vestrū cor malum incredulitatis discedendi à Deo 13 viuo: ꝓsed adhortamini volmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt 14 nō obduret qs ex vobis fallacia peccati. ꝓParticipes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem fir-15 mum retineamus ꝓDum dicitur. ꝓHodie si D vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra quemadmodum in illa exacerbatione. 16 ꝓ Quidam enim audientes, exacerbauerunt: sed non vniuersi qui profecti sunt ex Ægy-17 pto per Moysen. ꝓ Quibus autem in sensus est quadraginta annis? Nōnne illis qui peccauerūt, quorū cadauera prostrata sunt in 18 deserto? ꝓQuibus aūt iurauit non introire in requiē ipsius, nisi illis qui increduli fue-19 runt? ꝓEt videmus quia non potuerunt introire* propter incredulitatem.

*Christū 6. Nu. 12. b. 7. — Ps. 94. b. 8. — Nu. 14. f. 37. Nu. 14. d. 21. d. 24. * in requiē ipsius.*

CAPVT IIII.

1 A TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliqs 2 ex vobis deesse. ꝓEtenim & nobis nunciatum est, quemadmodū & illis, sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex ijs quæ audierūt. 3 ꝓIngrediemur n. in requiē qui credidimus, quēadmodū dixit, Sicut iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meā: & quidē ope-4 ribus ab institutione mundi perfectis ꝓDixit. n. quodā loco de die septima sic. Et requieuit Deus die septima in oībus operibus 5 suis. ꝓEt in isto rursum. Si introibunt in re-6 quiem meam. ꝓ Qm̄ ergo superest introire B quosdā in illam, & ij quibus prioribus annunciatum est nō introierūt propter incre-7 dulitatem: Iterum terminat Diem quēdam: Hodie, in Dauid dicendo, post tantum tpis, sicut supradictū est, Hodie si vocem eius au-8 dieritis: nolite obdurare corda vestra. ꝓNā si C eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de-9 alia loqueretur posthac die. ꝓ Itaque relin-10 quitur sabbathismus populo Dei. ꝓ Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut* à suis Deus. 11 ꝓFestinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis 12 exemplū. ꝓViuus est enim sermo Dei &; efficax, & penetrabilior oī gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarū, & discretor cogitationū & intentionū cor-13 dis. ꝓ Et non est vlla creatura inuisibilis in D conspectu eius, oīa aūt nuda & aperta sunt 14 oculis eius, ad quem nobis sermo ꝓHabentes ergo pontificē magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei: teneamus * con-

*Ps. 94 b. 11. — Ge. 2. a. 2. — Su. 3. b. 7. — * & — Ps. 13. c. 16. Eccl. 13. d 20. — * spei nostræ.*

tes verbũ in tribulatione multa cum gaudio
7 Spiritusſancti : ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.
8 ¶A vobis.n.diffamatus eſt ſermo Dñi: nõ
D ſolũ in Macedonia & in Achaia,ſed* in omni loco,fides veſtra quæ eſt ad Deũ,profecta eſt,ita vt nõ ſit nobis neceſſe quicquã loq
9 ¶Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitũ habuerimus ad vos: & qũo conuerſi eſtis ad Deum a ſimulachris, ſeruire Deo viuo & vero,
10 & expectare Filium eius de cęlis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum,qui eripuit nos ab ira ventura.

*& 1.

CAPVT II.

1 A NAM ipſi ſcitis fratres, introitũ noſtrũ ad vos, quia nõ inanis fuit:
2 ¶ſed antè paſſi , & contumelijs affecti (ſicut ſcitis) in ‖ Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro , loqui ad vos Euangeliũ Dei in multa ſolicitudine .
3 ¶ Exhortatio enim noſtra nõ de errore, neq; de immunditia,neque in dolo:
4 ¶ ſed ſicut probati ſumus à Deo , vt crederetur nobis euangeliũ, ita loquimur:non quaſi hominibus placentes,ſed Deo,qui probat corda noſtra.
5 ¶Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis , neq; in occaſione auaritię:
6 Deus teſtis eſt:nec quærentes ab hoībus gloriã neq; à vobis, neq; ab alijs.
7 ¶ Cũ poſ-
B ſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus[a] paruuli' in medio veſtrum, tanquã ſi nutrix foueat filios ſuos.
8 ¶Ita deſiderãtes vos, cupidè volebam[b] tradere vobis non ſolũ Euangelium Dei,ſed etiam animas noſtras,quoniã chariſſimi nobis factis eſtis.
9 ¶Memores enim eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis,‖ nocte & die operantes,ne quẽ veſtrum grauaremus, prædicauimus in vobis Eũangelium Dei .
10 ¶Vos teſtes eſtis & Deus,q̃ ſanctè,& iuſtè, & ſine querela , vobis,qui credidiſtis,fuimus:
11 ¶ſicut ſcitis qualiter vnumquenq; veſtrum (ſiut pater filios ſuos)
12 deprecantes vos & conſolantes , teſtificati ſumus vt ambularetis dignè Deo qui vocauit vos in ſuum regnũ & gloriã.
13 ¶Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſ-
C ſione: quoniam cũ accepiſſetis à nobis verbũ auditus Dei,accepiſtis illud[c] non vt verbum hominũ,ſed (ſicut eſt verè)verbũ Dei. qui operatur in vobis qui credidiſtis.
14 ¶ vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa , in Chriſto Ieſu:quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris , ſicut & ipſi à Iudæis ,
15 ¶ qui & Dominum occiderunt Ieſum,& prophetas, & nos perſecuti ſunt , & Deo non placent:
16 & oĩbus hominibus aduerſantur , ¶ prohibentes nos Gentibus loqui vt ſaluæ fiant,vt impleant peccata ſua ſemper . [d] præuenit
17 enim ira Dei ſuper illos vſq; in finem ¶Nos
D aũt fratres deſolati à vobis ad tempus horæ,aſpectu,non corde: abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo de-
18 ſiderio , quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum: ſed
19 impediuit nos ſatanas. ¶ Quæ eſt.n. noſtra ſpes aut gaudium,aut corona gloriæ ? Nonne vos ante Dominũ noſtrum Ieſum Chri-
20 ſtum eſtis in aduentu eius? ¶vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium

‖Act.16. d.17.c.22

a lenes 2.

‖Act.20. g.34. 2.Cor.4.c 12. 2.Thes.3. b.8.

—5.

d peruenit autem 8.

CAPVT III.

1 A PROPTER quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, ſoli:
2 ¶ & ‖ miſimus Timotheum fratrem noſtrum,& miniſtrũ Dei in euangelio Chriſti, ad cõfirmandos vos & exhortandos pro fide veſtra :
3 vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis,ipſi enim ſcitis , ꝙ in hoc poſiti ſumus.
4 ¶ Nam & cũ apud vos eſſemus, predicabamus vobi paſſuros nos tribulationes , ſicut & factum eſt, & ſcitis.
5 ¶Propterea & ego amplius non ſuſtinẽs,mi-
B ſi ad cognoſcendam fidẽ veſtram:ne fortè tentauerit vos is qui tentat , & inanis fiat labor noſter.
6 ¶ Nunc autem veniente Timótheo ad nos à vobis,& annunciãte nobis fidẽ & charitatem veſtram , & quia memoriã noſtri habetis bonam,ſemper deſiderantes non videre ſicut nos quoque vos:
7 ¶ideo
C conſolati ſumus fratres,in vobis , in omni neceſſitate & tribulatione noſtra, per fidem veſtrã:
8 ¶qm̃ nunc viuimus ſi vos ſtatis in domino .
9 ¶ Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis,in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deũ noſtrum,
10 nocte ac die abundantius orã-
D tes vt videamus faciem veſtram , vt cõpleamus ea quæ deſunt fidei veſtræ?
11 ¶ Ipſe autẽ Deus, & Pater noſter , & Dñs noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.
12 ¶Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem *in inuicem,& in omnes, quemadmodum & nos in vobis,
13 ¶ad confirmanda corda veſtra ſine querela, in ſanctitate,ante Deum & Patrem noſtrum in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius.Amen.

‖Act.16. a.1.

*veſtram

CAPVT IIII.

1 A DE cętero ergo fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis qũo oporteat vos ambulare, & placere Deo,
2 [a]ſicut & ambulatis',vt abundetis magis.¶Scitis.n. quæ præcepta[b] dederim vobis per Dominum Ieſum.
3 ¶ ‖ Hæc eſt.n. voluntas Dei. ſanctificatio veſtra:vt abſtineatis vos a fornicatione,
4 ¶ vt ſciat vnuſquiſque veſtrum

a ſic et ambuletis 8.

b dederimus 2.

‖Rom.12. a.2. Epheſ 5.a 18.

vas suum possidere in sanctificatione & honore: 5 non in passione desiderij, sicut & Gētes quæ ignorant Deum, 6 & ne quis supergrediatur, neq; circumueniat in negocio fratrem suum: quoniã vindex est Dominus de his omnibus, sicut *prædiximus vobis, & testificati sumus. 7 nõ enim vocauit nos Deus in immunditiam: sed in sanctificationem. 8 Itaque qui hæc spernit, non hominē spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suũ sanctum in nobis. 9 De charitate autē fraternitatis nõ necesse habemus scribere vobis: ipsi.n. vos a Deo didicistis vt diligatis inuicem. 10 Etenim illud facitis in oẽs fratres in C vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos fratres, vt abũdetis magis: 11 & operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negocium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis: 12 & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. 13 Nolumus aũt vos ignorare fratres de dormientibus, vt non cõtristemini, sicut & 14 cęteri qui spem non habent. Si n. credimus q; Iesus mortuus est & resurrexit: ita & De⁹ eos qui dormierunt per Iesum adducet cũ 15 eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Do- D mini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, nõ præueniemus 16 eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dñs in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cęlo: & mortui qui in Christo 17 sunt, resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & 18 sic semper cum Domino erimus. Itaque cõsolamini inuicem in verbis istis.

CAPVT V.

1 A DE temporibus autem & momētis fratres, non indigetis vt scribamus vobis. 2 Ipsi enim diligenter scitis quia dies Dñi, sicut fur in nocte, ita veniet. 3 cũ enim dixerint, Pax, & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor 4 in vtero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos 5 dies illa tanquam fur comprehendat. omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non 6 sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cęteri: sed vigilemus & sobrij simus. 7 Qui enim dormiunt, B nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte 8 ebrij sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis. 9 quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum 10 Christum, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum 11 illo viuamus. Propter quod consolamini inuicem: & ædificate alterutrum, sicut & fa- 12 citis. Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt 13 vobis in Domino, & monent vos: vt habeatis illos abundantius in charitate propter o- 14 pus illorum. pacem habete cum eis. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, 15 patientes estote ad omnes. Videte ne quis D malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inuicem, & in 16 omnes. Semper gaudete, 17 Sine intermissione orate. 18 In omnibus gratias agite: hæc est enim volũtas Dei in Christo Iesu in om- 19 nibus vobis. Spiritum nolite extinguere. 20 Prophetias nolite spernere. Omnia au- 21 tem probate: quod bonum est, tenete. 22 Ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: 23 vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela, in aduentu Domini no- 24 stri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui 25 vocauit vos, qui etiam faciet. Fratres orate pro nobis. 26 Salutate fratres omnes in osculo sancto. 27 Adiuro vos per Dominum, vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fra- 28 tribus: Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

Marginal notes: * & — -2. — Ioh. 13.d. 34. 15.c.17. 2.Ioh.2.b 10. 4.c.13 — 1.Cor.14. c.23. & 51 — in aduentum 6. — Domino 4. — 2.Pet.3. c.20. Apo.13.a 3.16.c.15 — parturienti 1. — habentis. — Isa. 59.c. 39. Ephes.6. c.17. — Prou.17. b.13.20. d.20. Rom. 12. d.17. 1. Pet. 3. b.9. Eccle.18. c.22. Luc.18. a.1. Col.4.a.2 1.Cor. 1. b.9. — -1.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Theſſalonicenſes Secunda.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM PAVLI Ad Theſſalonicenſes.

AD Theſſalonicenſes ſecundam ſcribit epiſtolam Apoſtolus: & notum facit eis de temporibus nouiſſimis, & de aduerſarij deiectione. Scribit hanc epiſtolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Oneſimum accolythum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timótheus: eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto. 2 ¶Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto. 3 ¶ Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis fratres, ita vt di- B gnũ eſt, qm̃ ſupereſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſq; veſtrũ in inuicem: 4 ¶ ita vt & noſipſi in vobis gloriemur in eccleſijs Dei, pro patiẽtia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus quas ſuſtinetis 5 ¶ in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini * regno Dei, 6 pro quo & patimini. ¶ ſi tñ iuſtum eſt apud Deum retribuere[b] tribulationem ijs qui vos 7 tribulant: ¶& vobis qui tribulamini, requiẽ C nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de 8 cęlo cum angelis virtutis eius, ¶ in flamma ignis dantis vindictã ijs qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Do- 9 mini noſtri Ieſu Chriſti: ¶qui pęnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à glo- 10 ria virtutis eius. ¶ cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in oĩbus qui crediderunt, quia creditũ eſt teſtimonium 11 noſtrũ ſuper vos in die illo. ¶In quo ẽt oramus ſemper pro vobis: vt dignetur vos vocatione ſua Deus noſter, & impleat omnem voluntatem bonitatis * & opus fidei in vir- 12 tute, ¶ vt clarificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & vos in illo, ſecundũ gratiam Dei noſtri, & Domini Ieſu Chriſti.

in — [b] *retributionem.* — * *ſua.*

CAPVT II.

1 A ROgamus autem vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregatio- 2 nis in ipſum: ¶vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. 3 ¶ ‖Ne quis vos ſeducat vllo modo: quoniã niſi venerit diſceſſio primũ, & reuelatus fuerit ho- 4 mo peccati, filius perditionis, ¶qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dr̃ Deus, aut quod colitur, ita vt in tẽplo Dei ſedeat, 5 oſtendens ſe tanquam ſit Deus. ¶Num reti- B netis quod cum adhuc eſſem apud vos, hæc 6 dicebam vobis? ¶Et nunc quid detineat ſci- 7 tis: vt reueletur in ſuo tempore. ¶(Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc teneat, donec de medio 8 fiat.) ¶Et tũc reuelabitur ille iniquus: ‖quẽ Dñs Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui: & de- 9 ſtruet illuſtratione aduentus ſui eũ, ¶ cuius eſt aduentus ſecundum operationẽ ſatanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs men- 10 dacibus, ¶ & in omni ſeductione iniquitatis C ijs qui pereunt, eò ꝙ charitatem veritatis 11 non receperunt vt ſalui fierent. ¶ Ideo mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credant 12 mẽdacio: ¶vt iudicentur omnes qui nõ crediderũt veritati, ſed cõſenſerunt iniquitati. 13 ¶Nos autẽ debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis fratres dilecti à Deo, ꝙ elegerit[a] vos Deus primitias in ſalutem, in ſancti- 14 ficatione ſpũs & fide veritatis: ¶[b] in quam & D vocauit vos per Euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ Dñi noſtri Ieſu Chriſti. 15 ¶ Itaque fratres ſtate: & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per 16 epiſtolam noſtram. ¶ Ipſe aũt Dñs nr̃ Ieſus Chriſtus, & Deus Pr̃ noſter qui dilexit nos, & dedit conſolationẽ æternã, & ſpem bonã 17 in gratia: ¶Exhortetur corda veſtra, & cõfirmet in omni opere & ſermone bono.

‖ *Epheſ.* 5. *b.* 6. — ‖ *Iſa.* 11. *a.* 4. — [a] *nos.* — [b] *ad quod.* — *z.*

CAPVT III.

1 A DE cętero fratres, ‖ orate pro nobis, vt ſermo Dei currat & clarificetur, ſicut

‖ *Epheſ.* 6. *d.* 18.

& apud

Colos. 4. a. 3. 2 & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. non enim omniũ 3 est fides. Fidelis autem Dominus est, qui 4 cõfirmabit vos & custodiet à malo. Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ [a]præcipimus[a] & facitis, & facie- 5 tis. Dominus autem dirigat corda vestra 6 in charitate Dei, & patientia Christi. De- B nunciamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quã acce- 7 perunt à nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam 8 non inquieti fuimus inter vos neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die ope- 9 rantes, ne quem vestrum grauaremus. Nõ C quasi non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formã daremus vobis ad imi- 10 tandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. 11 [b]Audiuimus[b] enim inter vos quosdã ambulantes inquiete, nihil operantes: sed cu- 12 riose agentes. Iis autẽ qui eiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operãtes, suũ 13 panem manducent. Vos autem fratres no- 14 lite deficere benefacientes. Quòd si quis D non obedit verbo nostro, per epistolã hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt 15 confundantur: & nolite quasi inimicum 16 existimare, sed corripite vt fratrem. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum 17 omnibus vobis. Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita 18 scribo. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

[a] præcipimus — *[b] Audiuimus 1.* — *Act. 20. g. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 1 Thes. 2. b. 9.* — *Galat. 6. c. 9.*

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timotheum I.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM Ad Timotheum.

TIMOTHEVM instruit & docet de ordinatione episcopatus & diaconij, ac ecclesiasticæ disciplinæ, scribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ: 2 Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu 3 Domino nostro. Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, vt denunciares quibusdam ne aliter docerent, 4 neque intenderent fabulis & genealogijs B interminatis: quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est in fi- 5 de. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ 6 ficta. quibus quidam aberrantes, conuersi 7 sunt in vaniloquium. volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ lo- 8 quuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea le- 9 gitime vtatur: [c]sciens[c] hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, patricidis, & matricidis, homicidis, 10 fornicarijs, masculorũ cõcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud 11 sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secũdũ Euangeliũ gloriæ beati Dei, quod creditũ 12 est mihi. Gratias ego ei qui me cõfortauit C in Christo Iesu domino nostro, quia fidelẽ 13 me existimauit, ponens in ministerio: qui prius blasphemus fui, & persequutor, & cõtumeliosus, sed misericordiã Dei cõsecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. 14 Superabũdauit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quæ est in Chri-

Act. 16. a. 1. — *[c] scientes*

CAPVT V.

1 A Seniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt 2 fratres: anus, vt matres: iuuenculas, vt sorores in omni castitate. 3 Viduas honora: quæ verè viduę sunt. 4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet, discat primum domũ suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptũ est coram Deo. 5 Quę aũt verè vidua est & desolata speret in Deũ, & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die. 6 Nam quæ in delitijs est viuẽs 7 mortua est. Et hoc præcipe, vt irreprehensibiles sint. 8 Si quis autem suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. 9 B Vidua eligatur nõ minus sexaginta annorum, 10 quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorũ pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si oẽ opus bonũ subsecuta est. 11 Adolescentiores aũt viduas deuita. Cum. n. luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volũt: 12 habentes damnationem; quia primam fidem 13 irritam fecerunt. simul autem & ociosæ discunt circuire domos: non solum ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quę nõ oportet. 14 Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamilias esse: nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. 15 Iam enim quædam conuersæ sunt retro* 16 satanam. Si quis fidelis habet viduas, sub- C ministret illis, & non grauetur ecclesia: vt 17 ijs quæ verè viduę sunt, sufficiat. Qui bene presunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè, qui laborant in verbo 18 & doctrina, Dicit enim scriptura: Non infrenabis os boui trituranti: &, Dignus est 19 operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusatorem noli recipere: nisi sub 20 duobus aut tribus testibus. Peccantes, corã omnibus argue, vt & cęteri timorẽ habeant. 21 Testor coram Deo & Christo Iesu & ele- D ctis angelis, vt hæc custodias sine præiuditio, nihil faciens in aliam partem declinan- 22 do. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum 23 castum custodi. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomacũ 24 tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem 25 subsequuntur. Similiter & facta bona, manifesta sunt: quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

Marginal notes: discant 2. — sperat 10. — instat 10. — Si quis pro si qua. — * post — vt — Deu. 25. a. 4. — 1. Cor. 9. a. 9. — * alligabis — Mat. 10. b. 10. — Luc. 10. b. 7.

CAPVT VI.

1 A Qvicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos, arbitrentur: ne nomen Dñi & doctrina blasphemetur. 2 Qui autem fideles habent dominos, non contẽnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hęc doce, 3 & exortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem 4 est, doctrinæ: superbus est, nihil sciens, sed languẽs circa quæstiones & pugnas verborũ, ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtẽtiones, 5 blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & B qui veritate priuati sunt, existimantium q̃- 6 stum esse pietatem. Est autem quæstus ma- 7 gnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hũc mundum haud dubium, 8 ꝙ nec auferre quid possumus. Habentes aũt alimenta, & quibus tegamur, his conten- 9 ti sumus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa * inutilia, & nociua, q̃ mergunt homines in interitum & perditio- 10 nem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidã apetentes, errauerunt à fide, & inseruerũt se doloribus mul- 11 tis. Tu aũt ô homo Dei, hæc fuge: sectare C vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, 12 patientiã, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam ęternam, in qua vocatus es, & confessus bonam con- 13 fessionem coram multis testibus. Præcipio tibi corã Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu qui testimonium reddidit sub Pon- 14 tio Pilato bonam confessionem: vt serues madatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Dñi nostri Iesu Christi. 15 quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens Rex regum, & dominus domi- 16 nãtium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor, & imperiũ * sempiternum. 17 Amen. Diuitibus huius seculi præcipe non D sublime sapere neque sapere in incerto diuitiarũ. sed in Deo viuo, (q̃ pstat nobis oĩa 18 abundè ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, com- 19 municare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant ve- 20 ram vitam. O Timóthee, depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quã 21 quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum Amen.

Marginal notes: Iob. 1. d. 21. — Eccl. 5. c. 14. — 1. — Prou. 27. d. 26. — Mat. 6. d. 25. — 1. — * & — Mat. 27. b. 11. — Ioh. 18. g. 37. — Apoc. 17. d. 14. & 19. c. 16. — Ioh. 1. c. 18. — 1. Ioh. 4. c. 12. — * in. — Luc 12. b. 15.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timotheum II.

ARGVMETVM IN EPISTOLAM SECVNDAM Pauli ad Timotheum.

Item Timotheo scribit de exhortatione martirii, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis: & de sua passione, scribens ei ab vrbe Roma.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secũdum promissionem vitæ quæ est in Christo Iesu 2 ‖Timotheo carissimo filio, gratia, misericordia, *pax à 3 Deo patre, & Christo Iesu dño nr̃o. ‖Gratias ago Deo*, cui seruio à progenitoribus *in conscientia pura, ꝙ sine intermissione habeam tui memoriã in orationibus meis, 4 nocte ac die, ‖desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, 5 ‖recordationem accipiẽs eius fidei quę est in te non ficta, & quæ & habitauit primũ in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus 6 sum autem ꝙ & in te. ‖Propter quam cau- B sam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum 7 mearũ. ‖Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & 8 sobrietatis. ‖Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neq; me vinctũ eius: sed collabora Euangelio secũdum virtutem 9 Dei, ‖qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, ‖& non secundum virtutem sed secundum propositum suum, & gratiã, quæ data est nobis in Christo Iesu ‖ante tē- 10 pora secularia. ‖Manifestata est aũt nunc C per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi qui destuxit quidem mortem, illuminauit aũt vitam in incorruptionem per 11 Euangelium: ‖in quo ‖positus sum ego prædicator & apostolus & magister Gentium. 12 ‖Ob quam causam ẽt hæc patior: sed non cõfundor. ‖Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositũ meũ seruare 13 in illum diem ‖Formam habe sanorũ verbo- D rũ, q̃ a me audisti in fide & in dilectione in 14 Christo Iesu. ‖Bonum depositum custodi ꝑ 15 spiritũ sanctũ qui habitat in nobis: ‖Scis* hoc, quod auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est ᵇPhigelusˡ & Her- 16 mogenes. ‖Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè me refrigera- 17 uit, & catenam meam non erubuit: ‖sed cum Romam venisset, solicitè me quæsi- 18 uit, & inuenit. ‖Det illi Dominus inuenire misericordiam Dño in illa die. ‖Et quanta Ephesi ministrauit tu melius nosti.

Margin: *& *meo. *meis. — Rom. 8. c. 15. — 4. Tit. 3. b. 5. — Tit. 1. a. 3. — 1. Tim. 3. b. 7. — *enim. — ᵇPhiletus Inf. 4. d. 19.

CAPVT II.

1 A TV ergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu: ‖& 2 quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, q idonei erũt 3 & alios docere. ‖Labora sicut bonus miles 4 Christi Iesu: ‖Nemo militans Deoˡ implicat se negocijs secularibus: vt ei placeat cui 5 se probauit. ‖Nam & qui certat in agone, non ᵇcoronaturˡ nisi legitimè certauerit. 6 ‖Laborantem agriculam oportet primùm 7 de fructibus percipere. ‖Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus 8 intellectum. ‖Memor esto, Dominumˡ B Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundùm euangelium 9 meum: ‖in quo laboro vsque ad vincula quasi malè operans: sed verbum Dei non 10 est alligatum: ‖Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœ- 11 lesti. ‖Fidelis sermo. Nam si commor- 12 tui sumus: & conuiuemus. ‖Si sustinebimus: & conregnabimus, ‖si negauerimus: 13 & ille negabit nos, ‖si non credimus: ille fidelis permanet, negare seipsum non po- 14 test. ‖Hæc commone testificans coram ᵇDo- C minoˡ ‖Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisiˡ ad subuersionem au- 15 dientium. ‖Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem rectè tractantem verbum veritatis. 16 ‖Prophana autem inaniloquia deuita: mul- 17 tũ enim ᵇproficiuntˡ ad impietatem: & sermo eorum vt cancer ᵇserpitˡ: ex quibus est 18 Hymenæus & Philetus: ‖qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam: & subuerterunt quorundam

Margin: 1. — ᵇcoronabitur. — 6. — Mat. 10. d. 33. Mar. 8. d. 38. Rom. 3. a. 3. — ᵇDeo. — 1. — ᵇproficiẽt 7. — ᵇserpet 7

19 fidem. Sed firmum fundamētum Dei stat. D habens signaculum hoc. Cognouit Dñs qui sunt eius, & discedat ab iniquitate oīs qui 20 noīat nomen Dñi. In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictil a: & quædam quidem in 21 honorem, quædam aūt in contumeliam. Si quis ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & vtile Dño, ad 22 oē opus bonum paratū. Iuuenilia aūt desideria fuge: sectare verò iustitiā, fidem, charitatē, & pacem, cum ijs qui inuocant Dñm 23 de corde puro. Stultas aūt & sine disciplina quæstiones deuita sciens quia generant 24 lites. Seruum aūt Dñi non oportet litigare: sed mansuetum esse, ad oēs docibilem, 25 patientem, cum modestia corripientē eos qui resistunt —veritati': nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam verita- 26 tem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

1.Ti.1.b. 7. Ti. 3.c.9.

—1.

CAPVT III.

1 A Hoc autē scito, q in nouissimis diebus instabunt tpa periculo- 2 sa. & erunt homines seipsos amātes, cupidi, elati, superbi, blasphémi, parentibus non o- 3 bedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, im- 4 mites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi: & voluptatum amatores magis 5 quàm Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem aūt eius abnegantes. Et hos 6 deuita: ex his.n. sunt qui penetrāt domos: B & captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducunt varijs desiderijs, sp discē- 7 tes, & nunquā ad scientiam veritatis perue- 8 nientes. Quemadmodum autē Iannes & Mambres restiterūt Moysi: ita & hi resistūt veritati, hoīes corrupti mente, reprobi cir- 9 ca fidem, sed vltrà non proficiēt. insipientia.n eorum manifesta erit oībus, sicut & il- 10 lorum fuit. Tu aūt assecutus es meam do- C ctrinam, institutionem, propositū, fidē, lon- 11 ganimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones: qualia mihi facta sūt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui: & ex oībus eripuit me Dñs 12 Et oēs qui piè volunt viuere in Christo Ie- 13 su, persecutionem patintur. Mali aūt homines & seductores proficient in peius: erran- 14 tes & in errorē mittentes. Tu vero perma- D ne in ijs quæ didicisti, & credita sunt tibi:

2.Ti.4.a.1 1.Re.3.a.5. Iu. d.18.

Exo.7.b. 21.c.22.

15 sciens à quo didiceris, & quia ab infantia sacras literas nosti, quę te possunt instruere 16 ad salutē, per fidē quę est in Chro Iesu. Oīs scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum', 17 ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instructus.

2.Pet.1.c 20. corripiendum.

CAPVT IIII.

1 A Testificor coram Deo & Iesu Christo q iudicaturus est viuos & mortuos, & 2 per aduentum ipsius, & regnum eius. prædica verbum, insta oportunè, importunè: arguè, obsecra, increpa in oī patientia & do- 3 ctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes 4 auribus: & à veritate quidem auditū auer- 5 tēt, ad fabulas autem conuertentur. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistę, ministerium tuum imple, —sobrius 6 esto'. Ego enim iam delibor: & tempus 7 resolutionis meæ instat. Bonum certamen B certaui cursum consummaui fidem serua- 8 ui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autē mihi, sed si ijs qui diligunt aduentum eius. Festina ad me 9 me venire citò. Demas enim me reliquit diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicā. 10 Crescens, in Galatiam: Titus in Dalmatiam, 11 Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adhuc tecum: est enim mihi vtilis in mini- 12 sterium'. Tychicum autem misi Ephesum, 13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè 14 autē membranas. Alexander ærarius mul- C ta mala mihi ostendit, reddet illi Dñs scdm 15 opera eius: quem & tu deuita, valde.n. resti- 16 tit verbis nostris. In prima mea defensione nemo mihi affuit: sed oēs me dereliquerūt, 17 non illis imputetur. Dñs aūt mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur', audiant oēs Gentes, & liberatus 18 sum de ore leonis. Liberauit' me Dñs ab D oī opere malo, & saluum faciet in regnum suū cęleste, cui gloria in secula seculorū. A- 19 men. Saluta Priscam' & Aquilā: & Onesi- 20 phori domum. Erastus remansit Corinthi, Trophimum aūt reliqui infirmum Mi- 21 leti. Festina ante hyemē venire. Salutauit te Eubulus, Pudens, & Linus, & Claudia 22 & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

—1.

Col. 4 d. 14. ministerio.

reddat 6

implebitur 6. Liberabit autem. Priscillā. Sup. 1.d. 16.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI

Ad Titum.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Titum.

TITVM commonefacit & instruit de constitutione presbyterij, & de spirituali conuersatione: & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt: scribens ei à Nicopoli.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secũdum fidem electorũ Dei, & agnitionem veritatis, quę 2 secundum pietatem est, ꝓin spem vitæ æternæ, quã promisit qui nõ mentitur, Deus, ante tempora 3 secularia: ꝓ manifestauit aũt tẽporibus suis verbũ suũ in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum saluatoris no- 4 stri Dei: ꝓ Tito dilecto filio secundùm com- B munem fidem, gratia & pax à Deo patre & 5 Christo Iesu saluatore nostro. ꝓHui⁹ rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, 6 sicut & ego disposui tibi. ꝓ ‖ Siquis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, nõ in accusatione luxuriæ, aut non sub- 7 ditos ꝓ ‖Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, nõ turpis lucri cupidum: 8 sed ꝓ hospitalem, benignum, * sobrium, iu- C stum, sanctum, continentem: ꝓ amplecten- 9 tem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit * exhortari in doctrina sana: & eos qui cõtradicunt, argue- 10 re. ꝓ Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circunci- 11 sione sunt: ꝓquos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quę nõ 12 oportet, turpis lucri gratia. ꝓ Dixit quidã ex illis propius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pi- 13 gri. ꝓ Testimonium hoc verũ est. Quam ob D causam increpa illos durè, vt sani sint in fi- 14 de, ꝓnõ intendentes Iudaicis fabulis, & mãdatis hominum auersantium se à veritate. 15 ꝓOmnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundũ, sed inquinatæ sunt eorum mens & conscientia. 16 ꝓConfitentur se nosse Deum: factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

2.Tim.1. c.9.

1.Tim.3. a.2

1.Tim.3. a.2.

* prudentem 6.

*& 4.

‖Rom.14. d.20.

CAPVT II.

1 A TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam. ꝓ Senes, vt 2 sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in 3 patientia. ꝓ Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes, bene docentes, 4 ꝓvt prudentiam doceant: adolescentulas, vt viros 5 suos ament, filios suos diligant, ꝓ prudentes, castas, —sobrias˥, domus curam haben- B tes, benignas, subditas viris suis, vt non 6 blasphemetur verbum Dei. ꝓIuuenes similiter hortare, vt sobrij sint. 7 ꝓIn omnibus teipsum

—1.

Integritatem, grauitatem 1. *Ephes.* 6. *a* 5. *Coloss.* 3. *d* 22. 1 *Pet.* 2. *c* 18. *salutaris*

sum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. 8 verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. 9 Seruos dominis suis subditos esse in omnibus placentes, nõ contradicentes: 10 non fraudantes, sed in omni- C bus fidem bonam ostendentes, vt doctrinã Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. 11 Apparuit enim gratia Dei Saluatoris no- 12 stri omnibus hominibus. Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc 13 seculo, expectantes beatam spem & aduen- D tum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri 14 Iesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, se- 15 ctatorem bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

1 A Dmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonũ 2 paratos eẽ, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnem ostendentes mansuetudi- 3 nẽ ad oẽs homines. Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errãtes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odien- 4 tes inuicem. Cum aũt benignitas & huma- 5 nitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non B ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secũdum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renoua- 6 tionis Spiritus sancti. quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorẽ no- 7 strum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes 8 simus secundũ spem vitæ æternæ. Fidelis C sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. 9 Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis, deuita: 10 sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post vnam & secundam correptio- 11 nem, deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio 12 iudicio condemnatus. Cum misero ad te D Artemam aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hyemare. 13 Zenam legisperitum & Apollo solicitè pmitte, vt nihil illis desit. 14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus ne- 15 cessarios: vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

2. *Tim.* 1. *b.* 9. 1. *Tim.* 4. *b.* 7. 2. *Tim.* 2. *d.* 13.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Philemonem.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Philemonem.

P*HILEMONI familiares literas facit pro Onesimo seruo eius, scribens ei ab vrbe de carcere, per ipsum Onesimum.*

CAPVT PRIMVM.

1 A P AVLVS vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adiu- 2 tori nostro. & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ec- 3 clesiç, quæ in domo tua est. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu 4 Christo. Gratias ago Deo meo, semp me- 5 moriã tui faciens in orationibus meis. audiens charitatẽ tuã & fidẽ quam habes in 6 Dño Iesu, & in oẽs sãctos, vt cõicatio fidei B tuæ euidens fiat in agnitione omnis boni 7 quod est in vobis in Christo Iesu. Gaudiũ enim magnũ habui & cõsolationẽ in charitate tua, quia viscera sanctorum requieue- 8 runt p te frater. Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi 9 tibi quod ad rem pertinet. Propter charitatẽ magis obsecro, cũ sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi. 10 Obsecro te pro meo filio quem genui in

re omnia in ipſum, pacificans per ſanguinē crucis eius, ſiue quæ in terris ſiue quæ in cę-
21 lis ſunt. ¶ Et cum eſſetis aliquando alienati
22 & inimici ſenſu, in operibus malis: ¶ nunc aūt reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos ſanctos & immacula-
23 tos, & irreprehenſibiles coram ipſo, ¶ ſi ta-
D men permanetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles a ſpe Euangelij quod audiſtis, quod prædicatum eſt in vniuerſa creatura quæ ſub cęlo eſt, cuius factus ſum ego Pau-
24 lus miniſter. ¶ Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpo-
25 re eius quod eſt Eccleſia: ¶ cuius factus ſum ego miniſter ſecundum diſpenſationē Dei, quæ data eſt mihi in vobis, vt impleam ver-
26 bū Dei, ¶ myſterium quod abſconditū fuit à ſeculis & generationibus, nunc autem ma-
27 nifeſtatum eſt ſanctis eius, ¶ quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus, quod eſt Chriſtus in
28 vobis, ſpes gloriæ: ¶ quē nos annunciamus, corripiētes omnē hominē, & docentē oēm hominem in omni ſapientia, vt exhibeamus
29 oēm hominē perfectū in Chriſto Ieſu. ¶ In quo & laboro, certando ſecundum operationem eius quam operatur in me virtute.

CAPVT II.

1 A Volo enim vos ſcire qualem ſolicitudinē habeamus pro vobis & pro ijs qui ſunt Laodiceæ, & quicunq; nō viderunt faciem
2 meā in carne: ¶ vt conſolentur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem myſterij Dei *Patris *Chriſti Ie-
3 ſu, ¶ in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ
4 & ſcientiæ abſconditi. ¶ Hoc aūt dico, vt nemo vos decipiat in ſublimitate ſermonum.
5 ¶ ‖ Nam & ſi corpore abſens ſum, ſed ſpū vobiſcum ſum: gaudens, & videns ordinem ve-
B ſtrū, & firmamentū eius quæ in Chriſto eſt,
6 fidei veſtræ. ¶ Sicut ergo accepiſtis Ieſū Chri-
7 ſtum Dñm *in ipſo ambulate, ¶ radicati & ſuperædificati ī ipſo, & cōfirmati fide ſicut & didiciſtis, abundantes— *in illo' in gratiarum
8 actione. ¶ Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundū traditionem hominū, ſecundum elementa
9 mundi, & non ſecundū Chriſtum. ¶ quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis
10 corporaliter: ¶ & eſtis in illo repleti, qui eſt
11 caput omnis principatus & poteſtatis: ¶ in quo & circuncisi eſtis circunciſione nō manufacta in expoliatione corporis carnis, *in
12 circunciſione Chriſti, ¶ *conſepulti ei in baptiſmo: in quo & reſurrexiſtis per fidē operationis Dei, qui ſuſcitauit illum a mortuis.
13 ¶ ‖ Et vos cum mortui eſſetis in delictis &
C præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum
14 illo: donans vobis omnia delicta, ¶ delens quod aduerſus nos erat, chirographum *decreti', quod erat cōtrarium nobis: & ipſum
15 tulit de medio affigens illud cruci: ¶ & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemet-
16 ipſo. ¶ Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei—feſti', aut neomeniæ,
17 aut ſabbathorum: ¶ quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. ¶ ‖ Nemo vos ſe-
D ducat, volens in humilitate & religione an-
18 gelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens ca-
19 put, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones ſubminiſtratum & cōſtructum,
20 creſcit in augmentum Dei. ¶ Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis—huius' mundi: quid adhuc tanquam viuentes in mun-
21 do decernitis? ¶ *Ne tetigeritis, neq; guſtaue-
22 ritis, neq; cōtrectaueritis: ¶ quæ ſunt oīa in interitum ipſo vſu, ſecundum præcepta &
23 doctrinas hominum. quæ ſunt rōnē quidē habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

CAPVT III.

1 A Igitur ſi cōſurrexiſtis cū Chrō: quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſe-
2 dens. ¶ quæ ſurſum ſunt ſapite:
3 non quæ ſuper terram. ¶ Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita
4 cum Chriſto in Deo. ¶ Cum *Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tūc & vos apparebitis cū
5 ipſo in gloria. ¶ ‖ Mortificate ergo membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationē, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiā quæ eſt ſimulachrorum
6 ſeruitus, ¶ pp quæ venit ira Dei ſup filios in-
7 credulitatis ¶ in qbus & vos ambulaſtis ali-
8 qñ, cū viueretis in illis. ¶ *Nūc aūt deponite
B & vos oīa, iram, indignationem, malitiam,
9 blaſphemiā, turpē ſermonē de ore vrō. ¶ Nolite mentiri inuicē: expoliantes vos veterem
10 hoīem cū actibus ſuis, ¶ & induentes nouū, eū qui renouatur in agnitionē, ſecūdū imagi-
11 nē eius, qui creauit illū ¶ ‖ vbi non eſt, *Gētilis & Iudæus, circunciſio & præputiū, Barbarus & Scytha, ſeruus & liber: ſed omnia,
12 & in omnibus Chriſtus. ¶ ‖ Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem:
13 ¶ & donātes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus
C aliquem habet querelam, ſicut & Dominus
14 donauit vobis: ita & vos. ¶ Super omnia autem hæc, charitatem—habete' quod eſt vin-
15 culum perfectionis. ¶ Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in
16 vno corpore: & grati eſtote. ¶ Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia: docentes & commonentes voſmet ipſos, * pſalmis, hymnis, & canticis

ſpi-

Marginal notes (left): *& 3. *& 7. 1. Cor. 5. a. 3. *noſtrum —4 *in ea 3. *ſed Epheſ. 2. a. 1.

Marginal notes (right): *decretis 3. —5. Matt. 24. c. 4. —2. *Ne tetigeris, neque guſtaueris, neque contrectaueris. *autem. *etenim 13. Epheſ. 5. a. 3. Rom. 6. a. 4. b. 13. Epheſ. 4. f 32. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. 2. a. 1. 4. a. 2. *maſculus & fœmina. Ephe. 6. b. 12. —1. *in.

spiritualibus, in gratia cantantes in cordib[•] 17 vestris Deo. ¶ Omne quodcunq; facitis in D verbo aut in opere, omnia in nomine Dñi Iesu Christi *; gratias agentes Deo & Patri per ipsum. 18 ¶ Mulieres, subditæ estote viris 19 sicut oportet in Dño. ¶ Viri, diligite vxores: 20 & nolite amari esse ad illas, ¶ Filij obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum 21 est in Domino. ¶ Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: vt non pu 22 sillo animo fiant. ¶ Serui, obedire per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in 23 simplicitate cordis, timentes Deũ. ¶ Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut 24 Dño, & non hominibus: ¶ Scientes q̃ à Domino accipietis retributionem hęreditatis. 25 Domino Christo seruite ¶ qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit, & non est personarũ acceptio apud Deum.

1. Co. 10. g 36. · *facite 9.* · *Ephe. 5. c 22.* · *1. Pet. 3. a. 1.* · *Ephes. 5. f. 26.* · * *vestras.* —4 · *Ephes. 6. a. 1.* · *Tit. 2. c. 9* · *1. Pet. 2. c 18.* · *Ro 2. b. 6* · *Act. 10. f 34.* —1.

CAPVT IIII.

1 A DOMINI, quod iustum est & æquũ, seruis pstate: scientes q̃ & vos Dñm habetis in cœlo. 2 ¶ Orationi instate: vigilantes 3 in ea in gratiarum actione. ¶ Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendũ mysterium Christi (propter quod etiam vinctus 4 sum) ¶ vt manifestem illud ita vt oportet 5 me loqui. ¶ In sapiẽtia ambulate ad eos qui 6 foris sunt, tẽpus redimentes. ¶ Sermo vester semper in gratia sale sit conditus: vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuiq; responde 7 re. ¶ Quę circa me sunt, omnia vobis nota fa B ciet Tychicus charissimus frater, & fidelis 8 minister, & conseruus in Dño: ¶ quem misi ad vos ad hoc ipsum vt cognoscat quæ cir- 9 ca vos sunt, & consoletur corda vestra, ¶ cum Onesimo charissimo & fideli fratre qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota fa- 10 cient vobis. ¶ Salutat vos Aristarcus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ (de quo accepistis mandata ¶ Si venerit ad 11 vos, excipite illum) ¶ & Iesus qui dicitur iu- C stus, qui sunt ex circuncisione, hi soli sunt adiutores mei in regno Dei: qui mihi fue- 12 runt solatio. ¶ Salutat vos Epaphras qui ex vobis est seruus Christi Iesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfe 13 cti & pleni in omni voluntate Dei. ¶ Testimonium enim illi perhibeo q̃ habet multũ laborem pro vobis & pro ijs qui sunt Laodi- 14 ceæ, & q̃ Hierapoli. ¶ Salutat vos Lucas me- 15 dicus charissimus, & Demas. ¶ Salutate fra- D tres qui sunt Laodiceæ, & Nymphã, & quæ 16 in domo eius est, Ecclesiam. Et cũ lecta fuerit apud vos epistola, faciet vt & in Laodicẽsium Ecclesia legatur: & eam quæ Laodi- 17 cẽsium est, vos legatis. ¶ Et dicite Archippo: Vide ministeriũ quod accepisti in Domino: vt illud impleas. ¶ Salutatio, mea manu Pauli, Memores estote vinculorum meorum. Gratia* vobiscum, Amen.

Luc. 18. a. 1. · *1. Thes. 5. c. 18.* · *Ephes. 6. c. 18.* · *2. Thes. 3. a. 1.* · *Ephe. 5. d 15.* · qui omnia. · *1. Tit. 4. b 11.* · ea quæ Laodicensium est vobis legatur. · * Domini nostri Iesu Christi

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Thessalonicenses Prima.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM PAVLI Ad Thessalonicenses.

THESSALONICENSES *sunt Macedones, qui accepto verbo veritatis perstiterunt in fide, etiam in persecutione ciuium suorum. Præterea nec receperunt falsos apostolos, nec ea quę à falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus, scribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Onesimum acolythum.*

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo, 2 Gratia vobis & pax *. ¶ Gratias agimus Deo semper p omnibus vobis: memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissio- 3 ne, ¶ memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domi- B ni nostri Iesu Christi, ante Deum & Pa- 4 trem nostrum: ¶ scientes fratres dilecti à 5 Deo, electionem vestram: ¶ quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone C tantùm, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales 6 fuerimus in vobis propter vos. ¶ Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipiẽ-

à Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo 2.

tes verbũ in tribulatione multa cum gaudio 7 Spiritusſancti: ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. 8 A vobis.n.diffamatus eſt ſermo Dñi: nõ D ſolũ in Macedonia & in Achaia, ſed* in omni loco, fides veſtra quæ eſt ad Deũ, profecta eſt, ita vt nõ ſit nobis neceſſe quicquã loq 9 Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitũ habuerimus ad vos: & qũo conuerſi eſtis ad Deum a ſimulachris, ſeruire Deo vi-10 uo & vero, & expectare Filium eius de cęlis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

*& 1.

CAPVT II.

1 A NAm ipſi ſcitis fratres, introitũ noſtrũ ad vos, quia nõ inanis 2 fuit: ſed antè paſſi, & contumelijs affecti (ſicut ſcitis) in | Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euange-3 liũ Dei in multa ſolicitudine. Exhortatio enim noſtra nõ de errore, neq; de immun-4 ditia, neque in dolo: ſed ſicut probati ſumus à Deo, vt crederetur nobis euangeliũ, ita loquimur: non quaſi hominibus placen-5 tes, ſed Deo, qui probat corda noſtra. Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neq; in occaſione auari-6 tię: Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hoibus 7 gloriã neq; à vobis, neq; ab alijs. Cũ poſ-B ſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus[b] paruuli[\] in medio veſtrum, 8 tanquã ſi nutrix foueat filios ſuos. Ita deſiderãtes vos, cupidè volebam[a] tradere vobis non ſolũ Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras, quoniã chariſſimi nobis factis eſtis. 9 Memores enim eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, | nocte & die operantes, ne quẽ veſtrum grauaremus, prædicauimus in 10 vobis Euangelium Dei. Vos teſtes eſtis & Deus, q̃ ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vo-11 bis, qui credidiſtis, fuimus: ſicut ſcitis qualiter vnumquenq; veſtrum (ſicut pater filios 12 ſuos) deprecantes vos & conſolantes, teſtificati ſumus vt ambularetis dignè Deo qui 13 vocauit vos in ſuum regnũ & gloriã. Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſ-C ſione: quoniam cũ accepiſſetis à nobis verbũ auditus Dei, accepiſtis illud[\] non vt verbum hominũ, ſed (ſicut eſt verè) verbũ Dei. 14 qui operatur in vobis qui credidiſtis. Vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ie-ſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribu-15 libus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & Dominum occiderunt Ieſum, & prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent: 16 & oibus hominibus aduerſantur, prohibentes nos Gentibus loqui vt ſaluæ fiant, vt impleant peccata ſua ſemper. [b] præuenit 17 enim[\] ira Dei ſuper illos vſq; in finem. Nos D aũt fratres deſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde: abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo de-18 ſiderio, quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum: ſed 19 impediuit nos ſatanas. Quæ eſt.n. noſtra ſpes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominũ noſtrum Ieſum Chri-20 ſtum eſtis in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium

| Act.16. d.17.e.22 | [b] lenes 2. | | Act.20. g.34. 2.Cor.4.c 12. 2. Thes.3. b.8. | ~5. | [b] peruenit autem 8.

CAPVT III.

1 A PRopter quod non ſuſtinen-2 tes amplius, placuit nobis remanere Athenis, ſoli: & | miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrũ Dei in euangelio Chriſti, ad cõfirmandos vos & exhor-3 tandos pro fide veſtra: vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis, qꝫ 4 in hoc poſiti ſumus. Nam & cũ apud vos eſſemus, predicabamus vobi paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis. 5 Propterea & ego amplius non ſuſtinẽs, mi-B ſi ad cognoſcendam fidẽ veſtram: ne fortè tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat 6 labor noſter. Nunc autem veniente Timótheo ad nos à vobis, & annunciãte nobis fidẽ & charitatem veſtram, & quia memoriã noſtri habetis bonam, ſemper deſideran-7 tes non videre ſicut nos quoque vos: ideo C conſolati ſumus fratres, in vobis, in omni neceſſitate & tribulatione noſtra, per fidem 8 veſtrã: qm̃ nunc viuimus ſi vos ſtatis in do-9 mino. Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante 10 Deũ noſtrum, nocte ac die abundantius orã-D tes vt videamus faciem veſtram, vt cõpleamus ea quæ deſunt fidei veſtræ? 11 Ipſe autẽ Deus, & Pater noſter, & Dñs noſter Ieſus 12 Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos. Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem *in inuicem, & in omnes, 13 quemadmodum & nos in vobis, ad confirmanda corda veſtra ſine querela, in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. Amen.

| Act.16. a.1. | *veſtram

CAPVT IIII.

1 A DE cętero ergo fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis qũo oporteat vos ambulare, & placere Deo, 2 [b] ſicut & ambulatis[\], vt abundetis magis. Scitis.n. quæ præcepta[b] dederim[\] vobis per Do-3 minum Ieſum. | Hæc eſt.n. voluntas Dei. ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos a for-4 nicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum

[b] ſic et ambuletis 8. [b] dederimus 2. | Rom.12. a.2. Epheſ 5.d 18.

vas suum possidere in sanctificatione & ho- 5 nore: non in passione desiderij, sicut & Gē- 6 tes quæ ignorant Deum, ¶ & ne quis super- grediatur, neq; circumueniat in negocio fra- trem suum: quoniā vindex est Dominus de his omnibus, sicut *prædiximus vobis, & te- 7 stificati sumus. ¶ nō enim vocauit nos Deus in immunditiam: sed in sanctificationem. 8 ¶ Itaque qui hæc spernit, non hominē sper- nit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suū 9 sanctum in nobis. ¶ De charitate autē frater- nitatis nō necesse habemus scribere vobis: ‖ ipsi.n. vos a Deo didicistis vt diligatis inui- 10 cem. ¶ Etenim illud facitis in oēs fratres in C vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos 11 fratres, vt abūdetis magis: ¶ & operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negocium aga- tis, & operemini manibus vestris, sicut præ- 12 cipimus vobis: ¶ & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid deside- 13 retis. ¶ Nolumus aūt vos ignorare fratres de dormientibus, vt non cōtristemini, sicut & 14 cæteri qui spem non habent. ¶ Si n. credimus q' Iesus mortuus est & resurrexit: ita & De' eos qui dormierunt per Iesum adducet cū 15 eo. ¶ Hoc enim vobis dicimus in verbo Do- D mini, ‖ quia nos qui viuimus, qui residui su- mus *in aduentu Domini, nō præueniemus 16 eos qui dormierunt. ¶ Quoniam ipse Dñs in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cælo: & mortui qui in Christo 17 sunt, resurgent primi. ¶ Deinde nos qui viui- mus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam *Christo in aëra, & 18 sic semper cum Domino erimus. ¶ Itaque cō- solamini inuicem in verbis istis.

*& | -2. | Ioh. 13.d. 34. 15.c.17. 2. Ioh. 2.b. 10. 4.c. 13 | 1. Cor. 14. c. 23. & 51 | *in aduentum 6. | *Domino 4.

CAPVT V.

1 A DE temporibus autem & momē- tis fratres, non indigetis vt scri- 2 bamus vobis. ¶ ‖ Ipsi enim dili- genter scitis quia dies Dñi, si- 3 cut fur in nocte, ita veniet. ¶ Cū enim dixerint, Pax, & securitas: tunc repen- tinus eis superueniet interitus, sicut dolor 4 *in vtero *habenti, & non effugient. ¶ Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos 5 dies illa tanquam fur comprehendat. ¶ om- nes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non 6 sumus noctis, neque tenebrarum. ¶ Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigile- 7 mus & sobrij simus. ¶ Qui enim dormiunt, B nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte 8 ebrij sunt. ¶ ‖ Nos autem qui diei sumus, so- brij simus, ‖ induti loricam fidei & charita- 9 tis, & galeam spem salutis. ¶ quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitio- nem salutis per Dominum nostrum Iesum 10 Christum, ¶ qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum 11 illo viuamus. ¶ Propter quod consolamini inuicem: & ædificate alterutrum, sicut & fa- 12 citis. ¶ Rogamus autem vos fratres vt noue- ritis eos qui laborant inter vos, & præsunt 13 vobis in Domino, & monent vos: ¶ vt habea- tis illos abundantius in charitate propter o- 14 pus illorum. pacem habete cum eis. ¶ Roga- mus autem vos fratres, corripite inquietos, cōsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, 15 patientes estote ad omnes. ¶ ‖ Videte ne quis D malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inuicem, & in 16 omnes. ¶ Semper gaudete, ¶ ‖ Sine intermis- 17 sione orate. ¶ In omnibus gratias agite: hæc 18 est enim volūtas Dei in Christo Iesu in om- 19 nibus vobis. ¶ Spiritum nolite extinguere. 20 ¶ Prophetias nolite spernere. ¶ Omnia au- 21 tem probate: quod bonum est, tenete. ¶ Ab 22 omni specie mala abstinete vos. Ipse au- tem Deus pacis sanctificet vos per omnia: 23 ¶ vt integer spiritus vester, & anima & cor- pus sine querela, in aduentu Domini no- 24 stri Iesu Christi seruetur. ¶ ‖ Fidelis est qui 25 vocauit vos, qui etiam faciet. ¶ Fratres ora- te pro nobis. ¶ Salutate fratres omnes in o- 26 sculo sancto. ¶ Adiuro vos per Dominum, 27 vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fra- 28 tribus: ¶ Gratia Domini nostri Iesu Chri- sti vobiscum. Amen.

‖ 2. Pet. 3. c. 20. | Apo. 13.a. 3. 16.c. 15 | *parturienti 1. *habentis. | Isa. 59.c. 39. | Ephes. 6. c. 17. | Prou. 17. b. 13. 20. d. 20. | Rom. 12. d. 17. | 1. Pet. 3. b. 9. | Eccle. 18. c. 22. | Luc. 18. a. 1. | Col. 4. a. 2 | 1. Cor. 1. b. 9. | -1.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Thessalonicenses Secunda.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM PAVLI Ad Thessalonicenses.

AD Thessalonicenses secundam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis, & de aduersarij deiectione. Scribit hanc epistolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Onesimum accolythum.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timótheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo. 2 ꝗGratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo. 3 ꝗ Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignũ est, qm̃ supercrescit fides vestra, & abun B dat charitas vniuscuiusq; vestrũ in inuicem: 4 ꝗ ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesijs Dei, pro patiẽtia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus quas sustinetis 5 ꝗ in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini * regno Dei, 6 pro quo & patimini. ꝗ si tñ iustum est apud Deum retribuere[b] tribulationem ijs qui vos 7 tribulant: ꝗ& vobis qui tribulamini, requiẽ C nobiscum in reuelatione Domini Iesu de 8 cęlo cum angelis virtutis eius, ꝗ in flamma ignis dantis vindictã ijs qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi: 9 ꝗqui pęnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius. 10 ꝗ cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in oĩbus qui crediderunt, quia creditũ est testimonium nostrũ super vos in die illo. 11 ꝗIn quo ẽt oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis * & opus fidei in virtute, 12 ꝗ vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundũ gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

* in
[b] retributionem.
* suæ.

CAPVT II.

1 A ROgamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: 2 ꝗvt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. 3 ꝗ ‖Ne quis vos seducat vllo modo: quoniã nisi venerit discessio primũ, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, 4 ꝗqui aduersatur & extollitur supra omne quod dr̃ Deus, aut quod colitur, ita vt in tẽplo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. 5 ꝗNum retiB netis quod cum adhuc essem apud vos, hæc 6 dicebam vobis? ꝗEt nunc quid detineat scitis: 7 vt reueletur in suo tempore. ꝗ(Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc teneat, donec de medio 8 fiat.) ꝗEt tũc reuelabitur ille iniquus: ‖quẽ Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eũ, 9 ꝗ cuius est aduentus secundum operationẽ satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, 10 ꝗ & in omni seductione iniquitatis C ijs qui pereunt, eò ꝙ charitatem veritatis 11 non receperunt vt salui fierent. ꝗ Ideo mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credant 12 mẽdacio: ꝗvt iudicentur omnes qui nõ crediderũt veritati, sed cõsenserunt iniquitati. 13 ꝗNos autẽ debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, ꝙ elegerit[a] vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spũs & fide veritatis: 14 ꝗ[b]in quam & D vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Dñi nostri Iesu Christi. 15 ꝗ Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per 16 epistolam nostram. ꝗ Ipse aũt Dñs nr̃ Iesus Christus, & Deus Pr̃ noster qui dilexit nos, & dedit consolationẽ æternã, & spem bonã 17 in gratia: ꝗExhortetur corda vestra, & cõfirmet in omni opere & sermone bono.

‖ Ephes. 5. b. 6.
‖ Isa. 11. a 4.
[a] nos.
[b] ad quod 2.

CAPVT III.

1 A DE cętero fratres, ‖ orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut

‖ Ephes. 6. d. 18.

& apud

2 & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. non enim omniũ 3 est fides. Fidelis autem Dominus est, qui 4 cõfirmabit vos & custodiet à malo. Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ ᵇpræcipimusˈ & facitis, & facie- 5 tis. Dominus autem dirigat corda vestra 6 in charitate Dei, & patientia Christi. Denunciamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quã acce- 7 perunt à nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam 8 non inquieti fuimus inter vos: neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die ope- 9 rantes, ne quem vestrum grauaremus. Nõ quasi non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formã daremus vobis ad imi- 10 tandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. 11 ᵇAudiuimusˈ enim inter vos quosdã ambulantes inquiete, nihil operantes: sed cu- 12 riose agentes. Iis autẽ qui eiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operãtes, suũ 13 panem manducent. Vos autem fratres no- 14 lite deficere benefacientes. Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolã hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt 15 confundantur: & nolite quasi inimicum 16 existimare, sed corripite vt fratrem. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum 17 omnibus vobis. Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita 18 scribo. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Colos. 4. a. 3. — *ᵇ præcepimus* — *Act. 20. f. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 1 Thes. 2 b. 9.* — *ᵇ Audimus 1.* — *Galat. 6. c. 9.*

EPISTOLA PAVLI
APOSTOLI,
Ad Timotheum I.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM Ad Timotheum.

TIMOTHEVM instruit & docet de ordinatione episcopatus & diaconii, ac ecclesiasticæ disciplinæ, scribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.

CAPVT PRIMVM.

1 PAulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ: 2 Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu 3 Domino nostro. Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, vt denunciares quibusdam ne aliter docerent, 4 neque intenderent fabulis & genealogijs interminatis: quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est in fi- 5 de. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ 6 ficta. quibus quidam aberrantes, conuersi 7 sunt in vaniloquium: volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ lo- 8 quuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea le- 9 gitime vtatur: ᵇsciensˈ hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, patricidis, & matricidis, homicidis, 10 fornicarijs, masculorũ cõcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud 11 sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secũdũ Euangeliũ gloriæ beati Dei, quod creditũ 12 est mihi. Gratias ego ei qui me cõfortauit in Christo Iesu domino nostro, quia fidelẽ 13 me existimauit, ponens in ministerio: qui prius blasphemus fui, & persequutor, & cõtumeliosus, sed misericordiã Dei cõsecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. 14 Superabũdauit autem gratia Domini nostri cum fide & dilectione, quæ est in Chri-

Act. 16. a. 1. — *ᵇ scientes*

CAPVT V.

1 A SEniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt 2 fratres: anus, vt matres: iuuenculas, vt sorores in omni castitate. 3 Viduas honora: quæ verè viduę sunt. 4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet, discat primum domũ suam regere, & mutuam vicem reddere parenti- 5 bus: hoc enim acceptũ est coram Deo. Quę aũt verè vidua est & desolata speret in Deũ, & instet obsecrationibus & orationibus 6 nocte & die. Nam quæ in delitijs est viuẽs 7 mortua est. Et hoc præcipe, vt irreprehen- 8 sibiles sint. Si quis autem suorum & maximè domesticorum curam non habet, fi- 9 dem negauit, & est infideli deterior. Vi- B dua eligatur nõ minus sexaginta annorum, 10 quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorũ pedes lauit, si tribulationem patientibus subministra- 11 uit, si oẽ opus bonũ subsecuta est. Adolescentiores aũt viduas deuita. Cum. n. luxu- 12 riatæ fuerint in Christo, nubere volũt: habentes damnationem, quia primam fidem 13 irritam fecerunt. simul autem & ociosæ discunt circuire domos: non solum ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quę nõ 14 oportet. Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamilias esse: nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia 15 Iam enim quædam conuersæ sunt retro* 16 satanam. Si quis fidelis habet viduas, sub- C ministret illis, & non grauetur ecclesia: vt 17 ijs quæ verè viduę sunt, sufficiat. Qui bene præsunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè, qui laborant in verbo 18 & doctrina. Dicit enim scriptura: Non infrenabis os boui trituranti: &, Dignus est 19 operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusatorem noli recipere: nisi sub 20 duobus aut tribus testibus. Peccantes, corã omnibus argue, vt & cęteri timorẽ habeant 21 Testor coram Deo & Christo Iesu & ele- D ctis angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in aliam partem declinan- 22 do. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum 23 castum custodi. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomacũ 24 tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem 25 subsequuntur. Similiter & facta bona, manifesta sunt: quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

Marg.: discant 1 — sperat 10 — instat 10 — Siquis pro si qua — * post — vt — Deu. 25. a 4. — 1. Cor. 9. a 9. — * alligabis — Mat. 10. b. 10. — Luc. 10. b. 7.

CAPVT VI.

1 A QVicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos, arbitrentur: ne nomen Dñi & doctrina blasphemetur. 2 Qui autem fideles habent dominos, non contẽnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hęc doce, 3 & exortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem 4 est, doctrinæ: superbus est, nihil sciens, sed languẽs circa quæstiones & pugnas verborũ, ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtẽtiones, 5 blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & B qui veritate priuati sunt, existimantium q̃- 6 stum esse pietatem. Est autem quæstus ma- 7 gnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hũc mundum: haud dubium, 8 ꝙ nec auferre quid possumus. Habentes aũt alimenta, & quibus tegamur, his conten- 9 ti sumus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa * inutilia, & nociua, q̃ mergunt homines in interitum & perditio- 10 nem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidã appetentes, errauerunt à fide, & inseruerũt se doloribus mul- 11 tis. Tu aũt ô homo Dei, hæc fuge: sectare C vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, 12 patientiã, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam ęternam, in qua vocatus es, & confessus bonam con- 13 fessionem coram multis testibus. Præcipio tibi corã Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pon- 14 tio Pilato bonam confessionem: vt serues mãdatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Dñi nostri Iesu Christi. 15 quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens Rex regum, & dominus domi- 16 nãtium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor, & imperiũ * sempiternum. 17 Amen. Diuitibus huius seculi præcipe non D sublime sapere neque sapere in incerto diuitiarũ, sed in Deo viuo, (q̃ pr̃stat nobis oĩa 18 abundè ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, com- 19 municare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant ve- 20 ram vitam. O Timóthee, depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quã 21 quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum Amen.

Marg.: Iob. 1. d. 21. — Eccl. 5. c. 14. — Prou. 27. d. 26. — Mat. 6. d. 25. — * & — Mat. 27. b 11. — Ioh. 18. g. 37. — Apoc. 17. d. 14. & 19. c. 16. — Ioh. 1. c. 18. — 1. Ioh. 4. c. 12. — * in. — Luc 12. b. 15.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timotheum II.

ARGVMETVM IN EPISTOLAM SECVNDAM Pauli ad Timotheum.

Item Timotheo scribit de exhortatione martirii, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis: & de sua passione, scribens ei ab vrbe Roma.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secūdum promissionem vitæ quæ est in Christo Iesu 2 ꝑTimotheo carissimo filio, gratia, misericordia, *pax à 3 Deo patre, & Christo Iesu dño nr̃o. ꝑ Gratias ago Deo*, cui seruio à progenitoribus *in conscientia pura, ꝙ sine intermissione habeam tui memoriā in orationibus meis, 4 nocte ac die, ꝑdesiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, 5 ꝑrecordationem accipiēs eius fidei quę est in te non ficta, & quæ & habitauit primū in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus 6 sum autem ꝙ & in te. ꝑPropter quam cau-B sam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum 7 mearū ꝑNon enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & 8 sobrietatis. ꝑNoli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neq; me vinctū eius: sed collabora Euangelio secūdum virtutem 9 Dei, ꝑ qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, & non secundum virtutem sed secundum propositum suum, & gratiā, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tē-10 pora secularia. ꝑ Manifestata est aūt nunc C per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi qui destruxit quidem mortem, illuminauit aūt vitam in incorruptionem per 11 Euangelium: ꝑin quo positus sum ego prædicator & apostolus & magister Gentium. 12 ꝑOb quam causam ēt hæc patior: sed non cōfundor. ꝑScio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositū meū seruare 13 in illum diem ꝑFormam habe sanorū verbo D rū, q̃ a me audisti in fide & in dilectione in 14 Christo Iesu. ꝑBonum depositum custodi ꝑ 15 spiritū sanctū qui habitat in nobis: ꝑ Scis* hoc, quod auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est Phigelus & Her-16 mogenes. ꝑ Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè me refrigera-17 uit, & catenam meam non erubuit: ꝑ sed cum Romam venisset, solicitè me quæsi-18 uit, & inuenit. ꝑ Det illi Dominus inuenire misericordiam Dño in illa die. ꝑ Et quanta Ephesi ministrauit tu melius nosti.

Marginalia: *& · *meo. · *meis. · Rom. 8. c. 15. · 4. · Tit. 3. b. 5 · Tit. 1. a. 3. · 1. Tim. 2. b. 7. · *enim. · Philetus · Inf. 4. d. 19.

CAPVT II.

1 A TV ergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu: ꝑ& 2 quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, q idonei erūt 3 & alios docere. ꝑ Labora sicut bonus miles 4 Christi Iesu: ꝑ Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus: vt ei placeat cui 5 se probauit. ꝑ Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit. 6 ꝑ Laborantem agricolam oportet primùm 7 de fructibus percipere. ꝑ Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus 8 intellectum. ꝑ Memor esto, Dominum B Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundùm euangelium 9 meum: ꝑ in quo laboro vsque ad vincula quasi malè operans: sed verbum Dei non 10 est alligatum: ꝑ Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cæ-11 lesti. ꝑ Fidelis sermo. Nam si commor-12 tui sumus: & conuiuemus. ꝑ Si sustinebimus: & conregnabimus, si negauerimus: 13 & ille negabit nos, ꝑ si non credimus: ille fidelis permanet, negare seipsum non po-14 test. ꝑHæc commone testificans coram Do-C mino ꝑNolj contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisi ad subuersionem au-15 dientium. ꝑ Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem rectè tractantem verbum veritatis. 16 ꝑ Prophana autem inaniloquia deuita: mul-17 tū enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est 18 Hymenæus & Philetus: ꝑ qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam: & subuerterunt quorundam

Marginalia: 1. · coronabitur. · 6. · Mat. 10. d. 33. · Mar. 8. d. 38. · Rom. 3. a. 3. · Deo. · 1. · proficient 7. · serpet 7

19 fidem ¶Sed firmum fundamētum Dei stat,
D habens signaculum hoc. Cognouit Dñs qui sunt eius, & discedat ab iniquitate oīs qui
20 noīat nomen Dñi. ¶In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in
21 honorem, quædam aūt in contumeliam. ¶Si quis ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & vtile Dño, ad
22 oē opus bonum paratū. ¶Iuuenilia aūt desideria fuge: sectare verò iustitiā, fidem, charitatē, & pacem, cum iis qui inuocant Dñm
23 de corde puro. ¶Stultas aūt & sine disciplina quæstiones deuita sciens quia generant
24 lites. ¶Seruum aūt Dñi non oportet litigare: sed mansuetum esse, ad oēs docibilem,
25 patientem, ¶cum modestia corripientē eos qui resistunt -veritati': nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam verita-
26 tem, ¶& resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

1.Ti.1.b. 7. Ti.3.c.9. -1.

CAPVT III.

1 A Hoc autē scito, quòd in nouissimis diebus instabunt tpa periculo-
2 sa. ¶& erunt homines seipsos amātes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non o-
3 bedientes, ingrati, scelesti, ¶sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, im-
4 mites, sine benignitate, ¶proditores, proterui, tumidi: & voluptatum amatores magis
5 quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem aūt eius abnegantes. Et hos
6 deuita: ¶ex his.n. sunt qui penetrāt domos:
B & captiuas ducūt mulierculas oneratas pec-
7 catis, quæ ducunt varijs desiderijs, ¶semper discē-
8 tes, & nunquā ad scientiam veritatis peruenientes. ¶Quemadmodum autē Iannes & Mambres restiterūt Moysi: ita & hi resistūt veritati, hoīes corrupti mente, reprobi cir-
9 ca fidem, ¶sed vltrà non proficiēt. insipientia.n. eorum manifesta erit oībus, sicut & il-
10 lorum fuit. ¶Tu aūt assecutus es meam do-
C ctrinam, institutionem, propositū, fidē, lon-
11 ganimitatem, dilectionem, patientiam, ¶persecutiones, passiones: qualia mihi facta sūt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui: & ex oībus eripuit me Dñs
12 ¶Et oēs qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patintur. ¶Mali aūt homi-
13 nes & seductores proficient in peius: erran-
14 tes & in errorē mittentes. ¶Tu vero perma-
D ne in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi:

2.Ti.4.a.1 1.Re.3.a.5. Iu.d.18. Exo.7.b.11.c.22.

15 sciens à quo didiceris, ¶& quia ab infantia sacras literas nosti, quę te possunt instruere
16 ad salutē, per fidē quę est in Chro Iesu. ¶Oīs scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad* corrigendum',
17 ad erudiendum in iustitia: ¶vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonū instructus.

2.Pet.1.c.20. *corripiendum.

CAPVT IIII.

1 A Testificor coram Deo & Iesu Christo q iudicaturus est viuos & mortuos, &
2 per aduentum ipsius, & regnum eius. ¶prædica verbum, insta oportunè, importunè: arguē, obsecra, increpa in oī patientia & do-
3 ctrina. ¶Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes
4 auribus: ¶& à veritate quidem auditū auer-
5 tēt, ad fabulas autem conuertentur ¶Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac euangelistę, ministerium tuum imple, -sobrius
6 esto'. ¶Ego enim iam delibor: & tempus
7 resolutionis meæ instat ¶Bonum certamen
B certaui cursum consummaui fidem serua-
8 ui. ¶In reliquo, reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autē mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius. Festina ad me
9 me venire citò ¶Demas enim me reliquit diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicā.
10 ¶Crescens, in Galatiam: Titus in Dalmatiam,
11 Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adhuc tecum: est enim mihi vtilis in mini-
12 sterium' ¶Tychicum autem misi Ephesum,
13 ¶Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè
14 autē membranas. ¶Alexander ærarius mul-
C ta mala mihi ostendit, *reddet' illi Dñs scdm
15 opera eius: ¶quem & tu deuita, valde.n. resti-
16 tit verbis nostris. ¶In prima mea defensione nemo mihi affuit: sed oēs me dereliquerūt,
17 non illis imputetur. ¶Dñs aūt mihi astitit & confortauit me, vt per me prædicatio *impleatur', audiant oēs Gentes, & liberatus
18 sum dè ore leonis. ¶*Liberauit' me Dñs ab
D oī opere malo, & saluum faciet in regnum suū cœleste, cui gloria in secula seculorū. A-
19 men: ¶Saluta *Priscam' & Aquilā, & Onesi-
20 phori domum ¶Erastus remansit Corin-
21 thi, Trophimum aūt reliqui infirmum Mileti ¶Festina ante hyemē venire. Salutauit te Eubulus, Pudens, & Linus, & Claudia
22 & fratres omnes ¶Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

-1. Col.4.d.14. *ministerio. *reddat 6 *implere-tur 6. *Liberabit autem *Priscillā Sup.1.d.16.

sum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, [b] in integritate, in grauitate[b]. 8 ¶ verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. 9 ¶ Seruos dominis suis subditos esse in omnibus placentes, nō contradicentes: 10 ¶ non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinā Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. 11 ¶ Apparuit enim gratia Dei [b] Saluatoris nostri[b] omnibus hominibus. 12 ¶ Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, 13 ¶ expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. 14 ¶ Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. 15 ¶ Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Integritatem, grauitatem 1. *Ephes. 6. a* 5. *Coloss. 3. d* 22. 1 *Pet. 2. c* 18.

b salutaris

CAPVT III.

1 ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonū paratos eē, 2 ¶ neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnem ostendentes mansuetudinē ad oēs homines. 3 ¶ Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errātes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. 4 ¶ Cum aūt benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei: 5 ¶ non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secūdum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, 6 ¶ quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorē nostrum: 7 ¶ vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundū spem vitæ æternæ. 8 ¶ Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. 9 ¶ Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis, deuita: sunt enim inutiles & vanæ. 10 ¶ Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem, deuita: 11 ¶ sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. 12 ¶ Cum misero ad te Artemam aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hyemare. 13 ¶ Zenam legisperitum & Apollo solicitè p̄mitte, vt nihil illis desit. 14 ¶ Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi. 15 ¶ Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

2. Tim. 1. b. 9.

1. Tim. 4. b. 7. 2. Tim. 2. d. 13.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Philemonem.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI Ad Philemonem.

PHILEMONI *familiares literas facit pro Onesimo seruo eius, scribens ei ab vrbe de carcere, per ipsum Onesimum.*

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adiutori nostro. 2 ¶ & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est. 3 ¶ Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. 4 ¶ Gratias ago Deo meo, semp̄ memoriā tui faciens in orationibus meis. 5 ¶ audiens charitatē tuā & fidē quam habes in Dn̄o Iesu, & in oēs sāctos, 6 ¶ vt cōicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis boni quod est in vobis in Christo Iesu. 7 ¶ Gaudiū enim magnū habui & cōsolationē in charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt p̄ te frater. 8 ¶ Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet, 9 ¶ Propter charitatē magis obsecro, cū sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi. 10 ¶ Obsecro te pro meo filio quem genui in

11 vinculis. Onesimo: ℘ qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vtilis: 12 ℘ quem remisi tibi. Tu autem illum [b] vt 13 mea viscera, suscipe. ℘ quem ego volueram C mecũ detinere: vt p te mihi ministraret in 14 vinculis Euangelij: sine consilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex necessitate 15 bonum tuum esset, sed voluntariũ. ℘ Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, vt 16 æternum illum reciperes: ℘ iam non vt seruum, sed pro seruo charissimũ fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in 17 carne & in Domino? Si ergo habes me so- 18 cium, suscipe illum sicut me. ℘ Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi im- 19 puta. ℘ Ego Paulus scripsi mea manu: ego D reddam, vt non dicam tibi, quod & teip- 20 sum mihi debes ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viscera mea in [b] Domino. 21 ℘ Confidens in obedientia tua, scripsi tibi: sciens quoniã & super id quod dico, fa- 22 cies. ℘ Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me 23 vobis. ℘ Salutat te Epaphras concaptiuus 24 meus in Christo Iesu ℘ Marcus, Aristarchus, 25 Demas & Lucas adiutores mei. ℘ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

-3. [b] id est 6. [b] Christo.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Hebræos.

CAPVT PRIMVM.

1 A MVltifariam multisq; modis olim Deus loquẽs patribus 2 in Prophetis: ℘ nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio, quem cõstituit hæredem vniuersorum, per 3 quẽ fecit & secula: qui cũ sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorum faciens, sedet ad dexteram maie- 4 statis in excelsis: ℘ tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomẽ 5 hæreditauit. ℘ Cui enim dixit aliquando an- B gelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum, Ego ero illi in Patrẽ, & 6 ipse erit mihi in Filium? ℘ Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, 7 dicit: Et adorent eum oẽs angeli Dei. ℘ Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos, spiritus: & ministros suos, flam- 8 mam ignis. ℘ Ad filium autem: Thronus C tuus Deus in seculum seculi: virga æquita- 9 tis, virga regni tui. ℘ Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participi- 10 bus tuis. ℘ Et, Tu ipse in principio Dñe terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt 11 cœli. ℘ Ipsi peribunt, tu autẽ permanebis. & 12 oẽs vt vestimentum veterascent. ℘ Et velut D amictũ [b] mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. 13 ℘ Ad quem autem angelorum dixit aliquãdo: Sede à dextris meis, quoadusq; ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? 14 ℘ Nonne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos qui hæreditatem [b] capient salutis.

Sap. 7. d. 26. — Ps 2. b 7. — 2. Reg. 7. b. 14. — Ps. 96. b. 8 — Ps. 103 a. 4 — Ps 44. b. 7 — Ps 101. d. 26. — [b] inuolues — 1. — Psal. 109. a. — 1. Cor. 15. d. 25. — [b] capiunt — 1.

CAPVT II.

1 A PRopterea abundantius oportet obseruare nos ea quæ audiui- 2 mus: ne forte pereffluamus. ℘ Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit 3 iustam mercedis retributionẽ: ℘ quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem: quæ cum initium accepisset enarrari per Dñm: ab eis qui audierunt, in nos cõfirmata

4 mata est. ¶constante Deo signis & portentis & varijs virtutibus,& Spūs sancti distri-
5 butionibus scūm suam voluntatem ¶Nō .n. angelis subiecit Deus orbem terræ futurū, —12.
6 de quo loquimur. ¶Testatus est aūt in quo B dā loco quis,dicens:¶Quid est homo ꝙ me mor es eius: aut filius hoīs qm̄ visitas eum? *Ps. 8. a.5.*
7 ¶Minisiti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti
8 eū super opera manuū tuarū ¶Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim ꝙ oīa ei subiecit: nihil dimisit non subiectum ei. Nunc aūt necdum videmus oīa subiecta ei. *Mat. 28. 18. 1.Cor. 16. d.26. Eph. 1.d. 22.*
9 ¶Eum aūt qui modico quam angeli,minoratus est,videmus Iesum propter passionem C mortis,gloria & honore coronatum:vt gra-
10 tia Dei,pro oībus gustaret mortem. ¶Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat authorem salutis eorū, per passionem consummare.
11 ¶Qui enim sanctificat, & qui sanctificant: ex vno oēs Propter quam causam non confunditur fratres eos *passiones* *consummari.*
12 vocare,dicens: ¶Nunciabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo *Ps.17 a.3*
13 te. ¶Et iterum. ¶Ego ero fidens in eum Et iterum: ¶Ecce ego & pueri mei quos dedit *Is. 8 d.18.* *Os.13.d. 14.*
14 mihi Deus. ¶Quia ergo pueri cōmunicaue- D runt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdē.¶vt per mortem destrueret eū qui habebat mortis imperium, idest diabo- *1.Co.15.g 54.*
15 lu. ¶& liberaret eos qui timore mortis per
16 totā vitam obnoxij erant seruituti ¶Nusquā enim angelos apprehendit, sed semen Abra
17 hæ apprehendit. ¶Vnde debuit per oīa fratribus similari: vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta
18 populi.In eo n.in quo passus est ipse & tentatus potēs est & eis qui tētantur,auxiliari.

CAPVT III.

1 A VNde fratres sancti vocationis cœlestis participes, cōsiderate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum*, *Christū*
2 ¶qui fidelis est ei qui fecit illū, sicut *Nu.12.b. 7.*
3 & ¶Moyses in omni domo eius.¶Amplioris enim gloriæ iste pre Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet do-
4 mus, qui fabricauit eam. ¶Omnis namque domus fabricatur ab aliquo, qui autem om-
5 nia creauit,Deus est, ¶Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus in testimonium eorum quæ dicen-
6 da erant. ¶Christus vero tanquam filius in B domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque ad finem firmā
7 retineamus ¶Quapropter sicut dicit Spirit'
8 sanctus,¶Hodie si vocē eius audieritis,¶nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deser- *Ps.94.b.8*
9 to ¶Vbi tentauerunt me patres vestri,proba-
10 uerunt,& viderunt opera mea ¶quadraginta annis Propter quod infensus fui gñationi huic:& dixit:Semper errāt corde ,Ipsi aūt
11 non cognouerut vias meas. ¶quibus iuraui C in ira mea.Si introibunt in requiem meam.
12 ¶Videte fratres.ne fortè sit in aliquo vestrū cor malum incredulitatis discedendi à Deo
13 viuo:¶sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur,vt
14 nō obduret qs ex vobis fallacia peccati.¶Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem fir-
15 mum retineamus ¶Dum dicitur. ¶Hodie si D vocē eius audieritis,nolite obdurare corda vestra quemadmodum in illa exacerbatione.
16 ¶Quidam enim audientes,exacerbauerunt: sed non vniuersi qui profecti sunt ex Ægy-
17 pto per Moysen. ¶Quibus autem in sensus est quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerūt, ¶quorū cadauera prostrata sunt in *Nu. 14.f. 57.*
18 deserto? ¶Quibus aūt iurauit non introire in requiē ipsius, nisi illis qui increduli fue- *Nu.14.d. 21. d.24.*
19 runt ¶Et videmus quia non potuerunt introire* propter incredulitatem. *in requiē ipsius.*

CAPVT IIII.

1 A TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliqs
2 ex vobis deesse.¶Etenim & nobis nunciatum est,quemadmodū & illis, sed non profuit illis sermo auditus,non admistus fidei ex ijs quæ audierūt.
3 ¶Ingrediemur n. in requiē qui credidimus, queādmodū dixit,¶Sicut iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meā:& quidē ope- *Ps. 94 b. 11.*
4 ribus ab institutione mundi perfectis ¶Dixit. n.quodā loco de die septima sic. ¶Et requieuit Deus die septima in oībus operibus *Ge.2.a.2.*
5 suis.¶Et in isto rursum. Si introibunt in re-
6 quiem meam. ¶Qm̄ ergo superest introire B quosdā in illam, & ij quibus prioribus annunciatum est nō introierūt propter incre-
7 dulitatem: Iterum terminat Diem quēdam: Hodie, in Dauid dicendo, post tantum tpis, sicut supradictū est,Hodie si vocem eius au- *Su. 3.b.7.*
8 dieritis:nolite obdurare corda vestra, ¶Nā si C eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de
9 alia loqueretur posthac die. ¶Itaque relin-
10 quit sabbathismus populo Dei. ¶Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis,sicut* à suis Deus. *&*
11 ¶Festinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis
12 exemplū.¶Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior oī gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarū, & discretor cogitationū & intentionū cor- *Ps.13.c.16 Eccl.13.d 20.*
13 dis. ¶Et non est vlla creatura inuisibilis in D conspectu eius, oīa aūt nuda & aperta sunt
14 oculis eius,ad quem nobis sermo ¶Habentes ergo pontificē magnum qui penetràuit cœlos, Iesum filium Dei: teneamus * con- *spei nostræ.*

15 fessionem. ¶ Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absq; peccato. 16 ¶ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: * vt misericordiam cōsequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

** eius.*

CAPVT V.

1 A Omnis nanque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. 2 ¶ qui condolere possit ijs qui ignorant & errant: qm̄ & ipse circundatus est infirmitate, 3 ¶ & propterea debet queadmodū pro populo, ita etiā pro semetipso offerre pro peccatis. 4 ¶ ‖Nec quisquam sumit sibi honorē: sed qui vocat à Deo, tanquàm Aaron. 5 ¶ Sic & Chrs non semetipsum clarificauit vt pontifex fie- B ret: sed qui locutus est ad eum, ‖Filius meus es tu: ego hodie genui te 6 ¶ Quemadmodum & in alio loco dicit: ‖Tu es sacerdos in æternum, scd'm ordinem Melchi-sedec. 7 ¶ Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum qui possit illum saluū facere à morte cum clamore valido & lachrymis offerens, 8 *exauditus est pro sua reuerentia. ¶ Et quidem cùm esset filius, * didicit ex ijs quæ C passus est, obedientiam: ¶ & consummatus, 9 factus est omnibus obtemperantibus sibi, 10 causa salutis æternæ, ¶ appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchi-sedec. 11 ¶ De quo nobis grandis sermo & ᵇ interpretabilis ad dicendum, qm̄ imbecilles facti estis ad audiendum. 12 ¶ Etenim cùm deberetis magistri D esse ꝑꝑ tp̄s rursum indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonū Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. 13 ¶ Oīs enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est. 14 ¶ perfectorum aūt est solidus cibus: eorū qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

*2.Par.26 c.18. — Ps. 2.b.7. — Ps. 109. a.4. — *& 10. — * Dei. — ᵇ in interpretabilis 7.*

CAPVT VI.

1 A Qvapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamentū pœnitentiæ ab operibus mortuis, 2 & fidei ad Deum, ¶ baptismatum doctrinæ, impositionis quoq; manuum ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. 3 ¶ Et hoc faciemus, siquidem permiserit Deus. 4 ¶ ‖ Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt ēt donum cęleste, & 5 participes facti sunt Spiritus sancti, ¶ gustauerunt nihilominus bonū Dei verbum, vir- 6 tutesque seculi venturi, ¶ & prolapsi sunt, rursus renouari ad Pœnitētiam: rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. 7 ¶ Terra enim sæpè venientem B super se bibēs imbrem, & generās herbam opportunam illis à quibus colit, accipit benedictionem a Deo: 8 ¶ proferens autē spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius cōsummatio in combustionem. 9 ¶ Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti: tametsi ita loqui- 10 mur. ¶ Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quā ostendistis in noīe ipsius, qui ministrastis sanctis 11 & ministratis. ¶ Cupimus autē vnūquemq; C vestrum eandem ostentare solicitudinem 12 ad expletionem spei vsq; in finem, ¶ vt non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promis- 13 siones. ¶ Abrahæ nanque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iura- 14 ret maiorem, iurauit per semetipsum, ¶ dicens: ‖Nisi benedicens benedicam te, & mul- 15 tiplicans multiplicabo te. ¶ Et sic longanimi- 16 ter ferēs, adeptus est repromissionem. ¶ Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirma- 17 tionem, est iuramentum. ¶ In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis D hæredibus immobilitatem consilij sui: in- 18 terposuit iusiurandum: ¶ vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mētiri Deū, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, 19 ¶ quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad in- 20 teriora velaminis, ¶ vbi præcursor pro nobis introijt Iesus, secundum ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum.

Matt. 12. d.45. — Inf. 10. c.26. — 2.Pet 2. d.20. — Gen. 22. c.16. — Gen. 12.a. 3.18.c. & 22. d.17.

CAPVT VII.

1 A Hic enim Melchi-sedec, rex Salē, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cęde Re- 2 gum, & benedixit ei: ¶ cui & decimas omnium diuisit Abraham, primum quidem qui interpretatur rex iustitiæ: deinde autem & rex Salem, quod 3 est rex pacis, ¶ sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neq; finem vitæ habens, assimilatus autē filio Dei, 4 manet sacerdos in perpetuum. ¶ Intuemini aūt quantus sit hic, cui & decimas dedit de 5 præcipuis Abraham Patriarcha. ¶ Et quidem de filijs Leui sacerdotium accipientes, ‖mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, idest, à fratribus suis: quanquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. 6 ¶ Cuius autem generatio non annumeratur B in eis, decimas sumpsit ab Abrahā, & hunc 7 qui habebat repromissiones, benedixit. ¶ Sine vlla autem contradictione, quod minus 8 est, à meliore benedicitur. ¶ Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi 9 autem contestatur, quia viuit. ¶ Et (vt ita dictum sit) per Abraham & Leui qui decimas 10 ᵇ accepit, decimatus est: ¶ adhuc enim in lū-

Gen. 14. d.18. — Num. 18. c.21. Deut. 18. a.1.a.3. Ios 14.a.4 — ᵇ accipit

bis

bis patris erat, quando obuiauit ei Melchi-
11 sedec. Si ergo cōsummatio per sacerdotiū Leuiticum erat (populus n sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchi-sedec, alium surgere
C sacerdotem, & nō secundum ordinē Aaron
12 dici? Translato enim sacerdotio, necesse est
13 vt & legis translatio fiat. In quo enim hæc dicuntur: de alia tribu est, de qua nullus al-
14 tario præsto fuit. Manifestum est enim q́ ex Iuda ortus sit Dn̄s nr̄: in qua tribu nihil
15 de *sacerdotibus* Moyses locutus est. Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchi-sedec exurgat alius sa-
16 cerdos, qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem
17 vitæ insolubilis. Contestatur enim: Quō tu es sacerdos in æternum secundum ordinē
18 Melchi-sedec. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem
19 eius & inutilitatem. nihil enim ad perfectū adduxit lex: introductio vero melioris
20 spei, per quam proximamus ad Deum. Et quantum est non sine iureiurādo (alij quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt:
21 hic autem cum iureiurando per eum qui
D dixit ad illum: Iurauit Dn̄s, & non pœni-
22 tebit eum: tu es sacerdos in æternum) in tantum melioris testamenti sponsor factus
23 est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberen-
24 tur permanere: hic autem eo q́ maneat in æternum, sempiternum habet sacerdo-
25 tium. Vnde & saluare in perpetuum potest *accedens* per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro *nobis*.
26 Talis enim decebat vt nobis esset pōtifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a
27 peccatoribus, & excelsior cęlis factus: qui non habet necessitatem quotidie, (quemadmodum sacerdotes,) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc
28 enim fecit semel se offerēdo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iusiurandi qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

sacerdotio 1. — *Ps. 109. c. 4.* — *Ps. 109. a. 5.* — *accedentes 8.* — *eis 7.* — *Leui 9.b. 7. 16.b.6.*

CAPVT VIII.

1 Capitulum autem super ea quæ
A dicuntur, talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cęlis.
2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit *Dominus*, & nō ho-
3 mo. Omnis enim pontifex, ad offerendum munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offe-
4 rat: si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum
5 legem munera, qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum. Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in mon-
6 te. Nunc autem melius sortitus est ministe-
B rium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissioni-
7 bus sancitum est. Nam si illud prius culpa vacasset: non vtique secundi locus inqui-
8 reretur. Vituperans enim eos, dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus & consummabo super domum Israël, & super domum
9 Iuda testamentum nouum, nō secundum
C testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: &
10 ego neglexi eos, dicit Dn̄s. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israël post dies illos, dicit Dn̄s: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas, & ero eis in Deum, & ipsi
11 erunt mihi in populū: & non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominū:
D quoniam omnes scient me à minore vs-
12 que ad maiorem eorum: quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eo-
13 rum iam nō memorabor. Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit: prope interitum est.

Deus. — *Exo. 25. a 9. d. 40.* — *Act. 7. f. 44.* — *Ier. 31. f. 32.*

CAPVT IX.

1 Habuit quidem & prius, iustificationes
A culturæ, & sanctum seculare. Taber-
2 naculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio pa-
3 num, quę dicitur sancta. Post velamentum autem secundum tabernaculum, quod di-
4 citur Sancta Sanctorum: aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ frōdue-
5 rat, & tabulæ testamenti, superq; eā erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium, de quibus non est modo dicendū per
6 singula. His verò ita compositis, in priori
B quidem tabernaculo semper introibant Sacerdotes, sacrificiorum officia cōsumantes:
7 in secundo aūt, semel in anno solus pontifex: non sine sanguine quem *offert* pro
8 sua & populi ignorantia: hoc significante
C Spiritu sancto, nondum propalatā esse sanctorū viam, adhuc priore tabernaculo habē-
9 te statum. quæ parabola est tēporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiā perfectum facere seruientem, solūmodo in ci-
10 bis & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsq; ad tempus correctio-
11 nis impositis. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum nō manufactum,
12 id est, nō huius creationis: neq; per sangui-
D nem hircorum *aut* vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta,

Exo. 25. a. 8. 26. a. 1. 36. a. 8. — *3. Reg. 8. a 9.* — *2. Par. 5. c. 10.* — *Exo. 25. c. 22.* — *Exo. 30. b. 10.* — *Leui. 16. a 2. f. 30.* — *offerret.* — *& 6.*

35 tiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestrã, quæ magnã habet remunerationem 36 Patientia.n.vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionẽ. 37 Adhuc enim modicum aliquantulumque qui venturus est, veniet, & non tardabit. 38 Iustus autem meus ex fide viuit. quod si subtraxerit se non placebit animæ meæ. 39 Nos aut non sumus subtractionis filij in perditionẽ: sed fidei in acquisitionẽ animæ.

Abac. 2. a. 5. 1. Pet. 1. a. 6. Rom. 1. c. 17. Gal. 3. b. 12. vinet 1. –6.

CAPVT XI.

1 A Est autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentũ non apparentium. 2 In hac n. testimonium consecuti sunt senes. 3 Fide, intelligimus aptata esse secula verbo Dei: vt ex inuisibilibus 4 visibilia fierent. Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo per quam testimoniũ consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo, & 5 per illam defunctus adhuc loquitur. Fide, Henoch translatus est, ne videret mortem, & non inueniebatur: quia transtulit illum Deus ante translationem enim testimoniũ 6 habuit placuisse Deo. Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere.n oportet B accedentem ad Deum, quia est & inquirentibus se remunerator sit. 7 Fide Noë responso accepto de ijs quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum: & iustitiæ quæ per fidem est, heres est institutus. 8 Fide, qui vocatur Abrahã obediuit in locum exire quem accepturus erat in hæreditatem: & exijt nesciens quo iret. 9 Fide, demoratus est in terra repromissionis, tanquàm in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis 10 eiusdem. Expectabat enim fundamenta C habentem ciuitatem: cuius artifex & condi- 11 tor deus. Fide, & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit 12 esse eũ qui repromiserat. Propter qđ & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tanq̃ sydera cœli in multitudine, & sicut arena quæ est ad orã maris innumerabilis. 13 Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & cõfitentes quia pe- 14 regrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam in- 15 quirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt: habebant vtiq; tempus re- 16 uertendi. nunc autem meliorem appetũt, D idest est cœlestẽ. Ideo non cõfunditur Deus vocari Deus eorũ, parauit enim illis ciuita- 17 tem. Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur: & vnigenitum offerebat qui susce- 18 perat repromissiones: (ad quem dictũ est: 19 Quia in Isaac vocabitur tibi semen,) arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est 20 Deus: vnde eum & in parabola accepit. Fi- E de, & de futuris, benedixit Isaac, Iacob & 21 Esau. Fide, Iacob moriens, singulos filiorũ Ioseph benedixit, & adorauit, fastigiũ vir- 22 gæ eius. Fide, Ioseph moriens de profectione filiorum Israël memoratus est, & de 23 ossibus suis mandauit. Fide, Moyses natus occultatus est mensibus tribus a parentibus suis: eo q̃ vidissent elegantem infantem, & 24 non timuerunt regis edictũ. Fide, Moyses grandis factus negauit se esse filiũ filiæ Pha- 25 raonis magis eligens affligi cũ populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem: 26 maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorũ, improperium Christi, aspicie- 27 bat enim in remunerationem. Fide, reliquit Ægyptum: non veritus animositatem regis, inuisibilem.n. tanquam videns susti- 28 nuit. Fide, celebrauit pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiua, tan- 29 geret eos. Fide, transierunt mare rubrum tanquam per aridã terrã: quod experti Æ- 30 gyptij, deuorati sunt. Fide, muri Iericho 31 corruerũt, circuitu dierum septem. Fide, Rahab meretrix non perijt cũ incredulis, 32 excipiens exploratores cum pace. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tẽpus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, 33 Dauid, Samuel, & prophetis: qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiã, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora 34 leonum, extinxerunt impetum ignis, effu- C gauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra 35 verterunt exterorum: acceperũt mulieres de resurrectione mortuos suos: alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectio- 36 nem. Alij vero ludibria & verbera experti, 37 insuper & vincula & carceres. lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, 38 quibus dignus nõ erat mũdus, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & 39 in cauernis terræ. Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissio- 40 nem. Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur.

Gen. 1. a. 3. Gen. 4. a. 4. Mat. 23 d. 34. Gen. 5. c. 24. Eccl. 44. c 16. 49. d 16. –3. Gen. 6. c. 13. c. 18. Eccl. 44. c 17. Gen. 12. a 13. a 1. Gen. 17 c. 19. 18. b 10. 21. a. 2. Eccl. 44. d. 22. d. 23. Gen. 22. a 9. Eccl. 44. d 21. in quo. Gen. 21. b. 12. Rom. 9. b. 7. Gen. 27. d. 27. f. 36. Ge. 48. c. 15. Gen. 47. g 34. Ge. 50. d 24. 25. Exo. 2. a 2. Act. 7. c. 20. Exo. 1. c. 1. Exo. 2. b 11. Exo. 12. b. 11. d. 21. Exo. 14. c. 22. Iosue 6. c. 20. Iosue 6. d. 23. d. 25. Iosue 2. a. 1. effugerũt 4.

CAPVT XII.

1 A Ideoque & nos tantã habentes impositã nubem testium: deponentes omne pondus & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, 2 aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, q proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis 3 Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus aduersum semetipsum

Ro. 6. a. 4. Coloss. 3. b. 8. Ephe. 4. c. 28. 1. Pe. 2. a. 1. Pe. 2. a. 1. 4. a. 1. –7.

sum contradictionē: vt ne fatigemini, animis vestris deficientes. 4 ⁋ Nōdum-enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatū repugnantes. 5 ⁋ & oblitii estis cōsolationis, quæ vobis tanquā filijs loquitur, dicens: ‖Fili mi, noli negligere disciplinā Dñi: neq; fatigeris dum ab eo argueris. 6 ⁋ Quē.n. diligit Dñs castigat: flagellat aūt oēm filiū quē recipit. 7 ⁋ In Disciplina pseuerate. ⁋ tanquā filijs vobis offert se Deus: quis.n. filius, quē non corripit pater? 8 ⁋ Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sūt oēs: ergo adulteri, & nō filij estis. 9 ⁋ Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reuerebamur eos: nū multò magis obtēperabimus Patri spirituū, & viuemus? 10 ⁋ Et illi q; dē in tpe paucorū dierū, secundū voluntatē suā erudiebāt nos: hic aūt ad id qđ vtile est in recipiendo sanctificationē eius. 11 ⁋ Oīs autē disciplina in præsenti quidē vr̄ nō esse gaudij, sed mœroris: postea aūt fructū pacatissimum exercitatis per eam, ᵇreddet iustitiæ. 12 ⁋ Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, 13 ⁋ & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis aūt sanetur. 14 ⁋ ‖ Pacē sequimini cū omnibus, & sanctimoniam: sine qua nemo videbit Deū: 15 ⁋ contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat: & per illam inquinētur multi. 16 ⁋ Ne quis fornicator aut prophanus ‖ vt Esau: qui pp vnam escam vendidit primitiua sua. 17 ⁋ scitote enim quoniam & ‖ postea cupiens hæreditare benedictionē, reprobatus est: non enim inuēnit pœnitentiæ locū, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. 18 ⁋ ‖ Non enim accessistis ad tractabilē montem & ᵇ accessibilem ˡ ignem, & turbinem, 19 & caliginē, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborū, quā qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbū. 20 ⁋ (Non.n. portabant quod dicebatur. ‖ Et si bestia tetigerit montē, lapidabitur. 21 ⁋ Et ita terribile erat quod videbatur: Moyses dixit: Exterritus sum 22 & tremebūdus) ⁋ Sed accessistis ad Sion mōtem, & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalē cœlestem, & multorum milliū angelorum frequentiā, 23 ⁋ & ecclesiam primitiuorū, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicē omniū Deum, 24 & ᵇspiritus ˡ iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquētē quā Abel. 25 ⁋ Videte ne recusetis loquentē. Si enim illi non effugerunt recusantes eū qui super terrā loquebatur: multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis, auertimus: 26 ⁋ cuius vox mouit terrā tunc: nunc aūt repromittit, dicens ‖ Adhuc semel: & ego mouebo nō solū terrā, sed & cœlum. 27 ⁋ Quod autem adhuc semel dicit, declarat mobiliū translationem tanquam factorū, vt maneant ea quæ sunt 28 immobilia. ⁋ Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam per quam seruiamus placentes Deo, cū metu & reuerentia. 29 ⁋ Etenim ‖ Deus noster, ignis cōsumēs est.

Margin (left): ‖ Prou. 3. b.11. Iob. 5. c. 17. Apoc. 3. d.19. — ᵇreddit 6. — ‖ Ro. 12. d. 17. — ‖ Gen. 25. d.38. — ‖ Exo. 19. c.12.20. d 21. ᵇaccensibilem 4. ‖ Exo. 19. c.13. — ᵇspiritum ᵇspirituū 7. — ‖ Agg. 2. b. 7. — Margin (right): Deut. 4 d. 24.

CAPVT XIII.

1 CHARITAS fraternitatis maneat-in vobis. 2 ⁋ ‖ Et hospitalitatē nolite obliuisci ‖ p hanc enim ᵇ placuerūt ˡ quidā, angelis hospitio receptis. 3 ⁋ Mementote vinctorū tanquam simul vincti: & laborantiū tanquam & ipsi in corpore morātes. 4 ⁋ Honorabile cōnubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. 5 ⁋ Sint mores sine auaritia: contenti præsentibus: ipse.n. dixit: ‖ Non te deseram, neque derelinquam. 6 ⁋ ita vt cōfidenter dicamus: ‖ Dñs mihi adiutor: non timebo qđ faciat mihi homo. 7 ⁋ Mementote præpositorū vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitū conuersationis, imitamini fidem. 8 ⁋ Iesus Christus heri & hodie: ipse & in secula. 9 ⁋ Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Optimum est.n. gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis. 10 ⁋ Habemus altare: de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiūt. 11 ⁋ ‖ Quorum enim animaliū infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificē, horum corpora cremātur extra castra. 12 ⁋ Propter qđ & Iesus, vt sanctificaret per suum sangninē populū, extra portam passus est. 13 ⁋ Exeamus igitur ad eū extra castra: improperium eius portantes. 14 ⁋ ‖ Non enim habemus hic manētē ciuitatē, sed futurā inquirimus. 15 ⁋ Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo, idest, fructum labiorū confitentiū nomini eius. 16 ⁋ Beneficientiæ aūt & cōionis nolite obliuisci. talibus.n. hostijs promeretur Deus. 17 ⁋ Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cū gaudio hoc faciant, & nō gementes. hoc n. non expedit vobis. 18 ⁋ Orate pro nobis: confidimus enim, quia bonā conscientiam habemus in omnibus bene volentes conuersari. 19 ⁋ Amplius aūt deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. 20 ⁋ Deus aūt pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnū ouiū, in sanguine testamenti æterni, Dñm nostrum Iesum Christum: 21 ⁋ aptet vos in omni bono, vt faciatis, eius voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in secula seculorum Amen. 22 ⁋ Rogo autem vos fratres vt sufferatis verbum solatij. Etenim perpaucis scripsi vobis. 23 ⁋ Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos. 24 ⁋ Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia-fratres. 25 ⁋ Gratia cum omnibus vobis Amen.

Margin (right): ‖ Ro. 12. c 10. c. 13. 1. Pet. 4. c. 9. ‖ Ge. 18. a 3. 19 a. 2 ᵇlatuerūt 2. ‖ Deu. 31. b. 8. Ios. 1 a. 5. ‖ Psal 55. c. 12. 17. a. 6. — ‖ Leu. 4. c. 22. 6. d. 30. 16. f. 27. — ‖ Mich. 2. c.10.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM Ecclesiasticorum.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Iohannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini, statim ab apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnã tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est. quæ & ipsa ab alio quodã sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus apostolicorum temporum in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait: Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. Multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum. Siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templũ: & fixis genibus pro populo deprecabatur, intantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro antiquitatum refert, (& Clemens in septimo Hypotyposeon) mortuo Festo, qui Iudæã regebat, missum à Nerone esse successorem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciã peruenisset: Ananus, inquit, pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione Anarchiæ conciliũ congregauit, & compellẽs publicè Iacobum vt Christũ Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit: qui cum præcipitatus de pinna templi cõfractis cruribus, adhuc semiuiuus tendens ad cęlum manus, diceret: Domine ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste, quo rudia vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditũ sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus apostolus scribit ad Galatas: Alium autem apostolorum vidi neminẽ, nisi Iacobum fratrem Domini. Et apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Euãgelium quoq; quod appellatur secũdum Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumq; sermonem translatus est, quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionẽ Saluatoris refert, Dominus autẽ cum dedisset syndonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgẽtem à mortuis. Rursumq; post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq; additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, et dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaq; annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est, vsque ad septimũ Neronis annum: & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimũ habuit. Quidam è nostris in monte Oliueti eũ putauerũt conditũ: sed falsa eorum opinio est.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM Iacobi Apostoli.

IACOBVS Apostolus sanctum instruit clerum de cultura cęlestium præceptorum, & regula Catholicæ obseruantiæ, & de sanctæ patientiæ maiestate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio magistrorum.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IACOBVS Dei, & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus quæ sūt in dispersione, salutem. 2 ¶ Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: 3 ¶ ‖ scientes ꝙ probatio fidei vestræ patientiam operatur. 4 ¶Patientia autem opus perfectum habeat: vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. 5 ¶ Siquis aūt vestrum indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnibus affluenter, 6 & non improperat: & dabitur ei. ¶ ‖ Postulet B autem in fide, nihil hæsitans: qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. 7 ¶non ergo æstimet homo ille ꝙ accipiat aliquid à Domino 8 ¶Vir duplex animo, incōstans est in omnibus vijs suis. 9 ¶Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua: 10 ¶ diues autem in humilitate sua, ‖ quoniam sicut flos fœni transibit: 11 ¶ exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt: ita & diues in itineribus suis marcescet. 12 ¶ ‖ Beatus vir q suffert tentationē: qm cū probatus fuerit, accipiet coronā vitæ, quā repromisit Deus diligentibus se. 13 ¶Nemo cū tentatur, dicat qm à Deo tentatur. Deus.n. intentator malorum est: ipse aūt neminē tentat. 14 ¶Vnusquisq; verò tentatur à concupiscentia sua abstractus 15 & illectus. ¶Deinde concupiscentia cū cōceperit, C parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortē. 16 ¶Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. 17 ¶Omne datū optimū, & omne donū perfectum, desursum est, descendens à Patre luminū, apud quē non est transmutatio, nec 18 vicissitudinis obumbratio. ¶Voluntarie* genuit nos verbo veritatis, vt simus initium 19 aliquod creaturæ eius. ¶Scitis fratres mei dilectissimi: ‖Sit autem oīs homo velox ad audiendum: tardus aūt ad loquendum, & tardus ad irā 20 ¶Ira enim viri iustitiam Dei non 21 operatur. ¶Propter quod abijcientes omnē D immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, 22 quod potest saluare animas vestras. ¶‖Estote aūt factores verbi, & non auditores tan- 23 tum: fallentes vosmetipsos. ¶ Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo 24 ¶ considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. 25 ¶Qui autem perspexerit* in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic bea- 26 tus in facto suo erit. ¶ Si quis autē putat se religiosum esse, nō refrenans linguā suam, sed seducens cor suum: huius vana est reli- 27 gio ¶ Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

*Rom. 5. a.3. — Matt.7.a. 7.21.b.22 Mar. 11. c.24. Luc.11. b.9. Iohan.14 b.13.16. c.23.24. — Ps. 102. c.15. — Eccle. 14. c.18. — Isa. 40. b.6. 1. Pet. 1. d.24. — Iob 5.c.7. — *enim. — Prou. 17. d.27. — Matt.7.b. 12. c.21. Rom. 2. b.13. — *in legem perfectam 1.*

CAPVT II.

1 A FRatres mei, ‖nolite in personarum acceptione habere fidem Dñi nostri Iesu Christi gloriæ. 2 ¶Etenim si introierit in cōuentum vestrum vir aureū annulum habens in veste candida, introierit autem

Leuit. 19. c.15. Deut.1.c. 16 c.17. 16. d.19. Prou. 24. c.23.

3 tē & pauper in sordido habitu, ‖& intēdatis in eū qui indutus est veste p̄clara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi aūt dicatis: Tu sta illic: aut sede sub scabello pe-
4 dū meorū: nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationū iniqua-
5 rū? Audite fratres mei dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mūdo, diuites in fide, & hęredes regni q̄d repromisit De⁹
6 diligētib⁹ se? Vos aūt exhonorastis paupe-
B rē. Nonne diuites p̄ potētiā opprimūt vos:
7 & ipsi trahūt vos ad iudicia? Nōne ipsi blasphemant bonū nomē q̄d inuocatū est sup
8 vos? Si tn̄ legē perficitis regalē scd̄m [b]scripturas[b], Diliges p̄ximū tuū sicut teipsum:
9 bene facitis: si aūt p̄sonas accipitis, peccatū operamini, redarguti à lege quasi trans-
10 gressores. ‖Quicunq; aūt totā legē seruauerit, offendat aut in vno: factus est omnium
11 reus. Qui n. dixit, Non mœchaberis, dixit &: Non occides. Quod si non mœchaberis,
12 occides aūt: factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite sicut per legē liber-
13 tatis incipientes iudicari. Iudicium.n. sine
C misericordia illi qui non fecit misericordiam. Superexaltat autē misericordia iudi-
14 ciū. Quid proderit fratres mei, si fidē quis dicat se habere: opera aūt nō habeat? Nun-
15 quid poterit fides saluare eū? Si aūt frater, aut soror, ‖nudi sint, & indigeant victu quo-
16 tidiano: dicat aūt aliqus ex vobis illi: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis aūt eis quæ necessaria sunt corpori.
17 quid p̄derit? Sic & fides, si nō habeat ope-
18 ra, mortua est in semetipsa. Sed dicit q̄s: Tu fidē habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuā sine operibus: & ego osten-
19 dam tibi ex operibus fidē meā. Tu credis
D q̄m vnus est Deus: Bene facis: & dæmones
20 credūt, & cōtremiscūt. Vis aūt scire o homo inanis, q̄m fides sine operibus [b]otiosa[b]
21 est? Abrahā pater noster nonne ex operib⁹ iustificatus est, ‖offerens Isaac filiū suū su-
22 per altare? Vides q̄m fides cooperabat operibus illius: & ex operibus fides cōsumma-
23 ta est? Et suppleta est scriptura, dicēs, ‖Credidit Abraham Deo, & reputatū est illi ad
24 iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur ho-
25 mo: & non ex fide tantū? Similiter autem & ‖Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nūcios, & alia via eij-
26 ciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuū est: ita & fides sine operib⁹ mortua est.

Eccle.42.a.2. — [b]scripturam 1. — ‖Leu.19.d.18. Matt.22.d.39. Marc.12.e.31. Rom.13.c.9. Gala.5.b.13. Leu.19 c.15. g.37. Deut.1.d 18. Matt.5.c.19. ‖1.Ioh.3.c.17. — [b]mortua 1. — ‖Gen 22.b.9. — ‖Gen.15.b.6. Ro.4.a.3. Gal.3.a.6 ‖Ios 2.a.1 & 4.6.d 25. Heb.11.f.31.

CAPVT III.

1 NOLITE ‖plures magistri fieri
A fratres mei, scientes q̄m ma-
2 ius iudiciū sumitis. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo nō offendit: hic perfectus est vir. [b]potest[b] etiā frēno cir-
3 cūducere totum corpus. Si aūt equis fręna in ora mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circūferimus.
4 Et ecce naues, cum magnæ sint, & a vētis validis minentur: circunferuntur[b] — aūt [b]a modico gubernaculo vbi impetus dirigētis
5 voluerit. Ita & lingua modicum quidē mēbrū est, & magna exaltat. Ecce quātus ignis
6 quàm magnā syluam incendit. Et lingua,
B ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua cōstituitur in membris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflammat rotam natiuita-
7 tis nostræ inflāmata a gehenna. Omnis n. natura bestiarū & volucrum & serpentium & cetorū domantur, & domita sunt à natu-
8 ra humana. linguā aūt nullus hominū domare potest, inquietū malum, plena vene-
9 no mortifero. In ipsa benedicimus Deum & patrem: & in ipsa maledicimus homines
10 qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ip-
C so ore p̄cedit benedictio, & maledictio. Nō
11 oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcē, &
12 amaram aquam? Nunquid potest fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic ne-
13 que [b]salsa[b], dulcē potest facere aquā. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona cōuersatione operationem suam in
14 mansuetudine sapientiæ. Quod si zelum
D amarum habetis, & contentiones — sint [b]in cordibus vestris: nolite gloriari & menda-
15 ces esse aduersus veritatē: nō est enim ista sapientia desursum descendens: sed terre-
16 na, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & cōtentio: ibi incōstātia, & oē opus prauū.
17 Quę aūt desursum est sapientia, primum quidē pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, — bonis consentiens[b], plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans,
18 sine simulatione. Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

‖Matt 23.a.8. — [b]potens 1 — [b]tamen 4 —3. — [b]falsam 1 — —7. — —4.

CAPVT IIII.

1 VNDE bella & lites in vobis?
A Nonne hinc? ex cōcupiscētiis vestris quæ militant in membris vestris? Cōcupiscitis: & nō
2 habetis. occiditis, & zelatis: & nō potestis adipisci. litigatis & belligeratis: & nō habetis, propter q̄d non postulatis.
3 Petitis, & nō accipitis: eo q̄ male petatis: vt in concupiscētijs vestris insumatis. ‖Ad-
4 ulteri*, nescitis quia ‖amicitia huius mū-
B di, inimica est Dei? ‖Quicunq; ergo voluerit amicus esse seculi hui[b]: inimicus Dei cō-
5 stituit. An putatis q̄a inaniter scriptura dicat: Ad inuidiā concupiscit spiritus q̄ habi-
6 tat in [b]vobis[b]? Maiorem aūt dat gratiā. Propter quod dicit, ‖Deus superbis resistit, hu-
7 milibus aūt dat gratiā. Subditi ergo estote
C Deo, ‖resistite autem diabolo, & fugiet a
8 vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate man⁹, peccatores
9 & purificate corda, duplices animo. Miseri

‖Gen.6.a.5.8.d.21. 1.Ioh.2.c.15. — [b]& adulteræ 1. — Ioh.15.c.19. — [b]nobis 1. — ‖1.Pet.5.b.5. — ‖Prou.3.d.34. — ‖Ephe.4.f.27. — 1.Pet.5.c.9.

estote,

estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorē. 10 ‖ Humiliamini in cōspectu Dñi: & exaltabit 11 vos. Nolite detrahere alterutrum, fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, 12 sed iudex. Vnus est enim legislator, & iu- 13 dex, qui pōt perdere, & liberare. ‖ Tu autem quis es qui iudicas ꝓximū tuum? Ecce nunc qui dicitis, Hodie aut crastino ibimus in illā ciuitatem, & faciemus ibi quidem annū, & 14 mercabimur, & lucrū faciemus, (qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est.n. vita vestra? Vapor est *, ad modicum parēs, & dein- 15 ceps exterminabit) ꝓ eo, vt dicatis: Si Dñs voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut 16 illud. Nūc aūt exultatis in superbijs vestris. 17 Oīs exultatio talis, maligna est. Sciēti igitur bonū facere, & nō faciēti, peccatum est illi.

‖ 1. Pet. 5. b. 6. — 6. — 1. ‖ Reg. 14. a 4. * enim 1.

CAPVT V.

1 A Gite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs vestris q̄ ad- 2 uenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. 3 Aurū, & argentū vestrū æruginauit: & ærugo eorū in testimoniū vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis. Thesauriza- 4 stis vobis iram in nouissimis diebus. Ecce merces operariorū q̄ messuerūt regiones vestras, q̄ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorū in aures Dñi Sabbaoth introiuit. 5 Epulati estis sup terrā: & ī luxurijs enutri- 6 stis corda vestra in die occisionis. Adduxistis & occidistis iustū: & non restitit vobis. 7 Patiētes igitur estote fratres, vsq; ad aduētum Dñi. Ecce, agricola expectat preciosum fructū terræ: patienter ferēs donec accipiat 8 tēporaneū & serotinū. Patiētes estote & vos, & cōfirmate corda vestra: qm̄ aduētus Dñi 9 appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrū: vt nō iudicemini. Ecce, iu- 10 dex ante ianuā assistit. Exēplū accipite fratres * laboris & patiētiæ, Prophetas: q̄ locuti 11 sunt in noīe Dñi. Ecce beatificamus eos q̄ sustinuerūt. Sufferentiā Iob audistis, & finē Dñi vidistis, qm̄ misericors Dñs est & mise- 12 rator. Ante oīa aūt fratres mei, ‖ nolite iurare, neq; per cœlū, neq; ꝑ terrā, neq; aliud quodcunq; iurm. Sit autē sermo vester est, 13 est, nō, nō: vt nō sub iudicio decidatis. Tristatur * aliquis vestrū? oret. Aequo aīo est? 14 psallat. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eū, ‖ vngētes eum oleo in noīe Dñi & oratio fidei 15 saluabit infirmum, & alleuiabit eū Dñs: & si 16 in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra: & orate pro inuicem, vt saluemini: multum enim valet 17 deprecatio iusti assidua. ‖ Elias, homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit an- 18 nos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam: & terra dedit fru- 19 ctū suū. Fratres mei, si quis ex vobis erra- 20 uerit à veritate, & cōuerterit quis eū: scire debet qm̄ qui cōuerti fecerit peccatorē ab errore viæ suæ, saluabit animā eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

— 7. addixistis 5. resistit 4 appropinquauit 5 * exitus mali & lōganimitatis, & ‖ Matt. 5. f. 34. * autem ‖ Matt. 6. b. 11. ‖ 3. Re. 17 a. 1. Luc. 4. f. 25. 3. Re. 18. g. 41. g. 45 operiet 3

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

SIMON Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galileæ, vico Beth-saida, frater Andreæ Apostoli, & princeps apostolorū: post Episcopatū Antiochensis ecclesiæ, & prædicationē dispersionis eorū qui de circuncisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandū Simonē Magum Romā pergit, ibiq; vigintiquinq; annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimū annū Neronis, idest, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignū, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ Catholicæ nominātur: quarum secunda à plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus Actorū eius inscribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apochryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM Petri Primam.

DISCIPVLOS Saluatoris inuicti, toto orbe diffusos & peregrinos in hoc seculo monstrat: & præterita vita pœnitere suadet, & in nouam vitam proficere, tota cum solicitudine exhortatur Simon Petrus, filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, è vico Beth-saida, frater Andreæ Apostoli.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI, Prima.

CAPVT PRIMVM.

1 A PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithiniæ, 2 ¶ secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationē Spiritus in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur. 3 ¶ Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiā suā magnā regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis, 4 ¶ in hæreditatē incorruptibilē, & incontaminatā, & inmarcessibilē, conseruatam 5 in cęlis in vobis, ¶ qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratā reuelari in 6 tēpore nouissimo. ¶ In quo exultabitis, mo- B dicū nunc si oportet contristari in varijs tē- 7 tationibus: vt probatio vestræ fidei multò preciosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriā & honorem 8 in reuelatione Iesu Christi: ¶ quem cū non videritis, diligitis: in quē nunc quoque non vidētes creditis: credentes autem exultatis 9 lætitia inenarrabili & glorificata, ¶ reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum. 10 ¶ De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gra- 11 tia prophetauerunt, ¶ scrutantes in quod vel quale tēpus significaret in eis Spiritus Christi: prænūciās eas quæ in Christo sunt, pas- 12 siones & posteriores glorias: ¶ quibus reuelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autē ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spi- C ritu sancto misso de cęlo in quem desiderāt angeli prospicere. 13 ¶ Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eā quæ offertur vobis gratiam, in 14 reuelatione Iesu Christi, ¶ quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignoran- 15 tiæ vestræ desiderijs: sed secundùm eū qui vocauit vos Sanctum & ipsi in omni con- 16 uersatione sancti sitis: ¶ quoniam scriptum est | Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. 17 ¶ Et si patrem inuocatis eum | qui sine acceptione personarū iudicat secundum vniuscuiusque opus: in timore incolatus vestri 18 tēpore conuersamini. ¶ | Scientes quòd nō corruptibilibus auro vel argento redēpti estis de vana vestra conuersatione paternæ tra- 19 ditionis: ¶ sed precioso sanguine quasi agni D immaculati Christi & incontaminati, præ- 20 cogniti quidē ante mundi constitutionem, manifestati autē nouissimis temporibus propter 21 vos, ¶ qui per ipsum fideles estis in Deo qui suscitauit eū à mortuis, & dedit ei gloriā, vt 22 fides vestra & spes esset in Deo. ¶ Animas vestras castificātes in obediētia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde inuicē diligite attentius: 23 ¶ renati nō ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei 24 viui & permanentis in æternū. ¶ | quia omnis caro vt fęnum: & omnis gloria eius tanquam flos fęni: exaruit fœnum, & flos eius 25 decidit. ¶ Verbum autem Domini manet in æternum, hoc est autem verbum quod euangelizatum est in vobis.

CAPVT II.

1 A | DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & oēs detractiones, ¶ sicut modo 2 geniti infantes, ¶ rationabiles, sine dolo lac cōcupiscite: vt in eo crescatis 3 in salutem. ¶ si tamen gustastis, qm dulcis est Dominus. 4 ¶ Ad quē accedentes, lapidē viuū ab hominibus quidē reprobatum, à Deo 5 autem electum & honorificatū: & ipsi tanquā lapides viui superædificamini, domos

| 1. Cor. 1. a. 5. Ephes. 1. a. 3.
Exultatis 6.
reuelationem. −1.
vestrarū

quæ 2.
perfecti.
reuelationem.
vt
| Leu. 11. g. 44. 19. a 2. 20. b. 7.
| Deu. 16. d. 17. Rom. 2 b. 11. Gal. 2. b. 6 1 Cor. 6. d 20. 7. d. 23. Act. 20. f 28. Heb. 9 c. 14. d. 14.
| 1. Ioh. 1 c. 7. Apocal. 5 b. 5.
| Isa. 40. b. 9. Eccl. 14. c. 17 Iacob. 1. b 10.
| Rom. 6. a 4. Ephes. 4. c 22. Colos. 3. b 8. Hebr. 12. a 1.
rationabile 4.
−1.
domus spiritualis 3.

spirituales, sacerdotium sanctũ, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christũ. ¶Propter quod continet scriptura: ‖Ecce pono in Sion lapidem summũ, angularem, electũ, præciosum, & qui crediderit in eum, non confundetur. ¶Vobis igitur honor credentibus non credentibus aũt, ‖ lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: ¶& lapis offensionis, & petra scandali his qui offendunt verbo, nec credũt in quo & positi sunt. ¶ ‖Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtute annũcietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. ¶‖Qui aliquñ nõ populus: nũc aũt populus Dei, qui non consecuti misericordiã: nunc aũt misericordiã consecuti. ¶Charissimi obsecro vos tanquàm aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs quæ militant aduersus animã, ¶ ‖conuersationẽ vestrã inter Gentes habentes bonã: vt in eo quod detrectãt de vobis tãquã de malefactoribus, ex bonis ex operibus vos considerantes, glorificẽt Deũ in die visitationis. ¶ ‖Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deũ: siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquã ab eo missis, ad vindictã malefactorũ, laudẽ vero bonorũ: ¶quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentiũ hominũ ignorantiã: ¶quasi liberi, & nõ quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. ¶Omnes honorate ‖Fraternitatẽ diligite. Deum timete Regẽ honorificate. ¶ ‖Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tñ bonis & modestis, sed ẽt dyscolis. ¶ Hæc est n gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patientes iniustè. ¶Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deũ. ¶In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt sequamini vestigia eius. ¶‖qui peccatũ nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. ¶Qui cũ malediceretur, non maledicebat: cũ pateretur, nõ comminabatur: tradebat aũt iudicanti se iniustè. ¶ ‖qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis. ¶ Eratis n sicut oues errantes: sed conuersi estis nunc ad pastorẽ, & episcopum aĩarum vestrarum.

CAPVT III.

Similiter & mulieres subditæ sint viris suis. vt si qui nõ credunt verbo, per mulierũ conuersationem sine verbo lucrifiant, ¶considerantes in timore castam conuersationem vestrã. ¶‖Quarum nõ sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: ¶sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in cõspectu Dei locuples. ¶Sic enim aliquñ & sanctæ mulieres sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ proprijs viris. ¶Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominũ eum vocans: cuius estis filiæ, benefacientes, & nõ pertimentes vllam perturbationẽ. ¶ ‖Viri similiter, cohabitantes secundum scientiã, quasi infirmiori vasculo muliebri impartiẽtes honorẽ, tanquam & coheredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur orationes vestræ. ¶In fide aũt: omnnes vnanimes, cõpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, ¶‖nõ reddentes malũ pro malo, nec maledictũ pro maledicto: sed ecõtrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionẽ hæreditate possideatis. ¶‖Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coërceat linguam suã à malo & labia eius ne loquantur dolũ. ¶‖Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacẽ & sequatur eam: ¶Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorũ: Vultus aũt Domini super facientes mala. ¶ Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? ¶‖Sed & si quid patimini propter iustitiam beati. Timorẽ autem eorum ne timueritis, & non conturbemini. ¶ Dominũ aũt Christũ sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionẽ omni poscenti vos rationẽ de ea, quæ in vobis est, spe. ¶‖sed cum modestia & timore, conscientiã habentes bonam: vt in eo quod detrahunt vobis, confundantur qui calumniantur vestram bonã in Christo conuersationem: ¶ Melius est enim vt benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quã malefacientes. ¶quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est: iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatos quidẽ carne, viuificatos aũt spiritu. ¶ In quo & his qui in carcere erant, spiritu veniẽs prædicauit: ¶ qui increduli fuerant aliquãdo, ‖quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, idest octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. ¶ Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deũ per resurrectionem IESV CHRISTI, ¶ qui est in dextera Dei, deglutiens mortẽ, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cœlum, subiectis sibi angelis & potestatibus & virtutib⁹.

CAPVT IIII.

Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne desijt à peccatis: ¶vt iã non desiderijs hominũ, sed voluntati Dei quod reliquum est in carne viuat tpis. ¶ ‖ Sufficit enim præteritũ tẽpus ad voluntatem

Marginal notes (left): ‖Isa. 28.d 16. Rom. 9.g. 33. ‖Ps. 117.c 22. Mat. 21.d. 24. Act. 4.b. 11. ‖Isa. 8.c. 14. quod 1. ‖Exo. 19. a.6. ‖Osee 2.d 23. ‖Rom. 9.f 25. Rom. 13. d.14. Gal. 5.c. 10. d 16. –2. Inf. 3.c. 16. ‖Rom. 13. a.1. ‖Ro. 12.c. 20. Ephe. 6.a. 5. Colos. 3.d. 22. Tit. 2.c.9. 1 Cor. 7.c 19. gratia. patiẽtes 3 vobis, vobis. nobis nobis 3. ‖Isa. 53. c.9. ‖1. Ioh. 3. a.2. Isa. 53.a. 4.b.5. ‖Ephe. 5.c 25. Colos. 3.d 18. sanctam ‖1. Tim. 2 c.19.

Marginal notes (right): quod est 13. ‖Gen. 18.b 12. ‖1 Cor. 7. a.3. In fine 3 ‖Pro. 17. c. 13. 20. d. 22. Mat. 5.f. 39. Rom. 12.d 17. ‖1. Th. 5.c 15. Psal. 33.b 13. Psa. 33.c. 15. 16. a. 8 Is. 1. d. 16 autem. ‖Mar. 5.a 10. vt & fide ‖Sup. 2.c. 12. ‖Rom. 5. a 6. Heb. 8.d. 14 g. 28. –1. mortificatus quidem in carne, viuificatus 4. spiritibus 3. Gen. 6.c. 14 Mat 24.f 37. Luc. 17 f. 25. nos 3. ‖Ephe. 4 e 23.

tatem Gentium consumandam, his qui ambulauerunt in luxurijs, desiderijs, vinolentijs, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus, 4 ¶ In quo admirãtur non concurrentibus vobis in eandẽ luxuriç confusionem blasphemantes 5 ¶ qui reddent B rationẽ ei, qui paratus est iudicare viuos & 6 mortuos ¶ Propter hoc n. & mortuis euãgelizatũ est: vt iudicentur quidem sc̃d͂m hoĩes in carne, viuant aũt sc̃d͂m Deum in Spiritu. 7 ¶ Oĩum aũt finis appropinquabit. Estote itaque prudẽtes: & vigilate in orõnibus 8 ¶ Ante omnia aũt, mutuã in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorũ 9 ¶ Hospitales inuicẽ sine murmuratione. 10 ¶ Vnusquisq; sicut accepit grãm, in alterũtrum C illam administrantes: sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei 11 ¶ Si qs loquitur: quasi sermones Dei, siquis ministrat: tanquã ex virtute, quã administrat Deus, vt in oĩbus honorificet Deus per Iesum Christũ: cui est gloria & imperium, in secula seculorum. Amen. 12 ¶ Charissimi nolite peregrinari in feruore qui ad tẽtationẽ vobis fit, quasi 13 noui aliquid vobis contingat: ¶ sed cõicantes Christi passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes C 14 ¶ Si exprobramini in noĩe Christi, beati eritis: qm̃ quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spũs: super vos requiescet 15 ¶ Nemo aũt vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorũ appetitor. 16 ¶ Si aũt vt Christianus, non erubescat, glorificet autẽ Deum in isto noĩe. 17 ¶ qm̃ tempus est: vt incipiat iudiciũ à domo Dei. Si aũt primùm à nobis: quis finis eorũ qui 18 non credunt Dei Euangelio? ¶ Et si iustus vix saluabitur: impius & peccator vbi parebunt? 19 ¶ Itaque & hi qui patiuntur secundùm voluntatem Dei: fideli creatori commendent animas suas in benefactis.

in quibus nunc obstupescũt 13. — *peregrinantur 3.* — *appropinquauit 8.* — *vosmetipsos 8.* — Pro 10.b 12 — Ro.12.c. 18. — Heb.13.a 2. — Phil. 2.b 14. — Ro.12.b.6 — 1. Cor. 4. a.2. — *gloria Dei Spiritus in vobis requiescit 1.* — *gloriæ & Dei spiritus in vobis requiescit 3.* — Pro.11.d 31. — *quidem.* — *saluatur 1.*

CAPVT V.

1 A SEniores ergo qui in vobis sunt, obsecro, cõsenior & testis Christi passionũ, qui & eius quæ in futuro reuelanda est, gloriæ 2 cõicator: ¶ pascite qui in vobis est, gregem Dei, prouidentes non coactè sed spontaneè sc̃d͂m Deum, neque turpis lucri 3 gratia, sed voluntariè: ¶ neq; vt dominantes B in cleris, sed forma facti gregis ex animo. 4 ¶ Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. 5 ¶ Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem inuicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, hu6 milibus autem dat gratiam. ¶ Humiliamini C igiẽ sub potẽti manu Dei, vt vos exaltet in 7 tempore visitationis. ¶ Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum: qm̃ ipsi 8 cura est de vobis. ¶ Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. 9 ¶ Cui resistite fortes in fide scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, vestræ 10 fraternitati fieri. ¶ Deus autem omnis graD tiæ, qui vocauit nos in æternam gloriam in Christo Iesu, modicũ passos, ipse perficiet, 11 confirmabit, solidabitque. ¶ Ipsi gloria, & 12 imperium in secula seculorum. Amen. ¶ Per Syluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi, obsecrans & contestãs hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis. 13 ¶ Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone 14 coelecta: & Marcus filius meus. ¶ Salutate inuicem in osculo sancto: Gratia vobis omnibus qui estis in Christo Iesu Amen.

—1. — *forma facti regis.* — Ro.12.c. 10. — Ia. 4.c 10 — Ps. 54.d. 23. — Mat.6.c. 25. d.28. — Luc.12.c. 22. — *collecta.*

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA.

ARGVMETVM IN EPISTOLAM SECVNDAM beati Petri Apostoli.

SIMON Petrus per fidem, huic mundo sapientes mortuos esse declarat, eisdemque pietatis quanta sit magnitudo, luce ipsa clarius manifestat.

CAPVT PRIMVM.

1 A SIMON[a] Petrus, seruus, & Apostolus Iesu Christi, iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri & saluatoris Iesu Christi. 2 ¶ Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu 3 Domini nostri: ¶ quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ quæ ad vitam & pietatem, [b]donata sunt per cognitionem eius qui vo-4 cauit nos propria gloria & virtute: ¶ per[c] quę maxima & preciosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, con-5 cupiscentiæ corruptionem. ¶ Vos autem cu-B ram omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scien-6 tiam, ¶ in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia aūt 7 pietatem, ¶ in pietate aūt amorem fraternitatis, in amore autē fraternitatis charitatem. 8 ¶ Hæc enim [d]si vobiscū adsint, & superent: non vacuos nec sine fructu vos constituēt 9 in Dñi nostri Iesu Christi cognitione. ¶ Cui enim non præsto sunt hæc, cęcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgatio-10 nis veterum suorum delictorum. ¶ Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationē & electionem faciatis: hæc.n. facientes, non peccabitis ali-11 quando. ¶ Sic.n abūdanter ministrabitur vobis in æternum regnū Dñi nostri & saluato-12 ris Iesu Christi. ¶ Propter quod incipiam vos C semper cōmonere de his: & quidem sciētes 13 & confirmatos vos in præsenti veritate. ¶ Iustum aūt arbitror quādiu sum in hoc taber-14 naculo, suscitare vos in cōmonitione: ¶ certus quod velox est depositio tabernaculi mei secundum quod & Dñs noster Iesus Christus 15 [e]significauit mihi. ¶ Dabo aūt operā & frequenter habere vos post obitū meum, vt ho-16 rū memoriam faciatis. ¶ Non n. [f]indoctas fabulas secuti, notā fecimus vobis Dñi nostri Iesu Christi virtutē & [g]pręscientiam: sed spe-17 culatores facti illius magnitudinis. ¶ Acci-D piens. n. à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria: ¶ Hic est filius meus dilectus, in 18 quo mihi complacui: ipsum audite. ¶ Et hāc vocem nos audiuimus de cęlo allatā, cum 19 essemus cum ipso in monte sancto. ¶ Et habemus firmiorem propheticū sermonem: cui benefacitis attendētes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies eluces-20 cat, & lucifer oriatur in cordibus vr̄is. ¶ Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ, propria interpretatione non fit. 21 ¶ Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

[a] Simeon 1. — 110 — [b] donata est 7. — [c] qua 7. quam 8. — [d] vobis cū adsint 5. — Ioh. 21. d. 19. — [f] doctas 3. — 1. Cor. 1. c. 17. 2. a. 1. a. 4. c. 13. 4. d. 40. — [g] præsentiam 5. — Mat. 17. a. 5. — 2. Tim. 3. d 16.

CAPVT II.

1 A FVerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces qui introducēt sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dñm negant, superducentes sibi celerem perditio-2 nē. ¶ Et multi sequētur eorum luxurias, per 3 quos via veritatis blasphemabitur: ¶ & in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat: 4 & perditio eorum non dormitat. ¶ Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarū tra-5 didit cruciandos, in iudicium reseruari ¶ Et originali mūdo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuiū 6 mundo impiorum inducens. ¶ Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorū in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum 7 eorum qui impiè acturi sunt ponēs: ¶ & iu-B stū Lot oppressum à nefandorum iniuria 8 ac luxuriosa cōuersatione eripuit. ¶ aspectu enim & auditu iustus erat, habitās apud eos qui de die in diem animā iustā iniquis ope-9 ribus cruciabant. ¶ Nouit [h]Dñs pios de tentatione eripere, iniquos verò in diē iudicij 10 reseruare cruciandos: ¶ magis aūt eos qui post carnē in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemq; cōtemnunt, audaces, sibi placentes: sectas nō metuunt introdu-11 cere blasphemātes. ¶ Vbi angeli, fortitudine

Iohan 4. d. 18. — Iudæ 6. — Ge. 7. a. 1. — Gen. 19. c. 24. — [h] Deus.

& virtute cum sint maiores, non portant ad-
11 uersum se*execrabile iudicium. ¶ Hi verò ve-
C lut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt,
13 ¶percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias* coinquinationis, & maculæ; delicijs affluentes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum, ¶ oculos ha-
14 bentes plenos adulterij & incessabilis delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij:
15 ¶derelinquentes rectam viam errauerunt, ‖ secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem
16 iniquitatis amauit, ¶ correptionem verò habuit suæ vesaniæ, subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ
17 insipientiam. ¶‖Hi sunt fontes sine aqua, & ne-
D bulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo te-
18 nebrarum reseruatur. ¶* Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos qui paululum effugiunt, qui in er-
19 rore conuersantur, ¶ libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis ‖à quo enim quis superatus est: huius & seruus est.
20 ¶‖ Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.
21 ¶ Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est san-
22 cto mandato. ¶ Contigit enim eis illud veri prouerbij: ‖ Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.

Margin: * à Domino. * coinquinationes 1. Nu. 22. d. 23. Iuda b. 11. —4. Iuda c. 12. * Superbia. Iohan. 8. d. 34. Rom. 6. d. 20. Heb. 6. a. 4. Io. c. 26. Mat. 12. d. 45. ‖Prou. 26. b 11.

CAPVT III.

1 HAnc ecce vobis charissimi secun-
A dam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione, synceram mentem:
2 ¶ vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum præceptorum Do-
3 mini & Saluatoris, ¶‖ hoc primum scientes quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores iuxta proprias concupiscen-
4 tias ambulantes, ¶dicentes: Vbi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt omnia sic perseuerant ab initio crea-
5 turæ. ¶ Latet enim eos hoc volentes, quòd
B cœli erant prius, & terra, de aqua, & per
6 aquam, consistens Dei verbo: ¶per quæ, ille
7 tunc mũdus aqua inundatus periit. ¶Cœli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, &
8 perditionis impiorum hominum. ¶Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mil-
9 le anni sicut dies vnus. ¶ Non tardat Dominus* promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam re-
10 uerti. ¶‖ Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur: terra autem & quæ
11 in ipsa sunt opera, exurẽtur. ¶Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus,
12 ¶ expectantes & properantes in aduẽtum diei *Domini, per quem cœli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent?
13 ¶‖ Nouos verò cœlos & nouam terram * secundum promissa ipsius expectamus, in qui-
14 bus iustitia habitat. ¶ Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati
15 & inuiolati ei inueniri in pace. ¶‖ & Domini nostri * longanimitatem, salutem arbitremini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam
16 scripsit vobis: ¶ sicut & in omnibus episto-
D lis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & cæteras scri-
17 pturas ad suam ipsorum perditionem. ¶ Vos igitur fratres, præscientes, custodite, ne insipientium errore traducti, excidatis à pro-
18 pria firmitate, ¶ crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

Margin: 1. Tim. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. Iuda d. 18. Ezech. 12. g. 27. * promissi 4. promissis 9. 1. Thes. 5. a. 2. Apo. 3. a. 3. 16. c. 15. * Dei 1. Apoc. 21. a. 1. Isa. 65. c. 16. 66. g. 22. * et promissa. Rom. 2. a. 4. * Iesu Christi.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI PRIMA.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM Ioannis Apostoli.

RATIONEM verbi, & quòd Deus ipse sit charitas, manifestat, & susurrones fratrum, nec Deum scire, nec pios fieri posse eo vsque dissertat, vt esse comprobet homicidas: eo quòd odium sit interfectionis occasio.

CAPVT PRIMVM.

1 A QVOD fuit ab initio, quod audiuimus, qđ vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaue 2 runt de verbo vitæ: (& vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam quæ erat apud Patrem, & 3 apparuit nobis:) quod vidimus & audiui- B mus, annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit 4 cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus vobis vt gaudeatis, & gau- 5 dium vestrum sit plenum. Et hæc est annunciatio quam audiuimus ab eo, & annunciamus vobis, Quoniam Deus lux est, & te- 6 nebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus quo C niam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem 7 non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce: societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius 8 emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est 9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & D iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & 10 emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius nō est in nobis.

-1. | Iohan. 8. b. 12. | Heb. 9. d. 14. | 1. Pet. 1. d. 19. | Apoc. 1. a. 5. | 3. Reg. 8. e. 46. | 2. Para. 6. f. 36. | Prou. 20. b. 9. | Eccle. 7. c. 21.

CAPVT II.

1 A FIlioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum 2 iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. 3 Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si 4 mandata eius obseruemus. Qui dicit se nosse eum, & mandata eius non custodit, men 5 dax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ip- 6 so sumus. Qui dicit se in ipso manere: debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. 7 Charissimi non mandatum nouum scribo vobis, sed mādatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod au- 8 distis. Iterum mādatum nouū scribo vobis: B quod verū est & in ipso, & in vobis, quia te 9 nebræ trāsierūt, & verum lumen iā lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrē suum odit, in te- 10 nebris est vsque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scādalum in eo nō 11 est. Qui autē odit fratrē suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia 12 tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis pec- 13 cata propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniā cognouistis eū qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniā vicistis ma 14 lignū. Scribo vobis infantes, quoniā cognouistis patrē. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & 15 vicistis malignum. Nolite diligere mun- C dum neque ea quæ in mundo sunt. Si quis di- 16 ligit mundū, nō est charitas patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscētia carnis est, & concupiscentia oculorū, & superbia vitæ, quæ nō est ex Patre, sed ex mūdo est 17 Et mūdus transit & cōcupiscentia eius. Qui

Deum. | Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. | -1. | Inf. 3. c. 14. | Scripsi 1. | Scripsi vobis adolescētes 9. | transibit 16.

autem

autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. 18 ¶Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc Antichristi multi facti sunt, vnde scimus quia nouissima hora est. 19 ¶Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: sed vt manifesti D sint quoniam non sunt omnes ex nobis. 20 ¶Sed vos vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia. 21 ¶Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem sed quasi scientibus eam, & quoniam omne mendacium ex veritate non est. 22 ¶Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Iesus non est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium. 23 ¶Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filiū, & Patrem habet. 24 ¶Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis. 25 ¶Et hæc est repromissio quã ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. 26 ¶Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. 27 ¶Et vos vnctionem quam accepistis ab eo maneat in vobis. ¶Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. 28 ¶Et nunc filioli, manete in eo: vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius. 29 ¶Si scitis quoniam iustus est: scitote quoniam, & omnis, qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

CAPVT III.

1 A VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus. Propter hoc, mundus non nouit nos: quia non nouit eum. 2 ¶Charissimi, nunc filii Dei sumus, & nōdum apparuit quid erimus: Scimus quoniam cùm apparuerit similes ei erimus, 3 quoniam videbimus eum sicuti est. ¶Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se 4 sicut, & ille sanctus est. ¶Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est 5 iniquitas. ¶‖Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non 6 est. ¶Omnis, qui in eo manet, non peccat, & omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. 7 ¶Filioli nemo vos seducat. Qui facit B iustitiam, iustus est, sicut, & ille iustus est. 8 ¶‖Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniã ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. 9 ¶Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: qm̄ semen ipsius in eo manet, & non potest peccare 10 quoniã ex Deo natus est. ¶In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. ¶Oīs, qui *non est iustus, non est ex Deo: &, qui non diligit fratrem suum. 11 ¶quoniã hæc est annunciatio, quã audistis ab initio: ‖Vt diligatis alterutrum, 12 ¶Non sicut‖Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. C Et propter quid occidit eum? Quoniã opera eius maligna erãt: fratris

‖Is. 53. a. 4. 1. Pe. 2. d. 22. ‖Is. 53. c. 9. ‖Io. 7. f. 44. *non facit iustitiā 1. ‖Io. 13. d. 34. 15. b. 12. ‖Ge. 4. b. 8.

autem eius iusta. 13 ¶Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. 14 Nos scimus quoniam‖translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. ‖Qui non diligit, manet in morte. 15 ¶Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. 16 ¶In hoc cognouimus charitatem Dei: Quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. 17 ¶‖Qui habuerit substantiam *mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? 18 ¶Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. 19 In D hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda 20 nostra. ¶Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia. 21 ¶Charissimi, si cor nostrum non reprehendit nos: fiduciam habemus ad Deum, 22 ¶‖& quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quę sunt placita coram eo, facimus. 23 ¶Et hoc est mandatum eius: Vt credamus in nomine filii eius Iesu Christi, & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. 24 ¶‖Et, qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo, & in hoc scimus, quoniam manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

CAPVT IIII.

1 A Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. 2 ¶In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: 3 ¶& oīs spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iã in mundo est. 4 ¶& vos ex Deo estis filioli, & vicistis *eum quoniam maior est, qui in uobis est, quàm, qui in mūdo. 5 ¶‖Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. 6 ¶Nos ex Deo sumus. B Qui nouit Deū, audit nos: qui nō est ex Deo non audit nos, in hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris. 7 ¶Charissimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est: & 8 cognoscit Deum. ¶Qui non diligit non nouit 9 Deum: quoniam Deus charitas est. ¶‖In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mūdū, 10 ut uiuamus per eum. ¶In hoc est charitas: nō quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse *dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. 11 ¶Charissimi, C sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. 12 ¶‖Deum nemo uidit unquam. Si diligamus inuicem: Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta

‖Ioh. 5. d. 24. ‖Leu. 19. d. 17. Mat. 5. d. 22. Ioh. 15. d. 13. ‖Iac. 2. c. 15. e. 16. *huius. ‖Mat. 7. a. 7. 21. b. 22. Ioh. 14. b. 13. 15. a. 7. 16. c. 24. ‖Inf. 5. c. 14. Ioh. 6. d. 29. 16. a. 3. Ioh. 13. d. 34. 15. d. 12. *eos 4. Io. 8. f. 47. 10. c. 27. ‖Ioh. 3. b. 16. *prior. ‖Io. 1. c. 18. 1. Tim. 6. c. 16.

13 est. ¶In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu 14 suo dedit nobis. ¶Et nos vidimus, & testificamur quoniam Pater misit Filium* suum' Saluatorem mundi. 15 ¶ Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius Dei: Deus in eo manet, 16 & ipse in Deo. ¶Et nos cognouimus, & credidimus charitati quam habet Deus in nobis. Deus charitas est, &, qui manet in charitate, 17 in Deo manet, & Deus in eo. ¶In hoc D perfecta est charitas * nobiscum vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, 18 & nos sumus in hoc mundo. ¶ Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non est perfectus in 19 charitate. ¶Nos ergo diligamus Deum, quo-20 niam Deus prior dilexit nos. ¶ Siquis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit: mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem * videt': Deum quem non 21 videt, * quomodo' potest diligere? ¶ ‖Et hoc mandatum habemus * à Deo' vt, qui diligit Deum, diligat, & fratrem suum.

-1. *Dei. *vidit 4. Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12 Eph. 5. a. 2 *ab eo.*

CAPVT V.

1 A OMnis, qui credit quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum, qui genuit, diligit, & eum, qui natus 2 est ex eo. ¶ In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum di-3 ligamus, & mandata eius faciamus. ¶Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodia-4 mus, & ‖mandata eius grauia non sunt. ¶Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum: fides 5 nostra. ¶‖Quis est * qui vincit mundum, nisi, 6 qui credit quoniã Iesus est filius Dei? ¶hic est, qui venit per aquam, & sanguinẽ Iesus Chri-B stus, nõ in aqua solũ: sed in aqua, & sãguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Chri-7 stus est veritas. ¶Quoniã tres sunt, qui testimonium dant — in cęlo: Pater, Verbum, & Spiri-8 tussanctus: & hi tres vnum sunt. ¶Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua, 9 & sanguis — & hi tres vnum sunt'. ¶Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est: quoniam hoc est testimonium Dei quod maius est, quoniam testificatus est de 10 filio suo. ¶Qui credit in filium Dei: habet te-C stimonium Dei in se. ‖ Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de filio 11 suo. ¶Et hoc est testimonium, quõ vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in filio 12 eius est. ¶Qui habet filium, *habet vitam: qui 13 non habet filium Dei, vitam non habet. ¶Hęc *scribo' vobis, vt sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filii 14 Dei. ¶Et hęc est fiducia quam habemus ad* eum' Quia quodcunque petierimus secundũ 15 voluntatem eius, audit nos. ¶Et scimus quia audit nos: quicquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas* postulamus' 16 ab eo. ¶Qui scit fratrem suum peccare, pecca-D tũ non ad mortem, *petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortẽ. Est peccatũ ad mor-17 tem: non pro illo dico vt roget quis. ¶Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad 18 mortem. ¶Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conser-19 uat eum, & malignus non tangit eum. ¶Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus to-20 tus in maligno positus est. ¶ Et scimus quoniam filius Dei venit: ‖ & dedit nobis sensum vt cognoscamus uerum Deum, & simus in ve-21 ro filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. ¶Filioli custodite vos à simulachris. Amẽ.

*Matt. 11. d. 30. 1. Cor. 15. g. 57. *autem.* *-5.* *-15.* ‖*Ioh. 3. d. 36.* * *Dei.* * *scripsi 7.* * *Deum.* *Su. 3. d. 22* * *postulauimus.* * *petet, & dabit ei vitam, peccãtibus 7.* ‖*Luc. 24. g 45.*

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI SECVNDA.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM Iohannis Apostoli.

Vsqueadeo ad sanctam fœminam scribit, vt eandem dominam non dubitet literis appellare, eiusdemque filijs testimonium quod ambulent in veritate, perhibeat.

1 A SENIOR, Electæ Dominæ, & natis eius quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed, & omnes, qui cognouerunt ueritatem, 2 ¶propter veritatem quę permanet in nobis, & nobiscum erit in æternũ. 3 ¶Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu filio Patris in verita-4 te, & charitate. ¶ Gauisus sum valde, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre. 5 ¶Et nunc rogo te domina, non tanquam man-

datum

datum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ‖ vt diligamus alterutrum. ¶ Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis: ¶ quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & Antichristus. ¶ Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis. ¶ Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic & patrem & Filium habet. ¶ Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. ¶ Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. ¶ * Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & attramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit. ¶ Salutant te filij sororis tuæ Electæ. Amen.

Ioh. 10. d. 31. 55. b. 12 1. Ioh. 3. b. 12.

**Ecce prædixi vobis vt in die Domini nō confundamini.*

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI TERTIA.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Tertiam Iohannis Apostoli.

GAIVM pietatis causa extollit, atque vt in ipsa pietate maneat, exhortatur. Diotrephen impietatis & superbiæ causa obiurgat. Demetrio autem bonum testimonium perhibet, cum fratribus vniuersis.

1 SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate. 2 ¶ Charissime de omnibus orationem facio prosperè te ingredi & valere, sicut prosperè agit anima tua. 3 ¶ Gauisus sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. 4 ¶ Maiorem horum non habeo gratiam ᵃ quam vt audiam filios meos in veritate ambulare. 5 ¶ Charissime fideliter facis quicquid operaris 6 in fratres, & hoc in peregrinos, ¶ testimoniū reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos ᵇ benefacies, deducens digne 7 Deo. ¶ Pro nomine enim eius profecti sunt, 8 nihil accipientes à gentibus. ¶ Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. 9 ¶ Scripsissem forsitan ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in 10 eis, Diotrephes nō recipit nos. ¶ Propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos, & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de 11 ecclesia eijcit. ¶ Charissime noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit, ex Deo est: qui male facit, non vidit* Deū. 12 ¶ Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam te13 stimonium nostrum verum est. ¶ Multa habui tibi scribere, sed nolui per attramen14 tum & calamum scribere tibi. ¶ Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ᵃ Maius bonum nō habeo gaudium 1.

ᵇ benefaciens deduces,

** cum 7.*

HIERONYMVS IN CATALOGO
Scriptorum Eccleſiaſticorum.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem, quæ de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque reijcitur: tamen authoritatem vetuſtate iam & vſu meruit, & inter ſanctas ſcripturas computatur.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Iudæ Apoſtoli.

IVDAS Apoſtolus fratres de corruptoribus via veritatis ita informat, vt illicitum eſſe diſſeret de ſub iugo ſemel erutos ſeruitutis denuò operam ſuam officijs nauare ſeruilibus.

EPISTOLA IVDAE APOSTOLI, Catholica.

1 A IVDAS Ieſu Chriſti ſeruus frater autem Iacobi: his qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis. 2 ¶Miſericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. 3 ¶Chariſſimi, omnem ſolicitudinem faciens ſcribendi vobis de communi veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans ˋſupercertariˋ ſemel traditæ ſanctis fidei. 4 ¶Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium) impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, & ſolum Dominatorem, & Dominum noſtrum Chriſtum negantes. 5 ¶Commonere autem vos volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus, populum de Terra Ægypti ſaluans, ‖ſecundo eos qui non crediderunt perdidit. 6 ¶Angelos verò qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt B ſuum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. 7 ¶‖Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes. 8 ¶Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem autem blaſphemant. 9 ¶‖Cum Michaël archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore: non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Dominus. 10 C ¶Hi autem quæcunque quidem ignorant, blaſphemant: quæcunque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur. 11 ¶Væ illis, ˆquiˋ in via Cain abierunt, & ‖errore Balaam, mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt. 12 ¶Hi ſunt in epulis ſuis, maculæ, con-

ˋ*ſupercertare 2.*

‖ *Num. 14. f. 35.*

‖ *Gen. 19. e 24.*

‖ *Zach. 3. a 2.*

ˆ *quia 3. -5.*

‖ *Gen. 4. b 8*

uiuantes sine timore, semetipsos pascentes: nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosę, bis mortuæ, eradicatæ, 13 ¶fluctus fieri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in æternum. 14 ¶‖ Prophetauit autem de his septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit Dominus 15 in sanctis millibus suis, ¶facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quæ locuti 16 sunt contra* eum` peccatores impij. ¶Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & ‖os eorum loquitur* superbiam, `mirantes personas quæstus causa. 17 ¶vos autem charissimi, memores estote verborum `quæ prædicta sunt ab Apostolis Domi- 18 ni nostri Iesu Christi, ¶qui dicebant nobis quoniam in * nouissimo tempore` venient il- D lusores secundum desideria sua ambulantes* 19 in impietatibus. ¶Hi sunt qui segregant semet 20 ipsos, animales, Spiritum non habentes. ¶Vos autem charissimi superædificantes vosmetipsos sanctissimæ* nostræ` fidei, in Spiritusancto 21 orantes, ¶ vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini no- 22 stri Iesu Christi in uitam æternam. ¶Et hos 23 quidem arguite iudicatos: ¶ illos verò saluare, de igne rapientes. Alijs autem miseremini in timore: odientes & eam quæ carnalis est, 24 maculatam tunicam. ¶Ei autem qui potés est, vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suę immaculatos in exultatione `–in aduentu Domini nostri 25 Iesu Christi`. ¶ soli Deo saluatori nostro per Iesum Christum Dominum nostrum gloria & magnificentia, imperium, & potestas ante omne seculum, & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

Num. 22. g. 23.24. Nume.16. a.1.e.32. 27.a.1. 2.Pet.2.d. 17. ‖Apoc.1.b 7. *Deum. ‖Psal.16.c 10. superba 4. 2.Tim. 3. a.1. 2.Tim.3.a 1. 1.Pet.3.a 3. *in nouissima temporibus.

*impietatum. *in impietate 3. *vestra 5. –5. –5.

APOCALYPSIS IOHANNIS

Apostoli.

CAPUT PRIMUM.

1 A APOCALYPSIS Iesu Christi, quem dedit illi Deus palam facere seruis suis quæ oportet fieri citò: & significauit mittens per angelum suum seruo suo Io- 2 hanni, ¶qui testimonium perhibuit verbo Dei & testimonium Iesu Christi, quæcúque vidit. 3 ¶ Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius, & seruat ea quæ in ea scripta sunt: tem- 4 pus enim prope est. ¶Iohannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo‖qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus qui in cõspectu throni eius 5 sunt: ¶ & à Iesu Christo qui est testis fidelis, B primogenitus mortuorum, & princeps regũ terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis 6 nostris‖in sanguine suo, ¶& fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo, ipsi gloria & 7 imperium in secula seculorum. Amen. ¶‖Eccè venit cum nubibus & videbit eũ omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se su- 8 per eum omnes tribus terræ, etiam, amẽ. ¶Ego sum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui 9 venturus est, omnipotens. ¶Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quę appellatur Patmos, propter verbum Dei 10 & testimonium Iesu. ¶Fui in spiritu in dominica die, & audiui post me vocem magnam 11 tanquam tubæ, ¶dicentis: Quod vides, scribe, C in libro, & mitte septem ecclesijs quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnę, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.

‖Exo. 3.d. 14. ‖Cor.15.c. 20. Colos. 1.c. 17. Heb. 9.c. 12.d.14. 1.Pet.1.d 19. 1.Iohan.1. c.7. Isa.[illegible] ‖Mat. [illegible] c.30. Iuda [illegible] Isa.44.a 6 Inf. 21.b. 6, 22.c.13.

12 ¶Et conuersus sum, vt viderem vocē quæ loquebatur mecū. Et conuersus vidi septem can-
13 delabra aurea, ¶ & in medio septem candelabrorū–aureorum`similē Filio hominis, vestitum podere, & præcinctū ad mamillas zona
14 aurea, ¶caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix, &
15 oculi eius tanquā flamma ignis, ¶& pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum,
16 ¶ & habebat in dextera sua stellas septem, & de ore eius gladius vtraque parte acutus exi-
D bat, & facies eius sicut sol lucet in virtute sua.
17 ¶Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tā quam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: ‖ego sum primus
18 & nouissimus, ¶& viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo
19 claues mortis & inferni. ¶ Scribe ergo quæ vidisti, & quę sunt, et quę oportet fieri post hęc.
20 ¶Sacramentū septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea, septem stellę: angeli sunt septem ecclesiarum, & candelabra septem, septem ecclesiæ sunt.

‖Isa.41.b. 4.& 44.a. 6.

CAPVT II.

–7.

1 A ET angelo Ephesi ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem cande-
2 labrorum aureorum. ¶ Scio opera tua & laborem & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt & inueni-
3 sti eos mendaces, & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non per-
4 fecisti. ¶ Sed habeo aduersum te – pauca,` quòd charitatem tuam primam reliquisti.
5 ¶ Memor esto itaque vnde excideris, & age pęnitentiam, & prima opera fac: sin autem–,
B venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de
6 loco suo, nisi pœnitentiam egeris. ¶ Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ &
7 ego odi: ¶Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo edere de–
8 ligno vitę, quod est in Paradiso Dei. ¶Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit.
9 ¶ Scio tribulationem tuam & paupertatem– tuam, sed diues es, & blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt sy-
10 nagoga Sathanæ. ¶Nihil horū timeas quæ pas-
C surus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitę.
11 ¶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: ¶Qui vicerit, non lædetur à mor-
12 te secunda. ¶Et angelo Pergami ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet rompheam vtraque
13 parte acutam: ¶Scio vbi habitas, vbi sedes est
D Sathanæ, & tenes nomē meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi
14 Sathanas habitat. ¶Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, ‖ qui docebat Balac mittere scandalum
15 coram filios Israël, edere & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.
16 ¶ Similiter pœnitentiam age, si quo minus: veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in
17 gladio oris mei. ¶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo
E manna absconditum, & dabo illi calculū candidū, & in calculo nomen nouum scriptū qđ
18 nemo scit nisi qui accipit. ¶ Et angelo Tyatiræ ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammā ignis, & pedes
19 eius similes aurichalco. ¶ Noui opera tua, & fidem, & charitatem – tuam`, & ministeriū, & patientiam tuam, & opera tua nouissi-
20 ma plura prioribus. ¶ Sed habeo aduersus te
F pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit propheten, docere & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolo-
21 thytis. ¶Et ‖dedi illi tempus, vt pęnitentiā ageret, & non vult pęnitere à fornicatione sua.
22 ¶Ecce mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt,
23 nisi pęnitentiam ab operibus suis egerint, ¶& filios eius interficiam° in mortem`, & scient omnes ecclesiæ quia‖ ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secun-
24 dum opera sua. ¶ Vobis autem dico* cæteris qui Thyatiræ estis: quicunque non habent
G doctrinam hanc, qui non cognouerunt° altitudinem`Sathanę, quemadmodum dicūt: nō
25 mittam super vos aliud pondus, ¶ tamen id
26 quod habetis, tenete, donec veniam. ¶ Et qui vicerit & custodierit vsque in finem opera
27 mea: ‖dabo illi potestatem super Gentes, ¶ & reget eas in virga ferrea, – & tanquam vas
28 figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo, & dabo isti stellam matutinam–.

‖Nu. 24.c. 14. 25.a. 2. 3.1. c 16.
–1.
‖Ioh.14.d. 13.
° in morte 1.
‖ 1.Re.16. b. 7. Ps.7.b. 10 Ier.11. d. 20. 17.b. 10. 20.c. 12.
* &.
° altitudines 5.
Ps. 2.c.8. –1.

Qui

29 ¶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

CAPVT III.

1 A ET angelo ecclesiæ Sardis, scribe: Hæc dicit qui habet septē spiritus Dei, & septē stellas: Scio opera tua, quia nomen habes ꝙ 2 viuas, & mortuus es. ¶ Esto vigilans, & confirma cętera quæ moritura erãt. Non enim 3 *inuenio opera tua plena corã Deo meo. ¶ In mēte ergo habe qualiter acceperis, & audieris: & serua, & pęnitentiã age. ‖ Si ergo non vigilaueris, ‖ veniã ad te tanq̃ fur, & nescies 4 qua hora veniã ad te. ¶ Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in al- 5 bis, quia digni sunt. ¶ Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomē eius B de libro vitæ, & cõfitebor nomen eius corã 6 Patre meo, & coram angelis eius. ¶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccle- 7 sijs. ¶ Et angelo Philadelphiæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, ‖ qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: 8 claudit, & nemo aperit. ¶ Scio opera tua. Ecce dedi corã te ostiũ apertũ quod nemo potest claudere: quia modicã habes virtutē, & seruasti verbũ meum, & nõ negasti nomen 9 meũ. ¶ Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiũtur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos: & sciēt quia ego dilexi te: 10 ¶ qm̃ seruasti verbum patientiæ meæ, & ego C seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum tentare habitan- 11 tes in terra. ¶ Ecce venio cito: tene quod ha- 12 bes, vt nemo accipiat coronam tuam. ¶ Qui vicerit, faciã illum columnam in tēplo Dei mei, & foras nõ egredietur amplius, & scribã super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei, nouæ Ierusalem, quæ descēdit de cęlo à Deo meo, & nomen meum no- 13 uum. ¶ Qui habet aurē, audiat quid Spũs di- 14 cat ecclesijs. ¶ Et angelo Laodiciæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit, ‖ Amē testis fidelis & verus 15 qui est principium creaturæ Dei: ¶ Scio ope- D ra tua, quia neque frigidus es, neque cali- 16 dus. vtinam frigidus esses, aut calidus. ¶ Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, 17 incipiam te euomere ex ore meo. ¶ Quia dicis: Quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, ‖ & cęcus, & nudus. 18 ¶ Suadeo tibi emere à me, aurum ignitum probatum, vt locuples fias: & vestimentis albis induaris, vt non appareat cõfusio nuditatis tuæ. & collyrio inunge oculos tuos vt 19 videas. ¶ ‖ Ego quos amo, arguo & castigo. 20 Æmulare ergo, & pœnitentiam age. ¶ Ecce sto ad ostium & pulso, siquis audierit vocē meam, & aperuerit *ianuam: intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. 21 ¶ Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius. 22 ¶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

*inueni 3.
‖ Inf. 16. c. 15.
1. Thes 5. a 2.
2 Pet. 3 c. 10.
‖ Isa 22. f. 22.
Iob 12. b. 14.
Eccl. 33. a 9. b. 14.
Col. 1. c. 19
Prou. 3. b 11.
Heb. 12. b 6.
*mihi.

CAPVT IIII.

1 A POst hæc vidi: & ecce hostium apertũ in cęlo, & vox prima quã audiui tãquam tubæ loquens mecum, dicens: Ascende huc, & ostēdam tibi quæ oportet fieri *cito* post 2 hæc. ¶ *Statim* fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens. 3 ¶ Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidis iaspidis, & sardini: & iris erat in circuitu se- 4 dis, similis visioni smaragdinæ. ¶ Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & super B thronos, vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimētis albis, & in capiti- 5 bus eorũ coronæ aureæ. ¶ Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui 6 sunt septem Spiritus Dei. ¶ Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis & in circuitu sedis qua- 7 tuor aĩalia plena oculis antè, & retro. ¶ Et animal primum, simile leoni, & secundum C animal, simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi hominis: & quartum 8 animal, simile aquilæ volanti. ¶ Et quatuor animalia, singula eorũ habebant alas senas in circuitu: & intus plena sunt oculis & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: ‖ Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui 9 venturus est. ¶ Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronũ, viuenti in secula secu- 10 lorum: ¶ procidebant vigintiquatuor senio- D res ante sedentē in throno, & adorabant viuentem in secula seculorũ, & mittebant co- 11 ronas suas ante thronum, dicētes: ¶ Dignus es Domine Deus noster accipere gloriã & hono-

—*r.
*post hæc statim 3.
*Et 5.
‖ Isa[illegible]

honorem, & virtutē: quia tu creasti omnia, & pp voluntatē tuam erant & creata sunt.

CAPVT V.

1 A ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. 2 ¶ Et vidi angelum fortem, prædicantē voce magna: Quis est dignus aperire librū, & soluere signacula eius? 3 ¶Et nemo poterat neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terrā aperire librū, neq; respicere illum. 4 ¶Et ego flebā multum, qm̄ nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum. 5 ¶ Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. 6 ¶Et vidi, & B ecce in medio throni & quatuor animaliū, & in medio seniorum, Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem & oculos septē: qui sunt septem Spūs Dei, missi in omnē terrā. 7 ¶Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librū. 8 ¶Et cùm aperuisset librum, quatuor aīalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habētes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum: 9 ¶& cantabant canticum nouum, di C centes: Dignus es Dñe accipere librum, & aperire signacula eius: qm̄ occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex oī tribu, 10 & lingua, & populo, & natione: ¶& fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & 11 regnabimus super terram. ¶ Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & senioru: & erat 12 numerus eorū millia millium, ¶ dicentium, voce magna: ‖Dignus est Agnus qui occisus D est, accipere virtutē, & diuinitatē, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & glo- 13 riam, & benedictionē. ¶Et omnem creaturā quæ in cęlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedēti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria & potestas in 14 secula seculorum. ¶Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in secula seculorum.

dicis 6. — regnabunt 1. — ‖ Dan. 7. c. 10. — -3. — -7.

CAPVT VI.

1 A ET vidi q aperuisset Agnus vnum de septem sigillis, & audiui vnū de quatuor animalibus, dicens: tanquā vocem tonitrui: 2 Veni, & vide ¶Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens vt vince- 3 ret. ¶Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & vi- 4 de. ¶Et exiuit alius equus rufus: & qui sede-

bat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & 5 datus est ei gladius magnus. ¶ Et cum ape- B ruisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat sta- 6 teram in manu sua. ¶Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinū & oleum ne lęseris. 7 ¶ Et cùm aperuisset sigillum quartū, audiui vocē quarti animalis dicentis: Veni, & vide. 8 ¶ Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eū, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum: & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, 9 & morte, & bestijs terræ. ¶Et cum aperuisset C sigillum quintum: vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & pro- 10 pter testimonium quod habebāt: ¶& clamabant voce magna, dicentes: Vsquequo Domine, (sanctus, & verus,) non iudicas & nō vindicas sanguinem nostrum de ijs qui ha-

dicentem 6.

bitant

11 bitant in terra? ¶ Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictū est illis, vt requiesceret adhuc tempus modicum, donec cōpleātur

cōserui eorū, & fratres eorū, qui interficiē-
12 di sunt sicut & illi. ¶Et vidi cū aperuisset si-
D gillū sextum: & ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tanq̄ saccus cilicin*: & luna tota facta est sicut sanguis:
13 & stellæ de cœlo ceciderūt super terrā, sicut ficus emittit grossos suos cū à vento magno
14 mouet̄: & cœlū recessit sicut liber inuolutus: & oīs mons, & insulæ de locis suis mo-
15 tæ sunt: ¶ reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seru*, & liber absconderūt se in speluncis & in petris
16 montiū ¶& dicūt montibus & petris: ‖Cadite super nos, & abscondite nos à facie seden-
17 tis super thronū, & ab ira Agni. ¶ qm̄ venit dies magnus iræ ipsorū: & q̄s poterit stare?

‖ *Isa. 2. d. 19. Osee. 10. b 8. Luc. 23. d. 30. Inf. 9. b. 6.*

CAPVT VII.

1 A POST hæc vidi quatuor angelos stātes super quatuor angulos terræ, tenētes quatuor ventos terræ [a] ne flarent super ter-
2 rā, neq; super mare, neque in vllam arborē. ¶Et vidi alterū angelum ascendentē ab ortu solis, habentem signū Dei viui: & clamauit voce magna quatuor ange-
3 lis, quib* datū est nocere terræ & mari, ¶dicens: Nolite nocere terræ [b]&, mari neq; arboribus, quoadusque signemus seruos Dei
4 nostri in frōtibus eorū. ¶Et audiui numerū signatorū centum quadraginta quatuor mil-
5 lia signati ex omni tribu filiorū Israel. ¶ Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tri-

a ne flaret ventum 4.
b neque 4.

bu Ruben, duodecim millia signati. Ex tri-
B bu Gad, duodecim millia signati. ¶ Ex tribu
6 Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephthali, duodecim millia signati. ¶ Ex tribu
7 Manasse, duodecim millia signati. ¶Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu Issa-
8 char, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Be-
9 niamin, duodecim millia signati. ¶ Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus &
C tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in cōspectu Agni, amicti stolis
10 albis, & palmæ in manibus eorum. ¶& clamabant voce magna, dicētes: Salus Deo no-
11 stro qui sedet super thronū, & Agno. ¶ Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorū & quatuor animaliū: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adora-
12 uerunt Deum, ¶dicentes, Amen. Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarū actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro i secu-
13 la seculorum. Amen. ¶ Et respondit vnus de

senioribus,

D senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt
14 stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt? ꝑ Et dixi illi. Domine mi, tu scis: Et dixit mihi: Hi sunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in
15 sanguine Agni. ꝑideo sunt ante thronũ Dei, & seruiũt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos.
16 ꝑ‖non esurient, neq; sitient amplius, nec ca-
17 det super illos sol, neq; vllus æstus: ꝑquoniã Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarũ, & ‖absterget Deus oẽm lachrymã ab oculis eorũ.

‖*Isa.49.c.10.* ‖*Isa.25.c.8.* *Infra 21.b.4.*

CAPVT VIII.

1 A E T cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentiũ in cęlo, quasi media hora ꝑEt vidi se-
2 ptem angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septẽ
3 tubæ. ꝑEt alius angelus venit, & stetit ante altare, habẽs thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret–de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum:
4 qđ est ante thronũ–Dei.ˡ ꝑ Et ascẽdit fumus incensorum de orationibus Sãctorũ de ma-
5 nu angeli coram Deo. ꝑ Et accepit angelus thuribulum*, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua
B & voces & fulgura, & terræmotus magnus.
6 ꝑEt septem angeli qui habebant septem tu-
7 bas, præparauerunt se, vt tuba canerent. ꝑEt primus angelus tuba cecinit, & facta est grãdo & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ cõbusta est, & tertia pars arborũ cõcremata est, & oẽ fęni
8 viride combustum est. ꝑ Et secundus angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus
C igne ardens, missus est in mare: & facta est
9 tertia pars maris, sãguis: ꝑ& mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant ani-
10 mas in mari, & tertia pars nauiũ interijt. ꝑEt

–2. –7 * *aureum*

tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cęlo stel'a magna, ardens tanquã facula. & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fon
11 tes aquarum: ꝑ & nomen stellæ, dicitur Ab-

sinthiũ, & facta est tertia pars aquarum in
D Absinthiũ: & multi hominum mortui sunt
12 de aquis, quia amaræ factæ sunt. ꝑ Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia
13 & ᵇnoctisˡ similiter. ꝑEt vidi, & audiui vocẽ vnius aquilæ volantis per medium cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ, habitãtibus in terra: de cæteris vocibus * trium angelorum qui erant tuba canituri.

ᵇ *nox 3.* ᵇ *nocti 5.* * *tubæ 2.*

CAPVT IX.

1 A E T quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, &

2 data est ei clauis putei abyssi. ℣ Et aperuit puteũ abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol 3 & aër de fumo putei. ℣ Et de fumo putei exierunt locustæ in terrã: & data est illis potestas, sicut habent potestatẽ scorpiones ter 4 ræ: ℣& præceptum est illis, ne læderent fœnũ terræ, neq; omne viride: neq; oẽm arborẽ: nisi tm̃ hoĩes qui non habent signũ Dei 5 in frontibus suis. ℣Et[b] datum[c] est illis ne occiderent eos: sed vt cruciarentur mensibus quinq;, & cruciatus eorũ, vt cruciatus scor- 6 pij cum percutit hoĩem. ℣ Et‖ in diebus illis quærent hoĩes mortẽ, & nõ inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. 7 ℣‖ Et similitudines locustarũ: similes equis paratis in pliũ: & sup capita earum tãquam B coronæ, similes auro & facies earũ tanquã 8 facies hominũ. ℣ & habebant capillos sicut capillos mulierũ: & dentes earum sicut*leo 9 num erant. ℣& habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earũ sicut vox cur ruũ equorũ multorũ currentiũ in bellum 10 ℣& habebant caudas similes scorpionũ, & aculei erant in caudis earũ: & potestas earũ 11 nocere hominibus mensibus quinque, & habebant super se regem angelũ abyssi, cui nomen Hebraicè Abadon: Græcè autem Apollyõ: Latinè habẽs nomẽ Exterminans. 12 ℣Væ vnum abijt: & ecce veniunt adhuc duo 13 væ post hæc. ℣Et sextus angelus tuba cecinit, C & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus 14 altaris aurei, quod est ante oculos Dei, ℣dicentem sexto angelo, qui habebat tubã: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flu- 15 mine magno Euphráte. ℣Et soluti sunt quatuor angelis qui parati erant in horã, & diẽ, & mensem, & annum: vt occiderent tertiam 16 partem hominum. ℣ Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et au- 17 diui numerum eorum. ℣Et ita vidi equos in

b dictum 19.
‖ Isa. 2.d. 19. Osee 10. b.8. Luc. 23.d 30. Sup. 6.d 16.
‖ Sap. 16. b.9.
** dentes.*

visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas & sulphureas: & capita equorũ erant tanquã capita leonũ: & de ore eorũ pcedit ignis, & fu- 18 mus, & sulphur. ℣Et ab his tribus plagis oc- D cisa est tertia pars hominum de igne & ex fumo & sulphure, q̃ procedebãt de ore ipso 19 rũ. ℣Potestas .n. equorũ in ore eorũ est, & in caudis eorum: nã caudę eorũ, similes serpen 20 tibus, habẽtes capita: & in eis nocent. ℣Et cęteri hoĩes q nõ sunt occisi in his plagis, neque pniam egerunt de operibus manuũ sua rum, vt nõ adorẽt dęmonia, simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neq; videre possunt, neq; audire, neq; 21 ambulare, ℣& non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; à veneficijs suis, neq; à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPVT X.

1 A ET vidi alium angelum fortem descendentem de cęlo amictũ nube, & iris in capite eius: & facies eius erat vt sol, & pedes eius tãquam[b] columnæ[c] ignis 2 ℣Et habebat in manu sua libellum apertũ: & posuit pedem suum dextrum super mare: 3 sinistrum autem super terram. ℣ Et clamauit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem 4 tonitrua voces suas. ℣ Et cũ locuta fuissent B septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de cęlo dicentẽ mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: 5 & noli ea scribere. ℣ ‖Et angelus quem vidi stantem super mare & super terram, le- 6 uauit manum suam ad cęlum: & iurauit per viuentem in secula seculorum qui creauit cœlum, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius,

b columna 1.
‖ Dan. 12. c. 7.

7 ꝙ sed in diebus vocis septimi angeli, cũ cœperit tuba canere, consummabitur mysteriũ Dei, sicut euangelizauit per seruos suos
8 prophetas ꝙ Et audiui vocẽ de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentẽ: Vade, & accipe librũ apertũ de manu angeli stantis super mare & super terrã ꝙ Et abij ad angelũ,
9 dicẽs ei, vt daret mihi librum. Et dixit mihi: ‖Accipe librum, & deuora illũ, & faciet amaricari ventrẽ tuum, sed in ore tuo erit dulce
10 tanquam mel. ꝙ Et accepi librum de manu angeli & deuoraui illũ: & erat in ore meo tanquã mel dulce. Et cum deuorassem eum,
11 amaricatus est venter meus. ꝙ & dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis & linguis & regibus multis.

‖Ezec. 3. -1.

CAPVT XI.

1 ET datus est mihi calamus similis virgæ: & dictũ est mihi: Surge, & metire templum Dei, &
2 altare, & adorantes in eo. ꝙ atriũ aũt quod est foris templũ eijce foras, & ne metaris illud: qm̃ datum est Gentibus, & ciuitatem sanctam calca-
3 bunt mensibus quadraginta duobus: ꝙ & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, ami-
4 cti saccis. ꝙHi sunt duæ oliuæ & duo cande-
5 labra in conspectu dñi terræ stantes. ꝙ Et siquis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & siquis voluerit eos lædere, sic oportet eum
6 occidi. ꝙHi habent potestatẽ claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetię ipsorum: & potestatẽ habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terrã omni
7 plaga quotiescunq; voluerint. ꝙ Et cum finierint testimonium suũ: bestia quæ ascendit de abysso, faciet aduersum eos bellum
8 & vincet illos, & occidet eos ꝙEt corpora eorũ iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, q̃ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi
9 & Dominus eorum crucifixus est. ꝙEt videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinẽt poni
10 in monumentis. ꝙ & inhabitantes terram gaudebunt super illos & iucundabũtur, & munera mittent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant
11 super terram ꝙEt post dies tres & dimidiũ, spiritus vitę à Deo intrauit in eos. Et steterũt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos. ꝙEt audierũt
12 vocem magnam de cęlo, dicentẽ eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cęlum in nube,
13 & viderunt illos inimici eorum. ꝙ Et in illa hora factus est terræmotus magnus: & decima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominũ septem millia: & reliqui in timorẽ sunt missi, & dederunt
14 gloriam Deo cęli. ꝙ Væ secundum abijt: &
15 ecce væ tertium veniet citò. ꝙ & septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum est regnũ huius mũdi Domini nostri, & Christi eius,
16 & regnabit in secula seculorũ. Amen. ꝙ Et vigintiquatuor seniores qui in cõspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies
17 suas, & adorauerunt Deum, dicentes: ꝙGratias agimus tibi Domine Deꝰ omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutẽ tuam magnam, & regna-
18 sti. ꝙ Et iratæ sunt gentes & aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis suis Prophetis de sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corrupe-
19 runt terram ꝙ Et apertum est templum Dei in cœlo: & visa est arca testamenti eius

-6.

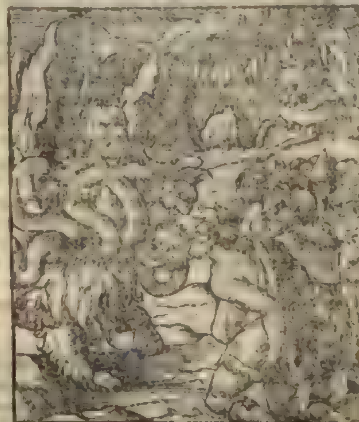
in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

CAPVT XII.

1 A ET signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum 2 duodecim: ¶ & in vtero habēs –& ᵇclamabat' parturiens, & cruciatur vt pariat. 3 ¶ Et visum est aliud signum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habēs capita septem, & cornua decē: & in capitibus eius diademata septē, 4 ¶ & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cęli, & misit eas in terram: & draco stetit ante mulierē quæ erat paritura: vt cū 5 peperisset, filiū eius deuoraret. ¶ Et peperit B filium masculum, qui recturus erat omnes Gētes in virga ferrea: & raptus est filius eius 6 ad Deum & ad thronū eius: ¶ & mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi *pascant' eā diebus mille ducentis sexaginta. 7 ¶ Et factum est prælium –magnum in cęlo: Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnabat 8 & angeli eius: ¶ & non valuerūt, neq; locus 9 inuentus est eorū amplius in cęlo: ¶ Et proiectus est draco ille magnus, serpēs antiqu⁹, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersam orbem: & proiectus est in terrā, 10 & angeli eius cum illo missi sunt. ¶ Et audiui C vocem magnam in cęlo, dicentem: Nūc facta est salus, & virtus & regnū Dei nostri, & potestas Chr̄i eius: quia proiectus est accusator fratrū nostrorū: qui accusabat illos 11 ante conspectū Dei nostri die ac nocte. ¶ Et ipsi vicerūt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonij sui, & non dilexerunt aīas suas vsque ad mortem. 12 ¶ Propterea lætamini cęli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia descēdit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens ꝙ modicum tempus habet. 13 ¶ Et postquam vidit draco D quòd proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum: 14 ¶ & datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis a facie serpentis. 15 ¶ Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquā tanquam flumen: vt eam faceret trahi a flumine. 16 ¶ Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumē quod misit draco de ore suo. 17 ¶ Et iratus est draco in mulierem: & abijt facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi. 18 ¶ Et stetit supra arenam maris.

–5. ᵇclamat 5. * pascat. –5.

CAPVT XIII.

1 A ET vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, & cornua decē, & super cornua eius decē diademata, & super capita eius nōīa blasphemiæ. 2 ¶ Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes ei⁹ sicut *vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam 3 & potestatem magnam. ¶ Et vidi vnum de capitib⁹ suis quasi occisum in mortē: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est v- 4 niuersa terra post bestiam. ¶ Et adorauerunt draconem qui dedit potestatē bestiæ: & ado- B rauerūt bestiā, dicētes: Quis similis bestiæ? 5 & quis poterit pugnare cum ea? ¶ Et datū est ei os loquēs magna & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta 6 duos. ¶ Et aperuit os suū in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlo habitant. 7 ¶ Et est datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum & populū, & linguā, & gentē, 8 ¶ & adorauerunt eam omnes qui inhabitā-

* pedes.

terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origi-
9 ne mundi. ¶ Si quis habet aurem, audiat.
10 ¶ Qui in captiuitatem duxerit, in captiuita-
C tem [a]adit: [b] qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides
11 Sanctorum. ¶ Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra: & habebat cornua duo, si-
12 milia Agni, & loquebatur sicut draco. ¶ Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitãtes in ea, adorare bestiam primam, cuius
13 curata est plaga mortis. ¶ Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cęlo descen-
14 dere in terram in conspectu hominum. ¶ Et seducit habitãtes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, & vi-
15 xit. ¶ Et datum est illi vt daret spiritum ima-
D gini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & [c]faciat vt quicunq; non adorauerint imagi-
16 nem bestiæ, occidãtur. ¶ Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere charactere in dex-
17 tra manu sua, aut in frontibus suis. ¶ Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet charactere, aut nomen bestiæ, aut nu-
18 merum nominis eius. ¶ Hic sapiẽtia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

[a] vadet. [b] 1.Pe.9.c.6 (?) Matt.16.c.51. [c] faciet.

CAPVT XIIII.

1 A ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habẽtes nomen eius, & nomẽ Patris eius scriptum in

2 frontibus suis. ¶ Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarũ multarum, & tanquã vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium
3 in citharis suis. ¶ Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta-
4 quatuor millia, qui empti sunt de terra. ¶ Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnũ quocunq; ierit. Hi empti sunt ex ho-
5 minibus primitiæ Deo & Agno: ¶ & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei[d].
6 ¶ Et vidi alterũm angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æter-
B num, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, &
7 linguam, & populum: ¶ dicens magna voce, [e] Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum qui fecit cęlum & terram, [f] mare, & omnia
8 quæ in eis sunt[g], & fontes aquarum. ¶ Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ for-
9 nicationis suæ potauit omnes gentes. ¶ Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fron-
10 te sua, aut in manu sua: ¶ & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabit igne & sulphure in cõspectu angelorum sanctorum, & ante
11 conspectum Agni. ¶ & fumus tormentorum
C eorum ascẽdet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerũt bestiam & imaginem eius, & si quis accepe-
12 rit characterem nominis eius. ¶ Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata
13 Dei & fidem Iesu. ¶ Et audiui vocem de cęlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera
14 enim illorum sequũtur illos. ¶ Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua
15 falcem acutam. ¶ Et alius angelus exiuit de
D templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: [h] Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt metatur: quoniam aruit
16 messis terræ. ¶ Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram: & demessa
17 est terra. ¶ Et alius angelus exiuit de templo quod est in cęlo, habens & ipse falcem acu-
18 tam. ¶ Et alius angelus exiuit de altari qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicẽs: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quo-
19 niã maturæ sunt vuæ eius. ¶ Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacũ iræ

[e] 3.Esd.16.d.6 [f] Eccl. 12.d.13. [g] Ps. 145.a.6. Act. 14.c.15. [f] & mare [g] Is.21.c.9 Ier.51.a.8 Inf 18.a.2 [h] Ioel 3.c.13. Matt. 13.c.36.

20 Dei magnum: ¶ & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsq; ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPVT XV.

1 A ET vidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile: Angelos septem, habentes plagas septē nouissimas. Quoniam in illis consummata est ira Dei. 2 ¶ Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos qui vicerunt bestiam & imaginem eius, & numerum nominis eius stantes super mare vitreū, habentes citharas Dei: 3 ¶ & cantantes canticū Moysi serui Dei, & can- B ticū Agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, dñe Deus omnipotēs: iustæ & veræ sunt viæ tuæ * rex seculorū. 4 ¶ ‖ Quis non timebit te domine, & magnificabit nomē tuum? quia solus pius es, quoniam oēs gētes venient & adorabunt in conspectu tuo, 5 quoniam iudicia tua manifesta sunt. ¶ Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum 6 tabernaculi testimonij in cęlo: ¶ & exierunt C septem angeli, habentes septem plagas, de templo: vestiti* lapide mundo & candido, 7 & præcincti circa pectora zonis aureis. ¶ Et vnum de quatuor animalibus, dedit septē angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in secula seculorū. 8 ¶ Et D impletum est templum fumo a maiestate Dei, & de virtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarētur septem plagæ septem angelorum.

*Domine

‖ Iere. 10. a. 7.

*lino 1.

CAPVT XVI.

1 A ET audiui vocē magnā de tēplo, dicētem septem angelis: Ite, & effundite septem 2 phialas iræ Dei in terrā. ¶ Et abiit primus*, & effudit phialam suā in terrā, & factū est vulnus sæuum & pessimū in homines qui habebant characterem bestiæ: & in eos qui 3 adorauerunt imaginem eius. ¶ Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima viuens, mortua est in mari. 4 ¶ Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum: & factus 5 est sanguis. ¶ Et audiui angelum aquarum dicentem: Iustus es domine, qui es, & qui 6 eras, sanctus, quia hæc iudicasti: ¶ quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: 7 digni enim sunt. ¶ Et audiui alterum dicētem: Etiam domine Deus omnipotens vera & iusta iudicia tua. 8 ¶ Et quartus angelus B effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines & igni: 9 ¶ & æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Dei habentes potestatem super has plagas, neque egerunt 10 pœnitentiam vt darent illi gloriam. ¶ Et quintus angelus effudit phialam suam super sedē bestiæ: & factum est regnum eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas suas præ dolore. 11 ¶ & blasphemauerunt Deū cęli præ doloribus & vulneribus suis: & non egerunt pœnitentiam ex operibus 12 suis. ¶ Et sextus angelus effudit phialam suam in flumē illud magnum Euphratem: & C siccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu solis. 13 ¶ Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudo pphete *spūs tres immundos in modum ranarū. 14 ¶ Sunt n spūs dæmoniorū faciētes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotētis Dei. 15 ¶ ‖ Ecce venio sicut fur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videāt turpitudinem eius. 16 ¶ Et congregabit illos in locum qui vocatur Hebraice Armagedon. 17 ¶ Et septimus angelus effudit phialam suam in aerem: D & exiuit vox magna de templo a throno

* angelus

-5.

b quartus

-7.

b qui

-8.

-8.

-8.

* e ore

Sup. 13. 3.

‖ Mat. 24. d. 42. d. 44.

Luc. 12. e. 39. 40.

‖ 1. Cor 5. a. 3.

-5.

18 dicens: Factum est. ꝑEt facta sunt fulgura & voces, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terræmo-
19 tus, sic magnus. ꝑEt facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt ꝑ Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini in
20 dignationis iræ eius ꝑ Et omnis insula fu
21 git, & montes non sunt inuenti. ꝑEt grādo magna sicut talentum descendit de cœlo in homines: & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPVT XVII.

1 A ET venit vnus de septem angelis qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicēs: Veni, ostendā tibi dānationē meretricis magnæ, quæ sedet sup
2 aquas multas, ꝑ cum qua fornicati sunt Reges terræ, & inebriati sunt q inhabitant ter
3 rā de vino ꝓstitutionis ei⁹. ꝑ Et abstulit me in spū in desertū. Et vidi mulierē super bestiā coccineā, plenā noībus blasphemiæ, ha
4 bētē capita septem, & cornua decē ꝑEt mu-
B lier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide precioso, & margaritis, habens poculū aureū in manu sua plenum ᵇabominatione ᶦ, & immūditia fornica-
5 tionis eius. ꝑEt in fronte ei⁹ nomē scriptū, Mysteriū: Babylon magna, mater fornica-
6 tionū & abominationū terræ ꝑ Et vidi mulierē ebriā de sanguine Sanctorū, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum
7 vidissem illam admiratione magna. ꝑ Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam quæ habet capita septē,
8 & cornua decem ꝑ Bestia quam vidisti fuit, & non est ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta no
C mina in libro vitæ a constitutione mundi)
9 videntes bestiam quæ erat, & non est. ꝑ Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mu
10 lier sedet, & reges septem sunt. ꝑ Quinque ceciderunt, vnus est, ‒&ᶦalius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue
11 tempus manere. ꝑ Et bestia quæ erat, & nō est: & ipsa octaua est, & de septem est, & in
12 interitum vadit ꝑ Et decem cornua quæ vidisti: decem reges sunt, qui regnū nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora ᵇaccipient ᶦpost bestiam. ᶦHi vnum
13 consilium habent & virtutem: & potesta-
14 tem suam bestiæ tradent. ꝑ Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniā ‖Dominus dominorum est, & Rex regum,
E & qui cū illo sunt vocati, & electi, & fide-
15 les. ꝑ Et dixit mihi: Aquæ quas vidisti vbi meretrix sedet populi sunt, & Gentes, & lin
16 guæ. ꝑEt decem cornua quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam faciēt illam & nudam, & carnes eius manduca-
17 bunt, & ipsam igni concremabunt. ꝑDeus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum est illi, vt dent regnum suum be-
18 stiæ, donec consummentur verba Dei. ꝑ Et mulier quā vidisti: est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPVT XVIII.

1 A ET post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est a gloria e
2 ius. ꝑEt exclamauit in ᵇfortitudine ᶦ, dicens: ‖Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia oīs volu-
3 cris immūdæ, & odibilis: ꝑ quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes Gētes,

Margin notes: ᵇabominatiōnū 10. | —7. | ᵇaccipiūt 5. | ‖1. Ti.6. c.15. Inf 19.c. 16. | ᵇforti voce 12. | ‖Isai.21. c.9. Iere.51.c 8. Sup.14.b. 8.

& reges terræ cũ illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. 4 ꝑEt audiui aliam vocem de B cęlo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipietis. 5 ꝑQm̃ peruenerũt peccata eius vsque ad cœlum: & recordatus est ᵇDeusˡ iniquitatum eius. 6 ꝑ Reddite illi sicut, & ipsa reddidit vobis, & duplicate duplicia sc̃dm opera eius: In poculo quo miscuit miscete illi duplum. 7 ꝑ Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tm̃ date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, ‖Sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non videbo. 8 ꝑIdeo in vna die venient plagæ C eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est ᵇ Deusˡ qui iudicabit illam. 9 ꝑEt flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, cùm viderint fumum incendij eius: 10 ꝑlongè stantes ꝑꝑ timorem tor D mentorum eius, dicentes: Væ, vę, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: qm̃ vna hora venit iudicium tuum. 11 ꝑ Et negociatores terrę flebunt, & lugebunt super illam: quoniã merces eorum nemo emet amplius, 12 ꝑmerces auri, & argenti, & lapidis preciosi, & margaritæ, & byssi, & purpurę, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa da lapide precioso, & ęramento, & ferro, & marmora, 13 ꝑ& cynamómum, ᵇodoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, E & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & aĩarum hominum. 14 ꝑ Et poma desiderij aĩæ tuæ discesserunt à te, & oĩa pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient. 15 ꝑMercatores ᵇ horumˡ qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes. 16 ꝑ & dicentes: Væ, vę, ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide precioso, & margaritis: 17 ꝑquoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ: & oĩs gubernator, & oĩs qui in lacum nauigat, & nautę, & qui in mari operantur, 18 longè steterunt, & clamauerunt vi F dentes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? 19 ꝑEt miserũt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de precijs eius: qm̃ 20 vna hora desolata est. ꝑ ᵇ Exulta super eam cœlumˡ & sancti Apostoli & Prophetæ: qm̃ 21 iudicauit Deus iudicium vestrũ de illa. ꝑ Et sustulit vnus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: G Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà iam nõ inuenietur. 22 ꝑ Et vox citharędorum & musicorum, & tibia canen

ᵇ Dominus.

‖ Is.47.b.1

ᵇ Dominus 1.

ᵇ & amomum.

ᵇ hominũ.

ᵇ exultate super eam cœli 7.

tium & tuba, non audietur in te amplius & omnis artifex omnis artis nõ inuenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in 23 te amplius. ꝑ & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erãt principes terræ, quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes. 24 ꝑEt in ea sanguis Prophetarum & Sanctorum inuẽtus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

1 A Post hæc audiui quasi vocem ᵇ turbarumˡ multarum in cęlo, dicentium: Allelu-ia. 2 Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est: ꝑqa vera & iusta iudicia sunt eius qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terrã in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem 3 seruorum suorum de manibus eius. ꝑEt iterũ dixerunt: Allelu-ia. ꝑEt fumus eius ascen- 4 dit in secula seculorũ. ꝑEt ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deũ sedentem super thronũ, 5 dicẽtes: Amẽ, Allelu-Ia. ꝑEt vox de throno exiuit dicẽs: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum pusilli & 6 magni. ꝑEt audiui quasi vocẽ ᵇturbęˡ magnę, & sicut vocẽ aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium. Allelu-Ia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. 7 ꝑ Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni & vxor eius 8 præparauit se. ꝑ Et datum est illi vt coope- B riat se byssino splendenti & candido: Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum. 9 ꝑEt dixit mihi, Scribe, ‖ Beati qui ad cęnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: 10 Hæc verba Dei vera sunt. ꝑ‖ Et cécidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, &

ᵇ tubarum

ᵇ tuba.5.

Matt. 22. a.2.

Luc. 14.d

‖ Inf 28.b 7.

fratrum tuorum habentium testimonium Iesu Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. 11 ¶ Et vidi cœlum apertū, & ecce equus albus: & qui sedebat

super eū, vocabatur Fidelis & Verax, & cum iustitia iudicat & pugnat. 12 ¶ Oculi aūt eius sicut flāma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomē scriptum: quod nemo nouit nisi ipse. 13 ¶ ‖ Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & ᵃ vocatur nomē eius, Verbum Dei. 14 ¶ Et exercitus qui sunt in cęlo, sequebātur eum in equis albis, C vestiti byssino albo & mundo. 15 ¶ Et de ore eius procedit gladius ᵃ acutus, vt in ipso percutiat Gentes. ‖ Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotētis. 16 ¶ Et habet in vestimento & in fœmore suo scriptum: ‖ Rex regum, & dominus dominantium. 17 ¶ Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam magnam Dei: 18 ¶ vt māducetis carnes regum, D & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruorum, & pusillorum, & magnorum. 19 ¶ Et vidi bestiam & reges terræ & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. 20 ¶ Et apprehēsa est bestia, & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerūt imaginē eius. Viui missi sunt hi duo in stagnū ignis ardentis & sulphure. 21 ¶ Et cęteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & oēs aues saturatæ sunt carnibus eorum.

‖ Isa. 63. a. 1
ᵃ vocabatur.
ᵃ ex vtraque parte
‖ Psal. 2. a. 9
‖ Sup. 17 d. 14. 1. Tim. 5. c. 15.

CAPVT XX.

1 A ET vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenā

magnam in manu sua. 2 ¶ Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligauit eū per annos mille, 3 ¶ & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius Gentes donec consumentur mille anni, & post hæc oportet illum solui modico tēpore. 4 ¶ Et vidi sedes: & sederūt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter B verbum Dei, & qui nō adorauerunt bestiā, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis. 5 ¶ Cęteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. 6 ¶ Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. 7 ¶ ‖ Et C cum consummati sunt mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit & seducet Gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. 8 ¶ Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam. 9 ¶ Et descendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: 10 ¶ & diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte in secula seculorum. 11 ¶ Et vidi thro- D num magnum candidū, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus ᵇ eis. 12 ¶ Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erāt

‖ Eze. c. 39 a. 2.
ᵇ ab eis 19

in

13 in libris secundum opera ipsorum. ¶ & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secũdum opera ipsorum. ¶ Et infernus & mors
14 missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors se-
15 cunda. ¶ Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

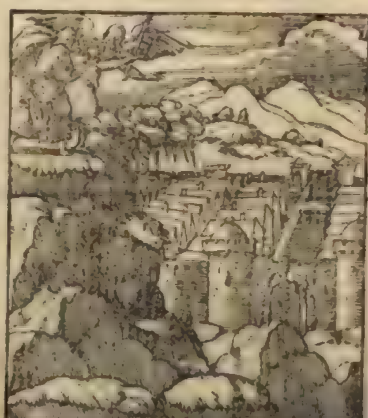
1 A ET vidi cęlum nouum, & terram nouam. ‖ Primum enim cœlum, & prima
2 terra abijt, & mare iam non est. ¶ Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cęlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.
3 ¶ Et audiui vocem magnam de throno dicē-
B tem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erũt, & ipse Deus cũ eis erit eorũ Deus:
4 ¶ ‖ & absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neq; dolor erit vltra,
5 [b] quæ [c] prima abierunt. ¶ Et dixit qui sedebat in throno: ‖ Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissi-

‖ Isa. 65. c. 17. & 66 g. 22. 2. Pet. 3. c. 13.

Is. 25. c. 8 Su. 7. d. 17

[b] quia 1.

‖ Isa. 43 c. 19. 2. Cor. 5. d. 7.

6 ma sunt & vera. ¶ Et dixit mihi: Factum est, ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.
7 ¶ Qui vicerit, possidebit hæc: & ero illi Deus,
8 & ille erit mihi filius. ¶ Timidis autem &
C incredulis, & execratis, & ‖ homicidis, & fornicatoribus, & veneficijs, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod
9 est mors secunda. ¶ Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi spõsam

Su. 1. b. 8. Inf. a. 22. c. 3.

10 vxorem Agni. ¶ Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mi-
D hi ciuitatem sanctam Ierusalem descenden-
11 tem de cęlo à Deo, ¶ habentem claritatem Dei, & lumen eius simile lapidi pretioso tan-
12 quam lapidi iaspidis, sicut crystallum. ¶ Et habebat murum magnum & altum, habentē portas duodecim, & in portis, [b] angelos [c] duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomi-
13 na duodecim tribuum filiorum Israël. ¶ Ab oriente, portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Austro, portæ tres: & ab Occasu,
14 portæ tres. ¶ Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum Agni.
15 ¶ Et qui loquebatur mecum, habebat men-
E suram [b] arundineam [c] auream, vt metiretur ci-
16 uitatem, & portas eius & murum. ¶ Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine * per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & la-
17 titudo eius æqualia sunt. ¶ Et mensus est murum eius centum quadragintaquatuor cubitorum, mensura hominis quæ est an-
18 geli. ¶ Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero ciuitas aurum mundum,
19 simile vitro mundo. ¶ Et fundamenta mu-
F ri ciuitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum,
20 smaragdus: ¶ quintum, sardonix: sextum, sardius: septimum, chrysolitus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus: duodeci-
21 mum, amethistus. ¶ Et duodecim portæ: duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vi-
22 trum perlucidum. ¶ Et templum non vidi in
G ea. Dominus enim Deus omnipotens tem-
23 plum illius est, & Agnus. ¶ ‖ Et ciuitas non eget Sole, neque Luna vt luceant in ea: nam claritas Dei [b] illuminauit [c] eam, & lucerna e-
24 ius est Agnus. ¶ Et ambulabunt Gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam
25 suam & honorem in illam. ¶ ‖ Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non e-
26 rit illic. ¶ Et afferent gloriam & honorem
27 Gentium in illam. ¶ Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium: nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

[b] angulos.

[b] arundinem 6.

* aurea.

‖ Isa. 60. d. 19.

[b] illuminabit.

‖ Isa. 60. c. 12.

CAPVT XXII.

1 A ET ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, pro-
2 cedentem de sede Dei & Agni. ¶ In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum.
3 Et folia ligni ad sanitatem Gentium. ¶ Et omne maledictum non erit amplius: & sedes

Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruiēt illi. 4 ¶ Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. 5 ¶ Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam dñs Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. 6 ¶ Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et dñs Deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quę oportet fieri cito. 7 ¶ Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri huius. 8 ¶ Et ego Iohannes qui audiui & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat: 9 ¶ & dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrū tuorum prophetarum, & eorum qui seruāt verba libri huius: Deum adora. 10 ¶ Et dicit mihi: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius: tempus enim propè est. 11 ¶ Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc. 12 ¶ Ecce venio cito, & merces mea mecū est, reddere vnicuique secundum opera sua. 13 ¶ Ego sum Alpha & Omega, primus & nouissimus, principium & finis. 14 ¶ Beati qui lauant stolas suas: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. 15 ¶ Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. 16 ¶ Ego Iesus misi angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. 17 ¶ Et Spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat veni: Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. 18 ¶ Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc: apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. 19 ¶ Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet De' partem eius de libro vitæ & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. 20 ¶ dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito Amen. Veni Domine Iesu. 21 ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis Amen.

Marginal notes: Isa. 60. d. 20. — illuminabit. — Sup. 10. b. 10. — prophetiæ. — iustitiam faciat 6. — Isaiæ 41 b. 4. 44 a. 6. Su. 1. b. 8. 21 b 6. — in sanguine Agni. — Isa 55. a. 1.

Testamenti Noui Finis.

HEBRAICORVM, CHALDAEORVM, GRÆCORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

A

AARON, Mons, siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus, plu nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, seruus.
Abel, per aleph, Luctus. Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas. Filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigáil, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abra, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus: aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragramaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Augustiæ, siue tribulationes Hebraicè, Misraim.
Æneas Laudatus.
Æthiopia Cræcè, ardorem significat: Hebraicè Cus dicitur, idest, nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag. Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Allelu-ia, Laudate Dominum.
Amalec. Populus lambens,
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Aman, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat efficietur, aut firmum sit,
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amarei, Rebelles,
Amos, per aleph, Foris, Pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis,
Amri, per Aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominum. Princeps militiæ Israëliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, idest, casus vel ruina. Isaiæ 66. f. 34.
Apheica, Nahum. 3, b. 9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26. a. 2.
Arabes, Psal. 71. c 15. Hebraicè Saba, idest, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbeæ, Quatuor.
Aarchitriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans
Aser, per samech, Vinctus, Filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue fœlicitas. Filius Iacob.
Asserus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.

B

C

D

Darius, Requirens.
Damascus,Generationis procuratio.
Dathan,Ritus,Lex.
Dauid,Dilectus.
Debora,Apes,Verbum.
Decapolis,Decem ciuitatum,sub regio.
Diabolus,Criminator,Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3 a,4. Hebraice Reseph, idest,Volucris,Flamma.
Dibre-haiamin,Verba dierum.
Dydimus,Gemellus.
Dina,Iudicium,vel Iudicans.
Dionysius,Diuinitus,stillatus.
Dithalassum,Duo maria.
Doeg,Solicitus,Anxius.
Dor,Generatio.
Dura,Generatio,vel habitatio.

E

EBal,Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes,Concionator.
Eden,Voluptas,Delitiæ.
Edom,rufus.
Eglon,Vitulus.
Elcana,Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan Dei gratia siue misericordia.
Eliacin,Dei resurrectio.
Elias,Deus Dominus.
Eliezer,Dei adiutorium.
Elimelech,Deus meus rex.
Elizabeth,Deus iuramenti.
Eliseus Dei salus,Deus saluans.
Elle-haddebarim, Hæc sunt verba. Sic incipit quintus liber legis.
Elnathan,Deus dedit.
Emmanuel,Nobiscum Deus.
Emmaus,Timens consilium.
Enac,Gigas,Torques.
Encęnia,Renouatio,Dedicatio.
Ennom,Ecce illi.
Enos,Homo,vel vir.
Ephraim,Frugifer,Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, idest puluerulenta,siue plumbea,2.reg 13 b 7
Ephrata,Vbertas,siue Frugifera.
Ephron,Puluis.
Esau,Faciens,Operans.
Esdras,Adiutor,Atrium.
Esther,Occulta,Abscondita.
Etam,Auis eorum.
Etham,Fortitudo eorum.
Eubulus,Prudens.
Ezechias,Fortitudo Domini.
Ezechiel,Fortitudo Dei.
Ezriel,Auxilium Dei.

G

GAlaad,Abiectio.
Cabaa,Collis.
Gabriel,Vir Deus,aut Dei.
Gad,Fęlix,Accinctus.
Gadgad,Fęlicitas fęlicitatis,Accinct9 exercit9.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ,Lactantes.
Galgal,Rota,Reuolutio.
Galilęa,Volubilis.
Gazer,Præscissio.
Gazophylacium, vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal,Terminus.
Gedeon,Conterens.
Gehenna,Vallis tristitiæ.
Gehennom,Vallis contristans.
Gelboe,Reuolutio inuestigationis.
Gersom,Aduena ibi.
Gerson,Exilium eius.
Giblij,Termini.
Gihon,Pectus,Exitus.
Gog,Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath,Transmigratio.
Gomor,Genus mensuræ.
Gomorrha,Populus rebellis.
Græci,Hebraice,Ieuanim,idest, deceptores.

H

HAbacuc,Luctator.
Hananias,Gratia Domini.
Haram,Destructus.
Hauoth-iair,Oppida illuminationis.
Hebal,Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth, in principio.
Heber,per ain,Transitus.
Hebræus,Transiens.
Hebron,Societas.
Heli,Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè, dicitur On, idest, dolor.
Henoch,Dedicatus.
Hermon,destructio.
Hesron,Sagitta exultationis.
Heua,Viua,Viuens.
Hierapolis,Sacra ciuitas.
Hieronymus,Sacrum nomen.
Holofernes,Fortis dux.
Hor,Mons.
Horeb,Desertum.
Horma,Destructio.
Hur,Libertas.
Hus,Consilium.
Hymenęus,Carmen nuptiale.

I

IAbel,Defluens.
Iabes,Siccitas,per sin,in fine.
Iabes,Tristitia,per sade,in fine.
Iacob,Supplantator.
Iabel,Ascendens,Damula.
Iahiel,Viuit Deus.
Iairitis,Illuminatus.
Iamin,Dextera,vel dexter.
Iapheth,Dilatatus.
Iason,Sanans.
Iauan,Decipiens.
Ichabod,Vbi gloria,Væ gloriæ.

Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio,
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus, 1. Par. 8. b, 10 Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephte, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho. Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnās idolum.
Ieroboam. Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, visio perfecta,
Ierusalem. Idem
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonia. auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, idest, de India, Hebraicè dicitur Hodu, idest, Laudatio.
India. Iob 28. c, 13. Hebraicè Mphir, i. ciuis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz. 2. Par. 34. b, 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioab, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Iehoaa.
Ioas. 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrosus. Per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioël, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, pius, Misericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum Filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanus, Fluuius Iudicij.
Iosaphat, Dominus, iudex.
Ioseph. Augmentum.
Ioseph, Psal. 80. a. 2. Domini augmentum, Heb. Iehoseph.
Iosias, ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac. Risus.
Isai, Munus aut Ens.
Isai. 1 Par. 2. b. 13. Vir meus.
Isaias. Dominus salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel Exauditio Dei.
Israël, Præualens Deo.
Issachar, est merces, præmium.
Ithamar Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio. Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Lybia, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuncius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer. De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, requies.
Mara, Amara.
Mardochai, amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusaël. Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex dominus.
Melchi-sedech, Rex iustitiæ,
Melchi-sue. Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michaël, Quis sicut Deus?
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboset, de ore ignominia.
Misaël, Quis postulatus?
Missæ, Prouerbia nomen libri.
Miphat, Iudicium.
Mna Libra, Talentum,
Moab, De patre
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa. 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.

Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem,
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus
Nathanaël, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, custodita, vel florida interpretatur.
Neapolis. Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noë, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

Obadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onam, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee, Saluator.
Oza, Fortitudo,
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

Palestina, Conspersa (sub cinere)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub die)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
Phares, per sin. 1. Par. 7. d. 16. Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phut, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica. Ouina. Locus vbi pecora sacrificãda tenebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R

Raab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis,
Raab, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum tineæ.
Raphaël, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblata, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba. Per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabathismus, Requies, cessatio.
Sabbathum, Idem.
Sadducæi. Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomon, Pacificus.
Salomith, Idem. f. g
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphad, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina. Vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine Odorans, Domina odoris.
Sarai Domina mea.
Sareptha, Angustia buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Saran, Aduersarius.
Saul, postulatus, Commodatus.
Saul. 1. Regum. 9. a. 2. Hebraicè Sual. Vulpes.
Scenopegia, festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua.

terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origi-
9 ne mundi. ⁋ Si quis habet aurem, audiat.
10 ⁋ Qui in captiuitatem duxerit, in captiuita-
C tem ᵇvadit: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi Hic est patientia & fides
11 Sanctorum. ⁋ Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra: & habebat cornua duo, si-
12 milia Agni, & loquebatur sicut draco ⁋ Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitātes in ea, adorare bestiam primam, cuius
13 curata est plaga mortis. ⁋ Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cęlo descen-
14 dere in terram in conspectu hominum. ⁋ Et seducit habitātes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, & vi-
15 xit. ⁋Et datum est illi vt daret spiritum ima-
D gini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & ᵇfaciat vt quicunq; non adorauerint imagi-
16 nem bestiæ, occidātur. ⁋Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterē in dex-
17 tra manu sua, aut in frontibus suis ⁋ Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut nu-
18 merum nominis eius. ⁋Hic sapiētia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

ᵇ vadet. | Ge. 9. a. 6. Matt. 26. c. 52.

ᵇ faciet.

CAPUT XIIII.

1 A ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habētes nomen eius, & nomē Patris eius scriptum in

2 frontibus suis ⁋ Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarū multarum, & tanquā vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium
3 in citharis suis. ⁋ Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta-
4 quatuor millia, qui empti sunt de terra. ⁋ Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnū quocunq; ierit. Hi empti sunt ex ho-
5 minibus primitiæ Deo & Agno: ⁋ & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei ᵇ.
6 ⁋ Et vidi alterum angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æter-
B num, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, &
7 linguam, & populum: ⁋dicens magna voce, Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum qui fecit cęlum & terram, ᵇ mare, & omnia
8 quæ in eis sunt ᵇ, & fontes aquarum. ⁋ Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ for
9 nicationis suæ potauit omnes gentes. ⁋ Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: Siquis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fron-
10 te sua, aut in manu sua: ⁋ & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabit igne & sulphure in cōspectu angelorum sanctorum, & ante
11 conspectum Agni. ⁋ & fumus tormentorum
C eorum ascēdet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerūt bestiam & imaginem eius, & siquis accepe-
12 rit characterem nominis eius. ⁋ Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata
13 Dei & fidem Iesu. ⁋Et audiui vocem de cęlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera
14 enim illorum sequūtur illos. ⁋ Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua
15 falcem acutam ⁋ Et alius angelus exiuit de
D templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt metatur: quoniam aruit
16 messis terræ. ⁋Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram: & demessa
17 est terra. ⁋ Et alius angelus exiuit de templo quod est in cęlo, habens & ipse falcem acu-
18 tam. ⁋ Et alius angelus exiuit de altari qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicēs: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quo-
19 niā maturæ sunt vuæ eius. ⁋ Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacū iræ

-4.

3. Esd. 16. d. 6. Eccl 12. d. 13.

Ps. 145. a. 6. Act. 14. c. 15.

ᵇ & mare

Is. 21. c. 9 Ier. 51. a. 8 Inf 18. a. 2

Ioel 3. c. 13. Matt. 13. c. 36.

20 Dei magnum: ꝗ & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſq; ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

CAPVT XV.

1 A ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum & mirabile: Angelos ſeptem, habentes plagas ſeptẽ nouiſſimas. Quoniam in illis 2 conſummata eſt ira Dei. ꝗ Et vidi tamquam mare vitreum miſtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam & imaginem eius, & numerum nominis eius ſtantes ſu- 3 per mare vitreũ, habentes citharas Dei: ꝗ & cantantes canticũ Moyſi ſerui Dei, & can- B ticũ Agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua ˡdñe Deus omnipotẽs: iuſtæ & ve- 4 ræ ſunt viæ tuæ * rex ſeculorũ. ꝗ ǁQuis non timebit te domine, & magnificabit nomẽ tuum? quia ſolus pius es, quoniam oẽs gẽtes venient. & adorabunt in conſpectu tuo, 5 quoniam iudicia tua manifeſta ſunt. ꝗ Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum 6 tabernaculi teſtimonij in cęlo: ꝗ & exierunt C ſeptem angeli, habentes ſeptem plagas, de templo: veſtiti * lapide ˡmundo & candido, 7 & præcincti circa pectora zonis aureis. ꝗ Et vnum de quatuor animalibus, dedit ſeptẽ angelis ſeptem phialas aureas, plenas ira- 8 cundiæ Dei viuentis in ſecula ſeculorũ. ꝗ Et D impletum eſt templum fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec conſummarẽtur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

**Domine*
ǁIere. 10. a. 7.
**lino 1.*

CAPVT XVI.

1 A ET audiui vocẽ magnã de tẽplo, dicẽtem ſeptem angelis: Ite, & effundite ſeptem 2 phialas iræ Dei in terrã. ꝗ Et abiit primus*, & effudit phialam ſuã in terrã, & factũ eſt vulnus ſæuum & peſſimũ in homines qui habebant characterem beſtiæ: & in eos qui 3 adorauerunt imaginem eius. ꝗ Et ſecundus –angelus ˡ effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui: & omnis anima viuens, mortua eſt in mari. 4 ꝗ Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum: & factus 5 eſt ſanguis. ꝗ Et audiui angelum ᵇ aquarum ˡ dicentem: Iuſtus es domine, qui es, & qui 6 eras, ſanctus, ᵇ quia ˡ hæc iudicaſti: ꝗ quia ſanguinem Sanctorum & Prophetarum ef- fuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: 7 digni enim ſunt. ꝗ Et audiui alterum dicẽtem: Etiam domine Deus omnipotens ve- 8 ra & iuſta iudicia tua. ꝗ Et quartus –ange- B lus ˡ effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines & igni: 9 ꝗ & æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentes poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt 10 pœnitentiam vt darent illi gloriam. ꝗ Et quintus –angelus ˡ effudit phialam ſuam ſuper ſedẽ beſtiæ: & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt lin- 11 guas ſuas præ dolore. ꝗ & blaſphemauerunt Deũ cęli præ doloribus & vulneribus ſuis: & non egerunt pœnitentiam ex operibus 12 ſuis. ꝗ Et ſextus –angelus ˡ effudit phialam ſuam in flumẽ illud magnum Euphratem: & C ſiccauit aquam eius, vt præpararetur via re- 13 gibus ab ortu ſolis. ꝗ Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudo propheté * ſpũs tres immundos in modum ranarũ. 14 ꝗ Sunt enim ſpũs dæmoniorũ facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipo- 15 tẽtis Dei. ꝗ ǁ Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videãt turpitudinem eius. 16 ꝗ Et congregabit illos in locum qui voca- 17 tur Hebraice Armagedon. ꝗ Et ſeptimus –angelus ˡ effudit phialam ſuam in aerem: D & exiuit vox magna de templo à throno

** angelus*
–5.
ᵇ quartum
–7.
ᵇ qui
–8.
–8.
–8.
** exire*
Sup. [illegible] 3.
ǁ Mat. 24. d. 42. d. 44.
Luc. 12. e. 39. 40.
ǁ 2. Cor 5. a. 3.
–5.

18 dicens: Factum est. ¶ Et facta sunt fulgura & voces, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terræmo-19 tus, sic magnus. ¶ Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt ¶ Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini in-20 dignationis iræ eius. ¶ Et omnis insula fu-21 git, & montes non sunt inuenti. ¶ Et grādo magna sicut talentum descendit de cœlo in homines: & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPVT XVII.

1 A ET venit vnus de septem angelis qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicēs: Veni, ostendā tibi dānationē meretricis magnæ, quæ sedet sup 2 aquas multas, ¶ cum qua fornicati sunt Reges terræ, & inebriati sunt q inhabitant ter-3 rā de vino ꝓstitutionis eiᵘˢ. ¶ Et abstulit me in spū in desertū. Et vidi mulierē super bestiā coccineā, plenā noībus blasphemiæ, ha-4 bētē capita septem, & cornua decē ¶ Et mu-B lier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide precioso, & margaritis, habens poculū aureū in manu sua plenum ᵇabominatione ᵇ, & immūditia fornica-5 tionis eius. ¶ Et in fronte eiᵘˢ nomē scriptū, Mysteriū: Babylon magna, mater fornica-6 tionū & abominationū terrę ¶ Et vidi mulierē ebriā de sanguine Sanctorū, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum 7 vidissem illam admiratione magna. ¶ Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam quæ habet capita septē, 8 & cornua decem ¶ Bestia quam vidisti fuit, & non est ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta no- C mina in libro vitæ a constitutione mundi) 9 videntes bestiam quæ erat, & non est. ¶ Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mu-10 lier sedet, & reges septem sunt. ¶ Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue 11 tempus manere. ¶ Et bestia quæ erat, & nō est: & ipsa octaua est, & de septem est, & in 12 interitum vadit ¶ Et decem cornua quæ vidisti: decem reges sunt, qui regnū nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora ᵇaccipient ᵇpost bestiam. Hi vnum 13 consilium habent & virtutem: & potesta-14 tem suam bestiæ tradent. ¶ Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniā ‖ Dominus dominorum est, & Rex regum, E & qui cū illo sunt vocati, & electi, & fide-15 les. ¶ Et dixit mihi: Aquæ quas vidisti vbi meretrix sedet populi sunt, & Gentes, & lin-16 guæ. ¶ Et decem cornua quę vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam faciēt illam & nudam, & carnes eius manduca-17 bunt, & ipsam igni concremabunt. ¶ Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum est illi, vt dent regnum suum be-18 stiæ, donec consummentur verba Dei. ¶ Et mulier quā vidisti: est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ

Marginalia: ᵇabominationū 10. — 7. — ᵇ accipiūt 5. — ‖ 1. Ti.6. c.15. — Inf 19.c. 16.

CAPVT XVIII.

1 A ET post hæc vidi alium angelum descendentem de cęlo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria e-2 ius. ¶ Et exclamauit in ᵇfortitudine ᵇ, dicens: ‖ Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia oīs volu-3 cris immūdæ, & odibilis: ¶ quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes Gētes,

Marginalia: ᵇ forti voce 12. — ‖ Isai.21. c.9. — Iere.51.a 8. — Sup.14.b. 8.

&

& reges terræ cũ illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. ⁋Et audiui aliam vocem de cęlo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipietis. ⁋Qm̃ peruenerũt peccata eius vsque ad cœlum: & recordatus est ᵇDeus ˡiniquitatum eius ⁋ Reddite illi sicut, & ipsa reddidit vobis, & duplicate duplicia scd̃m opera eius: In poculo quo miscuit miscete illi duplum. ⁋ Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tm̃ date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, ‖Sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non videbo ⁋Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est ᵇ Deus ˡ qui iudicabit illam. ⁋Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, cùm viderint fumum incendij eius: ⁋longè stantes pp̃ timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, vę, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: qm̃ vna hora venit iudicium tuum. ⁋ Et negociatores terrę flebunt, & lugebunt super illam: quoniã merces eorum nemo emet amplius, ⁋merces auri, & argenti, & lapidis preciosi, & margaritæ, & byssi, & purpurę, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa da lapide specioso, & ęramento, & ferro, & marmora, ⁋& cynamómum, *odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & aĩarum hominum. ⁋ Et poma desiderij aĩæ tuæ discesserunt à te, & oĩa pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient. ⁋Mercatores ᵇ horum ˡqui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes. ⁋ & dicentes: Væ, vę, ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide precioso, & margaritis: ⁋quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ: & oĩs gubernator, & oĩs qui in lacum nauigat, & nautę, & qui in mari operantur, longè steterunt, & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? ⁋Et miserũt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de precijs eius: qm̃ vna hora desolata est. ⁋ ᵇ Exulta super eam cœlum ˡ & sancti Apostoli & Prophetæ: qm̃ iudicauit Deus iudicium vestrũ de illa. ⁋ Et sustulit vnus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà iam nõ inuenietur, ⁋ Et vox citharędorum & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius & omnis artifex omnis artis nõ inuenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius. ⁋ & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erãt principes terræ, quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes ⁋Et in ea sanguis Prophetarum & Sanctorum inuẽtus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

Margin: 4 B 5 6 7 8 C 9 10 D 11 12 13 E 14 15 16 17 18 F 19 20 21 G 22 23 24 — ᵇ Dominus. ‖Is.47 b.1 ᵇ Dominus 1. ᵇ & amomum. ᵇ hominũ. ᵇ exultate super eam cœli 7.

CAPVT XIX.

POst hæc audiui quasi vocem ᵇ turbarum ˡ multarum in cęlo, dicentium: Allelu-ia. Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est: ⁋quia vera & iusta iudicia sunt eius qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terrã in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius. ⁋Et iterũ dixerunt: Allelu-ia ⁋Et fumus eius ascendit in secula seculorũ. ⁋Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deũ sedentem super thronũ, dicẽtes: Amẽ, Allelu-Ia. ⁋Et vox de throno exiuit dicẽs: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum pusilli & magni. ⁋Et audiui quasi vocẽ ᵇ turbę ˡ magnę, & sicut vocẽ aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium. Allelu-ia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens. ⁋ Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni & vxor eius præparauit se. ⁋ Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti & candido: Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum. ⁋Et dixit mihi, Scribe, ‖ Beati qui ad cęnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. ⁋ ‖ Et cécidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, &

Margin: 1 A 2 3 4 5 6 7 8 B 9 10 — ᵇ tubarum ᵇ tuba. 5. Matt. 22. a.2. Luc. 14.d ‖Inf 28.b 7.

fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. 11 ¶ Et vidi cœlum apertũ, & ecce equus albus: & qui sedebat

super eũ, vocabatur Fidelis & Verax, & cum 12 iustitia iudicat & pugnat. ¶Oculi aũt eius sicut flãma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomẽ scriptum: quod nemo 13 nouit nisi ipse. ¶Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & *vocatur nomẽ eius, Verbum 14 Dei. ¶ Et exercitus qui sunt in cęlo, sequeC bãtur eum in equis albis, vestiti byssino al-15 bo & mundo ¶Et de ore eius procedit gladius * acutus, vt in ipso percutiat Gentes. ‖Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotẽ-16 tis. ¶ Et habet in vestimento & in fœmore suo scriptum: ‖ Rex regum, & dominus do-17 minantium. ¶ Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam 18 magnam Dei: ¶vt mãducetis carnes regum, D & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruorum, & 19 pusillorum, & magnorum ¶ Et vidi bestiam & reges terræ & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui se-20 debat in equo & cum exercitu eius. ¶Et apprehẽsa est bestia, & cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerũt imaginẽ eius. Viui missi sunt hi duo in stagnũ ignis ardentis & sul-21 phure ¶Et cęteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & oẽs aues saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPVT XX.

1 A ET vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenã

2 magnam in manu sua. ¶Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligauit eũ per annos mil-3 le, ¶& misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius Gentes donec consumentur mille anni, & post hæc oportet illum solui modico tẽpo-4 re. ¶Et vidi sedes: & sederũt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter B verbum Dei, & qui nõ adorauerunt bestiã, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt & regnauerunt cum Chri-5 sto mille annis. ¶Cęteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. 6 Hæc est resurrectio prima. ¶ Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, 7 & regnabunt cum illo mille annis. ¶ ‖ Et C cum consummati sunt mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit & seducet Gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut a-8 rena maris. ¶ Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sancto-9 rum, & ciuitatem dilectam ¶ Et descendit 10 ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: ¶ & diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die, ac no-11 cte in secula seculorum. ¶ Et vidi thro-D num magnum candidũ, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœ-12 lum, & locus non est inuentus *eis. ¶ Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erãt

Marginal notes: *Isa. 63. a. 1* | * *vocabatur.* | * *ex vtraque parte* | ‖ *Ps. 2. a. 9* | ‖ *Sap. 17 d. 14.* *1. Tim. 5. c. 15.* | —5. | ‖ *Eze. c. 39 a. 2.* | * *ab eis* 19

in

13 in libris secundum opera ipsorum. ¶ Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secũdum opera ipsorum. 14 ¶ Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. 15 ¶ Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

1 A ET vidi cęlum nouum, & terram nouam. ‖ Primum enim cœlum, & prima 2 terra abijt, & mare iam non est. ¶ Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cęlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. 3 ¶ Et audiui vocem magnam de throno dicẽ- B tem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erũt, & ipse Deus cũ eis erit eorũ Deus: 4 ¶ ‖ & absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neq; dolor erit vltra, 5 [b] quæ prima abierunt. ¶ Et dixit qui sedebat in throno: ‖ Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissi-

‖ Isa. 65. c. 17. & 66 g. 22. 2. Pet. 3. c. 13.

Is. 25. c. 8 Su. 7. d. 17

[b] quia 1.

‖ Isa. 43 c. 19. 2. Cor. 5. d. 7.

6 ma sunt & vera. ¶ Et dixit mihi: Factum est, ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis. 7 ¶ Qui vicerit, possidebit hæc: & ero illi Deus, 8 & ille erit mihi filius. ¶ Timidis autem & C incredulis, & execratis, & ‖ homicidis, & fornicatoribus, & veneficijs, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod 9 est mors secunda. ¶ Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi spõsam,

Su. 1 b. 8. Isa. 22. c. 3.

10 vxorem Agni. ¶ Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mi- D hi ciuitatem sanctam Ierusalem descenden- 11 tem de cęlo a Deo, ¶ habentem claritatem Dei, & lumen eius simile lapidi pretioso tan- 12 quam lapidi iaspidis, sicut crystallum. ¶ Et habebat murum magnum & altum, habentẽ portas duodecim, & in portis, [b] angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomi- 13 na duodecim tribuum filiorum Israël. ¶ Ab oriente, portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Austro, portæ tres: & ab Occasu, 14 portæ tres. ¶ Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum Agni. 15 ¶ Et qui loquebatur mecum, habebat men- E suram [b] arundineam auream, vt metiretur ci- 16 uitatem, & portas eius & murum. ¶ Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine * per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & la- 17 titudo eius æqualia sunt. ¶ Et mensus est murum eius centum quadragintaquatuor cubitorum, mensura hominis quæ est an- 18 geli. ¶ Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero ciuitas aurum mundum, 19 simile vitro mundo. ¶ Et fundamenta mu- F ri ciuitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, 20 smaragdus: ¶ quintum, sardonix: sextum, sardius: septimum, chrysolitus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus: duodeci- 21 mum, amethistus. ¶ Et duodecim portæ: duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vi- 22 trum perlucidum. ¶ Et templum non vidi in G ea. Dominus enim Deus omnipotens tem- 23 plum illius est, & Agnus. ¶ ‖ Et ciuitas non eget Sole, neque Luna vt luceant in ea nam claritas Dei [b] illuminauit eam, & lucerna e- 24 ius est Agnus. ¶ Et ambulabunt Gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam 25 suam & honorem in illam. ¶ ‖ Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non e- 26 rit illic. ¶ Et afferent gloriam & honorem 27 Gentium in illam. ¶ Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium: nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

[b] angulos.

[b] arundinem ᵉ.

* aurea.

‖ Isa. 60. d. 19.

[b] illuminabit.

‖ Isa. 60. c. 12.

CAPVT XXII.

1 A ET ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, pro- 2 cedentem de sede Dei & Agni. ¶ In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum 3 Et folia ligni ad sanitatem Gentium. ¶ Et omne maledictum non erit amplius: & sedes

Dei & Agni in illa erunt,& serui eius seruiēt 4 illi. ¶ Et videbunt faciem eius: & nomen e- 5 ius in frontibus eorum. ¶‖Et nox vltrà non erit:& non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis:quoniam dñs Deus[b] illuminat[b] 6 illos,& regnabunt in secula seculorum. ¶ Et B dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et dñs Deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis,quę 7 oportet fieri cito. ¶ Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri 8 huius. ¶ Et ego Iohannes qui audiui & vidi hæc ‖Et postquam audissem & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat: ¶ 9 & dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrū tuorum prophetarum, & eorum qui seruāt 10 verba * libri huius: Deum adora. ¶ Et dicit C mihi: Ne signaueris verba prophetiæ libri 11 huius:tempus enim propè est. ¶Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, [b] iustificetur[b] 12 adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc. ¶ Ecce venio citò, & merces mea mecū est, red-13 dere vnicuique secundum opera sua.¶‖Ego sum Alpha & Omega, primus & nouissi-14 mus,principium & finis. ¶ Beati qui lauant stolas suas: * vt sit potestas eorum in ligno 15 vitæ,& per portas intrent in ciuitatem.¶Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ,& idôlis seruientes,& omnis qui amat 16 & facit mendacium. ¶ Ego Iesus misi ange-D lum meum,testificari vobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splen-17 dida & matutina. ¶ Et Spiritus & sponsa dicunt:Veni.Et qui audit,dicat veni: Et qui sitit,veniat: ‖ & qui vult, accipiat aquam vitæ 18 gratis.¶Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc: apponet Deus super illum plagas 19 scriptas in libro isto. ¶ Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius,auferet De' partem eius de libro vitæ & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. 20 ¶ dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito Amen.Veni Domine Iesu. 21 ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis Amen.

Isa. 60. d.20. [b] illuminabit. ‖ Sup.10. b.10. * prophetia. [b] iustitiam faciat 6. ‖Isaie 41. b. 4. 44 a.6. Su. 1 b.8. 21 b 6. * in sanguine Agni ‖Isa. 55. a. 1.

Testamenti Noui Finis.

HEBRAICORVM, CHALDAEORVM, GRAECORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

A

AARON, Mons, siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus, plu nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, seruus.
Abel, per aleph, Luctus. Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas. Filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abra, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus: aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei. numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragramaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, siue tribulationes Hebraicè, Misraim.
Æneas. Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat: Hebraicè Cus dicitur, idest, nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag. Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Allelu-ia, Laudate Dominum.
Amalec. Populus lambens,
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Aman, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat efficietur, aut firmum sit,
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amarei, Rebelles,
Amos, per aleph, Foris, Pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis,
Amri, per Aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominum. Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, idest, casus vel ruina. Isaiæ 66. f. 34.
Apheica, Nahum. 3, b. 9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26. a. 2.
Arabes, Psal. 71. c 15. Hebraicè Saba, idest, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbeæ, Quatuor.
Aarchitriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans
Aser, per samech, Vinctus, Filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue fœlicitas. Filius Iacob.
Asserus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.

Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, sub regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3 a,4. Hebraice Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre-haiamin, Verba dierum.
Dydimus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus, stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

EBal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Delitiæ.
Edom, rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elchanan Dei gratia siue misericordia.
Eliacin, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Eliseus Dei salus, Deus saluans.
Elle-haddebarim, Hæc sunt verba. Sic incipit quintus liber legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encęnia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id est puluerulenta, siue plumbea, 2. reg 13 b 7
Ephrata, Vbertas, siue Frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

GAlaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Fęlix, Accinctus.
Gadgad, Fęlicitas fęlicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilęa, Volubilis.
Gazer, Præscissio.
Gazophylacium, vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennom, Vallis contristans.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè, Ieuanim, id est, deceptores.

H

HAbacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth, in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè, dicitur On, id est, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenęus, Carmen nuptiale.

I

IAbel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin, in fine.
Iabes, Tristitia, per sade, in fine.
Iacob, Supplantator.
Iabel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.

Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio,
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus, 1. Par. 8. b, 10 Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephte, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho. Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnãs idolum.
Ieroboam. Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, visio perfecta,
Ierusalem. Idem
Iesse. Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonia. auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, idest, de India, Hebraicè dicitur Hodu, idest, Laudatio.
India. Iob 28. c, 13. Hebraicè Mphir, i. ciuis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz. 2. Par. 34. b, 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioab, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Iehoaa.
Ioas. 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrosus. Per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioël, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, pius, Misericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum Filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanus, Fluuius Iudicij.
Iosaphat, Dominus, iudex.
Ioseph. Augmentum.
Ioseph, Psal. 80. a. 2. Domini augmentum, Heb. Iehoseph.
Iosias, ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac. Risus.
Isai, Munus aut Ens.
Isai. 1. Par. 2. b. 13. Vir meus.
Isaias, Dominus salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel Exauditio Dei.
Israël, Præualens Deo.
Issachar, est merces, præmium.
Ithamar Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio. Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Lybia, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuncius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, requies.
Mara, Amara.
Mardochai, amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusaël. Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex dominus.
Melchi-sedech, Rex iustitiæ,
Melchi-sue. Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michaël, Quis sicut Deus?
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboset, de ore ignominia.
Misaël, Quis postulatus?
Misliæ, Prouerbia nomen libri.
Miphat, Iudicium.
Mna Libra, Talentum,
Moab, De patre
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa. 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.

Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem,
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus
Nathanaël, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, custodita, vel florida interpretatur.
Neapolis Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noë, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onam, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlestina, Conspersa (sub cinere)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub die)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
Phares, per sin. 1. Par. 7. d. 16. Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phut, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica. Ouina. Locus vbi pecora sacrificāda tenebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R

RAab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis,
Raab, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum tineæ.
Raphaël, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblata, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

SAaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, Per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabathismus, Requies, cessatio.
Sabbathum, Idem.
Sadducæi. Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomon, Pacificus.
Salomith, Idem. f. g
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphad, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina. Vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine Odorans, Domina odoris.
Sarai Domina mea.
Sareptha, Angustia buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Saran, Aduersarius.
Saul, postulatus, Commodatus.
Saul. 1. Regum. 9. a. 2. Hebraicè Sual. Vulpes.
Scenopegia, festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua.

Sela

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM

Veteris, ac Noui Testamenti.

In quo aduertendum multas dictiones quæ in initio vocali leni scribi solent, hic ab aspiratæ incipi & e diuerso, iuxta veram ortographiam. Præterea quæ in generalioribus poni solent, hic in specialioribus tantum posuimus, vt quòd in dictione Christus poni solet, Christus paralyticum sanat, id nunc in dictione Paralyticus inuenies: & ita in similibus. Sunt etiam exactè obseruandæ diphthongi, æ, & œ, vt scias quo quamque dictionem loco quærere oporteat: vt ærugo, fœcundus, fœlicitas, hędus, męchus.

B

C

E

F

iuuenilia

M

Male-

Naboth

O

P

Plagæ

Pro-

Q

R

S

Romani mactat. 1º Cap. 8.

Senatus Romanus Machab. 8° C. 8.

Index locorum citabilium ex Vetere, ac Nouo Testamento.

F I N I S.

INDEX EPISTOLARVM, ET EVANGELIORVM,

QVAE E VETERI, AC NOVO TESTAMENTO

exceptæ in templis, secundùm vsum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Dominicis, & alijs festis diebus per annum leguntur ad institutionem fidelium.

IN QVO PRIMVM, ID EST OBSERVANDVM NOS TAM perspicuè demonstrasse quibus ex fontibus reperiri possint, vt nihil iam supersit in Biblijs, quod lectoris studium remoretur.

NAM QVI PRIMVM PRAEFIXVS EST NVMERVS, LIBRVM significat, sequens, caput, tertius versum declarat, ex quo Epistola, vel Euangelium sumat initium: quartus eiusdem finem & quæ sententia subsequatur: quintus folium ex quo sit potissimùm requirendum loco vt quam facillimè colligi possit, nihil prætermissum esse, quod ad operis ornatum, & Lectoris commodum attineret.

Euang.

num.

PROPRIVM SANCTORVM.

In vigilia S. Andreæ.

EPISTOLA. Benedictio Domini super caput iusti. Ideo. Eccle 44.nu.25.d,vsque ad cap.45.nu 10 a,& coronauit. 613
Euangelium, Stabant Iohannes, & ex discipulis. Iohan.1 nu.35.e,vsque ad finem capitis. 261

In festo S Andreæ.

Epist. Corde creditur ad iustitiã, Ro.10 nu.10.b vsque ad nu 19.d, Sed dico. 973
Euang. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ. Mat 4 nu.18.c,vsquue ad nu.23. d, Et circuibant. 834

DECEMBRIS FESTA.

In festo S. Nicolai.

Epist Mementote præpositorum. Hebr.13.nu. 7 b,vsque ad nu 18.d, Vt cum gaudio. 1020
Euang. Homo quidã peregrè proficiscens. Mat 25.nu.14.a,vsque ad nu.24.c, Accedens. 856

In festo S. Ambrosii.

Epist Testificor coram Deo, 2.Tim.4. nu.1.a,vsque ad nu.9,b, Festina ad me. 1011
Euang. Vos estis sal terræ Mat.5.nu. 13.b,vsque ad uu.20 c, Dico enim. 835

In festo conceptionis B. Mariæ.

Epist. Dominus possedit me in initio viarum. Prouerb.8.nu.22.e,vsque ad num.35 d, Qui autem. 558
Euang. Liber generationis Mat.1.nu.1.a, vsque ad nu.17 Omnes itaque. 831

In festo S. Damasi Papæ.

Epist. Plures facti sunt sacerdotes, Heb.7.nu.23. d,vsque ad nu.2.9d, Lex enim 1017
Euang. Vigilate, quia nescitis. Mat 24 nu.92.d,vsque ad nu.38.d, Si autem 855

In festo S. Luciæ.

Epist. Qui gloriat in Domino glorietur, 2.Cor. 10.num.17. a,vsque ad cap.11 nu. 3.a, Timeo autem. 990
Euang. Simile est regnum cœlorũ thesauro abscondito. Mat.13.nu:44 f,vsque ad nu.53.g, Et factum est. 844

In vigilia S. Thomæ.

Epist. Benedictio Domini super caput iusti. Eccl.44.nu.25.d,vsque ad cap.45 nu.10.b,& coronauit. 613
Euang. Stabat Iohannes & ex discipulis Ioh 1.nu.35.e,vsque ad finem capitis. 951

In festo S Thomæ.

Epist. Iam non estis hospites & aduenæ. Ephe. 2 nu.19.d,vsque ad finem capitis. 996
Euang Thomas vnus de duodecim, Iohan. 20. nu 24 f,vsq; ad nu.30.g, Multa quidem 941

FESTA IANVARII.

In festo S. Hilarii episcopi, & confess.

EPist. Beatus vir qui suffert. Iac.1.nu.12.b,vsque ad nu.19.c, Scitis fratres. 1022
Euang. Si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14.num.26 e, vsque ad num.25 g, Bonum est. 906

In festo S. Pauli primi eremitæ.

Epist Quæ mihi fuerunt lucra. Philip.3.num.7. vsque ad num.14.c, Fratres ego. 1000
Euang. Confiteor tibi pater. Matt.11. nu.25.d, vsque ad finem. 841

In festo S. Marcelli Papæ.

Epist Benedictus Deus & pater Domini. 2.Cor. 1.num.3 a, vsque ad num. 8 b, Non enim. 986
Euang. Siquis vult venire post me. Mat.16.nu.24 d, vsq; ad nu.28.d, Amen dico. 847

In festo S. Antonii Abbatis.

Epist. Dilectus Deo & hominibus. Eccle.45.nu. 1.a,vsque ad nu.6 6 a, Docere Iacob. 613
Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12. nu. 35.e,vsque ad nu.41. e, Ait autem: 904

In festo Cathedræ Romanæ S. Petri.

Epist. Petrus Apostolus Iesu Christi 1 Pet.1. nu. 1.vsque ad num. 8.b, Quem cùm non videritis 1025
Euang. Venit Iesus in partes Cæsareæ, Matt.16. nu.13 b,vsq; ad nu.20. c, Tunc præcepit. 847

SS Marii, Marthæ, Audifacis, & Abacum marty.

Epist. Rememoramini pristinos, Heb. 10 num. 32.f,vsq; ad num. 39.g, Quod si subtraxerint 1018
Euang. Sedente Iesu super montem Olineti. Mat.24.nu.3,a,vsque ad num.14.b, Et prędicabitur 854

In festo SS. Fabiani, & Sabastiani marty.

Epist. Sancti per fidem, Hebr 11. nu.33.f, vsque que ad.nu 40 g, Non acceperunt.
Euang. Descendens Iesus de monte. Luc 5.nu. 17 c,vsq; ad nu.24. d, Iam hæc faciebant 893

In festo S. Agnetis virg. & marty.

Epist Confitebor tibi Domine rex, Eccl.51.nu. 1.a,vsque ad num.13 b, Exaltasti super 616
Euang. Simile est regnum cœlorum decem virginibus, Mat 25.num.1.a,vsque ad num.14.a, Sicut enim 855

In festo SS Vincentii, & Anastasii, marty.

Epist. Iustorum animæ in manu Dei. Sap. 4 nu 1.a,vsque ad nu.9. b, Qui confidunt 581
Euang Cũ audieritis prælia, Luc.21.nu.9.b,vsq; que ad nu.10.d, Cùm autem videritis 9.3

S Emerentianæ virg. & Marty.

Epist. Domine Deus meus exaltasti Eccl 51.nu. 13.b,vsq; ad num.18.b, Cum adhuc. 617

In

In festo Annunciationis B. Mariæ.

Epist. Locutus est Dominus ad Achaz, dicens: Pete tibi. Isa. 7 num 10.b, vsque ad num. 16.c, Quia ante quàm. 621

Euang. Missus est angelus Gabriel. Luc. 1. num. 26.c, vsque ad nu 39 d, Et discessit 886

FESTA APRILIS.

In festo S. Leonis Papæ.

Epist. Ecce sacerdos magnus. Quære in communi confess. pontifi. vt intra

Euang. Venit Iesus in partes Cæsareæ. Matt. 16 nu. 13 b, vsq; ad nu. 20 c, Tunc præcepit 847

SS. Tiburtij, Valeriani & Maximi mart.

Extra tempus Pasch.

Epist. Iustorum animæ in manu Dei Sap 3. nu. 1.a, vsque ad nu 9 b, Qui confidunt 581

Euang Cum audieritis prælia Luc. 21. nu. 9. b, vsque ad nu. 19 d, Cum autem videritis 913

Alia post Pascha.

Epist Stabunt iusti in magna constantia Sap 5. num. 1. a, vsque ad num. 6. a, Ergo errauimus. 581

Euang Ego sum vitis, & Pater, Ioh 5. nu. 1. a, vsque ad nu. 8. b, In hoc clarificatus 935

S. Aniceti Papæ & marty.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. nu. 1 a, vsque ad nu 6 a, Ergo errauimus 581

Euang. Amen amen dico vobis, quia plorabitis Iohan. 16. num. 20. c, vsque ad nu. 23. d, Et in illo 936

SS Sotheris & Gaij marty.

Epist. Post hæc ego Iohannes audiui vocem Apoc. 19. nu 1. a, vsque ad num. 10 b, Et dixit mihi, Hæc verba 1047

Euang Ego sum vitis, & vos palmites. Iohã 15 num. 5. a, vsque ad num. 12. b, Hoc est præceptum 935

S. Georgij marty.

Epist. Memor esto. 2. Tim. 2 nu. 8. a, vsq; ad nu 12. b, & a cap 3. num. 10. c, vsque ad nu. 13 c, Multi autem 1010

Euang Ego sum vitis vera, & Pater. Iohan. 5. nu. 1. a, vsque ad nu 8 b, In hoc clarificatus 935

In festo S. Marci Euang.

Epist. Similitudo vultus quatuor animalium. Ezech 1. nu. 10 c, vsque ad nu. 15. d, Cumque aspicerem 696

Euang. Designauit Dominus & alios septuaginta Luc 10. nu. 1. a, vsque ad num. 10. b, In quacunque 901

SS. Cleti & Marcellini pontifi. & marty.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri, 1. Pet 1. nu. 3. a, vsque ad nu 8. b, quem cùm non videritis 1025

Euang Ego sum vitis, & vos palmites. Iohan. 15. num. 5. a, vsque ad num. 12 b, Hoc est præceptum 935

S. Vitalis martyris.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. nu. 1. a, vsque ad nu. 6. a, Ergo errauimus 581

Euang Ego sum vitis, & pater meus. Io. 5. nu. 1. a, vsque ad nu. 8, b, In hoc clarificatus 935

FESTA MAII.

SS. Apostolorum Philippi & Iacobi.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. num. 1. a, vsque ad num. 6. a, Ergo errauimus 581

Euang. Non turbetur cor vestrum Creditis Io. 14. nu. 1. a, vsq; ad nu 13. b, Vt glorificetur 935

S. Athanasij episcopi & confess.

Epist Non nosinetipsos prædicamus. 2 Cor. 4. nu 5. a, vsque ad nu 15. d, Omnia enim 987

Euang Cum persequentur vos in ciuitate ista. Matt 10. nu 23 c, vsque ad num. 29 d, Nonne duo 840

In festo inuentionis S. Crucis.

Epist Hoc enim sentite in vobis Philip. 2 nu. 5. a, vsque ad nu. 12 b, Itaque charissimi. 999

Euang Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine. Iohan. 3 nu. 1 a, vsque ad num 16. b, Sic enim 922

S Monicæ viduæ.

Epist Viduas honora. 1 Tim. 5. num 3. a, vsque ad nu 11. b, Adolescentiores autem 1009

Euang. Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim. Luc 7. nu. 11. b, vsque ad num. 17. c, Et exijt 895

In festo S. Iohannis ante portam Latinam.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. nu. 1. a, vsque ad nu 6 a, Ergo errauimus 581

Euang Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi. Matt 20. num. 20 c, vsque ad nu. 24 c, Et audientes. 851

In apparitione S. Michaelis Archangeli.

Epist Significauit Deus. Apoc. 1. num. 1. a, vsque ad nu. 6 b, Et fecit 1035

Euang. Quis putas maior est in regno. Matt. 18. num. 1. a, vsque ad nu. 11. b, Venit enim 847

In festo sancti Gregorij Nazianzeni episcopi & confessoris.

Epist. Iustus cor suum tradet. Eccl. 39. num. 6. a, vsque ad num. 15. b, Si permanserit 619

Euang. Vos estis sal terræ Matt 5. num. 13. b, vsq; ad nu 20 c, Dico enim 835

SS. Gordiani & Epimachi mart.

Epist. Post hæc ego Iohannes. Apoc. 19. num. 1. a, vsque ad nu 10. b, Et cecidit 1047

Euang Ego sum vitis, & vos palmites. Iohan. 15. num. 5. a, vsque ad num. 12. b, Hoc est præceptum 935

SS. Nerei & Archilei, atque Pancratij mart.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. nu. 1. a, vsque ad nu. 6. a, Ergo errauimus 581

Euang. Amen amen dico vobis, quia plorabitis. Ioh. 16. num. 20. c, vsque ad num 23. d, Et in illo. 936

S. Bonifacij mart.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5. nume. 1. a, vsque ad nume. 6. a, Ergo errauimus. 581

Euang Ego sum vitis vera, & Pater Io. 15. nu. 1. a, vsque ad num. 8. b, In hoc clarificatus 935

S. Pudentianæ virg.

Epist. Qui gloriatur in Domino. 2. Cor. 10. nu.

Euang.

vsque

COMMVNE SANCTORVM.

In vigilia vnius Apostoli.

EPISTOLA. Benedictio Domini super caput iusti. Eccles 44. nume.25.d, & 45. vsque ad num. 10. a.& coronauit 613
Euang Hoc est præceptum meum. Iohan.15 num.12.b,vsque ad num 17.c, Hęc mando vobis 936

VNIVS MART. PONT.

Commune.

EPist Beatus vir qui suffert.Iacob. 1.nu 12 b vsq; ad nu. 19.c.Scitis fratres 1022
Euang.Siquis venit ad me. Lu.14. nu.26.e, vsq; ad nu 34 g, Bonum est 906
Item. Alia epist. Benedictus Deus, & pater Domini nostri,2.Corin 1.num 3 a, vsque ad nu. 8 b,Non enim 986
Euang. Siquis vult venire post me. Matt.16.nu. 24 d,vsque ad nu 28 d,Amen dico 847

VNIVS MART. NON PONT.

Commune.

EPist Iustum deduxit Dominus per vias rectas.Sapientiæ 10.nu 10.b, vsque ad num. 15 c,Hæc populum 584
Euang.Nolite arbitrari,quia venerim Matt.10. num.34 d,vsque ad finem cap. 840
Item alia epist Memor esto 2.Tim.2. num 8.b, vsque ad nu 12 b. & cap.3. nu.10.c, vsque ad nu.15.c,Multi autem 1010
Euang.Nihil opertum quod nō reueletur. Mat 10.nume.26.c, vsque ad nume. 34.d, Nolite arbitrari 840

Aliæ in communi vnius marty.

Epist. Omne gaudium. Iac.1 num.2.a, vsque ad num.13.b,Nemo cùm tentatur 1022
Item alia, Communicantes Christi passionibus, 1.Pet.4.nu 13.c,vsq; ad finem capitis 1027
Euang. Amen amen dico vobis, Nisi granum frumenti.Ioh.12.nu.24.d, vsque ad nu. 27.d, Nunc anima 933

VNIVS MARTYRIS

Commune tempore Paschali.

EPist.Stabunt iusti in magna constantia, Sap. 5.nu.1 a, vsque ad num 6.a, Ergo errauimus. 581
Vel alia epist.Memor esto. 2 Tim.2. nu 8 a, vsq; ad nu 12.b,& à cap.3 nu 10.c, vsque ad num. 13.c,Multi autem 1010
Euang Ego sum vitis vera,& Pater. Ioh.15. nu 1. a,vsque ad nu.8.a,In hoc clarificatus 935

PLVRIVM MARTYRVM

Commune tempore Paschali.

EPist. Benedictus Deus, & Pater Domini. 1. Pet.1. num 3 a, vsque ad num.8.b,Quem cùm non videritis 1025
Euang.Ego sum vitis,& vos palmites Iohan. 15. num.5.a, vsque ad num.12.b, Hoc est præceptum 935
Alia epist. Post hæc ego Iohannes audiui. Apo. 19.nu 1 a,vsque ad nu 10.b,Et cecidi 1047
Euang Amen amen dico vobis, quia plorabitis. Ioh.16.nume.20.c, vsque ad num.23.c, Et in illo 936

Commune plurium martyrum,Extra tempus Paschale.

Epist.Iustorum animæ in manu Dei Sap.3. nu. 1 a,vsque ad nu.9 b,Qui confidunt. 581
Euang cum audieritis prælia.Lu.21.nu.9.b,vsq; ad nu 19 d, Cum autem videritis 913
Alia epist.Iusti autem in perpetuū viuent. Sa 5. nu 16 c vsq; ad nu 21.d. Acuet autem 582
Euang.Descendens Iesus de monte. Luc 6 nu. 17.g,vsque ad num.24.d,Secundum hæc faciebant 893
Alia epist Rememoramini pristinos dies. Heb 10.nu.32.f,vsque ad nu 39 g,Quod si subtraxerint 1019
Euang Sedente Iesu super montem Oliueti. Matt.24 nu.3.a,vsque ad num.14. 14,b, Et prædicabitur 854
Alia epist.Reddidit Deus iustis mercedem Sap. 10.num 17.d,vsque ad num 21 d, Quoniam sapientia 584
Item.epist.Iustificati ex fide.Ro. 5. nu.1.a, vsq; ad nu.6 b,Vt quid. 970
Item epist. Non sunt condignæ passiones. Ro. 8.nu.18.d,vsq; ad nu 14.d, Spe n facti. 972
Item epist.Exibeamus nosmetipsos. 2.Cor.6 n. 4.a, vsque ad nu.11.b,Os nostrum 988
Item epist.Sancti per fidem vicerūt regna Heb. 11.num.33 f, vsque ad num.40.g, Non acceperunt 1019
Item epist.Respondit vnus de senioribus,& dixit mihi. Apoca 7.num.13 c,vsque ad finem capitis 1039 1040
Euang Vidēs Iesus turbas,ascendit in montem. Mat 5 nu 1 a,vsq; ad nu. 12.b.Sic enim 834
Euang Confiteor tibi Pater Matt.11.nu. 25 d, vsque ad finem capitis 841
Euang.Væ vobis,qui ædificatis.Luc.11.nu 48 f, vsque ad nu.52 g,Væ vobis 848
Euang.Qui vos audit, me audit. Lu. 10 nu.16.b vsque ad nu 21 d In ipsa hora 903
Euang. Attendite à fermento Pharisæorū. Luc 12.nu.1.a,vsque ad nu.12 b,Et omnis 903

CONFESSORVM PONTIF.

Commune.

EPist Ecce sacerdos magnus, cuius loca per cap Eccl.44 & 45 sparsim colliges:nempè Placuit Deo. Ecc.43 nu 16.c, Inuētus est iustus,nu.17 c,Nō est inuētus,n.20.c,Ideo iureiurādo,n.22 d,Bñdictionē,n.25.d,Magnifica

DOCTORVM

Commune.

CONFESSORVM NON PONT.

Commune.

ABBATVM COMMVNE.

VIRGINVM ET MARTYRVM

Commune.

Pro vna martyre, non virgine.

Pro nec virg, nec marty.

DEDICATIONIS ECCLESIÆ.

Commune.

VOTIVA SANCTÆ

Trinitatis.

Votiua de Angelis.

Votiua de Apostolis.

PRO DEFVNCTIS.

Epistola. Ecce mysterium vobis dico. 1.Cor. 15.num.51.f, vsque ad num.58.g. Aliaque
Euang. Amen amen dico vobis, quia venit hora, Iohan 5. nume 25.d, vsque ad nume.30.e, Non possum 925

In depositione defuncti.

Alia epist. Nolumus vos ignorare de dormientibus.1.Thes.4. num 13.c, vsque ad finem capitis 1015
Euang. Dixit Martha ad Iesum: Domine si fuisses.Iohan. 11.num.21.c, vsque ad num 28 d, Et cum 932

In Anniuer sario defunctorum.

Alia epist. Vir fortissimus Iudas, 2. Machab. 12. nu 42.f, vsque ad finem capitis 825
Euang. Omne quod dat mihi Pater. Iohã.6 nu. 37.d, vsque ad nu 40.d, Hæc est autem 927

In quotidianis defunctorum.

Epist. Audiui vocem de celo. Apoc.14.nu 13 c, vsque ad nu. 14 c, Et vidi 1044
Euang. Ego sum panis viuus. Iohan 6 nume.51. e, vsque ad nu.55.f, Caro enim 927

FINIS.

REGISTRVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb.

*Omnes sunt Quaterniones, præter * Sesternionem, & Bbbb Duernionem.*

VENETIIS, MDLXXXIII.

Alexander Griphyus sumptibus Hæredum Nicolai Beuilacquæ, & sociorum, excudebat.